

GALENI
LIBRORVM
TERTIA CLASSIS

SIGNA QVIBVS TVM DIGNOSCERE morbos, & locos affectos, tum præſcire futura poſſimus, docet.

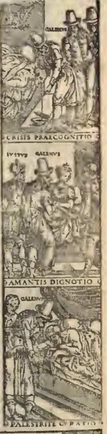
OCTAVA HAC NOSTRA EDITIONE, *non parum ornamenti adepta, locis pluribus quam in alijs editionibus ad græcorum librorum fidem emendatis.*

Locis etiam Hippocratis in margine adnotatis, quos Galenus ſparſim in contextu inſerit.

Et alijs etiam annotationibus additis.

Librorum Catalogum ſequens folium commonſtrat.

Τὸ Αἰτιολογικόν.

VENETIIS APVD IVNTAS, M D C IX.

IN TERTIA CLASSE
HAEC LEGVNTVR.

GALENI De Differentijs, & Cauſis Morborum, Symptomatumq́; libri ſex: quorum duo priores à Nicolao Leoniceno, quatuor poſteriores à Thoma Linacro olim ſunt verſi, & ab Auguſtino Gadaldino ad græcorum exemplarium fidem emendati. fol. 2

De Differẽtijs Febrium libri duo, Nicolao Leoniceno interprete, accuratius emendati. 30

De Inæquali intemperie liber, Thoma Linacro interprete. 43

De Maraſmo, ſeu Marcore liber, Auguſtino Gadaldino interprete. 45

De Comate, ex Hippocratis ſententia libellus ab Auguſtino Gadaldino tranſlatus, & multis locis emendatus. 48

De Palpitatione, Tremore, Rigore, & Conuulſione liber, Ioanne Guinterio Andernaco interprete. 51

De Difficultate reſpirationis libri tres quodam excellẽte auctore interprete, ab Auguſtino Gadaldino aliquot in locis expurgati. 56

De Plenitudine liber Victore Trincauellio interprete. 76

De Tumoribus præter naturã liber, ab Horatio Limano conuerſus. 82

De Morborum temporibus liber Ioanne Andernaco interprete, aliquibus locis emendatus. 85

De Totius Morbi Temporibus liber, eodem interprete, aliquot in locis correptus. 86

De Typis liber, ab Auguſtino Gadaldino antiquorum exemplarium græcorum, & veteris tranſlationis ope, tranſlatus. 90

Ad eos, qui de Typis ſcripſerunt, vel de Circuitibus liber, Victore Trincauellio interprete. 91

De Cauſis Procatarcticis liber, Nicolao Regio Calabrio interprete. græce deſideratur. 95

In primum Hippocratis de Morbis Vulgaribus librum commentarij tres, Hermanno Cruſerio Campenſi interprete, pluribus in locis ab Auguſtino Gadaldino emendati. 100

In ſecundum Hippocratis de morbis vulgaribus librum Commentarius ſecundus, nouiſſime repertus, & à Io. Baptiſta Raſario è Græco in Latinum ſermonem tranſlatus. 198
Græcus codex apud nos eſt, quem iuſtis de cauſis nunc vnà cum Latino nõ impreſſimus.

In tertium Hippocratis librum de Morbis Vulgaribus Commentarij tres, eodẽ Cruſerio interprete, non paucis in locis ab Aug Gadaldino expurgati. 127

In Sextum Hippocratis librum de Morbis Vulgaribus, Commentarij ſex, Iun. Paulo Craſſo Patauino interprete, ex quarta interpretis recognitione. 152

Item, in librum Hippocratis de humoribus Commentarij tres a Io. Baptiſta Raſario latinitate donati, qui in noſtris editionibus antea non impreſſi fuerant. 226

Omnia nunc poſtremum hac octaua editione, cum græcis codicibus tum impreſſis, tum etiam manuſcriptis collata, & ab innumeris, quę hinc inde irrepſerant, mendis ſedulo & accurate uindicata.

GALENI
DE DIFFERENTIIS MORBORVM
LIBER

Nicolao Leoniceno interprete.

Ab Auguſtino Gadaldino recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI

Morborum ſingulorum qui ſimilares, & inſtrumentales partes inuadunt, differentiæ explicantur.

Propoſitum libri. CAP. I.

PRimum dicere oportet, quid morbum appellemus, vt libri intentio innoteſcat. Secũdo loco, quot ſint vniuerſi primi & ſimplices morbi, & veluti aliorum elementa. Deinceps vero tertio, quot ſint ij, qui ex eorum compoſitione proueniunt.

C *Quid ſanitas, quid morbus, ac quæ communia genera ſanitatis, & morbi.* CAP. 2.

SVmendum vero & hic omnium conſenſu approbatum principium, ꝙ * omnes homines tunc ſe ſanos exiſtimant, cum partium corporis miniſterio, ad eas quæ in vita neceſſariæ ſunt actiones, ſine aliquo vitio perfungi potuerint. ꝙ ſi cuiuſpiam partis operatio offenſa ſit, illam ægrotare arbitrantur. His igitur ita ſe habentibus, in duobus his ſanitatem quærere oportet: aut in operationibus naturalibus, aut in fabrica inſtrumẽtorum, quib. operamus. Ex quo fit, vt morbus ſit uel operationis, vel ſtructurę oblæſio. Sed qm̃ & dormientes, aut alioquin in tenebris & ocio degentes, aut diſcumbentes ſæpe, neque ulla corporis parte mouemur, neq; alicuius rei extrinſecæ ſenſum habemus, nihilo minus tamen ſani ſumus: hinc perſpicuum exiſtit, ꝙ ſanitas non operatione, ſed potentia, eſt definienda. Vt autẽ operari poſſimus, ſtructura efficit naturalis. In hac igitur conſiſtit ſanitas: vnde & hæc ipſa ad operationem vim obtinet cauſæ. Siue igitur naturalem omnium partium corporis conſtitutionem, ſa-
D nitatem appellare libuerit: ſiue operationum cauſam, in idem vterq; incidit ſermo. At ſi hoc eſt ſanitas, eius profectò contrarium, erit morbus: vel cõſtitutio præter naturam, vel læſæ operationis cauſa. Liquet aũt, ꝙ ſi ẽt diſpoſitionem præter naturam dixeris, cum eo ꝙ nomine uteris antiquo, idem quoq; ſignificabis. Quot uero modis egreſſa extra naturæ normã impediantur in naturæ operibus corpora, ſi inuenire potuerimus, hac vna via omnium ſimplicium morborum numerum inueniemus. Sumatur vero & hic conſtans omnium confeſſione principium, Id quod naturale exiſtit, eſſe moderatũ non in aĩali ſolum, ſed & in plantis, & ſeminibus, & omni organo, ꝙ vero pręter naturam eſt, immoderatum. Erit igitur ſanitas moderatio quædã, morbus aũt immoderatio. Quarũ igitur rerum immoderatio morbus ſit, deinceps conſiderandum. An. ſ. quorum ſanitas moderatio eſt, eorundem morbus eſt immoderatio? Quapropter ſi moderatio meatuum ſanitas exiſtit, eorundem immoderatio morbus exiſtet. Quod ſi ex temperantia calidi, frigidi, humidi, & ſicci, ſanitas pendet, ex eius contrario neceſſario ægrotare cõtinget. Eadem ratione ſi in aliquo alio quopiam genere ſanitas fuerit, in eiuſdem generis immoderatione erit ægritudo. Sed hoc ipſum * rationabilius conſideremus. Si quod ſit corpus maximè ſimplex atque vnum, id nunquam (quod dici ſolet) magis minusq; ſuſcipit: neque in illo genere alterum melius, alterũ deterius reperitur: at ſi ex pluribus conſtet, multi in eo compoſituræ modi, alij meliores, alij peiores contingent. Ex quo illud eueniet, vt ipſa cõpoſita, conditione meliora, & deteriora inueniantur.

*λογικώτερον, i. magis logice.

id vero quod optimè ſit conſtitutū,inter ea quæ ad idem genus attinent,optimū exiſtet. Nūquid igitur corpora animalium,magis ac minus admittant, tantaq; in ipſis varietas ſit,vt alia quidem optimi ſint habitus:alia ſimpliciter boni,non tñ optimi:alia,q̄ etſi ſana dicantur, non tñ ſint boni habitus:quædā vero minus valeant:quædā aūt iam ægrotent: atq; horum quoq; ęgrotatio qñq; leuior,qñque periculoſior;& hæc ipſa, qñq; vehemens,nonnunquam periculum mediocre afferat? An oēs ſimiliter affecti ſumus,tum ſani,tum ægri? hoc certe dicendū non eſt. Quare animalis corpus non erit vnum,veluti atomus Epicuri, aut Aſclepiadis incompactorum quid corpuſculorū. Compoſitum igitur omnino. Quòd ſi ex atomis,aut ex hmōi corpuſculis incompactis, impaſſibilibusq; conſtaret:in compoſitionis qualitate tantūmodo,magis minusq; ſuſciperet, veluti domus ex impaſſibilib.conſtructa lapidibus, non tamen habentibus compoſitionem ex oī parte perfectam. Quòd ſi & lapides ipſos aliquo pacto pati cōtingeret,varios ſanè modos,ac multiformes domus eadem in ſuſcipiendo magis ac minus admitteret. Si vero & corporū noſtrorum elementa eam naturam habent,vt & pati,& alteraſcere poſſint:non in compoſitione,& partium formatione tantum,ſed in totis ſe ipſis,magis minusve,corpora ipſa recipient. atq; ex eo,ipſa per ſe tota,tot morborum genera contrahent prima atque ſimplicia, ac veluti aliorum elementa, quot fuerint componentia. Quod verò ſub his verbis(per tota alterari) ſignificamus,impaſſibilibus elementis nequit accidere. neq; enim fieri poteſt,vt inſectile corpus,quod atomum appellant,quicquam patiatur: ſed in compoſitione,ac formatione duntaxat paſſio contingit.

Triplicem eſſe animantium corporum compoſitionem. CAP. 3.

COmpoſitio aūt atq; formatio in corporibus animalium triplex reperitur. Prima quidē earum partium,quæ ſimilares appellātur:veluti arteriarum,venarum,neruorum,oſſium,cartilaginum,ligamentorū,membranarū,& carnium. Secūda inſtr̄alium,cerebri,cordis,pulmonis, hepatis,ventris,ſplenis,oculorum,& renum. Tertia verò totius corporis. Etenim harū vnaquęq; partium inſtr̄alium,ex alijs quibuſdam ſimplicibus ut ad ſenſum eſt conſtituta:illarum vero quælibet,ex primis conſtat elementis. Carnis igitur,quatenus caro eſt,in compoſitione tm̄ quatuor elementorum dr̄ia conſiſtit: at quatenus pars eſt inſtrumenti alicuius,in formatione & magnitudine. Et ipſorum itaque inſtr̄orum,in his eiſdem erunt diſcrimina. Vbi itaque dixerimus de partiū ſimilarium morbis,quot numero ſint, & qui nam iuxta ſuppoſitionem primam, veniemus ad ſecundam,ad eam ſcilicet,quæ totam per totam ſubſtantiam alterari,& tranſmutari ſupponit.

Quæ ſint prima genera ac differentia morborum. CAP. 4.

SVnt autem duæ primæ paſſiones,altera ampliatio meatuum,altera anguſtatio. Nam ſi prima elementa ſupponantur impaſſibilia,nullæ erūt aliæ,præterquam in compoſitione,paſſiones. Sola aūt compoſitio ea,quæ nuper diximus,diſcrimina recipit. Quare neceſſe eſt ſimilarium quālibet partium tunc ſuum habere robur,cum meatuum moderationem obtinet:qua moderatione corrupta,à naturali diſpoſitione digrediatur oportet. Sed qm̄ vnaquæq; mediocritas duplicem patitur corruptionem,alteram exuperantiam,alteram defectum: liquet ꝙ primæ paſſiones corporū ſimpliciū duplices erunt,quarum alteræ ex ampliatione, alteræ ex anguſtatione meatuum conſiſtunt. Et os igitur,& caro,& aliarum vnaquæq; partium,quæ,ſi ad iudicium ſenſus referantur,ſimplices ſunt,cum aut denſitatem aut raritatē immodicam habuerint,malæ affectæ eſſe cenſentur. Quòd ſi in vtroq; exceſſu mediocritatem ſeruauerint,quantum vtiq; earum operationib. fuerit maximè opportunū,tunc vtique ſupremū ſanitatis gradum obtinere dicētur. Breues vero à medio ad vtrūq; extremorū declinationes,donec partis operatio omni noxa ſenſibili caruerit nequaq̄ ægritudines appellabimus. Plurima verò in his maioris & minoris rō inuenitur, † vtpotè inſalubri & morbida natura magnum occupante interuallum,cum ab exquiſitiſſimo ſanitatis modo,& tēperie receſſerit:vnde in hoc ſpatio oēs ſanorum dr̄iæ locabuntur. Secundū ab hoc,ꝙ ſeqtur interſtitium,in quo ſenſibilis apparet a mediocritate receſſus,obtinent morbi, donec ad tantā immoderationem natura peruenerit,vt mēbro interitum afferat. Neque.n.animalium corpora eam hñt à natura proprietatem,vt q̄uocunque rareſcere,aut denſeſcere poſſint, ſed & huic rei limites natura conſtituit,quos ꝑterire citra diſſolutionē,corruptionēque ſit impoſſibile. Et corporum quidem impaſſibilium ſuppoſitio ita ſe habet. At,qui elemēta,pati ſupponūt, mutuiſq; inter ſe actionib.per ſe tota commiſceri ac tēperari,quocunque numero prima conſtare elementa ſupponant,totidem primas eſſe ægritudines neceſſario fatebuntur. Age igitur,ſint prima elementa, numero quatuor,calidum,frigidū,& humidū,& ſiccum,quib.inuicem moderate cōfuſis, ſanū ſit animal,immoderatè vero,ægrotum:erunt conſequio ægritudines quatuor. prima,caliditas,quæ naturalem exceſſerit ſymmetriam:ſecunda,frigiditas:tertia,humiditas:& quarta,ſiccitas. Hi ſunt iuxta ſecundam ſuppoſitionem morbi vniuerſi earum partium,quæ ſimilares appellantur,q̄ ſanè & ſimplices omnino eſſe videntur. Compoſitorum * vero in nobis inſtr̄orum ægritudines,utriq; A.l.r.f.a d
ſuppoſitioni communes exiſtunt. Has igitur breui ſermone exequemur. Sed hoc ipſum præ oīb. r.c 3.g
quemadmodum cōes ſunt,oſtendemus. Cum oporteat,membrum quodlibet ad ſenſum compoſitum(quod & diſſimilare appellant)ſi rectè opus ſuum perficere debeat,non ex qualibuſcunque

† Ex cod. græ. impreſſis uerſū, utpote eū magnum ſit interuallū ab immoderatione morbida ad moderationē exquiſite ſalubrem. Aliqui tamen antiqui codices habēt vtpote eū magnum ſit inter uallum ab immoderōue ſalubri ad moderationem exquiſite ſalubrem. quæ uidetur eſſe melior lectio.

A ſimplicibus p rticulis,neque ex numero,aut magnitudine qualibet non ſatis opportuna,neq; ex
quouis modo compoſitionis conſtare;in quatuor his generibus quęuis inſtrorum ægritudo con
ſiſtet. Proprias aũt vnumquodq; genus ſuſcipit drias (id quod primo diximus loco) cum forma
membro conueniens fuerit vitiata;qm.ſ.vel figuram incommodam,vel concauitatem , uel mea-
tum acceperit,aut vnum aliquid horum amiſerit,quod adeſſe oportuerat.ex hoc genere et ſunt
læuitas & aſperitas non commodè permutatæ. Secundi generis,quod ad numerum ſpectat; ĩ pri
mis ac ſimplicibus partib.duplex eſt morborum differẽtia: aut quia deficiat aliquid,quod haberi
erat opportunum,aut quia ſuperabundet quod minime ſit neceſſarium. Tertij quoq; generis , q̃
conſiſtit in magnitudine,duplex eſt morborum dria:ſi quid aut nimium adoleuerit , quod minus
eſſe decuerat:aut nimis ſit extenuatum,quod maius eſſe expediebat:ex quo fit , vt totum inſtrm
non rectè ſuum impleat officium. In reliquo autem genere morborum ſecũdum compoſitionẽ ,
aut poſitu variato naturali,aut mutata partium cõicatione,driæ conſtituentur. Quemadmodum
verò prima quæq; inſtra,aut integram ex ſimplicibus corporibus compoſitionem , aut uitioſam
ſortiuntur,atq; ex eadem cauſa vel ſana ſunt,vel morbida:ita rurſus ex his ipſis inſtris primis, co-
agmentantur ſecunda. Muſculus enim,& vena,& arteria inter prima inſtra connumerantur:digi
B tus verò inter ſecunda:atque hoc magis,pes,& pede magis,crus. Vniuerſaliter.n.quæcunq; ex ſi-
milaribus partibus coaleſcentibus vnius operationis gratia ſunt conſtituta,inter prima inſtra cen
ſentur:quæcunq; verò rurſus ex his componũtur,etſi vni totius inſtri actui q̃ maxime obſeruiũt,
inter ſecunda conumerantur. Eædem vero & horum inſtrorum erunt ęgritudines, quæ dicũtur
eſſe primorum. Sed inſtrorum differentias alibi executi ſumus; quę potiſſimum prima appellen-
tur;& quæ ſecundo poſt hæc;& quę tertio,& quarto ordine collocentur:quippe ſunt aliquà, quę
ambiguas vtrinq; habent notas,vt videantur tum ad primum,tum ad ſecundum ordinem pertine
re. Hoc verò in loco non adeo ad exactum eſt conſideratio redigenda. Id vnum tantum animad-
uertere oportet,ſimplexne ad ſenſum,an compoſita ſit animalis particula:ſimplices enim,primæ
(de quibus diximus) ęgritudines naturalium elementorum dria determinantur:ad compoſitam
autem ſecundæ pertinent,quæ vtriq; ſuppoſitioni cões exiſtunt. Nullum verò ægritudinis genus,
neq; in ſimplicibus,neq; in compoſitis corporibus * inſuper reperitur,quod vtriſq; ſit proprium :
ſiquidem uia diuiſionis id impoſſibile oſtenditur. Vnum tñ commune eſt omnium & ſimplicium ,
& compoſitorum corporum,ſiue prima ſint inſtra,ſiue ſecunda,ſiue tertia,quod nunc explicabi-
C mus. Ad huius verò inuentionem,uiam nobis præſtat,quædam in omnibus dictis particulis natu
ra cõis. Si quid.n.cõe omnibus inſit,quatenus ſm naturam ſe habere dicuntur,q̃ uel uſum aliquẽ,
uel actum animalibus largiatur;omnino eo corrupto, cõis quidam aſſidet morbus. Sed quidnam
hoc eſt,quod omnibus cõe exiſtat? Suarum unicuique unitas partium:quæ,cum affuerit, cauſa e-
rit ut pars quælibet una eſſe dicatur,unumque actum uel uſum perficiat:q̃, ſi qua ſolutio contin-
gat,partis illius erit ægritudo. Quam uerò appellationẽ ĩ ſingulis partibus ęgritudo ſortiatur, pau
lò inferius dicemus,quando dictorum generum differentias in ſpecies ſecabimus particulares .

* In antiquis co dic græcis addi tur insuper, in Baſileenſi deeſt.

De morbis partium ſimilarium CAP. 5.

ID igitur iam exequamur,rurſus a prima ſuppoſitione exordientes. Duæ iuxta hanc , in ſimila-
ribus partibus erant ægritudines,quæ meatuum immoderatione conſtabant,uel eorum ſcili-
cet ampliatione,uel anguſtatione. Vtriuſq; uerò earum eſt dria duplex , anguſtationis quidem ,
corporis undiq; in ſe ipſum compreſſio,atq; ipſorum obſtructio meatuum:ampliationis autem ,
eiuſdem corporis ad oẽm partem extenſio,ac meatuum quędam ueluti expanſio,contingens ex
concurſu elementorum:quæ proprie corpora appellari aſſueuerant,cum prima ac ſimplia ſint. ſi-
quidem quæ ex ipſis fiunt compoſitiones,uocant ſyncrimata,id eſt concretiones. Iuxta uerò ſup
I poſitionem ſecundam,duæ ſunt ægritudinum driæ,cum uidelicet partes ſimilares nonnunquam
ſolis qualitatibus alterantur:nonnunquam uerò ad eaſdem partes aliqua confluente ſubſtantia ,
in qua eædem ſunt qualitates. Et ſecundum quidem modum,ex quo tumor aliquibus corporibus
aduenit,nemo ferè medicus ignorat. Nam & eryſipelata,& inflãmationes (quas græci phlegmo-
nas uocant) & tumorum genera,quæ ab eiſdem œdemata,phymata,& phygethla appellantur,
& ſtrumæ,elephantiaſes,ſcabies,lepræ,uitiligines,tumores duri,in hoc genere cõprehenduntur.
A l.1.f.1.d.3. c.1.fol.5.c. qui omnes morbi adeo ſunt euidentes,ut neminem poſſint latere. At quos ſola intemperies pri
marum committunt qualitatum,ij non omnibus ita parent,niſi cum plurimum a naturali habitu
pars receſſerit:tunc.n. facilè affectus ipſe ab omnibus deprehenditur : ueluti qui ſuperante cali-
ditate , ac totum obſidente animalis corpus , febris nuncupatur . eadem uerò caliditas quando-
que in ſingulis animalis partibus ſenſui ſubijcitur,ueluti in cruribus , cum quis nimium ea ambu-
lando fatigauerit,aut in manibus cum remigãdo,aut agrum fodiendo,ſiue aliquid tale faciendo,
ad laſſitudinem uſq; peruenerit:tunc enim & ijs ipſis qui labore oppreſſi ſunt , & aliis tangenti-
bus , feruidiores ſentiuntur. Quod ſi ex alicuius humoris profluuio magnus quidam tumor parti
adiectus ſit,erit ex ſecunda morborum differentia. Ex prima autem erunt & illa quæ nuper cõnu
merauimus,& ſi qua præterea diſpoſitio,uel in aliqua parte,uel in toto corpore derelicta conſti-

terit ex Solis aduſtione, aut ignis calefactione, quales, quę vſtorię & ignęę (gręce πυροειδεῖς καὶ E
πυρατώδεις) appellãtur. Cum verò morbus frigidus eſt, calido quidem contrarius, in extremis
q̃nq; partibus vſque adeo patens diſpoſitio contingit, vt ipſæ emortuæ decidant. Nec minus uni-
uerſum aliq̃n patitur corpus, ſicuti iter agentibus in valido frigore accidit: nam pleriq; ex his in
ipſa via commoriuntur: pleriq; verò antea q̃ domum perueniant, ad hoſpitium algidi, ac ſemiani
mes deferuntur. In morbo aũt attonito, & comitiali (alterum apoplexiam, alterũ epilepſiam grę
ci appellant) & tremore, & diſtentione neruorum (quam gręci ſpaſmum vocant) talis ſępe acci
dit diſpoſitio. Nam & ij, quos in itinere vſq; ad mortem frigus oppreſſit, talibus rigoribus corri-
piuntur, quales græci emproſthotonos, opiſthotonos, ac tetanos ap pellant: { * q̃m modo in ante
riorem, modo in poſteriorem, modo in nullam flectitur partẽ, ſed rectum atq; immobile corpus
intenditur. } Nonnulli aũt his, quas congelationes nominant, affliguntur: alij ſimile quid ijs, qui
morbo attonito laborant, patiuntur. In * his verò omnino, in quibus ſuperuenit aliquod ſympto A. l. 4. f. 1. c. 1. fol 42. b
ma, ipſum † multorum diſtrahit intelligentiam, vt ſymptoma ipſum putent ægritudinem, atq; ę-
gritudinem ſymptomatis cauſam. Nam qui operationem lęſiones putant ægritudines, hi nõ abſ
que ratione, neruorum diſtenſiones, in ſenſibilitates, torpores, & reliqua huiuſmodi, ægritudines
vocant. Nos verò ab initio de nominibus docuimus, ne quempiam forte lateret in hiſce omnib', F
non de rebus, ſed de vocabulis tantummodo diſceptari. Illos potius quiſpiam iure meritoq; taxa
bit, qui ſuam non ſeruant hypotheſin, ſed licet aberrent, plus ſe tamen cæteris ſapere exiſtimant,
audire. n. licet eos, cum interdum diſtinguere conantur, dicentes: Si neruorum diſtentio ſequatur
inflammationem, ipſam eſſe aduentitium quoddam, atq; ſymptoma inflammationis: ſi vero ſolã
intemperiem, morbũ. Hæc eadem de febre ipſa arbitrantur, nimirũ, ſi poſt ſenſibilẽ alicuius mem
bri aduenerit affectum, ſymptoma eſſe: alioquin morbum ac paſſionem eſſe cenſendam. Qui qui-
dem ob id ſunt accuſandi, ꝙ non expectantes donec ab aliis confutentur, ipſi ſe ipſos refutãt. Qui
verò ſupponunt operationum læſiones appellari morbos, neq; à primo diſcedunt inſtituto, vel
ẽt aliud quoddam ſimile parum aduertunt, in nominibus tãtummodo decipi, res verò ipſas rectè
aſſequi, ſunt exiſtimandi. Sed de omnibus ad medicinã pertinentibus nominibus, eſt à nobis alibi
plenius explicatum: & ſi quis rectè his vti cupiat, librum illum curioſius inſpiciat. Q̃m verò hic lo
cus rerum cognitionem præcipuè deſiderat, ea quæ deinceps ſequuntur (ſeruata quam diximus
nominum ac uocabulorũ * proprietate) aggrediamur. Diximus de calidis & frigidis affectibus, q̃
omnis ſubſtantiæ affluxu vacant. Eadem ratione & humidi, & ſicci conſiſtẽt morbi, cum tota na-
tura corporum alteratur, nulla materia in ſe ipſis extrinſecus recepta. Exiguę itaque permutatio G
nes, non facile deprehendi poſſunt, magnæ verò manifeſtiſſimè patẽt in membris præſertim, quę
emoriuntur: nã quædã veluti ſalita, ac valde exiccata apparent, id verò non ita crebo euenire ſo-
let: quædam adeo mucoſa & relaxata viſu, ac tactu ſentiuntur, vt ſi aliq̃ ex ipſis partẽ manibus tra
ctandam accipias, protinus effluat, atq; inſtar aquæ excedat digitis. hoc idem in putridis oſſibus
vſu contigit: alia. n. non longè ab arena diſtare videntur, ſimilia his lignis quæ ſunt vetuſtate cor
rupta, alia veluti mucida ſunt: q̃ omnia humiditatis, vel ſiccitatis immoderata intẽperies ad mor-
tem perduxit. Oẽs vero alij exigui mẽbrorum a naturali temperamento receſſus a multis ignorã
tur, & ab eiſdẽ imbecillitates appellantur. nã ſi inflãmatio, aut vlcus, aut aliquid huiuſcemodi ven
triculum infeſtet, nullam præterea cauſam, cur cibus non concoquatur, exquirunt: ſi verò nihil
horum ſit, aiunt eſſe vẽtriculi imbecillitatem; tanq̃ aliquid dixerint præter id, ꝙ ſit euidentiſſimũ,
malam videlicet ciborum coctionem: quid. n. eos aliud dicere arbitrandum, niſi ventriculi in ſuo
opere perficiendo debilitatem? Hoc autem non eſt quod quærebatur; ſed quæ cauſa ſit eiuſdẽ de-
bilitatis: cur. n. ventriculus ſuum officium debiliter impleat, cum neque vlcere, neq; inflammatio H
ne, neq; tumore indurato, neq; ſimili aliquo morbo afficiatur? neque. n. illi ſine ulla omnino cau-
ſa, concoquendi cibum facultas eripitur. Quare relinquitur, vt aut meatuum immoderationẽ, aut
* qualitatum intemperiem cauſari ſit neceſſarium. Ex quo etiam illud facile intelligitur, nulli ea-
rum ægritudinum, quæ partibus ſimilaribus accidunt, poſſe vnquam rectam curationem adhibe
ri, niſi primorum elementorum animaduerſio fuerit adiuncta. Sed aduerſus hos alibi, quemadmo
dum expedire videbatur, diſſeruimus. At, quod pñtis intereſt loci, agnoſcere oportet ventriculi
imbecillitatem, aut venæ, aut arteriæ, aut muſculi, aut aliorum (vt ſimpliciter dicam) inſtrumen
torum, tum animalium, tum vitalium, vel ob meatuum immoderationem, vel ob * qualitatum in
temperiem, neceſſario prouenire. Quo pacto uerò tales eorum affectus ſint agnoſcendi, non eſt
præſentis negocij: non. n. indicia explicare, ſed ipſos primos enumerare morbos in præſenti ſta-
tuimus. Ego verò iam videor eos omnes commemoraſſe, qui partibus ſimilaribus tribuuntur.

Hęc addit interpres.

* περιέλκει τὴν διάνοιαν τῶν πολλῶν ἐφ' αὑτό, l. pertrahit cogitationem multorũ ad ſe.

* Qualitatum, nõ eſt in græco.

* Qualitatum, nõ eſt in græco.

De morbis partium inſtrumentalium. CAP. 6.

PRoximum eſt, vt eos iam exequamur, qui inſtrumentalium ſunt proprij. In his igitur aliquã
omnino eſſe partem, operationis cauſam; reliquas verò ad vſum aliquem huic parti ſubmi-
niſtrandum à natura creatas, alibi oſtendimus. Totius autem inſtrumenti operatio, tum maximè
atq; præcipuè detrimentum patietur, cum pars illa ægrotauerit, quę operationis eſt cauſa. Sed &

A aliarum immoderatę diſpoſitiones impediunt operationem. Quęcunque igitur non per ſe ipſas impediunt, ſed ea ratione, ꝙ primo operationis inſtrumento officiunt: cauſę morborũ ſunt; nõ ipſę morbi. Si aũt in aliquo non lędentes primum operationis inſtrumentum, ipſam operationẽ impedire poſſint; iam tum huiuſcemodi diſpoſitiones, morbi ſunt appellandi. Fiunt aũt (ut diximus)

A. l. 1. f. 2. d. 1. c. 1 g

uel naturali formatione permutata, uel non ſeruato numero partium opportuno; aut magnitudine, quę unicuiq; conuenit, uel ꝙ non, ut naturalis poſitus expetebat, ipſę cohęreant. Cũ enim (ut iam demonſtrauimus) illa animantium natura opifex, nullam partem corporis temere affinxerit, atq; formauerit, ſed ob eum finem omnes, ut uel melius, uel tutius, totum inſtrumentũ proprium exequatur officium; neceſſe omnino eſt earum oblęſiones, quę uel penitus operationem prohibent, uel ſaltem impediunt, morbos putari; quę uerò ad offenſionem tendunt primi inſtrumenti operationi accommodati, morbi cauſas (ut nuper dicebamus) appellari.

De morbis qui contingunt in genere conformationis CAP. 7.

A. ibidem.

OBhoc" igitur, qui & introrſum aut extrorſum cruribus; aut pedum plantis lęuigatis, deterius ingrediuntur, quoniam in his uitiata eſt figura naturalis. Sicq; qui ex perfractis oſſibus malè conformati fuerunt, actionem membri probam non habent. Neq; ij etiam rectè agere poſ-

B ſunt, quibus ob morbi, qui arthritis appellatur, magnitudinem, articuli ſuis ſedibus exciderunt: aut perfractis ſupercilijs, quę iuxta dearticulationes ſunt, fecilè articuli ad ſuperiorem partẽ exiliunt ac dilabuntur; aut ſupra excreſcente callo, tota dearticulatio, ob loci anguſtiam, ad motum inhabilis redditur. Et hęc quidem figurarum uitia aduentitia exiſtunt. Natiua uerò, cum protinus in utero matris formatio deprauatur, quod quidem in quacunque corporis parte contigerit, ex ea infirmum atque imbecillum animal redditur. Oportet enim cordis, pulmonis, uentriculi, cerebri, linguę, & renum, & aliorum omnium figuram conſeruari; nam, ſi aliqua noxa interuenerit, totum neceſſario inſtrumentum in ſuis deficiet operibus. Iam uerò cauitatum omnium, quę partibus debentur, tum magnitudo, tum multitudo niſi ſeruetur, neceſſario earum occaſione lędetur actio. Multi autem huiuſmodi ſunt morbi. nonnulli coalitu quodam: nonnulli lentorum, ac craſſorum humorum obſtructu conſiſtunt, alij etiam ipſis corporibus nimium exiccatis, aut ab aliquo ex circunſtantibus ingruenti ac comprimenti, anguſtioribus effectis, adueniunt. Ipſorum quoque corporum, quę tales meatus ſortita ſunt, ſubſtantia eſt aliquando indurata, uel inflammata, uel ſyderata, uel ſuppurata, aut inflata, aut quocunque modo aliam adiunctam, atque aduentitiam adepta magnitudinem: ac deinceps ad interiores cauernas tumorem refundens,

C cauſa eſt vt obſtruantur meatus: qui quidem ab ijs plurimum differunt, quos prioris ſectæ auctores ſuppoſuerunt ex primorum, atque impatibilium corporum fieri conuentu. Nam inteſtinorum, venarum, arteriarum, atque omnium huiuſcemodi inſtrumentorum meatus, hos inquam

A. l. 1. f. 2. d. 1. c. 3. g

meatus magnos, ac manifeſtos omnes perſpicuo videmus. quòd" ſi ex ipſis aliquis ob nimiã paruitatem ſenſum effugit, non tamen propterea ex eodem genere cum illis exiſtit, quos prior ſecta ſuppoſuit. In omnibus verò huiuſcemodi diſpoſitionibus, in quibus corpora in tumorem attolluntur, ex quo meatus intercludi, aut anguſtiores effici contingit; nonnunquam vnus morbus tantum eſt (obſtructio ſcilicet) qui lædit operationem; nonnunquam præter hunc, altera eſt corporis diſpoſitio, quæ obſtructionis eſt cauſa. Nam ſi id, cui tumor accidit, corpus, nullam propriam habeat actionem, vnus tantum erit morbus obſtructio: eius verò cauſa, non tamen adhuc morbus, erit corporis tumorem gerentis diſpoſitio. Si enim ita contigerit, vt patiẽte tunica venę, quæ exempli gratia, eſt in cõcauis hepatis partibus, is meatus, per quem ad ea, quæ in gibbis ſunt receptacula, mittitur ſanguis, reddatur anguſtior; duo hac ratione erunt morbi, alter ipſius venæ affectus, alter meatus obſtructio. Impedit autem venæ quidem affectus, ſanguinis optimi generationem; obſtructio verò diſtributionem: vtraque verò operatio animali eſt neceſſaria. Nam

D pro confeſſo habetur, quòd, quæcunque diſpoſitiones primo lædunt operationes, morbi nuncupantur. Si verò nihil ipſa patiente vena, lenti tantummodo ac craſſi humores impacti meatibus diſtributionem impedierint, vnus tantum erit viſceris morbus, puta obſtructio. Idem euenit inteſtino, ſi ſola adſit obſtructio, vnus tantum erit morbus: eodem uerò inflammationem patiente, & propterea interioris ſpatij obſerante ſpatium, ita vt excrementorũ deſcenſus prohibeatur, duo erunt morbi. Sæpius enim ex morbo alter contrahitur morbus, vt in ijs quos nuper diximus, facile conſtat: nec minus vbi inflammationi, eryſipelati, herpeti, carbunculo, vel tali cuipiam morbo, febris adiungitur. Nonnunquam vero effectus ipſe, eſt operationis oblæſio, quam decet paſſionem & ſymptoma appellare: eiuſdem autem cauſam, ipſum morbum: veluti obſtructio cauſa eſt oẽ alimentum digeratur: refrigeratio verò, ut quis ſenſum habeat difficilem in cauſa eſt: atque ita morbus ſymptomati originem præſtat. Cum vero ipſa diſpoſitio operationem primo impedient, eiuſdem aũt diſpoſitionis cauſa nullam attulerit primo offenſionem; diſpoſitionẽ quidẽ morbum, ꝙ aũt ipſam facit, cauſam morbi dicere oportet: ueluti in lentis humoribus atq; obſtructione contingit: ipſa ſiquidẽ obſtructio eſt morbus, humores vero morbi cauſa. Quicunq; igitur morbi concauitatib. adueniunt, cũ præter modum obſtruuntur, vel laxantur, oẽs ad formationis

genus referuntur:in his ſiquidē omnibus formatio naturalis quodammodo uitiatur. At nec lęuitatem,nec aſperitatem fruſtra partium opifex natura molitur. Quare & in hoc genere per oēs animalis partes morbi cōſiſtent,cum id quod natura læue eſſe oportuerat,aſperum fit;aut è diuerſo,quod aſperum,lęue. Euidentiſſima aūt in hoc genere medicis ſunt,quæ aut læuigatis, aut exaſperatis oſſibus accidunt: quemadmodum etiam & faucium aſperitates, quę tuſſes committunt, maniſeſtiſſimè patent. Illud quoq; hoc in loco agnoſcere oportet, ꝙ ſæpius figura particulæ oblæſa aliquem ſimul meatum offendit: Veluti in naſo aliquando vſu venit, ꝙ ex ictu violento reſimatus,adeo internum compreſſit meatū,vt vel nullo modo,vel ægre per ipſum reſpiraret. Conſtat igitur,ꝙ in huiuſmodi affectibus anguſtia meatus eſt morbus, nam primum ipſa ſpirandi officium impedit:cauſa verò præcedens,ſimitas naſi, quæ naturalem eiuſdem figuram deprauarit. In genere igitur formationis,cum tantum à naturæ modo diſceſſum fuerit, vt operatio lædatur, quę nuper dicta ſunt morborum diſcrimina fient. E

De Morbis qui ad numerum partium referuntur. *CAP. 8.*

IN* numero vero partium ſimplicium,ex quibus vnumquodq; conſtat inſtrumētum,duę erūt morborum differentię,cum.ſ.pars aliqua deficit, aut ſuperabundat. In vtraq; verò ipſarū alię differētię:nam ex ijs,quę ſuperfluunt,nonnulla ſunt ex genere ſecundū naturam, vt ſi cui ſextus adnaſcatur digitus:aut in oculo vnguis,Gręci pterygion nominant;aut in narib. germen aliquod carnis; aut in alio quopiam meatu aliud id genus conſtiterit. Ex his verò quędam erunt morbi ipſi,veluti vnguis: nam ſi multum augmentū ſuſceperit,intuitum impedit,cum pupillam obtenebret. Morborum aūt cauſę,ſunt gemina, quę meatus intercludunt: in primis.n. obſtructio eſt morbus, quoniā & ipſa prima officit operationi. Nonnulla verò ſunt,quę toto genere ſunt ꝑter natruam,veluti lumbrici,& vermes quidam minuti,quos gręci aſcaridas vocāt, & in veſica lapis, & in oculo grando,& ſuffuſio,& hypopia, & pus,& verrucarum genera,quas gręci acrochordonas appellant,& faui,& atheromata,& ſteatomata,& vitiligines,leprę,leucę, & pori,& quęcūq; in abſceſſibus reperiuntur. Quòd verò & ex his ipſis, quęcunq; operationem primo impediunt, morbi à nobis dicantur,ſicuti ſuffuſio,quę uerò nō ſunt eiuſmodi,morborum cauſę,omnib. conſtare arbitramur. Deficientium aūt partium,nonnullę quidem funditus abolitę ſunt,nōnullę uerò ex dimidio pręciſę ac mutilatę. Neq; aūt obſcurum eſt multa talia animātibus in ipſo protinus utero ſolere contingere. Iam uerò in lucem editis,atq; perfectis,oſſa quidem ſępius tota eximuntur è digitis,& artubus,& capite,& coſtis. Nōnunquā uerò & digitus auſertur,& pes,& extrema manus,& tibia,& cubitus. Extrahuntur ēt uenę uaricoſę,& glandulę induratę,& dētes exeſi. Auſertur pariter & gurgulio,& omentū,& pręputium,& aliqua uerēdorum particula, nonnunquā & penis integer,quemadmodum & teſtes. Nuper uero quidam in magna neruorum diſtentione, quę totū corpus oppreſſerat,linguę partē anteriorem mordicus abſcidit: qui demum ex ſpaſmo ſanitati reſtitutus,minus facilè ſermonem potuit explicare. Huius generis ſunt ea oīa, quę mutilationes appellantur,labiorum,narium,aurium, & quęcunq; partes carnulentę uel ui auulſę,uel putrefactę, ex toto reſectę ſunt. Nā in his calamitatib. omnibus numerus partium naturalis non impletur,ſiue vna,ſiue duę,ſiue plures partes deſecerint,ſiue integram paſſę abolitionem, ſiue in parte ſublatę fuerint. Quęcunq;" ſanè ex his operationem impediunt † ſimili rōne inter morbos locabuntur:quęcunq; uerò aliquam aliam partem operationis effectricem refrigerant, aut parce alimentum " diſtribuunt,ſunt morborum cauſę. Quędam uerò utranq; rationem complectūtur, & morbi,& cauſę:ueluti vua,cum radicitus tollitur,& uoci detrimentum affert, & pectus ac pulmonem refrigerat. Nam,cum didiceris in ijs,quę de functionibus atq; vſu membrorum ratiocinationes habentur,ꝙ ex oībus animalis partibus nōnullę quidem operationem toti animali utilem conſerunt:nonnullę aūt nihil ipſę agunt,ſed uſum aliquem agentibus afferunt; liquet earum lęſiones,quę actiones immediate oſtendunt,morbos eſſe appellandas:earum uerò,quę ad uſum aliquem tendunt,morborum cauſas. Quare,ſi quę animalis particulę duplicem actionem,aut duplicem uſum habuerint, in una ſępe offenſione duplicem ſubibunt, uel cauſę, uel morbi rationem. Quòd ſi qua pars ſit,quę ſimul & uſum,& operationis pręſtet officium,ueluti quibuſdā eſſe uidetur,& ipſe gurgulio , huius partis amiſſio altera quidem ratione erit morbus,altera uerò morbi cauſa. Neque ambigitur,quod eius quę ſupereſt partis,erit morbus,non eius quę amplius nō ſit. Nam ſi latius oris ſpatium in illa parte patiatur,ubi nunc eſt morbus,eiuſdem ſpatij vuam(quę & gurgulio appellatur) dixeris eſſe particulam: quòd ſi hęc abolita fuerit, deficit aliquid ſpatio, atque ita totum hoc fit morbus, conſtante eo,quo dab initio pro confeſſo habebatur, quòd omnis operatio ab aliquo morbo lędi tur. Vel igitur uocem ipſam, uel inſpirationem, atque expirationem,actiones non eſſe animalis oſtendere oportet: aut ſi hoc ita ſe habet, pro manifeſto relinquitur, quod vuæ abolitio palato morbum affert. Simili ratione, & dentis amiſſio erit oris ęgritudo. Et ſi quidem unus fuerit ex ijs, qui manducationi obſeruiunt, ea pars qua manducatur offenditur; ſi uerò ex ijs qui inciſorij appellantur, comeſtio, atque unà ſermonis explicatio lædetur. Eodem modo ſi linguę dimidia pars abſcindatur, parti quę ſuperfuerit,

Margin notes:

A.ibidem.

F

G

A.l.1.f.1.d.i. c.1.fol.18. d

† Nicolaus Calaber. qui hos libros ad uerbum trāſtulit, ita uertit: ſecūdum ſui ipſorū rōnem. uidetur. n. legiſſe non κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ut in impreſſis, ſed κατὰ τὸν ἑαυτῶν λόγον.

H

A rit,ea mutilatio erit morbus.Idem in obſcœnis,in omento , atq; oĩbus partibus ita affectis eue-
niet:Et,ſi cui hoc ipſum non morbum,ſed paſſionem,aut affectum appellare libuerit, non de re,
ſed de noĩe ſolo contendet.Liquet aũt,ꝙ in lingua,omento,obſcœnis, atq; oĩbus hmõi partibus
hoc pacto mutilatis, erit aliqua magnitudinis diminutio;ipſum verò animal non adeo neceſſario
diminuetur,vt mutilatum eſſe dicatur,ſed aliquis numerus partium erit ablatus.Siquidem & arte
riæ,& venæ,& nerui,& cutis uonnunquam,& adeps,& membrana,& caro in talibus affectibus
auferuntur:in vua autem,& varicoſis vaſis exectis,ipſis etiam inſtrumentis aliquem partium nu-
merum auferri continget.Atq; hæc oĩa ad id attinent genus,in quo membra numero euariant.
Quibuſcunque verò inſtrumentis ſi auferantur quędam,non tamen integræ partes eximuntur,
hæc ad vtrunq; quodam modo genus referuntur.Nam & particularum ſimplicium numerus, &
magnitudo inſtrumenti compoſiti,deficit animali:ſiquidem totum mutilatum eſt . Neque alicui
obſcurum eſt,vtranq; paſſionem tum eam quæ ad numerum,tum eã,quæ ad magnitudinem per
tinet,in ſuperiore genere prædicamenti,in quanto videlicet,poſſe locari. Siquidem quanti aliud
continuum,aliud diſcretum, quod & quantum priuatim ſicuti & continuum, πηλίκον apud Grę
cos appellatur.Sed in hoc loco,manifeſtioris doctrinæ gratia,libuit,hoc pacto diſtinguere,vt al-
teram quanti differentiam ſub numero,alteram ſub magnitudine comprehendamus.

De morbis in genere magnitudinis. CAP. 9.

B IAm verò quoniam huius generis morbos explanauimus,nunc de ijs,quæ ad magnitudinẽ per
tinent,quocumque noĩe cẽſeantur,diſſeramus.Differunt autẽ ab eo,quod ſuprà diximus gene
re.Nam,ſi naturali mẽbrorũ figura conſtante,magnitudo deprauetur,cum ob hoc ipſum lęditur — A. ibidem.
operatio,parti morbus contingit;Veluti ſi in prima formatione animalis, tantã habuerit lingua
magnitudinem,ut ad nullam oris partẽ deflecti poſſit;aut paruitatem tantam,vt oẽs illius partes
nequeat attingere.In perfectis verò,ſupra naturalẽ magnitudinem membra non admodum fre-
quenter excreſcunr;frequentius vero minuuntur:atque hunc morbum non nulli atrophiã, id eſt
alimenti defectum,non nulli phthiſim.i.tabem nuncupãt membri.Augumẽta vero particularũ,
ĩn vlceribus fiunt,in quibus caro redundat,& in eo morbo,qui à Gręcis priapiſmus appellatur .
Nicomacho aũt Smyrnęo ad tantam molem corpus increuit,vt loco moueri non poſſet,ſed hũc — A.ibidem.
aiunt ab Aeſculapio curatum.Nos aũt vidimus cuiuſdã linguã ſupra modũ abſq;vllo doloris ſen
ſu excreuiſſe:vt neq; mollis tumor,ꝙ Græci œdema appellant,neq; durus, quẽ ijdẽ ſcirrhon ap-
pellãt,neq; inflãmatio eſſe videretur:neq;.n.premẽti manui cedebat,neq; oĩ ſenſu carebat , neq;
C dolore infeſtabatur:ſed hoc ipſum,incrementũ dũtaxat erat,nihil ipſa ſubſtãtia particulæ uitiata.
Sic & teſticuli & vbera,aliis vterq;,alijs alter tantũnõ ſupra modũ increuit.Et q̃ ſtruma vocatur,
eſt ex hoc genere,q̃ vbi nimiũ exceſſerit,magnã operationib.affert incõmoditatẽ. Et ex eodẽ ẽt
ſunt genere,angulorũ in oculis immoderationes;ex quibus,immoderatũ quidẽ augmentũ, encã
thida,diminutionẽ aũt,rhęada græci appellant.Tales ſunt in hoc genere morborum differentię .

De morbis qui ad compoſitionem partium pertinent. Cap. 10.

EVariante" verò ea,quæ ſecũdum naturã eſt compoſitione,fiunt morbi:In poſitu quidẽ,ſicu — A. ibidem.
ti cũ articuli ſuis ſedibus excidũt, aut loco tantum mouentur:aut cũ omentũ , vel inteſtina
ad inferiores teſticulorũ tunicas deuoluuntur:alterũ morbũ Gręci epiplocelen, alterũ entero ce-
len appellãt.In nõ naturali verò partiũ cũ vicinis partibus copulatione , ſi ligamentũ aliquod aut
relaxatũ,aut intenſum fuerit,aut diſruptũ,in ea parte dearticulationis motus offenditur . In hoc
genere ſunt linguæ nexus immodici,& pudendorum: quoniam & linguæ ad ſermonẽ explicãdũ
& manducandum non parum officiunt:& pudẽda,quo minus procul & directo tramite in mulie
ris vterum ſemen emittatur,ob meatus inuerſionem, non minus impediunt.Ad hanc ẽt attinent
morbi differentiam,ſi labia vlcerata,ſi palpebræ,vel ſedes,vel digiti,uel ſi quæ tales particulæ præ
D ter naturam coaluerint.Tales ſunt morborum ſpecies,quæ in compoſitione exiſtunt.

De Morbis qui proueniunt ex ſolutione vnitatis. Cap. 11.

REliquũ" eſt quintũ genus morbi,continuitatis ſolutio,ſiue hæc alicui ex particulis ſimplici- — A.l. 1.f.1.d.1. c.4.29.b.
bus,quæ ſimilares appellãtur,ſiue compoſitæ adueniat.Quare inter cões vtrarunq;partium
morbos,eã paulo ante commemorauimus.Cum.n.diuellitur ligamentum,vel arteria,cõis eſt &
totius inſtrumenti,& diuulſę particulæ morbus: nam vtriuſque ſoluta eſt continuitas:totius q.dẽ
inſtrumenti,cũ partes non amplius cohęrent,neq; vniũtur;ipſius nerò particulę diuulſę , quoniã
non amplius eſt vna,ſed in duas diuiſa eſt partes.Quòd ſi non ex toto diuulſa fuerit, ſed parte ali-
qua tantũ,non erit iã totius inſtrumẽti morbus,niſi ex accidẽti,quoniã videlicet aliqua ipſius par
ticula patiatur:ſed ipſius tantũ patientis particulę proprius ac peculiaris erit morbus. Vocatur ãt
continuitatis ſolutio,in oſſe quidẽ fractio,in oĩ genere carnaſo,cõiter ulcus.Ruptio aũt & " con — *σπάσμα γενεσ
uulſio ex eodem genere ſunt.Fit autem alterum quidem in carnoſis,alterum in neruoſis partib. , — καὶ σπασμός.
conuulſis quę in ipſis ſunt fibris,cum ex ictu aliquo uiolentiam patiuntur,aut ſubito & affatim in
tenduntur.Quę uero apoſpaſmata,id eſt auulſiones appellantur,inſtrumentariarum tantummo
do partium proprię ſunt paſſiones.Hę quidem ſunt vniuerſę ſimplicium morborum differentię .

De compoſitis morbis partium ſimplicium. CAP. 12. E

NVnc verò ſupereſt ut cõpoſita exequamur, initio iterũ a ſimilaribus ſumpto. Erit igitur iuxta priorẽ ſuppoſitionẽ, ex dilatatione, & anguſtia meatuũ, morbus cõpoſitus, nõ particulatim ſingulis hęc vtraq; patiẽtibus meatibus, ſed uiciſſim his q̃dẽ latioribus, illis uero anguſtiorib. redditis, ut non magis laxitatẽ, q̃ anguſtiã eorundẽ in tota ſimilari parte accuſes: nec ulla ſenſibilis particula eius poſſit oſtẽdi, cui alterũ tantũmõ adſit; ſed q̃cunq; ſumpta fuerit, vtriq; paſſioni reperietur obnoxia. In ſecũdã aũt ſuppoſitione, in unaquaq; ſimilari particula, qualitatib. ſolis naturæ modũ egreſſis, ſũt cõpoſiti morbi numero quatuor, calidus ſimul & humidus, calidus & ſiccus, frigidus & ſiccus, frigidus & humidus. Profluente uero ad ipſas aliqua ſubſtantia, erũt pariter alii cõpoſiti morbi quatuor, qui ex earũdẽ qualitatũ cõiunctione proueniũt. Quoniã uero continuitatis ſolutio nõ in compoſitis tantum inſtrumentis, ſed in ſimplicibus quoq; particulis fit, implicabitur & hęc nuper dictis mixta utranque ſuppoſitionem, compoſitis morbis & ſimplicibus iis, de quibus ſtatim ab initio ſermonem habuimus. Nam fieri poteſt ut idem membrum & ulcus patiatur ſimul, & ſiccitatẽ habeat, aut humiditatẽ, uel frigiditatem, uel caliditatem pręter naturam, aut unà cum ulcere caliditatem ſimul, atq; humiditatẽ. Exulcerata igitur, atque unà inflammata membra, tripliciter naturę modum egrediuntur, cũ ob ulcus quidem unitatẽ ſuarũ partiũ amittãt, ob inflãmationẽ uero calidiora, atq; humidiora reddãtur plus, q̃ naturalis exigit habitus. Nãque qui in ipſis eſt tumor, ſi ad tantã magnitudinẽ attolitur, ut ob hoc ipſum operationẽ ipediat, tunc iã morbus eſt exiſtimandus: ſi aũt membrum ex hoc nullã patiatur in operatione iacturam, ſymptoma tantũmodo & paſſio ipſe cẽlebitur, ueluti & dolor. Omnia igitur, quę ſimul inflãmata, atq; ulcerata ſunt corpora, tres quidẽ neceſſario, nõ nunq̃ uero & quatuor morbos patiuntur. Hoc uero in loco inflammationẽ appellamus, nõ, ut antiqui cõſueuerũt, quendã ueluti feruorem in corporis partibus accenſum, ſed rubeſcentem, ac renitentem, dolorificumq; tumorem. Ita & eryſipelata non nunq̃ ulcera comitãtur. Nã carbunculi eam naturã habent, ut aliter cõſiſtere nequeant. Mediã uero ſortiuntur naturã herpetes, & cancri, qui maiori quidẽ ex parte cum ulcerib. eueniunt, non nunq̃ uero ſeorſum. Oẽs igitur hmõi morb: ẽt ſi ulcere uacẽt, compoſiti ſunt: una quidẽ rõne, quoniam oẽs à ſuperfluo humore, ſeu calido, ſeu frigido procreantur, à flaua quidẽ bile, eryſipelas: ab atra uero, cancer: à ſanguine aũt, inflammatio: a pituita tumor quidem laxus, œdema Græce dictus: alia vero, quoniã nunc dicti oẽs humores, etſi formã rei humeſcentis præ ſe ferãt, vim tamẽ hẽnt, atra q̃dẽ bilis, frigidã & ſiccã: flaua uero, calidã & ſiccã: pituita, frigidã & humidã: calidus ãt & humidus eſt ſanguis. Tertia vero rõne, quoniã ſimul cõmiſcẽtur oẽs, & raro G admodũ ex ipſis vllus purus, ſincerus ve cõſiſtit. Nã magna ex parte inflãmationes, aliq̃d ex eryſipelatis, vel laxi, vel duri tumoris, natura cõplectũtur: aut eryſipelatib. aliq̃d ꝗ inflãmationis, vel laxi aut duri tumoris, ſpeciẽ referat, admiſcetur. Ita ſimiliter in reliquis oĩbus perpende. Multiformiter ergo oẽs huiuſcemodi morbi cõpoſiti fiunt, de quibus eo in libro, in quo de cauſis morborũ agemus, plenius diſſeremus: atque ẽt vberius, in eo, qui De morborũ ſymptomatibus inſcribitur: ac pterea in iis, in quib. curandi ratio tractatur, ad quã omnia, quæ hic ſcribimus, diriguntur.

a.l.1.f.a.d.5. c.5.19.c.

F

De compoſitis morbis inſtrumentorum. CAP. 13.

NVnc vero, quoniã quõ ſimplices ſe inuicẽ cõplectãtur explanauimus: iã ad inſtrumẽtorum morbos veniamus, ac quo pacto & hic compoſiti fiant, aperiamus. Primum vero illud meminiſſe oportet, ꝗ alii quidem primorum corporum, videlicet ſimiliarium, ſunt morbi: alij autem inſtrumentariorum & compoſitorum. Inflammatio.n. primorum eſt corporũ, exarticulatio vero inſtrumẽtariorũ. Quãdo igitur aliq̃d mẽbrũ luxatur, ſimulq; inflãmatur, totius q̃dẽ inſtrumẽti primo morbus eſt exarticulatio: inflãmatio aũt nõ primo, neq; proprie, ſed ex accidẽti tantum. Quoniã.n. inflãmatio ſingularũ eius partium morbus eſt, fit ut ex accidenti totius ẽt inſtrumenti ſit morbus. Et lippitudo quidem eſt inflãmatio mẽbranę, quę adnata eſt corneæ, ex accidenti uero eſt totius oculi morbus. Cõtingit vero nõ nunquã, ut tunica cornea appellata, profundũ hẽat vlcus, qua deinceps exeſa tota, aliquid ex ea tunica procidat, quæ ſecũdo poſt corneam ordine ſita eſt, vuea appellata: & ipſa pupilla unà diuulſionẽ patiatur. Atque ex his tribus oĩbus, quælibet paſſio oculi exiſtimatur, quis vlcus, & eroſio ad ſolã corneã ptineat, pcidẽtia ad vueã, & diuulſio ad pupillam. Sed, vt diximus, ſimilarium partium morbi, ex accidenti toto inſtrumento attribuũtur. Igitur cum vna quæpiam ex ipſis morbo aliquo compoſito laborauerit, & hic ex accidenti totius inſtrumenti erit morbus compoſitus: cũ vero plures quidem ſint affectæ, ſed vnaquæque vno morbo laborauerit, ſic totius erit inſtrumẽti morbus compoſitus. Nã, ut in oculi exemplo perſiſtamus, ſit ita, ut eũdem oculũ (neq;.n. impoſſibilis eſt ſuppoſitio) vnguis, & lippitudo infeſtet, & eroſio corneæ, & procidẽtia vuæ, quibus ẽt malis accedat aliquod ſuffuſionis initium. Quòd non vnus neq; ſimplex ſit morbus, oĩbus in propatulo eſt. Appellabit aũt hęc quiſpiã, cõpoſitum oculi morbum, alter vero non vnum compoſitum morbum, ſed plures dicet morbos, in diuerſis oculi partibus conſtitutos. Nihil uero refert quãtum ad veram curãdi rationem, ad quam hęc omnia diriguntur, ſiue unus ſit morbus cõpoſitus, ſiue plures, pugnãtibus remedijs indigentes. Pleniorẽ

a.l.2.f.a.d.1 c.1.18.c.

H

vero

A vero de hiſce diſcuſſionē differimus ad eos libros,in quibus curādi p̄cepta tradentur.In p̄ſenti ve-
ro ſermone,hoc tñ cōmonſtraſſe,ac indicaſſe ſufficiat,probabilē vtroſq; afferre ſniam , & q̄ plu-
res in oculo morbos eſſe arbitrantur,& qui,quēadmodū vnū eſt inſtrumentū, ita & vnū cōpoſitū
exiſtimāt eſſe morbū,qñ(vt ante diximus)plures in eodē particulæ laborauerint. Vt igitur ex ſim-
plicib.morbis,vnus quidē erat primo totius inſtrumenti morbus,veluti ſuffuſio;alius vero ex ac-
cidenti, veluti corneæ exulceratio:ita & ex morbis cōpoſitis,proprij quidē erunt totius inſtrumē
ti,qui plures ſimul eius partes occupauerint: ex accidēti verò,quicunq; cōpoſiti vnā tñmō ipſius
inſtrumenti obſederint partē;veluti lippitudo,q̄ membranæ adnatæ eſt inflāmatio: ſiquidē inflā-
matio è numero cōpoſitarū ægritudinū fuit oſtenſa.Eidē vero mēbranæ vlcere adueniente, mul-
to ēt magis compoſitū morbum pati hanc particulam dicemus:ſed nec p̄ p̄ea minus oculus totus
morbo cōpoſito laborare cēſebitur. Tales quidē ex accidenti totius inſtrumenti morbi eſſe putā-
tur. At,cū plures eodem t̄pe particulæ aliquo malo afficiuntur, ipſorum inſtrumentorum primo
cōpoſiti ſunt morbi:atq; eo magis,ſi particulatim vnaquæq; ſimpliciū,non ex accidenti, ſed pri-
mo,totius inſtrumenti fuerit morbus:Quemadmodū in oculo unguis,ſuffuſio, atq; ea paſſio,q̄ à
Græcis rhœada antea diximus appellari:nā ex ijs quęlibet,proprius eſt oculi morbus. Et,cum ſi-
B mul oēs coniunguntur, oculo proprium morbum compoſitum faciunt. Hac ſi quis rōcinabitur
via,oēs inſtrumentorum compoſitos morbos facile inueniet. Mihi vero ſuperfluum viſum eſt o-
pus,oīa complecti,& componere: qm̄ ſi quis omnium ſimplicium morborum fuerit ſciam cōſe-
cutus, atq; eorundem cōpoſituræ modos non ignorauerit, facilè in ſingulis per ſe ipſum poterit
exerceri. Quare ſi quiſpiam ſemel tantum quæ in hoc libro conſcripſimus legerit, is ſe parum
profecturum intelligat,niſi poſtmodum plurimum quoque exercitationis adiunxerit.

GALENI DE CAVSIS MORBORVM

LIBER VNVS

Nicolao Leoniceno interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Simplicium & compoſitorum morborum cauſas perueſtigat, tum quę in ſimilaribus,
tum quæ in inſtrumentalibus partibus,morbos efficiunt.

Quorum morborum cauſæ perueſtigandæ ſint. CAP. I.

QVot quidem ſint,& qui nam morbi omnes , in propria genera ac ſpēs diuiſi ,
tum ſimplices,tum cōpoſiti,altero iam libro explanauimus. Reliquum eſt vt
ſingulorum cāſ explicemus,exordientes à ſimplicib.aīalis partibus , q̄ ſimi-
lares appellantur: à quib.deinde ad cōpoſitas & diſſimilares veniemus . Qm̄
igitur oſtendimus iuxta illos,qui arbitrantur ſubſtantiam,quæ ortui atq; in-
C teritui ſubijcitur,ſimul miſceri * atq; alterari , q̄ oīs morbus ſimilaris ac ſim- * *Al. uniri.*
plicis,quo ad ſenſum particulæ,vel intemperies quædā exiſtit , vel continui-
tatis partium diuiſio: iuxta vero illos,qui non vnionem ſtatuunt,ſed quia in-
tercipiatur vacuum,omnium corporū conſtitutionem,cōcretionem putant: immoderatio mea-
tuum;& eius,quæ ſenſu deprehenditur,continuitatis ſolutio; incipiemus & nunc cōſiderare cau
ſas morborum omnium,qui ad primam attinent ſuppoſitionem,quam nos ueram exiſtimamus.
Erant autem(vt arbitror)quatuor ſimplices, quatuor vero compoſiti . Cum aliquando quidē ſo-
la ſupra modum excreſcente caliditate,vel frigiditate,vel ex altera oppoſitione aliqua, veluti hu-
miditate,vel ſiccitate: aliquando vero duabus ſimul ſupra modum auctis, ut morbus pariter cali-
dus ac ſiccus,vel frigidus ac ſiccus,vel calidus ac humidus,vel frigidus ac humidus fiat .

De cauſis calidi morbi. CAP. 2.

ITaq; quænam ſint cuiuſq; prædictorū morborū procreationis cauſæ,iam inſpiciamus , ſūpto
ab eo initio, qui in caliditatis immoderatæ intēperie conſiſtit . Apparet * aūt & in alijs corpo- *a.z.i. primæ par. c.569.col.2.b*
ribus omnibus,quæ ſe ipſis plus ſatis incaleſcunt,vel ex motu quodā augeri caliditatē , vel ex pu-
tredine,uel ex uicinia alterius corporis calidioris,uel ex ſtipatione, uel ex alimento ad calefacien
dum accommodato.Ex motu quidem,ueluti in ijs, qui quouis modo exercitantur , & in lapidi-
bus inuicē colliſis,& lignis,& flamma uentilata . Ex putredine autem , tum reliquorū corporum
tum

tum præſertim feminum, ac ſtercoris. Mihi quidem nonnunquam videre contigit in columbarũ E
{agreſtium} excremẽtis, ex putrefactione ignẽ accenſum. Nec eſt quiſpiam, qui ambigat, quin calidorum corporum vicinia, alia concaleſcant, ſi mõ ad memoriam reuocet, & balneas, & Solem æſtiuum, & oẽm flammã. Ita quoq; ſi hybernis tẽpibus in ampla domo ignem accenderis, atq; oẽs meatus ſtipaueris, per quos ſpirandi hẽat facultatem; interius calorẽ aceruabis: ꝙ ſi quaq; verſus patentes exitus liqueris, nihil amplius effeceris. Sed non aliter balneę atq; fornaces, ſuum interius aceruant calorem. Ex quo euidens eſt, ſtipationẽ augendo calori occaſionem pſtare. Sed nec in obſcuro eſt, ꝙ idem ex ipſa materia prouenit. Nã aridi calami, facilius in maximum, flammã attollunt: ligna ſi ſint viridia, & præſertim ſi plura ſuper ignem congeſſeris, diutius quidem aggrauant & veluti obruunt flammam, demum veró augent. Quo igitur in animalium corpore ex ijs vnumquodque perficitur? Cum quiſpiam immoderata exercitatione vſus fuerit; laſſitudinem ſuſtinet corpus, hoc eſt, caliditatẽ immodicam in muſculis atq; articulis hẽt: hi. n. ſunt, qui primo motum excipiunt. Quod ſi non vltra progrediatur calor, atque eum ſolũ contigerit, anteq̃ totum aĩalis corpus inuaſerit, nihil ultra laſſitudinẽ conſequetur. At ſi in totum extenſum fuerit corpus, tunc huiuſcemodi affectus febris nuncupatur, q̃ eſt quædam totius corporis immoderata caliditas: Ita & ira, quæ feruor quidam eſt exiſtentis in corde caloris, ob immoderatum motum, per totũ non F
nunquam diffuſa corpus, ita febrem accendit. Iam ea, quæ putreſcunt in animantis corpore, calorem quendam immodicum in his partibus, in quib. putrent, efficiunt, ſicuti eryſipelata, & herpetes, & carbunculi, & inflammationes, & phygethla. Hæc aũt vbi totum concaleſecerint corpus, excitant febrem. Et quidem tertia cauſa immoderati caloris ex his fit manifeſta, quonam modo animalibus adueniat, & ex ijs, quæ exuſtiones appellantur. Nam in bubonibus, & inflammationibus, & eryſipelatis, atque omnibus adeo calidis morbis, ſemper contingens pars atque cõtinua, ipſa quidem primum caliditatem aſſumit, deinceps vero & partem vicinã afficit, & hæc deinceps ſibi proximam: atque ita, vſque ad principiũ inſiti caloris, vbi peruenerit intemperiẽs, totum celeriter corpus principij ſentit affectum. Diuturnæ quoque moræ in locis Soli expoſitis, nudis q̃dẽ, totam aliq̃n cutem ſupremam calefaciunt: at ijs, qui veſtibus operti ſunt, ſolum caput: atque hæc exuſtio appellatur, ꝙ ſi iam totum animalis corpus occupet, tunc ita febris accenditur. Quartum vero cauſæ genus, ꝙ inſitum calorem immoderate ſuccendit, in adſtrictionibus & frigefactionib. fieri videtur. Nã ſi quis vehementer riguerit, aut in aqua natauerit, quæ aut alumen, aut talem aliquam naturam acreperit; huic ſtipari cutem ãtq; denſari contingit, vt, quæ diſſlari conſueuerant, intus cohibeantur, ꝙ ſi fumoſa fuerint, quæ intus collecta ſunt, febris inde generatur. Quinta vero G
ſpecies auctæ ſupra modum caliditatis, ſunt eſculentorum acres, ac calidæ qualitates, veluti alliorum, porrorum, cæparum, atque huiuſcemodi omnium: nam & horum vſus immoderatus febrẽ aliquando ſuſcitauit. Et quidem calidæ potationes immodicæ, veluti uini ueteris & acris, imbecillo corpori liberalius ingeſti, & medicamina acria, ſiue alexiteria. i. amuleta fuerint, ſiue venena, cauſam vt homines febricitarent, attulerunt. Sed cur (inquiunt) non ſemper ob quamlibet harum cauſarum febris accenditur? Qm̃ cauſæ efficientis quantitas par non exiſtit: & quæ conſtituta eſt ab eadem cauſa in corpore diſpoſitio, magnam in eo, quod plus, & minus, uarietatem admittit: ac præterea animantium corpora plurimum alterum ab altero differũt in hoc vt aut facile, aut ęgrè a naturali recedant habitu. Quemadmodum igitur minime ambigis, cur non omnis motus laſſitudinem faciat, ſed pro confeſſo habes, ꝙ, vbi non exceſſerit, ac potentia ſuperauerit articulorum muſculorumq; naturam, nunquã eos fatigari continget: ſic tibi erat cogitandum, ꝙ nec talis affectus qui laſſitudo nuncupatur, niſi dignam effatu tum magnitudinem, tum moram aſſumpſerit, nunq̃ vniuerſum corpus afficiet. An motus quidem paruus, laſſitudinem nequit efficere; parua aũt laſſitudo, omnino febrem accendet? aut motus quidem affectus, in relatione conſiſtet, laſſitudinis autem minime? At quidem omnibus ẽt vulgaribus ac rudibus in propatulo eſt, athletarum corpora H
diuturniores ac vehementiores motiones citra laſſitudinem perferre, & nos priuatos, ſi paulo ſupra cõſuetudinem exerceamur, ſtatim moleſtia affici. Nil igitur mirum, ſi quiſpiam, quamuis laſſitudinem ſenſerit, non tamen febricitauit: vel enim parua eſt laſſitudo, vel exigui temporis, aut virib. corporis inferior. An, ſi fuit exercitatio haud quaquã diuturna, nec vehemens, atque ẽt minus quam pro natura eius qui exercitatus eſt fortis, nũquam quidem laſſitudinem afferet: † {laſſitudo vero febrem accendet, ẽtſi ea & breuis ſit, & exigui temporis, & languentis corporis robore inferior?} Sed & hoc ipſum in ea re quæ ad agendum potentiſſimam naturam habet, nimirũ in igne, poſſumus intueri. Nam frigefactos, non abſque tempore ac uiribus calefacit: ſi quidem, cũ aliq̃n è locis gelidis diſceſſerimus, manus per maximam flammam ignis ſine aliqua noxa transferimus. Neque omnis materia æque facile ab eodem accenditur, ſed arentes quidem calami primo attactu inflammantur, ligna aũt humida ac uiridia ut accendantur, longo tempore uehementiq; flamma indigent. Quo pacto igitur nihil horum in igne admirans, in laſſitudine admiraris, ꝙ magnitudine egeat, ac tempore, ac corpore incendio opportuno? Satius itaque fuerit ſi nulla te huius rei capiat admiratio, ſed potius animaduertas quale nam animalis corpus facile ſui natura calorem admittit,

A.l.4. f.1,d.2. c.1.fol.42.b

† hæc antiquus interpres non hẽt, atq; ẽt ſuperuacanea, & perperam interpoſita uidentur.

A mittit,& quale non facile. Sed de hoc quidem poſtea es auditurus. Nũc uero nihil tibi ſit mirum,
ſi vnumquodque quod aliquid ſit effecturum,& tempus & magnitudinem exigat:ac præterea ut
proximũ ſit, quod prompte patiendi habet naturam:quoniam & ſi hęc deſint,nec ignis combu-
rere,nec gladius abſcindere ualet,nec aliquid aliud, in efficiendo potentiſſimum, in aliud agere
poteſt,quod ipſo ualidius ſit,aut ubi non interuenerit tempus effatu dignum. Super lucernę qui-
dem flammam nunq̃ totum effundetes oleum,nedum aquam:& gladio incidere lapides nequaq̃
tentaueris,nedum adamantem. Vis autem ut laſſitudo,& calefactio, & frigefactio,& reliqua hu-
iuſcemodi,febrem ſemper accendant;quamuis parua ſint;& exiguum tempus perdurent; aut ẽt
totum corpus minimè idoneum ſit ad ſuſcipiendum calorem? ꝙ certe iam calidum eſt, paratius
eſt ad hoc ut exceſſum caloris admittat,ſicuti & frigidum vt plus ſatis frigeſcat:ꝙ vero e diuerſo ſe
habet,ad hoc minimè eſt aptum. Vſque adeo cęca & rudis eſt eorum,qui talia perquirunt,dubita-
tio. Qui uero nihil dubitant,ſed promptè ac temere enũciant,ꝙ nihil eorum quę nuper diximus
excitat febrem,horum ſtupiditas quidem miſerationem:contentio uero odium meretur. Sed ſo
luta ſunt & horum ſophiſmata in altero volumine,quod ſeorſum de cauſis procatarcticis, id eſt
pręincipientibus,ſcripſimus. neque pręſentis eſt negocij aliorum refellere errores,ſed uera dunta
B xat docere inſtituimus. Rurſus igitur ad propoſiti noſtri ſeriem reuertamur. Erat autem, (ut ar-
bitror) omnium ſimplicium morborum pręcedentes cauſas,vſque ad pręincipientes explicare.
a.l.1.f.2.d. Non enim eſt fortaſſis inutile,eos qui ita earum appellationes manifeſtioris doctrinæ gratia di-
2.c.1.fol. ſtinxerunt,imitari. omnes enim in ipſo animali exiſtentes vel diſpoſitiones,uel motus pręter na-
30.f. turam,morborum pręcedentes cauſas nominant:quę vero extrinſecus adueniunt,& alterãt cor-
pus,atque tranſmutant naturam uehementer;pręincipientes appellant.

De cauſis frigidi morbi. *Cap.* 3.

A.T.2.pri- CAlidi morbi in uniuerſum diximus cauſas,nunc ad frigidum ueniamus. Sunt vero & huius
mæ par.cã. plures numero cauſę,veluti refrigerantium propinquitas,& ciborum,potuumque quan-
309.col.2. titas,ac qualitas, ſtipatioq; ac rarefactio,ac pręterea ocium,& immodicus motus. Quibus etiam
b.c. occaſionibus ignis extinguitur. Nam ſi paruo carboni multum niuis aut glaciei ſuperimponas,
aut plurimam aquam ſuperinfundas, continuo extinguitur. Sic, vbi circunſtans aer ſit præter
modum frigidus,veluti hyberno tempore iuxta Hiſtrum,non ſolum lucernam ſub dio poſitam,
ſed & omnem exiguum ignem videbis protinus extingui. Hoc quidem modo,ignis a rerum præ
C gelidarum contactu ſuperatur. Ab ijs autem,quæ natura apta ſunt ut ipſum enutriant,ob exceſ-
ſum,uel defectum,uel ob alienam qualitatem hoc pacto corrumpitur. Si enim ligna uniuerſim
& multa ſupra paruam coarceuaueris flammam, ob immodicę quantitatis exceſſum ipſam ex-
tingues. Quòd ſi nihil omnino,aut parum admodum adieceris,ob defectum, aut paucitatem ali-
menti, videbis continuo marceſcere. Sic & lucernæ flammam comminui atque in periculo eſſe
ne propè extinguatur inſpicimus,ubi nutrimenti proprij modus non ſeruetur. Siue enim oleum
liberaliter non adhibueris,aut multum vniuerſum ſuperinfundas,utroque offendes modo. Quòd
ſi largam quidem exhibueris materiam,ſed quę vel nullo modo apta ſit ut ardeat, vel cũ magna
difficultate incendium ſuſcipiat,hanc etiam ſtatim minorem efficies. Veluti ſi oleum aquę cõmi-
ſtum ſupra ignem conieceris. Si etiam qui flammæ circunfunditur,aerem ſtipaueris, aut nimium
rarefeceris:ſic quoque flammam decreſcere ac periclitari ne penitus extinguatur, inſpicies. ſti-
patur autem,ſi cucurbitam,qua medici utuntur,vel furnulum,aut tale aliquod aliud circumpo-
nas:quod ẽt continget,ſi fornacum foramina clauſeris. Quòd ſi in multo Sole,& calido & apri-
co loco,aut ad alterã maiorem flammam admoueris;tũc quoque minorem flammam marceſce-
D re videbis:qm̃ exterior flamma,vt quæ prępotentior ſit, elaxat atque diſpergit minorem. Neq;
vero in obſcuro eſt,qđ ſi eas flabellans,hoc eſt mouens,ſi quidem modicè hoc feceris, augebis: ſi
vero immodice,diſſolues ac diſſipabis. Sic & ventos magnitudini flammę reſpondere oportet, ſi-
quid eius augmento conferre debuerint:qui vero maiores ſunt quam illa queat ſuſtinere, diſper-
gent,non flabellabunt. Ex quo manifeſtum, ꝙ flamma quidem ad ſui incrementum motu eget
aduentitio,non tamen immodico. Si enim nullo modo flabellatur,elanguet: uehementiore autẽ
motu extrinſecus urgente,diſſoluitur ac diſſipatur. Secũdum igitur primam cauſæ ſpeciem, cum
omne frigidum forinſecus aduenerit,partim contactu tantum,partim potentia, frigidus morbus
conſiſtet. Sic aliquis in frigida natans aqua lęſus eſt,& male lotus,& per gelida loca iter faciens.
Nonnullos etiam vidi exanimatos,anteq̃ domum deferrentur. Iuxta verò ſecũdam cauſam,aut
morbum attonitum,aut comitialem,aut motus ſenſusve lęſionẽ,ex ebrietate aliquis ſubijt: quan
quam vinum modice hauſtum,vt quod maxime proprium alimẽtum ſit,natiuum calorem adau
get. Sic & optimi cibi quiq; plurimum animali afferunt nutrimentũ,ſupra modũ aſſumpti, mor-
bos frigidos generant. Sic quæcunq; uel deuorantur uel bibuntur,ſi frigidiora natura ſint, mor-
bos frigidos pariunt:ex horũ numero eſt papauer,mandragora,hyoſcyamus,cicuta,quæ ſanè ni
mia frigiditate ẽt interimũt. Vltima autem ſtipatio,(hanc.n.tertiam frigidorum morborum cau-
ſam ſtatuimus) facit graues ſopores,& ueternũ,& morbos attonitos. Et hoc eſt quod dr̃ ab Hip-
pocrate

de Vict. rat. in morb. acu. cõ. 4. t. 32. 7. 137.

pocrate. Venarum interceptiones corpori officere, ꝙ ſtatim vocem et ipiãt. Ipſe nanque ſicuti & E alij vetuſtiores duo genera uaſorũ, in quibus ſanguis cõtinetur, venas appellat, non vti iuniores. alterum tm̃, quod non pulſat. Vbi uero intercipiuntur, quæ ſunt in animali arteriæ, hoc eſt ita oppletæ ſanguine fuerint, vt nullus in ipſis vacuus relinquatur locus, in quẽ, dũ attolluntur, aerẽ externũ attrahere poſſint; tũc ſtrãgulatur atque extinguitur calor innatus: ac qui ita affecti ſunt, ſubito ſenſum, & motum totius corporis amittunt. Oſtenſum enim a nobis eſt hoc, in eo uolumine, ꝙ ſcripſimus De vſu pulſuũ, ob eum finem arterias pulſare, vt calor naturalis in omnibus animalis partibus moderatus cõſeruetur. In libro aũt De utilitate reſpirationis ſcriptum à nobis eſt, ꝙ hæc quoque inſitum cordis calorẽ moderatum conſeruat. Sicuti igitur ſi extrinſecam flammã à cõicatu circumfuſi aeris ſepares, interiectu furnuli, vel cucurbitæ, vel cuiuſpiã alterius rei ſimilis ſtatim extinxeris: eodem modo ſi animalibus caliditatem cohibueris atq; intercluſeris, ita ut nullam cum aere exteriori habeat communionem, ſtatim exitium afferes. Caliditas igitur cordis per faucium meatum aeri extrinſeco communicatur. Quòd ſi hunc interceperis, e ueſtigio ſtrangulabis ipſum, atq; animal enecabis. Calor vero qui omnibus eſt arterijs, quæ per totum animalis corpus diuiduntur, per cor quidẽ ipſum, inquantum faucibus cõicat, & per vniuerſam cutem, in am- F bientem nos aerem reſpirat, refrigerium quidem, cum illæ ſe attollunt, accipiens: cum autem reſident, id quod fuliginoſum eſt, expellens: quorum utrunque natiuam eius mediocritatem conſeruat. Et ſi quidem ſtipatæ fuerint arteriæ; ſiue (vt nuper dictum eſt) ob ſanguinis redundantiam; ſiue quia earum ora obſtructus aliquos patiantur, ita vt nullam habeant tranſpirandi uiam; calorem extingui neceſſe eſt: ꝙ vero ita affectũ eſt corpus, emori. Quòd ſi fuerit ſtipatio modica, non adeo calorem naturalem pati eſt neceſſarium. At ſi quidem in animalis corpore ueluti fuliginoſa quędã, ac fumida excrementa tunc conſtiterint, alius erit caloris naturalis affectus: alius vero, vbi ſolum vapor quidã ſuauis, atque optimus exhalarit. Atque horum utrunque biſariam hoc modo euariat. Cum.n. ſanguis optimus in corpore fuerit, nullo inquinatus humore ſuperfluo, vapor, ex ex eo incaleſcente optimus exurgit, qui nihil aut igneum aut acre ſecum inuehit. Tale quidẽ corpus cum mediocriter ſtipari contigerit, breui aut erit plethoricum, aut ſupra modum caleſcet: ijs quidẽ quibus deſes uita ſit ac minime laborioſa, plethoricum fiet, cum intus remanſerint quę exercitatione excerni oportebat: ijs vero, qui exercitanẽ, calefiet, cũ motus occaſione calor augeatur naturalis, nõ tranſpiret aũt ob id, ꝙ denſatũ ſit corpus. In corpore aũt ſtipato quod à fumeo excremento obſidetur, aut febris accendetur ob intercluſam interius fuliginoſam euaporationem, aut G ſtrãgulabitur atque extinguetur calor inſitus. Vtrũque uero horũ accidet pro multitudine excrementorũ, aut magnitudine ſtipationis. Nã ſi fumoſa ſuperfluitas, quæ euacuari expetebat, pluriſma fuerit, atque ſtipatio uehemẽs, periculũ imminet, ne calor naturalis ſtrangulatus ab excremẽtis extinguatur: ſi vero ſuperfluitas pauca fuerit, & ſtipatio parua, febris accendetur. Non ergo dubium eſt, q.n & naturales, & aduentitias corporis diſpoſitiones cognoſcere oportet, in quibus aut fuliginoſum, aut vaporoſum, aut fumoſum eſt id ꝙ exhalat. Sed hęc quidẽ in hiſce libris explicabũtur, in quibus curandi doctrinã exequemur. Nũc ad huius operis inſtitutũ reuertamur. Sicuti.n. ſtipatio ſępius frigefactionis eſt cã, eo quo diximus modo: ſic & laxatio, qñ plusq̃ ſit opportunũ, diſpergit ac diſſipat inſitũ calorẽ, frigidius efficit corpus. Fiunt aũt hæc tum in vniuerſo corpore, tũ vero ẽt in vnaquaq; particula, cũ uel ſtipatur vel laxatur. Si.n. quam uniuerſum corpus habuit diſpoſitionem in obſtructionibus & plenitudinibus arteriarum, hanc ipſam habeat particula ab ijs ſolum, quæ in ipſa ſunt arterijs affectis, neceſſe eſt vt hæc ipſa particula ſimili modo, quo totum corpus, ęgrotet. Et quidẽ quæ extrinſecus adhibentur medicamina, aut aquæ quę uim medicã habent, frigidæ, & aer ipſe circumfuſus, laxationẽ aut ſtipationẽ immodicam in ipſa parte cõmittere poſſunt. Et vincula quædam uiolenta, ipſi aliqñ particulę, aliqñ uero ſuperiacentibus circumpoſita, corrumpent ipſam, ac frigefacient, ob id quòd eam priuant communicatu membri in ani- H mali pręcipui, à quo calor emanat naturalis, atque vnde vim ſui motus recipiunt arteriæ.

De cauſis ſicci morbi. CAP. 4.

†Antiqui quidam co. habẽt καὶ ταῦτα ξηρότερος ὢν τὴν κρᾶσιν, i. ac pręſertim cũ ſiccioris ſit temperaturæ, impreſſi habent, καὶ ταῦτα ξηρότερα τὴν δίαιταν, i. eaque ſ. cibaria ſicciora ſint ſagultate.

A.T.1. pri. parti. can. 509. col. 2. d.

DE calidis quidem ac frigidis morbis abunde dictũ eſt, de ſiccis vero deinceps dicetur. Si quis magis quidem tranſpiret, minus autem nutriatur, † cum eo quod ſicci habitus exiſtit, facile in ſiccum incidet morbum, ac præſertim, ſi curis aut uigilijs immodicis occupatus fuerit. Et aeris quoque nobis circunfuſi temperaturæ cum ſiccę fuerint, exiccant animalium corpora: & natationes præterea in aqua quę nitri, aut ſulphuris, aut aluminis, aut bituminis, aut alterius huiuſcemodi qualitatis eſt particeps: & quęcunque medicaminà uim habent exiccandi, ſiue intro aſſumãtur, ſiue foris adhibeantur, hęc quoque ſiccum reddunt corpus. De quibus in eo volumine, in quo de ſimplicibus medicaminibus agitur, abunde dictum eſt.

De cauſis humidi morbi. CAP. 5.

A. ibidem.

HAec quidem ſiccorum morborum cauſę ſunt. Humidorum * autem ſunt omnes cauſę contrarię, ueluti ciborum, qui humidiori naturá conſtant copia, & potuum exceſſus, & omnis viuendi ratio delicatior, & animi ſecuritas, & balneorũ ex aquis dulcibus plurimus vſus, pſertim

post

A poſt cibum:ſic & tota vita vitioſa, atque omni labore vacans, & pluuiarum abūndantia, atque omnis ſtatus temporis humidus,& medicamina,quæ humectandi habent poteſtatem.

De cauſis compoſitorum morborum,qui ſimilares partes inuadant. CAP. 6.

LIquet autem,ꝙ & compoſitorum morborum cauſæ omnino ſunt compoſitæ.Si enim cauſa calida ſimul,& ſicca in vnū aliquando conueniant,neceſſario calidus quidē,atque ſiccus ſequetur morbus:ſi calida,& humida,pariter calidus,& humidus: idem euenit in reliquis duabus ſimul iunctis qualitatibus,humida.ſ.& frigida,& ſicca & frigida.Quòd uero huic ſermoni adiungere,ac ſimul diſtinguere oportet,iam aggrediamur,ꝙ videlicet corpus ſæpius alteratur,cū cauſæ omnes eiuſdem inter ſe ſpeciei exiſtunt:plerunque verò eum viribus contrariæ ſunt:& ꝙ non nunquam ſuperant,quæ ex ipſis ſunt vel numero plures,vel diuturniores,vel potentiores: interim verò ab vtriſque ex æquo læditur corpus. Et ſi verò nullo modo fieri poſſe videatur, vt vnū idemq; corpus calidū vnà efficiatur ac frigidū,humidūq; ac ſiccum plus,q̃ natura ſit opportunū: tñ & hoc ipſum vſu contingit;& merito diſtēperantia inæqualis appellatur: noſq; de hac ipſa re alibi ſeorſum,vt oportuit,diſſeruimus:neque nunc de eadē ipſa uerba conſumere conuenit, ſed potius ad reliquorum morborum cauſas explicandas veniendum.Hoc tamen in loco prius ſunt
B repetēda,quę in libro de morborum differentijs edocuimus,ꝙ videlicet aliqñ quidē ob ſolas quatuor qualitates corpora ab habitu naturali recedunt,nulla extrinſecus cōfluente ſubſtantia: aliqñ verò fluxionibus replentur,idea quidem omnino humidis,vi autem non humidis.Sed de horum humorum poteſtate dictum quidem eſt ab antiquis & medicis & philoſophis,& a nobis ēt tum in alijs cōmētationibus,tum in ijs præſertim,quas de medicaminibus edidimus.Quātū verò huic loco expedire uidebitur,in præſentia etiam dicetur,quod flaua quidem bilis facultate calida eſt, & ſicca:nigra autem frigida,ac ſicca:ſanguis autem calidus,& humidus:pituita frigida,& humida:& ꝙ ex his ſinguli influunt aliqñ ſynceri,aliqñ alijs commiſti:& ꝙ particularum ędemate,vel ſcirrho,vel phlegmone laborāuium diſpoſitiones hac de cauſa plurimū variantur. Nā & anthraces,& cancri,& herpetes,& eryſipelata,& phygethla,& gangrenæ, & phagedænæ, & ſatyriaſis ex hoc genere ſunt;& vitigilines,& atheromata,& acrochordones,& achores, & ſaui, & gāglia, & ſteatomata appellata,morbi ſunt,qui fluxionū ſunt partus.hæc verò inuicem differunt,ac prætere a ea omnia,de quibus prædiximus:qm̄ nonnulla quidem ex ſola ſunt pituita, nonnulla autē ex ſanguine,quædam ex bile flaua,quędam ex nigra,quædam ex aliquo alio humore, qui nondum oīno ſit extra naturā.Sed hic ipſe,qualiſcunque fuerit,vnus omnino erit ex his, quos enu-
C merauimus.Neq;.n.fieri poteſt,quin ſit aut calidus & ſiccus,aut calidus & humidus, aut frigidus & ſiccus,aut frigidus & humidus.Sed, qñ ad plurimū craſſiriei & frigiditatis peruenit, naturalis pituitæ formam amittit,atque alius ſiquidē humor eſſe exiſtimatur,qui ex toto genere ſit præter naturā:non tamen ita ſe res habet:donec enim frigidus,atque humidus ſit facultate,ex pituitę genere erit.Eadem rōne,quicūque calidus fuerit & ſiccus,idē cū flaua bile genus ſubibit. De his uerò pleuius alibi diſſeruimus,quo fit,vt nūc de his breuius dicamus,qm̄ & de his ipſis omnibus copioſius in ijs libris,quos de curandi ratione edituri ſumus,tractare ſtatuimus. Ad id uero, quod præſentis intereſt operis,redeamus.Omnes quidem huiuſcemodi morbi fiunt ſubinde ad partes ignobiliores materiam inutilē deponente natura:quod etiā à multis alijs antea dictū eſt.Quis tñ ſit depoſitionis modus,non adhuc eſt dictum:rationē enim quandam, atque mentem naturæ tribuemus,ſi ita ſimpliciter ipſam,quicquid inutile eſt,deponere affirmemus ex nobilibus partibus ad ignobiles.Sed,ꝙ quidem in morbis bonæ iudicationes ab aliqua huiuſcemodi facultate fiant, manifeſte apparet.Quis āt generationis modus his iudicationibus ſit,nondū maiores noſtri exacte docuerūt:qm̄ neque potentias naturales, de quibus nos in alijs commentationibus egimus, quot numero,& quænam exiſtant,& quod ſingularum ſit opus,ſatis explanare potuerunt. Sed
D nulla ſanè difficultas,ſuppoſitionibus,quas in eiſdem commentationibus demonſtrauimus, vtētes nunc,de hiſce omnibus tranſigere.Cum quatuor ſint numero potentiæ,quarū quælibet ſiue animalis,ſiue plantæ particula particeps eſt:& cum vna quidem ex ijs attrahat id, quod ei conuenit,alia āt retineat,alia alteret,alia,quod ſuperfluit,excernat:& cum materia ipſa ſuperflua duplex genere exiſtat,aut enim quantitatis ratione, aut qualitatis:cum denique omnium corporis partium non æquale ſit robur,quippe principaliores partes ſtatim ab initio natura maiori robore dotauit:nihil mirū,ſi in impuris corporibus,in quib. plurima inutilis materia redūdat,ad ignobiliores partes aliquid confluat.Nam ſuperfluus humor,vt qui à partibus omnibus robuſtiorib. expellatur,ac nullibi conſiſtere queat, tandem ab imbecillimā omnium peruenit partem.Hęc verò alia,atque alia in diuerſis corporibus exiſtit:aut quia in prima animalis formatione eidē parti aliquis error obtigerit,vel poſtea aliquā ſuſceperit noxā:aut quia talis natura eſſe debeat,quēadmodum cutis:hæc enim(vt quæ nullā operationē habet,ſed vſus tantum gratia à natura inſtituta eſt)optima ratione partibus alijs,quæ aliquā habent operationem,imbecillior eſt facta: eſt enim quoddā veluti velamentum, atque amictus aīalis cognatus,cum neque coctionem,neque alimenti digeſtionē,neque ſanguinis generationē,neque pulsū,neque reſpirationem,neque vo-

lunta-

luntatium motum,neque omnino operationem aliquam afferat animali: ac præterea cum om- E
nium aliarum partium extima ſit collocata,non abſq; ratione totius corporis excipit excremen
ta. Multa enim ab initio inſtrumenta, expurgandæ materiæ inutilis gratia,natura molita eſt:&
hæc quidem ſola ad tuendam ſanitatem ſufficiunt,cum nullam corpori labem is,qui nobis circũ
funditur,aer adiecerit,aut delinquentis ratio victus humorum vitioſorum redundantiam immo
dicam in corpore non effecerit.Nam,cum talis acciderit error,non amplius naturalia ſufficiunt
inſtrumenta ad excrementi multitudinem expurgandam.ideoq; tunc accidit,ut fluxiones à ua-
lentioribus impulſæ partibus,ad imbecilliores irruant.Illud quoque non nunquam vſu euenire
ſolet, vt, cum ſtipati fuerint hi, per quos expurgantur, meatus;ad alia confluant loca. Hæc
quidem principia ſunt gignendi omnes prædictos morbos.Malum uero in ipſis membris auge-
tur,cum in eiſdem impactę ſuperfluitates ac putreſcentes,atque ea ratione magis vitiatæ,influen
tem poſtea humorem,etiam ſi utilis ſit,coinquinant,atque corrumpunt.

De cauſis morborum in genere conformationis. *CAP. 7.*

SEd,quoniam ſimilarium partium proprios recenſuimus morbos,ſupereſt,ut de inſtrumẽtario
rum morbis dicamus,exordium ab eo ſumentes,qui primum inter alios obtinet locum,qui vi
delicet in formatione conſiſtit.Hic autem fit naturali quidem figura non nunquam euariante:nõ F
nunquam verò læuitate quadam, aut aſperitate, aut meatu ipſo corrupto. Cauſa" aũt,ob quam
figura naturalis permutatur,prima quidẽ eſt formatio cõceptus in ipſo adhuc utero matris vitia
ta,vel ob materię multitudinẽ,aut ob qualitatẽ minime aptã;quæ naturales ſeminis motus impe
diat. Secunda verò,ſi,dum patitur,dumq; faſcijs infans inuoluitur,error aliqs committatur.Mol
lia ſiquidem ac penè fluxibilia cũ ſint corpora infantium nuper in lucem uenientiũ,facile inuertũ
tur,& cum in exitu a matris utero non rectè ab obſtetricib.excipiuntur,& non commode faſcijs
inuoluuntur,ac deinceps a nutricib.ſine modo aut attolluntur,aut reponũtur, & dum præbetur
lac, dum lauantur, & dum faſcijs alligantur.In his ſiquidẽ oĩb.niſi quis infantes commode per-
tractauerit,facile vniuſcuiuſq; membri figura naturalis euertitur, ac corrumpitur.Et quidem in
omni ea,quæ ſequitur educatione,partim ab immodica ſatietate,partim à motib. perperã factis
dum ante tempus aut ſtare,aut ingredi permittuntur,aut vehementiorib.motibus exponuntur,
plura in ipſis membra intueri contingit.Siquidẽ nimia ſatietas operationes impedit naturales.In
tempeſtiui aũt & uehementiores motus labefactant artus,ac,in q̃ minime ſit opportunum,par-
tẽ circũagunt.Crura etenim ex ipſa innitentium corporũ grauitate aut ad exteriora,aut interio-
ra uertuntur,ut magis ad hæc,q̃ ad illa primum tibiæ momentum declinet.quib.n. rectiora ſunt, G
quam naturæ conueniat,blæſa fiunt magis.quib.autem cautiora,efficiuntur rhęba.Voco autem
blæſum,quod ad exteriora conuertitur;rhębũ autem,quod in contrariam partẽ.Et thoracis qui
dem partes plerunq; a nutricib.inuertuntur,dum ipſas in prima educatione nimium arcte extrin
ſecus uinciunt.Maxime verò hoc quotidie apud nos fieri intuemur in virginibus: quib. dum ſtu-
dent nutrices augere ea,quæ ſunt circa coxas ac ilia,ut hęc magnitudine thoracẽ exuperent,vit-
tis quibuſdã totum circumprehendunt,atque oẽs ſcapularũ ac thoracis partes vehementius ſtrin
gunt ac comprimunt.quo fit,ut,cum ſæpe non æque oẽs intendantur,aut pronum in partem an
teriorem reddatur pectus, aut poſteriores partes,quæ ad ſpinam pertinent,gibbæ reddantur. Il-
lud verò non nunquã accidere ſolet, vt ueluti perfractum atq; ad latus adductum fiat dorſum,
ita ut altera quidem ſcapularum non aucta,ſed parua ac ualde compreſſa appareat : altera verò
prominens,tumidaque, ac omnino maior.Hæc quidem omnia figurarum exiſtunt uitia,quæ in
thorace committuntur ob errorem imperitiamque non ęquo momento alligantium nutricum.
Sic & medici plerunque male alligantes atque efformantes artus effractos,ipſos inuerterunt:nõ
nunquam verò,ubi medicus recte ſuum opus impleuerit,ipſe,qui patitur,ſi, antequam callus ſa-
tis inualuerit,membrum exercere conetur,ſibi inuerſionis eſt cauſa. Sed & colliſæ partes ſicuti H
nares, & circunfractæ ſicuti ſupercilia cauitatũ oſſium,quas cotylas gręci uocant,& exciſa quan
doque oſſa,aut magna portio carnis,cum deinceps non æqualiter ſupercreuerit,hęc omnia occa
ſionem afferunt,vt naturalis figura perdatur. Alius autem modus eſt figurę deprauandę, qui ob
immodicam repletionem,aut alimenti defectum cõtingit,ſicut ijs, qui aut nimis craſſi facti ſunt,
aut nimium contabuerunt;ſiue id in una tantum corporis parte, ſiue in toto corpore eueniat.
Nam & morbus,qui elephas appellatur, & tabes (gręce phthoe)manifeſtiſſime figuram immu
tant.Reſimatur enim naſus,& labra craſſa fiunt,atq; aures extenuatę uidẽtur his,qui elephantia-
ſim patiuntur:atque hi omnino ſatyrorum effigiem prę ſe ferunt.Nares autem acutę,& collapſa
tempora,& oculi concaui,& circa ſcapulas ac brachia ueluti quędam alę,his,quos tabes male ha
bet,apparent.In his quidem omnibus prima ratione corrumpitur figura naturalis. Ex accidenti
autem his,qui reſolutionem aut diſtentionem neruorum,aut inflammationẽ,aut duritiem patiũ-
tur, aut quibus nerui diſſecti ſunt aut chordę, aut duris cicatricibus aſtricti. in his ſiquidem om-
nibus aliàs ob aliam cauſam, ad alteram partem membrum declinat, tractum quidem a muſcu-
lis motum facientibus in his,qui altera tantummodo parte ſunt reſoluti:ſic & in neruorum diſten-

tionibus

A.t. 2. pri mæ part. can. 566. col 3.e

A tionibus, quæ ad alteram contrahunt partem a muſculis diſtentis. Inflammationes ẽt & duri tumores, atque induratæ cicatrices, & quicunq; tales affectus partem ad ſe proximam tendunt, eadem rõne membrum peruertunt. In eiſdem verò diſſectis neruis & tendinibus, ſicuti in reſolutis, oppoſitorum & ſm naturam ſe habentium actio, membrum ad ſe attrahit: adeo ꝙ hæ plures numero cauſæ ad vnam reducuntur, quæ membrum vergente ad alteram partem tenſione peruertit. Et de figurarum quidem præter naturam differẽtia, hæc dixiſſe ſufficiat. Cauitates autem, quæ partibus corporis inſunt, & earum meatus, ob eas, quas ſubijciemus cauſas, corrumpi, vel lędi cõtingit, coalitum.ſ. anguſtiam, obſtructionem, compreſſionem, ſubſidẽtiam, & eorum quæ ora appellantur, patefactionem. Nam quum nonnunquam exulcerata ſit cauitatis interior ſuperficies, ac deinceps ſimul coaleſcant exulceratæ particulę, formatio naturalis neceſſario deſtruitur. Nonnunquam vero vel carne adnata, vel aliquo alio germine præter naturam, vel duro quopiam, ſiue inflammato tumore, aut abſceſſu in ipſis cor. oribus inſtrorum, ac deinceps eodem tumore pter naturam, interiorem occupante cauitatem, loco anguſtia ſuperuenit. Et ſanè obſtructio, ob lentos ac craſſos humores, vel ob callos aliquos, vel ob grumos proueniens, cauitates ad ſimilem ꝑducit affectum. Sic & ſi aliquid extrinſecus incidat, ac vehemẽtius comprimat, neceſſarium eſt vt

B circum iacentia corpora ad interiorem cauitatem detrudãtur. Quin, & ſi ſubſidẽant in ſe ipſa corpora, veluti cũ ab aſtringentibus coguntur, aut à frigidis denſantur, aut ab areſacientibus marceſcunt, ipſos quidem meatus in primis, iam vero & ipſas ẽt cauernas conſtipabunt. Nam ora quidẽ meatuũ non ſolum conſtipantur, ſed ẽt penitus in huiuſcemodi affectibus ſæpenumero occæcantur. Sed & eius virtutis, quæ contentiua appellatur, motus immodicus, cũ ora meatuũ ſupra modum contrahit, & cohibet, conſtipationis eſt cã. quemadmodum & excretiuæ virtutis motus immodicus nimiũ laxat. Hoc idem ſæpenumero faciunt & virtutis contentiuæ imbecillitas, & medicamenta aliquot, aut aqua, quæ aperiendi ora vim habeat, aut mollities immodica, quę ipſis accidit inſtrumentis, aut circunfuſi aeris temperatura, quæ ad humiditatem, & caliditatem immodicã vergit. Hæ quidem ſunt & meatibus, & ipſis præterea cauernis affectuũ cauſæ. Atq; ex his intelligi poteſt quaſnam in corporibus ſimilaribus cauſas eſſe velint hi, qui ex tumoribus, atq; meatibus eadem putant eſſe constructa. Sed cum tota ipſorũ ſuppoſitio ſit falſa, mihi ſuperuacaneũ viſum eſt de ipſis priuatim facere mentionem. Quare ad id quod propoſiti noſtri eſt inſtitvtum reuertamur, ac reliquorũ morborum cãs aſſignemus, ab eo rurſus genere quod ad formationem attinet, exordientes. Supererant aũt duo in eo modi, cũ infra aut præter naturam læuia fiunt, aut aſpera.

C Exaſperantur aũt quæ prius erant læuia, & læuigantur, quæ prius erant aſpera: illa quidẽ ab acritudine humorũ, aut medicaminũ abſterſa, hæc uerò a pingui humiditate, aut lento humore irrigata. Præcipue verò in oſſibus hæc euenire euidenter conſpiciuntur, cum non recte a medicis curantur: ſed aliqñ ex humorum natura, qui in animalium corporibus inueniuntur, habent originem. Oculorum aũt, & gutturis aſperitates, non ex his tantum, ſed ex acribus vaporibus, aut puluere, vel fumo contingunt, ſicuti, vt arbitror, & ſtomacho, & ventriculo, & inteſtinis a materia inutili, quæ in ipſo corpore gignitur, atq; ex eorum quæ eduntur, & bibuntur qualitate: inter quæ ẽt venena connumerantur. Liquet autem, ꝙ exaſperantium cauſarum ſingulæ cũ inualuerint, vlcerationem quidem aliquã, aut corroſionem in partibus carnulentis afferunt, in oſſibus vero cariem inducunt. Hæ quidem ſunt primi generis ægritudinum, quod in formatione conſiſtit, cauſæ.

De cauſis morborum genere numeri. CAP. 8.

A. ibid. h

SEcundi autem * generis, quod in numero conſiſtit, vbi quidem aliqua ex partibus defuerit naturalibus, aut ſectio, aut vſtio, aut putrefactio, aut valida frigefactio præceſſit. Et cauſæ quidẽ frigefactionis prius ſunt explicatæ. Putreſcunt aũt nonnulla quidem a medicaminibus, quæ vim habent putreſaciendi, aut ab ijs, quæ in ipſis animalibus oriuntur ſuperfluitates: nonnulla verò ob

D id, quod minime tranſpirant. Cauſas etiam prohibitæ tranſpirationis præcedentes prius aperuimus. Vbi vero aliquid ſupercreuerit, quod non ſit è numero partium natura conſtãtium, hic quidem etiam morbus ad numerum partium ſpectabit: ſed cum id, quod ſuperadditum fuerit, formã obtinuerit ſecundum naturam, optimæ materiæ abundantia erit in cauſa: at ſi præter naturam, erit & materiæ qualitatis præter naturam. Atqui uires utrobique ualidas eſſe oportebat, alioquin neque quod utile erat, natura afformaſſet, neque quod vitiatum, excreuiſſet. Format autem in cõceptibus, quando aut ſex digitos, aut tale aliquid facit: in iam adultis autem, quando exulceratis particulis ualidas carnes ſuperaluerit, aut in oculis unguem. Deponit autem id quod eſt inutile in his paſſionibus, quas græci ganglia, meliceridas, ſteatomata, atheromata appellant, ac in reliquis eiuſdem generis affectibus.

De cauſis morborum in genere magnitudinis. CAP. 9.

A. ibid. e

ET * magnitudo quidem partium augetur ab optimæ materiæ multitudine, & a potentiæ robore: imminuitur autem a cõtrarijs cauſis, aut ubi ſectione aliqua, aut exuſtione, uel putrefactione, vel immodica frigefactione, quæ interitum affert, aliqua inſtrumenti corrumpitur pars, adeo ut quæ remanet, mutilata reddatur.

De cauſis morborum in genere poſitionis. CAP. 10. E

A.t.2. pr.p. can.309. co lu.4. g

QVi " vero in compoſitionis genere morbi fiunt, nonnulli quidem a repentinis, ac vehementibus motibus præcedentibus ortum habent: nonnulli aũt ab articulorum immodica humiditate, quæ ligamenta madefacit, atq; laxat, totamq; dearticulationem ob lentitiã, lubricam reddit. nonnullis aũt ob id, ꝙ cotylarum. i. cauitatum oſſium, ſupercilia circunfrangũtur, aut ꝙ corylæ ipſæ ſtatim a principio ſupinæ, propẽſę q; , ac penitus in ſuperficie factæ fuere, promptius artuum capita ex ſuis ſedibus excidunt. Hæc igitur omnia exarticulationum cauſæ ſunt. In his autem morbis qui enterocelæ, & epiplocelæ appellantur, laxari magna ex parte, non nunquã vero & abrumpi eum meatum contingit, qui a peritonæo ad teſticulos pertingit: ſic quoq; deinde ad ipſum meatum, aut ad tunicam, quam græci erythroeidem appellant, aut omẽtum, aut aliquod labitur inteſtinum. Mouentur præterea ſuis ſedibus inteſtina, cum diſſecto peritonæo deciderint. Et pulmonis quoq; fibra ſæpius in vulneribus pectoris exit. Et tunica vueæ vt plurimum relaxatur, cum corneam nimium erodi contigerit. Vbi ẽt viſceris cuiuſpiam fibra aliqua nonnunquam ob vehementiores caſus, aut compreſſiones corrugatur, hic quoque morbus ad ſitus ſimul & figuræ euariationem pertinebit, factus ob illas, quas commemorauimus cauſas. Ad vicinas autem partes communicatio deprauatur, cum aliqua non opportune coaluerint, aut cum aliquod F appendiculum, aut vinculum relaxatur, vel intenditur, vel abrumpitur. Neque in obſcuro eſt ex quibuſnam occaſionibus horum ſingula eueniant.

De cauſis ſoluentis vnitatis. CAP. 11.

A.l.1.f.2.d. 1.c.2.f

VNius " vero adhuc generis morborum, quod cõe omnibus exiſtit partibus, ſiue ſimilares ac omnino ſimplices, ſiue compoſitæ exiſtant, cauſæ ſunt explicandæ. Ego vero hoc vniuerſum genus vnitatis ſolutionem appellari conſueui, aut vnitatis corruptionem, aut continuitatis ſolutionem, vel quolibet aliter, prout ſperauerim ſermonem auditoribus fore perſpicuum. Neq; enim nomen aliquod ab ijs, qui ante nos fuerunt, impoſitum accepimus, ſicuti nonnullas eius ſpecies proprijs deſignauere vocabulis: Fractionem quidem, & cariem, cum in oſſe ſoluitur cõtinuitas: Vlcus autem ac vulnus, cum in carne hoc fit, appellantes. In oſſibus autem capitis, plures etiã ſunt nuncupationes: qualis. n. eſt in reliquis oſſibus fractio, ruptio, vel ruptura vocanẽ. Quæ vero ab aliquo acuto occurſante, atque abſcindente fit. inciſio atque diſſectio appellatur, & ſedes. Nomen autem teredonis apud græcos, ꝙ cariem ſignificat, vr̃ quodammodo (vt apparet) e, litera ſuperabundare: nam a tremate. i. foramine deriuatum eſſe creditur, veluti tredon quędam. i. foratio exiſtens, quæ videlicet ab acutis humoribus erodentibus fit. Sub aliud aũt rurſus cadit morbi ge- G nus, & oſſis aſperitas potius, quàm caries nuncupatur: maiori autem foramine facto, & quodam veluti ſinu apparente, caries dr̃. Et colliſio quidem ex hoc genere exiſtit, quæ magna ea parte in partibus fit carnulentis, nonnunquam vero, & in oſſibus capitis, in pueris præſertim: nã in ſeipſum cedat oportet quicquid colliditur: hoc autem & molle eſſe expoſtulat, ac non perfecte durũ: quare aut ex carnoſis partibus, aut ex tenera oſſium natura exiſtet, quę duri ac validi corporis extrinſecus occurſantis violentum ſuſtinet impetum. Cum igitur exterior ſuperficies eius, ꝙ ita patitur, corporis continuitatem ſeruauerit, multæ vero exiguæ diuiſiones in profundo conſtiterint, colliſio, ac contuſio vocatur hoc morbi genus: At, cum cauitas aliqua apparet, quam rei colliſæ percuſſor impreſſerit, tunc illiſio dr̃. Neceſſarium eſt igitur omnino vt ſub ipſo ictu, in ſe ipſũ impellatur & cauum fiat id quod colliditur, alioqui. n. non collideretur: vt vero abeunte cauſa cauitatem retineat, non eſt neceſſarium: nam magna ex parte mollia omnia ad naturæ ſuæ locum regrediuntur, vbi percuſſor diſceſſerit. Si vero non ſolum intro ceſſerit capitis os, verum ẽt ruptio aliqua in ſuperficie exteriore fuerit adiuncta, tunc eſt morbus compoſitus: neque ei nomen aliqđ inditum ab antiquis authoribus habemus: ſed potius eſt oratione explicanda, quàm nominib. extremè barbaris, quibus pleriq; iuuenes medici vti conſueuerunt. Cõtinuitatis vero ſolutio exiſtit H

† σπάσμα

& ruptio & † conuulſio, altera carnoſis partibus, altera neruoſis, adueniens. Horum vero generationis eſt cauſa, repentinus quidam ac inæqualis, vehemensq; motus, ac tum præcipue cum neq; perfricata, neq; calfacta, neque ad æqualitatem, aut mollitiem, corpora motibus exponũtur. Diuelluntur. n. in huiuſmodi affectibus plurimæ eorum partes. Atque, vt " ſummatim dicã, omnium A. ibid f huiuſce generis ægritudinum cauſæ, nonnullæ quidem extrinſecus adueniunt, nonnullæ autem ex ipſo corpore ortum habent. Atque extrinſecæ quidem ſunt ea omnia, quæ vulnerare, ac collidere apta ſunt: Ex ipſo autem corpore cauſæ ſunt immodici quidam, ac ſine ordine motus aĩalis, & nonnulla humorum vitia, quæ corrodendi vim habent. Tales quidem ſunt cauſę morbi omnibus partibus communis, primis. ſ. atque ſimplicibus, quæ ſimilares appellantur, atque ijs, quę ex illis componuntur, quæ & inſtrumenta, & inſtrumentariæ dicuntur. Compoſitorum vero morborum cauſas non eſt admodum inuenire difficile, cum ex his quas commemorauimus componantur. Quare ſi quis hoc deſiderio tenetur, poteſt ſibi hanc parare facultatem. Nunc autem eſt tempus vt huic ſermoni finem faciamus, ac de ſymptomatum differentia deinceps diſſeramus.

A

GALENI DE SYMPTOMATVM DIFFERENTIIS LIBER VNVS

B Nicolao Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Ad quæ capita differentiæ omnes ſymptomatum reducendæ ſint.

Quid ſanitas, quid morbus, affectus, pathos, cauſa per ſe, & per accidens, & ſymptoma. CAP. I.

QVinam, & quot numero morbi in vniuerſum ſint, tam ſimplices, quàm compoſiti, generatim, membratimque diuidentibus, quot item cuiuſq; generationis ſint cauſæ, alijs commentarijs prodidimus. Reliquum eſt de ſymptomatis differere, quò de affectibus omnibus, qui præter naturam ſunt, omnis nobis abſoluatur diſceptatio. Omnis igitur corporis af-
C fectus, qui à naturali ſtatu receſſit, vel morbus eſt, vel morbi cauſa, vel morbi ſymptoma, quod etiam epigennema quibuſdam medicis nominare in vſu eſt: verum non admodum id vocabulum græcis vſurpatum eſt, ſed ſymptoma, & pathema, & pathos, omnia id genus nominare ſolent. Sanè non idem omnino ſignificatur per iam dicta nomina, ſed ſicuti ipſe diſtinguam, de om-
A.l.1.f.1.d nibus deinceps, quæ propinqua inter ſe ſunt, ad hunc modum differens. Ergo dictum * eſt mor-
1.c.a.18.d bum eſſe corporis ſtatum quendam præter naturam, a quo functio læditur primum; conſtat autem, & ſi eum eſſe affectum quendam præter naturam dixerimus, a quo actio læditur, idem dicturos: ſi quidem omne quod eſt, ſiue id ſanum ſit, ſiue ægrum, ſiue neutrum, quodammodo afficitur. A διακεῖσθαι id eſt vero affici διάθεσις .i. affectus nomen quodammodo eſt ortum, atque in hunc vſum non ab antiquis modo philoſophis, ſed etiam alijs græcis tractum. Et affectus quidem tum eorum, qui ſani, tum qui ægri ſunt, tum neutro modo ſe habentium omnium, eſt commune: etenim & cantus, & harmoniæ, & orationis, & dictionis affectio quædam eſſe vr; morbus autem id, quod eſt ſanitati cõtrarium. Diſſidet autem ab vtriſque (veluti Plato ipſe definiens prodidit) id, ꝙ græce pathos, & pathema dicitur, latine paſſionem appelles: quicquid.n. patitur quis, pathos ſi-
D ue paſſio eſt appellandum. Eoq; arbitror ſenſuum quoq; alterationes, pathemata, ſiue paſſiones appellauit; In viſu quidem eas, quæ ab albo, nigro, flauo, & cæteris coloribus fiunt: in tactu, quæ à calido, frigido, humido, ſicco, molli, duro, cæteriſque id genus; ad eundem modum & in ſingulis reliquorum ſenſuum. Nominat autem is & voluptatem paſſionem, omnemq; in ſumma motum quicunque ab altero fiat in alterum: quippe agẽtis motus actio eſt: eius uerò quod ab eo eſt quodammodo affectum, paſſio: in ſummaque, ipſum affici, idem quodammodo quod pati eſt. Differt paſſio ab affectu affectioneve, motu. quippe ceſſante eo quod alterabat, alteratio, quæ in paſſo iam remanet, affectus eius eſt: ita. ſ. ut in ipſo uerti, & mutari, & alterari, & moueri, paſſio generationem habeat: in eo vero quod manet, & in ſubiecto corpore reſeruatur, affectus conſtat. Iam ipſum quoque permanentem affectum græci paſſionem nominant, veluti etiam quod iam fecit, nec etiamnum facit, cauſam. Quamquam neque hoc abſolute cauſa eſt, nec affectus qui manet, abſoluto ſermone paſſio: ſed exacto loquenti, affectus paſſio eſt iam facta, non autem quæ adhuc fit. Quòd autem græci ſic nominare conſueuere, in libro De medicis nominibus a nobis eſt monſtratum. cuius memores, id agamus, vt (quod a nobis ſemper eſt dictum) de nominibus, quam primum inter nos conueniat, ad res autem ipſas properemus, in iiſque moremur.

Verum pleriq; eorum, qui ſibi doctrinam vindicant, contra faciunt: litigando.n.de nominibus to- E
tam uitam conterunt. quare ad finem artis attingere nunquam poſſunt. Quidnam igitur eſt agen
dum ei, qui ueritatis eſt ſtudioſus? Nempe res ipſas, quæ inter ſe natura ſunt ſimiles, eoque minus
aduertuntur, oſtendere: dein nomina ijs imponere, potiſſimum quidem ſi potis eſt, quæ maxime
ſint in uſu: ſin hæc non nouit, apta fingere: ante omnia vero ſingulis reb. ſingula noīa, ne qua in
ſermone, uel obſcuritas ex homonymia naſcatur, indeq; ſophiſmata oriantur, uel res ulla omita-
tur. Illud uero rectene, an non recte, & proprie, an improprie, nomen ſit poſitum, per longius o-
cium æſtimare poterimus, cum res ipſas iam intellexerimus: quippe in harum cognitione ſucceſ-
ſus operis conſiſtit, non in nominibus. Ac nos quidem, ſicuti dixi, tum conſueta uulgo noīa rebus
imponimus, tum res, quæ inter ſe ſunt uicinæ, diſtinguimus: cæteris nominare quidem ſicuti libet
permittimus, rem aliquam indefinitā relinquere non permittimus. In his nanq; ipſis quæ propoſi
ta nunc ſunt, qm̄ id quod in ipſa corporis conuerſione, & mutatione, & qualicunque alteratione
conſiſtit, diuerſum eſt ab eo, ꝙ iam factum eſt & ſubſiſtit: eius aūt quod factum eſt, aliud naturalē
actionem efficit, aliud eam lædit: ꝙ in ipſo (ut ſic loquar) fieri eſſentiam habet; actionem, paſſio-
nemve nominauimus: quod in permanētia ad aliquod tp̄s, ſanitatem, morbumve. Paſſionem ue-
rò ab actione diſcreuimus, tanquam quod fit ab eo, ꝙ facit: ſicuti morbum a ſanitate, ueluti id qđ F
præter naturam eſt, ab eo quod ſm naturam. Rurſus igitur integris horum orationib. poſitis, de-
inceps quæ reliqua ſunt perſequamur. Sanitas eſt ſm naturam affectio, functionis effectrix. Nec
intereſt, ſicuti diximus, an affectū cōſtitutionemve, quæ actionem efficiat, dicas, an actionis cām:
Simili modo nec ſi illud ſm naturam auferes, quicquā referet; ad ſignificatur.n.reliqua oratione.
Ita ſanè & morbus conſtitutio corporis eſt extra naturam, uitiatæ actionis cā, uel breuius ad hūc
modum, morbus eſt affectus præter naturam, qui actionem impedit; paſſio, motus in materia, q
fit ab agente: ipſe uerò agentis motus actio: quod aūt ex ſua natura ei, quod fit partem aliquā ge-
nerationis confert, cā ipſius dicitur. Porrò huius multa ſunt genera, nam & materia, & utilitas, &
ſcopus, & inſtrumentum, & unde motus initium: ſingula.n.horum, ei quod fit, perfectionis aliqđ
conferunt, quæ uerò nihil conferunt, ſed tn̄ ab ijs, quæ conferunt ſeiungi non poſſunt, hæc eius, ꝙ
ſine quo non, rōnem obtinent. Sanè hæc cum ita ſe habeant, fieri ſubinde poteſt, ut cārum, quę ſe
deinceps excipiant, ſeries quædam exiſtat: non aliter q̄ ſi calculis aliquot deinceps poſitis, primū
eorum moueat quis, ac primus ſm, & i le tertium, atque deinceps unuſquiſque eum, qui ſibi ſucce
dat. In talibus autem omnibus niſi quis id, quod per ſe facit, ab eo quod ex accidenti facere dici-
tur, diſtinguat, plurimi abſurdiſſimiq; errores in diſputatione contingent. Significat autē per ſe, G
idem quod primum, tametſi atticizantium quidam non ita particulam uſurpent: Ex accidēti ue-
rò, idem quod ſecundo loco. Igitur qui primo calculo digitum admouet, primum quidem hunc
mouet: ex accidenti uero ac ſecundo loco eum qui illi ſuccedit, atque ad eum iam modū reliquos
omnes. Pari modo primus quoq; ſecundum quidem mouet per ſe, ex accidenti uero tertium, &
qui reliqui ab hoc habentur. Iam ſecundus ipſe pro eadem ratione, primo, ſiue per ſe, mouet ter-
tium; ſecundo loco quartum & quintum, & ſi qui ſunt deinceps. Quod ſi diligentius adhuc diſtin-
guere libet (quippe ad exquiſitiorem rei notitiam ſic præſtat) quiſque calculus eum, qui ſibi dein-
ceps habetur, primum mouet, ſecundo eum qui poſt hunc, & tertio adhuc eum qui poſt illum, &
quarto eum, qui huic eſt deinceps. His ita ſe habentib. ac definitis, quoniam morbus affectus qui-
dam eſt præter naturam, qui actioni incommodet: morbum aūt ipſum præcedere poteſt affectus
alter, qui etiam præter naturam ſit, non tamen ſua ipſius ratione actionem labefactet, ſed morbi
interuentu, talem affectum non morbum, ſed cauſam quæ morbū præcedit, appellabimus. Quo
in loco diligenter animum ad eos aduertamus oportet, qui illum quoq; affectum lædendæ actio-
nis cauſam dicunt: Non.n.per ſe aut primum, ſed ex accidenti & ſecundo, impediri offendique
per eum actionem dicemus: à morbo verò ipſo primum, & ſm ipſius ſubſtantiæ rationem. Itaq; H
cum dicitur, morbus eſt corporis affectus, qui actionem impediat, ijs, qui ſtatim ſubaudiunt, ꝙ pri
mum & ex ſe ipſo id facit, ſufficiens eſt definitio; ſi qui verò vel minus dextere, vel contentioſius
inaudiunt, ijs adijciēdum in oratione eſt, primum, quo talis ſit finitio: morbus eſt affectus corpo-
ris, actionem aliquam impediens primū. Quotquot igitur affectus hunc præcedunt, ij morbi non
ſunt. Quòd ſi ulli alij cum his affectus incidunt, qui ipſos veluti vmbrę ſequantur; nec hos morbos
vocabimus, ſed ſymptomata. Ita non ſtatim quicquid eſt in corpore præter naturam, morbum vo
cabimus: ſed id quod primum actionem uitiat, morbum: quod hunc præcedit, morbi cauſam, nō-
dum autem morbum. Quòd ſi quis alius affectus in corpore morbum ſequitur, is ſymptoma dun A.lli f.1 d
taxat dicetur. Quin etiam actionis ipſius læſio, ſymptoma animalis eſt: quicquid nanque animali 1.c. 1.18.d
præter naturam accidit, ſymptoma eſt. Ac nominum quidem vſus apud Græcos ita ſe habet: quæ
tamen mutare, dummodo res ipſæ (ſicut prædictum eſt) maneant immotæ, ei qui uolet, licebit:
v.g. ſi cui non placet ſymptoma vocaſſe, ſed epigennema, quaſi ſuperueniens, uel ſupergenitum:
ſymptoma enim eſſe, quicquid præter naturā animali accidit: epigennema uero non omne, ſed
quod ſolos morbos neceſſario ſequitur. Verū nos (ſicuti dixi) omnem alterationem q̄ adhuc fiat,

paſſionem

A paſſionem:omnia verò quæ in corpore præter naturam ſubſiſtunt,nominauimus ſymptomata; Accidetq; aliquoties eandem rem & paſſionem,& ſymptoma nominari, quod ſcilicet utriuſque ſignificatum(quanquam ſecundum aliam,atq; aliam rationem) illi inſit. Verbi gratia,ipſum tremere,pati eſt,propterea ꝙ tũ alterari,tum moueri particulã aliter, quàm pro ſuæ & naturalis actionis ratione,contingit:præterea tremor,paſſio eſt,propterea ꝙ talis motus alteràtio eſt. Idem etiam tremor ſymptoma eſt,propterea ꝙ motus eſt prȩter naturam. Quòd ſi alteratio ſolũ eſſet, qualis in videndo,audiendo,odorando,guſtando,tangendoq́; intelligitur,paſſio tãtum nominaretur,non & in ſymptoma:ſymptomatis.n.id proprium eſt,ut ſit prȩter naturam. Quo fit, ut in dñijs omnibus,ab ijs, quȩ à naturali ſtatu immutãtur,conſtituantur: ſiquidem in figuris naturalibus,& coloribus,& magnitudinibus,& actionibus,& paſſionibus,ubi corrumpuntur,exiſtit. Eſtque hæc eius maxime propria finitio,mutatio,à naturali ſtatu. Quid igitur?num & morbus mutatio naturalis eſt ſtatus?an non abſolute mutatio,ſed mutatio quædam: ſymptoma vero abſolute mutatio eſt?Quippe naturali in affectibus ſtatu mutato,actionemq; lȩdente,morbus exiſtit;duo q́ue hæc quo morbus ſit oĩno exiguntur,ut in genere ſit affectus,& functionem lædat: quorum neutrum ſymptomati neceſſario adeſt:quippe,quod,licet neq; affectus ſit, nec actionem aliquã
B lȩdat,tñ eo ſolo,quod præter naturam ſit,abunde definietur. Atq; à morbo quidem ea ratione differt:a paſſione uero,ꝙ hȩc omnino ſit in motu,interdum verò & ſecũdum naturam: ſymptoma non in motu ſolum,ſed etiam in habitu quodam,omnino autem præter naturam. Erit igitur paſſio,alteratio,motusve circa materiam,adhuc(ut ſic loquar) fiens: Affectus verò, poſt manens: ſymptoma,omne quod animali prȩter naturam,incidit. Qua ratione morbus quoq; ſub generali ſymptomatis appellatione ueniet:eſt.n.is quoque ad quendam modum ſymptoma. Quin etiam præcedentes morbum in corpore animalis cauſæ,ſub generali ſymptomatis notione cadunt.

Trifariam eſſe Symptomata:ac quæ proprie ita appellentur. CAP. 2.

a.t.1. primæ part. ca.i.569.colum.4.g

AC de ijs quidem iam dictũ eſt: De proprie uerò dictis ſymptomatis,in hoc opere diſputare paramus. Eſt* porrò horũ triplex differentia. Alia nanque ipſius corporis noſtri ſunt affectus: Alia functionum offenſæ: Alia hæc ambo comitantia,idque tum ſi moderata non ſint menſura,quæ excernuntur & retinentur:tum in ijs qui in ipſo animali eduntur ſonitibus; tum etiam in reliquis,quæ ſenſibiles ſunt,differentijs omnibus. Sub lȩſionis autem ſiue offenſæ nomine, nũc priuatio quoque mihi audiatur.non enim difficultas modo motus, quam Græci dyſcineſiam uocant,& difficultas ſenſus,quam dyſæstheſian appellant,uitia quædam actionum ſunt, ſed etiã im-
C mobilitas & inſenſibilitas.ad eundem modum non dyſpepſia ideſt mala concoctio ſolum, ſed & apepſia ideſt cruditas. Atque hȩc quidem genera ſymptomatum ſunt, in quibus ȩſtimandæ ſunt membratim differentiæ:quarum ſingulas proſequi ſermone deinceps conueniet;illo primum admonito,quod in libro De morborum differentijs diximus,nempe qui ſanitatem non eſſe affectũ corporis,unde actio proficiſcatur,ſed ipſas actiones putarunt,hos utiq; quam nos nunc doctrinã in ſymptomatis de actionum lȩſione tradimus,in morborum eſſe doctrina traditùros. Conſtatq; à nobis,ſi modo nihil in ipſis rebus errabunt,de ſolis nominibus eſſe diſſenſuros. oriuntur autem (vt ſepe dictum eſt) huiuſcemodi doctrinarum errores ex omittenda quapiam differẽtia. Itaque ſi differentias omnes percenſentes,non eſſe eas ſymptomatum,ſed morborum dicant,in nomine tantum,non re,à nobis diſſentient. Ergò dicendæ differentiæ nobis iam ſunt,diſputatione ad principium reuocata:quoniam ſymptoma generatim quidem appellatur quicquid animali prȩter naturam contigit;ita ut tum morbi ipſi,tum morborum cauſæ,quæ.ſ.intra corpus ſubſiſtunt, non quȩ extra habentur,ſymptomata ſint: Altera verò ſignificatione ac ueluti magis propria, detractis tum morbis,tum eorum cauſis,reliqua omnia quȩ prȩter naturam ſunt, ſymptomata nominantur. De quibus nunc agere nobis eſt propoſitum.

D *De Symptomatis actionis animalis.* CAP. 3.

ERgo repetita iam eorum triplici natura,deinceps omnia diuidemus,ab actionum lȩſione auſpicati. Hȩc ergo diuidenda eſt primũ in duo genera, propterea nimirum quod actionum ipſarũ duȩ ſunt primȩ differentiȩ,alterȩ animȩ,alterȩ naturȩ. Itaque etiam appellantur, illæ quidem animales,hȩ naturales. Rurſus igitur animales primum diuidentes,in ſenſibiles, motiuas,& tertias hegemonicas,id eſt rectrices(neque enim incommodũ eſt ita clarioris doctrinȩ cauſa eas nominaſſe) iterum earum quanque in ſuas differentias diducamus. Senſibilis igitur animȩ functio,quinq; in totum habet differentias,uiſiuas,olfactorias,guſtatorias, auditorias, & tactorias. Motiua vero actio, continuatum ſibi inſtrumentum unum habet,motionisque eius rationem vnam(demonſtratum enim,id eſt in libris de muſculorum motu) variatur autem in particularib. inſtrumentis,ita ut uarias habere ſpecies videatur. Reliqua animalis actio, quȩ a rectrice parte procedit,in imaginatricem,ratiocinatricem,& recordatricem diducitur. Ergo etiam noxȩ omnium ſentiendi actionum, communes quidem inſenſibilitas, & dyſȩſtheſia id eſt ſenſus vitioſus ſunt:voco autem nunc ſenſum uitioſum omnem,qui peperam obitus eſt, ſenſum; In parte verò quȩ in quoque ſunt ſenſu, In oculis* quidem cȩcitates, & viſus obſcuritates, & deprauationes

quaſdam: In auribus ſurditates, & auditus grauitates, & obauditiones quędam: Simili modo in E
lingua, naſo, & tactu, tametſi propria nomina ſortita non ſunt, tamen reſpondentiá prædictis ad
proportionem habentur, quando uel prorſus non ſentiunt propria ſenſibilia, uel cum uitio ſen-
tiunt: eritque illud (cum uitio) duplex, alterum diminute, alterum deprauate. Porrò tactus egre
giũ, præter cæteros ſenſus, in actione ſua ſymptomata poſſidet dolorem, qui etiam reliquis ſenſi-
bus, ſed tamen ab externis proprijs ſenſibilibus incidit: huic uerò non ſolum ab externis, ſed etiã
multo magis ab affectibus, qui intra corpus conſiſtunt: is que ſubinde tam vehemens, ut nõ nulli
cruciatu victi, ſibi ipſis mortem conciſcant. Ac ſentiunt quidem & oculi ex lucis ſplendore dolo-
rem quendam: & aures ex magno quopiam & aſpero ſono: hic in guſtu quoque & odoratu alij
tales incidunt dolores, à proprio ſcilicet ſenſibili unoquoq; ſenſu male affecto; Maximi verò do-
lores tactus ſenſui contingunt. quippe, qui ex aurium phlegmone aliove affectu uehementer
nos angunt, ij proprij auditus dolores non ſunt, ſed tactus; eſt enim is ſenſus omniũ ſenſoriorũ
communis, reliquũ quatuor ſui quiſque ſolius. Ad eundem modum in oculis non raro dolores im
modici urgent, tangendi ſcilicet in his ſenſu contriſtato; non minus etiam in dentibus & craſſo
inteſtino. Iam pruritus quoque ex hoc genere ſymptomatum eſt. Non eſt igitur quòd per quod
que membrum proprium nomen quæras, qualia ſunt cephalalgia id eſt capitis dolor, & cardial- F
gia, id eſt cordis dolor, & otalgia, id eſt aurium dolor; non enim inuenies poſitum; ſed oratione
omnia talia explicaſſe contentus eris, ueſicæ, & renum, & lienis dolores, item genuũ, & pedis, cæ-
terorumque, ad ſimilem modum dolores appellans. Ac talia quidem & tot numero ſenſibilium
actionum ſunt ſymptomata. Ad hæc etiam duo egregia, ſopor, & peruigilium circa primum ſen-
ſorium, quod omnium ſenſuum eſt commune, conſiſtunt. At motiuarum actionum prima ſym-
ptomata ſunt immobilitas, & vitioſa mobilitas. Huius autem alius diminutus infirmusque motus
eſt, alius prauus. Praui autem, alius tremulus, alius conuulſiuus, alius palpitans, alius uibrans. Ho
rum ſymptomatum aliqua, ubi in toto corpore conſtiterunt, diuerſam appellationem ſunt ſorti-
ta, veluti emproſthotonus, & opiſthotonus, & tetanus. Quòd ſi totius corporis non ſolum cõuul
ſio ſit, ſed etiam rectricis partis actionum cohibitio, epilepſia dicitur; ſicut apoplexia cum eſt to-
tius corporis reſolutio, unà cum rectricis partis functionibus cohibitis; Atque hæ quidem moti-
uatum actionum ſunt lęſiones, quarum ſi quæ proprium præter cætera nomen non habent, non
eſt quod quiſquam eius occaſione deceptus, aliquod ſymptoma præteritum à nobis putet, ueluti
nec vel apnœan, & diſpnœan, uel iſchuriam, & dyſuriam, uel aphoniam, & dyſphoniam. Sed ipſi
medico omnia talia in quaq; animali actione ſunt exploranda; Non minus etiam cuiuſque eorũ G
differẽtiæ; Verbi gratia, cum dyſpnœa unum ſit animalis operis nempe reſpirationis ſymptoma,
quot ſint in uniuerſum eius differentiæ (quæmadmodum in libris de dyſpnœa eſt indicatum,) aut
cacophoniæ, quot item membratim habeantur differentiæ, veluti in ijs quę de uoce ſcripſimus eſt
traditum. ſanè non raro dubitauerit quiſpiam, cuius generis ſymptoma ſit? veluti de pandicula-
tione, & oſcitatione, ſternutationeque, & tuſſi accidit. Verum de eiuſmodi omnibus proximo li-
bro, qui de ſymptomatum cauſis aget, diſſeretur. Proximum eſt, ut rectricis actionis offenſas nar-
remus, ac primũ imaginatricis. Eſt igitur huius quoque alia ueluti paralyſis ſiue reſolutio quædã,
q̃, Græci caron & catalepſin noĩant, alia ueluti prauus q dã, erransq; motus, quẽ vtiq; paraphroſy
nẽ ſeu delirium uocant, alia ueluti deficiens & imbecillus, qualis in comatis & lethargis cernitur.
Quin ẽt ratiocinatricis functionis, quæ veluti paralyſis eſt, anœa ſiue amentia dr̃, quæ ueluti defi-
ciens motio eſt, moria & moroſis ſiue faitas; quæ ueluti errans eſt delirium appellatur, plerũque
.n. in vtriſque ſimul delirium conſiſtit, tum parum probè imaginando, tum parum apte ratiocinã
do; eſt autem aliqñ in altero dũtaxat; q genus Theopilo medico egrotanti contingit, cui reliqua

Galenus primo Perrhet. 27 hoc facit uitium auditoria facultatis.

quidem prudentia ſupererat, & diſputandi, & præſentes exacte noſcendi, cæterum tibicines quoſ
dam angulum domus, vbi decumbebat occupaſſe, aſſidueque ſonare, tum pulſare putabat; atque H
hos ſe intueri rebatur, partim illic ſtantes, partim ſedentes, adeoque ſine intermiſſione ſonantes,
vt neque nocte, neque die vſquam, vel minimum tp̃s quieſcerent; exclamare igitur non ceſſabat,
ac iubere, ut domo eijcerentur. Atque hæc illi erat delirij ratio. Idem poſtquam planè conualuit,
à morboq; euaſit, tum reliqua omnia quę ingredientium quiſque dixiſſet feciſſetve narrabat, tum
imaginationis de tibicinum tędio meminerat. Quibuſdam verò nulla aliena imaginatio uiſitur,
ſed perperam ratiocinantur, ratiocinatrice animę parte ijs affecta; Veluti phrenitico contigit qui
fores ſibi intrinſecus occluſit, ac ſingula uaſa per feneſtram promens, accedentes rogabat, nũ pro-
ijcere iuberent. Hic enim ſingula vaſa rectiſſime nominabat; in quo ſe manifeſte declarabat, nec
in imaginatione circa ea læſum eſſe, nec in nominum memoria. Quid igitur ſibi uult, quòd ab alto
omnia proiecit ac perfregit? hoc. ſ. intelligere non poterat, ſed opere ipſo delirare ſe declarabat.
Quod autem & circa memoratricem animę partem ſymptomata eueniant, non ęgrotantibus
modo, ſed ijs etiam qui ęgrotare deſierunt; id didiciſſe de Thucydide licet; qui non nullos, qui a
magna illa Athenis peſte conualuiſſent, eatenus omnium, quę pręceſſiſſent oblitos prodit, ut nõ
ſolum propinquos, ſed etiam ſe ipſos ignorarent.

A

De ſymptomatis functionis naturalis. *CAP. 4.*

QVoniam * autem quæ rectrici animæ parti ſymptomata incidunt, dicta iam ſunt, tēpeſtiuū eſt ut ad alterum actionum genus, quas naturales vocant, tranſeamus. Fuerint igitur & in harum ſingulis, uel non obitis, uel male obitis, ſymptomata. In appetitu quidem, tum in appetentia, tum difficilis appetentia, tum immodica cibi appetentia. In concoctione, * cruditas, & concoquendi tarditas, & eiuſdem operis prauitas. Pari modo in digeſtione, & ſanguinis generatione, vel nō peracta, vel nō rite peracta, ſymptomata incidunt: Cuius generis ſymptomatum, & hydropum uitia ſunt. Iam in nutriendi actione atrophię quędam & tabes, fruſtrationes eius ſunt. Leucę verò, & ophiaſis, & alopecia, & quidquid eiuſmodi ſymptomatum genus habetur, à vitioſa nutritione prouenit. At aſphyxiæ id eſt pulſuum priuationes, & cacoſphyxię id eſt pulſus uirioſi, circa pulſuum actionem ſunt ſymptomata. In excrementorū quoque ſep ratione, uel omnino non peracta, uel non rite peracta, ſymptomata fiūt, aliqua nomine proprio vacantia, veluti quæ circa nigram bilem eueniunt: alia vulgo nominata, ueluti icteros, ſiue regius morbus. Methodus uerò hic quoq; omnium inuentionis eſt, naturalium facultatum cognitio. Eas in libris quos de ijs prodidimus, quatuor eſſe in quauis corporis particula indicauimus. Attractricem, Retentricem, Al-

B teratricem, & Excretricem. Erit igitur in harum vnaquaque duplex ſymptoma: alterum non rite obitæ actionis, alterum prorſus non obitæ. Quare in quoque naturali inſtrumento, octo incident in uniuerſum ſymptomata. Ergo ſi cui ex diſſectionibus exploratus eſt particularum animalis numerus, hic breui, immo verò facile ex ſeſe omnem ſymptomatum multitudinē inueniet. Quippe quæ naturæ tantum ſunt inſtrumenta, octo ſolum ſymptomatis laborabunt: quæ verò ſunt animæ, tum iſtis, tum his amplius alijs duobus. Monſtratum.n. paulò ſupra eſt, cuiuſque animalium actionum duplex eſſe ſymptomatum genus, vel prorſus non peractarum, vel parum rite actarū. Dictum præterea eſt hoc, non rite, duplex eſſe, aliud veluti ex defectu proueniens, aliud (ut ſic dicam) ex vitio, ſiue errore. Ita utique ut ſi non duo tantum in quaque actione & facultate ſymptomata eſſe dicas, ſed tria, alterum ſcilicet priorum duorum in duo ſecans, duodecim quidem in quoq; naturali inſtrumento ſymptomata inuenienda ſunt: quindecim uero in ijs, quæ animæ ſubſeruiunt. Porrò prior diuiſio, quæ in duas facta eſt differentias, octo quidem naturalium, decem animalium actionum efficit. Si quod verò inſtrumentum duplici ratione animali ſit, vt tum ſenſus ſimul particeps ſit, tum motiuum; huic ex ſecunda diuiſione decem & octo ſymptomata incident; ex priore duodecim. Monſtrato igitur quod dicimus in vna, alterave particula; quod nos in

C ijs, hoc ipſum in oībus facere cēſemus eū, q numerare ſymptomata ſtudebit; minime quidem nominibus attentum (neque enim vbiq; vſitatas appellationes inueniet) ſed ipſam rerum naturam ſpectantem. Eſt igitur ventriculus concoctionis inſtrumentum, quod trahit in ſe, uti oſtendimus, conueniens nutrimentum: excernit autem quicquid eſt alienum: præterea ꝙ extraxit, id retinet: & ꝙ retinui, alterat. Cum igitur, vel omnino non trahere, vel vitioſe trahere illi cōtingit; duo mihi ſymptomata circa tractricem potētiam intellige. Scindeq; alterum rurſum in duo, nēpe (quod vitioſe) oratione ſaltē quatenus vtiq; licet (tametſi nominibus clare non poſſis, quod.ſ. his nullum impoſitum nomen eſt) interpretari conatus. Verbi gratia quod etiam illud (non rite) aliud ueluti imbecillū eſt, aliud ueluti uitioſum: imbecillum quidem, quod vix, & ægre, & longo tempore fit: vitioſum, quod ueluti palpitando, tremendo, uel conuellendo, vel uibrādo agitur. In alteratrice verò uentriculi facultate, aliud eſt vbi omnino alteratio non fit; cum ſcilicet quales aſſumpti cibi ſunt, tales in omni qualitate manent; aliud vbi imbecilliter; quod proprium nomen græce bradypeſian habet: aliud vbi uitioſa eſt alteratio; cum in alienam qualitatem cibi mutantur. Quare tria in ſymptomata circa unam actionem fruſtratam habentur. Vocatur autem ipſa actio, concoctio: ea eſt ciborum in conuenientem animali qualitatem alteratio: Bradipepſia uerò, ſiue

D concoctionis tarditas, mutatio in eam qualitatem eſt, ſed ægre & ſpatio longiore; Alterationem autem in alteram qualitatem, non tamen in eam, quæ ſecundum naturam eſt, apepſiam nominant: Priuatio quoq; eius actionis ęquiuoce cum ea nominatur: quanquam utiq; clarius fuerat, hanc ſolam apepſian nominaſſe: illam uerò uitioſe factam, dyſpeſian: ſicut imbecillam alterationem, bradypepſian. Cæterum ut Plato teſtatus eſt, ueteres cum plurimas res ignorarent, alias omnino non nominarunt, alias non recte. Non eſt igitur quod nomina nobis imponant, ſed inſpicienda nobis eſt ipſa rerum ſubſtantia. Quod ſi fiet, inueniemus retētricis quoque facultatis actionem ſecundum naturam ſe habere, cum tempus complectendi cibi cum tempore concoquendi exæquat, ac cibos vndique prorſus conſtingit: priuationem omnimodam eius actionis, cū prorſus non complectitur: accidit autem id in lienterijs, ſiue inteſtinorum lęuitate, imbecillitatem uerò, cum uel non probe undiq; amplectitur, uel non uſque ad conſummatam concoctionem; uel cum ambo hęc ſimul incidunt. Cum enim retentricis & complectentis facultatis agendi probitas in his duobus conſiſtat, ut tum nullum locū relinqueret inter uentrem & cibos uacuū, tum cōplectendi tempus cum concoquendi tempore exæquaret: uel altero tantū nō probè actionē obibit uel utroq;: ſymptomataq; conſequentur, imbecillo quidem cōplexu, fluctuationes cum ſonitu,

quas Græci clydonas uocant,& flatulentiæ:iniuſto autem complectendi tpi,excretio celeris, & E ciborum in inferiore ventre corruptela.Hoc loco illud aduertendum cenſeo, ꝙ alteri ſymptōmati alterum nonnunquam ſuccedit.quippe imbecillum complexum, modo clydones excipiunt, mō flatulentiæ:iniuſtum vero complectendi tempus,omnino diminuta concoctio:deinceps vero vel celer ciborum exitus,vel eorum in ventre corruptela. Ac celeris quidem exitus inſeparabilia ſymptomata ſunt deiectionis humiditas,& digeſtio in corpus diminuta: Corruptelæ autem, in alui quidē deiectionibus,graueolentia neceſſario;non neceſſario āt, mordicationes, aut inflationes:ſed interim neutrum eorum,interim alterum,interim vtrunque.Cur aūt cum in iſtis,tum in ijs,q̃ prius ſunt dicta,quædā neceſſario ſequantur,quędā nō neceſſario, proximo libro in quo de ſymptomatum cauſis agemus,docebitur.In pñtia verò ad reliquam retenticis facultatis ſymptomatum dr̄iam eſt tranſeundum.Cum igitur circū cibos venter ſe conſtringit, cęterum cū palpitatione quadā,vel tanq̃ conuulſione, & tremore,& vibratu;eiuſmodi cōſtrictionis opus uitioſum fuerit.Ac palpitationē quidem uentris clare ſentimus,itēq; conuulſionem(ſingultum.n.hoc ſymptoma nominant) noxā vero eius,q̃ velut tremor ſit,nō clare.Cęterū ſi ijs,quę dicemus animo eris attentus,id quoq; non magno negocio deprehendes.Ergo ubi a comedendo, nec clydō aliquis,ſiue fluctuatio cū ſonitu te infeſtat,nec inflatio,nec palpitatio ulla,nec ſingultus, ſed difficultas alias inſueta in uentre ſentitur,& veluti grauatur is,ac laborat,† ac magis deſiderat grauitatem infra deponi,quā ſurſum ferri:accedit ꝓterea ructus quiſpiā, tū diſplicentia quædam aliena † nec facilè interpretabilis in anhelitu adſequitur:exiſtimabis ventriculum circa cibos conſtringi quidem,cęterum id veluti cum tremore fieri.At,q̃ veluti vibrans motus eſt,in concutientibus rigoribus maxime eſt conſpicuus,oēs animalis particulas occupans.Ac de his quidem fuſius in libris qui hunc ſequuntur agemus.In pñs ad quartam uentris facultatē excretricem,propultricemque ueniendum.Cuius,qđ quidem ueluti priuatio eſt,in ilei quibuſdā generibus cernitur, imbecillitas verò ſubinde in tardis excrementorū deiectionibus incidit: qui āt eius veluti uitioſus motus eſt,tum incidit, cum vel prius quā abſoluta coucoctio eſt,ad actionē prorūit:uel abſoluta ea, ceſſat ac tardat:vel vna cū aliquo iam dictorum ſymptomatum ſit,aliterve quouis modo inęqualiter:uel tāq̃ impos ſui venter in cibos irruit,minime tēperato moderatove motu vtēs, & exēplo eorū qui in decliui currunt,nec ſiſtere ſe ualēt.Ac ventris quidem, ut inſtrumentū concoctionis eſt,dicta ſymptomata ſunt:vt aūt tum nutriri poſtulat;tum quod nutriat,non ſolum trahit, ſed ēt eatenus retinet,quouſq; alterauerit,& ſuperuacaneum excreuerit;alium parem ſymptomatum numerum,ceu ſimilare corpus ſortietur.Fortaſſe igitur pręſtiterit oīa,quæ circa nutritoriā actionem ſymptomata incidunt percurrere,& quæ ventris corpori,& quæ cæteris partibus omnibus, G in ſunt cōia:quippe clarior ita legentibus diſputatio fiet, illuſtriuſq; docebit ꝙ paulo ſupra eſt dictum,ſymptoma ſymptomatis cauſam eſſe. Atrophian.n.cum vnum ſymptoma ſit,ſiue ea in toto fiat animali,ſiue in vna eius particula,multa pręcedunt ſymptomata. Cum.n.ꝙ probè nutriendum eſt, & trahere ad ſe conueniens nutrimentum debeat,& id,quoad tum alterauerit, tū aſſimilauerit,retinere;pręterea ꝙ ſuperuacuum eſt pellere,eſt āt id duplex gn̄e,aut.n. quantitate ſuperuacaneū eſt,aut qualitate:neceſſe omnino eſt particulam quæ atrophia laborat, vel unius prędictorum alicuius occaſione id pati,vel pluriū.Nā ſiue diminute trahat,ꝙ nutriat;ſiue non trahat; ſiue perperā trahat;atrophia particulā conſumet:ſiue id quidē ꝙ nutriet,& quantum,& quale eſſe oportet ſuppeditatur,cęterū ſymptoma aliqđ in retentrice facultate incidet ſimile ijs,q̃ in ventre ſunt dicta;atrophia tentabitur ſic quoque.Qđ ſi hę facultates legitima ſungant̄ actione,excretrix āt vis erret,plus.ſ.q̃ opus eſt vacuās;ſic quoque gracilis,nutrimentoq; parū fruens,particula reddetur.Iam alteratricis virtutis ſymptoma,ꝙ veluti priuatio eſt (eam āt apepſian ſiue cruditatē vocari diximus) liquido patet ꝙ particulā gracilem efficiet.Quòd verò eius veluti imbecillitas quędā eſt,q̃ bradypepſiā vocamus,ſpatio quidem longiore,ſed tn̄ luculenter ipſam quoq; aliqñ H gracilitatem inducet. Tertium vero ſymptoma,ꝙ dyſpeſiæ eſt ſimile,non gracilem * modo nutritionis expertē, ſed * ēt aliena ſpecie particulam reddet,veluti in vocatis leucis & elephantiaſi cernitur.Sanè aduertere hoc in loco animū,ac diſcernere conueniet, vtrumne ſucco aliquo affluente,an ſolidis ipſis ita affectis,mutatus color ſit.Quippe ſi ex affluente eſt mutatus ſucco, alterius generis ſymetoma eſt,nec alteratricis facultatis error:ſi autem tota particula per totam, qualem eſſe oporteat,talis non ſit,alteratricis in eo virtutis id vitium eſt.Fit.n.& in arquatis naturalis coloris mutatio:ſed ea,niſi alteratricis venarum virtutis vitium aliquando eſt, ſeparatricis actionis eſt ſymptoma.Vitioſus autē in ſingulis priuatim particulis color,ſi modo ex ſucco aliquo extrinſecus affluente non proueniat,ex alteratricis & concoctricis uirtutis, quam in ſe habent, uitioſa functione oritur.Ergo hanc atrophian,cum cacotrophia quædā.i.uitioſa nutritio dicēda potius ſit,à præſenti diſputatione eximamus:Ad eam vero quę nutritionis omnino eſt priuatio reuerſi illud admoneamus,tum ipſam ſymptoma eſſe,tum ſymptomatis alias alijs,quę vel in attractrice, vel retentrice,uel ſegregratricė,uel alteratrice facultate incidunt,ſuperuenire. Omnium uero horum ſymptomatum,morbi ſunt cauſæ. Finge.n.diminute in aliquam particulam trahi alimentū,

idcoq;

† Corpus ita hunc locum vertit.capitq. celeriter nous uel per infernas,uel per ſupernas partes abiice re, quē ſenſum etiam Leonicenus habet. Linaci* uidetur loco ipſius ῥᾶττον, legiſſe πάλλον

† Al. δύσφορος. i.nec facile tolerabilis.

* Hæ duæ voces non ſūt in græcis codicibus,nec in ullo alio interprete.

A ideoq; eam non nutriri; omnino morbus aliquis diminutum hunc tractum præcedit. Siue.n.pa^t
ticula ipſa imbecillius ad ſe ipſam nutrimentum trahat, omnino ſanè intemperata exiſtit, morbu^s
autem eſt intemperies; ſiue bene temperata quidem ſit particula, obſtructio autem aliqua in dige
ſtionis inſtrumentis digeſtionem impediat, obſtructio ipſa morbus eſt; digeſtionis impedimentũ
eius ſymptoma. Non ſolum autem ſingula ſymptomata percurrens, quæ.ſ.læſæ alicuius actionis
culpa proueniunt, intelliges, ꝙ ea omnino morbus præcedit, ſed etiam id ex ipſa rerum eſſentia li-
cet, citra inductionem colligas. Quippe ſanitatem actionis cauſam poſuimus: morbum autem lę
ſionis, quæ in actione eſt, cauſam: at vero ſymptomata, de quibus nunc propoſita nobis diſputa-
tiu eſt, actionum eſſe lęſiones diximus. Quare ex his propoſitis conſtat huius generis ſymptoma-
tum morbos eſſe cauſas.

De ſymptomatis, quæ in affectibus corporis conſiſtunt. *Cap. 5.*

QVòd autem & duo, quæ reliqua ſunt genera, morbi præcedant, & cauſæ rõnem, reſpectu
eorum obtineant, id quoq; paulo infra docebimus, ſed ubi totum de ipſis abſoluerimus ſer
monem, auſpicati rurſus a ſymptomatis ijs, quæ in corporis cõſiſtunt affectibus. Sũt por
A. t. 1. primę pa. can. 569. co. 4. b — rò eorum primæ dfiæ numero quatuor: alia.n.ſunt viſibilia, alia odorabilia, alia guſtu apprehẽſa,
B alia tangibilia. Ac viſibilia quidem in coloribus, qui præter naturam ſunt, conſiſtunt, idq; vel to-
tius corporis, vel alicuius, vel aliquarum eius partium. Ac totius quidem corporis, veluti in arqua
tis ſe habet, præterea in hepatitide, & ſplenitide uocatis morbis: ad hæc hydropum generib. qui-
buſdam: Vnius vero particulæ, quemadmodum tum in lingua ſola alienus color ſubinde aſpici-
tur, tum in particulis, quæ abſceſſuum vitio vel nigricant, vel liuent. Pari mõ in carbũculis, & ery
ſipelate, & ſerpentibus vlcerum, & gangrænis, naturales colores immutantur. Sanè huius generis
ſunt vitiligo, leucæ, elephantiaſis, aliaq; id genus: quippe hæc quoq; naturalem colorem mutant.
Iam in compluribus ſimul particulis vitiatum eſſe colorem in multis morbis videas: idq; vel circa
crura magis, vel circa faciem, vel circa totum ſupremum corpus, vel circa totum imum. Ac viſibi-
les quidem differentiæ in ijs ſunt contemplandæ. Odorabiles verò primum quidem in reſpiratu,
ac difflatu: voco autem quod circundantis nos aeris per fauces attrahitur, & rurſus emittitur, reſpi
ratum: quod aũt per totum corpus exhalat, difflatum, ſiue perſpiratum. Ergo his quæ accidũt gra-
ueolentiæ, in hoc ſymptomatum conſtituentur genere: Poſt has verò in auribus, naribus, alis, &
quæcunq; vitij cuiuſquam occaſione putreſcunt in particulis. His amplius in ructu idem ſympto-
matum genus licet inuenire, ipſo.ſ. vel fumoſam, vel acidam, vel viroſam, vel piſcoſam, vel aliam
C quampiam eiuſmodi referente qualitatem. In guſtabilibus verò qualitatibus laborantes ipſi ſym-
ptomata conijciant: Quippe ſudorem defluentem in os aliqñ guſtant: præterea eius, quę circa lin
guam eſt, ſaliuæ mutatam qualitatem: æque vtiq; vt ſanguinem, quibus is quoq; modo per os va-
cuatur, alij quidem notabiliter dulcem, alij ſalſum, alij amarum ſentiunt. Ad eundem modum &
quæ ex pulmone reijciuntur, & quæ ex ventriculo euomuntur: alijs hæc acida, alijs ſalſa, alijs ama
ra, alijs dulcia, alijs auſtera, ſentiuntur. Porrò ſunt ex medicis non pauci, qui & ſudores, atq; auriũ
præterea ſordem guſtu explorandam cenſent: quippe ex hoc quoq; aliquid coniectari. Iam tãgi-
biles differentiæ, vbi naturæ modum exceſſerunt, in eiuſmodi ſymptomatis numerandæ non mi-
nus ſunt: veluti cutis dura, & diſtẽta, & præarida: ſimili modo pręhumida, vel rugoſa, vel alia qua-
piam differentia tali prædita. Ergo ex his ~~quæ iam dicta ſunt, manifeſtum eſt,~~ hod quoq; ſympto-
matum genus vniuerſum a morbis ortum habere. Quippe colorum, halituum, & ſaporum differẽ
tias omnes, ſolidorum ipſorum corporum temperamenta ſequi, in naturalibus libris didicimus:
Ad eundem modum & tangibiles; multo & magis, quam omnes, quæ ſunt prædictę, ꝓpterea, ꝙ cũ
actiuis qualitatibus congeneres eſſe dixi, vtpote, quæ ad eiuſdem ſenſus iudicium referantur: Et-
enim mollities, duritiesq; tactu iudicantur, haud aliter quam effectrices qualitates ipſis cognatę.
D Quare quicquid in ijs alienum à naturali eſt, id intemperiei acceptum fertur: æque vt quod natu-
rale eſt, ex commoda temperie prouenit. At eſt omnis intemperies morbus; quare omnia id ge-
nus ſymptomata, a morbis ſunt oriunda. Quæ vero ex influente quopiam humore cognata præ-
dictis ſymptomata in particulis excitantur, alia obſtructiones, vel compreſſiones ſequentia, alia
trahentium & ſegregantium virtutum functiones male obitas; neceſſe eſt hæc quoq; ueluti fontẽ
ſuæ generationis morbos habere. Ac iecinoris quidem obſtructio, qui compoſiti & inſtrumẽtalis
corporis eſt morbus, alieni coloris, qui in arquatis viſitur eſt cauſa. Cuiuſque vero ſimilaris partis
intemperies, quæ ipſa quoq; eiuſmodi corporis morbus eſt, alias aliam eius facultatẽ impedit, vel
eam quæ trahit, vel eam quę excernit, vel aliam quampiam: quarum occaſione cum parum ę qua-
liter, riteq; humores in corpore fluant, particulę alias alię in colore, halitu, ſapore, omnibusq; tan
gibilibus differentijs, alterantur. Quin & quodcunq; reliquum eſt ſymptomatum genus, ſiue id
in vocibus ſit & ſonis, qui in animalib. exaudiuntur, ſiue in ijs, quę a corpore excernuntur, in eove
detinentur; nihil non a morbis natum eſt, vel ab ipſis continenter, vel ſymptomate aliquo inter-
ueniente. In vocibus.n.morbi, qui in ore, faucibus, arteria aſpera, pulmone, & thorace ſunt, ſym-
ptomata faciunt: clangoribus.ſ.quibuſdã tremuliſque, ac raucis edendis vocibus. In alijs verò qui-
buſdam

buſdam animalis particulis ſonitus,& murmura,& triſmi,i.ſtridores,aliaque eiuſdomi,partim q-
dem ex inſtrumentorum anguſtia,vel indebito motu; partim ex flatuoſi ſpiritus abundantia: ali- E
quando etiam ex horum aliquibus, omnibusve ſimul coeuntibus cientur. De quibus plenius in-
ter ſymptomatum cauſas agetur.

De ſymptomatis,quæ conſiſtunt in excrementorum mutatione. CAP. 6. A.t.1.pr.p] cap.570.co lu.1.a,b

QVæ vero vel a corpore excernuntur,vel in eo præter naturam detinentur,ea quoq; in pri
mas treis diducuntur differentias: vtiq; aut totis ſubſtantijs,aut qualitatibus,aut quantita-
tibus,a naturali ſtatu egreſſa.Succedunt autem omnino morbis,vel ipſis omnino,vel alijs
ſymptomatis intercedentibus. Siquidem ſanguinis profuſio toto excretæ ſubſtantiæ genere pter
naturam eſt:ea vero uel vulnerato,vel perrupto,vel orctenus recluſo,vel eroſo ſanguinis vaſe in-
cidit.Porrò horum vulneratio,ruptio,& eroſio,proprij ſimilarium partium morbi ſunt: recluſio,
inſtrumentalium,quæ ipſa modo ex complectendi functione imbecilla,modo expultrice immo-
dice concitata,modo ambabus ſimul læſis,ortum habet.Simili modo fluxus muliebris,vel ppter
iam dictarum actionum ſymptomata fiet,vel q totus ſanguis tenuis,ſeroſusq; eſt redditus. Eſt ve
ro & id ſymptoma,cuius etiam multiplex habetur ortus: Eſt nãq; vel ſanguificæ virtutis,vel eius
quæ tenue & ſeroſum ſeparat,vel eius quę excernit, operis fruſtratio: incidere autem aliquando
poteſt,& retentrice ipſa immodice opus ſuum vrgente, & cute ipſa ſpiſſata, & renibus occluſis. F
Ad eundem modum & ſudores immodice digeri,vel indebite retineri, aut propter cutis, aut pp
aliquem dictarum virtutum affectum,aut ipſam humorum naturam,neceſſario continget. Sanè
conſtat,q in omni huiuſmodi ſermone,diſiunctiuis coniunctionibus utimur. omnino.n.cuique
dictorum ſymptomatum,vna quæpiam eſt cauſæ ratio:nihil tamẽ prohibet duas,& tres,& ſimul
omnes vnà concurrere. Non latet autem nec q dyſuria,& iſchuria,& ſtranguria,& quem hydro
pen in uas vrinale,alij diabeten, aliqui diarrhæan in vrinam vocãt,ex hoc genere ſymptomatum
ſint. Iã q eorundẽ,quę pręter naturam excernuntur,& colores,& odores,morbos neceſſario ſe-
quantur,nihil opus eſt oſtendamus:ſi modo nullum talium ſine intemperie prouenit. Patet autẽ
& quod propoſitum a nobis eſt,clare eſſe demonſtratum, omnem ſymptomatum naturam mor
bos præcedere:fieriq; nonnunquam ſymptomatum, quæ deinceps ſibi ſuccedant, veluti ſeriem
quandam: A morbo quidem ipſo primum,ab hoc uero ſecundum, dein rurſus poſt hoc tertium,
ac ab iſto deinde quartum. Verum hic attendendum diligenter eſt, ut accurate diſtinguantur ab
operibus animalis ſymptomata:ſæpe enim ita ſimilia inter ſe ſunt,ut & ſymptoma putetur opus,
& opus ſymptoma.Ac niſi quis in hoc ſano ſit iudicio,ex ijs,in quibus ipſe fallitur,noſtram diſpu-
tationem calumniabitur.Quippe ſi naturalium excretionum(ſic autem uocant eas,quę ſanis acci G
dunt)vel quantitatem,vel qualitatem,vel genus ipſum ſubſtantiæ,pro ſcopo ſibi proponat,dein-
de huc intuens,ſymptomata iudicet,ſubinde falletur.Quippe ſudor aliquando multo amplior, q̃
pro naturæ modo,vel alui deiectio,vel urina,ęgrotantibus incidit, non ſolum nulla actione læ-
ſa,ſed etiam cum virtutis robore,& prouidentia de animalis ſalute.Aliqua.n.quamuis etiam toto
genere pręter naturã ſint,ueluti ſanguinis per nares profuſio,vel uomitus,uel ſanguinis deiectio,
vel hęmorrhois,vel aliud eiuſmodi, tamen pręter naturam adhuc non ſunt, ſi modo tempeſtiue
fiant.Fiunt autem tempeſtiue,cum id quod contriſtat,expellitur.Stante igitur de quo inter initia
conuenit (nempe q ſymptomata actionum læſiones ſint) nihil eorum,quæ ad animalis commo
dum fiunt, ex hoc genere ſymptomatum eſt: opus nanq; naturæ vnumquodque eorum potius
eſt,quam læſio aliqua.At alteri fortaſſis ſymptomatum generi, quod.ſ.præter naturam eſt affe-
ctuum,omnia talia ſubijciat quiſpiam:omnino.n.diuiſam eſſe in quacunq; animalis parte venam
aliquam,aut eatenus recluſam, quoad ſanguinem quem prius retinuerat,profundat, naturalem
affectum non eſſe. Quanquam hic quoq; alui fluorem, aut vrinæ copiam docere non poſſit affe-
ctibus præter naturam omninò ſuccedere, ſanguinis nanque profuſiones,& vomitiones,toto ge
nere præter naturam eſſe dicet quis: non tamen aut eam quæ per ventrem, aut veſicam,aut vte- H
rum fit excretionem,toto genere præter naturam eſſe. Fortaſſe vero dubitauerit quiſpiam
& de ſudore,ceu nec ipſe naturæ lege incidat: quippe quod Diocles etiam docere tẽ-
tauit. Videtur autem dura eſſe opinio,& præter rerum euidentiam,tametſi eam
maxime probabiliter confirmat. Ac de talibus quidem poſthac aliquan-
do fortaſſe agetur, perpauca enim ſunt de quibus ambigitur. De
reliquorum vero ſymptomatum tota multitudine abunde
eſt diſputatum, finienduſque iam hic liber eſt. Si
quis enim exercitatus in ijs, quæ con-
feſſa ſunt fuerit, facilius de ijs
quæ in dubio ſunt,
iudicium con-
ſequetur.

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS

LIBRI TRES

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Symptomatum recenſet cauſas, quæ in ſenſuum inſtrumentis, & in ipſo

B fonte ſenſus, conſiſtunt.

Quotuplicia ſint ſymptomata. CAP. 1.

CAuſas ſymptomatum in his libris contemplabimur, eundem ſequentes diſputationis ordinē, quem de ipſorum dīſis propoſuimus. Cum igitur ſymptomatum genera in totum ſint tria, de eo primū diſputauimus, in quo læſam eſſe actionem diximus: ita nimirum intelligere lectorē cenſentes, ēt ſi ꝓrorſus aliqua perijt. Cum aūt duplices genere actiones ſint, aliæ naturales, aliæ animales, ab animalibus incepimus: eaſq; trifariam diuiſimus, in ſentientes, motiuas, & quas appellauimus rectrices. Ergo in ſentiendi actionib., triplex incidit ſymptomatum drīa; vna, cum ipſum primum ſenſus inſtrm̄ eſt male affectū; altera, cū ſentiendi facultas; & tertia, cū aliquid eorum, quæ primo ſentiendi inſtrō ſubſeruiunt, male habet.

De ſymptomatum cauſis in ſenſu viſus. CAP. 2.

A. de me cor. t.x.c.i. 557.g C VEluti in oculo, primū ſentiendi inſtrm̄, cryſtallinus eſt humor: q̃ppe quē ſolū a coloribus alterari monſtratū eſt: ſentiens uero facultas, q̃ a cerebro per neruum inde porrectū ad cryſtallinum ꝑuenit. Ad ſubſeruiendum aūt huic, reliquę oēs, q̃ in oculo hn̄r particulæ ſunt conditę. Itaq; ēt vno quolibet ex ꝓdictis male affecto, vel male videbit aīal, uel prorſus non uidebit. Ac cryſtallini quidem humoris morbi in octo intemperamentis cōſiſtunt: facultatis aūt morbi, in eo ꝙ uel neruus, uel cerebrū male ſit affectū. Sunt porrò & horū utriuſque, ut ſimilares particulæ ſunt, octo morborū gn̄a, ut inſtr̄ales uerò ſunt, tū obſtructiones, tū alienorum innixus, ſiue cōpreſſiones, aliaq; quæcunq; ex humorum influxu molem præter naturam attollunt: Vnitatis uero diuiſio, ſuper oīa q̃ ꝓdicta ſunt, tū ſimilarium, tū inſtr̄alium particularum cōis eſt affectus: nō cerebro mō aut neruo, ſed ēt cryſtallino humori incidere potens. Huic aūt transferri, ac ſede moueri, inſtr̄alis morbus incidit. Quanq̃ translatio, ſiquidem ea uerſus angulū maiorem, minorēve eſt facta, nihil qđ æſtimandū ſit, incōmodi affert; ſin ſurſū, deorſumve inclinat, duplicia, q̃ uīr, oīa apparere facit. Atq; hi quidem ſunt, tū primi uiſus inſtri, tum eorum, q̃ illi facultatē ſubminiſtrant, morbi. Eorum uero, q̃ vſum aliquem ei conferunt, hi; Si uel in foramine rhagoidis, uel ēt eo qui inter hoc & cryſtallinū eſt loco, humor ſpirituſve tantus conſtiterit, q̃tus primo uiſus inſtrō ad internoſcenda ſenſibilia ſit impedimento. Ad eundem modū corneæ quoque tunicę particula ea, q̃ pupillæ

D anteſtat, uiſum impedit, ſiue ea per ſe, ſiue alia quapiam rōne a naturali habitu ſit remota. Ac foramen quidē rhagoidis, quatuor modis a naturali ſtatu mutatur; nēpe uel ampliatū, uel imminutū, uel in aliq̃ partē detortum, uel ruptum. Verū ampliatio, ſiue a natali ſit, ſiue poſt accedat, ſ.ꝑ uiſui incōmodat; Imminutio, q̃ utique a natiuitate incepit, acutiſſimi uiſus eſt occaſio, q̃ uero poſt incidit, mali; Reliquorū uitiorū neutrū, neque ſi a natiuitate, neque ſi poſt incidat, quicq̃ quod æſtōne dignū ſit, uiſui officit. Iam.n. ſubinde uidimus ex parua rhagoidis procidentia, detortā pupillam, poſtq̃ cicatrice eſt incluſa, nec tn̄ hoīs uiſum fuiſſe impeditū, ubi.ſ. ante ſe corneæ particulā ſplendidā inculpate habuit, atq; hæc quidē experientia ipſa docuit. Sanè cā ꝓ ꝓ quam amplitudo foraminis ad perſpicaciā uiſus ſemper ſit noxia, anguſtia non ſemper, æſtimatione non indigna eſt. Vr̄ aūt mihi neruus is, qui a cerebro ad oculū pertinet, quem ideo porū, ſiue meatū Herophilus appellat, ꝙ eius ſolius foramen clare cernitur, ſenſibilis eſſe ſpūs uia, eoq; ubi altero oculo conniuemus alterius pupillā dilatari contingit, tanq̃ in unum ſolum commeante ſpiritu, qui prius in duos eſt diſpertitus. Itaque ēt hoc maximo ſigno intelligitur, an ſuffuſi compuncta ſuffuſione uiſū recepturi ſint, an non. Quippe quibus altero oculo conniuentibus, alterius pupillā dilatari contingit, iis ſi cōpunctio adminiſtretur, recipiendi uiſus fiducia eſt, q̃bus non dilatatur, horū nemo unq̃ recudit, neq; ſi minimo cū dolore ac cōmodiſſime ijs eſt adminiſtrata compunctio. Ex his omnibus liquet,

liquet,confluere ad oculos a cerebro ſpiritũ animalem,tum in cryſtallinum ipſum humorẽ, tum
verò in locum oẽm,qui illi anteſtat,quem.ſ.rhagoidis foramẽ determinat. Vbi igitur amplior red E
dita eſt pupilla,ſiue id ex prima ſtatim formatione,ſiue poſtea cõtingat, parũ cõmode tota aĩali
ſpiritu impletur.Fundi igitur,diſſoluiq́; ac diſſipari cogitur.Sicut contra in minore pupilla colli-
gitur,conſtringitur, ac denſatur ſpiritus. Atqui demonſtratum in libris de particularum vſu eſt,
eius collectionem,ac conſtrictionem,ad ſenſus bonitatẽ illi conducere: contra,diſſolutionem ac
diſperſionem ad ſenſus noxam cedere.Quĩ igitur fit, ꝙ pupilla morbi uitio non natura minor red
dita,multo deterior efficitur,q̃ mediocris? An quia vitioſos affectus ſequitur,quorum culpa ne-
ceſſario peius cernit oculus ſic affectus,non ꝑꝑ pupillæ anguſtiã? Quinã igitur hi ſunt affectus?
nam hoc ẽt diſputatio requirit: Vnus quidem ipſius rhagoidis tunicæ tm̃: alter humoris tenuis, q
medio loco inter ipſam rhagoidem,& cryſtallinũ humorem hr̃,effuſi. Ac tunicę quidem ſolius af
fectus,extẽſio,relaxatioq́; ſunt: qualis vtiq; in extrinſecus poſitis articulis ſubinde cernitur, cum
ligamenta redundanti humore ſunt perfuſa. Humorum vero uitium in defectu conſiſtit;cuius oc
caſione rhagoides vacuato interno eius loco,in ſe concidens,contrahitur ac rugatur, atq; idcir-
eo pupillam imminuit.Deterius ergo aut nihil oĩno ex talibus affectibus cernere contingit, non
vtiq; ꝑꝑ pupillæ paruitatem,ſed ꝑꝑ humoris deſiderium. Monſtratum.n.eſt in ijs,quæ de viſu,
tum in libris quos de vtilitate particularum, tum quos de Hippocratis & Platonis placitis ſcripſi- F
mus,cryſtallinum humorem munimento aliquo indigere, quo externum ſplendorẽ ſine offenſa
ſuſtineat. Vnum igitur munimentorum eius is humor eſt,cum eo ẽt ꝙ ſubſtãtiæ cryſtallini humo
ris nonnihil conducit. Vbi igitur parcior redditus hic humor eſt, & cryſtallinus ipſe ſiccior effici-
tur,vtpote iam humore,a quo largiter imbuebatur, deſtitutus: & rhagoides tunica in ſe cõcidens
ſpatium quod inter ipſam & cryſtallinũ intereſt,anguſtius efficit. Itaq; fit,vt cum cogatur cryſtal-
linus humor paruo interſtitio cum externo ſplendore commertium habere,perſimilem patiatur
affectum ijs,qui Solem nictando contuentur:horum.n.aliqui occæcati ſunt: oẽs vero ita læſi, vt
vix recuperarint priſtinũ vſum. Quippe monſtratum nobis eſt,fieri non poſſe, vt ſplendidam lu-
cem inoffenſe toleret viſus inſtrm̃: eoq; factum eſſe,vt rhagoides tunica,q̃ nigra ſimul & cęrulea
eſt, illi ſit prætenta:ꝙ.ſ.hi colores viſum,vbi a ſplendida luce laborat,maxime conſolentur. Atq;
hæc quidem cã eſt,cur imminutus is,qui in pupilla eſt humor,tum deterius cernendi,tum forami
nis rhagoidis tunicæ minoris reddendi,ſit occaſio:eoq; maxime inſanabilis eſt eiuſmodi oculorũ
morbus. Alter affectus,qui propter humorem rhagoidis,minorem reddit pupillam minus illo eſt
noxius: difficilius nãque eſt ſimilarium corporis particularum cuiuis,cũ ſiccata eſt,humiditatẽ re-
ſtituere,quàm eam,cum humecta eſt, ſiccare. Atq; hæc quidem medendi rõnem quodammodo G
iam attingunt. Dicamus autem quod a primo eſt propoſitum. Mala quidem eſt pupillæ paruitas,
quæ præter naturam accidit,bona quæ connaturalis eſt.* Laxitas aũt eius {ſeu amplitudo} nec q̃
naturæ lege habetur,bona eſt,nec quæ præter naturam eſt: Cæterum minus mala eſt,quã angu
ſta. Quippe laxitatis generandæ cauſa(vt ſic dicam) coniuncta tenſio rhagoidis tunicæ eſt: ſicuti
paruitatis,eiuſdem relaxatio. Quoniam autem duplici ratione tenditur,cum vtique ex ſuapte na-
tura id patitur,vel ſiccata vt corpus ſimilare,vel humectata vt inſtr̃ale: ſiccitas quidem eius diffici-
le ſanabilis eſt:humiditas non etiam. Siquidem phlegmone, & ſcirrhi ſiue durities ſenſu carentes,
& abſceſſus,& alij id genus morbi,inſtrumentalium ſunt partium, ex ſuperuacuis humiditatibus
oriundi: quos omnes,ſi in rhagoide conſiſtant, peritus medicus non magno negocio ſuperabit.
Sanè accedit rhagoidi nonnunquam ẽt ex accidenti tenſio,a multitudine.ſ.ſubiectorum humorũ
nata. Quippe eum veluti uter,veſicave,ijs quæ inter ipſam,& cryſtallinum humorem aceruãtur,
eſt impleta, in omnem partem diſtenditur. Quoniam aũt non ſolum qui in foramine rhagoidis
ſũt, morbos diſputatio percenſuit,ſed ẽt aliquos ipſius rhagoidis commemorauit; ſuperque, qui
tenuis ſub ea ſint humoris: ſequens fuerit,quæ reliqua in ipſis ſunt perſequi,quorum uitio vel im-
peditur viſus,vel omnino auſertur. Ergo ex ijs,quæ in tunica rhagoide conſiſtit,ac uiſui ob ſunt, H
vnus adhuc morbus reſtat,tam ſimilariũ,quam inſtrumentalium partium cõis;is eſt unitatis diui-
ſio,quæ utiq; in hac particula,tũ vulnus eſt,tum vlcus. Cum igitur tale vitium magnum eſt,ita vt
& valenter diuidatur rhagoides.& profundatur extra eam tenuis humor,ac iam corneam cõtin-
gat; neceſſe eſt incidant hoc caſu incommoda duo;tum vt cõcidat ſuper cryſtallinum humorem
tunica rhagoides,tũ vt ſpiritus a cerebro in pupillam totus non perueniat,qm̃ per vulnus effluat.
Quod aũt non ſolum ambo hęc coeuntia impedimento viſui ſint,ſed ẽt eorum alterum,ijs qui p̃-
dicta nõ negligenter legerunt,manifeſtum arbitror. Mihi verò tempeſtiuum iam fuerit ad tenuẽ
humorem cõuerti:de quo ſupra dictum hactenus ſaltem eſt,ꝙ ſiue eius plus, ſiue minus iuſto eſt,
viſum lædit. Quòd aũt etſi aut craſſiori aliqñ ſit conſiſtentia,aut colore quodammodo alieno, ſic
quoque ſymptoma aliquod circa videndi actionẽ excitabit,id dictum prius non eſt, ſed iam eius
dicendi eſt tempus. Ergo hic humor ſi craſſior,quam prius erat,eſt redditus,tũ perſpicaciam viſus
adimet tum ne longinque videatur efficiet: ita vt nec quæ longe poſita ſunt cernantur, nec quæ
prope ſunt admota,exacte perſpiciantur. Sin vehementer craſſus eſt factus, veluti in ſuffuſionibus

euenit,

A euenit, utiq; uidere hominem prohibet. Quòd ſi totum foramen à craſſo illic conſiſtente corpore obtenebratum nõ ſit, ſed aliqua pars eius pura ſuperſit; utiq; per illam, quæ extrinſecus ſunt ſingula per ſe ſola nihilo deterius, q̃ ante uidebuntur: non tamen ſimiliter uno tempore multa, ꝗ.ſ. anguſtior q̃ ante factus ſit uiſionis conus. At ſi in pupillæ cẽtro exigua ſuffuſio cõſtiterit, partib. quæ circa ſunt manentibus puris; oĩa ijs qui ſic ſunt affecti, ueluti feneſtras habere vñr: quippe qđ in medio non cernitur, quaſi exciſum uidetur. Iam ſi diuulſa, nec inter ſe coniuncta craſſa corpora in iam dicto humore fluitant: ijs qui ſic ſe habent, tanquã culices quidã foris obſeruari uideant, imaginatio præbetur. Sępenumero uero ex craſſiore quoq; humoris conſiſtentia, tanquã idolũ aliqđ ſibi appareat, imaginantur. Porrò eiuſmodi idoli apparitio, poſtquã a ſomno ſurgitur, plerumq; incidit, potiſſimum pueris, & ijs qui pluſculum uini biberunt, aut alias capite ſunt impleto. Quòd ſi colore immutatus ſit humor, qui inter cryſtalloidem & rhagoidem habetur, ſi quidem ad fuſcum inclinet, ueluti per nebulam fumumue hominem uidere faciet: ſin ad alterum ullum colorem uergat, eius nimirum phantaſiam uiſibilibus impartietur. At ſi inęqualiter uel à naturali conſiſtentia, uel colore receſſit, quęcũq; eius pars ſic affecta, ad pupillę locum peruenerit, ſimilem & ſibi imaginem in uiſibilibus repræſentabit: quippe illius, tum colorem, tum conſiſtentiam, tum

B figuram foris ſe uidere homo putabit. Ex hoc ſymptomatum genere, ſunt tum ea quæ ſuffuſi imaginantur, tum quę de ijs, quibus uel ſanguis ex naribus profluxurus eſt, uel qui uomituri ſunt, ab Hippocrate ſunt ſcripta. Iam uero quibus adeo perfectus ſincerusq; uiſus eſt, ut eum ne uel minimum ſenſibile fugiat, exhalationes uerò quæpiam a uentre aſcendunt, potiſſimum ubi non probe concoxerunt, ſimilia ijs, quę ſuffuſis ſymptomata incidunt: quippe puriſſimus natura tum cryſtallinus humor ijs eſt, tum hic ipſe aquoſus, de quo nunc agimus. magnitudo autem ſymptomatum in his, pro magnitudine paſſionis ſemper rñdet, nõ ſolum in ijs, de quibus paulo ante agebã, ſed ẽt in omnibus, quę prędicta ſunt; Verbi gratia, Similarium partium intemperies ſi paruę ſunt, paruam noxam actioni afferunt: ſin maiores habentur, actioni ad portionem nocent. Sicut quæ plurimum à naturali ſtatu exceſſerunt, omnino actionem tollunt. Aeque uero, & quæ de † qualitate, & conſiſtentia, & calore aquoſi humoris ſunt dicta, ſi paululum à naturali ſtatu ſunt mutata, paruam etiam actioni afferunt noxam: ſin longius receſſerunt, pro modo uitij ſui etiam actioni incommodant: ſicuti cum plurimum à naturali ſunt aliena, omnino actionem adimunt. Ad eũdem modum & quæ de rhagoidis ruptura, & pupillæ magnitudine ſunt dicta, uel paululũ aliquid actionem impediunt, uel amplius, uel omnino. Simili modo & animalis ſpiritus, uel ad unguem

C purus eſt, qualis ęther; uel nebulæ ritu humidus ac turbidus. Præterea in quantitate ſubſtantiæ, uel plus eius hẽ, uel minus: Ac ſi quidem multus eſt, & ęthereus, etiam quæ longiſſime abſunt, uidet, ac perfecte diſcernit: ſin paucus eſt, & purus, quæ propè ſunt exacte dignoſcit, quę procul abſunt non videt: ꝗ ſi humidus ſimul, multusque eſt, longiſſime quidem videt, ſed non exacte. ſicuti etiam ſi humidus ſimul, exiguusq; eſt, nec exacte nec longiſſime videt. Et de hoc quidem, ut ad rem propoſitam, hæc abunde. Corneæ vero tunicæ pars, quæ pupillę anteſtat, & cum craſſior, & cũ ſpiſſior, & cum humidior eſt facta, viſionem lædit: Ad eundem modum ſi colorem ſuum mutauit, & ſi vlcus maiuſculum in ſe habet, & ſi quid eorũ, quę extrinſecus illi præiacent inauctum, obſcuritatẽ affert. Ac craſſior quidem & ſpiſſior contra hebetudinẽ viſus creat: humidior aũt, ſiue vt inſtrũ eſt, ſiue ut ſimilare corpus, nõ ſolum uiſus hebetudinem affert, ſed ẽt ut quaſi per caliginẽ, vel nebulam, uel halitum quempiam, vel fumũ cernatur efficit. Si uero humores non multi, ſed colore mutato ſint, pro eorum natura error in viſu rñdet. Proinde qui regio morbo laborant, pallida oĩa videre ſe putant: † quibus aũt ex plaga ruptæ recenter ſunt in prima tunica venæ, rubra. Vlcus vero maiuſculum, non ſolum eo ꝙ ſuperuacuum contrahit humorem, viſionem lædit, ſed

D ẽt quod exiguo interſtitio cryſtallinum cum externo lumine committi cogit. At ſi deſcendat introrſum ꝙ ante pupillam eſt vlcus, ẽt aliquid aquoſi humoris foras effundit: proinde is, qui ſic eſt affectus, in ſummũ cęcitatis diſcrimen adducitur: Eoq; fit, vt qui in parte corneæ, quæ pupillę prætendit, vulnus acceperunt, ſi id vulnus introrſum deſcendit, magna ex parte occæcentur: Cæterũ incredibile quiddam, nec fieri vulgo ſolitum in puero vidimus, qui ſtylo in pupillæ loco fuerat cõpunctus. Nam cum ſtatim effluxiſſet aquoſus humor, tum pupilla ipſa minor eſt reddita, tum tota cornea apparuit rugoſior: cęterũ ſanatus, poſtea recte vidit, collecto ſcilicet paulatim eo, qui effluxerat humore. Verum hęc rara ſunt: cęcitates autem eiuſmodi vulneribus plerunq; ſuccedunt. ſicuti etiam omnibus iam dictis cauſis, ubi ſcilicet primum ſunt inauctę. Nam ſiue uehementer ſpiſſa, ſiue ad ſummũ craſſa, ſiue immodice humida, cornea eſt effecta: omnino tenebrã viſioni offundit: ita ut qui ſic eſt affectus, prorſus non uideat. Et quid quæſo miri ſi prędictorum ſingula cum inaucta ſunt, uiſum animali adimunt, ubi ipſa ſola cornea rugata aliquando ſimilem noxã affert? Incidit hoc vitium ijs, qui ad ultimum peruenere ſenium. Sanè conſideranda hoc tempore diligenter eſt pupillæ magnitudo: Quippe quæ ſi minor eſt facta, etiam aquoſus humor in ijs eſt imminutus: ſin æqualis ſibi permanet, corneæ ſolius vitium eſt. Verum eiuſmodi diſcrimina præſens opus non requirit. Cornéę vero tunicæ morbi, ſi magni ſunt, prorſus uiſum impediũt: & maxime

in Prog. cõ. 3. to. 30. & 33. 4. 210. c. & 251. a.

† Græc. ποιότητος. ſed legendũ ποσότητος i. quantitate.

† Qui vero hypoſphagma patiuntur. Interpres autẽ deſcripſit morbum.

xime cū uel phlegmone,uel ſuppuratione laborans, uel inſenſibili duritie obſeſſa, aliudve tale E
quippiam paſſa,ueluti inſtrumentalis pars,humidis morbis afficitur. Ac corneæ quidem tunicæ
morbi,qui uiſum uitient,tales & tot incidūt.Membrana uero adnata ubi phlegmone laborat, ex
accidenti uiſus actionem impedit.At in ijs,quæ græce uocantur chymoſes,præterea in pterygijs,
non ex accidenti,ſed iam ex prima rōne,pupillam obtenebrant.Ad eundem modum magnę pal
pebrarū phlegmones,tumoresq; ,ſi qui ſuper has pręter naturam orti,eò magnitudinis uenerūt,
vt pupillę umbram offundant.Atque hæc omnia aut non videndi,aut male uidendi ſunt cauſæ.

De Symptomatum cauſis in auditus ſenſu. *CAP. 3.*

ET de oculis quidem ſatis hæc ſunto:quippe exempli magis cauſa,q̄ ut ſingula membratim ꝑ
ſequeremur,de his diſputauimus:cū ſit mihi inſtitutū ad præſens per generaliores ſermones,
methodū indicare,qua uſus quiſpiam,ſymptomatum cauſas inueniat.Qm̄ aūt nō ſolū methodos
ipſas nouiſſe oportet,ſed ēt multifariam in particularibus exercitari,ꝙ facere oībus in prōptu nō
eſt,idcirco qualem fieri modū exercitationis oporteat,in oculis nunc oſtendi. Ergo ad eius exē-
plar,reliquæ ſentiendi potentiæ ſunt adeundæ,æſtimandaq; in vnaquaq; tū primum eius inſtru-
mentum,tū cętera,quę illi uſum aliquē pręſtent.Ad hæc diſcernēdū,ceu paulo ante eſt dictū, qui F
nā ipſius potentiæ laborantis ſint morbi,q̄ nā inſtrorū cuiusq;,cuius culpa lędi functionē contin-
git.Siq̄dē audiēdi grauitas,& ſurditas,aut ꝑꝑ auriū ipſarū particulā aliq̄,aut ꝑꝑ neruū,qui in has A.l.3.f.4.e;
à cerebro pertinet,aut ꝑꝑ cerebrū ipſum,in ea.ſ.parte lęſum,vnde neruus exoritur,aīali īcident. 1.& 3.f.23.
Atq; in neruo quidē & cerebro vitia ſunt,ſimiliter ijs,q̄ in oculis:q̄ vero in reliq̄s particulis ſunt, f.b
ad portionē quidē,non tn̄ oīno ſiſr lędent.Quā.n.habet in oculo cryſtallinus humor rōnem,hāc
hēt in auribus audiendi meatus finis,vbi neruo dilatato coniungitur:oīa vero quæ extra hūc ī an
fractu meatus ſunt ijs,quæ p̄dicta in oculo de cryſtallino ſunt,ad ꝓportionē ſe habēt.Itaq;ēt mor
bos eorū huc transferri ex illis conueniet:Similarium quidem corporū,qui in intēperie & conti-
nuitatis ſolutione conſiſtunt:Meatus aūt ipſius,obſtructiones,ſiue hę tumoris alicuius pręter na-
turā ipſarum particularū occaſione,ipſum meatū obſtruāt,quemadmodū abſceſſus,& phlegmo-
ne,& inſenſibilis durities,& œdema:ſiue propter tumorem aliquem acquiſititium: uel denique
quiſquis pręter naturā ſit,qualis in meatu ſępe oritur,poroſa quapiam in eo,carnoſave ſubſtantia
enata.E numero eorum,quæ meatum obſtruunt,& ſordes ſunt,quæ in auribus colligi ſolent.

De Symptomatum cauſis in guſtu & odoratu. *Cap. 4.*

VT igitur in his particularum ratio ſymptomatum indicauit cauſas, ita & in lingua,& naſo G
indicabit;modo in ijs quoque tum primā ſentiēdi particulam,tum reliqua,quę totū inſtru-
mentū cōplent,nouerimus.Monſtratū ſane eſt linguā,eò ꝙ duabus facultatibus,ſenſui,volunta-
tiq; ſubſeruit,duas quoq; actiones habere:nunc autē eam veluti ſentientem conſideramus. Odo-
ratus uero ſenſoriū ipſos cerebri eſſe uentriculos indicauimus. Ac guſtandi quidem ſenſus ſym-
ptomata ſunt,tū omnino nihil ſaporum ſentire,tum non legitime ſentire. Cum autem non legi-
time ſentire (ut monſtratum eſt)dupliciter intelligatur,alias cum diminute ſentitur,alias cum ui-
tioſe:diminute quidē guſtare,in viſu amblyopiæ,id eſt uiſus hebetudini,in auditu barycoiæ,id eſt
audiendi difficultati,proportione reſpondet:Vitioſe autem guſtare,eſt ueluti cū oculis,colore,fi-
gura,magnitudine,vel ſitu,mutata uidentur:hoc in auditu, obauditio nominatur. Porrò morbi
prædictorum ſymptomatum,uel quæ in guſtandi actione,vel quæ in potentia incidunt, partim
in ſimilari linguę ſubſtantia & tunica,qua inuoluitur,ſunt,partim in neruis mollibus,partim in lo
co cerebri,illo pręſertim unde hi nerui originem habent.Ac reliqui quidem pręd ictorum omniū
morbi in manifeſto ſunt.Lingua vero vitioſe ſapores ſentire ſolet,cum extraneo humore eſt im- A.l.3.f.6.e;
pleta:quo caſu,quę guſtantur oīa uel ſalſa uidentur,vel amara,uel alia quapiam aliena qualitate 2.244.f.g
dicibili,indicibilive affecta.Tanquam.n.in ſuffuſis uiſiua uis foris ſecernere iudicabat ea, q̄ in ipſis
oculis inerant:itidē guſtādi facultas ea,quæ ſunt in lingua,ſenſibilibus imputant. In arquatis qui- H
dem bilis amorem non linguæ eſſe ipſius,ſed eorum quæ guſtat deputans:in aliis vero quibuſdam
affectibus ſalſuginem,acoremve edulijs ipſis ineſſe imaginans:ſcilicet ſucco qui extrinſec[illegible] acceſ
ſit,vitioſum linguę ſuccum,qui prius quieuerat,excitante,mouenteque,guſtandi aūt vi non eū,
qui acceſſit,ſed eū qui in ſe redundat,ſentiente.Raro ſanè accidit,ſed tamen aliquando, vt lingua
ex guſtandi perfectione priuſquā aliq̄d guſtet,ſuccos quos in ſe hēt,ſentiat.Simile huius ſympto-
ma eſt,ubi in ſtomachicis affectibus,ſuffuſionis imaginatio oculis incidit,uel ſonitus auribus cum
nihil extra ſonet,ſed motus ipſe circa cerebri membranas imaginationes creet,uel odoris in nari-
bus,ab ſucco aliquo in his contento.Sed qm̄ de naſo meminimus, qui duplici facultati ueluti lin-
gua ſubſeruit(quippe qui & odoratus inſtrumentorum,& reſpiratus,ueluti finis quidam eſt)non
alienum ſit de hoc quoque ſicut de pręd ictis egiſſe.Si.n.accidit in eo morbus aliquis, qui eius mea
tum uitiet,aut deterius ſentiet odores odoratrix uis,aut omnino non ſentiet. Ergo ſi uel uehemē
ter ſit contuſus,uel polypo, uel tumore aliquo præter naturam laboret, ſpiritus uiam occludet.
Huius generis eſt & ſi qua circa internam eius membranam incidit phlegmone. Quin etiam
quæcunque in aliqua parte oſſium colatoriorum,aut etiam in cerebri inuolucris, aut ipſis oſſium
foramen.

A for amentis obſtruũt hæc qu q; odorarricem vim impediunt: atq; hoc magis ſi in proceſſibus ce-
rebri, qui ad has perueniũt particulas, fiant. At in catarrhis, & coryzis, & deniq; ijs quibus ab æſtu,
frigore, uel humore oppleti priores cerebri uentriculi ſunt, non locorũ modo, qui iſtic habentur
obſtructio fit, ſed ẽt, tũ ſpiritui ipſi qui in uentriculis eſt, tum cerebro, quod hos continet, intempe
ries quædã accedit. Iam compreſſiones & diuiſiones notabiles cuiuſvis prædictarum particularũ,
tum non legitimum odorabilium ſenſum, tum odoratus priuationem inducunt. Vitioſus uerò, et
ransq; ſenſus hoc loco fit, propter uitioſum aliquem qui in eo continetur ſuccũ, qui. ſ. mali odo-
ris aliquid exhalans, aſcendentes ab admotis corporibus ad odorandi facultatẽ halitus obturbat:
Taleq; eſt in hac facultate hoc ſymptoma, quale arquatis in guſtatrice accidere eſt dictum.

De Symptomatum cauſis in ſenſu tactus: ac cur ſeorſum uel ſenſus, uel motus aliquando deperdatur. Cap. 5.

QVoniã autẽ de ſenſibus, qui in proprijs & ſibi addictis animalis partibus exercentur, abunde
diximus, age nunc de eo, qui omnibus qualitercunq; ſentiẽtibus eſt cõis (quem utique ta-
ctum uocant) agamus. Sunt igitur huius quoque ad aliorum proportionem ſymptomata. Vtitur
aũt is non proprijs appellationibus, ſed cõibus, ſicut ẽt prædictorum aliqui. Neq; .n. aut in guſta-
B trice, aut in odoratrice vi, tale aliquod nomen habemus, qualia ſunt in uiſiua uirtute, amblyopia,
i. viſus obtuſus, & cæcitas, & parorasis quædam id eſt viſus prauitas: In auditrice vero barycoia id
eſt grauis auditus, & ſurditas, & obauditio, ſiue obauditus. nihil. n. hoc in loco intereſt, quibuſnam
quiuis pro arbitrio utatur nominibus. At hemodiæ ſiue dentiũ ſtuporis, tũ nomen, tũ ſymptoma
vnius tangendi eſt uirtutis: cæterum hoc tam in ore, q̃ in dentibus poſt acidos, & acerbos cibos,
accidere maxime cõſueuit. Torpor vero, q ex tã motus, q̃ ſenſus difficultate eſt cõpoſitus, in toto
corpore & maxime in auribus, manifeſte vr̃ à frigore, & compreſſione neruoſorũ corporũ accide
re, ad hæc ẽt à torpedinis marinæ contactu. Si ãt ſua ſponte nulla tali cã pcedente incidat, omni-
no vita deſes, & ciborum uel craſſorũ, uel lentorũ abundantia, uel conſuetæ alicuius uacuationis
ſuppreſſio, neceſſario anteceſſit. At continens quidẽ, ſiue contentiua, ſiue proxima, ſiue q̃uocun-
que alio vocabulo libeat appellare, huius ſymptomatis cã eſt, talis quiſpiam in neruo affectus, cu-
ius occaſione à principio ad ipſum uirtus trãſmitti prohibetur. Porrò prohibetur, ſi quidẽ meatũ
aliquẽ neruus hẽt, qualẽ q ad oculos deſcendunt, manifeſte hẽre cernuntur, vel ex obſtructione,
vel cõpreſſione: ſi ãt nõ hẽt, ex cõſtipatione, vel frigore, uel cõpreſſione. Atque ꝙ animalis quidẽ
virtus, ſiquidẽ meatũ aliquem tanq̃ certã viam à cerebro per neruum habet, hoc obſtructo impe
C dietur, cuiuis arbitror pateat. Quin ẽt ꝙ compreſſo extrinſecus neruo, anguſtia meatui eius cõtin
get, ne id quidẽ vllum lateat. Quod autem & ſi nullus meatus, ſed, tanq̃ per aquam, uel aerem, So
lis radij tranſeunt, ſic principij vis per ipſum corpus neruorum permeat, cum hi ad craſſiorem ha-
bitum ſunt mutati, tranſitus impeditur; nec id mihi longis probationibus egere videtur, recordã
ti præſertim ea, quę in aqua & aere eueniunt. quippe in aere nebula, & fumus, & nubes, in aqua
lutum, & limus, Solis ſplendori, quo minus per ea ſyncerus procedat, impedimento ſunt, ac ve-
rant. Ad eundem igitur modum & neruus, ſi craſſiore habitu & duriore quàm pro ſua natura ſit
redditus, virtutis tranſitum prohibebit. Sanè craſſiore habitu erit, ſi uel glutinoſis uel craſſis alatur
ſuccis, vel violento frigore ſit ſtipatus. Si autem à duro aliquo corpore quod illi extrinſecus in-
nitatur preſſus ſit, ne ſic quidem virtutis tranſitum non morabitur. Proinde nerui, qui vel ſunicu
lis vel manibus ſunt conſtricti: & qui ab externo aliquo, quod vel phlegmone ſit obſeſſum, uel cũ
ſenſus noxa duratum (ſcirrhum uocant) premuntur: & qui aut luxatis aut fractis oſſibus angu-
ſtantur, omnes principio quidem torpent, poſtea uero omnino ſenſus motuſq; expertes fiunt. Et
vocatur quidem eiuſmodi neruorum uitium gręce Paralyſis, id eſt {neruorũ} reſolutio. Quę cũ
D in eodẽ genere cũ torpore ſit, magnitudine certe ab eo differt. Ac ſi in oẽs incidat neruos, ilico to,
tũ corpus ſenſu motuq; priuat, ac mortem celerem reſpiratus priuatione infert. Si igitur ſpinalis
medullæ principium ſit lęſum, particulis quæ in capite ſunt ſolis, quoad viuit homo, tum ſentit, tũ
mouetur. Sin & in cerebro ipſo lęſio incidat, ſtatim oĩbus partibus impotẽs, inſenſibiliſq; efficit.
Viuit ãt ulterius horũ tanto tpe, quãto viuerẽt ſi angina premerẽtur. Quibuſcũq; verò ſpinalis me
dulla infra neruorũ exortũ, q pectus dilatant, eſt læſa, ſiue vertebra aliqua loco ſuo motã, ſiue etiã
aliter, ſi magna quidẽ eſt læſio, inſenſibiles immobileſq; oĩbus, q̃ infra ſunt, partibus ſtatim fiunt:
ſin parua eſt noxa, torpẽt ij, nõ tñ moriuntur, propterea ꝙ reſpiratio ijs illęſa manet. At brachio-
rũ ſenſu ijs quibus ſpinalis medulla circa quintã uertebrã eſt uitiata, totus ſimul cum motu amit-
titur: Quibus autem circa ſexam, non totus, quippe primæ brachij partes illęſæ perſtant. Iam mul
to ẽt minus eius deſideratur, ſi circa ſeptimam vertebram male ſit affecta. Quòd ſi circa octauã ſit
læſa, q̃ minimũ eius requiritur. Ac ſi quæ poſt hanc habetur, iniuriam eſt paſſa, prorſus nihil mali
brachijs accedit. Cæterũ quibus ſpinalis medulla in collo eſt vitiata, ijs oĩbus uox adimitur. Qui-
bus circa dorſi uertebras eſt læſa, ijs vtiq; nõ tota. Verum quantum eius, ſin unamquamque, defi
nitum in ijs eſt, quę de voce ſcripſimus: nunc. n. mihi uideor plura, quam pro inſtituto dixiſſe: neq;
.n. omnia ſymptomata membratim perſequi, hoc in opere eſt propoſitũ, ſed ea in generales cau-
ſas

ſas reducere. Illud ergo generatim mihi de oĩ ſenſus lęſione ſit dictum, ꝙ à quibus neruis ualentibus ſuppeditatã ſibi vim habent, ab iiſdem male affectis lęduntur. E Quòd ſi quis cuiuſq; nerui noſſe vim ſtudet, eorũ qui ad reſpiratum cõducunt, in libris, qui De reſpirationis cauſis inſcribuntur, vim diſcat: eorũ vero, qui ad vocẽ, in opere, ꝙ de uoce habet titulũ. Ergo de his alibi ſcrupuloſius eſt proditũ. Qui ãt colli, capitis, abdominis, brachiorũ, & crurũ partibus, nerui ſubminiſtrent, non alij mõ ante nos incõmode ꝓdiderũt, ſed ipſi quoque in libris De diſſectione adminiſtrãda ſcripſimus. Ac ꝓpoſitus q̃dẽ nobis ſermo erat de ſymptomatis, quę ſenſus comitantur. Qm̃ aũt partes quę per neruum aliquem voluntate mouentur eędem protinus ſenſum quoq; per eundem poſſident, duplicem ijs noxã ex nerui iniuria neceſſe eſt accedere, alterã ſenſus, alteram motus. Qui igitur fit, ꝙ videntur particulæ quędã ad uoluntarias quidẽ functiones reſolutę eſſe, & tñ ſentire: rurſus alię moueri quidẽ, minime aũt ſentire? Sanè in lingua & oculis nulla ſit dubitatio, propterea ꝙ hęc duplici neruorum gñe ſunt prędita: at in quibus membris duri tantum nerui ſunt, in ijs diſtinguendus ſermo ad hunc modum eſt. Si cute ablata, ſubiectus ei nudus muſculus immobilis appareat, tangentem tñ ſentiat, paruã illi noxam incidiſſe eſt putandum: vt pote per quam minime ſtetit, quin tantum animalis uirtutis ceperit, quantum ad ſentiendum quidem eſſet ſatis, ad muſculum mouendum non ſatis. F Conſiſtit.n. in patiendo magis, q̃ agendo tangendi ſenſus: itaque etiã parua uirtute perfici poteſt. Muſculorum m[o]tus, cum agendo, non autem patiendo obeatur (totum nanque corpus ab hoc transfertur) multa eget animali virtute. Contra uero nunquã deprehendas muſculum vllum moueri, vt idem non ſentiat. At ſi ſuperiacẽs muſculo cutis ſenſum amiſit, ipſe autem moueatur, nihil eſt ꝙ mirere: Veluti nec ſi duorum muſculorum alter moueatur, alter moueri non poſſit: aut altero ſentiente, alter ſit inſenſilis. Sicut.n. in ijs alterius lęſum neruũ eſſe, alterius integrum licet: ſic is qui in cutem diſpergitur, iniuria affectus eſſe poteſt: qui autem in muſculũ, minime eſſe affectus: Contraque qui in cutẽ ſpargitur, nullam eſſe paſſus iniuriam: qui in muſculo eſt, non eſſe noxę expers. Ac de propoſitis ſymptomatis hæc ſatis.

De Cauſis delectationis, & doloris in unoquoque ſenſu. *Cap. 6.*

DElectatio autem & dolor oĩbus ſenſibus contingunt, non tñ pari euidentia, ſed in uiſu minus q̃ in cæteris euidenter: in tactu autẽ & guſtu, maxime luculenter: ab ijs deinceps in odoratu, & poſt hunc in auditu. Quęnam igitur eſt tum omniũ cõmunis, tum cuiuſq; cauſa propria? Sanè cõis ea eſt, quam Plato in Timęo reddit, ſic ſcribens. Violenta paſſio, quę pręter naturã eſt, cum ſimul multa, & celeriter fit, dolorem affert: è diuerſo, quod ad ſuam naturã uniuerſim & celeriter redit, iucũdum eſt: quod autem ſenſim & paulatim fit, ſenſum latet. G Atque ita quidem Plato. Hippocrates vero antiquior: Ijs, inquit, quibus natura alteratur, & corrumpitur, dolores fiunt. Quippe illud verbũ, corrumpitur, celeritatem ſimul ac magnitudinem mutationis indicat. Sanè tactui, accedunt magnæ mutationes naturæ, à frigidi, calidiq; violento contactu: p̃terea ab ijs, q̃ quaſſandi, vel ſecandi, vel diſtendendi, vel exedendi uim habent: quippe humidum, & ſiccum, ſi abſint calefactio & refrigeratio, citra uiolentiã corpus contingunt. Id ꝙ opus De ſimplicibus medicamentis q̃ reuoluet, facile diſcet. In his ubi & illud monſtratũ eſt, frigidum alia ratione oblectare, quam calidũ: quin ẽt ipſum ſubſtantiam diuellendo, dolorem afferre. Videntur autem & quæ quaſſant, & quæ tendunt, dirumpendi corporis periculum afferendo, dolorum cauſæ eſſe: Non ſecus aũt & quæ pungunt, & quæ diuidunt. Neque.n. poſtquam aliquid diuiſum, ruptumve eſt, dolorẽ infert: ſed in ipſo (vt ſic dicam) fieri, talia omnia doloris cauſæ euadunt. Niſi tamen ex accidenti aliquo, eos qui ſic affecti ſint, dolor ſequatur, alias quidem acri humore exulceratũ corpus mordente: aliàs phlegmone ſuperueniente, q̃ ipſa quoq; nunquã nõ diſtendendo contriſtat: non rarò uerò ẽt caloris iniuria, uel humorum acrimonia. Diuellitur autem & guſtus inſtrumentum, quatenus utiq; tactus eſt particeps, ſi iam dictis: quatenus uero guſtus eſt proprium, ab acidis, amaris, acerbis, & acribus ſuccis, propterea ꝙ horum ſinguli, ſicut monſtratum eſt, continuitatem diuidunt. H Contriſtant uero & olfactum, qui à iam dictis ſuccis exhalant halitus, quod hi quoque continuitatẽ diſtrahunt. Auditum uero infeſtant, uox aſpera, & maxima, & celerrima: quibus ẽt in magnis tonitribus in idem coeuntibus, aliqui auditus ſenſu omnino ſunt priuati, ipſius.ſ. inſtrumento ſoni violentia diuulſo. Iã vero ipſum uiſum maximi ſplendores nimia ſecretione, non infeſtant modo, ſed ẽt corrumpunt. Eſt aũt ipſa quoq; ſecretio ex diuidentiũ genere. Videturque oĩbus ſenſibus cõmune, infeſtantem paſſionem ex ſecretione, ac diuiſione continui unitique corporis tum excitari, cum ea uniuerſa uel magnis portionibus & celeriter, qđ gręce athroos uoco, incidit. Hoc aũt & Plato profectò voluit, cum dixit, Moleſtum ſenſum, ex paſſionis tum uiolẽtia, tum quæ magnis portionibus cum celeritate ſenſibilibus corporibus incidit, peruenire. Neque.n. refert an moleſtum, & triſtem, an dolorificum, an doloroſum, an laborioſum appelles: ſicuti nec ſi paſſionẽ ipſã, moleſtiã dicas, & triſtitiã, an dolorem, an dolentiã, an laborẽ. Atqui ꝑſpicuũ eſt Platonem ipſum pro eadem re dictis nominibus omnibus promiſcue vſum & in Timæo, & in Philebo, p̃terea & in alijs libris, ſicubi de ipſis ſermo inciderit. Quòd autem & Hippocratis opinio eiuſdem ſit tum in nominibus ipſis, tum in rebus ſententię, non ſolum ex ijs cõſtat quę paulo

A. l. de mel. e.r. 1.c.4. 558.c.d

A.l.1. f.a.d 2.c.22.424 b

In lib. de locis in homine.

ſupra

A ſupra ſunt dicta,ſed etiam ex omnibus libris quos ſcripſit. Ac quod contriſtat quidem in oĩbus
ſenſibus,ad hunc modum prouenit:Iucundum verò,quòd illi eſt contrarium, contrarijs ex cau-
ſis,quippe eius,ꝙ diuelli periclitabatur,reditus ad naturã ſimul & celeriter factus, voluptatem aſ-
fert.Idcirco oculis iucundiſſimum ſpectrum cœruleum eſt:ſicuti è diuerſo, grauiſſimum triſtiſſi-
mumque,quod ſplendidum ſimul albumq; eſt,quemadmodũ Sol.Proxima his ſunt, inter ea qui
dem quæ contriſtant,albũ:inter ea quæ delectant,fuſcum:illud quidẽ,ꝙ ſubſtantiã † eius ſegreget
ſimul ac reſoluat:hoc,ꝙ citra violentiam congreget.Neq;.n.profectò ſola congregatio ſatis eſt,
cũ ſic nigrum quoque iucundum eſſet,nunc aũt ſic non eſt:cum.n.uiſionis ſubſtantiæ ſit contra-
rium,violentius eam cogit, q̃ ut eam ad naturam reducat.At verò quod nigerrimũ eſt, eo quod
ſplendidiſſimũ eſt minus infeſtat,non utiq; ꝙ cõtrarium minus ſit triſte q̃ exceſſus,qui eſt in gñe
cognato (quippe hac ratione magis cõtriſtaret nigrũ,q̃ ꝙ eſt ſplendidiſſimũ) ſed ꝙ viſus inſtrm
ſit † radioſum,radius uero oĩs ſubſtantia ſit ſubtilium partium,nigrum verò ſemper craſſarũ, eſt
autem perpetuo,ꝙ tenuium eſt partium,magis actiuum natura,quam id quod eſt craſſarũ. Ergo
cũ inter ſe committuatur quod tenuium partium eſt,& ꝙ craſſarum,remiſſius agit quod craſſum
eſt,in id quod tenue,quatenus.ſ.id à tenui potius pati eſt natũ.Ita igitur & Sol uiſum offendit, ꝙ
B cum magis tenuis ſubſtantiæ ſit facile eũ ſegreget,ac cognatione quidẽ ſubſtantiæ,minus contri-
ſtat,q̃ ea,quæ ſunt contraria;ſed cũ actionis vehementia ſit uiolentior,hoc ipſo celeritatem quo-
que ad uiſus noxam obtinet.Quod.n.in minimo t͞pe viſus noſter à Solis ſplendore patitur, id in
plurimo patitur,ubi omnino nullum ſplendorẽ vidit,ſed in profundis tenebris eſt uerſatus; quip-
pe is quoq; ad lucem reductus,videre non poteſt,eò ꝙ extinctus ad quendam modum,craſſatus-
que ſit,ac tenebroſus effectus. Iucundiſſimus igitur merito gratiſſimusque,cœruleus color viſui
eſt,ſi tñ is à Sole non eſt diuulſus;huic.n.cum vtiq; ęgrotat,contrarium remedio eſt; ſicut ei qui
fatigatus eſt quidem,ſed iã ſanus eſt,cœruleum,aut fuſcum ſaluberrimum eſt ſpectrum,vtpote ꝙ
nec cum ſegreget,ueluti tum album,tum ſplendidum;nec cogat & extinguat,uelut nigrum. Ac
fuſcum quidem ex albo & nigro ſimul miſtis efficitur;cœruleum verò ex albo ac ſplendido tum
cocuntibus,tum in ſaturũ nigrum incidentibus;ſic.n.nos Plato de ambobus docuit. Ergo hi co-
lores ex contrarijs immodicisq; miſtis,medij ac mediocres fiunt;qui & exceſſum vtrunque, quo
viſus læditur,declinent,& mediocres ipſius fatigationes recreent;non ſecus quam morbos, q̃ ex
ſegregatione proueniunt, nigrum. Sanè voluptas quæ ab his prouenit,perinde euidens nõ eſt, ac
C in alijs fit ſenſibus;propterea.ſ.ꝙ nec dolor par erat;quippe ſub͞æ tenuitas in viſu;neq; dum ſegre
gatur, ꝑ ꝑ ſubſtantiæ cognationẽ,uiolentum aliquid patitur (qñ ad ꝙ ducitur,ipſa per ſe præue-
niens properat;) neq; dum congregatur, ꝑ ꝑ mutationis imbecillitatẽ.Monſtratũ.n.eſt, ꝙ tenuis
ſubſtantiæ eſt,id ab eo,ꝙ craſſum eſt,languide cogi.Atque ita quidem in viſu ſe habẽt voluptas,
& dolor.In auditu verò,iucundiſſima vox eſt,quę leniſſima tardiſſimaq; eſt; propterea ꝙ è diuer
ſo inſuaviſſima eſt,q̃ aſperrima celerrimaq; ſit. Verũ hęc ſano integroq; ſenſui iucunda,triſtiaque
ſunt;fatigato ea grata ſit,quæ præter lenitatem & tarditatẽ,etiam parua eſt:at ei,qui iam ęgrotat,
quæ ſimul & leniſſima,& tardiſſima,& maxime exilis eſt: † atque hac etiam magis, quę numeroſa
eſt,quippe omnimodum ſilentium ſimile quid in auditu eſt, atq; tenebra in viſu. Vnde etiam in
quæſtionem venit, contrariumne luminis tenebra ſit,an eius priuatio; ſicuti uocis, ſilentium: &
motus,quies.Voluptas autem euidentior in hoc ſenſu eſt,propterea quòd ſubſtantia eſt craſſiore,
ſicut in odoratu adhuc manifeſtior eſt delectatio, propterea ꝙ eius ſubſtantia eſt magis craſſa;
quantum.n.aer ſplendore eſt craſſior,tñ aere craſſior eſt halitus.Eſt uerò ſplendoris quidem ſen-
ſus viſus,aeris verò auditus,halitus odoratus,ę que ſcilicet vt humidæ naturæ guſtus, & ſolidi cor
poris tactus.Quòniam autem cognati generis cum guſtu odoratus eſt, ſola ſubſtantiæ neruitate
D ab eo diſſidens,(eſt enim halitus humor attenuatus) de ambobus ſimul agemus,à guſtu, clarita-
tis gratia incipientes.Gratiſſimi igitur huic ſucci ſunt,cum naturaliter ſe habet, omnes qui dulces
ſint & pingues;hi nanque omnes monſtrati ſunt corpòris ſubſtantiæ maximè conſentientes; re-
center autem ab aliquo,quod contriſtabat,affectæ,pingues,quippe qui quod exaſperatũ eſt ma-
xime leniunt;ęgrotanti vero contrarij ijs,qui affligant; craſſis quidem,qui attenuant; tenuibus,
qui craſſant; glutinoſis,qui diſſecant; exaſperantibus, qui leniunt, ad eundem modum calidis,
qui frigidi ſunt, frigidis, qui calidi,ſicut ſiccis,qui humidi,& humidis, qui ſicci.Dictum autem de
horum natura eſt in quarto De ſimplicium medicamentorum viribus,legendusq; non negligen
ter is liber eſt,vt qui tum ad cognitionem,tum ad curationem ſit vtilis. Siquidem venter viſceri-
bus venisq; ſubſeruit,itaq; & quales hæc ſuccos requirunt,tales appetit. Porrò huic pro diſcernẽ
di inſtrumento lingua proſtat,ijs.ſ.ſuccis maxime gaudens,quos uentriculus deſideret. Huiuſce-
autem ſocietatis,tunica,qua veſtitur maxime eſt cauſa.Ac delectatur quidem lingua diuerſis in
temporibus,ex ſuccis,q̃ ſibi extrinſecus admouent,ſanè alijs atque alijs.Delectatur aũt nõ nuuq̃
etiam,dulce,quod habet in ſe ipſa,ſentiens,porrò dulcis hic ſuccus pituitæ ſpecies eſt.Quoties au
tem effuſum à venis ſanguinẽ,lingua vt dulce ſentit,tale q͞d patiẽ,quale ab extrinſecus admotis.
At in odorandi facultate,externorũ quidem tũ iucundorũ,tum triſtium ſenſus perinde ſe habet,

Tertia Claſſis. ccc vt

[Margin notes:]

A.ibi.c.25. 61.c

† ſαττῶς legitur græce ſed uide an legendum potius ἀγῶς. tadit.

† ἀνγοειδὲς ἐν γιδὶ νώσα.

Cod. græce impreſſi habent ut Linacer. & Leoni. tranſtulerunt. antiqui tamen nonnulli habent: καὶ ταύτης ἔτι μᾶλλον ἡ ἀναρτῶλὲς ἐστιν. ἀναλογῶν γάρ. &c. I. atq; hæc etiã magis omnimodum ſilẽtium, quippe hoc ſimile &c. & ita uetus interpres & Copus uerterunt, & Nicol. Calaber.

vt in guſtatrice. Halitus verò quos in ſe hēt, graueolentes quidē, ut dictum prius eſt, aliqñ ſentit: E
beneuolentes aut in ſumma iucundos, non ſentit, veluti nec viſus nec auditus. Hi nanq; ſenſus, cū tenuis ſubſtantiæ ſint, nulla in ſe ipſis valida paſſione afficiuntur: tactus uerò, & guſtus uehemens quidem tale aliquid nec ipſi ſentiunt, confuſum tñ eiuſmodi aliquid non nunquam patiūtur: Lingua quidē (ut dictum eſt) à dulci in ſe pituita, ꝗ Praxagoras & Philotimus ſpeciali magis nomine dulcem ſuccum appellant: tactus verò ipſum motum in ſe non raro ſentit, qñ.ſ. ijs, quæ ipſum intus exaſperant, vel concoquendis, vel diſſlandis. vel ſenſibiliter excernendis, ad naturam ſuam reuertitur. Quin ēt qui laſſitudine laborant, ubi molli frictione, vel in balneo loti, ab ijs quieſcūt, eui dentem ſentiunt voluptatem. Iam magis ēt ſub iam dictis motibus in fatigatis ipſis particulis, dū ad ſtatum naturalem redeunt, oblectantur. Sanè non ſolum lauando, & molliter cum largo oleo fricando, voluptas laſſatis partibus accidit, ſed ēt in maioribus doloribus pertractatio: quę mollis, blanda, & lenis ſit, ſolatium quoddā non exiguum affert. Cæterum talia externa ſunt, dicendūq; de his omnibus deinceps. Quippe de odorabilibus nihil opus eſt pluribus diſſeramus, cum ſe cum guſtabilibus ad proportionem hēant. Delectamur igitur in hoc ſenſus genere (vt uno uerbo dicā) dum ad naturalē ſtatum reducimur: contingit aūt id nobis ſemper per contraria, contrariū, pro- F
ut conſentaneum eſt, accipiendo, eſt aūt conſentaneum in omnibus talibus id accipere, ꝙ primo & ſm ſe, nec per alterum interpoſitum, finis ſit cā: non quod græce procatarchon, & procatarcticon, {latinè externam cām uocant.} Id quod Hippocrates tum in alijs multis nos admonere vr, tū

5.aph.21.ext. ord.39.b

cum ait: " Eſt ubi in tetano quod citra ulcus ſit, iuueni bonę habitudinis, frigida, æſtate media, largiter affuſa, repercuſſum caloris facit: calore aūt hæc liberantur: Quippe ſi quis de his inconſideratius iudicet, putabit aliquid eorū, quæ præter naturam ſint, aliqñ per ſimilia percurari, veluti tetanum à frigida lauatione: ſecus tñ ſe habet ueritas, cum perpetuo talia omnia ad naturalē ſtatum per contraria redeant: ſicut ēt tetanus per caloris repercuſſum: ac, ſi quidem ſimul & celeriter id fiat, ſanatio cum delectatione perficitur: ſin paulatim, inſenſibilis erit ad naturam reditus. Similiter aūt de abitione à naturali ſtatu ad eum, qui præter naturam exiſtit, eſt ſentiēdum, quæ.n. ſimul & celeriter fit, & uiolenta & cum dolorę oīno eſt, quæ paulatim, inſenſibilis. Proinde cum non naturalis affectus, qui paulatim in noſtris corporibus cōtrahitur, nullū ſui ſenſum excitet, eius ad naturalem ſtatum reditus, cum vniuerſum & celeriter perficitur, non ſolum ſentitur, ſed ēt delectationem ſecum affert: potiſſimumq; qui à maxime nobis cognatis efficitur, cuiuſmodi ſūt in guſtu quidem, dulcia: in odoratu, quæ his proportione reſpondent, vocantur aūt hæc odorata ſiue odoriſera. Egregium verò proprium quiddam habet generatricium particularum 'ſenſus, propterea ꝙ ēt facultatem habent ualentiſſimam, in mari quidem ſeminis expultricem; in fœmina uerò, tū hanc ipſam in teſtibus & ſeminalibus vaſis, tum attractricem in toto utero; coniunxit.n. natura & cum ſeminis effuſione, & cum eius apprehenſione, ingentem cupiditatem ſimul ac uoluptatem. G

A. l. de me. cor.t.1.c.4. 558.c.d

Cæterum offenſa redundantis & intus manentis ſeminis, † ꝙ paulatim multo tempore, ac idcirco plus colligitur, quanquam magnopere infeſtet, ſicut alibi dicemus, impar tamen eſt magnitudini voluptatis, quæ in uenere ſentitur. Offendentis * eiuſ expulſio ſimul & celeriter facta, etiam delectationis magnitudinem celeritati reditus ad naturam, proportione reſpondentem habet.

† Al. paulatim multo tēpore colligitur; ac idcirco quāquam magnopere &c.

* Al. autem.

De Symptomatum cauſis quæ uentriculo eueniunt. CAP. 7.

RElìquum autem fuerit de ijs ſymptomatis, quæ circa os uentris contingunt (cor etiam appellant) diſſerere; ſunt.n. hæc quoq; ex tactorio genere. Cæterum nullum membrorū aut ita exactum habet ſenſum, aut ita utrunque principium unà ſecum afficit, ſicut os uentriculi; noīatur autem in conſuetudine non vulgo ſolum, ſed etiam à medicis ſtomachus. Quæ nanq; ſtomachicę uocantur ſyncopæ, huius particulę ſymptomata ſunt; quemadmodum & cardialgiæ, quæ ab altera eius appellatione nomen ſunt ſortitæ. Inducit præterea & dyſpnœas, & apnœas & * demorſus, & epilepſias, & deliria, & melancholias; Atq; hæc quidem omnia ſocietatis ratione; inappetētias H
verò & diminutas vitioſaſque appetentias, per ſe ipſum. Voco autem inappetentiam cum quis nihil omnino appetit; diminutam uerò appetentiam, eam quæ imbecilla eſt. Porrò uitioſarū, aliæ ad immodicam cibi & potus ſumptionem ſunt deditæ, aliæ ad alienarum qualitatum deſiderium ꝓpenſæ. Dicendum ergo ordine de omnibus, initio à proprijs eius ſymptomatis ſumpto. Sequuntur hæc ipſas naturales particulę functiones, quarum utique gratia maximos à cerebro requirebat neruos; propter quos etiam excellentiam hāc ſenſus præter cęteras particulas poſſidet. Nam, quoniam cute tenus unumquodque aīal in ambientem aerem digeritur, accidit ut mēbra quæ ſub ea ſunt, prima uacuentur, quorū ingenita uis (ut in opere de naturalibus facultatib. à nobis eſt monſtratum) ex proximis ſibi alimentum trahit, id.ſ. quod uacuatur reficiēs: deinde rurſus illa, ex ijs, quæ ſibi ſunt proxima, ſicut quę tertio loco ſunt poſita, ab ijs quę ſibi, atque ita ſemper per continuum, ueluti in choro quopiam translatione celerrime facta, ad uenas quę ad uentriculum pertinent, uacuatio peruenit. Hę verò & ſolent pariter, & natę ſunt ex uentriculo nutrimentum trahere, perinde ut ſtirpium radices, quę terram pertingunt, cum.n. hoc opus uniuerſum naturale ſit, non animale, ſimiliter in ſtirpibus, & animalibus perficitur. Ac in ſtirpibus quidem, terra

* Hæc dictio non eſt in cod. antiquis, nec cæteri Iterpretes uideotur ea habuiſſe, ſicuti ſane ſuperflua eſt. Nicolaus tamen Calaber & uetus trās lator uidētur loco dictionis δῆξεις, i. demorſus, legiſſe πνίξεις, cum ipſi habeant ſuffocationes.

perpe-

A perpetuò paratum largumq; alimentis, gigantis ritu, ſubminiſtrat, quandiu cœlitus temporum
ſtatus pro natura ſe habet: qñ, ſi ex terra ſqualoris exceſſu ſiccatus eſt humor, ſtirpes nutrimenti
penuria marceſcunt: animalibus aũt, vtpote terræ non affixis, præter vtiq; pauca quædam, natu-
ra uentrem pro nutrimenti ueluti penu fabricauit, quemadmodũ ſtirpibus terram. Dedit aũt aĩa-
a.l.1.f.1.d. libus & penuriæ ſenſum, quo. ſ. ad cibum potionemq; prioritata, in tempore expleantur: voca-
l.c.7.f.18.a turq; eiuſmodi implendi deſiderium, appetentia. Fit aũt ex penuriæ ſenſu, cum. ſ. venæ ex ipſo vẽ
triculo, veluti emulgentes ſugenteſq; aliquid trahunt: non ferens aũt eum ſuctum ventriculus, ſed
veluti diuulſus, offenſæ eius medelam cibum comparat. Quippe venæ hoc pacto ad obie-
ctos cibos conuertuntur, atq; ex ijs nutrimentum trahunt, nequaquã ex ventriculo. Fitq; poſt ci-
bi ſumptionem, vt & venæ ſimul ad cibos ſe conuertãt, & ventriculus ex ijs, quantũ prius per ve-
a.ibidem. nas eſt exhauſtum, in ſe ipſum trahat. Ac ſuctus quidẽ ipſius ſenſus, fames eſt. Reliquorũ duorum,
alterum venarum ſuctũ præcedit, vocaturq; appetentia homonymos cum altera: eſt autem natu
rale opus, non aĩale: talem verò appetentiam vacuatio præcedit. Exiſtuntque in totum quinque
ſymptomata, ordine quodam ſeſe deinceps ſequentia: quorum Primum vacuatio eſt, Scd̃m va-
cuatorum appetentia naturalis, Tertium ventris ſuctus, Quartum eius ſenſus, Quintum appeten
B tia eius animalis, quæ omnium eſt ultima. Itaq; ẽt huius actionis amiſſio, aut eo accidit, ꝙ ſenſus
ſuctus ſit amiſſus: aut eò ꝙ ſuctus non fiat: aut eò ꝙ corpus non uacuetur. Ad eũdem modum exi-
guæ & languidæ appetentiæ erunt, non perditis ijs quæ diximus, ſed propè vt pereant perductis.
Vitioſæ verò appetentiæ, quæ quidem in quantitate modum excedunt, vocanturq; à quibuſdam
caninæ, tum exiſtunt, cum vel acidus quiſpiam uitioſus ſuccus ventriculũ mordet: uel totum cor-
pus immodice digeſtum, inops alimenti redditur. Vitioſus nanq; ſuccus, qui frigidus eſt, ſimilem
ſuctui morſum infert: appetentia verò prioritat, naturalis affectus ſimilitudine: alimenti aũt, non
potus deſiderium excitat, propter frigus: ac uitioſo ſucco, qui ſalſus & bilioſus ſit, uentrem mor-
dente, potio magis, quà cibus appetitur, præter quã. n. ꝙ calefiat ſicceturq; ab eo ventriculus, quæ
vtiq; ſitis cauſa ſunt, ẽt liquari fundique tum in eo, tum in uenis ſuccos contingit. Fundendorum
autem ſuccorũ ſymptoma, ea quibus continentur implet, quemadmodũ (arbitror) frigiditas va
cuat. Itaq; ẽt non parum ad eſuriem, frigiditas eorũ quæ in uentre habentur, confert, cum & cor-
pora vacuet, &, eorũ tunicas cogendo conſtringendoq; ad appetẽtiam irritet. Non eſuriendi ve-
rò continens in primis cauſa eſt caliditas, vt quæ ſolida corpora laxando reſoluat, atq; ad tractũ
imbecilliora reddat: liquida, liquando amplius extendat. Atq; vna quidem caninæ appetentiæ
C cauſa eſt, uitioſus is ſuccus, qui acidus eſt: altera (vt dictum eſt) amplior per totum corpus uacua
tio, q̃ vel caloris robore, uel retentricis facultatis imbecillitate, ſit illata. Proinde in priore affectu
accidit, ut plurima ſumptorũ incidat deiectio: in ſecundo, ceu qui ex uacuatione habitus ſit cõfla-
tus, alimentũ in corpus digerat. Atq; immodicæ quidem & appetentiæ, & fames ob hæc fiunt.
Vitioſas aũt qualitates concupiſcunt ij, quibus uentris tunicæ uitioſum aliquod excrementum
imbiberunt. Solet id maxime mulieribus, quę vitioſi ſint ſucci, cum grauidæ ſunt, incidere: uoca-
turq; affectus græce citta, {picationem aliqui latinè appellarunt.} Appetunt autem ſub hoc affe-
ctu, acida maxime acerbaq;: aliqñ vero acria: ſicut non nunq̃ vel terrã cimoliam, uel reſtas, uel
extinctos carbones, taleve aliquod alienũ edulium. Porrò ſic afficiuntur earũ pleræque, vſq; ad
fin, & tertiũ menſem: in quarto uerò deſinunt, partim vomitione uacuato vitioſo ſucco, partim
tẽpore concocto: ſ. muliere ipſa præ cibi auerſione, exigua comedente, partim ẽt abundantia ipſa
humorũ uacuata. At primis duobus mẽſibus parum ſanguinis in fœtum attrahitur, utpote adhuc
minimum, cum. ſ. ꝙ in utero eſt hoc tẽpore, nec embryon gręce vocetur, ſed cyema adhuc, id eſt
vteri geſtatio. Hoc aũt auctius redditũ, tũ ipſum ampliore nutrimento vtitur, tum non ſolũ quic
quid optimũ in uenis eſt, id attrahit (ceu prius dixi) ſed ẽt quia plus indigeat, eius ꝙ uitioſum eſt,
D aliquid unà trahit. Atq; ita totũ corpus, tum plenitudine laborare deſinit, tũ minus uitioſi ſit ſuc-
ci. Ipſe aũt fœtus alimenti, ꝙ attrahit, excrementa, in duplicibus mẽbranis reponit. Ac fit quidem
magna ex parte ipſe quoq; & vitioſioris ſucci, & intemperatior, utpote ex uitioſo nutritus ſangui
ne: niſi ſi q̃ eũ geſtat, in aliquo geſtationis tẽpore ſalubribus utatur alimentis. Verum hoc nihil ad
rẽ propoſitã. Vitioſæ aũt qualitatis appetentia, de qua diſputans picationis memini, aliqñ in uiris
quoq; incidit, cũ. ſ. ijs quoq; in ventris os ſimilis aliquis uitiatus ſuccus procubuit. Atq; hæc q̃dẽ
circa ibi appetentiam, ſymptomata fiunt. In potionis autem appetentia, altera totidem ijs ſimilia.
Eſt quidem ueluti priuatio deſiderij potus, cũ corpus uel ꝑ ꝑ exceſſum humoris, & frigoris, om-
nino potione non eget; vel venter offenſam ex deſiderio in ſe non ſentit: Diminuta uero eſt appe
tentia, cũ eadẽ ipſa remiſſiora ſunt: at quæ uitioſa eſt, ad proportionẽ ſe habet cũ ea, quæ circa ali-
mentum eſt praua: aliqñ quidem immodicũ poſtulans potum, vtique cum in ipſis uentri tunicis,
malus quiſpiã ſuccus ſalſus aut bilioſus continetur: aliquando aũt naturali humido in eo ueluti
feruente: alieni uerò deſiderantur potus, perinde utiq; ac cibi, pro dominantis uitioſi ſucci ratio-
ne. Atq; hæc quidem in lõgo tẽpore ijs, qui uitioſa uictus ratione ſunt uſi, ſuperuenerunt. Inexple-
bili uero nouimus cruciari ſiti, ex qua ẽt perire, tũ eũ, qui uiperã comederat (erat autem fortaſſe

 dipſas)

dipſas) tum meſſoris, qui uinum in quo talis ſerpens fuerat merſa biberant: tum eum qui vetus ui E
num vſq; ad ebrietatem hauſerat; non minus eũ, qui ꝑtinaciter ſuſtinere ſitim ſibi imperauerat, ad
ad hæc alios in nauigio, cui deficeret aqua dulcis, quorũ qui auſi ſunt marinam bibere, cum immo
dice ſupra cęteros ſitirent, quidam ẽt eorum & fluxa eſſent aluo, nec id ſine morſu vehementi, ce-
lerius q̃ alij perierunt. Vidi aũt & ex ijs qui ardenti febre laborarant, quendam cum morbus inua
leſceret, & frigidam impudenter bibere, nec vnquàm, quoad moreretur, expletum. Ac talia qui-
dem & tot numero circa uentris appetentias ſunt peccata. Eſt ẽt cardialgia, quod oris ventris in-
feſtum eſt ſymptoma, & ad ſenſum refertur, à ſuccis mordentibus prouenieus. Pręter hęc eſt quod
bulimos græce dr; eſt autem ſymptoma ex indigentia ſimul, imbecillitateq; & refrigeratione hu-
jus loci ortum. Nec eſt mirandum ſi eius dolores, tum animi deliqua, tum uirium defectus comitã
tur. vbi. n. ex digiti ad aliquid offenſione, videntur aliqui animo linqui, mirum profectò non eſt,
ex ſtomacho id pati, cum & propter eximium ſenſum, & ꝑꝑ ſitus uicinitatem, duo principia prõ
ptius in ſocietatem doloris alciſcere poſſit maximaq; ſymptomata maxime ſenſibiles ſtomachos
perferre deprehendas, utpote qui magis quam alij, ex quolibet infeſtante contriſtentur; eoſdẽ ẽt
vtrique principio ſuam offenſam tranſmittere inuenias. Cum autem uniuerſum quoq; neruorũ
genus in quopiam magis ſenſile, magis ve patibile eſt, tum utiq; vel maxime ipſa quoq; principia F
in ſocietatem noxæ promptius trahuntur, cum vel ex affectu aliquo, uel ẽt natura, infirmiora fue
rint. Cum verò quatuor ſimul confluant, maximũ neceſſe eſt fieri ſymptoma. Quatuor intelligo,
tum affectum, qui ſtomacho nocet, cum. ſ. vehemens eſt; tum ſenſum eius, cum maxime eſt acer;
tum neruorum arteriarũve genus, cum eſt imbecillum, ad hæc etiam uel cerebrum ipſum, uel cor
infirmum. Ita nanq; & comitialibus morbis, & caris, & comatis, & catalepſi, & delirio, & melan-
cholijs quidã ex ſtomachi vitio corripiuntur, vtiq; cũ principium ꝙ in cerebro & neruis eſt, ſimul
afficitur. At quæ cardiacæ vocantur ſyncopæ, tum incidunt, cum ꝙ in corde, & arterijs principiũ
habetur, cum ſtomacho laborat: ad eundem modum & pulſus priuatio, itemq; tum paruitas eius,
tum prauitas. Apnœa verò id eſt reſpirationis defectus, cum utrunq; principium in magni affe-
ctus ſocietatem eſt adductum. Sanè dyſpnœæ, id eſt ſpirandi difficultates ẽt duplici ratione pro-
ueniunt; aliàs tranſuerſi ſepti anguſtia, aliàs vtriuſq; principij ſympathia. Sunt autem occaſiones,
quæ animal ad eiuſmodi ſymptomata ducunt, non paucæ. Nam & ualida refrigeratio interim q-
dem ipſa per ſe: interim verò ex pituita, quæ admodũ ſit frigida (eſt aũt talis maxime, quæ fuſo vi
tro colore ac conſiſtentia ſit ſimilis, quem uitreum ſuccum Praxagoras & Philotimus nominant)
non minime verò ex ſpiritu qui flatuoſus ſit, idemq; frigidus; aut ex potu; aut cibo, aut medicamẽ G
to aliquo, ꝙ valde ſit frigidum; non ſolum ipſum os uentris perfrigerat, ſed ẽt vnà cum ipſo ꝑ ner
uos quidẽ cerebrũ, per magnã verò arteriam cor ipſum frigidum reddit: neruoſi quidem gñis ſo-
cietate cerebrum, ſitus aũt vicinitate cor. Poſtq̃. n. maxime arteria à corde exorta, ſuper ſpinã in-
ceſſit, primũ quidẽ gulæ tum iungitur, tum per membranas annectitur; poſt hanc verò, & ſub os
ventris, & ipſũ vẽtrẽ per longitudinẽ porrigitur, infraq; procedit. Ac per hanc quidẽ arteriã, q̃ &
maxima eſt, & ex ipſo corde naſcitur, alterum principiorum cum ore ventris ſimul afficitur, per
neruos autem cerebrum. Nihil igitur miri eſt, ex eius ægritudinibus, maximis & uehementiſſimis
ſymptomatis animal torqueri. Ac quis quidem cuiuſque ſymptomatis generandi ſit modus, in ſe-
quentibus dicetur; ad præſens occaſiones ipſas dicere ſat habeo. Hæ ſunt fungi quidam, & bupe-
ſtres, & ceruſſa, & gypſum, & lac concretũ, & uteri* perfrigeratio in viduis, & ijs quæ nõ purgant,
præterea quę in viris ad horum portionẽ fiunt. Dicetur ẽt alibi de reſpiratus priuatione ſeorſum.

*Al. πνίξεις. i. ſtrãgulationes ut uetus ẽt interpres & Copus & Nicol. Calaber.

De ſymptomatum cauſis, quæ in primo & communi ſenſu fiunt. CAP. 8.

AC de ſenſorijs inſtrũs omnibus, tum quæ in his ſunt facultatibus, iam mihi abſoluta diſpu-
tio videtur. Nunc ad ipſam eorum originem, & quę ex ſe veluti fonte ſigillatim ijs uires
tranſmittit, conuerti tempeſtiuum videtur. Eſt autem ea, id quod primum ſenſorium eſt. Quippe H
cuiuſque ſenſus alteratio, quę a ſenſibilibus infertur, in ſingulis inſtrumentis perficitur, eius autẽ
ſenſorium eſt ipſa, quæ alteratur particula, ex eo ꝙ a cerebro delatam ad ſe per neruum virtutem A. l. 1. f. 1. a 6. c. 4. 27. a b
recipit. Ipſum nanque cerebrum, ſenſorium organum à natura conditum non eſt, ſed ſenſoriorũ
ſenſorium. Quòd autem per neruos ſemper ſentiendi uim omnibus animalis particulis tranſmit-
tat, inde maxime liquet, ꝙ pręciſo neruo quolibet, ilico particula, in quam diſpergitur, ſentiendi
vim amittit. Liquet autẽ non ſecus & ꝙ in ſomno, aut omnino ſeneſcant ſenſus, aut exiliter & ob-
ſcure agant, rationabile ergo eſt exiguum virtutis à principio in ſingulos tum confluere. Et pro-
funde quidẽ ac non profunde dormire, ſicut vulgo loquimur, ex quantitate influentis virtutis con
tingit, cum tanto minus eius influere ſit credibile, quanto ſomnus eſt profundior. Igitur in toto
eo tꝑe videtur animalis vis quieſcere, naturalis aũt vehementius operari. Id autem inde adeo con
iectet quis, ſimul ꝙ fatigata prius, poſtq̃ dormitum eſt, uires recipit, potiſſimum ubi poſt medio-
crem cibũ eſt dormitum, ſimul quod dormientibus nobis nutrimentum non in ventre modo, ſed
etiam in tota animalis mole, optime concoquitur. Eſt etiã alioqui conſentaneũ, illud quoque ani
malis membrum aliqñ quieſcere, in quo rationalis animę principiũ reſidet. Quippe cor breuibus
inter-

A intermiſſionibus videtur hoc facere, ita ut multo tempore ad requiem nō indigeat: cerebrum au-
tem non ita, ſed in vigilijs ſemper exercetur, in ſomnis quieſcit. Eoq; fit, ut qui liberalius ſe exer-
citarunt, eos altior ſomnus premat, tanquam multæ ijs uires cum laborârent, a principio deſluxe-
rint. Igitur cerebrum, tum ꝑꝑ virtutis, quam tranſmiſit abſumptionem, tum propter fatigatio-
nem, qua ꝑꝑ multos labores eſt affectum, & requie ſimul, & refectione eget. Veluti autē ab exer
citationibus & promptius, & profundius dormitur, ſic & à ſumpto nutrimento: quantoque id hu
midius natura fuerit, tanto magis ſomnum conciliat. Idemque accidit & ijs, qui pluſculum uini bi
berunt, & qui caput liberaliter in balneo calido lauarunt: quippe omnia talia videntur cerebrum
humiditate implere: qua utiq; indiget, vbi in multo negocio & fatigatum eſt, & ſiccatum. At ue-
rò quod caput impletum ſomnum afferat, monſtratum ab Ariſtotele abunde eſt. nec eſt quod de
ea re nos nunc quicquam agamus. Qui enim librum eius de ſomno & uigilia leget, tum hoc ipsū,
quòd capite repleto, ſomnus animali ſuperueniet, clare perſpicier: tum quod apud eum in ſermo-
ne claudicat, intelliger. Quanquam enim & ad ratiocinandum ille ſit vehementiſſimus, & ad diſce
ptationem quocunque uelit probabiliter perducendam maxime potens, tamen cur capite reple-
to primum ſenſorium, ſi id (ſicuti ipſe exiſtimat) in corde ſedem habet, quieſcat, nihil potuit pro
B babile inuenire: multo enim probabilius erat, ex pulmonis humiditatibus ſomnos fieri, quem na
tura ob nihil aliud circundedit, quàm ut illi miniſtraret. Quis verò aut medicorum, qui contrariæ
ſunt ſententiæ, aut qui à nuda experientia procedunt, in caris, & lethargis, & comatis, denique
omnibus pręter naturam ſomniferis morbis, non aggreditur caput, illudque perfundit, ac ſuper
cataplaſma imponit, raditque, & cucurbitas affigit, omniaq; molitur, tanquam hic morbi radix
conſiſtat? Ad eundem. n. modum & cum deliria, & phrenitides, omnes denique, quæ præter natu
ram ſunt uigilias, curant, præſidia capiti admouent. Verum de his alibi pluribus eſt diſceptatum.
Ad ea uerò, de quibus nunc agitur, illud ad rem pertinet, quòd cerebrum, ubi requieſcere à multa
actione vult, naturalem ſomnum animali inducit: quod etiam magis facit, cum nutrix in eo vir-
tus largum, quo fruatur, humorem habet. At cum à multo vel frigido humore grauatur, eum, qui
in comatis, & lethargis cernitur, ſomnum affert: aliosq; ſimiles ijs morbos, quorum caput humi-
ditas ac frigiditas ſunt, vel alterutra per ſe ſolam in eo conſiſtens, vel ambæ ſimul iunctæ. Talia igi
tur ſunt cum medicamenta omnia, quæ uerè ſomnifera ſunt: tum quæ ſic quidem uocantur, inſe-
runt autem non ſomnum, ſed coma, & caron, & totius corporis torporem. Ac quę quidem dun-
taxat humectant, omnia merito ſomnifera uocantur: quę uero perfrigerant, nec ſomnum, nec
C indolentiam afferre recte dicuntur, ſed pro ſomno, coma, & caron: pro indolentia, ob perfrigera
tionis exceſſum, vel prorſus inſenſibilitatem, uel certe ſenſum diminutum. Porrò dictum prius eſt
torporis vitium, ſenſum motumq; diminutum neruoſarum eſſe partium: fitque (vt dictum eſt) tū
ex alijs cauſis, tum ex intemperie, veluti poſt medicamenta, quæ perfrigerant. Atque ita quidem
ſomni, & comata [?] cari, & torpores fiunt. At ſiccitas immodica, & calor, quales in phrenitide,
propter ſuccum aliquem mordentem & [?]udum ſpectantur, irritationes & vigilias, quæ quidem
triſtitiæ vel curarum occaſione non conſiſtant, inferre ſolent. Vt autem talia ſymptomata toti
corpori communia fiunt, ex eo quòd principium eſt affectum: ſic alia omnibus voluntarijs fun-
ctionibus, ob principium affectum incidunt: nam & apoplepſię, & epilepſiæ, propter cerebrum
affectum fiunt. Eſt rñ apoplexia vitium circa uoluntariā actionē, quale eſt in ſentiendi actione, al
tus ſomnus: Aliud verò tale eſt, in epilepſijs conuulſio, quale in ſentiēdi functione uigilia. Ambo
.n. hęc vitioſi motus cerebri ſunt, ideoque & partium ſigillatim omnium: reliqua verò duo, actio-
num eius, tum cohibitiones, tum quietes. At in conuulſionibus totius corporis, quæ ſine delirio
ſunt, vel caro, morbus ſpinalis in collo medullæ eſt: quemadmodum vbi vel brachium, uel crus,
vel muſculus vnus tenditur, ac violenter conuellitur, vnius ſemper nerui, qui particulam mouet,
D vitium eſt. Quæ vero omnino morbi cauſa ſit, cuius occaſione partes contrahantur, difficile di-
ctu eſt: ęque vt palpitationis, & tremoris, & eius agitationis, quæ græce homonymōs cum vehe-
mentis frigoris ſenſu, rigos dicitur: eſt autem inęqualis totius corporis concuſſio ac vibratio: {vo-
cetur ſi libet concutiens rigor.} Quippe quę omnia muſculorum genus, vel ſolum, vel magis quā
cęteras partes, tentare videntur. Exactius autem id ſciemus, ſi prius eorum notiones diſtinxeri-
mus. Ad præſens. n. quatuor memorauimus appellationes, conuulſionem, tremorem, palpitatio-
nem, & quod rigos gręce dicitur. Qualia verò ſingula ſymptomata ſint, quæ hæc uocabula
ſignificent, à nullo me priorum definitum inuenio: ſed alij ad morborum ſubſtantias,
quibus ſuperueniunt, ſtatim ſe conferunt: alij ea diſtinguere aggreſſi, in interpre-
tationibus ſuis ſalluntur: quod facile intelliget, qui lectis quæ à nobis tra-
duntur, euoluere libros eorum volet: neque enim difficile eſt vbi ve-
ritatem noueris, quæ parum recte ſunt dicta, deprehendere.
Ergo de his omnibus proximo
agetur libro.

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS
LIBER SECVNDVS
Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Cauſę Symptomatum declarantur, quæ motum animalis & principem functionem ſolent deprauare.

Quotuplicia ſint deprauati motus ſymptomata. CAP. 1.

CONuulſio igitur,& tremor,& palpitatio,& rigor(qui.ſ.totius corporis eſt cõcuſſio uibratioq́ue,) p̃terea horror,& ſingultus,& tuſſis,& ructus,& ſternutatio,& pan- F dieulatio,& oſcitatio,& ſtridor ſeu ſtrepitus(tryſmon gręci vocant) omnia motũ illegitimũ pro cõi genere hñt. Diſſident inter ſe,uno primoq́; potiſſimum,ꝗ alia eorũ naturę ſunt opera, quæ tñ a morboſa quapiam cã violenter moueri ſit coacta: alia morboſos comitantur affectus,natura ad eorũ generationẽ ſuppetias minime ferente: alia fiunt,ubi ad opus efficiendũ ſimul coeunt & morbus,& natura. Naturæ nomen in hac diſceptatione pro omni facultate,q̃ aĩal ſiue uoluntatis nutu,ſiue citra hunc,regat , intelligas uelim: quippe hoc loco oĩ cauſæ pręter naturam,cuius uitio lęditur & corrũpitur aĩal, totum illud facultatũ genus,cuius beneficio ſeruatur,ex aduerſo opponimus. Eiuſmodi ergo facultatis opera ſunt,ſternutatio,tuſſis,oſcitatio,pandiculatio,& ſingultus: Vnius aũt morbi opera ſunt palpitatio,& conuulſio: Sicut amborũ,morbi,facultatiq́ue coeuntiũ,tũ torpentium oĩum motus,tũ cæteri quos edunt ij,quorũ nerui adhuc reſoluuntur,nondũ aũt ſunt reſoluti:quibus ẽt adnumeratur tremor. Atque hæ quidẽ nunc nobis propoſiti ſymptomatũ generis primę dřię ſunt: quarũ cuiuſque propriæ quędã deinde habentur,de quibus nunc agendũ,à motibus ijs,quos innata aliqua uis eiet,auſpicati. Sanè ſocietas quędã iſtis eſt cũ ijs,qui oĩno pro naturę lege ſe hñt: q̃ utique,ut q̃ ſit eorũ generatio doceã,neceſſe eſt prius exponam. Igitur cũ quatuor facultates ſint, quib.oẽ nu- G triendi munus in nutritis corporibus adminiſtratur,prima q̃ ad ſe quod utile eſt trahat, altera q̃ id retineat,tertia q̃ alteret,quarta quę quod excrementũ eſt,expellat: q̃diu pro naturę lege aĩalis actiones obeũtur, nullus earũ motus ſymptoma eſt,cũ uerò ſubſiſtit in corpore aliquid,quod alienum à natura ſit,ubi id expultricium uirtutum aliqua abijcere nititur,aliquando inſenſibiles omnino earum motus ſunt,aliquando ſenſibiles euadunt. Ac de ſenſibilibus quidem poſt agetur.

Quæ Symptomata deprauati motus naturæ, quæ morbo,quæ vtrique aſcribantur: & præſertim de Tremore & Palpitatione agitur. Cap. 2.

DE ſenſibilibus uero,qm̃ cum uoluntarijs cõſortiũ habent,cõis à me doctrina tradetur. Ergo uoluntarię functionis lęſiones ſunt,neruorũ reſolutio,hoc eſt paralyſis,conuulſio, tremor, & torpor. Variant aũt horum ſingula in particularibus inſtr̃is,non ſpeciem modo,ſed ẽt nomen. Quippe ſpirandi inſtr̃orum paralyſis, apnœa uocatur: eorũ uerò quibus uox efficitur,aphonia: at linguę paralyſis nullũ nomen hẽt,ipſa tñ nihilo ſecius loquelam, q̃ uoluntatis non leue eſt opus, prorſus adimit. Contra uerò iſchuria,apnœę,atq; aphonię ſimile quid indicare uĩ: cæterũ uoluntarię actionis amiſſio nõ eſt,ſed naturalis: q̃ppe ꝗ lotiũ pręter uolũtatem fluat,uoluntarię actionis eſt noxa. Simile q̃d ac in urina,in deiectionibus quoque accidit: retentio.n.eorum , naturalis H actionis eſt culpa: inuoluntarius effluxus,actionis uolũtarię. Porrò demonſtratum uberius de his oĩbus eſt,in libro De muſculorũ motu. Atque ita quidem paralyſes uaria ſpecie ſunt. Cõuulſiones uerò ad hunc modũ. Dentiũ inuita concuſſio tryſmos gręce dicta, muſculorũ mandibularium eſt conuulſio,q̃ vero illoſin græci vocãt,prætereà ſtrabiſmi,eorũ q̃ in oculis hñt. Veluti ẽt gonorrhϾ alia eſt differẽtia,ſi q̃dẽ rigido pene fiat,velut q̃dã conuulſio eſt,ſi non rigeat penis, ad retẽtricis facultatis imbecillitatẽ referri dẽt. Sunt q̃ ſingultũ quoq; cõuulſionis ſpeciẽ eſſe arbitrẽtur. Atq; duplex inſpirantiũ reuocatio nonnunq̃,ob muſculorũ inſpirationẽ facientiũ, conuulſionẽ fit. Eſt & expiratus ſpẽs q̃dã ex conuulſione prouenıens,quæ muſculorum,qui expiratũ efficiũt, conuulſionẽ ſequitur,appellant hanc Hippocratem ſpiritum inter exeundũ offendentem. Quod aũt apoplexia totius corporis ſit paralyſis,& epilepſia totius corporis conuulſio, ſupra eſt dictũ, nec minus ꝗ torpor, leuis quędã ſit paralyſis. Sanè torpore laborantium particularum,nõ parua in exceſſu defectuq́; dřia eſt,propterea ꝗ id ſymptoma ex morbo,& facultate eſt miſtum. Quippe ſi morbus virtutem prorſus ſuperat,omnino mẽbrũ ſuſtinere non valet,ſin virtus vincit, haud quaquam impeditur, ac ſi ueluti pugna quædam eorum ſit, mouetur quidem membrum, ſed ægre, ac, ſi iubeas , cum læſum membrum extendunt, ut id extenſum ſeruent, nequeunt,decidit

de Victus rat. in mor. acu. com. 1.t.44.7. x 11.f

eum

A enim naturali pondere,propter imbecillitatem ſuſtinentis id virtutis,deorſum: quod.n.attollit ac
ſuſtinet,uirtus eſt:quod deorſum fert,ipſum brachij,crurisve eſt corpus.Cauſa verò huius rei red
dita prius eſt,ubi de ſenſibilibus actionibus egimus: oſtendimusq; neruũ uel frigore denſatum,
vel craſſis & lentis humoribus obſtructum,vel à quapiam extrinſecus cauſa preſſum,in torporẽ,
& paralyſim adduci.At conuulſio in eandem diſpoſitionem neruos muſculosq; ducit,in quam,
cum pro naturæ lege ſe habebant,ab animali uirtute ducebantur.Siue igitur a principio tenſis,ſi-
ue flatus influxu impletis muſculis,voluntarij motus erant obiti,hæc eadem in conuulſione acci
dent,tum ſpiritu flatuoſo in muſculis gigni potente,tum multis qui tenſionem creẽt (è quorum 6. Aphor. 50.
numero phlegmone eſt) affectibus.Quorum caput (ſicut Hippocrates dixit) duplex eſt,imple- Ex.ord.50.t
tio,vacuatioque. In phlegmonoſis uitijs,impletio: in ardẽtiſſimis ſicciſſimisq; febribus uacua-
tio.Porrò quod impletis uacuatisq; plus iuſto neruoſis corporibus,tendi eis omnibus contingat,
doceat non in poſtremis,quæ in inſtrĩs muſicis intentæ ſint chordæ:quippe quæ ſiue in humidam
& humectam,ſiue in ſiccam & ſquallentem domum,tentæ ſint repoſitæ,rumpuntur: ideoq; eas
artifices,priuſquam reponantur,laxant.Propter hoc igitur dictum eſt ſuperius conuulſionis mo
tũ ex ſolo fieri morbo,immobilitati,q̃ in paraſyſi viſitur,non diſſimiliter,ut quæ ipſa quoq; mor-
bi occaſione incidat. Ad ſm naturam in animalibus motio & immobilitas,ubi ſublatum quis bra-
B chium immotum ſeruare põt,utraq; ab animali fit potentia.Quòd ſi ſanum brachiũ ſuper ſolidũ
aliquid reclinans,oẽm muſculorum relaxet actionem,nec ꝑ ꝑ morbum,nec ꝑ ꝑ uirtutem eo ca-
ſu quieſcit brachium;ſed eo ꝙ animalibus naturale eſt,pondere.Ita triũ quietũ,ea quidem,quæ in
paralyſi cernitur, à morbo ſolo fit, obligata (ut ſic dicam) eo tempore uirtute: quæ uero in
membro,cum extenſum eſt,fit à potentia:quam uerò vltimo loco poſui,à neutro: Non ignoran
tibus.ſ.nobis,quæ in libris de muſculorum motu,de extento brachio ſunt dicta, talem habitum
ipſa re uera ex actionum, motuumq; eſſe gñe:motum prętera hunc,tonicõ.i. tenſiuum à nobis
nominari dictum eſt.Ac talis quidem habitus,alio modo motus,alio immobilitas dici poteſt:Re-
liqui duo,nullo modo participes ſunt motus:æque ut reliqui duo motus & conuulſiuus,& uolun
tarius,nullo modo ad immobilitatem attinent.Præterea dictum eſt porrectum extentumq; bra-
chium ex duobus ęque ualentibus adminiſtrari motibus,uirtute.ſ.id ſurſum attollente,& natura
li pondere contra peſſum trahente.Ad eundem modum tremor quoq; ex duobus conſtat moti-
bus,& eo qui pondere brachium deijcit,& eo quem uirtus attollens contra opponit.Ac in ualen
te quidem brachio,ne uel minimum quidẽ vincitur virtus à pondere,ſed potentior membri deor
ſum nutu,ſuſtinet id,tñque in ſublime attollit,quantũ illud deorſum trahit.In tremore verò inui
C ta uirtute,membrum ruit deorſum:licetq; liquido cerni eorum pugnam, nec uirtute membrum
decidere ſinente,ueluti in paralyſi;nec pondere permittente uirtutem id ſublatum ſeruare ita, ut
cum ualens erat.Inuicem igitur vincẽte,victaq; potentia,mutuoq; ſemper contrarijs ſuccedenti
bus motibus,tremor efficitur,eſtq; cõpoſitus motus,qualis eſt atteriarũ pulſus. Verũ in ijs ſenſibi
les motuũ quietes,dilatationem à contractione dirimunt:ſi tñ non adeò frequens pulſus,ut in ijs,
qui propterea ꝙ formicarũ motuũ ęmulãtur,formicantes dñr.Hic aũt nullã inter contrarios mo
tus ſenſibilẽ quietẽ inuenias:neque.n.viciſſitudo motuũ eſt,q̃ ab una ꝓficiatur natura, ſed pugna
virtutis,& ponderis corporis.Cęterũ ut maxime hũc motũ alteri cupiam,qui in corpore habea-
tur aſſimiles,formicantis pulſus eſt non abſimilis.Vt.n.in hoc arteriæ motus,in minima ſpatij in-
tercapedine agitur:ſic in tremore aĩalis particula, quęcũq; ab imbecilla uirtute mouetur.Patet er
go huius quoq; ſymptomatis gñatio:& ꝙ oĩno cũ conatu ſit mouendi,& cum virtutis infirmita-
te.Sunt qui putent uoluntatẽ a tremore non eſſe inſeparabilem,uidentes uidelicet totum interĩ
caput tremulo motu agitari,ſine uoluntate mouendi: ſed hi ignorant,ꝙ ẽt in cuſtodienda quauis
D particula recta,tũ voluntas agit,tũ tendũtur ab ea muſculi,nõ aliter q̃ in alijs actionibus tenderẽ-
tur.Sanè hoc in libris de muſculorũ motu à nobis demonſtratũ eſt.Sed & nunc non exigua pone
mus indicia,& ꝙ uoluntas in tremoribus agat,& ꝙ imbecillitatis culpa rectã cuſtodire partẽ non
valet.Illũ.n.cui caput tremit,ſi ſuꝑ molle aliquid ſupinũ reclines,non amplius tremet. Ad eundẽ
modum ſiquis ſcribens ſecãsve,aut aliud quippiã factitans tremit,ſi manus ab opere abſtinear,tre
mere iam deſiſtet.Pari modo ſi quis cruribus cum ingreditur,ſit tremens,ſi ingredi deſinet, non
tremet:videas enim non raro robuſtiſſimos iuuenes,vbi maximum aliquod onus humeris impo
ſuerunt,cum progrediuntur, cruribus tremere: vbi progredi deſierunt, aut onus abiecerunt, ſta-
tim à tremendo liberos:quippe cum graue leueq; ad aliquid referantur, fuerit nimirum & onus
adeo magnum,vt etiã fortiſſimo ſit graue. Ac validam quidem virtutem maximum onus vincit:
quæ verò valida non eſt,hanc non maximum modo,ſed etiam paruum ſuperat:ꝙ ſi adhuc ſit in-
firmior, ipſum eius inſitum corpus oneris ritu graue erit.Eoq; fit,vt ſenes omnes,ſi quando ma-
iorum virium opus moliuntur,ſtatim particulis ijs quibus agunt,tremant. Sic etiam qui ad præ-
altum aliquem,præruptumq; accedit locum cruribus tremit: deijcit enim virtutem timor. Non
ſecus etiam ſerpentem qui conſpectum fugiens,tremens redditur.Quid qui formidabilem magi-
ſtratum adit, nonne toto corpore tremit? quem ſi loqui iuſſeris, ne uocem quidem non tremu-

lam edet. Vt igitur animi affectus, vbi debilitatem motrici facultati intulit, tremulos facit; ſic & E
corporis morbi, cum uires labefactant, tremoris ſympeomata inducunt. Ac primum quidẽ maxi.
meq; virtutem lædunt morbi, qui in intemperie cõſiſtunt: quippe cum ſenium quoq; propterea,
ꝙ intẽperies quędã eſt, ad frigidius ſicciusq; conuerſa, tremoris affectibus facile tentetur. Corri-
piunt ijs non minus & ex iuuenibus ij, qui vehementer ſunt refrigerati, & q̃ vino meraco ſe am-
pliter impleuerunt, uel multis cruditatibus laborarunt, uel longo tẽpe cibis repleti, inexercitati,
ocioſiq; oĩno exegerunt: ſunt & qui ex frigida intẽpeſtiue hauſta tremebundi ſunt redditi. Quip-
pe talia omnia frigidam intemperiem creant, non raro quidem in toto corpore, & ipſo neruorũ
principio: interim uerò, in quibuſdam partibus, quę ſcilicet & imbecilliores natura ſunt, & ad no-
xam cæteris magis opportunæ. Iam craſſi glutinoſiq; ſucci, cum virtutis uiã ſic obſtruunt, ut par-
cior influat, tremoris cauſæ fiunt, potiſſimum cum prorſus obſtruxerunt, ac neruorum aliquorũ
partes vllas reſolutas laxasq; reddiderunt: quippe reliquæ fibræ ualenter muſculum intendere
non valent. Vbi tñ humores, qui uirtutis vias per neruos obſtruunt, non penitus ſunt impacti; ſed
concuti & dimoueri, virtute uiolentius ſe ingerente pñt: eiuſmodi motus exiſtunt, quales in para-
lyſi incipiente nonnunquam accidere prius diximus, membro ſcilicet aliqñ exaltato, ſtatimq; de-
cidente. ſi quidem cum excitata collectaq; virtus vehementius ſe inijciens, neruorum obſtructio F
nes amolita fuerit, membrum mouetur: rurſus aũt humoribus in priorem locum confluentibus,
decidit, immotumq́; manet, quoad rurſus ſecundo virtus uniuerſa irruens, humores, qui eius vias
occuparant, diſſipet. Verum de his hactenus abunde. Palpitatio autem dilatatio quædam præter
naturam in particula eſt. Fit aũt in omnibus corporis particulis, in quibus dilatatio diſtentioque
accidere pñt: non.n. profectò os cartilagove unquẽ palpitant, propterea ꝙ dilatari non pñt. Ergo
in cute ſæpe incidit, non nunqua uerò ẽt in ſubiectis illi muſculis: non in poſtremis autem in ven-
triculo, veſica, vtero, inteſtinis, iecinore, liene, & ſepto tranſuerſo: vnoq; uerbo in oĩbus, quæ di-
ſtendi dilatariq; pñt, ita ut tum arterijs, tum cordi ipſi videatur incidere, aliusq; in his præter pul-
ſum motus eſſe. Eſt igitur paſſio hæc neq; voluntariæ uirtutis propria, nec inſtr̃orum ad hãc ſpe-
ctantium, cuiuſmodi ſunt tremor & conuulſio: ſed, ceu modo dictum eſt, omnibus corporibus,
quæ dilatari pñt incidit. Porrò ea ſunt omnia, quæ naturaliter ſunt mollia, ita ut tum dilatationem
ſui tolerare, tum rurſus in ſe ſidere poſſint. Sanè cauſam huius ſymptomatis ab ijs, quæ manifeſtiſ-
ſime apparent, indagari conueniet. nempe palpitationibus ijs, quę in palpebris, ſupercilijs, frõte.
malisq; contingunt. Cernitur.n. in ijs cutis exaltari inflariq; ad eum modũ, quo arterię dilatãtur.
Ergo quod in ijs quęſitũ eſt, utrumne ex ſeſe dilatatæ, una cum dilatatione trahant quod ſe imple G
at, veluti fabrorũ folles: an utrium ritu, cum implentur dilatantur: idem primum definiſſe in palpi-
tantibus quoq; particulis conueniet. Videtur autem qõ gñe quidem ſimilis eſſe ei, quod in arterijs
quæritur, facilitate aũt inuentionis diſſimilis. Neq;.n. ſicut arterijs, quæ ſemper & ſm naturã pul-
ſant, rationabile eſt uim aliq̃ ineſſe innatam, quæ id efficiat, ita ẽt particulis quæ palpitant: quippe
& ſemper ijs ineſſet, & cum ſanæ eſſent pcipue. Qñ itaq; talis uis, neq; ſemper, neq; bene habenti-
bus ineſt, liquet eas ex ſe ipſis non dilatari. At uerò ſi nõ ex ſe, oĩno ab aliqua, q̃ in ipſas influat, ſub
ſtãtia. Porrò hãc unã è duabus eſſe credibile eſt, uel ſuccũ quẽpiã, uel aereã aliq̃ naturam. Ac quò
minus ſuccus ſit, repugnat palpitationis tũ motus, tũ ſolutionis celeritas: ut q̃ & ilico fiat, & ſta-
tim deſinat: Succus aũt nullus aut ita celeriter influit, aut refluit, potiſſimum in ijs q̃ mõ memora-
ui circa faciẽ partibus: vt pote in q̃bus cutis ſuper nuda proniemodũ extendiẽ oſſa. Ita neceſſe eſt
causã, vñ palpitatio exoritur, aereã eſſe ſubſtãtiã. At uerò ſi hęc tũ exigua, tũ ſubtiliũ eſſet partiũ,
facile ꝑ corpus trãſfl̃ueret: Nõ alienũ igiẽ à rõne eſt ſubſtãtiã quãdã craſſarũ partium halituoſam-
que eſſe; & quantitate, ut ad locum in quo conſiſtit, ſemper ſatis magna: Ergo dilatat (ut ueriſimi
le eſt) attolitq́;, ac inflat partẽ, quoad truſa, & compulſa, ad ſui gñis perſpiret ſubſtantiã: ſimili.ſ.
effectu ei, qui, dũ coquuntur ſucci, uiſitur in bullis; niſi ꝙ bullæ hic rumpuntur, palpitãs corpus ob H
firmitudinẽ uõ rumpitur, ſed attolitur, quoad flatus per id extrudatur ac tranſeat; decidit rurſus in
priſtinam ſedẽ, vbi totus vacuatus eſt, & exiuit. Rationabiliter aũt & ijs q̃bus perfrigerata eſt ali-
qua particula palpitationes accidũt. Quippe ꝙ ab ea ſub naturali ipſius ſtatu attenuatũ, omnino-
que per naturalem aĩalis calorẽ confectũ, effluxit, id nunc, ubi ea ꝑ ꝑ frigus reddita eſt imbecilla,
& halituoſius & craſſiorũ partiũ efficitur. Ita nec facile ſicut prius perſpirat, ſed cohibetur à cute,
& tranſitus anguſtia impeditũ in uia tardatur. Quòd ſi ipſa quoq; cutis ſit dẽſata, utiq; duplabitur
ſymptoma.ſ. ad craſſitudinẽ transfluentis ſubſtantię, anguſtia quoq; uiarum accedente: Atque ita
quidẽ in palpitationibus diſtenditur cutis. Simili aũt modo & muſculi, cũ ſimile in ijs excremen-
tũ colligitur, dilatati aliqñ totum membrũ attollũt. Diſtat tñ manifeſtiſſime is motus à motu con-
uulſionis, ꝙ membrum neq; prorſus extendit, neq; inflectit. In palpitationibus.n. membrum, nec
qđ notabile ſit extenditur, nec inflectitur: concutitur autẽ quodãmõ huc atq; illuc, quoad muſcu
lus palpitare ceſſet, ad eũ ſanè modum motu obito, quo ẽt in tremore: eo autem differente, ꝙ per
magna fiat interualla, cum tremor incidat per exigua. Siquidem palpitans muſculus cum ſatis no
tabili magnitudine eſt, dum dilatatur, totum ſępenumero membrũ ſecum attolit; dum contrahi-

tur,

A tur,veluti inanimẽ deorſum ferri permittit,ita ut totus motus ꝑter naturã ſit, non aũt ſicut in tre-
more,miſtus quodãmodo & cõpoſitus. Sanè qualis eſt palpitantiũ membrorũ motus, paucus ſi-
mul,tardusq; & rarus;talis ijs,qui concutientẽ rigorẽ patiuntur,numeroſus, dẽſusq; ac celer inci
dit. Intelligo numeroſũ,ipſo motuũ numero;celerẽ aũt,ipſo motus impetu: denſum,ipſa breui-
tate quietũ.Eſt aũt motus hic non vtiq; ſicut palpitatio,& conuulſio totus ꝑter naturam,ſed alio
mõ,nempe quo tremor. Eſt igitur ipſe quoq; miſtus quodãmodo ex eã quæ præter naturã ſit, &
aĩalis virtute:habetutq; in hoc virtutis pluſquã in tremore. Immo verò (ſi fateri uerum oportet)
motus omnis inſitæ illius eſt virtutis,quam nos excretricem,& expultricem nominare ſolemus,
Quod hanc virtutem ad violenter mouendum ꝓritat,& cogit,id cauſa eſt præter naturam.

De motibus,quæ ſymptomata ſunt ob cauſas,quæ naturam cogunt. CAP. 3.

QVisquis igitur huius virtutis functiones,dum ſanũ integrũq; aĩal eſt,nouit,eſtq; alioq, pru-
dens,huic longiore ſermone opus nõ eſt: qui nec illas nouit,& mentis eſt hebetioris, huic
ſuaſerim,ſiquidẽ ei ueritas oĩno cordi nõ eſt, ab hoc libro abſtineat: ſin ueritatis eſt cupi-
dus,eãq; magnificat,ubi naturaliũ uirtutũ commentarios prius adierit,& ſe affatim in ijs exercue
rit,ad hunc librũ ſe conuertat. Si.n.nihil horum fecerit,nec demõſtrationem eorum,quæ a nobis
B dicentur,intelliget:nec eorum,quæ prius dicta ſunt,ꝙ ſine ulla demonſtratione eſt poſitũ aduer-
tet. Ac mihi quidem ſtatutũ eſt,nullam in hoc opere opinionem refellere. Licet aũt ei qui uolet,
vigeſimoquarto Athenæi libro ꝑlecto,cãs,quas priores eo,tam medici,q̃ philoſophi * de {affectu * περὶ ῥίγους. de rigore.
quem nos concutientem rigorem cũ uenia uocamus.} attulerunt, quàm abſurdæ fuerint intelli-
gere: refellit.n.eos oẽs Athenæus. Licebit ſanè & ipſam Athenæi opinionẽ examinare, q̃ ut ꝓba
bilior ſuperioribus eſt,ita nec ipſa uera eſt. Verum cui ueritas eſt curę,is hæc ſcio, queadmodum
expoſui, facere tentabit. Ego uerò,ueluti cum ijs agam,qui ea,quæ de naturalibus facultatibus
ſcripſimus legerunt,pauca loquar,ſed ſi prius ad memoriam reuocauero,quæ de utero,uentricu-
lo,inteſtinis,ac ueſica in ijs demonſtraui.Siquidem monſtratum eſt,uteros nullo alio modo ad ſę
tum edendũ ſe comparare,q̃ per expultricis facultatis actionem:Quippe,qui tum fœtus grauita-
tem,tũ ſui diſtentionem,nouem menſibus pertulerũt:atq; ita ad unguem toto hoc tempore con
niuente ore fuerũt,ut ne ſtyli quidem mucronem reciperẽt;ij abſoluto in ipſis ſętu,ad eius expul-
ſionem ſe comparant,diuerſa omnino conſtõne affectos. Etenim collum eorũ quod prius ſe con
ſtrinxerat,tñ aperitur,vt fœtui facilis ꝑſtetur exitus: tunicæ aũt,quæ q̃ maxime prius fuerant di-
C ſtentæ,undiq; contrahuntur,ac fœtũ extrudunt,ita ut quã celerrime per uteri ceruicem excidat.
Sanè eadem uirtus,q̃ ſic de fœtu eſt ſolicita,ut nouem menſiũ ſpatio eius ſuſtineat pondus, atque
vt abſolutus tuto emittatur,prouideat;ſi circa tertiũ quartumve,aut aliũ menſem fœtus eſt corru
ptus,ſtatim eũ eijcit,tum quoq; ſimiliter collũ adaperiens,ſicuti,cũ pariendi tp̃s inſtabat,aperuit:
quippe præfinitũ illi claudendi ſe aperiendiq; tp̃s eſt,non certi alicuius tꝑis circuitus, ſed ipſius v-
ſus occaſio. Ad eundem modũ monſtratũ eſt ventriculũ quoq; inferius os ſuũ poſt cibos claude-
rẽ,nihilq; ſinere abire,priusq̃ planè ſit concoctum:ſi tñ eum nihil aliud intermittere actionem co
git,quemadmodum vterum ſętus corruptela:quippe ſimilis affectus ventriculo incidit,vbi cibi in
eo ſunt corrupti:immo verò non raro ſimul ac ſunt deuorati,ſi.ſ.ita uel uitioſi ſint, vel copioſi,ut
eos ferre non poſſit. Atq; idcirco q̃ quidem in ſe fluitant,per uomitiones eijcit, quæ deorſum ver-
gunt,ad exitum,qui illic habetur,detrudit. Sed & citra cibos ventriculi uis ſępe impetum ad vomi
tum capit,aut bili vrgente,aut mala pituita,aut alio quopiã eiuſmodi ſucco,ſanieve infeſtante. Eſt
.n.in quaque aĩalis particula facultas,quæ,quod præter naturam in ipſa eſt collectũ, expellat,ue-
luti in propria de eiuſmodi facultate diſceptatione eſt demonſtratum. Satius nanq; eſt ad ꝑſentis
diſputationis claritatẽ,ea demũ ex huiuſce facultatis operibus retuliſſe, quæ de utero,& ventricu-
D lo ſunt dicta. Quippe qualis eſt cũ euomitur,expultricis in uentre facultatis actio,talis eſt cũ tuſſi-
tur,in pectore & pulmone. Sanè nullum aĩal aut nauſeare,aut uomere,aut tuſſire doctum. Immo
longo ſæpe à natali vſq; ſpatio integra ſanitate fruentia,tam alia cõplura aĩalia, quàm hoĩes,nec
vomitum experti ſunt,nec tuſſim: tñ ubi contriſtans aliqua cauſa, uel os uentris, uel ſpiritus uias
occupauit,ilico & tuſſiunt,& vomunt. Et in uomitu quidem ſic mouetur uentriculus,ſicut in par-
tu uterus. In tuſſi uerò aliter fit motus:neque.n.poteſt pulmo tali motu, quod contriſtat expelle-
re,ſed inuenit ſibi natura aliud remediũ,magna ſolertia:quippe cũ externus aer in aſperas arterias
trahatur,quæ & cartilagineæ duræq; ſunt,nec contrahi circa id,ꝙ continet, poſſint,incitatũ hũc
excogitauit ſpiritus exitum,quam uocant tuſſim. Cuius generis & ſternutatio eſt,ad perſequenda
protrudendaque ea,quæ nares offendunt,inſtituta,quæ ipſæ quoque reſpiratus ſunt uiæ a natura
inuentæ. Quippe expurgat ſpiritus ſibi ipſi uiolenter,& cum impetu delatus uias, nõ aliter quàm
tibias & fiſtulas expurgant harum opifices. Ac qualis quidem mouendi modus ſit, quo hoc fiat,
in progreſſu docebitur. Quod ad rem propoſitam eſt utile,iã accipiamus. Nempe ꝙ eiuſmodi mo
tus naturæ quidem opera ſunt:ſed tamen ꝑꝑ cauſas,quæ naturam moueri ſic cogunt,ſymptoma
tis,quæ præter naturam ſunt, adnumerantur. Atque inteſtinorum quidem,& uteri,& ueſicæ ex-
pultricis facultatis ſimiles motus ſunt,ſiue quid eorũ, quæ ſecundũ naturam, ſiue quæ præter na-

turam

turam ſunt,expellitur:quo minus ſymptomata ab ijs clare diſcreta ſunt. At q̃ in teneſmis, & dy-
ſenterijs,& lienterijs excernuntur,ſymptomata ſunt:veluti (arbitror) & quæ in ſtrangurijs,& in E
vrinæ diarrhœis,ꝙ ſi quis exacte loqui velit,etiam ventris crepitus,& ſtridor,qui tryſmos Græce
dicitur,& ructus,& uentris murmur,aliaque id genus:de quibus etiam proxime dicetur.

De Tuſsis,& ſternutamenti cauſis. *CAP. 4.*

VErum in ventre manifeſtius eſt id,ꝙ in vomitibus cernitur: multiq; hos non naturæ opus,
ſed ſymptomata eſſe dicunt.In tuſſi verò,& ſternutatione,clarius quidem eſt,ꝙ in tuſſi no-
tatur:ſternutatio verò non ſimiliter vr̄ præter naturā eſſe. Cæterum ſunt,non hæc modo,ſed etiā
tuſſis,& vomitus,& diarrhœa,taliaq; oīa ex illo ſymptomatum gñe,in quibus cā aliqua, q̃ præ-
ter naturam ſit,ad tales actiones naturā extimulat.Quanquam mouendi modus nec in omnibus
idem uſitur, nec ab eadē facultate fit,ſed circum ea,q̃ ab utero,inteſtinis, ventre ueſica,ve excer
nuntur,ipſæ particulæ ſe contrahunt,ad eū modum id,ꝙ in ſe continent, extrudentes,quo ma-
nus noſtræ aliquid exprimunt.Facultas aūt quæ motū ijs præſtat,una è quattuor naturalibus eſt.
Verum cum in aſperis arterijs contineatur corpus quoddā cartilagineū,duræq; ſubſtantiæ, ꝙ id-
circo conſtringi circa id,quod intra ſe hēt,non valet: natura ſpiritum cū concitato impetu extra
deferri ſubigit,ac tuſſim mouet,& fit per eadem inſtrā,per quæ magnę & uehementes ſpūs expul
ſiones(quas efflationes nominamus)efficiuntur: ſicut tuſſis nihil ſit aliud, quā uehementiſſima q̃- F
dam efflatio, quo plurimus ſimul celerrimeq; foras actus ſpūs,attrahat, propellatq; ſuo impetu,
quæ uias ſuas obſtruunt,cumq; primo aggreſſu pellere quod offendit non ualet, bis terq; ſe inij-
cere in id non grauatur:fitq; uoti plerunq; compos,vbi.ſ.tū ſpūs ipſe cum vehementia defertur,
tū quæ obſtruunt contumacia ad propellendū non ſunt.talia ſunt quæ nec aquoſæ,nec glutinoſę
ſubſtantiæ ſunt:aquoſa nāq, ꝑꝑ tenuitatem,potius à ſpiritu diſſecantur,q̃ ultra deferuntur:gluti-
noſa pertinaciter arteriæ adhærent.Quoties igitur ſpūs cum eiuſmodi humoribus contendit, om
nino ſæpe uiolenter ſe inijcit,fiuntq; ex eiuſmodi humoribus plurimæ tuſſes,& uehementes, nec
ſine magno nixu.Porrò eos "humores qui in arterijs contumaciter hærent,& qui difficulter reij- A. l. 3. c. 5. G 31. 241. E
ciuntur,magis expediunt ſternutationes;vtpote in quibus maior ēt eſt ſpūs impetus, quā in tuſſi,
cā uerò generationis altera:quippe ꝑꝑ ea,quæ in naſo,non ꝑꝑ ea quę in arteria aſpera offendūt
emittitur in ijs ſpūs uehementer: emittitur aūt cum eo ēt ex prioribus cerebri uentriculis aliqd.
Atq; idcirco tuſſes quidē,caput nihil iuuant:ſternutationes(ſi tñ ex catarrho non fiunt) maximū
remediū capitis halitu repleti ſunt. Nec mirum uno impulſu tū à pulmone,tum à capite ſpiritum
emitti:monſtratū.n.eſt,ubi de his diſſeruimus,caput quidem pectori motus principium tradere;
pectus aūt pulmonem & dilatare & contrahere.Cū igitur quæ in naſo offendunt,perſequi prope G
rat,vtriſq; emittendi ſpiritus uijs ſimul utitur,altera quidem ea,quam ipſum per ſe facit; altera q̃
per neruos,veluti per quædam longa brachia,quæ in pectus deſcendant,quippe per hos id cōtra-
hit:halituoſum aūt ſpūm per colatoria oſſa,ipſum per ſe exturbat. Atq; hæc quidem ſymptoma-
ta,voluntariæ ſunt facultatis.Vomitus aūt q̃ q̃ ad proportionē horū ſe hēt,naturalis facultatis eſt
† Interpretis verba. ſymptoma.Veluti aūt uomitiones nauſeę pręcedunt,ita tuſſim,ꝙ cenchnos Gręce dr̄: † eſt aūt nō
tuſſis,ſed exiguus quidam ad tuſſiendum impetus.‡ Præterea ſicuti non nulli nauſearūt,nec tñ uo-
muerunt,ita non nullis ſymptoma modo dictū incidit,nec tñ tuſſis ꝑꝑ cauſę paruitatem eſt ſecu-
ta:quippe interim ex parua fauciū aſpredine,interim verò ex tenui aliquo, exiguoq; prorſus hu-
more,contingit.Perpetuo.n.ſpūs quicquid illi ſit obſtaculo,reijcere id per tuſſim conatur: eſt aūt
id vel humor aliquis à capite deſcendens,ſicut in catarrhis;uel in aſperis arterijs aliquid collectum
veluti in peripneumonia,& pleuritide,& gibbi iecinoris phlegmone,uel fauciū aſperitatibus.Ex-
tra.n.hæc ſunt ad proportionē eorum,quæ à capite defluunt,q̃ bibentibus, edentibusve nobis in
arterias delabuntur.Eſt & aliud tuſſis genus ex inſtrorum ſpirandi ortum intemperie, ꝙ agnoue-
runt quidem ēt Pneumaticæ ſectę probatiſſimi,quorū eſt & Athenæus. Neceſſitatem tñ, ꝑꝑ quā
ex intemperie tuſſis oriatur,alij eorū oīno ne conati quidē ſunt reddere:alij in ſe ipſum impinge- H
re ſpūm aiunt:alij ēt obſcuriore quā hoc,uerbo uſi,putant ſe aliquid dixiſſe. Sunt aūt non tam,ꝙ
cām ignorarunt,accuſandi,q̃ ꝙ pulchrum theorema,& ſuo ſtudio dignum inuenerunt, laudādi.
Fit igitur ea tuſſis ſpirandi organis perfrigeratis,nihilq; in ea expuitur: nec eſt oīno uiolenta, ſed
adeo parua ac ſine vi,ut eam cohiberi,& gñationem eius uel plurimum, uel omnino prohiberi li
ceat:at uiolentæ tuſſes ſpūs cohibitione non uincuntur.Porrò cuiuſmodi res ſit ſpūs cohibitio,ſę
pe mihi in alijs eſt dictum.Tuſſim aūt ex intēperie non ſolum in præſens fieri ſpūs cohibitio ꝓhi-
bet,ſed ēt eam ſanat:mō ne admodum ſit magna,Augetur nāq; in ſpiritualibus,ſpūs cohibitione,
calor:permeatque ſpiritus uiolenter a pectore preſſus ac compulſus per omnes anguſtos meatus:
quibus utriuſque peractis.æquantur omnia,atque in ſimilitudine temperamenti ueniunt.

*De cauſis Pandiculationis,inæqualitatis,laſsitudinum,horroris,rigoris,tremo-
ris,pruritus,& cæterarum vitioſarum motionum.* *CAP. 5.*

CVr aūt ex inæquali ſpūalium intēperie tuſſiatur(id.n.dixi non admodum commode à Pneu
maticis medicis doceri)ipſe ꝑcurrere tentabo,orſus,ſicuti congruū eſt ijs, qui aliquid cum
demon-

A demonſtratione dicturi ſunt, à rei ſubſtantia. Intemperies igitur aliàs ex nudis prouenit qualitati
bus, ipſis corporibus aut calidioribus, aut frigidioribus, aut ſiccioribus, aut humidioribus redditis,
aut & ex horum coniugatione affectis: interim verò vnà cum diſperſo in ijs, roris ſpecie, aliquo in
temperato. Atque ęqualis quidem intemperies oĩno ſine dolore eſt, veluti indicant & hecticæ fe
bres, & multi frigidi affectus, vbi æqualiter particulas occuparũt: fit.n. talis intemperies ſingulis q
ſic ſunt affecti, uelut acquiſitia quædam natura: nullum.n. corpus offenditur a propria natura, ue-
luti Hippocrates dixit: His quibus mutatur, corrumpiturq; natura, dolores fiunt, non quibus cor-
rupta iam eſt & mutata. Inter.n. ipſum mutandum, & à ſua natura recedendum (quemadmodũ
in priori libro demõſtratum eſt) corpora dolent. Cum igitur in aliquo ſenſibilium corporum in-
temperies inæqualis gignitur, tanta eſt doloris magnitudo, quanta eſt intemperiei. Atque in acu
tiſſimis & uehemẽtiſſimis febribus dolore afficiuntur ſolidę partes, dum a calido, quod p̃ter natu-
ram eſt, mutantur atque alterantur. Præterea incipiẽtibus morbis pleriq; homines priuſquam fe
bricitent, ſentiunt interdum in tota corporis mole inæqualitatem quandam, quæ tamen qualis
ſit, explicare uerbis nequeunt. Ac miramur quidem ſi quis eorum, qui hos libros reuoluerunt ita
fuit fortunatus, ut ipſe ſymptoma hoc nunquam ſenſerit: quippe profundus quidam fit ſenſus in
B tota corporis mole, ceu diſperſæ per eam rei cuiuſdam à natura noſtra alienæ. Id autem ꝙ diſper
ſum eſt, aliq̃n quidem veluti ſub calidum eſſe videtur, aliq̃n mordax citra calorem, aliq̃n vtroque
modo afficiens, aut ſine his leuiter oẽs carnes diſtendens. Atque in oĩbus hmõi ſymptomatis, tũ
inęqualitatem quandam ſentire ſe aiunt, tum pandiculantur, tũ oẽs corporis particulas diſtẽdunt
naturæ quodam inſtinctu: qualem.ſ. dudum diximus, omnibus animalis partibus ad ſalutem, ſta-
tumq; earum conſeruarum à natura datum. Maximè aũt diſtenduntur per ſomnum, cum in car-
ne halituoſum excrementũ ſentiunt: ꝙ & ex confectione nutrimenti, & per ceſſationem ab eiuſ-
modi motibus eſt collectum: atque id uel minimi pueruli ſine doctore faciunt. Verum ad talem
motũ aĩalia impellit ipſa natura, cum perſpiratũ halituoſis excremẽtis molitur. Diuerſum ab hoc
triſtis ſenſus genus eſt, ꝙ in laſſitudinum affectubus ſentitur, ſiue id poſt multos labores, ſiue ſua
ſponte incidat. Ac triplex quidẽ eſt in laſſitudinibus ſenſus, utique putantibus, qui ijs laborãt, vel
conquaſſatum ſibi aliquid, pulſatumq; vel tendi ſibi undequaque corporis molem, vel tanq̃ mul-
ta vlcera in ipſis, quoties mouentur, ſint diſperſa. Ac, cum tendi quidem corporis putatur moles,
ſi citra exercitationẽ id incidit, laſſitudo tenſiua ſpontanea nominatur. Fit autem maxime ex ple
nitudine, quæ corpora, in quibus continetur, diſtendat, nec ab ijs cõtineatur { ſed tranſmittatur. }
C Ac, cum ulceroſo ſenſu afficiuntur, fit quidem & is motis magis, q̃ quieſcẽtibus, niſi ſi admodum
magna laſſitudo eſt. Pungi verò, ceu multas ſpinas habeant infixas, ſe putant, cum a mordaci hu-
more ſymptoma oriatur. Tertia laſſitudo, ſub qua ſe oſtocopo, id eſt oſſiũ dolore laborare dicũt,
ne minimum quidem motum ſuſtinet: ſentiunt tñ, quos ea male habet, manifeſtum calorem una
cum demorſu, & tenſione, vitioſo humore in totam animalis molem ampliter transfuſo. Eorum
verò, qui hac laborant, nemo pandiculari tentat, ut qui omnem motum formident. In reliquis
duabus laſſitudinibus, quarum alteram ulceroſam, alteram tenſiuam nominare ſolent, fit etiã ta-
lis aliquando motus, cum uidelicet uel exiguæ omnino ſunt, uel ex flatuoſis & halituoſis excre-
mentis proueniunt: quippe ſi ulceroſa laſſitudo maior euaſit, ne quidem, qui ea laborant, motum
vllum ſuſtinent, ſed dolorem veluti vlceris per corpus ſentiunt, horrentque. Quòd ſi augetur
ſymptoma, ad horroris affectum propè perueniunt: quippe ſub hoc horrent prius quam etiã mo
ueantur. Vt autem, cum ulceroſus fit ſenſus, quoties mouẽt, horrent, magiſque, ſi vehemen-
tius; ſic horroris affectus, cum in motum agitur, concutientem rigorem efficit: Hæc nanque om-
nia ex mordacibus oriuntur excrementis. Differunt inter ſe, tum excrementorum multitudi-
ne, tum motu: præterea ꝙ excrementorum, alia magis ſint mordentia, alia minus: & quòd cor-
D pus laborantis uel non facile afficiatur, vel facile, uel robuſtum imbecillumve ſit, uel acuti natu-
raliter, hebetisve ſenſus. Nam quod acuti ſenſus eſt & imbecillum, etiam ex leuiſſima cauſa do-
let, contra, quod ualentiſſimum, nec facilis ſenſus eſt, magnam cauſam ad talis ſymptomatis ge-
nerationem requirit. Vtrumne igitur in his ſolis, an etiam in mouendo, ꝙ cauſa eſt, aut non mo-
uendo, præterea quod mouetur, in eo quod vel celerius, vel tardius mouetur, plurima ęſt in ſym-
ptomatis differentia? Ac mihi quidem ſic vr̃, eundemq; hominem ſicuti quieſcentem quidem ſo-
lã inæqualitatem ſentire, ita motum horrere, & exercitatũ rigore concutiente vrgeri. Ideoq;, &
medici ijs, qui ita laborant. experientia docti, conſulunt, ab omni motu abſtineant. Iam aliquos,
q cruditate laborarant, ſcimus cum quieuiſſent, nullo affectos dolore, cũ balneũ fuiſent ingreſſi,
aut in Sole ſtetiſſent, horruiſſe; atq; hoc magis, ſi ſe exercitaſſent. Nam & Sol, & balneum, & exer
citatio, excrementa quæ prius quieuerant, calefaciendo, attenuando, ac in ſpiritum uertendo, ad
motum excitant, quemadmodum & ex animi affectibus ira, † ex quibus & ad motum excitant
excrementa, quæ prius quieuerant, calfaciendo, attenuãdo, ac in ſpiritũ uertendo. Nec mirum cor
pus, cũ excrementa quieſcunt, minus dolere; cũ mouentur, & magnopere angi, & vibrari, & con
cuti, horrens.ſ. ac rigens, & febricitans, quãdo & dura corpora, quæ oculis incidunt, conuiuen-
tibus

† Al. a ſeipſis autẽ ad motum &c dũ calefiunt, attenuantur, & in ſpiritũ uertuntur.

tibus nobis palpebras,& particulam ſub quiete habentibus,uel parum omnino , uel nihil contri- E
ſtant: mouentibus,uix tolerabilẽ afferunt cruciatum. Sed & citra exemplum,ex ipſamet re inue-
nias licet,motã cauſam quam quieſcentem magis eſſe infeſtam: quoties uidelicet agitur per cor-
pora ſenſibilia,ueluti in oculis eſt propoſitum: neq; .n. de ſuccis qui in uenis,& arterijs fluunt , eſt
diſputatio,ſed de ijs,qui in carnibus ſunt,& toto corporis habitu . Quoties igitur aliquid per hæc
violenter agitur,ac ad cutim deſertur,neceſſe eſt,dum carnem cutimq; permeat,oĩa in quæ inci-
dit pungat,ſtimulet,diuidat,ac vulneret. Quod aũt oĩs mordax,& dimota cã, ſiue ea calida, ſiue
frigida ſit,aĩal in horrorem ac rigorẽ ducat,primũ quidem ex talibus intellexiſſe licet. Si ſano cor
pori ſeruentẽ aquam ſubito infundas,aut ignis ſcintillas incutias, ſtatim horrore uexabitur . Iam
eum vlceratę particulæ cauſticum medicamentum imponitur,primũ quidem horrent,deinde ri-
gent,mox etiam febricitant non nulli. Quid ꝙ tertianæ febres,quæ omnium febrium maxime bi-
lioſæ,calideq; ſunt,omniũ maxime horrore infeſtant: quantoq; ſynceriores tertianæ ſunt,tanto
4. Apho. 58. etiam rigor in ijs incidit uehementior? Quin etiam eum,qui ardenti febri laborat, rigor ſuperue-
niens a morbo liberat,Hippocrates ait: quoniam.ſ. bilis,quæ prius in venis errabat, a natura de-
cretorie per carnes ad cutim truditur. Ergo motus eius, delationisq; quæ per ſenſibilia corpora F
agitur,ſimul & ſymptoma,& ſignum,rigor eſt. Quin ẽt ſudant deinde,qui ita obriguerunt,uacua
taque ijs bili,à febre liberantur. Interim verò,ubi non ad cutim,ſed ad interna loca bilis impetum
capeſſit,per vomitiones ſimul & aluum vacuatur: Non raro aũt ſimul intro foraſque eodem die
eſt delata,ita ut & ſudata ſit,& vomita,& deiecta. Quicunq; verò rigorem profligandæ ardentis
febris ſalubrẽ eſſe cãm ꝑꝑ frigus putant (quippe contraria contrariorũ eſſet remedia) oĩno ſal-
luntur. Iam primum.n.ſi id verum eſſet,liceret ipſis rigorẽ excitare, partim quidẽ frigida aqua in
ſperſa,aut affuſa,partim ægro ipſo nudo in frigidum aerem delato,aut in frigidæ aquæ labrum de
miſſo. Deinde ſi per mutationem ad contrarium habitum,ijs qui in ardenti febre obriguerant,ſo-
lutio accidi morbi,debebant poſt rigorem febricitare deſiſtere,quod tamẽ non faciunt: Adeo.n.
cum rigent febricitare non deſinunt,ut ẽt multo grauiore febri poſt rigorem urgeantur, quã an-
te: ſed,poſtq̃ largiter ſudarunt,aut flauam bilem uomuerunt,aut per inteſtinum deiecerunt, tum
febris ceſſat: quippe ex ualentiore bilis motu,vehementiorem accendi febrem eſt rationabile. Ac
ꝙ homines non ſolum ex frigidis cauſis rigore tenentur,ſed ẽt calidis,iam monſtratum eſt . Ve-
rum q̃ ob cauſam,occaſionibus maxime contrarijs,idem ſymptoma ſuccedat,deinceps docebi-
mus: ſed admonentes prius,quæ de expultricis facultate monſtrauimus. Non.n. ea quæ in amplis G
inſtrumentorum capacitatibus ſunt,expellit,ueluti quæ in uentriculo ſunt, & utero , & utraque
veſica,& inteſtinis,& pulmone,& naſo; quæ vero in ipſis corporibus excrementa colliguntur,ne
gligit: ſed ab ijs quoque quotidie quicquid ſuperuacaneum eſt, citra ullam animalis offenſam in-
ſenſibili perſpiratu eijcit: vbi.ſ. lege naturæ animalis functiones adminiſtrantur: Verum ubi mor-
dens aliquid in ijs conſtitit, ac potiſſimum, ꝙ vehementi agatur motu: & angitur , & id expellere
feſtinat,eo modo quo maxime licet ex ipſo membrorum corpore aliquid eijci,ſ. particulis ipſis ſe
ſe contrahentibus,atq; conſtringentibus: mox unaquaque earum partem excrementi, quod in
ſe habet,protrudente. Verum ſi oẽs hoc motu ſimul motas intelligas,concusſionem,uibratumq;
totum corpus comprehendere intelliges,quale id in rigoribus comprehendere cernuntur: Quip
pe neceſſe eſt muſculis omnibus uibratis,articulos quoque cũ ijs vna vibrari: & his ſic agitatis etiã
extenſiones quaſdã,inflexionesq; præter voluntatem incidere: Eſt tñ hic motus diuerſus ab eo,q
in conuulſione palpitationeq; viſitur: In conuulſione namque ſimiliter quidem , non tñ ab eadẽ
ſaltẽ facultate,motus cientur: In palpitatione non ſimiliter,ſed ſicuti prius eſt dictum,nẽpe quod
membrum vnà cum muſculo,qui à flatuoſo diſtenditur ſpiritu,exaltatur: At cum concuſſu rigen
tibus,ceu dudum eſt dictum,mouetur oĩs particula,muſculo ſe ipſum expurgante: in illarum ue-
rõ motu,totus muſculus concuſſus,vibratusq; articulum,in quem inſeritur,vnà ſecum vibrat: Ta H
lis ẽt motus & pectoris muſculis ſub intemperie inæquali accidit; eamq; ob rem leuis quidam tuſ
ſiendi impetus,quem Græci cerchnon vocant,ijs ſuperuenit: concutiuntur.n. muſculi , dum ſtu-
dent ea,quæ contriſtant,à carne ſua per pulmones & arterias expellere. In cęteris autem tuſſibus
vehementer eos pulmoni ſe inijcere eſt demonſtratum,quod.ſ. multum ſimul , & celerem efflatũ
moueant. Iam etiam vehementius huc ſe in ſternutatione incutiunt,cum qui in naſo eſt , ſpiritũ
ſimul vniuerſum expurgare nituntur: Id quod non nulli,qui infirma erant uirtute, cum intellige-
rent,expuendumq; per pectus,& pulmonem aliquid haberẽt,ſternutationem ſibi nares laceſſen
do mouerunt,quò.ſ. quod per tuſſim eijcere non ualuerunt,huius motus violentia educerent. Ve
rum de eiuſmodi tuſſi diligenter prius eſt dictum. Quæ verò ex ſpiritualium inſtrumentorum in-
temperie incidit,ex eodem eſt cum concutientibus rigoribus horroribusque genere ; differt au-
tem,eò,quòd celerior eius ſit ſenſus, nunquam ſcilicet quieſcentibus ſpiritualibus organis: mon-
ſtratum nanque prius eſt,quòd motus,etiam in toto corpore eiuſmodi affectiones maxime pro-
dit. Ac cum humida quidem natura ſint quæ offendunt,violento hoc concuſſu ac vibratu,qui in
tuſſi & concutiente rigore cernitur,ab excretiua facultate truſa,vndique ad loca cedentia ferun-
tur,

A tur, quædā ſupra, quædam in imum ventrem, quædam foras ad cutim, ita vt ſenſibilis eorum va-
cuatio ſit. Cū vero flatuoſa tantū ſine humore ſubſtātia, vel iuſto calidior, vel frigidior per corpus
permeat, vtiq; horrent tunc quoque aliqñ etiam, & cum concuſſu rigent, eadem ex cauſa: nihil ta
men ſenſibile his uel vomitur, vel ſudatur, vel infra deijcitur: vtpote cū aerea ſint quę expultricem
vim laceſſunt. Sic in balneis prǽcalidis, ſi ſubito præſertim, & confeſtim minime præcalfacti ijs ac
ceſſimus, ſtatim horrentes reddimur, æque vt cum frigidum aerem conſertim transferimur; aut ſi
non conſertim, ſaltem ſi diutinam in eo moram facere cogimur, quemadmodum in itinere agen
do accidere aliquādo conſueuit: Eiuſmodi rigoris remedium calfactio eſt, non ſudor, vomitus ve,
aut alui deiecto. Qm̄ aūt (vt dictum eſt) & frigida cauſa, & calida concutientem rigorem creat, ad
calidā quidem, quæ ſcilicet aerea ſit, refrigeratio ſatis pro remedio eſt: eam vero quæ humida eſt,
febris neceſſario comitatur: ſanatio verò eius vacuatio eſt. At frigidæ quę aerea ſit, calfactio reme
dium eſt: ei vero quæ humida eſt, aliqñ ſola concoctio ſufficit, aliquando vacuatio deſideratur: eſt
verò quando hæc ambo competunt. Ac vetus quidem ſermo eſt, "Rigori febrem ſemper ſuccede Lib. 1. de Morbis.
re: nō tñ eſt in totum verus, ēt ſi quis eum commode determinet. Id quod ēt facere par eſt, amice
potius veterū dicta interpretantibus, q̄ maleuole arguentibus. Verumtamen ne ſic quidem verus
B eorum ſermo eſt, nec ſi determinans dixeris; Qui citra externā occaſionē ex corpore noſtro con
cutientes rigores oriuntur, hos febris neceſſario ſequitur. quippe non nobis modo, ſed etiā mul-
tis medicis, qui nos præceſſerunt, iā uiſi cōcutientes rigores ſunt ſine febre, non tñ ita validi, ac qui
legitimas tertianas, aut quartanas p̄cedūt, aut quos ardētes febres finiūt. Solēt ſanè eiuſmodi rigo
res vitioſam ſequi victus rōnem, cū hoīes in deſidia ſe repleuerunt, ac ſæpe à cibo ſe lauarunt. Cū
verò ipſæ ciborū qualitates frigidioris ſæpe ac pituitoſioris tēperamēti ſint, promptiſſime, qui ſic
ſunt affecti, rigoribus qui ægre recalfiant capiūtur. Nihil igitur miri eſt, antiquos medicos nullum
eiuſmodi rigorē uidiſſe, hominibus, qui tunc uiuebant, nihil perinde ac qui nūc uiunt, in ſalubri vi
ctu peccantibus, ſed nec in balneorū vſu tam frequenti. Cæterū (ſicuti dictū mox eſt) huiuſmodi
rigores horridi magis ſunt, q̄ cum uibratu concutientes. Primū enim quod ex uitioſis excremen-
tis ſentimus, inæqualitas eſt, cū uerò acria fuerint, mordicatio, ſecūdo loco horror exiguus, dein-
de maior, poſt magnus ita, ut iā rigoris aliquatenus ſit particeps, deinde rigor ipſe ſolus, qui dimo
ueat, cōcutiatq; particulas. Hic rigor a frigidis ſuccis nunquā creatur. Omnino.n. eiuſmodi ſucci,
præ craſſitudine, ſua concitato motu non mouētur, ꝙ ſi aliqñ attenuantur, rigorem quidem exci-
C tant, non tñ vehementem, neque.n. poteſt eandem recipere tenuitatem attenuata pituita, quam
attenuata recipit flaua bilis. Ac talem quidē rigorem non admodum norunt antiqui medici, qui
aūt in lethalibus incidit febribus hunc norunt. Ait igitur Hippocrates in ſententijs. "Si rigor in fe- 4. Apho. 46. Eet. ord. 3. E
bri non interciſa incidit, ægerque infirmis ſit uiribus, lethale eſt. In talibus.n. rigoribus incipit qui
dē natura perſequi quod offendit, ſed uicta, concidit atque extinguitur, eoque mortale eſt ſym-
ptoma. In quartanis autem miſtus rigor ex calido frigidoque eſt, nigra nanque bilis, frigidus natu
ra ſuccus eſt, ſed cum putredinem quandam ſibi adiunxit, cuius cauſa febrem accendit, tātum poſ
ſidet caloris, quantum ēt putredinis. Ac ꝙ rigores quidem calidis ēt cauſis ſuccedat, indicauimus.
Quòd aūt in talibus quoque omnibus perfrigerantur, ac ſanguine deſtituuntur, maxime quidem
extremæ corporis partes, cum his uerò tum cutis vniuers, tum quæ proxime ſub ea ſunt, & quā
ob cauſam id accidat, deinceps æſtimemus. Eſt igitur ex primis, ac (vt ſic dicam) qui maxime prin
cipalis ſint notæ motibus, ipſa naturalis caloris intro foraſque delatio, multas animi perturbatio-
nes paſſioneſque ſequens. Simul autē cum ipſo ſpiritus quoque, ac ſanguis, alias intro & ad ipſum
principium feruntur, ac contrahuntur, alias foras tendunt, & funduntur. Ipſius nāque animæ ſub
ſtantiam, vel in alio quouis opere definiſſe fortaſſe ſit audacia, in eo uerò quod nunc proponitur,
D non ſolum audacia, ſed ēt ſuperuacuum. Videtur tamen q̄cunque ea fuerit, duorum alterum, vel
primis ad omnē actionem inſtrumentis ſpiritu ſanguineque, præterea calore, tum qui in altero,
tum qui in vtroque eſt, vti, uel in his ipſis eſſe. Licet autē motus eius euidenter contemplari, cum
in alijs multis, tum maxime in ipſius perturbationibus. Timor.n. intro & ad principium, tum ſpi-
ritum tum ſanguinē una cum refrigeratione eorum, quæ in ſummo corpore ſunt, abducit ac con
trahit, ira uerò & foras agit, & fundit, & calefacit, quæ uerò compoſita ex ambobus eſt, quā Græ-
ci agoniam dicunt, inæquales habet motus. Itaque ēt pulſus tum arteriarum, tum cordis ijs, qui ti
ment, minimi ac maxime imbecilli ſunt, iratis contra maximi, & vehementiſsimi. His autem qui
compoſita ex ijs paſſione laborant, inæquales. At in verecundia, primum quidē intro agitur ani
malis potentiæ motus, deinde rurſum foras celeriter uniuerſus, quippe cum uiſi redeat, timor ſit,
non uerecundia. Siquidem uerecundia derepente fit, omnino nihil expectante mali animali fa-
cultate, ſed (ut ſic dicam) præ mollitia & timiditate naturali, cum homine longe meliore uerſari
non ſuſtinente, ſed refugere, & ſi poſsit à conſpectu ſubducere properāte, ideoque ueluti refugiēs
tñ, citra ullam perfrigerationem in profundum recedit, ratione uerò patibilem partem animi, id
eſt quæ terretur & uerecundatur, excitāte, atque adhortante, redit, extrorſumque mouetur ſimil
limo motus modo, atque cum ex frigida lauatione caloris fit repercuſsio. In timore uerò, cum rō
patibilem

patibilē animi partē nec excitet,nec inhortetur,magis magiſq; extinguitur calor, ita vt ēt rigeāt E
eorum nonnulli.Quod aūt in timore ſemel & confertim,id,in triſtitia paulatim patiuntur,diſſidē- A.l.3.f.3.tã c.6.279.h
tibus,ſ.inter ſe paſſionibus ijs non toto gñe,ſed magnitudine & vehementia. Itaq; ēt ex ſubito ti-
more nonnulli iam interierunt,cum.ſ.animulus eorum naturaliter imbecillus vehementi paſſio-
ne detentus,ſemel & confertim extinctus eſt,& ſuffocatus.Quippe extingui eum accidit p̄p affe-
ctus ipſius naturam,ut cuius generatio in refrigerando conſiſtat;ſuffocari aūt,eo ꝙ totus ſanguis
vnà commeet,atq; ad principium deferatur. At ab ira nemo interijt, vtpote nec calore perfrige-
to,nec eius robore ſoluto.Ex gaudio tñ ingenti,nonnulli puſillanimes perierunt,æque atq; ex ti-
†*Velut in ira addēdum ex uetere inter-prete & ex ratione.* more:non.n.vnà cum robore & feruore † mouetur extrorſum aïalis facultas : ſed contra, ſi quid
prius habuit roboris,id nunc remittit et reſoluit:ergo cum plurimum relaxata reſolutaq; extror-
ſum fertur,digeritur. Dolor * aūt cum animū contra cogat moueri, ſimilia maximo timori affert *τον\'α
ſymptomata:quippe ſub eo & color abit,& perfrigerantur,& rigent,tremuntq; ac pulſu ſunt par-
uo,atq; eodē priuantur, demū moriuntur, ſimiliter ijs,qui perterrentur.refugit.n.in his quoq; ad
principium innatus calor,reſoluiturq; pariter,& extinguitur. Cum aūt mortem afferant eiuſmo-
di perturbationes,paſſioneſq;,nihil profecto miri eſt,ſi animi excitēt deliquia.Quo minus ēt mi-
rum eſt,ſi reliqua,quæ animi deliquia ſequuntur,ſymptomata inuehunt,cū cætera,tū excremen-
torum præter voluntàtem exitum.Cæterū pluribus in his morari præſentis occaſionis nō eſt,ſed F
ad propoſitum redeundum.Cum concutiens rigor a calidis & mordentibus ſuccis excitatur, mi-
rū non eſt,ſi refrigerantur oēs externæ partes, aïali uirtute vnà cum ſanguine in fundū cōmeāte.
Sentiunt.n.hoc t̄pe,qui ſic rigent,externarum partium frigus,non earum quæ ſunt in profundo:
quippe cum ſitiant ſenſibiliter eo t̄pe non nulli,tanquam calore ijs in internis ſeruato.Quòd autē
talia rationabiliter rigentibus accidant,licet inde colligi . Si.n.in vna quapiam parte dolor vehe-
mens infixus,tum animi deliquia,tum perfrigerationem infert,mirum nō eſt eum, qui in toto ſit
corpore,etſi non animi deliquia mortemq́ue,certe perfrigerationem efficere.Sunt.n.dolores ri-
gentium,eiuſdem cum cæteris omnibus doloribus,generis:deficiunt aūt ab ijs qui interimūt,ma-
gnitudine & tempore,quippe cum & minores multo ſint,& breuioris t̄pis.Coli nanque ſiue pin-
guis inteſtini dolor,ſæpe duobus continuis diebus torſit: rigor quanto eſt uehementior,tāto bre-
uioris eſt t̄pis.Eſt.n.qui in eo habetur motus,non ei,qui in timore,ſed ei potius qui in verecūdia,
ac frigida lauatione videtur,ſimilis:pugnat.n.virtus ac certat cum ijs,quę offendunt,quoad excuſ-
ſerit profligaueritq; omnia . Ergo tum ex valido eius in ea,quæ offendunt,impetu,tum, ꝙ ubi in
profundo corporis eſt collecta,cum magno calore reuertitur,febrim poſt rigores accendit,mate-
riam.ſ.habens ad magnitudinem eius coadiutricem . Si quando autem certans , prius fatigatur, G
quam quæ infeſtant profligauerit(fit enim hoc vel ob virtutis imbecillitatem,vel cauſæ magnitu-
dinem)neceſſario mors ſequitur,ceu prius eſt dictum.

Summa cauſarum omnium,quæ ſuperioribus capitibus comprehenſa ſunt. CAP. 6.

ERgo,qñ huc in diſputatione peruenimus,imponamus illi finē,non ſolū , quæ iam dicta ſunt
oïa breuibus ſūmis cōplexi,ſed ēt quæ reliqua ſunt adiectis. Tuſſis quidē,ſternutatio, & ſin-
gultus,& rigores,expultricis virtutis validi motus ſunt:pandiculatio,& oſcitatio , eiuſdem quidē
virtutis motus ſunt,ſed mediocres.In horrore verò ēt magis mediocres,quam in prædictis motus
ſunt.Ac multo magis adhuc his mediocres ſunt,quos inæqualitas ciet:ita vt eiuſmodi motus dixe-
ris propemodum motus non eſſe,ſed tantum ſenſus : Cuiuſmodi.ſ.ſenſus in vlceroſa laſſitudine
aduertuntur,atq; hoc ēt magis in pruritu,quippe in quo ſymptomate prurituoſorum excremen-
torum eſt tantum ſenſus,neque.n.aliter ea nominare datur,niſi quis nitroſa ea, & ſalſa , vel ama-
ra,nominare velit,talis namque naturá eorum eſt:licet autem id intelligas,tum per ea quę extrin-
ſecus habentur, veluti vrticam,& ſcillam, & muriam,& mare,aliaq; id genus;nihiloq; minus per H
ea,quæ in ipſo ſunt corpore : Quippe illotos,& ſordidos,& qui cruditate laborant , & qui nutri-
menta mali ſucci comedūt,hos pruritus exercet: multoq; magis ſcabioſos & leproſos,propterea
quòd in his affectibus & copioſior , & craſſior eſt vitioſus ſuccus : quo utique & diutius & magis
ſcalpunt,quàm vlli alij,qui citra talem affectum pruriunt:nec tamen iuuantur , nec ſi ſeipſos im-
modice ſcalpēdo excorient,propterea nimirum,ꝙ eiuſmodi ſuccus infixus in ijs manet,ac (ut ſic
dicam)cuti impactus hæret:non.n.adeo exiguus & tenuis eſt,ſicut in illotis,aut ſorde affectis, ſed
plurimus & craſſus,interim verò & glutinoſus. Omnia igitur eiuſmodi ſymptomata a uitioſo ſuc-
co proueniunt. Diſſident inter ſe,cauſæ tum qualitate,tum magnitudine,itemq́ue quiete & mo-
tu : Quippe tenuis, ſalſus,immotusq́ue ſuccus,in ijs eſt,qui pruriunt : Paucus,tenuis, mordens ,
& immotus,in vlceroſis affectibus: Multus,´ ſalſus,craſſus,& immotus, in lepris & ſcabie : Pau- A.l.4.f.12.a
cus,tenuis,& mordax,cum exiguo motu,in horroribus: Quòd ſi vel vehementius moueatur,vel c.6.41.g.b
copioſior mordacior´ ve ſi,concutientem rigorem infert , non horrorem : maximum quidem ,
qui plurimus eſt , & mordaciſſimus , & vehementiſſime motus : minimum vero qui propter v-
num aliquid horum,mediocriter auctum, ex horrore in rigorem tranſire facit . Sanè complures
aliæ inter maximum,minimumq́ue rigorem differentiæ ſunt,exceſſu & defectu inter ſe diſſiden-

A tes: propterea ꝙ cã magis minusve moueatur, itemq; ꝙ magis minusve ſit mordens, ad hæc ꝙ in
cauſæ quãtitate ſit diuerſitas: his amplius ꝙ cauſa, quæ rigorem facit, vel oĩbus prædictis differen
tijs, vel aliquibus, vel aliqua ſit adaucta. Atque hæc quidem oĩa ſymptomata, cauſa circa cutim, &
quæ ſub ea ſunt carnes acerũata, incidere conſueuerunt. Tuſſes autem & ſternutationes & ſingul
tus, alibi: illæ quidem, in pulmone & faucibus ſubſiſtente cauſa: hæ vero, in naſo: ſingultus, cum
in ventriculo, & † gula ſubſiſtit. Commune itẽ oĩbus iam dictis eſt, ꝙ expultrix uis ad vehementio
res motus ſe concitat, † ad ea quæ contriſtant (ſicut prædiximus) perſequenda: præterea cum cę-
tera, quæ ad generationem eorum ſpectant: tum ꝙ ſternutatio ex accidenti aliquando, humorũ,
qui in pulmone colliguntur, remedium eſt, q̃ q̃ eorum cauſa nõ fiat. Ad eundem modum ea quæ
in ventre, & gula ſingultus excitant, ſternutationes ex accidenti purgant, itaque fiunt ſingultuũ
remedia: quippe abdominis muſculis intenti applicitiq; ventrem vna contrudunt, ita vt violen-
tiorem impetum faciat in ipſas affligentes cauſas, quas conatur expellere. Ac dixi ferme omnia,
tum actionum, tum facultatum animalium, vnà cum cauſis quæ ipſa gignunt, ſymptomata. Ve-
rum in primo libro nullius, quòd naturalibus actionibus, facultatibusque ſuperueniunt, ſympto-
matis mentionem feci: in ſecundo hoc ex diſputationis conſortio, de illis quoque pauca locuti ſu
B mus, verum abſolutam & propriam de ijs diceptationem, in libro, qui hunc ſequetur faciemus.

De Symptomatum cauſis, quæ exiſtunt in principe animali functione. CAP. 7.

NVnc quò omnia, quæ animalibus facultatibus ſuperueniunt ſymptomata, duobus his libris
ſint abſoluta, ea, quæ rectrices actiones comitantur, ſymptomata dicemus. Sũt igitur in his
tria prima ſymptomatum genera, Vnum, actionis amiſſio: alterum, actionis læſio: tertium, eius in
alteram ſpeciem mutatio. Et amiſſio quidem in ſtoliditate & obliuione: viſum nanque non raro
eſt, morbos, vbi in abſceſſum aliquem abierunt, ſtultitiam obliuionemve intuliſſe. Vidimus enim
quoſdam, qui & literas, & artem omnino fuerant obliti, immo nec propria nomina meminerãt,
cuiuſmodi aliquid Athenis in peſte accidiſſe memorat Thucydides: quoſdam enim ex ijs qui eua-
ſerant, & ſeipſos, & ſuos ignorauiſſe. Iam uiſi ſunt & propter extremum ſenium non nulli ſimili
bus ſymptomatis tentari. Ex quo manifeſtum fit, & fatuitatem, & obliuionem, ex refrigeratione
creari. Quin ẽt medicamenta, quæ eiuſmodi ſymptomata inducunt, frigida viribus ſunt. † Ac ta-
lia quidem ſymptomata ipſum cerebri corpus perfrigeratum eſſe docent, ſicut apoplexiæ, & epi-
lepſiæ ex pituitoſi ſucci multitudine, in ipſius cerebri ventriculis collecta, gigni videntur. Eoque
fit, vt ſubitanea ſit earũ tam generatio, quàm diſcuſſio, quod accidere in corporũ intemperie nul
C lo modo põt. At mediocres tum rationis, tum memoriæ noxæ, quaſique torpores, ex minore re-
frigeratione incidunt, veluti aut ex medicamento aliquo refrigerante in corpus aſſumpto, aut ca-
piti impoſito, aut etiã frigido ſucco in cerebro collecto. Iam deliria omnia, tum praui motus re-
gentis facultatis ſunt, tum vel ex uitioſis contracta ſuccis, vel eorum quæ ſunt in cerebro intempe
rie. Nominantur aũt ex his, quæ quidem cum febri ſunt, phrenitides, quæ ſine febri ſunt, inſaniæ,
græce maniæ. Ac reliqua quidem deliria ex mordentibus, & calidis oriuntur ſuccis, qualis maxi-
mè flaua eſt bilis, ſæpe etiam ex calidiore cerebri intemperie. Sola vero illa quæ melancholica no
cantur, frigidũ ſuccũ pro cauſa habent. Quippe phrenitis nõ ſimpliciter ex calidis ortũ habet ſuc-
cis, † ſed hoc addito, qđ ẽt phlegmonen in cerebro, & eius inuolucris excitat. In reliquis uero fe-
bribus deliria fiũt, eiuſmodi ſucco in cerebro exuberante. In ijs uero, quæ in acutiſſimarũ febrium
ſummo incremento incidũt, uapor aliquis mordens ac calidus ad cerebrũ aſcendit. Melancholica
uerò deliria, multarum ſunt ſpecierum, ex corruptis ſcilicet ſpeciatim imaginationibus. Vnum tñ
illud, quod ab Hippocrate perhibetur, omnibus cõmune eſſe uidetur. ¶ Si timor & mœſtitia mul-
to tẽpore durant, melancholicum eiuſmodi ſymptoma eſt. Sunt enim oẽs ſine cauſa mœſti, nec
ſi roges quamobrem mœreant, reddere cauſam poſſunt. Timent aũt eorum non nulli tum mor-
D tem, tum alia, quæ minimè ſunt timenda. Non deſunt & qui mori vehementer expetant. Cæte-
rum, quòd ex atra bili, cum principium rationalis animæ occupauit, timor, mœrorque, ac mor-
rum, quòd ex atra bili, cum principium rationalis animæ occupauit, timor, mœrorque, ac mor-
tis expectatio accidant, nihil mirum, ſiquidem etiam eorum, quæ extra corpus ſunt, nihil
videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cum tenebræ rationalis ani-
mæ parti ſunt circunfuſæ, neceſſe eſt hominem timere, ut qui ſemper unà cum
corpore ſuo timoris cauſam circunferat. Quod enim nobis extrinſecus
fit, altiſſimis tenebris circundatum nobis aerem ad tempus ali-
quod occupantibus, id melancholię morbo laborantibus, ab
interno, & ipſo corpore contingit, ſcilicet uel ipſa ni-
gra bili cerebrum occupante, uel aliqua me-
lancholici halitus exhalatione, ueluti
in morbo, quem flatuoſum,
& hypochondria-
cum uocant.

† Græce κατὰ τὸν στόμαχον, id eſt ore ventriculi. etenim os vẽtriculi a Medicis, & oĩbus hominibus eſſe appellatũ ſtomachũ docet Gal. 3. de loc. aff. c. 7. in gula vero fieri ſingultũ rõni conſentaneũ nõ eſt: Imo vere antiquus interpres loco gula, os vẽtriculi interpretatus eſt: Nec obſtat quod 7. Apho. 3. videatur Gal. ſtatuere eẽt ex Gula fieri ſingultũ quoniã & ibi, niſi pro ſtomacho os vẽtriculi exponamus, nec dicẽdi modus rectus ſeruabitur, nec verum erit, ut plurimũ in gula fieri ſingultum cũ qui id tuentur, rarò tamẽ fieri aſſerant

† Ad ea quæ contriſtãt perſequenda, ſicut ſuperius diximus, tũ ẽt cætera &c.

† Al. ex cod. græc. Ac talia quidẽ ſymptomata ipſũ cerebri corpus ꝑfrigeratũ eſſe docẽt, ſicut apoplexia: ac epilepſia ex pituitoſi &c.

† Græce ita legitur ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἐργάζεσθαι κατά τι τῶν ἐγκεφάλων καὶ τὰς μήνιγγας. Sic vero antiquus interpres, ſed ẽt hi qñ apoſtema in cerebri ſubſtantia, vel in eius panniculis generatur. 6. Aph. 23. Ea. ord. 48. c

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS
LIBER TERTIVS.

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Cauſæ Symptomatum functionis naturalis,mutationisque excrementorum & qualitatum , declarantur.

De Symptomatum cauſis, quæ ſunt in concoctrice facultate. CAP. I.

QVæ vero in naturalibus functionibus,facultatibusq; ſymptomata fiunt, eandem,
quã ea,quæ in animalibus actionibus incidunt,inuentionis rõnem habent.Pręſti F
tent tamen fortaſſis, in horum quoque ſpẽbus exercitatos eſſe , quemadmodum
ẽt in ijs,quæ aĩalium ſunt actionum,ſumus exercitati. Ergo omnium,q̃ virtutib.
nocent,inueniendarum cauſarum caput eſt,modi,quo per ſanitatem operaban-
tur,cognitio.Si.n.atterendo concoqueret cibos ventriculus,cum attritio eius eſ-
ſet impedita,concoctionis ſymptomata exiſterent, ſ. cum prorſus non attereret , vt prorſus non
concoqueret,cum vitioſe attereret,ut vitioſè cibos coqueret. Eadem rõ,ſi putreſaciendo conco
queret,cum non putreſaceret,non concoqueret.At ſi veluti nos demonſtrauimus,ipſa cõcoctio
alteratio in qualitate eſt(fit aũt à ventriculo cibum ſibi aſſimilante)palã eſt, ſruſtrationem in alte-
ratione,concoctionis ſymptoma fore. Ac,ſi quidẽ nulla oĩno alteratio ſit,ſymptoma id apepſia,
ſiue cruditas nominatur ad eum modum, quo in animi functionibus immobilitas & inſenſibili-
tas,ſignificantibus.ſ.his vocibus actionis in primate animę particula amiſſionem, ac priuationẽ.
Sin alteratur,non tamen ſicut oportet,cruditas quidem ſiue apepſia id quoque appellatur, ſignifi
catur tamen non itaque ſicut prius priuatio,ſed deprauatio duntaxat.Cum aũt ſit deprauatio du-
plex,vel ꝙ tarde & nondum conuenientem mutationem cibus ſuſcipiat,vel ꝙ corrumpatur om-
nino,ita ut naturalem gratiã prorſus recipere nequeat, priorem quidem bradypepſian, i. tardam G
concoctionem nominant:ſecunda nomen proprium non inuenit. Ac tot quidem concoctionis
ſunt noxæ.Cauſa uero earum cõis quidem eſt,alteratricis facultatiſ fruſtratio. Ea diuiditur in ſpe
cies,& genera.Ac prima quidem duo genera fruſtrationis ſunt,alterum ex facultate ipſa lęſa, alte
rum ab externo quopiã errore prouenens. Diuiditur rurſus horũ vtrunque, virtutis quidẽ lęſio
bifariam,aut.n.ſubſtãtiæ ſuæ incidit culpa,aut morbi alicuius inſtr̃alis: Externus error triplex eſt,
alius in excrementis,quæ in uentre habẽtur,alius in cibis,alius in tp̃e ſomni.Verum quæ in facul-
tatis ſubſtantia noxæ incidunt,intemperies quædam ſunt actiuarum qualitatum,quæ uero ab in-
ſtrumentalibus oriuntur morbis,eæ in ijs,quæ eryſipelata grę̃ce uocantur,& œdematis,& phleg
monis,& ſcirrhis,& abſceſſibus,& carbunculis , & alijs circa uẽtrem id genus partim ſimplicibus,
partim compoſitis morbis,conſiſtunt. Ac horum quidem omnium occaſione,venter male cõco-
quit,ipſa.ſ.facultate eius concoctrice lęſa,in temperamenti quidem uitijs, propria eius ſubſtantia
labefactata,in cæteris morbis,qui tantum ſunt inſtr̃ales,duntaxat impedita, qui uerò ex intempe
rie ſimul & inſtr̃ali morbo compoſiti affectus ſunt, vtroque modo ſunt noxij. Atq; omnibus his
occaſionibus venter male cõcoquit,ẽt ſi in nullo alio eorum,quæ extrinſecus ſunt,peccetur. Rur
ſus ventrę ipſo minime affecto,non concoquit aĩal, vel propter cibi ac potionis immodicam co-
piam,vel ꝑꝑ qualitatem alienam,vel ꝑꝑ intempeſtiuitatem,uel incongruum ordinem , vel vi-
tioſum excrementum,vel ſomnum exiguum. Verum quæ à vitioſis ciborum qualitatibus & ex- H
crementis, quæ in uentre habentur,conſiſtunt,cum corruptione ſunt incocta, ſicut interim
quæ parum conuenienti ordine,& intempeſtiue ſunt ſumpta. Dico autem parum conueniẽtem
ordinem, ſi mala,v. g.& punica primo loco ſumantur,olera ex oleo & garo ultimo loco: Intẽpe-
ſtiuitatem vero,ſi mane antequam prior cibus deſcenderit,vel paulo ante exercitationem , pran-
deatur. Porrò corruptelæ quę quidem nidoroſę ſunt,ex calidioribus,magiſque bilioſis veniũt ci-
bis:acidę uero,ex ijs qui frigidiores natura ſunt,magiſque pituitoſi. Similiter aũt & in excremen
tis fit. acidas quidem creant quę pituitoſa ſunt & frigida,nidoroſa quę calida & bilioſa. Etiam ipſe
uenter,ſub frigidioribus quidem morbis acidas,ſub calidioribus nidoroſas mutationes facit. Tar-
ditatem uerò concoctionis efficiunt ea,quæ ægrè quidem corrumpuntur; cæterum plus ualent,
quàm uirtus aut ſomnus.Vbi autem citra corruptelam,concoctionis omnino eſt priuatio,ſcire li
cet eo caſu prorſus ſuperatũ eſſe ventrem,uel ab immodica multitudine , ut ad uirtutis imbecilli-
tatẽ,uel a ualido frigore: adeo.n.in tali ſtatu uenter non concoquit,ut ẽt concoquere prorſus nõ
tentet.Ergo hæc tibi eius quoq; cruditatis,q̃ in uaſis ſanguinis accidit, exempla ſunto. Siquidem
hanc

A.l.4 f..te. l.c.l.4116.

A hanc quoq; ad eoſdem modos reduces, ſicuti ad hanc ẽt eam quæ in tertia eſt concoctione: quam totius habitus nutritio ſequitur: ſ. eandem proportionem habente alimẽto quod ex uentre in venas digeritur, & quod ex uenis ad carnes digeritur, q̃ hñt ad ventriculum, quæ comeduntur & bibuntur. Hęc igitur oĩa nobis indicauit concoctionis modus præcognitus. Scientes. n. ꝙ quatuor elementorum certa quędam temperies, quæ proprietatem corporis ventriculi efficit, mutationis ciborum eſt cauſa, tum ꝙ plurimam in id vim, calidum elementum cõfert: veluti manu, ad cauſarum in cruditatibus inuentionem ducti ſumus. Eſt porrò non in cruditatibus modo, ſed ẽt in omni ſymptomatum genere, aliud actionis veluti amiſſio, ſeu priuatio, ſeu q̃uocunque aliter id nominare libet: aliud inchoata deficienſq; actio: aliud praua & errans. Atq; in ventre quidem, ceu mox eſt dictum, priuatio actionis eſt, cum cibi ne vel minimam quidem mutationem accipiũt: deficiẽs aũt, in tarditate concoctionis conſiſtit: ſicuti praua & errans, in corruptelis. In uenis aũt priuatio actionis eſt, cum ſucci omnino ſunt crudi: deficiens actio, cum ſemicocti: praua, cum uitioſi. Ad eundem modum in tota quoq; animalis molẽ, quæ velut priuatio eſt, in crudis iſthic conſiſtis ſuccis, quæ tanquam deficiens eſt functio, in ſemicoctis: ſicut praua, in uitioſis hoc loci ſuccis. Porrò ex iſs vitioſis ſuccis, eryſipelata, cancri, gangrænęq; naſcuntur, præterea phagedenæ, carbunculi, B vlcera ſerpentia, aliaq; eiuſmodi. In nutriendi aũt actione, priuatio quidem actionis, in atrophia eſt: deficiens verò nutritio, in gracilitate: vitioſa, in leucis, & elephantiaſi cernitur. Cauſæ omniũ, quæ prædicta ſunt ſymptomatum, eædem genere ſunt, cum iſs quæ ſupra de uentre ſunt dictæ: quædam. ſ. in uirtutis imbecillitatem, quædam in nutrimẽti uitium: tertiæ in uitæ rationem, & ea, quæ extrinſecus animali incidũt, reductæ. Ad eundẽ quoque modum uirtutis imbecillitates, quæ quidem propriæ ſunt ſimiliarium, intemperiem, quæ non propriæ, inſtrũales ſequuntur morbos. Vitia verò nutrimenti, in abundantiam & qualitatem diducuntur. Non ſecus arbitror, & vitæ rõnum, & eorum quæ extrinſecus appropinquant, errores, in ordinem uitiatum & intempeſtiuitatem quandam diuiduntur. Voco rõnem vitæ, equitationem, piſcationem, uenerem, balneas, ambulationes, nauigationes, venationes, oĩa denique, ĩ quibus aliquid corpore agimus. Oportet aũt medicum non ſolum ſymptomatum agnoſcendorũ facultatem habere, ac generationis eorũ inueniendæ peritum eſſe, ſed ẽt modi, quo generentur, qui inter effectricium cãrum dñas numeratur. Neq;. n. illud tñ ſciſſe, an venter omnino non concoxit, par eſt, niſi ẽt norit quamobrẽ id acciderit, vtrumne propter nimiam concoquentis facultatis imbecillitatem, an copiam aliquam immodicam, an peſſimam aliquam ciborum qualitatem. Quippe ſymptoma, ꝙ ex cibis oritur, ex facili corrigitur, quod aũt ex vltimo uirtutis incidit collapſu, in lienteriam, aut tympanitem hydropa finitur. C In venis quoque ſimili rõne, non ſolum ſanguinis fruſtrationem æſtimare conueniet, ſed ẽt qua ex cauſa ea contingat: vtrumne ex ſanguificæ uirtutis imbecillitate (nõ. n. incommode ita nominem) an ex multitudine ſuccorũ crudorum, frigidorumque, qui à ventriculo digeruntur: quippe hoc facilis ſanationis eſt, illud in hydropem terminatur. Ad eundem mòdum in carne: Ex crudis nanq; humoribus, qui a morbis immodice ſe ſatiant, flatuoſi, ac toto corporis habitu tumidi redduntur: Ex imbecillitate verò virium, qui anaſarca uocantur, hyderi exiſtũt: Atque omnes

A l.3.f.11.e. 8.c.1.338.d quidem magnæ intẽperies uirtutẽ deijciunt. verum quæ ex frigido ſuperante cõſtant, frigidos affectus excitare ſunt idoneæ, quæ verò ex calido, contrarios: eodem aũt modo, & in reliqua oppoſitione, coniugationeque intellige. In omnibus vero (ceu dictum eſt) cõis eſt à naturali ſtatu maxima mutatio. mediocres. n. & conſuetos cibos, nihil in rotum effeciſſe, maximam ventris intemperiem prodit; Verũ ſi propter exuperantem calorem tale quid accidat, protinus ẽt corrumpuntur cibi; generatim quidem corruptela quadam, quæ ad nidoroſum inclinet: ſpeciatim verò pro ſua quòdq; natura. Quippe alia cum corrũpuntur, tanquam virus, alia tanquam lutum, alia crudos piſces, aut indicibilem alienãq; putredinem olent: nullum. n. edibilium vehementer calefactum, durare imputre poteſt. D Protinus aũt ſitiunt quoq;, immodice, qui ita ſunt effecti, ſebricitantq; interdum tenui paruaq; hectica ſebri. Sin ex frigore immodico perdatur oĩno ciborũ concoctio, nec ſiti, nec ſebri affliguntur, & ciborum ipſorum qualitates, ſiue ructare uelint, ſiue vomere, planẽ ſeruant. Quòd ſi exigua quæpiam circa concoctionem eorum ſit actio, tum ciborum natura vel medij temperamenti, vel frigidioris, acidi ructus fiũt: ſin calidiore temperie ſint, aut etiam natura flatuoſi, ventriculus halituoſo impletur ſpiritu. Ac in eiuſmodi quidem intemperie breui perduci poteſt ventriculus: in humiditate vero, & ſiccitate adeo intemperatus uenter eſſe, vt actionem amittat, non poteſt ſine prolixo temporis ſpatio: debetque præceſſiſſe humiditatem quidẽ hydrops, ſiccitatem vel ſenium, vel maraſmus. Verum tales diſtinxiſſe differentias, alterius eſt operis.

De cauſis ſymptomatum retentricis, expultricis, & attractricis facultatis, eorumq́; quæ in nutricatione, ac in ſingulis excrementorum generibus contingunt. CAP. 2.

MOdo aũt ad retentricem veniendum eſt vim. Eſt. n. in hac quoq; prima ſymptomatum dña triplex: ea videlicet uel omnino cibos non complectente, vel diminute, vel vitioſe. Ac cum vel prorſus non complectitur, vel debiliter, flatulentiæ, & fluctuationes cum ſonitu, græce clydones dicti, ſuccedunt: flatulentiæ quidem, vbi & cibi flatuoſi ſunt, & ventriculus non admo-

dum frigidus,fluctuationes cũ ſonitu,cũ uel nihil in eo continetur,quod uerti in flatum poſſit,uel E
ualenter ſit perfrigeratus;quippe talis affectus nullum gignit halitum.Conſtat autem citra potio
nem non poſſe fieri in uentre ſonoras fluctuationes.Porrò ꝙ infirmus ad ultimum uenter ſit, in
cauſa morbus eſt, alius ut ſimilaris eſt particulæ,alius ut inſtrumentalis . De prauis autem in eo
motibus,ꝙ uel tremulẽti ſint,uel palpitantes,uel tanq̃ cũ cõcuſſione,uel conuulſiui , dictũ ſupra
eſt in ſymptomatum differentijs;qualis uero dictorum quiſq; ſit motuum,tum quæ cuiuſque eo-
rum cauſa,proximo huius operis libro eſt indicatum.Nunc tantulum ẽt adijciendum eſt,quod tã
expultricis,q̃ retentricis uirtutis,tum morbi,tũ ſymptomata miſcentur . Verbi gratia, uentriculi
motus,qui ueluti conuulſiuus eſt,in ſingultiendo accidit,cõuulſio quidem in totum non eſt (ut
potè,quæ in ſolis accidit muſculis,uentriculus autem nec ipſe muſculus eſt,nec eius os) ſed uelu-
ti conuulſio quædam,ambarum uirtutum commune ſymptoma eſt,retentricis quidem,ꝙ uenter
cum ſingultit,praue & non naturaliter cibos cõplectitur,expultricis,ꝓpea ꝙ primo eius eſt ipſe
motus prauus,dum.ſ.cupit,quod contriſtat reijcere.Sanè non idem eſt uomentibus atq; ſingul-
tientibus,propterea.ſ.quod non idem affectus,quippe in uomitionibus, ea,quæ in capacitate ſunt
uentris,reijciuntur in ſingultu,quæ in ipſo ventris ſunt corpore,ſimili.ſ.tum affectu tũ motu, qua
lem in ijs,qui ex intemperie tuſſiunt,monſtrauimus;omnibus nimirum uentriculi partibus,quod F
ſe contriſtat,expellentibus.Proinde eiuſmodi ſymptoma tum ijs, quibus ventriculus perfrigera-
tus eſt,tum qui piperis,alteriusve perinde calidi medicamenti multum & ſemel liberaliter ſump-
ſerunt,deinde ſuper id calidam potionem biberunt,incidit.Quibus utique magis etiam ſingulti-
re contingit,ubi piper ad ſubtiliſſimum puluerem eſt redactum ; quippe eiuſmodi piper altius in
ipſum ventriculi corpus inſeritur.Ad eundem modum & cæteris omnibus refrigerantibus, cale-
facientibusque,quæ in corpus ipſum ventriculi deſcendunt,ſingultus ſuperuenit.Eſtque is ſingul
tus primum expultricis virtutis motus quidẽ nõ legitimus: ſecundo loco retentiuæ, ac cõplecten
tis.Pari modo nauſea quoque,& uomitus expultricis facultatis praui motus ſũt, ad ea,quæ os uẽ
tris contriſtant,q̃ citiſſime per ſtomachum vacuanda.Simile huic ſymptoma eſt, & ꝙ in lienterijs,
ſiue inteſtinorum lęuitate apparet:cũ venter ab obliquo,ꝙ morſu pondereve contriſtet, uexatus,
eijcere id ſtatim cupit.Cum autem duo eius ſint ora,ſupernum quidem in gula,infernum in pylo
ro,ad utrum horum uergit ꝙ offendit,eo abutitur ad expulſionem: ꝙ ſi toti illi talis affectus aliqñ
contingit,ẽt utroque ore ſimul utitur,ueluti in vocatis cholèris. Reliqua verò,quartaq; eius facul
tas,nẽpe tractrix,triplici genere ſymptomatũ & ipſa tentatur, Vel cibos trahere in totum non ua
lens,uocaturq; id ſymptoma,ſtomachi paralyſis,vel ægre trahens,quo tꝑe relaxari quidem inci- G
pit,relaxatus tñ adhuc non eſt:tertiũ præter hęc eſt,ubi aliquid praue & non rite trahit.Praui aũt
& non legitimi motus ſępe iam dicti ſunt,non ſecus aũt & affectus , quorum occaſione incidunt.
Sanè accidit aliqñ,ut ẽt carnoſum aliquid (qualia ſępe foris uidemus) in ſtomacho naſcatur,quod
uel oĩno ciborum uiam obſtruat,uel aliquatenus impediat. Vocantur aũt eiuſmodi morbi inſtru
mentales.Et prodiuum de ijs eſt in libro de morborum differentijs.Ac uenter quidem cum ꝓ na-
turæ lege ſe habet,trahit ad ſe ſuperne per ſtomachum,deorſum uero excernit,cum præter natu-
ram eſt affectus,ẽt ab inferioribus aliquid capit, nam & clyſteris aliquid nonnullis in uentrem ſu-
bijt,ita ut uomerent;prætereaˮ ſtercus in lethalibus ileis : Satius.n.eſt exiſtimemus eum in eiuſ-
modi affectibus non trahere,ſed quod ab inteſtinis uiolenter retrudentibus aſcendit,duntaxat re-
cipere:quippe in inteſtinis(iam.n.de ijs agere tempeſtiuum eſt)complexio comprehenſioque eſt,
ceu alibi eſt monſtratum,qua uaſa,nutrimẽtum ad inferiorem ſuum exitum propellunt.In q̃buſ-
dam tamen affectibus cũ conſtringendi complectendiq; motus inſerne incipit,ea, quæ in ijs con-
tinentur,ſurſum feruntur. Qua rõne accꝫquoq; ſuccus quiſpiam,qui ad ſedem aliqñ fuerat dela-
tus,ac vel in foro,vel alio quopiam loco uerſatis,aut negocio aliquo quod deſerere non licuit di-
ſtrictis,uiolenter retentus rurſum eſt ſurſum ductus,ventremq; momordit , ac caput uaporando H
impleuit : Principio quidem motus ab aĩali organo ſphinctere {.i.muſculo ad imum inteſtinum}
accepto.ab hinc verò unoquoq; inteſtino retro id à ſe ad ſupra ſe poſitum trudente , ſimili modo
ac prius in pręceps trudebat. Ad eundem uerò modum crepitus quoque deſcendere prohibitus ,
interim reuertitur.Ergo mirum non eſt,clyſmatis quoq; aliquid,& ſtercoris, ex tam uiolenta in-
teſtinorum conſtrictione ad ventrem aliqñ præter naturam reuocari,deinde ad exitum propera-
re . Cæteri uero eorũ motus ex genere quidem motuum ſm naturã ſunt,verum uel diminuti, vel
alieni,atque idcirco ẽt ſymptomata.Accipiendi verò ſunt,ad eorum,qui de uentre ſunt dicti,pro-
portionem:Pari modo & motus eorum priuatio ipſa,non leuiſſimum ſymptoma, ex quali cã gi-
gni ẽt & ileos qñque põt.Iam tumores,qui præter naturam ſunt , aliqñ deſcendere excrementa
omnino prohibebunt,aliqñ ſub iuſta menſura,ſicut durum etiam ſtercus in aliquod inteſtinorum
volumen impactum,quod ſupra eſt,deorſum ferri aliquando uetabit.Ac ſeruatur quoque ad ea ,
quæ de ventre ſunt dicta,proportio,omnibus.ſ.ſymptomatis,uel ex intemperie,uel propterˮ col
lectiones aliquas non naturales,vel ob ipſa , quæ continentur excrementa , factis : Itaque. ſatius
eſt in his non amplius morari , ſed ad aliud ſymptomatum genus tranſire . Eſt igitur naturale
quoddam

A quoddam opus, alimenti ipſa ex ventriculo in iecur, ex iecinore verò in totum corpus, digeſtio. Hanc perfici monſtratum eſt, ſingulis particulis conueniens ſibi nutrimentum trahentibus. Quare ſymptomata circa hmôi quoq; actionem triplicia incident, aliàs diminute, alias nô rite, alias omnino non peractam. Cãæ verò triplices ſunt, quemadmodum in antedictis, vel intemperies trahentiũ: vel inſtrumentales eorundẽ morbi: vel nutrimenti, quod digeritur, vitiũ. Ac intemperies quidem virtutem ipſam reddunt imbecillem, inſtrumentales morbi uias anguſtant, alimenti vitia ſunt craſſitudo, & lentitia. de quorum agnitione dicendi tempus nunc non eſt. Sed ad ſeparationem excrementorum veniendum. Sunt verò in hac quoq; cauſæ triplices: vna quidem particularum, quæ excrementa expurgent, imbecillitas: ſecunda viarum anguſtia: tertia excrementi ipſius vitium. Ac imbecillitatis quidem cã intẽperies eſt: viarũ anguſtiæ, obſtructio, vel aliquis in inſtrumentis tumor. Verum tumoris eiuſmodi, cã fluxio humorum eſt, quæ in ipſum inſtrumentorum corpus procumbit: obſtructionis verò vel craſſities ſuccorum, vel lentor, uel germinis ritu aliquid adnatum. Excrementorum ipſorum vitia ſunt, multitudo, craſſitas, & lentor. Cum ãt triplex ſit in venarum concoctione excrementum, vnum amara bilis, alterum nigra, tertium ſeroſum: bilioſum quidem ueſica, quæ iecinori ſubeſt, expurgat: melancholicum, lien: ſeroſum, renes.

B Itaque etiam parum commode purgabuntur horum ſingula, vel ex debilitate propriorum inſtrumentorum cuiuſque, uel alijs quomodocunq; obſtructis. Cum autem hæ duplices ſint, aliæ per quas trahitur ſuperuacuum, aliæ per quas emittitur, in utriſq; ſanè ſeparationi oberit anguſtia: aliquando horum nullum eſt in culpa, ſed excrementi multitudo, cum immodica eſt: nec tota ſimul expurgari potens, unà cum ſanguine per totum corpus deficitur. Hanc immodicam excrementi vim, duplices pariunt cãæ: alteratrix facultas parum commode ſe habens, & ciborum uitium. Ac lædendæ quidem uirtutis intemperies particularum eſt cã, ceu ſæpenumero eſt dictum: ciborum vitium, cuiq; excremento reſpondet ſuum: alij nãq; magis melancholicæ naturæ ſunt, alij magis aquoſæ, alij magis bilioſæ, ueluti definitum eſt in ſermonibus, qui de ijs habiti ſunt. Sed & alteratricis potentiæ intẽperies, quę ad calidius ſit uerſa, aliàs bilioſum, alias melancholicũ efficit excrementum: cuiuſmodi ãt vtrunq; ſit, in alijs eſt traditum: ad frigidius vero mutata, vel pituitoſius, vel aquoſius facit excrementum. Porrò ſingula excrementa, propria ſymptomatis ſpecies comitatur: amaram quidem bilem cum in toto corpore redundat, regius vocatus morbus: cum vnã quampiã particulam obſidet, eryſipelata & ulcera ſerpentia: nigrã uero in toto quidẽ corpore elephantia: in vna quapiam particula, cancer: pituitoſo excremento in toto quidẽ corpore ſuc-

C cedit hydrops, leucophlegmatias dictus: cũ in vna inſedit particula, tumor qui œdema græce dr̃: vocant ita indolentem, ac laxum tumorem: ac ſeroſa excrementa cum redundant, tum aſcites vocatus hydrops excipit, tum papularum in ijs animalis partibus, in quas perducta ſuperflua ſunt, Ibid.d.c.10 d. Atq; ita quidem fit, ubi quodq; excremenrũ ſyncerũ redundat: vbi ãt & inter ſe, & cũ ſanguine miſcentur, cõplures tã ſymptomatũ, q̃ morborũ ſpẽs exiſtũt: de q̃bus hic pluribus diſputare non eſt neceſſe, ſed ad propoſitũ redeundũ. Naturaliũ actionũ prima ac propemodũ oĩum maxime neceſſaria nutririo eſt, q̃ alteratricis actionis quædã eſt ſpẽs. Eſt.n. & concoctio, quę in vẽtre agitur, alteratio: nõ ſecus ãt, & q̃ in venis: quibus accedit ea, quæ in quaq; eſt particula: poſt q̃ quarta eſt, q̃ aſſimilationẽ vocant, noĩe quidẽ à nutritione diſſidens, re aũt nõ diſſidens. Fruſtratur aũt & nutritio, cũ vel prorſus non fit: vel intra iuſtũ modũ, vitioſeve fit: idq; vel culpa nutritiuæ uirtutis, q̃ alteratricis eſt ſpecies; vel materiæ defectu, vitiove: defectu quidẽ in atrophijs, quęq; ob defectũ, quęq; ob priuationẽ nominantur: vitio vero, vt in elephantiaſi & leucis, cęteriſq; id genus: accidit.n. dum agglutinatur carnibus nutrimentum, vbi pituitoſior ſanguis eſt, carnẽ quoq; effici magis pituitoſam: neque.n. idem eſt, carni eſſe, & pituitoſæ carni eſſe: ſicuti nec carni eſſe, & melan-

D cholicæ carni eſſe: nec bilioſæ, atq; temperatæ eſſe: & à primis qualitatibus nominanti, humidiori, & ſicciori, & calidiori, & frigidiori. Certiorẽ fidem ſermoni noſtro adhibebis, ſi animalium carnes tum ſanguine præditorum, tum exanguium ęſtimabis: ad hęc etiam reptiliũ, quæcunq; ueris t pe gigni cernuntur: maximeq; ex ijs, quęcunq; viridiũ herbarum colorem præferunt. Cęterum horum caro ſimillima ipſis herbis eſt: aliorum alba, & exanguis, veluti locuſtæ & polypodis, atque aliorum alia quædam, neque.n. nominare facile eſt eorum drĩas, adeo infinitæ multitudinis ſunt. Ergo cum (ſicuti diximus) caro longo tempore pituitoſo ſimul, ac glutinoſo ſanguine nutritur, caro quidem adhuc manet, mutatur tñ eius forma, & in alteram ſpẽm vertitur, fitq; media quædam inter ſanguineam, exanguemq; carnem. Vbi aũt talis eſt reddita, accidit ei, ut de cætero allatum ſibi nutrimentum non magis, vel tenret in rubram carnis ſpeciẽ mutare, q̃ polypodes, & locuſtæ: ita fit, vt tum alba, tum pituitoſa tota, quàm citiſſime euadat, cum nec ipſa poſſit nutrimentum ad ruborem vertere, & ſimul pituitoſum illud affluat. Ergo qualem ab initio locuſta carnem habet, fereq; omnes oſtreæ, talem ex tranſmutatione habent, qui leucis fœdantur; ita.n. carnis uitium nominant, à colore ſcilicet albo nomen imponentes, ſicut nigræ, & calloſæ carni ab elephante nomen ferunt, fit itaque eodem quo leucæ modo, melancholico nutrimento ad carnem longo tempore confluente. Vitiliginum autem generatio cum prædictis vitijs ſimilis eſt

generis:non tñ ſub ijs tota caro vitiatur,ſed in ſummo corpore,ueluti ſquamæ quępiã,vitiligines E
inſiguntur:albæ quidẽ ex pituitoſo,nigræ ex melãcholico ſucco exortæ.Quàm magnã vero vim
habeat nutrimentũ ad carnis mutationẽ,ẽt ab Ariſtotile eſt traditũ, ubi meminit regionũ,in qui-
bus pecora tam colore,q̃ cęteris differentijs ſenſibilibus mutantur,atq; alterantur.Qui verò a nu
trimento alterari nutrita inficiantur (eius.n.quod vincitur eſſe nomen,nõ vincentis) hi de muta-
tione,q̃ in aĩalibus cernitur,quid rectì dicant non habent: multoq; minus de ea, q̃ in ſtirpibus no
tatur,ſed a rebus, q̃ luculenter oĩbus apparent, quid dicant incerti hærenteſq; redduntur. Siqui-
dẽ quod de perſica planta,quæ ex Perſide in Aegyptũ eſt tranſlata,proditur, nemini eſt incogni-
tum,lethalis ſi quidem in Perſide erat,in Aegyptũ aũt translata,id quod periculoſum erat,muta-
uit: ueluti, arbitror, nec quod apud nos in uitibus apparet,q̃ cũ loca mutãt,diuerſum afferunt ui-
num.De alijs uerò ſtirpibus tradiderunt,qui de agricultura ſcripſerunt,ſicuti ẽt de herbis,ij qui de
his prodiderũt , tranſportatæ.n.ex alijs in alia loca, ſæpe minus q̃ duorum ſtadiorum interuallo,
multis modis alterantur. Conueniebat igitur,qui aiunt nutrimenti nomen,eius,qđ vincitur alte
raturq; ac mutatur,duntaxat eſſe,nõ id mõ ſciſſe,ac dixiſſe, ſed ẽt de leuces generatione diſſerere
tentaſſe.Quippe aut ipſa nutrita caro,eius morbi cã eſt,aut ipſum nutrimenti vitium,ſed,ſi nutri-
mentum cã nõ eſt(ita.n.uolunt) neceſſe eſt carnem dicant.Quid ergo patitur hæc,ꝙ nutrimentũ F
ſibi in totum nõ aſſimilat ? ſiet.n.eo certe pacto natura uitij cã,at multo (arbitror) ſanius erat nu-
trimento cãm imputare.Iã uerò nec propterea,ꝙ nutriti opus ſit,ut ſibi nutrimẽtũ aſſimilet:aſſi
milari aũt ac mutari nutrimenti ſit paſſio:non põt idcirco ꝙ patitur, uiciſſim aliquid tametſi mi-
nimum,in id,quod agit facere: Cum eius ſnĩæ maxime contrarium in diſputatione de his nõ nos
mõ oſtẽderimus,ſed ẽt ex philoſophis ijs, qui omniumn aturæ affectuum, ac paſſionũ grauiſſimi
interpretes fuerunt.Apparet.n.omnia, tametſi multo ijs,quibus appropinquant ſunt ualentiora,
aliquid tñ ab ipſis ſenſibile manifeſtumq; pati , & ſi non primo ſtatim occurſu, at certe temporis
proceſſu.Iam ferrum acutiſſimum, molliſſima ſecanda carne eſt hebetatum : & duriſſimus lapis à
guttula,longo tempore ictus,cauitatem contraxit. Quid uerò in ijs,quæ miſta ſunt, fiat, omnes
norunt.Sine.n.in amphoram aquæ feruẽtis,frigidæ heminam inijcias, quod miſtum ex ambobus
eſt,non ſolum quod hemina uincatur,indicabit,ſed etiam quòd uincens patiatur: ſiue contra he-
minam calidæ,immittas in amphoram frigidæ,uincetur quidem hemina,patietur tñ puſillum ali-
quid & amphora. Verum (ut ſupra quoq; diximus) nec refellere hoc loco opiniones inſtitui, nec
prolixus eſſe,ſed quoad fieri põt maxima cum celeritate docere.Ergo leuce maximus quidẽ alte-
ratricis uirtutis error eſt : parui aũt alij complures ſunt,carne.ſ.in humore,ſiccitate,frigore,& ca- G
lore mutata. In atrophia uerò erit {i.non fruetur nutrimento} pars, non ſolum alteratricis uirtu-
tis imbecillitate,ſed ẽt trahente ui infirma,aut excretrice immoderatius mota. Porrò ad immo-
dicum motum excretoria uis excitatur (ſicuti prius eſt dictum) quoties retentiua uis, uel ex mul-
titudine excrementorum,acrimoniaue,uel ex propria imbecillitate laborat: hoc.n.caſu, neceſſe
eſt excernatur cum ſuperuacaneo bonum,ueluti in lienterijs,dyſenterijs,& choleris:cum ex im-
becillitate expultricis neceſſe ſit carnem & humidiorem eſſe, & magis excrementoſam,ſed excre
menta ipſa plura proueniunt alteratricis imbecillitate. Vbi igitur ſimile euenit, ut trahendi qui-
dem uis multum ſuccum attrahat,ſed eum totum alteratrix uis conficere non ualeat,atque idcir-
co multa excrementa gignantur : expultrix aũt uis id tẽporis & deterius,& imbecillius,quã prius
moueatur:neceſſe eſt ita excrementorum uim in carnibus aceruari, atq; interim pro excrementi
tum ſpecie,tum multitudine,aliàs aliam fieri carnem, mõ quidem tumidã, modo flatuoſam,mo-
do qualis hypropũ: quippe ẽt hyderos quem anaſarca uocant , ex hoc eſt genere. Verum de tali-
bus producendum amplius ſermonem non arbitror:neq; .n.omnia in hoc libro recenſere mem-
bratim ſymptomata ſtatui,ſed in plurimis ſtudioſos exercitare.Quare mihi ad alterũ ſymptoma-
tum genus, ijs,qui in lęſa cõſiſtunt actione,propinquum,cõuerti eſt tempeſtiuum. Ipſum igitur H
genus in multitudine,& qualitate excretorum conſiſtit.Incidit autem aut, ꝙ uirtus aliquo modo
ſit læſa,aut quod &intempeſtiua vectione,aut uitioſo motu excitata,aut propter inſtrumentum
aliquod recluſum,ruptumue,aut eroſum,ſicuti ſanguinis profuſio : nihil enim deterius ab hac cę-
piſſe,propterea quòd genere ipſo præter naturam eſſe magna ex parte uidetur: præter.n.eã, quæ
mulieribus per uterum erumpit,cæteræ ſanguinis uacuationes, toto genere præter naturã ſunt:
illæ uerò ſola multitudine . Ac ruptio quidem inſtrumentorum , vel ob plagas aliquas extrinſe-
cus illatas fit,ſcilicet vel calcitrante,pulſanteve aliquo,uel aliter quomodocunque uulnerato ua-
lenter homine . Accidit autem & ijs, qui magno utuntur ſaltu , & qui ab alto in terram labuntur
& ex clamore acuto & magno , cum utique in eo omnia uocis inſtrumenta , quàm maxime ten-
duntur. Sanè tenſionis ratione rumpuntur, & quæ ex ſaltu ſunt læſa, quę uero ex lapſu ab alto,
plagarum generi adnumerantur,quippe nihil intereſt,ex lapidiſne caſu cõtuſa pars aliqua ſit : an
quę delabitur pars , vehementer in ſolum impingens contundatur. Atque hę quidem rumpendi
uaſis manifeſtę cauſę ſunt , nec eſt earum quiſquam ignarus . Alię ſunt , quę ex corporis affecti-
bus oriuntur , cum ſcilicet alicui per nares ſanguis ſponte profluit : aut cum aliquis ſanguinem,

A aut vomit,aut extuſſit,aut excreat,aut deorſum deijcit,aut mingit:atq; hęc quidem toto genere
præter naturam ſunt.Mulieribus autem (ſicut dictum eſt) qui ex utero ſanguis profluit,toto ge-
nere præter naturam non eſt,ſed quantitate duntaxat.Sanè ,alia omnia tribus ex cauſis incidūt:
Aut uirtute ipſa vas ſanguinis recludēte, veluti in profuſionibus,quibus ſanguis per nares excer-
nitur,aut ſanguine ipſo,eiusve vaſe aliquo,uitioſe affecto. Ac ſanguinem qui em uitioſe affici di-
co,& cum adeo uitioſi eſt ſucci,vt erodat ea,quibus continetur,& cum ita eſt immodicus , ut in-
tra vas ſuum non contineatur,quippe id quoque,quòd ſanguinis vas rumpat,uel recludat, eſt ſa-
tus.Ipſorū verò uaſorum uitium in immodica mollitia,& duritia, & tenuitate conſiſtit . Fiunt au
tem hæc non nullis quidem,etiam in utero ſtatim uitioſe formata. Mollities vero non minus &
ex immodica proueniet humiditate,ſicut durities ex ſiccitate,tenuitas ex atrophijs. Ac quod mol
le quidem immodice eſt,frangi ob debilitatem magis eſt opportunum:quod verò admodum du
rum eſt eò,quòd non poteſt amplius extendi,quod tenue eſt,amborum eiuſmodi in ueais affe-
ctuum occaſione,non ſolum à cauſis internis facile ad rumpēdum eſt,ſed etiam ab externis. Ero-
duntur autem non omnia pari modo,quod enim durum eſt & craſſum,nō facile eroſioni patet .
Similiter aūt & recludi,ei,quod imbecillum,& molle,& tenue eſt,in promptu eſt, ei quod firmū
B craſſum,& durum eſt,non promptum.Fit autem vaſorum recluſio, tum ab alijs , quæ ipſorum
corpora irritant;tum à multitudine,quæ ea recludi urgeat;interim vero & natura ipſa expellen-
te ea,quæ contriſtant.Sunt qui ſanguinis diapedeſin,ceu quartum ſupra iam dicta genus nomi-
nent.Eſt autem minime quartum,ſed uel exiguorum uaſorum apertio,uel ſeri non ſanguinis ex-
cernendi ſpecies;qua maxime ratione,ex iecinoris,renumq; debilitate meijtur,ac ſępe deorſum
deijcitur ſanguinolentum ſerum.De his autem paulo poſt dicetur,ſed ſi prius de ijs,quæ uomun-
tur egerimus.Quippe expelluntur hęc quoque alias,ceu immodica, ac uentriculo grauia, quale
alimenti aliquando eſt copia;aliàs vero ceu infeſtantia,mordentia,ueluti cum vel acidū, uel nido
roſum,vel amarum,& acre ex concoctionis defectu aſſumptum nutrimentum eſt redditum. Sa-
nè huius generis ſunt & bilioſa,& pituitoſa,& ſeroſa excrementa,tum quæ in ipſo ſunt genita,tū
quæ in eum ex toto corporis habitu confluere ſunt apta. Eſt autem ſuper hæc & tertium genus
cauſarum,quæ uentriculum ad vomitionem laceſſunt,licet nec degrauent, nec mordeant , ſed à
natura duntaxat ſint alienæ. Porrò omniū,quæ a natura ſint alienæ,cōis terminus eſt, ſi quamuis
concocta ſint,nutrire tamen non ualēt.Hac arbitror ratione,non ſolum acida pituita,& ſalſa, ſed
etiam dulcis in uentre collecta,non raro eum ad uomitum prouocat . Sed & ſanguis ipſe,qui in
C ventriculum eſt effuſus,eo pacto ipſum uomere cogit.Iam infra quoque deijcit aliqñ citius,aliqñ
ſerius,præterea plus,vel minus,item raro vel ſæpe,vel vtile nutrimentum uel corruptum , vel qđ
in eum ſuperne affluit,vel quod in eo eſt genitum. Verùm expulſio,quæ couſuetum præuenit tē-
pus,vel degrauato ventre,veluti à multo aſsūpto;vel demorſo & compuncto , ueluti à mordaci-
bus;vel tanq̄ alienum,ac minime familiare amoliēte,incidit. Non oblitis.ſ.nobis cū multū aſſum
ptum dicimus,triplicem id habere generationem,uel propterea ꝙ virtus imbecillior ſit, q̄ prius ,
vel ꝙ ſupra mediocritatem ſit ꝙ aſſumptum eſt,vel utriuſque occaſione.Extra vero iā dicta,cele-
rē efficit deiectionem,humidorum quoque ac magis glutinoſorū ciborum ſumptio, vtpote prō-
ptius delabentiū;maxime ſi,qui eos ſumpſerūt,poſtea lente inambulent,ita ut ij quidē concutiā-
tur,nequaq̄ aūt ante tempus digerantur;accidit nanque tale aliquid in concuſſione. Cum.n.com
plures inteſtinorum ſint orbes,ſpiræue,neceſſe profecto eſt in ſingulis eorum à ſuperioribus in in
feriora cibos deferri. De cętero vero grauitate quidem † deorſum ferri non poſſunt;ſed qui in ſpi- †Al. nō ampliꝰ manere pōt.
ris ſunt impacti,inteſtinorum ipſorū opera protruduntur;ipſis nimirum repellendi, quæ ſe cōtri-
ſtent,vim inſitam habentibus.Humidi vero,& glutinoſi cibi, ſiue grauitate ipſa & corporis con-
D cuſſione,ſiue inteſtinorum opera propellantur,facilius permeant. Ac celeris quidem trāſitus di-
ctæ cauſæ ſunt. Serius autem,quàm ex conſuetudine excernit venter,uel propter inteſtinorū im
becillitatem,vel hebetem eorum ſenſum,vel ob ciborum paucitatem,qualitatemve. Quippe quę
imbecilla ſunt,propellere non ualent:quæ hebetis ſunt ſenſus,non ſatis quę contriſtant,ſentiunt:
at uero expulſio ſanatio ijs erat triſtis ſenſus.Iam ipſorum quoque ciborū , qui iuſto ſunt paucio-
res,parū habent excrementi,itaq; nec ſimiliter grauant . Craſſi uero & acerbi omnes tardi ſunt
tranſitus,contra ſcilicet quàm glutinoſi,& humidi. Non ſolum autem propter inteſtinorum im-
becillitatem,ſed etiam muſculorum abdominis,deiectio tardatur,potiſſimum cum excrementa
duriora euaſerunt,tum.n.non muſculorum modo,qui ſunt in abdomine,ſed etiam qui in thora-
ce habentur,ualenti actione eſt opus. At minor fit,q̄ pro multitudinis comeſtorum ratione,deie
ctio,cum ex ijs in corpus plus eſt digeſtum. Contra plus quam pro ſumptorū portione deijcitur ,
aliàs ob digeſtionis defectum,alias confluentibus ſuperne aliquibus in ea,quæ circa uentrem ſunt
loca. Aſſiduæ autem excretiones fiunt,propter uel imbecillitatem,uel demorſum . Atque imbe-
cillitas quidem inſtrumentorum,quæ in uentre ſunt,ceu ſæpe iam dictum eſt,ab intemperie pro
uenit;demorſus aūt ab ijs fit , quæ in ipſis continentur. Porrò quatuor cauſę generationis ſunt eo
rum,quæ ſic mordent;uel medicamentoſa quępiam uis , eaq; uel una cum cibis,uel per ſeipſam

aſſumpta:vel etiam ciborum corruptelæ.Præterea tum quæ ex corpore in uentrem mordacia ex E
crementa confluunt,tum quæ in ipſo,id genus gignuntur,veluti in dyſenterijs,quæ ex ulceribus
quæ cacoethe uocant,cientur.Licet autem addas & quintam eiuſmodi ſymptomatum cauſam,
corporum nimium ſenſum,ſiue is à natura contingit,ſiue ab exulceratione. Diuerſus aſſiduæ ex-
cretionis modus eſt,ab oībus iam dictis,genere cauſæ euarians,qui ex relaxandis muſculis ijs,qui
fini inteſtinorum ſuperiacent,contingit,quippe inuoluntaria in ijs eſt excretio, proptereaque tū
intempeſtiua,tum inordinata,tum aſſidua. Verum de deiectionibus ſunto hęc ſatis. De halituoſis
ſpiritibus,quos etiam φύσας, id eſt flatus vocant,deinceps dicendum.Eſt autem & horum genera-
tio in ipſis,quæ in ventre ſunt,locis,ſuccis quibuſdam pituitoſis,vel cibis inibi à deficiente calore,
in halitum ſolutis.Quippe ſyncera frigiditas prorſus halitum non facit, quòd ſcilicet ea omnino
nec attenuat,nec conficit,nec alimentum diſſoluit.Fortis autem calor cum longo interuallo nu-
trimentum ſuperet,amplius quàm pro halitu generando,id attenuat,niſi tamen flatuoſum ſit na-
tura,tunc enim gignitur quidem ſpiritus quiſpiam turbidus,ac (vt ſic dicam) nebuloſus, cæterū
exiguus & breuis temporis,ita vt vno vel altero ructu vacuetur. At calor qui in cibos agit quidē,
cæterum diminute,is eos quodam quidem modo diſſoluit, non tamen prorſus conficit, atque F
hinc oritur flatuoſus ſpiritus. Vnoq́ue verbo,ſicuti extrinſecus tum frigidiſſimi ſtatus ſunt ſereni,
ſolentq́ue maxime flante borrea fieri,tum calidiſſimi,qui æſtatis tempore incidunt, ambientem
aera purum reddunt,qui verò inter hos ſunt,nebulam gignunt,ita in animalibus, neque in calo-
ris ſumma imbecillitate,nec cum idem nimium eſt uehemēs,ſed in ijs,qui inter hos ſunt ſtatibus,
flatuoſum excrementum gignitur. Atque id cum per os excernitur,ructum creat,cum per ſedē,
ſonorum,ſilentemve flatum,cum verò neutra parte emittitur,ſymptoma creat,quod empneumato-
ſis,hoc eſt inflatio vocatur,uentre.ſ. impotente ad excrementoſum nebuloſumq; excernendum
ſpiritum.Iam inteſtinorum aliàs aliæ partes,ubi talis ſpiritus in ijs conſtitit,ac mouetur,multifor-
mes edunt ſonitus,quorum non omnes nomina ſunt ſortiti,cæterum prudenti uiro, quale quan-
tumq́ue excrementum ſit,ac quo maxime loco uoluatur, indicare poſſunt. Quippe ſi eiuſmodi
ſpiritus acutum,& tenue ſonet,per vacuum,& prorſus anguſtum inteſtinum defertur, eſtque tū
purior,tum magis aereus. Flatuoſior autem redditus,ſimiliter quidem ſonum edit exiguum,cum
in tenuibus inteſtinis uoluitur,cæterum nec prorſus acutum, nec tenuem. Atque eiuſmodi ſoni
omnes in ijs,quæ circa ieiunum ſunt,locis maxime conſiſtunt,in quantum autem hinc ad alia ten
uia inteſtina deſcendunt,in tantum minus ſunt ſonori. Alij uero bombos imitantur, ijs,qui ex la-
tiſſimis tibijs eduntur,ſimiles:quo gēne vtuntur qui tymbauli ideſt tibicines vocantur. Hæ nāque G
materiei,ex qua fiunt,culpa,pure ſonare nequeunt: ꝑꝑ autem ſpiritus viæ latitudinē grauiter ſo-
nant. Tales at oēs in craſſis fiunt inteſtinis,cum excremētorū ſunt vacuà. Quòd ſi humor quiſpiā
in his continetur,accedit hinc quoque bombo forma quædā:vocantq́ue oēs eiuſmodi ſonum vel
potius murmur, græce borborygmon,quod humidū excremētū excernendum denuntiat. Quippe
ſpēs ipſa ſoni hæc ambo p̄ſignat,† vtique quod ab natura ſit mota,expulſionē nuncians, quod aūt cum
eiuſmodi murmure ſiue borborygmo,etiam humidam. Eorum præterea flatuum,qui extra ferū-
tur ſonitus,alius quidem borborygmo cuipiam ſimilis eſt, expulſionem iam iam futuram indi-
cans: alius purus atque (vt ſic dicam) ſonòrus & aereus, qui vel vacuum eſſe inteſtinum docet,
vel etiam prædurum quodpiam ſuperius alicubi habere excrementum:iam alius quidam horum
eſt medius,velutiq; bomboſus ex medio quopiam prædictorum affectu proueniens. Tenuis aūt
ſonitus,qui græce ueluti tryſmos,ſiue triſmos dicitur(quippe utroq. mō appellant,alij perali p.i.
ſcribentes) ex inſtrumentorum anguſtia ſimul,& flatuoſo ſpiritu,cum exiguo humore efficitur.
Quoniam autem & de his (ut ad rem propoſitam) ſatis eſt dictum,ad ea quæ ſuperne in uētrem
confluunt redeamus:quippe dictum eſt,hæc quoq. tum humiditatis deiectionum,tum multitudi
nis,eſſe cauſas. Defertur ſuperne in ventrem ſæpenumero excrementum,naturæ expellentis ro- H
bore:aliquando verò propter imbecillitatem, neque quod utile eſt portare valentis. Ac excernitē
quidem quod ſuperuacuum eſt, tum in criſibus, tum vero ſanitatis non nunquā tempore, ueluti
mulieribus omni menſe. Tales vero etiam ſanguineas dyſenterias Hippocrates in ijs accidere
dixit, quibus artuum aliquis eſſet præciſus: Nos autem uidimus,non in ijs modo, ſed etiam alijs
quibuſdam certo circuitu repetentes, omnes autem, quos ita vacuatos vidi,ab exercitata prius
vita, ad omnino deſidioſam ſe tranſtulerant: Atque hoc quidem excrementum quantitate ſola
eſt alienū. Alterum verò qualitate,in acutis morbis decretorie plerunq; excretum, aliquando ve
rò tabeſcentiæ,ſiue colliquationis more. Inter hoc autem omnino inutile malumq; excrementū,
& illud iam dictū bonum, aliud tertiū excrementi genus eſt,quale eſt in ventre cibus ſemicoctus.
Excernitur id maxime in hepaticis affectibus, vocāt ita in quibus morbus ipſe iecoris eſt imbecil-
litas,licet nulla ſit phlegmone adiuncta. Hoc.n.caſu,ſimilis paſſio viſceris incidit, ijs quæ imbecil-
lo ventri accidunt,quoniam is quidem appetit,ſed cibos quos ſibi admouent,cum non concoquat, ijſdē
grauatur,& ſemicoctos ad inteſtina dimittit, atque is quidem ad vomitum quoque concitatur. Ie
cur autem cū vomitionis aliquid ad proportionem patitur, quod nutrimentū per uaſa quæ in me-

†Græci cod. impreſſi habent δεῖται μὲν ἐντεινομένη γίγνεται τῇ φύσει. ut Linacer, & cæteri Interpretes verterunt. forte tamen legēdū eſſet ὑπὸ ἀπὸ ὁρμῆς γίγνεται τῇ φύσει i. vtique quod flatui moto ſuperueniat.

Fortaſſe in li. de art. cō. 4. t. 40. 7. 287. h

ſenterio

A ſentio ſunt, veluti per ora quædã attraxit, rurſus per eadem ſemicoctum ablegat. Eſt aũt eiuſmo-
di excretionis ſpecies (veluti ẽt eam aſſimilarũt qui ante uos fuere) maxime ſimilis carnium lotu-
ræ: præſtiterit aũt fortaſſe non ita ſolum dixiſſe, ſed quò exactius ſit exemplum, cruẽtarum atque
recenter enectarum, ſermoni addidiſſe. Quin ẽt ſi quis, quod ita excretum ẽſt, aquoſum ſanguinẽ
nominet, ſic quoq; mihi illud clare interpretari vr̃. Atq; hoc quidem ſymptoma ſemicoctorũ ci-
borum vomitioni ad proportionẽ ſe hẽt. Alterum quod dicturus ſum, humidæ deiectioni uẽtris
eſt adſimile, quæ ad exactam quidem perducta eſt concoctionem, non tñ digeſtionem eſt conſe-
cuta. Nam ſicut hanc quoq; vẽter omnino ab ipſa grauatus excernere cupit, ſic iecur ubi affatim
digeſti in ipſum nutrimenti fructum cœpit, non patitur id amplius apud ſe morari. Cum ergo id
recta progredi quauis ex cã nequeat, neceſſe eſt retro ad ventrem recurrat. Apparetq; is, qui tum
excernitur ſanguis, & nigrior, quam pro natura & ſplendens, vtpote ex ſanguine, & nigra bili cõ
miſtus. Quippe ſanguis ipſe per ſe, cum ex frigore fit niger, adeo nullum ſplendorem acquirit, ut
ẽt quẽ ab initio habuit, amittat: nigra verò bilis, ẽt ſanguine ipſo ſplendidior eſt, ſicut ẽt bitumen,
ꝙ ex mari mortuo affertur, iudaicum id appellant. Non.n. cum perfrigeratur ſanguis, nigram bi-
lem creat, ſed cum ſupra modum eſt coctus, ideoq; ẽt ſplendorem ſuum tuetur. Non.n. ſicuti con
B cretus ſanguis, qui græce thrombus dr̃, ſanguine fit perfrigerato, ſic etiam nigra bilis generatur:
immo contra omnino ex immodice cocto & feruente, veluti cinis quidam nigra bilis efficitur: fri
gida quidem, eo ꝙ terrea: caloris aũt particeps, ſicuti cinis & acetum. Deuenit autem ad dictum
ſtatum qui ex uentre in iecur digeſtus eſt ſuccus, cum is propterea ꝙ vlterius in corpus non dige
ritur, inibi diutius moratur. Nominatur aũt talis excretionis ſpecies, a nonnullis dyſenteria. quip-
pe & morderitur non raro, perinde ac dyſenterici, cum (arbitror) flaua bili in percoquendo ſangui-
ne, acri illis reddita. at vocet quidem quiſque prout uolet. Cæterum differentiæ ſanguinolẽtæ ex-
cretionis quatuor in uniuerſum ſunt, quatuor ſuccedentes affectibus: Vna quidem ipſius ſangui-
nis in ijs, quibus artuum aliquis ẽſt abſciſus, vel qui exercitationem dimiſerunt, per circuitum re-
petens: altera cum ex imbecillitate iecinoris aquoſus ſanguis deijcitur, quem utique loturæ carnis
aſſimilant: tertia quæ mox eſt dicta, melancholici, ſplendentisq; ſanguinis. At hæ quidem tres ut
multum ſimul excernatur efficiunt: in quarta & minutim, & exiguo tempore expulſio facta viſi-
tur, aliàs quidem veri ſanguinis, aliàs concreti. In hac & puris non raro exiguum aliquid excerni-
tur: etiam ulcerum cruſtulæ, quæ græce ephelcides dicuntur: prætérea membranoſa quædam cor
pora, quæ inteſtinorum ſunt particulæ: ſed & ſtercus ſuper his collectum ſæpenumero excerni-
C tur, ſanguinis in ſe guttas habens. Affectus uerò quibus tres primæ ſuperueniunt, paulo ante ſunt
dicti. Quartæ autem, de qua modo egimus, inteſtinorum exulceratio eſt affectus, quam etiam ſo-
lam nonnulli dyſenteriam nominandam cenſent. Sed (quod ſæpe dixi) quo nulla res omittatur,
magna ſolicitudo eſt habenda: de nominibus minime curandum. Eſt autem ex eodem, quo iam
dicta dyſenteria, genere, & qui teineſmos dr̃, cum ulcus in recto inteſtino eſt factum. is cætera q-
dem ſymptomata infert dyſenteriæ ſimilia, nixus tamen multo vehementiores. Vrinarum autem
tum ſuppreſſio, tum mala vacuatio, uentris excrementorum retentioni, & alienæ a natura expul
ſioni, ad proportionem ſe habens. Retinentur.n. ueſica uel excernere non ualente, uel eius collo
occluſo. Atque hi quidem duo veſicæ morbi, unum commune ſymptoma iſchuriam habent: de-
tinentur.n. in ea urinæ. Vocant autem vulgus medicorum non ſecus iſchuriam, quanquam iſcu-
ria non ſit, illud quoque ſymptoma, cum urina in veſicam omnino non uenit, perdita.ſ. renum a-
ctione. Et permittendi profecto ſunt ita nominare, cum propriam appellationem non habeant:
non tamen latere debebit amborum affectuum dr̃ia. Siquidem alter eorum eſt, cum ueſica quidẽ
eſt plena, ſed nihil excernitur: alter cum uacua eſt, nihil omnino in ſe continens. Sub tali.n. affe-
ctu in quo plena eſt veſica, uel occluſum eſt eius os: vel, ſi hoc ſe pro lege naturæ habet, ipſa ad ſe-
D ſe conſtringendam, ac lotium foras extrudendum, eſt imbecilla. Et collum quidem eius claudi-
tur, vel propter obſtructionem, vel conniuentiam. Fit autem obſtructio tum ex cõcreto ſangui-
ne, tum craſſo pure, tum calculo, tum tofo; præterea cum in eius meatu veluti germen aliquod
eſt enatum, qualia in reliquis omnibus, quæ extrinſecus ſunt, aure, naribus, pudendo, ſede,
fieri videntur. Conniuentia vero, aut propter * collectionem aliquam, quæ præter naturam ſit,
aut propter nimiam ſiccitatem accidit. Ac collectio quidem ex phlegmone, ſcirrho, atque a-
lijs * tumoribus fit, præterea quæcunque veſicæ collum attollentia, in internum meatum † vri-
nam refundunt: ‡ Siccitas autem in ardentiſſimis, ac ſicciſſimis febribus, in quibus laborantem
ſæpenumero, nec loqui poſſe uidemus, niſi os madefeceris. Imbecillitatis veſicæ cauſas, ni-
hil opus eſt recenſeam, ut quæ expoſitę iam mihi in multis particulis ſint, ſiue ijs, vt ſimilari-
bus, ſiue vt inſtrumentalibus incidunt. Magis autem quiddam accidere in ueſica uidetur,
cum immodice eſt repleta, quod fieri non nos modo uidimus, ſed etiam ab alijs audiuimus.
Quippe vbi impleta fuit, cum ſcilicet ſurgere è conuiuio, ac meiere quoſdam puderet, a-
ctionem eius deſtrui contigit: nec urinam, qui ita ſunt affecti, quamuis magnore conniti, ex-
cernere prætereа potuerunt. Sanè videtur & in uentre, & in inteſtinis tale aliquid accidere, ſed

† ἀποχεῖ τὸν οὖρον. Codices moi ẽporrigũt Linacer uidetur legiſſe ἀποχεῖ τὸν οὖρον. ut quidã ẽt co. antiqui habent.

vulgus latere: in his quidem, qui in ventriculo id patiuntur, ꝙ celeriter ſuffocentur: in illis verò, ꝙ E
excrementum in omnibus inteſtinis collegerunt, ꝙ medici propter ſequentia ſymptomata, ad alia conuertantur: quippe in ſolis purgationibus, quæ in inteſtina ſunt dimiſſæ, atq; inibi manent, tale quid incidere ſolet. Atque hi quidem affectus, veluti priuationem inſerunt excernendæ vrinæ. Qui vero eiuſdem ſunt cum illis generis, magnitudine tamen deficiunt, veluti oblæſas, torpentesque actiones edunt. Alijs autem affectibus, tertium ſymptomatuu genus, ꝙ in prauis vacuationibus conſiſtit, superuenire ſolet. Sunt aũt multæ eius ſpecies: Prima quidẽ, quæ ſtranguria dĩ, quæ ex imbecillitate veſicæ, uel urinæ acrimonia incidit: Secunda fluxionibus ijs, quæ uentriculo accidunt, eſt ſimilis: de qua melius eſt ſemel hoc loco dicamus. Fit igitur quædam ueluti anaſtœchœoſis (quaſi dicas reelementarios) colliquatio, ſiue reſolutio, ſiue diſſolutio, ſiue quõcunque aliter nominare libet, aliqñ totius corporis, aliqñ ſuccorum, qui in uenis ſunt duntaxat. Quod aũt ex ea colliquatione prouenit, aliàs ad uentrem confluit, aliàs ad urinas, aliàs ad ſudores pellitur. Ac ſuccis quidem qui in uenis habentur, in ſeroſam ſaniem ſolutis, renes qui ad excrementũ id trahẽdum ſunt nati, potiſſimum cum ſani ſunt, ſerum quidem a uenis expurgant, fluxionem aũt ad veſicam aſſidue mittunt. Vbi aũt renes trahere non ualent, aut uenæ eiuſmodi ſerum in uenarẽ mittunt: aut toti id corpori partientes, ſubitaneos hydropum ſtatus inducunt. Si aũt quod liquatum F
eſt, craſſum ſit, qualeque renes trahere non poſſint, totum in ventrem neceſſario confluit. Carnoſo vero genere ita colliquato, tum uenter fluxionem eius recipit, vbi. ſ. ea eſt craſſior: tũ ſudores multi ſuperueniunt, vbi in halitus eſt reſoluta. Atque hæc quidem, de colliquatione tũ carnis,
4. Aph. 75. usque 82. ext. or. 36. a &c. in Prog. cõ. 2. c. 16. usque ad 37. 100. b. &c. tum ſanguinis, ad præſens ſatis. Reliquorum vrinæ ſymptomatum quædam uel veſicę, vel renũ, affectum quendam indicant: de quibus Hippocrates in aphoriſmis prodidit. Quædã quouſq; cõctionis cruditatisve ſanguis peruenerit, docent: ſcriptum aũt de his eſt in ꝓlagijs. Quare nunc ad ſudores tranſeundi eſt tp̃s, de quibus hactenus ſaltem dictum eſt, ꝙ interim reſoluto corporis habitu proueniunt, vocaturque ea paſſio syncope: Cui contrarius ſtatus eſt, qui in decretorijs incidit ſudoribus, qui utique robuſtam naturam indicant, non aũt reſolutam, atque eiuſmodi quidẽ ſudores, corpus expurgant. Similes ijs ſunt, quos mediocres exercitationes, & balneæ, & calor ęſtiuus excitant. In immodicis verò exercitijs, ẽt boni aliquid effluit. Porrò odorem, coloremque excremento, ꝙ uacuatur, ſimilem habent. Copia uerò eorum, vel propter corporis raritatem, vel propter excrementi abundantiam, uel ꝓpter eius, quod uacuatur tenuitatem, prouenit: Sicut propter horum contraria, morari quoque ſolẽt, cum. ſ. vel quod ſuperfluit, exiguum eſt, uel glutinoſum, uel craſſum, vel meatus ſunt anguſti. Accidit autem id, vel obſtructionis occaſione, vel cõniuentiæ. G
Ac obſtruuntur quidem craſſis, & glutinoſis ſucci: conniuent ſiue cõtrahunt ora propter atrophian, vel perfrigerationem, uel mollitiem. Incidit autem & ex imbecillitare uirtutis in carne, ſudoris tum retentio, tum expulſio, veluti etiam reliquorum excrementorũ: quippe tam veſica, quàm uentriculus contenta in ſe ſuperflua aliquando magis tolerant, eaque expellere cũctantur: ſæpe contra, ne uel minimum ſuſtinent, ſed grauantur, ſtatimque abijciunt.

Quæ ætates, & naturæ, ad quas actiones promptiores, aut ineptiores exiſtant. CAP. 3.

SAnè ſermonem hunc omnium particularum communem ultimo loco ſimul tractandum reſeruaui. Quippe parum rationabile videtur eſſe, ut corpore aliquo læſo, non ẽt ex æquo omnes eius virtutes ſimul lædantur, ſed aliæ magis, aliæ minus, alię illęſę in totum ſint. Atq; illud quidem neminem latet, non poſſe niſi læſa in aliquo cuiuſque ſubſtantia, actionem eius impediri. Sæpenumero uero quacunque particula operante, aliàs alia eius læditur actio: nõ. n. ſimilem ſtatum requirit ad alterandi actionem, atque ad practicam functionem. Siquidem fit omnium, quæ ſibi appropinquant alteratio, corporibus ipſis minime deſiderantibus, aut locum ex loco mutare, aut H
aliquid apprehendere, aut tenere, aut alicui inniti: at quæ uel tractura quid ſunt, uel tentura, uel repulſura, eorum actionem cum loci mutatione neceſſe eſt fieri. Qua ratione quod ita eſt molle, ut tum humidum ſit, tum fluxile, tum nulli innitens, id nec trahendi ſimiliter, nec tenendi, nec repellendi vim habet: in omni nanque eiuſmodi opere, innixum tenſionemque eſſe in operãte oportet: Ac vero alterare propinquantia poteſt, uel quod humidiſſimum eſt, maxime ſi ẽt calidũ eſt, nulla. n. actiuarum qualitatum adeo breui, quod appropinquat alterare uĩ, ac calor: Vnde palam eſt corpus, quod humidiſſimum calidiſſimumque ſit, celerrime alteraturum. i. tum concocturum proprium nutrimentum, tum ſibi ipſi aſſimilaturum eſſe. Quod uero durum hactenus eſt, ut uec difficile ad flectendum ſit, & firmiter innitatur, id & trahere ualenter quicquid uoluerit poteſt, & violenter trudere, & fortiter tenere: Neque. n. ſicuti quæ ualde ſunt mollia, remittitur, cum id tendis: nec ſi uehementer tenditur, frangi periclitatur, & quæ ſemel apprehenderit, ea complectẽs tenet, nullo nec quod propter duritiem difficulter flectitur, nec quod propter humorẽ eſt molle, ſic agere ualente: illa. n. non firmiter complectuntur, hæc imbecillo complexu uſa, quæ apprehẽderunt, facilè elabi ſinunt. Atque optime quidẽ nutriuntur calida humidaque corpora, quippe quæ nutri-

A nutrimentũ non ſolum alterant celerrime, ſed etiam, in ſe recipiunt, & agglutinant, & aſſimilant: Peſſime verò frigida & ſicca, ut q̃ neq; alterare: neque in ſe ipſa recipere, neq; agglutinare, neque aſſimilare queant. Ac quod celerrime alteret, ꝙ calidiſſimũ eſt, prius eſt dictum: hoc verò erat concoctio. Quòd verò id quod humidiſſimum molliſſimumq; eſt, prompte quod alteratũ eſt in ſe recipiat, admonendum potius eſt, q̃ probandum: Sicuti contra quod ſiccum durũq; eſt, nihil in ſe ingredi ſinit prius, q̃ ipſum ex aliqua parte diuiſum ſit, ac uelut exulceratũ. Si quidem & ꝙ facili⁹ ac celerius tum agglutinantur, tũ coaleſcunt, quæ humidiora ſunt: quæ uerò duriora, partim nunquam, partim vix: nemo eſt qui ignorat. Vt.n. æs, ferrum, aurum, & lapidem omittamus, atque de plumbo agamus, experimur id cum altero plumbo omnino non coaleſcere, niſi prius excalfactum liquetur. Et puſionibus quidem, & alijs quibus calidior, & humidior eſt corporis tẽperies, optima tum concuctio eſt, tum appoſitio, tum agglutinatio, tum nutritio. Quippe concoctio & nutritio alterationes ſunt. Appoſitio uerò fit, cum id quod nutritur † halitus ſpeciẽ in ſe recipit: Aſſixio verò alimenti agglutinatio quædam eius, vnitioq; eſt. Poſt quę omnia, non leue commodum ad aſſimilationem eſt nutriti corporis humiditas: cum ei quod nutrit, in conſiſtentia eſt ſimilis. Digeſtionis vero inſtrũ in pueris, etſi admodum valida ad agendum non ſunt, tñ operi ſuo ſufficiunt, nec ei in vllo ſunt imparia: quippe mediocrem iam duritiam, ac robur, uenæ eorũ habent.

B Retentrix autem vis, imbecillior eſt: atque idcirco ſiue ab aliquo pondere prematur, ſiue aliàs infeſtetur, celerius ab opere deſiſtit. Similiter his virtutibus ẽt excretricẽ mediocrem in imbecillitate habent. Quanquam videtur ſaltem retentiua vis non ſolũ pueris, ſed ẽt cæteris omnibus, expultrice eſſe imbecillior, ẽt ſi ſimiliter ſe habent, ꝓꝑ. ſ. diuturnitatẽ actionis: maxime.n. diuturna eſt retentricis virtutis actio, ut quæ illud pro opere ſuo habeat, ut teneat: Expultrix uerò uis, breuem habet actionem, utpote quæ vna impreſſione, ꝙ contriſtat, retrudere, abijcereq; poteſt. Sicut igitur in ijs, quæ extrinſecus ſunt, idẽ homo, qui ad deijciendum onus maxime ſufficit, portare id tota die non ualet: ſic ẽt internis inſtrumentis retrudere ꝙ contriſtat, q̃ diu retinere eſt promptius. Pueri nanq; (de quibus ſermo eſt) alteratricem quidem facultatem ualentiorem habent ijs, qui in ętatis ſunt vigore: trahendi verò vim ijſdem imbecilliorem, non tñ ad ſuum uſum deficientem: reliquas verò duas facultates imbecilliores poſſident, q̃ ætate florẽtes. Cęterum nõ perinde patet expultricis imbecillitas, ꝓꝑ actionis ſuæ breuitatem: quippe tum vomunt, tum deijciunt ſępius,

C q̃ ętate florentes, non vtique ob expultricis robur, ſed retentricis debilitatem. At in ventris cõcoctione, quæ humida & mollia ſunt, ſimiliter ac ætate florentes concoquunt: quæ verò dura, deterius; Pueris.n. halituoſior eſt calor; florentibus ętate, ſiccior. Iã vero quibus humidius eſt corpus, ea, quæ nutritura id ſunt, humidiora poſtulant: quibus ſiccius, ſicciora. Ergo ſi concoctio alteratio eſt in propriam nutritorum qualitatem, pueris quidem, quæ molliora humidioraque edulia ſunt, magis congruunt; florentibus ętate, quę duriora ſunt. Sanè ſenum corpus ad omnem ferme actionem male comparatum eſt; quippe & multo ſiccius quam eorum qui ętate florẽt, & ijs ſolis eſt frigidum. Neque igitur commode concoquunt, caloris defectu, neque nutriuntur, propter tũ ſiccitatẽ, tum alteratricis facultatis imbecillitatem. Digeſtio illis inſuper veluti à iam torpentibus præ frigore inſtrumentis, & tarda, & imbecilla fit. Expulſiones præterea, quæ quidem breuis temporis ſunt, facultatis eorum imbecillitatem non detegunt; quæ diuturniores ſunt, male obeũtur. Porrò ad prædictas mollitiones ſiccius calidiusq; inſtrumentum magis eſt idoneum; humidum & frigidum magis imbecillum; horum in medio duæ reliquæ coniugationes ſunt. Atque in ætatibus quidem humidum & frigidum corpus non inuenias; ſenum enim corpus frigidum eſſe, & ſiccum, eſt monſtratũ. In malis autem temperamẽtis, & ijs quæ ex natura propria cuiuſq; ſunt, quęque in acquiſitis affectibus ſiunt, inuenias. Sicut verbi gratia phrenitis quidem calidus & ſiccus eſt

D morbus, ideoq; in actionibus uoluntarijs maximum habet robur; Lethargus aũt imbecillus, vt qui particulas humiditate copioſa frigidaq; imbuat. Tale quippiã eſt & hydropũ genus, maximeque ex ijs leucophlegmatiæ & anaſarca. Vbique autem frigidum, ſiue cum ſiccitate coniunctum ſit, ſiue cum humiditate, tum imbecillius eſt, tum torporiferum. Ad eundem modum retentiuæ uirtutes, quæ naturales ſunt, in ſiccioribus & calidioribus inſtrumẽtis ualidiores ſunt; in humidioribus, & frigidioribus, ſiue à primo natali alicui, ſiue aliàs contingent, imbecilliores. Attendenda tamen eſt in quaque particula magnitudo exceſſus; Sicut verbi gratia, nerui, & tendones, & muſculi, & ligamenta quantò ſunt ſicciora, tantò ſint valentiora eſt neceſſe, ſi tamen intra illum exceſſum, ſub quo & difficile flexibilia fiant propter duritiem, & ueluti friabilia propter ſiccitatem, quippe ita conuulſionibus tentantur. Rurſus naturalia inſtrumenta, quanto ſunt humidiora, tanto ſunt ad nutriendum magis idonea, etiam ſi ſubhumida in ultima temperie ſint. Ad concoctiones verò, nec ſe ipſis meliora, nec ijs ſicciora ſunt, modo ſimiliter ſint calida; niſi ſcilicet ſicco & ſqualenti inſtrumento, ſicut nutrimentum humore largo non admiſto dederis. Ad digeſtiones verò & expulſiones, ualde dura corpora ſunt inepta; quippe cum difficilius, tum dilatentur, tum contrahantur, quorum altero tractus fit, altero expulſio. Quò vero ad paucos dirigat quis ſcopos, in ſummis rem totam diſtinguam. Calor adauctus ualentius alterat, modo

† Grac. cont. ἀτμοειδῶς atmoeidos legẽdũ ſpeciẽ nutrimentũ in ſe &c. ſic.n. alias cõſueuit loqui Gal ut ſeptimo Meth. c. 6. quando nutrimentum appoſitum uocat rorẽ. præterquã quod reprobata eſt Heracly 1, & Aſclepiadis opinio. qui ei nutritionẽ & alia mul a ꝑ uapores fieri cõtendebant.

A. l. 1. f. 2. d 6. c. 3. 26. g

A. ibidem. h

A. l. 1. t. 2. d. 6. c. 3. 26. f

do tamen non eò incrementi perueniat, vt iam colliquet, tum nãque ad omnia eſt inutilis. Frigus E verò nulli functioni eſt ex vſu. Siccitas ad robur & nixum conducit, ſi tñ adhuc nec difficile mobilia, nec frangibilia facit. Humiditas ad nutritionem maxime eſt accommoda, ad alias autem functiones maxime contraria, auctione tñ excepta, ad quã magis vtique, q̃ ad nutritionem eſt idonea: cum debeant nimirum, quæ probe ſunt augenda, facillime tum tendi, tum perflari vndique.

De cauſis reliquorum ſymptomatum, quæ in excrementis conſiſtunt. *Cap. 4.*

ACcidebat hoc loci iam opus finire, cũ, ſicut antea diximus, nõ quò omnia particularem perſequer, in multis exẽplis multas ſymptomatum ſpecies & genera examinarim, ſed quò ſtudioſos exercitatos redderem. Cæterum permittente id libri adhuc magnitudine, dicemus aliquid & de ijs, quæ prætermiſimus. Siue nanque ex naribus, ſiue auribus, ſiue palato, ſiue oculis, ſiue faucibus, ſiue utero, ſiue ex reliquorum quouis, excernetur quid: tum quantitas eius attendenda eſt, tũ qualitas, itemq; excernendi eius modus: atq; id ad iam dictas cauſas reducendũ: Quippe omnia ſymptomata ex intẽperie ſimilariũ, & ex inſtrumentorũ morbis, p̃terea materia ipſius tũ qualitate, tum quantitate, prouenire deprehendes. Verbi gratia, catarrhi, & coryzæ cauſa eſt cerebrum, cum perfrigeratum quidem eſt, ceu ſimilaris pars, in intemperiem verſum: aut cum æſtuat, ceu inſtrumentalis, impletum. Ergo qualis in ventre diarrhœa paſſio ex mala concoctione fit, tale eſt in cerebro prędictorum utrunque; catarrhum. ſ. nominantibus nobis, cum quod ſupervacaneum eſt, in os diffluit: coryzan, cum in nares: branchos aũt ſiue raucitas, catarrhis ſuperuenit, faucibus. ſ. humore imbutis. Quòd ſi in gargareonem fluxio procumbat, aut in ea gignit, quam ex ſimilitudine græci ſtaphylen. i. acinum vocant: aut alias eam in tumorem attollit: At ſi in glandulas, quæ ſibi ex aduerſo in oris termino vtrinq; iacent, antiadas: ſi aũt in eas, quę iis proxima ſunt, paristhmia. Defertur capitis fluxio & in ventriculum, & in aſperiam arteriam, utrinque magnopere lædens. Cæterum eiuſmodi fluxionum incommoda, tum alij ante nos diligentius expoſuerunt, tum nos prolixius in medendi libris de iiſdem ſcribemus: de ijs uero, quæ ex pulmone, & pectore reijciuntur, in libris de criſibus iam egimus. Sed nec eorum, quæ ad menſium retentionem, aut in debitam omnium, quę ab vtero manant expulſionem pertinent, etiã difficile eſt cauſas inuenire, ſi qs ad ſimiles dirigat ſcopos. Nam aut uteri corpus, cũ denſum durũq; fuerit, retentionis cauſa erit, tale ſcilicet aut à natura conditũ, ut oĩno nunquam purgetur, niſi quis ipſum medicamentis, longoq; tempore ad meliorem habitum transferat; aut certo tempore ſub illo affectu, q cunq; ſemper vteros occupauerit. Etiam venarum anguſtia ſtatim à principio congignitur, ubi. ſ. G hac parte fęmina male eſt formata. Ad huius affectus portionem & compreſſio ſe habet, quæ ex ijs quæ circumiacent uaſis fit, cum videlicet corpus immodice gliſcit. Vteri uero intemperies, tum natura, tum ſub affectibus quibuſdam oritur, ęque ut denſitas. Incidit ſanè aliquando & ipſius materiæ occaſione, menſtruæ conſuetudinis retẽtio: quoties quod uacuatur, uel craſſum eſt; vel glutinoſum. Quin etiam ſi ipſe menſtruus ſanguis ſine uitio eſt: cæterum obſtructio quæpiam in uaſis, quæ ad uterum pertinent, ab huiuſmodi humoribus prius eſt facta: ſic quoq; retinetur mẽſtruum. Sed totius corporis culpa, aliqñ prorſus non purgabitur fęmina, aliquando parcius, aut liberalius, aliquando malum ſanguinem uacuabit. Et prorſus quidem non purgabitur, tũ propter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter ſuccorum ad alias particulas inclinationem: Iam propter hæc ipſa, cum mediocria ſunt, minus quàm pro naturæ debito purgabitur: ſicut propter longam deſidiam, & victum liberaliorem, plus iuſto uacuabitur. Sed & mala expurgabuntur, p̃p̃ vteri reumata: Vocatur autem id ſymptoma, fluxio muliebris, ex purgato. ſ. per eam particulam toto corpore. Eſt autem perpetuo quod euacuatur tale ſpecie, quale eſt, quod in animali redundat; aliud rubrum, ſanguinis ſanies: aliud album, à pituita: aliud pallidum, quod eſt biliosum. †Eſt autem & præter hæc eorum, quæ ab utero fluunt uacuatio mala, propter affectum aliquem, qui in ipſo ſit exortus. Eſt præter eas, quæ prædictæ ſunt, & talis menſium moratio, in qua nec ex ſanguinis defectu, veluti poſt plurimas exercitationes, & tenuem victum accidere eſt dictum: nec propter affectum, qui in ipſo ortus ſit vtero: purgationes uteri ſiſtuntur, ſed aliquando etiam, ſanguine propter robur in alias particulas delato. Verum (vt mox dixi) nihil arbitror difficile, quiſquis hos commẽtarios perlegit, cũ iam in multis ſit exercitatus; ipſum quoque talia inuenire. Quippe, q̃ & propter uteri proprios morbos, tũ qui in proceſſibus eius ſupernis & lateralibus conſiſtunt (cæreas græci uocant) tum qui in collo, tum etiam qui in toto eius tergore, aliqñ quidem, uel plura quam prius, vel pauciora ueniant menſtrua: aliquando autem prorſus non ueniant, uel mala veniant neminem arbitror latet: etiam Atretis fœminarum id eſt quarum natura qualibet ex cauſa peruia non eſt. in ſermonis noſtri diuiſione ſub hoc alicubi genere inuentis. Similiter autem & qui priapiſmus vocatur, tumeſcentia & inflatio inuoluntaria eſt marium pudendi, ſymptoma. ſ. à flatuoſo ſpiritu natum. Quin etiam gonorrhœæ, quæ abſque tenſione pudendi ſunt, ex imbecillitate retentricis ſeminalium uaſorum uirtutis fiunt: tenſo uero quodammodo pudendo, quaſi cum conuulſioni quid ſimile inſtrumenta patiuntur, eueniunt. Non eſt igitur quod de eiuſmodi ſymptomatis pluribus diſſeramus.

A.l.3.c.5.& 3.c.11.24.6

F

H

†Aliud aquoſum, hoc uidetur addendũ ex Aetio & Paulo quanquã & Græci & Latini cõtextus carent.

De

A *De cauſis ſymptomatum, quæ conſiſtunt in qualitatum mutatione: ac de ijs, quæ vel ſe inuicem ſequuntur, vel non ſequuntur, ſymptomatis.* CAP. 5.

SEd conuerſi ad reliquum eorum genus, quod nec ipſum multa uerba requirit, propter ea, quę iam
dicta de ſuccedentibus ſibi ſymptomatis ſunt, iam opus hoc loco finiemus. Ergo colores mu-
tabuntur, vt generatim dicam, ſuccorum occaſione, qui a naturali ſpecie receſſerunt, vel qui in al-
tum corpus ſunt reuerſi, vel cutem, ueluti perfuderunt; membrorum uerò, propter cauſas, quæ ſuc
cos ad tales tum motus, tum affectus impellunt. Sunt porrò hæ, tum animi perturbationes; tum
ambientis nos aeris, in calorem, & frigus mutationes, tum ipſius corporis affectus, cui ſanguis, vel
calidior fit, uel frigidior, vel parcior, vel uberior, vel foras protruſus, vel intro retractus. Huius ſa-
nè generis eſt omnis vitioſus ſuccus, qui ſua ſpecie etiam totius corporis colorē alterat, vt in mor
bo regio, & hydericis, & elephantia, & splenis, & iecinoris imbecillitate. Exiſtit autem ad portio-
nem, & in quaque particula, coloris mutatio. Figurę verò naturales mutabuntur, articulis, vel im
modicæ refertis, uel inanitis, vel a proprio loco translatis, vel diuulſis. Cauſæ verò cuiuſq; horum
plures ſunt, quas etiam inuenire difficile non eſt, ſicuti ſuperiora non negligenter ſunt perlecta.
Ad eundem modum nec graueolentiæ, aut molliciei, aut duritiei, aliorumve his ſimilium cauſas
B inuenire operoſum eſt ei, qui ad ſupradictorum exempla procedet; quinimmo iam dictæ a me
ſunt in fine libri, qui De ſymptomatum differentijs inſcribitur, quo minus opus eſt de ijs nunc ſi-
mus prolixi. Sed hoc loco opus de ſymptomatum cauſis finiamus, illud tantiſper adijciētes, quod in
libro De ſymptomatū differentijs huc docendum diſtulimus: Quænam ſymptomata neceſſario
ſibi ſuccedant, quæ non neceſſario: quod ipſum quoq; non longa mihi diſputatione uidetur indi
gere: ſed ſatis erit ſub unico exemplo methodo indicata, à particulariū multitudine fugiſſe. Cen-
ſeo igitur, quod prouenit, unicane ex cauſa fiat conſideres, an ex pluribus. Si.n. ab unica, neceſſa-
riò efficienti ſuccedit: ſin quo fiat pluribus eget, non neceſſario. Atq; hęc quidem in omni re com
munis eſt methodus. Ad hunc igitur modum in ſymptomatis æſtimationem inibis. Quippe ſi ſym
ptoma ab unico fiat, neceſſario illi ſuccedit: ſin ad ſecundi ſymptomatis generationem aliæ quæ-
piam cauſæ concurrant, minime neceſſario priori ſuccedet. Non.n. ſi quis male concoxit, neceſ-
ſe eſt ſpiritnoſum flatum ſequi: ſicuti nec morſum, † nec humidam multamve aut contrariā deie-
ctionem, ‡ aut inappetentiam, aut intenſam appetētiam, aut pigritiam ad actiones, aut intelligen
tiæ tarditatem, aut capitis grauitatem, aut uigiliam, aut cardialgiam. i. oris ventris dolorem: mul-
toq; minus aut epilepſiam, aut amentiam, aut extaſin, aut coma: ſed nec mœſtitiam ullam, neque
C aliam quamlibet, nec multo minus melancholicam: præterea nec plenioris inteſtini, uel renum,
vel lienis, vel iecinoris, vel pectoris, uel articulorum dolores: æque ut nec inæqualitatem, aut hor-
rorem, aut rigorem, aut febrim. Quanquam tum horum, tum reliquorum fermè omnium ſym-
ptomatum, nullum eſt, quod non aliquo tempore in ijs, qui male concoxerunt appareat. Immo pro
cruditatis magnitudine ac differentia, præterea naturæ hominis facili ſenſu aut difficili, ſingularū-
que corporis particularum robore, aut imbecillitate, aliàs aliud ſymptoma gignetur. Quippe ma
gna cruditas, & maiora & plura ſymptomata creat: parua contra, pauciora minoraque. Iam uero
eorum, quæ male concocta ſunt differentiæ, quæ quidem ad frigidum, & pituitoſum ſunt conuer
ſæ, aliorum ſymptomatum ſunt cauſæ, quæ ad nidoroſum, & calidum, aliorum: ad eundem mo-
dum & quæ mordent, uel quæ non mordent, & quæ in halituoſum ſpiritum ſolutæ ſunt, aut non
ſolutę. Sed & hominis natura ut dictum eſt, ad ſymptomatum generationem tum facit, tum re-
pugnat: Verbi gratia, quibus hebetis ſenſus uentriculus eſt, ij nec uehementer mordentur, nec do
lent, nec multa excernunt, ſed nec cardialgia laborant, nec facile capite infeſtantur: quibus boni
eſt ſenſus, ijs omnia hæc ex facili ſuperueniunt, ſuperno principio ſymptomata immittēte.
Quid dicam de ſingulis, qui cruditate laborant, eam partem maxime nocumentum
D ſentire, quę maxime eſt imbecilla? Proinde dicendum non eſt, ſymptoma vllum
neceſſario cruditatem ſequi. Atqui uero actionis digerendi in corpus ali-
menti, ſiue priuatio, ſiue imbecillitas, atrophian neceſſario inducit:
ſicuti etiam alteratricis in quaque particula uirtutis noxa. Iam
ſeparationis excrementorum a ſanguine fruſtratio, quæ
ſeparatricis actionis eſt ſymptoma, neceſſario co-
loris ſymptomata inducit. Vocatur alterum
eorum morbus regius: alterum, quod
melancholico excremento ſucce-
dit, ſine nomine eſt. Simili
modo in omni ſym-
ptomatis gene-
re, & quæ ſemper ſibi ſuccedant inuenies, & quæ non
ſemper. Ego uero longitudini parcens
hic libro finem imponam.

† Græce οὐδὲ ὑγρὰν διαχώρησιν πολλήν, οὐδὲ ἐναντίαν. i. nec humidā multamve deiectionē, nec nauſeam & ita cæteri interp̄tes. Solus Linacer uidetur legiſſe οὐδ' ἐναντίαν. i. nec contrariam.

GALENI

GALENI DE DIFFERENTIIS
FEBRIVM LIBRI DVO

Nicolao Leoniceno Vicentino interprete. F

Ad vetuſtiorum exemplarium Græcorum fidem diligenter emendati ab Auguſtino Gadaldino Mutinenſi medico.

ARGVMENTVM LIBRI

Prima quædam principia docet, quibus ſingularum febrium differentiæ intelligantur; ac in primo libro agit de ephemeris, & hecticis.

Prima capita quibus ſingularum febrium differentiæ comprehenduntur. CAP. I.

FEbrium differentiæ, quæ quidem maxime propriæ ſunt ac principaliſſimę, ab earũ ſumuntur ſubſtantia; aliæ uerò ab accidente aliquo. At quõ neque horum ipſorũ accidentium eſt natura una, ſed nonnulla quidem proximiora ac magis ſunt diuiſæ ſubſtantiæ propria; nonnulla aũt, remotiora ac magis extranea; idcirco neque earum, quæ ab ipſis accipiuntur, drĩarum eſt genus unum. Plurimum igitur aberrant, qui ab his, quæ maxime propriæ, ac principaliſſimæ ſunt, abſcedunt; Secundo aũt loco quicunq; licet has commemorauere, eiſdem tamen eodem modo commiſcẽt omnes quæ ex aliquo ſunt accidente receptę, utiles ab inutilibus minime ſecernentes. Neque uerò ſolum in differentiarum generibus plurimi medici deliquerunt, uel quia uidelicet ſuper addentes fuerũt, adeo ut eas ẽt, quæ nullius uſus eſſent commemorarent, aut quia utiles ẽt prætermittendo defecerunt; ſed una ẽt in ipſa generum in proprias drĩas ſectione aberrauerunt. Statim.n.cum primum, atq; pręcipuum differẽtiarum genus ab ipſius rei diuiſę ſubſtantia ſumatur, intueri licet, medicorum nonnullos, genus hoc penitus pręterire: nõnullos aũt uel ſuperfluos eſſe in diuiſione, uel deficere, licet Hippocrates in libro epidemiarum ſexto, optimam fecerit diuiſionem. Sunt autem hęc G

6.Epid.c8.1.t. 193.158.c eius uerba; " Febrium hę quidem manui ſunt mordaces, hę uero mites, hę aut non mordaces quidem ſed poſt inſurgentes; aliæ uero acutę, ſed quę manui ſuccumbunt, aliæ ſunt ſtatim exardẽtes, quædam ſemper puſillę, & ſiccę, q̃dam ſalſuginoſę, quędam flatibus plenę, aſpectui graues; nõnullę ad tactum humectę, nonnullę uehementes rubidę, aliquę uehementer pallidę, alię liuidę, & alia huiuſmodi. Apertiſſime.n.in his febribus, ab ipſius rei ſubſtantia ſimul, atque a dignotione, in ꝓprias drĩas fecit ſectionẽ. Siquidẽ febris ſubſtantia in genere caloris, qui eſt p̃ter naturam, cõſiſtit. Caloris aũt drĩę, & ex eo ꝙ magis & minus, & ex materia, in qua hic p̃ter naturam calor accẽditur H & ex mõ motus caloris eiuſdem, accipiuntur, quas oẽs vnà cum dignotionis modo, quemadmodum in procedenti ſermone oſtendemus, annotauit. Sunt aũt oĩno euidentes, quæ in eo quod maius, aut minus, conſiſtunt, quo in genere drĩę conſueuerunt medici magnam ac paruam febrẽ nominare, non proprie quidem rei quali, nomen quanti accommodantes, hoc tñ facere aſſueti nõ in febribus tñ, ſed in mille aliis rebus, quę licet in qualitate ſubſiſtant, magnę tamen ac paruę dicuntur. Quę uerò a materia drĩę ſumuntur, in qua hic calor pręter naturam accenditur, maxime proprię ſunt, ſiue ꝙ idem calor ipſum cordis corpus occupauerit, ſiue ꝙ eos, qui in eius uẽtriculis continentur, humores. Reliqua aũt ac tertia eſt poſt has drĩas, cum ſola aerea ſubſtantia ſufficienter incaluit, humores autem, & ſolida corpora caleſcunt quidem adhuc, nondum aũt ſunt calefacta, neque.n.parum refert, ſi caleſcere dicamus, aut calefactum, Quid aũt dicamus, hęc tibi exẽpla manifeſtiſſime oſtendunt. Cogita aquam calidam lebeti frigido iniectam, deinde ex eius uicinia lebetis corpus calefieri quidem, nondum autem exquiſite eſſe calefactum. Excogita iterum in calidum atque ignitum lebetem aquam frigidam infuſam, deinde ab eodem lebete adhuc quidem calefieri,

A lefieri, nondum autem eſſe calefactam. Horum exemplorum ſecundum, primam febrium dr̃iam
oſtẽdit, quas diximus ipſum cordis corpus occupaſſe: primum verò eas, quæ in ipſius conſiſtunt
humoribus: reliqua verò & tertia dr̃ia ſimile quidẽ oĩno non habet exemplũ: at manifeſtioris do-
ctrinæ gratia, concipe animo fabrilem follem, trahentem quidẽ ad ſe ipſum aerẽ admodum ca-
lidum: deinde ab eodem calefieri, nõdum tñ eſſe calefactum. Sed & rei, quã monſtrare uolumus,
naturam, exemplum ipſum magis oſtendet, ſi humorem in ſolle contentum cogitaueris: adhuc
verò magis ſi ſollis foramina per quæ aerem trahit atq; efflat, adeo arte ſabricata, ut humorem q-
dem non admittant, aeri autem peruia exiſtant. In quo ſanè plurimum differunt naturæ opera
ab his, quæ humana arte ſunt fabricata. Nam ſanguini miſta eſt in oĩbus arterijs per multa fora-
mina ſpirantibus aerea ſubſtãtia, ac nihilominus in corde ipſo, ut quod confluxile ſit oĩbus ipſis
arterijs. Incipit igitur hic p̃ter naturã calor, quẽ & febrẽ noĩamus: aliàs ex alijs eorum quæ nuper
diximus: ſpargitur aũt, atq; vna cum patiẽte afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humo-
ribus ad ſpiritum caliditatis tranſumptio: non ęque aũt prompte una cum ſpiritu accendũtur hu-
mores. Corpus ẽt ſolidum humoribus atq; aereæ ſubſtãtię facilius calorẽ impartitur, quã ipſum
ab eiſdẽ ſuſcipiat. Oĩs ſiquidẽ ſubſtantia tenuis promptius alteratur, q̃ craſſa: Eſt autẽ tenuiſſima
B quidẽ aeris, craſſiſſima vero corporũ ſolidorũ, media humorũ eſt ſubſtantia. Nihil aũt in præſen-
ti opere differt, ſiue ſpũm, ſiue aerẽ dicamus: nam de hiſce oĩbus alibi diligentiſſime definiuimus.
A.l.4.f.. 1.e/ Nunc aũt hoc tñ modo ſufficiat intelligere, quod & Hippocrates (vt arbitror) oſtendit his uer-
1.c.1.411.e bis: Continentia, contenta, & impetentia: continentia ſiquidẽ ſolida appellans, contenta humo- 6.Epid.ſect.7.
res, impetentia aũt ſpiritus. Nam diſpoſitio febrilis aliàs ex alijs eorum, quæ ante diximus, ſumit
initium: at in genere primo iam læſo non ſiſtit, ſed duo reliqua genera inuadit: ac niſi antea ſolua-
tur, progreſſu temporis illa quoq; ſimiliter afficit. Hæc quidem ſunt totius ſermonis capita.

De euidentibus & communibus cauſis febrium. *Cap. 2.*

ET oportet quę iam dicta ſunt vnà demonſtrare, atq; vniuſcuiuſque generis febriũ dignotio-
nes exponere: q̃ primũ aũt neceſſariũ eſt de earũ ẽt gñatione aliquid diſſerere. Quòd igĩ
ex laboribus, ira, & triſtitia, & ſolis ardoribus, atq; frigoribus, vigilijs, & cruditatibus, ebrietatib',
& crapulis, quidã febricitare cõſpiciũtur, nemo eſt, q ipſa doctus experiẽtia, nõ agnoſcat. Et qui-
dẽ ẽt ꝙ aeris peſtilẽs ſtatus febrẽ afferre cõſueuit, nemo ſanæ mentis dubitauit: ſicuti & ꝙ peſtilen
ti morbo laborantiũ conuerſatio, periculoſa, ne inde contagiũ cõtrahatur, quẽ admodum ex ſca-
bie & lippitudine. Eſt ẽt eorũ q tabe correpti ſunt cõſuetudo nequaq̃ ſecura: neque oĩno eorum
C q putridum expirãt, adeo ut domus, quas habitant, fœtidum exhalẽt odorẽ. Illud quoque longa
experiẽtia compertũ, ꝙ qui cõſueta exercitia omiſerint, & alijs morborũ gñibus, & febribus ma-
xime corripiũtur. Et q̃dẽ oẽs, ut ita dixerim, hoĩes norunt, ꝙ & q̃ plethora id eſt repletio vocaĩ,
& cibi praui, & medicamina, ęſtuſq; circa Canis ortũ, pluraq; hmõi alia afferunt febres: qui vero
ab eiſdẽ cauſis noſtris corporibus adueniat affectus, ex quo febricitemus, hoc ſanè multos latet, &
à pleriſq; ẽt q ſe medicos profitentur, ignoratur. Duplex aũt hęc ignorantiũ medicorum genus:
alterũ eorũ, q ſoli experientiæ nituntur, aiuntq; nullius rei naturã poſſe à rõne inueniri: alterum
eſt genus hominum, qui ſibi nomen ſapientiæ vindicarunt, & licet parẽ habeant cum prioribus
ignorantiã, opinionẽ tñ ſciæ ſunt aucupati. Sed eorum inſcitia inde habet initium, ꝙ in rationali-
bus methodis nequaquam ſunt exercitati, quæ nos diſtinguere ac ſecernere docẽt eas propoſitio
nes, quæ demonſtrandi vim habent, ab ijs, quæ probabilitatem quidem continent, nihil tñ veri
p̃nt aut inuenire aũt demonſtrare. Cũ vero ad hanc ignorantiã acceſſerit arrogantia, ex ipſis qui-
dẽ nõ nulli ad tantã † inſaniã ac temeritatẽ peruenerunt, vt neque ea, quæ oẽs homines experien id eſt inſenſi bilitatem. u. antiq. liter.
tia magiſtra, febriũ cauſas eſſe didicerunt, velint ipſi cõcedere. De quibus cũ à nobis ſit in libro de
D procatarcticis id eſt præincipientibus cauſis ſufficienter diſputatum, ſuperfluum eſſet eorundem
hominum nugas hoc in loco repetere. Neque.n. ſermonem facere inſtitui, qui aut alijs contradi-
cat, aut ſophiſmata ſoluat, ſed qui ſcientiæ doctrinæq, intendat, ſuppoſitionum quidem loco ha-
bens, quæ alibi à nobis ſunt demonſtrata, febrium verò differentias docens.

Quo pacto ex præincipientibus cauſis variæ in corpore febriles diſpoſitiones oriantur. *Cap. 3.*

A.l.4.t.1.c. 1.411.a SVnt igitur ſuppoſitiones hæ: calidum, frigidum, humidum, & ſicum, eſſe corporum elemen-
ta: primaſq; ex eorũ intemperaturis conſtitui ægritudines: ex quarum numero Febris eſt v-
na, qñ in corde quædam præter naturam caliditas g̃ratur. Differentiæ vero ſecundum genus ca-
loris, de quibus pręſens tranſigit ſermo, à materiarũ differentia ſumebantur, quæ febrilem calidi-
tatem ſuſcipiunt: quæ tres erant ſm genus: vel.n. in ipſo cordis corpore accendi * dicebantur, uel *prius, ipſam dicebamus
in humoribus, vel in ſpiritu: præincipere autem in omnium febrium conſtitutione cauſas, quæ ab
oĩbus manifeſte noſcuntur, quas ẽt paulo ante cõmemorauimus: in q̃bus medici, q ſe ab experiẽ
tia Empiricos uocãt, ex obſeruatione ad curationẽ aliq̃d proficiunt: Rõnales aũt ad ipſius rei na-
turã veniẽtes, cũ indicationibus vtanĩ, ab illa, ad futurorũ p̃cognitionẽ atq; ad curationis inuẽtio
nẽ iuuantur: neq; eorũ vſum p̃termittũt, q̃ ex experientia fuerint inuẽta, ſed multa ex rõnali me-

thodo

thodo illis adiungunt. Quæ nã vero ſint, quę vtraq; inueniãtur uia, experientia.ſ. ac rõne, alibi eſt E
à nobis monſtratũ. At, quam ſingulæ p̃ncipientes cauſæ in corpore faciant diſpoſitionem, quę fe
brẽ accẽdat, nũc oſtendere intendimus. Qm̃ non vnum videmus modũ generationis aut augmẽ-
tationis caliditatis (ſi quidem neq; ignis ipſius) ſed vel p̱p motum, vel putrefactionem, uel p̱p
adhæſum alterius caloris, aut p̱p detentum calidi effluxus, aut p̱p miſtionem calidæ ſubſtantiæ
quodam veluti ex fonte efferueſcentis, quæ quo ad noſtrum ſenſum, vel generet, vel augeat cali-
ditatem, neceſſe omnino & febrium cãs reduci ad eos, quos proxime diximus modos. Veluti ſta-
tim exuſtio, ſiue ipſa Solis operatio talem ſortiatur appellationem, ſiue qui ab eodẽ fit in corpore
affectus, ſiue ille, qui iam effectus eſt, eſt quidem ſanè & hoc ipſum calor præter naturam, nõdum
tñ febris, niſi cor vnà calefiat. Omne quidem hmõi cauſæ genus fieri conſtat ex rei calefacientis
adhæſu, ſiue Sol, ſiue ignis, ſiue medicamen fuerit ea res, quæ calefacit, extrinſecus contingẽs, aut
propinquans, aut adhærens, ſiue quouis aliquo vocabulo quiſpiam uti uoluerit. Ira aũt eſt ueluti
feruor quidam, ac vehemens mótus potentiæ iraſcibilis in ipſo cordis corpore ſita: ſimul aũt cum
hoc feruore calefit aliqñ quidem ſp̃us ſubſtantia, aliqñ uerò ſanguinis. Quòd ſi ita cõtigerit, ut ea
corpora, quæ in ſe caliditatẽ admiſerunt, longo eam t̃pe retinere natura apta ſint, licet motus cor
dis ſedetur, in hiſce tñ remanet calor præter naturam, atq; inde hoĩem febricitare eſt neceſſariũ. F
Huiuſcemodi ergo febris hẽt originem a motu, atq; feruore nanuę caliditatis. Quæ aũt ex triſtitia
fit, ex ſolo motu, non aũt ex feruore generatur. Quę aũt laſſitudines ſequitur, principium quidem
& ipſa habet, multam muſculorum, neruorum, copularum, & articulorum motionem, quæ ſanè
& prima calefiunt: hinc verò continuatim calor aſcendit ad cor, atq; inde homo febricitat. Quæ
aũt ex denſitate cutis accenditur febris, qualis maxime frigefactis, atque adſtrictis corporib. ſolet
accidere, mordaci effluxu in corpore aceruato contingit. Semper.n. aĩalium corpora difflantur,
idq; duplici mõ, effuſis ad exteriora uaporoſis, atq; fuliginoſis ſuperfluitatibus, ac rurſus intro at-
tracta refrigerante, ac uentilante natiuũ calorem aerea ſubſtantia. Cum igitur aliqua cã potẽtior
cutim denſans, eos de quibus diximus meanis anguſtiores effecerit, ſæpius quidem in plethoricã
diſpoſitionem incidit corpus, qñ & vaporoſum & optimum, q̃ effluit, extiterit: non nunquam ve-
ro in febrem, cum nimirum acre mordaxq; fuerit, quo tempore maxime, qm̃ intra corpus, quod
refrigerandi uim hẽt non attrahitur, calor ſimul augetur. Acris aũt ac mordax effluit ſuperfluitas
ijs, qui aut natura vitioſos habent humores, aut prauis cibarijs utuntur, aut ſæpius cruditatem pa-
tiuntur: ac tum præſertim, cum poſt huiuſcemodi cibos aſſumptos, fęculentam, uel lutulentam,
atque ex lacunis, uel piſcinis, ſiue paludibus ſiue quouis alio, corruptam ac putridam biberint aq̃. G
Idem ijs quoq; accidit, qui ſupra modum laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut medicamina acu
ta iugiter ſumunt. Voco aũt praua cibaria, tum ea, quibus hoc ipſum eſt à natura inſitum, ſicuti al
lia, cæpe, naſturtia, porros, braſſicas, ocyma, & urticas, & quæcunque alia agreſtia dicuntur, ueli-
ti quæ apud nos lapſanæ uocantur: Et p̃terea natura quidem optima ſunt, ſed ob quoſdã putrefa-
ctionis modos æquales prędictis, aut maius aliqñ vitium contraxerunt, veluti frumenta, hordea,
atq; oẽs aliæ fuges, quæ ad uſum cibi aſſumuntur: quarum nõ nullæ t̃pis longitudine ad putreſci-
bilem ducunnt diſpoſitionem: alię, qm̃ malè repoſitæ fuerint, ſitu replentur, quædam uero, & in
primo ortu rubigine deprauantur. Tales cibos hodie quoq; vrgente fame plures coacti comede-
re, non nulli quidem à putridis, ac peſtiferis febribus interierunt, non nulli aũt puſtulas inſtar ſca-
biei ac lepræ in corpore contraxerunt. Quum igitur plenum fuerit corpus huiuſcemodi humori-
bus, nulla verò obſtructio aliquod ex uiſcerib. obſideat, libere aũt totũ aĩal per cutim diffletur ac
refrigeretur, ſanitate quidẽ fruitur aĩal, ſed dubia ac momentanea: Cum aũt conſtringi terminum
exteriorẽ, aut obſtrui penitiorum partium meatus, contigerit, in conſtrictionibus quidem, q̃ nu-
per diximus, febrium genus conſequitur; in obſtructionibus aũt, q̃ paulo infra dicemus. Nihil er-
go mirum, ſi ex ijs qui cruditatẽ paſſi ſunt, non nulli a febribus correpti fuerunt, alij vero minime. H
Nã, qui iã humores habent uitiatos, ac male difflantur, aut intempeſtiue laborarũt, aut balneis ſu-
perfluis vſi ſunt, hi facile febribus corripiuntur. At, qui bonos habent humores, ac bene difflantur,
& quieuerunt, & quæ circa uentriculũ atque hepar ſunt, fouerũt, his febrire eſt impoſſibile. Nã in
eiſdem reſidet ventriculi atq; hepatis partibus quodcũque corruptũ eſt, ac paulatim per t̃ps coq-
tur, atq; optimũ fit, ſicut ijs qui ſe poſt uehementes motus exponunt aut æſtiuo Soli, ut balneis
calidis dulciũ aquarũ, corrupta cibaria in totũ habitũ corporis recipiuntur. Sic & quibuſcunq; ci-
bi corrupti per aluũ deijciuntur, febris non ſubſequeretur, niſi alia cã accederet, veluti aut q̃ a ſu-
pra modum fatigati eſſent ob frequentius ſurgendi neceſſitatem, aut inflammationem in uẽtricu-
li partibus ſubtenuiſſent. In obſtructionibus ſ. nè foraminũ, atq; humorũ intruſionibus (nam & de
hoc dicere diſtuli) ex putredine patiuntur febrem aĩalia. Promptiſſime.n. putreſcunt quæcũque
calida ac humida & multa ſunt in calidis locis, niſi difflari ſimul ac refrigerari contigerit. Nihil igit
mirum, ſi ex plethoris febres eueniunt: etenim obſtructiones multæ fiunt, atq; vniuerſum corpus
in huiuſcemodi affectib. male difflatur. Sicuti ſanè in altera multitudine, q̃ rõne potentię, dicito, ad
corruptionẽ humores deueniunt, qm̃ nõ amplius ſuperãtur neq; cõcoquũtur, p̱be, cũ ea qua cõfi-
ciuntur,

A ciuntur, vis inualida exiſtat. Propterea etiam quæcunq; cibaria glutinoſa ſunt ac craſſa, ſunt magis morboſa: obſtrui.n.atq; intrudi eum, qui ab ipſis generatur, humorem facilius exiſtit. Quid igitur? nonne contraria ratione acria, atq; extenuantia morboſa? videntur.n. ſimiliter à febribus infeſtari, qui vtranq; victus rationem nimium ſequuntur, quoniam & ſupra diximus, omnia talia mali ſucci eſſe. Vitioſorum igitur humorum ratione, hæc: ob putredinem autem, quæcunq; glutinoſa ſunt craſſa, febrium ſunt cauſæ. Partes etiam, quæ inflammationem patiuntur, ratione putredinis febres accendunt: intruſus.n. in ipſis influens humor, cum non bene diffletur, putreſcit. Cum igitur fluxio fuerit exquiſite bilioſa, calor eryſipelatoſus partem occupat: cum verò ſanguinea, plegmonoſus: qñ vero ex ambabus mixta fuerit, vel eryſipelas phlegmonoſum, uel phlegmone eryſipelatoſa, nomen quidem ab humore ſuperabundante ſuſcipiens, cognomen autem ab àltero. In hiſce autem omnibus communicationis ratione febris accenditur: ſemper.n. càlefactæ proxima pars ſimul caleſcit, donec ad cor * communicatio pertingat. Nam & in carbunculis, id quod continuum exiſtit, una calefit: fiunt autem ex ſanguine quidem ſatis calido, ſed ad atræ bilis naturam propter aduſtionem conuerſo. *Al. diſpoſit.

De peſtilentis febris generatione: ac quoquis pacto illam præcauere poſſit. Cap. 4.

B CAlidiores aũt ambientis aeris ſtatus, quales maxime circa canis ortum cõtingit, per inſpirationes quidem manifeſte cor calefaciunt: corpori autem extrinſecus circumfuſæ totum ipſum calidius efficiunt, ſed præſertim arterias, ut quę ipſius ſubſtantię aeris ambiẽtis aliquid trahãt, cum quibus omnibus ſimul cor affici eſt neceſſarium: & cum ſupra modum incaluerit, ipſum primum, atq; potiſſimum febrilem † calorem ſuſcipere, atq; ad uniuerſum corpus tranſmittere. In peſtilenti vero aeris ſtatu, inſpiratio potiſſimum eſt cauſa. Fit.n. & aliquando ob eos, qui ſunt in corpore, humores ad putreſcendum paratos, cum breuem aliquam occaſionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit animal. Magna aũt ex parte ex inſpiratione incipit aeris circunſtantis à putreſcibili euaporatione infecti: putredinis aũt principium, vel cadauerum multitudo non crematorũ, quemadmodum in prælijs contingere ſolet: aut ex aliquorum, vel lacuum, vel paludum æſtatis tempore, euaporatione. Contingit autem quandoq; pręcedere ambientis aeris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea peſtilentia, quæ Athenienſes inuaſit, ut Thucidides inquit: ſed in tugurijs ſuffocantibus æſtatis tempore habitantiũ corpora corruptione laborabant. At quia humores corporum ex uictus prauitate erant putredini obnoxij, hinc febribus peſtilentibus origo data eſt. Fortè autem per continuum ex Aethiopia quædam putredinis fluxere

A.L.4.f.1.c. L.c.1.416.d

†Al. diſpoſit.

C contagia, ijs quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium cauſæ fuerunt. Oportet.n. ſemper hoc in toto ſermone memoria tenere, q nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere põt: alioquin omnes, qui ſub æſtiuo Sole commorantur, febricitarent: aut qui nimio motu exercẽtur aut vini potu grauantur, aut ira excandeſcentes, aut triſtitia afflictĩ, febricitarent, alioqui ẽt, ut arbitror, circa canis ortum oẽs ægrotarent, ac in peſtilentijs morerentur. At ut diximus, maximam in generatione ęgritudinum partem habet, eius, qui paſſurus eſt, habilitas corporis. Supponatur igitur, ut in exemplis, in ambiente quidem aere non nulla peſtilentiæ ſemina contineri, ac ea, quę ab ipſo corpora continguntur, non nulla quidem eſſe varijs admodum ſuperfluitatibus plena iã ex ſe ipſis ad putreſcendum paratis, non nulla autem pura, atq; inutili materia carentia. Ac primis quidem adiungatur in multis corporis partibus obſtructio foraminum, atq; ea, quæ plethora vocatur, & vita ocioſa in multis crapulis, & ebrietatibus, ad rei venereæ vſibus immoderatis, atque ijs, quæ neceſſario omnia, quæ nuper diximus, conſequuntur, cruditatibus, reliquis uerò omnibus corporibus puris, ac ſuperfluitatibus omnino carentibus adſint pręter hæc bona, libera in oĩbus ſpiratio meatibus, cum obſtructionibus, atq; adſtrictionibus careant, exercitia ẽt ſint moderata, victus tẽperatus, ac deinceps his ſuppoſitis, cogita qũo utraq; corpora affici ſit rationabile

D ab eo, quẽ inſpirant, aere putredinoſo, an non rõnabile eſt, illa quidẽ ſtatim a prima inſpiratione principiũ putredinis ſumere, ac plurimũ in malo peocedere? quæcunque autem munda ſunt, ac ſuperfluitatibus carent, nõnulla quidem nihil, nonnulla vero minimũ mali ſentire, ita ut facile ad naturalẽ habitũ habeãt regreſſum? Sic & cũ aeris tẽperatura a naturali habitu ad caliditatem, atq; humiditatẽ immodice fuerit cõuerſa, peſtilẽtes qdẽ oriri morbos eſt neceſſariũ, plurimũ vero eiſdẽ laborare, q cũq; fuerint ſuꝑflua pleni humiditate, quemadmodũ q moderatis laboribus ſe exponit, ac victu vtitur mòderato, in oĩbus huiuſcemodi diſpoſitionibus nullam omnino ſentit offenſionem. Ac hic quidem ſermo in vno nunc a nobis prolatus eſt exemplo, ſed nihilominus in omni gñe cauſæ veritatem complectitur, & quicunque integre in eo vult exerceri, De pręincipiẽtibus cauſis legat librum. Equidem in præſentia prolixitati parcens, vbi vno capite vniuerſa comprehendero, finem ſermoni conſtituam. Oportet ſiquidem in omni cauſarum genere diligenter aduertere, ex qua maxime potentia ęgrotare contingat, deinde corporum diſpoſitionem, tã quæ eidem conſentiunt, quàm quæ aduerſantur, conſiderare; illud pro comperto habentes, q quæcunque conſentientes ſunt, facillime læduntur; contrariæ autem, ac renitentes, quantum uiribus, ac magnitudine contrarietas valet, tantum inuictas perdurare contingit. Vidi ego aliquando in tali

temporis

2.Epi.ſec.1.ſta tum in princi. temporis ſtatu, qualem ait Hippocrates in Cranone fuiſſe, non paucos carbunculos graſſari per E
populum, quorum erat generatio eadem, omniaq; alia, quemadmodũ ſcribit Hippocrates, exqui
ſite ſimilia: & quidem quęcunque in tertio libro Epidemiorum, de peſtilenti aeris ſtatu ab Hippo
3.Epid. com.3 t.50. 144.h crate referuntur, in altero eidem ſimili pari modo euenerunt. Erat aũt eorum ſumma, ut oſtẽdit
idem Hippocrates, ipſa putrefactio: quod cum nos præuidiſſemus, ſtatim ab initio quæcunq; cor
pora humida uidebamus, omni via exiccare conabamur: quæ verò ſicciora, in ijs antiquum habi-
tum conſeruabamus: at in quibus ſuperfluitates redundabant, hæc purgationibus ſanabamus: ob
ſtrictiones autem foraminum aperire, atque abſtergere ſtudebamus. Sed hæc quodãmodo me-
thodi curatiuæ propria eſſe videntur: neque in ambiguo eſt, quin pleniſſime de hiſce ſit a nobis in
eo loco dicendum. Nunc verò de ipſis volui facere mentionem, cum eum proſequeremur ſermo
nem, in quo, quemadmodum ab eadem cauſa inualeſcente nonnulli quidem a febribus corripiũ-
tur, nonnulli autem illæſi perſeuerant, exponeremus. Cum.n.corporum diſpoſitiones diſſimiles
†Al. dogamus. ſint ac multiformes, quædam facile ſuperantur ac patiuntur a cauſa in ipſis operãte: quædam in-
ſuperabiles, ac impaſſibiles omnino exiſtunt, vel cum difficultate patiuntur. Ad huius vero* rei
2. Apho. 15. Ex ord. 12.h demonſtrationẽ coacti ſumus etiam curationis meminiſſe, non aliter affecti, q̃ Hippocrates, qui
quodam in loco per ſimilem modum vulgatiſſimum illud dictum conſcripſit: Oſtendit autem cu
ratio. Eſt igitur, & quæ præcuſtodia dicitur, curatio quodammodo: ſed ipſa videlicet noĩa apud F
medicos ſępius confunduntur. Sicut.n.in altero libro eſt à nobis oſtenſum, oẽ medici opus eſt er
rorum, qui circa humanum corpus eueniunt, correctiuum. Sed nihil iſta ſubtilitate ſermonis hoc
in loco indigemus: ſiue.n.in duo nomina diuidas, totum, curationẽ, ac præcuſtodiam: ſiue ambo
in vnũ colligas, curationem nominans: non paruam coniecturam affert eorum diſpoſitio, qui a
peſtilentibus, atq; in populũ graſſantibus morbis affici prohibentur, ꝙ non æque oẽs ab eiuſmo-
di cã patiantur. Vna ſiquidẽ ac prima eſt in omnibus cõis intentio, ꝙ corpus, quam maxime ſuper
fluitatibus vacet, atq; optime ſpiret: ſecundo loco poſt hoc, ut præpotenti cauſæ, quoad eius fieri
põt, aduerſetur. At quibus eorum contraria inſunt, celerrime capiuntur; ac quã maxime laborãt.

Non omnem febrem ex putredine oriri: ac de ephemera ex tumoribus inguinum nata. CAP. 5.

SEd quoniam de febribus peſtilentibus facta eſt mentio, quæ omnes a putredine ortũ habent,
operæ pretium vr̃, ut hoc loco ſiſtentes ſermonem, de antiquo dogmate conſideremus, oẽm
febrem ex humorum putredine fieri aſſeuerante: ſiquidem eius ſn̄iæ eſſe periclitatur omnis ab A-
thenæo chorus, viri tum in cæteris, quæ ad artem pertinent, tum præſertim in febrium contem-
platione, minime contemnẽdi: de quibus ego maxima ex parte cũ illis cõſentio, niſi ꝙ eas, q̃ ephe
meræ nominantur, excipio: neque.n. videntur mihi hæ humorum ſequi putredinẽ. Sed qui qui- G
dem ex Solis incendio febricitat, ab agentis cauſæ caliditate alterari natura aptus eſt: qui uero ex
ira, & hinc feruorem quidem aliquem eius, qui circa cor ſanguinis, fieri eſt neceſſarium, non ta-
men etiam putredinem. Sic & ei, qui ſupra modum exercitatus eſt, vehementior caliditas præ-
ter naturam, ſine humorum putredine in corpore accenditur. Et cui cutis adſtricta eſt, cum prius
4. Apho. 55 Ext. or. 33.c acriores ſuperfluitates per eam euaporarent, poſtquam retentæ ſunt, ac coarceuatæ, incidit in fe
brem nulla interueniente humorum putredine. Et quæ ex bubonibus febres oriuntur, omnes
ſunt malæ, exceptis ephemeris, quodam in loco inquit Hippocrates. Et quidem bubo ex gene-
re eſt inflammationum: & quantum ad hoc, aſſentior illi, qui de putredine, ſermoni: eius.n.rõne
ex inflammationibus, quas græci phlegmonas vocant, febricitare contingit, non ea, quam Eraſi-
ſtratus opinabatur. Sunt tamen quædam febres ex bubonibus è genere ephemerarum: quemad-
modum & aliæ quædam non facile tractabiles, morbos ex vlcere, aut inflammatione, aut abſceſ-
ſu, aut aliqua huiuſcemodi altera in uiſceribus diſpoſitione, ortum habentes, nunciant. Differunt
†aliquib. Co gitæ is adeſt, ephemeræ. autem, quæ ex bubonibus febres oriuntur, † ab ijs, quę ex humorum putredine eueniunt, quę vel
in aliquo viſcerum, aut in cauis, & maximis uaſis, ortum habent: quoniam quæ ex bubonibus
fiunt, concalefaciant ſemper partes continuas, donec vſque ad cor calor febrilis attingit: non per H
uenit autem ad ipſum putrida fuligo, ſed ibidem permanet, in loco bubonis circunſcripta; ſola al
teratione per continuum facta, vſq; ad cor perueniente calore: quo maxime modo in ijs, qui So-
lis calore deuruntur, aut laſſitudinem patiuntur, a primis partibus calefactis uſq; ad uitale princi-
pium caliditas permeat. In putredine autem, quæ aut in uiſceribus, aut in magnis fit uaſis, qui-
dem veluti fumus ex putreſcentibus humoribus ad cordis ventriculos peruenit. Et quidem ex bu
bonibus omnes cunctim humores putreſcere, ſolent, ſiue per vnum, ſiue per continuos dies, vt A.l.4.f.1.1. 3.c.3.413.a
qui inuicem adhęreant, atq; in uno loco concludantur: at, qui, in uiſceribus ſunt, uaſiſq; magnis,
vt qui continuo fluunt, ſuoque contactu vicinos ad putredinem trahunt, ſpatio temporis putri-
dum calorem accendunt. Sed, vt vno dicatur uerbo, quemadmodum in extrinſecis omnibus;
quæcunque præter naturam a quauis cauſa calefiunt, ſi quidem imputreſcibile ſit quod calefit,
veluti lapis, vel lignum, aut tale aliquid aliud, eo vſque durare caliditas ſolet, donec paulatim
refrigeretur; quod autem putreſcere natura aptum eſt, ſemper ad continua diſtributam conti-
net caliditatem. Quemadmodum aliquando in agro conſpexi excrementa iumentorum ſimul,

A ac columbarum quadam ex parte à Sole adeo vehemente calefacta, ꝙ inſtar fumi multam euaporationem in ſublime emittebant, non parum mordacem ac dolorificam, & ſi q̃s proxime acceſſiſſet, nares oculosq; lædentem. Ipſa ẽt excrementa tangentibus adeo calida ſentiebantur, vt qui lõgiori t̃pe manus & pedes admouiſſet, exureretur. Non tamen continue huiuſcemodi caſus perdurabat, ſed in die, qui ſequebatur, quicquid ſuperiori die ad ſummum feruoris peruenerat, refrigerabatur, quod aũt huic continuum erat, dum prima pars, quæ calorem conceperat, in ſummo eſſet feruore, ipſum interim pauletim ſuccenſum, mox priori ſe feruore remittente, iterum incalebat atque efferueſcebat: & paulo poſt priori parte refrigerata, ipſum ſummum feruorem obtinebat; hocque rurſus deferueſcebat, dum pars continua paulatim ſuccendebatur, quę paulo poſt vehementius accenſa, ad ſummum feruoris perueniebat, prior autem refrigerabatur. Hic autem circuitus in unius ferè diei ac noctis ſpatio peragebatur, adeo ut res quotidianæ febris, quam græci amphimerinam appellant, proprijſſimum eſſet exemplum. Quòd ſi duobus diebus ac noctibus idem circuitus factus fuiſſet, tunc febris tertianæ eo modo fuiſſet exemplum, & ſi tribus, quartanę, & quatuor, quintanæ, ſi tamen & quintana febris exiſtat: ego enim nondum liquido uidi neq; huiuſcemodi circuitum, neque alium qui ultra quatriduanum protenderetur. Sed de febribus, quæ
B per circuitum acceſſiones habent poſtea dicetur.

Similem eſſe putredinem tumorum & uaſorum: ac quibus notis pus optimum, ac urina optima deprehendatur. CAP. 6.

HVmorum aũt putredo quæ in uaſis fit, ſimilis eſt ei, quæ in inflammationibus, atq; abſceſſib. accidit, alijsq; tuberculis, duplex quidem ſm genus. Ex duorum autem generum miſcella alia tertia ſm ſpeciem euariat, qm̃ & innumerabiles miſcellæ modi, in eo quod magis & minus alterum genus ſuperat & ſuperatur, reperiuntur. At duorum generum alterum quidem fit ſuperante natura, alterum verò ſuperata. Et ſuperante quidem, ſicut in inflammationibus & ſimilibus tuberculoſis tumoribus omnibus, pus: in humoribus aũt, qui in ueuis atque arterijs continentur, quoddam quod puri proportione reſpondet, ſubſidens in vrinis. At talis quidem putredo nõ ſimpliciter putredo exiſtit, ſed aliquid in ſe continet coctionis: nam adhuc vi coquendi uaſorũ remanẽte, qui interim putrefit humor, ad talem peruenit alter rationem. Sed & alterum eſt putredinis genus, cum ea uis, cui coquendi officium eſt demandatum, adeo imbecillis facta eſt, vt nullam amplius facere poſſit in putreſcente ſuperfluitate ad optimum tranſmutationem, ꝙ quidem uſu contingit non nunquam, cùm eadem vis ad ultimum imbecillitatis peruenerit, ẽt ſi id, ꝙ putreſcit, me
C diocriter ſit uitiatum: interdum verò fieri poteſt, ut vis quidem ipſa non omnino ſit imbecillis, humor verò putreſcens maxime ſit uitiatus. Huius ſuperfluitatis putredo, neque conſiſtentiam, neq; aut colorem, aut odorem habet unum, ſed ſemper ſm ſubſtantiam putreſcentem permutatur, ac multis modis euariat illud, ꝙ putreſcit: altera aũt putrefactio, quã & coctionem eſſe diximus, ſemper ad unam puris ſpeciem terminatur, coloremq; ac conſiſtentiam, & odorem. Superante igitur integre ipſa natura, optimum fit pus conſpectui album, & craſſum, & quaque uerſum ſibi ſimile, lene aũt tangenti, ac minime fætidum: ſi verò ſemiputridum fuerit, tertium in tali tranſmutatione genus, ꝙ paulo ante diximus, fit. Dictum verò & illud eſt, ꝙ multiforme huiuſcemodi genus exiſtit: nam in eo, quod magis & minus ſuſcipit coctionem, eſt innumerabilis dr̃ia. Sæpius enim cum abſolute album factum ſit, vel fœtidum odorem, uel tenuem ſubſtantiam obtinet, ſæpius verò nõ album apparet, ſed liuidum, atq; in his omnibus magis ac minus infinitis modis euariat. Quotcunque uerò in abſceſſibus putredinis ſunt differentię, totidem & in febribus, quę ex putredine accẽduntur, ſunt eorum quæ in urinis apparent, formæ. Optima verò vrina quæ ex putreſcente humo *Optima Vrina.* re, coctionem à continenti uaſe ſuſcipiente, perficitur, eſt quæ album, & lene, & æquale, & minime fætidum ſedimentum habet: peſſima autem eſt, quæ in omnibus maxime contrario modo ſe
D habet, quæ verò intermedia exiſtit, quanto propius ad alteram acceſſerit, tanto aut melior, aut deterior exiſtit. Sed de urinarum differentia in commentarijs De criſibus dictum eſt.

Quibus notis ephemera à cæteris febribus diſtinguatur: ac in quibus affectibus pulſus durities exiſtat.. CAP. 7.

EAs aũt, quę ex putredine humorum febres accendũtur, alias ab ephemeris oporter exiſtimare: neq; earum diſcretio difficilis eſt, quanquam non nullis uideatur eſſe impoſſibilis: nos vero hoc millies re ipſa probauimus, prima acceſſione finita, lotum hoĩem, ac mediocri cibo refectũ ad conſueta opera tranſmittentes, ut qui alteram febris acceſſionem ſenſurus non eſſet: neq; nos
A.l.4.f.1.a. 3.c.2.41a.d nostra exiſtimatio fefellit. Vnum verò hoc eſt præcipuum febrium ephemerarum indiciũ, ab aliqua incipere cauſa recenti, ac manifeſta, quę ante p̃ceſſerit, quam oẽs medici iuniores uſitato uocabulo procatarcticam, ſiue pręincipientem appellant. Sed & ſi hoc inſeparabile ſit talium febriũ indicium, tamen earũ proprium non eſt: nam & aliarum quædam ex cã manifeſta fiunt, quę ante pręceſſit. Inſeparabile uerò, ac proprium eſt coctio in urina ſtatim die prima: ac præterea pulſus ad magnitudinẽ ac celeritatẽ effatu dignã accedentes, ita ut frequentia a proportione deficiat ſecundum exteriorem quietem. Eſt aũt & magis inſeparabile ac proprium, ꝙ nullo modo ad cele-

ritatem ea pars pulſus quæ ſyſtole dr̃,tendit:&,ſi aliqñ contingat,hoc minimum,ac uix percepti- E
bile exiſtit,parumq; à naturali tenore mutatũ.Sed & caliditatis ſuauitas propriũ, atq; in ſeparabi
le eſt huiuſcemodi febrium indiciũ.In ſeparabile quoq; æqualis atque incõpreſſus aſcenſus in ca-
liditate ac pulſibus ſimul,non tñ propriũ,cum & alijs quibuſdam adſit , ſicuti ẽt conſiſtente febre
mediocritas:neque.n.hoc ẽt eſt proprium,quanq̃ his maxime ineſt.Et melius ſanè eſt hæc q̃ cõia
exiſtunt,increſcente febre ac conſiſtente,qm̃ magis ephemeris inſunt,inter propria reponere.Sic
.n.fieret,& ſi nõ rei ipſius ſpecies,at pulcherrimum atq; exquitiſſimũ in ipſa , huiuſcemodi febriũ
propriũ ſimul,atque inſeparabile ſignũ,ſicuti & cũ ſudore,aut rore,aut oĩno cum aliquo optimo
vapore declinatio,ubi integra febris ceſſatio ſequatur. Hæc quidẽ eſt cõis dignotio generis febriũ
ephemerarũ,nã poſtea de earũ ſingulis ſpeciatim dicemus.Alterum uerò febrium genus ꝙ ephe-
meris,ex aduerſo diſtinguitur,nullũ quidem nomen cõe ſortium eſt.Sunt autem duæ prime drĩe,
quæ non obſcurã habent ſpecierũ diſcretionem.Nã quædam ex iſtis ex putredine humorũ accẽ-
duntur:quædam verò ipſas ſolidas occupãt animalis partes:atq; eas hecticas.i.habituales febres
appellarunt,uel qm̃ firmæ,ac ſolutu difficiles ſunt,quemadmodũ habitus:vel qm̃ ipſum corporis
habitum cõprehenderunt,ſic.n.uocare conſueuerũt ſolidas partes,humidis ex aduerſo diſtinguẽ
tes.Indicia verò febrium,quæ ex humorum putredine accendantur,hæc ſunt . Primũ quidẽ non F
inſeparabile,ſed proprium,ꝙ nulla earum,quæ præincipientes cauſę dñr,eas antecedit : neutri.n.
aliorum gñum hoc ineſt:qm̃ ephemeræ oẽs à præincipientibus cauſis originem habent : Hecticæ
aũt qñ ſine his generantur,nunquã ab initio inuadere conſueuerunt:adeo ꝙ vbi quis ſine præinci
piente cã cœpit febricitare,ſcire oportet,huius paſſionis cãm in humorib.eſſe.Illud uerò non nun
quam vſu venit,ꝙ aliqua manifeſta cã præincipiens,ſui rõne febrem accendit ephemer.am : ſubſe-
quitur aũt altera ex putredine humorum,quãdo quod afficitur corpus,ad id habile fuerit , hoc eſt
qñ impurum extiterit,ac ſuperflua materia redundans:hæc.n.cum in ephemeris immoderatũ ca-
lorem contraxerit,atq; hinc putreſcendi principium acceperit,alteram ſpeciem febrium ſuccen-
dit,priore deſinente . Vnum verò proprium ſimul,atque inſeparabile in omnibus ſucceſſionis in-
dicium,ꝙ febris ephemera quietem integram ſubſequentem nõ habet . Contingit uerò aliqñ,ubi
ephemera febris cõſiſtit,aliquod permutationis indicium oſtendi:ac multo magis cum iam cępe-
rit declinare,quo tempore,id quod paulo ante dicebamus,ea tranquillitas abeſt,quę adeſſe dẽret.
Hæc quidem ſunt permutationis indicia.Initium aũt a rigore ſumere febrem,ubi neque ardor So
lis,neque frigefactio ualida præceſſerit, qualis pręſertim per niuem facientibus iter contingere ſo
let, aut qui aliter in uehementi frigore diutius commorantur, proprium & hoc exiſtit ſignum fe- G
brium,quæ ex putredine accenduntur humorum,non tamen inſeparabile: neque.n.in omnibus
ineſt,quẽadmodum neque horrores ipſi ſunt ab huiuſcemodi febribus inſeparabiles, ſicuti neque
ab initio proprij. Inęqualitas verò pulſuum atque caloris ſiue in principijs,ſiue in augmẽto cõtin-
gat,eſt huiuſcemodi febrium generis propriũ indicium,non tamen & ipſum inſeparabile : multæ
.n.& ſine inſenſibili inęqualitate incipiunt,atque ad conſiſtentiam accedunt.Adhuc verò magis ,
neq; hoc inſeparabile eſt,nimirum ꝙ paroxyſmi, plures ueluti inſultus habeant,ꝙ gręci ἐπιπαρο-
ξύνεσθαι,i.ſuperacui uel ſuperexacerbari uocamus:ſicuti & pulſuum θλῖψις.i.afflictatio ſeu cõpreſ
ſio(ſic.n.nominant,qñ incipiente acceſſione,ſatis paruos,atque inęquales eoſdem habent)nec ip
ſa,ab hiſce febribus eſt inſeparabilis: non tamen alicui alteri generi febriũ eſt cõis,ſed propria iſta-
rũ ac peculiaris:ſicuti & inæqualitas ipſa,niſi alicuius caſus rõne ſuperueniat. Sępius.n.ubi humor
aliquis uitioſus in ore uẽtriculi fuerit aceruatus,qui ipſum aut mordeat,aut refrigeret:parui ſimul
atque inęquales fiunt,& paruitas quidem in frigidis,inęqualitas uerò in mordacibus accidit,at ubi
euomuerit,hęc ambo protinus ceſſant . Cũ verò ipſe ventriculus omni noxa uacat, ad propoſitũ
febrium genus pertinent huiuſcemodi pulſus . Maximum autem eſt earum,quę ex putredine fiũt
febrium indicium,qualitas caliditatis:nihil enim eſt in ea ſuaue,neque moderatum,neque ullo pa- D
cto ſimilis eſt ei,quę in ephemeris ſentitur:ſed quemadmodum eſt & ab optimis ante nos medicis
dictum,mordax quodammodo potius exiſtit, tactuique moleſta ſentitur, ac quemadmodum fu-
mus,oculos ac nares,ſic ipſa tactum uidetur erodere. Sed in principijs quidem acceſſionum,ut in
quibus calor adhuc ſuffocatur,ac ſuperfluitates intus ſuccenduntur, non ſtatim admota manu di-
ſcernitur,at per moram prędicta caliditatis ſpecies ex penitioribus partibus effertur . Quod cum
animaduerteret Themiſon,exiſtimanit(ut mihi quidem uidetur) hoc eſſe omnibus febricitãtibus
proprium atque inſeparabile . Sed de hoc quidem in proprio huius ſermonis loco a nobis rurſus
conſiderabitur.Prędicta autem caliditatis ſpecies,quę appoſitam manum pungit, ut quiſpiam di-
ceret,atque erodit inſtar medicaminis acris,eſt putredinis humorũ progenies,quę manifeſte qui-
dem ſentitur in increſcentibus,ac conſiſtentibus febribus: non manifeſte aũt,neque ſtatim,in inci
pientibus.Proprium verò,atque inſeparabile eſt febriũ,quę in humoribus accenduntur,ſubmiſ-
ſionis pulſuum,Gręci ſyſtolen appellant,velocitas,quę manifeſtius quidem in creſcentibus febri-
bus,non obſcure autem in incipientibus ac conſiſtentibus fit. Comitatur autẽ has febres in initijs
quidem,pulſus paruus ac uelox,cũ verò conſiſtũt,magnus ſimul ac uelox . Sic & quę in exteriori

A.l.4.f.2.d c.5.412.c

A.l.4. f.1.e. 2.c.2.417.b

quiete

A quiete exiſtit, frequentia in hmői febribus manifeſte deprehẽditur, cui ſimilis, neq; in ephemeris, neque in hecticis apparet. Propriũ verò maxime harum febrium ẽt exiſtit, cruditas urinæ. Debilis ẽt earum concoctio proprium eſt indicium febrium, quæ humorũ ſequuntur putredinem, neque .n. cruda, neq; concocta debiliter in ephemeris apparet. Ac earũ quidem alterutra ſeorſum eſt ꝓprium febrium, quæ in humoribus accenduntur, indiciũ, ſimul aũt vtraque dicta ſm̃ diſiunctionis proloquium oĩno inſeparabilis exiſtit, huic .n. febrium generi vrinæ primæ vel oĩno crudæ, vel debiliter coctæ principio aſſociantur, neq; vnq̃ magnum, aut effatu dignum cõcoctionis indiciũ in huiuſcemodi febribus, in primis vrinis apparet, ſi excipiamus eã, quę fit ex ephemeris febribus permutationem, de qua à nobis antea dictum eſt. Pręter prędicta aũt propoſitarum febrium indicia, contingit ẽt eo tp̃e, quo acceſſio conſiſtit, ſymptoma aliquod febris ardentis pręmonſtrare. Quòd ſi ẽt ij caſus ſe oſtendunt, qui in febribus epialis & lipyrijs appellatis, ſicuti & qui in hemitritæis, aut ſucceſſiuis, aut in quapiam alia tali febre videri ſolent, erunt quidẽ propria huius gñis febrium, quę ex humorum putredine accenduntur indicia, non tñ inſeparabilia, atq; idcirco ubi ipſa non adſint, ex alijs dignoſcere licet, ꝗ ſi affuerint, non ſolum ad genus huiuſcemodi febrium pertinebunt, ſed ẽt aliquam earum ſpeciem indicabunt. Et quidem ſi poſt febris declinationẽ inte

B gra nõ ſucceſſerit quies, ſiue cum ſudore, ſiue quouis alio mõ decliner, ex duobus alterum, vel ꝑmutationis eſt argm̃, ſi omnia quę pręceſſerint, febrium ephemerarum fuerint indicia: aut, ſi nulla ex his fuerint, ſtatim ab initio febrem aliquã ex ijs, quę putredinem humorum ſequuntur, inuaſiſſe indicatur. Si verò non nunquam in prima die pulſus durus ſentiatur, aĩaduertere oportet, nunquid in corpore ęgrotantis ſit aliqua congelatio ex frigore, vel ſiccitas, vel tenſio, qualis in diſtentione neruorũ fieri conſueuit, vel inflammatio, vel durus tumor, quem græci ſcirrhon appellant, ſcientes ab his ſolis cauſis pulſum durum fieri. In quibus .n. errauerit Archigenes circa notionẽ & dignotionem pulſus duri, in eo tractatu, quẽ De pulſibus compoſuimus, abunde oñditur: in quo exercitatum eſſe oportet, quicũque ad pñtis operis lectiones aĩum ſit appulſurus, atque in ea ꝑſertim parte, in qua de pulſuum dignotionibus agitur. Nam pulſuum quidem noĩa, omniáque eorũ ſignificata, numerumque uniuerſum in uno tractatu expoſuimus, qui de pulſuum dña inſcribitur quo pacto uerò ſingula ex ipſis ſint dignoſcenda, altero tractatu, quem De pulſuum dignotione inſcribimus, quatuor libris explicatur, ſicuti alterum uolumen ordine conſequens in quatuor libris cõprehenſum confecimus, in quibus pulſuum cauſas edocemus: ac poſt ea, quæ iam diximus, quartum quod De pręcognitione ex pulſibus inſcribitur, non verbis tm̃, ſed operibus ẽt huiuſce-

C modi contemplationis utilitate à nobis oſtenſa. Et ſi quis nobiſcum affuit, qñ ęgrotos viſeremus, eorũ librorũ contemplationem re ipſa demonſtrantibus, eidẽ partim alia, partim idipſum eſt perſuaſum, ꝗ pulſus durus, neq; propriũ, neque inſeparabile eſt huiuſcemodi febrium indicium. Sed non eſt nunc tp̃s de hiſce rebus diſſerendi: nam in nuper dictis tractatibus, atque in altero volumine octo libris comprehenſo, in quo librũ Archigenis de pulſib. ad examen rõnis adducimus, ſatis à nobis huiuſcemodi oĩa oſtenduntur, nunc quantum pñti operi expedit dicemus, ꝗ pulſus durus non eſt alicuius generis febrium, neque igitur ephemerarum, neque earum quę in humorib. accẽduntur, neque hecticarum proprius, atque in ſeparabilis. Comitatur vero magna ex parte hecticas febres: non nunquam uero ẽt duo genera alia, ſymptomate aliquo interueniente. Ephemeras quidem, ſi ex algore nimio contigerunt, ſi qua neruoſa tenſio ſimul affuerit: cõtingit vero aliquando ob nimium Solis feruorem, aut laſſitudinẽ ſimul, aut eſuritionem, aut immodicas uigilias, aut exinanitionem, qñ hęc conſtiterint alimenti inopia: illis aũt, quæ ex humorum putredine fiunt febres, pulſus durus adeſt, qñ aliquod uiſcerum vel inflammationem, vel durum tumorẽ patiatur, & ſi caſus quiſpiam alius affuerit, ueluti tenſio aliqua neruorum, aut ſiccitas, hac rõne pulſus fit durus: ſicuti in ijs, qui intempeſtiue frigidam biberunt aquam, aut frigida ſe lauarunt, atque aliquos

D arborum fructus immodice ingeſſerunt. In febribus aũt ea ratione, qua febres ſunt, nunquam fit durus pulſus, neque in ephemeris, neque in ijs quę ex humorum accenduntur putredine. Neque .n. qñ ex inflammatione febris inuadit, eadem rõne ſequitur & febris, & pulſus durities: ſed febris quidem ex humorum putredine, durities autem ex tenſione, quę ob uaſorum repletionem fit. Vt

A.l.4.f.1.c. c.6.412.c .n. ſummatim dicatur, durities tunicis aduenit arteriarum, ob congelationem, aut tẽſionem, aut ſiccitatem. congelationem quidem uehementes algores efficiunt: tenſionem inflammationes & duri tumores, & neruorum diſpoſitio inflammationibus correſpondens, ſiccitatem uero & diuturnę euacuationes, quę uel ex uentris profluuio, vel inteſtinorũ lęuitate, aut dyſenteria, aut diuturnis uomitibus, aut tali aliqua alia cã proueniunt, & longi tp̃is fames, & febres ardentes longę: atque ut in uniuerſum dicatur, quęcunque ipſas animalis ſolidas partes uehementer exiccant, ſicuti & hecticę febres, de quibus iam dicendum eſt, ſumpto ab earum generatione principio.

De ortu febrium hecticarum. Cap. 8.

A l.4. f.2.c. 3.c.1431. h QVę igitur febres hecticę appellantur, duplici uia ortum habent: Magna quidem ex parte ex ardentibus febribus, quę tantum protrahuntur, ut longitudine temporis humorem in corpore cordis contentum conſumant, uel fieri poteſt, ut eius adhuc magna portio reſerue-

tur. Sed illæ quidem non tantum hecticæ ſunt, ſed tabidæ ẽt, quæ autem manente adhuc humidi- E
tate generantur, vbi cordis corpus occupauerint, hinc maxime accendũtur, quemadmodum " lu- A.l.4.f.1.t.3 c.1.4|1.g
cernæ flamma ex ſomite. Atq; una quidẽ à nobis expoſita eſt earum febrium generatio. Reliqua
aũt eſt, cum ſtatim ab initio inuaſerint, ſimilem primũ ſui ortum ephemeris facientes, ex triſtitia,
aut ira, aut laſſitudine nimia, vnà cum Solis feruore contracta. Haſce igitur febres non eſt admo-
dum difficile curare: at quæ ex ipſis ad maraſmum .i. tabem peruenerũt ex inſcitia medicorũ, qui-
bus earum cura fuit demandata, vbi iam exquiſite conſiſtunt & iamdudum inceperunt, nõ modo
eſt eaſdem curare difficile, ſed ẽt impoſſibile. Earum ſiquidẽ natura calida eſt & ſicca, cum tale ali-
quid cor patiatur, quale lucernæ papyrus, cum fuit plurimũ exuſtus. Nam qui ita torrefactus eſt,
frangitur atq. diſſoluitur, atque ex ariditate continuitatem amittit, adeo ut, neq; ſi magnam olei
copiam ſuper infundas, flamma abuudantior poſſit accendi: ſemper. n. parua & debilis in ipſa pal-
pitat flamma, ac continue fit minor, donec ex toto extinguatur. Talis quidem eſt febris, quæ oĩno
maraſmodes .i. tabida exiſtit, quæ non idem morbus eſt ac paſſio, quæ maraſmus .i. tabes appellaẽ:
nam & hæc abſq; febre in decrepita ætate ſolet accidere, extincto natiuo calore, quod nihil aliud
exiſtit, quam mors, quæ ſine ſenſu doloris, ac ſecundum naturam ex ſiccitate cõtingit: ſicuti ijs, q
præter naturam tabeſcunt, altera aduenit ſpecies, quæ à Philippo ex ægritudine ſenectus uocatur F
in quam multos non ſolum ſenes, ſed etiam pueros, vidimus incidiſſe. Tabida verò febris non tan-
tum ſicca, ſed etiam calida eſt paſſio. Extinguitur autem valde celerius in hac ægritudine calor ip
ſius animalis: totumque corpus tabeſcit, inſtar arboris ſupra modum areſactæ ob longitudinem
temporis, aut flammę viciniam, aut vehementem atque immoderatum ſqualorem. Sed de vniuer
ſa quidem tabis diſpoſitione, qualis natura ſit, ſeorſum ſcriptum eſt.

De indicijs febrium hecticarum CAP. 9.

FEbrium " autem hecticarum, qñ quidem duplex eſt, ut nuper definiuimus, genus, earum indi A.l.4.f.1.t.3 c.2.4|1.a.b
cia deinceps exponamus. Hectica quidem, quę cum tabe coincidit febris, cognitu promptiſſi
ma atq; facillima exiſtit. Nã vtruſquã pulſus, atq; calorẽ tactu perpendas, videbis oculos immodi
ce concauos, veluti quibuſdã quaſi foueis reconditos, exhauſto iam vniuerſo in ipſis liquore, ita
vt oſſium, quibus palpebræ cohærent, eminentiæ conſpiciantur, & ſordes quidem in ipſis ſiccę ap
parent, & quædam veluti ſqualida diſpoſitio, qualis maxime ineſt ijs, qui toto die ſub Solis ardore
iter longum per puluerem egerunt: eſt ẽt in eiſdem flos vitalis coloris extinctus. Hoc quidem to-
ta patitur facies: atque in tota cute, quæ faciem obducit ac frontem præſertim, ſqualor immode-
ratus conſpicitur, adeo vt ex ſiccitate dureſcat, ac circuntendatur: non tñ poſſunt plurimũ produ- G
cere palpebras, dormitantibus ſimiles: & quidem ſæpius conniuent dormitantium more, non eſt
aũt eorum paſſio ſomnus, ſed vigilandi impotentia. Contabuere ẽt carnes, quæ in tẽpibus ſunt, ut
collapſa videantur, & concaua ſpatia. Et quid aliud oĩno ſunt, quam oſſa atque cutis? adeo vt ſi nu
dato corpore partes ad uentrem attinentes aſpicias, atq; ex inteſtinis aut viſceribus aliquod ſuper-
eſſe cenſueris, ac præcordia vehementer contracta verſus thoracem videantur. Quòd ſi eos tãge-
re libeat, cutis quidem apprime eſt arida, quã ſi digitis apprehens extenderis, inſtar pellis conſiſtit.
Pulſus " aũt tenuis, durus, ac debilis, & frequens. Caliditas aũt, cum primum manus admouetur,
debilis eſt: paulo poſt vero acredinem, atq; eroſionem quandam oſtendit, ac magis cũ plus tangen
do immoraberis. Neq; amplius reliqua commemorare oportet indicia, in re ꝑertim adeo mani-
feſta. Præſtat. n. ad incipientem adhuc tabem rurſus transferre ſermonem. Dico aũt tabem incipe
re qñ natiua humiditas, quæ in vnaquaque diſpergitur particula in ſpatijs particularum conſimi-
lium intermedijs, ex qua primũ nutriuntur particulæ, iam in cordis corpore aboleri periclitatur:
donec. n. pars huius aliqua reſeruatur, ſolum febris hectica exiſtit, nõdum ẽt tabida. Cũ uero iam
res eo periculi peruenerit, ut nihil iam ex tali humiditate ſuperſit, tunc exquiſita tabes exiſtit. Eſt
quidem omnium hecticarum febrium diſpoſitio difficilis, vbi iã principij tẽps præterierit. Determi H
no aũt principium, non dierum aut horarũ numero, ſicuti neq; in alijs morborum generibus, ſed
ipſa diſpoſitionis qualitate. Cum. n. naturalis cordis temperies primum euerti inceperit, natiua hu
miditas neq; protinus abolita eſt, neque virtus plurimũ laborat, ſed primo fit velut quædã efferue
ſcentia humiditatis, quo in tẽpe facillimum eſt huiuſcemodi febrem ſanare, tanquã nihil adhuc vir
tute perpeſſa. Deinceps aũt conſumptio quædam efferueſcentiam ſequitur: hácque in lõgũ iam
protracta ipſæ ſimilares particulæ, quæ ſunt veluti cordis elementa, ſicciores redduntur, atq; ino-
pia alimenti, tenuiores: ac tñ uirtus laborat, quantũ ſiccitas, atque caliditas in ipſo corde inualue-
rit, qñ earum altera exuperans, virtutẽ imbecilliorem reddere potuit. Huiuſcemodi febris iã quo-
dammodo ad vtrãque partẽ declinat, ac medium obtinet locũ inter eã tabidam febrem, q̃ penitus
curã non admittit, atque illã, de qua paulo ante diximus, q̃ facillime in principio curari poteſt. Eſt
verò & in hac latitudo multa, qñ & diſpõnis ipſius multæ in eo quod magis, ac minus, diuerſita-
tes. Quæ igitur æqualiter diſtat ab vtraq; febre, & ea. ſ. q̃ exquiſite tabida exiſtit, & illa in qua nihil
eſt adhuc tale, medio quodã modo ſe hẽt ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momẽ
to, quæ autem tabidæ proximior exiſtit, eſt ẽt periculo vicinior: cum, quæ alteri primæ magis ad-
hæret,

A hæret, non paruam ſalutis ſpem hēat. Deinceps igitur ad earundē dignotiones deueniendum, ac
primū illius, in qua facilis eſt remedio locus, niſi in aliquē de hac medicorū inciderit turba. Eſt aūt
vbi ſola fuerit, haudquaquā difficilis cognitu: alteri verò aſſociata ex putredine humorum, ꝑ ꝑ mi
ſtionem iā difficillima redditur. Supponatur iā prius ipſa ſola ex aliqua nuper dictarum cārum ha
buiſſe principium: appareantq; in ipſa prima die oīa generis febrium ephemerarū indicia: ſimul
igitur cū ipſis apparet & ꝑincipientis cauſæ forma, ꝙ ēt in progreſſu ſermonis oſtendetur. Sed ēt
ex ægro interrogato addiſcere licet, ſi cætera quidē bene ſe habens, ſolum ob id, ꝙ ſupra modum
fuit iratus, aut triſtitia affectus, cœperit febricitare. Et, ſi hæc vera eſſe inuenientur, febris autem ad
diem ſequentē extendatur, neq; ad quietē declinans, neq; magis inualeſcens; ariditatem aūt maio
rem in corpore repræſentet; talē, hecticam fore ſuſpicandum. Quòd ſi † vſque ad tertiū diem ſine † *In tertia die.*
cibo permāſerit, dum tertianæ acceſſionis ſuſpectas ꝑterit horas: nihilq; effatu dignum priori ac-
ceſſerit febri, aut fuerit imminutum, ſed quædā primę febris exiguę reliquiæ tantummodo proce-
dant; atq; permaneant cum ariditate corporis & caliditate, quę primo tactu mitis ſentiatur, in ꝓ-
ceſſu verò temporis actis, mordax, atq; arida manui ſe offerat: huiuſcemodi febrem hecticam eſſe
A. l. 4. f. 1. c. eſt exiſtimandū. Maximum uerò tibi, atq; indubitatum hoc erit eius naturæ indicium, "ſi cibum
3. c. 2. 4 3 2. 2 B homini obtuleris eo tēpore, quo maxime oēs horas ſuſpectas ſubterfugiſſe vr: ſtatim. n. hora una
aut duabus poſt acceptum cibum, quicunq; ægrotantem tetigerint, altera febris acceſſionē adeſ-
ſe opinabuntur. Nec deerunt, qui eos, qui cibū obtulerint increpent, ꝙ haud in tempore dederint,
ſed tunc cū futura acceſſio erat, & ꝙ oportebat cibū in longius tp̄s differre, & ꝙ annotatio tardius
ſit ſubſecuta. Res aūt non ita ſe hēt: Omnibus ſiquidem hecticis febrib. hoc proprium & inſepara-
bile adeſt indiciū, allato cibo quidē caliditatē accendi: ac pulſum ad magnitudinem ac uelocitatē
augeri, ita ut incōpreſſa annotatio factā videatur. Voco aūt annotationem incompreſſam, in qua
neq; horror aliquis, neque extremarū partiū frigefactio facta eſt, neque ueluti quædā dormitatio,
neq; aliqua inſignis pigritia, aut oīno inæqualitas aliqua uel in caliditate, uel in pulſu, ac huc autē
magis neque paruitas, neque debilitas, neque horū aliquid aliud, ſed quemadmodum & cuicūque
alteri, ex cibo maior ſtatim ac velocior pulſus efficitur. Fit quidem aliqñ, & in quibuſdā febribus
alijs incompreſſus aſcenſus, atque hac rōne non uideretur febrium hecticarum propriū, & inſepa
rabile ſymptoma. At non parum differt, ſi uniuerſum horum indiciorum aceruum inſpexeris: in
omnibus ſiquidem febribus, alijs huiuſcemodi introitus præter cibum aſſumptū fiunt incompreſ-
ſi: in febribus aūt hecticis res oīno contrario modo ſe hēt, neq; penitus fit aliqua annotatio in tpe
C aliquo, ſed eſt una febris cōtinua, ſicuti quę proprio noīe ſynochus appellatur: at illa quidē q̄dam
veluti flammam plurimā admouenti manum hēt occurſantem, præter id ꝙ pulſus in ea maximi
ſunt, celerrimi, ac frequentiſſimi: In hecticis aūt febribus, neq; multa occurrit caliditas, pulſusque
tanto minores, rariores, ac tardiores ſunt ijs, qui in febribus ſynochis appellatis exiſtunt, quāto ēt
caliditas minor exiſtit. Commune eſt, itaque oībus hecticis febribus, ꝙ puſillę, ac ſemper à princi-
pio vſque ad extremum finē ſunt æquales. Proprium aūt, ijs, quæ tabi affines ſunt, eſt ſiccitas: qm̄
ſine ſiccitate ſæpius hecticæ febres conſiſtunt, cum non tranſmutātur ad tabem, quemadmodum
multis hoc tempore in magna peſtilentia contigit. A ſynochis igitur differunt, ut diximus, hecti-
cę febres. Ab alijs, quæ incompreſſas habent annotationes, hoc maxime differunt, ꝙ compreſſio
aliqua oīno illis adeſt, cum cibum aſſumpſerunt in acceſſionis principio: in hecticis poſt cibum aſ-
ſumptum veluti quandā compreſſionis expertē annotationē fieri contingit, q̄ nō eſt, ut paulo an
te diximus, annotatio. Decipit aūt eos, qui circa huiuſcemodi non ſunt exercitati ob caliditatis
multitudinem, ob magnitudinem pulſuum ac uelocitatē. Manifeſtius aūt die ſequenti hæc febris
agnoſcetur, ſi diligentius obſeruauerimus, quouſque poſt aſſumptum cibum in caliditate, ac pul-
ſibus alteratio facta perdurauerit. Nā quæcunq; conſpectui ſunt obuia, eouſque manifeſte altera-
D ta apparebunt, donec ex cibo digeſtio, atq; appoſitio cordis ſiccitatē humectauerit: deinceps ad
priſtinum habitū reuertentur, in quo, anteq̄ cibus aſſumeretur, conſpiciebātur. Si igitur alio in tē-
pore cibo reſeceris, eo qui ſequitur die, ac rurſus die ſequenti, in tēpore pariter diuerſo, ꝙ aīo, fieri
videbis, caliditatē. ſ. ex cibo adauctam, pulſus aūt ut diximus alteratos. Id. n. eis contingere uī, ꝙ in
calce ac lapidibus calefactis, ſi. n. aquā frigidiſſimam infuderis, multo calidiores ſentiuntur, nutriē-
te, ut vī, in ipſis humida ſubā aridam caliditatem. Sed quæ nam ſit huius rei cauſa, naturę rationū
ſtudioſos inquirere oportet, quod autem ita fiat, cuicunque uolenti ediſcere licet. Si. n. intra ma-
nus recipias calcis glebam, eiuſdem paruſicies caliditatem, quam neque ſenties, ꝙ ſi ad terram de
ponas, atq; aqua perfundas, uidebis quàm primum uehementer calefactam atque ita ferueutem,
ſicuti lebetes, quando ingenti adhæſerint flammæ: vapores etiam non paucos ab ea efferri conſpi
cies: ꝙ ſi etiam tangere auſus fueris, facile ex hoc deum continget: adeo ſi ad ſenſus iudicium refe-
ras, humida caliditas uires habet, non parum, quam ſicca, euidentiores. Siccam uero in hecticis fe-
bribus eſſe caliditatem, quas tabes conſequitur, hoc conſtat argumento. Nullus eorum, qui habi-
tu corporis præditi ſunt humidiore, ſtatim ab initio huiuſcemodi febre correptus fuit. Sed q̄cun-
que ſunt natura ſicciores, ac pręſertim ſi unà calidā habuerint temperaturam, uitāque elegerint

in laboribus,vigilijs,ac curis, victuq; pauco, hos ſtatim ab initio ſolet hectica febris inuadere ex E
ira,vel triſtitia,ac magis æſtate,ſtatuq; t*p*is calido & ſicco,ac loco præterea conſimili. Terminus
aũt earum principij eſt,qñ eo t*p*e,quo ſolent ephemeræ febres in integrã quietem deſinere, *p*ter
quã ꝙ illis nihil tale euenit,ſiccitas iam manifeſte intẽditur:tunc.n.primum febrem euadẽs ephe-
meram,tranſcedit ad hecticam. Alter verò cuiuſdam veluti ipſius augmenti atque integræ perfe-
ctionis terminus eſt tertiæ diei acceſſio. Si.n.vt paulo ante dicebamus,neque altera acceſſio ſu*p*-
uenerit,neque ægrotus ſine febre fuerit,adaucta inſuper ſiccitate,tunc proculdubio hic hectica fe
bre laborat,quæ progreſſu t*p*is cito ad tabidam conuertetur, niſi bene curetur. Terminus autem
permutationis eius ad tabem eſt,qñ primum pulſus debilis ſimul ac durus fiat: ſtatim verò & par-
uus neceſſariò hic idem eſt,& frequens: nõ tamen *p*pea febris eſt tabida,ſed ob id potius,qm̃ de-
bilis ac durus exiſtit: debilitas ſiquidem uehementem ſequitur cordis intemperiem, durities autẽ
ſiccitatem. Si igitur huiuſcemodi affectus cor occupauerit, hinc febre tabida neceſſe eſt animal la-
borare. In eandem verò incidunt febrem ex ardentibus atq; acutis febribus plures, qui recte cura-
ti non ſunt: ac præſertim qui,cũ aquæ frigidæ potu indigerent, præter id ꝙ eam non biberint, nul
lum aliud refrigerans medicamen thoraci ac *p*cordijs appoſuerũt. Si verò,cum omni huiuſcemo-
di auxilio caruerint,cataplaſmata ẽt ex artomelite,quorum nũc plurimus eſt vſus, vltra modum F
adhibuerint,his expeditum eſt iter ad tabem,ſiue ſimpliciter febricitauerint,ſiue ex hepatis aut vẽ
triculi inflammatione. Maximè.n.horum viſcerum inflammationes,ſi non recta cura adhibeatur
inſequuntur tabes,adeo,ut plerique exiſtimauerint,eas nulla ex cã alia generari, quos latet neu-
trum iſtorũ,ac nullum præterea ex viſceribus aliud, neq; tabem, neque ullam oĩo hecticam fe-
brem efficere prius,quã,ut dictum eſt,cor patiatur. Aduenit aũt ipſi cordi hæc paſſio, non nunq̃
quidem ex ſe ipſo,[illegible]ti in excandeſcentijs vehementibusq; triſtitijs,ac diuturnis: non nunquam
verò ex ardentibus febribus:aliqñ aũt ex pulmonis ac thoracis affectibus,ac præſertim ex ſuppu-
rationibus,& phthiſi:ſicut aũt ex his,ita ex hepate ac ueutriculo,atque ut ſimpliciter dicamus,ex
omnibus diuturnis inflammationibus,quæ nobiliores partes occupauerunt, adiũcta totius aĩalis
ac præſertim cordis ſiccitate. Ego quidem uidi ex laxioris inteſtini, Græci colon appellant,inflam
matione diuturna tabidam febrem fuiſſe ſecutã: Itidem ex ſimilibus ſtomachi, veſicæ,ac tenũ affe
ctibus: Nec minus à tali febre nonnulli ſunt capti,qui dyſenteriam patiebãtur, cum.ſ.inteſtina in-
flammatione laborarent: ex leuitate ẽt inteſtinorum & longo profluuio(alterum græci lienteriã,
alterum diarrhœam,appellant)cum.ſ.vel ab initio ſtatim,uel progreſſu temporis febricula inua-
ſerit,tabidæ febres conſequuntur: Et, ut ſimpliciter dicam,qñ præexiccatum cordis corpus febri- G
lem caliditatem,quæ cum difficultate amouetur,acceperit. Quare & cum arteriæ circunſtantibus
partibus calidiores ſentiuntur,maximũ ſunt hecticarũ febrium indicium:ſiquidẽ hoc illis,nequa-
quam alijs aduenit in febribus;adhuc aũt manifeſtius hic aduenit caſus,cũ ſunt loti, aut quouis a-
lio modo laxari,ita ut aliqua profluat humiditas,ac caliditas efflet: tunc.n.alijs partibus omnibus
calor percipitur moderatus,vbi calor,ita expirauerit:qui uerò in arterijs exiſtit, nihilo minor quã
añs ſentitur. Eſt uerò eius manifeſtus ſenſus,cum ſe pulſus attollunt, qui neque ipſi in talib. perſpi
rationibus permutantur,ſed continue in eodem ſtatu perſeuerant. Cum igitur ſola per ſe ipſam
conſiſtit hectica febris, perſpicua eſt,ſiue ſimpliciter hectica,ſiue etiam ſimul tabida extiterit.

De dignoſcenda hectica, cui putrida febris coniungatur. *Cap. 10.*

ALteri vero aſſociata tã difficilius cognoſcitur, ſicut quę nuper cuidam mulierculæ contigit, A.l.4.f.l.c.3 c.1.43 2.a.
cuius acceſſio non die tantum,ſed ẽt nocte manifeſte fiebat. latebat.n.tabida febris oẽs me-
dicos,quibus eiuſdem curatio fuerat demandata, vt qui arbitrarentur neque principium aliquod
ſenſibile febribus hecticis ineſſe oportere,neque incrementum,neq;conſiſtentiam,tanquam non
poſſet eiſdem aſſociari altera febris ex humorum putefactione proueniens. At nos ſtatim primis
diebus in eadem muliere cognouimus. Vtraque.n.annotatio,& quæ interdiu & noctu fiebat,par H
tes quidem breues acceſſionis faciebat,& ſæpius cum rore aliquo aut perſpiratione uaporoſa, ita
manifeſte ſoluebatur,ut corpus in temperie poſitum tangentibus appareret:ſigna autem ex arte
rijs accepta,de quibus paulo ante ſermo habebatur,ſemper remanebant, cum neque ſimiliter vt
aliæ partes refrigerarentur,neq; celeritatem aut frequentiam motus amitterent. Quæ igitur & a-
liàs a nobis ſæpius dicta ſunt,nunc & dicentur, ꝙ non oportet acceſſionum circuitus, ac ſimiles
proportiones ſolum in febribus aduertere,ſed multo magis ipſius febris ideam,atque ex hac ipſas
dignoſcere febres,non aliter quàm homines ex propria forma cognoſcuntur. Sic .n. nos prima die
ſæpius febris ſpeciem cognouimus,non expectata, aut triduana,aut quartana,aut quotidiana re-
uerſione. Sed de his quidem ſatis in ſecundo de criſibus libro dictum eſt.

Quibus indicijs Ephemeræ febres inuicem diſcernantur. *CAP. 11.*

DIctum eſt aũt nihilo minus eodẽ in libro,quo pacto febrium ephemerarum dñæ ſint cogno
ſcendæ. Scio aũt me,& hoc in libro fuiſſe profeſſum,de ipſis aliquid annotare,ſed cũ in me-
moriam reuoco,ꝙ pauca quædam dicenda ſuperſunt pręter ea, quę in eo libro conſcripſimus, a-
lia quidem ſuperfluum exiſtimaui hoc in loco repetere. Hic igitur ſola quæ in eo libro sũt defecta
ſupplebo.

A.l.4.f.1.r. 1.c.38.415.f A ſupplebo. Qui itaq; ex feruore Solis in febrem inciderunt, his cutis magis ad caliditatem & ſqualorem, q̄ pulſus ad febrilem uergit diſpoſitionem: nã & minus ſitibundi ſunt ijs, qui æqualem habent caliditatem: & q̄ primum manus admouetur, in eis uigens calor percipitur. Contra res ſe habet in ijs, qui ex cute denſata atq; adſtricta laborant, nã in ijs reaccenditur calor. At, qui ex feruore Solis ægrotant, ijs maxime caput deuri uidetur, pluſq; ex balneis frigidis utilitatis ac delectationis recipiunt. Oculi quoq; in ijs rubicundiores & calidiores ſimul cum ſiccitate uidentur, ſiquidem ſine grauedine ac deſtillatione laborãt: nã hæc quibuſdã Sole deuſtis accidere conſueuerũt: fitq; in eis caput nõ ſolũ calidũ, ſed ẽt ſanguine plenũ, adeo ut oẽs uenæ quæcunq; in oculis, & in tẽporibus, & in fronte, & in tota ſunt facie, ſupra modũ extendantur. Hoc ẽt ſatis eos ab ijs, q ex humorũ frigiditate febricitãt, ſeparat. Nã & hi, quibuſcunq; caput læſũ fuit, grauedinibus ac deſtillationibus facile corripiuntur. Eorũ uerò non nullis febris ſolã capitis diſpoſitionẽ cõſequitur. Magna uerò ex parte tũc ſolũ febricitãt, qñ totũ corpus ſupra modũ alſerit uel caluerit. Eſt uerò min' calida cutis ijs, q frigiditate febricitãt, corpuſq; ijs maiorẽ ꝓfert tumorẽ, nullus in facie ſqualor, qualis his q ex Solis feruore febricitant, ſine plenitudine capitis. Magna verò parte his oĩbus B ſolet caput repleri, niſi quis exquiſite purũ, atq; materiæ inutilis expers corpus habuerit: ſolis ſiquidẽ his caput calefieri cõtingit ſine aliqua plenitudinis noxa. Illud tñ aliqñ vſu euenit, ut plurimus calor deuſtũ occupet totũ caput, q̄uis nulli plenitudini obnoxiũ. Hæc igitur diſpoſitio ab altera, q̄ ex frigiditate cõſiſtit, manifeſtiſſime differt: at, quæ plenitudinẽ hẽt adiunctã, non facile diſcerni ꝑt, ut q̄ & cũ deſtillatione, & cũ grauedine aſſiſtat: q ẽt affectus frigefactis adueniunt. At, quemadmodũ diximus, ſqualor atq; ingens cutis caliditas, ac quæcunq; alia diximus nuper, propria ſunt eorũ, quos feruor Solis deuſſit: de quibus in methodo curandi plenius dicetur, & unà de his oĩbus febrium ephemerarũ drĩjs: quarum dignotiones, cum in ſecundo De criſibus ſatis à nobis fuerint explicatæ, alterã hoc in loco explanationem non expoſtulãt. Sed hic finem ſermonis faciemus: atq; oĩum deinceps, quæ ex humorum putredine febres accenduntur, differentias aſſignabimus.

GAL. DE DIFFERENTIIS FEBRIVM

LIBER SECVNDVS

C

Nicolao Leoniceno Vicentino interprete:

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de differentijs putridarum febrium, ac de morbis qui ex humorum defluxione generantur.

Singulas putridas febres proprias ſibi ipſis cauſas determinare, neque ab vna flaua bile fieri omnes poſſe. CAP. I.

AT illud ſupereſt, ut febrium drĩas, quæ in humoribus accenduntur percurramus, ſi hoc vnũ antea admonuerimus, nõ ſufficere ad gñationẽ febriũ, ſicuti multi opinãtur, ſi ſolũ amara bilis, q̄ nõ nulli pallidã, nõ nulli flauam appellãt, aucta fuerit ac exuperarit. Sic.n. oẽs, qui morbo regio laborãt, maximis laborarent febribus: in eis ſiquidẽ huiuſcemodi humoris magna in toto corpore copia redundat: non tñ febricitãt, niſi aliqua alia acceſſerit cã, de qua paulo inferius dicemus. Abſurdũ ẽt D putare in quartanis & quotidianis febribus, quæ exquiſitæ ſunt tales, aceruatã eſſe bilẽ amarã nõ ſecus, q̄ in tertianis, ac febribus, q̄s ab incẽdio cauſi appellãt. Nã ex aduerſo in quotidianis febrib. atq; quartanis, neq; uomitus bilioſi, neq; ſudores, neq; vrinæ, neque deiectiones aliqua ueſtigia amaræ bilis oñdunt, ꝑter id ꝙ neque aliqd ex ijs, q̄ anteceſſerunt, aut ſimul adſunt, eiuſdem humoris ꝑbet teſtimoniũ. Nã tertianæ quidẽ febres magna ex parte in corporibus fiunt, in quibus natu-
A.l.4.f.1.r. 2.c.1.416.c ralis habitus bilioſior eſt: atque in conſiſtentiũ ætate, q̄ oĩum bilioſiſſima eſt: tempore ẽt æſtiuo ꝑ cæteris, in quo huiuſcemodi humor dominatur: in locis ꝑterea, q̄ calidã atque ſiccã hñt tẽperaturã: ac in ſimili aeris ambientis qualitate. Vita ẽt non ocio atque quieti dedita, ſed laboribus, curis, vigilijs, Solis incendijs, & ciborũ parcitati aſſueta, eorũ ꝑſertim calidorũ, atque ſiccorũ, vſus prætere a medicaminũ calefacientiũ atque exiccantiũ immodicus febres tertianas facile affert. Cõtra verò quotidianæ febres naturis, in q̄bus pituita ſuperfluit, ſunt familiares, atque ex omnibus anni diuerſitatibus in hyeme præcipue generantur, atque oĩ tẽporũ ſtatu frigidiori atque humidiori, in
A.l.4.f.1.r. 2.c.46.425 ætate ſenili ac puerili: in locis frigidis atque humidis: vitaq; ocioſa, q̄ crapulæ comitantur, ac tũ ꝑſertim, cũ poſt cibos balneis vtuntur, ac multo ẽt magis, cũ ipſi cibi naturã pituitoſam habuerint. Neque ẽt hi amarã euomunt bilẽ, neque per ventrẽ inferiorẽ, aut urinam, aut ſudores excedunt,

quod in febribus contingit tertianis:Hæ ſiquidē flaua bile putreſcente fieri conſueuerūt:at quoti- E
dianæ ex pituita:quēadmodū quartanæ ex atra bile originē hn̄t:ſic igitur & corporū naturam ſe-
quuntur ad atrā bilē proclinē:atq; ex ætatibus,declinantē:ex anni uero tēporibus, Autumnū,ſic
& reliqua oīa,q̄ his proportione rńdent,ut cibi,potusq; ac uictus uniuerſus frigidus ac ſiccus tem
peramento,quartanis febrib.originē p̄ſtant. Quare & rigor,qui ipſas antecedit,haudquaq̄ ſimilis
eſt,at in tertianis quidē cām à qua prouenit,rei quodāmō pungentis,ac ferientis ſenſum repręſen
tat:in quartanis aūt ueluti refrigerantes.H e ea aūt q̄ eſt rigoribus forma in libris de cauſis acciden
tium abunde expoſuimus. Vbi & ēt eiuſdem generis febriū diximus drām,q̄ ex ipſis, quæ quidem A l.4.f.1.c.
ſunt intermittentes(ita.n.appello,q̄cunq; ad ſenſibilem infebricitationē perueniunt)ortū hn̄t ab 2.c.1.416.e
humore febrē generante,qui per oēs corporis partes ſuo motu defertur: in continuis aūt humor
in venis continetur incluſus: de quarum dignotione iā ſecundo libro De criſibus tractauimus.

Intermittentium et Continuarum humores

Communes differentiæ febrium ſimplicium putridarum. CAP. 2.

INtermittentium igitur tres ſunt oēs numero drīæ,quotidiana,tertiana,& quartana: quotidia-
na quidē ex pituitæ putredine:ex vtriuſq; verò bilis,flauæ quidem tertiana, nigræ aūt quarta-
na. Continuarum aūt quæ ex flaua bile proueniunt duplex eſt ſpēs,altera earum q̄ à continuo
feruore,Synochæ appellantur,quarū uniuerſum tp̄s in una cōſumitur acceſſione,q̄ a principio vſ F A.ibidē. c.
que ad finē pertingit:altera earū,q̄ idem cum gn̄e nomen ſortiuntur,& continuæ appellant̄,atq; 4.417. d.
in pluribus particularibus circuitib.continentur.Earū igitur q̄ Synochæ dicūtur, tres ſunt oēs nu
mero drīæ:nam q̄dam earum à principio vſq; ad finem æquales perdurant,q̄dam paulatim augē-
tur: tertia ſpecies paulatim decreſcit. Vnde & nō nulli primas quidē homotonas atq; acmaſticas,
hoc eſt in eodē ſtatu,& vigore perſeuerantes nominarūt:ſecundas anabaticas atq; epagmaſticas,
hoc eſt aſſurgētes,atq; inualeſcentes dixerunt:tertias aūt paracmaſticas, hoc eſt decreſcentes ap-
pellarunt.Continuarū verò duæ ſunt primæ drīæ,non nullarū quidē q̄ ſingulis tertiis diebus inua
leſcunt:aliarū verò,q̄ die intermedio alterā faciunt acceſſionē.Hæ igitur nullū p̄cipue obtinēt no-
men:at,q̄ tertio quoq; die inualeſcunt,ego quidē noīare cōſueui tritæ ophyes,hoc eſt tertianarū
naturā referētes:nō tn̄ p̄hibeo quin pro ſuo q̄ſq; arbitrio alterū eis nomē imponat , mō rerū ob-
ſeruet drīam.Alia ſiquidē eſt drīa cū ad infebricitationē terminant̄: alia cū in declinationē febrilē
deſinūt eæ,quæ p̄ tertiā diē febres accēdunt̄:eſt prætera alia febris natura, q̄ in medio acceſſionē
facit.Nullā tn̄ ex his hemetritæū vocamus veto aūt ſi quis velit ita noīare,mō hoc tm̄ ab eidē ob
ſeruetur,vt nullā febris ſpeciē p̄termittāt,ſed oēs deinceps quēadmodū ego nunc inſtitui recen- G
ſeātur. Nā quæ & in die intermedia faciūt acceſſionē continuæ febres,non nullæ quidē in quoti-
dianarū figura progrediunt̄,duas inuicē acceſſiones ſimillimas facientes:non nullæ verò duas diſ A.l.4.f.1.c.
ſimiles hn̄tes, primæ quidem tertiam oīno ſimillimam obtinent, ſecundæ autē quartam, in figu- 2.c.1.416.
ra duarum tertianarum progredientes.Hæ igitus ex biliōſo magis, altera verò quæ ſingulis die- g.
bus ſimilem acceſſionē faciunt , ex pituitoſo magis honore conſiſtunt . Eſt & tertium genus fe-
brium continuarum,quæ raro tn̄ eueniunt,quarum acceſſio in figura quartani circuitus progre-
ditur,neque in infebricitationem terminantur.Sicuti autem febris tertiana aliquando fit duplex,
aliquando triplex: ita & hæc non modo duplex , ſed etiam triplex euadit . Hæ quidem febrium
complexiones tractationis, quæ eſt de typis,(id eſt febrium figuris)propriæ ſunt.

De exquiſita tertiana febre dignoſcenda. CAP. 3.

QVæ aūt ex humoribus ſimplices febres accēduntur , tot numero ſunt, quot nuper à nobis
ſunt explanatæ.Ex earum autem commiſtione, aliæ quædam generantur,de quibus dein-
ceps dicemus,ſi prius his, quæ ſimpliciter conſiſtunt,quod deeſſe videtur,adiunxero: quod videli
cet quæcunque febris exquiſitam ſimplicitatem ſeruauerit,formam unam quandam veluti regu
lā obtinet eorum, quæ nunc ſunt à nobis dicenda: quæ verò aliquo modo ab iſta deſecerit,tm̄ etiā A.l.4.f.1.c.
à febrium ſimplicitate recedet . Nam quæ ex flaua bile per ſenſibiles corporis partes delata ori- H 2.c.16.423
tur febris,cum rigore vehementi inuadit, atque cauſodes eſt : & bilis uomitibus , aut eductioni- a.b.
bus,aut ſudoribus,vel.ſ.ex horum quibuſdā,vel omnibus ſoluitur . Huius febris acceſſio duode-
cim ad ſummum horarū æquinoctialium ſpatio finitur,eandemque tertianam exquiſitā appella-
mus:quæ in tēperatura laborantis biliōſa,& tempore anni, & ſtatu,ac regione,& victu calidis &
ſiccis conſiſtit.Diximus autē & paulo prius alia omnia, quæ ad eius generationē cōueniunt.Bre-
uior eſt autem ſæpe prædicto ſpatio tēporis acceſſio,in eo quod magis ac minus plurimā habens
differentiam,aut propter quantitatem videlicet & qualitatem ipſius bilis, aut propter laborantis
vigorem,aut propter præſentem eo tempore corpori patientis diſpoſitionem. Nam multa bilis,
quam ea quæ pauca eſt,longiorem affert acceſſionem:tenuis autē quā craſſa,breuiorem:ſic & ui-
gor maior quidem breuiorem,imbecillior verò longiorem:corporis autem diſpoſitio rara quidē
breuiorem,denſa uero longiorē. Tempus aūt in hac febre intermiſſionis , nullum habet humoris
putreſcentis ex pulſu perceptibile indicium in die , aut in nocte , quæ conſequitur acceſſionem :
cùm vero parumper ſuccenditur,uix agnoſci pōt in primi diei aut noctis ſubinde ſequentis par-
tibus: manifeſtius autē iam circa finem eiuſdem diei uel noctis:adhuc vero manifeſtius proxima
quæ

A quæ antecedit videlicet acceſſionis diem, vel noctē: In illa verò iā ſignū euidēs apparet, ac multo
ēt magis acceſſione iā incipiente: atque adhuc plus iā inualeſcente febre: cū vero iā cōſiſtit, minus
q̄ cū augebat: multo verò minus, vbi iā declinat. Hmōi febrem ſi appellare libuerit exquiſitā ter-
tianā, noīe veteris antiquo: ſi minus, mihi ſaltē liceat manifeſtioris doctrinæ gratia ita nominare.

De quotidiana febre. *CAP. 4.*

A l.4.F.I.c.2.c.4.417.d

EST aūt & altera exquiſitæ ſimplicitatis febris, quę ex pituita putredinoſa ortū hēt, per ſentien
tes corporis partes à natura detruſa. Incipit autem ab extremorū frigefactione, atq; horro-
re potius q̄ rigore: ac cū difficultate accenditur calor: ac longū conſumit tp̄s, dum inualeſcendo
peruenit ad ſummū. Qm̄ vero is quo cōſtituitur, humor frigidus eſt, & humidus in tēperatura, lē-
tus aūt ac tenax in conſiſtentia, idcirco ægre accēditur, ac tarde mouetur, ſępiusq; in foraminibus
retinetur. Opprimit aūt atq; aggrauat aliqn̄ uirtutē. Hinc inæquales, ac debiles magis, prauosque
efficit pulſus, & in inuaſionibus, & in primis incremētorū partibus. Fiunt aūt & in bilioſa febre in
acceſſionū principijs ſinguli quos diximus circa pulſus affectus, at in illa ſtatim deſinunt tū alia, tū
inæqualitas, quæ plerunq; tali febre inuadente non adeſt: ac poſtq̄ ceſſauerit rigor, non multo
poſt calor accenditur, ueluti ignis effulgens, purusq; oīs fumoſæ fuliginis expers. At pituitoſi hu
B moris caliditatē igni fumido in lignis viridibus accenſo, nō male aſſimilaueris: idcirco paruę in eo
vacuationes: & acceſſiones ſpatiū lōgius producitur: neq; intermiſſionis tp̄s eſt adeo, ut in tertia-
na ſyncerum, ſed humoris putrefacti ſemper in calore & pulſibus ſeruat indiciū. Manifeſtiſſimè
aūt & in hac febre in inuaſionibus, atq; incrementis acceſſionum, ſignum putrefactionis apparet.
Attamen cum exquiſite ſuam naturam ſeruauerit, pleriſq; vr̄ purā intermiſſionē habere. Et nos
quoq; hoc idem non raro fatemur, cū nimiū diligens ſermo fuerit intempeſtiuus. Hæc autē natu
ras cōſequitur corporū, & t p̄a, & loca, & ſtatus, arteſque, & victus rōnem, aliaq; oīa pituitæ con-
ſentanea. Singulis aūt diebus accenditur, q̄uis minus calida ſit, q̄ tertiana, q̄ bilioſa eſt. At illa cum
& humorē habeat accēſioni opportunū, & facilè ſubinde p p ſubtilitatē quicquid ex eadem eſſer
buerit, totum in acceſſione expurgetur, ad puriorē quandā inſebricitationē terminare vr̄, poſtq;
acceſſionē breue aliquod putridæ caliditatis veſtigiū relinquere. Quæ aūt ex pituita febris accedi
tur, in acceſſionū declinationibus integre, non expurgatur, neq; parū relinquit eius, quod ueluti
ſuccēdi vr̄: hinc ergo eius intermiſſio longè deterior, ac ſecūdæ acceſſionis feſtinātior eſt inuaſio.

C *De Quartana febre: & quod rigor non nunquam ſine febre perſentitur.* *CAP. 5.*

A. ibidē c. 62.429.c.d

TErtium febrium intermittētium genus eſt exquiſita quartana, qn̄ ex ſolo atræ bilis humore
gn̄atur, qui frigida ac ſicca conſtat tēperatura. Succenditur aūt paulatim veluti lapis aliqs,
aut teſta, aut os, aut tale aliquod huiuſcemodi corpus frigidū & ſiccū. Vbi vero aliqua ex eo flam-
ma fuerit accēſa, nihil fumidū, aut ſemicōbuſtū in acceſſione relinquit. Atq; idcirco in hoc humo
re copioſiores ſunt euacuationes, q̄ in pituita: atq; intermiſſio exquiſite pura vr̄, qm̄ & hic q̄cq̄d
atrę bilis fuerit accēſum, exhaurit̄ atq; diſpergit̄. Idcirco & in eis talis eſt rigor, qualis in ijs, q uehe
mēti gelu frigeſcunt, haud quaq̄ eis ſimilis, q à Sole peruſtis, aut laſſis, aut ex medicaminib' aliqn̄
calidis, & cū ſuper ulcera ponūtur mordentibus, fieri conſueuit. Neceſſe eſt aūt hāc febrē antece-
dere, q̄cunq; atrā aggregant bilē in vitæ exercitijs, ac totius victus rōne, & t p̄is ſtatu, & parte an
ni, ac regione: ſic & laborātis naturā, & ętatē atra bile abundāte. Huius āt febris acceſſio tēporis
ſpatio eſt ſimilis tertianæ, non nunq̄ & longior, cum adhuc exquiſita perſeuerat, ut quæ ex frigi-
diori humore conſiſtit. Eadem uero hiſce febribus, atque alijs oībus eſt cauſa, quæ diuam facit lō-
gitudinis acceſſionū, quemadmodū paulo antè diximus in exquiſitis tertianis, ex multitudine hu
moris, ac qualitate, uigore inſuper, atque imbecillitate potentiæ, ac præterea ex ipſius ægrotātis
diſpōne diuerſitatē aſſumens. Nam & alia oīa proportione rn̄dent ijs, q̄ ex amara bile accendun-
tur. Si igitur neque putreſcat, neque uehementer per partes ſentiētes deferatur atrę bilis humor,
D nunq̄ efficiet quartidianæ exquiſitæ circuitū. Et quidē regij morbi paſſionibus, diuturnæ, & me-
lancholicæ ſplenis imbecillitates, & colores in toto corpore fœdi correſpondēt: herpetibus ēt at-
que eryſipelatibus, q̄ ex flaua bile cōſiſtunt, cācri, & phagedænæ. Neq; in his vero, neque in melā-
cholijs neceſſario febricitāt, niſi prius atra bilis putrefiat: ſemper. n. ſuis natura uiribus utens, quic
quid optimū fieri contigerit, ijs q̄ aluntur partibus, aſſimilare: q̄cquid vero alienū, excernere co-
natur. Qđ ſi aliqn̄, ob craſſitudinē, aut multitudinē, aut tenacitatē materiæ inutilis, aut aliq̄ mea-
tuū obſtructionē, aut p p ſui imbecillitatē, totū q̄ eſt vitiatū nequeat expellere, neceſſe eſt, ut ſi id
diutius in aīalis corpore perdurauerit, corrūpatur. Neque. n. fieri p̄t, ut aliquis quiſpiā ex humori-
bus talis permaneat, qualis erat ab initio, nedū qui ita deprauatus, ut naturæ cultum non amplius
ſuſcipiat: ſed alterū oīno ſequit̄, ut. ſ. cōcoquatur, apponatur, atque aſſimuletur ſolidis partib' aīa-
lis: aut corrūpatur, & putrefiat: Sic. n. ijs, q morbo regio, atq. atræ bilis paſſionibus infeſtantur, qn̄
bilioſi humores ſuperabūdātes diutius corpus obſederint, febres ſuccēdūt. Sæpius ēt aut hepatis
aut ſplenis affectus attulit febrē, qn̄. ſ. hæ quas diximus nup paſſiones, aut ex inflammatione, aut
obſtructione contigerint. Eadē quoque rōne & in pituitoſo humore redundante nō accēditur fe
bris, niſi prius putruerit. In hoc aūt viſum eſt ſæpius id, quod antiqui impoſſibile arbitrabantur:
eſt

eſt aūt hoc, Sine febre rigor, quod non nullis quidē accidit ſemel: non nullis aūt per vices inter- E pellanu multorum ſpatio dierū: vel à principio, vſq; in finē continuatur: aut videlicet eſt ita omnino exiguus, vt neq; a 'eſſe videatur, cū ſe quieti tradiderint, ſed cum moueri ceperint, tunc demum eum ſentiunt: aut tantam vim babet, vt ſit etiam ſine motu moleſtus. Sed quando huiuſmodi in tempore hum or putruerit, non modo rigent, ſed etiam febricitant. At quæ tales ſequitur diſpoſitiones febris, eſt valde diuturna, & difficulter ſolubilis, in quotidianæ figura progrediens.

De Febre Hepiala, ac de pituitæ generibus. CAP. 6.

EX hoc igitur gñe eſt & febris ea, q̄ propriè vocatur hepiala, qñ ſimul febricitāt, & rigēt, atq; eodē tpe in toto corpore vtrunq; ſentiūt affectū. Archigenes quidē nulli id nomē vnq̄ alteri rei accōmodari arbitratur, niſi huic febri tantūmodo: vidētur tñ & Attici quidā, eū ēt rigorē, qui febrem antecedit, ita noīare. Vitreū verò huiuſcemodi humorē Praxagoras vr̄ vocare: Iuniores aūt, e quorū numero eſt Philippus, ſimpliciter crudū, nullū aliud nomē adijcientes, vt exquiſitius diſtinguant. Eſt aūt & ipſe ſpecies quędam pituitæ, vt qui ſatis frigidus & tenax ſit, quicunq; .n. frigidus, atq; humidus humor exiſtit, ad pituitæ appellationē reducit̄. ſi Hippocratē omnesq; nō mō priſcos medicos, ſed alios ēt Græcos in nominibus imitari velimus: Prodicus ſiquidē in libro de hominis natura in hoc noīe præuaricat, ab admirabili quadam etymologia ꝑſuaſus. Sed hoc F tpś nō ſuadet ad huiuſcemodi diſputationes ſermonē aduertere, cū alterū eiſdē tractatū addixerimus, quare rurſus ad propoſitū reuertamur. Quicunq; humor natura frigidus, atq; humidus fuerit, hunc nos pituitā appellamus, tu verò ſi libeat ſcindapſon nomines, adeo eſt mihi parua nominum cura. At non te lateat plures eſſe huiuſcemodi humoris dr̄ias. Vna ſi quidem eius eſt ſpecies frigida adeo, vt cum loco calido obſtruitur, dolores maximos excitet, ſæpiuſq; multa laxioris inteſtini incōmoda, hoc humore acuti clyſteris vi euacuato, ſtatim ſedari cōtingit, hic verò humor vitri liquefacti ſimilitudinē gerit. Eſt & alia pituitæ ſpecies, quam pleriq; cū ſcreatu expuunt, ſenſibilē habēs dulcedinē. Liquet aūt, ꝙ hāc exquiſite frigidā nō cōtingit eſſe, ſiquidē eorū meminimus, quæ in libris De ſimpliciū medicaminum facultate diximus eſt. & tertia alia pituitæ ſpecies, quæ expuentibus vr̄ accida, eſt aūt minus frigida, q̄ vitrea, magis uerò, q̄ dulcis. Sicuti & altera ſpecies eſt ſalſa, aut ꝑꝑ putredinem, aut ꝑꝑ ſalſæ ſeroſæ humiditatis miſtionē ex qua ſi quos febricitare contingit, superueniente acceſſione non rigent ſed tantummodo horrent. Acida verò ac vitrea, ſi per ſentientes corporis partes deferatur, ſine febre rigores generat, quod ſi modica aliqua in ipſis fiat putrefactio, febrē hepialam appellatā inducit, ꝙ ſi vehementius putreſcant, rigor quidem antecedit, febris verò ſequitur ſuperata frigiditate à multitudine caliditatis, adeo, ut dum G febris inualeſcit, atque conſiſtit, minime ſentiatur. Forte autem & vitrea pituita accidæ qualitatis eſt particeps, adeo vt eius dr̄iæ tres ſint numero vniuerſæ, acida, dulcis, & ſalſa. Minime uerò dulci pituita putreſcente febrem rigor antecedit. Quiſpiam vero fortaſſis, neque ſimpliciter. neque a ſimplici cauſa huiuſmodi febres fieri arbitraretur. Siquidem totū id, quod ex pituita putreſcit, febrem accendit, reliquum verò, quod non dum putreſcit, cuius cauſa rigeſcunt, non eandem hēt cum putreſcente quantitatem. Si igitur ab hac quidem rigor, à putreſcente verò febris generatur, duplex ſemper aderit cauſa. Contingit verò & hic febrem quidem ab altero cau ſæ genere dicere fieri, rigorē verò vtpotè aliū a febre, ab altera, vt qui non ſit, quod febris, per febrem nanq; tertianam flaua bilis rigorē efficit ac febrem. Sed hæc quidem logicam magis habent quæſtionem.

In lib de natu. huma. comm. 1.t. 32.1.31.h

A.l.1.f.i. d. 4.c.1.f.7.b

A l.4.f.1. c. 2.c.6.418.a

A. ibidē c. 42.426.a

De complexione tertianæ febris cum quotidiana: ac de ſemitertiana febre. CAP. 7.

IAm uerò tpś eſt, ut ad propoſitum inſtitutum reuertamur. Si pituita putreſcens, ex qua febrē illā, quæ ſingulis diebus acceſſionem facit, accendi dicebamus, miſceatur amaræ bilis humori ex quo tertiana gignitur febris, duplex iam cā, ac diſpoſitio coniungetur. Alter ſiquidē humor affert quotidie acceſſionem, alter uerò tertio quoq; die, itaq; alter quidē dies duas habet acceſſio- H nes, alter uerò unam tantummodo, niſi acceſſionum tempora in eaſdem horas cōueniat, ſi enim cōuenerint, fiet una febris confuſa, q̄ neq; tertianæ, neque quotidianæ exquiſitam formam præ ſeſe. Qm̄ uerò utriuſq; febris duplex eſt ſpecies, quatuor ex ipſis fient complexiones, una quidē, in qua tertiana quotidianæ intermittenti commiſcentur, altera uero, in qua tertiana quotidianæ continuæ coniūgitur, & tertia, in qua quotidiana intermittens tertianę continuę miſcetur, quarta, in qua permiſcetur quotidiana continua tertianę continuæ. Harum uerò nuper dictarum complexionum oīum duę ſunt differentiæ: cum aliqñ quidem in eandem horam acceſſiones occurrant: non nunq̄ verò diuerſis tꝑibus ſuperueniant. Sed hę quidem cognitu faciles ſunt, niſi ꝙ aliqñ intermittens ignoratur ab inexercitatis, ea ratione, qm̄ ægrotus nunq̄ a febre liberatur. At formam acceſſionis inſpicere oportet, quemadmodum in ſecundo de criſib. plenius edocuimus: atq; inde, non aūt ex periodorum ſimili proportione, cognoſcere febrem. Supponatur. n. cupiam acceſſionem incipere circa primam horam vnà cum rigore, qui uidetur pungere carnes laborantis, deinde vbi alia oīa tertianæ febris indicia, vſq; ad conſiſtentiam proceſſerint, poſtmodum cum bilis uomitu, atque optimis ſudoribus declinare, ac iam nonam diei horam adeſſe, vnde ex totius acceſſionis motu coniecturari poſſimus, hora vndecima, ęgrotantem febris intermiſſionem habiturum

A turum,talem videlicet,qualem in periodis nominare conſueuimus : dum verò in hac ſpe ſumus,
ſubito retineri ſudores,denſata.ſ.tantummodo,vel ẽt horteſcente cute : ac ſubinde principium,
aſcenſum,conſiſtentiam febris continuæ, qualis ex pituita accendıtur, ſequi : Sic.n.& duplicem
cauſam,ac duplicem febriū ſpeciem cognoſcemus,miſta intermittente continuæ, quãuis nulla
intermiſſio depreheudatur:ſecundo ẽt die ſperandum eſt hora nona acceſſionem futurã.Quòd ſi
expectationi noſtræ res ipſa reſpondeat,omnino ẽt die tertia itidem febricitante adhuc ægroto,
tertianæ febris acceſſionem hora prima ſuperuenturam ſperabimus.Quòd ſi,aut præuenerit, aut
tardior fuerit ea,quã ſecũdo die circa horã nonã fore ſperamus acceſſionem, aut tertio circa pri-
mam;non amplius diebus ſequentibus,aut nonam,aut primã expectabimus horam, ſed tanto
prius,ſiue poſterius,quanto in prima periodo ſimilitudo proportionis acceſſionem aut tardaſſe,
aut acceleraſſe monſtrauent.Quæ uerò ex duab.febribus citius ſit finẽ habitura,ex earũ ſpecie,&
forma,atque ex acceſſionis prolixitate,ac magnitudine,more ꝑterea,ac motu,& reditu periodo-
rum,prout celerior,aut tardior exiterit,coniecturandũ.Adhibenda inſuper alia,quæ ſuperuene-
runt indicia coctionis,aut cruditatis morbi totius:ex quibus maximam uim habent, quæ in vri-
nis apparent:de quibus omnibus ſufficienter in libris de criſibus tractauimus. Si uerò pituitoſa
B continua bilioſam intermittentem,quæ prima inceperit hora,non nona,ſed aut quinta,aut ſexta
apprehenderit hora,adhuc difficilior cognitio ſit pleriſque his medicis, qui talem contẽplationẽ
contẽnunt,neque ſcire curant an vna ſit ſpecies febris,an duæ, & qualis nã ſit utriuſque natura :
Vt uerò qui nihil horum intelligant,non modo ignorant,quo pacto curare oporteat has febres,
quarum nullam habent notitiã,ſed neſciunt ẽt utrum die ſequenti ſuſpicandum ſit de hiſce horis
ambabus,quæ in primo die acceſſiones attulerunt.Ego uerò ſum mihi conſcius,ꝙ ſæpius ex diui
natrice quadam arte potius,q̃ prænoſcendi ſcientia medicinæ propria,uiſus ſum eiſdem cõiectu
ra aſſecutus futuræ acceſſionis inſultum.In hac igitur ipſa,de qua nunc agimus, miſtione tertia-
næ,cum quotidiana,uidi aliquando citra primam horam exquiſitæ tertianæ inuadere acceſſionẽ
in ſexta aũt illius,quæ à iunioribus medicis proprio nomine Cathemerina,id eſt quotidiana ap-
pellatur:ita.n.vocare conſueuerunt eam febrem,quæ ſingulis diebus accenditur, neq; ullam hẽt
intermiſſionẽ.Ego uerò ſolitus ſum eandem febrem Amphemerinã continuã nominare : nã ca-
themerinon vocabulum nuſquam apud Græcos ſcriptum inuenitur:omnem uerò rẽ quæ quoti-
die eodem fiat modo, Amphemerinam uocant. Verum,ut inquit Plato,non eſt habenda de no-
minibus cura,quibus tot ac tantarum rerũ inueſtigatio proponitur. Vocetur itaq; manifeſtioris
doctrinæ gratia,quæ quidem ſingulis diebus accenditur,atque intermiſſione fruitur,amphemeri
na,ideſt quotidiana ſimpliciter,nulla alia ſermoni facta adiectione:quæ autem intermiſſionẽ nõ
habet,quotidiana continua dicatur.Ac liceat ẽt ſi quis velit,alteri adijcere,intermittens. Eodem
modo in tertiana ſtatuatur:altera quidem eius dĩa ſimpľr tertiana dicatur,aut tertiana intermit-
tens:altera uerò tertiana continua.Contingit ẽt hanc ipſam ſine aliqua adiectione, tertianã ſim-
pliciter ita noĩare,ꝙ & ab aliquibus uideo obſeruari.Sed non oportet de nominibus prolixius di
ſputare:ſed potius ad propoſiti noſtri inſtitutum reuertamur. Adoleſcens.n. in quo factam dixi
complexionẽ tertianæ cum quotidiane continua,mane quidẽ in prima hora rigorem pati cępit
exquiſitæ tertianę familiarẽ: aderãtq; alia oĩa eiuſdẽ febris indicia, uſque ad horã ſextã,& tepenti
nus vomitus bilioſus,& multus,& uentris deiectio copioſa,& hæc ipſa bilioſa,& pauci ſudores,
inter quos ſtatim homo contraxit ſe,atq; horruit,ac ſub inde incipiente annotatione,pulſus erat
paruus,inæqualis;deinde uſq; ad horam undecimã cum paulatim adhuc ſuccenderetur, plura q-
dẽ ſigna habebat annotationis propria,paucis tñ intermiſtis augmenti indicijs.Hinc uero vſq;ad
quartam noctis horam,febris certiſſime intendebatur,deinde quãtũ ſenſu percipi poterat,uſq;ad
ſextã noctis horã in eadẽ magnitudine perſiſtebat,mox iam manifeſtè declinabat uſq; ad diei ſe-
quentis horam quartam,in hac.n.iam & contrahebatur,& annotationis ſigna oſtendebantur,fri
gidioribus factis extremis eius partibus;paruoq; exiſtente pulſu,& iam ad ueſperas uſque intẽde
batur paulatim,neq; horrorem,neq; inęqualitatẽ aliquam prę ſe ferens;deinde rurſus in ſummo
cõſiſtebat circa quintã noctis horã,ſexta uerò manifeſtiſſime cępit remitti.Quòd igitur tertio die
hora ſecunda quotidianã annotationem expectare oportebat,in ambiguo non erat,non tñ utrũ
tertiana eandẽ horã eſſet ſeruatura,an non,ſatis conſtabat.Hora igitur ſcd'a acceſſio ſuperuenit
horrida,quæ celerius ea,quæ in primo,& ſecundo die quotidianę continuę facta erat,inualeſcens
vſq; ad horã quintã,aliud rurſus poſt quintã horã fecit initium,in quo aderant oĩa ſimilia ijs,quę
in ſecunda hora contigerant accidentia.Hinc vero rurſus promptius inualeſcens uſque ad horã
octauam,denuo in eadẽ horruit:ac paulo poſt rurſus accreſcens acceſſio expedite aſcendebat, a-
deo,ut hora noctis quarta iam ad ſummũ ꝑuenerit.Et quid aliud hoc erat,quàm acceſſio exquiſi
ti hemitritæi,duabus eadem hora inuadentibus febribus?qm̃ quotidiana duabus horis celerius,
tertiana autem totidem tardius accedebat,adeo ut quicunque facultatem haberet febrium figuras
agnoſcendi,tertianę ac quotidianę continuę accidentia in vnum confuſa,manifeſtè deprehende-
ret. Nam cum tertianę inſultum rigor comitaretur, quotidiana autem ſine rigore inuaderet,

miſta ex utraq; ſebris horrorem continuo afferebat,rem quidem rigore minorem,maiorem aũt refrigeratione,tantoq; hac ipſa maiorẽ,quantum à rigore magnitudine ſuperatur: adeò ut cum ab utroq; extremo æqua diſter proportione,horror medius inter ambo, rigorẽ.ſ.& frigeſactionem collocetur,qđ quidem maximè fieri conſueuit,cum extremitates confundantur. Non ab re igitur inditum eſt huic ſebri nomen hæmitritæi.i.ſemitertianæ. Nam ex quotidiana continua, & tertiana intermittente tota eius natura confuſa,dimidiam partem utraq; ex dictis febribus retinet. Sicuti igitur ſemiaſinus,& ſemideus nomen tale ſortiuntur,& hemitritæus. Semiaſinus enim cum ad eius generationem pro altera parte aſinus,pro altera equus,conueniant, ex unã ſemiaſini nomen accepit. Semideus dimidia quidem parte deus eſſe monſtratur, cum verò alteram hominis habeat,hæc in noīe omittitur. Sic & hemitritæus dimidiam ſui ipſius partem habet tertianam,alteram autem dimidiam,quotidianam cõtinuam. Duplex autem in ipſo generationis modus,vel ſcilicet duabus in vnum tempus,quemadmodum dicebatur nuper,conuenientibus acceſſionibus,quia altera quidem prędeniebat,altera autem differebat: vel ſtatim ab initio ambabus inuicem confuſis. Quę igitur fit in unum tp̃s conuenientibus vtraq; acceſſione,vnam tantummodo habet hemitritææ naturæ acceſſionem: altera autem omnes à principio ægritudinis uſque ad finem,quæ maxime,atq; præcipuè ab omnibus febris hemitritæa appellatur. Sed de hoc paulo poſterius à nobis dicetur propter Agathinum,atque Archigenem præſertum. In adoleſcente igitur,quem noſtra narratio ſuppoſuit,cum tertia die huiuſcemodi acceſſio facta eſſet, quia in vnũ tempus conueniebant ambarum febrium inuaſiones,quoniam quondiana quidem duabus horis ſemper præueniebat,tertiana aũt differebat,die quarta acceſſio,Sole oriente,inuaſit, formam exquiſitam pituitoſæ febris præ ſe ferens. Erat autem ſecundum proportionis ſimilitudinem quinta ab ipſa acceſſio circa decimam noctis horam principium factura,qm̃ duabus ſuper horis celerius inuaſerit: biliosæ autem febris acceſſio tertia ab initio, die quinto hora quarta erat inuaſura,adeo, vt inter duarum febrium initia ſex horarum ſpatium intercederet: quod & factum eſt. Nam circa quartæ noctis horã decimã inuadente acceſſione,q̃ febris pituitoſæ ſeruabat imaginem,atq; hoc modo vſq; ad quartam quintæ diei horam progrediente,ubi febris biliosa mediocrem rigorẽ ſecum afferens eidem coniuncta fuit,miſtam ſubinde formam gerens acceſſio,bilioſæ.ſ.febris,ac pituitoſæ,ſequenti nocte circa horam octauam pituitoſa febris incipiens exquiſita, ac ſola totã diẽ ſubſequentẽ ordine ſextam occupauit;deinde cũ media nocte declinaſſet,aliud ſubinde eodẽ mõ fecit initium : deinde cũ reliq̃ dimidiã noctis partẽ uſq; ad meridiẽ diei ſeptimæ obtinuiſſet,poſtmodũ iã ueluti declinabat: At eandẽ excepit tertiana,q̃ cum rigore inuaſit,quemadmodũ exq̃ſita tertiana inuadere conſueuit: atque cũ alia omnia ſecum eodem modo certiſſima afferret indicia,uomitus bilis inuexit,atque alui excrementa bilioſa,& vrinas optimas,ac cum iam aduesperaſſet,breues quoſdam ueluti ſudores. Adeo vt,quicunq; febrium ſpecies didiciſſet,ei apertè indicaretur eã remitti ac declinare.neq; vltra unã aliã periodũ,aut ad ſummũ duas,debere protendi: nã & in ea declinatione erat quies admirabilis, qualis antè uiſa non fuerat,donec ad quartam noctis horam peruentum eſt:in illa etenim, feris pituitoſa,q̃ quotidie quidẽ acceſſionem faciebat, ſed duabus anticipabat horis,inuaſit:cumq; totã noctem occupaſſet,ac totum deinceps diẽ, rurſus in ſecunda hora noctis octauæ aliud fecit initium: cumq; eandẽ pariter noctem totam occupaſſet,ſequenti die,quæ nona erat,declinauit. Eodem uerò die circa horam octauam, qm̃ duabus horis tardius inuadebat,futura erat tertianæ febris acceſſio: ſed tunc hora nona ſuperuenit,hoc ipſo ẽt ſe declinare ſignificans: Sole aũt occidente,ei ſe aſſociauit febris pituitoſa,more ſuo anticipãdo: Et cũ noctem illã obtinuiſſet,diemq; ſequentem,hora decima diei decimæ iterum inuaſit,deinde die vndecima rurſus hora octaua, exquiſite permanens pituitoſa: deinde prima noctis hora tertianæ febris,quæ quatuor tardauerat horis,horrida acceſſio facta eſt: deinde ſexta noctis hora aluus bilioſa excreuit,ac quidem per vniuerſum corpus ueluti ſudores exhalarant,poſt quos tota declinatio ferè ad inſebricitationẽ peruenit,neq; iã in ambiguo erat,quin tota febris tertiana omnino deſijſſet,pituitoſa autem ſola remanſerat,quæ & ipſa iã remitti incipiebat. Hac igitur ratione die duodecima non amplius anticipauit acceſſio duabus,ut antea conſueuerat,hotis, ſed hora ſeptima inuaſit,neque die decimatertia ſexta ſuperuenit hora,ſed illa etiam ſeptima hota inuaſit, quietem effatu dignam ac declinationem oſtendens. Quartadecima uerò die eadem declinatio melior admodum ſucceſſit,ac hora nona acceſſio facta eſt,in urinis autem erant inſignia coctionis indicia,ſolutionem ægritudinis in die decretorio ſuccedente futuram præmonſtrãtia. Sed hoc præſentis ſermonis non intereſt,niſi obiter dicere. Quòd uero ſæpius commiſcentur diuerſorũ generum febres,& bilioſæ pituitoſis,& intermittentes continuis,quæ a multis medicis ignorãtur, ſatis hic,de quo nuper ſcripſimus,ęgrotus oſtendit.

a.l.4.f.i.c.2 c.35.422.h

De dignoſcenda exquiſita,& non exquiſita Semitertiana,aduerſus Archigenem,& Agathinum. *CAP. 8.*

SEd quoniam,& de his ° ſatis dictũ eſt,rurſus ad id redeo,de quo paulo antè eſt à me ſermo dilatus. Febris igitur,quæ ex tertiana,& quotidiana cõtinua cõpoſita eſt, quam hemitritæum

appellamus,

A appellamus,aut flauam bilem habet exuperantem,atq; ob id in eo ſunt tertianę febris accident ia
maiora:aut hæc quidem paucior,pituita verò abundantior,atq; idcirco quotidianæ continuæ af
fectus firmiores:aut neuter horum humorum alterum vincit,ſed ambo æquipotentes exiſtunt :
quo tempore eſt exquiſitus hemitritæus,talem formam repræſentans , qualem de eo Hippocra-
,, tes manifeſtauit,cum in primo Epidemiarum in hanc ſcribit ſententiam. Erãt uero eorum pleriſ- 1. Epid. c. 5. 1. t. 25. 3. 106. a
,, que paſſiones huiuſmodi,febres horridæ,continuæ,acutæ,oĩno quidẽ non intermittentes : mo-
,, dus verò erat hemitritæus,cum alteram diem leuiorẽ ferret , altera vero inualeſcerent , ac ſum-
,, matim in acutiem augerentur. Dixit aũt horridas,non ſimpliciter, quæ cum horrore inuadunt,
ſicuti hoc innumerabilibus accidit febribus,de quibus deinceps verba faciemus:ſed in quibuſcun
que magnã acceſſionis partem horrores aſſumunt altera dierum,ſ.in qua & tertiana & quotidia-
na continua ſimul inuadunt,nam altera dies ſolam habet,quotidiana. Magna uerò ex parte, die-
rum prima miſtam ex utriuſque cõmittit febrem,ſecunda uerò pituitoſam continuam:contingit
autem nonnunquam hanc prima inuadere die,ſecunda uerò ambas ſimul. Acceſſio igitur ex v-
triſque commiſta,quando humores fuerint ęquipotentes,talis eſt, qualem paulo ante deſcripſi-
mus hemitretæon: Cum uerò tertiana prævaluerit,horridior fit febris:atque in annotatione ſi-
B bi aliquid rigoris aſſociat:confeſtim verò & feruidior eſt huiuſcemodi febris,& incendij plus ha-
bet:magisq; feſtinat ad ſummum: & aliquid bilis per vomitum,aut per aluum,aut per ſudorẽ ex-
cernitur.. At cum altera,quæ pituitoſa eſt febris,potentior exiſtit,tunc frigus uehementius extre-
mas occupat partes,horroreſq; pauci fiunt:& pulſuum fit compreſſio maior,ac diuturnior : tar-
diuſq; acceſſio inualeſcit:ac longum poſt tp̃s conſiſtit:non tñ aut ſitim,aut magnum affert incen
dium:neq; in ea per vomitum,aut per aluum,aut per ſudorem bilis excernitur. Hanc quoq; dua-
rum febrium miſtionem Archigenes,animaduertiſſe videtur,minus tamen recte , atq; perſpicue
quemadmodum in ſeptimo commentariorum , quos in tractatu Archigenis,de pulſibus ſcripſi-
mus,eſt à nobis oſtenſum. Arbitratur igitur Archigenes,in hemitritæis aliquando febrem præua
lere tertianam,aliquando quotidianam:non tamen æqualem earum miſtionem,quæ ſola exqui-
ſitum hemitritæum conſtituit,aut intellexit,aut in ſuis ſcriptis oſtendit, verum omnino prętermi
ſit. Nam cum æquales magnitudine fuerint,febris bilioſa intermittens,& pituitoſa continua , ac-
ceſſionis initium fit cum horrore,qui medium inter rigorem,& frigefactionem obtinet locum :
quorum alterum tertianam febrem,alterum * quotidianam comitatur. Cùm verò ab inuaſione
inualeſcit,tertianæ quidem ratione cito caleſcit, ac feſtinat ad ſummum , at propter pituitoſam *Continuam pituitoſam.*
C tardatur,atq; in aſcenſu retinetur nonnunquam,atq; interrumpitur: Eſtq; inter varios affectus ve
luti pugna quædam,cùm æger nonnunquam inualeſcente febre tertiana , atq; ad cutem humo-
res impellente,vehementius calefiat:contra verò remorante , atq; ad interiora reuocante ipſius
motũ febre pituitoſa,ut q̃ tardi ac difficilis motus,frigidaq; ac lenta exiſtat natura. In hoc aũt cer-
tamine cũ humor frigidus ſuperauerit,ſyſtola .i. ſummiſſiones,horrores,atq; extremarũ partiũ ,
& cutis refrigerationes ſequuntur,adeo vt videatur altera rurſus acceſſio renouari: Cum vero ca
lidior vicerit,tunc ſtatim totũ corpus calefit, ac iam vr̃ febris penè in ſummo cõſiſtere; mox pau-
lo poſt ad pituitoſam redeunte victoria,ęgroti denuo cõtrahuntur,refrigerantur,& horrẽt: Neq;
hoc terminũ ullũ habet,donec febris ad ſummũ ꝑuenerit,ꝙ quidem citius accidit, q̃ pro more pi
tuitæ,tardius tñ q̃ in bile fieri conſueuit:nã huius quidẽ celeritatẽ cohibet pituita, ac rurſus pitui-
tæ tarditatẽ,atque habitudinem excitat bilis. Talis quidem eſt exquiſitus hemitritęus ex æquali
duarum febrium temperatura compoſitus,qm̃ ẽt ex duorum humorum æquali temperatura cõ-
ſtat:atqui exquiſitus non eſt,ubi aut bilẽ,aut pituitam habet præpotentem. Secunda eſt duarum
febrium,tertianæ,ſ.ac quotidianæ copulatio ac commiſtio,quæ ſimilem quidem nuper dictæ fa-
cit acceſſionem quandam:in eo tamẽ differt,quoniam in hoc febris ad infebricitationem deſinit :
D & quoniam die ſecunda cum rigore,aut horrore ſola quotidiana febris inuadit . Non igitur erit
hæc febris hemitritæus,ſi quidem ex numero continuarum hemitritæus exiſtat. Quod ſi etiam in
vtroq; genere hemitritæus collocetur,non hæc tantum,ſed multæ præterea aliæ febres hemitræ
tei vocabuntur. Hac ratione mihi vr̃ Agathinus omnes,quæ producuntur,tertianas hemitritæos
appellare. Sed qm̃ de nominibus potius,quàm de rebus ſunt quæſtiones huiuſcemodi, in eiſdem
minimè cenſeo commorandum : nam de nominibus ad medicinam pertinentibus , ſeorſum à
nobis ſcriptum eſt alio tractatu,in quo hoc ipſum oſtenditur,atque integre præfinitur, quales nã
ſint de rebus,ac quales de nominibus,diſceptationes. Rurſus igitur ad res ipſas redeamus, hoc eſt
ad eum,quẽ Hippocrates uocat hemitritæum horridum,atq; continuũ,quem facit tertiana quo-
tidianæ continuæ cõmiſta:intermittenti autem non item,quoniam quæ ex ambabus cõponitur
febris,neceſſario & ipſa intermittitur. Non tñ ex duabus continuis,quarum altera bilioſa , altera
pituitoſa ſit,poteſt hemitritæus conſiſtere,quoniam hæc cõmiſtio febrem horridam,ac quæ mul
tas habeat reduplicationes,non facit . Nam cum oĩs febris continua ſui quidem ratione quando
exquiſita fuerit,neque horrorem habeat,neq; rigorem,neque etiam quæ ex eiſdem componitur
horrida fiet. Neceſſe eſt igitur,ſi horridus ſimul,atque continuus ſit hemitritæus futurus , ex dua-
bus

bus ipſum febribus generari, quarũ altera ſit intermittẽs, altera verò continua. Atq; idcirco tertia E
na quidem cum quotidiana continua confuſa facit hemitritęum, cùm neq; vtraq; continua, neq;
vtraq; intermittens huiuſcemodi queat febrem generare. Vna igitur ſola adhuc miſtio relinqui-
tur ex quotidiana intermittente, & biliosa continua, quæ & ipſa poteſt continuam ſimul, atque
horridam febrem efficere. Hæc verò contrario modo ſe habebit, q̃ prior, qm̃ continuitatẽ quidẽ
ex biliosa obtinebit, horrorem verò ex pituitoſa: reduplicationes aũt ex pugna mutua, ac tum p̃-
ſertim cum humores æquas uires habuerint: vbi verò alter eorum præualuerit, illius accidentia
præualent, ac dignotio. ut in prima mixtione oſtenſum eſt. Hæc oĩa de quatuor miſtionibus, &
ex biliosa febre, & ex pituitoſa, magis ad eum tractatum, in quo de typis agitur, cuipiam ꝑtinere
viderentur: hic verò neceſſario de ipſis facta eſt mentio propter hemitritęum, cuius ortum Archi
genes ad tertianam transfert, ac quotidianam, non tñ eius naturam recte aſſecutus, qm̃ in nume-
ro febrium intermittentium ipſum ponit. Agathinus autem contra, hemitritęum in eodem gene
re cum tertiana manifeſtè locauit, ac ſola acceſſionis vehementia ab eadem differre fatetur. Si igi
tur oĩum febriũ differentias exquiſite ſcribentes, in nominibus tñ aberraſſet, non admodum eſ-
ſet ægre ferendum. Sed, qm̃ neq; ſimpliciũ, ueq; compoſitarum febrium oẽs differentias exquiſi-
te aſſignarunt: ac pręterea plures alias ſuperfluas addiderunt, quę neq; ad pręnoſcendum, neque F
ad curandũ aliquem afferunt vſum: nos pro viribus earum typum omnem exquiſite cõplecti ten-
tauimus, vt qui longo tempore partim experientia, partim ratione, omnes, q̃ vtiles ſunt differen-
tias inuenerimus. Simplices igitur ad pręſentem tractatum: cõpoſitę uerò ad eũ, in quo de typis
agitur, attinent, cuius tamen non erit expers omnino, atq; inſcius, ſi quis hunc diligenter perlege
rit. Nam per hęc, quę de biliosa, & pituitoſa febre ſimul commiſtis conſcripſimus, licet ad melan-
cholicam febrem transferendo, eius cum vtraque illarum implicationem, ac confuſionẽ pariter
coniectari. Voco autem implicationem, quando horis differentibus inuaſerunt: confuſionem ue-
rò, quando eodem tempore inceperint. Sic & tres ſimul febres complecti per ſe quiſpiam, & con
funderit poterit, ex ijs, q̃ nuper diximus motus. Nam horum oĩum principium fons atque elemẽ
tum eſt ſingularum febrium ideam exquiſite cognoſcere. Neq; enim plurima eſt earum multitu
do, cum omnes tres numero exiſtant, & quę ex amara bile, & quę ex atra, & quę ex pituita gene
ratur. Quarũ ſingulę duas habent differentias, continuę: ſ. atq; intermittentis, adeo ut omnium, q̃
ex humorum putredine ortum habent, fiant ſex numero differentię. Quòd ſi aliqua acceſſerit his
particulatim in ipſis differentia, hæc uel ex humoris multitudine, vel ex quantitate, & qualitate
putrefactionis, ac pręterea ex modo motus, ac particula, in qua fit putredo, habebit originem. Ve G
luti confeſtim earum febrium intermittentium, quę tertia quaq; die acceſſionem faciunt, quę qui
dem breue habent acceſſionis tempus, ac cum rigore inuadunt, & per ſudores, & bilis uomitũ, &
biliosa excrementa finiuntur, his tertianæ exquiſitæ nomen impoſitum eſt: Quibus verò aliquid
horum deficit, hæ non exquiſitæ: ſed ſimpliciter tertianæ appellantur. Quòd ſi intermiſſionem A.l.4.E.r.e. a.c.37.423 c
minorem habuerint, acceſſione uidelicet in longius tẽpus protracta, hæ tertianæ extenſæ vocan-
tur: cum tñ & hæc ipſa res plurimam in eo, q̄ magis, ac minus, differentiam ſuſcipiat. Liceat quidẽ
ex his aliquam ſimpliciter extenſam nuncupare, quæ cum vigintiquatuor horas in acceſſione cõ
ſumpſerit, reliquas hẽt febris expertes: aliq̃ verò ſufficienter extenſam, quæ uſque ad triginta ex-
tenditur horas: atq; aliq̃ in longius adhuc tempus productã, vt quæ uſq; ad triginta ſex horas pro
tendatur; atque aliam adhuc amplius uſque ad quadraginta uel plures. Neque. n. ex his, quas dixi-
mus, quælibet certis terminis poteſt definiri, cũ Soritica dubitatio nobis occurrat. Neque tamen
huiuſcemodi nomina adeo curioſe inueſtigare eſt neceſſarium, cum nobis detur facultas & ſine il
lis vnumquenque morbum proximis indicare, ac rectã curationẽ adhibere, nec non futura præ-
noſcere: Supponatur. n. aliquis quindecim horas febricitare, ac trigintatres febre uacare: hocque
deinceps eadẽ proportione ſeruata contingat. Nemini dubium, quin & tempus ad exhibendum H
cibum opportunum, ex acceſſionis & intermiſſionis ſpatio cognoſcatur, & quantum ex hoc ad
pręnoſcendum, aut curandum commodi nanſciſci potuerit, nihilo minus id ſufficienter acquiret,
q̃uis eam inquiſitionem neglexerit, an ſimpliciter tertianam, an cum aliqua adiectione, quæ diffe
rentiam determinet, huiuſcemodi febrem oporteat appellare. Sed & cum alteri indicare uoluerit,
qualis nã ſit febris ęgrotantis, hoc diligentius efficiet acceſſionis, atque intermiſſionis ſpatium o-
ſtendendo, q̃ ſi nomen certum, ac præfinitum, quod idem commonſtret, inuenire ſtuduerit. Hæc
quidem optima eſt exponendi, ac docendi ratio. Secunda uerò, quam paulo ante inſinuaui, cum
aliam quidem exquiſitam tertianam nomino, aliam uerò ſimpliciter tertianam, deinde aliã paulu
lum extenſam, deinde aliam ſufficienter, deinde aliam amplius, deinde aliam plurimum. Obſcuriſ
ſima autem, atque omnium deterrima, de qua prius fecimus mentionem, in qua medici iuniores
quotidie inuicem certant, atque contendunt, neque animaduertunt ſe de nominibus litigare. Sed
de alijs quidem quiſpiam minus forte mirabitur, de Agathino autem magis mirandum, qui cum
quandam & quotidianam & quartanam febrẽ appellet extenſam, poſtmodum in tertiana nõ ſer-
uat eandem uim proportionis, nam ſi longius acceſſio protendatur, non tertianam, ſed hemitri-
tęum

A tæum appellat. Sed ſatis ſuperq; hactenus de nominibus diſputatum: nam periculum eſt, ne nos
longius quàm ſit opportunum, in eiſdem tempus conteramus. Quare rurſus ad rerum ipſarum q̃
reſtant, inueſtigationẽ reuertamur.

Qualis ex ſanguinis putredine ſebris oriatur. CAP. 9.

EX omnibus verò, quæ ſuperſunt, nulla eſſet contemplatio p̃ſtantior, quã illa, in qua quæri
pôt, Nunquid quemadmodum ex utraq; bile, & pituita fiunt quædã febriũ ſpecies, ita & in
ſanguine putrefacto ſoleãt accidere febres. Siquidẽ ephemeras eo tantũmodo calefacto, nõ autẽ
putreſcente fieri dicebamus: in putrefactionibus aũt (nã & ſanguinẽ qñq; putreſcere eſt neceſſa-
rium) quærendũ, quæ nam ſit harũ febrium ſpecies. Hoc aũt inueniri poſſe putandum ſi prius co
gnouerimus, quo pacto ſanguis putrefiat. Nã rectè ſentire vr̃ Ariſtoteles, ab aliena caliditate ori-
ri putredinẽ. Vocat aũt alienã, externam nõ inſitam, neq; natiuam, in quocunque gñe rerum: nã
hæc coquere apta eſt, externa aũt corrumpere, quod eſt putrefacere. Calor autem extrinſecus ſan
guini aduenit, & in Solis deuſtionibus, & peſtilenti, & ſuffocato aeris ſtatu, atque, ut ſimpliciter di
cam, in febribus vniuerſis, quacunq; ex cauſa originẽ traxerint. Sed & quando in aliqua corporis
parte ſanguis plurimus aceruatus ſupra eiuſdẽ uires effectus fuerit, corrũpi cõſueuit, ac tum præci
B puè cum in paruis uaſis propter craſſitudinẽ obſtruitur, aut p̃p multitudinem impingitur, quem
admodum in bubonibus, ac collectionibus, quas phymata appellant, atque vt vniuerſaliter dica
tur, in inflammationibus vniuerſis. Nã in huiuſcemodi affectibus duplicẽ ob cauſam corrumpitur
ſanguis, & quia. ſ. non difflatur, & quia à natura non conuincitur. Quòd ea uerò, quæ non difflan-
tur putreſcere ſoleant, indicant exteriora oĩa, quemadmodum fructus, & ſemina, & veſtes que præ-
terea. Eius verò, quod dr̃, fidẽ facere pôt id ẽt, quod in laterũ inflammationibus cernitur: nam qui
dam in ipſis ſpumeũ quidam pallidum, quidam rubeum expuunt ichorem: q̃ nihil aliud eſt, q̃ ea
humoris pars in inflammatione exuperantis, quæ retineri non pôt, ſed præ tenuitate ſudat exte-
rius. Nonnũquam uerò, & niger ichor ille cõſpicitur nõ ſtatim ab initio, ſed poſtea, quãdo ut plu-
rimum pallida ſputa anteceſſerint, q̃ bilis exuperantis erant indicia: quemadmodum ſpumea qui
dem pituitam, rubra verò ſanguinem indicant. Quare non procul à vero eſt exiſtimãdum, ſangui
nem ipſum nonnunquam in ijs, quæ inflãmationem patiuntur, particulis ſubire putredinem, ex
eoq; ſimpliciores quidem, q̃ ex alijs humoribus febres fieri, acceſſionum uero proportionem in
tertiano præcipuè circuitu aſſumere. Nam ita in ijs, qui laterum inflãmationes patiũtur, eſt obſer-
uatum, quo tempore maximè rubidum expuunt. Qđ ſi ſanguis ſupra modũ auctus fuerit, pars
C quidem eius ſubtilior, ac pinguior, oĩno in flauam cõuertitur bilem, quæ aũt eſt craſſior, in atrã,
quod in his tumoribus, qui carbunculi appellantur, cõtingit, nã in his ex ſanguine ſupra modum
efferueſcente ad melãcholicum humorẽ fit tranſmutatio. Ita aũt hoc loco accipi volo melãcholi
cum humorem, ut qui nondum exquiſite in atræ bilis naturã tranſierit, ſed in quodã ſit confinio
conſtitutus. Et quidem pro varietate humorum, in quos conuertitur ſanguis, febres fient, ſola ma
lignitate, & nõ malignitate differentes. Illæ ſi quidem, quæ ſanguinis trãſmutationẽ conſequunť,
ſunt ſimpliciores tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori, nam etſi ſe plurima manui tã
genti offert eſt tamen omnino mitis, ſicuti ea, quæ in balneo contrahitur. Semper. n. febrilis calo
ris multitudo, in multitudine defluxus cõſiſtit, quod vero manui tangenti moleſtum ſentitur, ex
humoris acredine prouenit. Hocq; tibi ſit maximum humoris febrem facientis indicium, qualitas
videlicet caliditatis, nam quæ magis uaporoſa, ac minus moleſta exiſtit, ex ſanguine naſcitur, quæ
vero moleſtæ ſunt, & rodentes, atque mordaces, utranque bilem conſequuntur. Cum uero in pri
mo tactu quoddam potius vaporoſum, quam acre, ſe manui repræſentat, ac per morã paulatim
mordacitas aduenit, ac maximè inæqualis, adeo, ut per colatorium quoddam, & cribrum perco-
lari videatur; ex pituitæ putredine huiuſcemodi oriri febrem omni cognoſcas.

H *Cur inæqualis calor in pituita febre in tactu occurrat.* CAP. 10.

COntemplanti vero mihi, ac cauſam perquirenti, cur in febribus alijs calor æqualis occurſet,
quæ vero ex pituita ortũ habent, talẽ caloris inæqualitatẽ oſtendant, nulla potior uiſa eſt,
q̃ tenacitas, atq; humoris craſſitudo, qui difficulter diſſoluitur. Nam & in hoc, ſicuti in alijs oĩbus,
primo ea pars oĩs expirat, quæ quotidie fuerit extenuata, uix autã extenuatur quicquid ualde craſ
ſum extiterit, q̃ ſi ẽt natura frigidum fuerit, tunc & difficultas augetur. Non totum itaque, neque
ex oĩ parte æqualiter, ſed ex illa tantummodo, in quam putredo inualuerit, inflatur, atque exte-
nuatum effertur, non diſſimili euentu ab eo, quem in lentis, ac craſſis humoribus, qui extertus e-
bulliunt, inſpicimus. Nam & in iſtis ampullæ attolluntur, quæ ubi dirumpuntur, uniuerſim flatus
effertur, humiditatem extenuatam ſecum trahẽs. At in ſubtilioribus humoribus cum ebullierint,
ampullæ non fiunt, quique ab eis vapor exhalat, eſt vndequaq; verſus æqualis, ac ſibi continuus.

*Quo pacto ex fluxionibus humorum morbi generentur: ac de cauſa fe-
brium, quæ per circuitum repetunt, & continuarum.* Cap. 11.

SEd quoniã, & de his, vt oportuit, diſſeruimus, nunc earum febrium, quæ {a continuo feruore}
ſynochæ appellantur, cauſas inueſtigemus. Mirum enim mihi videtur in iſtis vnam plerunq;
accesſionem

acceſſionem vſque ad quartum, vel quintum, aliquando autem, vſq; ad ſeptimum diem ab earum E
initio, donec finiantur, extendi. Quanquã ſi quis diligentius inſpiciat, maiorẽ illi admirationẽ poſ
ſit afferre in quibuſdam febribus per circuitũ fieri acceſſiones. Quod .n. retro attulimus exẽplũ in
ſtercore, quod particulatim putreſcit, in animalis corpore nõ admodũ fieri poſſe vr̃, cũ putreſcen
tes humores ijs, qui putredine vacãt, poſſint facilè cõmiſceri, vtpote ex omnibus ad omnia cõſpi
ratione, & confluxione exiſtente: Vnde fieri non põt, vt putredo nunc vnã, nunc aliam occupet
partẽ, niſi inflãmatio incipientẽ putreſcere humorẽ alliget, atq; coerceat. Quoniã igitur ad cõtra
riã partẽ ratio ſe tranſtulit, difficilius eſt earũ febriũ, quæ per circuitus acceſſionẽ faciunt, cauſam
inuenire, q̃ earũ, quæ ſynochæ, id eſt cõtinentes dicũtur. De vtriuſq; tamen tentabimus ſermonẽ
tranſigere, neq; hic prolixius ſcribentes, neque aliorũ errata corrigentes, ſed quemadmodũ in ſu
perioribus egimus, ſolam veritatem amplectentes, ex qua quiſpiam inſtructus, etiã aliorum deli-
cta comprehendent. Sumendũ itaq; initiũ ab ijs, quæ manifeſtiſſime apparent: quæ ſunt lippitu-
dines quædã, quarũ nonnullæ quotidie, nonnullæ verò tertio quoq; die magis infeſtant: ſimiliter
& aurium dolores & capitis, ſiue totius, ſiue medietatis, quam Græci hemicraneam appellãt: qui-
buſdam verò & pedum, & articulorum dolores, per circuitus exacerbari cõſpiciuntur. Quod igi
tur in hiſce oĩbus inſpicere licet, uenas quidem in his partibus, quæ exacerbantur in tumorẽ attol F
li, atq; inflammationẽ augeri, ac dolores intendi, ac materiæ inutilis affluxum ad extrinſeca fieri;
ita & in interioribus, q̃cunque nõ videntur, ſeruare eandem proportionis ſimilitudinem concipiẽ
dum: adeo, ut in laterũ & pulmonis inflammationibus, in acceſſionũ quidẽ principijs tumores in
creſcãt, in declinationibus autem euaporent, ac ſubmittãtur. Forte autem quo pacto hoc accidat
inuenimus, ſi de inflammationis generatione, atq; de rheumaticis uocatis diſpoſitionibus, quæ-
cunq; a nobis in alijs commẽtarijs ſunt demonſtrata, memoria repetemus: nã ſi quod huius inter
eſt loci, illis addatur, præſenti quæſtioni ſatisfaciet. Qui igitur effluxus ad oculos commeat, oẽs cõ
cedunt à capite deſtillare: quam uero ob cauſam ſtatutis temporibus ſæpius cõmeet, hoc dicere
ignorant, ut qui philoſophati ſint de potentijs naturalibus minus, de quib. nos tribus in libris ſu-
mus complexi: in quibus quatuor eſſe numero demonſtrauimus, à quibus, & ſtirpes, & aĩalia gu-
bernantur unam quidem ſimilium attractoriam, alteram eorundem retentoriam, ac poſt has ter-
tiam alteratoriam, quartam præterea extraneorum expulſoriam. Duplex autem eſt in omnibus
entibus extraneum, alterum nanq; ex ſui qualitate, alterũ quantitate: hoc itaq; aceruari contin-
git ob harum potentiarum, q̃ in membris ſitæ ſunt, uigorem & imbecillitatem. Cum.n. æque ua
lentes fuerint, & meatus per quos materia inutilis excernitur, ſecundum naturam ſe habuerint; G
tunc membra in ſanitate conſiſtunt: ubi uero plus aſſumptũ fuerit, q̃ poſſit alterari, omne, quod
ſuperfluum eſt, a uirtute expulſoria truſum, neceſſario excernitur: Quòd ſi imbecilla fuerit, in eo
dem reſidet loco: ac ſi multum fuerit, grauat, atq; extendit: ſi uero acre, exedit ac mordet: ſicuti,
& ꝙ calidum eſt, calefacit: quod aũt frigidum, refrigerat. Hæc autem liquido in uentriculo appa-
rent. Nã quidam, ubi aliquando cibum ampliorem aſſumpſerint, ex nauſea interdum coguntur
euomere, interdum uerò profluuio corripiuntur. Quod igitur hic per maiora, ac laxiora ſpatia ſu
perfluum excernitur extra, idem in alijs partibus aĩalis ꝑ tenuiora foramina nõ extra, ſed ex alijs
defluit ad alias, cum fortiores à ſe quidem pellant, imbecilliores autẽ ſuſcipiant, atq; hæ rurſus ad
alias, donec tandẽ in eas, q̃ imbecilliſſimæ ſunt inter omnes, inciderit, hinc uero ad fortiores rela-
bi eſt impoſſibile. Idcirco in ijs: quæ plethoræ .i. repletiones uocantur, & in cacochymijs, ideſt hu
morum uitijs, partes debiliores partim inflammationes patiuntur, partim eryſipelata, aliæ herpe
tas, aliæ aliud morbi ſuſtinent genus, quædam illi affectui ſunt obnoxiæ, qui rheumaticus à fluxio
nibus appellatur, de quo nos ſeparato ſcripſimus loco. Nihil igitur mirum, uel cerebrum, uel uni-
uerſum aliquãdo caput, aceruatã in ſe ſuperfluitatẽ ad partes imbecilliores expellere, ueluti aures
oculos, t pa, labia, uel dentes, uel malas, uel palatum, uel gingiuas, ad gargareona, & pariſthmia, H
aut ad eos, qui ſunt in huiuſmodi partibus adenas, & cum nihil in iſtis imbecille cõſtiterit, ad tho-
racem, pulmonẽ, fauces, ſtomachum, uentriculum, fluxionem tranſmittit. Sicuti igitur caput ta-
lium omnium morborum ſæpius eſt cauſa, ita & eas, quæ in hepate ſiunt, ac ſplene inflammatio-
nes aliquæ partes uicinę, uel ẽt per Iouem ex remotioribus aliqua una, uel plures generat, auget
immittit, ac per circuitum exacerbat. Neq; mirandum eſt, ſimilẽ eiſdem cõtingere affectum, qua
lis in excretionibus excrementorum uentris conſpicitur. Sicuti igitur quiſque quantum quaque
die excernitur, intuens, ſi cauſam excretionis ignoret, ordinem miraretur, ſic quemcunq; latet ſu
perfluitatum in capite generationis, atque excretionis cauſa, & qua ratione nonnullæ quidẽ ex ip
ſis ad exteriora, nonuullæ verò ad aliquem alium confluant locum, hęret atq; miratur hãc cõflu-
xus proportionem. Sic & quicunq; non nouit, neq; quæ partes materiã inutilem ad hæpar tranſ-
mittant, neque cauſam propter quam tranſmittãt, intelligit, miratur in febribus, quę ex hepate
accenduntur, ordinis proportionem. At, qui neſcius non eſt primam inflammationis originem
ex fluxione in hepar incidente prouenisse, ac quod deinceps exacerbetur, cauſam in ipſa parte pa
tiente conſiſtere, mirari iam deſinit. Duplex autẽ eſt huius fluxionis occaſio, altera quam nuper
dixımus,

A diximus,quando materia inutilis ad imbecilliores partes ab alijs detruditur: altera quando ead
attrahitur,de qua iam ſermonem faciemus,ſumpto hinc etiam ab il is initio, quæ omnibus ſunt
manifeſta. Nam ſicuti inunxeris thapſian,huic haud ita multo poſt partem illam calidiorem, atq;
in ampliorem tumorem elatam conſpicies.Sic & ſi membrum aliquod iuxta ignem caleſeceris
aut vehementiorẽ frictionem adhibueris:vel reſina perungẽs,uel pice mediocriter calida, deinde
vniuerſam paulo poſt auſeras:ſiue quodcunq; calidum medicamen parti cuiq; applicaueris:in hi
ſce omnibus membrum in tumorem videbis attolli,qm̃ caliditas natura apta eſt fluxiones attra-
here,aut eaſdem recipere.Neque.n.præſentis eſt loci iſta diſcutere,cum quod propoſito expedit
noſtro,ẽt ſine hac contemplatione habeamus.Illud.n.compertum habetur,ꝙ ſemper in corpori
bus plenis,aut in quibus inutilis materia redundat,magna portio ad eas defluit partes,quæ uehe-
mentius incaluerint:In ijs aũt,quæ ſuperfluitatibus vacant,admodum pauca.Non parum verò &
ad partes dolentes ſolet defluere.Sic igitur quiſpiam cui extremam partem digiti,acus exigua pu
pugerit,ſtatim indoluit,paulo poſt uerò inflammatur atq; in magnum tumorem pars oĩs circun
ſtans attollitur:in quibuſdam verò ſub alis bubones exurgunt,cum rara ac ſpongioſa corpora, q̃
Græci adenas appellant,ibidem aliquid fluxionis admittãt:quibuſdam verò & in medio brachio
B hoc fieri conſpicitur,cum in eodem loco effatu dignus aden fuerit conſtitutus. Quod aũt dicitur,
apertiſſime cognoſces,cùm ulcuſculum aliquod paruum expers doloris atque inflammationis
propè unguem extiterit.Si.n.negligatur,neque coaleſcat,atq; ad cicatricem perducatur, adnata
deinde carne,quæ ab vngue comprimitur,primum quidem ibidem dolor excitatur, deinde in to
to digito,nonnunquam verò,vel manus,vel pes ad magnam inflammationem effertur: vſque a-
deo ob dolorem fluxionibus partes laborant.Non tñ huiuſce rei cauſam hoc in loco aperire eſt
neceſſarium:alibi.n.opportunius dict a eſt,nihilque ipſa ad præſentem conſiderationem egemus.
Videntur itaq; manifeſte fluxionum cauſæ,ex ipſis partibus fluxione laborantibus originem tra
hentes,duæ eſſe,quarum altera eſt in eiſdem accenſa caliditas,altera dolor excitatus. Quod autẽ
vel minus vel plus,vel melius vel deterius influit,cauſa non tantum in parte fluxionibus obnoxia
conſiſtit:ſed,ꝙ melius ſit aut deterius,ex partibus mittentibus pendet:ꝙ plus,vel minus, tum ex
ijs quæ mittunt,tum etiam ex ijs quæ recipiunt.Vehementiores ſiquidem calores atq; dolores at
trahunt vehementius,minus aũt debiliores.Sic & partes quæ ſuperfluitatibus carent, parũ quid
trahentibus immittunt:quæ aũt pleniores ſunt,& materiæ inutilis copiam habent,tanto ingerũt
amplius,quanto plus a naturalis modo receſſerint.Hæ igitur ſunt fluxionum differentiæ,quę ſine
C partiũ quæ fluxiones admittunt,imbecillitate conſiſtunt. Aliæ verò & ꝑꝑ harũ imbecillitatẽ, &
ꝑꝑ earum robur,quæ ſuperfluitates tranſmittunt.Oẽs.n.quæ ſine ictu aut contuſione partibus
aduenient inflammationes,ex ſuperfluitatibus quæ a membris fortioribus ad debiliora confluxe
rint,generantur.Statim verò inflammationes hmõi febres accendunt,qñ uidelicet ob magnitudi
nem vel vicinitatem,earum caliditas ad cor vſq; peruenerit. Putreſcunt igitur in inflammationi
bus oĩbus congeſtæ ſuperfluitates,ob eas quas ante commemorauimus cauſas.Non ęque tñ oẽs
putreſcunt,cum ex eis non nullæ quidem ſint ex pituitæ ſpeciebus,non nullæ atræ bilis,alię ama
ræ.Cum verò putreſcunt,calor pręter naturam inflammatione patientem occupat partem: ſi-
mul ãt ab eadẽ pręter naturã caliditate corripiuntur quæcunque proximæ partes,atque hę rurſus
vicinitatis ratione ſibi cõtinuas caleſaciunt,illæq; rurſus alias,donec tandem per ſucceſſionem ad
cor vſque aliqñ caliditas permeet.Quiſnam vero ſit in partibus inflammationem patientibus affe
ctus,in libro De inęquali intemperatura monſtrauimus,atq; in altero,qui De tumoribus pręter
naturam inſcribitur:In hoc vero oſtendemus,neceſſarium eſſe ſanguinem in eiſdem contentum
vna cũ ſuperfluitatibus influentibus plerunq; putreſcere. Quæ ab vna particula infertur ad aliam
ſuperfluitas eſt adeo multa aliqñ ac vitioſa,ut recipientis particulæ potentiæ afferat detrimẽtum:
D non nunq̃ vero adeo mitis & pauca,vt ſuſcipienti corpori nullam inferat noxam. Si igitur ita po
tentiam læſerit,vt iã diſſoluatur,neq; iam conuincere poſſit ea,quæ prius conuincebat, tunc iam
ſanguini neceſſarium eſt putreſieri,idq; duplici ex cauſa,quia videlicet humor,quem proprius ca
lor non conuincit,nihil habet reliquum,niſi vt ad putredinem tranſeat,& quia cum ſuperflu tati-
bus putreſcentibus vna putrefit.Quòd ſi non adeo potentiam lædat,vt iam diſſoluta penitus quie
ſcat,ſemiuitiatus ac ſemiputridus omnino in tali ſtatu redditur ſanguis,ex vicinitate quidẽ putre-
ſcentiũ ſuperfluitatum ad putredinem raptus,tñ vero in ſua natura perſeuerans,quantum eius, à
qua exornatur, potentię ratio patitur. Vtcunque verò ſe res habet, qui in prima putredine calor
accenditur,eſt quidem acrior atq; mordacior eo,qui ſecundum naturam. Tantum vero augetur,
quantum & ſuperfluitatum natura ſuppeditat,hę ſiquidem ad eum,qui ab ipſis calor accenditur,
ferè ſimilem quandam habent rationem,quam & ligna ad ignem. Ex ipſis.n.lignis,dum alteran-
tur:generatur ignis:non tñ in infinitum vſque tempus hæc ad alterationem ſufficiunt,ſed eſt qui-
dã trãſmutationis terminus.cum eo vſque poſſint exuri,donec aliquid natiui liquoris habuerint,
qui vbi conſumptus ex toto fuerit, tunc ardere iam deſinunt, ac quæ reliquiæ ſuperſunt, cine-
res appellantur. Et quidem eodem modo putreſcentium humorum caliditas permanet, donec

omnino fuerint aſſati. Parum autem reliquiarum terreſtium reſtare ex humoribus eſt uerisſimile, E
non quemadmodum ex lignis plurimum, q̃ñ in eorum ſubſtantia humidum, & non ſiccum præ
ualet elementum: ita ut ſi aliquem ex exterioribus humoribus elixare volueris, veluti oleum, vel
vinum, minimum quid terreſtre relinques, reliquum vero oẽ extenuatum in aerem, ac uaporẽ
teſoluetur. Et quidem feruentibus ex putredine humoribus a caliditate extenuatis, eorundẽ ſub-
ſtantia, cum febres conſiſtunt atque declinant, in ambientem aerem diſſipatur, ſuperfluitas autẽ
vel exigua admodum remanet, vel nulla: in craſſioribus quidem humoribus pauca, in ſerioſiori-
bus aũt nulla. Quòd ſi nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit, neq; iterum ſuperflui
tates immittantur, ægritudo finitur, neq; deinceps, aut ſequenti, aut tertia, aut quarta die, homo
febricitabit. Quòd ſi denuo eandem ob cauſam, ob quam primæ ẽt miſſæ ſunt, aliæ immittantur
ſuperfluitates: aut ſi nec hæ quidem mittantur, ſola ãt remaneat potentiæ imbecillitas: hominem
ſecundo febricitare eſt neceſſarium. Subijciamus.n. primum quidem validam eſſe particulæ po-
tentiam: in tpe uero intermedio eiſdem in partibus, quæ prius tranſmiſerunt, aceruatas eſſe ſup-
fluitates & qualitate, & quantitate pares ijs, quas ab initio immiſerunt: hoc uero in ijs accidet, in
quibus eadem permanet immittentium partium diſpoſitio, atq; eadem attr.cti ad eas alimenti
qualitas, quantitasve ſeruatur. Eſt.n. vt arbitror, neceſſarium, cum & æquale, ſ. & ſimile ab eadẽ F
potentia alteretur, æquales ẽt & ſimiles fieri ſuperfluitates: tempus quoque in quo eadem acerua
buntur, neceſſario erit æquale. Siquidem enutritæ partes, quouſq; eandem ſeruauerint conſtitu-
tionem, ab eodem nutrimento enutritæ, excrementa etiam eiuſdem quantitate æquali, eiuſdem qualita
te ſimilia, atq; eodem tpis ſtatuto termino cumulabunt: Eodem præterea circuitu ad eas expellẽ
das, atq; ad imbecilliores partes detrudendas, mouebuntur: ſiquidem vis expultrix tunc primũ
ad ſuum opus excitatur, q̃ñ aut ſuperfluitatum multitudine aggrauatur, aut ex qualitate ſtimula-
tur. De hiſce vero oĩbus pleniſſime dictum eſt in comment. arijs De potentijs naturalibus: in qui-
bus exercitatum eſſe oportet, quicunq; ea, quæ in hoc loco dicuntur, cum demonſtratione cupit
ediſcere: cum magna quoq; eidem ex ea contemplatione ad curandi methodum premia propo-
nantur. Nam ut reliqua omnia ſilentio pręteream, quæ a nobis in eodem tractatu dicentur, de v-
no tantummodo, q̃ magis in promptu eſt, atq; à me ſępiſſime factum, habebo ſermonem, eam,
quæ per circuitum accedit lippitudo, non paruũ exiſtimo fore incitamentum, ijs, qui adituri ſunt
ad eã, q̃ hoc loco docemus contemplationem addiſcendam. Nos.n. contra q̃ illi, qui ſe medicos
6.Aph.31.Et. ord.49.c oculares appellant, ſemper huiuſcemodi affectus curauimus. Nam cum illi ſemper oculis nego-
cium faceſſerent, nos aliq̃ñ purgatione, aliq̃ñ balneo, aliq̃ñ meri potu, vt inquit Hippocrates, ali- G
q̃ñ miſſione ſanguinis, non nunq̃ vero vtriſque vel clyſtere, cum ſanguinis miſſione uſi ſumus:
Vnde non nunq̃ ſtatim ſanitas eſt ſubſecuta, nonnunquã vero poſt prouident iam capiti adhibi-
tam. Nã quicunque ita curati ſunt, vel nullam amplius, vel unã tantummõ acceſſionẽ paſſi ſunt;
eandemq; minorem q̃ prius. Sed de curandi quidem determinationibus, notiſq; non huius inte-
reſt loci: quòd ve-ò contingat vniuerſum aliq̃ñ caput, q̃ nihil paſſum ſit, ſed ſanguine tantũmodo
vitiato atq; inutili nutriatur, plures q̃ antea ac deteriores ſuperfluitates colligere, adeo ut natura-
les effluxus, atq; diflatus nõ ſufficiant, q̃n neceſſariũ ſit naturam d imbecilliores partes excremẽ
ta detrudere: aut ſi humores quidem ſani fuerint, ipſum vero caput male ſe habeat: aut vtraq; in-
commoda conueniant: ſuperfluitates quidẽ aceruari, ad aliquod vero membrum irrumpere, præ
ſens ſermo indicare propoſuit. Donec etenim & qui defluit humor ſimilis fuerit, atq; eadẽ diſpo-
ſitio capitis, tandiu ſuperfluitates & tpe ęquali, & ſimiles & ęquales aceruabũtur, ſimilesq; oculo-
rum fient exacerbationes. Eodem pariter modo, ſi non caput vniuerſum, ſed aliqua eius pars, vel
mẽbrana, vel cerebrum, ita fuerit affecta, vt ex hmõi alimẽto talem ac tantã ſtatuto tpe cõtrahat
ſuperfluitatem: ac deinde repellat, q̃ primum ab ea effatu dignam ſenſerit læſionem: tunc per cir-
cuitum exacerbari continget vel oculos, uel aures, vel membrum aliquod imbecillius, ad quod ſu H
perfluitas detrudetur. Sicuti igitur in oculis, & auribus, & pedibus, multiſque alijs hmõi partibus,
quemadmodum oſtenſum eſt, per circuitum fieri exacerbatio manifeſte deprehenditur: quid mi
rum eſt, in laterum, pulmonis, & cerebri inflãmationibus, atque alijs omnibus, quæ oculis inſpici
nequeunt, eodem modo ſuperfluitates defluere, eodemq; ẽt febrem accendere? cum tñ pars inflã
mata nullum præcipuum ex ſe gerat affectum, ex quo inflammatio oriatur, niſi quia partibus il-
lis, quę ſuperfluitates tranſmittunt, eo tpe ſit imbecillior. Neque etiam illud mirandum, q̃ nõ iiſ-
dem ſtatutis temporibus oẽs ſuperfluitates aggregentur. Quia.n. nec qui pro alimẽto ſanguis de-
fertur, vſque quaque ſimilis exiſtit: nec partium, quę ex eodem alimento nutriuntur, eadẽ exiſtit
diſpoſitio: aliud alij ſufficit tempus ad tantam ſuperfluitatem aceruandam, qua primum quędem
membri lęditur natura: cogitur autem, tanquam alienum, a ſe detrudere, id quod infeſtat. Sed ne-
que quod non equa ſit acceſſionum longitudo, oportet admirari. Nam ſi non eadem neque ſpe- A.l.4.f.1.c. 2.c.1.4.6.c
cies, neque multitudo ſuperfluitatum, neque etiam omnibus ęqualiter accendi, aut diſſolui con-
uenit. Quę ſiquidem plura ſunt, ac frigidiora tenacioraque, & craſſa, longiores faciunt acceſſio-
nes, quę autem pauciora, ac calidiora, & ſubtiliora, breuiores, cum ad hęc etiam non parum,
& totius

A & totius corporis fabrica & potentiæ robur illo tēpore conferat. Nam, ſi quod corpus rarius extiterit, breuiores ſui rōne reddit acceſſiones: quod aūt ſpiſſius, longiores: Et potētię quidem robur, minus diuturnos: imbecillitas aūt, in longius tempus producit: nam quò potentia vegetior extiterit, eo promptius omne alienum a ſe ipſa repellit. Corporis aūt raritas, quod per ipſum defertur, non retinet: quare neceſſarium eſt, vt qui ita fuerint affecti, ſi modo in cæteris paritas adſit, cito a ſuperfluitatibus exoneretur. Eadem ratione qui cōtrarium corporis habitum ſortiti ſunt, iis multo tardius ſuperfluitates excerni eſt neceſſarium, cum & potentia imbecilliter eaſdem ſuperfluitates pellat: ac propter meatuum anguſtiam, quæcunq; feruntur, retineantur. Cum verò * hæc omnia ſimul conuenerint, aut longiſſima, aut breuiſſima fiet acceſſio: longiſſima quidem, ob materię inutilis multitudinem, craſſitudinem, atque lentorem, potentiæ imbecillitatem, ac meatuū anguſtiam: breuiſſima aūt, propter materiæ inutilis ſubtilitatem, paucitatem, & potentiæ uigorem, ac meatuum laxitatem. Eadem ratione, neque cur nonnullę quidem acceſſiones ad infebricitationē terminentur, aliquæ uerò, non, eſt difficile inuentu. Quando etenim prioris acceſſionis tp̄s adeo breue fuerit, vt antequam ſecunda ſuperueniat, iam prima quieuerit, omne id temporis ſpatium, ꝙ ſecundæ principium, & primæ finem interiacet, ſine febre eſt: Si verò ſecunda inuadere anticipa-
B uerit priuſquam omnino prima ſoluatur, nullum interuenit medium. Hoc igitur, ut diximus, fit, cum ea potentia, quæ eſt in membro, ſuperfluitates admittente, ſibi ipſi ſimilis manſerit: hoc eſt cum ſanguinem in ipſo contentum, quemadmodum antea, uincit. Quòd ſi aliquando imbecillior reddatur, hoc quoque illi cauſam afferet, ut non modo materia inutilis, ſed ipſe præterea ſanguis corrumpatur atque putreſcat, ac febris accendatur, atque hinc aliud orietur principium earū, quę per circuitum fiunt acceſſionum. Si igitur antea dicta caliditas perſeueret, duplex febrium ſe inuicem complectentium ſpecies conſiſtet. Quòd ſi illa ceſſauerit, membri uerò fluxionem recipiens diſpoſitio remanſerit, quæcunque de parte mittente prius expoſuimus, eadem de hac quoque intelligantur: nam & ipſa aliquas in ſe ſuperfluitates generabit, idq; duplici ratione, quemadmodū & illa, & quia vitiatum continet ſanguinem, & qm̄ potentia eſt imbecillis. Eodem modo ſi ex aliqua quauis cauſa membri vis adeo debilitetur, vt is, qui adiacet ſanguis, illi potius onus ſit, quam alimentum, illud enecaret ut corrumpatur: aut ſi calidior ſit, facile putreſiat. Quòd ſi ſubfrigidus fuerit, & pituitæ naturam gerens, non ſubito, ſed per tempus ad eandem veniet diſpoſitionē. Et quidem cum eas quæ in ipſa genitæ fuerint ſuperfluitates, coquere nequiuerit quæcunque particula, aut ad aliam a ſe ipſa detrudere, tale ſibi febricitandi principium conſtituet, quale ea quæ tranſmit-
C tit, alteri affert. Quòd verò alio ſuperfluitates detrudere nequeat, prima quidē cauſa in mittētis, ac recipientis partis potentia conſiſtit: altera verò in meatuum obſtructionibus, quæ ex lētis ac craſſis & multis humoribus fieri conſueuerunt. Nihil igitur mirum, ſi abſq; eo, ꝙ alterum alteri mittat ſuperfluitates, quemadmodum oculis caput, ex iis, quæ in ipſo membro remanſerunt, ad eandem peruenit, ad quam id quod recipit materiam, extraneam diſpoſitionem. Quæcunque enim naturales meatus obſtruxerint, hæc per tempus neceſſarium eſt putrefieri, ac ſuperfluitatum multitudinem aceruandi cauſam afferre ei parti, quam euacuari, ac pro conſuetudine, diſſlari vetuerint. Vna igitur cum illis putreſcunt & alia, quæ poſtremo colliguntur, ſtatimque ſimul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. Sed & retro oſtendimus vbicunque accēditur atq; augetur caliditas, iſtuc ab aliis partibus ſanguinem ſolere confluere, quo verò tēpore confluit, illas quidē refrigerari priuatas ſanguine eſt neceſſarium, ꝙ verò patitur membrum grauari ac diſtēdi: ac ſanguinem ipſum confluentem alterari, hoc quoque duplici ex cauſa, & quia aliis quæ putreſcunt ſuperfluitatibus permiſcetur, & qm̄ introrſum diſſlari non poteſt, quo fit, ut inſtar lignorum humidorum, quæ paucam ſuper flammam uniuerſim proiiciuntur, ſuccendatur: Atque hoc tempus acceſſionis principium nuncupatur. Cùm verò iam caliditas materiam conuicerit, tunc huiuſmodi tē-
D pus & Augmentum & Aſcenſus vocatur: in hoc verò vſque adeo calor augetur, vt non modo locum exurat, qui eſt quodammodo putredinis focus, ſed ēt continuatim per totum corpus diſpergatur. Ac, cum iam ad ſummum feruoris deuenerint humores accenſi, id acceſſionis tēpus, Conſiſtentia appellatur: tunc verò vniuerſum laborantis corpus igneum uidetur, extēſa per totum animalis corpus æqualiter caliditate. Hinc verò ſi humores fuerint tenuiores, potentia robuſta, corpus rarum, maxima humorū putreſcentium pars in ſudorem reſoluta euacuatur, ſi verò hi craſſi fuerint, vis autem expulſoria imbecillis, & uię anguſtę ſint, nihil quidem defluit ſenſui manifeſtū, ſed id ſolum, quod ita eſt extenuatum, ut in ſubtilioris uaporis naturam tranſierit: tunc huiuſmodi tempus Declinatio appellatur, quidam feruētium humorum diſſlatus exiſtens. Sed cum in parte remaneat affectus, neceſſarium eſt in ipſa ſuperfluitatem aliam generari, cū id quod denuo ad ipſam alimentum attrahitur non totum exquiſite conuincatur, quæ rurſus, ut antea dictum eſt, a putridis ſuperfluitatibus in parte relictis, ac proprio ex uitio, putredinis principium accipit: ac, cum ſatis caluerit, rurſus ad ipſam influit, quemadmodum antea ex aliis animalis partib. ſanguis: Atque eodem rurſus modo principium, aſcenſus, conſiſtentia, declinatio alterius fit acceſſionis: neque hoc per circuitum deſinit fieri, donec in prima particula ſuperfluitates generante ſer-

uatur affectus. Eſt uerò duplex huiuſcemodi affectus, alter quidem imbecillitas partis, ex qua fiūt B
ſuperfluitates: alter uero qui ex eiſdem quotidie genitis acceruatur. Neque enim exiſtimes in ex-
rioribus iſtis uaſis, in quibus elixatū obſonium nidoroſum factum eſt, quandam relinqui diſpoſi-
tionem, nullam autem in partibus, in quibus humores putruerunt. Adhuc uero magis eam diſpo
ſitionme impoſſibile eſt ſolui, quando uniuersū corpus multis uel uitiatis humoribus fuerit opple
tum: ac multo etiam amplius, ſi his adiungatur omnium, per quos mēbri ſuperfluitates excernun
tur, meatuum adſtrictio. Sicut igitur ſanitas ſubſequeretur, & ſi meatus eſſent aperti, ita ut in mē
bro liberi tranſitus fierent, & potentia uegetior redderetur, emendareturq; affectus, atq; uniuer-
ſum corpus neque multis, neq; uitioſis humoribus grauaretur: donec uero hęc perdurauerint, cir
cuitum quoque acceſſionum ſeruari eſt neceſſarium: Ita ſanè in mulieribus quoque accidit, nam
& in his donec æquales ac ſimiles menſtruorum cauſę fuerint, idem quoq; eorum ſeruatur circui
tus. De his verò uberius à nobis eſt ſcriptum in libro De rheumaticis diſpoſitionibus: neque nūc
in eis probandis, quæ antea fuerunt demōſtrata, tempus terere eſt neceſſariū: ſed neq; capita ea-
rum rerum, quæ huic loco conducunt, ſunt prætereunda. Sunt aūt hæc cognitu utilia, ꝙ Non nul
læ quidem partes ad alias fluxiones tranſmittunt, quēadmodum caput ad oculos: non nullæ au-
tem ab eiſdem in ſeipſis genitis ſuperfluitatibus principiū febricitandi trahunt: quodque his om- F
nibus ſuperfluitatum putredo communis exiſtit. Singulis autem proprium ineſt, huic quidem ob
ſtructio ac cōpactio uaſorum, ob humores uiſcidos, vel craſſos, uel multos: alij uero meatuū con
ſtrictio, ſenſibilium ſcilicet uel inſenſibilium: alij autem omnia in toto ipſius corpore loca inania
eſſe oppleta, ac præterea eam adeſſe multitudinem, quæ ad potentiam dicitur, quemadmodū in
libro De multitudine oſtendimus. Earum igitur febrium, quæ per circuitum aliquem acceſſiones
faciunt, neſcio ſi qua eſt nobis cauſa prætermiſſa. Earum autem, quæ ordine carent, nō nullæ ex
tranſmutatione humoris: non nullæ ob uictus errorem, ad talem diſpoſitionem deueniūt. Maxi-
me igitur tranſmutatur, atque in alterā naturam tranſit ſanguis, cùm putreſcit: nam ut etiā antea
expoſuimus, pars una ſanguinis fit flaua bilis, alia nigra. Quātum uero in ægrotantium corpore
humores mutantur, tantum etiam acceſſionum circuitus, quare nihil ēt mirandum eſt, ſi in huiu-
ſcemodi mutationibus ordo acceſſionum euariet. Illa quoque non parum eſt varietatis cauſa, ꝙ
qui putreſcere incipit humor in aliquo membro is alter exiſtit, alter verò ex alijs defluit partibus,
qui uel in ipſis ſolis continebatur, aut in vniuerſo corpore animalis redundabat. Sic & quęcunque
circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, nihilo minus hæc circuituum ordinem euer- G
tunt. Quemadmodum enim ipſis quoque ſanis victus deprauatus ægrotandi affert occaſionem.
eodem, vt arbitror, modo, uel etiam magis, in laborantibus, ex erroribus admiſſis fiunt acceſſio-
nes. Non ſolum igitur cum iam ægrotant, ſed eo etiam tempore, quo ex morbo referuntur, qua-
cunq; ex cauſa promptiſſime offenduntur. Quodcunque igitur offenſionis genus effatu dignum
interuenerit, vel circuitus anticipare, vel alios diuerſæ naturæ à prioribus oriri, eſt neceſſarium: à
quibus acceſſionum ordo peruertitur. Sępius vero ob circuituum complicationem, quæ a medi-
cis ignoratur, videntur abſque ordine acceſſiones in ægrotantibus fieri. Sed non ita re vera res ſe
habent, quemadmodum uidetur, ſed tunc uere ordo euariatur, quando qui febrem faciunt humo
res, in alteram naturam tranſierint, aut in uictu errare contigerit. Reliquum eſt id febrium genus
quæ ſynochæ vocantur, quarum vniuerſum tempus vna acceſſio eſt, quæ uel ſemper in eodem ui
gore perſiſtit, uel minuitur, vel augetur, donec iudicetur. Hę vero ex tali cauſa ortum habēt, qua
lem omnium febrium Praxagoras ſuppoſuit, humorum videlicet in caua vena putrefactionem.
Quanquam abſolutior ac verior ſermo hunc in modum diceretur: Quæcunque per circuitus ali-
quos ęgritudinum acceſſiones fiunt, ex membrorum diſpoſitionibus ortum habent, quæ. ſcilicet
membra vel mittunt, vel ſuſcipiunt, vel generant, vel attrahunt ſuperfluitates, eo quo nuper di-
ximus modo. Sed quę circuitum non habent, in his nulla eſt corporis pars quę pręcipue ſit H
offenſa, ſed, qui in venis & arterijs omnibus continentur humores, atque hi pręſer-
tim, qui in maximis atque plurimo calore, abundantibus ſunt, aut ob aliam quā
uis cauſam, quemadmodum in ephemeſis, aut ob putrefactionem fer-
uentes, febrem unam accendunt ſynocham appellatam, quę à prin
cipio vſque ad finem nullam habet intermiſſionem: ac tandiu
perſeuerat, hominem deurit, donec qui ei cauſam affe-
runt humores, aut ex toto abſumantur, aut co-
quantur, aut vtrunque patian-
tur.

GAL. DE INAEQVALI INTEMPERIE

LIBER

B

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Omnes modos docet, quibus inæqualis intemperies & in uniuerſo corpore, & in aliqua animalis particula oritur.

Quot modis inæqualem intemperiem fieri contingat. CAP. I.

INæqualis intẽperies aliàs in toto animalis corpore fit, veluti in ea hydropis ſpecie, quam Græci ἀνασάρκα uocant: & febribus ijs, quas ijdem hepialas appellant: fereque reliquis omnibus, exceptis quas hecticas nominant. Incidit aũt & in una qualibet parte, cum ea uel œdemate, vel phlegmone, gangrena, eryſipelate, cancro ve eſt affecta: huc pertinet & qui elephas dr̃, & phagedæna, & herpes. Verùm hæc omnia cũ fluxione conſiſtunt. Abſque aũt ma-
C teriæ affluxu † ſolis partium qualitatibus alterandis, inæquales intemperies fiunt, vtique refrigeratis ijs, aut deuſtis, aut immodice exercitatis, aut feriatis, aut aliquid id genus paſſis. Iam ex ijs, quæ foris corpori occurrunt, inæqualis intemperies gignitur, dum id uel frigeſit, vel calefit, vel ſiccatur, vel humectum redditur. Quippe hę ſimplices intemperies ſunt, veluti in ijs, quæ de temperamentis ſcripſimus, eſt monſtratum: compoſitæ ex ijs aliæ quatuor ſunt, cũ corpus uel calefit ſimul & ſiccatur, vel calefit ſimul & humectatur; vel refrigeratur ſimul & ſicceſcit, vel refrigeratur pariter & madeſcit. Quòd autem eiuſmodi intemperies ab ęqualibus eo diſtẽt, ꝙ in omnibus intemperanter affecti corporis partibus æqualiter non inſint, id clare liquet. Ergo quis ſit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in propoſito libello ſtatutum eſt exequi. Quò autem clarior nobis omnis diſputatio ſit, reuocare in memoriam oportet omnes corporis particulas, principio à maximis ſumpto, quæ. ſ.ne vulgo quidem ſunt ignotæ: ſiquidem manus, & pedes, & ventrem, & thoracem, & caput, nemo eſt qui ignoret.

† dũ ſolis qualitatibus alterantur particula.

Particularum corporis diuiſio, & libri propoſitum. CAP. 2.

DIuidamus aũt earum rurſus vnamquamq; in proximas ſibi, quæ προσεχῆ græce dicũtur, par-
D ticulas. Verbi gratia, crus in femur, tibiam, & pedem: Item manum, in brachium, cubitum, & ſummam manum. Iam ſummæ manus ipſius propriæ particulę ſunt carpus, metacarpium, & digiti. Digitorum uero particulæ ſunt, oſſa, cartilago, ligamẽtum, arteria, vena, membrana, caro, tendo, vnguis, cutis, adeps. Has aũt diuiſiſſe in aliam ſpeciem non eſt, ſed ſunt ſimilares ac primæ, exceptis tamen arterijs, & venis: Hæ nanque ex fibris & membranis ſunt conditæ, veluti in anatomicis adminiſtrationibus eſt traditum. Quin ẽt complura eſſe ſpatia inter ipſas primas, & ſimilares particulas, atque ijs etiam plura maioraque inter ipſas inſtrumentales & compoſitas, aliqua vero & in una qualibet ſimilari particula, ueluti oſſe cuteque hæc quoque omnia in ijs, quę de adminiſtrandis diſſectionibus ſcripſimus, ſunt prodita. Ac quæ mollia quidem ſunt corpora, ea quoniã ſibi inuicem incumbunt, interpoſita ſpatia latere ſenſum faciunt, quę dura ſiccaque ſunt, in ijs cernere ſpatia licet, ſicut oſſium cauernulas. Continent hæ naturaliter multum in ſeſe humoris, huiuſque craſſi & albi, in id comparati, ut oſſa nutriat. Quę in cute foramina ſunt, ea qua rõne fiant, in ijs, quę de temperamentis pręcepimus, eſt dictum. Atque hęc monuiſſe neceſſarium erat claritatis cauſa eorum, quę a nobis deinceps ſunt dicenda. De inęquali uero intemperie nunc agendũ, tum quę nam eius natura ſit, tum quot eius generandæ modi. Ergo ꝙ in omnibus particulis corporis, quod ita eſt affectum, unica temperies non ſit, prius eſt dictum, uerum id commune omnis

intemperamenti inæqualis eſt. Differentiæ eius, ipſam corporum affectorum ſequuntur naturam E
cum aliter ſimplex caro, aliter vniuerſus muſculus, † impari temperamenti ſit affectus.

Quo pacto inflammatio in aliqua particula oriatur & finiatur. CAP. 3.

QVippe calida fluxio, vbi in muſculum procubuit, primũ maiores arteriæ, venæq; opplentur
ac diſtenduntur ab ijs minores: atq; ita res procedit, donec ad minimas ſit peruẽtum. In ijs
vbi ualenter impacta fluxio eſt, nec amplius cõtineri põt, partim eius per ipſarum ora, par
tim per tunicas colatum foras tranſmittitur: tũ verò ſpatia ipſa uacua, q̃ inter prima ſunt corpora,
fluxione implentur. Sic oĩa ab humore, omniq; ex parte incaleſcunt, ac perfunduntur. Ea sũt ner
ui, ligamenta, mẽbranæ, caro ipſa: anteq; hæc arteriæ, & uenæ, quæ .ſ. & primæ, & præter cætera
vario dolore afficiuntur. Quippe interius à fluxione tum excalfiunt, tum diſtendũtur, ac diuellun-
tur: exterius non mõ excalfiunt, ſed ẽt premuntur, ac degrauantur. Reliquæ particulę aliç incale-
ſcendo ſolum, vel cõprimendo, aliæ utroq; genere laborant, appellaturq; morbus ipſe phlegmo-
ne, eſt aũt inęqualis intemperies muſculi: feruet.n. iam qui in eo eſt ſanguis: is ſecum excalfacit pri
mum quidẽ ac maxime arteriarũ, & venarũ tunicas, mox vero omnia, quæ extra has ſunt, quibus
.ſ. circũfunditur. Ita duorũ alterum neceſſe eſt ſequi, ut ſi fluxio vicerit, corruptio ſequatur victorũ
corporũ, ſin fluxio ſit victa, ut muſculus ad naturalẽ ſtatum redeat. Eſto igitur prius victa fluxio F
(rectius.n. a melioribus incipitur) duplex hic incidit curationis genus, q̧ vel diſcutietur quicquid
humoris in particulã procubuit, vel concoquetur: verũ diſcuſſio optãda maxime curatio eſt. Con
coctionẽ hæc duo neceſſario ſequuntur, puris generatio, & eius in aliquod ſpatium abſceſſio. Ab-
ſcedit aliq̃n in capacitatũ, quæ propinquæ ſunt, tũ maximam, tum minime momentaneam, q̧ ſa-
nè abſceſſionis genus optimum eſt. Aliàs in non momentaneam quidem, non tamen maximam
Interim in maximam, non tamen non momentaneam. Ac quæ in uentriculum incidũt abſceſſio-
num, optima eſt quæ in ſinum eius internũ abijt. in quem ẽt plerunq; ſe aperiunt: mala uerò, quæ
ſub peritonæum. Pari modo in ijs, quæ circa cerebrum exiſtunt, bona eſt, quæ in priores eius ven
triculos abſcedit; mala, quæ ſub inuolucra eius, itẽ, quæ in poſticũ eius uentrẽ ſe recipit. Qui uerò
circa coſtas abſceſſus colliguntur, hi in capacitates erumpunt thoracis: Ac muſculorum quidem
abſceſſus, ſub cutem: viſcerum uero vel in arterias & uenas, quas in ſe continent, uel in mẽbranã,
qua operiuntur, q̃ ipſis pro cute eſt. At ſi victæ à fluxione particulę fuerint, in tantam deuenient in
tẽperiem, ut inde tum earum pereat actio, tum ipſæ tpe corrumpãtur. Porrò deſinent tũ primum
dolere, cum mutatrici qualitati fuerint adſimilatæ; non.n. cum mutata particularum temperies iã
eſt, ſiue (ut ſic loquar) in ipſo mutatum eſſe, dolent, ſed dum mutantur, ſiue in ipſa mutatione: quẽ- G
In lib. de Locis in homine. admodum mirus dixit Hippocrates, " Dum alteraſcit, ac corrumpitur natura, dolores fiunt. Alte-
ratur aũt, ac corrumpitur cuiuſq; natura, cum uel calefit, vel frigefit, uel ſiccatur, uel humefit, uel
eius unitas diſſoluitur: in ijs quidem intemperamentis, quæ inæqualia ſunt, ex calefaciẽdo, uel ex
frigefaciendo potiſſimum, quippe cum efficaciſſimæ qualitates hæ ſint: ſecundo loco è ſiccando,
vel humectando: ex eſuriendo uero uel ſitiendo, deficiente hic humida, illic ſicca ſubſtãtia: ex vul-
nerando, & erodendo, & tendendo, & premendo, & conuellendo, unitate ipſa ſoluenda.

De ortu inaequalis intemperiei in uniuerſo corpore animalis. CAP. 4.

ERgo ſi calor ſanguinis in particula, quæ phlegmone laborat mitis eſt, tum qui in toto aĩalis
eſt corpore mediocriter attẽperatus, nõ facilè uña cum afflicta particula calefit: Sin uel ille
feruet uehementius, vel qui per totũ ſpargitur animal, bilioſus eſt, ilico totus ad calorem uertitur:
Multo verò magis ſicubi ambo concurrunt, ut & qui in phlegmone hẽtur, admodum calidus ſit,
& qui in toto eſt animante, bilioſus. Porrò calefit primum qui in arterijs eſt ſanguis, q̧ .ſ. is tum na
tura calidior, tum uero magis ſpirituoſus ſit: poſt hunc uero ẽt qui in uenis eſt. Quòd ſi propinqua
viſceri, cui plurimus ſit ſanguis, obſeſſa phlegmone particula fuerit, iã celerius cum hoc uniuerſus
qui in animali eſt ſanguis, calore afficitur. Vnoq̃ue uerbo, quicquid ex facili alterabile eſt aut cali- H
dum natura, id à quouis calefaciente primum excalfit. Non ſecus & ab eo, q̧ frigefacit, quicquid fa
cile alteratu eſt, uel natura frigidũ, id primum refrigeratur. Ac promptus quidẽ ad alterandum ſpi
ritus eſt, utpote ex tenuiſſimis conſtans partibus. Calidiſſima natura eſt flaua bilis, at frigidiſſima
pituita eſt. Reliquorum humorũ ſanguis, poſt flauã bilẽ maxime eſt calidus, ſicut nigra bilis poſt
pituitam eſt frigida. Quin ẽt alteratur flaua bilis leui momento, ex quouis in eã agente: nigra ęgre
alteraſcit. In ſumma quicquid tenuium eſt partiũ, id prompte alteratur: contra cui craſſæ ſunt par
tes, ægre. Ita neceſſe eſt, vt multifariæ phlegmonis alterationes incidant, ppea q̧ multifariam af-
fecta ſunt corpora. Principio nãq; ſuccus qui phlegmonẽ excitat, magis minuſve calidus eſt: dein
de ſucci putrefactio, pro ipſius natura reſpondet: Non minimũ certe, prout is magis minuſve eſt
impactus: quippe, quę perſpiratu carent, celerius putreſcunt, ueluti & in externis accidit omnib.
Cæterum cum calida temperie ſunt & humida, tũ utique potiſſimum. Iam ipſa phlegmone labo-
rans particula, vel propè, vel lõge ſita eſt à multi ſanguinis uiſceribus: totusq; ſanguis vel bilioſus
eſt, vel melãcholicus, vel pituitoſus, vel ſpirituoſus, atque hæc omnia magis minuſque. Quare ne-
ceſſe eſt multiformes fieri alterationes, ſiue alterum alteri ſit collatum, ſiue idem ſibi.

Vſque-

A *Vſquequo inæqualis intemperies, in Febribus intelligatur.* CAP. 7.

FIunt hæ oẽs inæquales corporis intẽperies, maxime quæ ẽ inflãmato eo, ꝗ in phlegmone eſt
ſanguine, deinde eo, ꝗ in uiſceribus habetur, & corde: atq; huius maxime eo, ꝗ in ſiniſtro ei⁹
ſinu eſt, in quẽ (ſicut in opere de uſurpandis manu diſſectionibus eſt dictũ) ſi viuo ẽt animante,
nec adhuc febre tẽtato, dimittere digitũ uelis, vehementiſſimũ deprehendes calorẽ. Quo magis
veriſimile eſt, vbi totũ corpus præter naturã incaleſcit, hũc maxime ſinũ ad ſummũ ꝑuenire calo
ris, quippe cum tenuiſſimũ, maximeq; ſpirituoſum ſanguinẽ habeat, ac moueatur ꝑpetuo. Cæte
rũ in febribus id genus omnibus, calefit quidẽ ſanguis aliqñ vniuerſus, quicũq; calorẽ illũ p̄ter na
turã, qui ex humoris puteſcẽtia eſt obortus, cõcepit: non tñ aut arteriarum, venarumve tunicæ,
aut aliud ullũ circũiacentium corporũ prorſus iam tẽperamentũ ſuũ mutauit, ſed adhuc mutatur
atq; alteratur incaleſcẽs, ſiue ut ſic loquar, calefiens. Quòd ſi longiore tempore hoc patiť, ẽt vince
tur aliqñ: prorſusq; mutabitur ita, ut nõ amplius calefiat, ſed iã ſit præter naturã calefactũ. Porrò
terminus mutationis eſt, cuiuſque particulæ functionis læſio. Ad quẽ uſq; terminũ vniuerſa alte-
rationis latitudo, redditus eſt in id, quod præter naturã eſt, veluti miſtũ cõeq; ac mediũ quiddam
ex contrarijs vtriſque cõpoſitũ, ipſo prorſus naturali affectu, & eo qui iã plane eſt præter naturã.
B Ergo hoc toto tẽpore corpus incaleſcẽs, pro modo alterationis ẽt ad portionẽ ſentit dolorẽ. Cũ
vero oẽs corporis ſolidæ particulæ excalfactæ ad abſolutionẽ iã ſunt, eiuſmodi febrem hecticam
Græci uocant, ceu non amplius iã in humoribus, & ſpiritu ſolum, ſed & in corporibus ijs, quę ha
bitus rationẽ habent, cõprehenſam. Hæc doloris eſt expers, putãtq;, qui ea febricitãt, omnino ſe
febre carere: neque.n. ſentiunt eius calorẽ, oĩbus.ſ. eorũ partibus ęque ꝑcalfactis. Sed & conue- A.l.4.f.t.t.l a.t.416.g
nit de his inter naturales ſciẽtiæ profeſſores in ijs, quæ de ſenſibus produnt: Neque.n. circa altera-
tionẽ eſt ſenſus: neque in ijs, q̃ iã ad perfectionẽ ſunt alterata, dolor. Itaque ẽt hecticæ febres oẽs,
tũ ſine dolore ſunt, tũ nec ſenſu ab ijs qui ipſis laborãt, ꝑceptæ non.n. ex eorũ particulis, hæc agit
hæc patitur, cum oẽs inter ſe iam ſimiles ſint redditæ, ac unicam habeant conſentientẽ tẽperiem.

Non quamlibet alterationem ad inæqualem intemperiem producendam ſufficere: CAP. 6.

QVòd ſi alia earũ calidior eſt, alia frigidior,* at certe eatenus eſt frigidior, ut uicinã nihil offẽ
dat: alioqui ſic.ſ. partes, quæ pro naturæ modo ſe habẽt, mutuo ſe offenderẽt, ut pote q̃ ſic †Sic ãtiquus iterpres, atea tenus calidior ut uicinã nihil offendat, neque ſic dolebunt, alioquin &c.
quidem temperamentis diſſideant: caro nanq; calida particula eſt, os frigidum. Cęterum tam ha-
rũ partiũ, quã reliquarũ omniũ indolẽs inæqualitas eſt, ob mediocritatẽ exceſſus. Sic nãque neq;
aer qui nos ambit, prius offendit, q̃ ad immodicũ calorẽ, frigus ve eſt immutatus, cuius alioqui q̃
C in medio ſunt differentias, tametſi numeroſas, ac manifeſtũ exceſſum inter ſe habentes, citra no-
xam ſentimus.† Ex his ergo fortaſſe nec illud durius dici uideatur, ꝙ Hippocrates alicubi ait. Om
nem morbũ ulcus eſſe, quippe ulcus unitatis eſt diuiſio. Immodicus uerò calor ac frigus proxime †Clarius: unde ex his periclitatur & orõ illa hẽre æquitatẽ, ut alicubi ex Hippocrates ait quæ licit oẽm &c.
accedunt, ut unitatẽ ſoluãt, plurimus quidẽ calor, dũ ſegregat ac incidit ſubſtantiæ cõtinuitatẽ: ſũ
mũ uero frigus, tũ ſtipando, tũ introrſus pariter trudendo, quædã exprimit, quædã quaſſat. Atq.
hunc quiſpiã immodici caloris ac frigoris terminũ ſtatuẽs, fortaſſe nõ incõmode ſentiat. Seu uero
is, ſeu alius immodici exceſſus terminus eſt, certe cõſiſtere oẽm immoderatũ exceſſum in habitu
dine ad aliq̃d, iã liquet. Nõ.n. pari ratione a calidis frigidisq; afficitur omne corpus, indeque ſit,
ut aliqua aĩaliũ cõuenięntes inter ſe ſuccos hẽant, aliqua nõ ſolũ nõ cõuenientes, ſed ẽt qui ſe mu-
mutuo corrũpant, ueluti hõ, atque uipera, quorũ utriuſque ſaliua altera eſt ꝑnicies. Ita utique &
ſcorpiũ necaueris, ſi ieiun⁹ illi inſpueris. At nõ hõ hoĩem morſu interimit, nec vipera viperã, nec aſ
pis aſpidẽ: Si quidẽ ꝙ ſimile eſt, id cõgruũ amicũque eſt, ꝙ contrariũ eſt inimicũ. ac noxiũ: Augeť
.n. q̃dq; ac nutriť a ſimilibus: perimitur ac corrũpitur a cõtrarijs. Itaque ẽt ſanitatis tutela, ꝑ ſimi-
lia ꝑficitur, morborũ ſublatio, ꝑ contraria. Verũ de his alius eſt ſermo. Hecticã uero febrẽ, quæ iã
habitũ corporis occupauit, minime ſentit qui ea laborat: Reliquarũ febrũ nulla eſt, q̃ nõ à laborã
D te ſentiatur, ſed aliæ magis, aliæ minus ægrotanti ſunt graues. Sũt ex ijs & q̃ rigorẽ ingerãt: ſit.n.
id quoque ſymptoma, veluti alia multa, ab inęquali intẽperie. Rõne tñ gñandi eius in propoſito
libro tradere nõ eſt, ꝑriuſquã de naturalibus facultatibus demonſtratũ fuerit, quot hæ qualeſque
ſint, tum quid agere quæque ſit nata. Verum in libris de ſymptomatũ cauſis, de omnibus ageť.

De reliquis cauſis intemperiei inæqualis, quæ fit in corpore uniuerſo. CAP. 7.

SEd reuertor ad inęqualis intẽperamẽti differentias: nã quẽadmodũ ex phlegmone febris na
ſcatur, tum ꝙ phlegmone omnis, ac febris oĩs, p̃ter hecticas, ex morbis ſint, quib. inæqualis
ſit intẽperies, dictũ iã eſt. Porrò accẽdi febrẽ & citra phlegmonẽ ex ſolis humorib⁹ putre- A.ibidem.
ſcẽtibus licet. Neq;.n. ea ſolũ, q̃ inculcata ſunt & ꝑſpiratu ꝓhibita, putreſcũt, uerũ celerrime ea,
maximeque: cæterũ putreſcũt & alia multa, q̃ putredini ſunt opportuna. Diceť uero de horũ op
portunitate alio loco. Iã alio quoque gñe inæqualis oriri intẽperies in toto corpore põt, modo fu
liginoſo uapore detento: mõ exercitationibus, & pluſculis laboribus calore adaucto: mõ ab ira
cũ ſanguis immoderatius feruet: mõ cũ ex deuſtione quauis externa incaleſcit. Porrò ꝙ ẽt in his
oĩbus febribus, non ſecus, q̃ in ijs, q̃ ex phlegmonis fiant, ſupra eſt dictũ, tũ pro uiribus efficientis
cauſæ, tũ pro corꝑis ipſius affectu, alij magis febricitẽt, alij minus, alij haudquaq̃, apertum eſſe ar-

bitror. Aeque vero & ꝙ intemperies ipſa nonnunquam ſpirituoſam tantum inuadit ſubſtantiam E
nonnunquam ipſos etiam ſuccos, clarum id quoq; reor, ſed nec minus illud, ꝙ oĩbus hmõi febri-
† χρονίζωσιν, ἐν αὐτοῖς. bus, † ſi traxerint, hectica ſuperueniet. Iamque ſermo noſter propemodum oſtendit, inæqualem
hanc intemperiem aliquando ex calida, frigidave ſubſtantia, quæ in particulam aliquam influat,
accidere, veluti in ijs fiebat, quos phlegmone infeſtat, ſępe non ita, ſed ipſa corporis temperie in
qualitate mutata. Tum ꝙ alterantium eam, quædam ortum habent ab ipſo corpore, quædam ex
trinſecus: vtiq; cum ex putredine tantum aliqua, vel phlegmone excitatur febris, ab ipſo corpo-
re: cum ab vſtione, vel exercitatione, extrinſecus. Dicetur autem & de his fuſius in morborum
cauſis. Quemadmodum autem ex deuſtione accenditur febris, alterato uidelicet corporis tem-
peramento: ita nonnulli ſępe ex frigore refrigerati toto corpore uehementer ſunt: aliqui verò &
perierunt. Iam quòd hi omnes etiam doleant, ne id quidem latet.

De intemperie inæquali, in qua calor & frigus ſimul ſentiuntur. CAP. 8.

PORrò dolent, & qui ex rigore ingenti vehementer perfrigerari, celeriter ſeſe excalfacere pro
perarunt. multiq; eorum cum ſubito, ac ſimul manus igni admonuerunt, ingentem circa vn
guium radicem ſentiunt dolorem. Et quiſquam, cum tam luculenter videat intemperiem inęqua
lem doloris eſſe cauſam, etiam de internis doloribus dubitet, aut miretur, quo pacto citra phleg- F
monem ſubinde, vel laxiore inteſtino, quod colon græci vocant, uel dentibus, vel alia quauis par
ticula homines doleant? Nam neque talium vllum mirabile eſt, nec quemadmodum ſimul rige-
ant, & febricitent ægrotantium aliqui. Quippe, ſi pituitoſus ſuccus qui frigidus eſt, quemque Pra- A.ibi.c.ii.h
xagoras vitreum appellat, & amara bilis, quæ calida eſt ſimul abundent, ac per ſenſibilia membra A.l.4.d.i.a
moueantur, nihil miri eſt vtrunq; à cubante pari modo ſentiri. Neq; .n. ſi hominem sub Sole fer-
uido ſtatuas, & aquã illi frigidam infundas, fieri poteſt, ut non ſimul, & a Sole calorem, & ab aqua
frigus ſentiat. Verum hoc caſu ambo extrinſeca ſunt, nec paruis particulis incidunt: in febribus
verò, quas hepialas vocant, tum ab interno, tum exiguis portionibus: eoq; vniuerſum corpus
ambo ſentire videtur. Cum .n. tenuiſſimis portiunculis aſperſum per corpus tum calidum ſit, tum
nullam ſenſilem alterius portiunculam ita paruam deſumas, in qua non alterum ſit comprehen-
ſum. In ipſa tamen acceſſionis inuaſione, aliqui febricitantium tum rigent, tum vero *febricitant:
tum ambo ſentiunt, frigus immodicum, & calorem vna, verum non eodem loco quippe, cũ poſ-
ſint, quæ excalfactæ ſunt partes, manifeſte a refrigeratis diſcernere, nam intus, & in ipſis viſceri-
bus calorem ſentiunt, in externis partibus vniuerſis frigus. Tales perpetuo febres ſunt, & quæ græ
† Al. ſitiant. ce lypiriæ vocantur: præterea quoddam ardentium febrium pernicioſum genus. Quod igitur in G
his, maioribus particulis accidit, hoc in hepialis contingit minutis: Inæqualis nanque eſt & harũ
febrium intemperies, ſed nec minus reliquarum omnium, exceptis tamen hecticis. Quin etiam
ijs, qui rigent, nec tamen febricitant, inæquale temperamentum eſt: rarum tamen eſt id ſympto-
ma: cæterum incidit, tum mulieribus, tu quibuſdam aliquando uiris. Debet autem omnino deſes
præceſſiſſe vita, aut certe ciborum copiam longiore ſpatio homo ſumpſiſſe ex quibus tardus, fri-
gidus, crudus, & pituitoſus naſcatur ſuccus, qualem .ſ. Praxagoras uitreum exiſtimat. Porrò anti-
quitus nemo (vt uidetur) ita erat affectus, ut qui nec adeo ocioſi, nec in uictus ſaturitate uiuerẽt,
indeque factum eſt, ut ſcripſerint antiqui medici. Rigori febrem neceſſario ſuperuenire. Verunta-
men tum nos ipſi, tum alij iuniorum medicorum non pauci, ſæpenumero uidimus rigorem,
quem nulla ſecuta ſit febris. Porrò componitur ex hac intemperie, & ea quæ febricitantium eſt,
hepialus, appello ita febrem illam, cui ambo ſemper accidunt, at in qua rigor quidem præcedit, fe
bris uero ſequitur, ueluti in tertianis & quartanis, hanc hepialum non uoco. Ita ex duplici inæqua
li intemperie hepialus componitur, & aliæ febres, præter hecticas, ferè omnes.

De intemperie æquali particularum, quæ tumore aliquo præter naturam correptæ ſunt. CAP. 9.

SImili genere, qui particulæ alicuius cum tumore morbi ſunt, hi quoq; oẽs perinde, ac phleg- H
mone, cum intemperamento inęquali conſiſtunt, Cancer, Eryſipelas, Carbunculus, Herpes
Oedema, Phagedæna, Gangręna, quippe commune his omnibus eſt, ut fluxione humorũ
ſint orti. Diſſident in eo, ꝙ alij ex pituitoſo, alij ex biliſoſo, uel melancholico ſucco, alij ex ſangui
ne, uel calido, & tenui, & bulliente, uel frigido & craſſo, uel alio quopiam genere affecto, fiant,
declarabitur .n. alio loco de horum membratim differentia diligenter. Quod ad propoſitam diſce
ptationem pertinet, hoc tantum dixiſſe abunde eſt, quòd qualiſcunque eſt fluxio, eadem ratione
quenque prędictorum affectuum creat, qua prius ex calida, & ſanguinea phlegmonem gigni mõ
ſtrauimus. Sed non minus etiam ſimilarium, ac ſimplicium, primorumque in ijs corporum ſingũ
la, ſic a fluxione affecta, ad inæqualem intemperiem deueniunt, cæterum extrinſecus pro rheu-
matis ratione calfacta, refrigerata, ſiccata, uel humectata, ad profundum uſque nondum ſimiliter
affecta. Quòd ſi tota per tota mutata alterataque ſint, fiunt quidem ilico à dolore libera, in diffici-
liori tamen ſic conſtituta ſunt ſtatu. Hęc pręnouiſſe ijs, qui opus de medicamentis ſunt percepturi,
& poſt id medendi methodum, abunde mihi ſatis uidetur.

GALENI

GALENI DE MARCORE

LIBER

B

Auguſtino Gadaldino Mutinenſi medico interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quot genera marcorum, qui curari nequeant; ac qualis curatio iis, qui ſanari poſſunt adhibenda.

Quid & quotuplex ſit marcor: ac quæ eius cauſa potiſsima. CAP. I.

A.I.4. f.L.c. 3.c.9. 433. E

MArcor,ᵛ quem maraſmum græci vocant, corruptio eſt uiuentis corporis ex ſiccitate. Sed cũ bifariam corruptio dicatur, altera quæ fit, altera, quæ facta eſt, in priori certe ſignificato appellatio ſumenda eſt: ita quoq; & ipſe marcor, alter a marcuiſſe, a marceſcere alter, de quo nunc ſermo hẽ, dici poteſt. Cum autem marcor, ut diximus, ſit viuentis corporis corruptio; triaq; ſint
C viuentium genera, animalia, ſtirpes, ac ſemina, & ob hæc etiã fructus: horũ proprie marcor affectus eſſe dicitur; Per tranſlationem verò alias ẽt, quę ex ſiccitate proueniunt corruptiones, marcorem nuncupant, vt & ad ignem, multoq; adhuc longius, ad omnia, quæ paulatim corrumpuntur, nomen hoc traducant. At verò nos non de vllo aliorum, quæ haud proprie marceſcere dicuntur, ſed de eo duntaxat, quem definiuimus marcore, præcipueq; cum in animalis fit corpore, dicere nunc ſtatuimus; cõitatem tamẽ diſputatio hæc cum ſtirpibus neceſſario obtinebit. Cum igitur quatuor modis ſimplicibus, ac primis viuentia omnia corrumpantur, ꝙ & eorum ſubſtantiæ quatuor ſint elementa, marceſcere ea dicimus, quæ ob ſiccitatem corrumpuntur; Quæ ſi hoc ipſum ſolum habeant, ut ſiccentur, altera elementorum oppoſitione, quæ eſt caloris, & frigoris, intra proprios terminos manente, ſimplex is marcor eſt; ſi vero ſiccitati caliditas, vel frigiditas immodica adiungatur, compoſitus iã duplexque tunc corruptionis erit modus. Simplex igitur marcor ob inediam fieri videtur, vbi quis, vel ex electione famem tolerat, vel præ ciborum inopia fame conficitur, qui autem cum frigiditate coniunctus eſt, tum ſeneſcentibus euenit; tum iis etiam, qui ex quodam morbo in ſimilem ſenectuti affectionem incurrunt; at, qui adiunctam habet caliditatem, in aliquibus hecticis febribus fieri cõ-
D ſpicitur. In ſtirpibus porrò tum totum ipſum corpus, tum ſingulas earum particulas, vbi pręſiccitate fiant corruptiones, marceſcere dicimus. Non ita tamen in animalibus, ſed totum quidem corpus dicimus marceſcere, de nulla vero ſigillatim particula nomen hoc cõſueuimus proferre; præſensque nobis ſermo haud quaquam de eis, quę ob aliquod ſymptoma ſiccantur, particulis, inſtitutus eſt, ſed cum totum adeo ſic affectum fuerit corpus. Iam igitur ſi totius corporis affectus eſt marcor, illud etiam nobis perſpicuum eſt, nunquam ipſum fieri poſſe, niſi animalis principium affectum fuerit. Quin etiã fieri nullo modo poteſt, ut alius quidem in toto animali ſit affectus, alius autem principium occuparit; quare cordis corpus ſiccari marceſcentibus eſt neceſſe. Ergo ſi cauſas omnes inuenerimus, a quibus cor ſolet exiccari, non ignorabimus etiam utrum marceſcentes omnes inſanabiles ſint, an uero ex ipſis nonnulli ſanari poſſint.

Senectutem eſſe ineuitabilem: ac de cuiuſdam ſophiſtæ fatuitate, qui immortales ſe homines redditurum pollicitabatur. CAP. 2.

SAtius igitur fortaſſe hoc in loco fuerit diſputationem ad principium reducere. Sane optimũ erit principium, ſi ſenectutis cã cognoſcatur, cũ ex marcoribus hic vnus videatur maxime eſſe ineuitabilis, ut ẽt ſm naturam eſſe exiſtimetur; ſingula vero naturę opera ineuitabilia ſunt, generationisq; ordinẽ neceſſarium hñt. Sed & huic ipſi unum aliud præmittendum eſt, vt.ſ.dictionis

huius,

huius,ſm naturam,ſignificata cognoſcamus. Neque.n.profectò eodem dicimus modo ſm natu E
ram eſſe ſenectutem,quo nutriri ac augeri:quippe cum hæc naturæ ſint opera,ſenectus vero non
opus,ſed affectus neceſſario conſequens. Nullum ſiquidem,ꝙ genitum ſit animal,ἄγηρον,i.inſeni-
ſcibile,ſenijve expers viſum eſt.Ideoq; nonnulli ſenium ſecundum naturam eſſe dixerunt, ꝙ oīa,
quæ a natura diſpenſantur,neceſſario conſequatur.Itaque ſi ſenectutem eſſe ſecundum naturam
in hac capiatur ſignificatione,alia deinceps huius dictionis ſignificata, de quibus male quidā (vt
alibi oſtendimus)opinati ſunt,inueſtigare non erit neceſſarium, nullaque amplius in oratione ſu
pererit dubitatio. Nam ſi intelligunt,quo nunc dictum eſt modo,verum ſanè eſt ſenectutem ſecū
dum naturam eſſe,ac ineuitabilem,ſiquidem neceſſario naturæ opera conſequitur. Quanquā no
ſtro hoc ſæculo philoſophus quidam librum conſcripſit,in quo, quonam quis modo poſſit ſenij
expers perpetuo permanere,oſtendit. Edidit porro hunc librum,cum annum adhuc quadrageſi-
mum ageret,eum verò vſque ad octogeſimum annum perduxit:atque gracilis adeo ſiccusq; eua
ſerat,vt præclare illud Hippocratis dictum in prognoſticis, in eum quadrare poſſet:" Nares acu- "
in prog.cō.1.t.67.& 491.a.b tæ,collapſa tempora,oculi concaui,frigidæ contractæq; aures,& imis partibus leniter verſæ, cu- "
tis circa frontem dura,& intenta ac arida. Cum igitur aſpectu talis iam reditus irrideretur,quādo "
alios conabatur docere,vt quis ſenij expers permanere poſſet, poſteriorem de admirabili agera- F
ſia(quaſi inſeneſcentia dixeris)editionem tradidit,ſic.n.illam eo uolumine appellabat : oſtendens
non quemlibet ſenij expertem permanere poſſe,ſed ad hoc natura opus eſſe accommoda,præci- "
pueq; ſi prima educatio proba iecerit fundamenta. Pollicitabaturq; ſe infantium,qui ad hoc ido- "
nei eſſent,corpora redditurum immortalia,vbi ipſe eorū curæ ſtatim ab initio præficeretur: mihi "
meq; eius reprehendi poterat pollicitatio,cum illi prius moriendum erat, quam quos ſuſcepiſſet
pueros,viri euaſiſſent. Summā igitur eius ſtultitiam cæteri omnes contempſere: ego uero nequa-
quam,ſciens pleraq; ēt alia decreta ijs,quæ per experiētiam cognita ſunt,aduerſantia, rationales
multo viros enunciaſſe, rationum probabilitate deceptos: Neque hoc igitur quantum ad rōnem
attinet,mirum eſt. Illud.n.corrumpetur omnino quodcunque genitum eſt,nec eam,quæ ſcientiā
efficit,conſecutionem habet,nec neceſſariam,ſed quæ vſque ad id,ꝙ probabile eſt,procedit, quē-
admodum in commentarijs De demonſtratione nobis demonſtratum eſt. Quanquam hac utun-
tur ratione ferè omnes,qui ſeneſcere animalibus neceſſarium eſſe oſtendunt, id ipſum eſſe viā di-
centes ad corruptionem,neceſſario omnibus generatis conſequentem. Hactenus igitur ex expe-
rientia ſola ſenium neceſſarium eſt,ac ſm naturam,quemadmodum ſanè & ipſa mors,quæ nec ip
ſa demonſtrata eſt ab ijs, qui prompte enunciant,ac dicunt,quicquid genitum eſt,id omnino etiā G
neceſſario interiturum. Etenim ſophiſtarum mos eſt contra experientiam dicere, quod & ille ar-
bitror fecit,qui animal omne ex agendorum ignoratione interire,ſeneſcereque aſſeruit.

Refellit opinionem eorum, qui calorem innatum flammæ comparantes, ita ab eo corpora,ſicuti à flamma ligna, abſumi dicunt. CAP. 3.

QVapropter fortaſſe melius erit,ut nos quænam cā ſit inueſtigemus, ob quantum animalia,
tū ſtirpes ſingulæ ſeneſcunt,cernimus ſiquidem tum ea exiccari,tum eiuſmodi affectum i I
lis eſſe ſenium,quamuis nonnulli aliter opinati fuerint,aſſeruerintq; frigidos humidoſque eſſe ſe-
nes: eorū tamen deceptionis cauſam in libris De temperamentis oſtendimus. Nunquid igitur ob
id(vt a quibuſdam dr̄)exiccantur animalia,ꝙ innatus ſibi ipſis calor,ueluti quidam ignis exiſtens,
incrementum,ex qua accenditur materia,ſumit ? huic.n.inditus eſt,ab hac nunquam ſeparari po
teſt,ex hac denique omnia habet. Nuper ergo nata animalia,quemadmodū & ipſe ēt ſtirpes,vni
uerſa ſunt humida:ideoq; calor humiditatis copia tunc veluti ſuffocatus,vix ſe ipſum attollit, ut q.
nebuloſus tardus,& ad motum difficilis exiſtat:temporis aūt progreſſu, humiditatem illam ſupe-
tat,ac omni materiæ euadit ſuperior;iamque non nebuloſus,turbulētuſque,nec fumoſus, ſed pu H
rus & æthereus redditus,ſuos ipſius motus uniuerſos libere commōſtrat. Et,ut breuiter totā rem
complectar,ſicuti flammæ,vbi in humida inciderint ligna,principio quidem* opprimuntur,ac ve
luti ſuffocantur,ꝙ paruæ admodum imbecillæq; ſint, tēporis uero ſpatio paulatim ſplendent ac
creſcunt,paulatimq; materiam ſuperant,ac tandē cum iam totam ſuperauerint,in maximam at-
tolluntur magnitudinem,ꝙ certe ipſis vigor eſt ac robur:deinceps vero hoc alimento iā deficien
te,marceſcunt ac extinguuntur: eodem ēt modo(inquiunt ipſi)calor qui in nobis eſt,corpori tan
quam materiæ cuidam inditus,principio quidem humidus ac imbecillis eſt:deinceps uero vſq; ad
vigentem ætatem increſcens,tum ſplendet,tum augetur, ac in ampliſſimam eleuatur magnitudi
nē,ignis flammam imitatus:ab hinc alimenti penuria paulatim marceſcit,idq; eſt ſenium: mox ve
to iam prorſus extinguitur,ꝙ eſt mors. Hæc tō ab omnibus fermè recentioribus,tum medicis,tū
philoſophis probatur,q̄ tamen,meo iudicio,vera non eſt,vt quæ ignis flammam animalium calo
ri comparet,haud ſanè intelligens,flammas ex corruptione eiuſdem materiæ,ex qua ſuccedūtur,
ortum hēre:animalia vero non ſic innatum ab eo,qui ea effinxit,ſortita eſſe calorem,ſed ut ab illo
augēda,ac gubernanda:nec ullū dari tp̄s, quo innatus noſter calor per vniuerſam materiā ipſam
non

A non ſit extenſius,non eas ſolum facultates,quibus fingit obtinens,ſed & pleraſque ĕt alias: nã & nutrimentum ad ſe ipſum trahit,materiamque gubernat,apponit,agglutinat,aſſimilat:&(ut ſemel dicam) oĩa ſecus ac flamma,in innatam ſibi materiam efficit. Nam quæ vnq̃ flamma materiam,cui indita eſt, auget?quæ materiæ potius alimentum aſſimilat,quã ſibi ipſi materiam? quæ denique tot machinationes,ut materiam tueatur,inuenit?nonnullas quidem partes circũueſtiẽs, at claudens,ut nihil ipſis extrinſecus adhæreat:nonnullas uero perforans dilatanſque: canales ꝑterea inſerens,hos quidem,ut per ipſos nutrimentum attrahatur,illos uero ad refrigerium, ac reſpiratione͂: ſimulque excrementa per alios quidem craſſa,per alios verò tenuia excernens. Cæterum huc imprudens de particularum uſu tractationem transferã,ſi ſingula naturę opera enarrare voluero: quamuis huius opinionis principes idem eſſe calorem innatum dicant, & naturam. Haud igitur recte eum igni aſſimilant,comparantque,ac corpora ab ipſo corrumpi putant. Cur ergo (aiunt) ab Hippocrate fuit dictum,interficit igitur nos calor ille,qui corpora produxit? Primum quidem vobis reſpondebimus boni uiri,non eſſe illũ ex legitimis Hippocratis librũ,in quo hæc dicta leguntur.deinceps vero,licet Hippocratis decretum eſſe concedatur, declarari tamen oportuerat,quonam modo dictum fuerat,ac aliquam afferri demonſtrationem. Si uero ex eo fi-

B dem ſibi haberi ducunt,quia demonſtrationib. deſtituuntur,parum profecto recte ſapiunt. Equidem verum eſt ob innatum calorem corpora tum ſeneſcere,tum tandem corrumpi: falſus tamẽ eſt modus,quem ipſi tradunt:neque.n.ſicuti à flamma abſumuntur ligna,ita quoque à calore innato animantium corpora. Hoc ſanè exemplum iis, qui a febre corrumpuntur, accommodari poſſet:idque quod ab Hippocrate in nuper citatis verbis fuit dictum, tale quid videtur indicare. Exiccari ſanè corpora ſecundum quandam naturalem conſecutionem, hocq; ob calorem innatum fieri omnino veriſſimum eſt,quemadmodum & in primo De ſanitate tuenda libro oſtenſũ eſt:idem tamen in præſenti quoque diſputatione repetere nihilominus eſt neceſſarium.

De neceſſitate ſenectutis,deq̃ eius principio. CAP. 4.

NAtura quæ ſtirpes,aĩaliaq; fabricatur,omnino ſanè generandis ipſis principium quoddam corporeum aſſumit,nulla ſiquidem oĩno res eſt,quę ex nihilo penitus generationis principium habere poſſit:atq; hinc exorſa,ad eum perpetuo ſcopũ,qui ſibi a principio in fabricatione propoſitus fuerat,ordinate tendit:hocq; nihil aliud eſt,q̃ perfectum reddere,quod gñatur, ſiue id ſtirps ſit,ſiue animal:atque illud profecto eſt perfectum,cui nulla propriarum actionum deſit. Multæque ſunt ex actionibus quæ duris indigeant inſtrumentis:& hæc eſt cã cur multæ in a-

C nimalibus fiant duræ particulæ. Earum verò generationis principium,cõtra q̃ animal ꝑfectũ, molle ſit neceſſe eſt,vt bene concinnari,conformariq; & ad oĩa fabricanti ſequax, ac præſto eſſe poſſit. Ideoque quamuis durum quid ſit ſemen,mollis tamen ſtirps ſit,humiditate prius moderata irrigatum,vt pro ſemine natura efficiatur. Quare ſi neceſſe eſt,vt animalis generatio principiũ habeat ex molli ſubſtantia,quæ vt perfecta euadit,ita ĕt dureſcat:oportet ĕt ut in prima elementorũ, à quibus animal conſtituitur, temperatione,tum humidum,tum ſiccum exuperet. Ac humidum quidem eſt id ꝙ aqueũ eſt:ſiccũ uerò duplicis eſt naturæ,vel.n.terreũ eſt,vel igneum. Atqui fieri ab initio minime poterat,vt ex terreo plus miſceretur,ꝙ humidũ eſſe animalis principiũ oportet. Solũ ergo adhuc ꝙ igneũ eſt relinquitur,in prima anima lis gñatione, ac cõpactione neceſſario exuperans. Si igitur facere potuiſſet natura,ut poſtq̃ aĩal,vel ſtirpem ad uigorem uſque perduxiſſet,aliam rurſus viribus parem induceret elementationẽ,hoc utique duntaxat modo ſine ſenio,ac corruptione eius perduraſſet fabrica,ſi tñ illi cuſtodiendę ſapiens quidã uir præfuiſſet: neque.n.ſimpliciter ſic incorrupta perduraret,ſi praua vteretur victus ratione: tuncq; nobis ſuã oſtendere potuiſſet artem Aegyptius ille in re,quę fieri poſſet: Nunc aũt cũ oĩno fieri nequeat, vt prima elementa gñationis aĩalium,ac ſtirpium tranſponãtur,ac tranſmutentur,neceſſariũ idcir-

D co eſt,vt poſt vigorem ſiccetur corpus,quanquam non protinus hoc ipſum perpeti illi eſt neceſſe,cũ exiccãdi neceſſitas ſibi aduenerit. Verum decreſcens ætas,paucam habẽs ſiccitatem,multos latet,ac ſi nondũ marcor quidã ſit:ſenectus vero non genere,ſed quantitate ſola, ab ipſa differẽs, manifeſte deprehenditur. Hæc ergo eſt cauſa,quæ homini non prorſus amenti aperte oſtendit,in omnibus animalibus temporis progreſſu neceſſariam eſſe ſiccitatem,ſenectutemq; nec euitari, nec ſanari poſſe. Nam quod primam animalium generationem neceſſario conſequitur,quomodo unquam,aut quo minus fiat,prohibebitur:aut,poſtquam factum fuerit tolletur? Iã vero quod nam ſit ſenectutis principium,& quando ſeneſcere primum incipiant corpora,inueſtigare fuerit opportunum. Ergo qui decreſcentium ſyncriſin (.i.concretionem,ſeu temperaturam) ſiccam eſſe,ac frigidam arbitrantur,ſenum uerò humidam,ac frigidam,in huius tranſmutatione principiũ ſenectutis ſtatuunt. Nos verò, qui in commentarijs De temperaturis omnia corpora poſt vigorẽ ad finem vſque demonſtrauimus exiccari,iure de ſenectutis principio dubitauerimus, cum tota poſt uigorem ætas,ſicca ſit,ac frigida. Neque enim quia decreſcentium alter altero magis minusve ſit ſiccus,& frigidus,ſenectutis principium ſtatui poteſt,quando corpus ad plurimum deuenerit ſiccitatis, illud enim, ad plurimum, in ſoriticam, id eſt acerualem, incidit dubitationem:

&

& licet huiuſmodi dubitationē (quod plerunque alias fieri eſt neceſſe) contemnere q̃s poſſit, ſa- E
tius tñ fuerit, ut qui terminis manifeſtis diſtinguere rem pōt, ſeipſum non ſubijciat dubitationib⁹
non neceſſariis. Termini autem manifeſti inter decreſcentem, & ſimilem ætatem, eſt humidorũ
excrementorum exuperantia. A quibus quidem excrementis nonnulli decepti, humidā (ut dixi
mus) ſenectutē eſſe aſſeruere. Quin & actiones oēs in hac ipſa debilitari, aperte intueri poſſumus
& quæ dudũ decreſcentiũ ad mortem uia latebat, tunc manifeſte deprehēditur. Hinc ſophiſtis ꝓ
blemata ex hypotheſi fiunt, alijs quidē ſenectutē eſſe morbũ, alijs eſſe ſanitatē κατὰ σχέσιν. i. in ha
bitudine, ſeu q haud fixa ſit: alijs neutrũ q̃d eſſe: ac nonnullis eſſe ſm naturā, alijs præter naturā:
quibuſdam vero & hic medium quiddam inter ambo eſſe, ac neutrũ uiſa eſt ſenectus, ut nec ſm
naturam, nec præter naturam ipſam appellent, ſed tertiam in ipſa nacti fuerint dictionem, q̃ppe
qui ipſam non natura eſſe dicant. Has tamen controuerſias dirimere alterius fuerit tractationis.

Quo pacto ſeny celeritas ſit coercenda, & quot marcorum genera ſint, CAP. 5.

SEnectutis autem marcor diſſolui profecto non poteſt, ſuccurri tamen, ut quamplurimũ pro
ducatur, poteſt: & hæc eſt illa medicinæ pars, quæ græce γηροκομική. i. ſenum nutrix, dr: cuius
quidē ſcopus eſt (ut etiam ipſa rei natura indicat) obſiſtere prohibereque, prout fieri pōt, ne
cordis corpus adeo exiccetur, vt tandem aliq̃ñ agere deſiſtat: nam is eſt vitæ finis, ipſa nimirum F
cordis ab actione ceſſatio: quandiu.n. cor ſecundum propriam ſui ipſius actionem mouetur, fieri
nequit, vt animal moriatur. Quare ſi fieri poteſt, ut ipſa corporis cordis, aut certe iecoris ſubſtan-
tia reddatur humidior, poteſt & ipſum etiam ſenium cohiberi: ſi autē nemo eſt, qui iecur & cor ſe
ipſis humidiora poſſit efficere: ſed temporis proceſſu, neceſſario ſicciora euadunt non ipſa ſolum
viſcera, ſed arteriæ etiam, & venæ, ſenium certe uitari non poteſt: at eius celeritas coerceri poteſt:
quamobrem videtur Homerus, ſi quid aliud, hoc certè etiam vaticinans, de ſenibus cecinisse:

Vt lauit, atque comedit,
Mollibus in ſtratis dormire, hæc vita ſenilis.

Nam ex ijs, quæ humectant, eſt tum lauacrum, tum molle cubile, tum ſomnum, tum verò in pri-
mis, ac præcipue ipſum nutrimentum. Nam hoc ipſum ſolum nutriendorum corporũ pars effici
tur, cum eorum ſubſtantiis aſſimiletur: reliqua vero omnia, vel quia non ſinant ſimilares partes
vehementius exiccari, vel quia humiditatem in intermedijs earum capacitatibus contentam irri-
gent, ac adaugeant, humectandi tum appellationem, tum facultatem adepta ſunt. Sic ergo, ut di-
ctum nunc eſt, quandoq; poſſunt iecur & cor humectari, adaucta nimirũ, quæ in ipſis diſperſa eſt,
humiditate: quam & in extenuatis iuuenum corporibus, ſæpius quidem in toto corpore manife G
ſtè, nonnunq̃ vero in corde ēt & iecore, abſumi contingit. Quòd vero horum uiſcerum alterum
arteriarum pulſuumq́ue ſit origo, alterum venarum ac nutritionis, in alia oſtenſum eſt tractatio-
ne, in qua de Hippocratis, & Platonis decretis tradidimus. Hæc igitur viſcera antequam ualida in
toto corpore fuerit ſanguinis penuria, moderato non deficiunt nutrimento: iecur quidem, ꝙ uni
uerſus ſanguis hinc principium habeat: cor uerò, ob attractionis uehementiam. Quippe oēs aīa-
lis particulæ proprium nutrimentum ad ſe ipſas trahunt, æquali tamen attrahendi robore non
vtuntur oēs: ideoque in ſanguinis indigentia non ęque oēs alimento deſtituuntur: cor.n. cũ uehe-
mentiſſimam habeat attrahendi actionem, alimento nunq̃ indigebit, niſi prius oēs animalis par-
ticulæ ad extremam deuenerint inopiam. Minime igitur ſuſpicandũ eſt, ut cum ex diuturno mor
bo gracile redditum fuerit corpus, ipſum quoq; cor ac iecur, pro aliarum omnium partium pro-
portione, gracilia fiat. Hoc, ſi tibi libuerit, in alijs ēt animalibus intueri poteris. Nam quotieſcun-
que horum aliquod fame prius confectũ incidere volueris, cæteras quidem oēs ipſius partes graci
les, ac ſiccas inuenies, iecur autē & cor prope ſecundum naturam eſſe: moriuntur.n. poſt inedias
non tam ob alimenti corporum ſolidorum, q̃ ob ſpiritus inopiam, quemadmodum qui iugulan-
tur. Ac ꝓpterea omnes particulæ molles, ac humidæ æque ac viuentium ſunt: tota ſiquidem in ipſis H
contenta humiditas, a qua primum ipſę nutriuntur, integra ſeruatur. At qui fame intereunt, pro-
pius quidem ad verum marcorem accendunt: ac ob id eos marcuiſſe dicimus, quando exquiſi-
te loquendi nondum vlla ſit occaſio, re tamen uera non marcuerunt, uel ſaltem non oēs corpo-
ris particulæ. Etenim vbi verus eſt marcor, oēs æqualiter partes marceſcunt, propterea quod etiā
principia: & hoc in ætatibus quidem ſenium eſt, in rebus āt præter naturam, febris quæ maraſmo
des. i. marcida, appellatur. Eſt prętEREA alia quędam affectio proportione reſpondens ſenectuti,
quam nihilo deterius ſit, ex morbo ſeniũ appellare nō mehercle, ut Philippus, qui eam, marcidā
febrem nuncupat. Neque.n. eiuſmodi affectio febris eſſe pōt, in qua frigidius, quā natura poſtulat
cor factum ſit. Iam quod talem obtineat temperaturam, indicium non minimũ eſt, pulſus paruus A. 1.4 f.1.c. 3.c.9.435.h
rarusque redditus, veluti ipſe quoq; teſtatur Philippus. Eiuſmodi vero pulſuũ ob frigiditatē fieri
in libris de pulſibus oſtendimus. Quin & reſpiratio ijs, qui ita affecti ſunt, pulſui ſimilis uiſitur, par
ua nimirum ſimul & tarda, ac per longa interualla: quæ & ipſa partium ad cor attinentium fri-
giditatem indicat: vt in commentarijs De ſpirandi difficultate a nobis oſtenſum eſt. Nec uero ca-
lidum hi expirant, quod & ipſum inſeparabile eſt principio refrigerato, ſicuti contrarium, ca-

lefacto,

A lefacto. Vnde igitur eſt, vt iſti febricitẽt? cũ ipſum thorax, neq; circa pectus, neq; alibi, vel ad alas,
ac ad coſtarum gibba, vel etiam ad ſpinã, calidus ſit? Sed & hoc ipſum ẽt Philippus cõfitetũr: ait
tamen eorum pulſum febris ſignum habere, duritiam. ſ. innuens, quam febrium omnium inſepa-
rabile ſignum ſtatuit Archigenes. Sanè ſi eum pulſum, qui re vera durus eſt, intelligit, omnibus
marceſcentibus is certè ineſt ob arteriarum ſiccitatem, non tamen febrium eſt ſignum. At ſi eum
intelligit, quem Archigenes durum vocauit nomen tantummodo proferens, nullam tamen rem
habẽs, cui nomẽ hoc attribueret, de hoc quoque plura a nobis in libris De pulſibus ſcripta ſunt.
Senium igitur ex morbo, quoniam frigiditas vnà cum ſiccitate eſt, febris non eſt. Alia verò ſpe-
cies, quam marcorem, περιφρυγῆ. i. torridum Philippus nominat uere eſt marcor, quemadmodũ
etiam & qui ſyncopoſius appellatur. Eſtque his ambobus pulſus frequens, & paruus, ſpecialiter
verò ijs, qui torrido affecti ſunt marcore, accidit, ut dum oſcitant, ſpiritum efflent calidum, ut iure
ipſum æſtui aſſimilare poſſis. Oritur autẽ, vt diximus, torridus hic marcor ex caliditate, ardentiſſi-
misq; febribus, ac præſertim in ſicciore corporis habitu. Qui autem ſyncopoſius appellatur, fit, vbi
qui ſyncopa fuerint correpti, vehementiam quidem periculi in præſentia euitarint, relictum ta-
men deinceps ipſis fuerit aliquid ſyncopoſæ affectionis. At vero frigidus ille marcor, qui ſenectu-
B tis affectionem ſimilem obtinet, fit ex permutatione febrium, quæ tum per quæ frigidæ potio-
nem, tum per ea auxilia, quæ refrigerandi gratia hypochondrijs, ac thoraci imponi ſolent, fue-
A.l.4 F.r.r. rint ſecus ac oportet refrigeratæ. Illud autem, ſecus ac oportet, duplex eſt, nimirum quando quis.
3.c.1.4 3 4.e uel intẽperantius, uel intempeſtiuius refrigerantibus uſus fuerit. Poſſit etiam quandoque vtriſ-
que his de cauſis affectus hic conſtitui.

Qui marcores curari queant: ac de balnei vſu aduerſus Philippum. CAP. 6.

QVod uero marcor, qui verè iam marcor eſt, curari non poſſit dictum quidem ẽt ſuperius
eſt, cum de ſenectute tractaremus: dicetur autem in præſenti. Tale quid vſu uenit ijs, qui
marcorem ſanari putant, quale profecto ijs, qui opinantur, vertebrarum, quæ in ſpina ſunt, in
priorem partem dimotionem, quæ græce λόρδωσις. i. repanditas, ſeu excauatio dicitur curari
poſſe. Ex eo. n. quod in dignoſcendis affectibus decepti ſunt, putarunt quoque ſe rectiſſime ali-
quid effeciſſe: etenim ex ijs quidem, qui extenuati fuere, quoſdam curarunt: ex ijs vero, qui mar-
cuerunt, nullos. Cum autem extenuatorum corporum duplex ſit affectio, de utraque nobis ſepa
C ratim agendum eſt. Igitur altera extenuatorum affectio oritur, quando tum ipſa ſolidorum cor-
porum humiditas, quam proprium ipſis eſſe nutrimentũ diximus, perijt, tum teneræ carnes colli
A.ibi.c.ii.h quatæ ſunt: altera uerò corpora ipſa attingit, quæ ſanè & prima, & ſimilaria appellamus. Hæc ip-
ſa eſt, quæ ſanari non poteſt, quemadmodum ſanè nec ipſum ſenium: altera uero periculoſa qui-
dem eſt, at non prorſus incurabilis: habetq; cum cæteris alijs affectionibus hoc commune, ut con
traria affectui remedia expoſcat: non æque tamen, ac pleræq; aliarum eſt tuta. Nam tres has affe
ctiones humectare oportet, hocq; illis ob communem ſiccitatem eſt commune: vna vero, quam
ſenectui aſſimilamus, calefactionem expoſcit: ſicuti & una, quam torridum marcorẽ uocamus,
refrigerationem: commixtam uero quodam modo curationem requirit ſyncopoſius marcor, nõ
qui iam factus ſit (huius. n. ſemper oportet meminiſſe) ſed qui adhuc fiat, ſ. cum humiditas ſoli-
dis particulis innata, abſumitur. Hi quidem ſunt curationis ſcopi. Deinceps uero conſiderandum
eſt, quõ tum inueniendæ, tum adhibendæ, ac uſurpandæ ſint remediorum materiæ. Præſtantius
igitur egiſſet Philippus, ſi non ſolum, quæcunq; in primo De marcore libro, ſ. de morbi iſtius ge-
neratione, & de eius differentia, dignotioneque, ac tranſmutatione tradidit, ſcripſiſſet, ſed & ali-
quid etiam de curatione: nunc uero eam videtur omiſiſſe. Nam cum ego multis iam deinceps an
nis ſecundum de marcore librum perquiſiuiſſem, nec ipſe unquam inueni, nec in quempiam aliũ
incidi, qui ſe illum legiſſe aſſereret. In primo uero, quem ſanè nonnulli propterea, quòd ſecundus
D non extet, non primum, ſed ſimpliciter de marcore inſcribunt, de balnei vſu meminit, non eos ta
men admittit, qui hoc utuntur auxilio, propterea, ꝙ ab ipſo lædi marceſcentes opinatur. Quia ue
ro obiter, ac extra inſtitutum huius remedij meminit, idcirco de eo neque diffuſe pertractauit, ne
que accurate, vt ſolet, contemplatus eſt. Quando remedium hoc manifeſte conſpicitur exiccatos
humectare, ut facile intueri poſſumus in ijs, qui vel iter fecerunt per Solem æſtiuum, vel quocun-
que alio modo exercitati, vel exuſti fuerunt: hos. n. omnes, ac præterea ſiticuloſos, humectat, ac
ſiti liberat. Quin & quoſcunque alios, qui quomodocunque, vel a vigilijs, vel a curis, vel a venere,
vel a cibis, medicamentisve exiccantibus, vel etiam ab ira exiccati fuerint, tum madefacere, tum
reficere conſpicitur. Sed mihi uidetur Philippus balneum in ijs improbaſſe, qui iam verè marcue
re, quos nec aliud quicquam ſanaret, vt bifariam ego ab eius ſententia diſcedam, tunc quia non-
nullos ex ijs, qui verè marcuerunt, ſanari poſſe exiſtimat, tum etiam, quia balneum improbat. Eui
denter. n. periculum de ipſius facultate fieri licet in ijs ipſis, qui nondum inſanabili laborant mar-
core, quem nec fortaſſe marcorem, vbi accurate loqui velis, nomines. At nobis nulla de nomini-
bus cura eſt, ubi res clariori oratione poſſumus interpretari.

De

De marcoribus, qui balneo, ac aquæ potu curantur: & de ipſorum ortu aduerſus philippum. E

CAP. 7.

NAm cum tres ſint febrium primæ, ac generaliſſimæ differentiæ, diarias ſanè in præſenti excipimus, ſermoq; nobis habendus eſt de febrib. ex humorum putredine ortis, atque de hecticis. Itaque febrium, quæ ex putreſcentibus humoribus accenduntur, balneũ remediũ eſt, ſi poſt humorum concoctionem adhibeatur. Hecticis uerò, quæ ſolæ ſint, nec vllam aliam implicatam habeant febrem, omni tempore lauacrum idoneum eſt, ſi vero implicetur alicui ex ijs febribus, quas humores putreſcentes excitarunt, tunc eſt idoneum, cum iã humores fuerint concocti. Eadem quoque propemodum eſſe frigidæ potionis exhibendæ tempora cenſendum eſt. Verum ſi in hac aberretur, cum magno fit detrimento, balnei vero vſus prædictis febribus periculo vacat, niſi fortè virium adeſſe imbecillitatem inſpiceris. Et ſanè nos pleroſq; quibus marcor aduertebatur imminere, his præſidijs curauimus. Dictum autem eſt in primo De febrium differentia libro, diariarum febrium quaſdam cum hecticarum genere communicare, primoq; die non poſſe exquiſite cognoſci, ſed vel in ſecundo, vel omnino in tertio. Ac cum primum cognitæ fuerint, aqua frigida ipſis danda eſt, quippe eo tempore eſt tutiſſima, cum & virtus valida ſit, & ſanguis in corpore copioſius contineatur, nam ubi febres moram traxerint, tunc vires redduntur imbecillæ, & ſanguis fit paucus. F Duplici igitur læſione plerunque lęduntur, altera quidem, quia ex aquę potione pars aliqua feritur, ac refrigeratur altera vero, quoniam, qui eam exhibent niſi modum, menſuramque debitam tenuerint, non ſolum aliam quampiam particulam refrigerabunt, ſed & eam ipſam, quę principium generationis febris obtinet. Quin ſi ipſum etiam cor largius refrigeraris, ſiquidem innatam adhuc ſuam humiditatem ſeruet, concidit virtus, ſin ſiccius iam exiſtat, affectio ſenectuti ſimilis ſubſequetur. Sed & quo tempore prima hecticarum febrium indicia manifeſta fuerint, eodem etiam vtiliter foris adhibentur refrigerantia medicamenta, ſi imponantur ſuper ipſum (vt quiſpiam dicat) febris focum, de quo paulo mox accurate definiam. Nunc ad balneũ redeo, quod ad omnes ſqualentes febres vtile eſt, qñ nihil aliud ipſis implicatum, prohibeat. Quandoq; vero vtilius etiam eſt, quam ſint refrigerantia medicamenta, cum ſqualor, vel in toto corpore exuperarit, uel in foco. Focum febris dico eam animalis particulam, quæ prima ſuis ipſius ſolidis partibus immodice fuerit calefacta. Primum ergo eſt cor, quod calidius debito redditum, hecticam infert febrem. Deinceps verò iecur, non per ſe ipſum quidem, quemadmodum cor, ſed quia ſecum in conſenſum illud trahat, quando nõ ipſe cordis affectus rõnem cauſæ obtinebit, ſed qui ſunt corporum cordi vicinorum. Poſt hæc eſt venter. Ab hoc quæcunq; poſſunt ſecũ cor cõcalefacere. G Quantum igitur ad propinquitatem attinet, pulmo quidem omnium maxime ac potiſſime, cor concalefaciendo, hecticam ſiccamq; inferre februm, quam marcor conſequitur, debuerat: hoc tamen fieri non conſpicitur: nec facile vnquam viſcus hoc affectionem cãæ ſimilem ſuſcipiet, tum quia humidum eſt, tum ẽt quia refrigeratione reſpiratur. Plerunque igitur hectica febris ex reliquis viſceribus, cum bilioſo ſucco ſolet cõſiſtere, † vbi is in patientis, uentriculum imbibitus fuerit, & ob id ẽt Philippus marceſcẽtium febrium plurimis, eryſipelatoſam affectionem genitam eſſe in uentriculo arbitratur. Quod ſi in uentriculo neceſſario ẽt ſuſpicandum eſt eandẽ in iecore conſtitui affectionẽ, a quibus ſolis uiſceribus affectis credere uidetur Philippus marcorem generari. At nos non raro uidimus quoſdam membris his illæſis, in corde marcuiſſe. cuius quidem cordis haud ſcio cur oblitus fuerit Philippus, cum nec ex iecore, aut uentriculo ſolis affectis oſtendere potuerit, qũo febris marcida ſuboriatur, niſi affectus cordi diſtribuatur, ac communicetur. Neque vero in hoc ſolo uidetur Philippus aberrare, ſed etiam dum non iudicat, ex alijs etiam particulis febrem marcidam conſtitui poſſe. Nam ſi eryſipelatoſa ſola affectio in uentriculo exorta, eiuſmodi febrem inducit: ſicque etiam citra hanc affectionem aliquam corpus* eius ignitum tantummodo, ſine bilioſa humiditate põt etiam in alia quapiã parte ſimilis fieri affectio, quæ particula ſi talis ſit, ut ſecum concalefaciat etiã ipſum cor, neceſſe omnino eſt, ut eius affectio febrem generet, quæ omnino temporis proceſſu hectica fiet, ac tãdem niſi ſoluatur, marcorem inducet. H Verum de nominibus ſollicitum eſſe non conuenit, quemadmodum etiam ſuperius eſt dictum, ſed exercendum eſt, ut omnes affectiones, quæ corpus exiccant, tum dignoſcamus tum recte etiam curemus. In quarum affectionum numero ea eſt, quæ cum igne, calore cõiuncta eſt, quam ſanè balneum perpetuo iuuat, ubi ipſa per ſe ſola conſtiterit. Nõnunquam enim (ut diximus) cũ eryſipelatoſa affectione oritur febris hectica marcidaque quæ prius cibo, & potu & ijs, quæ extrinſecus apponuntur, refrigeranda eſt: ſed ubi eadem febris per ſe nulli alteri implicata fuerit, balneum requirit, ſicut oẽs aliæ ſiccitates, ſiue frigidæ, ſiue calidæ extiterint. Etenim hoc mirabile habent balnea, quod & caliditas, & frigiditas ſiccitates iuuant quemadmodũ, & hoc quod non ſitientibus ſitim accendunt, & ſitientibus eandem tollunt. Quod autem hęc efficiat balneum, clare etiam nulla adhibita ratione, perſpicitur. Cernimus enim (ut ſuperius etiam dictum fuit) eos, qui a ſole, & ex itinere calefiunt, & exiccantur, ubi loti fuerint, admirabili quodam modo tum humectari, tum refrigerari: nihiloque his minus illos celerrime calefieri, qui ob uehemens

† ἀναποδέντος εἰς τὴν γαστέρα τοῦ πάσχοντος τόπου ubi is in patientis loci uentrem imbibitus fuerit. Antiqui tamen interpretes uocem, τόπου, aut omiſit, aut in ſuo contextu non habuit.

A hemens frigus calefactione egent. Iam vero qui ex itinere,& Sole ſitiunt,non amplius,vbi ſe laue
rint,ſitiunt: ſicuti qui ſiti vacant,loti ſitiunt: verum hos multoties,illos ſemel lauaſſe oportet. Hæc
quidem ita fieri conſpicimus,cauſas verò alibi explicamus.

De curando marcore,cui eryſipelatoſa affectio coniuncta ſit. *CAP. 8.*

RVrſus igitur ad propoſitum reuertamur. Omnibus febribus hecticis, quæ hoc vnum dunta-
xat habeant,vt hecticę ſint,balneum auxiliatur. Si vero vel eryſipelas, vel phlegmone, vel
putreſcentes,adhucq; incocti humores corpus obſideant,ob hæc, non ob ipſam febrem hecticã,
a balneo lædi ægrotum continget. Ipſa.n.quatenus febris eſt,ſemper tum a frigida potione extin
guitur,tum a balneis iuuatur: ob immiſtas verò ipſi febri affectiones,ægrotus læditur. Atque hæc
quidem efficaciſſima remedia ſunt,quæ marcoris generationem prohibeant, eaq; admodum au-
dacter in febribus hecticis aſſumenda ſunt. Si aũt eryſipelatoſa quædam adſit affectio,a balneo q-
dem prorſus abſtinendum eſt: ſed aqua frigida dum morbus conſiſtit eſt utendum agoniſtice: ita
nominare ſolent,quando ea & affatim.& frigidiſſima exhibetur. In principio aũt danda non eſt,
niſi nos cogat æger,qui frigidæ potioni ſit aſſuetus,& ſitim tolerare haud poſſit: verum imponen
da extrinſecus ſunt,quæ refrigerent,quæ ſi nihil profuerint,cogendi etiam ſunt ægri, ut ea intro
B aſſumant. Maxime vero eis competunt humidæ,ac nouellæ lactucæ: in aqua tamen exacte frigi-
da abluendæ prius ſunt,atque ita edendæ. Si quando verò abs te æger petierit, ut cibi iniucundi-
tatem conſoleris,acetum aquæ frigidæ miſcebis,ac ut in eo lactucas tingat,concedes: ſit aũt ace-
tum illud omni prorſus vinoſa qualitate expers. Quin ẽt extrinſecus eiuſdem lactucæ ſuccum, &
ſemperuiui,intybique,ac quæcunq; alia refrigerantia,imponere expedit. Optimum etiam eſt id,
quo nos potiſſimum omphacon,i.uuarum immaturarum tempore utimur. Expreſſus.n.earum
ſuccus,vnà cum portulacis in pilam inijcitur: poſtea contuſus in uas exprimitur, vaſq; illud in fri-
gidam aquam immergitur,quæ ſi niuis ẽt aliquid habuerit,pręſtantior reddetur. Modicum aũt al
bæ farinæ,ubi eo uti volumus,immiſcemus. Deinde in duplicatum linteolum infundentes,extrin
ſecus ipſum ſuper hypochondria extendimus: nec illic diu morari ſinimus,ſed vbi tepidum euaſe-
rit,illud abijcimus,ac alterum ſimili modo imponimus,& hoc ſubinde agimus, quouſque æger ſe
in profundo refrigerari,ac ſiti liberari perſentiat. Miſcemus ẽt aliquando oleum omphacinum,
vel roſaceum,vbi præcipuè nonnihil phlegmonoſi in hypochondrijs cõſtiterit. Hoc igitur modo
eryſipelatoſas affectiones refrigerare oportet. Illud verò non eſt ignorandum,nunquam poſſe fe
brem exquiſite hecticam eſſe, vbi eiuſmodi quæpiam affectio adfuerit. Exquiſite autem hectica
C ea eſt,quæ nullum particularis acceſſionis, aut principium,aut incrementum, aut vigorem, aut
denique remiſſionem habeat. Iam verò in libro de febrium differentia diximus tum multa alia,
tum quod a ſolo cibo hecticæ febres efferueſcunt,veluti calx inſperſa aqua, quo incremento abla
to,æquales ſemper permanent. Si quando tamen breuiſſimum aliquod incrementum,uel inuaſio
intercedit,conſiderare oportet,an aliqua adſit humorum putredo: an vero locus primus affectus
alius ſit a corde, qui & ipſe nec ſimplicem, nec hecticam affectionem habeat, ſed vel phlegmo-
noſam quampiam, vel eryſipelatoſam. Atque hoc modo propria curatio affectionibus ada-
ptanda eſt.

De victus ratione in ſingulis marcoribus. *CAP. 9.*

MArcorem igitur torridum,qui ex ardentibus febribus generationem ſuſcipit,refrigerantib.
prohibebimus remedijs,tum extrinſecus impoſitis,tum intro in corpus aſſumptis. Senium
A. l.4.f.i.c. 3.c.9.433.g vero,quod ex morbo effectum fuerit,ſi illud quidem abſolute factum fuerit,curari non poteſt: ſi aũt
nondum abſolutum ſit,ſed prope accedit,ut eiuſmodi fiat,vnum habet curationis ſcopum,quem
ἀνάληψιν,i.reſumptionẽ,& ἀνάθρεψιν,i.reuutritionem,ſeu refectionem appellamus,ex multis par-
D ticularibus actionibus,quæ tum multis,tum multa ẽt egent cautione: de quibus ſi nunc loqui ve-
lim,longiſſima mihi fieret oratio, abunde tamen in libris De medendi methodo dictũ fuit. Nunc
autem ſatis erit ſi hoc dixerimus,quod.ſ.exiccata corpora ſolida,alimentum curet. Oſtendimus autẽ
in commentarijs De facultatibus naturalibus,quod non ſe ipſum cibus ad omnes corporis partes de-
fert,ſed ab ipſius,quæ nutritione egeant,attrahitur. At verò in marcoribus hę ipſæ inualidæ ſunt,
ac præ ſiccitate ad attrahendum infirmæ,quod ſi frigiditas quoque adiungatur,parum iam a mortuis
abſunt. Oportet igitur,vt alimentum attractu facile ſit,vt quod attrahentis corporis robori deeſt,
id ex materiæ aptitudine repleatur. Attractu aũt facile eſt id alimẽtum,quod tum tenuium ſit par
tium,tum natura calidum: verum hoc ferè non nutrit,quippè oſtenſum eſt,alimentum craſſum
viſcoſumq; eſſe dẽre,vt & ſtabile ſit,difficulterq; tranſpiret,& nutriendis corporibus promptè aſ-
ſimiletur. Quando autem hi ſcopi inter ſe pugnant,fieri nequit,vt alimenti exacte vtraq; ſentẽtis,
copia ſuppetat. Danda tamen eſt opera,vt quod mediocriter ambo præſtare poſſit,inueniamus.
Mihi porrò nihil ad hæc omnia lacte videtur eſſe præſtantius, præcipue quidem ſi quis muliebrẽ
mammam ore apprehendens,id ipſum mulgere toleret, quemadmodum ſanè Euryphon, & Ge-
rodicus in phthiſicis præcipiunt: ſin minus, at ſaltem aſininum adhuc calidum aſſumat, quod breuiſſi

mo

mo temporis ſpatio ambienti aeri fuerit expoſitum. Hic igitur alimentorum ſcopus non iјs ſolũ, E
qui ſimilem ſenectuti affectionem, vel ẽt marcorem ſyncopoſum habent, confert, verum etiã iјs, quos marcor a Philippo torridus appellatus, occupat. In iјs tamen calidiorum alimẽtorum materię adhibendæ non ſunt, veluti in ſenio, ſed frigidorum: mediæ aũt inter has ſint, quæ ſyncopoſis exhibentur. Itaq; lac, & ptiſana, & halica in his tribus affectionibus competunt. Halica tamẽ ad faciliorem diſtributionẽ ex aceto condiatur, quemadmodum ptiſana. Mel uero frigidis quidem affectionibus vtiliſſimum eſt, calidis aũt eſt maxime nocuũ. Ita ergo ſe habet quoq; mel in iјs, qui obnoxij ſunt, ut a iam dictis marcoribus arripiantur. Nam in torridis inimiciſſimum eſt: iјs aũt quib. ſenum affectio imminet, vtiliſſimum: at in iјs, quos marcor ſyncopoſus occupat, niſi uentriculus prohibuerit, coquendum, id eſt, ac tum per ſe ſolũ, tum cum alijs edulijs exhibendum. Balnei verò vſus opportunus, tum ad alia antedicta, tum ad cibi diſtributiones peragendas præſtantiſſimũ eſt remedium. Verum illud cibo quidẽ iam concocto aſſumendum erit, non tamen poſt inediam longiorẽ. Nam ſi ei, qui nuper comederit, balneum adhibeatur, crudis corpus, ac inconcoctis humoribus replebit: ſi vero illi, qui diutius a cibo abſtinuerit, vires diminuit. In cęteris vero corporis cõſtitutionibus, ac pręſertim in ea, quæ nuper dicta eſt, completa iam (vt dictum eſt) concoctione lauare oportet. Vini prææterea vſus, ſicuti in frigido marcore magnoperè iuuat, in torrido fugiẽdus: F
medio aũt quodammodo ſe habet in ſyncopoſo marcore, propterea ꝙ affectio hæc media ſit, & mixta, partim quidem aliquid frigiditatis obtinens, partim vero etiam adhuc aliquid ipſius febris ſeruans. Cum autem huiuſmodi affectio, qua ad contraria per partes uiciſſim permutatur, nõnunquam quidem refrigerationem, pulſusq; priuationem, & (vt ſimpliciter dicam) omnia, quæ ipſius ſyncopæ propria ſint, inuehat; nonnunquam autem caliditatem, pulſusq; marcoris torridi pulſibus ſimiles; ita etiam curationem, pro exuperantium natura immutari oportet. Atque in ſyncopoſo tum uinum, ac alimenta temperata offeremus, tum corpus uniuerſum conſtipabimus denſabimusq;: in torrido contraria agemus. Singulorum vero omnium vſum opportunum ille probe inueniet, qui in libris de curandi methodo fuerit exercitatus; hic. n. liber non quibuſcũque, ſed iјs qui aliquem in arte habitum habent, ſcriptus a nobis eſt.

G

GALENI DE COMATE
EX HIPPOCRATIS SENTENTIA
LIBELLVS.

Ab Auguſtino Gadaldino tranſlatus, & multis in locis emendatus. H

Iuterrogat quid ſignificet Comatis nomen apud Hippocratem: ac ponit opinionem quorundam, qui coma cum vigilia coniunctum eſſe dicebant ex Hippocratis ſententia, dictumq́; eſſe ἀπὸ τοῦ κωμάζειν, quam tamen opinionem non omnino probat Galenus. CAP. I.

QVidnam ſignificat comatis nomen apud Hippocratem? vtrum cataphorã in ſomnum, ut quidam explanantium dixerunt? an ſomnum ipſum? an quemadmodũ alij, ſomnolentam cataphoram? etenim & hoc modo nominarunt quidam, in compoſita appellatione explanationem facientes; quidam vero nihil quidem horum, ſed lethargicam cataphoram coma a uiro nominari dicunt. Ab alijs ſane antiquis nullum utique fiat magnum teſtimonium. Etenim etſi præcipue de alia re illi nomen hoc inferant; nihil prohibet Hippocratem aliter eo uti. Ne longius abeam, apud poetam videretur utique ſomnum nomen hoc ſignificare; cum ait, Certe me ualde grauia paſſum molle coma circumtexit. Et alibi. Quoniam ipſum ego molle comate circumtexi. Sed non Hippo-

A Hippocrates ita videtur uti: ſiquidem & cum vigilia ſæpenumero coma euenire ait, ac phreniticis cōſidere, in principio. n. ꝓrhetici, hæc ſcribit, "Qui comatoſi in principijs fiunt, cum capitis, lumbi, hypochōdrij, ceruicis dolore, vigilantes, num phrenitici ſunt? In tertio aūt epidemiorū (ut ab aliqb. ex cōceſſis ipſius legitimis libris ſumamus teſtimonia) hoc modo ait: "Vndecima teſipiſcebat, comatoſa aūt erat; vrinę multę, tenues, & nigrę: vigil. Deinceps, hęc ait: Huic vrinæ ꝑpetuo erant nigræ, & tenues, & aquoſæ, & coma comitabaſ, cibū auerſans, vigil, aīum deſpōdens. In oīb. n. ꝑdictis dictionib. vigiliæ & comatis mentionē facere cōſpicit. Alium aūt ægrotum rurſus in eodem libro deſcribens, ait: Huic ꝑpetuo, ex quo & ego uidi, aluus turbata, vrinæ tenues, nigræ, comatoſus, vigil. Ita ut planè ſit manifeſtū, neq; ſomnum, neq; cataphorā apud ipſum ſignificare comatis nomen. Et ꝑꝑ hoc (arbitror) qdam explanatores a comazare aiunt comatoſos noīatos eſſe vigilare. n. comazātes, vigilare ēt & comatoſos.[a] † Et per iouem ſicuti comazantes nō ad modū annuunt ** comatoſo, & potiſſimū oculis, humidos. n. eſſe & rubros, & inconſtantes, & ſeſe inuertentes, ſed totū ambob. corpus titubans motib. eſſe, & incontinens. Iccirco & Hippocratem de tota ſyndrome dubitare, an oporteat phreniticos ipſos noīare, an qd aliud: uereri. n. phreniticos uocare, cū nōdum deſipiant, cū tñ oīa ſymptomata phrenitica videat, hoc eſt capitis, lūbi, hypochondrij, & ceruicis dolorem † { & alia q̄ phreniticis adſunt,[c] } † formidare virum, ne error, aut ignorantio ſit, ſi eos

B phreniticos non appellet. Hæc certe ꝙ ꝓbabilitatem habeāt, negabit nemo, non tñ ſufficienter, nec cū demōſtratione mihi ſanè dicta eſſe videntur, oportebat. n. ex Hippocrate ipſo explanationem facere dictionis, quo aſſerere poſſemus, nō ſolum ꝓbabiliter dicta ea eſſe, ſed & ad illius mentem. Neque. n. exiſtimo hoc ſolum cōſiderare oportere bonū explanatorem, ſi ꝓbabiliter uel vere dixerit, ſed ſi & menti ſcriptoris cōſentiat, id qđ in ſuperiore ſermone nō eſt factum. Quamq̄ certe in aliqua parte mens ſenis circa hoc nomen oſtenſa eſt, ꝑ eas dictiones, in quib. coma eſſe uigiliam nouiſſe uiſus eſt. Ac quiſpiam fortaſſe hīc iam totum opinabitur: ſed ſi parumper expectando, dictiones alias ex eodem tertio epidemiorum libro audiuerit, ue dicam totum, ſed ne dimidium totius ſe ipſum cognoſcere comperiet.

Coma opponi vigiliæ ex Hippocratis auctoritate probatur, idemque eſſe coma & cataphoram, ac duplex id eſſe: ſomnolentum, quod proprium eſt lethargicorum, & inſomne quod quandoque phreniticis accedit. CAP. 2.

C CONſidera ergo quæ dicat in quadam egrotante muliere. "Alteram ex abortu circa quintum menſem Oecetai vxorem ignis corripuit, incipiēs comatoſa, & rurſus uigil. Apparet. n. per oppoſitionem coma a vigilia diſtinguere tanq̄ contraria. Rurſus autem in peſtilenti conſtitutione, "Comatoſi, inquit, magna ex parte, & rurſus uigiles, & poſt pauca. Perpetuo aūt plurimos vel graue coma comitabatur, vel ut tenues ac paruos ſomnos dormirent. & rurſus. "In Thaſo Pariū, qui ſupra Dianæ ædem habitabat, ſebris corripuit acuta, inter initia continua, ardens, ſiticuloſus, incipiens comatoſus, & rurſus vigil. In his. n. omnibus uigiliam comati opponit. Ex conſuetudine igitur ita interpretans, millies ipſum cōperies, qñ cōtrariarum rerum mentionem facit, hunc in modum ſcribere: immo verò nunq̄ aliter. è multis tñ pauca adſcribā ex eodem libro. Satius. n. eſſe videſ oīa ex uno exempla ſumere. Duas mulieres deſcribens ante peſtilentium conſtitutionem, in priori quidem ait: "Alteram ex abortu circa quintum menſem Oecetai uxorem ignis corripuit, incipiens comatoſa, & rurſus uigil.[d] † Deinceps aūt in peſtilentia multos ægrotos ſcribit, primumque oīum (cuius paulo antè memini) q̄ uarie, & inæqualiter ægrotauit, & multas multoties ad contraria mutationes fecit: incipit autem hunc in modum. "in Thaſo Parium, q̄ ſupra Dianæ ædem habitabat,

D febris corripuit acuta. Sed nulla ad pñtem ſermonem utilitas eſt primorum dierum: quorum autem indiguero, eorum mentionem faciam. "Vndecima ſudauit non per totum, circunſrixit quidem, cito tamen recaluit, aperte. n. uerbo circunſrixit, verbum recaluit contrarium eſt. Deinde, "duodecima febris acuta, deiectiones biliosæ, tenues, multæ: vrinis enæo rema, deſipuit. Decima ſeptima laborioſe ſe habuit, neque. n. ſomnia aderant,[e] * & febris intemdebatur. Vigeſima ſudauit per totū[f] * a febre liber, deiectiones bilioſę, cibum auerſans, comatoſus. Vigeſimoquarto reuertit. Trigeſimoquarto a febre liber, aluus[g] * nō conſtitit, & rurſus recaluit. Quadrageſima à febre liber,[h] † aluus conſtitit tempore non multo cibum auerſans, aliquantum rurſus febricitauit. Rurſus: "Si enim intermitteret ac alleuiaretur, rurſus cito reuertebatur, contrarium enim verbo alleuiari eſt verbum reuerti. Et alui (inquit) excrementa

Left margin: 1.Prog.cō.1. t.14.160.b — 3.Epi.cō.3. t.73.3.148.c — 3.Epi.cō.2. t.8.3.139.c — 3.Epi.cō.3. t.16.3.142. — Ibid. t.65. 145.f — Ibid. t.72. 147.a — 3.Epi.cō.2. t.8.3.139.a — 3.Epi.cō.3. t.72.3.147. — Ibidem. — Ibidem. — 3.Epi.cō.3. t.72.3.147.a

Right margin notes:

A † * Corrupti ſunt hoc in loco codices græci, & aſteriſco notati. καὶ νὴ Δία ὥσπερ οἱ κωμάζοντες οὐ κατὰ τρόπον τῷ κωματώδει τι καὶ μάλιστα τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὑγρούς τε γὰρ &c. Nicolaus Calabri quoq; uerſio mutica uidet & obſcura quæ hēt. ſed delectabiliter, ſicut, qui comazāt, nō ualde annuūt, & maxime oculis humidi. n. etc. Ego ſane ad verbū tranſtuli. Forte tamē hic eſſe poſſet ſēſus. Comatoſi dicti ſunt a comazare, ꝙ utrique uigilent, ꝙ capite grauentur ꝙ oculos potiſſimū difficulter attolant, humidos. n. &c. ꝙ deniq; utriq; totū corp⁹ titubans & inconſtans hēant. Ad hanc rē nō parū facere uidētur q̄ in ſine libris hus⁹ habent.

B † Ex Calabri uerſione hæc addunt nā in cod. græ nō ſunt.

C † Codices græci aſteriſco ſūt notati, * ἄνθρα καὶ μήτρα σφάλματι. μετ' ἀγρυπνίας μὲν ὑπεσκλήρως. quo verba non ſunt ī Calabrī uerſione, arbitror tamē eū eſſe ſenſum, quem in contextu poſui conſidera.

D † Locus hic uidetur mācus, uolēs. n. Gal oſtēdere morē Hippocratis, ubi cōtrariarū rerū mētionē facit, duas inter cætera citat mulieres ex tertio epidemiorū ante peſtilentem conſtōnē, ac verba ponit, quæ ad priorem mulierē ſpectāt, ijs in contextu omiſſis, quæ ad poſteriorem pertinēt, cum tamen in Calabri ēt uerſione legatur, Duas ergo mulieres lege quas ſcribit ante peſtilentiā, vide ergo, num hoc mō loc⁹ hic ſit reſtituēd⁹. In poſteriori uero, Extremorum refrigerō, nec amplius recaleſcebant. & rurſus in noctem ſuperriguit, extrema non recaluerunt, non dormiuit, aliquantū deſipuit, & rurſus reſipuit. Eſt autem ultimus ægrotus ante peſtilentem conſtitutionem.

E * Οὐ το ὕπνοι ἐνῆσαν. & ōino ita legendū eſt in epidemijs, reddit enim rationem Hippocr. ut ſolet. cur doloroſe ſe habuerit eo die.

F * ἄγρυπνος eſt in græcis, i. vigil, ſed legendum uidetur ἄπυρος. i. a febre liber, cum mox dicat, vigeſimoquarto reuertit.

G * Forte abundat negatiua illa particula non

H † In antiquiſſimis exemplaribus legitur. κοιλίη ξυνέστη χρόνον ου πολὺν ut nos vertimus: In aliquibus autem κοιλίη οὐ ξυνέστη χρόνον οὐ πολὺν i. aluus non conſtitit tempore non multo ſed melior uidetur eſſe prior lectio.

ſmenta conſiſtebant, & rurſus diſſoluebantur: verbum.n. conſiſtere, verbo, diſſolui contrariũ E eſt. Deinceps aũt aliam ægrotam exponẽs." Octauo, inquit, multa deſipuit & ſequẽtib. dieb. & cito rurſus reſipuit. Ac rurſus," Vigeſimo aliquantum circunriguit, & cito rurſus recaluit. Et Mox," Septimo & vigeſimo a febre libera, aluus cõſtitit, non poſt verò multum tp̃s coxę dextræ dolor validus multo tp̃e, febres aũt rurſus comitabantur. Deinde rurſus, Et ſequẽtib. dieb. muta, ac rurſus reſipiſcebat, & loquebatur. Sed qa opus eſt ſermonẽ ꝓtrahere memorãdo oĩa, q̃ infinita ferè ſunt? adeo freqnẽs apud ipſum eſt talis ſpẽs interpretationis. Quare cũ dicit," Comatoſus, & rurſus uigil, aperte coma vigiliæ opponit. Et ſanè uigiliæ cataphorã in ſomnũ potes opponere, & certe rurſus coma nihil aliud diuerſum vr̃ ſigñare. Quid aũt, cum dicit?" Detinebat aũt vel coma continuum non ſomnolentũ, vel cũ dolorib. vigilia. Et.n. talis ſpẽs interpretationis ꝓpria eſt Hippocrati, *tut adnotet, ea qdem ſolita eſſe cõcomitari: ſed tunc abſuiſſe inopinato. Vt qñ dicit," Cauſi igitur pauciſſimis fiebãt, & minimũ ex ægrotis hi laborarunt:" neq;.n. ſanguis erupit, niſi admodum parum, & paucis, nec deliri erant. Et poſt pauca." Neq; mortuũ ullũ vidi tunc cauſo.[b]† Per hec.n. verba adnotat, largã ſanguinis è nari F bus eruptionẽ, mentis læſionem, & acuta pericula ſolita eſſe comitari cauſos, licet tunc non euenerint. Et qđ infertur," Nec phrenitica tũc uidi eueniſſe, ſm̃ eãdem dictum eſt rõnem: ex eiſdem.n. conſtõnib. & eiſdem cauſis fiunt, tum cauſi, tum phrenitides. quippe in tp̃e abundant æſtiuo, & regionib. calidiorib. & ætate vigẽti, & naturis calidiorib. & dietis eiuſmodi, ac vitæ inſtitutis: c† quare phrenitica tũc abundare par erat: ita ut res tanq̃ inopinata adnoteturꝙ euenerit, vt phrenitides quidẽ nullæ acciderint, cauſi aũt multi. Scd̃m eandem & ſententiã dicta ſunt & hæc." Erat aũt conſtitutio cauſorum qui fiebant, hæc: incipientes comatoſi, anxij, horreſcentes, febris* non acuta, non ſitibundi valde, neq; deliri. Et Paulo poſt." Neq;.n. ſanguis erupit rite, neq; quiſpiam alius ex conſuetis abſceſſus factus eſt indicatorius.d† { Illa aũt quomodo dicta ſunt?" Eleuationes ad aures multis ad alteram uergentes, & ad utraſque plurimis, febre carentib. recte ſtantib. quibuſdã & aliquantũ incaluerunt: extinctæq; ſunt oĩbus innoxie: neq; alicui ſuppurarunt, ſicuti q̃ ex alijs occaſionibus fiunt. Re uera.n. inopinatum eſt, nullã ſuppurare, &e* oĩno non ſolitum. Poſtea infert." Erat aũt modus ipſarũ, laxæ, G magnæ, fuſæ, non cum phlegmone, inopinatum.n. eſt, abſceſſus circa aures abſq; phlegmone oĩbus factos eſſe. } Quare rurſus & hoc in loco videtur inferre coma de cataphora ſomnolenta, cũ ait," Erat aũt coma continuum non ſomnolentum, tanq̃.n. ſomnolentum ipſum ſit, & tanq̃ tale ſemper fiat, poſtea nunc inopinato factum nõ fuerit, adnotatur. Qñ autem in eodem libro tertio epidemiorũ in Pythione inquit," Nona comatoſus, anxius qñ expergiſcebatur, aperte ſanè & hoc in loco coma cataphoram quandam ſigñare ur̃. Sed impoſſibile eſt, inquiũt, cataphora detineri, & uigilare; hæc.n. admirabiles iſti explanatores dicunt, non cognoſcentes, ꝙ duæ ſunt ſpecies cataphoræ, ut & probatiſſimi medicorum ſcripſerunt, & eneuta rerum atteſtantur.†{ Commune.n. ambarum eſt, q̃ a eleuare non poſſunt oculos, ſed mox grauantur, & dormire volunt. Proprium uerò alterius, quia ij quidem dormiunt mox & profunde & diu: ij uero vigiles verſuti ſunt, alia, ſuper aliam phantaſia adueniente, & mentem mouente, & ſomnum intercidente: vnde ſemper quidem vigiles manent, ſurgere uerò non poſſunt & agere ea quæ vigilantium, ſed deficientius ſe hñt q̃ vt ſi vigilarent, & grauan- H tur, & cataphorant, ut ſperes, ſi conceſſeris eis, faciliter vtique eos dormire, conceſſo autẽ eis hoc nedum non dormiunt, ſed neq; ſpem, quam habebant ut dormituri, ſeruãt. Hic igitur intellige coma velut cõe amborum, id quod uocare conſuetudo eſt nobis cataphoram: ſi verò ſomnolentam ſolum intellexeris, peccabis: non ſomnolentam enim cataphoram priuabis à nuncupatione, non minus quam alteram indigentem comatis nominis nuncupatione. Siue igitur ſomnolenta, ſiue uigil fuerit cataphora, coma uocare cõſuetudo eſt ei. Et nequaquam ſibi inuicem repugnãt ea, quæ ſm̃ partem, ſed rationabiliter quãdoque quidem in uigilijs paruis inuenitur coma, quãdoq; autem in ſomno. Et enim cataphora quandoq; quidem ſomnolẽta eſt, quandoq; autem uigil. Quare non habes dicere de cataphoram patientib. quòd uigilant, g† uel non tantum, tamen differunt, qm̃ plures eorum dormiũt, pauci uero eorum q̃ ita habent, inſomnes permanent: unde licet amborum ſit paſſio, tamẽ familiarior multum, dormientium inuenitur. Propter hoc igitur dicit," Erat autem coma continuum, non ſomnolentum,

Ibid. 148.c · Ibidem · Ibidem · Ibid. l. 72. 147.c. · 3. Epid. cõ. 3. t. 39. 3. 144.b · 1. Epi. cõ. 2. t. 16. 17. 3. 109.f. · Ibide. t. 19. · Ibidem · 3. Epi. cõ. 3. t. 14. 3. 143 f · Ibid. t. 42. 144.d · 1. Epi. cõ. 1. t. 10. 3. 104. g · Ibidem · 3. Epi. cõ. 3. t. 39. 144. · 3. Epi. cõ. 3. t. 74. 3. 148. g · 3. Epi. com. 3. t 33. 144. b

A† Locus ĩ impreſſis græcis legit' [illegible] Arbitror aũt legendũ eſſe [illegible] ut tranſtuli. ſicuti ĩ inferius in græcis codicib. legitur. Dictio autem παράλογον & παραλόγως ſignificare his in locis uidetur, nõ quod præter rõnem ſed quod præter opinionẽ, & ſpẽ, & expectationẽ euenit, ut adnotat etiã Suidas & alij. neq;.n. præter rõnẽ erat, ꝙ coma eueniret non ſomnolẽ. ũ. cũ ſtatus ille ita efficeret: ſed præter opinionẽ hominum erat: quãde qdẽ ſolet eſſe comatis propriũ, ut cũ ſomno ſit. Calaber videtur alio mõ legiſſe hũc locũ, cñ uertat, Subintelligere quidẽ quæ cõſeq cõſueuerunt, ni autem dicuntur in ſermone.

† B Locus in græcis cod. admodum corruptus. [illegible] Calaber p quã multã ex narib. hæmorrhagiam, non tãgere mentẽ, neq; acute ebullire particula ſignificabat. Ego aũt ita verti, motus ni fallor rõne ac multis auctoritatib. Hippoc. ĩ libris epid. cũ Galeni explanationib. præter eas quas hic citat Galenus, ac præſertim in primo libro cõm. 1. tex. & cõ. 9. ubi habet peculiare neroeũ cauſorũ eſſe hæmorrhagiã, delirium, & mortem.

*C † Locus in græc. cod. aſteriſco notatus * [illegible] Calaber & phrenitica tunc abũdare dignũ eſt, ut in ſermone ſignificatur, & decipitur qui putat phrenitides quidẽ omnino non fieri, cauſos autem multos. Ego uero in loco tam difficili arbitror legendũ pro * [illegible] ut trãſtuli. conſidera.*

D † Hæc non ſunt in Calabri verſione.

*E * Græce [illegible] id eſt omnium, ſed iudico legendum eſſe [illegible], ut tranſtuli.*

F † Quæ his ſignis { interclufa ſunt, in cod. græcis deſiderantur. Malui autem veterem tralationem ut iacet apponere, quàm quicquam inuertere, cum præſertim ſæpenumero mutatio verborum ſententiarum etiam faciat inuerſionem.

G † In quibuſdam exemplarib. Calabri interpunctum eſt, ut eſt in contextu: in alijs autem hoc modo: uel non, tantũ tamẽ differũt.

A lentum,ceu vt plurimum ſomnolento fiente.Si igitur cõe eſt amborum coma,& ſomno magis familiare,rationabiliter, qñ uult ſomnolentam ſignificare cataphoram,ſimpliciter dicit comatoſos,quando vero rurſus uigilem,non ſimpliciter,ſed ª * communium ait comatoſos uigiles.Nouit.n.alterutra,& qm̃ familiare eſt ſomno coma, & eius naturæ magis aſſimilatur:& qm̃ cum uigilia quandoque conſiſtit.Et ſi quidem hoc ita habet,mirabile nullum eſt, ſi non lethargicis ſolum,ſed etiam phreneticis concidit. ᵇ * Somnolẽtum uerò coma his quidem non eſt proprium,aliquando autem fit,inuenies enim multos phreneticos * ſurgentes, neq; eleuare oculos omnino potentes,ſed in eodem loco manentes ſimiles lethargicis, unde hos plurimi & indocti medici,neq; quod oporret uocare ſciunt, ſed omnino ambigunt, & extranea uideť eis eſſe paſſio hæc,& innominata.quidam autem permiſtam ex lethargo & phrenitide æſtimant,& uocant eam Typhomaniam. Et quod eſt deterius omnibus, quidam Hippocraticorum ſe eſſe ſimilantium dicunt hoc: Et nimirum aperte ita & manifeſte Hippocrate ſcribente non in dubitato libro, ſed ut aliquis alius germanorum eſſe credito,

3. Epi. cõ. 3. t. 45. 3. 144. c — tertio epidemiarum, " Neq; maniacus factus eſt phreniticorum aliquis ſicut in alijs, ſed in " quadam cataphora pigra ᶜ * caput grauati,perierunt. Non ſolum.n.quoniam cataphorā

B phrenitidibus aliquando concidit,nunciauit, ſed quoniam,& pigra multoties. Quæ autem eſt pigra,memor eris primæ diuiſionis, ſi debes præſentia non obaudire, quando cataphoram aliam quidem ſomnolentam,aliam uerò inſomnem uocabam,& illam quidem ſomnolentiam,propriam eſſe lehtargicorum,& ſemper ineſſe eis:alteram uerò,neque propriam eſſe phreniticorum,neque adeſſe eis ſemper.

*A * Forte cõiũctim.*

*B * Arbitror legẽdũ eſſe, Nõ ſomnolẽtũ nequaquã enĩ coma ſomnolẽtũ phreniticis accidit, ſed coma inſomne, vt inferius patet.*

*C * καταβαρέες. & ita libro primo prorrh. cõ. 1. & cõ 33. & certe melior eſt lectio καρωβαρέες vel καρηβαρέες quã βαρέες e grauiter.*

Laudat Hippocratem quod non temere nomina impoſuerit: probatq́; denuo duas eſſe cataphoras: alteram ſomnolentam,lethargicorum propriam: alteram inſomnem,phreneticis quandoque euenientem: hancq́; uel pigram,uel non pigram. CAP. 3.

SOmnolenta igitur,quantũ ad præſens,ipſis lethargicis concidit,inſomne uero,q̃ phreniticis aduenit,tentabo diſtinguere,vt poſſis inuenire,dictã ab Hippocrate dñiam. Non.n. erat eorum,qui vane imponũt noĩa vir iſte: nec ſtulte adiacet cataphoræ,hoc ſcilicet,pigra: neq; dicit,ſicut Homerus,humidum oleum,& lac album,nullius determinationis gratia: etenim omne lac eſt albũ,& oleũ humidum:ſed vnũ quodq; vocabulũ & ſyllaba omnis tẽ aliquã ſignificat ab eo.De phrenitide igitur loquẽs(ꝙ eſt ad pñtia vtile docere eos q̨ conſuetudinem eius diſcere volunt)qñq; quidem ita ſcribit ᵈ † delirauit,qñque aũt ita,tranſductus eſt,

C qñque autem rurſus,intercise locutus eſt,rurſus aũt deſipuit,&rurſus,egreſſus eſt à ſe,& iterũ maniacatus eſt,& ſupermaniacatus,& nõ intelligebat,& præterloquebatur.Hæc omnia læſam habentium mentem ſunt:quos vniuerſos tu quidem deſipientes vocas:Hippocrati non ſufficit dicere genus ſolum,ſed vnicuique magnitudini ſpeciei deſipientię,propriũ adinuenit nomen. "Homo.n.ait calefactus,cœnauit: non fuit auſus dicere febrem ᵉ * tanta caliditate in qua quis cœnare poteſt.Rurſus aũt magnitudinẽ volens oñdere febris, dicit, "Ignis aſsũpſit eum.Occupatus ſui in oſtendẽdo diligentiã uiri in vocabulis, ſed vt iã ſcientibus & ſuaſis ad id quod quæritur accedã.Duæ ſunt ſpecies inſomnis cataphoræ,noĩatur altera quidẽ pigra, cuius nunc Hippocrates meminit,reliqua verò noĩe generis vtitur. Cõe autẽ ambarum eſt (quæ & maxime differunt à ſomnolenta)qm̃ loquuntur & delirant nulli hærentia menti, & ad aſſurrectiones promptiſſimi ſunt,quorum nullum in lethargicis exiſtit cataphoris, neq; .n. ſcorſum quid loquuntur,& verſute,ſunt difficile ſentientes, neq; ad acclamantes & pungentes excitãtur faciliter.Coma uerò phreniticũ quidem & inſomne,extra hanc eſt diſſenſibilitatem & immobilitatem:etenim ſurgunt faciliter audiẽtes vocẽ & ſonum oẽm:& ſi tetigeris partẽ corporis,mox oculos eleuant,& ad tãgentẽ aſpiciunt.In ipſa aũt cataphoratione vel manum mouent,vel crus,vel vniuerſum corpus eijciunt irrationabiliter & repẽte, & deſipiſce exiliunt ad inſtar ſpaſmi,& hæc oĩa faciunt cum eo, ꝙ loquuntur aliqua non con-

3. Epi. cõ. 3. t. 29 3. 125 d τοῖς λαῦο. quod ſequuti me leges apud Hipp. in lib. epid.

D grue:Quorum nullum,q̨ ſunt leth argici cum cataphora,faciunt:immobiles.n.ſemper & inuocabiles iacent,eis,qui profunde dormiunt,aſſimilati.Ipſorum autem qui non ſomnolẽter cataphorantur,alij quidem ita facile & multum mobiles exiſtunt,vt neq; deficiant clamãres magne,& moueant aliquam particulam vehemẽter:ſed ſi excitaueris eos aut loquaris,aſpiciunt incõuenienter,& magis egrediuntur à ſe,& malum facere tentant, & omnino in audiẽdo promptiſſimi ſunt,nihil relinquẽtes ab ijs,qui ſumme deſipiunt.Alij verò e cõtrario ſurgentes,magis intelligunt,& non multum mouentur,& tunc magis deſipiunt, qñ commiſeris eos comati:& ſm̃ hoc maxime licet eos diſcernere à cataphoris lethargicis.Hæc igitur eſt quæ ab Hippocrate dicitur " pigra cataphora. Qm̃ autem aperte didicimus, quòd non ſolum hoc ſcilicet cataphorari quibuſdam phreniticorum accidit,ſed etiam hoc ſcilicet pigre, de * hoc vtiq; maxime aliquis dubitabit, ad reliquam tranſeamus dubitationem,cuius ſi quidem aliquam inuenerimus ſolutionem, habebimus iam totum. Eſt autem dubitatio hæc, poſtquam meminit Hippocrates in protthetica comatoſorum vigilum,dubitat vtrum phre

3. Epid. cõ. 3. t. 45. 3. 144. c

D † Quãquã haud ita facile eſt aſſerere quænam fuerint uerba græca, quib. affirmat Galenus uſũ fuiſſe Hippocratẽ, arbitror tamen cõiectura quadam motus, tũ ex Hippocrate in epidemijs,tũ ex Galeno cõmentario primo prorrh. com. 1. & commentario 1. tertij epid. cõ ſecundo uocẽ Delirauit eſſe. παρελήρησε. Tranſductus eſt, παρηνέχθη. intercise loquutus eſt, παρέκοψε Deſipuit, παρεφρόνησε Egreſſus eſt a ſe ἐξέστη Maniacatus eſt, ἐμάνη. Supermaniacatus eſt, ἐξεμάνη Nõ intelligebat, οὐ κατενόει Præterloquebatur, παρέλεγε.

*E * Arbitror legendũ eſſe tãtã caliditatem, vt ſit ſenſus: non auſus eſt nominare febrem, tam exiguam caliditatẽ,in qua quis &c.*

nititicos eos aũt aliud q́d nocet: habet aũt ſeries ita,"Qui comatoſi in principijs fiunt cum ca E 1.Pro.cõ. 1. t.1.ſ.160.h
tis,lumbi,hypochondriorum,& colli dolore uigilãtes,num phrenitici ſunt? Scribitur aũt dupliciter hæc ſeries,in q́buſdam quidẽ exemplariorũ ſic:ᵃ† in quibuſdã aũt abſq; hoc.ſ.ſunt,num phrenitici? ᵇ† Sed nunc q́dẽ primo ſcrutemur cur duæ ſint ſpẽs primæ comatis, & altera q́dẽ lethargicis ſemper,reliqua verò phreneticis aliq́ñ concidat,dubitat nũc Hippocrates, ſi oportet ita hñtes noĩare phreneticos,hoc namq; nedum dubitabile,ſed è contrario facile inuenibile & promptum vr̃ eſſe,qñ.n.ſunt duo comata.& ſomnolento quidẽ proprio lethargicorum non potente intelligi(hoc.n.ſ.vigilantes,adiacens nõ permittit id ſignificari)de reliquo comate an phreneticum ſit,vr̃ enunciare. Qualiter igitur dubitat? Syllogiſtica eſt hæc, num, aduerbium,& non dubitatiua. Sed hoc quidem,ſi non hr̃et barbaram interpretationem, & omni cõſuetudine græca extraneã,fortaſſis utiq; acceptarem,q̃a uerò,neq; alij græci,neq; ipſe Hippocrates tali compoſitione ꝓpoſitionum inueniuntur uti,qualiter ſuſcipiam ſyllogiſticum eſſe,num,aduerbiũ? ante.n.q̃ aſſumptionib. vtamur in oɾ̃one, & prælocemus eas concluſioni,non eſt ſyllogizare. Puta,ut quod dr̃,mail ſeſtum fiat ẽt minus exercitatis, hoc.ſ.nũ dies eſt?&, num ueniet hodie? dubitandi hẽt aduerbiũ,ſi uerò oɾ̃one enunciare eis uoluero, uel ſimpliciter dicendo,ita abſq; oĩ demɾ̃one, ueniet hodie, vel cũ demɾ̃one,hoc modo,ſi Sol F
ſupra terram eſt,dies eſt,ſi ambular,ergo mouer̃.qñ * uerò ſine demonſtratione enunciamus q́d,non indigemus aduerbio,ergo:ſuperfluus. n.eſt ſermo, & nullus dicit ita,dies eſt ergo,neque ſic,ergo eſt dies. cũ liceat dicere ſic ſimpliciter,dies eſt,neq; ſic in demonſtratione poſſibile eſt uti hoc,ſ.ergo. Qualiter.n.erit demõſtratio,oĩ demɾ̃one ex aliorũ aſſumptionib. aliam aſſumptionẽ comprehendente? ſed nullam vr̃ nunc aſſumptionem ſyllogiſticam ad demonſtrationem accipiens. Qualiter ergo,num, aduerbium fiet,pro dubitatiuo, ſyllogiſticum, & illatiuum? Cum aliquib.n.neq; eundem locũ obtinent dubitandi aduerbium, & ſyllogiſticũ & illatiuum vocatum, ſed dubitatiuum q́dem præponitur ſemper,ſyllogiſticum verò & illatiuum inter nomem & prædicatum locatur,dubitantes.n.ſic dicimus,num dies eſt? ſyllogizãtes aũt ſic:dies ergo eſt. Qualiter igitur nunc prælocatum eſt? ceu non ſyllogiſticũ exiſtens ꝓlocatum eſt,non.n.eſt dictum ſic: phrenetici ergo ſunt, ſed ſimpliciter,num phrenitici ſunt?}
* dubitante aperte Hippocrate,nec audente firmiter aſſerere de ipſis,quẽadmodum certe ſæpenumero facere vr̃. Satis aũt erit unum uel alterum exẽplum,ne diutius in re tã cõſpicua immoremur. In primo ergo Epidemiorum ait,"Poſt hæc aũt dyſenterici facti ſunt hi oẽs, num ſanè,ꝙ minxerint aquoſa conſiderandum? hoc in loco dictio,conſiderandũ, q̃ adiecta eſt,ne G
impudentiſſimum quidẽ permittet,ut coniunctionẽ ἆρα.i.num,aliter intelligat,q̃ dubitatiuam. In ſexto item Epidemiorum,"Poſt mintionẽ cõcretio, inquit,pueris magnis,num ſanè, ꝙ calidiores ſint? In ipſo aũt prorrhetico,"In phreniticis alba deiectio malum, vt & Archecrati,num ſanè ex his ſegnit.es fit? & rurſus,in aphonia ſpũs,qualis ijs qui ſuffocãtur,promptus, paruus, num ſanè & tale, deliratorium? Si ergo finem ſermoni imponere oportet, & neque alius q́ſpiã græcorum ita uſus eſt coniunctione ἆρα,neq; Hippocrates ipſe,ut ego nunc oñdi: reꝑhenderet utiq; q́ſpiã,arbitror,eos,qui tanq̃ nõ dubitatiua cõiunctionem explanauerunt.

» 1.Epi.cõ.2. ſ.72.ſ.u.4.F
» 6.Epi.cõ.3. t.15.ſ.273.a
» 1.Proer. 1. t.13.4.165.a
» Ibid. t. 24. 166.a

Cauſam reddit,cur Hippocrates in principio Prorrheticorum eos, qui comatoſi ſunt in principijs cum capitis,lumborum,hypochondriorum,& ceruicis dolore vigilantes,non auſus ſit appellare phreneticos. CAP. 4.

QVanquam difficiliorẽ oɾ̃onem me ipſum facere ſcio.ᶜ† cum.n.diſtincta ſit ſomnolenta cataphora à nõ ſomnolenta,phrenitide iã exiſtente,non utiq; conuenienter dubitare videatur,& non firmiter aſſerere,tales eſſe phreneticos. Sed certa minus mihi curæ eſt difficultas ſermonum,quam ueritas. Quòd dubitatiua ſit coniunctio fateor,& cauſam oſtendam ꝓpter quàm non auſus eſt aſſerere Hippocrates tales eſſe phreneticos, ſed adhuc dubitet, nam H
dictio,in principijs,q̃ adiecta eſt,totam oɾ̃onis uim habet,quam dictionem multi explanatorum prætermittunt tanq̃ temere adſcriptam. Simile.n.quidpiam accidit multis incipientib. morbis, quale in aliquibus ebrijs fieri uidemus,qñ comatoſi quidẽ ſunt,& titubant, & capite grauantur, & neque ſi cogantur, attollere poſſunt palpebras, ob hanc eandem uerò rurſus grauitatem dormire non poſſunt,anxiantes,& uertentes,& proijcientes ſe ipſos, ac tranſmutantes alias ad aliam figuram. Hæc.n. videmus ſæpenumero in ebrijs fieri, cum repletum fuerit in ebrietate caput,poſtea à grauitate unà & in coma trahatur,vnaq; à ſomno ꝓhibeatur. Ita ergo,vbi multitudo incõcocta caput occupauit,uigiles ſimul & comatoſi ſunt. Dunque hoc ꝑ initia euenerit,interdum q́dẽ probe cõcoquitur multitudo, ac ſi ex uino talis res eueniſſet,ſed ita ſanè nec lethargus,nec phrenitis ſubſequuta eſt,interdum autẽ acris reddita, in phrenitin terminatur. Multis uerò pars tenuior,uel cõcocta,uel digeſta, euacuata eſt, remanſit autẽ craſſior, & ita lethargus ſuperuenit:ᵈ† progreſſo quidẽ tali morbo,hæc affectio,ſicuti quidem

A † Hoc eſt,in quibuſdam autem exẽplaribus legitur,num phrenitici, abſque hoc uerbo ſunt, ut ẽt habetur in calce huius libri,et in primo cõ. libri prorrh. Fuerunt.n.q́ dicerent,Hippocratem dubitare an tales ſint phrenitici, alij an tales futuri ſint phrenitici.

B † Nõ uideo,quo ĩ loco inferi⁹ Galen⁹ ſcrutetur, cur duæ ſint primæ ſpecies comatis ſcio equidẽ hoc ſuperius oſtẽdiſſe. Forte ergo loco dictionis primo,legendũ eſt primũ et ꝓ,cur,cum ſunt.n. faciles lapſus, ac ſi ita diceret. Sed nũc quidẽ primũ(.i.priorem ſcripturã. quæ habet dictionẽ,ſũt) ſcrutemur. Cũ duæ ſint ſpecies,&c. dubitat nunc Hippocrates, ſi oportet &c.
* Hucuſque Calabri uerſio.

C † Corrupti ſunt hoc in loco cod. græci, qui ita habent: φρενίτιδος οὔσης ἀνιδείην (?) ... [illegible] ... idest phrenitide exiſtente utiq; adhuc cõuenienter dubitare uideatur,et nõ firmiter aſſerere tales eſſe phreniticos. Calaber ita tranſtulit phrenitide iam exiſtente, qualiter nõ conuenienter abſurdum uidebitur non certe enũciare phreniticos eſſe hos, uidetur ãt ita legiſſe, φρενίτιδος [illegible] ... &c. paſſes etiã paucis mutatis ita legi. φρενίτιδος [illegible] ... &c. ut traduximus, ac ſic diceret ſi iã adeſt phrenitis,quare dubitat? neq;.n. in re certa dubitãdũ. Et hæc ẽ illa difficultas,q̃ nuꝑ tetigi cuius ſolutio ſtat in dictione,ĩ principijs,ut mox apparet inferi⁹

D † Ideſt ubi diutius perſeneret hic morbus cum comate & vigiliis &c. vel eſt proximus phrenitidi, vel ut alij exiſtimant, mixtus eſt ex lethargo & phrenitide. clare hac materia tractatur in primo com. primi prorrheticorum.

A ti quidem nos oſtēdimus, propè iam phrenitin eſt; ſicuti verò ij, qui mixtam paſſionem ex lethargo & phrenitide introducunt, ſuſpicantur, illi videretur eſſe proximior. † Vtrum autē eos, qui ita habent, iam phreniticos nominare oporteat, an paulo poſt phrenitici expectādi ſint; hoc alterius utique eſt conſiderationis, nihil ea, quæ nunc proponuntur, iuuātis; ac præſertim propter dictionem, ſunt, quam aliqui adſcribunt huic contextui, num phrenitici, aliqui uerò non.

† *Ambigua quoq̃uo uidentur uerba græca ...*

... Senſus tamē ille, quem in contextu poſui, faciliìme ni fallor elicietur ſi cū ijs quæ in initio ſtatim primi commenti, primi prorrheticorum ſcripta ſunt, conferatur: uerba aūt ſunt hæc. Complura ueterum exemplarium uerbo, phrenitici, uerbum ſunt, non habent adiectum: hinc exorta eſt quæſtio utrum ne eos qui ita habent, quis iam phreniticos appellabit, an forte expectabit: adiecto uero ſunt, atque in hunc modum ſimul ſcripta oratione, num phrenitici ſūt quæſtio eſt, an qui ita affecti ſunt iam phrenitici ſint uel non ſint. Et inferius in eodem commento. Si enim comatoſi quidem ſed abſq; uigilijs fuiſſent, non quæſiſſet Hippocrates, an phreneticos appellare eos oporteat, uel iam exiſtentes uel futuros.

GALENI DE TREMORE

PALPITATIONE, CONVVLSIONE.

Ioanne Guinterio Andernaco medico interprete.

Ab Auguſtino Gadaldino ad Græcorum codicum fidem emendatus.

ARGVMENTVM LIBRI

Quod genus motus, quæ differentiæ, quæ loca, quæ cauſæ tremoris, conuulſionis, rigoris, & palpitationis.

Propoſitum Libri. CAP. 1.

QVandoquidem Praxagoras Nicarchi filius, cum in alijs medicinæ partibus præſtantiſſimus, tum in naturalibus ſpeculationibus peritiſſimus, non recte mihi uidetur de pulſu, palpitatione, conuulſione, & tremore ſentire, vt qui omnia arteriarum eſſe affectus, differre autem inuicem magnitudine, exiſtimet: idcirco de omnibus ipſis cōiter hoc libro à me tractandum eſſe putaui, D
non ut Praxagoram in ijs, quibus errorem admittit, fallitur que redarguam. (id.n. Herophilus eius diſcipulus abunde factitauit) ſed ut in quibus recte ille ſenſit, ea quæ deſunt, adijciam. De pulſu ſanè, quid tandem ſit, & q̃uo fieri ſoleat, in opere de pulſibus oſtenſum eſt, & nunc tantum dicetur, quantum ad præſentē diſputationem utile eſſe uidebitur: De alijs autem hoc commentario ſum tractaturus, inde ſumpto initio.

Quot motus genera, atque in quo genere tremor, conuulſio, rigor, & palpitatio contineatur. CAP. 2.

A.l.1.f.1.d ſ.c.1.10,b MOtus ſenſibiles in animātium corporibus, cum ſana ſunt duplices genere apparent; " Ex arbitrio ſanè, aut uoluntate ac impetu, aut quomodocunque nominare velint nominum quidem petiti, rerum autem ſcientiam negligentes, qui neruorum muſculorumque miniſterio fiunt; atque has medici voluntarias actiones appellare ſolent; alij verò motus in animātium corporibus exiſtunt, qui arteriarum & cordis officio obeuntur, quos vitales nuncupant, ac aliud quoddam tertium motuum genus in venis habetur, quod ſenſibus non percipitur. De quibus duobus in præſentia dicere opus non habeo; verum qui muſculis & neruis perficitur, per quem & manus & crura mouemus, in tremoribus, conuulſionibus, rigoribus morbidis, interim & in palpitationibus apparet. Omnes etenim eiuſmodi affectus, vitiati motus ſunt inſtrumentorum eorundem, quibus arbitrarij ſanorum motus obeuntur.

Quid ſit tremor. CAP. 3. E

TRemor itaq; facultatis, quæ corpus ſuſtinet mouetque, infirmitate accidit. Non enim ex ſe ipſis animantium particulæ tam graues cũ ſint, deorſumq; ferri natæ, in oẽm locum mouentur: verum facultas, q̃ per neruos muſculis à principio transmittitur, veluti vehiculum quoddã, & motus ala ipſis eſt: quã cum prorſus perdiderint (perdunt aũt reſoluta) deorſum feruntur, & auis cui pennæ defluxerint inſtar, cõcidunt, vnde nullus ita affectus motus relinquitur. Sin aũt virtus q̃dem reliqua fuerit, ſed pauca & imbecillis, vt neq; corporis partes ſatis ſuſtentet, vehatq; aut tanquã graue pondus aliquod ferre nequeat, neceſſe eſt partẽ ita diſpoſitam, tremulam conſpicari: ſiquidẽ motus, qui ab imbecillibus ſupra vires & violenti, & ad neceſſitatẽ fiunt, tremuli exiſtunt. Puto te ſubinde vidiſſe aliquem, qui graui pondere ſublato, incedere violenter conaretur, q̃ cruribus intremiſceret: quin & ſi manibus præter vires graue aliq̃d portare aggrediatur, manus habebit tremulas. Pari modo homo cũ timet, expaueſcitq; ſiue manib. quid facere, ſiue volet ingredi, manus quidẽ, ſi his functionem obire aliquã audet, tremulas: crura aũt, ſi conatur incedere, habebit. Minuit n. nihilominus & timor viriũ robur, quæ vbi ſemel collapſę fuerint & debilitatę, quduis etiam multo leuiſſimum, graue redditur; quapropter & corpus animantis, q prius erat leue, oneris modo ipſas aggrauat. At ſenes ſimili modo ex imbecillitate vt plurimũ tremuli ſunt. Præterea, F quibus ex morbo corporis robur labefactum eſt, nec ijs quoque citra tremores motus fiunt. Siquidem in oĩbus, qui in hunc modum habent, vis particulas mouens, ſuſtentansq; nũc debilitata, id quod prius attollere ſolebat, amplius non poteſt, tanq; in motu vacillans. Si verò totus naturę tenor remiſerit, ibi corpora eo, quod eleuet deſtituta, ſuo pondere deorſum feruntur: ac ibidem manerent (quemadmodum in reſolutionibus, quas paralyſes græci appellant) ſi totas uires robur. oĩno deſtituiſſet. Quantum aũt ipſius reliquum eſt, id rurſus vehere corpus conatur: verum neq; nũc q̃tum vult, præ imbecillitate, põt, ſed modice quidem eleuat, magis aũt deficit, imperfectum mutilumq; hoc quoque motum relinquens: rurſus igitur corporibus deorſum ferri concedit. Quod cum cõtinue fiat, & deorſum tendens latio ſurſum vergentem excipiat, eiq; rurſus cõiugatur: duplex ſanè & compoſitus totus fit motus particulis loca ſemper per vices mutantibus. Nomẽ aũt effectui eſt tremor, quo corpora deorſum pondere ſuo vergunt, rurſus autem in altum à uirtute attolluntur.

Quid tremor differat à palpitatione. CAP. 4.

QVin & palpitatio, qui palmos græce dr̃, forſan, dicet aliquis, ſimiliter atq; tremor motus eſt, quo partes palpitantes, citra uoluntatem noſtram, nobiſque inuitis attollũtur, & deorſum aguntur. Qũo igitur tremor à palpitatione differet? Hactenus ſanè nihil inter ſe diſcrepare G videntur: veruntamen diſcrimen intercedit. Neque enim locum affectum eundem eſſe trementibus & palpitantibus, neque cauſam, neq; ſymptoma eſſe dixero. Quippe nemo, qui artus mouere non inſtituerit, tremet: palpitantes aũt particulæ etiam ſi in quiete fuerint, ſique nullum ipſis motum induxeris, palpitant. † Decipiuntur hic quoq; multi, dum capita tremula conſpiciunt nonnullis, manum immobilem & crus, vt iuſſum fuerit, extenſum habentibus, deinde nihilo minus trementibus. Quos hanc ſententiam docere conuenit, quæ non à me nunc primum dicitur, ſed etiam a multis veterum, non quæ moueri uidentur, ea moueri ſola pronunciantibus. Multa ſiquidem citra motum eſſe videntur, unum eundemque locum obtinentia, nihilo autem minus mouentur. Siquidem aues non modò ſurſum & deorſum tendentes, ſed etiam ſi locum unum in aere occupent, in motu tunc quoque eſſe cenſebuntur. Nam ſi in eo loco mortuum auis corpus ſitum fuerit, facile ad terram decidet, pondere ſuo inclinans. † a Vnde conſtat, & corpus, quod in eodẽ manet loco, motus cuiuſdam auxilio, in ſublimi conſtitiſſe, tanto utique motu, quantum haberet, ſi ſolo pondere deorſum ferretur. Quare quam immobilitatem eſſe putas, motus eſt ex duobus quibuſdam compoſitus, qui corpus in contraria loca poſſunt abducere; quorum, ſi alterũ ſurſum vergentem tollas, reliquum indebis ex facili corpus in locum inferiorem deducere. Hoc igitur & Hip- H pocrates his verbis docet: b Stare, vlceribus minime conducit, preſertim ſi crura infeſtent: neque ſedere, neque obambulare, ſed conquieſcere & ocio uacare confert. Nam quietem & ocium tanquam profutura commendat: ſtare autem & ſedere minime prodeſſe ait, vt quæ à conquieſcendo ſunt diuerſa: etenim & tunc muſculi, qui geſtant corpus, & à terra attollunt, eriguntque intenſi ſunt: ideirco ſtare nihilo minus, quam obambulare laſſitudinẽ parit, ut quod & ipſum motus exiſtat. Anima igitur quæ corpus & mouet & erigit ablata, ſtatim quod prius rectum erat, in terram inclinare indebis: quo conſtat etiam, cum rectum erat, non fuiſſe citra motum, ſed fuiſſe aliquid quod ſubleuaret, geſtaret, attolleretq; ipſum. Ego itaque ne decumbentem quidem hominem, ſi caput ſublimius habet, pedes aũt humiliores, citra motum omnino eſſe dixerim; ſublabitur n. facile ad pedes ex ſublimiori in decliue uergens, niſi motu contrario huic renitatur. Hæc ſanè & Hippocrates aſſerebat: c Si uerò præceps agitur & a lecto ad pedes delabitur, grauius periculum minatur. Nam ad pedes ſublabi decumbentem, uirtutis extremæ imbecillis nota eſt firmiſſima. Stare etenim, aut ſedere, aut ſurgere non poſſe, graue quidem, ſed minus graue periculum minatur: quippe multi ægrotantium ad hæc deueniunt, deſinuntque, ad extremam nondũ imbecillitatem prolapſi:

A † Ant. tralatio. Oſtẽditur igitur ex hoc, q corpus auis permanens in una parte aeris, non poteſt ibidem permanere. cũ ſit naturaliter graue, niſi ad illũ locum moueatur uirtute aliqua erigẽte, & adiuuante ad permanentiã, qua non mittente incõtrarium grauitate corpus ſecundũ exigẽtiã ſua grauedinis uelociſſime ad inferius mouetur. cũ motus grauis neceſſario ad inferius tendat.
B In lib. de Vlceribus.
C In prog cõ. 1. t. 15. 4 191. f

A prolapſi: ac decumbere non poſſe viuentis modo, ſed hic quoq; tanquam mortuum & inanimatũ
» corpus deorſum ferri, extremum malũ fatetur, quod Hippocrates in cõmentario de humoribus,
» [ἐρείψιν?] hoc eſt virium deiectionem, appellauit, quod interpretes libri nõ intelligentes, multa nugati ſunt. Nam deiectũ eſſe inſtar corporis inanimati, omni robore prorſus & ſoluto, & perdito, [ἐρείψιν?] vocauit: vt non idem ſit deiectum eſſe cum eo, ꝙ eſt decumbere, ſed quam habet proportionem delabi cum verbo decumbere: ita & in auibus diuerſum quidem eſt, ad terram deuolare, diuerſum rurſum in terram decidere: etenim aliud affectus, aliud actio eſt. Similiter igitur his, actio quidem decubitus eſt: affectus autem, poſtratio, deiectioque. Sed quorſum hæc mihi dicuntur? eo nempe, vt illos qui aut crus, aut manum in altum ſuſtulerunt, deinde ita ut habent ſeruant, ne immotos eſſe arbitreris, neq; ſi vnum eundemq; locum ſemper quam maximè occupet. At ſi nolis, ita diſpoſitis motum adeſſe concedere, certè actionem ipſis omnino cõcedes, & duplicatum hoc ſimplicis actionis robur adeſſe. Nam in ſimplicibus vnum muſculorum genus aut flectẽtium, aut intendentium artus, operatur; cum vero extenſos ipſos conſeruas, vtraque muſculorum genera pari robore functionem obeunt. Quòd ſi huius memineris, vera obſeruans, quæ prius dicebantur, inuenies, nempe quòd ei, qui nullum motum aggreditur, tremor non obuenit: vt qui impo-

In lib. de Humoribus.

B tenti & infirmi † motus ſit ſymptoma. Vnde cuiuis conſtat, corpus, cũi moueri neutiquam licet, id neque circa motum imbecille & impotens fore.

† Melius [τῆς κινητικῆς?] i. vi ſi mæ motricis ſymptoma. ſic enim antiquus interpres legiſſe uidetur. atque id poſtulat rõ locutionis, cũ & in ſine ſubſequẽtis capitis dicat tremores eſſe facultatis imbecillæ affectũ.

Quæ ſint loca affecta, & cauſa palpitationis & tremoris. CAP. 5.

PAlpitatio autem & ijs, quæ non mouentur, accidit. Etenim ſupercilium, palpebræ, & oculus ſubinde citra oẽm voluntatem attolluntur. Vnde & hoc manifeſto arbitror magnã hẽre vim, tum ad affectus naturæ cognitionem, tum ad exactam à tremẽtibus diſcretionem. Siquidem quæ in palpitantibus particulis eleuationes depreſſioneſque apparent, diſtentiones quædã ſunt corporum, quæ ceu replentur, & eorundem ſubſidentiæ quaſi rurſus inaniuntur. Quæ vero tremẽtibus accidunt, totius membri motus ſunt, quod interim deorſum quidem vergit, rurſus autem ad ſuperiora fertur, ſed non dilatatur, neq; contrahitur. Ea propter tota ſanè pars tremit, quũ aliquid facere aggredimur, nullo eorũ, quæ in ea hñr, manente immobili: ſed ſimiliter quidẽ muſculi, ſimiliter his arteriæ, nerui, venæ, ipſaq; oſſa, & cutis, nunc ſurſum, nunc deorſum feruntur: palpitãt autem non omnia. Neruum igitur, aut os, aut cartilaginem, aut aliud quid huiuſmodi, nunquã videas palpitare: non .n. habent ventrem, quo viciſſim dilatato & contracto, attolli quidẽ cum dilatatur, collabi aũt cum contrahitur, partibus liceat. Porrò muſculorum ne ſit affectus tñ palpitatio, vt He-

C rophilus opinabatur, an & cutis, aut arteriarum, vt cẽſebat Praxagoras, id rurſus conſiderabimus: ſiquidem ea ſpeculatio ad loci affecti inquiſitionem magis pertinet. In præſentia autem tantillum repetentes, ad priora digrediemur, nempe ꝙ palpitatio, diſtentio quædam ſit & ſubſidentia præter naturam: Tremor aũt motus præter voluntatem partium, quo ſurſum & deorſum vicib. permutatis ferantur. At idẽ non eſt neq; dilatari, cum eo quod eſt ſurſum ferri, neq; contrahi, cum eo quod eſt deorſum vergere. Etenim, quæ ſurſum & deorſum ferũtur, priori loco relicto in aliũ tranſeunt: quæ dilatantur aũt & contrahuntur, veterẽ ſedem conſeruantia, partim ambientẽ regionẽ occupant, partim relinquunt. Quare moueri quidẽ vtriſq; cõe, tũ quæ dilatantur contrahunturq; tum quæ ſurſum & deorſum feruntur: peculiare aũt his ſanè minorẽ locum aut ampliorẽ occupare, ita vt veterem non deſerant: illis aũt ſemper loca mutare, ita vt nunq̃ in eodem maneãt. Opus aũt, opinor, erit hic quoq; diſtinctione, vt in totum ſermo verus euadat. Subinde .n. iam plurib. ſimul muſculis, aut vno quodã inſigni vehementer palpitante, attollitur quidem membrũ vna cum ijs, quæ dilatantur: concidit autem rurſus cũ ijs, quæ contrahuntur. Vnde inuitam è eleuatione, depreſſionemq; membri, tremorem vocare non oportet: cũ videas manifeſto muſculos palpitãtes, a quibus membrum mouetur: ipſeq; motus, non qualis trementibus apparet. Nã in ijs, qui mem-

D brũ totum in motu ꝑ muſculos palpitantes retinent, proprijs & ſenſibilibus extremis vterque motus circumſcribitur: trementiũ vero affectus talis non eſt, ſed altero motu adhuc incipiente, vt ita dicã, contrariũ ipſi coniungi deprehẽdes, vt ad ſuperiora latio ſemper deorſum tendentẽ excipiat: hanc aũt ab illa rurſus continue impediri: ita vt imperfecta quidẽ ſemper ſurſum latio, imperfecta quoq; deorſum inclinatio exiſtat. At hæ ſanè affectuũ tibi notæ etũr, ac his ſymptomatibus
A.l.3.ſ.2.c. 1.& 1.c. 19. 110,8 inuicem differunt. Reliquũ eſt vt locum affectũ & cauſam conſideremus. Palpitationum " cauſam eſſe pronuncio ſpm craſſum & vaporoſum, cui non ſit tranſitus. Hunc aũt colligi oportere dico in concauitate quadã non admodũ exigua, ſi pars diſtenſionem ſenſibilem habitura eſt, atque totũ hoc ſummatim explicatũ eſt. Cæterum oportet, vt cum tu ſubſtantiam illã eſſe ſpiritualem demonſtras, cauſæ addas, ob generationis, ac ſolutionis celeritatẽ. Quid .n. tam facilè vel congregari, vel inaniri põt aliud, q̃ ſpiritus? Etenim quæ hoĩem conſtituunt, vt Hippocrates nos docebat, ſunt ſolida, humida, & ſpiritus. Meminit autem ipſorum his verbis, " Continentia dicens, conten- 6.Epi. ſect.7.
ta, & impetu ruentia: Continentia quidem ſolida nuncupans, vt quæ comprehendant tegantque humida: contenta autem, humores, vt qui a ſolidis comprehendantur: quæ impetu feruntur, ſpiritus: ſiquidem in omnem corporis partem momento temporis, & facilè, & citra impedimentum

perueniunt. Citam igitur vacuationem aut repletionem, aut diſtentionem, aut ſubſiſtentiam, aut E
depreſſionem, aut elationem, aut alium quendã motum, nullum ex omnibus præter ſpiritũ effece
rit. Quare & palpitationum cã, ſubã quidem ſpiritus, qualitas aũt ſubſtantiæ, humiditas eſt, & craſ
ſities, vt paulo ante dicebamus, cum craſſum vaporoſumq; nominaremus. Si.n. æthereus foret, te
nuis & purus, citra impedimentum tranſiens, neque repleret vnquam, neq; uacuaret partes, craſ-
ſior aũt quam meatus corporum exigant, in quibus colligitur, recluſus intus ſi quidem concaui-
tatem corpus obtinet, hanc replens, & excitat & diſtendit regionem circunfluam: ſin minus, inter
duo collectus corpora, ab vno ad alterum tranſit, aſcititium ſibi ſinum efficiens. Hic ſanè modus
ſecundus dictus, ẽt in cute ſubinde palpitationes excitat: non cute ipſa concauitatem quandam in
ſe ſortita, ſed in ſpatio quod cutem & corpora ſubiecta intercedit, ſpiritus tunc colligitur. Prior
aũt modus in muſculis potiſſimum accidit, in his.n. concauitates & multæ ſunt & exiguæ. Praxa-
goras pulſum arterijs attribuit, ſicut nimirum & palpitationem, tremorem, & conuulſionem, ar-
teriarum affectus: ac pulſum ſanè in naturali ſtatu hr̃e: palpitationem verò, tremorem, & conuul-
ſionem magnitudine inuicem differrẽ, ſed motus eſſe præter naturam. Quòd igitur non rectè ſen-
ſit, ſolis arterijs palpitationem attribuens, haud difficile eſt deprehendere: quippe manifeſto vide-
re eſt frequenter & cutem palpitantem & muſculos, cũ nulla in loco ſit arteria, vel, ſi eſſe quãdam F
contingat, ea ſit admodum exigua, unde liceat manifeſto alicui cognoſcere, tantam diſtẽtionem
non ex arteriæ magnitudine proficiſci. Porrò num recte nõnulli muſculoſis corporibus ſolis pal-
pitationem attribuant, id mihi multo dignius conſideratione videtur. Ego etenim ẽt planè exiſti-
mo, arteriam manifeſto non modo palpitanẽ, ſed ẽt conuulſorium quid, ſubinde repræſentantem
inueniri, quemadmodum & alij pulſuum periti fatentur. Verum de hoc diſputatio prolixior eſt,
& in libris de pulſibus comprehenſa. Iam plerijſque hominum non raro palpitationes in ſola cute
euidenter fieri apparent, cum uaporoſus ſpiritus in aliqua ipſius particula generatus retinetur, &
in tranſitu moratur; ita ẽt ſi in muſculis, aut alio quodam corpore, ſpiritus flatulentus redundaue-
rit, in illa palpitationem excitat. Qm̃ vero ſpiritus craſſus, nebuloſus, aut caliginoſus, aut flatulen-
tus, aut quocũque nominare uelis, palpitationis cauſa efficitur, ideo ætates frigidiores palpitatio-
ni obnoxię ſunt, natura corporis frigidior, regiones frigidę, anni tp̃s hybernum, uita otioſa, reple-
tioni & ebrietati dedita, cibi frigidi & flatulenti, & ut ſemel dicam, oĩa quę corpus refrigerãt. Quæ
verò his contraria ſunt, palpitationes ſtatim tollunt. Nam calefacientia ſpiritus attenuant, & cor-
pora reddunt rara molliaque: refrigerantia aũt denſant quidem, cõtrahunt, & corporum meatus
cogunt conniuere; incraſſant aũt coarctantque & turbidum ſpiritum reddunt: facile igitur retine G
tur à per ſpiratu impeditus, tum ſua ipſius craſſitie, tum corporum, quę ipſum continent, denſita-
te. Calida rurſus contrario refrigerantibus modo fundunt, laxant, corporum meatus aperiunt, ip
ſum ſpiritum attenuant, ad motumq; facile incitant, facileſque ita tranſitus ipſi efficiunt. Quapro
pter ẽt veteres medici palpitationum remedia adinuenere, quę extenuare & calfacere poſſunt: cu
iuſmodi ſunt quę conſtant euphorbio, pyrethro, lemneſia, ſulphure, & pipere, aliaque id genus
compoſita; item inter aquas, quæ è terra proſiliũt calidæ, atque ex his potiſſimum nitroſę, ſulphu-
raræ, & bituminoſę, eaſq; commendant. Vtuntur aũt & marina, calfacientes ipſa, & muria, ſi ma-
rina deſit. Iam potui exhibent medicamenta calida, præſertim ex caſtorio confecta. Hoc ſanè etiã
extrinſecus impoſitum, non modo epotum, generoſum eſt medicamentum, ut quod calfacere ſi-
mul & extenuare, ſiccareque abunde poſſit. Palpitationis ſanè cuiuslibet ex frigido generatio eſt:
tremoris aũt neque una occaſio, neque cauſa ſemper frigida eſt, uerum diſpoſitio, facultatis quę
corpus mouet imbecillitas. Huius autem cauſę, quę huc corpus perducere poteſt, non una ſpe-
cies eſt, ſed uel alimenti inopia, quemadmodum in cholera, ualido alui profluuio, largo ſanguinis
fluore, aut magno ieiunio, uel vitali robore ſoluto, quẽadmodum in ſtomachicis & cardiacis deli-
quijs, vel uiolento & ualido frigore occupante, aut plenitudine ipſa ponderis modo degrauante, H
imbecilla ad motus efficitur. Vnde neque vna remediorum ſpecies tremẽtibus, quemadmodum
palpitantibus, adhiberi poteſt. Verum ſi à perfrictione tremorem experiantur, calidum ipſis pręſi
dio eſt. Nam qui per hyemem iter facientes, deinde valido frigore correpti, ſemimortui & tremu-
li domum reuertũtur, facillime ab affectu liberati ſunt caloris adhibiti beneficio. Similiter his me-
demur & illis, qui per refrigerantes febrium inſultus & rigent & tremunt. At ſi per ſudorem dige
ſti, fiant tremuli, ut in deliquijs cardiacis & ſtomachicis, calefacere hos extremum malum eſt;
quippe contrarium in his conuenit, nempe cutem denſare, q̃ refrigerant, adſtringunt, coarctant-
que meatus, adhibentes, non quæ calefaciunt, laxant, & adaperiunt. Quod ſi penuria alimenti, ut
in longis ieiunijs, aut immoderatis uacuationibus, tremores oboriantur, hoc ne uerbis quidẽ indi
2.Epid.ſect.4. get: cuiuis.n. conſtat, alimentum hos deſiderare. Qui autem uiribus humorum copia grauatis tre
munt, his uacuationes remedio ſunt: quemadmodũ & Hippocrates alicubi docet his uerbis: "Eſty
margi ancillæ, cui neque ſanguis fluxerat, poſtquam filiam peperiſſet, os autem vuluæ auerſum
erat, ac dolor in coxã & crus pertingebat, ex talo ſanguis detractus profuit, & ſi tremore totũ cor
pus occuparent. Sed ad occaſionẽ ueniendũ & occaſionis fomitem. Mulieris meminit, ꝙ à partu

celebri

A celebri illa ſecundarũ puerperij purgatione, vacuata non eſſet: deinde tremor oboriretur. Hãc
inquit, ſanaui ſanguine ex talo detracto, etſi tremores totũ corpus occuparent. Quid iã aliud hic
obſcure ſubindicat, q̃ ꝙ alius ſanguinem non miſiſſet? Frigidum.n. affectum tremorem eſſe credi
tur, ſanguinẽ uero calidũ. Nõ igitur auſus fuiſſet aliquis ſanguinẽ uacuare in affectu, qui calefieri
deſiderat. Ego tñ, inquit, auſus ſum: & rationem docet. Sed ad occaſionẽ ueniendum eſt, & ad oc-
caſionis fomitem. Id quod infeſtabat, inquit, & infeſtantis cauſam noui. Quod igitur infeſtabat, sã
guinis copia erat: cauſa ipſius, vuluæ ad coxas inclinatio, propter quam mulier purgata non erat.
Sanguis igitur, quem uacuatum eſſe oportabat, non inanitus, ſed in corpore oberrans, naturę põ
dus erat. Vnde tremoris occaſionem intelligens, ſanguinis copiã: fomitem uero occaſionis, vuluę
affectum: deinde copia quidem uacuationem indicante, parte autem affecta, locum per quem ua
cuare conueniebat, ambo hæc coniungens, ſanguinis detractionem ex talo molitus eſt: hanc qui
dẽ, qm̃ ſanguinẽ vacuare uolebat, ex talo aũt, quia uterus affligebatur. Quod igitur ſanguine abũ
dãte uenã incidere oportet, nemo non nouit, ſi q dẽ in venis ille continetur. Quod aũt utero affe-
cto, circa talũ, aut in poplite, diuidere conuenit, niſi prius venarũ cõiones ex Anatome didiceris,
haud poteris id, ꝙ dico, aſſequi. Alia.n. alij corporis parti vena cõicat, oportetq; uacuationes ſem
B per ex cõibus moliri, nam ſi venas, q̃ nihil parti affectæ cõicant, incideris, neque affectæ medebe-
ris, & ſanam ſemper offendes. Neceſſarium igitur nunq̃ non vř, vt is, qui rectã medebitur, cauſam
ex qua affectus oritur, cognoſcat, Verum de tremoris cã hæc ſufficiunt. Locus aũt affectus in tre
moribus, vnus neceſſario non eſt: atq; hoc loco carpendus mihi uenit Praxagoras & Herophil⁹:
hic, ꝙ tremorem in neruoſo ipſo gñe ſemper conſtitui oſtendere contendat, ille, ꝙ arteriarũ affe-
ctum, tremorem dixerit. Praxagoras igitur longe à uerò abeſt. Herophilus aũt deceptus eſt, q̃ vir
tutis affectum, inſtr̃is attribuerit. Quòd etenim neruoſum genus, non arterioſum, motibus volun
tarijs ſubminiſtrat, rectè intellexit, qm̃ autẽ non idẽ neruorum corpus, motus cã exiſtit, ſed hoc
quidẽ inſtr̃um, cã autẽ mouens, virtus, q̃ per neruos diſpenſatur, hic reprehendendus venit, q̃ uir-
tutem & inſtr̃um non diſtinxerit. Si.n. diſtinxiſſet, ſtatim vtique cum opus offenderetur, non inſtr̃o
rum modo, ſed & facultatum affectus eſſe deprehendiſſet. In mortuis igitur nullos, neq; nerui, ne
que muſculi affectus experti ſunt, quos pati ipſos, & Herophilus, & Praxagoras arbitrantur, de-
ſeruit ãt eos oĩs motus protinus vna cum aĩa, cuius inſtr̃a muſculi ſunt, & nerui. Non igĩ muſculi
eſt, neque nerui mouere, ſed aĩæ. Neque.n. tibiarum opus eſt, ſonus qui ex eis perficitur, neque ci
tharæ ſonus, q̃ hac p̃ſtatur, ſed tibiæ cantus, opus quidẽ eſt tibicinis ꝑ inſtrumenta tibiarum effe-
C ctum, citharæ ſonus, muſici, inſtr̃um verò cithara. Corrumpitur autem, & tibiæ, & citharæ ſonus,
ſubinde quidem propter operum artifice?, interim propter inſtrumentorum, quibus vtuntur, of-
fenſam, ita & motus in animante arbitrarij, opifex quidẽ artifexq; facultas eſt, quæ animal guber
nat: inſtrumenta autem, nerui & muſculi. Itaque non moueri, & male moueri, aut ex inſtrumen-
torum affectu, aut facultate his inſtrumentis utente, accidet: Palpitationes igitur, conuulſiones,
& reſolutiones, inſtrumentorum læſiones ſunt, tremores autem, facultatis imbecillæ affectus.

Quid ſit Rigor, quæ illius cauſa, & quo pacto generetur. CAP. 6.

AC tremor ſanè à palpitatione manifeſto diſtinctus eſt, a rigore aũt hoc pacto diſtinguas li-
cet. Prius autem conſiderandum uenit, quid ſit rigor, etenim & hoc ex ijs, quæ admodum
ſunt cognita, eſſe putatur, nihilo tamen minus difficile diiudicatu eſt, non hac modo ratione, q̃d
cauſam inuenire, vel diſpoſitionem, quæ ex ea corpori obuenit, haud procliue ſit, ſed ante hæc
adhuc, ꝙ in ipſa notionis deſcriptione errare mihi illi uidentur. Rigorem enim ſi quidem, ita ſer-
mone abſoluto, perfrictionem dixeris, ut nonnulli pronunciarunt, error manifeſtus eſt, cum mul
ti quidem ualide perfrigerentur, non tamen etiam rigeant, immo nec ſi ualidam perfrictionem
D ſtatuas, ne hoc quidem uerum eſt. Nam qui ſtomacho, aut cardiaco deliquio torquentur, ualide
quidem frigent, non autẽ rigorem experiuntur. Iam perfrictionem cum tremore, rigorem dicere
(in quam ſñiam plerique medicorum deſcendunt) occaſionem habet deceptionis, nempe con-
cuſſionem corporis, ac uibrationem, quæ uehementibus rigoribus coniuncta eſt. Deprehenditur
autem manifeſto, ꝙ neque omnibus rigentibus acciderit, ſolis autẽ, qui uehemẽter rigent, neque
ijs, quibus accidit, affectus qui aduenit, ſit tremor, ſed quædam ueluti concuſſio, & uibratio. Tre-
mor etenim, ut demonſtrauimus, niſi partẽ mouere uoles, nõ accidet, agitatio autẽ, ſeu uibratio,
quæ ualidos rigores comitatur, tum uiolenta, & neceſſario corporibus incidit, ut conquieſcere
non liceat, etiam ſi ſtrenue admodum renitaris. Ac tremor ſanè unius partis affectus, rigor autẽ
totius corporis eſt. Vnde mihi, & Platonem mirari ſubit, qui tremorem cum rigore confundat.
Si.n. ijs, q̃ rigorẽ interpretati ſunt, tremorem cũ perfrictione, aberrarunt, qũo ipſe, idem eſſe tre-
mere, & rigere exiſtimans, uera p̃dicauerit? Nã preter ea, quæ diximus abſurda, ẽt hoc adhuc ei re
fragatur, ꝙ nonnulli tremant, nullum frigiditatis ſenſum experientes, non tñ fieri poteſt, ut qs ci-
tra ꝑfrictioniſ opinionẽ rigeat, iccirco neque illi, qui rigorẽ perfrictionis ſenſum eſſe dictitarunt,
procul ab affectus notione abijſſe uidentur, non.n. idem ſanè dixeris, perfrixiſſe, & frigus ſentire,
Quæ.n. reſoluta ſunt, torpida, difficili aut prorſus nullo ſenſu prædita, omnia perfrixerunt, item
quod

quod tremorem expertum eſt,paraplexiam,epilepſiam,ſimiliter,& flatus,& aquam inter cutem E
& inflationes,& æ[illegible]ema,totum frigidum eſt:Sed nullum ex his frigiditatem percipit,unde neque
riget:ſin autem ſentiat,protinus certe & rigebit. Propter hæc itaque Platonem dico non recte o-
pinari,idem eſſe rigorem & tremorem,cum neque unius ſit partis affectus rigere,ut tremere: ne
que ſenſus frigiditatis trementibus,ut rigentibus. Et motus in rigentibus ſanè citra mouendi par-
tes uoluntatem,omnino inuitis eſt:in trementibus,non citra mouendi arbitrium. Sed Platoni ſa
tiè aliquis forſan condonauerit,quod in tam tenuibus,& medicis rebus errorem admittat,quamq;
uis aliorum affectuum corporis propè omnium generationem exacte ſit perſecutus. Athenæum
autem Attaleum demirari par eſt:multo etenim Platone adhuc recentior, non in cauſæ rationi
bus modo Platonem ſequitur,id enim tolerari poterat, ſed etiam circa notionem ſimiliter, at-
que ille confuſus apparet. Neque.n.rigoris tremorisq; notionē diſtinxit:deſcribensque rigorem
in hunc modum ait:Pugnam concuſſionemq; hanc tremor comitatur,totus autem hic affectus »
frigidus,& cauſa efficiens idem nomen ſortita eſt,ut (inquit ille) & Plato affirmat: hic.n.ipſam »
Platonis ſententiam protulit. Habet aūt uniuerſe hunc in modum:nam humorū corporis,partes »
grandiores, cum in minorum ſedes ſubire nequeant,expellunt eos,& noſtram in corpore mini- »
mam humiditatem trudunt: aliam ab externo inæqualiter motam,neque immobilem ꝑ ꝑ æqua F
bilitatem,& impulſionem efficientes,coagulant. Quod aūt præter naturam cogitur, ſm naturā »
ipſum renititur,inq; contrarium repellit. In hac pugna,& conquaſſatione tremor rigorq; conſi- »
ſtit,omniſq; eiuſmodi affectus,cauſaq; efficiens frigida eſt,atq; eodem noīe appellatur. Quòd ſa »
nè neque tremori idem eſt rigor nec perfrictio ſimpliciter,immo neque perfrictio ualida,manife
ſto oſtenſum eſt. Quod autem paulo ſuperius dictum eſt, nempe perfrictionem eſſe ſenſibilem,
diſcutiamus num falsò prolatum ſit. Nonnulli.n.rigorem non ſenſibilem eſſe frigiditatem, ſed
doloroſam eſſe arbitrantur:ſiquidem multi ēt ex ſanis frigere admodum dicuntur,alij ſponte re-
frigerij deſiderio diutius in aqua frigida immorati,quidam ēt inuiti in frigida diutius verſantur, ri
gent autem non ſtatim,quemadmodum,nec qui lauet,deinde ſe ipſum in frigidam coniecerit,ne
que.n.hic,niſi admodum diu immoretur,riget,etſi frigiditatis qualitatem manifeſto ſentiat. Qua
propter,quantū ad frigiditatis ſenſum attinet,oēs hi ſtatim rigerent,ſi rigor frigiditas eſſet ſenſibi
lis,ſed nō rigent merito,non.o.eſt omnibus cum dolore frigiditas,ſed nonnulli ipſorum,qui æſti-
uo tempore ualidum calorē non tolerantes in frigidam ſe ſe conijciunt,adeo frigiditate oblectan
tur,vt tandiu in ea morentur,donec tangenti tibi glaciei modo refrigerati eſſe videantur. An igit
totum iam habebimus,ſi rigorem dolorificam frigiditatem definiamus?an quid adhuc deſideraſ? G
Forte.n.non quilibet rigor ita finiendus uenit. In ægrotantibus ſanè non idem uidetur rigere, cū
eo,quod eſt horrere,aut frigere,dicimus igitur ſubinde acceſſionis inſultum,huic ſanè cum rigo-
re,alteri cum horrore,alij cum frigiditate ſola oboriri,& in omnium medicorum commentarijs
idem uſus uerborum exiſtit. Ita cum quis cum nulla concuſſione corporis, & agitatione perfri-
geſcit, non hic riget,verum ſi affectus rigor appellari debeat, inæqualem, & præter voluntatem
motum ei accedere oportet, quod ſine hoc accidit, ſi ne cutem quidem inæqualiter commo- A. l. 4. f. i t. 2. c. 417. h
uet,perſrictionem nominant,ſin autem hanc quidem perturbet,quatiatque per quaſdam inſul-
tus,corpus autem totum non commoueat,horrorem nominant, ut hic cutis ſolius affectus talis
exiſtat,qualis totius corporis rigor. At in ſanis alio modo rigere dicimus, nempe in omni dolo-
rifica perfrictione, ſin autem ratione morbi obueniat rigor,non ſatis eſt hoc tantum dixiſſe, ſed
totius corporis turbationem apponere conuenit. Quod aliquid inducentes, perfrictionem cum
tremore ipſum appellarunt,manifeſto autem non ſunt interpretati, quippe tremorem nuncu-
pare neutiquam oportet,ſed agitationem quandam præter uoluntatem,aut uibrationē,aut con
cuſſionem,aut aliud id genus nomen inuenire,nam tremoris uocabulum de peculiari affectu e-
nunciatur. Qui igitur morbidum rigorem definiunt, perfrictionem, alium nullum dicere uiden- H
tur,quam eum,qui ſanis accidit,etſi totum genus,de quo medici omnino diſputant,ēt cōmemo-
rati viri definire ſtatuerint,morbidum autem vocamus,cum à nulla exteriori cauſa violenta cor
4 Aph. 58. Ex 1c. ord. 33. g — pus,ſed ex ſe talem obtinet diſpoſitionem. Ita enim,puto,Hippocrates quoq; aiebat. Cum quis »
cauſone affligitur,ſi rigor ſuperueniat,liberatur. Non igitur,aqua frigida febricitanti ſuperfuſa,ri
1 Prorr. cō. 11. t. 30. 4. 173. f — gorem excitabis, ſed cum ex ipſa corporis diſpoſitione ſuſcitatur. In eundem modum & hæc ſūt »
pronunciata. Cū rigore deſipientia,malum teſtatur,itē,obliuio,malum. Rurſus:Sexto die rigores »
difficile iudicium notant:Item. Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis per ſpinam potius, ſed &
4. Aph. 29. Ex. ord. 30. d — viris potius retro, quam antè. In omnibus rigor non qui ſanis accidit,ſed qui morbidus, explica-
5. Aph. 69. Ex. ord. 45. d. & 6. — tus eſt,qui nimirum eſt perfrictio dolorifica cum quadam inæquali totius corporis concuſſione,
agitationeque. Cum igitur quid tandem rigor ſit nouerimus,reliquum eſt,ut inſpiciamus,q̄ cau-
ſa ſit efficiens, quas potiſſimum præcedentes cauſas comitetur,& quibus ſuperueniat diſpoſitioni
bus,ac de uniuerſa ipſius generatione diſputemus. Quòd enim rigor natiui caloris affectus ſit,om
nibus ferè in confeſſo eſt. Requirit autem totus hic ſermo auditorem diligentem, & qui pluri-
mum mentis habeat. Ego etenim natiui caloris affectum,rigorem eſſe dixi, ne quis externi dictū

eſſe

A eſſe ratus,mentiri forſan me opinetur contra Eraſiſtratum,Praxagoram,Philotimum, Aſclepia-
dem,aliosque plurimos,qui calorem non inſitum,ſed aſcititium eſſe cenſent. Quomodo.n.hi na
tiui caloris affectum dixerint,qui prorſus natiuum calorem ignorarunt? Verum genuinū ſane, ut
diximus,non omnes calorem eſſe fatentur:generationem aūt ei aſcititiā molientes,varie alius a-
liam,vnum hoc omnes concedunt,eſſe aliquod ſecundum naturam in unoquoque animante ca
lidum,in conuenienti menſura æſtimatum: ac circa hoc rigorem,horrorem,oēmq; perfrictionē
fieri aiunt;Aſclepiades igitur,cum non modo calidum, ſed ne aliam quidem ullam vim inſitam
ſtatuiſſet,omnem febrim p p quaſdam corpuſculorum in meatibus obſtructiones,ſemper conſti
tui dictitat:in magnitudine autem meatuum differentiam ipſius ponens molitur ita oſtendere,q
buſdam ſanè neceſſario coniunctum eſſe rigorem,quibuſdam non. Ac ego niſi longiorem,quam
par eſt,ſermonem fore ſperarem: & præcipue iniquum cenſerem de Aſclepiade quidem ſolo a-
gere aliorum verò dicta omittere:aut rurſus omnium mentionem facere aggrediens,in longam
ac infinitam ſermonis prolixitatem incidere me timerem:deinceps vtique de omnibus opinioni-
bus contemplatus,unde unaquæq; probabilem occaſionē haberet,quid potiſſimum eis impone-
ret,& ubi aberrarent,cum oſtendiſſem,ita ad noſtrā deſcēderem opinionem. Verum hoc in aliud
B tempus differatur:neque.n. Athenæum laudo,qui de Aſclepiade, Heraclide Pontico, Stratone
Phyſico,aliquid dicat,nullius aūt aliorum meminerit:etſi non modo horū opiniones de rigore,
ſed alias multo plures nihilo minus celebres,& probabiles,explicare potuiſſet. Nos igitur initio
hoc ſumpto,q omnibus in confeſſo eſt,nempe rigorem affectum eſſe caloris in uno quoq; aian-
A. l. 4. F. 1. t. 1 a. 1. 416. g te natiui,uideamus qūo oriatur. Præcedet aūt diſputatio ex Hippocratis principijs. Non aūt cor-
puſcula,& meatus ſtatuemus corporis noſtri elementa:neque calorem,motus,aut attritus,aut al-
terius cuiuſdam cauſæ ſobolem pronunciamus:ſed corpus quidem totum conſpirabile, & conflu
xiles cenſemus:calorem aūt non acquiſitum,neque animalis generatione poſteriorem,verum ip
ſum primum,primogenitum,& inſitum: Ac natura ſanè,& anima,nihil aliud, quàm hic exiſtit.
Quare ſi ſubſtantiam per ſe mobilem, & ſemper mobilem ipſum intelligas,haud errabis. Singula
autem hæc ſeorſum indagemus,etſi de ipſis alibi diſcere liceat:in præſentia autem ſermonis con-
tinuitas examinanda eſt. Nā calor inſitus ceu ſemper mobilis,neque intro ſolum, neq; extra fer-
tur:ſed alterū ipſius motum alter ſemper excipit. Celeriter.n.ſi intus calor maneret, in immobili
tatē ceſſaret:ſi foras efferretur,& hic motus diſſiparet ipſum,atque hac ratione perderet: modice
aūt extinctus,& modice accenſus,vt Heraclitus aiebat,ſemper mobilis ita perſeuerat. Intenditur
C igitur qoū ad intima inclinat,alimenti appetens:ab intimis elatus,& vndequaq; diſperſus, extin-
guitur. Verum ad ſuperiora exterioraq; lationem,& ut ita dicam,a ſuo principio explicationē,q
natura calidus ſit,experitur:Intro aūt fertur & deorſum,hoc eſt ad propriū principium viam init,
qm̄ frigidi aliquatenus particeps eſt: quippe ex calido,& frigido temperatus. Prima ſanè calidi ra-
tione,ſua ſponte mouetur:atque hoc potiſſimum ad actiones indiget: Magnum tamen ipſi vſum
& frigidum exhibet. Solet.n. calidum in ſublime attolli, ac cum eo alimentum adducere: Si autē
frigidum non obſtaret,etiam longiſſime procederet. Fit autem frigidum hmōi caloris motui im-
pedimento,ne diſperſus aboleatur:quippe periculum eſt,ne ipſe præ leuitate,& impetu ſurſum à
poribus,diſcedat:ſed frigidū retinet,impeditq; & vehementiam nimij huius motus tollit. Redea-
mus igitur ad ſuperius inſtitutum,oſtendentes qualis nam natiui caloris affectus ſit rigor. Quòd
etenim vbi in naturalibus temperamenti terminis manet animal,ſanitate fruitur,uerbis non indi
get:hoc eſt,cùm,vt Hippocrates aiebat,calidum & frigidum mutuo inter ſe temperamento me-
diocriter habent: Sin aūt alterum altero ſit fortius,animal ægrotare neceſſe eſt ea morbi ſpecie,
quæ cauſæ ſuperantis naturæ reſpondeat: Inflammationes igitur,eryſipelatas,herpetes,carbūcu-
li,affectus teſtantes feruorem,æſtumq; igneum,ac omnes febriles paſſiones,cum iis calidi euice
D rit: Contra conuulſiones,tetani,palpitationes,ſtupores,reſolutiones,epilepſiæ, & paraplegię,fri
gidi ſuperantis affectus. Ex huiuſmodi vitijs vnum eſt,& rigor.hic,non ſimpliciter perfrictio exi-
ſtens,ſed cum ſenſu:vnde adijciendum ei eſt,ſubita ac uniuerſim facta. Præterea uehementem p-
frictionem & uiolentam eſſe oportet,ut ex manifeſta diſtinctione ſtera colligas,rigorem inſiti ca
" loris perfrictionem eſſe ſubitam & violentam. Rurſus enim,ut Plato dixit,quod ſenſim & paula-
" tim ſit,inſenſibile: quod autem ſenſile,neceſſe eſt hoc vehemēter moueri & tremere ſubito. Qua
re perfrictio quidem inſenſilis,longiori temporis ſpatio & paulatim accidit:cita autem & emer-
gens admodum,cum ſenſu prorſus contingit:neque enim huiuſmodi affectus latere poterit. Iam
talis affectus cum frigiditatis ſenſu non omnis dolorem adfert,ſed interim etiam uoluptatem,ex
" Platonis nimirum teſtimonio,cuius verba ita habent: Affectus præter naturā, & uiolentus,ſubi-
" to accidens,dolorificus eſt in nobis:q autem ad naturam redit ſubito,ſuaue eſt. Quare ſubito,vtri
que & ſuaui & dolorifico commune eſt,neceſſário,ne affectus lateat,coniunctum. In hoc autem,
quod non latenter in naturalem ſtatum reducit, ſuaue eſt: quod autem extra naturalem ſtatum
eduxit,dolorificum. Vnde vnum & idem numero frigidum,partim oblectat,partim dolorem in
fert:ſi quidem corpori præter modum calfacto admoueatur,omnino oblectat: nā immoderato

calote laborans ob deficientes frigidi ingreſſu mitigatum, oblectatur quidẽ cum mitigatur: Suã E
(In libro de Locis in homine.) autem naturam obtinens,ſi ſubito refrigetes , dolore afficies:nam ob temperamenti immodera
tionem laborabit.Siquidem,ut ait Hippocrates,Is,quibus natura mutatur corrumpiturq́; dolo-
res accidunt.Non ſolum igitur ſubitam & vehementem frigiditatem eſſe oportet, vt rigor obo-
riatur,ſed adijciendũ huic adhuc eſt uiolentiam paſſionis,hoc eſt præter naturam ſtatum:ut rigor
ſit ſubita perfrictio in ſtatum præter naturam perducens.Atque hoc mihi obſeruandũ in hoc ſer
mone videtur,præſertim ſi de affectus generatione vera quis pronunciaturus eſt , ubi dixerit , in
rigore ſubitam violentamq́; natiui caloris perfrictionem fieri.Refrigeratur itaque ẽt cum diſſipa
tur,robore,quod continet ipſum, deſtituente;item alimenti,à quo accendebatur, penuria : Sed
neuter horum affectuum rigorem efficit:aut omnes,qui moriuntur,rigerent . Qua propter cor-
rumpi calidum,ut ita dicam,omnibus morientibus commune eſt,non tamen rigentibus. Nõ.n.
abſoluto ſermone calidum refrigerari oportere aſſero,ſed & ſubito & violenter, hoc eſt robuſtũ
ipſum perſeuerans,neq; ſubſtantia neq; tenore læſum,ab exteriorũ cauſarum aliqua moleſtari.
Conſiderato mihi flammam extrinſecus,interim materiæ,vnde accendebatur, defectu interire ,
interim in Sole ſplendido contabeſcere ac emori,rurſus ab aqua multa extingui,aut lignorũ ſup
eam cumulatim iniectorum copia ſuffocari,quatuor hæc accidentia,quatuor de cauſis , non eo- F
dem omnia modo,flammam afficiunt.Eius.n.quæ in Sole contabeſcit,robur diſſipatur,aeris nos
ambientis violentia diſcuſſum,nam radiorum Solis robur igne fortius eſt,& durabilius. Cum ve
ro materiæ defectu non amplius accenditur,ſubſtantia deperdita,interit;quod.n. accenſum eſt,
ſemper in motu ad exteriora diſcutitur,diſſipaturq́;, intro aũt inclinans alimenti accipiendi gra-
tia,deinde eo deſtituta,imbecilliter adeo ſecunda vice porrigitur . Materiæ autem copia grauata
& reſpiratione deſtituta,ſtrangulantur.De noxa aũt quæ ab aqua prouenit,manifeſtius eſt , quã
vt uerbis indigeat,pugna.n.valida flammæ eſt aduerſus oẽm & ſynceram, & multam humiditatẽ
vt ſi & oleum ipſi cumulatum exhibeas,neceſſum ſit,ſtrepitum & concuſſionem quandam obo-
riri,igne propemodum voce violentiam fatente.Talem ſanè affectum in caliditate inſita , rigorẽ
intelligito,neque enim,cum materiæ inopia calidum laborans nec alimentum ſentiens contabe-
ſcit,nec cum à copia ipſius grauatum,nec cum imbecille labaſcit, rigorem fieri deprehendes ; ſed
cum validus exiſtit adeo,ut expandi poſſit,deinde prohibetur.Propter hoc ipſum ẽt agitari corpꝰ
accidit,duplex hic quoq; & compoſito motu oborto,vt in trementibus,ſed diuerſa ratione. Illic
etenim facultatis corpus mouentis imbellitate,mixtus motus ortus eſt,prout robur membrũ eri-
gens remiſerit,parte ſemper deorſum ſublahente,nunc aũt naturali caloris motu vi impedito, ri G
gor occurrit.Cupit etenim,tanquam nec ſubſtantia nec robore oblæſus,tum expandi, tũ in oẽs
corporis partes diſtribui,prohibitus autem,& vi in altum repulſus,ad proprium principium reſu-
git,eum ãt ibidem manere nequeat (nam ſubſtantiæ ſemper mobili,loco conſiſtere,mors eſt) ſe
ſe colligens & veluti in vnũ congregans, æquabiliter ſanè non intro libero motu protenditur ,
ſed vehementi latione vtens,& veluti à carcere exiliens,non nunq̃ inſurgit motu aduerſus ea , q̃
tranſitũ ipſius occupant,illa ſanè propellere,vias autem puras reddere contendens.At cum in ea
impingit,à latione ſanè impetuoſa cohibetur,totum autem corpus cum incidit,perturbat. Nã ꝑ-
ter alia ẽt uaporoſus nunc redditur,dum illiditur in ea, q̃ obſiſtunt,intro rurſus reſilit,ceu ictu reꝑ
cuſſus,ac iterũ ad principium reuertitur,inde rurſus erumpens,incidit violentius,iterumq́; reſilit,
ẽt in hoc illapſu,idque frequenter per ſucceſſionem fit, q̃ diu noxia perſeuerant. Hac itaque rõne
affectus dolorificus,tanq̃ corpore ictibus laborante,& motus inæqualiter inuadit, & in utroque
motu aĩal riget.Nam cum in naturali ſtatu erat,connatus noſter calor æqualibus & liberis tranſi
tuũ vijs utebatur, tempore & menſura motus in ſe inclinans,deinde ſe explicans,cum autẽ riget,
motus ipſi neq; inclinationes,neque explicationes,exiſtunt.Iuſtius autẽ dixeris ipſum intro q̇dẽ
proficiſcentem (vtar autem non meis,ſed veterum virorum vocabulis) reſilire,impelli, reprimi, H
& confugere,foras autem tendentem,erumpere,excuti,elabi,& exilire.Etenim & hæ uetuſtio-
rum hominum dictiones,omnes probè prolatæ ſunt,& affectum accidentẽ, q̃ licet maxime,ma-
nifeſto interpretantes. Agitari dico autem omnia in corpore,& concuti,turbarique,ac omnis in
rigore motus inæqualis,inordinatus,citra voluntatẽ eueniens,ob inæqualem,ualidum,& uiolen
tum illapſum inuaſionemq́; & repulſum caloris inſiti,uaporoſi redditi,perficitur.Iccirco corpus
poſt rigores,amplius recaleſcit, q̃ cum in naturali ſtatu calidum erat.Iam effunduntur etiã ſudo-
res.Cum enim per multos inſultus noxia libere propulerit,& abſolutè reſpirauerit,tribus de cau
ſis corpus incaleſcere neceſſe eſt,primum, ꝙ frequenter calor à perſpiratu exteriori repreſſus , in
alto colligitur,deinde, ꝙ nũc totus foras uehemẽter expãſus eſt,poſtremo, ꝙ caliditas iſultu,ictu,
uiolentoq; motu accendi ſoleat. Ac lignum,aut lapidẽ atterens confricansque non nunq̃ ignem
accendens,at inſitus ſpiritus,cum natura ſit calidus,ſi vehementer moueatur , non multo magis
accendetur? Sed hoc in naturalibus motibus euidenter uidere licet,nam currentes,luctãtes,cõtri-
cantesque ac alio quodã modo ſe mouẽtes,nihilo minus incaleſcunt,quàm ſi quis in Sole æſtiuo,
& apud ignẽ incaluerit.Subinde accidit etiam in huiuſmodi ex alto reditu, calorẽ ceu feruidum ,

aliquid

A aliquid humorum confertim effundere, quē ſanè Sudorē appellamus. Quo circa poſt rigorē, re-
ſrigeratum non recalfieri iterū, malum eſt: nam calor inter pugnandum victus eſt. Vincitur autē,
nunc cauſę offendentis robore, nūc cū ipſe eſt imbecillior. Sic itaq; & illud dictum eſt: "Ex rigore
« perſrigerato non recaleſcens, malum. Rurſus, diſpoſitiones utraſque, ob quas rigores fiunt exitia
« les docens, inquit: "Poſt oculorum peruerſionem in febri laborioſa rigor ſuperueniens mor- 1. Prorrhet. c6. 2. t. 12. 4. 171. g
« tem fatetur. Hic ſanè rigor validæ cauſæ ſoboles eſt: alius autem propter virtutis imbecillita-
« tem, lethalis: "Si rigor inciderit febri non intermittente, ægro iam imbecilli, exitialis. Verum de Ibidem. 2. 57. 176. g
his alibi vberius dicitur. 4. Apho. 46. Ext. ord. 32. g

Frigiditatem ſolam rigoris cauſam non eſſe. CAP. 7.

IN præſentia vero cōſiderādum venit, num merito omnes fere rigorē frigidæ cauſæ attribuant.
Quòd enim frigidus affectus ſit, cuiuis conſtat: an autē & cauſa ipſius efficiens talis exiſtat, inſpe-
ctione mihi dignum videtur. Tertianæ igitur exquiſitæ, ſi quid aliud, certe rigor nota eſt: nā acceſ
ſiones vnà cum vehementibus rigoribus inuadunt, etſi febrim hanc nemo, vel inſanus ex frigido
conſtitui humore dixerit: cauſos enim eſt genere, tanto altero cauſo continuo inferior, quanto
calor febris, & flammeus & perurens deficit. Sitis autem indelebilis, & refrigerij deſiderium, bilis
B meræ vomitus, & ꝙ poſt hunc æger melius habet, quomodo non ſunt omnia manifeſte ob calo-
rem redundātē? Quomodo igitur rigent in tertianis? quomodo in cauſis, hoc eſt ardentibus febri-
bus continuis, ſi non intermittentes, ſed perpetuo vrentes affligunt rigor ſuperuenerit, & febrim
« per criſim ſoluit? Ei enim, qui cauſo affligiť, ait Hippocrates, ſi rigor ſuperuenerit, morbus ſolui-
« tur. Immo acre & calidū medicamentum vlceri admotū, primùm ſanè dolorem infert, mox hor
rorem, deinde rigorē excitat. Ac multos nouimus tum riguiſſe, tū febricitaſſe, ob vlcera ab acri-
bus medicamentis irritata. Iā & inflammationem, cū in abſceſſum mutatur, rigorem, horrorēq;
comitari neceſſe eſt. Multarum vero & aliarum diſpoſitionum mentionem facerem, in quibus ri
gor ob acrem potius, quam frigidum humorē clare conſtituitur, niſi ſermonis prolixitatem vita
rem. Ne igitur frigido ſoli coacti rigorem tribuamus, quoniam & horrendum aliquid auditu, &
ſpectatu, non nunquam & rigorem & horrorem facit. Hoc ſanè & Plato, non tantùm Hippocra-
tes, edocuit. Cùm igitur de morbis, qui ob flauam bilē fiunt, diſſereret, rigoris etiā meminit: unde
tum aliorū multorū gratia, mirari ſubit medicos poſt illum longè natos, tum in ſermonibus de ri
gore maxime. Quomodo enim non graue eſt, ſi Plato non medicus nouit ēt ex bili nonnūquam
fieri rigorem, cauſamq; inuenire ſtuduit: hi autem tātum ab huius cognitione omnino abſunt, ſvt
C ne ex bile quidē & acri quodam humore, excitari rigorem ſciant? Sed difficile eſt, ut cauſam inue
nias, quo modo ob acrem calidumq; humorem frigidus affectus cōſtituať, forſan autem inueniri
difficile nō eſt, ſi quidem & Plato inuenit. Multo igiť ſatius erat, ſi re uera inueniri difficile eſt, non
euertere conari rem euidenter apparentem, ſed cauſæ ignorantiam fateri, tolle autē id quod ap-
paret, ſimile eſt, ac ſi fatearis ne uidere quidem nos, eò ꝙ ignoremus quomodo uideamus. Quòd
igitur nihilominus ob acrem & calidum humorem, quam frigidum, & congelantem, rigor exci-
tatur, longe veriſſimum eſt: deinde inſpiciendū eſt, num frigidum aut acre ſimpliciter abundare
oporteat, vt rigorem poſſit excitare, poſtea autem illud multis incertum diffiniemus: neque enim
ſimpliciter frigido humore redundanti, neq; ſimpliciter acri, rigor oritur. De frigido ſanè ſuperius
manifeſto oſtendi, cum in memoriam reuocarem omne quod œdema, torporem, paralyſin, &
aquam ſubter Cutem repreſentas. De calido autem & acri, nunc tibi indicabo. Nam malis hu-
moribus præditi (κακόχυμοι dicuntur) arquati, & febricitantes acute, cauſoq; occupati omnes rige
rent. Neque igitur ſimpliciter aut frigidum humorē, aut acrem ad rigoris generationem abunda
re conuenit, ſed peculiarem utrique ipſorum modum eſſe oportet. Erit autem modus (ueque.n.
totum ſermone perſequi veri ſtudioſis detractandum eſt) aut copiæ menſura, aut humoris quali-
tas, aut locus aliquis corporis, in quo hunc colligi oportet: erit autem & in eo, quo loco manet,
D aut mouetur, & in motus modo, haud parua dñia. Ad has igitur ipſas Plato quoque reſpiciens di
cebat: Cum fibræ in ſanguine hāc ſanè uim habeant, bilis, vetus ſanguis facta, natura, ac rurſus ex
carnibus in hunc liquata, calida & humida paulatim primùm incidens, ꝑ fibrarum facultatem
« congelatur, congelaſcens autem & vi reſtincta, hyemem tremoremq; intus parit: copioſior aūt
« influens, caliditate q̄ ab ea venerat, fibras exuperans, ꝑterq; modum exæſtuans, conſeruat. In his
« Plato omnia conatus eſt ꝑſequi, quæ in omnibus affectus generibus ſcire conuenit. Nam ſpeciē
humoris dixit, bilem ipſum nominans. Indicauit & qualitatē, calidam & humidā appellans, unde
etiā huiuſmodi bilis exoriť, nam ex carne liqueſcente ipſam fieri protulit. Iam & locum in quem
fluit, adiecit, ex eo, ꝙ indicat bilem influentem à fibris in ſanguine cōtentis, cōcreſcere. Huic ora-
tioni etiam affectus generatio adiuncta eſt, vbi hyemē tremoremq; fieri pronunciauit, hyemem
ſanè nominans, frigiditatis in rigoribus ſenſum, tremorem autem inæqualē concuſſionem & agi
tationem: In qua nō hunc modo, ſed etiā medicorum pleroſq; hallucinatos dicimus. Nos enim
ſuperius motum in tremore obortum, ab eo qui in rigore accidit, diſtinximus. Cum igitur ait, co
pioſior influens fibras euicerit, corpus excalfacit, ad ſuā ipſius uim fibras trāſmutās uice verſa, ut

ipſa

ipſa prius ab illis mutabatur. De veritate igitur eorum, quæ Plato dixit, conſiderare propoſitum E
nunc nõ eſt, cum in alijs commentarijs ſimus tractaturi, ſententiamq; laturi de ijs, quæ in Timęo
memoriæ mandauit. Quòd autem nihil omiſit eorum, quæ dici conueniebat ab illis, qui de rigore
pronunciant, id iam ex verbis ipſius apparet. Etenim humorem dixit à quo rigor naſcitur, & lo-
cum in quẽ fluit, motusq; ſpeciem: præterea modũ quo refrigeratur, & rurſus incaleſcit corpus.
Itaque de Platonis opinione in expoſitione eorũ, quæ ipſe in Timæo medicè prodidit, examina-
bimus. Nunc autẽ noſtram proferimus ſententiam, accommodantes ea, quæ ex Hippocratis opi
nione paulo antè cõprehenſa ſunt. Etenim calidorum medicaminum applicationibus non nun-
quã ſolus horror, ſæpe & rigor ſuperuenit: quẽadmodum in ardentibus, quas cauſos appellant, &
tertianis febribus, cum flaua bilis non in vaſorum cõceptaculis, ſed per carnes mouetur, uel quòd
copioſior hic humor in ipſis creatus ſit, vel quod per ipſas à natura expurgetur. Hac enim ipſa ra-
tione ſola, ardẽtes febres à tertianis differunt: etenim ardẽtes, in uaſis bilem habẽt, tertianis extra
vaſa, per ſenſilia corpora fertur, nam dum per ipſa rapitur, acrimonia offendens, dolorem exci-
tat. Contingit igitur inter ea duo quædam fieri, inclinare nẽpe in corporis altum, ſanguinẽ, atq;
ideo exteriora eius refrigerari, particulas autẽ ipſas corporis, in quibus bilis conſiſtit, unamquan-
que ipſam à ſe ad uicinã excretrice alienorum facultate propellere, vſque dum ex omnibus aba- F
cta, per ſudores, aut vomitus, aut etiam per aluum fuerit excreta. Hoc autem & cruditate laborã
tibus, aut uitioſo humore plenis, aut in Solem æſtiuum, aut balneum deſcendentibus, aut exerci-
tatis accidit: horrore itaque non nulli ipſorum ſtatim corripiuntur, & rigent. Conuenit autem
non modo cauſam quandam in nobis eſſe mordacem, ſed etiam uehementer agitatã, ſi factura eſt
rigorem, ac commune hoc utrique cauſarũ generi accidit, & quæ frigidæ, & quæ calidæ facultati-
bus exiſtunt, nempe ut corpus dolorifice moueãt. Ideoq; in quartanis febribus & tertianis rigor
ſimul inuadit, etſi ab humoribus contrarijs facultate cõſti tuantur, frigidus etenim melãcholicus
humor, calidus autẽ flauæ bilis. Non abſolute autẽ abundare ipſos dixi oportere, qui aut rigorem
aut horrorem ſunt facturi, ſed etiam motu vehementiori per corpora ſenſibilia ferri. Quo autem
tempore ſanguis, & cum eo etiam nimirũ caliditas in altum corporis, & viſcera refugit, cutis par
ticulæ, crurum manuumq; extrema, frigida & exanguia redduntur, eo quod plurimum à viſceri-
bus abſunt. Si igitur in alto calorem inſitum extingui contigerit, vel ſuffocatũ inde, quod foras
non tranſpiret, uel a frigidis cauſis euictũ, animal emoritur: Sin autem in altũ quidem refugiat,
cauſis autem lædentibus collectus reſiſtat, in hoc ueluti inſtrumentum efficitur facultatis alieno-
rum expultricis, quæ in omni corporis particula conſiſtit. Ipſa enim iam per ſe noxia expellere G
nata, multo id magis efficit caloris ex alto emergentis ſubſidio, qui ſimul ea, robore iationis, in
quodcunque procliuius ei fuerit, eijcit. Subinde igitur noxia per cutem excurrit, ſubinde per vo-
mitus & ventrem inferiorem. Ceterum non modo ex flaua aut nigra bile rigor, ſed etiam ob fri-
gidam admodum pituitam fieri ſolet, vocat autem hunc humorem Praxagoras ὑαλώδη hoc eſt A.l.4.f.1.t.
vitreum. Verum talis rigor, neque uehemens eſt, etſi diebus non nunquam pluſculis deinceps p- 2.c.6.418.a
ſeueret, conquieſcentibus autem nobis, & nullo modo agitatis ipſe quoque ceſſat, motos vero ſta
tim comitatur pro motus menſura, ob ualidiores & robuſtos motus, vehementior, ob imbecilles
lenior. Vidi hoc ſymptoma mulieribus magis quàm uiris accidere, ac ijs mulieribus, quæ in ocio
maximo degebant, & balneis poſt cibos utebantur. Noui & adoloſcenti cuidam ex noſtris con-
tubernalibus in Alexandria accidere, cùm primum ad ipſum appulimus initio autumni. Ingeſ-
ſerat autem hic pluribus deinceps diebus palmularum glandes multas, teneras, & recentes, &
poſt balnea, & ante hæc: erant autem plures ipſarum non exacte maturæ. Accidit itaque ei, ut
primum poſt exercitium, & balneum à uehementi inciperet horrore, propter quem & opina-
tus ſe febricitaturum decubuit, & veſtimentis contectus, conquieuit. Cùm autem tota nocte tran
ſacta febri careret, ſurrexit mane ad conſueta munia reuertens. Horrorem interea ſentiens, iterũ H
decubuit, quieuitque uſque ad balnei horam. Ac cùm ob balneum rurſus ſurrexiſſet, horror ue-
hementior inuaſit, eratque accidens rigor quoque iam exiguus. Tunc igitur omni modo febrici-
taturum ſe arbitratus, multo ad huc magis in quiete ſe continuit. Cùm autem toto die nocteque
inſequenti experiundo deprehenderet ſe ob mediocres motus horrere, ſi quando largius moue-
retur, rigere, conſilio noſtro de ijs, quę fieri expediebat, uſus eſt. Ego itaque memorans huiuſmo-
di quiddam mulieri in Aſia noſtra accidiſſe, familiarem & metu liberaui, & adhortatus ſum, ut ci-
bis, potionibus, & medicamentis uteretur, quæ & calefacerent & craſſitiem humorum diſſeca-
rent. Ille igitur hoc pacto conualuit. Poſt illa ſimiliter affectis per initia quidem dedi medicamen
tum ex triplici pipere, quod dia trion piperεων appellant deinde noſtrum diacalaminthes, poſtea
ex liquore Cyrenaico, & caſtorio compoſitum, quod etiam quaternarij circuitionibus eſt uti-
liſſimum, præſertim ubi a rigore uehementi algeſcunt. Ne mireris autem, ſi apud ueteres me-
dicos ſcriptum inuenias, febrim comitari neceſſario rigores, qui ſine frigore obueniunt exter-
no, ex ipſa corporis diſpoſitione prodeuntes, nihil enim tale ueteribus, nec balneis tot
poſt cibum, nec uita ocioſa utentibus, accidit. Hoc autem tempore ambo hæc frequenti
in uſu

A in vſu habita, etiam rigorem hunc, qui ꝙ excalfieri nequeat ἀνεκθέρμαντος appellatur, excitant, nouum quoddam, & peregrinum ſymptoma propter victus nouitatis rationem, omnibuſq; ita affectis, vel tenſionis, vel grauitatis ſenſus, in dextro hypochōdrio oritur, vbi iecur ſitū eſt, venis nimirum ipſius, craſſitie humorū infractis obſtructiſque. Quemadmodum aūt grauitatis, & tenſionis in viſcere ſenſum affecti habent, ita & rigorem percipiunt, ab eo, qui quartanis & tertianis accidit diuerſum. Nam in quartanis talē ipſis rigorem fieri affirmant, qualem cum per frigus validum iter faciunt: in tertianis item, & cauſis, id eſt, vrentibus febribus, tāquam ab aciculis acutis, & tenuibus in carnibus lancinentur punganturque ſubinde ſentiunt. Ego itaq; & ipſe quartanarum rigoris impetitus ſum: Alterum autem expertus, vt qui in iuuētute quater tertiana febre laborauerim, cauſo autem ſemel: quare de dicta rigoris qualitate in huiuſmodi affectibus, teſtimoniū ferre poſſum. Qui autem quartanarum rigorem experti ſunt, ad oſſa uſq; pertingere dictitant, vbi ſit vehemens, ſimilis rigoribus, qui ex ambiente nos aere admodum frigido naſcūtur. Verum hoc quoque tertianis, cauſiſque febribus adijcere poſſumus, quod quartanis non ineſt. Etenim plurimi ſitiunt, & calorem per imas partes in ipſo rigoris tempore ſentiunt: quorum: neutrum in quartana febre rigentibus accidit.

B *Quid Conuulſio, & a quibus cauſis excitetur.* CAP. 8.

QVoniam verò, & de rigore abunde dictū eſt, reliquum fuerit etiam de Conuulſione adhuc verba facere. Erit autem neque lōgus, neque obſcurus ſermo, ſi quis eorum, quæ hactenus recenſui memor fuerit. Incipiam autem etiam nunc à repetitione eorum, quæ in libris De muſculorum motu oſtendi. Cum enim omnes arbitrarij motus, muſculis obeantur, quando ad ſua ipſorum capita retracti vnamquanque particulam, cui inſeruntur, ſimul attraxerint: ſi affectus aliquis in tenſionem ipſos ducens, acciderit: hūc motus ſequitur, ſimilis quidem naturali, ſed citra voluntatem, ac uocatur affectus, ſpaſmus, id eſt conuulſio. Quod autem muſculus, & tenditur, & cōuellitur ad ſuum principium, ſicut, & quod illa corporis particula, cui inſeritur, cum ipſo ſimul attrahitur, commune, & ſanis, & conuulſis exiſtit: quòd autem inuito hoc accidat, præter naturam affectis ineſt, non ſanis. Si igitur à quot cauſis neruoſa corpora tendantur inuenerimus, finem ſanè, & hic iam ſermo nobis accipiet. Atqui nihil eſt eorum ferè, quæ extra corpus ſunt chordis neruoſius, quas quotidie, & in lyris, & in citharis ab artificibus intendi quidem uidemus, ubi inſtrumētis vſuri ſunt: remitti autem, cùm ceſſantes ea reponunt. Porrò rumpuntur in immoderatioribus aeris tempetamentis, in humidis ſanè, & auſtrinis cōmadefactę: in ſiccis autem & aquilonijs, ſic-

A.l.3.f.2.r. 1.c.5.215.

C ceſcentes. Propter hoc igitur remittunt ipſas cum ſeponunt, præſertim ubi ambiens fuerit qualis dictus eſt: rumpuntur enim utroq; modo tenſæ. Conſiderato mihi, & neruos, & tendines in aīalium corporibus, uel diſtentos à ſuperflua humiditate, vel ſicceſcentes à cauſis ſiccantibus, in tantam perduci tenſionem, in qua ſanis motus fiebat arbitrarius. Conſiderato item fieri poſſe, ut particula quædam corporis, quæ aut inflammatione, aut alia quadam cauſa ualide ſit affecta, neruos continuos ſecum attrahat conuellatque. Etenim cùm has omnes diſpoſitiones mente conceperis, ob quas conuulſio oriatur, inuenies: Siquidem inflammationes neruoſarum partium, ac præſertim cum in neruorum principio, aut etiam prope ipſum generantur, neruos continuos attrahentes tendunt, quemadmodum artifices extrinſecus chordas. Si autem neruoſa corpora ab humorum copia madefacta tendantur, ſimilis interea affectus oritur atque chordis, quæ propter ambientis humiditatem uehementius intenduntur. Contra in malignis febribus ardentibus, & ualida phrenitide fieri apparet: at enim lora, quæ prope ignem ſicceſcentia contrahuntur tenduntur que, eodem modo ſpaſmi fiunt ex nimia morborum ſiccitate, quæ neruoſum genus admodum arefacit. In ardentibus igitur febribus, id ex ſola ſiccitate euenit: phrenitides autem, & ex principij neruorum inflammatione ſymptoma comitatur. Noſtri porrò iam hunc affectum partim

D emproſthotonon eſſe, & dici, partim opiſthotonon, partim tetanon, omnes habere pro confeſſo: Cum ſanè prorſum corporis particulæ tenduntur, emproſthotonon: cùm in poſteriora, opiſthotonon: æquali autem robore ad utraſque partes uergente, tetànon. Ac ex ſiccitate conuulſiones nunquam ſanaueris: quippè ita affecti protinus emoriuntur, ne cogitandi quidem remedij tempus permittentes: quæ autem ex copia, aut inflammatione fiunt conuulſiones, his me deberis, copiam ſanè euacuans: inflammationem uerò proprijs ipſius remedijs perſanans, quæ in medicatoriæ methodi libris didiciſti.

GALENI DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS LIBRI TRES

Iano Cornario medico interprete.

Ab Auguſtino Gadaldino accuratius emendati.

ARGVMENTVM LIBRI.

Docet cauſas omnes ſimplicium, & iunctarum difficultatum reſpirationis: ac primo libro certis vtitur principijs, vt huiuſcemodi cauſæ, & ex ipſis prænotiones iudicentur.

Qua via, ac ratione læſionis in reſpiratione differentia inuenienda. CAP. I.

QVòd reſpirandi difficultas reſpirationis quædam læſio eſt, velut ſentiendi difficultas ipſius ſenſus, & mouendi difficultas ipſius motus, ipſum ſane nomē {tum Græcis diſpnœa, tum Latinis reſpirandi difficultas,} ſufficienter demonſtrat. Quot verò ſint læſionis differentiæ, & ob quas cauſas fiāt, & quo modo ſingulas dignoſcere oporteat, nō ex appellatione diſcere contingit G ſed natura ipſa reſpirationis id ipſum indicabit. Ob id ſanè etiam cognitio eius, quod ſecundum naturam habet, à veteribus medicis omnibus inueſtigata eſt, cùm ob alia multa tum nihilominus indicationis eorum, quæ præter naturam ſunt, gratia. Quādoquidem. n. unū eſt, quod ſecundum naturam habet, atque id uelut regula & menſura, & ſibi ipſi ſimile exiſtit: uarium autem, & diſſimile, & multiplici errore inuolutum eſt, quod præter naturam habet, adeo, vt propemodum ſequatur, multitudine eſſe infinitum, arte verò incōprehenſibile: uiſum eſt impoſſibile eſſe eius immenſitatem certis terminis cōprehendere, citra cognitionē eius, qđ ſecundum naturam habet. Cùm enim unum ſit hoc, & animali cōmodum, palàm eſt ēt eſſe moderatum. Si uerò hoc moderatū eſt, immoderatum utique fuerit id, quod præter naturam habet. Si uerò immoderatū, duplex quidem omnino genere eſt: aut. n. deeſt quid ab eo, quod ſecūdum naturā habet, aut excedit, Tot aūt in ſeipſo particulares differentias habebit, quot poſſibile eſt ipſam rē ſuſcipere circa moderati exceſſus, & defectus. Suſcipit autem ſimplex duplices, compoſitum verò ex plutibus duplo plures numero, quàm, ea, quæ ipſum componunt. Si igitur vnum quiddam, & ſimplex eſt reſpiratio, duplices quidem habebit immodeſtias, duplices et genere reſpirandi difficultates: Si uerò non unum, differentias habebit duplo plures numero, quam ea, quæ ipſum componunt. Itaque ſi hæc manifeſta, ſimulque compendiaria eſt doctrina, merito longa cenſetur, quæ præter hanc aliquid tradit. H

De primis & ſimplicibus difficultatis reſpirandi differentijs. CAP. 2.

AT verò cùm duæ quidem ſint primæ & principaliſſimæ totius reſpirationis partes, inſpiratio videlicet, & expiratio: duæ uerò aliæ per accidens, nimirum, quæ interueniunt ceſſationes, in quatuor ſanè his, uniuerſa conſideratio de reſpirandi difficultate conſiſtit. Quare oportebit omnino vnam ex prædictis, aut plures, aut ſimul omnes aberrare, & corrumpi ab ea, q̄ ſecūdum naturam eſt ſpecie, ſi difficultas reſpirandi dēt generari. Verùm manifeſtioris doctrinæ gratia, non malum fuerit ſimplicem appellare reſpirandi difficultatem, quæ unam totius reſpirationis partem ſingulatim occupat, compoſitam uerò, quæ in pluribus conſiſtit. Atqui cùm poſterius ſit ſemper compoſitum ſimplicibus, iuxta rationem utique fuerit, de ijs, quæ natura priora ſunt, prius ſermonem facere. Quare à ſimplicibus, reſpirationis difficultatibus initium ſumemus, atque, ubi has ſufficienter explicauerimus, poſtea uiciſſim permutantes tum motus tum ceſſationes, & mutuo & per ſe, ita etiam compoſitas inueniemus. Quæ igitur ſunt naturales differentiæ

A l.4.f.10.c 1.c.7.258.e

tiæ

A tiæ ſpiritus extra,& intra meantis? & quæ item utriuſq; ceſſationis? hæ.n.erant oēs reſpirationis
partes.Quandoquidem duo ex his,quas diximus partibus motus ſunt,ſpiritus uidelicet extra, &
intra means,duæ uero hos diſtinguunt ceſſationes:generatio ãt motibus quidem compoſita, ceſ
ſationibus uero ſimplex eſt:conſpicuum planè eſt illorum immodeſtias plures, ceſſationum ue-
ro binas generari.Hæ nanq; ſimplices exiſtentes,iuxta tpis quantitatem ſolum differentias hñt:
motus uero non ſolum iuxta hanc,ſed & iuxta quantitatem ſpatii localis per quod feruntur, diſ-
ferunt.Itaque duplices quidem erunt immodeſtiæ ipſorum, quemadmodū ēt ceſſationū, utrę́q;
iuxta temporis quantitctem deductæ,iuxta quas aut ueloces,aut tardi appellabuntur.Duæ uero
adhuc aliæ iuxta quantitatem diſtentionis organorum reſpirationis differentem,ſm quas aut ma
gnos aut paruos appellant.Siquidem.n.inſeparabilia ſunt ab omni circa locum motu,tum tp̄s in
quo id,quod mouetur,mouetur,tum ſpatium per quod mouetur:ob tp̄s quidē,uelociter aut tar-
de motum fieri dicimus:ob ſpatium vero,multum,& modicè:Verum diſtentionem organorum,
reſpirationis,non modicam,& multam,ſed paruam,& magnā appellare in uſu habemus, ueluti
ēt contractionem:eadem.n.ratio utriuſq; motus exiſtit.Quemadmodum ãt motui propria ſunt
uelocitas,& tarditas,ita & quantitati ceſſationū,racitas & denſitas.Denſas nanq; uites, & oleas
B aut quodcunq; tandem hmōi plantari dicimus,cum breuiſſimum ſpatium ipſorum diſtantiæ in-
dicare uolumus:Sic & raras,cum multus locus in medio plantatorum corporum fuerit relictus.
Et vt in ſumma dicam oīa ex pluribus diſtinctis compoſita,hæc nomina vſurpant. Qn̄ igitur, &
ipſa reſpiratio eſt contrariis motibus per ceſſationes diſtinctis compoſita eſt, denſam ipſam red-
det breuitas ceſſationū,raram vero longitudo. Hæ quidem igitur vniuerſæ ſunt ſimplices reſpirā
di difficultatis differentię:atque hęc ſane ipſarum nomina,tū priſcis alijs medicis,tum Hippocrati
in vſum recepta:Si verò quiſpiam aliter appellare uelit,quēadmodum iā quidā ex recentioribus
medicis ſolent,noſtra nihil intereſt.Verū ſciat hic,ꝙ neq; Hippocrati familiaribus, neq; etiā aliis
veteribus,immo nec alijs Græcis aut Latinis,vſurpatis nominibus utatur: & ſi hos negligit, aut
contemnit,neq; propriè neq; perſpicue interpretatur.Si nanq; unū nomē ambobus tribuit,mo-
tui videlicet & ceſſationi,ſiue velócitatē ſolā ſiue denſitatem,& ruſum in contrarijs ſiue tardita-
tem ſolam,ſiue raritatem:& reliquis in totū non utitur,obſcuritatē palam hic affectat.Multo.n.lu
cidius eſſe opinor,vtriq; rei ſeorſim vnū nomē,ipſiſq; propriū indere,eoq; perpetvo vti, cū ſciat
ꝙ cōia noīa,q̄ alterū non magis q̄ alterū ſignificant. auditorem confundunt,& perturbant, ut nō
cognoſcat quid ſit tandē ꝙ dr̄,priuſq̄ æquiuocatio diſtinguatur.Si uero vnum ēt utriq; rei q̄s im-
C ponant nomen,non verò quo nos diſtinximus modo:ſed vice verſa,uelocitatem quidem & tardi
tatē tribuat ceſſationibus,raritatē vero,& denſitatem motibus:haud ſcio quid ſibi velit per impro
priorū & inconſuetorum noīum vſum,quem pro proprijs & conſuetis inducit. Quòd.n.oēs qui
nunc viuunt hoīes,atque ēt antiqui,tarditatē & velocitatē de nulla alia re prædicant,præterq̄ de
ijs,quæ mouent̄,nemo ignorat.Quā ſapienter itaq; ſe perpetraſſe factum iactabit, q noīum vſū
adeo trāſpoſuit,ut ceſſationes,motuū noībus appellet:& q̄ ſapienter factū, ſi ceſſationū nomina
actionibus imponat?Quemadmodum.n.& vites & oleas denſas,ubi modica intereſt diſtantia, di-
cimus,raras nominantes,ſi amplius interſit:ſic animalium actiones,quæ per modicū tp̄s fiunt,dē
ſas,quæ per multum,raras appellamus.Quòd ſi quis,vt dixi,non ita,ſed aliter nominare uelit,ne-
que Hippòcratem,neq; alios ueteres,neque omnino Græcos (aut Latinos) ſequi dignatus, im-
mo nec manifeſtæ interpretationis curioſus,illi permittendū eſt,ut Cadmeam uictoriam uincat.

Quibus nominibus appellanda ſint primæ reſpirandi differentia. *CAP. 3.*

CVm alijs vero,qui nòminum in tantū curā habent,quantum eorū ad docendū commodum
& qui omne ſtudium eo dirigunt, ut in rebus inueniāt veritatem: iā ſermonē conſeremus
de ijs,quę à principio ſcribere inſtituimus.Cum reſpiratio genere quidē motus ſit, ſed ex duabus
D partibus inter ſe contrarijs cōpoſita,quarum alteram inſpirationem,alteram expirationē nomi-
namus:habeatque etiā duas alias per accidens partes non ſimiles,q̄ quietes & ceſſationes appellā
tur:offenſæ vtique & læſiones fient circa motus,in uelocitatem & tarditatem, magnitudinemq;
& paruitatem:circa ceſſationes verò,in raritatē & denſitatem.Et præter has non reperias ſimpli
cem aliam difficultatis reſpirandi differentiam:methodus.n.diuiſionis non aliter demonſtrat,

Methodus inueniendarum cauſarum difficultatis reſpirationis. *CAP. 4.*

REliquum autem fuerit cauſas earum perſcrutari,atq; his inuentis conſequenter ad compoſi
tas tranſire.Quæ igitur eſt cauſa velocis & tardæ reſpirationis & vniuſcuiuſq; reliquarum.
Mihi quidem etiam hic methodo ad earum inquiſitionem vtendum videtur, & non ſimpliciter
enunciandum.Quæ eſt igitur methodus?Cum vnumquodq; ab eiſdem peius aut melius reddat̄,
per quæ omnino fieri ſolet,ſi ſciuerimus à quibus cauſis reſpiratio fit, ſciemus nimirum & reſpi-
randi difficultatis cauſas.Quæ igitur ſunt reſpirationis cauſæ? Habes quidem ipſas alibi cum de-
monſtratione conſcriptas: nunc vero capitum tantum mentionem facere ſuffecerit. Facultas q-
dem animalis mouet thoracem,cum hoc ſimul pulmo mouetur,ad huius vero motus, ubi diſten-
ditur,ſequitur inſpiratio:vbi contrahitur,expiratio.Demonſtratum etiam ibidem eſt,maximam

& principaliſſimam reſpirationis vtilitatē eſſe inſitæ caliditatis conſeruationem, iā vero, & aīalis E ſpiritus nutritionem. His itaq; ſic habentibus, ſi quidem facultas, & utilitas, & vnumquodque organum recte ac proſpere habuerint iuxta naturæ legē aīal reſpirat: ſi vero quid ex eis uitiatū fuerit, iuxta illud ēt reſpirationē uitiari neceſſe eſt. At verò quēadmodum in pulſuum tractatione duplicem fecimus doctrinā, aut ſecundum unumquemq; ipſorum inquirētes cauſas, aut ſecūdū unamquanq; ipſarū alterationes: ita & hic in utranq; partē exercitari oportet, ut propoſita cauſa ſtatim ſequētē reſpirationis difficultatē dicere poſſimus, & viciſſim nominata reſpirationis difficultate, facile eius cauſam efficientem in memoriam reuocare queamus. Incipiēdum itaq; nobis & hic iuxta eundem modū a ſimplicibus reſpirationis difficultatibus, quemadmodum illic a pulſibus, & quærendum quæ cauſæ uelocem inſpirationē operētur. Velocem quidē pulſum demonſtrauimus ex urgente quidē utilitate, ac integra facultate, & promptis organis fieri. Videor autē mihi, & hic eaſdem cauſas rectè ferre poſſe, ſi utiq; non male in libro de utilitate pulſuum demōſtrauimus, eandem vtilitatē a reſpiratione quidem ei, qui circa cor eſt calori, a pulſibus uerò ei q; per totum animal diſperſus eſt, cōtingere. In eo āt rurſus ſermone, qui de pulſuum cauſis tractat, ſufficienter dictum eſt de Archigenis aduerſus Magnū contradictione, q non a facultatis robore uelox pulſus fiat, ſed magis ab imbecillitate & ſanè non conuenit bis de iiſdem dicere, cum unus, F & idem demonſtrationis modus eſſet futurus. Et ſi quidē ita circa reſpirationis difficultatē, velut circa pulſus, iuniores medici curioſi fuiſſent, & non penitus ipſam neglexiſſent, accomodatius, vtiq; hic uelocis motus ratio inueſtigari poſſet: utpote cū manifeſtior res ipſa ſit, & ob id prius doceri debeat. Verùm haud ſcio quō de ipſa quidē reſpiratione plurimum inquiſierint, & neq; vtilitatē, cuius gratia fit, neq; facultatē, a qua fit, intractam reliquerunt, & de organis ēt ipſis curioſe pſcrutati, quot, qualia, & quō moueātur, inueſtigauerint: At vero de reſpirationis difficultate ſermonē tanquā non magis neceſſarium, aut non magis uarium, aut non multo difficiliorem inuentu, oīno ſegniter prætererunt, aliqui ne minimum quidem penitus de ipſa dicentes, aliqui uero ualde breuiter attingentes. Quanquam Hipocrates in libris de morbis populariter vagantibus ad œſtri cuiuſdā ſimilitudinem, difficilium ſpirationum differētias ſcripſerit, a quo punctos, & ſtimulatos ipſor aliqñ a profundo ſomno excitari oportebat, & quęrere, quis in vnaquaque ipſarū ſit affectus locus, & quis affectionis modus, & quæ cauſa: & an hæc ab Hippocrate penitus prętermiſſa ſint, aut aliqua quidem ab ipſo relata, aliqua uero, non, & in quibus id factum ſit libris: aut quō, cum perfecte, & manifeſte, aut defectuoſe, aut quaſi ſeminatorie. Verùm nihil horū ullus unquam inquiſiuit, & neque hi, qui ſe Hippocraticos appellant, eiusq; librorum commentarios enarratorios conſcribunt, tractationem de reſpirationis difficultate perfecte, ac pro rei dignitate explicauerunt. Verū nos quæ in ſingulis ipſius libris relata ſunt, in unū coaceruabimus oīa, & demonſtrabimus, q etiam in hac parte longe reliquos oēs hic uir antecellat: non tamen iam hoc faciendū eſt. Neq; .n. ſolā Hippocratis ſententiam exponere propoſitum eſt, ſed ēt proprias dogmatū demonſtrationis, apponere, atque ueritatis, quæ in eis eſt certitudinem iis, qui in hæc inciderint exhibere: ſiquidem hoc melius eſt, & non præoccupare tempus exiſtimationis, ac famæ uenerādi ſenis. Et in hic primus liber ea, quę uera ſunt cum demonſtratione docebit: qui deinde ſequitur ſecundus, ea, quæ Hippocrates de reſpirationis difficultate cognouit, exponet.

De cauſis reſpirationis uelocis. CAP. 5.

Rurſus igitur repetamus quod dicere reliquimus, nimirū q quæſtio de uelocitate motus, in pulſuum tractatione nobis in totum abſoluta eſt, propterea quod circa illam plurimi iuniorum medicorū multum operæ impenderint, circa eam uero, quā nunc in manibus habemus, oēs negligētes fuerint, quanq̄ manifeſtior longe ſit, & non minus q̄ illa utilis exiſtat. Verum cauſam ēt ipſe referam in ſermonis progreſſu, nunc quod conſequens eſt abſoluamus: Quod videlicet H oīs uelox motus pp urgentē ſit utilitatem, & amplius facultatem ei ſubſeruire potentem, hoc eſt integram, & robuſtam, & nullo ex organis relectante quorum demonſtrationes in libris de pulſibus a nobis relatas dicebamus. Dictū eſt ēt in illis, poſſibile eſſe quandoque utilitate † multū urgente, etiamſi facultas moderate debilior ſit, motum fieri uelocem: ſi uero amplius debilitetur, non amplius poſſibile eſſe moueri uelociter, ſed tunc denſam magis pro ueloci fieri actionem: Omnis enim denſitatis actionum unam exiſtere cauſam, prioris, ſ. actionis defectum coguntur .n. illa urgente, nō amplius ceſſare diutius. Omnia āt hæc in illis libris de pulſibus ſūt demonſtrata. Cōis autē eſt pulſuum ratio ad reſpirationem, primum quidem quod de omni motu in vniuerſum eſt dictū. deinde uero parū abeſt, quin omnis reſpiratio ad pulſuū proportionē proprietatem habeat. Cōpoſita .n. eſt ex contrarijs motibus per ceſſationes diſtinctis, atque eiuſdem vtilitatis gratia fit. Et ex partibus eius inſpiratio quidē conſimilis exiſtēs pulſuū dilatationi, inſitā caliditatem refrigerat: expiratio uero uelut cōtractio pulſuū, fumoſū ex uſtura (ſanguinis) excernit. Quin, & ad nutritionem animalis ſpiritus ambas actiones conferre, & in ceſſationibus, eam, quæ poſt dilatationem ſit: quæ uero contractionem ſequitur, longiorem: ambobus communia, exiſtunt. Itaque quomodo uelocitas motibus reſpiratorijs contingat, dictum eſt.

A.l.3. c. 10 & 1.c.15. 239.E.

† ἱκανῶς. Sufficienter.

De

De cauſis magna, & parua reſpirationis. CAP. 6.

A.l. 1. f. 10. t. 1. c. 8. 258 h

CAeterum de magnitudine deinceps agam. Oportet igitur, & in hac vtilitatẽ ad opus prouocare: eiq; facultatem integrã ac robuſtam ſubſeruire, & promptitudinem adeſſe ipſis inſtrumentis. Eundem. n. cauſarum concurſum magnitudo reſpirationis requirit, quem ſanè, & velocitas: Atqui contraria eorum tarditas, & paruitas, non oĩno opus habent contrarijs omnibus ſimul, ſed vnum ex ipſis adeſſe penitus oportet, plura non eſt neceſſe. Siue. n. vtilitas, valde exoluta ſit ſoluitur ſimul & velocitas motus, & magnitudo dilatationis, ẽt ſi robore maxime valeat facultas ipſa: ocioſam. n. habebit hanc, quouſq; animal eius actione non indigebit: ſiue magna, quidem ſit vtilitas, exoluatur autem aliquo modo facultatis robur: ſiue adſint quidem hæc, offenſa autem aliqua acciderit inſtrumentis, qualem in libris De pulſibus indicauimus: Quodcunque tandem ex his fuerit, impeditur, & velocitas, & magnitudo reſpirationis.

De proportione cauſarum pulſus, & reſpirationis in ijs, qui fruuntur ſanitate. CAP. 7.

A. Ibidem.

ATque in his ſanè pulſus reſpirationibus omnino ſimiles exiſtũt. Quare etiam ſi cauſas primum in manus ſumentes, alterationes reſpirationis, quæ ad ipſas conſequuntur, perſcrutabimur, conſimiles reperiemus. Vel ſit caliditate aucta, reliquis reſpirationis cauſis immotis manẽ-
3 tib. qualis ſit reſpirationis difficilis ſpecies quæremus, reperiemus, uelut ẽt in primo de cauſis pulſuum eſt monſtratum, ꝙ parum quidem ea aucta, maior manifeſte, non tamen velocior: plurimũ verò aucta, & maxima, & velox, & iam ẽt denſa inſpiratio reddetur: Eodem modo ẽt ſi caliditas ſecundũ naturam & imminuta, alijs cauſis immotis manentibus, ꝙ paruam ita, & tardam ac rarã neceſſe eſt fieri inſpirationem, ſed paulo tñ quã ſecundũ naturã minorem, multo vero tardiorem, plurimum ãt rariorẽ. Robuſta. n. exiſtente facultate, non eſt poſſibile multo minorem fieri dilatationem: Sed vtilitas multum ſit exoluta, plurimam ceſſationẽ, fieri veriſimile eſt, non tñ propterea omnino tardè moueri, ſi facultas modo ſit robuſta. Quæ porrò ex aucto calore, eædem, ex animali ſpiritu ad nutritionem urgente, ſpecies erũt reſpirationis difficultatis, † eius videlicet quæ circa inſpirationem conſiſtit. † Quemadmodum ſanè immoderatio fuliginoſæ horum uſturę, eaſdem reſpirandi difficultates circa expirationem operabiĩ, quæ circa inſpirationem ſunt relatę. Veloces. n. erunt, & magnæ, & denſæ, ubi multa eiuſmodi, ſuperfluitas fuerit congregata: tardæ: ãt, & paruæ, & raræ, circa contrarias affectiones. Nunq̄d igitur ita quidẽ eſſe rõ ipſa poſcit, repugnat ãt quippiam eorum quæ euidenter apparẽt? Ego quidẽ omnia hæc conſentientia circa ætates, &
C regiones, & omnino oẽs ambientis nos aeris conſtitutiones reperio. Conſentiunt autem minus quæ circa omnia exercitationum genera, & circa morbos cotingunt. Vbi. n. caliditas abundat, veloces, & magnas, & dẽſas videre eſt fieri inſpirationes: Vbi rurſus frigiditas, contrarias, tardasq; & paruas & raras. At vero quibus animalis ſpiritus euacuatur, & ob id cita renutritione opus habẽt, hi nõ ſolũ valde, & ſed & cito, & dẽſe inſpirãt. Quibus verò nihil euacuatur, hi contrariã illis habẽt inſpirationis ſpeciem. Si uero ambo concurrant, & caloris augumentũ, & ſpiritus conſumptio, hi omnium maximã & velociſſimã, & denſiſſimã inſpirationẽ hñt, & maximæ ſi ambo vehemẽter fuerint aucta: Velut etiam ubi ambo fortiter fuerint imminuta, minutæ & rariſſimæ fiunt inſpirationes. At vero, & expirationũ ſpẽs, ſiquidẽ multæ fumoſæ ſuperfluitates ſit in cõgregatæ, & maxima & velociſſima, & denſiſſima erit: Si verò pauciſſimæ penitus fuerint ſuperfluitates, minima & tardiſſima. & rariſſima. Ex ætatibus porrò oẽs quæ in augmento ſunt, magnam, & uelocem, & denſam inſpirationem facere uidemus: Quæ vero decreſcunt, contra raram, & paruam, & tardã: Propterea ꝙ illis caliditas amplior, his minor exiſtit: & illis quidem animalis ſpiritus ſubſtantiam cum corpore coaugeri neceſſe eſt, his uerò contabeſcere. Ob utraſq; igitur cauſas, inſpirationis ſpeciebus, iuuenes a ſenſibus multum euariant. Et ꝑ ꝑ alias duas cauſas, in expirationibus ſimiliter euariant. Quoniam enim in ætatibus creſcentibus, tum ob inſiti caloris robur, tum ob ipſum
D augmentum, plurima copia humorum conſumitur: in decreſcentibus uero, quantum ad ipſam vitam ſolũ neceſſe eſt, utpote quæ neq; augeſcunt amplius, & iã ſunt perfrigeratæ: iuxta rationẽ ſanè illis velox, & magna, & denſa: his uice uerſa per omnia contraria expiratio apparet. Hanc uerò eandem ſpeciem etiam pulſus ſecundum ætatem differentia habere reperiuntur, quemadmodum, hoc in tertio de cauſis ipſorum oſtendimus. Quemadmodum uero ſecundum ætates, ita & iuxta tempora, & regiones, & oẽs ambientes nos aeris conſtitutiones, tum pulſus cum reſpirationibus, tum reſpirationes cum pulſibus proportionem habent: In calidis quidem, ad magnitudinem, & velocitatem, & dẽſitatem permutatæ: circa frigidas uero, in contrarium. Et relatum de his omnibus eſt ẽt illic: quemadmodum, & de exercitijs. In currendo nanq; & luctãdo, & quomodocunque alias uiriliter exercendo ualde, & uelociter, & denſe reſpiramus: quieſcentes uero, paruum, & tarde, & rare: propterea quod in concitatis motibus, caliditas quidem augetur, conſumitur ãt ſpiritus animalis: vbi uero quieſcimus, & immoti manemus, caliditas marceſcit, ſpiritus autem aut nullo modo, aut omnino modice conſumitur. At vero, & ex lauacris, calida quidem uelocem, & magnam, & denſam faciunt reſpirationem: frigida uero, contrariam. In ſomnis, porrò etiam ualde animũ ad hoc, qđ contingit, aduertere oportet. Nam & iuxta magnitudinem, &

A.l. 3. f. 10. t. 1. c. 30. 260. f.

A. ibid. c. 32 g

A. c. 33. g

Marginal notes: † ἐλλειπῶς τῶν περὶ τὴν εἴσπνοιν συνισταμένων. earum videlicet quæ circa inſpirationem conſiſtunt. † ἀνάλογα καὶ ἀνάπαλιν ſicut & immoderatio.

uelocitatem motus expiratio inſpirationem excellit, quando ciborum, & humorum omnium E
confectiones, & concoctiones maxime fiunt: plurimum igitur veriſimile eſt in ipſis coarceruati
fumoſum recrementum.

De proportione cauſarum pulſus, & reſpirationis in ijs qui ægrotant. CAP. 8.

ET in morbis, deniq; (nam & de his iã tandem dicendũ) in febribus quidem omnibus, & ma
xime vbi circa aliquod reſpirationis organũ, aut circa cor, aliqua, eaq; multa caloris copia
fit coaceruata, omnis reſpiratio magna, & uelox, & dẽſa reddita apparet: In quib. uero ꝑfrigera
tus eſt calor, cõtraria: adeo ut & quibuſdã penitus perijſſe putata ſit: Atq; hæc eſt illa, quã Heracli-
des Ponticus ἄπνουν .i. ſpiritu priuatã ſcripſit. Quẽadmodũ.n. in alijs omnib. ſic & hic proportio
nem reſpiratio, & pulſus habere videntur. Neutrũ nanque ipſorum in totum perire poſſibile eſt,
donec, ſuperfuerit animal: attamen perijſſe putare propter paruitatem, nihil mirum eſt. Neque
enim his ſolum, ſed & alijs omnibus extremè paruis commune eſt, quod ſenſum effugiant.

In quibus differant pulſus, & reſpirationes. CAP. 9.

CAeterum poſtquã de ijs, quæ reſpirationibus, & pulſibus, æqualiter adſunt, ſufficienter di-
ctum eſt, quæremus iam, & quantum in ipſis ſit, quod nõ ſimiliter habeat: proprietatem.n.
quæ eſt, a facultatum diuerſitate in ſingulis actionibus, veriſimile eſt & multipliciter differentes F
ipſarũ ſpecies facere. Hanc igitur conſiderare oportet, ac quærere, & inuenire methodo. Videor
autem mihi uidere ſtatim ab ipſa rerum ſubſtantia, maximam quandam differentiam inter oĩa
animalia opera, & uitalia eſſe. In illis enim uoluntas poteſtatem habet generationis, & poteſt ali
quando, etiam ſi utilitas prouocet, & facultas ſit, integra, & ſingula reſpirationis inſtrumenta ad
actionem accõmoda, tamen prohibere, & impedire ipſa a motu. Vbi vero ita potenter cohibere
poteſt, certè longè facillimum ei fuerit, tarde aut cito mouere, & amplius aut minus attollere, & ꝑ
longius aut breuius tẽpus. In uitalibus uero operibus nõ ita hẽt, ſed cum vtilitas prouocat, & facul
tas integra eſt, & organa apta exiſtunt ad motum, neque tardam neque paruam poſſibile eſt fie-
ri actionem. Itaque in pulſibus circa inflammatas partes euidentiſſime apparet, ob motum
arteriarum in ipſis dolorem accedere uehementem, propterea quod non in nobis ſit motum
facere magnitudine minorẽ, aut velocitate tardiorem. At qui ſi in noſtra poteſtate eſſet minorem
aut tardiorẽ ipſum reddere, nihil magis ex re facere poſſemus, mitigaturi utiq; ex hoc dolorem.
Omne namq; inflammatum integram quietem deſiderat: ſi enim moueantur, & inuicem terãn-
tur ipſius partes, premuntur, & fluxione infeſtantur, & omnifariã dolore affligũtur. Quod ſi quã-
doq; ob urgentem utilitatem, ad motum cogãtur, minorem planè, & tardiorem motum facilius G
ferunt, quam maiorem, & velociorem. Ita & crus, ubi pars aliqua in ipſo fuerit inflammata, maxi
me quidem quietem expetit: ſi uero urgente aliqua utilitate ipſum mouere cogamur, minus, &
tardius ambulamus. Verum hoc impoſſibile eſt in arterijs facere: non.n. in noſtra poteſtate eſt ip
ſarum motus, ut uel eum, qui ſit ſedere, uel ueİociorẽ, tardiorẽ, uel maiorem, minorem facere po-
ſſimus: ſed neceſſe eſt eum, qui adeſt boni conſulere, ſiue velox, ſiue magnus, ſiue utcunque ſit uio
lẽtus. Ideo ubi in inflammatis partibus arteriæ mouentur, dolore affligimur quidem, ſed neque
obtuſiorem, neq; minorem, neq; tardiorẽ motum facere poſſumus, cum tñ per actiones uolun-
tarias, aut in totum quietem cruri dare, aut ualde paruum, & tardum motum illi permittere quea
mus. Cæterum qñ paruum, & magnum totum dicimus, quod non propriè, ſed a ſpacijs, per quæ
id, quod mouetur fertur, appellamus, oĩbus manifeſtũ eſſe puto. At qui cum thorax unum quod-
dam aĩalis membrum, organum ſit reſpirationis, uelut arteria pulſuum, & crus ambulationis: ſi
quidem ſanè reſpiratio inter opera uitalia cenſeatur, conſimilem habebit arterijs motus propor-
tionẽ: ſi uero inter aĩalia, ad crurum ſimilitudinem mouebitur. At uerò inter animalia cenſetur,
quemadmodum alibi eſt demonſtratum: Manifeſtum igitur quod ad crurum ſimilitudinem mo-
uebitur. Si igitur thorax inflammatus ſit, & ad motum cogatur, tardius, & multo minus quã opor H
tet dilatabitur: verùm ſi hoc fecerit defectuoſe reſpirabit. Si uero iterũ atq; iterum idem hoc faciet,
defectus qui circa ſingulas reſpirationes contingit, in unam quandam memorabilem ac minimè
contemnendam ſummam congregatus, eo deducet animal, ut uicinum fuerit ſuffocationi. Verũ
vt id ne fiat, denſiores actiones facit, non amplius tantum ceſſans, quantum ſolebat, cum ſecun-
dũ naturã habebat: ſimile faciens ijs, qui ob id, ꝙ ſufficientem cibum ſemel ingerere nõ poſſunt, aſ
ſidue modice aluntur: tñ in hoc neceſſarium eſt totam reſpirationem fieri paruam, & tardam, &
denſam, & multo utiq; quã par ſit minorem, quam tardiorem. Etenim dolor nõ ita grauiter ue-
xat thoracem ob motus uelocitatẽ, ſicut, ob dilatationis magnitudinẽ. Velocitas.n. quamuis cir-
ca ipſam actionem ſit doloroſa, tñ quia breui tempore oẽm motum efficit, minus thoracẽ offen-
dit: cõpẽdio nanq. eo quo feſtinat peruenit, feſtinat aũt ad quietem, eamq. quã celerrimè aſſequi
cupit, tanquã quæ ſola dolorem ex inflammatione ipſi lenire poſſit. At vero dilatationis magni
tudo penitus moleſta eſt, tum ꝓp violentiam motus, tum ꝙ cõprimit, & diſtendit inflammata,
& omnibus modis thoracem dolore affligit. Ob id igitur plus de magnitudine, quam de ueloci-
tate reſpiratio adimit. Et cum ſanè hic ſolus affectus fuerit, nempe dolor, quidam thoracis par-
tium,

A tium,non uero urgeat utilitas,manente uidelicet calore cordis intra terminos a natura conſtitu
tos,tunc motus thoracis maniſeſte tardior redditur.Si uerò ardor quidam in ipſo corde obona-
tur,uelocitas quidem non exoluitur ob eas,quas antea diximus,cauſas,auſertur autem etiam hic
multum de magnitudine,uerum pro ipſa denſitas generatur ob urgentem utilitatem.

Quæ differentia pulſus,& reſpirationis ex inſtrumentorum affectibus oriatur. *CAP. 10.*

QVare ēt ex iam dictis perſpicuum eſt,ꝙ dolor ipſe per ſe circa aliqđ reſpirationis organum
cōſiſtens,paruum & tardū,& denſum'ſpiritū efficit. Cum ardore uero partiū quidem ad-
huc ſimiliter,ſed denſiorem eo,q̃ ob ſolum fit dolorem,& iam etiam aliquando ueloCiorē. Quæ
uerò ob ſolum ardorem contingit reſpirandi difficultas,eam àntea oſtenſum eſt magnū,& velo-
cem,& denſum ſpiritum efficere:ut perſpicua ſit & facile diſcerni poſſit utraque ſimplex , & quæ
ex ambabus compoſita eſt.Quæ.n.ob ſolam fit caloris copiam,quamuis denſum reddat ſpūm,ſi
militer,ut ea,quæ ob ſolum fit dolorem,tamē magnitudine,& uelocitate palam diſtinguit. Quæ
verò ex ambobus cauſis concurrentibus generatur,ab ea,quę ab ardore fit,ſola paruitate differt:
ab ea verò,q̃ ob dolorem,ſola uelocitate.At vero reſpirationis difficultas ob perfrigerationem
naturalis caloris,euidentibus notis ab oībus his diſtinguitur,paruum.n.hęc (vt monſtratum eſt)
B &tardum,& rarum ſpiritum efficit:nulli verò aliarum ſimul accidit tarditas,& raritas. Ceterum
quantū in defectibus, & exceſſibus caliditatis,ipſa reſpirationis ſpēs conſonantia, & rhythmo,q
ſm naturā hēt,excedit,tantū ēt & idē cū pulſibus cōiter,& eodē mō habet,quæ uero in doloroſis
organorū affectibus contingunt,non amplius eodē mō habet,verum quatenus euariant mani-
feſte monſtratum opinor.Reliquæ tamen organorum affectiones,q̃ citra dolorē,per obturatio-
nes,aut durities,aut cōpreſſiones,aut oīno coarctationes quaſdam fiunt,conſimiles alterationes
in utriſq; actionibus,animalibus & vitalibus efficiūt. Paruus.n.in ipſis & uelox,& denſus fit ſpūs:
& paruus quidem ꝑ ꝑea,ꝙ ob anguſtiam ſuſcipientium organorum paucior, q̃ oportet attrahit:
denſus verò,ꝙ vtilitatis votū nō expletur,& ob eandem cām ēt uelox.Oſtenſum eſt āt in cōmen
tarijs de pulſibus,ꝙ qñ magnitudo diſtentionis ſufficienter explet votum utilitatis, nihil indiget
velocitate:qñ vero deficit aliquantulū,tunc iā ēt ad uelocitatem permutatio fit, ſiquidē integra,
& robuſta ſit facultas:ſi verò neq; hęc ſufficiens fuerit,tunc & in denſitatem.Ob has itaq; cās par-
uus, & velox,& denſus redditur ſpūs circa pulſus,& reſpirationes in prædictis affectionibus,atq;
amplius ēt inæqualis,q̃ vel ꝑcipua ipſarum eſt nota.Verum hæc,& ſimul cōſideratio cāæ, in pul-
ſuū tractatione relata ſunt,& ibidem dictum eſt,ꝙ iuxta ipſas partes in quibus obturatio hæret,
C & quæ cum his cōicant,inæqualitas maxime fit maniſeſta,& paruitas pulſuum, aut ſemper , aut
vt plurimum cohæret: iuxta alias uerò magis magnitudo.Si verò propinquus principio fuerit af
fectus,cōis in hunc modum fit omnibus arterijs.Atque hæc quidem illic relata ſunt,& mōſtrata.

Qualis fiat reſpiratio coarctatis,aut dolentibus inſtrumentis. *CAP. 11.*

POrrò,quæ reſpiratorijs inſtrumentis propria ſunt,nūc cōmemorabimus,vt nihil deſit ad ſer-
monis perfectionem.Qñ igitur,aut ꝑꝑ tubercula cruda in ipſis conſiſtentia,aut ob tenaces
& craſſos humores,quia uias ſpūs occuparunt,aut ob durum aliquem tumorem in ipſis connutri-
tum,aut ob quodcunq; tandem ipſis vicinum corpus,quocunq; modo in tumorē immoderatio-
rem eleuatum,paucior q̃ oportet ſpūs,ꝑꝑ locorum anguſtiam inſpiratur,neceſſario accedit ipſi
velocitas,& denſitas ob prædictas cās.Species aūt in genere plures huius reſpirandi difficultatis
conſtituuntur,alias alijs partibus in reſpiratorijs organis coarctans.Tumores etenim præter na-
turam circa ventrē,& hepar,ſplenem item,& colon,& his cōiunctas partes conſiſtentes,ob ſepti
tranſuerſi coarctationem,paruum & velocem,& denſum faciunt ſpūm.Iuxta eundem modū &
aqua inter cutem laborantibus,& vterum geſtantibus,& ijs,qui ſe ſupra modum cibo expleue-
runt,& qui prominentem ventrem habent,hmōi fit reſpirationis ſpēs.In reſpirandi aūt difficulta
D te,quæ erecta fit ceruice,& græcis orthopnoea appellatur,uiſcoſis,& craſſis humorib', circa aſpe
ras in pulmone arterias congregatis.Similiter āt,& ſi aliquid circa ipſum induretur, aut tubercu-
lum naſcatur premens,& coarctans ipſum aſperarū arteriarum genus,(hæ.n.ſuſcipiunt aerem,q
A.l.4.f.1.t.1 a.1.416.g inſpiratur , paruus,& denſus,& velox erit ſpiritus. Iuxta eundem āt modum ēt,ſi in thorace tale
conſtiterit tuberculum , ꝑꝑꝙ ſanè ſępe tum in poſteriorem,tum in anteriorem partem luxanē
ea,quæ circa ſpinam ſunt,immo & in obliquum torquentur,paruus,& denſus,& uelox generabi
tur ſpiritus,occupante nimirum tumore præter naturam pulmonis regione,in quā dilatatus ex-
tendebatur.Sæpe vero,& ipſum totum thoracē anguſtiorē hmōi affectiones reddiderunt , ſi aut
ſtatim dū in vtero adhuc ſunt foetus accidant,aut ēt poſtea obueniāt.Nulla eſt āt differētia, quod
ad id,ꝙ coarctatum eſt attinet,ꝙ pulmo non poſſit ſufficientē aerem trahere ſiue thorax totus an
guſtus reddatur,in quacunq; tandem affectione,ſiue intermedia regio amittatur , ab aliquibus
præter naturā corpuſculis in ipſa conſiſtentibus occupata,ſiue ēt ipſe pulmo induratus ſit, aut ob
turatus,aut intumuerit,velut in pulmonicis,& peripneumonicis appellatis uitijs cōtingit. Vna.n.
omnibus coniuncta eſt cā,ob quam parua inſpiratio redditur,coarctatio uidelicet aſperarum ar-
teriarum:propterea vero ꝙ parua ipſa eſt,ob id etiam(vt ſępe dictum eſt)denſitas, & velocitas ac-

cedit. Verum cum iuxta ipſum pulmonem affectus ipſe incumbit, quamuis thorax ſe primum di- E
ſtendere poſſit, tamē paruū inſpirāt, ita ēt ubi intermediæ ipſorū organorū regiones fuerint occupatæ. Cum vero thorax aut fœtibus, aut aliter, paruus & anguſtus redditur, manifeſtum eſt ꝙ & diſtentionem ad ſui ipſius proportionem paruam efficiens, pulmoni cauſa eſt velocis inſpirationis. Sic vero ēt cum ſeptum tranſuerſum ab aliquo comprimitur iuxta infernā thoracis extremitatem, velut in vitijs dolorem non inferentibus contingit. Huius nāque rei maximè memorē eſſe oportet, ꝙ aliqñ ſolius thoracis affectus, aliqñ ſolius pulmonis, quandoq; vero intermedij amborū regionis, ad paruitatem, & ob id ēt velocitatem, ac denſitatē reſpirationis mutationē facit, ſi ſane facultas fuerit robuſta, nam & huius meminiſſe oportet ſæpe iā ēt antea relati. Minime igitur adhuc pleuriticorum, aut abſceſſus aliquos, aut omnino doloroſos tumores habentiū iuxta thoracem, mentionem faciemus in hoc ſermone: At vero de uitijs dolorem non inferentibus, q̄ comprimendo pulmonē, & coarctando aſperas in ipſo arterias, minorē faciunt inſpirationē, omnis prædictus finietur ſermo. Atque illa quidē ad affectiones thoracis antea conſcriptas referemus, in quibus dicebamus thoracē, propterea ꝙ minus diſtenderetur ob dolorē, ſpiritū facere paruū. Eorum vero, qui ſuppurati appellantur, affectionem, q̄uis ſæpenumero eius generatio ex pleuritide contingit, his iā proxime relatis annumerabimus, q̄ videlicet citra dolorē iuxta pulmonē coarctationē faciēdo, paruā reddunt reſpirationē. Pus. n. ꝙ in ipſo iuxta hmōi affectiones continetur, cā fit eius, q̄ circa diſtentionē fit paruitatis. Itaque tanq̄, neque ipſe ſm naturam diſtendatur, minime æqualē facit ſpiritus attractionem. Quō igitur hæc reſpiratoriū organorū vitia citra dolorem conſiſtentia (id. n. præſenti adhuc deeſt ſermoni) ab ijs, quæ cum dolore fiunt diſtinguentur, ſi ſanè & paruus, & denſus ambobus ſimiliter redditur ſpiritus? An in velocitate motus? In affectibus. n. cum dolore, modice quidē reſpirant, & denſe, non tamen velociter, quādo utique citra febrem eiuſmodi acciderit affectus, quando vero cum febre, q̄uis iuxta paruitatem, & uelocitatē ſiſr reſpirent, tñ iuxta denſitatem diſtinguuntur. Nā non modice ipſis ſpiritus denſatur, ꝙ non euenit illis, qui ob coarctationem organorū reſpirationis difficulter reſpirant, uerū ēt ſi denſior ipſis ſpiritus reddatur, moderate tñ hoc fit, & multo infra ſummā denſitatē. Quin & expiratio febricitantibus maior, ſimulq; calidior eſt, ꝙ non contingit ijs, qui ob coarctationē paruum & denſe expirant. Quō aūt cognoſcere oporteat exacte tum paruitatē, tum magnitudinē vtriſque partis totꝰ reſpirationis, paulo poſt dicetur, ubi prius oēm de organis ſermonem abſoluerimus. Quod. n. difficultates reſpirandi citra organorum dolorem, ab eis, quæ cū dolore fiunt differant, iam relatum eſt.

De reſpiratione quæ fit, cum partes, valent quæ in ipſa commouentur; ac de ea quæ vacillantibus ac mente motis contingit. G
CAP. 12.

VTrum āt, velut ſimpliciter oſtendimus coarctationem oportere ad pulmonem peruenire, eiusque aſperas maxime arterias, ut animal difficultatē reſpirationis incurrat: ſic ēt dolorē in reſpiratorijs organis fieri oportere, & pſertim in thorace, dicendum eſt? paruum. n. abeſt, ut pulmo ſenſus ſit expers, an aliquam aliam in eiuſmodi reſpirandi difficultatibus inquirere nos oportet enunciationem? Nam qui dicit ad ſolos reſpiratoriorū organorum dolores eiuſmodi difficultatis reſpirandi ſpeciem ſequi, cum non opinor uideri poſſe oēm de his rem probe cognouiſſe aut meminiſſe ſuperiorum ratiocinationum, in quibus non ob actionē, ſed ob actionis facultatē, quæ animalis exiſtit, paruus & denſus ſpiritus fieri oſtēdebatur. At vero ſpecies difficultatis reſpirandi, quæ ad coarctationem pulmonis conſequitur, nihil opus habet facultate ad ſui gñationē: ꝙ de illo probe indicauimus, ubi totius rei tractationem peregimus. Verum de doloroſis affectionibus non ſimpliciter id dicere conuenit, qñ ſanè in reſpiratorijs particulis conſiſtunt. Non. n. pp ipſam particularum naturam priuatim, ſed ꝙ animali facultati eorum motus arbitrium permiſſū eſt, reſpirationem ad paruitatem mutari contingit, ut ne amplius uidelicet animal dolore affligeretur, ipſa minus q̄ oportet thoracem diſtendente. Atque hæc ſanè prouidentia, ut ne uehementius animal dolore affligatur, ēt aliis omnibus particulis abeſt, q̄ ad reſpiratoriorum motum ſimul mouentur, ſtomacho, videlicet, & ventri, & hepati, & ſpleni, & peritoneo, & colo, & ſuperioribꝰ H
tenuibus inteſtinis, & muſculis pcordiorū: hæ nāque ad thoracis motus, & maxime ſi fuerint maiores, cōmouenſ. Perſpicuum igiſ eſt, ꝙ amplius in magnis thoracis motibus dolore uexantur, minus vero in paruis, & ob id paruus denſus nō ſolū in pleuriticis, ſed & quibus ſtomachū aut uētrē doloroſa affectio infeſtat, ſpūs erit: minus quidem, ppterea ꝙ ēt ſenſus eis minor eſt. Conſiſr ſanè difficulter reſpirabunt q hepar, aut ſplenē, aut aliud quoddā ex pdictis mēbris dolore uexatū habent. Omnia. n. talia partim exappenſa, partim connata reſpiratorijs inſtris, ad horum motum ſimul commouentur: & ob id in reſpirantibus offenduntur. Atque ita non ut antea de reſpiratorijs particulis, ſed de omnibus ſimpliciter, quæ circa reſpirationes mouentur, communis nobis ſermo fiat, atq; audebimus in uniuerſum pronunciare, paruum & denſum ſpiritum ſignum eſſe doloris omnium animalis particularum, quæ iuxta reſpirationes commouētur. Num igitur hac parte ſolum inter pulſus, & reſpirationis diſſimilitudo eſt? an etiam iuxta ipſam priuatim facultatis cauſā, citra organorum complexum, aliquam differentiam inuenire licet? Equidem naturales facul-

tates

A tates oēs ſemper neceſſarijs ſibi operis vacant, & nunquā torpent, aut negligentes ſunt, quæ uero ſub uoluntatis poteſtatē ueniunt, hæ ſæpe, vbi ipſa circa alias actiones fuerit occupata, negligentius perficiuntur. Ambulantes igitur aliqñ concitatius ad rem aliquam perficiēdam, deinde inter eundū cogitantes quid, ac poſtea id ipſum conſiderantes, & curioſe de ipſo meditantes, multū ab illa ambulandi concitatione remittimus, non tñ intelligimus id ipſum, neq; cognoſcimus, quouſque ſanè mentē ad illius curam adhibemus, cū verò quieſcimus ab illa cura, atq; cogitationē circa nullam rem amplius hēmus, quam circa ſolā ambulationē, tūc uelut ex ſomno aliquo excitati cognoſcimus circa inſtitutā actionē nos fuiſſe negligentiores, q̃ pro primo impetu oportebat, rurſumq; ad ipſam actionē noſmet excitamus: ſic ēt qui mente uacillant, animū (vt puto) in viſionibus, velut in quibuſdam curis habentes, aīalium actionum negligentes ſunt, & neq; lotiū eijciūt, niſi quis eos cōmonefaciat, neq; ventris onus deponunt, neque potum, neque cibū petunt, neque quicq̃ aliud eius generis: ſi vero ēt petant aliqñ, interim dum adhibent obliuiſcuntur, & rurſus monitore opus hñt. Itaq; nouimus oīno plurimos, qui petita matula, eaq; ipſis data, non iā lotium effunderent, ſed matulā ocioſe in manibus detinerent. Alios item nouimus, qui exurgerent quidem tanquā uentris onus depoſituri, poſtquā uero deſediſſent, penitus obliuiſcerentur, atque nihil efficerent, donec a præſentibus admonerentur. Quemadmodū aūt per multum tps actiones faciunt oēs, ſic ēt magnas. Aceruatim igitur oīno plurimum mingunt, & pro una vice ultra menſuram bibunt, & ſingula alia eodem mō faciunt. Nec mirum utiq; id eſſe opinor. Quod.n. ſæpe in debito tpe facere oportebat, id ipſum aceruatim vrgente utilitate explere cogūtur, & præſertim ubi neceſſarium id ſit ad vitā. Etenim ſi quis minus, q̃ oportet, bibat, non ad dies tñ, ſed ad integros menſes ſufficere poſſit: ſi uero minus q̃ oportet reſpiret, neque minimam diei partem durare queat. Quare tametſi plus pro vna vice mente moti bibant, tñ quod per multum tpis interſtitium id faciant, euenit ut uniuerſus ipſorū potus multo commoderatæ menſuræ inferior, & paucior extet. Verū reſpirationis vtilitas non expleta, ſupra hoc quod graue & ex propinquo imminens periculum hēt, excitat ēt ad actionem, & non ſinit torpere neque ad momentū. Recuperat aūt ſtatim id totum, quo per ceſſationis tps fuit priuata, atque ita nō rarus ſolū, ſed & magnus ſpiritus efficitur, & tanto ſane, quā conuenit maior, quanto ſit rarior. Quod ipſum in potu * non contingit: multo .n. rarius, paulo uero plus bibunt: unde ēt Hippocrates ipſos brachypotas .i.* paucibibos, appellauit. Atque hæc quidem rō demonſtrat mente motorum reſpirationem in raritatem & magnitudinem mutari. Teſtimonium aūt non minus ēt oculare experimentum præbet, ſi quis in ipſis artis operibus hanc ſpeculationem exquirere uelit. Quicunque uero in adoleſcentulorum gymnaſijs, in ſublimibus ſolijs alti & vndiquaq; conſpicui deſidentes, artis operum negligentes ſunt quicquid vero in buccam uenerit, effutiunt: his non magis credibilia fiunt ea, q̃ euidenter apparentibus confirmantur, q̃ ijs, qui neq; a principio, ēt ſi appareat, quicq̃ cognoſcūt. Cæterum ex hoc genere ſophiſtarum quiſpiam aliqñ mecum contendit de eo, ꝙ rarus, & magnus ſpiritus mente uacillantibus contingit. Proponebat.n. reſpirationē unū quoddā ex operibus vitalibus eſſe, verū cū hmōi argumento non conſentiebat id, ꝙ palam apparet: vnde * diſcedendum ſibi a me * putauit: Prorſus .n. inquit, eiuſmodi reſpirationis ſpeciem in delitijs non apparere. Nam quæ nunquam conari ſūt ſophiſtæ in ipſis ægrotis obſeruare, de his ac ſi ſexcenties uiderint, impudenter rixantur: neque verentur ſe magnam habere experientiam iactare eorū, quæ neque per ſomnium quidem ipſi viderunt. At verò quicunq; obſeruant apparentia, & q̃ ægris accidunt, hi ita ut Hippocrates, ſcribunt: viderunt.n. vt opinor, multos infirmos ſimiles ijs, quos ille deſcripſit, qui abūde magnum teſtimonium prædicto ſermoni præbent. Atq; apponerem ſanè iam eos, quos in popularium morborum libris conſcripſit, niſi propoſitum eſſet mihi omnem ſequentem ſermonem ſecundum, in eorum enarrationem, uelut etiam antea dixi, reſeruare: hunc uero ſolum per ſe cum proprijs, & ſynceris demonſtrationibus abſoluere. Itaque ſermo de uacillantibus, & mente motis hic finiatur. D

[Margin: B, C, D; 1. prorrh. cō. 1 t. 16. 4. 165 g]

De magna, & parua reſpiratione dignoſcenda. CAP. 13.

QVomodo * vero, quis magnā, & paruā reſpirationem optime dignoſcat (ſcio .n. & hoc me in prioribus diſtuliſſe) iā referatur. Procliue equidē erat opinari, nihil differre ſiue iuxta magnitudinem diſtentionis reſpiratoriorū organorū, ſiue iuxta ſubſtantiæ, quæ inſpiratur copiā, magna inſpiratio iudicetur: quemadmodum ſanè ēt aliqui dicunt, putantes, quantitatem inſpirationis ſemper ſe hēre oportere ad proportionē, quātitatis diſtentionis organorū: atqui hoc minime in uniuerſum uerū eſt, ſed diſtinctione quadam opus hēt. Cum.n. ſm naturam habent organa, quātitas ſpiritus ſemper ipſorum diſtentionibus proportione reſpondet: non tamen cum ēt ꝑter naturam fuerint diſpoſita. Verum poſſibile aliquādo plurimū diſtendi thoracē, & paruū externi aeris inſpirari: multæ.n. ſunt affectiones (ſi modo prædictorum meminimus) in quibus pulmo coarctatus, multum aerem ſuſcipere non poteſt. Nequaquā igitur ad affectionum oīum reſpirandi organorū proportionē, ſed ſolū aſperarum arteriarum, inſpirationes fiunt. At uero harū diſtentionem impoſſibile eſt per ullū aliquem ſenſum dignoſcere. Ergo non eſt adhibendus animus ad organa reſpiratoria, cum inſpirationis quantitatem uolumus dignoſcere, ſufficit enim ipſum ſolū

[Margin: a. l. 3. f. 16. t. 1. c. 8. 258. b]

aerē inſpicere, quãtus inſpiratur, & quantus rurſum expiratur. Neq;. n. ex uentris mole de ciborum acceptorum copia coniecturam facimus, ſed ſufficit & hic ſolam eorum, quæ eduntur, inſpicere quantitatem. Qm̃ vero in expirationibus, aliq̃ñ quidem oēs muſculi in totum ocioſi ſunt, p̄mittentes thoraci collabenti propriam recuperare conſtitutionem, aliq̃ñ uero operãtes amplius ipſum contrahunt, id q̄ nobis de his ſæpe eſt demonſtratum: contractiones ſanè thoracis citra horum concitationē, nunq̃ magnam expirationem facere poſſint: quæ uero cum muſculorum concitatione fiunt, quæ ſanè & ἐκφυσήσεις, i. efflatus exiſtunt, uelut & hoc eſt monſtratum, hę opifices ſunt magnitudinis. Verum neque in his denudatum hominem inſpicere operæ pretium duco, ad muſculorum tenſionem cognoſcendam, ſed ſufficit ſpeciem expirationis cum efflatu, notam cognitionis uel maximam habere. Vrgente itaque vtilitate aceruatim expirarē cogimur, ueluti etiã cum inſpirationis urget utilitas, multum & coaceruatum externum aerem attrahimus. E

Epilogus eorum quæ hactenus dicta ſunt. CAP. 14.

QVando uero & de his ſufficienter tranſegimus, repetitis capitibus eorũ, quæ ab initio dicta ſunt, ad reliqua progrediamur. Capita autem erant, ut opinor, hæc, q̄ ſimplicibus reſpirãdi difficultatibus inuentis, connectere oporteat cauſas coniunctas reſpirationis, & monſtrare ſingularum ipſarum efficientem cauſam, & vice uerſa, quæ reſpirandi difficultates ad ſingulas cauſas conſequantur, in quo ſanè etiam compoſitarum reſpirandi difficultatum mentionem facere coacti ſumus. Verum quatenus tractatio pulſuum cum reſpirationibus conſentiat, & quatenus differat, etiam hoc non erat exiguum eorum, quæ explicauimus, caput. F

Quot numero ſint compoſitæ reſpirandi difficultates. CAP. 15.

POſtquã uero hęc oĩa abſoluta ſunt, conſequenter compoſitas reſpirandi difficultates conſiderabimus: hæ nanque deſunt adhuc ſuperioribus, q̃ tractanda ſuſcepimus, annectendæ. Inuentis aũt ſimplicibus, non amplius difficile eſt & has inuenire quę ex illis componuntur. Cum.n. aliqua ſit magna inſpiratio, ſimpliciter aũt & aliqua uelox, & contrarię his ſint parua & tarda, neceſſe eſt quatuor fieri oēs reſpirandi difficultates circa inſpirationē compoſitas, magnã uidelicet ſimulque tardam, magnam & uelocem, paruam & uelocem, & quartam paruam ac tardã. Eodem modo & circa expirationem eaſdem quatuor coniugationes neceſſarium eſt fieri, duas quidē magnas, & duas paruas, quę tum uelocitate, tum tarditate diſtinguũtur. In ceſſationibus uero impoſſibile eſt compoſitam reſpirandi difficultatis ſpeciem fieri: neque enim duę oppoſitiones in eis exiſtunt, uelut in motibus, ſed una ſola iuxta denſitatem & raritatem conſiſtens.

Quot compoſitæ reſpirandi difficultates per motum oriantur. CAP. 16. G

AT uero ipſorum motuũ inuicem collatorum, inſpirationis (inquam) ad expirationem, ſpecies quędam erunt rhythmorum totius reſpirationis: quemadmodũ & pulſibus dilatatione ad contractionem collata cõtingit. Poſſibile eſt.n. inſpirationem fieri magnam expirationem vero paruam, aut uice uerſa inſpirationem paruam, expirationem magnam: aut utraſque paruas, aut utraſque magnas, ſic & ueloces, aut tardas utraſque aut alteram uelocem, alteram tardam. A.l.3. & 10. c.1.c.8.159 a.

De inſpiratione inæquali. CAP. 17.

QVin & inæqualis eſt aliqua reſpiratio, quemadmodum & pulſus, tũ circa motuum aggregationē, tum circa motũ vnum. Similiter aũt & ordinata, ac inordinata reſpiratio fieri pōt, velut & pulſus. Et ſanè quot d\[ifferentiæ\] inæqualium pulſuum, tum circa unũ motũ, tum circa plures conſiſtentium exiſtunt, tot & ſunt reſpirationum. Verum quod in principio ſtatim huius tractationis dixi, oēs penitus negligenter reſpirationem tractauerunt, atq; huius negligentiæ cãm referam in progreſſu ſermonis. Nunc quod inſtat nobis abſoluēdum eſt, ab inæqualitate iuxta unum motum initio facto, p̄ pea q̄ ſm naturam uideri poſſit in medio poſita eſſe earum, quę exacte ſimplices, & quæ ex confeſſo compoſitæ exiſtunt. Contendit itaque aliq̃ñ quiſpiam mecum ſuper ipſa tanquam non compoſita, q̄ aliàs non feciſſet, niſi ſimplicibus propinqua eſſet: verũ compoſitã eſſe inde perſpicuum eſt. Si quis incipiens inſpirare, uelociter attrahit aerem, circa finem vero tarde, aut viciſſim ex tardo principio, in velocem deſinat finē: hanc ſanè inſpirationem neq; velocem ſimpliciter, neque tardã eſſe dixerimus, ſed compoſitam, utpote quæ alteram ſui partem hēas velocem, alteram tardam. Eodem modo & ſi expiratio q̃uocunque alteretur, ſiue ex tarditate in velocitatē, ſiue rurſus ex velocitate in tarditatē motu tranſeunte, conſtare dicemus ex partibus contrario modo inter ſe habentibus, & ob id neq; ſimplicē, ſed compoſitã exiſtere: Similiter aũt cum ceſſatio aliqua ſciderit, & diſſecuerit alterum motum, ſiue inſpirationem, ſiue expirationem, compoſitam eſſe & nunc dicemus eã, quæ diſſecta eſt, vtra tandē ea exiſtat. Viſum eſt aũt aliq̃ñ, raro tamen, non alteram tñ, ſed ambas totius reſpirationis partes, in uno & eodem hoīe ita habere, & maxime hoc fieri, cum humorum copia in aſperis arterijs coaceruata, hominem ſuffocet ex pleuritide pernicioſa, aut perioepneumonia non expurgata, aut ſuppuratione iſthic conſiſtente: ita ut in hac parte reſpirationibus cum pulſibus conueniat: monſtratum eſt.n. & in illis p̄p obturationes organorũ, cõpreſſionesq; & oĩno coarctationes, inæqualitatem fieri. Itaque ſiquis ea, quæ de alijs arterijs per totum animal diſperſis, in ſecundo L. de pulſuum cauſis dicta ſunt, probè percidicerit, H

maiorem

A maiorem vtique copiam ſimilia dicendi de aſperis in pulmone appellatis arterijs habebit. Illas.n. ad inæqualis pulſus generationem coarctari oportet, aſperas vero arterias ad inæqualis reſpirationis. Relatum ẽt de illis, ꝙ ob facultatis debilitatem pulſuum inęqualitas fieri poſſit, cum præimpotentia arterias pro una vice perfecte dilatare non poſſit; reſiſtunt.n. interim & conquieſcunt, velut ſenes circa uiam perficiendam. Fieri autem poteſt aliquando & circa reſpirationem quædam inæqualitas, tum ea, quæ iuxta unam actionem, tum quę circa plures contingit, & ſyſtematica a græcis appellatur, ob quandam facultatis ipſam efficientis debilitatem.

Quid differat prænotio ex reſpiratione à prænotione ex pulſu, & quæ cauſæ ſint inæqualis reſpirationis cum inæquali pulſu communes. CAP. 18.

CVm verò hæc animalis ſit, vitalis vero ea, quæ pulſus operatur, fieri poteſt quādā ad prænotiones ex ipſis dĩa, nimirum pulſibus debilitatem facultatis ſemper ſui ipſorũ læſioni ꝓportione reſpondentem indicantibus: reſpirationibus vero non eodem modo, niſi quis ẽt deſcribat ęgrotantis voluntatem. Quamuis.n. "temerariam reſponſionem à moderato homine factam, malum eſſe Hippocrates dicat, veruntamen in ijs, qui natura temerarij ſunt, non ſolum non eiuſmodi reſponſionem, ſed neque ipſum adeo delirium, quicquam magnum portendere cenſebis. Ita ẽt 1.pror. con.2. t.9.4. 170.c
B habet circa reſpirationem: fœlices.n. ærumnarumque expertes, ac molles, circa ſingulas actiones inæqualiter reſpirabunt, ẽt ſi nihil adeo magnum ipſos cogat, qui vero ad laborem induſtrij, & generoſa mente prędıti ſunt, priuſquam ad extremam debilitatem eorum facultas redigatur, non vnquam inęqualiter reſpirauerint. At verò in pulſuum inæqualitate eadem prænotio affectionis eſt, tum in ijs, qui generoſa, tum qui praua, & vitioſa mente, præditi exiſtunt. Vt.n. uniuerſaliter & in ſumma dicam, vbi uoluntas nihil confert ad actionem, ibi id, ꝙ ſignificatur, æquale eſt oĩbus, vbi verò aut totum, aut plurimum, ibi amplius ẽt inſpicere oportet mores ipſius ægri. Quemadmodũ autem dĩa facultatum efficientium actiones, tum circa pulſus, tum circa reſpirationes, differẽtes facit prænotiones: ſic ẽt circa ipſam organorũ naturam, quædam indicationis diuerſitas erit. Pulſus.n. per læues arterias: reſpirationes verò non per ſolas aſperas arterias fiunt, ſed non minus, ꝙ ꝑ ipſas, immò fortaſſis magis, per muſculoſum genus. Hoc.n. eſt ꝙ primum animalis facultas mouet ad reſpirationis generationem: ab eo uero totus thorax motus, ipſe rurſus pulmonem cõmouet eo, quo diximus in horum tractatu, modo: pulmonis aũt partes ſunt aſperæ arteriæ, in quas primum aer qui inſpiratur, peruenit. Quemadmodum igitur harum affectiones totam reſpirationem ſæpe inæqualem reddunt, ſic & affectiones muſculorum: propterea ſanè ꝙ illæ ſpiritus ſunt
C loci, muſculi verò primũ motus inſtrũm. Verum non eadem affectio in utroque organorum gñe inæqualem reſpirationẽ facit, cum neq; vtilitas ipſorum ſimilis exiſtat. Si quidem igitur unumquodque organum in id ipſum, per ꝙ ſanũ exiſtens actionem iuuit, etiam ægrotans læditur, aſperarum vtiq; arteriarum læſio coarctatio quædam eſt: muſculorum vero aberrans & inordinatus motus; atq; illarum quidem ut ſpiritus locorum, horum vero, vt motus organorum, offenſa eſt. Et coarctationis quidem in aſperis arterijs, tumor præter naturam in cã eſſe dixi: aberrãtium uero in muſculis motuum occaſiones nunc referemus. Sunt igitur propriæ muſculorum affectiones, conuulſiones, palpitationes & tremores, quemadmodum in alio loco eſt demonſtratum. Verum ꝙ hę ẽt aberrantes motus ſunt, verbis non eget. Et ſi quidem ambo hæc inſunt affectionibus, ut & aberrantes motus ſint, & muſculorum, atq; hæc ipſa ſunt, quæ quærimus: finem vtique nobis hic habebit inſtitutus ſermo: erit nanq; aliquando inæqualis reſpiratio, & propter aliquã harum affectionum. Quemadmodum.n. ambulatio inæqualis fit, crurum muſculis, aut trementibus, aut palpitãtibus, aut conuulſis: ita & reſpiratio aliquando inæqualis fit, propter thoracis muſculos (vt dictũ eſt) offenſos, Quare omnium inæqualitatum, tum quæ ſecundum vnam actionem, tum quæ circa plures ex ordine conſiſtunt, aut aſperarum arteriarum coarctatio, aut thoracis muſculorum
D aberrans motus, aut facultatis ipſam efficientis debilitas, cauſa fiet.

Quæ cauſæ propria ſint inæqualis reſpirationis. CAP. 19.

SCriptum eſt ãt, ut dixi, diffuſiſſime de oĩbus inæqualitatibus in ſecundo De pulſuum cauſis, & ob id, quæ cõia ſunt cum illo ſermone, omnia relinquimus, ſolummodo mentione ipſorũ iacta: quæ vero propria ſunt reſpirationis in hoc libro explicabimus. Vtilitas itaq; (velut ẽt antea dictum eſt) cõis utriſque eſt: aſperarum etiam arteriarum rõ conſimilis ad læues eſt: uerũ muſculorum genus proprium, & priuatim deſtinatum reſpirationibus eſt, præter pulſuum rõnem. Opifices autem ipſorum facultates, partim quidem ſimiliter, partim uero non ita habent: quarenus.n. cauſæ effectiuæ ſunt, eatenus ſimiliter habent, quatenus vero voluntati permiſſum eſt arbitrium reſpiratoriæ facultatis, vitalis autem facultas nullum ſuperiorem habet dominum, ſed libera penitus exiſtit, eatenus differunt. Igitur & eximium quid ad inæqualitatis generationem reſpiratio habebit, ſi cum pulſibus eam contuleris: id quod non prætermittamus, eſt autem ad ipſum duplex, partim quidem ab ipſa animali facultate ſola proficiſcens, partim a complexu ipſius ad dolores. Atque modicũ quidẽ & cognitu difficile eſt, quod a ſola facultate proficiſcit, amplius uero, & manifeſtius, ac magis varium, quod propter dolores. In delirijs.n. ſuperat quidem raritas,

& ma-

& magnitudo,apparet aũt quædam inæqualitas,& ordinis perturbatio,tum iuxta plures reſpira- E
tiones,tum iuxta unam aliquando ſolam,nimirum ꝙ & phantaſmata aliquando prius, aliquãdo
minus rationem ab eo,quod ſecundum naturam eſt,emoueant.In hmõi.n.ĩ viſis,rationi conſen
taneum eſt,etiam reſpirationem tranſmutari,ac aliquatenus variari ad inęqualitatis,& permuta-
tionis ipſius ordinis generationem.Quin & quantitas utilitatis quandiu quidem parum deficit a
ſingulis actionibus,parua eſt ab eo,quod ſecundum naturam habet,immutatio:quando vero de
fectus ab eo,quod ſecundum naturam habet,continget ſatis multus,tunc neceſſarium iam ceſſa-
tionum quidem quantitatem,motuũ vero non ſolum quantitatem,ſed iam ẽt qualitatem altera
ri,atque ob id totã reſpirationẽ inæqualem,& inordinatam reddi.Idẽ hoc & in doloribus accide-
re neceſſarium eſt.Neque.n.ẽt in illis vtilitas expletur iuxta ſingulas actiones,nã neq; velociter,
neq; denſe,neq; plurimũ diſtẽdere thoracẽ poſſunt,oĩa.n.hæc ipſis moleſta ſunt, & præſertim
magnitudo,deinde velocitas,iam vero ẽt denſitas:dolentibus nanque minus moleſtum eſt per lõ
gius tempus,q̄ per breuius moueri.Ob id igitur a magnitudine oĩno multum detrahunt:a ueloci
tate uero,minimum:a denſitate ãt auferunt quidem nihil,ſed addũt ẽt quippiam,paruitatis ab eo
quod ſecundum naturam habet,defectum per eam corrigentes.Non tamen adhuc tantum eſt,ꝙ
apponitur,ut omnem expleat defectum.Quantum igitur deficit ad utilitatis expletionem, hoc F
in multis deinceps actionibus coaceruatur:& cum parum abeſt,ut animal ſuffocetur,tunc uolun
tatem cogit,ad aliquod tempus,maiorem facere reſpirationem,& multo ueIociorem, & priore
denſiorem.Verum cum in hmõi actionibus utilitas quidẽ expleatur,animal uero dolorib' offen-
datur:uoluntas rurſus a magnitudine,& velocitate,ac dẽſitate aufert,aliquando plus, aliquando
minus:vtpote ꝙ conſilij inops ſit,& neq; ſiſtere actionem poſſit ob ſuffocationis timorem, neq;
aliquam reperire doloris medelam queat.Quare modo ad hoc,mõ ad aliud tranſit:illud quidem,
vt vtilitatem expleturum: hoc vero,vt dolorem mitigaturum.Cum vero omnia,quæ utilitatem
explent,exacerbent dolores:quæ vero dolores mitigant,augeant vtilitatem, atq; nulla cõmunis
vtriſque medela reperiatur:multiformiter ad omnia tranſit,ob conſilij inopiam ſemper ægre fe-
rens,quod præſens eſt.Atque hinc tũ inæqualitas circa ſingulas,& oẽs ẽt deinceps reſpirationes,
tum multiformis illa ordinis perturbatio,originẽ habet.Ex corruptione.n.parilitatis, inæqualita
tum omnium,itemq́ue ordinis perturbationum generatio oritur.Monſtratum nanq; & hoc in li
bris De pulſuum differentia, ꝙ parilitas conſequenter habens æqualitas eſt: parilitas uero iuxta
circuitus,ordo eſt,& ꝙ vbi conſequenter habens parilitas corrumpitur,inæqualitas,ubi vero iux-
ta circuitus reuertens,ordinis perturbatio generatur. At uero q̄uis multa inæqualitas, & multa G
ordinis perturbatio,in eiuſmodi affectionibus incidat,ſuperat tamen id genus reſpirandi difficul-
tas, quod iuxta paruitatem,& denſitatem conſiſtit. Etenim ſi ẽt magnam aliquando reſpirationẽ
pro una vice faciant,ueluti periculum facientes in eiuſmodi reſpiratione,deſiſtunt tamen e veſti-
gio propter doloremque per multum tempus valde parũ reſpirant, donec ab aliqua urgente utili-
tate coacti,ad aliã rurſus conuertuntur experientiã magnæ reſpirationis. Aſſiduitas igitur inęqua
litatis,& inordinatæ mutationis,in velocitate,ac tarditate,& in denſitatis permutationibus,maxi
me ipſis conſiſtit:cum nunq̄ quidem ſimpliciter rara reſpiratio fiat, p p vrgentem utilitatem: mi-
nus tñ & magis denſa,atq; in hoc ſanè inæqualitatẽ acquirit.Quare denſus ſemper hoc mõ diſpo-
ſitis eſt ſpiritus, magnus aũt raro,tardus vero nihil magis,q̄ velox p p repentinam ipſorũ in utrã-
que partem tranſitionem.Recte igitur antea dictũ eſt,ꝙ ad oĩa dolore afflicta organa, quæ circa
reſpirationes cõmouentur,paruus,& denſus ſpiritus conſequatur:& iuxta eandem rõnem in deli
rijs magnum fieri,& rarum ſpiritum,q̄ q̄ ẽt his,uel maxime inæqualitas comes ſit.Exuperat.n.in
ipſis raritas,& magnitudo,magis.n.& minus rarus,& magis ac minus magnus, ſpiritus in deliran
tibus redditur,paruus vero,& denſus nunquam. Atque hæc quidem mihi ſufficere videntur de in- H
æqulitatũ cognitione,tum q̄ circa unã actionem tum quæ in pluribus conſiſtunt,dicta ſunt.n.&
de ijs,quæ ratio poſtulat ob ſermonis communitatem,& euidenter quidem hæ compoſitæ ſunt,
multis omnino actionibus ad generationem,& dignotionem indigentes, quæ uero circa unam
actionem conſiſtunt (velut etiam ante relatum eſt) ferè videri poſſint alicui ſimplices eſſe. Porrò
non de coaceruatis tantum inæqualitatibus,ſed etiam de ordinis perturbationibus, hic tranſegi-
mus:ſunt.n.ſpecies quædam inæqualitatum,uelut etiam in libris De pulſibus eſt monſtratum.

De cauſis difficultatum compoſitarum,quæ circa ſingulas reſpirationis artes ſeorſum conſiſtunt. CAP. 20.

AD reliquas igitur compoſitas difficilis reſpirationis ſpecies regrediamur, & primum ſanè
eas in manus ſumamus, quæ circa unam actionem quancunq; tandem conſiſtũt. Equidẽ
inſpiratio magna ſimul veloxque fit,ſi utilitas urget.& organa ſunt prompta, & facultas propriã
conſeruat integram ſanitatem,aut certe parum immutatam. Demonſtratione autem huic ſermo
non habet opus ad eos, qui ſuperius dictorum meminerunt. Rurſus vero magna, & tarda ſolis
mente motis contingit,atque his non ſemper, & conſpicua vtique etiam hic eſt cauſæ conſide-
ratio ex prædictis; quemadmodum etiam, quòd paruam habent inſpirationem, & tardam

A hi quibus inſitus calor multum eſt perfrigeratus. Quæ reſtat aũt adhuc coniugatio quarta, paruitas erat cum velocitate, & fit perpetuo quidem in nulla affectione ſimplici (quemadmodum, neq; magna ſimulq; tarda, quam aliqñ mente motis accidere diximus) ſequitur tñ quanquam nõ ſemper, ſed ut plurimum, vbi ſimul dolor & utilitatis incrementum concurrunt; paruum.n. neceſſario in doloribus reſpirant; inexpleta aũt manente vtilitate, tum ob hanc ipſam paruitatem, tũ ꝙ aliàs per ſe ipſam utilitatem abundare ſuppoſuimus, non ſatis eſt ſolũ denſari ipſas actiones, ſed coguntur ſępe conuulſorie inſpirare. Ad eundẽ porrò cum prędictis modum & in coniugationib. circa expirationem, ipſas affectiones perſcrutari oportet. Nã in his, aut facultatem, aut aliquod organũ vitiatum, aut caloris modum immutatum inueniemus. Quę.n. uelut fuliginoſa, ac fauill oſa, & fumoſa recrementa appellamus in caliditatis genere, ea omnia terrea ſunt, & uelut ſemicocta* cum innato calore, quemadmodum fumus* cũ igne; apparent.n. in hoc euidenter aeria omnia, & calida,* & fumoſa materię recrementa, oſtendentia ſuſceptam quidem eſſe in ſe ipſa ignis vim, nõ tamen adhuc penitus ab igne ſe ſuperata, flãma.n. ita nata eſſet, & non adhuc fumus eſſet. Quare ſi quis, fumoſa caliditate in corporibus animantium redundante, expirationem magnam, ſimulque velocem fieri dicat, nõ utique erraret. Manifeſtum eſt aũt, ꝙ & facultatem integram eſſe tũc opor-

B tet, & nullum ex organis vitiatum. Similiter aũt & magnam, ſimulque tardam in quibuſdam delirantibus fieri, eodem modo quo contingit circa inſpirationem, & paruam ſimulque tardam fieri ijs, quibus nullum fumoſum recrementum eſt coaceruatum, & paruam ac velocem, quibus eſt congregatum fumoſum recrementum, & dolent ſimul aliquam particulam, quę circa reſpirationes mouetur, ſemper.n. huius memorem eſſe oportet, etiam ſi aliquando in ſermone omittatur.

De cauſis compoſitarum reſpirationis difficultatum, quæ a rhytmo ſumuntur. CAP. 12.

ATque hę quidẽ ſunt quatuor reſpirandi difficultatis coniugationes, q̃ circa utranque totius reſpirationis partem ſeorſum conſiſtunt. Alię aũt circa rhythmum, & conſonantiam ipſius, non circa vtranque ſeorſim partem fiunt. Cum.n. inſpirationem expirationi conferimus, quẽadmodum in pulſibus dilatationem contractioni, rhythmum hoc ipſum appellamus. Manifeſtum aũt, ꝙ eandem ſpeculationem hic locus expetat, quam de pulſuum rhythmis Herophilus cõſcripſit. Dicta quidem & nobis de ipſis, quæ neceſſaria ſunt in pulſuum tractationibus: dicetur autẽ & nunc, quam fieri põt breuiſſimis, quibuſnam ueluti ſcopis quibuſdam animum attẽdere oporteat vt facile cãs diſſonantiæ in reſpirationibus inueniamus. Quæ.n. iam iuxta utranque totius reſpirationis partem, inſpirationem dico & expirationem, in ſuperiori ſermone recenſuimus, ea ipſa &

C nunc inſpicere operæpretium exiſtimo circa ipſorum diſſonantias. Velut v.g. (non.n. malum fuerit in uno quopiam velut exemplo demonſtrare id quod dr̃) ſit quidem tardior & minor, quam ſm naturam inſpiratio, velocior autem, & maior expiratio: his ſane qui ita diſpoſiti ſunt, dicemus calorem ſecundum naturam, imminutum eſſe, auctum uero eſſe, fumoſum. Rurſus in altera diſſonantia, quæ contrario modo habet, ita ut inſpiratio quidẽ ſit magna & uelox, expiratio uero parua & tarda, auctum naturalem calorem dicemus, & nullum eſſe fumoſum recrementum. Duplicem.n. ſemper intelligere iuxta genus oportet calorem, alterum genuinum, & corpori innatum, alterum uero acquiſititium, ac ſpurium. Palam igitur eſt, ꝙ huiuſmodi coniugatio nihil euariat ab ijs, quæ in utraque ſeorſim, hoc eſt alterutra exiſtunt. Si.n. inſpiratio parua & tarda forte fuerit, ꝑfrigerationem ſignificat caliditatis ſecundum naturam, quomodocunque habeat ipſa expiratio: ſi uero expiratio eodem modo fuerit diſpoſita, de caliditate præter naturam idem iudicabit. Nam & ſi magna aliquando ac uelox fiat, redundantem ſignificabit caliditatem præter naturam, quomodocunque habeat ipſa inſpiratio. Quare nihil amplius ad prænotiones, huiuſmodi complexus docet, quam ea, quę iam ſingulatim de alterutra ipſarum ſunt cognita, & perfecta.

D *Quæ difficultatum reſpirationis coniugationes ad affectuum cognitionem utiles ſint.* CAP. 13.

ITaque ad ſolas illas compoſitas reſpirandi difficultates animũ intendere nos oportet, in quibus ſimplices quidem, communes ſunt plurium affectionum, & ob id nihil certi indicant; coniugatæ uero alijs quibuſdam, ad certum ac minime fallax diſcrimen ueniunt. Magnitudo enim reſpirationis ipſa per ſe reſpirandi difficultas quædam eſt ſimplex, uerum nullius certę cognitionis ſignũ eſt: ſiquidem & vrgente utilitate, & lęſa mente fieri ſolet; at uero ſi cum denſitate conſiſtat, vrgentem utilitatem, ſi cum raritate, delirium indicat. Similiter autem, & paruitas ipſa quidem per ſe ipſam, aut dolore afflictam aliquam particulam, aut utilitatem exolutam oſtendit, itaque neque ipſa aliquid certi indicat, quando uero componitur, cum denſitate quidem, dolorem, cum raritate vero, vtilitatis exolutionem portendit. Quin & ſi ipſam denſitatem per ſe ſolam, aut raritatem, in manus ſumas, ipſarum neutram per ſe inueneris quicquam certi ſignificantem, niſi hoc diſcrimen accedat, ut uidelicet cum altera quapiam reſpirandi difficultatis ſpecie copulentur: denſa.n. ſimulque magna, utilitatis augmentum indicat: denſa uero ſimulque parua, organi alicuius, quod cum reſpirationibus commouetur, dolorem. Ipſa & rara, quę ad deliria, & perfrigerationes conſequitur, ſiquidẽ cum magnitudine fuerit copulata, prius ex prędictis: ſi uero cum paruitate, poſterius indicat. Et ob id ſanè omnium compoſitarum reſpirandi difficultatum, huiuſmodi coniugationes

vtiliſſimæ

vtiliſſimæ ſunt, vtpote, & manifeſte & conſtanter vnamquamq; affectionē indicantes: Denſitas E
quidem cū paruitate, dolorem: cū magnitudine verò, vtilitatis augmētum: Raritas aūt cū magni-
tudine, deliriū: cum paruitate, utilitatis exolutionē. Fiunt aūt quatuor hæ coniugationes, drijs a-
ctionum iuxta magnitudinē & paruitatē, ad ceſſationum drias permiſtis. Duę.n. oppoſitiones in-
ter ſe permutatæ quatuor conſtituunt coniugia. Quare, & hic perſpicuum iam fit, q neq; plures,
neq; pauciores poſſibile eſt fieri ex his oppoſitionibus coniugationes. Verū in ceſſationibus, vna
ſola contingit oppoſitio circa denſitatē, & raritatē. In actionibus verò non ſolum oppoſitio circa
magnitudinē, & paruitatē, ſed ēt circa uelocitatem, & tarditatē cōtingit. Quatuor itaque ēt circa
harum permutationes naſcentur coniugationes, prima quidem denſa, & velox, ſecunda denſa ſi-
mulq; tarda, tertia rara, & velox, & quarta rara, ſimulq; tarda. Cæterum nullū certæ cognitionis
ſignū, ſimpliciter, & neceſſariò exhibent, quemadmodum priores quatuor: verum hoc mō diſtin-
guēre oportet. Si quidē multa ad denſitatē, pauca vero ad velocitatē, tranſitio fiat, tū doloris, tum
vtilitatis augmentum ſignificat: Si verò vice verſa ad velocitatē plus, ad denſitatem minus, ab eo
quod ſm naturam eſt excedit; utilitatem ſolam auctam demonſtrabit. Concurrit aūt ad hāc reſpi
randi difficultatem oīno & magnitudo, ad alteram aūt ante ipſam relatā, paruitas, quare neq; om
nino opus hēbimus, velocitatis meminiſſe. Si.n. coniugatio circa uelocitatem, & denſitatem indi- F
ſtincta, nihil certi nobis indicat, vbi uero ſub diſtinctionē euenerit, velocitate quidē abūdante, ſta-
tim ēt cum magnitudine fit: denſitate verò exuperante, neceſſariò conſequentē paruitatem hēt:
denſa vtique ſimulq; magna iuxta alterā diſtinctionē erit, denſa verò ſimulq; parua iuxta alterā.
Sic aūt ēt denſa ac tarda coniugatio demonſtrabitur. Abundante.n. denſitate, ſolus dolor indica-
bitur, vbi vero tantum ab eo, q ſm naturā eſt, excedit, quantum ſm tarditatem, compoſitæ diſpo
ſitionis ſignū erit: nam & utilitatē imminutā eſſe oſtēdit, & particulam aliquam dolore affligi. Sic
vero, & cum tarditas dēſitatem ſuperabit, ſignum erit diſpōnis iam dictæ, ſed minus tñ dolore affi
ci oſtendit ita habentes, magis vero vtilitatē eſſe imminutā. Itaque neque hac coniugatione indi-
gemus ad pnotiones: in primis.n. quatuor, quas utiliſſimas eſſe dicebamus, ſigna habemus & dolo
ris, & vtilitatis imminutæ magna. Quin, & tertia coniugatio iam dicta, rara uidelicet ſimulque ue
lox, nihil neceſſariò indicabit: coincidit aūt ſiue delirijs quibuſdā, ſiue cū ipſis ēt utilitatis augmen
to. Relatum aūt antea eſt, q mente motorū rara penitus eſt, & magna reſpiratio, velox aūt nō om
nino, uelut neque tarda: fit.n. utrumque ipſorum inordinate, & inæqualiter: qñ tamē coinciderit,
& utilitatis augmentum, tunc coguntur, & multo amplius reſpirare, quam ſi ſolum mēte moti eſ-
ſent, & iam ēt citius. Quare neq; hac coniugatione ad prænotiones indigemus, ea quæ per ipſam G
indicantur cū diſtinctione iam in primis quatuor coniugationibus habentes. Reſtabat aūt adhuc
quarta ſm hoc genus compoſita reſpirandi difficultas, tarda videlicet ſimulq; rara, quæ ēt ipſa, &
delirijs quibuſdam coincidit, & utilitatis imminutionibus: itaque neque hac opus habemus, nā &
delirium, & imminutam utilitatem ex primis quatuor coniugationibus per ſpectam tenemus.

Quo pacto difficultatum reſpirationis coniugationes ad ipſius cauſas referantur. CAP. 23.

PORro non ſolum ex demonſtratione, drīam circa velocitatem, & tarditatem non neceſſariam
ad prænotiones eſſe (nam neque ſi ſolam accipias, neque ſi cum alijs copules, commoditas ali
qua ex illis fit manifeſta) ſed ēt ex ipſa rei natura apparet. Cum.n. tria ſint principalia cauſarū ge-
nera ipſius reſpirationis, utilitas, facultas, & inſtrā, palā eſt, q ſi reperiremus ex quibus, & quot re-
ſpirandi difficultatibus affectiones in ipſis cognoſcantur, hę quidem nobis omnium utiliſſimæ ad
prænotiones erunt, reliquas uero oēs ex ſuperpondio conſiderabimus. At uero repertæ ſunt ma-
gna quidem & denſa, utilitatis augmentum, & contra parua ac rara, imminutionē ſignificantes:
delirij aūt propria, magna ac rara, dolorū, parua, & denſa. Acceſſerunt his forinſecus inæquales,
qñque muſculoſi gñis affectiones, qñque ēt aſperarum arteriarum coarctationes indicātes. Facul
tatis aūt ægrotantis, primū quidem nullum neceſſariò repetitur cognitionis ſignū, ex ulla aliqua H
reſpirandi difficultate, cū aliter ærumnarum expertes, aliter laboris tolerantes, reſpirationem for
ment: Si igitur, ēt ſit quippiā inæquale, & inordinatū minime conſpicuum eſt. Et ipſas inæquali-
tates, itemque ordinis perturbationes generant imparilitates, q̄ circa denſitatē, & raritatē, & par-
uitatem, ac magnitudinē conſiſtunt: ultra hoc q per ſexcenta alia aīalis facultatis debilitas cogno
ſcatur ac innoteſcat, ut nihil nobis hac parte reſpiratione opus ſit, quorū opportuniſſima, & pluri
ma Hippocrates in pnotionū tradidit ſcriptis. Si quid aūt ēt relictū eſt, facillimè ex prædictis inue-
niri pōt. Quòd ſi quis ipſius reſpiratoriæ facultatis ægrotantis, atque in cōi oīs facultatis aīalis, p-
pria ſigna hēre uelit, & maxime perfrigeratę, is alarū naſi motum hēbit, & omnium muſculorum
circa ſcapulas actionē, & coaceruatā thoracis collapſionē. Qñ.n. hic debilius, quam conuenit mo
uetur, circa inſpirationes quidē, ſpūs ductū iuuant alę naſi, externū aerem ēt ipſę ſimul attrahētes
eodē mō, quo per os aliquid attrahere uolētes, labia cōtrahimus: rurſus uero circa expirōnes, coa
ceruata fit thoracis collapſio, nō paulatim demiſſio. Dictū eſt ātdiffuſius in libris de muſculorū mo
tu, quatenus differat collapſio particulæ a demiſſione, & laxatione, nimirū q altera facultatę ægro
tāte cōtingit, altera ītegra eadē & ualēte. Cōtingit ēt amplius circa expirōnes, ijs q ægrā hñt re-

ſpiratoriam

A ſpiratoriam facultatem,tale quiddam. Thorax tenſionem,quam antea circa inſpirationes ſimul
cum ſepto tranſuerſo obtinuit,oēm aceruatim deponit, tanquā repente moriens. Relatū eſt aūt
in commentarijs De reſpiratione,ꝙ ſolū ſeptum tranſuerſum expirantium tenſionē exoluit, ſed
non eſt idem paulatim exoluere,& aceruatim omnem deponere. Cęterum parum quid hmōi ex
pirationibus cooperantur intercoſtales muſculi,per quorum actiones efflatus fieri demonſtraui-
mus. Talis ſanè,& ob has cauſas,reſpirationis ſpecies eſt ijs, qui ægram facultatem habent.

De prænotione ex ceſſationibus motuum in reſpiratione. CAP. 24.

POrrò,quod mihi adhuc deeſſe vī ad expletionem huius primi ſermonis,iam dicetur. Cum du
plex exiſtat ceſſatio in reſpirationibus,una ante inſpirationem,altera ante expirationē,uter
ſanè motus offendatur,ceſſationem ēt ipſam ante,ab eo,quod ſecundum naturam habet,immu-
tat. Duplici igitur exiſtente in motibus offenſione,ac duplici itē in ceſſationibus, utilitatis quidē
defectus ſem p diuturni t pis efficiunt ceſſ tiones,redundantiæ uero breuis temporis. Quare cum
dixerimus denſam,& magnā fieri reſpirationē præ copia caliditatis in utroque motu, uerus erit
ſermo. Abundantia nanq; caloris ſecundū naturā inſpirationem magnā reddens,ſtatim etiam p̄-
cedentem ipſam ceſſationem breuis t pis efficit: abundantia vero caloris præter naturam, & ni-
B moſi,uelut expirationem magnam,ſic ēt ceſſationem præcedentem breuis t pis reddit. Quare ma
gnus,& denſus penitus fit ſpiritus,quando caliditatis redundarit genus,non tamen,neq; eandem
reſpirationis particulam in magnitudinem,neq; eandem ceſſationem in denſitatem, tranſmutat.
Sic etiam ſi utilitas imminuta ſit,ob caloris videlicet imminutionem,ubi quidē innatus calor im-
minutus paruam inſpirationem reddit,ēt longa ceſſatio præcedit: ubi uero calor præter naturam
deperditur,parua quidem expiratio,longa uero ante ipſam ceſſatio contingit. Sępenumero uero
calor præter naturam auctus eſt,calor uero ſecundum natutam imminutus eſt: atque ita ceſſatio
ante ſpirationem diutini temporis redditur,altera uero ante expirationem breuis. Vtrum.n.mo-
tibus ipſa vtilitas urgebit,is præcedentem ceſſationem cunctari permittit.

Epilogus eorum,quæ de prænotione ex reſpirandi coniugationibus dicta ſunt. CAP. 25.

DIctum igitur nunc de ipſis quantū ad præſens inſtitutū cōmodum exiſtit. Si quis uero adhuc
hæret circa differentiam caliditatū,hunc non eſt nunc tempeſtiuum de his edoceri,ſed ad
commentarios de innato calore remittemus. Opinor.n.ipſum (niſi penitus contentioſus exiſtat)
omnis hæſitationis ſuæ iſtic remedia inuenturum. Quid igitur nunc demum reſtat? quod addi
quidem poſſit,nihil,ꝙ non ēt prius ſit relatum: verum ut prædicta in memoriā reuocemus; id iam
C reſtat,quò videlicet quæ deinceps referētur facile aſſequamini,paucis totam eorum ſummam ha-
bentes. Porrò ſumma hæc ab ipſius rei ſubſtantia procedit. Oportet.n.facultatis, & organorum,
& vtilitatis,affectiones cognitas,& perſpectas habere: Mōſtrauimus aūt quot vniuſcuiuſq; dicto-
rum ſint affectiones,& quæ reſpirandi difficultates earum cognitionem exhibeāt, & ꝙ neceſſarię
quidē ſint quatuor coniugationes,& ſupra has inæqualitas q̄nta. Reliqua verò oīa,q̄ reſpirationi-
bus accidunt,tū ſimplicia,tū cōpoſita,ad quas eās conſequantur, neceſſarium eſt diſcere: minime
verò conuenit exiſtimare,neceſſario ea aliquid indicare,ſed ſi quid ex illis ad prænotionē contin-
git,uelut corollariū habere: accuratiſſimam aūt,& conſtantiſſimam ſolam eſſe dn̄iam, quæ in iam
ſæpe dictis quatuor coniugijs conſiſtit,atque adhuc etiam eam,quæ fit circa inęqualitatem.

GAL. DE DIFFICVLTATE RESPIRAT.

LIBER SECVNDVS

D

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ ab Hippoc. primo & tertio libro de vul. morbis,de reſpiratione ſcripta ſunt,
cum rationibus ſuperiori libro traditis conuenire.

Propoſitum libri, & quid actum ſit libro ſuperiori. CAP. 1.

HIc quidem ſermo expoſitio eſt eorū, quæ Hippocrates de reſpirandi difficultate di
xit. Dicta ſunt aūt ab eo multa in multis locis,partim quidem in libris ipſi conſcri
ptis,partim uero ēt in commentarijs. Plurimos.n.ex libris epidemiorum, ſi non
vtiq; oēs,merito quis cōmentaria eſſe cēſuerit. Eſt igitur expoſitio,ueluti alicubi
veterū quiſpiā dixit,explicatio obſcuræ interpretationis. Verum nos non hoc ſo
lū p̄ſtituros nos eſſe pollicemur,ſed etiā ꝙ vera ſint oīa, q̄ ab ipſo de reſpirationis
difficultate ſcripta ſunt,teſtaturos eſſe, non tn̄ demonſtraturos quicq̄ eorum in hoc libro, ſed in
præcedentē remiſſuros eſſe,in quo nihil citra demōſtrationē dictum eſt. Et ut ne quis Hippocra-

ticæ famæ, ac nomini honore habito flectat̃, ac citius dictis fidẽ pbeat prius, q̃ p demonſtrationes E
cogatur, primũ ſermonem ſeorſim, & per ſe conſcripſimus. Poſtquã verò ille ipſe cum conuenien
tibus raciocinationibus ac ſyllogiſmis abſolutus eſt: in hoc ſanè libro ipſum inuentorem ac velu-
ti patrem dogmatum venerabimur. Hoc eſt enim iuſtum ſimulque decens præmium eorum qui
quodcunque tandem in vita bonum inuenerunt, vt videlicet inuenta ipſorum non occultentur,
neque hominibus ſint ignota, ſed tum ipſa appareant, tum ratio & methodus, quæ ipſa inuenit, co
gnoſcatur. Sic enim & pro dignitate ipſos in admiratione conſtitui continget.

Quibus locis primo lib. de vulg. mor. mentionem fecerit Hippoc. de magna, & rara reſpiratione. CAP. 2.

Primum igitur, quod ſemper obſeruandum veritatis cultorib. cenſemus, vt nihil eorũ, quæ ma
nifeſte apparent occultetur, ẽt ſi cauſæ ratiocinationem, q̃ maxime incertam ha[b]eat, ob id ip
ſum ſanè Hippocratem, cum in alijs omnibus, tum verò in ſermonibus de reſpirandi difficultate,
vel maxime laude dignum ducimus. Rarus. n. & magnus ſpũs ſexcentis quotidie deliris accidere
videtur. Verum ſophiſtæ, qui eius cauſam reddere non poſſunt (ſunt autẽ ij, velut antea monſtraui
mus, qui reſpirationem inuoluntarium, & naturale opus ſuſpicãtur) neq; fieri aiunt vllo vnquam
tempore talem difficilis reſpirationis ſpeciẽ: atq; propterea, q cãæ inopes ſunt inde adeo ſubſtan-
tiam rei ſubuertere audent, cum non hanc, ſed prauam ipſorum opinionem ſubuerſam oportuit F
1. Epid. cõ. 3. t. 48. 3. 124. b & ipſa ægris accidentia obſeruare: q Hippocrates faciebat; Huic. n. inquit, ſpũs ad finem uelut re „
uocato, rarus & magnus; huic Philiſco videlicet, qui primus ſcriptus eſt poſt tres conſtitutiones, „
in primo De morbis popularibus. Num igitur huic ſoli ſpiritus rarus, & magnus; aut ẽt alijs qui-
buſdam, non huic ſolũ Hippocrates factum vidit? immo & alijs multis, & ei, qui deinceps ſcriptus
Ibid. t. 19. f eſt Sileni nomine. Enumeratis. n. & de hoc omnibus, quę ij ſi ęgrotãti inciderunt, iuxtà ipſum ſer
Ibi. 28. 125. b monis finẽ hæc ſcribit: Ab initio huic, & ad finem ſpiritus rarus, magnus. Rurſus aĩt in ſequentib.
Ibidem. ægris, Dromadę, inquit, vxorem a partu, & omnibus aliis, iuxta rationem factis, ſecunda die rigor „
apprehendit. [D]einde paululum progreſſus ait, Spiritus magnus. Hoc igitur ſtatim in primis die- „
Ibidem. bus [i]ta ſcripſit. Rurſus autem de ſexta die diſſerens, ſic ſcribit: Sexta manè ſuperriguit, cito recalfa „
cta eſt ſudauit per totum, extrema fri[g]ida, delirauit, ſpiritus rarus, magnus. Equidem in primo [d]e „
morbis popularibus quatuor, & decem ægrotos Hippocrates deſcribẽs, quater rari, & magni ſpi- „
ritus mentionem facere vr̃. At uero præclari illi ſophiſtæ, prorſus ne uidiſſe quidem ſe ullum ali-
quem aiunt magnum, & rarum ſpiritum ducentem. Verum hoc fortaſſis ipſis non immerito cre-
dimus: neque. n. aut hanc, aut aliam vllam, diſpnœæ differentiam viderunt, cum neque ipſos ægro
tos uideant, ſed intus deſideant fraudulentas captiunculas, & ſophiſmata componentes. G

Magnam, & raram reſpirationem delirijs conſequi ex Hippoc. dictis patere. CAP. 3. A. l. 3. f. 10 t. 1. c. 8. 239 c.

Num igitur amplius ẽt alij nobis ægri adducendi ſunt, de quibus in alijs morborum popula-
rium libris ſcripſit, ut magnum, & rarum ſpiritum ducentibus? an ad id q nunc propoſitum
eſt probandum, hæc ſufficiunt? Apparet. n. Hippocrates confeſſione, ac ſuffragio omnium medi-
corum, ad eorum, quæ ægris accidunt obſeruationem diligentiſſimus fuiſſe, & multos hoc modo
reſpirantes uidiſſe. Verum in ſequenti libro etiam aliorum ægrorum mentionem facere neceſſa-
riũ erit, qui magnum, & rarum ſpũm duxerunt, de quibus ſanè in ſequentibus libris ipſe Hippo-
crates ſcripſit: ad propoſitam vero nunc rem probandam neceſſarium hoc non erit, cum hæc
ipſa iam ſit manifeſta, ſed ad aliarum quarundam q̃onum in ipſo de ægris ſermone contentarum
expoſitionem. Quare tunc ẽt fides & probatio eius rei, q videlicet multi ſic reſpirent; obiter au-
gebitur. Cuius igitur affectionis hmõi ſpirandi difficultas ſignificationem exhibet? nullius alte-
rius, prætetquã deliri: ob quam uero cauſam, in primo libro clare eſt demonſtratum. Commoni
tionis autẽ tantum gratia, etiam nunc paucis referetur, re uera. n. proprium deſipientiæ ſympto-
ma eſt, magnam & raram, hoc eſt per longum tempus, reſpirationem facere. Quid. n. plus inſpira
re oportebat, cum non pluri ſpiritu opus eſſet? aut per longum tempus, cum liceret per breuius? H
Quod verò non pluri aere opus habeant, qui magnum, & rarum ſpiritum inſpirant, ipſa raritas
oſtendit. Omnino. n. frequentius inſpirare urgerentur, ſi pluri indigerent, q vero per longum tẽ-
pus ceſſent, ſignum eſt non multo opus eſſe: ſed videntur ambæ hæ velut obliuioſæ actionis ef-
fectus eſſe. Etenim immoderatam facere ſpiritus attractionem, rurſumque immoderatam quie-
tem, eius eſt, qui neque quando deſinere ab actione oporteat nouit, neque quando rurſus inci-
pere, ſed in utrique menſuram egreditur, ob ignorantiam conuenientis. Quemadmodum igi-
tur deſipientes ſæpe poſtulata matula quo meiant, obliuiſcuntur interea, & neque mingunt; niſi
quis commonefaciat; ſic quandoquidem & reſpiratio animale opus eſt, ipſis autem ratio læſa
eſt, obliuioſiores tum circa actiones, tum circa ipſarum interſtitia fiunt. Ambo itaque & actio-
nes, & quietes in multo tempore facientes, hoc modo, & magnitudinem, & raritatem circa totã
reſpirationem faciunt. Num igitur nos quidem ſic dicimus, Hippocrates uerò aliter ſenſit? aut
etiam ille in prænotionibus in hunc modum ſcripſit? Spiritus magnus, & per multum tempus, „
deſipientiam ſignificat. Quem enim in primo morborum popularium rarum nominauit, hunc „
in prænotionibus, per multum tempus appellauit, mutans nomen in rationem. At verò & in
illis

A illis ipſis ægris, quibus magnum & rarum ſpiritum fuiſſe ait, præter alia ſymptomata etiam deſi- 1.Ep.' 6.1.c.
» pientiam ſcribit. Et in primo quidem omnium Philiſco, hoc modo: Noctem inquietam tulit, non 18.3 1.a
» dormiuit, penitus delirauit. Sic quidem in tertiæ diei narratione: In quintæ vero rurſus, Somni Ibidem b
» parui, ſermones, deliramenta. In ſecundo aũt ægro, Sileno dicto, in ſecundæ diei enarratione. Mo
» dice delirauit, inquit: In tertia verò. Sermones multi, riſus, cantus, cohibere ſe non potuit. Et de-
» inde ſubiungẽs ait. Quarta per eadem. Et ſanè ꝙ Philiſcus, & Silenus delirauerint, ſic meminit. Ve Ibid.c.19 e
rum in Dromadę vxore, nam & hanc rarum & magnum ſpiritũ habuiſſe dixit, hoc modo ſcrip- Ibidem.
» ſit: Circa meridiem multum delirauit, & rurſus cito parum reſipuit. Sic equidem in quinta die.
» Deinde infert, Nocte dormiuit, delirauit. Eodem modo, & quæ ſexta die facta ſunt inſcribens, in Ibi.c.28.12
» hæc uerba inquit: Summæ partes frigidæ, delirauit. Sic quidem igitur in primo popularium mor Ibidem.
borum, ubi magni, & rari ſpiritus, ibidem etiam deſipientiæ mentionem facit. Eodem modo etiã
in ſequentibus libr is nos commonefacit, nuſquam magni, & rari ſpiritus mentionem faciẽs, ubi Ibidem.
non etiam * magni delirij.

Magnum & rarum ſpiritum, quanquam eſt delirantium proprius, tamen non illis neceſſariò euenire. CAP. 4.

B QVòd igitur hmõi diſpnœam in delirio factam Hippocrates ſæpe viderit circa ægrotos, &
ꝙ omnino de ipſa in prænotionibus pronunciarit, ſatis iam dictum opinor. Confirmabit
tamen nihilominus adhuc per ea, quæ deinceps referentur. Atqui iuſtum fuerat non ualde mul-
ta de ipſa dicere: verum propter eos, qui in ratiocinationibus de reſpirationis natura aberra-
runt, ſiue ꝓ contentionis ſtudio impudenter quædam protulerunt, coacti ſumus, & nos plura, q̃
conuenit dicere, ſi quo modo queamus ipſos, uel nunc tandem ad meliorem mentem reuocare.
Eſt ãt in confeſſo, ꝙ nulla tinctura adeo indeluibiliter imbuitur, ut affectio ad uitioſa dogmata ci-
tra ratiocinationem: neque.n. vllis perſuaſionibus reuocari poſſunt in ipſis connutriti, ut qui ne-
que in demonſtratiuis methodis exercitati ſint, neq; omnino aliquod veri, & falſi iudicium ſibi cõ
pararint: immo pleriq; ipſorum, neq; eſſe tales uelint, & hanc ſapientiam odio habeant. Ex horũ
ſanè numero quiſpiam ægrorum nobis demonſtrauit delirantem quidem, ſed neq; magnũ neq;
rarum ſpũm ducentem: deridens itaque, immo magis impudenter cachinnans, & tum Hippocra
ti, tũ nobis illudens abijt, neque rõnẽ nobis relinquẽs, neq; audire quicq̃ ſuſtinens: quãuis doctu-
ros nos promitteremus, ꝙ non pugnet hoc uiſum, neque cum noſtris dictis, neque cũ Hippocra-
tis. Hic.n. magnum & rarum ſpiritum deſipientiæ ſignum eſſe ait, non tñ ſi quis deliret, hunc om-
C nino rarum, ac magnum ſpiritum ducere: atque hoc ipſum ẽt noſtra dicta confitentur, cum nihil
adulteremus, neq; mutemus ex ijs, quæ ille ſcripſit, ſed expoſitiones tantum ad demonſtratio-
nes apponamus. Si vero tibi bone uir, inq̃, inuentũ eſt, ꝙ omnibus delirijs rarus, & magnus ſpũs
fiat, palã indicas te nihil Hippocratis legiſſe, q̃uis hoc tibi uendices ipſa contemnendo, tanq̃ ſanè
prius legiſſes. Verũ ille qdẽ abijt priuſq̃ aliqd utile didiciſſet. Tu vero quiſquis tandẽ hos libros ver
ſabis, ſi quidẽ veritatẽ re vera amas, Hippocratem audias in tertio popularium morborum, in ę-
groto quopiam nomine Pythionis, ſic ſcribentem, in ſeptimę diei enarratione: Nocte turbatio
multa, delirauit, nihil dormiuit. Deinde in octaua die ſic: Sero rurſus excalfactus eſt, delirauit. Et
» poſtea rurſus in nona: Circa ſolis occaſum inquietus erat, delirabat. Veluti igitur hęc audiſti, ſic
» rurſus audi, qualiſnã diſpnϵæ ſpẽs huic Pythioni affuit. Cognoſces.n. ꝙ neq; rarum, neq; magnũ
» ſpiritum duxit, quamuis delirus eſſet. Mentionem igitur fecit Hippocrates difficilis reſpirationis,
quæ ipſi accidit, bis per totam narrationem, tum circa ſecundam, tum circa octauam diem. Verũ
de octaua die prius apponã, in qua & deliraſſe, & difficulter reſpiraſſe hominem ait, ſic ſcribens:
» Octaua mane quidem parũ dormiuit, ſtatim vero frigiditas, taciturnitas, ſpiritus tenuis & immi-
» nutus: ſero rurſus excalfactus eſt, delirauit. Conſequenter igitur hæc ex ordine ſcripſit, & ꝙ ſpũs
ipſi tenuis erat, ac imminutus, & ꝙ in una, & eadem octaua die delirauit. Num igitur iam per ſo-
D lem manifeſtum eſt ꝙ non in omni delirio Hippocrates rarum, ac magnum ſpũm fieri ait? Niſi ſa-
nè putas bone vir, imminutum nihil a magno differre: ſi.n. hoc putas, manifeſtum eſt, quod neq;
imminuere quid ſit noſti, & idem eſſe putas, ꝙ augere. Ne igitur a nobis talia diſcas, ſed ad eos, qui
primas literas ac elementa docent, eas. Cæterum ueluti elementa nõ didicerat ille, ſignificationis
verbi imminuere ignarus, ſic neq; Hippocratis ſcripta legerat: omnino.n. ſexcẽties in ipſis reperiſ
ſet, & imminuere, & imminui, & imminutionẽ, circa oẽs ferè numeros, & genera, & caſus ubique
inclinata, & contrarium verbo augere, & augmento ſignificantia. Quare ẽt imminutus ſpũs con
trarius vtique fuerit aucto. Quemadmodum igitur auctus magnus, ſic imminutus paruus eſt. Sic
igitur & eum diem ſecundã enarrat Pythionis, Breuiſpirũ ipſum appellat breuis.enim ſpatio &
actionem, & quietem ipſam, breuem fieri indicat: quemadmodum longa ſpiratio contra, ambo
eſſe producta. At qui etiam ſi alterum ipſorum indicaretur, tamen etiam ſic in cõfeſſo eſſet, quòd
non omnibus delirantibus magnus, & rarus ſpiritus fieret. Rarus enim & magnus iuxta ambo lõ
gus eſt, & actionem uidelicet, & quietem: breuis uerò ſpiratio omnino iuxta alterum ipſorum
breuis quemadmodum etiam tenuis, & imminutus ſpiritus, breuis omninu exiſtit.

In delirantibus magnum, & rarum ſpiritum, & huic contrarium, & utroſque, Hippocrate teſte, contigiſſe. CAP. 5. E

IPſe itaq; Hippocrates manifeſte nouit nõ omnibus deliris neceſſarium eſſe ſpiritum magnum & rarum. Nec verò pugnat hoc cũ pronunciato de eiuſmodi ſpirandi difficultate lato. Rarus.n. & magnus ſpiritus proprius eſt delirij, & ꝑ ꝑea neceſſario ipſum ſignificabit: Non tñ ſi quis delirat, neceſſariò magnũ & rarum ſpũm hẽt: neque.n. inſeparabilem, ſed propriũ eſſe diximus delirij rarum, & magnum ſpũm. Quemadmodum eſſe geometram, eſſe architectũ, eſſe philoſophum, eſſe rhetorem. & ſexcenta alia, quæ ſingula nulli alij adſunt aĩali, præterquam homini ſoli, & ob id propria ipſius eſſe dicuntur, non tñ inſeparabilia, quemadmodum eſt rõnale: neque.n. quicquid proprium eſt, ſtatim & eſt inſeparabile. Quemadmodum aũt hæc nos reprehenſa ab ipſis dialectica docuit, ſic & ꝙ tale pronunciatũ, ſi magnum & rarum ſpũm ducit, delirat, neque idem eſt, quod hoc, ſi delirat, magnum & rarum ſpũm habet, neq; neceſſarium eſt ambo ſimul eſſe uera; non.n. reciprocant hæc inter ſe mutuo, ſed ſolum reuertunt. Sicut igitur nemo Olimpia uincere põt, niſi prius multo tpe ſit exercitatus: ſic neq; in veritatis ſermonibus clarus euadet, qui non didicerit & horum luctas. Et quemadmodum ue cadere quidẽ decenti habitu ſciũt luctæ penitus rudes, ſed aliqñ ad terram ſupini proſtrati, & tenent, & ſtrangulant, & non dimittunt victorem: eodẽ modo F artis ſermocinandi rudes ſæpe manifeſte turpiſſimo caſu lapſi, tantum abeſt, ut uerecundentur, ut & viciſſe ſe exiſtiment. Quemadmodum & hic, qui delirantem nobis demonſtrauit paruum ſpũm ducentem, atq; inde per hoc uiſum Hippocratis ſententiam redarguiſſe ſe exiſtimauit. Hic itaque turpiſſimo caſu lapſus, putauit tñ ſe nos proſtrauiſſe. Quo.n. nõ turpiſſimus hic lapſus eſt? cum ſimul inueniretur nihil ex ſcriptis Hippocraticis legiſſe, & ob id putaſſe illius ſcripta uana eſſe? ſimulq; nihil intelligeret ex illius dictis, ſed ob audiret, & idem eſſe putaret, magnum & rarũ ſpũm delirij eſſe ſignum, &, ad delirium oĩno dictam dyſpnœam ſequi? Deinde quid miri eſt in curandi ratiocinationibus cæcutire eos, qui tam parua non cognoſcunt? Verum hæc parua ex alijs itidem paruis dependent, quorum itẽ nihil penſi habuerunt. Etenim ignorare, quæ facultas reſpirationis actionem gubernet, principiũ eſt hmõi errorum: ignoratum eſt aũt illud, propterea, ꝙ ante ignoratum fuit, vnde propoſitiones exquirere oporteat ad demonſtrationes. Qui.n. circa hoc luctę genus, aut inexercitati fuerint, aut penitus rudes, eiuſmodi caſus incurrunt. Demonſtratum & nobis in alijs eſt, & maxime in ſecundo de motu muſculorum, ꝙ hi, qui reſpirationem inuoluntarium opus eſſe dicunt, ex eo, ꝙ non potuerunt a ſubſtantia ipſius rei propoſitiones ad demõſtrationem exquirere: ſed alia, vt contingentia, & accidentia, prout occurrerunt, ſecuti ſunt: in errorem inci- G

In Prog.com. t.1.24.4.194.h

derunt. Verum Hippocrates ipſam rerum naturam contuitus, & alijs ut contingentibus contemptis, in vniuerſum conſtanter pronunciauit in prænotionibus, " Spiritus magnus, & per multum tempus, delirium ſignificat. Particulatim uero per apparentia in morbis, ſermonem, extremis ad " rei certitudinẽ experientijs factis, examinauit ac approbauit, quas opinor admirabitur, qui dictis " animum aduertere velit. Dicet.n. ꝙ oĩbus delirijs magnus, & rarus ſpũs iuxta propriam ipſorum rationem comes eſt, non tamen oĩbus deliris, ſed illis tantum, qui non per aliam quandã affectionem delirio maiorem, reſpirationem habent aliter alteratam. Cõcedatur aũt mihi, ut prius unius ægrotæ fœminæ apponam enarrationem, quæ in tertio morborum popularium eſt cõſcripta, ad iam relata demonſtranda, & ad ea, quæ nunc propoſita ſunt inuenienda. Auſpicatur itaque de ipſa ſermonem hoc modo:

3.Epid.com.3 t.86.3.151.d

" In Thaſo Dealcis vxorem, quæ in Leio decumbebat, febris cum horrore acuta ex mœrore corripuit. Ab initio aũt contegebatur, & ad finẽ ſemper ſilens palpabat, vellebat, ſcalpebat, pilos legebat: lachrymæ, & rurſum riſus: non dormiebat: a uentre irritatio, nihil prodibat: parum, commonita bibebat: urinæ paucæ, tenues, nihil ſubſtans habentes: febres ad manum tenues, extremarum partium frigiditas. Nona multum delirabat, & rurſus ſedata eſt ſilens. H Quòd igitur ab initio, & ad finem hæc ipſa deſipuerit, didicimus, neque enim una deſipientiæ ſpẽs ipſi accidit, neq; vulgaris, ſed multæ & fortes, partim ſilenti, partim loquenti, & partim cũ lachrymis, partim cum riſu. Audiamus autem deinceps ex Hippocrate qualis dyſpnœæ ſpẽs ipſi oborta ſit, ſcribit autem ſic.

Ibidem.e

Decimaquarta ſpiritus rarus magnus, per tempus, & rurſus breuiſpira. Hic equidem rurſus manifeſte per oppoſitionem dicta eſt breuiſpira ad eam, quæ magnum, & rarũ " ſpiritum habebat. Et nullus ſanè amplius, etiam ſi omnino ſiniſtimus nobis ſit, dubitauerit de eo, " quod non omnibus deliris Hippocrates raram, & magnam reſpirationem fieri dixerit. Itaque in una, & eadem fœmina utriuſq; difficultatis ſpirandi ex ordine commeminit, & paululum progreſſus amplius ſic ſcribit:

Ibidem. Ibidem. Ibidem.

Vigeſima ſermones multi, & rurſus, ſedata eſt, taciturna, breuiſpira. Deinde " ubi Deinde ubi dixit, Vigeſimaprima mortua eſt, ad finem totius ſermonis hæc addit. Huic ad finem ſpiritus rarus magnus, omnino nihil ſentiebat, ſemper contegebatur. "

Quid hæ uoces apud Hippocr. ſignificent, per tempus, & ad finem. CAP. 6.

MAnifeſtum igitur eſt ex oĩbus, q̃ retulimus, quod Hippocrates aliquando magnũ, & rarum ſpũm deliris fieri nouit, aliqñ uero ipſius contrariũ, aliquando utraſq; in eodem hoĩe ſingulatim incidere. Et ſanè me tibi demonſtraturum eſſe confido, ſi modo mentem adhibueris, &

non

A non quaſi aliud agens ſupina aure dicta hauſeris, in ipſis, quos deſcripſit ægris, ſingularum prædi-
ctarum differentiarum cauſam ab ipſo eſſe indicatam, Initium aũt faciam à poſtrema nobis adſcri
pta ægrota Dealcis vxore, in qua omni completo ſermone, deinde, velut conſueuit, breuiter con
" tenta capita recolligẽs hæc ſcribit." Huic ad finẽ ſpũs rarus, magnus, † omno nihil ſentiebat. Et.n. *3. Epid. com. 3. t. 86. 3. 151. d*
quod dicit, oĩno nihil, ẽt reſpirationis vtilitatem cõprehendit, cuius itidem diutius negligẽs erat,
propterea ꝙ nihil ſentiebat: & cũ per hoc magna quies ac ceſſatio perficeretur, rarus ſpũs redde- *† Locus hic in exẽplarib. græc. impreſſis deprauate legitur. Calaber autem ita uertit. Oĩum inſenſibilis erat, propter hoc.n. utiq; & rarus erat ei, & magnus ſpiritus, quia omniũ in ſentiẽs erat: unum n. erat de omnibus, & vtilitas reſpirationis.*
batur, nimirum tũc primum ad actionem uoluntate concitata, qñ prope perniciem & ſuffocatio-
nem perueniret. Quemadmodum aũt hæc fœmina non ſufficienter bibebat (parum.n. inquit cõmo
nita bibebat) ſic neque reſpirabat priusq̃ à violentia circa ſuffocationem admoneretur, multo ue
hementius pungente ac ſtimulante, & ad actionẽ excitante, q̃ ij, qui ad bibendum cõmonent. Vbi
verò iam reſpirare cœpiſſet, reuocabat nihilominus oẽm priorem defectum per magnitudinem
actionis, ſimiliter vt ij, qui in mœrore & luctu ſuſpirant. Verum illi quidem ob duplicem cauſam
hoc faciunt, tum ꝙ circa curam, ob quam triſtantur, conuerſantur, & ob id rarius, ac minus reſpi-
rantes per multas ex ordine actiones, deinde à defectu coacti, oẽm ipſum ſemel explere cogũtur:
tũ amplius ẽt ꝑ pea, ꝙ circa merores, & ſpiritus, & calor intus mouetur. In eiuſmodi uerò diſpo
B ſitionib. latenter & paulatim multus calor in alto coaceruatus, vbi primum hoĩem moleſtarit, ne
ceſſe eſt amplius reſpirare. Verum in affectionib. delirantium neceſſitas quidem à prima cã conſi-
milis eſt, à ſecunda uerò non itidem exiſtit, neq;.n. intro magis, q̃ extra his calor mouetur, niſi for
tuito aliud quoddam ſymptoma fiat. Differunt aũt & febricitando deliri ab ijs, qui aliàs mœrore
affecti sũt. Atqui & ipſe Hippocrates reperitur in ipſis, reuocationis vocabulo eſſe uſus, queadmo
" dum alibi, & de Philiſco loquens," Huic ſpũs ad finem velut reuocato. Quid igitur tandem eſt qđ *1. Epid. com. 3. t. 18. 3. 11. t. b*
ait, per tp̃s? nam certe & hoc iuſtum eſt exponere. † Siue.n. deeſt, multum, vt idem ſit, quod in præ
" notionibus dictum eſt: "Spiritus magnus & per multum tp̃s deſipientiam ſignificat: uerum ſi hoc
eſt, bis conſequenter idem dictum fuerit, tũ in Dealcis vxore, tum in adoleſcente in Melibœa: ſcri- *† Al. Si enim deeſt multum idem poteſt ꝑ tẽpus ac illud quod in &c.*
bit.n. in utriſq; conſimiliter, ſpiritus rarus, magnus, per tempus: * ſiue, multum, apponatur, quod
dictum eſt tale fiet: ſpiritus rarus, magnus per multũ tp̃s: & bis dicetur vtiq; rarus. Nequaq̃ igitur
particulam, multum, deeſſe putandum eſt, aut certe non ſic deficere, velut nũc diximus, ſed aliter
& iuxta alium modum, vt ſit quod dictum eſt tale; ſpiritus magnus, & rarus, nõ continenter, neq; *in Prog. cõ. 2. t. 24. 4. 149 h*
ex ordine conſequenter, ſed per longius tempus. Si.n. continenter & conſequenter oẽs reſpiratio
C nes contingeret fieri magnas & raras, non apponere oporteret hmõi reſpirationib. per tempus, ** Al. Si igitur*
ſed ſimpliciter ſcribere, ſpiritus magnus & rarus. Si uerò plures quidem reſpirationes non fierent
magnæ & raræ: coinciderent autem aliquæ paucæ huiuſcemodi: tunc ſanè non ſimpliciter ſpiri-
tum rarũ & magnum dicere oporteret, ſed, per tp̃s, apponere, aut ẽt cũ hoc pugnat, quod in Deal
cis vxore dictũ eſt in fine totius ſermonis: huic.n. inquit, ſpiritus ad finem rarus, & magnus. Atqui
ſuperius dixerat in decimaquarta die, ſpiritus rarus, & magnus, per tempus. Manifeſte.n. qđ nunc
per tempus, hoc in ſequentibus, ad finem, dixit. Quid eſt igitur ad finem? id videlicet quod vſque
ad finem, per oẽm morbum contingit. Verum cum hoc pugnare videbitur, quod in decimaquar-
ta die eſt dictum: ſpiritus rarus, & magnus, per tp̃s, & ruſus breuiſpira. Quõ enim ſi per omne tem
pus magnus & rarus erat ſpiritus, & ruſus breuiſpira, ad ſcriptum eſt? Siquidem.n. omnino ali-
quod tempus fuit, in quo breuiſpira erat, non penitus longiſpira erat. At verò quòd penitus ue-
lit ipſam longiſpiram factam eſſe, tametſi non per hæc uerba in decimaquarta die, uerum in fine
vtique cum ait, ad finem, manifeſtum redditur, ac oẽs hoc ipſum confitebuntur, qui Hipppocratis
dictionem audire ſunt aſſueti. Neque enim ſemel aut iterum, ſed ualde frequẽter, reperitur apud
ipſum, ad finem, neque in alio ullo vſurpatũ, q̃ vbi per omne tp̃s indicare uelit. Quare hoc dubiũ
D penitus manet, ſiue hoc ipſum, ad finem, per multum tempus ſignificare ſuſpicemur, ſiue aliud
quicq̃. Immo ſanè neque dubium eſt, ſed fruſtra nos ipſos calumniamur. Non.n. diſſecat, id quod
raro incidit, in ullo aliquo eorum, quæ ſic dicuntur, ſñiam in vniuerſum prolatam, quemadmo-
dum, ſi etiam ſic diceremus, huic fœminæ per omne quidem tẽpus magnus, & rarus erat ſpũs, inci
debat tñ aliquando rarenter ſpiratio breuis. Quòd vero huiuſmodi ſermo ipſi Hippocrati ſit fami
liaris, cum ex alijs libris oſtendere licet, tum ex ipſo tertio popularium morborum, in quo etiam
" hæc ægrota conſcripta eſt. Peſtilentem.n. conſtitutionem enarrãs, ſic ſanè incepit: "Annus auſtri
" nus, pluuioſus, ſiue flatib. ad finem. Et paululum progreſſus ait: "Eteſiæ parui diſperſim ſpiratũt.
Verum ob hoc ipſum ſine flatibus annum dixit, quòd neq; alij quidam, uenti, neque qui Eteſiæ ap
pellantur, continenter & memorabiliter ſpirauerunt, ſed parui & diſperſim. Rurſus porrò Apol-
lonium in Abderis decimumtertium ab hac cõſtitutione ſcribens, poſtquam de omnib. circa mor
bum ipſius diebus recenſitit, ad caudam totius ſermonis appoſuit, " delirus ad finem. Atqui pau-
" lo ſupra de ipſo ſcripſerat hæc verba: Circa vigeſimamquartam per lenitudinem, alia quidem in
" eodem ſtatu, parum autem reſipiebat. Verum non ſufficiens erat ipſum parum reſipuiſſe, ad hoc
ut totam de ægroto prolatam ſententiam ſubuerteret, & ob id rectè dixit, delirus ad finem, hoc
eſt uſque ad finem, quod idem valet, quod per totum morbum.

Qua de cauſa rarus & magnus ſpiritus, aliquibus ſemper delirantibus aliquibus nunquam, aliquibus ad aliquod tempus contingat: ac de differentia ſcriptorum Hippoc. & Thucydidis. E

CAP. 7.

IAm igitur tandem finem ſermoni imponere oportet, q, per tempus, non idem eſt, quod, ad fi-
nem. Et qñquidem hoc moſtratũ eſt, cauſam deinceps, referemus, ob q̃ aliquib. deliris, rarus,
& magnus, per oẽm morbum fit ſpũs, aliquibus uerò nunq̃: & quibuſdam per lõgius tp̃s, rarò in-
tercidente aut ſimpliciter diuerſo, aut ẽt contrario: quibuſdã verò uice uerſa, raro quidẽ magnus
& rarus, ſæpe verò aut contrarius, aut quoquomodo diuerſus, quibuſdam verò ex æquo vterque.
In memoriã itaq; & hic reuocemus ea quæ in primo libro ſunt demõſtrata, de ſimplicib. affectio-
nib. Dolorẽ etenim ſolum, in aliqua particula, q̃ circa reſpirationis mouetur factum paruam & dẽ
ſam efficere vniuerſam re reſpirationem monſtrabatur, delirium verò ſolum cõtrariã illi ipſi, rarã
uidelicet & magnã: augmentum aũt caloris, magnã & denſam: & cõtrariam ipſi frigiditatẽ, paruã
& rarã. Si igĩ a ſolo delirio reſpirationis ornatus, & integritas cõfunditur, magnus & rarus erit ſpi
ritus ꝑpetuò: ſi vero a ſolo dolore, paruus & denſus: ſi uero ambo concurrant, & dolor vehemẽ-
ter ſuperet, obſcura oĩno alteratio ex delirio erit: ſi vero moderatus fuerit dolor, aut plus quidẽ ex F
dolore, minus verò ex delirio, reſpirationẽ alterari cõtinget, aut vice verſa, aut æqualiter iuxta u-
trũque. Neq;.n. delirium valde perfecte demoliri p̃t alterationẽ quæ fit ex dolore, p̃terq̃ ſi ipſum
ualde ſit magnum & vehemens, dolor verò paruus & obſcurus. At uerò dolor, ubi fortis fuerit, ꝑ-
fecte euincit reſpirationis difficultatẽ, quę ex delirio induceret, ut in totum ne cõpareat quidem.
Sic ẽt ſi cum alia quapiã affectione delirũ cõplexum ſit, reſpirationis ſpeciẽ interdũ aliam efficiet
ſm quod aut ſuperat, aut ſuperatur: aut æqua potentia p̃dita ſunt, aut nunc quidẽ (ſi ita contingat)
ſuperat, rurſus vero in alio tempore morbi ſuperatur. Moſtrabimus igitur q ẽt hoc ipſum in libris
morborum popularium docet, p cõſcriptos in ipſis ęgrotos. Monſtrabitur aũt euidenter, & ma-
nifeſte, vbi prius parum quiddã de Hippocratis uoluntate, ac propoſito p̃fati fuerimus. Exiſtimãt
enim ueteres oĩa, quæ ægris contingunt ipſum conſcribere, uelut Thucydidem: uerum res nõ ita
habet, ſed hoc ipſum eſt, in quo uel maxime contraria ſunt Hippocratis & Thucydidis ſcripta.
Thucydides enim omnia ſcribit etiam idiotis nota, nihil ipſorum penitus prætermittẽs: Hippo-
crates verò pauca ex ijs, quę ad totam affectionem pertinent, circa quam ęgrotus eſt periclitatus:
multa verò alia ab idiotis quidem neglecta, artificioſam uero & exactam cognitionẽ exhibentia,
& quæ ẽt optimos medicos ſæpe latere poſſunt. Hic uelox in interpretando, & nihil, quod non G
magnopere iuuet, ſcribendum ſibi ducens, uidebitur tibi rurſus propria mente emoueri, qñ etiam
quæ penitus non ſunt facta ægro ſcribit, hoc ipſum inſuper indicans, quod nõ ſint facta: hic uerò
etiam ex factis plurima relinquens, minime uidebitur in non factis tempus terẽdo delirare. Verũ
ſi meditatus fueris ob eandem cauſam, tum illa relinqui, tum hæc ſcribi, tunc ſanè opinor te ip-
ſum eſſe admiraturum. neq;.n. uulgaria, neque q̃ quilibet medicus aſſequi queat, hic ſcripſit. De-
monſtratum eſt aũt de his nobis, tum in alijs multis libris, tum in ijs qui ſunt de Hippocratis diſ-
ſectione ſcripti, nec minus ẽt in ijs, qui de Thucydidis peſte. Horum igitur memor, haud difficul-
ter intelliges ea, quæ dicentur. Monſtrabo.n. (quamuis præter opinionem hoc eſſe uidebitur) mul
tos difficulter ſpirantes eſſe in morbis popularibus conſcriptos, uerum Hippocratẽ nihil de diffici
li ipſorum reſpiratione dixiſſe, propterea quòd manifeſta erat & omnibus medicis conſpicua. Si
enim aut pectus, aut coſtas, aut locos circa clauiculas, aut fauces alicui inflammari contingat: &
ob id paruus, ac denſus ſpiritus neceſſariò ſequatur, uelut in priore ſermone eſt commonſtratum:
Hippocrates, neque difficilis reſpirationis ſpeciẽ, neq; prorſus, quòd difficulter ſpirans factus eſt,
ſcribere dignatus eſt. Multam.n. et frequentẽ hmõi dyſpnoeæ ſpeciem, quotidie ferè uidere eſt &
in peripneumonicis, & pleuriticis, & in angina, ac ſimpliciter in omnibus, quibus aliquid circa H
thoracem ac pulmonem eſt inflammatum. Quin & ad hepar inflammatum, & pręſertim gibbam
eius partem, & ad ſplenem inflammatũ, & maxime ipſius caput, itẽque peritonæũ: eiuſmodi diffi-
cilis ſpirationis ſpecies conſequitur. Immo ẽt quibus uenter inflammatus eſt, & magis ſi os & ſto
machus ipſius, & quibus pellicula aliqua, aut muſculus circa præcordia, aut ipſum adeo ſeptum
tranſuerſum, his omnibus paruus, & denſus fit ſpiritus. Sæpe uerò etiã inteſtinum aliquod graci-
le, & maxime quæ iuxta ieiunũ ſunt, & ſupernæ coli partes, maiori inflammatione correpta, adeo
difficilem ſpirationem induxerunt. Per inflammationem aũt nunc intelligendus eſt durus, & ca-
lidus, & dolẽs tumor, quemadmodum & Eraſiſtratus uocare conſuetudinem habet, & recentio-
res medici oẽs, quandoquidem q ueteres Græci phlogoſin id nominauerint, quod hodie phleg-
monem, hoc eſt inflammationem dicimus, nemo ferè ignorat. Monſtratum eſt aũt in libro hunc
pręcedente, ob quid hydropicis & ijs, qui ſe aut potu aut cibis ſupra modum expleuerunt, & præ-
gnantibus, & qui prominentem uentrem habent, paruus & denſus fiat ſpiritus, & uniuerſim lo-
quendo, omnibus quibus aliquod reſpiratorium organum coarctatur. Sic enim & anheloſis, &
pulmonarijs, & ſuppuratis, & quibus ſpina dorſi magnopere diſtorta eſt, aut alius quiſpiam tu-
mor memorabilis in quacunque prædicta particula exiſtit, neceſſarium eſt paruum & denſum

ſpiritum

A ſpiritum ducere,hi igitur neq; vulgares qdē medicos latere poſſunt,ſicut neq; affectiones ipſorū,
ad quas neceſſariò ſequitur ſpirādi difficultas. Nam & affectus maniſeſti ſunt, & ſpecies dyſpnϙæ
euidens eſt, & pleriſque tantum non quotidie contingit. Verum,quòd Hippocrates nihil ex tam
manifeſtis ſcribat,ſæpe demōſtratum eſt. Thucydides quidem quę circa ægros contingunt,velut
idiota,idiotis conſcripſit; Hippocrates verò vt artifex artificibus.

Qui mos ſcribendi Hippocratis in proprijs, & legitimis libris Epidemicis,ac cur in aliquibus ægrotis reſpirandi ſpeciem tacuerit. CAP. 8.

Dicamus igitur iam ēt ipſos difficulter ſpirantes ægrotos,in quib. nō dignatus eſt non ſolum
ſpeciem difficilis reſpirationis, ſed neque ipſum hoc ſolum ſimpliciter dicere, ꝙ difficulter
ſpirauerint. Qm̄ uerò ſeptem ſunt ex toto morborum popularium libri,& ex his ſeptimus mani-
feſte ſpurius eſſe omnibus vr̄,immo & recentior ac ſubornatus: quintus uerò non magni Hippo-
cratis Heraclidæ filij, ſed iunioris filij, Draconis: ſecundus verò ac quartus, & ſextus, ab aliquib.
Hippocratis filij,ab alijs verò ipſius Hippocratis eſſe putantur,nō tn̄ ut cōſcripti libri,neq; ut græ
cis inuulgandi,ſed commentarijs potius eſſe: quibuſdam verò, qui mihi exactius librorum uim ex
pendiſſe videntur, à Theſſalo conſcripti eſſe quinque libri videntur: verum duo eſſe magni Hip-
B pocratis,† & ob id ſanè inſcripti illi eſſe, Libri ex parua tabella, Theſſali uidelicet, ꝗ oīa, quæ patet
ipſius ſcripſerat,in idem coaceruare ſtudio habuit quò nihil deperiret: ſolos aūt reliquos ex his ſe-
ptem libris, Hippocratis magni eſſe ferè oīb. confeſſum eſt nempe primum & tertium: proinde
rōni conſentaneum mihi uiſum eſt, primum eos ęgrotos qui in his libris conſcripti ſunt,in manus
ſumere, poſtea verò ēt eos,qui in alijs morborum popularium libris proditi ſunt ipſi ſtatim anne
ctere, prout ſermonis progreſſus hoc ipſum ſibi peculiariter poſtulauerit, immo ēt quæcunque in
alijs ipſius ſcriptis de reſpirandi difficultate ſunt dicta. Et ſane primi oīm Anaxionis mētionem
faciemus, quē velut ipſe ait, Febris acuta apprehēdit lateris dextri dolor continens, tuſſiuit aridas,
neq; expuit primis dieb. Et primum utique hoc ipſum mōſtrabimus, cur tandē, cum breuiloquus
ſit Hippocrates, licuiſſetq; ipſi per vnū nomē, ꝙ pleuriticus erat Anaxiō dicere, ſic relatis ſympto
matib. quæ ad hunc morbum coincidere ſolent, ꝓ illa ipſa magis dignatus ſit facere de ipſo enar-
ratione. Neq;.n. aliàs hunc morē habet ſed penitus contrariū, vt videlicet ad vnum nomen & ca-
put, partialia ſemꝑ reducat. Neque verò veriſimile eſt nunc eū fortuito ſic ſcribere, qui neque unū
aliquod temere ſcribat. Quæ eſt igitur cā? Singulorum morborū ſymptomata partim neceſſariò,
C partim vt plurimū exiſtunt. Eorum, quæ neceſſariò exiſtunt, plures ſunt drīæ. Quædam ſæpiſſime
uidentur, & ob id naturæ morbi propria eſſe creduntur. Quædam ualde raro, & propter aliquod
præcipuum, qđ priuatim coincidit. Hippocrates igitur cū conſuetæ ſpecies ſymptomatum exti
terint, tunc ſanè ſolo uniuerſali morbi noīe contentus eſt: cū uerò aliqd ex raris incidit, poſt uni-
uerſalem, & cōem totius morbi appellationem, ſtatim illud ipſum diſcriminat. Quòd ſi plures ali-
qn̄ conſpiciat affectionum ſpecies, quæ ſingulæ ſupra communem, & conſuetam naturam pro-
pria diſcriminatione opus habent, tunc vniuerſale quidem tranſgreditur, enumerat aut ſtatim ſin
gula partialia, tanquam ſanè ex his etiam illud manifeſtum fiat. Pleuriticis itaq; neceſſariò accedit
& lateris dolor, atq; hic cum febre, & reſpirandi difficultas, & tuſſis: neq;.n. poſſibile eſt pleuriticū
eſſe, cui non omnia hæc adſint. Verum efferri quicquam ex inflammationis partib. una cum tuſ-
ſi, non quidem neceſſarium eſt, vt plurimum tamen contingit. Sic verò etiam eorum, quę efferun
tur, ſpecies ſubrubra, aut ſubflaua, aut ſpumoſa exiſtit. Quemadmodum autem in iam dictis, aliud
conſuetum, aliud peregrinum eſt: ſic ēt in ipſis quæ neceſſario coincidunt, aliquæ ſpecies ſæpiſſi
me, aliquæ raro videntur. Hippocrates itaq; in propoſito nūc egroto Anaxione, poſtquam par-
ticulares affectiones diſcriminatione indigebant, vt quæ rarioris ſpeciei eſſent, quibus ipſis di-
D ſtinctis, pleuriticus concurſus manifeſte cognobilis redderentur, ſuperuacaneum exiſtimauit ſcri
“ bere, quod omnino citra conſcriptionē erat intelligibile. "Febris.n. inquit, acuta apprehendit, &
“ dextri lateris dolor continens, & tuſſiuit aridas, tuſſiculas videlicet. Non ſolum igitur quod febris
fuit, ſed ēt qualisnam didiciſti: acuta enim, inquit: & non ſolum ꝙ lateris dolor, ſed etiam qualis,
nempe continens: & non ſolū ꝙ tuſſes, ſed etiam quæ & quales, nimirum aridæ, neque quicquam
“ expuentes. In eodem autem hoc ſermone didiciſti, ꝙ pleuriticus fuerit hic homo: in nullo .n. ex
omnibus morbis prædictarum affectionum concurſus adeſt, præterq̄ in pleuritide. Per vnum ita
que ſermonem, & quòd cū pleuritide conflictatus ſit homo, & qualis hæc ipſa fuerit, oſtēſum eſt.
Qm̄ uerò reſpirandi difficultas neceſſario pleuritidem ſequitur, ſcribere reliquit, quòd ægre ſpira-
uit hic homo. Si quidem enim & de hac quicquam peregrinum, ac rarum quod diceret habuiſſet,
non utiq; tacuiſſet; cum verò, velut ueriſimile eſt, conſuetam ſpeciem ſeruaret, rationabiliter eā
reliquit. Quemadmodum autem hæc reliquit, ſic alia adſcripſit, quæ neque neceſſario pleuriticis
adſunt, neque ut plurimum, neq; ex dictis intelligi poſſunt. Inquit enim ſiticuloſus, vigilans, vrinę
autem coloratæ, multæ tenues: deinde inferens, ſexta delirus, ad calfactoria verò nihil remitte-
bat. Horum nihil, neq; neceſſario pleuriticis adeſt, neque ut plurimum. Si verò & ſeptimæ diei au
dieris enarrationem, adhuc manifeſtius cognoſces voluntatem viri. Habet autem hoc modo:

† Calaber ita uertit: & intitulati ꝓpter hoc alios ſub nomine Hippocratis, quia Theſſalus oīa quæ pater ſuus ſcripſerat in paruis tabulis, ſtuduit aceruare in idē, ut nihil periret. uide ēt c. 8. libri tertij vide etiam. 6. Epid. ſect. 8. ubi de parua tabella mentio fit.

3. Epid. c. 6. 79. ſ. 150. b

LEpid. cō. 3. t. 79. 3. 150. b

"Septima doloroſa, febris.n.ſe extendit, & dolores non remiſerunt, tuſſesq; infeſtabāt, ac difficul- E
ter ſpirans erat. Hic ſanè difficilis ſpirationis mentionem fecit, cum hominē male affligi collectio-
nē faceret, inter alia ēt ipſam recenſens, q̄ a principio quidem ipſi coinciderant, nō ceſſauerūt tñ,
neq; remiſerunt. Febres.n. etiam in ſuper ſe extendiſſe ait: reliqua verò tria mala (quatuor .n. ſunt
comperta, quæ pleuriticum concurſum perficiunt) in eodē ſtatu permanere ait, dolores videlicet,
tuſſeſq;, ac difficilem ſpirationem, ab ipſa morbi ſubſtantia colligens, ac ratiocinationem faciens,
hominē doloroſe hr̄e, ac affligi. Si.n. ex affectionibus ipſum morbum conſtituētibus, quatuor nu-
mero exiſtentibus, tres quidem eodē modo hn̄tes permanent, quarta verò etiam peior redditur,
oībus manifeſtum eſt, ꝙ homo male habuit. Quare palàm vides, ꝙ difficilis reſpirationis mentio-
nē propterea fecit, ꝙ ea opus fuerit ad conſtitutionis morbi prænotionem, alias ipſius haud qua-
quā mentionem facturus. Et ob id primū hunc ægrum ex oībus in manus ſumpſi, ut oñdam ꝙ nō
male nunc difficilis reſpirationis mentionē faciat, de qua in principio nihil dixit, qñ neq; in totū
ea opus erat. Si.n. mentem adhibueris ad ipſam dictionem, inuenies ipſam hoc indicantē. Septi-
ma, inquit, doloroſa, nam & febris ſe extendit, inquit, & dolores non remiſerunt, tuſſeſq; infeſta- "
bant, ac difficulter ſpirans erat. Hic.n. velut dixi, unum quidem malum extenſum eſſe oñdit, reli- "
qua verò manere in eodē ſtatu. Nā quod oſtendit per hoc, qđ, non remiſerunt, dixit, id ipſum ēt F
in reliquis, tuſsiculis videlicet, & difficili ſpiratione, ex cōi intelligere oportet, cum familiariſsima
ſit eiuſmodi interpretatio non Hippocrati ſolū, ſed & alijs veteribus fermè omnibus. Sicut.n. do-
lores nihil remiſerunt, ſic ēt tuſſes infeſtabant, eodem modo ſcilicet, nihil remittentes: & difficul-
ter ſpirans erat, eodē uidelicet modo, nihil remittēte difficili ſpiratione. Quin & ipſa uox, erat, in-
dicat ſimiliter ut prius. Neq; .n. difficulter ſpirans fiebat dixit, quamuis dicere potuiſſet: & magis
vtiq; q̄ oīa alia dixiſſet, ſi circa ſeptimam tandem hæc affectio inſuper acceſsiſſet, & prius nō fuiſ-
ſet: ſed nec accedebat videlicet, omnino.n. à principio ipſam cum alijs cōſiſtere oportebat. Recte
itaq; Hippocrates docuit, in principio quidem enarrationis ipſam relinquēs, poſtea verò eius mē-
tionē faciens. At uerò in alijs multis ęgrotis ſicut in principio reliquit, ſic neq; in progreſſu ſermo
nis difficilis ſpirationis mentionē facere vř. Cæterum oēs ipſos deinceps adſcribam, tum qui in pri
mo morborum populariū, ut dixi, tū qui in tertio ſunt cōſcripti, vbi prius appoſuero, quæ deſunt
adhuc expoſitioni in præſcripto ægrotū. Quemadmodū igiř ꝙ difficulter ſpirans erat, ex ipſa
morbi natura cognouiſſemus, ēt ſi non poſtea ab ipſo Hippocrate dictū eſſet: ſic ēt ꝙ difficilis ſpi
rationis ſpecies ipſi parua, ac denſa fuerit, non obſcurū eſt ēt, ſi Hippocrates non ſcribat. Velut.n.
ꝙ pleuritici difficulter ſpirant apparet, ſic ēt ꝙ paruam ac denſam ſpirationem hñt. Diximus aūt G
antea, ꝙ Hippocrates nihil eorum, quæ ēt alijs manifeſte cognoſcuntur, ſcribat. Atqui ēt delira-
uit hic homo, dicit igitur ſic de ipſo: "Sexta delirus. Sed hoc quidē, non ut † "ſyptoma natura ſua
aīum percellens, ſed ut affectus acceſſorius ad fortes pleuritidas, nō ſanè alterationē ex dolore ſu-
peraturum erat, neq; ꝑ ſe ipſum difficilis reſpirationis ſpeciem formaturū: verum dolor in latere
fortis exiſtēs, ꝑ ſe ipſum oīno reſpirationē alteraturus erat. Si aūt mixta materiā dolor obſcurus
erat, delirū uero vehemēs, oīno ſanè aut ꝑfecte delirium dolorē ſuperaſſet, aut certe ut plurimū:
atq; ita per oēm utiq; morbum talis ægrotus magnū & rarū ſpm̄ duxiſſet, aut plurimum quidem
hunc, rarenter aūt paruū & denſum: & hoc Hippocrates penitus ſignificaſſet, uelut in adoleſcēte
in Meliboea: huic.n. diſtentio q̄dam ſubmollis circa "ilium erat, ſed & magnopere deſipiebat. Scri
bit itaq; de diſtentione q̄dem ſic: "Ilij diſtentio ſubmollis, oblonga ex utriſque. De deſipiētia ve-
rò ſic: "In decima die delirauit ſenſim, in decimaquarta die multum delirabat, in uigeſima fure-
bat, inquit. Sola itaq; uox i ſμαίνω.i. furebat, ſufficiēs eſt ad delirij magnitudinē indicandā. Sed &
ꝙ moderatus eſſet ac taciturnus adoleſcēs, non parū magnitudinem delirij auget: ſiquidem ſanè "
& in prædictionum libro, rñſiones temerarias, nedum deliria ipſa, malas eſſe ait in moderatis: ne- "
que.n. alterius rei grā in decimæ diei enarratione, ea quæ ad mores adoleſcentis ꝑtinent adſcri- H
pſit. Vt uerò ne putaremus, propterea ꝙ ſcriptū eſt, delirauit ſenſim, ſimplex quoddam & vulgare
eſſe delirium, ob id ſanè infert, erat aūt moderatus & taciturnus, per quæ oīa vehementiam deli-
rij indicauit. At verò diſtentionē circa ilium ex utriſq; lateribus, fortaſſis putauerit aliquis paruū
ac denſum ſpm̄ efficere. Verum ꝑ ea, quæ de ipſa ſcripſit, rationabiliter oñdit ipſam à delirio uictā "
eſſe: neq;.n. ſimpliciter dixit, erat autem circa ilium diſtentio, ſed appoſuit, ſubmollis, oſtendens,
ꝙ non fuerit cū magno tumore. Molle.n. quod hoc loco Hippocrates laparon dixit, uacuum ſi-
gnificat. Ex eo verò, ꝙ oblonga, dixit, contrariū oſtendit ei, quod ipſe ſæpe dicit, ilio reuulſo. Cū
.n. à ſepto tranſuerſo tenditur, tunc quidē reuellitur, ac totū occultatur, ad thoracem tractum: cū
verò ab aliqua infra ſita particula, tunc ſanè oblonga ipſa tenſio apparet: non eſt.n. quicquam an-
te ſitum, quod ipſam occultet, uelut in thorace ſunt tū coſtæ ſpuriæ, tum ipſum pectus. Non ſo-
lum igitur ex his palàm eſt, quod parua oīno fuerit affectio circa ilium ad difficilis reſpirationis,
generationem, ſed & ex eo, quod Hippocrates de ipſius dolore nihil adſcripſit, non taciturus, ſi
quidem doloroſum fuiſset, cum hic ipſi mos ſit, ut nihil eiuſmodi rerū negligenter p̄tereat. Si q̄-
dē igitur hæc ipſa omnino erant, parua, neque enim tumor aliquis magnus erat in ipſo, neq; do-
lor,

Ibidem.

† *Calaber videtur legiſſe, γέρανα, dicit enim ægritudo & iudicio meo melius, neque enim pleuritis neceſſario eſt morbus cum delirio.*

† Hypochondrium, & ſic deinceps.

Ibi. t. 86. 351. g

A lor, neq; ſeptum tranſuerſum premebat, ſed ſm ventrem totum extendebatur: delirio uerò con-
trà nihil deerat, quo minus & maximum, & grauiſſimum eſſet: pro ratione vtiq; ab ipſo penitus
ſuperata eſt affectio circa ilium, ut ob id per oẽm morbum reſpiratio rara & magna ſit facta. Et
propterea Hippocrates utriuſq; ſimul meminit, nempe & ſpeciei difficilis ſpirationis, & affectio-
“ nis circa ilium. Habet aũt dictio ipſius hoc modo: ″Spiritus rarus, magnus, per tempus, ilij diſtẽtio 4. Epid.c6.3
“ ſubmollis. Vt ne quis negligenter prætereat ſermonem, ſed ex ordine conſequentes inter ſe duas 87.3.151.g
legens affectiones, contrariã difficilis reſpirationis ſpeciem operari ſolitas, conſideret cauſam, cur
ꝑfectè quidem ſuperet delirium, vincatur aũt diſtentio circa ilium. Verum nos ſanè cãm diximus,
& mentem ac ſniam viri expoſuimus: & oportet iam tranſitione facta, reliquam propoſiti ſermo
nis partem explicare. Qñ enim delirium perfectè vicerit contrariam affectionẽ, ipſum ſolum per
propriam vim reſpirationem alterat, velut in præſcripto dictum eſt adoleſcentulo, qui in tertio
morborum popularium ultimus recenſetur. At verò, ꝙ etiam dolore ꝑfectè exuperante, nihil ap
pareat, ꝑterea ex difficultate ſpirãdi, quam delirium inducere ſolet, in Anaxione monſtratũ eſt,
qui & ipſe in tertio populariũ morborũ ſcriptus eſt octauus a peſtilenti conſtitutione. In ipſa aũt
Dealcis vxore, cuius etiam antea mentionem fecimus, octaua ab hoc, decimaquarta poſt peſtilẽ-
B tem conſtõnem ſcripta, vt plurimum quidem delirium exuperat, rarẽter verò exuperaẽ: verum
verba paulo antea qñ exponebam quid ſignificet, per tempus, adſcripſi: nunc verò affectiones ip
ſas pugnantes referã, ſecuturus & hic ſermones ab Hippocrate prolatos. Nulla itaq; doloroſa af-
“ fectio huic mulierculæ accidiſſe vř, præualuit autem perfrigeratio, marceſcente inſita caliditate:
“ ex eo.n. quod ſcriptum eſt de ipſa, ″Febres ad manum tenues, extremarum partium frigiditas: Ibidem.t.86.d
“ hoc oſtenditur, & ex eo ꝙ per oẽm morbum contegebatur: cum enim dixiſſet, ab initio aũt con-
“ tegebatur: poſtea in fine totius narrationis, ſemper contegebatur, ait. Quin & ex mærore initiũ
“ ſumpſiſſe, his conſentit. Inquit enim, Febris horrida ex mœrore corripuit. Sed & ipſa febris horri
da iuxta eandem cauſam facta eſt. Et ſanè etiã hoc, ꝙ potus uẽtrem penetrent ac percurrãt, neq;
paruo tempore conſiſtẽtes, maximum ſignum eſt innatam caliditatem extingui. Quin & cutis
“ arida nihil aliud eſt quam reſiccata. Deperit aũt unà cũ eiuſmodi ſiccitatibus innatus calor. At ve
rò, ꝙ hæc omnia in ipſa facta ſint, ipſa dictionum ſequela oſtendit. ″Decimaſeptima.n. inquit, ir- Ibidem.
“ ritationes à ventre turbulentæ, poſtea verò ipſi potus ꝑcurrebant, neq; conſiſtebant, oĩnò nihil
“ ſentiebat, cutis aridæ circuntenſio. Rationabiliter igĩ per omnem morbum magnus & rarus ſpiri-
“ tus ꝑualuit, intercedebat autem aliqñ etiam breuis, ad perfrigerationes conſequens. Mentionem
C autem faciam etiam nũc ipſius dictionis, velut antea iam adſcripſi: ″Decimaquarta ſpũs rarus, Ibidem.e
“ magnus, per tempus, & rurſus breuiſpira. Vigeſima ſermones multi, rurſus ſedata eſt, taciturna,
“ breuiſpira. Vigeſimaprima mortua eſt. Huic ad finẽ ſpũs, rarus, magnus. Hic igitur delirium per-
“ frigerationem ſuperabat, & propterea raro quidem breuiſpira, per omnem verò morbum lon-
giſpira obſeruata eſt. Vice uerſa porrò in Pythione cuius iam antea memini, breuis ſpiratio per to
tum quidem morbum erat, raro autem quãdoque longa ſpiratio contingebat: atq; id iuxta ratio
nem: duæ.n. opponebãtur delirio affectiones breuis ſpirationis cauſæ, dolor & perfrigeratio, quæ
ambæ paruam reſpirationem facere ſolent: uerum dolor cum denſitate, ꝑfrigeratio verò cum ra
ritate. Quòd itaq; delirauit, ſæpe ſcriptum eſt apertis verbis ab ipſo Hippocrate, ut hoc quidẽ ne-
minem latere poſſit: ſed neq; dolor circa aluum, nam & hic aperte ſic ſcriptus eſt: ″Iuxta aluum
“ grauitas cum dolore. Quòd uerò ꝑfrigeratus fuerit, & inſitus calor contabeſceret, clarum ex his
“ fit: ″Secunda circa medium diem frigiditas extremarum partium, verũ magis circa manus & ca- Ibid.t.148.g
“ put. Deinde conſequẽter in tertiæ diei enarratione: ſero circa Solis occaſum ſubfrigefactus eſt
“ parum. In quarta autem die non ſolum frigiditas, ſed etiam ꝙ recalfactus ſit poſt tempus, adſcri-
“ ptum eſt. Clarius autẽ adhuc de octaua die narrãs: mane quidem dormiuit, inquit, parum, ſtatim
D autem frigiditas, ſero excalfactus eſt rurſus. Item in decima die, rurſus multa frigiditas, ait. Ex his
“ igitur manifeſtum eſt, ꝙ & frigiditas erat, non ſolum dolor & deliriũ, in Pythione. Quòd uerò ꝑ-
ualuerit quidem breuis ſpiratio, fuerit autem & quædam longa ſpiratio, ꝑſpicuum ex ſecundæ
diei enarratione redditur, ſic.n. ſcriptum eſt, ″Breuiſpirus ad tẽpus multum. Hoc enim quod ait, Ibidem.
” ad tempus multum, indicat non ſolum eſſe breuem ſpirationem, ſed ipſam longam ſpirationem
ab illa ſuperari. Porrò hic Pythion in tertio morborum popularium ſcriptus eſt tertius poſt pe-
ſtilentem conſtitutionem. Quare licet unicuique per ſe diutius in ipſius ſenis ſermonibus immo-
rari ac conuerſari, ne nos omnes ipſos adſcribendo, longum ſermonem faciamus.

Nihil ſuperioribus capitibus omitti, quod Galeni ſententiæ aduerſetur. *Cap. 9.*

CAeterum ꝙ nullam dictionẽ, quæ a his quæ nobis dicuntur contraria ſit, volẽtes præterijui-
mus, maxime utiq; credibile fiet huic, qui ad ipſos libros legẽdos acceſſerit. Atq; ea gratia
indicamus nos, tum in quo libro æger, de quocunque tandem nobis ſingulatim differentibus ſer-
mo contingit, ſcriptus eſt, tum quotus eſt aut à principio, aut à conſtitutione numerandi exor-
dio facto, ut nequis cunctetur ob hæc & circa inuentionem pigreſcat, atq; aut citra experimen-
tum nobis credat, quod minime expetimus, aut nos ſuſpectos habeat tanquã qui ꝑperã adſcri-

bamus, quod multi expoſitores fecerunt. Verum illi propterea libros ſilent, ac volentes cælant E
ex quibus ſingulatim adſcribant dictiones: nos verò non ipſos ſolum libros, ſed & locos ac capi-
ta indicamus, quò quiſq; qđ velit facilius reperire queat: ſcimus.n. ꝙ firmiorem fidem habebunt
eorum q̃ dicimus, qui totum libri locum legerunt, ex quo dictionem adſcribimus. Cæterum ꝑdi-
ctorum ægrorum mentionem nos facere ſermonis ſequela coegit, cùm uellemus oſtendere, iux
ta quem modum aliqñ ſolum delirium ſpirandi difficultatem operetur, contraria affectione ſu-
perata: qñque verò penitus ſuperatum ēt ipſum, exile reddatur. Et aliquando quidem, ut pluri-
mum exuperat, raro intercidente diuerſa ſpirandi difficultate: aliquando vero exuperatur, atque
ipſum adeo ſuam difficilis ſpirationis ſpeciem interlabentem oſtendit. Etiam ſanè perſpicuum
eſt id, quod à principio dicebamus, nempe quòd cui magnus & rarus eſt ſpiritus, huic omnino
etiam delirium: cui verò delirium, huic non omnino & rarus eſt ſpiritus.

Quòd in ſingulis ægrotis primi libri de Vul.mor. omnia ijs, quæ antè dicta ſunt, aſtipulentur. CAP. 10.

PОrrò quod ex propoſitis adhuc deeſt, id ſermoni addamus, omnium ægrotũ, qui in primo.
& tertio morborum ſcripti ſunt cenſura facta, à primo uſq; ad ultimum oĩum, eodẽ ordine
ſermonẽ facientes, quem ipſe in ſcribendo obſeruauit. Primus itaq; omnium Philiſcus, ꝙ quidem F
delirarit, ac magnum & rarum ſpm̃ habuerit, ſuperioribus ſermonibus monſtrauimus. Quòd ve- 1
rò neq; dolor quiſpiam ipſi fuerit circa ullam aliquam partem, ex quibus affectis paruam ac den-
ſam fieri reſpirationẽ dicebamus, nunc oñdemus, ipſa etiam hic Veteris dictione, in memoriam
reuocata, quæ ſic habet: "Splen eleuatus eſt orbiculari gibboſitate. Minime.n. etiam aliàs doloro "
1.Epid com.3. t.18.3.121.b
ſum eſt viſcus ſplen, neq; ſeptum tranſuerſum premit ſimiliter, ut hepar & venter, niſi maximum
ſanè habeat tumorem circa caput, quod in Philiſco non erat: & ob id ſplen ipſe ſufficiens minimè
erat, vt ſpirandi difficultatẽ ex delirio inductam ſuperaret, cùm neq; doloroſus eſſe, neq; ſeptum
tranſuerſum premeret. At uerò Silenus, qui deinceps ſcriptus eſt, cuius item in ſuperiorib. ſermo 2
nibus poſt Philiſcum mentionem fecimus, ꝙ rarum & magnum ēt ipſe habuerit ſpiritũ, & ꝙ de-
lirarit, illic oſtendimus: quòd verò nullam affectionem habuerit, q̃ delirium ſuperare potuerit,
Ibid.t.19.
hoc loco demonſtrabitur: etenim tertiæ diei ipſius morbi enarratio ſic ſcriptum habet: "Ilij diſtẽ- "
tio ex utriſq; oblonga ad umbilicum ſubmollis. Igitur & ad umbilicum ſecedebat diſtẽtio, & ne-
que dolor quiſpiã, neq: timor memorabilis erat. Quin & quod in fine dictum eſt, Ilij palpitatio:
neq; ipſum ſufficiens eſt difficilẽ ex delirio reſpirationem alterare: Dictum.n. ſexcenties iam eſt,
aut dolorem eſſe oportere, circa aliquam partem, quæ per reſpirationes mouetur, aut aliqđ ex re
ſpiratoriis organis coarctari, ut paruus & denſus ſpus fiat. Igitur neq; Silenus hic, neq; prior Phi- G
liſcus aliquã aliam affectionẽ habuit, reſpirationem alterare potentem, ꝑterquam delirium. Neq;
enim dolor, neq; cõpreſſio organorum reſpirationis, immo neq; ꝑfrigeratio aliqua aderat, qua-
lem in tertio morborũ popularium, Pythioni & Dealcis vxori factã eſſe oñdimus. Cæterum tres
deinceps his ſcriptos, Herophontẽ uidelicet, & Philini uxorem, itemq; Epicratis reperias, ſi dili-
genter enarrationes de ipſis perlegeris minus delirium hr̃e, q̃ ut iuxta hoc reſpiratio ipſa altera-
A ibidem t. 20 122.2
ri poſſit. Immo Herophonti [a] "ſplen eleuatus eſt, & ilij, ait, diſtentio, neq; apponẽs ſubmollis, ne- 3
B Ibid. t. 21. e
que oblonga, neque ad umbilicum. Quare huic partes circa ſeptum tranſuerſum inflammatæ fue "
C Ibi. t. 22. f g
runt, qđ ipſum ſeptum primũ & principaliſſimũ reſpirationum organũ eſſe, nobis, in commenta
D Ibi. 23. t 230
rijs de cauſis reſpirationis eſt monſtratũ. At verò, Philini uxor [b] "dolebat, inquit, cor & ilium dex 4
E Ibid. t. 24. d
trum. Epicratis verò vxor non ſolum [c] "cor dolebat, ſed & [d] "lateris, ait, ſiniſtri grauitatem cũ do 5
† * Interpres verbũ παραφρονεῖν confundit cũ παραλήρειν utrũq; eniin ſæpiſſime, delirare vertit cũ tamẽ Gal ex Hippocra. ſententia alterũ ab altero diſtinguat. Minus.n. malũ eſt, παραλήρειν q̃ παραφρονεῖν vide ēt li. 3. de reſpirãdi diffic. c. 13. prope finẽ, ubi diffuſ. ēt Gale. hoc tractat. Antiqua tranſlatio verbum παραλήρειν ad uerbũ vertit, præter loqui, παραφρονεῖν verò deſipere.
lore habuit. Ob id igitur, neque adſcripſit ulli horũ paruum & denſum ſpm̃, ſed penitus obticuit,
morem hunc habens, velut ēt antea indicauimus, ut quæ oĩbus manifeſte cognoſcuntur, relin-
quat. Manifeſtiſſima aũt, & omnibus nota erat, velut item oſtendimus, reſpirandi difficultas iux-
ta paruitatem ac denſitatem, quam neceſſariò præſcripti tres ægri habebãt. Quin & [e] "Cleanacti- H
des, qui poſt ſcriptus eſt, itidẽ neceſſariò ſimiliter difficulter ſpirabat, ob ſiniſtri lateris dolorem. 6
Verum neque in hoc quicq̃ ſcriptum eſt de difficilis ſpirationis ſpecie, ut quæ citra ſcriptionẽ in-
telligi poſſit: neque uero delirauit hic Cleanactides. Qui uerò poſt eum ſcriptus eſt "Meton, neq; 7
quæ dolorẽ inferre poſſet, neq; quæ aliquod reſpirandi organum coarctare valeret, affectionem
habuit, immo neque delirij ullam morboſam hypotheſim: Verum quid præter opinionem, & qđ
occurrere nõ valde ſoleat, ipſi accidit. Quinta.n. die ſanguine ex naribus effuſo, & ſudore exclu-
ſo, perfectè iudicatus eſt. Sanguinem igitur effundebat adhuc ēt poſt iudicationem, uigilans exi-
ſtens: immo & † * delirabat, inquit, quãuis ante iudicationem penitus non deliraret: & ob id etiã
nos diximus nullã morboſam affectionem delirij ipſi affuiſſe. Verum ſic delirabat, velut ebriis ex
capitis repletione contingit: ob hoc aũt, & παρέληγε, i. delirabat, uocem Hippocrates ſcripſit, ut
oſtenderet ſimilitudinẽ ad ebrietatem ipſi factam, ex capitis repletione. Peruenit enim non pau-
ca ſanguinis copia ad ipſius caput, uelut ex his quæ cõtigerunt coniectare licet, ob quam ſanè to-
tus morbus eſt iudicatus, ſuſcipiente nimirum capite omnem ipſius affectionem. Verum ex hoc
ſanguine nõ parum, ſtatim in quinta die impetuoſe excretum eſt eum ſudore: multo uerò magis
quam euacuatum eſt, in capite remanſit, qđ ipſum grauauit, & hominem delirare coegit. Vnde
ſanè

A ſanè Hippocrates poſtq̃ dixiſſet, balneis circa caput uſus eſt, ſanguinem ex naribus ſæpe poſt iu-
dicationem fundebat, ait. Quare in hoc non ſolũ nullũ difficilis reſpirationis modũ ſcripſit, ſed ne
que an prorſus difficulter ſpirarit. Neq;.n. quomodocunq; delirantibus, aut ebrijs, ſed ſolis deſi- In Prog.com.i
8 piẽtibus magnus & rarus fit ſpũs: atq; hoc eſt, ꝙ in pnotionibus ait," Spũs magnus, & ꝑ magnum c.24.4.194.h
tp̃s deſipientiam ſignificat. Cæterum ægrotus, qui poſt ipſum ſcriptus eſt Eraſinus, neceſſariò dif
ficulter ſpirabat: relicta aũt eſt difficilis ſpirationis ſpecies, ob ſæpe dictam cauſam. Nuſquam.n.
ullam aliquã doloroſam affectionem, aut reſpirãdi organa prementẽ, prædixiſſe ipſum apparet,
atq; deinceps ſequentem difficilem ſpirationem adſcripiſſe, ſed vbiq; uelut omnibus norã reliqſ- 1.Epid.cõ.3.t.
ſe. Quod vero fuerit eiuſmodi affectio ipſi Eraſino, clarũ fecit cũ dixit," Ilia ſublimia, diſtẽtio cũ 25.3.124.f
dolore. Magnitudinẽ.n. inflãmationis declarat ob quã, tametſi homo delirabat, nõ tñ difficilẽ ſpi
rationẽ delirio propriã habebat: aut certe huius oĩno mẽtionẽ Hippocrates feciſſet. Quemadmo
dum.n. paruam & denſam in doloribus contingentẽ ipſe ſẽper relinquere repentur, propterea
9 ꝙ eſt manifeſta: ita cum eam quæ in delirijs, contingit, norit ambiguã, nuſquam relinquit, neque
indefinitam præterit. Equidẽ quæ in " Critone poſt eũ conſequenter ſcripto acciderunt, manife-
B ſtã cãm habent. Cum.n. ſecunda die mortuus ſit inopinatiſſime, velut ex ipſa narratione diſcere Ibid.t.68.g.
licet merito de reſpirationis difficultate quicq̃ dicere Hippocrates reliquit, aut ꝙ qualis ea fuerit
non obſeruauit, aut ꝙ mẽtionẽ eius facere non eſt dignatus, utrunq; enim rationi cõſentaneum
exiſtit: ꝙ non obſeruauit quidẽ, tum ob mortis velocitatem, tum propter ſymptomatũ perterre-
factionem: neq;.n. paruũ miraculũ eſt, hominem obãbulantem, & cõſueta uitæ munia obeuntẽ,
deinde magnũ pedis digitũ vehemẽter dolentem prima die paululum ſubcalfactum eſſe, ſequen-
ti deinde mortuũ eſſe. Cum igĩ nulla mora interim facta ſit, ſed ueprociter homo morti conceſſe-
rit, non aũt ſimpliciter deſipuerit, ſed, ut ait furierit, impoſſibile erat obſeruare, qũo reſpirauerit.
Etenim furioſos ne prope quidem accedere ſuſtinemus, verum elõgamur omni modo, formidan
tes ne quid mali & nobis affricent. Aut igitur nõ obſeruauit, ut diximus: aut non dignatus eſt ſpe-
ciei difficilis reſpirationis mentionem facere, ꝑꝑ inopinatũ tot ſymptomatũ cõcurſum, ad quem
ſolum nos mẽtem adhibere cõuenit, & non circunduci ac diſtrahi ad ea, quæ per alios ægrotos in
10 ueniri poſſunt. Conſequenter porrò Clazomenium deſcribit," qui caput & collũ ac lũbos, ut in
quit, à principio dolebat: uerum hæc non ſufficiebãt ad ſpm̃ paruũ, ac denſum efficiẽdum, niſi de Ibid.t.17.h
collo ſanè hoc dicere velimus, uerum de hoc in progreſſu ſermonis determinabimus: at verò iliũ
C cum tumore eleuatũ, ſufficiens erat. Quare tametſi hic deſipuit, non tñ propriã deſipientiæ reſpi-
11 rationis ſpeciem habuit, cum nimirum prædictæ doloroſæ affectiones exuperarent. Cæterum
Dromadæ uxor quæ poſt hunc ſequitur, quã etiã ſtatim à principio huius ſermonis appuſui, non
ſolum deſipuit, ſed & magnum & rarum ſpiritum habebat, cum neq; circa thoracem, neq; circa
iliũ, ulla affectio eſſet, qua paruã & denſam ſpirationẽ efficere ex natura ſua poſſet. Ob id igitur
& Hippocrates omnia, q̃ mulierculã ipſam apprehenderant, exacte deſcribens," Circa ilium in- Ibi.t.28.125b
quit, ;dolere cępit, anxia, implacida: uitiaris uidelicet humorib. iſtic os uentris mordentibus, nõ
tamẽ ulla inflammatione exiſtente, neq; etiam aliqua alia affectione, à qua paruus & denſus ſpiri-
tus produci ſolet. Et ſanè in hac narratione paululum progreſſus Hippocrates, ubi ſcripſit ilij do-
lor, vocẽ, anxia, appoſuit. Et deinde rurſus anxia ſiticuloſa. Neq; igitur quicquam eorum quę cir
ca ilium, aut thoracem fiebant, ſufficiẽs erat delirũ exuperare. Sed neq; calor innatus extingueba
tur, quemadmodum alijs fic contigiſſe oſtendimus. Quare pro rõne, cum nulla affectio ex ijs, quę
delirio oppoſitæ ſunt, reſpirationem alterare poſſet, magnus & rarus ſpiritus huic fœminæ fiebat.
Quando uerò adſcriptum eſt, & hoc, ſtatim reuulſus, hoc ipſum adhuc me indicare, ac adnotare
nunc oportet, ne quis ſuſpicetur nos id ſegniter præterituros fuiſſe. Verum nunc ſanè id expone-
D re non eſt tempeſtiuum, explicabitur autem in ſequenti libro unà cum alijs, quæ ſimiliter ſunt di-
cta. Cæterum in præſenti ſermone reliquos adhuc tres ægros in manus ſumemus, qui quidem, &
12 ipſi deſipuerunt, non tamen propriam delirio, difficilis reſpirationis ſpeciem habuerunt. Ob id in
13 primo quidem ſcriptum eſt: || Ilij dextri dolor, inflãmatio ſubmollis ex interna parte, ex ea uideli-
cet, quæ ad ſeptum tranſuerſum uergit. In ſecundo vero, || Circa ilium tumor eleuatus cum dolo- Ibid.t.29.d Ibid.t.30.e
14 re, & paulo poſt, || ilij dolor: & rurſus deinceps, || Circa clauiculam ſiniſtram dolor permanebat. Ibidem
In tertio autem ægroto (muliercula uero erat hæc velut etiam præcedens) || Capitis, inquit, & col- Ibid.t.31.g
li, & pectoris dolor fortis: & paulo poſt, || Dolores permanebant. ibidem.h

Ex ſingulis ægrotis tertij lib. de Vul. mor. teſtimonia, quæ ſuperiora Gal. dicta confirmant. CAP. 11.

15 ATque hi quidem ſunt quatuordecim ęgroti ex primo libro morborum popularium eo or-
dine ab Hippocrate, quo etiam nos ipſorum mentionem fecimus, conſcripti. Porro libro
tertio morborum popularium duodecim ſunt ante peſtilentem conſtitutionem ægroti, ſex & de
cem uerò poſt eam, qui oẽs conſentiunt cum ijs, quæ à principio, ut conſtanter pronunciata ſup-
poſuimus. Pro cõperto autem habeo, ꝙ ſi relinquam ipſos, & permittam ijs, qui uolunt in omni-
bus conſenſum intueri, ut priuatim, & per ſe ipſos narrationes à ſene conſcriptas legant, non pro-

pterea ut longiores uitem ſermones,hoc facere uidebor, ſed ꝙ non poſſim pronuntiata à princi- E
pio ſuppoſita per totum ſermonem conſeruare ac tueri . Si uerò oēs deinceps recenſeam, nuga-
tor & loquaculus eſſe videbor, vt qui ea, quæ quiſq; per ſe expēdere ſufficiebat,ipſe fruſtra ad ſcri-
bā.At verò ſi penitus me alterum abſurdū incurrere oportet,aut videlicet ſuſpitionē falſi dogma
tis,aut loquacitatē:reperio aūt loquacitatis aliqua ſolatia,ſuſpicionis uerò nulla:honeſtius utiq;
fuerit de oībus dicere,Quæ igitur ſunt loquacitatis ſolatia? Primū ut paucis percurrā ipſos ægros,
neq; amplius ſimiliter immorer ſingulis,ſed nudā ſolū faciam mētionem.Alterum uerò adhorter
eos,qui neque tam pauca ſuſtinent audire,quo ea tranſgrediantur, & ne ſcripta quidem eſſe pu-
tent.Quemadmodum enim in ſplendida epulatione cum multa ſint apparata, alius aliud eligit,
hoc quidem ut ſuaue,aliud verò ut profuturum: ſic etiam ſermonum apparatum opiparum eſſe
oportet,electionem autem in utentibus.

Ordo ægrorum tertij libri Epid.ante peſtilentem conſtitutionem.

1. Epid.cō i.t. 5.3.130.h PRimus itaq; oīum ægrotus nomine Pythiō, ex ipſa narratione manifeſtus fit,ꝙ nullā diffici- 1 2
lis reſpirationis hypoteſim habuerit.Secūdus uero Hermocrates," Caput,inqt, dolere ince- „
pit,& lūbos,ilij diſtētio ſubmollis: nō tn̄ ꝙ infra & ad umbilicū ipſa tēſio proceſſerit,aut ꝙ oblō-
ga fuerit,adſcripſit:ex quo clarū fit,ꝙ a ſepto tranſuerſo inflāmato iliū reuellebat:& ob id ēt ſub F
molle apparebat,ut qđ nullā propriā hēet inflāmationē. Hic igitur ēt ſi delirabat,tn̄ ipsū deliriū
A Ibidem.t.19. 133.h ab alio maiore affectu ſuperabatur:qnēadmodū ēt in tertio & quarto,quintoq; ac ſexto.Etenim
in tertio,[a] " alij dextri diſtentio ſubmollis ſcripta eſt.In quarto verò [b] " iliū dextrū diſtentū fuit,&
B Ibid.c.2.t.1. 135.c ad interna proceſſit.In quinto aūt [c] " collū doloroſū habebat . Verum in ſexto ægroto(erat autē 2
C Ibid.t.2.c hæc muliercula)præfatus Hippocrates,[d] " Hæc incipiēte morbo dolebat fauces,& ad finē ruborē 3 4
D Ibidē. t. 3. f habebat,gurglio reuulſus,fluxiones multæ,tenues,paruæ,acres,tuſſiebat,maturū aūt nihil effere 5
E Ibidem
F Ibidem.t.4. bat:paulo poſt ait: [e] " Erat aūt & quid innatū tabidoſum.Quare manifeſta ēt in hāc fit affectio prę 6
dominās,in reſpiratorijs organis conſiſtens.At uerò eam,quæ inde ſequitur enarrās ægrotā,hoc „
modo auſpicaī: [f] " Mulier anginoſa circa Bitonis:progreſſus aūt,inquit," Spiritus ſublimis, quod „ 7
ipsū ēt in progreſſu ſermonis exponemus. Nunc uerò quod propoſitū eſt abſoluamus . In octa-
Ibid.t.5.137.e uo verò deinceps ægroto ſcriptū eſt:" Ilij diſtentio ſubmollis ex vtriuſq; . In nono uero," Dolo- „
Ibid.t.6.138.b res circa ilia. Verū hæc ſanè muliercula non deſipuit." Quod vero ſequuntur duæ mulierculæ , ex „
Ibidē.t.7.& 8. 239.bc corruptione fœtuū male habuiſſe ait.Affectiones uero quas recenſet de ipſis, ut uniuerſim pro- 8
nunciemus,vterorū inflāmationes ſunt:particulatim uero,q̄ ad eiuſmodi affectiones ēt alias cōſe „ 9 10 11
Ibid.t.9. 140.b quūtur. Poſtremā uero q̄ adhuc reſtat, " cor doluiſſe ait,nō apponēs uocē, anxia. Quin & frigidū G
ſudaſſe,& per oēm morbū horridam fuiſſe,ac magnopere perfrigeratam,ut uix recalfieri potue-
rit,aut penitus non recalfacta ſit.Quare manifeſtum eſt etiam hanc omnino ſecundum utraſque
affectiones,tum doloris,tum perfrigerationis,breuiſpiram fuiſſe: non tamen dignatus eſt in hac
Hippocrates difficilis ſpirationis mentionem facere,ut quæ ualde eſſet manifeſta.

Ordo ægrorum tertij libri Epidem poſt peſtilentem conſtitutionem.

* Ant. habet morbo. COnſequenter aūt ſequitur peſtilens conſtō, poſtq̄ rurſus primum quidem ægrum Pariū ſcri 1
bit,in quo circa finē ſermonis,ubi quæ in toto * corpore cōtinenter permāſerit ſcribit, hī
A Ibid.c. 3.t. 72.147.f & hoc:[a] " Cum doloribus uigilans.Secundū verò in Thaſo de quo ait:[b] " Tuſſes aūt continentes, „ 2
humidæ,multū.Tertius eſt [c] " Pythion,quē iam antea explicauimus. Et quartus [d] " phreniticus. 3 4
B Ibidē. t.71. 148.c Et quintus [e] " cui repente dextrum femur dolere incepit,& cū fluxio in partes circa caput conſcē- 5
C Ibid. t.74. deret,ſtatim quidē delirauit,& ſtatim item mortuus eſt,ſimiliter ut is,qui in primo morborū po-
D Ibidem.t.75 149.c pularium,dolore circa magnū pedis digitum oborto,ſecunda die mortuus eſt.Quare in his de dif 6
E Ibidem t. 76 ficili reſpiratione penitus nihil ſcripſit ob cauſas, quas in illo ipſo iam ante retulimus. [f] " Sextus H
F Ibid.t. 77.7 deinceps neq; deſipuit,neq; aliam quandā affectionem ſpirationem ægram inducētem habuit. 7
G Ibid.t.78.b Septimus aūt ægrotus [g] " virguncula eſt,q̄ ob ſanguinis multitudinē ſic circa caput infeſtata eſt ,
Ibi.t.79.150.b velut in primo morborum popularū ſeptimus item ex ordine æger,cui ſanguis ex naribus pro- 8
fluxit.Quare quæ iam de illo diximus,ea etiam huc transferātur. " Octauus porrò ægrotus Ana- 9
Ibidem t. 80.d xion eſt,de quo in ſuperioribus egimus." Nonus aūt tum uirgunculę,tum illi in primo libro mor 10
Ibidem t. 81. f borum popularium,cui ex naribus ſanguis profluxit,conſimilem totius morbi hypotheſim ha-
buit.Decimus uerò qui eſt in Abderis Nicodemus," delirauit quidē ſemel in ſexta die, die uigeſi-
ma per ſudorem iudicatus,cum uiſus eſſet ſine febri eſſe,rurſus febrijt,& rurſus paululum delira-
uit.Scribit de ipſo ēt hæc: Exacerbationes aūt & dolores huic ad finē.Verum quinā dolores,quę „
ſierit fortaſſis aliquis:cordis equidem dolore ipſum ſtatim in principio impetitū fuiſſe dixit.Pau-
lulum aūt inde progreſſus,dolores oīum,ſcripſit.Ob id igitur & delirium,quod exiguum , & per
Ibidem t. 82.f modicum omnino durans tempus illi factum eſſe dixit, reſpirationem non alterauit . Deinceps 11
porrò conſequenter eſt muliercula,quæ ex mœrore in morbum incidit,in qua ſcribit:" Dolores „
4. Aph. 68.Ex ord. 34.g magni , continui . Quin & conuulſiones multæ, ait . Cæterum in aphoriſmis de conuulſionibus, „
hoc modo ſcribit:" In febribus ſpiritus offendens,malum,conuulſionem enim ſignificat . Itaque
ſpecies difficilis reſpirationis huic mulierculæ,partim iuxta dolores , partim iuxta conuulſiones
fiebant.

A fiebant. Ob id igitur quamuis delira eſſet, tamen magnum ac rarum ſpiritum non habebat, ut qui
ab alijs duabus fortioribus affectionibus ſuperatus eſſet. Poſtea vero " virgo ĩ Lariſſa ſequitur, quę
12 duodecima poſt peſtilentem conſtõnem ab Hippocrate eſt conſcripta, & ob ſanguinis multitudi- 1. Epid. cõ. 3 t. 83. 3, 150. b
nem ægrotauit, & per fluxum ſanguinis ex naribus iudicata eſt, itẽq; per ſudores, & fluxum men-
13 ſtruorum tunc primum conſpectorum, quæ ipſa etiam nullã ullius alicuius difficilis reſpirationis
ſtructuram habuit. At uerò Apollonio in Abderis, qui inde ſequitur, "Ilij dextri, inquit, eleuatio cũ Ibid. t. 84. 15. b
dolore. Quin & quòd ſemper fuerit magnis viſceribus præditus, & ꝙ dolor circa ilium ipſi extite-
" rit familiaris, hoc ipſum ſanè in principio narrationis ſcriptum eſt. Nihil igitur miri eſt ipſum quã-
14 " uis delirauerit, non tamen reſpirationis ſpeciem delirio propriam habuiſſe, cum uidelicet ita affe-
ctionem doloroſam magnam in ilio poſſideret. Deinceps ab hoc ſequitur mulier, quæ in Cyzico
15 16 gemellas puellas peperit, de qua ſic ſcripſit: " Capitis & colli grauitas cum dolore. quare etiam ſpi Ibid. t. 85. e
" randi difficultas ſecundum hanc ipſam affuit. Reſtant poſt hanc duo adhuc ægroti in tertio mor-
borum popularium libro " vxor uidelicet Dealcis, & " adoleſcẽs in Melibęa, qui ambo & delirauerunt, Ibid. t. 86. d. & t. 87. g
& magnum ac rarum ſpiritum habuerunt; de quibus in ſuperioribus ſufficiẽter diximus. Cæ-
terum cum hic liber iam ad iuſtam magnitudinem peruenerit, de reliquis omnibus, quæ de diffici
B li ſpiratione à ſene tradita ſunt, in ſequenti libro uidebimus.

GAL. DE DIFFICVLTATE RESPIRAT.

LIBER TERTIVS

Iano Cornario medico interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ cæteris libris Epidemicis, qui Hippocrati aſcripti ſunt, continentur, ijs quæ primo lib. de Diff. reſp. oſtenſa ſunt, aſtipulari.

Quid ſuperioribus libris actum ſit, quid hoc agendum, ac de authoribus librorum Epidemicorum. CAP. I.

C VNiuerſo de difficultate ſpirandi ſermone in duplicem doctrinæ modum à nobis diuiſo, in primo quidẽ libro, quæ medicum de ipſa cognoſcere oportet vna cum proprijs demonſtrationibus oſtendimus: In ſecundo uero, qui hũc præcedit, & hoc ipſo tertio, omnium, quæ ab Hippocrate de ſpirãdi difficultate dicta ſunt in omnibus ipſius ſcriptis, expoſitionem facimus. Quare qui ipſorum tantum artis operum ſtudioſi ſunt, nihilque de veterũ dictis curioſius inueſtigandũ (velut ipſi aiunt) cenſent, oĩa quæ cupiunt ex primo libro ſufficienter hẽbunt, qui uero ẽt Hippocratis ſniam de his diſcere expetunt, ſimulq; poſſunt, ex his ſanè libris eã colligent ac aſſequentur. Appetere itaq; cognoſcere ea, q̃ ab optimis dicta ſunt, cõc eſt omnium natura honeſtatis ſtudioſorũ. Verum poſſe ẽt ipſa diſcere, longiore tpe indiget, neq; ſimiliter omnibus expoſitũ exiſtit; plerique. n. præ multitudine negociorum, ocio ad optima ꝑſequenda priuantur. Hæc ſanè cum nos non lateant, ea quæ maxime ad artis opera pertinent, in primo horũ cõmentariorum explicuimus, verum Hippocratis ſententiã per reliquos duos libros ex-
D ponimus, quorum alter ſecundus eſt, alter tertium locũ occupauit ordinis a principio conſtituti. Et oportet ſanè eum, qui ea, quæ in hoc ipſo dicuntur, aſſequi uelit, prius diligenter ſm librũ verſaſſe, in quo primũ totam mentem ipſius Hippocratis oñdimus, ꝙ nihil vulgare, neq; eorum, quę vulgus medicorũ nouit, ſcribere dignetur: deinde vero & particulatim oẽs ex primo, & tertio morborũ popularũ ægrotos recenſuimus, demonſtrantes, ꝙ in multis, q̃uis difficulter ſpirare neceſſe erat ipſos ægrotos, tñ non adſcripſit, quemadmodũ neq; alia multa, q̃ ad ea, q̃ ſcripta ſunt, neceſſario conſequuntur. Quæ. n. quiſpiã ab ijs, quę Hippocrates, in quã, dixit incitatus, citra hoc, ꝙ ab ipſo ea diſcat, inuenire põt, hæc non putauit ſcribere oportere. In multis uero ẽt ipſam difficilis reſpirationis ſpẽm ipſis narrationibus de ægrotis adſcribit, qñ aut non neceſſario ſequitur ægrotos, aut non prõptum erat cognoſci ab ijs, qui ipſius ſcripta legunt. His igitur ſcopis ẽt nunc adhærentes, & intenti, poſtq̃ primum & tertiũ morborum popularium in ſuperioribus expoſuimus, rurſus à ſecundo initiũ faciemus, ipſiq; ẽt reliqua Hippocratis ſcripta cõnectemus. Quemadmodum aũt primus, & tertius, non ſolum ab Hippocrate cõpoſiti eſſe uidentur ijs, qui optime de his ſentiunt ac indicant, ſed ẽt ob ſpeculationis familiaritatem mutuo inter ſe cõnexi, eodem modo, opinor, habent ea, q̃ in ſecundo & quarto, ac ſexto habentur. In confeſſo eſt. n. iam, & hos Theſſalum

Hippo-

Hippocratis filium compoſuiſſe, ut qui in parentis tabulis aut chartis, ſiue pellibus & mem- E
branis quibuſdam commentarios repererit, ipſeq; etiam aliqua, eaque non pauca, de ſuo addide-
rit. At verò quintum, & ſeptimum morborũ popularium, non videtur mihi quiſpiã genuina Hip-
pocratis doctrina dignos cenſere, & ut ego ſentio, neque quartum, quamuis quidam etiam nunc
à Theſſalo compoſitum eſſe putent. Cæterum prænotionum liber, & Aphoriſmi, & liber De a-
quis, locisq; ac aere, ampliusq; liber De victu, in morbis acutis, quem aliqui ad Cnidias ſententias
inſcribunt, non præter rationem Hippocratis ſcripta eſſe creditum eſt. Horum igitur vbi vſus po-
ſtularit, mentionem faciemus: itemq; aliorum, qui partim ipſi Hipocrati, partim Euryphonti, &
Theſſalo, ac Polybo, ut autoribus deferuntur.

Coniugationes difficilium reſpirationum ex ſecundo & ſexto lib. de Vulg. morbis. CAP. 2.

2. Epid. ſect. 3. ORdiamur itaq; iam expoſitionem a dictione in ſecũdo morborũ populariũ ſcripta, quę hoc
modo habet: "Spiritus paruus denſus, magnus rarus, paruus rarus, extra magnus intra par- "
uus, alius quidẽ extendens, alius verò vrgens: dupla intra reuocatio velut ſuperinſpirantib. calidus, "
frigidus. Eadem vero dictio in ſexto libro pfectius ſcripta eſt. Supra tres. n. coniugationes ipſius "
difficilis ſpirationis, quarta item adiecta eſt, quæ manifeſte in ſecundo morborum popularium de- F
ſideratur, nõ ipſius auctoris, vt mihi vr̃, culpa, cũ perſpicuum ſit ipſum non ex experimento quo-
piã & memoria, multitudinẽ ſpirationum difficilium coaceruaſſe, ſed ex rationali diuiſione. Ne-
quaq̃ igitur relicturus erat aliq̃ difficilis ſpirationis ſpeciem, verùm in hoc quiſpiam ex veterib. de-
ſcriptorib. librorum peccauit, atq; ita poſtea hab ẽs liber inuulgatus eſt, ſeruatusq; eſt hic error vſ-
que huc, merito ſanè, cum aliqui negligenter planè ueterũ libros verſent, vt neq; an deficiat quip-
piã, neque an in alio libro dictum ſit ſciant, quidã vero ẽt ſi ſciant, tñ quod deeſt apponere nõ au-
dent. Neq; . n. ſimiliter noſtri æui hominib. priores faciles erant, neq; prõpti ad adſcribendũ uete-
rẽ dictionem, q̃ eodem modo in omnib. exẽplarib. ſcripta eſſet: ſed ſignificationẽ ſolũ facere con-
tenti erant, ꝙ hic quidẽ defectuoſe, in ſexto verò morborũ popularium perfectè, diuiſio difficiliũ
reſpirationum ſcripta eſſet, tũ quæ ſm magnitudinem ac paruitatem fit, tum quæ iuxta raritatem
ac denſitatem. Has. n. duas oppoſitiones, eam videlicet, quæ iuxta magnitudinem ac paruitatem
fit, & eam, quæ iuxta raritatem, & denſitatem, Hippocrates manifeſte inter ſeſe complicat, & con-
iugationes difficilis ſpirationis quatuor facit: vnã in qua minor, ſimulq; denſior, q̃ naturalis, reſpi-
ratio fit: alterã, cũ maior, & rarior: & pręter has aliam tertiam, in qua minor & rarior, & ſupra has
quartam, q̃ in ſecundo morborũ populariũ deſiderari, & relictã eſſe diximus, in qua maior ſimul- G
que denſior fit. Oſtenſum enim mihi ſæpe eſt, etiam ſi hoc citra oſtenſionem omnibus manifeſtũ
ſit, quòd duæ oppoſitiones inter ſeſe complicatæ, quatuor coniugationes faciãt. Cæterum dictio
Hippocratis in ſexto morborum popularium, non ſolum in hoc differt ab ea, quæ in ſecundo ha-
betur, ſed & in eo quòd in ſequentibus, quando inſpirationis magnitudinem confert cum magni-
tudine expirationis, altera coniugatio penitus relicta eſt in ſecundo libro, indicante, & hic ipſo li-
brorum deſcriptore extremam ſecordiam, aut ſedulitatem. Si enim integras dictiones tranſgreſ-
ſus eſt, extreme ſecors erat: ſi uero ſimiles interſe neſcius quatenus differunt, vnum & idẽ vtraſq;
ſignificare putauit, deinde alteram ſuſtulit, ad ſummam vtique ſedulitatem progreſſus eſt, corre-
ctorem ſcriptorum Hipocratis, non miniſtrum, ſe ipſum oſtendens. Hoc equidem eſt circa ple-
raſque obſcuras dictiones meminiſſe, in quibus aut relictum quid eſſe credibile eſt, aut adſcriptũ.
Nihil enim uetat iuxta illas, aut quod deeſt apponendo, aut quod delictum eſt corrigendo, per-
fectum ac verum reddere, & abſoluere ſermonem. Quemadmodum enim tranſcribere ac mu-
tare ueteres dictiones temerarium eſt: ſic velut ſcriptum eſt conſeruare, & paucis quibuſdam ap-
poſitis, aut immutatis dubitationes diſſoluere, bonorum expoſitorum opus eſt. Verum de his
opinor me paulo poſt per ipſa opera monſtraturum eſſe, quæ facere oporteat, non enim ſim- H
pliciter, neque prout contigit, hoc ipſum faciendum, eſt, ſed cum oſtenſione ueritatis rerum, am-
pliusque oſtendendo prius ipſam ſenis ſententiam ſic habere, & vtraſque conſentire, dictionis
tranſmutatione conuenienti facta.

Explicatio ſententiæ Hipp. lib. 6. ſectione 2. de Vulg. morbis, de coniugationibus difficiliũ reſpirationũ.

CAeterum ad propoſitũ iam progreſſi, & perfectiori dictione appoſita, quæ in ſexto morbo-
rum popularium habeatur, uideamus qualis nam ſententia ipſa ſit. Quod enim ex rationa-
li ratione inuenire conetur oẽs difficilis ſpirationis differentias, hoc ipſum ẽt iis, q libros ipſius ex-
poſuerunt, vr̃, & coniectare oĩbus facile eſſe opinor: an uero recte diuidat, & an nulla relicta ſit
difficilis ſpirationis ſpecies, hoc non ẽt oĩb. inuenire facile eſt, ſed qui de his iudicaturus eſt, eum
& diuidendi methodi expertum eſſe oportet, & circa Hippocratis dogmata non inexercitatũ. Et
methodus ſanè ad id quod diuidit reſpicere oportebit, qualis naturæ exiſtat. Si. n. ſimplex fue-
rit, ea quæ iuxta ſubſtantiæ ipſius rõnem ſunt, quot ſunt, & q̃, ac qualia; conſiderare oportet atq;
ex his diuidere: ſi vero compoſitum, utranque aut ſingulas partes diuidere, ut dictum eſt, oportet,
totũ uerò ex modo cõpoſitionis. Verum quæ Hipocratis ſententia de compoſitione, nobis alibi,
fuſiſſime dictũ eſt: relatũ eſt ẽt in ſuperioribus. Quare nihil uetat ad hos ſcopos intentione ac re-

ſpectu

A ſpectu habito, ipſam morborũ popularium dictionem tueri, quæ ſic hẽt: " Spiritus parui denſi, ma 1. Epid. com. t.
" gni rari, parui rari, magni denſi: extra magnus, intra paruus, intra magnus, extra paruus: alius extẽ 10. 3. 162. h
" dẽs, alius vrgẽs: dupla intra reuocatio velut ſuper inſpirantib. calidus, frigidus. Quòd igiẽ nõ quarta ſolũ coniugatio circa denſum, & magnũ conſiſtens, in ſecundo morborũ populariũ relicta eſt, ſed & ex ſequentib. duabus, in quibus expirationẽ cũ inſpiratione confert, altera ſcripta quidẽ eſt in pſenti iam propoſito ſermone, relicta eſt aũt in ſecũdo morborum popularium, palã videre eſt: neq; enim in illo libro ſcriptum eſt, Intra magnus, extra paruus: ſed altera ſola difficilis ſpirationis ſpecies oſtenditur, in qua magnus ſpiritus expiratur, paruus verò inſpiratur. In multis igitur codicibus reperire licet hunc defectũ adſcriptum, verùm in plurimis, & fide digniſſimis exemplaribus relictus eſt: atq; hoc ſanè nihil ad præſens refert: propoſitum eſt. n. nobis perfectiorem locutionẽ conſiderare, eã videlicet, q̃ nunc eſt adſcripta. Quòd itaq; ex ſpiritus intra, & extra meatu, totius reſpirationis actio cõpoſita eſt: & quòd altera eius pars inſpiratio, altera expiratio appellatur: dictum quidem eſt in primo libro ſtatim in principio, verùm etiam ſi à nobis dictũ non eſſet, nemo ferè ignorat. Quòd verò nullius alterius rei quam motus propria ſint velocitas, & tarditas, dictum quidem & hoc iam eſt, ſed etiam nunc in memoriam reuocetur. Magnitudo quidem & paruitas
B velut non ſunt motui propria, ſic omnino inſeparabilia ſunt ab eo, quod per ſpatium aliquod aut diſtantiam localem fertur. Et ob id iuxta vtranq; reſpirationis partẽ, duæ differentes oppoſitiones fient, altera iuxta uelocitatem ac tarditatem, altera iuxta magnitudinem & paruitatẽ. Quod verò totius reſpirationis adhuc alia oppoſitio ſit iuxta denſitatem ac raritatem conſiſtens, id ipſum ẽt antea relatum eſt: & ꝙ hæc oppoſitio non ſit reſpirationis ueluti motus, ſed vt compoſitæ rei ex diſtantijs conflatę. Quare in his tribus generibus omnes reſpirationis differentias eſſe neceſſe eſt: in velocitate quidem & tarditate, propterea quòd hęc propria, & ab omni motu inſpirabilia ſunt: in magnitudine uerò & paruitate, propterea quòd motus organorum reſpirationis per diſtãtiam fit: denſitas autem & raritas tertium ex prædictis genus, neutrius propriarum ac primarum reſpirationis partiũ propriũ, aut inſeparabile eſt: uerum totius reſpirationis pars fit ꝑ accidẽs quoddã: quandoquidem cõpoſita res eſt, ex duobus contrarijs motibus quiete diſtinctis conſtãs. Hę igitur ſunt primæ differentiæ totius reſpirationis. Cæterum cùm reſpiratio res ſit, quæ & facere aliquid, & pati poſſit, aliud utiq; fuerit differentiarũ genus in ipſa, utraq; uidelicet parte ęqua
C liter aut inæqualiter perfecta, at uero & rurſus aliud, ipſius totius, vt compoſitæ, partibus inter ſe mutuo collatis. Hęc cùm ita habeant, ſciendum primas quatuor difficilis reſpirationis differentias in propoſita Hippocratis dictione ſcriptas, totius reſpirationis eſſe. Neutrius enim partis eſt denſitas, & raritas, ſi ſanè meminimus eorum, quæ ſtatim à principio primi libri dicta ſunt. Sic
" uerò etiam ſequentes duas, nam & in his duæ totius reſpirationis partes conferuntur, & ob id ſic
" ſcriptum eſt: " Extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus, videlicet ſpiritus. Sequen- Ibidem.
tes autem deinceps duas differentias, in quibus dicitur, Alius extendens, alius, urgens, alterius partis ipſius reſpirationis proprias eſſe putandum eſt, quem ſanè iuxta ſubſtantiã eſſe, uel maxime ip
" ſius reſpirationis diximus. Extendens enim tardus eſt, urgens autem uelox: tarditas autem & velocitas ab omni motu inſeparabilia ſunt. Quod vero deinceps habetur: " Dupla intra reuo Ibidem.
catio velut ſuperinſpirantibus, inæqualem inſpirationẽ oſtendit. Inquirenda eſt aũt eadem oppoſitio in expiratione, quã ego relictã eſſe credo a trãſcribẽtibus magis q̃ ab ipſo Hippocrate: quandoquidẽ in alijs ſcriptis etiã eiuſmodi ſpeciei difficilis ſpirationis mẽtionẽ facere apparet, ut in ſequentibus palàm oſtendam. Quòd cui ab ipſo Hippocrate relicta eſſe videtur, hic peiora pro melioribus eligit. Equidem penitus nullam inæqualitatis mentionem feciſſe iuxta neutram reſpira-
D tionis partem, ſed penitus oblitum eſſe, ac reliquiſſe, minime conueniebat Hippocraticæ diligentiæ. Verùm ego ſanè, etiam ſi id, quod nunc de inſpiratione ſcriptum eſt, in totum ſcriptũ non eſſet, deſcribentis magis peccatum eſſe, q̃ ipſius Hippocratis, dicere audeam. Rationem autẽ utiq; aliquam ſic haberent hi quibus ad peiora animus inclinant. At verò cũ & inſpirationis ſpeciem adeo manifeſte indicauerit, ut non ſolum dixerit, duplam intra fieri ſpiritus reuocationem, ſed & velut ſuper inſpirantibus oppoſuerit, qũo tandẽ aliquis adhuc ſuſpicari queat ipſum expirationis eſſe oblitũ? De his igitur ẽt rurſus agemus. Deinceps aũt alia adhuc difficilis reſpirationis ſpecie-
" rum oppoſitio appoſita eſt in fine totius ſermonis ſic habẽs: " Calidus, frigidus, vt videlicet & hic Ibidem.
ſubaudiamus, ſpiritus, uocẽ. Quemadmodum. n. magnus, & paruus, & denſus ac rarus, ſic ẽt calidus, & frigidus ſpiritus expiratur. Quanquã & hic decepti quidam, propterea, ꝙ ipſi non intelligãt, corrigunt, & dictionem immutare audent, non calidus, & frigidus, velut nunc dictũ eſt, ſcribentes, ſed ipſa cum prædicto connectentes, atq; hoc modo legentes, velut ſuperinſpirantibus calidũ frigidũ. Hi quidẽ igiẽ ſupra hoc, ꝙ ipſã dictionẽ nullam ſententiam referentem efficiunt, etiã palàm produnt, ꝙ neque ſenis libros legerũt: omnino. n. meminiſſent eorũ, quæ in alijs locis ab ipſo ſunt ſcripta de calida, & frigida expiratione: q̃ qua nam rõne, aut in illis ab ipſo ſcripta ſunt, aut hic relicta, non habent quod dicant. Si enim non putauit ex difficiliũ ſpirationum genere eſſe calidam & frigidam expirationẽ, non rite in alijs locis ipſarum ueluti difficilium reſpirationum meminit:

minit:ſi vero in illis rite ipſarum commeminit,nunc ſanè non rectè ipſas reliquit.Verùm hęc non E
ita habent. Nam & hic recte in difficilium reſpirationum diuiſione continentur.Quid vero indi-
cent,in alijs locis recte ab ipſo dictum eſt.

Proponuntur quæſtiones,quæ ex libro Prænotionum Hippoc. de difficili.
reſpiratione oriuntur. CAP. 4.

RElictis igitur iam his,qui ſic ab Hippocratis mente aberrant, & oĩa magis q̃ ſententiam ip-
ſius intelligũt,ipſi per nos ipſos inſpiciamus,quid nã in prænotionum libro de difficili reſpi „
In Prog. cõ.1. t.24.4.194.h ratione in hunc modũ ſcribat:" Spiritus denſus exiſtens,dolorem aut inflammationem ſignificat „
in locis ſuper ſeptum tranſuerſum.Magnus aũt & per multum tẽpus,deſipientiam oſtendit. Frigi „
dus verò ex narib.& ore prodiens,valde iã pernicioſus eſt. Apparet.n.in hoc libro harum trium
tm̃ difficilium ſpirationum ipſum mentionem feciſſe.Atqui ſi tot ſolum ſunt,quid tandem multo
plures ipſe in popularium morborum libris ſcripſit?ſi verò adeo multę ſunt,cur pauciſſimarum in
prænotionum libro mentionem fecit?An numerum quidem ipſarum noſſe: commodum exiſti-
mauit,quid vero ſingulæ indicent,non vtile eſſe putauit?Aut hæ ſolę indicant, reliquæ vero ni-
hil:ſed poſſibile eſt,quandoque præter naturam reſpirare,nullã vero affectionem in animali præ
ter naturam eſſe?Aut in tm̃ hoc verum eſſe oportet,vt penitus neceſſarium ſit ipſam affectionem F
in animali præter naturam fieri difficilis re ſpirationis cauſam? Si quidẽ igitur cauſæ rõnem habet
affectio ad difficilem reſpirationem,fuerit utique hoc modo, & tẽpore ordine,& facultate prior.
Quomodo igitur Hippocrates in prænotionum libro,tm̃ difficilium reſpirationum numerum re
linquere uidetur?Equidem ea gratia uolebã ipſos expoſitores inter ſe conferre, & quærere,ac ſol
uere,uerum eius rei faciendę nulla eſt facultas: etenim expoſitorum cur quis tandem mẽtionem
faciat?Eorum vero qui ante nos uixerunt & quorum commentaria ad noſtram ætatem ſeruan-
tur,multas & longas nugas conſcriptas inuenire eſt: quę vero ſic alicuius momenti ſunt, penitus
ab ipſis relicta ſunt.Verùm nos ſanè inquirimus ipſa,etiãſi nullam uiam habeamus ad inueniendũ
ab illis præmonſtratã. Dictũ quidẽ a nobis eſt, & in ijs,q̃ de optima ſecta ſunt,& in curãdi metho
di ſcriptis,quomodo talia omnia inquirere, & inuenire oporteat. Immo & in primo horũ cõmẽ-
tariorum duplicem viam oſtendi ad eiuſmodi inuenienda,alteram ex differentijs difficilis ſpiratio
nis procedentem,alterã ex affectionibus in organis reſpirationis,q̃,ẽt faciliorem,& manifeſtiorẽ
eſſe dicebam.Et quiſquis illa ſcripta diligenter verſauit,haud indigebit multis rõnib. ad præſentiũ
ſolutionem.Si verò negligenter illa tractauit,aut alias ad diſcendum hebes eſt:qui quidem negli-
genter tractauit,rurſus ipſa relegens,identidem eadem repetat:Qui uerò hebes ad diſcendum eſt, G
aliud quid agat,ac ſciat,ꝗ paruæ naturæ magni uiri ſententiam aſſequi impoſſibile eſt,qualis ſanè
ipſe Hippocrates er. t,Quæ igitur nemo priorum,aut propoſuit,aut dubia putauit,aut q̃ ſunt, aut "
inuenit,ego & proponam,& dubia faciam,& quomodo quærere oporteat dicam,& dijs uolenti- "
bus inuẽturum me ſpero. At verò ipſum problema etiam paulo antè à me relatum eſt. Cur nam
tot difficilium reſpirationum ſpecies Hippocrates in prænotionum libro reliquit. Dubitatio ve-
rò nunc dicetur,vbi quæ in primo ſermone ſcripta ſunt,prius in memoriam reuocauero. Omnes
enim difficilium reſpirationum differentias in illis ſermonibus, in quinque ex toto tum affectio-
num tũ difficiliũ reſpirationum genera reduxi. Quare adhuc magis dubium conſtituitur proble-
ma, ſpe etiam quæ ſola reſtabat ſublata.In eiuſmodi enim omnibus, in quibus cuiuſcunque tan-
dem rei differentiæ plures quidem ab altero quopiam, ſiue uiro,ſiue ſcripto : pauciores verò rur
ſus ab aliquo altero dicuntur : una ſola ſuper eſt conſenſus ſpes, ſi quis monſtrare queat alterum
in primis diuiſionis partibus rem ipſam extendiſſe, alterum verò contraxiſſe. Hac igitur ſpe no-
bis ſublata (monſtratum eſt enim in primo libro neque affectionum,neque difficilium reſpiratio
Ibidem. num genera,in minorem numerum reduci poſſe,)quæ amplius ars ſoluendi ea quæ nunc quæren
tur inueniri poſſit?Cum ob alia enim,tum ob id quòd quędã prima genera relicta ſunt, ampluſ-
que diuulſa,& male diſtinctim mutuo oppoſita,ac obſcurè enarrata prænotionum libro,reprehẽ H
dere quis merito poſſit,quamuis ſi quis alius Hippocratis liber, is ipſe perſpicuus exiſtat. Atqui
obſcurum,ſimulque indeterminatum eſt, quod ſtatim in principio dictionis dictum eſt : Spiritus
denſus exiſtens dolorem, aut inflammationem ſignificat, in locis ſuper ſeptum tranſuerſum. Si „
enim non duplex eſſet ſpiritus denſus, alter quidem cum magnitudine,alter verò cum paruitate: „
aut non ex diuerſa affectione uterque ipſorum generaretur: rectè utique Hippocrates indiuiſum „
Ibidem. ipſum reliquiſſet,aut differentiam eius,quod per utrũque ſignificatur, non indicaſſet.Qñ vero ip-
ſe manifeſte in morborum populariũ libris,alterum denſum,ſimulque paruum, alterum denſum
& magnum ſtatuit, & nos monſtrauimus hos ex prima ipſorũ differentia eſſe male utique indiui- „
ſo relicto denſo, ſimpliciter ſic dicere contentus fuit : " Spiritus denſus exiſtens dolorem, aut in- „
flammationem ſignificat in locis ſuper ſeptum tranſuerſum, atque hoc ſanè unum dubium exi- „
ſtit. Conſequenter uerò tertiæ differentiæ mentionem faciens ſic: Magnus autem, & per multum
tempus delirium ſignificat. Et hanc ſolam ex primis differentiis manifeſte prolocutus, appoſitæ
ipſi ſpirandi difficultatis, quæ rarum, & paruum ſpiritum oſtendit, nullam omnino mentionem
fecit:

A ſecit: quanquam ſanè velit denſus ſpiritus duplex erat, magnitudine, & paruitate diſtinctus, ſic &
rarus neceſſario duplex eſt, magnitudine, ac paruitate diſtinctus. Verùm alterius ſolius in præno
“ tionibus meminit, vbi ait: “Magnus autem & per multum tempus, delirium ſignificat, alterum ve Ibidem.
rò rarum ſimul, & paruũ relictum eſſe apparet. Quare ex quatuor coniugationibus, quas in mor-
bis popularibus ſcripſit, primæ duæ indiſcriminatim, & obſcure, ac confuſe dictæ ſunt: ſola verò
tertia, vt diximus, tum ipſa, tum quod per eam ſignificatur, ambo manifeſte ſcripta ſunt. Cæterũ
non in his ſolũ obſcurus, & indiſtinctus, & qui plura relinquat, ſermo eſſe videri põt, ſed & ex eis, Ibidem.
“ q̃ deinceps inferẽs ait: “Frigidus uerò ex naribus, & ore prodiens, ualde pniciosſus eſt. Cur.n. tan-
dẽ, ſi differentias iuxta calidũ, & frigidum recenſere ſtatuerat, frigidæ tm̃ mentionẽ fecit? Et am-
plius, cur nã aliarum duarũ, tum eius, quã indiſcriminatim ſpiritũ denſum nominat, tum quã di-
ſtinctè rarũ & magnũ, affectiones ipſas ſolas adſcripſit, non tñ in quid finiant ſignificauit, dolorẽ
quidẽ & inflammationẽ à denſa, deliriũ aũt à rara, & magna ſpirationis difficultate indicari dicẽs:
in differẽtia verò iuxta frigidũ, in quid deſinat dicit, inquit.n. pniciosum ualde eſſe huiuſmodi ſpi-
ritum, affectionẽ verò ob quam ita difficulter ſpirant obſcuriorem exiſtentẽ: nõ ẽt dicit? cũ tamẽ
B præſtaret in omnibus difficilibus reſpirationibus, tum ipſas affectiones dicere, quæcunque tãdem
hæ ſint, tũ alterationis ipſarũ modum adſcribere, manſuetas à malignis diſtinguendo. Non igitur
ita fecit, verũ in prioribus ſpirandi difficultatibus affectiones, in vltima alterationis modũ ſolum
oſtẽdit. Et quod crimen omnium minime effugere poteſt, quòd videlicet nihil penitus de inæqua
li ſpirationis difficultate dixit, id ipſum ſanè etiã iã ſermoni apponatur. Extẽdẽs enim & vrgens
ſpiritus, & extra magnus, intra paruus, & intra magnus extra paruus, neque ipſi quidem in præno
tionũ libro relati ſunt: Verum ex his, quæ nos in primo libro explicauimus, in quatuor difficiliũ
ſpirationũ coniugationibus comprehenſi reperiuntur. At verò quintam inæqualem, cuius dimi- 2. Epid. ſect. 5.
diam partem in morbis quidem popularibus ſcripſit, duplam intra (inquiens) reuocationẽ in præ & 6. Epid. cõ. 2
notionum verò libro penitus reliquit, ſub nulla quatuor coniugationum iuxta vllum aliquem t. 10. 3. 162. 4
modum comprehenſam inuenire licet. Atque tot quidem ac tales ſunt dubitationes.

Qua via, ac ratione propoſitæ quæſtiones explicari queant. CAP. 5.

OPortet autem hinc nos non ſimiliter, vt multi faciunt, qui Hippocrati contradicunt, dubi-
tationes quidem facile reperire, in ſolutionibus verò ipſarum hærere: verùm primum
quidem viam quandam facultatis inuenire, deinceps verò per demonſtrationem, ea, quæ per
C ipſam viam inuenta ſunt, confirmare. Quæ eſt igitur uia facultatis? oportet enim inde initium
ſumere. Vna quidem communis illa omnibus veteribus, familiaris breui loquentia: Altera verò
peculiaris illa Hippocratis animi altitudo. Monſtratum enim nobis eſt, quàm grauis ſit ſæpe nu-
mero hic vir, vt qui ea, quæ alijs medicis nota ſunt, prætereat, velut quæ a nemine eorum qui ar-
tem ingenue exercent ignorari queant: quæ vero talibus ignota ſunt, omnia diligenter, ſimulque
perſpicue exponat. Si verò hic ipſi mos eſt, quid mirum eſt ambiguam, ac obſcuram apud ple-
roſque differentiam difficilis reſpirationis, eam uidelicet, quæ fit iuxta magnitudinem, & rari-
tatem, tum per alia ſcripta demonſtrare conatum eſſe, ut quæ deſipientiæ propria ſit, tum in præ-
notionum libro manifeſtaria doctrina dignam cenſuiſſe: uerùm differentias denſitatis, ut quæ
medicis ignotæ eſſe non queant, vna ſumma comprehenſas breuibus indicaſſe? In pleuritide
enim & peripneumonijs, anginiſque, & orthopnœis, denſus, & paruus fit ſpiritus: Et ſi pleuri-
tis non ſit, ſolus autem dolor circa coſtas extet, denſus, & paruus fit ſpiritus: quemadmodum etiã
ſi circa os uentris, aut ſtomachum, aut ſplenis caput, aut hepatis gibbam partem. Nam & in
his locis, ſi quis ſit dolor, neceſſarium eſt paruum & denſum fieri ſpiritum, & multo magis ſi ſit cir
ca ſeptum tranſuerſum, & partem eius, quæ coniungitur, & cohæret peritonæo, itẽque muſculos
D illic circumſitos. Atqui etiam ſi non iſtic ſolum ſed longe inferius peritonæum fuerit affectum,
& offenſam ipſius percipiat ſeptum tranſuerſum, itidem paruum, ac dẽſum ſpiritum efficit. Quin
& ventris ipſius maiores affectiones, quæ cum dolore fiunt, & tumore: ſplenis item ac hepatis in-
fernæ partes: non minus denſum, ac paruum efficiunt ſpiritum. Et in vniuerſum, ſiue tumor quis
ſit premens, ac coarctans quodcunque tandem reſpiratorium organum, ſiue dolor circa quamcũ
que partem, ſic appropinquantem reſpiratorijs organis, ut ipſis motis ſimul moueatur: denſus ac
paruus erit ſpiritus. Reliquas porrò horum cauſas in primo libro recenſuimus. Quemadmodum
ſanè, & quod caliditate multa in reſpiratorijs organis coaceruata, denſus & magnus ſpiritus fiet:
id quod fermè omni die, in omnibus exurentibus febribus apparet, ut neminem latere poſſit. Ete-
nim, quod inflammationem præter naturam, Phlogoſin Græcis dictam, non Hippocrates ſolũ
ſed omnes ferè alij, qui ante Eraſiſtratum fuerunt phlegmonem nominarint, non a nobis tantum
ſed ab oĩbus Hippocratis expoſitoribus eſt oſtenſum. His itaque ſic ſtantibus, amplius mirum eſt,
“ prædictas ambas differentias Hippocratem una ſumma oſtendere, ubi ait: “Spiritus denſus exi- in Prog. com. 2
ſtẽs dolorem, aut inflammationem ſignificat in locis ſuper ſeptum tranſuerſum. tanquam ſanè t. 14. 4. 194 b
nos intelligere poſſimus, quod cum paruitate dolorem ſignificet, cum magnitudinẽ verò inflam-
mationẽ. Apponit autẽ rationabiliter in locis ſuper ſeptũ trãſuerſum, ſiue reſpiratorijs, tanq̃ im-
modice

modicæ caliditatis partium infra ſeptum tranſuerſum, reſpirationem in magnitudinem, ac denſi- E
tatem eleuare non queant.

Ex aliquot locis Hipp. monſtratur ipſum declaraſſe ſpiritus denſi coniugationes. CAP. 6.

AT que via quidem inuentionis quæſitorum circa primas differentias hæc eſt. Verũ demon-
ſtrationem etiam quandam ad ſermonem apponere neceſſariũ eſt. Nunc.n. ꝙ non impoſſi
bile eſt, hanc ſniam Hippocratem uſurpaſſe, oſtenſum eſt. Monſtrabitur aũt conſequenter, ꝙ pe-
nitus hoc modo habet. Cur.n. tandem in vtriuſq; morborum popularium libris ſecundo ac ſexto,
has duas ſpirandi difficultatis differentias primas omnium diſtingere reperitur? priorem quidem
paruum & denſum ſpiritum, alterum uerò dẽſum & magnum, in propoſito autem prænotionum
libro ipſa ignorare uidetur, ſupra hoc quod poſtea ſtatim ſcribat, rarum & magnum? Rarum igi-
tur & magnum ſpiritum nouit, denſum uerò & paruum ignorat? Et ſanè etiam ſi quiſquam eorũ,
quibus animus in peiorem partem inclinat, dicere queat, quòd quinã ſit denſus ac paruus ſpiritus,
cognoſcere quidem Hippocrates potuerit: quæ uerò ſit affectio, quæ ipſum efficiat, non potuerit
cognoſcere, at certe cum dicat, Denſus ſpiritus dolorem ſignificat, aut inflammationem in locis
ſuper ſeptum tranſuerſum: palam fit quòd & affectiones ſcribat, & neutram relinquat. Immo &
eundem ordinem oſtendit, quem etiam in duobus morborum popularium libris fecit. Perſpicuũ F
itaq; eſt quod denſo & paruo dolorem, denſo uerò & magno inflammationem coniungat. Ne-
que.n. dicere licet, quod in popularium quidem morborum libris duobus, parui & dẽſi, & magni
ac denſi ſpiritus, mentionem fecit, in alijs uerò nuſquam: Nam & in illis ipſis ſæpe, & in libro de
diæta ſeu uictu in morbis acutis, quem etiam de ptiſana inſcribunt, ſtatim in principio libri, non
tantum huiuſmodi difficilis ſpirationis ſpeciem palàm nominat, ſed & ipſam affectionẽ in qua fit
& modum ipſius, iuxta quem lædere ſolet. Atqui nullus eorum, qui ex contentionis ſtudio mul-
tos Hippocratis libros uelut non genuinos reſcindunt, hũc librum detruncare, ac Hippocrati au-
ferre auſus eſt. Equidem, quæ in fine ſunt poſt balnei uſum, pleriq; tollunt: quæ uerò eouſq; hñr,
oẽs conſeruant. Si igitur non ſolum in hoc libro mõſtrabimus, ſed ẽt in alijs ſimiliter inueniuntur,
quodcum differentias, tum affectiones dẽſi ſpiritus cognoſcat, quid adhuc deeſſe uidebitur ad de-
monſtrationem? Si uerò etiam in ipſo prænotionum libro paulo inferius inueniri poteſt, ꝙ & dif
ferentias non ignoret, & affectiones ipſas ſciat, nonne credas adhuc amplius id quod propoſitum
eſt ſatis eſſe demonſtratum? At uero ꝙ hæc ita habeant, neq; mentiamur, ex ipſis uerbis videre li-
cet. Incipiam autem a libro De victu in morbis acutis. In hoc libro ſtatim in principio, de morbis
de uict. rat. in mor. acu com. 2. t. 32. 7. 1. 3. l circa pulmonem, ac thoracem uerba faciens, hoc modo ait: "Quibuſcunque.n. cibus ſtatim con- G
cluſus eſt, ſiquis non ſubeuacuatis ſorbitionem præbeat, dolorem præſentem utiq; exacerbaue- „
rit, & non præſentem ſtatim induxerit, & ſpũs denſior reddetur. Malus autem hic eſt, reſiccat.n. „
pulmonem: & ilia, ac pectinem, & ſeptum tranſuerſum dolore fatigat. In hoc ſermone primum
quidem, ꝙ propter dolorem denſus fit ſpiritus, oſtendit, nobis opinor relinquens meditãdum ge-
nerationis modum quem in primo horum commẽtariorum me diſſoluiſſe manifeſte puto. Quẽ-
admodum enim dolentibus cruribus, multum progredi nequimus: eodem modo, vbi quoddam
organum ex ijs, quæ in reſpirationibus mouentur, doluerit, parum reſpirare cogimur, & citius
deſiſtere cupimus. Quando enim ſimul cum temporis reſpirationis longitudine extenditur do-
lor, qui citius cohibet motum reſpiratorium organorum, citius dolore liberatur: verum quanto
citius, quam oportuit cohibetur, tanto ipſum animal defectuoſius inſpiratione participauit. Quẽ
admodum igitur ſi quis pauciores cibos quam ex vſu ſit accipiat, hic cito aliorum ciborum opus
habebit: ſic ſi quis minus quam ex uſu eſt inſpirauerit, hic citius inſpiratione indigebit, & in hoc
ſpiritum ipſum denſari continget. Quo enim tempore inter actiones medio organa reſpirationis
ceſſantia requierunt, eo ipſo nunc requieſcere animal ipſis nõ permittit, tanquã.n. ſingulas reſpi-
rationes defectuoſe reſpirans, ſemper etiam magis prope ad ſuffocationẽ accedit. Huius aũt ipſius H
affectionis timore citius reſpirare urgetur, & reſpirationis organa citius q̃ oportet mouet, nõ p-
mittens ipſis quieſcere, in quantũ quieſcebat, cũ ſecundum naturã habebant. Quando igitur Hip
pocrates ob dolorẽ, ſpiritũ denſiorẽ fieri dicit, uidetur aũt per mediã paruitatẽ denſitas ipſa gene-
rari, omnib. ſanè manifeſtum eſt, ꝙ ẽt paruitatem nouit. Quis enim tertium à primo noſſe queat, ſi
mediũ ignoret, & præſertim ſi ipſum tertio generationis cauſa exiſtat? Et ſanè paululum progreſ-
Ibidem. t. 38. 114. c ſus, ipſis ſuis proprijs verbis aperte, paruitatem denſitatis cauſam eſſe tradit, ſic ſcribens: "Etenim „
ipſum ſputum intra retentum prohibet quidem ſpiritum intra ferri, cogit autem cito extra ferri. „
Hic alteram rurſus cauſam docet generationis denſi ſpiritus: appellauit autem ipſam in ſuperiori
bus ſermonibus reſpiratoriorum organorum coarctationẽ. Quod igitur in dolore nobis intelli-
Ibidem. gendum relinquebat, hoc ipſum hic ipſe expoſuit: Quid eſt autem hoc ipſum? "Multo, inquit, ſpu „
to circa arterias, pulmonis uidelicet, contento, & ſpiritus ipſius regionem præoccupante, ſpiritus „
circa inſpirationis actionẽ intra accedere prohibetur. Nũ igitur aliud quid eſt, quam parua inſpi- „
ratio id quod nunc dicitur? Non certe, ſiquidem iuxta copiam ſubſtãtiæ quæ inſpiratur, magni-
tudinem reſpirationis metiri oportet, uelut in primo libro eſt demonſtratum: verum ſi ob aliam
quandam

A quandam cauſam cogi ſpiritum citò extra ferri † dicit, q̃ ob inſpirationis paruitatem. Non eſt aũt † Calaber. dicat aliquis, q̃ ob paruitatẽ inſpirationis, neque hoc ẽt eſt dicendum.
ꝙ hoc dicamus,‡ cum ipſa dictionis ſeries ſic habeat: Etenim ipſum ſputum intra retentum prohi
bet quidem ſpiritum intra ferri, cogit aũt citò extra ferri. Propterea.n. ꝙ latione ſpiritus ad inter-
na priuatum eſt animal, quieſcere non permittit, vt quod de ſuffocatione periclitetur, & in hoc dẽ
ſus ſpiritus generatur. Neque.n. conuenit ipſas nominũ ſyllabas audire velle, cũ integri ſermo-
nes perſpicue dicantur, neq; aliud quiddam eſſe putare, cito ad expirationẽ cõcitari, q̃ dẽſe reſpi
rare: & aliud quiddam, prohiberi inſpirationem ſufficienter fieri, q̃ paruam eſſe reſpirationem. Ve
rũ hic quidem ipſe Hippocrates manifeſtè expoſuit, quomodo in detẽto ſputo denſus fit ſpiritus,
per mediam paruitatem: in dolore uerò reliquit, ut opinor, propterea ꝙ multis locis ipſe dixerit,
actiones organorum à dolore impediri, cum poſſimus nos, etiã ſi ex illo nõ audiamus, ex manife
ſte apparentibus inuenire. Supra hoc igitur, ꝙ ambo hæc nos manifeſte in hoc ſermone docet, ꝙ
& dolor, & locorum coarctatio, paruam efficientia reſpirationem, ſtatim & denſam reddunt: am
plius & hoc edocet, ꝙ non hæ ſolum ſunt denſi ſpiritus cauſæ. Primũ quidẽ in eo ꝙ dicit, dictum
eſt aũt ſic in dolore: hoc ipſum manifeſtũ facit, ꝙ ob aliã causã ſpũs iã dẽſus exiſtat, denſiorem fie
B ri dicens ob dolorẽ, tanq̃ ut opinor, & hic nos ratiocinari poſſimus, febrilẽ caliditatẽ ipſũ omni-
no densũ efficere. Secũdo autẽ in eo, ꝙ dicit, ꝙ à dẽſo & multo ſpiritu ueluti à dictũ eſt, ſputũ cru
do modo viſcoſum redditũ, aſcensũ, & exitũ fieri prohibet: Denſi.n. ſpiritus dolor cauſa eſt, multi
autem nõ hic, ſed calor febrilis. Cæterũ hic ualde ſapienter, nõ magni ſpiritus dixit, ſed multi. Ma
gnus enim quãtitate circa ſingulas reſpirationes iudicatur: multũ uerò poſſibile eſt aliqñ ex mul-
tis paruis coaceruari. Et apparet ſanè hoc manifeſte fieri in pleuriticis, qui magnum quidem ſpiri
tum ſemel ducere ob dolorem non poſſunt, quamuis pluri aere ob febrem opus habeant: ob con
tinuitatem uero actionis, æqualem multitudinem ſpiritus magnis reſpirationibus coaceruant: ꝙ
enim paucæ magnæ, hoc multæ paruæ poſſunt. Eodẽ modo & in peripneumonicis multo quidẽ
ſpiritu opus eſt, uerum ob locorum coarctationem parum inſpiratur. Etiam hic igitur denſitas
multas paruas reſpirationes efficiens, ad æqualitatem cum paucis & magnis redigit.

Nomina ipſa difficilium reſpirationum, & magni & denſi ſpiritus coniugationes, aliquot librorum Hippocratis locis explicari. CAP. 7.

NVm igitur indigebimus adhuc inquiſitione ſyllabarum ipſorum nominũ, in hoc libro con-
ſcriptarum ſic conſequenter de parua, & magna reſpiratione, non contenti rebus ipſis adeo
C manifeſte oſtenſis? Atqui hoc non erat quæſitum, an Hippocrates paruæ ac magnæ reſpirationis
nomen noſcat: reperitur.n. tum in morborum popularium libris ſcriptum, tum rurſus in præno-
“ tionum libro, vbi inquit: “Magnus ſpiritus & per multum tempus deſipientiam ſignificat. verum in prog. com. 1.t.24.4.194.h
“ an duplicem nouerit denſum ſpiritum, & alterum ipſorum a dolore fieri dicat, alterum à calidita
te multa in reſpiratorijs organis coaceruata. Quando igitur hæc monſtrata ſunt, ſuperuacaneum
eſt adhuc audire deſiderare nominum ſyllabas. Quandoquidem & ſecundum hunc ipſum, quem
in prænotionibus dixit ſermonem de deſipientia, cuipiam dicere licet, nõ rarum, & magnum di-
ctum eſſe ſpiritum, qui ipſam deſipientiam indicet; & dictionẽ proferre hoc modo habentem: ſpi
ritus magnus & per multum tp̃s deſipientiam ſignificat. tanq̃ ſanè non idẽ ſit, aut rarũ dicere, aut
per multum tp̃s, aut ꝙ nos nunc noĩa uenemur, & non res ipſas quæramus. Cæterum qñ ſanè q
dã in tñ ad rem adſequẽdam rudes ſunt, ut ẽt ipſa noĩa audire velint, reuocabimus ẽt ipſis in me-
moriam duas quaſdã dictiones, ex ipſo de victu in morbis acutis libro ſic hñtes. a “Spiritus offen- a de uict. rat. ſ
dens in ſurſum latione denſus, aut magnus. Hic quidem habes, ſiquidẽ deſideras, nomen ipſum, mor. acu. com. 2.t.44.7.122 f
“ magnus: rurſus aũt ẽt paruus, ubi ait: b “Et ſpiritus paruus, & reuulſio ſpiritus denſa, ac violenta B. de uict. rat.
“ accedit. Rurſum aũt in ipſo prænotionum libro, c “difficulter ferre morbum inquit, & ſpũm ma- 1 mor. acu. cõ. 4.t.31.34.7.139 b
D gnũ, ac denſum eſſe. Hũc quidem igitur palam ipſo noĩe prolato, magnum & dẽſum ſcripſit. Par-
uum uerò, & denſum rurſus in ſermone de angina, vbi ait: d “Plurimumq; dolorẽ exhibent, & or C in prog. cõ. 2.t.56.4.201. g
thopnœam, hoc eſt rectam ſpirationem. Quod.n. in orthopnœis paruus, & denſus fiat ſpiritus ob
coarctationem reſpirationis organorum, haud ſcio an quiſq̃ ignoret. Atqui ẽt ſi talia ab ipſo Hip D Ibidem. cõ. 3.t.16.209.a
pocrate diſcere velimus, in libro quidẽ de victu in morbis acutis, in verbis, quæ paulo ante adſcri-
pſi, docuit nos, qũo paruus, & denſus ſpiritus fiat, iuxta ſputorum cohibitionem. In libro uerò de
articulis ſtatim in principio ſermonis de ſpina dorſi enarrans luxationes in poſteriorem partem,
in locis ſupra ſeptum tranſuerſum ex tumoribus, aut morbis factas, hoc modo ait (opinor.n. præ
“ ſtabilius eſſe, ut totus ſermo ipſius adſcribatur:) “Quibus ſupra ſeptum tranſuerſum fuerit in po de Artic. cõ. 3. t.7.7.269.
“ ſteriorem partem luxatio, his & coſtę non uolunt in latitudinem augeri ſed in anteriorem partẽ;
“ & pectus acutum fit, ſed non latum, ipſiq; difficulter ſpirantes fiunt, & * ſtertoroſi, minorẽ.n. am- * καὶ χρύζοντες.
“ plitudinem hñt ventriculi ſpiritum ſuſcipientes, & emittentes, Nam & coguntur circa magnũ uẽ
“ triculum, collũ hẽre in anteriorem partem luxatum, ut ne pronũ ſit ipſis caput. Coarctationẽ igit
“ multã faucibus hoc exhibet: cui accedit, ꝙ ad internã partẽ repit, nam & rectis natura difficilẽ re-
“ ſpirationẽ hoc oĩs exhibet, ſi intro repat, donec repreſſum fuerit. Ob hanc igitur rem hmõi hoĩes
“ eminentis gutturis magis apparent, quàm ſani, tuberculoſiq; ut plurimũ tales circa pulmonẽ ſiñt,
ex

ex duris tuberculis, ac crudis. Etenim occaſio luxationis in poſteriorem partem, & diſtentio, plu E
rimis ob eiuſmodi * collectiones fiunt, quibus ſanè uicini nerui cõicauerint. In hoc toto ſermo-
* contortiones ne luxationem in poſteriorem partẽ, ob tubercula in pulmone cruda, & dura fieri dicit difficulta
tem uero reſpirationis ob coarctationem locorum: appellauit aũt hmõi ipſius dñam * ſtertoroſã.
At uerò in libro de uictu in morbis acutis, q̃n eorum, quibus in paruitatem, & dẽſitatem reſpira-
* ὀρθόπνοια de uict. rat. in mor. acu. com. 1. t. 34. 7. 114. a tio uertitur meminit, ẽt hoc ipſum * orthopnœæ nomen appoſuit, & * ſtertere ipſos dixit. Quare
ẽt cum in libro prænotionũ de angina narrans dixit, * Plurimumq; dolorem exhibent, & ortho-
pnœam: non aliam quandam difficilis reſpirationis ſpeciem, q̃ paruam, & denſam, ſic appella-
* ῥέγχειν. I prog. cõ. 3. t. 16. 4. 102. a uit. Oẽs. n. qui ob coarctationem non ſufficienter inſpirare poſſunt, de ſuffocatione periclitantur
ſi decũbãt: & ob hoc tũ thoracẽ totũ, tũ collũ, rectũ habere eos oportet, utpote cum non paruũ
auxilium ipſis ex hmõi figura accedat. Ampliora. n. ſimulq; longiora oĩa reſpirationis organa
fiunt, partim quidem per rectam figuram in directum extenta, partim uerò minus in ſeſe concide
re prohibita, & impedita. Manifeſtum eſt autem ẽt ipſum Hippocratem, ſicut nos nunc dicimus,
de ipſis ſtatuere, ac pronunciare per hæc uerba, ex libro de articulis iã ante relata: * Ipſiq; difficul-
de artic. com. 3. t. 7. 7. 269. c ter ſpirantes fiunt, & ſtertoroſi. Minorem. n. amplitudinẽ hñt uentriculi ſpiritum ſuſcipientes, &
emittentes. Oibus igitur, qui ob coarctationem locorum, ſeu organorum difficulter reſpirant, ẽt F
paruus fit ſpiritus, & ex neceſſitate ſequuutur duo ſympromata, ſiue acceſſoria, ſtertoroſa uideli-
cet reſpirationis ſpecies, quæ ſanè, & ῥέγχειν appellatur, & paulo ante dicta ortho pnœa, ſiue ſpira
tio recta. Et ſanè uelut de induſtria ipſa diſſecans, alterum in prænotionum libro ſcribit, pernicio-
ſis anginis ipſum adeſſe dicẽs, alterũ verò in libro de articulis: in prænotionũ quidẽ libro, orthop-
nœam, in libro verò de articulis: ſtertoroſam reſpirationẽ. Porrò in libro De uictu in morbis acu
de uict. rat. in mor. acu. cõ. 1. t. 34. 7. 114. a de artic. cõ. 3. t. 7. 7. 269. c tis, ambo in idẽ coegit Hippocrates, ſic ſcribens: * Partim uerò ab ortopnœa, & ſtertore ſuffoca-
ti. Quod. n. in libro de articulis * ῥέγχειν: illud hoc in loco ῥέγχος. nominauit. Vtitur aũt, & alibi in
ſuis ſcriptis utriſq; nominibus velut idẽ indicare potentibus. Q̃nquidem igitur adeo diligenter in
libro, De uictu in acutis morbis de oĩ denſi ſpũs generatione enarrauit, nihil mirũ eſt ſi caput tñ,
& ſummã totius ſermonis in prænotionum libro conſcripſit. Quod verò oĩa exacte tradiderit de
ſpiritu denſo, nihil amplius opus habeo pluribus oſtendere, verũ ubi hoc ſolum in memoriam re
duxero, ꝙ aut ob dolorẽ, aut locorũ coarctationẽ, aut caliditatis multitudinẽ denſius fit ſpiritus,
Ibidem. t. 32. uſque ad 36. 113. f. b. & 114. a b c deinceps totũ ſermonẽ ipſius Hippocratis adſcribã hoc mõ habentẽ. * Quibuſcunq; . n. cibus ſta-
tim concluſus eſt, ſiquis non ſubeuacuatis ſorbitionẽ præbeat, dolorẽ præſentẽ utiq; exacerbaue
rit, & non præſentẽ ſtatim induxerit, & ſpiritus denſior reddetur. Malus aũt hic eſt, reſiccat. n. pul- G
monẽ: & ilia, ac pectinem, ac ſeptum tranſuerſum dolore fatigat. At uerò amplius dolore lateris
continenter exiſtente, & ad calfatoria non remittente, ac ſputo non exeunte, ſed & crudo ac
uiſcoſo permanente, ſi quis dolorem non ſoluat aut aluũ emolliendo, aut uénam ſecando, vtrũ
tandem ex his contulerit, verum ptiſanas ſic hñtibus exhibeat, horũ repentina mors continget:
Ob has igitur cauſas, atq; alias huiuſmodi adhuc amplius ij, qui tota ptiſana vtuntur, ſeptimo die
aut citius moriuntur: partim quidem mente moti, partim uerò ab orthopnœa ac ſtertore ſuffo-
cati. Tales verò ueteres ſyderatos eſſe putabant, ob hoc maxime, non minus aũt ꝙ & mortuorũ
latus liuidum reperitur, ſimilitudine quadã ad plagam. Cuius rei cauſa eſt, ꝙ ante ſolutum dolo-
rem moriuntur: cito enim anheloſi fiunt. A denſo uerò ac multo ſpũ, uelut iam dictum eſt, ſputũ
crudo modo uiſcoſum redditũ aſcenſum & exitum fieri prohibet, ſed ſtertorem facit, in cartilagi
noſis pulmonis partibus detentũ, & cum adhoc res ipſa peruenerit, mortale plurimũ exiſtit. Ete-
nim ipſum ſputum intra retentum prohibet uidẽ ſpm̃ intra ferri, cogit aũt cito extra ferri, atq;
ſic ad perniciem mutuo ſeſe affligunt. Sputum. n. retentum, ſpiritum dẽſum facit, ſpiritus uero dẽ
ſus, uiſcoſum ſputum facit, ac lubricum fieri & elabi impedit. Si quis hanc dictionem diligenti ani
ma aduerſione in animũ adſumat, ipſamq; ſæpe relegat, ſpero equidẽ facile eũ perſuaſum iri ex H
his, q̃ dicta ſunt. Quod. n. non magna ſapientia indigeat denſi ſpiritus in ſuas differentias ſectio, &
ꝙ ipſam perfecte in hoc libro antea cõſcripſerat, ob id ſane in prænotionibus ualde breuiter per-
ſtrinxit, tanquã qui iam ad ſcientes rem omnem uelut compendium quoddam ſermonis faciat.

Paruum & rarum ſpiritum, frigidamq; & calidam reſpirationem, omiſſa ab Hippocrate non fuiſſe. CAP. 8.

TRes quidem igitur iam nobis coniugationes difficilium reſpirationum inuentæ ſunt. De-
eſt autem adhuc quarta, in qua paruus & rarus fit ſpiritus. Cur igitur tandem ipſa relicta, fri
gidam expirationem ſcripſit? An quod non alia eſt parua ſimulq; rara, alia uerò frigida? Manife-
ſtum autem hoc eſt. Contrariam enim ipſi magnam, & denſam, ex immoderato calore in reſpira
torijs organis coaceruato generari demonſtrauimus. Neceſſario igitur parua & rara his ipſis or-
ganis perfrigeratis erit. Et ſanè duo nobis dubia ſoluta ſunt, nempè ꝙ neque quarta difficilis reſpi-
rationis coniugatio, parua uidelicet & rara, relicta ſit, neque item calida. Calidam enim in altera
denſi ſpiritus parte, quæ a principio relata eſt, comprehenſam habebimus, eadem eſt enim cum
denſa & magna: raram uerò & paruam in frigida, nam rara & parua à frigida nihil differt,

Cur

A Cur igitur tandem non raram & paruam, ſed frigidã ipſam ſcripſit? primum quidem quod ab cui
dentiore ſymptomate ipſam oſtendere voluit, deinde quò oſtẽderet cauſam, ob quã ipſã pnicio
ſam dicit, & tertiò, q ſic q̃ celerrime nos intellecturos eſſe ſuſpicatus eſt, eandẽ hanc nihil à rara
& parua differre, & contrariam ipſi calidã nihil defferre à denſa & magna. Frigidus enim ſpiritus
oĩno rarus eſt, & paruus, velut etiam in ſecundo oſtenſum eſt libro. Denſum aũt & magnum, eũ
qui inflammationem reſpiratoriorum organorum indicat haud quaquã quis dixerit, niſi etiam
calidus efficiatur. At vero & in eo, quod apponit, ad ſolum frigidum ſpiritũ, q valdè iã perniciosus
eſt, manifeſtè oſtendit q̃ ſentẽtiã de prioribus tribus reſpirandi difficultatibus habeat. Si quidẽ.n.
& ex illis aliquam perniciosam putaſſet, omnino vtiq; adſcripſiſſet. Nũ igitur extra periculum ip
ſas eſſe opinatus eſt? nequaquã, ſed non quidem perniciosas, non tamen extra periculum. Perfri-
gerare.n. reſpiratorijs organis palàm perniciosum eſt, cum iſtic ſanè cor ſitum ſit, q principiũ & in prog. com. 1 t. 25. 4. 194. h
fontẽ inſiti caloris eſſe ſcimus. Verũ inflãmationẽ multã eſſe in ipſis, aut dolorẽ, aut deſipientiam
non omnino perniciosum eſt. Eiuſmodi.n. caliditas in multis acutis febribus coincidit. Quot aũt,
& quibus morbis dolor adſit, prædictum eſt. At verò & ipſa deſipientia nõ neceſſariò perniciosa
eſt. Quòd verò ita de ipſis ſentiat, manifeſtè oſtẽdit per conſequentẽ dictionẽ, vbi inquit.a Facilem
B verò ſpirationẽ valdè magnã vim ad ſalutẽ habere putãdũ eſt in oĩbus acutis morbis, q cũ febrib.
ſunt, & in quadraginta diebus iudicantur. Si.n. magnam uim ad ſalutem habere putauit facilem
ſpirationẽ, certè extra periculũ ſemp nõ difficiles ſpirationes opinatus eſt, quare aliæ quidẽ oẽs
reſpirãdi difficultates hoc ſolũ hẽnt, q nõ extra periculum ſint: poſtrema autẽ omnium relata, ſu
pra hoc q & periculoſa eſt & pniciosa, non procul à morte hominem eſſe annũciat: ob id igitur
non ſimpliciter pniciosam ipsã eſſe dixit, ſed ẽt, valde, appoſuit. Et neq; hoc rurſus cõtẽtus, intu-
lit. Iam, tanquã propinq̃ mortẽ ſola hæc ſpirãdi difficultas annunciet. Adeo.n. perniciosa eſt, ut
mihi videatur, q neq; quicquam de ipſa ſcripſiſſet Hippocrates, niſi omnem modũ de reſpirandi
difficultatibus recẽſere voluiſſet. Quæ.n. iam morientibus fiunt, ea nullum magnum momentũ
in prænotionibus habent. Eſt autem bonorum medicorum opus, non quæ idiotis iam apparent
præſagire, ſed q̃ ipſos latent, & cum nihil mali æger habere putetur, apparent. Verùm cum om-
nes ex ordine difficilis ſpirationis ſpecies ſcribere vellet, uidetur mihi etiã huius meminiſſe, & am-
plius adhuc propter magnæ & denſæ oppoſitionem. Hæc igitur tandem hic finem habeant.

Cur in prænotionum libro inæqualis reſpiratio & plurima, quæ ad prædicendum faciunt, ab Hippocrate omittantur. CAP. 9.

CVr igitur nihil in prænotionũ libro de difficultate reſpirationis inæquali ſcripſit? quamuis
cognoſcat ipſam non ſolum in ſecundo & ſexto morborum popularium, ſed etiã in primo
ac tertio, & amplius in libro De victu in morbis acutis, & aphoriſmis, & alijs multis ſcriptorum
ſuorum locis. In ſecundo: & ſexto morborum popularium, iuxta præſcriptam dictionẽ meminit A 2. Epid. ſect. circa mediũ.
ipſius, vbi ait. a Dupla intrà reuocatio velut ſuperinſpirantibus. Et amplius in ſecundo morbo- Et 6. Epid. cõ.
rũ popularium, vbi enarrat q̃ Lyciæ acciderũt, b Spiritus intrà duplicabatur, adſcripſit. Hoc.n. ni- 2. t. 10. 3 161. d
hil differt ab eo quod dixit, dupla intrà reuocatio velut ſuſperſpirantibus. In ſexto uerò, c Si ve-
rò ſpiritus intus relinquatur, ait. Nam & hoc idem eſt cum eo quod in libro De victu in acutis di- B 2. Epi. ſec. 2. paulo poſt medium.
xit. d Spiritus offendens in ſurſum latione. Quemadmodũ.n. quidam inſpirãtes nõ ſemel hoc fa-
ciũt, ſed p ceſſationem ipſam actionẽ diſſecant, ſimiliter, vt pueri eiulãtes: ſic ẽt expirantes. Quin
& in his, quæ in eodem libro poſt ſermonem de balneis habentur, ſpirituum protenſiones dixit, C 6. Epi. cõ. 2. t. 17. 3. 163. ę
actionem diſſectam oſtendẽs. In primo verò morborum popularium in Philiſco, hoc modo ait.
e Huic ſpiritus, ad finẽ velut reuocato. Similiter.n. vt, dupla intrà reuocatio, etiam hic dictum eſt, D de vict. rat. in mor. acu.
renocato. Rurſus autẽ in Dromadæ vxore. Spiritus rarus, magnus, ſtatim reuulſus, inquit. Nam com. 2. t. 44. 7.
D & hoc ſimiliter dictum eſt. In aphoriſmis verò etiam quid ſignificet huiuſmodi ſpiritus edocet, ſic 12 a f
ſcribens. f In febribus ſpiritus offendens malus: conuulſionem enim ſignificat. Secundum rationẽ E 1. Epi. c. 3. t. 18. 3. 121. b
igitur in morborum popularium loco paulo ante citato, Dromadæ vxorem conuulſam mor-
tuam eſſe dicit, in qua prædixerat. Spiritum magnum, rarum, ſtatim reuulſum. Vbi ſanè & maxi- F 4. aph. 68. ext. ord. 14. g
mè mirari licet, quomodo vtraque difficilis ſpirationis ſpecies, propriam ipſius affectionem indi-
cauit: Non enim ſolũ conuulſa eſt hæc muliercula, ſed etiam delirauit, vt quæ non ſolum propriã
conuulſionibus ſpirandi difficultatem haberet, ſed etiam eam, quę eſt deſipientiæ. Quare q hanc
inæqualem reſpirationis difficultatem Hippocrates nouerit, manifeſte eſt demonſtratum. Quòd
verò etiam prænotionum libro eam rationabiliter reliquerit, velut etiam multa prænotionis ſi-
gna, conſequenter fuerit dicendum: vbi prius in ſumma eius mentionem fecerimus, q neque deſi
gnis circa ætates, aut regiones, aut horas, aut populares conſtitutiones, in prænotionũ libro qc-
quam ſcripſit: & quidem integro libro de aere, locis, & a quis ab ipſo ſcripto, & in aphoriſmis his
omnibus in compendio relatis: Immo neque de urinarum iudicijs, quæcunq. in aphoriſmis ſcri 3. Aph. 4. ext. ordi. 10. e
pſit, in prænotionibus recenſuit: & neq; quæcunq; ad mulieres ptinent in aphoriſmis ſcripta, ad
librum prænotionum tranſtulit: quãquam & hæc, & alia multa in aphoriſmis relata, prænotoriæ
medicinæ partis exiſtant, uelut ipſe ſuis ipſi uerbis indicat. In eo enim qđ dicit. a Si uerò borealis

fuerit, tuſſes, fauces, alui duræ, emittēdæ vrinæ difficultates, horrores, laterū dolores, & pectoris, E
qn̄ hic prævaluerit, talia in morbis expectare oportet. Et in eo, quod ait. "Cū æſtas fit veri ſimilis,
3. Aph. 6. ext. ord. 40. a — ſudores in febribus multos expectare oportet: manifeſtum ſeipſum facit, ꝙ talia prænotoriæ artis
partis eſſe iudicet. Expectare. n. & ſperare ac timere, & oīa huiuſcemodi uerba, prænotionis ꝓpria
3. Apho. 1. Ex tr. ord. 34. h — ſunt. & ſanè ēt in eo, qđ dicit. Siquidem hyems ſqualida, & borealis fuerit, ver āt pluuioſum, & au
ſtrinum, neceſſe eſt æſtate febres acutas, & lipitudines, & dyſenterias fieri: manifeſte hoc idem in-
4. Aph. 69. ex tr. ord. 34. h — dicat. Et multo ſanè magis, cum de urinis ſcribit in hunc modum. "Quib. vrinæ craſſæ, grumoſæ,
paucę, nō ſine febribus, multitudo ueniens ex his tenuis prodeſt: maxime verò tales ueniunt, qui-
4. Aph. 70. ex tr. ord. 35. a — bus a principio, aut breui, ſedimen ineſt. Et rurſus. "Quibus vrinæ conturbatę velut iumentis, his
capitis dolores, aut adſunt, aut aderunt. Et rurſus. Qui in ſeptima die iudicantur, his nubeculam
4. Aph. 71. ext. ord. 35. c. — habet urina in quarta die rubram, & alia iuxta rōnem. Similiter verò, & quæ ueſicæ, ac renum af-
fectiones indicant, in aphoriſmis ſcripta ſunt, in prænotionum verò libro relicta, itemque alia om
4. Apho. 22. ex tr. ord. 29. f — nino multa, quemadmodum, & hmōi. "Morbis quibuſcunq; incipientibus, ſi bilis atra, aut ſurſum
aut infra ſubierit, mortale." Dyſenteria ſi a bile atra incipiat mortale. "Quibus in febribus ſangui-
nis multitudo undecunque eruperit, his in refectionibus alui humectantur. Eiuſmodi itaq; & alia
4. Apho. 24. ex tr. ord. 29. h — multa in aphoriſmis ſcripta inuenire licet, ipſius prænotoriæ artis partis exiſtentia. Cur igitur ni- F
hil horum in prænotionum libro recenſuit? Propterea ſanè ꝙ de acutis morbis in illo docere pro
4. Aph. 27. ex tr. ord. 30. c — poſuit, uelut ipſe tum in principio, tum in fine libri dixit. In principio quidē ubi ait: [a] "Conſidera
re āt ſic oportet in acutis morbis. In fine verò vbi hæc verba adſcripſit. [b] "Hæc uero de acutis mor
A in prog. cō. 2. t. 5. 4. 190. g — bis dico, & his, q̃ ex ipſis naſcuntur. Qui vero ſint, q̃ ex ipſis naſcuntur, ipſe Hippoc. rurſus in eo-
dem libro recenſet. [c] "Hydropes ex acutis morbis nati oēs mali. Et rurſus. [d] Facilem vero ſpiratio
B in eod. cō. 3. t. 36. 4. 221. d — nem valde magnam uim ad ſalutem hēre putandum eſt in oīb. acutis morbis, q̃ cum febrib. ſunt,
& in quadraginta dieb. iudicanť. Nā, & hic acutorum ex tranſmutatione mentionem facit, velut
C in codē. cō. 2. t. 1. 197. c — in libris de iudicialibus dieb. demonſtrauimus. Quin, & in alijs multis locis eius libri ſignificauit,
ꝙ aut de acutis morbis, aut de his, qui ex ipſis naſcuntur, ſermonem faciat. Velut ēt hoc loco. "Su
dores optimi quidem ſunt in acutis morbis oīb. q̃ in diebus iudicialibus fiunt. Et quid multis uer-
D in codē. cō. 2. t. 25. 194. h — bis opus eſt? cum ipſe manifeſte in illo libro oñdat, ꝙ multa prænotoria ſigna uolens relinquat, ali
cubi quidem ſic dicens. [f] "Ne decipiat autē te, ſi ipſa ueſica aliquem morborum habens, eiuſmodi
E in codē. cō. 3. t. 26. 195. c — quandam vrinam reddat. Non. n. totius, ſed ipſius ſecundum ſe ipſam ſignum eſt. Nec verò appo
nit ſigna ea in prænotionum libro ſed in aphoriſmis ipſa ſcribit. Rurſus autem ſic ait. [g] "Oportet
F in codē. cō. 2. t. 37. 201. d — autem & impetum morborum popularium citò aīaduertere. & t̄pis conſtitutionem non ignora G
re: nec tñ de hoc q̃cq̄ in prænotionum libro nos docens. Propoſitum. n. eſt ipſi, ut dixi ſolum ea,
G in codē. cō. 3. t. 38. 212. a — q̄ acutorum morborum propria ſunt recenſere, quæ uero diuturnis propria ſunt omnia relinque
re. Quare rōnabiliter ēt inæqualem reſpirationis difficultatem, ex alio morborum genere exiſten
tē, hic reliquit. Si etenim conuulſis reſpiratorijs organis fit, fuerit utiq; & diuturnorum morbo
†Calaber, & proinde non magis acutorū, quā chronicorum propria utique: cum & ſine febricitans ſpaſmus. — rum comes hic affectus, † & hac ſane rōne nulli, ſiue acuto, ſiue diuturno proprius. Fuerit autem
utiq; & eorum, q̃ citra febrem fiunt, uelut etiam conuulſiōnes. Verum ipſi propoſitum eſt in præ-
notionib. de his, q̃ propriè acuti nominantur, facere ſermonem. Sunt aūt tales, q̃ oīno cum febri-
bus continuis fiunt, velut ipſe in libro De uictu acutorum oſtendit ſic ſcribens. Sunt itaq; hi acuti
quales ueteres nominauerunt, pleuritin, & peripnemoniam, & phrenitin, & cauſon, ſiue febrem
æſtuantem, & alij q̃cunque his conſimiles, quorum febres omnino ſunt continuæ. Nequaq̄ igr̄
cōuulſiones huius morborum generis ſunt, vnde neq; propriam ipſorum reſpirationis difficulta-
tem ſimul cum his recēſuit, quēadmodum, neq; de urinis, aut egeſtionib. aut alijs oīb. q̄ in apho-
riſmis ſcripſit: propterea, ꝙ acutorum morborum propria non erant. Cur uerò neque de talib. dif
ficilis reſpirationis ſpecieb. in prænotionib. docuerit, in q̄bus, aut ſola inſpiratio, aut ſola expiratio
eſt magna, ſuperuacaneum puto nunc explicare, ut q̃ manifeſte in primo horum commentario- H
rum demonſtrauerim, ꝙ ad has quinque difficilis reſpirationis differentias, de quib. nunc dicere de
ſino, oēs reliquæ commode reduci poſſunt. Neque. n. aut uelocis, aut tardæ reſpirationis in præ-
notionum libro mentionem fecit iuxta eandem rationem, oſtendimus enim quòd oēs aliæ diffe-
rentię in prædictis contineantur. Quare Hippocrates utrunque ipſorum recte feciſſe uidetur, in
morbis quidem popularibus diuiſionem in omnes particulares ſpirandi difficultates ponens, in
prænotionibus verò, & aphoriſmis, quantum viui erat commodum, ac neceſſarium.

Locus explicatur ſecundi, & ſexti libri, de vulgaribus morbis de longa, & breui reſpiratione. CAP. 10.

QVando igitur hæc nobis iam ſufficienter ſunt demonſtrata, reliquum fuerit ſane adhuc,
etiam alios reſtantes ſermones ex omnibus ipſius ſcriptis exponere, initio rurſus a ſe-
2. Epi. ſec. 3. & 6. Epid. cō. 2. t. 10. 3. 162. d — cundo, & ſexto morborum popularium ſumpto. In utriſque enim his libris, conſequenter ad pri
mam omnium relatam dictionem: in qua omnes difficilis reſpirationis differentias docet, hoc
modo ſcriptum eſt. [a] Sanatorium continuarum oſcitationum ſpiratio longa, in abhorrentibus
a potu, & uix bibentibus, ſpiratio breuis. Quòd ſane hic per longam ſpirationem, ſpiritus per

longum

A longum tempus factus, hoc eſt rarus, inſuperq; magnus indicetur, in ſecundo libro eſt mõſtratũ: quemadmodũ etiam per breuem ſpirationem, is qui per modicum tempus fit, hoc eſt denſus, inſuperq; paruus. Sanatorium igit̃ aut ſignum, aut cauſam continuarũ oſcitationum, fieri magnũ & tarum ſpiritum, vtrunque ſanè monſtrari poteſt: ſignum quidem, vt affectionis in contrarium mutatæ: cauſam vero, ꝙ cõtrariorum contraria ſint remedia. Oſcitant enim, & cum hiatu diſtenduntur continenter, ob vaporoſum quendam, & craſſum ſpiritum in muſculoſo genere cõtentũ, velut in alijs locis eſt oſtenſum. Quibus vero hoc contingit, ſtatim etiam continenter expirant, vtpote cum in expirationibus eiuſmodi ſpiritus expurgetur, & euacuet̃. Si vero quis non ita continuè, ſed ꝑ lõgũ tẽpus expirationes faciat, manifeſtum eſt ꝙ p̃exiſtentes in ipſo affectiones ceſſarunt: atque ita ſignum ſanatorium oſcitationis longa ſpiratio erit. Atqui longam ſpirationem etiam velut cauſam ſanantem continuas oſcitationes intelligere licet, atque hoc ipſum non lõgo ſermone mihi indigere videtur. Reſpirationem enim ad plurimum tempus cohibere, qđ ipſum ſpiritus detentio nominatur, qua ratione ſingultus ſanat, eadem etiã oſcitationes ſanabit. Et quidem faciunt hoc etiam in exercitijs omnes Athletæ, per eum expellere conãtes quicquid, ſiue humorum, ſiue vaporum, tenuibus circa cutem meatibus detinetur. Ob hæc igitur ſpiratio lõga cõ-
B tinuarum oſcitationum, aut ſignum, aut cauſa medicatoria exiſtit. Cæterùm, in abhorentibus à potu & vix bibentibus ſpiratio breuis, hoc ipſũ ſanè nõ ita manifeſtè, ſed[a] * coniecturaliter dictũ eſt. An videlicet phreniticos ab ipſo nunc indicari putandum ſit, propterea quòd alio loco dixit[b] "Phrenitici paucibibi, ſtrepitus facilè ſentientes, tremuli,[c] † atque hoc magis quàm‡ quibus partes circa pulmonem & cor perfrigeratæ ſunt, ut ſimul & per longum tempus reſpirent, & frigidum expirent. Breuis enim ſpiratio vtriſque inducta ſanatorium ſignum eſt: in perfrigeratis verò non ſolũ ſignum, ſed &t cauſa. Quemadmodum .n. ſpiritus detentio ſuperflua euacuare poteſt & ob id hanc in ſingultientibus, & multũ oſcitantibus, & cum hiatu ſe diſtendentibus, & continuè ſe exercitantibus, aſſumimus: ſic continẽs reſpiratio ventilare ſimul & excalfacere perfrigerata poterit. Iuxta hãc igitur rationẽ &t in ſecũdo morborum popularium cõſuluit, diligentiã adhibendam eſſe, vt excãdeſcentia inducatur, & coloris reparãdi, & ſanguinis in vaſa ſubter cuticulam colligendi gratia, tanquã ſanè & excandeſcentia innatũ calorẽ excitare queat. At verò quòd denſiorẽ omnino reddat reſpirationem ipſa animi excandeſcẽtia, nemo ignorat. Aſſumemus igitur ipſam in perfrigeratis, & decoloratis, ac gracilibus, ex quibuſdã interuallis, & tẽporibus opportunis: non ſanè ita continẽter, vt valde facultatẽ offendamus, ſed velut exercitationes innatum calorem cor-
C roborãtes, non immoderatas facere iubemus, ſed tum opportunè, tũ moderatè aſſumimus, ſic &t breuẽ ſpirationẽ, ſiue ꝑ ſe, ſiue cum excãdeſcentia procuramus, nõ ſine opportunitate & modo aſſumemus. Porrò hic diligẽter animaduerte ad ſermonẽ ipſum oportet, & nõ putare eãdem affectionẽ eſſe cũ ea, quæ nunc a nobis oſtenditur, eam quã in prænotionum libro recenſuit: de qua dixit, "Spiritus frigidus ex naribus & ore prodiens valdè iam pernicioſus eſt. In acutis enim morbis, de quibus in illo libro ſermonem facit, huiuſmodi ſpirandi difficultas mortem portendit: in alijs verò morbis, qui citra febrem conſiſtunt, frigiditas totũ animalis habitũ apprehendit, & accidit quidẽ neque his extra periculum, nõ tamen penitus pernicioſa. Ex his autẽ eſt & ſtrangulatio vteri appellata, & omnino omnes apnoeæ, i. ſpiritus interceptiones, quæ mulieribus quidem aſſiduè, & præſertim viduis accidunt, raro autem aliquando & viris. In huiuſmodi enim omnibus affectionibus præ multitudine materiæ frigidæ innata caliditas grauatur, ad ſimilitudinem flammæ, quæ p̃ multis humidis lignis ſuffocatur. Quare &t accidere quandoque poſſibile eſt hãc; vbi materiam exuperauerit: in quibus autem conſumpta materia, neceſſario etiam ipſa ſimul extinguitur, quemadmodũ in ijs, qui in acutis morbis ſic, expirant, nulla ſpes ſalutis relinquitur. Horum itaq; meminiſſe oportet, & amplius, ꝙ in interceptionibus ſpiritus, omnẽ reſpirationem per-
D fectè periſſe, neq; ſuſpicari poſſibile eſt, neque ſic habere apparet, ſi quis quod contingit diligenter conſideret. [illegible]nimus autem, ſimulq; ꝑ longiſſimum tempus ipſis fit ſpiritus, atque hac ratione pleroſque latet, ac fallit: verum ſi quis diligenter animaduertat aut etiam digitum quempiam naribus ægri admoueat, percipiet vtiq; reſpirationem. Quod ſi quis etiam præ naribus pilum, aut tenuem lanam ſuſpendat diligenter, ac probe concerptam, videbit, ꝙ etiam hæc ipſa moueantur. In huiuſmodi ſane affectionibus ſpiratio breuis, hoc eſt motus reſpiratoriorũ organorũ per breue tempus, quem videlicet etiã denſum ſpiritum appellamus, cauſa, ſimulq; ſignum ſanatorium exiſtit. Iuxta eãdem vero rationem continuarum oſcitationum non ſolum reſpiratio per longũ tempus, hoc eſt rara, ſignum ſimulq; cauſa ſanatoria exiſtit, ſed etiam magna. Vocatur .n. hæc & in ſecundo libro ſpiratio longa. Primario etenim ea, quę per longum tempus fit, hoc eſt rara, hoc nomen poſſidet: ſecundario vero etiam magna. Atque de his quidem ſic habet.

A *συμβολικῶς περ.

B 1. Prorrhe. com. 1. ſ. 16. 4. 165. F

C ‡ Calaber an magis eos.

In prog. cõ. 2. t. 244. 194.

Loca enarrantur, vbi Hippocrates de anheloſo, de duplicato, de ſublimi, de ſubdenſo, ac de alijs ſpiritibus mentionem fecit. *CAP. II.*

APponamus porrò, & alia vniuerſa ab ipſo de ſpirandi difficultate conſcripta. In ſecundo equidem morborũ popularium, in Antigenis vxore præfatus, quòd anheloſa fuerit ante

2. Epi. ſect. 2. circa medium parturn, poſt hęc inſert. "Poſtea ſimul cũ partupus remouit. Quare & hoc cum his quæ à nobis de E
monſtrata ſunt, cõſentit: anheloſi enim fiunt, q denſũ ſpiritũ habẽt, & ſimul thoracẽ multũ diſten
dunt. Contingit aũt hoc, aliquando, quidẽ in affectionibus multa inſpiratione indigẽtibus, & pro
fectò ẽt à curſu, aut aliàs quomodocunq; vehementi exercitatione facta, eiuſmodi ſpiritus acci-
dit, & omnibus ardẽtibus febribus. Fit ẽt, vt monſtratum eſt, qñ obturatio, aut comprehenſio, aut
coarctatio quędã in reſpiratorijs organis exiſtit. Tale verò quiddã apparet accidiſſe etiã Antige
nis vxori, quemadmodũ pus indicauit. Huius quidẽ primæ in ſecundo morborum popularium
Ibidem. ſpirandi difficultatis meminit. Poſt hanc verò eius quæ Lyciæ accidit, de qua velut antea, dixi, ſcri
pſit. "Spiritus intrà duplicabatur, non tamen magnus, atque hoc ſm rationem. Affectũ enim erat „
in ipſa neruo ſum organorum genus, vt ẽt abſoluta vrinarũ ſuppreſſio fieret, & ob hoc ſanè du- „
Ibidem. plicatus ſpiritus fiebat. Cur aũt nõ magnus? An q erat perfrigerata?" Contegebatur, itaq;, inquit.
Monſtratum eſt autẽ quòd hac voce in pfrigeratis iuxta innatum calorem vtatur. Conſequẽter
Ibidem. verò & de anginoſis tunc factis differens ſic ſcribit. "Spiritus his non valde ſublimis: tanquam vide „
licet vt plurimũ ſublimis ſpiritus anginoſis fiat. Sic autẽ vocare ipſi mos eſt paruum & velut alicui
videri poſſit eo loci, vſque ad fauces ingredientem, non autẽ ad thoracis profunditatem deſcen- F
dentẽ. Quòd verò eiuſmodi ſpiritus neceſſariò exiſtat in his, qui quodcunque tandẽ reſpiratoriũ
organum dolent, antea dictum eſt. Quæ igitur cauſa eſt, ob quam anginoſis ſpiritus non valde
Ibidem. ſublimis erat? An q neq; anginę ſpecies ipſis cõſueto more facta erat?" Primũ enim, inquit, fauces
Ibidem. nõ inflammatæ, verùm iacentes. Deinde ſic ait. "Non ſuffocabantur plurimi, niſi cum deglutire
cupiebant: & omnino tota narratio de angina tunc facta illęſas permanſiſſe oſtẽdit ipſas fauces, „
verum vicinas his partes verticulis colli continuas affectas fuiſſe. Nam & ipſa vertecula luxata di
ſceſſiſſe ait, partim intra ſolſi, partim verò & in obliqua. Cũ igitur neq; aliud aliquod reſpirato-
riũ organũ ipſis fuerit, affectum, neq; fauces ipſæ iuxta propriã rationem, ſed ob communitatem
tantum poſitionis ex affectionibus participantes, meritò nõ valde ſublimis ipſis ſpiritus erat. Et
enim con non penitus fuiſſent fauces infeſtatæ, nequaq̃ ſanè ſpiritus ſublimis fuiſſet. Quando ve-
rò p cõſenſum ex vicinis infeſtabantur, mediã prædictorum conſtitutionem accepit, moderatè
denſatus. Deinceps porrò ab hac conſtitutione, alterius meminit in Perintho factæ, hoc modo
Sect. 3. 2. epi. circa principium. narrationem incipiens. "In Perinthum circa ſolſtitium ferè æſtiuum venimus. Deinde recenſet „
totam morborum ſpeciem à cauſo ardenti febris genere exorſam, verùm vomitoriam factam,
& ad plurimum tempus inueteratam. Quin & quod citra vomitus, cauſi febres his factæ ſint, & G
quòd venter ipſis multa egeſſerit, appoſuit: vt tum ex his, tum ex alijs omnibus manifeſtum ſit,
eius conſtitutionis cauſam in pituitis putreſcentibus factam eſſe, ita ut reſpiratoria organa illæſa
permanſerint, itemq; ipſum os ventris: verùm ex inferioribus partibus initium impetus ſui ſum-
pſerint ardentes febres. Merito igitur ipſis neque magnus ſpiritus factus eſt, quemadmodum his
fit; quibus in pulmone & corde febrilis caloris multitudo congregata eſt: paruus ſanè non erat
omnino, vtpote qui non dolerent, neque perfrigerati eſſent. Si quidem igitur paruus & ſublimis
nihil diuerſum ſignificant, iuxta rationem vtique ſublimes ſpiritus ipſis factos eſſe dicit, non ta-
men valde. Poſt hanc verò conſtitutionem nullius deinceps difficilis reſpirationis Hippocrates
Ibidem. mẽtionẽ fecit, vſq; ad illam dictionem, quam primam omnium in principio huius libri appoſui,
cuius initium hoc eſt. "Spiritus parui denſi, magni rari. Hanc uero totam iam antea expoſui. Tẽ-
peſtiuum igitur iam fuerit mentionem facere difficilis reſpirationis, ab ipſo in ægroto quodã cõ-
Ibidem. ſequenter conſcriptæ, cuius nomen non expreſſi. Habet autem ſenis dictionis ſeries hoc modo:
"Spiritus ſubdenſus, illa dolebat & reſpirans, & cum verteretur. Apparet autem & hic æger teſti-
monium præbere ijs, quæ multoties a nobis ſunt dicta. Quando enim ilia ſiue præcordia cum re-
ſpiratorijs organis coniuncta ſunt, ob id ipſum ſanè dolentibus ipſis ſubdenſus ſpiritus erat. At- H
4. Epi. non longe a principio. que hæc quidem difficilis ſpirationis genera in ſecundo morborum popularium ſcripſit. In quar-
to vero primum meminit vxoris Nicoſtrati in Cranone, quæ paruum, & denſum ſpiritum ha-
In eodem, circa medium. buit. Deinde vxoris Antigenis anheloſæ non nup factæ, ſed a principio exiſtẽtis, vt & tuſſiret ſẽ
per: & de hac ſanè nulla quæſtio fuerit. Verũ de vxore Nicoſtrati in Cranone, ob id mihi vide-
tur paruum & denſum ſpiritum appoſuiſſe, quòd delirauit. Dictum enim iam ſæpe eſt, quod con
trarius, hoc eſt rarus & magnus ſpiritus, delirij proprius exiſtit. Quare queſtione omnino dignũ
eſt, cur hic quidem non fiebat, verum ipſi contrarius qui dolorum proprius eſt, paruus videlicet
& denſus. Neque enim in narratione ægritudinis vllius particulæ dolorem aliquem factum eſſe
appoſuit, ſed neque tumorem notabilem circa ilium, aut thoracem. Quid igitur eſt quod re ve-
* hypotheſis. ra illa habuit mali? Mihi equidem videtur duplex morbi ſpecies circa hãc mulierculam à dupli-
ci principio conſtitiſſe. In eo enim quòd deſipuit, & collum, & os & naſum conuulſa habuit:
manifeſtum fit, quòd in capite cauſa aliqua ipſius morbi extiterit. Ex eo verò, quòd cibus in-
trà concluſus erat vſque ad decimam diem, & in vrina reſes eruinam ſpeciem prætereferebat, non
paruam in hepate factam eſſe inflammationem exiſtimo, per quam ſuperna affectio victa, non
potuerit ſecundum ſeipſam reſpirationis ſpeciem effingere. Dictum enim eſt & iam ante

ſæpe

A ſæpe, quòd iuxta præualentem affectionem ipſa difficilis reſpirationis ſpecies formatur. Indicat au- * παραλῆρον.
tem non minimi ipſius delirij paruitatem, & ipſa adeo ſenis dictio, * delirare enim ipſam dixit. So
let autem huiuſmodi uerbo uti, ubi paruam læſionem indicare uelit: quemadmodum & hoc ſæ-
pe demonſtratum eſt. Nil igitur miri, eſt cum ipſa parum quidem deſipuerit, fortem verò inflam
mationem circa hepar habuerit, non ipſius deſipientiæ, ſed inflammationi propriam reſpirandi dif
ficultatem eueniſſe: Atque ita ſanè de his habet.

Quid apud Hipp. uox pneumatodes, ac reliquis ſpirandi difficultatibus ex quarto & quinto lib. de vulg. morb. CAP. 12.

QVid verò cum pneumatodem aliquem factum eſſe dicat, intelligere oportet? Num cũ quẽ
in libro De victu acutorum pneumatiam uocauit, ita ut pneumatodes, & pneumatias
idem ſignificent? An per uocem pneumatodes is, qui uẽtrem inflatus eſt, ſignificatur? At verò q̃s
ſit pneumatias, in libro De uictu acutorum ipſe manifeſtiſſimè expoſuit: cum prędixiſſet. n. ″ Ci- de Vict. rat. in
« tò pneumatię, {hoc eſt anheloſi} fiunt, ſtatim connectens, inſert. A denſo uerò, ac multo ſpiritu. morb acut. cõ.
« Atque hoc ſanè etiã ſtatim in principio huius libri expoſui. Cæterũ quod in quarto morborũ po- 1. t. 16. 7. 114. b
« pularium habetur, cõſiderãdum eſt, ipſa dictione ſubſcripta, quæ hoc mõ hẽt. ″ Vir metallicus iliũ Ibidem.
B dextrum intentum, ſplen magnus, aluus intenta ſubdura, pneumatodes, decolor. Poſſibile eſt. n.
utrũque, & difficulter ſpirantem ipſum factum eſſe ob iliorum affectiones, & uentrem item infla- 4. Epid. circa
tum fuiſſe, multò uerò magis obſcurus eſt, qui deinceps ſequitur ægrotus, ſic habens. ′ Temænei medium.
filius habuit quid ſpiritus, vt uiridantis palloris eſſet. Nam & huic quædam ualde mala hepatis af-
« fectio aderat, ob quam & difficulter ſpirare ipſum poſſibile erat, uentrem item inflari. Color enim Ibidem.
viridantis palloris, male affecti hepatis ſignum eſt. Porrò quod deinceps ab eo dicitur hoc mo-
do. ′ Maritus Lechus apud Sitodocum, arquato morbo infeſtatus, ad quem ſeptima die ingreſſus
« ſum, octaua moriebatur: neq; mingẽs neq; egerens, ilia magna & dura, & ſpiritus dẽſus: nihil quę
« ſtione dignum habet. Duris enim non moderatè, & magnis ilus factis, rationabiliter denſus ipſi Ibidem.
ſpiritus erat: Verum penitus obſcurum eſt quod continenter deinceps in ipſius Lechus morbo di
« ctum eſt, hoc modo. ″ Deſinente autem febre, ſpiritus non eſt ſolutus. Qualem enim difficilis reſpi
rationis ſpeciem habuerit, neque ipſe manifeſtè indicauit, neq; aliud quoddam eiuſmodi ſympto
ma ſcribit, ex quo quis coniecturam facere poſſit de affectione ipſi facta. Atqui & poſt hanc pau- Ibidem, paulo
lulum progreſſus, in hunc modũ narrare incipit. ″ Temænei pneumatodes. Poteſt. n. difficulter ſpi infra.
« rans intelligi, poteſt ẽt quemadmodum plurimi ex enarratoribus huius loci putant, iuxta ilia in † *Alij tamen uertunt d. ffi*
C flata dici. Verum mihi ſanè videtur melius eſſe, & fortaſſis neceſſarium, † inflatam iuxta ilia dici, *culter ſpiran*
magis quam difficulter ſpirantem: {paululũ itaque in narratione progreſſus. Et quodammodo *tẽ potius quã*
facilius ſpirãs, inquit, tanquam, qui iam prædixiſſet de ipſa, q̃ difficulter ſpiraſſet. Quòd vero pneũ *inflatam iuxta ilia dici.*
matodes appellare ſoleat eos, quib. denſus eſt ſpiritus, dictum quidem in ſuperioribus eſt, ſed &
nunc manifeſtum eſt. Rurſus. n. in peius mutabantur huius mulierculę ſymptomata, & circa deci-
mam ſextam diem ipſam mortuam eſſe ait, denſum ſpiritum habentem. Quin, & q̃ poſt hanc cõ Ibidem.
« ſcriptus æger, etiam ipſe denſum ſpiritum habuerit ob iliorum affectionem, ipſa dictio manifeſtũ
« facit, hoc modo habens, ″ Filius erat mulieris ipſius Apœmanti ſororis, ilia magna, & ſplen, ſpiri-
« tus, egeſtio amaræ bilis, Quemadmodum. n. pneumatodes, hoc eſt anheloſos, aliquando uocat,
« eos, qui, denſum ſpiritum habent: ſic quandoque etiam ſimpliciter, ſpiritus ſcribit. Nihil verò eſt, Ibidem.
« ſi magnis exiſtentibus ilijs, ſpiritus denſus fiebat. Nam etiam rurſus progreſſus in ipſo, denuò in-
quit. ″ Ilia verò intenta erãt, & ſanè erat etiam tuſſicula modicè ſicca. In uniuerſum enim veluti di
ximus, quando aut tumor, aut dolor quiſpiam in partibus iuxta ilia conſtiterit, paruus & denſus
neceſſariò fit ſpiritus. Quare neque hoc mirabile cuipiã uideri debet, q̃ etiam in ijs, quæ poſt hæc
D ſequuntur, cum antea dixiſſet, ilium ſub molle: apponat pneumatodes, hoc eſt anheloſi non ual- Ibidem ultra
de. Si. n. laparon græcis vacuum, & molle, hypolaparon autem ſubuacuum, & ſubmolle ſignifi- medium.
cat, in tñ ſanè difficulter ſpirabunt, in quantum partes circa ilium ipſis male habuerint. Modera-
te itaque ipſis affectis, moderate difficulter ſpirabunt. Quemadmodum rurſus inferius in eodem Ibidem, circa
« libro ubi in hunc modum ſcribit. ′ Famulæ, quam recens emptam vidi, durities in dextris erat finem.
« magna, non valde doloroſa: rationabiliter infert, & non ualde difficulter ſpirans. Siquidem. n. du-
rities non valde doloroſa erat, certè neque ualde difficulter ſpirantem ipſam eſſe veriſimile erat.
« Sic verò etiam in fine iam libri, de ſeniore narrans, atq; præfatus. ″ Mente motus eſt moderate, in
« tulit, non ualde difficulter ſpirabat. Semper enim iuxta magnitudinem cauſæ difficilem reſpira-
tionem facientis, etiam ipſa difficilis reſpirationis magnitudo producitur. Verùm hæc quidem 5. Epid. haud
in quarto morborum popularium ſcripta ſunt, quæ omnia ijs, quæ a nobis de difficili reſpiratio- longe a princi
ne demonſtrata ſunt, abunde teſtimonium pbent. Porrò in quinto morborum popularium, de- pio.
cimusquartus ægrotus hoc mõ ſcriptus eſt. ″ In Lariſſa Hippoſthenes peripneumonia apprehen
ſus eſſe medicis videbatur: erat aũt nequaquam, verum principio luctans, in duro loco cecidit ſu-
pinus, aduerſario ipſi illapſo, & lauatus eſt frigida, & cœnauit, & grauior factus eſſe ſibi uideba-
tur. Sequenti aũt febricitauit, & tuſſis apprehendit ſiccior, & ſpũs denſus. Deinde paululum pro-

5 Epi. non lon ge a principio. Ibidem — greſſus, "Quando verò tuſſiebat, inquit, dolebat pectus & dorſum. Nihil itaque mirum eſt, ſic affe- E
ctis partib. thoracis, denſum ſpiritum factum eſſe. Cæterum quod in fine ſermonis habetur, "Ne-
que ſtertorem habuit, ad demonſtrationem dictum eſt, q̃ nõ fuerit peripneumonicus hic homo.
de dіſſ. rat. in mor. acutõ. t. t. 34 7.114 a — Teſtimonium autem præbet hoc ipſum ipſa, quæ ſtatim a principio in hoc libro a nobis dicta ſunt,
quando hanc dictionem ex libro de victu acutorum expoſuimus: "Partim verò orthopnea & ſter
tore ſuffocati. Nonus deinceps & triceſimus ægrotus in quinto morborum popularium ſcriptus
5. Epid. ultra medium. — eſt itidem & ipſe denſum ſpiritum habẽs, ad ſcribam autem & hic ipſam dictionem hoc modo ha
bentẽ: "Puer a mulo percuſſus ventrem & hepar, mortuus eſt quarta die ſpiritum dẽſum habuit,
& non intelligebat quicquam, & febris corripuit. Non obſcurum eſt in hoc, & peritonæum, itẽq;
ſeptum tranſuerſum, vna cum ventre, & hepate inflammata fuiſſe, & ob id etiam puerum deliraſ-
ſe. verum iuxta delirium non habebat difficilis ſpirationis ſpeciem, maior etiã affectio circa illũ,
ex ſe, ipſam reſpirationis ſpeciem efformãt: minor verò penitus eſt ſcripta. Hęc quidem in quin-
to libro morborum popularium habentur.

Reliqua quæ de difficultate reſpirationis ſexto libro de vulgaribus morbis continentur, ijs quæ ante dicta ſunt, concordare. CAP. 13.

Rurſus verò ad ſextum tranſgreſſi, cuius etiam iam antea communem cum ſecundo libro di- F
ctionem expoſuimus, reliquas ſententias huc pertinentes recenſeamus. Sunt autẽ ferè oẽs
ex iam prædictis manifeſtæ. Et enim ſpiritum ſolum ſimpliciter ſcribens, in morborum concurſi-
bus, pro difficili reſpiratione ſcribere monſtratum eſt, ea videlicet in qua denſus ſpiritus redditur:
eundem verò amplius denſatum, aſthma, id eſt, anhelationem in conſuetudine habet. Quare in
6 Epid. cõ. 2. t. 27. 3. 163. c — ſexto morborum popularium vbi inquit, "Si ſpiritus intus relinquatur, reſpirandi difficultatem
cum denſitate intelligemus. Similiter autem & in muliercula in Cranone, in qua ſic ſcribit: "Splen
natura magnus, febris ardens, rubicunda, ſpiritus, prædicta difficilis ſpirationis ſpecies accipienda
6 Epi. com. 3. t. 9. 3. 171. b — eſt, in qua ſpiritus denſatur. Quemadmodum etiam in filia Agaſis puella. Quòd verò differat den-
ſus ſpiritus ab anhelatione, manifeſtè indicauit. habet autem ipſa dictio hoc modo: "Filia Agaſis
puella exiſtens, dẽſi ſpiritus erat, mulier verò facta, ex partu non ita diu doloroſa exiſtens leuiter,
6. Epi. cõ. 4. t. 4. 3. 179. b — magnum onus ſuſtulit, & ſtatim quidem ſtrepuiſſe circa pectus videbatur: ſequenti verò anhela-
tionem habuit, & dextrum coxẽdicem doluit. Deinde conſequenter, "Spuebat ſpumoſum, inquit,
Ibidem — ab initio autem erant florida. Equidem ex toto acceſſoriorum malorum concurſu manifeſtum fit,
quòd tuberculo in reſpiratorijs organis inueterato & ægrè concoctili rupto, hæc expuerit, & q
6. Epid. ſec. 7. — ob hæc tubercula denſi ſpiritus fuerit. Porrò inferius in eodem libro circa conſtitutionem, quam G
hoc modo incepit: Tuſſes cœperunt circa ſolſtitium hybernum. "Quibuſdam verò & ſpiritus ſi-
Ibidem infra. — mul ſublimis fiebat, inquit. Et ſanè quòd ſublimis ſpiritus eſt paruus & denſus, in ſuperioribus ex-
plicauimus. Et profectò etiam anginas circa illam conſtitutionem factas eſſe ait. Malè itaque ſen
tiunt, qui ſublimem pro magno dictum eſſe putant, propterea quòd hic thoracem ſublimem &
& eleuatum facit, ipſum plurimum diſtendẽs. Progreſſus autẽ paululum, "pneumaticus nominat
Ibidem paulo inferius. — quoſdam: & dictum etiã de hoc eſt antea, quòd aut inflatos, aut anheloſos ſic vocat. At verò qui
deinceps ſcribitur. Spiritus obſcurus, paruus eſt, & propterea non apparens, qualis, & in intercep
Ibid. inferius — tionibus ſpiritus, & in ſuffocationibus vteri concomitatur, atque huiuſmodi quiddam vult etiam
ex ipſa dictione indicare, quæ ſic habet: "Et ſpiritus tabeſcentibus obſcuri, mali, & non parienti-
bus, & quicunque alij tales ab eadem conſtitutione. Mulieres etenim non parientes, (ſunt autem
hæ omnino, quę non probè purgantur) maximè a ſpiritus interceptionib. apprehenduntur, quẽ-
admodum ſanè etiam, quæ diutius maritis ſunt viduatæ. Quare ſpiritus, qui non manifeſtè inſignes
ſunt, neque nobis patentes, eos obſcuros appellauit. Ex his igitur progreſſus quiſpiam inueniet,
& citra meam vlteriorem opem, omnia alia de difficili ſpiratione dicta, tum in genuinis, tum in
ſpurijs Hippocrati inſcriptis libris: quanquam nos fermè omnes genuinos in hoc ſermone locos H
recenſuerimus. At verò quandoquidem, & hi qui ad Theſſalum filium ipſius referuntur, &
qui ad Polybum generum, itidem artis Hippocraticę ſunt, & non procul ab his abſunt
ea, quæ Euryphontis eſſe videntur, feruntur autem inter Hippocratica ſcripta:
ſi mihi ocium cõtigerit aliquando maius, alium adhuc quartum adij-
ciam librum, in quo exponam ea, quę in reliquis Hippocrati
inſcriptis libris continentur, de reſpirationis difficul-
tate. Nunc verò alijs rebus inſtanti-
bus, ac vrgentibus, ad illa
non tranſibo.

GALENI LIBER DE PLENITVDINE

Victore Trincauelio interprete

ARGVMENTVM LIBRI

Refelluntur Empiricorum indicia, quibus plenitudinem comprehendi arbitrabantur, ac uera ratio explicatur plenitudinis intelligendæ.

Quàm confuſe medici, qui Galeni tempeſtate uixerunt, de plenitudine locuti ſint, & qui nam ipſorum à Galeno increpandi. CAP. I.

SIcuti nullum eſt, quod noſtra tempeſtate in ore oĩum ferè medicorũ crebrius
uerſetur, q̃ plenitudinis uocabulum, ita nec aliud facile inuenias, qđ ab illis
magis ignoretur, In his.n.ſi q ad expoſcendã, atque ẽt reddendam rõnem
idonei ſunt, quum ab aliquo interrogantur, q̃d tandem ipſi plenitudinẽ ap-
pellent, reſpondẽt eorum quã plures, nomẽ id, quemadmodum & multum
& parum, ex comparatione ad alterum dici, proinde neq; mẽſura aliqua de
finiri poſſe, quod.n. cum altero collatum multum eſt, hoc alterius compara
tione, nõ nunquam parum erit. Sed ſi mox ab illis petas, ut rẽ eam explicẽt,
cuius collatione dicatur plenitudo, eorum q̃dam ſtatim minus uocales q̃ piſces redduntur, alij ue
C ro uſq; adeo multa, & ea abſurda garriunt, ut q̃d ipſi uelint, minime poſſis intelligẽtia conſeq. Re
periuntur tamẽ aliq quanuis rariſſimi, q aiunt multum, & parum intelligi uirum comparatione:
è quibus ſi rurſum ſciciteris, q̃d ipſi uires uocitent, ne reſpondẽt quidem, nonnulli: alij uero, ſi ta-
mẽ aliq̃d pronuntiare audẽt, ita reſpondẽt, ut alter alteri nunq̃ conſentiat. Quin & eorum pluri-
mi quæcunque potius alia interpretantur, quàm uires. Si q̃s tamẽ inter illos reperiatur, q cõſq;
ſapiat, ut uires dicat eſſe effectricem ſubſtantiam, aut effectricẽ cauſam, & mox ipſum, ſi ſit aliqua
huiuſcemodi ſubſtantia, quæ animal gubernet, primum roges, & deinde ut exponat, q̃d tandẽ ea
ſit, is ad hanc quęſtionem ne reſpondet quidem, ſed aut oĩno ſilet, aut adeo ſua oratione aberrat,
ut quandoq; illum tacuiſſe ſatius fuerit. Quòd ſi in his quoq; aliquem eo prouectum diſciplinę in
uenias, ut licet quænam ſit uirium ſubſtantia proferre nequeat, ex functionib. tñ cõiectura ſaltem
eas eſſe aſſequatur, is ſubinde interrogatus, num ea q̃ ab Aſclepiade, & ab eius ẽt ſectatorib. & prę
terea a Methodicis, de eo qđ nullæ ſint uires, literis tradita ſunt, unq̃ perpenderit ac diſſoluerit,
ne nouiſſem quidem ipſe uř, ſi aliquis unquam hac de re ab illis ſermo fuerit habitus. Porrò quòd
quicunq; nullas eſſe uires contendunt, negent illarum comparatione plenitudinẽ intelligi, aut cõ
D ſiſtere poſſe, ſatis conſpicuum eſt, quippe quum fieri nequeat, ut plenitudo, ex collatione ad eam
rem aut intelligatur, aut conſtituatur, quæ nuſquam conſiſtat. Credunt ſiquidem hi ex ſola uaſo-
rum capacitate haberi, quod aliq̃d multum aut parum eſſe dicatur, immo quãdoq; ne nominant
q̃dem inter initia plenitudinem, nec aliquam ab ipſa euacuationis indicationem depromunt, ſed
a ſola cõſtipatione, (eam græcè στέγνωσιν dicunt) quam nec oẽs deinde (ut alibi monſtrauimus) eo-
dẽ modo exponũt. Eſt ſanè & alius q̃dam tertius chorus, q neq; nouit ſi aliqua ſit facultas nec ne,
atq; ẽt ſe id alioq ꝑquirere nõ ꝓfitetur: ut pote qđ ſibi ex ſignis q̃buſdam manifeſto circũ ægro
tantes, exiſtẽtib. longa experientia obſeruatis, inuẽtam fuiſſe euacuandi rõnẽ aſſerant, q mox in
terrogati, q̃nã ea ſigna ſunt, uaſorũ inquiunt diſtẽtionẽ, ruborẽ, grauitatẽ uniuerſi corporis, pigri-
tiam ad motũ, mẽbrorũque tẽtionẽ, addidere ꝑterea ex ipſis nõ nulli laſſitudinis, & cuiuſdã, quaſi
ulceroſi affectus ſenſum, & priorẽ uitã in ocio, & copioſiorib. alimẽtis trãſactã, ſuppreſſaſque ſo
litas uacuationes. Nimirũ in hac ſyndrome (ſic.n. illi ſymptomatum cõuentũ appellant) obſerua
tum eſſe aiunt, cõferre, ſi uena ſecetur. Iſti igitur nõ a ſeipſis mõ, ſed a q̃buſque ẽt alij mortalib. au
ferunt rõnẽ, profitẽtur ſiq̃dẽ ex experiẽtia oĩa reperiri. Alij uero (ut mõ a nobis dictum eſt) rõnẽ
ſibi q̃dẽ ꝑter ea exuſu eſſe aiunt, eorum tamẽ q̃dam nullas oĩno eſſe uires: quidam eas ſanè eſſe
uolunt, ſed nolunt illarum ſubſtãm cognoſci, ut tandem rariſſimi ſint, q uel ꝙ uires ſint, uel quænã

demũ earũ ſit ſubſtantia ꝓnũciare audeant: immo neq; ij eundẽ numerũ, vel eandẽ earũ ꝓferant E
ſubſtantiã. Quin & illorũ, qui nobis cõmẽtaria reliquere, alij facillime ſe expediunt, de vnica ſem
per, quæ animal gubernat differentes, nullãq; ad id rationẽ unquã afferũt: alij verò demõſtrat o-
nem quidẽ adducere conant̃, ſed mox contendunt non eſſe eas plures; q̃ unam. Quicunq; ergo
ſtatuerit in corpore laborãtis cõſiſtere plenitudinem: neceſſum habet, vt à medicis, qui Empiri-
ci, quique Methodici dicuntur deſciſcat, atque dicat plenitudinem, aut vaſa reſpicere, aut vires.

Aduerſus eos qui plenitudinem, aut ſola grauitate, aut vaſorum tenſione metiebantur. CAP. 2.

QVare nos quoq; diſputationẽ cum empiricis, ac methodicis differamus, & ad eos noſtrã cõ-
uertamus orationẽ, qui ſe artẽ aiũt rõne pertractare. Sunt tamẽ in his, qui hoc noſtro æuo
florent, quidã vſq; adeo audaces, vt ã ſectis ſibi nomina imponant, qui tñ, ne nouere quidẽ quid
ad eas attineat. Hos igit̃ ſæpe audias, quũ ægrotãtes adeunt, dicenres, plenus hic homò eſt, & pro
inde uena illi ſecãda: qui vbi de ratione aliqua ſit habita mẽtio, ſtatim ſe vel methodicos eſſe vel
empiricos aiũt. At nos (vt modo diximus) eos aggrediamur, q analogiſmo utũtur, primumq; cũ
illis differamus, qui ex ipſis tantummodo virib. plenitudinẽ metiunt̃: quippe hi videntur nunquã
vtres vel culeos ꝑter modũ repletos vidiſſe, nec ſe etiã plus, q̃ ꝑ eſſet, nnquã impleuiſſe cibo, ita F
vt inde ventriculus diſtẽderet̃, neq; vel in veſica lotium copioſius, q̃ ipſius ratio exigeret, vel in al
uo ſtercus cõgeſſiſſe, In huiuſcemodi etenim corporis ſtatib. omnib. eorũ inſtrumentorũ unum-
quodq; ita aperte diſtenditur, vt niſi cito, qđ ſuperflũ eſt, excernat̃: homini nõ parũ afferat mole-
ſtia. Verũ enimuero, neq; res eundẽ ſenſũ excitat, quũ grauis eſt, vel quũ mordet vel quũ alia ali-
qua qualitate infeſta eſt, quæ nulla exprimi oratione poſſit. Vnde ſæpe vulgares hoc ipſum abſq;
ulla ex dogmate quopiã pertinacia interpretãtes audimus: qui ſe nõ nunquã ex cibis, quos mode
ratè ẽt ingeſſere, premi, & grauari, nõ nũquã vero morderi, & erodi affirmãt, ſæpe, dũ id qđ ipſis
accidit exacte narrare neſciũt, ſe faſtidio quodã teneri aiũt: nã neq; iſtorũ ſenſus, in hominib. cũ
eo, q vẽtriculo præ nimia ciborũ copia intento atq; ẽt diſtento oboritur, idẽ eſt. In his ſiquidẽ ſta
tib. ſe periculũ ſubire aiũt, ne rũpatur vẽtriculus, quippe quẽ nos ẽt diſtẽrũ videmus: ſicuti cõtra-
ctũ, quũ ſe grauari dicũt. Nec ſecus ꝑterea veſicæ euenit, in qua alia nimirũ affectio eſt, quũ illa hu
moris plurimũ: alia vero quũ eius parũ continet quũq; grauatur: dũ. n. ex plenitudine diſtẽta eſt,
facile videas plurimũ illius excrementi excerni: ubi uero grauatur, pauciſſimũ quidẽ, frequentiſſi-
me tñ, ut pote q̃ neq; tãdiu, donec repleatur, expectare poſſit: ſed cõtinuo qđ noxiũ eſt eijcere cu
pit, quẽadmodũ, & quũ a mordaci illius qualitate ſtimulat̃ aſſidua quippe tũc quoq; fit excretio.
Nimirũ ubi illa e re contenta, quaſi quodã grauat̃ onere: haud quis, & ſi non diſtendatur illius tu- G
nica, recte hoc dicat: nẽpe ꝙ illa male quidẽ ſe hẽt, attamen id ꝙ eã aggrauat, minime multũ eſt.
Porrò hæc ita aiunt illi, qui in hac opinione primarij ſunt, quib. alij aduerſantur, qui cõtra ſentiũt.
Nos verò ex utriſq; ſciſcitabimur, num eadẽ moleſtia, qua veſica afficitur, quũ ſic eſt undequaq;
diſtenta, ut diſruptionis periculũ imminere videatur, nec amplius id, quo referta eſt ſuſtinere poſ-
ſit: & quũ ſentit aliquid ſibi eſſe oneri, aut mordicare. Illi nanq; qui uaſorũ amplitudine ſemper
plenitudinem æſtimant, rurſus hac ẽt parte his ſatis prompte aſſentiunt, at qui ex ipſius uiribus: ſe
ad has interrogationes difficiles reddunt, nec nõ & varijs ſubiraſcuntur modis, ſuiſq; deq; his ob-
ſiſtere conãtes, qui nequaquã admittere hãc quoq; eſſe plenitudinem velint. Nos ergo cupientes
iſtorum cõtẽtiones dirimere, vtroſq; ad concordiã inuitauimus, & illos qui nolunt unq̃ plenitu-
dinẽ dici ex rei cõtinẽtis capacitate, quib. cũ ẽt primũ diſputationẽ inſtitueramus, hortati ſumus
vt memores, ꝙ mẽbra, dum nimis repleta diſtendũtur, dolent, veritati tandẽ aquieſcant. Eos ãt q
hac tñ rõne plenitudinem cõſiſtere putãt, ut cõcedant id, qđ graue eſt alicui, eſſe ẽt illi, dũ graua
tur, multum, atq; rurſus ẽt utroſq; monitos volumus, ꝙ ipſi his aduerſantur, quę liquido apparẽt,
priuatim vero illis, q ad ipſas tãtũmodo vires plenitudinẽ intelligi dicũt, tũ peritonæum prę cibo H
rũ copia rumpi aut dilatari, tũ vero exterius idipſum utres, ac ueſicas pati oſtẽdemus, immo & do
lia, quum plena fuerint re flatuoſa, aut alioqui violenta. Sed & hoc ex illis percũtabimur. Nũ hi q
ſanguinẽ è pulmone, rupto vaſe aliquo reijciunt, citra tñ ictũ aliquẽ, aut caſũ, aut externã aliã hu
iuſcemodi occaſionẽ, videãtur illis in eũ affectũ ob nimiã, q̃ ſupra modũ uas diſtẽderit, plenitudi-
nẽ incidiſſe; Seorſum ãt, & alios cõmonebimus, nõ poſſe puſillũ infantẽ onus aliq̃d ferre, qđ iu-
uenis boni habitus vel facillime geſtabit, leuiſſimum quippe id erit adoleſcẽti, qđ infanti (vt ego
quidẽ arbitror) futurũ eſt grauiſſimũ. Num igitur id qđ qs nequit portare, nõ appellabimus, onus
vel id qđ ita graue eſt non appellabimus multum? vel onus quidem appellabimus, graueq; ſi mul
tum ãt nequaquã? Sed ſi ſic, non erit amplius de re, ſed potius de vocabulis contentio. Alioqui. n.
ne homo quidem ille habendus eſſet, qui nunquam ſe grauari diceret, quamuis illi, vel uiginti ta-
lenta humeris imponas. Ac ijs quidem, qui temperanter ſe gerere uolunt, & hæc ſatis ſint, nihil
vero unquam inuenias, quod illis ſatiſfacere poſſit, qui ſeruili cupiam dogmati ſe addixere.

Quotuplex ſit plenitudo, ac de vi conteatrice aduerſus Stoicos, & Herophileos. CAP. 3.

QVapropter illos miſſos faciam᾽ imo (ſi uerũ fari opus ſit) eos a nobis faceſſere iubeam᾽, ige-
nuos vero, & veritatis amicos alloquamur. Itaq; ſubiecim᾽ duas eſſe tũ notiones, tũ relatio-
nes

A nẽs multitudinis:alterã ad robur vireſq; illius q̃ defert,alterã ad ei⁹ q̃ ſuſcipit capacitatẽ.Itaq; hæc
ipſa ſupponamus,& ſubinde,q̃ ſint vniuerſæ aĩantis uires, atq; ẽt,q̃uo plenitudo, q̃ ſm earũ unã-
quanq; cõſiſtere põt,& curãda & agnoſcenda ſit,pſcrutemur.inſu p uerò quot ſint eorũ humorũ
ſpẽs,q̃ vel uires aggrauent,uel ab ipſis uaſis ſuſtineri nequeant.In his nanq; operæ pretiũ eſt dili-
gentẽ,& eximiũ medicũ verſari,nõ aũt in cõtẽnendis euidẽtibus rebus,q̃ cuiuslibet demonſtrõnis
initia ſunt.Sed nihil fortaſſe mirũ eſt,ſi hoc ipſũ ab iſtis ignoreĩ,q̃ nunquã de demonſtrõne aliq̃d
vel q̃ſierint,vel inuenerint,uel didicerĩt,aut exercitationẽ aliquã ei adhibuerint. Vñ adeo inepti
ſunt,vt ſi q̃s eorũ his cõmentarijs occurrerit:ſtatim ſperet me primũ ea oĩa in hoc opere demon
ſtraſſe,q̃ eũ oĩno nouiſſe opus ſit,q̃ exacte de plenitudine diſq̃rere inſtituerit,& ſe ſubinde ẽt cu-
iuſcunq; plenitudinis tã cognoſcẽdæ,q̃ curãdæ rõnẽ inuẽturũ:ignarus,ꝙ ſi res vſq; adeo magnæ
eã hñent naturã,ut poſſent unico opere mõſtrari:utiq; ars nequaquã lõga foret.Iã ãt nos in ijs li-
bris,quos de Platonis Hippocratisq; decretis edidimus,ſatis mõſtrauimus,ꝙ alia ea uis ſit,q̃ in ue
nis cõſiſtit,& alia ea q̃ in arterijs aut in neruis:vbi ẽt id docuimus,ꝙ cor quaſi fons & origo facul-
tatis arteriarũ ſit:neruorũ ãt,cerebrũ : ut uenarum,iecur.At in libro de Elementis iuxta Hippoc.
oſtẽdimus ſubam eorũ oĩum,q̃ gñationi & interitui obnoxia sũt,a quatuor qualitatibus immu-
B tari ꝑ totã ipſam humore,inq̃,& ſiccitate,caloreq; & frigore, & ex harũ certa quadam tꝑatura,
oĩum corporũ ſubam,& proinde ẽt uiriũ earũ,q̃ corpus nr̃m gubernãt,cõſtare:q̃ppe quæ uõ ſit
niſi ipſius tꝑamenti quædã ꝓprietas:qđ a nobis & in libro De naturalib. facultatib. mõſtratũ eſt
& ſeorſum in alio quodã cõmentario:in plurib. uerò ac varijs alijs libris nos ſæpiſſime ſigna co-
gnoſcendæ plenitudinis,q̃ ad ea uera gña attinet, & deinde ẽt uniuſcuiuſq; eorũ ſigillatim, q̃ in
illis utriſq; gñibus cõprehẽſa ſunt,explicauimus. Vtrũq; ãt dixi,id inq̃ qđ uiriũ cõparatione æſti
maĩ,& id,qđ illius cõparatione,qđ uocant,ἔγχυμα quaſi infuſũ dixeris:ſic.n.ipſi appellant id ple
nitudinis genus,qđ ex loci cõtinentis capacitate menſuraĩ.Id verò non mõ in aĩantibus reperiĩ:
uerum nihilominus in rebus quoq; inanimis,quẽadmodum in ueſtibus,uinculis,pellibus,uaſiſq;
tum fictilibus,& æneis,tum ferreis,tum uerò in oĩbus alijs,q̃ vel ex ære,uel ex argento, uel ẽt ex
ſtãno cõficiunĩ:rũpunĩ ſiquidẽ hæc oĩa,quũ multa replenĩ flatuoſa ſuba. Niſi q̃s fortaſſe ſit, q̃ ue
lit aſſerere,huiuſce gñis plenitudinẽ uim cõtẽtricẽ reſpicere,oblitus ſnĩæ illius,cui⁹ inter initia, q̃
tũ ad uiriũ nomẽ ſpectat,nos meminimus,ubi diximus,uim eſſe cãm effectricẽ, quã ſiue δρας κὴν
græce dixeris,ſiue ποιητικὴν,nihil hoc referre puto,ſicuti neq; aduerſabimur, ſi q̃s non effectricẽ
cãm,ſed ſubam ipſã facultatẽ dicere uoluerit:q̃a id tm̃ in hoc ſermone ſeruari uolumus,uim eſſe
C effectricẽ tm̃mõ non ãt materialẽ,aut patibilẽ,dicas mõ ut lubet,vel cãm,vel ſubam.Et.n. ſi hoc
ſeruauerimus,conſtabit ꝓfecto ꝙ vis ſit cã alicuius actionis,q̃ mox neceſſe eſt eſſe motũ ab agen
te in id qđ patitur: ſicuti & affectus,q̃ in patiente eſt motus erit ab agente in tẽ patientẽ. Vñ uires
ſuã quidẽ ex alterius cõparatione notionẽ hñt:eſſe verò ex relatione ad alterũ. Quòd aũt quippiã
in ſeipſũ aut agat,aut aliq̃d efficiat:oẽm mentis captũ excedit,ſicuti ẽt ꝙ ſe ipſũ aliq̃d contineat.
Nã Stoici qui q̃ maxime contentricẽ uim introducere nixi ſunt poſuere alterum eſſe id,qđ conti
net,alterũ verò qđ continetur. Spirituoſã et.n.ſubam,id qđ continet,materialẽ,qđ continetur,
eſſe volunt.Et proinde aerẽ,& ignẽ continere autumãt,cotineri ãt aquam,& terram.Nõnulli tñ,
qui ſe Herophileos appellari uolunt,ne ſomniantes quidem hæc unquã intellexere, & tñ de con-
tentrice ui ſubinde pronunciare audent.Nimirum fatentur ſe ignorare ſi ſit aer,aut ignis,aut utrũ
que id,quod lapides,ligna,cæteraque huiuſce generis contineat:id tamẽ affirmãt ꝙ oĩno aliqua
uis ſit,quæ hæc oĩa contineat:dilaberentur etenim,ac diffluerẽt,niſi aliquid eſſet, quod ea conti-
neret,& compeſceret.Qui mox interrogati,num huiuſcemodi ꝓloquio,omnia inquam re con
tinẽte egere,ipſi in ſuis ſermonibus vti audeant,vel ne:idipſum prompte, ſtatim affirmant,intero
gationique aſſentiuntur.Sed ſi deinde ad aliquod abſurdum deducantur,id omne in ea reijciunt,
D quæ a nobis afferũtur,quin & contra eos,qui ipſos ſic interrogarunt,indignantur, perinde acſi &
importuni nimis ſint,& ſophiſtę. Is.n.mos inter medicos hac ipſa tẽpeſtate in primis inualuit:ut
de decretis maximis audacter ſtatuant,quũ vero redarguũtur:moleſte ferãt,eos,a quibus fuerint,
redarguti,ſophiſtas appellantes:at nos,qua ratione in abſurda inducẽdi ſint illi,qui poſuerint rem
quamlibet aliqua egere cauſa,a qua contineatur,iam exponemus. Cauſa contentrix,quæcunque
illa ſit (nam Herophilei ſe illam ignorare fatentur,)aut res quæpiam erit,uel nihil prorſus.Si dixe
rint illam nihil eſſe:admirabiles ſanè eſt hæc uirorũ ſapiẽtia,qui uelint rem unamquamque eo ege
re,vt conſiſtat,quod nihil prorſus ſit. Sed ſi cãm contentricem in rebus ponãt,id ſtatim meminе
rint,ꝙ ipſi primum affirmarũt,rem quãlibet,ut ſit,cã contẽtrice egere.Quo deinde fit, ut ſit neceſ
ſe,& illã cauſam altera egere,in cã,ex qua cõſiſtat,& mox hanc ẽt quapiã altera,vt res tãdẽ ſit in
finitũ abitura.Quòd ſi dixerint rerũ alias quidem aliqua alia cã,ut ſint, egere: alias verò ex ſeipſis
hoc hr̃e,primum quidem ſciuerint ipſi,ſe non amplius decretũ id ſeruare,quod inter initia ſtatue-
re quodq; veriſſimũ eſſe p̃dicabant,rẽ nimirum vnãquamq; ut eſſe hẽat,indigere contentrice cau
ſa. Mox verò,quod illis lõgiſſima opus ſit oratione,ut explicent cur hæc ea egeãt, illa verò ſecus
ac deinde quodnã ſit,id quod uel his,uel illis annumerandum ſit.Nam non modo multi ex Hero-
phileis,ſed & ex Stoicis iuniores,nullam afferunt demonſtrationem,ad oſtendendum, ꝙ ſpũs, &

ignis

ignis & ſeſe,& alia ẽt cõtineãt:terra uero & aqua alio cõtinẽte indigeant. Primo etenim aſpectu B qđ durũ ẽ,renitẽſq; & denſum,potius cõtinere uideri poſſet: contra uerò qđ molle,cedens, rarũ que eſt altero indigere,a quo cõtinereẽ.Hi tñ no ſolũ nulla allata huiuſce rei demſatione, ſuo decreto fidẽ hr̃i uolunt:verũ nec aĩ aduertunt ſe ea ſtatuere,q̃ ipſa ſecũ pugnent. Illa ſiquidem maxime volunt uim cõtinendi hr̃e,q̃ tenuiſſima,& molliſſima ſunt,aerẽ inquã & ignẽ,& hæc eadẽ p̃terea ĩ cã eſſe,cur tũ aqua,tũ terra dura ſolidaq;ſint:quaſi poſſit q̃dpiã alteri eã aut uim,aut naturã, aut actionẽ,aut qualitatẽ impartiri,cuius ipſũ ſiet xpers.Nos ẽt aperte videmus,ita nihil ab igne cõtineri,ut magis ab eo oĩa diſſoluanẽ.Quñ uero cõtra Stoicorũ ſuppoſitionẽ alias plenius diſſeruerim',ad Herophileos redeam':ut tñ hic ẽt nobis ſatis fore putemus,ſi teſtemur,ꝙ ille q̃dẽ q̃ ſectę eorũ author extitit,cõtra q̃ par ẽet,ſe geſſit,quippe q̃ in multis,ubi ĩ prõptu ſũt demrõnes,dubi' ſuit,ea uerò ipſe ꝓmulgauit,q̃bus nulla poterat afferri demr̃o,q̃q; nõ niſi falſo ſtatui poterãt.

Quibus in partibus prompta ſit,uel difficilis,plenitudinis facultatem grauantis dignotio. CAP. 4

QVare his quoq; relictis,vñ diuertim' redeam',& dicamus,ꝙ quotieſcunq; p̃ multitudine aliq̃d nimis diſtẽdiẽ, aut diſrũpiẽ, affect' is ad cõtinẽtia uaſa ꝑtinet,nõ ãt ad aliquas uires,quũ uero grauaẽ, ad ſẽſitricẽ facultatẽ. Nã neq; id ipſũ oĩno ad uires oẽs ſpectat:nr̃ales.n.vires ab hoc affectu grauari nimirũ alienæ ſũt.Itaq; ſi recte a nobis in cõmẽtarijs De naturalib' facultatib' demr̃atũ ẽ,inter eas unã ẽe,q̃ ea attrahat,q̃ ſibi idonea ſint,alterã uero,q̃ hæc ipſa alteret,tertiã,q̃ cõtineat,quartã,q̃ eorũ expultrix ẽ,q̃ aliena ſũt,alia ſũt inq̃rẽda indicia ad cognoſcẽdã plenitudinẽ p̃ ima quaq; ex his uirib' : nã neq; grauitas in his ſufficere p̃t.Imbecillis ſiq̃dẽ uẽtriculus in ſenſitrice maxima p̃ditus ẽ,qua ea ſẽtit,q̃ grauia ſibi ſũt:arteriæ uerò,atq; uenę ſenſũ retinẽt,ſed aliũ. In neruis quoq; an eiuſdẽ gñis ſẽſus reperiaẽ,uel cuiuſpiã alteri',lõgiore ad id exponẽdũ,& illi ſidẽ faciẽdã egeret orõne. Porrò q̃bus ſignis ſciẽter cõprehẽdi poſſit arteriarũ plenitudo,q̃ ex collõne ad earũ uires cõſtat:in cõmẽtarijs de pulſib' expoſuim'.Horũ quoq; oĩum ignari ſũt ij, qui ita facile quotidie nomẽ plenitudinis in ore hñt.Venarũ uero,nec ego ſignũ aliqđ unquã, quo id ex ſcĩa hr̃i poſſit,neq; ab alio quopiã literis mãdatũ reperire potui:nã neq; q̃ſpiã nobis prior de ipſis uirib' ſciẽter diſſeruit.Sanè Philippus,atq; ẽt Archigenes earũ cõtẽplationẽ parum ꝑ attigere,ſed eorũ nemo rẽ ipſã abſoluit:rõ attñ huiuſce p̃ñtis ſermonis expoſcere vr̃, vt nõ mõ hæc ipſa diſq̃ranẽ, uerũ ẽt ut de plenitudine agaẽ, q̃ ſigillatim quaſcunq; particulas occupat: iecur inquã, corq; , & renes,& craſſum inteſtinũ,& cerebrũ,& p̃terea oſſa.Horum itaq; q̃cunque, uel parum ſẽtiunt,uel oĩno ſẽſus ſunt exꝑtia,nequaq̃ parẽ cum uẽtriculo,aut ueſica excrementorum,q̃ in ipſis cõgeſta ſunt,ſẽſum retinẽt:ſed aut oĩno exiguum,aut penitus nullum,exiguum q̃dẽ ubi maxima fuerit plenitudo : nullum uerò,quum illa nõ multa fuerit. Nã ĩ pulmone,iecoreque , atque ẽt in renib. aliq̃s nõnunq̃ oboriẽ alicui' põderis ſẽſ'.In oſſib. quoq; nõnulli q̃ñq; grauitatis ſẽſũ ꝑcepere,q̃ tñ admodũ obſcur' ſit.At ſ̃m cerebrũ nõ ſuboſcurũ mõ: ſed perq̃ manifeſtũ ẽt nõnũq̃ ſui ſẽſum grauitas excitat.In partib. at ſẽſus,uacuis,null' p̃t nedũ grauitatis,ſed nec alteri' ẽt ſymptomatis ſẽſus hr̃i.Sẽſu uerò carere vñr oſſa nõnulla.adeps quoq; & glãdulæ q̃dã, & oẽs p̃terea medullæ ſens' exꝑtes ſũt,cerebrũ tñ,ac ẽt medullã ſpinæ dorſi nõnulli in ſẽtiẽtib. particulis collocant. Tutius tñ poterit q̃ſpiã de carne,qua gibba iecinoris pars conſtat,quã nõnulli medici παρέγχυμα,quaſi ĩfuſionẽ dixeris,appellãt, aſſerere ꝙ abſq; ullo ſit ſẽſu, q̃ppe quũ illi nullus ulla ex parte neru' inſeraẽ.De parte ãt illi' caua facile põt aliqua ſuboriri dubitatio. Nerui.n.illi,q̃ iecori iuxta portas diſtribuunẽ,eo exiles ſunt,vt ſolã ipſius mẽbranã uideanẽ cõtexere. Nec minus p̃terea aliqua offerẽ de renib', lieneq. dubitãdi occaſio,& lõge ẽt magis de pulmone, quũ ille ſenſus põderis,q̃ in his viſcerib' nõnunq̃ exoriẽ , in mẽbranã & tunicã,qua ea inuoluta ſunt,potius referri poſſit,q̃ in ipſa uiſcera,idq; in pulmone p̃lerum,& iecinìore.hæ.n.partes quaſi ſuſpenſæ pẽdent,nec ſtabili loco ſuffultæ hærent. Et ſanè q̃ ſ̃m ea viſcera laborant,ſępiſſime ſuperiora ad claiculã uſq; diſtendi manifeſte ſentiũt,ſicuti quũ iecur tumore aliquo, aut grauedine teneẽ, adeo .n.frequenter is affectus omnes ſere hoĩes inuadit,ut fœlix admodũ ille uideri poſſit,qui toto ſuæ H

6. Epid. ſec. 3. 6.155.c. uitæ curriculo illius nunq̃ ſenſum habuerit.Sed & Hippo.ait." Grauis dolor ad renes perueniẽs . Quin & pulmo (ut omnes ferè medici p̃dicãt)grauitate tentatur, ſi q̃s tumor idipſũ uiſcus occupet.Medicorũ tñ q̃plures,de plenitudine ita p̃poſtere ꝓnuntiãt,ut de his nihil conquirere uelint, immo nõnulli neque id q̃dẽ inueſtigãt,ꝙ q̃ñq. ꝑ uniuerſũ corp', q̃ñq. ſ̃m unã quãpiã , uel ẽt ſ̃m plures partes plenitudo cõſiſtere põt. Verùm operæpretium fortaſſis fuerit,ut ab his omnibus difficultatibus(ſi tamen ſic tibi libeat)nos contineamus,rebusque facilioribus uerſemur.

Qua ratione plenitudinis in ſingulis partibus nota inuenienda. CAP. 5.

POrro mihi facilior ea via vr̃,ut a grauitate rurſũ exordiamur,ea ſiq̃dẽ euidẽtiſſimũ ſignum ẽ plenitudinis illi',q̃ ad uim ſenſitricẽ ſpectat. Vbi primũ inq̃rendum ẽ,num grauitas ex neceſſitate multitudinẽ cõſequaẽ,uel illã poti' antecedat,nã neq. eadẽ rõ ẽ,ꝙ põdus p̃cedat,vel ꝙ ſubſequaẽ.Quippe rei ueritas hæc ẽ,ꝙ ſi ĩ aliqua particula,q̃ ſens' particeps ſit, ulla aggregeẽ humorum multitudo,in ea ſtatim grauedinis quoq; ſẽſus excitaẽ,neq. tñ quotieſcunq. põd' loco alicui inſederit,ibi ẽt humorũ multitudo cõgeſta erit,quũ vis ſi ĩbecillior fiat,poſſit ex ipſiſmet ſolidioribus membris grauari,quẽadmodũ ĩ corporib' reſolutis euenire ſolet, p̃ reſolutione.n.imbecilliori bus

ribus

A rib. factis muſculis, quorū ea erat functio, vt mēbrū id reſolutū mouerēt, & trāſferrēt: ſētit ille, q reſolutus ē, in motu grauitatē: ita tñ, ut id qđ īfirmū ē ſibi ipſi graue minime ſit muſculus nimirū, aut neru', aut q.cq.d ſit tādē id, qđ primū mēbra mouet. Is ſiqdē affect', q grauedo appellaī, ea nā cōſtat, vt & ab altero, & in altero gignaī: pōt nēpe ipſe neru', aut tēdo, aut muſculus, aut q.cq.d illud ſit, qđ nos mouet, fieri ſe ipſo iualidius, ībecilliusq; vt verò ſibi ipſi graue ſit fieri ſanè nequit. Porro id ſi robuſti' fiat, validiores, q̄ antea functiones edet: ſi verò ībecilli', lāguidiores: quēadmodū muſcul' (ſi is tñ ſit, q crus moueat) quū bñ valet, valide eā illi' mēbri ptē, cui a nā inſertus ē, attrahet: ſi pterea in optimo fuerit cōſtitut' habitu, munus id validiſſime obibit: morbid' verò fact', ījualide, imo ſi uires reſolutas habuerit, lāguide. Quòd ſi nō muſcul', ſed neru' ſit q muſculū ipſū moueat is ē t p ſui valetudine, vel morbo, bono habitu & infirmitate illa eadē in mouēdo mēbrū aget, q̄ de muſculo mō dixim': nec ſec' ē t ſi dixerim' ſpūm ēē id qđ primū mouet ipſū cr', hæc.n. eadē in ipſū erūt referēda. Age igr, maioris pſpicuitatis gr̄a ponam' nunc ex ſpū p neruū delato muſculū moueri, ex muſculo verò, tibiā primū, cui is inſerit: qua mota, articul' i genu, vbi cr' vniuerſū cōmittiī, ſubinde ēt moueaī. His q ppe ſic poſitis, vere poterit q.ſq; aſſerere, & muſculū inualido ſpū ēē oneri, atq; ēt totū ipſū mēbrū, tibiā inquā. Sed ſi pterea ponam' neruū a ſpū moueri, & a neruo muſculū, a quo deinde tibia: ab his oīb. ībecillis ſpūs grauabiī. Ex his itaq; id iā aptū reddiī, minime poſſe ex q.ſite dignoſci q.d id ſit, qđ primū grauet, q.d q; primū graueī, niſi pri' ſciatur, id qđ primū i nobis vnāq̄ q; mouet particulā: hoc tñ alias exacti' diſq.remus. Nūc.n. uolum' id d quo is inſtitut' ē ſermo, ptractare: ubi ', ut nr̄a oro clarior euadat, totā hāc rē ex ſuppōne trāſigem'. Quare ſtatuam' nūc muſculū eſſe, id qđ tū ſe ipſū, tū ēt os tibiæ primū moueat: ipſe q.dē ſibi ipſi, neq; ſi uel ījualidiſſimus ſit, grauis eſſe neq.t, ſed illi tibia potius grauis ē. An vero id illi tm̄mō quū mouere tētat, eueniat, vel ēt dū q.eſcit; ad aliā cōtēplationē, q̄ q.dē nō ita leuis ē attinet: & eā nos in lib. De motu muſculorū cōplexi ſumus, & ſanè citra eā nunq. poterit (quū grauitatis ſēſus adeſt) uel affectio ipſa exacte cōprehēdi, uel locus ēt affectus. Nā ut ſtatim h[illegible] exponamus, nonnulli ſunt, q.bus, uel mēbrū aliqđ, uel vniuerſū ēt corpus, quū id mouere volunt, graue uideaī, q ſi q.eſcāt, nullū vllius grauitatis ſēſū hn̄t. Sūt & alij, q prius ēt q̄ moueri aggrediātur, ſe grauari aiūt: At neq.t hæc vtrorumq; affectio unq̄ cognoſci, ni prius re pis, q̄ eæ ſint i vniuerſo crure partes, q̄ ad mouēdum natæ ſunt, quæq; vt moueanī. Quia ſi neruorū fibræ p muſculum diſperſæ, primæ ſunt, q̄ mouēt, q.bus cū ſubinde mēbraneū, venoſūq; & arterioſū genus moueī, & præterea ligamenta: ab his ipſis, & à cæteris quoq; partib. oībus, q̄ in hoc mēbro ſitæ ſūt, grauitatis ſēſus exci-
C tabiī. Nos vero ppendamus atq; definiamus, qñ moto mēbro, ſuasq; functiones obeunte grauedo oboriī, & qñ eo ēt q.eſcente. Porrò ſi ligamentorum quoq; in eo genus, unà cùm carne mouetur (ex his ſiq.dē oīb. ipſa muſculi ſubſtātia cōſtat) ex nullo iſtorum grauitatis ſēſus unq̄ pdire poterit, ſed vel ex venis, vel ex arterijs, vel ex adipe, vel ex oſſib. aut ex eorū aliq.b. vel ex ipſis omnibus. Quòd ſi in huiuſcemodi partitionib. omiſſū à nobis eſſet, ex aliq.b. uel ex oībus, ipſe, q leget, poterit ſupplere: cōiūctiones etenim nō diſiunctiue, ſed poti' cōiunctiue hoc loco teneñī. Ex his igr, q̄ expoſita ſūt, ſatis cōſtat, q ſi q.s velit partis illi', q̄ p̄ plenitudine laborat, cognitor euadere: illu op' ē tciam pri' exq.ſitā earū viriū aſſeq., q̄ nos gubernār, & pterea diſſectionis, atq; ēt nāæ cuiuſcunq; particulæ, q̄ ſit in aīali: hinc.n. pmotius poterit ſortitā partis nimis repletæ indicia reperire.

Aduerſus Eraſiſtratum, de plenitudine notis. CAP. 6.

VErum, ſi q.s forte nulla habita ueritatis rōne, huic tñ ſtudeat, ut illos nimirū fallat, q.buſcum verſaī, ſeq. ppiā exīmiū calere pſeferēs: facile is poterit ſine aliquo alio maiori negotio primum Eraſiſtrati ſalubrium librum legere: neq; .n. ille vſpiā alibi ſigna plenitudinis explicare tentauit. Ei' itaq; verba attēdam'. Primum q.dē ubi, q̄ nā ſit plethoræ (ita.n. ipſe venatum repletionē
D appellat) origo apuit: mox verò ubi ēt ſigna q.b. eā cognoſcas exponit. Hæc itaq; illi ē ei' gnatio.
“ Quū alimenta diſtribuunī, nec pterea aut apponunt, aut uniuſcuiuſque more elaboranī, aut
“ alioq.n excernunī, neceſſe ē uaſa tū cōcoctionis, tum diſtributionis repleri, & actiones, q̄ in ipſis
“ edunī impediri: mox verò, quū id alimēti, qđ prius in uaſis fuerat nulla alia rōne cōſumaī, ſed alio
“ itē ab ijs, q̄ īgerunī, accedēte, uaſa in corpore magis diſtēduntur: q̄ vbi ad id uenerint, ut amplius
“ diſtēdi neqant, alijs inſu p alimētis ex uētriculo ingiter delatis: illa, q̄ p̄ceſſerāt in uaſa ſpūs irruūt.
“ Itaque tū ex his patet, q ipſe de ea plenitudine uerba facit, q̄ infuſionem reſpicit, uel, ut ipſe græce ait, κατὰ παρέγχυμα tū verò q.a plethorā noīat: nā id nomen pprie huic tñ affectui cōgruit, minime uerò illi q̄ ex viriū cōparatione æſtimaī. Sed mox ubi paucula q̄dā de ea dignoſcēda tetigit,
“ hæc iterū ſcribit, Oportet igr, ſicuti, & in ſu piorib' a nobis dictū ē, dare operā, ut plethoræ affectū
“ cognoſcam': iter initia quippe dū vaſa moderate fuerint repleta, vn̄r ij ualidiores reddi robuſtio-
“ reſque q̄ ipſi eſſe ſoleant, q ſi maior pterea repletio acceſſerit, brachia, tibiæ, manuſq; pleniores
“ vn̄r, pinde ac illis, qui ab exercitio ptes eas diſtētas hn̄t. Sed adhuc repletione ſubinde adaucta iā
“ vlceroſo affectu teneri vn̄r, tardioreſq; & admodū ineptiores ſunt, & vniuerſum ēt iſtorū corpus
“ tēſum, & laſſitudine oppreſſū vr. Hāc āt corporis affectionem, niſi quis cōmode, periteq; ſolueī inſtituerit: morbus ſtaī ſubſequeī. In his profecto Eraſiſtratus plenitudinū, q̄ gn̄e euariāt, notas cō-
“ fundit, pter id, qđ nonnulla inſu p, q̄ non erant neceſſaria intermiſcet: quemadmodū ſi recte illius

uerba

verba attẽdere voluerimus, ſtatĩ ab initio ſui ſermonis intelligemus: ſtatim.n.inter initia ait, quũ E
uaſa moderate repleta fuerint, uñr ij validiores reddi, robuſtioresq; q̃ ipſi eſſe ſoleãt. Nullã ſanè is
ſermo alioq, uel ex affectus ad ſigna, vel ſignorũ ad affectũ collõne neceſſariã vř hẽre cõſequutio
nẽ, ñeq;.n.neceſſe ẽ quũ uaſa moderate fuerint impleta, eos ualidiores robuſtioresq; reddi: neq;
ſi robuſtiores validioresq; videanẽ, uaſa moderate eſſe repleta, quũ fieri poſſit, ut aliq̃ q̃uis nõ niſi
modice repleti ſint, imbecilliores tñ uideanẽ, aut ſaltẽ in neutrã partẽ cõſpicue inclinẽt: robur in-
quam, aut imbecillitatẽ. Quòd ſi robuſtiores quoq; q̃ antea efficianẽ: poterit hoc nõ mõ nulla in
eis humorũ copia adaucta fieri: uerũ & ea poti᷒ qñq; imminuta, & qñq; eadẽ penit᷒, q̃ pri᷒ aderat,
ſeruata quãtitate. Vtrũuis.n.ſuppoſueris: ſtatim tria illa qđ cũq; eorũ primũ protuleris, cõſequen
tur. Quia ſi ponas auctos eſſe humores, uiriũ poterit maior ĩbecillitas, poterit & earũ robur mai᷒
ſeq, q̃ pri᷒ eſſet: poterunt illæ ẽt in eiſdẽ terminis cõtineri. Nec minus ẽt poſito ꝙ ſolito robuſtio
res facti ſint: põt & aucti eſſe, & imminuti humores, põt & ſuũ ſeruaſſe modũ. In põtiarũ verò, ſi-
ue humores dixerimus, ſiue ſãguinẽ, ꝓ eodẽ hẽatur: ſuo.n.loco hæc diſtinguẽtur. Eraſiſtratus ita
que hæc ita ſimpliciter protulit, nullã dictis ſuis afferẽs demſonẽ. Nos uerò non ſic, ſed neceſſarijs
demſationib. fidẽ his, q̃ nuꝑ a nobis dicta sũt, aſtruamus, sũpto tñ rurs᷒ ab ipſis Eraſiſtrati uerbis
initio. Nũ igř dũ ait, robuſtiores, & fortiores: vñr, aliud qd ſignificare, id qđ robuſtiores ait, ab eo F
qđ fortiores: & duo ſunt moderatæ plenitudinis, q̃ nos edocet ſigna, uel unũ id ſignũ ẽ, qđ duob.
uocabulis ab eo expreſſũ ſit? Nẽpe ego nullã penit᷒ in horũ ſigñato dñã inuenio. neq; ſm genus,
neq; ſm ſpẽm, neq; ꝓ maioris minorisve rõne, ſed ab utroq; idẽ ſigñari puto. At finge, ſi ita lubet
alterũ alteri᷒ cõparatione intẽtionẽ, ac incremẽtũ inſinuare, qđ cũq; mõ illud ſit, ſiue id, qđ ꝑ for
tiores ſigñatur, ſiue id, qđ ꝑ robuſtiores: ſed tũc utriuſq; ſigñatũ erit penitus uniuſmodi: et.n.ubi
eadẽ ꝑmanente forma incremẽtũ accidit, nulla ibi eſt duorum in ſigñando diſciplina. Porrò ſatis
cõſtat Eraſiſtratũ alterius gñis plenitudinis q̃ uires reſpicit, oino ne meminiſſe q̃dẽ, neq; in hoc
libro, neq; ẽt in libro de febrib. plethora ſiq̃dẽ, (ut ipſe arbitraẽ) intercidẽtiæ, ſeu (ut ipſe græce di
xit) παρεμπτώσεως, vñ & inflãmatiões ortũ hñt, & febris ꝓdit, in cã eſt. Ipſe uerò cõſpicue p̃dictis
uerbis plethoræ gñationẽ expoſuit, qua corporis uaſa onere imodico grauari, plurimũq; tẽdi di-
cebat: huiuſcemodi.n.uocabulis ipſe uſus eſt, ſicuti ẽt quũ ait, dũ ampli᷒ eã ſarcinã ferre nequeũt,
incidũt in arterias ſucci ſuꝑfluẽtes: ea.n.q̃ nimis uenas replẽt, impetũ, quo inferanẽ inde hñt. Sed
& hoc ẽt loco aliq̃d diuiſioni defuit. nã neq; ſermone ita abſoluto erat dicẽdũ: quũ uenæ amplius
id onus ſufferre nequeũt, in uaſa ſpũs, παρέμπτωσιν.i.incidẽtiã fieri ſuꝑfluẽtis ſucci: uerũ potius p̃-
ſtabat ut diceret, oportere, ut alterũ ex his duob. p̃dictã repletionẽ ſequaẽ, nẽpe, uel tunicæ illius G
rupturã, uel transfuſionẽ ſãguinis in uaſa ſpũs. Putare uerò ſãguinẽ ob id neceſſario transfundi,
ꝙ a uenis cõtineri nequeat, hoĩs eſt, qui oblitus ſit uaſa qñq; p̃ copia diſrumpi: ut id ẽt prætercam;
ꝙ abſque ulla huiuſcemodi transfuſione ſæpe fit, ut in ampla inteſtinorũ, aut uẽtris, aut ſtomachi,
aut oris, aut faucium ſpatia aperiantur uaſorum ora. At diuiſionis in ſermonibus defectum, non
modo in hoc ipſo libro, uerum in alijs etiam omnibus peculiarem habuit Eraſiſtratus.

Ex incremento, uel decremento ſanguinis uires neq; augeri neceſſario, neq; minui. CAP. 7. a.l.1.f.1.d. 4.c.1.fo.8.a

NOs᷒ uero rurs᷒, q̃uo ſe hẽat diſq̃ram᷒, qđ dixit, nimirũ ſi modica ſit plenitudo, robuſtiores,
q̃ erant vñr, ſed ò Eraſiſtrate, erit ne ulla ẽt corpori facta uiriũ acceſſione, uel uirib. pari-
ter ipſis adauctis? Ego ſanè affirmauerim, ꝙ ſi actiones ualentiores edendæ ſint, q̃ neceſſarium fo
ret ſimul, & uirium robur augeri. Quod ſi tu putes, ſolo adaucto ſanguine, non adauctis autem ui
ribus, actiones ualidiores euadere, uideberis ſanè Aſclepiadis potius ſñiaſ euertere, q̃ facultatis ſta
tum aſtruere. Nam nuſquam ipſe abſolute ſic protulit, illum, qui pluri ſanguine præditus ſit, robu
ſtiorem ẽt fore, qui uerò pauciori, inualidiorem ex neceſſitate. Ipſum etenim, etſi putarit nullas in
nobis eſſe uires, non uitalem, non animalem: aliquas tamen eis q̃ apparent, conſentientes diſtin-
ctiones afferentem inuenias: quoſdam etenim uidemus, q̃ & robuſtiores, q̃ prius eſſent, & pari-
ter magis ſanguinei facti ſint: alios uerò, qui robuſtiores q̃dẽ, ſed minus ſanguinei. Quaꝑꝑ qñ H
nulla cogat neceſſitas, uires aucta ſanguinis copia increſcere, uel ea imminuta imminui exiſtimã
dum eſt hæc quoq; ab Eraſiſtrato negligentius fuiſſe tractata, utpote, q̃ neque hæc ipſa, quæ nũc
a nobis tradita ſunt, ſi a quopiã monitus fuiſſet, negaſſet q̃dẽ ꝑ actionum inquam fortitudinem
potius uiriũ robur, q̃ ſanguinis ſeq incrementum. Quare nos ſermonẽ illius (addita ea parte, quæ
deerat) abſolutiorẽ reddemus, ut tandem hoc ſe hẽat mõ: ſanguine una cum uirium robore adau-
cto, neceſſe eſt actionum fortitudinem augeri. At qui ſi ita loquamur, erit q̃dẽ uerum, id quod a
nobis fuerit prolatum, ſed nihil hoc poſtea ad inſtitutum noſtrum fecent. Siquidem uerum erit
eos quibus pariter ſanguis, & robur fuerit auctum, fieri ualẽtiores, ut nõ ita tamẽ mox uerum ſit,
ijs, q̃ ualentiores euaſerint, hæc ẽt utraq; increuiſſe. Neq; .n.robur una cũ aucto ſanguine creſcit:
quũ fieri poſſit, ut ſolæ augeanẽ uires. Siquis.n. q̃ & alicuius pituitoſi ſanguinis copiam ex ocio
congeſſerit, & uiribus p̃terea imbecillis ſit, optimo cuipiã gymnaſtæ offeraẽ; hunc ille paulo poſt
ualẽtiorẽ q̃dẽ, non ãt pluri, q̃ qñ illum ſuſceperit, ſanguine abundantem reddet. Itaq; ut nulla eſt
neceſſitas, illis, q̃ in ſuis obeundis functionibus ualentiores, q̃ prius forent, effecti ſunt, humores
accreuiſſe: ita per neceſſarium, ut ſi qui ualidiores actiones habeant, eis uirium robur acceſſerit.

Porrò

A Porrò nõ mõ ab actionũ fortitudine ſumpto initio ad viriũ robur, uerũ, & ab ipſis viribus, ad actionũ fortitudinẽ neceſſario puenies: is.n. ualẽtior in ſuis actionib. exiſtat, q viribus robuſtior eſt: vt ambo hæc mutuo ſeſe cõſequanť, fortitudo nimirũ actionũ uiriũ robur: roburq; uiriũ actionũ fortitudinẽ: his ſiq̃dẽ utrũuis poſueris, ſtatim & alterũ pſto erit, ut nulla tñ ſit a ſanguinis multitudine futura cõſequutio neceſſaria quũ neq; ſi is ſit maiori copia, q̃ antea, validior neceſſario ſit homo futurus: neq; ſi minori, imbecillior ſicuti neq; ſi æqualis ſit neceſſe eſt ilũ viribus eodẽ ſe habere mõ. Et proinde ex his iã dictis ſanè liquet, actiones validas ppriã eſſe, ac inſeparabilẽ viriũ vigẽtiũ notã, ſãguinis verò aucti, nequaq̃. Id ãt, qđ mox ab Eraſiſtrato allatũ eſt, nõ ẽ plethoræ ſignũ proprium, eſt tamen ab ea inſeparabile, quod impleri vocat Eraſiſtratus. Sed clarius, tẽdi, dixiſſet: nam & gymnaſtæ, qui diligentiores ſunt, quum aiunt laſſitudinẽ aliam eſſe vlceroſam, aliã tenſiuam, aliam phlegmonoſam; nil aliud inſinuant, niſi in tenſiua laſſitudine mẽbra eſſe repleta, tunc.n. q̃cunq; particulã in eis repletã eſſe inquiunt, quũ in ſe tenſionẽ quandã ſentiunt. Sentiũt ꝑterea & in inflammatione tenſionem, verũ illa aut ſemꝑ, aut frequentius ſecum pulſum quẽdã ꝑter naturã hẽt: Vñ laſſitudinẽ pulſatilẽ poſſet eam qs appellare, ſi rem hanc apertius exponere

B vellet. Qui verò ꝑter eã tenſionẽ nihil aliud patiuntur, his neq; tẽſa particula inflammata eſt, neque ẽt ex neceſſitate plethorica eſt. Sed duorũ alterum, vel laſſitudine laborat, vel plethorica eſt. At ſi laſſitudine tenetur: ex nimio labore id habuit. Vbi verò nullus pceſſerat labor, non amplius ex labore laſſa eſt ea particula, ſed ex alia occaſione, vt tandem vere affirmare poſſemus, ꝙ vbi adẽtẽſionis ſenſus, nec tñ exercitatio pceſſerit, ibi neceſſe ſit plethoram eſſe cõgeſtã. Quòd ſi hoc loquamur mõ, ſignum id propriũ reddiť, atq; inſeparabile: hæc etenim vtraq; viciſſim ſeſe conſequenť: & tẽſionẽ, q̃ nulli exercitij comes ſit, pcedit plethora, eius.n. ſignũ ab illa inſeparabile euadit, vtpote, ꝙ a cã plethoræ pficiať. Sanguis ẽt auctus, nõ tamẽ eo, vt venæ adhuc tẽſæ ſint, nõdũ plethorã abſoluit. Sed ecquid Eraſiſtratus in ſuo ſermone brachiorum, tibiarum, manuumq; meminit? quum nihilominus in colllo etiam dorſo, lumbis, thorace, atq; ẽt in ſemine hæc huiuſcemodi tẽſio cõſiſtere poſſit. At quẽadmodum horũ membrorũ ſuperuacanee meminit Eraſiſtratus, ita longe ꝑterea magis vlceroſi ſenſus, quum is acribus potius gignať humorib⁹ quam ꝙ plethorę indiciũ ſit, talis.n. is ſenſus eſt, qualis in exulceratis excitatur partibus, quũ tactu, aut quũ purulẽto quopiam humore, actiue medicamento irritatur, immo ex ſolis q̃hq; motionibus puc

C nit. Profecto, ut tenſio copiæ humorũ ea, a quibus continentur diſtendentium, affinis eſt, ita ulceroſus ſenſus acrem ſequitur qualitatem, & proinde in multis nonnunquam per uniuerſum ſuboritur corpus, ne moderatam quidem ſanguinis menſuram, nedum plethoram habentibus.

An in ſolo ſanguine plenitudo conſiſtat, an ex moleſtia, tenſione, & cæteris empiricorum indicijs verè percipienda ſit. CAP. 8.

HAec ſi ita ſe hẽant, ſicuti nimirum ſe habent: operæpretiũ ſanè erit, iã nonnulla ex his, q̃ dũ examinaremus ſigna ab Eraſiſtrato deſcripta, in hunc locũ diſtulimus, definiamus. Satius ſanè fuiſſet diſtinguere, num plenitudo tã ea, q̃ viriũ cõparatione, q̃ ẽt ea, q̃ ad capacitatẽ uerũ cõtinentiũ intelligitur, in ſolo poſſit ſanguine, uel in alijs oĩbus cõſiſtere, quum id ipſum quoque illi indefinitum reliquerint. Porrò quũ non modo affectus ij ipſos arripiũt humores, nempe copia & defectus, uerũ & parua qualitas, oẽs equidem medicos interrogaui tũ eos, qui ex viribus, tum

Al. l. f. 1. d. 4. c. 1. 8. 1. eos etiam qui ex humorum incremento plenitudinẽ æſtimant, an ſolo.ſ. ſanguine euſque adauc̃to, ut ferri nõ poſſit amplius, venas extendi cõtingat: an uerò ſi in quapiã præterea particula, uel in ipſis ẽt venis, pituita, & cum hac aut ſine hac etiã bilis aliqua, uel alius q̃dã purulentus humor (græci ἰχῶρα vocãt) uel flatuoſus ſpiritus adeo excreſcant, ut capi ampli⁹ ubi cõtinebať, nequeat,

D hic ẽt ab aĩante tenſionem ſentiri neceſſe ſit. Et ſanè, quũ particula, q̃ tẽditur particeps ſenſus fuerit, neceſſum eſt, ut q̃cunq; fuerit ea res, quæ eã ipſam diſtendit, ut capi nequeat, tenſionis ſenſũ in animante exciteť, & is affectus, qui tũc mẽbra occupat, tẽſio appellatur, q̃ ſi plurimum augeatur, erit ẽt neceſſarium, ut id quod tenditur, rumpatur. Et mihi q̃dem hoc cũ his q̃ quotidie apparẽt, conſentire vř. Videmus ſiquidem non mõ neruos ac funes, ſed & dolia quoque præ muſto ex flatuoſo ſpiritu turgẽte, ui tenſionis diſrumpi. Nuꝑ etenim uas ſtãneum ita medicamento ex ui pers quo plenũ erat, inflatum eſt, vt corium, quo inuolutũ erat, & funiculus, quo erat deuinctũ, rupta ſint, & incuruatũ fuerit operculũ. Nemmẽ ꝑterea eſſe reor, qui, ſi ea, q̃ quotidie in his, q̃ ęgrotãt cõſpicimus, ſtudioſe obſeruare, & perpendere voluerit, nõ nouerit, ex flatuoſo ſpũ in aĩantiũ mẽbris intercepto, & præſertim in craſſiore inteſtino aliquos ſępe uehementiſſimis doloris detentos fuiſſe. Quare præſtiterit ſanè arbitrari ex quacũq; ſubſtantia humida, & flatuoſa poſſe tenſiuo affectu particulas occupari, q̃ ꝙ is ſolum ex omnibus humoribus ſanguinem conſequatur. Ab his itaque rurſus ad eos redeamus, q plenitudinẽ ſemꝑ uirium cõparatione cõſtituendã putãt, & ab illis hoc ipſum, qđ maxime in prõptu eſt, ſciſcitemur, ſi tñ antea loco exempli, huiuſcemodi quãdam hypotheſim pppoſuerim⁹. Sint duo hoĩes, q onera humeris impoſita ferant, & alter q̃dẽ lignum qđ piam, uel lapidẽ, aut grauiſſimã aliã q̃dã ſarcinã, alter uerò ſpinas pauciſſimas, & acutiſſimas. Hoc igř propoſito ſpectaculo, ab eis, q plenitudinem uirium ſemper comparatione intelligunt, quæramus, num paucas illas ſpinas onus appellent, an potius ſarcinã q̃uidem utrumq; eõe hoc hẽt

ſymptoma,

ſymptoma,qđ illis hoīb. non paruā moleſtiā afferat,ut tamen non eadē ſit immò plurimū diffe- E
rens illius moleſtiæ ſpēs:is.n.abſq; ulla punctione grauat,at ille ſine ulla grauedine pungit. Vnde
ſiquis pungi,vel morderi,uel q̄cunq; alia q̄ moleſtiæ eſſe pñt,onus atq; ēt multitudinē appellaue
rit,is tandē cogei,& ſimplicē aliquā ſpinā, & tenuiſſimā quoque acum onus uocare quo neſcio an
poſſit aliq̄d aliud magis ridiculū excogitari. Porrò hæc abſurda ſunt, & p̄ter cōem oīum hominū
ſniam,nr̄um verò inſtitutum eſt,ut ſeruemus,nō autē euertamus cōes oīum ſnias. Id igr̄ quod ag
grauat,multū:qđ verò pungit,aut mordet,aut vtcunq; q̄s noīare uoluerit,moleſtum appellabi-
mus. Plures āt reperiri humores mordaces,q̄ partim in nobis gignant, partim extrinſecus infe-
rant,iā oībus hoc cōpertum eſt. Quorū quatuor penes magis,& minus extāt drīæ qui .n. modicę
mordēt,pruritum inſerunt,vti ſcilla,q̄ uerò magis,rodunt, quēadmodū cæpa:nā ſi nr̄um corpus
alteri cuipiā huiuſcemodi naturæ corpori occurrerit,cui diutius hæreat,exulcerabitur. Sed ſi ali-
qua p̄terea adhuc his fuerint acriora,horrorē excitabunt,in primis uerò ſi particulis ulceratis ad-
hibeanī,prorogato uerò,atque aucto horrore,ſymptoma illud rigor appellaī. Atq; in nobis quo
que mordaces gignunī ſucci eadē rōnē p̄ has quatuor ideas diſtincti:eorū.n.pruriginoſi illi ſunt,
qui modice acres ſunt:ulceroſū uerò ſenſum pariūt,q̄ his ſunt mordaciores,q̄ āt hos quoq; mor
dacitate ſuperant,horrorē:ſicuti,q̄ p̄terea iā mordaciſſimi ſunt,hi rigorē inſerūt. De his in multis F
libris ſermo eſt a nobis habitus:pñt tamen ea,quæ a nobis tū in libro De cauſis ſyptomatū, tū in
quarto libro De tuenda valetudine ſunt expoſita,illi ſatis eſſe, q̄ uoluerit horū aliqđ hēre cōpen
diū. Sed ſi q̄s rōnē naturæ acriū rerū ſcienter tenere magis uoluerit,is hēbit libros De facultatib.
medicamētorū,& De tēperamentis,q̄ hos ēt p̄cedunt,quos legat. Verū bona medicorū pars p̄iti
de Frac. ſect. 3 t. 12. 7. 233. h de affecti ſunt, ac illi,de q̄bus meminit Hipp. nēpe q̄ in fracturis,alijſq; huiuſcemodi affectio-
nibus,nolūt ea facere,q̄ medici iubēt:q̄ppe illi,& ſi cupiant ſanitatē recuperare,ita tñ laborē cura
tionis,ut iſti diſciplinę,tergiuerſantur. Sed neq; fieri,ut uel illi ita ſtatim hac tñmō rōne,q̄ cupiāt
voti ſui fieri cōpotes,ſani euadāt: uel iſti fiant docti, ni viā illā uniuerſam,quā mō inſinuaui, con
fecerint:cognoſcēt.n. ſi mō uelint,vlceroſum in vniuerſo corpore ſenſū , ſiue modo is ex multa
p̄ter conſuetudinē exercitatione, ſiue ēt abſq; hac ſuboriatur, a mordaci ſucco gigni. Et proinde
gymnaſtæ eos,q̄ preter modū fuere exercitati,oleo copioſiore curāt,atq; ēt mollibus frictionib.
& balneis dulciū aquarū calidis exacte tēpatis,ut mordaciores ſucci diſcutianī, qui eliquatis tum
adipe,tū molliori carne uel ipſis ēt in nr̄o corpore humoribus,nimis ex maiori, q̄ par eſſet exer-
citatione excalfactis,gignuntur. Vnde ſi q̄s tātiſ p̄ ſuſtinere uoluerit,donec horū demr̄ationes ad-
diſcat,ſolus is poterit ſibi firmiter p̄ſuadere,ulceroſam affectionē ex ſuccis mordacibus gigni:ubi G
uero grauitas eſt,à multitudine p̄ virium cōparatione:at ea,q̄ eſt cū tēſione, ipſa quoq; humorū
multitudinē ſeq̄tur:nō q̄dem p̄ collationē ad uires cōtinētiū corporū,ſed tm̄ ad ſpatium quo illi
cōtinenī. Eraſiſtratus āt in primo ſalubriū libro plethorę genituram explicans,tertiā hāc a tēſio
nē aptiſſime è tribus illis edocet : mox uerò ubi ſermonē ad ſigna cōuertit, nō ea magis, q̄ iſtius,
q̄ q̄ aliarū ſunt,p̄fert. Ad hanc q̄ppe tenſio tantūmō p̄tinet qđ ipſe,adimpleri,uocat: ulceroſus
verò ſenſus,neq; nu p̄ dictæ plenitudinis p̄pria nota eſt,neq; illius ēt,quæ uires reſpicit:atq; & id
lōge minus,q̄ nimirū ſe tū grauiores,tū ad motū difficiliores ſentiant eſt.n.& hoc illius plenitudi
nis indiciū,q̄ uiribus æſtimaī. Parū igr̄ abſuit quin uniuerſam nobis Empiricorū ſyndromen de-
ſcripſerit. Sed,& quādā illius notationis partē, q̄ ab Herophileis introducta ē, & græce τριχρονον,
quaſi tritēporaneā dicas,appellant,nō ſec' ac empirici adſcripſit,dum ita inq̄t:alimēto qđ diſtri-
buiī, neq; appoſito,neq; de more uniuſcuiuſq; elaborato,neq; alioquin excreto . Nā nec quicq̄
intereſt ſi ita loquaris,uel ſi,ut illi,dicas uitā in otio trāſactā,excrementorūq; ſelitorū ſuppreſſio
nē. Quū.n.ait,nō de more vniuſcuiuſq; elaborato,uitā otioſā:quū uerò ait,neq; alioqu excreto,
ſuppreſſionē inſinuat excrementorum. Plenitudinis uerò denotatio ex tempore deſumpta,q̄ prę
teritū q̄ de tp̄s reſpicit,otioſū cōplectiī uictū una cū ſuppreſſis excremētis:q̄ at pñs,adimpleri, ul H
ceroſum ſenſum,pigritiā ad motū,corporiſq; uniuerſi grauitatē,& q̄cunq; prętere alia hmōi hi
addidere:q̄ uero futurū,q̄ ſi ij,q̄ eo ſe hñt mō,uacuenī illis p̄bē cōſert id qđ ab Eraſiſtrato fuerat
prætermiſſum:qđ tamē teſtimoniū eſt rectæ tū dignotionis,tū curationis,ita ut dignotionis, vel
(ut illi aiūt)notationis,ne ulla q̄dē pars fuerit,ſi affect' q̄dē p̄ notationē denotari uolum',ut inde
ſcilicet opportunā curādi rōnē inueniam':nā ſi fieri poſſet,ut aliunde rectā aſſequeremur curādi
rōnē ſuꝑuacanea ſane notatio foret. At vero quum p̄ñtis t p̄is meminit,ruborē,uaſorūq; p̄termi
ſit diſtēſionē:q̄ ab oībus Empiricis,& a plurib. Dogmaticis,ſicut & alia q̄dā (ut iā diximus)addi-
ta ſunt:& profecto nō ab re,quatenus plethoræ gñatio in ſolo ſubijcitur ſanguine,eius dignotio-
ni robur additū ē,uaſorumq; diſtētio. Adhuc ſane magis,quatenus ipſe ait brachia,& man',tibia
que impleri,id nō magis plenitudinis,q̄ carnes,& uniuerſos muſculos , q̄ quæ venas teneat indi-
ciū ſtatuet,ſi p̄prias ſeq̄ hypotheſes uoluerit. Qđ tñ ſi poſuerimus,mox erit neceſſe duplicē ēt in
ſtituere dignotionē,alterā illius plenitudinis,quę haſce ſenſiles uenās oībus hoībus conſpicuas,re
ſpiciat:alterā uerò eā,quā ſolus ipſe vr̄ fuiſſe intuitus. Iā ergo,ut eq̄dē arbitror,palam his,qui ani-
mū huic rei adhibuerint,factum eſt,nō eſſe rem parui negotij plenitudinē cognoſcere. Quādo.n.
neq; ſermone facilis eſt dignotionis eius explicatio,immo plurimum potius difficilis, quo modo
poterit

A pöterit deinde ab his ita tumultuarie, caſu quodam res hæc in ipſis operibus recte tranſigi? qui ptius nec de ea quicquam uel cogitauerint unquam, vel repererint.

Aduerſus plethoricam ſyndromen Empiricorum. CAP. 9.

SEd rurſum ab Empiricis noſtrũ de plenitudine ſermonẽ exordiamur, poſtea q̃ ipſi caute admodũ has omnes difficultates euadere uidẽtur, dũ fatentur nihil ſe prorſus ex his ſcire, q̃ ad eſſentiam plenitudinis ꝑtinẽt: ſed ex obſeruatione aiũt ſe id habuiſſe, ꝙ nimirũ ſanguinis detractio in ea ſyndrome ſemꝑ ꝓfuerit, quã plethoricã appellamus, Illis.n.oĩbus in unũ collectis, q̃ à Dogmaticis q̃buſcunq; ꝓleruñ, putãt ſe ex his iſtorũ euaſuros difficultatib. Sed ſi quis eis aĩum aduertat, q̃ ab illis dñt, lõge ẽt ex his ipſis magis conuincunẽ. Verũ p̃ſtabit forſitã ea rurſus oĩa ab exordio repetere. Fingas itaq; ꝙ p̃ceſſerit uictus rõ p̃terito tꝑe uſq; ab initio cõſueta, q̃rũ ad cibos ſpectat, in eorũ tñ q̃buſdã copia, q̃ antea largiori, fuerit ẽt excremẽtorũ interceptio, & uita uniuerſa otio trãſacta, ſit verò in p̃ſenti totius corporis tẽſio, aut ſaltẽ ꝑtiũ quarũdã, ſit ẽt tũ ad motionẽ pigritia, tũ ad actiones infirmitas, & grauitatis p̃terea, atq; ẽt ulceroſę cuiuſdã affectionis ſẽſus, nõ ſine uenarũ tumore: accedat quoq; ſi libet, rubor, poſtq̃ & hoc addũr nõ nulli, ſed & totius corporis tumor, & inequalitas q̃dã ac laſſitudo, nã hęc quoq; addidere q̃dã. Tũc ergo ex illis ea erũt

B ſciſcitanda, q̃ ego puer adhuc Empiricũ p̃ceptorẽ interrogabã, quo tẽpore primũ me ille hæc docere cœpit. Nẽpe nũ eã oĩa, q̃ mõ narrata ſunt, neceſſe ſit ſimul cõgredi, ad recordationem (ut ipſi aiũt) euacuationis: aut poti⁹, ſi uel unũ ex eis tm̃ cõſpexerint, ſtatim ſint ſanguinẽ miſſuri. Ille uerò prõptus admodũ primæ huic interrogationi r̃ndit, oĩa op⁹ eſſe, ut cõueniãt, tale.n.q̃ppiã ſyndrome eſt, quaſi cõuẽtũ dicas, collectio inq̃ eorũ oĩum, q̃bus ea cõplẽtur. At uero quũ illi in memoria duos reuocaſſẽ, q̃b. ipſe paulo ante ſecari venã iuſſiſſet, alterũ, q̃ ualida oculorũ inflãmatione tenebaẽ: alterũ uerò q̃ è curru ceciderat, à quo loris implicitus tractus fuit, ita ut membra quædã illi cõtrita fuerint. Eo verò mox ſilẽtiũ agẽte, tertiũ ẽt p̃terea quẽdã meminiſſe uolui, cui ille quoque ſãguinẽ detrahi fecit, quũ neq; p̃ter modũ febricitaret, ſed doloris ſcd̃m caput eſſet impatiẽs & aliũ ſubinde, q̃ etſi pleuriticus eẽt, nõ aderat tñ uniuerſa ea ſyndrome.i.cõuẽt⁹. Vñ ille q̃d r̃nderet plurimum hæſitabat. Ego aũt ulterius alios quoq; nõ nullos illi pariter recẽſebã. Sed & ipſum illud monebã, ꝙ his quos mõ dixi, uenã ipſe ſecuit, q̃ tñ eo aberant ab hoc, ut illis uniuerſa ea ſyndrome adeſſet ut ego affirmauerim, me neque meminiſſe in his hoĩbus, uel duo ex illis, quæ ad eã ſpectarẽt, affuiſſe, Nã ille q̃ uehiculo delapſus eſt, quotidie exercebaẽ, ſolita excrementa excernebat, moderate comedebat, nobiſcũ ẽt tota ferè die uerſabaẽ, & neq; illi, neq; alteri cuiṗiã ulla alio

C qui videbaẽ egere uacuatione, quũ tamẽ ex caſu aliqua illi mẽbra fuiſſent attrita, & q̃uis neq; rubore aliquo neq; uaſorũ tumore, neq; tãdem alio quoquã ex illis, q̃bus ea ſyndrome conſtat, ipſe fuerit detentus ſed ſolũ, ꝙ illis partib. q̃ attritæ erãt, doleret, uenã ſecãdã cenſuit. Pari ẽt mõ & lippienti, atq; illi, q̃ capitis dolore uexabaẽ, & ſi nullũ eorũ, q̃ in plethorica illa ſyndrome cõplexi ſumus, ipſi tenerent, uena tamẽ cædi uoluit, & alios p̃terea quã plures (inquã) noui, q̃bus uos uenã inciſiſtis, q̃ uel oĩbus illis, q̃ nos ſyndrome plethorica cõprehendi diximus, carebant, uel ſaltem non ea oĩa habebant. Nunc.n. (inquã ego) dũ oẽs quib. uos ſanguinem detraxiſtis in memoriam reuoco, ne unum q̃dem hẽo, quem proferã, cui ea oĩa ſyptomata affuerint, quibus ea conſtat ſyndrome, ſed alij, ꝙ laſſitudine eſſet detentus, nec alia re p̃terea laboraret, ſanguinem miſiſti, alij, ꝙ ualida febre, uel oculorum capitiſue dolore affluctaret, uel ꝙ mariſcarum fluxus, aut ꝙ muliebres menſes eſſent ſuppreſſi, nunq̃ autem ea oĩa aderant, quę uos in plethoricam ſyndromẽ coire uultis. Quare ſi eos oẽs affectus, ubi obſeruatum ſit expedire ſanguinem mitti, tu ſyndromas plethoricas nominandas cenſes, iam & lippitudinem, & pleuritim, & vehementem dolorem, & caſum è curru, aliaque innumera, plethoricas ſyndromas appellabimus. At ſi nullũ horum ad ſyndromẽ

D plethoricam attinet, q̃ppe, quæ potius eorum ſymptomatum, quæ mõ recenſuimus collectio ſit, non erit ſanè alicui uena ſecanda, niſi ea adſint oĩa. Quo autem modo ad hæc ille mox reſponderit, atque etiã quam nihil unquã, q̃d rẽ hãc deceret, attulerit, maiori eſſet otio exponendum, & præterea neque ad præſens inſtitutum hoc ſatis pertinere uidetur. At uero quum non multum, mihi nunc ad nugandum otij reliquatur, ſtatui non hic, ſed in libro de uena ſecanda omnes iſtius remedij ſcopos expedire, quos nullus unquam exacte, & dearticulate deſcripſit.

Quo pacto tenſio, & tumor uniuerſi corporis uenarumq́; ad indicandam, uel non indicandam plenitudinem ſeſe habeant. CAP. 10.

RElictis itaque Empiricis, denuo ad rõnales redeamus, & ſigillatim ſymptomata, q̃ ab his ſũt literis tradita, diſq̃ramus. Ex illis nãque alia ad plenitudinem ſpectant, quę uires reſpicit, alia ad ea, quæ infuſionẽ illi, ἐγχυμα dñt, nõ nulla p̃terea nõ ſunt oĩno plenitudinis notæ, ſed huiuſce plenitudinis, quædã uerò nullius quidem plenitudinis, ſed humorũ potius p̃rauitatis, & corruptionis ſigna ſunt, aut uirium imbecilliũ, aut tumoris ſolidorũ corporũ. Tu uerò, ſi his, quæ dicentur attenderis, facile ꝑdiſces iſta in hunc ſe hẽre modũ. Illa᷉ itaque affectio, quæ cũ tẽſione eſt, niſi exercitationis comes ſit, plurimã oĩno ſubſtantiã in corpore, quod ſenſu p̃ditũ ſit, cõtineri inſinuat, ut tñ, q̃d ad id quidem ſolũ ſpectat, tẽdi, in q̃, neque q̃ nã ea ſit, neque q̃ ſit illius ſpecies indicet: cõe ſiquidem idipſum cuiuſcunque ſubſtantiæ eſt, tam tenuis, quàm craſſæ, q̃ ẽt mediæ conſiſtentiæ,

a.l.1.f.1.d. ſe.5.f.19.d

vel

uel flatuoſæ,atq; ẽt tã calidæ,uel frigidæ,uel medio cris:ſed alijs ad horũ diſcretionẽ opus eſt indi-
tijs.Imbecillitas uerò,q̃ in actionibus eſſe deprehendĩ uires inualidiores oſtendit,dum id,qđ mo E
uet impedĩ:quẽadmodũ fit in lãguidiori manuũ motu,id qđ plures ſtatus cõſequi põt.Nã ſi in ali
quo carneum,ac adipoſum particularũ genus,viribus tñ eoſdẽ fines ſeruantib. adaugeaĩ,neceſſe
fuerit motiones fieri imbecilliores;moto ſiquidẽ aucto,mouẽte verò æquali ꝑmanente. Sed aut
vnus q̃ſpiã ex humorib.,aut oẽs ẽt ſimul excreſcant,nec uires aliòquin vnà augeanĩ,ſic quoque
neceſſe erit actiones inualidas reddi:nec ſecus ſi ambo creuerint,humores nimirũ,atq; ea q̃ πα-
ρεγχύματα dicta ſunt,nullo aũt in virib. cremẽto facto.At hæc ſi pariter ſe habuerint,uires uerò im
becilliores euadent. Fieri ẽt poſſet,ut hæc vtraq; ſimul cõueniãt,nẽpe,vt & de uirium robore de-
maĩ,& humores una cũ παρεγχύμασι,vel plures fiant,uel pauciores:horũ uero utrũuis eueniat,ui
res inualidiores ea ꝑ ꝑ euadent,ſiue mõ id ſcđm unũ iſtorũ accidat,ſiue ſcđm duo,ſiue ſecundũ
plura,vel ẽt oĩa.Nã arbitrari,q̃ ex ſolidorũ corporũ εὐτροφία(quaſi bonam dicas nutritionẽ)non
nunquã imbecillior edi poſſit motio,hominis eſt,q̃ ignoret facultates per uniuerſa ſolidiora cor
pora ꝑmeare,ita tñ,ut ſpũi tam arteriæ,q̃ nerui fiſtularum,& canalium officiũ præſtent.Si uis autẽ
huiuſce opinionis defectũ noſſe,cũ alios multos ex noſtris,tum uero de decretis Hippocratis, &
Platonis,atq; de naturalib. facultatibus libros,legere potes.Solidorũ itaque corporũ εὐτροφία, ꝑ F
prie ad bonum habitũ attinet,ſicuti ad carnium incrementum,εὐσαρκία,& πολυσαρκία plurimum
uerò & adeps,ſeruata eius proportione,augetur,qñq; tñ magis adps,q̃ caro augetur;uel ſolus ẽt
adeps. Sed de his a nobis in libris De temperamentis ſermo habitus eſt . At uerò quemadmodũ
in carnis rõne, & εὐσαρκία eſt,quaſi carnis bonum dicas ſtatum,& πολυσαρκία,ac ſi carnis exube
rãtiã dicas:ſic ẽt in ſanguine dixeris εὐαιμίαν, quaſi bonum ſanguinis ſtatũ,& πολυαιμίαν.i.ſangui
nis affluentiam.Eſt uero ſatis apertum , quo ad εὐαιμίαν ꝑtinet,ut ſanguis exquiſite ſuam ſeruet
rationem tam quod ad quantitatem ſpectat,q̃ quod ad qualitatem:in πολυαιμία autem recta car
nis in qualitate ratio ſeruatur,in quantitate non omnino culpa uacat, quum maior adſit eius co-
pia,quam ſuapte natura,& ex ſuis generationis exordijs ſibi debeatur, uel ſaltem,q̃ virium rõ ex
poſcat:fit.n.quãdoq; ut ſimul hæc utraq; pari ratione,vltra quàm generationis eorum ratio exi-
gat,augeantur:quemadmodũ in athletarum habitu bono quandoq; uidemus, in quibus pariter
humores,& carneæ partes atq; etiam uires,eadem ſeruata proportione,augentur.Iam igitur ple
ne conſtat,ꝙ hi,q̃ inter plethorica inditia corporis tumorẽ reponunt, minime ueraces ſint, uena
rum etenim tumor poterit forſitan eſſe plethoricum ſignum,at carnis , & adipis moles eorundẽ
ſanè indicabit multitudinẽ,nõ tamen illius plenitudinis,q̃ nos hac parte inquirimus,ſignum uti- G
que erit nempe,q̃ plethora appellatur.Sermone.n.de eiuſce generis plenitudine,quæ.ſ.euacua-
tionem indicat,inſtituto,non nulli mox æquiuocationibus decepti eo aberrauerunt, ut ad pleni-
tudinem, tum carnis, tum adipis delati ſint . Sic itaq; perperam corporis tumor inter plenitudi-
nis notas poſitus eſt.Venarum uerò tumor,eas forſitan quas tumentes uidemus , plenas eſſe inſi-
nuabit,nulla tamẽ neceſſitas propterea cogit,ut aliæ etiã,quæ in profundo latent,plenæ ſint,quũ
fieri poſſet,ut ſæpe illis,q̃ exterius in propatulo ſunt diſtenſis,non æque deinde aliæ,q̃ interius la
tent,diſtendantur,quemadmodũ frigore inualeſcẽte ſanguis ad interiora repellĩ, & ita exterio-
res uenæ ſanguine redduntur uacuæ,ut uix illæ conſpicuæ ſint,at ingruẽte calore, uel ſi quis ẽt ſe-
lauerit,ſanguis contra,corporis internis partibus relictis,ad externas,& ad cutem effertur:ſi præ-
terea ardẽs,quoq; febris adſit,efferuere, ac quaſi uri ſanguinẽ neceſſe eſt, & proinde fundi, ac in
flatum uerti.Sic ergo uenarum tumor nõ erit ſanè inſeparabile plenitudinis humorum indiciũ,
niſi quum corpus ita primum ſe habuerit, ut neq; interna externis,neque hæc illis, caleãt magis:
mox uerò,neq; calor immodicus uniuerſum corpus animalis detineat . Si res hoc pacto definia-
tur,erit quippe uenarum tumor ſanguineæ plenitudinis ſignum,ut tamẽ ſanguinis ſecũdũ domi- I
nationẽ intelligaĩ:nã neque fieri alioqui põt,ut adeo ſincerus in uenis reperiatur ſanguis, quin il-
li aliq̃d,aut bilis,aut pituitę,aut ſeroſi humoris ꝑmixtum ſit.Vnde & eo ſuperius cenſebam , hoc H
eodem mõ ſemꝑ audiendum,quotieſcunq; aut ſanguinẽ,aut cæteros humores abundare dicerẽ:
ſincerus ſiq̃dẽ ab alio humore ſanguis,& impermiſtus nuſq̃ in uenis hĩ. Nos etenim alibi mon-
ſtrauimus nihil oĩno referre,ſi humores,uel ſi ſanguinẽ appelles:quotieſcunque tñ is cũ alijs fue-
rit nõ utcunque ꝑmixtus,ſed definita quadam proportione ſeruata,in ijs nimirũ aĩantibus , quæ
ita ſe habeant,ut ipſa eorum natura poſtulare vĩ.Nã quum humores omnes intra ſuam ex natu-
ra ſibi debitam menſuram creuerint,idem tunc ſignificat ſanguinis dominãtis ac humorum no-
men:neque.n.quicq̃ differt affirmare humores augeri,ac ipſum ſanguinem,is.n.ſermo iſtorum,
qui ita loquuntur,hoc ipſum inſinuat, nẽpe eum intrà antiquam proportionem oĩno creſcere.
Hæc itaque ſic a nobis ſint definita,iterum uerò ad inſtitutũ nrm redeamus . Porrò uenarum tu-
mor ſanguinis q̃dem plenitudinem indicat,ſi tamen is a nulla gignaĩ externa conſtitutione om-
nino inualeſcente,aut ex fuſione,vel ebullitione,cauẽdum erit etiã ne ea particula fuerit decliuis,
aut ne paulo antea illa cæteris uehemẽtius mota fuerit.Has aũt omnes particulares definitiones
facile q̃s poterit una quapiã rõne cõplecti , ex tumore venarũ ſanguinis tũ indicari plenitudinẽ
dicens , quum oẽs corporis particulæ eundem ſtatum obtinuerint cum mediocri etiam calore.

Nam

A Nã ſi illæ pariter oẽs præ immoderato calore ſerueãt, fundunt̃ inde humores, atq; ita venę in tu-
moré tollũtur: & ꝓinde ex hoc flatuoſa poti⁹, q̃ ſanguinea inſinuat̃ plenitudo: humores enĩ cõca
lefacti vertunt̃ in flatũ. Vnde & illi, q ꝓnũtiauere venarũ tumorẽ eſſe plenitudinis ſignũ: recte q-
dẽ dixiſſe videri poterũt, ſi mõ qs huic iſtorũ ſermoni addat, id eſſe intelligẽdũ ſm eas venas, q b⁹
hoc ipſum cõtigerit. Neceſſe ſiquidẽ eſt, vt ea ſubã, q tumorẽ venis infert, ſit copioſior, q̃ antea
fuerit. attñ nondũ propterea innoteſcit, cuius nã gñis ea ſit plenitudo: quũ tumor, q ꝑter naturã
eſt, ad quancunq; ſubãm, dũmodo multa ſit, ꝑtinere poſſit, ſiue is ſincerus ſanguis ſit, ſiue bilio-
ſus, ſiue ſeroſus, ſiue pituitoſus, ſiue flatuoſus. Sed & venarũ tẽſio nõ ſecus, ac iſtud cuiuſcũq; drĩæ
plenitudinis cõe eſt: qppe q̃ & ipſa plenitudinis q̃titatẽ potius, q̃ particulares ſequit̃ ſpecificasq;
drĩas. tã igit̃ tumor, q̃ tẽſionis ſenſus, nihilo magis cuiuſpiã humoris, q̃ flatus ꝑſefert multitudinẽ
Quare ſi quis ſic, proferat, neceſſe nimirũ eſt, vt vbi tẽſionis ſenſus eſt, ſit ẽt plenitudo; is à vero nõ
aberrabit. Sed nec ille ẽt mendax erit, q autumabit plenitudinẽ, q̃ in particulis ſenſu ꝑditis con
cluſa ſit, tẽſionis ſenſum excitare. At ſi poſthabito cõi, aut humorũ, aut plenitudinis, noĩe, ſangui
nẽ in ſuo ſermone proferat: minime neceſſum amplius erit hũc oĩno veracẽ eſſe, ob eas, quas mõ
expoſiumus cauſas. At verò, ꝙ neq; ſimpliciter plenitudinis, ſed ipſius magis drĩæ, q̃ ꝓ pluris, aut
B minoris, rõne eſſe hẽt, ꝓprius ſit tumor, aut tẽſionis ſenſus, ex his q̃ paulo poſt dicemus palã fiet.
Porrò nulla particula, ꝑ plenitudine dolet, niſi ea prius violenter diſtendat̃: ꝙ ſi in tumorẽ attolla
tur, id vero violenter nequaq̃ fiat, nõdũ pars ea diſtendit̃: Quaꝑꝑ tumor ille, qui cũ tenſione eſt,
maiorem ꝑſeferr plenitudinẽ: minorẽ verò, q citra eã eſt. Sed q̃o cur ergo nullus inter initia tu-
mor in uenis apparet, qñ tamẽ tẽſionis ſenſus plurimus eſt? tẽſiuã etenim affectionẽ ſꝑ opus eſt
maximis eſſe copulatã tumoribus. An, id eſt, q a qñq; tumor ĩternas venas q̃ in profundo ſunt oc
cupans, partes eas diſtendit? Si tñ plenitudo ea, de qua nunc à nobis ſermo inſtitutus eſt, ꝓ cõpa-
rationem ad alterum dr̃: nam vel ad capacitatẽ vaſorum, qđ ẽt plenitudinẽ appellamus, non tñ † Videntur nõ nulla in grecis exemplaribus ad ſententiæ integritatem deeſſe.
ita vt illa tendantur adhuc: vel ad tunicę diſtẽſionem, tumor venarum increſcit, quũ ſanguis au-
ctus ꝑuenerit in eam multitudinẽ, q̃ naturalẽ vniuſcuiuſque modum excedat, ita vt eius com ꝑa-
ratione multus dicat̃: at quum tendunt̃ tunicæ, inſinuat exceſſum ꝑter eã menſuram, q̃ illis debe-
tur, quum id nõ ſit ſibi ex natura, eas nempe diſtendi. Iam igit̃ vtrunq; multum eſt, tam ſi ſanguis
ꝑter naturalem ſymmetriã creſcat, q̃ ſi ad tẽſionẽ vſq; tunicarũ. Et Eraſiſtratus qdẽ horũ vtro-
rumq; meminit, nõ tñ ita diſtincte, neq; aperte ſicuti nos fecimus, ſed eò ſaltem deuenit, vt indi-
C caret duplicem eſſe rei iſtius naturã: dum .n. ait, Inter initia igit̃ repletis moderate vaſis, robuſtio-
„ res ſe ipſis, & validiores redduntur præter eorũ morẽ. inſinuat ſanguinis immoderationem, quũ
„ id, quod ex natura cuiq; debetur, ſuperat. Quum aũt ſubinde intulit: ꝙ ſi vlterius pleniores fiant,
brachia, & manus, ſuræq; implẽtur: eam tetigiſſe videtur, q̃ tunicas ſanguinẽ continẽtes reſpicit:
vt tandem duo ſint termini ſanguinis, vltra naturalem mẽſuram aucti: alter, ſi venarũ tunicæ re-
pletæ, in maiorem eleuẽtur tumorẽ, quam vniuſcuiuſq; ratio naturalis ſtatus exigat: alter, ſi ꝑter
id, eis inſuper tenſio accedat: quorum tamen neutrum in ea plenitudine, quæ virium comparatio
ne æſtimanda eſt, conſpicitur. Hæc verò ſatis nobis ſint, quantum ad hæc ipſa pertinet.

De rubore ac cæteris indicijs, quib. plethora, uitiũ humorũ, ac multitudinis ſpẽs ſignificatur. CAP. 11.

VErũ rubor, cuius ẽt iſti meminere, non eſt qdẽ plenitudinis in vniuerſum, ſed ſanguineæ in
A l 1. f. 2. d. 3 e. 1. c. 3. 44. i dicũ: eidẽ tamẽ is indigebit, quas tumor, exigit diſtinctiones: quũ poſſit ex aliqua externa
occaſiõe ſuboriri, vtpote ex Sole, vel balneo, vel exercitatione, vel itinere, vel (vt uno uerbo abſol
uã) ex calore, nec nõ ex ira, uerecũdiaq; & ex alijs, q̃ his ſunt ſimilia, ĩ quẽ ordinẽ, & acutę febres
referẽdę sũt. Si itaq; æqualiter corp⁹ vndequaq; fuerit affectũ, neq; qcq̃ ex his, q̃ mõ recẽſuim⁹,
affuerit, erit ſanè rubor iã nota ſanguineæ ꝑ totũ aĩal diſtributę plenitudinis: at ſi ſec⁹, ſaltẽ ea par
te, ubi ille cõſpiciẽdũ ſe offerat. Nã & eas inflãmationes, q̃ uel ĩ ſũma cute, vel in muſculis cõſtite-
rit, qppe quũ & ipſæ plethorici morbi ſint, is color cõſequitur. Nos verò ĩ alio libro, ubi de tumo
rib. ꝑter naturã loquuti ſumus, abunde de inflammationib. tractauimus: ibi. n. monſtrauim⁹ eos
oẽs ex humorum multitudine, alias in alias ꝑtes decumbentiũ cõſiſtere. Nũc uerò de his à nobis
in pñti ſermo inſtitutus eſt, ſed de ea plenitudine (ut iã diximus) q̃ plethora appellata eſt, & ex hu
morum affluẽtia in vniuerſo corpore ortum hẽt. Nõ ita tñ eã multitudinẽ corpus uniuerſum te-
nere diximus, vt utraq; corporũ, gñia inde lędantur, vaſorum inq̃ & carnis, contingit ſiquidẽ nõ-
nunquam eorum alterum tãtum, quemadmodũ ſi utrãuis ex illis partib. detineat, nec in una par-
ticula, uel duabus id accidat, uerũ aut in aĩali uniuerſo, aut in plurib. illius particulis, & ĩ illis q̃ ma
xime principes sũt. Porrò tumorẽ qualisnã ſit exqrere, hoĩs vr̃ eſſe, qui ſatis, abũdeq. ĩ hiſce reb.
dignoſcẽdis exercitatus fuerit. In gñe itaq. carnoſo, alter qdẽ tumor eſt, q ad eas ipſas carnes ꝑti
nes, alter uerò ad ipſos humores, nẽpe quũ caro ꝓinde, ac ſpõgia, uel lana ſuꝑfluente quopiã hu-
more implet̃, & huiuſce gñis in carne plenitudo, illi ex ꝓportione rñdet, q̃ iuxta ἔγχυμα in uaſis
appellatur: altera uero ei, q̃ uires reſpicit, uel q̃ non ſine grauitate cõſiſtit, ut tamẽ ſꝑ memineri-
mus, nihil referre, ſi de cõpoſita carne, uel ſi de muſculo ſit nr̃a diſqſitio, atq. ẽt ꝙ quotieſcũq. ſer-
mo fuerit de plenitudine inſtitut⁹, q̃ in carnibus eſt, id de muſculis audiendum eſt, non autem de

ſimplici ea carne, quæ à nõnullis παρέγχυμα appellari ſolita eſt. Quippe in arterijs & venis, pleni- A
tudo, quæ vires reſpicit, non æque eſt a laborantibus ſenſu percepta, immo nõ niſi ab his, qui ſua-
pte natura vegetiori ſenſu præditi ſunt: ſolis etenim his ſubobſcura quædam, & in profundo appa
ret in corpore grauitas: vnde fit, vt alia inquirẽda ſint huiuſce plenitudinis manifeſtiora indicia. At
verò quum medicorum ꝙ plures rem hanc ſegniter tractauerint, eorum.n. alij nullam illi cõſide-
rationem adhibuere, alij autem ſatis imperfecte: nullum repertum eſt ſignum motu arteriarũ cer-
tius, de quo nos in libris de pulſibus plene egimus. Plurimum.n. venæ cum arterijs, ob eorum va-
ſorum mutuã confluentiam, quam ſæpius alibi oſtendimus: plethora ſimul arripiuntur: quãdoq;
tamẽ craſſis, & glutinoſis humoribus in venis collectis, non ita facilis fit ab ipſis in arterias transfu
ſio: ſed id ſanè rarum eſt: nam ſemper transfluunt, niſi quàm maxime humores craſſi, atq; tenaces
ſint. In huiuſcemodi itaque affectibus nulla euidens in uenis congeſtæ plenitudinis nota, ex arte-
riarum motu haberi poteſt, & ſi id quã maxime Nicarcho, Praxagoræq; videatur, quamuis illæ
arterijs minime ſanguinem impertiantur. At in cæteris plethoræ affectionibus fides ſignis ex pul
ſu deſumptis adhibenda eſt, de quibus priuatim in alio opere huic rei dicato, ſcripſimus. Plenitu-
dinis aũt ſpecies, quum ea in uniuerſum corpus pariter diſtributa eſt, in hunc modum diſpartien-
dæ erunt. Rubor, ſanguineæ plenitudini atteſtatur: color verò ſubpallidus, flauæ bili: quum autem B
pituita nimis excreuerit, in album magis, quàm ex natura conueniat, color vergit: quemadmodũ
in atrum, ſi bilis atra. Sed opus profecto fuerit, vt cũ vnoquoq; iſtorum, ſimul ſanguis augeatur:
alioqui.n. ſi ſola exuberauerit bilis pallida, vel flaua dicta, quemadmodũ his euenit, qui regio mor
bo impliciti ſunt, is affectus non amplius plenitudo, aut plethora appellari meretur, ſed potius vi-
tioſorum humorum copia, græce uerò cacochymia, & idipſum de bile atra, ac pituita dicendum
eſt. Quòd ſi, ut iam prius diximus, grauitas, uel tumor præter naturæ modum adſit, erit ſanè ea af
fectio plethorica nuncupanda, uerum humoris vincẽtis ſpecies ex colore erit dignoſcenda. Sola
attamen bilis neutrum ex ſymptomatibus illis, quæ nunquam à plenitudine ſeiungi poſſunt, affer
re valet, nempe neq; tumorem, neque pondus, nam ante quam ita ea increſcat, alia illi ſuperuen
tura eſt affectio. Cæterum ſi ſola pituita augeatur, hæc uerò non oĩno, ſed ſolũ in ea aquæ inter-
cutis ſpecie, quæ leucophlegmatia græce dicitur, põt forſita per uniuerſum corpus exuberare. Ma
nifeſtum præterea eſt, eum humorem, qui crudus appellatur, inter pituitæ ſpecies in hoc ſermo-
ne eſſe ponẽdum: nã ſi alioquin illum ab hac eſſe diuerſum ſtatuerimus, iſtis quas mõ retulimus,
differentijs plenitudinis, ea etiam adijcienda erit, quę ex iſtiuſmodi humore prodit: eſt uerò is hu-
mor, q̃ alia pituita ſit, craſſior, ac minus flatuoſus, eiuuſmodi ille eſt, qui in urinis ſubſidet, plerum C
in illis, quibus præ nimia voracitate plurimum illius redundat ſedimenti, ꝙ elixam fabã imitatur:
ſæpe numero ẽt per aluum is humor ab illis corporibus confertim deijcitur, quæ relictis exercita
tionibus, ſeſe crapulæ dediderunt, nec à balneis poſt cibum ſe continent. Verum enimuero iſtius
humoris, ſicut & pituitæ, comes eſt corporis totius albicãs quædam decoloratio. Sunt autẽ aliæ
ſpecies pituitæ, dulcis nẽpe vna, alia acida, alia uerò ſalſa. Ex dulci ſomnolẽti fiunt: ex acida, quũ
redũdat, famelici: quemadmodum ſiticuloſi ex ſalſa: ex ea verò, quam modo diximus, cruda in-
quam, amittitur appetentia. At verò quod ſomnum ſpectat: aliæ pituitæ paulo maiorem, quàm
ex natura conueniat, ſomnum cõciliant: crudus aũt humor, vt dulcis etiam pituita, iam manife-
ſte ſomnolentos reddit. Alibi.n. à nobis monſtratũ eſt, ꝙ ſi humeſcat, ac refrigeſcat ſentiẽdi prin-
cipium, ſtatim ſoporoſa affectio (greci κῶμα appellant) oboritur: quemadmodum ſi ſicceſcat ac
incaleſcat, in vigilias illabitur: & perinde oẽs billioſi ex vtraq; bile inſomnes degunt: id tamẽ pecu
liare habent, qui atra bile tenẽtur, ꝙ difficiles ſint, atq; præter oẽm rationem ſunt triſtes. Quòd
ſi non in vniuerſo corpore, ſed ſm vnam quampiam particulam prædicti humores colligantur,
tumores in corporibus pter naturam pariunt, de quibus alias diſputauimus. At ea iſtorum ſym-
ptomata, quæ nunc recenſuimus, præter decolorationẽ, tũc maxime fiunt, quum illi uel cerebrũ D
occupant, uel ventriculum, vigiliæ etenim, & ſomni cauſam in cerebro habent; appetentia verò
atq; eiuſdem defectus ex ſtomacho, alias alio modo affecto proueniunt. Patet autem ſtomachũ
hoc loco os ipſius vẽtriculi appellari: vbi ſi pituita colligatur, appetitiones excitat: ſi verò bilioſi
humores, & bilis ea flaua fuerit, ſitim & cibi faſtidiũ pariet, & pterea os illis erit amarulẽtum: at
ſi atra, moroſi & triſtes, & ſine ſiti, ſaliuaque plurimum illis ſcatet: nec ita tamẽ oẽs cibũ faſtidiũt
immo eorum nonnulli ſatis famelici ſunt, in quibus nimirum atra bilis acida qualitate fuerit af-
fecta: quod fit vbi ea malignior reddatur. Porro dum ea veluti fex ſanguinis permanet, neq; exa-
ctè adhuc acida facta eſt, ſatius forſitan ſit, nondum melancholiam, ſeu atram bilem nominare,
ſed (ut nos ſolemus) menlancholicum potius humorem, quando prope acceſſit, vt in melancho
liam vertatur. Verum non eſt is ſermo à nobis inſtitutus, vt de differẽtiis vitioſorum humorum
diſſereremus, quum neq; eos plenitudinis vocabulo cõprehendi dixerimus. Nos aũt propoſue-
ramus, nõ quẽcunq; quoquo modo exuberantẽ humorem inueſtigare, ſed de plenitudine diſq-
rere, q̃ copia eſt humorũ in vniuerſo aĩalis corpore. Quare neq; tumorũ particulatim, neque etiã
vitioſorũ humorũ ſpecies in hoc libro ullus ſperet ſe a nobis auditurum, ſed quum vel oẽs priori

ſeruata

A ſeruata proportione aucti fuerint: vel vnus alios quidem, parum tñ alios ſuperauerit. Et ſanè in
plethoricis conſtõnibus põt ſanguis alios oẽs longo excedere interuallo, verum non ita aliorũ
humorum quiſpiam: id nanq; iam in cacochymiam, à vitio humorum ſic dictam, tranſit, nec am
plius plenitudo, neque plethora erit vocitanda. Vnde & pulſus in cacochymijs exquiſite cum hu
morum natura congruentes ſunt: in illis vero, quas modo diximus plenitudinibus, non æque cõ
ſpicue eas ſeruant drĩas: q̃ppe ꝙ humor ille ſuperfluens ſem p̱ plurimum ſanguinem ſecũ habeat:
ſi tñ nimis ſuperet, & ſit flaua bilis, tales neceſſe eſt pulſus reddi, quales fieri diximus, quum cor
calefit ac exiccatur: ꝙ ſi atra bilis, rurſus tales, quales diximus fieri quum refrigeſcit & exiccatur:
& eodem modo, ſi pituita ſupra alios excreuerit, pulſus illi edentur, qui ſolent in frigida & humi-
da gigni affectione: vbi vero ſanguis omnino ſe ſecũdum naturam habuerit, nulla fit ab antiquo
ſtatu permutatio: ſed ſi is qui humidior ſit redundauerit, pariter & pulſus alterantur: vti etiam ſi,
quàm ipſe eſſet, aut calidior fieret, aut frigidior. At uerò iam hæc omnia diſtinximus in libris de
pulſibus. In præſentia vero nobis tñ dixiſſe ſuffecerit, quod ex ocio, atque humido uictu ſanguis,
excrementis in eo aquoſis redundantibus, humidior ſe ipſo redditur: ex ira autẽ, exercitatione,
æſtu, frictione, medicamento, alimentoque calfacientibus, & meraciori vino, atque vetuſtiori, ca
B lidior efficitur, quemadmodũ frigidior, ex recenti frigore. Si ẽt quiſpiam alimentis temperaturæ
ſiccioris diutius vtatur, quę tñ alia nulla teneantur intemperie, ſanguis in eo ſiccior euadet. Atqui
& ſm varias complicationes, ſimul & frigidior & humidior, vel frigidior & ſiccior, vel calidior,
& humidior, uel calidior & ſiccior, pro cauſis iam dictis, ſine ullo ẽt alio in eo exuperante humo
re, efficietur. Quòd ſi ob eorum quoque mixturã in intẽperiẽ illabaſ, ea quidem intemperies nõ
ſine cacochymia cõſtare poterit, quæ adhuc dicetur, ꝙ ſanguine frigidiori & ſicciori conſtat, uel
frigidiori, & humidiori, & ita ſecundum alias ſex intẽperaturas, octo etenim illæ uniuerſæ ſunt,
alio attamen modo, quã quãdo ille ſolus & per ſe fuerit talis. Pro horum uero octo intẽperamẽ-
torum drĩjs, pulſus talem obtinebunt formam, qualem nos in libris de pulſibus expoſuimus. Sed
mox an ſolius ſanguinis ſit, an uerò alterius humoris illi intermixti, ex uniuerſi corporis colore
diſcernendum erit, uel ẽt ex alijs ſympromatibus, q̃ nuper recenſuimus, nẽpe quæ de ſomno &
uigilia diximus, deq; cibi apperentia & eius defectu, & de alijs p̃terea, quæ modo à nobis relata
ſunt, inſuper ex prioris uictus rõne, ab exercitationibus, & ijs quæ ægrotanti accidere conſueue
re, nec non & ex anni t p̱e, regioneque & naturali corporis, tum dẽſitate, tum raritate. Sic.n. præ
ſtiterit potius ex oĩbus fidem dignotioni deſumere, q̃ ex uno tñ, uel duobus, quum probe uo-
C uerimus, ꝙ hoc ipſum in hac arte ex cõiectura plurima deprompſit, uniuerſa inquam artis pars,
quæ dignotrix eſt, & non ſolum ea quæ in dignoſcenda plenitudine, aut cacochymia uerſatur,
de qua nos nunc diſquirere inſtituimus. Nam quæ ad actiones, uel morborum cauſas pertinent,
quæque ad curandi rationes, magis ſcienter cognoſci pñt. Sed de his alibi plenius egimus, eritque
nobis ſatis nunc, poſteaquam plene quod fuerat propoſitum definiuimus: hic ẽt huic libro finem
imponere. Is verò ſermo ſufficere poterit, ſi exemplo fuerit abunde explicatus. Ponamus igitur,
homini, qui oĩ febre vacuus ſit uenas in maiorem tumorem attolli, totum ẽt corpus rubicundius
euadere, ſtatim ergo animaduertendum, num illi cauſæ aliquæ occurrerint ex illis, quæ vim calfa-
ciendi hñt, & ſi forte hoc videatur, pręſtabit huiuſce rei dignotionem tantiſper differre, donec mo
tio ab illis in corpore vniuerſo excitata conquieuerit, neque.n. eum, qui ita excãduerit, uel qui la
uetur, lotusve ſit, vel qui exercitatus ſit, aut vinum nuper ingurgitauerit, aut qui quouis alio mo-
do incaluerit, in hoc indicium adducere oportet, ſed eum, q̃ ab omni externa motione iam quie-
uerit, qui ſi tunc talis videatur, ſanguinem ſanè in hoc hoĩe abundare iudicandum erit. Mox vero
& alia conſideranda erunt, & ea primum quæ uim hñt maximam, ſubinde autem & alia: huiuſmo
di" verò oſtendimus eſſe grauitatem, tenſionem, & pigritiam ad motum, poſtea pulſus, uigiliam-
A.l.2.f.2.d. 3.ſu.c.6.451 g D que & ſomnum, appetitiones cibi, eiuſque faſtidium, & tandem quęcunque alia iſtius generis ſũt
deinde ea quę præceſſere, ſi vim habeant generandi plenitudinem, vlla ne excretio alias illi ſolita
intercepta ſit, vel exercitatio neglecta, atque num plura, vel quæ plurimũ nutriant alimenta inge
ſta ſint, uel ſi poſt cibum ſe præter morem lauerit, inſuper ẽt ſi ſolitus ſit ille plethoricis morbis ar
ripi: præterea vero addenda ſunt ea, quę ad anni tempus, & regionem pertinent, & ſi quid aliud in
eodem cum iſtis ordine ſit, ita tñ ut non ſit his omnibus ęqualis cauſæ rõ attribuenda, quod & in
alijs huiuſce artis partibus obſeruatur. Sunt etenim inter hec indicia quędam ſcientifica, ut pote
tenſio, grauitas tumor venarum, p̃igrities in motu, color, atque ẽt pulſuum motus, citra tñ quaſ-
cunque externas motiones. Sunt & quę ab his deficiunt, in quo ordine ſunt ſuppreſſę excretio-
nes, ocioſa vita, copioſi cibi, & qui plurimũ alant, balneęque inſuetę poſt cibum, hæc tamen ſi oĩa
in vnum coeant, propè ſcientifica accedunt indicia. Tertium uerò ab his ordinem obtinent, ſi ſit
ſolitus is vir plethoricis teneri morbis, demum autem regionis & temporis rõ accedat, quę hęc oĩa
fere conſtituit. Nam hyeme, & vere, lociſque tum frigidis, tum temperatis, maior colligitur ple-
nitudo, minor verò, locis & temporibus calidis & ſiccis, & ita etiam qui denſa ſunt cuti, frequen
tius eam colligunt, qui eandem raram habent, rarius.

GALENI DE TVMORIBVS
PRAETER NATVRAM LIBER,

Horatio Limano interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ cauſæ ſint,& nomenclaturæ tumorum præter naturam.

Quid ſit tumor præter naturam. CAP. 1.

EX his quæ corporibus accidunt,id unum eſt,ad quod indicandum onci,uel tu
moris uocabulo utuntur : ſic.n. Greci ſpatium in longitudinem,latitudinē,
& profunditatem nominarunt.{ Latini tumorem appellant}interdum etiā
quod eſt ſupra id quod eſt ſm naturam,incrementum,oncō dicunt, {tumo
rem latino ſermone}quæ res nō ægrotis ſolum in parte qualibet, ſed etiam
ipſis ſanis ineſt. Nam & obeſi aucti ſunt ſupra,id quod eſt ſecundum naturā
in profunditatem & latitudinem,nōdum tamen præter naturam ſe habent,
vt.n. ſępedictum eſt,tertia quædam conſtitutio eſt ea,quę eſt corporum nō
natura diſpoſitorum,quæ eſt media inter ea corpora,quę ſe hēnt ſm naturam,& ea quæ ſe habēt
prętet naturam.Obeſus igitur,aut tenuis non præter naturam eſt,ſed tantum alter quidem eſt,ſu- G
pra id quod eſt ſm naturam,alter uerò eſt infra,uterque autem non natura diſpoſitus eſt. Quem
verò tumor ex aqua intercute occupat,aut quem tenuitas ex tabe,ambo ij præter naturam diſpo
ſiti ſunt. Nunc autem in præſenti libello propoſitum eſt conſiderare de tumorib.præter naturam
qui & totum corpus occupant,& q̄ libet eius partem,eo tamen etiam determinato, quòd exceſ-
ſus diſpoſitionum quæ non natura ſunt,præter naturam ſunt,læſio uero actionis eſt terminus ex
ceſſus earum.Sed de tumorib. his longiori oratione non eſt opus.Omnes enim homines cogno-
ſcunt,non ſolum ipſi medici,quod plus carnis,& adipis quam iuſtum eſt eos tumores generat. A-
lios autem quicunque ſecundum diſpoſitionem ipſorum corporum, non ſolum ſecundum quan
titatem * pnmam ab eo,quod eſt ſecundum naturam,excedunt,iam conſideremus,à phlegmone
ideſt inflammatione incipientes.

De inflammatione. CAP. 2.

SOlent Græci nomen hoc dicere de partib.q̄ in maiori tumore ſunt,carnoſis,intentis,reniten-
tib.pulſanti dolore dolentib. & calido, & rubentibus.Quæ uerò cā eſt ob q̄ hæc ſymptomata
fiant nō mō non multitudini hominum,ſed ne ipſis quidē medicis omnib.cognitum eſt.Plures.n.
eorum uia aliqua inquiſitionem ipſam non faciunt,ſed quod ipſis vr̄,id ſimpliciter enunciant.Cō H
ſideratio verò fieret,ſi qs uia hac procedat.Tumor *maior nunquam circa corpus ullum fieret,ni
ſi eius ſubā ex duarum rerum altera affecta ſit, vel ut à multo calore,veluti inferueſcens fundatur A.l.1.f c.d
aut foris aliquam nouam ſubam aſſumat. Cum enim funditur,in ſpiritus uertitur , & refrigerata 1.c 5.29.h
priſtinum tumorem reſumit facilè,ſpīn aūt in partibus inflammatis non videmus contentum, ut
in alijs tumorib. multis.& eędem inflammationis refrigeratę,neque ſtatim, neque ſemper ad pri-
ſtinam conſtōnem redeunt. Manifeſtum eſt āt ex inciſione, ꝙ ſpūs nō cōtinetur.Si.n.incidať pars
inflammata,apparet ſanguis multus effuſus,& totus locus euidēter ſanguine plenus,quemadmo
dum ſpongię madefactę:ſpūs verò,neque ſtatim excidens,neque poſt.ſed color quoque ſangui-
nis ſolus proprius ſimul,& inſeparabilis eſt,partium.n.corporis,uel humorū nihil aliud eſt rubrū
ꝑter carnem & ſanguinem.Sed neq; multitudo carnis eſt affectus inflammationis,& ſi ēt multitu
do carnis in corpore cōſtituatur ſola ſine ſanguinis multitudine , tumor quidem maior ſit, q̄ pro
modo naturę,color aūt in terminis ſalubribus ꝑmanet,neq; priſtinā naturam euariat.In nulla.n.
re,q̄ ſm ſubam augetur,intenditur priſtinus color,ſic.n. & nix magis alba fieret , & pix magis ni-
gra,& aurum magis flauum.Incrementum igitur ſubſtantiæ diuerſa res apertè eſt ab alteratione
nam

A nam augetuſ ſm quantitatem,alteratur verò ſm qualitatem. Eſt aũt & color quoque indicium
qualis ſu bę,non quantæ: hanc ob rẽ multitudo carnis,diuerſa res eſt ab inflammatione. Eandem
quoq; ob rem exiſtimaret q̃s in ipſa abundare humorem ſanguinis. Sed & cum ulcerib. quoque
maximę inflammationes interdum fiunt,& apparet q̃dã effluens ſanies(ichorem appellãt)a quo-
ſa & tenuis ipſo loco circum cruento apparente.Neceſſe eſt igitur in hoc denſitatem carnis,q̃ in
terminis vulneris ſibi ipſi aſſumpſit.in eã mediocritatem uenire,ut ipſas ſanies excidere cõcedat,
ſanguinem uerò eius intus includat.Et ſanies quanto tenuior eſt ſanguine,tãto,aut ẽt magis craſ-
ſior eſt ſpiritu.Quare ſi caro vulneris ipſas ſanies excidere cõcedit,& ipſum ſpm̃ certè cõceſſiſſet.
Eo aũt ſemel euacuato,deſiſteret inflammationis tumor. Profectò ſic fieri apparet in ijs partib. in
quib. ſpũs verè eſt aggregatus: diſſectis.n. ipſis,ſtatim conſidet oĩs tumor.Sed gñatio quoq; inflã
mationis,q̃ in vulnerib. fit,teſtis eſt.In principio.n.recentib.adhuc vulnerib.multitudo ſanguinis
excidit,ſupprimitur ãt ſtatim,aut nobis refrigerantib.aut ſponte à continenti refrigeratus.Sed cõ
primentib. quoq; nobis manib.aut deligantib.prohibitus effluere retineť. Deinq; in oris diſſecto-
rum uaſorum retentus & occluſus,cogiť & concreſcit,nõ ſecus ac grumus:ꝑterq̃ ꝙ grumus eſt ag
gregata cõcretio ſenſibilis ſanguinis, qđ uerò in ulcerib. fit,nõ aggregatim.ſed in paruis,& mul-
B tis oris diſſectorum uaſorum ſiſtit,&craſſum reddit ſanguinem.Cum igiť hic craſſior eſt,vaſorum
verò oræ anguſtiores,ſanguis iam retinetur,ſanies uerò excidit.Hę oẽs coniecturæ maximæ ſunt
ꝙ inflãmatę partes ſanguine abundant.Calidior q̃dem eſt,q̃ pro mõ naturæ, in his q̃ inflammata
ſunt nõ tñ eatenus calidios,ut ſola ſuſione tñ tumorem efficiat. Multæ ãt tibi huius quoq; rei cõ-
iecturæ ſint.Prima q̃dem exardentiſſimę ſebres,quantò.n. vehementior eſt in his calor eo,q̃ in
partib. inflammatis eſt,tanto tumorẽ maiorem eſſe oporteret.Secunda cõiectura eſt,ex ipſa ſan-
guinis ſubſtantia,nõ.n.ut pix,reſinaq; & cera a frigore concreuit.ſed ſemꝑ,& natura calidior eſt.
Illis,cũ calefiunt,ad cõtrarium eſt tranſmutatio ſanguini verò natura calido tumor q̃dem paulò
maior fieret,nõ tñ tantò quãto inflammationes partes affectas attollunt. Pix quoq; & reſina, &
cera, in tm̃ calorem venientia,in quantum ueniunt ea quæ inflammata ſunt,parum ſuper princi-
pium augenť.Nũ exigua quoq; ꝑter ea,q̃ dicta ſunt,hæc tibi alia cõiectura eſt,ꝙ tumor partium
inflãmatarũ ꝑꝑ ſolam fuſionem nõ fit: alteratio ſanguinis exigua q̃dẽ eſt in calore, tumor verò
nõ paulò maior eſt.Id uerò ꝙ apparet,tibi ſit idonea coniectura. Non.n. vt reſina, & pix, & cera
vehementius incaleſcentia,ad plurimum fuſionis ueniunt,ſic ſanguis quoque ſed ſeruat, q̃uis in
igne coquatur,priſtinum tumorem,aut in nullam,aut oĩno in minimã magnitudinẽ elatum.Di-
C ctum eſt a me ſupra quoq;ꝙ refrigeratis inflammationib.non ſemper deſiſtere cõtigit: vigentẽ.n.
& magnam in qua impactus eſt fluor & ſi uehementius refrigeras,tumorem nõ tolles, ſed liuidã,
frigidamque efficies partem, & in ſcirrhũq; mutabis affectum. Facillimè uerò anteq̃ impactus ſit
fluor,refrigerantib.& adſtringentib. reppelliť,& maximè cum exiguus eſt. Tenaciter uerò antè
impactus,nihil ab adſtringẽtib. iuuať,euacuatione verò eget.Inuentũ igiť eſt a medicis,tũ nõ mõ
calfacientib. diſcutere,ſed ẽt aliq̃d ipſius ſanguinis ſenſibiliter euacuare,ſcarificationib. in cute fa
ctis.Omnia igiť hæc magna indicia ſunt ꝙ inflãmata pars humore ſanguineo plena eſt.Immodi
ce autẽ calida nõ ſtatim ab initio,ſed tꝑe fit,retenta ꝑꝑ obſtructionẽ oium foraminum priſtina
perſpirõne.Neceſſe igitur eſt,& ſanguinem morã trahentem putreſcere:quæ.n.calida,& humida
corpora calido loco congregata ſunt,oĩa facilè putreſcunt,ſi neque euacuentur,neq; refrigeren-
tur,quare q̃ ex putredine eius eſt caliditas,ei ſuperuenit q̃ antè habebat. Quòd igitur ꝑ partes in-
flammatas in ipſis vaſis plus ſanguinis aggregatum eſt, tumoribus earum coniectandum eſt. Ni-
hilo minus eo quoque ꝙ uenæ prius ob paruitatem viſum effugientes, apparent,nõ ſanè in inflã-
matione genitæ,ſed eo ꝙ ſanguine repletæ ſunt,in tm̃ magnitudinis elatę,ut ſenſibiles fiant: Ma-
ximè autem in oculis accidere hoc videtur,& pene,& mammis.Quòd verò omnis quoq; caro cu
D ius iam maximeq; affectio eſt inflãmatio,repleri fluore ſanguineo uideatur, & color & tumor ip
ſe oſtendit: ob id verò, & humida omnis,& madeſcens,ut lana,& ſpongia, apparet. Huius rei te-
ſtis eſt,quæ effluit ſanies,cum inflammatio oſtiolum habet.Iurè autem arbitror,& ipſa cutis, unà
cũ tumorib.eorum,quæ ſubiacẽt,attollitur & circuntenditur.Et interpoſito tꝑe, & ipſa de fluore
aliquid accipit,ut uaſorum tunicæ quoque: ſic quoq;,& ipſę quæ in inflammata parte ſunt,mem-
branæ,quin etiam ipſi nerui & tendines,tempore procedente,ipſius inflammationis participant,
interdum tñ uulneratis ipſis,aut aliter affectis,ex illis ipſis primo ipſum malum incipit.Vniuerſali
ter uerò nihil inflammatæ parti ſcđm naturã exactè ſe habere perſeuerat, cùm mora inflamma-
tioni eſt:ſed omnia cum carne de fluore fruuntur,ut non nunquam ipſa quoque oſſa attingat,quẽ
admodum ex ipſis promouetur,interdũ primo affectis. Cũ igitur ſecũdum naturam ſe habent,la
xa cutis eſt nõ obeſis quidem,& locus qui intereſt,vacuus eſt,cui ipſa inſidet. Eodem modo loca,
quæ in carne ſunt de quib. in anatomicis aggreſſionibus abunde dictum eſt, inania omnia ſunt,
maximè quæ circum arterias,in circulo earũ dilatationib. diſpoſita ſunt.In inflamationibus autẽ
omnia ſanguine replentur,ex vaſis quidem ipſis per tunicas reſudante, in omni verò carnis parti-
cula more roris permiſto.

De abſceſsibus & empyematis. CAP. 3. E Al.4.f.3.c.1 c.20.455.a

CVm aũt ipſo ꝓcedente tꝑe vincit quidem natura, coctus verò fit oĩs fluor, & factũ pus, ex tra carnẽ expellit à virtute, q̃ in ea eſt depultrix rerum alienarum. Vbi igitur, vel foramẽ naturale conſpicuũ eſt, vt riuus effluentibus excremẽtis paratus: vel ipſe locus ibi rarus eſt, ex pure pars expirat, pars ſenſibiliter effluit. Vbi verò circunſidet cutis denſa, & dura, qualis eſt, q̃ extrinſecus nobis eſt, ibi retinetur pus, & à ſubiecta carne eã abducit: poſt & acrimonia perrodit, & exif foras, niſi quis eã ſcarificare præuertat. Victa ãt à fluore natura, nõ in pus, ſed in alienã quandã mutationẽ alias aliã deuenit ſanguis. Cõiter verò oĩa hæc à plurib' medicis apoſtemata .i. abſceſſus vocãtur, & maximè q̃ intus in ꝓfundo ſunt. Nõ nulli vero nõ oĩa ſic appellãda putant, ſed ea ſolum, q̃ ipſam alterationem nõ in cõſuetum, & bonum pus, ſed in corruptionẽ aliã quandam hñt. Vt ſuppurantia, alij quidẽ empyemata vocãt, alij verò diapyemata: quemadmodum ipſum empyiſcun, & diapyiſcun. Non nulli verò nõ ſic, ſed cum in viſcere tale aliquid factum eſt, id ſolum, empyema nominãt, & q̃ ſic affecti ſunt, empyus. Rurſus q̃dã alij medici eos ſolos empyus noĩare recte putant, q̃bus inter thoracẽ, & pulmonẽ pus aggregatum eſt. Noĩa igi(id qđ à me ſemper dictum eſt) eatenus curare oportet, vt dilucida ſignificatæ rei interpretatio ſit: ipſas autem res, de quibus oratio hẽ, inuenite ſic ſtudendum eſt, vt nihil ex his lateat: omnes.n. hæ ad curandi methodum præparationem afferunt, qua methodo diſpõnibus ipſis, non earum nominibus medemur. Huius igitur rei ſemper memores, ad eas quæ ex ipſis rebus reliquæ ſunt, eundum eſt. F

De ſinibus, & eorum curatione quando calloſi fuerint. CAP. 4.

CVm corpora pus excoriat, abducitq; & diducit ipſa à ſubiectis continentia, dein euacuato quoquo modo pure, nequeũt, q̃ diſtant, priſtinã cõſtõnem recipere, affectus noiatur ſinus. Niſi verò quis celeriter eũ curet, callũ contrahit, & durus efficit ſpatio temporis, nec ſubiectis agglutinari põt. Coercetur tñ ſiccatus à medicamentis, & rõne victus, vt hẽ ſanitatem irreprehenſibilem pars videatur. Si quidem perpetuò, quis acurato victu utens, ſalubre vetẽ, & ſuperfluitatibus vacãs corp us hẽt, cohibitus manet ſinus: ſuperfluitate verò aliqua ſubnutrita, rurſus repletur, rurſusq; fit, qui ab initio fuit abſceſſus: iterũque vt conuenit medẽtibus euacuatur, ſiccatur que & coercetur, & ſem p lõgẽ faciliora ei hæc oĩa fiunt, q̃ ijs, quæ primo abſcedũt. Neque n.q̃ diuelluntur, dolent partes: etenim iam diſt ant, celerrimeque replẽtur, facilè fluorẽ ſuſcipiente ſinu. Quin & celeriter euacuatur, uiã ipſis effluxionibus facta: vt ſi agglutinatæ partes fuerint, rurſus doleant, cum rumpitur abſceſſus. Non ſolum verò ex inflammatione generatio abſceſſibus eſt, ſed etiam ſtatim ab initio non nunq̃ ꝑ p alium aliquem humorem ſpatio temporis exeorizantem, & obducentem à ſubiectis, ea quæ continent. Igitur & inciſi omnigenam ſpeciem humidorum ſolidorũque corporum intus hñtes apparent, etenim cœno, & vrinæ & grumo, & ſucco melleo, & mucoſo, & oſſibus & lapidibus, vnguibusque & pilis, in abſceſſibus inueniũtur ſimilia corpora. Quin & animalia ſæpe inuenta ſunt, omnibus ferè ex putredine generationem habentibus ſimilia. G

De fiſtula, atheromatis, ſteatomatis & meliceridibus. CAP. 5.

ESt verò, & quæ fiſtula noĩatur, anguſtus & longus ſinus, q̃ ſicut alij ſinus coercetur, & rurſus abſcedit, ob influxum ſuperfluitatũ, quẽadmodum illi. Atheromata vero, & ſteatomata, & melicerides, alij quidem inter abſceſſus reponunt, alij verò ad aliud genus referunt. Patet autem & natura horum ex ipſis noibus. Pulticulæ.n. aliquid ſimile in ipſis atheromatis inuenitur: melli verò in ipſis meliceridibus: ſeuo aũt in ipſis ſteatomatis. Vt plurimum verò tunica q̃dã membranoſa oĩa hæc continent. Hi igitur oẽs ꝑter naturam tumores ſunt. Præter hos quoque carbũculi, gãgrænæ, & herpetes, & eryſipelata, ſcirrhique & œdemata, & cæteri, & inflationes, q̃ neque ipſa ignorari à medico oportet, ſed diligenter cõſiderari, & ſingulorum generationem, & ſubſtãtiam. A.l.4.f.3.c. 3.c.4.457.g

De carbunculis. CAP. 6.

GAngrenæ q̃dẽ & anthraces .i. carbunculi, cũ qui veluti inferbuit ſanguis, ꝓpeque inflammationẽ eſt, cutẽ puſſerit. Quapropter & cum cruſta fiunt, & bullæ p̃ceduut ulceri, quẽadmodum in ambuſtis, febremque acutiſſimã afferunt, & periculũ de uita ꝓpinquũ. Nigra verò ubique & cinerulenta apparet carbunculorum ulceris cruſta: nõ tamẽ vt in alijs, inflãmationis q̃ circũ eſt, color rubet eſt, ſed ad nigrius declinat; aliter, quã q̃ ſanguine ſuffuſa ſunt, aut q̃ algore frigent. Non.n. vehementer linida, vt in illis, tumor eſt, ſed hẽt aliquid ſplendens, ut bitumen & pix: talis autem eſt exacta bilis atra. Malignitas igitur vlcerum, quæ in carbunculis ſunt, inde eſt: par eſt. erum aut ab initio ſtatim, aut peraſſatum in ipſo feruore ſanguinem melancholicum fieri. H A.ibi c.i.c.9 454.ab

De cancris. CAP. 7.

IPſa verò ſine feruore atra bilis cãcros efficit, eosque cũ vlcere, ſi acrior ſit. Hãc ob rẽ nigriores colores ſunt ijs, q̃ inflãmata ſũt, & minimè calidi. Implẽtur ãt uenæ, in his & ĩtendũtur magis, q̃ in inflãmatiob': minꝰ.n. excidit è uaſis ĩ circũiectã carnẽ ob craſſitudinẽ humoris, qui cancros gignit: nõ tñ rubræ quoq; ut in inflãmationib. uenæ ſunt: ſed hoc quoq; ꝑ rõne inſeſtãtis humoris. A.l.4.f.3 c. 2.c.15.458g

De Gangrena, quæ poſt magnas inflammationes exoritur. CAP. 8.

SEquitur ãt magnas inflamationes q̃ Gãgrena uocatur, q̃ & mortificatio eſt affectæ partis, & niſi quis ei celeriter medcatur, facilè mortificatur, q̃ ſic affecta pars eſt, quęque continua ſunt apprehendit,

A apprehendit,hominemq; interficit.Cum.n. ualidè obſtructa ſunt per maximas inflãmationes,& ora uaſorum & foramina oĩa quæ cutis ſunt,naturali perſpiratione priuata, quę ſic laborant corpora,facile mortificantur. Et primum quidem eorum coloris ipſe flos exſtinguitur:qui cum inflãmationibus erat.Deinde dolor & pulſus pereunt,nõ ſedata q̃dem diſpoſitione,ſed ipſo ſenſu mortificato.Inſeparabilis autem ab inflammatione magna pulſus eſt,ſic autem nominare uidẽtur antiqui motum arteriarum ipſi laboranti ſenſilem,ſiue ſine dolore: ſiue cum eodem fiat.Quare in inflammationis ſympromatis pulſui quidam addunt hoc,cum dolore.Hęc in nomine quidem controuerſiam habent,melius autem eſt generationem eorum ſcire,appellatione neglecta. In ipſo quidem ſecundum naturam,motus arteriarũ inſenſibilis nobis eſt, in ipſis verò inflammationib. ſenſibilis cũ dolore.Percutit.n.arteria,cũ dilatatur,quæ circum corpora ſunt,& percuſſione dolemus propter inflammationem.Cum verò ipſa quoque iam tunica inflammata eſt, percutiens ſimul & quæ percutitur,dolorem geminat.De his quidem ſatis dictum eſt.

De eryſipelate,herpete,ædemate,& ſcyrrho. CAP. 9.

B DIcendum deinceps de biliosis fluoribus. Vicit.n. neſcio quõ medicorum mos, ut ſiue bilem nominemus ſimpliciter,ſiue bilioſum humorem,audiamus pallidã amaramque, non acidã & nigram,illam.n.ſem p cũ adiectione nominant,appellationi humoris colorẽ adiungentes.Cũ igitur bilioſus fluor decubuerit,qui exactus quidẽ eſt,cutẽ ulcerat,qui uerò aquoſa ſanie,ſanguineve miſtus,minus eſt acer.magiſq; in tumorẽ attollit partẽ,q̃ ulcerat,hoc q̃dẽ eryſipelas nominatẽ

A. l.4.f.3.c. 1. c. 6. fol. 453.g.

alterũ,Herpes.Humorẽ uerò q̃ fecit & color & calor affectionũ indicat.Cũ ãt rurſus acer ipſe,alter q̃dẽ minus talis,alter uerò magis,ſciẽdũ ex acriore Herpetem eſthiomenõ cõſtitui, ſic.n.ipſũ nominauit Hippocrates,ab altero verò,cui non nulli poſt Hippocratem Miliaris nomẽ poſuerũt, q̃ a milijs ſimiles eminẽtias efficit in cute.Mihi q̃dẽ talis fluor pituita miſtus videtur,alter verò exactę bilis eſſe,hãc ob rẽ cũ corroſione fit, ipsũ cutis cõtinuũ ſem p apprehendẽte affectu, vñ ei nomẽ eſt.

5. Aphor.22. Ext.ord.39.d Et in lib. de uſu humidorũ ad finem.

Aequali verò ſanguine bili miſto,in medio amborũ eryſipelatis & inflamationis affectioni ſpecies & natura eſt. Si verò alterũ multum ſuperat,ab ipſo ſuperãte appellatio affectui eſt, p̃dicatur uerò q̃d ei miſtum eſt.

A. ibid.c.4. fol.452.d

Eriſipellaꝰ igitur inflãmatorũ ex flaua ſuperãte,inflãmatio verò eryſipelatis,ſanguine ſuperãte dicitur.Similis cęterarũ quoq; miſtionũ interpretatio eſt. Inflammatio ſcirrhoſa,& ſcirrhus inflammatorius,œdemaq; inflãmatoriũ,& ædemoſa inflãmatio.Quatuor.n. hi ſunt,q̃ frequenter fiũt affectus p̃p influxũ humorũ,Eryſipelas, & ędema, inflammatioque &

C ſcirrhus. Eryſipelas igitur, vt dictum eſt,bilioſo fluore ſuperante:Inflãmatio verò,ſanguineo: ædemaꝰ tenui conſtitutione pituita,vt craſſa,q̃dẽ & glutinoſa,alterum ſcirrhorũ genus.

A.ibid. c.4. fol.457.d

Alterũ.n.ſex ſanguinis efficit.Eſt autẽ ipſa quoque duplex,altera q̃dẽ ſpecies,q̃ Hippocrates nigram vocat:altera verò & ipſa q̃dẽ nigra eſt,propriam vero appellationem habet:nominatur.n.atra bilis. Huiꝰ quidẽ Cancri: alterius verò nigræ una quædam ſcirrhorum ſpecies effectũ eſt. Diſtinguitur verò ab altera pituitoſa,colore. Cõia verò ambarum ſunt,maior q̃ pro ratione naturæ tumor, idemq; ſine dolore,& durus.Et utriuſque generatio interdum quidem ab initio, aliquando ex degeneratione, aut inflammationis,aut eryſipelatis,aut œdematis,cum immodeſtius refrigerata ſint.

De effuſis & nigroribus. CAP. 10.

PRopinqua uero ſcirrho ſunt,& quæ Ecchymomata.i.effuſa uocantur, & Melaſmata i.nigrores: ſenibus maximè contingentes colliſis uenis.Ex his autem ſunt non nulla, ut dictum eſt, nigra: maximeque ſenibus fiunt hæc propter leues occaſiones. Non nulla uerò rubri nigrique in medio,quæ pelidna,ideſt liuida uocãtur.Omnia autem hæc fiunt ſanguine è uenis effuſo:nunc q̃dem per tunicas contuſas,nunc uerò in finibus reſeratas.

De Aneuryſmate,& ſyderatione. CAP. 11.

D ORe autem in arteria facto,affectio Aneuryſma uocaẽ.Fit ãt uulnerata ea,cũ ad circatricẽ deuenerit,q̃ ei adiacet cutis,manet uero arteriæ vlcus, ea neq; cõglutinata, neq; ad cicatricẽ p̃ducta,neq; à carne obſtructa. Cognoſcuntur uerò tales affectiones pulſibus, quos arterię fecerũt:ſed ẽt cũ premuntur,deliteſcit oĩs tumor,recurrente in arterias ſubſtantia, q̃ eũ efficit,quam tenuem ſimul flauumq; ſanguinem eſſe tenui multoq; ſpiritui cõmiſtũ alibi mõſtrauimus, Planè verò calidior quoq; eſt ſanguis hic eo, q̃ uenarũ eſt, uulneratumq; aneuryſma eiaculatur ſanguinem,ut uix contineri poſſit,Cedit igitur in œdematis quoq; materia p̃tæmẽtib. digitis, ſoueãque pars recipit:uerum neq; pulſus eſt in hoc affectu, albidiorque eſt color:œdemaq; multo latiꝰ manſque aneuryſmate eſt,niſi grumus q̃s ingenitus ex aneuryſmate ſphacelõ.i.ſyderationẽ faciat. ſic ãt uoco corruptionẽ ſolidorũ corporũ oẽm,ut ipſis quoque oſſib. inſit,nedũ carnib. q̃dem uaſisve.Grãgræna uero mortificatio ipſa quoq; eſt ſolidorũ corporũ, ſed nec oſſib. ĩeſt, magnaſq. inflamationes ſeq̃tur, q̃ ſyderationum ſpecies q̃dã eſt,propriãque & ſelectam appellationem ſupra cõem aſſecuta eſt.Hæc ſatis definita ſunt.Et iam tp̃s eſt ut de melãcholicis fluorib. dicamus.

De Atrabilis decubitu. CAP. 12.

CVm vero in carnẽ bilis atra decubuerit,cũ mordax eſt,circuniectã autẽ prodit,ulcuſque efficit,cũ uero modeſtior ẽ,efficit cãcrũ,q̃ ſine ulceratione eſt.Dictũ ãt antea eſt,ab hoc magis,q̃ ab inflãmationibus uenas attolli,earumq. qualis ſp̃es coloris ſit.Nõ ſolũ ãt cãcroſum ulcus,

ſed alia quoq; multa cũ tumorib. corporũ eos cõtinẽtiũ, cõſtituunt, oĩa mali hũoris aut bilioſi cu iuſdã, aut melãcholici, aut aliter quoq; uirulẽti, prauiq; ex corruptione maioris ſubnutriti effecta. E

De Phagedænis, ſcabie, & lepra. *CAP. 13.*

QVæ uerò depaſcũtur, attinguntq; q̃ circũ ſunt, ipſum cõtinens ſanum corp' perrodẽtia, hęc oĩa phagedenica uocãtur. Ex ambob. aũt compoſita. ſ. vlcere ipſo & circumiecto tumore, phagedænã noĩant. Depaſcitur herpes quoq; q̃ circũ ſunt perrodẽs, ſed ſolũ cutis exulceratio eſt. Phagedæna uerò cũ cute, q̃ ſubiecta sũt, attiugit quoq;. Chironia verò & Telephia uocare ulcera ſuper uacuum eſt. Sat. n. ẽ oĩa cõiter Cacoete. i. maligna appellare. Scabies quoq; & lepra, melanchonlici affectus ſunt ſolius cutis: vt, ſi quidem in venis quoq; & carne fiant, cancer nominatur.

De Elephante. *CAP. 14.*

MElãcholica affectio & ipſe Elephas eſt primam q̃dem gñationẽ ex ſanguine melãcholico habens; ſpatio uerò t̃pis ipſius nigræ plus ſanguine fit cum malè olentes ſunt, & moleſti uiſu. Horum non nullis vlcera contingunt. Hanc affectionẽ, cũ incipit, ſatyriaſmon nominant, q̃m ſatyris ſimiles fiunt uultu: aliqui uerò q̃ in temporib. ſunt oſſeæ eminentiæ ſic uocant. In alijs partib. quoque tales oſſium fiunt eminentiæ: eaſque uocant aliqui exoſtoſes: ut naturales quoq; pudendorum diſtenſiones, non deſidentes, ſatyriaſmum aliqui vocant, aliqui verò priapiſmum. F

De achoribus, cerijs, mirmecijs, acrochordonibus, pſydracibus, epinyctidibus, furunculis, tuberculis, bubonibus, ſtrumis, & ramice. *CAP. 15.*

EST & achor, quoq; ulcus paruũ in cute capitis, coniectares aũt id pituitæ ſalſæ nitroſæ effectũ eẽ: Ex eo igĩ ſanies q̃dã effluit neq; aquoſa ſimpliciter, neq; iã craſſa ut mel, ceu ĩ ijs q̃ ceria, i. faui noĩnanĩ. Et enim hæc cũ tumore quodã, foraminib'q; plurib. fiũt, mellito humore effluẽte. paruus, & horũ tumor eſt ſed non tm̃, quãtũ q̃ achoris eſt. Quin ẽt his minores tumores p̃ter naturã ĩ cute fiũt, myrmeciæque & acrochordones, & pſydraces, & epinyctides, oĩb. notę affectiones. Notus nõ minimè & dothiẽ. i. furũculus eſt, mitis q̃dẽ cũ in ipſa ſola cute cõſtituĩ, malignus verò cũ altè exorĩ, phyma. n. i. tuberculo ſic ſimilis eſt, ſolaq; duritie à tuberculo talis furũculus diſtat. Ambo aũt affectus inflãmabundi ſunt, quos p̃ter tertius quoq; ipſe bubo, quartusq; quem nominãt nõ nulli phygethlõ, calore ſimul & celeritate gñatiõs ab alijs tuberculis diſtinguentes. Sunt quoque q̃ dicãt in inguinib. & alijs ſolis phygethla fieri, q̃ adenũ, q̃ ibi sũt, inflãmationes ſint. Hi cũ indurati sũt affect'. Chæras. i. ſtruma noĩaĩ, vt ipſis quoq; teſticulis ĩduratis, nomẽ morbo ſarcocelen poſuerũt, quẽadmodũ cũ aquoſus humor ĩ tunicis, q̃ circa teſticulũ sũt, aggregaĩ, hydrocelen vocant, & epiplocelem, atque enterocelẽ. Pręter hęc ex ambob. ẽt cõpoſitum plus iuſto cõnexũ, G ẽt enroepiplocelẽ, medicorũ iuniorũ nomẽ, oẽs teſticulorũ tumores κήλας i. hernias ſiue ramices noĩãtiũ, ut p̃ κ, elemẽtũ prima ſyllaba dicaĩ, non p̃ κ, ut ab Atheniẽſib. Sicut uerò ſingula q̃ dicta sũt noĩa, ĩdicãt p̃tis morbũ, d̃ quo dñr, ſic cirſocele recẽtius nomẽ oñdit affectũ, d̃ quo dictũ eſt. A.l.4.f.3.c. 3,c.3.457.a

De varicibus ruptura peritonæi, & hydropicis. *CAP. 16.*

KIρσοὺς aũt. i. varices, alias quoq; uenas oẽs dilatatas antiq̃ noĩant: κιρσοὺς & has iuniores uocãt medici, ι, elemẽtũ cũ κ, ponẽtes, nõ quẽadmodũ Atheniẽſes. Fiunt ãt & in crurib. uarices ob ĩbecillitatẽ uenarũ, q̃ ibi sũt, magiſque cũ ſanguine craſſo abũdat corp'. Mẽbrana aũt ĩteriore abdominis (p̃itonęũ appellant) vulnerata aut rupta, poſt nõ cõglutinata, tumor mollis fit ĩ loco. Si uerò in inguine fiat, bubonocelẽ uocãt. Si in umbilico accidat, hoc, exõphalos vocãt nonnulli medici eos, qui ſic affecti ſunt. Peritonęi aũt ſolius nõ eſt harũ affectionum ulla, ſed oportet oĩno ipſius quoque muſculi nerueã appẽdicẽ affectã eſſe, quã in diſſectorijs tractatib. qualis nam ſit, oſtendi. Hæ igitur affectiones tranſuerſorum muſculorum ſunt. Qui verò in inguine ramices ſunt, obliquorum, aut rupta, aut dilatata, vnà cum p̃itonęi tunica, ipſorum appendice, q̃ eo in loco eſt. Fiunt & alij quoque locorum, q̃ huc ſpectãt, tumores, ob aliq̃d ſubiectorũ viſcerum ſublatum. Dictæ verò affectiones ſunt, q̃ tumores eorũ efficiunt. Inflãmationes. n. sũt, ſcirrhique, & abſceſſus, & H q̃ talia ſunt. In hydropicis autem eo loco multitudo aggregatur, aquoſa q̃dẽ in ipſis aſcitis, uentoſa uerò in tympanitis, pituitoſa autem in ijs, qui anaſarca & leucophregmatiæ nominantur.

De Epulidib. parulidib. thymis, uuis, tõſilis, pariſthmys, polypis, ẽcãthidib. unguib. et ſtaphylomatis. *C. 17*

IAm verò q̃dã, alij quoq; tumores p̃pria noĩa adepti sũt, nihil ſelectũ hñtes. ut epulides, & parulides, & thymi, cęteraq; q̃ talia carnoſa germina sũt: ut rurſus vuæ, atq; pariſthmia, & tonſillę, nihil aliud q̃ inflãmationes ſunt, vuę q̃dẽ gargareonis, tonſillę verò adenũ eorũ, q̃ in principio 2. de morbis. fauciũ inter ſe oppoſiti sũt, quẽadmodũ pariſthmia corporũ eorũ, q̃ in faucib. ſunt. Vĩ aũt Hipp. nõ oẽm gargareonis ĩflãmationẽ vuã noĩare, ſed vnã ſolã ſpẽm, quæ gargareonis termin' ſimilis acino uuę ẽ. Verũ & polypi aut ĩflãmatiõe, aut tuberculo, aut aliquo germine, aut utcũq; noĩare q̃s uelit, in narib. cõſtituto efficiunĩ: inflãmabundi vero ſunt, humidiq; p̃p locũ. encãthis ãt ipſa quoq; q̃dã p̃ter natura tumor ĩ magnis hirq̃s fit, nõ eſt aũt toto gñe p̃ter naturã. Pterygia vero, i. vngues germina ſunt adnatę oculis extrinſecus mẽbranę, q̃ ab ipſo circũoſſali delata, ad coronã peruenit. Quæ ãt ſtaphylomata uocantur, alia q̃dem ſolo poſitu, alia uero ipſa diſpõne p̃ter naturã ſunt. Dictum aũt eſt alibi de oĩb. talibus, quæ in oculis affectiones conſtituuntur. iam igitur tp̃s eſt finire ſermonem, nulla adhuc tumorum pręter naturam ſpecie, quę dicta non ſit, relicta.

A

GALENI DE MORBORVM TEMPORIBVS

B
LIBER VNVS

Ioanne Guinterio Andernaco interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quot ad ſummum ſint tempora particularis morbi, & quàm hallucinentur veteres in temporibus morborum dignoſcendis.

De proportione temporis morborum ad animantium ætates, & dubitatio an principium aliquod ſit in morbis. CAP. I.

QValis res animalibus eſt differentia ſecundum ętates, talis morbi ſunt tempora, quæ καιροί Græcis uocantur. Neque enim tempus ſimpliciter hoc uocabulo ſignificatur, neque conueniens illud tempus, in quo præſidia etiam cōſideramus, ſed tantum morborum, ut diximus ætas, quæ temporum uiciſſi-
C tudine immutatur, ut animal ætatibus: quod omnibus corruptelæ ſubiectis corporibus, alijs magis, alijs minus adeſſe uidetur. Nam ſi natura ipſorum immutationis, alterationisque perpetuo expers maneret, nimirum nō corrūperetur. Quemadmodum igitur & ipſi nos geniti ad uigorem vſque augeſcimus, inde iam contabeſcere incipiētes, ad extremam uſque corruptionē declinamus, ſi omnes ætates pertranſituri ſumus, pari modo ſinguli morbi a prima eorum conſtitutione ad ſtatum vſque increſcunt, dum pro augmenti prioris portione decreſcentes in totum diſſoluantur. Videbitur autem forſan morborum pro tempore immutatio hoc ſolum ab animantium ætate diſcrepare, quòd his proprium generationis tempus eſt, quo omnes ad uitā neceſſariæ partes figurantur, formanturq;, morborum uerò nullum huiuſcemodi tpſ eſt proprium, ſed a primo ſtatim ingreſſu augeſcunt: idque rōne probabili. Nā illa corpora ſunt: hi, corporū accidentia. Quare figurationem generationēq; † morborū proprietas non poſtulat, accidētia uerò ipſis, ut q̄ nullā figurationem expetant, primo aditu protinus generationē ſimul acquirūt, & ad incrementū feſtināt. Quę .n. inflammationis generatio eſſe poſſit? an qualis eſt animātis naſcētis figuratio? uel q̄ eryſipelatis? vel quæ, uerbi gratia, febris? Na vnunquodque horum ſtatim cum primum cœperit initium,
D hmōi ſpeciem habere vr̄, qualē eius generis maximū habet: deficiat aūt ſola ab illo magnitudine. Etenim inflammata pars calidior q̄; prius euadit cū tumore maiore, itē dolore ſimul & tenſione: ſed hæc parua primo aditu ſunt: inde uero ad magnitudinem quandam nō omnibus æqualem increſcunt. Ex quo tpe deinceps uel diſcutitur præſidijs tumor pręter naturā, ſimulq; cū ipſo dolor quoque & calor remittitur: uel in pus mutatur. Sic .n. inflāmationes ſoluūtur, ſi finiri debēt. De his aūt ſermo nobis primū inſtituatur, conſideratione de morbis, qui non ſoluuntur, iā in poſterum dilata. Tempus itaq; nullū inflammationis generationis ſingulariter proprium attribuitur ab eo quod augmenti eſt, diuerſum, ſed unū eſt uniuerſum à primo inſultu, uſque ad ſtatum affectu increſcēte. Sic habet etiam de eryſipelatis, omnibusq; alijs: ſiquidem febris genere quidem caliditatis, ut arbitror, quæ præter naturam eſt, comprehenditur: huius autem proprium ſingulariter generationis tempus diuiſum non eſt, ſed ubi corpus primum calidius q̄ antea febrili calore fieri cęperit, inde aliud atque aliud tempus affectionis incrementum ad uſque perfectam conſiſtentiam excipit, quam in ſingulis rebus ſummam eſſe magnitudinem intelligimus.

†Vetus trāſla. legit: corporū proprietas requirit, & ita quoque codices Græci antiqui.

Solutio prædictæ dubitationis, & de ratione principij morborum dignoſcendi. CAP. 2.

HIc ſermo † {contētionis plenus eſt,} & agoniſtā aliquē ad reſponſionē ſtrenuū requirit, qui propriā morborum initijs ſpeciē eſſe demōſtret, ut animantibus primū hoc ordinatū tpſ dū formantur, qđ finibus proprijs circūſcribitur, de quib. iā ſententiā meam docere ſuperſederem

†ἐριστικός ἐστι

nisi

niſi mihi caſu quodã in hac ſermonis parte uerſanti, Archigenis diuiſio ſuccurriſſet, q́ morbos in prima & maxima tẽpora diuidens, poſt initium ſtatim uigorem ſeu ſtatũ ponit: medio t̃pe, aſcenſu ſiue incremento uidelicet, omiſſo. Cum.n. totius principij propriũ tp̃s nõ eſſe uideatur, ſed id omne, q̃ à primo inſultu ad ſtatum intercedit, incremẽtũ exiſtat, qũo quis Archigeni conſentiat, qui, quod omnibus conſeſſum eſt, præterit, ambiguũ uerò tanq̃: cõſeſſum prõptè ponit? Hac igit̃ rõne ſermonẽ omnino deſeruiſſe uidetur, qui magno certamine indigeat, quo morbi principium propriã figuram habere, non paruitate mõ à ſequentibus ipſũ differre oſtendatur. Nos uero iam morbi principiũ ſpecie quadam ab incremento poſt ipſum, diuerſum demonſtrare conabimur. E

Initiũ autem ſermonis ex his, quæ euidenter oĩbus in pluribus morbis apparent ſumetur. Quo puto medici propemodum oẽs moti, qui Archigenem præceſſerunt, initium quoddam cuiuſq; morbi dicunt non primum illũ ſimplicẽ duntaxat inſultũ: ſed t̃pis longitudinẽ latitudinemq; notatu dignam aliq̃n ipſi aſcribunt: poſt hoc aſcenſum, deinde ſtatum, ab hoc declinationem. Spectauimus * enim nõnullos, dũ actionẽ neſcio quam obirent, paulatim inhorruiſſe primũ: deinde iterũ atq; iterum inæqualitatem quãdam validiorem, horroremq; euidẽtiorem ſenſiſſe: ut quæ prius citra offenſam agebant, neque agere, neque ſuſtinere potuerint, ſed & decũberẽt, & cooperiri deſiderarẽt: atque hoc alijs accidiſſe horis tribus, alijs paucioribus. uel pluribus: ex eo autẽ tẽpore calorẽ in ſuauẽ, eumque p̃ter naturã ſenſim augeſcentẽ percepiſſe, quãdoq; dẽ in his ipſis principiũ acceſſionis ab incremento ſingulari ſpecie differre manifeſto uidetur. Nemini uero dubium eſt, quoſdã augmentũ vocare incrementũ, quẽadmodum alios quoſdam aſcenſum. Græci tripliciter αὔξησιν, & ἐπίδοσιν, & ἀνάβασιν appellant. Nos omnibus uocabulis ut in mentem uenerit utemur, omnia ſiquidem rẽ unam denunciant. Hæc itaque res tribus nominib. appellatur. Siſtit q̃nque & ab incremẽto ceſſat & ſibi ipſi æqualis uel lõgiore uel breuiore quodã tẽpore permanere uidet̃. Deinde minor q̃ fuit, vel citius, uel diuturnioris temporis ſpatio fieri, interdũque ſebricitantis diſpoſitio ad integritatem ſic reuerti apparet. Eſt cum à ſecundæ acceſſionis inſultu eandem ſpeciẽ cum prædicta habentis deprehenditur. Interim omnino prædicta ſecundo rurſus ægrotãti aduenĩũt: plerunque tertio, quarto, & quinto, morbo uidelicet ex ijſdem ad eadem per ordinẽ ipſum, circulum quendam ambiente, quem ſinguli medici periodũ, i. circuitũ appellitãt. Nõ nulli ex huius genere xxiiij. horis deſcribuntur, uocanturque quotidiani. Aliqui xlviij. hoc eſt duobus dieb. & noctibus, quos tertianarum febrium circuitus nominãt. Alios quoſdã lxxxij. horarũ tp̃s deſcribit, quorum febres ipſas quartanas nuncupant: circulum autem uniuerſum, qui ad unum principium reuertitur, quaternarium circuitum, ſic ẽt ternarium ſimul cum tertiana febre, & quotidianum ſingulis diebus reuertẽtem ſimul cum quotidianis febribus. At hi circuitus omnes aliquando ad integritatem p̃ueniunt, ut in prædictis febribus, quotidiana, tertiana, & quartana: alias ad declinationem ſolum, uel proprius ad integritatem, uel etiam longius ab ea uenientem. F G

A. l. 1. f. 3. d. 1. c. 7. fol. 30.

De Morbi temporibus exemplo febris tertianæ. CAP 3.

ITaque de tertiana febre exempli gratia uerba primum faciamus. Incipit * horror hmõi febriũ mediocris, deinde extremæ partes membrorum ſimul cũ horrore vehemẽtiore refrigerantur, poſtea iã & rigore, & frigore concutiuntur plurimæ corporis partes. Pulſus * earũ in hoc tẽpore durior, & minor q̃ prius euadit, uelocior manifeſto in ſyſtole, ideſt contractione, ijs qui ſyſtolẽ ſẽtire nouerunt, Nam diaſtole. i. eleuatio, multo q̃ fuit tardior, præſertim in inſultu eſt, interdum uerò ſimilis priori conſtitutioni permanere tibi videbatur. Quin & illa quies, quæ poſt ſyſtolẽ eſt, largior quodãmodo eſt, quæ vero poſt diaſtolẽ eſt eodẽ cum illa modo, ſæpe quidem eſt priori æqualis, aliq̃n verò nõ æqualis. Hæc quibuſdã horis ęquinoctialibus duabus fieri nata ſunt, quibuſdam vel pluribus eis, uel paucioribus. Inde pulſus maior ſimul & uelocior, denſiorque fieri incipiens, ſenſim ſingulis commemoratis increſcit. Statim vero calidiores, q̃ antea cum relatis pulſus mutationibus redduntur. Quo fit, ut quidam multum calorem intus ſentiant, artubus adhuc frigeſcentibus. In ſumma, inæqualitas quæpiam non parua in corpore, per hoc tp̃s exuperat. Secundum uerò hoc tempus illius primi eſt, in quo ex priore ſtatu uniuerſum quidem corpus refrigeratum fuit, pulſus autẽ in contraria prioribus conciderunt. Vbi ſanè febris ad integritatẽ p̃uenit, q̃ * διάλειμμα, i. intermiſſionẽ, ſeu internallũ nominare licet, quoniam & Hippocrates eam hoc nomine dignatus eſt, pulſus in naturali ſtatu cõſiſtit, quantum nos ſenſu percipere poſſumus. Huiuſmodi uerò interuallum lõgè optimum eſt, quippe, quod ſimul atque animal refrigeratum fuerit, in dictas ante paulum differentias repente tranſmutet, poſtea rurſus ubi incaleat, ad contrarias deducat. Primum itaque tempus totius periodi exactè eſt, quo corpus cum mutationib. pulſus p̃dictis inaſſerit, uel ex ſanitate, uel ex interuallo ad hoc perueniens. Aliud ab hoc ſecundum eſt, quod, pulſum & calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles æquabiliter concaleſcat. Poſt hoc tertium, quo calor etiamnum augeſcit, pulſibus magnitudine, celeritate, & frequentia ei reſpondentibus. Quarta conſtitutio poſt tres commemoratas cõſpicitur, omnibus iam dictis æqualem ſibi magnitudinem pro ſenſus noſtri iudicio conſeruantibus. Ad hæc quinta alia, cum iam calor manifeſto decreſcit, halitus autem per cutem excernitur, pulſus ad natura- H

A. l. 4. f. 2. e. 2. c. 36. fol. 423 a b. A. l. 4. f. 1. e. 2. c. 4. f. 412 b

*Mihi non dũ cõtingit, ut legeril apud Hippoc. hoc nomen διάλειμμα, at ſæpius uerbum διαλείπειν, & participium διαλείπουσα, ut 4. Aph. 43. 46. 47. 48. 49. 50. Et ord. 32. f g h & 33. a b c. Et in Prognosticom 3. t. 27. 410. a. Et 1. Ep. com 2. t. 23. 3. 408. a & cõ. 3. t. 1. & 10. 418. c & 420. a

lem

A lem habitum redit: reijciens omnia quæ præter naturam ex magnitudine, celeritate, & frequentia (& duritie) conquiſierat: hoc tempore plurimis ipſorũ ſudor oritur. Poſt hoc interualli tempus ſextum ad prædicta peruenit. Nulla horum abditæ rei hypotheſis eſt, ſed quotidie ferè in omnibus tertiana febre laborantibus euidenter ita apparent. Atq; huic ſermoni ab Hyppocrate tradito, addendum eſt, ꝙ qui etiam medicus non eſt, hucuſq; poſſet rectè cognoſcere, ſi pulſus mutationes à ſermone excipiamus. Maius enim in ſe negocium habent, quam vt ab idiotis queant intelligi. Cæterum caloris mutatio, etiam ſi ægrotantes aſſequi nolint, ſtimulare ipſa, pungereq; eos nata eſt, vt non lateat. Referunt omnes ægri tam ſubitò quidem, vel inæqualitatem, vel horrorem eius vltro citroq; curſitare: inde ſimul cum extremorum refrigeratione horrorem intendi, ſequiq; ipſos totius corporis concuſſionem: poſtea rurſus huius cõcuſſionis, quæ rigor dicitur interim fieri remiſſionẽ, extremorum algores reſolui, æſtus vehementis, qui phlogoſis græce dicitur, ſenſum, intus eſſe & ſitim: ad hæc rurſus omnem quidem inæqualitatẽ diſcedere, corpus vero totum æquabiliter aduri: atq; hoc ſemper, magisq; eis euenire: ac calorem tandem aliqñ ſiſtere, ſibiq; ſimilẽ manere: poſtremo ſolutionis ſenſum oboriri, idq; ad conſtitutionẽ vſque illã nõ ceſſare, in qua primũ ſe vti non amplius ſenſerunt. In tertianis itaque febribus particulares circuitus

B differentiæ huiuſmodi quædam ſunt. In alijs autem aliæ, de quibus ordine dicturi ſumus.

Quæ veteribus medicis curandi cauſa, ac de recta nominum impoſitione. CAP. 4.

NVnc ad hoc primum, quod prius inſtituimus, ſermo dirigatur. Primũ igitur erat tẽpus, qđ integritati cohæret, frigoris ſenſum pbens, ꝙ initiũ appellauimus: Secundum quod frigus, vt dictum eſt, paulatim deponit, & vocabit, cõpendij gratia, inæqualitatis tẽpus: Ab hoc tertiũ, qđ eſt æqualis incrementi: poſtea quartum, quod eſt, conſiſtẽtiæ: quintum quod eſt immunitionis, * poſtremò ſextum, quod eſt integritatis. Quòd igitur ſex dictæ regulares in tertianarum febriũ circuitibus differentiæ ſũt ſenſu, & memoria, nõ demõſtratione logica indiget. Porrò nomina ipſarũ ſimul ponere, tũ cõpẽdij, tũ claritatis gratia pſtat, quemadmodũ lex q̃dã eſt cõis oĩbus. Græcis, ut quarũ rerũ noĩa apud ueſtutiores uſurpata inueniamus, his utamur, quarum uero nõ habemus, uel ab aliqua earũ rerum, quarũ habemus noĩa, tráſferamus, uel ipſi ſm rerũ quandã ſimilitudinẽ ad ea, q̃ denominata ſunt fingamus, vel de alijs dictis abutamur. Licet quidẽ, ſi uelis nec cõſueta græcis ſeruare, ſi facere ipſũ oporteat, ad pdictos ſcopos reſpiciẽtẽ. Atq; hoc frequens eſt apud recẽtiores medicos, vt q nõ puerili diſciplina, qnẽadmodũ veteres, inſtituti ſunt: cõcedendũ itaque ipſis eſt, ut velint appellare, qm contẽtioſi ſunt, & impudentes. Frequenter. ẽt nominib' vtendũ, ut illi præci

* al. particulares.

C piunt, quò nugacitatem ipſorum fugiamus. Neq; enim pp tranſgreſſionem legis in nominibus, ægrotãtes incõmodi quicquã capient. Cum ãt vel tẽpus aliquod occultent, uniuerſum prætereuntes, vel prædictis id, qđ ſenſibus non apparet, adducant. nõ ipſis concedendum eſt, tanq̃ huiuſmodi peccato ad ægrotum offenſam modo ſpectante. Melius itaque eſt, interim erratorũ cauſas pſpicere, ob quas medicorũ plurimi falluntur, ne ipſi erroris quippiam committamus, & illis verã rei viam, ſi velint, oſtendamus. Quidam enim ex eis huiuſmodi ingenio refractario ſunt præditi, vt ne, vel ſi Apollinem ipſum, vel Aeſculapium habuerint deſiderãtes docere ipſos, monentesq; vt aliqñ obtẽperent, audire, atq; aures præbere aliquando poſſint, nedum hæc dicta animo ſuſcipere, quare nec illis hæc ſcribentur: Hæc igitur erroris ipſorum cauſa prima, & maxima eſt, morborum differentiæ ignorantia. Tertiana ſi quidem, vt iam expoſitum eſt, moueri, & veluti ætates ſuas perficere cõſueuit, quamq̃ nõ ſimilem motum quiuis morbus obtinet, ob qđ neque nos rectè, quæ de tertianis diximus, ad omnes tráſferemus, nec alius quiſpiam in alio affectu communẽ unam omnium rationem eſſe exiſtimabit, vnde hęc prima, maximaq. errati ipſorum cauſa eſt.

Al. f. p. t. [illegible]

In quot ad ſummum partes morborum tempora diuidi queant, ac quibus

D *nominibus ſingula appellanda.* CAP. 5.

ALias ãt pro vſus ordine deinceps explicabo, vbi nomina prius cõmemoratis tertianę periodi tpibus impoſuerim. Proinde cum Hippocrates dixerit, "Febres quæcunq; nõ intermittẽtes tertio die fortiores fiũt, magis periculoſę fiũt, quocũq; ãt mõ intermittãt, periculũ abeſſe ſignificatur. hoc Intermittere, qđ græce διαλείπειν dixit, nõ de alia partẽ circuit', integritatẽ tráſgrediẽdo capere debemus. Nõ .n. iã hoc ait, quocunq; mõ declinet, nam hoc falſum eſt, qppè cùm ſemi tertiana febrium deterrima ſit, tamẽ in declarationem manifeſtam multis peruenit, & alijs oĩbus hac parte cõſimiliter, niſi ſynochis appellatis, qm hę ſolę febres, nec inclinationem ſẽſibus expoſitã, nec vniuerſum circuitũ, abſque pdictorum dñam obtinent, ſed qualẽ tertianarum magnitudinis aliquo tpe ſtatum eſſe diximus, talem illę hñt vniuerſum ferè ipſarũ decurſũ. Si igit, vt dixi, ex ſua ipſarum natura periculo vacant, q̃ ad integritatẽ deſinunt, ſicut in libris de febribus oſtendimus, nõ aliud Hippocrates intermittere nominauit, quã ad integritatẽ finire. Quãobrẽ meritò quis veterem cõſuetudinẽ ſecutus, in tertianarũ periodis διάλειμμα, i. intermiſſionem, ſeu Interuallũ, tps integritatis appellauit: quemadmodum & in maxima magnitudine ſubſiſtentiam, quantũ nos tactu, ipſiq; ęgrotãtes, percipimus, ἀκμὴν, i. Vigorẽ. Ita ſane & ętatũ vigor pſpicuiſſimum eſt, vt que Hip. hoc vſus vocabulo, ſicut & verbo, intermittere. Sed & primã partẽ circuit', q̃ primo dic

4. Aph. 43. Ex tr. or. 3a. e

uenit

venit poſt decidentiam ex naturali ſtatu,ac tertio,& quinto,& reliquis iuxta proportionẽ ſimili E
ter circuit poſt interuallum,principium uocant,non Hippocrates mõ,uerum & alij prope oẽs
medici.Poſt principiũ,quod ſrigore manifeſto cognoſcitur,ſecundũ tp̃s inæqualitatis erat:tertiũ
augmenti,vſq; ad vigorem. At participantia ipſa inter ſe,ſpecie differre non exactè oẽs conſpexe
runt,nominantq; ex ambobus cõpoſitã tanq̃ unum totum,alij Incrementũ , alij Augmentum,
reliq. Aſcenſum acceſſionis .Quin ẽt ueri non nihil dicũt. Nam poſt primũ tp̃s, quo extremæ par
tes refrigerantur:ſanguis uero in altum confluere clarè apparet,aliud tp̃s,eſt totum huic oppoſi-
tũ,cum uidelicet calor cum frigore decertat,ſanguis autem in exteriores partes extenditur. Atq;
ſi hoc pacto unum ipſum dixerunt,ut iam expoſuimus,nihil refert hoc tp̃s uniuerſum aſcenſum
appellare: ſi uerò ita uocantes,indiuiſum reliquerint,non mediocriter artem offendent. Etenim
inæqualitatis in eo tẽpus primum aliorum præſidiorum indicationem hẽt , & non oĩno eorun-
dem cum ſequenti tp̃e,in quo æqualis quidem totius corporis conſtitutio eſt:augmentum uero
ipſis in eadem ſpecie ad ſtatum uſque permanẽtibus.Reliqua declinatio tẽpus unũ eſt ſpecie ſibi
ſimile,niſi ꝙ maioris minoriſq; rõne partes ipſæ differunt. At hoc ẽt in primo principij tp̃e,& ſe
cundo inæqualitatis,ad hæc tertio aſcenſus, ſeu incrementi adeſt:ſiquidem unicuique horum diũ
ſenſibiliter immutatur,particularis quædam eſt differentia. Non enim cuiuſque dicti tp̃is princi- F
pium fini oĩno eſt ſimile: differunt ãt inuicem,& medio tp̃e manifeſtè. Principium.n.acceſſionis
paululum a naturali conſtitutione receſſit,ſicut finis plurimum. Vbi uero hæc maximis differen
tijs mutuo diſſenſerunt,medium planè tp̃s ipſorum aliquod eſt magis quidem q̃ principium a na
turali ſtatu remotum,minus ãt q̃ finis. Hoc modo inæqualitatis ẽt initium a cohærente ipſi primi
temporis fine paulum diuariat : plus autem abſcedens, mediumque exiſtens, prædicto primi
tp̃is fini,& tertij principio coniunctũ eſt. Eadẽ opinor rõne,& quæ ſecundi huius tẽporis inæqua
litatis principijs cohærent,tertij tẽporis cõſtitutionẽ illis aſſimilem obtinent. Similiter ẽt tertij ip
ſius tp̃is rurſum prima,à ſecundi poſtremis parũ euariat,poſtrema uero, ſtatus ſpeciei quodam-
modo ſimilia ſunt:mediũ amborũ æquè ab utriuſq; extremis receſſit . Quapropter miri nihil eſt,
ſi ut hic tẽporibus ſingulis,ita declinationi quoque aliud principium,aliud finis,aliud mediũ exi-
ſtat. Porrò unumquodq; horum propria appellatione uocare potes,ſi uiſum fuerit . Audio enim
frequenter medicos dicentes,Inclinauit nunc ſtatus,nunc ſubmittit,nunc dimittit,nunc remittit.
Si igitur hæc dicunt,integrum eſt eis prima declinationis nominare Inclinationem, uel Submiſ-
ſionem,vel Dimiſſionem,vel Remiſſionẽ,uel horũ aliqua uel oĩa:quin ẽt licet unò prædictorum G
nomine media,& poſtrema nũcupare,pari modo,ut Archigenes quoq; declinationis poſtremũ,
Remiſſionẽ nominat. Verùm malè hic agit,ꝙ eam a declinatione ſpecie quadam differẽtem exi-
ſtimet. Etenim cũ oĩum partiũ totius circuitus aliam principiũ,aliã finem,aliam mediũ faciat:ſic
quoq; remiſſionem ipſam diuidit,tanq̃ propriũ quoddam tp̃s ex prima diuiſione, quæ ſpecieb.
quibuſdam,non ſolum maioris minoriſq; ratione mutuò diſcordent. In utriſq; igitur clarè pec-
cat,augmentũ ex prima ſectione tollens,qđ omnes manifeſtius ac principiũ intelligunt:adijciẽs
uerò remiſſionem circuitus termino. Si nanq; ad integritatem uenerit manifeſta,huiuſmodi tem
poris ad alia uniuerſa differentia eſſet. Quòd ſi ſecundæ acceſſionis inſultus trifariam diuiſus,incli
nationem accipit,in hoc totius inclinationis partem,remiſſionem uocare licet,non tamen aliud
quodpiam tempus propria natura quapiam inſignitum,quemadmodum prius dicta,putare con
uenit. Quòd igitur omnes tertianæ circuitus partes manifeſtis inuicem differentijs ſeparatas uide
re licet,nemo ignorat , qui vel unum quempiam hoc morbo laborantem ægrum conſpexerit.
Porrò ſi non nulla eorum nomine carent,ad contentioſos dicemus, tempus primum, ſecũdum;
tertium,quartum,quintum,deinde integritatis ſextum:ad eos autem qui nominum vſum ſciunt,
ipſi componentes idonea nomina,primo tempori proprium Initij nomen imponamus, ſecundo
Inæqualitatis nomen,tertio Incrementi,quarto Status ſeu Vigoris,& quinto Declinationis:ſex-
tum integritatis,Interuallum ac Intermiſſionem nominemus.

Circuitus morbi in duas partes diuiſio. CAP. 6. H

NIhil obſtat,& alio quodam mõ totum circuitũ in maiores partes diuidere. Siquidem in duas
ipſum totũ potes diuidere,unam primæ acceſſionis a primo inſultu ad extremã uſq; remiſ-
ſionem:alterã,quæ in declinationis,& inſultus ſecundę acceſſionis medio cõſiſtit. Voco iã Grecè
εἰσβολὴν παροξυσμοῦ, hoc eſt inſultum acceſſionis, tp̃s indiuiſibile, exactè iã primũ: Idẽ hoc Græci
ἐπισημασίαν hoc eſt febris ſignificationem nominare cõſuerũt. Et quod ab Hippocrate dictũ eſt,in
acceſſionibus abſtinẽdũ eſſe,ſecundum eãdem diuiſionem pronunciatũ exiſtimo. Cum.n.prædi
xiſſet cõuenienter," Quibus ſtatim uigor adeſt,ijs ſtatim tenuis uictus adhibendus:quibus poſtea
1. Apho. 10. uigor aduenit,ijs in illo ipſo,& ante illum,tenuiter uiuendum eſt, antea uero plenius nutriri o- "
Ex.or.4.h portet,ut æger ſufficiat: intulit,In acceſſionibus abſtinẽdum eſſe docẽs nos uidelicet , ſolum illud "
tp̃s quod acceſſionem uocant,obſeruandum eſſe. Nunquã.n.in hoc nutrimus,uerum in reliquo "
oĩ tẽpore remiſſionis,interdum in alia atq; alia eius parte:quia ex ſimplici interim declinatione,
interdum ex declinatione, & interuallo,compoſitum eſt. Hæc quidem unius circuitus in duas
partes

A partes eſt diuiſio:alterá eius partē primā Acceſſionē appellamus:ſecūdā,vel Remiſſionē, vt pau
lo ante,vel ut,q.dā,Interuallū. Nā interuallū nō pauci medici vniuerſum id, q̄ poſt ſtatū eſt,qua
licunq; natura præditum nominant:ſiue id ad integritatē veniat,ſiue non. Verū nos appellatio-
nes prædictas obſeruabimus ,ne ulla ſermonū obſcuritas,accedat, vocabimusq; oē q̄ acceſſionē
ſequitur,Remiſſionem. Sed neq; prohibemus,ut dictū eſt, qui ipſum totū nominet Interuallum,
vel Declinationem,vel Remiſſionē.vel Submiſſionē,vel Ablationē. Inſtituimus enim nō de ver-
bis diſceptare ,ſed circuitus partes inſpicere,quot numero ſint,& quomodo inuicem differant.

De temporibus ſimplicium febrium, quæ non intermittunt. *CAP. 7.*

HAec igitur eſt diuiſio omnium febrū,quæ ad integritatem deſinunt,quotidianarum,tertia-
narum , quartanarum : vt quæ ſex partes ſpeciebus manifeſtis inuicem diuerſas habeant.
Alia uero non intermittentium,quæ in quinq; partes diducuntur. Sunt āt,& hæ permultæ. Non-
nullæ,quotidie acceſſionem hñt,quædam tertio quoq; die. Non tamē quæ quarto hñt,frequen-
ter,ſed raro euenire uidentur:plurimum.n.earum genus ad integritatē deſinit. Porrò, & duplex
harū ſpēs eſt,quæ ad integritatem non finiunt,quotidianarum,tertianarum,quartanarum. Quę-
B dam.n.magnitudinem quoq; pulſus,celeritatem,frequentiam, & duritiem deponunt, quædam
alia tria ad naturalē ſtatum deducunt,ſeruant aūt celeritatem,hæ magis,illæ minus. At non eſt,
pręſentis ſermonis,illarum diſtinctionē proponere,qm̄ partes circuitus in unoquoque morbi ge-
nere enumerare cogitauimus. Igitur cum paulò ante ſex in febribus intermittētibus eſſe dixeri-
mus,deinceps nō intermittentium partes referemus, quinque eſſe dicentes,cū aliæ ſimiliter ipſis
ſe habeant,ſolùm āt integritatis pars deficiat. Cæterum in alijs partibus ſimilitudo neceſſaria,ut
acceſſionum inſultus cū ſyſtole,i.contractione fiat. Nomino āt ſic,quæ cum frigore fit : nā hanc
ſequitur,pulſus intus magis moueri , cum paruitate,ſanguine in uiſcera ſe recipiente,quem rur-
ſus inæqualitas ex neceſſitate ſequitur:inde crementum,ſtatus,& declinatio . In quibus ſanè ci-
tra ſenſibilem contractionē acceſſionis inſultus accidit , tria tpa in unum recidere neceſſitas eſt,
totūque uſque ad ſtatū incrementū fieri:nā vbi contractio non fiut , ibi nec inæqualitas. Statum
vero nunquam deficientem vidi , verum ſemper ſenſibili æqualitate in oībus febribus aliquandiu
permanentem.inſultum certè millies ſine prædictis initijs ſymptomatis conſpexi,quorum præci-
puum erat oībus ſanè principijs acceſſionum,perfrictio:quēadmodum ad interiora , arteriarum
motus : de quo in opere de pulſibus diffuſius dictum eſt,in pręſenti libro ipſum contractione ce-
C leritatis definire ſufficit. Quæ vero alia ſymptomata,ſignaque acceſſionū initio propria ſunt,præ-
diximus,alia frigori ſuperueniūt, alia ſecus. Paruitas ſi quidē pulſuum,raritas, & tarditas diaſto-
les,i.eleuationis,frigus conſequitur,rigor alias occaſiones , quas in ſymptomatum cauſis expo-
ſuimus. At vniuerſum hoc acceſſionis genus oīno,ſicut dixi,perijt,& nos multos frequenter, a-
mirandis illis medicis vel ad balneum miſſos,vel cibum aſſumere iuſſos , tanquā ſuſpectas iā ho-
ras acceſſionis prætergreſſos prohibuimus. Contingit āt ipſos cum arteriā exactè tangere igno-
rent,huiuſmodi errores committere. Omnibus.n.quibus talis acceſſio euenit. contractio velo-
cior redditur:quam cognoſcere nō cuiuſuis eſt, ſed exercitationem magnam artis, maximè hoc
opus,ſi quid aliud,deſiderat. Hanc āt conſequi nemo pōt prius, q̄ eo modo, quē i primo De pul-
ſuum dignotione præſcripſimus,inſtitutus ſit. Si igitur arteriarum contractionem noueris , hanc
ipſe acceſſionis partem , qua contractionem velociorem factam ſine eleuatione deprehendis,
circuitus initium potes ſtatuere: quæ vero ſequitur hanc , incrementum ad ſtatum vſque. At ſi
hanc quoque ignores,videatur āt tibi inſultus ἀδιάγνωστος.i.incōpreſsè omnino factus, totam acceſ-
ſionis partem vſque ad ſtatum,aſcenſum , vel incrementum, vel augmentum nominabis,ſecans
ipſum in prima,& poſtrema,& media pro maioris minoriſque ratione, non ſpeciebus diuerſis ,
D vt prius dicebam in frigore ſenſibili . In huiuſmodi igitur febribus vniuerſa tempora tria erunt ,
augmentum,ſtatus,imminutio. Nihil.n.mali eſt imminutionem illud vocare , quo ex febris ma-
gnitudine quippiam demitur. Quibus vero circuitus non eſt,ut eis quas ſynochos vocant,neque
acceſſio quædam omnino eſt,neque prędictę partes,attamen hę quoque ſecundum diuerſa tem-
pora totius morbi particulas habent,alijs modis innoteſcentes,quàm per acceſſionum tempora,
quę paulò poſt ſubijciam.& hoc nomine potiſſimum,quòd omnes medici in ipſis errent, quam-
quam Hippocrates rectiſſimè ea docuerit.

De Semitertiana, & reliquarum febrium temporibus,quæ tertia die
faciunt acceſſionem. *CAP. 8.*

AT nunc ad eas,quę circuitu quodam acceſſionem hñt,ſermonem dirigamus, totum id,qđ
incōſideratum reliquimus,diſtinguentes. Vnum iam,& primum in memoria teneri volo ,
nempè vniuerſum hactenus ſermonem de ſimplicibus periodis nobis fuiſſe. Nā in cōplexis tp̄s
vigorem ſequens,interdum arctius redditur,dum alia mox acceſſio,antequam prior circuitus ad
amuſſim abſolutus ſit inuadat. Frequenter ſcđm ſuam ipſius naturam febris ex intermittētiū ge-
nere eſt,vt tertiana:cōplexus,āt nullū integritatis tp̄s priori circuitui relinquit,dū ſecunda acceſ-
ſio anteq̄ prior abſoluatur,inuadere anticipet. Dictum eſt mihi de hmōi complexibus in duobus
commentarijs

commentarijs de criſibus,& de febrium differentia:ubi ẽt complexum a miſtura diſtinximus.Ita- E A.l.4.f. 1.c. 4.c.164.37. c.
que ſemitertiana "ex miſtura,& temperamento quotidianæ & tertianę febris fieri demonſtrata
eſt.Subinde etiam ſemitertianæ ſimplex aliqua febris copulatur,uel tertiana,uel quotidiana. At
hmõi uarietas ad hunc librum non pertinet,ſatis.n.hic eſt propria uniuſcuiuſque febris tp̃a dili-
genter inquirere, qm̃ ſic complexum promptè nos decernere potuerimus. Exactè igitur ſimpli-
ces prius dictæ ſunt,de cõmixtis deinceps diſſeram.Itaque horridus ibi inſultus alqñ eſt,oẽs prin-
cipij peculiares notas habens p̃ter rigorẽ:interdum,& huius ſignificationem. Etenim uehemens
horror,uel initiũ aliquod rigoris,uel paruus rigor eſſe uideri põt.At exactum rigorem, qualis in
tertianis quartaniſq; eſt,hmõi febris non accipit. Atque ob hoc ipſam φρικώδη,i.horridam appel
lo:& multo magis,q̃ ubi ſigna quædam ſecundi tẽporis pręmonſtrauerit,initiũ rurſus alterius in-
uaſionis horrificũ efficit,quod nonnulli repetitionem,alij reduplicationem appellant,Aliqñ hoc
ſecũdò,quibuſdam tertiò facit, deinde uix æquabiliter ſimplex redditur ad uſque ſtatũ increſcẽs.
Hæc febris ad integritatẽ nunq̃ deſinit,nã permultũ tẽporis,uſq; ad uigorẽ ipſa hẽt,itẽ declinatio
nẽ ſine perſpiratu ſenſili,multò uerò magis abeſt, ut cũ ſudore ad integritatẽ proficiſcatur. Quẽ-
admodũ igitur a primo inſultu acceſſio ad vigorem uſq; multo tp̃e peruenit,eodem modo à ui-
gore paulatim diminuitur:ideoq; poſtridie altera ipſis acceſſio horrida quidẽ ſimiliter aduenit, F
ſed quæ non itẽ cũ priore repetitiones habeat:aut ſi qñ,idq; raró habuerit,unam duntaxat faciet
breuem, & exiguã.Porrò & hæc acceſſio ad vigorem longo tp̃e aſcendit,nec exiguo pariter in
clinat:atq; ob hoc ipſum tertio die eadẽ,quæ primo acceſſio ſuccedit poſtea rurſus quarto ſimilis
ei quæ ſecundo habita eſt,idq; ordine perpetuo.Hanc ego febrẽ compendioſæ, claræq; doctrinę
gratia,uno uolẽs appellare uocabulo,impoſui ei nomen ſemitertianę.Si igitur Hippocrates quo
que talẽ febrẽ ſemitertianã uocaſſet,ut ego perſuaſum habeo,duo ex ſermone uno cõmoda con-
ſequereris:nempè rẽ medicã diſceres, & nomen uetus ei imponeres:Quòd ſi aliã quandã febrẽ ab
Hippocrate ſemitertianam uocatam eſſe putas,falli me in uocabulo ratus,rẽ ipſam addiſcas,Qđ
.n.talis quædam febris,qualem dixi,accidit,neq; hic teſtimonium vel Hippocratis,vel alterius cu
iuſq̃ oratio requirit,cum quotidie ferè nos ipſam uideamus,potiſſimum Romæ. Sicut.n. in alijs
locis alia,ſic in illa ciuitate hoc mali abundat. Porrò alia quædam ei adiecta eſt, quæ nec ſecũdo
die aliam ferat acceſſionem, nec primo,& tertio repetitiones. Hẽt ãt nec ipſa modum unum ac
ſimplicem:interdum etenim ſine horrore,aliquando cũ horrore inuadit: alias cũ extremis parti-
bus membrorum manifeſtò inalgẽtibus.Viſa ãt eſt interim etiam citra ſenſibile frigus febris hæc
quinq; tp̃a obtinere,principium,inæqualitatem,incrementum,ſtatum,& inclinationem. Tem- G
poribus iam diuiſis breue eſt principium:ſic ipſius inæqualitatis: aſcenſus nõ æquè omnibus, ſed
quibuſdã breuis,quibuſdam longior.Quinetiam uigoris tp̃s ſpatium oĩno ſenſibile & latũ occu-
pa, ſed in maioris minoriſq; relatione nõ mediocriter differt:ſic ẽt declinatio longo quidem tẽ-
pore omnibus contingit. At in hoc differentiæ quippiam ſuſtinet, ꝙ nonnullis manifeſtò dimi-
nuitur,& celeriter finiendi ſpem præbet,poſt hæc ſiſtit,æqualẽ declinationis magnitudinem reli
quam conſeruans,nonnullis lene ab initio ad finem oĩno inclinat:quare ex temporis interuallis
longioribus conijcienti tibi,uidebitur decreuiſſe planè quippiã,tñ hoc nimis,quam modice. Hu-
iuſmodi quædam ſunt & aliæ differentiæ particulares febrium tertio die accedẽtium,quas uniuer
ſas τριταιοφυεῖς quaſi ex tertia natas appello,ad diſpoſitionis unde excitantur,cognitionem utiliſ
ſimæ,ad præſens autem opus inutiles:Propoſitum.n.eſt nobis hic circuitum, totiuſque morbi tẽ
pora diſtinguere,tempeſtiui auxiliorum uſus gratia,cui nihil talis orationum uarietas conducit,
ſicut nec illa,quæ ex quotidianę figuræ uariatione conſtat. Siquidẽ harum non paucæ quotidie
acceſſionem,interuallum nullum oſtendunt,dicam tamen ipſarum paucas differentias exempli
gratia,non ut inſtitutæ hypotheſi commodas,ſed quoniam medicorum aliqui ab his omnino,
quæ ſine ratione nugantur,ſe iactitant,& gloriam apud indoctos aucupantur.tanquam diligen- H
tes,& ſtudioſi,ſapientiuſque aliquid his,qui ſola utilia ſcribunt,intelligentes.

De temporibus febrium,quæ ſingulis diebus habent acceſſionem. CAP. 9.

INuadit "ergo acceſsio febrium,quæ ſingulis diebus eã hñt, interdũ ſine manifeſto frigore, in- A.l. 4.f.1.c 2.c.47.426. B
terdum cum ipſo,& initij tempora quibuſdam breuius, quibuſdam diutius permanent: Atq;
ſic etiam inæqualitas his breuiore,illis longiore tp̃e. Poſtea hæc febris uſq; ad vigorem aſcendit
diuturniore tp̃e,q̃ quæ tertio quoq; die acceſſionem capiunt; cæterum tale quippiã ipſi adeſt, ꝙ
ẽt illis interdum,ſed raro accidit.Multò autem magis clarum hæc aſcenſum moliri uidetur,conſi
ſtit aliquo tempore nihil increſcens,deinde rurſus increſcit.Similiter in declinatione,uel ęqualem
Al multam † In antiquis c d. hæc non habentur. "fert imminutionem,uel interim in eadem magnitudine †{ alijs hora una,alijs duabus } cõſiſtit
poſt:hæc imminuitur, quinetiam ad ſecundę acceſſionis inſultum uſque nonnullis diminuitur
quibuſdam in magnitudine qua eſt,permanent.At magis hoc tertio quoque die acceſſionem ha-
bentibus adeſt,qm̃ circuitus earum longior eſt.Nam duplex ferè tempore circuitus eſt, febrium
tertio quoq; die acceſſionem ſuſtinentium,ſi cum ea,quæ quotidie intenditur,compares. Quare
p̃p hoc manifeſtò declinationis ipſius reliquũ protrahitur, in æquali magnitudine permanens.

Cæterùm

A Cętetum multi alij circuituum modi ſunt,dr̄ijs particularibus euariantes, ad præſentem diſputationem ſuperuacanei.Huius rei gratia quotundam memini,ꝙ međici talem doctrinam huius cõſiderationis nõ eſſe propriam neſcientes, de ijſdē conſcripſ: runt,erantes quoq; in ipſorum enarrationes. At tunc eos reprehendere in hac non ſibi propr.a ſpeculatione tempus non poſtulat.Diſces aſit artificiosè,ꝙ inutilia nugentur quodq; quum Hippocrates miro quodammodo methodum circuituũ inuenerit, nemo eam elaborauerit : ad hæc,ꝙ multi eam deprauarint, in illa maximè ſermonis partè,qua iam dictis temporibus auxilia coniucturus ſum. Faſciam ſanè hoc,ubi totius morbi tempora oſtenderim. Etenim hacteuus particularia tantum recenſui.

B

GALENI DE TOTIVS MORBI TEMPORIBVS LIRER

Ioanne Guinterío Andermaco inteprete

ARGVMENTVM LIBRI

C Indicia temporum totius morbi ſalubris,leta lis,ſimplicis,& cum cæteris iuncti , declatantur.

a. l. 2. f. a. d. 3. fol. e. 7. 30. b

Libri propoſitum. CAP. 1.

ITaq; totius morbi tempora ſimiliter ac animantium ętates conſideramus,unum quidem , & primum generationi eorum attribuitur,alterum aſcenſui ſeu incremento,tertium uigori, quartum declinationi, cum ægri ſalui futuri ſunt . Nam ſi uel in aſcenſu , vel in vigore prius deceſſerint liquet talem mobrum non omnia tempora pertranſijſſe . Qui verò petrãſit,de omnib. ferè eius particulis opinionum diſſentiones obtinet , quippe cum non nulli vigorem unum eſſe tempus dicant,quod intellectu ſolo deprehenditur :alij uigorem,vt in ſynochis,non * eſſe uniuerſum,alij vigotē ad breue adeo priucipium reducant,alij non in his ſolum,ſed etiam in reliquis omnib.morbis principium auferant : * De menda ei illa negatio nã græce pro μὴ legendum eſt μὲν uide 3. de criſib. cap. 5. quidam interim, & declinationem tollant, ſi morbus ex abſciſſione,ut illi dicunt,quæ Græce ἀπο κοπὰ nominatur , ſolutus ſit. Primum igitur opiniones hæ diluendę ſunt, inde exactæ morbi totius temporum notiones inſtituendæ,poſtea ipſorum notæ tradēdæ ſunt. Proximum huic fuerit,

D vtilitatem oſtendere,ijs, quæ de circuitibus præcepimus,admiſcentes.

Quod nam ſit totius morbi principium. CAP. 2.

QVare morbi principium,quatenus aliqñ ſalubri ſtatu corporis labeſcente inuadit , in omnibus ipſis eſt, ſine temporis productione æſtimatum,cum hoc ſanè † conceditur etiã cuiuſuis morbi generationem eſſe,ſicut in animantibus contemplamur. Non.n.ex particulis quibuſdam,vt animal ex capite,thorace,& artubus, ſic ēt morbi compoſiti ſunt, ſi quidem ubi ex naturali habitu decidunt,breuiſimo quodam tp̃is ſpatio generationem ſortiuntur , inde vſq; ad vigorem aſcendunt.Eſto iam morb.ex intemperie,uerbi gratia,unde febris ēt conſtitui nobis demonſtratum eſt.Neceſſarium igitur,vbi calor hic naturæ contrarius primum naſcatur , hoīem febricitare,caloremq; aduſque ſtatum intendi. Nam cuius non ſunt partes,qũo hoc tp̃is ſpatio generabitur? Hæc mihi dicta ſunt,& ſtatim ab initio ad ea reſpondi,de febribus , quæ cum rigore inuadunt,mentionem faciens.At in circuitibus abundè reſponſio ſufficit.Vnum.n.particularium temporum totius morbi atq; ordine primum eſt,tp̃s inquam frigoris.Ridiculum maximè foret primũ tp̃s acceſſionis primæ totius morbi principium exiſtimare: etenim hoc tp̃s , quod morbi principium nominant,ad præſidia ferenda mirum in modum conducit. Ac Hippocrates huc reſpiciēs inquit.a " Incipientib. morbis,ſi quid mouendum uidetur,moue:conſiſtentibus uerò,præſtat conquieſcere. † Verus tranſ lat. addit non.

A l. 4. t. 2. c 3. fo. 41. 2. 4

A 2. Apho. 9. Ex.or. 16.f. quieſcere.Similiter,& illud dixit:[b]" Circa principia,& fines oĩa imbeciliora ſunt.Quinetiã de pur E
gatione ſcriptum reliquit:[c] Cocta purgare conuenit,& mouere non cruda,neq; in principio,ni
B 2.Apho.22. Ex.or.16 g ſi ſtimulauerint, Ad hæc:[d]" In morbis acutis rarò, in principijs utendum purgationibus. Multa
inſuper alia partim Hippocrates, partim alij medici omnes ueteres memoriæ prodiderunt: quib.
C 1.Apho.22. Ex. or.10.b non primę acceſſionis impetum,ſed longum magis tempus principium eſſe nobis perſuadẽt,nẽ-
pe quo ſanguinem detrahere,& clyſterio uti poſſimus: interim ſi res urgeat.ẽt purgare.Præterea
D 1.Apho.24. Ex.or.10.c ridiculum eſſe,morbis qui intra diem ſeptimum finiuntur, & ijs qui in annum durant, quemad-
modum interim quartana,æquale principium ſtatuere, Multa,ſanè de hoc principio etiam in pri
mo de criſibus libro diximus.oſtendentes quomodo primum hoc tempus quiſpiam cognouerit.
Erat autem eius ſumma,morbi cruditas: Satius eſt autem, & hic ad illa adijcere,quæ præſenti nar
rationi conueniunt.

Quibus notis quatuor tempora in ſalubribus morbis diſtinguantur. CAP. 3.

FIngamus igitur primum inflammationis principium inquiri. Quis iã negauerit generationẽ
eius toto illo tẽpe eſſe,quo pars ſanguinolenta ſubſtantia repletur? Siue enim ꝑꝑ concidẽn-
tiam eiuſmodi contingit,ſiue ꝑꝑ impactionem,obſtructionemq; omnium vaſorum, ſiue ob cir-
cunſtantiam quandam molium, quę meatus occupãt,ſiue,ut nos docuimus in libro de inæquali F
intemperie,item in commentario de tumoribus præter naturam,abundantia quępiam ſanguinis
inflammatione oborta,in particula cõſtituitur:hoc erit primum tp̃s,quo pars, affectus generatio
ni ſubiecta,repletur.Cum ãt influxus ceſſauerit,& quod in particula inflammatione obſeſſa cõti-
netur,putreſieri inſieperit, calor quidam ob putredinem naſcitur, & fuſio magis ꝑꝑ calorem, vñ
ẽt ſpiritus generatur: atq; ob hæc ambo particula magis q̃ antea diſtenditur, ẽt ſi nihil influat:ſe-
cundum hoc tp̃s eſt inflammationis augmentũ.Porrò cũ in pus iam vertitur,maximi videlicet do
lores tunc partem apprehendunt , nam in puris generatione dolores,febriſq; magis,q̃ iam facto
infeſtant:vocatur autem hmõi tp̃s uigor affectionis.Si ãt ſluor q ſuppuratur,vel digeritur minorẽ
tumorem,& tenſionem reddat,hmõi eſt declinationis principium.Sic quidem in inflammatione
tẽpa diuiduntur.In fębre,q̃ ex illa prouenit,eadem tẽpa conſiſtunt.Quę ex humore citra inflamma
tionẽ proficiſcitur,humorum moleſtantium cruditatis tp̃s, principium ponendum eſt. Vbi con-
coqui cęperint,initium finiri.ſecundum autem tp̃s quod aſcenſum nominant,accedere. At cum A.l.4.f.1.1. 1. c. 3. fol. 411.
ipſa connoctio maximè conficitur,vigor.Inde rurſus declinatio,qua quidẽ & ſymptomatum ma-
gnitudo & humorum copia ceſſauit,reſtat uero modicum in ea humorum adhuc,q concoctionẽ
requirãt.Indicauimus in opere de iudicijs, & notas vniuerſas cruditatis , & concoctionis obſcuræ G
euidentis,& perfectæ,has quidem earum quæ in uentriculo fiunt, concoctionum proprias: alias
vero earum,quæ in uenis fiunt proprias:alias item earum,quæ in reſpirandi inſtrumentis fiunt cõ
coctionum,proprias,Cæterum aliæ notæ ex deiectionibus,aliæ ex vrinis,aliæ ex ſputis ſumebã-
tur. Atque hæc copioſiſſimè in illo commentario ſimul cum Hippocratis dictis percenſui.In præ
ſentia vero tantum dixiſſe modò ſufficit,ꝙ vlcerum quoque eadem ſunt tempora. Primum.n. ſa-
nies aquoſæ,incoctę,& tenues ex ijs defluũt : inde pauciores, & craſſiores: poſt iam pus tenue,po
ſtremò minus quidem copia,ſed craſſius, & albidum magis redditur. Quapropter nullus morbo-
rum,qui ſoluuntur eſt,q non quatuor hęc tẽpa percurrat: non tñ ex quodam alio, quam crudita-
tis,& concoctionis ſignis, quę ex recrementis deprehenduntur,cognitio ipſorum conſtat. Nam,
quis ignorat uentriculum malè concoquendi munus obijſſe,deiectiones nondum in chylum mu
tatas contemplatus? Quis neſcit urinam in vaſis ipſis cococtione eſſe fruſtratam,aquoſam conſpi
ciens.Quis tenue ſputum in pleuritide,uel peripneumonia redditum ſimiliter intuens, non intel-
liget morbi adhuc eſſe principium? Sic ẽt in lippitudine,principio qdem copioſus humor,tenuis,
& incoctus plurimum defluit:deinde paucior,craſſiorq; notam quandam concoctionis accipiẽs:
poſtea tẽpis proceſſu copia decreſcente,conſiſtentia uero ad craſſitiem ſpectante,adeo concoctio H
nis ſigna augentur,ut ẽt palpebræ dormientium inde conglutinentur.Is humor , & ipſe primum
tenuis,& copioſus,tẽpis ẽt ſpatio paucior,& craſior euadens,morbi concoctionem,eiuſq; declina
tionem oſtẽdit. Quinetiam humorum,q è cerebro per palatum,& nares defluunt,initium qdem
eſt,cum aquei tenueſq; item copioſi,& acres apparent,extremam enim hæc cruditatem indicãt.
Concoctionis notę iam ſunt,craſſior,& minus acris, & modicus humor deſcendens.Quòd ſi mu
cus,& blena,ut dicunt,ſimul egrediuntur,certius iam hoc eſt cõcoctionis indicium, quemadmo
dum ſi craſſiora paucioraque reddantur,multo magis concoctionem innuunt . Atque hęc ſanè
morborum tempora ſunt,ex quibus ęgri ſeruantur.

De Latitudine durationis temporum morbi. CAP. 4.

DE alijs uero in quibus pereunt , paulo poſt dicturus ſum,abſoluens prius ea,quę diſtinctio-
ne quadam prędictorum indigent. Vnum igitur ipſorum eſt vigor ſiue perpetuo temporis
expers ex ſua ſit natura,licet cum temporibus mentione dignis frequenter extendi ſenſibus appa
reat,ſiue perpetuo latitudinẽ quandam habeat,nunc maiorẽ nunc minorẽ ſiue in morbis,quibuſ
dam tempore uacet,in aliis ipſum habeat,Quia uero longiorem ſermonem diſputatio requirit,ui

ſum

A ſum eſt mihi oĩa relinquere,imitato Hippocratem de humeri luxatione verba facientem. Nõ ta de Art.com.1 t.3.7.a.12.g
men de ipſo quicquam affirmauerim,licet de eo habeam quid dicam,Quemadmodũ enim ille ꝑ
petuo viſis ſibi contentus fuit,in eũ modũ ego quoq; nunc,quæ ſemper viderim,in mediũ prodi
cam.Omnem vigorem particularium acceſſionũ tẽporis ſpatio fieri conſpexi. Quare ſi ex natu-
ra tempore careat,ne vlla quidem vtilitate inde fruemur.Nã cũ primum ſenſui manifeſta declina
tio fiat,tunc cõuenıẽtibus ei præſidijs vtimur.Quouſq; ab æqualibus numeris febris magnitudo
cõſtiterit,eo uſq; uigoris magnitudini propria agere cõuenit.Simili modo in oculorũ uitijs,ple-
uritide,oĩ inflãmatione,& in alijs morbis ſingulis generalia tẽ ora ſenſu æſtimata,diuerſorũ au-
xiliorum uſum ſignificãt.Logica igitur fit cõtemplatio de uigoris latitudine, ſiue de particulari-
bus acceſſionibus,ſiue de toto modo conſideres.At nunc hmõi diſtinguere propoſitum mihi nõ
eſt,ut ij,qui omnia in omnibus adducũt factitare ſolent:quorũ unus eſt & Archigenes. Immiſcet
enim hic uir commentarijs maximè medicis interim de nominib. inquiſitionem,interim de ipſis
rebus,ſed logicam.Nos ſicut hoc cauimus perpetuo,ita nunc quoq; faciemus , relicta de uigore
quæſtione alijs,temporis ne expenſit , an cũ tꝑe quodam,& uſum quẽdã metiemur:naturã eius,
B & in ætatibus eã,quæ uiget,tẽporis latitudine manifeſtò diſſolui conſpicientes:itidẽ in morbis in
tetdum longiore,frequenter minore tempore,oĩno ãt ſenſibili.Verum hãc ipſam tẽporis differẽ
tiam clarius uidere licet in animantiũ ætate uigẽtẽ.Etenim canes uenatorios, & equos pugnaces
propriũ aliquod opus,augmẽti tꝑe facientes iam uidemus,poſt hæc ẽt adultos ipſos euaſiſſe di-
cimus & manifeſtò,cõſpicamur fortiores q̃ antea:quin,& pari robore nõ anno uno,ſed duobus
quoq;,interim tribus permauentes:ſicut hoĩes pugiles non tribus annis modo,ſed quatuor ẽt, &
quinq; frequenter, æquali fortitudine,quantum ſenſu deprehendimus,perdurare.Eadẽ rõne , &
in morbis,ut dixi,particulares acceſſiones uigorem manifeſto tempore faciunt, & multo his ma
gis uniuerſalia totius morbi tempora latitudinem quandam obtinent,ad hæc alia oĩa,& his nihi-
lominus uigor,aliaq; ſingula. Cognoſcere ãt morbos interdum apertè licet,aliqñ obſcurè: uel ẽt
prorſus diu ignorantur.Hinc quidam ſtatim ubi uigent,inuadere uidentur,ꝙ ex eorum numero
eſt,quæ fieri non poſſunt.Neq;.n.ſynochos febris protinus a uigore qñq; inuaſit , uerũ a primo
inſultu uſq; ad perfectiſſimum uigorem,horis uel quatuor,uel tribus,quod minimum eſt,perue-
nit,inde prorſus æqualis ſibi permanens,continuè ad iudicium properat. Sed neq; repente adeo
inuadentem,uigentem apoplexiam dixeris:qm̃ tale ad amuſim non eſt,ſed breui tꝑe , & princi-
C pium,& aſcenſum percurrit,non tñ caret principio,nec ſtatim perfectiſſimè inuadit , quẽadmo-
dum nec comitialis morbi acceſſio. Nullus ſi quidem tam ſubito ſymptomate corripitur,vt ij qui
bus ceruix detruncatur,quanquam horum quoq; ſectio primum aliquod tp̃s hẽt,& ſecundũ, &
tertium,& quartum,ut ſi chirurgus rem quamlibet diuidat.At.n.ſi uis,concedamus ſine tempo-
ris ſpatio comitialem attonitamq; concidẽtiam fieri.κατάπτωσιν appellant,ut qđ ab initio pro-
poſui,recenſeã.Hæc etenim cataptoſis ſymptoma eorũ eſt,morbus ãt non eſt,uerũ corporis ali-
qua diſpoſitio dicenda,ſicut oſtenſum eſt,& ſi uel generatę ipſius,uel increſcentis notam nullam
habemus,ideo ſequens ſermo non peruertitur , quo oẽm morbum neceſſariò per aſcenſum , ad
uigorem peruenire dicebamus.At difficulter interdum,multis etiã minime ſcitur, aliquod mor-
borum augmentum confitendum eſſe.Porrò uerum hoc eſſe, quod dico , pauciſſimis uerbis hi-
ſce tibi perſuaſero.Scirrhoſos tumores ſubinde in cruribus conſpexi ſtatim ab initio ſine inflam-
matione pręcedente conſtitutos,tribus interdũ,& quatuor annis paulatim augeſcẽtes , ſine ma-
nifeſto neceſſariarum cruris actionum impedimento,tꝑis ãt ꝓceſſu, ꝑꝑ magnitudinem conſpi-
cuam,poſtea inceſſu quoq; moleſtatos.Quamobrem conſidera(non.n.impoſſibile)tumorẽ quẽ
dã in cauis iecinoris partibus conſtitui ſcirrhoſum. Latebit aliquandiu huius conſtitutio , poſtea
D tamẽ diſpoſitio ipſa manifeſtior euadet, quippe cũ nos ꝑꝑ quem corporis ſtatũ hoc accidat,in-
uenire non poſſumus.At temporis interuallo poſtea iam affuſio aquæ continget,tumore ſcirrho
ſo,videlicet nunq̃ ex tactu ſignificationem præbente , qui poſt illa conſpicuus apparens,prioris
nos ignorantiæ cõmonefacit.Multos itaq; vidi in tali ſymptomatũ uia breui tꝑe tumorem in ie
cinore ſcirrhoſũ non paruum enunciaſſe,conſtitutũ quidẽ iamdiũ, ſed latentem ꝑꝑ ipſius par-
uitatẽ,& probam muſculorum,qui præcordijs ſubiacẽt,nutritionem. Cùm uero ſcirrhus auge-
ſcens pariter gibbas iecinoris partes aſcendit,ſimul ãt infelicis nutritionis,atrophiam vocant, au
thor,tum in alijs animalis particulis tum muſculis præcordiorum fiat , ex utriſq; his euidenter
breui ſpatio dignoſces,magnitudine ipſius.ſ.iam inſigni.Huiuſmodi ſanè omnia, affectarum par
tium inſpectioni coniuncta ſunt:de qua in præſenti conſiderare inſtitutum meum non eſt, de cõ
munione ipſarum nõ citra frugem diſputauimus.Verum ſermo primũ inſtitutis opportunè,mõ
A.l.4.f.1.t.1 c.3.411.f repetetur.Morbi vniuſcuiuſq; proprium eſt generationis tp̃s,interim ſenſui manifeſtum,interim
ſecus,poſt quod rurſus augmenti tempus eſt,non æquè manifeſtum ita in omnibus, quæ uigoris
ſequitur tempus oĩno ſẽſile,dum fateamur eos nullam aliqñ notam euidentẽ principij morbi,&
augmenti eſſe.In his igitur ex artis vſu verè dices , ſolum uigoris tempus eſſe.Si vero ſalus futura
eſt,ſequi id prorſus declinationis tempus,& hoc ſenſui ſubiectum: ut quod non ſimplici, ſed lato

ſpatio cõſiſtat. Etenim ſi per ſanguinis fluorem, vel ſudores aliq̃s acutè iudicetur, tp̃s certẽ decli- E
nationis, & huic eſt manifeſtũ. Quòd ſi minus hoc in alijs morbis fiat, tribus vel quatuor, uel plu-
ribus diebus declinans, hoc nihil priorẽ ſermonẽ offendere vr̃: neq; pronũciati ſummam ſubuer-
tit, ſed relinquit adhuc oĩum morborum, q̃ ſoluũtur, ut uigorẽ, ſic etiã declinationẽ quandã eſſe.

De natura morborum mortalium. CAP. 5.

HIs igitur a nobis abundè demõſtratis, de morbis, qui nõ ſoluuntur, cõſiderabimus. Duplex
ãt eorum natura eſt: nõ nulli. n. ipſorum præparationẽ hñt, vbi exactè illã abſolutã ſint con
ſecuti, alij ex genere quidẽ illorum ſunt, qui ſoluuntur: ſed cum occidere feſtinãt, hoc eis fieri con
tingit. Triplex quoq; horũ modus eſt: uel. n. ꝓꝓ ęgrotantium imbecillitatem, uel ꝓꝓ morborũ
fortitudinẽ, uel ꝓꝓ utraq; prius occidunt, q̃ ſoluti ſunt. Alia rõne cõis unus oĩum hmõi modus
eſt, cũ ſupra uires exiſtunt. Nam qđ ægrotantis perniciem continet, in hoc ſitum eſt: quippe dũ
nec ſeruari, quis p̃t, niſi natura morbum ſuperauerit, neq; perire, niſi natura uicta ſit, morbusque
ea ſuperior euadat. Hinc eſt ꝙ nonnulli unum ex magno morbo, qui ad aliquid relationem hẽt,
ſignificari arbitrantur, ignorantes interim, & ſic magnum morbũ dici, quẽadmodum ſi maior ẽ
ẽt diceremus, cum ſupra uires nr̃as fuerit. Dr̃ aũt ex propria ſubſtantia, ut hõ, uel equus, uel bos
magnus. Cæterum de huius duplici ſignificatu frequẽter iã alibi diximus, ſed oĩa in oĩbus inueſti F
gare, nugatorium eſt, qđ ad p̃ſens opus conducit, hoc enarraturus ſum. Itaque morbi ſinguli ex
ſua quidem natura magnitudinem quãdam poſſidẽt: melius. n. eſt ſic dicere claritatis gratia. Hæc
morbi magnitudo uel ſupra uires eſt, ut eas grauet: uel e cõtrario uiribus ægri imbecillior, ut ab
illis ſuperetur, oĩbus probè eueniẽtibus. Proinde cum ſupra uires fuerit, homo prorſus morietur.

De indicijs, & temporibus lethalium morborum. CAP. 6.

AT morbi tẽpora nunc partim ſimili modo cũ prædictis ſumuntur, partim diſſimili: Siquidẽ
initiũ ſimiliter in morbi generatione conſtituitur: Aſcenſus non in concoquendo, ſicut in
ijs, q̃ ſuperſtites futuri ſunt, ſed in cruditatis, lethalibusque ſignis cõſiſtit. Demõſtrauimus. n. niſi
fallimur, hæc inuicẽ differre: attñ, & nũc ipſorũ nõ nulla ob memoriã reuocãdã dicẽtur. Itaq; uri
na boni coloris, & mediocriter craſſa, oĩum lõgè eſt optima, quãtũ ad colorẽ, & cõſiſtẽtiã ꝑtinet
Adeſſe uero ei, uel ſalubre ſuſpẽſum, uel nebulã conuenit, uel ſubſidentiã, utcunq; morbi natura
poſtulauerit. Alia. n. in biliosis morbis, alia in abundantijs, quæ ex crudis humoribus proueniũt,
reſidere tibi demonſtrauimus. Ex oppoſito, ut ita dicã, cruda urina eſt, q̃ nec ſuſpenſum quicquã,
nec ſubſidẽs, aut nebulam hẽt, immo quę nec craſſitiẽ aliquã, uel pallidum colorẽ aſſumpſit, ſed
alba eſt, & conſiſtentia tenuis, aquæ ſpeciem referens. Si certè nebula quædam uel aliquid nigri G
ſuſpendet, vel ſubſidet, & maximè ſi tota ſit turbida, lethalis eſt, quẽadmodũ ſi quædam parti fari
næ craſſiori ſimilia, vel lamis in ea apparent. Quin ẽt q̃ fœditatem odoris hẽt, & quæ pinguis eſt, q̃
ἐλαιώδη. i. oleaceã uocãt, mortem minaĩ. Hæ igitur ſunt, vrinæ, magni morbi notę, quem ſm ipſi
naturam magnum eſſe dicebã, Magnum ãt ſi ẽt ſputum pleuritide, & peripneumonia laboranti-
bus, uel nigrum, vel ſuluum uehementer, uel ſpumans, uel impenſe fętidum eſt, uel non oĩno ex-
puitur, ingenti dolore vel ſpirandi difficultate hoĩem occupãte. Reſpondẽt his, & alij morbi, qui
iecur, & vẽtriculum exercẽt, eodem lethalium ſignorum genere comprehẽſi. Vnde in hmõi mor-
bis vigorem ſimiliter cum eo, q̃ ſalubrium eſt, determinare nõ licet: nã illic maximæ acceſſiones
ſtatum definiunt, hic ãt maximæ acceſſiones nõ æquè poſſunt determinari, quippe cum morbus
oĩno nõ concoquatur. Verum intellectu id qđ maximum eſt, capere oportet, ad qđ, aliàs morb.
ꝑuenit, alias ꝑueniens occidit. In inflãmatione quæ ſoluitur, puris generatio uigoris terminus eſt.
In ea uero, quæ non debet ſolui, fieri q̃dem poteſt, ut homo in eius aſcenſu moriatur, fieri uerò ẽt
poteſt, ut uires ualidiſſimę exiſtentes, ad extremam uſq; magnitudinem perdurẽt Huius et. n. in-
flammationis, quando nõ debet ſolui, immenſa magnitudo, vel in gangrænã, vel in putredinẽ
terminatur, quouſq; vero horum nihil adſit, augeri ipſa poteſt. Similiter & aliorũ morborũ uniuſ H
cuiuſq; generis incrementa cenſeantur. Diximus nos ipſorum non genera modo, ſed ẽt differen-
tias, & ſpecies integro commentario, cui titulum, de morborum differẽtia indidimus, illi maximè
animum te adhibere præcipio, quo prætermiſſo, non mediocriter quis errare poſſet.

De ratione temporum dignoſcendorum, quando plures vno tempore morbi hominẽ infeſtant. CAP. 7.

NAm uno & eodẽ t pe duob. tribusve morbis homo infeſtari põt, quorũ alius iam inclinat,
alius principij tẽpus adhuc, vel augmenti primordia occupat, tertius plurimum auctus eſt,
deinde hominem mori contingit, non propter inclinantem, neque nunc incipientem, ſed ob ue-
hementer auctum. Qua de cauſa tria facultatum corpus totum gubernãtium principia, maximè
conſidera, quo ſtatu prædita ſint. Dico autem hæc, cerebrum, cor, & iecur, deinde alias quoq; uni
uerſas particulas, ex ſingulis principijs ortas, neruos, uenas, & arterias, ad hæc illas, quæ naturam
propriam quidem habent, ſed ab omnibus principijs reguntur: quædam ſanè æqualiter, quædam
ab hoc magis, ab illo minus. Quoniam ex hac ſpeculatione, primum ſiue vnus, ſiue plures in ho-
mine morbi ſint, inuenies, poſtea, cuiuſq; propria tempora inſpicies ad præſidiorum inuẽtionem
neceſſaria, ob quam ſermo hic nobis elaboratur.

A *Quem uſum doctrina temporum morbi ad eius curationem præſtet.* CAP. 8. A. Apho. 30. et et. med. 16. g

ETenim circa initia & fines, omnia imbecilliora ſunt, in uigore fortiora, quæ hęc intercedũt, medio ordini conſiſtunt. Quia principio vicina, uigore propinquis imbeciliora ſunt, ſicut & fini contingua, quę verò æque a principio, & vigore abſunt, mediam utrorumque extremorum fortitudinem obtinent, pari modo, quæ a uigore, & fine æquè recedunt, media & hæc propriorũ ſummorũ ſunt. Igitur in vigore, qđ mitigãdi uim occupat, in curatione præpollere debet, in principio & fine, quod uehementiam habet, at media tpa pro ſummorum proportione capiantur, ut in medendi methodi commentario copioſius dictum eſt. Nunc deſcriptionis gratia ipſa capita rerum percenſui, utilitatem temporum dñiæ in morbis oſtendens. Neque.n. quam quis uictus rationem inſtituet, inuenire poterit, neque unquam nutrire ſine certa temporum diſtinctione. Siquidem conijcere ſignis oportet ſtatim ab initio, quando morbi uigor futurus ſit, & quantę laborantis uires exiſtant. Si nanque uigoris tempori etiam ſine alimenti exhibitione ſufficere queat,
A. l. 4. f. 1. t. 2. 5. f. 412. g optimum fuerit, donec morbus inclinare cœperit, a cibo abſtinere. Quò ſi uerò ſufficere citra cibũ non poteſt, pronitus ab initio in quolibet tpe, q alimentũ admittit, alendus æger eſt, porrò tp̃s hoc eſt remiſſionis, uoco remiſſion, ĕ modo græce ἄνεσιν, ſecundam partẽ totius circuitus, in duo
B uniuerſa diuiſi, acceſſionem, & remiſſionem. Hippocrates itaq; omnium primus, quorum memoria ad nos peruenit, recte hæc diſtinxit. Præſtat verò artem ipſius excolere, quod nemo propeſa ctitauit: Nonnulli etiam ab ea plane recedentes, ad nugacitatem diuerterunt: vt Archigenes cum in alijs omnibus, tum in duobus libris, quos de morborum temporibus inſcripſit. Diſces clarè, qđ dico, ſi hęc duo ad amuſſim diſquiſieris, unum ſanè, ſi hæc, quæ integro hoc uolumine declaraui ad curationem, & præſagium vtiliſſima ſunt, alterum, ſi quid ab Archigene dictum eſt: ſi enim nullo hiſce deficiente dicere uidetur alia, modo duplici peccat, quòd videlicet, neque utilia doceat, & lectores longis inutilium nugis grauet.

C GALENI DE TIPYS LIBER

Ab Auguſtino Gadaldino, antiquorum exemplarium, & tranſlationis ueteris ope, latinitate donatus.

Sunt qui putent hunc libellum Galeni non eſſe, quod multa quæ hic traduntur, ijs, quæ in alijs eius libris dicta ſunt, repugnent.

ARGVMENTVM LIBRI

Typorum ſimplicium, ac inuicem iunctorum naturam, & differentias explicat.

Libri Propoſitum. CAP. 1.

D CVm multi latius de typorum ſpeculatione tractauerint, neceſſarium ego duxi, ut ipſe de eis magis determinatè, ac per circũſcriptionem percurrerem, exiſtimans nimirum hoc pacto * facilius hanc rem ab ijs, qui nuper ad artem ſe contulerunt, diſci poſſe, quippe, quæ ſimplex ſit, & † cum ſimplicitate facilius percipiatur, } ac ueluti ex prõptu multis occurrat. Hinc autem auſpicandum eſt.

*In antiquis ἐ συνεταμάθητον.

† Ita ex antiq. agendum, & ex translatione ueteri.

Quid typus, & periodus. CAP. 2.

TYpus eſt ordo intentionum, ac remiſſiorum, periodus, ſeu circuitus eſt tempus intentionum, & remiſſionum, in morbis factum, pauci uerò ſunt affectus, qui typos non habeant, quales ſunt atrophia, ideſt nutrimenti ceſſatio, reſolutio, elephantiaſis, & his proportione reſpondentes. Plures autem affectus typos quidem habent, ſed infrequentius. Maxime vero omnium affectuum febres typos habent, † exceptis tum ijs, quæ σύνοχοι, ideſt continentes, vel διηνεκεῖς, ideſt perſeuerantes, dicuntur, tum inordinatæ.

† Ita ex antiq. legendum.

Quot typorum differentia. CAP. 3.

TYporum alij primi, alij ſecũdi, & hi quidẽ pſiſtunt, alij mouẽtur, & rurſus hi qdẽ ſunt ſimplices, alij verò cõpoſiti. Primi igitur ſunt, q paruã ἐπισημασίαν. i. acceſſionẽ, ſeu adnotationẽ &

longam remiſſionem habent, cuiuſmodi ſunt tertiani, & quartani. Secundi uerò, qui longam acceſſionem habent, & paruam remiſſionem, qualis eſt quotidianus, & extenſus ſemitertianus. Hic .n. ſolus ἐξηλλαγμένος, id eſt immutatis ab antiquis nominatus eſt: ἑστῶτες, id eſt perſiſtentes ſunt, qui eiſdē horis accedunt, ac remittunt κινούμενοι autem, id eſt qui mouentur, q diuerſis horis ſemper accedunt (ac remittunt:) quorum qui præueniunt, citiusq; horas perſoluūt, προλαμβάνοντες, id eſt anticipantes dicuntur, qui uerò tardant, ὑστεροῦντες, id eſt poſterius uenientes nuncupantur. Simplices ſunt qui unam† genere intenſionem, & unam remiſſionem faciunt. Compoſiti, ex pluribus acceſſionibus & remiſſionibus conſtāt. Compoſitorum typorum alij ex genere ſimilibus conſtituuntur, alij ex genere diuerſis.† Ac ex genere q̄dem ſimilibus cōſtituuntur, quando verbi gratia, quotidianus duplex, uel duo quotidiani, uel tertianus duplex, uel duo aut tres tertiani, vel rurſus duplex quartanus, uel duo aut tres quartani extiterint. Ex genere diuerſis, quando quotidianus exempli gratia, tertiano, uel tertianus quartano, aut alicui alteri, qui eiuſdem generis nō ſit, complicatur. E

† Ant.

† Ant.

De typis febrium, & quæ ſymptomata ſingulos comitentur. CAP. 4.

QVotidianus autem eſt, qui quotidie unā & eandem acceſſionem, & eam quidem longitudine commenſuratam, & unam eandeq; remiſſionem facit. tertianus: qui tertio quoq; die unam & eandem acceſſionem longitudine commenſuratam, & unam ac eandem remiſſionem facit. Quartanus qui quarto quoq; die unam & eandem prolixam facit acceſſionem, ac unam & eandem remiſſionem. Eadem de quintano & ſeptimano intelligenda ſunt, & ſi quis præterea alius typorum ordo inueniatur. Quotidianum "cōſequitur habitus humiditas, uomitus pituitoſi, ſitis h'ad intenſa, totius corporis grauitas, ſomnus ᵃ*carodes, & cataphoricus: pulſus ᵇ magnus, rarus, ac laxus, facies ſubliuida, ac laxa, flaccida, multamq; materiæ cachexiam, ac uerſionem præſeferēs: lineis etiam durities in hoc typo ſubſequetur, quod ſi ipſe perſeuerauit, tremulæ ueternoſæq; cataphoræ inſequentur, thoracis rheumatiſmi, & ſuperfuſiones hydopricæ. Conſtituunt aūt maximè ob ſtomachum malè ſe habentē. Tertianum "inſequitur ſitis intenſa, exuſtio, acres ac bilioſi uomitus, inediæ, proiectationes: ac plerūq; ſanè rigores hunc p̄cedunt, non nunquā uero pfrigerationes: pulſus autem tertianarijs ᵃ paruus ac frequens inſequitur: noctes, quæ acceſſionis dies antecedunt, ᵇ † grauiores fiunt: cum autem morbus protrahitur, non amplius grauiores, ſed & febrem ſiſtunt, & qui ita febriunt, tertianā in ſemitertianam febrem aliquando cōmutant. Typus āt hic tertianus, facilius q̄ oēs alij typi ſoluitur, præcipueq; ſi æſtate conſtiterit. Id quod ēt Hippocrates adnotauit inquiens: ᵈ "Tertiana exquiſita in ſeptem circuitibus, quod longiſſimum eſt, iudicatur: rarò autem diuturna fit, præcipueque niſi conſtiterit autumno finiente, hyememq; attingente, adſunt etiam his ipſis urinæ flauæ, uigiliæq;. Quæcūq; autem omnia tertianū inſequuntur, eadem ſemitertiano contingunt, Nam & eiuſdē generis ambo ſunt participes, quippe qui acceſſionum ac remiſſionum repetitiones per triduum faciant." Semitertianorum tn̄ typorum proprium eſt, ipſa acceſſionum productio, quodq; reditus acceſſionum, quos propriè ἐπαναδιπλώσεις græcè appellamus ſæpiſſimè cùm perfrigeratione ac rigoribus nōdum complexis, allideant, ᵉ † Periculoſa porrò eſt ſemitertiana, ut quæ non os uentriculi ſolummodo ac neruoſas partes & ſummatim media attingat, ſed & ueternoſas cataphoras uigiliaſque cū delirio ac ſyncopaſas diaphoreſus inferat: linguā præterea ualidè exiccet, atque animi defectionem efficiat, uehementer quæ in profundo ſunt ᶠ, commouens. In uniuerſum ſerus periculoſiſsimusque typus eſt. Sanè alias à primo die conſtituitur, alias à ſecundo, & à tertio incipit, unde maxima deceptionis cauſa medicis oritur ob eiuſmodi inuaſionem. Generatur autem à tertiana extēſa: & cum ſoluitur nunc in tertianam reuertitur: alias ob longitudinem acceſsionis, in duas tertianas ac quotidianas diſcinditur. Cæterum frequētius uiſitur, quod ad ſexum, in uiris: quod ad ætates, in iugentibus: quod ad anni tempora, in autumno magis, quando nimirum ualde periculoſus exiſtit. Eſt ᵍ † autem non ſemper continua, uerum & intermittens reperitur ſemitertiana febris, traditumq; ab Hippocrate eſt ʰ "ipſam nō modo inter acutos morbos, ſed etiam inter diuturnos connumerandā eſſe. Habet artē tres in magnitudine differentias: nā una, parua, altera, media, tertia, magna ſemitertiana eſt. Parua igit̄ eſt, quæ circa xxiiij. horas cōuertitur: media, quæ circa xxxvj. magna q̄ circa xxxxviij. quæ profectò continuę febri proxima eſt. Sanè non nulli aiūt ſemitertianam ita nominatam fuiſſe quemadmodum ſemicirculum & ſemiglobum, ipſam tertiani circuitus dimidio minorem eſſe aſſerentes. Alij uerò dicunt ſemitertianā appellatā fuiſſe, nō ſecus ac hemioliō, id eſt ſeſqualteru.n numerum, ita ut ſi tertianaria acceſſio, uerbi gratia, ex duodecim horis componatur, ſemitertiana duodecim ipſas horas tertianę in ſeſe comprehendat, eiſque dimidium duodecim horarum addat, uniuerſæq; ſimul euadant duodeuiginti ⁱ.† Theſſalus autem ſemitertianam eam nominat, quę dimidio ſit maior quam tertiana extenſa in modum quotidiani circuitus, ut ſit horarū uigintiquatuor. Agathinus ob relationem ad tertianam, nominatam fuiſſe ait ſemitertianam, per triduum enim utriſque acceſſiones accedunt. Vtrum igitur horis, an interuallis ſemitertiana charactere ſignatur? Secundum quidem Agathini opinionem, nec horis nec interuallis: hæc enim utraque adſcriptam habent magnitudinem, ſemitertiana uerò indefinitam habet

F G H

A *Al. comatoſus.
B * forte paru*
C *Al. ὑπόχλωρον ſubtumida.
A * forte magnus.

A.l.4.f.1.c. a.c.47.f. 486.a

A * forte magnus.
B † Al. Ex tranſlatione ueteri, faciles tolerabiles fiunt. prolongata uero ægritudine difficile tolerabiles fiūt Ac etiam q fic febriunt, tertianam &c.
C * in antiquis ἐναντιότητες.
D. 4. aph. 59. ex ord. 11. g.
E † quidem cod. antiquiſſimi addunt, quodq; pulſus ſunt imbecilliſsimi.
F * Al. euacuās.

A.l.4.f.1.c a.c.16.fol. 423.a b

A.l.4.f.1.c a.c.41.f.414 f

G † Vide tamē in lib. de totius morbi tēporibus c.1. & in li. 2. de differētijs febrium & alibi ubi affirmat ſēper eſſe continuam.
H t. Epi. com. 3. t. 5. j. 118. h
I † Ex ant. tranſlatione.

A. l. 4. 1 f. t. 3. c. 62. f. 429. c

A habet in latitudine horisq; ſubſequentibus conſtitutionem. Quartanum [a] typum inſequuntur intenti rigores, uomitus pituitoſi, lienis phlegmone, ac intumeſcentia, nonnunquam uerò ẽt inappetẽtia, & ſaliuatio conſequitur, interdum autem ex contrarijs, appetentia intenſa, tuſſicul. q; aliquando ipſi adeſt, quando corporis habitus corrumpitur. Ob id difficulter diſſoluuntur, ac diuturniores, q̃ cæteri typi ſunt, ita ut {quandoq;} ad biennium uſq; protrahantur, Sanè ipſe ſibi, dum vehementior euadit, complicatur, ut duo & tres fiant quartani, uel ẽt uſque ad quandam continuitatem perueniant, rurſusq; dum moderatior fit, in vnum reducitur. Fit autem nonnunquam periculoſus ob implicita ſibi ſymptomata, ut phthiſim tandem, uel hydropicas ſuperfuſiones efficiat. Abundat autem præcipue autumno, isq; difficulter admodũ ſoluitur, qui uerò æſtate fit, facilimè ſoluitur. Ac magna ex parte alijs præcedentibus inordinatè ſuccedit, rarò autem a principio conſtituitur. [a] † Pulſus autem non adeo exiguus magnitudine tertianarios inſequitur, ſicuti quartanarios, nec uſque adeo in tumorem eleuatur, ſicuti illis, q. quotidiano morbo uexantur. Mediocritas .n. pulſuum in hoc typo {ſecundum magnitudinem} inuenitur, non nunquam verò ẽt in acceſſionum principijs rariorum, quam qui ſecundum naturam ſunt, reperitur. Inueniuntur ẽt præter iam dictas, febres inordinata, ſeu erraticæ, [b] † quarum quædam typicos dierum motus ſeruant, quædã

B non. Quæ igitur typicos dierum motus ſeruant, extra horas conſuetas, vel celerius, vel tardius accedunt, inordinatę uerò fiunt, & ob motuum formam ita ut aliàs quidem celerius, aliàs tardius ueniant, atq; utræq; ſanè inordinatè, propterea ꝙ modo inordinatè mouẽtur, modo inordinatè perſiſtunt, nunquam uerò ordinatè, vbi ſanè a nullo prohibentur, manẽte nimirum dierum figura in ſolis particularibus inordinationib.} Quæ uerò typos non habẽt, præter iam enumeratos oẽs modos, ac præter dierum ordinem fiunt, ac nonnullæ q.dem accedunt {cum indicijs,} quædam uerò oĩno ſunt inordinatæ, Differentias uerò ſecundum ſpeciem plures eſſe contingit. Licet autẽ prędicto modo conſiderare, ac prædictorum typorum proprietates, ut quis uoluerit, complicare.

A † Vetus trãſlatio hẽt, Pulſus aũt quartanarijs non ita frequens ſicuti tertianarijs, na que uſq; adeo &c. Tu rñ cõſidera an alterũ, an neutrũ Gal. ſolæ in libris de criſib. & ad Glauconẽ, & a. libi tradidit cõſentiat.

B † Antiqua translatio hẽt, quarũ quædã habẽt ty... q. dã nõ E: q̃ hñt typos, quæ dã typicos dierũ motus ſeruãt, quædã non, & quædã anticipãt, quædã aũt poſtponũt, inordinatæ ſunt ex eo, q aliquã do itãt, aliquã do autẽ monẽtur, nanquam uero ordinate.

Quo pacto typi duplicentur, ac inter ſeſe complicentur. CAP. 5.

EX typis duplicãtur primi uocati, ut quotidianus, tertianus, & quartanus. Quotidianus igitur duplex, eſt, qui ſingulis diebus bis eodem modo accedit, ac bis remittit. [c] † Duplex uerò tertianus, qui tertio quoque die bis ſimiliter accedit, ac bis remittit. Duplex quartanus, qui quarto quoque die bis ſimiliter accedit, ac bis remittit, Duò uerò tertiani ſunt, quando diuerſæ acceſſiones, [d] † vel uno, vel duobus diebus } accedant, quarum unaquæq; alicui priori per triduum reſpondeat. Duo quartani, quando uno die integro exiſtente, duobus deinceps diebus febricitari con-

C tingat, temporum figuris, quæ per quatriduum fiunt, in una quaq; acceſſione ſeruatis. Complicatur item quotidianus cum tertianis, quando prima dies duas acceſſiones, & duas remiſſiones habeat, quæ verò ſequitur, unam, tertia verò rurſus ſimilis primę exiſtat. Complicatur autem quotidianus cum quartano, quando prima quidem dies bis accedat ac remittat, duabus verò ſub ſequentibus ſemel, quarta item, æque ac prima, bis. Complicantur inter ſeſe mutuo, quotidianus, tertianus, & quartanus, quando prima dies tres acceſſiones, treſque remiſſiones habuerit, ſecunda unam, tertia duas, quarta tres, quinta unam, ſexta duas, ſeptima rurſus tres, ac reliqui deinceps dies eundem cum primis ordinem ſeruarint, ita ut ad eundem modum coeant, ac in eandem figuram reducantur. Complicatur tertianus quartano, quando prima dies duas acceſſiones duaſque remiſſiones infert, ſecunda nullam omnino, tertia unam, [e] † quarta ſimiliter rurſus duas, quinta unam, ſexta nullam omnino, ſeptima duas, } ac reliqui deinceps eodem modo priorib. reſpondeant. Implicantur etiam tertianus, quartanus, & quintanus, quando prima quidem die, { ſimul omnes } accedunt, ſecunda remittunt, tertia tertianus accedat, quarta quartanus, quinta tertianus, & quintanus ſimul accedat. Sed & alio quodam modo huius typi inuaſio fit. Nihilo autem ſecius tertiani complicatio cum ſemitertiano ad eundem circuitionis modum incidere vi-

D detur, ſicuti in ſubſcriptione habetur. Huic prima die ueſperi cum rigore incœpit, manè ſoluta eſt, integritas ad octauam uſque horam perdurauit, mox acceſſio cum perfrigeratione incidit, quæ ſubſequentem noctem, diemque ad octauam vſque horam perdurat, rurſusque remiſſio ſuccedit, poſtea in noctem rurſus acceſſio cum rigore, atque in diem rurſus remiſſio illi ſimilis, quæ ſibi proportione reſpondebat. Deinceps ordinatim eodem modo circulus fit.

C † Ex ueteri translatione.

D † Ita in ueteri trãslatione. Nã cod. græci impſſi habenc, καθ' ἑκάστην ἡμέραν. i. quotidie.

E † Ex antiq. trãslatione.

GALENI LIBER CONTRA EOS. QVI DE TYPIS SCRIPSERVNT

Victore Trincauelio interprete.

Nunc ſumma cura diligenter recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI

In quot errores lapſi ſint ueteres medici, qui ſpecies, & multitudinem
typorum falſa methodo inquirebant.

Errata ueterum medicorum in dignoſcendis typis. CAP. I

PRiſcis medicis hoc ſanè ſatis erat, ſi tantummodo dixiſſent, quòd morborum
nonnullis per circuitus acceſſiones fierent, ut neq; præterea adderent quod
circuitus, vel, ut græci aiunt, periodi nomem ſignificaret, quippe q̄ recte no
uerant, ſe græcis hoīb. ſuos libros ſcribere, quib. palam eſſet, quòd ſi q̄d ſpe
cie idem, æquali fiat t̄pe, tempus id græci oēs periodum appellant, & ita pe-
riodos quaſdam olympicas, alias vero pythicas appellabant. At iuniores, G
primum quidem periodis, typi (quaſi formulam dicas) appellationem ingeſ
ſere. Sed mox eorum alij hæc omnia, periodus, ordo, typus, idē ſignificare
arbitrati ſunt, alij uero nequaquam, definire ēt hæc uniuerſa aggrediuntur, alij tamē alio modo, q̄
non ſuas modo definitiones comprobant, uerum & aliorum confutant. Quicunque igitur
nimis ambitioſe ſolas pertractant definitiones, conceduntque tribus illis nominib. eandem rem
ſignificari, typo inquam, circuitu, & ordine, ijs minus nugantur. Qui autem, circuitum tempus id,
quo idē fit: typum verò, non oīno eiuſmodi tempus omnes, ſed quum integris circunſcribitur dio
bus, ac noctibus, illi longas nimis, inutileſq; nugas afferunt, ut mox cogantur & ſuum, ac diſcipu
lorum tempus fruſtra conterere, unde quum ægros adeunt vulgaribus ſunt deteriores. Vulgari
ſiquidē, modo is mēte non careat, ſimul atque quempiam conſpexerit, quem acceſſio, quotidie
inuadat, ſiue ea tardius aliquāto accedat, ſiue tempeſtiuius, ſtatim aliqua quotidiani circuitus ima
ginatio occurrit. Qui vero diligens ſit, ac artis medicæ ſtudioſus, illi ſtatim ingeritur duarum ter
tianarum, uel trium quartanarum cogitatio, idque ſibi a medicis definiri expoſcit. At qui huiuſ-
modi hypotheſibus ſunt addicti, ſi ægroto occurrerint, cuius acceſſio quotidie duas anticipet ho-
ras, circuitum eum conſtare aiunt duabus ac uiginti horis, arbitranturq; uniuerſum illum typum
ſimplicem non eſſe, ſed compoſitum, & ſubinde ſecum nō parum inquirentes, ac digitis non nul-
li ſupputantes, alij uero tabella alicui libro depicta, aiunt typum hunc duodecim conſtare duode- H
cimanis, qui vbi eos, qui audiunt, ex his ridere uiderint, ægre ferunt. Inſuper uerò longe ēt magis
ſi quando uideant acceſſionem unica hora prægredi, tunc etenim pronunciantes quatuor eſſe ac
uiginti, εἰκοστοτεταρταίους, quaſi dicas uigeſimo quartanas, & ipſi deridentur, & alios medicos cuiuſ
dā ignorantiæ ſuſpicioni penes vuulgares obnoxios reddūt, q̄ quū uiderint quadā cū grauitate tā
quam rē quampiam magnam profitētes, ex libris ſe inueniſſe uigintiquatuor uigeſimo quartanas
illis ſubit in mentem, ut omnes eos contemnant, q̄ libros legunt. Atq; ſic deinde ſe eorum curæ,
qui artem irrationali quadam tractant experientia, committere malunt. Itaque ſi quis has horum
ita garriētium medicorum hypotheſes ſequatur, tertianaq; ſi hora una, vel pręcedat, uel ēt ſubſe-
quatur, omnia alia potius quam tertianam uelit nominare illā quæ peruertit, quippe q̄ quatuor
ac uiginti ſit dierū futura, dicet cōplexū eſſe quadrageſimooctauum, eam uerò q̄ accidit tardius,
quinquageſimanum, quū quinq; & uiginti dies comprehendat. Porrò q̄s fuerit huiuſce attonitę
ſapientiæ author primus, ignoro, dicā tn̄ quādo primū illā explicari audiuerim. Deceſſerat pau-
lo ante de uita Antoninus, q̄ Adriano in īperio ſucceſſerat. Regnabat āt Seuerus, q̄ ſeipsū noīe
mutato, Antonin' appellauit, Lucium verò, quē imperij fecerat participē. Seuerū nominauit. Eo

igitur

A igitur tpe, primum miratus ſum quoſdam audiens ſic ferè ꝓponentes. Si quępiã horis quinq; acceſſio detineat, q̃ duab. poſtea remittatur, ut circuitus totus ſeptem horis definiatur, id ipſumque ſubinde fiat, qualis eſſe typus ille exiſtimandus eſt? Quib. ſtatim reſpondi, id ne fieri quidem poſſe, q̃a acceſſiones ita breues, lõgas habeant remiſſiones, atq; tandẽ oĩno terminenẽ in febris uacuita tẽ. Tu uerò, inq̃, acceſſionem morbi leuiſſimi exponis, quem tñ circuituũ cõtinuitatẽ mox ꝑnicioſiſſimũ eſſe in ſinuare uideris. At ille, nullam nũc rõnẽ habeamus inq̃t, ea ne hypoteſis poſſibilis ſit, vel ſecus, ſed exercitationis gratia, nobis ꝑmiſſũ ſit huiuſcemodi inquirere, quippe quod id nos faciliores redditurum ſit inueſtigationẽ uariorum typorum. Ego autem illi tunc, ꝙ exercitatio hæc potius nos ineptiores reddat, quàm expeditiores, oſtendere conatus ſum, & nunc ẽt alijs oſtendam, ſi modo prius explicauero, cui rei vſui futura ſit huiuſmodi ſpeculatio.

De uſu prænotionis typorum, ac de errore illorum, qui circuitus vltra trium dierum numerum producunt. *CAP. 2.*

QVum igitur nihil utilius ſit, & præcipue in febribus, quàm futurarum acceſſionum principia ꝓnouiſſe, is plurimũ ęgroto ꝓ totũ illius morbi ſpatiũ proderit, q̃ ſtatim ab illius initio pote rit artificiali quadã coniectura id ipſum aſſeq. Quòd ſi ſtatim à principio id nequeat, poſſit uero tẽ

B poris ſucceſſu: reliquo eo tempore iuuabit, ita vt quo citius ſit notionem ſpeciei morbi conſequuturus: eo ẽt longiori tẽpore ſit profuturus laboranti. Quare ſtatim inter exordia experiendum eſt (ut in libris De criſibus oſtenſum eſt) ſi dignoſcere poſſim' qualisnam ea febris ſit, ꝙ illis indicijs, quæ ibidẽ expoſita ſunt, magna ex parte firmiter haberi poterit. Quòd ſi aliqua circa primam diẽ oboriaẽ dubitatio, illa in ſecunda erit diſcernenda, at ſi hanc ẽt forte effugiat, in tertia ſaltẽ oĩno co gnoſcetur. Sin ãt hanc quoq; ꝑterea, quod tñ raro euenit, in quarta ex neceſſitate apprehẽdetur. Si q̃s uerò ſit, q̃ neq; in hac morbi ſpeciem nouerit, uerũ ad huc hæreat, is nõ exiguam artis partẽ ignorat. Et.n. præter alia febrium acceſſiones, uel quotidie, uel tertio, uel quarto quoq; die inuadunt. In q̃ plurimis ſiq̃dẽ morbis, ubi ſanè maxime utilis ſit futuræ acceſſionis ꝑnotio, ea uel alter nis dieb. fit, vel quotidie, in paucis uero q̃buſdã ꝑ quartam. Poterit fortaſſis q̃ſpiam ex his recentioribus ſophiſtis, aliquos fieri circuitus per quintũ aſſerere, aliquos per ſextũ, & ſeptimũ, & alios ꝑ plures ẽt extẽdi dies, quos ego beatos de mirabili hac ſapientia exiſtimarem, niſi ex his, q̃ ipſi di cunt id ſequeretur, ꝙ uniuerſam utilitatem ab eo negotio, quod de typis eſt, auferunt. Nam oẽs, q̃ ſe ſtatim à prima die minimè ſpecies febrium diſcernere nouiſſe fatentur, ad quartam uſq; morantur, neq; unq̃ ſe aut quintanam aliquam periodum, aut ſextanam, aut aliam ultra has uidiſſe

C profitentur, & ꝓinde ſi nõ ſecunda uel tertia, ſaltẽ ſequentib. poſſunt ſperare ſe poſſe de futura acceſſione aliq̃d conſeq. At uero q̃ circuitus in maiorẽ dierũ multitudinẽ ꝓtrahũt, nuuq̃ poterũt ij futuram prænoſcere acceſſionẽ. Nã ea acceſſio, q̃ prima die ſuperuenit, põt & quotidianæ eſſe, & tertianæ, & quartanæ, & quintanæ, ac ẽt ſubinde aliarũ oĩum. Vnde ſiue die ſcd̃a acceſſio ſuboriatur, ſiue ẽt non ſuboriatur, nihil hi, q̃ hos longos introducunt circuitus, de tertia die uel ſperare po terunt Supponamus ergo nullam poſt primã diẽ inuaſiſſe acceſſionẽ, neq; ſcd̃a, neq; tertia, illi ni mirum ꝑ tres tantummodo nouere periodos, hominẽ è lecto erigũt, atq; ad cõſuetas actiones de legãt, illum iam eſſe ab oĩ ſuſpicione liberum exiſtimantes. At querò q̃ alias quoq; multorum die rum periodos fieri poſſe autumant, cauſam habent cur nihilominus quintã, q̃ alias priores ſuſpe ctam habeant, & pari paſſu ſextã, & ſeptimam, & ſic ẽt ſubſequentes alias. Quòd ſi deinde acceſſio aliqua ſecundo die adoriatur, res in ambiguo erit, nũ ea primæ ex proportione, ſm̃ quotidianæ ſi guram, reſpõdeat, an ſit potius initium alterius circuitus, & pari ẽt modo, ſi poſt ſecũdã, tertiã ẽt die ſuboriatur, ei ſi q̃dẽ, q̃ ſtatim a principio neſcit diſcernere, ſit ne quotidiana, aut tertiana, aut alia quæpiam febris, incertum ẽt erit, una ne ſit quotidiana, vel duarum tertianarũ cõplex', vel ẽt triũ quartanarũ, & aliarũ ẽt ꝑiodorũ maiorũ erit par rõ. Qd̃ igitur illi, q̃ nõ tres ſolas ꝑiodos, ſed

D alias longe plures eſſe arbitrãtur, nũq̃ potuerũt futurã ꝑnoſcere acceſſionẽ ſatis demõſtrauimus.

De errore illorum qui tres periodos ex acceſſionum tantum repetitionibus æſtimabant. *CAP. 3.*

MOx uero de his ſermonẽ habeamus, q̃ tres q̃dẽ arbitrãtur eſſe periodos, attamen non ex ꝓpria uniuſcuiuſq; earũ natura eas cognoſcẽtes, ſed ex earum ſm̃ acceſſiones reditib. nã ſic il li acceſſionum ꝓportiones appellare cõſueuerũt. Porrò iſti, & ſi futurã acceſſionẽ nõ oĩno ſicuti priores ignorẽt, ignorãt tñ ad quartã uſq; diẽ, vel ẽt quintã ex neceſſitate. Ponam'.n. uuã fieri prima die acceſſionẽ, ſcd̃a vero duas, & tertia itẽ duas, idẽtidẽ ĩ quarta, põt igitur eſſe ſimplicium acceſſionũ cõplex', ut prima die quotidiana ince pit, ſcd̃a uero tertiana, at ĩ tertia põt q̃dẽ tertiana, põt & quartana ſuboriri, nã ĩcertũ hoc ante q̃ntã erit, mox num ſit in quarta, ſcd̃a illius quartanæ acceſſio ſit, q̃ prima die ſuum habuerat ortũ, & ſcd̃o item tertianæ, quę ſcd̃a die inuaſit. Patet ãt ꝙ quinta dies duas ſit habitura acceſſiones, ſecundã. ſ. tertianæ illius, q̃ tertia die ſuborta eſt, & ſecũdam ẽt quartanæ ſecunda die exortæ. In ſexta aũt quartanæ, q̃ tertia die incepit, ſcd̃a ſuccedet ac ceſſio, & tertia præterea eius tertianæ, q̃ ſcd̃a. Sed contingere põt ut alijs eodem ſe habentib. modo, tertio die duæ ẽt aliæ exoriãtur tertianæ, vel aliæ duæ quartanæ, quum.n. in hac huiuſcemodi hypotheſi dies quartanus nullã cũ tertio cõionẽ habeat, poſſunt in tertia die duæ exoriri tertianę,

poſſunt ēt duæ quartanæ, poteſt & vna quartana, vnaq; tertiana. Mirandū ſanè eſt cur ij, qui hu- E
iuſcemodi cōplexus cōponūt, nō ēt arbitrentur quandoq; poſſe duorū tēporū acceſſiones in eā
dem horā conuenire: quod ſi nōnunq̄ eueniat, ipſis iudicia repetitionis corrūpentur: igitur iuxta
ꝓpoſitā hypotheſim poteſt contingere, vt quartana, quæ primo die ortū habuit, ſecunda inua-
dat hora, alia uerò quartana hora vndecima: quibus, ſe ita habentibus, in quarta die unica erit ac-
ceſſio, & ea hora ſecunda: illi verò penes hypotheſim hāc nunquam aiūt unicā eſſe, ſed ſemper du
plicē. Contēplādū præterea eſt quo modo fieri poſſit, ut tres ſimul in eādē horā acceſſiones con
ueniant, ita tñ ut neq; propterea eos, qui norūt cuiuſq; typi ſimplicis ſpeciem dignoſcere, huiu-
ſcemodi lateat cōplex⁹. Ponamus enim primo quidem die quartanā incepiſſe circiter horam ter
tiā: ſecundo āt, illa eadem hora, tertianam, & eadem etiam hora die tertio quotidianā: his itaque
ſic ſuppoſitis neceſſe eſt, ut die quarto, hora tertia vnica ſit acceſſio, tribus ꝑiodis in idē inter ſe
cōuenientibus. Quod tñ ex illis nullus unquā ſcripſit: immo oēs ex vno quaſi ore in ea iam dicta
hypotheſi quarta die tres fore acceſſiones aſſerūt: Et ſiq̄s quotidie ægrotū ab acceſſione arripi po
ſuerit, eorū non nulli abſolute quotidianā, eā eſſe ſtatuūt: alij poſſe duas tertianas eſſe aiunt, atque
etiam tres quartanas: q̄ tñ deinde quō diſcernēdæ ſint, magna illorum pars ne īquiſiuere quidē,
aliqui uerò horarū differātia id coniectāt, quaſi non poſſint ſexta (uerbi gratia) hora oēs, uarijs tñ F
diebus inuadere. Quod ſi contingat, ſingulis diebus, una uidebitur triū periodorū ſimul inuicem ꝑ
plexarū acceſſio, quotidianæ (inquā) & tertianæ, & quartanę, prima nāq; dies ſolam habebit quar
tanā, ſecundā uero tertianā, tertia quotidianā: ſed quarta, tres illas oēs in unū tempus concurrūt:
quinta uero ab his iterū ſolā habitura eſt quotidianam, ſexta uero cum hac tertianam quoq;, ſe-
ptima tres in unum congreſſas tēpus. Quare, ſicuti diximus, occultū ſanè erit, una ne ſit quotidia
na, uel duarum tertianarū miſtura: uel tertianæ, & quartanę, uel quartanę, & tertianę & quotidia
næ. Neq; tñ eadē eſt quartanæ, & tertianæ, & quotidianæ curandi ratio, niſi, & id etiam uoluerit
arbitrari. Ex quo.n. tēpore imperitia & impudētia eorum, qui arti inſultant uigere cœperit, nihil
amplius mirū uideri debet, hæc tanta ēt à q̄buſdā ignorari. At nos ꝓbe nouimus, q̄ egeant diuer
ſa curādi rōne, vna quotidiana à duabus tertianis, & tertianæ à quartanis: quāq̄ fieri nequeat, vt
hæc ab his deſcernātur, qui vniuſcuiuſq; febris ſpeciē ignorant. Ac ſæpius medicos uidimus, qui
in ægrotātibus duarū tertianarū cōplexum vnā exiſtimabant quotidianā: quibus nō ſine magno
labore uix tandē ꝑſuadere potuimus, à duabus illū detineri tertianis, ea quæ mitior erat, iā ſolu-
ta, atq; alia difficiliori adhuc perdurāte. Porrò oēs, qui de typis libros ſcripſere, ne curaſſe quidem
mihi uidentur, quā id tum ad prænotionē, tū ad uictus rationē, conducat, ſed ita facere (uti etiam G
aiūt) adoleſcētibus hæc ad exercitationē ſimilē ferè ænigmatis, quę poſt cœnā proponuntur, de-
ſcribētes, quū tñ potuiſſent, ſi exerceri eos omnino voluiſſēt, ad geometriā & arithmeticā & logi
ſticē, atq; ēt dialecticē illos introducere. Quòd ſi in hanc deſcendunt exercitationē gratia præno
ſcendi acceſſionē ſuperuenturam, aberrant penitus, dū iuuenes prauis uijs inſiſtere perſuadēt, vn
nihil poſſint reperire, qđ illis uel ad prænoſcēdi, uel curādi rationē vtile ſit futurū: quū poſſint ip-
ſi eos docere acceſſionem quotidianā febris diſcernere, tertianæq; & q̄rtanæ, & ſemitertianæ, &
illius, q̄ tertianæ naturā refert, & aliarum oīum, q̄ nō mō ex ꝑiodorū forma, ſed ex uniuerſa eorū
natura differūt. Nā q̄ has ipſas agnoſcere didicere, ipſis inutilis eſt ea oīs de typis contēplatio, &
forſitan melius dixerimus, ꝙ futilis ea uniuerſa ſit. Qui vero ex ꝓprijs unāquāq; febrē cognoſce
re ſe exercuerit, non mō id emolumēti reportabit, ꝙ uanā eā garrulitatē cōtēnet, ſed ēt ꝙ ſpeciē
vict⁹ rōnis, q̄ unicuiq; conducat, p̄noſcet, ſed hi q̄dē nō oīno ītolerabiles ſunt, nā & Agathin⁹ vir
ſanè nō uulgaris eruditionis, huic doctrinę ſubſcripſit. Illis uerò q̄ ſeptē horarū circuitum faciunt
Philiſtione potius, aut alio quopiā ſimili, à quo hæ ipſorū nugæ deluderētur, q̄ nobis, opus eſſet.

Methodus qua ueteres medici typorum ſpecies, ac multitudinem comprehendebant. CAP. 4.

AT uero, quoniam nos non nulli ex iunioribus rogantes coegerunt, ut methodum inueniē H
di typos iuxta huiuſcemodi hypotheſes, q̄ eis ludens expoſuerā, literis mādarē, iccirco li-
bēs, ut illis morē gererē, in hac re unius diei operā collocaui. Iā ita hāc horū doctrinā hinc exor-
diamur. Typū iſti nō oēm appellāt ꝑiodū, ſed illā q̄ ex integris cōſtat dieb⁹ ac noctibus: Vnde &
ſingillatī penes dierū unāq̄q. multitudinē, ſuū eſſe typū uolūt, ita ut nō mō uiginti, aut triginta
dierū, uerū ēt ultra hos, typorū periodos ꝓtrahāt. In his uero typis, tēpus id qđ ab una ad alterā ac-
ceſſionē eſt, ipſi nō typū, ſed hoc ipſum tātūmodo (ꝑiodū inq̄) ipſi appellāt. Iā āt quēdā audiui, li-
brū integrū nec illū exiguū cōſcripſiſſe, quo doceret, quo q̄ſq; mō, quacūq; ꝑiodo, q̄ acceſſionem
haberet, ꝓpoſita, poſſit tū ſpēm, tū typorū numerū inuenire. & Deos teſtor, ꝙ admirabar, q̄nam
ea eſſe poſſent, q̄ ꝑ illū librū docerētur, methodus etenim eorum, unde inueniri poſſit, quot typis
conſtet cōplexus, poterit pauciſſimis ēt uerſib⁹ expediri, quippe quæ talis ſit. Porrò operæpretiū
erit horarū numerū uniuſcuiuſq; typi in promptu habere, uel in memoria recōditū, vel charta de
ſcriptū, quotidianæ typum uigintiquatuor. Tertianæ quadraginta octo, atq; ſubinde etiam eo-
dem modo. Quartanæ quidem ſeptuaginta duæ, quintanæ nonaginta ſex ſextanę centum & ui-
ginti, ſeptimanę centum & quadraginta quatuor, & aliarum vt hac tabula deſcriptum cōtinetur.

Hic aliquid deſideratur.

A TYPI HORAE.

Quotidianus		24	Vigeſimanuſſextus		600
Tertianus		48	Vigeſimanuſſeptimus		624
Quartanus		72	Vigeſimanuſoctauus		648
Quintanus.		96	Vigeſimanuſnonus		672
Sextanus	∴	120	Trigeſimanus	∴	696
Septimanus		144	Trigeſimanuſprimus		720
Octanus		168	Trigeſimanuſſecundus		744
Nonanus		192	Trigeſimanuſtertius		768
Decumanus		216	Trigeſimanuſquartus		792
Vndecumanus	∴	240	Trigeſimanusquintus		816
Duodecumanus		264	Trigeſimanuſſextus		840
Tridecumanus		288	Trigeſimanuſſeptimus		864
Quatuordecumanus	∴	314	Trigeſimanuſoctauus		888
Quindecumanus		336	Trigeſimanuſnonus		912
B Sexdecumanus		360	Quadrageſimanus		936
Septemdecumanus		384	Quadrageſimanuſprimus		960
Octodecumanus		408	Quadrageſimanuſſecundus		984
Nouemdecumanus		432	Quadrageſimanuſtertius		1008
Vigeſimanus		456	Quadrageſimanuſquartus		1032
Vigeſimanuſprimus	∴	480	Quadrageſimanuſquintus		1056
Vigeſimanuſſecundus		504	Quadrageſimanuſſextus		1080
Vigeſimanuſtertius		528	Quadrageſimanuſſeptimus		1104
Vigeſimanuſquartus		552	Quadrageſimanuſoctauus		1128
Vigeſimanuſquintus		576	Quadrageſimanuſnonus		1152
			Quinquageſimanus		1176

Qui facile ſupputare nequeũt,hi tabellã ĩ charta deſcriptã ſibi paratã hẽant: quã ubi parauerĩt,attẽdãt poſtea,acceſſio ꝓpoſita horarũ ꝑiodicarũ iuxta rõnẽ acceſſionũ,cuiũnã prim' numerus ex ijs,q deſcripti ſunt,particula ſit:hoc.n.ſi ĩuenerit,erũt aſſecuti typi illius genus(nã neq; ẽt
C qcq̃ ꝑterea,quo ad pñs attinet,differre putauerim,genus dixiſſe,vel ſpẽm,uel formã,vel naturã)
ex)ex ea particula numeris typorũ reꝑtis.Si.n.numer' horarũ illi' ꝑiodi tertia fuerit particula horarũ typi,dices tres eſſe typos iuicẽ ĩplexos:ſi vero quarta,quatuor:& ſi qnta,qnq; ſeꝑ numeris nomẽ ab ipſa ꝑticula ſumẽtes.Vt ãt exẽplo methodus hæc clarior reddatur:ſi ut aliqs acceſſiono ſex horis detineaſ,q mox duab' remittaſ,vt vniuerſa ꝑiodus horis octo conſtituaſ.in hac hypotheſi primũ cõſiderato,q̃ nã ꝑs huiuſce numeri xxiiij.octo ſit,atq; deinde reꝑto,ꝙ tertia ea ſit,ꝑferes tres eſſe implexas quotidianas:quotidianas qdẽ,qm̃ octo,particula quędã eſt numerij xxiiij. tres vero,qm̃ tertia pars.Sed rurſus ſupponam' acceſſionũ periodũ ſexdecim horis cõſtare, itaq; quũ ſexdecim nulla ſit pars viginti quatuor,ſit vero tertia quadraginta octo,q̃ numerus tertianę eſt ꝑiodi:dices tũc tres eẽ tertianas ſimul iũctas.Et iterũ quoq; ſupponaſ acceſſionũ circuitus eſſe horarũ octodecim,q̃ nulla pars ẽ numerorũ horarũ,q̃ vel ad quotidianã, vel ad tertianam attineãt,ſed potius,q̃ ad quartanã,horis.n.cõſtãt ſeptuaginta duabus,vñ tibi dicendũ erit,quatuor eſſe quartanas ſibi inuicẽ cõmixtas,& quartanas qdẽ,qm̃ ſeptuaginta duarũ horarũ numero conſtant:quatuor uero,qa octodecim numerus quarta pars ẽ numeri ſeptuaginta duo.Supponatur itẽ acceſſionũ periodũ cõtinere horas qnq;,quinq; vero pars eſt cẽtũ & viginti,uigeſima quarta:
D dixeris igitur typos eſſe ſextanas ſibi inuicem cõiunctas uigintiquatuor.Subijciaſ ẽt,ꝙ ſm̃ acceſſiones ꝑiodus ſit horarũ ſeptẽ,id ãt pars eſt uigeſima quarta centum,& ſexaginta octo horarum q qdẽ numerus ad octanũ ſpectat typũ: quare affirmabis typum illũ cõſtare uigintiquatuor octanis.Mox ẽt fingamus periodũ acceſſionũ nouẽ horis finiri , quæ pars eſt ducentarũ ſexdecim horarum uigeſimaquarta: ſunt autem ducentæ ſexdecim horæ decumani typi periodus: & proinde in hac hypotheſi erunt decumani typi quatuor,& uiginti.Supponatur iterũ,ꝙ periodus acceſſionũ decẽ horis deſcribaſ,q numer',duodecima pars ẽ cẽtenarij ac uicenarij,q itẽ numerus ad ſextanã attinet ꝑiodũ,unde duodecim erũt.Ponam' ꝑterea acceſſionũ circuitũ circuitũ eſſe horarũ vndecim,q numerũ ducentorũ,& ſexaginta quatuor,quater & uigeties metitur,& ſic erunt quatuor,& uigĩti,duodecumani typi inuicẽ cõpoſiti,undenarius ſi qdẽ numerus,ducẽta & ſexaginta quatuor,q̃ duodecumanum typũ componit,ex quatuor,& uiginti metitur.Quare ſemꝑ typorũ ſpẽs ex numeris in ea tabella deſcriptis inueniẽda erit,eorundẽ ãt multitudo,ex notitia,quota pars illius numeri ſit numerus horarũ,quibus durãt accẽſſiones apprehẽditur,qđ idem eſt,ac cognoſcere,quo numero numerus ille,qui acceſſionũ eſt,numerum menſurat ipſius typi,a ſe.n.inuicem appellationem,tũ numerus,tũ particula accipiunt,neq.n. quicq̃ differt dicere quaternariũ tertiã eſſe duodenarij partẽ,aut duodecim tribus menſurari a quatuor,qđ ẽt idem eſt,ac ſi ita dicamus,quatuor metiuntur duodecim ex tribus. Hac itaque methodo iterum in breuia quædã

capita

capita redacta,oratio ad aliud erit cõuertẽda:nimirũ hæc erũt illius veluti definitiones q̃dã. Cõſi E
derare oportet,horę periodorũ acceſſionib. cõſtãtũ,quota pars earũ horarũ ſint,q.b.typ' cõſtar:
numer' eteni,q ab ea parte denominationẽ hẽt,multitudinẽ inſinuabit typorũ:ille uero,quẽ hic
metiſ,ipſe typ' ẽ.Id ipſũ uero põt & alia orõne exponi in hũc modũ.intẽde animũ ut cognoſcas
quẽnã ex his numeris ĩ ea tabula deſcriptis,numer' horarũ,q.b. ꝑiodi acceſſionũ cõſtituũſ, dime
tiaſ,q̃a tabulæ numer' typorũ ſpẽm aperit,is vero,quo hũc ille,q horarũ acceſſionũ periodũ cõ-
plet,metiſ,eorũ multitudinẽ declarat.Sed & alia quoq; dictione hoc idẽ põt explicari:quoties ho
rarũ numer',q.b. periodi acceſſionũ definiunſ, aliquẽ typorũ numerum metitur,toties ille idem
typus ſecum ipſe complicatur:nec differt etiam nunc,implicatur,vel complicatur,dicamus.

Quot errores ex ſuperius tradita methodo conſequatur. CAP. 5.

POtuiſſemus ãt hanc eandẽ methodũ multis prętere alijs modis interpretari,nobis tñ ſatis ſit
eo vſque in vana hac iſtorum arte proceſſiſſe,vt ex breuibus q̃buſdã capitib.(ab eis tñ,q̃ ma
xime ſint in promptu ſumpto exordio)poſſimus quot eã ſequeanſ errores oñdere.Quũ.n.vbi ac
ceſſionũ circuitus fuerit horarũ duodecim,poſſiut & duæ eſſe quotidianæ,poſſint & quatuor ter
tianæ,& nihilo ẽt minus ſex quartanæ,& octo quintanæ,& decẽ ſextanæ,& duodecim ſeptima-
næ,& quatuordecim octanæ,& ſexdecim nonanæ,& octodecim decumanę,rurſus hoc etiã mõ F
ampla garrulitati uia pãdiſ,q̃ nuſq̃ ꝑſiſtere poſſit,& nullum p̃terea(vbi eã deſcribere op' ſit) de-
finitum ſit habitura ſcopum.nã q̃ unquã rõ erit,cur ea ad octodecim decumanas potius ꝑtrahen
da ſit,q̃ ad uiginti vndecumanas,uel duo & uiginti duodecumanas,uel aliquã aliã deinceps perio
dorum? põt.n.dici,eſſe quidẽ uigintiquatuor quartodecumanas,eſſe ãt ſex & uiginti q̃nq; ſexde-
cumanas,& octo ſupra uigintiq̃nque decumanas.Sed & his licet pariter alia addere.nã ſatis ſu ꝑ-
que de quotidianis hactenus actum eſt.In tertianis uero,& quartanis nugacior res hæc eſt,& lõ-
ge ẽt magis in illis oĩbus,q̃ deinceps ſunt.Periodus.n.q horas ſexdecim cõprehẽdit,nihilo magis
in tres referẽda tertianas eſt,q̃ in ſex q̃ntanas,vel nouẽ ſeptanas,ſed & in duodecim nonanas, &
q̃ndecim decumanas, & in octodecim tredecumanas,ĩ unã ſupra uiginti q̃ndecumanas, & eadẽ
erit ſubinde aliarum rõ.mihi.n.ſatis fuerit viã oñdiſſe tp̃s in iſtis conterendi.Atqui & periodus q̃n
decim horarum(ut.n.& iſtius uiã oñdero,ad alia tranſibo)quatuor ſanè quartanarum eſt,ſed &
octo ſeptanarum,& undecim decumanarũ,& horũ oĩum eadẽ methodus eſt,ita ut digitis cõpu-
tare id poſſit,q ꝑ figuras neſcit.Ego uerò horũ unũquodq; pro luſu illis rñdeo, q ſtatim poſſunt
hæc apprehendere ob id,q̃a puerilẽ ætatẽ in numeris exercuerint.nã qui ea exercitatione caruit,
non modo menſibus,ſed integris ẽt annis ad hoc egeret,ut in rebus inutilibus ſapiens uideretur G
quas tñ nõnulli ſibi ĩuicẽ magno ẽt ſtudio proponũt,nec eos huiuſce rei pudet. Quòd igr̃ omnes
hi,qui de typis libros edidere,bifariam peccent,quum neq; morborum formas doceãt, & præte-
rea rebus omni utilitate carentibus tẽpus conterant,ſatis abunde iã demonſtratum eſſe arbitror.

Quàm innumeræ,& inexplicabiles,ex veterum hypotheſibus typorum coniugationes oriantur. CAP. 6.

VErũ q̃m nos ẽt cõpuluerunt,relictis illis,q̃ utilia ſint,tp̃s in his refellẽdis ꝑdere,oñdam' quo
ſtupiditatis deuenerint tum ipſi,tum illi,q ipſis nõ ſecus,ac ſi utile q̃ppiã doceãt, attẽdunt.
Nã vt illis cõſentiamus,ſermonẽ ab ipſis de ea re hẽri,q̃ fieri minime poſſit,ſed q̃ tanq̃ exercitatio
q̃da ꝑtractanda ſit:cur,p̃ter id,q̃ hæ iſtorum hypoteſes ſibi inuicẽ pugnãt,tãtã ẽt huic rei exerci
tationem adhibẽt,q̃ ne milleſima q̃dẽ artis curandi pars eſt?Ego uero primum eas hypoteſes re-
cẽſebo.Eorum itaq; nõnulli ponunt typorum circuitus ad q̃ndecim uſq; dies ꝑuehi: alij vero ad
a Epid.sec.3.t. a.3.11.8.6. menſẽ:nec deſunt,q uelint ad duos,& tres ẽt mẽſes. Nimirũ q̃d ego de his ſẽtiã,q̃ ab Hippoc.a ꝑ
lata ſũt circa illas ꝑiodos,q̃ ſunt p̃ter quartanã,alibi inſinuaui,ubi eã tradidi cõtẽplationem,q̃(ut
mihi ꝑſuadeo)arti utilis eſt.In p̃ntia uero,quũ minime inſtituerim aliq̃d in hoc ſermone docere,
uerum eos redarguere,q res inutiles literis tradidere,atq; eã laudãt ſpeculationã,q̃ oĩ prorſus ca-
reat utilitate,ad eos me primos vertã, q exercitationis grã typos uſq; ad q̃ndecumanũ ꝑtrahũt. H
Hi ſanè nõ aĩaduertunt,q̃d hãc ſuã euertunt hypotheſim alijs,quas ipſi propoſuerunt, q̃a ſi febris
cuius acceſſio horis teneat tribus,ac uiginti,nõ fuerit quotidiana,q̃ horã anticipet,erit neceſſe,ut
ſint quatuor,& uiginti uigeſimoquartæ,quemadmodum ſi per horam tardius inuadat, erunt ui-
geſimo ſextanæ,& illæ quidem uigintiquatuor.Quare quũ dãt typos ad decimã quintã uſque diẽ
ꝑgredi,a ueritate aberrant:q̃d lõge adhuc magis faciũt,quũ tertianarum, aut quartanarum,aut
quintanarũ ꝑiodos,ſi duab' horis,uel p̃ uertant,aut remorenſ,in typorũ cõplexus referunt cõſi-
miles vigeſimoſextanis quatuor,& uiginti.Sed iã relicto eorũ circuitu,q quindecim dierum ſit,
q̃ntanum aggrediamur,ĩ quo ſi acceſſio hora unica p̃cedat,erũt uigintiquatuor nõageſimo ſex-
tanæ,ſi uero retardet,nonageſimooctanę rurſ' uigĩtiquatuor.Qui itaq; hęc ponunt,ac deĩde cõ
cedunt aliquas acceſſiones anticipare,alias retardare,ſuã aperte tollunt hypotheſim. Vñ neceſſa
rium q̃dẽ eſt,vt ipſi ſupponãt typos integris diebus,& noctib' finiri,alioqui.n.nihil erit quod ip-
ſi nugẽtur.At eo poſito,uel ipſis inuitis,typi in lõgũ dierũ numerũ prouehentur.Qua ꝑ p melius
illi egere,qui ſtatim inter initia ſtatuere dierum numerum in typis eſſe incomprehenſibilẽ, quip
pe quum ſaltẽ id effugiant, quod ſecum non pugnant, & ſi nihil ipſi præterea dicerent,nec illos
imitan-

A imitantur qui ipſis ſe ipſos conuincunt, dum ponunt typos ad quintadecimam diem vſq; poſſe
peruenire: & ſubinde coguntur illis uti, qui non modo multis decenarijs numeris, ſed etiam cente
narijs conſtãt, & proinde ſicuti fugere nõ poſſunt typorũ multitudinẽ, ita nec eorum inuicem cõ
plexus. Porrò ſicuti qui tres tantummodo ponunt typos, quotidianum, tertianum, & quartanũ,
ex eorum tñ cõplexu plures eorum conficiunt coniugationes: ita quoq; erit iſtis opus oẽs inui-
cẽ typos cõplicare. Quare vt, qui tres eſſe typos aiunt, eos cõponunt, primum quidem ſecum eo
rum vnũquẽq;, mox uerò cũ alijs mutuo: ita & iſtis erit neceſſe ut ſimul eos typos cõplicẽt. Nos
ãt à quintana exordiamur, & oſtendamus, ꝙ ea cõplicata, plurimas pariet coniugationes, nihil ãt
refert ſi coniugationes dicat aliquis, aut, complexus. Prima itaq; cõiugatio hæc ſit: Prima die obo
riatur quintana, ſed mox tertia, & quarta ſit ab omni ſebre immunis: quinta vero ea acceſſio, q̃ or
tũ prima die habuit, iterũ inuadat, & ſexta acceſſio q̃ ſecũdo die, poſtea autem ſeptima & octaua
abſq; ſebre ſuerint, nona ſubinde tertiam afferat primæ quintanæ acceſſionẽ, & decima ipſa quo
que tertiã illius ſecũdæ, & ſm eãdẽ proportionẽ quarta progrediat̃, ut nihil tñ in p̃ſenti differat,
duas dicere quintanas, uel duplicẽ quintanã, qđ tñ neq; cõcedunt. Secũda uero cõiugatio duarũ
quintanarum erit, ſi primo die vnius quiutanæ acceſſio hominẽ detineat, ſecunda, ſebris nulla ſit
B tertia ãt alterã habeat quintanã exorientẽ, cæteris ſubinde eundẽ ordinẽ ſeruãtibus. Tertia duarũ
quintanarũ cõiugatio. Primus dies alterã earũ, alterã uerò quartus exoriẽtẽ habeat: reliq̃ aũt dies
ſemꝑ hãc ꝓportionẽ ſeruent. Quarta cõiugatio duarũ quintanarũ: earũ altera prima inuadat no
cte, altera die ſecũdo. Quinta earundẽ coniugatio: Altera initiũ habet primo die, altera nocte ſecũ
da. Sexta q̃ntanarũ duarũ cõiugatio: prima q̃dẽ primo die ſuã habeat originem, altera verò tertia
noctẽ. Septima cõiugatio duarũ q̃ntanarũ. Altera primo oboriat̃ die, altera circiter quartã noctẽ.
Has ſeptẽ cõiugationes cõplexi ſum⁹, ſuppoſito ſemꝑ ex binis q̃ntanis priorẽ ſemꝑ primo die or
tũ habere. Totidẽ ãt efficiemus, ſi ponam⁹ earũ alterã priori nocte incipere. Quòd ſi pari ẽt paſſu
ſextanã cõplicuerimus, patet ꝙ plures gignẽtur cõiugationes, & plures adhuc ſi ſeptimanam iſtis
iunxerimus, atque ẽt lõge plures ſi octanã, vel decumanã, vt vigeſimanã, & trigeſimanã, & qua-
drageſimanã ſilẽtio p̃tereã, & cæteras quoq; alias, quas uecessario has iſtorũ hypotheſes cõſequi
mõſtrauimus, ſed illas dimittamus in p̃ſenti. Sufficiat ãt nobis ad decumanã acceſſiſſe. Vbi mihi at
tẽde, qm̃ nũc complexus expoſuimus, qñ duplex eſt quintana. Sed ſi ea triplex fuerit: cõſtat ſanè
aliã cõiugationũ multitudinẽ futurã nõ paruã. At põt & quadruplex ea eſſe, ſi unaquaque die in
uadat acceſſio. Põt uerò & quintuplex eſſe, qñ. ſ. quinta alia p̃ter dictas quatuor quintanas, quin
C tana & ipſa nocte aliqua illis intermiſceatur: qđ quadrifariã põt cõtingere, quũ hæc poſſit vel pri
ma nocte ſuboriri, vel aliqua aliarũ deinceps, ſecunda in q̃, vel tertia, vel quarta, vel quinta. Porrò
eadẽ quoque, ꝓinde ac in his, varietas erit in alijs typis, & maior ẽt, quo maiori dierũ numero cõ-
ſtiterint. Si igit̃ vniuerſã quintanę diuerſitatẽ cũ illis cõpoſueris, q̃ ad ſextanã ꝑtinẽt, poteris (vt ar
bitror) q̃ ſit harũ multitudo, ꝑpendere. Sed p̃terea iſtis ſeptimanã, vel octanã, vel aliarũ deinceps
quãpiã, & mox rurſus ex his quatuor typis ſimul cõmixtis, ſi alias pepereris coniugationes, dein
de ex quinq; & ſubinde ẽt ex pluribus, poteris (credo) rõcinari, quantus ſit futurus coniugationũ
numerus, vel quot, ẽt libris hæc horũ doctrina egeat. Ego ãt breuibus qualis ſit futurus earum ple
xus, hinc exorſus, inſinuabo. Penes typum vnunquenque opus primo erit varietatem cõingatio
nũ percurrere, vt paulo ante quintana nos oſtendimus. Poſtmodum illas ſimul componere, pri-
mũ vnã quintanæ coniugationẽ, verbi gratia, cũ alia ſextanæ, vt ex his duabus coniugationibus
tertia q̃dã alia efficiatur, & deinde omnes cum omnibus coniungere, ita vt vnam duabus, poſt &
tribus, poſt & pluribus, quoſque oẽs complexi typi coniugationes cum una cõmiſceas: poſt hoc
duas eiuſdem typi, utpote quintani, cum vnaquaque aliarum componas, ac deinde cũ duabus, cũ
tribus, cum quatuor, donec inuicem oẽs cõplexus fueris, & ita rurſus quatuor coniugationes il-
D lis, q̃ ad vnũquẽque typũ attinẽt, miſcendæ erunt; poſtea quinque deinde ſex, quoad omnes q̃nta
næ cũ oĩbus aliorũ cõiugationibus cõpoſueris, nõ oẽs quidem ſimul, ſed ſigillatim vnãquanque,
vt quæ ſunt ipſius quintanæ cũ illis q̃ ſeptimanarũ ſunt, poſtea cũ octanis, vel nonanis, vel decu-
manis, vel ẽt alijs ſubinde. Sed vt quintanas alijs q̃buſcunque cõmiſcuiſti, eodẽ modo & decuma-
na erit cũ alijs quibuſcunque miſcenda, & ſic ſeptimana, octana, & reliq̃ oẽs. Quod vbi feceris, ne
ceſſe poſtea erit typorũ triũ cõiugationes oẽs oĩbus cõplicare, deĩde quatuor, poſtea quinque &
ſex, & ſeptẽ, & ſic deinceps, quouſque oẽs oĩum fuerimus cõplexi. Quòd uerò plurima ſit harũ cõ
iugationum multitudo, vt ferè quot milia ſint futura ne numerari q̃dem facile poſſit, credo vnũ-
quẽque vel ſi ſupputãdi artis etiã fuerit ignarus, poſſe cogitare, poterit tñ is & ab his, qui arithme
tices periti ſunt, eius numeri amplitudinem habere. Nam ſi hæc uelim ꝑſequi, maiore mihi libro
erit opus, q̃ illi ſint, quos iſti qui hæc garriunt, edidere, nec id cogitant, ꝙ vix vel mi[illegible]imã parti-
culã iſtorũ cõplexuũ, quamuis nugas plurimas effuderint, attigere. Vñ ſi vtile eſſe exiſtimant ty-
pos ſimul cõponere, ſciant ſe minimã huius tã vtilis rei interueniſſe partem. Si vero inutile, erube
ſcant iam, & Vulcano ſuos tradant libros: nã tẽpus, ſi hoc ipſi facere noluerint, eos perdet. Nam
quis alius vnquã eos deſcribet, vel quis hos quoque diſſectos vſibus diurnis non accommodabit?

Altera

Altera methodus typorum inueniendorum. CAP. 7

HIs iam conſcriptis & quibuſdam amicis tarditis, q uolebant alios etiam docere, quomodo ta E
bula ea ſe haberet, illis ſic proponentibus ego ſtatim typorum multitudinem attuli. Hæc ita
que methodus non eſt diuerſi cuiuſdam generis, ſed priori illi potius ſubiecta. Perſuaſum ãt & tu
quoq; habebis rem hanc ſic ſe habere, ſi primum memoria repetas, & horum recordationem in
promptu ſemp habeas, nos in præſentia diem tempus id vniuerſum appellare, quod diem noctẽ-
que cõprehendit: id ipſum quidam nychthemerum (quaſi nocte diem dicere velis) appellant: &
ea ratione dicunt annum conſtare diebus tercentis & ſexaginta quinque, & quarta etiam parte
vnius. Horæ itaque quatuor & viginti, diem unum abſoluunt: duos autem, octo & quadraginta:
tres, duo & ſeptuaginta. Typis verò nomina indita ſunt, non ex diebus ipſos complentibus, ſed
ex acceſsionum reditu. Tertianam qppe appellamus, vbi acceſſio tertio quoque die inuadit, duo
bis interim abſolutis. Quartanã, in qua quarto, in hac quoq; tribus iam perfectis, & in alijs quoq.
ſecundum eandem rationem. Quare cum periodum inueneris typi alicuius quatuor continentẽ
dies, illum quintanam dixeris, neque enim idem eſt acceſsionem quinto oboriri die, & circuitum
eſſe dierum quinque. Quum hæc igitur memoria tenueris, reminiſcere præterea methodi, quam
tabella deſcripſimus. Porro diximus horarum periodicarum propoſitum numerum, qui nimirũ
inter duo initia acceſsionum medius continetur, eſſe conſiderandum ſi ille aliquem numerum ex F
illis in tabella deſcriptis, quicũque ille ſit, metitur, ij vero ex multiplicatione horarum vigintiqua-
tuor perficiuntur. Vt verò abſque ulla etiam tabella idipſum ex digito inuenias, age ſic. Si ſex pro
ponantur, atque etiam octo facilis erit eiuſce rei inuentio. Si enim horis ſex propoſita conſtet pe
riodus, quatuor erunt quotidianę, tres uero, ſi octo. Vbi uero ſeptem proponantur, vel numerus
alius qui horarum xxiiij. numerum non metiatur, conſidera tunc, ſi is propoſitus numerus partẽ
aliquam habeat, vel nullam aliam præter vnitatem, & ſi quampiam aliam ab unitate partẽ habet,
quemadmodum, verbi gratia, nouem tertiam habet partem: quindecim verò, & tertiam & quin-
tam, mox attendendum erit ſi quæpiam ex eius partibus aliquam cum viginti quatuor habeat
communionem, ſicuti ſtatim vigintiquatuor horarum numerus, tertiam quidem habet partem,
qntam uerò minime habet, ut quindecim habet. Igitur ſi contingat, ꝙ propoſita periodus ſit ho
rarum nouem, huius partem tertiam ſume, & tertiam item uigintiquatuor, octo inquam, & dices
octo eſſe typos tribus diebus circunſcriptos, hoc autem te meminiſſe volebam huiuſcemodi ty-
pos quartanos appellari. Quòd ſi circuitus quindecim fuerit horarũ, accepta tertia parte qnde-
cim, qnque dierũ typos eſſe dixeris, quod ad ſextanam attinet. At quoniam octo tertia pars eſt
uigintiquatuor, totidem etiam dices eſſe ſextanos typos. Sin autem numerus ille propoſitus pars G
nulla ſit, ſicuti ſeptem, xxiiij. octanas. ita etiam ſi propoſitus circuitus decem ſit horarum affirma
bis eſſe xxiiij. typos decẽ dierũ, qđ idẽ eſt, ac ſi undecumanos dicas. Sic quoque ſi periodus xiij. ho
ras contineat, xxiiij. erunt typi. Simili etiam modo ſi circuitus propoſitus horas exceſſerit xxiiij.
quemadmodũ ſi fuerint xxv. dicere poteris xxiiij. eſſe vigeſimoſextanos typos, ſicuti & viginti.
Vbi verò utriuſque fuerit aliqua communis menſura, ut pote in ſeptem & uiginti, tertia reperitur
pars, tunc aſſeras octo eſſe decumanas, quoniam xxvij. tertia pars eſt nouẽ, xxiiij. uerò viij. Con-
ſtat autem ꝙ decumani typi periodus numero dierum nouem abſoluitur, q numerum horarum
ducentarum & ſedecim pficiunt, cuius pars octaua erat numerus iam propoſitus, uigintiſeptem
inquam. Continetur igitur methdus hęc in ea communi deſcripta in tabella, hoc ſolum ab ea diſ
ferens, ꝙ poſsit facile hac, abſque ulla deſcripta tabella, reperiri horarum numerus, qui menſuret
dierum periodis, cuius numeri, ille qui propoſitus eſt, pars ſit. Id autẽ theorema ab Euclide in li-
bro De elementis demonſtratur, ſeptimo capite. Oportet ſane accepto eo maiori uumero q vtri
que communis ſit, inſpicere quoties communis hæc menſura vtrũque numerum dimetiatur. Ver
bi gratia in quindecim, & vigintiquatuor prima communis menſura eſt ternarius numerus, is ve-
rò per quinque quindecim metit̃, uigintiquatuor autem per octo. Siue igitur vigintiquatuor per H
quinque multiplicaueris, ſiue quindecim per octo, eundem ſemp numerũ abſolui inuenies, cen-
tenarum inquam & uiginti horarum, dierum uerò quinque, & proinde ſextanum dices typum.
Eadem etiã ratione, ſi numerus propoſitus ſit horarum tredecim, communi quadam ratione tũ
is, tum vero vigintiquatuor, illum permetientur, qui ex his ambobus inuicem multiplicatis red-
ditur, qualis eſt trecentarum & duodecim horarum, eſt autem tredecim in primis numeris, illos
etenim hoc nominant modo, quorum præter vnitatem ulla eſt cõis menſura. Trecentum ergo
& duodecim numerus eſt, quem illi utrique metiuntur, habet etenim hic tredecies horas viginti,
& typus continebit tres ac decem abſolutos dies, ideſt quartodecumanus erit. Quũ is etiam qua-
ter & vigeſies metiatur trecentum duodecim, multitudo typorum erit quatuor & viginti, Sic ita-
que & hanc huiuſce methodi demonſtrationem habeant, quamuis vel inuitus hæc inutilia vos do
cuerim, nam præſtat iſta omnino neglexiſſe, Pythici præcepti memores, Tempori parcendum
eſſe.

A

GALENI LIBER DE CAVSIS PROCATARCTICIS

B

Nicolao Regio Calabro interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Probat cauſas dari procatarcticas, & refellit ueterum medicorum ſophiſmata.

Aduerſus ſophiſtas, qui procatarcticas cauſas negarunt, ac quot, & qualia ſint genera cauſarum. CAP. I.

NAturales philoſophi illi veteres, quorum ſtudium erat, ut humano generi ꝓdeſſent, non modo ea, quæ apertè cognoſcuntur, tractabant; uerum & operam nauabant, ut abditarum etiam rerum complures inuenirent: & inde proueniebat, vt illis temporibus rerum inuentionibus maxima fieret acceſ-
C ſio. At uerò ex his poſterioribus tam philoſophis, quàm medicis nonnulli, gloriæ quidē cupidi, deſperantes uerò, ut par eſt, eius ſe poſſe fieri compotes, quibuſdam verſutijs impliciti fuere. Alij aūt quum propoſitas ſibi cauillas diluere nō poſſent, è duob. alterū paſſi ſunt, nam uel illis perinde, ac ueris acquieuere, vel arbitrati ſunt æquum eſſe, ut de omnibus dubitaremus. Et nimirum circa cauſas a græcis procatarcticas, quaſi præincipientes uocatas (nos ſorſitan non ineptè antegreſſas appella- 1. Aph. 1. ext. ordi. b
re poſſemus) aliquod etiā reperitur ſophiſma, qđ in cā fuit, cur priores, alios qdē ex his qui ſucceſſere, in dubitationem ducerent, alios uerò ad id, ut illi aſſentirent adducerent, ita ut eam cōtēplationē, quæ ipſa per ſe & ſufficiēs & neceſſaria eſt, quáque lōgā artē Hippocrates nominauit, iſtis ſuis his mirabilibus captionibus lōgiorem reddant. Tu uerò ò Gorgia, quū huiuſcemodi medicos derideas, præſertim autē nuper, dum uideres quendā deluſum, atq; ab ipſis huius artis operibus redargutū, eſſlagitaſti à me, ut de antegreſſis cauſis, ſeu procatarcticis, quas etiam antiquorum complures, occaſiones uocant, commentarios tibi ſcriberē, ob id.n. cenſuerunt eas eſſe morborū occaſiones dicendas, ꝙ in primis imbecillitatē corporū animaliū mōſtrant. Nullus etenim, q bono conſtet corporis habitu, ſi uel ſecundū crura frigeat, vel calore æſtuet, vel pręter modū exerceaī,
D vel triſtia, vel alia huiuſcemodi re afficiatur, ſtatim etiam ægrotat. Sed huiuſce generis cauſæ ſola inualida corpora commouent, & inde (ut quidem arbitror) præſtitæ ſunt ſophiſtis occaſiones argumentorū, dū probare nituntur, qđ ſi aliqn̄ non obſunt, non ſunt ēt, quum imbecilles tāgunt, pro ueris cauſis habēdæ. Quia ſi ea ſint natura, vt agant, ex ſe uim haberent agendi, neque ab inualidis corporibus haberent, vt effectrices viderentur, quod tamen ſecus eſt, uidemus ſiquidem mille ſimul in theatro ſedentes, è quorum numero quatuor tantum æſtuant, & in eis vnus à febre arripitur, nec plures, quemadmodum & Menandrum familiarem noſtrum pridie vidimus, qui quum à ſtadio poſt certamen exiret, conquerebatur quòd ſecundum caput doleret, & paulò poſt cępit febre teneri. Illum nos ſecunda die uiſentes iuſſimus (vt noſti) caput roſaceo oleo foueri, mox dormire, poſt modum impensè lauari, nihil timentes, ſi aliquæ ad huc reliquiæ ſebris uiderentur relictæ, cæteris tamen medicis cenſentibus expectandum tantiſper, donec uideretur qualis foret inuaſio, quæ per tertiam diem ſolet inuadere, Græci diatriton dicunt. Habitis igitur uerbis multis, quorum gratia hęc à nobis literis mādari rogaſti, dum neque nos unquam illos, neque illi nos de ſententia mouere potuiſſent, ægrotanti facultate permiſſa, ut quod ille mallet, eligeret, omnes una receſſimus. Sed paulò poſt acceſſit ad nos quidam ex Menandri domeſticis rogans, ut ad illum rediremus, id quod fecimus. Nam neque adeo erat Menander rudis, ut eas rationes uel non apphēderet, uel nō cognoſceret eas q̄ ueriores ſint, eſſe efficaciores, uel ignoraret ēt

iudicem

iudicem diſſidentium rationū eſſe in primis experientiā: nec obliuioni præterea mandauerat ea E
q̄ peracta erant, quū iuuenis ille, qui ex labore febricitauerat, balneis adhibitis, reclamātibus tñ me
dicis alijs, confeſtim integritati reſtitutus eſt. Sed & aliū (ut te non latet) qui diceret ſe præ æſtu fe
bre fuiſſe arreptum, balneis pluribus ſanaui. Quumq; cæteri tremerent, & faterentur ſe ignorare
qualis eſſet futurus euētus morbi illius in iuuene, qui iam delirabat, ego ſubridens nō multò poſt,
inquam, fluorē ſanguinis è naſo patiens, & ſic omnino a morbo liber euades. At illi irridebant, aie
bantq; nequaq̄ hæc diuinari poſſe: verùm ſtatim è dextra nare ſanguis defluxit. Sed & ſudorē q̄
deinde ſuperuenit, prædixi, & copioſam alui deiectionem, & vomitum, & multa etiam alia, quæ
ad naturam & curationem morborum attinent. Illi autem eo abſunt, vt credant poſſe quippiam
tale opus perfici, ut vatum potius, q̄ medicorū munus eſſe putent, huiuſcemodi res p̄ſagire. Non
ergo eis ille credere debebat: qui ēt mihi dixit, eorū ſe nullum à principio aduocaſſe: ſed illi hoc &
inter alia mirabile agunt, q̄ neque etiam accerſiti ægrotos adeūt. Tu verò (ait ille) me doceas quo
me uelis modo roſaceo vti, quibus ēt cibis à balneo ueſci: ob id ipſum.n. te rurſus vocaui. At ego
his, ſicut tunc mihi viſum eſt, inſtitutis, ad alium acceſſi ęgrotum, qui parū ab vrbe aberat; & mox
altera die rediens reperto homine abſq; vlla omnino febre, iuſſi iterū lauari & copioſè ēt, & dein
de ſolitas aggredi actiones: & ſic ea oīa obiuit munera, q̄ ſibi ex natura debentur, famoſo illo non F
expectato diatrito. Noſti præterea & alium adoleſcētē, qui penè conſilio huiuſcemodi medico-
rū deperijt. Is ſi quidē biliosiſſimus, nec nō & calidiſſimus erat: atq; iter per æſtum, locaq; profun
da ac arenoſa, concitato motu fecerat, & ita exiccatus in gymnaſiū ſe contulerat (nam ex ijs erat,
qui exercitatione delectabantur.) Vbi poſt frictiones & vnctiones, alter adoleſcens illi ætate par,
obuiā factus & amplexus, eum iterū exagitauit, ita vt iā & frictionum oblitus, & q̄ inunctus eſſet
colluctauerit diutius. Moxq; tertio quum ſe lauiſſet, domumque rediret, illi oblata eſt occaſio ma
ioris erroris. Occurrit nanque q̄buſdā amicis, qui inter ſe rixabantur, iāq; ad verbera deuenerant
quos dum ille diuellere conatur, adeo exiccatus eſt, ut horrere ſtatim cęperit, uriq; ſibi videretur:
tandem domū perlatus decubuit. Sed quum in iſtorum medicorum manus incidiſſet, illi inuaſio-
nē tertiæ diei expectari iuſſere: nobis tamen conſulentibus, vt quàm primū uberrimè lauaretur,
& cibus quā humidus adminiſtraretur. Tu verò probe tenes, quòd quū tertiæ diei inuaderet exa-
cerbatio, ille pulſu penitus carebat, & frigebat, nec ſe aut mouere, aut transferre poterat. Præ ſic-
citate autem, uiriumque imbecilitate, neque os neque linguam mouere, neque vel modicū quid
loqui potis erat. Neceſſitate igitur ea famulus ipſius compulſus, nos adijt, rogans, ut quàm celerri
me accederemus, & opem adoleſcenti ferremus. Quem accedentes tabe cōfectum vidimus, & po G
ſtea uix diebus pluribus valetudini reſtituimus: & tu, qui interfuiſti, hæc omnia ſcis: id enim medi
cis omnibus uidebatur eſſe preter omnium opinionem, quum ab antiquorum nemine ſcriptum
reperiatur, & cenſebant hoc noſtræ potius eſſe temeritati adſcribendum, velle ante acceſſionem
cibum, atque etiam uinum adoleſcenti offerre. Sed & os quandoque illi vi aperiebam, vt ci-
bum ingererem. Quum uerò ille ſe melius habere cœpit, ante inuaſionem ab exhibendo cibo
me continebam, ut animaduertere poſſes quo pacto ille diſſolueretur, frigidusque propè ſine,
pulſu redderetur. His tamen ſic etiam peractis, uix potui illis medicis, qui aderant, perſuadere
id ipſum fuiſſe, vinum inquam cibumque ante inuaſionem obtuliſſe, quod adoleſcentem ſuper-
ſtitem ſeruauit. Illi autem ex me ſciſcitabantur, qua tandem ratione id agerem, erat enim illis hoc
admirationi. At ego exiſtimabam non eſſe par, vt illis reſponderem, qui in ipſis ſtatim artis ini-
tijs aberrarent, utpotè quum & quæ ſint elementa animantium, & qualis morbus febris ſit,
ignorent. Verum in alijs literarum monimentis de his diſſeruimus, neque operæ pretium eſt,
vt pleniorem de his ſermonem habeamus, quæ ſunt præter inſtitutum, quamuis ſint etiam vti-
lia, quàm de ijs de quibus loqui inſtituimus. Nobis enim propoſuimus nullius, præterquàm vti-
lium rerum per hos libros meminiſſe, immo ea omnia remouere, quæ male ſe habent, eos imi- H
tantes, qui uias ueteres ſpinis, ac ſentibus obſitas, de purgant. Nam neque illis is erat ſcopus, ut
ſpinas & ſentes reſecarent: ſed dum ad negotia ſua properarent, puncti ab his ſyluestribus plan-
tis, coguntur primum ea abſcindere, & ita deinceps ad id, quod ſibi inter initia propoſue-
rant, redire. Quod ſi non modo ſpinis & uepribus uia ſit interſepta, ſed hamis quoque, &
alijs præterea quæ illi poſsint eſſe impedimento, multum ille, qui eam purgaturus eſt, tempus
conterere cogetur. Portò in hac nobis in pręſenti propoſita contemplatione, non nulla reperiū-
tur ſophiſmata, quæ ſpinarum ſimilitudinem gerunt, quædam uerò uepnium, alia hamo-
rum, à quibus, incautus ſi quis ceciderit, ſtatim capietur. Et proinde non ſecus odio haben-
di ſunt illi, qui huiuſcemodi ſophiſmata conſuunt, quæ beneficæ arti impedimento ſunt, ac il-
li etiam qui ea in vijs, per quas homines frequenter tranſeunt, ſeminant. Nos itaque & ho-
rum nonnulla reſcindamus, aliqua emendemus, alia conteramus, vt antiquam uiam, quæ non
ad ciuitatem, ſed ad artem omnibus ciuitatibus utilem fert, expurgemus. Primum igitur eos,
qui nunquam inter morborum cauſas immodicum frigus, vel ęſtum, vel repletionem, uel
alia eiuſce generis, numeranda cenſent, interrogemus, quanam illi ſapientię ratione, aut qua
opinione

A opinione inducti, iſta nobis ſuadere uelint. Num ex his, quæ hic in terra degunt? Atqui nemo no
ſtrum eſt, qui media æſtate, circa meridiem, præſertim ſub ortu canis, ſi in calidis regionibus, uen-
tis non expoſitus, quo maxime tempore uenti † { qui per annum flare ſolent, } nulli feruntur, ſe of
fendi non animaduertat, ac fugiat. Quòd ſi immoderatiores æſtus omni carerent offenſione, quis
unquam eſſet frigidiorum domorum uſus? quæ frigidarum aquarum commoditas? quæ uini, aut
balnearum delectatio? quid ſibi præterea uult declinatio ea, quum eo tempore ad vmbroſiores
domos diuertimus? nam quis tunc non hortatur ad utendū uino moderatè, ut uia ad pulmonem
humecta reddatur? Vnde ſi citra quodlibet periculum poſſemus æſtui nos exponere, ſuperuaca-
neum eſſet ab eo fugere. Cur ergo mulieres pileum non abijciunt? cur bubulci, atque etiam pa-
ſtores cæteri coronas ex uirentibus ramis non deponunt? Nullus tandem uiator contecto capi-
te iter faciat. Careant etiā conuiuia æſtiua hedera, careant coronis ex roſis contextis: fugiamus
cætera, quæ nobis æſtuoſis temporibus ſolatio eſſe ſolent, doceamus paſtores, bubulcosq; ne ſo-
lē meridie fugiant, ne ēt ad umbroſa, & aquilonib. expoſita loca pecudes cōducātur. Cur.n. hæc
fugiendà, ſi moleſtia carent? Cur ēt his, quæ nullū afferunt incōmodum, remedia quætimus? Nū-
quam ſanè iſta illis perſuadebis, neq; poteris unquā cætera, q̄ a natura ſunt procreata, ita docere,
B quin ea, quæ ex natura contriſtant, ſint fugienda. Dic quæſo tu unde huc accedis? ex quo tandem
mundo exortus es? nonne hic omnia uſquequaq; animantia ſuis functionibus deliramenta hæc
tua redarguunt? quippe quæ per multa ſtadia peregrinantur, ut ęſtate calorē, frigus verò hyeme
fugiant, & quæ præterea fugere nequeunt, ęſtum, ac frigus, locorum mutatione, cauernisq; & ſi
milibus habitaculis, uel tectis declinant. Egò autem libenter uellem, ò ſophiſta generoſe, ut tu æ-
ſtate media, oriēte cane, in regione aliqua humili, nullis peruia uentis ſtares, nudo capite, neq; ēt
per totam diem, uel ſubinde per multos, ſed unico tantum, immo tribus ſolummodo horis, illis
tā meridianis. Nam non modo urereris, febreq; laborares: ſed delirares, exanimareris quoq; Ne-
que malum præterea eſſet, ſi hyeme media niuoſis temporibus, & plurimum pluuioſis, nec ita
nō, uerū exiens ex tepidioribus balneis, ſentires ſiquidem, quid frigus poſſit, & quas etiam cauſas
morbus ſequatur. Neq; poſſum nō admirari, quum tu balnea damnas, ceu non rectè adminiſtra-
ta. Nā quid aliud eſt malè balneas adminiſtrari, niſi eas non habere tēperatum calorē? uel cur etiā
eas damnas, quæ, q̄ ſint iuſtò calidiores, uel frigidiores, temperiem excedūt: ſi nihil nos poſſumus
a calore, uel frigore lædi? aut cur ij, qui balneo concluduntur, mortem obeunt? cur etiam multi
in itinere ex frigore, antequā ad hoſpitium peruenire potuerint, interiere? Niſi forſitan uerum q.
C dem eſſe putas aliquos ab immoderatioribus caloribus, uel frigoribus poſſe mori, nō tamē ab his
ipſis quenquam poſſe lędi, quaſi poſſit quiſpiā abſque ulla læſione mori. Profectò hos iniquos ſo-
phiſtas deceret, ut ſub tera ſe abſcōderent, uel ſaltem præ pudore prauas has opiniones deſererēt.
Hi tamen adeo ab hoc abſunt, ut ſubinde etiam non uereantur, ut alia quoq; ſophiſmata, quæ
& abſurditate, & impudentia maiori referta ſunt, prioribus annectant. Dicunt.n. ſe contendere,
non quidem, q̄ ab huiuſcemodi rebus non lædantur homines, ſed q̄ non ſint nocumenti cauſæ:
quia ſi cauſæ exiſterent, ſemper eandem haberēt rationem. Oportet autem nos diſſoluere hoſce
nodos, quorum uis non in rebus eſt, ſed in uerbis, quia ſi aliquid ſit quod poſſit quidem nocere: ue
rum non ſemper ſit morbi cauſa, & tu nolis, quia aliquando ſolum noceat, & aliquo tempore,
cauſam appellare: iam non amplius de re erit quæſtio, ſed de nomine tantum erit ea cauillatio.
Dic ergo id ſanè nocere, nec tamen eſſe nocumenti cauſam, & noxium appella, illius tamen ap-
pellationis rōnem nega. Noxium ſiquidem, ſicut & ſalubre, nuncupatio quædam. Iſtius uerò nū
cupationis nulla alia ratio eſt, niſi quia nocumenti cauſa eſt. Vnde ſi quiſpiam horum, quæ a te
proferuntur ignarus ſit, & illi dixeris aliquod eſſe noxium, intelliget ille, quod nocumenti cauſa
eſt. Dices, quod mihi nocet non eſt omnino noxium: cauſa enim ſemper cauſa eſt. Atqui ſaltem
D quum nocet neceſſe eſt fateri, eſſe cauſam nocumenti corpori, cui nocet: & idipſum eſt, quod nos
quærebamus. Nam quemadmodum ſi ſemper noceret ſemper cauſa eſſet nocumenti dicenda, ita
quum non ſemper, ſed aliquando noceat, tunc quoque ſolummodo cauſa dicetur, q̄ ſi tu hoc uo
lueris uocare noceri, nihil hoc ad rem faciet, lis enim erit tantummodo de nomine. Quod ſi quæ
ras, quid igitur eſt de re ipſa litigare? De re, inquam, eſt quomodo, quum quærimus ſi is homo,
qui nunc febrit, id paſſus ſit a nocumēto ſibi a ſolis eſtu, uel a gelu, uel ab immodicis exercitijs il-
lato. Differere uerò an id, quod nocuit, ſit appellanda cauſa, uel ne: non eſt ea amplius diſſertatio
de re, ſed de verbis: & ſi quis his aſſentiet, nihil propterea medicinæ oberit, non tamen hæc ſunt
admittenda. Poſſumus " nos quidem, & ſine ullo ferè negotio explicare, quid hoc nomen cauſa
a.l.1.f.1.d. 1.c.3.fo.3.6 ſignificat: & ea res adeo exigua eſt, ut nullus ferè in hac lingua educatus illius ignoret ſignifica-
tum. Si enim quempiam ſe in forum cōferentem interrogaueris, quanam ille de cauſa domo exie-
rit, aduerte quid ille reſpondeat, dicet etenim, quod aliquid empturus, uel amicum conuenturus,
uel aliquid aliud huiuſmodi, ita ut ſemper inſinuet id, quod ſibi opportunum eſt, cauſam fuiſſe.
Vnde hæc omnia ad idem genus attinent, ſiue id dicas propter quod aliquid factum eſt, ſiue utili-
tatem generationis eius, ſiue finem, ſiue ſcopum, (nam nec quicquam inter hæc intereſt.) ſem-

per

per nimitum te uelim id intueri, quod dr̄, non ãt ſemper de uocabulis eſſe ſolicitum. Quòd ſi alia E
quoque exempla deſideras. pete a fabro, ꝗ lignum perforat, vel dirigit, vel dolat, vel conglutinat,
ꝓꝑ quam cauſam id efficiat: ille ſtatim reſpondebit, lecticæ cã, unde & ipſe ſcopum ſuæ actionis
cauſam vocat, quem vbi eſt aſſecutus, uniuerſa actio deſinit. Nec ſecus ẽt textor, ſi eum interroga-
ueris cur fila ſtaminis deducit, vel lanam pectit, ꝓꝑ id reſpondebit, quod ſuæ actionis finis eſt, af-
firmabit.n. ſe omnia indumenti gratia facere. Quod ſi rurſus, quam ob cauſam indumentum fe-
cerit, ab eo petas, dicet ille, ut corpus contegat, & a frigore tueatur, & id genus cauſæ, q̃ maxime
oĩbus eſt in uſu. Eſt & aliud non minus hoc conſuetum, quum cãm in materiam referimus, unde
ſi reprehendatur faber, ꝙ paruam fecerit lecticam, ſtatim ille id lignis attribuit, figulus uerò terræ,
& pictor coloribus. Quis.n. eſt, ꝗ non frequenter homines audiat, quum petitur, cur lignorum cõ- A ibid.d
pagines in lectica diſſolutę ſint, aut cur floridus picturę color citò defloruerit, ꝗd ẽt fuerit in cã, ꝙ
ædes citò corruerint, reſpondentes, fuiſſe id, quoniam ligna uiridia erãt, quæ ſubinde, quum ar-
uere, diſtorta ſunt, ꝙ ẽt optimorum colorum copia pictorẽ defecit, ædificator, uerò ait, quòd uel
calx, vel lutum, vel quippiam aliud his ſimile praua fuere. In omnib. ſiquidem his materiam cauſa-
mur. In his etiam inſtrumenta ponimus. Si. n. cauſam quæris, cur faber lecticam malè coagmenta
uit, ꝗ tamen non eſſet malus artifex, ille ſtatim reſpondebit, ꝙ prauè affecta erat dolabra, terebel- F
lum craſſum, lima & malleo carebam, ſecuris ẽt erat obtuſa. Pari ẽt pacto ſi ex librario peras. cur
non rectè ſcripſerit, dicet ille, chartam aſperam extitiſſe, attramentum verò fluidum, pennam au-
tem obtuſam, defuiſſe ẽt cultellum, quo ipſam rectius formaret. Is ẽt dum chartę, & atramenti me
minit, materiam profert; dum pennę, & cultelli, inſtr̄a. Sed quis eſt præterea qui ignoret, ꝙ etiam
ipſos artifices culpamus tanquam cãs errorum, qui in opificijs committuntur, tunc in primis, quũ A ibid.d
nihil habemus, quod poſſit in inſtrumentorum defectum referri? Præſtantium quoq; opificiorũ
cauſam fuiſſe artifices profitemur. Dicimus.n. ꝙ is (utpote Phidias) ſtatuam illam effecit, alius ue-
rò Iouis Olimpici ſimulacrum, necnõ & medicum ſanitatis, quam in ægrotis efficit, cauſam, & gu
bernatorem nauis, quam a procella ſeruat. Dicimus ẽt cauſam eſſe nauis illum, qui eam conſtruit,
& idem de lectica, carpento, & ſimilibus. Vt tandem duæ quidem ſint primæ cãę, atque maxime
principales, ſcopus inquam, cuius gratia fiunt omnia, quæ fiunt, & effector, a quo ea fiunt. Has di
gnitates ſequuntur tertia, & quarta, inſtrumenta nimirum quibus, & materia ex qua. Porrò in hu
manis artibus, niſi cãæ omnes conueniãt, nullus unquam effectus abſolui poterit, nam niſi aliqua
eſſet lecticæ utilitas, nunquam faber illam cõſtrueret. Sed ſi aliqua ſit illius utilitas, careat uerò do
labra, ſerra, terebello, aliaque inſtrumentorum ſupellectili, neq; ſic lecticam coagmentabit, & ſi G
hæc illi omnia pręſto ſint, & mox ligna deficiãt, neque ita componetur lectica. Neque ſi inſtru-
menta & materia parata ſint, & utilitas urgeat, abſit autem artifex, unquam quicquam fiet. Et hoc
in oĩbus alijs artibus pariter inuenias, Omnes ſiq̃dem alicuius gratia agũt, egent ẽt tum inſtrumẽ
tis, tum materia. Quod ſi aliquando ſecus fiat, tunc unico uidentur genere cauſæ orbata, eo inquã
quod dicitur, cuius gratia fit, quod in his accidit, quę caſu fiunt, ea quippe nullius gratia fiunt, defi-
cit tamẽ quandoque id per quod fiunt. Per quod autem eſt inſtrumentum, ſicut propter quod, eſt
vtilitas generationis rei, à quo eſt artifex, ex qua eſt materia. Etiam quidem hoc conſtat, nihil un-
q̃ reperiri poſſe qđ materia non egeat, ex qua conſtet, & efficiẽte a quo fiat, nec aliquod reperias
qđ contra ſe habeat, Semper etenim neceſſe eſt, ut ſit conuentus alicuius patientis, quod uicem
materiæ habeat, & alterius, qđ circa ipſam agat, & efficientis rõnẽ teneat, & hoc eget nonnunq̃
inſtrumento, ſi alicuius gratia egerit. Agit tñ aliquãdo ẽt ſine inſtrumento, quum nullius gratia
agit. Nempe ſi ꝗs calcitratus in pugna inde fuerit mortuus, ꝗ calcitrauit cã effectrix (ut ita dicam)
mortis fuit, inſtrumentum autem crus fuit, materia corpus illius, qui fuit calcitratus, & ſi id ex pro
poſito ille facit, cauſa alicuius id effectum eſt, ꝙ ſi non alicuius gratia factum eſt, illud in fortunam
referendum eſt. At quum ex frigore continentis aeris, vel æſtu læditur quiſpiam, aer continens ef H
fectrix cã eſt, materia corpus, ꝙ afficitur. Quare nunquam ſperaueris te poſſe aliquem reperire
effectum, niſi efficiens, & materia coeant, ablato .n. eo, quod patitur, ex quo fiat id, quod faciendũ
eſt qui poterit eſſe efficiens, a quo fiat? Vnde oportet vt hęc utraque aliq̃d ad generationem rei cõ
ferant, quæ ãt ad rei generationem cõducunt, meritò cãę appellandę ſunt. Iam .n. omnes homines
cauſas appellant, quę ex ſui natura ad rei generationem aliq̃d afferunt, Potes autem tu, vel cau-
ſam nominare, ſi libet, vel principium. Verum in omnibus his aliquid iſtius oppoſitum reperias
quod tñ per accidens eſt. Faber nempe, terebellum, & lignum ad uaſis generationem aliquid ex
ſui natura conferunt. Statim.n. ut id conſtructum eſt poteris intueri lignum & foramina, quę te-
rebello fuere à fabro facta. At locus, ubi iacebat lignum, unde à fabro fuit ad hoc opus aſſumptũ,
& aer ꝗ id in orbem comprehendebat, cauſę dicentur, non primum, ſed per accidens, & quia ar-
tifex homo erat, eum aliquo contineri loco neceſſe eſt. Quod quum ita ſit, nec pręterea opus ſit
intercedere inter ipſum & lignum corpus, quod ſolidum ſit, obſiſteret enim, ne ille in id agere poſ
ſit neceſſe fuit ut illud, quod inter utrunque medium eſt, aut inane, aut ſi ſecus, taltẽ corpus ſit, qđ
cedat, qua ratione & aer aliquid ad uaſis generationem affert: Hęc uero magis tibi euidentia ui-

debuntur,

A debuntur,ſi cogitaueris artificẽ, perinde ac ipſa natura facit.per uniuerſam permeare materiã,
dum agit:non aũt ut hos, q exterius tñmodo eam attingimus. Tunc.n.ſatis erit apertum,nullũ
tunc loci vſum fore ipſi opifici,niſi illius ſorte,quo materia continetur, neque aeris in orbem cir-
cunfuſi,neq; inanis.Quapropter ſæpe in lapidibus,atq; etiam in terra giguntur animãtia,vbi cũ-
dẽ penitus locum opifex occupat,& ipſum opificium.Indiget itaq; faber,vt agere poſſit circa li-
gnum,ſpatio intermedio qđ nõ impediat,nõ ea ratione qua artiſex,ſed qua corpus eſt, ꝙ alium
ab eo,qui materiam,q̃ efficitur,continet,locũ occupat.Hæc nimirum ex accidenti ſunt, & tanq̃
ea ſine quibus non. Ea verò,quæ ex accidenti ſunt, quatenus pñtia ſunt.nihil ipſa operãtur: vñr
tñ ea ratione adiuuare,ꝙ dum ea adſunt,ab eo loco ea quæ obſiſtere poſſunt,procul ſunt : vnde
magis valent,ſi abfuerint,impedire actum,quã quum pſto fuerint.Solidum quippe corpus inter-
iectum inter ſabrũ,& ipſum lignũ,impedimento eſt,quo minus faber poſſit circa lignum opera-
ri:qđ ſi de medio tollatur,ex accidẽti conſequitur,vt aer in illius locũ ſubeat:quũ.n.nuſqã in hoc
mundo inane cõſiſtere poſſit,locus,quẽ ſolidum illud corpus dereliquit,inanis oĩno pſiſtere ne-
quit,ſed aere,q in orbẽ id continebat,deſluente repleť.Cõſtat igiť,fabrum aere ex accidẽti indige
re.Palàm pterea eſt,ꝙ qui ambulat ſubſtrato corpore ſolido eget,cui nitatur: alio uerò circũfuſo
B. qđ cedat.Non ſunt tñ hæc illi opportuna,qua ambulans eſt,ſed qua corpus eſt,qđ deorſum,hoc
eſt uerſus mundi centrũ,fertur:quodq; rurſum in ſublime ambulãdo nequit ferri, citius. n.deor-
ſum verſus terram delabereť.Sed neq; anterius progredereť,eo à quo contineť, illi non cedente.
Quapropter rectè illi,q hæc pertractauerũt,dixere,hæc ipſa potius rationẽ rei tenere ſine qua ali
qd fieri non põt,q̃ ꝙ cauſæ ſint gñationis eius.Porrò ambulationis cauſæ ſunt ipſius vtilitas vis
aĩalis,atq; ẽt crura.Cauſæ verò ſine quibus id fieri nequit,externæ,corpus circunfuſum cedẽs,in
terius vero,alterum qđ reſiſtat.Iam itaq; vniuerſum de cauſis ſermonẽ abſoluimus, & explicaui
mus,quæ illæ ſint,quotque,& quales,& quomodo inter ſe,tum ẽt ab ijs quæ per accidens, uel ſi-
ne quib. non,differant. Quòd ſi nolit rurſus ſophiſta fateri,fabrum eſſe cãm generationis lecti-
cæ,reſpõdeat quæſo,num fateatur ſaltem factam eſſe lecticã à fabro: ſi vero id cõceſſerit, an po-
ſtea de appellatione adhuc diſputabit?Si.n.vel ꝙ ex ſe facta ſit reſpondeat,vel ꝙ ab eo,utroq. mo
do delirare redarguetur:quia ſi dicat ab aliquo quidẽ factam,de appellatione tñ voluerit mox di
ſputare,nõne primum uerecũdabitur,ꝙ non de re aliqua,ſed de noĩe eſt ſua ipſius lis?Deinde to
tã quoq; vitam euertit & cõfundit.Vt.n.dixerit ſabrum feciſſe quidem lecticam,non fuiſſe autem
illius cauſam,nonne,perinde,ac ſi quis cõcedat aliquem alium quempiam occidiſſe,illum tñ no-
C lit fateri fuiſſe cauſam mortis iſtius,putabiť extrema inſania teneri?Libentiſſime uerò audirem il
lum coram iudicibus loquentẽ,atque ita dicẽtem. Viri qui iudices conſtituti eſtis,fatetur quidem
Dion ſe occidiſſe Tiphonem,nec tamen putãdus eſt Dion extitiſſe cauſa mortis illius.Profectò ſi
id,quod quippiam facit eſt etiam eius cauſa:conuincetur Dion fuiſſe cauſa mortis Tiphonis: ꝙ ſi
alius ſit,à quo fit aliquid,& alius eſt rei illius cauſa,ille,à quo occiſus eſt hic,non fuit mortis iſtius
cauſa,nec reus ipſe habẽdus eſt,& proinde abſoluetur,qui conuinci non poterit fuiſſe cauſã mor
tis.Sed qs non iudicabit hæc eſſe deliramenta,& inſaniam longam? Quare ſatius erit iam his re-
lictis,alia aggredi horum deliria,vt quod præterea ſupereſt uiæ purgemus.

Aduerſus Eraſiſtratum,qui procatarcticas quidem cauſas admittebat,ſed negabat habendas in numero cauſarum, CAP. 2.

A.l.i.f.2.d.2 ſu.1.c.2.30, f g h.

EST & alter ſophiſtarũ chorus,qui ſanã concedunt aliqua fieri,ac interire,lædiq; & alterari,
atq; etiam horum omnium aliquas exiſtere cauſas putant:mox tamẽ verentur cõcedere p
catarcticas,id eſt antegreſſas,appellandas eſſe cauſas, vtpote qui nolint ab ęſtu,vel à frigore, ne-
que à plenitudine, neq; à labore fieri unquam morbos. Quorũ amẽtia mihi magis miranda vť,
q priorum, qui eas omnino,ac ſi non ſint,negat:iſtorum.n.ſophiſma occaſionem aliqua à mu-
tata appellatione illius nominis habet:illorum verò penitus ſophiſma eſt,immo,ſi uera loqui li-
ceat,potius circunuentio.Quia ſi hi exiſtimant aliquid eſſe cauſam,hoc addidiſſe deberent,an ea
D materia,circa quã id agit,impatibilis ſit,an uerò patiatur. Quòd ſi ipſi impatibilẽ eſſe affirmaue-
rint,ne materiam quidem ſeruabunt:hoc. n. eſt eſſe materiæ,ut ab efficiente patiatur,atq; facile
ab eo regatur.Si aũt fateantur materiam pati,nunq̃ amplius negabunt,quin hęc quidem magis,
illa verò minus patiatur:nam cauſę q̃ in eam agunt materiam,aliquę ſunt fortiores, atiquę im-
becilliores,comparatione materię.Quę omnia ubi illi cecõceſſerint,quę deinde ratio afferẽda erit,
cur è mille,qui in theatro aderant, quatuor tñmodo fuerint à febre arrepti?num hos tñ à Solis
calore comburi contigit? Nam ſi non modo decem,ſed unus ſolummodo in febrim ſit illapſus ,
nihil hoc abſurdi ſecum habet.quid.n.uetat quo minus hic ſolum idoneus fuerit,vt in eo tẽporis
ſpatio ab ea affectione lęderetur, aliorũ nõnullos ob corporis bonum habitum,æſtum oĩno ne-
glexiſſe,aliquos uerò imbecilliores quidem fuiſſe,quàm vt poſſent ſe ab ęſtu omnino tueri, uerũ
fuiſſe opus longiori interuallo tẽporis,ut ea lęſio in febrem deſineret? Sed nos iam illum intro-
ducamus , qui primus adeo fuit in his impudens : & ipſe ſuiſmet uerbis loquatur,quę in hunc
ſe habeat modum : Cauſas ſanè febrium primum , atque etiam nunc ſciſcitari ſolent, & ab

ipſis ægrotis audire voluit, an is morbus ex frigore, vel labore, vel plenitudine, vel alia ſimili cau- E
ſa originẽ habuerit: qui nec verè, neq; vt conuenit cauſas morborum inquirunt. Etenim ſi frigus »
febris cauſa eſſet, qui magis refrigerarẽt, magis febre te nerẽtur: ſed hoc nõ ita eſt, multi ſi quidem »
qui ad extremum vſq; periculum, præ gelu deuenere, mox ab eo ſeruati, abſque vlla febre per- »
manſere. Nec ẽt in labore, & plenitudine fieri videmus: in fortioribus. n. quidã laboribus verſa- »
ti, maioriq; repletione graues, nunq̃ febrem paſſi ſunt. Hæc ſunt Eraſiſtrati verba in primo li-
bro de febribus. Hæc verò ipſe ita impudenter proferre coactus eſt, vt ſuum dogma ſequeretur, ſi
cuti paulo poſt exponemus. Sed de Eraſiſtrato nõ tñ mirandũ eſt (ipſe. n. gloriæ cupiditate ad-
ductus, multa ex iis quæ à prioribus tradita ſunt, innouauit, multa etiam diruit:) quantũ de iis, q
ipſum ſequuti ſunt, illius ſiquidẽ gloriæ ipſi minime euaſit participes. Vnde ſi iſti hæc cõſilio agũt,
manifeſte inſaniunt: ſi verò ſecus, admodum ignari ſunt, q̃ppe q ipſam veritatẽ non agnoſcẽtes,
facile decipiũtur. Porrò huius diſſolutio ſophiſmatis neq; multam ẽt dialecticæ diſciplinæ peri-
tiam expoſcere vr: ſic. n. ait ipſe, ſi refrigerari, febricitandi cauſa eſt, qui magis refrixerit, ille magis
febricitabit. At res hæc non ita ſe hẽt. Quia ſi effectrix cauſa ipſa, id abſq; patiente apto efficere
poſſet, qui magis refrigerarẽt, magis quoq; febricitarẽt. At ſi frigus non omni corpori febrẽ af-
ferre, poteſt, ſed illi tñ, quod paratũ eſt ad hoc tunc nõ amplius erit neceſſe, vt qui friguerunt ma F
gis, magis quoq; febricitent: immo facile reperias aliquos, qui ne ſemina quidẽ febris cõcipiant.
quæ verò ſint febris ſemina, nõ ſpectat ad noſtrum in præſẽti inſtitutum. Sanè nulla cogit neceſ-
ſitas, vt febricitare magis ſequatur eos, q magis refrigeſcunt: poteſt nanque & id euenire, vt qui
magis refrigeratur, magis febriat, poteſt etiã & omnino ſecus, ſed & tertiũ accidere poteſt, quod
magis, in q̃, quis refrigeretur, & minus febricitet, & quartum quoq; fieri magis, ut refrigeretur, pa
ri vero febre arripiatur, & præterea põt, qui magis refriguit, nulla teneri febre, potuit ſi quidẽ qui
ſpiam nihil quidem febricitare, uerum fieri attonitus, uel torpidus, uel tremulus, uel conuulſione
apprehendi, vt accidit Alexandro, dum tpe æſtiuo in Cydno Ciliciæ flumine ſe lauaret. At verò
nec illud ẽt re vera confici põt, vt qui magis frigeſcit, magis quoq; lædatur, nempe id ſequeretur,
ſi ille pari modo aptus eſſet, tunc nimirum, ſi magis frigeret, magis læderetur. Porrò nec id etiam
ſequitur, ut ſi magis lædatur, magis febricitet, quum aliqñ contingat, ut aliquis magis lædatur, q
tñ nõ modo nõ magis, ſed nec omnino febricitet. Quia ſi nocumẽtum omne in ſolam deſineret
febrem, vbi maius eſſet nocumentũ, ibi maior quoque adeſſet febris, quum autẽ multi ſint nocen
di modi, qui poſſunt eos, qui refrigerantur, alij alios ſequi, falſum eſſe multifariã monſtrari poteſt
ꝙ q magis refrigeſcit, magis febricitet. Quòd ſi non eſt neceſſe, ut qui magis friget, magis febrici G
tet, uel magis nocumẽtum ſubeat, fatuum erit dicere, ꝙ idem homo, quum magis riget, magis ẽt
uel febricitat, uel magis lęditur. Eſſet quidem neceſſarium, ſi ipſe eodem eſſet affectus modo ſicu-
ti prius, ut qñ magis rigeat, magis ſit febri obnoxius, ſed ſi ſecus, nulla amplius neceſſitas eſt, uel
magis febricitare, uel magis lædi. Hæc ꝑfectò Eraſiſtrati dictio, eo libro deſcripta praua oĩno eſt,
q̃ppe quæ ſophiſmati occaſionẽ, & fidem potius præſtat, q̃ ꝙ illud diſſoluat. Sed mihi admodũ te
merarij complures uñr, qui nunquam in logica diſciplina uerſati, ita ut ne ea quidem ſophiſma-
ta, quæ fallaciam im promptu & omnibus expoſitam habent, poſſint diſcernere, audẽt tñ de ne-
ris decretis aliquid ſtatuere, & deinde ſimiles illis uidẽtur, qui ambigunt, an motus omnino ſit, qñ
rationes, quæ de eo afferuntur, intelligentia conſequi nequeant. Diogenes uerò Cynicus ratio-
nes illorum, qui motum negabant, appoſite ſatis deludebat, quum. n. hac de re interrogaretur,
Miror eq̃dẽ (aiebat) cur, ſi motus non ſit, nautæ quotidie clamant, ad Rhodum, ad Cnidum, ad
Co. Et ipſe ne tentabat quidem huiuſcemodi diluere ſophiſmata, quæ aduerſantur ijs, quæ eui-
dentia ſunt. Dialectici uerò in his potiſſimũ uerſantur. Ipſi etenim rationẽ ſtatim falſam eſſe co-
gnoſcunt, ex eo quod repugnat ijs, quæ manifeſto conſpiciuntur, mox uerò inquirunt: num in
proloquijs, uel figura, lateat fallacia, & ſi in proloquijs, an in omnibus, an in aliquibus, an in uno,
& quo ẽt modo. Quòd ſi in figura, hic quoque inueſtigant, ubi error cõmiſſus ſit, & unde ratio ha H
bet, ꝙ quamuis ſit falſa, ueri tñ ſimilitudinem ingerat, neq; . n. iudicant par eſſe, aut omnino tu-
tum, uelle eas ratione examinares, quo inquã ueri contineãt, antequam in ijs, q̃ aperte falſa ſunt,
fuerint exercitati. Nos aũt ſępe uidemus multos hoĩes, qui quum per hanc artificioſam uiã ince-
dere nolint, neq; ẽt per compẽdiariam illam Diogenis, & ſi ſubinde dijudicare uelint falſos ſer-
mones, id nec recte, nec perfecte facere poſſe. Porrò ſi ſint philoſophi Cynici, nullũ quidem qd'
abditum ſit, aggrediãtur, præſertim ſi illis quæ manifeſto apparent, uideatur aduerſari, quin &
rationes eas, quę iſtis cõtrariæ ſunt, oĩno ſpernant, adeo ut neq; uelint exquirere, qua parte fal-
lant. Si verò ſint Dialectici, ſtatim paruo ẽt negocio haſce captiones agnoſcẽt. Verum ipſi vtra-
que de cauſa culpandi ſunt, nimirum & ꝙ adeo temerarij ſint vt in eas rationes, quarũ ſunt im-
periti, ſe ingerere uelint, & ꝙ ea omnino obliuioni tradiderunt, quæ manifeſto apparent. Sed ve-
lim recorderis, ꝙ non modo uiri ſapientiſſimi, verum etiam ruſtici omnes bubulci, cęteriq; pa-
ſtores, immo ipſæ pecudes, gelu, & calorem immodicum fugiunt, nonne multi ob horum
exceſſus interiere? an forſitan tu ſolus inter mortales, ex balneis male adminiſtratis nunquam

lęſus

A læſus es? Non potes Eraſiſtrate eas rationes diſſoluere,q̃ afferuntur contra cãs procatarcticas,&
non modo has,ſed nec illas ẽt,quæ contra motum,q̃ contra demonſtrõnem, nec eas quæ contra
doctinam,vel diſciplinam,vel inquiſitionem,vel in uentionem:nec ẽt eas,q̃ contra hotum cauſas
afferuntur. Num igitur hæc omnia erant à te tanquam non entia,ſpernenda, vel potius fides ijs,
quę euidentia ſunt præſtanda erat,ut ſi quid ab aliquo fiat, hoc illius cauſam appellemus? Num
ab immodico frigore,vel immodico ęſtu,nihil fit? at ob utrunq; moriuntur multi. Num moriun-
tur quidem,non tñ læduntur? qui fieri hoc unquam põt? Num ẽt ab alijs forſitan cauſis qs ledi po
teſt,ut præ eſtu,uel gelu nunquam a febre poſſit inuadi? Oportet ſanè attendere,ea quæ quotidie
fiunt,res et.n. hęc non eget demonſtratione,quum plerunq; uideamus nocumentum, quod ex
æſtu eſt,vel in ſebrem deſinere,vel in quippiam aliud ſimile,& illi(ut ego quidem puto)ꝗ memo-
res ſunt eorum,q̃ ob hæc quotidie eueniunt,eos derident,ꝗ in hunc modum delirant. Quidam ſe
in theatrum contulit,quum nullum in corpore ſentiret incommodum,ſed vbi Soli ardenti caput
expoſuit,illud paulatim, & calidius,& plenius redditum eſt,mox cœpit dolere,& exuri,ſubinde-
que ſtm uniuerſa tempora dolens diſceſſit: qui poſtea difficultate tenebatur cutem,quæ circa fron
tem & caput eſt,mouendi,aridamq; eam ſentibat,& paulo poſt febris illum adorta eſt. Sed medi-
B cus die ſequenti accedens,caputq; omphacino oleo frigido,uel roſaceo ẽt perfundens,& admini-
ſtratis balneis,illum ſanitati reſtituit. Quid quæſo putas quempiam,vel vulgarem exiſtimaturum
de tuo hoc ſophiſmate? Quid præterea,ſi uideat aliquem ꝗ probe quidẽ cõcoquat, nec ullo alioꝗ
ſymptomate teneatur,niſi ꝙ poſt exercitationẽ,ex litigio quodam turſum exerceri adhuc magis
coactus,cępit articulos calidiores ſentire,& paulo poſt totum ẽt corpus aridum,& inæquale, qđ
dum mouere uellet,uidebatur ſuboriri ſenſus quaſi vlceroſi cuinſdam doloris,moxq;ſebricitauit,
ſed peritus medicus inclinante ſebre,adhibito balneo,ipſum priſtino & aſſueto uictui reſtituit: Pa
taſne igitur illi unq̃ perſuaſum iri non poſſe quenquam ex labore febricitare? At mirabitur qſpiã
fortaſſis,cur nulli uulgari homini hæc Eraſiſtratus ꝑſuaſerit,medicis uerò non paucis perſuadeat.
Sed id q̃dẽ mirandum non uidebitur,ſi audiuerit eorum plures aſſerentes,eſſe potius patriam ꝓ-
dẽdam,q̃ proprium dogma. Cur ergo tp̃s perdimus,dũ Eraſiſtratiorum dogmata redarguimus?
huiuſcemodi.n.deliramẽtorum ea unica cã eſt,ꝙ qui putat omnem ſebrem ſequi phlegmonem,
oportet,ut mox exponat,quo mõ ille qui ex exercitio in ſebrẽ illapſus eſt,paulo poſt rõne uictus
inſtituta liber euaſit. Non erat autem uериſimile rem ita ſuccedere,ſi plegmone adſit. atq; longe
ẽt minus,ꝙ ex ciborũ ac uini oblatione id cõtingat. Vnde illi duorum alterum erat neceſſe,vel vt
C nihil ex his immutaret,q̃ ex ratione prius tradita fuerant,uel ut ad ſophiſmata conuerteretur. Pri-
mum aũt ille nequaquam poterat perferre,quippe ꝗ ſibi hoc perſuaſerat,ſi uſquequaq; antiquos
imitaretur, apud omnes in nulla ſe gloria futurum,unde coactus poſtea eſt ſm aggredi,& men-
dacia cauillaq; confingere. Nec modo in his Eraſiſtrato,ac eius ſectatorib. neceſſe fuit cauillari,ue
rum & in illis,quę de hypoſtaſi,in vrina tradita ſunt. Nam ſi ſuos aſſueſacerẽt diſcipulos indigno-
ſcẽda,diſcernendaque hipoſtaſi,quæ purulẽta eſt,ab ea quæ ſubinde in ſanis cõſpicitur,redargue-
rentur facillime ex ijs in primis,quæ uidemus,quum phlegmone in ſuppurationem uerſa ſoluitur
ꝑ purulentas urinas. Neq;.n. illis ſimiles ſunt,quæ ſolutis febribus excernuntur,in ijs,ſiquidem id
quod reſidet album eſt,neq; fœtorem habet,neq; colorem etiam, quem purulentæ retinent,ne-
que lentorem. Ne ergo aperte conuincantur,ſe deridere eos præſeferunt, qui hæc obſeruant, &
eos tinctores appellant,qui aliquid ex urina percipere uolunt, quos ſuppoſititia etiam urina ſæpe
decipiunt. Et hæc omnia agunt,ut admitãdum illud dogma defendant,ꝙ omnes febres ex phleg-
mone fiant ob id ẽt neque frigidam aquam potandam illis concedunt,qui ardente ſebri tenentur:
ea enim oportune exhibita,confeſtim ſudant,liberiq; a morbo euadunt. Et tu Gorgia, nos id ſæ-
pe effeciſſe intuitus es, quum nulla obſtabat uiſcerum inflammatio, tunc enim maximam febrẽ
D ſoluit frigidæ potus. Hi igitur, nequaquam bibenda eſt, aiunt,ut omnia ea declinemus, quæ no-
ſtram ſubuertere ſectam ualent. Sed & alia præterea artis huius auxilia reiecerunt, quippe qui ti-
meant,ne ex illis redarguantur. In quo ordine repoſuere etiam rationem cauſarum procatarcti
carum,quum minime monſtrare poſſint,quo pacto homine exæſtuante,uel laborante,uel irato,
uel mœrente,transfuſio ea ſanguinis fiat in arterias, quam ipſi παρέγχυσιν vocant. Vnde uarias
rationes contexunt,ſophiſmata machinantur,commentis quibuſdam excogitatis illis inſidiãtur,
qui eo accedunt, ut artem benignam,& uitę opportunam addiſcant. Quibus ex tot horum inſi-
dijs ſecus,ac ipſi ſibi prius propoſuiſſent,euenit,dum enim rudes eſſent & imperiti, cões omnium
notiones, ſeruabant & ijs, quæ manifeſto apparent,credere aſſeruerant; mox uero adeo ab iſto-
rum mirabilibus ſophiſmatis peruertuntur,ut adducantur ad id, ꝙ non amplius rebus manife-
ſte apparentibus credant eorum nodos ſoluere neſciẽtes. Hoc etenim admirandum commentum
contra ſuos diſcipulos excogitauere huiuſcemodi,medici,ut neq; eos permittant ſoli inſiſtere ex
perientiæ: neq; ad rationem adhortantes, ad dialeticos remittunt, ut eos his irretitos ſophiſma
tis detineant. At illi qui nullam unquam adhibuere exercitationem in diſſoluendis ſophiſmatis,
ob hæc præceptores quaſi deos admirantur. Tu ſanè noſti ꝙ nõnulli,qui a quadam ueluti aduerſa

ſortuna ad tales medicos delati ſunt, fatentur ſæpe, ꝙ dum in memoriã reuocãt ea, q̃ ipſi aliàs paſſi E
ſunt, aſſentiuntur, ꝙ ex æſtu, alijsq; huiuſcemodi, febres accendi poſſint, at quum ea quæ ab Eraſi-
ſtrato literis mandantur, plegunt, ſtatim ſnĩam mutãt. Qui ſi alicui præceptori artis dialecticę pe-
rito adhęſiſſent, facillime eius fallacias agnoſcerent, vbi ipſe inquit, ꝙ multi, in lõge maioribus uer
ſati ſunt laboribus, atq; in maiori plenitudine fuere, q̃ ij qui febricitauere, & tñ ab omni morbo
liberi permãſere. Sed quæſo, num propterea, ꝙ qui in maiorib. laborib. uerſati ſunt nulla ſunt ar-
repti febre, nõ potuere alij minus laborãtes in febrem incurrere? Sed in medium proferamus nos
aliquem oratorem, defendentẽ quendam pugilem, qui ꝙ pugno uetulã percuſſerit, vnde illa mor
tua eſt, ab aduerſarijs accuſetur, & in iudicium trahatur, vbi ab actore probatur, ꝙ ille eam percuſ
ſit, quodq; ea mortua eſt, fingamusq; rei patronum, hoc modo cauilis Eraſiſtrati confiſum, illum
defendere. Vos ò iudices, millies hunc hoiem in ſtadio pugnantem uidiſtis, ac maximis aduerſa-
rios plagis pulſantem, uiciſſimq; ab illis pulſatũ, nec tñ is ab illis, aut illorum aliquis ab hoc, inter-
fectus eſt. Non ergo ꝙ percuſſerit, cauſa mortis extitit, quia ſi percuti in cauſa eſſet, ꝙ quis more-
retur, q uehementius percuteretur, citius moreretur, quod quidẽ falſum eſt, quum iſte maximas
intulerit, ac ẽt pertulerit plagas, nec ipſe mortuus inde eſt: nec alium interfecit. Quis igitur credat
ꝙ ex illata plaga non admodum ẽt magna, obierit anus? Nimirum ſi ex plaga non immodica poſ F
ſet qs mortẽ oppetere, hic q alioqui plurimis, & ualidioribus plagis expoſitus fuit, è uita iam mul-
toties deceſſiſſet. Quid obſecro facturos iudices, ſi talia audierint putatis? nonne irridebunt palam
tam patrono, q̃ reo, qui huiuſcemodi patronũ protulerit? Nã nemo mehercle eſt, q non compre
hendat, ꝙ robur athletarum multas põt, vel ẽt ualidas ſpernere plagas, quum tñ anus præ uirium
imbecillitate, ne mediocrẽ quidem, & unicã poſſit ferre. Is ſanè orator ſolis uſus ſoſphiſmatis Era-
ſiſtrati, nec iudices decipere, nec aliqd obtinere poterit. Accedat aũt alter orator iſto qdẽ peritior
qui in ſpecta uetula a iuuene ꝑcuſſa, reſpirante adhuc, paulo poſt tñ moritura, affinibusq; ipſius il
lum homicidij accuſantibus, a quo illũ defendere uelit, & ita dicat: Si hic totum ferè uitæ tp̃s, tum
feriendo, tum ictus perferendo tranſegit, nec unquã, uel ipſe interfectus, nec ex aduerſarijs quen-
q̃ interfecit, non eſt profecto ipſi cauſa mortis iſtius uetulæ tribuenda, ſed potius eius imbecillita-
ti. Nã ſi unica plaga mortem inferre poſſet, longe magis & multæ, & ualidiores inferrent: qđ tñ
nõ ita eſt. Quare ſi uetula mortua eſt, ob ſuam mortua eſt, imbecilitatem. Hic qdem orator mul-
to eſt priore præſtantior, qui non modo reum vr̃ cauſa uelle abſoluere, uerum & illam aliò tranſ
fert, nihil tñ & ipſe efficiet, quum neceſſe ſit tandem fateri, ꝙ anus percutiente iuuene mortua ſit.
Attamen Eraſiſtratus nec iſto ẽt dicendi modo uſus eſt, quo ſepe noſtri utuntur, vt nimirum cau- G
ſam eius quod æſtum, vel frigus ſequitur, in ipſam transferret rationem rerum patientium. Primo
enim occurſu ratio ea, quæ ex translatione cauſæ depromitur, plurimum vr̃ audienti efficax: qui
tñ ſi illi mox inſtiterit, diligenterq; perpenderit, inueniet aliquid in ea afferri, quod congruere nõ
uideatur. Nam oportet tandem aſſerere, quòd is affectus ex conuentu amborũ naſcatur, frigoris
inq̃, ac imbecillitatis rei patientis: ſiue modo effectus ſit ex ijs, quæ ſponte & caſu proueniunt: ſiue
ex ijs, quæ plurimum, ſemper .n. & frigus cum imbecillitate patientis concurret. At hoc nihil de-
cretis Eraſiſtrati fauere poteſt, utcunq; et.n. fateamur frigus, æſtum, laboremq; aliquid ad febrẽ
facere, ſtatim interrogandus erit, quo id fiat modo. Vnde quum ipſe rñdere nequeat, neceſſe eſt
ipſum non parum turbari, neque.n. hoc leue eſt, rationabili interrogationi rñdere non poſſe, ſed
longe adhuc grauius eſt, ab huiuſcemodi reb. oĩbus ſuppoſitiones ipſius coargui. Et.n. q in æſtu
verſatus eſt, is febrem ſentit: quæ in capite primum exorta, in uniuerſum corpus mox diffunditur,
tanquam à lare ubi accenſa eſt: alter verò, qui plurimum laborauit, ab articulis accenſum calorem
in reliquum corporis tranſmitti. Quis.n. eſt qui ſi plus iuſto ambulauerit, non ſentiat ſæpiſſime ex
motu crura calefieri? quæ ſi adeo ſubinde caleſcant, ut unà partes cæteras calfaciant, perueniente
tandem calore in viſcera, neceſſe eſt febrem exoriri. Quæ quidẽ febris in huiuſcemodi reb. manife H
ſta eſt cunctis hoĩbus, quippe cuius ſubſtãtia ex abundantia caloris conſtat: ſed & id cõſtat, ex pro
catarcticis cauſis, labore inquam, calore, & iſtiuſmodi cæteris augmentum illi præſtari. At utrun
que negat Eraſiſtratus, q neq; febris intellectũ ſeruat, nã & eius ſubam acceptaret, ut verò, quòd
ſemper q̃cunque febrem phlegmone ꝑcedit. Si.n. ipſe eundem huius affectus, quem cæteri oẽs, in
tellectum teneret, eaſdem ẽt cauſas gñationis illius teneret, moxq; ab experientia res quæ euidẽ-
tes ſunt doctus ipſe, ab ijs exorſus ad alia accederet: ſed nihil ille hr̃t poſtea, qđ de Hippocrate di-
cere poſſet. Vnde omnis illum ſermo defeciſſet, ipſe uerò aliquid dicere ſibi neceſſarium eſſe puta
bat, hoc ſiquidẽ illi conſtitutum erat. Quare conſtat, quòd illi neceſſe fuit multa innouare, & ſo-
phiſmata aduerſus ea, q̃ euidentia ſunt, comminiſci: unde ẽt nos cogimur in his Eraſiſtrati captio
nibus immorari, ac ſi nullũ aliud nos negotium detineret. Habuit itaque aliquã cãm Eraſiſtratus
vt diximus, cur nõ concederet, ꝙ cauſa nocumenti ex infirmitate eſt eorum, quibus nocetur, ut.n.
hoc conceſſerit, & præterea aliquid oĩno fieri a cauſis procatarcticis, ſtatim uniuerſa ipſius de fe-
bribus decreta corruẽt manifeſte, eorumque abſurditas apparebit. Porrò cauſæ notio aliqd vr̃ in
ſe confuſi, & indeterminati continere: & propterea alij qdẽ dixere cãm nihil in ſe hr̃e, qđ melius

ſit

A ſit aut præſtantius, alij uerò, in quibus ſunt empirici, dubij fuere ſitne cauſa necne, alij uerò, ut Herophilus, acceperunt quidem cauſam eſſe, ſed ex hypotheſi. Sed illi, qui tanquam principē Eraſiſtratum ſequuti ſunt, ex ordine cauſarū procatarcticas remouent: has aūt oēs nomine mutato, & confictis rationib. occaſiones appellant. Attñ ſi cōcedamus, quod utilitas rei, quę fit, ab hoībus cauſa uocetur, quodque & effectrix, quæ principium dr̄ unde fit, & cum his materiam atque organa, facile deprehendetur, ꝙ ij cauillantur, dum aiunt, ꝓcatarcticas non eſſe cauſas, immo hinc oīa ea pendent, quę perperam de cauſis prolata ſunt. Inde.n. ipſi conficere uolunt, nullam eſſe cuiuſpiam rei cauſam, ꝙ nullum ex ijs, quæ quippiam eſſe dicitur, in omnem materiam agere uideatur. Nequaquam tñ hoc illud eſt, quod inde conficitur, ſed id potius, ꝙ nulla cā ſola ipſa abſoluta, & perfecta eſſe poſſit, materia ſiquidem ſemper effectricem cauſam, & effectrix materiam aptam, expoſcere uidetur. Superius autem iam monſtrauimus, ꝙ ea quæ ab Eraſiſtrato contra procatarcticas cauſas adducta ſunt, nullam aliunde, q̄ ex mutatione huius uocis, cauſæ. ſ. habēt uerіſimilitudinem, apertius tñ id ipſum oñdetur, ſi ipſa eius uerba aſcripſero. Si refrigerari cauſa febris eſſet, qui magis refrigerarētur, magis eſſent febri obnoxij. Vbi nos ea quæ Eraſiſtratus conſulto omiſit, addentes, rationem vniuerſam abſoluamus, & oſtendamus, ꝙ ꝑ ꝑ id, quod ab ipſo prætermiſſū

B eſt, accidit ſophiſma. Vt id igitur videatur, ſit uniuerſa eius ſeries hæc, ſi refrigerari ſola eſſet febricitandi cā, tunc qui magis refrigerarentur, magis febricitarent. At non eſt o Eraſiſtrate ea ſola febricitandi cā, refrigerari inquam, uerum opus eſt patiente natura, ut qui magis refriguit, magis febricitet, ſicuti quum dicimus, ꝙ ille, qui magis calcitratus fuit, magis quoq; læſus fuerit. Profectò, & ſi ea iſtorum ratio ſolis cauſis procatarcticis uideatur aduerſari, oēs tñ in uniuerſum cauſas oppugnat. Vnde non eſſet admodum difficile, ſi modo ſophiſtę reſipiſcere uellent, eis oſtendere, quō vniuerſa hominis vita utatur nomine cauſæ, facile ēt erit oēm in his ambiguitatem, ea quæ manifeſta ſunt ſequendo, de medio tollere. Sed hæc ipſa ēt res palam tibi faciet, ꝙ nullus unq̄ ita ſibi cauere ſine dialectica diſciplina poteſt, quin decipiatur. Et perinde medici, qui ab experientia Empirici dicti ſunt: ea quę in uita hominib. eueniunt, ſibi obſeruanda proponentes, ab horum tñ ſophiſmate deuicti ſunt ita, ut dubitarint de procatarcticis cauſis, & de ijs nihil pronunciare auſi ſint: q adeo tñ ſapere uiſi ſunt, vt conceſſerint aliquam omnino cauſæ rōnem in procatarcticis ſeruari. Eraſiſtratus uerò, q eas omnino ſubuertit, palam eſt, ꝙ nullam eorum ipſe rōnem habet, quæ uel ratione, uel experientia reperta ſunt. Vnde ſi in alicuius Eraſiſtratij medici manus quis inciderit, ex æſtu, uel labore in febrem illapſus, neceſſe erit, ut tertium & quartum diem expectet, quum tñ

C poſſit citra tertium bene ſe habere, poſſit ēt alioquin in longiorem morbum, uel ēt in grauius incidere periculum, quemadmodum illi adoleſcenti, de quo iam meminimus, contigerat. Oportet ita que non hęc tantummodo animaduertere, ſed omnes etiam quamlibet ſimplices ſophiſtarum ſermones. Etſi enim hoc ſatis uideatur exiguum, non uti nimirum in omnibus ratione, ſophiſtæ tamen ſemper nouiſſima quæque ſectantur. Vellem autem te in hoc quoque libro exerceri, ſi tibi dandam operam dialecticæ putas.

Aduerſus Eraſiſtrati ſophiſmata, quibus repletionem nullius eſſe morbi cauſam moſtrare conabatur. CAP. 3.

POterant hęc ſanè ad hos ſophiſtas redarguendos ſatis eſſe, uerum qm̄ eos omnino confutare inſtituimus, iccirco rurſum reuertamur ad Eraſiſtratum, qui, unà cum cæteris procatarcticis cauſis, repletionem ēt tollit, ac ſi illa nūquā ullius morbi cauſa ſit. Ait enim ipſe, quòd ea eſt ueluti materia, quæ nullius morbi proxima cauſa eſt, niſi aliquid aliud interim agat, ſicut omnes pro comperto habēt. Oportet ſiquidem, ut ex eorum quæ eo meduntur, vel bibuntur ingeſtione, inuenis aliqua gignatur plenitudo, ab ea uerò (ut ipſi græci aiunt) parēptoſis (quaſi intercidētiam dicas) in arterias, in pręſenti.n. ex ſuis decretis hunc ſermonem inſtituimus. In hac uero paremptoſi cor uehementius ſpm̄ mouet & ſanguinem, ut expellat ad extremas arteriarum partes, vbi ea cōculcata phlegmonē pariunt. Materia igitur ea eſt, quę media plethora, ſeu plenitudine, & pa

D remptoſin facit, ac tandem conculcationem. Sed ſi ita eſt, quamuis plethora non ſit prima phlegmones cauſa, quū tamē illa in ea cauſarum conſecutione, tam ordine, quam tpe primam admittant, dum a repletione plethoram (ſic.n. ipſi nominant uenarum plenitudinem) fieri autumant, à qua mox fieri aūt paremptoſin, ſubinde verò conculcationē, & phlegmonen, neſcio, cur poſtea nan audeant affirmare, repletionem eſſe morboſam cauſam, & de nomine poſtea litigēt. Hęc uerò uidetur maior illius, quam in alia quapiam re fuerit, impudentia, nimirum ꝙ concedat repletionem plethoram efficere, hanc uero, ſanguinis paremptoſin ad arterias, & hanc phlegmonem, & poſtea nolit, his hoc modo conſtitutis, concedere repletionē phlegmones cauſam exiſtere. Nā & nos pari pacto dicemus, ꝙ q plaga homini illata uenas colli ſecuit, non extitit illi cā mortis, quomodo autem? qm̄ cauſa proxima & materia fuit, nō ille qui percuſſit, ſed ſanguinis potius effuſio. Vnde acceſſamus oratorem aliquem Eraſiſtratum, qui uelit percuſſorem ab homicidij crimine eripere, & hoc modo dicat: vtamur uero definitis nominibus, ut res clarior fiat. Non eſt Oreſtes cauſa mortis Clytemneſtrę, mouit.n. ille manus quidem, nam id nos fatemur quod manu ſua

ille hoc fecit,manus uerò Oreſtis, nō ipſe Oreſtes,enſem mouerunt,vnde iam ex hoc Oreſtem in E
ſontem eſſe oſtendimus,ſed ex alio ẽt magis,nam ab enſe præterea inciſæ ſunt uenæ in collo,non
ab Oreſtis manib. ſuit poſtea in cā effuſionis multi ſanguinis ſectio uenarum,non Oreſtes. Quòd
verò mors Clytemneſtræ à uenarum ſectione,& ſanguine multo effuſo prodierit,neque ab ijs, q̃
accuſant,negari arbitror. Quare nō eſt putandus Oreſtes fuiſſe cā mortis Clytemneſtræ,quum ne
queant accuſatores noſtri monſtrare , quòd idem ſit Oreſtes,& multi ſanguinis effuſio . Quòd ſi
hæc non ſunt unum & idem,& iam pro confeſſo habetur,quòd horum alterum fuerit mortis cā:
relinquitur,alterum nulli amplius crimini eſſe obnoxium . Quo modo ergo uolunt iſti , ſimul &
fluorem ſanguinis,ac ẽt Oreſtem,fuiſſe mortis cām,quum minime fuerit Oreſtes cā cur ſanguis
fluxerit,ſed potius uenarum ſectio,ſicut iſtius,enſis? Quòd ſi uos propterea culpare Oreſtē uelitis,
q̃a eius propoſitum cā fuerit,cur ille enſem mouerit,uidete ne eadem ẽt rōne Clytemneſtram cri
minis ream efficiatis. Vnde quotieſcunq; effectus alicuius prima proximaq; cauſa reperta,hac nō
contentus , aliam uoluerit quis antiquiorem iſta inquirere , & illa aliam , illi profectò res hæc in
infinitum abibit. Cur igitur nō ſit ſatis,attuliſſe cauſam mortis Clytemeneſtræ fuiſſe ſanguinis ꝓ-
fluuium? Verū ſi tu ulterius prouectus dicas,at nō eſſet ſanguis effuſus,niſi uenę fuiſſent ſectę, nec
illę inciſę, niſi enſis fuiſſet admotus,nec is admotus eſſet, ſi manibus Oreſtes illum nō tractaſſet: F
neq; manus id effeciſſent, niſi ſibi illud Oreſtes propoſuiſſet,nos quoque pari modo ulterius pro-
greſſi,de hac re,ſicuti & tu feciſti,diſſeramus,quum poſſimus hoc afferre,quòd neq; Oreſtes eſſet,
niſi illum Clytemneſtra genuiſſet,quo deinde fiet, ut ſit neceſſe affirmare Clytemneſtram ipſam
ſibi ſuæ mortis cauſam fuiſſe. Sed poteramus nos ſtatim in prima aſſignata cauſa perſiſtere,nec ul
terius eouſque ſermone prouehi,q̃ uideretur Clytemneſtra fuiſſe ſuæ mortis cauſa. Vnde talis ꝓ-
fectò uidetur is orator,qualis ille qui nos docet quod ſi ſemel cœperimus impudentes eſſe, nulla
nos ſoſphiſmatum copia deficere poſſit. Sed item nobis permittatur,ut liceat in exemplum ſm af
ferre iudicium. Accuſatur medicus quod exitiale medicamentum dederit,dedit autē illud puero
cuiuſdam mulieris,quæ illi,ut id emeret,mandauerat,illa uero poſtea quam uenenum id habuit ,
iuſſit ut ſeruus qui priuigno miniſtrabat, illud ipſi offerret: quo aſſūpto,ille mortuus eſt,unde oēs
damnati ſunt,nouerca,& ille qui uenenum obtulit,& ille qui emit,& præterea medicus qui uene
num uendidit: Accedat itaq; orator ab Eraſiſtrato inſtructus,& dicat,Quod mortuus q̃dem puer
ſit nemo negat,nō eſt tñ a puero, qui uenenū exhibuit,interfectus,ſed a medicamento potius , eſt
ẽtenim præter rationem omnem,quum cauſam apertā habeamus , id uelle in hominem innoxiū
referre:neq; .n. idem eſt homo,& medicamentum,ſed diuerſa ſunt hæc: Quòd ſi propinatum me G
dicamen mortem peperit,cur amplius oportet alteri eſſe moleſtos? longèq; minus culpāda eſt no
uerca,quæ uenenum miſit,uel ille qui illud attulit. Sicuti ſi quis alicui funem tradidit,qui poſtea ea
facto laqueo, ſe ſuſpendit,unde necatus eſt. iuſtum minime eſt,ut ille accuſetur,qui funem uendi
dit. Is itaque orator ſi ab Eraſiſtrato edoctus,& in dicendo callidus fuiſſet,hæc omnia ſuſque deq;
uerſando,potuiſſet forſitan iudicibus perſuadere,ut medicum abſoluerent,ſed nullam ille habuit
cum Eraſiſtratijs conſuetudinem,qui in diſceptando uehemētes admodum ſunt, dum nos docēt,
quòd repletio non eſt morborum cauſa. Quis ergo amplius erit,qui nos præterea uetet cibo po-
tuque repleri? cur quiſpiam nos ab inconcoctione auocat? cur non exercemur? cur uictus ratio-
nem,qui ſuo conſtet ordine laudamus? Hęc omnia a uobis reijcienda ſunt , quum ita ab Eraſiſtra-
to didicerimus. Negligamus æſtum,frigus,quemadmodum & uigilias,hæc .n. primum pituitam
gignunt & cruditatem. Facile autem cruditas negligi poſſet,quæ aliqua ratione nihil poſſit officе
re,nam neq; ex cruditate febris oriri poteſt,omnes ſiquidem cruditatem paſſi febricitarent , neq;
conuulſio,nam conuellerētur,qui cruditatem paſſi eſſent,ſed neque membrorum reſolutio , nec
quiſquam morbus alius, eadem .n. eſt eorum omnium ratio. Et proinde prędicare merito pręcla-
rum hoc Eraſiſtrati inuentum poſſumus,atq; eius admirari benignitatem,qui nos ea uana ſuper-
ſtitione,qua nos omnes tenebamur,liberauit,quæq; noſtram uitam lædebat plurimum. Ne igi- H
tur amplius timentes laborem,prohibeamus,quo minus quis ſe totam diem,& noctem exerceat:
nec etiam ab æſtiuo Sole quēquam abigamus,neq; ſerui indumentis utantur, neque nobis calcia
mentis erit amplius opus. Stultum. n. eſt,q̃ ſuſpectum frigus habeamus,vel æſtum,vel laborem ,
vel uigilias,ſi hæc nos lædere nequeunt: Neque erunt mox hi increpandi,qui ſe cibo nimis replēt,
uel qui inebriantur,ſi uana ea eſt,opinio,quod poſſint ex repletione ægritudines fieri. Cur ergo
non delendi ſint antiquorum tum medicorum , tum philoſophorum libri,qui cruditates, reple-
tiones,refrigerationem,æſtumque damnauere? Cur Eraſiſtrato aurea ſtatua Delphis non ſit col-
locanda,& plurimæ illi gratiæ referendę , qui hæc nos docuerit, iuſſeritq; tanquam illi qui præ
tot uiris glorioſis,& raris primus ueritatem adinuenerit? Neque. n. Diocles, neque Polybus , ne-
que Hippocrates potuit unquam huiuſcemodi rationes contra gelu,& æſtum,laboremque, & re
pletionem inuenire , ut hæc omnia omnino negligamus. Secus præterea philoſophis uidetur.
Ariſtoteles enim, Theophraſtus,& ante hos Democritus,& Empedocles,& multi preterea ex mi
noribus philoſophis , conſulunt , ut ab exceſſibus caueamus , ſolus uero Eraſiſtratus noluit quic

A quam horum eſſe a nobis timendum. Eſt ergo ipſe uti Deus adorandus. Ego autem quam libenter hoc unum, ſi poſſem, ab eo ſciſcitarer, at non poſſum, quum iam uita functus ſit, ſi tamen uiueret, facillime nos forſan doceret, a qua inquam re nobis cauendum ſit. Ego .n. ſi neque ab æſtu, neque à gelu mihi timendum ſit, neque à labore, neque à crapula, neq; à uigilijs, neque ab ira, neque a mœrore, facile ſperauerim me poſſe aſſequi propemodum immortalitatem. Et fortaſſis neque uerendum eſt, quod me quiſpiam interficiat, vel ſumpto ueneno interceam, ab alijs .n. omnibus, quæ priores timuere, nullus mihi uidetur timor imminere, ab ijs ſiquidem omnibus opera Eraſiſtrati ereptus ſum. In reliquum ego neque balneum tanquam male adminiſtratum damnabo, neque caput uel pedes cooperiam, nil amplius domibus in hyeme, vel indumentis calidioribus, erit opus, non ciborum uel potuum moderatione, vel eorum quæ externa ſunt. Horum itaq; omnium gratia Eraſiſtratum vt Deum colamus.

Ad uerſus Herophilum, qui nullam dari cauſam cenſebat. CAP. 4.

SIcuti autem nobis de Eraſiſtrati ſapientia, quam in ſuis præſefert rationibus, mirandum eſt, ita Herophilus de timore damnandus, qui quum de cauſis omnibus ipſe multis, & ualidis rationibus dubitauerit, demũ illum inuenimus dicentem, Sic hominibus multis uidetur. Hoc ve-

B rò maximam uidetur oſtendere timiditatem, relicta ratione, hominum ſequi opinionem. Ait igitur ipſe, an verò cauſa ſit vel non, ne inueniri quidem poteſt, refrigerari autem, æſtuareque, ac cibo impleri, quadam potius opinione conſtare uidentur. Sed rationes illæ, quæ ex † nominis mutatione } aſſumptæ ſunt, caput hoc in dubium reuocarunt, & illæ præterea, quæ ex modo quo gignuntur ea, quæ quomodocunque ſunt, depromi ſolent, & hæc inſuper, qua quæritur, ſi ſit alicuius rei cauſa, quæ incorporea exiſtens, alterius corporis opifex ſit, uel ipſa corpus exiſtens, incorporeæ rei ſit effectrix: an etiam ipſa mota, moti, vel potius manentis, præterea an præſens præſentis, vel præſens futuri. Et poſtea, ut ea omnia, quæ ex ea partitione inuenta ſunt, proſequutus eſt, quæ, tamen nequeunt probari, tandem infert, non eſſe rei alicuius cauſam aliquam. Ipſe enim ſic inquit, aut cauſa corporis incorporea eſt, aut corporea, & cætera quæ ex partitione recenſet, manifeſtum autem, quod nullum horum ſit, & proinde cauſa omnino eſſe non poteſt. At tu ſophiſta genoroſiſſime non animaduertis, quòd uniuerſam hominis uitam ſubuertere potes modo eo argumentando in ijs etiam, quæ, manifeſto apparẽt. Nam quum uidemus aliquid, fit illud, quoniam vel ab ijs, quæ uidemus aliquid egrediens ad oculos noſtros peruenit, vel ab oculis aliquid exit, quod ad id fertur, quod a nobis uidetur, uel id quod a nobis exit, illi occurrit quod

† ſignificatū rē [poſitione.]

C ab illis egreditur, & hæc mutuo ſe tangunt, & ita uidemus, uel neque ab illis ad nos, nec à nobis aliqua ad illa feruntur loco aliquo, ſed ſenſus per medium, quaſi per baculum, fit: ſed nullum iſtorum eſt, neque primum inquam, neque ſecundum, neque tertium, neque quartum, vnumquodque enim horum multifariam in quæſtionem trahitur, vnde ſequitur, quòd non videamus. Poteſt & hoc idem alio modo probari, ſi diſtinguamus, aut tam id quod uidet, quam id quod uidetur, corpus eſt, aut incorporeum eſt quod videt, corpus uero quod uidetur, aut contra, aut utrunque incorporeum, ac deinde unoquoq; horum demonſtrato, quod uerum non ſit, inferat quiſpiam nos non uidere. Poteſt, & id ipſum alio modo trahi in dubium, ut diſtinguat aliquis, quòd ſi rei cuiuſquam in nobis ſenſus excitetur, oporteat, quod uel quieſcens moti ſenſum moueat, uel motum quieſcentis, vel quieſcens quieſcentis, vel motum moti, mox autem oſtenſo quod nullum horum

D ſit, rationi conſonum aſtruat nos nihil videre.

GALENI IN PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS LIBRVM

COMMENTARII TRES

Hermanno Cruſerio Cam penſi interprete

Ab Auguſtino Gadaldino pluribus in locis emendati.

COMMENTARIVS PRIMVS

Principium, quod in alijs impreſſionibus deſiderabatur, à Nicolao Machello Medico Mutinenſi latinitate eſt donatum.

ARGVMENTVM

Liber Hippocratis legitimus, in cuius prima parte Auſtrina ſqualida ac ueluti nebuloſa tempeſtas deſcribitur.

NOn hoc quidem libro Hippocrates Cous agere inſtituit de proprijs cuiuſq; G
regionis morbis, ſicut ſanè aliàs non nunquam, quòd ferè ſermo ipſius om-
nis ſit de morbis qui Epidemij, ideſt paſſim graſſantes nominantur: qui ab
Endemijs id eſt regionalibus ſic differunt, quòd hi quidem per aliquod tem A.l.1.f.2.d 2.c.8.30.e
pus aliquam regionem peruadãt: hi uerò incolas, ac ſi cognati eſſent, nullo
non tempore comitentur. Igitur in libro de aquis, aere, & locis, regionales
ægritudines docet, quæ per ſingulas habitationes fiant: hoc autem libro
Epidemiorum ægritudines, quæ per aliquod tempus paſſim, uel ciuitates, uel nationes totas ado
nantur. Et conſueuit quidem ambo hæc ęgritudinum genera, & communia, & paſſim graſſan-
tia nuncupare, cęteras oẽs σποραδικὰς id eſt diſperſas, ſcilicet, quę non cõmuniter multos, ſed ſe-
orſum unumquenq;, prehendunt, nam ſępius gręci σπείρειν pro diſpergere, & abinuicem ſepara-
re uſurparunt. Et ad eum modum Thucydices de iuuentibus ait, Vere aũt alij in alia ciuitatis par
te diſperſi perierunt. Horũ autem morborũ ſicut generatio, ita & cauſa communis. "Cum autẽ
"tres ſint cauſæ, à quib. morbi auſpicanẽ, vna q.dẽ in ijs q̃ offeruuẽ: altera verò in ijs, quę fiunt: & A.l.1.f.2.d. 2.ſu 1.c.2. 30.fg
tertia in ijs q̃ extrinſecus incidunt: per unamq̃ que ſane communes morbi fieri conſueuere, ac p̃- H
ſertim q.dẽ ꝑ affectũ aeris nos ambientis. Nõ enim frequenter accidit, vt per ingeſtos cibos mor
bus cõmunis ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruadat, ſicut neque per communes, tum
occupationes, tum labores. At cõtinens nos aer ſi immoderatius calefiat, vel frigeſcat, uel hume
ſcat, vel ſicceſcat, corporum ſymmetriam, q̃ ſanitas eſt, cõfundit, interturbat, ac corrumpit. Alijs
enim cauſis, neque omnes ſimul obuiamus, neque integrum diẽ ſubijcimur, ſed aer ſolus extrin-
ſecus omnes ambit, & inſpiratur. Non enim fieri poteſt, quin corporum animantium temperatu de Natu hum.
tę cum eius permutatione afficiantur ac permutentur. Et propterea, vt Hippocrates ipſe docet, com.1.t.32.33
"vere quidem ſanguis, humorum temperatiſſimus, in bene temperata conſtitutione abundat, 34.f.31.h. Et
hyeme pituita, frigidiſſimus humor, in frigidiſſima tempeſtate: ſicuti flaua bilis, calidiſſimus hu- 32.a b
mor, in calidiſſima hora. & reliquus ſcilicet bilis atra autumno, peruſtis in ęſtate duobus ſuccis,
ſcilicet ſanguine & pallida, quę etiam flaua bilis nominatur. Sic demum etiam morbi pro ratio
ne uniuſcuiuſq; tempeſtatis fiunt, ſimilitudinem habentes cum natura ſucci exuberantis. At ſi ꝑ
dictarũ tempeſtatum appellationes dicti generarentur ſucci, nunquam vtique fieret, ut à ſua tem
peratura aliqñ degenerantes, alios generarent. Quia verò vnaquęq; pro ratione ſuę temperatu- 3.Ap. Ext.ord
tę, ac non propter nomen, prędictos ſuccos auget, nec eſſe eſt, vt qñ ambientis nos aeris tẽpera- b.4.10.e
tura ꝑmutatur, permutentur & ſucci, ſicut ipſe dicebat in aphoriſmis, " In tempeſtatibus ſi eadẽ

dıe

A die nunc quidem æſtus,nunc uero frigus fiat,morbos autumnales expectare oportet. Sicut,cum
ſingulæ tempeſtates propriam temperaturam ſeruabant,pto ſuarum naturarum ratione morbi
creabãtur,ita ſi præter naturam permutentur,ad conſtitutionis æmulationem morbi fient . Cur
igitur in unaquaq; tempeſtate non oẽs uno,& eodem morbo capiuntur?Quoniam ſanè non pa
rum ab inuicẽ diſtant,& per connatas naturas,& per ętates,nec non per uiuendi ſormas.Quò cir
ca hic quidem facile cedet malitiæ temperaturæ præſentis tẽpeſtatis,alius uero quàm multũ repu
gnabit,alius uero lædetur oĩno nihil:alius uero per malã uiuendi rationẽ prius morbo occupabi
tur,q̃,tẽpeſtatis ſentiat læſionem.Nã,ſicut cũ ab ambiente lædebatur,tali ægritudine capiebatur
quæ illius temperaturæ reſponderet,ita fiet,ut ægrotet pro delicti ratione,quod committitur in
uiuendi forma.Hæc igitur quicunq; nouit,non{ſolum qui in ſinglis tẽpeſtatibus emergunt,mor — *Hucuſque de er ar.*
bos præſciet,ſed,& victus ratione immoderatis circunfuſi aeris ſtatibus contraria admolienda,ne
exiſtant,prohibebit.Neq; enim obſcurum eſt,quin ſi commoda tẽperatura primorum eſt ſani-
tas,eam aeris corrumpet intẽperies,conſeruabitur aũt a contraria uiuendi ratione.Quo fit, cum
Quintus male,tum Aphoriſmorum libros interpretetur,in quibus ad hunc ferè modum ſcriptũ — *3. Apho. 11. Ex.orp.20. h.*
eſt" De anni temporibus,ſi quidem hyems ſicca & aquilonia fuerit,uer uero pluuioſum,& auſtri
B num,æſtate,febres acutæ,& lipptudines exiſtant neceſſe eſt,& dyſenteriæ. Aſſerit hoc.n. Quin-
tus,nulla habita cauſæ ratione,ſola perſpectũ eſſe experientia.Vbi primũ in eo offendit,ꝙ illorũ,
quæ hiſce in aphoriſmis Hippocrates docuit,cauſas,ipſe ille rurſus in libro De aqua,aere,& locis,
ſcripſerit, deinde, ꝙ partem utilem præterijt doctrinæ.Nam interpretum ſunt uirtutes duæ hæ,
vt & libri ſeruent ſenſum,& commentariorum ſuorum lectores,quæ conducunt,doceant.Vtrun
que autem Quintus, dum morbos uigentes cum ambientis nos aeris non coniungit ſtatu, corru-
pit.Vult uero hęc Hippocratis coniungi quando incognito incommodo,quo noſtrum corpus ae
ris efficit intemperies,nequeamus neque præuidere futuros morbos,neque occurrere orientibus
aut qui iam inuaſerunt curare.Quippe cæterum etiam cunctorum,qui ſunt prætermiſſo, ſtatuum
hac ratione uim ipſi inueniamus,Quam ob rem qui lectionem librorum De morbis vulgaribus
magno ſibi ſtudeat ad artem emolumento eſſe,huius magnopere intererit,ante omnia euolniſſe
librum De humana natura,& De aqua,& aere,& locis:Ad hęc,eos aphoriſmos,in quibus egit de
anni temporibus,& facultatibus frigidorum,calidorum,ſiccorum,& humidorum ſtatuum.Req-
ritur prætarea,Præſagiorum lectio.Quæ enim in citatis a nobis libris docuit,hæc doctrina,quam
in libris De vulgaribus morbis tradit,ſubſequuntur:Primũ quod calidi,frigidi,ſicci,& humidi ſym-
C metria primorum ſit corporum ſanitas:Alterum,ꝙ uer,dum ſuo temperamento conſtat,ſit tem
peratiſſimum,quæ cã eſt,cur in eo abundet ſanguis,ſicut ultra modum calida,& ſicca æſtas , hyẽs
humida,& frigida,inæquali autem autumnus temperamento,in quo dominatur ſiccum,& frigi-
dum,& ꝙ ſinguli in illis ſingulis humores uigeant , ut paulo ante dixi.Iam tertium , & quartum
in illis libris declarata ſunt,uulgarium eſſe cauſam morborum aerem,in libro De natura humana
in Pręſagijs ſignorum,quorum ueſtigijs futura pręſcimus,quæ cuiuſque tum in qualitate,tum in
magnitudine ſit uis.Atque te,quicunque in pręſentem lucubrationem incides, omnia uolo , quę
commemoraui,expedita memoria,& prompte teneas,ut ea quę a nobis dicentur,aſſequi ualeas
facilius.Pręcæteris commentarium De aqua,aere,& locis,lectum uelim potiſſimum, ut cogno- — *A de Na u. hu. com. 2. t. 1. & 2. 7. 182. b*
ſcas,quibus hæc libris ipſe Hippocrates tradiderit . Et nos genera confirmabimus morborum,
quos diximus , ab Hippocrate ſic diſtinctorum , qui morborum quidem uulgarium aerem eſſe — *B † Gra legitur. τὸ δ' ἐστὶν τοῦ κοινοῦ πολλοῖς νοσημάτων ut uertit interpres. Arbitror autẽ vel intelligendũ eſſe de multis morbis qui in diuidui ſint ac ſub una ſpẽ conſtituti vel pro τὸ σώματος legẽdum eſſe νοσήματος. ac ita uertendum eſſe. cauſam morbi q̃ multis eſt communis.*
" cauſam aſſerit. Cuius in libro De natura humana hęc ſunt verba.[a]" Morbi uero fiunt , partim
" a uictu,partim a ſpiritu,cuius attractione uiuimus,proueniunt'. Vtroſque hoc modo diſtingues.
Vbi multi uno morbo homines corripiuntur eadem tempeſtate,cauſam illi attribuere debemus,
quod eſt maxime commune , & quo pręcipue omnes utimur,Id autem eſt,quod reſpirando at-
D trahimus . Tunc enim victum cuiuſque noſtrum nequaquam in cauſa eſſe manifeſto conſtat,
" cum morbus omnes iuxta attingit , tam iuuenes,quàm ſenes,tam fœminas quam uiros,perinde
" uinum ac aquam bibentes,tam qui mazam,quam qui panem comedunt, tam qui parum,quam
" qui multum laborant.Ergo non fuerit uictus ratio in cauſa, cum homines quoquo uictu uten-
" tes in eundem incidunt morbum . At ubi diuerſis eodem tempore morbis homines afficiuntur
" ſuus cuique uictus ſine controuerſia cauſa eſt . His uerbis cœlum conſtituit,non uictum eſſe vul-
" garium omnium cauſam morborum. Poteſt tamen interdum, efficere', morbum uniuerſalem
" hauſtus aquæ infectę , quod quidem memorię proditum eſt in caſtris accidiſſe . Itidem ob loci
" naturam,ubi cuncti eodem loco caſtrametati commorabantur . Interim cum ex barathris Cha-
" ronijs,quę uocant,uenti ſpirant frequentes. Hi igitur quia aerem contaminant , morbos gene-
rant,ac in ſuperiore oratione comprehenduntur.Porrò qui a cibo proficiſcuntur, & potu , tum
infrequentes,tum cognitu ſunt facillimi. Quare in libro De natura humana[b] † cauſam eius qđ
multis eſt morbis commune}communiſſimã appellauit,in libro de aere,aqua,& locis,qui ſic ge — *C de aere, aqu. & locis c. 1. 2. 2. d.*
nerantur morbi,παγκοίνους hoc eſt uniuerſales,uocauit,adeoq; hęc eius ſunt uerba : " Annuncia-
re autem poterit,qui quoque tempore procedente , & anno , uniuerſales morbi ciuitatem tene-
bunt,

de Acre, aquis & locis. cap. 2. 2. 3. f

bunt, ſeu æſtate, ſeu hyeme. Et non multo poſt: "Hi morbi ſunt his uernaculi, & ſiquis uniuerſalis E
irruat morbus ex temporum anni conuerſione, ſunt hi illius quoq; participes. Et paulo mox: "Viris hi morbi peculiares ſunt, & extra ordinem, ſi quis dominatur ex immutatione cõmunis morbus. Deinde inferius: "Hic illis eſt collactaneus morb. æſtate ſimul, & hyeme. At vero nec hoc te uelim latere in ſuperiorib. capitib. quod item in certis dixit alijs libris Hippocrates, qui perpetuo tenent locum quempiam, qui quidẽ ἐνδήμιοι. i. publici uocantur, eos item ex illorum eſſe genere, qui multis communes ſunt, ut peſtis quoq;: nam & hæc in communib. morbis eſt. Quod quidẽ ipſum ille in libro De rõne uictus in morbis acutis aperte indicauit his uerbis: " Cum. n. nullum cõmune genus peſtilẽtis morbi vulgetur, ſed diſperſi, diſſimilesq; inter ſe ſint, morbi, hi quàm reliqui vniuerſi, maiorem multitudinem perimere ſolent. Itaq; patet ex vulgarium morborum eſſe genere eos, qui maligniſſimi ſunt, & peſtilentes appellantur, uulgares uerò de genere ſunt popularium & uniuerſalium, q̃ morbis diſperſis è regione opponuntur. Hæc ille his nomina poſuit. At peſtes appellant omnes homines, ſciuntq; exitiales morbos eſſe. Et verò ẽt ad Deos ſæpe referunt, de curatione earum conſulentes. At uero non hoc tantum loco uerbum uulgari (hoc eſt ἐπιδημεῖν) ſcripſit, ſed in Præſagijs ẽt, vbi ait: "Morborum item qui ſemper uulgantur, ortum, ac temporum anni ſtatum, ſedulo obſeruare oportet, nec anni temporis ignorare ſtatum. Adeoq; in ipſis vulga- F
rium morborum libris interim illum dicere audias: "Vulgabantur autem ẽt dyſenteriæ æſtate plurimæ, Aliquando uero, "Alia febrium genera vulgabantur: Item, Et. n. hic morbus ſatis vulgaris erat. Hoc nomẽ ἐπιδήμιον (ideſt publice graſſans, nos uulgare ſemper appellam') q̃buſdam in exẽplarib. ſcriptum quatuor eſt ſyllabis, quarum conſtat poſtrema, ex μ, & ο, & ν: In alijs quinq; ex μ, & ι, & altera ſyllaba quæ ultima eſt, ex ο, & ν. Horum oportet ad ea, quæ poſt dicentur, meminiſſe: tenẽdumq; quoſdam morbos inuadere multos in communi, qui. ſ. communes appellãtur, quoſdam ſeparatim quemlibet, quos σποραδικούς. i. diſperſos nominarunt. Inter communes alij publici ſunt, quos uocãt ἐνδήμους Græci: alij uulgares, qui ab illis tum ἐπιδήμιοι, tum ἐπιδήμοι: uocantur tam. n. quatuor, q̃ ſyllabis quinq; ut diximus, & ſcribunt, & enunciant. Horum pernicioſiſſimi quique peſtilẽtes uocantur, qui perinde ac totum uulgarium morborum genus, ex cœli ſtatu proficiſcuntur. Atq; etiam peſtilentes non nullas tempeſtates deſcripſit, ut eas, de quib. in tertio libro tractatur, eo q; & genere uulgaris eſt morb. peſtis. Atq; hæc quidem prius explicauiſſe, quam reliqua enarrarem ſigilatim, operę pretium eſſe duxi: quo mè nunc tandem conuertam, ſi unum modò hoc præmonuerim, id quod in multis iam a me libris conſcriptis dixi, vbi illos, qui ſtudent artem medicam perdiſcere, ut ſe in ſingularib. quę ſenſu apprehenduntur, exercitent, cohortor, ut G
ea, quę ante didicerunt in uniuerſum dignoſcant. Quæ quidem ſingularia autumant Empirici uniuerſalis conſtitutionis eſſe principium, illaque tandem aſſerunt uera pręcepta eſſe, quæ conſtituũtur ab experiẽtia. Nobis multo aliter, adeoq; numeroſa præcepta inuenta eſſe, rõne vñr: quorum tamen de ueritate iudicium facimus, prout ſtabiliuntur ab experimentis, & fidem accipiunt. Nam ſic quidem, etſi quæ inuenta rõne ac demonſtrata ſunt, de eo, quid magnitudine Sol a Luna diſtet his credamus, tamen, cum ab ſenſilib. multis alijs, quæ geometricæ docent rões, & ab eclipſibus ſingularib. confirmentur, fidem habemus maiorem. Quando igitur ab experimentis ſingularib. comprobata, quæ per geometriam demonſtrantur, accipiẽt maiorem fidem, perque eam fidem ſtabiliuntur firmius: longe magis quæ ex medica diſciplina ſunt in uniuerſum inuẽta, ſingularib. ſunt probationibus conſtituenda. Quæ obſeruari nos in libris uulgarium morborũ docebimus.

Ibidem. g
Ibidẽ. c. 3. 3. b

de victus rat. 1 morb. acut. cõ. 1. t. 9. 7. 109. a

in Prog. cõ. 3. t. 18. 4. 212. a

1. Epid cõ. 2. t. 66 3. 114. c
3. Epid. cõ. 3. t. 64 3. 145. g

†Græ. cod. habent μαλθακοὶ ἐν τοῖσιν ut uertit interpres. Ex q̃b. uerbis ſeq. uidere leues imbres fieri ſolere, cum ſpirat Auſter, cũ ẽt uehementes, ac confertos imbres quandoq; ẽt uidea mu: flare Auſtro, ut ẽt apparet in principio Epidemiorũ. Arbitror itaque legendum eſſe. μαλθακοῖς ἐν τοῖσι leniter ſpirante. Auſtro quo ẽt modo uidetur legiſſe Galen' in commẽto, qui hoc aduerbium μαλθακῶς oppoſitum eſſe ait aduerbijs ἀθρόως et λαβρῶς & ... & 3. Epid. ſex. 1. cõ. 1. pag. 110 g

PRIMA TEMPESTAS.

IN Thaſo, autumno æquinoctium, & ſub Vergilias, pluuiæ erant multæ cõtinentes, † lenes, ut cum ſpirat Auſter. H

Ad uulgarium morborum diſciplinam, cognitionem quoque loci, infra oſtendam magnopere intereſſe. Nunc uerba ipſa auctoris ſunt explananda, quæ ſic habẽt: Circa æquinoctium, & ſub Vergilias: nam cum bina æquinoctia, binę item Vergiliarum ſint ſignificationes, utrum illorum dicat adiecto ſermoni, autumno, ſignificat. Fit enim uere alterum, atque eius, hoc eſt principium ad noſtrum tractum: quemadmodum etiam finitur prorſus ſub uergiliarum ortum: Alterum autumno æquinoctium fit, & Vergiliarum occaſus, quas appellant Græci tam plurali numero πλειάδας, quam ſingulari, πλειάδα. Occidunt autem Vergiliæ ab ęquinoctio autumnali diebus circiter quinquaginta. Neque hoc nos præterit, fieri omnibus eodem tempore in plagis tum æquinoctia, tum ſolſtitia, cum tamen exortus ſyderũ, & occaſus uarient ita, ut ſuum, quæque habeat regio, quippe ijs tantum, qui ſub eodem uertice habitant, ſyderum cões, & ortus ſunt, & occaſus At uocant ferè, quod ex multis conſtat ſtellis, Sydus, græcæ ἄστρον: uerbi gratia, Taurum totum, vel aliquã eius partem, ut Hyadas, aut Vergilias. Eſt tamen cum ſingulas ſtellas ſydera appellent At non quod eſt conflatum ex multis, ſtellam (hoc eſt ἀστέρα) id appellant, cęterum ſemper hoc demum modo ſydus: Vnam uerò quanq; ſolam non tantum ſtellam, ut dixi, ſed & ſydus, ut Arcturum,

A rum,Caniculam,Luciferum,Heſperum . Atque eſt ad omnem propoſitam diſputationem cum
primis neceſſarium,unaquaque in regione,ubi obire medicam artem inſtituimus,cuiuſque per-
ſpexiſſe ſyderis emerſus,occaſusque:quia tempora ab his anni circunſcribuntur . Exempli gra-
tia:Veris in Helleſponti parallelo eſt initium,quod id temporis eſt æquinoctium, & finis . Vergi-
liarum ortus,qui item principium eſt æſtatis : Sicuti Arcturi ortus, finis æſtatis, principium vero
autumni , qui ad dies duodecim æquinoctium autumnale antecedit . Iam Vergiliarum occaſus,
& hyemis principium,& finis eſt autumni.Porrò nõ caret admiratione, & eſt inueſtiga nda cau-
ſa,cur ſit præteritus in ſermone ſtellæ ortus illuſtriſſimæ,qui in æſtatem incidit, Caniculæ voci-
tatæ a Latinis,a Græcis σειρίον.Hanc aliqui,nomine abutentes totius ſyderis, Canem etiam no-
minant. Atqui Cani uniuerſo ſyderi eſt nomen,ſtellæ vero quæ in eius eſt mandibula,Caniculæ:
quam recte Anticanem,non Canem appelles.Cuius quidem ſtellæ ortus Oπωræ, quam uocant
eſt principium . Atque in ſeptem tempeſtates qui annum diſtribuunt , æſtatem ad Canis uſque
exortum protendunt : Ab hoc ad Arturi ortum , oπωram. Atqui ijdem hyemem in tres partes
diſſecant : cuius , ſub ſolſtitium tempus medium conſtituunt , de externis duobus primam Se-
mentem:poſtremam, φυταλιάν,quod eſt inſerendi tempus:nam hoc illi pacto appellant iſta . Et
B quidem in libro De ſeptimanis, qui Hippocratis nomen præfert,in ſeptem partes diuiſum annũ
inuenias:ita ut autumnus , & uer integra conſtent , & indiuiſa , diuidantur autem in partes tres
hyems , & in duas æſtas.Ac eſt illa quidem etiam utilis partitio , ut in progreſſu ſermonis pate-
bit . Vtilis porrò,& in quatuor tempora ſectio,uti & ipſe prius Hippocrates docuit , ubi de exu-
perantia humorum,& de morborum generibus agit,& quæ iſta ambo præcedunt,de aeris tem-
peramentis,quorum differentiæ ſunt quatuor.Etenim ut maximè bifariam,quod intercedit tem
pus inter Vergiliarum ortum,& Arcturi diuidas,nihilo minus omni eſt communis nimia ſicci-
tas : vt etiam hyemi immodicus algor , & humiditas,quamuis in tres partes diducas . Atque ita
temperamenti magnæ differentiæ , quas recte generales appellaueris, annum diuidunt in qua-
tuor tempora, genere inter ſe,aut ſpecie differentia,vtcunque tibi appellare uiſum ſit,At horum
ſi differẽtias ſingulas in maius,& minus ſeces,in duas tibi æſtas,in partes tres hyemens diſtribue-
tur.Quæ anni temporũ diuiſio ex ſpatio ipſorum efficitur.Eſt enim inter Vergilias,& Arcturum
tempus menſium quatuor.Plurium etiam q̃ quatuor,quod inter Vergiliarum occaſum & æqui-
noctium vernum intereſt . Veris autem tp̃s ne habet duos quidem ſolidos menſes , quo factum
eſt,vt iure indiuiſum permanſerit.Hinc etiam autumni erat tempus, ueris maius, quod in menſes
C duos extenditur:hoc tamen magnitudine longe ab æſtatis tempore, & hyemis uincitur. At mi-
hi hæc ſemel iam dicta ſint,quæ ego ad omnia,quæ ſub hæc dicemus,memoria uelim teneri,quo
promptius ad omnium natinoum menſes,qui alijs alij ſunt,tranſire queas . Nã ſi ijdem ſint apud
omnes,nullam Hippocrates faceret,neque Arcturi,neque Vergiliarum,neque Canis, ullam aut
æquinoctiorum,aut ſolſtitiorum mentionem, ſed tantum diceret , In Macedonia , verbi gratia,
initio menſis,quem Macedones Dion appellant eiuſcemodi fuiſſe ſtatum in temperamento ae-
ris. Nunc quia Dion ſolis eſt Macedonibus clarum,contra obſcurum Athenienſibus , cæteriſq;
mortalibus,volebat autem omnibus nationibus iuxta prodeſſe Hippocrates:non potuit melius,
quam neglectis menſibus, ſolum ſcribere æquinoctium : Eſt enim æquinoctium,uniuerſale : at
menſes,ſingulis gentibus ſui.Qui ergo Aſtronomiæ imperitus eſt , hunc cælatum nolim , ipſum
haud quaquam obſequi Hippocrati , ad illam ob prædictorum uſum cohortanti . At quia eſſe
humanitatis videtur , vel iſtis præſto eſſe,faciam, ut quantum res facultatis eſt habitura,præſcri-
bam auxilium , cui ſi attendere animum velint,ex cunctis,quæ refert Hippocrates , fructum ca-
pient.Age diuidatur in quatuor tempora annus,pro æquinoctiorum , & ſolſtitiorum ratione, ſi
hic ſemel uirum rogaueris verſatum in Aſtronomia,quatuor hæ partes,quoſnam in menſes inci
D dant,mox his perceptis poteris,ubi de reliquis ſingulorum ſyderum ſignificationibus ſermo ſit,
aſſequi. Vt,verbi gratia,ſi iam cognoſcas in principium menſis Dij autumnale incidere æquino-
ctium,uidebis ſolſtitium brumale fore ab hinc menſes ferè tres, initio menſis† καθ' ἑαυτὸν πέρατος, † Forte κατ' ἐνιαυτὸν πέρατος quia ſit finis anni.
appellati,{nam hoc nomine denotatur apud Macedonas, vernum æquinoctium principio At-
temiſij , ſic æſtiuum ſolſtitium initio Loi. Nam in principijs menſium , quorum meminimus,
æquinoctia, & ſolſtitia fiunt apud Macedonas,qui iſto pacto & numerant , & appellant menſes.
Hæc ſi perceperis, ac inſuper ante autumnale æquinoctium duodecim ferè diebus oriri Arctu-
rum didiceris:Vergilias uero occidere poſt dies circiter quinquaginta : ſcies quoto menſis cu-
iuſque anni die vtrunque ſydus exoriatur. Obſeruabis etiam,ſi ſequi Hippocratem velis,quæ ac-
ciderit aeri temperamenti mutatio. Cęterum non ſunt pro Lunæ ratione menſes ſubducendi,
quod multis iam Græciæ ciuitatibus eſt ſolenne , ſed pro ratione Solis apud omnes vrbes anti-
quiores,& nationes complures numerantur . Et Romani vniuerſum annum in menſes duode-
cim diſpertiunt,quorũ eſt vnus duodetriginta dierum,quẽ a ſolſtitio brumali numerãt alterum.
Ipſe vero primus poſt ſolſtitium , quem totius faciunt anni primum , vnum ſupra triginta aſſu-
mit.Itidem tertius poſt ſolſtitium , nam & hic dierum eſt triginta vnius . Quartus triginta die-
bus

bus conſtat. Quintus præter triginta continet vnum. Sextus triginta dies habet. Qui ſextum ſe- E
quuntur duo, triginta ſunt, & vnius dierum. Qui hos excipit, triginta dierum eſt. Huic proximus
uniuseſt & triginta, qui numero decimus eſt, totius anni. Triginta eſt dierum undecimus. Duode-
cimus vnius ſupra triginta. Quòd ſi cunctorum menſium dies in ſummam ſubducas, omues ſint
quinque ſupra trecentos ſexaginta. Iam ſi in hunc modum quatuor annos ſupputaueris, † an-
no quarto tertium menſem triginta duorum dierum faciunt: vt ſinguli anni tricenum ſexage-
num quinque ſint dierum, prætereaq; quadrantis unius diei. Vt vero Paleſtini computant, duo-
decim imméſes efficiũt dies numero trecentos quinquagenos quaternos. Nam quando tempus
a Lunæ cum Sole coniunctione uſque ad aliam quamuis coniunctionem ſupra dies vigintino-
uem, alium præterea diem dimidium aſſumit, idcirco duos menſes continens quinquagintano-
uem dies in partes diuidunt inæquales, atque alterum dierum triginta faciunt, alterum vigintino
uem. Quare quibus hæc eſt ratio menſium, aliquem facere intercalarem coguntur, vt primum
præteritorum annorum reliqua cumulentur, & tempus fiat unius menſis. Nam quando menſes
intercalares ſint intercalandi, ſcriptum reliquerunt, cum alij Aſtronomi, tum Hipparchus. Quare
apud illos qui menſes hoc pacto numerant, non eſt dies conſtituere, quibus æquinoctia, & ſolſti- F
tia fiant, & oriantur illuſtria ſidera apud eos, qui ad Solem rationem ineunt, ſtatuas, id quod à Ro
manis dixi, & Macedonibus, noſtratibusq; Aſiaticis, & uero etiam alijs nationibus obſeruari nõ
paucis. Itaque quando hæc percurri, omni diſputationi ſequenti communia, referam me ad inſti-
tutam orationem: Vbi aeris ſtatum, qui Thaſo accidit, auſpicans ait, Autumno circa æquino-
ctium, & ſub Vergilias, multum pluiſſe. Nam cum autumnus ad ęquinoctium ſit, & ſit duorũ mẽ-
ſiũ, non ſub initium ſtatim iſte ſtatus cœpit, ſed circa æquinoctium exortus eſt, pertinuitq; ad Ver
giliarum vſque occaſum, dies circiter quinquaginta. In Thaſo, autumno. De Quinti ſententia
nihil regio planè quicquam affert indicij ad morbos præſagiendos, neque poſſunt futuri præſciri
ulla ratione, cęterum hoc tantum, incidiſſe morbos aliquos, corrupto natiuo temporum anni
temperamento. Interdum autem eorum ait formam non uia, & arte rationali, cæterum notam
ſola eſſe experientia. Et uero etiam intemperierum commiſſuras, quas συνδρομὰς hoc eſt concur
ſus, appellant medici empirici, aphoriſmos enarrantes, certorum morborum eſſe inuentas cau-
ſas, experimentis referebant eſſe compertum. Exempli gratia: "Cum hyems ſicca, & aquilo-
nia fuerit, ver autem pluuium, & auſtrinum, æſtate exiſtent febres acutæ, lippitudines, & dyſen- "
terię. Et iterum: "Hyems ſi pluuioſa, & auſtrina fuerit, ſerenaque, ver autem aridum, & bruma- G
le, mulieres quibus inſtat in vere partus, ex qualibet occaſione abortiunt. & cętera, quę his ſub- "
iunxit, vbi quatuor tantum differentias tempeſtatum ſcripſit, cum permultę ſint. Quod attende- "
re Quintus debebat, ac deinde animum intendere, ac requirere, primum quidem quod ad anni
tempora attinet, de natura deflectentia, deinde, ubi eſſe inueniſſet plurima, omnium indagare nu-
merum: Sub hęc conſiderare, quid ſolum quatuor Hippocrates meminerit: Quę ſimul ac inuen-
ta ſint, viam perquirere atque rationem, cuius pręſidio omnium aliarum vim tempeſtatum po-
terimus cognoſcere, Si quidem hic denique ſolus ad ea quę exoriuntur, & morbos vulgariter
graſſaturos pręſagiendos, erit accommodus, immo occurrendi etiam, quoad eius fieri poterit,
ne quis in eos incurrat, huic facultate ſoli dabuntur, quia uia commemorata inſiſtat: aut ſi hoc per
cauſę magnitudinem non poterit, ut ijs, quidem certe maxime remiſſis afficiatur. Nam facilius
inuenturum ſanè morborum curationem eum, qui ad hęc, quorum eſt a nobis facta mentio, mẽ
tem exercitauerit, quàm illos, qui nihil ante ſunt meditati, neminem eſſe uel de plebe arbitror,
quem hoc fugiat, nedum probè inſtitutos. Nam quod plures ipſe Hippocrates cognoſceret,
quàm quatuor, quas, in aphoriſmis deſcripſit, tempeſtates, ex his ipſis libris, quos enarrare hic in-
ſtituimus, ſatis conſtabit: quorum primo, primum deſcripſit ſtatum, de quo dixit ad exitum, Cum H
eſſet autem totus hic ſtatus auſtrinus; & ſqualidus. Alterum, vbi item ait, Cum totus eſſet frigi- "
dus annus, humidus, aquiloniusque; Tertium inęqualem & uarium, qui paulo ante Arcturum "
cœpit, fuitque frigidus & humidus: deinde ab ęquinoctio autumnali ad Vergiliarum occaſum
omnino auſtrinus, vnà cum immodicis humiditatibus, poſtea frigidus & ſiccus ſimul cum ven-
tis aquilonijs maximis per totam propè hyemem, deinde frigidus & ſiccus ad canis uſque ortum,
de hinc affatim magni vſque ad Arcturum ęſtus, ſub quem imbres auſtrini vſque ad ęquino-
ctium. Hęc quanquam tempeſtas inęqualis eſſet, attamen frigus & ſiccitas in ea dominabantur.
Statum pręterea ſcripſit in horum librorum tertio, quem poſtea in vnum caput reduxit, his ver-
bis; "Annus auſtrinus, pluuius, a ventis in totum ſilens. Iam alium ſtatum initio ſecundi ſcrip-
ſit ad hunc modum; Erant Cranone carbunculi ęſtiui, pluerat per ęſtum largo imbri, idque
aſſidue. Acciderant autem magis auſtro ſpirante. Nam hic vt eſt calidiſſimus & modice humi-
dus, in vno ſcilicet anni tempore, quo accidit, ęſtate, ita ille de quo in tertio libro agitur, per to-
tum annum. Iam verò ſunt alij ſtatus proditi in morbum vulgarium libris, de quibus in Aphoriſ-
mis verbum nullum fecit. Cęterum quatuor illos, quos ſcilicet alijs frequentiores intellexit,
ita vt eſſent exemplum, adiunctos cum cauſę declaratioue, quam in libro de aqua, aere, &

locis

Margin notes:

† ἐν δὲ τῷ δ´ ἔτει τρίτον ἀπὸ τοῦ ποιοῦσι δυῶν καὶ λ´ ἡμερῶν. Tu tamen cõſiderato. Nũquã enim alibi quod ſciã traditum eſt, menſem, ulliũ anno quarto, fieri 32. dierum ſed Februariũ 29. dierum.

3. Apho. 11. Ex. ord. 20. h

3. Apho. 12. Ex. ord. 22. e

3. Epid. cõ. 3. t. 1. 3. 140. f

2. Epid. ſect. 1. in ipſo libr. pr in.

A locis expedit)in aphoriſmis tradere voluit. Quin ēt ſi vel præteriret prorſus cauſarum declara-
tionem, liceret inuenire nobis eam ex ijs, quæ in aphoriſmis tradidit, quæ uero ſunt ſatis ratio-
nem meditato ad ante dicta inuenienda. Neq;.n.hoc te velim ignorare, id quod tametſi frequen
ter, multiſq; locis abunde oſtendimus, nihilominus nunc dicemus, quatenus eius meminiſſe res
poſtulat. Singulæ in omnibus artibus complicationes* medicamentorum ſimplicium, quia tātus * ϕαρμάκων,
eſt numerus, experimentis cognoſci non valent: ſed omnium harum vna eſt via inueniēdi, eaq; ſed forte ϕαρ
per ſua cuiuſq; elementa, uti fit in Grammatica. Proinde, & quæ ſtatuum elementa ſunt, ab ipſa ματων i.reū.
rei ingreſſi eſſentia, contemplemur, ut in libris de demonſtratione didicimus. Quare ſermonē à
capite arceſſemus, exponēmusq; tibi ordine omnia, re prætermiſſa nulla. Humiditate, calore, fri
gore, & ſiccitate tempora anni mutuo diſtant. Nam Hyems quidem humiditate, alijs frigoreq;
præſtat, Aeſtas item calore ac ſiccitate, Ver planè in medio eſt vtriuſque, nā in vtraq; oppoſitio-
ne neutrum alteri illic præſtat, neque ſicco humidū, neque calido frigidum, verum eſt quaſi am-
barum æquilibrium oppoſitionum, æquabilitasque horarū omniū totius propè diei & noctis,
atque nulla in illis fit magna immutatio aut exuperātia, cuiuſcemodi cōſpicias in autumno. Hic
enim de matutino frigus uiget, circa meridiem magnus æſtus, qui rurſus ad crepuſculum veſper-
B tinum tranſit in algorem, dominatur tamen in eo ſiccum humido, & frigidum calido. Habes tē-
porum anni temperamentum, quorum ferè mutatio fit* paulatim, ut a nemine toto tēpore ſen- *κατὰ βραχύ.
tiatur ſin † confertim, ſentiatur, non taman aſſatim, aut immoderate in *humidorum *temporum † *κατὰ φύσιν
& naturalium mutationibus. Igitur oriente Arcturo pluit ferè, ſimulq; ſpirant uenti frigidi, quòd
tum autumni eſt principium, tum finis æſtatis. Deinde tempore ſequente paulatim ita vt non
percipiatur, fit mutatio in frigidum, quam viciſſitudinem facit Vergiliarum occaſus ſenſibilem.
Dehinc vndequaque ſimiliter ad æquinoctium uernale venit, ac interim par fit adiectio uſq; ad
Vergiliarum ortum: ſæpius verò etiam manifeſta quædam ſub tempus æquinoctij, at modera-
ta tamen. Iam ab ortu Vergiliarū augetur calidum, & ſiccum vſque ad Canis ortum modice, &
pedetentim. Qui vbi adſit, aliquantiſper regnabunt auſtri. Mox ſuccedent pluuiæ tantæ, quan-
tæ ſpirent Eteſiæ ad ortum uſque Arcturi. Itaque experimētis, & ratione didicimus, ubi in hunc
modū anni tempora procedant, & in ſe mutuo cōuertantur, non exiſtere neque peſtem ullam,
neque quemquam alium morbum uulgarem, ſed ſolos diſperſos, quos uocat, morbos, q. uictus
C comites ſunt. At quia ſingulis anni temporibus ſinguli uigent humores (ut ab illo accepimus)
hyeme pituita, ſanguis vere, æſtate bilis, autumno bilis acida, ideo fit, ut qui praua utuntur ra-
tione victus, non ijdem eos tenent omni tempore morbi, ſed, uti ipſe docuit, Vere melancholiæ,
inſaniæ, morbi comitiales, & ſanguinis profluuia, alijq; morbi, quos ſecundū hos recēſet. Aeſta-
te alij, alijq; autumno: Item alij hyeme: qui ex offenſione quidē in ratione uictus proficiſcuntur,
cęterum immutantur eorū formæ pro anni tempore, ætate, & natura. Nam quia pro naturis, & A 3. Apho. 24. Ex. ord. 25. a
ætatibus, tum corporū alterantur temperamenta, tū humorum exuperantiæ diſſident, proinde A 3. Aphor. 2. Ex. ord. 20. a
pro harum etiam ratione commutatur nunc ſpecies morborum. Ac de differentijs, quæ inſunt C Al. Quo fit
in ætatibus, in hunc modum ſcripſit:ᵃ " In ætatibus autem exercent paruos pueros, & infantes vt laborātis
oris ulcera, quæ aphtæ uocantur, & vomitiones, & reliqua quæ ſubiunxit: his per omnem ætatē. corpus parem
De naturis hoc pacto:ᵇ " Inter naturas, hæ ad æſtatem, illæ ad hyemem bene, aut male com- rationē cauſa
paratæ ſunt.ᶜ † Quo fit vt obtineat, paruā vim laborantis corpus ad concitandam cauſam, ac efficiētis obti
aer:q̄ vbi ambo coeant, acquiſititium efficiunt temperamētum, cuius comes eſt vulgariū morbo neat, ac aer.
rum ortus. Iam ſi uideamus, quid in corpus humanum calor poſſit aeris, quid autem frigus, ſicci- D 3. Aphor. 8. Ex. ord. 20. f
tas, & humiditas: uideamus item ipſam patientem materiam, qualis ſit, facile iam ſit inuenire, & E 3. Aphor. 15 & 16 Ex. ord.
præſentire futuros morbos: immo verò ante hæc etiam illud rectè dictū cognoſcemus,ᵈ " In con- 23. g. h.
ſtantibus temporibus, cum tempeſtiue tēpeſtiua proueniunt, morbi conſtantes, & boni iudicij
fiunt, in conſtantibus inconſtantes, & difficilis iudicij, Itaq; quæ nam ſint qualitatum earum fa-
D cultates, quarum meminimus, humiditatis, ſiccitatis, caloris, frigorisque audiamus ipſum Hippo-
cratem in aphoriſmis dicentem.ᵉ " Ex anni autē tempeſtatibus in uniuerſum ſiccitates imbribus
ſunt ſalubriores, & minus lethales. Morbi autem in imbribus magna ex parte ſunt febres longæ,
alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ. In ſiccitatibus uerò tabidæ
lippitudines, articulorū morbi, ſtranguriæ. Hæc ille de productis in longū ſpatium tempeſtatibus
retulit. Atque ut hic de differentia humiditatis & ſiccitatis docuit, ſic q caloris ſit, & frigoris dif-
ferentia, ibi tradit, vbi de aquilonijs, & auſtrinis ſcripſit ſtatibus. Nam in noſtro tractu aquilo fri-
gidus eſt, calidus auſter: niſi fotre (id quod rarum eſt) ineunte vere frigidus ſit, aut alio quopiam 3. aphor. 5. Ex. ord. 10. e
anni tēpore aliquantiſper talis ſpiret, atqui ne tum quidem eſt aquilone frigidior. Quare attende
ſequentia, ut ſcripſit de his in aphoriſmis, ſic orſus, " Auſtri auditum hebetantes, caliginoſi, ca-
put grauantes, pigri, diſſoluentes, quando huiuſmodi tempeſtas dominetur, eiuſcemodi uigent
morbi. At ſi aquilonia fuerit, tuſſes, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, laterum dolo-
res, & pectoris, quando hæc tempeſtas dominetur, alia in morbis expectanda ſunt. Habes quæ
de uehementibus auſtralibus, & aquilonijs ſtatibus, qui multo tempore durant, ab eo dicta
ſunt,

ſunt.Oſtendit enim per uerbũ ἐν αἰτίαν.i.dominari,nomina hæc non eſſe eius, qui* vere,aut mo E
dico tẽpore ſpirat,nec ei,qui pluribus quidem diebus,ſed imbecillis eſt, hoc ſe nomen tribuere.
3.apho.17.Et. ord.13.c. Iam de temporarijs auſtrinis,& aquilonijs uentis accipe,quæ dicat." Temporariæ autem tẽpeſta-
tes,aquloniæ quidem corpora denſant,contendunt,roborant,& reddunt coloratiora , auditum „
iuuant,aluos exiccant,oculos mordent,& ſi pectus dolor aliquis obſederit,eum augent: Auſtri- „
uæ remittunt corpora,& humectant,auditum obtundunt caput grauant, & uertigines creãt,& „
oculis atque corporibus difficilem motũ efficiunt,& aluos lubricãt . Porrò prodita ſunt ab eo in „
Aphoriſmis,& alia,de natura temporum,& conuerſione inter ſe ſubita : quorum ſingula ſuo lo-
co citabimus.Hic ſat erit, ſi didicerimus primas elemẽtares ſtatuum uirtutes ab ipſo eſſe Hippo-
crate proditas.Quarum ueſtigiis in quibuſuis qui inciderint ſtatibus,nos uia oportet & ordine ꝓ
greſſos inuenire,cuiuſmodi impendeant morbi,& quemadmodum eis ſit occurrendum: aut ſi iã
inuaſerint,qua ratione curandi.Hic ſcilicet huius eſt commentationis maximus fructus.At in ele
mentis horũ locus eſt ẽt,qui etiam ad prouidẽdos morbos nõ nihil coindicat:ut itẽ natura uniuſ-
cuiuſque,ætas,uitæ ſors,uictus ratio.Oſtenſum autem ab eo eſt dilucide in libro de aqua,aere,&
locis,qui cuique regioni frequentes ſint morbi.Poteris itaque hinc,quam ob rem aeris nimiũ fri-
gidus & humidus ſtatus morbos,prout,poſtulat ipſius natura,ab eo oſtenſos,pariturus eſt, ſimile F
iudiciũ ſumere à loco,ac ab ætate,natura,uitæ inſtitutis,& uictus rota ratione. Etenim qui & na-
tura ſunt frigidi,& humidi,& externis circunſtantijs,facilius morbis,quos humidus & frigidus ſta
tus parit , corripientur,contrarijs,ægrius.Si igitur plaga humida & frigida per ſe talem ſtatum ha
beat,morbi generabuntur facile ei ſtatu familiares , faciente adhoc etiã plaga. Quemadmodum
2.Epid. ſec. 1. ſtatim in principio ſanè rurſus ſi aliquando calidior fiat & humidior ſtatus,qualẽ in ſecundo de vulgaribus morbis li-
bro deſcripſit in principio,Pluebat,inquit,per æſtum largo imbri aſſidue.Intereſt certe ad dicto-
rum putridorum generationem morborum aliquantulum ipſe locus,præſertim ſi utrinque intẽ-
peratus ſit,calidior ſcilicet,& humidior.Refert etiam,ſi alterutra parte intemperatus ſit, uti Cra-
non,in loco concauo ſita & meridionali, unde maxime morbis putridis,ut carbunculis , infeſta-
ta eſt,atque præter cætera incommoda,auerſa eſt etiã a uentis aquilonijs,uentorum ſubiecta trã
quillitatibus,quas νηνεμίας appellant Græci. Atque Cranon huiuſcemodi eſt.Thaſus aliter compa
rata eſt,expoſita eſt enim uentis aquilonijs & frigidis, Thraciæ ex aduerſo. Vnde cum ad auſtri-
na ſpectaret totus ſtatus,adiunctoſque haberet ſqualores,ſua ſponte quidẽ remittebat ſtatui louus
Sup.101.h.t.1. hic,qui certe ſi meridionalis,& in conualli eſſet,peſtilentiſſimus ei fuiſſet hic ſtatus." Pluuiæ erant
* μαλθακοῖς. multæ,continentes,lenes." Tribus modis pluuiæ multæ fiunt,interim ob ipſum imbrem confer- G
tum decidentem,interim diuturnitate temporis,licet guttatim tantum ſingulis diebus decidat, in
terdum ambobus coniunctis , quorum habes omnium in libris de morbis uulgarib. ſcripta exẽ
1.Epid.com.2. pla.Primi modi ſtatum quem auſpicatur in hunc modum." In Thaſo ante Arcturum pluuiæ erãt
t.60.3.113.c multæ.Significat enim has fuiſſe magnas multitudo pluuiæ confertæ.Alterius modi exemplum „
Sup 101.b.t.1. * μαλθακοῖς. id eſt,quod modo eſt dictum;" Pluuiæ multæ cõtinentes , * lenes nã quæ erat collecta multitu- „
2.Epid.ſect.1. ſtatim in prin. do,propterea,ꝙ longo tempore perpetua pluuia eſſet,& non prorſus larga uno tempore . Ter- „
tij modi exemplum eſt,quod initio libri ſecundi de uulgarib.morbis proditũ eſt," Pluebat per æ- „
ſtum largo imbri aſſidue. largum enim cum ſuperiore modo conuenit , aſſidue , cum ſecundo.
* μαλθακοῖς. Sed illos ſtatus alias explicabimus,ſuo utrũq; loco.Is uero,de quo ſermonem inſtituimus,qui in-
cidit intra æquinoctium autumnale & hyemis principium,imbrem,qui andiu uigeret,* lenem ha
buit,ut eſt ab eo dictum,quod oppoſitum eſt his,confertim,large,uehementer.

2 *Hyems Auſtrina.*

Non ſe latuiſſe finem eſſe Autumni Vergiliarum occaſum,quem nomine breui Vergilias ap- H
pellat,non obſcure indicauit:nam poſtquam ante dixiſſet,circa æquinoctium,addidit,& ſub Ver
gilias,ſcripſitque,deinde,hyems auſtrina,quaſi nullum interceſſerit peculiarem requirens decla-
rationem tempus,ſed coniuncta ſit cum Vergiliarum occaſu hyems.

3 *Parui uenti Aquilonij.*

Paruos,inquit,uentos fuiſſe hyeme,ꝙ ſi in natura ſua hyems conſtitiſſet, omnino fuiſſent ma-
gni.Atq; ijs hoc duplici nomine accidit,uti & nunc parui uideantur fuiſſe cum ſua ipſorum ma-
gnitudine,tum temporis prolixitate.Spirarunt enim diebus paucis aquilonij,atque hi non uehe-
mentes,cùm habere hyems magnum aquilonem,& longo ſoleat tempore.

Squalores.

4 Tempeſtatẽ iuſto ſicciorem appellauit parum uſitate αὐχμὸν.i.ſqualorem , cum ſoleamus nos
non ſimpliciter ſicciorem,ſed extreme ſiccam ita nominare.Qui autẽ fieri potuit;aut cui proba-
tur eò ſiccitatis deueniſſe hyemem,ut iuxta ac æſtas ſqualidam terram redderet ? Neque enim
eiuſce-

A eiuſcemodi fiat in vere ſtatus,cui nunc fuiſſe aſſimilem omni ex parte hyemem dicit.

5 *Omnino ſimilis Veris Hyems fuit.*

Sicciorem quidem,quàm eius natura poſtularet, hyemem ait fuiſſe,non tamen æque ſiccam
atque æſtatem.Itaque ſqualorem,quem eſſe nuper diximus improprie uſurpatum, accipere par
eſt,non abſolute hoc loco eſſe ab eo dictum,ſed ad aliquid, ſicut formicam magnam,aut montẽ
paruum. Nam ut hyems erat in præſenti,non ſimpliciter ſqualida, quemadmodum nec magna
formica eſt magna ſimpliciter, ſed ut magna formica, quę ſanè paruo etiam eſt monte minor:
nec non hyems ſqualida,eſt humidior æſtate:Sicut hyemem præſentem comparando ait, Omni
no ſimilis ueris hyems fuit.

6 *Ver auſtrinum,frigidum,paruæ pluuiæ.*

Videtur quidem dixiſſe uer auſtrinum, non quin omnino in eo fuerint uenti aquilonij, ſed ꝙ
pauciſſimi initio,atque adeo pauci, ut temporis illius ſtatum totum auſtrinum appellaret.

B 7 *Aeſtas ferè tota nubilioſa,nihil pluit:eteſiæ paucæ,paruæ,ſparſim ſpirarunt.*

Siquis,quæ dixit de æſtate,omnia colligat, dicat etiã hanc auſtrinam ſimul ac ſqualidam fuiſſe.

8 *Cum eſſet autem totus hic ſtatus auſtrinus,& cum ſqualoribus.*

Non quin aliquando pluerit toto anno,dixit,cum ſqualoribus,ſed ꝙ quam pauciſſime.Nam
dempto primo tempore ab æquinoctio autumnali,uſq; ad Vergilias,quicquid ſucceſſit tempori,
ſatis caruit imbribus.At ἐγχωρίν,Hippocrates aeris appellat ſtatum. Quare ſi uerum eſt cum aere
ſimul alterari animalium corpora,per imbres fient humidiora, per ſqualores ſicciora. Et cum ui-
gent calores,caput erit firmum,cum frigora,erit ipſum quidem leuiſſimum, cæterum thorax &
pulmo laborabunt.Vnde quæ corpora commemorato ſtatu,qui prorſus nobis eſt mediam obti
nenti naturam inter ſerenum,omninoq; clarum & pluuioſum,aſſimilantur,medium ſtatum ha
bebunt temperamenti,quem mihi nubiloſum,da,ut appellem.Nã hoc aeris ſtatu exiſtente,con-
ſtitutoque ſimul alterari corpora noſtra,atq; aſſimilari huic,quo euadat ſermo clarior,nihil fue-
rit cauſæ,quin ſtatum in ijs genitum appellem,veluti nubiloſum quendam.Vt igitur cum hyems
ſuum ſeruat temperamentum,non poteſt non generari humor frigidus,& humidus,pituita,æſta
C te contra calidus & ſiccus,pallida uidelicet bilis,ita cũ nubilius ſit aer, aliquis dominatur humor,
in pituitoſis quidem naturis nebuloſa,ac nubiloſa,ut ita dicam pituita, bilioſis uerò, nebuloſa ac
nubiloſa bilis.Etenim ſemper aliqd è corpore noſtro uaproſum emanat,ſed in ſiccis ſtatibus plu
rimum,in humidis pauciſſimum. Atq; cum in corpore aceruatum hoc ſit,ſimilem reddit nebulæ
& caligini innatum nobis ſpiritum.Aemulatur enim in ambiente animantes ſpiritum uapor.Vn
de ne hic dubitemus dicere,in tali ſtatu talem generari inſitum nobis ſpiritum. Atqui ubi eodẽ
tempore duo hi affectus,aut nebulę aut caligini accidunt,ut & attollatur & ſtipetur,alba efficitur
nubes.nã quando planè uacat humiditate aer aquilonius,nequeat conſtitui unquam nubes. Effi-
citur ea aut ſplendida,aut atra,cauſa raritatis,vel ſpiſſitudinis.Ac rareſcens nubes in ſe Solis lucẽ
ſuſcipit,quo fit,ut ſplendeſcat,illuſtrante uidelicet eam Solis ſplendore,quale in corporibus pel-
lucidis cernas.At ſi conſtringatur nubes,condẽſeturq;,quia nullus eſt Solis luci tranſitus,atra me
rito hęc apparet,nõ aliter ac nocte ipſe aer deſtitutus lumine ſolari.Sanè uidetur manifeſte in ter
rã ſubinde nebula decidere,qui ros appellatur,interim ſupera petere,planeq; nubes fieri uel can
dida,uel atra,candida,ubi intra ſe totam radios admmittat ſolares, atra vero, cum eos planè ex-
cludat:medios inter hos colores nubes pro quantitate ſplendoris,qui ipſis admiſcetur,accipiunt.
D Sed uidebitur forſitan hic ſibi ſermo minus conſtare,eleuari in altum dicens humorem & cõſpiſ-
ſari.Suſtolli enim caloris opus eſt,frigoris conſpiſſari,non poteſt porrò idem ſimul eſſe & calidũ
& frigidum.Sed ſi ipſum animaduertas,qui ſupera petit, uaporem eſſe calidum, atq; eius gratia
in ſublime ſubuehi,frigidum autem eſſe aerem, qui uaporem excipit, deſines dubitare, qui fiat,
ut ſimul & ſurſum feratur,& conſtipetur.Nam ut ſuſtollatur,ſua ſponte habet,ut cogatur ac con
ſtringatur,per excipientem aerem,qui quo erit frigidior,hoc aſcendentẽ nebulam cõſpiſſabit ma
gis,ac coget.Vbi itaq; nec calfacit magnopere aer,nec perinde refrigerat, eleuata nebula neceſ-
ſario in eo cõmorabitur talis,qualis erat à primo,euadetq; planè ꝑ ſe candida nubes, ubi à Solis
cieatur ſplendore,media uero inter albam & nigram,quando eam Sol nõ undequaque irradiat.
Proinde noli mirari,qua de cauſa animantium corpora huius aliquando cœli ſimilem habent in-
tus affectionem,quin potius crede dicenti Hippocrati." Auſtri auditũ hebetantes, caliginoſi, ca- 3. Aphor. 5. Ex. ord. 20. c
" put grauantes,pigri,diſſoluentes.Perſequitur enim his uerbis corporis uitia, quibus eſt obnoxiũ
" in auſtrinis ſtatibus.Vnde vt hæc caput grauantes, diſſoluentes, & pigri,ad ea quæ ab auſtro pa-
rantur in corporibus noſtris planè referuntur,ita eſt cenſendum,caliginoſum eſſe dictum,ut indi-
cet eam, quæ ab illo in nobis coaceruatur,& non aeris caliginem.

Ante

ὠκαλῶς. boni ſtatus. 9 *Ante uer ex priore cælo, quod huic ſub contrarium fuerat, aquilenium que, paucos ardentes febres corripuerunt, ijsq; admodum ſtabiles paucisq; ſanguis erupit, nec ex his peribant.* E

Non fuiſſe aquiloniam tempeſtatem ante ver diuturnam hinc conſtant, q nuper totum temperamentum vocauerit auſtrinum: non ita dicturus, ſi multos dies Aquilo ſpiraſſet. Attamen cũ aer fuiſſet vel paucis diebus aquilonius, corripuerunt paucos morbi ardentes, atque hi admodũ leues, & qui ſtatim conſiſterent, ait enim: ijsq; admodum ſtabiles. Scribunt autem alij πάνυ εὐσταθεῖ, alij Ionice εὐσταθέα, in æquali tenore, & nullo periculo coniuncti. Ad hæc paucos ait ſanguinis eruptionem habuiſſe, quod uehementibus erat febribus ardentibus peculiare, ut etiam delirare, & mori. At iſta ijs, quæ tum uigebant, non erant adiuncta, ſed cum moderatiſſimæ fuerunt, tum minime multos inuaſerunt, quòd uehemens & quaſi germana ardens febris a flaua bile, quam quidem etiam pallidam uocãt, ſit oriunda. Hanc, ut oſtendebamus, in propoſita tempeſtate, ſuperiori æſtate tantum habebant qui natura erant blioſa, eamque non multam, nec poſtea, eò q cũ humidus ante dictus eſſet ſtatus, etiam atque etiam caliginoſior ac nebuloſior euaderet. Optimo ergo iure pauci in ardentem febrem inciderunt, qui per quam eſſent blioſi: neq; tamen hi in exquiſitam neque uehementem, ſed lenẽ ac diſcuſſu facilem. Itaq; quos corripuit, hac de cauſa corripuit. F Sana enim præceſſerat æſtas autumnum, quæ ſecundum naturam comparata fuerat. Ordiẽ enim Hippocrates enarrare tẽpeſtates inde, vbi de natura ſua primũ aer deflexerit. Sed neceſſario per æſtatem naturalem aceruabatur multum bilioſis plenior hic ſuccus. Vnde qui ſuccedebat ſtatus per totam hyemem uſque ad uer, hunc humorem nec auxit, quippe quæ calida non eſſet magnopere aut ſicca, ut æſtas: nec imminuit ẽt, neq; enim ſatis erat frigida, ut quæ in ſtatu eſt naturali hyems, at nec per halitũ digeſſit, nam nõ erat exacte ſicca. Reſtat igitur integrum illum permãſiſſe, ac formam ſibi quaſi caliginoſam comparaſſe, atq; nebuloſam, propter modicam aeris humiditatẽ & calorem, qui cum uapore coaluerat. Verũ ante uer, cum ſubito præter morem Aquilo ſpiraſſet, isq; in ĩteriores corporis partes impuliſſet humores, tenuiſſimus primus fluebat, itaq; febrem ardentem induxit. Neque enim in quibuslibet corriuatus partibus corporis, febrem põt humor hic excitare ardentem, uerum circa uentriculum & huius præcipue os, circaq; iecinoris partes ſimas. Itemq; non prorumpebat ſanguis. Sanè proprium eſt, ſi quid aliud, ſynceris febribus ardentibus, per ſanguinis eruptionem iudicari. Appellat autem Hippocrates αἱμοῤῥαγίαν. i. eruptionem ſanguinis, non adiecto ex quo vacuatur ſanguis membro, eam, quæ ex naribus fit. Atq G nihil habet admirationis, ſi recludantur & dirũpantur huius regionis uenæ a ſanguine, qui rurſũ incitatus calore effertur, a quo neceſſe eſt ipſum inflari, ac tũ reſerari uenas, ac rũpi ob ſpiritus copiam, qui dirumpit uel utres, ac dolia, cum in muſto ferueſcente accumulatur. Cæterum hoc ſymptoma, præſentes febres ardentes non eſt comitatum, quod eſſent, ut eſt dictum, moderatæ. A.l.4.f.1.c 2.c.40.424 d

10 *Tubercula uerò multis ſecundum alterutram aurẽ, plurimis ſecundum utranq; extiterunt, febre carebant, erant recti. Non nullis parum accedebantur, ſed extincta omnibus ſunt citra incommodum: neminiq; ſuppurarunt cuiquam, uti ſolent, quæ alijs ex occaſionibus extuberant. Erat eorum hæc natura, laxa erant, magna, diffuſa, citra phlegmonem, atque citra dolorem, obſcure omnibus euaneſcebant.*

Omnia quæ dicta ſunt, ob dominantẽ acciderunt caliginoſam materiam, à qua alia ſolent cũ pituita exiſtere, vt ædematoſa, alia cũ flaua bile, ut eryſipelatoſa, nõ nulla cum ſangine, ut phlegmonoſa. Quæ tamen omnia reſident facile, q prompte eiuſcemodi materia digeratur. E diuerſo quę craſſo couſtant, & lento humore, ęgre diſcutiuntur. Porrò quæ acciderunt in tempeſtate pſenti, laxa erant, id eſt mollia, & digitis cedentia, & quæ ad eorum impreſſionem cauabantur. Citrà phlegmonẽ, hoc eſt citra phlogoſin. i. inflammationem. Citra item dolorem, q utroque, ſcilicet, qd dolorem parit, vacarent: quæ ſuut, corporum contentio, & intemperies magna. Contentio fit ob craſſos humores & glutinoſos, adeo partib. impactos afflictis, ut reſolui citra negocium nequeant, intemperies autem ualida, q ferueant illi nimium, aut frigidi ſint. Quare ſunt merito tumores laxi & ſine exulceratione, à dolore liberi, q qa eſſent eiuſcemodi, facileq; reſiderent, ideo non ſuppurabant, uti ſolent qui alijs ex occaſionibus exurgunt, hoc autem nomine προφάσιας Hippocrates (nos uertimus occaſiones) aliquando (ut uulgo aſſolet) in cauſis uſurpat confictis, interdum cauſas manifeſtas ſic uocat, non nunquam ſimul omnes. Hic appellauit ſuppurationes alijs ex occaſionibus prouenientes, quas euenire ipſe in febribus docuit, in quibus humores ſunt aceruati multi craſſi, & crudi, qui propter uehementiam & acuitatem & copiam febrilis caloris caput petunt, hos deinde in adenibus aurium deponit natura, unde Parotides, quas uocant, exoriuntur. Verum enim uero non erat in hoc ſtatu ea humorum affluentia, & qui conſtiterant ad aures tumores, quia materiæ erant ſpirituoſæ, ſtatim digeſti ſunt. Patet ergo morbos ardentes in principium incidiſſe ueris, cum ſpiraſſent Aquilones, iſtas autem parotidas toto uiguiſſe reliquo tempore, ſed erant moderatiſſimæ, ob cauſas nimirum quas recenſui, ut A.l.1.f.2.d. 3.fu.1.c.10. 46.

ſui,ut

A ſui, ut homines ab ijs ὀρθοστάδην. id eſt recti affligerentur, hoc eſt ut illas abſque dolore ſuſtinerent
obambulantes, ac ſolita munera obeuntes, neque ut in morbis grauioribus necesse haberent de-
cumbere: etenim præter cætera, neque inſigniter febriebant. Quod ſi quis eſſet etiam ex illis cali-
dior, non diu hoc patiebatur. In cauſa erat exuperantis, ut eſt dictum, natura humoris, qui maiore
ex parte aereus erat, & frigidus.

11 Accidebant hæc adoleſcentibus, iuuenibus, adultis, atque præter cæteros luctatoribus, & athletis: mulieribus uero parum multis.

Communis hæc cauſa in omnibus attendenda eſt decubitibus humorum, quam aliàs Hippo-
crates expoſuit, humores calidiores in ſublimiores partes corporis decumbere, frigidiores in in-
fernas, quando igitur dominans hoc ſtatu humor ſubfrigidus eſſet, aereusque, ac mediam teneret
naturam inter eos, qui facile aſcendunt, & qui deorſum vergunt, ideo ſolis his in caput inuade-
bat, qui erant aut propter ætatē, aut uitæ genus, temperamento calidiore. Nec præterit nos, ado
leſcentulos ob ætatem eſſe, non ob uitæ ſortem calidos, ut etiam adultos, qui vero in palæſtris, ac
gymnaſiis uerſantur, hos, ob uitę inſtitutum. Quo ſanè pauciores infeſtauerūt mulieres, eas uerò
B iuuenes, & natura calidiores, & quæ non uixerant in ocio.

12 Multi præterea infeſtabantur arida tuſſi, nihilq; excreabant, nec multo poſt rauceſcebant.

Quæ nam tuſſes aridæ ſint, ipſe aperit hiſce verbis, nihilq; excreabant. Hæ fiunt autem, interdū
exaſperatis modo faucibus, & gutture, nullaq; pulmonē tenente affluentia humorum, atq; hi ni-
hil expuunt, neq; enim ſuperflui habent quicquam, quod reijci, vel expelli oporteat. Aliæ etiam
fiunt aridæ tuſſes, ob intemperiem reſpirationi ſeruientium inſtrumentorum, at ne hic q̄dem eſt,
quod expui deſideret: Præterea aliæ, vbi inhæreſcunt humores, qui euacuationem requirunt: qui
quidem non excernuntur tamen, duabus de cauſis: Vel ꝙ lenti ſint & craſſi, & pulmonis firmiter
cartilaginoſis infixi fibris, quas broncos appellant Græci, quod in lateris doloribus (quos ἀπτύστ-
ους hoc eſt in quib. nihil expuitur, vocant) accidit, vel ꝙ humor, qui a capite defluit, non aliter, atq;
aqua, ſit ſubtilis. Etenim prius hic per guttur, & aſperā arteriam delabendo in pulmonem fun-
ditur, quàm a ſpiritu concitato per tuſſim ſubduci poſſit. Quod accidiſſe tū Thaſijs videtur, quorū
eſſet ab auſtrino ſtatu caput repletum, & hoc deſtillationem tranſmitteret omnibus regionib. tho-
C racis, nam talem tum tuſſim fuiſſe, ſymptoma huius comes teſtatur: rauci inquit enim, qui eo mo-
do tuſſirent, euaſerunt. In cauſa humor erat deſtillans, a quo uocis inſtrumenta irrigabantur, ut in
libris de uoce declaratum eſt.

13 Nonnulli multo poſt, quibuſdam teſticulus alter, alijs uterque cum dolore inflammabatur.

Illius pars, qui in pulmonem decidit ex capite, pro eo ꝙ inter ſe conſentiunt inſtrumenta, ad te-
ſticulos peruenit. Quatenus autem cum genitalibus conueniat thoraci, in alijs libris tractauit. Cę-
terū ꝙ in teſticulos decubit, erat id malignius, neq; iam primo illi ſimile, ut quod in thorace diutur-
nitate computruiſſet. Recte ergo erant teſticulorum inflammationes cum dolore coniunctę, ne-
que perinde, ut parotides a dolore immunes. Nam ꝙ aut alteruter, aut ambo teſticuli humorum
excepiſſent abundantiam, in cauſa erat copia illorum. Siquidem quibus paucus prouenitet, his in
alterum, quibus amplior in utrunq; impegit.

14 Quidam febricitabant, quidam non.

D

Qui tum abundabant humores hos neque magnopere calidos eſſe, neq; nimium frigidos dixi-
mus, ſed inter utroſq; tum natura, tum temperamento intercedebant. Vnde pro ętatum, & natu-
rarum temperamentis, uitaq; laborantium, alijs ad calidius inclinauerunt, itaq; febricitarunt: nō-
nullis, quod a primo habuerant, retinuerunt temperamentum, febrem excitare impotens.

15 Plurimis hæc laborioſa fuerunt.

De omnibus, quę commemorauit, hoc dixit: prędixit autem tuſſes, raucedinem, & in teſticu
lum abſceſſus, & quoſdam tenuiſſe illorū ēt febres. Hęc ergo inquit, ſymptomata maxime ęgro-
rum parti laborioſa acciderunt, hoc eſt moleſte, neq; ut recti incedentes facile ſe ſuſtinerent, ſed
plurimi ipſorum decumberent, ꝙ longitudine temporis in dies collecta excrementa euaderent
etiam, atq; etiam acriora, atq; maligniora, Nanq; auſtrinę tempeſtates, ſi diuturnę ſint, putredi-
nes inducūt, potiſſimum vbi ſint humidæ: verum quando hic ſtatus humidus non eſſet, diutiſſime
nihil erat moleſtum corporibus, tempore uerò moleſtiam afferebat. Et hæc quibuſdam de illis tan
dem euenerunt, quæ mox ab initio omnibus accidiſſent, ſi auſtrinus ſtatus humidus fuiſſet.

16 *Cæteri quantum ad ἰσχύον, ſine morbo degebant.*

Bifariam dictionem κατὰ ἰσχύον ſcriptam in exemplaribus inuenias. In aliquibus, vt nunc eſt dictum, poſtrema ſyllaba per ο ſcribitur, in alijs per ω: Significat autem prior lectio ea, quæ ĩ medica officina fiunt, altera quæ ſecundum materiam medicam: ut aut operibus, quæ in medica officina in laborantibus adminiſtrãtur, I haſij abſtinerent: aut ijs, quæ per materiam medicã fiunt, in ijs, qui prædictis detinentur incommodis. Ex vtraq; ſententia, & lectione apparet leuiter afflictos fuiſſe homines, dum duraret ver: quòd morbos, qui æ parerent cauſæ, malignum haud dum quicquam haberent, quod diuturnitate temporis conſecutæ ſunt.

* [illegible] i. ſuſtinebãt, vt uertit interpres. pag. 146.a.& 151.b

17 *At uerò ante ineuntem æſtatem, per q; æſtatem, & hyemem, multi, qui longo iam tempore* ſubmarceſcebant, ex tabe decubuerunt: quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit.*

Quos dixit ſuperius tuſſire quidem, excreare tamen in uere nihil, hos æſtate ait, & ſecundum æſtatem intabuiſſe, rem enarrans, q̃ cum ijs conſtat, quæ oculis conſpicimus. Etenim quæ capitis deſtillationes tuſſim primo concitant hominibus, & raucedinem, neq; tandem conſiſtunt, alteram hæ tabis differentiam generant. Sunt.n. duæ eius maximæ differentiæ: una ex illis, quos caput demittit, fluxibus conſtat, altera" quæ ex affectibus ipſius pulmonis proficiſcitur, omnino que poſtquam expuitur ſanguis, potiſſimũ vaſe rupto, ſæpenumero etiam fluxione impleto vi ſcere hoc, alia de cauſa ex partib' alijs, non ex capite. Quòd ſi ergo a uere auſtriuo in ſtatum ęſtas aquilonium ſit mutata, nõ fuiſſent manifeſti, qui a tabe clam exedebantur, neq; prorſus tabuiſſent. Quia verò non modo in aquilonium non tranſit ſtatus auſtrinus, ſed erat etiam nubiloſa ferè æſtas, idcirco capitis deſtillationes erant perpetuę, ac deſtillantes humores omnes præcipue in pulmone computruerunt, ita ut ijs ad meram tabem generandam nihil deeſſet. F

A.l.3.fo.10. 135. c. 18. 171.f g

18 *Quibuſdam autem cæpit primum: atque his uergebat ad tabem natura.*

Tabidos græce φθινώδεις appellant ueteres medici, qui morbo tabifico, quam etiam φθόην vocant, ſunt opportuni. Tales "planiſſime ſunt, qui adeo ſunt anguſto thorace, & reſtricto, ut a tergo in morem alarum promineant, operta ſcoptula, unde etiam hos πτερυγώδεις quaſi alatos uocant. Præterea quib. caput facile; impletur, quodq; ſpſis organis multas deſtillationes demittit, hi facillime tabeſcunt. Hæc ſi ambo in unum coeant, & thoracis figura, & capitis imbecillitas, ſunt eiuſcemodi quidem naturæ ſemel tabi obnoxię, ambabus* naturæ de cauſis. Etenim hi quorum caput ad pulmonem mittit fluxiones, diuturnitate temporis fiunt tabidi, ac i pulmone ſæpe rumpitur illis uas, propter uiſceris anguſtiam, & infirmitatem. Habes de tabidis. Quia verò dixit Hippo. quando etiam multis ambigentibus, tum confirmauit. i. æſtate. ac deinde ſubijcit, quibuſdam autem cœpit primum, atq; his uergebat ad tabem natura, mihi parum uidetur eius oratio conſona rationi: nam erat multo probabilius tales uere, q̃ æſtate, incipere, quia qui acommodati ſunt, ut certis incommodis facile capiantur, citius iſti in eos incidant, ac imparati. Videtur igitur, ut etiam in alijs locis horum librorum de uulgarib' morbis, ordo eſſe inuerſus orationis, lapſo eo, q̃ hæc primus deſcripſit, neq; errato poſtea emendato, & item quoq; huic loco accidiſſe, ac orationis hæc eſſe ſeries, quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit, quibus uergebat ad tabem natura, ac deinde. Quibuſdam autem cœpit primum. Poſtea. G

A.ibid. g

* φύσει i. natura: ſed forte φθινώσει. i. tabis

19 *Mortui uerò multi ſunt, & plurimi de his, & illis qui decubuerunt. Atque haud ſcio, an uel mediocri quis tempore uitam produxerit.* H

F e tabidis. ſ. nam id intelligendum eſt, ſi quidem in hunc modum eſt totum hoc ſcriptum caput. Nam uel iam quæ ſubdidit omnia, ſunt communia tabidis, quod perſpicies, ſi Hippocratis dictiones attendas; auſpicaborque ab hac, quę mox adſcripta eſt.

20 *Interierunt celerius, quam talibus eſſet conſuetum.*

Tabidos inquit ſolito uitam finiuiſſe celerius. Cuius mox ipſe cauſam ſubiungit, ubi ait, febres horrificę, continuę, acutę, id enim pręter conſuetudinem tabem comitatur, quod tum uidetur accidiſſe. Cauſa eſt, cur hęc ambo congruerent tabes, & eiuſmodi febris, quod ſtatus eſſet antecedens ad corpora affecta comparatus. Siquidem dixi paulo ante, qui calidiore erant temperamento, illos in primis laboraſſe ex deſtillationibus capitis, horum nãque caput præcipue erat in auſtrina tempeſtate repletum. Quibus ipſis longius protracto nebuloſo ſtatu, ijs uenit ut humores, qui in corpore eſſent, putreſcerent, unde malignitas extitit febrium. Quòd ſi quibus minus eſſet calidum temperamentum, his neq; cõputruerunt humores, neq; caput repletũ eſt, extra paucos, idq; t̃pis diuturnitate. Nam quod citius patiuntur naturę iniurię opportunę, id cę-

teris

A teris tardius accidit. Neque ſanè erat mirum, cum priori auſtrino ſtatui æſtas ſuccederet non auſtrina modo, ſed nebuloſa etiam, proueniſſe hinc putredinem quandam humorum, vel in frigidioribus corporibus, nedum in calidioribus.

21 Nam alios quidem, & diuturniores, & cum febre coniunctos, facile ferebant, nec moriebantur, de quibus iam ſcribemus.

Alios inquit, morbos præter tabificos, de quibus ille verba fecit, & ſi eſſent longiores, & febrem haberent adiunctam, non tamen grauiter tulerunt. Cuius paulo ſuperius cauſam diximus, quòd humor his non ita erat ex putredine redditus.

22 Sola enim, & præ cæteris maxime, qui tum uiguerunt, morbis, multos tabes peremit.

Huius cauſa eſt non ita dudum dicta, vbi corporis temperamentum in culpa poneremus, per quod morbis tabificis ſunt correpti, febribusq; malignis: de quibus ſub hæc ſermonem habet.

23 Infeſtabant illos pleroſque hæc incommoda, febres horrificæ, continuæ, acutæ, omnino non intermit
B *tentes, Modus erat ſemitertianus vno die leuiores, altero grauius iterum inuadentes. In ſumma, in dies acutiores euadebant.*

Pleroſq; omnes tabidos, de quibus agebat, paſſionibus ait affectos fuiſſe, quas ipſe deinde colſegit. Atqui παθήματα (i. paſſiones, nos affectus uertimus) oẽs uocant græci quæ in corporibus noſtris fiunt præter naturam. Præ cæteris autem meminit, febres fuiſſe horrificas. Quod quidẽ ſignificat, per aſcenſum, & incrementum, quod vocant, acceſſionis, horruiſſe diutiſſime ægros, Neque enim quibus initio acceſſionis horrores inceſſerunt, iſto appellauit nomine, ſed quibus per totam propè acceſſionem produceretur ſymptoma horroris. Et fit bifariam, modo cum reduplicationes faciat intenſio: modo hoc ipſum ſolum, inæqualem. ſ. aſcenſum. Diuerſitas in temporis conſiſtit quantitate. Nam, breuibus ſi interuallis a ſeſe ſint mutuo motus horrifici dirempti, inæqualis dicitur, & horrificus motus, ſin ampliora ſint internalla, fit illud ſymptoma reduplicatio, & dicitur. Hęc fit præcipue in ſemitertianis, ut uocant, febribus, quocirca ternæ plerunq; & quaternæ ſunt. Sed in commentationib. de febribus declarauimus, conſiſtere ſemitertianam ex humore inæquali, qui partim amara bile, quæ acris eſt, partim pituita putreſcente conſtat. Has itaque tum uiguiſſe febres horrificas dicit ob antecedentem ſtatum, uti ſupra dictum eſt. Continuas autem eas no-
C minauit, ſignificans eas ad integritatem non deſinere, quod quidem ipſemet interpretatur his uerbis, omnino non intermittentes. Intermittentes enim illas febres proprie appellat, quæ a vigore integritatem quandam pręſtant, at quæ remiſſionem habent apertam, nunquam corpus tamen præſtant integrum, acutas has, & continuas uocat: quæ totum habent quidem circuitum, plurimum octonum, & quadragenum horarum, quantum etiam tertiana: ſed ad integritatem nec ueniunt, & altero die mitiorem, alteram iterum afferunt acceſſionem, remiſſiorem illam quidem priore illa alterius circuitus, ac reduplicationibus carentem, cæterum, quæ ægre incaleſcat, & uix ad uigorem perueniat. Eſt præterea illius proprium, circuitus, qui primum conſequuntur, neque inter ſeſe æque acutos eſſe, neque perinde, ac primum, uerum uſque ad totum morbi uigorem increſcere in dies, intendique.

24 Sudabant ſemper quidem, ſed non toto corpore. Multum extremitates frigebant, ut uix calorem reciperent.

Febrium malignarum eſſe hæc accidentia, in præſagijs didicimus.

25 Alui turbatæ erant bilioſis, paucis, meris, tenuibus, mordacibusq́; & frequenter deſidebant.

D Excretiones ἀκρήτους. i. meras ſolet uocare planè bilioſas, ſin autem miſtus cum humiditate aquoſa euacuetur talis humor, non iam merum appellat. Quin etiam hoc ipſum didicimus de meris excretionibus. ᵃquarum aperuit malignitatem in præſagiis, & de humoribus qui tenues ſunt, omnes eſſe inconcoctos, & ut concoquantur, robuſtam deſiderare naturam. Mordaces porrò erant haud iniuria, ut quæ bilioſæ, meræq; eſſent. Præterea earum erat mordacitatis comes aſſidue deſidere. Quo factum eſt, ut ex hoc quoque ſymptomate uires laborarent ægrotorum. in prog. cõ. 2. t. 20. uſque ad 24 4.199.f.g.h

26 Vrinæ tenues, inconcoctæ, decolores, & paucæ, aut craſsitudine prædita, & paruo ſedimento, nec probe ſubſidentes, ſed crudo quodam, intempeſtiuoq́; ſedimento.

Et de urinis didicimus, tenues, decolores, & paucas, {vel craſſas, & paucas,} prauas eſſe: quemadmodum etiam craſſas quidem, ſed quod ſubſideat, aut omnino nihil, aut parum habentes, quod ſanè ijs accidit, eo quòd parum bene ſubſideant. Hoc iam illis frequens febribus eſt, in quibus multus calor, & flammeus feruorem accendit quendam crudorum, craſſorumque humorum. Par igitur eſt in ijs, aut prorſus non eſſe, aut eſſe id, ut Hippocrates dixit, crudum & incócoctum. ᵃCęterum de prauis ſedimentis in pręſagijs tractauit. f prog. cõ. 2. t. 28.29.4.200.e

27 Tuſsiebant, ac pauca, coacta, cocta, paulatim, uix excreabant. quos uerò uiolentiſsime urgebant, his minime concocta erant, ſed perpetuo cruda ſpuebant. E

Iu tabibus maligniſſimis, quib. proxima eſt mors, ſputa ne paululum quidem concoquuntur: in alijs uerò, quæ moderate ſunt, & quæ in longius tempus extrahuntur, hac ipſa de cauſa commode concoquũtur humores in pulmone ſuperflui, excreanturq; facile. Cæterum ij, q in præſentia tabeſcerent, iſtorum habebant nihil. Nam aut ſemel inconcoctum expuebant, aut coctum quidem, paucum tamen, & quod paulatim uix excreabatur. "At meminit in præſagijs huius ſputi.

In prog. c8. 2. t. 45. 4. 202. c

38 Pleriſque horum fauces aſsidue a primo dolebant, & cum inflammatione rubebant, deſtillationes paruæ, tenues, acres, ſtatimq́ liqueſcebant, ac affligebantur.

Simul ut ſymptomata, quæ ad tabeſcentium conſpiciebantur fauces, prędixit, cauſam adſcripſit his uerbis, deſtillationes paruæ acres. Nam quia malignę erant deſtillationes, quæ a capite manabant, dolebant fauces, quòd verò ab ijs vellicarentur, ruborem, & inflammationem habebant. Quia verò ipſa etiam calida erat deſtillatio, non mirum in Thaſo, ſi prę cæteris tabeſcentibus, qui ita habarent, ad exttemam deuenirent gracilitatem. F

29 Cibos quoſuis perpetuo faſtidiebant.

Appellant græci appetentia carentes, qui cibum nõ ſumũt, ἀσίτους: qui uerò oblatos faſtidiũt: ἀποσίτους. Couſtat autem hoc faſtidij ſymptoma tabidis accidiſſe, eo quod deſtillationis, quæ fauces, & pulmonem infeſtabat, pars aliqua in uentrem deflueret.

30 Non ſitiebant.

Non "ex malignitate deſtilationum, quas appellauit ipſe acres, hoc tabeſcentibus ſymptoma accidit. Quo factum eſt, quantum equidem iudico, † vt cum fuiſſe illas Hippocrates nouas, & abſurdas indicare uellet, aſcripſerit: non ſitiebant. Eſt. n. maximæ ſignum malignitatis, ubi, calida & adurente febre, aut fluxione delabente in uentriculum acri, non ſitiant. Atq; hoc ſymptoma, partis uirtutem ſentientem, deperditam indicat, & extinctam, ſiquidẽ particulæ affectus non ſentit.

† Clarius, ut cũ rei nouitatem (hoc eſt τὸ παράδοξον) indicare uellet Hippo. aſcripſerit. uide hunc modum loquẽdi in li. de comate c. 2.

31 Plerique circa mortem delirabant: ſed de tabidis hactenus.

At ne hoc quidem accidere alijs tabeſcentibus conſueuit, ſed quæ erat febrium tum uigentium malignitas, huius ſtatus morbos comitabatur. G

32 At uero æſtate iam & Autumno febres multæ continuæ, non, vehementes, diu quidem tenebant ægrotos, qui cætera minus incommode habebant.

Nam ante etiam retulit, unam fuiſſe tabem exitialem, noſq́ue adiunximus cauſam. Ergo conueniunt cum illis, tum quæ hic agit, tum quæ ijs ſubdit: vbi ſic ait.

33 Plurimis erat aluus turbata, ſine moleſtia tamen, & prope nihil offendebat, urina item plurimis boni quidem coloris erat, & pura, ſed tenuis, & poſt tempus circa indicationem concocta.

Et reliqua, quæ de urinis in medium attulit. Nam, ut quæ de tabidis nuper recenſuit, erant maligna, ita quæ tunc dicuntur, admodum ſunt moderata.

34 Non ualde tuſsiebant: neq́; difficultatem, qua tuſsi excreabantur, præbebant: nec ſolum cibum non faſtidiebant, ſed etiam ualde licebat offerre.

Eorum qui hunc librum ſunt interpretati, maxima pars hoc eum loco ad tabeſcentes autumãt I tranſtuliſſe. Ego verò adhuc de cęteris cenſeo, de quibus diſputat, febribus hunc haberi ſermonẽ. Qui. n. cum antea de tabeſcentibus dixit, eos perpetuo quoſuis cibos faſtidiuiſſe, hic iam dicit nec cibos ſolum non faſtidiebant, ſed ẽt ualde licebat offerre? Cur ergo hoc loco ſcripſit, nõ ualde tuſſiebant? Nempe hoc eſt, quod iſtos adduxit in eam opinionem, vt hæc exiſtimaren dici de ipſis tabeſcẽtibus. Ego ſic ſtatuo, cum etiamnum de alijs febribus fierent uerbã, aſcriptum illud eſſe. Infeſtantur enim tuſſi, quæ incidit ratione ſymptomatis, non tamen tabidi omnino ſunt hi. Quare nihil habet admirationis, ſimul & cępiſſe Thaſios quoſdam febricitare in antedicto ſtatu, & quia erat id temporis ipſum caput repletum, accedente ad ſtatum febre, tuſſi eſſe moleſtatos. Sed nec erat hoc illis nimium moleſtum ſymptoma, nec quæ per tuſſim reijciebantur, negocium prębebant, neque enim hi tabeſcebant.

35 In ſumma, qui tabeſcebant, leuiuſcule ægrotabant, non more tabeſcentium, à febribus horrificis parum exudantes, alias alij, ut quos inuaderent febres erraticæ: & in ſumma quos nunquam febres relinquerent, ſed inuaderent more febris tertianæ naturam referentis.

Hoc

A Hoc ruſſus capite pęcedenti annexo, multo magis adducti ſunt interpretes quidam ut putent ſuperiorem etiam orationem de ipſis tabeſcentibus habitam. Verum nulla ratione ad eos referri illam potuiſſe, planum eſt factum, cum oſtendi faſtidioſos ab eo uocatos eſſe tabeſcentes, non faſtidioſos, hos. Sequens oratio, quę nunc nobis propoſita eſt, duobus modis exponi poteſt. Primo, ut hoc modo dicamus. Sed faciam ut repetam ſuperiorem orationem, ac mox huic aptem, una ei ſyllaba, quo euadat clarior, interſerta. Non ualde tuſſiebant: neque difficultatem, quę tuſſi excreabantur, præbebant. nec ſolum cibum non faſtidiebant, ſed etiam ualde licebat offerre. Nã in ſumma, qui tabeſcebant, leuiuſcule ęgrotabant, non more tabeſcentium. Veriſimile eſt autem hoc pacto illum dixiſſe de ijs, qui alio modo febricitarent, ſcribentem commune ſymptoma morborum habentium comites tuſſes, & non ipſorum tabeſcentium. Nam uidetur ſermonem de tabeſcentibus habitum, retractaſſe, ut in memoriam reduceret, differre hoſce ęgros, de quibus nunc agit, ab ſuperioribus illis tabidis. Etenim eadem illa hic commemorat iterum ſymptomata, quæ nuper retulerat. Atq; hanc quidem unam afferas * cauſam hoc loco ſermonis de tabeſcentibus repetiti. Altera eſt, quam ſæpe, & multis in libris accidere ſcimus. Siquidem cum interdum ſuper eadem re dupliciter ſcribamus, ut ſit altera ſcriptura in contextu, altera in alterutro margine, quò

*παραμυθίαν i. cõſolatione, ſeu excuſationem.

B per ocium expendamus, & iudicium faciamus de altera, qui primus deſcripſit librum, utranque ſcripſit, quod deinde, quia admiſſum non animaduertimus, nec emẽdauimus erratum, poſtquam in multorum manus uenit, permanſit incorrectum.

36 *Iudicabantur autem, quibus inter hos breuiſſimi, eſſent, circa uigeſimum diem, plurimis circa quadrageſimum, multis circa octogeſimum. nonnullos ne ſic quidem, ſed erratice, & citra iudicationem, deſerebant: quorum plurimi non diu à febre intermiſſi repetebantur, atque hi a recidiua yſdem circuitib. iudicabantur, multis uerò ſic producebantur, uti ſub hyemem languerent.*

At qui erant iſti, quorum ait iudicatorum eſſe morbum ad uigeſimum diem, nempe reliquę ęgroti, de quibus faciebat verba, vt ego ſentio, non tabeſcentes, cui aſſentiuntur, quæ conſequuntur omnia. Etenim quibuſdam de illis ad octogeſimum diem ait eſſe extractum morbum atque alios erratice, & citra iudicationem deſeruiſſe, & ad hos ipſos plurimos redijſſe, quas quidem febrium recidiuas ijſdem iterum circuitibus iudicatas fuiſſe, ac non paucis horum in hyemem morbum eſſe protractum. Hæc ſanè omnia cum ſuperius dictis planè conueniunt, vbi dixit: At uero

C æſtate iam, & autumno, febres multæ, continuæ, non uehementes, diu quidem tenebant ęgrotos, qui cętera minus incommode habebant. Hęc cum ijs ſymptomatibus congruunt, quę hoc loco ille recenſet, quę uerò de tabeſcentibus adduxit, non aſſentiuntur, quod perſpicies, ſi tecũ partem eorum, quę de his tradidit, animo reuolueris, cum ait; interierunt celerius, quam talibus eſſet conſuetum, quod ab eo de tabidis pronunciatur, quos ait eſſe celerius mortuos. At de ijs, qui aliter laborarent, ſtatim poſt hæc in hunc modum ſcribit, nam alios quidẽ & diuturniores, & cum febre coniunctos facile ferebant, nec moriebantur, de quib. iam ſcribemus. Hęc igitur ijs concinunt quæ propoſito nunc nobis ſermone de febricitantibus per autumnum, & hyemem diſputantur. Immo uerò, quod prædixit, de quibus iam ſcribemus, alium autem, ſi a pręſente de ijs habito ſermone diſceſſerimus, ab eo ſcriptum de ijs producere nullum queamus, neceſſitas exprimit, de ijs qui alio morbo, non tabifico, affecti fuerant, totum hunc habuiſſe Hippocratem ſermonem.

37 *Inter omnes, quorum fecimus mentionem in hac tempeſtate, ſolis tabidis lethalia acciderunt † febricitatibus alia febre, nequaquam.*

† Al. quandoquidem alijs omnibus tolerabiliter, nec lethalia in alijs febribus euenerunt.

D Eorum, quæ de primo ſtatu ille fecit, poſtrema ſunt hęc uerba quę nihil pręcipiunt amplius, ſed tantum ante dicta in ſummam colligunt: quod facere ille frequenter ſolet.

GALENI IN LIBRVM PRIMVM
HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS
COMMENTARIVS SECVNDVS

ARGVMENTVM

Duæ deſcribuntur tempeſtates,altera humida,frigida,aquilonia & procelloſa.
altera frigida ſicca,& ſecundum partem inæqualis.

SVperiore uolumine de mutua anni temporum cõuerſione dictum Eſt.Expo
ſitum eſt præterea unicuiuſque temperamẽtum natiuum: tum autem prin
cipij eorum,item ac finis,ſtata dies.Itaq; uelut in memoria illis habitis, ubi-
cunq; preſens ſermo interpretem requirat, exponam, comparans me non
ad prorſus imperitos tantum,neq; ſolum ad eos,qui multum profecerunt:
nam omnib.erit is ſermo mediocriter accomodatus.Ex alijs verò,is qui ex- F
treme rudib. conuenit,doctis propter longitudinem ſtomachum faciet:qui
verò in aptus erit,indoctis ſit obſcurus.Sed non debent in huiuſmodi com-
mentariorum lectione acquieſcere:uerum accipere aliud ab alio,atq; alio,latius,ſæpe eadem po-
terunt,itaque ſi attendere animum uelint,aliquid addiſcere boni.

TEMPESTAS SECVNDA.

1 *IN thaſo ante Autumnum frigora non ſecundum tempus,ſed repentè,ſpirante multum Aquilo-
ne & Auſtro,humida,præerumpentia.*

Autumnum dixi incipere ab exortu arcturi,qui antecedit æquinoctium autumnale. Eo tem-
pore inquit,antea quam oportebat,magna fuiſſe frigora. Nam hoc illi, non ſecundum tempus,
& præerum pentia ſignificat.Atque,non ſecundum tempus,anticipaſſe tantum indicat:præerum
pentia autem,etiam cum pluuijs largis ea fuiſſe coniuncta. G

2 *Hæc autem durabant uſque ad Vergiliarum occaſum,& ſub Vergilijs.*

Vergiliarum occaſum finire autumnum,antea diximus, præterea etiam duos eſſe menſes ab
arcturo ad Vergilias:atque unam eſſe ſignificationem in aere ab arcturo,duas a Vergilijs:alteram
quando autumno hyems committitur,cum in fine ſit,alteram,quando uer æſtati. Arcturi autem
mentionem non niſi ſolius ortus facere Hippocrates ſolet quandoquidem ſub eo incipit autum-
nus,æſtas terminatur.Diximus autem iam ſuperius,de totius anni in quatuor partes diuiſione,&
de diuiſione in ſeptem,& æſtatem Vergiliarum,& arcturi ortu circumſcribi, atque hanc eſſe diui-
ſionis in ſeptem totius anni:quãdam portionem,cum in duas ſecatur partes æſtas,in tres hyems.
Dictum etiam eſt,πλειάδα a numero ſingulari græce dicas,an πλειάδας plurali, (quas nos Vergi-
lias appellamus) nihil intereſſe.

3 *Hyems aquilonia.*

A Vergilijs, hyemis meminit, autumni eſſe Vergilias terminum clare innuens. Itaque quæ
hyems illa fuerit,differentem eum attente audiamus.

4 *Imbres erant multi,largi,magni:niues: miſta ſuda plurima. Atque hæc habebat omnia,frigora ue- H
ro non admodum erant intempeſtiua.Iam verò poſt brumale ſolſtitium,& ubi fauonius ſpirare capit,
aſpera erat extrema hyems,aquilo multum ſpirabat,ningebat,pluebat multum & continenter,cælum
procelloſum,atque nubilum,Quæ durauerunt,nec remiſſa ſunt ad æquinoctium uſque.Ver autem frigi
dum,aquilonium,pluuioſum,nubiloſumq; Aeſtas non admodũ fuit feruens,eteſiæ perpetuo ſpirarunt.
Mox circa arcturum ſpirante aquilone permultum pluebat.*

Multas fieri pluuias dicimus aliquo tempore propter diuturnitatem,licet non largæ: tum de-
cidant. Appellamus etiam multas,ſi uel breui tempore inceſſanter largæ: quæ quidem, & magnæ
appellantur.Verum ubi quis continenter pluuias aut largas fuiſſe & magnas, ut Hippocrates ſcri-
pſit,largas intelligamus,repentinas,uehementes,& breues,magnas uerò,neque repentinas, ne-
que breues omnino,nec etiam diuturnas.Sed quo omnia clariora euadant, nihil cauſæ eſt, quin
paulo utamur narratione prolixiore. Fiat igitur ſubito admodum multa pluuia horas tres, aut
quatuor, deinde mox ceſſet, largam hanc appellabimus, alia uerò paulatim incipiat,paulatim
item increſcat,atque ita fiat totum diem, & noctem: deinde a uigore, detrahantur paulatim de
eius abundantia nonnihil ſequenti toto die, poſtea conſiſtat,eiuſmodi pluuiam non largam,cæ-

terum

A terum magnam vocabimus. Ergo, quam narrat, hyems modo largas pluuias habuit, modo magnas per interualla, atque interea non raro erat ſudum: quippe hoc ſignificat, quod eſt ab eo ſcriptum *μεταίχμια τὰ πλεῖστα*. Præterea, hac hyeme niues ait fuiſſe, nec aſcripſit, nec multas, nec paucas, ut quæ neutrũ admodum obtinerent, ſed quæ magis conſuetudini urbis reſpõderẽt: ideoque ipſe adiecit. Et frigora non admodũ erant intempeſtiua. Et reliqua, quæ ſequuntur, omnia, frigidã fuiſſe & humidam eam hyemem teſtantur, ac pro eo naturaliter ſolam ipſam habuiſſe, atque adeo plus ęquo fuiſſe humidam. Iam etiam ver pluuioſum, algidum, & aquilonium fuiſſe dicit, prætereà nubiloſum: æſtatem verò quodam modo moderatam: Poſt hęc omnia, circa Arcturũ ſpirante non nihil Aquilone, multum pluiſſe. Sub hæc totius tempeſtatis ſummam in oratione profert: cum totus fuiſſet humidus annus & frigidus, & aquilonius. Cœlum procelloſum, nubiloſumque. Cęlum more vulgi appellauit aerem, qui ſupra nos eſt uſque ad nubium regionẽ: illud vero quod appellant aſtronomi pariter ac philoſophi Cœlum, a Lunæ regionibus incipit. Procellas autem (græce *λαίλαπας*) ventos repentinos, & uehementes vocamus, præcipue cum coniunctæ ſint cum pluuia larga.

B 5 *Cum totus fuiſſet humidus annus, & frigidus, & aquilonius, per hiemem fere commode habebant: at ſub ver multi, adeoq; plurimi laborabant.*

Demõſtrauimus ante inſtitutum eſſe Hippocratis, ibi incipere narrare tẽpeſtates, q̃ aeri acciderunt, ubi primum de naturali deflexerit temperamento. Neq; id ab re facit: qui cum ambientis nos aeris intemperie vulgarium morborum inſtituit genera coniungere. Quando igitur eſt ab autumno exorſus, † utique eum præcedit ęſtas, illique ſuccedit, quod ipſi pręit. Autumnus igitur frigidus & humidus, corpora, quantum ad anni tempora pertinet, ſecundum naturam habentia excipiens, tantum aberat, ut mali attulerit quicquam, ut fortaſſe etiam quibuſdã corporibus magno adiumento fuerit, quæ tẽperamentis calidioribus, & ſiccioribus ęſtate à iuſta tẽperatura deflectere ſolent. Itaque his inſtar fuit medicinæ autumnus, frigidum habens & humidum ſtatum: Quinimmo ne hyeme quidẽ uulgabatur morbus explicatione dignus. Nam hoc innuit, cũ dicit, per hyemem ferè commode habebant, erat enim humidior quidem hyems, at frigidior nihilo, quam eius poſtulabat natura: quocirca agens de eius ſtatu dixit, frigora verò non admodum erant intempeſtiua. Porro ibi primum morbos emergere oportebat, vbi plurimum aer degeneraret, cum dicat, ver autem frigidum, aquilonium, pluuioſum, nubiloſumque. Nam decet uer tẽ-

† Forte utique & ęſtas quę autumnũ, & uer quod eſtatẽ p̃ceſſit, ſuã ipſorum naturam ſeruauerunt.

C peratum non frigidum eſſe, ſicut nec nubiloſum, aut pluuioſum. Veris autem initium eſſe æquinoctium, quod hyemem ſequitur, ſuperiore commentario expoſuimus, atque adeo ipſe hoc ſermone Hippocrates dilucide oſtendit: qui cum dixiſſet, extremam hyemem fuiſſe aſperam, ac deinde acceſſiſſet, quæ durauerũt, nec remiſſa ſunt ad æquinoctium uſque, poſtea adſcripſit, uer autem frigidum, aquilonium, pluuioſum, nubiloſumque. Age iam videamus qui hoc ſunt cœlum comitati morbi.

6 *Primum igitur cœperunt lippitudines manantes, dolorificæ, humidæ, incõcoctæ: lemia parua, ægre multis erumpentes, plurimis redibant: tandem ſub autumnum receßerunt.*

Quam ob rem vere morbi vulgares generari cœperint, ſupra eſt dictum. Cur aũt lippitudines p̃ cęteris viguerint morbis, ſi eius ſtatum memoria teneas, cognoſcas: fuiſſe enim dicit frigidius, aquilonium, pluuium, & nubiloſum. Si quidem igitur à ventis tantum oculi fuiſſent uerberati, citra fluxionem eos lippitudines arripuiſſent: quia verò multa erant coniuncti humiditate aquilonij uenti, recte ſanè manaſſe ait lippitudines, hoc eſt fuiſſe humidas, ut ab humido generatas ſtatu. Dolorificę erant utrobique, & vbi cũ fluxione cõſtarẽt, & abſq; fluxione, propter frigoris diu-

D turnitatem, cui profecto nihil ad dolorem oculis inducendũ deeſt. Nũc verò auctos dolores eſſe par eſt, q̃n frigus oculorum cum eorum fluxione coniunctum eſſet. At inconcoctę erant, & longo tempore durabant, tũ propter humiditatem, tum frigus: ſiquidem maturationem fluxiones, cum ab inſito calore ſuperantur, conſequuntur. Atqui minore ſuperantur negocio, ubi paucus ſit humor, & minus frigidus. cum aũt multus eſt & frigidus, difficulter concoquuntur. Iam verò naturalis animantium calor ſi ſit, calidus, humores earum ſuperfluos celerius concoquit, ſin imbecillus; vix longiore interuallo ſuperior euadit, & vincere humores valet. Quo magis, ſi qui fuerint, curati, de integro inciderunt in illas; nam debilitatos quidem lippitudinibus oculos frigidus aer, aquilonius, & pluuius, nubiloſusq; iure lędebat. Huiuſcemodi lippitudinibus lemia ferè obuenit parua, ęgre, ob denſitatem tunicarum, quam ex frigore contraxerũt aeris, erũpens. Quare toto vere neceſſario oculi deteriores euadebant: æſtate vero, quam comparauerant, ſcirrhoſa affectio ad concoctionem pedetentim deducebatur, ſiquidem non potuerunt, qui lõgo tempore collecti ſunt, morbi, iiq; pręcipue ab algoribus & humiditatibus, ſtatim depelli. Merito itaque dixit Hippocrates, oculorum incommoda eſſe autumno penitus ſublata.

A aliter laborare. Vnde dyſenteriæ, teneſmi, fluxiones alui, lienteriæ, fluentibus ſuperfluitatibus in inteſtina, extiterunt, urinæ difficultates, in ueſicam deflectentibus, vomitiones, ad os ventriculi peruenientibus. Cęterum per aeris frigus hæc quidem intro in corpus irruperunt. Aeſtate uerò corporum temperamentis calidioribus, & internas partes robuſtiores obtinentibus, ſudores par erat citos eſſe: atq; hoc quibuſdam citra febres accidiſſe cum haud ſatis computruiſſet ſuperfluitas: non nullis ēt cum febre. Iā ēt tꝑis progreſſu uariæ febrium formæ extiterunt, nam & putreſcētium erat diuerſitas humorum. Nec.n. ab aere erant generati, cæterum coaceruati. ſ. ꝙ frigidus eſſet non calidus ſtatus: ut, cum ſua ipſius ratione corpus excalfacit Canis ortus, ſemper ſolent uigere febres ardentes. At nunc quidem non ab ipſo ſtatu iſtud præcipue accidit, immo verò quia conſtipatio intercedebat cutis. Habes malorum compendium, quæ in præſentia vulgabantur. Nūc ad ſingula conuertar, ſimulque uerba Hippocratis, ſicubi obſcuriora ſunt, interpretabor.

8 *Strangurioſæ non nephriticæ, ſed his alia pro alys.*

Et per ſedem excretiones fiunt prauæ ſæpius, cum liber quidem ab affectu venter, ſit, per eum
B uerò purgetur totum corpus, aut abſceſſus in illo ſit ab effluxione aliqua. Nam vult Hippo. ipſe non ſolum decumbendo, ſed etiam [a] effluendo fieri abſceſſum. Ita etiam per renes nonnunquam & ueſicam nullo illos laborantes ſuo affectu, repurgatur totum corpus, quemadmodum in hoc accidit ſtatu. Quam ob rem in progreſſu ſermonis dicit ad verbum: ſolum uerò bonum maximumque inter ſigna quæ fiebant, quodq; multos maximis periculis liberauit, hoc fuit, quibus ad ſtranguriam diuerterent, & in hoc abſceſſus fierent. Atq; id ipſum eſt, quod hic commemorat, non nephriticæ quidem, ſed his alia pro alijs, etenim totius corporis excrementa in renes, & veſicam defluxerunt, atq; ita excretiones ſunt nephriticis excretionibus aſſimiles conſecutæ. a. Epid. ſect. 1.

9 *Vomitiones pituitoſæ, bilioſæ, & ciborum inconcoctorum reiectiones.*

Ex humorum exuperantia, quæ intrò vergebat, quod ad ſedem defluxit, fluores alui, teneſmos, dyſenteriam, lienteriamq; concitauit, aliud excretionem per renes, & ueſicam habuit. Itidem iam ſuperfluitas in ſupremum fluxit ventrem, ac innatans, per uomitiones eſt reiecta, ita vt naturis pituitoſis pituitoſa eſſet vomitio, bilioſis bilioſa. Eſt.n. dictum, cōgeſta per ſtatum ſuperflua fuiſſe, a ſe inuicem qualitatibus pro naturis corporum diſtincta. Neq; certe mirum, ſi incon-
C coctos cibos uomitione reijcerent, humoribus in ventrem pituitoſis, & bilioſis confluentibus.

10 *Sudores.*

Quibus inquam, multum per cutem effluxit, id temporibus valebat excrementum huc reijcere natura, itaque ſudarunt hi.

11 *Omnibus vndequaque multus plados, (.i. nimia humiditas.)*

Superfluam humiditatem πλάδον uocare ſolet. Cum igitur alijs aliter, ac quibuſdam multifariam collecti longo tempore humores euacuarentur, ob id merito dicit: omnibus vndequaque nimia humiditas.

12 *Multis hæc accidebant rectis, & febre liberis, multis uerò, febricitātibus, de quibus iā ſcribemus.*

Quibus coaceruata abundantia, aut quid bilioſum, facillime putreſcens, in febrilem conuerſum iam putredinem fuerat, hi ſunt ſtatim febre corepti, quidam verò non decubuerunt, aut non prius in febres inciderunt.

D 13 *Quibus autem, quæ ante dicta ſunt, cum dolore acciderunt, autumno iam, & ſub hyemem tabidi fiebant.*

De altero. ſ. autumno loquitur, hyemeq; altera, quandoquidem de priore ſupra dixit: in hunc modum per hyemem ferè commode habebant, at ante per multi, adeoq; plurimi laborabant. Deinde ijs, quæ uere acciderunt, commemoratis, mox ęſtatis meminit: a qua alterius autumni, de quo in fine totius tempeſtatis dixerat, ſtatim vero circa arcturum cum Aquilone permultæ pluuiæ. At quos tabidos dixerit, parum conſtat. Nam ſolet eos, quorum quocunque extenuantur modo & tabeſcunt corpora, illo uocare nomine, nedum eos, quibus ob pulmonis exulcerationem totum liqueſcit corpus. Et ſic hoc loco, tabidos accipi ab eo eſt uériſimile, quorum attenuaretur quocunq; modo corpus, nullo certe de pulmonis morbis uerbo prius facto. Nam cum neque ſanguinem ex eo prædixit eſſe reiectum, neque fuiſſe peripneumoniam, neque in uiſcus hoc deſtillationem inuaſiſſe, quę cauſa ſit uériſimilis cur exiſtimes tabidos euaſiſſe dicere eum ęgros in pręſentia ex pulmonis vitio? Veruntamen potuit certe, ut ad uentrem, & renes ſuperfluitatis peruenit ex toto corpore portio, & in membra ſpiritus item decumbere.

Febres

14 *Febres continua.*

Quod, ſub hyemem, inter nouiſſimam orationem eſt & hanc dictum, alij illi, alij huic aſſignāt. Ego vero totum ſermonem eſſe ſtatuo hunc, & autumno tabidi fiebant aliqui, ſimiliter hyeme. Iam vero etiam continuę febres, & autumno viguerunt, & hyeme. At conſtat alterius illum hyemis non conſcripſiſſe ſtatum, ut quę proprium hyemis temperamentum conſeruaſſet. Itaque diximus, quibuſdam temporibus anni per accidens prouenire morbos, qnæ nihil ipſa affecta, offenſiones exceperunt priorum.

15 *Et eorum paucis ardentes.*

Non propria tempeſtatis ratione ardentes inciderunt febres, ſed per accidens, ut ſupra commemorauimus, quæ acciderunt. Quia impedita totius euaporatione corporis, illa quæ naturæ cuiq; prouenire excrementa ſolent, euacuatione prohibita, peculiares ſibi morbos excitauerūt. Nam qui erant magnopere bilioſi, hi quod naturæ illi erat ſolenne, in ardentem febrem inciderunt. Quo fit, vt poſtea de his dicat: ardentes vero febres, quàm pauciſſimos corripuerunt, & minime ex ægris hi laborauerunt. Neque.n. calidus has, & torridus, ſqualidusq; generauerunt ſtatus: multæ.n. uiguiſſent, & in multis, ſimulque cum magnis doloribus.

16 *Diurna, nocturna, ſemitertiana, tertiana ſincera, quartana, errantes. Singulæ autem ex iam deſcriptis febribus multos arripuerunt: ardentes verò pauciſſimos, & minime ex ægris hi laborauerunt.* F

Qua de re omni contigerit febrium generi in prædicto ſtatu exiſtere, ante dictum eſt. At dictio, ſinceræ, quæ inter tertianam, & quartanam eſt poſita, vtrique videtur tribuenda. A.1.4.f.1.t.a c.42.414.g

17 *Nec[a] ſanguis de naribus, niſi paucis, & admodum paucus erupit: nec delirabant: & alia cuncta erant lenia.*

Habet hoc Hippocrates, vt obiter vtilia præcepta doceat. Nam peculiaria morborum ſymptomata, quæ tum non fuerunt, hoc ſolet interpretari modo, ex eo quòd non acciderunt in præſentia, frequentia ea, vt eſſe doceat. Nam in germanis, ut ita dicam, ardentibus febribus, quia ob caloris copiam humores ad caput attolluntur, ſanguinis fiunt eruptiones, & delirant. Nunc uerò, cum uera non eſſet ardens febris, optimo iure ſymptomata non habuit propria febrium ardentium.

† In ſeptemdecim diebus, cum intermittentibus.

18 *Indicabantur his pleriſq; ſtato admodum ordine, † ac intermittebant ſeptemdecim dies.* G

Iam hoc quoque ardentium febrium eſt illius ſtatus proprium, non commune cum alijs, quas vocant germanas, illæ.n. ut febres habent vehementes, ita ſiti etiam, & vigilijs, moleſtia, ac nonnunquam conturbatione mentis vexant. Quia verò tum ſunt acutæ, ideo etiam celeriter decernunt. At febris ardens, quæ in præſenti vulgabatur, vt mediocriter acuta erat, ac a dolorificis remota omnibus ſymptomatibus, ſic nec certum habebat iudicium, ſed quaſi medię ſortis, vt à repetitione iterum iudicaretur. Nam cum dicat, † ac intermittebant, & præiudicatam quidem fuiſſe imperfecte, iterum à repetitione iudicatam iterum oſtendit.

† cū intermittentibus.

19 *Nullumq; tunc febre ardente vidi mortuum, neque in phrenitim incidiſſe.*

Nullus hac febre ardente perijt, q͂ eſſet moderata: cuius eſt ante dicta cauſa. Phrenitis uerò non uiguit, quia cum totus eſſet ſtatus frigidus, non replebatur ijs caput. Oſtenſum autem eſt conſtitui phrenitidas, vbi cerebri calfiunt regiones.

20 *Tertianæ verò febres numeroſiores erant ardentibus, grauioresq; ſtato tamen ordine à prima acceſſione in omnibus his quaternos circuitus habebant, in ſeptem autem abſolute iudicabantur, nullaq; harum recidiuam habuit.* H

In commentarijs de differentijs febrium, & de iudicis, cum alia, tū hoc declarauimus, propter flauæ bilis exuperantiam febres, & ardentes, & tertianas oriri: atq; hoc conuenire inter illas: locis verò, in quibus ſuperfluus contrahitur humor, diſtare. Etenim ſi ardentes febres ſint, in venis abundat, præcipue iecinoris, & ventris: Tertianæ fiunt, cum in totius corporis carnibus dominetur bilis flaua. Proinde ſpiraculis impeditis eorum, qui natura bilioſa ſunt, quantum bilis in carnoſo congeſtum genere ante vacuabatur, in hoc ſtatu non vacuatum, tertianas generauit ardentibus frequentiores. Nam hę quidem nō perinde trahunt originem ex bilioſis retenis excremētis, ſed calore in uaſis & viſceribus aucto ab inflammato ſtatu p̄ter modum calido; quo modo in ijs qui ſe plus ſatis exercitauerunt, fit, aut in magnopere ſollicitis, aut qui multum apricati ſunt, vel cibis ſunt adurentibus vſi liberalius, vel qui de his plurima, vel omnia fecerunt, & paſſi ſunt. Verum pręſens non erant nimium calidus ſtatus, quo minus corripuerunt multos febres ardentes, quin potius admodum bilioſos, atque hos moderatiſſimæ: ac hos ipſos magis etiam febres tertianæ tentauerunt, quòd priſtini impediti effluxus erant bilioſorum excrementorum. Quocirca merito acciderunt illis hoc grauiores, quā ardētes, quo germaniores erant, & iudicia habuerunt ſua.

Quarta-

A 21 *Quartanæ vero multis ab initio ordine quartanæ cæperunt. quibuſdam uec ijs paucis, ex alijs febribus & morbis abſceſſus in quartanas fiebant, atq; diu hos, vt ſolent, atque adeo diutius tenuerunt.*

At ne hæ quidẽ ob ſtatum per ſe ortæ ſunt: ſed, quia malencholicis naturis nõ vacatabatur atræ bilis affluentia, contigit in eiuſmodi eos incidere morbos. Longius ãt produci accidit ob humidum, & frigidum ſtatum, in quo omnes cauſæ, quàm diutiſſime in corpore manent ſine concoctione, ac ſine digeſtione. Tu verò fac memineris, vt hic vſurpetur rurſus hoc nomen ab Hippocrate, cum dicat, abſceſſus in quartanas factos eſſe. Videtur non tantum abſceſſus quoſdam per effluxionem appellare, verum etiam cum alius tranſit morbus in alium.

22 *Quotidianæ vero nocturnæ ac errantes multæ, multos diu exercitauerunt, tam rectos, quàm decumbentes.*

Hæc cum non modo ex humorum copia, ſed temperamento etiam ſtatus prouenirẽt, non mirum ſi multæ, & multos detinuerunt. Si quidem ſtatus humidus & frigidus, vt hyems, pituitoſum generat humorem: ex quo generari quotidianas docuimus febres. Errantes diuerſorum humo-
B rum ſoboles eſſe oſtenſæ ſunt. Neque quicquam habet admirationis, ſi hæ febres longæ fuerint, vbi ſtatus humidus eſſet, frigidusq;, & eo magis concoctione prohiberet humores: quæ alioqui propter frigus diuturnæ, atque concoctu difficiles eſſent.

23 *Horum plurimos febres ſub Vergilias, & in hyemem vſque comitabantur.*

Conſtat non harum eum meminiſſe, quæ in hoc erant ſtatu, Vergiliarum, ſed earum quæ poſt alterum ſtatum in ſecundo erant anno, vti ſupra diximus. Nam ſcripſit in fine illius ſtatus: Mox circa arcturum cum aquilone per multæ pluuiæ. Ac loquitur poſtea, quaſi ad naturalem iam ſtatum ordo ſit temporum anni reuerſus, tum reliquum totum quod excepit Arcturum, tum quod hyemem. Quo factum eſt, vt quæcunque eſſent prioris reliquiæ ſtatus, concoctæ ſint autumno, & hyeme nullus iam Thaſijs reliquus eſſet morbus.

24 *Multos conuulſiones, & maxime pueros, ab initio tentabant, & febricitabant, febribusq; conuulſiones ſuccedebant. Erant hæc pleriſque diuturniora, & innocua, præter eos, quibus etiam alia cuncta perniciaalia eſſent.*

Conuulſiones fiebant, quia frigidus eſſet, humidusq; ſtatus. Pueri ãt propter neruoſi generis in-
C firmitatem, conuulſionibus ſunt opportuniſſimi: quo facilius etiam paruis de occaſionibus hoc ijs mali accidit, minusq; eſt periculoſum. At dicit à primo ſtatim quoſdam conuulſionibus fuiſſe affectos: aliquos uerò ubi præceſſiſſet febris, vtcunq; ſcilicet ad alterutrum cõparati illi eſſent, qui conuulſionibus & febre arripiebantur. Nam ad quod quiſq; erat paratior, hoc prius inuadebat: cui ſucceſſit alterum. Atque conuulſiones non iniuria diuturnæ erant, cum ſecundus autumnus iterum, de quo in fine ſcripſit totius ſtatus, humidus eſſet, & frigidus, atque aquilonius.

25 †*Continuæ vero febres omnino nunquam intermittebantur, ſed inuadebant omnes more febris naturam tertianæ referentis, & uno die aliquantum remittebantur, altero ingraueſcebant. omnium erant, quæ in id tempus inciderunt, violentiſſimæ, laborioſiſſimæq;: Lenes à primo, de cætero in totum ſemper increſcebant: ac decretorijs diebus accedebant, ac peiores inuadebant: aliquantum remittebantur, citoque rurſus ex intermiſſione violentius inceſſebant: diebusq; decretorijs multo deteriores reddebantur. rigores autem omnibus inordinate, & erratice fiebant, ac pauciſſimi hic, minimiq;: in alijs febribus maiores.* †*Clari⁹. Quæ verò cõtinuæ quidem in totum erant, & nihil ĩtermittebant, inuadebant autẽ oĩbus more febris naturam tertianæ referẽtis, uno die aliquantum remiſſiorẽ habentes, altero inuadentes. omnium erãt &c.*

Niſi ipſe, quemadmodum febres, quæ tum vigebant", ordinatas acceſſiones faciebant, adſcriberet, magnam nobis hæſitationem, reliquiſſet, inueſtigantibus, quasnã uocent τριταιοφυεῖς, id eſt
D tertianæ naturam referentes. Sed cum dixit, more febris naturam tertianæ referentis, nulla reſtat de re quæſtio, ſed de ſignificato huius nominis τριταιοφυοῦς. Huic autem coniungitur, quid ſignificet tertiana, & ſemitertiana: tum vtriuſque differentia, ſyncera tertiana, & non ſyncera, ſed aliquãtulum remiſſa, aut magis, aut plurimum, quouſque producantur harum ſingulæ, tum quæ magna ſemitertiana, quæ media, quæ parua. Agathinus certe integrum ſcripſit librum primum de ſemitertianis, dum, quid hoc denotet vocabulum, interpretatur. Iam verò, ſi velim, quę de hoc nomine ſunt a methodicis prodita, quę poſtea ab Archigene non ſemel ſunt, ſed pluribus in commentarijs relata, ſimulque quæ bene vel male tradiderunt, diſceptare, tria ſanè volumina uix capiant. Quatenus autem intereſt ad artis opera, diſputaui iam in commentarijs de febrium differentijs. Hoc loco ſatius eſt hoc febris genus, quod hoc ſtatu dicitur fuiſſe, deſcribere. Ipſe igitur ait altero die ingraueſcere, altero aliquantum remitti, quod græce ὑποκουφίζεσθαι dixit. Quod quia verbum cum prępoſitione ὑπὸ ſcripſit, aliud par eſt nos accipere ſignificari à ſimplici dictione, ac à compoſita, a κουφίζεσθαι enim queas intelligere inſignem denotari remiſſionem febris, ab ὑποκουφίζεσθαι moderatiorem. Veruntamen non diſtribute, nec clare expoſuit, verum qui cum in modum febricitarunt, hos poſtridie altera inuaderat acceſſio leuior ea, quæ pridie, an

illa

illa perpetua, poſtridie remitteretur. Equidē cōtextum cenſeo innuere unam fieri tertio quoq; F
die acceſſionem, remiſſionē poſtridie. Addit rigores ipſis erratice fieri: quod denotat non in ſingulis acceſſionibus, cæterum interdū, hosq; paruos. Iā ēt ſudores paucos, & vero etiam frigus extremitatum tale, ut calfierent ægre. Ex quibus omnibus liquet, crudis pituitoſis, putreſcentibus humoribus talem exiſtere febrem, admiſta ijs flaua bile. Ac quæ ex ſola quidem eiuſcemodi bile generatur, ei tertianæ nomen eſt: quæ verò parem aſſumpſit crudum humorem, exquiſita efficitur ſemitertiana. Romæ illa incolis frequentiſſima ut quæ illius ſit vrbis familiariſſima. Hæc quidem horrifica eſt, atq; cum reduplicationibus, quas vocant, fit: accedēs non tantū priori die, ſed & poſtridie: quæ quidem acceſſio præcedente minor eſt, minusq; horrifica; tum repetitionē vel minorem, vel certè prorſus habet nullam. Nunc de ea, quæ tertio quoque fit die, mitigat autem in his alterum diem, ſermo habetur, quæ propinquior eſſe videtur naturæ tertianæ, acceſſionem iterantis, ac longius à ſemitertiana eſt remota: † multum enim intereſt, num inuadat poſtridie, an ſine reduplicatione fiat. At enim paruus rigor parum diſtat ab horrore: tametſi ne hūc quidē perpetuo acceſſioni eſſe adiunctum dixit, ſed erratice: niſi certe erratrice de alijs dixit febribus & non de tertianæ naturam referētibus. Etenim cū minimos his, & pauciſſimos rigores ait accidere, horrorē indicauit: nō priuauit tn̄ penitus ijs acceſſiones. At verò, quo hæc cognoſcas, ſic ſe F
res habet. Febris hæc iure τριταιοφυής, id eſt tertianæ naturam referens vocatur. Neque enim eſt ſemitertiana, ut quæ ſecundo die nō inuadat, nec reduplicationes faciat: neq; producta eſt, ſi quidem nunquam febris hominē relinquit, quare erat æquū huic tribuere nomen illis finitimū. Erat porrò rōnis nullum inſtituere aliud nomē, ac τριταιοφυῆ, id eſt tertianę naturā referentem. At verò deteriorem fieri ferè diebus decretorijs, tertianę naturam referentiū eſt ꝓprium, non cōmune omnium, nam in libris De diebus decretorijs didicimus, uſu uenire iſtud morbis malignis, aliquantulū remittebantur, citoq; rurſus ex intermiſſione uiolentius inceſſebant. Si in memoria habeas quę in libris ſunt de iudicijs dicta, & decretorijs diebus, & differentijs febrium, nō eſt, quod repetam, illic enim ea ſunt explanata omnia, cuiuſmodi eſt, quod hic dicitur, remittebantur. Sanè generantur iſtę febres, nō ex ſucco uno, ſed plurib. quorum calidior febrem acutā ſuccendit, ſtatimque diſcutitur, quę dum corpus tenet, contingit frigidiorib. corrūpi, ac putreſcere, itaq; iterum accēdi ex illa remiſſione (ἐπίσχεσιν uocat) quod eſt veluti requie, & imminutione febris, atq; iſta febris deterior euadit priore, videlicet quòd vires à prioribus moleſtis defatigatas offendat. Nam non obſcurum eſt, ſi vel pari ſit magnitudine, quin, qui viribus ſunt infirmioribus, quàm qui ſunt ualidioribus, magis moleſtabit. G

> †magna.n. diſtantia eſt, nō inuadere poſtridie, et ſine reduplicatione fieri. * arbitror legendū eſſe in græcis cod. οὐδὲ παρεκτεταμένος τριταῖος, i. neq; producta ſeu extēſa tertiana eſt, uide p 39 g 119. d. 164. e

26 *Sudores multi.*

Sanè in alijs febribus conſpecti ſunt multi ſudores. Potuerunt & alijs citra febrem vitijs, vt cōuulſionibus, accidere multi ſudores ex collecta in corpore multa humiditate frigida, propter ſtatum, quæ à conuulſionis vi expellitur. Cęterum quibus id dixit accidiſſe, hi, vt erat conſentaneū, multum ſudauerunt.

27 * *Has tantum aberat, ut recrearent, vt etiam contra læderent.*

> † Al. his autē minimè: qui tantū aberat, &c. & itaomnino legendū uidetur: uide ſupra in hac eadem pa. e

Has, inquit, febres, de quibus uerba fiunt, tertianę naturam referentes, ſudores comitabantur inanes. Cauſa in promptu eſt: nam attribuimus inconcoctis morbis nec prodeſſe ſudores, nec ſignum eſſe bonum. Nam uel copiam denunciant humorum, vel virium infirmitatem.

28 *Frigebant his multum extremitates, ac vix calor his reuocari poterat.*

Cum ob inſignem inflammationem uiſcerum in acceſſionibus calfactu efficiuntur difficiles H
extremitates, tum propter frigidorum multitudinem humorum: vt de vtriſque in ante citatis cōmentarijs demonſtrauimus.

29 *Non dormiebant prorſus hi, & rurſus comatoſi erant.*

> † Al. Nō uigiles erāt, omnino, maxime uero hi,

Rurſus uigiles ait eos fuiſſe, ex parte potius, & non omnino: nec contrarietas magna eſt. Dicit enim ex parte comatoſum quoq; ſymptoma accidiſſe, hoc eſt, ubi in ſomnum delabuntur, nec uigilantium queunt ſubire munera, ut oſtendimus.

30 *Ventres omnibus turbati erant, & praui, at multo his peſſimi.*

Humorum in ventrem fluente abundantia, ut ante dixi, par erat eum turbari. His itaque naturam tertianæ referentibus, de quibus hic diſputat, ut præter cęteros morbos malignus, neceſſario etiam uentres deprauabantur.

31 *Vrinæ āt plurimis horū erāt, aut tenues, crudæ, decolores, ac tēpore nō nihil cōcoctæ, decretoriæ, aut*

crassiu-

A *craſsitudine quidem prædita, turbata tamen nec conſiſtentes, nec ſubſidentes: aut pauca, cruda, vitioſa & quæ ſubſidebant peſsima.*

Cuncta hæc in vniuerſum, in libro præſagiorum docuit, quæ quidem etiam hic tanquam per exempla priuata fidem accipiunt. Quæ quando ante in præſagijs enarrauimus, non eſt, quòd de conſenſione horum cum illis, cum ſit conſpicua, dicamus amplius: nam ibi oſtendimus, ea crudorum eſſe, & inconcoctorum ſigna humorum.

32 *Tuſſes comitabantur †, ſed quem vſum, vel detrimentum tunc afferret tuſsis, nõ habeo qd ſcribã.*

Vbi humores nimij expurgantur, ſolent ſequi tuſſes.

33 *Itaque diuturna hæc erant, moleſtaq́; & valde inordinatè, & erraticè, atq; ſine iudicio plurima horum permanebant: quibuſdam pernicioſe habentibus, quibuſdam non, ſi quos autem eorum paululum deſererent, ſtatim redibant. Quibuſdam autem, ijsq́; paucis, circa * octogeſimum cum breuiſsime, iudicabantur: atque horum non nullos repetierunt, vt etiam in hyemem plurimis eorum morbus protraheretur; plurimos verò abſque iudicio reliquerunt.*

† Additur in quibuſdam exemplaribus τοὺς πυρετοὺς, i. ipſas febres.

** Al. uigeſimum.*

Vide et Gale. 2. de diebus. dec c. 5 cl. 4. p. 158. d

Nulli dubium eſt, quin ſecundam hic hyemem Hippocrates appellet, non etiam primam, quã

B in principio retulit totius ſtatus. Quos enim hic commemorat, morbi, omnes altero potiſſimum autumno viguerunt: deinde ineunte hyeme, quidam horum diſceſſerunt, non nulli longius ſunt producti. At verò quòd inordinati eſſent, atque repeterent, frigori id quidem, & copiæ morbos excitantium humorum, meritò referendum eſt acceptum. Quo factum eſt, vt ex æquo ea etiam ſuperſtitibus euenirent.

34 *Ex æquo hæc ijs, qui ſuperſtites fuerunt, & qui non, acciderunt: multaq́; fuit acriſia in morbis, eaque varia. ac maximum ſignum, & peſsimum ad finem vſque plurimos perſecutum eſt, quod omnem cibum faſtidirent, præter cæteros, quibus cætera quoque exitialia erant, ſitiebant autem non admodum intempeſtiuè in his febribus.*

ª Mente conſtare, & oblatos cibos libentem admittere, optimum eſſe aliàs Hippocrates dixit in uniuerſum, & hic ſingulari confirmat exemplo; Quòd porrò non perinde ſitibundi eſſent, nimirum abundantium humorum qualitatem eſt conſecutum.

a. Apho. 33. ext. ord. 27. a

35 *Cum autem diu hæc curarent, multiq́; eſſent dolores, & mala colliquatio, his ſuccedebant abſceſ-*

C *ſus, aut maiores, quàm vt ferri poſſent, aut minores quàm ut prodeſſent quicquam: ſed ſtatim redierunt, & deteriores euaſerunt.*

Vbi multa ſit inconcoctorum humorum copia, abſceſſus fiunt: qui parui ſi ſint, nihil conducunt: ſin autem magni, uires ijs non ſunt pares. Quod autem etiam hoc loco vacuationes per effluxum abſceſſus uocet, proxima oratione clarè ſignificat.

36 *Quæ hos infeſtabant, hæc erant: dyſenteria, teneſmi, lienteria, & fluxiones alui: non nullos etiam aqua inter cutem, quæ vel hæc habebat adiuncta, vel non habebat.*

A † Additur in aliquib. codi. manuſcriptis & impreſſis ὄρεσι. i. ſã ſtudia in aliq bus non õ, nec in Gale. explanatione.

Quos ſuperioribus uerbis extitiſſe ſummatim ait abſceſſus, hic nunc ſigillatim exponit. Superius diximus meritò tales fuiſſe morbos, confluentibus in ventrem excrementis, dyſẽterias, ſcilicet cum cruentis excrementis quocunque modo ortas: Teneſmos verò, qui ſunt tenſiones vehementes ex ulceratione in recto inteſtino facta: Lienterias, quæ celeres ſunt ciborum non mutatorum tranſitus. Fluxiones ventris vocat, cum ſine dictis his affectibus deijciuntur & ſemper, & aſſidue humida excrementa. Aliquos etiam ᵇ† in aquam inter cutem ait incurriſſe, propter copiam humorum frigidorum, & humidorum, hos quidem unà cum prædictis ſymptomatibus, illos

D citra hæc.

B † εἰς ὕδερον ἰζῶν. i. in aquam inter cutem acutã, hẽns Græci codices oẽs, quos viderim, interpres tamẽ dictionẽ acutã conſulto ẽt fortaſſe omiſit.

37 *Quæ autem ex his violenta erant, ſtatim opprimebant, vel rurſus nihil proderant.*

Qui procedunt morbi à concoctionis difficultate, & copia crudorum humorum, nullum ab excretionibus conſequuntur emolumentum. dixit enim multas quidem, & violentas confeſtim opprimere vires, at quæ tales non ſunt, nihil iuuare; Quæ cum etiam duplices ſint, nihil proficiẽt, quæ concoctionem non habent adiunctam, ᶜ† quia ſcilicet hi etiam multi relinquuntur, nil commodabit abſque concoctione quicquam.

C † Al. quando quidem ẽt ſi multa ſint excretioens, nihil tamen conferunt, ſi abſque concoctione eueniant.

38 *Papulæ, paruæ, quæ non eſſent excernendi morbi, ſtatimq́; euaneſcebant: aut ſecundum aures tumores ᵇ nigricantes, qui nihil denunciarent.*

Omnium, quæ tunc inciderent incommodorum erat caput, inconcoctio humorum. Quod ſi quando per uim natura ad aliquos eorum excernendos aggreſſa eſſet, nihil proficiebat; immo uerò ab is ſuperata, aut in profundum recurrere cogebatur, aut propter paucitatem excretionum abſceſſum moliebatur.

Dᵃ μελαινόμενα. i. nigrãtes al. μὴ λυόμενα. i. quæ non ſoluerentur.

Quibuſdam

39 *Quibuſdam in articulos, præſertim in coxendicem decumbebant: paucis decretorie ceſſabant: ſta-* F
timq́; ſuperati ad priorem ſtatum redierunt.

Quòd igitur abſceſſus, qui decumbēdo fit, maxime in diuturnis accidat morbis, [a] † in primis} ab illo docti, in vniuerſum ſumus, & hic exemplo priuato teſtatum habebimus. Quòd verò mul-ta eſſet affluentia crudorum, & frigidorum humorum, & inconcoctorum, ideo in maximum ar-ticulum multis decubuit. Cæterum propterea, quod eſſent difficilis concoctionis, non [b] excerneban-tur. Qui ſi cum etiam diſcuſſi viderentur, confeſtim redierunt. Scilicet hoc eſt, quod indicatur, [c] † tumores cum ad cutem propellerentur, redirentq́; ad priorem relapſi ſtatum ſunt. Etenim hoc ſignificatur ab eo, cum dicit: Statimque ſuperati ad priorem ſtatum redierunt.

A† Græce mēdoſe legitur καὶ ὅτε μᾶλλον: Sed forte addendum eſt ἄρθρα vt ſic vertatur quæ in primis ad articulos. B° ἐκκρίνονται. i. excernebantur, ſed in antiquis ἐκρίνοντο. i. indicabātur, et ſic etiā videtur eſſe legendum. C † tumores cū ceſſarēt ſtatim ſurſum latiōe, redirēq; ad priorē etc.

40. *Moriebantur autem ex omnibus, ſed omnium plurimi pueri ablactati iam, & qui natu maiores eſſent, octennes & decēnes, & qui pubertatem iam attingebant. accidebant ijs hæc, non ſine illis, quæ ante dicta ſunt, ſuperiora vero multis ſine his.*

Cum in hoc ſtatu potiſſimum dominaretur humiditas, quippe quæ modum naturalem plurimū exceſſerat, minus erant obnoxij huic malo, ab humiditate, & frigiditate profecti, frigidi, & ſicci. Nā eſſe obnoxia magis corpora illis cauſis oſtēdimus, quæ cognata ſunt ipſarū intēperiei. F

41 *Vnum vero bonum, maximumq́; inter ſigna, quæ fiebāt, quodq́; multos à maximis periculis vindicauit, hoc fuit, quibus ad ſtranguriam diuerterent, & in hoc abſceſſus fierent. accidit autem pleriſq́; ſtranguria in his ætatibus potiſſimum: item alijs multis, qui non decumbebant, & in morbis. Et ſubita his magnaq́; omniū mutatio fiebat. etenim uētres, & ſi forte humecti eſſent, ſtatim magno modo ſubſiſtebantur, ciboſq́; omnes libenter ſumebant, & poſt hæc leniter febricitabant, ſed diuturna his ſtranguria, ac laborioſa erat.*

Dixerat etiā antea ſtrangurioſa his & non nephritica ſymptomata accidiſſe, etſi communitatem quandā habeant, ſed alia pro alijs. Noſq; diximus, vbi per renes excrementa purgantur totius corporis, vrinæ illos ſtillidium corripere, cum ob alia, tum præcipue propter cōfluentium vrinarum acredinem: quæ etiam nunc in cauſa fuit. Tenendumque rurſus memoria eſt, hic quoque abſceſſus dicere illum in ſtranguriā factos, licet per effluxionem, nō āt decubitum, de toto emanarent corpore infeſti humores. Vt enim repurgatur non raro per uentrem vniuerſum corpus, & item quoq; per renes & veſicam. Sed erat his ſtranguria diuturna, & cum dolore per ſtranguriam repurgabatur totū corpus. Has autem partes erat neceſſarium, per quas acres excernebantur urinæ, affici: quia vellicabantur ſcilicet, continuaque excretione ſollicitabantur: unde etiam in ipſo urinarum tranſitu offendebantur. Eiuſmodi autem ſymptomata ob excrementorū, quæ expurgabantur, copiam, longiori tempore illis perdurabant. G

41 *Erant his vrinæ copioſæ, craſſæ, variæ, rubentes, purulentæ, cum dolore.*

Omnia hæc accidebant, quòd ſuperfluitatem humorum uitioſorum totū corpus deponeret. Quo factū eſt, vt ſaluarentur omnes. Cum aut uaria ea eſſent (vti ſuperius docuimus, aliud enim alijs, abundabat) non mirum ſi varietas quædam fuit urinarum, ut hæ omnes ſimiles non eſſent, ſed alijs aliæ.

43 *Atq́; hi ſuperſtites omnes fuerunt, nec vllum horum perijſſe cognoui. quæcūq́; vero non periculoſe.*
Quam ob cauſam omnes ſuperſtites eſſent, prædictum eſt: nam per vrinas purgati ſunt. Hoc autem, quæcunque verò non periculoſe, quidam ſequenti orationi præponunt, ubi hoc interpretabimur, poſt ſecundum ſtatum. H

44 *Maturationes excrementorum omnes vndique tempeſtiuæ, aut bonæ, & decretorij abſceſſus conſiderandi ſunt.*

Sunt qui finem prioris ſtatus conſtituant huius narrationis initium, ut talis ſit: quæcunque verò non periculoſe maturationes excrementorum, omnes vndiq; tempeſtiuæ aut bonæ, & decretorij abſceſſus conſiderandi ſunt, ut orationis hic ſit ſenſus: Quicunque verò ſine periculo exoriuntur affectus, in ijs animaduertendæ concoctiones ſunt. At nihil tamen cauſæ eſt, quin per ſe propoſita oratio legi poſſit, ut oratio illi ſemel de omnibus morbis, qui ſine maturatione ſunt, in vniuerſum habeatur. Concoctio enim quædam eorum, quę præter naturam ſunt, eſt ipſa maturatio morbi. At ipſa concoctio, in coquentis ſubſtantiam deductio quædam eſt eius, quod concoquitur. Ergo ubi corpus bene habet, cumq; ei, quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit, & alteratio totius cōcoquendæ materiæ, aut maximæ partis eius, minimumque ſuperat ſemicocti. At uerò quando pręter naturam affecta ſunt (quod accidit, ubi ſint à natura immutātis & alterantis aliena) id quod aſſimilatur, paucum eſt, ſemicoctum verò excrementum multum. Iam ſicut in corporibus ſanis concoctionem indicant excrementa,

non

A non ſecus in corporibus affectis indicabunt. Itaqꝫ eorum, quæ in uentre coquuntur, deiecta per aluum excremēta inconcoctionem, & concoctionē ex ſua forma arguunt: eorū, quę in pectore & pulmone, tuſſi excreata: eorum quæ in cerebro per nares excreta: eorum denique quæ in venis, cum urinis effluentia. Sed hæc in commentarijs ſunt de facultatibus naturalibus declarata, atque in ijs libris, quibus de indicijs egimus: præcipue autem in libris de temporibus morborum in quibus concoctionis morborum indicia ſunt deſcripta. Id ipſum hic quoque iubet Hippocrates facere, morborum conſiderantes concoctiones ex ijs, quæ excernuntur. At in fine orationis quidam pro conſiderandi, ſcribunt, faciundi, ſermonem eſſe nō dignotionis, ſed actionis volentes, & curationis, conſilijque. Si enim conſiderare iubet concoctiones, ad dignoſcendum, & præſagiendum pertinet oratio: ſin autem facere, ad medendum. Iam maturationes efficere calfacientia mediocriter omnia obſcurum non eſt, tum cibos, tum fomēta, cataplaſmata: frictio item modica, & balneum, huius ſunt generis. Verum iſtorum in libris eſt methodi medendi explicatus uſus. Atqui non modo concoctiones par erat morborum reſpicere, aut facere ipſum, utrunq; enī verum eſt: ſed abſceſſus etiā ex effluxione, id quod in primis eſt elaborandum; aut abſceſſus ex decubitu in partes ignobiliores, nam alterum eſt hoc propoſitum, ubi abſceſſum per effluxionem
B aſſequi nequeamus. Quare ſiquidem ad uentrem excrementa contendunt, his præſto eſſe debemus clyſteribus, qui eo attrahere valent: adeoque ijs, quæ tota in victus ratione ad hoc conferūt. Sin autem ad renes, vrinam cientibus: Quod ſi ad colon, acribus medicamentis illud calfaciendo.

45 *Concoctiones celeritatem portendunt iudicij, ſecuritatemque ſalubrem.*

Superiori capite quoſdam dixi conſiderare concoctiones iubere, non nullos etiam facere: & vtroſque finem orationis dupliciter ſcribere in enarrando: alteros conſiderare medicos, alteros facere. Equidem ex uſu eſſe vtrunque dixi medicos meditari. Itaque ſi, conſiderandi ſunt, ſcriptū ſit, omnino comitatur, id etiam facere: nam æmulum Hippocrates pariter, ac adminiſtrum vult medicum eſſe naturæ. Veruntū in priore oratione, conſiderandi ſunt, ſatius eſſe ſcribi planum fe- *Paulo inferius t. 51.*
cit, cum dicat hic, cōcoctionem celeritatem portendere iudicij, ſecuritatemq; ſalubrem, Nō profecto, portendunt, dicturus, ſed faciunt, ſi cōſuluiſſet ipſis medicis concoctiones efficere: ſed iſtud quidem, ubi morbos curat, dat conſilij: nunc in commētatione morborum vulgarium dignotiones illis, & præſagia proponit: interim eadem opera medendi rationem generatim ſimul innuit,
C non tamen exprimit. Nam quòd ſimul innuat, liquet illud quidem. Etenim ſi, quæ probe a natura fiunt, vult imitari medicū, cōcoctiones autē naturæ opus ſunt, clarum eſt eas celeritatē iudicij, & ſecuritatē & ſanitatem ſignificaturas: tum uerò nos ijs unà auxiliādo, cōcoctiones effecturos.

46 *Cruda uero, & inconcocta, atque in malos abſceſſus conuerſa, aut acriſias, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuas.*

Vt fiunt concoctiones, natura cauſas noxias ſuperante, ita non ſuperante, contraria. Itaque ei quod eſt in concoctionibus dictum, celeritatem iudicationis, aduerſatur morborum diuturnitas: ei quod illic ſecuritatem, repugnat acriſia, mors, & recidiuæ: ei denique quod illic ſalubre, in communi quidem nunc dicta omnia, ſeparatim uerò, dolores. Nam corpora ſana, ſiue ἀπονίαν, ſiue ἀνωδυνίαν, ſiue ἀοχλησίαν, hoc eſt doloris carentiā, indolentiam, moleſtiæ uacationem appelles, proprium habent perpetuum. At acriſiæ uocabulum bifariam in mentē mihi uenit ab illo uſurpari: cum aut omnino iudicium futurum nullum, aut prauum ſit; atque in utroque hoc ſignificato ſunt inconcoctorum morborum comites acriſiæ. Atqui meminiſtis omnem concoctio-
D nem morborum fieri: in alteratione humorum. Etenim protenſa eſt per ſolida corpora natura, quæ illorum eſt uirtus, concoctionemque à ſolidis corporibus ſanis humores conſequuntur: nā ſi hæc ipſa ægrotent, in habitu iam hic eſt morbus, ac non nullos in extremum adducit diſcrimē. Curari autem prius nequit, quam ſuam uirtutem ſolida ipſa recuperauerint corpora: quę in ſymmetria poſita eſt calidi, frigidi, ſicci, & humidi. Vnde ipſa etiam ſanitas ſolidorum corporum in horum poſita ſymmetria eſt: ut nihil intereſſe uideatur, bonam ſimilarium temperaturam dicas ſanitatem eſſe: an elementorum, ex quibus generati ſumus, ſymmetriam. Verum qui morbis ſolidorum corporum mederi cōueniat, in libris methodi expoſuimus. Neque enim omnia ubique debeo perſequi. Satis enim ſit eorum, quę ſeſe obiter de curationibus conſideranda offerunt, hic capita tantum annotare, quemadmodum in curationibus, dignotionum. Etenim quod unius cuiuſque eſt tractationis proprium, id decet omni ex parte elaborare quod uerò obiter incidit, hoc indicare ſummatim.

47 *Quid autem horum erit potiſſimum, ex alijs conſiderato.*

Quotum fecit de arte præſagiēdi mentionem, ea in opere de Præſagijs tradidit. Nam ſingula quæ ſunt commemorata, ex eo libro citata ſunt, quem nos commentarijs tribus ſumus interpretati.

A † *Corrupti ſūt cod. græci Arbitror añe hūc eſſe huius loci ſenſum. Præterea antequam commētaria in librum præſagiorum ſcripſiſſem, in libris de iudicijs explicaueram præſagia & in pernicialibus, &c.*

B in prog. cō. 3. t. 2. 4. 189. c

tati: Et ad finem oſtendimus, libros vulgarium morborum ſequi poſt præſagiorum librum:[a] Præ- E
terea eſſe ſcripta à nobis in illum librum commentaria, propter libros de Iudicijs, quorum ſunt præſagia explicata: & in pernicialibus & lenibus morbis, & quæ conſtituta ſunt iudiciorum in vnoquoque, & quæ iam bona indicia, quæ uerò mala: ac firma: atque non firma: denique de omnibus alijs, quæ ad præſentem ſpeculationem pertinent.

48 *Præterita dicito, præſentia cognoſcito, futura prædicito.*

Et in præſagiorum libro ſtatim à principio dixit:[b] "Præſentiens enim, & prædicens præſentia, præterita, & futura, quòd ſcilicet circa tria verſetur tempora præſaginio. Quod quemadmodum ſit præſtandum, per commentaria in illum librum ſcripta apertum eſt.

49 *Hæc meditator.*

Hoc loco μελετᾶν id eſt meditari, pro ἀσκεῖν ideſt exercere, dixit alibi ſæpius τὴν ἐπιμέλειαν, id eſt curam, uocat μελέτην id eſt meditationem.

59 *Exerceto circa morbos duo, ut proſis, aut ne quid noceas.* F

Hoc ego tenue duxi aliquando, nec Hippocrate dignum: ſiquidem omnibus hominibus cenſui eſſe perſpicuū, ꝙ debet ſpectare in primis medicus, vt ęgris cōmodet: ſin minus, vt certe ne incommodet. Poſtea quam uerò non parum multos uidi claros medicos iure ob id reprehenſos, quòd uel in mittēdo ſanguine, uel lauando, uel medicamento dando, aut vino propinādo, aut frigida, offendiſſent, cogitaui mecū fortaſſe ēt ipſi Hippocrati tale q̄d vſu uenisse: neceſſario itaque multis etiam alijs eius æqualibus medicis. Atque exinde omnibus anteuertendum duxi, vt ſi quādo magnum afferam ægro auxilium, ante perſpiciam apud me, non ſolum quantum profuturus ſim, ſi ex ſentētia cadat, ſed etiam nequid lædam. Nihil itaq; vnquam inſtitui, quin apud me prius periculum facerem, ne quid, ſi uotum non obtinerem, offenderem ægrum. Quidam vero medici perinde ac ij, aleam qui iaciunt, ſolent ægrotantibus remedia afferre, quorum affert offenſio magnum ægrotis incommodum. Proinde ijs qui artem addiſcunt, ſat ſcio, prodeſſe, aut non lædere, indignum viſum iri, vt mihi quondam, quod ab Hippocrate literis mandaretur, at verò medicantibus iā, non dubito, quin eius vis appareat. Quòd ſi quando per vehementis medicamenti uſum temerarium, perimi contingat ęgrum, maxime tum ſentient, cuius nunc Hippocrates G.
vim ante oculos propoſuit.

51 *Ars his tribus conſtat, morbo, ægro & medico artis adminiſtro: ægri eſt una cum medico morbo reluctari.*

Tria eſſe vniuerſa inquit in quibus & per quæ curatio conficitur. Primus morbus, deinde medicus. Oppugnant ſeſe mutuo, & vt ita dicam, inter ſeſe depugnant ac dimicant, medicus & morbus. Morbum enim ſtudet medicus euertere, illi contra, ut ne ſit inferior, propoſitum eſt. Tertius eſt præter illos æger, qui ſi quidem medico ſit audiens & faciat imperata, ſocius in certamine efficitur huic, morbo hoſtis. Qui ab eo ſi deſciuerit, ac quæ dictat morbus exequatur, duobus nominibus medico facit iniuriam, vno quidem, quòd ſe, deſtituerit, ſolum altero, quòd duos fecerit qui erat ante vnus, enim uero duo neceſſe eſt, vt præſtent. Porro aperte imperata facit morbi, deſerto medico æger, vbi cum ei interdicat medicus frigidæ potione, ille à febris ardore adducitur, ut iſtud committat, itidem ſi lauet, aut vinum bibat, aut eiuſmodi aliud, à quibus abſtinere, eum volebat medicus. Næ morbum ille ſcilicet augebit, faciundis ijs, quę illi placent, atque medicum prodet, faciundo quę non vult. In multis itaque eſt exemplaribus ſcriptum, medicus artis adminiſter, in quibuſdam non artis, cęterum ſcriptum eſt, naturæ. Nihil tamen ad orationis to- H.
tam ſententiam intereſt.

52 *Capitis & colli dolores, & grauitates, cum febribus, & ſine febribus ſunt*

Hoc tituli vim obtinet, per quem recipit Hippocrates, quò capitis ſolent colli dolores, atque grauitates tandem erumpere, ac quas habeant differentia, ſub hęc dicturum. Proinde eum hoc agentem in ſequentibus attendamus.

53 *Phreniticis conuulſiones.*

Conuulſiones inquit phreniticos infeſtant, capitis & colli permanentibus doloribus, & grauitatibus.

54 *Sed & æruginoſa uomunt, & ex his quidam ſubito moriuntur.*

At demonſtrauimus nos talia alui excrementa, & uomitiones, ubi aduritur flauabilis, fieri; quare ſubdit, ſubito quidam moriuntur, hoc eſt, ſtatim à vomitionibus intereunt, ipſum cerebrū ſcilicet, eiuſque membranas tenent, phrenitide à flaua bile profecta. Quo minus mirandum, ſi

deſiccatis

A deſiccatis his partibus, exiſtant conuulſiones. Atque quidam ſimulatq; contracti ſint & uomuerint uirulenta, è veſtigio agunt animam. Aliqui ob robur virium vnum ſuperfuerunt diem aut alterum, aut tres, aliquando quinque.

55 *In ardentibus autem, cæteriſq; febribus, quos colli dolor, temporum grauitas, caligo oculorum, uel hypochondrij etiam contentio neque cum dolore corripit, his è naribus ſanguis erumpit.*

Cum enarrarem librum Præſagiorum, de ſanguinis eruptione, quæ ita fit, uerba feci, interpre-
tans orationem, cuius eſt initium: "Quibus tali in febre dolet caput, & pro oculorum caliginibus in prog. c. 8.
cæcutiunt, ac ſplendor obuerſatur, & pro uentriculi dolore in hypochondrij aut dextra, aut læua t.33.4. 211.a
parte, aliquid contenditur, neque cum dolore, neq; cum inflammatione, ſanguinis his è narib. pro
fluuium pro uomitione expectandum eſt. At ſcripſiſſe illic de his illum abſolutius, ſi capita inter
ſeſe componas, planè videbis. Tantum igitur erit hic à me adijciendum; eò quod in pręſenti capi-
te ſcripſit Capito, Et hypochondrij contentio cum dolore. Neq; enim recte negationem, non, de
traxit, tum ob ueritatem ipſam, tum quòd in præſagijs dixit Hippocrates: "Cũ in hypochõdrij aut Ibidem
dextra, aut læua parte aliquid contẽditur, neq; cum inflammatione, ſanguinis his è naribus proflu
B uium expectandum eſt. Eſt enim impetus humorum in caput, hypochondrij ſine dolore conten
tio, ſignum. Quod quidem ſi ei accedat dolor, inflammationem ſequitur viſcerum. Quando verò
calore capitis ſurſum ſanguinem trahente, & iecore impellente contentio fiat, ſanguinis eſt ex-
pectanda eruptio.

56 *At uero quibus totius capitis grauitates, tum autem cordis dolores, & faſtidia ſunt, biliosa poſt, ac pituitoſa uomunt.*

Hunc etiam ſermonem his docuit uerbis in Pręſagijs: "Si cui in febre non exitioſa, inquit, caput
doleat, aut etiam caligent oculi, vel uentriculi huic dolor acceſſerit, bilioſa uomitio imminet. Sin Ibi. t. 30. 31.
rigor prætetea apprehenderit, & ſubter hypochondrium partes algeãt, adhuc citius uomitio ade 32 210.c g.h
rit. Si uerò bibat. edatque hoc tempore, per, quàm cito vomet. Si quibus horum cœpit dolor pri-
mo die, quarto affligantur magis, quàm quinto, ſeptimo vindicantur. Plerique tamen eorum in-
cipiũt cum dolore affligi tertio die, quinto laborant grauius, deinde liberantur nono, aut vndeci
mo. Quòd ſi quinto dies eos dolor inuaſerit, & alia in his antecedentibus reſpondeant, ad quartũ-
C decimum morbus finietur. Hæc accidunt viris, & mulieribus potiſſimum in tertianis, minoribus
natu accidunt cum in illis, tum verò maxime in febribus continuis, & in germanis tertianis. Hæc
oratio de ijſdem, quæ hic docet, in Præſagijs ſcripta eſt, quam nos in tertio, quem in illum librum
conſcripſimus, commentario interpretati ſumus. Quare cum exactius totum hũc ſermonem in
præſagijs uideamus ſcriptum, nihil eſt, cur eadem hic retractemus. Sin autẽ noui quid inſit in hoc
libro, id in ſequentibus capitibus interpretabimur. Atque hoc memoria tenendum eſt, quod pro
prie interpretari vocatur, circa orationes obſcuras uerſari, at nunc interpretum inſtituto, per abu
ſum etiam cauſarum, declarationes eorum, quæ dicta ſunt minus clare, interpretationes appella-
mus, id quod & nos, morem, qui iam inualuit, conſequentes, hoc loco facimus, etenim dictionem
per ſe apertam ac nullum quærentem interpretem, componentes cum eo quod ab illa ſignifica-
tur, cauſas aperte exponere conamur.

57 *"Pueros ferè in eiuſcemodi incommodis conuulſiones potiſſimum corripiunt.*

A.l.3.f.2.c. 5.115.f Pueri propter infirmitatem ſimul ac mollitiem neruoſi generis, conuulſionibus ſunt opportuniſſimi.

D 58 *Eandem etiam mulieribus accidunt, tum ab utero dolores.*

Quæ ante diximus, accidunt omnia fœminis iuxta atque maribus, quatenus & homines ſint, & omnia habeant eadem ac uiri membra. Quatenus uero eximia illis pars uterus ſuppetat, hactenus huius etiam morbis corripiuntur, ac præcipue in quibus ſtomacho conſentit.

59 *Natu maioribus autem, & quos iam calor deficit, paraplegia, aut inſania, aut cæcitates.*

Sermo illi de his erat, quibus caput grauatur, dolet cor, & faſtidioſe laborant, quos ait poſtea uomere bilioſa & pituitoſa, maxime ſi pueri ſint, quos etiam plus quàm iuuenes conuulſionibus tentari. Quin etiam ab his mulieres dicit, & ab uteri doloribus vexari. Inde iam ſeniores dicit paraplegias, inſanias, & cæcitates exercere. Addidit autem ſermoni, quos iam calor deficit, cauſam, quare hæc eueniunt, reddens. Paraplegias uocat, reſolutiones ex apoplexia in partem aliquam decumbẽtes. Inſanias, deliria citra febrem. Hæc ſolent accidere ſenibus naturæ imbecillitate, quæ excernere vomitu, aut eruptione ſanguinis, excrementa in capite collecta nequit: Vnde nonnunquam proueniunt cæcitates, vbi in oculos irrumpant.

TEMPESTAS TERTIA. E

60 *IN Thaſo paulo ante arcturum, & ſub arcturo multi, & magni, ſpirante Aquilone, imbres. Circa æquinoctium, & vſque ad Vergilias, auſtrini imbres parui, modici. Hyems aquilonia, ſqualores, frigidi uenti, magnæ niues, Iam ſub æquinoctium frigora maxima. Ver aquilonium, ſqualores, pluuiæ pauca, frigora. Circa ſolſtitium æſtiuum, imbres pauci, magna frigora uſque ad canem. A cane ad arcturum uſque æſtas calida, æſtus magni, non illi ex internallo, & ſenſim increſcentes, ſed perpetui uehementesque: non pluit: ſpirauerunt Eteſiæ, Circa arcturum vero pluuiæ ad æquinoctium uſq; * uernũ auſtrinæ. Hac in tempeſtate hyeme paraplegiæ cœperunt, multoſque corripuerunt, ex quibus nonnulli ſubito moriebantur, etenim hic morbus ſatis vulgaris erat, cætera incolumes conſtabant.*

** Dictio hæc ? eod. quibuſdã græcis nõ eſt: eunq; intelligendum eſt de æquinoctio autumnali, id quod ẽt infra com. 72. 73 & 74. manifeſte apparet.*

Frigidus eſt, & ſiccus ſtatus, quem hic exponit, ac etiam ex parte inæqualis. In omnibus igitur his cum autumno eſſet ſimilis, morbos etiam habuit, qui maxime ſolent in autumno vigere. Atque fuiſſe inæqualem hunc conſtat. Nam circa arcturi emerſum cum aquilonijs uentis pluuias ait magnas fuiſſe: deinde ſecutum totum huic contrarium ſtatu autumnum: pro aquilonio auſtrinũ fuiſſe, pro pluuioſo, paruas habuiſſe pluuias: mox hyemem aquiloniam, & ſiccam fuiſſe: poſtea F item uer totum uſq; ad canis ortum. Vnde planum eſt, in hoc ſtatu ſiccum, & frigidum ſatis valuiſſe. Iam ẽt patefactum eſt, principium eius uſq; ad hyemem fuiſſe inæquale. Inde rurſus poſt canẽ ex aquilonijs, & frigidis, æſtus ait ſubito fuiſſe magnos, & vehementes, ſub hæc imbres iterum auſtrinos. Manifeſtum eſt igitur totius finem ſtatus, qui poſt canem fuit, perquam fuiſſe inęqualem. Itaq; morbos ordine exponit clare omnes, qui tum uiguerunt, ac nulla eſt hic obſcura, niſi raro, dictio poſita. Cæterum quando morborum, qui inciderunt, commemorare cauſas inſtituimus, faciundum eſt, ut illas ad uerba eius applicemus, verba autem ipſa in breuia fecemus capita, quæ aſſequentur qui ea, quæ tum primo ſunt libro, tum ſupra in hoc expoſita, memoria teneant. Ergo paraplegias dicit in hyeme fuiſſe, capite. ſ. læſo uentorum afflatu, qui ea tempeſtate ſpirauerunt, frigidorum: maxime verò quod totus autumnus auſtrinus calfecerat, & rarefecerat ipſum, ſimulq; repleuerat, nam caput quod ſic eſt ante affectum, plurimum læditur flantibus uentis frigidis, & aquilonijs. Haud tamen alius hyemem ſollicitauit morbus, quod eſſet ſicca, ſiquidem in aphoriſmis eſt dictum, * Squalores eſſe imbribus ſalubriores. At ex paraplegijs tamen peribant: ſiquidem ipſe dicit Hippocrates, etenim hic morbus ſatis vulgaris erat, perinde ac inſolentes, propter paraplegiã, quæ præter conſuetudinem accidit. Siquidem illa quæ frequens eſt, in membri reſolutionem decumbit: verumtamen hominem non perimit. At uerò, quę in præſenti ſtatu uiguit paraplegia, lethalis erat, utpote multum refrigerato capite. G

** 5. Aph. 15. ext. eod. 12. ſ.*

61 *Ante uer febres ardentes cœperunt, ac ab Aequinoctio ad æſtatem uſque perdurabant. Itaq; qui Vere & Aeſtate ineunte ſtatim cœpiſſent ægrotare, plurimi ſuperſtites fuere: atque parum multi moriebantur.*

In propatulo eſt, non hoc eum dicere, quamq; ex ipſis febribus ardentibus, quæ ante ver cœperant, in ęſtatem uſq; eſſe productam, ſed quod ipſarũ generationi toto eo tẽpore, vulgari contigerit, ita ut modo hoc tempore, modo illo, Thaſij ea febre corriperẽtur. At non eſt in omnibus exẽplaribus eodem modo hæc ſcripta oratio. Equidẽ optimam cẽſuerim ſcripturam ſecundum ſequẽtẽ orationem, ut hoc ſignificet, tota æſtate perduraſſe ortum febrium ardẽtium: ac tota fuiſſe hac tẽpeſtate moderatas, nec exitiales, initio autumni, qui his corripiebãtur, perijſſe multos. Itaq; quòd diu eſſent febres ardẽtes lenes, rationis videtur conſonum, erant .n. moderatæ, ſicuti quę anteceſſiſſent hunc ſtatum, nec ſynceræ, vt non à uere calido, & ſicco ſtatu genitæ, nec omnibus ẽt inceſſerant temperamẽtis, cæterum ijs, quę iampridem bilis copiam collegerant. Omnino quid in cauſa fuerit, cur tum febres ardentes inciderent, eſt inuẽtu obſcurum, eò, quod ęſtatẽ prçcedẽtem prorſus prætererit Hippocrates, atq; ab autumni initio narrationem ſit auſpicatus, & verò longe implicatius, quod ſit veriſimile æſtatem illam tenuiſſe naturale ſuum tẽperamẽtum, quę profecto ſi omnino aliqua ex parte degeneraret, declararet Hippocrates eius ſtatum. Ergo calidior fortaſſis fuit, ac non ita multum natiuum ſtatum inflexit: vnde nec ſcribendam duxit illam, quaſi præter naturam iam affectam. Verumtamẽ quando ęſtate, ut etiam in natura ſua conſtet, amarę bilis ſuccus increſcit neceſſario, hac de re, cum ea æſtate eſſet non tantum ſolito, ſed longe ẽt copioſior, ab inſequẽte eſt gelu in corpore conſeruatus, quo minus difflaretur, & digereretur: qui poſtquam diu delituiſſet, ac diuturnitate computruiſſet, febres excitauit ardentes. H

62 *In autumno iam, ac cum pluere cœpiſſet, lethales erant, plurimique peribant.*

Reuocemus ad memoriam, quod in exitu ſermonis, quem de hoc habuit ſtatu, ſcripſit: Pluuię multæ uſque ad ęquinoctium vernum. Dixit pręterea de tempore, poſt Canis exortum, vſque ad Arcturum ad verbum ſic: "Aeſtas calida, ęſtus magni, non illi ex internallo, & ſenſim increſcentes.

A tes,ſed perpetui vehementesque:nō pluit: unde liquet,eum ſtatum bilem generaſſe. Quare cum pluuiæ illam auſtriuæ exciperent,iure ardentes ſebres complures,eæque lethales uiguerūt:quādo Auſter diſſoluere corpora conſueuit, humoresque fundere, adeòque putrefacere ſimul,ubi cum largioribus ſit coniunctus imbribus.

63 Febribus autem ardentibus hæc accidebant. Quibus rite, & largiter ſanguis per nares erupit,ea de cauſa maxime ſeruabantur:nec ullum noui,ſi rectè ei erupiſſet ſanguis in hoc ſtatu, quemquā mortuū. Nam Philiſcus quidem,Epamenon,& Silenus,quibus parum quarto die, & quinto è naribus ſtillauit,mortem obierunt.

Cum alioqui ex ardentibus febribus peculiare ſit, per narium eruptiones ferè iudicari,tum eo tempore ait multis ſanguinem de naribus erupiſſe. Atque de ſingulis ægris omnia, quæ poſtea prodidit,unum hoc habent caput:Quibuſcunque abunde erupit ſanguis, fuiſſe hos ſuperſtites: quibus paree,aut prorſus nihil ſtillarunt nares,ſolos hos perijſſe:alios iam nonnullos, quibus aliæ fierent naturales excretiones,uel per ventrem,vel per urinas,ſeruatos eſſe.

64 Plurimi igitur ægrorum circa iudicium rigebant,potiſſimum ij,quibus ſanguis nō erupiſſet:qui
B *quidem ijdem poſtea ſuperriguerunt,ac exudarunt.*

In ſermonibus de rigore oſtenſum eſt,amaram bilem, quæ cum impetu per ſenſibilia & carnea corpora ad excretionem fertur,conſequi rigorem. Declaratum eſt præterea motui huic ſudorem comitari conſentaneum eſſe:interim uerò bilioſas etiam uomitiones,& alui deiectiones.

65 Erant qui ſexto die morbo regio afficerentur:ſed bis purgatio profuit per veſicam,uel turbata aluus,vel larga ſanguinis eruptio:ut Heraclides,qui apud Ariſtoclidē decūbebat:cui per nares ſanguis erupit,aluusq; fuit turbata,& per ueſicam eſt purgatus:Vigeſimo autem die iudicatus eſt longe aliter, ac Phanagoreon ſeruus,qui,cum ipſi horum eueniret nihil,perijt.

Quibus nō ualuit bilem natura excernere,his collecta ad cutem, morbum regium excitauit.
Prauum erat autem,ut etiam in aphoriſmis eſt dictum,ante diem ſeptimum exiſtere illum. At- 4.aph 62. Et ced.34.b
que horum ipſorū illi ſoli fuerunt ſalui,quibus alia ratione natura retrimentū excernere ualuit: quas tres commemorauit,excretiones vrinarum,uentris turbationem, ac ſanguinis eruptionē. Quoſdam autem omnia ait hæc habuiſſe,vt Heraclidem: huncq; uigeſimo die iudicatum fuiſſe.

66 Sanguis autem plurimis erupit,præcipue adoleſcentulis,& adultis: quorum perijt maxima pars,
C *quibus ſanguis non erupit. Senioribus verò ad morbos regio, aut turbatas aluos,aut dyſenterias res deuenit:vt Bioni,qui apud Silenum decumbebat. Vulgabantur vero dyſenteriæ & æſtate: ac nōnulli qui diu ægrotabant,quibus etiam acciderunt eruptiones ſanguinis,in dyſenteriam tandem inciderunt:ut Eratonis puer, & Milus,qui poſt ſanguinis multam eruptionem in dyſenteriarum ſtatū delapſi ſunt.*

Adoleſcentibus ex ratione ſanguinem erumpere è naribus in confeſſo eſt, ac poſt hos adultis quoque. At verò qui his ſeniores eſſent,imbecillis iam viribus,inſitoq; calore imminuto, in morbum regium magis bilis abundantia decubuit. Etiam quibuſdam ventris contigit turbida excretio,aut dyſenterica,quibus hinc excrementum ventris exijt. Quare ex ijs, quæ ante dicta ſunt,& quæ deinceps dicentur,non addubitabis ſanguinis eruptiones in ardentibus febribus, ob dominantem fieri flauam bilem,quæ ſanguini permiſta, poſtquam eum deuſſerit, cum eo multum ad caput calorem ſubuehens, uenis narium diruptis,ſanguinis efficit eruptiones.

67 †Copioſus igitur hic humor fuit,maximeq; abūdabat. Etenim quibuſdam circa iudiciū ſanguis
non erupit,ſed tubercula ad aures excitata euanuerunt. Quæ cum euanuiſſent,ſecundū ſiniſtra ilia, in † *Al. Multis*
ſummāq; coxam grauitas decubuit. Cumq; poſt iudicium dolores inceſſiſſent,urinæq; tenues redderen *igitur hic hu*
tur,† ſanguinis pauxillum erumpere cœpit. Ac circiter quartum, & vigeſimum diem Antiphonti Cri- *mor maxime*
tobuli filio abſceſſus ſiebant in ſanguinis eruptionem:quæ ſedata eſt, & eſt iudicatus prorſus circa diē *abundabat.*
quadrageſimum. † *Al Sanguinis pauxillū erūpere cæpit circiter quartum,& vigeſimum diē. Et Antiphōti etc.*

Certe propter periculum. Etenim magno erant in diſcrimine,nihilque propius factum eſt, quàm ut non ſeruarentur,cum vix uigeſimo quarto,& quadrageſimo die,auxilium ſuit a ſanguinis eruptionibus conſecuti. *unde ē̄r 2. de*
68 Multæ præterea mulieres languerunt,non tamen ita,vt uiri frequentes,minusq; multæ perierūt. *dieb. dec.c.5.*
plurimæ autem grauem partum habuerunt,& a partu in ægritudinem inciderunt:quæ quidem potiſſi *cl.4.pa.553 e*
mum moriebantur:ut Telebuli filia,quæ ſexto à partu die defuncta eſt. Plurimis itaque menſes in febribus apparuerunt:quibuſdam e naribus ſanguis erupit.& multis uirginibus id tum primum accidit, nonnullis ſimul, & ſanguis è naribus, & menſes apparuerunt: quod in Detharſis filia uirgine,tum primum animaduerſum eſt,largeq; ex naribus ſanguis profluxit. Atque nullam de his,quibus horum

Quicquam rite euenit,mortuam cognoui,Quibus verò contingit prægnantibus ægrotare,omnes,quas equidem noui, abortiebant. F

Optimo ſanè iure minus mulieres ęgrotabant,quàm viri,minusq́ue in diſcrimen adducebantur, vt quæ per ſanguinis eruptionem iudicia efficerent: quippe habebant congenitum auxilium menſtruam purgationem. At difficultate laborarunt pariendi,quòd frigidus eſſet ſtatus. Atque quas corripuit morbus quiſpiam,hæ abortiebant eadem ratione.

69 *Vrinæ autem pleriſque boni quidem coloris erant,cæterum tenues,& pauca habebant ſedimenta cum retrimentis tenuibus,bilioſisq́ue. At multi alij,qui iudicati erant,ad dyſenteriam deueniebant: ut Xenophanes,& Critias.*

Has vrinas tenues eſſe,hoc eſt aquoſas, ait. Et quidem paulo poſt iterum ſeri pſit.

70 *Vrina aquoſa,multa,puræ,tenues poſt iudicium,in quibus multa ſubſederunt. Aliaq́ue ſunt rite iudicata. Subyciam,quibus hæc acciderunt: Bioni,qui apud Silenum ægrotabat,Critiæ, qui apud Xenophanem: Aretonis filio,& vxori Mneſiſtrati.* F

Recenſitis nominibus eorum,quibus ea erat vrina,ſubdit.

71 *Poſtea hi omnes dyſenterici euaſerunt. Quod urinas reddiderunt aquoſas,attendendum eſt.*

Etenim veriſimile erat,quòd bilioſum excrementum per vrinas non eſſet euacuatum, vbi in vẽtrem fluxiſſet,dyſenterias generaſſe. Conſentaneum porrò erat,eò quòd multum hic humor valeret,ac urgeret,* niſi bilioſa excrementa per vrinas eſſent euacuata, eo, quod etiam tum reliquum erat in corpore,dyſenteriam illis excitatam eſſe.

*Al etiam ſi.

72 *Circa Arcturum multi habuerunt iudicium vndecimo die: atque his recidiuæ non rite fiebant, Sub hoc autem tempus Comatoſi fiebant,atq; hi maxime pueri: qui quidem omniũ minime interibant.*

Clarum eſt eum ortus meminiſſe Arcturi alterius anni,quem deſcripſit in exitu narrationis. Erat igitur hic auſtrinus,cum imbrib. vſque ad æquinoctium autumnale. Atq; hac ait tempeſtate,die vndecimo ſecure multos iudicatos fuiſſe,ſimul comatoſos,ob auſtrinum ſanè ſtatum: ob quem iudicia etiam illis fuerunt certiora, ac alio tempore,vbi aeris dominabatur frigidum temperamentum,in quo diuturna aut iudicia fuiſſe. Cæterum tempus,quod inter Canem interceſſit & Arcturum,quod quidem calidum habebat & ſiccum ſtatum,non memorauit: quo veriſimile erat celerius fuiſſe multos iudicatos,vt ne ſeptimum diem ſuperarent. Itaque hoc tanquam illi tempori familiare prætermiſit,morbos verò vulgatos ſolos perſequitur. G

73 *At uerò circa Aequinoctium uſque ad Vergilias,& ſub Hyemem conſequebantur ardẽtes febres. Et uerò plurimi etiam tunc phrenitide corripiebantur: quorum moriebantur plerique.*

Ardentium febrium & phrenitidis,pro loci,quem tenent,diuerſitate,auctor idem eſt humor. Nam cum in uaſorum capedinibus vnà cum ſanguine continetur flaua bilis,vtcunque accendatur,contingit febres ardentes prodire,precipuè verò,vbi in ventris,aut iecinoris, aut pulmonis uenis bilis efferueſcat. At quando ad ſolidas corporis partes perueniat, ac ea permeet,rigorem conſtituit. Sin autem in cerebrum,eiusque membranas ſit impacta, phrenitides inducit. Verum prius quàm inhæreſcat,perfluens uenas in his ſitas,non phrenitides,cæterum, quæ in vigoribus ſunt febrium, deliria efficit. Proinde bilis, quæ primo in venis inferioribus ardentis febris cauſa fuerat,in ſtatu hæc auſtrino ab Arcturo,ad æquinoctium,ad caput ſublata,& in cerebro defixa, eiusq́ue membranis,phrenitides generauit. H

A. l. 4. f. i. c. 2. capi. 48. 424 d

74 *Aeſtate item pauci in eam inciderunt.*

Paucos ait phrenitim incidiſſe. Nam eius pars uſque ad Canem erat frigida, pars vſque ad Arcturum calida & ſicca. Proinde non poterat hæc caput interim replere,vti nec Auſter ille, qui ſub Arcturo ad æquinoctium uſq; flauit. Neque enim humidum erat,† neque diuturnum, quod inter Canem interuenit ſpatij,& arcturum. Dictum eſt,ubi multa bilis in cerebri regiones influxit,phrenitidas excitatas.

†Cod antiqui græci addũt. οὐδὲ νότιον. i. neq; auſtrale.

75 *At cum febres ardentes inciperent,annũciabant quibus exitium impenderet. Siquidẽ ſtatim ab initio,febris acuta eos corripiebat,à qua parũ ſupperrigebãt,inſomnes erant,grauiter angebantur,ſitibundi,faſtidioſi,paululum in fronte & clauiculis exudabant,ſed nemo per totum corpus. Multũ delirabãt,timores,mœſtitiæ, Extremitates ſubfrigidæ, ut ſummi pedes,magisq́ue manus. Acceſſiones dieb. paribus: Plurimi quarto die maxime laborabant, Sudores diutiſsime ſubfrigidi. Extremitates non iam ad calorem redibant,ſed liuidæ erant & ſubfrigidæ, Nec ſitiebant. Ad hæc erant urinæ hi nigræ,tenues,paucæ,& alui ſiſtebantur. Nec erupit e naribus ſanguis,ne his quidem, quibus hæc*

accidunt

A *Accidunt, ſed parum ſtillarunt. Neque recidiua vlli horum aduenit, cæterum ad ſextum diem cum ſudore moriebantur.*

Vt omnia huius operis eorum ſunt, quę alijs in libris abſolute traduntur ab eo, exempla, ſingula ipſis oculis examinante, ita ẽt quæ hoc loco adducit. Nam exitioſis febribus ardẽtibus ſymptomata accidiſſe ait: ab initio rigẽtes ſtatim, uigilantes, faſtidioſi: ad hęc in fronte, & clauiculis parũ exudantes. Nam quòd acuta laborarent febre, ſimulque ſitirẽt, erant hæc quidem naturę propria ipſius affectus: quòd verò ſtatim a primo rigerẽt, proprium erat malignitatis. Et.n. iudicare ardẽtes febres rigor ſolet, non tamẽ elucere ſtatim decretoria oportet: at uero vigiliarum & angoris ſymptoma ſemper prauum eſt, nedum in principio, vt ẽt exudare. Iam vero delirare, quod eſt abſurda loqui, id eſt deſipere, læſum ſignificat cerebrum. Timores vero, magnopere acris, & deuſtę flauæ bilis ſymptomata ſunt. Cognatæ iam timoribus ſunt mœſtitię. At partium extremarum frigus perniciosiſſimum febribus ardẽtibus ſymptoma eſt, & ſignum: quemadmodum ẽt deſipere febris, æſtu caput inflammante, cum proprium ſit, & familiare febribus acutis vti extremis partibus corporis, quę ſiquando refrigerẽtur, regionesq; ardeant ad viſcera cõtinentes, in corporis meditullio coactum ſanguinem eſſe indicio eſt: extrema autem membra ſanguinem deſiderare, re-
B frigerari, & ſimul emori, deſtituente iam ea natura. Iam acceſſiones, cum dieb. parib. fiunt a principio ſtatim, interim ad ſextum diem peſſimum iudicium fore prænunciant: interim in longum producẽdum morbum. At ſi quidem admodum moueantur, quarto die prauam habẽte acceſſionem, ad diem ſextum de vita decedunt, vt hi de quibus ſermo habetur. Ad quartum igitur diẽ eos habuiſſe dixit maximos labores, hoc eſt dolorifica omnia ſymptomata, & ſudores diutiſſime ſubfrigidos. Quare liquet diẽ ſextum mortẽ his cum ſudorib. allaturũ. Quòd uero extremitates liueſcerent, neq; eis amplius calor rediret, demori eas indicat, & eſt argumentum conſtans, non poſſe vltra diem ſextum vires ſuſtinere. Huc acceſſit ad cumulum aliud ſignum exitioſum, quod cum antea ęſtuaſſent, amplius non ſitirent: Atqui quando, qui antea ſiti flagrarẽt, poſtea eſſent à ſiti liberi, horum duorum ſit neceſſe eſt alterutrum aut morbi ſolutio, aut uirtutis extinctio ita, ut pręſentia mala amplius non ſentiant. At non contingit à morbo his vindicari, ſiquidem exitialia erãt ſymptomata. Proinde his ſignum erat perditi ſenſus, non ſitire. Itaque cuncta hæc, quę retulimus ſymptomata, mire cacoethe ſunt, & exitialia, atque unà cum his vel maxime vrinę, quę nigrę erãt, tenues, & paucę. Nigrę quidem, vt pote aduſto iam bilioſo humore, paucæ, quod omnis eſſet ex ſanguine humor ab ardente febre toſtus, quodque vrinę inſtrumenta iam emortua eſſent. Eandẽ
C ob cauſam ẽt alui ſiſtebantur. Quin etiam ſtillaſſe nares, quod pernitioſum eſt ſignum cum in alijs tum maxime in febribus ardentibus, ait. Nam ardentibus febribus hoc pernicioſiſſimum eſſe patet, ſiquidem eis eſt familiariſſimum ſanguinis eruptio.

76 *Phreniticis autem, quæ ſupra ſunt ſcripta, omnia * non acciderunt, iudicabantur ferè die vndecimo, non nulli vigeſimo.*

* Non redditionem cur rotunes. forte hęc pars deeſt.

Qui citra ardentem febrem in phrenitim inciderunt, his illa non euenerunt. Nam hos qui vna cum ardente febre ad ſextum diem moriebantur, geminato ipſo malo phrenitis arripuit. Ad diem vero vndecimum conſecutum dicit eſſe iudicium, nonnullis ad vigeſimum.

77 *Quos non ſtatim à principio inuaſit Phrenitis circa tertium, uel quartum diem, ſed primo tempore mediocriter habebant, circa ſeptimum diem his acutus morbus euaſit.*

Quibus circa tertium aut quartum diem cœpit, interpellataq; eſt, dimidia facta iudicatione. Cęterum phrenitis non erat nimium acuta ægris, conſpeximus enim etiam tales phrenitidas.

D 78 *Itaque extitit morborum magnus numerus. Inter ægros autem cum primis moriebantur adoleſcẽtes, iuuenes, adulti glabri, quibus albida eſſet cutis, recti capilli, uel nigri, nigri oculi, qui in otio & ſocordia uitam degerant, qui ſonora uoce eſſent, vel gracili, vel aſpera, blæſi, iracundi, mulieres quoque plurimæ ex hoc genere peribant.*

† Sicut ante dixi, illum, quæ erant obſcuriora, exponere, adijci autem a nobis cauſas, ita iam ſermonis affirmo ſententiam non eſſe apertam. Vtrum enim de phreniticis ſolis, de quibus verba fecit, ſint interpretanda illa, an de morbis omnibus antedictis, incertum eſt. Quin etiam ipſum ſermonis initium diuerſe ſcribunt, quidam hunc in modum: morborũ autem magnus ſuit numerus, de ipſis phreniticis ſolis, quibus hæc ſubiecit, hæc uerba fieri volentes. Aliqui hoc pacto; itaque fuit morborum magnus numerus, qui quidem contra de omnibus volunt prędictis ſermonem haberi. Si de omnibus intelligamus, neque definiamus, qua * de re adoleſcentes, iuuenes, & adulti pereant: qua de re autem glabri, & albidam cutem habentes: qua de re qui rectos habẽt crines, nigros, & nigros oculos: qua de re qui in ocio vixerunt, & ſocordia, iam uero qua de re qui graciles ſunt uoce, qui blęſi: itidem qua de re iracundi, & qua de re mulieres: hæc niſi ſint oĩa planè diſtincta ex ijs, quæ dicta ſunt, nihil nobis quicquam, neque ad pręſagiendum conferet,

† Al. Sicuti ante dixi uiũ quid ẽ ea quæ ſcribant, claro exponere numeris, de ſupra pag. 113 f

* na tẽma ex quib. ſcilicet morbis, & ſic ubique.

neque ad medendum. Sin autem non de omnibus m orbis,verum de quibus uerba faciebat,ſolis E
phreniticis hæc interpretemur,maximo vel ſic negoci o inueniantur cauſæ,quare ex commemo
ratis perierint plurimi. Huc accedit,ꝙ ipſum,plurimos perijſſe,duplex ſit,alterum,poſtea q̃ multi
tales phrenitico ſunt morbo correpti,qui ea tempeſtate paſſim mortales perimebat, propterea
dictum eſt,multos eorum eſſe ſublatos,alterum eſt,eorum,quos inuaſit phrenitis, partem maxi-
mam interijſſe accipimus. Quo fit ut ẽt cauſæ euadat declaratio duplex: ut oẽs, quos retulit,op-
portuni eſſent in hoc ſtatu phrenitidi:atq; declarandum nobis,inter eos q phrenitide laboraſſent,
hos potiſſimum interijſſe. Atq; ſermonis obſcuritas ea eſt,&̃ tanta. Ei aũt anteuertendum eſt, ut
vniuſcuiuſq; commemoratorum temperamentum inueniamus:nam abſq; hoc nequit hic ſermo
tempeſtati aptari. Videtur autem Hippocrates in ſua oratione,ętatum calidiſſimarum meminiſſe:
ſiquidem adoleſcentes,inquit,iuuenes,& adulti:naturarum uero,quib. ægre digeritur habitus cor
poris,nãq; glabros,& qui cute ſunt albida,itẽ qui capillis rectis,* capillis nigris,nigris oculis,& qui
domi in otio inertem vitam egerunt,oſtẽdimus cum in alijs commentarijs,tum in his quos de tem
peramentis conſcripſimus, minus digerere habitum,quòd frigidiore ſint temperamento, & ea-
dem de cauſa mulieres, quas propter mẽſtruam purgationem minus ſtatus offendit,ᵃut ſupra dixi
mus. Quòd ſi quæ morerentur,ex hoc erant illæ genere.ᵃ † Reliquum igitur eſt,vt de ijs,qui gra F
cili ſunt uoce & aſpera,item de blæſis,& iracundis uideamus. Ac primum de ijs qui ſunt gracili
uoce,qui primo ſunt loco relati. Igitur ἰσχνόφωνοι ſignificat gracilem uocem habẽtes: ἰσχνόφωνοι.n.
ſunt,qui etiamnum appellantur, ut ẽt λεπτόφωνοι, id eſt exili voce. Vtrunq; itaq; nomen idem ſi-
gnificat, nihilo minus hi ab illis,qui uoce ſunt gracili,differunt,vt eſt in libris de uoce dictum: vbi
demõſtrauimus illam fieri ob anguſtiam aſperæ arterię gutturis:at gracilem uocem,propter mu-
ſculorum guttur mouentium innatum uitium. Vtriq; in prima conformatione contrahunt ea ui-
tia,ob caloris innati infirmitatem. Et quemadmodum deteriorem à principio guttur mouẽtium
muſculorum figuram graciles uoce conſecuti ſunt:ita linguæ muſculorum, blæſi. Aſpera uox fit
propter aſperitatem uocis organorum. Vocis organa voco, per quę ſpiritus redditus uox effici-
tur. Hæc ſunt aſpera arteria,guttur,fauces ueluti ſpiritus plectrum per ipſas tranſeuntis,nam hę uo
cis inſtrumentum eſſe ſunt oſtenſæ,vt locutionis,lingua. Non nihil etiam ad eam gignendam fau
ces conferunt,quæ denſam reddunt. Hęc igitur organa,vbi læuia ſint,læuem oſtẽdimus vocẽ red-
dere,aſpera aſperam. Atqui aſperitatem ex ſiccitate docuimus oriri. Ita quę poſt ætatem hacte-
nus diximus omnia,"ſig na ſunt temperamenti frigidi,ſola vero ſiccitas utriq; temperamento cõ
iungitur,& frigido,& calido. Quare qui ſimul cum ſicco temperamento frigidi ſunt, his ægre di- G
geretur corporis habitus,ut antedicti:qui uerò his ſunt calidiores,non ſtatim adeſt hoc. Vnde hos
ab oratione excepimus, alios relinquimus, quibus eſt conſentanea oratio. Erat porrò propoſi-
tum,multos mortuos eſſe,inter quos ætates recenſuit,& naturas. Ego ætates calidas dicebam eſ-
ſe,in quibus amaræ bilis ſuccus uiget,naturas,quæ difficilem habent habitus digeſtionem. Itaque
ex ijs,quorum ab initio hactenus meminimus,reliquum eſt,de iracundis hoc eſt † ὀξυθύμοις vt aga-
mus:quos maxime contrarios * ait eſſe iratis,id eſt θυμώδεσι. Magnanimi enim irati ſunt, & humi-
lium rerum contẽptores:contra iracundi puſillanimes,ꝙ generoſo,uirilíq; animo non ſint. Qua-
re iracundi temperamẽto frigidiore erunt,uaporesq; digerent difficulter. Cæterum quod ad exi-
tum eſt capitis dictum,mulieres quoq; plurimę ex hoc genere peribant,non conſtat,an ad finem
ſit modo referendum,an ad ea quæ ante ſunt dicta. Poſtremi autem ſunt illorum iracundi, & mu
lieres huic generi affines plurimas interijſſe ſubiecit. Attamen poteſt utroque modo uera eſſe ora
tio,ſiue ad omnia referat ſupradicta Hippocrates,ſiue ad poſtremum tantum. Quòd ſi ad omnia
referre ſit verum,rectius ſic interpreteris. Pueris .n. quod vltimo eſt loco dictum, etiam attribui-
tur. Cęterum ad hunc modum non ſunt omnia dicta:ſed tamen mulieres huius generis dicit mor
tuas eſſe,comparans eas viris. Nam ſuperius eſt dictum multæ prętereà mulieres, non tamen ita H
ut viri frequentes:minusq; multę perierunt. Verum hoc nunc vult dicere,mulieres his captę mor
bis,magis interibant,quę prędicti generis eſſent.

Suſpectæ iure uoces illæ duæ & forſan a librario interſertæ. cũ Gal. 2. de temperamẽtis ſ. & li. ar medi dixerit fieri nigros capillos ob caliditatem.

A † Nulla fit mentio in cõmento, eorũ, qui ſonora ſũt voce

Gal. 1 de loc. affec dixit p̃cipuũ eſſe vocis inſtrumentum [illegible] legendũ eſſe monſtrat Veſali⁹ in. ſig. de fab. hum. co. quæ ẽt habentur 4. li c. 6.

† Per ὀξυθύμους uidetur intelligere eos, quos Hippocrates in contextu appellauerat ὀργίλους.

A. lib. 3. & 10. c. 2. c. 3. 269.b

79 At uero hoc ſtatu quatuor his præcipue ſignis ſeruabantur,quibus: enim aut ex naribus probe ſanguis erupiſſet,aut qui per ueſicã urinas multas,& multo,bonoque præditas ſedimento reddidiſſent: aut per uentrem turbida,biliosa,tempeſtiue,aut qui in dyſenteriam incidiſſent:multis uero uſu venit,ut nõ ab uno illorum iudicarentur,ſed per omnia plurimi excernerent,qui quidem grauius habere uidebãtur. Veruntamen omnes,quibus hæc acciderunt,ſuperſtites erant. Fœminis virginibus eueniebant etiã omnia,quorum meminimus,ſigna. Quibus autem aliquod ex his rite fieret,aut menſes largius ſuper apparerent,per hæc ſeruabantur,& iudicabantur:nec harum,quib. iſtorum quid recte eueniret, mortuam vllam uidi. Nam Philonis filia,cum ex naribus eiſanguis copioſe fluxiſſet,ſeptimo die intempeſtiuius cœnata,defuncta eſt.

Tum hoc caput apertum eſt,tum ſequens,vbi de mulieribus agit. Nam ſumma quidem, quã
tradit,

A tradit,hęc eſt,aliquos per ſanguinis eruptionem,alios per urinas,aut per aluum , nonnullos decumbentibus in dyſenteriam cauſis,incolumes eſſe potuiſſe.

80 Quibus in febribus acutis,atque adeo ardentibus,ſpontanea effluunt lachrimæ,his eſt(ſiquidem reliqua non ſint exitialia)è naribus ſanguinis eruptio expectanda. Qui incommode habent,his nõ ſanguinis eruptionem,verum portendunt mortem.

Et hoc etiam portendi ſanguinem erupturum,quod in ſuperioribus prætęritum hic profert. Porro eſt ipſe ſatis ſermo clarus,ſi memoria teneas ea,quæ ſupra tum hoc ipſo in libro dixit , tũ in libro præſagiorũ. Et quidem hæc omnia cum proprijs limitationibus in commentarijs in librum præſagiorum,& in libris de iudicijs à me dicta ſunt.

81 Tubercula ſecundum aures,quæ in febribus cum dolore extuberant,nonnullis,cùm febris decretorie ſedatur,nõ reſident,neque ſuppurant.Hæc,fluxio alui bilioſa,uel dyſenteria,vel in craſsis urinis reſidentia diſcutiunt : id quod contigit Hermippo Clazomenio.

B

In primis hæc refert , cum modò prædictis meminiſſe,vt ne arbitremur ſemper ſignum eſſe prauum parotidas non ſuppurare.Nam hoc ait in ſtatu,febribus quidem decretorie quoſdã liberatos,hoc eſt die decretorio,& cum ſudore,uel quopiam alio ſic iudicantium:at remanſiſſe parotidas tamen.Deinde diuturnitate temporis reſediſſe,per craſſas dixit vrinas,& per alui excremẽta,& dyſenteriam expurgatis morbum conſtituentibus cauſis .

82 Iudicia verò,ex quibus cognoſcimus,aut ſimilia,aut diſsimilia ſunt.

Quæcunque Hippocrates de iudicijs,& de decretorijs diebus docuit , hæc habes duobus in voluminibus a nobis collecta,in libris De decretorijs diebus,& iudicijs.Nihilominus nũc etiam huius ſermonis caput breuibus dicam.Iudicia partim dicit ſimilia,partim diſſimilia fuiſſe. Deinde adijcit multos in recidiuam incidiſſe,eoſq; iiſdem conſtitutis temporibus,planè die decimoſeptimo iudicatos fuiſſe . Deinde alios à recidiuis die vigeſimo,eoſq; non ſimiliter.Exempli gratia,primum meminit duorum fratrum in hac oratione.

C

83 †Vt duo fratres,qui habitabant prope Theatrum,ſimul eadem hora cœperũt ægrotare:erãt autẽ Epigenis fratres.Horum natu maiori decreuit morbus die ſexto,minori ſeptimo: repetijt ſimul ambos eadem hora,intermiſit dies quinque.ab recidiua,ambobus ſimul eſt decimoſeptimo die in totum iudicatus.Plurimis uerò iudicatus eſt ad diem quintum:intermiſit die ſeptimo:ab recidiua,iudicatus eſt die quinto,Aliquibus iudicatus eſt ſeptimo:intermiſit ſeptimo:ab recidiua indicatus eſt tertio,Quibuſdã iudicatus eſt die ſeptimo:tertio intermiſit,ſeptimo iudicatus eſt.Nonnullos reliquit die ſexto:intermiſit die ſexto:† tertio inuadebat.Aliquos reliquit die primo.inuaſit,& iudicatus eſt die uno.quod factũ Euagunti eſt Daipharas filio.Fuerunt,quibus iudicatus eſt die ſexto:reliquit die ſeptimo: & ab repetitione,iudicatus eſt die quarto,vt Aglaidæ filiæ,Plurimi itaque ægrotantium in hoc ſtatu,hunc in modum languebant.Neque quemquam noui ſuperſtitem fuiſſe,quẽ recidiuæ rite factæ non repetierint:omneſq; ſeruabantur,quos equidem noui,quibus hoc genus recidiuæ euenerunt. Neque ægrotantium hoc modo quemquam noui,quem recidiua iterum repetijt.Plurimi,qui perierunt ægri,ſexto die ſunt defuncti,ut Epaminundas,& Silenus,& Philiſcus Antagorei filius.

† Alio modo contextus hic citatur à Galen. lib. 2. de dieb.decr c.13. cl.4 pa.152.c

† Verius ex alijs cod græcis tertio inuaſit, intermiſit die vno,et vno inuaſit,ac iudicatus eſt;quod &c.

Quod huius orationis eſt vtile,clarum eſt ex ſuperioribus:inutile uerò,obſcurũ : quare inueſtigare ipſum non conueniebat.Cæterum qui vtilibus ſtudent,elaborant inquirendo,quo nam

D modo Hippocrates,cum dixerit ſeniorem habuiſſe die ſexto iudiciũ, iuniorem ſeptimo : & rurſus,redijt ſimul ambobus eadem hora,mox adiunxerit,intermiſit dies quinque. Neq; enim fieri potuit,vt vtrique intermitteret dies quinq; ſed alteri ſoli.Et quidem hoc ipſum,qđ dicunt, poſſis de ſolo uno intelligere,ſecundo in hac narratione,q̃ primo iudicio eſt ſeptimo die iudicatus. Iã ſi huic dies quinq; intermiſit,conſtat illi,qui ſexto die fuit iudicatus,intermiſiſſe dies ſex. Poteſt etiam à primo ſtatim corrupta ſcriptura à librario permanſiſſe : id quod alijs multis accidit tum apud Hippocratem,tum apud alios nõ paucos.Quod eſſe librarij erratum dico,hoc eſt:Potuit hæc fuiſſe ſcriptura : Intermiſit alteri dies ſex , alteri quinque.ille verò lapſus ſcripſiſſe,Intermiſit quinque dies.Et eſt uerisſimilius maiori intermiſiſſe dies ſex,minori quinque , cum inciderit recidiua ambobus in duodecimum diem.Poſt hæc itaq; dicit:Plurimis iudicatus eſt die ſeptimo,intermiſit quinto:ut conijcias ipſos etiam fratres exemplum eſſe iudiciorum , q̃ plurimis cõtigerunt.His expoſitis alia deſcripſit iudicia varia,quæ omnia die ſeptimodecimo circunſcribuntur:cæterum huiuſcemodi nullũ,quale in duobus fratribus intelligendum confirmo , ut redirent ambobus duodecimo die, cum iuniori quinq; dies intermitteret. Neq; ab re ſic eſt de illis

dictum,

dictum, vt & id quod cum alijs his conueniebat, conſeruaretur, quòd à repetitione die ſeptimodecimo iudicarentur, & etiam peculiare, quòd ad diem duodecimum repeterentur. Sed, quod dixi, cum id quod vtile eſt teneas, non eſt, quod ſis curioſus. Itaque de iudicijs, quæ deinceps retulit, omnia prætereamus, quando capita habemus, partim ſimilia ea fuiſſe, partim diſſimilia. Nam cũ prima iudicia, aut ſexto die tollerent ęgros, aut eſſent incerta, ita ut redirent morbi ad ultimum, & abſolutum iudicium die ſeptimodecimo inuadens, in hoc ſimile fiebat, & diſſimile. Poſt hæc alia commemorat iudicia, & recidiuas, quæ in diem incidebant vigeſimum, vt ibi perfectè iudicarentur. Decumbebant circa theatrum: Scribunt quidam non θέατρον ſed θέρετρον, vt habeant locum, quem interpretentur, ita eſſe παρὰ τὸ θέρεσθαι, id eſt ardendo nuncupatum. Ad præſentem ſpeculationem quemadmodum ſcribas id genus voces nihil intereſt. Nec verò an Perigenis, an Dionis, an Theonis fratres eſſent, quicquam refert. Verum qui ea, quæ artis ſunt medicę, probe nequeunt enarrare, ad tales deflectunt curioſitates. E

84 *Quibus autem tubercula ſecundum aures eſſent, his die uigeſimo iudicabantur: reſtincta omnib. ſunt, quibus non ſuppurarunt, ſed ad veſicam deflexerunt. Cratiſtonactæ, qui apud Heraclium habitabat, & a † pictoris ancillæ ſuppurarunt. Obijt Scymni pictoris ancilla, ſuppurauit. Quibuſdam die ſeptimo iudicatus eſt intermiſit nouem, redijt, iudicatus eſt ab recidiua b †. Iudicabatur die ſeptimo Phanocritus, qui ægrotabat apud Gnatonem pictorem.* F

A † Al. Scymni pictoris ancilla ſuppurarunt, & obierunt.

B † Alij cod. hĩt die quarto. Quibuſdã iudicatus eſt die ſeptimo. intermiſit ſex, poſtea redijt, iudicatus eſt ſeptimo, in 10 tum uigeſimo ut Phanocrito, qui &c.

VideGal. lib. 2. de die. dec. c. 3. el. 4. pa. 252. a

C Supra t. 45. 222 b

Quia quiddam dixi nuper eſſe memoria dignum, referam hic, quod ſingularius eſt illo, & rarius. Nam parotidas curatas eſſe citra ſuppurationem, excretionibus per regionem inferiorem, exemplum parum frequens eſt. Eius tamẽ nouitatem excedit, quod in hoc ſermone ſcripſit, Cratiſtonactẽ, & pictoris ancillam, cum tubercula ſecundum aures ſuppuraſſent, perijſſe: nam cum hoc pugnare videbitur: ᶜConcoctiones celere iudicium, & ſecuram ſanitatem promittunt. Sed ne nunc quidẽ cauſæ febrium, q̃ intra venas continerentur, erant concoctæ Cratiſtonactæ, & ancillæ pictoris, nam non obirent. At parotides erant tamen maturæ quod infrequens eſſe, & debere memoria teneri dicebam: Nam poſſe fieri quapiam in parte priuatim concoctionẽ, toto morbo non concocto. Quicquid eſt reliquum, quod eſt hunc in modum de iudicijs traditum, exacte ſumus executi in commentarijs, quos de Iudicijs, & Decretorijs diebus conſcripſimus.

85 *Hyeme ſub ſolſtitium brumale, & vſq; ad Aequinoctium, febres ardentes perdurabãt, & Phrenitides, multi diem ſuum obibant, iudicia tamen uariarunt: & plurimis die ab initio quinto iudicabatur, quarto intermittebat, repetebat, ab recidiua quinto iudicabatur: numerus dierum totus quatuordecim. Atque pueris pleriſque, ætate etiam prouectioribus, iudicabatur. Non nullis iudicabatur undecimo, repetebat quartodecimo, iudicabatur exacte uigeſimo. Quòd ſiqui ſuperrigerent circa vigeſimum diem, his iudicabatur quadrageſimo. Superriguerunt autem plerique ſub iudicium primum. Aliqui ſuperriguerunt à principio ſub iudicium, & in recidiuis unà cum iudicio.* G

Meminit hic hyemis anni ſecundi, non primi, quam in ipſo ſtatu expoſuit. At dixi ſuperius eam ſam, cum phrenitides non primo, ſed poſtea uiguerint. Inſuper iudiciorum cõſtituta tempora eſſe dicit immutata, quorũ uarietatem recenſet: quibus hoc cũ ſuperioribus conuenit, q͂ cum recidiuis fierent. Atque pueris quidẽ, & his ẽt ętate prouectioribus penitus iudicatum quartodecimo die morbum refert: nam ocyſſime his digeritur, & concoquitur morborũ cã. Cæteris nõ tantũ in diẽ ait uigeſimum, uerũ etiam in quadrageſimũ productum, ex recidiua vltimũ iudicium. Et quid habet admirationis, in varietate morborum inſignes extitiſſe iudiciorum diuerſitates?

D † Græcè legitur ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν ἐν κυνώνεσιν, τοῖς καίτοι ἐμίνοντο. Sunt tamen qui meliorem lectionem eſſe exiſtiment, ſi pro κυνώνεσιν ſcribatur, ἐκ τῶν ἐκτόνων i. cõcauitatibus, ſuaſorum: vel ἀγγείων, id eſt uaſis, ut ſic poſtea uertatur: Ac in principio quidem, cum in uaſis eſſet febres ardentes generauit. Tu tamen conſiderato.

86 *Vere ſuperrigebant pauciſſimi, Aeſtate frequentiores, Autumno etiam plures, Hieme longe plurimi: ut ſanguinis eruptiones ceſſabant.* H

Veris hic meminit, quod in primo ſtatu commemoratum eſt, non in ſecundo anno. Neq; n. eò narrationem produxit morborum, qui uigebant, uerum ad ſecundam vſq; hyemem extendit. Cur autem temporis longitudine in dies etiam, atque etiam numerus augeretur rigentium, iam ego ſupra quaſi innui eo loco, cum admonerem. Oſtendi fieri rigorem, cum flaua bilis corpora permeet ſolida, non autem in vaſorum contineatur cauitatibus. d † Cum igitur primum cieretur, febres ardentes generauit. Deinde in carnem tranſiens, ubi per eas foras impelleretur, rigorem induxit. Paulatim verò ſanguinis eruptiones ſiſtebantur, quod bilis non amplius in uenis, ſed in totum eſſet diffuſa corpus.

A GALENI IN LIBRVM PRIMVM
HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS
COMMENTARIVS TERTIVS

ARGVMENTVM

Docet præcepta quædam ad morbos dignoſcendos, ac ad præſagiendum utilia: ad finem quatuordecim ægrotos deſcribit

Morbos dignoſcimus, docti ex communi omnium natura, & cuiuſque propria: ex morbo, ægro, oblatis: offerente: nam facilius ex his vel difficilius: præterea ex uniuerſo, & ſingulari cæli ſtatu, & ſingulis locis, ex conſuetudine, ex victus ratione, vitæ genere, ætate cuiuſque, vna cum ſermone, modis, taciturnitate, imagina-
B *tionibus, ſomnis, vigilijs, inſomnijs, quibus & quando, vellicationibus, perfri-ctionibus, lachrymis, acceſsionibus, deiectionibus, vrinis, ſputis, vomitionibus, & quæ ex quibus, in quos, ſucceſsiones morborum, & qui abſceſsus in exitium uel iudicium: ſudor, rigor, algor, tuſsis, ſternutamenta, ſingultus, ſpiritus, ructus, flatus ſilentes, ſtrepentes, ſonori, ſanguinis eruptiones, hæmorrhoides. Ex his conſideres, quæ per hæc accidunt.*

Quidam hæc exiſtimant eſſe aſcriptitia, quod eiuſdẽ interpretationis, & ſentẽtiæ ſint, atq; illa, quę in libro de humoribus ſunt ſcripta, quæ alijs ante commentarijs ſumus interpretati. Sunt quidem hæc præſagiendi pręcepta, quibus auctor tradit communia propoſita, à quibus ſumenda ſunt præſagia. Cõmunẽ itaq; vocat naturam, omniũ hominũ; propriã, vniuſcuiuſq; noſtrũ naturã. Quòd autẽ ex utraq; ſint cõſtituendæ dignotiones, & præſagitiones, certior uero ſit, quę proficiſcitur à propria natura, in libro præſagiorũ didiciſti, & in libro de fracturis, & articulis, atq; de capitis vulneribus, quos item libros ante interpretati ſumus: Iubens igitur ſemper affectam partẽ cũ ſuo ſtatu priore natiuo conferre, adiecit ſuo ſermoni, aliena non eſſe negligenda. Simili etiam modo cum
C dicit: "In acutis morbis, ſic conſiderandum, in primis quidem ægri facies, an ualentiũ, maxime uero ſuæ ipſius ſimilis ſit: ea enim optima cenſenda eſt. Atq; ſi propriũ teneamus colorem cuiuſq; (in Pro. cõ. 1. t. 5. 4. 190. g) ægri, & magnitudinem, non eſt quod quæramus communẽ. Quia ve ro omniũ hominũ ante non cognoſcimus naturã, ſed nec opimãtes ſæpe ad ignotos acceſſimur, principiũ cognoſcendorũ morborum, præſagiendorũq; à cõibus inſtituimus. Quorũ.n. naſus non acutus, nec oculi cõcaui, nec collapſa appareant tempora nihil rogamus quenquàm de ægro. Quod ſi naſus acutus, oculi concaui, ac tempora uideantur collapſa, tunc qua eſſet facie ualens, quærimus. Atque ita conſequentiũ fiunt ẽt ex morbo præſagia. Pluribus.n. planũ tibi factũ eſt in libris de iudicijs, & in cõmẽtarijs in aphoriſmos, ſubito tertianã exquiſitã iudicari, quartanã eſſe diuturnã, utrãq; uero à periculo remotã, phrenitim ãt, & lethargũ periculoſos eſſe, & acutos: duritiã lienis pernicialem & diuturnã. (1. Prorr. cõ. 2. t. 9. c. 4. 170. e) At ex ipſo ægro bifariam futura pręſentimus. Alter modus hic eſt: "Modeſtus, inquit, ſi acerbe reſpondeat, malum eſt: cõtra turbidus in ęgritudine non ſolũ ſi loquatur aſpere, ſed ne ſi deſipiat quidẽ in exurẽte ſebre, in diſcrimen uenent. Alter is eſt modus: ſi ęger omnia officia pręſtiterit, ſitq; audiẽs medico, ac ne ſic, quidem profecerit quicquam, grauiter is ægrotat. Omnium ſit contrarium, ſi cum nuſquã in officio ſit, attamen mediocriter habeat. Itidem ex oblatis prędicere licet. Nã prauis oblatis, ſi nihilo habeat deterius, morbus mediocris eſt. Verum cum recte omnia
D adminiſtrantur, ſi, pręterq̃ quod nihil iuuetur, etiam exacerbetur, eſt hoc malum. Me quidẽ non tantum morborũ modos, verũ formas etiam ex oblatis cognouiſſe ſæpenumero conſpexiſtis. Verũ ut dixi, pluribus alias de his omnibus egi. Cũ uero ex offerente dicit etiã prænoſci promptius uel difficilius, in morbis intelligas. Quod ſubinde cõſpicientes, ſiue ſit diuturnus morbus, ſiue affectus febriles longi, etiam ex eo, quod ſciamus, qui curabat medicus, notitia augemus. Si enim clarus ſit, parum de curatione ſperamus, nam morbum conſtat cacoethe eſſe, vbi cum recte oĩa adminiſtrentur, nihilo fiat mitior: ſin autem ille imperitus ſit, probatur nobis, ſi omnia probe inſtituantur, hominem incolumem fore. At etiam ex ſtatu ait, hoc eſt ex pẽculiari aeris temperamento, ſore pręſagia. Iſtud autem, uniuerſo & ſingulari cœli ſtatu, eſt tale, ſi, quæ in ſtatibus ſupra deſcriptis trib. expoſita, memoria tenemus, ubi ipſe Hippocrates, quę in aere accidebant pet calorem, & frigus recenſens, ad finem illorum præpollens tẽperamentum pronunciauit, uerbi gratia, vbi dicit: "Cũ (Supra cõ. 1. t. 8. 104. b) eſſet totus hic ſtatus auſtrinus, & cum ſqualoribus, tametſi totũ annũ nec auſter ſpirauerat, nec ſqualor fuerat. Iam etiam cum dicit: "Cum totus fuiſſet humidus annus, & frigidus, & aquilonius. pro excellẽtia pronunciat. Nã, ut nullus fuerit toto anno, neq; calidus dies, neq; ſiccus, neq; au- (Supra cõ. 2. t. 5. 108. a) ſtrinus, haud fieri potuit. Ita etiam morborum formas ſanè multo cõueniẽtius erat tales eſſe, non

tamen

A re,aut alio tempore:Atq; ſi a cibo ac tali ſtatim,aut ſine cibo.Sumitur enim non nihil ex his indi
cij.Itaq; qui ſe niue putet conſpergi,idq; ſub acceſſionis initium,unà cum rigore,vel horrore,vel
algore accidere ſibi imaginetur, tēpori id potius, q̃ affectui corporis,eſt attribuendum.At verò
ſi eiuſmodi inſomnium uideat in febris remiſſione,fidelius præbet argumentum frigidorum ſuc-
corum:Longe etiam magis,ſi nihil comederit ante ciborum pituitoſorum,nam dum illi in uen-
tre continentur,poteſt talem habere quis imaginationem,vt aſſimilis non ſit corporis totius ſta-
tus.Quod deinde eſt dictum,vellicationibus, alias in commentarijs de ſuccis expoſuimus, ut ēt
alia,quæ hic ſunt commemorata multa,quæ de floccos carpentibus dici,& feſtucas colligentibus
valent,aut ēt de vellicantibus aliquam ſui partē,ubi ſubeſt in profundo dolorificus affectus.Et ſæ
pe partem,quæ pus,aut alium continet acrem humorem,uellicant,quæ quidem etiam eſt nōnū-
quam nota delirij.Iam quod eſt deinde ſcriptum,perfrictionibus,mordaces eſſe ad cutem humo
res ſignificat,qui ad ſcalpēdum irritant.De lachrymis,iam docti ſumus,tam ſpontaneis,quàm in-
uitis, quidnam denotare ſoleant vtræq; declaratum.Iam & de forma acceſſionum,immo de deie
ctionibus quoq; vrinis,ſputis,vomitionibus,eſt in præſagijs ſat ſuperq; declaratū. In aphoriſmis
B ēt non raro eſt de illis facta mētio,vt itē in prædictionū libro.Poſtea dicit,Et quę quibus,in quos
morborū ſucceſſiones,& abſceſſus in exitiū,vel iudicium.Hic ea ſunt,quæ ante ſunt tradita, quæ
tū enarrauimus,ad memoriam reuocanda.Nam fiūt ſucceſſiones morborū perniciales,& decre-
toriæ,pro ipſorum differentijs morborū,& locis affectis.Nā in morbos ſucceſſio leuiores, & lo-
cos ignobiliores,eſt ſalutaris;in morbos grauiores,locoſq; principaliores,pernicioſa.Eodē mo-
do abſceſſus,qui cum effluxione fiūt,ſunt illi meliores:qui verò cū decubitu,minus commodi: Ac
horum ipſorum quidē remotiſſimi quiq; à loco affecto,& in partes ignobiles ægri,boni ſunt:cō-
trarij horū mali.At vero in ijs,quæ poſt hæc ſunt dicta per totum opus,plurimum elaborauimus
in libris,quos olim ſumus interpretati.Etenim in aphoriſmis,& præſagijs de rigore,ſudoribus,tuſ
ſi,ſternutamento,ſingultu:At alijs in lucubrationibus,quas conſcripſimus,de his alia diximus, &
de cæteris oībus,quæ ad dignotiones referunt,& pręſagia.Quòd autem algoris iam facit mentio
nem,animaduertendum eſt,num uniuerſi corporis frigus, vt profunditas inardeat, interpretan-
dum ſit,an partium extremarum,an potius ſit de omnibus illum his arbitrandū dicere. Siquidem
aliud,quod eſt initio acceſſionis,ſignificat frigus:aliud in remiſſione:ſicut ſanè ſi per totā commo
retur acceſſionē, quod quidem haud bonum eſt ſignū:ſic ſi tali frigori interiora ꝑpetuo feruēat:
C de quibus omnibus in libris,quos narrauimus & in opere de iudicijs verba fecimus. Spiritus ve-
rò cum dicit,reſpirationes intelligimus differentias. Quoniam vero Flatuum inde meminit, ſunt
illi quoque in genere ſpirituum. At de his etiam in commentarijs in pręſagia eſt tractatum,
& in opere de dyſpnœa, & de uoce, de ſpirituum in reſpiratione differentijs, quemadmodum
de flatibus in libro præſagiorum.Iam Ructus quoq; in genere ſpirituum ſunt, eaq; illis res quo-
dam modo cū reſpirationis ſpiritibus cōuenit.Quatenus verò in flatuoſorum ſunt ſpirituum ge-
nere,hactenus cum flatibus etiam habent commercium.Proinde & hi ſpiritū in ſuperiore ventre
flatuoſum generari indicio ſunt.Quod vero in fine capitis dixit.planum eſt.Sanguinis nanq; eru
ptiones,& hęmorrhoides, quemadmodum hæ cladem afferunt, illæ pręſtant vſum, didicimus.

2 *Inter febres,quædam continuæ ſunt,quædam interdiu tenent,nocte intermittunt:vel nocte tenēt, die intermittunt:non nullæ Semitertianæ ſunt,Tertianæ,Quartanæ,Quintanæ,Septimanæ,Nonanæ.*

A.l.4.f.xx.r G.1.411.d Bifariam ueteres vti continui nomine, & intermittentis videntur.Nam continuas vocant fe-
bres quandoq; omnes,quæ ad integritatem non deſinunt,quandoque non omnes, quę non de-
ſinunt ad integritatem, ſed ſolas præcipue illas, quę omni carent vſque ad iudicium mutatione.
Ita intermittentes interdum appellant illas ſolas,quę in integritatem finiunt:interdum eas, quę
D non finiunt in integritatē,ſed inſignes faciunt mutationes ſingularum acceſſionum,in initium,in
crementum,vigorem,& remiſſionem:at medici quidā iuniores,quę nullam magnam mutatio-
nem habent,non continuas.i.ſynechus,cæterum ſynochos,id eſt continentes,nominant, conti-
nuas aūt has ſolas,quę non ueniunt ad integritatem,& intermittunt ſingulis acceſſionibus. Has
uocāt antiqui interim continuas,interim intermittentes,nam ſunt certe inter continuas & deſinē
tes in integritatem medię.Proinde recte,ubi cum ſynochis conferuntur,intermittentes appellan
tur;cum ad integritatem uenientibus,continuę.Hoc loco differentiam febrium Hippocrates ſcri
bens,aliquas eſſe earum continuas dicit,& ſunt quidem in vtroque continui ſignificato continuę
multę,quaſdam āt aut nocte intermittere,aut interdiu.Ex quibus quę ad integritatem non deſi-
nunt,iuniores quidam medici μεθημερινοὺς,vel καθημερινοὺς,id eſt diurnas vocant:illas,quę deſinūt,
ἀμφημερινοὺς,quod eſt quotidianas. Qua uocum arguta obſeruatione vacabant maiores. Nam
cum intermittere intelligatur & dicatur bifariam,quemadmodum ſupra retulimus, quę ſingulis
diebus & noctibus inuadunt,intermittentes dicemus,ſiue integritatem,ſiue remiſſionem quam
vocāt,aſſequanī.Inde ordine recēſet à ſuperioribus diuerſas febriū differentias,ſemitertianas, ter-
tianas,quartanas,qntanas,ſeptimanas,nonanas cōmemorās.Tertianę & quartanę clare ad inte
gritatem

* In Græco legitur συνεχῶν i. continuas, ſed forte legē συνεχόντων. i. continētes.

gritatem veniunt: At ex ſemitertianis quædam vtraq; incedunt via, quædam altera tãtum earũ, E quæ ad integritatem non veniunt. Si verò conſideres vt, ſicut inter eas, quæ occupant quotidie, hæ ad integritatem veniant, illæ ad remiſſionem: ita earum, quæ tertio aut quarto quoq; die inuadunt quædam differẽtia ſit: planè cernes nihil de re, ſed de ſignificato nominis ſemitertianæ quæri. Quæ quarto quoq; die inceſſunt, has integrum corpus ſcimus plurimum præſtare: ac q̃ quarto quoq; inuaderent die, q̃ ad integritatem non venerit, rariſſime viſa eſt. Non eadẽ in illis ratio eſt, quæ tertio quoq; die accedunt, complures enim ſunt differentiæ. Igitur in his, inquam, nõ de re, cæterum de ſignificato habetur & nomine quæſtio, quas de iſtis febribus tertianas conueniat, & ſemitertianas, & tertianæ naturam referentes, appellare. Iam cũ eſſe aliquas dicit febres quintanas, aut ſeptimanas, aut nonanas, non de dictionis ſignificato, ſed de re ambigitur. Nam ſunt medici, qui confirmant vltra diem quartum, circuitum ſe nullum conſpexiſſe, quidam aſſentiuntur Hippocrati. Equidem inde vſq; ab ipſa adoleſcentia obſeruari ad hunc diem, ſed "ſeptimanum, vel nonanum omnino nõ uidi, nec clare, nec obſcure. Quintanos certe uidi circuitus obſcuros, ſed non exacte aut aperte, vt quotidianos, tertianos, & quartanos. Sed res (quantum equidem cẽſeo) quando quidẽ ex experientia de ipſa iudicium fit, ratione non quærit demonſtrari. Si enim ſit, qui exacte conſpexerit, & crebro, aut ſeptimo quoq; aut nono die acceſſiones fieri (neq; enim iterũ aut ter ſit vidiſſe ſatis) ſit ille inductus, eſſe nonnullos ẽt tales circuitus. Sin ãt non viderit ab initio ætatis ad ſenectutem vſq; quos viſit ægros, frequentes eo febricitare modo, iam illi hoc cõſtat è diuerſo, non incidere eiuſmodi circuitus. Quamobrẽ in Hippocratem cum ratione diſputare, quod Diocles fecit, valeas. Nam quibus dicas ex ſignis, aut humoribus oriri, vel quintanũ, vel ſeptimanũ, vel nonanum circuitum, non habebis. Quinimmo nec ſcripſit quenquam ita ægrũ laboraſſe. Et quidem erat hoc eius officij, vt communia præcepta alia non parum multa priuatis plana fecit exemplis, iam idem quoque in his præſtare. Sanè ſciendum eſt in multis exemplarib. eſſe ſcriptum initium huius capitis, genere orationis, quod ἀσύνδετον vocant, ad hunc modum: Febres continuæ interdiu tenent, nocte intermittunt, nocte tenent, die intermittunt. Quod cum dixi vocari genus ἀσύνδετον, ſimul explicaui eius interpretationem. Oportet autem tanquam in numero tios dictorum adiunctas intelligamus, quæ prætermiſſæ ſunt in rationibus, coniunctiones. F

A.l.4.f.1.2 c.64.431.b

3 *Sunt autẽ acutiſsimi, maximi, grauiſsimi morbi, ac præ cæteris omnibus lethales, in cõtinua febre.*

Abſolutiſſima oĩum horũ diſciplina in commentarijs eſt De febriũ differentijs tradita. Hoc loco, vt iam ſæpe teſtatus ſum, non conſtitui veritatem demonſtrare: neq; oĩa ſingillatim, vt nihil G præterea, docere, ſed ſenis interpretari verba. Summam verò ſingulorum, quæ commentanda incidãt, non p̃teribo. Igitur acutiſſimos ait, & maximos, & grauiſſimos eſſe in febre continua morbos: acutiſſimos dicit eos, qui panco tempore decernunt: maximos, validiſſimos: grauiſſimos, qui cũ periculo ſunt coniunctı: quod interpretans ipſemet, mox p̃ cæteris omnibus appellauit illos lethales. Et quoquo modo continuam febrem accipias uera dixit: nã murbi acutiſſimi, maximi, & grauiſſimi tũ in febribus eueniunt, q̃ vocanr̃ proprie ſynochi: tũ in alijs iuxta, quæ ſingulis progrediuntur acceſſionibus, ac initia efficiunt, incrementa, vigores, & inclinationes manifeſtas, nec ad integritatem veniunt tamen: de quibus hoc loco fuerit ſatius interpretari, quandoquidẽ ſynochis cõtigit in his, nõ his in ſynochis contineri. Quòd ſiquis orationem intelligat de ſolis ſynochis habitam, eximere uideatur alias continuas, ceu non periculoſas, nec uehementes, aut acutas.

4 *At vero omnium eſt quartana ſecuriſsima, facillima, longiſsima. Hæc enim non eſt ipſa quidem tantum per ſe talis, ſed etiam à magnis alijs uindicat morbis.*

Facillimam eſſe dixit quartanam, quod eſt perinde, ac leuem. Etenim continuæ, q̃ nullam ha H bent uſq; ad iudicium remiſſionem moleſtiarum, ſed perpetuo infeſtant, merito graues & dicuntur, & ſunt. In quartana, maxime, ubi ſit moderata, licet diebus, q̃ inter acceſſiones intercedunt, prodire, ac non nunquam ſolita munera obire. Cęterum mos eſt tibi ueterum, ubi de febribus diſputantes audias, cognoſcendus. Nam ſi iecinoris inflammationem, aut lateris, aliusue partis, febris conſequatur, pleuritim, uel peripneumoniam, uel hepatitim, nominant morbum, non febrilem. Qui uerò citra inflammationem febricitat, febre hunc dicunt laborare. At nunc quoq; de q̃bus agit febribus, ſic accipe inſtitutam orationem, quandoquidem ex "liene ſæpe numero grauiter uidimus homines febre labor. ſſe quartana, ac deinde collecta aqua inter cutem, eſſe defunctos: Verum ipſa ſua ſponte quartana periculo uacat, quę quidem alijs etiam morbis liberat. Atque ita nouimus morbos comitiales fuiſſe à quartana diu infeſtante diſcuſſos. Sed eius didiciſti originem in commentarijs De febrium differentijs.

A.l.4.f.1.2 c.61.429.b

5 *In "Febre, quam Semitertianam vocant, cum morbi eueniunt acuti, tum præter cæteras hæc eſt maxime lethalis. Ac tabidi, & qui longis alijs morbis detinentur, hac præcipue ægrotant.*

A.l.4.f.1.2 4.c.17.437 g

Non

A Non poſſum medicorum vulgus adducere, vt a uocum & ſignificationum conſideratione, ipſam rerum diſiungant conſiderationem: quibus iure quidem ignoſcendum eſt. Vbi enim Agathinus, ne alios appellem, ſolidum librum primum ſcripſit de ſemitertiana, in quo nominis ſignificationem inueſtigat, quid erit cauſæ, cur minus ueniam his des. Tametſi erat illud minoris quiddã negocij, de ijs quæ cernimus, ſeparatim inſtitutionem tradere, * continuam, ſeparatim de eorum nominibus, id qđ nunc ego faciam. Nam febrium, quæ tertio quoque die inuadunt, hæ ad integritatem ueniunt, illę ſecus. Ruſus utrarumque harum ea eſt differentia. Ex uenientib. ad integritatem, quædam acceſſionem habent horis duodecim circunſcriptam, quædam longius productam: earum verò, quæ ad integritatem non ueniunt, quædam cum horrore venientes, cum a primo impetu ad incrementum, quod vocant, ſe cõferunt, tametſi eſſe iam mediocriter prægreſſæ uideantur, alterum horrorem cum conſtrictione inducunt, ab hoc alterum incrementum, deinde aliam conſtrictionem, & horrorem, nam iterum hæ, & ter repetunt. poſtridie aliam habẽt priore minorem acceſſionem, ſine priorum repetitione: isq; illis eſt perpetuus deinceps orbis, ut binæ, quas dixi, binis fiant diebus acceſſiones. Præterea aliæ habent tertio quoque die acceſſionem citra horrificas illas quas diximus inuaſiones & repetitiones: namque habent acceſſionem tertio

B quoq; die atq; acceſſione carent ſecundo die. vnum hę & continuum habent & æquabile ab inuaſione ad vigorem incrementum. Habes iam febrium, quę tertio quoque die inuadunt, differentiam, ſemper conſpicuam in ęgris. Oſtendimus autem a biliofo & pituitoſo ſucco febrem cum horrore uenientem proficiſci, eam uerò quę caret horrore, à biliofo quidem, ſed lentiore, & concoctu difficiliore, † quam ferunt eſſe principum partium inflammationẽ. At quę cum rigore inuadunt quidem, cęterum ad integritatem cum biliofis uomitionibus, aut deiectionibus, aut ſudoribus ueniunt, harum eſt cauſa totum corpus permeans flauabilis. Quare cum hęc ſe ita, vt dictum eſt, habeant, ſi quis cauſam ſingulorum inueſtiget, aut curationẽ, officium medici ille ſimulque operęprętium fecerit: quærere uero quo quodque dictorum commode nomine appellet, haud dum medicinæ intereſt, alioqui tamen res cognitu eſt neceſſaria, vbi alios docere inſtituat. * legere. Nam ad morbos qdem in ægris cognoſcendos nobis, & futura preſagienda, uidemus nominum exactam rationem nihil referre, qñ vulgus non ex his de medicis exiſtimat: uerum cum a ſanguinis miſſione conſpiciat ęgrum commodius habere, cibumque in tempore ſumere (nam uel de hoc poteſt plebeius, cum vidit, judicium facere) deinde non ſtatim cibum acceſſionis principium excipere, ſed longiore poſt tempore, tum medicum collaudat. Iam etiam ſi frigidã cum

C porrexiſſe, lauiſſeque, itaque febre ægrotum liberauiſſe cernat, continuo illum ſuſpicit. Sic etiam, ſiquid de ſequentibus prędicat. Profecto hæc illa ſunt, quæ illuſtrant prorſus & vere medicum. Sophiſtes verò dum de uocibus & ſignificatis contendit, tempus corrumpit & ſuum & diſcipulorum. Nos autem non inſtituimus docere hoc loco opera artis (nam hoc quidem aliàs abunde effecimus) cæterum breuibus mentem inſpicere Hipocratis: quod ut faciam, hic facultas datur. Et
" enim ſupra etiam ipſe Hippocrates dixit: "Infeſtabant illos pleroſque hæc incommoda, horrificę
" febres continuæ, acutę, omnino non intermittentes, modus erat ſemitertianus, uno die leuiores,
" altero grauius iterum inuadentes. Ruſus hoc loco dicit: In febre ſemitertiana cum morbi eue-
" niunt acuti, tum præter cęteras hęc maxime lethalis: Lethalem igitur ſemitertianam eſſe, aperte Hippocrates ipſe dixit, febrium verò ad integritatem venientium lethalem eſſe nullam, in aphoriſmis clare docuit, his uerbis: "Febres, quę non intermittentes, tertio die ingraueſcunt, ſunt
" periculoſę. Quocunque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificatur. Qui itaque in
" uenientibus ad integritatem ſemitertianam eſſe, Hippocratem ſequens, dices? Atqui ſanè qui aiunt, ſi horas quatuor & uiginti quis febre uacet mediam eum ſemitertianam habere, in numero habent talem febrem intermittentium. Sic etiam, qui mediam, & paruam à magna diſtare ho-

D rarum numero ferunt, ſtudentes utraque ad integritatem deducere, ab Hippocratis ſenſu diſcedunt, dum in febribus intermittentibus ponunt ſemitertianam, quia nihil hęc periculi habebit, quamuis ab illo lethalis dicatur. Satius igitur ſit, uti, cenſuimus, uocabula repudiare, atque curationes, dignotiones, prędagiaq; cuiuſq; febris meditari. Sed enim q.a clarior p uocabula & compẽdioſior doctrina euadit, † prius exponemus oratione febrium differentias, quę tertio quoq; die inuadunt, ut modo faciebat, tribuens ſuum cuiq; earum nomen, id quod facere ſemper ſolet, ad conſtituendas febrium, quę tertio quoque die inuadunt, differentias. Deinde quę intra duodecim horas ceſſet, breuioris inſtitutionis gratia, appellabimus exquiſitam tertianam. Quę diuturniorem hac acceſſionem habeat, adhuc ea tamẽ remiſſionem longiorem, uocabimus illam ſimpliciter tertianam. Quę uero acceſſionem plurimum productam paruum autem interuallum, eam iam tertianam nominabimus productam: Quæ ad integritatem non ueniat, ſed horrificas primo quidem die faciat repetitiones, altero ſimplicem unam acceſſionem, ſemitertianam hanc appellamus, ſin autem ſimpliciter tertio quoque die inuadat, τριταιοφυῆ, hoc eſt tertianę naturam referẽtem. Omnia in hoc ſermone definita habes, tam utilia, quam inutilia. Hęc igitur ſemper tibi ſunt memoria tenenda, & eorum habenda expedita notitia, ita enim nugas iuniorum medicorum,

Marginal notes:

** ἐνστημοσία uide hanc di ctionẽ infra pag. 134. g.*

† Græce legi φέρουσι δ' αὐτῶν καὶ φλεγμονὴν κυρίων μορίων Arbitror autem legẽdum eſſe φλεγμονὰς uõ φλεγμονὴν ut ſic uertatur. Ferunt autem ipſam, & inflãmationes principiũ partiũ conſidera.

** Dictio hæc uidetur abundare.*

Sup. 206. a cõ. 1. t. 23.

4. Apho. 43. ex ij. ord. 32. e

† Forte clarius cũ prius explicuerimus oratione differẽtias febrium quatertio quoq; die inuadũt, deinceps iuxta unamquamq; ipſarum propriam appellationẽ (quemadmodum ſub inde facere conſueuit diuidere oportebit differentias febrium, quæ tertio quoq; die inuadũt, quæ intra duodecĩ horas ceſſet, breuiores inſtitutiones, &c.

quas de prædictis ſecerunt nominibus,cũ de rebus interim diſſerere ſe ſe crederent, damnabis. E
At nullam ex ijs, quæ ad integritatem euadunt, ſemitertianam vocare Hippocratem oſtenſum eſt. An verò eam unam,quam proprie ego vocare conſueui horrificas repetitiones facientẽ: an etiam eam,quę abſq; his ſit:dignum eſt attentione. Si enim tabidis,& aliter diu ægrotantibus ſolet accidere hæc febris,fortaſſis etiam ſi horrore careat,vocabimus eam ſemitertianã,ſi die ſecundo iterum inuadat. Sed,quod dixi, quando de uocabulo quæſtio eſt, nihil inter ſit, ſi cui potiſſimum tribuat febri nomen ſemitertianæ Hippocrates,nõ planè teneamus:adeo cum ipſius de febribus artem perdocti,habeamus quæ ad artis opera requirimus,vel ſine illarum nominibus. Videbitur fortaſſis conuenire,vt uideamus,qua de re Hippocrates appoſuit,quam vocãt,& nõ pronunciauit ſimpliciter, In febre ſemitertiana cum morbi eueniunt acuti. Equidem illum,vocabulum cenſeo vt improprium reprobare. Siquidem illis,quę integram non ſunt abſolutionem conſecuta,dimidij attribuimus vocabulum:itaq; dicimus ſemimortuum, ſemideum, ſemiuocalem, ſemiaſinum,ſemiaſſum,& ita id genus reliqua proferimus. At vero ſemitertiana tantum abeſt,vt dimidia ſit, vel multitudine ſymptomatum,vel viribus,vel horum tota conditione, vt longe etiã ſit tertiana deterior,ut potius huius illa,quàm hęc illius,eſſe uideatur dimidia. Quare nõ uenit in mentem mihi quare adducti,ſic potius nomen poſuerunt primi iſtius auctores nominis,quã aliter. F
Potuerunt tamen hi,cum tertiana febris habeat,vt & tertio quoque die inuadat,& ad integritatem veniat,quòd ſemitertiana alterum habeat de his,alterũ nõ habeat,ita vocabulum inſtituiſſe:habet enim vt tertio quoque die inuadat,ut autem ad integritatem ueniat,non item: Potuerunt præterea,quòd & acceſſione careat cum rigore incipiente:Ad hæc,quod non cum excretione finiatur. Iam etiam,quòd diem ſecundum non habeat,integrum. Licet ad hæc aliud eiuſcemodi illis afferre,qui commentantur nullius frugis ſapientiam,& verum artis vſum negligunt.

6 *Nocturna non admodum lethalis,longa tamen eſt:diurna longior: ſunt quibus ad tabem uergat.*

Principio ſimpliciter numerum deſcripſit febrium,deinde harũ mores ordine docet. Cum ita que ante in catalogo dixiſſet: Inter "febres quædam continuæ ſunt, quædam interdiu tenent,noctę intermittunt:uel nocte tenent,die intermittunt. Inde continuas cũ expoſuiſſet, ac mox ſub illis de tertiana & ſemitertiana tractaſſet. Hic ad febres acceſſit, quę die inuadunt,nocte intermittunt:vel nocte inuadũt,interdiu intermittũt:quarũ alterã nocturnã,diurnã alteram vocant: Nocturnam illam, quæ nocte inuadit, Diurnam,quæ die. Sed quæ videbantur nocturnæ tribuere laudi,hæc ipſa non minus uitio uertunt,eo quòd non ſimpliciter dixerit,nocturna non eſt lethalis,ſed addiderit,non admodũ. Nã ſi nõ ualde eſt lethalis,liquet mediocriter lethalem eſſe. Diurnam autem non modo nocturna eſſe longiorem dixit,ſed etiam eſſe cum ad tabẽ vergat, ut uel ea conditione ſit deterior. Partim enim quo tẽpore digeri,& rareſcere magis ſolet, ſi conſtringatur corpus & conſpiſſetur,inuadens,merito videatur malignior:partim quòd tẽpus habet, quo conſuli ei debebat, *ᵃ incommodum,quo enim oportebat tempore *ᵇ cubare,hoc cogitur ęgrotus medico conſulenti dare operam:ᶜ † quæ cauſa eſt:cur temporis diuturnitate marceſcant, tabeſcantque propter alterutrum,ſi cubent interdiu,ſomni defectu:ſi non cubent, quòd ueſpertilionis uitam,& non hominis agant. G

A.l.3. f.1.c. a.c.54.417. b

7 *Septimana longa eſt,uerum non lethalis:nona hac longior etiam: ac non lethalis.*

Neq; Hippocratẽ decet diſſidere(præ ſe ſecit enim oculis arbitrata hæc cõſcribere)neq; mentiri conuenit,dicereq; etiã ſeſe uidiſſe. Quare obſeruandum nobis eſt ſedulo,& experientia de ueritate exiſtimandum:ſed ita,ut idem nobis non accidat, quod uulgo hominum,qui aliquem forte conſpicati,qui ſeptimo die iterum ac tertio febricitaſſet,ab initio duxerunt,eſſe quẽdam ſeptimo die circuitum. H
Poteſt enim caſu id interdum euenire, atque adeo ſimili etiam uictus ratione. Qui enim ægroti non prorſus ſunt affectione morboſa liberati, ſed ſemen aliquod retinuerunt, his uſu uenit ad uictum negligentioribus, ſæpe ſexto die à principio febricitare, ſępe ſeptimo, non raro octauo,ſępenumero alio,& cum febris ceſſauerit, putantibus ſe prorſus eſſe liberatos, eodem omnino uictu utẽtibus,ex ſemine morbi reliquo totidem diebus in eandem affectionem deuenientibus,ſimiliter febricitare. Quod quidem ſępe poteſt accidere,ut & æquale ſit quod affectionis eſt reſiduum,& ęgroti eundem uictum habeant. Hic vero re uera eſt circuitus morbi,quãdo exacte ab illis ſeruata ratione uictus,febris in idem conſtitutum peruenit,quem admodum fieri in quartana uidemus.

8 *Tertiana exquiſita cito iudicatur,nec eſt lethalis.*

Dictum paulo ante eſt,ut ſummatim referam,quæ acceſſionem habet parui temporis, tertianam exquiſitam hanc eſſe. Quæ uerò ſecum ferè adducit,perſecuti omnia ſumus in commentarijs De differentijs febrium, & De iudicijs.

*A** *inſolitum.* *B** *dormire.* *C†* παιδία τοῦ το καταθεῖναι τῷ χρῆναι καὶ φθίνειν δυο ν.θατέρου. οἱ μὲν δὲ κοιμῶνται τὰς ἡμέρας ἐνδεῶς ἀπολαύοντες τοῦ ὕπνου· εἰ δ' οὐ κοιμῶνται νυκτερίδος βίον οὐκ ἀνθρώπων βιοῦντες. *Locus certe difficilis,q ad uerbũ ita fere poſſet uerti. Atq; ob id ĩge marceſcũt, tabeſcuntq; propter alterutru, ſi dormiũt, die diminute fruiti ſõno: ſi non dormiũt, ueſpertilionis uitã nõ hoĩum agẽtes. Si tamẽ dictiones duas hoc* ἐξ ἡμέρας ... ἡμέρας, & ὕπνου ... *hic erit ſẽſus & fortaſſe non mal*°. *Qui diurna febre laborant, ob duorum alterũ tandẽ marceſcunt tabeſcunt q̃ ſi noctu dormiant, q noſtra prouidẽtia demum te uſi fuerint: ſi nõ dormiãt, quod ueſpertilionis, nõ hominũ, uitã agãt. Bis aũt nũc ſuperius ẽt noie* ... *us° eſt Galenus, licet interpres eũ p uerbum conſulere traſtulerit. Tu tamẽ conſiderato.*

A l.4 f.1 t. 2.c.67.438. c

A 9 *"Quintana peſſima eſt omnium. Etenim & ante tabem, & iam tabidis ſuperueniens, perimit.*

Tabidi hectica febre laborant nunquam ceſſante: cuius totam naturam, ut cæterorum, in commentarijs De differentijs febrium didiciſti. In quibuſdam verò uidi ei immiſtam aliquam ex circularibus, ut tertio quoq; die inuadentibus, aut quotidie, & ut Hippocrates ait, & infeſtantur quintana, de qua eadem a nobis tibi dicta puta, quæ de ſeptimanis paulo ante, & nonanis audiuiſti.

10 *Modi autem, & ſtatus, & acceſſiones ſingularum harum febrium, tam cõtinuarum, q̃ intermittentium, ſunt hi. Atq; exempli gratia, continua quibuſdã incipiens floret, & uiget maxime, infeſtatq́; grauius: circa iudicium uero, & in iudicio imminuitur. Nonnullis molliter incipit, & ſubmiſſim, ſed increſcit indies, & exacerbatur: ſub iudicium verò, & in iudicio abunde elucet. Quibuſdam etiã leniter incipiens, augetur, & exarcebatur: & ſimulatq; aliquandiu uiguerit, uſque ad iudicium, & ſub iudiciũ rurſus ſe remittit. Vſu ueniunt hæc, & accidunt omni in febre, & in omni morbo.*

Modos febrium nonnunquam mores uocant, nonnunquam differentias, & eſſentias. Hic formas eum ſingularum prædictarum febrium deſcribere conſtat. Continuam itaq; dicit incipere vehementiſſime quibuſdam, ſed uſq; ad iudicium paulatim imminui, interdum mediocriter, cum inchoauerit, creſcere pedetentim ad iudicium uſque, in quo eam ait elucere, quæ quidem contrarium inter ſeſe iudicium obtinent. Alium præterea modum eſſe tertium dicit, ex ambobus cõſtitutum, ubi leniter incipiat, & poſtquam paulatim increuerit, & iuſtam ſit magnitudinem aſſecuta, remittat ſe, dum prorſus diſcutiatur. Hos tres modos illum quidam febribus continuis tribuere cenſent, non attendentes, quæ in orationis ſuæ ſcripſit fine, uſu ueniunt hæc, & accidunt omni in febre, & in omni morbo. Proinde non iam ſolarum continuarum, ſed omnium & aliarum febriũ q̃ continuæ nõ ſunt, & diuturnæ, immo verò cuiuſuis & morbi, acuti certe ſimul, & prolixi, eoſdẽ modos tres eſſe confirmat. Iam & ſymptomata eadem ratione iudicantur cuncta. Iamq; dolorem attẽdamus. Hic maxima ſæpe inceſſit ui: marceſcit autem paulatim, uſq; dum prorſus diſcutiatur. Interim leniter auſpicatus, vbi ad vehementiſſimum increuerit paulatim, ſubitam habet deceſſionem. Interim a uigore abſoluto, quanto tempore increuerit, tanto remittitur.

A.l.4. f.2.r 2.c.2.450. a

11 *"Eſt autem ex horum conſideratione offerendus victus.*

C Præſagum te motus morborum uult eſſe, vt accommodatum illis uictum prębeas. Siquidem morbi futurum uigorem reſpicientibus, eſt uictus nobis ineunda ratio. Atq; in opere de uictus ratione in morbis acutis, & in aphoriſmis, quo debeas pacto commemoratos morborum modos cognoſcere, item in commentarijs in præſagia, & in libris de iudicijs accipies, quæ hoc libro ſummatim ſcripſit, in primo huius commentarij capite.

12 *Multa iã alia quoq; opportuna ſigna his germana ſunt, de quib. partim aliquãdo ſcriptum eſt, partĩ iã ſcribetur: ad quæ diſceptato, expẽdito, attendito. cui horũ præceps malũ, & mors portendatur, vel incolumitatem polliceatur: & cui offerendum uel non, & quando: & quantum, & quid ſit, quod offertur.*

Quanquam multa, a quib. eſt præſagiendum, prædixit, eſſe tamen & alia dicit, partim iam prodita, in libro ſcilicet præſagiorum, partim prodenda.

13 *Quæ diebus paribus accedunt, paribus iudicantur, quorum uerò ſunt in imparibus acceſſiones, imparibus iudicantur.*

Sæpius diximus fieri in acceſſionibus iudicia: tum, q; in ijs humores uehementer moueantur, & ueluti ebullientes erumpant ſanguinis eruptione, vel ſudoribus, vel uomitibus, vel deiectionibus,
D uel hæmorrhoidibus, vel menſtruo mulieribus; tum propterea, q; id temporis ad excernenda illa impellatur natura: ſimul quòd grauata, & afflicta ad excernendum irritetur: ſimul q; illis magis fuſis, & diſcretio noxiorum humorum promptior, & iudicium fiat procliuius. *Vide 1. de diebus dec. c. 6. cl. 4 p. 254. c*

14 *Eſt ãt primus decretorius circuituum, qui diebus paribus iudicant, quartus, ſextus, octauus, decimus, decimus & quartus, uigeſimus octauus, trigeſimus, quadrageſimus octauus, ſexageſimus, octogeſimus, & centeſimus. Circuituum vero, qui iudicant imparibus diebus, primus, tertius, quintus, ſeptimus, nonus: vndecimus, ſeptimuſdecimus, primus, & uigeſimus, vigeſimusſeptimus, & trigeſimusprimus.*

Videtur mihi non proprie uſurpare nomen hic circuitus. Nam ipſos dies quibus fiunt iudicia, ordine omnes deſcripſit, & in præſagijs circuitus, qui in quaternario numero fiunt, diligenter expoſuit. Vnde videntur hęc ſpeculationem requirere decretoriorum dierum. Primum itaque dicit decretorium diem eſſe parium dierum, quartum, inde ſextum, poſt hunc in pleriſq; exemplaribus eſt ſcriptus octauus, tum decimus. In alijs eſt ſcriptus quartusdecimus poſt ſextum, deinde uigeſimus, ſub hunc in aliquibus vigeſimuſquartus, in nonnullis trigeſimuſquartus. Ab hoc quadrageſimus, ſub quem ſexageſimus, octogeſimus, centeſimus. At vero morborum, qui impa-

ribus diebus iudicantur, primum dicit circuitum eſſe (ſed ſatius, ut indicauimus, erat dicere non de principio) tertium, deinde quintũ, mox ſeptimum, ab hoc nonum, ſub quem undecimum, ab hoc ſeptimumdecimum, tum primum, & uigeſimum, poſtea ſeptimum, & uigeſimum, poſtremo primum, & trigeſimum. Oſtendimus verò in lucubratione De Dieb. decretorijs, oĩum eſſe decretoriorum validiſſimos, q quaterno, vel ſepteno circuitu fiunt, moderatiores his eſſe, q intercalantur de quib. q a probabilem habent generationem, dicamus. In cunctis imparib. nihil eſt erratum: ex paribus parum recte dixerũt, vigeſimum octauum, & decimum, qui nequaquam decretorij ſunt. F

15 *Porro ſciendum eſt, ut ſi aliter iudicentur extra hos præſcriptos, ſignificent recidiuas fore, ſiantq́; perniciales.*

Prędictos dies bene, & firmiter iudicare, tum iudicatos morbos omnino eſſe firmos, euadere autem nonnunquam exitiales, illis commentarijs eſt declaratum.

16 *Inſuper eſt animaduertendum, & cognoſcendum, quæ ſint his temporibus futura iudicia ad ſalutem, vel ad perniciem, aut momenta ad melius, vel peius.*

Hoc loco ſignificatum dictionis, iudicij, docet, quod breuiter dicas morbi repentinam eſſe mutationem. Nam fieri mutationem quadrupliciter, ipſe dilucide ſignificauit, ad ſalutẽ, vel perniciẽ: aut momentum ad melius, uel peius, inſigne quidem. Prętermiſit verò dicere, inſigne ut quod in communi ſignificato dictionis iudicij contineatur. F

17 *Præterea errantes febres, quartana, quintana, ſeptimana, & nonana, quibus iudicentur circuitibus, conſiderandum.*

Ne de his quidem in libro pręſagiorum diſputat. Et. n. errantes ſingulas acceſſiones habẽt inordinatas: verum ſignis tamen, quæ decretorijs diebus animaduertuntur, illatum pręſcitur iudiciũ. At de circuitibus, qui ad integritatem ueniunt, cuiuſmodi tertianarum ſunt, & quartanarum, oſtẽſum eſt vulgo medicorum pręceptum incognitum, quod ſem p nos in ægris ſumus experti. Non .n. ſunt dies primi attẽdendi, neq; iſto ordine numerandi ſimpliciter, cęterum acceſſiones: ut ille de exquiſita tertiana in aphoriſmis dixit: Exquiſita tertiana ſeptenis circuitib. ut lõgiſſimum, indi-

4. Apho. 59. ex tt. ord. 33. g catur. Nam ut hæc ſeptenis circuitibus iudicatur, eadem rõne alia nouenis circuitib. alia vndenis, atq; deinceps pro numero decretoriorum dierum. Ac de quartanis eadẽ eſt rõ. Vnde in libro pręſagiorum ait: Fit aũt quartanarum ẽt ſtatus hoc ordine. Ego verò ẽt hanc ſpeculationem cũ apud

in prog. cõ. 3. t. 7. 4. 207. f Eudemum philoſophum prædicerẽ, q tribus tenebatur quartanis, primam de illis receſſuram primum, quę certis diebus inuadebat, poſt totidem circuitus ab hac depulſa, alteram certo die: ſimiliq; modo cum poſtea tertiam prænunciarem, ex diuinandi arte hæc prędicere iactabant, non ex medica ſpeculatione: tametſi uates nunquam uidiſſent uera Romę de ægris prædicentes. Nam illorum, qui alijs in urbibus ſunt, nullum feci periculum. Nos (quod Deo approbante dicam) nulla re unq̃ prędicenda offendimus. Atq; ſi ea, quę de iudicio ſunt expoſita, mediteris, Hippocrate eris arteq; dignus. Sed hæc obiter mihi dicta ſunto. Nũc iam ad propoſitam interpretationem reuertamur. Nam ut in libro præſagiorum omnem abſoluit de dieb. decretorijs diſputationem, ita de circuitibus quoq;. At nuſquam de quintanis meminit, uel ſeptimanis, vel nonanis, non modo in præſagijs de ipſis quicquam prædicens, ſed ne in aphoriſmis quidem. Enimuero cũ in libris præſagiorum dixit, fit autem quartanarum etiam ſtatus hoc ordine, & in aphoriſmis, exquiſitam tertianam ſeptenis iudicari circuitibus, poterat eadem opera de quintana ſeptimana, & nonana idẽ pronunciare, ſi ita ſcripſiſſet: fit autem quartanarum etiam ſtatus, eodem modo quintanarum, ſe- G
» ptimanarum, nonanarumque, hoc ordine. »

DE QVATVORDECIM AEGROTIS, H

Qui hoc primo epidemiorum libro ſunt ſcripti.

Sed priusq̃ enarrare ſingulos ægros aggrediar, intereſſe mihi tum ad claritatem, tum ad breuitatem vr̃, in commune ut de illis omnibus aliquid dicam. Oſtendi cum in alijs operibus, tum in medendi methodo, duplicem eſſe q̃onis inuentionem; vnam, quæ ratione aſſequitur cognitionem uniuerſalis, & communis ſingulorum formæ: alteram per ſingularia ac communem, & uniuerſalem peruenire, atq; hæc quidem complere uniuerſitatem: opera uerò artificum circa formas uerſari indiuiduas, ad quę debere exercitari, q uniuerſale iam ante inuenit: iam etiam ad confirmationem eorum, quę ſunt generatim inuenta, ſingularia conducere: ad diſcipulorum præter ea captum, hæc ueluti exempla ſunt generalium pręceptorum. Qua de cauſa ego quoq; in lucubrationibus omnib. meis, non uniuerſalia tm̃ ſed & ſingularia ex Hippocratis libris collegi, præcipue vero capita ex libris de morbis uulgaribus adſcripſi, in quib. a principio uſq; ad finem eſt omnia, quę ægris acciderunt, pſequutus. In libris de diſpnœa, hoc eſt difficultate reſpirandi, oẽs commemoraui, qui in libris morborum vulgarium difficulter ſpirauerunt, in libris de diebus decretorijs, iudicatos, ſimiliq; in alijs modo. Quare prolixioris explanationis nihil opus ſit ijs, q ad artis

opera

A opera properant. Sed quando contexus Hippocratis nonnullis eſt in locis obſcurior, ideo operę pretiũ uiſus mihi ſum facturus, ſi eas ego locubrationes explicarem. Nam omnium ſymptomatum, quæ ſingulis narrat morbis accidiſſe, ſi ſtatuam totam naturam declarandam, aut generationis cauſas, quicquid unquam ſcripſi, cogar huc omne transferre, ſimulque eò mihi res deueniet, ut in ſingulos ægros ſingula habeam ſcribenda uolumina. Quòd ſi, quę in libro præſagiorum ſunt plene tradita, eorum huc exempla tantum indicem, reijciens ſummam diſciplinæ ad libros, quos conſcripſi, in ſpem uenio fore mihi ſermonem compendioſum.

AEGROTVS. I.

18 Philiſcus propter mœnia habitabat, hic morbo decubuit: primo die febris fuit acuta, ſudauit: laborioſam noctem habuit, poſtride omnia ſunt exacerbata, veſperi a clyſtere aluus bene reddidit, nocte quieuit, die tertio mane & ad meridiem vſque febre uiſus eſt liber eſſe, ſub crepuſculum vero febris cum acuta corripuit, vnà cum ſudore, ſitibundus erat, lingua præterea exaruit: nigras vrinas reddidit: noctē grauem habuit, non dormiuit, omnino delirauit, quarto cuncta exacerbata ſunt, vrina nigra, nox tolerabilior, vrina melioriſq; coloris, quinto ad meridiem parum de narib. adque merum ſtillauit. urina varia, in
B *quib. erant ſuſpenſiones quædam rotundæ, geniture ſimiles, diſperſa, non reſidebant: ſubdito balano, pauca retrimenta flatuoſa exierunt: nocte ſe grauiter habuit, ſomni pauci, verba, deliramenta: extremitates undequaque frigebant, nec iam ad calorem illa amplius redibant, minxit nigra aliquantum dormiuit. ſub diem obmutuit, frigida ſudauit, extremæ partes liueſcebant. die ſexto ad meridiem eſt defunctus. ſpiritus huic erat perpetuo quaſi reuocato, rarus & magnus: lien in tumorem rotundum elatus erat: ſudores perpetuo frigidi: acceſsiones diebus paribus.*

In hoc ægro, tertio diē mortē impendere, qui generalium præceptorum meminit, clare pſpiciet. Nam primo die inuaſit acuta febris, quem ſudor excepit: unde febris nō eſt diſcuſſa, ſed nox & grauis fuit. Secundus omnia exarcebauit: Inde tertius dies excretionem habuit nigrarum urinarũ. Itaq; & quod primo die accidit, ſtatim perniciale erat. "Nam decretoria nō iudicātia, aut lethalia, aut difficilis ſunt iudicij: Lethalia, ſi qua ijs ſymptomata, vel ſigna lethalia accidāt: difficilis iudicij, ſi abſq; his ſigna permaneāt inconcoctorũ humorum. In Philiſco verò ſignum accidit lethale, ꝙ ad ſudorem non diſcutientem febrē tertio die nigræ vrinæ, & ſitis acceſſerint, linguaq; inſuper inaruerit, & implacidus fuerit tota nocte, ui... ilauerit delirauerit. Hæc cum ita eſſent facta, quarto † ait die oīa exacerbata fuiſſe, & urinas iterum nigras fuiſſe. Quare fac memineris, vbi quartus, pin- *2.epid.ſect.1.* *It(a)que non tanto.*
C de ut tertius, grauia habeat ſymptomata & ſigna in morbo acuto, breui expectandũ iudicium eſſe, ſi paribus dieb. potius inuadebat, in parib. ſi vero imparib. in his: atq; ubi iudiciũ, illic. ſ. & mors, in morbis q.dem exitialib. Et verò ad ſextum diem Philiſcus perijt, ꝙ acceſſiones parib. haberet, nam hoc ipſe declarauit Hippocrates, q. ad exitum totius narrationis ad hunc modum ſcripſit: Spiritus huic erat perpetuo quaſi reuocato, rarus & magnus: Lien in tumorē rotundum elatus erat: Sudores perpetuo frigidi, acceſſiones dieb. parib. Alius fortaſſis æger parib. ſymptomatib. & ſignis: nō die ſexto, ſed octauo obiret, ſi & virib. eſſet Philiſco robuſtiorib. & minus ſymptomata ſint & ſigna pernicioſa. Nam cũ hic tertio, & quarto die nigras urinas redderet, aperte q̄ eſſet cacoethes morb. ꝓdebat. Sudores præterea frigidi, & ſanguinis ſtilla quinto die cōprobarũt impendēs exitiũ in ꝓpinquo eſſe: multo id magis, qđ adiecit ſtillæ, merũ, hiſce verbis, quinto ad meridiē parũ de narib. idq; merum ſtillauit. Ergo cum uel deiectionē alui dicit, vel uomitionem meram, intelligit non miſtam, deiecta vel euomita, aut flaua ſyncera bili, aut atra, aut uiruléta. In ſtilla uerò ſi accipiamus purum ſanguinē, rubrum (qñ eius hic eſt peculiaris color) falſi quippiam cogitemus. Rubri. n. ſtilla haud eſt in morbo exitiali uiſa unq̄, ſed atri ſem ꝑ. Proinde uerisimile eſt hunc
D ipſum atrum dicere Hippocratē merũ, intelligereq; vehemēter atrum. Itaq; clare apparuit die tertio morbi exitiũ: non tñ, quando erat moriturus, cōſtabat. Atq; ubi quarto die urinæ nigræ permanerēt & acceſſiones fierēt dieb. parib. ſi q.dem ætate, & robore virium repugnaſſet, ad octauum diem ęgrum ſuffecturum ꝓbabile erat, ſin ſecus, die ſexto diem ſuum obiturum eſſe. Iā cum præter illa, quintus dies haberet ſanguinis ſtillam meri: tum frigidos ſudores, quos per totum morbũ eueniſſe affirmat. optima tōne expectes ægrum acceſſioni ſexto die inſtanti nequaq̄ fore ꝑferendę. Hæc itaq; aſſentiri illis uidētur, quæ in vniuerſum de decretorijs dieb. vrinis, ac ſudoribus tradita in libris ſunt decretorijs, ad hęc in libris, De dyſpnæa, &* delirio. Nam cũ in libro præſagiorũ dixerit: *Spiritus frequēs, aut doloris, aut inflāmationis ſupra ſeptũ trāſuerſum, indiciũ eſt. Magna reſpiratio, & ex longis interuallis, delirij nuncia eſt: Et cũ modo deliraſſe Philiſcũ oſtendat; nulla facta difficilis reſpirationis mentione per totā narrationē, recte in exitu orōnis addidit, Spiritus huic erat perpetuo quaſi reuocato, rarus & magnus. Liquet autem perinde eſſe rarum dicere, ac ex longis interuallis. Hoc autem, Quaſi reuocato, ſignificat, ut admonito, ſiquidem in commentarijs de dyſpnæa, ob offenſionem mentis fieri ſpiritum rarum, & magnum oſtendimus, quaſi obliuiſcente actionum ægro, ut neſciat, nec quando cohibere eas, nec quando auſpicari debeat. *in prog. cō. 1. t.24.4.194.h*

o

AEGROTVS II. E

19 *Silenum, qui in Platamonis ædibus prope filios Eualcidis habitabat, ex laßitudinib. potationib.*
& exercitationib. intempeſtiuis, ignis corripuit. cæpit ſimul ex lumbis laborare, & capitis grauitate te-
nebatur, collumq́; contendebatur, primo die aluus biliosa, mera, ſpumoſa, affatim colorata, multa reddi-
dit: vrina nigra, in quib. nigra ſubſiderent: ſitibundus erat: lingua arida: nocte nihil dormiuit. altero
die febris acuta, retrimenta plura, tenuiora, ſpumoſa: vrina nigra: nox grauis, aliquantulum delirauit.
tertio cuncta exacerbabantur, hypochondrij contentio ſubmollis vtrinque promiſſa ad vmbilicū: deie-
ctiones tenues, ſubnigræ, vrina turbida nigra: noctem inſomnem duxit, multa verba, riſus, cantus, mo-
derari ſibi non potuit. quarto die eadem erant, quinto deiectiones meræ, biliosæ, læues, perquam pingues
vrina tenues, perlucida, pauca, mente conſtitit, ſexto caput parum exudauit, extremitates algebant, li-
ueſcebāt, multum ſeſe iactauit, aluus nihil excreuit, vrinæ reſtiterunt, febris acuta, ſeptimo die obmu-
tuit, extremæ partes non amplius redierūt ad calorem, nihil minxit. octauo frigidus toto corpore ſudor,
papulæ cū ſudore rubētes, rotundæ, paruæ, uaris ſimilis permanebant, nec abſceſſum efficiebāt, aluus par
uo irritamento ſtercora tenuia, veluti inconcocta, multa, cum labore reddidit, vrinasq; reddebat cum do-
*lore mordaces. extrema parum recaleſcebant, ſomni tenues, * comatoſi, obmuteſcebat, vrinæ tenues, per-* F
lucida. nono nihil mutabatur: decimo potū nō ſumebat, comatoſus, & ſomni tenues: ſimilia alui excremē-
ta, minxit multū, quod ſubcraſſum in matella euadebat: quod ſubſidebat erat ſimile farinæ craßioris, al-
bum, extrema membra iterum frigebant. vndecimo obijt. a primo hic ad finem vſq; ſpiritum magnum
habuit, & rarum: Hypochondrij perpetuam palpitationem. annum ætatis agebat circiter uigeſimum.

* Al. comatoſus.

In hoc ægro, quod nō fecit in primo, ætatem ad ſcripſit. Ille.n. merito perijt die ſexto, q in acu-
to morbo, exitialia cōtinēter ab initio haberet ſigna, & ſymptomata. Hic nō aliter atq; ille, a prin
cipio affectus, tn̄ ad diē ꝓgreſſus vndecimū eſt, per virium robur, qđ veriſimile erat cum alioqui
ſuppeditare: tū verò, q adiecit ætatem, declarauit, q̄ in Philiſco non addidit. Vnde eo q illam præte-
rijt, ſignificauit illū fuiſſe ætate maiorē, ita ut minus ualidæ uires eſſent. Alius aūt æger niſi eā ab ini-
tio ſignis & ſymptomatib. validis uirib. ſi non foret, periret ad ſeptimū diem. Adeoq; hic ipſe, ni-
hil eſt factum propius, q̄ vt eo die moreretur, de quo ſcripſit, ſeptimo die obmutuit, extremæ par
tes nō amplius redierunt ad calorem, nihil minxit. Quare planum ex his eſt, proxime illum mor-
tem deueniſſe. At q̄a virib. erat robuſtis, potuit ad diem proximum, q decretorius erat, vndeci-
mū perdurare: qn̄quidē tertio & quarto die in peſſimis verſatum ſignis & ſymptomatib. ſeptimo G
oportebat uita excedere, q.ſ. eſſent magis acceſſiones dieb. imparib. id qđ hiſce verbis ſignificauit,
tertio cuncta exacerbabantur, & poſtea iterū quarto die eadem erāt. Cum igitur robore uirium
ſeptimum diem, ut dixi, potuerit ſuperare, octauo papulas cū ſudore habuit rubentes, rotundas,
paruas, natura eius morbo repugnante, & humorum ſuperfluitatē malorum ad cutē propellente.
Idq; fuit cauſæ, cur die nono nō ſit mortu', ſed undecimo. Quòd ſi die octauo nihil tale accidiſſet,
reſtabat, vt nono ille obiret, cū is certe ſeptimus, quē dixit, fuiſſet. Quia uerò æger ēt in morbo de
lirauit, idcirco fini adiecit narrationis, ſpiritum eum rarum habuiſſe, & magnum toto morbo. Iā
ēt hypochondrium illi ꝑpetuo palpitaſſe affirmauit: quod quidem turbationis, uel delirij eſſe ſi-
gnum in libro præſagiorum eſt dictum. Videtur homini inflammatio aliqua fuiſſe in ſepto trāſuer
ſo, q̄obrē dum tertium diem exponeret, ſcripſit, hypochondrij cōtētio ſubmollis, utrinq; promiſ-
ſa ad umbilicum. Submollis aūt eſt ſubuacua, hoc eſt citra tumorem, q fit ubi hypochōdria inflā-
mantur. Sed ubi inflammatione ſepti tranſuerſi hypochōdrium ꝑ cōunitatē ſurſum trahitur, cō
tenditur abſq; tumore. Et iam in totius narrationis initio dixit, ex lumbis illum laborare, & capi-
tis grauitate teneri, collumq; cōtēdi: quæ morbo ad exitium ſpectātc, delirij notæ ſunt: quæ qui-
dem ſi coniuncta uigilijs ſine grauitate eſſent, phreniticus euaderet. Nunc capitis grauitas abun- H
dantiam declarans contineri in eo humorum, non admodum calidiorum, aut biliosorum (nam
prorſus inſomnis eſſet) ægrum ſignificauit comatoſum fuiſſe. Verum de his affectibus, in qui-
bus ſimul comatoſi ſu .t, & delirant, cum primam exponemus orationem libri prædictionum, la
tius agemus. Neque hoc loco prætereundum id mihi eſt, quod & melius eſt, quod ēt ſæpe dixim'
alias, vbi quis manifeſtis ex cauſis febricitare cœperit, ſiquidem nequaquam ſit morbo corpus
opportunum, diaria corripi febre. Atq; prorſus Sileno id accidiſſet, qui ex laſſitudinibus, pota-
tionibus, & exercitationibus intempeſtiuis erat correptus febre, niſi corpus iam ad morbum ef-
ſet comparatū: quod cognoſces è ſymptomatibus, & ſignis, quę primo ſtatim die & ſecundo ap-
parebant. Primum itaq; eum, inquit, ignis corripuit, ita ſuo more febrem uehementiſſimam ap-
pellans. Deinde, primo die aluus, biliosa, mera, ſpumoſa, affatim colorata, multa deiecit. Poſtea vri
næ, in quibus ſubſiderent nigra. Poſt rurſus, ſitibundus erat, lingua arida: nocte nihil dormiuit. Si-
leno mox primo die permulta acciderunt ſymptomata, & ſigna exitialia, ut intelligere aperte poſ
ſes, laſſitudines, potationes, & exercitationes morbi occaſiones fuiſſe. Nam appeiles præter cæ-
teras proprie occaſiones, quas Græci προφάσεις uocant, manifeſtas cauſas. Cū uerò alia pręterea

in prog. co.1. c.28.4.195.g

accesserunt,

A acceſſerint,quæ homini impendere morbum arguant, multo tamen tempore præceſſerint,ueri-
ſimile tum ſit potuiſſe & Silenum hunc,ꝙ longo tempore uixiſſet illa ratione, ea de re morbum
comparaſſe.Num ſi quis laborando,& operando ſeſe ad laſſitudinem vſque affligat,potet autem
large,tum intempeſtiue exercitationes ſubeat.i.aut à cibo,aut vbi tardius concocti ſint cibi,ante
quam probe ſit in ſanguinem uerſum nutrimentum, hic tum partim bilem propter labores a-
cerueet,partim crudos,& inconcoctos humores,ex potu,& intempeſtiuis exercitationibus.Sunt
autem morbi hi multo grauiſſimi,in quibus utriuſque magna colligitur copia.

AE G R O T V S III.

*20 Horophontem febris acuta corripuit.Per initia aluus pauca,& cuiuſmodi in teneſmo ſolent, deie-
cit:deinde tenuia,bilioſa,ſubcrebra:nõ dormiebat,urina nigra,tenues.Quinto die mane obſurdeſcebat,
omnia exacerbabantur,lien intumeſcebat,hypochondrium contendebatur,pauca,& nigra aluus excre
uit:deſipuit.Sexto delirabat:ſub noctem ſudabat,frigebat,in delirio perſeuerabat.Septimo circunfrige
bat,ſitiebat,deſipiebat:ſub noctem ad mentem redÿt,obdormiuit, Octauo febricitabat,lien reſidebat,*
B *omnia intelligebat,doluit ei inguen primũm,ſecundum lienem,deinde in utramq; tibiam dolores demi-
grauerunt:noctem facilem habuit:urinæ erant melioris coloris,& reſidebant in ÿs pauca. Die nono ſu-
dauit,iudicatus eſt,intermiſit.Die quinto redÿt, ſimulq; ſplen intumuit, febris acuta,ſurditas ite-
rum.Poſt reciduam,tertio die reſidebat lien,imminuebatur ſurditas,crura dolebãt, nocte ſudauit.Iu-
dicatus eſt die ſeptimodecimo.neque in reciduа delirauit.*

Hic p̃ter expectationem ſuperſtes fuit,quem.ſ.primis diebus merito moriturum ſuſpicatus eſ
ſes.Etenim nigra minxit,& excremẽta alui bilioſa repreſſa inſecuta ſurditas eſt, ut quæ in caput
aſcenderãt:unde nõ immerito deſipuit.Nihil uerò erat boni, qđ vrinas nigras, q̃ q̃dem erant pra
uæ,cõpenſaret,niſi qđ liẽ die quinto intumuit,recepta parte malorũ humorum.Deinde,die octa
uo cũ ex liene in crura tranſirent,hic diminuebatur q̃dẽ,cæterum ad crura dum tranſirent, pri-
mũ ei inguẽ doluit ſiniſtrum,hoc.n.poſitum eſt ſcđm lienem,poſtea tranſierunt ad utrãq; tibiã
dolores.Poſt q̃ ſymptomata commode nocte habuit.Etiam minxit urinam coloris melioris,quę
paucum haberet & album ſedimentum. Mox die ſequenti, q̃ nonus erat,cum ſudore eſt iudica-
tus.Tanti.ſ.erat deceſſiſſe,quæ moleſta erant,ad partes imas,urinæq; cõcoctio.Veruntñ ne ſit q̃
dem potuerunt hæc a morbo prorſus ægrum uindicare,qui die nono ſudauerat. Quare reliquias
C quaſdam habebat prauorum humorum,quæ reciduam quartodecimo die excitabant,a qua om
nino eſt die ſeptimodecimo iudicatus.Seruabatur etiam in hoc ægro iudicium diebus decretorijs

AE G R O T V S IIII.

*21 Philini uxorem in Thaſo,quæ filiam pepererat, purgatam ex præſcripto natura,& catera recte
habentem,decimo & quarto a partu die ignis inuaſit cum rigore.Huic cor primum dolebat,& hypochõ
drium dextrum,muliebrium dolores,purgatio deſita eſt.Subdito autem,hæc quidem facta leuiora sũt,
caterum capitis,colli,& lumborum dolores permanebant:nulli erant ſomni,extremitates frigida,ſiti-
culoſa erat,uenter ambuſtus eſt,pauca exerenit,urinæ tenues, & decolores per initia. Sexto die noctu
multũ delirauit,deinde reſipuit.Septimo erat ſitibunda,alui excremẽta ſyncere bilioſa.Octauo ſupper-
riguit,febris acuta,conuulſiones multa,doloriſica,multum delirauit, ſurrexit, balano ſuppoſito multa
bile offuſa deiecit,non dormiebat.Nono conuulſiones,Decimo aliquantum mente conſtabat. Vndecimo
dormiuit,omnia meminit,ſed ſtatim in delirium recidit:vrinam uero reddebat unà cum conuulſioni-
bus affatim multam raro admonentibus,craſſam,albam,qualis eſt,quæ in matellis ſubſidit,cum agita
ta fuerit: repoſita multo tempore non ſubſidebat,color,& craſsitudo aſsimilis iumentorum urinis:hac
illius erat urina:quam ego uidi.Circa diem decimum,& quartum palpitationes,totum corpus dolebat,
multum loquebatur aliquantiſper mẽte conſtitit,breui rurſus deſipuit.Circa diem ſeptimumdecimum
D obtumeſcebat.Vigeſimo obÿt.*

Duo ſunt huius narrationis,quorum alterum eſt cum ſuperius,& poſtea deſcriptis ęgris com-
mune,decretorij.ſ.dies:alterum huius proprium:Mulieri.n.huic ex retenta a partu purgatione,&
morbus conſtitit,& mors. Obijt die uigeſimo,cum diem quartumdecimum, & ſeptimumdeci-
mum cæteris eſſet peiores experta. Subdito, cum ſit cum dictione, balanus, ſcriptum, conſtat
quid denotet,ubi uero nihil ſit additum,intelliges balanum, vt uolunt quidam, aut peſſum, qui
mitigat,& inflammationem diſcutit.Illud certe in omnibus mulieribus, quarum impedita a par-
tu eſt purgatio,ſciendum eſt,& memoria tenendum,eſſe,quæ in extremum mortis diſcrimen ue
niant:perpaucas admodum,quæ modice infeſtatæ ſunt,propterea quod plurimis uterus inflam-
metur:quibuſdam in ipſo partu ſanguis effuſus diuerſa ſit qualitate,his bilioſus, illis melancholi-
cus,alijs uirulentus,aut pituitoſus,aut mediocriter bonus, ſed exquiſite inculpatus haud unquã,
nam eius optima portio in fœtus incrementum eſt inſumpta. Demonſtrant naturã eius,ſympto-
mata,quæ conſequũntur cohibitã a partu purgationem:id qđ huic accidit,de qua hoc loco ver-
ba fiũt.Rigor,acuta febris,ſitis,bilioſus affluxus,delirũ,uigiliæ,bilioſi ſunt humoris indicia abun-
dantis.At uerò conuulſiones,& palpitationes,& ſimilis urina iumẽtorũ,crudi ea ſunt,& craſſi ſpe
cies.

cies.Itaq; morbi ſunt peſſimi,in quibus utriq; memorati ſucci abundāt,quibus ſuccedere demō E
ſtrauimus febrē ſemitertianā.Cur igiť periculoſe ægrotaret mulier, hæc erat cauſa. Vtrum uerò
morbo ſupererit,an morietur,docere ſymptomata ſtatim à principio,& ſigna valēt.Quare facia
mus,vt exercitationis gratia hæc attendamus.Primo die,q̃ à partu erat quartuſdecim᷑, ignis in-
quit,corripuit cũ rigore mulierē.Scimus āt illũ ignē appellare febrē ardentiſſimā: cęterum haud-
dum erat illud planè exitiale:nec verò ēt cor ei dolere,ideſt os vētriculi,nec muliebria, nec item
dexrrũ hypochondriũ.Sed addit,nulli ſomni erāt,ergo augeť q̃dē ex oĩbus his cognitio malitiæ
morbi:non tñ ex his omnino perituram conſtat nobis: itidē,nec q̃ ſitibunda erat:nec q̃ erant uri-
næ tenues,& decolores:tempus enim ad cōcoctionem eiuſcemodi vrinæ deſiderant, non tamen
ſunt omni ex parte perniciales.Cæterũ iã extremæ partes,inquit,frigidæ erant:hoc verò multo
perniciosiſſimum eſt,vbi initio morbi ad vehementiſſimam febrem adiunctum eſt.Hic ſi ſcirem,
quo eſſet robore mulier,ēt de longitudine morbi poſſem dicere ex prædictis ſymptomatibus, &
vtrum obſcuram quandam haberet,præter opinionem,ſpem incolumitatis.Quod quia nos præ-
terit,huius certe debetis meminiſſe, vt quando ægros inſpicitis, cum exitioſis ſymptomatibus,
notam,q̃ à viribus proficiſcitur,coniũgatis:atq; ita demum ſecure pronũciare poteritis.Hanc er-
go mulierem dolores,qui circa diē quartũdecimum totum corpus tenebant, & delirium,inſtare F
mortem denunciauerunt aut die ſeptimodecimo, aut vigeſimo, ex natura dierum decretorio-
rum.Et ſanè vtrunque contigit;nam die ſeptimodecimo,illa obmutuit, vigeſimo eſt functa.

AEGROTVS. V.

22 *Epicratis uxor, quæ ægrotabat apud Archegetē,inſtante iam partu,rigore correpta eſt,non inca-
luit vt ferebant. poſtridie eadē erant.tertio die filiam peperit,cæteraq́ rite cōſecuta ſunt.poſtridie par
tus,eam febris acuta inuaſit,cordis dolor & muliebrium,nulli erant ſomni.per ſuppoſitum antē hæc re-
leuata ſunt:ſed caput,collũ,& lumbi dolebāt:aluus pauca,bilioſa,tenuia,mera: vrina tenues,ſub nigræ
ſexto die,à qua illā febris corripuerat,ſub noctē delirauit,ſeptimo omnia exacerbata,uigiliæ,delirauit,
ſitibũda,deiectiones omnes ſyncera bilioſa,octauo ſuperriguit,plus quieuit.nono eadē erāt.decimo cru-
ra magno dolore afficiebantur,iterum cordis dolor,capitis grauitas,non delirauit,dormiuit plus,uēter
reſtitit.undecimo ſudauit: minxit melius colorata,quæ multum habebant ſedimēti.cōmodius habuit.
die decimo & quarto ſuperriguit. febris acuta. quintodecimo vomuit bilioſa: flaua,ſubcrebra:ſudauit
libera febre,ſub noctē uero febris acuta,urina craſſa cũ cādido ſedimēto.decimo & ſexto exacerbaban-
tur:nocte magna cum moleſtia non dormiuit,delirauit.decimo & octauo ſitibunda,lingua torrida,ſom G
num non cepit,multa delirauit,crura ei dolebant. circa diem vigeſimum mane aliquantulum ſuperri-
guit,comatoſa,quiete dormiuit:vomuit bilioſa,pauca,nigra:ſub noctem ſurduit.circa diē vigeſimũpri
mum ſiniſtri lateris grauitas undique cum dolore adiuncta,parua eſt tuſsis inſecuta:vrinæ craſſæ,tur
bidæ.ſubrubræ,quæ depoſita non ſubſederunt.cætera leniora,igni non libera.mox ab initio fauces ei do-
lebāt,rubeſcebantq́ columella reuulſa: deſtillatio acris,mordax, ſalſa,perpetua erat.Circa diem uige
ſimumſeptimũ febre erat libera,urina ſedimentum habuit.latus nonnihil dolebat. circa diem trigeſi-
mumquartum igni eſt correpta,uenter fluxione turbatus eſt bilioſa.quadrageſimo die pauca uomuit,
bilioſa.iudicata eſt,& ab igni liberata prorſus die octogeſimo.*

Mulierem hanc,cum iam partus inſtaret ſtatus dies,riguiſſe citra febrē dicit. Adiunctum au-
tem eſt orationi,vt ferebant,propter rei nouitatem.Nã veteres ferè omnes ſpōtaneis rigoribus
febrē ſuccedere neceſſario exiſtimabant.Spontanei illi vocantur, qui nullam habent externam
cauſam.Itaq; in præfatione libri probe inſcripti.Prima de morbis,neceſſario febrem rigoris eſſe
comitem ſcriptum eſt:Sed nos oſtendimus hunc rigorem,quem non ſequitur febris,frigidorum
eſſe,& crudorum ſuccorum prolem,atq; idcirco nunc magis q̃ olim exiſtere, quòd tota uiuendi H
ratio dura,una cum balneis a cibo,contrahere humorum copiam conſueuit. Videtur & Epicra
tis vxor eorum humorum plena fuiſſe. Quamobrem primo die eam ait riguiſſe, nec incaluiſſe,
hoc eſt nec febricitaſſe,ſimiliterque poſtridie:Die tertio perperiſſe,ut fortaſſe vel ante diem ſta-
tum pareret,ui rigoris. Vnde poſtridie partus, cor illi,id eſt uentriculi os,dicit doluiſſe,& mulie-
bria,ubi ſub intelligendum eſt membra,uti etiam ſupra.Poſthæc per ſubditum, eam eſſe releua-
tam.Ante eſt dictum,& balanum,& peſſum in ſubdito poſſe intelligi. Inde ordine ſymptomata
recenſet morborum acutorum,capitis,colli,lumborum dolorem, uigilias, & deiectiones mere
bilioſas.Quo patet,non crudum modo, ſed & bilioſum abundaſſe humorem.Cæterum cum vri-
næ eſſent tenues,neceſſario morbus producebatur:quas quia ſubnigras ait fuiſſe, † ſignificat &
turbationē,& rē à periculo non abfuiſſe.}Et ad undecimum q̃dem uſq; diē nihil de mulieris ſa-
lute habebatur certi: q̃ nullum intercederet illuſtre ſignũ,unde vel ſalutē expectares vel mortē.
Die undecimo illuxit ſignum quoddam incolumitatis,vbi ait, Vndecimo die minxit melius co-
lorata,quæ multum habebant ſedimenti: commodius habuit. Eo die cum tandem humores inci
perent concoqui,neceſſario diuturnior erat futur᷑ morbus: quare decimo & quarto die primum
eſt iudicata,ut iam periculo liberata eſſet.interea loci uſque ad quadrageſimum diem ægrotabat.
prorſus uero eſt liberata octogeſimo : Quare fac memineris,id quod experimenta atteſtantur,
diem

* ταλαίπωρον. i. laborioſa, ſed fortè legēdum ἀταλαίπωρον. id eſt laborioſa [illegible] caus. vt etiam 2. de cauſis ſymptomatũ c. 5. & alio. de tremore c. 7.

† Græce τοῦτο δὲ τὸ σὺν ἀγῶνι καὶ ταραχῇ εἶναι [illegible] i. hoc ſane rem cũ certamine fore, & turbationē ſignificat.

A diem quadrageſimum & octogeſimum decretorios eſſe: & mendacium eſt, nec experientia approbat, integris hebdomadib. decretoriorũ dierum rationem iniri, alioqui enim alter & quadrageſimus, ſexageſimuſtertius, & octogeſimuſquartus iudicia, non quadrageſimus, ſexageſimus, octogeſimus afferrent.

AE G R O T V S VI.

23 Cleonactidem, qui ſupra Heracleum decumbebat, ignis corripuit erratice. à primo caput ei & ſiniſtrum latus dolebant, cæteraq́ laborabant perinde ac laſſa: febrium acceſſiones aliàs aliter inordinatæ erant: modo ſudabat, modo non ferè acceſſiones inuadebant decretorijs diebus maxime. circa diem vigeſimum quartum extremas manus dolor affecit: uomuit flaua, bilioſa, ſubcrebra, & paulo poſt uirulenta: cuncta remiſſa ſunt. circa diem trigeſimum ex vtriſque naribus prorũpere ſanguis cœpit, idque erratice paulatim vſque ad iudicium, non abhorrebat à cibo, nec ſitibũdus erat toto tempore, neque inſomnis: vrinæ tenues, non decolores. circa diem quadrageſimum ſubrubra minxit, cum rubro ſedimẽto multo: leuius habuit: poſt uariarunt vrinæ, interim ſedimentum habebant, interim non. ſexageſimo multum ha-
B *bebant urinæ ſedimentum, album, & læue: omnia ſunt remiſſa, febres intermiſerunt: urinæ iterum tenues quidem, ſed boni coloris. die ſeptuageſimo febris intermiſit decem dies. octogeſimo riguit, acuta febris inuaſit, multum ſudauit: vrinæ ſedimentum rubrum, læue habuerunt: prorſus iudicatus eſt.*

Cleonactidem, inquit, ignis corripuit, hoc eſt, vehemens febris detinuit. Statim adijcit, erratice. quod eſt, nullo circuitus ordine, ut nunc, uerbi gratia, tertio, vel quarto quoq; die febricitaret, nũc quinto, uel ſexto, cæterum eam ſemper optima cõſequerentur ſigna appetitus ciborũ, & ſomni: tũ quod nõ ſitiret, nec decolor eſſet urina. Nã hæc Hippocrates ad uerbũ ſcripſit: non abhorrebat à cibo, non ſitibundus erat toto tempore, nec inſomnis. Simulq; redundantem ſuccũ non eſſe bilioſum & calidũ his ſignificabatur, nã ab eo quidem ſitibundi & inſomnes efficiuntur, atq; adeo *faſtidioſi, id eſt appetitu carentes. Quare ſi vt vrinæ perpetuo boni coloris erant, ſic mediocre habuiſſent ſedimentum, nõ ita eſſet morbus extractus, ſed fortaſſis die quadrageſimo eſſet iudicatus. Si item nubem habuiſſet bonã, ocyus morbus eſſet depulſus. Nũc quia urinæ ſemper tenues erant, multum ſpatij requirebant cõcoctioni. Igitur die ait quadrageſimo ſubrubra illũ minxiſſe, quæ ſedimenti haberent rubri multum. Talẽ verò vrinã multo dicit in præſagijs eſſe ea, quæ album habet ſedimentum, diuturniorem, perquã ſalutarẽ tamẽ. A die quadrageſimo ſcripſit uarie fuiſſe uri-

** ἄσιτοι, ſolet autẽ frequẽtiſſime interpres per dictionem faſtidioſus intelligere quod græce dicitur ἄσιτοι.*

C nã eius affectã, ut ſedimentũ interdũ haberet, interdũ non haberet: quod conſentit errantibus acceſſionibus: illæ ſiquidem ab humorũ diuerſitate, qui morbos pariunt, concitantur. Et vrinæ inconcoctio & cõcoctio alternãtes, aliquos indicabant illorũ cõcoqui, aliquos permanere incõcoctos At uero die ſexageſimo multũ dicit, & læue, albumq; ſedimentum extitiſſe: ideoq; ſubdit, omnia ſunt remiſſa, febres intermiſerunt. Verum quia poſtea ſcripſit, vrinæ iterum tenues, ſed boni coloris, reſiduos quoſdam fuiſſe incõcoctos humores innuit: quibus paulatim concoctis, dies octogeſimus abſolutum iudicium attulit: de quo ad uerbũ ſic ſcripſit, octogeſimo riguit, acuta febris inuaſit, multum ſudauit, urinæ ſedimentum rubrum læue habuerunt, prorſus iudicatus eſt. Hic rurſus memento ſedimenti formã maximi eſſe momenti. Vrinæ quidẽ ſedimentũ album, ſed craſſum fuiſſe vel ijs, qui obierunt docet: nã de Sileno, quem alterum hoc libro deſcripſit, ita dicit, " Minxit *Sup. t. 19. 121.*
" multum, quod ſubcraſſum in matella euadebat, ſedimentum ſimile farinæ craſſiori, album, cum tamen hic Silenus poſtridie obiret die vndecimo, qui decimo commemoratam vrinam reddidiſſet. Iam circuitus etiã memineris decretoriorũ dierum. Sexageſimus enim præiudicauit, non ſexageſimuſtertius: deinde octogeſimus, non octogeſimuſquartus. Tanquam tres ſeptimanæ, non ad diem primum & uigeſimum progrediantur, ſed viginti diebus terminentur.

AE G R O T V S VII.

24. Metonem ignis corripuit: lumborũ doloriſicus grauitas. poſtridie cũ multũ aqua biberet, bene aluus reddidit. tertio capitis grauitas: retrimenta tenuia, bilioſa, ſubrubra. die quarto cuncta exacerbata ſunt. bis de nare dextra ſanguis paulatim fluxit. nox grauis fuit: deiectiones, ut erant die tertio: urinæ ſubnigræ, in qua ſubnigra pendebant diſperſa, nõ reſidebãt. die quinto è dextra nare affatim profluxit merus. ſudauit. iudicatus eſt: à iudicio inſomnis erat, delirauit: urinæ tenues, ſubnigræ: capitis lotionibus uſus eſt. dormiuit, mente conſtitit. in hoc nõ erat recidiua, ſed crebro ſanguis etiã poſt iudiciũ erupit.

Hic æger confirmat uniuerſum hunc ſermonẽ." Largæ de naribus eruptiones ſanguinis libe- *1. Epid. ſect. 1.*
" rant ferè. Sanè enim à ſola uidetur ſanguinis eruptione, & iudicatus & ſeruatus; quamuis non om-
" nino tuta ſigna haberet. Nam quarto die dicit habuiſſe eum urinas ſubnigras, cui annectit, in qua ſubnigra pendebãt diſperſa, non reſidebant. Atq; die quinto tametſi ſanguinem erupiſſe dicat de naribus & ſudaſſe, & ab his iudicatũ: tamen poſtea, urinæ, inquit, tenues, ſubnigræ. Deinde, peruigilauit, *delirauit, *nugatus eſt. Huius te præſentiſſimum remedium docuit, capitis lotio- ** παρέληρε.*
" nem. Dixit enim in libro de ratione victus in morbis acutis, caput non lauandum eſſe ijs, ** παρελάλει.*

quibus

quibus de naribus erūpit ſanguis, niſi minus iuſto fluat: nūc verò erat iuſto minus, ſiq́; dē perpetua-
2. aph. 21. ex. ot. 10. a Et in l. de humorib.
bat vigilias & deliria. At ēt. "Quæ ducere oportet, cò ducēda eſſe, quò potiſſimum uergāt ad loca accōmoda, rectè in vniuerſum dictum ab hoc caſu fidē accipit. Non eſt negligēdū pterea, qđ eſt, cum tertium diem exponeret, dictum, grauitas capitis; unde capitis repletio ſignificatur. Iam me moria teneas etiam, die quarto, qui decretorius erat, cœpiſſe ſanguinē erumpere: die quinto, ubi prorſus ſanguis eruperat, ſudaueratq́;, eſſe iudicatum. Sed hæc in libris de decretorijs diebus plenius pſecuti ſumus. Quod uerò in exitu totius narrationis ſcripſit: In hoc non erat recidiua, ſed crebro ſanguis etiam poſt iudicium erupit, eo eſt dictum, quòd abſq́; vrinarū concoctione eſſet
Sup. 112. b. cō. 2. t. 45.
iudicatus. Didiciſtis autem hoc ipſo in libro, "concoctiones celere iudicium, & certam ſanitatem promittere. at cruda & inconcocta in malos abſceſſus deflectere, aut in acriſias, aut labores, aut interitus, aut diuturnitates, aut recidiuas. Atqui cruda adhuc erant & inconcocta, non tamen in malos abſceſſus conuerſa fuerunt. Itaque abſceſſus ipſe optimos eſſe docuit, qui effluxione fiunt ab ijs, qui remotiſſimi ſunt à locis affectis, & ad inferiores corporis partes.

AEGROTVS VIII.

25 *Eraſinus, q propè Boota torrētē habitabat, igni eſt à cœna correpť: noctē habuit moleſtā, Diē primū quiete: noctē laborioſe trāſegit. altero die omnia exacerbata ſunt: nocte delirauit. tertius die laborioſus fuit, multū delirauit. quartus fuit moleſtiſſimus: nocte nihil dormiuit, inſomnia, imaginationes: deīde peiora, magna, & periculoſa, timor, implacitidas. quinto die mane recreatus eſt, & omnino reſipuit: multo autem, ad meridiem furore percitus eſt, ſibi impetrare nō poterat: extremitates frigidæ & ſubliuidæ urina cruda. ad ſolis occaſum obijt. Habebat hic febrē perpetuo cum ſudore: hypochondria ſublimia contenta cum dolore: urinæ nigræ, ſuſpenſiones continebant rotundas, & ſubſidebant: uenter ſtercus excreuit: ſitiebat continenter non ualde. conuulſiones multæ cum ſudore, & ſub mortem continentes.*

* ἄπεπτα i. inconcocta, ſeu ut ipſe uertit, cruda. in aliquibus tamē eo. ὑπέστη. i. ſubſtituerūt ſeu ſuppreſſa ſunt.

Eraſinus hic διὰ τέλως, hoc eſt ſemper, ſudauit, id eſt per totum morbum ſine iudicio. Hypochondria admodum male erant affecta, & urinæ nigræ. Quam igitur habebat ſalutis ſpem? Itaq́;
in prog. cō. 3. t. 1. 4. 106. d Ibidem. t. 2 Ibidem.
qa oībus eſt perſpectum, quid de hoc homine fututum ſit meriro quis exiſtimet nequicquā ſcriptum de eo eſſe. Verū fortaſſis hunc hominem exemplum adduxit celeris interitus. Nam in libro præſagiorum primum dixit: Febres ſiue ſanus quis ab his euadat, ſiue pereat, pari dierū numero iudicanť. Deinde, "Omnes, inquit, "quæ benigniſſimæ ſunt, & firmiſſimis fulciuntur ſignis, quarto die uel ante iudicanť. Ac poſtea: "Et maligniſſimæ, & quibus periculoſa adſunt ſigna, die quarto vel citius perimunt. At Eraſinus, quanq̄ oīa grauia haberet, ad diem tñ quintum mortem produxit, quod die primo mediocriter haberet. Vnde eſt de eo ſic ſcriptum ad uerbum: Diem primum quiete tranſegit. Quintus itàq́; ab initio quo deceſſit, non adnumerato primo quartus efficitur.

AEGROTVS IX.

26 *Critoni in Thaſo, recto ambulanti, pes dolere ex pollice uehemēter cœpit: decubuit eodem die, horreſcens, faſtidioſus, parum calens: nocte deſipuit. altero die tumor toto pede & ad talum ſubrubens, cū contentione: puſtulæ nigræ. febris acuta, ualde inſanijt: deiectiones meræ, bilioſæ, ſubcrebræ fuerant. perijt poſtridie, quàm ægrotare cœperat.*

Aeger hic, quia tā perijt ſubito, memoratu dignus eſt. Quòd ſi ratio ſit mortis adſcripta, tū ſermo nobis undequaq́; accōmodet. Nūc ex illis, q̄ ſcripſit, copia humorū permulta fuiſſe uidetur, quos natura eſt à principibus partibus ad crus molita deponere. Cumautem id membrum omnē capere non valeret ſuperfluitatem, reſiduum recurrēs, ad caput aſcēdit: quod, qua erat malignitate, furioſum delirium excitauit: Malignitatis excrementu ſtatim erat indiciū, ꝙ puſtulæ nigræ generarentur ad talum. unde mireris, quid cauſæ fuerit, quo minus huic initio morbi ſecuerit uenā. Sed ſcimus ad plurimos eum, quos deſcripſit, morbo iam progreſſo, accerſitum eſſe.

AEGROTVS X.

27 *Clazomeniū q iuxta Phrinichidai puteū decubabat, ignis inuaſit. a primo illi caput, collū, & lūbi dolebāt: ſtatim ſurdus effectus eſt: ſomnis carebat: acuta corripuit febris, hypochondriū in tumorē attollebatur, contentio parua. lingua arida. die quarto de nocte deſipuit. quintus dies laborioſus fuit: ſexto omnia exacerbata sūt. circa diē undecimū fuerūt remiſſiora: deiectiones ab initio ad diē uſq́; decimūquartū multa, tenues, aquei coloris: quod ad aluum exonerandū attinet, cōmode habebat: inde aluus reſtitit: urina perpetuo tenues quidem, cæterum boni coloris, & multum habebant ſuſpenſionum diſperſarum, non ſubſidebant. die decimo et ſexto minxit paulo craſſius, habebat aliquid ſedimenti: aliquantum recreatus eſt, magis mente cōſtitit. ſeptimodecimo iterum tenues, ſecūdum utranq́; aurem tumor cum dolore, nulli erant ſomni, delirabat, crura illi dolebant. vigeſimo die febre liberatus eſt, & iudicatus, non ſudabat, prorſus mente cōſtitit. circa diem vigeſimumſeptimum coxa dextra uehemens dolor, ſubito ſedatus eſt: at tubercula aurium non reſidebant, neq́; ſuppurabant. tenebatur dolore die primo trigeſimo: uenter fluebat multis aquoſis excrementis, ac qualia eſſe in dyſenteria ſolent: urinas reddidit craſſas: tubercula aurium reſederūt circa quadrageſimum diem oculus dexter illi dolebat, obtuſior erat uiſus: ad ſtatum ſuum redijt.*

Vir hic

A Vir hic uel teſtimoniũ, vel etiã exemplum eſt non paruum generalium præceptorum. Inſtituamus ãt orationẽ ab vrinis: de quibus ſcripſit, Die vndecimo vrinas perpetuo tenues quidẽ, cæterum boni coloris minxit, & multũ continebant ſuſpenſionum diſperſarum, non ſubſidebant. perinde enim quaſi ab initio tales fuiſſent, & permanſiſſent eodem in ſtatu ad diem decimum, & ſextum ita loqui uidetur. Die ſextodecimo earum mutationem indicauit, ut tũ primũ incidentẽ: nã hæc ſunt eius verba: die decimo & ſexto minxit paulo craſſius, habebat aliquid ſedimenti. Planũ ergo eſt, tenues, ſed boni coloris urinas, ob coloris bonitatẽ promittere ſalutem: Quatenus autẽ erant tenues, hactenus tempus requirebant concoctioni. Cæterum eorũ, quæ moleſtiam creabant, no unum erat genus. Nã cũ prius die decimo ſexto urinæ cõmutationem declaraſſet, poſtea dicit; Die ſeptimodecimo iterum tenues. Eodem die dicit, ſecundũ aures eius tumores excitatos. Quòd ſi adiũctas habuiſſet urinas craſſas, vigeſimo die oĩno rediiſſet ad ſanitatẽ, quod dies decimuſſeptimus ſit vigeſimi indicatorius. Itaq; eo die eſt prorſus iudicatus. Non erat tñ cõſtans & abſolutũ iudiciũ: immo uerò tubercula ſecũdũ aures nõ reſederunt, neq; ſuppurarũt. Dolore præterea infeſtabatur, & alui fluxio incepit vnà cũ excrementis dyſenteriæ, hoc eſt ramentoſis, q̃

B acredinis erãt humorũ, qui deſcẽdebãt, notæ. Quibus cum urinæ accederent craſſæ, tumores iuxta aures reſederunt. Quæ cum ita procederent, ſolida morbi deceſſio in diẽ quadrageſimũ incidit. Quare memineris in eiuſmodi indicijs, nõ tantũ vltimi, quod fit in circuitu decretoriorum dierum, ſed etiã eius, q̃ in medio eſt. Etenim in omnibus ægris, non his ſolis, videas iudicia diebus decretorijs fieri. In decretorijs dieb. tumores ſunt ad aures exorti. At ſeptimodecimo extiterũt parotides. Die vigeſimo ſeptimo coxæ dolor dextræ inuaſit, natura excrementum deorſum protrudente, nec dum excretionem valente per aluum efficere, quam ab hinc quatriduũ excitauit. Nam habuiſſe etiam diem vigeſimum iudicium non abſolutum, antea didicimus. Quo fit, ut teſtimonio eorum, quæ dilucide ægris conſpiciuntur, conſtituantur circuitus dierum decretoriorum.

AEGROTVS XI.

28 Dromeadæi vxorem, quæ filia erat enixa, cæteris rite cõſecutis, poſtridie rigor cepit, febris acuta. primo die circa hypochondriũ laborare cœpit, faſtidioſa[A] horrens, implacida. ſequentibus diebus ſomnũ nõ cepit: ſpiritus rarus, magnus, ſtatim[B*] reuulſus, poſtridie eius diei, quo riguerat aluus comode reddidit: vrinæ craſſæ, albæ, turbidæ, cuiuſmodi ſunt, quæ in matellis, ſubſederunt, cum agitata fuerint: re-*

C *poſita multo tempore, non ſubſidebant: nocte non dormiuit. tertio die circa meridiem ſuperriguit, febris acuta vrina eadem, hypochondrij dolor, faſtidioſa, nocte magna cum moleſtia non quieuit, ſudor undiq; [C*] frigidus, eueſtigio calor illi redijt. Quarto dolor hypochondrij remiſſus eſt, capitis vnà cũ dolore grauitas, aliquãtulum ſoporata eſt, parũ nares ſtillarunt, lingua parida, ſitibũda erat, urina pauca, tenues, oleoſæ: paulìſper dormiuit, quinto faſtidioſa, ſitibũda, urina eadẽ, nihil deiecit: circa meridiẽ multũ delirauit, ſtatimq́; ad mentẽ aliquãtulũ redijt, ſurgebat, ac deinde mox aliquãtulũ ſuporata eſt, paululum frigebat: nocte dormiuit, delirauit: ſexto die mane ſuperriguit, cito percaluit, toto corpore ſudauit, extrema mẽbra frigida, delirauit: ſpiritus magnus, rarus: paulo poſt cõuulſiones à capite cœperũt. ſubito obijt:*

Hanc primo ſtatim die, laborare morbo acuto fuit clarum. Die ſecundo, ex ſymptomatibus, quę recitauit, cum iam pręceſſerant ex urinis ſigna, optima ratione potuit aliquis celerem eius mortem expectare. Vrinæ ſatis malæ, conturbatæ, & nequaquam ſubſidentes. Quin die etiam tertio urinæ & ſymptomata cuncta permanſerunt, confirmantia expectationem mortis. Quarto cũ nares præterea ſtillarent, vrinæq; oleoſæ uiderentur, iure ſanè die ſexto eſt defuncta. Hanc ſpſam

D quoque dicit ſpiritum habuiſſe rarum & magnum,[d] † qui deliraturam annunciat.

AEGROTVS. XII.

29 Quidã caleſcẽs cœnauit, & potauit largius, uomuit cũcta, nocte febris acuta, hypochondrij dextri dolor, ſubmollis in partibus externis inflãmatio, noctem moleſte trãſegit, urina primo rubra, craſſa, depoſita non cõſiſtebãt: lingua perarida, non ualde erat ſitibundus. Quarto die febris acuta, undiq́; eum affligebãt dolores. Quinto minxit læue, oleoſũ, multũ, febris acuta. Sexto ueſperi multũ delirauit, nec nocte dormiuit. Septimo omnia irritata ſunt, urina ſimilis, multũ loquebatur, ſibi imperare nõ potuit, aluus irritamẽto liqda, turbida, cum lumbricis excreuit, noctẽ ſimiliter laborioſã habuit, mane riguit, febris acuta, ſudauit multum, febre carere uiſus eſt, non dormiuit, à ſomno friguit, ſputatio, ueſperi multum delirauit, non multo poſt uomuit nigra, pauca, bilioſa. Die nono frigebat, magnopere delirabat, ſomnum non cepit. Decimo crura doluerunt, omnia exacerbata ſunt, delirauit. Vndecimo dẽfunctus eſt.

Hæc nos hiſtoria primum docet operæpretium eſſe attendere, ut primum inuadunt morbi, & non temere, & citra iudicium cibum exhibere, etiam ſi parui uideantur morbi. Hic nãq; vir quia intempeſtiue cœnatus erat, in initio febris, quę parua eſſe uideretur (hoc enim declarat nomine caleſcens) læſus ſanè etiam eſt, quòd intempeſtiue cibum ſumpſiſſet. At largius etiam inquit,

potauit

A dictio hæc non habetur ĩ aliquib. cod. antiquis græcis. nec etiam ĩ Galeno lib. 2. de diff. reſpir cap. 10. claſ. 2 pag. 63 c.*

B eſt quidem in codice Aldino ὑποχόνδριον αὐτίκα ἀντισπασμός. i. e. hypochondriũ ſtatim reuulſũ. In alijs tamẽ cod. nõ ita legitur, ſed ut nunc eſt in cõtextu latino, de ſpiritu reuulſo. qui ſpaſmum ſignificat, ſermo hic habetur, ut clariſſime a Galeno tractatur lib. 2. de diff. reſpir cap. 10. claſ. 1 pag. 68 e. & li. 3 cap. 9. pag. 3 e

C Al. ſubfrigidus.*

†A Laſſereni ipſam deliraſſe

E Al. ĩternis.*

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARII TRES

Hermano Cruſerio Campenſi interprete

Ab Auguſtino Gadaldino ad antiquiſſimorum exemplarium Græcorum fidem diligentiſſime emendati.

COMMENTARIVS PRIMVS

ARGVMENTVM

Liber legitimus, in cuius priore parte deſcribuntur, quæ ab Hippocrate in tribus ægrotis obſeruata ſunt.

AEGROTVS PRIMVS.

1 *Pythion, qui propter Telluris ædem habitabat.*

C Pro titulo id ſcriptum ſeorſum puta eſſe, Pythion qui propter telluris ædem habitabat. Ac in altero principio lege hiſtoriam eorum, quæ illi acciderunt. Nam ſic ſatius dictionem exiſtimes ſcriptam eſſe, quàm ſtatim Hippocratem initio ſolœciſmum conſulto commiſiſſe: cum nullam ſcripſerit toto in libro eiuſcemodi figuram, nec cum ægros, nec cum peſtem exponit. Sunt tamen, qui datiuo caſu ſcripſerunt, Pythioni, qui propter Telluris ędem habitabat; ſcrupulum ſtudentes ſolœciſmi vitare.

2 *Cœpit primo die tremor à manibus, febris acuta, nugabatur.*

Primo ſtatim die Pythionem, ait unà cum acuta febre in ſymptomata incurriſſe duo, in tremorem manuū, & inſipientiam quandam paruā. Nam hoc illi eſt familiare, vt alijs, atq; alijs nominibus quantitatē ſubijciat deſipientiæ, ληρῆσαι, & παραληρῆσαι, & παραφρονῆσαι: & παραχ[illegible] dicēs id eſt nugatum eſſe, deliraſſe, deſipuiſſe, dementem fuiſſe: aliàs παρακόψαι, & ἐκστῆναι. μανῆναι, & ἐκμανῆναι, i. veſanum fuiſſe, vel amentem, inſaniuiſſe, & furore eſſe exagitatum. Quare ſi nugatus ſit Pythion, conſtat modice deſipuiſſe. Atque didicimus tremoris cauſam eſſe muſculorum infirmitatem: deſipientiam uerò fieri, cerebro ob inflammationem, uel copioſum bilioſum ſuccum,
D offenſo, & acutam febrem putredinis eſſe humorum comitem. Si igitur quæ morbum præceſſerunt, quod in alijs fecit, item in Pythione aſcriberet, ex illis forſan indicatio quædam nobis fieret præparationis morbi: nunc quia omiſit, conabimur nos ex ijs demum, quæ adſcripſit, eam indagare: cum & ex eo, quòd nihil prodiderit, de ijs, quæ morbum præceſſerunt, affectio indicetur corporis. Nā ſi uel ex intempeſtiua exercitatione, vel potu, vel venere, vt ſcribere ſolet, vel ex aliquo alio, quod lōge ab inſtituta uictus rōne recedebat, febricitare Pythion cęperat, haud erat p̄teriturus. Vnde longo t̄pe morbū liquet clam fuiſſe præparatum. Cum itaq; tremores cauſam habeant, ut ita dicam, continentem, uirium imbecillitatem: illę aūt imbecillę reddantur aut per ſe, aut per humorum exundantiā grauantē, non exiſtit tremor, qui uirium conſequitur offenſam, in principio morbi citra validam ęgritudinem, aut famem, aut laſſitudines, aut uigilias, aut ſolicitudines, ad hęc, immoderatam uenerem. Quorum ſiquid ſit factum, oīno id Hippocrates, vt ſolet, meminiſſet. Quia igitur tale nihil ſcripſit, uires exiſtimes ſanè opprimi plenitudine. Quia uerò iam intremiſcerent manus, quarum oriuntur nerui ex medulla ceruicis, tum uerò quòd nugaretur homo: cerebrum etiam ipſum aliquem excipere infectum humorem indicio eſſet. Oportebat igitur Hippocratem, cum hominem animaduerteret in periculo eſſe, ad ſanguinis miſſionem

acedere,aut primo die, ſi nullum continetet uenter inconcoctum cibum , aut omnino altero: E
hocque magis,quòd primo die expoſito,ipſe ſcripſerit.

3 *Altero die cuncta ſunt exacerbata.*

Videtur.n.increſcere morbus,nō quaſi paruus,aut à qualibet ꝓfectus affectione corporis, ſed
cum ipſe ingēs,tum cām habēs non leuem.Quia uerò non in Pythione tm̄,ſed in alijs ægris mul-
tis,qui ſanguinis miſſionem,quãtum nos ex ipſius ſcriptis conijcimus,uidebanť quærere,nō inue
nitur aſcribere eam,alterutrum neceſſe eſt cogitemus, aut non detractum illis hominibus ſangui-
nem,aut hoc eum auxilij in narratione omiſiſſe: Atqui nemini eorum,qui id tequirebant,miſſum
fuiſſe eſt improbabile,cum ille uit remedium illud amaret: ut in germaniſſimis ſuis libris ſignifica
9.Epid.c8.f.r. uit,in aphoriſmis,& in libro de victu in morbis acutis,in libro de articulis,ipſoq; adeo in hoc ter-
79 3.150.b tio de uulgarib. morbis libro,vbi de quodam ægro in hunc modū ſcripſit:"Octauo die cubitum ſe;
cui,multum,ut debebat,fluebat.Nam cum octauo die ſanguinem illi detraxerit,multo ſanè prio »
rib. dieb. magis hoc uſum præſidio cenſeas.Quòd aūt ſingulis non aſcripſerit, quib. hoc adhibuit
remedium ægris,cū meminerit eo minorum,ipſiusq; adeo ſuppoſitionis balani,improbabile eſt.
Ergo ſi qñ utrinq; eſt orō abſurda,minus abſurdum eligēdū eſt. Cenſeo equidem auxilium in mul
tis eſſe aſſumptum,ſed prætermiſſum in narratione ut clarum.Quo me adducit potiſſimum,quod F
in ijs prædictum eſt,quibus octauo die miſſus eſt ſanguis.Et.n.hoc ut tarum ſcripſit. & ſanguinis
ante diem octauum miſſionem,ut conſuetam præterijt.Quòd in ueris ſuis operib. magnis infeſtã
tibus morbis,ſemper ſanguinis miſſione utitur.ſimul cum ea duo hæc reſpiciēs,ætatem pariter &
ægri uires , & his ipſis in libris de vulgaribus morbis octauo die cuidam ait miſſum eſſe ſanguinē:
nihil aliud excogitare poſſumus,q̄,ꝙ in ipſis ægris quidem non præteritum fuerit hoc remedium
in narratione verò,ut clarum,præteritum fuerit.Quare de ſanguinis miſſione,q̄ a oratio ad ægros
ſpectat omnes,ſemel dixiſſe ſufficiat,ut & cætera quæ ſunt communia. Verum hæc,quæ ad unum
quenque pertinent ſeparatim, exponemus,initium à Pythione,ut inſtituimus,facturi.

4 *Tertio eadem erant. Quarto aluus pauca,mera,biliosa deiecit. Quinto omnia exacerbata ſunt,tre-
mores manebant,ſomni erant tenues , aluus conſtitit.Sexto ſputa uaria,ſubrubra.Septimo os eſt diſtor »
tum.Octauo omnia exacerbabantur,tremores etiamnum permanebant:Vrina à primo ad octauū uſque
diem tenues,decolores,quæ ſuſpenſionem habebant nubiloſam.Decimo ſudauit,ſputa ſubcocta: Indica-
tus eſt,urina circa iudicium ſubtenues. Quadrageſimo ab iudicio die ſuppuratio circa ſedem,& ſtrangu
rioſus factus eſt abſceſſus.πιθ.ΟΥ.Μ.Υ.Ρ.ΜΥ. Q.S. ideſt,probabile multitudine urinarum, Quadra-
geſima ſanatum.* G

Cætera huius orōnis narrationem continent ſymptomatum, & dictione,& ſententia apertã:
frequentia nanq; ſunt acute ægrotantibus.Quorum & in libro præſagiorum perſpeximus facul-
tates,& in libro horum ipſorum vulgarium morborum primo.Prætetea non pauca in ſecūdo sūt
dicta,quæ conferunt ad explicandos ęgros.Cæterum cū ſextum diem exponeret,quia ſputa dixit
uaria,ſubrubra,neq; aſcripſit,vel pleuriticum Pythionem,vel peripneumonicum fuiſſe,inquirē-
dum reliquit nobis,an ēt poſſint alia rōne incidere acute ęgrotantibus ea ſputa, an peripneumo-
nicis ſolis & pleuriticis.Et arbitrabať,ut uidetur,ēt alia rōne fieri ea,cum in pulmonem vitioſi ſuc
ci confluant,cæterum hi prorſus pauci,ut viſcus non inflammetur. Nam non fuiſſe,nec pleuriti-
cum,nec peripneumonicum hinc liquet,ꝙ Hippocrates non meminerit,nec noīatim horū uitio-
rum,nec ab inſeparabili eorum ullo ſymptomate.Meminiſſet.n.doloris lateris,uel dyſpnœæ,hoc
eſt difficultatis reſpirãdi.Neq; nō ēt capite offenſo, aliqñ animaduerſa eiuſcemodi ſputa sūt: at cū
tuſſi,dyſpnœa,& lateris dolore aliqñ cernuntur talia ſputa.Ac duos uidi citra febrem,q̄ talia ſpu-
ta colore pallida extuſſirent.Sed alterum paulatim febriculæ paruæ exceperunt,quo factum eſt,
ut in longum tp̄s ducta affectio,permanētibus febribus,tabidum hoīem indicaret: alterum abſq;
febre,cum talia expueret continuis diebus paucis,nihil eſt mali conſecutum. Quamobrem eſt ꝓ- H
babile in primis thoracis regionibus,vbi eſt continens ad ultimas ceruicis uertebras, affluentiam
aliquam humorum conſtitiſſe non multam,q̄ diſpnęę non eſſet excitandę,ꝙ non referat magno
pere ad officium reſpirationis primum intercoſtale: ſed cum iſtud eſſet uitium in neruorum radi-
cibus , qui ad manus pertinent , neruiq; degrauarentur , tremulas effeciſſe manus . Nam ex pri-
mo intercoſtali,& uertebris ei ſuperpoſitis nerui enaſcūtur, qui muſculos manuum mouent.Hęc
inde confirmantur,quòd tremores una cū ſputis,quæ ſuceſſerunt,permanerēt , & ēt ꝙ ubi aliqđ
in his ſignum apparuit concoctionis,non amplius fierent tremores,morbusq; tolleretur,cum iu
dicium conſequeretur per ſudores . Et quanquam inconcoctæ eſſent urinę, ſputorum tamen cō
coctio iudicauit,& iudicium adduxit,ut neutrum ſignum,quod ſolet denotare,ſalleret. Siquidem
æger quando gemina teneretur affectione , una febrili in ſuccis,quos continent venæ, altera quā
modo diximus , in thorace: prior in totum non eſt depulſa ſudoribus , nam inconcocta etiam-
num erat : ſed receſſit altera, quòd nihil eſſet prorſus in thorace reſidui.Itaque hunc ille in modū
ſcribit , decimo ſudauit, ſputa ſubcocta , iudicatus eſt, vrinæ circa iudicium ſubtenues , indicans
quæ in præſagiorum libro de tenuibus urinis , quæ duplices ſunt , tradidit . Primæ ſunt hę:

Quoad

A Quoad urina ruſa, tenuisq; ſit, incõcoctũ morbũ ſignificat. Alteræ hæ: " Si urinas tenues & æqua biles diu reddat, & reliqua ſalubria ſint ſigna, his abſceſſus in locis portẽdit, ſepto tranſuerſo ſubie ctis. Quæ te ad finẽ eor... , q̃ acciderunt Pythioni, ad uerbũ ſic ſcripſit, quadrageſimo à iudicio die ſuppuratio circa ſedẽ, & ſtranguerioſus factus eſt abſceſſus. At quia & tremoris manuũ, & nugarũ primo ſtatim die meminit, & in ſequẽtibus ſcripſit, oĩa exacerbata ſunt, ac in ſeptimo die addidit, os eſt diſtortũ, diſcutiendũ uenit, vtrũ increſcente cerebri malo, an deorſum diuertente, os ſit diſtortũ. Atq; vr ex ijs, q̃ ſubdidit, migraſſe in regiones inferiores, non cõſenſiſſe cũ cerebro illas: fortaſſe q̃ homini miſſus ſit ſanguis, itaq; mirificã cõſecutus opẽ ſit. Sed nec dũ primis diebus quicq̃ apparebat ſputorũ eius, q̃ in latere eſt, affectionis, nõ p̃ p̃ ipſius malignitatẽ: ſcimus.n. grauiſſimas peripneumonias eſſe, & pleuritidas τὰς ἀπτύσους i. in quibus nihil expuitur, ut ẽt ipſe docuit Hippocr. cæterũ hic nõ ob morbi grauitatẽ cenſendũ eſt, nihil primis eſſe diebus ſputi redditũ, uerũ q.a ad primũ ſolũ ĩtercoſtale cõſtabat affectio. Quòd ſi ẽt ipſa difficilis erat, & in eo tm̃ loco facta erat, ob idq; nihil expuebat, Itaq; potuit, auxilio miſſi ſanguinis, ſuccis reuulſis, qui hoc loco affluebant, initiũ habuiſſe cõcoctionis affectio ſexto die, vbi meminit primo ſputorũ. At qđ de die

in Prog. cõ. 2. c. 10. 4. 200. h

Ibidẽ. t. 3. 201. b

1. & 3. de Morbis, & in prænotionib' coacis.

B decimo cõmemorandũ p̃duxi, id eſt, neq; in his vulgariũ morborũ libris eſt planè quiſq̃ iudicatus die decimo, neq; ip ſe aſſeruit vſq̃ eſſe decretoriũ dẽ decimũ: ſicut dixit non raro undecimũ. Habes capita in cõmentarijs De diebus decretorijs collecta eius oĩa, vbi ẽt quadrageſimus oñdit nõ quadrageſimus ſecundus, morbos iudicare: ut quorundam fuit opinio, q̃ circuitus dierum decretoriorũ fieri integris ſeptimanis ducebant. Quòd ſi ob id ſolum arbitretur quis eſſe morbum iudicatũ in totũ, q̃ die decimo ſudarat, non vndecimo Pythion, non recte exiſtimet. Nã iudiciũ nõ integrum eo, q̃ haud dũ ſit cõcoctus morbus, neceſſario fiat. Multos.n. cũ ipſe cõſcripſit Hippocratres, tum nos conſpeximus diebus decretorijs, non ex toto iudicatos, per ſolam vrinæ incõ coctionem. Hæc ſi ambo coniuncta ſint, † imbecillis decimo die, & urinæ incõcoctio, nõ oportebat fortaſſis hoĩem iudicari, aut nõ ſalubriter ſanè, & decretorie. Potuit igitur, cũ undecimo eſſet ſcriptũ nõ decimo, ſtatim ab initio in eo eſſe offenſum, qđ in alijs multis cernas: q̃ ab ijs, qui primi deſcripſerunt, neglecta in perpetuũ manent. Sed de die decimo hæc ſatis ſint. Iam aĩaduertere intereſt nõ obiter, quã nubiloſam eſſe ſuſpenſionẽ ſit cenſendũ, Nã in p̃ſagijs eſt ſcriptũ: " Nubes in urina pue ctæ ſi albæ ſint, ſunt bonæ: ſin atræ, malæ. Neq; igiẽ urina nubiloſa in præſagijs, neq; ſuſpenſio dicta eſt, quãuis eo libro accurate uniuerſam ſit in acutis morbis præſenſionẽ ex

† decimi diei imbecillitas.

Ibidem. t. 19 200. g

C urinis perſecutus. Ac ne interpretũ quidẽ quiſquã, quam eſſe nubiloſam urinã Hippocrates uelit, enarrauit. Equidẽ, q̃ mihi probantur hoc inquirenti, referre non dubitabo. Nubis nomen ſolent medici ab aere ad urinam trãsferre, ſiue Hippocrates hoc nomen primus pro aliqua eorum, q̃ pendent in urina, ſpecie, uel urinarum: ſiue his alius attribuerit. Vt ergo in aere interim tempeſtas fit, ubi nubibus cõdenſatus ſi atris, caliginoſa: interim purus apparet & ſerenus, † vñq; nubes per eum quædam disiectæ, ac tum aer nubiloſus dr̃: quo quidem t̃pe nubium cernimus colorem non exquiſite atrum, nec lucidum, ſed inter hos medium: haud aliter urinã mihi & ſuſpenſionem appellare Hippocrates nubiloſam uĩ, quæ nec colore ſit albo, nec ẽt planè nigro, cæterũ horum medio. Quemadmodum igitur alba quidem ſuſpenſio bona eſt, nigra uerò praua: ſic quæ inter has media, neq: exquiſite bona, neq; praua eſt, ſed media. Quare Pythionẽ talem eſt ſuſpicandũ habuiſſe ſuſpenſionem. Nam alba ſi eſſet, judicium non efficeret nõ completum: ſi iam atra, non probum. Qm̃ uerò inter albã, & atram intercedebat, bonum eſt factum iudicium, ſed non abſolutum. Quod erat reliquum, quadrageſimo die in duplicem erupit abſceſſum, quem ẽt non probe interpretantur, cum per conſenſum abſceſſus in ſedem putent Pythioni ſtranguriam accidiſſe: cum ipſe ſcribat Hippocrates, ſimpliciter interim factam eſſe ſtranguriam, interim non ſimplici-

† Additur in antiquis, uerũ ſi ut ſic uertatur: interĩ uerò etiam uidentur nubes &c. & ita omnino uidetur legendum.

D ter, ſed adiungat illi abſceſſus nomen: ut primo de uulgaribus morbis libro, in ſecunda tempeſtate, ubi ita ſcribit: "Solum uerò bonum, maximumq; inter ſigna q̃ fiebant, quodq; multos à maximis periculis uindicauit, hoc fuit, quibus ad ſtranguriam diuerterent, & in hac abſceſſus fierent. Nam appellat ẽt abſceſſus, qui excretione noxiorum humorum ſunt facti, nedum qui decubitu; & merito: quo modo in dyſenteriam alio loco, ſic hoc loco in ſtranguriam, factos ait abſceſſus. Nã mali humores, quos hñt uenæ, utraq; expurgantur excretione. Ergo id in ipſa ſecunda tẽpeſtate de urinis, aliquãto ante locũ, quẽ modo protuli, hoc pacto ſcripſit, "Stranguerioſæ nõ nephriticæ, ſed his alia pro alijs. Cum.n. per morbum ob renum affectionem ſtranguria fiat, hanc ipſe ab ea, q̃ in ſecunda tempeſtate facta fuit, ſeparans, ratione abſceſſus, adiecit ſtranguerioſæ, non nephriticæ, ſed his alia pro alijs, i. pro uenarum uitioſo humore, ac febribus huic ſuccedẽtibus, inciderunt purgationes, per ueſicã excretis uitioſis humoribus, ut nonnunquã per inteſtina. Mordicatio itaq; ab excrementis, q̃ acria erant, profecta, ſtranguriam inducebat. Veſica.n. ut eſt oſtenſum, ad reddendam urinam in ſtranguria prius properat, q̃ iuſto ſit eius modo impleta, duabus de cauſis, uel q̃ eius non ferat qualitatem iam mordacis, uel q̃ per debilitatem prius, quã ſit urina concernata, ut pauca planè ſit, grauetur. Eiuſcemodi igitur Pythionem dicit abſceſſum habuiſſe, nec ſcripſit ſimpliciter hoc pacto, ſtrãgurioſus, ſed adiunxit, abſceſſus. Habet.n. in hunc modum

1. Epid. com. 2. t. 46. 3. iu. f

Ibid. t. 8. 109. a

dictio,ſuppuratio circa ſedẽ,& ſtrangurioſus factus eſt abſceſſus. Alterutrũ cõmittunt, vt ea aut E
prætereant,aut male multi interpretes enarrẽt. Morari uerò in ijs nõ eſt neceſſe, de quibus ſemel
hic ſtatui dicere. Ego eſſe ducebã melius,ꝙ longo tẽpe indagaui,& certo iudicio inueni, hæc lite-
ris ſola prodere,citra ullã malorũ interpretũ reprehenſionẽ. Sed quia quidã,propterea,ꝙ nequa-
ꝙ̃ puerilibus diſciplinis inſtructi fuerunt: nõnulli verò,& natura ad intelligendũ tardi cũ ſint,ubi
incidãt in quorundã ſcriptorũ nouas cõmentationes,hac ipſa ſola capti nouitate, eas celebrant:
ideo ſum adductus, ut ſemel aliqñ iſtorũ interpretũ mentionẽ facerẽ: cũ etiam ipſe dixerit Hip-
de Fracturis, pocr. "Extraneũ,quia nõ aſſequuntur,celebrãt præ cõſueto,qđ iã bonũ ſciunt eſſe: & abſurdũ ꝑ
com. 1. t. 6. 7. aperto. Quare quo lectores nr̃orum cõmentariorũ ꝓmoniti,qui mores ſint malorũ interpretum »
225. b eos queãt agnoſcere, ꝓlixius mihi hic certũ eſt de his agere. Nec verò querat quiſꝙ̃ de ſermonis »
ꝓlixitate,habiturus eũ ad malas cognoſcẽdas interpretationes ꝓ adminiculo. Atq; eſt vnũ iſtarũ
genus,qđ in ꝓpoſito ægro quidã fecerunt quorũ unius aſcribã ipſa uerba, nequis me de illo exi-
ſtimet mẽtiri. Atqui Telluris ędes, intelligit Cereris. Appoſuit aũt ædes forte ad demonſtrandã »
cãm,unde manuũ illi tremor,& morbus incidit,ut illi, cui ꝓꝑ menſiũ ſuppreſſionẽ, ut eſt ueriſi- »
6. Epid. ſect. 8. mile, ꝙ uitiata ea eſſet pars. Rurſus in ſexto ſcribit, "viro abſente feriatã illo mẽbro mulierẽ,ſubla »
in fine. tis ad os mẽſibus,barbã produxiſſe,qđ quid eſt aliud,ꝙ̃ fęminã in virũ mutatã? Sic igiẽ Pythion, F
dũ coitu abſtiuet,ꝙ ad ſolũ ſanum curã conferret,in morbum incidit. Hæc unius eſt ex interpre- »
tibus oĩo,qui ſeipſe hac re conuincit,ꝙ cum crebro Hippoc. quidẽ noĩatim domicilia cõmemo- »
ret,hic nõ illorum omnium enarrationẽ,ſed planè paucißimorum cõſcribat. Nã ſi nõ temere do
micilia ſint ægrorũ prodita,ſed indicẽt et aliquid,qđ ad artẽ faciat,ꝙ in paucis ægris eorũ uim ex
poſuit,ꝓterijt aũt in alijs,iiſq; ꝑmultis,parũ ſuo functus eſt officio: ut,uerbi grãtia,de primo, quẽ
A 1. Epid. cõ. 3. in vulgarium morborũ libro primo deſcripſit. Nã "Philiſcus,inquit,qui ꝓpè mœnia habitabat. De
t. 18. ꝑ. 121 a
B Ibidem t. 22. inde,[b] "Epicratis vxor,ꝙ ægrotabat apud Archegetẽ. Tum,[c] "Eraſinus, qui ad Bootæ torrentẽ ha »
C Ibidem t. 25. bitabat. Mox,[d] "Clazomeniũ,qui iuxta Phrinichidai puteũ decũbebat. Poſtea de muliere quadã, »
D Ibidem t. 27. [e] "Dromeadai,inquit,vxorem,ꝙ filiam erat enixa. Inde,de[f] "alia muliere, ꝙ in litore decumbebat. »
E Ibidẽ t. 28.
F Ibidem t. 30. In hoc item tertio de vulgaribus morbis libro multos inuenias alios ſcriptos ægros, ædibus adie- »
G 1. Epid. cõ. 2. ctis,vbi cõmorarentur,quas oĩno non enarrat. Ac[g] "Chærio,inquit, qui apud Demonetũ decũ- »
t. 2. ꝑ. 135. e
H Ibidem t. 3. bebat. Deinde,[h] "Eurianactis filiã uirginẽ ignis corripuit. Sub hãc, [i] "Quædã, ꝙ angina erat corre- »
I Ibidem t. 4. pta apud Bitonem. Poſtea,[K] "Adoleſcẽtulus,qui in foro Mendacium decumbebat. Et quid multa »
K Ibidem t. 5. opus eſt recẽſere,cum tali ſcriptura liber penè ſit totus refertus? Sed ad inſtitutũ reuertamur. Qm̃ »
cõplures ita ſunt deſcripti ægri,ubiq; oportebat,aut nuſquã domicilia exponere. Verũ hactenus G
quidam interpretes librorũ adeo cõtemnũt auditores,ut ergo Alexandrię quondam huiuſcemo
1. Epid. cõ. 3. t. di audiuerĩ de quodam ægro interꝓtationẽ in libro primo de uulgaribus morbis deſcripto, illo
19 ꝑ 128. e
Ibidem. capite,cuius eſt initiũ: "Silenus,qui in Platamonis ædibus habitabat. Nam exponendis Hippocr.
ijs,ꝙ illi acciderant,ita ſcribit: "Noctẽ in ſomnẽ duxit,multa uerba,riſus,cantus. His igiẽ acclama
bat,qui enarrabat librũ,ſcilicet erat σεληνὸς.i. lunaticus. His præ admiratione diſcipuli ĩ clamore
eruperunt. Nõnulli interpretes tam ſunt arguta ſedulitate,ut q̃rant, utrum in Platanonis habita
ret ædibus Silenus: quidam ꝑ,m,Platamonis ſcribẽdum eſſe putent: quidã per,n,Platanonis. Si-
1. Epid. cõ 2. t. militer q̃runt iſti interpretes,ubi dicit Hippocr. "Decumbebã in theatro, ἐν ϑεητρου ne ſatius ſit ſcri-
83. ꝑ. 126. b bere,an ἐν ϑεάτρου. At eos,qui in his tẽps terunt,reprobant: hos uerò qui per ea,quæ in Prædictioni-
bus & Coacis præſagitionibus ꝓduntur,hiſtoriã ægrorũ in his libris exponunt,multi ſuſpiciunt:
Sed ꝙ ſint uitioſa,quæ in libro prædictionũ ſunt tradita, certis declarauimus cõmentarijs, quos
in illum librum ſcripſimus. Nã eius libri uẽ auctor ex uno ſæpe, aut duobus priuatis exemplis ſi
bi conſpectis uniuerſalia facere decreta. Demonſtrauimus item multos eum cõcurſus facere, ex
genere diſſimilibus ſignis coactos. Et uero etiam declarauimus eam doctrinam, tam numeroſa
hẽre quæ concurrant,ut recenſeri nequeant. Ad hæc illud eſt declaratum enarrandis ijs, quæ ſcri- H
pſit auctor libri prædictionum,non poſſe doctrinã ullam eſſe meliorem, ꝙ Hippocratis in pręſa
gijs,cuiuſq; uirtutem ſigni ſigillatim tradentis: neq; .n. aliter multis unà coeuntibus quicꝙ̃ ꝑſcri-
ri. Proinde qui utrũq; legerunt librũ,ꝑdictionum & ꝑſagiorum,ſatis ſcio oĩa his aperta eſſe ꝙ di-
ximus. Iam ſiquis prius noſtros cõmentarios in eos libros æditos legerit,poterit ille citra illa quę
ſunt nunc a me cõmemorata,prauitatẽ animaduertere eiuſcemodi interpretationis. At qui illos
non legerint, ante uolo illos ut hi conſulant, deinde huc ſe recipiant audituri, & de ijs quæ dixi
æſtimaturi. Si quidem cum nuper quiddã in manibus ſumerẽ de commentarijs,quos Lycus Ma-
cedo in hunc librum conſcripſerat, in expoſitione Pythionis tria offendi capita ex prædictionũ
A 1 Prorrhet. libro citata,qui in primo ad uerbũ ſic dicebat: [a] "Tremula,obſcura,palpãtia deliria, magnã denũ- »
com. 1. t. 33. 4- ciant phrenitim,quod Didymarcho accidit in Co. In ſecũdo ſic: [b] "Tremores, ſi ſudoribus ſuper »
168. a
B Ibid. com. 3. ueniant,repetere conſueuerunt. At tertiũ his erat uerbis ſcriptum: [c] "Vrinæ à turbulentis uigilijs »
t. 13 181. a decolores cum nigris ſuſpenſionibus,delirium portendunt. Hæc ex ꝑdictionibus capita à Lyco »
C Ibidẽ cõ. 1. ſunt aſſcripta,quaſi ita Quintus in expoſitione huius Pythionis dixiſſet. Mihi uerò, quãdo com-
t. 4. 162. e pulſus ſum errores reprehendere (licet prioribus id commentarijs uitauerim) operæ pretium
uidetur

A uidetur iſtorum interpretationum prauitatẽ detegere. Primum ijs, quæ dicta de Pythione ſunt,
non cõgruit illud ex prædictionib. caput, neq;.n. cũ ſilẽtio, neq; magnopere phreniticus fuit. Nã
cum librum prędictionum enarraremus, quæ ſint deliria cũ ſilẽtio oſtẽdimus, & quare magnope
re ea phrenitica appellauit: quorum fuit in Pythione neutrum, ſiquidem nec cũ ſilẽtio delirabat,
" & modice inſaniebat. Secundum caput, in quo dicit, Tremores, ſi ſudoribus ſuper ueniant, repe-
" tere conſueuerunt. contrarium demonſtrat caſus Pythionis: nam nõ ſuccedebãt, ſed a primo unà
inuadebant, poſteaq; die decimo ſudauit. Itaq; nõ vñr tremores ſudoribus, ſed tremorib. ſudores
" ſucceſſiſſe. Reliquum, & tertium caput, ubi ait, Vrinæ a turbulentis vigilijs decolores cum nigris
" ſuſpenſionib. delirium portẽdunt, recte atq; ordine eſſet citatum à Lyco, ſi Pythion uigilaſſet
primum unà cum turbatione, & urinam reddidiſſet nigra præditam ſuſpenſione, itaq; deſipuiſſet
poſtea, verum quia neq; minxit talia, nam nubiloſa ſuſpẽſio permultum à nigra diſtat: neq; a ui-
gilijs turbulẽtis phreniticus euaſit, ſed a primo ſtatim die delirauit, non eſt recte adductum. Nam
quid cauſæ erat, quin diceret, ſuſpenſionem atram? aut uigilias primo, vel ſecũdo die, poſt has pri
mo die rurſus, mox delirium? Immo uero Lycus ipſe cum vocabulum, nubiloſam, interpretaref
non fuit auſus dicerere, ab eo atrum denotari. Quare ſuꝑfluo hæc adiecit (ſi quidẽ dicẽdum eſt ſu
B perfluo nõ mõ ad propoſitũ inutilia, ſed ẽt oĩno falſa) & præcipua quæq; Hippocratis ſermonis
neglexit aduertere, q̃ tremorũ affectio ſit, qui in tremulis manib. locus affectus, vnde uaria ſputa,
& multa his ſuccedẽtia: de quib. ego diſputaui. Oĩno.n. nihil horum conſiderauit, & qđ prorſus
non erat inquirendum, ꝓ qõne ſibi obijcit, ad verbum, ſic: Septimo die os eſt diſtortum. Videtur
" qđ hic narrat, cũ dicto pugnare, quod in aphoriſmis ſic habet: In febre non intermittente ſi labrũ,
" vel oculus, vel naſus, vel ſupercilium ꝑuertatur, uel non uideat, uel non audiat, debili iam corpore
" quicquid horum euenerit, mors in propinquo eſt. Hæc Lyci eſt orõ, ſibi in eo ſcrupulum mouen
tis, quod omni uacabat ambiguitate. Nam in aphoriſmis dixit, corpore iam debili: atqui Pythio- 4. Aphor. 49. Ext. ord. 33. b.
ni non debili diſtortum os eſt. Iã ẽt extricando ipſe hoc, qđ poſuerat Lycus, nihil ad ſolutionem
attulit aliud, ac id ipſum, quod nunc diximus. Itaq; qđ erat apertum, tanq̃ dubium ꝓpoſuit, alio
rum, q̃ ad artem referunf, nihil q̃ſiuit, nec quę eſſet Pythioni affectio, ob q̃ antedicta ſymptomata
ſint cõſecuta, nec qui locus, aut qui eſſent affecti. Ac ne de ſanguinis miſſione q̃dem ꝑtermiſſa ad-
monuit. Humorum, & temperamentorum nõ nunc tñ uerũ nec loco alio ullo in enarrãdis ægris
aut cęli ſtatib. mentionem fecit, quæ in primis Hippocratis librum enarranti erant conſideranda.
Sicuti, ſi Aſclepiadẽ interpretaretur, pori, & tumores, incõpactaq; elementa, & latio ad tenuitatẽ
C erãt illi declaranda, ꝙ ad hæc ille principia oĩa reducat. Calidum uerò, frigidum, humidum, & ſic-
cum Hippoc. cãs ſtatuit, quẽadmodum ambientem aerem, in animantium corporib. Itidem qua
tuor humores inter ſeſe tẽperamẽto diſtantes ſanitatis auctores æque, ac morborum eſſe: ſanita-
tis, vbi ex æquo ſint inter ſe moderati: morborum, vbi eorum maior ſit, aut minor copia, aut de
propria ſede commigrarint in alienã. Itaque ad hæc principia ẽt, q̃ ante Lycum, & Quintũ, aliquẽ
Hippocratis librũ enarrauerunt empirici, uniuerſa referre ſtudẽt, velut in fabula agunt quidã ſolã,
q̃ hñt impoſitam, perſonam. Nam vt Eraſiſtrati interpres recte de humoribus & temperamentis
ſileas, ita ſi quicq̃ dicere in ſcripta Hippocr. inſtituas, merito ad ipſius uocem interpretationẽ diri-
gas. Fortaſſe uero, ut adulterino æmulo Hippocratis, ueniam dare Lyco, vbi offendere uideatur,
æquum ſit, ni hoc exprobres, ꝙ cũ interpretationes ſcribere non ualeat, agat fabulam: quippe qđ
eſt aſſimile huic, ſi aggrediaris comędiã, vel tragœdiam, cum actor eſſe nequeas. At uerò ſi ad hos
te conuertas, qui Hippocraticos ſeſe nuncupant, vbi iuxta ac alieni, & adulterini ſectatores, errãt,
immerito illis ignoſcas. Iam cum iſtorum errores abſint non ſolum ab Hippocratis ſnĩa, ſed ab ip
ſa rerum veritate, duobus eos nominib. inſecteris. Siquidem melius eſt nihil, atque ſi ambobus in-
terpˢ his ſcopis cõſtet, ut ſimul & cõſentanea cũ ſcriptore, & uera dicat, q̃ alterũ tñ obſeruat, hoc
D eſt reprehẽdẽdus, ꝙ dimidiũ corruperit totius. Interpres verò, qui neq; uera dicat, neque cõſenta-
nea cũ auctore libri, maxime cẽſendus eſt peccare. Sabinus quidẽ, eiusque auditor Metrodorꝰ ger
maniſſimi illi quidẽ inter priſcos Hippocraticos habiti fuere, eſt tñ, male vbi uideanf Hippocratẽ
enarrare. Verbi gratia, in ꝓpoſito ęgro ita ad verbũ dicunt, nã ut cõuulſio, a vacuatione, & reple
" tione ꝓficiſcitur, haud aliter tremor, qui parua eſt cõuulſio, à contrarijs efficif. Ac cã quidẽ, qua-
" mobrem hæc uitia fiant, dogmaticorũ virorũ eſt, non empiricorum, attendere, attñ ea cognoſce-
" re, & diſcernere alterum ab altero poſſe, empiricis eſt neceſſe. Hac ſanè in re primum uidef Sabi-
" nus falſus, ꝙ paruam dixerit conuulſionẽ tremorem eſſe. Nã toto gñe inter ſe differunt hi affectus
nihil uerò nunc interſit, affectus uoces, an ſymptomata, functionum noxas. Neque. n. affectiones
certæ ſunt in ſolidis animalis partibus, vt œdema, & inflãmatio, & ſcirrhus, ſed ſicut actiones dũ
fiunt, conſequunf ut exiſtant, nõ quia cõſtanter, & ſm habitum inſunt, ita & affectus quoque ea-
rum. Nã cũ oĩs in actione poſitus motus ſit, ſitq; quidã in aĩalibus motus uoluntarius, ut alter in-
voluntarius, & naturalis, offenſæ uoluntarii in motibus fiunt muſculorum, a quibus etiam cum
ſm naturam fiunt, ſcimus obiri. Sed quod in eis eſt ſecundum naturã, unum eſt & ſimplex, quod
eſt præter naturam, in primis fit duabus differentiis, aut ꝑter uoluntatem, aut de uoluntate, nõ tñ

ſm naturam. Sed hoc loco ſm appetitum dicas, an ſm voluntatẽ, nihil intereſt. At verò motuũ, E
qui citra voluntatem fiunt in uoluntarijs inſtrumentis, q̃ ad motũ ſunt cõparata, hæc conuulſio,
illa uocatur palpitatio, alius rigor, ĩter ſeſe diuiſi. Sed plene de his integro volumine diſſeruimus.
Iã motus volũtarius, q non ſm naturam obitur, vna eſt forma, q tremor appellaĩ, de quo neceſ-
ſariũ eſt, qm̃ alios huius gr̃a attigimus, hic verba facere. Fit ergo tremor non tm̃ in muſculis affe- A.l.3.fo 2. c.11.108.d.
ctis, & neruis, ſed ẽt bene valẽtibus, vbi quis vltra vires onus attollere moliatur, aut manibus ba-
iulando, aut imponẽdo humeris. Itaq; nõnulli conſpiciunĩ robuſtiſſimi adoleſcentes, dum onus
portãt prægraue, cruribus tremere, maxime vbi aſcendere ſcalas tentent. At illis qđ in maximis
molibus, hoc ſenibus, & alia rõne infirmis vſu venit in minoribus: nã ſunt hæc ẽt grauia imbecil-
libus. Sunt iã ẽt certe affectus animi, q tremorẽ inducũt. Nã in libro de humoribus dictũ eſt, per
abruptum tranſeunti, metu ſcilicet vires deijciente, crura tremere: nec non ſiquis alius in ſe inua-
dentem conſpicatus beſtiã ſit, aut latrones, aut hoſtes, metuat. Recte igitur in cõmentario de tre
more, cõuulſione, & rigore, ex infirmitate viriũ ſemper tremorẽ fieri demonſtrauimus. Quæ qm̃
ſua ſponte interim ſint infirmæ: interim ꝓp affectũ animi, aut ẽt, haudquaq̃ per ſe affectę, ab one
re graui hoc patiuntur: tres eius cauſarũ eſſe diximus dr̃ias, inſtr̃orum intẽperiem voluntati attri-
butorũ, affectũ animi, grauitatẽ oneris. Quare ſi, qui nec metuat, neq; molẽ ſuſtineat, tremat, alte- F
rũ certe, aut organorũ eſt intẽperies, aut in ipſo corpore pondus circa muſculos, aut neruos. Ve
rũ ſermoni nõnulla ſubeſt dubitatio, de qua in cõmẽtario De tremore, cõuulſione, palpitatione,
& rigore, verba feci. Nã quibuſdã videas manus & caput tremere præter eorũ membrorũ mouẽ
di ſtudium: ac ideo eſſe falſo vr̃ dictũ, ſi inſtituerit quis aliquid agere, euenire. Cæterũ ſi intelligas
reclinata in ceruicale ceruice, ſiſti capitis tremorem: manuſq; depoſitas, ſic ne has quidem treme
re: credes eſſe recte dictũ, quibus ociaĩ qđcunq; membrũ, hoc eſſe à tremore immune: ſin attol-
lant, aut ſublatũ illud ſeruẽt, tũ ſymptoma illud incidere. Tm̃.n. abeſt, vt q ita agunt, muſculis q
eſcant, vt oppoſitos inter ſe muſculos ſimul moueãt. Vt in manu, q attollunt, & q hoc membrũ
detrahunt, extendunt eã & flectunt: & validiorũ viriũ eſt opus ijs, q manũ in angulũ ductã ſubli-
mem ſeruant, q̃ q extendunt aut flectunt. Nã qui extendunt, vno genere muſculorũ operantur,
qđ cõparatum eſt ad id operis, ſeriantibus interim ijs, q flectunt eã: Atq; cũ flectunt, agunt iis, q
ad flectendũ ſunt accõmodati: & in ocio ſunt, q extendere pñt. Quòd ſi eleues in angulũ ductam
& ſublimem retineas manum, nec flectas, nec extẽdas, vtriſq; muſculis ęqualiter operaris, in te-
tanis quos vocant. Eſt igitur nõ minori robore opus ijs, qui in eadem figura vel crus, vel collum,
vel manũ ſeruant citra fulturam ſolidi cuiuſpiam corporis vehentis ſuſtentãtiſq; membrũ. At tũ G
longè partiũ ponderi, q̃ vehũtur, vires motrices p̃ſtant, citra negociũ attollunt, citraq; negociũ
eas ſublimes ſeruant: at uerò ſi multo ſint inferiores, ſicut in reſolutis haudquaq̃ pñt eleuare, q̃
ſi pares ſint, viciſſim ſuccũbunt: vincẽtes ſeruãt immotam manũ ſublimẽ; ſuperaræ, delabi ſinũt.
Hoc mihi cogita continenter in hunc modũ fieri, ut ſimul ac ſuperiores ſint, membrũ ſuſtollant:
mox victæ à mole eorum, q̃ eleuantur, permittant peſſum ire: ſimulq; vires illorum rurſus victri
ces corripientes, ipſa iterum erigere ſtudeant. Deinde cum ſingulis tp̃is momentis fiat hæc viciſ-
ſitudo, vt qđ eſt infra, cõfeſtim attollatur, & qđ mẽbrum alleuat, ex templo detrahatur, nõ prot
ſus incõcuſſum ſeruetur, & ſtabile membrũ, tum nec motus habeat in vtranq; partem inſignes,
vt qui breuibus interuallis, & temporum & locorum ſeruentur. Atq; talis eſt motus tremor, vt, q̃
longius ſum in libro ſupra cõmemorato perſecutus, paucis cõplectar. At q̃ fit in morboſo rigore
partium concuſſio, abſq; voluntate obitur, & contrariorum motuum magis interuallis ſeſe mu-
tuo excipientium, vna cum frigoris ſenſu. Huius alius affectus eſt quodamodo germanus muſcu
lorum & neruorũ, q̃ conuulſio appellatur: ac in eis per totũ ſimilis illi, atq; ijſdem organis fit mo
tus, qui, cũ de voluntate moueãtur, fit: cæterũ in eo tñ differt, ꝙ p̃ter voluntatẽ, vbi conuellũtur,
mouentur. De palpitatione neceſſe hoc loco nõ habeo diſſerere, ne cogar ſimul de pulſu dicere; H
qui aliquid hr̃e cũ palpitatione cõe vr̃. Satis.n. iã vel de tremore ꝓductus mihi eſt inuito ſermo in
explanatorio libro. Qui autẽ ad vnguẽ volet oĩum p̃dictorũ ſymptomatũ perſpicere dignotio-
nẽ, & originẽ, legat librũ, vbi illa exacte oĩa tradidi: qñ & de ſingultu, tuſſi, ſternutamẽto, & nõ-
nullis id genus alijs motibus egi in cauſis ſymptomatũ, vbi dignotiones, & dr̃ias motuũ, tum ve-
rò ẽt cauſas, à quibus procedant, percurri. At Sabinus in oĩbus illis, nunc plus, nunc minus prę te
rijt. Itaq; cõtra Quintus, & Lycus, vt iſto ſaniores probãdi ſunt, ꝙ ne aggreſſi quidẽ, de his ſint di-
cere, ſed vt empirici interpretationes fecerint. Tametſi empirici quidã, ut dixi in ſabula impoſitã
perſonã agant, Hippocratis librũ enarrantes ut Hippocratis, Eraſiſtrati aliquẽ, & Herophili, &
Aſclepiadis, atq; aliorũ iſtorũ, perinde ac ſi de cuiuſq; ſint eorũ ſecta. Igitur qđ ſemper dico, ubi
hic quoq: cõmonuero, aliò tranſibo. Singulorum, q̃ ſcire medicus debet priuatim eſt diſciplina
tradenda, ac tum ad enarrandos accendendum libros Hippocratis, & cõcluſiones demonſtrãdæ
ſingulis locis memoriæ gr̃a, at ipſę tamẽ demõſtrationes nõ cõmemorandæ, quod quidẽ nos p̃ſti
timus; ex ijs uerò qui in opera Hippocratica ſcripſerunt explanationes, nemo quiſquam, cæte-
rum lapſi ſunt in his oẽs. Etenim alia eſt, quæ ipſas res tradit inſtitutio, abſoluta conſtans, fuſâq;
explicatione:

A explicatione:alia,quę in explanatione conſiſtit librorũ,cuius non utriuſque idem inſtitutum. Nã que quæ per ſuſam explicationem fit,ſpectat ueritatis intẽtionẽ,in explanationibus propoſitum eſt ſnĩam ſenis cognoſcere. Qui ergo ante ſingula exacte didicerit,hunc deniq; ad ueterũ librorũ explanationes accedere oportet:ut tñ primum ſenis ſenſum ualeat inuenire, ſecundo loco, recte ne ille an ſecus ſit aſſertus: ſimulq; admoneat demonſtratorum in operibus, de vno quoq; medico pręcepto. Qui uerò interpretes ſuis dictis nequeunt demonſtrationem inferre,auditores loquacitate obtundunt:itaq; à ſcriptoris ſnĩa retrahunt,uolentes ſua uerba ex illis fidẽ hr̃e: quamobrẽ de capite ad caput tranſeunt,quæ ne ipſa q̃dem quicquam ad rem propoſitam teferunt. Porrò fieri non poſſe,ut in explanationibus demõſtrationes diſputationum,q̃bus pariuntur ſciẽtiæ,ſcribãtur,ex iam dictis planum eſt. Nam qñ Hippoc.non in Pythione modo uerũ in multis ẽt ægris p̃dictorum ſymptomatum meminit,ſi q̃dem nuſquã demonſtrationibus comprobes placita, nullã animis diſcipulorũ,q̃ ſciẽtiam pariat,doctrinã infundes. Quòd ſi tradas in q̃buſdam ægris demõſtrationes,in q̃buſdam p̃tereas:atq; in primo morborum vulgarium , verbi gratia,eas oẽs perſequare,in alijs ad illas reijcias,facies tu q̃dem,quod diximus,uno in libro abſolutiſſimam tradẽdo cum demonſtrationibus doctrinam,in cæteris eius cõclnſiones adducẽdo, Sed id ipſum tñ utro-

B que eſt modo abſurdum. Nam in primum vulgarium morborum librum, ſi hunc enarres, primũ quinquaginta commentaria ſit neceſſe ſcribere, & ſingula,aut bina in ſingulos alios. Itaq; cogeris,ſi aut præſagia,aut aphoriſmos legere uelis,ante quinquaginta illos libros euoluere interpretãtes primum librum morborum vulgarium. Haud ſecus,ſi ab alio quopiam cœperis commẽtaria ſcribere,in illum quinquaginta ſcribes,q̃ aſit alium legere uolet , ante oĩa neceſſe habebit quinquaginta illos libros legiſſe. Atq; multo præſtabat ſingulas q̃ões,uel pręcepta,uel quolibet noĩe appelles,eſſe ſingulis deſcripta libris,atq; hos tñ cõſulere, ubi firma imbui ſciẽtia de ijs uoles quæ in ipſis prodita ſunt. Ideoq; nos cum de tremore,cõuulſione,palpitatione & rigore, tum de alijs oĩbus,lucubrationes edidimus ſeparatim, & demonſtratorum in interpretando uſurpamus concluſiones. At Sabinus,cum neq; demonſtrauerit usq̃, q̃d inter hos quatuor interſit affectus, tremorẽ,palpitationem,& cõuulſionem,& rigorem,neq; ullam,ſi nõ plane uerã tõnem & demonſtratiuam,at ueriſimilẽ adduxerit, primum eſſe tremorẽ aſſerit paruam conuulſionẽ, paulo poſt ſpeciẽ eſſe tremorem cõuulſionis dixit. Verũ quò me ocyus his reprehẽſionib. quas inuitus inſtitui in improbos interpretes, explicẽ,Eſto tremor cõuulſio,aut conuulſionis ſpecies: iam ab eo diſcamus,quo modo Pythioni inciderint. Stomachum, inquit,homo affectum habebat:atq; man',

C quæ cum illo haberent conſortium,tremebant. At nec incommodum illi ullum fuiſſe ad ſtoma-
" chum,docere q̃ſquam põt,q̃ nullum ſit ſymptoma noĩatum in narrandis Pythionis accidẽtibus,
" q̃d indicare ſtomachi ualeret uitium. Nec ſtomacho eſſe q̃cq̃ cum manibus cõe oñdere. Nam ipſe ait fieri trib. modis conſortia, aut p̃p uiciniam , aut p̃p familiaritatem vel generis,uel operis: Generis,vbi neruoſum neruoſo,uenoſum uenoſo,arterioſum conſentiat arterioſo:operis,cũ mãmæ, & thorax partibus genitalib. Sed in nulla harum cõmunitatum cõſentire manus poſſunt cũ ſtomacho, neq;.n.officium his eſt cõe,neq; neruorum conſenſus q̃obrẽ in manib. neruoſum genus in conſenſum ueniat ſtomachi affecti. nam ſtomacho à ſexta deducta de cerebro propagine tribuuntur nerui: manibus a ſpinalis medullę regione ad ſextam,ſeptimam,&octauam uertebrã. Itaq; q̃ a ſexta coniugatione partes ſunt neruos cõſecutæ,has ſtomacho cõſentire, nõ manus,cõueniebat. Atq; de tremore hæc nugantur q̃ propter abſtinentiã ueneris dicunt nimiam humorũ copiam Pythionem coaceruaſſe. Quanq̃ uenus,ut uacuatione plenum fieri non p̃mittat corpus (tribuamus ſanè hoc illis) ſtomachũ certe labefactat non mediocriter,etſi eum ueneris abſtinẽtia,
A.l.3.f 20.e. 2 c.11.372. b etſi corpus impleat,confirmet ut quod maxime. Nam non parum abſurdũ ſit cenſere,ſiq̃s moderate uiuat,repleri humoribus hunc:neq;.n. his,ſed ocioſis corpus implet. Quòd ſiquis à uenere ſe

D cõtineat,exerceteĩ tñ more athletarum,foſſorũ,& meſſorũ,aut artẽ agẽtium aliq̃ manuariã,non colligaĩ humorũ copia. Verum quia q̃ ſciũt,hęc nequeũt reticere,vſu venit ſerò diſcẽtibus dicere planiſſime pugnantia,dũ importune uerba funditant. Quid.n.attinebat ſcribere,dixiſſe Democritũ paruũ morbum comitialem concubitũ eſſe;Epicurũ,nunq̃ prodeſſe ueneris uſum , p̃clare agi ſi non officiat?nam iſta oĩo ad ægrotãtes ob immodicam uenerẽ p̃tinet, nõ ad eos, qui diuerſam inſtituerũt rõnẽ uiuẽdi. Et quidem Sabinus hæc ſcripſit,non uidẽs q̃ inſint in uerbis pugnantia. Iã uerò abſurdiſſimum eſt ob cõtinẽtiam ueneris deliraſſe Pythionem. Ferũt.n. aceruatã in cerebro genituram,multitudine id opprimẽtẽ,delirij ſymptoma efficere:ut ſolet os premens in capitis fracturis, & noſtra manus,creare deliriũ. Quare iã monſtrat,non ſe cuiq̃,cui terebra adigeretur, af-
" fuiſſe. Cum.n.aut digitis premas,unà cum membranis cerebrum,aut per uocatas membranarum
" cuſtodes,aut ẽt ante perforationẽ,os cõpreſſum has premat partes , deliria nõ exiſtunt, ſed cataphoræ opprimunt,motusq; & ſenſus perit:nã ſoporantur interdum magnopere ita affecti, ut in uehementibus apoplexijs. At uerò cum ẽt uaria ſpũta dicant genitura retenta accidiſſe , præſtat illos nihil confutare. Nam qui reprehẽdit ſedulo,quæ nulla ſunt digna ſedulitate,ſe ipſum afficit contumelia: Atqui non hæc modo,ſed longe protulerunt plura,haud diſſimilia illis: de quibus eſt

hoc unum: Abſceſſum ad ſedem aiunt ortũ Pythioni ꝑ loci uicinitatē, quo genitura excernitur: F
& abſceſſus in ſede comitē fuiſſe ſtranguriã. Deniq; alia ēt afferunt, q̃bus adducaris ueneris continentiam non paucorũ eſſe, nec partiorum auctorē morborũ. Et hæc cũ ſcribãt in propoſitis exponendis ægris, Democritũ proferunt & Epicurũ nihil unq̃ proficere affirmantes uenerē. Et qđ oĩum eſt ſapientiſſimũ, ut conuulſio, inq̃unt, comitaĩ repletionem & inanitatē, ita conſequuntur libidinem & cõtinentiam cõia ſymptomata rationis, & neruorũ affectorum. Proinde horũ nos ſapientia inducti, ac fidē eorũ uerbis hñtes, ne athletis quidē a uenere permittemus abſtinere, ne forte hinc conuellanĩ, aut deſipiant. Hæc ſcilicet oĩa, inſuperq; cætera, quæ narrauit. Hippocrates accidiſſe Pythioni, iactant, perinde quaſi illius morbo coitus abſtinentiã preceſſiſſe planè ipſis ſit certum: tametſi initio dixerint, ueriſimile eſſe à coitus abſtinentia (quam illi ἐποχὴν vocant) hæc accidiſſe Pythioni: deinde obliti eius, quod initio modeſte dixerant, veriſimile eſſe: ac ſi plane ita ſe hẽret, orationē inſtituunt. Et quidem, ut apud Telluris ædem cõmoraretur, cur a uenere ſeſe contineret, nihil erat cauſæ, quum nec ſacerdos, nec ædituus eſſet deæ. Omnino.n. de eo Hippocrates ampliorē mētionem faceret, q̃ ꝙ iuxta Telluris templũ habitabat. At ſi ēt ædituus, aut ſacerdos eſſet, nõ erat illi in perpetuũ neceſſe, vt à uenere abſtineret, quo mõ ſi Dianæ eſſet uel Palladis ſacerdos. Ceterũ qđ dudum dixi, reꝑhendere ſedulo, q̃ ſedulitate ſint indigna, eſt abſurdum. F
Quare iam finē eorum faciam, quæ interpretes in Pythionem cõmiſerunt, errorũ, ac me ad proximum ægrum conferam Hermoctatem, meoq; inſtituto interpretabor. parua habita illorum ratione, quę ſcripſerunt quidam perperam, niſi multum res vrgeat. Sed prius de notis dicam.

De notis, quæ ſunt ſingulis ægrotis adiectæ.

Miror huius libri, ut aliorum ēt Hippocratis multorum infelicitatem, quorum hi ſint diſſipati, illi aliquid hñt ſcriptis Hippocratis adiectum. Rectius dicam ſortaſſe infœlicē non fuiſſe librum, cæterum eius nos lectores, qui tp̃s in re perdimus inani. Ad exitũ igĩ narrationis euentorum Pythionis aſcripta eſt, Primum π literæ nota, rectam habens in medio lineam ſic ΠΙ, vt quidam ſcribunt noningentorum notam. Deinde ſcripta eſt π literæ nota, nihil in medio habens. Mox ΟΥ, ſub quam Μ, poſtremo Υ. Coacti igitur ſumus, notæ hæ quid ſignificent, inueſtigare, idq; incerti Hippocratis ne ſint, an alius iſta ſingulis aſcripſerit ægris. Verum nobis, cũ hoc ipſum compulſi indagaremus, in mētem uenit, ſi ut hoc in libro eas inuenimus notas, ſic in alijs ēt libris vulgariũ morborum oĩbus comperiſſemus narrationi eorũ, q̃ ægris acciderunt, aſcriptas, non ſit fortaſſis abſonum ab Hippocrate dicere adſcriptas, nunc cum neq; in alijs libris inueniantur, neq; ēt in ipſo hoc tertio in oĩbus æque exemplaribus, merito in ſuſpicionem non nos tantum venimus, ſed G
maiores ēt noſtri, ab aliquo eſſe aſcriptas, fortaſſe q̃ diſcipulos detineret, ut poſſet declarare quaſi quid mirificum, quod unaquæq; earum denotaret. Potuit ēt compēdium ſibi quis ſoli facere utilitatis, quam caperet ex ſingulis ægris: Vt in hoc ipſo, quem commemorauimus Pythione, quod deductam per mediũ lineam hẽt, ΠΙ, vĩ πιθανὸν. i. ueriſimile ſignificare: ſequens πλῆθος, idest abundantiam, a quo ſtatim ΟΥ, ſcriptum. οὖρον, id eſt vrinam, ſignificare vĩ, ut ex ambobus ſignificetur πλῆθος οὔρων, ideſt abundantia vrinæ, deinde Μ quadrageſimum nobis diem ob oculos ponere: Υ ὑγίειαν, ideſt ſanitatem, atq; hæc ambo interpretari. quadrageſimo die hoĩem conualuiſſe. Et collectam ex oĩbus notis hanc eſſe ſñiam, veriſimile eſſe ob abundantiam redditę urinę propulſatũ ipſum morbum eſſe, & perſanatum hoĩem quadrageſimo die. At hęc non inueniri aſcripta hoc modo in oĩbus exemplaribus, ante dixi. Nunc dico, nec in quibus inueniuntur, in ijs oĩbus primũ ęgrum hẽre talem notam. Ergo quæ exemplaria notas habent in fine aſcriptas narrationis de Pythione, hũc hñt in modũ ſcriptas ΠΙ. Π. ΟΥ. Μ. Υ. Porrò ꝙ rõni conſentaneũ ſit unamquamq; notam quod modo dixi, ſignare, confirmãt illę, quę alijs ſunt ægris adiunctæ. Nam vbiq; adiacet π lineã habens medium interſecantem: ad finem verò ſuperſtitibus Υ additum eſt, ὑγίειαν denotans. i. ſanitatem, defunctis Θ, quod. ſ. θάνατον. i. mortem indicat. Prima igitur quando ea ſignificare vñt quę H
diximus: & media ſint probabilia, quippe quę Hippocratis de ęgris orõni eſſe cõſentanea poſſint, nobis quidem inanis labor, in Pythione confectus eſt, & in alijs conficietur, tp̃s fruſtra terentibus. Sophiſtę uero talibus exponendis ut uates quidam ſuſpiciuntur a diſcipulis.

AEGROTVS. II.

2 *Hermocrates qui ad nouum murum habitabat, igni eſt correptus. Capit caput illi, lumbusq̃, dolere hypochondrium molliter intendebatur, lingua initio aduſta fuit, ſtatim obſurduit, ſomnũ nõ habuit, ſitibundus non admodum, urina craſſa & rubentes, depoſitaq̃, non ſubſidebant: ab aluo, combuſta, & non pauca exibant. Quinto die reddidit tenues urinas, ſuſpenſionem habebant, nec ſubſidebant: ſub noctem delirauit. Die ſexto aurigino ſus euaſit, omnia exacerbata ſunt, mente non conſtabat:*

Nec deſinunt hic nugari quidam interpretes huius libri: ſed ideo eſſe aiunt ſcriptum ad nouũ murum, quod recens calce inductus homini obfuerit. Alij ab his diſſentiunt, ſeduloque ſtudent oſtendere non propter calcem appellaſſe eum nouum murum, uerum quod pręter morem excluſis uentis, & cum iam ędes, in quibus Hermocrates commorabatur, non bene perflarentur, morbus hominem corripuit. Verum dę loco ſatis, ac potius, ut id quod eſt dicam, nimium. De

A ijs, iam, quæ illi acciderunt, porrò uidendum eſt: ac eorum, quæ aliàs demonſtrauimus, reuocanda memoria: de quibus hoc eſt. Tria eſſe prima febrium genera. vnum earũ, quæ diariæ appellantur: alterum hecticarum: tertium earum quas acutas uocant, comites putridorum humorũ. Atq; ex tertio horum genere febrem afflixiſſe Hermocratem hinc conſtat, q cũ incipit de illo facere verba, ſtatim dicat Hippocrates, Igni eſt correptus. Nã, ut in alia hiſtoria ſcripſit, "Quidam incaleſcens cœnauit, ut hoc uocabulo calẽs, febris mediocritatẽ oſtenderet, quæ cœnatum tenebat, ita hic ignem appellauit ualidam febrem. Ac caput quoq; illi cœpit dolere una cum ſurditate. Itaq; ex his in caput liquet inuaſiſſe quandã humorũ abundantiam. Declaratum iam eſt frigidioribus & pituitoſioribus ſuccedere ſomnos* ueternoſos, lethargicaq; mala: calidioribus aut prorſus mordacibus, uigilias, & deliria. Proinde cum uigiliæ eũ tenerẽt cum ſurditate, & capitis dolore, lumbique, ſuſpicari replẽtes caput humores cõſentaneũ erat mordaciores eſſe. Vſu uenit porrò his, ubi cũ calida febre & flagrante cerebrũ offendant, ſequi, ut didiciſti, deliria. Quòd ſi duos dies, aut tres aut quatuor hæc ſymptomata durent, certius præſcies delirium. Id quod hic accidit Hermocrati: nam exponendo quinto die ſcripſit, delirasſe hominẽ. Iam uero febrẽ fuiſſe qualis dicta eſt, uel lin- 1. Epi. com. 3. t. 29. 5. 125. d *καρώδεα dictionem autõ κάρος interpres hic nõ ſoporem, nõ ueternũ uertit.

B guæ indicant ſymptomata. Quid namq; dicit? Lingua in principio aduſta fuit. hoc enim nomen eam omnino ſiccã ſignificat fuiſſe: poteſt etiã nigrã. Atqui in tali lingua, febreq; tali, ſi abſit ingẽs ſitis, alterutrũ indicat, aut mentẽ læſam ægri eſſe: aut vẽtris naturalẽ facultatẽ, qua ſubinde cibos appetimus, emori. Porrò eũ narrationi hæc ſunt adiecta, Hypochondriũ molliter intendebatur, in iecinore conijcias febrilis affectionis originẽ extitiſſe. Quia. n. ſingulari numero quẽ uocant, dixit hypochondrium, alterũ tantũ indicat, nõ utrunq; fuiſſe intentũ. Quando aũt aut dextrum ſit neceſſe, aut ſiniſtrũ hypochondriũ uos accipere, dextrum fuiſſe intentum ſit veriſimilius, propter excellentiam, qua præſtat alteri. Siquidem talia citra appoſitũ & diſtinctiones proferunt. Atqui etiam modus ipſius aduſtio linguæ, ſatis iecinioris affectũ indicare poſſunt. Nã intentionem, quæ dicitur fuiſſe mollis hypochondrij, conſtat veluti uacuũ indicare, nã uacuũ ſignificatur ex molli, huic eſt oppoſitũ qđ eſt cũ tumore quemadmodum tenſum laxoq; ac ſi ita diceret, dextrũ hypochondriũ intendebatur, ſed citra tumorẽ, uel quia non magna fuerit inflãmatio iecinoris, vel quia in ſimis partibus dũtaxat, quibus uentriculũ amplectitur, cum gibba nondum unà cum ſimis in tumorẽ eſſent eleuata. Iã uẽtris cõbuſta excrementa etiam ignitionẽ huius uiſceris indicant. Quare ſi urinæ ad hæc lethales acceſſiſſent celerrime perijſſet homo. At quia ut talib. erant mediocres,

C fieri ſperes poſſe ut producatur morbus. Nã bonæ quidem urinæ haudquaquã, in iſto affectu incidunt: Rubræ uero ſpatio longo laboraturũ hoĩem, non tñ planè moriturũ arguũt, ut in cõmentarijs in librum præſagiorum, & prædictionum planum fecimus, ubi eius libri reprehẽdimus auctorẽ. Nã quæ alia de occaſione ægrotantibus acciderunt, quia ad aliud refert, errat. Iã in ijs cõmentarijs prolixius fuimus tum phrenitidis peculiaria ſigna perſecuti, tũ q in libris Hippocratis citra cõtrouerſiã germanis, de quibus p̃ſagia ſunt, vniuſcuiuſq; facultatẽ ſigni exacte & ſigillatim explanauit. At de rubris uel p̃rubris urinis uerbum nullum fecit: ſed de ſubrubra urina cum mentionẽ facit, ſimul p̃rubrarum uſum indicauit. Atq; adeo de ſubrubris urinis hæc ſcribit verba: "Si urina fuerit ſub rubra, ac ſubrubrum qđ ſubſidet, diuturniorem hæc quidẽ morbum, q̃ prima ſigni- In Prog. cõ. 2. t. 27. 4. 200. e
" ficat, ſed admodum tñ ſalubris eſt. Cum ergo ſit ſubrubra, p̃ter cæteras ſalubris quidem, lõgius ta-
" mẽ q̃ prædictæ trahat, quas ocyus dixit morbum exoluere, quę magnopere ſunt rubræ, lõgius ſignificabunt ſpatium, cęterum non mortẽ, quantum ex ſe ipſis, neq; delirium. Siquidem per flauã bilẽ in cerebro exundantem deliria oriuntur, quemadmodum ſi ea ſit aduſta, ut iã tranſeat in atrã, μανιώδης id eſt furioſa. At uero ſanguinẽ abundare inconcoctiorem & ſeroſiorẽ rubra indicat vrina qui in enis uidelicet iecinioris & profundi corporis, continetur, ut flauam bilẽ rufa, & * atra. Quid igitur uenit in mentem cum alijs non nullis, tum Lyco, ut hunc approbarent, qui in prædictionibus ſcripſit, "Surditas, urinęq; pręrubrę, in quibus ſuſpenſiones non ſubſideant, deliriũ nunciant, 1. Prorr. cõ. 1.

D qui morbo regio ſi corripiantur, malum eſt. Apparet enim ex ijs, quæ hoc ſunt loco de Hermocrate tradita, auctorem illius libri vniuerſale collegiſſe pręceptum: ſed longe aberrat, & ab rei ipſius natura, & Hippocratis ſententia, tũ uero ab ijs, quę in ęgrotis obſeruantur. Nam rei natura demonſtrat ſiccos tẽperamẽto humores, & uirtute mordaces in cerebrum elatos cõcitare uigilias, & phrenitim; id quod in commentarijs de locis affectis oſtendi. At Hippocrates tales humores cognouit, "flauam, & atram bilem, humidum vero ſuccum & frigidum, pituitam, mitiſſimum autem ſimulque nobis familiariſſimum, ſanguinem, pręterea urinam, ſerum eſſe humorum in uenis contentorum nos ille docuit. Quare ratio conuincit, ubi amplior ſemicoctus ſanguis per vrinas expellatur, rubras eum has efficere, atque ideo diuturnum fore morbum, quod requirat ſcilicet ad concoctionem longius ſpatium ſanguis, ſiquidem ſpatio temporis fiunt concoctiones. At non erit talis morbus, ut ab vrinis exitioſus, neque phrenitidi obnoxius. Sed non oportet hic nos longiores eſſe, poſtea quam iſtarum iam orationum in commentarijs in prædictiones importunitatem prodiderimus. At enim cum craſſas etiam fuiſſe indicet, nec ſubſediſſe urinas, planè ſunt illæ ex conturbatis & turbidis, ut ſolet hic appellare, quæ ſemper turbationem cru- t. 31. 4. 167. f. de Natu. hu. com. 1. t. 25. 130. f. Et 31. h t. 32.

dam

dam annunciant multo præditam ſpiritu flatuoſo, vt muſtũ. Quo fit, vt capitis dolores his vrinis E ſint adiuncti, ꝙ ſpiritus caput cum calidioribus ſuccis petat: à quibus merito intenduntur vigiliæ, & periculum eſt delirij futuri, ſi acrimoniam humores obtineant. Hæc cũ ſtatim ab initio Hyppocrates cũcta expoſuerit & ſymptomata & ſigna Hermocrati accidiſſe: deĩde nihil de diebus proximis prodiderit: durasse hæc ad quintum vſq; diem innuit omnia, ac tũ ſe demũ ad alia acceſſiſſe enarrãda, vbi aliqua ex parte variaſſent. Proinde quinto dicit die, illũ reddidiſſe vrinas tenues, quare ad eius diei expoſitionem tranſeamus. Quinto die reddidit tenues vrinas, ſuſpenſionem habebant, non ſubſidebant, ſub noctẽ delirauit. Cũ primũ immutata prima vrina, & deſipuit homo, die quinto ſcripſit Hyppocrates, prætenta, vt diximus, ſecũdi & tertij & quarti diei declaratione, nimirũ ꝙ eadẽ permãſiſſent in his ſymptomata. Quare de tenuibus vrinis reuocemus ad memoriã, quid in præſagijs dixit, his verbis: "Qui tenues crudasque diutius vrinas reddunt, ſi cætera vt ſuperſuturis portendantur, his abſceſſus in regionibus infra ſeptum tranſuerſum expectandus eſt". In Prog. cõ. 2. 34. 4. 20. 1. b Itaq; altero modo inconcoctus eſſe morbus ſignificatur ꝑ tenues urinas, ut ẽt per craſſas, ubi nõ ſubſidant. Siquidẽ cõturbatæ, ſed dũ depoſitæ ſunt ſubſidentes, concoctionis alicuius indicãt initium, potiſſimũ ubi illico ſubſidant. Quæ uero non ſubſidũt, ultra flatuoſam turbationẽ, craſſitiẽ eſſe *inconcoctorum humorũ ſignificat. Atq; ex his liquet morbũ producendũ: inſuper qua erat F prauitate febris, & quia ſub noctẽ delirauit homo, cũ periculo eſſe cõiunctũ. Reliqua iã uideamus 4. Aph. 62. Ex ord. 34. b num eſſe his conſentanea uideantur. Auriginoſus euaſit, omnia exacerbata ſunt, mente non cõſtabat. Diſtinctio hoc tibi ſit intenſionis hypochondrij ex iecinore profectæ. Diffunditur etenim nonnunquã per totum corpus flaua bilis, quod decretorium eſt, ut in aphoriſmis quoq; eſt eo libri loco declaratum, ubi ait; * Aurigo ante diem ſeptimum mala eſt. Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum, crebro te audiuiſſe, nullum quemlibet abſceſſum proficere, nedum auriginoſum. Is enim impediri ſignificat bilem, quo minus ex uiſcere expurgetur, & euacuetur per uentrem, uel propter oppilationem eius, uel inflammationem. Morbo autem iam concocto decretorie interim natura ad cutem excrementum reponit cum quorundam aliorum humorũ, tum flauę bilis: nam hoc quidem loco flauam appelles, an pallidam, nihil intereſt. Porrò cum affectio increſceret iecinoris, auriginoſam affectionem extitiſſe ex eo indicatur, quòd exacerbarẽtur omnia ſexto die: ſimulque quòd mente ille non conſtaret, quod eſt, deſiperet.

6 *Die ſeptimo grauiter ſe habuit: vrinæ erant tenues, ſimiles, proximis diebus eodem modo. Circa diem vndecimum omnia illi viſa remiſſa eſſe.*

Quæ die quinto urinæ fieri cœpiſſent deteriores, non correctæ ſunt multis diebus. Non enim G ſeptimo modo die, uerum ſequentibus etiam ad undecimum uſq; diem in iiſdẽ fuiſſe dicit ſymptomatibus uerſatum & ſignis Hermocratem: circa undecimum diem oĩa illi uiſa ſunt remiſſa eſſe. Recte ſane, viſa ſunt, dixit: neq; enim periculoſiſſimis ex ſignis potuit ſubito, cum eadem permaneret humorum inconcoctio, ad meliorem ſtatum peruenire: idq; adeo cum nihil eluxiſſet decretorij die undecimo, id quod ſolet non raro conſpici, quòd tũ natura ſolet aut ſanguinis excretione, uel alui, aut vomitibus, aut ſudoribus, aut parotidibus, aut decubitu quopiam, ex diſcrimine hominem uindicare. Attendamus itaq; iam, quæ die undecimo acciderunt.

7 *Coma cœpit vrinæ craſſiores, ſubrubræ, infra tenues, non ſubſidebant: aliquantulum mente conſtabat.*

Solidum ſcripſi librum, interpretans ſignificationem huius dictionis, coma, in quo indicatur propenſionem, delationemue in ſomnum ſic appellaſſe Hippocratem. In ſomnum autem propenſionem uoco, cum uigilare ægri nequeant, non apertos habentes oculos, ſed cõniuentes: uel altis ſomnis, uel tenuibus, uel uigilijs detineantur. Vnde exactam quærit diſtinctionem, multam etiam prudentiam, & exercitationem, ut ex qua affectione æger comatoſus fieret, aſſequaris: frequenter enim, ubi multum humectata pars ſit, quæ eſt ſenſus fons (in qua & ſomnũ recte Ariſto- H teles fieri demonſtrauit) coma ſequitur, ut nonnullis uſu uenit ebrijs: ſubinde ob ſolum frigus: eſt cum ambobus his profundus ſuccedat & comatoſus ſomnus: quin etiam propter infirmitatem A. 1. 3. f. r. t. 4. c. 2. 200. g uirium talis affectus fit adeo iam emorientium, ut apertas palpebras ſeruare non ualeant. Ac ita affecti hoc habent, ut poſtquam oculis cõniuerint, aut nihil prorſus, aut parũ dormiãt, ſed uigilent, nec attollere tamen palpebras queant: quod quidem uitium ab eo, quod committit humiditas & algor, pulſus diſtinguunt potiſſimũ languidiſſimi, tardi, rari, & parui. Quòd ſi hanc eſſet Hippocrates contemplationẽ iuxta ac alias perſecutus, uel pulſuum in ægris genus tradidiſſet, fieret, ut etiã exactiorem nos cognitionem eorum, quæ ægrotis euenerunt, aſſequeremur. Quã quia præterijt, ut quidem urinarum, ex ijs, quæ literis mandauit, de ægrotis eſt coniectandum. Ac in cerebrum ſe ſuccum contuliſſe pituitoſum undecimo die, non eſt rationi conſonũ in morbo, qui ſiccus & calidus è primo ſtatim impetu fuit. Siquidem lingua aduſta, uigilia, febris uehemens, ſexto die auriginoſa perfuſio, excrementa alui combuſta, totã eſſe igneam affectionem corporis declarant. Huc accedit, ꝙ ſi qua craſſities eſſet collecta ſuccorum in iecinore & eius uenis, non ea in toto continebatur corpore, quam oſtendit iam inde uſque ab initio vrinarũ craſſities.

A ſities. Reliquum ergo eſt perfrigerationem inſignem cerebri, aut facultatis imbecillitatē Hermo-
crati coma induxiſſe die vndecimo. Vtrum autem ſit horum, extreme eſt perniciosum. Nam inſa
nabilia ea eſſe demonſtratum eſt frigora, cum calidis morbis & ſiccis ſuccedant. Recte ergo Hip-
pocrates ſcripſit, omnia viſa ſunt remiſſa eſſe, nam cum exitioſiſſimum ſignum die vndecimo co-
ma incepiſſet, haud potuit fieri, vt ſalubrem tum ſtatum corpus recuperaret. Immo vero ne me-
dius quidem eſt vllus in talibus ſtatus: ſed ſi à ſalubri ſtatu ea deflectat forma febris, in contrariam
impingit perniciē, in qua extinguitur natiuus calor. Ergo, quia coma ſymptoma ita perniciosum
vndecimo die extitit, attendamus vrinas: nam ſi exitioſæ etiam hæ appareant eſſe, propinquā ſi-
gnificent mortem: ſin mediocres, in longius tempus trahetur: nam optima vrina in talem ſtatum
nullo pacto incidet. At quid de eis referat, audiamus. Vrinæ inquit craſſiores. Hæc quidam ita cō-
nectūt, vt poſt dictionem, coma, ſupradictam, cœpit, vrinis attribuant. Nam cum intercedat hoc
inter coma, & vrinas, vtrulibet aſſignes licet: vt duplex ſit lectio, vna hæc, coma cœpit, altera hęc,
cœpit meiere craſſiora: etenim verbo, *οὔρει* i. meiebat, per indicatiuum quē vocant modum pro-
lato, adijciunt, ν, literam, ac ſcribunt *οὐρεῖν* cum, ν, id eſt meiere, modo vt vocant infinitiuo, vt
B verbo, cœpit, conſentiat ſcriptura. Cæterum dictioni, coma, eſt veriſimilius verbum, cœpit, adhę
rere, cum nunc incœperit primum: urinæ verò craſſæ vſque ab initio fuerant: ſiquidem in narra-
tione diei primi ſcriptum eſt his verbis, vrinæ craſſæ erant, & rubræ, depoſiræq́; non ſubſidebant.
Quare non conuenit hinc dicere nunc cœpiſſe vrinas craſſas eſſe, cum tales ab initio ad quintum
vſque diem fuiſſent: nam die quinto quidem mutatas, tenues dicit factas: deinde ſeptimo die eas
fuiſſe commemorauit eaſdem. Recte igitur dixit vndecimo die reddebat vrinas craſſiores, confe-
rens cum his illas, quæ à quinto die hactenus tenues fuerant. Iam etiam ſubrubras eas fuiſſe ait, &
infra quædam tenuia parua habuiſſe, quæ ſubſiderent. Subintelligendum enim eſt huic, infrà, par-
ua quædam tenuia habuiſſe, quæ ſubſiderent. Quare videntur ambegiſſe hæ vrinæ inter bonas &
exitioſas. Porrò, in fine quod dicit, bifariam legunt. Quidam ita: non ſubſidebant aliquantulum,
adiungentes dictionem, aliquantulum, vrinis non ſubſidentibus. Alij ſic, ſubſidebant, deinde
iterum ab initio, aliquantulū mente conſtabat, quod propius videtur ad ſenſum accedere. Nam,
aliquantulum ſi ſit prædictum ſubſidere urinas, ſolent ſic Græci dicere: at non ſubſidentibus raro
id genus nomina adijciunt. Habes ergo quæ vndecimo die ſymptomata & ſigna acciderunt. Vi-
deamus iam, quæ die quartodecimo deſcripſerit.

8 *Quartodecimo die à febre erat liber: non ſudauit, dormiuit, omnino mēte conſtabat, vrinæ eadem.*

C Necquicquam videatur adiectum, non ſudauit, cui eſt ſimile, non illi profluxit ſanguis, non vo
muit, parotidas non habuit. Sed vt nō multo ante dixit, ſub diem vndecimum omnia illi viſa ſunt
eſſe remiſſa, qui, cum dicere potuiſſet ſimpliciter, omnia ſunt remiſſa, adiecit, viſa ſunt, quò illorū
« admoneret, quæ aliubi ſcripſit, [1] Iis, quæ non ſm rationem releuant, non eſt habenda fides, ita etiā 1. Aph.17. Ex ord.16.b
hic non dubitauit cumulum addere, non ſudauit, vt ob oculos proponeret, quàm ſit infida remiſ-
ſio morbi. Nam ſi, quæ poſtulabat res, quartodecimo die euenisſent, conſeruaſſent hominē. Itaq;
quia non apparuerunt, hinc malignitatem nobis morbi ſubiecit. Quos quidem affectus ignorat
vulgus medicorum, & gaudet ſiqua videatur alleuatio, tametſi hæc de exitioſis ſignis & ſympto-
matibus prioribus proficiſcatur, neſcium, cum natura enecatur, & extinguitur inſitus calor, ta-
les ſolere affectiones incidere, non ſecus ac partes, quæ defluxione mala in tumorem aſſurgunt,
vbi natura præ infirmitate haudquaquam attingit cōcoctionem humoris, qui excitauit tumorē.
« Nam cum generatur, inquit, pus, dolores fiunt & febres, ꝙ natiuus calor humores tumoris aucto 2. Aph.47. Ex ord.18.h
res immutet: quare quando omnino hic à concoquendo abſtinet per imbecillitatem, nec laborāt
nec febricitant, niſi perperam. Ideo fit, vt in ijs qui ſuppurarunt excreto pure, pars ſit, in quam flu-
D xo impegit, ſalua: at vbi ſuppuratio, & manifeſtus dolor, & febris abeſt, putreſcit pars, vt eam co-
gamur ſolidam aliquando præcidere. Huic igitur non diſſimile eſt quod ijs accidit, qui ſine ſignis
& ſine ratione explicati ſunt febre, poſt ſigna lethalia. In hoc caſu fuiſſe Hermocratem, vel coma,
quod hominem die vndecimo arripuit, arguebat. Siquidem vna cum ardente febre, & ſuccum ha
bente mordacem, acremq́; adiunctum, ſi quis ſymptomate teneatur, humidos & frigidos humo-
res, atque non mordaces comitante, non eſſe profligatum incommodum oſtēdit, cum nihil acci-
derit decretorij, ſed ſuffocari, & extingui natiuum calorem. Sed hæc aliàs longius tractauimus.
Quin etiā hic ſummatim ſatis ſit dixiſſe de ijs, qui à febre in grauibus ægritudinibus pręter rationē
liberantur: nam quo habere, cum ſigna præceſſerint exitioſa, commodius videantur, hoc morbū
habent pernicioſiorem. At vero Sabinus dixit, Inſidians morbus more feræ, aut hominis ſcelerati
(animantis enim eſt ratione præditi petere inſidijs) nec opinantes adoritur, quos petiuit. Verum
eiuſmodi verba nugas iure dixeris. Siquidem cum nihil quod ſcientiam faciat afferant, niſi loqua-
citate obtundant, inſtitutum ſe putant exemplo demonſtrare, quod nulla ratione his, quibus cū
confertur, conſentiat. Quare hos relinquamus, & ipſi iam, quæ inſtituimus, abſoluamus. Mihi ve-
ro hic animum diligenter aduerte, ac caue mireris, cur ſæpe ego, cū quempiam pernicioſe ſe ha-
bere dixiſſem, qui interim repente habere belle, adeo vt & lauaret, illuderetq; non à plebeis tan-
tum, ſed

tum,ſed & à medicis quibuſdam:in prædictione tamen conſtarem : poſtea cum repeteretur ille à E
morbo,qui videbatur recte habere,moreretur que,ex diuinatrice non medica ſpeculatione habitus ſim prædixiſſe, cum hæc præclari iſti ipſi medici nuſquam eſſe affirmauerint literis mandata. Equidem vnde mortem quibuſdam in vndecimum diem, aut ſalutem præſagiuerim,abunde ſcripſi de eiuſmodi prædictionibus omnibus in commentarijs De iudicijs, & in libris etiam De diebus decretorijs: quorum eſt omnium princeps diuinus ille Hippocrates. Sed cætera in iſtis,quos citaui modo libris, & vero etiam nõnullis alijs proſecutus ſum.In præſentia qui illos reuoluerint, his planam faciam propoſitam diſputationem.Vndecimo die Hermocrates melior eſſe viſus eſt, quartodecimo perfecte liberatus.Conſtituto iam hoc,& præcognito,recidiuam omnino fore,& periturum eum,diem ſeptimumdecimum conſentaneum erat ijs, quæ die vndecimo, & quartodecimo euenerant,recidiuam attuliſſe.Nã morbi mutatio in dies incidit decretiores. Didicimus namque in præſagijs & aphoriſmis dierum quaternarios orbes in vigeſimum,non in primum vigeſimum incidere,atque idcirco vndecimum quartidecimi eſſe indicem, decimum vero & ſeptimum vigeſimi.Ergo tum morbum rediſſe die ſeptimo Hermocrati in primis eſt conſonum,tum conſecutam aliam eſſe mutationem vigeſimo:non tamen iam lectis Hippocratis ſcriptis,quæ die vigeſimo mutatio futura eſſet,conſtat.In cauſa eſt, quòd nos lateat, quo modo vires laborantis F
haberent,atque certiſſimum earum ſignum,ipſos nimirum pulſus ipſe prætererit. His enim ſimul perſpectis facillimum erat dicere vigeſimo ne die moriturus eſſet æger, an in ſpatium lõgius protrahendus morbus:ignoratis vero,obſcurum.Itaque audiamus, quæ de die ſeptimodecimo, quæ item de vigeſimo,Hippocrates dicat.

9 *Circa diem ſeptimumdecimum redijt:in ſequentibus diebus incaluit,febris erat acuta, vrinæ tenues, delirauit.*

A.l.4.f.2.c.3.c. 81.446.c Alia quidem ſunt ſymptomata recidiuæ. At vrinæ tenues morbum eſſe inconcoctum ſignificant. Itaque vt non ſint magnopere ſigna, quæ apparebant,exitioſa,fore incolumem hominem dicere nequeas,conſpiciens ſeptimodecimo die eam vrinarum inconcoctionem. Nam Hippocrates ipſe dixit in talibus,"vt æger diuturnitatem morbi ſuſtinere poſſit,eſſe periculum. In Prog.cõ. 2. t. 31. 4. 200.h

10 *Iterum vigeſimo die eſt iudicatus, à febre liber, nam ſudauit.*

Quo die rationi conſonũ fuiſſet febrẽ exacerbari, ſiquidẽ natura omnino aggreſſa concoctionẽ humorum eſſet,qui inconcocti erant,vt oſtendebant vrinę,quę tenues permanebant, eodem die febris perfecte ceſſauit.Neq; enim ſeptimodecimo acceſſit natiui caloris ratione, ſed ſola putredinis,ſuccenſis febriliter humoribus. Itaq; eorum feruor digeſtus, à febre hominẽ vindicauit. G
Sed quia exitialia ſymptomata manebant,vt poſtea dicit,Hermocratem clarum erat obiturum. Sicuti autem in die quartodecimo ſcripſit,non ſudauit,ita & in vigeſimo idem addidit, admonẽs remiſſionis,quę ſine ſignis aduenit.Quòd autem permanſerint ſymptomata, extingui ęgri naturam,ex his perſpicias,quę vigeſimi diei ſubiunxit narrationi:quibus iam animum adhibe.

11 *Perpetuo à cibo abhorrebat,omnino mente conſtabat:loqui non valebat: lingua inaruit,non ſitiebat: obdormiſcebat aliquantiſper, comatoſus.*

Hęc,quę retulit,omnia ſunt emorientis vitalis facultatis ſigna : vt, verbi gratia, ciborum faſtidium inappetentiam ſignificans,interim à ventriculi ore proficiſcitur ab aliqua humorum aliena qualitate affecto:interim ob ipſius facultatis extinctionẽ, cuius erant in ſecũda ualetudine munera indigentiam ſentire,& quę ſunt ſe curatura appetere. Eiuſdem ſunt munera, humidę materię indigentiam, & repletionẽ ſentire. Vt ergo in his ſe habuit, aperte Hippocrates declarauit hiſce verbis,non ſitiebat,& his,perpetuo à cibo abhorrebat,ſubiunxit,mente conſtabat,illi lingua inaruit:hoc,non ſitiebat, & mente conſtabat,ad communem vtriuſque declarationẽ aſſumpſit, non ſitiebat,vero,ad alterum. Communis itaque declaratio hoc dicit,non ſentiebat indigentiam, vel ſiccę materię,uel humidę,non quin animaduerteret,ſed quia extingueretur ipſius facultas. Huic H
uero,lingua inaruit,adiecit,non ſitiebat,ut declararet non humiditatis gratia nõ ſitijſſe hominẽ, vt quidam,qui humidum & frigidum ſuccum aceruarunt,ſed cum ſiticuloſiſſima eſſet affectio,facultas eã tamen emoriens non ſentiebat,nedum ſermonis defectus ex huius noxa euenerit.Quare ſi ſymptomata illi hęc & uigeſimo die,& per totam prope ęgritudinem inerant, febrem planũ eſt calore emoriente natiuo hominem uigeſimo die deſeruiſſe.Huic aſſentitur etiam hoc, obdormiſcebat aliquantiſper,comatoſus,non enim,ut ſani,dormiebat,ſed facultatis imbecillitate inuitus conniuebat,adeo ut apertos oculos nõ ualeret tenere,nictabatq; & parum dormiebat; Adiũxit enim uerbo,obdormiſcebat,aliquantiſper, ꝙ hęc eſſet facultatis nota infirmę, non ſomniorũ naturalium.Quare eſt probabilius, hominẽ ſomnolento comate tentatum fuiſſe hoc tẽpore propter facultatis imbecillitatẽ, quàm per primarij ſenſus iuſtrumenti humiditatẽ : proinde mireris, non cur perierit Hermocrates, ſed qui attingere diẽ vigeſimumſeptimum potuerit,nã nõ multo poſt uigeſimum diẽ eſſe conſecutã mortẽ ueriſimile erat. Vnde iuuenem liquet, & ualida fuiſſe natura:quo factum eſt,ut morbo reſiſteret, paulatim marceſcens. Eſt enim coniectari ex omnibus quę homini acciderunt,quẽ uocant medici iuniores marcorem torridum fuiſſe. Atq; ipſum

die

A die uigeſimoſeptimo peremit febris, quæ uigeſimoquarto ex putredine humorũ concitata erat, quam explicat proximo capite. Porrò operæpretium eſt indicare, quid hoc loco ſcripſerit, omnino mẽte cõſtabat, ſiquidem non omnino vr̃ cõpos mentis fuiſſe, qñ ipſe Hippocrates illũ in quinti diei narratione ſcripſerit deliraſſe: & addiderit deinde in ſexto, mente non conſtitit, mox in ſeptimodecimo, delirauit. Quare quò alterum, aut his eum tantũ diebus deliraſſe, reliquo tempore ſui fuiſſe compotem ſignificaret, ſcripſit, omnino mente conſtitit: aut vigeſimo die, quem propoſito capite explicauit, omnino mente conſtitiſſe, hoc eſt, ne paululum quidem depoſuiſſe. Quod cur adſcripſerit, paulo ante expoſui. Nam, qñ non ſitiant, nec cibum appetant quidam in morbis, A. l. 4. f. 1. t. 1. c. 41. 4. 4. f vel propter delirium non ſentiunt quæ patiuntur, aut propter extinctionem naturalis in ventriculo facultatis: Si id citra delirium habeant, facultatem relinquetur eorum naturalem extingui.

12 *Circa diem vigeſimumquartum includit, aluus lubrica cum fluxione tenui & multa. Proximis diebus acuta febris, lingua combuſta eſt. Vigeſimoſeptimo defunctus eſt.*

Hoc in ægro vigeſimuſquartus unus, ut oſtendimus, ex decretorijs circuitibus, uigeſimusq; ſeptimus longe hoc & magis portione innouationes quaſdã attulerunt. Namq; ut ſeptimodecimo die repetitus, uigeſimo uiſus eſt cõmodior habere, cum reuera non ita haberet, ſed falſa ſpecie illuB ſo vulgo, quod calor inſitus extingueretur, à febre relinquebatur: ita uigeſimoquarto cum febricitare ex reſiduorum humorum cœpiſſet putredine, & aluo inde deieciſſet multa tenuia & maligna; vigeſimoſeptimo perijt, quòd ipſa acuta eſſet & ſicca febris. Vnde etiam combuſta fuit lingua.

13 *Hic perpetuo obſurduit. Vrinæ aut craſſa, & rubentes, non ſubſidentes: aut tenues, decolores, ſuſpenſionem habentes: guſtare non poterat ΠΙ. Ε. Δ. Κ. Ζ. Θ. P. D. V. S. M. Hoc eſt, probabile deiectionibus ſuppreſſis vigeſimaſeptima mortuum.*

Declarato uigeſimo die, ſubdidit quod nunc eſt dictum, guſtare non poterat, quod idem ſignificat ac faſtidioſus cibi. Vrinas dixit à ſeptimodecimo die ad uigeſimum uſque fuiſſe tenues. Prædixit autem, ſiquid meminimus, & de ijs, quæ rubentem ſuſpenſionem nec ſubſidentem habent. Atq; hic quidem retractis omnibus, ſimul ijs quæ demonſtrauit, hoc innuit, aliàs aliam illum reddidiſſe urinam, at bonam haud vllã vnquã. Iam etiam fuiſſe illi ægrotanti perpetuam ſurditatem, antea haud dictam, recte hic aſcripſit. Cæterum miror non de auriginoſa perfuſione quicquam meminiſſe, cuius par erat etiam mentionem facere: itaque fortaſſe, quaſi apertum ſit perpetuam fuiſſe, reticuit. Nam cum nec ſudor Hermocrati eueniſſet, nec vacuatio bilis vel per ventrem, vel vrinas, vel vomitus, conſecuta fuiſſet, non poterat ſubmoueri aurigo. Vnde ex his collectis, quæ C dicta ſunt, eſt perſpicuum mire fuiſſe iecur affectum, principium uegetatricis & naturalis animæ cuius oſtenſum eſt quatuor eſſe uirtutes, attractricem, retentricem, alteratricem, & expultricem, quæ ſuppeditant corporibus & nutrimentum & augmentum. Et hac affecta, mirum in modum appetitus perit, ut mori citius, quàm guſtare quicquam, ſuſtineant ægri.

De notis, quæ ſunt adiecta.

Vetuſtiora exemplaria initium habebant notarum ægris adiunctarum à muliere apud Bitonẽ angina correpta, quæ ſeptima ab initio deſcripta eſt. Et ſanè qui aſcriptas huic libro ſunt interpretati notas, ab illa omnes inceperunt, primis ægris dicentes eas non additas eſſe. Attamen in quibuſdam, quæ nunc in manibus uerſantur noſtris, & primis ægris oſtẽdimus notas eſſe aſcriptas. Et vero etiam eas habet annexas Dioſcoridis editio. Atque huic quidẽ Hermocrati primum eſt ſubſcriptum ΠΙ, in medio habens lineam, primam oĩum notarum, quas reperiri aſcriptas diximus in omnibus ęgris: deinde, E, ſcriptum eſt: mox, Δ, cum linea recta deorſum ſignata ueluti ſubſcripta: ſub hoc K, & Z, & poſtea Θ, ad hunc modum ΠΙ. E. Δ. K. Z. Θ. Prima itaq; nota, ut ante πιθανὸν id eſt veriſimile eſt, deſignat. Quemadmodũ extrema litera, quæ nunc Υ, nunc Θ eſt ſcripta, ὑγιείας quidem. i. ſanitas Υ: θανάτου vero i. mortis ſignum Θ eſt. Quæ hanc antecedit, dierum numerum, qui-D bus aut perijt homo, aut oĩno conualuit, denotat: quę interiacẽt, rationẽ, qua hominẽ cõtigit aut ſeruari, aut interire. Nunc ergo qñ E cum ſignato infra Δ ſcripſit, ἐπισχεθέντων τῶν διαχωρημάτων, id eſt aluo compreſſa, uigeſimoſeptimo die probabile ait eſſe, Hermocratẽ perijſſe. Sunt ex interpretibus, qui, quod proflueret uigeſimoquarto die uenter, morte illũ dicant affectũ eſſe: ac ex p̃dictionibus proferunt, qđ habet hęc verba: Surditas, & urinæ pręrubrę non ſubſidentes, & quibus ſuſpenſiones inſunt, deliriũ portẽdunt. His ſi regius morbus accedat, malum eſt. Malũ itẽ, ſi morbo regio ſuperueniat, fatuitas. His mutos, uerum ſentiẽtes, fieri contingit, & aluus, mea quidem ſñia fluit, ut Hermippo, unde perijt. Hoc eſt illud ex prædictionibus caput de quo, cum librum illum enarraremus, diſputauimus: hoc loco tñ ſit ſatis dixiſſe, quò in memoriam reducam, quæ illic ſumus interpretati, & in hoc libro hactenus. Nam Hermocratẽ quidem neque per aſtrictam contigit aluum, neque per ſolutam perire. Verum hæc ſymptomata ipſi affectui ſuperapparuere, ſicuti cum excerneret antea combuſta: quorum utrunq; iecoris affectiones ſequitur, ut oſtendimus cũ alijs in locis, tum in cõmentarijs De locis affectis. At perijſſe potiſſimum hic iecinoris uidetur uitio, iam etiam quod caput non commode haberet. Quin etiam hunc ęgrum interpretãtur abſurdius, qui ob id ſcriptũ dũtaxat aiunt, quò uim examinaremus dierũ decretoriorũ, quaſi uero non id ſit

1. Prorr. cõ. 1. t. 31. 4. 167. f

in

in omnibus obſeruatum ægris. Quæ ſingulis ſeorſum inciderunt pro affectibus, qui eos tenta- E
rent, exoriebantur.

AEGROTVS III.

Qui in Dealcis decumbebat horto.

14

Et hic adiectum quoq; Sabinus, hortum ait, qui etiam ad morbum faciebat homini excitandũ:
& ſcribit ſic ad verbum. Ideo forte hortum appoſuit, hinc innuens morbo anſam extitiſſe. Neque
vero eſt animal ad herbas edendas natum homo: itaque alieno uictu ueluti innouationem quan-
dam ſuſtinuit. Hęc ſunt, quæ ille ſcripſit. Ego, quando præter inſtitutum meum ſcribere aliquid in
hiſce commentarijs ab amicis ſum adductus in abſurdarum ſugillationem interpretationum, fa-
ciam, ut & hoc loco pauca eiuſdem generis adiungam. Ac primum, non ſemper hominem dixit
in Dealcis horto habitaſſe, ſed decumbere tantum modo ſcripſit: qui dudum, dum integra ſanita-
te eſſet, potuit alibi commorari: morbo autem affectus accommodatius tabernaculum requirẽs,
id in Dealcis eſſe horto nactus. Deinde in horto diuerſantem nihil eſt neceſſe oleribus, vt animal,
quod nihil in eſca præter herbas habet, ſemper veſci. Quemadmodum nec ſi prope eos habites,
qui caprinam uel ouillam uendunt carnem, hanc comedere quotidie, ſicut ij qui dicere ſolẽt. Neq;
enim ſi lanionũ ſis uicinus, ſtatim multas carnes deuorare neceſſe habeas, quẽadmodum athleta. F
Tertio iã, cũ multa ſuppeditarẽtur ad hortorum calumniandũ aerẽ, totam hic repudiauit partẽ,
ad olera uero deflexit. Atqui & cloacarũ poterat meminiſſe, vt quę latrinas ferè in hortos repur-
gant, omnẽq; eius generis fœtorem: olerum item & arborum halitum, fruticũque, vt braſſicæ, ca
reæ, & buxi: nam manifeſto vicinus aer ab horum inficitur conſuetudine. Sed his iſtas iã inter-
pretationes confutaui: nunc ad vtilia tranſibo, ac ad Hippocratis me verba accommodabo.

15 *Diu capitis cõflictabat grauitate, atq; dextrũ tps dolebat: cũ occaſione igne eſt correptus, decubuit.*

Supra 130.h.2 3. "Ignem Hippocrates, ut oſtendi iam ſæpe ante, uehementem febrem appellat. Ad hæc quod
proprie magis, ut omnes etiam mortales ſolent paruas cauſas uocare προφάσεις.i. occaſiones, ita
appellet ipſe quoq; interdum declaraui & hoc. Siquidem quædam ſunt, quę committere per ſe-
ipſæ morbum nequeunt: quæ ad corpus ſi acceſſerint morbo opportunum, totius cauſam morbi
exiſtimantur ſuſtinere: vt in propoſito hic nobis ægro. Nam capitis diuturna grauitas, & tempo-
ris dextri dolor, hominem iam ad morbum demonſtrabat fuiſſe comparatum. Sanè recte ſibi cõ
ſuluiſſet, ſi prius, quàm de tenui externa cauſa ægrotaret, qua eſſe ad morbum prodidit ſe accom-
modatum, medico ſe ipſe, qui occurrere impedienti ualuiſſet morbo, commiſiſſet.

12 *Secundo die modicum meri ſanguinis de ſiniſtra manabat.* G

Non è directo dextri temporis, de quo prædixit, ut dolore laborante, modicum dicit proflu-
xiſſe meri, ſed ex ſiniſtra. Merum uero.i. ἄκρατον, ubi de flaua, aut atra bile, aut æruginoſa dica-
tur, in aperto eſt, ut iam docui frequenter, quid ſignificet. Nam proprium ubi colorem quiſque
humor, & formam retineat ſynceram, ibi eum dicimus merum edi. In ſanguine uero fortaſſe è
contrario accipiendum eſt ab eo, dici merum.i. male miſtum. Sanguinis autem naturalis conſtat
rubrum eſſe colorem: decolorem uero, non eum, cæterum uel nigriorem, uel inſigniter rufum.
Et quidem merum ſanguinem ſolemus frequentius nigrum appellare, qui ſimul eſt craſſiore con
ſiſtentia. Ergo fuiſſe prius huic ægro, ſi quidem ualidis uiribus erat, mittendum ſanguinem li-
quet. Nam quòd Hippocrates remedium non prodidit, eadem erit quæſtio tibi ac illa, quæ de
primo eſt ægro ſcripta.

17 *Aluus ſtercora recte deiecit.*

Hoc unum in morbi principio fuiſſe mediocre uidetur: cęterum cuncta praua, quæ in proxi-
mo ſunt capite ſcripta.

18 *Vrina tenues, cum varys ſuſpenſionibus minutim diſperſis, perinde ac farina craſſiore ſemen re-
ferente: Tertio die febris acuta: deiectiones nigra, tenues, ſpumoſa: qua in retrimentis ſubſidebant, liui- H
da erant: non nihil ueterno tentabatur, agre deſurgebat: in vrinis quod reſidebat, liuidum erat &
ſubuiſcidum,*

Omnia fuiſſe hæc ſymptomata & ſigna praua, qui ſunt memores eorum, quę in pręſagijs ſunt
prodita, non ignorant. Iam in commentarijs quoque in primum de morbis vulgaribus librũ non
pauca diximus.

19 *Quarto vomuit biliosa, flaua, pauca, poſtea virulenta: de ſiniſtra aliquantum fluxit meri ſangui-
nis: aluus eadẽ, & itẽ vrina quoque: exudauit circa caput & claniculas: lien intumuit, femur è directo
doluit, hypochondriũ dextrum ſubmolliter contendebatur: nocte non dormiuit, delirauit aliquãtulum.*

Sunt & hęc mala omnia ſymptomata, quę commemorauit, pręterquam abſceſſus, qui in lie-
nem & in ſiniſtrum ſemur fieri uidebatur.

20 *Quinto deiectiones plures, nigra, ſpumoſa, in his nigra ſubſidebãt: nocte nihil dormiuit, delirauit*

Adhuc pernicioſa ſunt hęc omnia: itaque ſequentia attendamus.

21 *Sexto die retrimenta nigra, pinguia, ſpumoſa, viſcoſa, grauẽolẽtia: dormiuit, mẽte melius cõſtabat.*

Ex his, dormiuiſſe, & mente melius conſtaſſe, mitia ſunt: cętera uero & ipſa praua.

Septimo.

A 22 *Septimo, lingua arida, ſitibundus erat, non dormiuit, delirauit: vrinæ tenues, haud boni coloris. Octauo retrimenta nigra, pauca, compacta: dormiuit, mentis fuit compos, non admodum ſitibundus erat.*

Hactenus omnia illi ſyptomata fallacia fuiſſe uidentur.

23 *Nono ſuperriguit, febris acuta, ſudauit, infrixit, delirauit, dexter oculus diſtortus erat, lingua arida, ſitibundus erat, inſomnis. Decimo, eadem. Vndecimo omnino mente conſtabat, febre erat liber, ſudanit:* * *Vrina tenues circa iudicium erant.*

Apparet hũc uirium fuiſſe ualidis uirib. vt q̃ cum grauiſſimo morbo luctantes reſiſterent. Itaq; cum nihil illi hactenus accidiſſet boni, uidetur die nono rigore decretorio conſecuto, & deinde, qđ ſolet, febre acuta, & poſt eam ſudore, nõ continuò, ꝑꝑ morbi magnitudinem, febre fuiſſe explicatus: ueruntñ, cum eadem manerent (nam decimo, inquit, eadem) vndecimo ſtatim fuiſſe à febre liberatus. Nam ꝙ declinauerit in nona, & dextro oculo ſtrabo fuerit, res ſunt quæ ſolent in iudicijs euenire. Neq; uero repente de illo uidetur nono die eſſe decretum, uerum in undecimum diem eſſe ꝓtractum, quo iam, dicit, oĩno mente conſtabat. Porrò ad iunxit, vrinę tenues circa iudiciũ erant, ut fidem apud nos nõ habeat, & ne putetur firmum, ſed recidiuam expectemus breui. Nam

B cum alioqui, tum qua erat morbus magnitudine, in tali expectatione erat conſentaneum eſſe.

*[Marginal note: * [illegible] eſt ĩ aliquibus græcis impreſſis. ĩ alijs [illegible] i. dormiuit.]*

24 *Duos dies à febre integer ĩtermiſit. Redijt quartodecimo, ſtatim nocte nõ dormiuit, prorſus delirabat.*

Confecto dimidio & infideli ad diem undecimum iudicio, duos illum dies ait intermiſiſſe, hoc eſt duodecimum & tertiumdecimum: deinde repetijſſe quartodecimo, ijſdemq; iterum conflictatum ſymptomatibus.

25 *Quintodecimo, urina turbata, cuiuſmodi ex ijs, quæ ſubſederunt, fit, ubi agitantur: febris acuta, prorſus delirauit nõ dormiuit, genua & tibiæ dolebant, aluus, ſubiectis balanis, reddidit nigra ſtercora.*

Recidiua iterum euaſit acuta cum ob morbi magnitudinem, quæ illi inerat a primo, tum q̃a vndecimo die, quo primum fuit iudicium, haud adeſſent in vrinis coctionis ſigna. Cęterum genuum quidem dolores & tibiarum, qui ad partes imas efficientes morbi humores uergere nunciant, in bonis certe erant. At balanis ſuppoſitis nigrorum ſtercorum exitus, malus eſt propter colorem.

26 *Sextodecimo, vrina tenues, quibus inerat nubiloſa ſuſpenſio: delirauit.*

Et uero hæc etiam de integro inceſſentis illum acutæ febris & ſigna & ſymptomata ſunt, ſiq̃d meminimus eorum, quæ in præſagijs & in primo morborum uulgarium demonſtrata ſunt: nempe ſexcenties dicere non oportet eadem.

C 27 *Septimodecimo mane extremæ partes infrigeſcebant, cooperiebatur, acuta febris, toto corpore ſudauit, alleuatus eſt, melius ſapiebat, non tamen febre liber, ſitibundus: vomuit biliosa, flaua, pauca: uenter ſtercora deiecit paulo mox nigra, pauca, tenuia: urina tenues, non boni coloris.*

Rurſus ſeptimuſdecimus dies ſudorem attuliſſe uidetur, qui valetudini non erat exacte profligandæ propter humorum cruditatem, ex quibus homo ægrotaſſe uidetur.

28 *Octauodecimo mens illi lababat, comatoſus. Vndeuigeſimo in eodem erat ſtatu* †.

† in aliquib. codi. additur urina tenues.

Videtur homini nihil planè ſeptimuſdecimus dies magni adiumẽti attuliſſe, nihilominus eius certe naturalis facultas cum morbo certare uidebatur, & fortaſſe uictoriam obtentura.

29 *Vigeſimo dormiuit, planè mente conſtabat, ſudauit, liber erat à febre, non ſitiebat* †. *Primo vigeſimo parum delirauit, nonnihil ſitiebat, hypochondrium dolebat, & ad umbilicum perpetua erat palpitatio. Vigeſimoquarto vrinæ habebant ſubſidentiam, prorſus mentis erat cõpos. Vigeſimoſeptimo dextra coxa dolebat, vrina tenues, in quibus ſubſidentia erat, cætera mitiſsima habebat. Circa vigeſimum nonum dexter oculus dolebat, vrina tenues. Quadrageſimo aluus pituitoſa, alba, ſubcrebra deiecit: multum toto corpore ſudauit, abſolute eſt iudicatus.*

† in aliquib. codi. additur vrina tenues.

D Tertium quidem eſt hoc iudicium, ubi molita nunc etiam eſt natura per ſudorum excretionem in die decretorio ſoluere morbum, ut in prioribus, qui æque decretorij erant, & Coacis præſagijs. * Addidi autem illud nulla alia de cauſa, quam ut demõſtrem auctores præceptorum, quę in prædictionibus ſunt ſalſa, labi, & longe lateq; ab ſenſu Hippocratis, & præſagitione in ægris abeſſe, ideoq; logiatri ſunt (eo.n. nomine appellant uulgo docti ineptos in obeundis operibus) medici uero non ſunt, qui ægris credentes, qui in libris prædictionum ſunt, & coacis deſcripti præſagijs, alia pro libito per hos confirmãt, citantes quæ in libro prędictionum & Coacis præſagijs errata ſunt: & generalia in pręſagijs, & Aphoriſmis tradita præcepta, item q̃ in libris vulgarium morborum negligentes. Nam quid in prædictionibus, & Coacis præſagijs habetur veri, hoc uniuerſum (id quod ego in commentarijs in prędictiones oſtendi) ab aphoriſmis, præſagijs & vulgarium morborum libris, auctores iſtorum librorum mutuauerunt, & in iſtos libros retulerunt. Lycus vero, neſcio quo modo & ipſe ſimilis nequitiæ plenus, Quinto eam aſſignat, cui tamen non fuit uel unius anni cum Quinto conſuetudo, cum Satyrus & Ficianus, qui eum eo diu uixerunt, nullam Quinto talem adſcripſerint interpretationem. Equidem hanc rem, cum utroq; ſim pręceptore uſus, habeo compertam.

Caleni

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS SECVNDVS

ARGVMENTVM

Explicatut obſeruatio ſymptomatum quæ nouem Aegrotis accidere.

NVllum ego librũ vnq̃,niſi requiſitus ab amicis, uel familiaribus, præcipue longã profectionẽ ſuſcipientibus,ſcripſi,q̃ cõmentariũ habere eorũ,q̃ à me acceperát, aut quæ ipſis in animãtibus demonſtrauerã inſecãdis atq; ægris,auebant,quorũ quidã euulgati,ĕt probati aliis ſunt. Qui à me ipſi quoq; ut artẽ medicã ſuis abſoluerẽ oĩbus numeris,cõtenderũt,eodẽ ut iã dedi quibuſdã modo:ac id quidẽ præſtiti. Cũ uero cognoſcerem in oĩbus me,quæ conſcripſerã, Hippocr. ſemper interpretatũ ſnĩam eſſe,ſimul dictiones citaſſe eius accõmodatiſſimas quaſq; uiſus ſum mihi,ſi ſingula capita cõmentarijs explicarẽ à capite ad calcẽ omniũ eius librorũ,operę pretiũ nõ facturus. F
Verũ quando & hos habere quidam ex amicis efflagitaſſent ſibi, à germaniſſimis Hippocratis ac utiliſſimis ingreſſus ſum, idẽ tenẽs in hiſce libris propoſitum,ac feceram in prioribus. Eſt autem hoc,Quæ perpetuo,aut ſæpe in ęgris ſpectanĩ,hæc literis ſola mandare, citra vllã horũ ſigillationem,qui aut rara,aut nunquam uiſa tradunt,& falſa omnino. Sic cõmentarios in librũ de fracturis,& articulis:ſic ĕt in librum de vlceribus,& vulneribus capitis,& in aphoriſmos, atque p̃ſagia ſcripſi: Deinde amicorũ exhortatione perſuaſus, in cõmẽtarijs libri De uictus rõne ĩ morbis acutis partem expoſui primã,ad balnearum uſq; uſum,quæ quidẽ germaniſſima habẽt:a qua ſecũdam, nã & hæc multa videtur ex ſententia Hippocratis præcepta complecti. Deinde ſum librũ De humoribus ſuccincte quidẽ & paucis diebus interpretatus,ꝗ deſcedere,q̃ ad eos me cõmentarios induxerat ſcribendos,properaret. Qui cũ doctis placuiſſent (vulgati enim erant) inde uſu venit,vt non iam neceſſarij tantum me mei,ſed alii medici,quibus familiariter utebar,ut Hippocratis interpretarer omnia ſcripta, frequẽtes adhortarentur. Et feci ſanè in librũ τοῦ κατ' ἰητρεῖον idest de officina medi i, & in primũ & ſm morborum vulgariũ. A quibus cum in tertium eſſem explanationes inchoaturus, forte quidã me obnixe, vt in prædictiones tum ſcriberem,orarunt. G
Acciderat autem vt id contenderent,cũ * deambulãtes in ſermonẽ nos aliquando ueniſſemus de ijs, quæ in præſagiis ſunt & aphoriſmis tradita. Nã hæc omnia multum ualere in ægris demonſtraui:ſi uerò, quæ ſunt in prædictionum libro omnia ſcripta,quis accipiat pro generalibus, lõge hunc lateq; erraturum. Huius etiam generis eſſe partem eorum plurimam,quæ in Coacis pręſagiis ſunt prodita,demonſtrabam,commixta cum quibuſdam,quæ in aphoriſmis dicta, uel in p̃ſagijs ſunt: cum quibuſdam item,quæ in libris de vulgaribus morbis,quæ profecto illorum, quæ libri illi habent,uera ſunt ſola: quæ reliqua ſunt in prædictionibus,& coacis præſagijs, erroribus ſunt plena. Et quidem in librum ſecundum & ſextum de morbis uulgaribus interiecta ſunt quædam, ut etiam ad finem aphoriſmorum: cætera omnia libri ſecundi & ſexti uulgarium morborum, ſunt Hippocratis magna ex parte in commentarijs reperta: partim vero eorum is, qui ea contraxit, adiecit, ut aiunt. Erat ille Hippocratis filiorum clariſſimus, Theſſalus nomine, qui exacte ſententiam eſt patris ęmulatus. H In primum librum vulgarium morborum & tertium,aut nihil aut ſanè perpauca infarcta ſuſpiceris. Communia præcepta hiſce libris ſunt pauca ſcilicet mandata: ꝗ hic perſequatur demũ, quæ acciderunt aut omnibus in cõmuni tempeſtatibus vulgaribus,aut cuiq; priuatim. Peractis iam commentariis in ſecundum librũ,tres interea forte ſcripſi,à poſtulantibus inductus, quos dixi, commentarios in librum prædictionum: quibus in eo libro oſtendi plurima vitioſe dicta eſſe: multa pro vniuerſalibus dicta eſſe, cum ſint infrequentia: non pauca indiſtincta,quę requirant diſtinctiones. Et quo ſermo ſit apertior, afferam vnum de ijs,quæ male quidam ſcripſerunt in commentariis & in prędictiones, & in ęgros in libris vulgarium morborum. Scriptum quoddam eſt in prędictionibus huiuſce modi caput: "Febres ex hypochondriis malignę ſunt. Hic quidam huius libri interpretes ſubiiciunt in libris vulgarium morborum deſcriptos ęgros, hos ſolos proferentes,quibus defunctis,Hippocrates in ægritudine hypochondriorum dicit accidiſſe contentionem,uel dolorem,uel palpitationem, uel ſi quid ſit tale i- „
ptę tereunt, qui de illis conualuerunt. At uerò Hippocrates tradidit in pręſagiis, cum alia quę ad „
morbos acutos referunt,tum de hypocondrijs,eo loco libri,cuius hoc eſt initium, "Hypochondrium optimum eſt,ſi dolore uacet, ſi molle & æquabile ſit dextra ac ſiniſtra parte. Hoc totius dictionis, quæ quidem eſt prolixa, initium eſt,ubi de hypochondriis Hippocrates docet. Qui vero ſimpliciter febres ex hypochondriis eſſe malignas confirmat, conuenientibus neglectis diſtinctionibus,quas in præſagiis ſcripſit Hippocrates, mentitur aperte. Quippe longe erat verius

* ἐν περιπάτῳ. vide hanc dictionem ſup. pag. 419 a

3. Prorr. cõ. 2. t. 21. 4. 172. d

In Prog. cõ. 1. t. 27. 4. 395. e

dicere

A dicere,febres à cerebro affecto malignæ ſunt:febres à mẽbranis,q̃ cerebrũ cõtinent,affectis mali
gnæ:febres à pulmone affecto malignæ:iã pręhis & magis febres à corde affecto malignæ:at fe-
bres q̃ ab hypochondrijs ꝑfici ſciũtur (ſi propriè vocabulũ hypochondriũ accipiamus)omniũ fe-
briũ acutarũ ſunt mitiſſimæ:ſin minus ꝓprie,& hac voce & ventrẽ cõplectamur,iecur, lienẽ, &
ſeptũ tranſuerſum,q̃dam malignæ, q̃dam & mites ſunt:ut in libris determinauimus de locis affe-
ctis. Atq; hoc tibi unũ ſit male ſcriptorũ in ꝑdictionibus exẽplum:& interpretũ,qui,vti modo di
xi,libros inuicẽ alterũ per alterũ enarrant,& ſic in ꝑdictionibus interpretãtur.Recte dixit,febres
ex hypochõdrijs ſunt malignę:in libris.n.de vulgaribus morbis ille,& ille,qui ex hypochondrio
laborarũt, interierunt.In ipſis vulgariũ morborũ libris,ubi ad eos ipſos acceſſerint, merito aũt,
hunc ægrũ periſſe:nã ꝓditũ in vniuerſũ eſſe in ꝑdictionibus, febres ex hypochondrijs malignæ
ſunt.Atqui ſi interpretanda iſto modo eſt,primũ contrariã illi,q̃ in ꝑdictionibus eſt,enũciationẽ
ꝓducas licet:Febres ex hypochõdrijs ſunt moderatæ.Deinde eos potes ꝓducere,q libris vulga-
riũ morborũ ſuperſtites fuerunt,læſis hypochondrijs.Hoc itaq; habes vnũ(vt dixi) malarum in-
terpretationum exẽplum.Alterum eſt mutuo implicatorum affectuũ,quo quidem frequẽter uti
auctor ꝑdictionũ vr:id ꝙ in cõmentarijs,quos in eas conſcripſi,aperui.Implicatos voco affectus,
B in quibus multæ ſunt affectę partes:nã põt idẽ homo non ſolũ laborare ex thorace,ſed & ex pul
mone,& ex capite,his addas licet,& ex vẽtre,& ex iecinore.Proinde ſiqñ ſymptoma ſcribat, qđ
phrenitim denunciat:& mox illi aliud adiungat,peripneumonię propriũ,& iecinoris inflãmatio
nis aut uentris,aut mẽbri cuiuſq; alterius:deinde difficiliori dicat affectione eos mortales detine-
ri,qui duobus aut tribus affligãtur partibus,peruerſam tradet doctrinã. Nam hic ſermonis mo-
dus erit: Qui in principio comatoſi fiunt cum capitis,lumbi,hypochõdrij, colli dolore, vigilan-
» tes,ſunt ne phrenitici? Nares his ſi ſtillent, pernicioſum eſt: maxime ſi quarto ab initio die uen- 1.Pror cõ 1.t. 1.4 160.h
» tris ſit rubra ꝓluuies.Iecinoris hoc ſymptoma eſt,& poteſt cum prædictis exiſtere: vt ſi pleuritis
» uel peripneumonia comatoſos iſtos arripuiſſet,non eiuſdem tamen eſt affectus ſignum. Quòd ſi
errata inſtituas,quæ in prædictionibus ſunt admiſſa, & eos, qui illius præcepta libri, ægroſq; in
libris vulgarium morborum interpretantur,viciſſim alterum per alterum refellere, legas cõmẽ-
tarios in prædictiones. Equidem in primo & ſecundo libro ægros deſcriptos citra ullam malorũ
interpretum confutationem ante expoſui:ſed quia multi à me amici in paucis ægris contẽderũt,
ut malos interpretes detegerem, neceſſe habui in tres duntaxat ęgros integrum commentariũ
conſcribere ſuperiorem.Nunc iam ſatius duco eſſe,eodem ut modo enarrem reſiduos, quos ſu-
C pra in primo uulgarium morborum libro enarrabam: vereor enim, ut ne in alterum incidam
uitium,ut apud hos male audiam,quos magni commentarij,longique offenduut.

AEGROTVS IIII.

1 In Thaſo caput Philiſtæ diu dolebat,& tandẽ veterno aliquantũ arreptus decubuit: †Cum verò po- † Al. Ex antiqs. Ex potatio nib. aũt cõtinuis dolor exacerbatus eſt. Nocte in caluit primum.
cula febres cõtinuas excitaſſent,dolor nocte grauior eſſe cæpit, incaluit primũ. Primo die bilioſa,pauca
vomuit,flaua illa primũ,ſed deinde virulenta,pluraque:aluo ſtercora excreuit:noctem habuit moleſtã.
Altero die ſurditas,acuta febris:dextum hypochondrium contentum eſt,ac initio inclinabat: vrinæ te
nues pellucidæ,ſuſpenſionẽ habebãt,paruã,geniture aſsimilẽ:Circa meridiẽ vehemẽter inſaniuit. Ter
tio die grauiter ſe habuit.Quarto conuulſiones,omnia ſunt irritata.Quinto ſumma luce defunctus eſt.

Nequid ſim longior,nõ aliter ac ad eos, qui memoria tenent,quæ in præſagia, aphoriſmoſq;
interpretatus ſum,& prædictiones,præterea in primũ & ſecundũ uulgarium morborũ librũ, ſer
monem habebo.Vir hic cum nõ decumberet lecto, ægrotabat,capitis(quemadmodum qui ante
ipſum eſt deſcriptus)dolore:uerum nõ uulgare in hoc ſymptoma adiunxit,ueterno aliquantum
tãdem correptum illum.In illo addidit etiã morbi initium: huic ex maximo errore ait accidiſſe,
D nam capite grauiter affecto, potio uini larga maximum eſt malum. In illo ex occaſione dicit in
cepiſſe morbũ,proinde illi haud dudum cenſet læſum cerebrum fuiſſe, ſed abundantium tantum
in capite ſymptomata humorum eſſe: At Philiſtę huic ipſum etiam caput in tẽpore in prauũ de
ueniſſe ſtatum.Cũ huc iã noxa à potu acceſſiſſet,ita excitauit magnos, atque ualidos affectus, ut
quinto illũ die raperent.Quæ hiſce ait diebus ſymptomata Hippocrates extitiſſe,partim ad acui-
tatẽ pertinent morbi,ut ſi neque cerebrũ ſit offenſum:partim ad cerebrũ ipſum. Ac acuitatis qui
dem morbi ſunt uomitus ſymptomata,qualitasque urinarum:ipſius cerebri,ſurditas,conuulſio,
uehemẽs inſania.Quòd uerò eſt ab auctore dictum,dextrum hypochondrium contẽtum eſt, ac
intro inclinabat,illud fit,ubi à ſepto tranſuerſo uicinæ partes uelluntur. At ipſum tenditur ſeptũ
tranſuerſum interim in pleuritide ob inflammationis magnitudinem ſuccingentis membranæ
coſtas:interim ob originem neruorum ad te neruos,qui ad ſeptum tranſuerſum pertinent, attra
hentem: interim uerò per ſuam ipſius inflammationem. Sed de his tribus memoratis ueriſimi-
lius eſt à ſepto tranſuerſo ob neruorum tenſionem attracto,hypochondrium quoque retractum
fuiſſe.Atqui ferè in his affectibus utraque hypochondria intro conſident: nonunquam alterum
tantum,ubi principij neruorum pars altera ſit grauius affecta,altera nihil,uel modice.

AEGROTVS V. E

2 *Charionem, q. ægrotabat apud Demanetũ, ex potu ignis corripuit; ſtatim eſt capitis dolorifica grauitas conſecuta, dormiebat, aluus turbata eſt excremẽtis tenuibus, bilioſiorib. Tertio die acuta febris capitis tremor, præcipue inferioris labri: paulo poſt rigor conuulſiones, planè deſipuit: Nocte grauiter laborauit, non dormiuit. Quarto aliquantiſper quiete dormiuit, delirauit. Quinto cum dolore cuncta exacerbata fuerunt, nugabatur: noctẽ moleſtam habuit. non dormiuit. Sexto nihil eſt immutatum. Septimo ſuperriguit, febris acuta, p totum corpus ſudauit, iudicatus eſt. huic ꝑpetuo erãt deiectiones bilioſa paucæ, meræque: urinæ tenues, & boni coloris, cũ ſuſpẽſione nebuloſa. Octauo die urinæ erãt melioris coloris, in quib. ſubſideret candidum, & paucum, mente conſtabat. febris intermiſit. Nono repetijt. Circa diem Quartumdecimum febris acuta: Sextodecimo bilioſa uomuit, flaua, ſubcrebra. Septimodecimo ſuppeṙiguit, febris acuta, ſudauit, febre eſt decretorie liberatus. Vrina ab recidiua, & iudicio, boni coloris, & ſubſidentiam habebant, nec per recidiuam delirauit. Octauodecimo nonnihil incaleſcebat, aliquatulum ſitiebat: urina tenues, ſuſpẽſio nebuloſa: paulum delirauit. Circa undeuigeſimum febre carebat, colum dolebat, urina habebant ſubſidentiam. planè uigeſimo eſt indicatus. ΠΡ.Χ Ρ.Ο.Υ.Κ.Υ.Ρ.Μ.Β.Υ.Υ.Σ. Hoc eſt, Probabile Multitudine Bilioſarum urinarum Vigeſima Sanatum.*

Videtur homo ex abundãtia, & maxime bilioſorum humorum ægrotaſſe. Quòd ſi in ipſo, quę de diebus ſunt decretorijs, & urinis monſtrata examines, offendes conſentire. & rite cum die uigeſimo eſſe perfecte à morbo liberatum. Sunt tamen exemplaria, quę ad exitum narrationis careãt, uigeſimo, cum ſpectatiſſima quæq; orationem ſic ſcriptam haheant. F

AEGROTVS XI.

3 *Euryanactis filiam uirginem ignis inuaſit. Hac perpetuo nihil ſitiebat, nec quicquã ſuſtinebat guſtare. deiecit pauca: urina pauca, tenues, non boni coloris, incipiente uerò febre ſecundum ſedẽ dolebat. Sexto die febre erat libera, nõ ſudauit, iudicata eſt. Quod ſecundũ ſedem erat aliquantum ſuppurauit, & cũ iudicatione erupit. Ab iudicatione die ſeptimo riguit, non nihil incaluit, ſudauit. Ab iudicatione octauo aliquantulum riguit: poſtea extrema partes ſemper algebant. Circa decimum diẽ à ſudore, quem habuerat, delirauit, confeſtimq́; ad mentem redijt. Ferebant autem, quod racemum guſtaſſet, ita fuiſſe afflictam. At, cum diem intermiſiſſent, duodecimo iterum multum delirauit: aluus turbata fuit bilioſis excrementis, paucis, meris tenuibus, mordacibus, crebro deſidebat. Die ſeptimo, à quo poſt rennum deliraſſet, deceſſit. Huic ab initio morbi fauces dolebant, ſemperq́; rubebant, gargulio retractus, deſtillationes multa, parua, tenues, acres: tuſſijt, concoctum nihil excreauit, quoſuis cibos toto hoc tẽpore faſtidiuit, neque appetiuit quicquam, non ſitijt, & nihil effatu dignum bibebat. Tacita erat, nihil loquebatur, mæſta animum deſponderat, Erat autem & natiuum quoddam tabidum.* G

Vt percurrit, quæ huic ęgræ ad mortem uſq; acciderunt, morbi totius adiunxit hypotheſin, ex qua iure interijt. Nam a capite ait, huic in pulmonem malas fuiſſe deſtillationes, faucib. ac gurgulioni nocentes. Adiecit porrò ſermoni, erat aũt, & natiuum quoddam tabidum, quod oportet meminiſſe, nec fidem habere ſophiſtis, nullum aſſerentibus eſſe affectum innatum. Cæterum illud ꝑ ſe ſolum, tam repente ipſam non ſuſtolleret: ſed quia cum hoc affectu extinctio cohærebat naturalis facultatis, quò celerius periret, in cauſa fuit. Significatur hæc his uerbis hæc perpetuo nihil ſitiebat, nec quicq̃ ſuſtinebat guſtare. De quorum ego ſymptomatum malignitate ante in priore libro verba feci: atq; ipſe Hippocrates iterum in fine narrationis ſuo more demonſtrans, quę ægrotis, & mortis fuerint, & ſalutis cauſæ, adſcripſit, quoſuis cibos toto hoc tempore faſtidiuit, neq; appetiuit quicquam, non ſitijt, ſummo ſignificãs odio illi cibos ueniſſe, ut ne deſiderium quidem ueniret cuiuſquam: quo quidam, qui perdiderunt appetentiam, cũ recordentur illa quibus aliquãdo ſint oblectati, tenentur. Nonnullos enim in morbis faſtidio occupatos cõſpicimus, ſimulatq; quicquam guſtarint, id auerſari: quoſdam verò ne guſtare auſos, attamen hi requirentib. ex ſe, ecquid appetant, reſpondent certa edulia, quibus ſe recordantur quondam gauiſos eſſe. Sanè maximum tibi ſit facultatis ſignum ciborum appetitricis ſemel emorientis, ſi parata hęc, quę deſiderare dicebant, ut guſtarunt, culpent, nec etiam edant. Qui tametſi habeant peſſime, deteriore ſunt tamen in ſtatu, qui nihil appetunt, extremam indicantes extinctionem naturalis uirtutis, qua cibum, ac potum appetimus. Ob hæc itaq; muliere hac mortua, exemplariorum diuerſitatem nihil eſt, q̃ reſpiciamus, & de diebus quæramus, cum illi nullum habeant ordinem, quandoquidem mortem à capite deſtillatio attulit, & natiuum tabidum. Ideo & diſcordiam exemplarium iuxta, & iudicatu difficilem, & inanem arbitratus prætermiſi. H

AEGROTVS. VII.

4 *Illius anginoſa, qua apud Bitonem agebat, primum a lingua cœpit obſcura eſſe uox, lingua rubẽs, deſiccata erat. Primo die horrida, incaluit. Tertio rigor, febris acuta, tumor colli, & pectoris ex utraq; parte ſubruber, durus, extremitates frigida, & liuida, ſpiritus ſublimis, potus per nares effluebat, deuorare non ualebat: deiectiones & vrina ſubſtiterũt.† Quarto cuncta exacerbata ſunt. Quinto perijt anginoſa, ΠΡΔ.Ε.Ε.Θ.Ρ.Δ.Σ.Q.Μ. id eſt Probabile Deiectionibus ſuppreſſis Quinta Mortuam.*

† Deſunt hic q̃dã ad balanũ, & clyſtere ſpectantia, quorũ Galenus, ut ab Hippocrate dictorũ in fine cõmenti huius meminit.

Neque in exẽplaribus reperitur omnibus hoc modo finis deſcriptus orationis, neque ſcire interpretes

A terpretes huius libri vidētur omnes. Sed ēt quidā ex his pro quinto, ſcribūt ſeptimo, alij octauo.
Capito verò haud ſcio qua re adductus, diem, & anginoſa, detraxit, atq; paulo ante ex hoc, quar
to cūcta exacerbata ſunt, quarto detrahit, facitq; hūc totius dictionis exitū; aluus, & urinæ ſubſti
terūt, cuncta exacerbata ſunt, perijt. Ac de meliore quidē lectione inferius videbimus. Prius (qđ
mihi ƥter cætera eſt in explanatorijs libris ƥpoſitū) quæ in muliere hac ſunt obſcurius dicta, ex-
ponemus. Mihi verò, ſpiritus ſublimis, nō vr̄ clarū eſſe. Sabinus quidē ſcripſit de eo in hæc verba..
„ Sublimis aūt ſpiritus erat, hoc eſt ſummis naribus reſpirabat, ꝙ ex arteriæ inflāmatione ƥclusū
„ eſſet viæ ſpatiū, nec iā ſpiritus attractio poſſet in pulmonē fieri. Eſt uerò ēt ipſius obſcura oratio
Sabini, vt aliū etiamnū interpretē q̄rat. Equidē illos eū puto ſignificare reſpirare ſummis naribus
qui reſpitando nariū pinnas mouet. Squidē multos eos ægros ſic vidimus ſpirare,† ut eas in expi
rando * contraherent, in inſpirando * verò dilatarent. Qđ quidē incidit ijs, qui ab angina ſuffocā-
tur, vel à peripneumonia, vel ſuppuratione. ƥterea ijs, qui infirma ſunt facultate. Verū quemad- † In cod. qbusdā antiquis legitur ὡς ἐν μὲν
modū iu ægris fiat, nō eſt, ꝙ nūc referamus: Quo aūt in his pacto, qui ƥpter anguſtiā ſpiritus or- ταῖς εἰσπνοαῖς
ganorū, hoc loco reddemus, ſimul iā cur ſublimē Hippocr. eū ſpiritum appellauerit expoſituri. προσέλκειν ἐν
Cernimus. n. in ijs, qui ſunt ita affecti, ſummū moueri ad operta ſcoptula vſq; thoracē, quā nunc ταῖς ἐκπνοαῖς
B ƥbabile eſt reſpirationē ſublimē dici, quæ nō in angina modo, uerū etiam iu peripneumonia, & διαστέλλειν αὐ-
in ſuppuratorum quos vocant, fit affectibus. Quæ quidem etiam citra febrem accidit ijs, qui pro- τάς. i. vt eas in
prie vocantur orthopnoici, & aſthmatici. Nā a talibus euentis vtrunque affectus hic nomen eſt inſpirando cō
ſortitus, aſthma quidē, id eſt anhelationē, propter coactam reſpirationem, quam etiam, qui velo traherent, in
citer currunt, habent: & orthopnœam, quòd ſe, quia cum decumbunt ſuffocantur, erigunt: ſunt expirādo verò dilatarēt
qui cogantur planè exurgere. Iam in præſagijs quoque ſcriptum ad uerbum ſic eſt:" Anginæ aūt in Prog. cō. 1. t. 16. 4. 209. a
„ grauiſſimæ ſunt, ſubitoq; perimunt, quæ nihil in faucibus ſigni edunt, neque in ceruice, ſed mul-
„ tum præbēt laboris, & orthopnœam. Itaque eadem cauſa tum orthopnœam inducit affectibus
„ ſtrangulantibus, & quem modo vocabat ſublimē ſpiritū. Nam integra conſtante ſanitate, vbi
A. l. 5. f. 10. & 7. 258. c nobis omnes quieſcunt voluntariæ actiones, ſolis inferioribus thoracis, quæ ad ſeptū tranſuerſū
ſunt, partibus ſpiramus, vt in commentarijs oſtendimus De reſpirationis cauſis: Sin ampliorem
inſpirationē requiramus, etiam partes infernis vicinas vnà mouemus: vbi plurima indigeamus,
tum partes etiam ad operta ſcoptula agitamus totius thoracis valida opera vtentes. Sed hoc no
bis fit ſanis, vbi velociter currimus, aut quocunq; modo ualide mouemur, ꝙ multo ſpiritu opus
ſit attracto: In peripneumonijs uerò & ſuppuratorum vitijs, aut malis, & orthopnoicis cū febri-
C bus, ob ſpiritus anguſtiā organorum, quæ non poſſunt tantam aeris ſubſtantiam ſuſcipere, quā
ta eſt animanti ex vſu. Incompletus igitur reſpirationis vſus in periculum adducit ſuffocationis.
Itaque compelluntur, continue, omniq; thorace peragāt reſpirationem. At in angina recepta-
cula in pulmone ſpiritus, quibus reſpiramus, recluſa ſunt, & pura: ſed quòd inflammatione gur-
turis muſculi teneantur, cōſtringitur externi aeris, quem per inſpirationem attrahimus, primus
ingreſſus. Quo fit, vt vel hic altera quidem de cauſa, ſed æque tñ, vſui reſpirationis non reſpon-
deatur, vt in ſuſpirioſis, ſuppuratis, & peripneumonia affectis fiebat. Itaq; contendunt, qui ſuffo-
canī, exurgere, & toto thorace externum aerem magna vi attrahere. Atq; idcirco in his cenſeas,
qui angina laborant, ſublimē appellatum ſpiritum eſſe. Poteſt etiam, qđ ſe ipſi illi volunt in ſubli
me erigere, ita vocitatus eſſe, ut idem ſublimis ſpiritus ſignificēt, ac orthopnęa in Præſagijs. Por-
rò in hiſtoria mulieris angina detētæ, q̄ in ſermone eſt propoſita, ſcriptum eſt, potum etiā in na-
res reſilijſſe, quod uſu uenit ijs, q̄ eū deglutire nequeunt, uel ob gulæ tranſitum reſtrictiorē, uel
ob ipſius internitionem, reſolutionéque: quorum eſt utrunque pręcipue exitioſum: ut etiam qđ
antea eſt ab eo ſic in tertio die ſcriptum, extremitates frigidæ, & liuidæ. Nam cum prædixiſſet,
tertío die rigor, febris acuta, ſubdit, extremitates frigidæ, & liuidæ. Nā natiui caloris ſignum eſt
D internitionis extinctioniſq; frigus extremarum partium, & liuor in acutis febribus. Atque hinc
etiam factum eſt, ut huic ægræ deiectiones, & urinæ ſuppreſſæ ſint, quod iam omnes emoreren-
tur functiones. Quo eſt ueriſimile nec ſeptimo mulierem, nec nono die perijſſe: neque enim tan-
tum ſpatij perdurare poterat, tertio iam die ſymptomata habens, & notas naturæ frigeſcētis: Et
Hippocrates, qui in tam acutis morbis ſolet, quæ unoquoque acciderent die, perſequi, non cō-
mitteret, ut tacitus diem quintum, & ſeptimum præteriret. Quando igitur abſoluto de tertio die
ſermone, quartum commemorat ſolum, omnia tum exacerbata fuiſſe dicēs, multo iā eſt clarius
nō ualuiſſe ad ſeptimum uel octauum diem uitam mulierem ducere. Nā paradoxas quidem cō-
uerſiones, quæ raro incidunt, propter robur naturæ, cū ipſi non raro uidimus, tum uerò in nar-
randis ægris ſcripſit Hippocrates, ſimulque id ipſum ſignificat, & iudicat, commodius habuiſſe
ægrum. Nunc, quando tertio die unà cū acuta febre extremæ partes algerent, liueſcerentque, &
urina ſupprimeretur, etiam ſi non ſubiungeret, quarto die omnia exacerbata fuere, omnino erat
die quinto peritura. Quod ille cum adſcripſerit, etiā affirmes ſecurius, ita affectam, ſextum diem
uiuam non attigiſſe, multoq; etiamnū potuiſſe minus ſeptimum uel octauum. Vnde iure mire-
ris, qua ratione adſcripſerit ita ille, qui primus huius fuit rei auctor, notas, vt indicent octauo

illã die defunctã: & eo etiã magis, quo mõ Zeno Herophileus vir nequaq̃ obſcurus, aſcriptas exponẽs notas in tertio libro morborũ vulgarium, etiam ipſe octauo die dicat, hãc periiſſe anginoſam, 'dq; huiuſcemodi notis indicari: Π. Π. Δ. E. H. Θ. Harum notarum prima πιθανὸν, id eſt probabile ſignificat, quæ per Π literam ſcribit ut mediam habentẽ lineã rectam vtriq; aliarũ parallelã, ſeu æquidiſtantẽ, quo modo quidã nongenreſimũ numerũ ſcribunt. Et ſem p in oĩbus id ægris denotat, præpoſita oĩbus ſequentibus notis. Quæ harũ eſt poſtrema, hoc loco θάνατον. i. mortẽ ſignificat, q̃ litera Θ denotat: in alijs ægris ὑγίειαν. i. ſanitatem, quã demonſtrat litera Υ. Penultima nota ſemper dierũ numerũ, quibus propoſitus vbiq; ęger in ſermone laborauit, ſignificat. Quę verò inter hanc interiacent & omniũ primã, declarant, cur ſit ſaluatus, vel perierit homo, eam iam: Vt in hac anginoſa, duæ ſunt notæ, altera primã omniũ ſequẽs, cuius mediũ recta ſecat linea, m: ab hac alia atq; alia. Igitur quæ omniũ primæ ſuccedit, cuius ſecatur mediũ, elementũ eſt Δ: à cuius oriẽ media inferiori linea, alia recta linea deorſum ducta ſicut Ɏ ſcribimus. Sequens eſt literæ E nota. Atq; ex his indicari Zeno ἐπίσχεσιν τῶν διαχωρημάτων, id eſt ſuppreſſionem deiectionũ tradit, deorſum ſignato Δ ſm vnumquenq; modũ διαχωρήματα. i. excrementa ſignificante: etenim ſudoris ipſum ẽt, nedũ urinarũ, aut deiectionũ, eſſe ſignũ affirmat: Et ἐποχὴν ſiue ἐπίσχεσιν. i. ſuppreſſionem, vtro libeat modo appellare: vt ſignorum ſit hæc tota ſententia: Veriſimile eſt excrementis ſuppreſſis octauo die obijſſe mulierẽ anginoſam. Quare, ut dixi, miror, cum fideliora exemplaria quintum diẽ habeant, huic lectioni ẽt litera ipſa E conſentiente, ut oſtendi paulo ante, ipſum Zenonem tñ octauum diem ſcire ſcriptum: eos uerò qui in illum diſputant, hac de re nihil meminiſſe: at de notis illum reprehendere, ꝙ ſecũdam literã non ſcripſerit, & fecerit ſignatum Δ, cum ſcriptura non ita habeat in tertio libro vulgarium morborum: cæterum poſt primã notã P ſcriptum, ut illi autumant. Hic reſiduus iam ſeſe longus mihi ſermo offert. Putaueris enim re vera has notas ægris Hippocratem ſubtexuiſſe: ſiquidem aduerſarij Zenonis P eſſe aſſerunt, nõ deorſum ſignatum Δ ſcriptum. Verũ ſi aduerſariorum Zenonis libros legas, nec Hippocratis eſſe dicentium has notas, & librum quendam extare Ptolemæi cognomine Energetis, habentem ſuppoſitas illas à medico quodam Pãphilo genere, ex ciuitate Sidica, de ſecta Cleophantia: audias præterea cauſam, qua adductus, libro has notas inſeruit Mnemon: videantur haudquaquam ſibi conſtare, qui Zenonem confutant, nec eſſe Hippocratis, nec eſſe ſic illas notas ſcriptas, ut illẽ expoſuit. Mihi verò quæ ſunt hactenus dicta, vana uidentur eſſe, nihilq; afferre lectoribus ad artis opera vtilitatẽ, quo properare, qui hanc meditatur, debet. Verum quia cum eſſent adſcriptæ; uiſum eſt amicis, quibus morem gerens, quibuſdam locis primi libri, reprehendi male explanantes ea, quæ ad ægros ſpectant, vt vno certe huius libri loco aliquid de hiſce notis afferrem, induxi animũ, vt facerẽ: tametſi non ignorem, quod ſem p dico, ſcriptos à iunioribus medicis cõmentarios cũ tẽpus noſtrũ corrũpere, tum nihil docere, quod intereſt medicinæ: propter quos ego ſingulas ſeparatim medicas lucubrationes feci. Quæ uerò ſunt contra ſophiſtas, qñ has etiam ex vſu iuuenibus eſſe animaduerto, qui ab iſtis ꝑuertuntur, ſcripſi eas itẽ priuatim ſingulas: vt ſicui ſuppeditet tempus abunde, ut & has reuoluat, cõtra ſophiſtas nõ ſecus, ac hoſtes, ſit ſuccinctus. Sic igitur nunc quoque tametſi res ſit inutilis ad probe medicinam exercendam, quod ad has notas ꝑtinet, nõ pigebit tñ totum percurrere, qñquidem ita eſt amicis uiſum. Sanè enim puderet me, ſi ad eas me deflexiſſem nugas, niſi antea ego, quæ referunt ad artem medicam, multis voluminibus oĩa pertractaſſem. itaq; tandem ad Hippocratis deſcendiſſem enarrandos libros: in quibus artis diſcipuli nihil addiſcere noui valent, extra illa, quæ clare & fuſe expoſui in lucubrationibus medicis, vt uel ad intelligendum hebetes ſermonem queant aſſequi: ſed hiſtoriæ cognitionem obtinebunt, cuius gratia multi mortales interdum ſuſpiciunt quoſdam, qui artes aliquas tractãt, homines, qui multa legerunt retinueruntq; ſtatim artis etiam ducentes præcepta tenere. Nunc itaq; omnem de notis hiſtoriam exponam: quando quidem hoc amici, pariterque familiares ſemel hic fieri ſtatuerunt oportere. Hæc itaque, quę ſum dicturus, tradita a Zeuxide ſunt primò in hunc librum commẽtario. Et quidem præſtiterit fortaſſis, quod ego facere in talibus ſolebã, qui hanc cupiunt hiſtoriam cognoſcere, ad illum librum eos remittere; ſed quoniam Zeuxidis cõmẽtarij non iam perinde grati, ſunt infrequentes: ideo me voluerunt ea recenſere, initio eius ab ipſo Mnemone ſumpto. Quidam enim eũ aiunt, cum legẽdi gratia tertium accepiſſet vulgarium morborum librum ex magna illa Alexãdriæ bibiliotheca, reſtituiſſe, adulterinis aſſcriptus ſimili atramẽto, & literis hiſce notis. Sunt qui ex Pamphilia eũ affirment deportaſſe: ac tanto fuiſſe regem Aegypti erga libros ſtudio Ptolemęum, ut omniũ appellentiũ ad ſe libros deferri iuberet, quos relatos in nouas chartas dominis deſcriptos daret, à quibus in portũ inuectis ad ſe allati libri eſſent: allatos uerò in bibliothecas reponeret: atque inſcriptiones erant, Ex nauibus acceptorũ. Inter eos eſſe ferunt repertum tertium librum vulgariũ morborum, titulo inſignitum, Ex nauibus, ſub correctore Mnemone Sidita. Quidã nõ eſſe ſcriptum, ſub correctore aiunt, ſed ſolum nomẽ Mnemonis: quia & aliorum ẽt omnium, qui cũ libris appellebant, regij miniſtri noĩe reponendos in apothecas libros inſigniuerũt. Neq; enim cõtinuo eos in bibliothecas aſportaſſe, ſed prius

in certas

A in certas ædes cumulatim deponere. Nã tanti ſtudij ad uererum libros cõparandos Ptolemęi il-
lius magnum eſſe argumentum referunt, rõnem, quam habebat cum Athenienſib. q. quindecim
pigneraris argenti talẽtis, Sophoclis ab eis accepit, & Euripidis, Aeſchyliq; libros ut eos tm̃ de-
ſcriberet, & mox ſartos tectos reſtitueret: magnifice cũ apparauiſſet eos in pulcherrimis membra
nis, quos ab Athenienſibus, acceperat, retinuit: illis miſit, quos ipſe parauerat, orãs q̃ndecim talẽ
ta tenerent, acciperentq; nouos pro ueteribus, quos ipſi dederant libros. Quòd ſi Athenienſib. ne
nouos quidem remiſiſſet libros, ſed ueteres retinuiſſet, non erat q̃ ægre ferrent, qui argentum hac
lege acceperant, ut hoc ipſi ſeruarẽt, ſi ille retineret libros. Itaq; illi ſimul & nouis libris, & argẽto
ſunt potiti. Quare Mnemon, ſiue ipſe librum attulerit, ſiue ex bibliotheca accepto adſcripſerit, q̃-
ſtus uidetur gratia feciſſe. Nam ſolum dicebat tenere ſe, q̃d notæ illæ interpretarentur, ita merce-
de eas exponebat. Qđ ſi eſt, probabilius eſt librum in bibliotheca repoſitum, eſſe ab eo adornatũ
ſiquidem multo erat expoſitio eius fidem habitura maiorẽ, ſi regia haberet bibliotheca notas: nã
librum ſi domo deferret, ſuſpectus erat. Nec verò ſcriptas dubitarem ab Heraclide tum Tarenti-
no, tum Erythræo, demonſtrationes, adulterinas eſſe notas commemorare, ni prudẽtib. exiſtima
rem hoc ꝓ cõperto eſſe, & feſtinarẽ ab hac loquacitate pedem referre. Quare ad utile redeo, cuius
B cã horum ægrorum hiſtoriam reuoluimus. Nam ideo putare mulierem eſſe defunctam, q̃ ſup-
preſſæ deiectiones eſſent, ridiculum ſit: neque. n. ob ſuppreſſionem perijt, cæterum propterea illi
contigit ſupprimi deiectiones, q̃ naturales functiones extinguerẽtur. Neque verò, quia frigidæ e-
rant & liuidæ tertio die partes extremæ, ideo obijt: ſed quod moreretur, factum eſt, ut & illæ emo
rerentur. Et ipſe autẽ Hippocrates quaſi vaticinatus adſcripſit in exitu narrationis, periit angino-
ſa, tametſi ſtatim initio pręedixerat illius anginoſæ, q̃ apud Bitonẽ agebat, ſed additio ad finem il-
la hoc demõſtrat, perijt mulier hæc angina. Atque ita in Præſagijs ſcripſit de exitioſis anginis Hip
pocrates." Nam hæ primo die ſuffocant ſtatim, & altero, & tertio. Quare propoſitam hic nobis in prog. cõ. 1. t. 16. 209 a
mulierem oportebat, ea de re tertio die obijſſe, cum extremæ partes liuidæ ac frigidæ eſſent, deie-
ctionesq; ſupprimerent. Vnde uiribus conijcias ualidis fuiſſe. itaque attigiſſe quintum diem, nam
vt octauum, non potuit fieri. Se de his ſatis. Quòd ſi cogites, ſiue ipſe Hippocrates ſuſceperit mu-
lierem hanc curandam, ſiue inuiſerit unà cum medico eius, ſi nihil aliud, paruũ cataplaſma certe
imponeret, aut clyſma præberet illi. Probabile aũt eſt eum reliquiſſe recenſenda cum alia reme-
dia ęgris adhibita, tum ſanguinis miſſionem: ſolum uerò clyſterem & balanum ſubditum, nõ prin
cipaliter, cæterum obiter ſcripſiſſe: Nam cum urinas recenſeret, & uomitiones, & deiectiones, ad
C iungeret præterea earum ſuppreſſionem, unde nihil æger excernebat per ſe, in his adſcripſit obi-
ter, ſimul cum excrementorum qualitate, balani uſum & clyſteris.

Quid quæq; nota ſignificet.

Equidem omnino ſtatueram ab hac importuna de notis loquacitate me referre: ſed quia inte-
gram multi familiares diſputationem hanc quęrunt, egoq; bonam iam nunc partem exegi nuga
rum, faciam, ut quod ſupereſt, adiungam. Atque conſtitueram, quemadmodum, quæ nihil ad ar-
tẽ faciunt, ſeparatim, ut ſolebã ſcribere, ſic his librũ dicare, ac ſeparatim commentari, abductũ ab
alijs, ut ſi qui uelint etiam in huiuſcemodi eſſe curioſi, habeant, quibus nugis inanibus uacent. At
quia iam longe proceſſiſſe uideo ſecundum hunc commentarium, & ſatis eſſe lõgum, ut reliquos
nequeam ægros etiam hic exponere, ac peſtilentem ſtatum ordine hos ſequentẽ coniungere, ne
que uerò diſſecare mihi certum eſt tempeſtatis expoſitionem, ut partem eius in hoc peragam cõ
mentario, quod reſiduum eſt, in proximo: ideo diſputationem de notis hoc libro perficiam, ut p̃-
cidam hunc nugarum aceruum. Si enim quæ attulerunt, qui ſcripſerunt de his notis, hæc inquire-
re uelim, & quæ rectè ſunt & ſecus dicta, diſceptare, nõ uno mihi libro ad hanc rem opus ſit. Præ-
cedit ergo, quod dixi, omnes, quæ per medium habet lineam ΠΓ, denotans ſemper πιθανὸν id eſt
D uериſimile. Poſtremo uero loco aut Υ, uidetur litera ſcripta eſſe, aut Θ: hæc θάνατον id eſt mortem:
illa ὑγίειαν. id eſt ſanitatem, ſignificãs: Ante has dierum eſt, quibus ægrotauit, uel perijt ęger, nu-
merus. At quę inter has intercedunt notæ, omnes quidem ſunt deſcriptæ ordine literarum, quas
uocabuli elementa ſignificant, excepto deorſum ſignato Δ. At quam horum quodque habeat
ſignificationem, demonſtrabo. Igitur memoria tenendum nobis eſt notas, quæ ultimam præce-
dunt (ſi quã mortem diximus, aut ſanitatem demonſtrari) numerum dierum denotare: de cæteris,
quæ inter has, & principium ſcriptæ ſunt orationem inſtituam: Α, ἀποφθορὰν ſiue ἀπώλειαν. i. interi-
tum ſeu internitionem: Γ γόνος id eſt ſemen uel γονοειδὲς οὖρον. id eſt ſemini aſſimilem urinam: Δ ue-
rò ſignatum (uocant ſignata, quãdo rectam lineam, qualis eſt, quæ deorſum ponitur, habent, hoc
modo Δ) διαχωρούμενα. i. excreta per ſudorem, & alui fluxum, & habitus digeſtionem, & uno ver-
bo uacuationem quamcunque: Ε ἐποχὴν hoc eſt ſuppreſſionẽ, ἕδραν hoc eſt ſedem: Ζ ζήτημα. id eſt
quæſtionem. Θ θάνατον. i. mortem, ut eſt antedictũ: Ι, ἱδρῶτα. i. ſudorem: Κ κρίσιν id eſt iudicium, vel
κοιλιακὴν διάθεσιν. i. uentriculoſam affectionem: Μ μανίαν. i. furorem, uel μήτραν. i. uterũ, Ν νεότητα.
id eſt iuuentutem & νέκρωσιν id eſt internitionem. Ξ ξανθὴν χολὴν. i. flauã bilem, & ξένον τι, καὶ σπάνιον.
i. nouum quodã & rarũ, & ξυσμὸν. i. ſtrigmentũ, & ξηρότητα. i. ſiccitatẽ. Ο ὀδύνην. i. dolorem, vel οὖρον.

id eſt urinam. Quidam uerò uolunt, vbi impoſitum ſibi τ habeat, eo nimirum modo ſcriptum, E
quo uocem πύτος ſcribere conſueuerunt, tunc vrinam ſignificare: τ πλῆθος. i. abundantiam πτύ-
λον i. ſputum uel πῦρ.i.ignem uel π νεύμονος πάθος i.pulmonis affectum:π uerò in medio habens ι,
hoc modo π, πιθανόν.i.probabile(ut ſupra diximus)ſignificat:ρ ῥεῦσιν.i.fluxionem.vel ῥῖγος.i.rigorē
Σ σπασμόν.i.conuulſionem vel ςομάχου πάθος id eſt ſtomachi affectum, vel ςόματος κακίαν. id eſt oris
malum: τ τόκον idest partum: υ ὑγίειαν.i.ſanitatem, vel ὑποχόνδριον.i.hypochondrium : φ φρενῖτιν. i.
phrenitidem, vel φθίσιν.i.tabem. χολὴν.i.bilem, vel χολώδης. i.bilioſum: ψ ψῦχος id eſt frigus: ὠμότη-
τα, ideſt cruditatem.

AEGROTVS VIII.

5 *Adoleſcentulum, qui in Mendacium foro decumbebat, corripuit ignis ex laſsitudinib. laborib. & curſibus inſolitis. primo die turbata aluus erat bilioſis, multis, tenuibuſque: urinæ tenues, ſubnigræ, non dormiuit, ſitibundus. altero die omnia exacerbata ſunt: deiectiones plures, intempeſtiuiores: non dormiuit, mente turbatus, aliquantum exudauit, tertio grauiter ſe habuit, ſitibundus, faſtidioſus, multum ſe iactauit, perplexus delirauit: extremæ partes liuidæ & frigidæ, hypochondrij utrinque ſubmollis contentio. quarto non dormiuit, malum in peius procedebat. Septimo obijt. annum ætatis circiter vigeſimum* F
agebat. acutum. πΓΣ ZΘ,

Cœpiſſe huic morbum dicit ex laſſitudinibus comitib. inſolitarum exercitationum. Scimus.n.
πόνους.i.labores, illum noīare exercitationes: ſicut κόπους.i. laſſitudines, corporis affectus, in quib.
ſi parum modo moueatur, tenſionis ſenſus uel ulceroſus illi ſit. At laboribus quia curſus adiūxit,
ſuperfluos labores adſcripſiſſe uidetur cōtinētur.n. ut genus in ſpecie, in curſibus. Vnde quidā pro
πόνων.i.laboribus, πότων.i. potibus ſcripſerunt, conuerſo primo ν ſecūdę ſyllabæ in τ. Reliqua nar-
ratio tota eorum, quæ inciderunt adoleſcentulo, exēplum ſunt acuti morbi in ætatē maxime iu-
uenum cadentis. Alia igitur ſymptomata morbi ſunt acuti. Sed unde periculū præſagias, uel mor
tem? Primo quidem die relatæ ſunt ſubnigræ urinæ, ſecundo die parū exudauit: tertio multū ſe ia
ctauit, at oīb. dieb. nihil planè dormiuit. atq; hæc quidem periculoſa ſunt. Extremæ uero partes
tertio die liuidæ & frigidę in acuto morbo lethales ſunt, atq; adeo hac ætate: fiunt.n. uel ex nimia
inflammationis uiſcerum magnitudine, uel natiuo intereunte calore. ... de hypochondriorū
cōtentione ſubmolli iam ante diximus, tēſionem citra tumorē Hippocratem innuere iſta dictio-
ne. Oſtēdit āt ea cōtentio nullum de externis corporib. qui muſculi ſunt abdominis, inflammatio
ne obſideri, verum aut ſeptū trāſuerſum, aut iecur, aut lienē. Ac periculoſa quidē inter cætera hęc G
ſunt. Mortis verò apertum ſignum eſt extremarū partiū liuor, & frigus, q̄ tertio die in morbo acu
to, & ætatis uigeſimo anno, accidunt. Quod ſanè fuit in cā, ut uſq; ad ſeptimū uiueret adoleſcens.
Potuit ēt alia de cā, ꝙ ualidis eſſet uirib. nō ꝑ ſolā ætatē. Itaq; ex huius ægri hiſtoria, q̄ capi fru-
ctus pōt, hic eſt. Nā inueſtigare, quia in ciuitate uocetur aliqd Mendacium forū, vt Athenis Aſtu
torum forū appellatū, & q̄ id genus in ſingulis ægris alia quidā interpretes ſcripſerūt, ſi quid in ijs
eſſet, qd ad artis opera faceret, non prætermitterem. Acutum, hoc inter præcedentem & proxi-
mum inferiorem eſt ſcriptum, quod poſſit attribui utriq; ꝙ uterque uideatur acute ægrotaſſe. Ve-
rum quia in ſuperiore ægra, quę angina laborabat, eſt adiectum, anginoſa, ceteriſque alijs ęgris ei⁹
generis quiddam ad exitum narrationis eſt adſcriptum, quò hiſtoriæ utilitas ſit conſpicua, proba
bilius eſt priori ægro, acutum, eſſe ſubditum. Potuit etiam, qui notas adiecit, item hoc addidiſſe.
Nos paulo mox in ægro ordine decimo de eiuſcemodi additis ſcipturis plene agemus.

De notis prædicto ægro adiectis.

Quia cōſultius puto eſſe in tertium cōmētariū reſeruare tēpeſtatē peſtilentē, ſubtexā nō nul-
la ꝓdictis, q̄ ī controuerſia apud medicos ſūt, de aſcriptis ſignis huius adoleſcētis, hiſtorię ſeptimo
die defuncti. Zeno nāq; has ſcripſit notas. Præ oīb. π medium lineā rectam habes, qd πιθανόν.i. ue- H
riſimile ſemper ſignificare docuimus. Secundum Γ, tertium deinde Σ, quartum Θ, hoc pacto π
ΓΣΘ. Igitur Z ſeptimum diem ait denotare, Θ θάνατον.i.mortem. Sed hæc ſunt in omnibus cōia: Γ
uero ξένον.i.nouū vult indicare. Nouum fuiſſe adoleſcēti ait in narrationis initio ex laſſitudinibus,
& curſibus inſuetis eum incidiſſe in morbum. Quæ igitur aduerſus Zenonem dicta ſunt de primo
ſigno qd ſignificet πιθανὸν.i.veriſimile, q̄nquidem oīb. ſunt communia ęgris paulo poſt, ſi uiſum
mihi erit, apponā. Prius q̄ſtiones de hoc ægro priuatim iactatas uideamus, ꝙ de re ille medica mo
uiſſe cōtrouerſiā uideatur, nā cum cōſcripſiſſet Zeno ut antea memini, de notis non paruum vo-
lumen, ac alterum illo maius aduerſus eū empiricus Apollonius, ac ruſus Zeno eidem reſpōdiſ-
ſet: Apollonius, cognomento Cyclas, poſtea & ipſe ſcripſit, defuncto iā Zenone, de notis librū
nō ut ſuppoſitas ſolum culpans, ſed corollariū addidit, quo inſectat Zenonē. Nam ita inſtituit re-
prehenſionem, ut contra illum, qui quæ ſint à Mnemone concinnata, non ualeret recte interpre-
tari, ſed ubi probabili deficeretur rōne, notas, quo commodius exponeret, conuertiſſet, neque li
brum in regia bibliotheca inuētum, neq; illum ex nauibus, nec quem edidit Bacchius, habere ad
eum modum notas, ut in hoc ſcripſit adoleſcente Zeno, affirmans. Enimuerò in hanc miror

importunitatem

A importunitatem potuiſſe Tarentinũ Heraclidẽ impelli, & quidẽ in perpetuũ ſtudentẽ interpreta-
tiones ad vtilitatẽ referre. Hic uerò contendere magis cũ Zenone vr̃, q̃ ſpectare vtilitatẽ. Expo-
nit.n.notas, ac ſi duo z ante ultimũ ⊙ ſcripta ſint: & alterũ, ꝙ ꝓpè ⊙ eſt ſeptimũ diẽ indicare ait:
alterũ, ꝙ huic, z dico, præpoſitum eſt, ſignificare ζητητέον εἶναι.i. quærendũ eſſe, cur ſeptimo die 1.epid.cõ. 3.t.
interierit, cũ acceſſiones haberet diebus paribus: nã erat probabile, ut ipſe dicit Hippocr. morbi 13.3.110.c
iudiciũ diebus acceſſionũ fuiſſe. Nã quorũ, inquit, diebus paribus fiunt acceſſiones, horũ fiunt ẽt
» iudicia diebus paribus: quorũ verò in imparibus, horũ itẽ imparibus diebus iudiciũ: ſubiecta autẽ
» eſt gñali iudicij ſignificationi mors. Atq; de notis ſic ſtatuit Tarentinus. Attendamus iã, ecquid
» afferat p̃clari. Nã ꝙ mors ferè in dies acceſſionũ incidat, rarũq; ſit diuerſum exemplum, fatẽdum
eſt, & concedendum uerum dicere Tarentinum. Non videtur habuiſſe hic tñ diebus paribus ac-
ceſſiones. Quippe primo die Hippocr. quæ initio morbi acciderunt, deſcripſit: ſub hunc, inquit,
omnia exacerbata ſunt, ꝑ ꝑ morbi, q̃ acute mouebatur, incremẽtum. Itaq; tertio die adhuc ma-
gis intentum morbum indicat eſſe. Nam cum in ſecundo die prædixiſſet, non dormiuit, mente
turbatus erat, tertium diem exponens, ſcripſit primum, grauiter ſe habuit, quod primo die non
ſcripſerat: ab hoc, ſitibundus, deinde, faſtidioſus, mox, multũ ſe iactabat, poſtea, perplexus erat;
B quorum vel vnum, ſi tertius dies haberet, poſſet ipſum ſecundo peiorem oſtendere. Nã vna no-
cte non dormire, mentiſque turbatio, aſſidue in acutos morbos citra inſigne diſcrimen incidere
cernũntur: at, quæ ſunt de tertio die ſcripta, fuerunt periculoſa vniuerſa. Præterea tertium ideo
ſecundo peiorem eſſe dicit, quòd ſecundo die ſcripſerat, mente turbatus erat: tertio die, cum alia
ſymptomata, quæ paulo ante retulimus, commemorat extitiſſe, tum verò mentem fuiſſe non iã
turbatam (quippe parum id quidem ſit) cæterum deliraſſe ait. Quam ob rem cum ipſo hoc ſym-
ptomate videtur ſecundo peior tertius fuiſſe: tum, ꝙ addiderit inibi hypochondrij ſubmollem
tenſionem, quæ antea nõ ſuberat, coniectes hinc, ſecundum illi moderatiorem fuiſſe. Namque
uiſcus antea malo uacans cum cęperit in aliquo die laborare, illum eſſe prioribus peiorem ſigni-
ficat. Ac p̃ter omnia, quæ commemorata ſunt, pernicioſiſſima ſymptomata eo die apparuiſſe vi-
dentur, frigus partium extremarum, liuorque. Quo maior, vt paulo ante dixi, admiratio ſubeat.
q̃d ni adoleſcens perierit die quinto. At.n. dicet aliq̃s Tarentinũ defendens, poſt p̃dicta ſcriptum
eſſe, quarto non dormiuit, malum in peius procedebat. Verũ & huic ipſi in memoriam reduce-
mus, medicum illud præceptum, nimirum quartũ ſeptimi indicatoriũ ab Hippocrate eſſe dictũ,
propterea quòd bonorum, aut malorum, quæ dies ille attulit, euentus non minus, ſed magis ſe-
C ptimo die, quam ſexto fiat. Qua igitur rõne dicit Tarentinus, probabilius erat, ſexto defunctũ eſ-
ſe adoleſcentulum, poſtea quam acceſſiones haberet diebus paribus. Nã tertio die plurima ſym-
ptomata illum uidentur tentaſſe: die quarto autem creuiſſe: tum ſuſtinuiſſe ſe, & repugnaſſe ad
ſeptimum diem, q̃a forte firmis natura viribus erat, & verò ẽt per ætatem: nam hæc illum ſi defe-
ciſſent, quinto die obijſſet. Quare equidem Tarentinum cenſeo inſectandi citius ſtudio Zenonis
quam rei ſedulo excutiendæ, huc deſcendiſſe. Idem Apollonius fecit, qui item diligenter literam
z ſecundo inter notas loco poſitam exponit. Quem ſunt multi ſequuti alij, maxime cum, q̃d me-
dicum aliquod præceptum dicat ſe utile exponere citra notas: tum q̃d eius dictis illi fidem habe-
rent. Hæc ſi quidem de re adoleſcentem ait obijſſe, ꝙ præter morem laſſitudines, labores, & cur-
ſus obijſſet. Ego uerò affirmauerim labores, & curſus, ſiquidem hoc nomine plures exercitatio-
nes ſignificantur, non p̃cedente morboſo corporis ſtatu, haudquaq̃ potuiſſe mortem inducere.
De potibus, ut quidam volunt (nam ſic dixi eſſe, q̃ corrigant) hoc quidem in adoleſcentulo, quid
certi dicam, non habeo, ꝙ nec qualitatem, nec quantitatẽ teneam iſtarum potionum, cũ tamen
multa ſit in ipſis differentia: ſiquidem etiam differunt ipſo t p̃e potiones: quædam.n. diebus duo-
bus & tribus, aliæ permultis fiunt: ipſiuſq; quotidiani hauſtus menſura haud paruam habet diffe-
D rentiam: potionis adhæc qualitas, hi.n. meraciorem, illi ſumunt dilutiorem, nonnulli temperatã,
ſunt qui frigidam, alij calidam, atq; harum vtranque, aut de more, aut inſueti, biberunt aliquãdo.
Huic accedit non parua ipſorum uinorum in genere ac tempore diuerſitas: atq; .n. eundem affe-
ctum uinum nouum, ac uetus parit: neq; craſſum, ac tenue: nec album, atq; nigrum, nec odora-
tum, ac fœtidum, nec item auſterum, atq; dulce. Quare, ut dixi, de offenſo per uinum adoleſcen-
te nihil hẽo firmi ſtatuere, niſi hoc, Omnium eſt uinorum immodico uſui commune, quod ner-
uos tentet, & mentẽ. Sed horum tamen ſolennis noxa non dominabatur in huius adoleſcentu-
li morbo, neque.n. conuellebatur, uel tremebat, uel infeſtabatur phrenitide, quare & ſcripturam
potibus minus puto conuenire. Sanè magis eſt conſonum adoleſcenti incõcoctiones pręceſſiſſe
etiam fortaſſis in vẽtre: ſin ſecus, in venis quidem certe: unde plurimi coacti ſunt crudi humores,
ut teſtantur urinæ, & alui excrementa, tenuia illa quidem, uerum nõ bilioſa tamen. Nihilominus
uidetur bilioſi quoque humoris aliquid in toto cõtineri habitu corporis, comitis laborum, quos
ſubierat: quibus eſt veriſimile etiam delirium quoddam ſucceſſiſſe, & febrem acutam.

De nota illa ante cæteras poſita, qua πιθανόν, hoc eſt probabile, ſignificari aiunt.

Quoniam hoc in libro interpretum loquacitatibus plurimum vſi ſumus, haud deterius vtique

fuerat aliquid & exempli gratia de illa nota ſcribere, quæ πιθανὸν. i. probabile ſignificat. Nã quis E
Fortaſſe illorũ librorũ admirabitur magnitudinem, quos Zenonis, Apolloniiq; ſectatores cõſcri-
pſerunt. Si igitur in unã tñ nota intelliges, quo pacto ipſis in prolixitatẽ paulatim deuenerit con
trouerſia, cauſam quoq; longi ſermonis facile pdiſcere potens: cauebisq; (ſi mentis cõpos fue-
ris) ne tu ipſe quoq; in eiuſmodi nugacitates incidas. Itaq; in prima ſtatim nota, qua πιθανὸν ſigni
ficari dicebant, inquiunt, in nullo alio libro ſolere vnq̃ hac voce, πιθανὸν, uti Hippocr. ob idq; nõ
decere nunc vnico in libro ſigno eius vocis ſępenumero vti, qui nunq̃ alibi uſus ipſa fuerit. Hanc
autẽ rationem euertenes, qui cum Zenone ſentiunt, in germaniſſimo illo libro, qui eſt De fractu
ris inſcriptus, dixiſſe aiunt, ubi de Solene inſtrumento diſputat, πιθανώτερον. Cum.n. prius dixiſſet
de fract. com. 2. t. 64. 7. 139. c Hippocr. Solenis inſtrumẽti nõ eſſe utilitatem, ſubiuoxit: "At πιθανώτερον. i. probabilius eſt, vulgo
minus accuſabilem fore medicũ, ſi Solen ſubijciatur. Scite ergo, cũ probabilem reſpõſionem uiſi
fuerint inueniſſe Zenonis fautores, tres ipſi ab aduerſarijs obuiationes factæ fuerunt, duæ quidem
litigioſiores potius, q̃ ueriores: tertia uerò idonea admodũ eſt, omnibusq; illis audientibus ſatiſ-
facit, quotquot græcis literis bene inſtituti ſunt. Prior itaq; ex litigioſis reſponſionibus hæc eſt.
Hippocr. πιθανώτερον dixit, non πιθανὸν: at iſti ex hac nota indicari aiunt πιθανὸν. Quibus Zenonis
adiutores reſpondẽt: ſi quis apud Appolloniũ ſcriptũ inuenerit primitiuũ nomen, uon iã ſtatim F
ipſi cõcedimus deriuatiuũ vſurpare, niſi prius quendã nobis oſtendat ipſis uſum fuiſſe: qui aũt de-
riuatiuũ inuenerit, is audacter, & primitiuo vti poterit. Nã q̇ ab aliquo genitum eſt, id eius quod
generauit ſubſiſtentiã indicat: quod verò à nullo, aliud generet necne, dubiũ eſt. Prima ſane fabu
læ pars hic finiatur, cũ nimirum ex prædictis apertum iam ſit, quo modo in longiſſimã loquaci-
tatem produci ipſa poſſit. Ad ſecundam verò (iam. n. ſemel in fabulam noſmetipſos introduxi-
mus) accedamus. Aiunt igitur, qui contra Zenonis ſectatores dicunt, poſſe quidem aliquando,
quæ ſemel ſcripta eſt dictio, & ipſum ſcribentem latere, quippe qui moris græca lingua exquiſite
loquentium oblitus, ac ſola multorum cõſuetudine adductus ſit: uno verò in libro deinceps qđ
dam uocabulum ſępius vſurpare ſoli ij poſſunt, qui alias eodemmet ipſo uti conſueuerunt. Quæ
verò ad hæc reſpondeant Zenonis cõſectatores, narrare ſuperuacaneum eſt, quippe quæ frigidio
ra, longaque ſint. Mihi.n. ſat fuerit ad tertiam fabulæ partem accedenti, reſponſionum duntaxat
principia tãgere. Tertia autem hęc eſt. Placere quidem poſſe & vulgo, & antiquioribus, ſi & δυ-
νατὸν, & ἐνδεχόμενον, & εὔλογον, & εἰκὸς dicas (.i. poſſibile, cõtingens, rationi cõſentaneum, decens)
& ipſum etiam πιθανὸν, cum forte tunc in vſu eſſet hæc dictio, ſed rariori ſanè, & apud idiotas po
tius: cõtra uerò, vocem ſecundum conferendi modum, quod grãmatici comparatiuum nuncu- G
pant, ab εἰκὸς formatam antiquis inuſitatam eſſe: vere. n. diceremus εἰκότερον: rariusque omnino
hoc comparatiuum inuenies, quemadmodum, & ipſum πιθανὸν. Conſtat autem antiquorũ mul-
ta admodum volumina voluẽda illi eſſe, qui has controuerſias dijudicare voluerit. Neq;. n. ali-
ter cognoſcere poteſt, an πιθανὸν ab ipſis vſitatũ non ſit, ſed πιθανώτερον: ſecus verò inſolens εἰκό-
τερον, tritũ εἰκὸς. Si verò quiſpiam ex ijs, qui artem medicinalẽ diſcere decreuerunt, ad lectionem
ſe conuertat antiquorum omnium librorum, quos rethores, aut hiſtorici, aut medici, aut deni-
que philoſophi conſcripſerunt, conteret certe in hoc tempus, ſeq; artem aſſequi poſſe diffidet,
cum hoc ad morborum, nec dignotionem, nec prænotionem conferat. Quamobrem ſatius for-
taſſe fuerit fabulæ in tres diductæ partes finem conſtituere, ne longius tempus conſumamus in
duorum deinceps dierum appoſitione: cum præſertim tragœdiam uel comœdiam agamus. Ad
reliquos igitur ægrotos uenientes (ſuperſunt enim adhuc quatuor ante ſtatum peſtilentem de-
ſcripti) hic ſecundum commentarium abſoluamus. Tertium verò aggredi erit vtiliſſimum.

AEGROTVS IX.

H

6 *Apud Tiſamenum mulier decumbebat, cui volvulus cum moleſtia excitatus eſt. Ciebantur multæ vomitiones, potum non continebat, hypochondria dolebant, & infra ſecundum ventriculum dolores, tormina perpetua, non erat ſitibunda, incaleſcebat. Extremæ partes perpetuo frigidæ, faſtidioſa, inſomnis. Vrinæ paucæ, tenues, † deiectiones crudæ, tenues, paucæ: } Nec erat remedio locus. Defuncta eſt.*

† Porte, uel delenda ſunt hęc uerba, uel ita legendum, deiectiones nullę conſidera.

Male ſcribunt quidã in hac muliere ὑλιάδα per υ, cum εἰλεάδα ſit per ει, ſcribendum. εἰλεὸς n.
id eſt voluulus, appellatur affectus, cuius habuiſſe ſymptomata ſcribit mulierem, multos uomi-
tus, potum continere nõ poſſe, dolores eſſe ad hypochondria, tormina cum doloribus in ventre
quæ omnia voluuloſis aſſident. Quod poſtea ſcripſit, non eſt ex ijs, quę eis aſſident, cęterum ex il
lis, quę malo ad malignum tendenti ſuperueniunt, potiſſimũ perpetuo eſſe extremas partes frigi
das. Prauum item faſtidium eſt. Quin & vrinas adſcripſit, tametſi in venis non contineaẽ, & ſuc-
cis affectus, uerum in inteſtinis: quòd enim in his ceperit magna inflammatio, prædicta incidere
ſymptomata ſoleant, uocatur autem εἰλεὸς. i. voluulus, affectus. Parua igitur ex urinis, vt ſint bonę, A l. 3. f. 16 c. 4. c. 30. 330. b
ſalutis ſic habentium eſt ſpes: ſed non paruum ad exitum momentum, ſi prauę ſint. Nam cum

qui

A qui eo modo affligantur propter inteſtinorũ inflãmationẽ in præcipiti ſint, ſi alia uideatur præte
rea eſſe in corpore affectio praua, increſceret vnà ægro malũ. Atq; ſic cõſueuit Hippocrates, vbi
aliquod inſtrumentũ ſpiritus ſit læſum, inſpicere vrinas. Quæ ſecundum naturã habeant, in ſolis
ſpiritus inſtrumentis uerſatur periculũ: ſin hæ quoq; prauæ appareant, offenſum iam ſignificant
ẽt nutritionis inſtrumentũ, quo modo nunc, quanquã ſit affectus venter, eiusq; ex deiectionibus
perſpiciatur affectus, nihilominus urinarũ fecit mentionẽ, ut etenim, quæ ſuccorũ ſignificant in
uenis inconcoctionem. Atqui urinas ſemper memineris vt ſimul inſpicias in uẽtris affectibus, tho
racis, pulmonis, neruorũque. Nã bonæ ſi appareant, haud magnum præbent momentũ ad ſalu-
tẽ; contra prauæ, amplificant ſimul ægri periculum. Et cũ ſit periculoſius omnis voluulus, qui in
ſublimibus inteſtinis conſiſtũt, ijs, qui in craſſis, ſunt deteriores, ut qui cõtagio iecur afficiãt & lie-
A.ibi.c.31.b nem. *Diſcernes eos uomitionum aſſiduitate, & uehementia, & ꝙ potum continere non poſſint:
Adhuc magis ex eo: ꝙ nihil per aluum deijciatur: præterea tormina & dolores faciunt ad notitiã
quando teneant hi alta inteſtina: Qui ſtercus ſi uomant (aduertitur enim hoc ẽt fieri) clariſſimum
ſit ſignũ tibi eſſe ſubtilia inteſtina affecta. Eſt aũt acutiſſimum hoc malum: quare id hic propoſuit
Hippocrates: ſimulq; adſcripſit, nec erat remedio locus. Sed mihi hoc fac memoria comprehen-
B das ad commẽtationem de ſanguinis miſſione. Cũ enim nullum ſcripſit aliud remedium in ęgris
horum librorum, tum nec illam: non quin præſtò fuerint laborantibus auxilio, ſed quòd aſcribere
auxilia ſingulis ægris non oporteat: niſi quid forte noui inciderit, ut in eo, cui fuit octauo die ſan-
guis detractus. Porrò diem præterijt, quo hæc ægra deceſſit, ut quę ſecundo ſtatim die mortua
fuerit, aut longiſſime tertio ob morbi acuitatem, quam in narratione ipſe oſtendit.

AEGROTVS X.

7 *Quædam mulier quæ apud Pantimedem degebat, ex abortione infantis primo die igni eſt correpta:
lingua arida, ſitibunda, faſtidioſa, inſomnis: aluus erat turbata multis, tenuibuſque, & crudis. Poſtri-
die ſuperriguit. febris acuta, aluus copioſe reddidit, non dormiuit. Tertio die intendebantur dolores.
quarto delirauit. ſeptimo interijt. aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multæ, tenues, crudæ deiectiones:
vrinæ tenues: febris ardens.*

Si qua de cã externa mulieri huic abortire cõtigiſſet, id declararet Hippocrates. Itaq; ex mor-
bo conſtat uitioſis, collectis humoribus abortijſſe. Adiũxit huic ex abortione dictionem, νηπίου. i.
infantis, indicans, ni fallor, hoc adiecto, paruum fuiſſe eliſum partum. Appellant enim homines
C infantes, puellos non ita pridem *natos. Quare per metaphoram uidetur Hippocrates valde pu- * *Al. concepτos.*
ſillos fœtus ſic appellaſſe: quippe hi potiſſimum eijciuntur. Acutam igitur fuiſſe & magnam fe-
brem, cùm quod dicit, igni eſt correpta, ſignificat: tum quod addit, lingua arida, ſitibunda. At ve-
rò faſtidioſa, febris demonſtrat, qua tenebatur, malignitatẽ. Attende diligenter excretorum ſpe-
ciem. Nam ſcripſit, aluus erat turbata, multis, tenuibusq; crudis, tametſi ipſe in fine narrationis di
xerit, febre ardente illam laboraſſe, memineritq; febris, quæ die primo cœpit, atque exacerbaba-
tur ſecundo die: tum addiderit, lingua arida, & non dormiuit, ac ſitibunda erat: cruda tamen de-
iecta ait fuiſſe: ardentem autem febrem ex humoribus naſci bilioſis ſcimus. Igitur cõſentaneum
eſt in tota mole corporis huic mulieri bilioſum fuiſſe aceruatum humorem, in primis autẽ uenis
lactium, & ſimis iecinoris cruda contenta. Iam etiam urinas illius crudas dicitq; fuiſſe*, iuxta ac cru- * *Græce λεπτὰς. i. tenues, ut ẽt habetur in contextu Hippocratis.*
das deiectiones, non ſolum in primis venis, ſed & in gibbo iecinoris crudis humoribus abundan-
tibus. Porrò, febris ardens, in fine narrationis huius ęgrę adſcriptum eſt in multis exemplaribus.
Quędam non hoc habent tãtum ſcriptum, ſed adiectum etiam A. Itaque ſuſpicamur aut ꝙ prima
hęc ęgra ardente febre fuerit correpta: aut ꝙ hęc fuerit prima ſpecies ardentis febris: ſecunda aũt,
quę deinceps ſequitur in muliere, de qua ſic orditur, Alterã ex abortione. Ego uerò octauo ęgro,
D cuius eſt principium, Adoleſcentulum, qui in Mendaciũ foro decumbebat, plenius oſtendi me de
hiſce adſcriptitijs verba facturum, cũ decimum ęgrũ enarrarem: pręſtaboq; nunc duabus de cau-
ſis ſuſpicans ab alio eſſe, non ipſo auctore hoc, ardens febris, adſcriptum: primum ꝙ non vni ęgro
aut alteri, morbi formam ſubtexuiſſet; ad exitum narrationis, ſed (ſiquidem & has nos docere vo
lebat, ut quidam fecerunt eius ſucceſſores) omnibus, aut plurimis: at ille, ſ. tanquam his, qui cogno
ſcere morbum ualerent, exponit ęgrorum accidentia. Videas item alios ueteres in lucubrationi-
bus ſuis non reſpicere hos, qui dudum ad libros acceſſerunt, ſed qui iam in illis profecerunt. Hanc
meam ſententiam, ultra id quod dixi, hoc pręterea confirmat, quod tertio duntaxat Vulgarium
morborum libro adſcriptę ſint. Omnibus igitur, qui hunc ſunt interpretati, probabatur, ab alio,
qui notas illas ſententiam complectentes, adſcripſit, etiam hęc eſſe adiecta. Nam in muliere qui-
dem anginoſa concedas ſanè eſſe ab Hippocrate adſcriptum, anginoſa perijt, qui ex ipſa angina
vellet perijſſe mulierem: In hac quæ non dicitur obijſſe, non poſſis ita accipere. Nam ut dixit, ſe-
ptimo interijt, ſubiecit, aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multę, tenues, crudę deiectiones: vrinę
paucę, tenues. Mox adiectum eſt, febris ardens. Nonnullis etiam A eſt additum. In quibuſdã pro
eo ſcriptum eſt primus: in alijs prima. Omnino enim hunc librum hiſce adſcriptis multi contami-

narunt

narunt iuniores medici. Clarum eſt ergo non, ut in illa, quę angina laborabat, ad calcem adiecit, E
perijt anginoſa, eodem modo conuenire eſſe hic adſcriptum, febris ardens: neq; enim dixit perijt καυσομένη. i. ardente febre, ſicut in illa, quæ angina laborabat, perijt anginoſa: ſed hoc, febris ardēs, recto caſu ſcriptum offenditur: inter hoc, & perijt, interiacent, aluus erat perpetuo lubrica, & quę ſequuntur. Quando itaque nec mortua eſt ex ardente febre, nec prorſus inter ſe hæc cohærent, conſtat ab aliquo hoc eſſe adſcriptum, nō ab ipſo ſcriptum Hippocrate. Potuit etiam quis adſcripſiſſe ſibi, ſicut ſolemus talia in marginibus commentariorum memorię gratia adſcribere: poſtea aliquis, qui exſcriberet hunc librum, in contextum, quaſi auctoris eſſet, tranſtuliſſe.

AEGROTVS XI.

8 *Alteram ex abortione ad quintum menſem Oecetai uxorem ignis corripuit primo comatoſa erat, rurſusq́; inſomnis erat, lumbi dolor, capitis grauitas. ſecundo die venter turbatus eſt, ac paucis, tenuibus, merisq́; primum. tertio die plura ac peiora: nocte nihil dormiuit. quarto delirauit, metus, mæſtitia: dexter oculus erat diſtortus, ſecundum caput paucus ſudor, frigidus: extremitates frigidæ. quinto cuncta exacerbata ſunt, multum delirauit, ſtatimq́; ad mentem rediit: ſitis, vigiliæ: deiectiones in totum multæ, & meræ: urinæ paucæ, tenues, ſubnigræ: Extremæ partes frigidæ, ſubliuidæ. ſexto eadem erant. ſeptimo mortua eſt. phrenitica.* F

* Al. ἄδιψοι i. ſiti carent.
* Græci oēs cod. quos uiderim, habent ἀκαίρους. i. intempeſtiua. Interpres non tamen in dupl. quæri.

Quam ante hanc deſcripſit, infantem adhuc fœtum eliſit. Infantem interpretare, fœtū inquam unius menſis, aut bimeſtrem, aut longiſſimum trimeſtrem. Ad hæc nunc nobis poſita, quinto menſe abortiuit, ne ipſa quidem externa de cauſa, ſed ex corporis affectione. Cum enim vehemē-tius ſalierint, aut ſubito horrendi quid cōſpicatæ timuerint, mulieres abortiunt. Eſt cum ex dolore, vel ex inſigni inconcoctione, vel ex medicamentoſi cuiuſpiam eſu, uel omnino puri potione medicamenti, uel ꝙ inſit aliquid abortiui. Iam etiam propter ſanguinis miſſionem, & ſanguinis ex vulnere eruptionem, aut ex nimia hæmorrhoide, quædam abortierunt. Noui etiam quaſdam, quæ ex vuluæ ceruice profuſo ſanguine prægnantes iandiu, tandem partum eiecerint. Quorum accidiſſe mulieribus hic ab Hippocrate deſcriptis nihil, uel hinc conſtat, ꝙ non addiderit in narratione earum, cum omittere ea non ſoleat. Non ergo febricitarunt, quia abortierant: immo cōtra, quod febricitarent, ideo abortiebant. Videtur uerò ex hac muliere inductus, prædictionum auctor hoc modo dixiſſe: "Qui comatoſi in principijs cum capitis, lumbi, hypochondrij, colli dolore, nunquid phrenitici? Potuit etiam alteram vel alterum ita uidiſſe affectum. Hanc itaq; dicit mulierē comatoſam fuiſſe, rurſusq; inſomnem, & laboraſſe capitis grauitate, & lumbi dolore: nihil de collo tamen addidit. Item ventrem ait cōturbatum fuiſſe, & excreuiſſe tenuia & mera, nec addit hic præterea quicquam de colore illorum: poſſunt enim, mera, pallida, flaua, rubra, virulenta, & nigra deijci. Nempe enim mera ſcimus illum appellare, quæ proprium colorem retinent cum nullo humore miſtum alio. Si tamen conijciendum eſt, bilioſa deiecit mera, hoc eſt uel flaua colore, vel rufa: nam virulenta & nigra addito colore proferre, & huic & alijs medicis familiare eſt. Et nos quoque citra adiunctum bilioſa ſolemus deijci dicere, de flaua bile eā uſurpantes dictionem: excrementa uero uirulentæ, uel atræ, uel alterius bilis, non dicimus ſimpliciter bilioſa, ſed coloris ipſi diſcrimen addimus. Quæ conſuetudo in omnibus obtinuit, ꝙ ſemper euomatur & aluo reddatur pallida & flaua bilis ēt ſanis, nedum ægris: contra raro aliæ: atque his duntaxat, qui tenentur morboſo aliquo affectu. Quod igitur dixit in narratione tertij diei, nocte nihil dormiuit, comatis aūt amplius mentionem nō fecit, innuit mox deliraturam. Proinde ſub hæc merito dixit, quarto delirauit, metus, mæſtitia, dexter oculus erat diſtortus, præterea ſudor ſecundū caput paucus, frigiduſq; cū eſſe iam mulierē oſtendit phreniticam, tum habere admodum incommode. Cum verò etiam ad ſigna prædicta & ſymptomata accederet extremarū partium frigus, magis etiam morituram expectes, quemadmodū mortua eſt, conſequentia prædictis ſymptomatibus habens, quæ quinto & ſexto die euenerunt. Quæ uerò in prædictionibus tradita ſunt ueluti horum teſtimonia, etſi ante in commentarijs, quos in illum librum ſcripſi, quàm ſint abſurda demonſtraui, commemoremus tamen illa memorię gratia, quamuis iſta ſcribere ſumus deprecati. Cum igitur ſit in prædictionibus dictum, Ex lumbi recurſione ſequitur diſtortio oculorum, ideo huius admonent mulieris, ubi uerba de ipſa faciunt in prædictionum libro, quo loco hoc caput tractant, quæ ſunt omnia, ut oſtendimus, abſurda. Scimus enim in uniuerſum, haud bonum eſſe ſignum diſtortionem oculorum, ſiue ex lumbi recurſione fiat, ſiue utcunque aliter. Improba etiam eſt doctrina, & aliena ab Hippocratis uerbis, neque enim ex lumbi recurſione diceret, ſed ut in Præſagijs his uerbis, "Dolores, qui cum febre lumbum tenent, & infimas regiones, ſi ſeptum tranſuerſum attigerint, inferioresque partes reliquerint, exitiales admodum ſunt. Atqui non eſt, qui in hac ægra ad caput ſublatos eſſe poſſit abundantes in lumbo probare humores. Atque ut temere hæc quidam interpretes dixerunt, ita hoc ex prædictionibus caput male his accommodant, quæ expoſita ſunt de hac ægra, vbi ait, Ventris prærubra proluuies, cum in omnibus mala eſt, tum in propoſitus

Margin notes: 1. prorr. cō. 1. t. 1. 4. 160. h — in progn. cō. 2. t. 70. 4. 205. h

G (margin, beside "re, nunquid phrenitici?"); H (margin, beside "rò etiam ad ſigna prædicta").

A poſitis maxime. cum non dixerit Hippocrates fuiſſe prærubram huius mulieris proluuiem uen-
« tris. Multo etiam abſurdius hoc citant caput: in febribus ardentibus cum aliquanto frigore ve-
« nientibus, & deiectionibus cum aqua bilioſis; multusq; oculorum diſtortio cum alioqui malum
« eſt ſignum, tum maxime ſi catochi fiant. Nihil verò aiũt referre, catochum dicas, an comatoſũ,
ignorantes ipſum Hippocratem a vigilante dirimere profundum coma: itaq; profundum coma
aliquod habere cum catocha, vt vocant Archigenes, & Philippus, cõſortium, non vigilans: quod
hanc dicunt mulierem in principio morbi corripuiſſe, non quo tẽpore oculus eſt diſtortus. Por-
rò mireris etiam hoc de ijs, q. vtrunq; caput attulerunt ad exponendam hanc ægram, in qua ait,
ventris proluuie prærubra, & deiectionibus cum aqua bilioſis. Neutrum.n. eorum de hac mulie-
re ſcripſit Hippocrates: neq; quaſi ſcriberet utrunq; exponunt. Preterea eadem deiectio præru-
bra eſſe, & cum aqua bilioſa, nequit. Adijciunt alia etiamnum capita multa uiciſſim alterum per
alterum prædictiones, & ægros in libris de morbis vulgaribus interpretantes. Sed omnia repre-
hendere, vbi lapſi ſunt, non eſt huius loci, quandoquidẽ aperte ſimul, & abſolute iſtarũ interpre-
tationum uitium in commentarijs in prædictiones aperuimus. Phrenitis, & hoc eſt de aſcriptitijs,
ut ante febris ardens, quippe quod non habeatur in omnibus exemplaribus. Neque enim in alio
B ægro tale quid aſcripſit: nec inſtituerat hic morborum tradere diſcrimina: ſicut inuenias in libris
conſcriptis de morbis. Abſurdum præterea eſt, cum nullam habeat conſequentiam.

AEGROTVS. XII.

9 *Mulierem, quæ decumbebat in Mendaciũ foro, primum enixam cũ dolore maſculũ, corripuit ignis.
Initio ſtatim ſitibunda, cor illi dolebat*, faſtidioſa, lingua arida, venter turbatus, tenuibus paucisq; nõ
dormiuit. Altero die aliquantulũ riguit, febris acuta, modicus ſecũdũ caput & frigidus ſudor. Tertio cũ
dolore deiecit aluus cruda, multa, tenuia. Quarto ſubriguit: omnia irritata ſunt, inſomnis. Quintum
diẽ laborioſe tranſegit. Sexto eadem erant, aluus reddidit humida, copioſa. Septimo ſuperriguit, febris
acuta, ſitis ingens, ſe iactauit: ſub veſperum per totum corpus ſudauit frigidum: frigus partium extre
marũ, nec redibat illis calor: iterumque nocte ſuperriguit, extremitates calorẽ non recipiebant, nõ dor-
miuit, nõ nihil delirauit, ſtatimq; ad mentem redijt. Octauo circa meridiem redijt calor, ſitibunda, co-
matoſa, faſtidioſa: vomuit bilioſa, pauca, ſubflaua: nocte grauiter ſe habuit, nihil quieuit, multũ affa-
tim minxit inſcia. Nono omnia fuerunt remiſſa. ſub veſperum comatoſa, aliquãtulum ſuperriguit: uo-
muit amara, bilioſa. Decimo rigor, febris exacerbata eſt, nihil dormiuit: mane multã† in qua nihil ſub-
C ſideret, reddidit urinam, extremæ partes receperunt calorẽ. Vndecimo uirulenta, bilioſa uomuit: nõ mul
to poſt riguit, rurſusq; extremæ partes frigeſcebant: ſub ueſperũ rigor, ſudor frigidus, multũ uomuit:
nox grauis fuit. Duodecimo uomuit multa, nigra, fætida: ſingultus multus, ſitis laborioſa. Tertiodeci-
mo nigra, uirulenta uomuit, rigor: circa meridiẽ muta. Quartodecimo die ſanguis de naribus: defuncta
eſt. Huic ppetuo uẽter erat lubricus, horrebat. Annũ ætatis agebat circiter ſeptimũdecimũ. febris ardẽs.*

*Non eſt in antiquis. uide & Gal. 2. de dyſpnœa c. vlt.

† ... eſt in cod. Græco, ut uertit interpres, in alijs tamen eſt ... i. qua ſubſidentiam haberet.

Siue Athenis in Aſtutorum foro decumberet hæc muliercula, ſiue alia in ciuitate, alijs permit-
timus inueſtigare. Nos quæ per totum acciderunt morbum attendamus, a quibus illa non po-
terat ſuperſtes eſſe: ſiquidem ab initio omnia mortalia erant. Ac magis mireris, qui factum ſit, vt
diem quartumdecimum potuerit attingere. Sed ideo, quantum cenſeo, ad finem eorum, quæ ei
acciderunt, addidit, annum ætatis agebat circiter ſeptimumdecimum. Habuit igitur etiam æta-
tem adoleſcentem, ideoq; robuſtam: Conſtat autem præter ætatis robur, & eam fuiſſe ſua ſpõte
naturæ non infirmę, alioqui non perduraſſet. Nam cum neq; aliud illi quicquam accideret ſalu-
bre: ac ſecundo ſtatim die riguiſſet aliquantulum, & acute febricitaſſet, tum ſecundum caput ſu-
daſſet nonnihil, & id frigidum: deinde eſſent die quarto irritata omnia, dieq; ſeptimo iterum ſu-
D perriguiſſet, ac lingua inaruiſſet, febricitaſſetque acutè: iamque ultra quòd extremæ partes frigi-
dæ illi eſſent, etiam non rediret his calor: qui illa non aut nono die, aut vndecimo, ſit neceſſario
mortua? Produxit itaq; uitam ad diem vſq; quartumdecimum propter ætatem, & naturæ robur
quæ idem robur oſtendit, concitanda quartodecimo die ſanguinis eruptione. Sed.n. morbum ma
ximum non poterat ſanguinis uacuatio diſcutere: morbi uerò magnitudinem cum alia
aperuerunt ſymptomata, tum uomitionum nigrarum graueolentia. nam ſemper exi
tioſa, quę fętent, ſunt. Vnde etiam in pręſagijs ipſe dicit: Putres omnes, & graues
odores, quauis in uomitione, mali ſunt. Quod autem in fine eſt aſcrip-
tum, febris ardens. perinde eſt abſurdum, ac id quod
in ſuperiore ęgra ad exitum ſcriptum
erat, nimirum phre-
nitis.

GALENI IN LIBRVM TERTIVM
HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS
COMMENTARIVS TERTIVS

ARGVMENTVM

Deſcribit auſtrinam humidam,ac omnino peſtilentem tempeſtatem,
ægrotis ſedecim ad finem adiectis.

QVia ſtatum hic peſtilentem Hippocrates deſcribit, quæ ad interpretanda ea
quę dicturus eſt,conferunt,ſuperius a nobis elaborata hic ſummatim cõme
morabo,deinde ad eius accedã uerba.Primũ κατάστασιν.i.ſtatum ab eo ſole-
re non temperamentum tantum aeris præter naturam, ſed etiam omnem
cuiuſuis rei formam ita appellari recordemur.Poſtea naturale quoddam eſ
ſe vnicuiq; anni tpi temperamentum.Deinde mutationem eius præter na
turam in cauſa eſſe,cur corpora noſtra corripiantur morbis. Ad hæc, ad F
memoriã illa reuocemus, q̃ ſcripſit in aphoriſmis,in hęc verba:"Ex anni aũt
ſtatibus(quod in totum dixerim) ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores,& minus lethales. Morbi ue
3.aph.15.&16. ex cord.12.f h rò in pluuijs ſtatibus magna ex parte exiſtunt febres longæ,alui profluuia, & putredines. Iam ea
quoq; quæ,cum principium interpretarer ſecundi libri uulgarium morborum,ſcripſi,ad memo-
riam reducamus;præterea,quæ in primo libro uulgarium morborum,vbi de ſtatib. egimus.Hęc
autem,quæ retuli,ſi quis retinuerit,ac nauiter ea legerit,ad horum interpretationem, quæ nunc
ſunt nobis propoſita,perueniat.

STATVS {PESTILENS}

1 *Annus auſtrinus, pluuius,a uentis in totum ſilens.*

Primo libro morborum vulgarium tempeſtates,ſeu ſtatus tres deſcripſit: hic unam duntaxat
hanc,quam nos hic interpretari inſtituimus.Et verò & ſecundo morborum vulgarium ſunt ſcri-
ptæ alię,quem tñ conſcripſiſſe,quò ederet,ut primum,& tertium,non vr.Nec uero pſcripſit mox
ab initio ijs in libris narrationi eorum q̃ acciderant ſtatus,ſed ſtatim narrare auſpicatur, quæ ani- G
maduertiſſet in morbis,q̃ uiguerant, & in aeris temperamento.Itaq;"in Thaſo,inquit, autumno
1. ep. cõ.1.t.1. circa ęquinoctium,& ſub Vergilias,multum pluit,continenter, & † leniter flante auſtro. Itidem
3.101 g duos auſpicatus eſt ſequentes ſtatus. At in pñti ſtatus nomen in omnibus ferè exemplarib. habe-
† μαλακῶς ἐν [illegible] tur:non tñ quo hæc loco acciderint ſignificatur. Peſtem ſiquidem, quæ multarum fuit gentium
uide 1 epid. cõis,hoc libro narrat.In exemplaribus,quę ut legebat Dioſcorides hñt,non ſolum ita eſt ſimpli-
ſec.1.cõ.1 pa. citer ſcriptum,ſtatus,ſed additum eſt,calidus, & humidus,atq; in medio ſpatij, quod lineas inter-
101 g.h ſecat totum hoc ſcriptum eſt,ſicut in alijs exemplaribus ſolum, ſtatus.Inuenias quædam,quæ ne
hanc quidem in medio habeãt inſcriptionem,quædam item,q̃ nihil planè. Vnde non eſſe inſcrip-
tionem ſuſpiceris Hippocratis,ſed ſorte illorum,qui ægrorum hiſtorijs ad finem notas adſcripſe
runt.Verum hęc utcunq; ſe hẽant,nec ulli lęſioni ſunt,nec uſui,vel ad pręſagiendum,uel curãdũ.
Ad ea itaq; exponenda,unde aliquid cõmodi prouenit,conuertamur:Annus auſtrinus, pluuius,
2.Epid.ſect.1. a vẽtis in totum ſilẽs.Huic ſimile tempeſtati principium eſt ſcđi vulgarium morborũ,hac ferè di
ctũ:"Erãt in Cranone carbunculi ęſtiui,pluerat p æſtũ largo imbri,idq; aſſidue. Acciderãt ãt ma-
gis Auſtro.Differunt tñ inter ſe hi ſtatus,tũ q̃ hic in toto anno id fuiſſe aeris circunflui intempera
mẽtum,in ſcđo qđ illo libro ęſtate tñ,tum q̃ hic adſcripſit,a uẽtis in totũ ſilens,id qđ illic nõ ad- H
didit. Arbitreris fortaſſe,qđ illo libro addidit,acciderũt magis auſtro,hinc tale q̃d ſignificari,nam
hic & auſtrinum ſimul, & tranquillum totũ dicit annum fuiſſe nobis ita accipientibus tanq̃ poſ-
ſit tranquillus ſimul, & auſtralis,aut aquilonius eſſe,& dici totus annus:qđ paulo inferiꝰ declara-
bitur.Ad memoriã uerò reuocemus,multas nos tempeſtates uidiſſe a uentis ſilentes, & tranquilli
tate pditas,non tñ eodem inter ſe mõ,uerum hanc lenem,& irriguam:illã ſiccam & gelidam,atq;
hæc oĩno eſt ſerena.Lenis aũt eſt nebuloſa,& turbida tempeſtas auſtrina,& nonnunq̃ nubiũ ple-
na;contraria huius,aquilonia,& ubi prorſus nullus in aere apparet motus,ſed planè ſit,quam uo-
cant, tranquillitas. Haud alius.n. videtur aeris ſtatus eſſe, ac maris. Sicuti igitur illic ſemper eſt
fluctus in alto, uel maior, uel minor, qui interim ob paruitatem non animaduertitur, ni ſtrictus
eum excipiat locus,quòd in Chalcide Eubœę, & Meſſina Siciliæ cernas, ſic aer quoq; planè im-
motus: & quietus haud uidetur unquam eſſe, tamen interdum nos, quia motus eſt paruus,fu-
git.Ac nubes per eas tranquillitates conſpicimus,quæ frequenter nobis conſiſtere uidentur,cum
re uera moueantur. Nam conſpiciuntur ſtatim in alia aeris regione, quod illis,ſi nequaquam mo
uerentur,non uſuueniret.Huiuſcemodi etiam hæc cenſenda eſt toto anno tempeſtas fuiſſe. Tan-
tum

A tum autem hæc diſtat ab eo, quæ fuit in Cranone deſcripta ſecundo libro, quanto eſt diuturnior. Tamen affectus vtriuſque communis tempeſtatis putredo eſt, utique communem etiam cauſam obtinens, humiditatem citra ventos. Et videtur putredo omnis ex materia quidem gigni humida: ex cauſa uero efficiente, extraneo & præter naturam calore: augeri porrò immobilitate. Nihil itaque putreſcere, quod omni ex parte eſt ſiccum, omnes manifeſte uidemus: neque enim lapis, uel tegula, nec aurum, nec argentum, nec æs, aliud ve eius generis putrefieri cernitur. Iam eorum, quæ putredini ſunt obnoxia, hæc ſupereſſe in temperamentis frigidis diutiſſime, ne hoc quidem præterit quenquam: adhuc magis, ubi ab eiuſcemodi uentis uentilantur. Sanè ueſtem etiam homines continenter quatiunt, præcipueque cum humidus ſit calidusque aer, quòd immobilitas eam putrefaciat. Ita arteriarum in animantibus motus cum alias commoditates, tum eum uſum præſtat. Et vero ipſe in Aphoriſmis Hippocrates aſſerit, ut prædixi, in pluuijs tempeſtatibus putredines exiſtere: quare corporis humores hinc liquet neceſſario computruiſſe. Iam ipſius dictiones ſubſecuti, ſeparatim ſingula conſideremus.

2 *Cum paulo ſuperioribus anni temporibus ſqualores præceßiſſent, ſub arcturum flante auſtro multum pluit.*

B Didiciſti iam in ſtatibus libro primo deſcriptis, aeris temperamentum ex ſalubri & naturali ordine variaſſe. Didiciſti etiam, qui hic ſit ſtatus, & quatuor eius eſſe præter naturã ſimplices, quatuor item alteras compoſitas conuerſiones. Simplices in calore tãtum, frigore, humiditate, & ſiccitate: compoſitas in calore & humiditate, calore & ſiccitate, algore & ſiccitate, algore & humiditate. Nũc ergo horum, quæ didiciſti, memor, ſubſequere huius ſtatus narrationem. Hippocrates, cum paulo, inquit, ſuperioribus temporibus ſqualores præceſſiſſent, deinde adducit, ſub Arcturum flante Auſtro multum pluit. Videtur etenim ſuperiore iam anno aeris circumfuſi nõ vndequaque temperamentum cõſtitiſſe naturale, non uiguiſſe tamen ea tempeſtate ullus morbus, vt vocant, vulgaris. Nam in aphoriſmis didiciſti, ubi ſic dicit: "Ex anni autem ſtatibus, ut ſemel dicã, ſqualores imbribus ſunt ſalubriores, & minus lethales. Hoc etiam minus incidit eiuſmodi aliquis morbus, quòd ſiccitate tantum excelleret temperaturæ immutatio, præter ullam alterius oppoſitionis mutationem, à qua aut calidus fieret magnopere, aut frigidus aer. Verumenimuero illa uehemens conuerſio ſub Arcturi uidetur exortum ſe protuliſſe: qui aliquanto ſpatio autumnale æquinoctium præcedit. Iam vero qui illi autumnus, quæ deinde bruma ſucceſſerit, poſtea quæ hanc exceperint tempora anni, ſi eius perſequamur dictiones diſcemus. 3. Aph 15. Ext. ord. 22. f

C 3 *Autumnus vmbroſus, nubiloſus, large pluit. Hyems erat auſtrina, humida, & lenis.*

Vmbroſum dixit pro caliginoſo: quod non lucidum ſignificat, nec purum, neque omnino ſerenum. Nanque ſolent etiamnum qui Aſiam incolunt Græci, σκιώδη, & σκιερὰ id eſt vmbroſa, omnia, quæ ad nigrum declinant, appellare. His etiam dictionem ζοφώδης id eſt caliginoſum attribuunt, & φαιὸν fuſcum, quod propè ad nigrum accedit. Apertum eſt autem huiuſcemodi non poſſe fieri aerem, niſi multis nubibus, ijsq; non ſplendidis, obducatur. Nubiloſum igitur uirtute complectebatur vmbroſus. Sed te non latet, eam loquendi rationem non Hippocrati tantum, ſed multis etiam eſſe alijs ueteribus familiarem. Iam etiam dixit, Hyems erat auſtrina, humida, & lenis. Sunt qui Auſtrum ſemper ducant eſſe humidum: quod non eſt ita: uidetur enim ſiccus aliquando eſſe, quem Leuconotum vulgus (Latini Carum) appellant. Et Poeta talem nobis auſtrum indicat dicens.

Αὐτὰρ ἐγὼ ζεφύροιο, καὶ ἀργέσταο νότοιο.

" Siquidem purum auſtrum, quem fieri ſine imbribus ſcimus, eo uocauit nomine. At uero pri-
" mo etiam vulgarium morborum in primo Hippocrates ſtatu: "Cum eſſet autem totus, inquit, 1. Epid. cõ. 1. t. 8. 3. 104. b
" hic ſtatus auſtrinus, & cum ſqualoribus. Atque is auſter ſubinde uehemens eſt. Semper ergo aper-

D tum habet motum. Lenis alius eſt auſter, cuius motum in aere & nubibus non ſentias, qui calidus ſemper eſt. Carus interim frigidus manifeſte videtur.

4 *Multo poſt ſolis reuerſionem, circiter æquinoctium, aſpera erat extrema hyems. Et iam ſub æquinoctium † Boreas ſpirauit, & ninxit, non ita diu.* [illegible]

Pars hæc quædam tempeſtatis contrariæ interceſſit, ut hic dixit, non ita diu.

5 *Ver rurſus auſtrinum, ſine ventis: pluit multum, & continenter ad Canem vſque.*

Indicauit tibi lenem hyemem ſcribendo ad hunc modum, ver rurſus auſtrinum, ſine uentis, nam uerbum rurſus, ut contrarius ſtatus interuenit, innuit ad ſuum temperamentum rediſſe aeris ſtatum.

6 *Aeſtas ſerena erat & calida: magni erant æſtus. Eteſiæ parua diſperſim ſpirarunt.*

Lenitas hyemis, & veris tranquillitas, cum æſtate æſtuoſa ſuffocantève congruunt. Nam cum ſua ſponte ſit æſtiuum tempus calidum, ſi ventorum acceſſerit tranquillitas, neceſſario æſtus, ſuffocatiove conſequitur. Hoc fit, ubi neq; prodromi (quos vocant) flant, neque qui eos ſequuntur, quos Eteſias appellant. Dirimit eos Canis ortus. Et ipſe etiam Hippocrates addidit, eteſiæ paruæ diſperſim ſpirarunt.

Sub

7 Sub arcturum, rurſus ſpirante Borea, multum pluit. E

Rurſus, ad pluuiarum exundantiam, non ab Boream refertur. Nam ſuperiore arcturi ortu multum pluerat, & ſubinde poſtea, Boreas vero rarus ſpirauit.

8 Cum eſſet totus annus auſtrinus, humidus, & lenis, per hyemem quidem ſalubriter egerunt, præter tabidos, de quibus modo ſcribemus.

Integrum ſtatum, q̀ parui omnino aquilones fuiſſent, ab dominantibus in eo humidum appellauit, & auſtrinum: nam quòd tranquillum & calidum, lenem appeller, antea didiciſti. Verũ haud dum ea tempeſtas, licet eſſet repentina, mortales magnopere offendit, propter ſuperioris anni ſqualidi temperamentum. At cœperunt affectus quibuſdam tabifici, qui ſcilicet huic vitio patebant. Ipſeq́; adeo poſthac ſe recepit ſcripturum quæ illis acciderunt.

9 Ante ver unà cum frigoribus conſecutis, ſacri ignes multi hos eum occaſione affecerunt, illos non: qui maligni cum eſſent, multos interemerunt.

Sacrum ignem didiciſti à bilioſa fluxione oriri, at non illa ſemper tamen praua & putri. Planè F enim contra, vbi mitis ſit fluxio bilem pallidam obtinens, quæ in nobis naturaliter gignitur, ſolet quidem ſacrum ignem facere, nullum tamen ex eo dare damnum, ſi quidem recte tractes. At non erat nunc talis, qui ſacrum ignem excitauit, humor, ſed malignus, qui eroderet putrefaceretq́; ab exuperante humida uentorum tranquillitate generatus illis potiſſimum mortalibus, quibus, cum ſua ipſi ſponte alijs eſſent bilioſiores, etiam uictus bilioſum magis eis ſuccum congeſſiſſet; Siquidem morborum proficiſcuntur differentiæ ab aeris circunflui temperamento, propter naturam cuiuſque & uictum quem ſanus ſeruat. Victum (græce δίαιταν) appello, non hunc tantum, qui cibo & potione conſtat, verum etiam qui omnibus alijs, ut ocio, exercitatione, balneo, venere, ſomno, vigilijs, & vero omnibus, quæ quouis fiunt modo in corporibus humanis.

10 Multi è faucibus laborabant, voces erant vitiatæ.

Quibus caput ſua ſponte prompte replebatur, his in præſentia exundantia humorum plenum, in pulmonem cœpit, & ventrem per fauces fluxiones demittere. Porrò iure dicit uoces etiam his affectas fuiſſe, nempe & hoc aſſidue fieri uidetur in deſtillationibus, ubi abunde fauces & guttur irrigauerint.

11 Febres ardentes, phrenitici. G

Ardentes febres extiterunt inuadentibus in iecur, & uentrem bilioſis excrementis: phrenitici uero caput petentibus.

12 Ora aphthis vitiata, pudenda tuberculis: lippitudines, carbunculi.

Singuli hi affectus ferè non ſunt cacoethes, uti de ſacro igne diximus paulo ante: non nunquã uero etiam ſunt cacoethes, vti nunc, quòd putridus eſſet, qui abundabat, humor. Quare in omnibus, quos recẽſet morbis, hoc mihi ſemper memoria teneto, neque aphthas, puta, ægros tenuiſſe, uel quodcunque aliud incommodum de more, ſed ſimul cum membrorum putredine. Memineris etiam hanc communem rationem, ab eodem ſtatu genitum omnibus putrem humorẽ non eaſdem obſidere partes, quòd nec per naturam omnium in eadem conditione corpus eſſet eo ſtatu, ſed eſſet alia alijs pars infirmior. Aphthæ itaque frequentiſſime ſollicitant puerorum ora, quæ exulcerationes ſunt in ſummo, quia omnia eorum ſunt molliſſima membra, & quaſi mucoſa: inſuper os eſt omnino etiamnum inſuetum cibarijs & poculis. Vbi ergo acrimonia quapiam lac ſit mamm[illegible] præditum, aphthas generat: quæ facile ſedantur, ſi infantis os modice aſtringas. Si vero humor affluat prauus, ſemper aphthæ prodeunt cacoethes. Iam carbunculorum perpetuo eſt periculoſus affectus, nam ex uitioſis conſtat humoribus. Quare nunc erat uerisſimile fuiſſe pernicioſiſſimum eum, qui vltra natiuam malignitatem, etiam quam ſtatus afferebat, adiunctam habe- H ret. Verum ſatis de huius eſt affectus origine dictum, cum principium ſecundi vulgarium morborum enarrabam. Reliqua huius capitis clara ſunt.

13 Alui turbatæ, cibum faſtidiebant.

Ex uitioſo humore, qui à capite defluxerat in fauces, quod in pulmonem inuaſerat tabificos conſtituebat affectus. Quòd vero in uentrem deriuatum erat, quia ſubibat mordicando †, ventris profluuium concitabat: quod ſignificauit hiſce uerbis, alui turbatæ. In tranſitu item uentris, facultatem ciborum appetentem aſtrixit, unde cibos faſtidiebant.

14 Quidam ſitibundi erant, quidam non.

Pluribus de cauſis nec ſiti caruiſſe omnes, nec fuiſſe ſitibundos probabile eſt. Videtur humiditas omnibus putredinoſa fuiſſe collecta, uerum non pari quantitate, aut æque praua. Quamobrẽ fieri potuit aliquos non ſitire, ut illi qui cibum faſtidiebant: ob facultatis potus appetendi oſtenſam;

† Codex græcus Baſil. hẽt ἐκτάραξιν αὐτῶν ἐποιοῦντο. i. uẽtris exturbationem, interpres vertit profluuiũ) cõcitabat. Aldinus verba hæc non habet, ſed vacuus eſt locus, ac ſi aliquid hic deeſſet. In alijs tamen cod. antiquis græcis nec ea verba adſunt, nec locus uidetur mancus. Atq; ita poſſet tota hæc ſententia verti. Quod vero in uentrẽ deſcẽdebat, deorsũ ſubibat cũ mordicatiõe, id quod ſignificant &c. Atq; ita omnino arbitror legendũ: neq; enim turbatio hoc in loco uidetur eſſe profluuium, ſed trãſitus materiæ (pauca vel multa) cũ mordicatione & dolore. vt clare ẽt mox infra comm. 15. apparet.

A ſam liquet autem peſſimam fuiſſe horum affectionem, nec malignam illis humilitatem in uentrem confluxiſſe, alios uero ſitibundos fuiſſe, quod confluerct in uentrem uitioſus humor, nec dũ adeo læſiſſet eius os, ut potionis appetens facultas iam corrupta eſſet.

15 Lotia turbata, multa, mala.

Lotia fuiſſe turbata ita accipe, ut dudum, cum diceret, alui turbatæ, nam ad renes quib. uitiatus humor defluxit, his* neceſſario lotia turbabantur, hoc eſt cum mordicatione & dolore pertranſibant. Quod huic eſt annexum, multa, mala, poteſt etiam de lotijs dictum eſſe, poteſt etiam ipſum ſeorſum, ut una hac oratione multitudine indicet ſymptomatum prauorum fuiſſe id temporis ęgrotantes affectos. **In ĩpreſſis legit ἀναγκάως in aliquib. οἰκότως ἐγένετο i. merito.*

A.l.3.f.1.c. 4.c.4.101.e *16 Comatoſi diu, rurſusq́; inſomnes erant.*

Coma uigilijs uacans ab humiditate didiciſti, & refrigeratione fieri cerebri: Vigilias comati nõ commiſtas, à ſiccitate & calore. Nunc ergo, cum, qui increuiſſent humores, humiditatem obtinerent exuperantem, uerum non eam tñ uniuerſam aerem, humiditas commatoſum affectum: acredo ex putredine induxit uigilias. Itaq; cauſæ contrarię contraria merito ſymptomata pepererc.

17 Multi prorſus non iudicabantur morbi: quidam ægrè.

B Quæ erat humoris uitioſitas, quidam morbi haudquaquam decreuerunt, aliqui praue.

18 Aqua inter cutem.

Vel hoc pathema quoſdam dicit ex abundantia prauorum humorum affeciſſe. Omnem enim hæc poteſt morbum concitare, aliũ alio in corpore, pro eorum naturalibus differentijs, & uiuendi diſſimili ratione, ut paulo ante {eſt dictum.}

19 Tabidi multi.

Retuli etiam ſupra, quod ex capite in fauces defluxerat, vbi per guttur in aſperam arteriam, & pulmonem veniſſet, eiuſcemodi uitia produxiſſe.

20 Habes morbos qui vulgabantur.

Vnus de vulgaribus morbis, & ipſe peſtilens eſt, vt in libro quoq; de uictus genere acutorum dictum eſt his verbis:" Nam ſi quando nulla morbi peſtilentis forma communis vulgetur, cęterũ diſperſi ſint morbi. Neq;.n. certi eſt morbi nomẽ vulgare uel peſtilens, cæterum quicũq; vno in loco multos ſimul inualerit, uulgaris hic vocaĩ, q ſimul ſi hoc habeat vt multos perimat, peſtis fit. De Vict.rat.in morb.acut.cõ. 1.1.6.7.109.a

C

21 Ex qualibet morborum, quos recenſuimus, ſpecie, complures ægrotabant et moriebantur, acciderunt autem cuiq; horum in hunc modum.

Cum dicit, & complures moriebantur, peſtilentes fuiſſe morbos, qui vulgarẽtur, demonſtrat. Qui, quando diuerſi fuerunt, de ſingulis ſeparatim infra ſe acturum promittit.

22 Multis quidem ſacer ignis, cum occaſione ex quibuslibet et admodum paruis vulnuſculis, in toto corpore accidebat, præcipue uero ſexagenarÿs, ſecundum caput, ſi uel minorem paulo quis curam adhiberet. Magna pars in ipſis etiam curationibus, magnis inflammationibus corripiebantur, ſacerq́; ignis multum celeriter undique depaſcebatur.

Cuius prę omnibus meminit primi pathematis, iure nunc primi etiam ſingulas reddit differentias: quod accidiſſe quibuſdam dicit paruis de cauſis, quas uocauit occaſiones; & multos, qui à medicis curabantur, magnas eſſe inflammationes conſecutas, quòd ſacer ignis.ſ. plurimum depaſceretur. Plurimis iam caput hunc ſollicitaſſe, quando repletum hoc maximè in auſtrinis eſſet & calidis ventorum tranquillitatib. Cur autem ſexagenarios hic præter cæteros tentaret, hoc in cauſa

D eſt. Foris ambiens præter naturam calor cauſa, quamobrem corporis putreſcerent humores, fuit; ſicut natiuus calor, vbi ſuum natiuum exacte temperamentum ſeruat plus alijs humorib. ſanguinis efficit: quando verò in magis igneũ uerſus fuerit, pallidam & flauam bilem. At calor externus putredinis auctor humorum eſt, nam materia quidem humiditas eſt, cauſas efficiens calor preter naturam. Quare ſenes, qui ſuperfluas ſemper humiditates ob naturæ imbecillitatem coaceruant, ut his acceſſit aeris calor ex illa affectus tempeſtate, humorum putredinoſæ corruptioni fuerunt iuuenibus opportuniores.

23 Plerisq́; itaque horum in ſuppurationes abſceſſus contigerunt: atque carnis multum & oſsium, neruorumque decidit.

Malignitas abundantis humoris ex magnitudine cõſtitit putredinis, atq; dictis ſubtexẽs dicit.

24 Erat autem illa fluxio, qua collecta erat, non aſsimilis puri, uerum alia quapiam putredo: ipſaq́; fluxio multa, & uaria.

Hippocrates aperte tibi indicauit, quod nos ſæpe iam diximus, corporis humores propter humiditatem & aeris tranquilitatem computruiſſe: atque idcirco pus non generauit. Compu-

treſcebant

 E

treſcebant uero prauos humidos humores ſolidæ partes. At variam eſſe fluxionem propter putreſcentium diuerſitatem, ratio erat: nam a communi putredinis cauſa ſingula putreſcentia peculiarem obtinent corruptionis ſpeciem.

25 *Quorum ergo caput horum quid tentaret, his caput totum glabreſcebat & mentum: oſſaq́; denudabantur, decidebantque: multaq́; extiterunt fluxiones. His adiuncta aliquando, aliquando non, erat febris. Erant autem hæc formidabiliora, quàm deteriora. Quibus enim ad ſuppurationes hæc ſpecies deuenit, plurimi ſuperſtites horum erant: at vero quos inflammatio reliquit & ſacer ignis, nec talem abſceſſum effecit vllum, hi frequentes perierunt. Et ſi vſquam loci alterius in corpore aberraret, euenerunt hæc. Etenim multis brachium, vel totus cubitus decidit. Quibuſdam hæc anteriora latera afficiebant, vel poſteriora. Nonnullis totum femur, vel tibia denudabantur, peſque totus.*

Humorum putredo, cuius eſt commune munus, vt illas partes, in quas impingat, corrumpat, terribiliorem in capitis partibus ſpeciem præbuit, propterea, quòd licet vel paulum de natura hic deflectant, maior fiat ſugillatio, quàm cæteris in partibus multum à natura diuertentibus. Nam, F à femore, uel brachio, vel tibia, vel cubito ſi cutis receſſerit, minorem præbet mali ſpeciem: at ſi capitis vnà cum cute crines defluxerint, atque adeo menti cum illis, vitij ſit facies magna, periculum uerò minus, quàm ſi is pudenda affectus teneat, aut guttur, aut thoracem, aut aliam principẽ partem. Neque tamen, quæ caput ita tentabant, formidabilia magis erant, quàm peiora, uerum etiã quæ cuilibet aliarum partium decidebant. Peiora enim erant, in quibus in profundum ſeceſſit humor ignem ſacrum efficiens, cum in uiſcera ſe & principes partes conferens, præter alia ſymptomata, febres etiam acutas generabat: Quibuſdam tamen, quibus in ſuperficie erat eiuſcemodi putredo, partes etiam citra febres marceſcebant: quorum quidam hac de re præcipue incolumes euaſerunt, uitioſis humoribus ſimul cum ipſis partibus, quas ij putrefecerant, emiſſis. Oberrabat enim, vt ipſe uocauit, fluxio per totum corpus, hoc eſt temere nulloq; ordine & caſu uagabatur, ut præſagire medicus arte, quò eſſet decubitura, non ualeret.

26 *Erat omnium id grauiſſimum, cum ad pubem, & pudenda vergeret.*

Etiam abſque peſtilente ſtatu, ubi has regiones inflammatio uel ſacer ignis obſederit, facillime putreſcunt, unaq; partes ſuperiores afficiunt. Vnde nobis eſt ſæpe neceſſe, ut putrida præcidamus, locum ueluti radicem inurere. G Nihil habet ergo admirationis, ubi is eſſet ſtatus, ut brachiũ, cubitus, femur, tibia, latus, caput, computreſcant, ſi plurimum offendantur pudenda.

27 *Atque vlcerum, & eorum, quæ occaſionem habuerunt, hæc fuit conditio.*

Hactenus uerba de ſacro igne fecit, qui ex ulcere, aliam ve ita paruam ob cauſam externã conſtitit. Poſthac de ijs, quæ ſine tali cauſa inciderunt, tractabit.

28 *Multos autem vna cum febribus, & ante febrem, atque à febre arripuerunt.*

Non ob ulcus his, aut alia de cauſa externa, quæ ſit manifeſta, ſed ut conſueuimus dicere, ſua ſponte prouenit ſacer ignis: atque partim ſimul cum febre inuadebat, partim cum febres aut conſecutæ ſunt, aut præceſſerant.

29 *Habebant hæc illud, vt quæ per ſuppurationem abſceſſum molita eſſent, aut commode turbata eſſet aluus, aut vrinarum bonarum extitiſſet excretio, hinc ſoluerentur: quibus horum nihil acciderat, obſcuroque euaneſcebant, vt lethalia eſſent.*

Paulo ante etiam cauſa reddita eſt, cur ſuperſtites eſſent magis, quibus per putridam partem malus humor vnà cum illa de corpore decideret. Nec eſt obſcurum, quin ſi & per uentrem, & vrinas expurgatus fuiſſet, moleſtus, dum excerneretur, fuerit, profuerit tamen uniuerſo corpori. H

30 *Vere longe plurimos exercebant ſacri ignes: tenebantque æſtate & ſub autumnum.*

Genuit quidem, ut dixi, uitioſos humores ſtatus difficulter tranſpirans, qui humidus calidusq; erat, & uentis carebat, quos in corpore frigora concluſerunt, ut etiam in primi libri vulgarium morborum prima tempeſtate eſt dictum. Merito itaque uere uarij morbi inceperunt paulo ante commemorati: nam hoc loco illi eſt de ſacrò igni ſermo: quem, quando emicuit primus, primum quoque deſcripſit. Itaque de his, inquit, ſacris ignibus, qui inceſſerunt initio ueris, quidam totam æſtatem durauerunt, & autumnum. Cum autem utroque modo hæc uerba intelligi poſſint, tenebantq; æſtate, & ſub autumnum, & quòd, quamuis ipſi in uere generarentur, eorum tamen ſubſiſtentia uſque ad autumnum duraret: & quòd, cum adhuc generarentur, eorum generatio uſque ad autumnum duraret: ita ut alij quidem uere generarentur, ac deſinerent, alij æſtate, alij itidem autumno generarentur ac deſinerent, rectius ſecunda hac ſignificatione accipias. Neque enim rationi conſentaneum eſt, ineunte uere natum, ad autumnum uſque productum eſſe ſacrum ignem. Omnino enim interea hominem interemerit, ſi magnopere eſſet cacoethes: vel per putreſcentes partes putredine expurgata diſcuſſus ſit.

Non

A 31 *Nonnullis multa erat turbatio, tuberculaq́; ad fauces, linguæ inflammationes, abſceſſusq́; ſecundum dentes.*

Affectus hoc loco perſequitur partium, de quibus antea non meminit.

32 *Voces multis ſignificauerunt, quòd eſſent uitiatæ, & κατιλοῦσαι, maximè ijs quidem, qui cœpiſſent tabeſcere: tamen etiam ardente detentis febre, phreniticisque.*

Equidem ēt quod eſt ſupra in ægro qui ordine eſt vndecimus, ſcriptum vbi ſic ait. δεξιῷ ἰλλαίνω (quod nos, dexter oculus erat diſtortus, uertimus) ſuſpicabat eſſe ab alio inductum. Et.n. Heraclidis filius Hippocrates, cuius ēt Aphoriſmos eſſe, & præſagia autumant, uſitatiſſimis eſſe vſus, & proinde claris uocabulis videtur, quæ uocare rhetorici ciuilia ſolēt. At vero ἰλλαίνω non eſt iſtius generis, eoq; minus κατιλλαίνω, uel κατιλλαίνουσαι, maximè cum de uoce. non de palpebris dicit. Ad hæc propter dictionis formam, quæ actiua, non paſſiua eſt: rectius enim (ſiquidem prorſus voci ſtatuerat adaptare hoc nomen) erat κατιλούμεναι ſcripturus, non κατιλοῦσαι: & multo quidem rectius hoc, κατιλλαινόμεναι. Nam de ἰλλαίνω participium ea deducas figura: appello autem hoc, B ſcilicet participium, more grammaticorum. Atqui nullus ſit ſenſus, ſi de uocibus dicatur κατιλοῦσαι, ut quidam intelligere nos interpretes uoluerunt, tāquam tēdat uerbū ἰλλαίνω ad diſtorquere. Nam κατιλοῦσαι ſignificat diſtorquentes, κατιλούμεναι verò diſtortæ. Multi itaq; una in dictione errores commiſſi uidentur, dum κατιλοῦσαι accipere, ut multis eſt uiſum interpretibus, uolumus quaſi a dictione ἰλλαίνω deſcenderit. Etenim actiuū eſt ἰλλαίνουσαι, ἰλλαινόμεναι paſsiuum, & adiecta propoſitione κατιλλαίνουσαι. Atqui ἰλοῦσαι, & κατιλοῦσαι ab ἰλλαίνω deriuari nō uidentur: nec verò ēt ἰλούμεναι, & κατιλούμεναι. Per autem raro inuenias apud ueteres hoc genus uerba & nomina, ἰλλαίνω dico & ἰλλὸς à quo uidetur Sophron comparatiuum quod uocant grammatici, feciſſe, ἰλλότερον τα κύνα. Quare rectius dixeris, ſi quidē de his uelis nugari, nō ἀπὸ τῆς ἰλλώσεως deductū ἰλοῦσαι, ſed ab alio quodam, quod cū Plato, tum Antipho uſurpaſſe videtur. Plato quidem, cuius
“ hæc ſunt in Timæo uerba: Hanc igitur circuitu totam cutem ᵃ† deurebat ſulfur, qua uulnerata, cū
“ humor per eam efflueret, humidum, & calidum, quod quidem ſincerum erat, emanauit: miſtum ue
“ rò in quibus cutis erat, foras abᵇ corruptione productū, longum fiebat, et ſubtiliter extenſum ab
“ impulſu. Quia verò ſenſim impellebatur ab aeris frigore, intro iterum ὑπὸ τὸ δέρμα ἰλούμενον κατισχοῦτο, ideſt ſub cutē coactum firmabatur. Videtur.n. pro concluſum uel repulſum in altum, ἰλο-
C μενον hic uſurpaſſe. Quo ſignificato uidetur ēt hæc ab eo eſſe ſcripta orō. Terram uerò nutricem
“ noſtram ἰλουμένην, id eſt quæ reſtringitur, ad rōnem in perpetuū conſtitutam. Eſt item apud Antiphontem in ſecundo libro De ueritate inuenire hoc ſcriptum uocabulum eo loco: ubi ergo in
“ aere imbres, & uenti ſibi mutuo aduerſentur, ibi cogitur aqua, & multum ſpiſſatur. Quod autem eorum, quæ committuntur, ſuperius ſit, hoc denſatur & cogitur, ὑπό τε τοῦ πνεύματος ἰλούμενον, καὶ ὑπὸ τῆς βίας ideſt à uento contortum & à ui. Sanè, & hic concluſum, vel contractum in ſe denotare per dictionē ἰλούμενον vr̄. Nūquid igitur in libro, quem explicare inſtituimus, qui de uocib. ſcripſit κατιλοῦσαι, tale quid ſignificari innuit, voces quaſi occluſas, & coactas oſtendens, ut accipiamus de uocib. eſſe dictum, quæ exire nequeunt: qđ incidit ijs, qui gracili ſunt voce? An hoc minime cōuenit? Potuit.n. ſiſtētes, vel impeditas, uel tardas, vel aliquid tale ſcribere, qui ſignificacare uolebat adeo impedita eſſe uoce hominem, vt vix loqui poſſet. Iam etiam a uinculo licet ueluti uinctam accipere uocem eſſe dictam hoc loco: adeoq; indicant de vinculis ſe poeta dixiſſe,

“ Ἶλλατο οὐκ ἐθέλοντα βίῃ δήσαντες, ἄγουσι.

“ Ducunt ui uinclis religatum, qui renuebat.

Liquet porrò rectius fuiſſe, ſi κατιλούμεναι ſit ſcriptum q̄ κατιλοῦσαι: qui quidem cōis eſt omnis D expoſitionis lapſus. Nam quicquid ſtatuas a dictione κατιλοῦσαι ſignificari, actionem ſignificat, non paſſionem. Vnde maxime ſuſpiceris, Hippocratis non eſſe dictionem, neque enim adeo erat græci ſermonis imperitus, ut in eo offenderet ſimiliter, ut pueri, qui modo literas diſcere cęperūt. Videtur.n. paſſionem quandam uocis indicari; ſignificatur tamen non paſſio, ſed actio: paſſio uero vtique ſignificaretur, ſcripto uocabulo κατιλούμεναι. Pręterea, ſi uel κατιλούμεναι ſcribamus, nō eſt Hippocratis inſtitutum inuſitatis, & infrequentibus uti nominibus. Iam qui diſtortum ſignificari putant, cum his hoc pugnat, quod ille in Præſagijs diſtortum interpretaturus, ſic ſcripſit: "Si reflexa ſit palpebra, aut labrum, aut naſus, ſed neq; reflexum, neq; aliud ex dictis, proprie de uocibus dicatur. Quare quidam huius interpretes libri, oīb. quæ commemorauimus, abdicatis, pro, uoces, linguæ, ſcribunt, exponentes linguas κατιλοῦσας quaſi deuinctas, & difficulter motas. Quos quidem oportebat, ut uoces mutauerunt in linguæ, ita uel potius, quam uoces, dictionem κατιλοῦσαι in κατιλούμεναι vertere. Verum iam ſatis de dictione κατιλοῦσαι, non magno uſui, ut inuenta ſit, futura. Sat eſt enim noſſe hic generatim dici, & intelligi, propter deſtillationem, quæ illis ex capite deſcendebat, læſis uocis organis, ſimul uitiatam eſſe vocem. Nam in humidis tempeſtatibus, & calidis deſtillationem caput repletum ventri demittere, & thoraci, operæprecium

A † Al. ignu pungebat de'.
B * Al. φορᾶς. id eſt, latione.
C † Al. tenuita tē punctione æqualē habēs, propter tardi tatem uero a ſpiritu circum ſtante retruſum intro etc.

in Prog. cō. 1 t.12.4.193.c

eſt ſcire, Primum diſcernẽdi cauſa,utrum alia cã hoc ægris uitij induxerit,an ex vulgarib. ſit mor E
bis: Deinde ut occurras,ne in tale quid incurras: nã offenſiones ex aere ſi prouideas,vbi & quem admodum fiant,toto victus genere a tempeſtate dominante diuerſo inſtituendo,declines. Præterea ſi p̃dicere conſequentia velis,id qđ certe ex vſu nobis eſt ut in præfatione Præſagiorum oſtẽſum eſt,vel ad hanc rem hoc commentabere,ut corporis,in oĩb. ambiẽtis aeris ſtatib. affectiones cognoſcas. Quare contenti (ut diximus) hoc læſas voces fuiſſe, præteritaq; dictione κατυλοῦντες, qđ illi proximum eſt,inſpiciamus. Primum.n. hos ait qui cœpiſſent tabeſcere,incidiſſe in id ſymptoma: ſecundo loco ardente detẽtos febre,phreniticosq;. Proinde cenſeas tabidis hoc, affectus rõne accidiſſe: nam cum multas alias cãs,& corporis ſtatus tabes conſequitur, tum præcipue deſtillationem capitis, q̃ potiſſimum uocis uitium comitatur. Verum febribus ardentib.& phreniti di per ſe tale uocis uitium non ſuccedit,ut incipientib. tabidis. Quia verò in hoc ſtatu, quia calidus,& humidus,& ſine uentis fuerat,caput contigit affici, phreniticos & ardente detentos febre conſecutum hoc eſt communi de cauſa ſymptoma,nõ propter priuatam morbi molitionem. De ſiccantur enim potius in illis,non irrigantur, partes uoci attributę,ut accidit in hac tempeſtate. Quamobrẽ uox clangoſa,& acuta a ſiccitate efficitur voclium organorum,rauca ab humiditate.

F

33 *Quin febres etiam ardentes, & phrenitis,ante uer cœperunt poſt illa frigora,quæ præceſſerant,ac plurimi tum diu ægrotabant,acuta autem his,& lethalia contigere.*

Humorum putredinem,quam pridem pepererat aeris temperamentum. ueriſimile erat frigore ſuccedente in extrema hyeme,impulſam in altum,morbos concitaturam,ſacro igni aſſimiles, Alios igitur quoſdam,qui fuerunt huius generis exponet,hosq; ordine ab ſacro igni primos iam ſcribit: hæ febres ſunt ardentes,& phrenitis,ab eadem illa quidem profectæ cauſa, ſed differentes locis affectis: Nam quibus in iecinoris, & uentis regionem, maximeq; in eius os prauus humor decubuit,hos febres ardentes ſollicitauerunt: quibus in cerebrum peruenit,phrenitis.

34 *Febrium ardentium,quæ vigebant,hæc erat natura. Initio comatoſi erant, faſtidioſi, inhorreſcebantque: febris non acuta,neque magnopere erant ſitibundi,neque deliri.*

Quæ ſymptomata p̱p̱ eam,quæ tunc erat tempeſtatẽ,ardentib. febrib. euenirent, nõ propria morbi rõne,hæc annotat. Quare quidã pro κωματώδεις,i. comatoſi,male ſcripſerunt,καυματώδεις. i.æſtuoſi: nam eſt hoc febrib. ardentib. peculiare,ut ẽt p̱petuo ſitire. Nullumq; propè dixeris exi G
mium eſſe aliud febriũ ardẽtiũ inſigne,verum abunde ex hiſce duob. affirmaueris compleri, ſitum aſſiduã,atq; exurentẽ calorem,ægris ſentientib. Verum hic ſtatus cũ caput multa humiditate impleret,comatoſum "aut oĩb. aut pleriſq; vtcũq; laborarent,ſymptoma attulit: ſub morbi inuaſionẽ,vbi praui humores nõdũ eo deuenerant acredinis,ut uigilias uehemẽtes, deliria, phrenitimq; cõcitare poſſent. Ac coma perraro febrib. ardẽtib. eſt adiunctũ,faſtidiũ p̱ſæpe,nõ eſt perpetuum tñ,ut prædicta duo,aſſidua ſitis, & deurens calor. Horrẽt verò,qui febre ardẽte tenẽtur,raro,quare hoc ẽt annotauit. Quod iam ſequitur,febris nõ acuta,aliqui ſimpliciter,abſq; negatione, febris acuta ſcribunt, alij cum negatione in hunc modum,febris nõ acuta,diuerſam utriq; ſcripturam, rõne inducti probabili,hñtes. Qui omittũt negationem,ꝙ diuelli ab ardente febre acuta febris nequeat,uti nec ſitis: Alteri ideo ſcriptum cum negatione confirmãtes,ꝙ raro ijs,& nouo exemplo acciderit cum coma,tum hæc febris. Quippe his quoq; illũ aiunt ſubiunxiſſe, neque magnopere erant ſiticuloſi,tametſi ſit ẽt febrib. ardentib. hoc peculiariſſimum: Eſſe itaq; conſentaneũ, ſicut erant,non perinde ſitibundi,ſic eos non ualde febricitaſſe acute: Potuit ẽt,quod Hippocrates ſcripſerat,febris nõ ualde acuta,eſſe ab eo,qui primus exſcripſit,corruptũ,erroręq; manſiſſe. Hic ſe offert non parua de oĩb. Pathognomonicis ſignis quęſtio. Nã ſi remotis ipſis,affectus põt ſpecies cõ H
ſeruari,alia his Pathognomonicis ſignis erunt nobis ad affectus cognoſcendos certiora,qđ qui cõſtituat,uolet illa merito pathognomonica indicia appellare, & quæ ante uocabantur indicia pathognomonica, aſſidentia. Quorum ſeparari illa non poſſunt,& affectus (ut ita dicam) cõſtituũt eſſentiam: Aſſidentia uerò,ex ijs ſunt,quæ ſæpe illis accidunt. Si æger ergo non ſitibundus ſit, nec magnopere febricitet acute,qua iam nota eſſe morbum illum febrem ardentem dicemus? Quanquam.n. permultis febre ardẽte affectis eſſe faſtidioſis contingit; nõ eſt tñ hoc affectus proprium: quippe cum multi etiã alij q̃ocunque ægrotantes faſtidioſi fiant. Quare neque,quod uiſum quibuſdam eſt,qui ſeſe duxerunt huiuſcemodi dubitationes declinaturos,etiã nobis eſt pronunciandum,ab excrementis cognoſci in primis febrem ardentem. Neque.n. mera in ſolis ardentibus febribus bilioſa alui reddunt: neq; his ſolis ſyntexis. i. colliquatio,accidit: verum ſunt hæc quidem ſymptomata maligna, & exurentium febrium: iſta tamẽ qui excernunt,multi modice ſitiunt,&
calores febris ferunt. Verum in pñti ſtatu ne tales quidem erant deiectiones." Nam aluus, inquit, his pleriſq; turbata erat,atq; deiectiones crudas excernebant, & multas, & tenues. Videtur ergo Hippocrates febrem ardentẽ aſſiduitate cognoſcere ſitis, caloriſque exurentis: ſicut phrenitim

A.l 4.f.7.2. 2.c 40.424 e

Paulo inferius l.40.

perpetuo

A perpetuo delirio. Sic.n.quamuis non perinde ſitiant ægri,neq; valide exurantur, per totum aũt morbi dicta duo ſint ſymptomata, febris ardẽs eſſe diceretur morbus: exiſtetque alia febris hac calidior, vt & corpus fundat, reddatque deiectiones bilioſas, & colliquatiuas. Sed non appellabitur ardens febris, niſi adiuncta perpetuo habeat per totum morbum paulo ante cõmemorata duo, irrequietam ſitim, quantum libet biberint: ac iniucundum, & ardentem, faſtidioſumq; calorem. Proinde adeſt ferè illis intentiſſima ſitis, & febris feruidiſſima. At raro, vti nunc, cum febris non eſſet planè acuta, etiam non perinde ægri erant ſitibundi: quæ ob id ipſum ſignauit, ſicut etiam hoc, nullo pacto fuiſſe deliros eos, quoniam hoc ètiam ardentibus febribus accidit. Nam paruæ eſſe ſignum dementiæ delirium, ante docuimus.

35 *Nares pauca ſtillarunt.*

Hoc in comitibus eſt malignarum ardentium febrium, vt ſanguinis eruptiones, lenium. Et ut breuiter dicatur, omnis de naribus ſtilla, ut docuimus, prauum eſt ſignum.

36 *Acceſſiones plerisque diebus paribus habebant.*

Et hoc quoque inter rara eſt. Nam febres ardentes ſolent, adeoque omnes, ita ut illæ, morbi multum acuti, accedere diebus imparibus.

B 37 *Obliuio ſub acceſſiones, languor, vocisq; defectus,*

Et obliuio manifeſta eſt; & monſtrata frequẽter eſt de exitialibus eſſe. Languorem. i. ἄφεσιν, ueluti diſſolutionem, & remiſſionem omnium corporis partium ipſum dicere par eſt, cum non aliter, ac reſolutis proiectæ appareant. Quod quidem inter ſigna eſſe pernicioſa didiciſti, vt de alijs quoque ſymptomatis omnibus, quæ hoc libro recenſuit. Quare hic interpretanda ſunt ea tãtum, quæ obſcura uidentur: & quæ demonſtrauimus alias, ſolum ad memoriam reuocabo, non autem abſolutam tradam eorum doctrinam.

38 *Extrema pedum & manuum his frigidiora erant, & multo maxime circa acceſſiones: quibus calor pedetentim, nec probe redibat: redibantq; ad mentem, & loquebantur.*

Varietatem ſymptomatum, quæ morbi eius tempeſtatis habebant, commemorat, quæ ſunt omnia praua.

39 *Detinebantur, aut comate perpetuo, non ſomnolento: aut vigiles erant cum laboribus.*

Nec hoc quidem obſcurum ei eſt, qui ea habeat in memoria, quæ in libro de comate tradita C ſunt, & in prioribus commentarijs. Cum.n. vigilare ægri apertis oculis non valent, ſed conniuẽt ſpe ſomni conciliandi, & vigiles tamen manent, vocitamus illud, non ſomnolentum coma. Quibus ſiquis adſit dolor maniteſte, vigilabunt magis ita affecti, adeo ut ne in phantaſiam quidem tenuis ſomni deueniant. Siquidem iſtis, qui eo comate tenentur, uſu uenit eiuſmodi quiddam, vt medij inter planè uigiles intercedant, & dormientes.

40 *Aluus his plerisq; turbata erat: atque deiectiones crudas excernebant, & multas, & tenues.*

Vel hinc liquet, non attendere Hippocratem in dignoſcendis ardentibus morbis ſpeciem deiectionum. Cruda itaque dicit, & tenuia, qui tum tenebantur febre ardente, deieciſſe: nec uerbũ fecit de meris bilioſis, vel colliquationibus, quæ quidam indicia eſſe febrium ardentium maxima exiſtimant.

41 *Vrina multa, tenues, nihilq; decretorij quicquam, vel boni.*

Vbi de urinis agit, quæ acciderunt his ſolet tradere, nec addere, bonum an malum denuncient nos putans, quę in pręſagijs didicimus in vniuerſum de uitio, uel bonitate vrinarum, memoria tenere. Hic adiunxiſſe puto, quanquam eas dixerat tenues eſſe, quod illis adſcripſerit, multæ. Nã D memor docuiſſe ſe multitudine vrinarum interim iudicium fieri, indicauit hoc loco quamuis multæ eſſent, nihil tamen decretorij fuiſſe, neque boni. Neque enim quo purgaret corpus, & infeſtantia amoueret, videtur nunc molita natura multam urinam: ſed quemadmodum didiciſti ſudores, & deiectiones interdum, vt ſuperfluitatis humorum in corpore malorum ſymptomata, excerni: interdum expurgante natura: ita nunc abundantis in corpore ſeroſi humoris ſunt urinæ ſymptomata. Ideoque eis addidit, nihil decretorij quicquam, vel boni, ſiquidem reddebantur, quia ob nimiam copiam eas uaſa ſuſtinere non poterant: vel quòd mordacitate vehementi offenderentur, itaque ad excernendum contenderent. Huiuſmodi etiam hac ipſa tempeſtate erant, quæ per ventrem excernebantur, vt eſt ſupra dictum: & uerò etiam ſudores illis erant conſentanei.

42 *Nec verò decretorij aliud in ita habentibus ullum apparebat: neque ſanguis rite profluxit: neque aluus conſuetus fiebat abſceſſus decretorius. Moriebatur quiſque ſcilicet erratice: plerunque tamen circa indicia: quidam longius producebantur, qui largius ſudaſſent.* †

† Adduntur in quibuſdã cõtextibus Hippocratis hæc verba. ijs quidem qui pernicioſe habebãt hæc accidebãt. poſtea ſequitur explanatio Galeni, qui pernicioſe.

Qui pernicioſe habebant, hæc ijs accidebant, quæ tibi hic collegit, nimirũ ſymptomata co-

rum,qui febre ardente laborantes pernicioſe habebant. Quorum ſymptomatum quodque iam audiuiſti ante frequenter,cur ſit pernicioſum. E

43 *Similia & Phreniticis.*

Finita de ardentibus febribus oratione,tranſit ad ea, quæ phreniticis acciderunt. Itaque & his eius verba attendamus.

44 *Sanè hi nihil ſitiebant.*

De phreniticis agit. Fuiſſe eos dicit non ſitibundos, non tam, quòd illis multa humiditas in ore uentriculi afflueret, quàm quòd quæ patiebantur non intelligerent, & facultatem haberent ſtomachi appetitricem,quæ extinguebatur.

45 *Nec Phreniticorum valde inſaniuit quiſquam,quod vſu venit alijs:ſed alia quapiam cataphora ſegni grauiter *peribant.*

**βαρέως i. grauiter. eſt in impreſſis. Sed in antiquis legitur κακῶς ... i. capite granati. vide ēt primo prorrh cō. 1. el. 4. pag. 161. b. Et cō. 33 pag 168 a Et libro de comate c. 2. el 3. pag 50.*

Si non prædiceret,nec phreneticorum valde inſaniuit quiſquam,ſed ſimpliciter dixiſſet, præſentes phreniticos cataphora ſegni perijſſe,non erat abſurdum,accipere,eos, conuerſione in lethargum facta, ita defunctos eſſe. Nunc cum ſit prædictum,nec ualde inſaniuit quiſquam,probabilius eſt perijſſe cum cataphora, manentes phreniticos hoc eſt dementes:hoc enim diſcrimine ſolo,cum febre,phrenitim accipimus, nulla re alia diſtantem a mania. i. inſania, quam febre. Mentis ſiquidem utraque noxa eſt: ſed proprium inſanientium eſt febre librum eſſe,ut febricitare phreniticorum: Non eſt igitur mirum in corpore crudis collectis humoribus, ut excreta commonſtrarunt eſſe, comatoſos illos ſimul, & dementes euaſiſſe: comatoſos quidem ex multitudine, & frigore ſuccorum crudorum: dementes, quòd putreſcentes acredinem pariebant, & calorem. F

46 *Erant præterea aliæ febres, de quibus iam acturus ſum.*

Reuocemus ad memoriam, qđ poſtquam ſupra dixit,febrium ardentium,quæ uigebant,hæc erat natura:utq;hanc narrauit,& quæ illis acciderũt ordine omnia: & deinde rurſus dixit, ſimilia,& phreniticis:poſtea iam diſputatione de his peracta,intulerit,erant præterea aliæ febres, de quibus iam acturus ſum. Nam his uerbis febrium eſſe ſpecies, febrem ardentem, & phrenitim oſtendit;Febrem ardentem,quòd perpetuam habeat ſitim cum perpetuo,& multo ardore;Phrenitim uerò,ut quæ ſit aſſidua,unaque dementiam perpetuam habeat.

47 *Os multis aphthis vitiatum,vlceroſumque, fluxiones ad pudenda multa,exulcerationes, tubercula foris,& intus ſecundum inguina.* G

Et ante quidem de his ſermonem habuit. Verum, quia de unoquoque ſeorſum agit, poſteaquam ad autumnum uſque generationem productam ſacri ignis dixit,planè de ijs,quæ nũc poſt eum deſcribũtur,omnibus idem oſtendit.Hac ergo de cauſa eorundem iterum meminit.

48 *Lippitudines humidæ,longæ,diuturnæ,laborioſaque: palpebrarum foris, & intus germina, quæ multorum perderent aciem,quæ vocant ficos.*

Abundantis humoris ſuperfluitas uidetur duplicem habere ſpeciem in craſſitiei, & tenuitatis differentia,ut ferè in humidis, & tranquillis tempeſtatibus fieri ſemper ſolent. Nam niſi peculiaribus utens exercitationibus uentiles corpus, & totum luſtres, concitesque, copiam aceruabis craſſorum humorum, & tenuium: craſſorum, propter ſocordiam: tenuium, & aquoſorum, quòd uacuati non ſint. Tenuitatis igitur eorum coniecturæ ſunt, ea quæ per aluum excernũtur tenuia,ſimilesq; urinę: Craſſitiei,quòd omne producitur,& plurimis eſt aſſidens coma.His ergo merito, quibus ad oculos affluentia uergebat,humidas lippitudines fecit ob tenuitatem,& palpebrarum germina,cauſa craſſitiei. Nam quod ex humore in oculos manante humidi exiret, fecit lippitudines, hoc eſt cum fluxione humida & aquoſa: Craſſius uerò partibus adhæreſcens affectis, tubercula excitauit, collium modo. Quod uerò craſſi humoris in profundo oculorum erat, dolores peperit. H

49 *Expullulabant cum alijs in vlceribus multa,tum in pudendis.*

Quæ materię craſſitudine in palpebris excreſcebant, non hic tantum, uerum in pudendis quoque extitiſſe ait, & ſiqua pars alia forte eſſet exulcerata: humorum craſſitie, ut dictum eſt, eiuſmodi efficiente excreſcentias,quas fungos uulgo uocant.

50 *Carbunculi æſtate multi,& alia quæ putredo vocantur.*

Atque quòd commoraretur in corpore prauus humor, putredo increſcebat: æſtate uerò excipiente,neque ipſa eteſias habente, multo magis eualuit. Ideoque calidi morbi plures, & prioribus maligniores uiguerunt. Oſtendimus enim carbunculum ex calido quidem feruore, uerum craſſa materia conſtitui.

Papula

A 51 *Papulæ item magnæ.*

Apertum eſt ab ἐκθύειν, quod eſt ἐξορμᾶν, i. erumpere deriuatum eſſe ἐκθύμασι. i. papulis, nomẽ, in ijs quæ ſponte extuberant in cute. Hæc conſtant ſuperfluis. ſ. humoribus. Atque qualitatem etiam non iniuria ſubſequuntur, cum tenues humores exulcerationem potius, quam tumores creent: at craſſi in tumorem pellem attollant. Liquet autem, quæ nunc in cute ſponte ſunt genita, eiuſdem eſſe generis cum illis, quę in palpebris, & vlceribus prædixit excreſcere.

52 *Herpetes multi magni.*

Magnos, aut quòd multum occuparent loci, aut quòd adiunctam malignam exulcerationem haberent, appellauit: vtrunque autem ſuccedit dicto humorum uitio.

53 *Quæ ad ventrem attinebant, multis multa incommoda euenerunt. Primum teneſmi multis cũ dolore: plurimis verò pueris, omnibusque impuberibus: quorum plurimi peribant, multi lienterici erant.*

Tum humiditate ætatis, tum quia plus cibi ſumentes pueri, nutrimenta ſæpe corrumpũt, merito teneſmo corripiebantur. Qui, cum alioqui dolorificus eſt, & moleſtus affectus: dolorificus, propter tenſionem: moleſtus, quod aſſidue deſidendum ſit: tum uerò in hoc ſtatu, quem plethoB ricum ſimul, & prauis humoribus fuiſſe exundantem diximus, multi magis lienteria tenebantur. Nam debilitata facultate retentrice, fieri lienterias didiciſti. Eſt porrò conſentaneum, ſicut
A.l. 3. f. 13. c.5. c. 302. f extincta ferè erat facultas ventris nutritiua, vnde cibos prorſus ait paulo poſt eos faſtidiuiſſe, ſic retentricem etiam fuiſſe læſam.

54 *Dyſentirici, neque hi admodum doloroſe.*

Conſentaneum erat inferri hoc prædictis quibuſdam, qui non doloroſe ęgrotarant. Sed nullus is eſt prædictus. Immo verò contra magis, & priores oẽs, & qui ante lientericos dicti ſunt teneſmo laboraſſe, doloroſe ægrotarunt. Quare eſt fortaſſis ſcriptura corrupta; quo modo in multis libris aliæ mendæ multæ, a primo librario cõmiſſæ, manſerunt. Nã rectius ſcriptũ ſit, hiq; admodum doloroſe. Quidam uerò dictum aiunt, neque hi admodum doloroſe, perinde ac, multi dyſenterici non fuerunt, volente indicare Hippocrate ex hoc, doloroſe, generationem morbi, non modum. Quidam quod dyſentericis nullo dolore affectis adiunctum ſit, ideo dicunt, neque hi admodum doloroſe, ab eo eſſe adiunctum: vt intelligamus lientericos neceſſario eſſe dolore vacuos.

C 55 *Biliosa, pinguia, tenuia, aquoſa: atque ipſe morbus multis eo decubuit citra febrẽ, & in febre: tormina cum doloribus, malignæ item reuolutiones: Multorum, quæ in corpore inerant, ſuppreſſaq; erant, exitus: quæ autem exibant, dolores non ſoluebant: multaq; erant corporis partes affectæ.*

Præſens ſermo omne genus continet morbi, quatenus natura inter ſe homines, ætatibusq; & victu diſtant. Ergo cum alijs alius abundaret ſuccis, a ſtatu aeris hunc, vt demõſtrauimus, auxit: tandem putredine excipiente, putrefactio pro humorum differentia collectorum uariabat. Iam quia hæc in locum ſe cuiq; ægro natura imbecillimum conferebat, multis, quia ſatis multi homines eſſent, coutingit partibus lædi. Proinde erat probabile natura biliosis, & ijs qui in ætatis erãt flore, & ſollicitis, ijsq; qui laboribus ſeſe, & adminiſtrationibus conficerent, hęc abundaſſe. Pinguia colliquationis eſſe ipſe ſigna docuit: aquoſa, tenuis & ſeroſę humiditatis. Porrò multos dicit hoc morbo laboraſſe, hoc eſt, dejeciſſe talia: etenim citra febres hoc dicit quibuſdam accidiſſe. At exitus, hoc eſt uacuationes, illis ait contigiſſe multorum, quæ inerant in corpore, & ſuppreſſa erant: quod fortaſſis ſignificat, cum etiamnum multa in corpore retinerentur, tamen multa exiiſse, quo minus exeuntia dolores ſoluiſſe. Nam quomodo ſoluerent illa, cum quæ ſupprimerentur eſſent etiam multa, poſſent.

D 56 *Et oblata ægre admittebant. Nam purgationes multos offendebant: quorum qui ſic habebant, citò multi peribant: multis malum producebatur.*

Oblata poteſt dicere tum omnia in communi remedia, tum priuatim cibum & potionem. Purgationes, quarum fecit mentionem, vtriſque poſſunt annumerari. Nam nihil contuliſſe, ita affectis remedia, etiam ſi ille nihil dixiſſet, in aperto eſt. Siquidem cum multi morerẽtur, nullius erant uſus omnibus illis auxilia.

57 *Vnoq; uerbo, qui longis morbis, vel acutis tenebantur, ventris vitio omnes præcipue mortui ſunt. cunctos nanque venter ſuſtulit.*

Et peſtis quoque illa longiſſima, quæ noſtra ętate vulgata eſt, ex ijs quę per aluum vacuantur, omnes prope peremit. Quæ euacuabantur, erat colliquatio: Quod quidem eſſe ſymptoma
A.l.4.f.1.2.4. c.2.434.d videtur in perpetuum febris, quam peſtilentem priuatim uocitant, cum mortales, uel citra peſtem corripiat.

58 *Omnesque, in quos equidem tunc incidi, cibum, quocunque detinerentur prædictorum morborũ, faſtidiebant. multi autem, maximeq; ij s, & qui ex his erant, & qui ex alijs, pernicioſe ſe habebant.*

Etiam hoc ſymptoma oẽs cepit, qui in peſte diuturna, quę modo uiguit, laborabant: quare fa-

ctum eſt,ut multi morerentur.ᵃ Fortiores ergo,qui uim ſibi ipſi afferentes,cibum oblatum aſſum E A. Ibidem.
pſeru nt,omnes ferè ſuperſtites fuerunt. Plurimi uero mori,quàm comedere quicquam prius duxerũt: atq; hæc ipſa accidiſſe illis videntur,qui tum ægrotauerunt,maxime uitio uentris: etenim & huius eſt opus ciborum appetentia.

59 Erant hi ſitibundi,illi non.

De ijs hoc loco,qui ob alui turbationem,ut ipſe appellauit,citra febrem afficiebantur, ſermonē habet:quod eſt ex his uerbis clarũ,q̃ ſubdit,ex ijs,quos febres tenebant aliaque,nemo circa potum intempeſtiuus erat. Apertum eſt ẽt ex illis,quæ ſupra diximus,cur non eſſent ſitibundi omnes,nec ſiti liberi. Craſſitudo enim humorum,& tenuitas aquoſa,erat aceruata, frigida illa quidē ſua ſponte vtraque,ſed acquiſititium à putredine calorem mutuans. Quare in quibus excellebat iā putredinoſus calor,erant ſitibundi:in quibus nondum,hi contra merito non ſitiebant.

† In aliqb. cō textib. Hippocratis hæc ad dũtur ſed,lucebat circa potum diætam inſtituere ut volebas.

60 Ex ijs,quos febres tenebant,aliaque,nemo circa potum intempeſtiuus erat,†

Poſtea quam priori capite dixit de ijs,qui ex uentre laborarunt,q̃ partim ſitibundi,partim non eſſent,hic nunc de ægrotantibus ſimul cum febre ait,non magnopere vllum fuiſſe ſitibundum,neque ut medicis non eſſet audiens. Quod hinc eſt factum,quoniam non perinde his tantum putredinoſæ ſaniei in uentrem,quantum prædictis,confluerct. F

61 Vrina multa erant,neque erant illa ex potu ingeſto,ſed illum excedebant,multumq; etiam uitioſæ erant urinæ redditæ:neque enim inerat craßitudo, vel concoctio,uel purgatio proba. Nam purgationes per ueſicam commodæ,bonum multis portendebant:plurimis uerò colliquationem,turbationem,dolores,diuturnitates: & nulla iudicia.

Quæ ſunt dicta,clara omnia ſunt,& memoriam,non interpretationem poſtulant. Ipſe nanq; ſuperiori ſermone,quem ego expoſui,non obſcure oſtendit,quòd aliquando vrinæ ſymptomatis ratione uacuentur,ſicut ſudores vomitiones,& deiectiones.

62 Comatoſi erant in primis phrenitici,et qui febre ardente tenebantur:tum etiam in alijs morbis omnibus maximis,quòd febrem adiunctam haberent.

Coma creauit materiæ craſſitudo,& præter cęteros ijs,quibus erat affectum caput. Eſtᵃ autem phreniticis affectum per ſe, ſed in ardentibus febribus per accidens. Nam febris calor prauos humores ad caput ſubuehit.abundabant autem tunc crudi, & frigidi. A. l3. f. 1. c. 4. c. 2. 200. f

63 Perpetuo,pleriſq; uel graue coma comes erat uel tenues atque parui ſomni. G

Graue coma,à quo ægre quis excitetur,accipiendum eſt,cuius contrarium eſt,quod tenues & paruos ſomnos habeat. Quorum accidit primum ijs, quibus craſſitudo,& copia exuperabat frigidæ materiæ,alteris quibus putrefacta tenuitas.

64 Multa præterea febrium alia genera vagabantur,tertianarum,quartanarum, nocturnarum,continuarum,longiorum,faſtidioſarum,inconſtantium.

Quia humores noxij erant diuerſi, ideo cũ alij morbi, tum plura iam inciderunt febrium genera. Meminit aũt intermittentiũ,quæ numero tres ſunt,quotidianarum,tertianarum, quartanarum:tertianarum quidem,& quartanarum nominatim primum, quotidianarum verò dicendo, nocturnarum. Nam earum quòd duplex eſt differentia,quatenus hæ interdiu accedunt, illę noctu,inde diuerſa nomina inuenerunt. Hippocrates earum,quæ tum vigebant,mentionem fecit,q̃ erant nocturnæ. Memoria itaq; repetamus ẽt q̃ cùm & primo libro & ſecundo morborum vulgarium,tũ multos ſeparatim ægros adduxerit, tum integras ſit tempeſtates perſecutus, nuſquam nec quintanam,nec ſeptimanam ſcripſit,uel aliam febrem multorum dierum. Nec uero ẽt in tertio libro vulgarium morborum,neque ante,neque poſthac ad finem uſque. Vnde mihi in mentē venit:illa,quæ primo libro vulgarium morborum tradita ſunt,infarcta ab alio ſuſpicari, ubi alias H
eſſe plurium dierum quam ſit quartana ſtatuit. At in prædicta oratione intermittentium genus propria appellatione non nominauit,quemadmodum continuarum,ſed eſt tantum omnes eius ſpecies perſecutus. Deinde communi nomine continuas indicauit,quarum febres ardentes prędixit,& phrenitidas. Poſtea longarum nomen,& uagarum prodidit, vbi mihi memor ſis eius,quod eſt initio propoſitę orationis dictum,ipſum omnia,quæ collegit,febrium ſpecies appellare.

65 Omnes hæ cum multa turbatione erant cõiunctæ. Ventres enim pleriſq; turbati,horrores, ſudores non decretorij,& urinæ eæ,quas ſupra deſcripſimus. Hæc erant illorum pleriſq; longa. Nã q̃ ipſis abſceſſus fiebant,non iudicabant,ut in alijs. Omnia quidem omnib. difficulter iudicabantur,uel omnino non iudicabantur,vel producebantur,his verò multo maxime.tamen horum pauci circa octogeſimum diem iudicabãtur,maximam partem temere reliquerunt. Horum pauci moriebantur ex aqua inter cutē, quæ non decumbebant,multos etiam in alijs morbis tumores exercitabant præ ceteris verò tabidos.

Prædictas dicit omnes febres adiunctam habuiſſe multam turbationem: mox ipſe, quæ eſſet turbatio, exponit: deſcribitq; earum ſymptomata. Reliqua,niſi priora exciderint,clara ſunt.

Maxima

A 66 *Maxima erat & grauiſsima tabes, hacq́; plurimos peremit. Nã cũ multi hyeme cœpiſsent, magnã ex parte decubuerunt: partim recti eſſ* ſuſtinuerunt. Verum ante ver, qui decubuerunt, ferè perierũt. Reliquorum tuſſes neminem reliquerũt, remiſsiores tantum æſtate fuerunt. At ſub autumnum omnes decubuerunt, atq́; multi obierunt: quorum ægrotabãt plurimi diu. Cœperunt igitur horum plurimis ſubito ex his eſſe deteriores, tum horrores crebri, ſæpe febres continuæ, acutæ: ſudores intempeſtiui, frigidi multi ꝑpetuo. Multũ verò erat frigus, & vix iis calor reuocari poterat. Ventres varijs modis ſubſtiterũt, rurſusq́; ſtatim humectabantur. † Quæ pulmonem infeſtabant, per aluũ omnia reddebãtur. Copia Vrinarum nõ bonarũ, colliquationes malæ. Multæ tuſſes inuenerunt perpetuo, & multa excreantes cocta, & liquida, minus tamen cum labore: quæ etiam ſiquãdo eſſent difficiliores, rurſus leuius omnibus purgabãtur, quæ pulmoni incommodabant: fauces non admodum mordaces, neque ſalſugines quicquam moleſtabant: Lenta verò & alba & liquida, ſpumoſaque multa à capite veniebant: At multo maximũ hos & alios comitabatur malum, faſtidiũ ciborum, vt ſupra diximus: nam ne potum quidem libenter cum cibo ſumebant, ſed valde extra ſitim degebant.*

ἐπεκράτησε. † *Addiſti anteq́; ſimus exemplarib.* τοῖς δὲ τὸν πλεύμονα ... *ſ. Sub mortem aũt omnibus violẽter humectabantur.*

Dixit etiam ſupra, repleto, in calida & humida, ventiſque vacua tẽpeſtate, capite, ex deſtillatione in pulmonem deſcendente, tabidam affectionem conſtitiſſe: citius etiam per ſtomachum B portio in ventrem delata eum turbauit. Quæ deinde dixit de tabidis, etſi ijs, qui prædictorum meminerunt, clara ſunt, faciam tamen, vt quæ videbuntur referenda, hæc declarem. Primum hoc inter ea eſt, ineunte vere pleroſque tabidos obijſſe, ex aeris immutatione. Dixit enim extremam fuiſſe hyemem auſteram, & circa æquinoctium iam † Aquilone ſpirante minxiſſe: quæ tabidis mutationes infeſtiſſimæ ſunt. Atque ob id autumnus etiam pernicioſus eſt: unde in Aphoriſmis ᵃ eum ipſe dixit tabeſcentibus aduerſarium eſſe. Et alioqui quidem Aquilo partibus thoracis officit vniuerſis. Quare in Aphoriſmis ait ᵇ Tuſſes, fauces, laterum dolores & pectoris exiſtere, flante Aquilone: multo vero magis quibus iam ſunt hæc vitioſa, & caput repletum deſtillationẽ tranſmittit. Vnde æſtate tuſſes dicit remiſſiores fuiſſe, hoc eſt imminutas, & moderatiores. Nam fuit, ut ipſe ſcripſit, ſerena æſtas & calida, ut è diuerſo principium inſequentis autumni tabidis inimiciſſimum. Dixit enim. ᶜ Sub Arcturum, rurſus flante Borea multum pluit. Quòd autem longo ſpatio producerent non ſolum tabes, ſed & alij morbi, in cauſa craſſities fuit materiæ, nihil habẽtis ſua ſponte acredinis & caloris, ſed tempore à putredine mutuantis. Planiſſimum hoc fecit hiſce verbis, fauces non perinde mordaces, neque ſalſugines quicquam moleſtabant: lenta uerò, & liquida, ſpumoſaque multa à capite ueniebant. Quod reliquum eſt huius capitis, omne memori C ſuperiorum clarum eſt.

† *Сірєα χειμέριον.* ᵃ *3. Apho. 10. Ex. ord. 20. b* ᵇ *3. Apho. 5. Ex. ord. 20. c* ᶜ *1. Epid. cõ. 2. t. 60. 3. 113. c*

67 *Grauitas corporis, {comatoſi.}*

Sæpe eſt dictum emoriente ſuſtentatrice & motrice corporum facultate, quæ pridem ab ea ut leuia ferebantur & mouebantur, grauia uideri.

68 *Quibus ferè omnibus œdemata fiebant, quæ in aquam inter cutem eruperunt.*

Non mirum, ſi propter abundantiam inconcoctorum humorum ad hunc affectum quidam deuenerunt.

69 *Horrebant, & ſub mortem delirabant.*

Cum prauitas humorum ex putredine parta increſceret, horrore corripiebantur & delirio progreſſu temporis, in quo etiam moriebantur.

70 *Genus erat tabidorum, glabrum, ſubalbum, e pituitoſum, ſubrubicundum, cæſium, leucophlegmatica, ac quibus ſcapulæ in morem alarum prominebant, mulieresque. Itidem melancholicum genus & ſubſanguineum. Febres ardentes hos, & phrenitides, & dyſenteria tentabant: teneſmi iuuenes pituitoſos exercitabant: diuturna alui profluuia, & acria excrementa, pinguiaque, bilioſos.*

A. l. 4. f. 2. t. 1. 2. 33. 443. a

Corporis formas eorum, qui tabificis morbis corripiebantur, narrat. Glabrum igitur græce D λεῖον, quod eſt depile, indicat iuſto frigidius temperamentum. [Nec hoc ad pueros refertur temp ſunt enim hi propter ætatem calidi; ſed ad adultos, ut in commentarijs de temperamentis declarauimus. Itidẽ albus color: ubi quidem miror, quid ꝑpoſitionem, ſub, addiderit, ſubalbum dicens. Nã in rubicundo recte ſanè dictũ eſt ſubrubicundũ. Didiciſti nanq; rubentem colorẽ calidũ denotare temperamentum; ſubrubum nõ perinde ac album frigidum, non tamen etiam calidum. Qui uerò alba pituita affluunt (quos Græci λευκοφλεγματίας appellant) ſi quam habemus traditorum in libris de temperamentis memoriam, citra controuerſiam ſunt frigidi temperamenti. Eſt his molle corpus & tumidius quodam modo, propemodum ut aqua affectis inter cutem, quam Leucophlegmatiam appellant. Itaq; omnes hi ſunt planè frigidi temperamenti: * pituitoſi uerò ut audiuiſti, temperamenti malorum pleni humorum. Præterea de cæſijs, ſemelque de oculorum coloribus, in commentarijs de temperamentis didiciſti, non eſſe exiſtimandum pro certo ex tali ſigno de totius temperatura corporis, niſi ſolorum oculorum, ſed neq; quidem euidenter in prædictis. Nam primum oculos, qui χαροποὶ, hoc eſt cæſũ uocantur, qui ſint, conſiderandum, reuocandumque ad memoriam, Poeta quæ ſcripſit, ubi ait,

ἄρκτοι τ', ἀγρότεροί τε σύες, χαροποί τε λέοντες. id eſt urſique, agreſteſque ſues, charopique leones:

E Deinde vbi videris multos leones, ita memoriæ color oculorũ mandandus eſt, vt valeas, cum in hominibus conſpiciatur, facile agnoſcere: cumq; videantur illi tales eſſe, temperamentum quoq; quod ad oculos attinet, calidum & ſiccum dices. At huic non parum multa in præſenti oratione repugnant. Primũ enim cum frigidiore temperamento cæſiũ collocauit. Poſtea picrocholos. i. biliosos appellauit, quaſi ab his diſſidentes, cum aperte ſint hi temperamento calido & ſicco. Immo verò ipſi morbi, quos deſcripſit a corporis forma, ſignificant primo loco pιατos eſſe oẽs frigidiores, rubicundos calidiores, bilioſos abunde calidos. Nã hæc tempeſtas in corpore videtur humores aceruaſſe, & repleſſe caput, idq; omnibus morbis commune fuiſſe, ſed fuiſſe ſuo quęque morbo alium alio correptum, pro ſua cuiuſq; natura: Alui profluuijs, acribus deiectionibus, pinguibusque, bilioſos. Nã ipſe in præſagijs dixit, "pinguitudines innatantes ſimiles aranearũ telis, reprehendendas eſſe, indicãt. n. colliquationẽ". Quare bilioſi merito in febres colliquatiuas inciderunt, offendebanturque alui deiectionibus. Rubicundi verò, & ad melancholiam appoſiti, & craſſo ſanguine, calidoq; præditi, non iniuria phrenitide ſunt & febre ardẽte correpti, & ẽt cruentis dyſenterijs, vt par erat maxime. Duplices. n. eas ſcimus eſſe, inteſtinis exulceratione eroſis, alterã differentiã: alterã, cum copioſus ſanguis per venas, q̃ ad inteſtina pertinent, euacuatur: Quæ aũt eſſent naturæ vel calidiores tñ, uel frigidiores ſimul & humidiores, has par erat, vt, quæ nec facile febribus cedebant, nec bilioſis affectibus, in ſolas incidiſſe capitis deſtillationes, ideoq; intabuiſſe. F Quia verò ſcripſit Hippocr. genus tabidorũ erat glabrũ, ſubalbũ, pituitoſum, ſubrubicundũ, & ſermoni ẽt cęſios inſeruit, dignũ mihi hoc q̃ſtione uiſum eſt. Cõſentaneũ erat nõ cęſios, ſed glaucos potius dicere, q hi frigidi, illi humidi, alij pariter frigidi & humidi tẽperamenti eſſe videãtur: quorũ nihil cũ p̃ſente diſputatione pugnat. Cõparemus iã cũ his infantes, Scythas, Gallos, & Germanos, qui planè tẽperamẽto ſunt humidiore, frigidiore verò nõ citra controuerſiam. Mihi igit̃ uiſum eſt operæpretiũ, ut de colore oculorũ cæſiorũ haberetur queſtio. Interpretes libri huius Empirici quidẽ, vnaq; cũ his Lycus, vt alia multa, ſic hoc, miſſa cauſę inquiſitione, prętereũt: Hippocratici verò quidam, temperamenti eſſe calidi ſignum cæſium, quidam ſicci dicunt. Sunt qui neutrum iam addant. Sabinus quidem hoc demum ſatis habuit dicere: Cæſium verò, quia eſt valde ſiccum, opportunum eſt tabi, neque cauſam cur id ſcripſerit, adducit: neq; alia, quibus hoc eſt adiunctum, eſſe omnia frigidioris temperamenti & humidioris ſigna. Num ergo pro glauco Hippocrates cæſium falſus uocabulo ſcripſit? nam quid dicas aliud? Sed hoc in communi ſit conſiderare ꝓpoſitum. Ad reliquam iam orationis partem accedamus. Nam in morbis tabificis vnà cum prædictis, etiã πτερυγώδεας, id eſt quibus ſcapulæ in modum alatum prominent, commemorauit: qui non propter temperamentum, ſed propter vitioſam thoracis figuram, obnoxij tabi ſunt. Probabile tamen eſt eius figuram natiuum calorem ſequi. In fine, vbi de tabidis tractat, q̃ñ G Hippocrates adiecit, & mulieres, animaduertendum eſt, verũ hoc modo dixerit, quaſi dicas, mulieres perinde ac viros tabe fuiſſe correptas, quæ erant eorundem generum; an, licet his notis carerent, frequentes tamen dicat in hunc affectum mulieres incidiſſe, cum humidiores ſint & frigidiores, ut, qui affectus quoſdam uiros ex ſuo cuiuſque temperamento tentauit, ille idem permultas mulieres ex communi. Equidem utrunque cenſeo conſentaneum eſſe. Nam eſt ueriſimile frequentiores uiris mulieres, propter temperamentum ſuum commune, tabe captas eſſe: ac præ cęteris illas, quæ eius erant generis, cuius recenſuit uiros. Quia uerò ſubdidit, melancholicum genus & ſubſanguineum, febribus ardentibus præcipue fuiſſe & phrenitide affectum, ad memoriã, quæ didicimus, reuocemus. Quibus multus ſanguis, & calidus generatur, prompte in melãcholicorum humorum hos initium deuenire. Quare accipe non hos, qui atram iam multam bilem aceruauerunt, ſed qui ad generandã eam eſſent appoſiti: qui ſanè, calidis ut arriperentur morbis, quòd natura eſſent calidiore, merito factũ eſt. Poſtea quam autẽ ſupra dixit, pituitoſos eſſe tabificis captos morbis, nunc addita his ætate dicit, teneſmi iuuenes pituitoſos exercitabant: nempe quòd non tantum naturale temperamentum eſſet ad committendum teneſmum pronũ, ſed ætas quoque calida eſſet: ut ex acri & putredinoſa pituita teneſmum intelligamus ortum. †Siqui- H dem meatum ad ieiunum inteſtinum ea pituita exulcerans, ad excretionem aſſiduam ægros irritauit. Tenſiones autem, & deſidendi cupiditatem teneſmo laborantes vehementiorem habent, quam dyſenterici, propterea quòd ægre pituita excerni poteſt: corporibus enim præ craſſitie & uiſcoſitate inhæreſcit, non, ut flaua bilis, ſtatim permeat. De naturis autem bilioſis antea dicebã, merito illis acres deiectiones eſſe propter pallidam, flauam, & amaram, quam uocant, bilem: pingues uerò propter colliquationem: quibus deiectionibus, ob collectorum copiam uitioſorum humorum, longa ſucceſſiſſe profluuia uentris.

In Prog. cõ. 2. t. 35. 4. 101. 6

† Siquidẽ ſ dũ ad rectũ inteſtinũ ꝑ tranſiret ea pituita, la- ſionẽ vlceroſã partis efficiẽs ad excretionẽ &c.

17 *Omnibus, quos ſupra deſcripſimus, ver erat infeſtiſſimum, plurimosq́; ſuſtulit: æſtas commodiſſima, pauciſſimiq́; periere. autumno rurſus, & ſub vergilias multi interierunt τεταρταῖοι.*

Vitioſo humore, qui collectus erat, in corporis profunditate retruſo ab aeris frigore, quo extrema hyeme, & ineunte uere erat infeſtus, haud iniuria maxime quidem tabidis, ut ante di-

xit,

A xit,& uero etiã alijs uere contigit perire: æſtate, quæ ſerena erat & ſicca, oēs releuari: iterumq; aere ſub arcturum in humidum uertente, merito multi toto autumno uſq; ad occaſum vergiliarum in fine præſentis ſtatus τεταρταῖοι.i. quartani perierunt. Quædam exemplaria adſcriptum habēt τετάρτῃ.i. quarto: alia τεταρταῖοι.i. quartani: & quæ his ſunt uetuſtiora, literam Δ quę alijs literis eſt maior. Sunt quibus nihil eſt omnino adſcriptum. Qui itaque cum Δ, ſcribunt τετάρτῃ, hoc eſt quarto, quare datiuo caſu eſſe id dictum iudicent, hoc modo interpretantur, multi die quarto perierũt: Qui ſine Δ, eſſe id additum: ſimilem eſſe hunc ante expoſitis in primo libro vulgarium morborum volunt, & quartum eſſe ſtatũ commemoratis ſcilicet cum eo tribus illius libri ſtatibus. At quibus in exemplaribus pro quarto, Δ tantum eſt aſcriptum, idem ſignificatur ac quarto: quod quidem non aliter, atq; notæ à Pamphilo Mnemone ſcriptæ, ſymbolice uidetur poſitum eſſe: atq; hæc ueteres unam lectionem agnoſcunt. Quidã, qui hæc deflectere ſtudebant, commutata ſcriptura fecerunt τεταρταῖοι, hoc eſt quartani: atq; hanc eſſe totã orationē ſtatuerunt. Autũno rurſus & ſub vergilias multi quartani interierunt. Itaq; tantũ legit in ſuis exemplaribus Capito: cui tamen ſubeſſe uidetur mendacium, ſiue de ægrotantibus, ſiue de febribus accipias. Nã de ægrotantibus quidem prorſus eſt abſurdum: † neq; enim probabile eſt, præſentem humoris ſtatum adeo eſſe cōſe- † [illegible]

B cutos acutos morbos, ut quarto die perimerent ægros: de febribus uero ueriſimile erat, tũ quoniam deuſtam diuturnitate craſſam materiam probabile erat in melancholicum tranſiſſe excrementum: tum quòd anni erat tempus autumnus. “A febribus tamen uigentibus quartanis, non periſſent multi: ſecuram etenim ſcimus eſſe per ſe hanc febrem, vt de ea Hippocrates dixit. A.t.4.f.1.e. 2.c.61. 329. c

De ijs quæ ad exitum libri ſunt adſcripta.

A peſtilente tempeſtate ſedecim narrat ægros ad finem vſque libri. Inde ſunt adſcripta quędã, de quibus uidetur rectè Dioſcorides ſtatuere, qui vult ea ſtatim tempeſtati ſubtexta: huncq; illis “ libri locum in ſua editione attribuit. Itaque ea huc nos exponemus, ſi prius hoc tãtum dixerimus, “ quòd uidetur mihi hæc quoq; alius adſcripſiſſe, non ipſe ſcripſiſſe Hippocrates: “Verum illa mihi infra c.88.158 h “ æſtas uidetur ſecundum rationem profuiſſe. Nam æſtiuos morbos hyems ſuccedens ſoluit: hyemales æſtas inſequens tranſmutat. Quanquàm iſta per ſe æſtas haud ſtabilis fuit: ſed ſubito calida, auſtrina, & à uentis ſilens euaſit, profuit tamen ad aliam tempeſtatem tranſmutata. Enimuero “ reuocemus ad memoriam, quæ de æſtate in narranda tempeſtate ſcripſit in hæc uerba, æſtas ſerena erat & calida, magni erant æſtus: eteſiæ parui diſperſim ſpirauerunt. Quare par erat moderatiores æſtate morbos eſſe, ex humorum, ut eſt dictum, ortos exuperantia, qui ineunte vere potiſ-

C ſimum prodierunt. Quia illud frigidum humores in altum corporis repulerat: iam æſtas, quæ illud ſqualida & calida excepit, ſimul, & ad cutem malum traxit humorem, & digeſſit eius portionem non paucam. Quo tempore ſi Eteſiæ ſpiraſſent, morborum humani corporis ſtatũ oēm abſterſiſſent. Quia verò eius ſupererat pars, moxq; ſub Arcturum flante Borea multum pluebat, humores qui nimis per cutem manabant, rurſus impediti ſunt, & in profundũ corpus impulſi. Hinc de integro ægrotare, multiq; mori cœperunt. Hac ergo de cauſa ægrotantibus id tpis, æſtas nō nihil profuit: non quia morbos qui hyeme cœperunt, ceſſare ſit probabile æſtate. Tametſi ita ſe habeat res, vt qui hyeme emerſerint, æſtate profligentur: & quos produxit æſtas, hyeme. Aeſtiui ſiquidem & hyemales morbi intelligendi ſunt, qui æſtate, quæ in natura ſua conſtat, & hyeme, “ præ cæteris exiſtũt. Ita enim in Aphoriſmis Hippocrates dixit: “At morbi oībus oēs temporibus 3.aph.19. Ext ord.13. h “ anni & exiſtunt & exacerbantur. Sunt tamē, qui certis anni temporibus præcipue emergãt, exacerbēturque. Sub hæc quæ vere regnãt ægritudines, quæ æſtate, & autumno, hyemeq; recenſuit: nimirum ubi nihil aeris tēperamento innouetur. Nam ſi vere eodē die modo calor, modo algor intendatur, morbos ait autumnales impendere. Neq; enim temporũ anni nomina, cæterũ tēperamenta, certas morborũ formas committunt, quæ ubi uarient, non poſſunt non unà ſecũ morbos

D cōmutare. Iã uero propoſita oratio morbos vult qui hyeme extiterunt, æſtate depelli, uel ſi uitioſo ſit æſtas temperamento: cuiuſmodi cũ aliqñ in Cranone fuiſſet, carbunculos ſtatim excitauit. qualis ſi in præſenti eſſet, plurimos malorum ſuccorum & putreſcentium abundantia aucta & iã putrefacta, peremiſſet. Quamobrem mendacium eſſe apparet, & præter Hippocratis mentē, hyemales morbos prorſus æſtatē diſcuti: cũ qui hoc propoſuit, neſciuerit quos nã morbos dicat Hippocrates ſingulis anni tēporibus eſſe proprios. Nec uero ēt eſt neceſſe, quæ poſt hæc deinceps ab ipſo ſcripta ſunt, hoc loco referre, cum alibi ab ipſo in uniuerſum tradita ſint. Quare illa omnino prætcribo. Plana nanque ſunt omnia, & in libris, quos antehac enarraui, abunde de his diſputaui.

De ægris poſt tempeſtatem.

Sedecim poſt tempeſtatem ęgros deſcripſit Hippocrates, qui, ut quidam cenſent, in ea laborauerunt: quando ipſe, ubi finem facit de ijs, quæ tum acciderant, narrandi, ſic dixit, omnibus τοῖς ὑπογεγραμμένοις ver erat infeſtiſſimum. Poteſt tamen de ſupra deſcriptis dictum eſſe uerbũ hoc ὑπογεγραμμένων, qui vſus apud multos eſt. Nam ſedecim hos ægros aliud tenebat morborum genus, ac commemoratos ab eo in tempeſtate peſtilenti. Verum quæ de his ægris prodidit, non fuſam iam requirunt interpretationem, ſi memoria, quæ ante expoſuimus, teneas. Nam omnium

propè

propè ſymptomatum & ſignorum, quorum Hippocrates meminit in ægris, de quibus verba fiet, E
reliquum, quod non ſit ante dictum, eſt nullũ. Itaque ſummatim percurremus ea, quæ in his ſunt ſcripta: ſicubi quid ſe offerat, quod antea non habuimus, illud ſolum elaboraturi.

A.l.1.f.2.d. 3.fa.a.c.1 52.c

AEGROTVS I.

72 *In Thaſo Pariũ quendã, qui ſupra Dianæ ædẽ decumbebat, febris corripuit acuta, primo continua, & ardẽs, in principio ſitibũdus erat, & comatoſus, rurſusq; inſomnis. Inter initia venter turbatus, vrinæ albæ. Die ſexto erat oleoſa vrina, deiectiones biliosæ, pingues: delirauit. Septima oĩa* exacerbata fuerunt, nihil dormiuit, cæterũ ſimiles erãt urinæ, & mens perturbata, ab aluo itẽ biliosa, pinguiaq; reddidit. Inde die octauo parũ ex narib' us ſtillauit, uomuit ærulenta pauca, parũ dormiuit. Nono nihil eſt mutatũ. Decimo, cũcta fuerũt remiſsiora. Vndecimo ſudauit, at nõ toto corpore: circunfrixit, ſtatimq; recaluit. Duodecimo febris acuta: deiectiones biliosæ, tenues, multæ: vrina ſuſpenſionẽ habebat, delirauit. Septimodecimo grauiter laborauit: a† neq; enim uel ſomni, vel febris producebatur. Vigeſimo vndiq; ſudauit, b† inſomnis, c deiectiones biliosæ, a cibo abhorrebat, comatoſus erat. Quarto & vigeſimo recidiua. Trigeſimoquarto febre fuit liber, aluus nõ ſubſtitit, atq; calor redijt. Quadrageſimo febre liber, c† aluus ſpatio paruo non ſubſtitit, a cibo abhorrebat: rurſusq; leuior, rurſus ſtatim repetebat: ferculis ẽt multis, vitioſisq; vtebatur. Circa recidiuas ſomni mali, delirauit: vrinasq; tum reddidit craſſas illas quidẽ, cæterum turbatas & malas: aluus aſtricta, rurſusq; laxata: febricula continua: deiectiones multæ, tenues. Centeſimo vigeſimo die obijt. Erat huic aluus continenter ab initio ad finem vſque lubrica, exercuitq; biliosa, humida multa: cum ſubſiſteret, feruida, & inconcocta: vrina perpetuo mala: comatoſus plurimum erat, cum doloribus inſomnis erat, d† à cibo abhorrebat. Continenter ardente febre laborabat.* F

A † Al. Neq; enĩ ſomni aderãt, & febris intẽdebatur. & ita omnino legendum eſt. vide ẽt libro de comate. ca. 2. pag. 49 e

*B * ἄγρυπνος. i. inſomnis, ſed legendum ui detur ἄυπνος, id eſt a febre liber, cũ mox dicat, quarto & uigeſimo recidiua.*

C † Al. aluus non multo tẽpore ſubſtitit.

D† a cibo continẽter abhorrebat. Febris ardens.

Curioſe & hoc in loco rurſus interpretũ quidã aiũt, ęgri patriã nõ eſſe temere adiectã. Etenim dictũ eſſe ab Aſclepiade, Parios maximũ conſequi à ſanguinis miſſione emolumentũ. Abſurdũ vero ſit, qñ nihil hic de ſanguinis miſſione dixit Hippocrates, ideo ægro putare patriæ adſcriptũ eſſe nomen. Multo iã faciunt abſurdius hi interpretes, qui nunquã inueſtigauerunt, cur in tanto numero ægrorũ ſemel Hippocrates ſanguinis miſſionẽ meminerit, quod nos ſumus commẽtati. Quare iſtis repudiatis, quæ inuenũ uiter eſt audiuiſſe, hæc referemus. Verbi gratia, quod de vrina ſcripſit oleoſa in pręſente ægro ſexto die. Nam quidam pinguem vrinam ita cenſuit ab eo dictam eſſe, quæ liqueſcente pinguitudine per morbũ feruidũ, & adurentem fit: nonnulli colore & craſſamento olei ſimilem. Equidẽ talẽ ſæpe vrinã nullo ægri detrimento redditã conſpexi, immo uero interim planè è contrario, ex morbi cõcoctione. Haud tñ eſt ita viſa prorſus, ut oleũ, pinguis vrina. Nã ea, quam modo narraui, vrina oleum & colore & craſſamento repræſentãs, minime pinguis uidetur. Et ipſe autem in præſagijs Hippocrates dicit. Pinguitudines telis araneorũ ſimiles innatantes eſſe conſiderandas, * nã colliquationis ſunt ſigna. Nos uero pinguitudines fluitantes vidimus frequenter, verũ nunquã excretam talem prorſus urinam, neq; in medio pinguia pendẽte, quo minus ſubſidere: nã ita eſt cõparatũ natura, omne pingue ut reliquis humoribus inuehatur. Ac ne in præſagijs quidẽ Hippocrates uerbum de his urinis fecit, quamuis oĩa ſit, quæ in acutos morbos cadunt, ſedulo & aperte perſecutus. Iam etiã die eodem ſexto ægrũ dicit, de quo hoc loco agimus, biliosa atque pinguia deieciſſe: quæ videntur aperte liquanti pinguedinẽ febri eſſe conſequentia. Atque uidebitur ijs, qui pinguem putant eſſe vrinam oleoſam, ſuffragari. Poteſt autem ad contrariũ etiam referri. Nam omnino Hippocrates vrinas pingues diceret, † ſi quidem hę quoque oleo ſimiles ſunt. Iam cũ diuerſa in urinis, & excremẽtis nomina uſurpauerit, innuere videbitur, & ſuam vtriſq; ſignificationẽ illum tribuiſſe. Mihi ergo probabilius uidetur, urinas olei referentes colorẽ & craſſitiem, hic oleoſas dici. Explanationẽ uero utroque modo faciã. Etenim ſi pinguitudinem quandam habuiſſent urinæ, quemadmodum & deiectiones, ſint illæ cenſendæ quidem prauæ, at non omnino exitiales tamen: quia non perinde ſit carnẽ colliqueſcere, ac adipem. Nam calor eſt feruentiſſimus, qui carnem fundit: moderatior, qui pinguedinem: nempe & colliquationes quæ per ventrem excernuntur, putant omnes medici, à pinguibus deiectionibus diſtare. In peſtę quidẽ longiſſima noſtræ ætatis, colliquationes cuncti prope excreuerunt, quidam mere fuluas, quidam moderatius, oẽs certe putidas. Verum enimuero eæ excretiones lethales ſunt, nec tempus perferunt. Parius autem hic uiginti dies ultra centum ægrotauit, idq; cum malam haberet rationem uictus. Nam ipſe de eo Hippocrates ſcripſit, & ferculis etiam multis, uitiatisq; vtebatur, quo eſt factum, ut pinguem vrinam redderet die ſexto, & proximis. Non erat ergo eũ cito mori neceſſe. Quòd ſi non fuit pinguis vrina, ſed olei colore & craſſitie aſſimilis, ut ab urina omino, erat etiã probabilius hoĩem nõ moriturũ. Sed quod in eiuſmodi obſeruaui urinis, rem multo utiliſſimã, iã proferã. Nã ut nõ eſt ipſum oleũ exquiſite unius neq; coloris, neq; craſſitudinis, ſic nec oleoſa urina: pallida quidẽ oĩno exiſtens, ſed aut plus aut minus. Quicquid igiẽ ipſius ad cãdidiorẽ tẽdit colorẽ, exoluto colore pallido, humorũ denotat cruditatẽ: quod uero uehementer pallidum eſt, ut ad flauum accedat, bilioſum colorẽ. Periculum igitur his urinis non ob malignitatem ſubeſt, ſed ob uim febris. Eorum aliqui, ſi reliqua ſunt cũcta ſalubria, breui iudicantur. Nihil habet ergo admirationis, ſi in talibus urinis quis longo tempore morbũ traxerit, utro modo oleoſas accipias, G H

In Prog. c6.a. e 35.4.201.c

** Al. damnandas.*

† Al. εἴπερ ἦσαν' αὐτὸς ὁμοίως παραπλήσια. i. ſi quidẽ ex eius opinione eſſẽt oleo ſimiles.

A cipias. Non.n.ſunt illæ quidẽ ſalubres vrinæ, non tñ magnopere pernicioſæ. Porrò ex ijs, q̃ in exi
tu ſcripſit hiſtoriæ, prauitas humorum quędam tenebat Pariũ bilioſa, & ventris, iecinoriſq; extin
guebatur facultas. Nã vbi finẽ imponit his narrãdis, q̃ illi acciderunt, ſcripſit, perpetuo vſq; ab ini
tio turbatam aluum fuiſſe deiectionibus bilioſis & humidis: interim & ſuppreſſam fuiſſe, ferven-
tib. inconcoctiſq; deiectis. Hinc tibi humorum, qui morbum induxerunt, liquet uitiũ. Itidem ex
eo, q toto fere morbo comatoſus fuit & inſomnis. Iam q extinguebatur naturalis facultas, eius ſi
gnũ propriũ eſt ipſa, q̃ in morbo euenit, inappetentia. Neq;.n. latet, Hippocratem ἀσίτους mo-
re antiquorum Græcorum, eos, qui appetentia carent, appellare. Atqui videtẽ imbecilla fuiſſe na-
tura. q̃ iudicium ſæpe moliretur, nihil tñ proficeret, ſed morbo eſſet inferior: huc acceſſit malus ho
minis uictus, qui quidem non leue affert ad exitium momentum. At uerò dierum decretoriorum
rõ exacte, & hic obſeruata vẽ. Oẽs.n. decretorij motus & recidiuę in hoſce dies ægro inciderunt.
Et.n. vndecimi meminit, & quartidecimi, à quo decimi & ſeptimi, poſtea uigeſimi, & vigeſimi-
quarti & trigeſimiquarti, atq; quadrageſimi poſtremi oĩum cẽteſimiuigeſimi, quo defunctum eſſe
hoĩem ait. Quod verò dixi ante, nõ p̃teribo hic. Si quis errores interpretũ huius libri refutet, in cri-
mẽ incidet loquacitatis. Itaq; ut illic quędam ſum exẽpli gratia refere cõpulſus, ita hoc loco faciã.
B Sabinus ergo quid de ægri patria attulit, ſupra indicaui: Quæ verò de oleoſa ille urina, hoc loco
commemorabo: nõ parum.n. refert huiuſce rei conſiderõ. Itaq; de ea in hæc uerba ſcribit: Oleo-
" ſum igitur ſunt qui bilem dicant eſſe, uerũ nõ eſt bilis, q̃nquidem nõ ita eſſet pernicioſum: nam bi
" lis frequenter exit, neq; offendit quicq̃. Alij neruorum, oſſium, & cartilaginum dicunt liquatio-
" nem eſſe, huius.n. coloris oĩa hæc eſſe. Sed falluntur ij, qui colorem oleoſum oſſibus ferunt, & car
" tilaginib. neruiſq; eſſe ſimilem, neq; etiam tanta fuiſſet uitæ protractio ſolidis partib. marceſcenti
" bus. Vigeſimo .n. die ſupra centeſimum uita exceſſit, { neq; perijt quiſquã } tali urina reddita. An
" uero propterea potius hic eſt æger deſcriptus, ut ideo oſtendat, oleoſa reddita urina nullam eſſe
" mortis expectationem, ſed aliquãdiu ſuſtinere potuiſſe acuitatem, deinde mortuum eſſe, itaq; ſalu
" tis ſpem fuiſſe nullam ſuperata morbi acuitate. Hic prædictis Sabinus mox adiungit. Quid eſt er-
" go oleoſum? Vt oleum ignem externũ alit, ita noſtræ naturę, quæ aſſimilis eſt igni, alimentum eſt
" coctorum ciborum adeps. Proinde oleoſa vrina nutrimentum eſt naturæ, oſtenditq; naturam ci
" bum non ſentire, ideoq; iam interijſſe, quia non nutritur natura. Longus vero hic morb. iure erat,
" q pars tantum detraheretur, non uniuerſum naturę alimentum. Hæc uerba ſunt Sabini, cuius eſt
ſnĩa. Quemadmodum externus hic ignis oleo nutritur, ſic inſitum nobis calidum: itaq; aliquando
C oleum eſt ijs ex uſu, qui corpus recuperare uolunt: Ad hæc, ut colore & craſſitie ſit ſimilis oleoſa
vrina oleo, non pinguitudine tamen, uel olfactu, vel guſtu. Quare mireris ſane, hos, qui cum alie-
na male reprehendant, ſua placita nullo iudicio literis produnt.

AEGROTVS II.

73 *Mulier quædam, quæ apud Frigidam aquam in Thaſo ægrotabat, poſt quam filiam peperiſſet, nec
eſſet purgata, tertio à partu die febre correpta eſt, acuta, horrida. Multo tamen ante partũ febriculoſa de-
cubuerat, cibumq́; faſtidierat. Vt riguiſſet, febres fuerũt cõtinuæ, acutæ, horridæ. Die octauo, proximiſ-
que diebus multum delirauit, redijtq́; ſtatim ad mentem, aluus turbata multis tenuibus & aquoſa bile
miſſis: non ſitiebat. Vndecimo mentis erat cõpos: ſed erat comatoſa: urinæ multæ, tenues, & nigræ, inſom
nis erat. Vigeſimo aliquantum circunfrixit, ſtatimq́; recaluit, non nihil delirabat, inſomnis erat, aluus
eadem erat: urina aquoſa, & multa, mala. Vigeſimo ſeptimo febre vacabat, ſubſtitit aluus: nõ multo poſt
dextra coxendix grauiter diu doluit: febres rurſu[...] comitabantur, & vrinæ aquoſæ. Quadrageſimo coxẽ
dicis dolor remiſſus fuit; tuſſes verò aſſiduæ, humidæ, multæ, aluus eſt repreſſa, cibũ faſtidiebat, in urinis
nihil eſt innouatum: at febres uerò omnino non intermittebant, erraticæ, nunc accedebant, nunc non. Se-
D xageſimo tuſſes ſine ſignis euanuerunt, neque ulla enim ſputorum erat concoctio, nec alius conſuetus ab-
ſceſſus: dextra maxilla detracta eſt; comatoſa, iterum delirauit, ſtatimq́; reſipuit, ſed ad cibos auerſo ani
mo ſe habuit, maxilla ad locum ſuum redijt, aluus bilioſa, pauca reddidit: acutius febricitauit, inhorruit
ſequentibusque diebus obmutuit, redijtque ad mentem, & eſt locuta. octogeſimo obijt: Vrinæ huius per-
petuo nigræ erant tenuesque, & aquoſæ: comaque conſequebatur: * cibum non ſumebat: animo erat deie
cto, inſomnis, irracunda, implacida, animo melancholico.*

*ἄσιτος ſed in antiquis ἀπὸ σίτου i. cibum faſtidiebat.

Annotandum puto, qui factum ſit, ut nihil de hoc, apud frigidam aquam, Sabinus dixerit: cum
ille dicere poſſet, hac de re mulierculam refrigeratam in ualetudinem incurriſſe. Nam hoc mul-
to erat probabilius ijs, quę in Parium ſunt dicta, & in eum qui in horto decumbebat, & q prope
ædem Dianę, eumq; qui propter nouum murum habitabat. Itaque uidebitur, ſuppreſſa è partu
purgatione, incidiſſe mulier in morbum, quippe menſtruorum ſuppreſſio offendit, tñ nõ perinde
ut ſi partu ſupprimantur, officit q non abundantiam modo, ſed inſignem etiam humorum pa-
A.l.1.d.5.c. 1.10.a riat prauitatem. Nam " meliorem ſanguinem ad ſe fœtus nutrimenti cauſa alliciẽs, relinquensq;
deteriorem, cauſa eſt, ut p̃gnãtes prauis humoribus impleantur, quos à partu euacuat natura. Qđ
cum maiores animaduertiſſent, λοχίων κίνησιν, id eſt puerperarum à partu uacuationem, excre-
tionem

tionē ſanguinis vocitauerunt. "Eſt verò etiã menſtrua vacuatio, non ſolũ vacuatio, ſed purgatio: verũ non eſt æquabilis tñ multitudo uitioſorum humorum, neque pari ſpatio menſtruis circuitibus congeritur, quanta dũ partũ gerit. In uniuerſum uerò melancholicus apparet ſanguis, quem à puerperio euacuant. Proinde etiã conſpiciuntur vrinæ omnibus inſectæ eſſe, vt ſi fuligo quæpiã in eas incidiſſet. Quod utiq; Hippocrates & de hac ſcripſit muliere: vndecimo die, dicens, vrinæ multæ, tenues, nigræ. Equidē quandam noui q̃ talibus vrinis magna copia euacuatis, auxiliũ percepit. Altàs non eſt huic talis euacuata, nam in aquoſas conuerſæ ſunt ei vrinæ multę, tenues, nigræ. Quare in vigeſimi diei ſcriptũ eſt narratione, vrinæ aquoſæ, multæ, malæ, poſtea quadrageſimo die, in urinis nihil eſt innouatum. Quin nec aliam eſt illa vacuationem conſecuta, nec abſceſſum. Itaq; poſtquã diu laboraſſet, octogeſimo die obijt. Nã ipſe ſic Hippocr. ſcripſit. Neque enim vlla ſputorũ erat concoctio: nec alius ſolitus abſceſſus: licet ſtuderet illico natura redundantiã ad coxendicē deponere, ſed hæc vř reciprocata: nã ille dicit, quadrageſimo coxendicis dolore remiſſus eſt: tuſſes verò aſſiduæ, humidæ. Enim verò ſæpius iam audiuimus, q̃ thoraci conſortium cum genitalibus ſit. Habes eorũ, q̃ huic mulieri acciderunt capita. De ijs verò, q̃ in propoſita oratione ſunt ſeparatim ſcripta, alui excremēta ὑδατόχολα, quidã p χ & λ ſcribũt, quidã p χο, & λ: atq; eſſe illa quidem tenuia, vt aqua eſt (nam tenue vtrunque nomen indicat) cæterũ colore diuerſo: ὑδατόχλοα τῆς χλόης i. graminis, reddere colorem, ὑδατόχολα τῆς χολῆς id eſt bilis. Iam tertia etiã ſcriptura eſt per χ & ρ, ὕδατος χρόα id eſt aquæ color, quæ nec in antiquis, & fidelibus exemplaribus, reperitur, eſtq; planè mendoſa. Nã aquoſæ urinæ ex nominis argumento & materiam repręſentant tenuem, & colorem albũ. Porrò in hiſtoria huius ægræ Hippocrates eſt affectata quadam abuſus dictione: alioqui clariſſime hoc libro omnia locutus. Scripſit ergo dictionem in hunc modum, πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενοημένως εἶχεν, hoc eſt, ſed ad cibos auerſo animo ſe habuit, maximo appetitus defectu, & eorum odio ex uoce illa indicato: quod ſignum eſſe prauum, frequenter eſt dictum. Operæpretium eſt autem mirari, cur nihil Sabinus de notis cuiq; ægro ſubditis dixerit: de quibus quia ſecundo commentario ſatis diſputaui, nihil eſt etiam, quòd hic de eis faciam mentionem. Atqui ille in ſingulis ægris inſtituit, & detegere conatur interpretum ineptias.

E A. l. 1. f. 1. d. 3. ſu. 2. c. 2. 52. a

F

AEGROTVS III.

74 *In Thaſo Pythionē, qui ſupra Herculis fanum decumbebat, ex laboribus, laßitudinibus, parũ habita victus ratione, magnus cepit rigor, & febris acuta: Lingua inaruit, ſitibundus erat, bilioſus, non dormiuit: vrina ſubnigra, ſuſpenſio ſublimis, non ſubſidebat. Altero die ſub meridiem extremæ partes frigebãt, præter cæteras manus & caput: obmutuit, voce defectus eſt, diu breuiſpirus, redijt: Nocte quieuit, circa caput modicum ſudauit. Die tertio interdiu quieuit: veſperi ſub ſolis occaſum aliquantum friguit, turbatio: Nox laborioſa fuit, nihil dormiuit: ab aluo pauca, cōpacta ſtercora deſcenderũt. Quarto mane quieuit: ad meridiē omnia irritata ſunt, frigus, mutus, ſine voce, in deterius, calor redijt: poſt paulo vrinas nigras cum ſuſpenſione reddidit: nocte placide dormiuit. Quinto releuatus viſus eſt eſſe, ventrem tamen cum dolore grauitas tenuit: ſitibũdus. Noctem laborioaſm habuit Sexto mane quieuit: Ad veſperum dolores increuerunt, exacerbatus eſt: veſperi indito Clyſtere commode aluus reddidit: nocte dormiuit. Septimo die faſtidioſus, implacidior erat, oleoſum minxit, nocte eſt multum turbatus, delirabat, nihil dormiebat. Octauo mane aliquantum dormiuit, moxq; frigus eum cepit, ac vox eũ defecit: ſpiritus exilis & imminutus: Veſperi rurſus calor redijt, delirauit: Iam antelucano aliquanto lentus habuit: dejectiones meræ, paucæ, bilioſæ. †nono eum excitaretur, comatoſus erat, } non valde ſitibundus, ſub Solis occaſum grauiter tulit, delirauit: noctem incommodam habuit. Decimo mane ſine voce, multũ friguit, febris acuta, multus ſudor, obijt. diebus huic paribus labores.*

G

† Al. Non comatoſus erat, faſtidioſus cũ excitabatur. vide etiã lib. de comate ca. 2. pag. 49. g

Vel huius offendes omnia ab initio ſymptomata & ſigna lethalia fuiſſe, & acceſſiones diebus paribus, ut ipſe indicauit Hippocrates, cum in decimi diei narratione, quo obijſſe illum dicit, addidit, diebus huic paribus labores, etenim mortem generale iudicij ſignificatum amplectitur, vt eſt oſtenſum. Iam ſeruatum in hoc etiam eſt ægro, vt iudicia ijs eſſent ferè diebus, quibus grauiores labores: nã cũ in dies pares inciderent, mors quoque in die eſt conſecuta pari. Porro in narratione ſymptomatũ huius duo ſunt, quæ interpretem requirunt, quorum in reſpiratione eſt alterum. Nam, βραχύπνοος id eſt breuiſpirus, eſt in diei ſecundi expoſitione ſcriptus: & ſpiritus exilis, imminutusque, in octaui enarratione. Didiciſtis autem tum in primo de dyſpnœa commentario, tum ſecundo in præſagia (vbi hanc dictionem ſumus interpretati: "Spiritus ſi frequens ſit, dolorem ſignificat, vel inflammationem ſupra ſeptum tranſuerſum) paruum eſſe quendam pariter & rarum ſpiritum, qui, cum refrigeratur, & emoritur iam vitalis facultas, fit: quod ſymptomate quodam inſepatabili indicauit, hiſce verbis: "Si frigidum è naribus & ore expiretur, exitiale iam eſt admodum. Eundem puta eum hic dixiſſe, ſecundo die breuem, octauo exilem & imminutũ. Nam quidam eſt alius præterea ſpiritus breuis ſimul, & frequens, dolorem denotans, vt demonſtrauimus, aut in reſpiratorijs partibus, aut illorum vicinis. Verum ambos ſi inter ſe compares, pauciorem multo foris aerem attrahi intrò in altero offendes, quem paruum ſimul & rarum dixit fieri. Nam frequentia ſi ad breuitatem accedat, aſſiduitate defectum cuiuſque inſpirationis reſarcit,

H

In Prog. cõ. 2. t. 244. 194. h

Ibidem.

A farcit, ut qui aſſidue bibunt modicum: ſiquidem hos βραχυπότας id eſt modicum potantes, appel
labis, qui & parum bibunt, & magno interiecto ſpatio. Nam ſi parum quis & aſſidue bibat, hunc
ſimpliciter non βραχύποτον † ſed κατὰ βραχὺ πίνοντα. i. paulatim bibentē, appellaueris. Haud ali-
ter qui proprie breuiſpirus uocatur, quoties ſpiritum trahit, non paruum tantum, uerū etiam in-
teruallo longo interpoſito externum per guttur aerem attrahit. Quæras ergo fortaſſis cur cum
Hippocrates primo die febrem prædixerit acutam fuiſſe, altero die hominem breuiſpirum fuiſſe
dixerit: nam nos in uehementibus febribus demonſtrauimus, magnum ſpiritum & frequentem
eſſe. Reſpondemus, Primo quidem die calorem per putreſcentes humores ſuccenſum febrilem,
ipſum quidē digeſtū eſſe, relictum uerò natiuum tantū adeo iam infirmū, ut iam prius extingue-
retur, q̄ febrilis de integro accēderetur calor, ueluti feruefactis, qui computreſcerent, ſuccis. Alte
rum uerò diem frigoris dominantis attuliſſe ſignum. Cuius quidem eſt maxima demonſtratio, ꝙ
breuiſpirum dicat, tum hominem fuiſſe, & friguiſſe. Nam de ſecundo die ita ſcribit, altero die ſub
meridiem extremæ partes frigebant, præter cæteras manus & caput, mutus, uoce defectus, diu
breuiſpirus. Rurſus de octauo die hæc tradit, octauo mane aliquantum dormiuit, moxq; frigus
cœpit, & uox eum defecit, ſpiritus exilis & imminutus: Vbi mihi hoc quoq; attende: Cum eſt re-
B frigeratus, unà cū uitiata reſpiratione, uoce eſſe eum defectum dicit, quod ſolet & interim extin-
ctionē naturæ comitari. In quarto die cū ſcribit, frigus, mutus, ſine uoce, in deterius, oſtendit, adie
cto, in deterius, etiā breuiſpirū illū fuiſſe. Reliquū ergo eſt, hic ut declaremus cur poſtea ἄναυδος. i.
mutus addiderit, uoce defectus. Cuius hæc eſt ratio. Sermonem (græce αὐδὰν) nec oē qđ auditu
proprie ſentitur, antiqui uocare uiſi: nec illud ſpecies eius ſit ſola, quod de induſtria ꝑ animantis
emittitur os, in quo continetur fletus, ſibilus, luctus, tuſſis, & id genus alia: ſed unam hominis uo-
cē, qua inter nos colloquimur, ſermonē (græce αὐδὰν) nominant. Itaque & Poeta, ubi ſuos equos
alloquentem inducit Achillem, ibi alterum eorum ait reſpondiſſe lingua humana. Inquit enim,

Αὐδήεντα δ' ἔθηκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη, id eſt.

Hunc regina loqui fecit dea candida Iuno.

Nō ꝙ antea uoce careret, neq; cōem equorum uocem haberet, cęterum ꝙ non illam, quē ſermo-
nē (gręce αὐδὰν) appellant. Sic Deā dicit loqui, q̄ humana uteretur lingua: quòd eam etiam hu-
mana eſſe forma ferant, cum dij eius figurę omnes non ſint. Nam Sol planè, & Luna, reliquaque
ſidera longius ab humana forma receſſerūt. Vnde etiam Hippocrates obmutuiſſe quidem dixit,
quòd loqui non ualeret: uoce defectum eſſe, quòd nec lugere, nec clamare: quod certe multo
C liquet eſſe deterius, quàm obmutuiſſe: Nam quibus ſola eſt reſoluta lingua, poſſunt interdum cla
mare altiſſime, tamen loqui non ualent: qui ſi ne uocem quidem mittere queant, extremę eſt
hoc extinctionis facultatis ſignum: ubi, qui eo in ſtatu ſunt, neque lugent, neque gemunt, neque
ſonare omnino poſſunt. Sabinus, ita ut alij, qui nullam omnino habet uocē, hunc arbitratur mu-
tum eſſe dictum: uoce uerò defectum perinde ab Hippocrate ait ſcriptum eſſe, ac attonitū: quaſi
uerò ita affectum, attonitum uocare non potuiſſet. Atqui nec reliqua, quę in hoc ſunt affectu di-
cta, conſentiunt, pręſentem ęgrotum attonitum fuiſſe.

AEGROTVS IIII.

75 *Phreniticus primo, quo decubuit die, virulenta vomuit, & multa, & tenuia: febris horrida: copio-
ſus ſudor, aßiduus toto corpore: capitis & colli dolorifica grauitas: vrina tenues ſuſpenſiones parua di-
ſperſa, non reſidebant: aluus ſtercus affatim reddidit: multum delirauit, nihil dormiuit. Poſtridie ma-
ne vocem amiſit, febris acuta, ſudauit, non intermiſit, palpitationes per totum corpus: nocte conuulſio-
nes. Tertio die cuncta exacerbata ſunt: † defunctus eſt.*

Acutiſſimæ phrenitidis hic æger eſt exemplum, primo ſtatim die unà cum febre inceſſentis.
Omneſque certe uidimus, qui quidem ita phrenitide perciti eſſent, intra ſeptimum diem mor-
D tuos eſſe: Perpauci, hiq; rari, hunc ſuperarunt. Eſt uerò eorum morborum admiranda generatio,
quo nam pacto commode ualentes ſubito inuadat. Neque enim ſicuti ipſorum generatio ſubi-
ta eſt, ita & generationis cauſa, ut ſi medicamentum homo lethale ſumpſiſſet, uel beſtia eum ui-
rulentiſſima momordiſſet: ſed pedetentim in corpore cauſæ, quæ ſunt excitādis huiuſcemodi ma
lis, creſcunt: quod morſis uſu uenit, à rabidis canibus. Nam apertum eſt, quòd canis uenenum (li-
cet in morſis non ocietur nec conquieſcat) nullam ſui ipſius notam prodit multis interim proxi-
mis menſibus: Subito aūt illis cum uiderint aquam, formido inceſſit, poſteaq; breui moriuntur.
Longo enim tempore cauſa, quæ rabiem efficit, augetur: quæ ubi eò tandem peruenerit, mortem
affert repentinam. Item in hac phrenitide uitioſus in corpore humor coaceruatus fuit, ueneno
lethali aſſimilis, in corporibus uicinis aliquid paulatim agens: quæ quando uitio iā aliquo pacto
opportuna erant, humorque ipſe euaſerat maligniſſimus, lethale repente apparuit ſymptoma.
Nāq; ſic phreniticus initio ſtatim uomuit uirulenta: quod febribus adurētibus ferè eſt conſeqnēs.
Itaq; ut ueneno epoto lethali quidam poſtridie uel tertio die moriuntur, qualitate eius nō copia
mortē afferente, & item hic quoq; æger ſtatim tertio die cenſendus eſt obijſſe, à qualitate ſucco-
rū uirulentorū, nō à phrenitide, perēptus: at phrenitis illū eſt ſubſecuta, ſymptomatis uice. Equi-
dem

† Cod. nō nulli græci habēt ἀλλὰ συνεχῶς τε καὶ βραχυπίνοντα, i. ſed aſſidue & parum bibentē. Aliqui ἀλλὰ κατὰ βραχὺ πίνοντα, idest ſed paulatim bibentem.

† Eſt quidem in oībus Hippocr. quos viderim quarto defunctus eſt Gal. tamē in commento videtur legiſſe, tertio.

dem quarto die & quinto acuta à primo ſtatim correptos phrenitide vidi exanimatos eſſe, tertio E
non uidi: ſic ne uigeſimum diem attigiſſe. Quare hunc uidetur Hippocrates ut velociſſime peremptum ob oculos nobis proponere: & alterum paulo poſt, qui pręter omnium expectationem vitam produxit. de quo ſuo loco diſſeremus.

AEGROTVS V.

76 *Lariſſæ caluo dextrum femur doluit repente: nihil ex ijs, quæ offerebantur, iuuabat. Primo die febris acuta, ardens† paulatim, neque comitabātur dolores. Altero die femoris remiſſi ſunt dolores, febris verò increuit, implacidior erat, non dormiebat, extremæ partes frigida: multa urina, neque ea bona reddebatur. Tertio femur deſiit dolere, mentis alienatio, & turbatio, multumq́; ſeſe iactauit. Quarto ad meridiem perijt. Acutum.*

† Aliqui cod. græci poſt dictionem ardēt interpungunt, poſtea ſequitur ἀτρεμέως εἶχεν, οἱ δὲ πόνοι παρείποντο. i. quiete ſe habuit, uerum dolores comitabantur.

Hoc lecto ægro, ſi quidē animum dictis diligēter non aduertas, in quouis dolore timidus eris:
ſi uerò diligenter attēderis, non præcipitanter timidus erit, neq; temere ſecurus. Sed ſi qua forte
pars doleat primum, nun quid ob externā quādam cauſam dolor euenerit, animaduertas. Nan-
que in motibus quibuſdā imprudentes quidā læſi ſunt: & dormiendo qui minus commode partē
aliquā compoſuerint: in conuertendoq; & cōtorquendo ſubito, partes rigētes, & ante refrigera- F
tę cōuulſionibusq; & eliſionibus correptę, dolores maximos creant. Et uero rupturæ etiam qui-
buſdā dolorē afferunt, præ cæteris, qui ſicco ſunt temperamēto, atq; adeo magis ſi inclinata ęta-
te, vel ſenes ſint. Quòd ſi nulla talis doloris uideatur cauſa eſſe, proximū eſt cōſiderare, q̄ pręceſſe-
rit ratio uictus, ecquid ignauior præter inſtitutū ſit, aut cibo ſit homo pleniore vſus magni nutri-
menti, aut ſolitæ illi excretiones ſubſtiterint. Nam ſiquid tale ſit, aut ſi oīno plenitudo cauſa do-
loris antegreſſa videatur, quā primū hoīem vacuato: tū. n. ſecuriſſime fluxiones reprimētia par-
tibus dolētibus applicueris. Nā ſi ante vacuationem id tentes, humorum abundantiam ad maxi-
me principes partes retorquebis. Imò ne calefacere quidē & lenire ante corporis vacuationem
partes dolentes licet: nam ſępe ad partem affectā omnino, ob ea remedia, allicitur humorum af-
fluentia: Ita alterū homini diſcrimen accedit, vbi nimium ſit inflammata pars. Etenim etiam ipſe,
ut iam noſti, verba fecit de iſtis abſceſſibus, quorum aut capax pars nō ſit, aut ſi ſit, non ferat. Sin
nulla ex pcedente victus genere eſſe affluentia in corpore appareat, remedijs ad dolorem faciē-
tibus tuto vtaris licet, fomentisque, ac medicamentis humidis & calidis facultate, quorū in com-
mentarijs de medicamentis materiā didiciſti. Qui ſi his non cedat, relinquitur vt totū corpus ua-
cuet. Etenim ſæpenumero in eo abundantia paulatim eſt coaceruata, ubi apud ſe ciborum ho- G
mo nō animaduertat neq; quantitatē, neq; qualitatē. Aliqn̄ verò ēt cutis ſe ipſa denſior reddita
ab aliquibus cauſis hominē idiotam latētibus perſpirationem cohibens, cauſa euaſit plethoricæ
affectionis. Quare dolorem ſi remedia non ſedent, æger primo quoq; tempore eſt uacuandus.
Ego uero in caluo hoc certe, detractus ei ſanguis ſit, nec ne, non habeo conijcere. Nam quate-
nus dicit Hippocrates, nihil ex ijs, quæ offerebātur, iuuabat, poſsit aliquis dicere, inter ea quæ of-
ferantur, Hippocratem ſanguinis miſsionem commemoraſſe. Alius dicat non eſſe de oblatis illi
auxilijs: uerum quia mente excidit, in quatuorque diebus obijt, relicta auxilia eſſe. Porrò ad finē
in exemplaribus concinnatis, tum huic ægro, tum proximo, eſt adſcriptū primum quidem, acu-
tum, deinde uerò notæ illæ, de quibus, ut dixi, prudēter Sabinus nihil dixit. At Zeuxis in unoquo-
que ægro malos interpretes reprehendit. Nobis uerò adſcriptitia illa præſenti ſermone uiſum
fuit præterire: Scribam enim, ſi uiſum fuerit, ijs, qui in iſtis libenter curioſi ſunt, ſeparatim inte-
grum librum, ubi de notis cuique additus ęgro ſermo habebitur, In præſenti utilibus admiſcere
non decet inutilia.

AEGROTVS VI.

77 *Periclem Abderæ febris corripuit. Acuta, continua cum dolore: multum ſitiebat, faſtidioſus erat,* H
pōtum non poterat continere, erat ſublienoſus, grauatoq́; capite. Primo die ex ſiniſtra nare ſanguis erupit multus, tamen febris increſcebat: minxit multum, turbatum, album: repoſita urina non cōſidebat. Secundo die omnia exacerbata ſunt: ac urinæ craſſæ quidem erant, verum magis ſubſidebant: faſtidiū leuatum eſt, dormiuit. Tertio febris emollita fuit: vrinæ multæ & concoctæ, in quibus multum ſubſidebat: Nocte quieuit. Quarto citra meridiem ſudor prorupit toto corpore multus, & calidus: ſine febre iudicatus eſt, neque redijt. Acutum.*

** Eſt quidē in græcis impreſſis, & in manuſcriptis, quot uiderim πολὺς μέν τοι ὁ πυρετὸς &c. i. multa tamē febris &c. Galenus tamen uidetur legiſſe πολὺ, & retuliſſe ad ſanguinem.*

Exemplū hic ęger eſt acutiſsimi morbi, horrendi illius quidem rudibus, cæterum breui iudi-
candi, prudentibus. Nam cum ſublienoſo primo ſtatim die de ſiniſtra nare copioſus erupiſſet ſan-
guis: urinę item craſſæ eſſent, & non conſiſterent, & albo colore eſſent: tum altero die conſiſterēt
melior erat de ægro ſpes. Ad hęc, ubi ſecundo die hominem faſtidium reliquiſſet, & dormiuiſſet,
certior iam breui fore hominem incolumem ſpes erat. At poſtquam tertio die eſſent optimæ &
copioſiſſimæ urinę, clarum iam erat quarto die liberatum hominem iri morbo.

AEGROTVS VII.

† ἐπὶ τῷ ἱερῷ ὁδῷ. A. ἐπὶ τῆς ἱερῆς ὁδοῦ. i. in ſacra uia parui tamen hoc refert.

78 *Abderæ uirginē, quæ† in veſtibulo templi decumbebat, febris cepit acuta & ardēs: ſiticuloſa erat,*

&

A *& inſomnis: menſes autem ei primum profluxerant. Eam ſexto die multum cœpit faſtidium, rubuit† colore phœniceo, languebat: Septimo die eadem erant: vrina tenues, ſed boni coloris: uenter non uexabat. Octauo ſurditas, febris acuta, inſomnis, faſtidioſa, horrebatq; mẽtis erat compos, urinæ ſimiles. Nono, nihil eſt mutatum, nec proximis diebus: manſit item ſurditas. Quartodecimo, mens perturbata fuit, febris remiſſior. Septimodecimo multum fluxit ex naribus, ſurditas eſt non nihil imminuta. Sequentibus diebus eam faſtidium ſurditasq́; tenebant: eratq́; delira. Vigeſimo ei pedes dolebant, ſurditas & delirium eam deſeruerunt, aliquantum è narib. erupit, ſudauit, febre fuit liberata. Quarto & uigeſimo repetijt, redijt ſurditas, pedes aſſidue dolebant, mẽte excidit: vigeſimo ſeptimo multum ſudauit, febre caruit, ſurditas eam reliquit. reſtabat pedum dolor, cætero fuit exacte indicata.*

Ex humorum hęc abundantia uidetur ęgrotaſſe, & quantum portendebant prima ſymptomata, mortem certe huic timeres. Sed bonus vrinarum color ijs, qui humorum copia laborant, maximum eſt ſignum, quæ quia craſſæ non erant, fore longinquiorem morbum denunciabant. Porrò ut in omnibus ægris, & ita etiam uidentur hic ſeruari decretoriorum dierum eſſe circuitus. Iam natura quoque in hac, decretoria ſigna & ſymptomata uidetur præmiſiſſe.

AEGROTVS. VIII.

B 76 *Abderæ Anaxion, qui ad Thracias portas decumbebat, in febrem acutam incidit: Dextris lateris aſſiduus cũ dolor cruciabat, tuſſim habebat aridam, neq; primis dieb. expuit: ſitibundus erat, & inſomnis, vrina boni coloris, multa, & tenues. Sexto die delirabat, & fotib. nihil remittebatur. Septimo magis laborabat: quippe febris intendebatur, nec imminuebantur dolores, ſimulq́; tuſſes infeſtabant, difficulter etiam ſpirabat. Octauo cubitum ſecui, multum, ut debebat, effluebat: leuiores ibi euaſerũt dolores, ſed tuſſes aridæ permanebant. Vndecimo febres fuerunt mitiores, aliquantum circa caput ſudauit, etiãnum tuſſes durabãt, & quæ à pulmone exibant, liquidia erant. Decimo, & ſeptimo cœpit pauca concocta*
« *expuere, * leuatus * eſt. Vigeſimo ſudauit, febre liberatus eſt: à iudicio rectius habuit, ſiticuloſus uero*
« *erat, & a pulmone non bonæ purgationes. Vigeſimo ſeptimo redijt febris, tuſsijt, multa excreauit conco-*
« *cta, in urina multa ſubſidebant alba, deſijt ſitire, b * dormiuit. Trigeſimoquarto toto ſudauit corpore, ceſſauit febris, in totum eſt indicatus.*

In hoc uno, ægrorum primo & tertio libro deſcriptorum, de ſanguinis miſſione Hippocrates fecit mentionem, non ut ſolo, cui ſanguinem miſiſſet, ſed ut octauo die ſolo. Nam tum etiam medici quaſi lege certa, ultra quartum diẽ uenam nõ ſecabant. Quando igitur huic octauo die miſſus ſanguis eſt, multo certe plures cenſeas ſanguinis miſſionem requirentes, ſecundo, tertio, quarto C die auxilio hoc eſſe uſos. Reticuit aũt Hippocrates, ſicut remedia alia oĩa: tñ neceſſe interdum habuit ſcribere, nihil eos ab ijs, quæ offerebantur, adiutos fuiſſe, ut malignitatẽ ſuggereret morbi: neq; .n. lucubrationem hic curationis inſtituit, ſed præſagitionis cõſcribere. Non nullis etiam ægris uidetur non fuiſſe ab initio præſto: quare adſcribit interim, Huic perpetuo, poſtquam ego ipſum uidi, hoc & hoc accidit exacte. Ego verò ignorantibus, ✝ etiam horum ægrorũ, libro primo De iudicijs præſcripſi vſum, vbi quo modo inconcoctum exquiſite morbum cognoſcas: quo modo eum, qui iam primum matureſcit: quo pacto, qui progreditur in concoctione, quemadmodũ qui iam perfectæ concoctioni proximus eſt: dilucide ſtudui oſtendere. Ideoq; Anaxion hic, dum ſemper tuſſiret, nihilq; planè expueret, inconcoctiſſima conflictabatur pleuritide. Cum uerò die undecimo expuere cœpiſſet, morbum ſignificauit concoqui, deinde pedetẽtim tempore progrediente, ita ſcripſit Hippocrates, in uigeſimo ſeptimo die multa excreauit concocta, in urina multa ſubſidebant alba. Quam ob rem trigeſimoquarto eſt prorſus iudicatus.

AEGROTVS XI.

80 *Abderæ Heropyto caput dolebat, nec decumbebat, quod tamen fecit paulo poſt. Hic ad ſuperiorẽ uiam habitabat. Captus eſt febre ardente, & acuta. Primo uomuit multa bilioſa: ſitibundus, multum im-*
D *placidus: urina tenues, nigra, ſuſpenſio ſublimis interdum, interdum non: noctem habuit laborioſam: febris alias aliter exacerbabatur, ſed ferè inordinate. Circa diem quartumdecimum ſurditas, febres creuerunt, vrina eadem fuerunt, uigeſimo multa delirauit, itemq́; ſequentibus dieb. Quadrageſimo multũ ex naribus ſanguinis erupit, menteq́; conſtitit magis: ſurdus quidem, ſed non perinde fuit: febres fuerunt remiſſa. Proximis diebus crebro ex narib. ſanguis & paulatim erupit. Circa diem ſexageſimum è naribus quidem ſubſtiterunt eruptiones, ſed dextera coxẽdix admodum dolebat, febresq́; inereuerunt. Haud multo poſt partes inferiores omnes dolebant, fiebat autem, ut uel febres maiores eſſent, maiorque ſurditas: uel hæ quidem remitterentur, alleuareturque, uerum partes inferiores ad coxendices ſitæ uehementius dolerent. Iam verò circa diem octogeſimum cuncta remiſſa ſunt, nihil tamẽ deſtitit: etenim urina boni coloris, & copioſas ſubſidentias habentes exierunt, deliriaque imminuta ſunt. C. ca diem cẽteſimum aluus fuit turbata multis bilioſis, durabantque diu multa talia, deinde dyſenteria cum dolore. Reliqua leuia fuerunt. In ſumma febres eum reliquerunt, diſceſſitque ſurditas. c * Centeſimo eſt abſolute indicatus Febris arden.*

Hic uir memoratu dignus eſt, qui morbum grauem uirium robore excepit, alioqui tanto morbo futurus impar. Et omnino pulſibus eius inerat robur, ſimulque reliqua omnia ſecundum na-

tnram

† Al. horrebat.

*A * In antiqs codicibus græcis, quos uiderim, non habetur hæc dictio leuatus ē. Nec etiam cõ tr. primi aph. nec in 1. de criſib pa. 18 dictio hæc examinatur, quis inquibusdam contextibus illic legatur. Additur præterea hoc in loco ĩ cod græcis poſt dictionẽ leuatus eſt, ſiticuloſus uero erat, & a pulmone bona purgationes, quæ tamẽ a Gal. lib. de criſib. referũtur ad uigeſimum, & etiam lib. apho.*

*B * ὕπνου ſed Galenicod et in aphoriſmis & in libro de criſib. habet εὔπνους, id eſt bene ſpirans.*

C † Al. exanimis [illegible] utilitas ex hoc ægroto capiatur, oſtendit lib. 1. de criſibus.

*D * Al. centeſimo & uigeſimo. unde etiã lib. 2 de dieb. decr. ca 4 et. 4 pag. 153. a*

turam conſtabāt. Dixi uerò & alibi Hippocratem præteriſſe hanc partem in febricitantibus præ- E
ſagitionis. Iam ēt reſpiratio uidetur, & appetitus laboranti inculpatus fuiſſe: quæ magni ſunt, ut ille ipſe docuit, ad ſalutem, ponderis. At febris primo quidem acuta inuaſit, uerum eius poſtea eſt acuitas retuſa. De qua ſcripſit Hippocrates: febris alias aliter exacerbabaē, ſed ferè inordinate. Vnū verò habebat æger periculoſum ſignum, vrinarum tenuitatem, & nigritiē. Vnde natura uix longo tempore morbum debellauit, ſanguinis cōcitata eruptione die quadrageſimo ex decretorijs uno, coxēdicisq; dolore, & omnium inferiorū partiū, poſtea creato: Nēpe .n. magni morbi etiā q rūt, q̄ iudicēt ſe, egregia. At neq; hoc planè eſt diſcuſſus morb. ſed circa diē octogeſimū ſigna eluxerūt ex urinis ei⁹ maturationis: poſtea vſq; ad⁹ cēteſimū diē paulatim cōcoctus, oīno ē ꝓfligat⁹.

AE G R O T V S. X.

81 *Abdera Nicodemum ex venere & potu corripuit febris. Initio faſtidioſus erat, cor ei dolebat, erat ſiticuloſus, lingua exuſta vrinæ tenues, ac nigra. Poſtridie febris exacerbata, horrebat, faſtidioſus erat, nō dormiuit: vomuit bilioſa, flaua; urinæ ſimiles, noctem quietam duxit, dormiuit. Tertio die ſunt cuncta relaxata, & remiſſio fuit, ſub ſolis occaſum rurſus grauius habuit, nox laborioſa fuit. Quarto rigor, febris multa, omnia dolebant, urinæ tenues, ſuſpenſionem habentes. Sexto multum delirauit. Septimus dies leuis fuit. Octauo alia fuerunt omnia remiſſa. Decimo proximiſque diebus tenuerunt illum quidem dolores, cæterum omnes illi leniores. Huic acceſsiones, & dolores præcipue diebus paribus ſemper inceſſerunt. Vigeſima albam vrinam reddidit, quæ craſſa erat, ſed repoſita non reſidebat, multum ſudauit. viſus febre liber eſt eſſe, veſpere redijt calor, ijdemque dolores, horror, ſitis, aliquantulum delirauit. Vigeſimoquarto multam urinam & albam reddidit, in qua multa ſubſidebāt: ſudor et toto corpore copioſe calidus emanauit. Sine febre iudicatus eſt.* F

* & ipſe Hippocrates ſignificauit dicens. Acceſſiones & dolores diebus paribus. Quare etiam à uigeſimo die ſudore eſt iudicatus. Sigillatim uerò qui omnia tenet memoria, quæ ante expoſuimus hoc libro, & ſuperioribus duobus, atque ante hos in præſagijs, & prædictionibus, inuenire omnia ipſe poterit.

AE G R O T V S XI.

82 *In Thaſo mulier quædam moroſa ex mærore cum occaſione, rectè ſtans, inſomnis eſt facta &^a ^* cibo abſtinuit: eratq; ſitibūda & faſtidioſa. Habitabat hæc prope filios Pyladæ in Leio. Primo die circa initiū noctis, timores, uerba multa, mæſtitia, leuis febricula: mane multæ cōuulſiones: ſicubi multæ illæ conuulſiones deſiderent, delirabat: & loquebatur^b ^* contumaciter: multos dolores, magnos, aſſiduosq́ habebat. Altero die eadem permanſerunt, ſomnum non cepit, febris magna, acuta. Tertio conuulſiones cōquieuerunt: coma & in ſomnum inclinatio, rurſusq́ vigilia exercitauerunt eam: cōtinere ſe nō potuit, multum delirauit, febris acuta. Sub hanc noctē ſudor multus toto corpore, & calidus prorupit: † liberata febre dormiuit, plane mente conſtitit, iudicata eſt. Circa tertium diem urinæ nigra, & tenue^s, ſuſpenſio ^* multum erat rotunda, non ſubſidebat.^c ^* ſub iudicium menſes copioſi prouenerunt.* G

Quid dictio δυσάνιος i. moroſus, ſignificet, docuit Critias: cuius ſunt hæc uerba: Moroſus eſt, qui uilibus de rebus ſtomachaē, & de magnis, plus cæteris mortalibus, diutiusque. Erat ergo triſtis uel tetrica, quam hic moroſam Hippocrates uocat, quæ diu in triſtitia perſiſtebat: quod iterū paulo poſt de ea dicit, q̄ Cyzici gemellas filias enixa erat: Tacita verò & tetrica, nec ad animi æquitatē ꝑduci potuit. Verū non poſſum non mirari, cur in hac muliere nō addiderit, vel cohibitos omnino fuiſſe menſes, uel non perfecte profluxiſſe. Nam acute ſimul, & ex humorū abundātia videtur laboraſſe, atque tertio die ſub noctem per ſudores eſſe, & menſium excretionem iudicata. Quin etiam multi menſes poſt iudicium euacuati, morbi deceſſionē cōfirmauerunt. Vrinæ verò color, licet eſſet niger, nihil attulit periculoſi: quòd retenti menſes eſſent magis melancholici; Vnde mulier merito moroſa euaſit, & timida, interimq́ue delirauit, & comate eſt detenta.

A* ἄσιτος ſed ογε... ἀπὸ σίτου i. a cibo abhorruit. ſuperius enim diſcrimen poſuit Galenus inter ἄσιτον, & ἀσιτεῖν. B Al turpia. C Galenus ī cōm addit ēt menſiū excretionē, cuius tamē nullā ī cōtextu Hippocratis mētionē uidemus. D πολλὰ id eſt, diu. E περὶ δὲ τὴν κρίσιν Galenus tamen uidetur legiſſe μετὰ δὲ τὴν κρίσιν i. poſt iudicium.

AE G R O T V S I. H

83 *Virginem quandam Lariſſa febris cepit ardens, & acuta. Inſomnis: ſitibunda erat: lingua fuliginoſa, & arida: urina boni coloris, ſed tenues. Secundus fuit dies laborioſus, non dormiuit. Tertio aluus multa reddidit aquei coloris, proximiſque diebus talia commode. Quarto urina tenuis, & pauca, habebat ſuſpenſionem elatam, non ſubſidebat. Sub noctem delirauit. Sexto ex naribus largiter multum fluxit, inhorruit, ac mox ſudauit toto corpore multum & calidum: ſine febre eſt iudicata. Dum febricitaret, & iam iudicata eſſet, menſes tunc illi primum prouenerunt, quippe virgo erat. Perpetuo autem faſtidioſa erat, & horrebat, facies rubicunda erat: oculi dolebant, caput graue erat. Huic non repetijt, ſed iudicata eſt, dolores diebus paribus.*

Aetatem puellam attigiſſe menſium, ex ipſis liquet Hippocratis uerbis menſes tum primum prouenerunt, & ipſum etiam fuiſſe morbum ex humorū copia, iudicatumq; die ſexto eſſe, quod dolores in dies pares incurriſſent, ut ipſe ſcripſit. At mirum non reuertiſſe, cum ſextus dies nō iu

dicet

A dicet vnquam fidelitet. Quare nouũ hoc & rarum illi accidiſſe indicauit, cũ ſcripſit, huic non tepe-
tijt, ſed iudicata eſt tanquam debuiſſet repetere. At uerò cauſam ẽt, cur non redierit, ſcripſit addẽ
do, dum ſebricitaret, & iam iudicata eſſet, menſes primum illi prouenerunt. Nam uacuationis per-
ſeueratio diebus poſt iudicium, ſatis erat ut firmum ſeruaretur iudicium, quod die ſexto præceſſe-
rat per ſanguinis eruptionẽ, & ſudores, maxime ꝙ nulla eſſet princeps pars inflammata, neq; ma
ligna humorum abundantia. Ipſe certe plethoricũ vitæ eſſe ſignificauit, cum dicit, perpetuo in
ſacie ruborem fuiſſe, in oculis dolorem, in capite grauitatẽ. Planũ ergo erat ſolam requiri vacua-
tionem, q̃ natura tertio die incœpit, conſummauit ſexto. Nã ꝑ naturã, non ut morbi ſymptoma,
ventris vacuationem accidiſſe ipſe dilucide his uerbis indicauit, tertio aluus multa reddidit aquei
coloris, proximisq; dieb. talia commode: hoc adiectum denotat, quæ offendebant, excerni. Por-
rò ex ijs, quæ ſunt in eius hiſtoria expoſita, ẽt hæc duo ad prædicta, declarãda duxi, primũ, qđ ini-
tio eſt ſcriptũ, lingua fuliginoſa & arida, alterum hoc, quarto urina tenuis & pauca, habebat ſu-
ſpenſionem elatã, nõ ſubſidebat, delirauit. Nã horũ prius relatum, vtile tibi eſt, ut ne oĩno putes ſu
liginoſam linguam eſſe exitialẽ: ſic ãt appellat tinctã quaſi fuligine quadam, quæ ſicca erat ex ua-
poribus: alterũ, quia ẽt in alijs ægris cũ dixerit, ſuſpenſio elata, ſtatim ſubiecit delirauit, innuens ꝙ
B eiuſmodi ſuſpenſiones delirium comitatur, quanquam in præſagijs, ubi omnia, quæ accidunt vri-
nis, eſt perſecutus, nullum fecit præſagium ex eis delirij. Quare ſignum hoc uidetur ꝑ ſe ipſum de-
lirium nũquam denunciare ſed caſu nonnunquam commõſtrare, quia flatuoſiorem eſſe ſangui-
nem indicat: Nam, nullus planè ſi flatus inſit, deferuntur ad ima uaſa ſuſpenſiones.

AE G R O T V S XIII.

84 Apollonius Abderæ morbum rectus diu* ſuſtinebat. Magna autem illi erant uiſcera, ac circa ie-
cur conſuetus dolor multo tempore conſequebatur, & ſanè tunc etiam morbus eum regius cepit, euaſitq;
flatuoſus, ac ſubalbidus. Cum* aquam bibiſſet, & ediſſet intempeſtiuius bubulam, eum paruus calor pri
mum inuaſit, decubuit. Deinde cum lacte uſus fuiſſet cocto, crudoq; copioſo, caprino, & ouino, uictuq́; ma
lo, omnia multum offenſa ſunt. nam febres exacerbatæ ſunt: uenter nihil ingeſtorum effatu dignũ reddi
dit, vrinæ tenues redditæ, & paucæ: ſomni non aderant, inflatio mala, magna ſitis, comatoſus erat, hypo-
chondrij dextri eleuatio cum dolore, extremæ partes undiq́; ſubfrigidæ: aliquantum delirabat, omnium
obliuiſcebatur, quæ locutus eſſet, mente mouebatur. Circa diem quartum decimum cum a rigore incaluiſ
ſet, decubuit, & ualde inſaniuit: clamor, perturbatio, multa verba, rurſus quies, ac tum denique coma inceſ
C ſit: Poſtea aluus turbata multis biliosis, meris, crudis: urina nigra, pauca, tenues: multum implacidus
erat: deiectiones variæ erant, nam erant uel nigræ, paucæ, & virulentæ, uel pingues, crudæ, & morda-
ces, tandem etiam lacti ſimiles reddere viſus eſt. Circa diem vigeſimumquartum leuius habuit, cætero
nihil immutatum, aliquantulum mentis fuit compos, ex quo autem decubuit, meminit nullius, ruſumq́;
ſubito deſipuit, omnia in peius uergebant.. a† b† Circa diem quartum et trigeſimum obijt. Huic ſemper,
poſt quàm hominem ego vidi, aluus turbata fuit. Vrinæ tenues, & nigræ: comatoſus ipſe, & inſomnis: ex
tremæ partes frigidæ: delirus perpetuo, Phreniticus.*

* τὸ ὀρθός. * Ingratiis co. quos uiderim, dictio hac nõ habetur. A † Ex aliis co. græcis hæc adduntur. Circa trigeſimũ, febris acuta, deiectiones multæ, tenues delir*, extremæ frigidæ, mutus. B† Al. Quarto, & trigeſimo obijt Lib. ii 2. de dieb. dec. c. 4. cl 4. pa. 153. b legitur primo & trigeſimo, nisi illic ſit mẽda. C† Additur ĩ aliquib. cod. γρ καὶ ἄχροαι. i. etiã colores.

Iam in hoc etiam Hippocrates, ut in alijs multis in fine ipſe narrationis breuibus capitibus ſym
ptomata & ſigna quæ acciderunt, docuit, ex quibus inſtare mortem præuideas. Habet autem di-
ctio ſic: huic perpetuo, poſtquam hominem ego uidi, aluus turbata fuit: urinæ tenues, & nigræ,
comatoſus ipſe, & inſomnis, extremę partes frigidæ, delirus perpetuo. At ſingula clara ſunt, ſi,
quæ ante expoſuimus, meminiſti.

AE G R O T V S XIIII.

*85 Mulier Cyzici, q̃ gemellas filias difficulter pepererat, & minus erat purgata, primo die in febrẽ in
D cidit horridam, & acutam, capitis ſuberat & colli dolorifica grauitas. Inſomnis initio, tacita & tetrica,
nec ad animi æquitatem potuit perduci: vrina tenues. c† ſiticuloſa, faſtidioſa ſæpenumero: aluus erratice
turbata, rurſusq́; conſtitit. Sexto die ſub noctem multum delirauit: non dormiuit. Circa Vndecimũ ual
de inſaniit, rurſus ad mentem rediit: urina nigra, & tenues, deinde aliquanto poſt oleoſæ: aluus multa,
tenuia, & turbata excreuit. Quartodecimo multæ conuulſiones, extremæ partes frigidæ, nihil amplius
ſapuit, urinæ reſtiterunt. d† Perijt. Phrenitis.*

D † Al. Decimo ſexto multa. Decimo ſeptimo perijt. Gal. de li. 2. de dieb. dec c. 4. cl. 4. pa 153. e dicit hanc mulierẽ decimo, & ſeptimo die obijſſe.

Non tantum, quia non probe fuit a partu purgata, ſuperfuit mulieri huic ſanguis magis melan
cholicus (quę cauſa erat, cur initio tacita eſſet & tetrica, nec poſſet ad animi ꝑduci æquitatem, &
poſtea multum deliraret, ut ualde inſaniret) verum ẽt propter difficilem enixũ inflammato vtero
febris eſt aucta. In conſpicuo porrò eſt, uitioſis humoribus ad caput ſublatis, delirũ furioſum ex-
titiſſe, ſimulq; conuulſiones conſecutas eſſe. Decretoriorum dierũ circuitus, ut in oĩbus ægris, ita
& hic conſeruantur. Sicubi uideatur raro quicquam eſſe labefactatum, illud ſolum adnotamus.

AE G R O T V S. X.

*86 In Thaſo Dealcis uxorẽ, quæ in Lęuo decũbebat, ex mærore febris horrida acuta corripuit. Ab initio
cooperiebatur perpetuo, ſemꝑ tacita, villos ſtraguli captabat, uellebatq́; et ſcalpebat: plorabat, moxq́; ride*

bat, nõ dormiebat: aluus irritamento nihil deyciebat: admonita paululũ bibebat: vrinæ tenues, & paucæ, non habentes ſubſidentiam: febres ad manum tenues, partium extremarum frigus. Nono die multũ delirabat, rurſusq; ad mentem redyt, tacita. Quartodecimo ſpiritus rarus magnus, per interuallũ, rurſusque breuiſpira. Septimodecimo aluus irritamento turbata deiecit: poſtea ipſi potus non pertrãſibãt, prorſus mente falſa eſt, nihil ſapiebat, † nihil ſentiebat, cutis diſtenta & arida fuit. Vigeſimo multũ eſt locuta, redytque ad mentem, muta, breuiſpira. Primo & uigeſimo defuncta eſt. Huic erat ſpiritus perpetuo rarus & magnus. Nihil ſentiebat: Semper cooperiebatur: aut multum loquebatur, aut tacebat perpetuo, Phrenitis. E

† ἀναισθήτως εἶχε πάντων & ita ẽt paulo poſt. unde Gale li. 2. de diſ. reſp. c. 6. cl. 3 pag. 65. a ubi hæc uerba obiter declarat.

A primo hęc fuiſſe phrenitica videtur. Sunt autem tales, vti prius dixi, grauiſſimæ phrenitides: ac ocyſſime, quoſquos inuadunt, tollunt: ſed nunc quidem hæc febricitans acute, ad diem vigeſimumprimum ſe ſuſtentauit, fortaſſe quia modice febricitaret. Proinde, vt inſinuaret hoc, ſcripſit in hac vna ægra, febres ad manum tenues. Sanè videtur hæc delirij ſpeciem ex melãcholia & phrenitide habuiſſe miſtam: nam hoc, aut multa loquebatur, aut perpetuo tacebat, oſtendit eiuſmodi mixtionem. At neſcio, cur Hippocratis interpretes nihil ſcripſerint in hęc verba, vbi ait, ſpiritus rarus, quod eſt perinde, ac per interuallum: atque ſanè videtur deinceps idem dixiſſe. F Forte ergo aut ut raritatis augmẽtum indicaret, per interuallum, addidit: ac ſi ita dixiſſet, per magnum admodum interuallum: eſt enim interdum conſuetum, ut magnum relinquatur, ſolumq; uſurpetur, per interuallum. At non perpetuo (quemadmodum in alijs) immo nec diu mulierem hanc ita toto morbo ſpiraſſe indicat. Itaque ſubdit, rurſusque breuiſpira, indicans, & hic, vt antea ex frigore, non paruo tantũ, ſed magno interuallo etiam mulierem reſpirare: qui re vera eſt breuis ſpiritus. Nam rarus & magnus, quatenus rarus eſt, minor eſt frequente & magno: quatenus verò magnus, hactenus præſtat paruo & raro. Secundum utrunq; igitur paruus eſt breuis ſpũs & rarus. Videturq; nunc quidem, quaſi etiam ea refrigeratione fuiſſe muliercula hęc, qua, quę apnœa. i. ſuffocatione prehenduntur, tenentur. Itaq; de ea ſcribit, vigeſimo die multum locuta, eſt, redijtq; ad mentẽ, breuiſpira. Vocis verò defectus ferè adiunctus eſt cum breui & raro ſpiritu. At verò, per interuallum, cum raro ſcriptum, ꝓ longo admodum interuallo eſt accipiendum. Nam pauco morbi tempore ſignificare non poteſt, quando in fine hiſtoriæ ſcripſi hęc, huic perpetuo ſpiritus rarus & magnus erat, nam perpetuo (gręce διὰ τέλους) dicere pro toto morbi ſpatio ad finem vſq; ſolet. Et quemadmodum hoc, perpetuo, ſic illud dicit, ſemper cooperiebatur, aut multum loquebatur, aut tacebat perpetuo. Nam multum loqui phreniticorum eſt: tacere melancholicorum: & cooperiri eſt commune utriſque, niſi quando & ex frigore cooperirentur. G

AEGROTVS XVI.

87 *Adoleſcens Melibææ ex nimio potu & venere diu calfactus decubuit: horrebat, & erat faſtidioſus, inſomnis, nec ſitiebat. Aluus primo die multa ſtercora reddidit cum multa offuſione. Sequentibus diebus multa diluta, quæ bilem referebant: urinæ tenues, paucæ, decolores, ſpiritus rarus, & magnus per interuallum, hypochondry contentio ſubmollis, ex vtriſq; oblonga: perpetua cordis palpitatio, reddidit oleoſam vrinam. Decimo delirauit modice, modeſtusque & tacitus erat, cutis arida et diſtenta, deiectiones uel multæ & tenues, uel bilioſæ & pingues. Quartodecimo deſipuit, cuncta exacerbata ſunt, multũ delirauit. Vigeſimo ualde inſaniuit, ſeſe iactauit, nullam urinam reddidit, modicum potionis continebat: vigeſimoquarto obyt. Phrenitis.*

Multa quidẽ pocula neruis nocent, & origini eorum cerebro. Venus verò cum hæc ſatis lædit, tum uires elidit, & debilitat. Itaq; adoleſcens hic, vitioſa collecta humorum abundantia, merito a modicis febribus cœpit: qui cum in dies peius haberet, in phrenitim tandem exquiſitam incidit. Nam oriri illam magnus & rarus ſpiritus indicabat: & eius modeſtia, & perpetua taciturnitas modice ægrum deſipere. H Nam leues & turbulenti homines, delirī leuibus de cauſis fiunt: qui contrarij ſunt morbis, de magnis. Cur autem ſpiritui, per interuallum, addiderit, in ſuperiore ægro tractauimus. Et de hypochondriorum palpitationibus & alibi, & in pręſagijs egi: Itidem de ſubmolli hypochondrij contentione, illum eam, quæ tumore caret, appellare: quæ fit: vbi nullo muſculi in uitio ſunt, ſed offenſæ ſunt partes, quę intra peritonæum ſitæ ſunt.

88 *Verum illa mihi æſtas videtur ſecundũ rationem profuiſſe. Nam æſtiuos morbos hyems ſuccedẽs ſoluit, hyemales æſtas inſequens tranſmutat. Quanquam iſta per ſe æſtas haud ſtabilis fuit, ſed ſubito calida, auſtrina, & à ventis ſilens euaſit: profuit tamen ad aliã tempeſtatem tranſmutata. At in magna parte pono artis eſſe, recte poſſe de ijs, quæ tradidimus, exiſtimare. Is enim qui nouit, & utitur his, non magnopere mihi in arte falli uidetur poſſe. Singulos autẽ temporũ anni ſtatus perdiſcere eſt operæ pretium, & morbos. Quid boni habeat ſtatus vel morbus commune: & quid mali, ſtatui ſit, vel morbo cõmune: Et qui longus morbus & lethalis, qui longus & ſanabilis: qui acutuſ & lethalis, qui acutus & ſanabilis. Series hinc dierum decretoriorum obſeruanda eſt, & prædicendi hinc facultas ſcienti datur. Hinc ſcire eſt, quibus, quando, & quæ ſit victus præſcribenda ratio.*

Hæc ſunt quorum ſuperius meminit Ga. pag. 147 b

GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS

DE MORBIS POPVLARIBVS

LIBRVM EXPLANATIONES

a Iunio Craſſo Patauino in linguam Latinam verſæ

Denuò rurſus ab eodem diligentiſſime recognitæ.

TOMVS PRIMVS

ARGVMENTVM

Liber nihil ferè quod ad vulgares morbos attineat continens, ſed multis quaſi Aphoriſmis ab Hippocrate forte ad memoriam collectis, per Theſſalum vel alium quempiam conſtatus.

C SExtum Hippocratis librum de popularib. morbis multi explanatores corru perūt, alij aliter (vt quiſq; ſe uериſimiliter explanaturum eſſe ſperabat) ipſius verba permutantes. Quamobrem propter hoc & ego veteres codices indagare, & eorum commentaria, qui primi librum hunc explanauerunt, euoluere coactus ſum. Inter quos & Zeuxis Tarentinus, & Erythræus Heraclides cenſentur: ante quos et Bacchius, & Glaucias extiterunt. Iſti ſanè, ſi veterem prius ſcripturam edocentes, locum eſſe mendoſum poſtea dicerent, cōſentaneum eſſet propterea, & ipſos veram Hippocratis ſcripturam hanc aut illam eſſe cogitare: eorumq; mihi diligentia probaretur, ſi poſt loci caſtigationem, eos aliqd utile vnà, & veteris magiſtri opinioni conſentiens edocere perſpicerem. Quā p p, cum illi nonnūquam in vtroq; aberrent, illud mihi longe ſatius fore uiſum eſt, ſi antiquam lectionem ſeruans, eā ſemper interpretari ſtuduero. Quòd ſi hoc interdum facere nequiuerim, ipſam aliqua uериſimili caſtigatione emendauero, quemadmodum Heraclides in ſecundo libro de morbis popularibus fecit loco illo, vbi ſcriptum eſt, ad Aphrodiſium autem uræ (græce οὐρεῖ) ſpectabant. Quoniam ab explanatoribus hæc dictio οὐρεῖ, minime probabiliter declarata eſt, forſan (inquit) prius οὐθεῖ per literam θ ſcriptum erat: linea verò, quæ in ipſa media erat, abolita, librarius οὐρεῖ ſcriptum

D fuiſſe exiſtimauit. Fieri nanque hoc modo potuit, vt membrana tenui deleta ſimul & hæc linea deleretur: & ab initio protinus ipſam debilius obſcuriusq; ſcriptam, temporis longinquitate prorſus euanuiſſe. Inter omnes autem, qui veteres ſcripturas peruerterunt, Capitonem & Dioſcoridem ad hoc faciendum audaciſſimos inuenio. Ego itaque conſiderans, num omnium iſtorum, an eorum tantummodo, qui recte ſcripturas commutarunt, an nullius prorſum, meminiſſe æquius foret, mecum ita conſtitui, ſi nullus eorum, qui commentaria hæc lecturi ſunt, ipſorum longitudinem ægre laturus eſſet, omnium meminiſſe rectius fore: ſed, multi cum ſint, qui non huiuſmodi ſolum commentaria, verum etiam moderatiora uituperent, ſolumque utilibus ſtudeant, mediam quandam inter vtraque hæc extrema explanationem facere. Atque id ſtatim ab initio teſtatus ſum, vt ab hiſce commentarijs recedant, qui ipſis non delectantur. Ego etenim, quemadmodum alia multa rogantibus amicis obtemperans confeci, ita & haſce explanationes illorum cauſa facere aggreſſus ſum. Ea verò, quæ a me ſcriberētur, in vulgus exire conſiderās, his procemijs opus habui. Quemadmodum igitur hæc præfatus ſum, ita & iſtud pręfari neceſſum eſt, locutionis videlicet genus hoc in libro longe ab eo eſſe diuerſum, quo in primo & tertio de morbis popularibus libro Hippocrates vſus: quos, ferè omnes conſentiunt, ſolos ab Hippocrate, vt

emitterentur,fuiſſe cõſcriptos,ex alijs aũt quinq; quintum & ſeptimum proculdubio ſpurios eſ- E
ſe ac ſubdititios. Sextum verò hunc,quẽ in præſentia habemus in manib.& ante ipſum,ſm librũ,
ex illis quæ ſibi ipſe Hippocrates collegerat,Theſſalum eius filium aiunt cõflauiſſe: quin & nõnul
li ipſum Theſſalum aliquid ex propria ſuĩa adſcripſiſſe opinantur: nõnulli verò poſt ipſum, alios.
In primo ſanè,atq; tertio libro quaſdam aeris cõſtitutiones Hippocrates exponit,poſt quas mor-
bi in vulgus graſſati enumerantur:hanc.n.dictionem ἐπιδημήσαντα illis attribuere Hippocrates
conſpicitur,& hanc ob cãm librorum in ſcriptionem talem fecit,populares ipſos appellãs (græce
ἐπιδημίας)quia de morbis in populum paſſim ſæuientib.in ipſis agit non aũt περὶ ἐπιδημιῶν,hoc
eſt de ipſius Hippocratis peregrinationib. quib. multas ciuitates peragrauit.In duobus aũt his li-
bris,hæc eſt exigua portio,ſed plurima doctrinæ portio aphoriſmi quidam eſſe videntur, ſinguli
propria circunſcriptione ſeparati.Quare duo hi libri cum propria inſcriptione carerent,aliorum
communem ſuſcepiſſe dicuntur, ut & ipſi uidelicet populares vocarentur,cũ minimum in ijs con
tineretur,quod ipſi inſcriptioni conſentiret.Quartus aũt liber iſtius locutionis forma perſimilis,cõ
templationis vtilitate longe ſuperatur.Quicunque verò librum hunc ſextum Theſſali conſtitutio
nes appellauerunt,manifeſte falluntur.Hæc mihi prædixiſſe ſatis ſit,cum & alia non pauca à qui-
buſdam explanatoribus ſcripta fuerint,quæ, ne longior eſſem,congruens fuit prætermittere. F

1 *Quibuſcunque ex corruptione.*

Communem aliquem ſermonem de re cõi ſemel tñ facere conſtitui:cuiuis autem lecturo,ſm
propriam linguam,vt libuerit ſcribere liceat.Nõnulli quidẽ ὅσοισι primam dictionem ex trib. ſyl-
labis conſtantẽ ſcripſerunt,aliqui vero ὁκόσοισι ex quatuor,quidam non per κ ſcribunt ὁκόσοισι ſed
per,π ſm ſyllabam,quemadmodum Capito non in hoc modo,verum etiam in omnibus alijs hu
iuſmodi nominibus fecit.Nihil autem artis operum,hoc,an illo modo ſcripſeris,intereſt.Quocir-
ca melius eſſe mihi perſuaſi, ſi eas ſolum ſcripturas in meis commentarijs attulero,quæ ſententiæ
ſignificationem permutant: quæ verò ſolis verbis, ſententia minime violata,diſſentiunt,eas cu-
iuſque arbitrio ſcribẽdas,ac proferendas permiſero. Rurſum igitur ab altero initio ſupra poſitam
dictionem repetens, ad ipſius explanationem me conuertam.

2 *Quibuſcunque ex deperditione circa uterum,& tumoribus in capitis grauitatem permutatur, in
ſincipite dolores,& quicunque alij ab vteris, iſtis, octo aut decem menſibus,in coxendicem finiunt.* G

Quod Attici ἀμβλῶσαι,id eſt abortum uocãt,id Hippocrates ἀποφθορὴν,hoc eſt deperditionẽ,ap
pellare conſueuit,& verba verò huic appellationi congruentia, & a grammaticis uocata partici-
pia,ipſi proportione quadrantia ſcribit: ἀμβλώσκειν autem,hoc eſt abortũ (fortaſſis.n. quiſpiam
& id ipſum ignorat)de imperfecta fœtuum emiſſione, utcunq; facta fuerit,pronunciant:medica
menta quoq; id præſtantia,amblotica.i.abortiuum facientia,nuncupant.Significatũ quidẽ dictio
nis ſemel nunc dixiſſe abunde ſit:mox utiliora incipiemus.Illud tantum prius admonebimus, ue-
teres explanatores dictionem illam in hac parte ita ſcripſiſſe,quibuſcunq; à perditione circa ute-
ros,& tumoribus in capitis grauitates conuertitur, perditionem,non deperditionem, uolentes
ipſum abortum nominare.Alij uerò,de,præpoſitionem adiungentes,deperditionem.ſ.ipſum ap
pellare uoluerunt,atque ita ſæpius Hippocrates appellaſſe deprehenditur:num verò, & hoc lo-
co ita fecerit,obſcurum eſt.Quemadmodum aũt in hac dictione,& ſi uarijs modis ſcribant,eadem
tñ orõnis ſnĩa retinet,ita ſiquis uteros plurali numero,aut vterũ ſingulari, & capitis grauitatẽ,aut
grauitates,dixerit,orõnis ſnĩam minime uariat.Qua de cã & ego Galenus has in locutione diſsẽ-
ſiones q̃ rerũ ſignificatarum nullã permutant,recenſendas examinandaſq; nequaq̃ iudicaui.Qđ
igitur ab Hippocrate dicitur,hoc eſt: Quib.mulierib.ex fœtuũ abortu œdemata.i.tumores in ute H
ro paſſis per cõſenſum grauitas capitis acciderit,his in ſincipite dolorẽ excitari: necnon & alias ca „
pitis grauitates,quæcunque ex uteri affectibus oriuntur,eadem ratione ſincipiti inhærentes do- „
lores concitare.Primũ igitur, q̃d œdematis nomẽ ſignificet,cõſiderare opus eſt.Videtur.n.ſemp „
Hippocrates(vt plerũq; oſtenſum eſt)oẽs præter naturam tumores hoc uocabulo noĩare,ſiue do „
lore careãt,duriq; ſint,quos ꝓprie ſcirrhos Græci appellant,ſiue dolorem inſerãt,quos phlegmo „
nas.i.inflammationes,ꝓprie uocant:ſiue abſq; dolore laxi atq; molles ſint, hos verò ſolos œde-
mata Græci noĩant.In pñtia ſanè vr̃ eorum tumorũ meminiſſe,quæ diutius permanere, & capiti
grauitatẽ inferre valẽt.Quòd in abortib. quidẽ id euenire ſoleat,res ipſa ſenſib. apparẽs teſtaĩ:ve-
rũ q̃d ſit in cã,quare inter alias capitis partes ſinciput magis dolore afficiatur quidã huius libri ex
planatores indagare conati,inter ſe diſſentiunt.Alij.n.ſitũ è regione, quẽ Græci κατ᾽ ἴξιν vocant,
cauſantur:lũborum namq; & planè dorſi partibus affectu aliquo diuexatis,in poſterius cerebrum
ſitus rectitudinẽ pertinere affirmant:nonnulli, & ipſius uteri poſterioribus partibus affectis occi-
put;prioribus ſinciput affectũ participare teſtantur. Verũ alij ſitus rectitudinem,quam & κατ᾽ ἴξιν
Hippocrates nominat,dimittentes,cerebrum in conſenſum vteri affectuũ duci cõtendũt, vtpote
quæ

A quæ neruoſa particula ſit, cerebrum verò neruis originẽ prębeat, atq; iccirco capitis grauitates o-
riri, ſed cũ plurima cerebri pars in ſincipite locetur, ꝓpterea eo maxime loco dolorem ſentiri. Alij
partem hanc capitis infirmiſſimam eſſe dicentes, ideo & magis q̃ alias obnoxiã eſſe uitijs affirmãt.
Cæterum qui ex medijs cerebri partib. in ſincipite poſitis in uterum neruos deſcendere aiunt, ne
que ut ipſorum mẽtio fiat digni ſunt: ſicut neque ẽt illi fortaſſe, qui aſſerunt quia neruoſus uterus
eſt, ideo ipſo patiente, ſimul & neruorum principium affici, cur nãque peritonęon vtero uicinius,
inteſtina, uentriculus, ſeptum tranſuerſum, q̃ & ipſa neruoſa ſunt, non in affectuum vteri partici-
pationem trahuntur? Quam iſti, adhuc illi magis damnandi ſunt, qui vnà cũ teſtib. cerebrum affi-
ci tradunt, q̃m & ipſi ex eadem materia, ex qua cerebrum, creati ſunt: atq; ideo nihil mirum, ſi &
vteri affectus cerebrum ſentiat, q̃nquidem & utero teſtes inhæreſcãt. Quòd ſi adhuc rudiores iſtis
recẽſuero, forſitan me quiſpiam increpuerit, & eorum, q̃ ſupra poſui, immemorem appellauerit.
Satius igitur fuerit ipſorum nugis ſemel poſthabitis, nequaq̃ amplius eorum, quæ dixerint, memi
niſſe. At eorum ſermo, qui neruoſum eſſe vterum prædicant, ſm aliq̃ ſignificationem uerus, ſm
aliquam falſus eſſe putandus eſt: Tria.n.† ſimilarium corporum in animalib. genera ſunt, quæ & — † *Al. neruo-ſorum.*
exanguia, & ſinu carentia vidẽtur: horum aliqua ex oſſib. aliqua ex cerebro, & dorſi medulla, ali-
B qua ex muſculis prodeunt. Horum primum genus ab Hippocrate quidem oĩno" copula noĩatur, — Omnib. hiſce nominib. uſus eſt Hipp. li. de natura oſſiũ, & cum alibi tũ in lib. de articulis c. 1. t. 24. 47. 48. 52. 53. 54. 7. 256. c. 258. c. b. 259. a b.
ſm "neruus &" tonus, tertiũ uerò "tendo. Sed certi quidam hoĩes oĩa hæc neruos appellanres ob
eam, quam dixi, ſimilitudinem, primum ipſorum genus colligatorium eſſe aiunt, ſm aũt ſentiens,
atque electorium, tertium aponeuroſim, hoc eſt nerueam propaginem, cognominant. Ex nullo
iſtorum trium generum uterus neruos multos ſuſcipit. Sed q̃m ipſius corpus latiſſime diſtendi, cõ
traque in breuiſſimum ſpatium contrahi cernitur (quod a nullo carnoſo membro, aut pingui, præ
ſtatur) hac rõne uterum neruoſum eſſe ex quadam ſimilitudine dicimus, deriuatum à neruis no-
men ei quoq; imponentes: queadmodum ſanè, & ueſicam, & reliqua oĩa alba, & exangui mate
ria, ita nuncupare ſoliti ſunt, q̃n plurimum extẽdi, rurſumq; in ſe ipſa retrahi, & ſubſidere uidẽtur.
Hac eadem itaq; rõne, & uocatum colem in marium genitalibus, & uteri ceruicẽ, neruoſos eſſe
confirmant nonnulli verò & cauernoſum neruum penis colem appellant, ab eoq; penẽ, & ipſum
totum neruoſum dicunt. In hunc itaq; modũ, nõ ſm proprie neruorum potẽtiam, verum ſm cor
poream ſubſtantiam, ſimilitudinem accipientes. deinde quærunt, q.d eſt, quare colis affectus ner-
uorum principia non ſimul uehementer afficit: principia neruorum aũt cerebrum, dorſiq; medul
lam appello. Atqui in vterum nerui quidẽ planè inſeruntur: alioqui.n. quo modo ſentiret? ſed ad
C modum puſilli ſunt iſti, ſi cum membri magnitudine comparentur. Quamobrẽ non leui conſide-
ratione dignum eſt, ſi quis iſta phyſice ſpeculari uoluerit, cur nã aliquæ ex iſtis mulierib. quas ob
frequentes uteri affectus uterarias uocant, contractionibus, ac diſtentionib. neruorum conuulſio
ni ſimilibus, corripiantur: cũ tamẽ in uteri phlegmone, haud ita multum id accidere cernatur, li-
cet febres ualde uehementes, & calidæ cõcitenẽ, ob quas lingua (ut ipſe deinceps hoc in libro nar
rabit) veluti a fuligine denigreſcat. Oportebat igiẽ eos, hec prius explorare, quicũq; de capitis, ute-
riq. in affectib. ſocietate dicere aliquid aggrediunẽ. * Calidas aũt uehementesq; frebres ab utero — * Al. conuulſiones.
prouenire neminẽ in artis operib. uerſatũ præterit. Nã in Alexandria ſophiſticam artẽ edocẽtes,
a quib. potiſſimũ libri longis falſiſq; ſermonib. referti ſunt, inter adoleſcentulos à gregib. & armẽ
tis uenientes, & ad ægros nunq̃ accedẽtes, ipſi quoq; hac in re minime exercitati plerũq; uerſan-
tur: ab omnibus.n. iſtic hominib. uictus rõ valde neglecta eſt. Quiſquis igitur ex uteri phlegmo-
ne laborantes mulieres conſpexit, quo modo calidæ magnæq; febres omne corpus occupantes
caput haud aliter exurant, atque illæ, quæ ſine uteri uitio ſimiles oriuntur, apprime nouit. Cæte
rum, etſi nec adhuc euidenter illæ febricitent, quibus menſtrua purgamenta ſuppreſſa ſunt, peri-
culum tamẽ impẽdet, ne citò in febrem incidant: iſtarumq; caput graue redditur, & halitib. † ca- — † Al. eum calidis tũ frigidis.
D lidiſq; humoribus } repletur, quocirca & ipſarum nonnullæ, febrim habeant poſtea, aut non ha-
beant, ſoporẽ opprimuntur. Hæc ſanè ita fieri ſenſu percipitur. Quæ cauſa verò ſit, ꝓpter quàm ab
huiuſmodi vteri affectibus caput repletur, poſtea quærere oportuit notis quidem inuenire expe
rentem, ſin minus, at illud ſaltem quod experientia oſtendit, obſeruantem, memoriterque tenen-
tem. Igitur nos aliquas id genus affectuum ſenſib. apparẽtium cauſas aſſignare conabimur, atque
hinc initium capere decreuimus. Inter omnes corporis partes plurimas maximaſque venas vteri
A. l. 4. ſ. 1. t. 2. c. 41. 414. h — habent. Cumque eos aut menſes, aut à partu purgamenta ſuppreſſa, aut phlegmone aliqua vtcũ-
que orta, male accipiunt, ipſos ſanguine cõpleri neceſſum eſt. Quò" dein putreſcente ſi febris ex-
citetur inter ſynochorũ ſpecies ipſam cõnumerari opus eſt; nam id genus febriũ ex putreſcẽte ſan
guine accẽdi oſtẽſum eſt: hæ verò calẽtiũ vaporũ uim haud paruã in caput ſubmittũt. Verũ capi-
te quauis de cã horũ uaporũ pleno, grauitates, maxime in ſincipite hoĩem vexantes, apparere, illi
quib. artis opa curæ ſunt, prius q̃ a me audiuerint, norũ habuerunt. At q̃ huius eueniti cauſa ſit, for
ſan ſcire aues: tibi igitur eam, q̃ mihi ueriſimillima uiſa fuerit, exponã, neq; hãc vnicã, ſed plures.
Primum quidem uapores illos calidos proxime dictos, per arterias in caput ſubuolare ratio oſtẽ
dit: ipſas quoque arterias ꝑ collũ ab utraq; uocati infundibuli parte recta in ſinciput diſcurrẽtes

videre licet. Præterea & omni ſanitatis tẽpore tenuia & halituoſa cerebri excremẽta maxime ꝑ B
ſinciput diſſlari ſolere affirmamus: ſiquidẽ in ipſo ſuturæ laxiſſimę ſunt, & ipſa caluaria ſubtiliſſi-
ma, plurimisq; meatibus peruia: ad hæc & multa ſentientia corpora iuxta ſuturas ſunt: mẽbranu
læ.n. quædam craſſum cerebri inuolucrum pericranio vocatę tunicæ coniectunt, & multitudo
tenuium conceptaculorum per ſuturas exiliunt: ęquos autem magnitudine affectus magis ſenſo
ria naturaliter corpora percipiunt, magis vero ſentientia ab inferentibus dolorem cauſis magis
cruciant. His ſanè de cauſis in ſincipite dolores fiunt. Modo illa inueniẽda cauſa ſuper eſt, ꝑ ꝑ q̃
octo, aut decẽ mẽſibus mulieribus ita male habitus in coxendice finit, hoc eſt, iruit morbus. Ve-
rũ qm̃ nonnulli, nõ octo aut decẽ menſibus, ſed octauo aut decimo, ſcribendũ cenſent: dicuntq;
in multis, & potiſſimũ vetuſtiſſimis codicibus, hoc grecum ek mentũ s & hoc ı reperiri, quidẽ lo
co huius dictionis octo, ı loco decem, ſcriptum eſſe: viterius q̃ & in iſtis ſit dñia, perpendamus. Si
.n. ita legamus, octo aut decem menſibus in coxendicem finire, ab aborto, non a conce, tu men-
ſes numerabimus: ſi uerò octauo menſe, aut decimo, ſic à conceptu tp̃s ſignificari affirmabimus.
Mihi ſanè id fieri poſſe vr̃, vt ſm utranque lectionẽ, utroq; modo ſn̄ia accipiatur. At huius, quod
dr̃, iudicium experientiæ committendum eſt: quemadmodũ ego, & in oĩbus id genus, & in eo, de
quo nunc loquimur, ſemper feci. Atq; obſeruanti mihi, nõnunquã quadraginta diebus, nonnun- F
quam duobus menſibus, aut quatuor, morbus finiri, atq; aboleri uiſus eſt: quibuſdã uerò & in plu
res menſes productus fuit: & nonnullæ re uera ad octauũ menſem, aliæ & ad decimũ ꝑuenerũt.
Vidi quoq; ex utero in coxẽdicẽ migrare, colligique materiã: id uero haud in multis, quãuis mul
tas ex utero male hñte diu laborantes ſpectauerim. Eius itaq. inueſtigare cãm grauabar, quod nõ
dũ an re uera ita eueniret, certior factus eſſem. Ariſtoteles nãque, an eſt, prius firmiter cognito, dein
de, ꝑ ꝑ q̃d eſt, quæri oportere pręcepit: ꝙ ſiquis antequã, an eſt, firma notitia perceperit, ꝑ ꝑ q̃d
ſit, inueſtigauerit, homo iſte nugari garrireq. maluiſſe, q̃ ueritatẽ explorare, aperte vr̃. Igitur qui
& nunc propoſitæ rei cauſam reddere conati ſunt, hęc in mediũ afferunt. Quicunque.n. a tp̃e a-
bortus, uſque ad octo, aut decẽ menſes numerare dignum putant, uterum duobus his tẽporibus,
octauo ſcilicet menſe & decimo, malis tolerandis aſſueuiſſe dicunt: octauo.n. menſe fœtum con
uerti, decimo aũt in lucẽ edi: ſic igitur, & in pñtia iiſdem ſtatis tẽporibus conteriſtantes humores
excerni, q in locum uicinũ, ſuſcipereq; tranſmiſſa potentem, iruerunt, aſſeuerant. At, qui à con
ceptionis tp̃e numerandũ eſſe iubent, rationi magis cõſentaneum eſſe dñt, ut, quemadmodũ, et-
ſi tp̃e intermedio fœtus nullo uitio tentatus ſit, nouum tñ aliquẽ motum uterus circa ipſum tẽ-
poribus iſtis, dum aut conuertitur, aut partu editur, habuerit, ita & nunc habeat. Cæterum utriq; G
fallunt, qui fœtus motiones utero tribuunt. Qñ.n. octauo menſe conuertitur, hunc ſanè motum
oĩno ex ſe ipſo ciet, atq; tunc paritur, cũ uehementius commotus, aliquam ex continentibus mẽ
In lib. de Natura pueri circa finem libri. branis effregerit, hoc.n. & in libro de pueri natura hiſce verbis teſtatum eſt: "Cum verò mulieri
partus tp̃a adueniunt, tunc puero cõmoto manibusq; & pedibus ſeſe agitanti aliq̃ interiorũ mẽ
branarum dirũpere accidit: una effracta reliquæ imbecilliorem facultatẽ habẽt: atqui prima fœtũ
ambiens laceratur, deinde ultima. Qñ igit̃, nec dum utero fœtus per abortum eiectus cõtinetur,
neq; ut motus ipſius incolumes ſeruentur, fieri poteſt. Perinde uero, atq; iſti, neq; illi fide digni
ſunt, qui ſeptimum menſem, ac nonũ fœtuũ partus efficere: octauũ uero, ac decimũ egreſſiones ꝑ
2. Epid. ſect. 1. ter naturã uno menſe naturalibus tardiores efficere aſſerunt: quod ſecundo popularũ morborũ
libro dictum eſſe uolũt in illis uerbis, ubi dixit, "Poſtero. ac ſi dixiſſet poſteriore tẽpore, aut men
ſe: ſed hoc prius in eo libro declarauimus. At ego ſi hoc dictũ, ita ſe habere prius uidiſſem, perqui
ſiuiſſem utiq; ipſius cauſam diligentius: ſed, qm̃ per multa ſtata tempora uteri affectus iudicari, &
iudicatoriorum dierum circuitibus conſonare perſpexi, ut ipſe in libro de præſagiis docui, cau-
ſæ inuentionẽ relinquo, cũ neq; ſemper, neq; plerunq; ita fieri uideam. Verum ſcriptorẽ hunc, ſi-
ue Hippocrates ſit, ſiue Theſſalus, ſiue alius quiſpiam, in duabus forſan, aut tribus mulieribus, ita H
eueniſſe fortuito cõſpicatum, inconſultius de re neq; ſemper, neq; crebrius incidẽte (ut diximus)
in uniuerſum pronunciaſſe exiſtimo. Sed de his hactenus à nobis dictũ eſto. Eorum aũt memine
rimus, q in narratione Hippocratis coniunctionem, &, interiecerũt, inter eã partẽ, in capitis gra
uitatẽ uertitur, & eã, in ſincipite dolores, totamq; ſcripturam ita conſtituemus, Quibuſcunque à
perditione circa uterum, & tumoribus, in capitis grauitatem commutatur, & in ſincipite dolo-
res, & quicunque alij ab uteris, iis octo mẽſibus, aut decem in coxendicẽ deſinit. Medicinalẽ ſa-
nè quãdam præſcriptionem ad præſagiendum utilem, non cauſas reddentẽ priori ſermoni adiũ-
gunt, talẽ iudicãtes eſſe ſn̄iam: quibuſcũq; mulieribus in vtero, ex abortu tumoribus excitatis in
capitis grauitatem fit cõmutatio, & in ſincipite iiſdem dolores fiunt, iſtis octo aut decẽ menſium
ſpatio in coxendicem uterum uexantia recũbunt: tanq̃ non oĩbus vteri tumoribus ſincipiti do-
lorẽ inferẽtibus, neq; oĩbus in coxendicem abſcedentibus, ſed illis, tantũmodo, qui in ſincipite do
lores creant. Verum cũ id quoq; ego obſeruauerim, haud ita fieri compertũ habui. Quin ẽt neq;
ipſi huiuſce rei aliquam rationem afferunt: cur.n. ſoli illi uteri tumores, qui ſincipiti dolores intu
lerunt, in coxendicem ab his migrare putent, aſſignari cauſa non põt. Quamobrẽ neq; nos ipſis
crediderimus,

A crediderimus,utpote neq; ab experientia,neq; ex rei natura indicatorie ſermonis huius affirma-
tionem conſecuti. Illud quoque in cōfeſſo eſt,eam partem,quam ita ſcripſit Hippocrates,& quæ
cunque aliæ,ab uteris,duobus modis explanari.Quidam ſanè ad uteri affectus ſermonē referunt,
tanquam oīb. ipſis haud minus,q̃ prædictus,capitis grauitates,& in ſincipite dolores eueniētes
hn̄tibus.Alij verò ad capitis affectus ſermonem referunt, ac ſi ita oēm verborum ſeriem ſcripſiſ-
ſet: quibuſcūque à perditione & tumorib.in capitis grauitatem uertitur,in ſincipite dolores ſunt,
& alij quoq; capitis affectus ab utero exorti,in ſincipite maxime ſeſe oſtendunt.Alios affectus in
telligamus capitis grauitati proportione reſpondentes:aliquos autem ex ipſis cephalæas uocant,
aliquos hemicranias, aliquos cephalalgias,i.capitis dolores ſimpliciter.

3 *Acutum habentes caput,ſi quidem ualida ceruice ſint,& alijs robuſti ſunt,& oſsibus,caput autem dolentes;quibus etiam ex auribus ſordes manant,iſtis palatum concauum eſt,& dentes male poſiti.*

Hoc loco ē nihil refert,utrum craterauchenes græca uoce per quinq; ſyllabas,aut cratrauche
nes ꝑ quatuor quiſpiā ſcripſerit,robuſtis.n.ceruicib.hoīes utraque uox ſignificat.Macrauchenes
uerò.i.longicolli,ut nonnulli ueterē ſcripturā permutātes ſcribunt,non eandem rē ſignificat.Va- * Al.omnino.
B lida.n.ceruix robuſta noīatur,ob duritiam magnitudinemque oſſium * plerunque talis exiſtens:
ita quoque ſe hn̄t ipſi circūpoſiti muſculi, tendones,& copulę:at longæ ceruices,tm̄ abeſt,ut ui ali
qua polleant,ut ē prorſus uitioſæ ſint,perinde atque anguſtum lōgumque pectus:qn̄ quidem id
amplum eſſe,nō latum duntaxat aūt longum,oportet.Amplum aūt in lati profundique dimēſio
ne,pectus,collum,& aliud quodque membrū cōſiſtit,cum proportione inter ſe cōgrua ea aucta
fuerint,in ipſis uerò prorſus,& longitudo aut maior eſt,aut æqualis ijs,quæ moderate ſe hn̄t.Ho-
minum quidē nobis obuiam uenientium pectora non priùs apparent, q̃ eorum corpora nudata
fuerint:ſed caput illico aſpicimus,& quodnā in formatione,ac magnitudine uitiū habeat,cogno-
ſcimus:in magnitudine,ſi minus ſit,aut maius q̃ conueniat:in formatione, ſi exquiſite rotūdū ſit,
frontis,occipitijque prominentia carens penitus,aut acutum productiores,q̃ deceat,eminentias
habēs,aut utraſque,aut alterā tm̄:aut una duntaxat eminentia ꝑditū,altera uerò priuatum.In ma
iore itaq; capite,& acuto & exceſſus quantitas conſiderāda eſt,& ipſius ceruicis excellentia,ut ip
ſis melius ne,an deterius caput formatum ſit,dignoſcere ualeamus.Declaratum eſt.n.in libris De
tuenda ſanitate,nō mediocrem vtilitatem medicos ex huiuſmodi cognitione percipere,& ad ſer-
uandam membri ſanitatem,& ad futuram uitij emendationem,ſiqn̄ didiciſſe prius accident. Sed
C in capite euidenter paruo paruitatem quidem nouiſſe opus eſt,& ea præterea,quæ ad collum per
tinent ex abundanti conſideranda,qm̄ perinde,ac truncus,dorſi ſpina ex capite,tanq̃ ex radice ꝓ
germinat. Alibi.n.didiciſtis,medullæ dorſi a cerebro & ortus initium, & facultatum copiam ſug-
geri: hanc medullā uertebræ includunt tenuem quidē,puſillæ:craſſiorem aūt factam, ampliores.
Quemadmodū igitur magnum pectus,ampla interius cauitate inane eſt,in qua duo magna uiſce-
ra pulmones.ſ.atque cor nulla ex parte compreſſa continentur:perinde & exiguum pectus pro-
portione ſibi reſpondentia hæc uiſcera cōtinet,exigua uidelicet,& in anguſtijs uerſantia:haud ali
ter caput,& dorſi ſpina magnitudine rn̄dentia & cerebrum, & medullam includunt. Cum.n.mē
bra hæc grādiora ſunt,& cerebrum & medullam ampliores, latioreſque ſpiritus cauernas in ipſis
efficiunt:at ſi puſilla fuerint,contrarium euenit.Vis præterea cogitādi ijs,qui aut nimis magna ca-
pita,aut nimis exigua euidenter poſſidēt,oblæſa eſt:Sed exigua capita ſemper praua ſunt:magna
verò,licet raro,nōnunq̃ tn̄,& bona fuerint,& ob facultatis eorum formatricis robur, & ex mate-
riæ,vnde creata ſunt,ubertate,quali capite Pericles Athenienſis vir prudentiſſimus fuiſſe traditur:
unde & comici eius capitis magnitudinem dicterijs laceſſunt.Præterea uerò magis grande caput
bonum ſit,ſi & naturalem figuram retineat,& ceruicem validam, & oculos acute cernentes ha-
D beat:tunc.n. optime huiuſmodi caput ſeſe habere ſciendum eſt.Verum acuta capita(nam & ex
his quędā non eſſe improbanda affirmauimus)optima figura aliquārulū permutata fieri dicimus.
Optima.n.capitis figura oblongo orbi utrinque cōpreſſo ſimilis eſt,deficit aūt acuto capiti,aut oc
cipitij,aut frontis eminentia,aut ultra,q̃ deceat,productam habet.Plerunque igitur (ut dixi) quē
admodum magnum caput, ita & huiuſmodi acuta, mendoſa improbaque reperies:raro tamen
& ex his aliqua bona fuerint,facultate materiam, ex qua homo in utero creatus eſt, efformante
admodum ualida neque ſanguinis in uterum defluentis multitudine ſuperata, ſed contra eius
vim ſuſtinere,reſiſtere,eleganterque effingere potens fuit. Quando igitur ob alterutrius eminen-
tię defectum,aut exceſſum acuta capita redduntur, primum quidem te illud animaduertere de-
cet, vtrum aucta, aut diminuta prōminētia,acutum caput euaſerit:vitioſum enim ſemper eſt ex
comminuta mucronatum caput: non ſemper malum ex adaucta. Verum autem præterea conſi
derare conuenit,in primis quidem decoram incrementi formā: deformia enim incrementa pra-
ua ſunt:ſecundo,utrum capitis exceſſus, qui in eo occipitio eſt,plus quam ea,quæ a facie eſt,pars
excreuerit: melius enim putandum eſt, occipitij eminentiam maiorem eſſe,ibi nanque & no-
biliſſimus cerebri ſinus, & dorſi medullæ exortus, locati ſunt. Poſtea deinceps ceruicem con-

ſiderato,imbecillane ſit an robuſta: nam ſi eminentia neque indecora ſuerit, neq; ultra modum E
grandis,validumq; eam collum ſuſtineat: huiuſmodi capitis acumen probato:hos enim homines
& aliorum membrorum,ſed oſſium præcipue uirib. pollere comperies. Sed hoc loco & illud ꝓ-
pẽdito, quid ſib voluerit,cum dixerit,& alijs:nũ intellexerit pectus & iecur,ut eiuſmodi homini-
bus tria generoſa principia inſint,non ſolum cerebrum:an & alia,illa ſola dicat, quę primum ini-
tium & ortum ex capite habent:ea uerò ſunt dorſi medulla,& nerui,& cum ipſis oſſium muſculo
rumq; materia,qui neceſſario unà cum capite augeſcunt & roborantur. Hæc membra uero ple-
runq; inſimul augeri comperies.Quando.n.ſanguis,ex quo capitis partes creatæ ſunt,multus at-
que bonus eſt,uitalem quoq; potentiam,q̃ ex corde prodire oſtendimus,& naturalem nutricem
que vocatam,q̃ ex iecore in uenas promanare didiciſti,ſtatim ab initio robuſtas eſſe credibile eſt:
atqui huiuſmodi animali prima ueluti fundamenta totius corporis magnifica eſſe, ac generoſa
neceſſe eſt. At in capite contra deformi effigie,& exiguitate uitioſa, præterea & in ore palati par-
tes inſpicito:ita verò appellant in eo altioris ſpatij partem illam,quæ,ſupra foramina è narib.in ip
ſum pertinẽtia,ſublimis eſt:inuenies.n.& hanc partem illis cauam,quorum acutum ualde caput,
ac deforme eſt:hos autem præcipue uocant homines φο'ους, hoc eſt acuti capitis.In multis quoq;
dentes male poſiti uidentur,i.non recte è regione ſuperiores cũ inferiorib.committuntur,neq; in F
ciſores cum inciſorib. neq; canini cum caninis,neq; molares cũ molarib.ſed ueluti reuulſum iux-
ta,atq; diſtortum in ipſis os apparet.Hos igitur crebro dolore capitis uexari conſpicies, ipſorũq;
aures deſtillatione laborare, nonnunq̃ ſanie quadam tenui & liquida, nonnunq̃ ceu purulento
humore,ac fœtido emanante:imbecilla nanq; membra multum planumq; excrementum colli-
gere conſueuerunt.Igitur cum iam ſcriptoris ſermo explanatus fuerit,paucis quibuſdam additis,
aliã partẽ tranſibo.Ea uerò pauca huiuſmodi ſunt,reminiſcentia.ſ.unius,qđ a me huius ſermonis
initio dictum fuit: vt.n. iam aperte liber iſte commentario magis,quam iuſto volumini, ſimilis eſ-
ſe,Hippocrate ſibi ipſi,vt memoriæ ſubueniret,nõnulla ſcribente,prout unũquodq;,aut experiẽ
tia comprehendiſſet,aut rationali meditatione excogitaſſet. Nulla.n.cognatio, uel propinqui-
tas primæ parti, cum ſecunda intercedit,quemadmodum rurſus neque tertiæ cum iſtis.

4 *Quibuſcunque os à palato receſſit, his medius naſus ſubſidet:quibuſcunque verò inde unde naſcũ tur dentes,extremus naſus ſimus efficitur.*

Os naſi duo foramina interſepiens,alio quodam tenui oſſe nititur,initium ſuperius ab oſſe frõ-
tis ſumente,& ad naſi finem,ubi pinnæ locatæ ſunt,deſinente. Hac igitur in parte naſi interſeptũ G
locis illis incumbit,ad quæ dentiũ,qui inciſores nominantur,extremitates perueniunt: pars autẽ
his ſuperior palatum quidem nominatur,& ea mediũ naſi interſeptum nititur. Vbi igitur aliquod
fulcientium oſſium decidens perierit,ibi interſeptum ſubſidens naſum eo loco cauum efficit: atq;
id eius ſymptoma ſimitas appellatur.

5 *Infantium fulgores cum pubertate nonnunquam mutationes habent et alias:& in renem dolor gra uis,cum cibo explentur.*

Hanc omnibus explanationibus ſcripturam cognoſcentibus,& oĩbus antiquis codicib. eã ha-
bentibus,nonnulli recentiores alius aliter eam mutare conati ſunt. Quidam.n.epilepſies ſcribũt,
aliqui catalepſies, alij epilampſies,hoc eſt effulgeſcentiæ.Ipſorum aũt interpretatio ab ipſo mor- A.l.3.f.1.c.
bum comitialem ſignificari vult, qui plerunque ab infantia laborantibus in ipſo a puerili ętate ad 5.c.8.109.d
pubertatem tranſitu euaneſcere conſueuit.Etenim id ita fieri compertum eſt, niſi quiſpiam eo tẽ
pore uitioſa uictus ratione utens,ſibi ipſi conſeruandi morbi auctor fuerit.Oritur ſanè plerunque
ob frigidam cerebri temperaturam,humiditate adiuncta frequenter,idque ſæpius accidit, qm̃ ra-
ro ex alicuius membri uitio prouenit.Finitur autem,quo tempore pubeſcunt,ſi & in alijs, ægro- H
tus,vt decet, ſe geſſerit,quia totius corporis temperamentum ad ſiccius calidiusque conuertitur.
Quo.n.pacto iuuenis puero calidior ſit,in libris de temperamentis didiciſti: vbi etiam quo modo
puer iuuene ſit calidior, declarauimus: iuuenis quidem abſolute calidior, puer uero non abſolu-
te,ſed eo,ꝙ plus innati calidi poſſideat. Illi itaque qui ſe ipſos Hippocraticos nominant,ipſum ful
gores calidi dicere uolunt,per translationem ab externa flamma,quę cum materiã uicit,eamque
ſibi ipſi omnem aſſimilauit,effulget,manifeſtaque omnibus redditur, cum prius humidam mate-
riam exiccãs occultaretur. At Zeuxis, & cum ipſo pariter nonnulli Empirici,fulgorem haudita
interpretantur,ſed altero quodam modo: intelliges autem ex Zeuxidis ſermone in hũc modum
deſcripto: Infantes uſque ad pubertatis annos appellat Hippocrates:iſti autẽ pubeſcendi tempo- »
re effulgent. Atque hic magnam uim exprimendi habente translatione uſus eſt:tũc.n.magis car- »
noſi fiunt,& adultiores,coloreque & forma gratiores,uiribus ingenioque præſtantiores. Repẽte »
aũt ac ſimul hæc oĩa eueniunt,eorumque, q natura formoſi ſunt, tunc magis effulget pulchritu- »
do. Idem iſte aũt Zeuxis infantes appellari oẽs pueros inquit, quemadmodum & Herophilus ip-
ſos appellauit: de hac.n.re hunc in modum ſcribit hiſce verbis: videt Hippocrates infantes noĩaſ- »

A ſe vſq; ad pubertatis annos non eos tantum, qui nuper nati ſunt, ad quinq; vel ſex annos, vt ple-
“ riq; nunc intelligere ſole.nt: Cont.ntus fuit autẽ & Herophilus tam grandes natu, infantes uoca
“ re per hæc verba: Infant.ous non erumpunt ſemina multa, neq; menſtrua purgamenta, ijdẽ non
“ concipiunt, non calueſ.cunt. Neq; enim prædictã ætatẽ natis hæc accidere negat, hoc eſt à primo
“ ſtatim ortu (vt nonnu.li accipientes ipsũ derident, tanquam res omnibus notas edocente, è quo-
“ rũ numero eſt etiã Callimachus) ſed illis, qui ad pubertatem vſque peruenerũt: ꝙ nonnulli & in
“ iſtus ea fieri opinarẽ.ut. Hactenus Zeuxis locutus eſt. At mihi quid per infantes ſignificari uidea-
“ tur, & antea quide.n dixi, & nunc iterum manifeſtiori ſermone repetam. Comitialis affectus aut
à naturali intem.perie prouenit, cum humidum valde cerebrum eſt, tuncq; morbus iſte puerilis
appellatur, qu.emadmodum ipſe in libro de aquis, aere, & locis ita ſcribens ſignificauit: “Pueris — de Aere, aquis & locis, ca. 22. a. f.
accidere conuulſiones, & ſuſpiria, ſiue anhelitus: quæ putant puerilem efficere, & ſacrum mor-
bum eſſe. In his verbis clare patet illi dictioni, puerilem, ſubintelligendum eſſe affectum, vt locu-
tio ita ſe habeat: quæ putant puerulum affectum efficere, & ſacrum morbum eſſe. Accidit autem
hic idem affectus pueris etiam ob errata, medici orationẽ poſtulans. Quando vero ob humidita-
tem oritur, planè infantes ſtatim inuadit, deſinitq; ætatis conuerſione, † nullum nobis negotiũ ſa- — † Græce ὑπὸ δὲν ἡμῶν πραγματευομένων, i. nil nobis operantibus.
ceſſens. Qua propter quoſcũq; pueros nõ à prima ſtatim ætate, cũ adhuc ſunt infantuli, ſed anno-
B rum progreſſu vexare inceperit, proculdubio ob peccata in victus ratione commiſſa, aut ob aliã
quampiam externam cauſam, exortus eſt: in quibus ætatis conuerſionẽ præſtolari non cõuenit,
ſed ſactum morboſum affectum diſcutere. Illud utiq; non exigua conſideratione dignum eſt, ſi ſe
cundum antiquam lectionem ſulgores acceperimus, vt Hippocrates & Zeuxis acceperunt: ora-
tio.n. huiuſmodi eſt: Infantium, cum pubeſcũt, ſulgores calidi, & alias quidẽ nonnullas in ipſis mu
tationes habent, quin etiam renum affectionem: quam ipſe deinceps explanat. Prætermittetur
enim & in hoc ſermone epilepſiæ nomẽ. Atq; ideo nonnulli haud abſq; ratione ſcribere uidẽtur,
epilepſes, quemadmodũ & alij, catalepſes. At hos decebat tanquam non ita ſcriptũ inuenientes,
ſed, ꝙ melius eſſet ita ſcribere dicentes, ad prædictam explanationẽ accedere. Cũ vero hæc uox,
& appoſita ſit, hanc rurſum alij adimũt, duas orationes nullo uinculo inter ſe cõnexas eſſe volen
tes: vnã hiſce uerbis ſatis declaratã, infantium ſulgores, ſimulatq; pubeſcũt, in nonnullis mutatio-
nes habent & alia: alteram hoc modo dicentes, in renem dolor grauis, cũ cibo replentur, & reli-
qua, q̃ ſequuntur de renũ vitijs ipſo tradente, ab altero initio: non ꝙ in pueris, cum pubeſcunt, in
hoc uitium comitialis morbus tranſeat, haud enim ea ætate renũ morbus creari videt̃, quẽadmo-
dũ veſicæ lapis: iſte nanq; in pueris magis, renum autem affectus in declinante potius ætate con-
C tingit. Adſcribamus igitur ea deinceps, quæ de renum vitijs in hunc modum ab eo tradita ſunt.

A. l. 3. f. 18. e 2. c. 17. 36 i. b — *6* * *In renem dolor grauis, cum cibo impleantur. Vomuntq́; pituitam: cum uero dolores abundaue-
rint, æruginoſa. Et leuiores quidẽ euadunt: liberantur uero, cum cibis euacuati fuerint. Arenulæq; ru-
fa ſubſident, & cruenta meiunt. Stupor femoris è regione poſiti. Quieſcere non conducit, ſed exerceri, nõ
repleri: iuuenes ueratro purgare, poplitem incidere: vrinarijs mundare, tenuare, ac mollire.*

Dolorem grauem, aut tanquam alicuius rei grauis loco incumbentis ſenſum inſerentem, aut
acerbum, intelligere poſſumus. Siquidem utrunq; uerum eſt, diuerſis tamen temporibus, in reni-
bus fieri: in calculorum enim creatione, atq; exitu acerbiſſime dolent, reliquo autem tempore,
ut rei cuiuſpiam grauis loco incumbentis dolorẽ percipiunt. Quicunq; igitur in renum cauis la-
pillos concreſcere arbitrantur, in ſolo per vrinarios meatus tranſitu laborantes dolere aiunt. At,
quicunq; in ipſa renum carne calculos creari ſibi perſuaſerunt, non ſolum inter exeundem, uerũ
etiam creationis tempore eo in loco dolorẽ ipſos inferre teſtantur: deinde & quando in renum
D ſinus peruadunt. Calculos autẽ in renũ carnibus generari, proportione tophis in articulorũ mor-
bo genitis reſpondentes, orationem in teſtem adducunt ex libro de natura hominis, & victus ra-
“ tione ita ſe habẽtẽ. “Quibuſcunque arenoſum ſubſidet, aut tophi in urinis, iſtis ab initio tubercula — de Natu. hum com. 2. t. 18. 7. 180. f.
“ ſecundum uenam craſſam orta ſunt, & ſuppurauerũt. Poſtea uero non celeriter ruptis tubercu-
“ lis, tophi ex pure concreti ſunt, qui foras per venas cum lotio in ueſicam truduntur. Hæc eſt ſanè
Hippocratica narratio. Cæterum renũ calculi utroque fieri modo poſſunt, & nuper dicto, & eo,
quem paulo ante declarauimus, cum in ipſorũ ſinibus temporis interuallo exuſtum, areſactum-
que craſſum & viſcidum humorem, ad tophi ſpiſſitudinem redigi aſſerebamus. Eodẽ quoque tẽ-
pore ſi obſtructio aliqua in ipſis fiat, aut mediocris phlegmone, grauitatis magis, q̃ doloris ſenſus
efficitur, quemadmodum & in iecore, propterea ꝙ ut renes, ita & iecur perexiguis neruis prædi-
tum eſt. Dolores autem eo potiſſimum tempore in renibus excitari dicit, quod replẽtur cibo. Cũ
que duo ab hac voce, cibus, apud ipſum ſignificẽtur, in utroq; ſignificato ueridica oratio eſt, ſiue
de aſſumptis cibarijs, ex quibus ſanguinis multitudo creatur, ſiue de alimenti recrementis, quæ in
“ inteſtinis colliguntur, intelligas: nonnunquam enim & iſta cibos nũcupat, ut in libro de ratione — de Vict. rat. in morb. acu. cõ. 1. t. 32. 7. 114. a
“ uictus in acutis, ita inquiens. “Quibus enim cibus in inteſtinis occluſus eſt, niſi quis aluũ prius du-
cens, ſorbitionem dederit, uehemẽter lædet. Dolor itaque à cibo ita ſignãte excitat' in renib., ꝙ
multitudi-

multitudine pondereq; excrementorũ premantur, onerenturq; ſimulatq; iſta deleta, expulſaq; E
fuerint, remittitur atque planè finitur. At dolor ex ſanguine in venis contracto proueniens, quan
do in renes incubuerit, etiam ſi venam cæcideris, haud illico diſcutitur, & ob renũ corporis denſi-
tatẽ, & quoniã ob multa ipſis ſuperiniecta corpora, exterius appoſitorũ remediorũ facultas ad re
nes iã debilior affecta peruenit. Soluit autẽ ipſorum dolores nõ id ſolum, uerũ etiam & per ſupe-
riorẽ uentrem facta exeretio: quæ tã coli, quã renũ dolore uexatis commune quoddam ſym; to-
ma eſt: cõtinenter. n. renes laxo inteſtino, & laxum inteſtinũ renib. per tunicam peritonæum uo
catam copulãtur. Inter initia itaq; pituitoſi uomitus fiunt: huiuſmodi enim ſuccus in uentriculo A.1.4.f.13.e
creaĩ plerunq; ex ciborũ multitudine, ac multo magis, ſi iſti craſſi naturaq; pituitoſiores extite- L.c.16.286.f
rint. Quòd ſi increſcant perſeuerentque affectus, his ita patientibus uomitus æruginoſus ſuperue
nit, ob dolores ac uigilias corrupto ſanguine, idq; maxime, cũ una febricitauerint, & inedia mace
rati fuerint. Et melius quidẽ (inquit) à uomitibus habent: ab acceſſionibus quidem liberantur, ſed
non ab affectu, cum cibis uacuati ſint. Vtroq; autem modo & nunc cibi nomen accipere poſſu-
mus, ſed potius de uentris inteſtinorumque excrementis intelligere debemus. Arenulæ autẽ ruſę
(inquit) ſubſident, hoc eſt in urinis: id enim accidere euidens eſt, ſi ruſum colorẽ talẽ eſſe intellexe
ris, qualis eſt & ſandaracha q̃ uocatur. Quapropter & nonnulli in artis operibus diligenter uerſa- F
ti, ſubſidentias oroboides appellant, hoc eſt erui ſimiles: alij ſandarachodes, id eſt ſandarachæ co-
lorẽ referentes: interdũ & re uera ruſas nominant. Nempe duæ priores & recinioris affectus co-
mitantur: tertia renũ morbos ſequitur: quemadmodum & quando ueluti arenæ colore ſubſiden
tiæ euadunt. Nã in urinis ſubſidentium colores maioris minoriſque ratione inter ſe differunt: ue-
rum ex materia craſſa tenacique modo craſſitudinem maiorẽ, modo tenacitatem, modo utran-
que paribus oĩno portionibus habenre, planè fiunt. Itaque ſi ex ſola pituita craſſa & viſcida ſubſi
dentia facta ſit, color cinereus erit, aliorum tophorũ colori ſimilis, qui in aquis ſponte calidis mũl
tis in regionibus lapidibus adnaſci, accreſcerèque cernuntur: & in uaſis alioqui, ubi aqua calefit.
Quin etiã in animalis corpore ex purulento humore, aut ex purulento pituitoſoq; cõpoſito, hu-
iuſmodi tophus nonnunquam creari poteſt, quemadmodum & in articulorum morbis accidere
conſueuit: eodẽ enim prorſus modo in his & renum affectibus lapides conereſcunt. At ſi quibuſ-
dã parum sãguinis cũ pituita craſſa lentaque miſtum ſit, urinatũ ſubſidẽtiæ color pro ſucci maio-
re copia euadet, nonnunquam ueluti ex pallido alboq; miſtus, aut ex rubro & albo, aut ex flauo
& albo. Nonnunquam uero & ruſus erit, & ipſo ſanguinis colore ad colorum differentias facien-
te: neque enim ſanguis hominibus exquiſite ruber ſemper eſt, ſed interdum quidem ad atrius, in- G
terdum ad flauius & rufius uergit. Aut igitur omnes, quas modo recenſui, colorum differentias
præter cinereum ab hac uoce, ruſum, ſignificari putandum eſt, ipſo dicente arenulas ruſas ſubſi-
dere: aut adiectam illam uocem, ſanguinem, ex communi ſenſu dictam fuiſſe accipiendum eſt.
Dico autem, nonnunquam: quemadmodum enim cruentum ipſis interdum lotium emittitur,
non ſemper tñ, neq; in omnibus renũ affectibus, pariter & interdum arenulæ ruſę in urinis ſub-
ſidentes apparent. In commentarijs nanq; De naturalibus potentijs, quicquid in uenis ſeroſi te-
nuiſq; cũ ſanguine permiſtum eſt, renem ad ſe ipſum attrahere demonſtrauimus: meatibus autẽ
id in renis uentriculum percolantibus latius patefactis, aliquid etiam ex craſſioribus ſuccis ſimul
illabitur. Quando igitur iſtud calefactum in renis cauo ad tophi conſiſtentiã redactum fuerit, ſi re
num uis expulſoria omne id unà cum lotio extruſerit, arenoſæ in ipſo ſubſidentiæ fiũt: q; ſi renis
cauo impactum tenacius inhæreſcat, aliquid aliud eiuſdem materiæ ex uena caua ſuſcipiens, ſibi-
que apponens, plus augetur, ſemper enim quod recens influit priori circumaffigitur, atq; ita inſi-
gni magnitudine tophus grandeſcit. Verum nonnulli inquiunt, cur ſanguinem meiunt? quoniã
calculus egrediens cũ anguloſus ſit, proximas particulas uulnerat, & cruorẽ euocat. Quòd ſi ex
uena caua in renem pertinens meatus patentior fiat, ſanguis autẽ liquidus ſit, neq; multus, neq; H
uiſcidus, cruentum ita lotium redditur. At dolorem ſtupidum in crus deſcendentem, propter ua-
ſorum dorſo incumbẽtium, cauæ. ſ. uenæ, magnæq; arteriæ cum renibus & cruribus coniunctio-
nẽ, ortum habere putandũ eſt. Maximæ nanque in ipſos renes expullulant: poſt eas quędã haud
magnæ in lumbos inſeruntur: poſtea utrunque conceptaculũ bipartito diuiſum in utrunqe crus
delabitur, p ipſumque totũ diſtribuitur. Quicunque uero per meatus urinarios, aut quaſdam mẽ
branas, aut neruos, uel ẽt peritonæum cum cruribus ſociari aſſeuerant, diſſecandorum corporũ
planè imperiti ſunt. Quæ nam igitur renum laborantibus accidant, hactenus narrauit Hippocra-
tes. Deinceps uero de ipſorũ curatione hiſce uerbis loquitur, quieſcere non conducit, ſed exerci-
tationes, non impleri, iuuenes ueratro purgare, poplitem cædere, urinarijs euacuare, tenuare, &
mollire. Sibi ipſi formulam quandam renũ curationis hiſce uerbis per capita conſtituit, nonnulla
quidem omnis ætatis corporiſque habitus cõmunia, nonnulla iuuenum & robuſtorum proprie
ſcribẽs. Cõia ſunt aũt quæ primo ſcripta ſunt, & quieſcere (quod ipſe ἐλινύειν uocat, quod ocioſe
uiuere ſignificat) quod ipſis non conducere ait: & exercitationes, has. n. conducere arbitratur tãq̃
multitudinem euacuantes, & pituitoſum, craſſum, immaturumq; oẽ ad maturitatẽ ducẽtes & at-
tenuan-

A tenuātes,& corporis omnes particulas roborantes.Sed te animaduertere oportet,ipſum nō prorſum magnas exercitationes in p̄ſentia dicere,ueluti equitationes,aut armis,aut lucta,aut pancratio certare,aut humū ſodere,aut id genus aliud facere,ſed oēm abſolute motionē,quæ pro ætatis, habitus,roboriſq; renibus ęgrotantis ratione,corpus exercere valeat. Verū ēt nō impleri,cuiuſq; ætatis,& corporis habitus cōe documentum eſt. Quæ ſequuntur,iuuenibus,ut ipſe ait, cōgruentia ſcribit ita dicēs,Iuuenes ueratro purgare,poplitē incidere. Veratro quidē purgare,ſi ualde antiquus affectus ſit,& ceu uectibus (ut ita dixerim) extrudendus : ad huiuſmodi.n.morbos veratro vtimur:venā aūt cædere,vbi ſanguis multus,aut craſſus in venis abundet. Quòd ſi vtroq; auxilio ipſe homo indigeat,a uenæ ſectione incipiendū eſſe patet. Alias aūt didiciſti, membra ſupra iecur cubiti uenæ ſectionē poſtulare:infra vero,crurū,in poplitib.venas nobis cædentibus,aut oīno ſaltē iuxta malleolos. Quod deinceps dixit,Vrinarijs mūdare oībus vtile eſt: neque ſimpliciter dixit vrinarijs vtendū eſſe,ſed hoc verbū,mūdare, adijciens, modū adiumēti ab ipſis p̄uenientis declarauit,nō ſolū tenacia,& craſſa renibus inhærentia purgantib.verū ēt cū ipſis, & ea,q̄ in uenis p̄ter naturā ſanguini miſta innatāt,educentibus. Quod aūt in calce narrationis dictum eſt,tenuare,oībus tenuium uitio laborantib.vſui eſt,& quos ad veratri ſumptionē p̄paramus, & quos ſine hoc p

B ſanguinis miſſionē curamus,uel etiam poſt eius aſſumptionem. Dictū eſt aūt,tenuare, de humoribus,hos enim tenuare conuenit:mollire, de membris ſolidis : ſi quidem utrunq; ueratrum hauſturis percommodum eſt,ut tutò purgatio fiat. Igitur niſi humores p̄tenuati fuerint: & membra, p quę fit vomitus,mollia reddita ſint,& ad diſtētiones,diſtractioneſq; antequam demus ueratrū, tractabilia effecta:in ſuffocationis diſcrimen,ob humorū craſſitiem ægrum adducemus : aut neruorū conuulſiones in vellicationibus,ob membrorum in dilatando duritiā,q̄ purgatur,capiectur: aut uaſculū aliquod dirumpetur. Quin etiā licet ueratrum nō præbeatur, optima res eſt humores tenues eſſe, & tenuium ipſorum corpora mollia, ut p ipſa tranſire facile humores poſſint : nam ab initio,neq; calculus in ipſis unquam generabitur,ſiquis hæc ambo diligenter obſeruet.

7 *Muliebria aqua laborantibus diu permanent : cum vero non celeriter ferantur,intumeſcunt.*

Aqua laborantes nonnulli intelligunt eas,quæ ut aqua inter cutem corripiantur,idoneæ ſunt: nonnulli eas, q̄ tenuē naturaliter aquoſumq; ſanguinē habent. Poteſt aūt & de utriſq; dictū eſſe intelligi,ſed magis de illis quarū ſanguis natura ſubtilis eſt, nullo alio morboſo affectu corpus infeſtante : in iſtis enim menſtrua purgatio,quā muliebria uocauit,diu p manet. Dupliciter.n.& id

C ipſum, diu, intelligi pōt,aut de diebus, quibus eiuſmodi mulieres purgantur, aut de ipſarū ętate: ſi de diebus intelligas, ſignificabit, pluribus deinceps diebus iſtas, q̄ alias mulieres purgari : ſi de ætate, per plures annos menſtrua excrementa durare:nā re vera in iſtis multus, tenuiſq; ſanguis colligitur,quēadmodū cōtrario modo affectis paucus & craſſus. Albæ quidē ſunt priores & molles,nigræ autē duræ & graciles oīno eæ,quę atrabilarium ſanguinem procreant. Clarūq; eſt iſtas ab initio cōtrarijs inter ſe temperaturis conſtare:nā quæ ab ipſo nunc aqua laborantes uocantur, humidioris ſunt,ac frigidioris tēperamenti:his cōtrariæ ſiccioris,atq; calidioris. Quòd ſi ex morbo aqua abundauerint,non oībus menſes pluribus diebus ferūtur:interdum enim ipſa ſuppreſſio morbi earum cauſa eſt:rurſum ſuppreſſio ob oſculorum uteri obſtructionem, ſanguiniſque craſſitiem efficitur. Quapropter nonnulli arbitrantes dictū hoc de mulieribus ex morbo aqua abundantibus accipiendū eſſe,loco verbi,permanent,permanere legunt,ſic, muliebria aqua laborantibus permanere diu,ſubintelligere nos,conueniēs,iubētes,ac ſi ita dixiſſet,muliebria aqua laborantibus diu conuenit permanere, ut conſultorius iuxta & curatorius ſermo ſit, eius tantū, quod fit,narrationē in ſe continens. Huic ſententię cōſentire aiūt id,quod in calce ſermonis dictum eſt, cum vero celeriter non ferantur,intumeſcunt. Velle enim ipſum dicunt,pluribus diebus, ita &

D breui tempore,huiuſmodi mulieres expurgari, quoniā tarde exeuntibus menſtruis purgamentis tumores fiunt. Atqui hoc etiam,& in habentibus aquoſum ſanguinē contingere ait, iſtis etenim carnes aquoſiores generantur,haud ſtatis temporibus accedente purgatione.

8 *In Cranone ueteres dolores frigidi,recentes uero calidi, ſanguine autem plurimi, & quæ ex coxendice frigida.*

Hæc quoq; ſibi ipſi ſcripſiſſe uidetur Hippocrates reminiſcentiæ cauſa ſub breui compendio, propter quod,& obſcurior oratiò eſt. Dubium eſt enim,dolores ne tantū in Cranone factos fuiſſe dicat,eoſq; in uentrène,an etiā in alia quapiam parte, an uero affectus cum dolore coniūctos. Illud autem antiquos dolores frigidos eſſe, nouos autem calidos, & ſi clare dictum [illegible] uideatur, obſcurum tamen nonnihil atq; ambiguum eſt. Aut enim antiquos dicit, qui iampridem excitati fuerunt,aut diu perſeuerantes:quemadmodum,& recentes,aut nūc excitatos, aut cito deſinētes, & frigidos,aut frigoris ſenſum inferentes,aut qui à calidis mitigātur:pariter & calidos,aut caloris ſenſum facientes, aut qui à frigidis ſopiantur. Quidā etiam dolores frigidos uocatos eſſe dicunt, qui leues ſint;calidos,qui uehementes : haud ſecundum uſitatum Græcis loquendi morem ſigni-

ficationes

ſicationes has accipientes. Verum, quo anni tempore Hippocrates hæc facta fuiſſe ſcripſerit, nos E
ignorantes, neq; etiam qñ excitati ſint, aut quo modo, aut quandiu permanſerint dolores, euidẽ
ter inuenire poſſumus. Sed nouos quidem dolores prorſus ſanguine creatos eſſe idẽ eſt, ac ſi dixiſ
ſet ex ſanguine calido uidelicet ac mulco: at de antiquis doloribus loquens, cum ſuccum non adie
cerit ſignum eſt ab altero quodam ſucco frigido ipſos ortos fuiſſe, & ea quæ ex coxendice frigida
ipſis oborta eſſe ait, ut affectus dicẽs, aut dolores, frigido ſcilicet & iſtos humores concitante. At
multos explanatores demirari licet in huiuſmodi locutiones, de quib. nihil affirmari poteſt, mul-
ta ſine demonſtratione ſcribentes: vbi uero aliquid demonſtrari, & utiliter inueniri poteſt, aut ni-
hil penitus, aut pauca, & ſine demonſtratione, tanquam mandata ſcribentes.

9 *Qui in rigores ualidos tendunt, non admodum mitigantur, ſed prope ſtatum.*

Ita ſcriptum eſſe hunc ſermonẽ antiqui explanatores agnoſcũt. At recẽtiores ipſum in clario-
rem permutantes ita ſcribunt, rigores ualidi exiſtentes non admodum mitigantur, ſed prope ſta-
tum: hancq; locutionem id nos docere uolunt, omnes ualidos in morbo rigores non admodum
vllo alio morbi tempore miteſcere, præterquam cum prope ſtatum eſt. Secundum priorem au-
tem ſcripturam, qui in rigores ualidos tẽdũt, hoc eſt perueniunt affectus) ſubintelligẽdus eſt enim F
affectus) oportet ipſum intelligere, hos ante ſtatum non miteſcere. Quidã ſanè ipſum, ſtatus, quæ
uniuerſi morbi pars eſt, meminiſſe dicunt: alij uero eius, qui in priuatis exacerbationibus inueni-
tur: vt rigor cum uehemens eſt, antequam tẽpus ſtatus aduenerit, non deſinat. Id quidem nonnul
lis euidenter accidit, iſtumq; appellamus rigorẽ anecthermanton, græco vocabulo, hoſt eſt cale-
fieri nequeuntem, non aũt validum. Contingit autem & vi rigorẽ ipſum fortem dicere: mulco. n.
malignior eſt, quàm qui immodice vehemens ſit, & celeriter deſinat. Quòd ſi uniuerſæ ægritudi-
nis ſtatũ intelligas, maxime in quartanis febribus ſermo iſte utilis fuerit. Nã ſi cũ ualidis rigoribus
acceſſiones inuadant, ſi nihil remittantur rigores, fieri non poteſt, ut ad ſtatũ morbus peruenerit:
quin ẽt multo minus huiuſce quartanæ declinationẽ fore ſperandum eſt prius, quam rigor ſeda-
tus fuerit. Quare ſermo prognoſticus eſt de febribus ad rigores vehementes aſcẽdentibus, q̃ prius
quàm rigor ſedatus ſit diſcuti nequeunt: id aũt prope ſtatum efficitur. At id genus rigores ex frigi
diſſima pituita uitrea nominata, aut ex atræ bilis ſucco proueniunt: uerũ ex prægelida pituita ri-
gor fit non uehemens, ſed ægre incaleſcens; ex ſucco aũt melancholico nõnunquam utroq; mo-
do, nõnunquã alterutro: ſed huiuſmodi ſuccus quarto quoq; die acceſſionem facit, uitreus vero
quotidie. Nihil planè huiuſcemodi rerũ interpretes declarant, ſed illa uberrime, accuratiſſimeque G
perſequuntur, quæ nullũ penitus fructum auditoribus ferunt: nam & in ſequenti ſermone, pluri
mũ medicinalis eruditionis continente, nullũ ex celeberrimis præceptis ſcire deprehenduntur.

10 *Ante rigorem vrinæ ſuppreſsiones, ſi ex bonis fluxerint, & aluus excreuerit, & ſomni adſint: for
ſan vero & febris modus: forſan & quæ ex laſsitudinibus.*

Per deos quid dicere debeã, neſcio, quando vtiliſſimum præceptum, milliesque in laboranti-
bus deprehenſum, libri huius interpretes ignorãt. Sed alios quiſpiam minus demiretur: Sabinus
vero, Ruſusque Epheſius, uiri in libris Hippocratis diligentiſſime uerſati, magna profecto admi-
ratione digni ſunt, niſi frequenter iudicatorio rigori urinæ ſuppreſſionem anteceſſiſſe uiderunt:
de qua in præſentia Hippocrates meminit, nos iudicatorium rigorem in morbo futurum præſa-
gire edocens. Si in acuta febre, & alia ſigna tibi ſalubria videantur, & indicationem paulo poſt fo
re ſperes, te ſcire oportet, ſuppreſſo lotio, iudicatorium rigorẽ neceſſario futurũ. Quòd ſi & nox
difficilis anteceſſerit, & dies iudicatorius ſit, certius futurus rigor prædici poterit. At ſi nota ex ar-
teriæ pulſatu (ut didiciſti) idem tibi oſtenderit, non rigorem modo, uerum etiam acerbiſſimum ri-
gorem, indubitanter fore expectato. Illud igĩ, ex bonis, aut urinis ſolis, aut etiã ex alijs bonis ſi- H
gnis unà cum ipſis urinis, te intelligere oportet. Tanta nempe ſignorũ ab urina in acutis febribus
uis eſt, ut & ſoli ipſi credendum ſit: alijs uero accedentibus ẽt, diuinatio tibi erit firmiſſima, perpe
tuoque veridica. Verum urina ẽt, aluo multa excernente, ſupprimitur: illuc enim feroſam humi-
ditatem uergere ſignum eſt: cuius redundantis triplicem euacuationem eſſe didiciſti, per aluũ. n;
per lotium, per ſudores. Igitur ſi aluus plura deiecerit, urinæ ſuppreſſæ ad futurum rigorem præ-
ſentiendum fidere non conuenit: at ſi aluus fluxa non ſit, proximáque eſſe morbi iudicationẽ p̃-
noueris, ęgrotum rigere, ſudareq; neceſſe eſt. Quid ſibi uolũt autem uerba illa, & ſomni adſint? nã
ſi unum quiddam ex bonis ſignis adductum eſt, maxime dictis in pręſentia quadrabit. Illud uero,
ſi ex bonis fluxerint, velut exẽplum quoddam dictum eſt. Quòd ſi hoc tanquam futuri rigoris ſi-
gnum ſit, non ſimpliciter id a te intelligẽdum eſt, plerunq; enim nox iudicationẽ antecedẽs, an-
tecedens inquam rigori & iudicationi poſt ipſum factæ, moleſta eſt, quando firmiſſimam cũ ante
dictis rigoris futuri p̃ſenſionẽ habebis. Interdum aũt: ſed raro cum ſomnis placidis trãquilla nox
eſt, atq; in iſtis nõ rigorẽ, ſed excretionẽ ſignificãs pulſus apparet. Sed de iſtis abunde in uolumi-
nib. de pulſibus actum eſt. Te præterea iubet Hippocrates & modum febris contẽplari, hoc eſt,
an cali-

A an calida ſit & bilioſa & ardens, an ex alijs quæpiã: nam quicunq; in acutis febribus, & potiſſimũ ardentibus rigores iudicatorij fiunt, hos ex bile flaua extra uenas, per ſenſoria corpora delata excitari didiciſti. Propterea & febres ex laſſitudinibus prouenientes temperaturæ bilioſiſſimæ ad pſenſionem tibi & ipſæ conducent. Hæc itaq; eſt ab externis cauſis ad diuinationem percepta utilitas, unico quidẽ ueluti exemplo explicata, tibi autem & in alijs externis cauſis, quæcunque bilioſius corpus efficiunt, futura percommoda. Hæ ſunt autem, moræ ſub Sole æſtiuo, uigiliæ, cogitationes, angores animi, ira, alimenti inopia, bilioſorum ciborum nimius uſus. Primam ſanè tutiſſimamq; naturæ febrium notitiam ex ijs, quæ in corpore apparent, acquires: quemadmodum in commentarijs de Differentia febrium didiciſti: ſecunda uero, & ab externis cauſis notitia ad eorum, quæ inueniſti, certiorem fidem haud parum expediet. Mirandum eſt igitur quonam pacto hæc vtiliſſima contemplatio explanatores latuerit.

11 *Abſceſſus non admodum, quibus rigores.*

Raro abſceſſus illis, qui cum rigore febricitant, eueniunt: quemadmodum in quartanis, tertianisque febribus uidere licet. In iſtarum enim acceſſionum remiſſionibus excretiones multitudinem educunt: propter quod permultam eſſe oportet uexantium humorum abundantiam, ut na-
B turæ abſceſſum facere neceſſe ſit.

12 *Crurum effœminationes, veluti aut ante morbum iter facienti, aut à morbo illico, eò quòd fortaſſe id, quod ex laſsitudinibus, in articulos decubuit: ex quo crurum effœminationes.*

Euidenter cognoſci nequit, vtrum ſolas imbecillitates effœminationes dixerit, an eas, quæ cũ penuria nutrimenti omnium crurũ fiant. Quantum.n. ad prius ex antedictis exemplis pertinet, & eas, quæ per inopiam alimenti fiant, intelligere licet: quantũ uero ad ſecundum ſpectat, cũ dicit, eò quòd fortaſſe id, quod ex laſſitudinibus, in articulos decubuit, extenuationes quiſpiã recte intelligere nequeat, ſed abſolute imbecillitates, quæ & citra maciem crurũ actiones debilitare, vel etiam abſceſſus excipere queunt. Quod in calce autem ſermonis adiectum eſt, ex quo crurũ effœminationes, dictum fuit & ab initio: quapropter nonnulli eorum quæ deinceps ſcripta ſunt, iſtud antecedens faciunt, primum quidem hæc verba, ex quo, auferentes, unaq; cum his aliqua ex ſequentibus permutantes. Verum quod ab initio dixi, & nunc repetam. Hoc eſt autem huiuſce libri ſententias uarie ac multifariam ſcriptas eſſe, quemadmodum & hanc: quanim præterea nonnullæ haud recte diſiunctæ ſunt aliæ contra haud congrue copulatæ. Quorum omnium ſi meminerim, ſimulq; errantes confutare uelim, in immenſam longitudinem producetur oratio.

C

13 *Tubercula foras extumeſcentia, & acuminata, in turbinemq; gracileſcentia, æquabiliter matureſcentia, non circundare, decliuia, & non bifida, meliora: contraria uero mala: & ſi quàm plurimum contraria, peſſima.*

Ab ijs, quæ ex terra progerminant, Græci homines phymata uocauerunt, hoc eſt tubercula, eos preter naturam tumores, qui prorſus ſine cauſa externa proueniunt, ſed potiſſimum eos hoc nomine uocant, qui extra corporis ſuperficiem extuberant. Verum, ob nominis alterius inopiã, interdum & latos, paulòque naturalibus partibus elatiores, hoc eodẽ nomine appellant, quod & Hippocrates hoc loco fecit, bona eſſet tubercula extumeſcẽtia dicẽs, hoc eſt, quib. inſignis tumefactio ineſt, aut quæcunque non introrſum, ſed extrorſum verſus augeſcunt, quemadmodum in libro præſagiorum ſcribens dixit, " Quæcunque exterius uergunt, optima ſunt, quàm maxime extrorſum ſpectantia, & in aciem turbinata, ſed quæcunque, ait, introrſum rumpuntur, optima ſunt, quæ externas partes minime attingunt. Melius quidem eſt extrorſum uergere, ſed ſi intrò declinent, melius rurſum in iſtis omnibus eſt ipſorum eruptionẽ in interiores locos fieri. Tuberculorum ſanè generatio in abdomine, atq; etiam pectore eſt, iſtis enim inanes cauitates ſub ſunt tu- In Prog. cõ. 1: t. 40. 4. 196. g
D berculorum introrſum ſpectantium præter naturam tumorem excipientes. Sed ex ijs, quæ exterius intumeſcunt, acuta ac turbinata latis meliora ſunt, utpotè ex calidioribus tenuiorisq; materiæ ſuccis procreata, & iccirco celeriter ſuppurantia, nam ex craſſis tenacibusq; cõſtantia, vt potè frigidis, & lata ſunt, & ægre coquuntur, quin etiam putreſcunt potius, quàm coquantur longiori tempore. Prætetea laudat & ęquabiliter ſuppurantia. Nã quæ ex aliqua parte ſuppurant, reliquum vero totum non ſuppurans habent, primum quidem eo quòd alijs ſtatim ſuppurantibus diuturniora ſunt, ſecundo vero quòd difficilius curantur, peiora cenſentur, alijs enim auxilijs ſuppurantes partes egent, alijs non ſuppurantes. Non circundura autẽ circunduris mitiora ſunt. Circundura vocat autẽ, quæ in medio mollia ſuppurantiaq: ſunt, circum vero dura, & ęgre, aut nequaquam ſuppurantia. Laudat præter ea & tubercula decliuia: hæc ſunt autẽ deorſum verſus aciẽ ſuę ſuppurationis habẽtia. Hoc.n. loco adaperta facile defluere materias ſinunt, niſi ea ex inæqualibus eſſe te latuerit, in ijs.n. aliquid boni ineſt, & aliquid mali: uerum quęcunq; æqualiter ſuppurantia aciem in inferiorib. habẽt, hęc omnium optima. Non bifida etiam bifidis meliora eſſe nos admonet: in bifidis enim medium non ſine vitio inuenitur, ſed crudum atque durum. At clare patet, ex tuberculis, quæ diximus, contrario inter ſe modo habẽtibus, quęcunque plurimum in-

ter

ter ſe formis diſſident, hæc viribus, ac moribus etiam longe diſtare. Ná ſatis magnam latitudinem E
prædictis differentijs habentibus, aliquod inter contraria mediũ eſſe neceſſe eſt: & a medio aliud magis, aliud minus recedere: vt in duris ac mollibus (in vna ſiquidẽ oppoſitione tanquam exemplo ſermonem facere ſatis erit) durũ quidem molli peius eſt inter dura, magis durum: duriſſimum verò peſſimum eſt. Ita ſanè mediocriter molle mediocriter bonum eſt: & perfecte molle, eſt perfecte bonum. Quæ itaq; in hac oppoſitione audiuiſti, ad prædictas omnes applicare poteris.

14 Ferinum autumno, & cordis dolores, & horridum, & melancholicum.

Seu ventris vermiculos, qui aſcarides dicuntur, & lumbrici, ferinum uocet: ſeu elephantem, & cancrum, ſeu phthiſin, ut nonnulli uoluerunt, ſeu omne malignũ uitiũ: iure autumno hæc omnia procreantur, & ob mali ſucci tunc temporis abundantiam, & ob aeris inæqualem temperiem. Nihil igitur mirum, ſi & cordis dolores, & horrores, & atra bilis, autumnali tempore abunde generantur: omnia enim hæc antedictas cauſas comitantur. Cæterum in enarratione ſecundi uoluminis de morbis vulgaribus latiſſime de omnibus autumno graſſantibus morbis diſputauimus.

15 Ad initia exacerbationes conſiderandæ ſunt, & in omni morbo: veluti veſperi exacerbari, & annus ad veſperam, & aſcarides. F

2. Epid. ſect. 1. nõ longe à principio.

Et ſecundo de morbis popularibus libro hoc modo ſcriptum eſt: "Ad initia morborum conſiderandum, ſi confeſtim florent. vtitur enim interdum Hippocrates hac uoce, ad initia, quemadmodum & hoc in ſermone uſus eſt: ad initia morborum refert conſiderare, num ſtatim floreant. quemadmodum & in dicendo, quod & ad calfaciendum, & refrigerandum, & ſiccandum, & humectandum, multa ſanè quiſpiam huiuſmodi inuenerit: neq; enim vt aduerſans, neq; ut contradicens, his verbis utitur, ſed ut ad calfaciendum, refrigerandum, ſiccandum, & humectandum iuuantia, multa, inquit, huiuſmodi inuenire quiſpiam poſsit: id uero & a nobis in illis commentarijs declaratum eſt, quibus ſecundum librum de morbis vulgaribus explanauimus. Quòd niſi quis ita uelit dictionẽ accipere, ita neceſſario intelligenda hæc uerba ſunt, ad initia, hoc eſt, ſecundum initia, aut circa initia. Neq; tamen in ſolis initijs id conſiderandum eſſe nos admonet, ſed in morbis uniuerſis. Deinde exemplum adiecit, qđ bifariam legi poteſt, uno quidẽ modo, ad ueſperam exacerbari & annus, deinde ab altero principio, ad ueſperam & aſcarides: alio item modo, ut ad ueſperam exacerbari, & annus ad veſperam, deinde ab alio principio, & aſcarides. Diem nanque toti anno proportione reſpondere cenſet, ut matutino tẽpori ver ſimile ſit, meridiei æſtas, ueſperi G
autumnus, nocti hyems. Dictum eſt autem & de his uberius, ubi ſecundi morborum popularium uoluminis eam partem declarauimus, cuius initium eſt, Aſcarides ueſperi.

16 Infantibus tuſsicula cum uentris perturbatione, & febre continua ſignificat poſt indicationem bimeſtri, prorſus vigeſimo & tumores in articulos.

Omnes enarratores ſcriptis ſimiliter credunt, nec eorum, quæ laudant, quæpiam intelligunt, ſi quidem nonnulla (& ſi affectate dixerim) ueluti artis nerui ſunt, alia perexiguam utilitatem afferunt, alia uero neq; exiguam, quẽadmodum id, quod in præſenti parte proponitur. Etenim ego, quæcunque in ægrotantibus eodem ſemper modo fieri uidentur, memoratu digna cenſeo, & ex his ipſis, ea potiſſimum quæ magno uſui ſunt, quemadmodum paulo ante de præſenſione ex rigore dicebam. Interdum nanq; in uehementiſſima febre adiuncta uigilia, faſtidio, ſiti, impatientia, nonnunquam & delirio, omnibus ęgrotantis domeſticis perterritis ac flentibus, quempiam licet rigorem, & ſudorem, morbiq; ſolutionem ſcienter prædicentem, Aeſculapium eſſe uideri. Sed in propoſita ſententia primum quidem quid dicat, obſcurum eſt: deinde & ſi omnes ipſius ſcriptoris uериſimiles intellectus habere quiſpiam ſe crediderit, nihil tamen ex ipſis prædicere poterit. Eſto enim infans aliquis tuſſiens, uentre perturbato, cum febre perpetua: deinde utcunque, quo quis uelit, die iudicetur, ſiue octogeſimo a partu, ſiue ſexageſimo, duobus enim modis ſermo iſte declaratus eſt bimeſtri, prorſus uigeſimo, nonnulli quidem ab ortu bimeſtrem eſſe uolentes, quo die infans iudicatur, uigeſimum autem à die, quo ægrotare incepit: at nõnulli aiunt duos menſes nato morbum accidiſſe, atque uiginti dies poſt initium iudicatum eſſe: hisque hunc in modum habentibus, nos prædicere poſſe, puerulo iſti à iudicatione abſceſſum aliquem in articulos impetum eſſe facturum. Atqui neque ſemper, neque plerunq; iſtud eueniet. Prædictiones autem aut ueraces eſſe in perpetuum decet, aut raro mentiri, nam raro ueritatem aſſequi, & plerunque aberrare nequaquam artificioſum eſt.

17 Si infra umbilicum quidem ſuperiora conſtiterint in inferioribus articulis, bonum eſt: Sin ſupra, haud perinde morbum diſcutiunt, niſi ſuppurauerint œdemata.

Quòd de pueris adhuc iſta loquatur, ex inferius dicendis conſtat. Verum ſermo iſte non de particularibus eſt, ſed de communibus, & in ſecundo de morbis popularibus, & in aphoriſmis, & in libro præſagiorum repetitus, quos omnes locos dudum explanauimus. Vult enim Hippo-

A crates ex ſuperioribus locis in inferiora umbilico factos abſceſſus ſalubres eſſe: non huiuſmodi autem, aut ſalubres, ſed eorum malignitas aliquantulum obtūditur, ſi œdemata ſuppurauerint. Vſus eſt autem, & hoc loco œdematis appellatione in communi ſignificato omnium præter naturam tumorum, ut & antea dictum eſt.

18 *In humeris autem ſuppurantia tantulis, eis breuiorem humerum reddunt.*

Quòd de infantibus adhuc diſputet, ipſe declarauit inquiens, tantulis, dignum cenſens nos, & modo dicta ad initium ſermonis referre. Verum quomodo "iſti breuiori humero reddantur, in libro de articulis, noſtrisq; in ipſum commentationibus didiciſti. De artic. com. 1.t.60.7. 259. b a

19 *Soluerit autem & ulcuſculorum in inferiora eruptio, niſi rotunda profundaque ſint: huiuſmodi enim & alioqui pernicioſa ſunt, & puerulis maxime.*

Ab hoc Græco uerbo ἐκθύειν, quod erumpere ſignificat, uocabulum ἔκθυμα, hoc eſt eruptionē
B denuauit Hippocrates, media ſyllaba producta: perinde ac ſi cum impetu exitum dixiſſet. Ipſa uero affectus abſceſſu egentes diſcutere inquit, niſi rotunda & profunda ſint, hoc eſt, niſi ſummopere maligna fuerint. Infeſta * namque infantibus ſunt, neq; dolores, neque curationem ferre potētibus: quin & alioqui ægre ſanabilia huiuſmodi ulcera ſunt. † Al. inſanab.

20 *Soluerit autem & ſanguis emanans, frequentius autem perfectioribus id incidit.*

Sanguinem profecto emanantem omnibus id genus uitijs prodeſſe ſæpius iam didicimus: in infantibus autem, de quibus ſermonem facit, ab initio neque ſanguis apparet, præterquam raro. Ideo & ipſe addidit, frequentius autem perfectioribus id incidit, hoc eſt, ijs qui ſunt adultioris ætatis. Qui affectus autem ſint, qui per abſceſſus quos dixit, & ſanguinis profluuia, & ulcuſcula, in infantibus iudicantur, non clare admodum aperuit: initium enim ſermonis erat, infantibus tuſſicula cum uentris perturbatione, & febre continente: poteſt autem ex ijs, quæ dixit, ſymptomatis, & de lateris, pulmonis, iecoris, atq; uentriculi affectibus intelligi.

21 *Lachrymæ in acutis male habentium ſpontineæ quidem bonæ: inuoluntariè autem defluētes malæ.*

C De lachrymis huiuſmodi dictum ſanè eſt, & in libro [a] "præſagiorum, & in [b] "aphoriſmis: ſed accuratius in primo uolumine de morbis popularibus, ubi ait, [c] "Quibuſcunq; in acutis febribus, magis aūt in ardentibus, inuoluntarie lachrymæ cadunt, his de naribus ſanguinis profluuium expectandum eſt, niſi alia pernicioſe habeant: in male autem habentibus non ſanguinis profluuiū, ſed mortem ſignificant. Et nos in eius libri explanationibus hunc ſermonem declarauimus. A in Prog. cō. 1.t.10.4.192.c B 4. Apho. 52. Extr. ord. 31.d C 1. Epi. cō. 2. t.80. 5. 116.a

22 *Qubus palpebra circuntenditur, malum eſt.*

Idem affectus talem palpebram efficit, qualis in præſagiorum libro deſcriptus eſt." Cutis circa frontem dura & prætenta. Quòd autem de cutis morbis hoc, & alia deinceps in prognoſticorum volumine dicta ſint, ab ipſo declaratum fuit, & hiſce in uerbis dicente. Lachrymæ in acutis male habentium uoluntariè quidem emanantes bonæ ſunt, inuoluntariè autem malæ. In prog. cō. 1. t.7.4.191.b

23 *Malum eſt autem & inareſcens ueluti ſpuma.*

Id quoque in morbis acutis fieri cernitur, cum ſumme aridi ſunt, & uires imbecillæ, perexiguis lachrymulis * ab oculis excidentibus, deinde ibi inareſcentibus. * Al. lippitudinibus.

A.l.4.f.2.l.i e.33.443.a D 24 *Et obſcuratio malum eſt.*

In acutis morbis obſcurari oculorum aciē infirmitatem, & interitū uiſoriæ potētiæ ſignificat.

25 *Et ſqualidum malum eſt.*

Erat quidem & habens ueluti ſpumam ſqualidum, ſed nunc, etiam ſi ſine ſpuma ſit, malum eſſe ſignificauit.

26 *Et qui interius corrugantur.*

Quando membrana muſculis oculum mouentibus agnata, ad circulum uſq; coronā appellatū porrecta, diſſoluta, relaxataq; fuerit, tunc oculos interius corrugari accidit: nam, ſi exterius corrugari fuerint, erit ſanè cutis ipſius hæc affectio. Imbecillitatis autem, ac refrigerationis hoc ſignum eſſe teſtimonio eſt id, quod in valde ſenibus cōtingit: ipſorum.n. oculi rugoſi eſſe cernuntur.

27 *Concreti, & vix verſiles, & obtorti.*

De oculis hæc quoque diſſeruit. Nam concreti, hoc eſt immobiles, perfectiſſimam eius potentiæ extinctionem ſignificat, à qua muſculi, cum naturaliter affecti erant, mouebantur. Illud autem, & uix uerſiles, proximum iſti affectum declarat. obtorti autem oculi, aut delirium, aut tre-

morem

morem ipſos mouentium muſculorum indicant. Hæc omnia uera in acutis & periculoſis mor- E
bis, ob principis membri noxam, oboriuntur.

28 *Et quæcunque alia omiſſa ſunt.*

In Prog. com. Quæ nam ſunt hæc, quæ oculis euenientia omiſſa eſſe dicit? an ſcilicet ea, quæ in præſagiorum „
1.t.10.4.192.c volumine per hæc verba enumerata ſunt?" Si lucem enim fugiant, aut lachrimentur, aut inuer- „
tantur, aut alter altero minor ſit, aut alba rubra appareant: aut in ipſis uenulas liuidas aut nigras „
habeant, aut lippitudines circum oculos, aut ſi ſuſpenſi uideantur, aut prominentes, aut valde
caui. Prius autem in eo libro cum alijs omnibus & hæc explanauimus.

29 *Febres aliæ quidem mordaces ſunt manui, aliæ uero mites: aliæ non mordaces quidem, ſed poſt in ſurgentes: aliæ uero acutæ, ſed quæ à manu uincuntur, aliæ ſtatim perurentes, aliæ in totum debiles, aridæ: aliæ ſalſuginoſæ: aliæ pemphingodes: aſpectu terribiles, aliæ tactui humectæ: aliæ ualde rubræ, aliæ ualde pallidæ, aliæ liuidæ, & id genus alia.*

Rurſum & hoc loco in fine ſermonis adiecit, & id genus alia, quoniam ab ipſo ſolæ ſebrium in
ſignes differentiæ deſignatæ ſunt. Primas itaq; differentias ſcripſit ab ipſa propria ſebriū eſſentia
acceptas. Eſſentia uere febrium eſt, non ſecundum Hippocratem modo, atq; præclariſſimos me-
dicos, ſed etiam ſecundum communem omnium hominum notionem, præter naturā caliditas, F
maxime quidem in totū animal effuſa; ſin minus, at omnino uel in plurimis partibus, vel in nobi-
liſſimis, accenſa. Sæpius nanq; uniuerſa cutis nullam euidentem pręter naturam caliditatem, ne-
que nobis exterius tangentibus, neq; ipſis laborantibus, pręſe ſerre videtur, ſed in profundo cor
pore ipſam ægrotantes ſentiunt, uiſceraq; ſibi incendio flagrare aiunt: nonnulli præterea & faſti
dio afficiuntur, & ſiticuloſi ſunt atq; peruigiles. Nunc igitur Hippocrates febriū differentias, quæ
cunque a medicis dignoſcuntur, nō ex ijs, quę laborantes referunt, ſed ex ijs, quæ ipſi tactu, uiſu-
que euidenter percipiunt, enumerat. Primę autem ſunt & pręcipua, & ex propria (ut dixi) ſebriū
eſſentia acceptę, quę per calorem traduntur: neq; enim arteriarū motu ſebriū eſſentia continet:
hac in re nāq; quo modo Eraſiſtratus, & Cryſippus hallucinati ſunt alias didiciſti. Febrilis igitur
caliditas ſebricitantia corpora tangētibus aut acrē mordacēque, aut mediocriter moleſtā, ſeſe of
feret: ſuaue enim illud, atq; familiare, quale naturali calori ineſt, nequaquam habet. Quemadmo
dū igitur & alia pleraq; maioris minoriſque ratione inter ſe differentia adſtantibus gratiora lo-
quendo, quàm ueriora, explicamus; ita & caliditatem parū moleſtā interdum nihil moleſti triſtiſ
que habere dicimus, ipſam ſcilicet calori valde infeſto comparantes. Itaq; nonnunquā caliditas
plurima iuxta atq; acerrima uidetur, plerunque uero non pauca quidē, ſed ab acerrima differēs: G
aut rurſum acerrima quidem, ſed non multa. Et hę ſingulę, quas dixi, interdum aliquo tempore
poſt, non primo ſtatim manus impoſitu apparent: quemadmodum & quę primo tactu magnę
acresq; uiſę ſunt, tibi nonnunquam per longum tempus, iniecta in ęgrotantem manu, diminui
uidebuntur. Igitur ſqualida interdum, atq; ualde arida caliditas apparet perinde, atq; ſi lapidē ali-
quē caleſactū tangamus: plerunq; vero roridam ſe, humectam & halituoſam repræſentat, ut hali
tus quidam permultus ex laborātium corpore emanans perſpicue ſentiatur. Atq; horum rurſus
ipſorum, quemadmodū & prędictorum, quędam ſtatim ab initio apparentia perſeuerant, nōnul-
la uero aut augeſcentem, aut decreſcentē, quę ab initio apparuit, qualitatem habent, nonnulla &
alterā nequaquā à principio viſam, ac penitus ab ijs, quę a principio apparuerunt, differentē. Dif-
ferētię itaq; ab ipſa ſebrium eſſentia acceptę huiuſmodi ſunt. De reliquis autem poſterius uidebi
mus: prius enim bene eſt enumeratas differentias Hippocratis uerbis accommodare. Cū dicit igi
tur, ſebres quidem alię manui mordaces, alię uero mites, tibi ſignificat ab ipſo de ſebribus in totū
mordacibus, aut mitibus apparentibus, ſermonem fieri. Subijciens igitur inquit, alię non morda-
ces quidem, ſed poſt inſurgentes, per hęc uerba ſignificās, ſebres initio mordaces nō uiſas, diutius
inhęrente manu, mordacitatis ſenſum inſerentes: contra uero, atq; iſtę, illę ſe habent, de quibus H
dicit, alię acutę quidem, ſed à manu victę, initio enim acutę cum apparuerint, paulatim remittun
tur. Eam autem dictionem, acutę, de caliditate celeriter manui occurrente, ſuumque ipſius uelo-
cem motum oſtendente, te intelligere opus eſt: quemadmodum acutos aliquos † & acres } no-
†Al. curſores. minamus, quod idem eſt, ac ſi celeres dixeris. Acutos etiam morbos dicimus, quicunque propria
tempora uſq; in finē uelociter ptranſeunt. Siue aūt manib. ſiue manui dicas, ad cognoſcendas p̄-
dictas differentias nihil refert, q̄nquidē mentē ſanam habenti clarum eſt, id genus differentias nō
oculis, ſed manibus ſenſiles eſſe. Adijciunt autem & oēs homines q̄nq; huiuſmodi appendices, ad
hoc natura ducti, quę dictorum euidentiā augeant, & in illis rebus maximè, in quibus per conie-
cturas quaſdam, & ſigna, non per ſenſoriam cognitionem, quod quæritur, inuenire licet. Ita ergo
& Hippocrates non ſolum ſermonis initio manuū meminit, ſed etiam cum dixit, alię acutę qui-
dem, ſed quę a manu uincuntur. At deinceps ſebriū in magnitudine differentiam demonſtrans,
inquit, aliæ ſtatim perurentes, alię in totum debiles. ob quid igitur huiuſmodi imago tangenti-
bus ſeſe offerat, ut multa, aut pauca caliditas uideatur, in poſterum reijciamus: nunc ſolum, quòd
ita appareat, dixiſſe abunde eſt. Quemadmodum enim in exterius, ſi oculis quis uelatis flammā

tetigerit

A tetigerit, aut multam ſentiet ipſius ſubſtantiam, aut paucam, nullam in clarioris qualitate differentiam percipiens. Hoc itidem modo in febrib. habet: interdum namq; caloris ſm qualitatem dignotio eadem cum illa apparet, quæ in alio corpore fit, ſed multitudine inter ſe differre uidentur. Ex uerbis autem ſequentib. illud, aridæ, ſatis clarum eſt: ſed illud, ſalſuginoſæ, obſcurum: neq; enim ſalſum tactu, ſed tantum guſtatu, ſenſibile eſt. Eſt uerò adhuc magis obſcurum, qđ ſequitur, cũ dicit, aliæ *πεμφιγώδεις*, aſpectu terribiles: nam hoc loco diuerſam ſcripturam reperimus. In plurimis quidem codicib. huic uoci: *πεμφιγώδεις*, adiacet hæc: aſpectu: in paucis poſt hanc uocem, aſpectu, & hæc, terribiles, adiecta eſt. Solum aũt inter explanatores Sabinum inueni, qui exẽplar ita ſcriptũ agnoſceret: quẽ Metrodorus ſecutus eſt, & quicunq; ab ipſis vſq; ad † deriuati ſunt: nihilominus tñ in pauciſſimis codicib. ſimpliciter ſcriptum inueni, aliæ *πεμφιγώδεις*, neq; hac uoce, aſpectu neq; hac, terribiles, addita. Salſuginoſas autem febres ad tactum aliquis redigens, eas eſſe dicet, q̃ pruritum aliquem, ac morſum tãgẽtib. inferunt, ut à muria, & reliquis ſalſis corporibus excitari ſolet. Pemphigodees aũt febres, hoc eſt, ſpiritib. affluentes interpretamur: ſentimus. n. plerunque per febricitantium cutem aereum quendam halitum effluentem. Quod niſi tales, ſed eas, quæ cũ puſtulis ſunt, pemphigodees febres quis eſſe uelit, aliquam ex neceſſarijs differẽtijs prętermiſerit,

† Licet in Græcis lib. hoc loco nihil ſit, tñ aliquid deſideratur, qđ fortaſſe ſupplebis, ſi addas, hoc tempus.

B ex prædictarum uidelicet genere, quas ab ipſa maxime febriũ eſſentia aſſumi diximus. Vt. n. mordax valde, aut uehemẽs, aut arida, aut ſqualens in multis febrib. caloris ſpecies eſſe vr̃, ita ẽt flatuoſa, manu quendam in ipſam ſpiritum exilientem nonnunquam halituoſum, nonnunquam aridũ, ꝑcipiẽte. Verum cum plura hoc uocabulum, pemphix ſignificet, aliud alius explanator accipiẽs, tanquam unum illud ſolum, quod ipſe poſuit, ſignificet, probabilis audientib. eſſe uidetur. Forſan igitur ſatis eſſet dixiſſe, pemphigodees febres flatuoſas eſſe, ſicq; in genere hactenus dictarum differentiarum cenſeri: & eum, qui non ita intellexerit, hanc differentiam prætermiſiſſe uideri. At cũ in pleriſque exemplaribus hæc uox, aſpectu, iſti, pemphigodees, adiecta ſit, neceſſe nobis eſt grãmaticam garrulitatem interdum, & ipſam ad hæc utilem attingere. Sed exactius quidẽ de obſcuris apud Hippocratem dictionibus alibi proprio opere egimus. In pręſentia verò ſatis erit, me grãmaticorum dicta ſequutum, ſecundum eorum placita de uocis huius, pemphix, ſignificatis aliq̃d
“ dicere. Videtur. n. Sophocles ipſum in Colchis pro flatu accipere, ita dicens: Abduxit pemphix,
“ non prope uenti ſecundi. Et idem in Salamine ſatyris: Et ſote utique * ceraunia pemphigib. to-
“ nitrui, & tetri odoris occupauerint. Aeſchylus autem in Prometheo: Deuincte recta, tepẽdo aũt,
“ & quam primum quidem boreæ veneris ad flatus, caue fremitum, irruentem, ne te rapiat procel-

* Al. fulmina

C loſa pemphige cõuertens repente. Et pro radijs ipſis uti uidetur hac uoce, pemphix, Sophocles in
“ Colchis hiſce carminibus: Et utiq; admiratus ſum hac contemplans pemphiga anteam intuitus.
“ Ita & Aeſchylus: Et aduerſo neque pemphix Solis aſpicitur, neq; ſydereũ os Latoniæ puellæ. Pro
“ gutta autem idem accepit in Prometheo: bene caue, ne tibi in faciem incidat pemphix: amara. n.
“ & non prouita halitus. In Pentheo quoque. Ne ſanguinis uerò pemphiga in ſolum ſparſeris. Pro
“ nebula ẽt poſita eſſe uidetur hoc in carmine apud Sophoclem in ſalamine ſatyris. Pemphige om
nem tarde ridens ignis. Et apud Hibicum, denſas pemphigas epoti. Dictus eſt autem ab eo ſermo iſte per quandam comparationem de ijs, qui procella iactantur, dici ſolitã. Iccirco, & plurimi ex ijs qui futura præſagiunt, de ſtillis, quæ per imbres cadunt, dictas eſſe pemphigas aiunt. Sed Callimachus hunc in modum ait: Ne per pemphigas inducentibus permitte. Sed Euphoriõ ita inquit:
“ Floribus pemphiges admurmurant mortuis. Pemphigis itaque ſignificata iam recenſuimus: deq;
“ duobus ex iſtis ſupra mentionem fecimus, quòd omnes uidelicet optimi explanatores Hippocratem ſecundum illa ſermonem ſuum feciſſe voluerunt. At nũc modo dictis ſignificatis, & aliud tertium adieciſſe conuenit, vt pemphigodees febres eas intelligamus, quæ ueluti ſcintillarum exilientium, manuique noſtrę occurſantium imaginem reddunt, atque huiuſmodi febres ex dua-

D bus ſimplicibus iam prædictis compoſitæ fuerint, flatuoſis ſcilicet, atq; igneis. Huic autem declarationi ſolum illud aduerſabitur, ſi huic dictioni, pẽphigodees, adijciatur hæc, aſpectu. Non immerito igitur quidam hanc abſtulerunt. Qui non abſtulerunt autẽ, aut febres cum tuberculis intellexerunt, aut eas, quæ animam uitiant. Et quoniam cum tuberculis febres à ſymptomate cognominantur, probabiliter ſanè a ſymptomate ipſum peſtilentes febres denominare intelligere poſſumus: eſt enim re uera & hæc una febrium ſpecies. Quod aũt in ipſa tubercula oriantur, & Thu-
“ cidides teſtatur, ita ſcribens: Et exterius quidem tangenti corpus, neque valde calidum erat, neq;
“ uiride, ſed ſubrubrum, liuidum, tuberculis exiguis & vlceribus efflore ſcens. At quicunque febres animam lædentes pemphigodees appellatas eſſe contẽdunt, longe a propoſita febrium diuiſione aberrant: nonnulli enim ueteres medici & febrem quandam phreniticam appellauerunt: quẽadmodũ ſanè & lethargicam, & pleuriticam, & peripneumonicam. Sed febrium enumeratio nunc in præſenti ſermone propoſita à differentia caloris accipitur, ſub qua & peſtilens febris putridũ calorem habens contineri poteſt: Phrenitica non poteſt, cum non, ut alijs, ita & Hippocrati mos ſit febris ſpeciem phrenitim aſſerere: neque à ſymptomate nuncupata, qualis ea eſt, quæ puſtulas excitat, in dictis differentijs ab ipſo includitur: quemadmodum neq; aliæ, quarum proxime mẽ-

tio ſacta eſt. Phreniticorũ nãque ſebris calorẽ habere mordacẽ inuenitur in omne corpus æqua- E
biliter,& omni iniectæ manus tẽpore perfuſum: quare prima omniũ ipſarum dicta eſt. Itaq; neq;
eorũ interpretationẽ admittimus,qui ſalſas ſebres,à qualitate in ęgrotantiũ ipſorum ore ſenſu ꝑ-
cepta nominatas eſſe cõfirmãt. Hippocrates nanq; oẽs, quæ ad tactum ſpectant,notitias,ſecun-
dũ caloris differẽtiam,in quo genus ſebrium uniuerſum, atq; eſſẽtia cõſiſtit,deinceps enumeraſſe
uiſus eſt. Et enim ſi peſtilentẽ ſebrẽ pemphigodea nominatã eſſe proba uerimus, appellationem
quidẽ ab accidẽte, ſpeciem uerò ipſam ſecundum propriã ſebrium eſſentiã ſortita erit. Eadẽ quo-
que ratione,& ſalſas ſebres eas eſſe dicẽtes,quæ omnia, quotquot guſtet ægrotãs, ſalſa uideri effi-
ciant,neq; iſti propoſitarũ in præſenti doctrina ſebris differentiarũ meminerunt. Quòd ſi inter ſe-
briũ differentias & iſtas Hippocrates collocaſſet,omnino & illas vnà cũ his enumeraſſet, in quib.
& ipſa ſaliua,& omnia q̃ guſtet ſebricitans,amara uideantur. Has quidẽ differentias non inter ſe-
briũ,ſed potius inter ſaporũ notitias collocare ſatius eſt: ſebres autẽ inter caloris differentias enu-
merandæ ſunt: quẽadmodũ enim ſapores guſtatu,ita & ſebres tactu ſentiuntur. Verũ quòd neq;
Sabinus rectè hãc uocem, terribiles, adiecerit, ita ſeriem verborum ſcribens, aliæ pemphgodees
aſpectu terribiles, antea dixi, & nunc in memoriã reuocabo, nẽpe terribiles aſpectu ipſos dictos
eſſe, à nobis quidem,ſicũ puſtulis,& vlceribus ſint: ab ipſis autẽ, ſi inſaniant,& torue intueantur. F
De his autem ambobus quid ſentire oporteat, ante retulimus. Pari modo peccauerunt & illi,qui
ſebres iſtas "ſpirituoſas dictas eſſe uoluerunt,nõ ad tactum notitiã referentes,ſed ad difficilis ſpira-
tionis ſpeciem,in qua magnus creberque ſpiritus redditur. Igitur ueriſimilimũ eſt, ſebrem pem- a.l.4. ſ. t. t.4.c.2.411. a
phigodea dictam eſſe, aut ſpiritnoſam,quæ ad tactum referatur, aut peſtilentem. In ſermone au-
tem cũ huic uoci,pemphgodees, hæc, terribiles, adiecta ſit, ſola peſtilens ſebris denotatur: cuius
ab alijs calor per putredinis excellentiam differt: ſicut in hac noſtrę tempeſtatis longiſſima peſti-
lentia uiſum eſt. Atq; iccirco neque calidi,& perurentes,qui peſte laborabant, tangentibus uide-
bãtur,quamuis interius magno flagrarent incendio: quemadmodum & Thucydides aiebat: Et" a.l.4. ſ. t.t. 4.c.2.434.c
exterius quidẽ tangẽti corpus,neq; valde calidum erat,neq; uiride, ſed ſubrubrum, liuidum, pu-
ſtulis exiguis, & ulceribus efflorefcens: interiora aũt ita urebantur, ut neq; ualde ſubtilium veſti-
mentorum,neq; linteolorum uelamenta,neque aliud quicquam pręter nuditatem ferre poſſent.
Dicta eſt ſanè pemphix, & in Gnidijs ſententijs,quas Euriphõti medico attribuunt hiſce verbis:
Mingit parum ſubinde,& urit, & ſupernatat pemphix, ut olei uiridis inſtar araneæ. Videntur ſa-
nè iſti pemphiga uocare non totam ampullam, ſed ſolum id, quod ipſam externus araneæ inſtar
circumſcribit. Cũ abſoluiſſet igitur Hippocrates maxime proprias, & principes ſebrium differen- G
tias, deinceps ad eas, quæ a colore ſumuntur,trãſgreſſus,inquit, Aliæ ualde rubræ, alię valde pal-
lidæ,aliæ uerò liuidæ. Valde rubras dixit,non ſimpliciter rubras: & poſt has deinceps iterũ, ual-
de pallidas, non, pallidas: liuidas uerò ſimpliciter,nihil ipſis incrementi ſignificantium adijciens,
vt ſi & ipſas liuidiſſimas dixiſſet: ſemper enim color iſte malus eſt, ſed ruber ac pallidus uſitati,
& familiares ſunt. Febres autem ualde rubentes vehementiſſimam caliditatem indicant, & ma-
teriam eſſe ſanguinẽ, quemadmodum ualde pallidæ, pallidam bilẽ teſtantur. In ipſis verò deiectio-
† Al. nã ſi eas ſine bile inue. neris. nes conſidera: † nam ſi eas bile tinctas inueneris, } ex eius effuſione naturalem colorẽ permuta-
tum eſſe cognoueris: † at ſi ſine,"in differentia ſebris colorem ponito. { Huiuſmodi ſebres pro-
† Al. ſi uerò cũ ea, pro differẽtia febris colorem ponito. fecto, niſi cum rigore atq; ſudore aliqũ præiudicatæ fuerint, tabem inferunt. Valde rubræ autem
inter ſynochos numerantur,& uenæ ſectione ad animi uſq; defectũ ducente iuuantur, vt in vo-
luminibus De arte curatrice didiciſti: ubi & magna utilitas ex huiuſmodi differentiarum cogni-
tione percipitur, ipſis videlicet ſingulis propriam medicationem requirẽtibus. At liuidę ſebres
à colore ſanè & ipſę cognomen adeptæ ſanguineum ſuccum deficere nunciant, & cũ ipſo itidem
ingenitum calidum: atq; iccirco mortiferæ ſunt: ex quibus nonnullæ ſyncopas euacuationẽ ſe-
quentes efficiunt: de quibus in libris de arte curatrice notitiã accepiſti. Id gen' ſebres Euriphon H
liuidas nominat ita ſcribens: Liuida ſebris habet, & ſinciput alias & alias caput dolet: & uiſcera
dolor torquet, & uomit bilem: & cum dolor cruciat, intueri nequit, quoniã grauatur: & venter "
ſiccus redditur, & cutis tota liuida: & labia, qualia ex eſis moris eſſe ſolent: oculorum alba liue- "
ſcunt: aſpicit perinde ac ſi ſtranguletur, interdum uerò minus id patitur, ſæpius etiã commutat. "
Quin etiã & in libro De morbis Hippocrati adſcripto, quem Dioſcorides ab altero Hippocrate "
Theſſali filio ſcriptũ eſſe uoluit, de quodã morbo liuido mentio fit: libri autẽ initiũ tale eſt, mul-
Lib. 2. de Morbis. tam urinam facit,quũ caput excalfactum fuerit. Sed de liuido morbo ad uerbum hæc ſcribit: "Mor-
bum liuidum ſebris arida comitatur, & horror alias & alias capitis dolor: & uiſcera dolor male "
habet: & bilẽ uomitu reijcit: cũq; dolor uexat,nequit intueri,ſed grauatur: & uenter aridus red- "
ditur, & cutis liuida: & labia, & oculorum alba liuent, aſpicitq; ac ſi ſtranguletur: interdum & "
colorem mutat, atq; ex liuido ſub uiridis efficitur. Alij uerò ruſum hoc loco liuidam ſebrẽ male "
interpretati ſunt,eã ſcilicet, in qua liuidæ deiectiones apparent: iſtis nanq; pari ratione conueni-
ret, & nigrã ſebrem eam appellare, in qua nigræ materiæ expulſio fit. Supereſt nempe adhuc ex-
tremum dictionis Hippocraticæ explanandũ, ubi inquit,& alia ſimilia, prędictis ſcilicet ſimilia.

Recenſuit

A Recenſuit autem poſtremas ſecū'm colores dr̄ias, non ſecundum ipſam febrium eſſentiam, alijs tñ,
quę ab aliquo accidente proueniunt propinquiores: quemadmodum cum aut intermittentes, aut
continuas febres eſſe dicimus: & intermittentium hanc tertianam, illam quotidianam, aliam ve-
rò quartanam: at continuarum aliam ſemitertianam, aliam ardentem, aliam gelidam, aliam ſuccẽ- * Al. oleoſam.
ſam, aliam peſtilentem, aliam paluſtrem, aliam hepialam. Cæterum Praxagoras inter acutarum
febrium dr̄ias, & phreniticas, & lethargicas, præterea & ictericas quaſdam nuncupauit. At recen-
tiores medici non ſolum continuam, ſed etiam ſynochum febrem quandam appellauerunt: eiuſ-
que dr̄ias poſuerunt omotonam uidelicet, ſeu acmaſticam uocatam, & epacmaſticam, atque pa-
racmaſticam. Item, ſecundum aliam diuiſionem alijs quoq; morbis communem, nonullas acutas
febres appellamus, nonnullas diuturnas. Alia quoque diuiſione boni moris febres, & mali mo-
ris dicimus: quin etiam alias ordinatas, aut inordinatas: Præterea quaſdam ſtatum circuitum ſer-
uantes, & erraticas. Quidam autem ueteres a diuerſis membris accenſas febres ab illis cognomina
bant, lateralem febrem aliquam uocantes, & iecorariam, & lienariam: alias verò a ſymptomate
ſoporificam, ſomnolentam, lethargicam, phreniticam, auriginoſam. De quibus omnibus in pro-
prijs de ipſis libris late notitiam adeptus es: ſed in præſenti ſermone, quæ ad explanationem per-
B tinent, abunde tractata ſunt. Non meam enim ſolum ſententiam protuli, verum etiam illuſtrium
interpretum mentionem feci, alios omnes ſilentio inuoluens, quicunq; de febrium differẽtia ſeor
ſum ab explanatorijs commentarijs aliquid prodiderunt: inter quos eſt & Archigenes: de quibus
in alio uolumine ſermonem faciam.

30 *Contentiones corporis, & articulorum duritia, & ipſe diſſolutus, & articulorũ confractiones, malũ.*

Contento relaxatum contrarium eſt, duro molle: quare ipſe deinceps dicturus eſt, cutis duræ
mollitio, contentæ relaxatio. Siue cutẽ contẽtam, ſiue articulum, ſiue corpus dicat, ad naturaliter
affectum ipſum conferẽtes, ita dictum fuiſſe intelligemus. Secundum naturam aũt ſe habet, quod
neq; contentum, neq; laxatum, ſed mediocriter ſe habet. Contẽta ſanè interdum per proprium
affectum cõtenduntur, interdum a quibuſdam alijs attracta: per proprium quidẽ affectum, cũ aut
vehementi frigore conglaciata, aut ab aliqua exiccante cã areſacta fuerint, ſunt.n. vt noiuſti, plu
res: diſtẽduntur aũt quædam, a continuis particulis, cum areſiunt, aut inflammantur, aut congela
ſcunt. Contra quædã ultra naturales fines relaxantur multo humore, ſine frigore madẽtia. Obdu
reſcunt aũt, quæ dura fiunt frigore ſiccefcentia, aut ſcirrho, aut ſiccitate: phlegmone nanq; nõ du-
C rum, ſed reſiſtẽtem tumorem efficit, perinde atq; utres ſunt liquidæ materiæ, atq; aeris pleni. Quẽ
admodum aũt renitẽs duro ſimile apparẽt, ob cõe accidẽs (nam durum quoq; renitẽs eſt) longe
tñ ſm propriam naturam differt, ita & molli corpori exolutum ſimile cum ſit aliquantulum, quã
tum ad ſenſibilem apparẽt. am pertinet, non eodem tñ affectu præditum eſt: ſi quidem ægrotan-
tium corpora potentia muſculorum motrice debilitata, exoluta, & abiecta iacere cernuntur. Hũc
itaq; affectum manifeſtauit dicens, & ipſe diſſolutus, deinceps verò manifeſte ſubdidit, & articulo
rum cataclaſies, hoc eſt confractiones. Sed quidam tertiam ſyllabam non per a ſcribunt, catacla-
ſies, ſed per i, cataclifies, hoc eſt decubitus. Vtro modo autem melius fuerit ſcribere, facile inuenie
mus, ſi eorũ reminiſcemur, quæ in libro De præſagijs de decubitu per hæc verba tradidit: "Aegro in Prog. cõ. 1. t. 13. 4. 193. c
« tantem verò a medico deprehendi oportet in dextrum latus, aut ſiniſtrum decumbentem, & cru
« ra manusq; paulum inflexas hñtem. Animaduertete uerò hic, crura, & manus paulum inflexas
habẽtem, nam aut nequaquam, aut pluſquam conueniat, inflexas eſſe, utrunque malum eſt, quia Ibidem.
præter naturam ſint. Ipſe igitur dixit, "Ita.n. & plurimi recte ualentium cubant. iccirco poſtea ſub Ibidem. t. 14.
« iunxit." Supinum aũt iacere manibus cruribusq; extẽtis minus bonũ. Tibi uerò declaratum eſt fa
« cultatis infirmitatem ab hmõi decubitu indicari, & adhuc magis ab eo, qui deinceps his uerbis
D exprimitur: "At ſi pronus fuerit, è lectuloq; ad pedes delabatur, grauius eſt. Tales igitur decubitus Ibidem. t. 15.
« in præſenti ſermone per hæc uerba ſignificauit, & ipſe diſſolutus, ſiquidẽ manus, & crura parum
inflexas habere laudabile eſt: quod ultra hos fines tranſit, maiorẽ articulorum fractionem indicat:
Ita nanque ipſam appellauit: at in libro De pręſagijs in his uerbis, "Mortiferum eſt aũt ore aperto Ibidem. t. 17.
« dormire, cruraq; ſupini iacentis inflexa eſſe, & explicita, quod ſignificat latiſſime diſtantia. Siue au & 18.
« tem inflexa, ſiue explicita ſcribat, utroque modo articulos confractos eſſe indicat. Atque ideo me
lius hoc loco fuerit cataclaſies articulorum per, a, ſcribere, hoc eſt confractiones: nam per, i, ſcri-
bere, cataclifies, hoc eſt decubitus, non admodum recte articulis quadrat, vniuerſo corpori huiuſ-
modi appellationes non articulis Hippocrate attribuere ſolito.

31 *Oculi audacia deliratoria: & abiectiones, & infractiones, malum*

Audacia quidem nota eſt delirij, maximeque cum impudẽs eſt, ſicuti pluries dictum eſt. Ocu-
lorum autem abiectio audaci aſpectui contraria eſt, declarat nanque præ facultatis palpebras re-
gentis imbecillitate oculos diutius apertos patere non poſſe. Infractionem uerò oculorum appel Ibidem. t. 12.
lat cum palpebrę inuertuntur, ut in libro De præſagijs narrauit, inquiens, "Sin incurua fuerit, aut
liuida palpebra, aut labium, aut naſus, malum.

GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS E
DE MORBIS POPVLARIBVS
LIBRVM EXPLANATIONVM
SECTVM SECVNDVM.

Dilatare,conſtringere alia quidem,alia verò non.

Curationum,& iſti modi ſunt contrarij affectibus conuenientes: dilatare nanque denſata oportet: denſare autem,quæ vltra decens amplificata ſunt. Ideo ſecũdã ſyllabã huius vocis στενυγρῶσαι cũ tenui ſpiritu non cum craſſo legendum eſt: neque enim cum hac dictione ὑγρὸν, ut quis forſan putare poſſet,compoſita eſt: nam ignorat iſte ab Ionibus anguſtum ſtenygron appellari.Huius autem rei teſtis locuples Simonides fuerit in his carminib. ita ,,
1 ſcribens: Non ſanè quiſquam ſic vmbroſis in montib. vir leonem timuit,ne ,,
que pardã im,ſolus ſtenygro,ideſt anguſto,occurrens in tramite:idem enim ſignificat, quod arcto.Arctantur autem & dilatantur ultra naturalem modum interdum uaſculorum quorundam: aut membrorum ſenſilia oſcula:plerunq; uerò,& ratione uiſilia tam in cute,quã in profundo corpore poſita:atque denſata aperire, & rarefacere mediocriter calefaciendo, patentia verò cogere adſtringendo,ac refrigerando opus eſt.Sed perfectum de his ſermonem,ſicut & de alijs curatiuis præceptis:in libro De arte curandi faciendum habebitis. F

2 *Succos hos quidem expellere,iſtos verò exiccare, illos autem addere: ac partim quidem ſit , partim verò non.*

Et in libro de ſuccis iſtorum doctrinam accuratius traditam didiciſtis , quemadmodum,& in noſtris de curatione libris proditum eſt.Quòd uidelicet nonnunq̃ redundantes humores ſenſibiliter euacuare conuenit,aut vomitionibus,aut clyſteribus,aut purgatorijs medicinis,aut per lotia, aut per ſudores,aut per uenæ ſciſſionẽ,aut per ani ſanguifluas uocatas uenas,aut per vterum,aut ſcarificando,interdum uerò digerere,exterius adhibitis medicamentis oportet: ex quibus modis hunc exiccare appellauit,priorem uerò expellere.Cumq; vtriq; cõe ſit euacuare, quod tertio cõtrarium erat,ſcripſit,ipſum addere,vel imponere nominans,hoc eſt deficientes humores creare. G Clarum eſt autem nos per cibos potusq; ipſorum qualitates idoneas, & modum ſeligentes,vtq; concoquantur,digerantur,corporibusque apponantur,procurantes,iſtos reparare.

Illud autem,partim quidem ſic,partim verò non,& ſi non dictum fuiſſet , manifeſtum erat:interdum enim uno in homine aliquæ particulæ in tumorem elatæ euacuationis,aliquæ nutrimento carentes repletionis indigent.

3 *Extenuare,craſſum facere,uas,cutem,carnes,& alia: Et hæc quidem,ea verò non.*

Per uas totũ corpus intelligendum eſt:nã ipſum immodice craſſum extenuare , & emacitum plenius reddere,haud raro nobis propoſitum eſt: plerunq; verò non totũ,ſed aut carnes aliquas , aut cutem ſolam,interdum,& humores,quos ſignificauit illa uerba adijciens,& alia.Illud verò,& hæc quidem,ea verò non,eo modo intelligendum eſt,quo proximum ſermonem explanaui.

4 *Complanare,exaſperare,obdurare,mollire,aliqua quidem,aliqua non.*

Commune,& in uniuerſum medicaminum propoſitum cum ab ipſo didiceris, ſingula oĩa curationis præcepta conſequi poteris. Nam ſi cõtrariorũ contraria ſunt medicinæ,præter naturam exaſperata complanare,læuia exaſperare opus erit. Aſperantur ſanè fauces plerunque ſenſibiliter,& aſpera arteria, & os, & uniuerſa cutis in ſcabioſis leproſisque affectibus,& puſtulis quibuſdam milij granulorum inſtar,aliquibus minoribus,aliquibus maioribus.Aſperantur quoq; & uẽtris partes plerũque cum per ipſas bilioſus ſuccus merus copioſusque excernitur, interdum uerò & ex acribus erodentibusque alimẽtis id ſequitur.Atq; hinc euidens eſt per medicamina aſperitatem collentia curationem eſſe faciendam,quod ipſe,omplanare,appellauit.,Contra autem,atq; hæc ſe habent, quibus exaſperatio conuenit. In cute quidem , & circa barbæ capitiſque pilos id accidit:circa pilos quidem; capiti , ut in alopecijs uocatis, & ophiaſi, & mydriaſi: in barba verò , H
∴ cum tarde uixque pili exoriuntur , in quibus & ipſi omnia medicamina ad alopecias facientia experti ſumus.At in alijs corporis particulis,†vbi ſunt caua ulcera,& integri ſiũs, }abſterſorias medicinas infundentes , locos illos exaſperamus. Et ventriculum tenaci pituita refertum exaſperantibus medicamentis nonnunquàm detergemus . Eiuſdem generis ſunt & peſſi per ſanguifluas uenas purgationes proritantes.Quin etiam palpebrarum tubercula , græci ſycoſes vocant , prius aliquo exaſperantes , ita detractorijs medicamentis oblinimus : idque facimus , ut ulcerata tubercula in profundum uires medicaminum accipiant.Nouiſtis ſanè in iſtis me marinarum beſtiarum,

†Al. ubi agglutinare ulcerũ labia, aut integros ſinus uolumus.

A ſtiarum, quæ cete uocantur, eorijs aſperis, & ſepiæ teſtis, & pumice vtentem: hisq; non pñtib. ipſo paruo cyatbo ſcalpelli, anguſtum non latũ extremum hñtis. Verum & achoras, & vocatos fauos, & myrmecias verrucas, & quæcunq; id genus alia medicamentis diſcutere volumus, aut nñis vnguibus, aut duriore linteolo, aut aliquo ex antedictis prius mediocriter fricantes, deinde ipſis medicamina ſuperdamus. Obdurare, mollire, hæc nobis quoque vſu ueniunt, plerunque in omni corpore, nõnunquam in parte una. Nam eos, qui uniuerſo corporis habitu ſubtumido, & in hydropem vergente ſunt, duriores reddimus linteis prius fricantes, & aſpera frictione vtentes, atque in puluere exercentes: hęc aũt non ferentes, medicamentis emplaſticis arefaciũt medici, & lauationis abſtinentia, & dictis frictionibus, pro uiribus. ſ. atque paulatim eas augentes. Verum vnam interdum particulam ita affectam ſecundum ea, quæ dixi, curabimus. In extremis autem mẽbris potiſſimum id fieri aſſidue cernitur. Vlcerum quoque omnium, cum carne repleta ſunt, circatricẽ hoc modo facimus, dureſcens. n. caro cutis naturam induit, cicatrixq; efficitur. Iterum per contraria, calloſa, & in ſcirrhum verſæ phlegmonæ molliuntur: quemadmodum, & obdurati lienis medela perficitur: Et craſſeſcentem cutem in affectu, quem elephantem uocamus, & circatrices, quã conueniat duriores, remollimus: ſicut molliores induramus.

B

5 *Excitare, ſtupefacere.*

Excitare ſenſum, & motum in ijs, qui eos debilitatos habeant, non mediocrem vſum medicis prębere omnibus notum eſt. At ſtupefacere in ſolis vehementibus doloribus interdum ex vſu fuerit, cum medicamenta ex opio, mandragora, & alterco exhibemus, nam ipſe dixit, ſtupor verò moderatus dolorem ſoluit. Quòd ſi quis potentioribus, aut pluribus medicamentis ſtupefactorijs utatur, refrigerantur, extinguunturq; corpora.

6 *Et alia, quæcunque huiuſmodi ſunt.*

Illa dicit, quæ per contrarietatem antedictis ſimilem fiunt, aut refrigerando, aut calefaciendo, aut humectando, aut exiccando, † aut intruſa expellendo:] aut illud excidendo, quod toto genere inimicum eſt corpori: aut abſcindẽdo, quod magnitudine naturalem modum excedit, aut contortum dirigendo, aut obſtructum recludendo, aut reliqua quæcũque in arte curatiua dicta ſunt: Quorum omnium commune propoſitum eſt contraria affectibus adhibere.

† Al. aut elapſa reponẽdo.

7 *Deriuare.*

C Curationum modos ad ſuccos pertinentes hic docere incipit, in libro De ſuccis accuratius deſcriptos: ſed nunc quoque reminiſcentiæ cauſa narrabuntur. Deriuationem ſanè appellare cõſuetit Hippocrates, quando ſuccus aliquis euacuationis indiget, neq; per conuenientem regionem ferri inceperit, neque tamen ualde procul à conuenienti, neque ad remotiſſimum locum. Vt ſi per lotij uias exire tentauit uitiata ueſica, aut renibus: tunc. n. per aluum deriuare ſatius fuerit. Quemadmodum etiam ſi per aluum vitiatis inteſtinis ferri inclinauerit: contra. n. in iſtis ſuccum euacuãdum ad urinarios meatus dirigemus. In mulieribus verò nonnunquam ad uterum, aut è contrario interdum vteri profluuium ad vrinæ uias, ac aluum, deriuabimus. At ſi in aliqua id genus euacuatione vomitum citauerimus, reuulſionem hanc nominat, vt ſi vomitus etiam retraxerimus, ad vterum, aut ueſicam, aut ſedęm incitantes.

8 *Deriuare, ſedentem retrahere ſtatim, renitenti cedere.*

Conſentaneum erat, ut deriuationi reuulſionem ſubiungeret, ſicque deinde quo modo quis optime reuulſionem faceret, edoceret. Sed Hippocrates reuulſionem ſilentio præteriens, illico ad illud ſe contulit, quod, bene reuulſuris humores male in membrum aliquod irruentes, vtiliſſimum D cognitu erat. Neq;. n. ſemper in retrahentib. auxilijs permanendum eſt, ſed aliquod tempus, quod retrahentibus uacet, interponere oportet: ut ſuccum, qui in affecto mẽbro prius inhæſerit, excerni permittamus: in membro. n. remanens, ipſum bifariam contriſtabit, & multitudine diſtendens, & qualitate diſcrucians. At ſi humores in particulã prius illatos exire permiſeris, ipſam dolore liberabis, faciliusq; reuulſorijs auxilijs aliquid proficies, non amplius in ſeipſum membro propter dolorem ſuccos protitante, ultra eam, quam a principio non recte acceperant, inclinationem.

9 *Alium ſuccum, non qui exeat, ducere, Exeuntem verò unà effundere. Facere ſimile, ut dolor dolorem ſedat: Diſſimilia ſi ſurſum uergant elata, per inferna ſoluere: Et contraria itidem, ut capitis purgatio, vena inciſio, quando non temere detrahitur.*

Alium quidem ſuccum non exeũtem ducere, ex ijs patet, quæ in Aphoriſmis, & in libro De ſuccis tradita ſunt. Nam ſi humor infeſtans excernatur, cum moderata eſt euacuatio, id nihil aliud curantem admittere oportet: quemadmodum ſi immodica fuerit, ipſum medicum aliquid facere neceſſe eſt, nonnunq̃ euacuationis redundantiam ſupprimentem, nonnunquam eius defectũ incitantem, quod ipſe nominauit exeuntem συν. χχυμοῦν, hoc eſt una effundere. Conſueuit enim ecchymoſes appellare ex vaſculis effuſiones, & inanitiones, facere autem, idem, quod permu-

tare, aut miſcere, ſignificare didiciſti. Ambiguum uerò eſt, utrum antedictis connectẽdũ ſit, an de- E
inceps dicto applicandũ: utroq; .n. modo non proprie dici uidetur: atq; ideo nonnulli ipſum tã
q̃ conſequens antedicta, cum illis coniunxerunt: deinde ab altero principio poſuerunt, ſimile, ut
dolorem dolor ſedat. Verũ alij ſequentium principium hoc fecerunt, facere ſimile. Quoniã verò
(ut dixi) utroq; modo dictum neutro ueriſimile eſt, multi ad ipſius ſcripturam permutandã ſe
conuerterunt: quemadmodum & alia, quæcunq; vno in nomine obſcuritatẽ cõtinẽt. Et nõnul-
li quidẽ per ο & ρ primam ſyllabam, ſecũdam uerò per γ & ι ſcribunt, ὀργιᾶσθαι. i. iraſci: alij primã
ſyllabam per ε & ρ ſecundam per γ & α, ἐργάζεσθαι hoc eſt facere. Deinde aũt, deinceps loco exẽ
pli additũ fuiſſe illud, ueluti dolorẽ dolor ſedat. Sanè ita in multis codicibus ſcriptũ reperitur: ſed
recte in Dioſcoridis exemplaribus ſcriptum non eſt: uidetur enim ab aliquo explanationi adie-
ctum fuiſſe, poſtea verò inter auctoris ipſius uerba ab libri ſcriptore fuiſſe inſertũ. Verũ, qđ per γ
& ι ſcriptum eſt, ὀργιᾶσθαι, id eſt iraſci, affectatum admodum, & ab Hippocratis elocutione lõge
alienum eſt, ſiue de nobis ipſis, ſiue de ijs, quæ curantur, membris, ſiue de humoribus dicatur:
nam ipſa ueluti ad iram concitare, & ad expulſionem ſtimulare ſignificari aiunt per hoc uerbum,
ὀργιᾶσθαι. Sed hæc cõtemnẽda exiliaq; ſunt, & quemadmodum & reliqua omnia, quæ incolumi
rerum ueritate de vocabulis diſputantur. Quod ſi & ipſæ res labefactent, huiuſmodi à nobis ſcri- F
pturæ fugiendæ ſunt: ſicut hoc loco omnibus ferè interpretibus curationes quaſdã interdũ per ſi-
milia fieri concedentibus, & non ſemper à contrarijs, qđ ipſe Hippocrates ſuſpicatus aliqñ quoſ-
dã opinaturos, unico exemplo eorum deceptionem indicauit in Aphoriſmis ſcribẽs; "Quãdoq; »
5. Aph. 21. Ex. ord. 39. b in neruorũ diſtentione ſine ulcere iuueni carnoſo, æſtate media, frigidæ multæ infuſio caloris re- »
uocationem facit: calor autem hæc ſanat. Frigidum namq; affectum neruorum diſtentionẽ ſimi-
li auxilio ſe curare quiſpiam putauerit, ſi frigida ipſum aqua cõſperſerit: id verò haud ita habet,
nam retractionẽ caloris efficiẽs iuuat, quam niſi efficeret, ſummã noxam inferret. Atq; ſicuti hoc
auxilium frigidũ eſſe cum uideatur, calfaciendo nõnũquã frigidũ morbũ neruorũ diſtentionẽ tol
lit, ita alia cõtra calefaciẽtia ex accidẽti refrigerãt, igneũ calorem digerentia: de his uerò mihi in
omnibus de methodo curatiua libris late diſputatũ eſt, ꝑ auxilia affectui aduerſantia ſẽper cura-
tionẽ fieri declarãti. Sed qui maiori dolore minorẽ curari arbitrãtur, mirifice falluntur: neq; .n.
dolor dolorẽ curat, ſed remediũ, quod cũ dolore affectũ doloris auctorẽ delet. Nã alibi didiciſti,
nulli ſymptomati primario, ſed ipſum creãti affectui, curationẽ ſemper deberi. Quòd ſi quis neu-
tiquã primò, ſed interdũ ex accidẽti ſimilia ſimilibus curari ꝑ media illa, q̃ primò cõtraria ſunt, di-
xerit, iſte vera dicit; idq; ita eſſe, & ex libro De ratione curãdi ꝑ ſcientiã didiciſti, & adhuc ex no- G
ſtris in Aphoriſmos commẽtarijs. Quod verò aliqui dicunt quempiã, coxa aduſta, vt in coxendi-
cis morbo cõtingit, dolore dolorẽ ſanauiſſe, nimirũ perſpicue abſurdũ eſt: neq; enim à dolore, ſed
ab exuſtione, cui forte dolor adiunctus erat, ægritudo ſanata fuit. Nam ſi quiſpiam cõtudiſſet, aut
ſecuiſſet, aut quocunq; alio modo dolorem membro intuliſſet, nequaquam ipſum ſanare potuiſ-
ſet: atq; ſi dolor ſanitatis auctor eſſet, undelibet excitatus coxendicis morbũ tollere debuiſſet. Eo-
dẽ modo & dentẽ dolore uexatũ ſiquis euellens, hominẽ dolore liberet, non per dolorem in ex-
trahendo dente cõcitatum, ſed per extractionẽ, cui dolor cõiunctus erat, id aſſecutus fuit, quoniã
ſi citra dolorem etiam dẽtem eximere potuiſſet, pariter ęgrotans à dolore liber euaſiſſet: quem
admodũ ſi & abſque euulſione quis dentem premens, aut quatiens dolorem irritet, dolorẽ qui-
dẽ acerbiorem reddiderit, nihil tamen leuamenti attulerit. Vtrinq; apparet igitur, quantũ in ipſo
eſt, inutilem dolentibus eſſe dolorem. Etenim per auxilia anodyna vocata, hoc eſt dolorem ſe-
dantia, multa dolentia membra ſanantur: in alijs verò plerunque dolores magni per exteri9 ad-
hibita illati ex aliquo affectu, dolentibus nullum laxamentum præbuerunt: unum .n. ſolum eſt,
quod medeatur, quod affectum vtcunque, ſiue citra dolorẽ, ſiue cum dolore excindit: dolor ue-
rò ſuapte natura non dolorem ſedare, ſed cõtra omnino irritare idoneus eſt. Hoc igitur exemplũ H
euidenter falſum eſt: verum ad alterum quoddam eorum, quæ iſti dicunt, tranſeuntes, illius quo-
que abſurditatem contemplemur. Dicunt igitur uomitũ uomitu, & acri clyſteri mordaces deie-
ctiones ſępe curari. Eſt uerò, & in hoc caſu vna ſanè curatio affectũ excindere, ob quem uel nau-
ſeabundi ſunt, uel crebro inteſtinorum morſu ſtimulati, ad exonerandum uentrẽ conſurgũt. Id
autem, ut didiciſtis, bifariam fit, uno quidem modo nobis eos humores euacuantibus, qui & nau-
ſeam ſtomacho, & inteſtinis morſum inferunt: altero autẽ eos cum coquentibus, & in optimam
qualitatem mutantibus, aut contemperantibus. Oſtenſum uerò eſt, & in his medicationem per
contraria fieri: nam prorſus euacuare alienum, naturæq; inimicum humorẽ, eiuſmodi retẽtioni
contrarium eſt: & qualitatis mutatio per contrariã qualitatẽ fit. Cæterum huiuſmodi quæſtio-
nis agitandæ hic locus nõ eſt, cum in omnibus curatiuæ methodi voluminibus ſemper à contra-
rijs curationem fieri demoſtrauerimus. At quoniã ſæpius Empiricorum, Methodicorumq; ra-
tionibus adducti quidã hoc medicinæ fundamentum impugnare, atq; euertere conantur, ratio-
nes ꝓxime dictis ſimiles afferentes, fortaſſe melius fuerit, poſtquam p̃ſentis libri explanationem
abſoluero, libellum aliquem componere, in quo apertiſſime demõſtretur, contraria ſola, primo

atque

A atq; per ſe,contrariorum eſſe remedia, ex accidenti namq; clauus medicus caluũ ægrotantẽ, ſimilis ſimilem medicari põt,& oblongi, acutiq; capitis medicus, oblongi acutiq; capitis ægrotãtem, & claudus claudum. Futuri ãt libri inſcriptio talis erit, Quòd rectè ab Hippocrate dictum ſit "contrariorum contraria eſſe remedia. Nũc iterum ad propoſitæ vocis declarationem reuertamur, in qua per ι,& ε, primam ſyllabam in veterib. codicib. ſcriptam eſſe,& hãc uetuſtiſſimos interpretes agnoſcere dicebamus. Hãc verò & Dioſcoridis ſectatores ſeruauerunt, quãuis multas ex antiquis ſcripturis permutarent. Hippocrates igitur, ut per commẽtarium ſibi ipſi, quemadmodum & alia multa coniecturaliter ac breuiter, ita & hoc forte ſcripſit, facere ſimile, cum prædixiſſet, nonnunquam melius eſſe ijs, quæ uacuãtur, auxiliari, ſubdidit, efficere ſimile, hoc eſt, commiſcere cum eo, qui bene euacuetur humore, aliũ ſimilẽ. Poſſumus aũt & ꝙ ſequitur, diſſimilia, in eãdem ſnĩam interpretari: et.n. diſſimiles quoq; humores vna cum ijs, qui congrue euacuantur, exhaurire conuenit. Siquis aũt, operari, uel efficere, ita explanare uelit, hoc eſt, mutare, & alterare: & cõcoquere, ita quoq; medicinalẽ ſnĩam ſermo habuerit. Si.n. ſuccus aliquis merito excernatur, συγκχυμοῦσαι τοῦτο, i. iſti ſimiles reddere, unàq; euacuationis indigentes ſuccos excernere conuenit, ſiue ipſi aliquo modo ſimiles, ſiue diſſimiles ſint. Poſſumus quoque & ſermonem diuidentes, finem prioris [in li. de Flatib.]

B facere, efficere ſimile, poſterioris aũt rurſum principiũ hoc ſtatuere. diſſimilia ſi ſurſum uergãt elata per inferna ſoluere, ut huiuſmodi ſnĩa ſit, Humores membris in totum diſſimiles ſurſum uerſus petentes deorſum trahere, ſi verò deorſum vergant, ſurſum reuellere: nobis ea diſſimilia dicta eſſe intelligẽtibus, quæ a locis aliena ſunt. Eodem modo & alteram ſcripturam explanabimus, vbi prima dictionis ſyllaba per ε,& ρ ſcripta eſt. Nam, irritare ſimile, id ſignificare dicemus, ut.ſ. vnuſquiſq; noſtrum ut humores effundantur æquè, atq; ij, qui euacuantur, efficere debeat: pariter aũt & diſſimiles ſimiles reddendi. Sed forſan (ut nõnulli crediderunt) hoc verbum, irritare, per tranſlationem ab aĩalibus turgentibus, hoc eſt in uenerem cõcitatis dictum eſſe poterit: ita.n. ipſe uti vr̃, cum dixit in aphoriſmis, "Medicari in ualde acutis, ſi turgeat, eodem die, nam in humoribus ad exitum paratiſſimis, & ad euacuationem properantibus, in proxime dicto, & in alijs aphoriſmis hac uoce, turgere, vti vr̃. Ita igitur & hoc loco, aiũt, par eſt ab eo de humorib. irritare, dictum eſſe, hoc eſt, ad expulſionem habiles ipſos efficere. Rurſum itaq; ab altero initio ad aliquod utile, quoad ei' fieri põt, orationem conuertamus. Poſtquam.n. dixit ſurſum elata deorſum ſoluere, & contraria itidem, elata quidem idem, qđ concitata ſignificare putandum eſt: ut de primo affectus exortu ipſi ſermo fiat, iubenti ad contraria loca ſtatim retrahere, deorſum quidem in ijs, quæ ſuperius ortũ [4. Aph. 101. Exord. 18. c]

C habent, ſurſum verò in ijs, quæ inſerius: ut eadem regula utentes opẽ feramus, & ad differentia loca abducamus. Igitur "ſi in pedes & crura fluxionem decumbere ſenſerimus ex cubiti uenis ſanguinem mittemus, aut uomitu purgabimus; non, vt quidam putant, nequaquam ſurſum retrahendũ eſt, licet, ad inferiora prouentibus ſuccis, magnus aliquis in ipſis morbus futurus ſit. Poteſt ãt intelligi & illud, ſurſum elata, de humoribus ſuperiora petentibus, vt ea uox, elata, magis proprie dicta ſit: ſnĩa verò & nunc eadem remanet. Humores nãq; ſurſum elatos, hoc eſt ſublime petentes, deorſum uerſus retrahere haud rectè impetum facientes oportet, & contra decurrentes in oppoſitum ducendi ſunt, ut in capite uitiato purgatione per aluum, & ſectione uenæ cubiti utendum eſt: utrunque.n. euacuat, retrahitq; deorſum. Veriſimile autem fuerit & contraria ab ipſo in hmõi ſenſum dicta eſſe: Superius elatos humores & creatos affectus ad inferiora ſtatim ab initio retrahere conuenit, & contraria his deinceps facere, quod eſt a loco euacuare: ut in capite, poſteriora capitis dolentem recta frontis vena inciſa iuuat: quæ locale remedium eſt. [A. l. 5. f. 15. i. 1. c. 8. 303. c]

10 *Abſceſſus ueluti bubones, ſignum quidem ſunt germina habentium, tum aliorum, tum præcipue viſcerum, maligni autem ſunt hi.*

D Galeni explanatio deſideratur.

10 †*Spiritus parui, crebri: magni, rari parui, rari, crebri, magni, extra magnis, int' parui: intus magni extra parui. Hic extendens, ille urgens, duplex intro reuocatio, ut ſuperinſpirantib. calidus, frigidus.* [* Sẽtentia hęc diffuſe explicatur in 3. li. de difficul. reſp. c. 3.]

" * * "Spiritus autem creber phlegmonem in partibus ſupra interſeptum ſignificat, [* In Prog. cõ 1. c. 24. 4. c 194. h]
" Magnus verò, & longo temporis interuallo poſt rediens delirium oſtendit. Frigidus verò, ſi ex na-
" ſo & ore prodierit, iam ualde pernicioſus eſt.

10 *Medicatorum oſcitationum continuarum longa ſpiratio eſt.*

Hunc ſermonem etiam in ſecundo de popularibus morbis libro declarauimus.

11 • *In abſtinentibus à potu & uix breuis ſpiratio.*

Quemadmodum in ſecundo de popularibus morbis plurimi codices uerba ita ſcripta habent, in abſtinentibus à potu & uix longa ſpiratio, ita hoc loco ſcriptum eſt, breuis ſpiratio. Satis autem a nobis de utraque lectione in commentarijs illius ſecundi libri actum eſt.

12 *Secundum rectum et coſtarum dolor, et præcordiorum contentiones, & Lienis elationes, et ex naribus eruptiones, et aures ſecundum rectum: Harum plurima huiuſmodi et in oculos.* E

In plurimis exemplarib. lectio ut nunc ſcripta eſt, reperitur. Raro autem & hanc inueneris, ſe-
cundũ rectum & coſtarum doloris, & præcordiorum tentionis, & lienis elationis & ex narib. eru-
ptionis, quam & ego lectionem & medicinalem, & dilucidam approbo. Nihilominus tñ & quod
ab altera lectione ſignificatur, idem eſt, & antea in ſecundo de morbis popularib. hunc ſermonẽ
enucleauimus. Hoc loco quidem abundat id, quod de auribus, & de oculis additum eſt, utpote &
his partibus regulæ, ſm rectum dicenti ſubiacentib. quemadmodum & alia membra, dupliciter:
interdum. n. ex ſe ipſis in alias quaſdam partes materias ſecundum rectam regionem propellunt:
interdum verò ab alijs membris patientibus in aures, aut oculos humores tranſmittuntur.

13 *Vtrum igitur omnium, aut quæ quidem ab inferis ſurſum, qualia quæ iuxta maxillas, aut etiam oculum, aut etiam aurem: Quæ uerò à ſuperis deorſum, non ſecundum rectum. Atqui & in Angina rubores, & coſtarum dolores ſecundum rectum.*

In ſecundo de morbis popularibus non eſt adiecta hæc dictio, per quam dubitat, vtrum ex infe-
riorib. in ſuperiora abſceſſu facto ſemper membri rectitudo vtiliter ſeruetur: ex ſuperiorib. ãt in F
inferiora corrumpantur, ac fiant quidam non ſm rectam regionem abſceſſus. Ignotum uerò eſt,
vtrum ſecundi de popularibus morbi libri ſententiæ prius, an illæ, ſcriptæ fuerint: neque. n. ꝙ ille
ſecundus, iſte vero ſextus liber inſcriptus ſit, ex eo illius ſententias prius ſcriptas fuiſſe putãdũ eſt.
In illis enim, quæ ab ipſo, vt diuulgarentur, ſcripta ſunt, rationabiliter huiuſmodi ordo apparet: in
commentarijs ãt non itidem. Scripta nanq; ab Hippocrate in diuerſis uel chartis vel tabulis eius
filium Theſſalum collegiſſe aiunt, duosq; hos libros, ſm uidelicet, atque ſextum integraſſe, non
nulli & quartum addunt. Primum verò atq; tertium, ut ederentur, compoſitos eſſe conſtat. Atq;
ideo quidam dicunt, ſi quæ in ſecundo libro continentur, prius: ea, quæ in ſexto, poſterius ſcripta
ſunt: Hippocratem par eſt, cum poſtea abſceſſum in inferiora non è regione utiliter factum uidiſ-
ſet, ita pręſentem ſniam conſcripſiſſe: ſin autem hoc loco dubitans, poſterius ea de quibus dubita-
uit, dijudicans, conſtanter in ſecundo de morbis popularibus libro ſententiam tulit, illis potius cre
dendum eſt. In his igitur, ꝙ nunc ſcribit, atqui & anginę, rubores, & coſtarum dolores ſm rectum,
de tranſmutatione, non ex coſtarum morbo in anginam, ſed ex angina in coſtarum uitium, ſer-
monem eſſe intelligendum. Hæc enim à ſuperioribus in inferiora fit, de qua ambigens prædixe-
rat, quæ a ſuperis in inferiora, non ſecundum rectum. Hæc itaque cum ſibi ipſi obiecta ſubintuliſ- G
ſet, poſtea ea infert, quæ in ſequenti oratione ita ſe habent.

14 *An et ea, quæ infra iecur, aut ſupra diſtribuuntur, ut quando in teſtes et narices.*

Anginà laborantibus coſtarum dolores ſm rectum fieri pręfatus, deinceps quærit, in abſceſſib.
ad inferiora corporis depulſis, ſemper ſitus rectitudo ſeruetur, nec ne, quemadmodum in ꝓximo
ante hunc ſermone in dubium reuocauit. Sed ibi dixit, abſceſſus, qui ad inferiora, nũc dixit, abſceſ-
ſus infra iecur, ſuperiorum inferiorumq; oĩum corporis partium, iecur, vt vr̃, terminum ſtatuens.
Ipſius. n. deuexum tranſuerſo ſepto adnexum eſt, quocirca & quęcunque ſupra iecur ſunt, hæc ea
dem & ſupra ſeptum extant, cor. ſ. pulmo, & hæc ambiens pectus, adhucq; multo magis collum
& caput: reliqua oĩa in inferiorib. corporis eſſe dicuntur. Eorum ẽt, quæ ſuperius ſunt, ſi inter ſe
conferantur, aliqua magis ſupra ſunt, aliqua minus. Nobis verò eſt conſuetudo in oĩbus ita dictis,
interdum, quod minus ſupra eſt, infra eſſe dicere, ut ad ſuperius ipſo comparantibus: quod ãt mi-
nus infra eſt, & id inferioribus comparantes, ſuperius eſſe diximus. Ac ꝑ ꝑ huiuſmodi locutio-
nis incuriam conſuetudine longinqua confirmatam, noĩs ambiguitas quædam atq; confuſio in
ſermonibus oritur, quam memoria complectẽtes, cum Hippocratem dicentem audiuerimus, ab
ſceſſus in inferioribus corporis partib. obortos meliores eſſe, conſiderare debemus, ſm quẽ ſigni- H
2. Epid. ſect. 1. ficationis modum, inferius eſſe, acceperit, ſimulq; membrorum dignitates definiemus. Ideo nam
que ut plurimum abſceſſus in ſuperioribus excitati difficiliores ſunt, quòd membra illa maius, ꝙ
inferiora diſcrimen afferunt, cum utraq; eodem affectu vexata ſunt. Siue enim cerebrum, ſiue gut
tur, aut gula, aut pulmo, aut pectus, aut cor inflammata ſint, mortifera ægritudo, membris infra ie
cur inflãmatis pauci admodum pereunt, potiſſimũ ſi recta curatio adhibeatur. Quin ẽt iecoris ip-
ſius deuexum concauo longe periculoſius eſt, & nonnulli ipſum inter ſuperiores corporis totius
partes, quemadmodum & os uentriculi, reponunt. Hæc itaq; à nobis obiter dicta ſint, & ſi non
pręter propoſitum ſint: reliquum uerò explanationis in propoſitum ſermonem deinceps abſolua
mus. Quęrere nanque uidetur Hippocrates, utrum quæ infra iecur ex ſuperioribus delabuntur ut
in teſtes & narices, è regione fieri melius ſit: aut, licet non è regione fiant, ſuperiorum tamen par-
tium initijs æque auxiliari queant. In nonnullis planè neque an è regione facta ſint, dignoſci po-
teſt: ut quod uarices è regione facto abſceſſu furorem curauerint, neq;. n. perſpicere licet, in dex-
tris ne cerebri partib. an in ſiniſtris, affectu oborto, in furorem acti fuerint, quemadmodum neq;
ſit diutius tuſſientibus ſine lateris dolore abſceſſus in teſticulum fiat. Atqui forſan & in his lo-

ci

A ci recta oppoſitio ſeruatur,etſi vera pulmonis,aut cerebri pars affecta ſit, haud certo ſciamus: qn
& melancholiam,ſanguinis per uenas ſedis effuſio plerunq; ſanare pōt,neq; tunc nobis loci paſ
ſi rectam oppoſitionem cognoſcentibus.Sanguinis quoq; ex utero copioſum profluuium mul-
tos curare morbos omnibus in aperto eſt:ſed neq; hic an ex dextri uteri uenis, an ex ſiniſtri, an
ex utroq; excretio facta ſit agnoſcere poſſumus. In his itaq; affectibus cognitu difficilis eſt, aut
omnino ignota languentis membri recta oppoſitio: in quibus uerò ipſam dignoſcere licet, & in
iis Hippocrates,ut uidetur,conſiderandum eſſe ait,num ſemper ex abſceſſibus ad inferiora tranſ-
mutatis,meliores illi ſint,qui ſecundum rectam oppoſitionem fiunt.

15 Conſideranda hæc,& unde,& propter quid.

Soliſne ultimis, an omnib. antedictis de abſceſſibus è regione, & non è regione factis hoc ſub-
iunctum ſit,in incerto eſt, Quod dicitur autem,ipſum huiuſmodi eſt : Conſiderandum eſſe inqt,
& locum,in quem abſceſſus decubuit: hoc enim ex ea uoce,quò, ſignificatur: & membrum, ex
quo,& hoc ea uox,unde,ſignificat:pręterea cauſam,propter quā abſceſſus oboritur, hoc rurſum
duæ illæ dictiones,propter quid, oſtendunt. Scire namq; oportet, nunquid a natura concocto
morbo,aut uexante humore adhuc crudo ex uno membro in alterum delapſo, abſceſſus obor-
B tus ſit.Poſſet item aliquis,& hunc ſermonem ab antedictis ſeparare;& deinceps dicendorum ini
tium facere hunc in modum.

16 Conſideranda hæc, quò, & unde,& propter quid uena temporum non firma, neque uiriditas ſplendida.

Dicebam,& hunc in modum totum ſermonem diuidi poſſe, quemadmodum & alio quodam
modo,eo videlicet,uenæ temporum non firmæ, neq; uiriditas ſplendida, ſi ſpiritus in ipſis relin-
quatur,& alia deinceps. Niſi.n.viriditas ſplendida,in oratione interiecta eſſet, multiformiter di-
uidi poſſet,quippe quod commentarius,non liber ſit:ſuperius.n.intellexiſti de hoc. Hoc autem
interiecto,uiriditas ſplendida,adhuc etiam magis obſcura oratio reddita eſt. Alibi.n. etiam ſupe-
rius diximus,ubi hæc uox,uiride,ſcripta eſt,qualiſnam per ipſam color ſignificetur,nō poſſe ma-
nifeſte intelligi,quemadmodum,neque ſi,chloaſina,ſcriptum ſit, ut nonnulli ſcribere conſueue-
runt.uidemus.n.etiamnum hac tempeſtate,vt in Co ipſa Hippocratis patria,ita & in tota noſtra
Aſia,uiridia quidem appellari olera,& arbores,& ſtirpes,ueluti χλωρὰ,i.herbida:& pecudes Græ
ci χλωρίζειν dicunt,quod ſignificet herbas uerno tempore pabulari. Dicūt quidem & homines quoſ-
dam uirides,non quod herbæ ſimilem colorem habeant, ſed potius pallidum. Incertum eſt igitur,
C utrum Hippocrates ſubpallidum colorem uiridem,atque herbaceum dixerit,quod permultis ac-
cidere conſpicitur: an herbæ coloris ſimilem quod perraro accidiſſe uiſum eſt. Igitur, cum uox
hæc per ſe obſcura ſit,adiecta hac dictione,ſplendida,maior adhuc obſcuritas oritur: difficile nan
que eſt excogitare,quidnam per hæc uerba ſignificare uoluerit,uiriditas ſplendida. Atque iccirco
nonnulli interpretes hanc omnem obſcuritatem euitare cupientes, hoc modo ſcripſerunt, neq;
color ſplendidus,intelligendumq; eſſe aiunt ſplendidum de ægrotantis natiuo colore: ita quo-
que & Sabinus opinatus eſt.

17 Vena temporum non firmata,neque uiriditas ſplendens, ſi ſpiritus intus relinquitur, aut tuſsis arida,non ferina,in articulos decumbere. Expectare ſecundum diſtentionum rectum inceſſum,qua in uentre fiunt.

Iam dixi & ſine prima huius ſermonis parte,iſtam per ſe hunc in modum legi poſſe, ſi ſpiritus
intus relinquitur, & quæ deinceps ſcripta ſunt. Spiritum uerò nunc intelligemus eum, qui, q̃ na-
turaliter conueniat,maior ſit,ut oratio in hunc modum ſe habeat:Si in morbo aliqui ſubleuati tē
porum uenas habeant non firmatas,hoc eſt latius diſtentas, & non genuinus color ſit, ac reliqua
deinceps enarrata,iſtis in articulos abſceſſus expectandus eſt. Quæ ſequuntur verò hmōi ſunt,pri
D mum quidē hoc,arida tuſſis:ſcd̄m autem illud,non ferina. Aridam tuſſim eam,per quam nihil ex
puitur,appellare mos eſt. Iſtud ſanè,ita in libro accurate compoſito conſcriptum, auctorē ænig-
matica locutione gaudere aperte demonſtrat: at ſibi ipſi adumbrationē quandam per commen-
tarium ſcribentem nullus iure utiq; reprehendat:multa.n.ſic nobis ipſis per quaſdam notas deſi-
gnare conſueuimus. Forſan igitur & nunc ſibi ipſi hæc ſcripſit Hippocrates de pluribus affectibus
ſermonem faciens,hoc quidem loco de tuſſi arida in pulmonum & coſtarum inflammationibus:
nam & hæc uox,ſpiritus,illis aſtipulatur,ſed ſuperius dicta,cū de iis, quæ in facie contingunt,ſcri
beret,de febribus calidis,& perurentibus intelligenda ſunt:cæterum & illa de pectoris, pulmonū
que affectibus dicta eſſe poſſunt. Integra igitur oratio talis erit:Si diutius unà cum antedictis tuſ-
ſes aridæ ſint,abſceſſum in articulos expectare conuenit. Sed conditionem quandam tuſſibus ob
ſcuram adſcribens,qōnem alteram excitauit,quænam ſint ferinæ tuſſes. Nonnulli ſanè lumbri-
cos inteſtinorum, cum ad oſtiolum uentriculi repentes ipſum mordeant, aridas tuſſes excitare
aiunt:quod ſi re uera ita accidere compertum foret, nulla prorſus quęſtio eſſet: ſed millies abſq;
ulla tuſſi lumbricos os uentriculi infeſtantes uidimus. Quocirca plures explanatores ad alias
interpretationes ſe conuerterūt: Quidam hanc uocem,ferinæ,de phthiſicis dictam eſſe uolentes,
quoniam

quoniam ipſorum ungues, ut ferarum, incuruantur:nonnulli de maligno morbo:in iudicatorijs E nanq; abſceſſibus,ut crudum,ita & ſanabilem eſſe morbum oportet:concoctus enim citra abſceſſum ſolutionem nunciat: perniciosus autem neque vllum iudicatorium abſceſſum fore promittit. At ſi diutius,& crudus morbus perduret,neque malignus ſit,tunc aliquem fore abſceſſum expectandum eſt. Quòd autem crudus unà, & malignitate carens diutius morbus perſeuerare debeat,vt abſceſſum fore ſperandum ſit,maniſeſte ipſe in libro de Præſagijs,ita ſcribens declarauit: (In prog. cō. 2. t. 344. 201. b) "Quicunque ſanè lotia tenuia,& cruda multum temporis fecerint,ſin alia perdurationis ſigna adſint,in iſtis abſceſsum ad partes interſepto inferiores expectare oportet. Erit itaque tota oratio huiuſmodi: Si aliquis pectoris,aut pulmonis morbus crudus permaneat, nihilq; malignitatis habeat,abſceſſus expectandus eſt.Quòd crudus ſit,ſignum eſt arida tuſſis:nam ſiquid expuant,concoctionis indicium eſt. Id autem, quod expuitur,ſi liquidum,ac tenue ſit, mediocris:ſi craſſum, perfectæ concoctionis nota erit. Verum de his,& in commentarijs librorum De ratione uictus in acutis, & in libris De iudicationibus, uberius diſputatum eſt, neque minus etiam in libello de quatuor morbi temporibus.Sed quod in calce huius partis adiecit dicens, diſtentionum, quæ in uentre,plurimi quidem eum antedictis copulant,nonnulli uerò & per ſe ſolum propriam habere ſententiam aſſerunt.Igitur,ſi quidem cum antedictis cōiungentes legerimus, ſermo talis erit: F Cum ex antedictis abſceſſum fore ſperaueris,uentris diſtentiones præterea conſpice:ex his enim comprehendere poteris,utrum in dextram corporis partem,an in ſiniſtram, morbi abſceſſus futurus ſit;huiuſmodi nanq; diſtentiones ſecundum ipſarum rectum ſitum abſceſſus fore nunciāt. Quod ſi iterum iſtud per ſe aliquis legat,ſecundum earum,quæ in uentre fiunt, diſtentionum rectum ſitum,ſententia hæc erit:Quemadmodum in ſpirabilibus inſtrumentis crudo morbo, & ſanabili laborantibus,abſceſſus fieri cernimus, ita & in ventris partibus incidere comperies: erunt autem,& ipſi è regione paſſorum membrorum.

18 *Ita verò ſe habent ex his plurimi,& valde rubentes,& naturaliter albioris modi: Neque de naribus ſanguis erumpit,aut paucus erumpit.*

Subintelligendum planè eſt,ipſos in morbis facies ualde rubicundas habere,ac naturaliter albioris eſſe coloris:ſiquidem multi in morbis ſalubriter lōgis,cum futurus abſceſſus eſt,facie diu rubeſcunt,præcipueq; ſi ſecundum aures excitari debeat.Quibus uerò ita ſe habentibus facies ualde rubeſcat,declarauit,inquiens huiuſmodi homines albioris eſſe coloris nigrioribus enim natura,& ſi nonnunquam ſanguis in facie exuberet,non tamen euidenter apparet: at in alba corpora,& in iſta extrema cum exiguum quippiam alterius coloris inciderit ſtatim omnibus conſpicuum eſt. G Hoc quidem ipſi adiectum eſt.Sed orationis continuitas talis fuerit: Iſtis valde rubentem faciem habentibus,cum ſalubris ægritudo perdurat,per abſceſſus iudicationem fore ſperandum eſt,niſi de naribus ſanguinis profluuium redundantem ſanguinem euacuatione præuertat, qui in aliquem articulum impetum facturus erat.At quibuſcunque ita habentibus, ut diximus, aut nihil penitus ſanguinis,aut modicum,neque morbi magnitudine dignum effluxerit, hunc in modum abſceſſus eueniunt.

19 *Atque ſi quidem effuſis intus relinquitur,paratus eſt.*

Niſi ea coniunctio,quidem,ſcripta fuiſſet,perſpicua narratio eſſet. Nam cum dixiſſet, faciem ualde rubicundam habentibus non effuſo de naribus ſanguine, aut pauco effuſo, abſceſſus excitari,merito ſubiunxit,ſi effuſo aliquid relinquitur,ad abſceſſum morbus paratus eſt.At qm̄ ea cōiunctio,quidem, adiecta eſt, ſubintelligere pręterea conuenit.ſin autem intus aliquid non relinquitur,abſceſſus non erit.Non ſolum autem in commentarijs,quos ſibi ipſi homines conſcribūt, huiuſmodi locutio nes inuenire licet,ſed etiam in libris accuratè ſcriptis,vt coniunctione, quidē, pręposita,nihil pręterea ipſi reſpondens ſubiungatur.Id autē maxime Dioſcoridis ſectatores animaduertiſſe nouimus:quippe qui ſe magis,quàm alios,grammaticę peritos eſſe iactant, & ueterem lectionem tuentur,quam omnes explanatores agnoſcunt,& omnes codices retinent. H Aut ſi coniunctio,quidem,planè ſuperuacua viſa fuiſſet,ipſam expungere,quàm in hanc uocem,non conuertere maluiſſent.Hęc enim locutio,& ſi non effuſis intus relinquitur,paratus eſt,ſecum ipſa pugnat.hac uoce,intus relinquitur,ea,quę non in totum,ſed ex parte euacuata ſunt,ſignificāte:ea uerò,& ſi non effuſis,contrarium indicante,ſicut & hac,copioſe fluxiſſe. Quemadmodum igitur hoc loco,intus relinquitur,dicere,non conuenit,ita& neque ubi nihil prorſus effluxit.Nam niſi de vexante humore, intus relinqui, dictum eſſe, ut nonnulli uoluerunt, acceperimus, (iſti enim ad morbum orationem referunt)quòd in ſanguinis parcis effuſionibus accidere ſolet, hęc pars,intus relinquitur,inſinuat.Effuſo enim ſanguine,ſed nō quantum ſatis eſt,imperfectę morborum iudicationes fiunt,in quibus iſtud,intus relinquitur,dicere conueniens eſt.

20 *Sitis intus relicta,& oris exiccatio,& inſuauitas,& inappetentia eadem ratione.*

Quando finita febre aliqua ſymptomata remanent, aliquid intus relinqui morbi reliquiarum

dicitur

A dicitur. Hippocrates igitur eorum exempli cauſa meminit, quæ inter remanẽtia principatũ obti-
nẽt, ſitus videlicet, & oris ſiccitatis, & inſuauitatis & inappetentiæ. i. priuationis appetitus. Quare
huiuſmodi ſermo id, quod in antecedẽte cõprehenſum eſt, enucleat, ubi aiebat, & ſi quidẽ effuſis
intus relinquatur. Bifariã enim relinqui intelligimus, vno quidẽ modo humorem morbi aucto-
rem, altero autem morboſum affectum: nunc morboſi affectus intus relicti ſigna explanat.

21 *Febres autem non acutæ eiuſmodi ſunt, ſed reuertentes.*

Et hoc unum ex ijs eſt, quæ ad futurorum abſceſſuum præſenſionem faciunt: ſiquidem acu-
tæ febres cito iudicantur, & per excretionem ex toto conſumuntur: non acutæ autem, quæ re-
uertentes nominantur, & diuturnæ ſunt, & imperfectas ſolutiones habent; poſtea ruſum exo-
riuntur, & per ſecundam in abſceſſum expulſionem integre ſoluuntur.

22 *Quæ relinquuntur poſt iudicationem, recidiuam facere conſueuerunt.*

Hic idem ſermo, & in ſecundo de morbis popularibus libro ſcriptus eſt, & poſt hunc alij ad
eum vſque, quæcunque tertianæ naturam habent, quos ſupra declaratos præteribimus.

23 *Quæcunque tertianæ naturam habent, his nox ante acceſſionem moleſta eſt.*

B Quas nam febres tertianæ naturam habentes intelligat, explanatum fuit † ſemitertianas vi- † Al. vbi & de ſemitertia-
delicet, & extenſas tertianas. } In uno.n. ſolo recentiores medeci concordant, dum prædicta vo- nis, & de ex-
cabula enucleant, in exquiſitis. ſ. tertianis, ꝙ intra duodecim horarum ſpatium tertianæ exacer- tenſis tertia-
batio circunſcribitur, reliquę autem horæ febre uacant: de methodicorum nanq; monſtroſo ſe nis, diſputa-
mitertianarum nominis abuſu, neque ulla mẽtio facienda eſt. At ſi exquiſita tertiana minorem, tum eſt. uide
quàm duodecim horarum, acceſſionem habet, cuius acceſſio quindecim horarum ſpatio conti- hac pag. d, &
netur, ea tertiana ſimpliciter abſq; ulla adiectione uocabitur: ac, ſiquis accuratius loqui velit, ſupra pag.
“ tertiana non exquiſita. Atqui ſi ipſe Hippocrates pronunciauit, "Febres, quęcunque non inter 110. e f. &
“ mittentes tertio quoque die vehementiores euadunt, oẽs malæ: quocunque aũt modo intermit- 119. d
“ tant, nullum inſtare periculum ſignum eſt, oẽs tertio quoque die exacerbatæ, in integritatẽ aũt 4. Aph. 43. Ex. ord. 32. e
deſinentes, diſcrimine uacabunt. Quod ſi mentem Hippocratis ſequentes has diſcrimine vaca-
re dixerimus, ſemitertianam verò ipſe non ſine diſcrimine eſſe cognouit, ex intermittentiũ nu-
mero febris iſta non fuerit: Sed febres, quarum integritatis tp̃s non breuius horis vigintiquatuor
eſt, oẽs ſimpliciter tertianæ uocabuntur: quibus verò integritatis interuallum hoc tp̃e breuius
eſt, exacerbationes verò longiores, iſtæ protenſæ tertianæ dñr. Verum cũ quatuor omnia inter-
C ualla ſint, oĩno ad tria vſq; perueniunt ſcd̃m eum, qui tertio quoq; die fit, circuitum. Duo nanq;
dies duæq; noctes inter duas acceſſiones interponuntur in omnibus illis, q̃ tertio quoq; die exa-
cerbantur: raro aũt febrem ultra tria interualla exacerbatam, ad integritatem finientem repe-
ries: quam Agathinus magnam ſemitertianam appellare conſueuit, quemadmodum illam me-
diam, cuius acceſſionis integritatisque tp̃a æqualia ſunt: cuius acceſſionis tp̃s breuius eſt, & cui
intra quatuor & uiginti horarum ſpacium acceſſionis tp̃s concluditur, hanc paruam ſemitertia
nam uocat: quare neq; tertianam, neq; protenſam tertianam, unquam noĩat. Nam ſi exacta ter
tiana duodecim horas non ſuperat, has aũt ſuperans illico † longa tertiana } eſt, nulla erit tertia-
na ſimpliciter: adhuc uerò magis, neq; extenſa tertiana: quibus haud poſitis, neq; exactam ter- † Al parua ſemitertiana.
tianam noĩare neceſſe fuerit: cum nulla.n. ſit nõ exacta, adiectio hæc vana erit. Quonam igitur
pacto "exquiſitam tertianam Hippocrates appellare conſueuit, cum tertianam ſimpliciter appel 4. Aph. 59. Ex.
lare liceret, ſiquidem ea ſola tertiana eſt, quæ duodecim horis breuiorem acceſſionem habet? ord. 33. g
Conſtat igitur hanc ab eo exquiſitam tertianam eſſe uocatam, adhucq; magis eam, quæ & alias
notas a nobis in commentarijs de iudicationibus ſcriptas habeat, ſimpliciter verò tertianam ul-
tra duodecim horas extenſam acceſſionem habentem: ꝙ ſi quatuor & uiginti horas exceſſerit,
D tertianam longam, aut extenſam hanc appellabimus. Quæ uerò ultra tria interualla exacerba-
tionem producat, raro in vocatam integritatem deſinere inuenietur: uerum neq; ſemitertianã
ſtatim iſtam vocabimus, ſi neq; repetitiones horridas faciat, neq; altero die acceſſionẽ alterã
ſine repetitione habeat: hanc quidẽ ſemitertianam appellabimus. Sed ſi qua febris tertio quo-
que die exacerbetur, neq; per minimum interuallum, ita miteſcat, ut in eo febricitãs prope ſyn-
ceram integritatem eſſe videatur, hanc acutam febrem noĩabimus id ipſum, quod eſt, de ipſa di-
centes, ꝙ videlicet tertio die exacerbatur. Sola igitur adhuc ex his, quę tertio die exaſperant, tri-
tæophyes, hoc eſt tertianæ naturam ſapiẽs, noĩabitur: quæ ferme in integritatem remittitur. Si
quis uerò, & alias oẽs acutas febres, quæcunque alternis diebus irritantur, tritæophyes noĩare
uelit, forſan & ipſe non ſine ratione in hanc ſñiam deſcendiſſe uidebitur: non tñ quampiam ex
febribus in integritatem deſinentibus ab Hippocrate ſemitertianam uocari concedemus: iſtæ
nanq; ſecuræ ſunt, ſemitertiana uerò periculoſa: inter quas tritæophyes appellatæ mediæ ſunt
quas noctem ante acceſſionem moleſtam habere dicit: prorſus.n. hoc ipſis proprium eſt: exten
ſis uerò tertianis non omnibus. Cæterum, ut ne moleſtia afficiar ſæpius de ſemitertianæ ſignifi-
cato ſcribens, interrogantibusque reſpõdens, unum hac de re libellum ſeparatim compoſui. In
libris ſanè aphoriſmorum nullam de febribus, tritæophyes quæ uocantur, mentionem Hippo-
crates

2.Aph.13.Ex. ord.12.c crates faciens abſolute dixit, "Quibuſcunque iudicatio fit, his nox moleſta, quæ ante acceſſionē: ſubſequens autem, tolerabilior plerunque. Iudicationē verò aliqui eam intellexerunt, in qua repentina quædam, atq; inſignis mutatio fit: aliqui ſimpliciter acceſſionem ſignificari uoluerunt. In omnibus autem fermè tertio quoque die acceſſionem habentibus febribus, præter exquiſitas tertianas, nox ante acceſſionem re uera moleſta eſſe ſolet. Quòd ſi & in exactis tertianis id nonnunquam eueniat, iudicationem ſequenti die futuram portendit, potiſſimumque ſi & reliqua futuræ iudicationis indicia conſentiant. E

24 Tuſſes aridæ parum irritantes in febribus ardentibus, & ſi non ſecundum proportionem, ſiticuloſæ, neq; lingua ualde torrefactæ, non ferino, ſed ſpiritu. Conſtat autem. Quando enim loquuntur, aut os hiat, tunc tuſſiunt. Quando non loquuntur, neque hiant, non tuſſiunt: hoc uerò in febribus laborioſis maxime euenit.

4.Aph.54.Ex. ord.33.c Et in aphoriſmis de iiſdem hoc pacto ſcripſit: "Quoſcunq; "diutius tuſſes aridæ parum irritant in febribus ardentibus, non admodum ſiticuloſi ſunt. Id igitur, non admodum ſiticuloſi, id ſignificat, quod non ſecundum proportionem ſiticuloſi: In ardentibus nanq; febribus ſine arida tuſſi magnopere ſitiunt: q ſi tuſſis arida accedat, ſiti q dem carere non poſſunt, ſed ipſorum ſitis acrimonia retunditur, ut aliquantum planè, ſed non ſecundum febris magnitudinem ſitiant. Illud autem, parum irritantes tuſſes excitari, non fruſtra adijcitur: nam uehementes ſi fiant, pectoris, pulmoniſq; partes calefaciunt, atq; inde febrē, ſitimq; adaugēt, ac, ſi puſillę tuſſes ſint, & per longiora interualla excitentur, tantiſper membra commouent, dum in ipſa humor aliquis delabatur, atque ita euenit neq; tuſſes uehementer agitare, neq; febrē accendere, humoreque particulas irrigare, ad ipſas modica tuſſi commotas defluente, propter quem laborantes minus ſiticuloſi reddētur. Siccis autem tuſſibus ex aliqua etiā morbi malignitate naſcentibus, quam deinceps qualis nā ſit dicam, ab eis has, de quibus tunc loquitur, diſtinguens, ait, non ferino, ſed ſpiritu. Aliqui uerò ſimpliciter ipſum omnem malignitatē, ferinum, uocare arbitrātur, ſed alij quidem phthiſim, quoniam curueſcētibus unguibus feris, quantum ad hoc attinet, ſimiles eſſe uidentur; alij uerò pulmonum ulcus, therioma proprie uocari contendunt; alij uerò, cum in os uentriculi lumbrici aſcenderint, tunc ipſos tuſſes excitare aiunt, neq; tamen ratione hoc, neq; experientia demonſtrare poſſunt. Ferinum igitur ſatius eſt malignum intelligere, ſiue ex capite humore deſtillante; ſiue ex alicuius ſpirabilium viſcerum vlcere, ſiue ex aliquo in iiſdem orto abſceſſu, ſiue ob ea, quæ uocantur empyemata, tuſſiant: aliæ uerò tuſſes ſunt ab eis diuerſæ ∴ ∴ quæ malignæ non ſunt, aut ex inſtrumentorum ſpirabilium intemperie, aut faucium, arteriæve aſperitate obortę, nonnunquam etiam ex alimentis, potionibusve exaſperantibus, aliàs uerò & ex ambientis aeris qualitate concitatæ. In aphoriſmis enim ipſe ſcripſit, A.l.4.f.1.c. 3.c.41.424 F G

3.Aph.5.Ex. ord.20.c "Si uerò aquilonia tempeſtas fuerit, tuſſes, fauces, uentres duri, difficultates urinæ, horridi, dolores coſtarum, pectorum. Aer nanq; admodum frigidus inſpiratus interdum faucium, aſperæq; arteriæ loca exaſperat atq; refrigerat, nonnunquam & toti pulmoni, pectoriq; intemperiem affert, ſæpius uerò & ambo hęc contingūt, modiceq; ex his arida tuſſicula uexantur. Quod hæc ita ſe habeant, ſignum eſt, ipſos cum ſpiritum attrahūt ad tuſſim prouocari, cum multus ſimul aer ipſis loquentibus, & hiantibus, & ore ſpiritum ducentibus intrauerit, ſed cum per nares attrahunt, & aerem externum quiſpiam in ædibus ipſorum calefecerit tunc aut omnino parum, aut nequaquam tuſſiunt. Quocirca & ob nares quidam panniculum ponentes, ita inſpirant, exacerbari tuſſim experti, cum aer externus frigidus multus ſimul membris prius refrigeratis atq; exaſperatis obuius fiat. Maxime autem laborioſis febribus id accidere inquit: quas autem laborioſas febres uocet, ignotum eſt, num eas, quæ ex uehementibus motionibus accenduntur: an eas, quę ſponte laſſitudinis ſenſum inferentes exoriuntur: Huiuſmodi ſanè differentias nullus fere aut noſtræ tempeſtatis medicus, aut antiquus obſeruat, etſi exemplum Hippocraticę diligentię habeant, quam imitari eos deceret, qui ueritatem ipſam propter ſe, non glorię aut lucri cauſa, conſequi ſtudent. Ego uerò, quod dictum eſt, experientia examinare ſatius eſſe animaduerti. Laborioſis quidem febribus ab externis fatigationibus ortis huiuſmodi tuſſiculas accidere conſpexi, alijs uerò non omnino. Quin & ipſis febribus ab externis laboribus ortis non ſimpliciter, ſed per frigus aut uehementem ęſtum, & maxime in uia puluerulenta laborantibus. Quamobrem & ex accidente quodam potius, quàm ex laborioſo affectu, tuſſire mihi uidebātur. Nam propterea, quod faucium loca, ob frigus (ut dixi) aut puluerem, aut immodicam ariditatem ipſis ab aere circunfuſo genitam, exaſperata ſint, ad hęc etiam propter ipſorum inſtrumentorum intemperiem, iſti tuſſi diuexantur: ſiquidem & propter intemperiem tuſſes exiſtere alibi didiciſtis. H

25 Nihil contemnere, nihil temere.

Id quidem & ipſum per ſe dictum & ſcriptum nullo alio ex pdictis, aut ex ſubſequentibus indiget ut intelligatur, aut ipſi fides adhibeaƭ; hoc uerò loco oīno appoſite ad id, de quo agiƭ, hęc ſnīa collocata eſt. Huiuſmodi nanq; pręcepta pleriq; exigua, uilia, nulloq; pretio digna uidētur, atq; propterea ab ipſis contemnuntur, ut neq; ratione, neq; experientia, harum rerum naturam contemplentur.

A templentur. Quemadmodum verò, quòd nihil deſpicere oporteat, prædictus ſermo exemplum eſt, ita etiam quòd nihil temere, nihil inconſiderate affirmandum ſit, ut ego ipſe in oratione, quæ ante hanc eſt, & in alijs omnibus feci. Neq; id in Hippocratis ſolum ſcriptis, ſed & in alijs omnibus antiquorum libris obſeruo, ut non temere, quæ quiſq; ipſorũ dixerit, approbem: ſed experientia, & ratione, uerumne, an falſum ſit, quod ſcripſerũt, examino. At, qui ſe vnius auctoris doctrinæ ueluti ſeruos, aut libertinos addixerunt, ſimulatq; ab eo ſcriptum aliquod inuenerunt, inconſiderate, ac temere credunt: Vt in hoc dicto maxime, laborioſis ſebribus aridas tuſſes excitari, neq; in quibus laborioſis id fieret, ęſtiuerũt, numquid à fatigationibus, & externa uexatione, an & citra hæc eundem affectum habentibus, neq; uerum ſimpliciter, an ex accidenti * laſſitudo ipſis euenerit. Quod * Al. tuſſis. uerò in his, id etiam in alijs infinitis contingere ſciatis, & ipſis, qui libros conſcripſerunt, & ijs, qui eos interpretati ſunt, & adhuc multo magis illis medicis, qui quotidie in ciuitatibus circũeũtes, ſola irrationabili exercitatione utũtes. Multa enim iſti uelut exigua deſpiciunt, neſcientes multis interdum exiguis coniunctis vnam ex ipſis ſummam haud contemnendam integrari, temereq; alicuius uiri ſcriptis aſſentiunt, cui ipſe ſeipſum unuſquiſque ſeruum tradiderit. Sin ſit quis id non fecerit, at alio certè modo ei nonnunquam, quod primo imaginationis captu uerisſimile uiſum
B fuerit abſq; longioris temporis, & per ſe, & vnà cũ alijs contemplatione aſſentiens, rẽ rarò uiſã, perinde ac ſi plerumq;, aut aſſidue conſpiceretur, temere celebrat. Atqui ſectarum diſſidia hinc maxime orta eſſe par eſt, hominibus ſapientiæ opinionem affectantibus, ſibiq; nimium tribuentibus, quæ uerisſimilia uiſa fuerint, non ſępius una cum multis conſiderata, uera eſſe credentibus. Quemadmodum uerò nunc de ſignificatiuo pręcepto exempli loco ſermonem fecimus, ita quoque in curatiuis nullum eorum, quę puſilla eſſe uideantur, ſpernendum eſt, neq; temere atq; inexplorate dictis ipſorum facultatibus credendum, ut in libris De methodo curandi percepimus.

26 *Per adiectionem, contraria adhibere, & interquieſcere.*

Curatiuum conſilium, atque ſalubre hoc tibi appellare licet, Hippocratęque illud, quod prius dixerat, nihil negligere, & nihil temere, in hoc ſermone, ueluti exemplo, declarare. Conſuetudines igitur, ut rem puſillam nonnulli medicorum deſpiciunt, nullam ab ipſis indicationem, quæ medelam commutet, oriri arbitrantes. At alij non contemnunt quidem, à prauis uerò conſuetudinibus quoſdam ad contrarias repente traducere conantes non modico errore tenentur, quandoquidem neque ipſas negligere, neq; ſtatim traducere cõuenit, ſed paulatim, & ipſos interquieſcere permittendo. Bifariam autem uerbum, interquieſcere, intelligere poſſumus, Vno quidem
C modo, ut non ſolum in contrariam conſuetudinem paulatim aliquos transferamus, ſed & antequam vniuerſa mutatio facta ſit, inter mutandum quieſcamus, ut quando ex ocio ad exercitationes conuertimus, primum quidem à breuisſimis incipiemus; atque paulatim has adaugebimus, deinde nonnunquam unum uel etiam duos ocioſos dies interponemus: Altero modo hæc uox, interquieſcere, intelligenda eſt, tanquam illi verbo, adhibere, contraria ſit: ut in quos, quæ prius haud inerat, conſuetudinem inducere volumus, ipſam paulatim inducamus: à quibus verò prius ſeruatam remouere, paulatim rurſum, & iſtos quieſcere, hoc eſt, deſinere iubeamus.

27 *Poſteriora capitis dolentem in fronte recta uena inciſa iuuit.*

Veteres interpretes hoc verbum, iuuit, in tempore præterito ſcriptum agnoſcunt; dicuntque in Aphoriſmis "iuuat, in præſenti tempore ſcriptum eſſe, antiquo magiſtro in eo volumine communem ſententiam pronunciante. Hoc autem loco cum ad propriæ memoriæ pręſidium de uno 5. Aph. 68 Ex. ord. 45. c quodam, iuuit, ſcripſiſſe, vt poſteà, cum in multis hoc remedium expertus eſſet, ipſum illi vniuerſum promulgare auderet. Conſtat autem remedium hoc locale eſſe, & ad contraria reuulſoriũ. Rectam autem in fronte uenam, & ante diſſectionem euidenter conſpicere licet: iſtam uerò una
D cum ijs, quæ utrinq; adiacent, confluentem eſſe diſſectio oſtendit. Haud bene igitur quidam hanc vocem, recta, de inciſione dictam eſſe autumant, neq; enim propter ſectionis figuram; ſed propter ſanguinis effuſionem, dolentibus utilitas affertur.

28 *Exceptiones præcordiorum, ex qualibus, & aliæ, & viſcerum inflammationum, qualia poſſunt, ſiue ex iecore lien, & è contrario, & quæcunque huiuſmodi.*

Non ſolum, ex qualibus, & aliæ, ſcriptum inuenimus, ſed etiam, ex qualibus qualia alterant, & ex qualibus qualia faciunt. Ac primam quidem lectionẽ ueteres enarratores agnoſcũt, & Rufus: hanc verò, ex qualibus qualia alterant, Sabini, Dioſcoridisq; ſectatores: Lyci autem diſcipuli, ex qualibus qualia faciunt, legunt. Sed antiquæ lectionis ſentẽtia cõmune quoddam edocet: aliæ uerò priuatũ: de exceptionibus enim ſolum, quæ in præcordijs fiunt, non de omnibus, loquuntur. Satius eſt autẽ, ubi fieri poteſt, verumq; eſt, arbitrari Hippocratem commune potius quàm priuatum documentum tradere. Communis itaque ſermo talis eſt: Exceptiones autem conſiderare conuenit, & in præcordijs, & in alijs omnibus membris ortas, ex quibus affectibus aut locis, in quos affectus, & loca fiant, vt in iecore, ac liene. Ipſe enim iſtorum exempli cauſa meminit;

nobis

nobis ſcientibus, ex liene in iecur exceptiones periculoſas eſſe, diſcrimine autem uacare, potiuſque vtiles eſſe, quæcunque morborum tranſumptiones ab iecore in lienem fiunt. Omnia uerò quę ad abſceſſus pertinent, & quos natura ſola per ſe, quosq; nos aut unà cum ipſa, moliri conſueuimus, & in libro De ſuccis, & in ſecundo De morbis popularibus ſuperius explanauimus. Alię quoque lectiones ſunt prȩter eas, quas in hoc, & in alijs multis locis aſcripſit: ſed ego initio ſtatim me paucas interpretationes, lectionesque memoraturum eſſe promiſi, ne huiuſce libri multa fierent commentaria. E

29 *Reuellere, ſi, quò non oportet, uergat: ſin autem, quò oportet, his oportet aperire, quemadmodum ſingula uergunt.*

In lib. de Humoribus ſtatim principio.

Alias iam & hæc didiciſti, "ducenda planè eſſe quò vergunt, per conuenientes regiones: auertenda autem, atque reuellenda, quæ non bene uergant. Aperire autem dixit nunc, non vt in abſceſſibus dicere conſueuimus, pro eo, quod eſt ſcalpro diuidere, ſed in communiori ſignificato accipitur, ſub quo & recludere continetur, & uenas nobis in mariſcis, & uenas naſi, atq; uteri, cum per hæc itinera euacuamus, recludentibus, & fiſtulas aliquas ſatis longo tempore patere conſuetas, ſed aliqua de cauſa obſtructas. Et aliquo per aures cerebri purgamenta ejcere ſolito, ſi repente euacuatio ſuppreſſa ſit, "ac proinde vertigo, oculorumq; tenebræ ſuperuenerint, ſi ad aures materiam per aperientia medicamenta incitemus, ſtatim hominem ſubleuatum nouerimus. F

A.I.1.f.4.c.3.73.e

30 *Lata puſtula non admodum pruriginoſa, quales Simon hyeme habebat, qui cum ad ignem inungeretur, aut calida lauaretur, iuuabatur. Vomitus non iuuabant. Puto, ſi quis calida fomenta adhibuiſſet, utilitatem percepiſſet.*

Vt de tuberculis dicebamus, quæcunque ex calido humore naſcuntur, celeris uidelicet ea iudicationis eſſe ac minime lata: ex frigido verò, lata atq; diuturna; eadem ratione, & de puſtulis diſſerendum eſt, neque enim toto genere, ſed humoris ipſas generãtis qualitate à tuberculis differũt. Egerminãt ãt, natura corporis altiores ſedes repurgante, ut nonnunquam per excretionẽ, ita & per depoſitionẽ ad cutaneas partes. Subtiliores ſiquidẽ dilutioresq; ſuccos extenuans natura diſcutit: craſſioribus ãt cuti, ſed potius pelliculæ, epidermis quę uocatur, vtpote denſiori inhęreſcẽtibus puſtulæ exoriuntur, idq; magis illis incidit, q cunq; denſiore, ac duriore cute ſunt: difficilis eſt .n. ꝑ ipſam pinguiorum tenaciorumq; ſuccorum tranſitus. In hunc modũ igitur & Simoni hyeme latas puſtulas efflоruiſſe narrat, quo tẽpore corpus lauationibus uſo, aut propè ignẽ peruncto inſigniter calefactum fuit, alio tẽpore autẽ ſucci, id genus puſtularum auctores intetius latitabãt. Deinde inquit ipſum nullum ex uomitibus fructum percepiſſe. Vtrum uerò ipſe Hippocrates, an alius quiſpiam vomitionibus vti conſuluerit nõ declarauit: verũ neq; id ſcire nobis neceſſe eſt: tãtum illud noſſe ſatis ſit, ſuccos ad cutẽ uergẽtes per eam eſſe euacuandos, nã iterum ad intima corporis reuulſio ipſis valde longinqua eſt, ut per aluum, aut vomitum euacuẽtur. Sed forſan me dicere putabis, nunquam purgatione per aluum in talibus vtẽdum eſſe. Ego verò non id dico, nã in libris de arte curandi, in quibus corporibus permulta humorum copia eſt, iis vtiles eſſe purgationes didiciſti: priuſquam.n. ita redundantẽ materiã, aut venę ſciſſione, aut purgatione quis eduxerit, ſi fouens, hoc eſt calidis utens, ipſam diſcutere conetur, plus attrahet, quam per cutẽ euacuabit. Sed cuti inhęrentium ſuccorum curatio proſum ꝑ fotus, & calida medicamenta prȩſtatur, ac prȩcipue ſi latȩ puſtulȩ fuerint: ſignum eſt.n. earum ſuccum non calidum, non tenuem, ſed admodum craſſum, ac frigidum eſſe. Iam verò & tuberculorum ſuperius notitiam habuiſtis, ꝙ videlicet in acutum faſtigiata, & veluti turgentia calidorum ſuccorum germina ſunt; contra ſeſe habentia, frigidorum. Ipſa verò turgere ex pruritu, atque dolore dignoſcere licet: moderate enim calida pruritus ſolum excitant, ſed uehementius calefacientia ſtatim mordent, atque contriſtant, G

31 *Quæcunque concoqui opus eſt, occludi conuenit, contraria uero exiccare, atque aperire.*

Et de his ſæpius noſtrã ſniam audiuiſtis, & maxime ubi de ducẽtibus ad ſuppurationẽ medicamentis locuti ſumus, non oportere.ſ. eorũ facultatẽ diſcuſſoriam eſſe, ſed retẽtoriam, atq; in hęſoriam, à Grȩcis emplaſticam appellatam: hęc.n. impediunt, retinẽt, atque occludunt inſitum calidum, ipſum diſſlari non permittentia: ab hoc uerò excrementa concoquuntur. Cęterum ne rurſum hoc loco obaudire, ac nolite putare me oĩa concoctu difficilia, nullumque pus habentia, ita curari dicere. Nonnulla.n. ex his ab emplaſticis iſtis medicamentis putreſiunt, aut ꝑ ꝑ humorum ipſa creantiũ prauitatẽ, aut ob affecti mẽbri imbecillitatẽ ingenitũ calorẽ ita pulũ ęgrumque habẽtis, ut neq; humorum in ipſum delapſorũ cõcoctionẽ aggrediať. Porro in horũ curatione ſcarificationibus altiſſimis cutẽ reſcindimus, & plerunq; uſq; ad profundum in multis affecti membri partibus diſſecamus, medicaminibusque ſiccãtiſſimis vtimur. Huiuſmodi nãque inflãmationibus grangręna impendet, ab ipſis deuicto iã, ac propriè ad perfectam extinctionẽ accendente calore ingenito. In quibus igiť inflãmationibus, aut oĩno quibus in tumoribus, innatum calidũ, non ut extinguatur funditusq; aboleatur, piculũ ſubiť, atq; ideo remedio adhibito uincere humores poteſt, ad id genus uitia medicamentis emplaſticis utimur: quę per hęc uerba manifeſte de- H

claraut

A claravit inquiens, q̃cunq; concoqui opus eſt. At quæ ad id deuenerunt, ut mox in gangrænam caſura ſint, & quæ iam computreſcunt, ſtatim neq; concoctionem poſtulant. Idcirco alia quidẽ (ut dixi) euacuationibus per ſcarificationes, & inciſiones, medicamentisq; ualẽtiſſimis curamus: alia uerò iam putrida recidimus, atq; perurim*. Recte itaq; adiecit, cõtraria verò exiccare, ac aperire, hoc eſt, ſuppuratione non egentia: opus eſt .n. in non admittẽtibus ſuppurationem omnes exitus recludere, affectaq; membra areſacere. Ex his itaq; patet, non recte a quibuſdam ſcriptũ eſſe, quæcunq; exiccari opus eſt, iacere oportet, hoc eſt, iacentia quieſcere: præter id.n. ꝙ exiguũ quoddã eſt, ac manifeſtum, ut accurate de ipſo Hippocratem ſcribere opus non eſſet, & oppoſitio ipſa declarat, quæ non uerbo, iacere, ſed uoci, occluſa eſſe, reſpondet: occluſis nanq; & cohibitis contraria ſunt, quæ digeruntur atque ſiccãtur. Huic ſermoni quidam ſequentem copulant, & maxime qui poſt hunc uocem hanc, quemadmodum, ſcriptam eſſe uolunt, ut tota oratio ita ſe habeat, quæcunque concoqui opus eſt, occludi conuenit, contraria uerò exiccare, atq; aperire. quemadmodũ oculis fluxione laborantibus, ſi aliter uidetur conducere, in fauces retrahere conuenit. Atqui quod hæc uerba docent ꝑdicto ſimile non eſt: ſiccare enim & aperire aliud eſt, quàm retrahere. Quomodo igitur, cũ prædixerit, contraria exſiccare oportet, & aperire, poterit exem
B pli loco de oculis fluxione uexatis dicere, retrahere in fauces?

32 Sicut oculis fluxu laborantibus, ſi aliter uidetur conducere, in fauces retrahere conuenit. Et ubi eructatio confert, & quæcunque alia eiuſmodi.

Auxiliorum reuellentium hæc vna quædam ſpecies eſt, ipſo nobis conſulente diuturnas oculorum fluxiones traducere, ad fauces uidelicet per acria medicamenta retrahẽtibus: quibus palatum inungere, utque gargarizent, iubere cõueniet, ſi nihil ex hoc peius effecturi ſumus. Nã in quibus ſuſpicamur, ne forte in aſperam arteriã, & pulmones fluxio diuertat, tunc ab hmõi reuulſione cauemus. Quemadmodum igitur hoc loco conſuluit, ita & in alijs te ãiaduertere iubet, ne qđ ex membris, ad quæ materiã retrahis, magnum detrimentum ſubire pericliteris. Aliqui verò de oculis, uitio, quod rhyas uocatur, laborantibus ab ipſo ſermonem hunc factum eſſe aiunt, quemadmodum & Lycus uoluit: qui longam orationem contexens, ab oculis in palatum uſq; meatum quendã pertinere dicit, illorum excrementa per hanc regionẽ euacuantem: hunc meatum aĩt prope maiorẽ angulum ſitum eſſe: Ac morbum eum, rhyada quem nolant, tribus modis ſuboriri, aut foramine aliquo modo clauſo, aut obſtructo: aut multo excremento in oculo collecto, adeo vt effundatur, nequeunte meatu ob naturalem anguſtiã ipſum totum cõtinere:
C alio item modo, cum cicatrix in angulo effecta meatum obcæcauerit: quã & poſt encanthidum vocatarum exciſionem, & alter vlcerato loco, obduci ait: hanc inſanabilem eſſe, alias uerò curabiles, nobis ad fauces materiam retrahentibus. Illud aĩt, & ubi eructatio confert, adiectum eſt, Hippocrate per notas quaſdam ſibi ipſi conſcribente. Quòd.n. ubi eructatio conducit, ibi ructus citare conueniat, ſatis conſtat: quibus aũt conducat, non dixit. Sed neque ĩ oculis rhyade laborãtibus quicquam huic ſimile eſt: ꝑ pꝛa, & ſine ordine interpoſitum obſcuritatem peperit: ad oculos.n. rhyade uexatos reuulſiuum auxilium ſcripſit. Hæc autẽ uerba, & ubi eructatio confert, aut de oculis rhyade tentatis dicta eſſe conuenit, (ſed nihil ad ipſorum medicationem eructatio conferre uidetur) aut alterius eſſe orationis initium. Propterea & nonnulli coacti ſunt, ipſa a ſuperius dictis ſeparantes, alteram locutionem hunc in modum inſtituere, & ubi eructatio confert, & quæcunq; alia eiuſmodi, tranſitus aperiri. uerũ neque item hæc, quæ ſubijciuntur, ut nares, & alia, quibus opus eſt, & reliqua, iſti locutioni reſpodere, ac propria eſſe vidẽtur. Itaque quicunque Hippocratem iſtud ſolum per ſe ſibi ipſi notaſſe aiunt, vbi eructatio confert, ipſum cenſere putant, ut interdum ructus mouendos eſſe conſulamus: hosq; illis, quorum uenter inflatus eſt, conuenire affirmant, atque illis potiſſimũ, in quibus flatuoſus ſpiritus per inferna exhalare non
D poteſt. Quin etiam, & os ventriculi infirmum per eructationes, tanquam per propriam exercitationem corroborari aiunt: eructationesq; citare cõſulunt non per medicamina ſolum, ſed etiam ipſum aſſidue ructare ſtudentem, cum quemlibet exiguum ſpiritum in ore ventriculi ſentiat. At Sabinus ex vaſculo anguſti oris bibentem ructus mouere iubet. Alij verò flatuoſi ſpiritus expulſiones vndecunque ſane, & vtcunque fiant, eructationem ipſum appellaſſe contendunt: ſecundum quorum ſententiam tuſſis, ſternutatio, ſingultus, uentris crepitus, atque per omne corpus ſpiritus diſſlationes, eructationes uocabuntur. Nonnulli autem, & omnem excretionẽ non ſpiritus modo, verum etiam aliquorum humidorum, eructationem appellatam eſſe dicunt, poetæ verba in teſtimonium recitantes, vbi inquit. Eructante* mari foras. hancque vitioſam explanandi uiam aperiunt. Nam ſi a poetis raro, & quodam poetico modo dicta, ut proprie accepta quis interpretetur, etiam omnia dilucide narrata peruertere poterit. * Al. eructato.

33 Tranſitus aperiri, ut nares, & alia, quibus opus eſt, & ut conuenit: & qualia, & ubi, & quando, & quantum oportet, ut ſudores, & alia planè omnia.

Id per ſe quidem memoratu dignum eſt: conducit enim omnes ſuperuacuorum excretorios

meatus

meatus aperiri. Et cum ſuperioribus uerbis coniungi poteſt, duplicem ſic utilitatem prębens, pro E
priam quidem in oculis rhyade morbo uexatis, communem uerò omnium, in quibus retrahere,
aut deriuare conuenit. Nam ſi reuulſione quidem opus ſit, ipſam autem facere uereamur, deriua-
re ſanguinẽ, ac totum corpus inanire conuenit: ſed quæ deinceps ſcripta ſunt, perſæpe iam ab ip-
ſo in omni euacuatione commoda eſſe didicimus. Oportet enim, cum euacuatio requiritur, non
ſimpliciter ad ipſam accedere, ſed prius definiendum, qua ratione facienda ſit, & quæ dẽat eſſe eua
cuanda materia, per quam regionem, quo tempore, & qua menſura. Nunc uerò etiam reminiſcẽ
tiæ cauſa de ſingulis breuiter agamus. Iſtud quidem, ut conuenit, tale quoddam ſignificat: Tran-
ſitus recludẽdi ſunt, non ſimpliciter quidem, ac utcunq;, ſed ut conuenit: id uerò modum ſignifi-
cat, quo euacuationes facimus, ut in ijs, quæ in uentre ſunt, per clyſterem, per glandulam, per ſub
ducens medicamentum, & in horum ſingulis per quædam certa: nam & clyſteres, & glandulę, &
ſubducentia uocata medicamenta multiformiter componuntur. Eæ igitur particulæ, vt conue-
nit, tale quiddam ſignificant: hæc uerò, qualia, euacuandorum qualitatem innuit, hoc eſt nunquid
aquoſa, & tenuia euacuare melius ſit, an pituitoſum ſuccum, an bilioſum, an melancholicum: &
horum num aliquem, an & oẽs. Ea uox, ubi, partem corporis, per quam euacuare oporteat, indi-
car. Etſi nanq; per inferiora faciendam eſſe euacuationem cognoſcamus, nihilominus, per quam F
ex inferioribus partibus facienda ſit, definire opus eſt. Propterea & quidam loco huius uocis, ubi,
quà, ſcripſerunt, per quam partem ſignificantes, utrum per ueſicam, an aluum, an uterum: item
per ſuperiora, vtrum per nares, aut os: eſt quædam etiam per omne corpus euacuatio, & quæ per
ſudores, & quæ per latentem vocatam tranſpirationem. Ea uox, quando, euidenter tempus, quo
ſit euacuandum, declarat, vtrum. ſ. ab initio, ante morbi concoctionem, quando, ut ipſe inquit, ma
teria turget, & natura animalia regens ad humorum excretionem compellitur: an poſt vexan-
tium humorum concoctionem: nam & hoc ipſe, quemadmodum & prius dictum, in aphoriſmis
docuit. Illud uerò, & quantum conuenit, in calce ſermonis dictum, materiæ euacuandæ quantita
tem oſtendit, quam ſibi proponere & cõiectura percipere, medicum oportet. Deinde loco exem
pli illud ponitur, vt ſudores. Quamuis enim ægrotantibus conducere ſudor uideatur, attamen &
ipſe modo eget: immodicus enim uires debilitat. Cum in ſudoribus uerò exceſſus multitudinis
noxius ſit, multo ſanè magis in ijs, quæ euomuntur, aut deijciuntur, aut per mariſcas, aut uterum
euacuantur.

34 *In ingentibus malis facies ſi ſit bona, ſignum optimum. In paruis autem contraria bonæ ſignifica-
tioni ſignificans, malum* G

Et illius orationis ſecundam partem ex libri enarratoribus alius aliter ſcribit: at ſi quis ipſi ar-
ticulum τῶ, addiderit, oĩs quæſtio tolletur, hunc in modum, in paruis autem contraria ſignificans
τῶ εὐσημίῳ, hoc eſt bonæ ſignificationi, malum, ut & integra oratio talis ſit: In ingentibus malis, ſi
ue affectibus, ſiue ſymptomatis, ſi ſit facies bona, hoc eſt naturali ſimilis, bonum eſt ſignum, in par
uis uerò (rurſum & hic affectibus, aut ſymptomatis intellige) ſi facies fuerit ſignificans contraria
prædictæ bonę ſignificationi, malum aliquod ſignãbit. Nonnulli quidem palam, tanquam ab ini-
tio lectio articulum, τῶ haberet, ita explanauerunt, non edocentes uetera exemplaria eum articu
lum bonæ ſignificationi adiectum non habere, fortaſſe primo libri ſcriptore decepto. Alij non ſo
lum aliter ſcripſerunt, ſed etiam abſurdam explanationem commenti ſunt. Ego uerò, ut ab initio
dixi, cauens ne longius commentaria producerem, multa minus recte dicta ſilentio pręterire de-
creui. Satis nanq; congruens explanationis propoſitum mihi eſſe uidetur, ſi & uera quis in ipſa,
& ad ueteris mentem edoceat, quemadmodum & nunc facienti à loquacitate diſcedere licet. Nã
ſi, in magnis affectibus pro eorum magnitudine facies collapſa non ſit, bonum ſignum eſt: in par
uis autem, è contrario malum quoddam ſignificat. Licet igitur & his, ſicui placeant, uti: ego uerò
ad ueterem lectionem, & ab omnibus alijs explanatoribus conceſſam me recipiam. H

35 *Apud magnum, ubi mulier poſt heroum, arquato ſuperueniente.*

Siue ſuperioris locutionis finis eſt hęc particula, apud magnum, aut loci alicuius index, illis
quęrendum relinquam, qui medicinalia prętereuntes, vt grammatici, quàm medici interpretari
maluerunt. Satis eſt enim de his uocibus, apud magnum, illud tantum dixiſſe, quod veteres inter-
pretes dixerunt, aut theatrum, aut odion, id eſt locum ubi poemata recitabantur, aut gymnaſiũ
heroum, aut domum aliquam, aut quodlibet aliud huiuſmodi, ab hac uoce, magnum, ſignificari.
Tranſgreſſum autem deinceps ad artis opera, illa conſiderare utile eſt. Quod poſt Heroũ, aut poſt
Menelaũ (quidam. n. ita ſcribunt) ęgrotus ille iaceret, nihil quicquam vtilitatis habet, quemadmo
dum neq; quod deinceps dictum eſt, arquato ſuperueniente, & ſi q̃ maxime ipſi Hippocrati ad re
miniſcẽtiam vtile foret, fortaſſe quidẽ prædictorum: forte uerò & ipſum per ſe: affectus enim, aut
coloris arquati mulieri ſuperuenientis memoriam reuocat. Et hoc loco apud veteres explanato
res, & in uetuſtis codicib. uerba hęc in margine ſcripta ſunt; ſcd'm alios quoſdam etiam interpre-
tes his uocibus, arquato ſuperueniente, hęc adiecta eſt, permanſit, quemadmodum & apud quoſ-
dam

A dam alios cum negatione, nõ permanſit: nonnulli verò & hanc uocem, ipſi, apponunt. Sed iſtud
quidem in locutione differentiam, nõ in ſnīa facit: at priora ſenſum in contrarium mutãt: nã cum
arquatum affectum, aut colorem altera lectio permanſiſſe ſigni ficet, altera non permanſiſſe affir
mat. Per ſe igitur pñs ſermo ſcriptus neq; ſi, permanſit, dicat, neq; ſi, nõ permanſit, quicquam
vtilitatis nobis afferre põt, quo modo ægrotaret, aut quo modo affecta eſſet ignorantib. At ſi ſu-
praſcriptis annectatur, prorſum ſuperuacuus eſt: ſatis eſt.n. ſolum hoc dictum eſſe arquato ſuper
ueniente, hoc exemplo circa faciem apparente, tanq̃ alia exigua eſſe, ſi ſola dicta forent, videren-
tur: at ipſe contrarium ſignificauit, qm̃ valde a naturali ſtatu mutata eſt. Quod .n. infertur, hoc
me teſtari docebit, ad quod, alias præſentis ſermonis explanationes dimittentem, tranſire iam tẽ-
pus eſt. Fortaſſis.n. & ea, quæ nunc dicta ſunt, præter noſtrum propoſitum, longiora fuerunt: cũ
prætermittere decreuerim, quæcunq; legẽtibus ipſa adoleſcentib. nihil ad artem profutura ſunt.
Neq; enim ad ſophiſticam facultatem, quam prorſus odio proſequor, eos præparare conſtituo,
ſed artis opera in præſagiendo, atque curando, in quibus etiam me ſemper exercui.

36 Qui apud timenei neptem, iſte nigro uiridiq́; colore ſuffuſus.

B Si ad ea, quæ de facie dicta ſunt, & hoc quis refert: aliquid vtilitatis percipiet, ac ſi loco exem-
pli dictum ſit. Par eſt enim, & hunc, cum alia eſſent exigua, corpore à naturali ſtatu longe permu
tato, propter id ſolum aut mortuum eſſe, aut in mortis diſcrimine uerſatum. Quòd ſi μελάγχλωρος,
ſcriptum ſit, pro eo, quod eſt μελάγχροος, hoc eſt nigræ cutis, ut in quibuſdam codicibus reperimus
adhuc etiam magis ſolus iſte color magnam quandam noxam ſignificare uidebitur, quamuis alia
in ægrotante exigua forent.

37 In Perintho ſeminis ſpeciem referens, tale iudicatorium: Et quæ circa abdomen talia, quia mictus liberant: quoniam neque flatu multo, neque ſtercore multo tenaci deiecto euacuabatur; neque enim magna erant præcordia. Braſſicam ſeptimo die comedit, adhuc ægrè ſpirans, partes circa abdomen purgatæ ſunt, rectè ſpirans effectus eſt, aluus ipſi expulit.

Non præſentis ſermonis initium, ſed prioris finem has uoces, in Perintho, Sabinus eſſe cenſet:
hunc.n. ſermonem communem, illum priuatum eſſe dicit: conſueuiſſe autem Hippocratem, pri-
uatis ſermonib. aut locorũ, aut ęgrotantiũ nomina adijcere. Atq; pręſens ſermo qđ in parte ſit, ex
his conſtat, quę ipſe Hippocrates ſubdẽs ait, quod neq; multo flatu, neq; ſtercore multo tenaci de
C iecto euacuabatur. Multa verò in voluminib. de morbis popularibus in quibuſdam particulatim
uiſa ſcripta ſunt, uniuerſalib. aũt præceptis, aut perpetuo, aut plerunq; ueris ſubiecta ſunt. Sic igiť
& nunc gonoides, hoc eſt ſeminis ſpeciem referẽs, ſiue lotium, ſiue alui recrementum eiectum, in
Perintho iudicatorium apparuit: Vtrum paucis, an vni, iſtud acciderit, non eſt ex ipſius Hippocra
tis verbis definitum: ſed veriſimilius eſt iſtud ea tempeſtate, qua hæc Hippocrates ſcribebat, in mul
tos graſſans apparuiſſe. Qñ.n. aliquod in uno quopiam fieri ſcribit, aut locum ciuitatis, in quo ho
minem decumbentem uidit, aut ætatem, aut nomen apponit, Ciuitatum aũt nomine proprio me
miniſſe in illis narrationib. ſolitus eſt, in quibus multos eadem paſſos cõſpicatus eſt: hoc uerò, quã
tum ad artis opera pertinet, non multum refert: & hoc, in Perintho, cum quib. uelit quiſpiam, cõ
iungito. At ſeminis ſpeciem referẽs lotium, vel ẽt deiectio, fuerit ſanè iudicatorium, qñ humor à
Praxagora uitreus noĩatus euacuatus eſt. Sed hoc, & quæ circa abdomen talia, ad antedictum ſa-
nè referri debet: talia.n. ad alterum referri dicuntur, nihil aũt de abdominib. prædictum eſt. Fortaſ
ſis igitur cum primum exemplar ex Hippocratis cõmentarijs deſcriberetur, aliquod huiuſmodi
ſcriptum omiſſum fuit: aut ipſe ſibi ipſi hoc, quod ad primum ægrotum referatur, memoriæ cauſa
ſcripſit, de quo id ſolum prædixerat, qui apud Timenei neptem, iſte nigræ cutis erat. Verum non-
D nulli ꝑꝑ hanc ambiguitatem ſic ſanè † duplicem lectionem explanabãt, iudicatorium, & q̃ citra † Al dupliciter hãc partẽ.
abdomen, perinde, ac ſi ita ſcriptum eſſet: Seminis ſpeciem referens vrina indicatoria eſt, & ab affe
" ctibus abdominis extrahi oportet: iterũq; ab alio initio dicať, talia quia mictus ſanant, ut intelliga
mus, talia, quæ in abdomine fiunt. Atq; huius rei teſtimonium deinceps ſcripſit, ꝙ neq; multo flatu,
tu, neq; ſtercore multo tenaci deiecto euacuabatur, hoc eſt, nullo alio affecto, quod abdominis tu
morem diſſoluere poſſet, per ſola ſeminis ſimilia lotia morbus iudicatus eſt. Forſan .n. tale quod
" dam abdomen erat, quale in iii præſagiorũ libro ipſe per hæc uerba narrauit: "Ex præcordijs dolo in Prog. cõ.2. t.25.4.200.2.
" res, & tumores, ſi recentes ſint, & abſq; inflammatione, ſoluit ſtrepitus in ꝑcordijs ortus, & maxi-
" me quidem cum ſtercore, & lotio, & flatu egreſſus: ſi verò ipſe nõ trãſgreſſus ſit, iuuat ſaltem & in
inferiores partes deſcendẽs. Neq;.n. phlegmonem aut aliquod aliud ipſa ẽt contumacius in ieco-
re, aut inteſtinis, aut uētriculo conflatum, ſeminis ſimile lotium ſolum redditum diſcutere potuiſ-
ſet. Propterea igitur ipſe intulit: neque enim magna erant præcordia, quoniam ſi magna fuiſſent,
nõ utique ꝑ urinæ ſemini ſimilis excretionem, diſſolui atq; attenuari potuiſſent. Cæterũ quoniã
quod ſubditur, cum ita prædictis nõ admodum cõcordare uidetur, iccirco nonnulli ab alio initio
ipſum legebant, hanc uocẽ, οὗ cũ ſpiritu craſſo ſcribentes, & articulum maſculinũ, genitiui caſus

E ſacientes, ut ſi & eiuſmodi oratio eſſet, Cuius.n. hominis magna erant præcordia, braſſicam is ſeptimo die comedit, adhuc ægre ſpirans: poſtquam uerò abdomen purgatũ eſt, recte ſpirans fuit, hoc eſt, bene ſpirans, & naturaliter ſpiritum ducens. Non ſcripſit tñ, utrum ducens aluum braſſica ſubſidio fuit, † an digeſtionis ratione. Sed quidã hanc uocem, recte reſpirans, explanauerunt, » orthopnoicon vocatum difficilis ſpirationis modum ab ipſa ſignificari dicentes. In ænigmaticis n. ſermonibus quicquid libuerit quiſq; dicere poteſt, nullam inſignem utilitatem nobis ex illis percipientibus, in quibus neq; certam Hippocratis mẽtem, ſed explanatorum, perdiſcere licet.

† Græce διανοητικῆ τῆ ἀναλύσει λογισμῷ. i. an rõne diſſpirationis.

38 *De ſanguine ichoroide, quòd in pauidis talis, aut in uigilantibus, & ſiue malus, ſiue bonus.*

Non ſimpliciter tenuem, & aqueum ſanguinem ab ipſo ichoroidea uocari ſuſpicandum eſt, ſed eum, qui uenenoſa aliqua & maligna facultate præditus ſit. In ſecũdo nanq; de morbis popularibus ipſe ſcripſit, "Et ſub cute ichores creabantur, incluſi autem caleſcebant, & pruritum excitabant: deinde puſtulę, vt ambuſtis, exurgebant, & ſub cute uri ſe putabant. Conſtat igitur, cũ ex » ichoribus haud exigua ſymptomata oriri dicere. Plato etiam in Timæo per hanc uocẽ, ichores, » tale quiddam ſignificat, hæc inquiens: Ichor autem, ſanguinis quidẽ ſerum, mitis: nigræ uerò bilis, ſed acidæ, ferus. Ichoroides itaque ſanguis vocatur, in ſe prauam, ac tenuem humiditatẽ con- » tinens, non aqueã & morſu carentem, ſed mordacem, & erodentem. Dicente ât Platone, Ichor F verò, ſanguinis quidem ſerum, mitis: nigræ uerò bilis, ſed acidæ, ferus, nobis declaratũ eſt, quẽadmodum in lacte ſeroſa quædam humiditas eſt, ueluti colamentum, & circumfluitans craſſiorẽ eius partem, eodem ſanè modo in omnibus ſuccis & humoribus ſeroſum quendam, ac tenuẽ liquorem reperiri. Different autem inter ſe ſecundum eorum ſcilicet humorum naturas, quorum ſerum eſſe diceretur: & erit infeſtiſſimum atræ bilis ſerum: minus infeſtum flauæ: minus item, q̃ hoc, pituitæ: ſed omnium mitiſſimum eſt ſanguinis ſerum, & ichor, nihil enim in præſentia referet hoc aut illo modo dicere. Verum quoniam bifariam ſanguinem appellamus, interdum eum à nuper dictis humoribus diſtinguentes, interdum à ſuperante omnes in uaſculis ſuccos ſanguinem uocantes, ichoroides ſanguis nunc in ſecunda ſignificatione accipiendus eſt: quemadmodum & oẽs medici in uenæ ſectione dicere aſſolent, interdum ſeroſum, interdum melãcholicũ, aut pituitoſum, aut bilioſum, nonnunquam & naturalem ſanguinem effluxiſſe dicentes. Omnino quidem pauidos, hoc eſt cum terrore perturbatos, pręterea etiam uigiles, ichoroides ſanguis efficiet: ꝙ ſi uitioſi alicuius ſucci non modo ſanguinis ſerũ in ſanguinarijs uaſculis contineatur, & deliria, & phrenitidas, & furores pariet: ſed hoc loco ſanguinei ſeri meminiſſe uidetur, quoddam ſibi ipſi memoriæ ſubſidium ſcribens. Timiditatem quidem, pituitæ ſerum facere par eſt, G nõ tñ uigiliam, aut perturbationem, aut animi motum cũ terrore: torpor enim ipſi & frigus ineſt ſolum, nõ mordacitas atque malignitas: niſi forte & ipſa planè uitiata, acida, aut ſalſa euaſerit. Sed illud profectò quæſitu dignum eſt, quod ipſe inquit, & ſiue malus, ſiue bonus: nam ſi quis abſolute malum eſſe ichoroidea ſanguinẽ aſſerat, recte dicere uidebitur: oĩs.n. ſanguis ita vocatus naturali comparatur. At ſi quiſpiam aliorũ ſuccorum ichoribus ſanguinem comparãs, non prauum eum, aut bonum eſſe dicat, iſte quoque verum dicere haud iniuria putabitur. Plerunq; autem & noſtræ tempeſtatis homines, & antiqui, minus malum, bonum, aut probũ, aut laudabile, aut aliqua id genus uoce appellare conſueuerunt, & præſertim cum magnus quidam exceſſus fuerit ualde praui ab eo, quod modice à naturali ſtatu diſceſſerit. Quare, & ichoroides ſanguis, quærente Hippocrate, malus ne an bonus ſit, poſſumus nos ita ferre ſententiam. Optimo quidẽ ſanguini comparatus, malus eſt: alijs verò omnibus, quibus alterius cuiuſdam uitioſi ſucci ichor admiſtus fuerit, longe melior, & optabilior, atque iccirco bonus eſt.

39 *Quibus lienis eſt decliuis, pedes, & manus, & genua calida, naſus, & aures frigida ſemper: num propter hoc, quod ſanguis? num & natura talem iſti habent?*

H Quòd decliuis lienis deorſum uergens dicitur, & ex ipſa uoce diſcere licet. Vtrum autem ob ipſius tumores in partibus inferioribus excitatos, an cum in ipſas inferiores corporis partes uitioſos ĩ ſe contentos humores depellit, iccirco decliuem lienem appellauerit, hoc non itẽ ex uoce hac percipi poteſt. Poſſumus qdem, quantum ad rerum naturam pertinet, ſecundum utrũque dictum modum, decliuem lienem ab ipſo uocatum eſſe, intelligere: pedes enim, inquit, & man⁹, & genua calida: naſus autem, & aures frigidæ. Genua quidem, & pedes decliui liene calida apparere rationabile eſt, quemadmodum & nares, & aures frigidas: manus autem ĩ decliui morbo calidas eſſe nulla ratio demonſtrat, potius n. quiſpiam ipſas ĩter ſuperiores partes collocauerit; non minus, at ſaltem neq; ĩter ĩferiores. Quòd igitur aures, & naſus frigidi ſint, ĩferiores uerò partes calidæ, cauſam ſpeculãs Hippocrates ĩquit, utrum propterea, ꝙ tenuẽ habent ſanguinẽ, cũ lienes decliues ſunt? Aliqui uerò non lienis cõtra reſpõdere iſtud aiunt, nũ & natura talem iſti habent? ſed illi, quod poſtea ſcriptum eſt, totumq; ſermonem, ita conſtituunt, num, & natura talem iſti habent, ut ſuppurationibus? Conſiderãdũ igitur deinceps exquiſitius de ipſo erit, an, ut ſuppurationibus, eũ iſtis ꝑdictis ita ſcribẽtes copulent: ſed qui hoc deinceps ſcriptorũ initium

eſſe

A eſſe uolunt hanc uocem, vt, auferunt, ac talem orationem faciunt, ſuppurationib. terminus, ſup-
puraturis ventres perturbantur, ſuppuraturorum indicium uentris perturbationem ſtatuētes. Nō
de oīb. autem ſuppurantib. ſed de ijs ſolis, quæ per inteſtinorum excretionem erumpunt, ſignū
hoc ſcribit Hippocrates. Quòd verò ſine diſtinctione, de quib. intelligat, narrationem fecerit, ni-
hil mirum, ſi eius, quod à principio dictum eſt, meminerimus, ipſum uidelicet ſibi ipſi hæc ut mate
riam quandam ad libros cōficiendos perſcribere: ſolum. n. ad eorum, quæ ſignificare ſibi ipſi vult,
reminiſcentiam pertinet in ſcriptura poſitum, iſtud. ſ. uentres perturbātur, ipſo dicēte, uentres in
huiuſmodi ſuppurationibus perturbari, quæ cum erupturæ ſunt, ichor quidam tenuis ex pure
prius exudat, à quo inteſtina demorſa conturbationem ventri inferūt, hoc eſt, morſus, & aſſiduas
excernendi cupiditates. Aliqui verò & hanc lectionem agnoſcunt.

40 *Suppurationibus umbilicus terminus: quibus ſuppuraturis uentres turbantur.*

« Voluit breuibus docere, quod in prçſagiorum libro clare dictum fuit: Minime uerò, quæ infra
vmbilicum, in ſuppurationem vertuntur: at quibus eruptura eſt ſuppuratio, uentres prius contur in Prog. com. 4. t. 37. 4. 196. f
bantur. Verum & aliter multis modis ſcribunt, ac diuidunt non hæc ſolum verba, ſed ēt alia pluri-
ma huiuſce libri interpretes, ut quis ad artis opera feſtinans multum retardetur, ac nonnulli id fa-
B cere videntur, quod Timon per ſimilitudinem dixit, Quid uis? pauca caro, oſſa multa. Quidam au
tem & ſequentem ſermonem, cuius initium eſt, lienis durus non ſuperius, cum prçſenti coniun-
gunt, ut de lienis differentijs oratio ipſi habita ſit. Tranſeuntes igitur ad ipſum, differentias iſtas ui-
deamus, aliquid enim utilitatis continent.

41 *Lienis durus uon ſuperius, inferius teres, latus, craſſus, longus, tenuis.*

Tumorum lienis prçter naturam differentias his nerbis ſcripſit, ſibi ipſi fortaſſe de ſignans, quo
niam decliuis lienis paulo ante meminerat. Prima igitur differētia huiuſmodi lienis eſt cū durus
fuerit, ſed nō ſuperius, manifeſtū eſt, ꝙ in ima parte durus eſt. Secūda verò ex ijs, quas in propoſi-
tis uerbis recenſuit, differentia iterum ipſorum decliuium lienum propria eſt. Iſtorum. n. decliuiū
lienum commune cum ſit, ſuperiores partes nō duras habere, ſed imas, aliqs teres eſt: aliquis la-
tus: aliquis in longitudinem excreuit, aut cū tumore præter naturam, aut ſine, eo ſolum lōgitudi
nis incrementum habēs. Priorē quidē differentiā innuit dicens, craſſus, lōgus: ſecundā verò cum
dixit, longus, tenuis. Nam cū uox hæc, longus, bis ab Hippocrate, ut quis conijcere pōt, ſcripta fo
C ret, alteram exemplaris ſcriptores ademerunt, talemq; orōnē, qualem nuper ante ſcripſi, reddide
runt. Rationi aūt conſentaneū eſt ipſum primæ differentiæ meminiſſe, vbi inquit, lienis durus non
ſuperius, hoc eſt ab ima parte durus, quēadmodū & decliuis eſt. Deinde rurſū ipſius quatuor diffe
rētias enumerauit, unā per q̄ teres eſt: ſecundā, per q̄ latus: quib. ambabus commune eſt in longi
tudinem prorenſum nō eſſe lienem: Duas reliquas differentias ponit, unam quidem longi & craſ-
ſi lienis: alteram longi, & tenuis. Cum bis. n. ut dixi, hæc uox, longus, ſcripta eſſet, par eſt eum, q.
ex ueterib. codicib. deſcripſit, hanc ut ſuperuacuam omiſiſſe. Vetus quidem lectio talis eſt, in qua
vocem hāc, lōgus, ab Hippocrate bis poſitam, ſemel a librario fuiſſe deſcriptam, ego contēdo. For
ſan aūt, & ſi ab ipſo Hippocrate ſemel inter has uoces, craſſus & tenuis, ſcripta eſſet, a cōmuni ſen
ſu intelligi poſſet, & cum prædicta, & cum ſequenti coniungi: nam & multa id genus alia apud
ueteres reperiuntur. Verum explanatores ego demiratus ſum, hæc uerba multis modis alium ali-
ter tranſcribentes. Siquis. n. prorſum a ueteri lectione diſcedere audeat, aliqua ueriſimili de cauſa
id facere debet, ſicut ego nunc rōnabile eſſe dixi, cum dictio hæc, longus, bis ſcripta foret, alteram
eſſe omiſſam. Quod huiuſmodi aūt lectionem oēs ueteres explanatores agnoſcant, & Zeuxis lo-
cupletiſſimus teſtis eſt. Ipſe nanque Glauciam utpotè male præſentia uerba interpretatum, nihil
D quantum ad lectionem pertinet, reprehendit, quamuis & iſta locutio ipſi ambigua videatur: ſed ꝙ
dictis negationes addiderit, uitio uertit: ipſum. n. hæſitātem, & propoſita uerba enucleare nequeū
tem, oībus prædictis negationes adiecisse inquit, perinde ac ſi ita ſcripſiſſet Hippocrates, inferius
teres, non latus, non craſſus, non longus, non tenuis. Glaucias nanq; lienem oīa hæc uitia ſuſcipe
re non poſſe arbitrabatur, quç una conſiſtere minime valerent, quaſi in uno homine omnia hæc
intelligenda eſſe neceſſe foret, & non ſibi ipſi deinceps differentias memoriæ cā Hippocrates per-
ſecutus eſſet, ut antea difficilis ſpirationis & febrium, ita & nunc tumorum præter naturam in de-
cliuibus lienibus. Quòd ſi affirmatiue dictis negationes addere licet, hoc modo aliquis omnia pla-
cita deprauabit, nullamque ueterum ſententiam ſtabilem conſeruabit.

42 *Minus capitis grauedine laborantibus.*

Nihil aliud intelligere poſſumus, quā ꝙ uitia lieni accidere dicta minus capitis grauedine labo
rantibus eueniunt. Huius verò cauſam & Rufus, & Sabinus dicunt, quia ſanguis per grauedinem
repurgatur: propterea. n. putant nihil in lienem deſcendere. At ſatius fuerit ad communem ratio-
nem, non ad priuatam, hæc verba redigere. Perrarum. n. eſt in omni corpore duo aliqua membra

æqualiter eſſe debilia. Nam in plurimis unum planè eiuſmodi eſſe deprehenditur, in quo, ſeu pleni E
tudo, ſeu vitioſi humores in corpore contracti ſint, oĩa ſuperuacua feruntur: vnũ aũt ſi hæc præoc-
cupauerint, reliqua membra in naturali ſtatu permanent. Non ſolum itaq; capitis grauedine aſ-
fectus, ſed & aliquã ſpirabilium partiũ, aut ſm renes, & iecur, & ventriculum, infirmã naturaliter
habentib. eam magis q̃ lienẽ uitijs obnoxiam eſſe reperies. Hoc uerò commune cũſtis, & uniuer
ſale, proprium eorum, quæ nunc dicuntur, aliq s adijciat, In quib. pituitoſus humor, aut tenuis &
aqueus colligitur, quales profecto & illi ſunt, qui capitis grauedine uexãtur, iſtis haud ita ſæpe p̃-
ter naturam tumores, qui ex craſſis melancholicisque humoribus conſtant, in liene procreari.

43 *Circa ægrotantem adminiſtratio, & de morbo interrogationes. Quæ narrat, qualia, ut accipien-
di ſermones. Quæ ad ægrotantem, quæ ad aſtantes, quæ ad externos.*

Proprium dicendorum nomen inuenit, œconomiam .i. adminiſtrationem inquiẽs. Neq; .n. ut
in alijs ferè oĩb. libris, aut affectuum notitias, aut curationes, aut futurorum præſenſiones ſcripſit,
ita & in præſentia fecit, ſed quo quis modo medicinalibus, quæ didicit, p̃ceptis commode utercĩ,
in propoſito ſermone declarat, non ipſa ſingula, ſed cõmunia tñ capita deſcribẽs. Atq; inter hæc
primo de interrogationib. quib. medicus .ſ. ægrotantem interrogat, mẽtionem facit: ſecundo de
laborantis ſermonib. Multa .n. laborantes dicere conſueuerunt, q̃ dictis mentẽ patefacere poſ- F
ſunt: ut, niſi prius ipſum nouerimus, ex ijs, q̃ narrauerit, qualecunq; ſit ipſius ingenium, ita nos ip-
ſi acommodare ſciamus. Nam ſi prudentem hominem hunc, præterea nõ timidum eſſe cognoue
ris, vera ipſi dicere conaberis, nihil eorũ, q̃ in morbo futura ſunt, ſubtrahens, neq; diſſimulans: at
ſi ſtultum atque timidum, oĩa ea, quibus ipſe meliori aĩo futurus ſit, dicito, neq; tñ magnopere mẽ
tiaris. Quòd ſi interdum ob extremam laborantis formidinem ipſi certam ſalutem polliceri coa-
ctus fueris, egreſſus ſaltem, eius curam gerẽtib. vera dicito. Ipſis quoq; laborãtib. & ſi maxime ti-
midis, ne ut aperte mentientes faciunt, ſalutem polliceri tentato, niſi illud addideris in primis, Sa-
nitatem quidẽ affuturã, oĩa ipſo recte agente, & medicorum præceptis obtẽperãte. Ita .n. neq; ille
animum deſpõdebit, & tu plerũq; vera retuleris: nam plurimi periculoſi morbi ægrotos medicis
morem haud gerẽtes necant: quãdoquidem perpauci admodum prorſus mortiferi ſunt, ſi neque
medicus erret, neque ægrotus, neq; miniſtri, neque aliud quicq̃ extrinſecus fortuito noxiũ incide
rit. Quicunque .n. in periculoſis morbis plus, q̃ deceat, ægrotantes hilares & bonæ ſ. ei plenos red
dunt: in multo maiorem conijciunt triſtitiam ſequentibus diebus, cum aut in peius morb. cecidiſ-
ſe vĩ, aut ultra promiſſa medicorum producĩ. Quin & plures hoĩes confiſi, perinde ac ſi ſine peri-
culo ægrotent, medicis nõ obtẽperãt. Itaq; laborantis ingenium prius, cũ recte ualebat, expertos G
ſcire melius eſt: at, ſi nunc primum ipſi occurrimus, de eius locutione, qualis nã ſit, p̃cipiemus. Ex
ijs verò, q̃ p̃ſcimus aliqd ad morbũ utile inuenire licet: nã ſi natura modeſtus audacter rñdet, pru
dẽs itẽ natura ſi loquẽdo imprudẽs deprehendiĩ, hinc eius mẽtẽ læſam eſſe nobis indicabiĩ, quem
admodum & ſi ſobrius & cogitabundus, aut pugil, & natura loquax, in locutionib. atq; reſpõſio
nib. tardus torpẽsq; appareat. Item ex ipſa uoce aliqd de morbo cõiectura deprehendi põt: quidã
.n. uix uocẽ edunt, aliq raucã, aut acutã ipſo morbi tpe, nõnulli balbi ac blæſi ſũt: hæc ſingula qd
ſignificẽt, alibi didiciſti: Ex his planè medicus aliquid ad ægroti notitiã p̃tinẽs elicere poterit, qua
lis videlicet ſit eius mens, atque mores, & ipſius morbi q̃ ſpecies ſit. Rurſum verò ipſe & ægroto &
aſtantib. qualis in arte medica ſit, ex ipſis interrogationibus demonſtrabit. Nam quiſpiam in acu-
to morbo naſum acuminatum, oculos cauos, temporaq; ſubſidentia intuitus, interroget, nũ eua-
cuatio aliqua ipſi acciderit, aut uigilia, & mœror, num ciborum abſtinentia, & fatigatio magna.
Sin aũt faciem minime contabuiſſe inſpexerit, ſciſcitabitur, nũ aliqua ex uſitatis excretionib. ſup-
preſſa ſit, nũ p̃ter morem ocioſe, & largo cibo uſu vitam duxerit. Poterit item & de frigore, æſtu,
nimio uini potu, & id genus alijs oĩb. appoſite percũtari, ut in hoc ipſo primum a præſentib. lau-
detur. Et .n. ſi præterita & ęgrotanti, aſtantibusque præſcita medicus interrogãdo veſtiget, ſtatim H
ipſum admirantur, quemadmodum cõtra damnare ſolent, qñ aliqua ijs, quæ facta ſunt, contraria
perquiſiuit. Verum & ſi eorum aliqua, quæ ægrotis acciderunt, priuſquã ab ipſis audiuit, in media
locutione in interrogando, ac reſpondendo ipſe forte dixerit, magnam ſui admirationem conci-
tat. Hæc ſanè oĩa à nobis alibi tradita ſunt, & hoc loco, ut dictum eſt, hęc ſola primaque capita re
cenſente Hippocrate, nos quoque ſm primam quandam diuiſionem ipſa narrauimus, q ſi omnia
ſingulatim dicere voluero, & in prognoſtica explanationes, & de iudicationibus commentaria
huc transferre coactus fuero. Sed præterea ad œconomiam uſumque conducunt quædam ab He
rodoto ſcripta in libro, quem ipſe Medicũ inſcripſit: à nobis verò, & ubi de præſagiendo ſermonẽ
fecimus, dicta ſunt. Igitur rurſum ab initio orationis noſtrę capita repetentes, ad aliquod eorum,
quæ primo ſcripta ſunt, tranſeamus. Quemadmodum in uita omnia opportuna poſſidere, veſtes
dico, utenſilia, ſeruos, iumenta, & alias pecudes, ædes item, frumentum, legumina, bellaria, vinũ,
oleum, aliaque id genus oĩa, ab eorum conuenienti uſu, quem œconomiam uocant, longe dif-
fert. Sic & in medicina artem didiciſſe, & ijs, quę quis didicit, appoſite uti, haud idem eſt: ut ipſe in
tempore interrogare, & dicere ſciat in tempore aliquid ab ęgrotante, aut eius familiarib. audire,

ipſosque

A ipſosq; edocere,ut ad ſeruitia utiliſſimi ſint,& extrinſecus incidentia animaduertant,quæ a medi
cis,& ægroti domeſticis negliguntur.Inter quæ maxime utilia ſunt,quæ ad decubitus pertinent:
vel ad ædes prorſus malas,vel ad cubicula.in quibus ægroti iacent,propter odorem tetrum, aut
aerem calidum,ſeu frigidum valde,aut ſitu,& putredine vitiatum.Prætetea moleſtię,ac uexatio-
nibus,quæ a uicinis,aut iis,qui in publicis uijs verſantur,ægrotis exhibentur, medicum proſpice-
re conuenit,ac de his omnibus cum ſamiliaribus amicisq; ægrotantis diſſerere. Hæc eſt enim,at-
que huiuſmodi circa laborantes vocata œconomia,id eſt adminiſtratio.

44 *Quoniam in calidiore firmiorum,in dextris & nigri. Iccirco & extra uena, & longe bilioſiores.*
Hoc quoq; loco id,quod maxime totã orationẽ cõtinuat,omiſſum eſſe nihil mirum eſto:neq;
enim liber iſte cõpoſitio eſt,ut diuulgetur,edita,ſed apparatus quidam, vel annotationes, quales
nobis ipſi conficere ſolemus.Nam,ſi integer liber eſſet,ita ſanè incipiens, ut in Aphoriſmis ſcri-
« pſit,quæ conſequuntur adieciſſet,totam orationem talem reddens:"Fœtus maſculi quidẽ in dex- 5. Aph. 48. Ex.
« tris uteri partib. conſiſtere magis inueniuntur,fœminæ in altero eius ſinu,ſiniſtro uidelicet. De- ord. 41. h.
cens.n.eſt in calidiore vteri parte calidiorem fœtum coaleſcere,calidior eſt aũt maſculus,ut ipſius
B uenarum magnitudo,& color indicat:nigriores.n.plerunque uiri mulieribus ſunt: Ita nanque ſi
exactum opus ſcripſiſſet Hippocrates, quale eſt de fracturis,de articulis,de præſagijs,atque id ge
nus,alia locutione vſus fuiſſet: qm̃ verò,ut dixi,hæc ſibi ipſi ueluti delineauit, icirco orõnis caput
omiſſum eſt,ipſo non ſignãte de maſculis utero contentis hæc dicta eſſe. Marem ſanè in dextra
« vteri parte concipi,& alij uetuſtiſſimi uiri teſtati ſunt.Parmenides.n.ita inquit:In dextris quidem
pueros,ſiniſtris uerò puellas. At Empedocles ſic: In calidiori.n.parte terræ maſculus fuit, & nigri
« iccirco,& uiriliores uiri,& hirſuti magis. At opinionem de maris tẽmperatura,ut calidiore,veram
eſſe,exquiſite in commẽtarijs de temperamẽtis explicauimus: Nũc verò, ut ſæpius repetiuimus,
Hipporatica decreta,niſi obiter,rõne confirmare non decreuimus, ſed eius tm̃ uerba interpreta-
ri.Verum & hanc lectionem nonnulli recentiores explanatores immutare auſi ſunt, hanc dictio-
nem,firmiorum,in hanc firmius,conuertentes:iſtis nanq;* rõnabile eſſe vr̃ dextram partem ute- *Al. irrationabile.
ri,ut calidiorem,ita & firmiorem eſſe debere: ſimiliter.n.quantum ad firmitudinẽm pertinet,ſe ſe
habere vr̃. Atq; ideo ſcribendum eſſe aiũt,qm̃ in calidioribus firmius,in dextris & nigri, hoc ſigni
ficantibus uerbis,in calidiore uuluę ſinu conceptum eſſe firmius,quod idem ſignãt, ac valentius,
& robuſtius,quandoquidem & calidius eſt natura. De veritate aũt huiuſce placiti,in præſentia(ut
C dixi) non eſt tempus diſſerendi.Cæterum qm̃ nonnulli aduerſus dicentes, oẽs dextras partes ſini
ſtris ob iecoris ſitum calidiores eſſe ac ualentiores,contradicentes inquiunt: At in læua parte cor
ponitur,neq; dexter oculus exactius quam ſiniſter cernere,neq; dextra auris audire, aut dextrũ
crus melius ambulare,cognoſcitur;ſed in dextra manu ſolũ id uerisimile eſſe videtur: Iccirco pau
ca in iſtos dicentur,maxima nanq; demonſtratio,ꝙ plurimi mares in dextra parte concipiantur,
illud eſt,quod ex animalium diſſectione conſpicitur. Duos quidem ſinus habenre uterò per ceruĩ
cem ambob.communem copulatos,mares ſanè plerunque in dextro,fœminæ uerò in altero,cõ
cipi deprehenduntur.Quare ſatius erat huiuſce rei ſenſui apparentis cauſam explorare, & non ue
ritatem ſubuertere,cauſſæ ignoratione,conari.Sed nos & cauſam in libro De diſſecandi arte didi
ciſtis,ad dextram uteri partem per renes ſanguinem repurgatum,ad ſiniſtram uerò immundum
adhuc atq; ſeroſum,deſcendere intuiti: cor ẽt in medio pectore, non in ſiniſtris,collocatum eſſe
uidiſtis.In hac autem parte quidam ipſum magis ſitum eſſe haud iniuria crediderunt,quoniã pul-
ſus hoc in loco percipitur,nempe ſiniſtro cordis uentriculo ſeſe in ipſo commouente.

45 *Concretum eſt,conſtitutũ eſt,citius motũ eſt,inquinatũ eſt,& tardius augetur,& per lõgius tẽpus.*
Crebrius dixi,hoc in libro mille eſſe lectionum modos, ꝑ ꝑ obſcuritatem,alijs aliter ipſas con-
D cinnantib. ut cuiq; explanatio uerisimilis fore uiſa fuerit. Sed ego ueteres ſcripturas præpono,et-
ſi minime uerisimiles eſſe uideantur,maioremq; legentibus ambiguitatem præbeant.Ob id enim
ipſum quiſpiam eas ita dictas fuiſſe credat, quoniã, licet ſit explanatio dubia,nihilo minus inter-
uetuſtiſſimos interpretes de his conuenit:ſin ipſas autem mutare auſi eſſent, in clariorem locutio
nem permutaſſent,ut ipſa interpreratio uerisimilior foret. Propoſitis igitur verbis ita nunc in an
tiquis codicibus ſcriptis, & uetuſtis explanatoribus huiuſmodi lectionem agnoſcentibus, pluri-
mi recentiorum hanc uocem,inquinatum eſt,exemerunt,aliqui uerò ei uoci,motum eſt,eam tar
dius, addiderunt,ut locutio eiuſmodi ſit,concretum eſt,conſtitutum eſt citius,motum tardius au
getur. Item alij has voces, & propter hoc, orationi præpoſuerunt, ut talis fiat, & propter hoc
concretum eſt,conſtitutum eſt.Sentẽtia quidem in omnibus his lectionibus haud ita multũ diuer
ſa eſt: volunt enim interpretes marẽ quam fœminam, citius concreſcere atq; conſtitui,eo quòd
calidior ſit:atq; ob hoc idem ipſum citius moueri aiunt: quin etiam inter omnes ferè medicos
marem quam fœminam non ſolum conformari,ſed etiam moueri citius conſtat. De his autem &
in libro De natura pueri aperte narratum eſt, quemadmodum & apud Dioclem in uoluminibus
de mulierum morbis.Rufus autem ſolum Apolloniatem Diogenem in contrariam abire ſenten-

tiam inquit, in ſecundo libro De natura: ſed liber ille in manus noſtras non uenit. Quin & & ipſę uterum gerentes, mares & citius moueri incipere, & pluribus ualidioribusq; motibus agitari apparere, teſtantur. Dicitur aũt in propoſitis uerbis, quòd citius concretus eſt, & conſtitutus eſt, hoc eſt, compactus, & firmus factus eſt. Poſtea uerò mas, quàm fœmina, tardius creſcit: incrementum autem, utrum id, quod in utero ſolum fit, an quod a partu, in pñtia dicat, in obſcuro eſt: ſed illud uerum eſt, quòd a partu fœmina cum uelocius adoleſcit, tum prius incrementum in ipſa finitur. Quòd celerius augeſcat, corporis mollitudo in cauſa eſt: eiuſmodi nanque corpora in tres diſtantias, longum. ſ. profundum, ac latum exporrecta, facile incrementa ſuſcipiunt. Verũ quod incrementum in ipſis prius, quàm in maribus deſinat, ac finem ſumat, non item ob corporis mollitudinem, ſed propter imbecillitatem id accidit: facultas eſt. n. in animantibus naturalis, quæ ipſorum incrementi effectrix eſt, propter quam imbecilliorem quidem plus augeſcunt, ſed citius creſcere ob eius imbellitatem deſinunt. Si quidem igitur ipſe Hippocrates hanc uocem, inquinatum eſt, ſcripſiſſet, tale quiddam ſignificare uideretur, quale & in ſecundo de morbis vulgaribus, ubi ait, "Secundum autem ſiniſtram tumor, poſtero autem die, & ſecundum dextram, minor uerò iſte: & complanabantur hi, & inquinati ſunt, & non ſuppurauerunt: nã a celeri motu, trãſmutationeque deſinens, ac refrigeratum, ita nominauit.

2. Epid. ſec. 2. non longe a prin.

46 *Ideirco ſolidus factus eſt, & bilioſior, & magis ſanguinoſus, quia iſte calidior eſt locus animalis.*

Propter hoc inquit, marem ſolidiorem, bilioſiorem, & ſanguinis pleniorem creatum eſſe, quoniam locus, in quo gignitur, eiuſmodi eſt: dicit autem dextrum uteri ſinum. Hæc quoque uerba alius aliter ſcribit: omnes tamen eundem ſenſum ſeruant: quandoquidem & accurate nimis, quænam ſit uera Hippocratis dictio, inquirere ſuperuacuum eſt: melius eſt enim, non hoc ſpeculari, ſed an id, quod dicitur, uerum ſit. Veritas autem, ut diximus, per diſſectiones exploratur, maribus plerunque in dextra uteri parte conceptis. Cauſa quoque, quòd hæc pars calidior ſit, tradita eſt & ipſa, per diſſectionem cognita.

GALENI IN SEXTVM DE MORBIS POPVLARIBVS HIPPOCRATIS LIBRVM

SERMO TERTIVS.

CVtis raritas, uentris denſitas. Cutis colligatio, carnium incrementum. Ventris torpor, omnium confuſio. Vaſculorum immunditia. Cerebri conſumptio, ideo & caluities. Inſtrumentorum attritio.

Nonnulli hanc a medicis dignoſcendorum enumerationem eſſe putant: ſed potius quædam res inter ſe iunctæ coniugatim dictæ eſſe uidentur. Prima autem coniugatio dicta eſt, ubi inquit, cutis raritas, uentris denſitas: nõnulli enim propterea uentrem denſum, hoc eſt ſuppreſſum, & aſtrictũ habent, quoniam per cutem euacuantur multa: ſicut contra alteri per ſuperficiem ægre diſſlabiles multam vrinam faciunt, aluumque exonerant. Item altera deinceps coniugatio ſcripta eſt, cutis colligatio, carnium incrementum, unde innuitur cutis coitionem, adſtrictionemque immodici carnium incrementi plerunque cauſam eſſe: Tertia hanc proxima coniugatio per hæc uerba ſcripta eſt, uentris torpor, omnium confuſio: torporem autem intelligemus in concoquendis cibis ventriculi infirmitatem, omnium planè corporis uitiorũ cauſam eſſe. Sed quod deinceps dictum eſt, uaſculorum immunditia: poteſt quidem & cum modo dicta coniugatione coniungi. Quod enim in uentriculo male concoctum eſt, plerunque vaſorum immunditiæ cauſa fit: poteſt verò etiam præterquam quòd cum uentris torpore coniungatur, & de uenarum deprauata concoctione intelligi, vt, quemadmodum uentriculi non rectè cedens concoctio, multa in toto animali confundit, ſic & in uenis non ad bonum finem perducta, primum in ipſis immunditiam contrahit, hoc eſt uitioſorum ſuccorum copiam, deinde & magnam noxam affert. Quare quod eſt inter hanc clauſulam, uentris torpor, & hanc, uaſculorum immunditia, commune ambabus eſt, quod ipſe appellauit, omnium confuſionem. Quod deinceps autem dictum eſt, cerebri conſumptio, ideo & caluities, mihi quidem iſtud ſignificare uidetur. Cum cerebrum ſe ipſo longe minus euadat (iſtud uerò ipſum naturaliter ſiccius habentibus euenit) tunc ab oſſibus ſuperiacentibus recedit, quæ ab artis diſſectoriæ profeſſoribus græco nomine bregmata vocantur, Latini ſinciput dicunt. Hæc uerò duo ſunt, utrunque rectis quatuor lineis circunſcriptum, vna quidem per ſuturam in longum porrectam vtrique oſſi communẽ, poſterius autem lambdalis ſuturæ lateribus, anterius uerò coronariæ uocatæ, utraque autem parte ſquammoſis commiſſuris. Verum ab alijs caluariæ partibus potiſſimum quidem cerebrum non admodum recedit. Quòd ſi & quandoque receſſerit, at ſaltem ob carnes oſſibus ſubiectas haud prorſum cutis

humiditas

A humiditas exareſcit: quocirca neq; crines deſluũt, quandoquidem in commentarijs de temperatu
ris didiciſtis, neq; ex præhumida cuti, neq; ex ualde arida pilos enaſci. Capitis ſanè cutis pueris, mu
lierib. & eunuchis humida eſt, ſed caluis immodice arida. Cerebrum quidem in iuuenib. molle cũ
ſit, atq; humidum, caluariam tangere, omnemq; interiorem inanitatem complere, in ſenib. verò
ſicceſcens, ſubſidensq; ab ea diſtare, ſæpius in animalium diſſectionibus conſpexiſtis. At nunc Hip
pocratis decretorum oſtenſiones afferre, niſi obiter, nõ eſt propoſitum, ſed obſcura uerba illuſtra
re, ſimulq; per capita interdum cauſas adijcere, demonſtrata placita conſequẽtes. Conſumptio-
nem aũt cerebri, hoc eſt perfectum interitum, ut ipſum ex toto abſumptum ſit, neq; cogitari poſ-
ſe in uiuo animante fieri, oĩbus in confeſſo eſt. Quamobrem ſi id non ſit, hoc ſupereſt intelligen-
dum, conſumptionem cerebri, comminutionem eſſe, quam ex ſiccitate in calueſcentibus fieri di
ximus: ut ſincipitis oſſa alijs fiſtuloſiora & molliora, ac ſuper incumbentia ob cerebri defectum
exareſcant, cum ad ipſa uſq; non pertineat, neq; ea attingere poſſit: ſubſidet enim, in ſuamq; ip-
ſius baſim depreſſium cadit. Conſequẽter igitur oſſib. iſtis reſiccatis, & ipſis p̃tenta cutis inareſcit,
atq; ipſi ſenſiu valde ſicca in caluis apparet, ut rõnali demonſtratione non egeat. Quando igitur
valde cerebrum exaruit, ut quibuſdam in extrema ſenecta contingit, tunc & neruorum exortus
B inareſcere neceſſe eſt: quare neq; perinde, vt prius, videre licet, neq; audire, neq; aliud quicquam
per ſenſus, & voluntarios motus ualẽter perficere: ſed oĩa iſtarum actionum inſtrumẽta, per quæ
illę fiebant prius, exoluta, infirma, atq; debilia reddunt̃, qđ par eſt ipſum inſtrumentorum attritio
nem appellaſſe, per tranſlationem à ueſtibus attritis, & uaſis appellationem accipientem: & hæc
.n. poſt diuturnos uſus ſe ipſis aridiora euaſiſſe cernũtur, q̃s ipſa attrita eſſe dicimus. Quidam ſanè
hęc ſcripta coniugate intelligi nequaq̃ putantes, & ſingula prædictorum ſeparatim accipientes,
hiſce uerbis Hippocratem cõſulere aiunt, ut ipſorũ facultates per ſe conſideremus. Vt ſtatim cutis
raritas (prima.n. hæc ſcripta eſt) cognoſcere q̃d ualeat, conuenire aiunt, ut ipſam, cum uſus poſtu
lat, faciamus, cumq; opus non fuerit, amoueamus. Scriptum eſt quidem, inquiunt, & in libro de
" alimẽto, "Raritas corporis ad diflationẽ: quibus plus adimitur, ſalubriores: quib. verò minus, mor In libro de Ali
" boſiores. Sed his repugnat, quod inter hæc ſcriptum eſt, ventris denſitas, cutis colligatio, ſi quidẽ mẽto poſt prin
erat rerum medico ſcitu vtilium enumeratio. Quin ẽt & quod poſt hæc ita ſcriptum eſt, uentris cipiũ interpoſi
torpor, oĩum confuſio, ipſum oĩa ea ſcribere indicat, quæ in vnum natura coire apta ſunt: & non tis ferè quadra
ſimpliciter qui ſint in corpote affectus orientes, quos cognoſcere opus ſit. Iſtud enim, omniũ con ginta uerſibus.
fuſio, non eſt affectus ullius, ſed malorum ex affectu prauo naſcentium indicatorum.

C

2 *Detractio curſibus, luctationibus, quiete, multis ambulationibus, uelocibus: quibus, elixa maza ple-
runque panis paucus.*

Euacuationis nomen de ſolis liquidis dicitur. Detractionis, de ſolidis quidem magis, interdum
uerò & de liquidis: nempe modo dicta liquidorum ſolidorumq; minutionis cõmunia ſunt, cum
ſine purgatione, aut ſanguinis euacuatione, ipſam facere in ſanis. ſ. uoluerimus. Aegrotũ enim
nullus curſibus, & luctationibus curauerit, nam his alijsq; ſimilibus exercitationum genus com-
mune eſt, diſcorum, telorumque iactus comprehendens, item ſaltus, halteras, armatorum certa-
mina, & omnia vitæ munia, præſertim quæcunq; in agricultura exercent arantes, metentes, ac fo
dientes. Omnes igitur exercitationes, & carnium, & adipis, & ſuccorum abundantiam minuũt:
Vnum autem corpus omnibus iſtis uti non poteſt, ſed ſecundum habitus, & ætates, & uires, & cõ
ſuetudinem, ſingulis idoneam exercitationem inuenire conuenit, ut in libris De tuenda ſanitate
didiciſtis. Nunc enim ex Hippocratis voluminum explanatione medicinæ pręcepta non diſcã-
tis, cum hæc prius ordinarim in proprijs libris didiceritis: in quibus omnibus, & ipſius placita cum
demonſtratione cognouiſtis, & placitis cõſentanea particulatim omnia habuiſtis. Cœterum uos
D dictorum ab ipſo ſeriem aſſequi ſtudentes, hæc me vobis commentaria conficere, etſi id facere
non ſtatuiſſem, rogatũ uoluiſtis, obſcuræ nanque dictiones ſcientificam explanationem non ad-
mittunt. Nunc itaque ſtatim hac uoce deinceps ſcripta, quiete, aperte cognoſcere non licet,
quid per ipſam Hippocrates ſignificare uoluerit, ſed quemadmodum in alijs obſcuris locutioni-
bus, ita & in iſta, per coniecturas agere opus eſt, ut hoc iſti, illud alij non ſimilius videatur, quem-
admodum & viſum eſt, & alius aliter quietem interpretatur. Poteſt.n. & de ceſſationibus, quæ e-
" xercitationibus interponuntur, dicta eſſe, ſicut in aphoriſmis dixit: "Cũ inceperit laſſeſcere, quie- * Aph. 48. Ex
" tem agere, ſtatim laſſitudinẽ tollit. Poteſt etiam & de ceſſationibus per integros interiectos dies ord. 19. a
futuris intelligi. Poteſt autem & integram quietẽ aliquibus corporis confundere. Nam ſi ipſe ita deiis queĩn me
" dixit, "motus roborat, ocium tabefacit; poſſet ſanè & ocioſa uita corpus attenuare: ita enim qui- dicat. ſũt cõ. 3.
buſdam ab exercitationibus ad ocium traductis euenire conſpeximus. Sed certas diſtinctiones, t. 28. 7. 2. 9. aet-
ſtatuere opus eſt, ut ſciamus qui nam ſint, qui iſtis extenuandi cauſa indigeant: neque enim abun- & ibi legitur u-
dantium humorum euacuatione opus eſt: nunquam enim id præſtare ocium poteſt. Iure itaque ſus uõ motus.
nonnulli de carnium detractione ſermonem ipſi nunc eſſe aiunt, non de humorum inanitione,
ut in plenitudine, & aquoſis habitibus fit. Poteſt quidem de ambabus ipſo ſermonem faciente,

omnium auxiliorum enumeratio eſſe,& quæ utriq; detractioni communia ſunt,& quæ alteri ip- E
ſarum propria. Poteſt aũt & poſt exercitationes quietem ſcripſiſſe,de ſingulorum dierum exercitationibus, quieteq; ipſis ſuccedente ſermonem faciẽs,ne exercitati cibaria(ut moris eſt)ilico aſſumant,in corpore adhuc ab exercitatione calorẽ ſeruantes,ſed poſtquam exactè refrigerati sũt: nam & hoc in libris ſalubribus,& ab alijs,ab Eraſiſtrato recte dictum didiciſtis. Quare & ex hoc cõſtat,multum coniecturæ in dictorum ob breuitatem obſcurorum interpretationibus ineſſe:pręterea cum uerba,ut lubet,ſcribere liceat,longe ſanè obſcurior ueteris ſnĩa redditur. Nunc quidem in propoſito ſermone aliqui ſcribunt, quiete multa,neque uetuſtis codicibus, neq; illis,qui primũ uolumen hoc interpretati ſunt,huiuſmodi lectionem agnoſcentibus. Si quis verò hanc nos explanare cogat,quietem poſt exercitationes multam interponi debere, ipſũ præcipere dicemus. Verum hæc omittẽda eſt:& ab omnibus conceſſam ſcripturam declarãtes, ut ambulationib. multis,ac celeribus quis utatur,ipſum conſulere affirmabimus:tardæ enim, quemadmodum & tardæ exercitationes,corpora pinguiora efficiunt. Atqui demiror,cur de illis loquens,omiſit hanc particulam,uelocibus:ſiquidem ueloces curſus,exercitationesq; ſimiles,& carnium molem detrahũt, & ſuccorum exuperantiam inaniunt,fereq; ab oĩbus hoc & exercitatoribus,& medicis conceditur. Hippocrates igitur deinceps detractione egentibus aptam alimoniam deſcripſit,ab uno exẽplo(ut ſolitus eſt)eius,quod communiter omnibus conuenit,ſibi ipſi commentariũ faciens. Iſtis F
autem in uniuerſum alimenta multum nutrientia non danda ſunt,qualis eſt ſuilla caro,ſed parum nutrientia, qualis eſt ouilla caro,quæ ſanè pecudis eſt,& placenta ſanè,quæ græce maza dicitur, inter modice alẽtia reponitur:quocirca ipſius quidẽ plurimum, panis verò exiguũ accipit iubet.

3 *Detractionis ſignum,eandem horam diei ſeruare:repente enim trahitur.*

Præſentia uerba cum ante ſcriptis,ubi,detractio ut facienda eſſet,edocebat, cõgiũgi clarũ eſt. Vt igitur cognoſcamus,num eius modum recte coniectura aſſecuti fuimus, huiuſce rei ſignũ nũc tradit. Sed iſte ſermo pp eam,quã ſæpe iã diximus cãm,nobis obſcurus redditus eſt,quòd videlicet non emitteretur,hunc librum ſcripſit,ſed ut formulam quandam, & apparatum ſibi ipſi moliretur:ad editionem.n.ſcribens,vtiq; oĩno declaraſſet,q̃ diei horam eam dicat,in qua detractionis ſignum obſeruare oporteat. Cum igitur ipſe non ſcripſerit,quid aliud quiſq̃ probabilius intelligere poſſit,quam ꝙ eadem diei hora eum ducẽtes ad exercẽdum,qui detractionis indigeat,obſeruemus,ut iuſſit nunquid de repente ſubtrahatur,hoc eſt, moles quidem corporis concidat, cadat G
autẽ,& debilitetur facultas:nam haud dubie hæc vox ἐρύεσθαι trahi ſignificat. Poteſt autem & ab illo ad hæc transferri,propter rerum naturam,de quibus uerba fiunt:quibus,ut ſæpius dixi,in obſcuris narrationibus,quæ prius ipſi nouimus,adaptamus. At quidam loco huius vocis, ἐρύεται, hoc eſt trahitur,hanc ſcribunt ἐρείπεται hoc eſt cadit,re declarationem ex hac voce magis lucidã fore ſperantes:ſed antiqua ſcriptura hanc vocem,ἐρύεται,hoc eſt trahitur,habet.

4 *Remittito labores,aut defluet.*

Et hoc loco nonnulli ſcribunt, ſubtrahito ex laboribus,aut defluet. Orationis autẽ uis hæc eſt, omnis euacuatio niſi paulatim fiat,vires proſternit,& corporis habitum ſubito valde digerit. Propterea igitur quidam ſcripſerunt, ſubmittito labores, aut defluet,copioſam repente euacuationem per hoc uerbum,defluet,ſignificare volentes. Alij verò ſcribunt ᾗ ἐρύεται idest quatenus conſumitur,literam α addentes, & circũflectentes,atque item iota ſubſcribentes,vt ſignificetur,ita ex laboribus ſubtrahere,ut homo conſumitur. Hoc verbum autem ἐρύεσθαι, de corporis conſumptione,viriumque caſu ab ipſo dictum fuiſſe,aiunt: vt eiuſmodi oratio ſit,Minuas labores,cum vires proſternuntur,& corpus digeritur. Quin etiam & qui ἐρείψεται,hoc eſt labetur,ſcribunt,ad virium caſum orationem referunt. H

5 *Similiter enim totum concidit.*

Hanc partem poſt ſuperiorem in antiquis exemplaribus omnibus inueni:quam ita ſe habere ueteres etiam explanatores aſſerunt,nec non & ex recentioribus Sabini ſectatores: nullam tamen eius interpretationem attulerunt. Totam enim antepoſitam dictionem cum adſcripſiſſent, deinde ſingula eius verba interpretati,huiuſce partis explanationem non dixerunt, quemadmodum neq; Zeuxis ex antiquis interpretibus unus & ipſe. Quidam ſanè aiunt ab Hippocrate dictũ fuiſſe,ſimiliter enim totum concidit,tale quid innuere volente: Vt repletio nocet, ideoque ipſam detrahere oportet, ſic & pręter modum euacuatio æque, ac repletio, noxia eſt. ob ipſam enim corpus detrimentoſe tabeſcit, ſicut ex plenitudine mole nimia turget. Sed quidam hanc interpretationem,ut incredibilem uituperantes,aut nullo pacto hanc partem ſcripſerunt, aut in hęc verba tranſmutarunt, ſubito enim ualde fluet, Hippocratem nobis præcipere uolentes,ut diligenter corporis detractionem obſeruemus. Repente enim ipſi magna digeſtio ac defluxio

in

A in exercitationibus accidit,cum deinceps pluribus diebus aliquis ipſos valde exercuerit,tenuiter-
que cibos exhibuerit.

6 Cum uerò iam contabuerint,præbere ſuillas aſſas oportet.

Per antedicta immodicam detractionem cauere nos iubet. Sed,quoniam interdum inuitum
in eam incidere contingit,vult & ad ea medicum paratũ eſſe debere,ſiquando repẽte magna de-
tractio facta ſit,tuncque ſuillas carnes toſtas exhiberi conſuluit: ſuillas quidem carnes, quod
multum nutriant:toſtas uerò,quòd ſolidam,& in exiguam molem aſtrictam, non humidam la-
xamque carnem creent. At quidam loco huius verbi,præbere,offerre ſuillas aſſas, ſcribunt, ean-
dem quidem ſententiã ſeruantes,ſed vt magis proprio uerbo,offerre,loco iſtius,prębere, vtẽtes.

7 Cum replentur autem ſignum rurſus,floridum corpus eſt.

Et id ipſum breuibus deſcripſit omnis refectionis commune ſignum. Floridum enim corpus
euadit,& in exercitationibus,& illis alioqui,qui ex bono ſanguine inſtaurantur.

B *8 In exercitationibus ſignum,ſudor ſtillatim,vt ex aquæ ductibus,exit,aut depreßio ex elatione.*

Ex hoc loco ſermoni deeſt caſus,aut detractionis, aut id genus aliquid. Quocirca ipſum non-
nulli addentes tanquam principio, ita ſcriptum non dubitarunt interpretari, talem orationem
reddentes:In exercitationibus collapſionis ſignum,ſudor,vt ex aquæ ductibus effluens: deinceps
autem ſignum aliud eſt,depreſſionem magnam ſubito ex elatione:oportet enim & hic ſubintel-
ligere,ſubitaneam,ac magnam,licet modo ſcriptum non ſit,ipſo ſuperius dicente, repente nan-
que trahitur.Hæc autem corpore immodice digeſto euenire palam eſt.

*9 Mulier,quam primo in Cranone curaui,lienis magnus natura,febris ardens, ualde rubra, ſpiritus
decimo die,ſudor multus ſuperius,uerum etiam inferius decimoquarto die.*

Nihil notatu dignum ex his uerbis diſcere nobis licet. Admiratus autem eſſem,ſi & ipſe Hippo
crates omiſſa urinæ mentione,ita ſcripſiſſet:quoniam ſi eam adieciſſet, aliquid plus ad reminiſcen
tiam lucratus fuiſſet,ac nobis etiam eadẽ ratione profuiſſet. Et hoc quoq; dictionis huius initio
ſcriptũ obſcurũ eſt,quã primo curaui:nam q̃ſtione dignum eſt,utrum ſua ipſius cauſa,vt nominũ
& locorum,in quibus ægroti iacebant,meminiſſe conſueuit,ita & nunc adſcripſerit,quam primo
C curaui,quò nominis mulieris memor eſſet: an nunc ex recidiua hominem ægrotaſſe ſignificet;
Ita verò & ſpiritus,qui decimo die accidiſſe ſcriptus eſt,obſcuritatem parit, nũ quamlibet ſimpli-
citer ſpirationis difficultatem,an ſolum incitatam,& valde crebram ægrę ſpirandi ſpeciem ſigni-
ficet.Sed quidã & in uentre multũ ſpiritum collectum eſſe per hæc uerba ſignificari putant. Hæc
quidem,quantum ad verba pertinet,obſcura ſunt. Alia uerò quantum ad ſolã ſententiam, nõ mi
nus difficultatis continent. Vtrum.n.ex ſolo male affecto liene mulieri acciderit & ardenti febre,
& ſpirationis anguſtia,ſeu ventris inflatione laborare,& colore perrubro eſſe, an & alius quiſpiã
febrilis affectus ipſam uexauerit,ob quẽ in hęc mala inciderit,incertũ eſt. Sed permagni(ut dixi)
intereſt, nos lotia,qualia uſq; ad iudicationẽ fuerint,& cur decimo die ſudores apparuerint,igno
rare. Ipſe nanq; quibus diebus acceſſiones vehementiores ſint,aſcribere ſolitus eſt; vt ipſum ſcia-
mus,ex multa in ſingulis experientia peritiã acquiſiuiſſe,ex qua in vniuerſum ſn̄iam hanc de om
" nibus morbis protulit." Quorum acceſſiones imparibus diebus fiunt,eorum & iudicationes impa
" ribus diebus abſolui. Quod omnium uerò in propoſita parte abſurdiſſimum eſt, id utiq; dicam, 1. Epi. com. 3. t. 133. 120.d
mortua'ne,an ſanata ſit mulier,prætermiſſum eſſe. Iccirco & eã uocem,minus,quæ inter hunc,&
ſequentem ſermonem ſcripta eſt,quidam ſanè huic adijciunt,alij ſequenti pręponunt. Profectò ſi
D ſcriptum fuiſſet,decimoquarto die mulieri bonam iudicationem factam eſſe, rationi cõſentaneũ
vtique foret,huic orationi eam uocẽ,minus,non adijcere. Cum dixiſſet enim,decimo die ſudores
mulieri emanaſſe maiori ex parte ſuperius,ac poſtea deinceps ſubiecerit, uerum & inferius deci-
moquarto,quo modo profectò,ſi omnino liberata eſt mulier,hanc particulam,minus, adſcribe-
re potuit? Igitur uериſimile magis eſt bona iudicatione facta,per oẽ corpus effuſos eſſe ſudores.
Rurſũ,ſiquis mortua muliere,pniciosos fuiſſe ſudores crediderit, iure ꝓpoſiti ſermonis calci hãc
voculam,minus,adiecerit,ut oratio talis ſit. Sudauit quidẽ & decimo die ſuperius magis, uerum
ẽt inferius;ſudauit autem & decimo quarto,inferius minus. Ad ſequentem igitur dictionem iam
deſcendamus:in ipſa enim fortaſſe aliquid clarius inueniemus, unde, quo loco eam particulam,
minus,ponere debeamus,an in propoſitæ nunc calce, an in ſequentis initio,percipere ualeamus.

*10 Minus ijs,qui ex capite grauedine laborant,& raucitate,cum febre correpti ſunt,ut puto, recidi-
uæ fiunt.*

Subintelligere oportet, finita febre, qui enim aliter ipſis recidiuas minus accidere putabimus
niſi prius febris deſierit? Quòd ſi hãc uocem, minus,ab his verbis abſtraxerimus, ut quidã eã ſu

periori

periori orationi ſubiungentibus viſum eſt, huic contraria verborum ſnĩa erit, ij videlicet, q ex ca E
pite grauedine laborãt, & raucitare, cũ febre correpti ſunt, recidiuas fieri nobis intelligẽtibus. Igi
tur, qđ in oĩbus facimus, non orationis veriſimilitudine, ſed ijs, q̃ euidẽter in ęgrotis cernuntur, q̃-
ſita diiudicantes, ſi nunc faciemus; hanc particulam, minus, verbis iſtis recte fuiſſe præpoſitam in
ueniemus. Febris nanque poſt grauedines, & raucitates ueniens, ipſas firmius, & certius conco-
quit: vt non iterum facile reuertantur, etiam ſi aliquid erroris commiſſum ſit, alijs † ſine febre ob
aliquam eiuſmodi cauſam affectis{ poſt commiſſos errores in morbũ recidentibus. Sed cur in ſer-
mone hoc additum eſt, ijs, qui ex capite grauedine laborant? neq; enim ab alio membro grauedi
nes oriuntur? An ſermo iſte ita dictus eſſe poteſt, vt in his verbis ẽt dictum fuit, vertebrę autem,
quæ in * dorſo? Poteſt quoq; has particulas, ex capite, addidiſſe, quoniam raucitate laborantiũ in
ipſis verbis meminerat: nam & alia ratione raucitates fiunt: Poteſt quoq; ex capite, adiectum eſ-
ſe, ipſo ſibi ipſi reminiſcentiæ cauſa breuiter ſcribente, quo a grauedinibus, quæ ab externa aliqua
exigua cauſa proueniunt, ipſas diſtingueret, vt indicaret, de illis a ſe ſermonem fieri, qui ob natura
lem capitis imbecillitatem eo uitio facile caperentur, hos enim quiſpiam iure ex capite grauedi-
noſos appellat, non a frigore, aut æſtu, aut aliqua ſimpliciter externa cauſa. Illud autem verbum,
puto, in quibuſdam codicibus additum eſt, ſignificans, ipſum, de quibus rebus loquebatur, ambi- F
gere: ſed conſentaneum eſt, & ſine illo verbo, puto, ſcribi poſſe, cum verum ſit id, qđ dicitur. In ſe
quentibus autem verbis ea, quæ recte dixerat, ratione corroborat. Ad ipſa igitur iam trãſeamus.

† *Febricitantibus abſque eiuſmodi cã.*
* Al. ſpina.

11 *Quicquid ſuppurat non recidit. Ipſamet enim concoctio, & iudicatio, ſimul & abſceſſus.*

Haud obſcura oratio eſt memoria tenentibus ea, quæ ſæpius iam de concoctione dixit. Nunc
vero & eorum (ut dixi) ſuperiorum verborum cauſa meminit, vt integra oratio talis ſit: Et graue-
dinoſis, & raucis ob deſtillationes ex capite, cum ſuperaddita febre, frigida iuxta atq; humida flu
xio concocta fuerit, & concocta fuerit expulſa, firmam morbi iudicationem fuiſſe, neque homi-
nem denuo ęgrotaturum ſpera.

12 *Aliquibus, cum uenere utuntur, inflatur uenter, ut Damagoræ. Aliquibus uerò in eo ſtrepitus. Arceſilao tumebat.*

Hęc quoq; verba alius aliter ſcribit. Et quidam ipſis hæc addunt, cum incipiunt dictionem, ali
quibus, initio poſitam adimentes, & narrationem talem facientes, cum incipiunt venere vti, in-
flatur venter. Voluntq; iſti incipientibus venerea, hoc eſt primum aggredientibus opus illud, ea
quæ in ſermone deinceps traduntur, accidere: tametſi lectionem hãc neq; liber aliquis antiquus,
neq; explanator agnoſcit. Nihilominus Sabini ſectatores de coire incipientibus ipſi ſermonem G
eſſe aiunt, quamuis Hippocrates nomine proprio hominis unius Damagoræ meminerit. Id au-
tem facere conſueuit, cum paucis res, quam narrat, acciderit. Atqui præterquam q̧ de his quicquã
Hippocrates ſcriberet, experientia oportuit, quid appareret, addiſcere: neq; enim primum vene-
re vti incipientibus ventrem inflari, aut ſtrepitum in ipſo perſonare contingit. Sed quibuſdam po
tius raro, iam inclinante ætate, & affectu flatuoſo vocato, præcordiali, & melancholico vexatis,
cum venere utuntur, inflari magis ventrem contingit: ijſdem quoq; ipſis, ut aſſidue coitum appe
tant, euenit. Quod igitur plerunq; iam antea dixi, ſiue ſcripturas varias, quas in his uerbis fecerũt
omittam, ſiue omnes recenſeã, utrunque multi reprehendẽt, ex ſuis ipſorum cupiditatibus, non ex
rerum natura, modum in orationibus æſtimantes. Quin etiã ſi quædam ex dictis, & ſcriptis dixe-
ro, quędam ꝑtermiſero, ſic ẽt nonnulli, qui accuſent, inueniuntur, quòd aliqua dixerim prętermit
tenda, præſertim cum nugatoria ſint: aliqua dicenda ſubticuerim, quę dictis deteriora non eſſent.
Incõgreſſibus vtiq; quotidianis q̃cuuq; explanationem, qui interſunt, audire velint, ab eis ipſis ꝑ
cunctati eorũ uoluntatibus non aptare, & aſſentiri rñdentes; conamur at in libro id facere non li
cet: ꝓpea mihi cõſtitutũ eſt in pluribus quidem Hippocrates ſermonibus, aut nequaquam memi
niſſe ueterẽ ſcripturã ꝑmutantium, aut abſurde ꝓrius interpretantium. In quibuſdam uerò, q̃ di- H
cta ſunt, non oĩno a ueritate abhorrentia, eorũ cõmentaria legentibus mẽtionẽ facere oportet:
in ſingulis.n.partibus eadẽ repetere pergraue eſt. Qđ igitur dicebant Sabini ſectatores, q̧ primũ
uenerẽ expertis, in propoſitis uerbis dicta eueniãt, ut uerũ credentes, ipſius cãm afferre conãtur.
At alij contra, q̃ hi, uerborũ lectionẽ hanc faciunt, ſunt quibus, cum uenere utunĩ, inflatur uẽter.
Sabini quidem ſequaces non ꝑter rõnem coire incipientibus id accidere aſſerunt, primum quidẽ,
qm̃ magna innouatio, ac ꝑmutatio in corpore fit: ſcribit.n.ſic ipſe: ob quam immutationem, fla
tus, comitialis morbus, renum affectus, aliaq; longa uitia procreantur: poſtea uerò qm̃ & Demo-
critus inquit, homo ex homine in coitibus proſeminatur, quin ẽt qm̃, inquiũt, multum pruritum,
ac morſum, ob ſeminis ſalſuginem atq; acrimoniã, patiuntur. Cumq; fœminarum (ut aiũt) & ma-
rium cõis ratio ſit, in fœminis euidentem cauſam eſſe dicunt: utero nanq; inteſtinum ſubijcitur,
ueſica ſuper iacet, par eſt itaq; ipſum diſtentum, & in uenerem concitatum utriuſque excretionẽ
retinere. flatu igitur incluſo aſſidue inflari, atq; lotio retento, abdomen intumeſcere. Hæc ſanè a
Sabini ſequacibus haud veriſimiles cauſas eorum, quæ non fiunt, aſſignantibus, referuntur: neq;
enim hæc adoleſcentulis coire incipientibus, ſed atra bile uexatis, & flatuoſis noĩatis, eueniunt:

qui

a.l.5.f.13.e. 5. c. l. 30. 1. h

A qui quidem, & poſt declinantem ætatẽ huiuſmodi uitijs afficiũtur:ᵃ prorſus.n. flatu repleri ab ingeniti caloris debilitate prouenit:eo nanq; recte ualẽte, horum nihil exoritur. Nam Ariſtoteles in libro ſuo De Quæſitis, cauſam quærit, ob quã melancholicis libidinoſis eſſe cõtingat: dicitque in ipſorum ꝑcordijs haud paucum ſpiritum flatuoſum excitari, atq; ideo eiuſmodi uitia ſpirituoſa, præcordialiaq; nominari. Diocles etiã Phiſtonicus, alijq; multi medici, ſic ipſa uocari dicunt. “ Verum haud malum fuerit quædã verba ab Ariſtotele ſcripta retuliſſe. Hæc ita ſe habent: Cur “ melancholici libidinoſi ſunt? an ꝗ ſpiritu abundant? ſemen enim ſpiritus excretio eſt: cum iſte igitur copioſus ſit, neceſſe eſt ipſius purgandi ſæpius inceſſat cupiditas, leuãtur enim: Propterea & Rufus * pro hac uoce, ſtrepitus, maluit ſcribere, timor, ut Hippocrati de melancholicis ſermo ſit, quorum maxime proprius timor eſt. Aliud.n. alij formidoloſum uidetur, unũ ꝗdam ſaltem ipſis ſingulis omnino, qñ planè modice contriſtantur: Si uerò immodice, & duo, & plura, & permulta: quibuſdam ẽt ipſorum oĩa. Erit itaq; ſecundum Rufum lectio huiuſmodi, quibuſdam, cum uenere utuntur, inflatur uenter, ut Damagoræ, unde his timor. Verũ ſecundum ueteres intrepretes ita ſe habet, ut ab initio ſcriptum eſt: illotum enim ſcripturã ſemper adijcio, & ſi ab illis primis librarijs corrupta fuiſſe uideatur: ſatiˢ eſt enim, ut iam ſæpius repetiui, lectio-

B nem, ut inuenta eſt, enarrantes, ita deinde ipſos aliquid vlterius excogitantes addere, idq; ipſum nos facere admonere. Hactenus Sabini explanatio tradita eſt. Capito autem ita ſcripſit, Aliquibus non nunquam, cũ venere vtuntur, inflatur uẽter, ut Damagoræ, aliquibus uerò in his ſtrepitus. Dioſcorides uerò ſic, Aliquibus quidem, cum uenere utũtur, inflatur venter, ut Damagoræ, aliquibus in his ſtrepitus: iſte enim particulam, uerò, abſtulit. Quin & in nomine hoc, ſtrepitus, explanando, inter ipſos explanatores non conuenit. Nonnulli quidem murmur ſignificari dicunt, quidã ructũ, alij flatus per ſedẽ exhalantes: itẽ alij quodlibet iſtorum ſimpliciter, qualiſcunque in inteſtinis motus ſit, qui ab auribus ſentiatur: ſunt enim & alij quidã ꝑter murmura in inteſtinis motus, ac ſtrepitus, nonnulli quidem ſonis per ſimiles, aliqui uerò ſibilis, aut alicui alij huiuſmodi uoci. At Arceſilao, inquit, non modo uenter inflabatur, ſed etiam tumebat, hoc eſt, œdema.i.tumorẽ, habebat. Dixi autem alias ſæpius œdema ab ipſo uocari omnẽ præter naturam tumorẽ, ſiue phlegmonis, ſiue eryſipelatis, ſiue ſcirrhi naturã ſapiat, cũ recentiores medici ſolũ laxum tumorẽ œdema uocent. Cæterum qualemnam Arceſilao tumorem excitatum eſſe dicat, ꝗſtio haud parua eſt. Mihi ſanè œdema propriè à iunioribus acceptum dixiſſe uidetur: non tñ incredibile eſt aut eryſipelas, aut phlegmonem, aut ſcirrhum, aut eiuſmodi aliquid coitus tempore,

C uel paulo poſt, exortũ fuiſſe, rurſumq; haud ita multo poſt, id reſediſſe: ab interpretibus autẽ tota hæc ſpeculatio ſilentio ꝑterita eſt. Huius quidẽ Arceſilai, & alio huius libri loco mentionẽ fe-“ cit Hippocrates, ubi ait, In acceſſibus quibuſdã ſtrepunt, vt Arceſilaus. Manifeſtũ eſt igitꝰ huiuſ-“ modi hominibus uentrem flatu eſſe repletum, huncq; præ cõtentione in coeundo facta, excerni “ cõtingere. At Dioſcorides ita hæc uerba ſcripſit, Arceſilao autẽ male olebat flatuoſum, pro eo, “ quod eſt, malum odorem exhalabat flatuoſum, ita enim ſcriptum eſſe uoluit. At reliqui omnes hanc uocem, flatuoſum, ſequentis partis initium eſſe uoluerunt, ut deinceps ſcriptum eſt.

13 *Flatuoſum in furfuroſis ſimul cauſa eſt. Etenim flatuoſi ſunt.*

Quos furfuroſos dicat, inuentu difficile eſt, modo quis ne, uelut Herodoti, & Cteſiæ tãquam hiſtoriam, ueterũ medicorum libros euoluat, ſed quò ad artis opera magis proficiat. Multi autẽ interpretes id negligunt, & maxime quicunque ſophiſticam doctrinæ ſpẽm æmulati, ad eam explanationem deuenerũt, quæ ad manum eſt, quãq; uerba ipſa præſeferunt: neq; præterea in ægrotantibus dictorum ueritatis periculum faciunt. Igitur ita quoque nunc eos furfuroſos dictos eſ-

D ſe intelligentes, quibus aſſidue in capite furfures creantur, iſtius rei cauſa referre conantur, dicentes, ab excrementis caput ſubeuntibus furfures prouenire, excrementaq; in ſublime à calido ſpiritu ferri, ob idque iſtos flatuoſos eſſe. At ipſorum improbus ſermo eſt, Primo quidem, quoniam euidentis rei teſtimonio caret: mille enim minime flatuoſos nouimus, quibus in capite perennis furfurum prouentus eſt: Secundo, & ſi res ipſa teſtimonium ipſis fauens præberet omnibus calida excrementa contrahentibus communis hæc ratio eſſet: Et tertio ad hæc, quòd ipſius capitis plerunque, ob propriam eiꝰ temperiem, ſymptoma eſt furfures creare, & ſi humores naturaliter affecti ſint. Iure igitur quidam ueterem lectionem conmutantes ſcripſerunt, flatuoſum cauſa ſimul eſt alaris: medicis autem conſuetudinem eſſe, eos alatos nominare, ꝗ ſcapulas eminentes, auiũ alarũ inſtar, retrorſumq. productas habent, uos nõ latet. Iſtis igitur inquiũt flatuoſum ſimul eſſe cauſam, ut in affectum incidant, quemadmodum incidunt, hoc eſt eiectionem ſanguinis, ipſos enim flatuoſos eſſe: Quod quidem ad frangendum aliquid in pulmone, adiuuans cauſa ſit flatuoſum, neminem prætetit: an uerò & anguſti pectoris homines flatuoſi ſint, id experientia nobis curioſe inueſtigandum eſt. Mihi quidem ferè omnes eiuſmodi uiſi ſunt, & forſan ob uitalis caloris penuriam, quem ex corde emanare didiciſti. Igitur alati exiguum cor habentes, ſecundum quoque huius proportionem, & calorem ab ipſo in omne

corpus

corpus emanãtem imbecillum habent: ob huius nanq; ab ipſa origine infirmitatem cor(ut didici E ſtis) exiguum creatum eſt. Quidam autem non, alatis, ſed febriculoſis, ſcribunt, locutionem huiuſmodi facientes, flatuoſum ſimul cauſa eſt febriculoſis, etenim flatuoſi ſunt: uerum neque ipſi recte ſentiunt, oẽs febriculoſos flatuoſos eſſe arbitrantes. Dioſcorides ſanè, ut paulo ante dicebam, in calce præpoſitæ ſententiæ hanc uocem, flatuoſum, collocans, ita propoſita uerba ſcripſit, ſimul cauſa alari, ut tota ipſa continuata locutio, ita ſe habeat, Arceſilao autem male olebat flatuoſum: poſtea deinceps ab alio initio, ſimul cauſa alari, etenim ſunt flatuoſi. Abunde igitur de flatuoſis iam dictum eſto: ne oratione in præſentia, & ſemper multa ſcribere deuitem, re autem uera nimis uerboſus eſſe deprehendar.

14 *Frigidum ualde uenas frangit, & tuſsim citat, ut nix, glacies: & contrahit, ut pherea, & gongronæ. Simul cauſa duritiæ.*

Et in libro De liquidorum uſu, & in aphoriſmis, fuſius diſputatum eſt, qualis nam frigidi facultas ſit, nunc quoque aliqua ipſius opera per quandam ueluti deſignationem relata ſunt, ad eius communem uim explorandum utilia futura. Quantum enim in ipſo eſt, omnia, quæ attingit frigidum cogit, denſat, ſtringit, coarctat: quocirca & ſenſum latentes corporum diſſlationes, & ſenſiles effluxus intercludit. Sic igitur & in aphoriſmis ſcripſit: "In iſtis uerò frigido uti, cũ ſanguis eru- F pturus eſt, non in ipſa, ſed circa ipſa, unde effluit. & quæcunque deinceps opera propriæ frigidæ facultatis, quando nullo intercedente medio agit, enumerauit: item cum dixit, Frigida, ut nix, glacies, pectori inimica, tuſſium excitatoria, ſanguinis profluuij prouocatoria, & deſtillationum inductoria. Illud quidem, pectori inimica, ſecundum ipſius frigidi facultatem dixit. Illud autem, tuſſium excitatoria, ſanguinis profluuij prouocatoria, per interuentum aliorum. Quoniam enim in ſeipſa compinguntur, atq; coarctantur uaſculorum ſanguinem continentium corpora, propterea nonnunquam ipſorum tunicas frangi contingit, ut quod a contento in laxis receptaculis ſit, id à non multo diſtentis eueniat. Ideo igitur in propoſitis uerbis non abſolute frigidum uenas frãgere, ſed ualde frigidum dixit. Eandem ſententiam innuentia uerba & in aphoriſmis ſcripſit inquiens, "Frigida, ut nix, glacies, per exempla, quæ nam ſint ualde frigida, interpretatus. Item cum in aphoriſmis dixerit, "Vlceribus frigidũ mordax, cutem obdurat. nunc dixit, Frigidum contrahẽdi uim habet, quod idem eſt, ac copulandi. Sic igitur & in neruoſis membris tumores creat, & in neruis, ganglia quæ uocantur, & alias quaſdam tentiones, alias oblongiores, alias rotundiores; Mihiq; uidetur oblongiores uocaſſe pherea, rotundiores autem gongronas. Pherea quidam eas uocans, q̃ φηρῶν ſimilitudinem habẽt: ita enim quidam Iones ſatyros appellarunt, quos pingunt, G finguntque oblongos apud aures exceſſus habentes: Gongronas uerò rotundiores cum duritia exceſſus, quales in quibuſdam arboribus appendices ſunt, quas gongros uocant: ut etiam Theophraſtus in primo De ſtirpibus ad uerbum ita ſcripſit: Nonnullæ uerò habent & uocatos à quibuſdam gongros, aut ipſis proportione reſpondentia, ut olea. Dicunt & aliqui nunc etiã in Theſſalia ſe quoſdam audiuiſſe tales duritias, cum in collo creatæ ſunt, gongranas appellantes. Verum quenquam pherea dicentem, neq; ipſe uſquam gentium audiui, neq; aliquem, qui audiuerit, noui quamuis nonnulli explanatores Hippocratem dicant pherea uocare, quæ Pheris Peloponneſi ciuitate abũdant. Alij per ε pſilon primam ſyllabam ſcribentes unà cum, ph, ſcilicet, pherea, dicũt ipſum appellare, q̃ Pheris Theſſaliæ urbe plerunq; oriuntur. At ꝙ ipſe longiores exceſſus pherea nominet, illud ẽt, qđ in ſeptimo De vulgaribus morbis ad uerbum ita ſcriptũ eſt, "In vulgus graſſabãtur ruſſes, maxime uerò in pueros, quæ ſecundum aures multis, qualia ſatyris, teſtimonium dictis noſtris præbere uidetur. Sed quod in calce propoſiti ſermonis ſcribitur, ſimul cauſa & duritiæ, id ſignificat, dictorum uitiorum a frigore creationes adiuuans cauſa, & corporis, in quo affectus oriuntur, duritia, id eſt cum homo dura naturaliter cute ſit: eadem enim ratione & frigidum, & dura cutis, poſitorum affectuum originis cauſæ ſunt. Nam quoniam (ut ipſe inquit) frigidum H cutim obdurat, ideo huiuſmodi affectus creat, ſuccis ſub cute contractis per ipſam tranſire nequeuntibus. Quibus igiť natura cutis dura eſt, iſtis & ipſa adiutrix cauſa fuerit, ut ne craſſi lentique humores digerantur, ſub ipſa uerò congeſti duros vocatos, & ſcirrhoſos tumores efficiant. Quod ẽt venarum diruptio ob frigidi uim natura durioribus euentura ſit, nemini dubium eſt. Nam ſi à ſanguine in uenis incluſo eftractio uaſculorum fit, in illis plus fiet, quæcunq; præ duritia ægrè vixque dilatantur, Quæ. n. latius extendi apta ſunt, & ſi, quod in ipſis continetur, multũ ſit, id tamen citra ſciſſuram includunt, & cohibent. Item & ruſſes in naturã durioribus corporibus iure excitantur, ſiquidẽ dictum eſt, ea facilius, q̃ mollia, exaſperari. Cum quidam verò in hoc ſermone pro hac uoce βηχώδεις, id eſt ruſſes excitans, φυσώδεις, id eſt flatuoſum, ſcripſerint, aliquid & de hoc dicere conuenit: quotidie nãq; refrigeratis corporib. flatuoſo ſpiritu uentrem repleri cernimus. Verum antiqua lectio non φυσώδεις, id eſt flatuoſum, ſed βηχώδεις, id eſt tuſſiculoſum (vt uerbum uerbo reddã) agnoſcit. Atq; in Aphoriſmis (ut paulo ante retuli) frigidiſſimarum rerum, loco exẽpli, mentionem faciens, ipſis non addit flatuoſum. "Frigida. n. inquit, ut nix, glacies, pectori inimica tuſſium excitatoria, ſanguinis effluuij prouocatoria, & deſtillationes commouentia. Ac propoſitis

5. Aph. 21. Ex. ord. 39. f

Ibidem apho. 24. g

Ibidem Apho. 20. a

7. Epid. circa finem libri, uerſibus, fere 90.

5. Aph. 24. Ex. ord. 39. g.

A ſitis in verbis, & in narrato aphoriſmo, non ſimpliciter, quæ a frigido, ſed quæ a ualde frigido
fiant, edocet, hoc loco dicens frigidum valde uenas rumpit in aphoriſmis, ut nix, glacies. Quòd
autem aliquam caliditatem participare debeant, quæ inflantur, ſæpe didiciſtis, ſicut & quæ.

* *Deficiunt aliqua.*

15 *Poſt mictum concretio puerulis magis. Num quoniam calidiores?*

Quòd de calculoſis pueris hic ſermo fit, oẽs libri explanatores aſſeruerunt: ſed cur, poſt mictũ,
adiecerit, cum ſimpliciter ſcribere liceret concretio puerulis, haud perinde contemplati ſunt, ſi-
cut neq; illud etiam, cur dubitatiuam coniunctionem adiecerit, non ſimpliciter dicens, concre-
tio puerulis, q̃m calidiores: iſte enim loquendi modus, num quia calidiores: pro certo affirmare
non audentis indicatiuus eſt. Atqui in aphoriſmis abſolute protulit, "Augeſcentes plurimum ha- 1. Aph. 14. Ex. ord. 7. a
bent inſitum calidum. Nomen quidem concretionis, in ſolo ſeptimo De morbis vulgaribus li-
bro inueni, eius libri ſcriptore dicente, Et concretio apparebat in aqua, qua manus lotæ ſunt. Sed
quare, poſt mictum, aut quare, num, adiecerit, deinceps conſiderabimus. Ac primum de dubita-
tione, et ſecunda ſcripta ſit, uideamus. Aut igitur adhuc dubitãs hæc ſcripſit, temporis autem ſpa-
B tio aliqua demonſtratione comperta, firmam de creſcentium temperatura ſententiam tulit: aut,
quod & melius eſt, & a nobis in commentarijs de temperamẽtis, & in aphoriſmis decretum fuit,
non abſolute puer adulto calidior eſt, ſed inſito calore calidior. Calidum autem nõ ingenitum eo
abſolute calidius eſſe monſtratum eſt, quo adulti plus abundant: quocirca par erat ab eo potius
calido in veſica lapidem concreſcere. Propterea igitur haud iniuria anceps eſt. Veritas autem eſt,
calculos pueris in ueſica ob urinæ craſſitudinem procreari. Porrò urinas craſſiſſimas a pueris red-
di, & ab oĩbus ante nos medicis conceſſum eſt: ſed cur tales reddantur, ipſum quidem per ſe ſpe
culatione dignum eſt, ad rem autem propoſitam nihil facit. Craſſas enim urinas excerni, & eui-
denter apparet, & rerum teſtimonio declaratum eſt: hmõi namq; craſſitudo multa collecta, & in
vnum coiens, cum ſemel aliquando nõ opportune excreta, intus diutius manſerit, coagmentan-
di, concreſcendiq; initium capit. Eo uerò principio facto, facile poſtea quicquid iterum reliqui
craſſi in veſicam delabitur, priori agglutinatur, maiorq; inde tophoſus calculus redditur: quemad
modum extra, & in calidis aquis ſponte naſcentibus, & in vaſis, vbi calefit aqua quotidie, lapis
coaleſcere cernitur. Igitur vrinarũ craſſitudo creandorum calculorum prima, potiſſimaq; cauſa
eſt, caliditas verò & mediocris ad huiuſmodi materiam ſpiſſandam ſatis eſt: nẽpe & in calidis aq̃s
C ſcaturientibus, & ſi moderatis tepidiores ſint, tophi concreſcentes apparent. Hac itaq; rõne Hip-
pocrates eam uocem, num, adieciſſe mihi vr̃, q̃m & tanta caliditas, quam ingenitam pueri habent
ad coagmentandum aliquid facit: uerum non ipſa præcipue, ſed materię, ex qua fit lapis, qualitas,
A. l. 3. f. 18. t. 2. c. 16. 160. g. ipſius compactionis cauſa exiſtit. Cæterum cur, poſt mictum, adiecit, & non abſolute dixit, con-
cretio puerulis? q̃m de calculis in ueſica, & non in renibus, nunc ſermonem facit. "Fit autem la-
pillorum in ueſica concretio poſt mictum, in renibus ante mictum. At pueris in ueſica, iam decli-
nanti uerò ætate hominibus in renibus lapillos prouenire nos haud præterit. Ergo (quod dudum
dicebam) rem ita ſe habere, quod ſenſibus apparet, manifeſtat: quænam uerò cauſa ſit, per ocium
quærere licet. Quare explanationi iam finis factus eſt: cauſam autem, ut in ſuperioribus,
ita & hic, quaſi ſuperpondium afferemus, ſi prius illos reprehenderimus, qui ꝓpea in pueris calcu
los gigni aſſerunt, q̃ itinera, ob uaſculorum exiguitatem, anguſta ſunt. Oporteret .n. ſi id ita eſſet,
in renibus potius calculos pueris creari, anguſti .n. per illos tranſitus ſunt: ueſicæ aũt ceruix lata
adeo in pueris eſt, ut cuiuſque materiæ craſſitudo per eam facile tranſmitti poſſit. An forte, neq;
in illis, qui iam progreſſa ætate ſunt, meatuum per renes anguſtia gignẽdis lapillis in cauſa eſt, ſed
& actionum infirmitas, & craſſorum ſuccorum cruditas? quandoquidem in pueris omnes natu-
D rales actiones ualidæ cum ſint, humorum craſſitudo funditur, atque diſſoluitur: in declinantis
autem ætatis hominibus compacta eſt. Quin etiam in exterioribus, quæcunque natura craſſa
per aliqua anguſta transfundere uolumus, quę calore eliquata ſunt, facile peruadere: quæ non
fuſa, neque eliquata ſunt, tranſire non poſſe cernimus: Huius materiæ exempla ſunt opix, reſina,
ſeuum, cera & mel. In pueris, itaque cum multus ſit inſitus calor, & actiones robuſtæ, materiæ
craſſitudo attenuata, in renes fertur, atque ideo facile in ueſicam percolatur, haud parum &
actionum vi ad egreſſus celeritatem conducente: vtpotè autem ueſica frigida, quippe quę & ner-
uoſa ſit, & pauci ſanguinis, & ampliſſima interius concauitate inanis, craſſitudo in ipſam tranſmiſ
ſa ibi iterum cogitur, & conſpiſſatur, ut prædiximus, initium huius conſpiſſationis accipiens,
quando in ueſica diutius commoratur. Quin etiam hanc craſſam materiam in pueris tenaciorem
eſſe, quoniam magis ab inſito calido elaborata eſt, rationi congruit: nam quæcunque a calore in
concoquendo mutantur, temporis proceſſu lentorem quendam acquirunt, & ſi ab initio nul-
lum habuerint: quocirca planè magis in unum coeunt, conſiſtunt, atque coagmentãtur: nam
inter æque craſſa, quod tenacius eſt, ad coitionem, coniunctionem, & concretionem aptius habe
tur. Quam ob rem cum cauſæ quędam præſenti ſermoni haud neceſſariæ traditę ſint, de urinę

pręterea

præterea puerorum craſſitudine cauſam adijciam: eſt autem cum ipſorum edacitas, tum quòd à E
cibo ludentes proſilienteſq; mouentur. Lactentibus uerò, & materia ipſa occaſionem præbet: A.l.1.f.14.z. 3.c.16.369.z
"lac enim natura craſſum eſt, & ad calculos creandos aptiſſimum. Porrò & in ádultis caſeo frequentius ueſcentibus lapillos in renibus crebro ſuboriri cognouimus.

16 *Figura ſubleuantes, ut ſarmenta manu plectens, & contorquens, præ dolore procumbens, paxilli extremum ſupra defixum corripiens inhæſit, & ſubleuatus eſt.*

Id, quod dr̃, admodum patet, ſed ipſius cām inuenire difficile eſt, qñ & Hippocrates, cum tamen poſſet, non ſcripſerit, aut repente ipſi dolorem coortum eſſe dicens, aut paulatim incrementum cœpiſſe, atq; in ſarmentorum plexu occupatio initiū habuiſſe, aut poſt ipſum illico, aut alio quopiam diei noctisve tp̃e. Sed nec, quæ eſſet particula dolens, dictum eſt: manum autem fuiſſe
De fracturis. com.1.t.16.7. 217.g
existimant, eo ꝙ ipſe paxillo apprehenſo dolore leuatus eſt. Quòd ſi ipſe ſarmenta intorquens fatigatus eſſet, haud incredibile foret ex hmõi figura ipſius dolorem fuiſſe mitigatum. "Manus.n. figura dolorem ſedans in libro De fracturis, & in libro De agendis in medicatrina, qualiſnam ſit, deſcriptum fuit. Siqua uerò in uerſanda manu tortura muſculi in homine facta eſſet, aut & flatuo-
E: de iis quæ i medicatr. fiūt. com.1.t.19. & 20.7.216.f.g
ſus ſpiritus inter duos muſculos exitum non habens, incluſus foret, par erat in figura decenti poſitum, ob quam ſpiritum exhalare contingeret, dolentem hominem ſubleuari. F

17 *Quem ex oritypia circa pontem uidi ego iactantem crura, altera tibia minime extenuabatur, femoribus autem ualde. Vrina, ac genitura non retenta ſunt.*

Oritypos Græci noīant quodlibet ex montibus in ciuitatē deferentes, aut ligna, & lapides, & id genus alia. Scribente aūt Hippocrate non ſimpliciter ſic, oritypon vidi iactantem crura, ſed orationi præpoſitionem, ex addente, & ſcribente, quem ex oritypia, apparet quodammodo ab ipſa in montanis negotijs actione, a principio dorſi circa lumbos, hoīs medullam, a qua nerui crura mouentes egerminant, offenſam accepiſſe. Illud autē, circa pontem, ſcriptum eſſe ſatis ipſi fuit, ſolum quò ægrotantis reminiſcatur, ut nulla arte indigeat. Verum forſan ſuperuacuum fuerit quærere, qua de cauſa homo ille ex cruribus laborauit: quemadmodum & illud, quid per ea uerba ſignificetur, crura iactantem, utrum ægrotans crura immobilia doluerit nihil patiens: hoc.n. a quibuſdam fide oī carens dictum eſt. Illud quidem ueriſimilius fuerit, impotentia crura cum eſſent, ipſorum in ambulando motionem talem fieri, qualem ipſa extrorſum non uehemēter iactantes faciunt. Sed neq; ꝙ tibia utraq;, aut altera, minime attenuabatur, femora autem ualde, audientibus nobis ullam utilitatem afferunt, ſicut neq; Hippocrati ad memoriam faciūt: haud G
raro nanq;, ſed crebro hæc fieri, & ab oībus medicis apertè cognoſci vñr. Quidnam igitur ſit, cur ita ſcripſit, ego declarare tentabo, ſi totam rem prius alijs verbis clarioribus, ac paucioribus, detractis ſuperuacuis, pronunciauero. Quidam reſolutis cruribus, ſcd' um ſemora emaciabatur magis, q̃ ſecundum tibias: vrina quidem, ac genitura ipſi non ſuppreſſæ ſunt. Hoc igitur nobis utile cognitu eſt: ſed forſan quiſpiam interrogauerit, quid ſibi vult illud, quod in libro de articulis ſcriptum eſt, "Qm̃ multo pluribus crura, & manus debilitantur, & corpora torpeſcunt, & vrina ſup-
de Articulis, com 3.t.53.7. 274.g.
primitur ipſis, quibus vertebrarum præter naturam inuerſio, neq; introrſum, neque extrorſum excesſerit, ſed valde concuſſi fuerint ſecundum ſpinæ dorſi rectitudinem. Ex his uerbis nonulli ꝑſuaſi, ob neruorum reſolutionem ex medullæ dorſi affectu hæc ſymptomata contingere aſſeruerunt, neq; aīaduertunt, uertebris ex naturali ſede tranſmutatis, & affectus communicati ratione phlegmonas primo, poſtea & prę duros tumores excitantibus circa ueſicam, rectum inteſtinnm, quod vocant, naturales horum inſtrumentorum actiones deprauari: unde quæ prius ab ipſis excernebantur, ſupprimuntur; neruis uerò ſolis lęſis, nullo prędictorum inſtrumentorum per conſenſum affecto, non actiones naturales, ſed uoluntarias, vitiari contingit. Quocirca & ipſis contra voluntatem vrina decurrit, & ſtercus, cum eorum neruorum, qui ad muſculos in finibus veſicæ, H
atq; inteſtini recti poſitos, protenduntur, & a quibus vtriuſque inſtrumenti oſculum clauditur, atque conſtringitur, reſolutio perfecta fuerit. Sed monticolę illi vrinę exitum obſtructum non fuiſſe propoſita verba declarant: vtrum autem inuito ipſo, an uolente excerneretur, non item adiecit. Porrò ſi liber iſte accurate compoſitus ad editionem foret, ex eo, ꝙ adſcriptum non eſſet, conſtaret quoq; non factum eſſe, prorſus.n. ipſum indicaſſet: ſed eo modo ſcriptus non eſt, uerum (ut ſæpius dictum fuit) per quaſdam annotationes, reminiſcendi cauſa. Nam de deiectionibus quoque nihil ſcripſit, cum tñ & has neceſſe ſit, aut nequaquam ſuppreſſas eſſe, ſed perinde, atq; vrinā, præter voluntatem effluere, aut voluntate iubente excerni. At ipſum par fuit ad eorum, quę uiderat, reminiſcentiam, eo, quod de urinis dixit, fuiſſe contentum, alui. ſ. excrementorum euacuatione ita, vt vrinæ, ſeſe habente: nam ſi contrarium quid circa alterutram ipſarum factum eſſet, omnino ſignificaſſet: eiſdem autem eadem conſequentibus utriuſq; meminiſſe neceſſe non fuit. Verum neq; genitura, inquit, ſuppreſſa eſt. Naturalis enim eſt, & ipſius euacuatio, quemadmodū & urinę, & ſtercoris: ſed, quare venere uti volentes ad hanc deueniunt, nolentes autem non, longiore oratione, & in libro De dubijs motibus diſputatum eſt.

Quacunque

A 18 *Quæcunq; alata natura laterum, propter impotentiam occaſionis. Et in deſtillationibus malignis. Et ſi excretio ſit, & ſi non ſit, malum.*

Quoſnam medici alatos vocent, ſuperius dictum eſt. Didiciſtis ẽt ex tertio de morbis vulgaribus, eiuſmodi hoĩes ad tabem eſſe expoſitos. Occaſionem aũt Hippocrates dicere conſueuit, & oẽs ferè antiqui medici, omnem rei materiam, ex qua initium motus ad ſequentes actiones ꝓdit, ſiue argentum, ſiue aliqua alia ſupellex, ſiue potentia q̃dam ſit, ſiue locus, ſiue fides, ſiue actio, ſiue cã, ſiue quicquid aliud ſimpliciter. Sed quidã putãt ipſum locos prius affectos aliarum occaſiones appellare: idq; ex eo ſermone demonſtrari aiunt, Occaſiones, unde incepit laborare, conſiderandæ. Si uerò & hoc ſigñatũ (ut ſupra dixi) eſt, cum ſit cõe, multa ſub ipſo erunt ſingularia. Oratores quidem, quemadmodum & hiſtorici, & philoſophi, occaſiones hoĩum actiones dixerunt, vt potè & qui de illis diſputent: ab Hippocrate aũt nomen translatum eſt, quemadmodum & alia multa naturalium actionum, atque affectuum: in quibus omnibus cõe eſt hoc, unde incepit fieri: nunc.n. in propoſita parte Hippocrates dixit, unde incepit laborare. Poſſet aũt ſimiliter dici, & hoc, unde incepit nauigare, bellum gerere, pacem agere, pugnare, inter ſe amare, odiſſe, tyrannidem exercere, & oĩa id genus alia. Nunc itaq; primum initium, quo quis alatus euadat, B ab Hippocrate dictum eſt, occaſionẽ uerò quiſpiã non ab re dixerit. Quænam igitur hæc eſt? ingenitę caliditatis, quæ ex corde habet originẽ, imbecillitas. Didiciſti.n. quemadmodum cerebro magno caput una augetur, paruo exiſtẽte, minuitur: eadem rõne, & cum corde augeri pectus, & minui: uerum cor ipſum exiguum ob uitalis potentię infirmitatẽ creari: cuius potentię eſſentiã ingenitum calorem eſſe dicimus. Quando igitur imbecilla hæc alicui natura fuerit, hoc eſt ab initio, à prima formatione, & cor, & pectus parua generari neceſſe eſt. At ꝙ tria ſint animal gubernantia principia, demõſtrationes didiciſti in volumine de Hippocratis Platoniſq; decretis. Eos verò, qui occaſiones dici putant prius affectos locos, multum & in explanandis propoſitis uerbis delirare inuenies: & in eo, ꝙ nos non dictionẽ aliquã unã, ſed integrã orationẽ pterea, ſubaudire debere iubent, ac ſi, & hoc modo ſentẽtia dicta ſit, Quæcunq; alatæ naturæ laterũ, ob impotentiã occaſionis ĩ deſtillationibus malignis, maxime phthiſi capiuntur, & ſi excretio ſit, & ſi nõ ſit, malũ eſt. Cũ multa ab horũ uerborũ explanatoribus dicta ſint, ſatis eſto, quod ueriſſimum mihi, & artem medicã diſcentibus vtiliſſimum eſſe uiſum fuerit ſolum, q̃ fieri potuit breuiſſimis deſignaſſe. Deſtillationes igitur à capite in pulmonem deſcendentes tunc maleficas eſſe putandum eſt, ſi defluentia ſubtilia, & corrodentibus viribus prædita ſint. Hæc ſanè, neq; in pulmone morari tandiu C conuenit, quo ad concocta craſſeſcant, quemadmodum alias fluxiones ex tenui quidem materia, ſed nõ corroſiua, & ægre matureſcente conſtantes: neq; rurſum ſtatim expelli. Intus.n. morantia non facile concoquuntur, uiſcusq; ipſum lacerare deprehenduntur: ſi excernantur autem tuſſes uiolentas cõmouent, ob quas caput repletur, ipſumq; rurſus in pulmonẽ materias depellit: atq; ob tuſſis uehementiam, ne aliquod in ipſo receptaculum frangatur, metus eſt: Qualis planè tuſſis illis accidere ſolet, qui humores tenues, & aqueæ ſubſtantiæ difficulter ex pulmonibus teijciunt: aſcendunt.n. iſti a ſpiritu per tuſſim emiſſo ſublati: ꝙ ſi tenues, & aquei ſint, diſperguntur, & contra ſpiritus motum prius delabuntur, quàm totam aſperam arteriam egreſſi ſint. Verum eſt igitur noxam ſequi, ſiue in pulmone humores iſti remaneant, ſiue euacuentur.

19 *Rigores incipiunt mulieribus quidem magis à lumbis, & per dorſum, & tunc in caput: Verum, & uiris poſterius magis, quàm à priori parte. Horrent exteriora magis quàm interiora corporis, ut cubitorum, femorum. Sed etiam cutis rara: id pilus indicat. A quibus autem alijs rigent fortaſſe ulceribus, incipit ex uaſculis.*

Reliqua huius ſermonis uerba, & in aphoriſmis, & in ſecundo De popularibus morbis decla- D rauimus. Sed quod in calce adiectum eſt, haud parum negocij libri huius interpretibus faceſſit: ſi quidem alius aliter ea uerba ſcribit, oẽs innuentes ſermonem uериſimiliter interpretari nõ poſſe, ſi antiqua lectio ſeruetur. Ea uerò huiuſmodi eſt, ex quà nonnulli eam partem mutauerunt, fortaſſe ulceribus, ſcribentes, ut ulceribus: ut id ipſum aliorum ſit exemplum: Neq; enim ab ulceribus ſolum, ſed ẽt abſceſſibus ſuppurantibus rigent; quin etiam nonnulli vſti & ſecti, ex uſtione, & inciſione riguerunt; uidimus præterea nonnullos ob acre pharmacum ulceri ſuperpoſitum riguiſſe. Verum omnes id genus rigores externam cauſam euidentem habent; alij uerò ſunt in tertianis, & quartanis febribus, & plerunque unà cum iudicationibus, citra manifeſtam cauſam exorientes; de quibus dictum fuiſſe aiunt, rigores incipiunt mulieribus quidem magis, & reliqua deinceps poſita. Et quidem illud ipſum primo quiſpiam miratus fuerit, quo modo in aphoriſmis, ubi maxime ſuam ipſius ſententiam explicat, & de rigore ſermonem fecit, in uniuerſum illum protulit, ſine ea, quã in propoſitis uerbis edocet, definitione. Videtur nanque, ſi ea quis cõſideret, Hippocrates opinari, non oẽs rigores uno tantum modo fieri, cum dicat, à quibus autẽ alijs rigent, fortaſſe vlceribus, incipit ex uaſculis, ultra id, ꝙ hoc ipſum, ex uaſculis incipere rigorem, dixiſſe, nullam oppoſitam antedictis diuiſionem habet. Licet itaq; dicere, ex uaſculis rigores

res oẽs ortum habere, i. malis ſuccis intra uaſcula contentis: ſed primum quidem lumbi, & dorſi E partes horrent, deinde & reliqua. Propterea nonnulli ueterem ſcripturã permutantes, ita lectionẽ inſtituerunt, a quibus autem alijs rigent, ut ulceribus, incipit ex uaſculis, ut huiuſmodi oratio ſit: Quicunque ſine loco paſſo rigores fiunt, a lumbis, & dorſo initium ſumunt, alij uero ab affectis particulis exoriuntur, q̃ planè, & ipſius rigoris cauſæ ſunt. Aliqui uice huius dictionis, uaſculis, cõtrarijs, ſcripſerunt: ut in quibus affectus locus rigoris auctor eſt, ad ſe ipſum, ut aiunt, eo quo rigent t pe, ab oĩ corpore ſanguinẽ attrahens, tunc rigor ex locis, qui paſſis ſedibus contrarij sũt, prouenire uidebitur, ipſo ſuperioribus inferiora, ſiniſtris dextra contraria dicente. Iam igitur animaduertentibus palam eſt, ex his, q̃ iſti in ſcriptura tranſmutant, in maxime contrarias ſñias orationem trahi, nonnullis ab affectis membris, alijs ab iſtorum contrarijs rigores oriri aſſerentibus: contraria uerò ſunt, ut ipſi dicunt, quæ longiſſime diſtant. De cauſa quidem, ut ſæpius dictum eſt, licet uolenti, ut lubet, dicere, ſed ijs, quę euidenter apparent, nõ licet: ita enim oẽs artes, hoĩumq;
5.Aph.69. Ex ord 45.d Et.2. Epid.ſect.3. uita funditus euerterentur. Verum, ut in aphoriſmis prodidit, oẽs "rigores ex lumbis, & dorſo initium capere dignoſcuntur. Atq; iſtud in pñtia in fine propoſiti ſermonis adiectum, libri auctor » (ut aiunt) Theſſalus Hippocratis filius, ſi in patris commentarijs repertum deſcripſit, & libro inter » ſeruit, male fecit: nam a patre longo tempore diiudicata, & per aphoriſmos in cõem enunciatio- F nem redacta firmiora ipſum putare oportuit, q̃ illa, quæ dum quærerentur antea, nondum cognoſcebantur. Quòd ſi ipſe ex ſe id aſcripſit, longe maius peccatum commiſit, patris cõem enũciationem inuertens, atq; deprauans. At ſi quiſpiam alius Theſſalo poſterior librum hunc ſcripſit male & ipſe fecit. Vt.n. ſæpe iteraimus, experientia rerum euidenter apparentium iudex eſt, nõ ratio, quam ſibi vnuſquiſque veriſimiliter commentus fuerit. Nam cum aliquid fieri fama ſit, ratio inueſtigat, atque id ita eſſe contendit: cum quid autem planè fieri conſpicitur, nugatoria, & ſuperuacua oratio eſt, quæ ipſum fieri, cauſam aſſerens, dicat. Cæterum & alia quædam ab interpretibus in hac parte dicta ſunt: ſed ego iam ſæpius omnium meminiſſe recuſaui, & maxime cum ea, quæ ueriſimilia eſſe uidebantur, ad examen redacta, falſa eſſe deprehendnntur.

20 *Caput ex ortu, & occaſione, & plurimis ſermonibus, & paulatim cognitis colligentem: & perdiſcentem, an ſimilia inter ſe ſint. Et ſi non ſimilia inter ſe ſint, ex diſſimilitudinibus ſimilitudo fiat una. Sic utique ſit uia. Sic & rectè ſe habentium probatio: & non rectè, redargutio.*

Non, q̃ nunc dixit, p̃cipere, ſed ea in ægrotantibus exequi difficile eſt: prorſum ſanè artis ſumma in ipſis eſt. Nam ſi quis accurate laborantium naturam a primo ortu cognouerit, & ex qua nunc cauſa laboret, & per multos ſermones paulatim cognitos, euidentes ſimilitudines, & quæ G diſſimilitudines eſſe uideantur ſpeculans, alia quoq; in propoſitis uerbis enarrata bene inueniat, iſte ſane optime curare poterit. Omnia itaq; contemplemur ſingillatim, ea, q̃ per alia uolumina vberius pertractauimus, in memoriã reuocantes: & ipſi, ſi quid deficiat, adiicientes. Igitur cuiuſque eorũ, qui curentur, naturã a primo ortu ſciri debere præcepimus; ſæpiusq; ut optime quiſpiam id faciat oſtendimus. Oſtenſum eſt autem haud minus, quæ de primario affectis locis, & per uitij cõmunicationem læſis, ſcire, & exquiſite dignoſcere in ægrotis oporteat: quemadmodũ, & de cauſis, quas ante incipientes uocant, & quas antegreſſas, & quas contentrices. Oſtẽſum eſt præterea, & in hoc libro, cum tradita eſt circa ægrotantem œconomia, q̃ utiliter quiſpiam ex ęgri ſermonibus ad artis opera colligere, poſſit. Quin etiam ꝙ ex ſingularibus in ipſa conſideratis ſpeculantem diſſimilitudines ad unam uniuerſalem, cõemq; ſimilitudinem redigere oportet. Plurima uerò eorum, quę in his libris ſcripta ſunt, uſu uenire ſoleat. At quod deinceps ſcriptum eſt, rurſum diſſimilitudines his ab uniuerſalibus, communibus, & ſimilibus, in differentias partitionem ſignificat. Oſtenſum eſt autem hoc a nobis in omnibus partibus artis, in libro De differentia ſymptomatum, de communis ſymptomatis diuiſione: ita quoq; & in libris De pulſuum differentia, de pulſus in uniuerſum diſtinctione actum eſt. Verum & inter has differentias rurſum ſimilitudo eſt: iterum- H que ſingulæ differentię, ut edocuimus, in alias magis particulares differentias diſtinguuntur: item & iſtę quaſdam habẽt ſimilitudines. Iccirco igitur cum dixerit, rurſum diſſimilitudines his, ſubiunxit, & an ſimilia inter ſe, vt intelligamus deficere hęc verba, per quid. Vult enim nos cognoſcere diſſimilitudines, quæ quidem ſunt differentię per quid iterum ſimiles inter ſe ſint: ut ex diſſimilitudinibus una ſimilitudo fiat; etenim ipſa per ſe una quæque differentia communem ſimilitudinem habet, omneſq; generalis complectitur. Recte igitur dixit, hęc enim uia recta, in omni ſcilicet artis conſtitutione, ut didiciſti. Appellauerunt autem hãc uiam poſteriores Hippocrate non uiam, ſed methodum, ex qua recte inuentorum, & factorum in artibus probatio eſt, non recte autem ſe habentium, redargutio.

21 *Sanguinis de naribus profuſio, aut ijs, qui ſubuirides, nigriq́; ſunt: aut ijs, qui rubri, et uirides, ut ſubuiridibus.*

Non eſt huic ſermoni additum, utrũ magis in morbis fiat ſanguinis è naribus profuſio dictis hoĩbus, an magis, q̃ alios, iſtos iuuet. Sed neque quos intelligat ſubuirides, & nigros, clarum eſt.

Nam

A Nam, ut ſæpius iam repetitum eſt, in ſtirpibus τὸ χλωρὸν. i. viride, ἀπὸ τῆς χλόης, i. ab herba, eiusq; colore, Græci plerunq; dicere conſueuerunt: abutētes autem, oē vigens, & boni habitus, ita nominant. Interdum verò & pallidos virides appellant: atque nunc ita explanatoribus vr̄ Hippocrates virides, & nigros accepiſſe, tanquam ſi pallidos, & nigros dixiſſet. Hos ipſos verò nonnulli ſanguinis profluuio magis obnoxios eſſe contendunt, q̄ pallida bilis cum ſanguine permiſta ſit, quæ uaſculum poſſit acrimonia ſua recludere. alij iſtos magis iuuari, qm̄ prauis humoribus, euacuationem requirentibus affluant. Pariter, & de rubris, uiridibusque uocatis diſſentiunt aliqui ad ſanguinis effuſionem aptiores ipſos dictos eſſe aſſerentes, aliqui ea re iuuari magis. Sed utriſq; cōe quidē eſt bille pallida abundare; non commune autem, magis melancholicum ſuccum ipſi admiſtum eſſe in uiridibus, & nigris vocatis, magis ſanguineum verò in rubris, & viridibus. Nonnulli ſanè ſcribunt ἐρυθροχρόους, per hanc literam ρ, rubrum habentes colorem ſignicari uolētes. At tertio dictos ſubuirides, & hoc loco intelligunt ſubpallidos: ſed, cum vox indicet modicum ipſos habere pallorem, cui nam permiſtum illum eſſe uelint, ſilentio tranſeunt. nam, ſi nigritiæ, hos primos ab ipſo dictos eſſe aiunt: ſi rubori, ſecundos. Forſan igitur, cum albori miſtus eſt pallor, iſtos ſubuirides uocat: uerum albi coloris homo haud ita multum ſanguinis è naribus profluuio obnoxius eſt, neq;
B magis, quam prædicti, ab eo leuatur.

22 *Parum remittentem, craſſum facere oportet aride.*

Hæc quidem uetus lectio eſt: Sabini āt diſcipuli nō legunt βραχία. i. parum, ſed βραχίονα. i. brachium, dicuntq; retractionis cauſa in ſanguinis de narib. eruptione venæ brachij ſectionē prodeſſe, nō ſolum propriam ſcripturam interpretātes, ſed ēt veriſimiliter nos intelligere poſſe volētes, brachium remittentē, de venæ in cubito ſolutione dictum eſſe. Ego verò huiuſmodi uenæ ſectionem ſanguinis de narib. immodice profuſioni prodeſſe ſatis noui: retrahit. n. ipſam, & ne fiat, impedimento eſt. Attamen Hippocratis locutionem id exponere nō video: ſed hæc uerba, parum remittentem, in eum ſenſum (vt plurimi interpretes acceperunt) dixiſſe vr̄, ut. ſ. ſanguinis fluxu parum cedēte, ſic deinde & ad ipſum craſſiotem efficiendum tranſeamus. At quia nō ſimpliciter dixit ſanguinem craſſum facere, nō cū humiditate, ſed cum ſiccitate, aliqui craſſum facere arido, in ablatiuo caſu ſcribentes ſubintelligi oportere aiunt: medicamēto: id. n. & ex ijs, quæ ſubnectūtur, declarari. Sed qui uolunt in præmiſſis uerbis, ijs, q̄ ſanguinis è narib. profluuio continenter laborant, non in morbis, ſed cum non decumbunt, conſilium dari, his de victus tōne ſermo intelligen
C dus vr̄, iubēte ipſo, ex craſſum reddētib. cū ſiccitate bonis ſuccis corpus replere. Halicam, & amylum huiuſmodi eſſe aiunt, & recentem caſeum, & ſuillas carnes, & agnorum maxime lactentiū, & hœdorum præterea. Alij de fluxu ſanguinis in morbo uexatis ſermonem factum eſſe uolētes, conſulere ipſum aiunt, ut ſanguis ſine cibis craſſus fiat: id. n. ſignificat ea uox, aride, qm̄ malos ſuccos vult concoquere: ad concoctionem āt bene facit inedia. Concoquētium ēt medicamētorum uſus eſt idoneus, quando ipſa adſtringentia ſunt. nam, & hæc ſanguinem craſſum faciunt, ſicut & concoctio. Deinceps ab ipſo huiuſmodi medicamentorum exemplum poſitum eſt. Quidam autem non ſcribunt, aride, uoce in e deſinente, ſed in, o arido, Hippocratem iubere dicentes per nares exeuntem in profluuio ſanguinem arido medicamento craſſum reddere.

23 *Alij uerò minus craſsitudinem facere.*

Alios aiunt ipſum dicere, eos. ſ. qui ſine prauis ſuccis ſanguinem aſſidue profunduut, quib. neq; pallidà, neque atra bilis cum ſanguine miſta eſt. Aliqui & hic ſcribūt, non craſsitudinem, ſed, craſſum facere, locutionem magis dilucidam reddere uolentes. Sentētiam quidem eandem planè ſeruant, ſiquidem & iſti ipſum iubere uolunt, alijs ob copiam mali ſangninis eius profluuio labotan
D tibus minus craſſum facere, Hoc uidelicet, craſſum facere, iterum biſariam accepto, nōnullis quidem ratione victus; alijs verò per medicamēta naribus adhibita; quibuſdam præterea vtroq; modo ſanguinem craſſum reddere præcipientibus. Sed nullam firmam cognitionem ex his varijs lectionibus haberi iam ſæpius a me dictum eſt.

24 *Arido autem òportet albo, ut galla, alumen.*

Hæc eſt ſanè antiqua lectio, quam difficulter explanabilem nonnulli permutarunt, hi minus, illi magis: magis quidem hoc pacto ſcribētes, arido autem albo ex naribus, ut galla: alumen. Ipſius uerò ſentētiam hanc eſſe uolunt, immoderate ſanguinē è naribus profundētes, ultra prædicta adhuc & localibus remedijs curādi ſunt: localium uerò auxiliorum exēplum dictum eſſe aiūt, aridū medicamētum album naribus iniectum. Sed galla cum alba non ſit, nonnulli ipſi adiecerunt, & alumē, ſcribētes, ut galla, alumen, eas autē voces hic, aut ibi, expunxerunt non iniuria, tanquam exile quoddam atq; indignum Hippocrate: quippe ſignificari hoc aiunt, per utram narem ſanguis erupèrit, in illam aridum medicamen eſſe inijciendum. At ſeruata ueteri lectione magnopere obſcura locutio redditur. Nam quæ ex narib. alba euacuare uelit, aut purgare, aut cōcoquere,

aut ſponte deſcendentia contemplari, oĩno inuentu dubium ancepsq́; eſt, cum ipſe Hippocra- E
tes huic voci, albo, nihil planè adiecerit. Iure itaq; in hoc ipſo primum interpretes diſcordes fue-
runt, alius aliud ſubintelligendum eſſe exiſtimantes: & quoniam omnibus illis, iſtud, vt κηκίς. i.
galla, aduerſatur, conueniens enim erat dicere, vt κ κίδι, i. galla, in ablatiuo caſu, non in recto ca-
ſu. Hoc igitur communiter omnibus repugnat, neq; euitare quis poteſt orationis incongruum,
neq; emendare, licet ſcripturam mutet. Sed nonnulli dicunt, etiamnum ipſi de ſanguinis è nari-
bus fluxu totum ſermonem eſſe, conſulereq; huiuſmodi aſtringenti medicamine uti, in narem
ſanguine manantem id immittentes, vſque dum ſedato ſanguinis curſu, alba exiuerint. Multa
alia quoque perperam dicunt in uerba (vt mihi quidem videntur) corrupta, & ab aliquo forſan
interpoſita. Cæterum mirari licet, vt alijs multis, ita & hoc loco eos, qui valde audacter Hippo-
cratis verba in quicquid ipſis uiſum fuerit, tranſmutant. Cum omnes enim interpretes in ſermo-
ne Hippocratis ſcriptum eſſe ſciant, ex naribus alba, ipſi mutantes ſcribunt, ex naribus albo. Mul-
toties autem dixi, in perobſcuris locutionibus veriſimiliter verba mutare fas eſſe: ſed prius id ip-
ſum dicentem tunc lectionem mutare decet.

25 *Cum uenere uti incipiunt, aut hircire, ſanguinis profluuio laborant.*

Sanguinem de naribus facile profundunt non ſolum ægroti, uerum etiã ſani, qui eam ætatem F
agunt, in qua illud ipſis euenit, quod hircire vocant. Iſti iam & uenere uti planè poſſunt. Ac prius
quidem, cum eſſent pueri, ſanguine copioſo abundabant, uerum ratione incrementi haud ẽt pa-
riter copioſo. Sanguis aũt ipſis calidior eſt, propterea eius profluuio tentantur. At uos meminiſ-
ſe puto, ex alijs membris ſanguinis pròfluuia cum loci appellatione ſemper dici: ex naribus verò,
nonnunquam & ſine particulæ appellatione, ſanguinis profluuium ſimpliciter nominari.

26 *In acceſſibus autem quidam perſtrepunt, ut Arceſilaus. Aliqui acceſſuri horrentes, rugoſi. Alijs
verò poſt inflatur venter, quàm acceſſerint, vt Damagora.*

Sæpius repetiui, ſi ualde male a multis interpretibus dicta redarguam, ægre oẽs ferre cõmen-
tariorum longitudinem: ſi uerò non reprehenſa dimittam, mediocria tãtum memorans, eos qui
haud tardo ingenio ſunt, ab illis excitatos, & reliqua diiudicare poſſe: & nunc igitur ita faciam.

Hanc quidẽ uocem, acceſſibus, oẽs ferè de coitu cum muliere intelligunt, quemadmodum &
eam uocem, perſtrepunt, de emittendis per anum flatibus: atq; de hoc ẽt paulo ante dictum eſt.
Sed quod deinceps ſcriptum eſt, acceſſuri aũt horrentes, rugoſi, quiddam tale ſignificat, Aliqui
venerea aggredientes, cum incaleſcunt, horrore tentantur: qua rõne iam ſæpius didiciſtis, omnes G
mali ſucci plenos, cum vehementius repente calefiunt, horrore uexari. At nonnulli pro hac uo-
ce, horrentes, rigẽt, ſcribunt: quod mihi perrarum eſſe vr̃, & maximæ ſuccorum prauitatis indi-
cium: quare neq; ullum initio coitus rigore affici cognouimus. Verũ & hanc uocẽ, rugoſi, aliqui
in hanc vocẽ, κακώδεις, cõuertunt. Alij uerò interpretanť ob male habitum corpus, κακώδεις, dici:
alijs q̀ tetrum odorem ſpirent. Quòd quibuſdam aũt venter infletur, ſupra poſitum eſt. Sed Dio-
ſcorides hanc partem, vt & alias multas, prout ipſi libitum fuit, commutauit, vt tota oratio hu-
iuſmodi ſit, In acceſſibus ſunt aliqui preſtrepentes, quemadmodum Arceſilaus: ut fœtidus ipſius
crepitus eſſe intelligamus. Capito quidem & ipſe in ualde multa ſermonem hunc conuertens ta-
lem fecit, In acceſſibus aliqui perſtrepunt, ut Arceſilaus, aliqui acceſſuri rigent rugoſi.

27 *Mutationes cauendæ.*

Et in alijs quibuſdam, & in aphoriſmis id cautius dixit, his uerbis propoſitis, multum, & repen
te. Neq; enim quæ aeris mutationes, neq; quæ a nobis ipſis paulatim fiunt, periculoſę ſunt, ſed
tm̃ magnæ, ac repentinæ, ſanitatis amittendæ periculum inferunt: quocirca & ab his cauendũ eſt. H
Euitabimus autem ambientis cœli mutationes, domi nos plurimum continentes, & contrario-
rum vſum adhibentes, in humidis quidem mutationibus corpus ſiccantes, in ſiccis humectan-
tes: eadem quoque rõne, & calefacientes, & refrigerantes, cum huius utriuſq; occaſio fuerit. Sed
in victus rõne mutationes cauere in nobis ipſis eſt, neque ab exercitationibus ſubito ad ocium,
neque ab ocio ad exercitationes, trãſeuntibus: ſed neq; a lauãdi inſuetudine ad lauationes, neq; a
lauationibus ad oppoſitum: neq; ex aquæ potu ad uinum bibendum, neq; ex vini vſu ad aquę po
tum: & in alijs omnibus ſimiliter. Hic ſermo planè verus eſt iuxta, & ab Hippocrate ſæpius repe-
titus. Cæterum ignoro, quidnam aliqui ſentientes dicant, ſubintelligẽdam eſſe huic orationi, mu
1. Anpho. 51. tationes cauendæ, hanc uocem, ætatum: in aphoriſmis. n. ipſe inquiens, "Multum, & repẽte eua-
Ex ord. 19.c cuare, aut replere, aut calefacere, aut refrigerare, aut aliter vtcunque corpus mouere, periculo-
ſum eſt: & omne multum naturæ inimicum. ætatũ nullam mẽtionem fecit. Neq;. n. in ipſis pau-
latim labentibus nimium naturæ inueniri poteſt: neque aliqua curioſiore obſeruatione indigent,
quantum ad communia tuendæ ſanitatis præcepta pertineat: quemadmodum, neque cum an-
ni tempora paulatim mutationem ſuam faciunt. Verum hæc interdum videmus magnas repen-
te

A te in contrarium mutationes pati:at ætatem nullam repente elapſam nouimus, ut puer die po-
ſtero in uirum euaſerit,non paulatim per pubertatis,& iuuentæ annos tranſitu facto.

28 Cibi paucitas laſsitudinem non faciens,nec ſitim accendens.

Cum in uniuerſum mutationes eſſe cauēdas dixerit,unum quiddam,† ad naturalē ſtatum tuē- † Alia lectio, ad cautionem.
dum conferens deinceps ſcripſit,ut memoriæ propriæ conſuleret.In vtraq; enim mutatione cū
circundantis aeris,tum noſtrorum ſtudiorum,& vniuerſæ uictus rationis,cibi paucitatem,&ſitis,
& laſſitudinis priuationem,in omnibus,quę agimus,nobis eſſe propoſitam iubet. Sed explanato-
res cibi paucitate,& ſitim,& laſſitudinem tolli dixerunt.Verum id ſi ita uniuerſim proferatur,fal-
ſum eſt.nam pituitoſos ſuccos,aut multum,& bonum ſanguinem habentibus,cibi paucitas laſſi-
tudinem tollit,& ſitim extinguit: ſed biliosis,aut inopia ſanguinis laborantibus,neque laſſitudinē
ſedat,neque ſitim extinguit,ut ipſe in libro De uictus acutorum ratione edocuit. Adhuc verò pe-
ius illi ſenſerunt,qui ita ſcribunt,inedia laſſitudinem tollens,ſitim extinguēs:at iſti planè in extre
ma inſcitia uerſantur,ea quæ neque vulgus hominum latere ſolent,ignorantes.Alij prætetea fini
ſermonis hanc uocem, eſurienti,adijciunt: aiuntq; cibi paucitatem eſurienti laſſitudinē, & ſitim
B eximere:eſurientem uerò eum dictum eſſe volunt,qui indigere cibo ſe ſentiat. Atqui melius eſſet
dicere famem ſentienti paucitatem cibi haud in tempore adhiberi,non ſentienti autem conduce-
re:ſignum eſt enim, ipſius corpus multitudine redundare.

*29 Omnis extenuatio laxat cutim,deinde diſtenditur.Refectio cōtraria facit,cutis corrugatio conci
dentis,extenſio refecta.Horrēs,lane,utriuſque ſignum,ſubbiloſum,ſubrubrū. Sic detrahi māmas gra
ciles autem ſurſum trahi,aut circunuelli.Etſi quiſpiam non arbitretur pp hoc,ſed carne creata id fieri.*

Demiror explanatores,obſcuras locutiones,quas nemo intelligat,ſolos ſe intelligere profitē
tes:quæcunq; verò nobis oīb.perſpicuæ ſunt,ſolos ipſos nō intelligere.Propoſitum igiī ſermonē
minime ambiguum,multifariam diſtrahunt,alius aliter ipſius enunciationes ſcribens,atq; cōmu
tans;& contra ea,q̄ in oīb.euidēter apparēt,interpretātur,q̄ maxime oīum ipſos obſeruare opor
tebat:eſt.n. Hippocrati ſermo de ijs,q̄ corpore noſtro conſpiciuntur per tenuationes, & enutri-
tiones.Sed nonnulli,neq; quid ſit tenuatio,noſſe uidentur;tm̄ abeſt oīa in iſtis euidēter apparen-
tia,aut ipſorum cauſas percipiant:ſed tm̄ fieri tenuationem per euacuationem prædicant. Aliqui
ſiue euacuationem,ſiue tenuationem dixeris,nihil intereſſe opinātur.Verum hoc dignoſcere, ut
C diximus,non eſt magnæ cuiuſdam ſcientiæ.Iam multi haud modica ſanguinis copia reddundāt,
graciliſſimi tm̄ ſunt ſicut alij è contrario craſſi, ſed paucum habēt ſanguinem. Atqui ego cuidam
mulierculæ iam octo menſes purgationis menſtruæ ſuppreſſione laboranti,extenuatiſſima cum
eſſet,haud exiguo detracto ſanguine, breuiſſimo tēpore proprium habitum reſtitui:ſicut & alias
non paucas eodem modo ad ſanitatem teduxi.ſed quod illi mulieri accidit(neq;.n. erat ignobilis)
fuit ualde celebre,ipſi quidē reſciſſa uena,& medicis ex eo remedio futuram utilitatem conſtanter
polliceri uerentibus.Quin ēt nonnulli mihi aduerſari audebant,non ſolum propter mulieris ma-
ciem,ſed ēt pp inappetentiam, ex uenæ ſectione ſecuturam eſſe noxā affirmantes.Profectò hæc
melius eſt longiori ſermone perſequi,quā utrius Prodici Hippocrates mentionem fecerit,diligē-
ter inuenire conari.Verum,ut ſupra iam dixi ſæpius,recentiores medici ad magis ſophiſticam do
ctrinæ ſpeciem deflexerunt. ęgrotis euenientia diligēter obſeruare,& ipſorum affectus,cauſasq;
ex quibus curationis inuētio acquiritur,indagare neglīgētes:quæ & ipſa per experiētiam dijudi-
catur.In muliere ſanè;quam memoraui,primo die ſanguinis ſeſquilibram detraxi,rurſum poſtri-
die libram, tertio uerò non multo plus ſelibra, erant.n. vnciæ octo. Sophiſta quidem hæc legēs
quærere incipiet quis ex Græcis vnquam libras, aut quis uncias nominauit.Medicus verò,& quę
D alia ſigna præter cohibitos menſes,venæ ſectionem indicent,ſcire auebit.Illa igitur, & ego recen
ſebo,ſophiſtis,ut valeant nuncians, Scilicet ipſius venæ eminebant ſanguinis plenæ, colore liui-
dæ,reſciſſo autem naſculo,liquidæ pici, & colore,& craſſitudine ſimilis ſanguis emanabat. ob id
ipſum ſanè multo magis uiſus fuit largiter eſſe euacuandus.Hæc quidem à nobis obiter rectè me-
deri cupientibus dicta ſunto. Rurſum verò ad propoſitum me recipiēs,non rectè dicam interpre-
tes affirmaſſe,attenuationem corporis ſimpliciter ob inanitionem fieri, diſtinctiones enim dixiſ-
ſe oportuit, quòd.ſ. attenuatio totius molis detractio quædam eſt,& collapſus, aut ſubſidentia,
vel vtcunq; ipſam nominare uelint; craſſitudo verò è contrario in tumorem elatio eſt.Nonnunq̄
igitur debilitata carnoſi generis facultate, & uitioſo ſanguine in arterijs uenisq; incluſo, attenua-
tio fit: plerunq; verò ex contrarijs craſſitudo,ut in vaſculis quidem paucus ſanguis remanſerit in
carnium nutricationem diſtributus,illæ verò bene habitæ ſint,& per eas totius moles corporis in
creuerit.Nouerunt aūt uel omnes id quoque mangones,cutim ſcilicet carnoſis particulis pręten-
di,& naturas quaſdam corporum agnoſcunt, quæ in molem excreſcete prętenta cute non va-
leant.Nam ipſam ſummis digitis ſurſum trahentes,quouſque à ſubiecta carne diſcedat, conſide-
rant,& eouſque ſingula emaciata corpora ſe reficere poſſe ſperāt, quouſq; cutis protracta fuerit:

Extenuationis cauſæ

laxa.n.cutis in extenuatis, extenta in craſſioribus effectis apparet. Porrò extenuationes multis de E
cauſis prouenıunt,ſiquidem alimenti penuria,exercitationes plures,& uigilia,& cogitationes,&
dolores,& morbi colliquantes, & diſcuſſorij:præterea euacuatio multa per alnum,uomitum,per
ſudores,per ſanguinis profluuium,extenuationum cauſæ ſunt.Inſtaurationis autem vnus modus
eſt,oīum uidelicet, quibus ſani egemus,conueniens modus:iſta uerò ſunt,ut ipſe in ſequentib.di-
cturus eſt,labores,cibus,potus,ſomnus,venus. Itaq; cum multi modi extenuandi corporis ſint,
omnium commune eſt primum quidem cutim laxari,poſtea verò perdurante macie diſtendi. At
ſi illi ſuccedens inſtauratio facta fuerit,contrarium accidet:diſtendetur.n.cutis † primum, deinde
laxior fiet.} Cauſas verò iſtorum iam quidem ſępius audiuiſtis, uerumtñ & in præſentia ſumma-
tim perſtrigentur.Quapropter uobis in memoriam reuocanda,quæ ſæpius in utribus, & ueſicis
conſpexiſtis: repleto enim interiore cauo,circuntēditur corium,euacuato,relaxatur:eodem mo
do & in animalibus bene ſaginatis diſtenta cutis,in macie confectis laxa conſpicitur.Nam ſicut li
quor in utres inſuſus eorum tergora contendit,ita carnes multæ procreatæ cutim noſtram circū
ſe ipſas obtendunt,atque id euidenter intueri licet,pingues.ſ.omnes adeo tenſam cutim hātes,ut
quis apprehendens nec minimum quidem a ſubiectis carnib. auellere poſſit,macros autem adeo
laxam,ut longiſſime,quis ipſam protrahēs acu traijcere,ſine ullius ſubiectæ partis vulnere queat. F
Hactenus quidem omnes ferè orōnem recte intellexerunt,ſed in eo conturbati ſunt ꝙ ſequit̄ hęc
verba,omnis extenuatio laxat cutim,contrarium.n.ab ipſa fieri negant.Quocirca nonnulli de re
fectione uerba illa,poſtea circuntenditur,dicta eſſe exiſtimant:neque animaduerterūt,quòd ſub-
ſequitur,ipſis aduerſari,ubi ait,refectio contraria facit.Erit enim,ſiquis ipſorum explanationis in
tellectum ſequatur,talis orationis ſententia:Omnis extenuatio laxat cutim, circuntenditur con-
tra refectis,refectio uerò contraria facere apta eſt.Sed primum quidem ipſum dicere par erat,refę
ctionem non contraria ſed contrarium facere,nam cum unum de extenuatione dictum ſit,& re-
fectionem vni contrariam dixiſſe ratio poſtulat.Igitur ſi extenuatio cutim laxat, eam diſtendere
refectionem oportebit:poſtea verò deinceps hoc dixiſſe manifeſte vr̄,cum explicatior, apertior,
ac breuior ſit talis oratio,omnis extenuatio laxat cutem,refectio circuntendit.Quid igitur,eſt qđ
ab ea parte ſignificatur,quæ dicit,poſtea circuntenditur?nihil aliud ſanè, niſi id,quod ab omnib.
intelligitur,ꝙ primo.ſ.in extenuationibus cutis relaxatur,extenditur poſtea extenuatione manē
te,& non in refectionem tranſmutata: At in refectione contrarium euenit,ab initio quidem cutis
obtenditur, tempore autem ſuccedente laxior euadit.Hæc profectò ſi adeo curioſe, vt Hippo-
crates,ſenſui apparentia obſeruaſſent,ita fieri uidiſſent.Primum igitur uobis in memoriam ea re- G
uocans,quæ ſenſu conſpexiſtis,poſtea & apparentium cauſas explicabo. Illorum itaque remini-
ſcamini,qui in morbis contabuerunt,præſertim in tabe,quæ retorrida uocatur:in quibus memen
tote cutim æque ac aridum corium fuiſſe diſtentam: ſed quid mirum in illis longiori tempore ta-
befactis cutim diſtentam apparere?quandoquidem & nonnunquam primis diebus id euenire
In Prog.com.1. t.7. 4. 191.b — ſoleat. Dicit ergo Hippocrates ipſe in Præſagijs,de ijs,quæ morbis initio eueniunt, ſermonem
Ibidem.t.8.e — faciens,inter alia faciei ſigna, & hoc enumerans, "Cutis circa frontem dura, & contenta, Quod
autem ob inanitionem id fiat,docens ipſe deinceps ſcripſit." Interogare oportet,num vigilauerit »
homo, an uentris deiectiones ualde fuerint copioſæ, an fames ipſum uexet. Cæterum id qui- »
dem ab omnibus medicis Hippocrate poſterioribus tanquam uno ore loquentibus conceditur »
ob immodicam euacuationem nonnunquam ſenſibilem, nonnunquam ſenſus latentem, ſolere
Ibid.t.6.& 7. — eiuſmodi faciem euadere,qualem his uerbis pinxit Hippocrates:" Naſus acutus,oculi caui,tempo
ra collapſa,aures frigidæ, & contractæ, & aurium pinnæ inuerſę, & cutis circa frontem dura, & »
diſtenta. Quocirca ſenſu nos aperte docente, nimiam euacuationem,contra quàm moderatam, »
in cute affectum parere,ipſorum ratio ueriſimilis quidem,non tamen vera comprehenditur,cum
dicunt, Manentibus affectum producentibus cauſis ipſam ad contrarium tranſmutari non con- H
tingit. Euidenter enim tranſmutari immoderatis euacuationibus cernitur, ſiue ipſæ longiori
tempore ſenſibiliter perdurare noſcantur: ſiue per uias ſenſibus occultas,per colliquationem ſcili-
cet,aut digeſtionem ęgrotantium,efficiantur. Ante quàm igitur ad ipſam cutis propriam ſub-
ſtantiam exhauſtio peruenerit,perinde atque euacuati utres,& ſacci, & ueſicæ, cutis laxior reddi
*Al.pelles. — tur: inanitione autem perdurante talis efficitur,quales aridę * ueſicæ,atque coria, quæ præduri-
tia extendi non pñt: talis verò,& in utribus, & in ueſicis, cutis affecta uidetur, cum exiccata ad-
modum fuerit. At uſque dum humida ſit, & mollis,& in interno cauo aliquid ſuſcipit, iterumque
dimittit,ſuſcipiens quidem,cum ſatis expleta fuerit,diſtēditur,cum inanitur autem,relaxatur.Re
cte igitur Hippocrates dixit, omnis extenuatio laxat cutem, poſtea circuntenditur: fit enim, &
fieri uidemus,& iam cauſa dicta eſt. Ac bene illud quoque adiecit,refectionem contraria facere:
nam ab initio extenditur cutis, interiecto deinde temporis interuallo,efficitur laxior.Cum enim
ſubiectis ipſi carnibus durior natura ſit,atque aridior,tardius quam illæ,& in extenuationib. ob-
dureſcit, & in refectionibus remolleſcit.Quando igitur ipſam duram, & iam exiccatam refectio
exceperit, primum carnes adaugens, ipſam iure protendit: procedente verò tempore, & ipſa
cutis

† Hęc deeſſe uidētur,quæ adieci,ſiquis inferiora recte cōſiderabit.

A cutis nutrimẽtum ſuſcipiens,humidior,& mollior fit, proinde & iterum laxior redditur,quemad-
modum arida coria,& pelles aqua madeſactæ,& oleo ac ſeuo delibutæ. Hæc itaque uere iuxta ac
quæ aperte ab Hippocrate enarrata,male interpretati ſunt,ob earum, de quib. eſt præſens ſermo,
rerum ignorationẽ. Sed quæ ſequuntur haud æque nota,& fortaſſe adiectitia,manifeſta eſſe arbi-
trantur,quamuis in ipſis explanandis haud minus,q̃ in prædictis diſſentiant,& antiquas lectiones
permutẽt. Verum,ut dilucidior orõ ſit,ſingulas ipſius contextus particulas ſeparatim explicabo.
Cutis corrugatio concidentis,extenſio refectæ. In extenuationibus quidem laxationem prius, q̃
ipſa in propria ſubſtantia quicq̃ perpeſſa ſit, in refectionib. autem extendi,& exiccatam tempo-
ris interuallo in contraria permutari,ſupra cõprehenſum eſt:ſed in hac parte ipſius concidentis
corrugationem fieri inquit,refectæ uerò extenſionem. Rugoſum quidem corpus & cutem Græ-
ci nominant,quæ in rugas,& plicas contracta fiunt,ut uidemus in ſenibus: & ipſorum affectũ,cor
rugationem. Corrugatio verò aliqua & in iuuenilibus corporibus apparet, cum uenæ* occultæ * Al. ſolutæ.
ſunt,& maxime cum diſſipato in ipſis abundante ſanguine, medicamen auſteræ adſtringentisq́;
naturæ quiſpiam ſuperdederit. Hunc aũt, & cute collabẽte,affectum creari dicit.i.cum ea,q̃ intra
ipſam cutem habẽtur,minora effecta ſunt,tunc decidit,in ſe ipſam reſidẽs: ſed contrarium eius af
B fectũ,cum in longum latumq́; excreuerit,extenſionem homines vocant,licet nonnunq̃ eueniat
vt tantummodo in longum aut latum extẽdatur ac reſideat. Verum in præſentia de extẽſione,&
& contractione in utrãq; cutis dimẽſionem factis ſermo intelligẽdus eſt. Quòd ſiq̃s prępoſitam
particulam recte intellexerit,non admodũ hac egebit. Horrẽs,læue:utriuſq; ſignũ,ſubbilioſum,
ſubrubrũ. Nonnulli legũt,rugoſum,læue: vtriuſq; ſignum. Sed quoniam in antepoſitis verbis de
corrugatione ſcripſit,rõni magis conſentiens eſſe uidebitur,ut nũc, horrẽs,dictũ ſit,ut Hippocra
tes ſpeciem in corrugatis factã horrẽtib. ſimilem eſſe demonſtret. Similitudo aũt in cutis inæqua
litate,ac ueluti aſperitate cõſiſtit,nõnullis eius particulis depreſſiorib. nonnullis extantiorib. ap-
parentib. Qñ.n.per exigua ualde interualla in tota cute id factum fuerit,id ſymptoma horror no
minatur:tuque illud mẽte concipito,exactæ maris tranquillitati læuis corporis ſtatum aſſimilari,
& proxime inceptę eius inæqualitati horrorem. Ita ſanè, & poeta inquit, Qualis aũt Zephyri con
« fundebat mare horror,nuper cõcitati. Leuitas igitur recreatis corporibus ineſt, ſed uelut horror
* contra ſeſe habẽtibus. alterutrum verò ipſorum alterutrius ſignum eſt,non alterutrũ ambo rũ,ne
que ambo ſimul alterutrius. Eodẽ quoq; mõ,& ſubbilioſum,ſubrubrum alterutrum alterutrius ſi
gnum eſt,ſubbilioſum extenuati,ſubrubrum refecti. Macreſcẽtib.n.corpus bilioſius redditur pp
C cãs maciem inferentes,de quib.antea nos loquẽtes audiuiſtis:magis ſanguineum ãt cibo ſe reficiẽ
tibus,nam neque bene enutriri ſine bono ſanguine corpus ualeret. Adiectã verò ſermonis calci
hãc particulam,ſic,aliqui ſequẽtis initium faciunt,nõnulli huius finem:utroq; .n. modo explana-
tionem facere poſſumus. Quocirca de hoc quidẽ laborioſe diſceptare nõ conuenit, ſed ad ſequen
tia veniamus,ſequẽtis partis initium ab hac uoce,ſic,facientes,qm̃ plurimis explanatorib. idẽ ip-
ſum facere uiſum eſt. Sic detrahi mãmas,graciles verò ſurſũ trahi,& circuntentas eſſe,& ſi nõ pp
id quiſpiam arbitretur,ſed carne creata id fieri. Hæc ſanè eſt antiqua lectio. Ipſam verò quidam cõ
mutarũt,alij minus,alij magis ,quemadmodum & Sabinus ita ſcribẽs,ſic detractas eſſe lõgas,gra
ciles,alias verò ſurſum tractas,ut graciles quidẽ,& laxari,& longas apparere,ſed bene nutritas ſur
ſum tractas eſſe ſignificet. At Rufus,& ueterem ſcripturam,& antiquiorum interpretum explana
tionem aliquid Sabinianæ contrarium edocentem retinuit: uult enim bene habitas inferius, ema
ciatas ſurſum verſus,attractas eſſe. Huiuſce autem rei ſenſus ipſe teſtis locupletiſſimus eſſe uide-
tur, dicente Hippocrate,quamuis aliquis non utique arbitretur,nam cum prædixerit extenuatis
laxari,bene nutritis circuntendi cutem,priori detractas eſſe mammas,ſecundo ſurſum verſus re-
tractas,conſentaneum eſſe inuenies: & propterea ait, quamuis aliquis non utique arbitretur. Id
D ſanè tanquam ualidiſſimam rõnem acceperunt ueteres interpretes empirici, Glaucias,& Tarenti
nus Heraclides. Per eam enim ſe demonſtrare opinantur Hippocratem in eorum ſententiam de
ſcendere,ut ueriſimilibus dogmaticorum argumentationibus nequaquam,ſed ſoli per experien-
tiam cognito, & euidenti,fides ſit adhibenda. Quamuis & ipſum euidẽs ſine definitione prolatum
utroque modo falſum ſit,ſiue detractas eſſe,& laxari tales in extenuationibus,ſiue in ſuperiora eſ
ſe retractas dixerimus. Ergo id ipſis primum accurate exploratum eſſe oportuit,cum empiricis,
qui rerum ſenſui apparentium obſeruatores ac memores ſunt:tum dogmaticis,quoniam eorum
quæ ſunt,non eorum quæ non ſunt, ipſos cauſas reddere opus eſt. Quidnãm igitur ſit ſenſui ap-
parens,ego explicabo,cum in permultis mulieribus obſeruauerim,& a non paucis audiuerim nõ
obſtetricibus modo,verum ẽt ab alijs,nihil eiuſmodi ſcientibus. Hæ nanq; magis uere ſenſui pa
tentia enarrant,quam qui placiti ſui amore decepti, in his caligant, & hallucinantur. Quod ita-
que accidit,eiuſmodi eſt. mammæ lactis plenæ ſecundum omne interuallum augeſcunt,in altum
enim ac latum extuberant,longioresque cernuntur:exhauſto autem lacte,rurſum ſe ipſis mino-
res fiunt, & in tribus dimenſionib. minuuntur. At ſi abſque lacte in tenuitate, & craſſitudine tan-
tũ,ut & alia mẽbra permutantur,eodem,quo & illa,modo afficiuntur: Primum quidem cũ exte-

nuantur, relaxatæ: cū uerò craſſeſcunt, magis extentæ. Sed proceſſu temporis contrarium ſtatū ſuſcipiunt, breuiores quidem areſacta cute euadentes: lōgiores autem in refectionibus, vt antea dictum eſt, humectata. Ita planè, & in uetulis primo laxantur, poſtea contrahuntur. Ego quidem mammis euidenter contingentia recēſui, & cauſas ipſis adieci: interpres autem nullus id fecit, ſed prout quiſq; voluerit, ſcribens, propriam deinde ſcripturā interpretatur: Haud ab re autē, & cōtrarias explanationes, & ſcripturas locutione mutilas, & confuſas attulerunt: vt quicquid dicat aliquis, partim verum, partim falſum dicturus ſit, mām̄is utiq; cum lactis plenæ ſunt, grandiorib. effectis, cū vacuæ, minorib. ſine lacte uerò, cū macreſcunt, ab initio laxatis, deinde cōtractis: dum craſſeſcunt autē, ab initio retractis, poſtea paulatim relaxatis; impoſita quoque iſti per cibum refectioni conditione, quòd ſcilicet aliqui prius recreentur, quàm ad tantam maciem deuenerunt, vt præ ariditate cutis diſtendatur: aliqui poſt ariditatem enutriantur ac recreentur. E »

30 Iugula manifeſta, venæ conſpicuæ.

Id genus locutiones obſcurā habent ſcriptoris ſententiā, quippe cum verbis, in quibus hæc apparere uelit, ēxpreſſum nō ſit. Multi quidē natura macri, & iugula detecta haber̄, & venas extantes, plenasq; ſanguinis: ſicut è cōtrario alij neq; iugula, neq; venas habent extātes. Quemadmodū autem naturalis huiuſmodi corporū differētia conſpicitur, eodē modo & in ijs, qui præter naturā, quā ab initio habuerunt, aut emaciātur, aut craſſeſcunt: & abundant, aut egent humoribus. Cōſtat.n. in extenuato corpore repletas uenas ſanguinis plerunq; corrupti intra ipſas incluſi copiā oſtendere, ſicuti de muliere, cui mēſes retēti erant, paulo ante dicebā. Cæterum miror Capitonē ſolum huius partis verba ita ſcribētem, magna repletio patens eſt, venæ perſpicuæ: nam ſi ita ſcripta inuēta eſſet, quid neceſſe fuiſſet oēs interpretes eam in clariorē tranſmutaſſe? ſi quidē eorū, de quibus ambigūt, ſcripturas facilioris notitiæ cauſa tranſmutant. Quin etiā codicē nullū ita ſe habere inueni, cū multos tamē ob id ipſum euoluerim, antiquas ſcilicet lectiones, & in quibus omnes cōſentiunt, aut diſſentiunt, dignoſcere cupiens. Cū omnes igitur explanatores, & omnes codices eandē lectionē habeant, haud rectè Capito ipſam permutare auſus eſt. Sed forſan & ego male ipſius ab initio mentionem feci, cū oēs huiuſmodi in ſcripturis mutandis ineptias me in explanando omiſſurum eſſe prædixerim. In ſequentibus igitur id faciam longitudini parcens. F »

31 Prodicus febrientes interficiebat curſibus, luctationibus, fotibus calidis. Malum febriculoſum, inimicum fami, circuitibus multis, curſibus, frictioni. Laborem labore, ipſis. G

Et hæc uerba alius aliter ſcribit, nonnulli quidem verba hæc permutantes, circuitibus, luctationib. nōnulli uerò ab initio, luctationibus, ponētes: aliqui eam vocē eximētes: aliqui initio, fami, adijciētes. Circuitus ſanè uocat lentas deambulationes ī longius tēp' productas, ut ī libro De ratione victus in acutis ipſe inquit, " Tardū multū circuitū deambulaſſe, & Plato Prodici meminit, ut multis deambulationibus utētis. Quem autē nunc Prodicum memoret, vtrū Leontiū, an Selybrianū, quærere ſuperuacuū eſt: in alio.n. ſermone hæc omnino ꝓſequimur. Nunc uerò hiſtoricas q̄ſtiones tractare nō eſt opportunū, q̄ñ nonnullorū explanationibus non paucis prætermiſſis, ſatis habemus, ſi noſtrā octo uoluminibus abſoluerimus. Sed cur Prodicū accuſet, ipſe declarauit inquiens, febriculoſum inimicū eſſe circuitibus, & fami: cōſtat autē, ꝙ & reliquis enumeratis: nam & luctationib. & fomēto calido, & frictioni, febriculoſum aduerſariū eſt, ita.n. ea vox, inimicū, intelligenda eſt, quoniā & amicum, ꝑ translationē, dicere cōſueuerunt propriū ac domeſticū. Inter utranq; autē dictionem hęc, malum, poſita ab aliquibus in calce prioris ſcripta eſt, ab aliquibus initio ſecundæ, ut vna fiat oratio huiuſmodi, febriculoſum inimicum circuitib. Quòd autē febricitantibus, & deambulatio, & curſus, & fotus calidus, & luctatio, undiq; calorem ī corpore augentes officiant, neminē eorum, qui in artis exercitatione verſati ſunt, prætereat. Prodicus verò nō rationalē modo auxiliorū inuentionē, ſed ēt empiricā obſeruationem ignorare uidetur. Negat.n. ratio labori laborē mederi, hoc eſt, noxæ noxā, & malo malū: nā contraria, nō ſimilia, infeſtanti uitio adhibere auxiliā cōuenit. At ille ſimilia adhibere videtur, ſiquidē & ambulationibus, & luctatione, & frictione, & fotu calido, & fame vtitur: per πυρίαν autē, ideſt fotum calidum, oīs extrinſecus nos inuadēs caliditas, ſiue ab igne, ſiue in balneis fiat, intelligēda eſt. Quin ēt fames prædictis aduerſatur: vbi.n. fames eſt, laborare nō cōuenit. Nō ſolū aūt locutionis initiū, ſed & ab initio uſq; ī finē, ut libuerit, ſcribūt; cæterū ego veteres ſcripturas, & ſi difficilius explanentē, ſem ꝑ eligo. Sed uocem eam, quæ ultima in propoſitis uerbis ſcripta eſt, ipſis, aliqui ſequentis ſermonis initium faciunt: nōnulli prorſus obliterant, ſiquidem nihil plus, quam antedicta edocere uidetur. H

De Vict. rat. in morb. acut. cō. 2. t. 23. 7. 119. f

32 Venarum rubor, liuor, viriditas: coſtarum dolores laxi.

Dixi uocem, ipſis, in calce proximi ſermonis poſitam iſti poſſe præponi, ut oratio talis reddatur, Ipſis quos prædixi; erant autem febricitātes non rectè à Prodico ad motiones bene valentibus

bus

A bus conuenientes deducti. Hæc, quę nunc dicit, habere contingit, non oĩa. ſ. ſingulos homines: ne
que. n. pôt rubor vna cum liuore, & uiriditate conſiſtere, ſiquidem vnumquodq; iſtorum duo reli-
qua tollit, & affectus diſſimiles inſequitur. Nam uires mediocres & bonum ſanguinem habentib.
cum exercẽtur, aut per fotus calefiunt, rubicundum corpus euadit: ſed imbecilliores, aut uitioſis
humorib. repleti liuidi fiunt ac uirides. Nonnulli uerbis his hanc uocem, tumores, ꝑponunt, &
locutionem talem faciunt, tumores, uenarum rubor, liuor, viriditas. Sed quod in extremis uerbis
dixit, coſtarum dolores laxi, nonnulli veriſimiliter ita mutarunt, laparæ. i. uentris dolores, hos
importune exercitatis ſuboriri uolentes: ueruntamen omnes interpretes hanc lectionem agno-
ſcunt, coſtarum dolores laxi: & intelligunt laxos, id eſt ſine phlegmone, & tenſione dolores.

33 *Siti carentem os claudere, tacere, uentum cum potu frigidum introducere.*

Hoc ſcripſit Hippocrates ex ijs unum, quæ totam febrientium regendorum rõnem in mentẽ
reuocare queant, & id ipſum Prodici in curandis febrientib. inſcitiam demonſtrare ualens. Neq;
. n. ea, ex quib. ſitiant, uelut calefacti, ſed ex quibus ſitis extinguatur, facienda ſunt: hæc ſunt verò,
prima quidem motib. oppoſita laborantis corporis, quies: ſecunda, oĩa reliqua, ex quib. febrilem
B affectum comitantia magis miteſcant, & non exaſperentur, inter quę unum eſt, ipſum à ſiti defen
dere. Per quæ autem quiſpiam ſitim prohibeat, adiecit, clauſum os habere, ac tacere, auramq; fri-
gidam cum potu introducere, i. ventum vna cum potu frigidum attrahere: ꝙ ſi cũ potu, patet ẽt
ſine ipſo per ſolam inſpirationẽ. Quare & aeris inſpiratu attrahendi rõ habenda eſt, ut ne calidior
ſit, quam conueniat, idq; magis æſtatis tempore. Verum & hoc loco Capito atq; Dioſcorides au-
dacius veterem lectionem permutantes, hunc in modum uerba ſcripſerunt, ventum inter biben-
dum frigidum non introducere. Sed Dioſcorides quidem, ut conſueuit, ſecundam ſcripturam ad-
didit, ex quibus uentum frigidum introducere; At Capito lectionem in omnibus codicibus reper
tã, & à cunctis explanatoribus conceſſam, neque ſecundo gradu dignam putauit: ſed ei hanc ſylla
bam, non, adijciens, loco horum, frigidum introducere, ſcripſit, frigidum non introducere, perin-
de ac ſi nunquam frigidum aerem febricitans inſpirare debeat.

34 *Occaſiones, unde cœperunt ægrotare, conſideranda ſiue capitis dolor, ſiue auris, ſiue lateris: ſignum dentes, & in quibus inguinum phlegmona.*

Hanc orationem, & in ſecundo de morbis vulgaribus volumine in primo commentario ex-
C planauimus.

35 *Naſcentia ulcera, & tubercula febres iudicantia. Quibus hæc non accidunt, iudicationis carentia. Quibus aliquid intus relinquitur, certiſſima, & celerrima recidiua.*

Et hæc oratio priori contigua, in ſecundo de morbis uulgaribus ſcripta, conuenienti declara-
tione illuſtrata eſt, per primum in eum librum à me editum commentarium.

36 *Rotunda ſputa delirium futurum ſignificant, ut in Pleno.*

Sputorum rotundorum ueluti materialis cã craſſitudo eſt atq; tenacitas humorum in fibris pul
monis collectorum: cã ueluti effectrix eſt loci calor. Et in quibuſdam febre uacantib. id fieri uidi-
mus, qui per ualde longum temporis interuallum nihil mali pati uidebantur: attamen iſti oẽs po-
ſtea phthiſi contabuerunt. Quòd ſi ſputa hæc nonnunquam in febre una cum alijs ſignis delirium
portẽdentib. adſint, aliquid & ipſa ad futurum delirium præſagiendum facient, aliter uerò mini-
me. Ne igitur hoc ſolo indicio ad prædicendam inſaniam unquam confidito. Porro inſaniæ pro-
priam notam frequenter audiuiſtis. Diximus aũt, & in noſtris in librum prædictionum Commen
D tarijs, ꝙ calor illis adiunctus ad excitandam inſaniam aliquid facere poteſt, caput. ſ. replẽs: ſed ipſe
per ſe nequaquam idoneum inſaniæ, & pręſertim phreniticę, ſignum eſt: præterea & febriũ ſum-
mo impetu, quoniam caput repletum eſt, multi delirant. In propoſito autem ſermone in quibuſ-
dam codicibus, in fine additum eſt, ut in Pleno, & in alio, ut Plen, ſoli, & quicunque interpretes le-
ctionem hanc probauerunt, ut etiam Sabinus, loci cuiuſdam nomen Plen eſſe dixerunt: ſed cuius
ciuitatis locus iſte eſſet, orationi non addiderunt.

A. l. 2. f. 17: t. 1. c. 3. 353. e

37 *Mariſcis laborantes, neque morbo laterali neque pulmonario, neque phagedæna, neque furunculis, neque therminthis, fortaſſe verò neque lepris, fortaſſe neque alijs.*

Deficit hoc uerbum, capiuntur, & ideo prius ſubintelligendum eſt. Cur uerò his malis non ca
piantur, clarum eſt: uitioſis. n. ſuccis per mariſcas depulſis, quidam ſanè mali habitus in toto cor-
pore accidunt, & pallores, & hydropes, ſed nullus eiuſmodi morbus. Quòd phagedænas autem
uocet corrodentia ulcera, quæ quidem & phagedænica ueteres medici nominarunt, a nobis di-
ctum eſt, & in tertio ſuper librum de humoribus commentario: ſiquidem: & in illo ijſdem verbis
hic aphoriſmus ſcriptus eſt. Porrò nonnulli phagedænas ob multorum ciborũ eſus eſſe voluerũt:
quos & ipſos à uitiatis humoribus immodicos edendi appetitus excitantibus prouenire, & à no-

bis conceditur: non tñ huius malorum ſuccorum copię, ſed melancholicæ potius, hemorrhoidas E i. mariſcas, medelam eſſe ſtatuimus. Cæterum huiuſmodi ſuccorum frigidus acor talem ciborum appetentiam excitans, interdum & nõnullis hæmorrhoidas habentib. inuctus eſt. Sed terminthorum nomen nigras quaſdam puſtulas in tibijs maxime orientes ſignificat, a figurę, coloris, magnitudiniſq; ſimilitudine, quam cum terminthorum .i. cicerum fructu habent, deriuatum. Sed quod in extremis uerbis ſcriptum eſt, fortaſſe autem neq; alijs, quidam legunt, fortaſſe autem neque alphis .i. uitiliginib. quandoquidem, & ipſæ ex quodam prauo humore cuti impacto ortum habẽt.

38 *Medela quidem multis importune adhibita, talibus non tarde capti ſunt: & pernicioſe ſic.*

Importune eorum mariſcis medentur, q neq; venã per circuitus ſcindũt, neq; aluũ ducentibus utuntur, neq; per exercitationes euacuant neq; unã ex ijs ſaltem relinquunt, ſed oẽs vnà tolliunt.

39 *Et quicunque alij abſceſſus, ut fiſtula,*†

†Alijs adijciũt hæc uerba, aliorum remediũ.

Sæpius ipſum non ea ſolum, quæ in aliquam partem corporis ſeponuntur, ſed etiam ea, quæ expelluntur, abſceſſus nominare inuenimus. In quibus igitur ex his affectibus & fiſtulæ inſunt, p eas humores ſuperuacui expurgantur. Quemadmodum igitur hæmorrhoidib. ita & his non ſimpliciter, neque temere, curatio adhibenda eſt. F

40 *Decubitus quidem, in quibus facta tollit, hæc ante facta prohibet.*

Cum vetus ſcriptura, ita ſe habeat, multi explanatores in clariorem mutauerunt, loco harũ uocum, facta, & ante facta, numeri pluralis, neutri generis, reponentes, factus, & ante factus, ut ad ſeepſin .i. decubitum ſermo referatur. Omnes autem decubitum pro abſceſſu dictum eſſe intellexerunt, fortaſſe & primo qui librum deſcripſit aberrante. Sed verba ſenſu, non diſcrepãtia in oĩb. ſcripturis, inueniũtur, Vult.n. Hippocrates dicere, abſceſſus, in quib. morbis facti eos diſcutere q̃unt, ſi præuertant, ijſdem, ne fiant impedimento ſunt. Mihi autem, & in hunc ſenſum orõ accipi poſſe vr̃, ſi hoc modo verba ſcripta eſſent: Conſideratio quidem eſt: oĩa, quæ poſt aliqua; orta liberant, eadem, ſi anteuertant, fieri prohibere. Nam cum antiqui Græci duo elementa, α, & ε, eodẽ charactere notarent, qui nunc ſolus alterum elementum tñ, α .ſ. ſignificat, multi errores a librarijs commiſſi ſunt, non ſecundum auctorum mentem literarum permutationem facientib. Quocirca & accurate huiuſcemodi ſcripturæ conſiderandæ ſunt, in quibus elementum α, in ε trãſmutantes, aut è contrario ſcribentes, lectionem caſtigare queunt. Idem & in elemento ο & ου faciendum eſt, quoniam utriuſque figuræ uno iam pridem charactere ſignabantur. G

41 *Loci alterius, loci excipientes, aut dolore, aut grauitate, aut alio quopiam liberant. Aut cum alijs communicationes.*

Hic idem aphoriſmus in libello de ſuccis ad calcem ſcriptus eſt, quemadmodum & ante ipſum poſiti: quorum primus eſt ille, a mariſcis tentati. Eo igitur loco ipſos accuratius enodauimus: verum & nunc ſummam explanabimus. Sententia nanq; propoſitorum verborum hæc eſt: Ab alijs locis in alios ſuſceptiones morborum fiunt, prout ſucci eos facientes migrant, aut ob membri, in quod vagantes delabuntur, dolorem aliquem: aut ob ſuam ipſorum grauitatẽ: aut ẽt ob cãm quãdam aliam, ut medicamentum acre irritans, & frictionem, aut aliquem calorem extrinſecus incidentem, quin ẽt ob naturæ membrorum communionem migrationes humorum fiunt. "Teſticulus igitur tumefactus in tuſſientibus documentum eſt affinitatis cum pectore, mammis, genitura, uoce. Quidam verò ea verba, cum alijs communicationes, ita ſcribentes, diuerſæ communicationes, ſequentis aphoriſmi initium faciunt, dicentes, Hippocratem ad aliam communicationis ſpeciem tranſiuiſſe, eam .ſ. quæ ſm humorum cognationem ſit. Ipſe igitur (inquiunt) dicit, ob inclinationem non præterea ſanguis exit, ſed p̄ humoris cognationem talia expuunt. Ita uerò & Rufus ſcripſit, diſiunxitq; uerba, ueluti propoſitum quoddã hęc verba eſſe putans, diuerſæ communicationes: quæ ſequuntur autem, ueluti propoſiti explanationem. Dicit.n. cognationem ſanguini cum pure intercedere: quibus nõ amplius ſanguis expuitur, cum ipſe .ſ. ad contraria inclinauerit, iſtis purulenta ſputa ſanguini eſſe cognata: atque orõnem hunc in modum ſcribit, ſed propter humoris cognationem pus expuunt. Cæterum Sabini diſcipuli ueterem lectionem retinentes, proprium dictorum initium illud fecerunt, propter inclinationem, ad quod iam tranſitum faciemus.

2.Epid. ſect. 1.

H

42 *Propter inclinationem non item ſanguis exit, ſed pro humoris cognatione talia expuunt.*

Olim exactius hæc verba interpretati ſumus in tertio libri de humoribus commentario: ſed in præſentia quoq; ipſa breuius explanabimus. Cum ſanguis per aliquam partẽ exire ſolitus, ut per ſedem, aut nares, aut uterum, aut per circuitum ex uentre, aut fiſtula, aut ex qualibet alia parte in alia membra impetum fecerit, non item per priorem locum euacuatur. Hoc autem eſt priuatum

exemplum

A exemplum ſanguinis in pectus,& pulmonem decumbentis. Ex hoc.n.loco ab alijs alius pro humorum cognatione expuitur,ſpumans quidem,cum pituitoſus eſt:pallidus,cum bilioſus:niger, cum melancholicus:ſicut & ruber, cum ſanguis eo confluens purus eſt. Iure igitut quidam τ literam præponentes,nõ ῥοπὴν.i. inclinationem ſed τροπὴν.i.conuerſionem,ſcribunt,propter ſanguinis conuerſionem ſcilicet putantes eius conuerſioni propinquum humorem expui: mutatur enim nonnunquam ad bilioſum,nonnunquam ad melancholicum.

43 *Nonnunquam aliquibus ſanguinem detrahi conuenit,opportune in talibus. In alijs uerò, ut in talibus,non conuenit.*

Expedit,inquit,horum aliquibus ſanguinem detrahi,quibus ſcilicet is copioſus eſt, & nõdum inſigniter ad alterum humorem conuerſus. Non detrahendus eſt autem, in quibus iam mutatus eſt,propoſito a uiribus ſumpto antecedente, & ſi nonnunquam in ſermonibus omittatur,in quibus ſolas ab affectibus indicationes recenſemus.

44 *Impedimentum incruenta ſpuentibus tempus anni,phlegmone lateris,bilis.*

Et hunc quidem aphoriſmum deinceps poſt anteſcriptos in fine libri De humoribus alius aliB ter & ſcribit,& explanat. Cũ oẽs igitur & ſcripturæ,& interpretationes ueriſimiles non ſint,alijs tolerabilior mihi uiſa eſt ſcriptura quidẽ mõ in propoſitis verbis expreſſa, explanatio verò hæc: Cruenta ſputa reijcientibus ſectio uenæ impeditur, ꝑ ꝑ anni tempus,aduerſarium,aut affectũ lateris,aut humorem bilioſum abũdantem. Quòd ꝑ ꝑ anni tempus,clarum eſt, nam admodum calidis tꝑibus,qualia ſunt prope canis ortum,a uenæ ſolutione cauemus: nec non ſi ualde bilioſus homo ſit. Verum,qđ de lateris morbo dictũ eſt, ſolum refragari vr:neq;.n.ſecãdæ venæ affectus iſte repugnat,immo indiget,viribus non prohibentibus,aut anni tꝑe,aut ætate. Itaq; qđ dr, tale quiddam eſſe vr. Sanguineum ſputum reijcientibus oĩno,quantum ad hoc pertinet, ſecanda vena eſt, niſi ꝑ ꝑ lateris morbum tale reijciant:iſti nanq; haud prorſus,ut ſanguinem ſpuentibus, venam aperies,ſed proprijs lateris morbi regulis,& conditionibus medicaberis,per quas ita affectis uel ſanguinem detrahemus, uel non. Id vel mihi amplius aiaduertere contigit, cum librum de humoribus explanarem. Inter explanandum.n.quendã ægrotum intuitus ſum,qui me vt ſanguineo ſputo vexatus accerſiuit,ſed cruentũ ob lateris affectũ expuebat. Sputum igitur ego conſpicatus,ipm interrogaui,num aliquẽ dolorem in coſta ſentiret:ipſe verò exiguum ſe dolorem percipere faſſus eſt. Talis aũt erat eius habitus,atq; vires,vt,ſi ſanguinem expuiſſet, qm neceſſarium C eſſet ſecandę uenæ auxilium,ad ipm accedere auſus eſſem:ſed, cum morbus lateris mitis admodum foret,neceſſe non erat. Ideo neq; id genus remedij adhibuimus:atq; euidẽter hoĩem hunc lateris morbo laborare cognouimus,q & alijs huic morbo congruentibus remedijs,citra uenę ſectionem,leuatus eſt: mitiſſimi.n.illi ſunt lateris morbi,in quibus cruenta ſputa eijciuntur. Porrò quidam interpretes vocem illam,impedimentum,fini ante ſcriptæ ſniæ adijcientes, hanc modo propoſitam,ita legunt,in cruẽta ſpuentibus,tꝑe,morbo lateris,bile. Et aiunt,tp̃s de ijs dictum eſſe,quę opportune,& decenter fiãt:ipſum.n.velle ſignificare in lateris morbis,cum ſanguinea ſputa ab initio reddunt(etenim ſic plerunq; contingit)poſt hęc in bilioſam naturam mutationem in tempore fieri. Nam probum eſſe ordinem dicunt,morbo lateris ad iudicationem tendente, poſt cruenta,bilioſa expui. Alia prętęrea quędam ab huiuſce loci explanatoribus haud ſanè memoratu digna narrata ſunt:verum ego malo,vt iam nouiſtis,in obſcuris ſermonibus tempus non terere,cum alia multa in arte habeamus,in quibus vtiliter nos exercere poſſimus.

GALENI IN SEXTVM DE MORBIS
D
VVLGARIBVS HIPPOCRATIS
LIBRVM EXPLANATIONVM
TOMVS QVARTVS.

QVibus ſecundum aures indicationis tempore genita non ſuppurauerint, hoc inaniro reuerſio fit,ſecundum rationem reuerſionum. Reuerſione facta,iterum efferantur, & permanent,quemadmodum febrium reuerſiones in ſimilem circuitum. In illis ſpes eſt in articulos abſcedere.

Secundum aures prętęr naturam tumores in ęgrotantibus exortos eparmata nominare conſueuit,interdum locutione integra utẽs,interdum mutila,quẽadmodũ & nũc: eſſet.n.integer ſermo ſi ita dixiſſet: Secundũ autes eparmata exorta ęgrotantibus,quẽamodũ ſanè & in primo De morbis vulgaribus ſtatim initio primę cõſtõnis ſcripſit: Eparmata verò ſm aures multis in alterutrã partẽ uergentia,& ab utraq;

aure

aure plurimis,ſine febre munia ſua obeuntibus.Scimus aũt ipſum,ſicut hoc loco eparmata dixit, E ita & oe :emata plerunque ea nominare.Declarauimus.n.omnes prĕter naturam tumores ita ab Hippocrate noĩari,non,vt a poſterioribus,laxos & dolore carentes,qui in totum, & ſine vlla inflammatione conſiſtunt.Meminimus autem "& oẽs inflammationes(& ſi tumore præter naturã careant) ab hoc eodem phlegmonas appellari; ſed ipſo poſteriores nomẽ phlegmones tumoribus præter naturam attribuunt,qñ cum inflammatione, & reſiſtentia, & pulſatorio dolore conſtiterint.Inquit igitur,cum in morbo aliquo iudicationis tpe tumores ſecundum aurem exorti, priuſquam ſuppurent,inaniantur.i.retrahantur,& euaneſcant,expectare oportet ita affectus recidiuam fore.Olim verò ipſius cõſuetudinem ſępius didiciſtis,hanc vocem κενώσεως.i.euacuari,ad oĩa,quæ vtcunq; retrahuntur,applicantis,quandoquidem iſta magis uacua redduntur.Accidere itaq; illis dicit morbi reuerſionem,quibus parotides non ſuppurauerint:atq; interdum ipſas(neq;.n.ſemper)denuo reuerti,augeſcere,ac iudicari, ſecundum reuerſionũ rõnem, quod idẽ eſt,ac ſi dixiſſet,perinde vt ipſæ,& ſecundum eoſdem dierum circuitus.Spes eſt autem,& ipſis in articulis aliquos eſſe orituros abſceſſus,nam ſæpius in longis morbis id euenire dictum eſt. Verũ hunc aphoriſmum etiam in tertio commentario in librum De humoribus ad finem declarauimus.Sed cum prædixerit,ſecundum aurem,atque ſubintulerit,hoc inanito, iccirco uidetur mihi F Dioſcorides præpoſitione,ex adiecta,ſcripſiſſe,ex hoc inanito:& inquit,oportere ſubintelligi, tẽpore,aut loco huius,poſt hæc,ex,hoc,dictum eſſe.At ſicui veteres ſcripturas immutare liceat,ipſi liceat eam uocem,hoc,in iſtam † hæc, vertenti,a moleſtijs liberari.

A.l.4.f.3.c. 2.c.2.45 1.c

† Al. his.

2 *Vrina craſſa,alba,qualis Archigenis, in laborioſis quartanis interdum exit, & liberat abſceſſu. Si uerò ultra hoc,& ſanguis de naribus profluet ſatis & copioſe.*

Siquidem cum articulo ſcriptum eſſet τοῦ Archigenis,ſubintelligeremus,aut ſeruo,aut amico, aut familiari:ſi verò τῆ,aut ſeruæ,aut uxori, aut quomodolibet domeſticæ; Sed diuerſas lectiones afferre negamus,cum eadem ſnĩa ſeruetur,& nunc iterum id pro dicẽdis in poſterum memoriæ mandetur.Quòd laborioſas autem febres nominet,non illas in totum, quas multa motio antegreſſa eſt,ſed oẽs,in quibus aliquis laboris, ſeu laſſitudinis ſenſus exiſtit. porrò ipſe in aphoriſmis ſcripſit,"Laſſitudines ſpontinæ nunciant morbos. Et nunc ſanè arbitrandum potius eſt ipſi de ita laborioſis eſſe ſermonem,ex multitudine craſſorum vitioſorumq; ſuccorum multoties excitatis:qua propter ipſis per urinam euacuatis,morbus finitur.Securior autem morbi ſolutio eſt, ſi eua. uatio die iudicatorio cœpta ſit.Sed quicunque neque per vrinam,neque per ſanguinis effuſionem,iudicati ſunt iſtorum morbus in abſceſſum deſinere conſueuit. G

a. Apho.5.Ex. ord.11.f

3 *Cui inteſtinum a dextra parte,cum articulorum morbo laboraret, erat quietior: Poſtquam verò id curatum fuit,erat dolentior.*

Duplex & hoc loco lectio eſt ſententiam permutans,antiquior ſanè cum literan in prima ſyllaba huius nominis,enteron,id eſt inteſtinũ:poſtea altera lectio detracto,n,addita fuit,ut ſit, eteron,hoc eſt alterum,uolentibus illis qui ita ſcribunt,de tumoribus ſecundum aurẽ excitatis hanc uocem,alterum,dictã eſſe:quemadmodum rurſum ſcribentes,inteſtinum,de dolentibus ex inteſtino,aut diſtentione inteſtini laborantibus,dictum eſſe affirmant.Inteſtinum uerò ſingulari numero prolatum nonnulli colon,quod uocatur,eſſe arbitrantur,alij verò cæcum, quod ſanè etiã facile cum omni uinculo ſolutum ſit,deſcendit in ſcrotũ: nempe ſolum hoc inteſtinum ſolutum eſſe,cũ reliqua omnia lactibus alligentur atq; inhæreant,ueriſimile dicunt. An uerò propter ipſum in ſcrotum delapſum articulorum morbo laborans ſubleuatus ſit,deinde rurſum ipſo ad ſanitatẽ reuerſo in eadem mala inciderit, ariolari conuenit.Veriſimilius igitur eſt de inteſtini coli dolore affecto ſermonem in præſentia fieri. Par enim fuit ipſum articulorum dolore leuatum eſſe vna quidem quam ipſe dixit,ratione,"Doloribus unà nõ eodẽ loco exiſtentibus,uehementior alterum obſcurat.ſecunda ratio eſt,ꝙ humorum in articulos currentium ad colon inteſtinum impetus conuerſus eſt.Nonnulli autem interpretes hunc articulari morbo vexatum,coxendicis dolore tentatum fuiſſe aiunt,atque ideo delapſo cæco inteſtino,mitius egiſſe,non prĕterea coxendice oppreſſa atque grauata,præter Grĕcorum morem,iſchiadicum,id eſt coxendicis uitio affectũ, arthreticum id eſt articulorum dolore uexatum, nominare uolentes. Hactenus quidem omnes hę libri huius particulę,& in calce libri De humoribus ſcriptę ſunt.Iam itaq; ad eas, quę in hoc ſolo propoſito uolumine inueniuntur,tranſitum faciam. H

a. Aph.46. Ex. ord.18.g

4 *Ageſis filia virgo quidem cum eſſet,crebro erat ſpiritu.Mulier verò facta a partu dolens, nõ ualde diu onus graue ſuſtulit.Protinus quidem in pectore quiddam concrepuiſſe uiſum fuit.Poſtero autẽ die aſthmate laborauit,& dextra coxendix indoluit.Hac cum doleret,tunc & aſthmate uexabatur: Dolore ſedato,tunc,& aſthma ſedabatur.Spumantia excreuit,ab initio florida:quæ cum quieuiſſent, uomitus bilioſo tenui ſimilia erant.Dolores autem præcipue cùm manu laboraret.*

Ipſum plerunque ſpiritum, reſpirationem uocantem audiuimus:quare & fœminam crebro ſpiritu, quę crebro ſpiraret, dictam eſſe putandum eſt. Sed quibuſcunque admodum increbuerit

A.l.3.f.10.
1.c.161.a

A bnerit hæc difficilis ſpirationis ſpes, aſthma & orthopnoea, affectus iſte a græcis noīatur: qñ videlicet ſine febre conſtiterit, aut craſſis, & lentis humoribus ſpiritus itinera obſidentibus, aut aliquo crudo tuberculo * in pulmonibus excitato. Hæc cum & antea ægre ſpiraret, a partu dolorē paſſa eſt. Porrò ſi nihil de ſpirandi difficultate locutus ipſam dolentem euaſiſſe dixiſſet, uериſimile eſſet ipſum uelle, in toto corpore mulierem hanc laſſitudinis ſenſu affectã eſſe: cum uerò ipſam crebro eſſe ſpiritu dixiſſet, iure quiſpiã, dolorem in pectore excitatũ eſſe, ab ipſo dictũ eſſe opinetur; qui cum modicus eſſet, & aliud quoddam eiuſmodi ſymptoma accidit: cũ uidelicet graue quoddam manibus tolleret, protinus quidem in pectore quendã ſtrepitũ ſenſit, dirupto, ut par erat, tuberculo. Sed poſtero die ſucco in tuberculo antea incluſo ad arteriam uſq; aſperã diſſipato, & ſpirationis frequẽtiam increuiſſe accidit: neq; adhuc ſimpliciter crebrũ eſſe ſpiritũ, ſed in illũ iam affectum euaſiſſe, qđ aſthma, appellatur: paulatim uerò humore hoc excreato, mulier iſta perfecte a ſpirandi difficultate libera fuit. Hactenus nihil in dubium vertitur, ſed oīa iuſta de cauſa facta ſunt. Cæterum, ꝑ quid affectus pectoris, & coxendicis unà exacerbabantur, & miteſcebant, haud iniuria quiſpiam q̃ſiuerit, cum nulla pectori cũ coxẽdice, quẽadmodum cũ genitalib' membris, affinitas intercedat. Fortaſſe igitur imbecilliorẽ coxendicem hĩs dolore affecta eſt, nonnul-
B lis ſuperuacuis humoribus eodem tꝑe in ipſam delapſis. Neque.n. in membris naturalem ſocietatem hñtibus hic vitij conſenſus factus fuiſſe apparet, nonnunq̃ imbecillioribus membris vexantiam humorum copiam ſuſcipere prius feſtinantibus. Sputi autem reiecti qualitas humoris infeſtanris naturam indicat: ſpumans.n. ſputum, pituitoſum ſuccum ſignificat: floridum verò, ſãguinem abundare: quemadmodum pallidum, pallidam ac flauam vocatam bilem: eodem modo & nigrum, nigram. Multoties uerò ſupra dictum eſt, cum ſimpliciter Hippocrates dicit, pallidam & flauam uocatam ſignãre, quoniam plus, q̃ alia bilis genera, colore ſuo inficiat, etenim æruginoſa bilis uomitur, & ſubrubra, & atra, & obſcura. At quod in extrema hac parte ſcriptum eſt, ipſam, cũ manuum opera uteretur, magis dolere, ad uitij conſenſum oñdendum adiectum fuit. Iam uerò, & in alio ſermone audiuiſtis, cum pectoris partes ſuperiores circa primum & ſm coſtarum interſtitium patiantur, meritò manus in conſenſum affectus adduci, neruis, ab his ipſis interſtitijs ad eas peruenientibus. Veriſimile quoque eſt, & in dextra pectoris parte, qñ graue illud onus ſublatum fuit, aliquid ruptum fuiſſe, & iccirco è regione dextram coxendicem affectã eſſe. Quòd ſi, cum mulier onus tolleret, neruis paſſis pectus manus noxã participauit, uеriſimile eſt in ea maxime parte ipſum fuiſſe affectum, unde nerui ad manus pertinentes expullulant.

C 5 *Hanc abſtineri ab allio, ſue, oue, boue: In agendis uerò a clamore, & excandeſcentia.*

Diuerſæ & in hac parte lectiones fuerunt, nonnullis primam dictionem in datiuo caſu ſcribentibus, huic, atque ita legentibus, huic abſtineri allio, ſue, oue, boue: nonnullis dimiſſa voce, hanc, a nerbo, abſtineri, incipientibus. Omnes uerò ſubintelligendum eſſe cenſent, Viſum fuit nobis ipſam medicantibus, uel conſulentibus ipſi, unumquodq; iſtorum cõducere. Atq; ideo de uaria lectione laborandum non eſt, ſed cuique, quod placet, ſcribere permittendum, dummodo eadem ſentẽtia retineatur. Poſthabita igitur de verbis curioſitate, ad res, quæ præcipiuntur, tranſeamus. Hæc ſanè prædictæ mulieri, & alijs.ſ. perinde affectis expediunt, ab allij, & ſuillarum, bubularum, ouillarumq; carnium eſu abſtinere, harum quidem, ut valentium, & ægre coctilium, allij uerò ut acris, & corrodentis: a clamore autem, ut pote qui non ſolum prius rupta uaſa amplius dilacerare, ſed etiam nihil dum mali in inſtrumentis ſpirabilibus paſſa dirumpere poſſit, tenſionem quandam, caliditatem, & inflationem in ipſis efficiens. Manifeſtum eſt autem hæc ab Hippocrate exemplorum inſtar dicta eſſe. Conſulit autem ab omnibus difficulter coctilibus, ab omnibus acribus, ab omnibus prauum humorem creantibus, ab omnibus præterea uiolentam quandam tenſionem inſtrumentis ſpirationis inferentibns, abſtinere.

D 6 *Cui in capite depaſcebatur tumor, primo alumen combuſtum utile fuit. Habuit alium priorem abſceſſum, forte quoniam os abſceſſurum erat. Sexageſimo die receſſit. Supra aurem in ſummo aduerticem vulnus erat.*

Nonnulla ex ita ſcriptis forſan ipſi ſcriptori ad reminiſcentiam faciebant: ſed nobis in hæc incidentibus haud ſatis euidens ex ipſis fructus percipitur. Narrat.n. cuiuſdam in capite excedens ulcus primo a combuſto alumine ad melius fuiſſe redactum: & illi eidem alia in parte abſceſſum fuiſſe, ubi & os poſtea ſeiunctum fuit. Adſcripta eſt etiam capitis affecta pars. Sed rem uſqueadeo raram, & nullum præceptum ſcripſit, nuda ea, quæ euenerunt, perſequutus.

7 *Cola habet cani ſimilia, maiora autem: Ex meſocolis ſuſpenſa ſunt: Hac uerò ex neruis a dorſo in uentrem.*

In aperto eſt, & hæc ipſum ſibi ipſi reminiſcentiæ cauſa ſcripſiſſe, quæ ad diſſecandorum corporum præcepta pertinent. Homo.n. ſimilem cani habet colorum naturam, ſed ipſa & maiora eſſe dicit, & ex meſocolis dependere, veluti ſi ex meſenterijs dixiſſet: communius eſt enim hoc nomen meſenteriorum, preſſius autem meſocolorum. Tale uerò aliud de ieiuno inteſtino, aut alijs

gracilibus

gracilibus nomen non reperitur:nã meſoneſtion.i.medio ieiunũ , aut id genus aliud nemo unq̃ E
dixit. Continua quidem meſenteria ſunt tenuium, atq; craſſorũ inteſtinorũ , nihilominus diſtinctiones q̃dam propriæ apparent:ac p̃cipue per uenas in ipſis poſitas ſeparantur,una ſiquidem ꝓpria uena in gracilium inteſtinorũ meſenterium deriuatur.Item & in craſſorum, quæ cola nominant,altera propria delabitur ſimul,cum vtraq; uena arteria quoq; diſcurrente.Vinculum autem meſenterij,perinde,atq; meſocoli:continuũ.n.totum,ut dixi,ad unã quandam lumborum uertebram poſt ſeptum tranſuerſum poſitam peruenit,hæc autem ſub uentriculo eſt.Hoc quidem uinculum totum neruo ſimillimum eſt,quamuis eiuſdem cum ligamento ſubſtantiæ ſit. Quæcunq; enim ex oſſibus orta exanguia corpora ſimilia neruis ſunt, copulatiuos neruos ea multi medici nominant,a neruis uoluntatis motui ſeruientibus ipſa ex oppoſito diſtinguentes:quam ob rem, & in hac quoque parte neruorum appellatione,ob ſimilitudinem,uocata ſunt.

8 *Laborantibus gratia,ut munde parare Poculenta, aut eſculenta. Quæ uidet molliter, quæcunque tangit. Alia non ualde lædunt,aut noxa non facile emendabili,ut frigida,ubi hoc opus eſt.*

Quæ medicum laborantibus grata concedere,aut quæ non concedere oporteat,hoc in uolumine perfecte nobis contemplatis abundare erit,quemadmodum de alijs oibus facere conſueuimus:nã cum ſemel aliquid exacte docuimus,nunq̃ iterum in alijs locis uniuerſum repetimus,ſed F
ſummatim duntaxat perſtringimus.Dictum ſanè & in aphoriſmis eſt ad hanc rem aliquid,ipſo
2.Aph.38. Ex. ita ſcribente,"Paulo deterior potus,& cibus,ſed ſuauior,melior.b. quidem inſuauioribus autem
ord.17.g potius dandus.Porrò primo intuitu laborantibus aliquid oblectamenti eã gratificari vĩ, non tamen re uera id faciens:oĩa.n.libentius atque ſuauius aſſumpta, & ſi paulo deteriore natura ſint, melius concoquimus,longe uerò utiliſſimum ægrotis eſt aſſumptos cibos,& potus recte confici. At in propoſita oratione alterius generis,atq; rei mentionem facit, per quam medicus nequaq̃ morbũ exaſperãs,ægrotis rẽ gratã uoluptatemq; affert,ut cum immature lauari,& bibere,& fructib. quibuſdam ueſci,aut frigidam potare permiſerit.Interdum.n.cuiuſq; dictorum tempus idoneum,atq; utile poſtero die fuerit,ægroti uerò medicos diem unum p̃uertere cogunt. Nonnulli præterea ægrotantibus iſta plerunq; facile concedunt,ut plus lucri faciant,eorum cupiditatibus morem gerentes: uerum hæc profecto non ſm artis decreta patrantur. Quod autem in aphoriſmis dictum fuit,& quæcunque hac in parte recenſet, utiliter laborantibus medici præſtantiſſimi largiuntur.Iſtorum autem,quæ nunc deinceps ab ipſo ſcribuntur,vſus eſt,ut ægros medicis magis obſequentes reddant.Nã quos libenter aſpiciunt,illis magis obtemperant. Quapropter mater,& pater filio cibos faſtidienti ſuaſerunt, ut ſeipſum ad eos aſſumendos impelleret,cum nullus G
alius id perſuadere potuiſſet:ita quoq; filius patri ſuaſit,& matri,& frater fratri,& amicus amico.
in Prog. cõ.1. At illis,quos moleſte uident hoĩes,& ſi utilia conſulant,obedire tñ recuſant. Ad hanc igitur ægri
t.2.44.189.c.c obedientiam comparandam Hippocrates dicebat,& prædictiones nobis eſſe utiles,atq; omnino ægro admirationi eſſe medicum.Ita ſanè,& apud nos Pergami,qui a Deo curantur,ei obſequentes cernimus,illis plerunq; per quindecim integros dies,ut a potu penitus abſtinerent, imperanti;qui profecto nulli medico id iubenti obtemperaſſent.Nam ad ægrotum oĩbus iuſſis obedientem reddendum magnam uim habet,ſi pro certo ſibi perſuaſerit, magnam inde ad ſe utilitatem
†Al. p̃ter hęc. prouenturam.† In his p̃ponuntur ea,quę in propoſitis uerbis enumerantur,de quibus iam ſingula diſtincte proponentes, loqui aggrediamur, ut munde parare poculenta, aut eſculenta. Multos multoties medicus ægro potus,& cibos offert,contra q̃ ipſe uellet,eos pręparans. Iubet autẽ eos munde parari,& in quibuſdam codicibus vice huius particulę, καθαρῶς i.munde, καθαρίως, legitur,quod idem ſignãt.Id uerò fit primo,ſi uaſcula in quibus potus cibiq; feruntur, nihil ſordis habuerint:ſecũdo,ſi nullum aliud eorum,per quæ laboranti aliqua miniſtrantur. Sępius enim uaſa cibos,& potus continentia mundiſſima erunt,illud uerò,quò frigidam ſeruus, aut calidam feret, conſpurcatum aſpicies: quemadmodum & aliorum uaſculorum ad miniſterium pertinentium H
quodpiã nonnunq̃ immundum cernitur. Ad hęc & ipſe medicus in primis, & maxime manusq̃ puriſſimas habeto,& faciem & pilos in barba,& capite,deinceps & alias corporis partes, quemadmodum & ueſtem nitidã.quę intuetur(inquit)ęgrotans.Hęc ipſa inquam,& ęgrotantis curam gerentes,& reliqua oĩa,quę in ędibus,vbi ęgrotat,ſunt,ita habento,ut iſtorum nihil ipſe iniucũde, & triſti aĩo conſpiciat. Quin ẽt & ex miniſtris illos planè adeſſe,quibus maxime delectatur, & ex gubernantibus eos,qui gratiſſimi ſunt,apud ipſum commorari decet,alios uerò duorum alterum,aut nunquam eius cubiculum ingredi, aut non diutius ante oculos eius verſari. Hęc quidem curioſe explorans medicus ipſe conficiet,atq; diſponet. Nonnulla uerò & abſque indagatione,ſponte dignoſcuntur.Sępius.n.inſpectante ęgrotum,atq; curãte medico ſeruus aliquis ingreſſus certũ quendam hoĩem ueniſſe nunciauit,qui ipm̃ uiſere,ac ſalutare cupiat:tum protinus hoc audito,ęgrotans nonnunq̃ lętari viſus eſt, nonnunq̃ verò magno ꝑere contriſtari, tanquam ab hoĩe ipm̃ non vere amante,ſed ſimulante,moleſtiam paſſurus ſit.Atqui tunc medicũ oportet,cũ quis ingreſſus eſt,quẽ laborans nõ libenti aĩo aſpiciat, paulo poſt aliqua ueriſimili rõne quietem ęgroto conferre dicere:& hac de cauſa oẽs, ut ab eo recedant, pręcipere: conſtat.n.ꝙ tunc unà

cum

A cum non amicis amici egreſſi, haud ita multo poſt denuo introire poterunt. Huiuſmodi ſanè ſpe
ctacula ægroti mentem modo exhilarant, modo contriſtant, non per ipſum viſoriũ ſenſum pro-
prie, ſed per cogitationem. Cæterum quædam viſilia rõne uiſionis ipſius iucunda ſunt, quemad-
modum & olfactilia, & guſtatilia, & audibilia, & tactilia, proprio quodq; ſenſui uoluptatẽ affe-
runt. Attñ non eſt in oibus iſtis æqualis oblectatio, ſiquidem alij alios, & colores, & figuras, & flo
res, & ſtirpes, & germina, & picturas, aliqua ut triſtia, aliqua ut iucunda, contemplantur. Oportet
itaque medicum ab ægrotantium domeſticis percunctatum, quibuſnam ipſi delectentur, hæc iu-
bere in cubicula, vbi iacent, inferri. Quæcunq; mollia tangunt. Scđm ipsã ſolam nudamq; tacto-
riam ſenſionem iucunda hæc ſunt: quemadmodum rurſum flores, ſtirpes, & variegata, aliaq; oĩa
ſuptadicta, ſolam oblectant uiſionem. Adijciemus igitur quęcunq; eiuſdem generis cum antedi-
ctis ſunt, dimiſſa uerò tanquam manifeſta fuerunt. Duorum enim ſenſuum, viſus.ſ.ac tactus ſolũ
meminit: at tu olfactum adijce, guſtatum, & auditum. Et in auditu, quemadmodum & in viſu, di-
uidito, nonnulla quidem ipſum ſenſum ſolum delectantia, vt ſuaues uoces: aliqua per auditum
animum conturbantia, ut cum triſtia nunciantur: è contrario alia quędam oblectant, & exhila-
rant. Id ſane, & vulgus oẽ haud præterit, nihil eorum, quæ triſti animo æger auditurus ſit, ipſi re-
B nunciari debere: quemadmodum contra, omnia ipſum uehementer oblectatura renunciari con
uenit, quin & aliqua falſo adijcienda ſunt, In ſequenti ſanè particula nonnulla eorum, quæ & hic
omiſſa fuiſſe uidebantur, reſumens addit, aliæ. Præſcriptio hæc eſt aliarũ, quę dicendæ ſunt, gratia
rum. Nã cum prædixerit, laborantibus gratiæ, deinde inquiens, munde parare poculenta, aut eſ-
culenta, ac deinceps de omnibus, quæ uidentur, poſtea de tactui iucundis, ſermone facto, p̃ter di-
ctas, alias ſe dicturum gratias pollicet: quas paulo poſt auditurus es. Porrò quidam hanc præſcri-
ptionem, aliæ, de exemplaribus penitus deleuerunt: aliqui verò non in fœminino gñe ſcribunt,
ſed in neutro uocato genere, alia, ne valde lædãt, aut ne noxa nõ facile emendabili, ut frigida, vbi
hac opus eſt. Non valde lædentia interdum exhibenda ſunt, vehementer ipſa cupientibus, ac niſi
acceperint, medicum tum oſuris, tum auerſaturis, & nullum eius præceptum obſeruaturis. Igitur
neceſſe interdum eſt quædam illis exoptata concedere, niſi magnum ſint detrimentum allatura.
Prædicito autem ab his ægrum lęſum iri, teq; ipſi gratificandi cã ea concedere, ſed poſtea te uiciſ
ſim ab eo petere, ut in reliquis obedientem ſeſe exhibeat: noui enim quoſdã ex ea medici liberali-
tate obſequentes euaſiſſe. Hoc ſanè modo, & ego multories frigidam aquam in illis morbis exhi-
bui, in quibus poſtridie eius vſus requirebatur, id ſolum ægrotanti gratificatus, vt optimum .ſ. pro
C priuandi tempus pręuerterim: ſimiliter uerò, & de balneis, vino, atq; id genus omnibus, me feciſſe
memini. Verum ſi morbus nec poſtridie, neque prorſus, vnquam, vllo iſtorum egeat, ęgroto ne-
quaq̃ concedendum: exiguam enim noxam futura poſt hac languentis obedientia emendare po
terit: noxa verò adeo magna, vt extremum periculum inſerat, aut morbum in longum tempus
producat, non itidem deleri, & in priſtinum redigi poterit. Scribitur etiam propoſita pars per alia
verba, uno quidem modo ſic, ſed & valde nocere, ut frigidam, cum opus eſt, voce hac βλάπτειν. i.
nocere, ν habente in fine: & hanc quidem lectionem veteres explanatores agnoſcunt: Al-
teram quoque in alijs exemplaribus detracta ν litera, ita ſe habentem inuenies, quę non ualde no
cent, aut non facile emendabili noxa, vt frigida, ubi hac opus eſt: vult autem propoſita oratio, aut
non facile emendabili noxa, ea ſignificare, quę non cito remedijs cedere queant, ut impreſſa iam
lęſio remoueatur. Cęterum hac de re, quęcunque prius dixi reminiſcentibus, nullam aliam prę-
terea nouam explanationem poſcere conuenit.

9 *Introitus, ſermones, figura, ueſtis ægrotanti, tonſura, ungues, odores.*

Ex iſtis oĩa reliqua proculdubio ad medicũ referuñ, ſed inter ea vox hęc poſita, ęgrotanti, du-
bitationẽ quandam excitat. Vnde quidã ea penitus detracta, ſeſe nequaq̃ eã inueniſſe ſcriptam
D diſſimularunt, ſed uetuſtiſſimi interpretes hanc quoq; lectionem admittunt. Verum ſingula dicta
particulatim prius expendentes, fortaſſis aliquid uerifimile ad ipſam interpretandã nacti erimus.
Et primo quidem introitus medicorum ad ægrum, quoſcunq; ipſi gratos faciunt: ſiquidem non-
A. l.i. f.4. c. 1.72.a nulli ęgri à ſæpius viſentibus affici ſe moleſtia opinantur: alij cõtra crebro ſe videri magnopere lę
tantur. Quidam aũt medici ſunt, qui euſq; inſaniant, ut etiam in dormientium conclaue ſtrepen
tes pedibus, aut uociferantes ingrediantur, ob quę expergefacti ægroti, & illis iraſcuntur, & ma-
xime ſe lęſos eſſe conqueruntur. Hęc igitur oĩa prouidere medicũ oportet, vt neq; nõ in tempo-
re accedat, neque petulanter cũ multo ſtrepitu, & elata uoce, aut inceſſu, aut aſpectu, aut aliquo
prorſum huiuſmodi indecoro. Sermones. Inter pręcipua ſunt & iſti, cũ ęgris à medicis recte, aut
non recte facti: quidã.n. ſermones ſumme fatui ſunt, tales ſanè, qualem Zeuxis à Bacchio ſcriptũ
eſſe teſtañ, Callianacta fuiſſe Herophileũ, in libro De memorabilibus, Herophili, & eius ſectę ſtu-
dioſorũ. Iſte ęgrotanti cuidã, atq; dicenti, moriar, hoc carmẽ reſpõdẽs ſuccinuiſſe fertur, Pulchra
" prole micans, niſi te Latona creaſſet. Alteri quoq; moriar dicenti, reſpondiſſe, Et Patroclus obit,
" te qui præſtãtior ipſo. Cæterũ q̃dã huiuſce tẽpeſtatis medici, & ſi moderatiores Callianacte ſint,
" aſpere tamen & ipſi erga laborantes ſe gerunt, adeo ut odio ipſis ſint: ſicut aliqui è contrario ſer-
uiliter

viliter adulantes, ob id ipm contemptui fiere. Quemadmodum autem ægro medicum odioſum E
videri nō cōuenit, ita neq; contemnendum: ſed humanus, moderatus, ſuauisq; cū ſit, grauitatē ēt
ſeruare debet. Niſi.n. medicum æger vt Deum quendā admiretur, nunq̃ illius præceptis ob tēpe-
rauerit. Antiquiſſimum igitur fuerit, neq; adeo medicū ſe ſubmittere, atq; adulari, ut ſui contēptū
pariat, neq; rurſum perinde, atq; Callianactem, ſe ruſticum, atq; aſperū exhibere: id fiet aūt, & ſi
aſpectu, & uoce, & oī corporis habitu, medici grauitatem retineat, ægrotantēq; ijs, quæ ipſe præ
cipiat, morē gerere edocet. Sermones uerò multiformes ſūt, tibiq; exempli cauſa aliquā propo
nere me nō pigebit. Poterit ſanè medicus a procemio uerisimili exorſus oīa ea deinceps ægrotā-
ti receſſere, q̃ in hanc rem ab Hippocrate tradita ſunt, primo q.dem in aphoriſmis, ita dicente, "O-
1. Apho. 1. Ex. ord. 2. b. portet aūt nō mō ſe ipſum exhibere ea, q̃ oportet, facientē, ſed ēt ægrum, & aſſiſtentes, & exterio- »
1 Epid. com. 2. ra, & in primo De morbis popularibus, "Ars per tria, morbus, ægrotus, medicus. Aduerſari mor- »
t. 5. 5. 112. f bo ægrotum unà cum medico oportet. Cumq; tres ſint, medicus, morbus, & ægrotus, ſi medicū »
ſolum cum morbo pugnantem æger deſerat, uel ēt ad morbum transfugiens medico repugnet,
medicum a morbo ſuperari continget. At ſi morbo relicto, medico ſubſidium cōtra illum ſerat,
duobus hominibus contra unum morbum pugnantibus, futuræ uictoriæ magna ſpes eſt: ſicut è
contrario deſperandum penitus ſit, ſi æger a morbo ſtans, medico aduerſetur. ſolus.n. ipſe relict⁹, F
a duobus hoſtibus expugnari poterit. Id exemplū tibi ſatis eſto: à ſimili.n. multos id genus alios
ſermones cogitare poteris a medicis cum ægrotis fieri. Non ſolum aūt ſermonum a medicis cum
ęgris faciendorum talem eſſe ſn am conuenit, ſed ēt uocis magnitudinē, & tonum, & oēm actio-
nem ſnīæ rn̄dere ſermonum. Quòd ſi quis cum erudito uiro colloquatur, ne ſolœciſmis barba-
riſmisq; utatur, caueto. nā & ex hoc medici ægrotis ſpernendi vn̄r. Figura. Et figurā corporis to-
tius in introeūdo, atq; ſedendo medicus neq; humilē præſeferat, ut contēptum mereatur: neq;
faſtu quodam, atq; arrogātia turgentem. Quidam.n. extenti, ac patētes intro eunt, ac ſedent, nō-
nulli fracti, & molles, alij uerò incurij atq; abiecti. Itaq; oēs exceſſus deuitandi ſunt, & inter eos
mediocrem eſſe tentandum eſt. Quòd ſi nōnunq̃ (raro tn̄ id euenit) æger humilitatem, & abiectio
nem quandam amare tibi uideatur, a mediocritate ad humilius te paulum deſcendere, humilio-
remq; te ipſum effingere ſatius fuerit. At ſi è contrario ſeſe habeat, & tu cōtraria facito, paulum
a mediocri, & a naturali ſtatu ad alterutrum latus declinans. Veſtis. Et ipſa eadem ratione medio
cris eſto, neq; ualde ſumptuoſa, ut arrogantiam indicet, neq; ſordida, & nimium uilis, niſi ſi æger
ipſe immoderatius, aut pretioſa ueſtimenta amet, aut ſordidis oblectetur. tunc.n. a mediocritatē
ad illud, q̄ ægroto magis placeat, deſcendito, quatenus id languenti arridere coniectura aſſecutus G
fueris. Hanc appellationem, ęgrotanti, reliquis interiectam, obſcuritatem offundere ſupra dixrat
ſi initio ſermonis, aut in fine poſita foret, nihil planè dubitationis attuliſſet, omnia hęc. ſ. ut ęgro-
tanti iucundiora ſunt, medico eſſe præſtanda, introitus, ſermones figuram totius corporis, ueſtē,
tonſuram capillorum, vnguium decentem modum, odorem. Etenim in introitu alius ad alium
ægrotantem, ut paulo ante poſuimus, modus eſt. In ſermonibus ſimiliter: nonnulli.n. medicis fa-
bellas narrantibus delectantur, nonnulli eos faſtidiunt; aliqui grauibus, & ſerijs ſermonibus gau-
dent, aliqui facetis, & lepidis: & de figuris corporis, & ueſtimentis, quonam pacto iucundiora æ-
grotanti conijcere oporteat, ſupra comprehenſum eſt. Tonſura capillorum. Tōſura naturaliter
quidem optima fuerit, ſi ad capitis ſanitatem conſeruandā fiat: alijs.n. alia tonſuræ ſpecies conue-
nit: ęgrotis uerò non oībus idem tonſurę genus placet. Hoc igitur te quoq; cōſiderare oportet,
eius, quem medicaris, rōnem hn̄tem, quemadmodum, Antonio Commodi patre imperante, oēs
eius familiares faciebant, ad cutē uſq; detonſi. Lucius uerò eos mimos appellabat, & iccirco rur-
ſum, qui cum ipſo uerſabantur, comam nutriuerunt. Vngues. "Quātos medicis ungues eſſe opor
de iis quę ī me dicatr. ſiūt. cō. teat, ipſe in libro De agendis in medicatrina edocuit, illud addens, ipſorum decentem modum
t. t. 20. f. 204. b aſpectantibus eſſe iucundum. De vnguibus aūt, ſcabie, aut aliquo alio id genus vitio affectis, quē H
admodum & de pilorum capitis affectibus, alopecia. ſ. & porrigine, neq; ſermo faciendus eſt: hęc
.n. ut iam pręter naturam medicum pati, ſicut & morbum articularem uehementiorem, & aliqđ
eiuſmodi aliud, turpiſſimum eſt. Odor. Porrò totius corporis odor & oris pręcipue nonnullis q-
dē natura putidus eſt, ſicut alijs quibuſdam ſine uitio, nonnunq̃ per incuriam teter odor fit, cum
medici nihil errare ſe putant, ſi cępas, aut alium redolentes, ægrotos uiſant. Quinto ſanè ciui nr̄o,
Romæ medicinā exercenti, id contigit. A prandio diuitem quendam, ac præpotentem hoīem
vini odorē uehementer ſpirans inuiſit. æger itaque cū capitis dolore magnam febrim hn̄s, atque
ideo uini odorem exeuntē ægre ferens, Quintum, ut longius aliquanto recederet rogauit, qm̄ ui-
num immoderatius redolens ipm contriſtaret: & quidem ægrotus modeſtè dicere iubebatur. At
Quintus ipſi ſtolidius rn̄dens, odorē, ut æquo aīo ferret, p̄cepit, nam & ſe quoque ægrotum ex fe
bri male olentem ſuſtinere dicebat, multum aūt intereſſe, febrimne quis, an uinum redoleret. Al-
ter fuit medicus in nr̄a Aſia, cui axillæ adeo fœdum odorē expirabāt, vt uir nullus elegantior eius
acceſſum ægrotās ferre poſſet. Oportebat igitur eum prius ſuo ipſius ſymptomati mederi, atque
ita ad alios curandos ſeſe accingere. Nā etſi, vt hircis, ingenitus putor inſit, ad mediocritatem tā

quandam

A quandam redigi poteſt: rurſum hæc mediocritas quotidianis inſperſionibus, fœtorē obtundētib⁹, mitigari poterit. Alius igitur quidā os naturaliter putidum habens, eius putorem, & purgatione, & medicamētorū ad id faciētiū potu mitigabat: atq; quotidie aut amomi, aut folij malabathri, aut aliorū id genus odoratorū, in ipſum pauxillū quiddam conijciens, ita ex ædibus proficiſcebatur.

12 *Aqua decocta tum quidem ut aerem admittat, tum uerò ne plenum ſit, & operculum habeat.*

In quibus affectibus, aut cuius vtilitatis cauſa, aquam decoquere, aut quamcunq; aut uitioſam tantum conueniat, in uerbis iſtis declaratum non eſt: quam ob rem neque ullum ex ipſis fructum percipimus. Videtur nanque Hippocrates, ſicut alia multa in his libris q̄rendi magis cauſa, q̄ in vulgus edendi, adnotauit, ita hunc quoq; ſermonem conſcripſiſſe, nobis quidem imperfectum, ſibi uerò ipſi ad recordationem integrum. At ſi nobis ipſis hunc nodum explicandum proponamus, qualem aquam prius decoquere conueniat, atq; ita deinde refrigeratam bibere, ſi quidem ipſam frigidam bibere volumus: & contra rurſus, quam calidam aquam bibere uolentes, haud perinde coquemus: ſed huic operculum facientes, uaſi, in quo calefacta eſt, magnitudine reſpondens: illi verò nullum tegmen imponentes, ſed calentem aquam in nudo detectoq; uaſe, ſub dio

B expoſitam dimittentes: & quæremus deinceps, qui affectus calidas, quiue frigidas aquas poſtulent: nos quidem vtile aliquid inueniemus, nihil tñ ad inuentionem ex propoſitis verbis proficiemus, q̃ quidem initium nullum clarum habent. Quocirca, & nonnulli ipſa cum ſuprapoſitis copulant, vt Artemidorus uoluit, cognomento Capito: ſed plurimi ipſa ab illis ſeparantes ſeorſum conſiderant. Igitur ſi cum antepoſitis coniugantur, huiuſmodi eorum ſenſus erit, laborātibus gratiæ, ut munde parare, aut poculenta, aut eſculenta, & cætera, quæ deinceps dixit Hippocrates. Deinde poſt ultima verba, aqua verò, & ipſis interdum frigida propinanda, cum aut offenſam prorſus nullam, aut perexiguā, ex eius potu fore metuamus. Deinde ſibi ipſi ad reminiſcentiam, ut aiunt, deinceps modum ipſius præparandæ tradidit, fortaſſe nequaquam uolēs fontanam aquam prius, q̄ incaluerit, exhiberi: fortaſſe uerò, & aliquam diſtinctionem nactus, quibus calefacta prius, & mox refrigerata, aut quibus, omiſſa calefactione, potui danda ſit. Aut forſan optimam aquam nō coctam, uitioſam uerò coctam, præbere uoluit. Fortaſſis etiam optimæ aquæ duplicem refrigerationem prodit, unam quidem, quā circunfuſus aer efficit. Porrò in Alexandria, totaq; Aegypto ipſos aquam in teſtaceis quibuſdam uaſis hoc modo refrigerare conſpexi. Occidente Sole aquam prius calefactam in vaſcula fundebant: deinde ſublime totum hoc

C uas in feneſtris uento aduerſis, ut ibi per totam noctem refrigeſceret, ſuſpendebant: poſtea ante Solis ortum vas humi depoſitum frigidam aquam circumſpargentes, frigida etiam folia toti uaſi circundabant, non nunquam uitium, aut lactucæ, non nunquam uerò, & aliarum id genus herbarum, ut frigus id, quod ſub nocturno aere acquiſiuerat, diutius permaneret: multo uerò magis ad huiuſmodi apparatū, cū optimæ aquæ ipſis facultas non eſſet, homines deuenere. Dico autem optimam aquam & omni vitio carentem, quæ neque limi quicquam habet, neque male olet, & guſtantibus nullam qualitatem præ ſe fert. Quædam enim prauas qualitates permiſtæ habent, ſalis, aut nitri, aut ſulfuris, & bituminis, & aluminis, aliorūq; id genus: in quibus omnibus præſtat, quemadmodum legumina multa præelixantes idonea eſui præparamus, & olera, & fructus, & animalium partes, eadem ratione & aquam prius decoctione ad meliorem naturam permutantes, ita propinare. Præterea, & ob alium ſanè uſum aquam præcalefactam refrigeramus, etſi neque ſapore, neque odore malo deprauata ſit, atque ſit exquiſite pura: quando in ventriculo ipſam diutius commorari, aut percellere, aut inflare, aut degrauare ventriculum perceperimus. Sunt enim profecto, & id genus multæ, quarum præcipue ab optimis aquis diſcretionem Hippocrates
„ mihi ſcripſiſſe uiſus eſt, ubi inquit. "Aqua cito incaleſcens, ac cito refrigeſcens, leuiſſima. Neq;.n.

D in lutoſis, aut male olentibus, aut quippiam medicamentoſum guſtatui imprimentibus, huiuſmodi ſignum uſui eſſe poteſt, cum illæ omnibus notæ apertæq; ſint, ſed in illis, quæ omnibus hiſce qualitatibus careant. Aliud uerò ex aeris corrupti miſtione vitium ineſt, aut aliud quodpiam ipſi aquæ ingenitum ab ignota cauſa proueniens. In his quidem ſupradicta nota optimum dijudicandi inſtrumentum eſt: neq; enim id genus aquæ cito calefiunt, aut refrigerātur. Aliud quoque indicium huic ſimile ab oleribus, aut leguminibus, aut fructibus, aut carnibus, aut radicibus in ipſa aqua incoctis accipitur: ſiquidem in optima aqua celerrime, in vitioſa tardiſſime elixantur: vocantq; huiuſmodi uitiatas aquas veteres quidam indomitas, ſiue crudas, ſiue īcoctiles, perinde ac ipſa legumina, quæ difficulter uixq; elixantur. Ob has itaq; utilitates nonnunquam præcalefactam aquam refrigeramus. Quin, ipſam calidam bibituri, cum aut lutulenta, aut limoſa, aut fœtens eſt, hunc in modum præparamus. Nam præcalefacta cum refrixit, tunc euidenter putorem, quem ex putredine plerunq; contraxerat, abijcit: omniſq; pars terrea facile ſubſidet: quæ cum tota aqua prius quàm incaluiſſet, minutatim permiſta, vnaq; cum ipſa epota haud contemnendam noxam infert, & maxime quibus renes, aut veſica, progignendis calculis procliues ſunt, Ac ſub dio quidem non aquam modo calentem, ſed etiam alia quædam exponere iſtius ſeparationis

5.Aph.26. Et. ord.39.h. Et. 2.Epid. ſect.2

A.l.1.f.2.c. 2.ſu.t.c.16. 38.c

tionis

tionis cauſa medici mihi excogitaſſe videntur. Nã quæcũque ex diuerſæ naturæ materijs conſtãt, E
ꝑ minutas particulas miſtione conflatæ, hæc poſt calefactionẽ refrigeſcentia facile ſecernuntur:
ſed ſtatim à coctione antequam refrigerentur, adhuc motione agitantur, atque ideo oẽs eorum
particulæ permiſtæ ſunt, ſed refrigeratis graues, ac terreæ fundum petunt, leues ſuperfluitant. Ita-
que ſi cũ prædictis, in qbus ſcripſit Hippocrates, laborantibus gratificandum, de aquarum coctu-
ra ſermo copuletur, & ipſius utilitas euidens eſt, atq; id, qđ dicitur qualenam ſit, exquiſite fortaſſe
inuenerimus. Sin autem à prædictorũ continuitate modo propoſita uerba diuellentes ſeparatim
contemplemur, plena dubitationum erit oratio. Prius igitur ipſam, ne ſuperioribus annexam ex
planabimus, dicentes aquam ab ipſa præparatione innoxiã ſignificari, frigidã potaturis, quam &
ego ſæpius facio, cum ęgrotanti alicui frigidam aquam præbiturus ſum, neque mihi fontis aqua
bona ſcatentis facultas eſt. Romæ nanq; ſicut & multa alia in ea urbe eximia ſunt, ita & fontium
elegantia, ac multitudo eſt admirabilis, eorum nullo fœtidam aquam, aut medicatam, aut tur-
bidam, aut aſperam, crudamq; effundẽte, ſicut neq; Pergami in patria noſtra: in multis autẽ alijs
vrbibus haud paucæ deprauatæ aquæ reperiuntur. Illæ ſanè, quæ ex Tiburtinis montibus per la-
pideas fiſtulas in Romanam ciuitatem deriuantur, alijs quidem uitijs carentes, crudiuſculæ tamẽ
ſunt, ut neq; celeriter calefiant, ut urbani fontes, neq; refrigerentur, neq; celeriter in ipſis, ut fon- F
tanis aquis, quæcunq; inieceris, elixentur legumina, & olera, & carnes. Ex his autem aliæ alijs in
locis multo crudiores ſunt, & ab ipſis indigenis duræ, grauesq; nominantur, quod ventriculum
infeſtent, & à potu onus quoddam plures percipiant. nam ferè & alias multas cauſas qcquam effi
cientes ab effectu denominare conſueuerunt. ſic igitur & huic contrariam aquam, optimam. ſ.
laudantes, leuem, & mollem appellant. Cęterum oĩa hæc enarrata cognitu qdem utilia ſunt, ſed
nihil ipſorum propoſita uerba docent, neq; ſine oſtenſione, neq; cũ oſtenſione, neq; breuiter, &
obſcurius, neq; dilucide, ac prolixius. Satius igitur mea qdem ſnĩa fuerit oẽs huiuſmodi rõnes in-
tegras præterire. Quamobrem ſi Hippocrates, quo pacto aquam potui frigidam præparare opor
teat, tradere propoſuit, huiuſmodi erit uerborum ſenſus. Si aquam prædicti vſus cauſa decoqua-
mus, aut nihil uaſculis, in quibus decoquitur, ſuꝑ imponemus, ſed quę decoqtur aquã in aere am
biente libere uerſari permittemus; aut è contrario aliquo operculo vaſculum integentes; aerem
excludemus. Rurſum uerò hęc ipſa, aut inter decoquendum, aut ab decoctione inter refrigerãdũ
fieri debere dictũ eſſe intelligere poſſumus, ſed in refrigeratione intelligi credibilius eſt, in deco-
ctione uerò incredibile. Neq; .n. docere poſſumus, cuinã uſui inter coquendum aer ambiens futu
rus ſit, quæ decoquuntur aquas ne attingat, excluſus: ſed in refrigerando poſt cocturã, ubi alicui G
putei, in quem uaſculum demittamus, nobis facultas eſt, aliquo regimine uaſculum claudere, atq;
undiq; diligenter obſtruere neceſſe eſt: ubi uerò puteo caremus, detectum uas, ut frigidum aerem
admittat, relinquere conuenit. Cęterum nonnulli explanatores verba hæc à ſuperioribus diſiun
cta legẽda eſſe cẽſentes, Hippocrati de uitioſis aquis ſermonẽ fieri aiunt, deq; illis maxime, quæcun
que ob aliquam terreã admiſtã materiam huiuſmodi ſunt: Menſuram autem temporis cocturæ
eam eſſe oportere, ut eouſque. ſ. coquantur, donec purę fiãt, atque, aerem externũ ſi admittant, ꝑ
ſpicuæ. ob huius. n. admiſtionem, non ſuapte natura optimas aquas ſplendidas apparere aſſeue-
rant, atq; ita de rerum natura ſermonem aggrediunt, cuius ipſi nullam rõnem aſſignare poſſunt:
Splendida nanque pura aqua conſpicitur, non aliqua ſplendida luce extrinſecus in ipſam inciden
te, ſed ab occurrente lumine permutata, quemadmodum & aer neque ipſe ex propria natura lu
cens, alioqn & noctu oĩno luceret; verũ ſummos eius fines ſolari radio feriente, totus, cũ ſit ſibi
ipſe continuus, alteraſcit, & cõmutat. In Aqua verò, aut aere, inania eſſe ſpatia, cũ Epicuri, & Aſcle
piadis de elementis opinione cõcordat: Ariſtotelis aũt, Stoicorũq; placitis aduerſatur, q. nullũ in
mũdo loco eſſe uacuũ, ſed oĩa corporũ plena eſſe ſibi perſuaſerũt. neq; .n, in pumice cauitates ter
reis corporibus interiectę ipſis penitus vacuæ videnť, ſed intra ipſas aerẽ cõtineri reſtãtur: in aqua H
qdẽ haud eẽ talẽ meatuũ fabricã, qualis in pumice lapide cõſpicit, ſed quoquouerſus ipſã ſibi eſſe
cõtinuã. Rectius igiť eſt id, qđ inqt, vt aerẽ ſuſcipiat, de vaſe non operculato dictum eſſe. Nã qđ
deinceps ſcriptũ eſt, dictã explanationẽ non admittit, ita ſe habẽs, tũ uerò ne plenũ ſit, & opercu
lũ habeat, propoſitis ſanè verbis opponitur, q̃ ſunt hæc, aqua cocta tũ qdẽ vt ſuſcipiat aerẽ. nam
ſecũdæ particulæ ſubſequẽti, q̃ vas cõtectum eſſe vult, verba hæc aduerſantia operculũ uaſi prorſ-
ſus interdicunt: idq; ſignificauit Hippocrates, ſcribens, tum quidẽ aut aerẽ ſuſcipiat: vas. n. oper-
culatũ aerẽ excludet, detectũ verò facile ſuſcipiet. An in aqs à frigido aere refrigeratis id fieri nos
didicimus, quẽadmodũ Alexandriæ facere conſueuerunt: ubi verò torrẽtibus coctã aquam ſubij-
ciunt, tum vas aliqua ex parte inane eẽ melius fuerit, quo aer inter operculum, & aquam in vaſe
poſitam cõtẽtus ipſe prius refrigeratus, ſic deinde attractu viciną aquã refrigeret. Vt. n. aqua faci-
lius, q̃ omnia terrena corpora, calet atque frigeſcit, quippe cũ illa tenuitate partiũ ſuperet, pari rõ
ne & aer, q̃ aqua: admirandũque mihi planè fuerit, niſi quiſpiam huiuſce rei quotidie euenięťis ex
perimẽtum ſẽtiat. Vaſorum nanque vinariorũ quod reclutum apertũque fuerit, vt uinum facile
aceſcat, in cauſa eſt, ſicut è contrario bene operculatum minus id patitur. Adhuc uerò minus ple-
na

A na uaſa: nam q̃ aliquantulum vacua ſunt, qm̃ aerem incluſum habent, per illum medium celerius ab ambiente extrinſecus permutantur: ſed plena. ita ut uinũ operculum attingat, per illum quidẽ imbecilliter admodum atq; obſcure eouſq; viriantur, quouſq; ſanè tegumẽti dẽſitas ꝑuenit. Inuenies itaq; picata, aut gypſata dolia diutius uina ſyncera conſeruare: ſed quæ ſolo corio, ſicut & quæ cuneis obſtruunt, breuiori tꝑe durant: quocirca obſtructa prius cuneis, aut corio dolia gypſo deinde ac pice oblinũt. Hac ergo rõne cum aquam frigidiſſimam reddere uoluerimus, niue & ipſam prius calefactam, ut facilius permutetur, refrigerabimus: "nam quodq; prius calefactũ à vicinis in ſe totum alterationẽ promptius ob raritatem admittit: ob ꝑdictã uerò cauſam ab aere frigido aquam tãgi artificioſe molimur. Igitur ſi coctæ aquæ refrigerãdæ cã hæc ab Hippocrate dicta fuere, veriſimilem explanationem nacti ſumus; at ſi uitioſæ aquæ corrigendæ, conſiderare deinceps debemus, à coctura iterũ exorſi, quę totã æquabiliter aquam fundẽs, eã ad partiũ ſeparationem idoneam reddit. Permanẽte.n. adhuc in ipſa ob calefactionem motu aliqua craſſiora corpora in ea natantia ſublimius efferri neceſſe eſt: motu verò in totũ deſinẽte, terreæ particulæ in genito pondere deſcẽdẽtes, in fundo continentis vaſis reſidebunt, aqua verò ſuper hās fluitabit. Hanc paulatim in alterũuas trãsfundẽtes, citra noxã deinde uti poterim". Verum Zeuxis, neſcio quomo-
B do initiũ ſecundæ huius orõnis particulæ, ita explanauit: Vult (inquit) Hippocrates aquam nõ innatare uentriculo. acutũ.ſ. tonum ſecundę ſyllabę huius nominis ἐμπλίον ſuperimponẽs, non, ut alij, primæ, ꝑ ipſum uolẽs non uas plenum intelligi, ut illis uiſum fuit, ſed uẽtriculo innatans, qđ idẽ ſonat, quod ſuperfluitans. Cæterum qm̃ amãs erga amatũ caligat, cæcutitq; iccirco noſtri ipſorũ amor plerunq; nos in noſtris ſolis reb. cæcos reddit, quãuis aliena perſpicaciſſime cernam".

11 *Quoniam ex ſanguinis profluuijs aqua ſubcutanea laborant.*

Horum uerborum eadem atq; iſtorum uis eſt, quoniam ſanguine profuſo diſſoluuntur: utrunque enim refrigerato corpore prouenit.

12 *Si, qualia purgari conuenit, purgentur, et facile tolerant.*

Nonnulli ſine coniunctione, & hæc uerba ſcribunt, quemadmodum & in libro Aphoriſmorũ, Plurimi uero coniunctionem, &, interponunt, uolẽtes quidem hoc uerbum, confert, nos ſubintelligere, quod expreſſe in uerbis in aphoriſmis ſcriptis habet: ea uerò ita ſcribuntur. "Si qualia conuenit purgari, purgẽtur, confert, & facile tolerant. Hoc verò loco coniunctionem, &, addidiram indi-
C care aiunt, ꝙ præter id, ꝙ ipſis confert, per purgationem facta inanitio, facile quoq; eam tolerant, ſiue nobis purgatoriam medicinam exhibentib. ſiue & natura ipſa ex corpore infeſtos humores depellente, euacuatio fiat: nam purgationes appellare conſueuit Hippocrates non ſolum à medicamentis, ſed ẽt à natura factas. Thucydides autem, & euacuationes in morbis impetu naturæ ꝑ ſymptomata ratione morbi euenientes, purgationes, & expurgationes appellauit, ita dicens: Et expurgationes bilis omnes, quęcunque a medicis nominatę ſunt, acciderunt. Hæc uerò ab ipſo in peſtilentiæ narratione ſecundo hiſtoriarũ uolumine dicta ſunt.

1. Aph. 25. Ex. ord. 10. h

13 *In ano legumina edentes aſſidue, fœmina, mares, cruribus imbecilli euadebant, et permanebant. Verum etiam eruum comedentes, genuum dolorem contrahebant.*

Deeſt Interpretatio.

14 *Euidenter vigilans calidior exterius, interius autem frigidior: Dormiens è contrario.*

Initio partis iſtius poſita hæc uox, euidẽter, idẽ ſignificat, quod manifeſte, & dilucide: ſequentia verò uerba huic voci, uigilans, adnexa, perſpicua ſunt, opinante Hippocrate extimas uigilãtis partes calidiores, internas ãt frigidiores: dormienti verò contraria euenire. Id nempe ex eo apparet,
D quòd dormientes cum plurimis ſtragulis, tum, & capitis egent tegumento, ſi frigidus, ut hyberno tꝑe, quo circunfunduntur, aer ſit: aliqui interdiu uigilantes † hæc non requirunt. Quin ẽt maior inſpiratio plus caloris in penetralib. corporis collectum eſſe teſtatur. Perinde, & concoctiones in dormientibus efficacius, quam in uigilantibus fieri non ſolum in uentriculo ingeſtorum ciborum verum etiam humorum in iecore, & uenis, corporis abditas ſedes in dormientibus calidiores effici ſignum eſt: cum a nobis conceſſum, & ſupra oſtenſum ſit, ingenitum calorem omnium in corpore concoctionum præcipuum eſſe opificem. Ita ſanè, & in libris Aphoriſmorum memorię ꝑdidit de ætatibus, temporibus, & uitæ officijs, vbi ait, "Ventres hyeme, & uere calidiſſimi ſunt natura, & ſomni longiſſimi: his igitur tẽporibus, & plura alimẽta danda ſunt, ſiquidem inſitus calor multus: pluri igitur indigent eſca: indicio ſunt ætates, & athletæ. In hiſce quidẽ uerbis breuiter de ætatibus locutus eſt: in altero aphoriſmo latius, atq; ideo clarius, ita inquiẽs, "Creſcentia corpora plurimum habẽt inſiti calidi, plurimũ igiẽ requirũt alimẽtũ, ſin minus, corpus digeritur: Senib. vero exiguus calor ineſt, iccirco igitur, non paucis fomẽtis egent. Secundum ętates quidem haud intro foraſq; ingenito calore migrante, ſed temporis progreſſu tabeſcente, ſenilis ætas omnium frigidiſſima efficitur. At hyeme calore in penitiora ſe condente, uentriculi quidem, & reliqua

† *Veteres dũ uigilabant raro capite tecto incedebãt. ut in probl. Rom. docet plutarchus, id ẽt ex Celſo comprobat. ubi in diuerſis ualetudinibus caput uelãdũ mandat.*

1. Aph. 15. Ex. ord. 8. a

1. Aph. 14 Ex. ord. a

viſcera calidiora,ſubcutaneæ uerò partes frigidiores redduntur. Quemadmodum terræ profun- E
ditas hyeme calida apparet, propter quod,& ſontes calidiores ſunt: & aliqui in profundum vſq;
fodientes, cum procul à terræ ſuperficie receſſerunt, euidentem caliditatem percipiunt.

25 *Percalidis natura refrigeratio, potus, aqua, quieſcere.*

Quod his verbis præcipitur,clarum eſt. Omnibus.n. ijs,qui calidiores,quam deceat,ſunt,ſum-
mam victus rationis ad refrigerationem redigere expedit. Itaq; frigidioris temperaturę cibaria
ipſis danda ſunt: & aquoſa potio,aut ipſa aqua potui præbenda eſt: parũq; exercendum corpus
eſt,ſoli nanq; ad neceſſaris actiones motus ſufficient. Nihilq; dubij eſt ab ira,& curis vehementio
ribus eiuſmodi hominem abſtinere debere. Quin etiam, quotidie lauationibus aquarum dulcium
vti,non ſemel tantum, uerum etiam ſępius,ſi uelit, conducet. Nec non,& ciborum,quos comę-
dit,vis refrigeratoria eſto, & æſtate præcipue. Verum ante omnia illud in his ſermonibus memi-
niſſe opus eſt, percalidas naturas appellare eas Hippocratem conſueuiſſe, quæ non ingenito ca-
lore, ſed acri,& mordaci abundant: quem aduentitium, & non naturalem eſſe arbitratur.

26 *Somnus in frigore veſtibus tecto.*

Plurimi huiuſce libri interpretes hanc particulam orationis ſeparatim explanãt.Mihi uerò ip- F
ſam cũ ſupraſcripta coniungere ſatius eſſe videtur,atq; vnã integram orationẽ hoc pacto inſtitue
re. Percalido natura refrigeratio,potus,aqua,quieſcere,ſomnus in frigore veſtibus contecto,hãc
grecã vocẽ, ἐν ψύχῃ, per literam ν ſcribentibus nobis,ac proferentibus,non per μ, quod idem eſt,
ac ſi cũ articulo quis, ita diceret, ἐν τῷ ψύχει. Eos.n. qui immoderatius calida tẽperaturą ſunt,me-
lius eſt in frigido loco dormientes,acrẽ planè frigidum per inſpirationẽ attrahere,& maxime qm̃
per ſomnum calor in interiora corporis mergitur. Cæterũ ſi,ut in ſomno,calido exteriorẽ ſuper-
ficiẽ deſerente interna corporis magis calent: ſic, & ambiente aere cutaneis partibus frigefactis,
corporis penitiora incaleſcant: haud perfecte homo aeris inſpiratu refrigerabitur. Præſtabit igitur
ſtragulis calefactorijs iniectis,ad cutim calorem reuocare, frigidum uerò aerẽ per inſpiratum ad
mittere,ut utrinq; ad tẽperaturæ mediocritatem calidũ corpus redigatur. Optimum itaq; (ut di-
xi) fuerit cũ ſupradictis hæc verba coniungere. At multi huiuſce libri explanatores ipſa à ſuperio
ribus diſiungentes, non percalidis modo naturis,ſed etiam omnibus hominibus generatim,con-
ferre exiſtimant in aere frigidiore ſomnũ capere,vt contractus in profundum calor refrigeretur:
operimẽtis uerò circũtegi, ne oĩs calor immoderatius intro refugiat calore eo, qui ob refrigera-
tas ab externo aere cutaneas partes repellitur,illi,qui per ſomnũ intus colligit, accedẽte. Id uerò G
in multis naturis verum eſt,non tamen in omnibus:quemadmodum.n.eos,quibus calidior ſupra
modum natura eſt,refrigerare expedit,ita frigidiore temperatura præditos calefacere. Verũ non-
nulli propoſita verba nõ ſolum à ſupraſcriptis diſiunxerunt,ſed ẽt hæc ipſa ſeparatim legentes di-
uiſerunt, ſomnus ἐμψύχει.i. refrigerat,primam ſyllabam huius verbi ἐμψύχει per μ literã ſcriben
tes,vt unum uerbum ſit ἐμψύχει, ſimiliter dictum atque hoc, καταψύχει, quæ ambo,refrigerat,ſi-
gnificant: & nõ duæ orationis particulæ,prior quidem præpoſitio, ſecunda verò nomen. Sed iſti
neceſſario ſequentẽ orationem fini propoſitæ adiungentes, ita ſanè legunt, abiecto ſomnus fir-
mus, erectorum dormitatio, aſſerentes hãc vocẽ,abiecto,quã ueſtibus tecto,interpretati ſumus,
pro hac,iacenti, eſſe poſitam. Id verò præterquam ꝙ hęc uox,iacenti,uiolenter in hanc,abiecto,
mutata eſt, & alioq eſt ignobile atq; inutile,iſtis nos intelligere volẽtibus ſomniculoſum corpo-
ris affectũ,iacentibus firmum,& ſtabilẽ ſomnum, ſtãtibus verò dormitationẽ tantum,conciliare.

27 *Somnus ſtabilis, erectorum dormitatio.*

Quæ plurimi interpretes his verbis explanandis tradiderint,ſilentio tranſire præſtat: q̃ uerò in-
ter illos magis ueritati adhærere exiſtimati dixerint,huiuſmodi ſunt. Vigiliam refrigerare corpus H
aſſerunt,huiuſq; indiciũ pallorem vigilantibus accidentẽ ſtatuunt. Cum igitur (dicunt) per calidã
temperaturam refrigerare volumus,pręter ſuperius ab Hippocrate dicta, illud ẽt adijciẽdum eſt,
vt prius cogitationibus aliquibus,& negocijs afflicti uigilent: aut ſi hoc facere nequeant,ne cubã-
tes dormiant,arcendi ſunt: coguntur.n.duorum alterutrũ facere,aut ſedere,aut ſtare. Sedentium
quidem ſomnum hedræon à ſede.i.firmum,uocatum eſſe inquiunt:reſpondere autem horũ ſom-
num,ſtantium dormitationi. Atq; ideo ipſe inquit, ſomnus hedręos hoc eſt firmus,erectorũ dor
mitatio,perinde ac ſi tota oratio hunc in modum prolata eſſet: Percalidę naturę à plurimi ſomni
uſu arcẽdæ ſunt: ipſis.n.& vigilare,& aliqd agere, magis conducit. Hi quidẽ maxime,& à ſeden-
do arcendi ſunt: ſin minus, concedendũ ſanè fuerit id,quod ſimile eſt ſtantiũ dormitationi: ne ꝓ-
cumbant aũt, prohibẽdum. Sed nonnulli ſtabilẽ ſomnum hoc eſt profundum, dictum eſſe putãt,
eorum ſcilicet, qui ita ſe habeant, vt ſtantes iã cõniueant: ſed,cuius utilitatis cauſa hęc ſcripſerint,
non addentes, imperfectã orationẽ reddiderũt. Veruntamen hæc ab ipſo dicta ſunt,nobis cõſulẽ-
te, vt eos, quos firmiter hoc eſt profunde dormire uolumus,tantiſper vigilãtes cuſtodiamus,dum
niſi cõniuentes cõſiſtere nõ poſſint: nã ſi ad hoc peruenerint,in altum poſtea ſoporẽ uertũtur. Nã
multos

A multos ego, ꝙ citius cubitum irent, male dormientes, diutius vigilare cogens, ut poſtea ſuauiſſime dormirent, effeci: ſicut quoſdam amiſſum ciborum appetitum conquerentes, ad multum diē inedia macerans, eſurientes reddidi. Antequam.n. ſomnum, aut cibum natura deſideret, ad hos accedentes, in dicta ſymptomata incidunt. Non oportet autē naturę intempeſtiue vim inferre, ſed ei in tempore ſubuenire. Ego mehercule, q̃ aliquis in propoſitis verbis explanandis ueriſimiliter poſſe dicere mihi uidebatur, expoſui. Putantes verò ſomnū ſemper refrigerare, præcipuū quoddam in arte ignorare opinor: ſemper.n. ſomnus humectat, ſicut uigilia ſemper exiccat, hocq; nos ipſe edocuit, non ſemper aūt calefacere, aut refrigerare natura aptus eſt. Verum cum in febre carentibus, aut pituitoſos, aut crudos, aut frigidos, vteunq; ſuccos in corpore offendens confecerit, & coxerit, ex ipſis bonum ſanguinem procreans hominē inſiti caloris incremento calefacit. Cū verò ex huiuſmodi humorū putredine iam febricitātes occupauerit, eos refrigerat, febrilem extinguēs calorem, proprium verò, & ingenitum augens. At ſi cum febre, aut ſine febre, ſucci bilioſi redundauerint, ipſos ſeparare, dein excernere ualens, ad mediocritatem ſalubris temperantiæ corpus redigit. Hæc ſi præſtare nequeat, eādem ſeruat temperiē. Quòd ſi ex uiſceris phlegmone quis febricitans, acceſſionis initio ſomno corripiatur, intempeſtiuus iſte ſomnus phlegmonem augēs, B vnà cum ipſa & febrem magis accendet: quocirca, & calore alieno corpus calidius efficiet. Contingit quidem, & uno modo interdum calidius iuxta, atq; frigidius ſimul a ſomno corpus euadere: q̄nquidē caloris in corpore humano duplex genus eſt, unum familiare, & congenitum, alterū alienum, & præter naturam. Q̄n itaque horum unum ſomnus auxerit, & roborauerit, alterum tabefecerit, & extinxerit, quomodo quiſpiam rationabiliter corpus uno tempore calidius ſimul atq; frigidius ſeipſo à ſomno effectum eſſe negauerit? cæterum, & hæc ab initio plerique Hippocratis uoluminum explanatores ignorant. Id autem ita ſe habere quod dico, ex Lyci ſermonibus percipies, quibus Hippocratem reprehendit in aphoriſmis ita dicentem: "Creſcentes plurimo ingenito calido abundant. (1.Aph.14.Er. ord.7.a) At quòd eorum ignoratione, quæ rectè Hippocrates de calorum diſcrimine prodidit, ipſum calumnijs uexare Lycus auſus fuerit, per vnum integrum librum à me oſtenſum eſt cuius hæc eſt inſcriptio, Quòd nihil in eo aphoriſmo erratum ſit, cuius initium eſt, Creſcentes plurimo abundant inſito calido, igitur plurimo egent alimento.

18 *Imbecilli uictus frigidi, ualentes uerò calidi.*

Victus imbecillos, aut eos, qui ex imbecillis uitæ officijs, cibis, ac potibus conſtant, aut imbecil- C lum animal reddentes, appellauit: frigidi uerò, ſiue ob ſuam ipſorum temperaturam, ſiue ob affectum, quem in nobis efficiunt, ita nominentur, nihil inter ſe differunt. Imbecilla igitur uitæ officia illa dici poſſunt, q̃ ex lenib. corporis motionibus conſtant: ſicut contra ualētia, quæ ex uehementib. Cibi quidem imbecilli ſunt, quicunque neque odorem ualidū ſpirant, neq; guſtatui uehemētē ullā qualitatem acoris, dulcedinis, ſalſuginis, amaritiei, acerbitatis acrimoniæve repręſentant, ſed mediocri dulcedine, aut mediocri aſtrictione guſtatum afficiunt, ac pariter modice calefaciūt; ualentes verò ſunt iſtis contrarij. Itaque ſi omnia, & uitæ ſtudia, & cibi debiles corpori adhibeantur, uehemēter refrigerabitur: quemadmodum ſi ualētes, magnifice incaleſcet. Quòd ſi aliqua imbecilla, aliqua robuſta adhibeas, ſecundum miſtionis portionem, aut proprius ad alterutrum extremorum accedet, aut longius remouebitur.

19 *Aquarū arte carentiū, quæ ab æthere excreta eſt, aut cū tonitru opportuna: Procelloſa uerò mala.*

Ea, quibus ſecundum medicæ artis præcepta nō ſolum in ęgris, uerum ēt in rectè ualentib. corporibus utimur, materiæ artis iure nominantur, & à medicis quibuſdam libri conſcripti ſunt, quibus inſcriptio hęc præpoſita eſt, De materia. Porrò interdum ſponte natis corporibus ad curationem, & ſalubrē victus rationē utimur: interdum & nos aliquid ad præparādum materiā facimus, D aliqua elixantes, aliqua combure̅tes, aliqua lauantes, aut prius condientes, aut prius madefacientes, aut refrigerantes, aut aliquid eiuſmodi aliud efficiētes. Sic itaque & in præparandis aquis artificioſum aliquid molimur, quēadmodum ipſe paulo ante dicebat. Aqua decocta tum quidē ut ſuſcipiat aerē. Etenim fit ipſa decoctio, & poſtea refrigeratio, aut per ambientem nos aerē, aut uēto aliquo, aut in ædibus frigidum aerem includentibus: ſunt.n. domus quædam frigidis ſpeluncis ꝑſimiles. Interdum, & per humida refrigeratio acquiritur, ut per niuem circundatam: aut ſi ſub fonte rapide labente ponatur: aut in puteo, idque bifariā, nonnunquam quidem in ipſam putei aquā nobis uaſculum demittētib. in quo aqua calefacta continetur, nōnunquam maiculum ſuꝑ aquā ſuſpendentibus, ſicut etiam per teſtas raras interdum turbulentas aquas percolantes: ut Alexandriæ, & in Aegypto percolātur per quædā nō ſimpliciter teſtacea uaſa, ſed artificioſe, ut rara ſint, pręparata: quemadmodum, & per linteolum huiuſmodi uaſe carentes excolare ſolent. Hæc ſanè oīa artificioſe parantur, ſicut ēt quæcunq; circa fontanarum aquarū ductus machinamur, illos nō ex quocūq; lapide fabricātes, interiusq; illinētes interdū: haud.n. paruū diſcrimē in ipſo illitu eſt, ſiue picem, ſiue gypſum illeueris, ſiue citra illitum: laterem vſtum, aut lapidem improba aliqua, aut bona, aut nulla prorſus euidenti qualitate effectū impoſueris. Quin ēt puteos ſæpius in diuer-

A.l.1.f.1.d. 5.c.7.70.d

ſa terra defodimus,& aquam per canales,& fiſtulas ab aliquo fonte,quę meliorem aut deteriorē E
ipſam reddere valeant,aut ēt nulla rōne permutent,deriuamus: nempe hæc ad aquam præparādā
artificioſe præſtantur. At cum ex terra eius loci,in quo degimus,aquā ſumimus,aut ex lacu, aut
præterlabēte flumine haurimus,aut pluuiatilem,q̄ vocatur,colligimus,prorſus nihil artis huic ad
hibemus. Propter hoc igitur inquit Hippocrates,aquarum arte carētiū,ipſas artificio præparatis
opponēs,quas arte carētib. comparantes,artificioſas appellamus. Quemadmodum āt paulo ante
nō de oib. aquis arte paratis locutus eſt,ſicut ſi librum,ut in publicum ederet,conſcripſiſſet,ſed u-
nius tm̄ præparandi rōnis mētionem habuit, utpote ſibi ipſi commētariolum recordationis cau
ſa conficiēs,ita & hoc loco non oib. aquis arte carentib. hoc eſt ſponte naturæ talib. procreatis,
ſed de una ſola ſpecie,q̄ (ut dixi) pluuiatilem vocamus,ſermonem fecit: Ipſius vero duas prodi-
dit differētias,alteram quidem,quam & aperte vituperat,malam eſſe dicēs,procelloſam. ſ. alterā
verò deinceps non conſtat,an reprehenſione ſolum carere dicat, an & aliquid aliud ei tribuat: p
celloſam aūt putauit incommodam,ſiquidem ab aere excretam,aut cū tonitru,græco vocabulo
appellat hoream,{latine dixeris temporariam,vel tempeſtiuam, vel opportunam.} Cōtingit āt
temporariam aquā,ut congruo tpe prouenientem ipſum laudantem appellare: contingit aūt,&
eā ſolam,quæ æſtate media per imbres effunditur,temporariam nominare,q̄quidem hanc anni F
partem Græci potiſſimum ὥρα .i. tempus appellant. Veruntā,& autumno,& hyemi,& ueri,tpis
appellationem accomodant: ſed per excellentiam interdū eam anni partem tempus nominant,
in qua fructus tēporarios vocatos mareſcere accidit. Id igitur quantum ad uerba Hippocratis
attinet,obſcurum eſt,niſi ſi nos ipſi aliquid ex iis,quæ vidimus,aut ex naturali rerum indicatione »
adiiciamus: ac prętereа,cur procelloſam aquam improbet,ætheream verò,cū tonitru ſolam nō
improbet. Incertum quoq; eſt,utrū ipſam nos ad potum,an ad medicinæ viſus p̄parare iuſſerit: nā
oculorum medicamētis componendis huiuſmodi aquam adhibemus, & ex ipſa aqueum uocatū
medicamētum conficimus. Porrò temporariam intelligere ſatius fuerit non uernā, cum impetu
delapſam,vt nōnulli ſtulte accipiunt,nullus,n. per excellētiam tempus anni uer nuncupauit, ſed
quemadmodum & alias anni partes,abſolute tēpus: neq; tūc tēporis effuſus imber abqua eximia
virtute p̄ditus eſſe cognoſcit. Sed multo antiquius fuerit putare,ipſum temporariam aquā dicere,
q̄ eo ſanè tpe pluerit, q anni tempus Græci nominant: huic .n. ſniæ,& illud ſanè fauere uidebit,
quod ab ipſo dictum eſt,& aqua ab æthere excreta: nā ueteres Græci cœlum,nos ambiēs exqui-
ſite purum, æthera: caliginoſum uerò,aut nubibus opacum,aerē vocare conſueuerunt. Hac eadē
igitur ratione, & locum ſupra nubes æthera nominant: idq; clare, & poeta ſignificauit,inquiens. G

Conſtit.t at leuiter ſcandens tunc abiete in alta

Aethera,quæ ex Ida ſurgens ultra aera adibat. Contra uerò,cum dixit, »

Aera ſed craſſum Iuno ſe propulit ante. »

Profundum hunc noſtrum aerem per ea uerba inſinuare uidetur: atque iterum cum dixit. »

Aer denſus erat naues complexus,olympo

Nubibus obſcuris circundata Luna latebat. »

Itaque cū ęſtate aqua eius temporis calore attenuata,in halitus inuiſibiles diſſipata fuerit,atq; »
iccirco clam nobis in aerem ſupra terram ſubuolauerit,ac deinde propter aliq̄ ad frigidum muta
tionem,ac uentis inter ſe reſlantibus, denſatoq; aere prætenuatos halitus iterum cogi,& in aquā
ſenſibilem euadere contigerit,tunc imbrem illum temporarium uel tempeſtiuum eſſe dicemus,
extenuata aqua,ac prius ab aeris calore elaborata,atq; iō meliorem ipſam eſſe nimboſis,utpote,
neq; confectis,neq; ulla mutatione elaboratis,quales in nonnullis fontibus aquę ſcaturiunt,à ue
teribus indomitæ,crudæq; nominatæ. Verum,cur tonitrualē (ut ita dicā) aquā potius,q̄ nimboſā
approbet,deinceps uideamus. Id profecto mihi ea ratione feciſſe uidetur,q tonitrua duorum mo
dorum alterutro fieri nouerit,aut ob ignem interceptum,qui erumpens, circumplexam nubem H
veluti dilaceret,quo ēt tempore fulmina decidunt,aut inter ſe alliſis attritisq; nubibus. Neutrum
in nimboſa aqua ineſt: ſiquidem in huiuſmodi ſtatu aer conſpiſſatus eſt,una continua atraque nu-
be ipſum totum occupante. Qua propter haud immerito in hoc aeris terram ambientis ſtatu,ne-
quaquam tonat: nanque diuulſis nubibus, ac propria circumſcriptione vagantibus, cum inter
ſe concutiunt, ratio poſtulat fieri attritionem; unius autem totius continuæ perpetuæque nubis
conflictus fieri non poteſt. Quamobrem neque fulmina in hac cœli conſtitutione cadunt, cum
quia calidus aer intra nubes non includitur: tum quòd neque ipſæ inter ſe magno impetu concur-
runt. Nam, quando inter ſe concurſantes nubes igneum illud, quod interuenerat, intra ſe ipſas
compellentes,& conſtringentes exquiſite denſauerint,tunc utique fulmen nonnunquam ſurſum
uerſus,aut in obliquum,nonnunquam uerò & in terram,extruditur. Hanc ſolam fulminis expul
ſionem nos conſpicimus,aliæ uero mortalibus ignotæ ſunt. Porrò à me breuibus ad propoſita
verba explananda, ut tonitrua fiant,dictum eſt: cur que tonitrualem aquam (ut ipſius verbo utar)
quam ex nimbo prouenientem,meliorem eſſe aſſeruit? Summe uerò munda ac tenuis eſt tempo
raria aqua elaborata. Inter hanc autem, & procelloſam tonitrualis eſt: quæ quantum à tempo-

raria

A raria vincitur,tantum procelloſam ſuperat.Igitur in promptu iam eſt iſtis oĩa vituperantib. dicere,haud medici munus eſſe tam longam de rerum natura orõnem habere. Cęterũ(ut his reſpondeam)ſi nullã rõn ẽ afferens ſimpliciter aſſeueraſſem.tẽporariam aquã nimboſa eſſe meliorẽ, inter has uerò tonitrualẽ mediocrem,aliquam ſanè eorum,quæ dixiſſem,rationem me adijcere pręcepiſſent:neque ſe dictis meis,tanquam legib.credere,iuſtum eſſe,neq; ipſis ut tyrannicis præceptis parere neceſſium eſſe dixiſſent.Quocirca,ſi illiteratorum iuxta,flagitioſorumq; hominum latratus euitari non põt(præſtat ãt ob res meliores ab iſtis male audire)profecto rectiſſime tonitrui cauſas naturales rimati ſumus: quod enim probatione caret, oĩb. hominibus incredibile eſſe, vr̃. Neque admodum recte dictum videtur,quòd a medico uidelicet ſermo de natura ſaciendus non ſit,indicatq; hos ipſos,qui ita pronunciãt,nobis,ut ſibi tanquam tyrannis edicta proponentibus obtemperemus,imperare.Verum præſtabat ſanè non tyrãnico more imperare,ſed potius docere,aut ſermoni abſque rõne magis,quam rationem reddenti,fidem eſſe habendã, aut in referenda cauſa à nobis aliquid non uere fuiſſe traditum . At iſti horum neutrum faciunt:immo utrumque vituperant,ſi nullã probationẽ attulerimus,nos probatione carẽtia effutire:ſi rationem aliquam adiecerimus,non eſſe medici,vt phyſici munus,de ueritate aliquid diſputare,iactantes.

B

20 Aqua edax,uigilia edax.

Ab ijs quę & uigilia,& a qua efficere aptæ ſunt,ipſis appellationem impoſuit,utranq; edacem nominans,ꝙ nos.ſ.edaces reddat:quandoquidem,& hac ẽt tempeſtate in noſtra Aſia Græci oẽs, edaces homines,qui multa comeſſe ualent,vſitato vocabulo appellitant.Didiciſtis autem cibi appetitiones ab aquæ potu ea planè rõne excitari,qua & gelidam bibẽtes , aut frigidum cibarium, aſtringensve aſſumẽtes,appetentiores euadunt.Alibi nanq; oſtẽſum eſt,quæq; uentriculi tunicarum ſanguinem in arctum conſtringentia,appetẽtias augere ac procreare:contra uerò calefaciẽtia fundentiaq; ſanguinem,deijcere,finireq; appetentias.Hac itaq; rõne aqua vorax exiſtit : Alia verò rõne vigilia,ꝙ .ſ.corpus digerat,atq; diſſoluat:de hac etenim iam,ſicut & de ſomno, notitiã habuiſtis.Concoquit planè ſomnus,utpote calido tunc interiora petẽte:diſſipat vigilia,inſito calido,dum exterius emicat,ſecum haud exiguas corporeæ ſubſtantiæ particulas educẽte. Igitur ꝓpterea aqua,& uigilia edaces dictæ ſunt,At tu ne perperam accipito,neve idẽ eſſe exiſtimato multa comeſſe,& multa concoquere,atq; conficere . Siquidem vinum aquæ præſtat non ſolum ad concoctionem,quæ in ventriculo fit,adiuuandum,ſed ẽt ad cõcocta diſtribuenda,ad ſanguinem

C creandum,ad nutriendum,ad lotium citandum,& ad corpora difflanda in recte ualentib.Nemini verò dubium eſt de his in præſentia ſermonem ab Hippocrate fuiſſe factum, cum inter omnes conſtet,plurimis ægrotis uinũ officere. Verum & vigilia bifariam adhibita duplicem quoque à cibis finem conſequitur. Nam ſiquippiam noctu agentes , ut in celebritatibus illis, quas pernoctationes uocant,totam noctem inſomnem traducant,corpus quidem inane redditur,ſed nullum inſigne virium detrimentum inde conſequitur.At,ſi cubantes aliquod noctis tempus ſomno capti quieſcamus,reliquum autem vigilemus,uires profecto debilitantur :neque enim melius appetimus,neque concoquimus,neque concoctione ſequentia naturalia munera inuiolata perfectaq; obimus , languidiores * omnino, quam qui bene dormierint,euadentes.

21 Percalidam naturam calido tempore,in frigore cubile craſſam reddit,in calido attenuat.

Dictionem hanc per calidam,aphoriſmi huius initio præpoſitam,à recto caſu percalida,deflexam eſſe conſtat:ſed uocẽ hanc, ἐνθέρει,in fine poſitam quiſpiam ita poſſet accipere, ac ſi ex præpoſitione ἐν.i.in,& caſu datiuo θέρει,eſſet compoſita,quemadmodum ſanè omnes ferè interpre- *Al omnes.

D tes acceperunt,nonnulli quidem orationem hanc in duas partiti,perinde ac ſi utraque propria explanatione indigeret:alij verò totam,ut unam interpretati. Porrò Dioſcorides,& ipſam in clariorem permutauit , ut in obſcuris locutionibus facere conſueuit . Separatim quidem ſcripſit, percalidam naturam calido tempore,his uerbis adijciens hanc uocem,extenuat,nobis ſignificare volens,percalidam naturam,hoc eſt multo calore feruentem,calido tempore, i.æſtiuo, extenuari, dilabẽtem atq; euaneſcentẽ per eam,quæ ab omnibus medicis recentioribus iam trita , & vſitata voce,ratione perceptilis diſſlatio nominatur:quam ẽt altera appellatione quidam ſenſui ignotam perſpirationem nominant: quæ nobis omnibus per totum vitæ curriculum ineſt,uerum ſecundũ ætates,anni tempora, ſtudiaque , ac (ut breuibus expediam) ſecundum omnem quam degimus vitæ rationẽ euariat.Sed in omnibus his differẽtijs illud commune ineſt,calidioribus quidem temporibus,regionibus,ætatibus, naturis, & victus rationibus,de corpore haud exiguam ſubſtantiæ noſtræ portionem effluere:contra in frigidioribus, ſpiſſeſcente cute,plurimum retineri,exiguum diſſipari.Hac igitur ratione percalidam naturam tẽpore calido extenuari uerum eſt,duplicato .ſ. effluxu:nempe ex proprio calore inſitum habẽtes,nouum prætera exterius à calido tempore accedentem acquirunt.Verum neque in alio ullo exẽplari hãc lectionem inueni,neq; ullus expla-

nator ipſam agnouit. Sed Dioſcorides ipſe in libri fronte inſcripſit ſeſe in duobus ſolis exemplari E
bus ita cõſcripta uerba nactum eſſe, percalidã naturam calido tempore, in frigore cubile craſſam
reddit, in calido extenuat. Veruntamẽ nos nõ in duobus, ſed in omnibus, quæcunq; legimus, ita ſe
habere hanc orationẽ comperimus, cum de induſtria omnia, & quæ in publicis bibliothecis repo
ſita ſunt, & quę apud amicos inuenimus, exẽplaria inſpexerimus. Sed iã ad explanãda verba cõ-
uertamur, omnibus ijs, quæ praue ab interpretibus dicta ſunt, prætermiſſis. Mihi ſane prior apho
riſmi pars ita perficienda eſſe videtur, per calidam naturã calido tẽpore in frigore cubile craſſam
reddit, has uoces, calido tẽpore, ſexto caſu nobis legentibus, pinde, ac ſi in calido tẽpore, dictũ
eſſet: illud verò, in frigore, idem eſt, ac ſi dictũ eſſet ĩ aere frigido, ex duabus orationis partib. di-
ctione cõpoſita, præpoſitione ſcilicet, in & nomine, frigore. Erit enim integra ſentẽtia huiuſmo-
di: vtile eſt percalidę naturę, in calido tẽpore, in frigido cubiculo ſomnũ capere, ita nanq; craſſe-
ſcit. Nẽpe haud iniuria in ualde calidis naturis hęc nos facere pręcepit Hippocrates: qñquidẽ cali
da natura cũ ſponte, ob effluxum immodicũ, ad extenuãdum idonea ſit, ſi tempore calido acce-
dente euacuatio duplicata ſit, quin etiã tertia quædam alia inanitio ĩ calido loco, & calido ſtrato
cubante homine, adiuncta fuerit, tum corpus triplici digeſtione exhauſtum diſſipari emaciariq;
cõtinget. Quòd ſi duabus neceſſarijs inanitionibus à natura atq; tẽpore prouenientibus, quas ef- F
fugere nõ licet, tertia ſaltem in cõtrarium abducaẽ, nõ diſſipare, ſed coercere diſſlationes potens,
ad extremam euacuationem homo nõ perueniet: quinimmo pingueſcet magis, quam extenua-
bitur. Frigido enim cubili nõ modo lectos frigidos, ſed & ſtragula, quæ ex linteis craſſioribus, &
attritis, atq; id genus alijs ueſtibus, cõſtant, ſignificãte, aliud quoddã maximum remediũ exceſſus,
ratione tẽporis, & naturalis temperamenti prouenictis adiungitur, ut. ſ. per frigidam inſpirationẽ
corpus refrigeretur. Id quidem iã, & antea à nobis dictum fuit, ſed nunc mentio lecti adiecta eſt,
ut vndiq; corpus refrigeſcat, ac diſſlationis exceſſus ad ſalubrem commoderationem redigatur.
Altera quidem aphoriſmi pars, prior ſcilicet, ita ſanè ab aliquo potiſſimum explanari poſſe mihi
videtur: Reliqua pars, vbi ait, in calido attenuat, dilucida ſanè foret, ſi ei voci, calido, aere aſcri-
ptum eſſet, tota oratione per hæc verba manifeſte explicata: Calidiori naturę, calido tempore,
cubile in aere frigido ſi accedat, craſſam reddit: ĩ calido autem aere cubile extenuat. Per rectos
quidem caſus ita maxime aperte explanata oratio fuerit. Quòd ſi per tertios, & ſextos loqui vo-
luerimus, narratio ſanè huiuſmodi fuerit. Calidiori naturæ, tempore calido, & cubili in aere fri-
gido craſſeſcere accidit: hoc eodem uerò cubili in aere calido poſito, extenuari continget. G

22 *Profeſsio tuendæ ſanitatis, non ſaturitas cibi, impigritas ad labores.*

Neque repleri vſque ad ſaturitatem, impigrumque eſſe ad exercitationes, ſalubris victus ca-
put eſſe opinatur.

23 *Inter uigilandum ſiti in ſuperficie, ſomnus medela eſt: ſiti uerò ex ſomno, uigilia quibuſdam.*

In ſuperficie ſitim intelligere oportet valde exiguam, quæ neq; à toto corpore, neq; magno
ventriculi partium affectu excitata eſt, ſed (vt dixit Eraſiſtratus) areſcentibus, aut incaleſcenti-
bus locis illis, per quæ ab ore in uentriculum humor delabitur. Huic itaq; ſiti ſomnus remedio eſt, A. l. 3. f. 13. c. 2. 4. 10. 39. c
corporis penitioribus madeſcentibus, vt pote per ſomnum ſanguine ad interiora agente: contra
verò expergefactis, cum in ſuperficie ſitis adeſt, vigilantibus facile ſedatur. Huiuſmodi nãq; ſitis
oritur incaleſcentibus nõnunquam particulis, quarũ dicebã Eraſiſtratum meminiſſe: caleſcunt
aĩt, dum in ſtomacho cibi concoquuntur. Nam cum huiuſmodi concoctio ab inſito calido, pin-
de atq; elixatio fiat, quemadmodũ in illa calidus quidam halitus effertur, ita nonnunquam & in
ventriculo, & maxime vinum meracius epotis contingit. Verum ſi vigilantibus ipſis ſtomachus
inanitus nullos pterea vapores ſuggerat, & calefactarum partium calor euanuerit, ſiti liberantur. H
Porrò nonnulli à ſomno, ob ciborum potionumque calorẽ vẽtriculo excalfacto, ſiticuloſi ſiunt:
quorum ſitis ſine externo ſubſidio non tollitur: quocirca nonnullis frigidam potare ſolitis hoc
tempore ante balneum ac cibi aſſumptionem, gelidæ aquæ potus nonnunquam uſui fuit. Pro-
pterea igitur in ſecunda ſitis differentia adiecit hanc particulam, quibuſdam, neque enim omni-
bus (ut oſtenſum eſt) à ſomno ſitientibus idem affectus oboritur. Hanc lectionem autem, & ve-
teres explanatores agnoſcunt, & in caſtigatiſſimis exemplaribus inuenitur.

24 *Quibus plurimum calidum ineſt, vocaliſsimi ſunt, frigidus enim aer plurimus. Ex duobus autem magnis, magna, & quæ oriuntur, exiſtunt.*

Modo prædixi, huiuſce orationis lectionem antiquam nõ ita inueniri, ſed hoc modo, quibuſ-
dam plurimum calidum: ſicq; illi interpretes legunt, qui de ſuperiorum verborum fine hanc par-
ticulam, quibuſdam, detraxerunt. Igitur de propoſitæ ſententiæ ueritate iam diſſeremus. Quibuſ
cunque enim plurimum calidum ineſt, in corde ſcilicet (hoc nãq; veluti focum laresq; ingeniti
caloris eſſe declarauimus) & aerem, qui inſpiratu adducitur, plurimum eſſe neceſſe eſt: nam &
hoc

A hoc in libro de uſu reſpirandi explicatum eſt. Quòd ſi plus caloris huiuſmodi naturis ineſt, multuſ
que inſpiratur aer, atque iterum expiratur, p p hoc ſi uocem magnam fieri dicemus, ita abſolute
citra ullam diſtinctionem ſnĩam proferentes, fallemur: nam in commentarijs de voce oſtenſum
eſt, uocem ingentem fieri, quin multus aer celeriter expiretur, nequaquam poſſe: id uerò fit, ſi aſ-
pera arteria, & guttur latius pateant. Si pectus verò totum amplum ſit, non ſolum ingentem uo-
cem homines edere, ſed ẽt diutiſſime vociferari poſſe, ibidem declarauimus: ut præcones, cum pe-
dem vocatum canunt, efficere ſolent. Igitur qm̃ cor ſtatim ab initio, cum formatur in utero, am-
plificatur, increſcitq; in quibus inſitus calor plurimus ineſt: ad cordis verò portionem, & pectus
plerũque magnum efficitur, & hoc iterum pulmonum magnitudo neceſſariò cõſequitur, necnõ,
& iſtis aſperę arteriæ magnitudo reſpondet, & huic plerunque gutturis: haud ab re ſæpiſſime per-
calidæ naturæ homines vocaliores eſſe contingit. Et. n. ſi ſemper, & oĩno ad portionem magnitu
dinis cordis pectus auctum eſſet, & nunq̃ ei praua cõformatio accideret, percalidos homines non
plerunque ſed ſemper magnam uocem edere dixiſſem. verumtamen neque ut pulmonum magni
tudo pectori ſemper reſpondere inuenitur, ita & ipſorum magnitudini in ipſis contenta tria vaſo
rum genera reſpondent. Conſpicitur verò & in animalium diſſectionibus proportio hæc nõ ex-
B quiſite ſeruari: ſed in huiuſmodi ſanè partibus aliquod pauxillum excellere, aliquod è contrario
deficere inuenitur. Id uerò in corde, ratione pectoris, inſigne accidit: quod & in cauſa eſt maxime,
ut inter æque calidos homines nonnunquam in uocis magnitudine multum interſit. Hippocra-
tes quidem ſoli aeris multitudini magnitudinem vocis attribuit: verum hæc inter cauſas magnam
vocem efficientes, neque ſola, neque dignitate prima eſt: magnæ enim uocis materia eſt, ut in cõ-
mentarijs De uoce diſputauimus.

25 *Ventriculo calidi, frigidi carne, & graciles. Iſti venoſi, & iracundiores.*

Quòd geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, alterum quidem, quod
ipſe ingenitum vocat, eſſentiam in ſanguine, ſanguineiſq; uiſcerib. repoſitam habẽs, alterum ve-
rò acre mordax, & igneum, ſub quo genere & febris eſt, in multis pridem ipſius uoluminib. decla
ratum fuit. Quin ẽt ego de hoc in quodã meo commẽtariolo accuratiſſime diſſerui. Eius libelli in
ſcriptio hæc eſt, Nullum errorem eſſe commiſſum in eo aphoriſmo, cuius initium eſt, " Creſcẽtes 1. Aph. 14. Ex. ord. 7. a
" plurimum habent innatum calidum: in eo ſanè Hippocratis partes tueor, Lyci aduerſus aphoriſ-
mum criminationes diluens, ipſumq; ob optimorum pręceptorum ignorationem Hippocrati in
C ſenſum eſſe demonſtrans. Verum huiuſce caloris differẽtiam neq; Lycus, neque alius quiſpiã aut
Eraſiſtrati, aut Herophili ſectator, aut Empiricus, internouit: qua propter, & multa Hippocratis
ſcripta praue admodum interpretati ſunt. At Hippocraticos viros ſaltem non decebat Hippocra-
tis decreta improbare, ea perinde interpretantes, ac ſi unus genere calor in animantib. exiſteret.
Sed cum Hippocratem, aut alium quempiam audiuerunt, aliquos vẽtriculo calidos nominantes,
ut nomen illud acceptum eſſet, cõſiderare præſtabat, utrum qui uocem eam protulit, aut ſcripſit,
naturale calidum in uẽtriculo copioſum eſſe aſſereret, an alterum intelligeret, quod ſæpius acqui
ſititiũ, interdum nonnaturale, nonnunq̃ & à natura alienum uocatur, quo calido incalẽtes, mor-
dax calidumq; expirare, atq; iccirco, ſimul atque cutis denſata fuerit, febre uexari. Quemadmo-
dum illi, qui altero calido vberrime affluunt, ſuppreſſa diſſlatione pleniores quidem fiunt, ſed in fe
brim non incidunt, propterea * Illud ẽt conſtat, in uentriculo ciborum cõcoctiones ab hoc
inſito calido exuberante optimas fieri, ut ipſe in Aphoriſmis, ita loquens edocuit: " Vẽtres hyeme, 1. Aph. 15. Ex. ord. 8. a.
" & uere calidiſſimi natura, & ſomni longiſſimi. His itaque temporibus cibaria plura exhibẽda: et-
" enim inſitum calidum multum: pluri igitur alimento egent, argumento ſunt ætates, & athletæ:
" Itaque ſicut abſoluta ciborum confectio huiuſmodi ventriculorum indicium eſt, ita frigidiorũ
D quidem in acidum conuerſio: calidiorum autem in nidoroſam qualitatem mutatio. Quamobrem
cibos recte concoquentibus & ſanguis optimus ineſt, & mediocris caro progignitur: vel, & inter
dum, quam deceat, copioſior, cum ocioſiorem uitam degunt, & frequenti lauatione utuntur, ſed
minus bona caro eſt, neq; corporis habitui congruens: poſtquam verò multa copia congeſta fue-
A. I. 3. f. 13. t. 2. c. 18. 288. e rit, totum corpus in morbos præcipitat. At "ob uentriculi intemperiem male concoquentibus,
& cibos in fumidam nidoroſamque qualitatem corrumpentibus, uitioſus in uenis ſanguis con-
trahitur, prauaque in toto corpore fit nutricatio. De his igitur propoſitum ſermonem intellige-
re debes. In iecore nanque, & corde multus ab initio inſitus calor ineſt, in carnes uerò è ſangui
ne profunditur, atque ideo in huiuſcemodi corporum naturis, quales & nunc deſcripſit Hip-
pocrates, carnes frigidas eſſe neceſſe eſt, utpote ſanguine non copioſo, ſed pauco, & ipſo qui-
dem uitioſo, irrigatas. Vtrunque enim uentriculo igneo calore intemperato laborantibus eue-
nit, ut cibaria corrupta deſcendant, & proinde paucum ex ijs alimentum corpori impartiatur,
idq; ipſum non recte cõcoctum improbum ſit: non coctis. n. corruptiſq; in uẽtriculo cibis, bonus
in iecore uenisq; ſanguis creari non poteſt. Quòd ſi paucus quidẽ, ſed non malus in uenis ſanguis
foret, carnes utique hunc attraherent, ipſas minus nutrientẽ, & uenas inanes relinquẽtẽ, ut cõtra-

ctæ eſſent nix, quo appareret. Quando verò non paucus modo, ſed ét prauus eſt, tūc neque ipſum, E
quamuis egeāt, attrahūt: perinde ac neq; nos ipſi cibos nidore, aut altera quapiam improbà qua-
litate infectos, & ſi vehementius eſcam appetamus, admittimus: et.n. appetitus ipſe, huiuſmodi ci-
bo deguſtato, extinguitur. Eadem igitur ratione carnes exiguum, quod videlicet ad nutriendum
per neceſſarium eſt, de uenis exhauriunt: quare paulatim longiori tempore in venis plus ſangui-
nis deprauati contrahitur. Qua pp in uenæ ſectionibus nunquam ab huiuſcemodi hominibus ru
brum ſanguinem profluere cōſpicies, ſed alio colore (ut quis eum nominare velit) affectus inueni-
tur, quam primum verò & male olet. Quòd ſi iam pridem homo purgatus non fuerit, ater ét, qui
reſciſſa uena profunditur, ſanguis apparet, alias aliam in craſſitudine, & tenuitate conſtitutionem
habens, nonnunquam ſeroſus, & tenuior, nonnunquam verò craſſior, quemadmodum ſanè inter
dum & ualde craſſus, & niger, liquidæ pici perſimilis cernitur. Hæc igitur omnia nunc per capita
enumerata in alijs quibuſdam ex antedictis commentarijs, & præcipue de curandi methodo abſo
lute diſputata ſunt: in præſentia uerò ab explanatoribus prætermiſſa, breuibus a me perſtricta fue
re: ſolent.n. vbi nihil refert, eſſe loquaces, in rebus autem utiliſſimis deficere. Ego itaque cum præ
ſens oratio perutilis ſit, ipſam repetens per capita rurſum explicabo, & cum interpretatione pro
poſitum verborum coniungam. Ventriculo calidos ipſum dicere putandum eſt, non, quemadmo F
modum pueros, & athletas inſito abundare calido teſtatus eſt: neque, ut hyeme uētres calore na-
turali maxime calere dixit: ſed ut mordacem improbumque calorem haud exiguum in intēpera
to uētriculo poſſidētes. Hos autē carnibus frigidos merito nominauit, utpote bonæ mixtu, & co-
pioſæ alimoniæ penuria tabeſcētes, quam ex ſanguine naturaliter ſeſe habēte in temperatis cor-
poribus hauriunt. Ex ſanguinis autē inopia fit, ut carnes refrigerentur, acquiſititium ſanè calorem
a ſanguine, non proprium, non inſitum, ut iecur, & cor, poſſidētes. Iſti verò carnibus deficientibus
graciles neceſſario reddūtur, ipſarum .n. ſubtractiones, & incremēta tenue, & craſſum totum cor-
pus efficiunt. Dicit āt hos ipſos uenoſos eſſe perinde, atq; ſi & ita dixiſſet, Iſtis cōſpicuæ uenę ſunt,
hoc eſt eminentes, quippe quæ ſanguinis plenæ, & carnium ipſas cōtegētium paucitate, nudæ ap-
pareant. Quin ét ipſos iracundiores eſſe dixit, non abſolute iracundos, neque per excellētiam ira
cundiſſimos, quod planè ipſis accideret, ſi calor in corde permultus redundaret: ſed calor in uētri
culo, os eius contriſtans, iracundiores efficit. Siquidē alibi declaratum eſt, hanc particulam in con
ſenſum ſui affectus, & animam adducere: tardiores.n. ad intelligendum, atque agēdum homines
reddit, quo tempore ipſa frigidior euaſerit; contra promptiores atque iraſcentes, cum magis inca
luerit, haud naturali calore.i. ſed aduētitio, & à natura alieno, de quo ſermo iſte totus a nobis con G
fectus eſt. Qua pp eos, qui ſe Hippocraticos nominant, & præcipua Hippocraticæ artis decreta,
quibus & experimēto euidentia aſtipulantur, ignorant, accuſare ęquum eſt, quod aliter, atq; nos
diximus, interpretari ſunt. Exiſtimant.n. in calidioribus uētriculis inſitum calorem in profundum
refugere, & extimas partes deſerere, atq; ideo frigidas hominum carnes euadere. Verum huiuſ-
modi caloris motiones pro rōne temporum, & regionum, & prorſum cęli ſtatus, præterea pro
ratione vigiliæ, & ſomni, necnon & animi perturbationes, ut mæroris, & timoris, & corporis uo-
luptatum, animi oblectationum euariant: At neque corporis naturalis ſabrica, neq; ætas talem in
genitæ caliditatis mutationem efficit. Sed, quemadmodum & in libris de tuenda ſanitate mōſtra-
uimus, prauæ corporis conſtitutiones ſunt nonnullæ quidem cum totius animalis intemperie, ali
quæ uerò cum partium inæquali ſtatu, qualis & iſta, quæ in propoſitis uerbis habetur de uentricu
li uitioſam conſtitutionem habentibus, & non optimam, ueluti quæ natiuo calore multo affluen
tes, & iccirco ad bonam carnem procreandam maxime conducentes, corporis habitum plenio-
rem efficiunt, non extenuant, non emaciant, ut intemperatæ.

26 *Terra ſiccitatibus ſqualente, auium genus bene habet.* H

Aues enim utpote aridiore, quam nos, temperatura conſtantes, ſiccis temporibus rectius ua-
lent. Nos verò non præterit, & aridioribus ipſas cibis veſci, & pauco potu eſſe contentas, non pe-
rinde, ut ſues, qui aqua aſſidue prolui, & immodico aſſidue potu repleri cupiunt.

27 *Cum hirceſcit, uter exterius teſtis apparuerit, ſi dexter, mas: ſiniſter verò, fœmina.*

Cùm puerilis ætas in adoleſcentiam tranſit, queamadmodum ipſis ſemen, & pili in locis geni-
talibus erumpere incipiunt, perinde, & teſtes ſubito increſcunt: quemadmodum & ¹puellis virgi-
nibus mammæ extuberāt vnà, & mēſes ferri incipiunt. Tunc igitur, & uocis mutatio in marib. fit
præcipue: nam cum prius ipſis acuta uox eſſet, cum pfectè in puberes euaſerunt, grauior reddit:
t pe āt medio ueluti raucam ipſi uocē edunt. Quāobrem āt prędicta ætate oīa iſta eueniant, præ-
ſens otō explorare non poſtulat, ſed oīa hęc apparere experientia demonſtrat, Sicut & illud, ſi "
dexter prius teſtis intumuerit, hoſce adoleſcentes factos, in ætatemque uirilem cū euaſerint, filios
1. Aph. 48. Ex. ed. 41. h mares potius quā fœminas geniturosq; ſi ſiniſter, è contrario. Idem & de utero ſenſit, in apho- A. l. 3. F. 21. t. 17 c. 15.
riſmis enim ita ſcripſit: " Fetus mares in dextris, fœminę uerò in ſiniſtris magis. Quæ igitur a me " 165. b

hac

A hac de re in aphoriſmorum explanatione dicta ſunt, ad hunc locum accommodes, cum una ſit communis in maribus, atque fœminis cauſa, ob quam ſiniſtræ partes, fœminarum; dextræ, marium opifices ſint. Verum & de hoc in libro de vſu partium tractatum eſt.

28 *Oſculi ut ualent, ita & corpus. Et color in deterius aut melius labitur.*

Conſtat aũt ita oportere ſubintelligi, vt oculi ualidi ſunt, qđ nonnulli & adſcripſerunt. Sententia igitur verborum, vt quiſpiam, iudicio meo, plurimorũ falſam interpretationem omittens rectiſſimè explanare poteſt, hæc potiſſimum fuerit: Hippocratem docere arbitror, quonam modo quis ab oculis, totius corporis affectum percipiat, quandoquidẽ iſti maximè firmiſſimam nobis notitiam exhibent. Porrò in illis, quibus aĩa deficit, aut aliter uires collabuntur, neq; manum quis intuitus, neq; crus aſpiciens, aut faciei reliquas partes, omiſſis oculis, aliquid explorati habere poterit, qđ ipſi vires imbecillas eſſe, aut validas patefaciat: quod, ſi oculos inſpexerit, compertum habebit: clariſſimè nanq; in ipſis robur infirmitasq; eluceſcit, nonnullis quidem acute cernentibus, palpebris patentibus, nonnullis autem neque perfecte ipſas aperire valentibus. Quin etiam ipſorum color & moles aliquid de viribus nunciant. Viribus .n. infirmis oculi caui, ſqualidi, & decolores apparent, robuſtis aũt florido colore vigent, pleniori mole conſtant, & ſplendidum humorem habent. B Hæc planè fieri euidenter cõſpicimus, ẽt ſi cauſa, ob quam fiant, nos latet. Verũ & cauſa patet, qualiſnam oculorum ſit natura, ſcientibus: quod alibi, & in ſermonibus de viſione declarauimus, Animalem .ſ. ſpiritum luminoſum è cerebro in oculos plurimum proficiſci: iſte igitur cum aut imbecillus, aut paucus in oculis fuerit, modo enumerata ſymptomata eueniunt. Et color melior fit, inquit, aut deterior. Id autem clarum eſt, ſiue de oculis etiamnũ, ſiue de tótius corporis colore, ſermonem faciat: utrunq; .n. verum eſt, oculis quidem ut firmitatem, atq; imbecillitatem, ita & bonum fœdumq; colorem permutantibus, hos quoq; totius corporis affectu comitante. Nam ſi bene colorati oculi ſunt, & gyon, hoc eſt corpus totũ ſalubriter ſe habere ſignificant: aliquo autem turpi colore inquinati, illico & totum offenſum eſſe iudicant: celerius uerò in oculis, q̃ in alijs partibus, colorum mutatio, ob eorum mũditiam nitoremq; conſpicitur. At nõ ſolum id ſignificare hęc verba poſſunt, ſed etiam in toto corpore coloris mutationem ſignis in oculo apparentibus accidere, & ſubſequi. Ab oculis igitur hoc modo ad totum corpus cognitio traduci poteſt. Per ſe autem uerba hæc, omiſſa parte de oculis, explanari poſſunt, ſiquis ipſa cum ſequentibus coniungat. Deinceps igitur ab alio principio ſic ipſa interpretabor.

29 *Et color in peius, aut melius uergit. Aequum eſt autem, ut ſe habet alimentum, ita & quod extimum eſt ſequi.* C

Colorem alimento .i. ſanguini, proportione reſpõdentẽ, in peius, aut melius vergere inquit. Sanguinem autem nunc appellat omnem in vaſculis incluſum ſuccum: in quo & pituita, & bilis vtraq; & tenues ſeroſiq; humores continentur. Hoc .n. mistum & melius, & deterius redditur: in eo uerò contentus humor, qui proprie ſanguis dicitur, & a cuius dominatu tota congeries nominatur, prauus dici nequaquã poteſt, perinde vt neq; alium habere colorem, quàm rubrum.

30 *Signa mortifera per cutem* nares, calidus vapor. Prius nares frigidum ſpiritum reddunt.* * Hoc uerbum in græ. cod. nõ eſt, neque a Galeno explanatur.

Siue in caſibus accuſatiuis ſcriptum ſit, calidum uaporem, ſiue in rectis, calidus vapor, utroq; modo aliquid ſubintelligitur. Verba .n. hanc ſn̄iam habere debent: Inter ſigna mortifera & hæc ſunt, Calidum uaporem per cutem euacuari, cũ prius per expirationem frigidus ſpiritus redditus ſit. At ſi in rectis caſibus eandem ſn̄iam explicare uelis, ita ſanè dixeris: Maxime ſigna mortifera per cutem calidus uapor exiens, poſt frigidũ ſpiritum prius expiratione egreſſum. Cæterum id ipſum quidem, frigidam .ſ. expirationem, pernicioſiſſimum indicium eſſe, in libro De præſenſionibus dictum eſt hiſce ipſis uerbis: "Frigidum autem per nares, atq; os expiratum iam valde pernicioſum eſt, nunc aũt quoddã ſymptoma, ita ſe hn̄tibus, quod tñ nõ ſemper fit, addidit: Calidus. in Prog. com. 1. t. 24. 194. h

D .n. uapor multus ſubito de cute emanat: ſed neq; oĩbus, ut dixi, neq; omni tp̄e. Atqui iſtos explanatores, de quibus non opus eſt garrientes, hæc edocere p̄ſtabat. Illis .n. ſolis id euenire cõperies, quorum mortem calidiſſima febris anteceſſit, q̃ corpus ip̄m cordis torruit, atq; ideo poſtremo ip̄m refrigerauit. Vitali ergo tenore, moriente iam corde, euaneſcẽte, in alijs quidem ſudores ſyncopam inferentes proueniunt, multorum .ſ. humorum pleno corpore: illis autem, qui ex præferuida febre antea exaruerunt, pro ſudoribus, calidus uapor tangenti tibi difflari uidebitur. Neque tamen & iſte quoque morbi tempore, ſed cum diu iam progreſſo morbo, cutis, exhauſta halituoſa ſubſtantia, refrigeratur, quæ ob ardentiorem febrem attenuatis ſuccis morbo uigente contracta fuerat: neque enim eo ſanè tempore, quo iam cor emoritur, excitari poteſt nedum calidus uapor, ſed neque frigidus, aut tepidus. Omne igitur cor prope mortem frigida intemperie affectum eſt: ſed non in quolibet mortifero morbo huiuſmodi ſemper eſt: uerum in ardentiſſimis febribus plerunque calidiſſimum, ut dictum eſt. Igitur cum frigida intemperie cor ægrotat, calidum uaporem emanare nunquam reperies, quando iam uicinus morti conſtitutus æger frigidũ reddere ſpiritum inceperit: neque ita ſe habentibus humores prætenuati ſunt: neque ardenti febre iſti laborant: neque ſuccos bilioſos habent, qui temperie calida, corpore tenui ſunt, ſiqui-

dem

dem frigidæ temperaturę pituitoſos,crudos,craſſos,& prorſum frigidos ſuccos,non bilioſos,calidos,tenueſq; abunde procreant. E

31 *Vitalia verò contraria.*

Hoc illis manifeſte repugnat,qui dictum fuiſſe putant,mortiferum eſſe ſignū, in naſo calidiſſimam febrem :nam tanquam reſpondens verbis illis ſupradictis,ſigna mortifera, nunc ſubiunxit, vitalia uerò contraria. Atqui ſecundum eorum explanationem his verbis,mortifera ſigna,cōiuncta non ſunt hæc ita ſcripta,per nares calidiſſimum. Verum iſta uerba,per nares calidiſſimum , ſibi adiectum non habent,ſit ne lethale ſignum,an non ſit:neq;.n.mortiferū eſt,niſi quod ab Hippocrate dictum eſt,præceſſerit,prius nares frigidum ſpiritum reddunt :nam ſi citra hoc uapor calidiſſimus per cutem emanet,poteſt id quidem ſuccorum,calidiore febre,attenuatorum ſymptoma eſſe,non mortis prorſum indicium. Quinimmo interdum,& extenuati humores vtiliter diſflantur,quos, cum pinguiores ſunt , per ſenſiles excretiones natura è corpore propellit, ſudores citans,aut lotij,deiectionumve multitudinem,aut uomitum mouens. Erunt igitur omnia contraria prędictis mortiferis ſignis,uitalia,neq; frigidum expirare, neq; per cutim calidum uaporem exhalare. Haud ab re autem & Zeuxis ſectatores prius ſeparatim , mortifera ſigna , interpretati, omnia hæc uerba deleuerunt,quæ ita ſe habent,uitalia autem contraria ad ſanitatem. F

GALENI IN QVINTVM TOMVM SEXTI DE MORBIS POPVLARIBVS HIPPOCRATIS LIBRI EXPLANATIONES.

Morborum naturæ medicæ.

Crebrò ſuperius a me dictum eſt,huiuſmodi lectiones, per quas, quod dicitur , permutatur , ſed eadem prorſus ſententia permanet,diiudicare mihi non eſſe propoſitum,quippe qui longitudinem commentariorum uitare inſtituerim:uerum & nunc id ipſum recordationis cauſa dictum nolui,quādoquidem & in ſequentibus nihil præterea de huiuſcemodi lectionibus afferam. Verborum igitur ſententia,ſiquis ſimpliciter,quod dicitur accipiat, perſpicua eſt,ſuam ipſius mentem Hippocrate declarante,ſe uidelicet non eſſe ex illorum cœtu,qui naturam arte carere arbitrantur,ſed eam eſſe artificem,animalibuſq; conſulere. Verum hoc loco per id nomen,naturæ,uim quandam intelligere conuenit in his ipſis corporibus , quæ ab ea reguntur,inhabitantem:cuius eſſentia quænam ſit, in præſentia quærere , ſicuti & de noſtra anima,aut de eius principe parte,minime neceſſe eſt:nihil enim iſtorum præſens oratio poſtulat,ſed illud ſolum,recte ſcilicet Hippocratem opinatum fuiſſe, naturam eſſe morborū medicam . Forſan enim quiſpiam hac oratione artem medicam tolli ſuſpicabitur: quocirca non ſimpliciter uerba hæc accipienda ſunt,morborum naturæ medicæ, altior enim ſenſus accuratiore indigens explicatione huiuſcemodi in verbis deliteſcit:neque dum uſquam ſuperius hanc rem explanauimus. Amicis autem noſtrum inſtitutum cognoſcentibus,quibus gratificantes ad huiuſce libri interpretationem acceſſimus , & nunc in memoriam reuocabimus , quodque decretum efficaci probatione indigens , cum alicubi ſemel exquiſite tractaui , me alio in libro iterum non ſcribere,loquacitatem uidelicet ſuperuacuam accidere cognoſcentem, ſi iiſdem de rebus quiſpiā eadem repetat: quemadmodum nonnulli iuniores medici fecerunt , non bis modo , aut ter , ſed quater,uel etiam ſæpius in multis commentarijs , & libris eadem de iiſdem conſcribentes. At ego aliquid cum ſemel rationibus declaraui,poſtea reliquis in libris eo utor , ſolius tantum ſummæ mentionem faciens,admonenſque a me alio in uolumine oſtenſum eſſe. Et nunc igitur ſemel de natura ſermonem faciam,& quare ipſam morborum eſſe curatricem Hippocrates aſſerat, & quod ab hoc decreto nequaquam artem medicam euerti, tollique contingat. Tu uerò,qui hæc noſtra commentaria euoluis,iam mihi orationem exordienti animum aduerte. Morbos ab alimento,congruenti qualitate & copia,in tempore exhibito,ab humido fomento,a cataplaſmatis,a clyſteribus,a uenæ ſectione,& a quibuſque id genus alijs,propulſari ſiquis dicat,non utique mentietur,ſicut neque ille,qui a medicis morbos curari aſſeueret,nec qui artem medicam laborantium ſanatricem eſſe teſtetur. Quemadmodum uerò hęc prædicans , ut mendax reprehendi non poterit,eadem ſanè ratione neque ille,qui naturam ſeruandi animalis cauſa omnia adminiſtrare exiſtimet. Hoc uerò & illud conſequitur,eam primam languoribus mederi,& maxime cū euidenter hominem ſanat,ſudorem copioſum profundens,aut per lotium , aut per deiectiones, aut per uomitus,infeſtos humores eijciens. Quodnam igitur dignitate primarium ſit , quod ſecundas,quod tertias habeat inter hæc omnia,quæ ſanitatem facere diximus,contemplari conuenit,

A nit, eo ẽt magis, ꝙ & alia quædam, per quæ morbi curantur, accedunt, quorum oĩum pro digni-
tate ordinem internoſſe præſtiterit. Nobis.n. melius dici uidetur, & naturam morbos medicari,
rectè verò, & artem medicam, & medicum: uere quoque, & eius miniſtrum, & venæ ſciſſuram, &
per ipſam factum ſanguinis profluuium. Fortaſſis autem quiſpiam putauerit, & coquũ aliquid cõ
ferre, & textorem, & ædificatorem, & ferrarium fabrum, & alios quoſdam artifices, quorũ opifi-
cijs utimur ad eorum miniſtrationem, quæ hominibus ſanitatis cauſa præparantur. Verum iſto-
rum, quædam auxiliorum materiæ, non auxilia ſunt: nonnulla verò inſtrumenta auxiliantibus
idonea, ſed tunc auxilia fiunt, quando in tempore, atque vt decet, ea medici applicant. Nam vi-
num ægrotis propinatum ſi iuuerit, eius propinatio auxilium eſt: at ſi importune oblatum, deli-
rium, aut phrenitida conciter, tunc morbifera, non ſalubris cauſa, neq; auxilium fuerit. Quis igi-
tur eſt faciendi auxilij auctor? occaſionis.ſ. inuentor. Quo nomine autem hunc Græci appellant?
nonne & hoc hominibus patet, medicum.ſ. ipſum appellari? Qua propter medicus vino potior
eſt † ad naturalem factitiamq; ſanitatem.} Etenim uinum in tempore exhibitum, & temperãter
epotum rectè valentibus prodeſt: languores autem, cum opus eſt, aſſumptum diſcutit. Cæterum
medicus non ꝙ animal ſit, aut pedeſtris, aut bipes, aut rationis particeps, aut ciuilis, eò cuiuſque
B materiæ tempus idoneum, ac modum nouit, ſed quoniam artem ſalubria, atque morboſa diſtin-
guentem addidicit; nam ſi per illa hęc noſſet, omnes planè homines eandem callerent ſcientiam.
Quare dignitate prior medicis ars eſt, per quam medici fiunt, nam eius vi illi vtentes, morbos pel-
lunt. Sed quam rationem materia, atque inſtrumenta ad medicum eiuſq; artẽ, eandem ipſe iur-
ſum atq; ars, ad eius, qui curatur, naturam habent. Illa nanq; eſt omnia congruentia in animaliũ
corporibus faciens: & alens quidem, cum alimento opus eſt: ſibi aũt ſanguinem præparans, per
quem alimenti egenas particulas nutriat: atq; iterum, vt ſanguis ipſe creari poſſit, cibum in ven-
triculo præparans, atq; conficiens. Quòd ſi deuorata cibaria, neq; rectè concocta ſint, neq; dige-
ſta, neq; in ſanguinẽ verſa, neq; alendarũ partiũ vim inuenerint, ſtatim mehercule, neque corpo-
ris noſtri alimentum fuiſſe dicentur. Quemadmodum verò ad nutriendas partes refectionis egẽ-
tes ipſa nutriens facultas lõge princeps cauſa eſt, eodem ſanè pacto, & ventriculi vis ad cibos cõ-
coquendos, & iecoris venarumq; facultas ad cõcoctum in ſanguinem conuertendum, ſeſe habẽt.

Verũ enim verò cuncta me naturæ opera particulatim nũc recẽſere neceſſe nõ eſt. Nã memo-
ria repetere ſatis fuerit, in cõmentarijs de naturalibus viribus, oẽs naturæ cões facultates fuiſſe ex
plicatas, numero quatuor, quibus animal regens omnia molitur, ac ꝑficit: primã quidẽ proprio-
C rum attractricẽ: ſecundam uerò, horũ ipſorum cõmutatricem, & cõcoctricẽ: tertiam utilium re-
tentricem: & quartã, alienorum expultricẽ. His itaq; poteſtatibus non modo ſanum animal tue-
tur, ſed ẽt ægro ſanitatem reſtituunt. Et ex his abunde conſtat, quantum ſanitatis effectrices cauſas
natura dignitate antecellat: omnia.n. reliqua materiã ipſi parant, & ſuggerũt: quemadmodũ ex-
terius quoq; artẽ aliã alij miniſtrantem videmus. Textori nanque radios textorios, & pectines li-
gnarius faber molitur: huic verò ligna, materiæ exciſor: ſecurim itẽ, & dolabram ferrarius artifex:
ferrario autẽ ipſi ferrum metallorũ effoſſor cõparat: rarumq; eſt artẽ effectiuã inuenire nulla alia
egentem, quæ aut inſtrumẽta fabricetur, aut materiam operi idoneam reddat. Ita ſanè & medico
multæ artes aptas materias ꝓparant: perinde ut ipſe rurſum naturæ cũ quibuſdã miniſtris ſuppe-
ditat. Quam.n. proportionem architectus erga ædificatores, lignariosque fabros, & alios quibus
imperat artifices, eandẽ, & medicus erga miniſtros ſuos gerit. Iſti verò ſunt herbarij, unguenta-
rij, coqui, cataplaſmata adhibentes, humore conſpergentes, clyſterem ſuffundentes, ſcarifican-
tes, uenam ſcindentes, cucurbitulas affigentes. At ſi nos etiã hæc didicimus, & facimus, perinde
facimus, atque gubernator remigandi peritus, & facile ſummũ malum conſcendere valens, & oĩa
alia nautarum munera cognoſcens, & exequens. Etenim multi Imperatores ſæpe, & arcu uti, &
D iaculari, & pugnare gladio, haſtaque ſciunt, & faciunt, & Reges pariter: ſed nõ vt rex, vt Impera-
tor erat Alexander Macedo, aut eius pater Philippus, ſed per alias artes, imperatoriæ, atque regię
in ſeruientes, hæc militaria munera obibant. Itaque, & nos vt medici, cuiuſcunque auxilij quali-
tatem, quantitatẽ, occaſionem, & vtendi modum cognoſcimus: vt miniſtri vero, venã reſcindi-
mus, & cucurbitulas admonemus, & reliqua manibus operamur. Dignitate igitur ars medica
medicis præſtat, medicus arti ſeruienti, illa miniſtris, miniſtri artibus ſibi inſtrumenta materiasq;
parantibus, illæ artificibus per ipſas agentibus, artifices verò præparatis materijs atque inſtrumẽ
tis. Cõuerſo igitur ordine firmioris notitiæ, atque memoriæ cauſa, enumerãdis artibus accidit, ad
ſeruandam efficiendãq; ſanitatẽ nobilitate vltimos eſſe, qui nobis clyſteres, ſcalpella, ſpecilla, for-
fices, & reliqua medicę artis inſtrumenta fabricantur: cum his & eos, qui materias præparant;
quos radicum exciſores, & herbarios vocant: nec non & qui ex metallis effoſſa, aliaq; id genus,
præbent: ſupra hos vero, ipſorum artes, ſupra quos & miniſtros medicorum: his quoque ſuperio-
rem ipſorum artem: ea ſuperiores medicos eſſe: medicis artem medicã: quæ rurſum naturę mi-
niſtra eſt. Atqui inter ipſius naturæ facultates nonnullæ quidem primariæ ſunt, per quas ſcilicet
animal in vita ſeruatur, ſummã nobilitatem ad optimam corporis vitam poſſidentes: optimam
autem

† Forte; τῆς ὑγείας φυλακτικὴν καὶ ποιητικήν. ſ. ad ſanitatis tum cuſtodiam, tum creationem, vide & hac pagina d.

autem vitam nomino,quæ in ſanitate videlicet agitur,praua enim in morbis vita eſt: alteræ ſunt E verò iſtarum miniſtræ facultates,deinde illarum item aliæ. Itaq; poſteaquam hoc in ſermone artes omnes,ac poteſtates ſanitati vitæq; neceſſarias,nunquam alibi eas proſecutus,recenſere cōſtitui,neq; regentium nos poteſtatum dignitates adijcere me piguit. Primæ igitur ſunt ſalubrem animanti moderationē in quali,& quanto,conſeruantes. Cum.n.corporis noſtri ſubſtantia,nec magnitudinem,nec qualitatem eandem retineat,ſed magnitudo per ſenſus latentem exhalationem dilabatur,qualitas verò,temperatura ſp uariante,permutetur non ab aere ſolum ambiente, ſed ēt ex nobis,quemadmodum in libris De tuenda ſanitate explicauimus,ad magnitudinem ſarciendam altrix poteſtas in nobis ineſt:ad qualitatem corrigendam,& reſpiratio,& per totum corpus difflatio comparatæ ſunt. Sed cum nutriendæ partes idonea,ac propria materia egerent, alia quædam in nobis uis ineſt,quam haud alienum fuerit,breuis,ac dilucidæ doctrinæ cauſa,ſanguificam nōiare:cui rurſum alia uis præſtò in uentriculo,concoctrix ſcilicet:omnibus autem dictis viribus cōes aliæ quatuor ſunt,quas paulo ante memoraui,& clarioris doctrinæ cauſa proprijs nominibus appellaui,attractoriam.ſ.retentricem,commutatoriam,& expultricem. Hæc igitur uos meminiſſe dignum puto,illud ſcientes,me hoc loco tantum hunc ſermonem feciſſe,naturam omnium artium ad medendum primariam,atque potiſſimam eſſe declarantem. F

2 *Adinuenit natura ſibi ipſi acceſſus non cogitatione,partim quidem ut conniuere,partim uerò, & lingua ſubminiſtrat,& id genus alia quæque. Inerudita natura,& indocta,quæ opus ſunt,efficit.*

Acceſſus naturæ appellauit perinde,ac ſi & uias,aut impetus ad agēdum dixiſſet, non,ut nos prius mente uolentes,& prius eligentes facimus,ita & ipſa faciente. Conniuere igitur (ſic autē dr̄,cum quis clauſas palpebras cito iterū aperit) ſtatim ortis aīalibus,& a nullo edoctis illico ineſt. Certum eſt autem,hmōi actionem maximam oculis utilitatem afferre:fatigarentur.n.palpebræ, ſi toto uigiliæ tempore paterent,multaq; exterius in oculos ipſorum tunicas uiolantia inciderent. Præterea longe iſto admirabilius eſt naturæ opus, quod non vulgares modo, ſed ēt plures medici,etſi quotidie fiat,negligenter tamen præterunt. Nam ſi bimo puero panem oſtendens, eum hoc ipſo nomine ſimul demonſtrans,panem uoces,idq; bis terque feceris, puer & demonſtrati corporis hanc uocem,panis,ſignum eſſe intellexit,ipſamque imitatus pronunciat, cum à nullo, vt linguam mouere oporteat,ipſe didicerit. Idem verò, quod in hoc,& in alijs omnibus motibus quos appellant voluntarios, ab omnibus fit animalibus. Igitur ſi uoluerint aliquem artum inflectere,id ſtatim efficient, & ſi muſculum illum, à quo inflectitur membrum, non cognoſcat. Ea- G dem ratione extendere uolentia per alterum muſculum extēdent:ſed neq; quis muſculus iſte ſit; neq; quo pacto agere poſſit,mouenti animali notum eſt. Quo enim modo ea comprehēdere poteſt,quæ multis etiam medicis incognita ſunt? quid dico multis? cum nonnullos muſculos quidā diſſectoriæ artis vel peritiſſimi ante nos ignorauerint,vt eum,qui intra articulationē abditus poplitem incuruat:nihil minus tamen omnes homines ipſius genu articulum, ſimulatq; voluerint, inflectunt. Quin nō in ſolis hominibus,ſed etiam in alijs cunctis animantibus,huiuſmodi actionis ſpecies reperitur,vſq; adeo naturæ uis ad ea, quæ aīalibus conducunt, rectius præſtanda, qualibet arte potentior eſt. Qucirca & Hippocrates de palpebrarum motu, quo.ſ. ipſas alteri etiam negocio incumbentes agitamus,mentionem fecit,dicens,vt conniuere:motum verò,in loquendo,linguæ,per ea uerba commemorauit,lingua verò & ſubminiſtrat:nobis.n.quanque uocē ꝓferre uolentibus lingua ad ipſam dearticulandā prompte obſequitur. Pueri igitur uoces prolatu difficiles nunc primum audientes,vt ſtrax,& ſphinx,ſtatim ipſas nos imitantes eloquuntur: neq; quos linguæ muſculos mouere oporteat,neq; quo modo ipſam extendere,aut flectere, aut circumuoluere,aut ſuperius palato,aut prioribus dentibus,aut alij cuipiam oris particulæ admouere ſtabilireq; conueniat,agnoſcentes. Cum dixit aūt,& alia quæq;,uoluntarias motiones in me- H moriam tibi reuocat:in quibus,ut dixi,animalia cuncta non ſolum muſculorum motus, ſed etiā ipſos muſculos ignorantia,ſimulatq; membrum incuruare,aut extendere voluerint, confeſtim id faciunt,ſicut etiam,ſi in obliquum abducere,& conuertere,aut circumuoluere, ſiue vtcunque aliter mouere ſtatuerint. Iccirco & iſtis ipſis dictis acclamauit, inerudita natura,non edocta, congruentia facit. Vocantur quidem quamlibet diſciplinam edocti in illa eſſe eruditi: Natura autem ita erudita eſt, ut maxima ſine doctore nouerit:qualem fuiſſe Themiſtoclem Thucydides memoriæ prodidit,ita inquiens: Propria nanq; intelligentia,neq; prius ad ipſam pertinens quicquam,neque poſterius edoctus,& eorum,quæ de improuiſo incidebant, celerrimo conſilio deprehenſor optimus,& eorum,quæ longe poſterius uentura,eſſent, perſpicaciſſimus coniector.

3 *Lachryma,narium humor,ſternutamenta,auris ſordes,oris ſaliuæ reiectio,ſpiritus introitus,exitus,oſcitatio,tuſſis,ſingultus,non eiuſdem omnino modi.*

Cum ea,quæ mihi optime ad hæc uerba explananda quiſpiam dicere poſſe vr̄,prius retulero, deinde ad huius libri interpretes tranſibo: qui omnes uerba hæc a ſuperioribus disiunxerunt, omniaque ipſa ſingulatim tanquam ad præſenſionem facientia interpretati ſunt. Veruntamen

A men nobis uidetur Hippocrates propoſitum ſuum ab initio, & in præſentia per totum hunc ſer-
monem, confirmare: ipſe uerò naturam ſalutis hoīum cauſa oīa facientem demonſtrare conſti-
tuerat. Itaq; ab operibus eius exorſus, quæcunq; in corporibus recte ualentium aīantium facit,
ipſiſq; ſuperiori narratione enumeratis, deinceps quæcunq; in morboſis affectibus, aut ſanorū,
languentiumq; corporum communibus, ad animalis ſalutem natura molitur, pñti oratione de
clarat: Quorum unumquodq; ego particulatim proponens, nōnulla quidem (ut dixi) morboſo-
rum affectuū propria, nōnulla ægrotantium, ſanorumq; cōia eſſe monſtrabo. Atque in ægrotā-
tibus lachrymæ quidem nonunq̃ fiunt, morboſi oculorum affectus modum ſequentes, ut quan-
do ipſi phlegmone tentantur: nonnunq̃ uerò natura ſuperuacuum humorem expellente, aut de
ficientem in glandulosis ipſorum carnibus procreante. Nempe & hoc modo narium humor, ex
crementis in cerebro collectis, per ipſas effluentibus accidit. Sternutamenta verò, & ipſa ſp natu
ræ opus ſunt, ab affectibus autem morboſis proueniunt: at morboſos affectus uoco, non ſolum
cum aliqui iam ægrotant, ſed etiam cum quæpiam iſtorum affectuū exoriri incipit. Qualis enim
in oculis eſt proprie uocata turbatio, quæ phlegmones quoddā initium eſt, tales multi morb. ſi
affectus conſiſtere incipientes diſſoluūtur, natura uapores, & ſuccos eorum opifices excernente.
B Verum de his o bus in libris De ſymptomatum cauſis diſputatum eſt. Nam ipſorum quædā ſp
a natura fiunt, quæ morboſos affectus, aut iam naſcentes, aut futuros impediunt, ſicut alia iam fa-
ctos, & abſolutos tollunt: Idq; eſt, qđ explanatores fefellit, nunc. ſ. ab Hippocrate de naturæ ope
ribus ſermonem non credentes fieri. Sed tribus commentarijs, in quibus de ſymptomatum cau-
ſis diſputo, totus iſte ſermo diligenter a me confectus eſt, omnia id genus ſymptomata, quibus
pñs habetur oratio, a natura effectrice manare oſtendente. Aurium nanq; ſordes ab illa, cerebri
recrementa purgante, colliguntur. Tuſſim quoque, ut ſpiritus itinera emundarentur, fieri oſten-
ſum eſt: quemadmodum & ſingultus, & oſcitatio, & pandiculatio, purgamentorum expellendo
rum cauſa proueniunt. At nonnulla in propoſita oratione dicta, neq; ſymptomata omnino ſunt,
ut reſpiratio, & per totum corpus diſflatio. Ab ipſo uerò de reſpiratione explicatum eſt, vbi ait,
ſpiritus introitus, exitus: de diſflatione autem poſterius, ubi iterum ſcripſit, alimenti, & ſpiratio-
nis: at ſaliuæ in ore generatio inter ea, quæ prouide a natura fiunt, connumeratur, quemadmodū
& ſputi ex pectore, atq; pulmone reiectio. De hoc uerò, & in pñti parte, per hęc uerba dictum eſt
oris ſaliuæ reiectio, & oportet quidem, oris ſaliuæ, per ſe proferre, hanc uocem autem, reiectio, ſe
paratim addita hac dictione, ſputi, q̃ fortaſſe quidem ſtatim ab initio a primo librario uitiato pri-
C mo exemplari: fortaſſe & ab ipſo Hippocrate prætermiſſa eſt, utpote qui ſibi ipſi quandam ve-
luti deſignationem, & non librum in vulgus edendum, conſcriberet. Extrema autem illa verba,
nō euſdem omnino modi, id ſibi uolunt, omnia. ſ. enumerata non eodem in oībus dictis ſe mo-
do habere. Vt enim oſtendimus, nonnulla ſolis recte ualentibus, quædam ſolis languentibus, quē
admodum rurſum alia utriſque eueniunt: item ex his aliqua ſolius naturæ opera ſunt. Expla-
natoribus autem uarie hæc verba ſcribentibus paulo poſt uarias eorum lectiones recitabo:
Nunc verò prius, quod ex toto ſermone adhuc reſtat, in quo naturæ opera recenſet, explicabo.
4 *Lotij, deiectionis: & flatus, & huius, vtriuſque: alimonia, & ſpiritus, et fœminis: Et in alio corpore
ſudores, ſcalptus, pandiculationes, et quæcunque huiuſmodi ſunt.*

Scribunt ſanè hanc orationem alij aliter. Verum ego & lectionem hoc tpe a pluribus proba-
tam, & toti uerborum ſniæ congruentem, atq; in vetuſtis caſtigatiſq; exemplaribus repertam
delegi. Eius verò ſenſus talis eſt. Quemadmodum in ſuperius poſitis ſymptomatis naturę ſine di-
ſciplina edoctæ opera ad animalis ſalutem facta narrauit, eodem modo, & in pñti vrinam, deie-
ctionem, duplicem flatum commemorauit, itē & alimentum, & diſflationem, & quæ in ſolis fœ-
minei generis aīantibus inſunt: poſtea deinceps & ſudores, & ſcalptus, & pādiculationes. Etenim
D vrinæ ſecretio, ſi, quo modo fiat, recordatus fueris, mirabilem tibi in regendis aīantibus prouidē-
tiam indicabit, & renum fabricæ cauſa: & vrinariorum meatuum originis, quam ex renum uen-
triculis hñt: & operculorum, quę meatuum oſculis in veſicam ſeſe inſerentibus impoſita ſunt: &
muſculi, qui aſtrictorio in ſede poſito ꝑportione rńdens, veſicę collo circundatus eſt: & alio-
rum, quę minora quidem ſunt, & minus admiranda, tñ uerò ad rem conficiendam opis afferen-
tia, vt niſi hunc in modum omnia ſtructa eſſent, praue ſanè, aut nullo etiā pacto vrina ſecerni, &
euacuari poſſet. Haud aliter & quę ad deiectionem attinent, hoc eſt, quę ad excrementorum ci-
bi aridorum expulſionem, a natura condendis nutritionis inſtrumentis parata ſunt, ipſius erga
aīalia prouidentiam, ac ſapientiam demonſtrant: quæ omnia in libris de vſu particularum com-
prehenſa reperias: Nunc verò capita ſolum perſtrinxiſſe ſatis ſit. Nempe quidem vtranq; uocem
initio huius ſermonis ſcriptam, ipſam per ſe ſolā legentes, lotij, ipſum hoc loco, & ſtercoris men-
tionem facere tradunt. Quidam rurſus ambas voces copulantes deiectionem vrinæ, hoc eſt eua-
cuationem per ea verba ſignari dicunt, perinde atque ſi & vrinę excretionem dixiſſet. Igitur iſti
ſermonis initio ſcripſerunt, ſtercoris & vrinę deiectio, ac ſi ita dictum eſſet ſtercoris & vrinæ eua-
cuatio. Verum quēadmodum cibi recrementa mirabile artificium in ſecernēdo pręſeferunt, iti-
dem

dem quoq; in vtriuſq; flatus ſecretione,tam eius, qui per inteſtinum rectum,q̃ eius, qui per gu- E
lam expellitur,quem ructum uocant,naturæ prouidentia conſpicitur, ad extrudendum utrũq;
flatum inſtrumentis,in quibus colligitur,inſurgentibus. Flatus enim hos excerni deprehendes,
& ſi dormiant illi,qui iſtis repleti ſunt:& ſi in ſomnum propenſius labantur,& ſi catalepſi,veter-
no,ſopore,delirio,& profundo ſomno correpti ſint. Aeque inueneris & naturæ artem,ſi ea cun-
cta didiceris,quæ in adminiſtrando alimento, atque ſpiritu machinatur. Et longe adhuc magis
demirabeŕis,ſi omnia noueris,quæ in fœminis concipiendi fœtus cauſa molita eſt. Iſtis ſimilia
ſunt,& quæ in toto corpore ad ſudores excernendos, ad ſcalptus,ad pandiculationes pertinent:
vocant autem ſcalptum,frictionem,motumq; per vngues effectum, quod in prurientibus par-
ticulis aĩalia naturaliter faciunt,idque in ipſis omnibus reperiuntur. Vidiſtis quidem & dudum,
cum viuentem capram grauidam diſſecarem, fœtus ex ipſa ligata extractus, vt humi depoſitus
quatuor pedibus ambulare inceperit,a nullo edoctus,ambulandi cauſa membra hæc eſſe corpo-
ri ſubiecta:& paulo poſterius ſuperuacuum humorem,quo eius cutis exterius circunfuſa erat,ex
cuſſerit:atq; iterum paulo poſt uno ex pedibus coſtas ſibi ſcalpſerit,ex quo uos oẽs pñtes excla-
mauiſtis,primum quidem,ꝙ ipſe ſymptomatis medelam abſq; doctore inuenerit, ſecundo, ꝙ ꝑ
hoc membrum ſolum id fieri poſſet,tertio, ꝙ ad hunc modum. At pandiculatio tale quidem in F
oĩbus(ut puto) muſculis ſymptoma eſt,quale in oſcitatione ſolis inferioris maxillæ muſculis ac-
cidit.In libris autem de ſymptomatum cauſis,ſi memoriter modo tenetis,euacuãdorũ in muſcu-
lis halituoſorum excrementorum cauſa,& id a natura fieri demonſtrauimus: infantes autem &
reliqua animalia id ſine doctrina facere cernuntur.Hæc itaque omnia,& quęcunque cum ipſis di
cebamus,quemadmodum & excutere humorem paulo ante de hœdo per diſſectionem extra-
cto narrauimus, admirabilem quandam naturæ erga animalia prouidentiam indicant,per quam
& ſecunda valetudine fruentia conſeruantur,& ęgrotantia morbo liberantur.

5 *Hominis anima ſemper producitur vſque ad mortem.Sin autem igneſcat,ſimul cum morbo,& ani-*
ma corpus depaſcitur.

Diuinatione potius opus eſt,q̃ aliqua methodo,ꝑ quã intelligere quiſpiã poſſit,quidnã ſigni-
ficare uolens Hippocrates,ſcripſit hoc uerbum φύεται.i. producitur: põt.n.ſignificare,& genera-
tur,ſicut Aſclepiades poſterius exiſtimauit,põt verò ſignificare,& augetur,poteſt &,ut quidã in
tellexerunt idẽ ſonare qđ,cõſeruatur,alimẽto,& reſpiratione nobis utẽtibus.Quicũq;.n.animã
ſpiritũ eſſe cẽſent,ipſam & ex ſanguinis halitu,& ex aere intra corpus reſpiratione ꝑ aſperã arte G
riã adducto,cõſeruari teſtant̃.Illud uerò & in aperto eſt,nihil eorum, quæ dixi,nos poſſe tanquã
uerũ ſit,contendẽtes inficiare,niſi prius animæ ſubſtantiam exquiſite cõpertam habeamus.Pro-
fectò ſi,vt in libro De ſeptimanis,auctor ille manifeſte de animæ ſubſtantia diſſeruit, ſic & in alio
quopiã indubitãter legitimo Hippocratis libro dictũ inueniretur,aliq̃d planè haberẽ,qđ de hoc
verbo,ꝑducitur,dici poſſet:qm̃ verò nuſquã in legitimis uoluminibus Hippocrates clare expli-
cauit,q̃dnã hoc uerbum,producitur,ſibi uelit,p̃ter id ꝙ iſtud ignoro,neque animæ ſubſtantiã ſir
miter ſcire mihi ꝑſuadeo. Nẽpe cerebrũ ſenſus uoluntarięque motionis principẽ cauſam eſſe oĩ-
buſq; alijs particulis diſtribuere,in libris de Hippocratis Platoniſque decretis oſtẽdimus.Illud p̃te
rea ꝑſuaſum habeo,ſpiritum in eius cauis poſitũ,primarium eſſe animæ inſtrumentum: quem ut
animæ ſubſtantiam eſſe dicerem,mihi temere inclinabat animus.Siue autem tota cerebri natura
ex quatuor elementorum tẽperatione ad eã ſubſtantiam,uel proprietatem redacta ſit, per quam
ſenſus motuſque uoluntarij in animali primus auctor habeatur,& memoriæ.ſ.& intelligentiæ, ſi
ue quædã alia uis corpore uacãs,à noſtro Conditore cerebro indita fuerit,& morientibus anima
libus recedat,nullã hac de re firmam tõnẽ habeo: quin, & eos, qui de hoc quicquam aſſirmarunt
audacia magis,q̃ ſapientia,nobis antecedere exiſtimamus. Cæterũ medicis quoque ſuperuacuã H
de animæ ſubſtantia notitiã eſſe arbitror.Satis eſt.n.artem medicam cum ratione tractantibus il-
lud noſſe,quoad.ſ.ipſius cerebri,ac ſpiritus in eius ſinibus contenti, naturalis temperies inuiola-
ta ſeruatur,uiuere poſſe animal:ſi uerò contentus ſpiritus,aut prorſum corruptus ſit, aut a natu-
rali tẽperatura unà cũ ea,q̃ in cerebro eſt,longiſſime diſceſſerit,mortem neceſſario ſequi.Hæc a-
gnoſcens medicus.ipſorũ bonæ tẽperaturæ,ac permanſioni ſemper cõſulet,methodos à nobis in
commentarijs de tuenda ſanitate,& de morborum curatione traditas ꝓſequens:quas oẽs Hippo
cratẽ primũ docuiſſe memorauimus,Quam ob rẽ neque legitimam hãc eius eſſe particulã cẽſeo,
ſed ab aliquo,ut pleraſque alias,fuiſſe interpoſitã.Forſan uerò & eius filiũ Theſſalum patris rudes
annotationes collegiſſe aiunt,in chartis,& corijs,& tabellis eas nactũ,& huius generis quaſdã par
ticulas interieciſſe. Nonnulli ſanè,qui commentaria in propoſitum librum ediderunt,pro his uer
bis,producitur,melior fit ſcriptum fuiſſe contendunt:ipſam uerò procedente ætate ſcientię ac ſa
pientię incumbentibus meliorem euadere arbitrantur. At neque ad medicum pertinens ſermo
eſt, neque ijs, quę ſequuntur, conſentaneus. nam de ipſius ſubſtantia hoc uerbum, produci-
tur, dictum eſſe,ex eo conſtat, quod ipſe ſubiecit,ſi uero igneſcat unà cum morbo, & anima

A corpus dapaſcitur. Atqui verbum hoc, igneſcat, indicare videtur ex Hippocratis ſententia, animę
ſubſtantiam calorē eſſe naturalem: quem naturaliū operum multis in locis auctorem eſſe teſta-
tur. Maximum verò hoc loco placitum agitatur, de quo & inter philoſophos diſſenſio eſt. Non
nulli quidem vnam eſſe animę, naturęq; ſubſtātiam arbitrantur, aliqui in ſpiritu, aliqui in corpo-
ris proprietate, eas conſiſtere ſtatuentes. Quidam uerò non unā, ſed propriā, ac ſeparatam utriuſ-
que ſubſtantiam eſſe, nec paruo quodam interuallo, ſed toto gñe inter ſe differre confirmant: ſi
quidem naturæ corruptioni obnoxiam, aīæ uerò immortalem eſſe ſubſtantiam arbitrantur. Ari-
ſtoteles ſanè, atq; Plato vna appellatione utranq; poteſtatem comprehendunt, non eam modo,
qua rōcinamur, atq; recordamur, aīam uocantes, ſed ēt eam, quæ in ſtirpibus eſt, qua & aluntur,
& creſcunt, & ſeruantur, quoad temporis longinquitate conſumptæ exareſcant. Stoicorum aūt
mos eſt naturam uocare, qua ſtirpes reguntur: aīam uerò qua aīalia: utrinſque uerò ſubſtantiam
ingenitum ſpiritum ſtatuunt. Differreq; inter ſe qualitate arbitrantur: nam ſicciorem aīæ ſpiri-
tum, humidiorem autem eſſe naturæ: utrunq; autem, ut permaneat, non alimento ſolum, ſed ēt
aere indigere. Et quicunq; huiuſce decreti principem Hippocratem fuiſſe opinantur, ut in libro
De ſeptimanis dictum eſt, hoc uerbum, producitur, dictum eſſe aiunt de inſtauratione, quæ in
B ipſis fit ex utraq; ſubſtantia, alimenti.ſ. atq; aeris, ut euidenter apparet, & utriuſq; utilitatem co-
gnoſcimus: alibi nanq; reſpirationem ingeniti caloris moderationem ſeruare, ciborum uerò aſ-
ſumptionem corporeæ ſubſtātiæ, qđ delapſum eſt, reſarcire, declaratū eſt. Atq; ſi corporis quæ
dam forma aīa eſt, iure ſane produci vſq; ad mortem diceretur. At ſi a natura, quam Ariſtoteles
altricem, appetitricem Plato nominat, altera quædam ipſius ſubſtantia ſit, uerum ſanè, qđ dictum
eſt, fuerit, ſed de cogitatrice aīa uere id dici non poterit. Nempe ꝙ inſitum calidum, cui maxime
corporea opera Hippocrates tribuit, igneū factum, non ſolū priora munera obire non poſſit, ſed
neq; corpus noſtrum alere, quod ipſius erat † primarium officium, immo contra perdat, atq; ut † πρωτίστην.
ignis, liquefaciat, nobis rōne contemplantibus, & corporis eliquationes a perurentibus ſebribus
factas euidenter cernentibus, apertum eſt. Verum, cum in tota hac habita oratione tertia anima
prętermiſſa ſit, ſiue facultas, ſiue utcunq; eam nominare uelis, quā Plato iracūdam appellauit, &
de ipſa aliquid dicere ſatius fuerit, vt nihil præterea in ſermone de aīa dicendum relinquatur. Ca-
lor ſanè quidam naturalis, per quem ſanguis creatur, in iecore continetur: calor ēt alter in corde
maior ineſt ad irā excitandā nobis datus, nam & ipſius quidam uſus eſt, ut in libris De Hippocra-
tis Platoniſq; decretis explicauimus. Et hic quidem calor † ſpiratione eget, alter difflatione, ita.n. † τῆς τροφῆς. nutrimenti.
C medicis vocare mos eſt duplicem in toto corpore arteriarum actionem, fuliginoſum excremen-
tum per compreſſionem expellentium, aerem verò circumfuſum per diſtentionem attrahētium.

❡ *Morbi ſimul nutriti in ſenecta relinquunt, & per maturationes, & ſolutionem, & rarefactiones.*

Non de oībus connutritis morbis Hippocratis ſermo eſt: ita verò eos appellant, qui longin-
„ quo tempore hoīum corpora infeſtant. Id.n. accidere non cernitur, neq; ipm latet, clare in apho
„ riſmis dicentem, "Senes, q̃ iuuenes, plerunq; rarius ægrotant: quicunq; uerò ipſis diuturni mor- a. Aph. 19. Ex. ord. 17. h
bi eueniunt, ſæpius commoriuntur. Igitur cum in hoc ſermone, ſæpius, addiderit, neq; uniuerſe
protulerit, quouſque.ſ. diuturnos morbos commori, aperte indicat ſe nonnullos ante ſenum
mortem diſſolui cognoſcere. Quinam igitur ſint iſti, quemadmodum etiā quinam ante mortem
„ non abeuntes, in aphoriſmis ipſe patefecit ſic ſcribens, "Raucitates, & grauedines in valde ſenio- Ibid. Aph. 40.
„ ribus non matureſcunt. Igitur cum hic frigidorum meminerit, conſtat, & ipſum cōcedere quoſ-
dam ex calidis in ſeniori ætate poſſe diſſolui, ſiquidem" Contraria contrariorum medicamina In lib. de Flatibus.
ſunt. Rari aūt hi ſunt, ut calidæ cephaleæ, & heterocraniæ uocati dolores capitis, & renum cali-
di affectus, & articulares dolores, quicunq; ex ualde calida affectione oriunt. Iſte quidem ex ſe-
D nectæ proueniens temperatura ſolutionis modus inter maturationes reponitur, maturatione.ſ.
oēm ad mediocre temperamentum adductionem ſignificante, vt in matureſcentibus fructibus
conſpicitur. alios autē duos adhuc rariores concoctione modos adijcit, & per rareſactionem, &
eū qui ambigue dictus eſt, ſiue ꝑ diſſolutionem, ſiue per ſolutionem intelligere oporteat. Fit iſte
autem, ipſa corporea ſubſtantia, quę omnib. tam animatis, quàm inanimis cōis eſt, dilabente: ali
quid.n. omnino ex ipſis defluit, ſed plurimum ex mollioribus, minus ex minus mollibus. Ita ſa-
nè & quidam a natura alieni tumores paulatim longiori tēpore, dilabente materia, diſſoluuntur:
idq; recta uictus rōne utentibus euenit: nam, qui largiore cibo ueſcuntur, humorem affectis par-
tibus influentem digeſto æqualem facientes, affectus ſeruant. Tertium uerò ſolutionis modum
narrauit, corporis raritatem, a medicis quidem conſulto effectam, a ſenili autem ætate raro: cū
labefactatis uiribus, extenuato corporis habitu, & male nutrita cute, laxiores meatus euaſerint.
Nos itaq; ſic uerba interpretamur, cum ſemper ipſius ſermones ijs, quæ in ęgrotis cernuntur,
conſentaneos eſſe demonſtrare conemur: plurimi autē explanatores omnia potius alia, q̃ id fa-
ciunt: qui & hoc loco tanquam de omnibus morbis ſermone facto cauſas afferre nituntur. Ma-
gis etiam abſurda illi dicunt, qui in ſenecta huiuſmodi affectiones ſedari aiunt, animæ quidem,

iracundiam.

iracundiam,auaritiam,ſuperſtitionem:corpotis,autem,amatorias perturbationes. E

7 *Medicatio,contrarium cogitans,non conſentire affectui.*

Sermo iſte eandem uim habet,quam ille,Contraria contrariorum medicamenta. de quo ſæpius iam diſputauimus.

8 *Frigidum & auxiliatur,& tollit quæcunque à calido.*

Et hoc ſibi ipſi memotiæ cauſâ ſcripſit,quod proximæ ſententiæ uniuerſalis pars eſt.Etenim frigidum frigidis affectibus opitulatur,calidos autem morbos tollit:nam ab uno tanquam exemplo ad omnia contraria traducere ſermonem oportet.

9 *Excandeſcentia attrahit & cor,& pulmonem in ſe ipſa,& in caput,& calida,et humidum: Lætitia autem relaxat cor.*

Obſcure admodum hæc locutio perplexa eſt: quocirca & eius plures lectiones,lectionibusq;
cõſentaneas explanationes fecerunt:uerius aũt quiſpiã dixerit,nõ lectionibus explanationes,ſed
prius cogitatis explanationibus eos,deinde lectiones affinxiſſe,& accommodaſſe. Statim igitur F
hæc uox,attrahit,in hoc ſermone quid ſignificat?Cor atque pulmonem ob iracũdiam attrahi, ipſum dicere interpretabimur?ſed cum hæc verba adiecta ſint,in ſe ipſa,& in caput,alter hmõi ſenſus innuitur,cor,& pulmo attrahũt,& in ſe ipſos,& in caput calida,& humidum. Atqui iſta uox, calida,penè intelligi non põt:potius.n.calidum, q̃ calida,dixiſſe oportuit. Satius igitur fortaſſe fuerit,omiſſa ſingulorum in hoc ſermone uerborum declaratione,vtpote confuſa,ipſius ecphraſim potius facere, aut paraphraſim,ſiue ut lubet,quis noĩet, i.per plura uerba enarrationem: Id uerò fieri nequit,niſi unum ſaltem nomen interpretemur,qđ eſt attrahere.Duorum.n.alterutrũ in excandeſcentijs dicendum eſt,aut pulmonẽ,& cor ad caput attrahi;aut cor & pulmonẽ,& caput ex inferioribus locis calorem humoremq; ad ſe ipſos attrahere:ueriſimile nanq; eſt ex iecoris regionibus,unde ſanguinis diſtributio fit,& calorem,& humorẽ hauriri. Porrò in excandeſcẽtia cor,atq; inſimul per totũ animal diſcurrentes arteriæ,maiorẽ veh emẽtioremq; pulſatum efficere cernuntur.Aequum eſt aũt,& cordis dilatationem implẽtia tunc plura adduci. In caput verò plus humoris calorisq; efferri,oculos totamq; faciem occupans rubor ſignificat: q̃n ẽt ſi tetigeris,calidiores euaſiſſe tibi hæ partes apparebunt.Euidenter quoque & oculi emicant, vnaq; ꝓ-
minẽtiores facti eſſe uidentur,& vniuerſum caput calidius.At lætitia,inquit, relaxat cor, hoc eſt G
ipſum derelinquũt antedicta.Nempe prædictorum cognitio vtilis eſt,vt ira euitetur nõnunquã, nonnunquam de induſtria excitetur. Vitetur quidem, cum cor, & caput naturali intemperie ſupra modum calidiora ſunt,aut aliquo aduentitio calido affectu laborant:excitetur autem in frigidis vitijs,& natura frigidiore corde & capite.Eodẽ modo,& totius corporis temperatura,ſi calidior,q̃ par ſit,aut morbo,aut natura fuerit,magnopere iracundia offendetur:illi autem contraria magnopere hac iuuab:tur.Id enim & in ſecundo De morbis popularibus ab ipſo fuiſſe traditũ
2 Epid.circa finem ſect. 4. oſtendimus,vbi dicebat,"Danda eſt opera,vt ira excitetur & coloris, & ſucci recuperandi cauſa.

10 *Labor articulis,& carnibus:cibus,ſomnus viſceribus.*

Quoniam hoc nomen,labor,ſæpius cõſueuit Hippocrates pro exercitatione accipere, interdum pro dolore,aut abſolute pro qualibet noxa, vt in multis commentarijs antea didiciſtis, iccirco igitur ex libri explanatoribus alius aliud triũ ſignatorum accipiens, aliquis arbitratur ſane
ipſum dicere,exercitationem articulis carnibusque" ueluti cibum eſſe,i.alimentum,robur,adiu- A.l.3.F.13.2 2.c.30.131. c
mentum:illico.n.augeri,confirmari,ac roborari exercitationibus haud ſecius,quam cibis.Quidã
uerò articulis,& carnibus multitudinẽ cibi dolorem cruciatumque afferre,per hæc uerba ſignificari intellexit:nam repletionem haud ſolũ articulos ad motũ tardos reddere, & carnes, hoc eſt H
muſculos(in iſtis.n.carnium genus continetur)ſed ẽt fluxiones mouere,& ex eo dolorem excitare.Huic uerò ſñĩæ,& illud conſentit: quod per tertium ſignificatum intelligitur, nonnullis opinantibus multum cibum,hoc eſt plenitudinem,articulis,& carnibus nocere. At non ſolum carnibus,& articulis,ſed etiam omnibus corporis partibus plenitudo & noxam, & dolores inferre conſueuit.Secunda quidem aphoriſmi huius particula,ubi dicit,ſomnus viſceribus,hanc habebit ſententiam:Quemadmodum labor articulis,& carnibus,ſic & ſomnus uiſceribus,aut exercitatio erit bonũ creans habitũ,aut dolorẽ noxamve inferet. Exerceri ſiquidem in ſomnis uiſcera, quatenus tunc operantur maxime,& alimentum conficiunt,recte quiſpiam intelligere poteſt:noxã verò aliquã,& dolorem in ſomnis excitari,id uerum non eſt:indolentiam.n.potius, & remediũ, quam contrariũ,afferre ſomnus ſuapte natura idoneus eſt, niſi quiſpiam initijs acceſſionum hæc ipſum facere dixerit;uerum hoc loco ſine ulla diſtinctione ſcriptis uerbis, ſermo neutiquam uerus fuerit. Num igitur fortaſſe hoc modo legere,ſatius eſt?labor articulis, & carnibus, deinde ab altero principio, cibus ſomnus uiſceribus, ut oratio huiuſmodi ſit: Exercitatio quidem articulis,& carnibus utilitatem præbet,cibus uerò,& ſomnus uiſceribus. Naturali enim calido in pro-

fundum

A ſundum uergente, ut ipſe tradidit, & ciborum concoctiones meliores fiunt, & tũc uiſcera nutriũtur: at uigilia naturali calido ad cutem profuſo, uiſcera ſe ipſis frigidiora euadunt: & quæ ipſis in ſomnis inerant, hæc artubus, omnibusque extimis partibus in uigilia.

11 Animæ deambulatio, cogitatio hominibus.

Deambulationem pro exercitatione oẽs libri interpretes acceperũt, ut otõ ita ſe habeat. hominis cogitationes exercitatio, appellatione deambulationis, pro exercitatione ſuſcepta: uox.n. hæc deambulatio, ſpeciem quãdam exercitationis ſignificat. Cum ãt affectata quædam narratio ſit, haud iniuria ipſam Dioſcorides repudians, non ſcripſit, peripatos, hoc eſt deambulatio, ſed literam, n, adijciens legit, περὶ παντὸς hoc eſt de omni, ut locutio talis ſit: animæ de omni cogitatio hominibus: eius verò ſnĩa eſt, In qualibet re homines uim rationis exercitare debẽt: nam mentis uolutationes cogitationes appellantur. Vnde & Socratem cogitatorem uocabant, & prudentia hominis cõſilia cogitationes noĩabant, ut in Ariſtophanis Nebulis inuenire licet, vbi Socratem lacerat, & tanquam inania garriẽtem uituperat. Si cui verò philoſophicam ſpeculationem, non medicinalem, ſrmoe iſte ſapere uideatur, primum animaduertite, ipſum oĩum rõnalium artiũ eſſe cõ-
B munem, in quibus uim ratiocinandi exercere conuenit, ut & ab alijs multis medicis, & ab Eraſiſtrato nõ raro dictum. Deinde, & uitia quædam oboriuntur, aliqua uires animæ cogitandi ac memorandi ueluti ſtupefacientia, aliqua ſopores graues atq; profundos inducẽtia. Sic affectis igitur utiles eſſe cogitationes putandum eſt, ut alibi ipſe prodidit, Excandeſcentias utiles eſſe ad bonos ſuccos creandos, & naturalem habitum recuperandum. 2. Epi. circa finem ſect. 4.

12 In vulneribus ſanguis concurrit. Subueniendum, ut uacuum impleatur.

Obſcura inuolutaq; eſt & huiuſmodi locutio: neq;.n. quid illud uerbũ, concurrere, ſignificet, clarum eſt, neq; item quid illud, ut uacuum impleatur. Propterea ergo nõnulli interpretes de ſanguinis in uulneribus profluuio ſermonem hunc eſſe aiunt: aliqui de ſuperueniẽte inflammatione Vtriq; n. in uulneratam partem confluere ſanguinem cenſent, & in omni corpore uenas inaniri: quibus proſpiciendum eſſe dicunt, ut iterum .ſ. repleantur: ipſarum aũt repletionem eſſe duplicẽ, uulneratæ partis, ſanguine, per frigida aſtrinctoriaq; medicamenta, repreſſo, & per idoneum mẽbri ſitum relabente. Alij verò q̃dam non de uulnerib. ſolum, ſed ẽt de oſſibus valde cõtractis, maximeq; vbi ipſorũ aliqua pars extra cutim emineat, ſimiliter uerò, & de huiuſmodi oĩbus luxatio-
C nibus, uerberibusq; magnam in corpore contuſionem facientibus, ſermonem hunc audiendum eſſe contendunt: tromata.n. hoc eſt ictus, nominat Hippocrates, magnas noxas ab aliquo externo ẽt ſine uulnere illatas. Quòd autem cõcurrat ad hęc ſanguis, & ꝙ euacuatum repleatur, eodẽ & hæc dicentes modo explanant. Verum ꝙ Hippocrates huiuſmodi læſiones tromata vocare cõſueuerit, iam in multis ipſius libris didicimus: nunquid uerò & nunc ita intellexerit, temerarium eſt affirmare. Aliquí autem in vulneribus ſanguine manantibus replere opus eſſe dixerũt, idoneis videlicet medicinis, ac linamentis impoſitis.

13 Sin auris doleat, lana digito circundata unguen calidum infundito. Deinde injeiens interius in volam lanam auri ſubijcito, ut ipſi aliquid effluere uideatur Deinde in ignem proijcito dolo.

Nonnulli ꝓꝓ uocem in calce poſitam, dolo, hunc ſermonẽ haud immerito adulterinum, interiectumq; eſſe ſuſpicati ſunt. Narrõ .n. ante ipſam talis quodam modo eſt, ſi cui auris doleat, lanã digito indici uidelicet, interdum ẽt pollici, circũdatam, unguine .i. aut oleo, aut adipe liquata lanã imbuẽs, in aurẽ inſtillato: quemadmodum, & hiſce tẽporib. facere ſolemus per ſpecillum lana inuolutum non unguẽ ſolũ (ut ipſe nominauit) ſed oẽ aliud liquidũ medicamẽ infundẽtes. Eſto ãt li-
D quidum illud medicamẽ, quo lanã inficimus, ad lucernæ flammam, aut ad candelam ceream calefactum. Inſtillare ãt non ſemel, aut bis, ſed ſæpius cõuenit, ut aliquid ad extimã partẽ foraminis auditorij profluat: iſtud uerò emanãs ſubiecta dũtaxat lana nos excipiamus. Iubet ãt Hippocrates lanã hanc humorẽ ex aure defluẽtem excepturam in uola manus noſtrę, ſiniſtræ .ſ. poni. Ex eo cõſtat, non ſemel aut bis, ſed ẽt ſępius nos infundere, ab ipſo præcipi: Quod ſequitur aũt, ſi abſolute quidẽ ſcriptum eſſet, deinde in ignem proijcito, recte eos interpretari diceremus, q ipſum ꝓpea dicũt igni inijciẽdum eſſe putare, ut ab odore, qualenam ſit, inueſtigetur: ipſe nanq; hoc pacto, & quod ex pulmone per tuſſim extruditur, examinauit: Quoniam uerò huic orationi adiectum eſt, ut ipſi aliquid effluere uideatur: & hæc uox, uideatur, extremo huius totius narrationis uerbo, dolo .ſ. reſpondere comprehenditur; ꝓpea & magis laudati interpretes in hanc opinionem deuenerunt, ut decipiendi ægroti cauſa ad hoc agendum acceſſiſſe Hippocratem dicant: interdum enim ex his rebus ſolatium capere ægrotantes, arbitrariq; diligentiorem de ſe ipſis curam haberi. Atqui maiora ẽt, quam ſint, uitia laborantibus apparere, utile eſſe tradunt, ut ne medicis tanquam non celeriter ea curantibus iraſcantur: utq; certæ, & exquiſitæ uictus rationi obtemperent: nonnulli ẽt addũt, & mercedes maiores, & munera ampliora, q ſanati fuerint, medicis eſſe daturos,

A 15 *Vrina cibo & potus concolor, at q; talis, ut conſueuit, ubi humiditas, colliquatio.*

Vrina ei nonnunquam, quod epotum eſt, colore ſimilis apparet, neq; mutatis, neq; in ſanguinē recte uerſis cibis, cum quib. & ipſe potus commutatur: nonnunq̄, & aliqua corporis particula liqueſcēte, vt Sabinus ſcripſit. Hæc igitur utraq; nō ex naturæ propoſito adminiſtrato corpore eueniunt; naturaliter āt ſe habente creandis ſuccis vnà cōmutatus potus, & colore infectus, urinarum differentias facit, neq; epoti humoris, neq; mēbrorum in corpore liquatorum qualitatib. ſed creatorum humorum formis reſpondentes, quemadmodum & ſupra alias oſtenſum eſt: Qn̄ igiť lotium rei potæ colorem retinuerit, ſi aquæ, aut alicuius albi tenuiſq; uini potio fuerit, aqueum album q; cōſpicitur: ſi uinum craſſum nigrumq; fuerit, nigrior urina, & craſſor apparebit, quemadmodum & flauior, ſi uetuſtū fuluumq; uinū ſit. Indicat āt colliquatorum membrorum colorem, cum partes aliquæ erui, & *hordei ſpeciem referentes vnà cum ipſa exeunt: à iecore.n. huiuſmodi corpuſcula ueniunt, ſicut carnoſiora à renib. Ita uerò, & foliorum ſimilia, à veſica: unguinoſa, ab adipe: *hordeacea quidem magnitudine, & duritia, ſed nō albida, colliquatę carnis notę ſunt: ſicut, & nigra, lienis magis. Vrinæ quidem iumētorum lotio ſimiles eliquationē non indicant, ut Sabinꝰ

* Al. farina craſſioris.

* Al farina craſſioris ſimilia.

B cēſebat: nam in Aphoriſmorum explanationib. id genus urinas eorum eſſe explicauimus, in q̄bus humor, qui crudus uocatur, plurimus abundat, & à calore fuſus eſt: tunc.n. ipſum in ſpiritum uerſum flatuoſas exhalationes ad caput ſubmittere contingit, unde & dolores capitis excitantur.

16 *Lingua extenſionibus concolor. Quocirca ex iſtis ſuccos cognoſcimus.*

Obſcura hoc loco eſt hæc uox, ex tēſionib. nōnullis extēſiones ſuccorum è uētriculo aſcēdentium dictas eſſe, nonnullis uerò concretos in lingua, aliquib. & ipſam malefaciētes humores ſignificari putantib. Sed iſtos oēs intelligere præſtiterit, ut de ſuccis utcunq; linguam attingentib. ſermo fiat: ipſis.n. concolor lingua apparet, & ſi ex uentriculo ſurſum repat, & ſi per uenas eius altrices affluxerint, & ſi per uapores quoſdam ſublatos exterius ipſi ad hæſerint, atque penitiora minime humectātes circumcreti fuerint. Propter hoc igitur ipſum, & humores internoſcimus, ſi q̄dē viridis lingua fuerit, bilioſos: ſi uerò nigra, melancholicos: ad iſtorum āt ſimilitudinem, & alios, de quibus dudum dicebamus, cum eam partem explanaremus, in qua dicit linguæ uirides bilioſæ.

17 *Si ſalſa carnes guſtanti, ſuperuacuæ materiæ ſignum.*

C Non modo linguæ color, ſed eius ēt uis guſtatoria ſuperuacuos humores oſtēdit. Sic igitur q̄buſdam amaro ſapore infectam linguam habētib. oīa quamuis dulciſſima, iudicantur amara, quēadmodum, exempli cauſa, regio morbo languētibus: nonnullis uerò ſalſa propter ſaporē, qui ſalſus dicitur. Huius verò rei perſpicuum indicium in ipſis recte ualētibus eſt. Siquis.n. abſinthio guſtato, cōtinuo ab ipſo aliquid deguſtet, amarum id apparebit, & ſale commanducato ſi quid aliud confeſtim poſt ipſum aſſumptum fuerit, iſtud quoq; guſtatu ſalſum uidebitur. Quam obrem fie; & in morboſis affectib. cum lingua impura, & excremētis affluēs ſit, pro excremēti natura, ciborū ſapor linguæ impreſſum ſaporem refert, ſi modo quæ deguſtatur eſca oī uehementi qualitate ſpoliata fuerit. Sin ſecus ſe habeat, miſtus quidam in lingua duorum ſaporum ſenſus erit, & eius q̄ in ipſa excellit, & eius qui in cibo aſſumpto dominatur: quędam.n. admodum ſalſa ſunt, quædam amara, quædam acria: ſicut iterum alia acida, alia dulcia. miſta igitur (ut dicebam) ſiquis hæc guſtauerit, fiet ſaporum iſtorum perceptio, & eius qui iam linguam infecerat, & eius qui extrinſecus ipſam attingit. Propterea igitur Hippocrates unum quoddam ex his memorię cauſa ſibi ipſi literis mandauit, quemadmodum hiſce in commentarijs facere conſueuit.

D 18 *Si mammarum papilla & rubrum, viride ſit, ægrotat conceptaculum.*

Vterum appellare conceptaculum Hippocratis phraſim non ſapit: tamen quod dicitur perſpicuum eſt. Nam ſi aliquod ex dictis ſignis mammis accidat, languere uterū ſingificat: ſæpius enim aliàs uterum mammaſq; ſocietate coniungi didiciſtis.

19 *Hominibus ſordes in auribus, dulcis quidem mortifera, amara autem non.*

Fortaſſis quiſpiam ægrotans ipſe auris ſordem deguſtare ſuſtinuerit, medico autem id pręcipere turpe ac deteſtabile fuerit. Clarum eſt autem, non alio tempore aurium ſordem fieri dulcē poſſe, quam quo cerebrum ægrotat, naturaliter enim amara uidetur: Atq; ideo ipſam dulcem liqueſcente cerebro fieri ducunt.

20 *Solum uertere in longis morbis conuenit.*

Siue nauigans, ſiue terreſtre iter faciēs quiſpiam, in alteram regionē migrauerit, uel motus in itinere, aut nauigatione, uel aeris mutatio proderit: & maxime cum in aerē contrariæ temperaturæ diſceſſerit. Contrariam autem dico, nō ſolum aeris propriæ ęgrotanti regionis temperamēto,

ſed ẽt ipſius morbi:nam ſi humidus morbus ſit,in ſicciorem aerem migrandum erit:ſi ſiccus, in hu E
midiorẽ.Eadem quoq; ratione ſi calidus morbus ſit,in frigidiorem;ſi frigidus,in calidiorem.Similiter,ſi calidus ſit morb.& ſiccus,ad humidiorem frigidioremq; aerem abeundum eſt: ſic,& in reliquis coniugationibus. Adhuc uerò magis iſte terram mutans iuuabitur,ſi pro modo,quo morbus à naturali ſtatu diceſſit,ad contrarium aerem mutatio fiat.Morbus enim ad paulo frigidiorẽ a naturali temperie recedens,aerem paulo mediocri temperie calidiorem poſtulat: morbus uerò longius recedens, & multo in contrarium exceſſu eget.De regionibus quoque eundem ſermonem tibi dictum putato: exquiſite nanque inter ſe contraria ſunt,a commoderato atq; medio ad utrunque latus æqualiter recedentia.

21 *Imbecilliora cibaria breuem uitam.*

Imbecillus cibus haud alius intelligi poteſt,quàm qui parum alimenti corpori exhibet:talia uerò ſunt,& olera,& plurimi arborum fructus.Iſti igitur,inquit,breuem uitam habent,ideſt ipſis ueſcentes, breuis uitæ reddere apti ſunt,quoniam cibaria ipſa celeriter à corpore euacuantur.Sed affectatum quoddam eſt,ciborum in corpore moram uitam ipſorum intelligere. F

22 *Cum adſunt oedemata uenæ in auribus poſteriores ſcindendæ ſunt.*

Oedemata uocat fluxiones in crura decumbẽtes,& ex ipſis eas maxime, quæ primum articulũ ubi coxendix eſt,occupant.Non tñ de ſecanda uena præceptum uerum eſſe mihi perſuadeo, quẽadmodum ẽt nulli eorum,qui id laudant,exacte perſuaſum eſt:id enim opere ipſo ſignificant, cũ nunquam in ægrotantibus ad hoc remedium confugiant.In his quidem uerbis locutio impropria & uitioſa eſt,ipſo ſcribente,uenas in auribus:neque enim uenas in auribus,ſed circum aures dicere oportebat: ſiquidem uenæ quædam poſt aures grandiores ſunt,in ipſis uerò aurib.perexiguæ, uixq; aſpectabiles,& plerunque perſpicuæ.

23 *Venus a pituita morbis remedio eſt.*

Non cunctis ex pituita laborantib.ſed quib.vires firmæ ſunt,ueneris uſus prodeſt.Imbecilli nãque ab ipſa in extremam debilitatẽ redacti magnopere lædũtur:at qui uirib.excellũt,non diſſoluẽtur,ſed contra iuuabuntur,ueneris uſu pituitæ copiam reſiccante.Didiciſtis.n. concubitum,quẽadmodum & uigiliam,exiccare,quoniam.ſ.humores abunde digerant.Quin ẽt coitus robuſtorũ corpus calefacit:infirmorum autẽ continuo quidem calefacit,ſed poſtea uehementer refrigerat. G

24 *Eos, qui calido uentriculo ſunt,ualidi potus,& cibi perturbant.*

Non,quemadmodũ ſupra ualidum uictum ciborũ multum nutrientium eſſe dicebamus,ita & hoc loco accipere debemus ualidos potus,& cibos,hoc eſt,multum alimẽtũ corpori exhibẽtes, ſed eos,qui acrem uim hñt,huiuſmodi ſunt,cæpæ, & allium,& † ſilphij ſuccus,& uinum uetuſtiſſimum,idq; genus alia naturalem intemperiẽ augẽtia,huic ãt contraria utiliſſima. Naturas nanq; oĩ labe carẽtes iuuari a ſimilibus:intemperatas ãt,quemadmodum & morbos,ab ijs, quæ eorum tẽperamẽtis aduerſantur,iuuari ſæpius alibi didiciſtis.Verum aliqui uoluminis huius interpretes ſequẽtis partis initium huiuſce propoſitæ finem eſſe uoluerunt,hoc pacto ſcribentes,ijs, qui calido uentriculo ſunt,ualidi potus,& cibi perturbationem faciunt atræ bilis.Quòd ãt eorum potiſſimũ, quæ in uentriculo ſunt,ipſum calidum habẽtibus talia perturbationem faciant,clarum eſt:non tñ in oĩbus ſimiliter ea perturbant,quæ in toto corpore ſunt,ſed quibus uniuerſi corporis temperamẽtum aut calidum eſt,aut aridum,aut utraq; qualitate immodica præditum: quapropter in his non atram bilẽ ſolum,ſed ẽt flauam,huiuſmodi cibaria perturbant. Atqui forſan atra bilis conturbata maius affert detrimentum:propterea,& de ipſa per excellentiam ſermonem intelligi uoluerunt.Sed plurimi hoc ſermone ipſo per ſe circumſcripto,initium ſequentis hoc fecerunt. H

† Al. laſce ſtc.

25 *Atra bilis ad ſimile hæmorrhoides effundunt.*

Morbum ſane melancholiam uocatum ꝑ hæmorrhoides leuari euidenter conſtat: multosq́ue clauſis illis inſaniuiſſe animaduertimus:quoſdam uerò nõ ſolum ſemel,aut bis,ſed etiam ter, & quater,ſimul atq; hæmorrhois ſuppreſſa ſit,in melancholiam incidiſſe: nonnullos verò,& ſingulis annis hoc uitio tentari ſolitos,niſi, aut per uenas haſce præſidium prius ſenſerint, aut atra bile medicamento purgata,malum anteuerterint. Nempe iſtorum hominum plurimis ater ſanguis per hæmorrhoida profunditur, attamẽ non oĩbus. At uocata hæmorrhois, ideſt per ſedis uenas ſanguinis profluuium,non una de cauſa efficitur,modò ipſa natura nigri fellis ſuccum repurgante,modo multitudinem euacuante:quemadmodum & ſanguinem per nares effundentibus accidit,non nunquam uena ſanguinis impetu in ipſam irruentis patefacta,non id prouide faciẽte natura:eo fit, ut effuſus ſanguis interdum niger non ſit.Quin etiam natura atri ſanguinis euacuandi cauſa uenam aperiente,nonnunquam accidit euacuato malo bonum ſubſeq,niſi prius concepta-

culum

A culum occludatur, ſed diutius patefactum maneat. In propoſitis igitur uerbis non hoc ipſum dice
re cenſendum eſt quod omnis hæmorrhois atram bilem euacuet: atque ideo, eum ſit, melancho-
licis proſit, repreſſa verò noceat: quodque ipſa ſi claudatur, aperienda ſit.

26 *Increſcentes morbos miſtio.*

Vtrum ipſos iuuet miſtio, aut lædat, omiſſum eſt. Omnibusq; interpretibus, vno Hercule Ery
thræo excepto, neſcio quo modo ipſos iuuari pro certo habentibus, & miſtionem pro concubitu
cum muliere intelligentibus, oĩbusq; inter ſe de ſignificato huius uocis, increſcentes, diſſidentib.
quod mihi (ut in obſcuris dictis fit) veriſimilimũ vr̃, id ſolum afferam: Morbos increſcentes eos in
telligo, qui procedente tp̃e augentur, ſemperque niſi prius ſoluantur, labuntur in peius, ut poda
gras, articulorum dolores, renum uitia, comitiales, melancholias, quę oẽs coitu exacerbantur. Sa
binus ãt increſcentes morbos eos eſſe uult, qui pueros corripiunt, unáq; cum ipſis uſque ad æta-
tem Veneri aptam increſcunt, ut ipſe nominatim recenſuit, comitialem morbum, & renum affe-
ctum, & quartanas febres, & dolorem capitis: Verum non oẽs uitia hæc infeſtare uidentur, præ-
ter ſacrum morbum, quem ꝑ ꝑ id ipſum a ueteribus puerilem affectum nominari contigit. Crea
B tur ẽt pueris in ueſica lapillus, ſed haud ita multos, ut ſacer morbus, inuadit: quem quidem in pue
rilis ætatis mutatione plerunque niſi magnopere in uictu delinquant, remoueri contingit: at ueſi
cæ calculus non ætatis lapſu, ſed manuum opera duntaxat, curari poteſt. Porrò nos, & abſque
iſtis uerbis cognoſcentes comitialem, & oẽs alios pituitoſos morbos ob mutationem ex puerili
ætate in adoleſcentiam, omiſſo ẽt uenereorum uſu, mirifice iuuari: ad hæc, & illud ſcientes, neque
renum uitia, neq; quartanam febrem, neq; articulorum dolores, coitu ſedari, a propoſitis uerbis
perplexis & tenebricoſis nihil addiſcimus, quemadmodum neque ab ullis id genus alijs. Concu-
bitus. n. interdum refrigerando prodeſt, ſolis illis ſubueniens, in quibus, ob naturalem intemperiẽ,
fuliginoſi halitus, fumidiq; redundant: qui ſi retenti fuerint, illis grauiter nocent: ijdem & a uene-
ris uſu in tempore, modiceque adhibito, utilitatem capiunt.

27 *Refrigeratio, quæ in uentre ſunt, durat.*

In hac quoque parte aliquid eſt oĩb. artem exercentib. utile, ſiue empirici ſint, ſiue Dogmatici:
aliquid uerò ſolis cuiuſq; effectus cauſas ſcire uelle ſibi proponẽtib. conducit. Dicam verò de eo
prius ꝙ oĩb. utile eſt. In hiſce igitur uerbis, refrigeratio. q̃ in uentre ſunt, durat, oẽs, quos ego ſciã,
communiter de deiectionib. ab ipſo ſermonem fieri intellexerunt, qui idem uelit atq; ille in apho
C riſmis, "Sin ãt cœlum ſit aquilonium, tuſſes, fauces, uentres duri: utrũ uerò extimarũ corporis par 1. Aph. 10. Ex.
" tiũ refrigerationẽ ſolum dicat, q̃ & in aquilonijs cõſtitutionib. fit, an & internarũ, inter quas & uẽ ord. 20. c
tris locus eſt, interpretes conſiderare omiſerunt, cũ tñ inter eas diſcrimen haud exiguũ uerſetur.
Nos et. n. quæ hominib. eueniunt, obſeruantes, exteriorum refrigerationem ſemper uentrem du
rare cognoſcimus: interiorum ãt, contra, humectare, quæ cœliacos ẽt qui uocãtur affectus. i. uen-
tris profluuia, interdum cõcitat, quo tempore ipſa quidem interiorũ membrorum corpora durio
ra fieri contingit, liquida autem, cibis neque recte concoctis, neque diſtributis, deijci. Hæc planè
medicis oĩb. cognitu neceſſaria ſunt ipſorum ãt cauſæ ſolis præſtantiſſimis. Neque. n. quod hanc
partem interpretantes dicunt, uerũ eſt, frigidum. ſ. quæ attingat corpora, cogens atque congelãs,
ita duriora efficere. Hoc enim de refrigeratis partibus, quæ interius abſtruſæ non ſunt, recte dici
poteſt: partes autem uentris adeo rigere nequeunt ut cibi potusque congelati obdurẽtur, ſicut a-
lia extra corpus nr̃um hyeme frigore concreta dureſcunt: prius. n. quam, ita frigeret, homo interi
ret. Verum eo tp̃e duntaxat, quo ab aere extima corporis, ijs, quæ in uentre ſunt, incolumib. re-
frigerantur, deiectiones obduratę cernuntur, calidiore. ſ. uentre reddito, ut ipſe dicebat, Ventres
" hyeme, & uere calidiſſimi ſunt natura. atqui ſemper dicentes explanatores inuenies calidum à fri 1. Aph. 15. Ex. ord. 8. a
D gido circunſeſſum in penetralia corporis refugere, cũ exteriora frigefacta ſunt. Sic igitur, & in p̃-
ſentia dico, uentre calidiore effecto, deiectionibusque ſuppreſſis, ob cauſam paulo poſterius dicen
dam, ſimul optime concoqui cibum, & omnẽ ex ipſo ſuccum diſpertiri: ex quo deiectiones exic-
cari conſequens eſt, ex hoc uerò, & ipſas dureſcere accidit. Duæ nanq; cauſæ cũ ſint corpora, qui
bus appropinquant, obdurantes, quarũ una refrigerans eſt, altera exiccans, cauſa quidẽ refrigerãs
ad ea quæ in uẽtre continẽtur, cuius nobis peruenire non poteſt, altera ãt ob longam moram in-
terius cũ neq; concoctio, neq; diſtributio læſa fuerit, omnino continget. Adhuc autẽ illud, quod
hucuſq; diſtulimus, explicandum ſupereſt, qua de cauſa, cum cœlum nos ambiẽs frigidius fuerit,
quæ in uẽtre ſunt, diutius ibi morantur. Quod autem euenit, tale eſt. Naturale ſanè opus eſt cibo
rum per inteſtina delatio, & in commentarijs de facultatib. naturalibus, inteſtinorum circum il-
los conſtrictione eam fieri monſtratum, ĩmis aũt partib. muſculi ſedem claudẽtes impoſiti ſunt,
qui per frigus coguntur, conſtringunturque contra affecti, atq; cum quis eos calida aqua perſun-
dit: tunc enim remolleſcunt, excrementaq; impulſu, & conſtrictione inteſtinorum in ſedem detru
ſa, & maxime calido prouocante ſuſcipiunt: hoc. n. & inter omnes conſtat, excretiones à calido
prouocari. Partibus autem, quę in ſede ſunt, frigeſcentibus, atq; ideo contractis, & in anguſtum

redactis, contrarium ſymptoma ſequitur, cõſtrictoriam ſcilicet inteſtinorum actionem ab inferio- E ribus partibus incipientem, ſurſum uerſus cõtenta propellere. quemadmodum euidenter pleran- que conſpicitur, qñ aut bilem, & mordacia excrementa ad ſedem effuſa ſponte retinemus, aut inuiti: nonnunquam aliquo negocio illo tempore occupati, aut à latrina procul abſentes: ſurſum .n. uelociter recurrunt, ut neq; ui facta poſtea prompte obediant, neq; deſcendant. Cauſa planè ob quam cibi potioneſque, aere nos ambiente frigefacto, diutius in uentre morentur, iam pate- facta eſt: & hanc ſiccitatem conſequi monſtrauimus, quemadmodum, & ſiccitati duritia euiden- ter accidit. Quòd ſi uentris particularum corpora contingat frigeſcere, ex eo, & concoctionem uiolari, & per eam deiectiones eliquari magis, quàm ſicceſcere, neceſſum erit. Hactenus uerò to- to de priore lectione confecto ſermone, ad alias inferius ſcriptas tranſeamus.

28 Mictio, quæ in uentre ſunt, durat.

Omne corpus uenere exiccari conſtat: ſed non ſemper alui excrementa propterea ſicciora fie- ri cernuntur. Verum, qñ ab ipſis ualde oppreſſa fuerit, & quando uires labefactatæ, & membra à quibus alimentum conficitur, & in uentre contenta diſtribuuntur, refrigerata fuerint, tum coitus, quæ in uentre ſunt, frigefacit, & duriora reddit: uolunt enim, ex coitu in uentre contenta frige- ſcere, & ex frigore durari: atque duritiam non frigoris, ſed ſiccitatis ratione, euenire monſtraui- F mus. Cæterum, quod in ſuperioribus dicere dimiſimus, forſitan hoc loco narrare præſtiterit. Nã cum extimorum refrigerationem deiectiones durare oſtenderimus, forte quiſpiam ſolam hanc durandi, quæ in uentre ſunt causam eſſe arbitraretur. Non eſt autem ſola hæc, ſed ipſius conſtri- ctoriæ inteſtinorum facultatis imbecillitas, & contentricis robur, & eius per quam ex ventre in iecur fit diſtributio, præterea, & obtuſus inteſtinorum ſenſus, & alimenti qualitas morſu carens. Si quis verò aſtringentes cibos, & potus à nobis ſilentio prætenitos eſſe opinabitur, falſo opinabi- tur: nam inter ea, quæ contentricem poteſtatem corroborant, reponuntur.

29 Veratrum epotum ſi celerius purgare vis, lauare, aut cibum ſumere oportet.

Generalis quidem, & cuiuſq; purgationis cõmunis rõ p hunc aphoriſmum traditur: Corpora ubi quis uult purgare, prius conuenit fluxa facere. hoc loco autem exemplo unius uiolentiſſime » purgantis medicaminis, unius ad facilem fluxum præparationis meminit, lauacri. ſ. humores qui- dem fundentis, ac ſi qua in parte contentum, duratumq; corpus fuerit, relaxantis. Itaq; veratro 2. Apho. 9. Ex [illegible] utentes lauare conducit: neq; multo ante, atq; multo poſt, quàm ipſum acceperint, ſed maxime quidem ante aſſumptionem, nonnunquam uerò, & illico poſtea fieri poteſt. Quòd ſi purgatio- G ne, aut iam incipiente, aut mox inceptura, hominem laues, humorum à purgante medicina tra- ctorum ad interiora inclinationem retrahes ac retardabis. Quemadmodum igitur quibus ſan- guis craſſus eſt, ijs prius loris nos uenam reſcindere, ſic, & in his, qui purgandi ſunt, balneo prius uti præcepit, quò celerius ſimul, ac minus moleſte, purgatio fiat. Ipſe uerò nſic ſolum, ut celerius fiat, memorauit. Satius autem fuerit non eo duntaxat, quo medicinam aſſumit, die lauare homi- nem, ſed etiam ſuperioribus, quibus ad purgationem ſeſe præparabat. Ipſe nanque Hippocra- 4 Aph. 13. Ex. oid. 28. f tes, & id in aphoriſmis præceperat, cum ſcripſit, [4] Ad ueratra ijs, q nõ facile purgantur, prius hu- mectare corpus oportet alimento, & quiete. Quòd ſi quiete, & alimento, & omnino corpus hu- mectare imperat, conſtat etiam lauationibus nos pluribus uti in aquis potabilibus ipſum uelle, ſi quidem & hæ humectant. Nunc uerò, & huic parti addidit, cibum ſumere, aut eo. ſ. tempore, quo & ueratrum homo deuorauit, aut etiam in ſuperiore uictus rõne: cuius & aliud quoddam pro- poſitum eſſe dicebamus, attenuare uidelicet ſuccos, & itinera humoribus in uentrem deſcenden- tibus expedire: in illis. n. uerbis, fluxa facere, quod in aphoriſmis præcepit, hæc continentur.

30 Sanguis in ſomno ad interna magis refugit.

Superiore quoq; aphoriſmo hanc ſcripſit ſententiam, Vigilanti exteriora magis calẽt, interio- H ra magis frigent: dormienti res contra ſe habet. Et nunc igitur eius loci explanationem propoſi- » torum uerborum communem eſſe putato. Nam quæ de caloris motu, lociq; in uigilantibus ac » dormientibus tranſmutatione, audiuiſti, ea & de ſanguine te audiuiſſe exiſtimato: naturalis enim calor in hoc, & in ijs, quæ ex hoc nutriuntur, maxima ex parte conſiſtit.

31 Rigor à ſuperiore uentre, ignis autem ab inferiore magis.

Ventris pars ſuperior rigorẽ magis, inferior uero febrem, gignit, aut ſentit, aut inchoat: qđ & maxime uériſimile eſt: & p p id ipſum hãc uocẽ, magis, additam puto, tanquam ſeſe uiciſſim ſolæ dictę partes contineant. Verũ etiã ſi iſtud conceſſerimus, altera quædã exoritur dubitatio, nobis ignorantibus, utrũ dictis partibus inflammatis iſtud accidere dicat, an qñ in ipſas ex corpore ſuc- ci aliqui mordaces cõfluxerint, an qñ alimẽtum corruptũ fuerit. Atqui rectius illud mihi exiſtimã- dum eſſe uidetur, de noxa ex humoribus contracta, & de illa ſequente ciborum corruptione, ab Hippocrate ſermonem fieri. Nam cum frigidus, aut mordax ſuccus ĩ ore uentriculi inſederit, ex corruptis cibis, aut praua qualitate, uel etiam confluxu ex corpore contractus, initium rigores

inde

A inde efficitur. In commentario nanque De rigore monſtrauimus, ob frigidam, aut mordacẽ cau-
ſam, quæ per ſenſoria corpora moueatur, & cum impetu feratur, rigorem excitari. Quemadmo-
dum uerò id accidere conſpicitur, ita nonnunquam ſebrim ex corruptis cibis accendi deprehen-
dimus, quando .ſ. corruptus cibus in inferiorem uentrem depulſus fuerit tunc: autem rigor non
præuenit, ſicuti quando uentriculi oſtium mordebatur.

32 *Attractio, pulmo, aridus æſtus: Euacuatum ſiccat ſomnus multus.*

Quòd euacuatum ſomnus multus exiccet, & experimento quidem, quo oẽs rõnes dijudicantur
percipies, & ante experimentum ad huic dicto aſſentiẽdũ ex ijs, q̃ antea didiciſti, adduceris. Porrò
ſi in ſomnis ſanguis, & cum eo naturale calidum interius abditur, in uigilia verò ad extima profũ
ditur, q̃ in uentriculo, & iecore ſunt, per quietem cõcoquentur, in uigilia uerò totum corpus ale-
tur. Itaq; ſi in exhauſtis calor interius vergat, nihil habens, q conficiat, langueſcit, & interit: primũ
.n. oĩum, ut ignis lignorum materia, ita ipſe alimẽto nutritur. Caute ãt addita eſt ea uox multus.
paucus .n. prægreſſum laborẽ tollit, qñ per uentrem homo euacuatus eſt: deinde ſi in iecore, & in
primis uenis adſint crudorum humorum reliquię, eas oẽs concoquit. Hæc quidem huiuſce orõnis
B ſecunda pars nullum inſignem in uerbis errorẽ hẽt. Sed prior hoc pacto ſcripta, attractio, pulmo
aridus æſtus, multum a Græcorum dicendi conſuetudine diſtat: ſic .n. ipſam enunciare oportuit,
attractio fit, qñ aridus ęſtus in pulmonis temperatura eſt, attractionem nobis interpretãtib. inſpi
rationem. At Quintus, nec quia ſiccus, calidusq; eſſet pulmo, ob id celerẽ frequentemq; ſpiratio
nem fieri, ſed cõtra propter talem ſpirationem ſiccari, & incaleſcere pulmonem dixit. Attractio-
nem nãq; haud ſimpliciter ſpirationem quãq; ſed celerẽ tñ, & frequentẽ, ſignificare uoluit, a cre-
bra uerò ſpiratione pulmone ſicceſcere, & in libro De acutorum uictu ab ipſo cõprehenſum eſt.

33 *Frigidiſſimi cibi lentes, milium, cucurbita.*

Milium, & cucurbita frigidi cibi euidenter ſunt, & ſi non frigidiſſimi: lentem verò haud ſanè fri
gidum cibum eſſe conceſſerim. Nam quemadmodum cucurbitæ, & cum ipſis atriplex, bliton, la-
ctuca, & chondrilla, & ex frumentaceis hordeum atq; milium, certiſſime refrigerare noſcũtur: cõ
trario pacto lens ſe habet, nullam .n. refrigerationem præ ſe fert, aut ſtatim ingeſta in ſuperiori
uentre adhuc contenta, aut poſterius in tenuia inteſtina, uel in craſſiora delapſa. At forſan, qñ in
in libris De ſimplicibus medicamẽtis refrigeratorium quiddam in aſtringente ſucco ineſſe mon-
C ſtrauimus, lentem quiſpiam refrigerare putauerit. Sed iſte in ijſdem commentarijs dictum fuiſſe
non meminit, quæq; id genus medicamẽta ſimplicia videri, atq; dici, ſi ad ea quæ per nos per cõ-
poſitionem fiunt comparentur, nõ tñ exacte ſimplicia eſſe. In primo nanq: De alimentorum po-
teſtatib. libro, lentem ex contrarijs conſtare naturis aſſeruimus, altera quidem aluum coercente,
altera uerò citante. Ex his igitur quæ ſupprimit, frigida, terreaq; eſt: q̃ citat, calida. Quocirca ſiccũ
quidem edulium lens eſt, frigidũ uerò non, ſicut neq; calidum, ſed ex utroque miſtum, ac mediũ,
aut parum admodum a medio ad calidius recedens. Qñ igitur neq; abſolute frigidam lentem quis
concedere põt, qui ipſam excellenter frigidiſſimam conceſſerit? Quin & inflammatis vlceribus in
ſtar cataplaſmatis ſuperdata lens, humores in affectam partem defluentes coercere, atque repelle
re vĩ, per uim adſtrictoriam id .ſ. faciens, quin & ui quadam concoctrice, & ſuppuratoria prædita
certe eſt, quod frigidis nequaquam ineſſe reperitur. Siue igitur ipſe Hippocrates, ita ſcripſit, ſiue
quis alius hæc uerba interpoſuit, haud recte de lentium uiribus opinatus eſt.

34 *Vlcera exoriuntur, ſi non purgatus laboret.*

In laboribus, hoc eſt in exercitationibus, calorem auctũ ex profundo ad cutim ſuccos euocare
D atque diſcutere, alibi didicimus. Quando igitur prius in corpore hi uitioſi contracti ſunt, acrimo-
nia cutim erodit, atque ulcera efficit: Quem admodum, cum craſſi glutinoſique humores ſunt,
iecur renesque obſtruunt, in cute autem affectus cum tumore excitant.

35 *Mulier, capra, elaterium, aut cucumerem ſyluaticum edentes, pueris purgatio.*

Non elaterio duntaxat, quod cucumeris ſyluatici ſuccus eſt, quẽadmodũ, neque ipſo cucume-
re ſolum veſcentes, lac puerorum lactentium purgatorium gignunt, uerum & ſi quod aliud medi
camentum ſubductorium, quod uocant, aſſumpſerit. Siue autẽ a muliere elaterio, a capra ipſo cu
cumere, ſiue utroque ab utraque comeſo, infantes earum lacte purgari dicat, nihil intereſt, quem-
admodum, neque ſi, comeſo, aut deuorato, quis ſcripſerit. Conducit aũt hęc oratio, & ad medico-
rum uſum, & ad naturale decretum. Infantulos .n. purgare volentes, aut matri infantulum lactan
ti, aut capræ, huiuſmodi aliquid eſui dantes, ſic eos purgabimus. Et ad naturalis decreti, de quo
altercatio eſt, dijudicationem id utile eſt. Etenim quidam nullam uim ex ijs, quæ ab initio in ali-
mentis erant, poſt concoctionem, & in ſanguinem conuerſionem, remanere contendunt: Ali-
qui è contrario ualidas uires diutius remanere uolunt adeo, ut & ſudores ipſas redoleant: huic

verò ſniæ, quæ modo dictafuere ſuffragantur, in iſtis .n. comeſorum qualitas ſeruata reperitur. E
Quin, & apud nos uerno tempore, quando capræ ſcammoneę germina depaſtæ fuerunt, purgatorium ipſæ lac generant, q ſi tithymalo veſcantur, idē accidit. Necnon, & in Doride, & Bœotia, & Theſſalia, omnibusq; finitimis locis multi ex coturnicum eſu muſculorum diſtentionibus correpti ſunt, quoniam veratrum ſcilicet illę comedunt. Ita id .m, & Athenis quibuſdam accidiſſe nouimus, qui coturnicibus largiter nimis ſeſe impleuerant.

36 *Calidiori quod comeſum eſt, intus refrigeratio, externus labor, ſole, igne, veſte, æſtiuo tempore, contrario autem contraria.*

Valde calido natura refrigerationem, & aquæ potum cōducere dicebat, & preterea quieſcere, hoc eſt, à vehemētiorib. exercitationib. abſtinere. Quo pacto igit hoc loco (ut nonnulli interpretātur) exercitari iubet? quo pacto in Sole, & ad ignē calefieri? Nā balneis id genus tēperaturas refrigerari mōſtratū eſt, fuliginoſisq; vaporib. qui ferè in huiuſmodi tēperaturis abūdāt, diſcutiēdis, &
3. Aph. 18. Ex. ord. 23. g ſolidis mēbris humiditate refrigerāte irrigādis: ignis āt, & Sol calefacit, ſimiliter & veſtis, & tēpus ,,
ęſtiuū. Et ipſe igit in aphoriſmis, ita loquitur. Tpe quidē veris, & extrema æſtate pueri, & his ætate proximi, optime degunt, & rectiſſime ualēt: ęſtate verò, & autumno quadātenus ſenes: reliqua ,,
eius parte, & hyeme, qui medias ætates agunt. Itaq; ſi calida ætas hyeme, frigida verò æſtate, recte habet, ualde calidos natura è Sole, & igne, & æſtiuo tpe nō modo nō iuuari, ſed & lædi, ipſum putare credendū eſt. Vox ergo illa initio ſermonis poſita, calidiori, aliqđ ipſi addēdū ſubintelligi poſtulat, aut tēperaturæ, aut naturę, aut corpori, aut homini. Sed eo, qđ in fine oppoſuit, pcipiē corpori, & homini magis, q̄ tēperaturæ, aut naturæ, ſubintelligēdū, oino: n. dixiſſet, cōtrariæ aūt contraria, fęminei generis articulū fęmininis noib. nō maſculi maſculis, anteponēs. Tota igē narrō talis fuerit: Calidiori corpori p cibos ac potiones interius refrigeratio cōueniēs eſt, noxia uerò caliditas exterior a Sole, & igne, & tpe æſtiuo, & ueſtimētis: quib. oib. arida caliditas ſignificaē, humidā nāq; & mediocrē, qualis balneorū eſt, poteſtate refrigerare declarauimº. Liquet aūt nos in iſtis ſermonib. cōſueta hæc balnea intelligere, ubi nō apponimus aquarū ſponte naſcētium, aut marinarum, aut ſulfurearū, aut aluminoſarū, quæ quidē illæ ſiccāt, calefaciūtq; & non refrigerāt. Cōtrariæ āt naturæ corpori contraria, rurſum hic ſubintelligere oportet, iuuantib. iuuātia, & nocentib. nocentia, ea qdem ut eligātur, hæc uerò ut fugiātur. Et. n. ſi calidiores naturas cibis ac potionib. refrigerare iuſſit, frigidiores certe contrarijs calefacere pcipiet. Itē ſi calidiores naturas à Sole, igne & æſtate, male haberi dicebat, frigidiores utiq; ab his iuuari, à contrarijs læſum iri, ſignificat.

37 *Cibaria aliqua quidem celeriter uincuntur, aliqua uero tarde.* G

Solus ex ijs, quos noui, Capito pro hac uoce, tarde, ſcripſit, contrarie, orationem hoc pacto inſtituens, cibaria aliqua quidem celeriter uincuntur, aliqua uerò contrarie. Porrò ſententia in utraque lectione eadem eſt: quę enim eduntur, differre ea rōne inter ſe inquit, quod aliqua cito a corpore ſuperantur, aliqua tarde. Intelligendum eſt autem ſuperari, hoc eſt immutari, & concoqui, & apponi, & corpori ſimile effici. Singulorum igitur ciborum alij quidem cito concoquuntur, & in ſanguine mutantur, & nutriunt, alij vero tardius: quæ in tribus commentarijs habentur, vbi de alimentorum uiribus, omnia diligenter perſecutus ſum.

GALENI EXPLANATIONVM
IN SEXTVM HIPPOCRATIS
DE MORBIS POPVLARIBVS LIBRVM
TOMVS SEXTVS

CArnes attractrices ex uentre, & extrinſecus. Sigificatº ſenſus, quoniam expirabile, & inſpirabile. H

Trahere ad ſe ipſas inquit carnes ex uentre, & extrinſecus: ex uentre quidem, i. ex uentriculo ciborum potionumq; unde nutriūtur, ſuccum: extrinſecus uerò, non item ſimiliter. Incertum eſt autem alimentum ne dicat, an aerem. Poſſunt .n. carnes quemadmodum ex uentriculo alimentū hauriūt, ſic & ab externis partib. in profundū reuocare: pōt & aer per arterias ad cutim pertinentes ad carnes ferri ab ipſis attractus, quod & oī verborum contextui magis quadrat. Verum de attractione decretum controuerſum eſt. Nonnulli enim philoſophi ac medici funditus ipſam ſubſtulerunt, nonnulli eſſe qdem affirmant, ſed in carnibus eſſe negant. Omnium autem rōnes in commentarijs explanatorijs reddi non poſſe diximus, multoties .n. eadem ſæpius repetere cogeremur, commentariaq; in longitudinem ac multitudinē penè innumerabilem excreſcerent. Quin neq; uniuerſum uitæ tempus ad Hippocratis libros interpretādos ſatis eſſet, ſi cuiuſque dogmatis ſemper in quaibet particula oſtenſiones afferri debeant: le-

ctuʀis

A Auris propterea moleſta res eſſet:& commentaria cõparaturis, longo tempore, magniſq; ſumpti
bus conſcriberentur. Satius itaq; fore exiſtimaui, ſi in hiſce cõmentarijs cuiuſq; partis ſententiam
enuclearem, quod explanatoris proprium munus eſt: interdum uerò & dictis ab ipſo cauſas ſibi
demonſtrans placitis cõgruentes adijcerem, ipſa autem placita hoc loco nõ aſtruerẽ, ſed quibus
in libris olim à me ſcriptis aſſerta fuerint, tñ in memoriã reuocarẽ, quemadmodũ, & nunc faciã.
Iis.n. quæ nutriunt, ad ſe proprium ſuccũ attrahẽtibus, ad ipſa moueri alimẽtum in cõmentarijs de
viribus naturalibus diſputatũ eſt. Expirabile verò atq; inſpirabile oẽ corpus eſſe, in cõmentario
de vſu ſpirandi, & in libello de vſu pulſuum egimus: in priore q.dẽ vtilitatem ſpirationis eſſe de-
clarauimus, vt cordis calor moderatus ſeruetur: in ſecundo verò, in toto corpore caloris medio-
critatẽ arteriarũ opera cuſtodiri. Hæc itaque ſola abunde ſint ad prioris verborũ Hippocratis par
ticulæ explanationẽ. Ad ſecundam iã deueniamus, in qua illud, ſignificat ſenſus, neq; ſecundum
Hippocratis morẽ, neq; oĩno ſecundũ græcã locutionẽ, dictũ eſt. Vnde aliq; caſtigantes in datiuo
caſu protulerunt, ſenſu, ſcribẽtes: vt qđ ab eo dr̃, tale ſit: Perſpicuũ ſenſui eſt totũ animalis cor-
pus expirabile eſſe, atq; inſpirabile. Atq; his deinde ſubijcitur illud, carnes attractrices ex ventre,
& extrinſecus, ſenſu reſte cõfirmatũ: qđ idẽ eſt, ac ſi diceret, ab ijs q̃ euidẽter ſenſibus noſtris appa
B rent. Nõnullos profecto vulgares audiui, qđ ipſis ex potabilibũ aquarũ balneis acciderat, admiran
tes. Prius.n. per flagrantẽ Solem cõfecto itinere, domum reuerſi, ſquallidum corpus, oſq; aridiſſi
mũ, ſe habere dicebãt, necnõ, & ardẽtiſſima ſiti cruciari: à lauatione autẽ ſitim extinctam eſſe, os
humectatuũ, pariterq; totũ corpus molle atq; humidũ effectũ, priorẽ depoſuiſſe ſquallorem fate
bãtur: Alij verò, & in ſolijs corpus ſuum aquã attrahere indubitãter ſe percepiſſe affirmarũt. Hęc
ſane, quæ vel imperitis patent, decreti teſtimonia ab ipſo ſenſu accepta ſunt: aliqua verò ex ſubti-
lioribus rationibus a medicis inuenta ſunt, quarum vna & illa eſt, quam ipſe poſterius affert,
quamque in ſequentibus uerbis cognoſcetis. Nam ad propoſita intelligenda, & hæc ſatis ſunt,
nobis ex recte dictis, & praue ab explanatoribus ſcripta deprehendere valentibus.

2 *Calidior uenula ſanguinis multitudine exuſtum procreat, illisq; ſecernit.*

Per venulam calidiorem, arteriã intelligito, omnibus Hippocraticorum librorum interpreti-
bus, venas non ab hoc ſolo, ſed & à multis alijs veteribus & arterias appellari, confitentibus. Hęc
igitur, inquit, venula ſanguinis multitudine incaleſcens, exuſtum procreat, & ſecernit: exuſtum
dicens, quod ex calore gignitur, quod ſucci vehementius calefacti tanquam fuligo quædam eſt:
C id vero, vtpote natura calidũ, & cõſiſtentia tenuę facile ſecernitur. Hanc ego probabiliorem ex-
planationẽ eſſe duco, ſi quidẽ oporteat verum ſimul, & Hippocratis decretis cõſentaneum habę
re propoſitum. At placitum nunc à nobis memoratum verũ eſſe, in commentarijs de vſu ſpiran-
di, & de vſu pulſuum traditum eſt. Nã inſpiratione, qua per os, & per omnem cutem animalia u-
tuntur, duplicẽ capi utilitatem oſtendimus, roborari quidẽ ſemper refrigeratũ inſitum calidum,
ut ne diſſipatũ intereat, & maxime cum ex qualibet cã adauctũ eſt: excitari aũt, & valentius red
di, ſi qñ frigidæ materiæ multitudine grauetur, quẽadmodum & ignis uentilatione accẽditur: quin
&, & hunc duplicem motum ipſi propriam, naturalemq; exercitationẽ eſſe eius uires inſtauran-
tem. hæc.n. eſt exercitationum natura, & vtilitas. Poſtquã igitur ante dixit Hippocrates, carnes
attractrices ex uentre, & extrinſecus, deinde huic adijciens, expirabile, & inſpirabile eſſe corpus,
inſpirationis q.dem ipſius ortũ, & utilitatem per illud indicauit, carnes attractrices, de expiratio-
ne uerò nihil dixit, iure in propoſitis uerbis ipſius meminit, de arterijs verba faciens, q̃ & cordi cõ
munia ſunt, licet obſcuriora de illo videantur. Cõmunem autẽ hunc ſermonem eſſe, inde patet.
Ab inſito calido fuliginoſum excrementum in ſanguine creari diximus, ac potiſſimum quando
eſt calidior. Illud igitur excerni opus eſt: & id quoq; natura molita eſt, quæ a corde expellenda
D ſunt, efflatione propellens: q̃ uero ab uniuerſo corpore per arteriarum compreſſionem excludẽs.
Fuliginoſa igitur partim ex iſtis, & ex uenis (oſtenſum eſt enim inter ipſas cõia oſtiola intereſſe)
per cutẽ q̃ primũ arterijs cõpreſſis excluduntur: partim ex corde pulmo prior ſuſcipit, qui ipſi,
cum quidem dilatatur, attrahenti, cum uerò comprimitur, expellenti, tãquam quoddam ſpi-
ritus prõptuarium præparatus eſt. Nẽpe hęc eſt noſtra de propoſitis uerbis ſententia: & ſequen-
tia verba his ipſis ac ſuperioribus cõnexa eſſe paulo poſt oſtendam. Quicunq; autem hoc loco ip
ſum de ardentis febris ortu loqui crediderunt, primum quidem ſermonem de ea parte, carnes at-
tractorię, imperfectè dictum reliquerunt: non modo.n. ſibi conueniens attrahunt, ſed etiam alie
nũ abijciunt. Attrahendi quidẽ utilitas euidentior: abijciendi verò, & excernẽdi ignotior eſt, & ali
quã rõnem ad fidem orationi faciendam poſtulat. Dẽſcendamus igitur iam ad ſequentem partẽ,
quæ & ipſa (ut dudum dicebam) ad meliorem explanationem innoteſcendam aliquid facit.

3 *Et quidem pingue, bilis flaua: quibus verò ſanguis, atra.*

In proxime explanata parte duarum opinionum meminiſſe oportet. Nos.n. diximus Hippo
cratem difflationis utilitatem demonſtrare: per difflationem aũt intelligi ſpiritus per totum cor-
pus

pus

pūs ex arterijs emanationē,ſicut ore factā,expirationem uocamus. Nonnulli verò de ardentis fe E
bris ortu ſermonē eſſe putarunt: quibus nō admodū fauere illud dicebā,creat exuſtū,& illico ex-
cernit: neq;.n.ſtatim in iſta ea excerni,q̄ ipſi vomitu,aut ꝑ ſedē euacuari dicunt,neq; eſſe neceſſe
aliqđ ardētis febris ſymptoma in ſermone đ eius ortu recenſeri. At explanationē nr̄am meliorē
eſſe defendimus,primū quidē,ꝙ his criminationibus caret: ſecundo loco, ꝙ in hoc ſermone om-
ne de ſpiritus intrò foraſq; motione decretū traditū eſſe conſpicitur. Quā motionē in quibuſdā
noſtris commentarijs non ſolum per oris reſpirationē,ſed ēt per diſflationē à toto corpore, fieri
explicauimus,nōnullis q̄dē cā ſpiritus animalis generandi, vt dixit Aſclepiades: quibuſdā verò,
vt Eraſiſtratus,non huius tm̄, ſed ēt vitalis: alijs præterea ſpirituū iſtorum alendorū cauſa inſpi-
rationē fieri dicentibus,expirationis aūt uſum referre dubitantibus,Hippocrates(ut in p̄dictis cō
mentarijs declarauimus)nō modo ꝑ os expirationis,ſed eius etiam,q̄ ex qualibet corporis parte
fit,vſum in præſenti ſermone perſtrinxit. Alter verò interpretātes accuſare æquum eſt,cuius nā
auctoris librū interpretētur,oblitos: neq;.n.in aliorū uirorū placitū deflexiſſent,eorū q̄ Hippocra
tes aſſeruit,conſenſum deſerentes,ipſo q̄dē clariſſime dicēte,carnes ex ventre,& extrinſecus at-
trahere: qđ longe ab ea opinione diſtat,q̄ cibi ex ventriculo in corpus digeſtionē inanis cōſecu-
tione fieri ſtatuit. Primo quidē non modo vim propriorum attractricē,ſed ēt alienorū expultri- F
cē ineſſe in carnibus animaduertere oportuit: hoc.n.illis cōuenit dicere,q̄ prædicant à natura ſa
luti animalium conſuli,inter quos ēt fuit Eraſiſtratus. Secundo q̄d nā excretione egeat, dicere de
buerant: neq;.n.ſanguinē,ex quo corpus alitur,dicent. Horum q̄dē neutrum illi fecerūt. At Hip-
pocrates ex ſenſui manifeſtis utrunq; euidēter conſtare præfatus,deinceps ad vſum ex omni cor
pore diſflationis explicandum tranſitum fecit,neceſſariam fuliginoſorum excrementorum or-
tus cauſam afferens: etenim in corpore animantium calor huiuſmodi recrementa, perpetua eua
cuatione indigētia procreat. Hac igitur in parte horum excrementorum generādorum materiā
oſtendit: nam ſicut maior ipſa generare aptus eſt,ita,& materiæ quædam iſtis generādis habiles
reperiuntur. Recta igitur ratione bilis atræ meminit: ipſam enim dupliciter contrahi didiciſtis,ex
craſſo ſanguine,& ex bile flaua cōbuſta: ꝙ ſi de ardentis febris ortu ſermo ipſi foret,fruſtra bilis a-
træ meminiſſet. Quam ob rē,& ex hoc perſpicuū eſt,explanationē noſtrā verā eſſe,iuxta,& Hip
pocratis decretis conſentaneam,illorum autem diſſentiētem. Ad hæc, eadem planè uerba in alia
libri parte conſcripſit: noſque ipſi ea ſuperius enodauimus,ubi & illud dicebamus,pingue non ſo-
lum de vnguinoſo,& adipali,ſed etiam de omni dulci,dictūm eſſe putandum,ut eo ſermone mel
contineatur,& ſiræum,quod hepſema,hoc eſt ſapam in noſtra Aſia Græci nominant. G

4 *Mentis,memoriæ,olfactus,aliorum etiam famis inſtrumentorum,exercitio.*

4 *Labores cibi,potus,ſomnus,res uenerea,omnia mediocria.*

Horum duorum Aphor. deeſt hoc loco Galeni explanatio. Poſterioris meminit cl.8.b.Et 61.
g.Et 69.d.

4 *Frigidior frigido in tempore,& regione: calidior erit.*

Quod neq; affectu aliquo: neque ob ætatem,frigidior in frigida regione,& tempore poſſit ca
lidior effici,oēs cōfitentur: Iccirco,& Sabini ſectatores de natura frigidioribus uerum eſſe ſermo-
nem tradunt. Veruntamen neq; de iſtis abſolute prolatus uerus eſt,niſi huiuſmodi cōditiones ad
ditæ ſint. Frigidum,exterius circunfuſum,ꝙ denſet refrigeretq; cutaneas partes, inter euidenter
apparentia ponendum eſt,non tamen corporis penetralia ſimiliter afficit. Sed quemadmodum
5.Apho.21.Ex. ord.39.b in aphoriſmis definitum eſt ea in parte,ubi inquit,"Nonnunquam in diſtentione ſinē ulcere iune
ni carnoſo,ætate media,frigidæ multæ inſperſio calorē reuocat. ſic & hoc loco à nobis definien
dum eſt. Frigida nanq; corpori nr̄o iniecta,aut ita alte ſubit,ut intima æque atque extima refrige
ret: aut ſola cutanea frigore ꝑcellit. Ad profundum igiť deſcēdēs partes eas refrigerat,& non leui H
noxa totū aïal afficit,ipſius frigore cōcuſſis labefactatiſq; virib. at quæ ſuperficiem tm̄ corporis le
dit,nō ſolū interiora nō refrigerabit,ſed ēt calidiora multo,q̄ ipſorum prior temperatura eſſet,ef
ficit. Cæterū quicunq; de raram cutim,raraſq; ſub ipſa carnes habentibus ipſum locutum eſſe exi
ſtimant nunc,qm̄ ob diſflatum calorem iſtos frigidiores effectos eſſe dicunt,atque ideo ſpiſſeſcen
te cute,retētoque quod prius exhalabat calido,incaleſcere,aliquid ſanè uideri dicunt,ſed eos opi-
nari non decebat,qui ita digerantur, frigidiores dictos eſſe. Hæc enim(ut didiciſtis)humidis cali-
diſq; corporibus maxime inſunt: ſecundo calidis,licet ſine humore talia ſint: nullum autem frigi-
dum corpus facilè diſſoluitur: ſed minus quidem humida,magis autem arida hoc ſuſtinent,utriſq;
verò naturaliter calida præſtant. Hac itaq; ratione iſti mihi falſi eſſe uidentur.

5 *In doloribus proximum uentrem purgare oportet: & ſanguinis uentrem reſcindere. Vſtio,ſectio,
calefactio,refrigeratio,ſternutatio. Stirpium humores,in quibus uim habent,& cyceon, maleficarum,
lac,allium, uinum feruefactum,acetum,ſal.*

Remedia hoc loco enumerat,& leuibus, & ſæuis doloribus ſuccurrentia: ſicut in aphoriſmis
oculorum

A oculorum tũ dolentium remedia ſcripſit, ubi inquit, "Dolores oculorũ meri potio tollit, aut bal 6. Aph 31. ẽx;
neum, aut fomentum, aut uenæ ſolutio, aut cum medicamento purgatio. Hoc loco quædam adie ord 49. c
cit remedia, oculorum doloribus non conuenientia. Primum quidem omnium hoc in ſermone
enumeratum purgatio eſt, quã in * † victioræ ſtudioſa, } irritãt, neq; ſtulta * auxilia pe- † Al. conten-
nitus, queãdmodũ ſcripſit, explicauimus. Primũ verò inter deinceps enumerata vſtio eſt, q̃ peſſi- tioſa.
me affectis locis ob prauorũ ſuccorũ exuberãtiam, ut in p q̃ malignis vlceribus euenit, adhibeẽ,
nõnunquã palàm cãdentibus ferramẽtis, nõnunquã vſtorijs medicaminibus, ea nobis vrentibus.
Poſt vſtionẽ ſectio poſita eſt, & ipſa locorũ multũ iã pus habentiũ dolorẽ finiens, poſtquã ingen-
tes phlegmonæ prægreſſæ ſunt. Deinde calefactio, lauationibus. ſ. atq; fomentis accerſita. Aliàs
uerò fomẽtorum materias edocti eſtis, qbus uitijs dolorẽ excitãtibus admouẽda ſint, ut" pectoris
morbis p ea, q̃ ipſe in libro De rõne uictus acutorũ recenſuit: oculis aũt p mollẽ ſpongiã, nõ fe-
rẽte loco p ſacculos, & cataplaſmata calefactiones: quin, & ex oleo cõſperſio in medijs corporis
partibus, & in capite, calefactio cũ ſit, doloribus remedio eſt. Et ex aquæ calidæ fotu extremorũ de uict. ra. in
mẽbrorũ dolor tollitur. Atq; frequẽtiſſimus, & plurimus ĩ dolẽtibus particulis calefactionis uſus mor. acu. cõ 4.
apud medicos eſt, nã & cõtenta relaxat, cõpleta euacuat, refrigerata calefacit. Refrigeratione aũt t. 120. 7. 151. d
B rarius ſedãdis doloribus utimur, membrorũ quidẽ exteriorẽ ſuperficiẽ denſante, & p pea diſti-
tiones impediente, diſtẽta uerò magis intendẽte. Solas igitur calidas intẽperies ſine materiæ mul
titudine factas refrigeratio diſcutiet: ſicut in capitis dolore ob Solis æſtũ, aut febriũ ardorẽ. Caput
igitur oleo roſaceo frigido perfundentes ſymptoma curamus, & eryſipelata, ob excellentẽ calorẽ
dolorẽ inferentia * nec nõ & podagras, in quibus bilioſa calida ve fluxio eſt. Poſt dicta autem
deinceps ſcriptũ eſt, ſtirpiũ humores, in qbus vim habẽt: quorũ item uerborũ ſententia talis plane
mihi eſſe uidetur. Dolorũ medicinæ tibi nõnunquã fuerint, & ſtirpium humores: iſti uerò p mul
ti ſunt, qdã liquidi permanentes, aliqui ſpiſſeſcentes. In primis ſanè oleum p multam nobis uti-
litatẽ tollendis, ſedandisq; doloribus, ſi calidũ adhibeatur, prę̃ſtat: deinde & alia multa lõge plus
q̃ ipſum calefaciẽtia, ut laurinũ, cedrinum, recininum, ſinapinũ, & raphaninum. Hæc quidẽ liqui-
da: Cõcreata uerò alia plus, alia minus, & reſinæ, maximẽq; inter eas, quæ ſpõte ſua diſtillant, &
thapſia, & euphorbiũ, & ſucci omnes, cyrenæus, parthic', medicus, aſſyri', ſagapenius, ex tithy-
malis, ex panace, qui & ꝓprie opopanax dr̃. Huius generis ſunt, & chalbana, & alia multa, quæ
oĩa in cõmentarijs de ſimplicium medicinarum uiribus didiciſti: ſiue. n. ſuccus ſit alicuius, ſiue li-
quor, ſub humoris appellatione cõphenditur. Huius itaq; gñris ſunt, & liquida pix, &* piceũ, qd † Al. piſſelæũ
C uocatur, & in Cilicia capnelæon, aliaq; innumerabilia, aliqua ex herbis, aliqua ex fruticibus, ali-
qua ex arboribus confecta, quorũ cõe uocabulũ ſtirps habetur: cuius hoc loco Hippocrates me-
minit, dicens, ſtirpiũ humores. His uerò adiecit, in quibus uim habẽt, obſcurum breuitate ſermo-
nem faciens. Igitur haud ab re explanatores diſſident, alius aliter uerba non modo interpretan-
tes, ſed ẽt ſcribentes. Quam ob rem, ne nimia ſcribam, eos omittẽs, q̃ mihi ſimillima ueri uidean-
tur, ea ſola referam. Medicamentorũ igitur q̃cunq; dolores ſedare apta ſunt, ſicut aliud alij affe-
ctui, ita & aliud alij membro, prodeſſe idoneũ eſt. Hac de re autẽ ſermo quia commentarij modũ
excedit, breuiter ip̃m per exempla perſtringere conſtitui. Porrò ꝙ nõ omnes cũ dolore affectus
ijſdẽ egeant medicamentis, iſtud tibi exemplum eſto. Mordacibus ſuccis in inteſtinis contentus
eluentia cum prius per inferiores partes immiſerimus, inter quę mulſa eſt, ptiſanæ cremor, & ex-
creta hæc fuerint, morſus deinde mitigantia, & quæcunq; inhærentia, & inteſtinorũ tunicas ope
rientia ſuperne incidentes mordaces humores arceant, in ſedem damus: edulia p̃terea ipſis bonum
ſuccum creantia, & quę difficulter corrumpãtur, exhibemus. At in ſuperiore uentre, & maxime ĩ
eius oſtiolo id genus contractis humoribus, in primis eos uomere iubemus. Quòd ſi ad uomitum
parati nõ ſint, ſimplex oleum, aut cum aqua tẽperatum, aut quiddã ſimile ſorbẽdum p̃bemus, p
D quod citato uomitu, exterius aliquid adſtringens, odoratumq; ſuperimponimus: ſumendos aũt
cibos exhibemus boni ſucci, ęgre diſſolubiles, & nonnulla adſtringendi vi præditos. Oculis verò
dolentibus horum nihil facimus, ſed uniuerſi corporis inutilem materiã prius medicamento edu-
cimus. Quòd ſi redundet ſanguis, ad cubiti uenam exteriorem, quam humeralem uocãt, ſcinden
dam accedimus: deinceps medicamine aliquo q̃ molliſſimo, & neutiquam mordaci utimur: de-
inde per totum diem uſq; ad ueſperam ieiunantem ad balneum ducimus. Quòd ſi neque purga-
tione, neque uenæ ſciſſione indigeat, dictis medicamentis, & poſt ipſa lauatione, ſicut nouiſtis,
eiuſmodi dolores medicamur, neq; ad uentris morſus collyrion aliquod immittentes, neque ocu
lis tragi ſuccum, aut capræ adipem, aut ceratum morſu vacans, aut id genus aliquid adhibentes,
quale in ſedem inijcere ſoliti ſumus. Hæc exempli cauſa dixiſſe ſatis eſto ad illud edocẽdum, eun-
dem affectum diuerſis locis excitatum non eadem remedia poſtulare. Oſtendere enim propoſi-
tum eſt, in quo ſenſu Hippocrates dixerit, ſtirpium humores, in quibus uim habent: illud enim, in
quibus, aut membris, aut affectibus, aut modis utendi, intelligere neceſſe eſt. Dico autem uten-
di modos, cum aut ipſam cauſam, ob quam affecta pars dolet, remouemus: aut flatuoſum ſpiri-
tum ex illa creatum diſcutimus: idq; ipſum duobus modis efficimus, aut ſpiritus craſſam flatuo-
ſamq;

ſamq; partem extenuantes, aut continens ipſum corpus rareſacientes. Quin etiam ad hęc modus E
alius indolentiæ effector eſt, ſ. qui ſenſum habebat, ac ſtupefacit: in quo prudentiæ non vulgaris
eſt, ſtupefactorio medicamento alia permiſcere, neq; eo ſolo vti. Quem.n. pterit, a philonio, qđ
vocatur, medicamine, dolori finem ſtupore ſenſus imponi? ſtuporem uerò, & torporē papaueris
ſuccus, & alterci ſemen efficiunt. Hæc ſi ſola perpauca exhibeantur dolorem ſedare nō poterũt:
ꝙ ſi tm̃ ex iſtis detur, quantum acceptum ſedare dolorem poſſit, inſigni noxa membrum dolens
afficietur. Igitur ne ipſum magnopere offendatur, neq; ſenſus obtorpeat, aliorũ medicaminũ p-
miſtio a Philone excogitata eſt. Quænam verò ſit methodus, qua quis urens hanc medicamento
rum ſtructurã moliatur, in libris De ipſorum compoſitione proditũ eſt. Et de his hactenus. Nunc
quæ ſequuntur conſideremus, inter q̃ prima eſt uox illa, cyceon. N· mpe ꝙ vinum dolores oculo
rum ex obſtructione orientes mitiget, ex aphoriſmorum interpretationibus didiciſtis: nunc verò
& aliorum, quicunq; eadem rõne concitantur, dolorũ, nõnunquam ob ſanguinis craſſitudinem,
nonnunquam ob frigus, vobis in mentem ueniat, cum ſæpius, & in ventris doloribus, & in dolo-
re capitis uocato hemicræra {ſeu hemicranea,} meracius vinũ ſumptũ cõfeſtim quidem manife
ſte iuuiſſe, accedente deinde ſomno, in totũ dolorē ſuſtuliſſe, videritis. Vidiſtis autem me non illi-
co ieiuno, ſed ab aſſumpto cibo exhibere. At hoc loco Hippocrates utrunq; miſcuit, & cibum, & F
potum: tale.n. quiddam cyceon eſt, quemadmodum & apud Homerum didiciſtis, miſcentibus q
dem alia cum vino, cõe uerò omnium ipſum habentibus: fortaſſe, & cum polenta vinum miſce-
bãt. Neceſſario aũt, & alia miſceri ex hoc noĩe, cyceon, veteres ſignare quiſpiam putauerit, ſic eos
appellationē hanc in eum ſenſum magis accipere indicans. Aliqñ autem ego quempiam dolore
uexatum ſine cibo, vino vti iubens, ut opinionem meam confirmarem, multis ſubito calidis ua-
poribus affectum locum petẽtibus, eum, uti fui ueritus, cruciatum aĩaduerti: ab illis.n. & inæqua-
lis intẽperies, & repletio membro acciderunt. Alibi uerò nos explicauimus repletionē quoquo
verſus corpora diſtendentem, imbecillis partibus dolorem inferre, ſed inæqualem intemperiem
ea ratione, ꝙ aliquæ partes adhuc naturaliter affectæ ſint, aliquę refrigeratę ipſis ſint proximę: in
iſtis.n. a male affectis partibus ad recte ualentes moleſta quædam frigoris diſtributio fit: at omnes
refrigeratæ (ut ita dicam) hecticam quandam tẽperaturam adeptæ non dolent: Quibus.n. (inquit)
naturæ mutãtur, atq; corrumpuutur, dolores excitantur, non permutatis iã atque corruptis. Ego
profecto uinum ſine cibo epotum læſurum eſſe arbitrabar, & experientia idem teſtata firmiorē
ſnĩam meam reddidit: cyceon autem, cum in ſe ipſo cibum contineat, offendere nequaquam po-
terit, nam ex utriuſq; mediocri miſtione æquabilis paulatim calefactuſi in partibus affectis auge- G
ſcens ſine multis uaporibus, & refrigerata calefacit, & inculcata diſſipat. Quęcunq; .n. prius aliq-
bus in locis ob craſſitudinem inhæſerant, eos attenuata, & fuſa permeant, continentib. ẽt ipſa cor-
porib. rariorib. laxioribusq; effectis, quæ ab æquabiliter calefacientibus fieri ſolẽt. Sternutationes
quoq; (nam & has deinceps ſcripſit) dolores capitis ex multo flatuoſo ſpiritu ortos perſpicue re-
mouere cernuntur. Hęc igitur omnia uſque ad ſternutationes cum eo, quod ab initio propoſitũ
fuit, cohærere a me oñſum eſt, & male ab interpretib. in plures ſermones fuiſſe diuiſa. Ad ſequẽ-
tem igitur partem tranſeamus, quæ plus ẽt ab oĩbus prioribus, q̃ illæ inter ſe, diſtare uidetur. Po-
teſt aũt & ipſa (ut ego ſentio) de doloribus, ſicut & illę, fuiſſe ꝑlata, ſed ab illis differre malitia. Exo
riuntur.n. dolores qdam maligni a maleficis, ſeu medicamẽtis, quæ deleteria.i. mortifera uocãt,
ſeu feris uenenum ictu ſundentibus, ſiue ſuccis aliquibus ex improbo uictu, aut peſtilenti cœlo in
corpore genitis. Ad hos itaq; id genus remedia enumerata fuiſſe dicimus, lac, allium, uinum ferue
factum, acetum, ſalem. Lac nanq; venenis eroſione interficientibus aduerſatur: ſiquidem attẽpe-
ratione opus eſt. Allium vehementi frigore lędentibus reſiſtit: Vinum mediocriter frigidis: ſed cũ
ipſi adiectum fuerit, ſeruefactũ, intelligere poſſumus admodum calidum. Poteſt etiã intelligi ui-
num ita decoctum, ut ſapa, quam uocant, facta ſit: etenim hæc corrodentes acrimonias tempe- H
rat. Acetum uerò, ut glutinoſos, quales fungorum eſu creantur, ſuccos diſſecet, uel ẽt refrigeran-
di cauſa, ſicut aduerſus thapſiam requiritur: Poſtremo ſalem, ut totam maleficorum humorum
medicamentorumq; ſubſtantiam conſumere poſſit. Cæterum qm̃ vtilitates, & noxæ non ſolum
per ſimplices nos attingentium qualitates, ſed etiam per totam ſubſtantiam corporibus noſtris ad
ueniunt (& hoc.n. ex alijs commentarijs didiciſtis) iure ſanè optimo, & illud dictum fuerit, ſtir-
pium humores, & in quibus uim habent. Proprietates nanq; ex tota ſubſtantia progenitę, aut cor
poribus noſtris congruentes, aut alienæ, quatuor materijs continentur, aut enim purgatoriæ me
dicinæ ſunt, aut alimenta, aut ad hæc tertio ea, quę hic Hippocrates malefica nominauit, aut quar
to ipſorum remedia. Cum verò tertium materiæ genus, & in medicamenta deleteria, hoc eſt mor
tifera uocata, & ferarum uenena, diſtribuatur, duplex & iſta curantium materia eſt. Appellantur
autem græco vocabulo Alexipharmaca ideſt medicamentorum auxilia, quę mortiferis medica-
mentis aduerſantur: Theriaca uerò, quæ ferarum morſibus medentur. Verum fortaſſe quis exi-
ſtimauerit, & purgantium medicamentorum materiam inter mortifera eſſe cenſendam, nam
& hæc ultra modum aſſumpta nos interficiunt. Id ſi conceſſerimus, conſequens erit etiam,

vt

A ut alexipharmaca,& theriaca,in mortiferis enumeremus,quādoq; dē & hæc nos perdere poſſint,
nisi ſiquis ex ipſis omnino valde parum aſſumpſerit. Verum ea de cauſa mihi plura medicamen-
ta,non vocare mortifera medici videntur, quòd ipſorum temporibus quibuſdam vtilitas neceſſa- deeſt nō, in cō
ria ſit: ea verò appellare deleteria.i.pernicioſa quæ nullo vnquam tempore,neq; ægrotis homini textib. græcis
bus,neque valentibus,opem ferunt:neq; enim aconitum,neq; argentum viuum,neque argenti & iure.
ſpuma,neq; marinus lepus,intra corpus accepta,vllum nobis afferunt emolumentum,quemad-
modum & alia pleraque,de quibus & illis in commentarijs actum eſt,ubi de iuuantibus atq; no
centibus per totius ſubſtantiæ proprietatem diſputauimus.

6 *Homo ex laſsitudinibus ab itinere,imbecillitas,grauitas,expuit,tuſsiebat enim ex vertice: Febris acuta,manum ſubmordens.Secundo die caput graue,lingua exuſta fuit:nares unguib. reſciſſa,ſanguis non manauit:ſiniſter lienis magnus & durus dolore infeſtabatur.*

Quæ nā huic ægroto acciderint,narrauit Hippocrates:mortuus ne ſit an euaſerit, quorſi cau-
ſa reliqua oīa ſcripta ſunt,dicere prætermiſit. At forſan quid ego de ægro hoc futurum eſſe præ-
dicerem,quiſpiam audire deſideret: cui uera hunc in modum dicenda ſunt: Siquis eius mihi vrinā
oſtendiſſet,clare ſanē quid de eo ſentirem,attuliſſem. Quantum enim ad dicta pertinet,pernicio
B ſe ægrotabat: at ſi urina optima fuiſſet,hominem quidem euaſurum, ſed acute ægrotaturum eſſe
prædixiſſem: ſin autem praua apparuiſſet urina,breui interiturum: ſi mediocris,ut neq; laudanda
eſſet,neq; uituperanda,longiori tempore ſuperſtitem,tandem moriturum eſſe affirmaſſem. Alia
porrò ſymptomata media quodam modo inter perniciē atque ſalutem ſunt. Illud uerò,nares au-
tem unguibus reſciſſæ,deinde non effundentes ſanguinem,ita enim ſcripſit Zeuxis,nares ungui-
bus reſciſſæ non effuderunt ſanguinem,peſſimum ſignum eſt. Quòd ſi ſcriptum eſſet, quemad-
modum & in pluribus exemplaribus ſcriptum reperitur , nares unguibus reſciſſæ , ſanguis non
manauit,pernicioſum quidem,& hoc eſſet,ſed minus, quàm nullo modo ſanguinem emittere.
Patet autem,quòd & manus opera rite adhibita ſanguis tamen non emanauit: neq; enim ab ini-
tio hac in parte ſcripſiſſet,vnguibus quidem nares eſſe proſciſſas,neque tamen ſanguinis effluuiū
accidiſſe,ſi abſque manus opera id euenire potuiſſet. Referunt autem ueteres medicos non pro-
prijs unguibus modo,ſed etiam ferramento quodam ad id ipſum præparato nares diſſecare ſoli-
tos. Videnturq; in ęgrotante, de quo nunc ſermo ſit, ad ipſarum diſſectionem propter capitis
grauitatem curantes hominem medici deueniſſe. Illud uerò de liene dictum , ſiniſter lienis ma-
gnus,nonnulli, ita additum eſſe,ſiniſter,putant,ut lacti album poeta adiecit , & ſuibus humi cu-
C bantes,cum nullum lac non album ſit,nulli ſues non humi cubantes ∴ diſſecta non erupit
ſanguis ſiniſtra,tanquam dixiſſet,ex ſiniſtra nare,& ea lieni è regione oppoſita eſt. Atque ueriſi-
mile eſt medicum ad manus operam huic nari adhibendam fuiſſe permotum. Errante autem
primo librario accidit,ut erratum remaneret. Præterea cum in propoſito ſermone illud etiam
ſit,tuſſire ipſum ex uertice,de hoc etiam inter libri interpretes magna diſſenſio eſt orta,nonnul-
lis quidem ex capite fieri tuſſim dicentibus,non, ſicut crebrius fieri conſueuit, ex pectore & pul-
mone,& aſpera arteria,quando hęc primo affecta ſunt: aliquibus autem ex vertice proprie di-
ctum eſſe putantibus,ut non ſolum ex capite deſtillatio aliqua tuſſis cauſa ſit , ſed etiam ab ipſius
capitis parte illa,quam uerticem nominamus.

7 *Quartana laborantes magno morbo non capiuntur: Si prius autem capiantur,& quartana ſuperueniat ;liberantur.*

Comitialē̄m veteres,& magnum morbum,& " affectum puerilem appellabant,ut ipſe Hippo de Aere,aquis,
crates in libro De aquis,& aere,& locis,quoniam pueritia tempore abundat. Nonnulli & hercu & locis,cap.2.
leum ipſum uocauerunt,non ꝙ Hercules eo vexaretur,ſed uidentur ibi,ſicut alij etiam nomini- a.2.f.
D bus eius ſæuitiam exprimere uoluerunt,ita & nomen hoc magnitudinē ſignificans,herculeum.ſ.
effinxiſſe. Alij ſacrum morbum,falſa opinione decepti,appellauerūt,ſicut in libro De ſacro mor
bo explicatum eſt. Oritur ſane,& ab alijs affectis partibus non nunquam uitium hoc;ſed in pluri in principio li
mis primum ipſum cerebrum afficitur,non alio affecto conſentiens. Morbi autem cauſa frigidus bri De ſacro
craſſusque humor eſt in cerebri ſinibus collectus,neruorumq; origines,ac præcipue dorſi medul morbo.
læ primum principium,occupans. Huic humori igitur & aliæ quidem febres pro ſunt , ſed maxi-
me diuturnæ,& ex his omnibus quartana potiſſimum: itemq; ea ipſa quartana, quæ longiſſima
ſit,& cum rigore inuadat. Ipſe nanque rigor.

∴ ∴ ∴ ∴

vectes

cerebri quidem initium hoc obſtruente humore. Febris autem caliditas prius atte
nuans, & ipſum diſcutere apta eſt,præterea , & totam temperaturam uehementibus rigoribus
mutare,& humidam eam frigidamq; ad calidius ſicciusque redigere. Ab hac verò pituitoſus hu-
mor interdum procreatur in corpore,at excretiones ſequuntur conuulſionem iuuantes , per ſu-
dores quidem ſæpius,aut vomitum, aut alui ſubductionem,quare & per hæc expurgatur mate-

ria

a.Aph.26.Ex. ord.16.b. 1.Epid.cõ.3.t. 4.3.118.g

ria iuxta id, quod in aphoriſmis dixit, "Febrem conuulſioni rectius accidere, quàm conuulſionem febri. comitialis autem eſt totius corporis conuulſio. In primo quidem de morbis popularibus, ita ſcripſit de quartana: "Tutiſſima quidem omnium eſt, & facillima, ſed longiſſima quartana: neque enim ipſa ſolum per ſe ipſa talis eſt, ſed etiam ab alijs ingentibus morbis tutum præſtat. Id verò nulli dubium eſt, quod prius quartana febre laborantes comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum ſuperueniens quartana diſcutere conſueuit: quocirca multo ſanè magis ipſum nondum factum fieri non permittit. E

8 *Pro quibus qui morbi.*

Hoc ſupra poſitis congruit, hanc ſententiam intuens. Pro quibus morbis qui morbi oriantur, ſcire bonum eſt: id verò ſubaudire opus eſt. Quemadmodum enim quartanam comitialem ſanat, & febris quæq; conuulſionem, vel etiam deſtillationē, & ſuſpirium, eodem pacto oculorum phlegmonem alui profluuium lænitatem inteſtinorum acida eructatio, & lateris phlegmonę pulmonariam, ueternum phrenitis; contra uerò non vtiliter phrenitis in ueternum, phlegmone lateris in pulmonariam, ſe conuertunt. Quin etiam atram bilem hęmorrhois plerunque incipientem prohibuiſſe, & iam effectam remouiſſe, necnon & duratum lienem ſanauiſſe, conſpecta eſt. At varices quoque hos ipſos morbos, podagras præterea, & articularios dolores, diſcutiunt. F

GALENI
IN SECVNDVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS LIBRVM COMMENTARIVS SECVNDVS;

Nouiſſime repertus, & ab Excellentiſſimo Ioan. Baptiſta Raſario è Græco in Latinum ſermonem translatus.

MVLIER oris ventriculi dolore conflictabatur, nec quicquam conquieſceabt. hac tenuiſſimo farina hordeacea polline mali punici ſucco macerato ſemel die in cibo contenta, non reuomebat, vt Charioni vſu venit.

Primum de vulgaribus morbis librũ dignum eſſe doctrina, & gloria magni Hippocratis, dictum eſt: utpote qui multa, eaque vtilia, & ad inuentio-
C nem, cognitionemque eorum, quæ in medicina tractantur, pertinentia cõtineat: quæ uerò in hoc ſecundo ſunt, cum propter obſcuritatem, ac breuitatem, tum uerò etiam propter rerum uarietatem, tam differentia, ac diſiuncta inter ſe ſunt, ut non ab uno Hippocrate, aut ab eius filio Theſſalo ſcripta eſſe videantur. multa enim uarijs confuſa modis videntur: multa ſine vlla ratione interiecta, & nulla ex parte conſequentibus coniuncta, quocirca non ad libri confectionem, ſed ad commentarium potius, & ad memoriam hæc ferme omnia eſſe compoſita uidentur, hicque ſecundus non uidetur ita eſſe conſcriptus, ut ederetur, ſicut eſt de primo, tertioque libro ab Hippocrate factum. Eſt enim hęc quædam ægrotorũ, ſymptomatum, ac morborum connumeratio: ut cum ait, Mulier ἐκαρδιάλγει, hoc eſt, oris uentriculi dolore afficiebatur. Cardialgia enim morbus eſt, quem etiam καρδιωγμὸν, hoc eſt morſum in ore ventriculi uocant. etenim cum cor ita ſitum ſit, ut prope os ventriculi eſſe uideatur, idcirco homines, ducto a ſitu partium argumento, hoc malum a corde ducere initium arbitrantur: ſicut nonnulli nomine decepti, cor ipſum morderi exiſtimant: cum tamen perſpicuũ ſit, & morſum eſſe ſub cartilagine pectoris, & cor in medio thorace ſitum eſſe. Hoc autem nomen καρδία, hoc eſt cor, non ſolum ſignificare apud ueteres unum princeps uiſcus, quod eſt uitalis facultatis
D fons, ſed etiam os uentriculi, neminem ignorare arbitror eorum, qui ſunt uel mediocriter eruditi: ſiquidem præter medicos, etiam Thucydides in ſecundo hiſtoriarum de peſtilentia agens, ita ſcribit: Et ubi hoc malum in cor deſederat, ipſumque ſubuerterat, omnes, quæ à medicis nominatæ ſunt, bilis expurgationes ſubſequebantur. Item in libro prædictionum, qui Prorrheticus inſcribitur, ita legimus, Cordis dolor cum hypochondrio contento, dolorque capitis, malignũ.
» Cum enim uitioſi humores partes ad os uentriculi pertinentes imbuunt, tum mortales redduntur nauſeabundi, & oris uentriculi dolore conflictantur. proinde accommodatum remedium, quod mulieri adhibitum eſt, commemorat: quo & vomitus repreſſus eſt, & robur uentriculo additum: Farinam, inquit, hordeaceam in pollinem ſubactam, & mali punici ſucco exceptam ſemel die pro cibo ſumebat. polenta enim uitioſum ſuccum exſiccauit: mali uerò punici ſuccus unà ſumptus ventriculum roborauit vſque adeo, ut humorem, qui tunicis ipſius continebatur, expellere potuerit. Nec verò omnem oris uentriculi dolorem cardialgiam appellant: ſed eum ſolum, quem acres humores excitarunt: nimirum cum os ipſum irritarum, commorſumque ſit: quod in triſtitia contingit vel maxime: ex quo fit vt homines ita affecti, bilem vomant: ſicut etiam in quibuſdam per infernas partes deijcitur: quo tempore aluus ſumme building bilioſa egerit. hæcque merito accidunt, quandoquidem os ventriculi propter magnitudinem ſentientium neruorum, quos habet, nihil

bet, nihil

bet,nihil fugit eorum,quę in ipſo ſunt:itaque cum ab humore bilioſo mordetur,dolor excitatur, E atque inde bilioſus vomitus cietur;quam ob rem ueteres eius motus καρδιωγμούς,& καρδιαλγίας nominarunt.

2 *Mutationes iuuant,ſi non in mala mutentur: ut in uomentibus ſumpto medicamento, febrium cauſa.*

Mutationes eorum, quæ vomitu reijciuntur, ad deteriora uergentes, ut in omni ſuperuacaneorum genere, damnantur. quamuis enim expediat ea expellere, uarias tamen corporis affectiones,ac magnam naturæ perturbationem ſignificant. Vomituum porrò varietatem reprehẽdit etiam auctor prædictionum,hoc modo ſcribens,Vomitus cum varietate,mali, cum alias,tũ verò,ſi ſeſe mutuo prope conſequantur.Itaque ſuperuacaneorum mutationes eò,quòd varij humores expurgentur,non ſunt omni ex parte reprehendendæ,niſi in deteriora uertantur, & continenter fiant,aut peſſima ſigna,ut colliquationis,ac corruptelæ adiũcta habeant: quemadmodũ ipſe in præſagijs memorauit his verbis.Si uomitus porri colorẽ imitetur,aut liuidus,aut niger ſit, quicunque ex his coloribus fuerit, prauus exiſtimandus eſt.Si idem homo omnes colores euomat,iam id admodũm pernicioſum erit.mortem autem celerrimam denunciat liuidus, ſi malus F in eo odor eſt.Hos vomitus omnes damnat iiſdem fere uerbis in Coacis prænotionibus, vbi ſcribit,Vomitus viridis,& niger,& liuidus,malus:ſi verò idem omnes colores uomat, pernicioſum eſt.Cæterum quod hic de uomitibus cenſet,in Aphoriſmis de alui excrementis ait,In alui,inquit fluxionibus mutationes excrementorum iuuant:niſi ad mala fiat mutatio;ac ſicut illic eas fluxiones,quæ ſponte fiunt ſignificat,ſic hic de ijs uomitibus loquitur,qui ſua ſponte cientur:ut ex conſequẽtibus planum eſt,cum ait,Vt in uomentibus ſumpto medicamento,febrium cauſa, id quod in Aphoriſmis aperte dixit, Et quo plures colores fuerint deteriores, peius: cum medicamento verò, melius:ſiquidem haud mirabile eſt,talia a medicamento educi.

3 *Quæ poſtremo reijciuntur magis ſincera,putredinem ſignificant,ut Dexippo contigit.*

Eſt hoc in more poſitum Hippocratis,ut in omni genere ſuperuacaneorum ſincera, & impermiſta damnet,& ſinceras humorum euacuationes eſſe malas enunciet.In Præſagijs enim de ſputo G ſcripta reliquit hæc, Et permiſtum ſputo flauum uehementer uideatur. nam ſi multo poſt quam dolor ceperit,flauum,aut rufum excreet,aut quod multam tuſſim excitet,nec uehementer permiſtum ſit,peius erit.quod enim non eſt commiſtum , ſyncerum eſt: quod damnat,cum ait, Quippe flauum,ſi ſyncerum fuerit,periculum ſubeſſe teſtatur.Et rurſum,ſi vero ita ſyncerum ſit, vt nigrum quoque appareat,hoc erit illis grauius.Iam in prædictionibus quoque vomitus ſinceros,ac faſtidioſos malos eſſe cenſuit.Eoſdem etiam malos eſſe plane ſcripſit in Præſagijs,cum ait, Vomitus utiliſſimus eſt,qui maxime bilem,& pituitam miſtam habet,nec admodum craſſus eſt, nec copioſus.ſinceriores enim deteriores ſunt.quam ſententiam in Coacis confirmauit his verbis;Vomitus omni uacans moleſtia eſt,qui pituitam,& bilem commiſtam habet,nec admodum copioſus eſt.quæ autem ſinceriora euomuntur,deteriora ſunt.Et paulo poſt,Vomitus paulatim celeres,bilioſi,ſynceri,mali.quæ eadem de ſynceris deiectionibus ubique cenſentit.Sincerum autem appellatur id,quod non miſtum alteri eſt,& ſuam naturam puram conſeruat.ipſeque in Præſagijs, quale uocet ſyncerum,indicauit,cum ei miſtum oppoſuit:ſiquidem ſyncerum vinum dicimus,cui aqua miſta non ſit.eodemque modo vnaquæque res ſyncera dicitur, quando ipſa per ſe ſola ſit;nec ulli alij admiſta:qua ſignificatione ſyncera excrementa dicimus,in quibus vnicus hu- H mor excernitur,non miſtus alijs:ſicut ipſe in primo De morbis vulgaribus exquiſite bilioſas excretiones ſinceras vocauit:quas etiam damnat.Semper enim Hippocrates inæquales eorum omnium,quæ valde differunt,coniunctiones damnat:& experientia,ita eſſe,nos docet. Quærat autem quiſpiam,quomodo dictum ab Hippocrate ſit,extremos uomitus impermiſtos, & ſyncetos ſignificare putredinem,cum potius ſalutis ſignum eſſe videatur,eum quæ nocent,quæque ſuſpecta ſunt,euacuari poſſint.Etenim in tertianis febribus intermittentibus non facile integritatem ſentimus,niſi bilis,quæ ſub præcordijs morbum fouet,ad extremum reiecta ſit.quod nec ſtatim, nec primis,ſed potius extremis fit vomitibus. An quæ hic de vomitu ſcribuntur, ſimilia ſunt eorum,quæ in Prædictionibus de ſynceris deiectionibus dicta ſunt,vbi habentur hęc: Deiectiones in ſpumeas,& ſynceras deſinentes,exacerbant.Cum fieri poſſit,vt extremæ deiectiones,quæ leuaturæ morbos ſunt,exacerbationes tamen morborum ſignificent,cum in peius deſinunt. magnam enim humorum inęqualitatem indicant: & extrema ſynceriora poſt diuturnam reiectionem,quę vomitu facta ſit,certas putredinis humorum cauſas indicant.

A 5 *Serapis ex liquida aluo intumuit. pruritus autem haud ſcio quoto die non ulterius progreſsi ſint. habebat etiam in lateris inanitate abſceſſum, qui niger factus ipſam occidit.*

Liquidam aluum uocat, a qua liquida deijciuntur. Liquidior autem, quàm conueniat, fit aluus, quando alimentum in ſuccum in ipſa conuerſum, parcius diſtribuitur: ſicut rurſus fit ſiccior, cum omnis humor, qui in ipſa continetur, ad iecur comportatur. quæ igitur excernuntur, citius ad exitum feſtinant, interdum propter copiam bilis, ad aluum defluentis, quæ ipſam ad expulſionem irritat: interdum uerò, quòd facultas alui retentrix ſit facta debilior, expultrix verò, quæ & in ipſa, & inteſtinis ineſt, ſit robuſta. quam ob rem mulier intumuit. Cæterum ipſe œdema ſolet appellare omnem tumorem, qui præter naturam ſit. Pruritus autem eſt malitiæ humorum ſoboles. eſtq; eius natura quædam nitroſa, ſalſa, aut amara. quocirca illotos, & ſordidos, & q̃ cruditate laborant & cibis mali ſucci ueſcuntur, pruritus exercent: ac multo etiam magis leproſos, ſcabioſoſque: cauſa eſt, quòd in his affectionibus, & copioſior ſuccus eſt & craſſior. Cum autem magna eſt incoctorum humorum copia, tum abſceſſus fiunt. Sed parui nihil iuuant: magni mortem afferunt: cuiuſmodi fuit Serapidis abſceſſus, qui & niger, & malignus effectus, ipſam interfecit.

B

5 *Stymargi uxor, ubi uentris paucorum dierum perturbatio multum conſtitiſſet, ex abortu quadrimeſtris fœtus fœminei conualuiſſet, intumuit.*

Perturbatio è multis fit edulijs partim uentrem mordentib. partim inflantibus: & quæ interdũ è partibus facultate pugnantibus conſtent. quorum alia uentrem irritant, alia cohibent. ſed & flatus, & dolor, aut febris vehemẽs, aut alui fluxus, aut ſanguinis profluuium, aut triſtitia, aut ira, aut metus idem efficit. quocirca ueluti ex longa ſeditione infantis abortus factus eſt. ueriſimile enim etiam eſt, in hac muliere ora vaſorum ad uterum pertinentium, muco plena fuiſſe: ex quibus ſecundæ pendent. Cum autem poſt abortum non ſatis ſit purgata, meritò intumuit.

6 *Moſcho ex calculo grauiter laboranti in ſuperiore palpebra hordeolum exortum eſt, ad aurem magis uergens. deinde intro exulceratum eſt. quinto, & ſexto die pus ex internis erupit, inferiora ſoluit. Tumor glandularum ad aurem aderat: & eorum, quæ collo ſubiacent, ſuperiori tumori è directo reſpondens.*

C

Calculos in ijs gigni corporibus oſtendimus, in quibus craſſitudo humorum eſt cum ardẽti calore coniuncta. Sicut etiam multos intuemur, qui quia uoraces ſunt maxime, eum humorem, qui crudus propriè uocatur, accumulant: ex quo calculus facile gignitur. qui in pueris, quia calidiores ſunt, vel maxime oritur. quod ipſe in ſexto De morbis uulgaribus docuit. mingunt enim craſſa. hæcque craſſitudo conſiſtit, ac denſatur, cumque conuenienti tempore non ſit excreta, & intus ſit commorata diutius, conſiſtit quodam modo, & concreſcit: hocq; ſumpto initio, reliqua craſſitudo, quanta in veſicam peruenit, huic adhæret, ac calculus efficitur. Sic etiam lac, quod craſſum eſt, ad calculos gignendos accõmodatum exiſtimatur. Iam verò omnia, quæ craſſi ſucci ſunt, ad lapides producendos apta ſunt. atque id magis in ſenibus. ijs enim & iecur, & lien, & renes obſtruuntur. atq; inde efficitur, ut ſenes, q̃ in nimio illorũ vſu verſantur, partim in aquam inter cutẽ cadant: alij lapides gignant. Hordeolum uerò eſt paruus abſceſſus, oblongus, palpebræ cilio obueniens. hæc autem hordeola uocant etiam poſthias.

7 *Frater uxoris Ariſtæi, feſſus de uia, incaluit: eique poſtea terminthi in tibia coorti ſunt. deinde adfuit febris continua, & poſtridie ſudor, qui & reliquis diebus paribus ſemper comitatus eſt. præterea febris adfuit. erat ſublienoſus. ſanguis ex nare ſiniſtra crebro fluxit: & ſubinde indicatus eſt, poſtridie ſecundum aurem ſiniſtram tumor: ſequenti autem die, etiam ſecundum dextram, ſubortus eſt: qui tamẽ minor erat, & intepeſcebat. hi omnes ſenſim conquieuerunt, nec ſuppurarunt.*

D

Terminthorum eſt apud HIppocratem mentio libro ſexto De vulgaribus morbis, cum ait, Qui hæmorrhoidas habent, ij neque lateris dolore, neque pulmonis inflammatione, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthis, corripiuntur. Eadem ſententia habetur in libro De humoribus extremo. ac nos eo in loco diximus, terminthorum nomine ſignificari nigras quaſdam puſtulas, in cruribus potiſſimum erumpentes, à ſimilitudine figuræ, coloris, & magnitudinis, quam cum fructu ciceris gerunt. ſuper his puſtula nigra ſolet eminere. qua rupta id quod ſubiacet, diſquammato ſimile apparet. ſubiectis partibus diuiſis pus deprehenditur. Alijs placet, terminthos eſſe exuperantias quaſdam, in cute conſiſtentes, rotundas, nigro, & viridi colore, ciceris fructui ſimiles. Hic autem homo cum feſſus eſſet de uia, incaluit, ac febris continua facta eſt. Vocat autem febrim continuam

eam, quæ non peruenit ad integritatem prius, quàm perfecte ſoluatur: & ſi aliqua ſenſibilis appareat declinatio. Cum uerò neq; aliqua ſenſibilis fiat declinatio, ſed ſemper a primo principio uſque ad iudicationem ſimilis perſeuerat, erit de genere febrīū ardētium. ab illis tamē differt acumine; eſt enim & bilioſa, & deurens, & peracuta. earū aūt differētias, & nomina habes in noſtris libris, quos & de febribus, & de criſibus cōſcripſimus. Erat autem cōſentaneū, ut cum hic eſſet ſublienoſus, ſanguis ex ſiniſtra nare crebro flueret: natura fluxionem ſanguinis recte adminiſtrāte; quocirca iudicatus eſt. cui rei fuit etiam adiumento tumor ſecundum aurem, qui prius ſiniſtram, poſtea etiam dextram obſedit. Hos autem ait ſenſim conquieuiſſe, hoc eſt euanuiſſe, & paulatim contabuiſſe. Sic enim nomiant id, cuius acutus motus, & mutatio ceſſat, quodq; refrigeratum eſt: ac propterea non ſuppuratum eſt. Sicut etiam in libris De morbis vulgaribus ſcriptum eſt, Concretum eſt, conſtitit citius, motum eſt, ἠμαλύνθη. Itemq; in Prorrhetico, quę dixit κατημαλυνθέντα, ſolutionem, quæ ſenſim fit, ſignificant. E

8 *Ei, qui ab Alcibiade uenerat, ex paruis febribus ante indicationem teſtis ſiniſter intumuit. magnum autem lienem habebat. & ſane febris die uigeſimo indicata eſt. deinde aliquando ſubincaleſcebat: & ſubfloridum ſpuebat.* F

Tumor ſiniſtri teſtis ex ijs cenſetur, quę è directo eueniunt: ſicut in eo, qui ſublienoſus erat, ſanguinis ex ſiniſtra nare profluuium. Subfloridum autem uocat, quòd ſubcruentum, ac ſubrubrum eſt: ſicut florida ſputa dicuntur ſubcruenta, & rubra, & florida facies, & ἐρύθημα, ſubrubrum ſignificat, ac ſanguinis copiam indicat. atque ipſe in Prorrhetico floridos appellauit, quos etiam valde rubros vocauit. hoc ſignum eſt multitudinis cum calore coniunctæ, in capite accumulatæ.

9 *Quæ ex tuſſi parum, & nihil notabile reijciebat, & manus dextra, & crus ſiniſtrum ſiderata, reſolutaq; ſunt, nulla autem alia pars immutata eſt, non facies, non mens. ac ne illis quidem partibus ualide admodum. in melius proceſſit ad uigeſimum diem: quod fere illi circa menſium eruptionem contigit, qui fortè tum primum apparuerunt. erat enim virgo.*

Cum ſuperiores pectoris partes circa primum, & ſecundum coſtarum interuallum patiuntur, manus quoque in affectus communionem trahuntur, quod nerui in eas pertinentes inde progrediantur. Sic etiam legimus alia ratione Pythioni, propter varia ſputa, tremorem a manibus incepiſſe. ac merito quidem: propterea quòd tremoris cauſa eſt uirium, quæ in muſculis ſunt, imbecillitas: cum enim ſuperiores thoracis partes affectæ ſunt, quæ colli uertebras tangunt, & a quib⁹ manus mouentur, pondere humorum oppreſſę manus, fungi ſuo munere non poſſunt. Cæterū in tuſſi diuturna magna eſt ſoboles abſceſſuum: ſiquidem tuſſes laborioſæ, ut cenſuit Hippocrates, in articulos decumbunt, aut in manus, aut in femora, aut in crura, aut in lumbos, aut in teſticulos: ut ipſe in ſexto De morbis vulgaribus aperte pronunciat. Qui, inquit, magis, quàm par ſit, in uoce laborarunt, aut rigorem paſſi ſunt, ij in anginas potius inciderint, qui verò manibus laborem pertulerunt, ijs ſolę manus ſideratæ ſunt. qui uerò equitarunt, aut iter fecerunt, aut aliud q̃d cruribus paſſi ſunt, ijs in lumbos, aut crura intemperantiæ ſyderatis ſimiles acciderunt: & laſſitudo, ac dolor femora, tibiaſque obſedit. fuere autem duriſſimi, violentiſſimique ij, qui ad reſolutionem perduxerunt. Sed diuturna tuſſis quandoque in abſceſſum deſinit, qui teſtes occupat, idq; fit communione naturæ partium thoracis, & inſtrumentorum genituræ ſeruientium. qua etiam ratione teſtis intumeſcens propter tuſſim, commonefacit nos eius communionis, quæ inter pectus, mammas, genituram, & vterum intercedit: vt etiam in libro De humoribus dictum eſt. Dixit autem παρελύθη παρεπληγικῶς, hoc eſt ſyderata, reſolutaque ſunt, ſicut in Prorrhetico ſcriptū eſt. reſolui paraplectico modo. Vocat enim paraplegias eas reſolutiones, quæ ex apoplexia in aliquam partem decumbente fiunt. Paraplegia enim talis vnius corporis particulæ affectio eſt, qualis totius eſt apoplexia.

* * * *

etenim ſi tota anterior cerebri pars quandoque patiatur, in eiuſdem affectionis conſenſum etiam ſummum eius ventriciculum venire neceſſe eſt, eiuſque intelligentiæ ſeruientes actiones lædi. qui verò ita affectus eſt, is ſenſus, ac motus expers iacet: nec tamen læditur reſpiratio. vocatur autem hic affectus, ſopor. alius affectus, qui apoplexia nominatur, adeo grauiter reſpirationem lædit, vt quis vel magno conatu vix reſpiret. ſolutam verò apoplexiam ſæpe excipit paraglegia. inter ſoporem, & apoplexiam interiecta media eſt epilepſia: quæ tamen in paraplegiam non finitur.

A finitur.humor autem,ex quo hæc tria genera morborum oriuntur, frigidus, craſſus,aut omnino
gluttinoſus eſt. *

* * * *

non eſt igitur mirum,ſi in muliere,quæ non ſatis erat purgata,manus,aut cruris
eſt facta reſolutio:ſique in prima eruptione menſium iudicata eſt.

*10 Apemantus,& fabri,qui caput fregit,pater,& Nicoſtratus,nihil tuſsi reiecerunt: erãt autem alio
qui in renibus dolores.interrogando audiebam,ipſos ſemper potu,& cibo impleri.*

De Apemanto,fabro,ac Nicoſtrato,mentio eſt in quarto De vulgaribus morbis libro , quo-
rum dolores,qui ſedem,dextri lateris inanitatem,& partes paulo infra umblicum obſidebant,ex
plicantur:aliaque multa adduntur. huic autem Apemanto ait,potuum, ciborumq́; copiam mor
bi cauſam attuliſſe.idcirco in libris De morbis vulgaribus ſcriptum eſt,graui dolore renes premi ,
B cum cibo explentur:dolorem ſedari,cum cibis euacuantur,ac merito quidem:dolor enim in reni
bus propter cibum excitatus, quod renes a copia;, pondereq́; excrementorum premantur, ac
prægrauentur,cum primum ea deſcenderint,ſe remittit,ex totoque ſedatur.

*11 Dolores uehementiſsimos conſpiciens aliquis,quo modo cognoſcat.terror,facilitas tolerandi,expe
rientia,timiditas.*

Tota hæc oratio eſt ad conſulendum accommodata,admonet enim medicum,det operam,ut
dolorum differentias,& affectiones noſcat,& dolorum tempora, & circunſcriptiones perſpectas
habeat:ſicut ẽt in ſexto horum librorum iubet.Modus ãt,ac vehemẽtia dolorum ex facilitate , &
difficultate tolerandi,experiẽtia,& timiditate cognoſcitur.ac differẽtia s quidẽ ab ægrotis poſſu-
mus audire,ſiquidem ſunt,q velut ab acu pungi videantur:alij vt terebro perforari:alij premi,alij
diſtrahi,alij diſtẽdi,alij conuelli,& ponderis cuiuſdam ſenſum habere.quo pondere interdum ali
qua ex ſubiectis partib.ſuſpẽdi,interdum circundantib. incumbere vr̃.alij rurſus faſtidio affici ſto-
machum aiunt,& languere:alij vehementem,fortem,violẽtum,& continuum,atq; ẽt intermittẽ
C tem dolorem ſentiunt.alij ſtomachum ſibi premi aiunt,alij ſic affici,quaſi extrinſecus onus aliqđ
incumbat.Iterdum in vehemẽti reſpiratione grauitas in dextra præcordiorum parte ſentitur.id-
circo ipſe cenſuit. Dolores,qui ſunt in laterib. & pectorib.alijsq; partibus , an magnopere diffe-
rant,perdiſcendum.Hoc enim non ſolum ad locum affectum dignoſcendum, ſed etiam ad præ-
noſcenda ea,quæ in ægroto facienda ſunt,ad curationis inuentionem ualet.

12 Aqua,quæ cito caleſit,& cito frigeſit,ſemper eſt leuior.

Aquæ leuitas iudicatur eo,ꝙ cito caleſiat,& cito refrigeretur,optima autem aqua probatur cõ
ſiſtentia,guſtatu,odoratu,& colore. ac guſtatu quidem, & odoratu, ſi nullam abſurdam qualita-
tem præ ſe ferat:vt neque dulcis,neq; ſalſa,neque acida,neque acris,neque male olens,neq;putris
ſit:aut vllam deniq; aliam qualitatem habeat: ſed omnis plane expers qualitatis ſit,uacetque om-
ni aduentitia qualitate, & rei cuiuſuis admixtione,quæ aut guſtatu,aut olfactu ſentiatur.nihil ha-
beto lutulẽti,ſed eſto pellucida,& pura,& ab omnibus ramẽtis, quæ innatare ſolent,libera. Hu-
iuſmodi autem aqua erit tenuium partium,ac facile coquetur, & diſtribuetur,& præcordia celeri
ter permeabit:& calore,ac frigore, facile immutabitur,& facile ẽt contrarias qualitates accipiet.
D & talis erit frigida, & humida, & proprie aqua nominabitur.cauenda quę è ſtagnis hauritur,quæ
que turbida eſt,& quæ male olet,& quæ ſalſa eſt:&, vt vno uerbo dicam,ea omnis , in qua aliqua
qualitas guſtu deprehenditur , quòd optima aqua debeat omni prorſus uacare qualitate. erit aũt
huiuſmodi potanti iucundiſſima.ſumma autem diligentia hoc ad exquirendum adhibenda eſt,ꝙ
aqua ſit omnibus hominibus,& bene valentibus, & ægrotantib. communiſſima, & ad uitam ma
xime neceſſaria:Hippocrates tamen in libro De uictus ratione in morbis acutis , ita diſſerere de
aqua videtur,vt ipſam neque habere vim incidendi,vt acetum,neq; calidam eſſe, ſicut mel in acu
tis morbis cenſeat.proinde fieri vt tarde permeet,difficulter concoquatur, & ægre deſcendat:quã
quam alioqui optima ſit,&culpa vacet.ſi enim multum in ventriculo maneat,fluctuationes in eo
gignere conſueuit.cum verò uentriculus bilioſus ſit,ipſa quoque ſimul corrũpitur.itemq; ex uen
triculo in ieiunum inteſtinum ægrè perueniat,non facile diſtribuitur,neque in iecur,& multo mi
nus in renes, thoracem,ac pulmonem.quocirca,neque ad ciendas vrinas,neque ad ſputum edu-
cendum apta eſt. immo , neque per totum corpus tranſpirationes facit. ſed neque uitalem cor-
roborare facultatem poteſt . Quam ob rem Hippocrates in ægrotis, ab aqua abſtinens,ad mul-
ſam , oxymel , vinumque ſe contulit . In ſexto autem De vulgaribus morbis , vbi haben-

tur hæc, aqua decocta, &c, in enarratione non declarauit, quibus in malis, & quem ad uſum decoquere aquam oporteat: & an omnis aqua, an uero ſola uitioſa decoquenda ſit. nos vero omnia perſpicuè diſtinximus: ac uix inueniri aquam uitio uacantem affirmauimus. ac uitio vacantem aquam appello, quæ neque cœnoſa, neque male olens ſit, & nullam guſtui qualitatem afferat. hoc ideo moneo, quia quædam ſunt, quæ abſurdas qualitates habent adiunctas, ut ſalis, ut nitri, ut ſulphuris, ut bituminis, ut aluminis, & aliarum multarum rerum huius generis. Vitiatur ęt aqua admiſtione uitiati aeris. Sunt alia quoq; aquarum vitia, quę ex ijs, quæ incoquuntur dignoſcuntur. nam ut in optimis aquis res celerrime, ſic in uitiatis tardiſſime coquuntur. haſce aquas veteres nomine indomitas uocauerunt, ſed facillimum eſt, experiētia de eis facere iudicium. ſi quis uero aquæ facultatem notis prænoſſe aueat, ei ſuppetent omnes, a nobis in primo de tuenda ualetudine expoſitæ diligenter. Sed in libro quoque de aere, aquis, locis, & regionibus omnes ferme ſunt ab Hippocrate litteris conſignatæ, ac nos eaſdem ſumus interpretati. E

13 *Cibi, & potus an æqualiter morentur, experientia opus eſt.*

Incertum eſt, quod ait, an æqualiter morentur, utrum ad moram temporis, qua alimenta conficiuntur, an ad facultates ipſorum, referendum ſit: qua ratione dixit ipſe, cibos ualentes, & imbecillos eſſe, hoc eſt, breue, aut longum alimentum corporibus prębere, & cibos imbecilliores breuem uitam habere. quo in genere ſunt olera, & plurimæ arborum baccæ. & alio in loco ſcripſit, cibi partim cito, partim ſero uincuntur: quod ea, quib. ueſcimur, differant inter ſe, ut alia celeriter a corpore mutētur, alia tarde, itemq; concoquantur, & apponantur, & corpori ſimilia reddantur. Nos āt in trib. de facultatib. alimētorum commētarijs quæ alimēta ſint, quæ celeriter cōcoquantur, inq; ſanguinem uertantur, ac nutriant, quæ tarde, ſumus perſequuti. itaq; nunc producere lōgius orationem opus non eſt. Verum aūt cibi, & potus æquales moras faciant, quæri poteſt. ipſe tn̄ ait, facilius nos impleri potu, quàm cibo, & in libro de alimēto ſic ſcriptum eſt, Quicunque celerrima appoſitione indigent, humidum remedium ad reſumendas uires optimum. quicunque celeriore, olfactu opus eſt. An uſus, & experientia ciborum pro cuiuſq; naturæ affectione, & alimenti proprietate proficit? ſingulis enim certa quędam adhibenda ſunt, non uniuerſitatis conſeruanda norma eſt. quocirca alia illis magis placent, & proſunt. quorum ratio non niſi longa experientia, longoque uſu dijudicari poteſt. has autem in ſingulis alimentis ſpectandas eſſe uirtutes innuere uidetur ipſe in libro de alimento, ubi ſcribit, Humidum alimentum facilius tranſmutatur, quam ſiccū: ſiccum alimentum facilius, quàm humidum. Hæc igitur non tam ad mutationem, quam ad qualitates, & facultates alimentorum referri poſſunt. In uentriculi, iecoriſque morbis quantitas alimentorum eſſe moderata debet, ac determinata: ne alterutrum ipſorum prægrauetur. F G

14 *Dicendum, quod fluente ſanguine ἐκχλοιοῦνται. & quæcunque alia huiuſmodi, quod ad humectandum, ſiccandum, calfaciendum & refrigerandum talia multa quis inueniat.*

Ex nimio ſanguinis profluuio corpus ἐκχλοιοῦνται, hoc eſt color ipſius contrabeſcit, & ipſum ex pallido uireſcit, & uiride redditur. idque iure fit color enim humorum ab eis nimirum ducitur, q̄ in ipſis exuperāt. ita linguas uirides uocauit eas, quæ ad biliosiorem colorem, ad pallidæ inquam bilis colorem uergunt, & nigras, a nigra bili, & rubras a ſanguine nuncupauit, vt à pituita albæ efficiuntur. Ergo magna ſanguinis copia fluente, uiuidus corporis color defloreſcit, uireſcitque, ac flaueſcit: quod χλωραίνεσθαι καὶ ἐκχλοιοῦσθαι dicitur: quod eſt uireſcere, & herbeſcere (quod hic color herbarum colorem imitetur) Græci enim χλωρὸν in ſtirpibus vſurpant, ἀπὸ τῆς χλόης, hoc eſt a uiridi colore id deducentes, qui plerunque in herbis eſt, quandoque etiam pallidos uocant χλωρούς. H Corpus igitur ex pallido uireſcere dicitur, quando floridus color euaneſcit, & deſtitutum a ſanguine liuidum, & tanquam cadaueroſum videtur. in quā ſententiam in Prorrhetico ſcriptum eſt, Qui ſtatis temporibus ſanguinem profundunt, ſiticuloſi, difficiles, ἐκχλοιούμενοι, ſi nō profuderint, epileptici moriuntur. Et in ſexto de vulgaribus morbis, Quibus copioſus ſanguis ex naribus fluit, & decolores planè ſunt, ijs parum prodeſt. Senex autem uti ſolet hoc uerbo: ſiquidem & in Coacis hæc habentur: Arquati non admodum ſentientes, quibus ſingultus, & alui fluunt, ac fortaſſe etiam abſceſſus fit, hi ἐκχλοιοῦνται. & rurſus, Arquati, quibus fit abſceſſus, ἐκχλοιοῦνται. & circa finem, Si præter ἐκχλοιοῦσθαι, etiam difficulter ſpiritum ducant: bene ſpirant, ſine noxa ſunt, aluo procedente. his omnibus in locis hoc verbum ἐκχλοιοῦσθαι, ſignificat palleſcere. Addidit autem multos quoque & cibos, & potus tales inueniri poſſe, qui adiumento ſint ad calfaciendum, & refrigerandum, & ſiccandum, & humectandum. Illa autem prępoſitio, Ad, adhibita eſt, non vt repugnet ſed vt intelligantur, quæ ad hæc nobis adiumento ſint: ſicut etiam ipſe dixit, Ad initia conſiderandæ acceſſiones ſunt: admonens nos, ut non ſolum hoc in initijs, ſed in totis quoque morbis ſpectemus.

A 15 *Fœtus maſculus ſexaginta dierum abortu eiectus, in partuum ſuppreßionibus ſalubris.*

Quatuor eſſe tempora fœtuum, oſtenſum eſt. primum eſt, quo in abortu, & diſſectionibus forma ſeminis adhuc apparet. quo tempore hanc conſtitutionem nondum fœtum, ſed genituram Hippocrates nominat. Secundum eſt, cum cor, cerebrum, & iecur indiſtincta, informiaq; adhuc ſunt illa quidem, ſed concretionem tamen quandam, notabilemque magnitudinem habent: idq; fœtus appellatur. tertium illud cenſetur, cum euidenter tria principia conſpicimus: obſcurior tamen eſt artuũ ſpecies. quartum ſtatuitur, cum omnia, quæ in artubus habentur, diſtincta ſunt. neque iam fœtus ſolum, ſed iam infans quoq; nuncupatur. quo tempore ipſum calcitrare, & moueri, ſicut iam perfectum animal cenſuit Hippocrates. Cæterum fœtus unius, aut duorum menſium facile corrumpũtur. at trimeſtres, & quadrimeſtres difficillime omnium corrumpi poſſunt. quod cum ipſe perſpectum haberet, in Aphoriſmis dixit, Grauidas medicandas eſſe, ſi materia turgeat, quarto menſe uſque ad ſeptimum: ſed has minus, iuniores, & ſeniores uereri oportere. cauſa eſt quia uincula, per quæ fœtus utero adhærent, imbecillia ſunt, & eorum totum corpus tenerum eſt. quia verò pr pe partum ſunt, cum magni ſint, multo alimento egent; quo deſtituti, ſæpe in
B morbis, præſertim uerò acutis, corrumpuntur. Eſt interdum, cum ex ſupreſſo ſanguine difficilis partus redditur, ut mulier magna ui partum edere conetur: & partes muliebres abſceſſu corripiantur. Quod autem nunc de hac muliere ſcribit, ſalubre fuiſſe, non mirum eſt. morbus enim facto abortu leuatus eſt, & mulier conualuit.

16 *Hercules octauo mali die intumuit.*

Obſcura eſt oratio, quia neque mali, neque morbi ſpeciem expoſuit.

17 *Dyſenteria plerunque liberat, qui teneſmo corripitur.*

Primi medici multa nomina morbis a læſa particula indiderunt, cuiuſmodi ſunt pleuritis, peripneumonia, iſchias, podagra, nephritis, arthritis, ophthalmia, & dyſenteria. multa a ſymptomate duxerunt, ut eſt ileos, hoc eſt tenuioris inteſtini morbus, teneſmus, hoc eſt crebra deſidendi cupiditas, conuulſio, palpitatio, tremor, reſolutio, cruditas, difficultas reſpirandi, vacuitas reſpirationis, uigilia, delirium, & coma. multa ſimul ab utroque, quo in genere ſunt cephalalgia, capitis do-
C lor: otalgia, aurium; cardialgia, oris ventriculi: hyſteralgia, vteri: ſicut etiam ab ea cauſa, quam eſſe exiſtimamus. ſic melancholia, ſic cholera nominatur. ſic fortaſſe leucophlegmatias hydrops. ſicut etiam per ſimilitudinem quidam morbi uocantur, vt elephas, cancer, polypus, uitiligo alba, carbunculus, ophiaſis, meliceris, & ſycoſis. Multa & morborum nomina inuenies, quæ nec locũ affectum, nec cauſam, a qua facti ſunt, attingũt: ut ſunt inflãmatio, gangræna, ſcirrhus, eryſipelas, abſceſſus, œdema, ſuppuratio, vlcus, fractura, ruptura, tuberculũ, furunculus, uarus. Sed appellato nũcquiſq; morbos quo libeat nomine: nos de ijs, qui propoſiti ſunt, diſſeramus. Differentiæ igitur excretionum ſanguinolentarum ſunt quattuor: una ſanguinis, cum artus præciſi ſunt, aut eſt dimiſſa exercitatio, per circuitum tepetens: altera cum ex iecoris imbecillitate aqueus ſanguis prodit: tertia eſt melancholici ſanguinis: quarta eſt ueri ſanguinis, aut concreti. differunt, quia tres primæ efficiunt, ut multum ſimul excernatur: quarta, ut paulatim, & exiguo tempore. Nunc de quarta dicendum, cuius affectio eſt inteſtinorum exulceratio: quam etiam ſolam nomine dyſenteriæ appellandam cenſent. Eſt autem ex eodem genere is, qui teneſmus dicitur. cum vlcus in recto inteſtino eſt factum: a quo cum cætera ſymptomata dyſenteriæ ſimilia, tum uerò nixus multo uehementiores afferuntur, infirmiores enim particulæ redundantiam robuſtio-
D rum ſemper excipiunt. quocirca dyſenteriæ, & teneſmi, & alui profluuium, & leuitas inteſtinorum fluentibus in inteſtina excrementis fiunt: ſicut urinæ difficultas oritur, cum illa ad ueſicã uertuntur, & uomitus, cum eadem os uentriculi petunt, ut ſit dyſenteria cum cruentis excretionibus, teneſmus cum uehementibus tenſionibus, ex ulceratione in recto inteſtino: leuitas inteſtinorum, celer ciborum non mutatorum tranſitus. proinde in tertio De vulgaribus morbis libro, merito dixit, in ijs, quæ ad ventrem attinebant, multa incommoda multis accidiſſe: ac primum teneſmus cum dolore. Eſt autem alioqui hic affectus cum dolore, moleſtiaque coniunctus. ac cum dolore, propter tenſionem, cum moleſtia, quod crebro denſidendum ſit. Ac bilioſi quidem febribus colliquantibus meritò corripiuntur: aluique deiectionibus offenduntur: rubicundi verò, & ad melancholiam comparati, & calido craſſoque præditi ſanguine, non iniuria phrenitide, febribuſque ardentibus, & cruentis dyſenterijs afficiuntur. Duplicem autem eſſe dyſenteriam didicimus, alteramque differentiam eſſe, cum inteſtina exulceratione eroſa ſunt: alteram cum copioſus ſanguis per uenas in inteſtina pertinentes, euacuatur. Hippocrates autem de teneſmis hoc dixit, Teneſmi iuuenes pituitoſos exercebant: quod non modo naturæ ipſorum temperamentum procliue eſſet ad teneſmum excitandum, ſed ætas

quoque accederet, quæ erat calida: ut ex acri, & putri pituita teneſmum ortum intelligamus. E
quandoquidem ea pituita meatum ad rectum inteſtinum exulcerans, ad aſſiduam excretionem ęgrotos irritat. & quia pituita difficulter excernitur, proinde qui teneſmo laborant, vehementiores tenſiones, & deſidendi cupiditates habent, quàm dyſenterici. Craſſitudo enim, & tenacitas nō tam celeriter, ut flaua bilis, permeat: ſed corporibus inhæreſcit. Similitudo autem ſymptomatum non ſolum in ijs inter ſe reperitur, ſed etiam in vicinis partibus, ipſa attingentibus, ut in tenuibus, & colo. & quædam habent ſedem affectam cognitu facilem, ut dyſenteria, & teneſmus. nomen autem dyſenterię proprie intelligendum eſt, quod ipſa appellatione inteſtinorum exulcerationem ſignificet. neque enim ut monui, hæc affectio tota ſimul fit, ſicut fit alia, quæ iecoris uitio oritur. Eſt autem diligenter animaduertendum, ſit ne vlcus in ſuperioribus inteſtinis: propterea quod permagni intereſt ad curationem, noſſe qua in parte inteſtinorum uulcus ſit. nam ſi in ſuperioribus inteſtinis eſt, à medicamentis epotis præſidium petendum eſt; ſi in humilioribus, iniecto clyſteri adiuuantur. huiuſmodi autem dyſenteriæ ab ijs excretionibus, quæ à iecore profluunt, diſcernuntur, quòd tenuis ſanguinis. *

* * * F

cuius enim iecur imbecillum eſt, eius color, eo, quòd parum ſanguinis in ipſo gignitur, candidus eſt, qui verò lienem habet imbecillum, colore eſt lentiginoſo, ſimili melancholico humori, qui ſanguini admixtus eſt. *

* * * *

quod tum ſanguis redundet,

& dyſenterias, eas nimirum, quæ cruentæ nominantur, non quæ bile ulcerant inteſtina: de quibus in quarto ad Librum De articulis explanationis libro dictum eſt à nobis. *

* * * *

ſed cum in dyſentericis excretionibus uehementer mordentibus, aut tragi ſuccum indimus, aut caprinum adipem, aut roſaceum ceratum, à quibus tamen ipſa inteſtinorum non curatur ulceratio: præſertim ſi quid habeat, quod ſit putredinis particeps. Sed uires interim quieſcunt. * G

* * * *

neque id mirandum eſt, propterea quod animantes, & ſtirpes cito augeſcentes, etiam cito uitam finiunt. *

* * * *

ſiccorum morborum cauſæ. humidorum autem ſunt contrariæ omnes: ut copia ciborum, quorum ſit facultas humidior, & largiores potus, & oīs uiuendi ratio delicatior, & animi ſecuritas, & balneorum ex aquis dulcibus magnus uſus, præſertim à cibo. Eodemque modo uita otioſa, & labore uacans: pluuiæ multæ, ac tota aeris conſtitutio humida, ut medicamenta quæ idem poſſunt efficere, ſicut alia complura. Sed redeo ad dyſenteriam, quæ plerumq; cum teneſmo iuncta eſt. interdum enim ab aliqua cauſa affectus oritur: ſed, ita ut ſeparata cauſa, non habeat permanentem affectionem: interdum autē iam factus eſt, partim uerò etiā num fit. ſępe ēt fieri deſinit, abeunte cauſa: iā uerò eſt permanens affectio. humor autem mordax eſt affectus dyſenterici cauſa: qui initio abſterget, & radit: progreſſu uerò tēporis inteſtinū ulcerat. quod ſi ante quam ulceret, deſinat effluere, ipſe affectus nondum dyſenteria eſt. ſed ſi vlcere pręoccupet inteſtinum, non iam affectus, qui exortus eſt, finitur, licet humor finiatur. H

18 Lactanti ecthymata per totum corpus eruperunt: quæ, ubi illa lactare deſiiſſet, ad æſtatem conſederunt.

Ecthymata uocat puſtulas, quæ ſua ſponte in cutem erumpunt: ſicut etiam in libris de morbis vulgaribus ſcribit, Ecthymata magna. oriuntur autem ex ſuperuacaneis humoribus. ac nomen ductum uidetur, à uerbo ἐκθύειν quod ſignificat erumpere. in qua ſignificatione in ſexto de morbis vulgaribus dixit. Diſſoluet autem & ulcuſculorum ad inferiora ἔκθυσις, hoc eſt eruptio,

A *19 Coriarij eius,qui coriariam faciebat,uxori,cum peperiſſet, & omnino abſoluta eſſet, uiſum eſt
quiddam membranoſum ex locellis ſubſtinere,quod quarto die demiſſum eſt,male:ſtillicidio enim uri-
na affecta eſt.mox vbi concepiſſet,marem peperit. per multos iam annos id habuerat. ad extremum ne
menſes quidem prodibant.ubi autem peperiſſet,urinæ ſtillicidium ſenſim intermiſit.*

Veſicæ accidunt multa ſymptomata,quorum quædam ſunt alijs membris communia,ut om-
nes tumores,qui præter naturam eam exercent,itemque dolores,& affectiones,quæ hos gignũt:
quædam ipſius vnius propriæ:ueluti vrinæ retentio,& vrinæ ſtillicidium : atque alio modo im-
modica vrinæ excretio.ſtillicidium autem ab urinis fit acribus, ab vlcere,aut imbecillitate veſicę,
atque interdum ob renum uitia,interdum ob aliud quidpiam eorum,quæ abſceſſu laborantia,hu
morùm ſuorum malitiam,aut pus tranſmittere in urinas poſſunt:interdum propterea, quòd hu-
mores,qui urinis continentur,per renes,& veſicam expurgantur.ſicut enim vniuerſum corpus ſę
penumero per uentrem,ita etiam per renes,& veſicam expurgatur.Vniuerſum autem cum labò
re per diuturnum vrinę ſtillicidium expurgatur,quo ſanè tempore particulæ,per quas acris vrinę
fit excretio,neceſſe eſt patiantur,quod uidelicet morſu afficiantur,& continua excretione uexen
B tur.Hipocrates autem in primo De morbis uulgaribus, in ſecunda conſtitutione explicanda,ait,
ſolum bonum,maximumq; ſignum extitiſſe,quod plurimos ægrotos ſeruauit vrinæ ſtillicidium
uitioſis nimirum humoribus per ueſicam expurgatis: ſicut interdum per inteſtina idem efficitur,
ſed hoc tamen non ſemper uſu venit.Veſica enim in vrinę ſtillicidio ad excernendas urinas prope
rat prius quàm iuſto modo ſit earum plena: idq; duplici de cauſa,uel quòd ipſarum,quæ iam mor
daces factæ ſunt,qualitatem non ferat:vel quòd propter imbecilitatem prius,quàm urina conſer
uata ſit,licet ſit pauca,prægrauetur. Addit autem,Coriarij vxorem multos annos hoc habuiſſe:
hoc eſt urinæ ſtillicidio laborauiſſe:& ad extremum ne mẽſes quidem effluxiſſe. deinde ſtillicidiũ
ſenſim remiſiſſe.quod ex partu eueniſſe ueriſimile eſt.

*20 Cuidam coxendicis dolor commotus eſt,antequam conciperet.cum concepit:nõ amplius doluit.Vi
geſimo a partu die iterũ doluit.marem igitur peperit.prægnanti in inferiore tibia dextra aut tertio, aut
quarto menſe puſtulæ eruperunt,ad quas mannam thuris adhibere ſolemus.item & in manu dextra ad
pollicem.neſcio,an pepererit.eam enim ſemeſtrem reliqui.habitabat autem,ni fallor,in ædibus Arche
lai ad rupem.*

C

Hæc tam uaria,ac differentia partuum attributa, & concurſus,aut nullum,aut certe exiguum
momentum ad ſanitatem,& ad morbum afferunt:atque ex eorum eſſe numero uidentur,quæ cõ
munes uterorũ affectiones potius,quàm certas,propriasq; naturas indicant:cuiuſmodi multa, &
hoc in libro, & in alijs ſenis noſtri operibus ſcripta ſunt. Vt igitur ab Hippocrate leui brachio at
tinguntur,ita eſt,ut eadem nos adumbratim perſequamur: neque enim ipſe accurate ea animad
uerterat,ut etiam diligenter explicaret,ſicut in primo,tertioque libro fecit:ſed ex tempore in ad-
uerſaria coniecit.Ergo in hac muliere ueriſimile eſt,cum dextra vteri pars male affecta eſſet, hoc
in coxendicem decubuiſſe,& dolorem concitaſſe; partu edito,ſedatum dolorem,ac malum a na
tura in alium locum eſſe reiectum:idque è directo:hoc eſt,cum tertio aut quarto mẽſe fœtus iam
robuſtus eſſet,puſtulas in dextram tibiam,& in dextram manum irrupiſſe.Scito enim puſtulas in
uteri affectionibus in cutim erumpentes ſignificare,aut uterum eſſe inflammatum,aut eryſipela-
te tentari:ut apud Hippocratem in libro De natura muliebri ſcriptum eſt. Manna autem, & con
cuſſio thuris eſt ad hunc morbum,quam thus ipſum,accomodatior,quod & magis adſtringat,&
magis exſiccet.Nunc autem obſcurum eſt,utrum hoc uni, an duabus mulieribus accidiſſe dicat,
D ſiquidem primum ait,Marem igitur peperit;deinde ſubiungit,Neſcio,an pepererit:eam enim ſe-
meſtrem reliqui.

*21 Antigenis uxor,quæ ad Nicomachum habitabat,carnoſum puerum peperit,qui maximas partes
habebat diſtinctas:magnitudinem uerò quatuor digitorum, ſine oſsibus. rurſus verò erat craſſus,& ro
tundus. Ipſa autem ante partum ſuſpirioſa erat. deinde cum partu exiguum pus euomuit,quale ex fu
runculo.*

Admirabilis eſſet hic partus, niſi ſuſpicionem afferret,ipſum abortu eiectum eſſe. Quomodo
autem hæc mulier ante partum ſuſpirioſa facta ſit, deinde verò cum partu pus euomuerit, ſatis à
nobis libro De difficultate reſpirationis dictum eſt:ubi & alios locos ex libris De morbis uulgari-
bus,qui ab Hippocrate de difficultate reſpirationis litteris mandati ſunt,explanauimus. Hoc au-
tem ſolum addam,frequentem ſpiritum a ſuſpirioſis duci, & thoracẽ multo interuallo dilatari. id
autem accidit,quia uel obſtructio,uel compreſſio,uel anguſtia quędam in inſtrumentis reſpiratio
nis ineſt: quod in hac muliere pus indicauit.

21 Quæ ex difficili partu gemellas enixa eſt, neque admodum purgata eſt, tota intumuit: deinde uen E *ter in magnitudinem excreuit: reliqua uerò depreſſa ſunt, et rubra erant uſque ad ſextum menſem. dein de toto reliquo tempore alba admodum omnia, et ueneræ fluxiones efficiebant, illique uere rubicundæ prodibant.*

Si eorum, quę a partu euacuentur, fiat retentio, mala eſt cauſa, malumq́; ſignum. eſt enim purgatio eorum, quæ aliena ſunt, quęq; geſtationis tempore ſunt in uenis collecta, conſumpto nimirum in fœtus alimento ſanguine probo, qui in ipſis erat, remanente autem deteriore, qui prius ſinguils menſibus per uterum excernebatur. cum igitur is poſt partum editum nō ſit euacuatus, cauſam affert, ut totum corpus intumeſcat: aut uterum in magnam inflammationē adducat, aut ad aliquē locum comportatus, proprium illius loci, qui ipſum excipit, morbum afferat: ſicut nūc uenter ſanguinem eum, qui uitioſus ab utero ſurſum ferebatur, excepit: & magnus factus eſt. Interdum etiam cohibita purgatione, quæ partum ſequitur, morbus ortus eſt, & mors ſubſequuta, Philini uxori Thaſi eueniſſe ſcripſit Hippocrates. nec ſolum in morbum cadunt mulieres ſuppreſſa purgatione in partu, ſed menſium quoque retentio morboſa eſſe ſolet. non tamen ita pernicioſa eſt, ut quæ a partu cohibetur. Cauſa eſt, quia non ſolum copiam, ſed etiam magnum uitium F humorum gignit. Dictum eſt, fętum trahere ad ſe meliorem ſanguinem, nutrimēti gratia: deteriorem uerò relinquere: q in cauſa eſt, ut malitia humorum in grauidis gignatur: quam natura poſt partum euacuat. Ipſe autem, ſiue cum nos medicamentum propinamus, ſiue cum natura ipſa corpus expurgat moleſtis humoribus, fiat euacuatio, nominare purgationes ſolet. Quin etiam licet ueteribus adſtipulati, eam excretionem, quam menſtrua moliuntur, non ſimpliciter euacuationem, ſed purgationem, non ſecus, quam quæ medicamentis fit, appellari. Sic proluuiem in partu, purgationem, non abſolute euacuationem medici nuncuparunt. Cæterum hęc dictio a ueteribus interpretibus ſcripta eſt varijs modis: Dioſcorides ita ſcribit, Et ad res Venereas ὀυραῖ, id eſt caudę reſpiciebant. Heraclides verò exiſtimat hoc non eſſe probabile, idcirco ῥύσει fuiſſe ſcriptum putat per literam ρ & mediam lineam, quæ in ipſa litera ρ inerat, temporis progreſſu corruptam, aut librarium eum, qui primus deſcripſit, errauiſſe. Sed utraque ſcriptura nihil docet, quod ad ſenis ſententiam faciat. idcirco ego cēſuerim ab auctore fuiſſe ſcriptum fluxiones potius, quam aliud quicquam: ut uerba ſint de muliebrib. fluxionib. de quibus nunc eſt inſtituta tota narratio. illę enim in venereis congreſſibus plurimum moleſtiæ afferunt, & propter continuum effluxum, & propter magnum pudendorum calorem, & pruritum, & propter lumborum, inguinumque dolorem, & G propter imi uentris contentionem, & fœdi odoris vehementiam.

22 Diuturnis lienterijs ructus acidus, qui prius non adfuit, bonum ſignum eſt, ut Demenetæ accidit; fortaſſe etiam arte parari poteſt. nam & huiuſmodi perturbationes immutāt, fortaſſe etiam lienteriam ructus acidi ſoluunt.

Hæc oratio paulo aliter ſcripta in Aphoriſmis inuenitur, eamque nos iam explanauimus & Eraſiſtrati de lienteria, dyſenteria, ac teneſmo ſententiam attulimus: & oſtendimus ab ipſo ſcribi aliena a mente clariſſimorum medicorum, ut Philotimi, Herophili, ut Eudemi, ut Archigenis, ut Dioclis, ut Praxagoræ, & aliorum ueterum. quocirca non eſt producenda oratio. Quod autem ait, nam & huiuſmodi perturbationes immutant: hoc fit ratione tranſitus morborum in alios morbos, ſicut quartana epilepſiam curat: & febris quæuis conuulſionem, & ophthalmiam alui profluuium, & peripneumoniam pleuritis, & lethargum phrenitis, & alios morbos pleroſque alij pellunt.

H

23 Lycia ueratri potione ſanata eſt, ad extremum lien magnus, dolores, & febris, dolores ad humerū, uena, quæ ad ſplenem eſt, in cubito diſtendebatur. & ſæpe pulſabat:° interdum neque ſecta eſt: ſed ſimul cum ſudore, aut ſponte ſua conſidebat. quibus procedentibus, lien ad dextra pertendebat. ſpiritus conduplicabatur. non tamen magna erat reſpiratio, mente mouebatur, cooperiebatur, ſtatus totus erat. nihil infra ſubibat, neque meiebat. obijt ante partum.

Fortaſſe legē-dū interim.

Et febris, & ad humerum dolor, itemque ad ceruicem, & lienis tumor, & conduplicatus ſpiritus magnam eſſe lienis inflammationem atteſtantur. perſpicuum enim eſt, cum in acutis morbis tumor uiſcera obſidet, id eſſe ſymptoma inflammationis, atque ita affectus ipſe μεγαλοσπλάγχνον appellat. Suſpicandum etiam eſt mulierem deliraſſe. *

*   *   *   *

*   *   quoniam ſpiritus duplicatus

A catus eſt,non magnus tamen erat. ac iure quidem:huiuſmodi enim reſpirationis difficultas orta eſt,quia neruoſum genus inſtrumentorum male affectum erat.quam ob rem omnis vrinæ excretio ſuppreſſa eſt,& ſpiritus eſt duplicatus.at cur nō magnus factus eſt? An quia refrigerata eſt? ¶ergo cooperiebatur inquit: qua voce ipſe vtitur,cū de ijs agit,quorū natiuus calor refrigeratus eſt. Sic ſcriptum eſſe ſciamus in tertio De morbis vulgaribus,à principio contegebatur,& perpetuo itemque ſemper contegebatur,cum de vxore Dealcis loquitur.ſed & de eo,qui in Dealcis horto decumbebat,habentur hæc,Septimo decimo die mane,extrema frigida:cōtegebatur. De his autem difficultatibus reſpirationis,deque alijs omnibus,quæ apud Hippocratem ſcriptæ reperiuntur,ego in tribus libris,qui De difficultate reſpirationis inſcripti ſunt, diſſerui. veriſimile etiā eſt, venam in cubito diſtentam fuiſſe,quæ in lienem pertinet.atque hoc malo affectam propter craſſum,fœculentum,& ferueſcentem ſanguinem , qui in ipſa inerat:cuius affectionis præſentiſſimū auxilium exiſtimatur venæ ſectio,præterim vero propter lienis inflammationem. ſed hoc factū non eſt.Ait autem ipſam pulſaſſe,quod & inflammationis,& tumoris eſt ſignum,in quibus ineſſe pulſum veteres dixerunt:tumorem autem adiuiſſe,teſtantur conſequentia cū ait,ſed ſimul cū ſudore,aut ſponte conſidebat:ſignificans ipſum aut per ſudores,aut ſine ſudoribus receſſiſſe. *

B

* * * *

atque eius quidem qualitatis , quæ ſalſa , ſalſuginoſaque eſt,participem eſſe , uel guſtus ateſtatur . ſæpe etiam amarities quædam manifeſta percipitur.ac ſicut in bene ualentibus eſt ſalſus,quod ex eo ſudore cognoſcitur, qui nobis inuitis in os influit,ita & in ægrotantibus eſt.ſed tamen parum variat,& in ſaporem humoris dominantis,morbum que facientis,declinat. *

* * * *

immo interdum etiam id vtiliter fit,vtpote cum attenuati humores diſſlantur: quos,vbi craſſiores ſint , natura per ſenſibiles excretiones è corpore expellit,ſudores,lotij,aut deiectionum copiam ciens , aut vomitus proritans.Nunc vero natura non videtur ſudores conciuiſſe,vt corpus expurgaret , & noxia

C amoueret ,propterea quod neq; infra quicquam deiectum eſt,neque vrina ijt,vt vitioſorum humorum redundantia excerneretur:ſed mulier ante partum eſt mortua.

24 *Quæ ad alterutram faucium partem vergebant,exulcerata non ſunt;in ſiniſtram partem tranſierunt.lienem dolor inuaſit ſine indicatione.*

Hoc è directo factum eſt.quod enim in ſiniſtram partem tranſierat, in lienem decubuit, doloremq; concitauit,nec profecit:quia ſine iudicatione accidit.ſolet autem Hippocrates ſic ſcribere, vt dicat,Quæ ſecūdum aurē,Quæ ad fauces,ſignificās nimirum eleuationes,duritias,rubores, rumores,& parotidas illuc prorumpentes.in quam ſignificationem dixit in primo De morbis vulgaribus,eleuationes autem multis ſecūdum alteram aurem,plurimis autem ſecundum alterutram extiterunt:vt indicaret, ad vnam aurem ſolum parotidem extitiſſe . deinde , Alijs longo tempore inflammationes cum dolore in alterutrum teſticulum,alijs in vtrunque.& paulo poſt,vbi de angina agit ſic ait,Quibus igitur recte procedebat, ac neutram in partem tumor deflectebat , ijs ne membrorum quidem reſolutio accidit.

D * *

* Neque enim acutus,vrensque humor is,qui febrem affert, poteſt abſceſſum in auribus gignere . at in partibus inferioribus corporis ex humore valde frigido,& craſſo fiunt abſceſſus:ſicut ex eo,qui ſit inter hos medius , parotides naſcuntur. *

* * * *

25 *Hieroni indicatio facta eſt decimoquinto die. Coi ſorori iecur intumuit inſtar lienis: die ſecunda obijt.*

Hiero iudicatus eſt:proinde conualuit. In ſorore autem Coi iecoris tumor magnæ iecoris inflammationis ſignum eſt.idcirco die ſecunda obijt.

26 *Bioni ex copioſa admodum urina nihil ſubſidebat. & ſanguis ex nare ſiniſtra: erat enim etiam lien incuruus,& durus,& ſurſum emerſit.recidiua.*

Indicat

Indicat viſceris tumorem,cum ait,lien incuruus,duruſque erat.ſic enim etiam in Philiſci hiſto E ria ſcribit,lien in tumorem rotundum erat elatus. In præſagijs verò præcordiorum dolores, & κυ τώματα uocat, quæ ædemata prius appellauerat.huiuſmodi autem ſunt omnes tumores præter naturam,flatuoſi,& ſine inflammatione exorti:ac præſertim cum recentes ſint.

27 Affectus autem eorum, qui angina laborabant, erant huiuſmodi,colli uertebræ intro uergebant, alijs plus,alijs prope,& collum intus cauitatem habere indicabat:& contactu dolorem ſentiebat.

Anginæ ſpeciem nunc exponit,quę raro conſpecta eſt.ea oritur ad primas vertebras,quarum ſecunda habet proceſſum eum,quem dentiformem nominant:à quo particula quoque ab Hippocrate Dens appellatur. Ait autem,infra hanc vertebram exortam eſſe anginam, quæ non ita acuta ſit,ſicut quæ ad ſecundam fiat.Neque enim ſolum luxatio vertebrarum ad intern ,quæ excauatio dicitur,ſed ea quoque,qua in poſteriorem partem vertebræ trahuntur,eas tenſiones comitatur,quæ ad internas partes fiunt:tumoribus qui illic præter naturam conſiſtunt,corpora neruoſa trahentibus.Cum igitur,una ſolum vertebra,aut etiam duæ,aut tres ſeſe deinceps cōſequentes trahuntur,ea parte ſpina excauatur. Cum verò inter uertebras, quæ trahuntur,una aut plures illęſæ manſerint,non fit excauatio,ſed contra gibbus in ijs fieri ſolet:ſicut ſi in alterutram par F tem,ſeu dextram,ſeu ſiniſtram fiat tractio,ad illam partem ſpina obliquatur. Ait autem per excauationē neminē paraplecticum effici, hoc eſt nō fieri particulæ alicuius reſolutionem.per obliquam verò diſtorſionem in libro De articulis ait id accidere vſque ad manum. Hunc autem affectum eſſe mortiferum ipſe in illo aphoriſmo ſcripſit,cuius initium eſt,Si ei, qui febrem habet, collum repēte peruertitur.& in prorrhetico,ubi ſcripta ſunt hæc,Quibus ſpiritus retrahitur,& uox vt ſtrangulans,& vertebra intro abit.I. ū.n.muſculi partibus interioribus dentis adiacentes inflammati,aut quouis modo intenſi totam vertebram ad ſe traxerint,poſterior ſedes cauatior videtur, guttur comprimitur, & ob id ęgri ſtrangulantur,quod anginæ genus rariſſime conſpicitur.Et in illo aphoriſmo,cum autē iam magis adoleuerint,tonſillæ;& vertebræ, quæ in occipitio ſunt, ad interiora luxationes.Hoc idem anginæ genus ſignificauit in libro De articulis,his verbis,Coguntur etiam iuxta magnam uertebram habere ceruicem excauatam, ne caput in priorem partem proijciatur: hoc autem fauces reddit admodum anguſtas cum in inferiorem partem inclinetur. *

Sed in angina,omnique morbo,in quem pueri incidunt,loci anguſtias æger ſentit: neque deglutire quicquam poteſt.ea autem celerior exiſtimatur,in qua in faucibus neque abſceſſus,neque G rubor apparet:ſed in ſolis muſculis.Cæterum hic morbus à frigidis, tenacibus, & crudis humoribus oritur. *

quocirca cum abſceſſus ab angina excitatus, tibi magnus videatur,non ſufficit vſus remediorum,quæ per os adhibentur,ſed oportet etiam exterius locum perfundere,eiq; emplaſtra ſuperdare,& balneis vti,ita tamen,ut in declinatione morbi hæc facias. *

28 Cuidam etiam infra os,quod dens vocatur,nec ita præceps erat,quibuſdam etiam maiore ambitu circunſcribebatur,ſi non vſque ad ſecundam vertebram,qua dens appellatur.fauces non inflammabantur:ſed ſubſidebant.qua ſub malis ſunt,intumeſcebant:non inflammatis affines.

Dentem veteres vocant dentiformem ſecundæ vertebræ proceſſum,caluariæ articulatum, factus autem eſt à natura,vt caput ante,& retro adducat:quandoquidem primæ vertebræ ad caluariam articulatio ad dextram,& ſiniſtram caput circumfert.

29 Neque bubones illi intumuerunt.ſed natura quidem.

Bubones appellat nunc Hippocrates inflammationes, quæ in tonſillis oriuntur, & glandulas. H

30 Et linguam non facile uertebant.ſed & maior eis eſſe videbatur,et prominentior.& uena ſub lingua conſpicua.nec deuorare poterant,niſi moleſte admodum.

Protruſis faucibus protrudebatur etiam lingua continui ratione,& extra os exerebatur,ac magna erat,idcirco propter humoris craſſitudinem ipſam non facile vertebant.quem humorem ipſe indicans,ait,venas,quæ ſub lingua ſunt,fuiſſe conſpicuas.

31 Sed ſi valde niterentur,in nares erumpebat:& per nares differebant.

In quibuſdam exemplaribus ſcriptum eſt,ſed potus ad nares prorumpebat,ſi valde cogeretur.

32 Spiritus autem his non valde elatus.Quibuſdam verò,temporum,capitis,& ceruicis venæ intumeſcebant.

Spiritus erat elatus propter loci anguſtiam,non valde autem, quia non erat proprius affectus earum partium:quæ reſpirationi deſeruiunt.

Parum

A 33 *Parum autem quid horum recrudeſcentibus. Tempora calida, quamuis aliqui non febricitarent. multis non præcludebatur ſpiritus, niſi ſi aut ſaliuam, aut aliud quid deuorare cuperent. neque intro ocu li deſigebantur. Quibus igitur neutram in partem deflectebat tumor, ſed recta, ij atque paraplectici fa cti ſunt. ſi quem obijſſe uidi, commemorabo. ſed quos nunc uidi ſuperſtites fuerunt. Quidam celerrime allenabantur, plurimi quadraginta dies percurrebant. atque hi plurimi, & ſine febre.*

Recrudeſcentes affectus dicit, qui nullam firmitatem habent, ac reuertuntur. In his igitur, inquit, breuiſſimus capitis calor erat, niſi alioqui febricitarent.

34 *Multi etiam in ualde longum tempus aliquam tumoris partem habebant idque deuoratio, & uox indicabant.*

In quibus crudus, frigidusq; humor tumorem efficiebat, ijs ad multum temporis tumor protrahebatur. horum ſigna erant, tum anguſtia in deuorando, tum quod non recte differerẽt, etſi alias nihil mali ſe habere ægroti arbitrarentur.

B 35 *Columellæ etiam eliquatæ quandam imminutionis ſignificationem præbeant, etſi nihilo deterius habere uidebantur. Quibus in alterutram partem tumores decumbebãt, ij ex ea parte, ex qua uertebra inclinabantur, neruorum reſolutione tentabantur: atque inde verſus alteram trahebantur. apparebant autem hæc maxime in facie, in ore, & interſepto, quod ad gurgulionem eſt. Quinetiam genua inferiores cum ratione immutabantur.*

Hæc pars cum ſecundum naturam ſe habet, Gurgulio nominatur. ægrota uerò, cum ipſius extremum inflammatum uuæ ſimile ſit, vua nuncupatur. cum uerò tota, columella: cum extenuata ſit, lorum appellatur. eliquatur autem, acribus humoribus, & excrementis in ipſam conportatis.

36 *Paraplegiæ autem per totum corpus non fiebant, ut ex alijs, ſed ad manum uſque ab ea parte, qua angina urgetur. atque hi matura expuebant, & parum, & uix.*

Paraplegiæ inquit, non fiebant per totum corpus: ſicut ex alijs cauſis dimidium ſpinalis medullæ læditur, uelut facta obſtructione, aut ſectione. Sed ad manum uſque ab ea parte, quæ angina uexatur. Peſpectum enim habemus, manũ accipere neruos ab extrema colli uertebra, & à dorſi
C principio. Atque hi, inquit, matura expuebant, expuebant autẽ eo, quòd humor a tumore diſcutiebatur: matura uerò, hoc eſt tẽpore cocta. natura ſcilicet ea gubernante. Parum aũt & uix, hoc eſt, cum uiolentia: uel quod adhuc anguſtia permaneret: uel quod facultas motrix erat debilis.

37 *Hæc autem erant maxime conſpicua in facie, & in ore.*

Erant hęc, inquit, maximè manifeſta. hoc eſt ſemireſolutio, in palato, quod ipſe os uocauit, & in gurgulione. hæ partes patiuntur, quòd tertiæ neruorum coniugationis in ſpinali medulla pars miſcetur parti coniugationis neruorum, qui a cerebro ad hęc pertinent, & diſtribuuntur. unde fit, ut partes neceſſariò patiantur.

38 *Quibus autem in rectum, etiam expuebant.*

Quibus, inquit, luxatio ęqualiter facta eſt, ij ſine labore expuebant. cum enim nulla in eis eſſet facta reſolutio, potentiam imbecillam non habebant. etenim hoc ſolum membrum in medio ſitum eſt. alia verò ante ipſum, & poſt ipſum ſunt.

D 39 *Quibus autem etiam febris erat adiuncta, ij multo difficilius ſpirabant, & inter loquendum ſaliuam effundebant, ipſisq; venæ magis intumeſcebant.*

Febre nimirum fundente eum humorem, qui infixus erat. Difficulter autem ſpirabant, primũ propter febrem, deinde, quod refrigerari uellent urgente febre. Et inter loquendum ſaliuam effundebant. cum enim humor confunderetur, & circa os colligeretur, ſaliuam effundebant. Cum enim natura eſſet infirma, ornatus, & gubernatio corporis negligebatur. Hiſque uenę magis intumeſcebant. Erant uenę elatæ, quòd propter febrem multi vapores excitarentur.

40 *Atque horum omnium pedes erant frigidiſſimi. ex quibus i'ti præcipue, ſi qui non illico mortui ſunt, recti ſtare non poterant. Omnes autem, quos ego uidi, mortui ſunt.*

Et pedes inquit, omnium frigidiores. atque omnium quidem, quia, ut ratione, experientiaq; didicimus, pedes imbecillium ſemper frigidi ſunt, tum uel maxime eorum, in quibus natiuus calor a febre ſublatus erat: & propter imbecillitatem uſque ad extrema peruenire non poterat:

quam

quam etiam ob cauſam recti ſtare non poterant:hoc eſt, ambulare, & actiones conſuetas obire. E
Quoniam autem hi omnes obierunt,ſed alij ſtatim,alij poſterius,ait,eos, qui non ſtatim mortui
ſunt,rectos ſtare non potuiſſe.Cum autẽ vertebræ luxatio ſit vel maior,vel minor,ideo de mino
re loquẽs,ait,eos,qui luxationẽ in rectum baberent, hoc eſt anterius,neutram in partẽ uergen-
do,vt neq; in dexteram,neq; in ſiniſtram inclinaret,nullam reſolutionem eſſe paſſos. hoc enim ſi
gnificat,quod dixit, ij paraplectici facti non ſunt. Quid ita? nimirum quia neruorum proceſſus
non comprimebantur:ergo facultatis influxus non erat mancus:vnde non eſt factum, vt ſenſus,
& motus priuatio exiſteret.

GAL. IN SECVNDVM HIPPOCRATIS
DE MORBIS VVLGARIBVS LIBRVM
COMMENTARIVS TERTIVS.

PErinthum venimus penè ad ſolſtitium æſtiuum:hyems placida,& auſtralis fuit. F
uer,& æſtas ualde ſicca vſque ad occaſum Vergiliarum.ſi quid decidit,erat uela
ti ros.

In hac tertia ſecundi De vulgaribus morbis parte conſtitutionis cuiuſ-
dam mentionem facit,quæ Perinthi fuit:totamq; morborum ſpeciẽ expo-
nit.Cepit hęc conſtitutio ab ardenti febre, vomitibus abundauit, & longiſſi
mum temporis ſpatium perſeuerauit.Addit autẽ,ardentes febres etiam tũc
ſine vomitibus extitiſſe: aluos illo tempore ægrotantium multa deiecisse. ex quibus licet facere
coniecturã,eius conſtitutionis cauſam in pituitis putreſcentibus conſtitiſſe, cum interim inſtru-
menta reſpirationis,& os ventriculi illæſa permanerent: ardens verò febris ſui impetus initium
ab inferioribus partibus ſumeret. Cum igitur totus annus eſſet, ut ipſe deſcribit,ualde ſiccus,ec-
quis non magnam febrium ardentium copiam futuram ſuſpicaretur? præſertim verò cum lon-
go tempore,neq; pluiſſet,neque uenti ſpiraſſent.Præterea uerò non uomebant:& alui tenuibus.
aqueis, & bile carentibus excrementis turbabantur. Hic porrò annus fuit mulieribus peri-
culoſus maxime, quod bilis conſtitutionis ſqualore efferа reddita humidam naturam miſeran G
dum in modum exagitauit:& uarijs uexatam modis dimiſit:unde ſopores,deſipientiæ,& alia hu-
ius generis orta ſunt.

2 *Eteſiæ non multum ſpirarunt.& qui ſpirarunt,ij diſperſe hoc fecerunt. Aeſtate febres ardentes mul*
ta populariter vagatæ ſunt.nulli aderant uomitus.alui perturbationes ex tenuibus,aqueis:non biloſis,
& ſpumantibus multis:quæ interdum diſpoſita ſubſidebant.quibus ſimile erat,quod aeri exponebatur.
alui ſeceſſus eadem ſpecie perpetuo,malum.

Bona ualetudo conſtat ex apta menſura quattuor elementorum in humiditate,ſiccitate,calo-
re & frigore.& quædam corpora,itemque naturæ,& ætates intemperatæ ſunt:quibus ſimiles cõ
ſtitutiones inſalubres ſunt.contrariæ uerò eiſdem proſunt.Vt enim bene temperatis corporibus
bene temperatæ conſtitutiones ſalubres ſunt,ita intemperatæ ſunt noxiæ.qua ſane ratione cõſti-
tutiones, quæ ualde humidæ,frigidæque ſunt,extreme lædunt ea corpora,quę ſunt in humidita
te,& frigore intemperata:& humidę,& calidę humidis,calidisque temperaturis nocent:ſiccęque
& calidę ſui ſimilibus.Nunc autem hyems placida,uerque & ęſtas ſine uentis in cauſa fuerunt, ut H
ęſtas ęſtuoſa fuerit.Cum enim ęſtiuum tempus ſuapte natura ſemper ſit calidum,ſi uentorum ua
cuitas accedat,ęſtus neceſſario conſequitur.quod uſu uenit,cum neque uenti, qui prodromi uo-
cantur,ſpirauerint,neque ij,qui eos conſequuntur,quos Eteſias nuncupant.Ipſe enim & illos nõ
ualde ſpirauiſſe,& qui ſpirarunt,id ſparſe feciſſe,conſcripſit. Ardentiſſimo enim æſtatis tempo-
re,canis oritur:hocque tempus eſt dierum quadraginta.incidit autem hoc in Idus Quinctiles. An
te canis exortum octo ferme diebus perflant Aquilones,quos Prodromos uocant: duobus poſt
exortum diebus ijdem Aquilones conſtanter perflant diebus quadraginta;quos Eteſias appella-
re ſolent.eis creditur molliri ſolis uapor,geminatus ardore ſideris. nec ullos uentos magis ſtatos
facile reperies.atque hi ſpirantes,multas morboſas affectiones in humano corpore abſtergunt.
proinde in prima Epidemiarum conſtitutione dixit, Eteſię pauci,parui,diſperſe ſpirarunt. in ſe-
cunda uerò,Eteſię continenter ſpirarunt.

Quod autem ait,Quibus ſimile erat,quod
aeri

A aeri exponebatur:magna.n tenuium,mordaciumque humorum acrimoniam ſignificat:quæ ne depoſitis quidem excrementis ſub dio retentis ſpumantem ſeruoris ebullitionem deponeret. Illo autem verbo,Depoſita,ſignificat,cum in vaſe ſteterint,ſicut in primo De morbis vulgaribus loquitur,cum ait,Vrina quæ diu in matellis ſtetit,non ſubſidebat.

3 In his multi comatoſi erant,& mente emoti:hique ex ſomno tales euadebant.cum verò expergiſcerentur,omnia intelligebant.

Coma videtur ſignificare ſomnolentam propenſionem in ſomnum, vt in tertio De morbis vulgaribus ſcriptum eſt,Erat coma continuum,& ſomnolētum.ita enim ſcripſit, quia cum ſomnolentum ſit,ac ſemper tale accidat nūc non tale extiterit.In eodem libro De Pythione ait,Nona die erat comatoſus,faſtidioſus,cum excitaretur.Interpretes autem,uiri admirabiles,contra ſētiunt,quod non poſſit quiſpiam ſomniculoſus eſſe:& vigilare:ignari ſcilicet, propēſionis in ſomnum duo eſſe genera,vt nos in eo libro docuimus, quem de Comate ex Hippocratis ſententia conſcripſimus.Et mente,inquit,emoti ſunt.ſignificat enim exiguam quandam dementiam : cu-
B ius quanta magnitudo ſit,ſolet ipſe alijs,atque alijs uerbis indicare,ut cum dicit , Nugari, aliena loqui,deſipere,dementem eſſe,veſanum eſſe excedere,inſanire, ſurore exagitari . Hi autem duo affectus,hoc eſt Coma,& deſipientia,ſi materiæ habeatur ratio,contrario nomine opponuntur. Coma enim ex humectatione,refrigerationeque cerebri:deſipientia uerò è contrarijs qualitatibus pleruunque exiſtere uidetur;ſed tamen ſæpe pro periculoſa humorum coniunctione miſcentur,atque in unum conueniunt:ſicut in Sileni narratione habetur:Parum,inquit,delirauit:ſomni leues,comatoſi,ut interdum ex nimia facultatum animalium imbecillitate,ac uelut extinctione,Coma exiſtat,motione ipſa [illegible]pira,ac penè omnino intercluſa.Sed hæc quoque apud Hippocratem reperiuntur,Coma profundum cum uigilia,&,Coma ſomnolētum.&,Comatoſi phrenetici,& qui febrem ardentem habent.&,Detinebantur aut perpetuo comate non ſomnolento, aut cum laboribus uigilabant.Cum enim ægroti uigilare apertis oculis non poſſunt , ſed conniuent,ſpe conciliandi ſomni,uigiles tamen manent,illud non ſomnolētum Coma appellatur.Nō eſt autem mirum collectis in corpore crudis humoribus,comatoſos,dementesque ſimul effici.ac comatoſos quidem ex multitudine,frigoreq; crudorum humorum ;dementes uerò,quod illi putreſcentes,acrimoniam,caloremq; gignebant.eſt enim uerīſimile,hoc Coma cum dementia ex
C crudis ſimul,& frigidis,& craſſis,atq; etiam tenuibus,& calidis humoribus extitiſſe, id quod affectus conſequentes declararunt:Hebetiori tamen,in quit,erāt auditu,& comatoſę.& irē;comatoſæ,& ſomnolentæ erant.& totius anni uehemens ſiccitas:& æſtus totius æſtatis uehemētiſſimus. difficilimi.n.morbi eſſe exiſtimantur,in q bus bilioſorū,crudorumq;,aut incoctorum humorum colligitur copia.Exiguę autem dementiæ ſignum erat,quod,cū excitarētur, omnia intelligebāt.

4 Reſpiratio elata,ſed non admodum.urina multis quidem tenues,& pauca , alioqui non decolores, ſanguinis è naribus fluxus non niſi paucis contingebant:neque parotides, de quibus poſterius ſcribam, neque lienes intumeſcebant:neque præcordij dextri magnus dolor:aut ualida contenſio.erat tamē quiddam,leuem ſignificationem præbens.iudicabantur maximè omnia,aut plurimum,ad decimum quartū diem,partim cum ſudore,partim cum rigore.nec niſi pauciſſimis recidiuæ contingebant. Dum uerò roris modo æſtate plueret,ſudor apparebat.In febrium initio nonnullis ſtatim ſudores fiebant : non maligne tamen:& quibuſdam ſub hoc tempus iudicatio cum ſudore facta eſt.

In his ægrotis,neque in pulmone,neque in corde collecta eſt ignei caloris copia.iure igitur re-
D ſpiratio non magna facta eſt : non erat autem parua omnino, ut pote qui nec dolore afficerentur nec refrigerati eſſent.quam ob rem in tertio De difficultate reſpirationis dictum eſt,τὸ μετέωρον,hoc eſt elatum,nihil ſignificat,quod a paruo differat,merito dixit,reſpirationes ijs elatas fuiſſe,ſed non ualde admodum.Hoc idem extulit de ijs,qui anginam habebant:quo nimirum eis,ut plurimum reſpiratio eſſet elata,& tanquam ad fauces uſque ingrederetur,in imum uerò thoracis non deſcenderet.

5 Aeſtiuis autem in febribus circa ſeptimum,octauum,& nonum diem naſcebantur in cute aſpredines miliacea,culicum morſibus maximè ſimiles,quæ non admodum pruriebant.hæ uſque ad iudicationem perdurabant.has nulli maſculo uidi erupiſſe.mulier,cui tales accidiſſent,nulla perijt.hebetiore tamen erant auditu,& ſopore tentabantur.antea non admodum ſoporoſæ erant,quibus iſta euenire debebant.neque tamen prorſus perſeuerabant.Aeſtate verò uſque ad Virgilias,in ſoporem,& ſomnum prona erant.poſtea inſomnia potius urgebat.Verum neque profus ob iſtam conſtitutionem moriebantur.

Hoc ſymptoma non eſt periculoſum ſuapte natura : quod ipſe indicat , cum ait, Aſpredines

miliaceæ:

miliaceæ:ſimiles ijs,quæ morſibus culicum naſcuntur.potius ſuſpectæ ſunt puſtulæ rubræ,& ro- E
tundæ,euiuſmodi ſunt uari:qualis in Sileni corpore octauo die cum ſudore apparuerunt, permã ſeruntque,neque abſceſſerunt.Similitudine autem a culicibus ducta perſæpe uſus eſt Hippocrates.in ſeptimo enim De vulgaribus morbis,de fullone,qui in Syro erat,ſcribit hęc, Crurum color uelut a culicibus domitus.Et paulo poſt de Phercide,Octauo ut culicum morſus ante exitum tuſſi reiecit.In Coacis uerò dicuntur puncturæ culicum,ubi ſunt hęc uerba, Alui perturbata contenſio celeriter efflorescit,ut culicum punctiones, hoc eſt ſtimuli quidam pruritum excitantes, quales ab urticis fieri ſolent.hos in Prorrhetico κνιδώσιας uocat, cum ait,Torpedines,& κνιδώσιες, quibus per caput emicant.rurſusque κνιδώσιες:& melancholica minus his,quam uiris,niſi menſes omnino euenissent.& in extremo,Et κνιδώσιες,in pectore,& dorſo, ſi ineſſet.

6 *Aluum igitur non licebat,ne per ea quidem,quæ ſumebantur,ſiſtere:ſed exiſtimaſſet quis conferre,præter rationem mederi,quamuis permulta quibuſdam procederent,ex eo,qui in cubili frigido ſubſtrato fiebat decubitu:ſiquidem frigidum exulcerat.calido verò,quicquid eſt huiuſmodi,ſenſim magis procedit.etſi autem nullus natura affectus inerat,quibus huiuſcemodi ſigna,aut maiora,aut minora aderant,oſcitatio,tuſsis,ſternutamentum,pandiculatio,eructatio,flatus,cæteraq́ huius generis perniciem afferebant.* F

Hæc interdum ſunt naturæ opera,interdum a morboſis affectionibus proueniunt. uoco autem morboſas affectiones,non modo cum iam aliqui ægrotent,ſed etiam cum aliqua harum affectionum oriri incipiat. eſto tibi exemplum ea,quæ in oculis proprie uocatur perturbatio, quæ eſt quoddam inflammationis initium.hæc igitur,& aliæ huius generis morboſæ affectiones,cum incipiunt conſiſtere,diſſoluuntur,natura vapores,humoresqu[illegible]as gignentes excernente: ſicut oſcitatio,& pandiculatio oriuntur,ut excrementa excernantur:& tuſſis,ut uiæ reſpirationis mũdentur.& ſternutamenta ſunt illa quidam ſemper naturę opera,ſed tamen a morboſis affectionibus oriuntur.De his autem omnibus dictum eſt in libris De ſymptomatum cauſis.Eructationes autem ciere interdum prodeſt,ut uſu uenit in ijs,quorum uenter eſt flatu plenus,præſertim uerò in ijs,in quibus flatuoſus ſpiritus per infernas partes non ſecedit. Quin etiam os uentriculi infirmum aiunt eructationibus,tanquã propria exercitatione corroborari. Sed & leuitatem inteſtinorum ructus acidi curare dicuntur.De flatibus autem quid attinet dicere? gignuntur enim hi in ipſis locis ad uentrem pertinentibus,cum humores quidam pituitoſi,qui illic ſunt,aut cibi a di- G
minuto calore in uapores diſſoluuntur.Etenim. *

7 *Quibus in febribus faſtidioſis,horrificisq́ facies rubet,laſsitudines,oculorum dolores,capitis grauitates,leues membrorum reſolutiones, fiunt. Et an menſtrua appareant, maxime quibus primum.quin & viginibus,& mulieribus,quibus ex interuallo.ſed & quibus non conſueto tempore,aut ut decet, apparent.deinde ualde pallida fiant. permagni intereſt in omnibus,quid poſtea,& quo tempore,& in quibus.in admodum biliosis,in febribus maxime.omnino quibus in crura purgatio.*

Erat magna crudorum,craſſorum,mordaciumq́ue humorum copia: ut etiam ante dictũ eſt: fortaſſe etiam inęqualitas:quę in deſcripta conſtitutione mulieres cum ſenſu horroris ac laſſitudinis uexauit.quo circa & oculorum dolores,& capitis grauitates,& leues membrorum reſolutiones oriebantur.etenim nec humorum inæqualitas ſic impetum in caput fecit, ut ſenſuum inſtrumenta occuparet, ac ſopiret. quam ob rem etiam decubitus in articulos facti ſunt: Fieri autem hęc ſolent propter calorem febrium, cum copia ad caput aduehitur: deinde illinc in glandulas, aut alas,aut crura aliquid peruenit.Faſtidia autem in febribus ardentibus ſæpe admodum fiunt. H
non tamen eſt hoc eis perpetuum. qui uerò ardentem febrem habent, non ſępe horrore corripiuntur.dicuntur horrificę febres,in quibus per acceſſionis aſcenſum,& incrementum,quod uocant,ęgri diutiſſime horrore uexantur.non uocat autem hic horrificas,in quibus initio acceſſionis horrores fiunt, ſed in quibus per totam acceſſionem ſymptoma horroris plurimum producitur. Id autem duobus modis fit: vno modo cum intenſio reduplicationes facit; altero cum inęqualem aſcenſum.atque id eſt,quod ipſe in libris De morbis vulgaribus ſcripſit,Pleroſque ipſorum hi affectus vrgebant, febres horrificę, continuę acutę: quo in loco dixit horrificas, non abſolute eas, quę cum horrore inuadunt: quod plurimis febribus id inſit: ſed, vt dictum eſt, in quibus maximam partem acceſſionis horrores occupent. Interdum verò fit, vt ex tam multiplici corporis concuſſione mulieribus menſtrua erumpant: vt in Coacis ſcriptum eſt: Horrores,laſſitudines,capitis grauitates, dolores menſtrua perrumpunt. quod idem habetur in Prorrhetico, Quibus inquit, ex rigore febres cum laſſitudine acciduit,ijs menſtrua decurrunt: ceruixq́ue eis dolet: ad fluxum ſanguinis propenſio. nam niſi purgationes erumpant,veriſimilę eſt faciei ruborem ſignificare, quoddam ſalubre ſanguinis profluuium fore. Qui autem

huiuſmodi

A huiuſmodi di febres habebãt, ij morbis tabidis correpti ſunt: quod ſenex ipſe in primo De vulgaribus morbis indicauit, & in Coacis, cum ait, Horrificum, & ægrè ſpirans in doloribus, ſigna tabis ſunt. & iterum, horrifici ſæpe in ſuppurationem cadunt: verum & febris talem ad ſuppurationẽ perducit. laborant autem multum tabidi horrore: quod quę in thorace ſunt, cõputruerunt: quæ ſuo acumine tenues membranas thoracis, quę uiſcera tegunt, inceſſunt, & pungunt. Quod autẽ ait, in crura purgatio, ſcimus, in ijs, qui à longo morbo uires colligunt, morboſorum humorum, qui reliqui ſunt decubitus fieri in debiliores, & remotiores corporis particulas conſueſſe: quod cõuenit cum ijs, quæ in Coacis habentur hoc modo, Quibus repente febris ex partibus præcordij, cordisq; dolor, & in crura, & partes inferiores, & aluus elata eſt, ſoluit venæ ſectio, & alui fluor: hos febricitare noxium eſt. longę enim, validæque febres accidunt, tuſſes, & ſpiritus, & ſingultus oriuntur. cum autem hæc ſolui debent, tum validus coxendicum, aut crurum dolor, aut puris ſputum, aut oculorum priuatio accedit.

8 Medicamentorum modos ſcimus, ex quibus talia, & cuiuſmodi ſint. neque enim omnes ſimiliter, ſed alij aliter componuntur: & aliàs quoque tardius, aut maturius ſumpta præparationibus differunt: B *ut ſiccare, uel humectare, uel ſundere, uel coquere, & huiuſmodi. prætereo plurima, quæ cuique, & in quibus morbis, & quo morbi tempore conueniant, ætatem. formam, uictus rationem, quale ſit anni tempus, & quodnam ſit, & qualiter circumſcribatur, & alia huius generis.*

Purgantium medicamentorum naturam, uires, & actiones, nunc compendio deſcribit. atque quid in ijs ſumendis aduertere debeamus: & quaſdam purgationis indicationes ſummatim tradit: quas nos in libro De purgantium medicamentorum facultate, & in libris De curandi ratione ante expoſuimus: & in libro De purgantium medicamentorum compoſitione copioſe ſcribemus. Ipſe autem in præſentia monet medicos, ut naturas medicamentorum noſcat: & tempus opportunum inueſtigent, quo ea ſumenda ſint deinde; ſpectẽt naturas, temperaturas, conſuetudinẽ, ætatem, & uires eorũ, qui illa ſumunt: præterea uerò anni tẽpus, utrum propriũ ſit, an immutarũ. cauſa eſt, quia alios cõperies, qui medicamẽta facile ſumere queãt, alios nõ itẽ: ſicut alios, qui nullo ab eis malo afficiãtur, alios aũt, qui à medicamẽtis nutriãtur: alios deniq; ita affectos, ut ne illis quidẽ uti poſſint: eorum q; os ventriculi ſubuertatur: & ante eorũ uſum facile exſoluãtur. In hac autẽ diſquiſitione inueniemus quædã medicamẽta tota ſua eſſentia agere, quædam mixtã C habere in eſſentia facultatẽ, & duplicẽ actionẽ præſtare: idq; interdum ita euidenter, ut uel maximè pugnãtia ab eis effici uideamus, atq; hoc ipsũ ſpectãtibus admirationẽ afferat. etenim braſſicę ſuccus aluum ciet: ipſum olus braſſica cohibet. & item alia pleraque eodem modo. Præparationes autem uocat medicamentorum diſtributiones, apparatus, compoſitiones, & dandi modos. Quod uero dixit ἐγμίνω, hoc eſt, qualiter anni tẽpus circunſcriptum ſit, ſignificat id, quod in primo De vulgaribus morbis, aereis cõſtitutionem appellauit: propterea, quòd animãtium corpora cum aeris nos ambientis ſtatu immutantur. quocirca monet, ut hanc quoque intueamur.

9 Zoilo, qui ad murũ habitabat, ex tuſsi matura, febris acuta orta eſt. & faciei rubor, & aluus intercepta nihil, niſi coacta, reddebat. lateris ſiniſtri, & auris, quæ è directo erat, magnus dolor: capitis nõ tãtus. purulentum ſemper expuens ægrotabat. ſed alia indicata ſunt. & ad octauum, aut nonum diem multum pus ex aure erupit. ad noni diei initia auris dolor; ac neſcio, quomodo ſine rigore iudicatio conſequuta ſit. caput ualde ſudauit. auris & lateris ſiniſtri ſtabilis quidam ardor. ſuperne una cum aure, ad ſcapulas maximè, dolor ſedatus eſt. ſed & prius ſputa multa: quæ ad ſpuendi initium, & circa ſeptimum, aut octauum diem florida erant. deinde laborioſa. aluus ſubſiſtit ad nonum, & decimum diem. D *dolor extinctus eſt. tumor remittebat, ſudoresq; parui fiebant, neque tamẽ iudicabant; erat hoc manifeſtum tum ex alijs, tum ex receſſu. Incipiente enim auris dolore etiam aluus turbata eſt. Nono die pus ex aure erupit, iudicatusq; eſt morbus ſine rigore decimoquarto, eodẽq; ipſo die. quin & ſputum copioſius erat, & magis coctum, ubi pus ex aure erupit. Sudores, & ſerpentia vlcera longo poſtea interuallo in capite orta ſunt, quæ tertio die ſunt exſiccata. Quæcunque ſine ſignis euaneſcunt, male indicant: ſicut eryſipelas, quod Polemarchi ancillæ accidit.*

Concurſus talium, tantorumq; ſymptomatũ futuras parotidas ſignificabat. erant enim uerisſimile in febre acuta, capitis dolore, faciei rubore, uentris ſuppreſſione, præcordij tumore, & tenſione, materiam parotidum in ſuperiora ferri. Conueniunt hæc cum ijs, quæ in Prorrhetico ſcri-
» pta ſunt, Quibus parotides futuræ præſagiuntur: ſoporoſa inquit, faſtidioſa, pręcordia dolentia,
» cruenta, exigua, in ijs ſecundum aurem excitantur. aurea autem & circa faciem. Et paulo poſt,
» Præcordij contenſio, cum ſopore faſtidioſo, & capitis dolore, facit, ut ſecundum aurem effluat. rurſusque ſoporoſa, faſtidioſa, dolentia præcordia, frequenter exigua ſpuentia, tumores ad aures, ſoporoſi. ſed materia parotidum in pulmonem translata naturæ robore depulſa eſt: ſicut in

Coacis

Coacis dictum eſt his verbis, Parotidas emolliunt tuſſes cum ſputis procedẽtes. Quod autem ait, E
aluum fuiſſe interceptam, ſignificat fuiſſe ſuppreſſam, ſicut loquitur in Prorrhetico, Alui interce »
ptæ pauca ngira, in modũ caprini fimi, coactæ reddebant. Et alio in loco, Caput dolentes, cum ſo »
pore delirante, aluo intercepta, oculo feroci, floreſcentes, in ſcapulas rigent. Et cum ait, Qui in fe »
bribus ſudant, cum dolore capitis, & aluo intercepta, conuelluntur. Vocat etiam interceptos in »
Coacis eos, quorum aluus cohibetur, ubi ait, Intercepti ſudantes, urinaq; eorum turbidus ſpiritus »
& genitura procedens ſingultum ſignificat. In eandẽ ſententiam in Prorrhetico dicuntur cibi in »
tercepti, ut aluum ſiſtentes ſignificentur. quapropter addidit, niſi coacta: hoc eſt, niſi medicus aliquid
faciat, aut clyſtere iniecto, aut glande ſuppoſita. nam quod dixit, niſi coacta, quid tale ſignificat.
hoc igitur loco complexionem quandam affectionum ex concurſu eorum, quæ diuerſi ſunt ge-
neris, collegit. De ſputis autem floridis dictum eſt nobis in ſuperiore commentario. Quod vero
ait, ſputa laborioſa, inſolens eſt. Solet quippe dicere laborioſe ferre, ut contrarium ei, quod in A-
phoriſmis dixit, facile ferre: & ſimile ei, quod in primo De morbis vulgaribus extulit, difficulter ſe
habere: ut cum ait, & plurimi laborioſe uiuebant: ſignificans ſymptomata plurimis ægrotantibus
cum labore accidiſſe, uſque adeo, ut ea non facile ferrent, nec diſſimili ratione uidetur in Prorrhe
tico ſcriptum eſſe, Vrinæ laborioſæ, malum: ut ſignificaret eas, quæ cum labore excernuntur. Di F
xit autem quæcunque ſine ſignis euaneſcunt, male iudicare, quia ſi magnus aliquis, ualidusque
morbus ſedari debeat, ſigna quæ ſoluentia aut ſaluaria appellantur, præcedere ſolutionem opor
tet: ſunt autem hæc, ſudores boni in toto corpore erumpentes, aut copia urinæ, aut alui excremẽ
torum, aut uomituum, aut ſanguinis è naribus profluuium, aut aliqua alia ſanguinis, ut per ora ue
narum, quæ hæmorrhoides uocantur, aut per uterum euacuatio: aut abſceſſus in glandulas, quæ
ſub auribus ſunt, aut in alias ignobiles partes, aut in articulos decumbentes. Si verò nullum ex
his ſignis apparuerit, morbus quidem ſedatus eſſe uidebitur, at mox reuertetur. Quam ob rem
in præſagijs, ita ſcriptum reliquit, Febres, quę neque ſalutaribus notis apparentibus, neque in cri »
ticis diebus finitæ ſunt, repetunt. Et in ſecundo Aphoriſmorum, His, quę non ratione leuant, nõ »
oportet confidere: neque multum formidare mala, quæ præter rationem accidunt. Vnde au- »
ctor Prorrhetici ſcripſit, Pernicioſa ſine ſignis leuantia, mortem ſignificant. Vt ergo ſolutiones
morborum fidæ, firmæque ſint, quandam excretionem copioſam, aut abſceſſum notabilem exi-
gunt. alioqui vſu ueniunt ea, quæ in Prorrhetico ſcripta ſunt hoc modo, Dolores ſine iudicatio-
ne καταμωλυνθέντες, malum; ſiquidem καταμωλυνθέντες ſolutionem eam ſignificat, quæ ſenſim fit.
Et hæc, Sitis præter rationem ſedata in acutis morbis malum. Et hoc, Lateris dolor ex ſputis bi- G
lioſis ſi ſine ratione euanuerit, in furorem aguntur. & quod in Coacis legitur. Quæ in malis ſignis
leuantur, & quę in bonis non progrediantur, difficilia ſunt. Ipſe quoq; paulo poſt dicit hęc, tumo
res pręter rationem ſaneſcentes, malum. & in extrema hac particula, Quæ repente euaneſcunt,
maligna uel maxime ſunt. Cęterum ipſe cum ſignificare uult hęc ſine ſignis, aut excretione, aut cõ
coctione effici, primum dicit euaneſcere, deinde etiam repente, & pręter rationem, & ſine ratio-
ne, & ſine cauſa, & nõ ratione, & ſine iudicatione, & ſine ſignis. Verbum autẽ Euaneſcere vſurpa-
tur etiam de tumoribus, qui pręter naturã ſunt. ſicut de parotidibus λαπάσσεσθαι, hoc eſt retrahi, &
euaneſcere. quin etiam eſt in eius more poſitum, uerbum λαπάσσεσθαι referre ad ea omnia, quę
quouis modo retrahuntur, quia inaniora fiunt. Et in plagijs dixit, vẽtrem λαπάσσειν, hoc eſt ſubdu
cere, hoc eſt euacuare, & retrahere vẽtris tumores. Hoc ãt ad indicãdũ, vtitur nõ ſolũ his vocibus
euaneſcere, leuari, ſubduci, ſenſim ſolui, cõualeſcere, iudicari, ſolui, ſed etiam alijs pleriſque.

10 *Febres ex bubonibus, præter ephemeras, mala. & bubones, qui in febribus accidunt, peiores ſunt, qui in acutis à principio remiſerunt.*

Multas eſſe affectiones fortaſſe videbitur alicui, quem magnus nominum numerus deceperit, H
Sicut dicuntur bubones, tubercula, pani, ophthalmię, peripneumonię, pleuritides, & alia mul-
ta, quę ſimiliter nominantur. Hęc enim omnia inflammationes quędam ſunt: ſed ſingula diffe-
rens nomen ſunt ſortita, nam bubo, & tuberculum, & panus ſunt glandularum affectiones: ac bu
bo quidem inflammatio: tuberculum vero, quod ſtatim augetur atque ad ſuppurationem feſti-
nat: φύγεθλον uero hoc eſt panis, eſt id, quod eryſipelas particeps inflammationes, aut inflamma-
tio eryſipelatis particeps nominatur. Tumores autem glandularum, qui ſine vlcere, aut manife-
ſta cauſa ſint, ualde ſuſpecti exiſtimantur: quia multitudinem ſignificant. ſic enim nominant
glandulas, cum intumuerunt. Ergo ſi febres ex glandularũ inflammatione ortæ cauſam mani-
feſtam hebeant, aut ſi ex genere epemerarum ſint, ſuſpectę non erunt. at bubones, qui in fe- »
bribus oriuntur, ſunt deteriores, quia & propter uiſcerum inflammationem, & propter ma- »
gnam humorum corruptelam orti eſſe videantur: ſicut in peſtilenti ſtatu febribus malignis ſu- »
perueniunt. Prçterea vero tumores glandularum in febribus diuturnam fore affectionem ſigni-
ficant, ſicut in Coacis ſcriptum eſt in hunc fere modum, In febribus bubonis dolor morbum diu
turnum

A turnum ſignificat,id quod accidit:quia magnam habent malignorum humorum copiam,ex quibus præcipue,vt ex materia,febris oritur. Si verò in ipſo initio ſe remittunt,priores iudicantur: propterea quod vires debiles,& acciſas eſſe atteſtantur. Itaque ipſe hanc extulit ſententiam, Abſceſſus,ſicut bubones,ſigna ſunt eorum,quæ propagines habent,cum aliorum,tum vel maxime quæ ad viſcera pertinent.hi enim maligni ſunt.

11 *Spiritus,præcordiorum tumor mollis,& in neutram partem contentio.ijs ſuperne in dextris rotũdum,ac uelut circunferenti a partes plena. Aliud longius,valde extentũ,aliud diffuſum,aliud deorſum vergens:& vtrinque vſque ad vmbilicum contentio.In omni directione,qua ſurſum ſit,ſi cõcludatur, & comprehendatur in rotundum,ſi ſpiritus ſit,ſine iudicatione calore attenuatur.ſi illud effugerit,ad ſuppurationem fertur.*

Spiritus vocat hoc loco flatus,quibus particulę corporis vexantur, qua ſignificatione πνευματώδεις dicimus eos,qui flatibus pleni ſunt,itemque aluum flatuum plenam.

12 *Spiritus frequentes,parui,magni,rari.procedunt foras magni:intro parui.hic vero extendens,ille verò vrgens.Duplicata intro reuocatio:qualis ſuperinſpirantibus:calidus:frigidus.*

B Difficultatis reſpirationis coniugationes,& differentiæ in ſexto De morbis vulgaribus perfectius conſignatæ litteris comperiuntur.tribus enim adiuncta eſt quarta,quæ in hoc ſecundo perſpicue omiſſa eſt.id ego non ab auctore factum arbitror,ſed potius aut errore,aut negligentia veterum librariorum:idque erratum vſque ad nos perueniſſe.proinde difficultatis reſpirationis diui
« ſio hic manca,in ſexto uero perfecta ſcripta eſt his ferè verbis,Spiratio parua frequens:magna ra-
« ra:parua rara:magna frequens:foras magna,intro parua:intro magna,foras parua. hæc quidem
« extendens,illa uero vrgens,duplicata intro reuocatio, qualis ſuperinſpirantibus: calida, frigida. coniugationibus enim ijs,quæ ex magnitudine,& paruitate,quæq; ex frequentia,& raritate exiſtunt,adiungit alias duas,in quarum altera fit minor & frequentior reſpiratio:altera verò eſt,cum maior ſimul eſt, & rarior.ad has addit tertiam aliam,in qua minor & rarior eſt: & ad has aggregat quartam, in qua fit minor, & frequentior,quam hoc loco a librario prætermiſſam eſſe dicimus, plane enim perſpicuum eſt, è duabus repugnantijs inter ſe collatis quatuor coniugationes effici. Quod igitur *

* * * *

Secunda harum in ſexto habetur: in hoc verò omiſſa eſt:ſi quidem additum non eſt,intro magna,foras parua:ſed altera tantum difficultatis reſpirationis ſpecies propoſita eſt:in qua *

* *

Merito autem quæret
« quiſpiam,cur in Præſagijs de reſpirationis difficultate ſcribat in hũc fere modum,Spiritus freqnẽs
« doloris,aut inflammationis in partibus ſepto tranſuerſo ſuperioribus indicium eſt. magnus vero,
« & ex longis interuallis delirium ſignificat.ſi uero frigidus naribus & ore exſpiretur,iam valde perniciofus eſt.ubi videtur tres ſolas difficultates reſpirationis commemorare.An ſatis eſt tot coniugationes in affectionibus,quę præter naturam ſunt,noſſe? *

D *

Frequentiorem autem ex iracundia effici reſpirationem,nemo ignorat.ipſam igitur miſſam faciamus in *

*

De Antigenis vxore dictum eſt, ipſam ante partum anheloſam factam eſſe. etenim qui frequenter ſpiritum ducunt, ac thoracem permultum diſtendunt,anheloſi ſunt.huius rei cauſam nos iam attulimus,nec opus eſt, *

* * *

In Coacis *

Et magnus foras miſſus,paruus vero intro, & paruus foras,magnus

 uerò

verò intro. peſſimus autem is eſt, & morti propinquus. & extendens, atque vrgens, propter im- E
becillitatem: & duplex intro reuocatio, qualis ſuper inſpirantibus. *

* *

Scribitque hic extendens, ille vrgens, vt alterius partis reſpirationis differentias exponat, quæ in motu, ex tarditate, celeritateque conſiſtunt. nam extendens, tarda eſt: urgens verò, celeris. nullus autem motus eſt, à quo celeritas, & tarditas ſeparentur. Quod autem ait, Duplicata intro reuocatio, inæqualem inſpirationem ſignificat: eadem autem repugnantia in exſpiratione quæri poteſt, quam ab ijs, qui librũ deſcripſerunt, omiſſam eſſe perſpicimus. *

* *

Duplicem fieri ſpiritus reuocationem: ſed addidit etiam, ut ſuper inſpirantibus, ut hæc etiam de exſpiratione dici intelligamus. Fit huius ſpirationis mentio in libro De ratione victus in morbis acutis, vbi ſcriptum eſt, ſpiritus offendens, F
cum ſurſum fertur, aut frequens eſt, aut ualde magnus. *

* *

calidus, frigidus. hæc eſt alia difficultatis reſpirationis repugnantia. ſicut.n. magnus, & paruus ſpiritus, & denſus ac rarus; ſic calidus, & frigidus expiratur,

multas, casque longas nugas conſcribunt: & quæ opportuna ſunt, omittunt. Sed nos *

* *

13 Remedium aſſiduarum oſcitationum eſt longa ſpiratio, ijs qui non bibunt, aut ne uix quidem, breuis ſpiratio.

Cum uaporoſus quidam, craſſusque ſpiritus in muſculoſo genere continetur, oſcitant homines, & cum hiatu diſtenduntur. proinde continenter expirant: quippe cum talis ſpiritus in exſpirationibus expurgetur, & euacuetur. ſi uerò non continenter hoc faciat, ſed per longa interualla, planum eſt, præcedentem affectionem in ipſo amplius non eſſe. atque ita longa ſpiratio erit ſalubre ſignum oſcitationis, longa enim ſpiratio eam reſpirationem ſignificat, quę longo fit tempore: hoc eſt raram, multamque ſpirationem. ſicut breuis ſpiratio ſignificat eam, quæ paulatim fit, hoc eſt frequentem, & paruam. Quemadmodum igitur detentio ſpiritus, quæ in eo poſita eſt, vt reſpiratio plurimum cohibeatur, ſingultus ſanat, ſic etiam oſcitationes ſanabit. contrariorum enim contraria medicamina ſunt. cuiuſmodi autem res ſit ſpiritus detentio, iam à nobis ſæpe alibi dictum eſt. Longa autem ſpiratio dicitur, cum quis aut longum ſpirat, aut longo tempore. Nõ bibentibus autem, aut uix bibentibus, breuis ſpiratio remedium eſt: hoc eſt motus inſtrumentorum reſpirationis breui tempore peractus: quem etiam frequentem ſpiritum appellamus: quæ ſpiratio ſimul & cauſa, & ſalutare ſignum eſt. quanquam huiuſmodi orationes non afferunt nobis perſpicuam ſcriptoris ſententiam, quod in eis nõ habeamus, in quibus uelit hæc expendi. quocirca utrum, *

* H

potius, quàm in illis
* ut reſpirare ſimul longo tempore, & frigidum exſpirare *

* *

Cum enim ægrotus delectatur frigidi aeris inſpiratione, quod æſtus internas partes uexet, & viciſſim petit, vt contegatur, quia externæ partes frigore infeſtentur, tunc morbus eſſe mortalis exiſtimatur: idque præcipue putandum eſt, niſi in principio acceſſionis id accidat. *

* *

14 E directo laterum contentio cum dolore, & præcordiorum contentiones, & lienis elationes, è naribus eruptiones.

Hæc

A Hæc ſententia ſimilis eſt eius,quę in ſexto de morbis vulgaribus habetur.E directo & laterum dolor,& pręcordiorum contentiones,& lienis elationes,& ex naribus eruptiones:& aures e directo:horum plurima huiuſmodi,& in oculos:niſi quod in illo loco additum eſt,& aures.& in oculos.cauſa eſt,quia hæ quoque partes,ſicut etiam aliæ,comprehenduntur eo quod e directo fit.etenim ex ipſis in alias fit per rectum propulſio,& aliæ particulæ malæ affectæ in oculos, & aures materiã amãdãt.Sicut eã,q̃ nuper enixa erat,nec ſatis erat purgata febris acuta corripuit,& ex toto brachio ſiniſtro,quod intumuerat,in ſiniſtrum oculum decubitus factus eſt:qui neglectus a medicis,totam oculi pupillam conſumpſit,& ab hac latione, quæ ad ſuperiora fiebat,oculi uſus ſublatus eſt.deinde omnes artus,& genua, & pedes intumuerunt, & propter acumen febris in toto corpore, præſertim vero ad poplitem, & in cruribus puſtulę quædam eruperunt, & uix copia vrinæ,& alui excrementorum,ineunte æſtate conualuit.Hoc autem pręceptum, quod è directo fieri aliquid monet,eſt in medicina vſitatiſſimum,ac merito quidem. *

* * Quam ob rem in Prorrhe-
B tico damnantur ſanguinis eruptiones in diuerſum latus:vt ſi lien magnus fuerit,ſanguis e dextra nare fluat:& in præcordijs pari modo. * Et in Coacis,contrariam in partem ſanguinem fluere,malum. *

15 Quæ poſt iudicationem relinquuntur,recidiuas afferre ſolent.

Eadem ſententia in extremo primę partis habetur hoc modo,Quibus relinquitur aliquid, firmiſſimę,celerrimæque recidiuę adſunt: & in ſecundo aphoriſmorum, quam miſſam faciemus, quod eam prius expoſuerimus.

16 Primum igitur in lienum elationibus,niſi in articulos deſinant,ſanguinis eruptio fiet.

Sanguinis eruptio cum lienis tumores,tum vero etiam pręcordiorum contentiones ſoluit,niſi decubitus in alias particulas fiant.Vocãt autem decubitus,cum humores,qui vnum membrum
C infeſtant,illud relinquunt,& ad alterum tranſeunt. Apud Hippocratem autem de humorum ex
“ liene in iecur,& viciſſim ex ieçore in lienẽ exceptione,hæc ſcripta ſunt,Pręcordiorum exceptio-
“ nes conſiderandæ ſunt,ex qualibus in qualia fiant,& viſcerum inflammationum, qualia poſſint:
“ ſiue ex iecore in lienem,ſiue contra, & quæcunque ſunt huiuſmodi. In huiuſmodi autem exceptione,ſcimus,eam quæ ex liene in iecur fit periculoſam eſſe:vacare autem periculo eam,quæ ex iecore in lienem reijcitur. *

17 Dextri præcordij contentio,niſi vrinæ irruperint.hæc enim eſt velut vtrorumq̃ interceptio:& recidiuæ.

Hæc ſententia in ſexto horum librorum eſt ſcripta perfectius,Primum, inquit, lienum elationes,niſi in articulos deſinant,aut ſanguis erumpet,aut dextri pręcordij contentio excitabitur, niſi vrinę profluant(hæc enim vtrorumque interceptio eſt)horum recidiuæ merito accidunt.Vrina enim copioſa viſcerum redundantiam intercepit. ac niſi copioſe fluat,recidiuæ cauſa eſt. veſica
D enim eſt ueluti communis quædam corporis ſentina,quæ viſcera ipſa eluit.Lien autem:etſi per aluum vt plurimum expurgatur,tamen per vrinas deſæcatur. quod in vrinis nigricantibus videre licet, quæ lienis morbos ſoluunt.Idcirco interceptionem pro humorum cohibitione,qui per uaſa euacuantur,nunc vſurpat:ſicut ſępenumero aut interceptionem, aut cohibitionem vrinarum ſcribere conſueuit,cum. *

* * * *

18 Abſceſſus procurare conuenit hoc expendentem,ſi non fiant.quoſdam vero,qui iam fiunt.declinare:quoſdam recipere,ſi fuerint,quales oportet,& qua oportet.qui vero non vehementer,adiuuandi:quidam auertendi,ſi prorſus ſint incommodi.maxime ſi nullam ſui ſignificationem præbuerunt. alioqui vero,cum nuper inceperint.

Cum dixerit,de ijs,quæ ex abſceſſibus in morbis remanent,nunc docet, quomodo procurare ipſos abſceſſus oporteat:ac multas nobis diſtinctiones tradit,ne *

19 *Sanguinis eruptiones, quæ quarto die fiunt, difficilem iudicationem faciunt.* E

Hoc ſimile eſt ei quod ipſe dixit, Quæ iudicant, ne ſtatim apparento. Ita morborum enim initijs, cum cruda ſunt omnia, ſpem quidem nõnullam, ſolutionem uero nullam ſignificare poſſunt. quocirca ſanguinis eruptiones, quæ quarto die fiunt, ſuſpectæ ſunt: quia quartus dies index eſt, & uix criticus. acuti autem morbi, ut in Coacis ſcriptum eſt, iudicantur, cum ſanguis e naribus fluit critico die. eademque ſententia, & eiſdem conſcripta habetur in ſexto De uulgaribus morbis. itēque in Coacis idem iteratur his verbis, In febre ardente profluuium e naribus quarto die malum: niſi quid aliud accidat: quincto autem minus periculoſum eſt. Et alio in loco. Quarto die huiuſmodi ſanguinis eruptiones, ſoporoſæ ſunt. contra uerò laudat eas eruptiones, quæ in alijs diebus fiunt: ut cum ait, ſeptimo, aut nono, aut quarto decimo die eruptiones è naribus plerunque febres ſoluunt.

20 *Quæ uno die intermittunt, altero uerò perfrictionem habent, iudicium ad ſeptimum ſuſtinent.*

Hoc de tertianis febribus intelligendum eſt: quas ipſe ſeptem circuitibus ſolui docet, quarta F Aphoriſmorum particula: quamuis paulo aliter in Coacis dicere videatur. Tertiana exquiſita, inquit, in quinque, aut ſeptem circuitibus, aut ſummum, nouem iudicatur. Eſt autem tertiana exquiſita, ſynceram ſuam naturam conſeruans, quæ flauam bilem redundantem, & quæ mouetur. habet: quæque æſtiuo tempore, in calida regione, & ſicca, & ætate, temperaturaque hominis ſimili oritur. talem ait ſeptem periodis ad ſummum iudicari: In tertianis autem, quartanisq; febribus nõ ad numerum dierum, ſed periodorum fit iudicatio.

21 *Scopo ex mucoſis, & bilioſis, & faucium inflammatione, cum improba uictus ratione uſus eſſet, aluus reſtitit, & febris continua orta eſt: & lingua florulẽta erat, & inſomnia vexabatur. ualida et æqualis contentio partium, quæ ad pubem ſunt, paulatim ad imum dextræ partis uergens. Reſpiratio ſubfrequens, præcordia dolebant inter reſpirandum, & cum ſe uerteret, ſine tuſsi ſubcraſſa excreabat. Peplus data præcordium quidem leuanit, nihil tamẽ tranſmiſit. poſtridie duæ glandes immiſſæ, nõ apparuerũt. Vrina craſſa, & turbida, ſubſidentia leuis & æqualis. aluus licet turbida, reſtitit tamen. Venter erat mollior. lien eleuabatur, & ſuo pondere deorſum ferebatur. In potu uſu eſt aceto mulſo. Decimo die ſanguis ex nare ſiniſtra aquoſus, & paucus prodijt. non multum tamen ægrotus hoc adiutus eſt. urina habebat ſubſidentiam, in qua ſubalbidum quiddam inerat tenue, matula adhærens, quod neque erat genituræ ſimile, neque diſsimile ad breue effluxerat. Poſtridie indicatus, a febre liber fuit. Vndecima uiſcidũ quiddam ſubductum eſt: cum fluore autem bilioſum quid effluxit. multa urinæ purgatio cum copia, tũ ſubſidentia: quæ antequam uinum haberet, tenuis λέπτον, hoc eſt pituita erat ſimilis. Vndecimo prodierũt alui excrementa, pauca quidem, ſed uiſcoſa, & turbulenta. Hoc an iudicationem haberet, ut Antigeni Perinthi accidit, dubium erat.* G

Quomodo hic ægrotus, qui Scopus nomine appellabatur, affectus eſſet, affectionum concurſus perſpicue indicat. magnum autem momentum habet lienis tumor, præcordiorum contentio & imi ventris partium diſtẽtio, hæc enim cum præcipuorum viſcerum affectiones, tum magnam flatuum copiam, inanitatibus contentam ſignificant. qui in illis infixi, in cauſa ſunt, vt aluus ſubſtiterit, neq; etiam neceſſitate coacta quicquam deiecerit. Præterea verò lien ſubleuatus, & deorſum propendens, in hac contemplatione primas fert, deinde uero ſubfrequens reſpiratio uiſcerũ male affectorum erat argumentum. Hæc tamen inopinata congeries malorum, ſeceſſibus, & urinæ purgatione confertim facta, eſt ſoluta. Reſpiratio autem erat ſubfrequens, quia præcordia sũt H inſtrumentis reſpirationis coniuncta. itaque illis dolentibus, hoc accidit. Sed de omnib. reſpirationis difficultatibus dictum eſt a nobis longa digreſſione in ijs commentarijs, quos De difficultate reſpirationis edidimus. Data autem eſt peplus, aut peplium ęgroto, quod medicamentum valet ad pituitam, bilemque, cum magna flatuum adeſt copia, illique humores exſiccati ſunt, leuiter euacuandam; de quo ſenex quoque in libro De ratione uictus in morbis acutis ſcribit hęc, Peplium magis, quàm veratrum nigrum, flatus diſcutit. Leuauit quidem præcordia, ſed tamen ægrotus nihil ſubleuatus eſt. Decimo die ſanguis, aqueus, paucus ex ſiniſtra nare fluxit. neque tamen ægrotus ob id valde adiutus eſt. Quid ita? Quia decimo die id factum eſt, qui non eſt criticus: & quia paucus, & aqueus fuit, licet è directo manarit. Et liene intumeſcente, & diſtentis præcordijs, propria iudicatio plerunque per ſanguinis eruptionem fieri ſolet. Vrina autem ſimilis genituræ vocatur, cum is humor, quem Praxagoras vitreum nominat, excernitur. λέπτον autem, hoc eſt tenuem pituitam ipſe vocat eam, quæ tenuis, alba, viſcidaque eſt. interdum oreſpuendo reijcitur acida, interdum acris, & ſalſa, aut dulcis, & expers qualitatis. Interdum λέπτον acidam, interdum ſalſam appellat. In libro enim De morbis ita ſcriptum

eſt,

A eſt, Vomit ſputa, & λάπην, interdum etiam cibos. & iterum, Tunc uiſcera ſugunt, & euomit λάπην, ac velut acetum, & dentes ſtupore conficiuntur. Et in eo morbo quem αὐαντὴν quaſi exſiccatum dicas, uocant, Vomebat alias alia, & bilem, & ſputa, & λάπην & acria. Et in nigro morbo, Vomitu reijciebat acria, quale acetum, modo ſputum, & λάπην, modo bilem uiridem. Et in libro De morbis internis in peripneumonia, Venter quaſi murmurat & acidam λάπην uomit. Et cum de tertio tabis genere loquitur, Interdum bilem, interdum λάπην reiecit. Et cum agit de morbis, qui craſſi dicuntur, Eſt cum uomit λάπην acidam, eſt etiam cum ſalſam. hæc enim erant pituitoſi, crudique morbi ſigna firmiſſima.

* * * *

* Quæ igitur ad candidiorem vergit colorem, pallido, nimirum colore diſſoluto, ea humoris cruditatem indicat. pallidus uerò color intenſus, vt prope ad flauum accedat, bilioſum calorem ſignificat. pinguis autem vrinarum ſubſidentia cum inæquali colore, & bilioſo, pinguedinem a calore febris colliquari:
B pinguis vero & colore, ac conſiſtentia veluti oleum, ea liquefieri carnem ſignificat. hæcque urina eſt corruptelæ indicium, quia calor is, qui carnem liquefacit, eſt maior eo, qui pinguedinem reſoluit. eſt enim is calor, qui carnes liquefacit, ardentiſſimus: mitior vero is, qui pinguedinem abſumit.

22 *Quæ in lingua συστρέμματα ſubleuabantur, & humiles calculi, & quæ podagricis accidebant, imbecillitates illis ad articulos faciebant. oſſium enim natura in cauſa eſt, ut indurentur, & contendantur.*

Συστρέμματα, καὶ συστροφαὶ ſignificant tubercula, & duritias: humorum enim congeries tubercula gignit. Podagrici autem toto neruoſo genere imbecilles ſunt: & fluxionibus obnoxij: præcipue autem iis excrementis, quæ a pleno cerebro dimanant. vnde tubercula in lingua oriuntur, quę etiam puſtulæ uocantur: ſuntque pituitæ acidæ, ac ſalſæ ſemina. Calculos autem a craſſis, uiſcidiſque gigni humoribus, neminem præterit: temporis autem progreſſu & duritias, & callos efficiũt.
C Oſſium uero natura cum ipſa per ſe dura, & non flexibilis ſit, multis articulationibus ad motum indiguit: quę propria ſunt doloris articulorum conceptacula. cum enim oſſa ſint terrea, humorem aliquem, ſed uiſcidum, & craſſum expetiuerunt, ut eo quaſi irrorentur. quòd ſi quis humor præter naturam accedat, ad motum inepta redduntur. quibus caſibus podagrici valde obnoxij ſunt propter multas pedum.

23 *Hippoſtrati uxori ex quartana annua tumor in faſtigium ſublatus eſt, frigidula palam eſſe uidebatur. oborto frigoris impetu per totum corpus, & ſudore, iudicata eſt. ad hæc menſes, qui tunc reſtiterant, magna copia, & per longum interuallum eruperunt, nulla in parte ſubſiſtere abſceſſus uiſus eſt.*

Vxori Hippoſtrati ex longa quartana tumor in ſiniſtro præcordio eſt exortus, cum enim lien ſit humoris melancholici uelut promptuarium quoddam, ex quo humore quartana febris oritur merito factum eſt, vt hoc præcordium intumuerit. tumor tamen cum per ſudoris, tum per copioſam menſium purgationem iudicatus, nec amplius ſubſiſtere uiſus eſt. Menſes enim proportione quadam reſpondent ſanguinis profluuio, quo huiuſmodi abſceſſus ſolui ſolent. Quartanam au-
D tem annuam dicit, pro diuturna: ſicut etiam in ſexto de morbis vulgaribus, Dexippi poſtquam glaber factus eſt, non vltra annum quartana progreſſa eſt, ſcriptum legimus.

24 *In pulſantibus, ſanguinemq́ fundentibus figura lata ſit: idque omnino ſi ex prorſus decliui accliuis fiat. Quare deligationes, quæ in ſectionibus uenarum fiunt, ſanguinis impetum mouent: aliæ de uero inhibent.*

Si in uenarum ſectionibus fluxus propter aliquã cauſam inhibeatur, ut propter violentam conſtrictionem; ea remittenda erit: ſi propter uerſionem cutis tegatur venæ ſectio, propter uinculum relaxatam, cubitus in omnem partem mutandus erit, ut vel dimittatur, vel ſuſtollatur, vel diſtendatur, vel conducatur uſque dum in ea figura permaneat, ut ſanguis fluat. & uaſculi diuiſio ſit è directo contra cutis diuiſionem. Si uerò parua ſectio ſit adacta, erit ſuperincidẽdũ. Si animus ęgrotos deficiat, ſanguis erit iis iacentibus auferendus, ſtomachuſq; ad vomitũ concitandus: & extrema vinculis excipienda. Si grumi impedirent, fluxumq; cohiberent, utriuſq; manus indicib. digitus grumi diſſoluantur, & comprimendo exterãtur. Si verò aut perfrictione, aut aeris frigore,

aut frigida aliqua affectione compeſcatur, partem fouero, calefacito, fricato, linito: penitusque E
ad contrarium habitum deducito. *

* * * *

ſuppreſſiones * ſanguinis,
exiſtimantes, ſignificari. * at, in pulſantibus,

* figura inuenienda plures tamen ſcribunt.

quod enim ait pulſantibus, ſignificat quæ ſcaturiunt.

vt hæc denique ſit vera ſcriptura.

Figuram accommodatam vocat ſitum corporis, vt ſcriptum eſt libro ſexto De morbis vulgaribus, Figuræ ſubleuant. Et cum docet in maiore ſanguinis fluxu, quid faciendum ſit, ut ſanguis cohibeatur, ſcribit hoc modo, ſanguinem venarum ſiſtunt hæc, animi defectio, figura, alia interceptio, linamentum circumuolutum, appoſitio, deligatio. *

25 Sanguineis & aliquantulum bilioſis acidi ructus accidunt. fortaſſe in atram bilem deſinent. F

Quemadmodum nidoroſæ corruptelæ ex calidioribus, bilioſioribusq; edulijs excitantur, ita acidæ ex ijs, quæ natura ſunt frigidiora, & pituitoſiora oriuntur. Idem in excrementis uſu uenit e acidas creant quæ pituitoſa, frigidaque ſunt, nidoroſas quæ calida, & bilioſa. Scimus etiam à ventris frigiditate ructus acidos effici, & item propter pituitam ſæpe in ipſo collectam, & propter copiam cibariorum, quæ moderata illa quidem ſint, ſed facultate frigida cenſeantur. Quòd autem huiuſmodi temperatura in melancholicos morbos facile incidat, id ex facili humorum mutatione, & ſucceſſione efficitur: quod ipſe libro ſexto De vulgaribus morbis ſignificat, cum ait, ſimili quoq; modo bilioſum, ſanguineumque corpus, ſi effluxus non habeat, melancholicũ redditur. *

* * *

Huiuſmodi autem humorem, qui alios ſuperat, præſtat, & per bonam, & per aduerſam ualetudinem quotidie purgare, & non totum confertim. ſic enim corpus facilius euacuationem fert: & humor ipſe imminutus lædere hominem non poteſt. *

G

26 Rigores mulieribus a lumbis magis inchoant, & per dorſum ad caput feruntur: quin & viris a poſteriore magis, quàm anteriore parte corporis: ut a cubitis, & femoribus. Sed & cutis rara eſt, indicant pili animantium.

Hæc ſententia totidem verbis ſcripta in Aphoriſmis habetur: deque ipſa dictum eſt: ſicut de pilis in commentarijs de temperamentis diſſeruimus.

27 Quibus nihil intra præfinitum tempus accidit, hæ vitales partus edunt.

Erat Hippocrati ſuſpecta mulierum negligentia, qua fœtus tempore utuntur. multa enim ipſarum errata ſunt: cuiuſmodi eſt totius uitæ intemperantia, & incontinentia, uſus rerum Venerearum, magnæ animi perturbationes, petulantes ſaltationes, in potu ſumpta medicamenta, & alia permulta, quæ ne fœtus celeriter corrumpatur, periculum afferunt. Alij quoque caſus ſunt, qui vel ab aere, uel ab eius conſtitutionibus, vel a corporum mutationibus, vel alui profluuio, vel à febre, vel ab alijs morbis oriuntur. Hæc omnia ſpectanda ſunt, præſertim in præfinito tempore: quod circa ſeptimum, aut nonum menſem ſpectandum cenſemus. Vitales autem dixit fœtus, vt genitales ſignificet: & in libro De carnibus *γόνον* vocat, Puerulus inquit ſic, trimeſtris, qui *γόνος*, hoc eſt vitalis natus eſt. alij autem id accipiunt pro * Sed tamen * H

28 Quæ apparent, in quos menſes incidant.

Multa ſunt, quæ prægnantes infeſtant. Videndum autem eſt, verum hæc primis, an alijs menſibus accidant: vt ſi menſtrua effluant. Cum enim etiamnum fœtus ſit paruus, quia exiguo alimento indiget, non eſt admodum formidandum. alijs verò menſibus, magna habenda eſt ratio, vt eſt ſententia in Aphoriſmis cõſcripta his verbis, Si prægnãti purgationes procedant, fieri nõ poteſt, vt fœtus bene valeat. Sunt præterea alia multa, vt febres acutæ, & morbi huius generis, de quibus *

* * *

Eſt hoc etiam literis conſignatum, ſi prægnans mulier ab aliquo acuto morbo corripiatur, mortale eſt.

A 29 *Labores in periodis fiunt. ſeptuaginta diebus mouentur. ter yſdem in ſe ductis perficiuntur.*

In fœtibus non eſſe definitum tempus, neque formationis, neque motus, neque partus, didicimus: ſed Hippocrates multis in locis hac de re loquens, in ſexto de vulgaribus morbis hoc fere modo ſcribit: Labores in periodis accidunt: in ſeptem mouenrur, in ijs ter ductis perficiuntur, & in nouem mouentur, in triplicatis perficiuntur. In libro autem de alimento ad hunc modum, Ad formationem ſoles triginta quinque, ad motum ſeptuaginta: ad perfectionem ducenti decem. illic enim formationi, quam τύπωσιν vocat, quinq; & triginta dies aſſignat: motui ſeptuaginta: perfectioni ducentenos denos. hic autem numerus rationem ſeptimeſtrium ex Hippocratis ſentētia complectitur. Id autem de maribus eſſe pronunciatum uidetur. ideo addidit hæc, Alij ad formam aiunt triginta quinque, ad motum ſeptuagintaſex, ad exitum ducentos decem dies requiri. Conſtat enim inter omnes, marem triginta diebus, fœminam quadraginra duobus conformari. In libro autem de Carnibus ſcripta ſunt hæc, Qui inquit, ſeptem menſium oritur, habet tres decades hebdomadum. in unaquaque decade ſunt dies ſeptuaginta: tres autem decades hebdomadum, ſimul iunctæ conficiunt numerum ducentorum denum dierum, atque ita ſeptem menſium pueri
B oriuntur, ſicut nouem mēſium diebus ducentis ſeptuaginta: quemadmodum in ſexto de morbis vulgaribus dictum eſt. Quomodo autem hoc aliter alias accidat, ſcripſi ego in libro de fœtuum formatione, & in eo, qui De ſemine inſcribitur.

30 *Poſt menſtrua, vbi dextra, & ſiniſtra dehiſcunt. humiditas per ea, quæ abeunt, uictu ſicciſsimo.*

Vteri cupiunt ſingulis menſibus expurgari, ideo ſinus eorum ad uias excrementorum dehiſcunt: idque accidit, quod Hippocrates memorauit. Quæcunq; inquit, uteros perhumidos habēt, non concipiunt: genitura enim in eis extinguitur. quod propter nimiam humiditatem fit. Ipſe autē in libro de natura pueruli merito ſcribit de mulieribus hęc: Si mulieri ſit euacuatus ſanguis, concipit; ſi plena ſit, non item. cum enim uteri, & uenarum euacuatus ſit ſanguis, tum mulieres puellos in ſe concipiunt. poſt enim menſium purgationem mulieres concipiunt. Hęc eadem ratio ab ipſo allata eſt in libro de mulieribus, vbi ait, Cum menſes puri, & ſynceri, ac cruenti ſint, uirum adeat incipientibus menſtruis, optimum autem eſt id facere illis deſinentibus: & potius adhuc procedentibus, quam vbi euanuerint. Et clarius, cum ait, Poſtquam mulieres purgatæ fuerint, maxi-
C me concipiunt. Ergo conceptio fit maxima, cum menſtrua purgatio nuper ceſſauit: quo ſcilicet tempore vterus maxime genituram complectitur. hoc autem non ſolum non ſatis eſt, ſed vt vitalis fœtus perficiatur, oportet, vt qui coeunt, virique, & mulieres, qui iunguntur, ſint eiuſdem generis, & eiuſdem rationis temperaturam habeant. Quidam ſunt, qui hæc ſcripta ab Hippocrate arbitrantur de maſculis & fœminis in vtero conceptis: quod mares in dextra, fœminæ in ſiniſtra vteri parte concipiantur. *

* * * Quidam e nouis interpretibus auſi ſunt. * & efficere. ſed de huius ſententiæ ueritate non eſt nunc agendi locus. dicitur autem in * ſicut etiam de ſicca victus ratione, quæ ad uteri humiditatem accomodata eſt, * * * * *

31 *Quod citius motum eſt, ut diſcretum, rurſus augetur tardius, & longiore tempore.*

D Mas, qui ab ipſo initio eſt non ſolum calidior, ſed etim ſiccior, quàm ſęmina, breuiore tempore fingitur, & formatur: ſęmina longiore. perſpicuum enim eſt, caliditate, ac ſiccitate fieri, vt oſſa citius concreſcant, nerui citius extendantur, venæ citius fiſtulas nancilcantur, & cæteræ particulæ omnes formentur: totum denique corpus & robuſtum, & ad motus promptum efficiatur. *

* * *

* * Purgationes plurimis procedunt, cum conceperint ad tempus quoddam: in fœminis triginta dierum maxime: in maribus fere quadraginta. cum conceperint, ſenſus in ilibus maxime excitatur: ſiquidem quibuſdam hæc pleniora fiunt: mares plerunque in dextro latere potius circa quadrageſimum diem mouentur: ſęminæ in ſiniſtro circa nonageſimum. nihil tamen certi de his opinandum eſt. multis enim ſęmina in dextro, vt multis mas in ſiniſtro latere mouetur. Vocantur autem effluxiones eæ corruptelæ, quæ vſque ad ſeptimum diem incidunt: abortus autem, qui vſque ad quadrageſimum. ac plurimi quidem ſętus intra hos dies

deprauantur.omnem autem particularum perfectionem tardius nanciſcitur fœmina, quàm mas E
Cum uerò in lucem prodierit,fœminæ citius,quàm mares,& adoleſcentiam,& ætatis florem, &
ſenectutē acquirunt;maiorem etiam motum magna ex parte in corpore infert mas,quam fœmi
na,& celerius in lucem prodit:fœmina tardius.atque alijs animantibus unum tempus pariēdi ſta
tum eſt:homini uerò multiplex datum eſt,nam & ſeptimo menſe, & octauo,& nono, homines
naſcuntur.quin etiam decimo, & quædam ſe vndecimum quoque attingere arbitrantur.Hippo-
crates autem,ſiue auditor eius Polybus,in libro De natura pueri hæc perſpicue memorauit, ſcri-
bens hoc fere modo.Fœmina primam coagmentationem quadraginta duobus diebus ad ſum- »
mum facit,mas triginta ad ſummum.plerunque enim accidit,ut hoc tempore, aut paulo longio- »
re,aut paulo breuiore pueri,& puellæ articulentur.Et paulo poſt.Multæ mulieres partum depu- »
tarunt paulo ante trigeſimum diem:iſque inarticulatus apparuit.quæcunque autem uel poſt tri »
ginta dies,uel ijs ipſis triginta diebus eum corruperūt,is articulatus uiſus eſt: Et in puella,cum ha- »
bita ratione duorum & quadraginta dierū,deprauata ſit.Præterea,cauſa,inquit,eſt,qua fœmina »
ſerius coagmentatur,articulaturque:propterea,quòd fœminæ genitura imbecillior, humidiorq;
eſt,quam maris.qua ratione fœminam ſerius,quam marem coagmentari neceſſe eſt,robur enim
& calor ex calidiore,craſſioreq; ſumpta ſemine,cauſam puerulo afferunt,vt celerius moueatur: F
quo fit,ut mas tertio,fœmina quarto menſe motu cieatur:quod eodem in libro perſpicue explica
tum inuenies in hunc fere modū: Cum igitur extrema corporis puerulì foras quaſi rami prodie-
rint:vnguesque, & pili radices egerunt,tunc pueri mouentur. hoc ad agendum pueris tribuitur »
tempus trium menſium;fœminis,quatuor.ita enim maximam partem accidit. Cauſam autem »
addens,ait,mas prius cietur: oritur enim a robuſtiore,craſſioreq; ſemine, ob eamque cauſam ci-
tius puella ad pubertatem peruenit,ut in libro de ſeptimeſtri partu dictum eſt, & tamen, inquit,
alioqui cum puellæ a matre ſeiunctæ ſunt,citius,quam pueri pubeſcunt,ſapiunt,& ſeneſcunt, id-
que propter corporum imbecillitatem, & uictus rationem.

32 *Labores circa tertium ſupra quinquageſimum diem;& ſexto ſupra centeſimum contingunt. ad menſium uero rationem,ſecundo,& quarto menſe.*

Vocat labores ea omnia,quæ accidunt,dum fœtus in vtero geſtatur, ſiue in formatione, ſiue
in motu,ſiue in abortu,ſiue in perfectione,ſiue in editione quid contingat. Sicut autem infantis
non eſt vnus ſtatus terminus,ſic labores inconſtantes ſunt.etenim pro uaria nos circundantis ae- G
ris,regionis,ætatis,victus,temperaturæ,& mulierum ſemen excipientium,natura,uarium,& am
biguum eſt tempus pariēdi:quod his uerbis in libro De ſeptimeſtri partu Hippocrates ſignificat:
Fœminis conceptio partus,abortiones,& partus ipſi eo tempore iudicantur,quo & morbi,& bo »
næ ualetudines, & mors hominum corporibus.hæc autem partim diebus, partim annuo ſpatio »
iudicātur omnia.In ſexto quoque De morbis uulgaribus ſcripta ſunt hæc,Labores tertio,quinto »
ſeptimo,nonoque menſibus:itemque ſecundo, quarto,ſexto:quo in loco pares menſes imparib. »
comparat.Quod autem de tribus,& quinquaginta diebus ait,& de centum ſex, forma, conuenit
cum eo,quòd in libro De alimento habetur.Alij,inquit,quinquaginta ad formam:ad primum ſal
tum,centum:ad perfectionem trecentos:ut quod affert de quinquaginta tribus,in ſecundo men-
ſe,quod verò de centum ſex,in quarto accidat.

33 *Quæ de ſeptimeſtri partu intelligenda ſunt.aut a profluuio menſtruo,aut a conceptu menſes nouem ſupputandi,& ex ducentis ſeptuagenis diebus Græci menſes conſtant,& ſi quid ad hæc accedat,& num iſta in maribus, & fœminis fiant,an contra.*

H

Monet Hippocrates, ut partus, qui ſeptimo, quique nono menſe in lucem edatur,habea-
mus rationem: & ſpectemus etiam eum,qui hoc tempus excedat. ſiquidem is viuit: & ratio-
nem Hippocraticarum hebdomadum ſeruat. nouem enim menſes numerum ducentorum ſe-
ptuaginta dierum continent: ſicut in libro De carnibus didicimus, vbi ſcriptum eſt: Partus
editur nouem menſibus, ac decem diebus, ac viuit habetque perfectum numerum hebdo-
madum. nam quatuor decades hebdomadum dies conficiunt ducentos octoginta. ad de-
cadem autem hebdomadum dies ſeptuagintā requiruntur. Quod addit, Græcos menſes con-
fici. *

* * * *

34 *Ex alijs,& potibus humeri,& mamma intumeſcunt,& intemperantia,& flatus capiti incrementum afferunt,quoad oſſa firma facta ſint.*

Lac

A Lac in ijs gignitur fœminis, quæ animal intra ſe generant, vt tempore partus ſit vtile. id natu-
* ra, ut eſſet alimentum animantium, parauit. Ac cæteris quidem animantibus tempus vteri feren-
di eſt vnum, & lactis concoctio accedit: hominibus verò, quia plura ſunt tempora, neceſſe eſt, vt
prius adſit. quocirca ante ſeptimum menſem lac muliebre inutile eſt: illo autem menſe utile red-
ditur. Merito autem id accidit, & ob neceſſariam cauſam lac eſt ultimis temporibus concoctum.
Cum enim fœtus perfecti ſunt, plus excrementi ſupereſt: propterea quod non iam amplius ad fœ
tus formationem alimentum efficitur: ſed ad modicum incrementum, quaſi iam fœtus conſtet:
cum fœtus ſuum finem ſit adeptus. Lac autem loco ſuperiore, & mammis colligitur propter or-
dinem primæ conſiſtentiæ. Omnino autem lac, quod in fœminis ante ſeptimum menſem fit, inu
tile eſt: ſed cum primum pueruli uitales ſunt, lac etiã utile eſt. Mammæ autem ſunt vteri capacita
tis indices: quæ etiam virgines aptas eſſe ad concubitum indicant: qđ Hippocrates σφριγᾷν, hoc
eſt florẽtẽ ætatem agere, vocat. Poſſunt ẽt mãmæ ex flatu intumeſcere, ſicut ex intẽperãtia capiti
* incrementum additur vſq; dum oſſa firmitatem acceperint, q̃ oſſa in pueris ſerius dura efficiunt.

35 *Menſtruarum purgationum periodus. grauitates, quæ ante has fiunt, germanæ ſunt laborum, qui*
B *ab octo menſium partubus afferuntur.*

Purgationes menſtruæ multis modis prohibentur. ſed quoquo modo fiat retentio, bona uale
tudo in periculo eſſe intelligitur: ſicut Hippocrates ſæpe in libris De morbis mulierum memo-
rauit: Hic autem eas grauitates damnat, quæ ab uteri excrementis retentis oriuntur. easque la-
boribus ijs, qui ab octo menſium partubus exiſtunt, comparat: qui labores cum magni ſunt, tũ
difficulter feruntur: & periculum inuehunt. quam ob rem in primo De morbis mulierum hæc
ſcripta ſunt. Si menſtruæ purgationes omnino non procedant, a morbo vel craſſæ, & uiſcidæ,
vel glutinoſæ redduntur. ergo aluus per ſuperiora, perque inferiora in primis purganda eſt: dein
de ſuppoſito medicamento ad uteros vtẽdum, quo ſanguis purgetur: tum quieſcendum, & prop.
nandum aliquid, cuius opera ſanguis prodeat. & cętera, quę ſequuntur. Adduntur etiam hæc,
Dolor aliàs occupat vẽtrem partemque infra vmbilicum, tum ceruicem, & inguina, & lumbos.
Sunt etiam, quibus vlcera in vtero, infra, & ſub inguine naſcuntur: & periculum eſt, ne morian-
tur. Et, Niſi ei menſtruę purgationes ſex menſibus intus incluſę prorumpant, ea patietur omnia
quę mulier, quę non peperit. in qua menſtruæ purgationes viam non inueniunt. In libro autem
C De ſterilibus cauſam afferens, cur mulieres non concipiant, ſcribit hoc modo, Si mulieri non
« eant purgationes menſtruę omnino, aut propter ea, quæ dicta ſunt omnia, etiam ita non conci-
« pit. Venę enim, quæ plenæ ſunt ſanguinis, genituram non recipiunt, & in vteris aliquid inuete-
rati ſanguinis ineſt, quod ali genituram omni arte vetat. Germanas autem dixit, hoc eſt ſimiles, &
genere cognatas, vt in libro De ratione victus in morbis acutis ſcriptum eſt, Multa his germa-
na, hoc eſt ſimilia, & valde cognata: quia cognatorum coniunctiſſimi omnium ſunt germani
fratres. Et alibi dicit, Germane ſe habere pro ſimiliter: Et ἀδελφῶται, hoc eſt, familiaris
factus eſt.

36 *Lac primi partus mulierum ab alimento mutationem, octauo menſe abſolutionem adipiſcitur:*
quocirca menſtruæ purgationes ſi in ijs, quæ ad decimum menſem tendunt, octimeſtribus ſint ſimiles,
pernicioſæ ſunt.

Lac efficitur ex ſanguine accurate cocto. accuratam autem coctionem ei tribuit tempus mo-
ræ, & conſuetudinis, quæ ei cum vaſe, a quo comportatur, intercedit: vt in libris De vſu par-
D tium corporis humani oſtenſum eſt. Mammis enim natura non a vaſculis propinquis, ſed lon-
giſſimo diſiunctis interuallo, ſanguinem, ſpiritumque ſuppeditat. Cum enim natura vterum,
& mammas ad vnum opus obeundum comparaſſet, eas per vaſa quædam coniunxit, ut cum fœ-
tus in vteris augeretur, ac conformaretur, ei ſoli communes venæ alimentum ex vtriſque affun-
dant. cum uerò in lucem editus ſit, mammis rurſus totum affluat. Quicquid autem ſuperuaca-
nei ſanguinis in mulieribus ante conceptum colligitur; natura ſingulis menſibus excernit per
vaſa ad vterum pertinentia. cum autem iam conceperint, fœtus alimentum ex eiſdem uaſis tra-
hit. In hanc ſententiam Hippocrates lac eſſe germanum menſtruo dicit; quod octauo menſe
perfectionem adipiſcatur, & alimentum redundet. Quomodo autem ex alimenti mutatione
« lac efficiatur, ipſe in libello De natura pueri ſcribit, his uerbis: Cum fœtus mouetur, tum lac
« ſui indicationem matri præbet, mammæ enim attolluntur, & papillæ turgent. lac verò non pro-
« dit. Cum autem uteri propter puerum tumidi ſunt, uentrem mulieris comprimunt. ubi autem
« eius pleni compreſſio contigerit, quod in cibis, ac potibus pinguiſſimum eſt, proſilit foras in
omentum, & carnem. & quæ ſequuntur. Sicut etiam in libro De muliebribus morbis ſcri-
« ptum legimus, ubi ſunt hæc, Quomodo autem lac gignatur, dictum eſt a me in natura pueri in
partu.

partu.poſtquàm autem prægnans mulier ſit,non valde menſes prodeunt : pręterquam nonnul- E
lis pauci.dulciſſima enim pars humoris ex cibis,& potibus ad mammas uertitur, & exſugitur.Id-
circo mammæ pectori iure adiunctæ ſunt. ſi enim lactis gratia factæ ſunt, lac autem vt dictum
eſt,alimentum eſt accurate confectum,profecto eius uaſa in ea parte poni maxime oportebat,
in qua lactis accurate confecti copia facillime ſimul, & celerrime poſſet conſiſtere.

*　　　*　　　*　　　*

Id autem magis patiuntur eæ mulieres, quæ
primo partu filios ediderunt.deeſſet enim puerulis alimentum,quod vſque ad decem menſes ſa-
tis eſſet.Et eodem in libro, Quæ minus alimenti ad fœtus alendos habent, citius pariunt: quæ
plus,ſerius.Ergo natura,præparato matris lacte,infantibus alimentum prouidit.quod ſane opti ,,
mum eſt,niſi aliquo morbo afficiatur. Veriſimile enim eſt, cum totum maternum corpus, tum ,,
vero etiam lac vitio vacare.ac ſanguine quidem alimur,dum adhuc in vtero geſtamur,ex ſangui F
ne verò lac gignitur,qui perexiguam in mammis mutationem adeptus ſit. Cęterum lac è tribus
eſſentijs,quæ ex diſſimilibus inter ſe particulis conſtant,compoſitum eſt.una ſeroſa eſt,& tenuis:
altera craſſa,& caſei naturam imitans:tertia oleoſa,& pinguis. Quod autem ait, Quæ ad deci-
mum menſem tendunt. *

Simile eſt eius,quod habetur in libro De mulierum
morbis. *

Etenim in Aphoriſmis
ſcriptum eſt,Si mulieri prægnanti lac copioſe è mammis fluat, fętum imbecillum eſſe indicatur.
Id tamen primis menſibus non efficitur.

37 Vulneribus ualidis tumor niſi apparuerit,magnum malum. Laxi,ſurſum ſerpentes,peius.

Eadem ferme ſententia in Aphoriſmis habetur: ſi vulnera ualida,malaque ſint, ac tumor non
apparuerit,magnũ malum:Laxi boni ſunt.qui ſurſum ſerpunt,mali.In qua damnat, ſi malis vul- G
neribus nullo modo tumores ſuperueniant: propterea quod ſuſpicio ſit,ne humores, qui ad vul-
nera affluunt,tũ ad partes magis princepes abſcedant. Vt enim nimis intumeſcere vulnera pericu
loſum:ſic nihil intumeſcere,periculoſiſſimum eſt.illud eſt magnæ inflammationis indicium, hoc
emortui corporis.ſurſum autem ſerpentes uocat tumores,& duros,& renitẽtes,q plerunq; cru-
di ſunt.in Aphoriſmis ἰνῶμα uocat,& laxis deteriores cenſet.In ſexto uerò De morbis vulgarib.
tubercula æquabiliter matureſcẽtia, nõ circũ dura,& cõtraria cõparãs, velut in vna oppoſitione
durũ tuberculũ eſſe molli deterius ſtatuit: in duris uerò,qđ durius eſt:duriſſimũ verò eſt peſſimũ.

*38 Quibus tumores ſunt in vlceribus,non valde conuelluntur,neque inſaniunt.qui ſi repentè euane
ſcant,quibus a tergo fuerant,conuulſionem cum doloribus:quibus verò à fronte,aut inſaniam, aut acu-
tos lateris dolores,& rubram dyſenteriam inuehunt.Tumores præter rationem alleuantes,impoſturam
ſignificant:vt in Andronici filio eryſipelas intro recurrit:ſi non ad eundem locum rediens, boni quid ſi
gnificet.*

In quinto etiam Aphoriſmorum dixit, Si tumores vlceribus ſuperueniunt, non admodum H
conuelluntur,neque inſaniunt.ſcribit enim ipſe hoc modo, Quibuſcunque œdemata in ulceri-
bus apparent,non ualde conuelluntur,neque inſaniunt: his autem repente euaneſcentibus, ijs
quidem,quibus a tergo fuerant, conuulſiones, & diſtentiones fiunt;quibus verò à fronte, inſa-
niæ, acuti lateris dolores, aut ſuppuratio, vel difficultas inteſtinorum,ſi œdemata rubra ſint.
Conuelluntur enim interdum,& inſaniunt ex vlceribus quidam, quando nimirum,aut notabi-
lem magnitudinem, aut malitiam quandam contraxerint. Tumoribus autem repente euane-
ſcentibus,conuulſiones fiunt, cum ulcera in poſterioribus partibus, hoc eſt in dorſo, conſtite-
rint:ſi uerò in anterioribus ſint,inſanię, aut dolores lateris acuti, aut alia etiam mala oriuntur.
Cauſa eſt, quia poſteriores partes neruoſę ſunt: anteriores uerò arteriis, uenisque redundant.
Quod autem hic ſcriptum eſt, conuulſiones cum doloribus, in Aphoriſmis dicitur, Conuulſio-
nes, & diſtenſiones. Et loco horum, Dyſenteria rubra,illic leguntur hęc, aut ſuppuratio, aut
dyſenteria,ſi tumores rubri ſint. Sic enim uocant dyſenteriam ſanguinolentam: quæ fit cum
ſanguis per inteſtina ſine exulceratione uacuatur. Cum uerò prę iecoris imbecillitate etiam
ſanguinolenta deijciuntur, tunc quoque ipſa affectio dyſenteria nominatur: & pleriq; medici
nulla

A nulla iecinoris cura habita, ægrotis cauſam mortis attulerunt. Eſt etiam veriſimile, cum inflammatio intro recurrat, ſuppurationes effici, quod materia in thoracem effluat: aut etiam, difficultatem cruentam inteſtinorum, quòd tumoris materia illuc rapiatur, quæ ex ſanguine inflammationem generat.

39 Hoc circa ortum ad aurem erat. ad pubem diſtributum eſt. alteri tertio ab ortu die eruperat. ſuppuratum eſt nono. hic ſeptimo die ſanus fuit. maligniora ſunt, quæ repente euaneſcunt.

Cum eleuatio, aut œdema, aut quid aliud ad aurem ortum eſſet, poſtea ad pubem diſtributum eſt. ſicut cum tertia die apparuiſſet, nona ad ſuppurationem peruenit: & ſeptima ægrotus bene valens redditus eſt. Addit autem, tanquam huiuſce partis concluſionem, caput, quod ad ſigna pertinet: cum ait, quæ repente euaneſcunt, eſſe maligniora: vtpote, quæ neque in critico die accidant, neque ſignis ſalutaribus antecedentibus fiant, vt id ſit, quod in Prorrhetico dictum eſt: Lateris dolor ex ſputis biliofis ſi ſine ratione euanuerit, in furorem aguntur. omnia enim, quæ ſine ratione euaneſcunt, malum ſignificant:
B propterea, quòd mutationes repentinæ in morbis acutis ſiunt: quorum bonam iudicationem non ſine concoctione, & aliquo die critico fieri, & ab aliquo indice die prius indicatam eſſe oportere, & quæ iudicationis formam ad morbum accommodatam faciat, didicimus.

E

GALENI RELIQVVM SEXTI

COMMENTARII IN SEXTVM DE MORBIS VVLGARIBVS LIBRVM.

Quod in impreſſis ante hac non extabat: nuper in lucem prolatum.

Ioan. Baptiſta Raſario interprete.

E

9 B*ILIS, ut dixi de auibus, quia biliosæ ſunt.*

Quod ſæpe ſum teſtatus, ex obſcuris orationibus elici nullum verum ſenſum poſſe, hoc etiam loco commemoro: neque enim quam vim habeat uerbum bilis, ſatis intelligi poteſt: vt nec etiam conijci, quid nobis prænunciet. quare hæc ſententia uel Hippocratis nō eſt, ut ego quidem cenſeo: nam quid de auibus ipſe unquam ſupra dixit? uel eſt ab eo recordationis cauſſa forte conſcripta. quod autem ait, quia bilioſæ ſunt, id ipſum verum eſſe declarat earum leuitas, & quod in ſublime ferantur: cuius rei alibi expoſita à nobis cauſa eſt copioſe. G

10 *Caliditas acrimoniæ ſignum eſt, turbationes, tranſituſque.*

Vera hæc oratio eſt: ſiquidem caliditas acrimoniam parit: eſtque eius ſignum. ceterum ſi acrimonia quæ in corpore, aut particula, quæ naturalem ſuum ſtatum ſeruet, ineſſe comperiatur, dum funditur, ſenſum ſui excitat, idque eſt, quod ait, tranſitus. eadem cum interna, ac penitiora loca petit, intuſque manet, turbationem affert.

11 *Delirantibus laterum dolores ceſſant: quibuſdam uero etiã febres: quibuſdam non item, ſed cum ſudoribus: quibuſdam etiam cum perturbatione, quibuſdam cutis arida, circuntẽta, ſalſaque efficitur.*

3 Perſpicua hęc oratio eſt. dolor lateris quempiam inuaſit, vt ſigna, quæ affectum indicantia nominantur, nobis declarant. quod etiam grauis tranſitus morbi atteſtatur. quare ſępe fit, vt medicus repente ingreſſus, & morbi, & doloris leuationem eſſe factam, & aſtantes lętos comperiat. ipſe tamen lętari temere nō debet: ſed quęrere, facta ne ſit iudicatio, aut abſceſſus eruperit, quorum nullum ſi factum inuenerit, ſed ægroti oculos perturbatos, ſignaque delirij adeſſe intueatur, tum magnum eſſe malum pronunciabit: tunc enim ſedata quidem pleuritis eſt, ſed ad perniciem: propterea quod materia in cerebrum impetum fecit: quicunque enim aliqua parte corporis dolent, ac plerunque dolorem non ſentiunt, eorum ęgram eſſe mentem conſtat, ac ſæpe vſu uenit, ut pleuritis in delirium non deſinat: ſed per ſudores excernatur. quãdoq; etiam per tuſſim expurgetur. quãdoq; aũt ex multorum ſymptomatum turbatione abſceſſus in cutem fiat, quam ob rem illa arida, circumtentaq; efficietur. ac ſi interdũ è ſalſo humore excitata pleuritis eſt, eundem ad cutim propellet. H

12 *Stupores quales nam ſint, & quibus de cauſis oriantur, & quales coxam corripuerint, conſiderato.*

Hęc oratio accomodata erat ei, qui cum aurem curaret, eique uerum remedium non ſuppeteret, ſtuporem inducentibus medicamentis dolorem mitigabat, id quod etiam in coxę dolore faciębat.

† Liber manu ſcriptus, non habet, tertio die.

13 *Propter aures, & ex auribus † tertio die fere pereunt.*

Cum

A Cum auris una ſit corporis noſtri pars, multos ex auribus, & propter aures mori nunc ſcribit. ac quod ait, ex auribus, indicat ex primario aurium affectu id accidere: quod verò ait, propter aures, id ex conſenſu fieri docet: ſæpe numero enim grauis morbus aures corripuit, qui ſerpendo ſerie quadam propter continuitatem, ad cerebrum peruenit, mortiſque cauſa fuit. ſæpe etiam contigit, vt cum magna materiæ copia cerebrum obſideret, eam natura ad aures amandarit, ægrotantique perniciem attulerit.

14 Quibus cutis circuntenditur arida, & ſicca, ſine ſudore pereunt: quibus laxa eſt, cum ſudore moriuntur.

Hæc ſententia pleriſque in locis eſt ab Hippocrate pronunciata: ſi cutim peraridam, ac circuntentam in morbo compereris, vt ne ſudores futuros ſuſpiceris. propterea quod cutis durior eos nō admittit: at ſi eam laxatam inuenias, tum ſudores proruptur os uerisimile uideri: ſed animaduerte, vt diligenter differētias Hippocrates nouerit: cū aliud durum ſit, aliud aridum, aliud deniq; circuntentum. quod ex contrarijs probe cognoſcitur: nam duro molle, circuntento laxum, arido humidum opponitur: natura enim noluit iniqua eſſe, vt vni multa efficeret contraria.

B

15 In morbis, qui παλίμβουλοι ſunt: mutationes proſunt, mutatio autem ad id, quod decet, priuſquā male afficiantur, facienda eſt. ut Cherioni contigit, cui irritatæ ſunt, ex quibus faucium exaſperationes oriebantur.

Quid morbus παλίμβουλος ſit, ſcire non poſſumus prius, quàm quem παλίμβουλος hominem mortales uocent, intelligamus. ergo παλίμβουλος homo eſt doloſus, qui aliud loquitur, aliud ſentit: & qui facile ſententiam mutat. eiuſmodi quoq; morbus appellatur, qui ſpeciem ille quidem facit leuationis, ſed tamen intus malignus eſt. itaque in hoc genere morborum facienda mutatio eſt. ſed cur dixit, ad id quod decet, hoc eſt conſentaneum eſt, cum in eodem ſtatu morbus non maneat, ſed modo quieſcat, modo malignus fiat? an tunc non eſſe faciendam mutationē cenſuit hoc eſt, non commutandum in contraria, ut è calidis auxilijs ad frigida ueniamus, ſed copia, & vis mutanda ſit, vt à calido ad calidius proficiſcamur? Quod autem maximi refert, ipſe nobis nunc indicat: fieri quandoque, vt in morbis mutabilibus leuatio per dies aliquot eſſe ſecuta videatur, tuque perfectam ſolutionem eſſe factam putes, & plenius ægrum nutrias. quo caſu ſi morbus ad malignam ſe naturam conuertat, noli in errato perſiſtere: ſed tu quoque ad tenuiorem uictus ra-
C tionem te conuerte. id obſeruauit Hippocrates in Cherione quodam, cui exaſperatæ fauces ſūt. qua in re illud ſcito, ut nauſea uomitum antecedit, ſic tuſſim aſperitas. fit autem tum propter meatuum, tum propter branchiorum pulmonis obſtructiones: ſpiritus enim cum obſtruēte pituita pugnans ſonitum creat. itaque cum hic affectus illum affligeret, ac paucis diebus intermiſiſſet, pleniore uictu uſus eſt: cum verò morbus repetijſſet, ad tenuiorem redijt.

16 Siquid ſani relictum eſt, ſubducta per infernas partes cauſa, aut detrahe, aut deliga, aut eijce, aut incide, aut adure. in quibus uero non, tu quoque nihil horum facito.

Admirabilis hæc ſententia eſt, chirurgiciſque medicis apta: ſępe enim morbus præter naturam in corpore extitit, mediculque ad manuum opus eſſe accedendum cognouit: quare monet, ne in infinitum uſque incidamus, ſed vſque adeo, dum ſanum locum inueniamus. verum ſi, ut fere fit, uires in media actione hominem deſtituant, quod uehemens dolor urgeat, nec poſſit medicus id totum, quod præter naturam eſt, præcidere, tum ab inſtituto deſiſtet, ac poſtea detrahet, aut deligatione intercipiet, aut adurente medicamento auferet, aut ſecundo loco ad ferramenta
D reuertetur.

17 Quibus magna ſanguinis copia ac ſæpe è naribus fluit, ijs, ſi color malus fuerit, merum modice datum prodeſt. quibus autem colores rubri fuerint, ijs, non æque confert. {præterea, quorum caput facile tolerat, hos merum iuuat: quorum non, minime.}

Hæc quoque oratio aperta eſt. fluit perſæpe copioſus ſanguis: eiuſque fuit tanta uis, ut facies ſit facta pallidior. eaque coloris priuatio in pallidioribus facile deprehenditur: in rubris uerò, non pari modo. quocirca ſi totum corpus euacuatum ſit, alendum eſſet carnibus ijs, quæ multum ſanguinis gignunt, & item pane. ſed ipſa edulia per ſe non concoqueret: immo uerò ei potius dolorem afferrent: quam ob rem quę facile, & concoquuntur, & diſtribuuntur, danda erunt: huiuſmodi autem cenſetur uinum, niſi forte capitis dolorem uereamur: ſiquidem tunc dilutius ei præbe3remus.

18 Quorum nares natura humidiores ſunt, ac genitura humidior, & copioſior, ij † ægrius ualent: quibus contraria, ſalubrius. †Vl. nō, hēt.

Non

Non hoc ait, quorum nares humidiores ſunt, eorum quoq; genituram eſſe humidiorem. ec- E
quæ nam cauſa ſubeſt?ſed quorum ſint nares humidiores,& quorum ſit genitura humidior, eos
valere:propterea quòd nares excrementa,quæ ſuperne deſcendunt,expurgant:genitura uerò, q̄
inſerne.ſique hæc cohibeantur,qui ita affecti erunt,ægrotabunt.Hippocrates autem recte addi-
dit uerbum,natura:quando in deſtillatione nares humidæ ſunt,& in gonorrhœa humida eſt ge-
nitura,nec tamen tum homines,quòd excrementa per naturam non euacuentur,integra ualetu
dine perfruuntur.

*19 Sputa rotunda delirium portendunt,ut in Plinthio apparuit.huic de ſiniſtra nare ſanguis proflu
xit,& quinto die liberatus eſt.*

In hac libri parte Hippocrates rationes expoſuit tum cauſarum, tum morborum: nunc uerò
de ſymptomatis diſſerit.verum quia hiſce de rebus alibi dictum eſt copioſius, ideo quantum eſſe
ſputum debeat,multum ne,an paucum,& qua conſiſtentia,utrum inquam craſſum,an tenue: &
quo odore,fœtidum ne,an ſecus:& quo colore,nigrum ne,an album.& qua figura, rotũdum ne,
an paſſum,quo de nunc agitur,tu per te ipſe in præſagijs perleges.quod ſi globoſum,rotundum-
que ſputum eijciatur,ſtatim ars nos docet,humorem eſſe glutinoſum:qui humor in aſpera arte- F
ria contentus,atque ibidem multas horas moratus,eandem cum illa formam acquiſiuit; ſiquidẽ
ipſa quoque,& globoſa eſt,& in orbem eſt rotundata:id tamen non contraheret humor, niſi ca-
lor ibi eſſet,qui eum quaſi perfrictum reddidiſſet.ex quo conficitur,ut rotundum ſputum caloris
omnino ſignum ſit.quod ſi caput quandoque tale inueniatur,vt facile patiatur,facileque ſentiat,
cum eiuſmodi vapores recipit,tunc delirium exorietur:& ſputum omnino erit cum calore con-
iunctum:& omnino homo delirabit.quod cum Hippocrates in certo homine cognouiſſet, fecit
affectus mentionem,cum dixit,ut in Plinthio:nam cum nomen illius ignoraret,loci nomen adhi
buit·cum enim procliue ad patiendum caput eſſet inuentum,tali ſputo egrediente, delirium eſt
ſubſecutum:quod poſtea ſanguinis profuſio ex ſiniſtra nare excepit. hic autem pro delirio non
eſt intelligenda phrenitis,quando ipſum Hippocrates nunquam phrenitida uocet,ſed tum deni-
que cum mens de ſuo ſtatu turbata eſt,aut furore correpta.ſed compertum habemus, in hoc ho
mine fuiſſe deſipiẽtiam,cui rei argumento eſt quintus dies,qui criticus eſt,ut nos iam, & in apho
riſmis,& in libris vulgarium morborum expoſuimus.at in phrenitide criticum diem natura expe
ctare non poteſt.prætetea dixit,ip ſum eſſe liberatum,quod indicat,ſanguinem nõ guttatim, ſed
conſertim profluxiſſe.quare liberatus eſt à deſipientia,& ſputum rotundum remanſit: vel quod G
ait,liberatus eſt,ſignificat,& deſipientiam,& ſputum rotundum,& morbum eſſe depulſum.

20 Vrina,quæ habet multa ſubſidentia,qualis Dexippi poſt caluitium fuit,deſipientia liberat.

Hippocratis ſententia hæc eſt:ego inquit,ſanguinis proruptionem, non quia ſanguinis profu-
ſio ſit,æſtimare conſueui,ſed quia humorem,a quo deſipientia efficitur,euacuet. hinc etiam effi-
citur,ut euacuationem eam laudem,quam ſudores,& eam,quam aluus,& eam,quam ueſicæ per
vrinas moliuntur.itaque ubi multa urina,quæ multa habeat ſubſidentia, excernatur, ſedare deſi-
pientiam poterit:præſertim uerò,ſi ea urina ab humore,qui morbi auctor erat,ſit excreta:ſiqui-
dem nihil abſurdum eſt,quædam interdum eſſe corpori attributa, ut multum urinæ euacuetur,
ipſa tamen deſipientia perſeueret.ſed ſi urina ſit ab humore illam faciente expreſſa,tum deſipien
tiam ſedare poterit,quemadmodum Dexippo eueniſſe ipſe perſcribit.hoc etiam loco certi ægro
ti fecit mentionem,ut cuius deſipientiam copia urinæ ſedet,intelligeremus.huic enim,cum exor
ta deſipientia eſſet,poſt caluitium,per vrinas ſoluta eſt.caluitium autem ipſe defluuium pilorum
nominat.itaque deſipientiam tum caluitio,tum urinis eſſe euacuatam nos monet.
H

21 Vltra annum quartana non progreditur.

De febri quartana modo ſermonem inſtituit. Nos uerò tertianam breuem eſſe, periculoque
uacare:quotidianam,& longam eſſe,& periculoſam:quartanam denique, & longam, & pericu-
li expertem eſſe diximus:ipſe uerò nunc ait,quartanam annuum tempus non excedere:ſed intra
annum terminari.qua in re noli putare,falſam hanc eſſe orationem, ducta ab ijs,quę modo ap-
parent,coniectura,quod in multos annos trahi quartana uideatur: ſed in primis cauſam in tem-
pus, corporumque differentiam coijcito: propterea quòd ſi noſtra corpora eo tempore fuiſ-
ſent excrementorum expertia,atque pura, certe vel in eam affectionem non incidiſſent: aut in
ea breui tempore permanſiſſent:nunc verò, & ſordes corporis, & excrementa morbos diutur-
nos efficere plane poſſunt.fortaſſe etiam non de omni genere quartanarum uerba facit: duplex
enim quartana eſt: tum quæ ex nimia atræ bilis aſſatione oritur, quę bilis acris eſt, præcipue-
que ſi computruerit,tum quæ ex fæce ſanguinis putreſcente gignitur:quæ quidem imas partes
non attingit: propterea quòd ſanguis, qui natura amicus eſt, nunquam ita putreſcit, ut in eo
bilem

A bilem atram imitetur. hoc igitur loco forte eam quartanã intelligit, quæ ex atra bili originem du-
xit: ea enim, cum plerunque acris ſit, breui tempore perdurat: præſertim ſi æſtate hominem cor-
ripiat: nam hoc ſcitum eſt, æſtiuas quartanas fere breues eſſe: autumnales, lõgas: ac tum maxi-
me, cum hyemem attingunt: ſuppetit etiam nobis tertia cauſa, cur febrim quartanam eſſe breuẽ
dixerit: vt eam, quæ conuenienter rationi curetur, intelligamus: hoc eſt, cum in tempore ſanguis
detractus ſit, purgantia medicamenta data, & vitæ ratio inſtituta. hęc profecto ne annuo quidẽ
tempore fortaſſe hominem afflixerit.

22 *Quem æſtatis morbi corripiunt, ei quinto die eruptiones accidunt. quibuſdam etiã id tardius fit.*
Agit de alia re, cum ait, Quem æſtatis morbi. duplex autem ſcriptura eſt: nam legendum eſt,
uel ὦτα, ut aures intelligamus: vel ὅτε, hoc eſt, quem: nos vtranq; explicabimus. ſi ergo ſecun-
da ſcriptura probanda eſt, ſententia Hippocratis erit huiuſmodi: vidi hominem, quem cum mor
bi æſtiui corripuiſſent, ut tertianæ, ardenteſque febres, & herpetes, ſtatim, hoc eſt quinto, aut ſe-
ptimo die eſſe liberatum, quòd morbi à bili orti breues ſint; illi autem diſſoluti ſunt eruptione va-
ſis cuiuſdam, ut aut ſanguis eruperit, aut per hęmorrhoidas fluxerit. ſi legas ὦτα, ideſt aures, hic
B erit ſenſus. excitatus eſt ab eo abſceſſus æſtiuo tempore ſecundum aurem: qui cum diſcuti non
poſſet, in pus conuerſus eſt. cumque ille ruptus eſſet, quinto ſeptimove die liber euaſit.

23 *Quæ circa gingiuas, linguamque ſunt, ſeptimo die expuuntur: præſertim uero ſuppurationes,
quæ nares, gingiuaſque obſederunt.*
Cum ſupra de abſceſſibus diſſeruerit, nunc quoque de ijſdem loquitur. cęterum quod ait, ex-
puuntur, cum ſputo intelligendum uidetur: vult enim circa linguam, atque gingiuas defluxionẽ
primum attenuari, atque unà cum ſputis excerni. cum autem craſſa eſt, vbicunq; manet, tum im-
pacta ſuppuratur. at quo nam in loco? nimirum in naribus, gingiuiſque potiſſimum quando qui-
dem harum condenſa ſubſtantia eſt. quæ quia denſa eſt, idcirco materiam diſcuti per halitum nõ
ſinit: ideoque neceſſario fit, vt in pus commutetur.

24 *Quibus in dentium dolore tenuia à ſupercilijs deueniunt, ijs ſi piper bene imponatur, poſtridie
craſſiora prouenient: idque ſi alia non vicerint: nam in Hegeſippo medicamentum ſoporiferum non vi-
cit: ſed dolorem magis prouocauit.*
C Admirabilis hæc ſententia eſt, non facilis tamen, niſi quis prius quædam percipiat: quare
ſciendum eſt, excitari quandoque dentium dolorem, quæ ὀδονταλγία, nominatur: iſque à deflu-
xione erodente gignitur. cum enim illa materia terrea ſit ſtridorem in dentibus parit: ex quo ve-
hemens dolor excitatur: præſertim cum in dentibus guſtandi, tangendique ſenſus ineſſe uideat.
hunc dolorem cum leuare medicus ſummopere ſtudeat, an aliunde ad dentes dolor confluat, an
quòd ipſi perforati ſint, itaque patiantur, diligenter inueſtigat. ſi igitur defluere aliquid ad dentes
comperiat, quærit etiam, an ex toto corpore, an ex ſuperioribus partibus, an ex inferiorib' illuc
confluat. id autem ex ſuperioribus deferri compertum habet. verum multæ ſunt ſuperiores par-
tes: ideo ſupercilia exempli gratia adhibuit. quare fit, ut quia inde dolor manat, curari nullo mo-
do poſſit, niſi pars, quę eum immittit, cohibeatur, & comprimatur: id ab adſtringentibus, refrige-
rantibuſque perficitur. quo peracto, ad loci affectũ curationem deinceps accedit: vtiturque medi-
camento, ꝙ ex tribus piperis generibus conſtat: ac poſtero die quod craſſum eſt euacuat: pleraq;
enim medicamenta tractu temporis agunt. nos uerò his omnibus uſi ſumus, atq; opem tulimus.
ſed uires non ſufficiunt, itaq; & confirmare eas quandoque, & eis etiam ſtuporem inducere refri
gerantibus opus eſt: ſiquidem ea ſine ullo dolore adhibemus. alicui tamen medicamentum ſopo-
D riferum non profuit. appellat autem ita, quia ex refrigerantibus ſomnus ſequitur. ſed in eo, quem
memorat, refrigerans nullius fuit efficaciæ. eius culpæ affinis eſt medicus: ſiquidem prius dentem
ſcarificauit, & eò magna copia confluxit, ideoque refrigerans medicamentum irritum fuit.

25 *A capite oſsium naturam æſtimato: deinde verò neruorum, uenarum, carnium, & aliorum hu-
morum ſuperiorum, inferiorumque ventriculorum, tum morum, atque mentis: denique quæ conſueto
anni tempore citius fiant, uelut papulæ, & quæ huiuſmodi ſunt: & quæ ſingulis diebus citius, ſeriuſq;
inuadant.*

Quoniam non poteſt curare quæ præter naturam in corpore conſtiterint is, qui ea, quæ ſecun
dum naturam ſunt, ignoret, ideo de eis hoc etiam loco diſputationem inſtituit. quare monet, vt
quę ſecundum naturam ſunt, inueſtigemus: quæque in nobis ſunt, contemplemur. in primis ve
ro quæ noſtri corporis quaſi fundamenta ſunt, conſideremus. ea autem oſſa ſunt, quonim quæ-
dam ideo fabricata natura eſt, ut eſſent tanquam nobis ſtrata, atque ſubiecta: quędam ceu propu
gnacula, & tecta, noſque cuſtodirent. uerum quia capitis oſſa varia ſunt, effectum eſt, ut ipſo pro-
pter ſum-

pter ſummam oſſium præſtantiam, cerebrum contineretur. quod etiam ei forte tributum eſt, E ut ad eius proportionem cetera oſſa efficerentur: cum inde quoque ſpinalis medulla ſit exorta. Cum autem oſſium naturam perluſtraris, deinceps neruos intueri debes: utrum illi ex cerebro, an ex medulla dorſali ortum trahant. tum quo pertineant, ubi inſerantur, ac coaleſcant: erit poſtea tibi ad ortum uenarum progrediendum: ut iecoris tibi ſit perſpecta natura: tum ad carnes contemplandas te accinges: ac carnem quidem appellat Hippocrates non ſolum eam, quæ muſculos efficit, ſed eam quoque, ex qua inteſtina, & ueſica conſtant: ſiquidem unaquæque particula ex carne ſibi idonea conflata eſt. iam uerò humores tibi ſunt perpendendi, ut & quot ſint, & quam temperaturam habeant, & qua in parte redundare ſoleant, intelligas. uerum humores nō uagantur, ſed uentriculis quibuſdam continentur. porrò uentriculi ipſi partim quod ſuperuacaneum eſt, partim quod neceſſarium eſt, continent: neceſſarium uerò eſt, ut uis, cuiuſmodi eſt cerebrum: vel ſpiritus ut cor: vel humór, ut iecur. ſimili quoque modo aut excrementum, aut humorem in ſe habent, ut ueſica: aut quod ſolidum eſt, ut rectum inteſtinum. atque, ut uno uerbo complectar, ſuperiores, inferioreſque partes, qua natura ſint, peruestiga. nunc autem pro natura temperaturam, diſtributionem, conſtructionem, fabricationemque intelligit. hæc omnia perquire, ut ſcias, qua mente ſint prædita, quomodo conformata, quo habitu, qua intelligentia, qua ratione, quibus denique moribus præſtent. F quod autem mores dicit, legitur etiam, τρόπων, ut uiciſſitudines, mutationeſque ſignificet. quare mores ſcrutare, ut ſcias cuiuſque mores, & homo, homini quantum interſit; & te non lateat, quomodo aer commutetur, quod permagni refert, ut perſpectum habeas: cum enim alijs rebus omnibus quandoque utamur, aerem certe perpetuo ſpiritu ducimus. quare ſtudium adhibe, ut noſcas, an ſuam naturam retineat, an de ſuo ſtatu deſciuerit. quod autem ad ſtata anni tempora pertinet, immutatane illa ſint, necne, da operam, ut cognoſcas: ut utrum uno tempore, an quibuſdam, an omnibus ſit facta mutatio. tum ſpecta, an ad ſimilia, an uerò ad diſſimilia declinarint. id autem dico, quia non temporum nomina, ſed res ipſæ uarietatē efficiunt: neq; enim ſi de aliquo audias, ęſtatē aduenisse, iam debes omnes morbos æſtiuos expectare: propterea ꝙ ſæpe citius, ſæpe tardius appetit tempus, quod temperaturam ſuam adulterat. quod in ſingulis anni temporibus intellectum uelim: diximus enim ſupra, cum illa uerba explicaremus, Aſcarides ad veſperam, totum diem proportione toti anno reſpondere: ut matutinū tempus ueri: meridies æſtati: ueſpera autumno: nox hiemi comparata eſſe uideatur. hæc igitur omnia perquire, ut quo tempore exoriri morbi ſoleant, quemadmodum ipſe de papulis, ceteriſque omnibus dixit, tibi ſit omnino perſpectum. G

26 *Licino lien magnus ultimo fuit: quartoque, aut quinto die dolore conflictatus eſt.*

Hæc oratio expungenda plane eſt: nam cum oſtendat, Licino magnum lienem factum eſſe, addidit ultimo, quod uel in extrema anni parte, vel in extremo morbo id ei contigiſſe ſignificat. quare, cum non perfecte cuncta narrarit, non eſſe hanc ueram Hippocratis ſententiam, quiuis vel mediocriter eruditus exiſtimabit.

27 *Corpus bilioſum, ſanguineumque, ſi effluxus non habeat, melancholicum redditur.*

Nunc agit de alio quodam, quem fieri poſſe melancholicum ſcribit. poteſt autem id duabus de cauſis contingere, & propter atram bilem, quæ exuſta ferme ſit, ac computreſcat: & propter fæcem ſanguinis putreſcentem: quæ tamen fex nunquam adeo acris efficitur, ut ad atræ bilis acrimoniam perueniat. ait igitur, corpus, quod flauam bilem continet, ſanguineumque eſt, fieri melancholicum, H niſi effluxus, hoc eſt, niſi euacuationes habeat: nam niſi melancholicus humor paulatim euacuetur, ex eo morbi multi efficientur.

A GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS VII.

Ioan. Baptiſta Raſario interprete.

Hæc particula ad uulgares morbos potiſſimum pertinet: in eaque peſtilentis aeris deſcriptio continetur: tum uaria ſymptomata, quæ ſecuta ſunt, diligenter explicantur.

Tuſſes circa brumam, decimoquinto, aut vigeſimo die ex crebra auſtrinorum, aquilonaliumque, & niualium flatuum permutatione cœperunt. ex his tum breuiora, tum diuturniora ſymptomata, frequenteſque pulmonis inflammationes oriebantur. deinde uero
B *ante æquinoctium quamplurimis reuertebantur: idque fere die, ab initio, quadrageſimo: ac quibuſdam admodum breuia, bonaque indicationis: quibuſdam uero fauces inflammabantur: alios angina, alios paraplegia corripiebant: alij luſcioſi fiebant: id quod pueris potiſſimum accidebat. cæterum pulmonis inflammationes perbreues erant. faucium inflammationes tuſsientibus poſt fiebant; aut valde breues pro tuſsi excitabantur. faucium vero affectiones breues, ac magis etiam luſcioſis id uſu ueniebat. angina autem, ac paraplegia aut dura, & ſicca, aut pauca, & parum concocta reiectabant. quidam vero valde matura excreabant. qui igitur plus uoce defatigabantur, aut rigebant, in ijs tuſſes in anginas potius deſinebant. qui autem manibus laborabant, manibus tantum reſoluti ſunt. qui equitarant, aut longum iter confecerunt, vel cruribus erant defatigati, his in lumbis, aut cruribus incontinentes reſolutiones, in femoribus uero & ſuris laſsitudo, dolorque fiebat. duriſsimi autem, violentiſsimique dolores erant, qui ad reſolutionem perducebant. atque hæc quidem omnia in recidiua contingebant, in principio uero non valde horum complures in medio curſu tuſſes reliquerunt: non perfecta tamen: ſi quidem cum recidiua aderant. quibus uox ad tuſſim proru piſſet, horum plurimi ne in febrim quidem incidebant. quanquam nonnulli breui tempore febrem habuerunt: nemini tamen eorum neque pulmonis inflammationes, neque reſolutiones accidebant,*
C *neque aliud quicquam inuadebat: ſed morbus in ſola uoce iudicabatur. luſcioſorum affectio firmabatur vt quæ alijs de cauſis eueniebant: hæc tamen potius pueros attingebat. nigra cœlorum uaria fiebant: præcipue autem eorum, quorum pupillæ paruæ eſſent. magna autem ex parte {tota nigra oculi pars erat varia} ac magis in ijs, qui nigros oculos habebant, & rectos nigroſque capillos. quorum erant parui oculi,* Lib. impr. habet, totus oculus niger erat
non item. mulieres non ita tuſsis infeſtabat. immo uero raræ in febrim incidebant. atque admodum paucæ pulmonis inflammatione corripiebantur: eæque iam ſeniores erant: ac cunctæ euadebant. in cauſa ego eſſe exiſtimabam, quod non æquè, ac viri prodierent: & quia non eodem modo, quo viri, a morbis corripiuntur. angina tamen duabus liberis, atque ea quidem mitiſsima, acciderunt: at ancillis, & multa, & violentiſsima, & breuiſsimo tempore iugulabant. viris euenerunt pleriſque: alijque ſuperſtites fuerunt, alij uita exceſſerunt. ad ſummam, qui ſolum deglutire non poterant, ijs fiebant admodum mites, ac faciles ad tolerandum: qui autem ſimul etiam obſcurius loquebantur, ijs moleſtiam maiorem afferebant, diutiuſque uexabant. quibus temporum, ac ceruicis uenæ attollebantur, malum: quibus autem etiam ſpiratio in ſublime ferebatur, ijs peſsimum erat: ſiquidem ſimul quoque tepeſcebant, enimuero, ut ſcriptum eſt, ſic affectuum erant cõſortia: & qui prius ſcripti ſunt, ſiue ijs, qui poſterius, quiq; poſterius non ſine ijs qui priore loco deſcripti ſunt, extiterunt. celerrime peribant: ac cum febrili rigore rigebant.
D *his neque reprimentia medicamenta, neque uentris perturbatio, neq; vena ſectio, neq; quæcunque probarim, ullum notabile auxilium attulerunt: ſecus enim & in cubito, & ſub lingua venam, & per ſuperiora purgaui. atq; hæc quidem in æſtate, quemadmodum etiam alia multa, quæ proruperãt, extiterunt.*

Si quis æſtimare recte velit, is forte comperiet, hic deniq; vulgares morbos primum pertractari: nã in principio dictum eſt nobis, huius quidem libri indicem de morbis eſſe uulgaribus. eorum tñ doctrinam hic non tradi, ſed ferme eorum, qui diſperſi noĩantur. dixi autem illud ferme, quia eorum quoque, qui Aeni viguerunt, fecimus mẽtionem. hoc autẽ loco morbos reuera uulgares nos docet, propterea quod nec Heſippo, neque Anaxioni morbus accidit, ſed totam ciuitatem inuaſit. ſed quinam morbus is eſſet, ipſe non indicauit. id uero nouimus, ſub aquilonali tractu urbem, qua de agit, ſitam eſſe: ait enim niues ibi extitiſſe. nam ubi in æthiopica regione nix comperiatur, ibi quæ conſtitutio fuerit, didicimus. illud autem ſciendum eſt, eum Hippo. facit temporis mutationis mentionem, neque commemorat, quodnam anteceſſerit, ipſum ita capi, ut plane ſuum ſtatum, naturamque ſeruarit. itaque in frigida ciuitate hiems nomine quidem, ſed non re fuit: quod calidior extiterit, quia auſtrini flatus in eius initio uiguerunt;

Auſter enim, ut ſæpe diximus, calidus, humiduſque eſt: ac cum corpus oblæſit, præcipue caput, ut- E
pore quod nudum eſſet, & externo aeri expoſitum. nam & in aphoriſmis ſcriptum eſt, grauem
auditum ab auſtro comparari: humorem enim ex toto corpore in caput attrahit. quod ſi auſter
ſolus perflaſſet, certe calor diſcutere materiam potuiſſet: ſed repēte aquilonius flatus exortus eſt:
eaq; ſubita mutatio uires perturbare ſatis potuit. præterea cum Aquilo ſit frigidus, diſcuti iā ma-
teriā nō ſinit. unde illa ibidem permanens, graues, difficileſq; morbos gignit. an omnibus aūt una
erat priuatiua cauſa, quæ in aeris conſtitōnem referebatur: una item, quæ antedicta eſt, quod cere-
brum eſſet repletum, particulæ quoq; pro hoīum natura, habituq; & partium ad quid ſuſcipien-
dum habilitate, uariæ erant, ac differentes: cum.n. materia in cerebrum ex importaretur, ſi corpus
ad affectum ſuſcipiendum erat procliue, uincebatur, & morbum attonitum, aut comitialem cō-
trahebat: ſi ualidum fuiſſet, morbos expuliſſet. ſimilis eſt ratio partium propinquarum, aut lōgin
quarum; hinc morbi oculorum, hinc pulmonis inflammationes a ſimili cauſa profectæ ſunt. ipſe
vero magnum ſymptomatum numerum affert, cum ait, Tuſſes circa brumam cœperunt. hiems
igitur, inquit, cum Sol capricornum eſt ingreſſus, fuit: cumque eius temperaturam mutauiſſet, fa-
cta eſt calidior, ac ubi quindecim, aut uiginti dies uiguiſſet, tuſſes ſunt excitatæ. recte aūt ab Hip-
pocrate initium eſt a tuſſi ductum: utpote quæ a ſuperioribus partibus ad inferiores deſcendit: nā F
ſi auſter flat, caput impletur, parſq; humoris in guttur decidens tuſſim ciet: id quod tamen maxi-
me facit, cum frigus a nuper exortum uiget. atque hæc quidem tuſſis ex crebra auſtrinorum, aqui-
lonaliumq; uentorum mutatione originē duxit. etenim, ut in aphoriſmis dictum eſt, cum hæc
conſtitutio dominatur: ſic hoc loco, cum hęc mutatio crebra fit, morbos in pulmonem cōcitat:
ſiquidem is, utpote mollis, & ad ſpongiæ ſimilitudinē factus, extuſſam è cerebro materiam reci-
pit. hmōi autem morbi tum diuturniores, tum breuiores pro facultate, ac tēperatura ægrotantis
fuerunt, & multi per hyemē uiguerunt, ineunte aūt uere, cum Sol in ariete eſt, recidiua eſt facta,
finitq; ſpatium illud interiectū, in quo deterius affecti ex recidiua ſunt, ad dies uſque quadraginta:
ſæpe.n. morbi inuadere mortales ſolent, qui in principio non admodum maligni ſunt, quod uires
adhuc ualentes eis repugnent: ſed tñ cum intermiſerint, iterum inuadunt, uiribuſque ante pro-
ſtratis inuentis, grauius affligunt: idque magis in medio tempore faciunt, niſi quis eos conuenien-
ter rationi curarit. quare cum eo tempore morbus repetiiſſet, quidam mortui ſunt, quidam be-
ne, id eſt non imperfecte iudicati, i. nō ſine iudicatione incolumes euaſere: dies.n. adueniebat, in
qua non multa ſymptomata, quæ uictam naturam ſequi ſolent, ægros urgebant. ac ſi natura qſ-
que non erat ſuperior, materia partes inferiores petebat. quare inflammatio, aut in fauces, aut in G
guttur irruebat: &, uno uerbo, eam partem, quæ facilius morbum ſuſciperet, occupabat. qñque
etiam paraplegia excipere hoīem ſolebat. eſt autem paraplegia, cum una particula corporis ſen-
ſum, motumq; amittit: quod fit, quia humor illius neruum obſtruxit. reddebantur etiam quidā
luſcioſi, quos νυκτάλωπας vocant: qui morbus ſolet uulpem, quæ ἀλώπηξ dicitur, corripere, quod
ea ꝑ ſpiritus tenuitatem diurno tēpore uidere non poſſit: propterea quod fundatur a radijs So-
lis, ac diſcutiatur: nocte uero cernat. quòd ſpiritus factus ſit denſior. & qđ uulpibus per diem ac-
cidit, id illis de nocte euenit. ſiquidem qui ſic affecti ſunt, de die cernunt, de nocte nō item: cum.n.
materia ad cerebrum peruenerit, illic permanet, ac progreſſu temporis putreſcēs fit nigrior. ideo-
que caliginoſos uapores ad oculos mittit, ac ſpiritui, qui aſpectum efficit, tenebras offundit, unde
fit, ut de die uideant, quòd lumen ſolis caliginoſos uapores illos poſſit reddere tenuiores: de no-
cte uero nihil cernant, quod ſpiritus propter frigus fiat craſſior. atque id eſt, quod ait, eos factos
eſſe luſcioſos: de quo affectu dictum eſt etiam a nobis alijs in locis copioſius. docuimus etiam, q̄ de
cauſa ſit, cur nonnulli cernant ea, quæ prope ſunt, quæ uero procul abſunt, non uideant. cuius
rei cauſſam a ſpiritu, qui aſpectus eſt auctor, prouenire diximus: qui licet ſit purus, non multus ta
men eſt, ut ſuam uim mittere procul poſſit. ſed hoc quoque in eiuſdem craſſitudinem conijci po- H
teſt, & ſordes, quibus ſpiritus reſperſus eſt: qui à longinquis rebus obſcuratus, prius, quam mune-
re ſuo fungatur, fit tenuis: atque ita cernere longinqua nullo modo poteſt: uicina uero nequit in-
rueri, quia purus, nitiduſque non eſt, neq; ab eo ſpatio, quod eſt interpoſitum, attenuatur. id autē
uerum eſſe, declarat ipſe, cum ait, pueros præcipue factos eſſe luſcioſos: nam cum ipſi eſſent q̄ ce-
teri humidiores, ſpiritus uidendi facilius perturbabatur. hinc admirari Hippocratem licet, qui nō
ſolum ab experientia fidem ducit, ſed ad demonſtrationes quoque confugit: nouitque ſympto-
mata ipſa & propter ætatem, & propter genus, & propter fortunam, & propter corporis habi-
tatem uariari. atque ætatis quidem habita ratione, cum ait, ætatem puerilem magis, quam floren
tem, affectam eſſe: generis uero, cum docet, uiros potius, quam fœminas ægrotauiſſe: & tamen
par erat, uiros minus paſſos eſſe, & quod robuſti ſint, & quod exerceantur: ſed aliam inijt rationē
ſenex: ſciebat enim mulieres parietibus ſe continuiſſe, ac magna ex parte, capite operto fuiſſe, ut
aeris uitare iniuriam poſſent. at uiros, quia continenter domo exirent, ideo eſſe paſſos. hāc por-
rò cauſſam huiuſce rei fuiſſe, ipſemet oſtendit, cum ſeruas magis, q̄ ingenuas, in morbū incidiſſe
commemorat. qua in re uides etiam fortunæ habitam rationem. ſiquidem ſeruæ multis partibus

A plures ægrotarunt, quod domo prodire cogerentur, ut dominatum mandata curarēt: cum enim
in aere verſarentur, morbos etiam contrahebant, quod autem ad habilitatem pertinet, ut quis ſit
quam alius, ad morbos procliuior, non iam uno exemplo oſtendendum eſt, ſed tibi ex omnibus
morbis facere coniecturam licet: ſiquidem nulla alia inueniri cauſa poteſt, quàm hæc ipſa, cur tot
ſint differentiæ, generaque morborum. facti igitur ſunt pueri, ut dictum eſt luſcioſi: pulmonis ue
ro inflammationes non multæ extiterunt. ſed quid eſt, quod dixit Hippocrates, frequentes fuiſſe
pulmonis inflammationes, nunc vero eas non fuiſſe ſcribit? nos ita reſpondebimus: luſcioſos illos
quidem fuiſſe, ſed pulmonem non eſſe eis inflammatum, quod uniuerſa materia in ſublime ferre-
tur. id quod in multis oſtendere locis ualemus. forte uero ait Hippocrates, in morbi principio
inflammationes quidem pulmonis extitiſſe: ſed tamen cum morbus repetijt, nō iam eos apparu-
iſſe. cum enim in eo interuallo natura eſſet letata, pulmonem ita roborauit, ut nō iam amplius
eſſet ſuſcipiendæ affectioni procliuis. has autem explicationes ex uerbis ipſius auctoris elicimus:
ait enim luſcioſos non admodum factos eſſe, poſtquam tuſſi conflictarentur. vt illo uerbo, poſt, in
dicet, ſe morbi principium cum recidiua conferre, quod ſecunda continet explanatio. & cum ait;
luſcioſos nō eſſe factos, poſtquam tuſſi correpti ſunt; docet, cum materia in partes aliquas incum-
B bit, ceteras partes liberas eſſe; quod prima noſtra interpretatio aſſerebat. Iam uero, propter in-
ternorum muſculorum gutturis inflammationem, anginę quoque exortæ ſunt. verum ſcire con-
uenit, in peſtilentia quamuis morborum omne genus excitetur, tamen hos magis, illos minùs
conflictari, prout antecedens cauſa præſto eſſe uideatur. quare fit, ut ſi quis multum ſit locutus,
gutturque redditum ſit imbecillius, illuc potius, quam alio materia ſit impetum factura, ac magis
etiam ſi ille riguit, aut frigido in loco, ubi guttur male acceptum ſit, habita fuerit oratio. Si autem
q̄s aut manus, aut pedes fatigarit, is in paraplegiam, aut reſolutionem cadet. eſt autem reſolutio;
ſenſus & motus in toto corpore priuatio, facie tamen excepta paraplegia uero eſt unius par-
tis reſolutio. quod autem prius erat commotum, id materiam attraxit: trahitur autē materia, aut
propter calorem, aut propter imbecillitatem, aut propter dolorem. illi uerò calorem in pedibus
habebant, q̄ aut equitaſſent, aut ambulauiſſent: imbecillitatem ij, quorum guttur eſt frigore oblę
ſum: dolorem, qui manum fatigaſſent quibus omnibus de cauſis paraplegia exorta eſt: vbi enim
erat laſſitudo, ibi & labor. quam ob rem duriſſimi, uiolētiſſimique labores ex paraplegijs erant: qđ
diſtenſio illuc materiam compingeret. Qui uerba tantum attendunt, nec rem ad unum referant
quærunt, q̄ſo Hippocrates de labore diſſerens, eum duriſſimum appellarit. ſunt qui dicant, eum
C hæc ſcripſiſſe, ut ſibi aliquod memoriæ lumen afferret: ideoque in loquendo nullam adhibuiſſe di
ligentiam: ſed uera ratio eſt, cum una res duo habet nomina, licet ei, qui uerba de ea facit, primum
nomen de una re, ſecundum de altera afferre: nam ut eſt apud Homerum, Tireſiæ nobis animuſ-
que ſuperuenit: cum non anima illius, ſed ipſe Tireſias Vlyſſi ſuperuenerit. ita hic eſt accipiendū;
grauis erat labor, duriſſimi, uiolentiſſimique dolores, qui ad paraplegiam perducebant. neque id
de medijs intelligendum eſt: nam cum multi morbi eſſent exorti in peſtilentiæ recidiua ſola tuſſis
conquieuit: ſed nec ipſa ex toto ſublata eſt. ſique materia uniuerſa unam in partem irruere uideba
tur, ceteræ liberabantur: ac ſi quandoque ad inſtrumenta uocis materia reperet, ut tuſſim excita-
ret, tunc graues morbi non fiebant. atque hunc affectum quidam anginam, ſed male, nominarūt:
nā quomō in angina dicere Hippocrates potuiſſet, febrē nō fuiſſe? itaq; ait ſola tuſſi, ac vocis priua
tione, aut raucitate correptos eſſe, quod illuc materia confluxiſſet. quocirca neq; febris neque pul
monis inflammatio, neque ullus alius affectus eos inuaſit. cauſa autem omnium erat materiæ ad
vocem commigratio: omniaque, ſuperueniente tuſſi, leuabantur. Luſcioſa autem affectio perſe-
uerabat. quaſi ex alia cauſa eam conſtare exiſtimes. fieri quidem poteſt, ut hic affectus etiam ocu-
lo nihil cum alia ulla parte patiente, ſed proprio, ſuoque affectu laborante, oriatur: ut cum glacia
D lis humor craſſus ſit, ſpiritusque fuliginoſior euadit: quo caſu eſt curatu perdifficilis. quare tam dif
ficilis ad curandum ille fuit, ut non iam in cerebri conſenſum tractum eſſe oculum putes, ſed ſuo
affectu laboraſſe eum cenſeas. qui ſane affectus luſcioſos homines faciebat, moleſtiaque confli-
ctabat. cauſa eſt, quia pupillæ oculorum a frigore condenſatæ minuebantur: ipſumque tubercu-
lum in molem tollebatur: idque uel ob humoris redundantiam, vel quod frigus ſpiritum craſſum
efficiebat, qui ſane non diſcuſſus, vtpote redundans, oculum inflabat. ceterum colores oculorum
erant varij: partim nigri, propter auſtri calorem: partim rubri, propter uim frigoris, quam aqui-
lo inuehebat. Hippocrates autem magna ex parte nigros oculos fuiſſe commemorat. nigror ve-
ro ex calore conſequitur, & tamen morbi omnes, qui relati ſunt, ab aquilonis frigore ortum ha-
buerunt, aitque quod foris patimur, id nunc eſſe exortum: nam ſi lapidem in aquam proijcias.
ſitque inter te & aquam perexiguum interuallum, qualis nam ſit lapis, intueberis, at ſi magnum,
qualis ille ſit, non perſpicies. Simili quoque modo, ſi nitidus lapis ſit, aureus uidebitur, ſi ſordi-
dus, non talis. ideo eo tempore contigit: frigus enim glacialem humorem intro compegit: ideo-
que niger & caliginoſus ſub aſpectum ueniebat. cumque ſpiritus glacialem attenuare nō poſſet,
ideo oculus propter nebuloſi ſpiritus redundantiam & niger, & caliginoſus uidebatur. in hanc

Ex hoc loco planū eſt, contextum uerborum Hipp. eſſe deprauatū.

ſt iam ſententiam adduxit Hippocratem id, quod palam apparebat; adeo enim caliginoſus erat is E
ſpiritus, qui ex capite manabat, ut ēt capilli nigri eſſent, adeoq; humidus, atque excrementis abun
dans, ut recti etiam fierent. atque hactenus quidem hæc uiris eueniſſe Hippocrates literis manda-
uit. at mulieres minus in morbos inciderunt, quòd ſe domi continebant, nec ſeſe aeri expone-
bant. idcirco ſublata eſſe cauſa videbatur, ut etiam ipſe monuit. quam ob rem duæ ſolum ingenuę
ægrotarunt; atq; eæ quidem leuiter. at ſeruę omnes malignum in modum morbo oppreſſæ ſunt,
quòd continēter in aere uerſarentur, & quòd ſeruilis uictus ratio prauos ſuccos gigneret. cum au
tem hi morbi omnes in peſtilentia urgerent, factum eſt, ut plerique uita defuncti ſint, pauci robu
ſti ſuperſtites fuerint: ac vixerunt, quibus materia in guttur decubuiſſet. Si quandoque uerò ad in-
ſtrumēta uocalia eſſet comportata, ut loquela impediretur, etiam hi euadebant, ſed diutius uexa-
bantur. ac quod diutius ait, non de uno homine dicitur (nam quomodo angina ſit diuturna?) ſed
diutius in tota urbe permanebant: ſiquidem hæc lōgo tempore in vrbe uagabantur. atque huc uſ-
que vulgaris hic morbus erat: nunc uero peſtilens eſt factus, cum multi mori cœperint. mors au-
tem maiore ex parte ab angina proficiſcebatur. Sed audi rem mirabilem, quam deinceps narrat.
angina, inquit, excitabatur: quæ circa thoracem ſunt diſtendebantur, atque inde caput quoque tē
debatur, itemq; uenę temporum, & ceruicis, ut cum morbus malignus eſſet factus, ad partes exti- F
mas tranſmittere ſuam malitiam inciperet. ac ſi quā magna ſpiratio facta eſſet, id erat mortis ſignū
ueruntamen id poteſt ēt controuerſum uideri: quia ſi magna erat reſpiratio, planum eſt, multum
aeris intro eſſe perlatum. multum autē intro ferri non poterat, angina non ſoluta. Sed tamen nos
alibi diximus, reſpirationem, quæ ſine violentia fit in eo, qui ſecundum naturam ſit affectus, a ſolo
ſepto tranſuerſo effici, at cum natura oppreſſa eſt, tum eam quoque muſculos pectoris ad actio-
nem adhibere. Si uerò grauis fiat pulmonis inflammatio, tunc eam ſublimioribus muſculis, q. ad
ſcapulas ſunt, uti: quo ēt tempore narium pinnæ dilatantur. ac thorax quidem mirum in modum
dilatatur, non tamen aer ad dilatationis proportionē introducitur: cum id prohibeat obſtructio.
quod hoc tempore contingebat: cum enim natura anguſtia premeretur, ſublimiorum muſculo-
rum motu utebatur, ac ſpirationem ſublimē faciebat. quæ res magnam ſubeſſe anguſtiam ſignifica-
bat: itaque mortale ſignum erat. ad hoc accedebat, ut qui ſic ſpirarent, ēt tepidi uiderentur: calor
enim intimas partes obſidebat, eaſque materię abundantia ſuffocabat: quam ob rem extimæ tepi
dæ reddebantur. at ſi forte cum febri riguiſſent, repente moriebantur: quod calor diſſoluens ſatis
eſſe non poſſet ad mortem afferendam, niſi ēt rigor ſuperueniſſet: qui n. ſufficere uires ualebant?
fortaſſe ēt illud nobis indicatur, in febri non intermittenti, extremorum refrigerationem in malis G
eſſe: ſed hoc tēpore, cum natura ob ſuffocationem pene eſſet diſſoluta: in imas partes receſſerat,
unde extremæ partes a ſanguine deſtitutæ, ſunt refrigeratæ: ipſeque eam, quæ abſolute perfrictio
eſt, rigorem appellauit. atq; abſolute dixit. conſortia, hoc eſt coniunctiones morborum fuiſſe hu
iuſmodi. nam morbus inuaſit, tum intermiſit, ac poſtea repetiit, & q. morbi in principio orti ſunt,
non habuerunt eos qui in recidiua fuerunt: at, qui in recidiua extitere, eos exceperunt, qui princi-
pio uiguerant. huius rei cauſa fuit, quòd uires ex recidiua conciderant. quamuis autem morbi om
nes per id tempus uiguerint, maxime tamē anginę ſunt dominatæ. neque id tamen culpa medicæ
artis contigit, neque quod Hippocrates ipſos morbos deſpexerit: ſed quia ipſorum malitia cun-
cta ſuperabat: nihil enim Hippocrates nō fecit, ut remedium adhiberet. ac ſi totum corpus eſſe ple
num inueniebat, ut ad locum affectum materiā tranſmitteret: uenæ ſectione utebatur: eaſque ue-
nas incidebat, quæ prope linguam ſitæ ſunt. Si uerò corpus qualitates quaſdam ad locum aman-
dabat, purgatione uentrem perturbabat, & peracta communi curatione, ad loci propriam accede
bat, ac extenſione utebatur. Sed in multis libris ſcriptum eſt, extenſione, in multis uerò preſſio-
ne, in alijs denique reprimentibus, nos ſingula explicemus. ait igitur, ſi quando ſuſpicatus eſt, an-
ginam ex pituita ortam eſſe, uſus eſt extenſione, hoc eſt inedia; ut pituita conſumeretur. Sed hæc H
repudianda opinio eſt, quod nunquam inediam Hippocrates extenſionem nominarit: at ſi legas.
preſſionem, hic erit ſenſus, non latuiſſe Hippocratem, quod raro ſolet accidere, quodque magna
ex parte euenit: atque hoc quidem, fieri plerunq; anginam ex muſculorum gutturis inflammatio-
ne. illud uero, quod raro contingit, fieri anginæ ſpeciem ex uertebrę ad anteriora migratione. at
igitur Hippocrates, ſi unquam ſuſpicatus eſt, hūc affectum ita eſſe factum, ſe compreſſione uſum
eſſe, ut uertebra ſuum in locum compelleretur. Sed hæc reijcienda, explodendaque ſententia eſt;
quando ipſemet hanc eſſe inſanabilem affectionem cenſuit: & quo nam modo id effici contingat,
ipſe ſigno adiuncto plane indicauit, in orbem uidelicet excauatum locum eſſe. Sed cum nihil tale
appareret, q̄uo ad uſum compreſſionis ei erat deueniendum? quare quod ait, ita eſt accipiendum:
ſæpe fit, ut qui propter oris anguſtiam imponere digitum non poteſt, ut perungat, pēna inungat:
ſępe contrarium facimus, ut digito comprimamus, ut materiam extrudendo euocemus: ne igi-
tur hoc etiam in loco inſanabilem eſſe affectum putes, locum affectum digito ● ait autem *
ſe compreſſione ſuperiore vſum eſſe, nec quicquam profeciſſe: adhibuiſſe quoque purgationem
per ſuperiora. nec tamen ait ſe per ſuperiora purgaiſſe. cum ipſemet iubeat, ne per locum
affectum

A affectum unquam euacuemus,ne tanquam imbecillius ad ſe trahat oĩa,ſed purgationes nunc uo
cat gargariſmata,& quæ pituitam euocant.negat tñ hęc ulli fuiſſe ægrotis auxilio. atq; huiuſmo
di quidem erant præſidia,quæ ſe admouiſſe Hippocrates ſcribit : nec tñ ſuperare morbum potue
runt:nam quæ rumpebãntur,quæq; ſymptomata ſuperueniebant,maligniora erant, quam ut re
medijs cederent,ac ſæuiora erant,quę rumpebatur:quod materia diſcuti progreſſu temporis non
potuiſſet,ideoque acrior effecta,erodendo cutim diſrupiſſet.aut etiam in pus a natura commuta
tata erupit,& abſceſſum fecit.atque huiuſmodi erat peſtilentis aeris conſtitutio.

2 *Ac primum per ſqualores,lippitudines cum dolore coniuncta,vulgata ſunt.*

Quidam hanc orationem a ſuperiore diſtingunt:aiuntq; Hippocratem de tali quadam conſti
tutione diſſerere,ut dicat,æſtas ſicca uer ipſum excepit:in qua multæ lippitudines ſunt vulgatæ.
ego uero hunc ſermonem cum ſuperiore eſſe coniunctum puto,ut dicat,hiemem fuiſſe commu-
tatam,deinde & æquinoctium uernum præter naturam extitiſſe:ſed & ineuntem æſtatem in una
qualitate ad ſimilem eſſe formam commutatam:ſiquidem arida fuit:non tñ multi in ea morbi exti
B terunt.dictum.n. in aphoriſmis eſt,maiore nos moleſtia ab imbri,q̃ a ſqualore affici:niſi cum ni-
mis ſqualor ſit:quoniam eo tp̃e graues ipſe quoq; morbos gignit. itaq; cum nunc ſiccitas fuerit,
cum tñ eſſe non conſueſſet,maiorem noxam attulit. in primis enim uſu uenit contrarium eius,
quod ſolebat:cum nihil ſit oculo humidius:& tamen lippitudines exortæ ſunt, atque eæ quidem
dolorem adiunctum habebant:periculum enim erat,ne tunicæ propter ſiccitatem tumperentur.

3 *Sanguinem uenarum ſiſtunt hæc,animi defectio,figura ſurſum ſpectans,alia interceptio,linamen-
ti in orbem circumuolutio, appoſitio, deligatio.*

Admirabilis hæc ſaneſtè ſententia : nam quandoq; nimia ſanguinis profuſio ex venis,aut arte
rijs facta eſt: itaque ne tantum progrediatur,ut uires diſſoluat,comprimenda eſt.comprimitur au
tem aut aliqua re naturali,aut artificioſa. a re naturali, ad hunc modum: ſæpe fit,ut cum ſanguis
confertim effluit,euacuato uitali ſpiritu,animi defectio conſequatur,ea cutim refrigerare, mate-
riamq; craſſam reddere,& ſanguinis proruptionem ſedare poteſt.hoc a natura proficiſcitur: artis
multa ſunt opera:nã cohibet & figura,quę ſurſum uergat,ut ſi ex partib.inferiorib.ut a pede ſan-
C guis exeat,pede in ſublimi collocato,i le ſupprimitur.cohibet & linamentum. ac ſi ſuperficiete-
nus ſanguis fluat,ſolum linamentum admouet:ſi ex imis partibus,circumuoluit. Vel quod ait de
circumuolutione,ita erit accipiendum,ſæpe ex naribus ſanguis exit, noſq; eum & inuoluendo,
& nares claudendo comprimimus,deligatio quoq; ſanguinem profluentem ſedat,ut in libro De
fracturis eſt dictum: præſertim ſi deligatio non a ſanis partibus ad ægras perducatur, qm̃ ita ſan-
guinem attraheret,ſed ſi ab ægrotis ad ualentes pertineat,ut eũdem repellat. quod autem in me-
dio ſcriptum eſt,alia interceptio,uel tanquam index eſt, ut ſignificet, alias eſſe cohibendi ſangui-
nis rationes,ut per linametum,ut per circumuolutionem,uel ut ſi aliud remedij genus:cum ſæpe
contigerit,ut diſſectum aliquod uaſculum laqueo intercipientes,fecerimus,ne ſanguis ultra pro-
flueret.his modis omnib. ſiſtitur is,qui ex uenis ſanguis prorumpit.melius autem eſt,ut ex uenis,
quam ex arterijs effluat,ut ipſe nos docebit,cum propter particulæ nobilitatem,tũ uerò quia pars
ipſa pulſu agitata,tantum quietis naturę,ut cicatricem inducat, non concedit.

4 *In bubonem plerumque attolitur,quia hepatica eſt.Sed & arteria uitiata malum ſignum eſt, ut in
Poſidonia uſu uenit.*

D

Hæc implicita,perobſcuraq; oratio eſt,multaſq; habet explicationes: cum enim dixerit, gra-
ue eſſe,ut ſanguis è uenis euacuetur,ſubiungit,id non ex quacunque uena eſſe intelligendum:qa
non ex tenui,quæ telam aranearum imitatur,ſed ex ea,quæ in bubonem elata eſt,malum erit. in
bubonem autem attolli dicitur,quæ ſe ſe in ſublime effert.hæc ſi ſanguinem fundat, graue id erit,
quia hepatica eſt: hoc eſt, quia ex hepate exoritur. eſt alia etiamnum explicatio, ad hunc modũ
ſępe ſanguis ad interna fluit:isq; in alia uaſa comportatur,ac uarices excitat. uerum ſanguis pro-
fluens non omnem venam in bubonem,altumq; attollit,ut uarices oriantur,ſed ſolam hepaticã:
hęc uera quidem interpretatio eſt,ſed tñ quandoque fit,ut quis vlcus in extremo pedis digito ha-
beat, & bubo excitetur. quare Hippocrates hęc recordationis cauſa ſibi ipſe conſcripſit,quęrit-
que,quid cauſæ ſit,cur una parte affecta,bubones aliam corripiant.nos uerò reſpondebimus,id ef
fici quia cum dolor pedem obſideat, natura illuc unà cum ſanguine feſtinat,ut dolenti parti auxi
lietur,ac glandula aliqua rara inuenitur,quæ excepto humore inflammatur. quod pręcipue fieri
ſolet,cum hepaticę uenę illuc feruntur,ſiquidem propter magnitudinem multum humoris adue
huntqui in cauſſa eſt,ut glandulæ bubone corripiatur.

5 *Frons non ſudabat ijs, qui ex ſanguinis profluuio peribant, ſed ueluti concidentes, & ſpiritus pleni moriebantur. malum uero etiam erat, ſi cum ſudore de uita decedebant.* E

Huius orationis ſententia cum ſuperiore coniuncta eſt. profluxit ſanguis, qui neque naturali, neque ab arte profecto remedio cohiberi potuit. itaque ne quis autem medicam plane damnet, ideo docet, quo & præſagire, & prædicere mortem poſſimus dicendum. ergo eſt, ſudores nõ eſſe ſecuturos: nam cum humor omnis ſit euacuatus, unde ſudor manabit? porrò ſi ſudor non profluet, neque etiam ſyncopa conſequetur: præſertim ſi ne frons quidem ſudet: eſt.n. dictum, ſudorem cum ſyncopa iunctum circa frontem, & ſuperiores partes eſſe ſolere: ſiquidem ſudor frontis, colli, & partium earum, quæ ad pectus pertinent, facultatis animalis imbecillitatẽ, atque infirmitatem indicare plerunque uidetur. cum.n. alicuius corpus per halitum digeri, ac diſſipari debeat, tum natiuus calor, qui ſubmouere euaporationem cupit, ad faciem celeriter currit; ſed ſi uinci ſe ſinat, eum uapor per ſuperiores partes euacuat: atq; ita ſudor efficitur. uerum, ut hæc vult ſententia, ſudores nulli erant: ſed cutis concidiſſe, exaruiſſeq; uidebatur: & ſpiritus pleni moriebantur. nam quos ſpiritu plenos hic nominet, non ſat ſcio: hancq; ego orationem interiectam ab aliquo, & non ueram Hippocratis puto. an uero tales appellat, quorum eſt magna, & frequẽs reſpiratio: eamq; ob cauſam cum ſudore non moriuntur? in quo genere ſunt, qui aqua inter cu- F tem laborant: hi enim, utpote humore reſperſi, uitam effuſo ſudore finire deberent.

6 *Ventres turbationem facile tolerant, ut Poſidoniæ contigit.*

Eſt hæc admiratione digna oratio, ſi clara ſit. declarabitur autem ſi ordine legatur: ait enim fieri alui profluuium, & turbationem; & utrum obſit, an proſit, iudicari ex ea, quæ ſequitur facili aut difficili tolerantia: atque ut Poſidoniæ contigit, ſic etiam de alijs eſſe iudicandum. quare, ſi legas hoc modo, Ventris turbationem facilis tolerantia indicat, ut Poſidoniæ contigit, perſpicuam orationem facies.

7 *Quæ etiam feras ingenerent, conſiderabis.*

Feras appellat morbos ferinos, ac ſæuos: quandoque etiam lumbricos, uide igitur, unde huiuſmodi feræ gignantur: & quid ipſæ faciant. generãtur autem a crudo ſucco, uel a pane, uel a leguminibus, uel ab oleribus: ipſæ uero & tormina, & morſus faciunt. quocirca ſi quis pane impuro, & cum leguminibus facto utatur, eumq; frequens cruditas male habeat, & edat ea, in quibus ſit aliqua corruptela: is lumbricos in ventre habet, ſine dubio, uel generabit. G

8 *In extenuatione ante mortem diſtentio: umbilicusque prominens ei ulcerabatur. gingiuarumque que ulcerationes fiebant circa dentem ab ijs, quæ ingrediebantur.*

Videtur id de Poſidonia enunciare: ut intelligamus, ſanguinis profuſionem tam copioſam eſſe factam, ut natiuus calor ſit refrigeratus, & aqua inter cutem oborta. itaque ſi aqua inter cutem excitata eſt, diſtentio uentris eſt ſubſecuta, non a bono humore illa quidem, ſed ab excrementitio profecta, quæ res prominentiorem quoq; umbilicum reddidit: eumque ulcerauit. ſunt qui legãt hoc loco, non ἡλκώθη, ſed ἐλκώθη, hoc eſt, extentum, & productum umbilicum eſſe. ceterum hic humor diſtribui cœpit, & ſuperiores partes petere: ubi ſua acrimonia ulcus in gingiuis excitauit, fecitque, ut edulia omnia, quæ dentes ſubibant, noxia eſſe uiderentur. ac fortaſſe dentis nomine non intelligit eos dentes, qui ſub aſpectum cadunt: ſed de gula agit, utpote quæ eſſet ipſa quoque ulcerata: ſiquidem per dẽtes tranſit. ac dentem quidem appellat Hippocrates ſecundæ uertebrę exortũ, qui a nuclei forma πυρηνοειδὴς nominatur: unde iter illud, per quod eſculenta, poculentaque in uentriculum comportantur, cui οἰσοφάγον nomen eſt, proficiſcitur. itaque forte acci- H dit, ut humor illac pertranſiens, locum ulcerarit.

9 *De quaque re præcipi recte multa poſſunt: atque hæc quidem, ut idem ualentia, illa uero non item: ueluti ſunt diffundi, deliteſcere, educi, obdurari, concoqui, & euacuari.*

Si quis in memoria habeat, quæ ſupra ſunt dicta, ei nullam utilitatem hæc afferet oratio: nam ſupra nos Hippocrates monuit, ſpectandum eſſe, ſint ne res ſimiles inter ſe, an diſſimiles: id quod nunc quoque iterat, cum ait, in quaque re poteſt quiſque multa recte pręcipere, ecce ut ego tibi præcipio, ut quæ ſimilia, quæ diſſimilia ſint, perquiras, nos autem in ſuperioribus de ſimilitudine, deque diſſimilitudine multa diximus: ac quo modo multæ diſſimilitudines ad unam communem ſimilitudinem redigendæ ſint: ut ex multis diſſimilitudinibus una ſimilitudo fiat, expoſuimus, nũc uero pro huius rei exemplo hoc ſtatuit: duos medicos ad ægrum acceſſiſſe, cumque inflammatione uexari comperiſſe. itaque uterque in eam ſententiam uenit, locum ipſum euacuationis indigere: ſed alius ſtatuit humorem eſſe fundendum, aut diſcutiendum: alius eſſe conſtringendum, atque ad ſuperiora repellendum. num igitur opponitur fuſio conſtrictioni? an uterque euacuationem molitur? in alio quoque cum multi medici refrigerare uelient, alius pſilotro, alius lactucæ,

alius

A alius aquæ uſu refrigerauit. hæcque eadem nomine tamen differre exiſtimantur, in re ſane conueniunt, ſiquidem refrigerarunt omnia.

10 Et ubi opus eſt homines a lecto propulſare, ibi timidos a lecto extrudes: & torpentes ad ea, quæ ſerius agunt, excitabis.

In pleriſq; libris ſcriptum reperi non a lecto, ſed κλίνω, ut ſit ſenſus, quo humor repit, inde euacationem molire, ſed uera lectio eſt, quam ego adſcripſi: ſepe enim contingit, ut quidam propulſato morbo ſani ſint; exurgere tamen è cubili timeant, quod eo oblectentur: hos, inquit, oportet extrudere, atque excitare: ne corpus torpore correptum refrigeretur, tum uero ubi excitaris, eis manda, quæ potiſſimum gerenda refugiunt: igitur, ſi nolint ſcribere, aut legere, ut ſcribant, aut legant, ſi ſciant, imperabis.

11 Aquâ inter cutem correptos citius incidere, tabidosque ſtatim urere, caputque ſecare conuenit.

Non docet hoc loco curandi rationem, ſed tempus, ut intelligas, quicquid agis celeriter eſſe agẽdum. hoc ãt ad chirurgicos maxime pertinet: et. n. perſæpe uſu uenit, ut aqua inter cutem, quæ B aſcites nominatur, ab humiditate circumſperſa conſiſtat, ac tum manum uelis adhibere, cutim ut perfores. iubet ne quid t pis interponas, ſed confeſtim rem aggrediaris, ne humor ad internas partes confluat. itemq; mulieribus, quæ hydropicæ fiunt ex retentis menſtruis purgationibus, & eis, q ex retentione alicuius excrementi, quod euacuari cõſueſſet, uel ex ſuppreſſo profluuio ſanguinis è naribus, aut hæmorrhoidibus, feſtina adhibere remedium prius, quàm robur deficiat, & uires proſternantur. pari ẽt modo ſi tabidum urere conſtitueris, ne cũcteris. propterea quod conandũ eſt omni ſtudio, hoc ut facias ante, quàm ulcus ipſum putrefiat: tunc enim oĩs fruſtra ſuſcipietur labor. Iam ſi os capitis quandoque prope membranas fractum ſit, ſiue ſecare, ſiue ſubleuare ipſum uelis, celeriter facito. idem in ceteris rebus omnibus obſeruabis.

12 In hydropibus ne partẽ, quæ ſub imo uẽtre eſt, neque interna attingas: ſimile enim genib. cõtingit.

Quia dixit hydropicos confeſtim ſecari oportere, nunc, non oẽs hydropas ſecandos eſſe, nos monet: neq; enim confeſtim perforare uentrem illorum oportet: ſed tum deniq;, cum ita humor auctus eſt, ut uires ægrotantibus euertat, & profliget. ſunt enim eorum tria genera: alius tympa- C nias ex flatu conſtat: aſcites alius ab humore ſic redditus; tertius anaſarca, in quo humor per carnem ſparſus, ac diſſeminatus eſt. tympanias ſecandus nõ eſt, propterea quod propter flatus nemo ad manuum opus deuenit: neq; uero ẽt anaſarca: quia ſparſus, diſſeminatusq; per carnem humor euacuari non poteſt. Sed quemadmodum in tumore, qui genu obſideat, ſi a flatu ſit excitatus, eũ nemo incidit: immo uero nec ſemper cum ab humore ortus ſit, ut cum in eo ctus, ac durus eſt: nec ẽt cum ſit in pus perfecte mutatus: ita in ſolo aſcite ad manuum opus accedimus, qua in re damus operam, ut neque imum uentrem, neque ullam internam partem attingamus.

13 Si qua circa os uentriculi doluerint: ut Xenarcho, tum quæ calida admodum ſunt, inſpirabis: & ulcus ab initio, euacuationis loco, fouebis

Hæc ſententia ad curationem pertinet. eum enim Xenarchus, ut Hippocrates cõmemorat, ęgrotarit, ei uiri intelligentes profuerunt; cum igitur ulcus haberet in pulmone, frigidi aeris inſpirationem uitandam eſſe diligẽter præceperunt, ſi quidem ſciebant, frigus eſſe ulceribus inimicum eaque ab illo pungi penè, atque feriri, præſertim uerò ubi reſpiratio frigidi aeris ad rarum, tenerũ- D que pulmonem comportetur. atq; hoc eſt, quod circa uentriculi os dicit. quod ſi intelligas circa præcordia, aut ipſum cor affectum excitari, ſed non, qui eryſipelatis, aut inflammationis ſpeciem getat, quia in eo caſu mors hominem arriperet, uerum eam animi defectionem, quæ ſyncope car diaca appellatur, quæ ex innati caloris refrigeratione exoritur, tunc q̃a refrigeratum cor eſt, ideo frigidum aerem non introduces, ſiquidem malum adaugebis; ſed ab ipſo morbi initio fouebis.

14 A quo unum, ſic cetera.

Hæc ſententia uera eſt Hippocratis, quamuis multi eam expungendam iudicarint. eẽſet enim his uerbis, ut qua ratione Medicus unum ſymptoma comperit, eadem de ceteris iudicium faciat. vt exempli cauſa, dolore lateris quiſpiam correptus eſt; cum primum ingreſſus eſt Medicus, pungentem eſſe dolorem inuenit. itaque ab hoc ſigno facta coniectura, poteſt de alijs loqui, & ægrum interrogare, ueluti tuſſim, difficilem ſpirationem, febrimque adeſſe iam, aut ſubſequi debere. ac ſi poſt concoctionem inuenerit, caput grauatum eſſe, tunc ſanguinem promptu rum eſſe prænunciabit: ad eundem modum dicet, inferius labium concuſſum iri, & ſplendentia

quædam eſſe oculis obuerſatura. quare fit, ut uno ſymptomate inuento, de ceteris, aut ſitis, E
aut conſequentibus tibi ſit prædicendum.

15 Iracundiæ, atque aliarum perturbationum ſignum eſt, ut ſi uox, qualis iratorum eſt, in non irato ſit, ſi oculi turbati, ac terribiles ſint, quales eſſe iratorum ſolent: ſi alia denique ad hunc modum adſint, idẽ in morbis ſpectà: ut cum quis natura ad tabificum morbum imaginem præ ſe ferat, tabificam formã faciet, ſi cetera pari quoque ratione adſint.

Ratio hæc fere naturalis eſt, ſunt.n. quidam re uera naturam hominum cognoſcentes, qui ex facie de animi morib. diuinant, hinc efficitur, ut ſi quem uideant ſupercilijs ſurſum contractis, eũ impudẽtem uocẽt: ſi demiſſis, ingenuum: atq; illi quidem hæc peruestigant, ut animi mores comprehendant: Hippocrates ãt hęc inquirit, ut corporis effectionem agnoſcat, ait igitur, iracundiæ ſignum eſſe, ſi uox tremula ſit, ſi facies rubicũda, ſi oculi ſint perturbati. ac ſæpe hæc oĩa in aliquo qui ſuum ſtatum naturalem ſeruet, comperiuntur. quare ars ipſa nobis indicat, ſi in aliquem ille morbum inciderit, fore, ut phreniticus, ac furioſus fiat: tõ.n. e ſtatu naturali facile ducitur, qui ſtatus eſt ad huiuſmodi affectus originem accommodatus: ſimili quoq; modo ſolitudinis, ac moleſtiæ ſigna eſſe cognouimus demiſſa ſupercilia, oculos, qui nullo motu cieantur, colorem pallidorẽ. itaq; ſi hæc ſine ulla ſolicitudine ac moleſtia in homine inſint, ars commonſtrat, eum, ſi in quẽ alium morbum tum potiſſimum in melancholicum eſſe caſurum: ſiquidem ita ei natura inſitum eſt, ut ad ortum illius affectus ſit comparatus. ſed quorſum ea perſequor, quæ animi naturam indicant, ea, quæ in corpore ſunt, ſilẽtio inuolues? ſunt.n. quædam ad tabem comparatæ naturæ, ut quæ ſcapulas in modum alarum prominentes habent, quib. pectus anguſtum, ac non altum eſt: quare nos ex arte facimus coniecturam, ſi is ægrotabit, fore ut facile tabido morbo corripiatur: quod naturalis fabricatio ad eum affectum contrahẽdum procliuis eſſe uideatur. idem eſt de ceteris oĩb. exiſtimandum, ita, ut ex naturali ſtatu de ijs, quæ præter naturam futura ſunt, iudicemus. F

16 Tuſſes, quæ laſsitudinem iunctam habent, laſa, præcipue autem articulos pertingunt.

De tuſſi leui, deq; laſſitudine, quæ ex primitiua cauſa orta ſit, nunc diſſerit. aliquis magno itinere confecto in laſſitudinẽ incidit: eaq; frigido in loco eum corripuit: ac tuſſis excitata eſt. cumque tuſſis vrgeret, uires robuſtæ humorem expulerunt: & ad imbecilliores partes amãdarunt. quod ãt eſt articulis imbecillius, ſiue ſtatum ſuum ſeruent, ſiue præter naturam ſint affecti? atq; hoc quidẽ tempore propter motum in laſſitudine facti imbecilliores, materiam irruentem ſuſceperunt. G

17. Verum, & in febribus cum laſsitudine tuſſes ſiccæ factæ ſunt: quæ ſi cum febre relinquantur, in articulos firmantur.

Superior oratio erat de leui tuſſi inſtituta, hæc autem de maligna habetur, itemq; de laſſitudine, cuius cauſſa poſterius exorta eſt: nec tñ de omni laſſitudine verba ſiunt, cum non de ea, quæ ulceris, ſed quę tentionis ſenſum inuehit, deque ea, quæ oſſa laſſat, ſermo ſit: quæ quidem ex craſſa materia oriuntur. ex quo & efficitur, ut cum craſſa materia ſit, nihil in tuſſi reiectetur: ſed materia ibi conſiſtat, cumq; diſcuti non poſſit, infra ad debiles caldoſque ſinus uergit, huiuſmodi enim articuli ſunt itaq; Hippocrates ait: tunc andas tuſſes in articulos firmari, cum relinquũtur, hoc eſt, cũ materia omnis non ſit a tuſſi euacuata: ſed permanſerit, & ad articulos impetum fecerit unde ne eijcere quidem flatus oporteat. quidam uerò per uerbum, linquuntur, exiſtimarunt, ſpirationem * interceptam ſignificari, quod eſt unum difficilis reſpirationis genus quod in malis habetur. Sed ſatis inſulſa eorum oratio eſt.

18 Spirationes obſcuræ in tabidis, & ſterilibus, malæ, & item cætera, quæ ab eadem conſtitutione huiuſmodi prouenerint. H

Perobſcura hæc oratio uidetur: eamq; ita quidam interpretantur: ſi in tabidis difficultas reſpirationis aliquid indicabit, morbus leuabitur, hoc eſt, ſi neque facta iudicatio ſit, nec abſceſſus * grauis ſubſecutus; quia quæ non manifeſte facillima ſunt, ſi fiant, non ſunt in abſurdis habenda. Sed ipſe hoc ait, ſæpe quiſpiam ægrotum adijt, eiuſque magnam, ac frequentem ſpirationem uidit: paulo poſt uerò item ad eum ingreſſus, eum ſine ullo ſigno, & ulla, quam animo concipere poſſit, cauſa, paruam habere reſpirationem comperit. plerique autem lætantur, putantque ſe a morbo liberari, quod difficilis ſpirationis ſit facta mutatio: at qui uere medicus eſt, pulſum attingit, eumque & exilem, & inæqualem inuenit, magnumque ſubeſſe malum pronunciat: tunc.n. parua reſpiratio eſt facta, non quo morbus ſoluatur, ſed quia vires debilitatę non iam dilatare pectus poſſunt, ſicque exigua ſit reſpiratio. idem eſt de ſterilibus ſentiendum: quæ ipſe quoque ægre ſpiritum ducunt. Hippocrates autem hoc loco ſteriles non appellat eas, quæ ut concipiant, non iam aptæ ſunt, ſed uiduas, quæ uti rebus venereis nolunt, atque ita ſe facturas conſtituerunt, in ijs enim ſemen concretum coaleſcit, atque in unum conducitur: atque initio, cum calor ſemi-

nis

A nis magnus eſſet, magna quoque reſpiratio fiebat: progreſſu temporis, cum feminis remiſſa uis eſt, parua reſpiratio eſt: idē in alijs multis perſpicitur: in ijs, n. qui ſuppurati nominãtur, pus ipſum prius educitur: ideo maior reſpiratio eſt. poſtea verò, non quòd ceſſarit morbum efficiens cauſa, ſed quia uis, quæ educebat, imbecillis facta eſt, ideo minor efficitur reſpiratio.

19 Tabidis autumnus malus eſt. malū itidē eſt uerò, quãdo ficulna folia pedibus cornicis ſint ſimilia.

Cur autumnus ſit tabidis noxius, in promptu cauſa eſt: etenim inæqualis eſt, ut in eo modo calor, modo frigus uigeat. quoniam autem inæqualitas naturam proſternit, ideo fit, ut non ſolum autumnus, ſed ver quoque ſit infenſum: tunc enim apta temperies, quæ ſanguinis fuſio eſt, humores ad pulmonem aduehit, naturamque adauget. id quod veris principium facit vel maxime: ac principium quidem ipſius ijs ſignis indicauit, quæ ſcripta reliquit Heſiodus, cum in ſumma ficu folia ſimilia pedibus cornicis appareant.

20 Perinthi uerno tempore tabidi quamplurimi fuerunt. cauſa adiuuans fuit tuſsis hyberna, quæ populariter uagata erat: ac nonnullis, quibus morbi diuturni fuerant, cum in dubio eſſent, tabes ne illa eſſet, nec ne, confirmauit. quibuſdam vero in diuturnis morbis non facta tabes eſt: quo in numero erant,
B *qui renum dolores habebant: immo uerò, & alijs id contigit, ut homini illi, ad quem me Cyniſcus perduxit.*

Hæc oratio ad vulgares morbos reuera pertinet: ſiquidem tota urbs Perinthi affecta laborauit. quare tuſſis uerno tempore in populum eſt graſſata: ſed initium ab hieme duxerat: & in uer uſque pertinuerat. ceterum, niſi huius orationis uerba traijciamus, erunt ſane perobſcura. Scribit igitur, tuſſem Perinthi fuiſſe, ac ſi quis ſuſpicabatur, ſe eſſe ęgrotaturum, factum eſſe, vt tuſſe ſuperueniente, in morbum inciderit. atque Hippocrates, quibus morbus fuit diuturnus, eos in autumno tabem non eſſe perpeſſos, cum materia ſe aſſueſeciſſet, ut in alio eſſet affectu occupata. cum autem multi diuturni morbi eſſent, renum dolorem exempli cauſa memorauit. ac nonnullorum narrat hiſtoriam, qui cum diuturno eſſent morbo conflictati, & tabem, & tuſſim poſtea paſſi ſunt. ac nihil mirabile eſt, ſi humorum malitia, quæ ſuberat, in totum ſit corpus diſtributa, quo morbi genere affectus erat is, quem ad Hippocratem Cyniſcus philoſophus adduxit.

21 Dolorum, qui latera, pectus, aliaſque partes obſident, tempora, an multum inter ſe differant, ſpe-
C *ctanda ſunt: ut, & quando melius, & rurſus quando peius affecti fuerint intelligas, nulluſque error committatur.*

Eadem ferme eſt de doloribus in aphoriſmis conſcripta ſententia, noſque ibi eam explanauimus. ceterum quod ad doloris tempora pertinet, nos monet, ut quando dolores magis urgeant, quando mitiores ſint, diligenter obſeruemus: quo aut principium, aut incrementum, aut ſtatum, aut declinationem adeſſe, aut denique in quo tempore morbus ſit, nos non fugiat: ita enim & ad prædictionem, & ad curandi rationem hoc præceptum nobis erit accommodatum: hoc eſt, ut ſalutem, aut mortem futuram prædicamus, & ut uictus rationem rite inſtituamus. atque ita fiet, ut neque æger, neque nos vlla in re de recta uia deflectamus.

22 In diuturnis dyſenterijs cibi faſtidia, malum, cum alias, tum verò ſi etiam febris adſit.

Dictum eſt à nobis in commentarijs ijs, quos in aphoriſmos conſcripſimus, ubi & hanc, & ſuperiorem Hippocratis ſententiam declarauimus, dyſenteriam ex acribus humoribus exoriri: & ab hac affectione inteſtinum ulcerari, atq; ita, ut etiam tractu temporis corruptela ſubſequatur.

D *23 Vlcera circum glabra, maligna ſunt.*

Et hunc aphoriſmum etiam declarauimus. docuimuſque, humores uitiatos, ac prauos ad ulceris partes comportari, atque ita ulcus eroſione tentari: vt pilorum radicibus corruptis, ulcera cicatrice concludi nullo modo poſſint.

24 In lumborum doloribus, ſi fiat recurſus ad latus, malum. itemque tuberculum, quod Seps uocatur.

Quemadmodum cum à nobili ad ignobilem locum fit decubitus, eſt boni conſulendum, ita cum ab ignobili ad nobilem fit recurſus doloris, aut alterius mali, id non eſſe noxium non poteſt. id ipſum exemplo doloris lumborum ipſe nobis declarat. is enim inquit, ſi ad latus, & coſtas perueniat, atque conſcendat, eſt multo periculoſior, quàm ante fuerat: ſicut etiam in rebus perniciofis ac malis habendum erit erumpens tuberculum, quod a ſerpentis tabifici, ac mortiferi nomine ſeps, hoc eſt totius corporis corruptio, nominatur.

25 Vitia renum poſt annum quinquageſimum ſanata non uidi.

Cautius locutus eſt in aphoriſmis, ubi ſcriptum eſt, Renum, & ueſicæ uitia in ſenibus difficulter ſanantur. nam quod addidit difficulter, non omnino ſanari poſſe ſignificat: ſed poſſe

quidem;

quidem,uerum magno cum labore:ac niſi ſummo ſtudio, & ſingulari adhibita diligentia; cauſ- E
ſam verò difficultatis cum illic attulerimus,nihil eſt,cur hoc loco ſermonem producamus.

26 *Quæ exacerbata in ſomnis ſunt,& quibus extrema frigent,ac mens turbatur: itemque alia,quæ in ſomnis contingunt,huiuſmodi:atque horum contraria.*

Diximus perſæpe, hunc librum non ita eſſe confectum ab Hippocrate,vt in apertum proferretur:ſed ut ſibi ipſe commentariolum conſcriberet. Signo eſt, multa eſſe imperfecta, & nullo modo inter ſe cohærentia,& verbum nullum habere,quo quaſi copula coniungantur, quod hic locus plane demonſtrat.ignoratur enim præceptum ne ſit,an quædam eius obſeruatio. Sed ſi addas uerbum,expende aut ſpecta,aut conſidera, ſtabit ſenis præclara ſententia:iubentis ſpectanda eſſe omnia,quæ in ſomnis accidunt,vt qualia ſint,intelligas.nam ſi lædere uideantur, ſi mens quaſi de ſuo ſtatu deturbetur,ſi extrema refrigerentur,ſcito mala hæc eſſe omnia:contra uerò ſi ſedare ægritudinem,lenire dolorem,& cõcoquere morbum,& corpus reficere uideantur,eſſe bona ſpe poteris,& ſomnum profuiſſe, & ægrotum eſſe conualiturum, ita enim ipſe quoque cum alibi,tum etiam in aphoriſmis iudicauit.

F

27 *Quibus nihil intra definitum tempus accidit,ijs,quæ ipſæ pariunt,uitalia.*

Multa poſſunt mulieribus prægnantibus accidere, quæ & ipſe in aphoriſmis, & nos in commentarijs in eoſdem ſumus diligenter perſecuti:quorum quædam ab aere nos ambiente,eiuſque conſtitutionibus;quædam a corporis immutatione,ut ab alui profluuio, aut ab alijs malis proficiſcũtur.quæ omnia nobis nunc omittere conſilium eſt.ceterum quod ait intra tempus conſtitutum,hoc vel ſeptimum menſem,ut in commentario libelli de ſeptimeſtri partu docuimus: vel nonum ſignificat.de octauo enim certum eſt,non edi in ipſo uitales partus.in decimum uerò, & in vndecimum quandoque menſem,vt Ariſtoteles auctor eſt,fœtus differuntur:ſed raro.

28 *Quæ apparent,quibus in menſibus.*

Præter cetera incommoda,quæ grauidis imminent,illud eſt valde attendendum,utrum menſtruæ purgationes erumpant.uix enim fieri poteſt ut illis procedentibus,fœtus integer conſeruetur:præſertim ſi non primis menſibus,in quibus fœtus exiguo adhuc eget alimento, hoc uſu ueniat.Si enim mulieri,ut ipſe ait,prægnanti menſtrua erumpat purgatio,fieri non poteſt, vt fœtus integra ualetudine perfruatur. Alij uero de ſtatis diebus, ac temporibus purgationum menſtrua- G
rum,quæ primum in virginibus apparent, loqui ipſum arbitrantur. ego uerò eis concedo, ut in ijs obſcuris orationibus,quicquid uelint,diuinent.

29 *Dolores per circuitus fiunt.qui autem in ſeptuaginta mouetur,is triplicato numero perficitur:qui uero in nonaginta,is etiam triplicato numero abſoluitur.*

Videtur hic innuere numerum dierum, in quibus partus abſoluuntur, & in lucem eduntur. quia verò,& ſeptimo,& nono menſe vitales eduntur,ideo ex duplici eorum motu, vtrunque tẽpus deſignat.qui enim in ſeptuaginta diebus mouentur,ijs triplicato hoc dierum numero perfecti,& abſoluti redduntur, & foras erumpunt. facile enim ſubducere quiuis rationem poteſt, ex tot diebus,quot ſunt ex triplicato eo numero,ſeptem menſes confici:præſertim cum iam probauerimus in hoc partu intelligi menſem,qui triginta dies capiat; ſeptuaginta enim ter ducta numerum dierum ducentorum ac decem conficient: ſicut nonaginta ter ducta numerum dierum ducentorum ac ſeptuaginta,ex quibus nouem menſes conſtant,abſoluunt.

H

30 *Poſt muliebria tum dextra,tum ſiniſtra hiat.*

Eſt probatum in ſuperioribus, mares potius in dextra vteri parte, fœminas in ſiniſtra concipi. itaque ait,tum dexteram partem, tum ſiniſtram magis patere ad ſemen recipiendum, & continendum poſt menſtruas mulieris purgationes:quo tempore magis concipere mulieres, & nos oſtendimus,& ipſe quoque ſcriptum reliquit;& ab eodem accepit Ariſtoteles,qui id ipſum in librum de natura animantium tranſtulit.

31 *Humiditas ex procedentibus.victu humido.*

Pleraque ſunt,quæ Delio,ut aiunt,natatore indigent: nam, & ita breuiter,& ita obſcure ſunt propoſita,vix vt intelligantur.puto igitur hoc ſignificari.pleraſque fœminas non concipere, quod nimia humiditate refertum,& imbutum uterum habeant: ideoque victus ratione, qua exſiccentur,eas curari. cognoſci autem uteri nimium humorem ex ijs ait, quę inde procedunt, ac profluunt,ex nimia purgatione, vel quæ aquea ſit,vel certe eiuſmodi, vt inde facere de vteri ſtatu coniecturam poſſis.

A 32 *Citius per membra diſcretus, motus uero rurſus, tardius augetur.*

Supra in ſecundo commentario monuimus, mares in vtero citius conformari, hoc eſt quinto trigeſimo die: & ſua membra diſtincta habere: cum uero mouentur, & in lucem proferuntur, tardius augeri: fœminas non item: ſed contra potius, quòd in utero rardius conformentur, & in lucem editæ facilius ad incrementum perducantur. hoc idem ſtatui hoc loco, mea fert opinio.

33 *Labores plerunque accidunt tertio, quinto, ſeptimo, nonoque menſe: & quarto, ſexto, & octauo.*

Appellare ſolet πόνους Hippocrates, hoc eſt labores, pro eo, q͂d ὀδύνας hoc eſt dolores quandoque, ut etiam pro quauis moleſtia idem nomen uſurpat: ut hoc loco. ſignificat enim omnia, quæ grauidæ patiuntur. quæ paulo ante fieri ſtatis temporibus, & per circuitum dixit. ideo quibus potiſſimum menſibus accidant ipſe declarat: tertio inquam, quinto, ſeptimo, nono, tanquam in menſibus imparibus; tum uero quarto, ſexto, & octauo, tanquam paribus. in hoc enim ſpatio,
B & appetitus deiectiones, & uomitus, & malum, cui picæ nomen eſt, & pedum etiam tumores, & capitis dolores accidunt. adde uero etiã uentris profluuia, febres multiplices, & abortus: qui plerunque, aut tertio, aut quinto fieri menſe ſolent: quanquam etiam alio quouis tempore hãc calamitatem mulieribus contigiſſe conſpexi.

34. *Hæc ex parua tabella.*

Puto hoc fuiſſe adſcriptum à Theſſalo Hippocratis filio: qui ut notaret, unde nam omnia, quæ collegerat, ſumpta eſſent, ſic addidit: ut poſtea cognoſceret, unde illa eſſent repetenda, ſiquid fortaſſis occurriſſet. conſueſſe autem veteres in tabulis, aut tabellis ſuas res conſcribere, conſtat inter omnes. hæc igitur uerba nihil ad artem medicam, aut aliam quamuis cõtemplationem pertinẽt, quare huic commentario finem imponamus, ut ad octauum aggredi, & tandem ad finem perducere ualeamus.

C
GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS

COMMENTARIVS VIII.

Ioan. Baptiſta Raſario interprete.

VIctus ex repletione, inanitioneq́; conſtat cibariorum, ac potuum. horum mutationes ex qualibus in qualia, ut ſe habeant, ſpectandum.

Quemadmodum Hippocrates bonorum omnium, quæ ad faciendã medicinam, quæque ab morbos cognoſendos, & cauſas indagandas pertinent: & omnium, quibus ad tuendam ſanitatem opus eſt, & ad recuperandam eam, quæ iam perdita ſit, inuentor fuit: ita etiam ipſe princeps fuit, quem uictus rationem recte inſtituiſſe cognouimus. is enim præter eam pulchram, & vtilem ſcriptionem, quam de ratione victus in morbis acutis nominauit, in quam noſtri etiam quatuor ſunt commentarij, pleraque
D conſcripſit opuſcula, in quibus præcepta, atque rationem intueri poſſis, ad oĩum hominum vitã gubernandam pertinentia. nam & de uictu ſalubri, & de uictu ualentium, & alia permulta nobis reliquit, quibus ad rectè, ſalubriterq; uiuendum informemur. ſed & præter hæc ipſa, quæ data opera, ad hoc pertinentia, memoriæ conſignanda putauit: multa quoque omnibus in locis diſſeminauit, cum alijs in libris, tum uel maxime in aphoriſmis, & his, quos modo explicamus, quæ ad eãdem rem facere uideantur. intelligebat. n. ad uitam humanam tuendam hoc ualere plurimum: quod uiuendi ratione uſque dum hac lucis uſura perfruimur, uti uel inuiti cogamur. & fere hæc vna res eſt, cuius maiorem habere rationem, quàm aliarum omnium medici debent: nam extra aerem nos ambientem, cuius maxima habenda ratio eſt, ſi quidem ipſum continenter ducimus, & emittimus, hoc eſt inſpiramus, & expiramus, quid eſt, in quo tam diu, aut tam ſæpe, quam in uictu verſemur? purgationes enim, ſanguinis miſſiones, cæterſaque euacuationes, & quæ communi nomine remedia vocantur, raro adhibemus. ſine victus autem ratione, quomodo ægrum ſuſtentes, aut uires conſerues, aut morbos ad ſtatum uſque, tum ad declinationem perducas,

ducas,certe non habebis.Ipſe vero duabus potiſſimum in rebus poſitam eſſe victus rationem ui- E
detur ſtatuere,in alimentorum repletione,& inanitione:quas res vt ſerues,& apte conſtituas,ma
gna cura, & ſingularis adhibenda diligentia eſt, ut intelligas,quando alendus ægrotus ſit, quan-
do non ſit:quid dandum,& quantum,& quale.& item quando mutanda victus ratio, & ex qui-
bus rebus in quas ſit facienda mutatio, qua de egit in libro De ratione victus in morbis acutis
ſanè quam diligenter: quo etiam in loco medicos ſui temporis ualde accuſauit, qui nullam
rectam uiuendi rationem inſtituerent. Nunc uerò,ut monui, duplicem eſſe ipſam victus rationē
docet:ut altera parca ſit,affluens & largior altera:utrãque tamen cibis,potibusque vult contine-
ri,vel etiam cenſet uictus rationem quandoque imperandam ex ijs alimentis, quæ valentis, aut
ex ijs,quæ imbecillæ ſint materiæ.cuiuſmodi autem poſſis huius rei gratia alimenta adhibere, ni-
hil opus eſt hic commemorare:quando habeas noſtros de alimentorum viribus commentarios;
ad quos ſi eum libellum quoque aggregaueris,qui eſt de bonitate, vitioque ſuccorum, totam rē
plene comprehenderis.neque id oſcitanter faciendum eſt:quando vſu interdum venit,ut ſit faciē
da alimentorum commutatio.an quod de permutatione ait,non modo de ratione victus, quæ
potu ac cibo continetur, ſed de alijs quoque,vt de ſomno,& vigilia,de motu,& quiete, ac ceteris
ad vitam pertinentibus,intelligendum eſt?ita enim fortaſſe intelligere præſtiterit. non tamē nos F
latet illud præcipue vitandum eſſe,ne corpora nimium expleamus:cum planum ſit, multa inde
exoriri genera morborum,de quibus in eo potiſſimum libro locuti ſumus,quem De plenitudine
inſcripſimus:vbi etiam duas eſſe plenitudinis ſpecies oſtendimus.cum enim cauſæ morborum ef
fectrices corporibus occurrunt ijs,in quibus nulla ſit humorum vitioſorum redundantia,aut cer-
te ſuperuacanea ſint perexigua,non magnam admodum, immo vero modicam noxam afferūt,
& ea moleſtia,ſiue morbus ſit,ſiue quiduis aliud breui tempore corpus occupat:cōtra vero ſi ple
na humorum malorum corpora offendant,certe non ſecus in ea agunt,atque eadem opprimen-
do coercent,vtpote parata ad morbos,ac ſoleat flamma ignis in arida ligna ſuam vim exercere;
ac ſicut accenſi lychni flamma ſulfuri admota:licet enim eius ſubitam,& vehementem actionem
intueri.ita ſi plenum excrementorum,quę vitiata ſint,morbus a cauſis ſuis excitatus,corpus inue
nerit.ſtatim comprehendit,atque in ſua eſſe poteſtate omnino cogit.quare danda opera eſt dili-
genter,ne corpus redundans,,affluensque excrementis in morbum incidat: neve cauſæ morbo-
rum ipſum tale vnquam inueniant.fieri enim quandoque poteſt,vt in malum habitum cadat, &
alijs pleriſque morbis corripiatur,quibus adhiberi nullo modo remedium poſſit.

G

2 *Odores delectant,moleſtia afficiunt,implent,placant.eorum mutationes ex qualibus in quales, vt ſe habeant.*

Eſt etiam in medicina odorum vſus non paucus.nam & in animi defectionibus,& in ſuffoca-
tionibus ex vtero ſolemus ſuaues infra,fœtidos ſupra adhibere:illis vt vterus oblectatus laxetur,
& calfiat:his ut offenſus fere,eos auerſetur,ac refugiat.eſt etiam quibuſdam natura tributum, vt
grati eis odores ſint, quibuſdam, vt ingrati videantur:quod debet medicus animaduertere, vt ſi
quando ſit facienda permutatio,ex qualibus in quales facienda ſit,non ignoret.etenim ſi qs prius
calidis oblectabatur,eoque morbo ſit correptus,ad quem calidi ſint accommodati,non eſt faciē-
da commutatio.ſin verò morbus frigidos requirat,vide vt odores ſint contrarij,quod ad qualita-
tem caloris,aut frigoris pertinet:ſuauitatem autem ne mutes.hoc autem dico, ne gratos, & ſua-
ues in fœtidos,& inſuaues mutes.vt igitur cetera commutes,ſeruanda tamen perpetuo eſt odoris
gratia.alios comperias,quos odores lædunt.ijs ne adhibeas.ſi neceſſitas vrgeat,da operam, vt pa
rum admodum conſuetudinem immutes,& quàm minime homines offendas. quod vero ait,im
plere,idne ad replendum caput,an ad alendum referri oporteat,incertum eſt.conſtat enim vtrū- H
que ab odoribus præſtari: quorum alterum nos iam in eo aphoriſmo, facilius eſt impleri potu,
quàm cibo,ex Hippocratis ſententia probauimus:alterum vero,quod ad implendum vaporibus
caput pertinet,ita clarum eſt,vt putidum ſit velle confirmare rationibus,

3 *Spiritus irrumpentes,intrantes,exeuntes,& item corpora.*

Diximus perſæpe,magnam habendam eſſe aeris nos ambientis rationem, eiuſque conſtitu-
tionis,vt an purus ſit,an craſſus,an tenuis;an cœlum ſit nubibus obductum, an ſudum, ſciamus:
quem ſanè aerem modo ſpiritum irrumpentem ipſe nominauit. quoniam autem is noſtro ſpi-
ritu ducitur, aut emittetur, quod opus eſt eius,quæ communi nomine vocatur reſpiratio, ideo
ait etiam videndum eſſe,qui ſpiritus introeant,quique exeant: vt illo verbo ſignificet inſpiratio-
nem,cum aerem intro ad nos trahimus: hoc vero, expirationem, cum attractum iam aera foras
pellimus.magnum profecto vſum hæc contemplatio,& ad præſagiendum de ſalute, aut perni-
cie futura: & ad morbum curandum afferre conſueuit. id quod ipſe ſexcentis in locis docuit,

& nos

A & nos in libris de vſu, deque difficultate reſpirationis eius ſecuti ſententiam, declarauimus. Iam vero quod addit, & item corpora, nihil uelle aliud videtur, quam vt omnia, quæ corporibus noſtris admouentur, conſideremus, ſiue ea alimenta ſint, vt potiones, ſorbitiones, & quæ ciborum nomine appellantur, ſiue remedia & medicamenta, vt emplaſtra, vnguina, & quæ pellendi morbi cauſa imponuntur: & item omnia, quæ exeunt, vt excrementa per os, nares, oculos, aures, ſeceſſum, vrinam, ſudores, ſanguinis profluuium, & continuum effluxum illum vaporum, qui oculorum effugit obtutum. niſi enim hæc omnia medicus diligenter ſpectabit periculum eſt, ne offendat: aut ne occaſionem, quam eſſe præcipitem dixit Hippocrates, non accipiat.

4 Rumores meliores, & triſtiores.

Vult hoc quoque medico curæ eſſe, ne nuntij triſtes ad ægrotum perferantur, neve quis corā ipſo de rebus triſtibus, & quæ motus turbidos afferre nobis ſolent, ſermonem inſtituat: ſed de rebus iucundis, & animum oblectātibus habeatur oratio. qua de re ſupra quoque mentio facta eſt.

5 Qualia ex qualibus linguas adſciſcat.

B Aegrotantium lingua ſolet plerunque indicare, qui nam ſucci vitioſi redundent in corpore. ſunt enim quibus dulcia eſſe amara, & contra, uideantur: ſunt quibus inſirania magis placeant. vt enim in uitijs oculorum fit ſæpe, ut omnia flaua, aut alterius coloris videantur, pro ea nimirum ſpecie, quam gignit humor is, qui vitiatus eſt, ita in lingua vſu venit. atque hoc eſt, quod ait Hipp. in illo loco, cibum paulo ſuauiorem, licet paulo ſit deterior, eſſe ægroto concedendum. cum deprauatus guſtus ſit, & item vitiata ea facultas, quæ appetitum excitat in nobis, ſit, vt interdum in huiuſmodi rebus conniuere oporteat: quando in morbo regio tantam vim habet bilis in guſtatu, vt omnia amara videantur. ſic cum ſalſo, aut acido humore imbuta ſit, omnia, quæ offeruntur, eiuſdem eſſe ſaporis ægroti exiſtimant.

6 Spiritus ſimili modo calidior, frigidior, craſſior, tenuior, ſiccior, humidior: implens plus, aut minus: atque ab ijs mutationes quales ex qualibus, vt ſe habeant.

Magna adhibenda diligentia eſt, ut aeris qualitates omnes, & eiuſdem ſubitas, & quæ ſtatis quibuſdam temporibus fiunt, mutationes medicus perſpiciat. ſi enim ſciat, quando is calidior, aut frigidior ſit, quam vſus poſtulet, item que ſiccior, aut humidior, & craſſior, aut tenuior, poterit omnibus
C victus rationem inſtituere, quod ad aerem pertinebit, ad vnamquanque temperaturam accommodatam. ac ſi qua exuperantia ſit, eam inſtituta contraria victus ratione corrigere: & ſi ratio morbi ita exigat, curandum erit, vt calidæ qualitati frigidus aer, frigidæ calidus, & humidæ ſiccus, & ſiccæ humidus comparetur. quod vero ait, de craſſiore, aut tenuiore, non eſt vllo modo contemnendum. ſcimus enim Thebis craſſum, ut in tota Bœotia, Athenis tenue cælū fuiſſe. ideo ingenio acuto Atticos, craſſo Thebanos fuiſſe commemorant. Vnde illud Pindari, cum vellet ſuam poeſin ornare laudibus, quòd eam calumniam ægre ferret inſligi Thebanis de ingenij tarditate, ac proinde Bœotij ſues dicerentur, ſic, inquit, Bœotiū vitabimus ſuem. ſed videndum & eſt, ſit ne purus aer, aut nebuloſus, aut mala quadā qualitate infectus, cuiuſmodi nos eſſe docuimus eū, q̃ è ſtagnis, aut paludib. aut lacunis prodit. vt in libro de aere, aquis, & locis oſtendimus. Adhibendum quoque ſtudium eſt, ne nos fugiat, vtrum multum, an parum impleat. quo in caſu ſi magnam implendi vim habeat, parum: ſi exiguam, multum ducere oportebit. vel variandum prout morbi, aut valetudinis ratio poſtulabit: quam menſuram nobis ſuppeditabunt vires corporis, & robur, & firmitas. quocirca, vt in ſuperioribus, monet habendam eſſe rationem mutationū: hoc eſt ab aere calido in frigidum, & contra, & item in alijs repugnantijs, & ſimplicibus, & cōiunctis,
D vt fiat commutatio: vt quid repente, quid progreſſu temporis faciendum ſit, intelligamus.

7 Continentia, contenta, impetum facientia.

Planum eſt continentia hic appellari ſolidas corporis partes: ſiquidem humores hæ partes cōtinent: contenta vero humores, qui ſolidis partibus continentur: impetum denique facientia ſpiritus: quòd hi ex omni parte, & momento temporis corpus, quod in ſuo ſtatu ſit facile, & ſine ullo impedimento penetrent. nos verò iam alibi docuimus, quæ nam ſint ſolidæ corporis particulæ, ut oſſa, nerui, uenæ, & arteriæ, ex quibus tum muſculi ipſorum tum vero caro, & tota moles corporis eſt conſtituta. ad quod genus pertinent etiam concretiones eorum omnium, quæ extima, quæque intima nominantur: expoſuimus etiam, quæque contenta nocentur, hoc eſt humida omnia, quæcunque in vaſculis ſunt in totum corpus pertinentibus. ſunt autem hi quatuor humores: vt ſanguis, vt bilis flaua, vt pituita, & atra bilis. quibuſdam vero eorum inſtrumentum a natura attributum, vt flauę bili veſicam fellis, atræ lienem diximus: ſanguini nullum eſſe proprium datum, ſed venas omnes, ſicut neque pituitæ. Ex hoc triplici genere, hoc eſt ex continentibus

tibus,contentis,& ſpiritibus corpus humanum conſtat.medicus vero dare operam debet,ut om- E
nia naturali in ſtatu ſint,vt ſolidæ partes ſuum numerum, figuram, quantitatem,& poſitum ha-
beant:humores attemperati ſint,ne ſit vlla ipſorum exuperantia,neve defectio, ſed ſit apta om-
nium ſymmetria:ſpiritibus ne ſit aditus vllo in loco interclusus.ita enim corpus bona valetudine
perfruetur.ſunt,qui addant in fine huius ſententiæ,corpora: quod tamen ab ijs libris abeſt quos
eg.o adhuc viderim.verum & ſi verbum illud addas,nullam tamen aliam inde elicies,quàm eam,
quam nos attulimus,ſententiam.itaque ſi ſic,ut nos,ſiue vt alijs placeat, legas, quod ad mentem
Hippocratis pertinet,nihil intereſt.

*8 Sermonibus ac ſilentio.dicere quæ vult:eaque ſermonibus,quibus vtitur,ſiue magni,ſiue multi:ſi-
ue veri,ſiue ficti ſint:*

Hæc ſententia conuenit cum ſuperiore,in qua monuit,ingreſſum,ſermones,figuram,veſtem-
que ægrotanti gratam eſſe oportere,ſicut tonſuram, vngues,& odores iucundos. vult enim, vt
medici oratio,atque etiam adſtantium ſit ægroto iucunda. idem cenſet agendum de ſilentio: vt
ſi loquax ſit ſuapte natura ægrotus, morem quoque ei medicus gerat, vt ipſe ſit loquacior:ſi ille
taciturnus, ipſe quoque idem inſtitutum ſeruet. vult præterea, medicum vti eo ſermone,qui ſit F
ægro familiaris .quod non ſecus de voce intelligendum eſt: vt ſi altiore, aut ſubmiſſa loqui æger
velit,idem medicus faciat.itemque veritatis ſtudio ducatur,uera itidem medicus referat:ſin fictis,
falſiſque delectetur,ficta referat, ac vulgi rumores narret. In quibuſdam libris legitur non hoc
modo,λέγειν, ἃ βούλεται,ſed μὴ λέγειν hoc eſt,non dicere,quæ vult: qđ ita veteres Hippocratis in
terpretes exponunt,vt iubet, non eſſe loquendum ad gratiam ægrotantium:ſed ſi quid vrgeat,ſi
quid prohibendum ſit,ſi quid imperandum denique,illud eſſe aperte,ſine circuitione dicendum
hoc autem mihi non ſit veriſimile.quia quæ ſequuntur,hoc eſt, ſermonibus, quibus utitur, ſiue
prolixis,ſiue breuibus,ſiue veris,ſiue etiam fictis,repugnant huic ſententiæ. Siue igitur legas affir-
mando,ſiue addas negationem,idem elicietur ſenſus: prima enim ſcriptura ſignificabit,dicenda
ea,quæ velit ægrotus:ſecunda vero,non dicenda,quæ ille dici nolit.

*9 Abeuntia noſcere oportet,unde inceperint,aut,ubi ceſſarint:aut quantum diſſiparunt:eorum item
colores,calorem,ſalſuginem,dulcedinem,tenuitatem,craſsitudinem:æqualiter,an inæqualiter:corpus,
tempus:mutationes,quales ex qualibus habeant.*

Dubium eſſe nemini poteſt, quin hæc omnia ſint ab Hippocrate relata in commentarium, G
vt paratam haberet materiam,vnde,cum vellet,multa ſumeret, quo librum edendū conficeret.
hæc.n.eiuſmodi ſunt,ut aliquod memoriæ lumen afferre poſſent.monet autem hoc loco,vt ex-
crementa omnia attendamus,& ipſorum vim,naturamque cognoſcamus.idq; duobus videtur
capitibus cōplecti,qualitate nimirum,& quantitate.ait enim nobis videndum eſſe, quādo excre
tio inceperit,& quando ceſſarit:& quam vehementer corpus afflixerit, viresq; diſiecerit: quod
ad quantitatem videtur pertinere:deincepsq; agit de qualitate,cum ait,colores,calorem, ſalſugi-
nem,dulcedinem,hortatur medicos intueri colorem excrementorum,ſiue ij per ſedem, ſiue per
vrinam,ſiue per nares,ſiue per palatum,ſiue etiam per uomitum, aut per hæmorrhoidas excer-
nantur.ſolet.n.plerunq; color indicare humorem vitiatum.adde quod præſagia quoque ex co-
loribus ſumimus: quod idem ſit ab alijs qualitatibus,quas commemorat. nec minus vtilitatis af-
fert cognitio tenuitatis,& craſſitudinis, vt humores diſtinguamus, vt ſciamus, quos euacuare,
quos prius concoquere oporteat:& internoſcamus,dandum ne medicamentum ſit, an ſecanda
vena,an clyſteribus vtendum,aut quid deniq; facto opus ſit.ad idem pertinet,quod ait de corpo
re,deq; tempore:vt ſciamus extenuatum ne corpus ſit,an iuuenile,an ſenile,an robuſtū, & carne
conueſtitum,an perferre diutius morbum poſſit. nam quod tempus ait eſſe conſiderandum,dili- H
genter attendendum eſt: ut ſciat medicus,vtrum ſit morbi principium, an incrementum, an ſta-
tus,an declinatio: ſiquidem tot eſſe morborum tempora nos iam quodam in opuſculo demōſtra-
uimus.præterea vtrum in acceſſione febris,aut incremento,aut alio mo bi alicuius tēpore æger
verſetur,cognoſcere medicus debet,vt quo tempore excretiones fiant,intelligat: vt ſi per vrinas,
per alui excrementa,per ſudores fiat euacuatio. Ad hanc quoq; contemplationem dies critici p-
tinent: quæ res ſummo ſtudio notanda eſt:nam ſudores,vt eſt apud Hippocratem,ſi in eo, qui fe
brim habet,inceperint tertio die,& quinto,& ſeptimo,& nono,& vndecimo,& quartodecimo,
& ſeptimo decimo,& uigeſimo,& ſeptimo uigeſimo,& quarto & trigeſimo,boni exiſtimantur,
cum morbos iudicent:ceteri uero,qui aliter prorumpunt,ſunt iudicia laborum.merito igitur cen
ſet,habendam eſſe temporis rationem.

10 An tentata expulſione,ſuperarit.

Monet uidendum eſſe,an cum natura excretionem aggreſſa eſt,ſuo conatu morbum ſupera-
rit,& uitiatos humores penitus excreuerit. hoc autem cognoſcet medicus duobus illis inſtru-
mentis,quæ nos in aphoriſmis deſignauimus,hoc eſt,ſi contulit,& æger facile fert.tunc.n.ſcimus

morbum

A morbum eſſe profligatum,& nihil reliquiarum ſupereſſe,alioqui cum tentauit, nec præſtare totã
rem natura potuit,debet medicus adiuuare,ne recidiua ſtatim ſubſequatur,ut ſolet excitari,ſi q́d
ſit relictum in corpore, quod afferre morbum poſſet.

11 *Lachrymæ uolentibus, inuitis, multæ, paucæ, calidæ, frigidæ, craſſæ.*

De lachrymis ſupra dictum eſt,ſi in acutis morbis ſponte fluãt, boni conſulendum eſſe: ſi non ſponte,malũ:id ipſum in febribus,& alijs morbis tenendum eſſe,ipſe etiam alibi cenſuit,addit autẽ hoc loco, ſpectandum eſſe,an multæ,an paucæ ſint:ut inde de humidiore,aut minus humido cerebo facias coniecturam. idem de calidis, ac frigidis ſtatuendum eſt. illæ enim calidum, hæ frigidum humorem in cerebro redundare: ut craſſę craſſum, & tenues tenuem indicabunt.

12 *Guſtus, uomitus, ſputum, ſcreatu, aut tuſsi euulſum.*

Diximus maximum fuiſſe apud ueteres uſum uomitus. itaque permagni referebat, ſcire, quibus conferret,& quo tempore eſſet imperandus,& ſępe ne, an raro utendum hoc remedio eſſet. Sed utilitatem quoq; affert uomitus conſideratio ad præſagiendum,ut in commentarijs in præſagia declarauimus. ubi etiam de ſputo,deque ſcreatu ſatis diximus. in quo notandum illud eſt, &
B è gula,& uentriculo ſanguinem uomendo expelli: ut è particulis, quæ reſpitationi deſeruiunt, tuſsi: & ex faucibus, ac gurgulione, ſcreatu: denique ex ore, ſpuendo. qui uero plura ſcire aueat, noſtros ille commentarios percurrat.

13 *Solis æſtus, frigus, humiditas, & ſiccitas: tum mutatio per quæ, ex quibus in quæ, ut ſe habeat.*

Ait conſiderandum eſſe, an quiſpiam in morbũ inciderit, quod diutius in ſole ſit moratus, aut frigus perpeſſus ſit. hęc.n. duplex cauſſa multiplices gignere morbos ſolet, ut etiam humiditas,& ſiccitas. ſed de temporum mutationibus, & naturis abũde actum eſt à nobis in tertio aphoriſmorum,& item in ijs commentarijs,quos in librum De aere,aquis & locis, & in librum De humoribus, edidimus: ſicut etiam ferè de ijs omnibus, quæ deinceps conſequuntur.

14 *Labores, ſomni, otia, uigilia, quæ per ſomnum accidant, in ſomnia, cubilia, in quibus, & ex quibus.*

Hoc loco nomen laborum pro exercitationibus uſurpauit. qui enim ijs aſſuetus, eas deſinit, aut non ita, ut prius, utitur, plerunque pati ſolet. quare medicus,ſi poteſt, debet dare operam,ut hominem ad priſtinum ſtatum reducat: ita etiam faciat in eo, qui, cum in otio uitã degeret, coa-
C ctus ſit, multos,magnoſque labores ſuſcipere. iam uero de ſomno, ac vigilia eſt eadem ratio: & item inſomniorum, quorum uim ſupra expoſuimus. admonet non eſſe negligendam contemplationem cubilium: ut ſcias duro ne, an molli uti ſtrato æger conſueſſet. & quo in loco habitare,& iacere debeat: quod ſanè ad morbum depellendum plerunque multum ualet.

15 *Mentis cogitatio expendenda, ſua ne ſponte, ſine inſtrumentis, & rebus, mœreat, gaudeat, timeat, confidat, ſperet, ac deſperet, ut Hippothoi puella ſuo in animo ſciebat per ſe ipſam ea, quæ in morbo eidem acciderant.*

Hoc præceptum ad præſagia pertinet. nam ſi quis lætatur, aut mœret ſua ſponte, ſine cauſa perſpicua,non dubium eſt,quin humor melancholicus eum affligat: quod ipſe in aphoriſmis ait
„ his uerbis: Si,inquit,timor & mœror diu perdurant, humorem melancholicum indicant. Simili quoque modo iam dicimus, lætitiam ſine aperta cauſã deſipientiam arguere. mirabile autem eſt, quam uariæ imagines rerum obuerſentur animis eorum, quos hic humor uexat. quidam.n. ſe in teſtam eſſe commutatum exiſtimabat, proinde neminem ſibi propinquare uolebat, ueritus nimirum,ne ſe contingeret. alius nullum ſe habere caput arbitrabatur. itaq; neceſſe fuit,grauiſſimã
D è plumbo galeam eius capiti imponere,ut ſe tandem habere caput perſentiſceret. alius putabat, ſibi adeſſe tibicines perpetuo, idcirco ſæpe illos extrudendos eſſe, & expellendos clamitabat. ac plerique horum ſunt, qui ubi conualuerint, meminerunt eorum omnium, quæ in morbo geſta ſunt: quod memoria illæſa permanſiſſet: licet cogitatio de recta uia deflexiſſet: quod ipſe Hippothoi filiæ eueniſſe memorauit.

16 *Aetatem ab ætate diſcerne: & an ante, aut poſt factum eſt, quàm oporteat: ut ſi hieme ſolutus morbus eſt, & ſeni, aut puero, quod ad ætatem pertinet. & num æſtate ante, uel poſt, quàm deceat: exitus dẽtium, pilorum eruptiones, ſemen, plus, & minus, capillorum incrementũ, craſsitudo, potentia, diminutio.*

Aetatis,anni temporis,regionis,& conſuetudinis habendam eſſe medico rationem, ſexcentis in locis Hippocrates monuit: ſi quidem perpetuo inſpiciendum ſit, in qua ætate, quo morbo, qua regione,& quo anni tempore medicamenta propinentur. concedendum enim multum eſt etiam conſuetudini, ſicut ætati. hoc certe ſcitum eſt, pueris, & ſenibus, ut neque vacuationem per medicamenta, ſic neq; per inediam imperandam: quod illorum virtus cito diſſipetur, hi uero, utpote qui iam ætatis uitio refrigerati, & imbecilles, durare diutius non poterunt. illud etiam uiden-

dum

dum, an morbus puerum, an ſenem corripiat. ſpes.n.in puero eſt, fore, ut ætate procedēte cōmutetur: in ſene non item: ſed ſiqui morbi longi eos occupent, fere ad mortem uſq; eis comitantur. Sed neq; hoc eſſe ſatis exiſtimauit, quod cognoſcantur: addidit enim, an ante, aut poſt ſactum q̄d ſit, q̄ oporteat: hoc eſt, ut uideamus, an morbi æſtiui ſint exorti uere, & an uerni per hiemē: & an hiberni per autumnum apparuerint. ſiquidem uehemētē affectionem, & ualidam cauſam eſſe neceſſe eſt, quæ alieno tp̄e huiuſmodi morbum excitarit: ut ſi ardēs febris hieme, & morbus attonitus æſtate exoriatur, hi.namque morbi prorſus naturæ temporum illorum aduerſātur: ſuntq; periculoſiores, q̄ ſi ſuis tēporibus, hoc eſt calidi morbi calidis temporib. & frigidi frigidis excitarentur. ait ēt conſiderandum eſſe exitum dentium, hoc eſt ætatem eam, in qua emittere dētes pueri incipiunt: & item eruptionem pilorum, hoc eſt cum puberes fiunt: & cum primum ſemē profunditur. quo ſanè tempore fit ēt uocis in aſperiorem commutatio. & attēdendum, qui ab hac ætate, plus minusve abſint. deniq; monet, ut puerilem ætatem, florentem, & uirilem, atq; ēt ſenilem diligēter ſpectemus; quas ſanè ætates ipſe tribus uerbis indicauit, his, craſſitudo, potētia, diminutio: quæ nos ab ipſo, ut ætatum indicia, propoſita eſſe, & tanquam ſigna conſcripta exiſtimamus. E

17 *Quod cognatum, quodque per ſe eſt, ſpectandum: ac quanto magis, & minus.* F

Morbi aut per ſe membra corporis occupant, aut per conſenſum aliarum partium nam cū inter uterum, & mammas non mediocris ſit conſenſus, hoc fere fit, ut ſi uterus male affectus ſit, mā mæ quoque ſimul patiantur; contra ſi mammæ laborent, ēt uterus non ſit expers malorum, ſimili quoque modo accidit, ut firmum caput ſuapte natura quis habeat, tamen quia magna uis uaporū à uentriculo in ipſum comportatur, in conſenſum morbi trahatur: ſicut etiam poteſt contingere ut ipſum per ſe dolore tentetur. quare uidere medicum decet, ut hæc apte diſtinguat, ne, quem morbum conſenſus partium genuit, per ſe exortum arbitretur: aut etiam contra, & ita minus rectè adhibere medicinam tentet.

18 *Anni tempus, num in eo quid citius, aut tardius ſit factum: & an tempus, in quo eſt factum, pluuium fuerit, an ſqualidum: calidum, an frigidum: cum uentis, an ſine uentis: & qui uenti flarent. & an in anni, aut temporis principio, medio, ſine, aut ſemper, & hora præterita, uel præſente, uidendum.*

De anni conſtitutionibus ſupra copioſe diſſeruimus, de temporum uerò mutationibus, quæ morbos pariūt, quæque uel ſtatum ſuum anteuertunt, uel ſubſequuntur. in aphoriſmis abunde egimus, ut de uentis cum ibidem, tum etiam in libro de aere, aquis, & locis, & in tertio in librum de humoribus commentario, quare nihil eſt, cur hoc faciam lōgius: neque par eſt, ut quæ alibi rectè dicta ſunt, huc transferamus. G

19 *Tempus morbi, & hora, & quæ ſuccedunt, ſpectanda, circuitus itē, & ex his, qui maiores, qui multa habent incrementa: & alterius morbi incrementum, itemq; remiſſio, ac uigor, & magis, ac minus ceſſans, & quando, ac quomodo, quo tempore, qua ætate denique.*

Superior ſententia anni tempora, eorumque mutationes comprehendit: hæc uero tempora morborum, non quæ eſſe quatuor nos docuimus, ſed quo tempore morbus exortus ſit, hoc eſt, an hieme, uere, æſtate, & autumno hominē corripuit. ſcripſit.n. ēt in aphoriſmis hac de re, ac monuit quoſdam breuiores eſſe, quoſdam diuturniores, ſi æſtate, aut autumno inceperint. vult uerò etiam ſymptomata, quæ comitari morbos ſolent, ſpectari. hæc enim modo ſalutaria, modo pernicioſa cenſentur. Sicut præſtat febrim conuulſioni, quam conuulſionem febri ſuperuenire, & in alijs pleriſque morbis idem uſu uenire ſępenumero animaduertimus, & ipſe in aphoriſmis adnotauit. Circuitus quoque attendendi ſunt, ne in acceſſionibus ęgrum alamus, & ita morbum augeamus, quia uero & vehementiores, & mitiores eſſe circuitus ſolent ideo monet, ut & maiores, & minores ſpectemus. ſi enim acceſſiones uehementius hominem conflictarint, incrementum notabile indicabunt, & item morbum acute moueri, aut uelociter, ut ad ſtatum properet. neque incrementa circuituum ait eſſe oſcitanter conſideranda, quando non mediocrem nobis uſum ad tempus futuri ſtatus cognoſcendum ſit allatura. addit ēt, tempora morbi nobis eſſe nota oportere, ut principium, incrementum, ſtatum, ac declinationem. denique uidendum, in quibus morbus magis ceſſarit, in quibus minus. hoc autem ex pulſu potiſſimum cognoſces, ſi is ad integritatem redijt, aut ſecus. Sed hanc tractationem, ut alibi diximus, Hippocrates omiſit. H

20 *Modi ſuperuenientium morborum conſiderandi, & num quis cum uomitu, aut ſine uomitu inceperit: an epoto quodam adſtricti ſint, aut parum purgati.*

Utrum acuti, an non ſuperuenientes morbi ſint, cognoſcendum eſſe ait: ut eorum impetum uideamus, eique occurramus. pręterea quęrere de ægroto, aut familiaribus debemus, utrum morbus cum uomitu, an ſine uomitu inceperit. quod huc pertinet, ut ſi ad uomendum æger ſit

proclius,

A procliuis,& ſe ſe uomitionibus euacuare conſueuerit, nos quoque eodem utamur remedio. ſin contra,ut neq; cum uomitu inceperit neq; ad uomendum aptus homo ſit,nos quoq; uomitu uitato,alia præſidia adhibenda eſſe intelligamus.poſtremo admonet,hoc eſſe attendendum,an per ſeceſſum purgatio recte fiat:quod quidam ita ſunt a natura facti,ut ꝑ infernas partes aut uix purgentur,aut non niſi magno cum labore, & dolore: quidam verò ideo epoto medicamento non purgantur,quia craſſi,incoctique humores adhuc ſint:quos ut educas apte,concoques.

21 *An candidi febricitent:& horum labra, & modus, & tempora.*

Senes propter frigidum ipſorum corpus,non niſi vehementi de cauſa in febrim incidunt:quos vtpote exangues fere,& a natiuo calore deſtitutos,exalbeſcentes vocauit.eorum quoque ſpectãda eſſe labia ſubiunxit,ut ſi vlcerata ſint,de magnitudine febris faciamus coniecturam. Sin aliter affecta ſint pro ratione affectionis ipſa æſtumemus.Sed & modus conſiderandus eſt,vt de uita,aut morte fiat præſagium.

B 22 *Corpus,actioque obſeruanda,itemque aſpectus,auditus,naſus,tactus,lingua,cogitatio.*

Perſæpe dictum eſt, ſpectandam eſſe corporis conſtitutionem,& actionem non modo corporis totius,ſed etiam ſingularum partium:ut quæ ſuo munere fungitur,ſana,quæ eo fungi non poteſt,infirma iudicetur.quod ut intelligamus,ſubiungit, quæ actiones attẽdendæ ſunt.ut aſpectus, quem oculi præſtant,ſit ne integer,an aliqua ex parte uitiatus,ut ſæpe dixit ſupra, dextrum, aut ſiniſtrum oculum diſtortum eſſe:tum auditus,ut ſi ſm aures,aut in ipſo meatu aurium quid uitij ſit exortum:tertio loco naſus,ut de facultate odorãdi faciamus coniecturam: tum tactus,ut ſciamus corpus ne calidum ſit,an frigidum,an temperatum:an uerò ulla noxa in ſenſum tactus ceciderit, quod vel paraplegia,quã vocãt,aut aliud ſimile ſymptoma ſolet efficere: ſupereſt guſtatus,ut omnes ſenſus corporis ſint enumerati:quem ipſe linguę nomine ſignificauit.poſtremo uero quia nõ ſolum ea quæ ad corpus, ſed etiam quæ ad animum pertinent, ſpectanda ſunt,ideo addidit nomẽ cogitationis:ut omnes animi functiones eo nomine comprehenderet:quas noſſe Medicus debet, vt an in ſuo ſtatu,an verò de eo ſint detruſæ,perſpiciat.

23 *Tumores in palpebris ſuperioribus relictos noſſe oportet:nam ceteris membris extenuatis, recidiuæ* C *fiunt.in extremitate uero ſubrubri durique,ac ualde*† *turpes.in his enim exorientia,& coarctata continentur,ut Polymedæ Pharſalo uſu venit.* † *Lib. Al. hẽt γλισχρά id eſt glutinoſi.*

Vnico exemplo oſtendit eos tumores,qui in ſuperioribus palpebris relicti ſunt, recidiuam efficere,communi ratione eorum,quæ in morbis relinquuntur:præcipue autem id contingere,cum cetera membra ſint extẽuata. Torſit autem veteres interpretes hæc dictio,quocirca quidam eam fere totam commutarunt:quidam uerò ita,ut nos attulimus,legentes, rectum inde elicere ſenſũ ſunt conati:alij unico verbo commutato,ſe veram inueniſſe ſententiam ſunt arbitrati. nos uerò de illorum diſſenſione nihil dicemus,quid uerò ſentiendum ſit paucis exponemus.quare quod ait in ſuperioribus

ita accipiendum eſt,quaſi

ut tumores præter naturam ibi exortus,aut etiam prodeuntes.

*

Deſiderantur quędam,

*

D

24 *Cum impetu rumpuntur tumores,ac liuores in lippitudinibus,& in ulceribus itemque deiecta ex tuberculis,& ſuppurationibus ſpectanda ſunt.ſigna enim ſunt.*

Tumores,qui in lippitudinibus oriuntur,cum ad ſuppurationem peruenerint, cum impetu rũpuntur:& confecto iam pure, noxij humores erumpunt.quę uero deijciuntur in tuberculis, & ſuppurationibus,quę per aluum plerunque excernuntur,ſpectanda ſunt ut tubercula rupta eſſe inde colligamus.priſci autem interpretes hoc quoque loco plura attulerunt.nos in locis obſcuris diutius uerſari nolumus,cum multa adhuc ſuperſint,in quibus multum operæ,ac temporis ponere vtiliter poſſimus.

25 *Circa meſſem tormina,& dolores circa umbilicum a porris,ſed & ab allijs extiterunt.*

Vſum porri circa meſſem modo tormina, modo dolores excitare creditum eſt. in cauſſa

eſt acrimonia,cuius etiam allium eſt particeps.vt uel ob hanc cauſſam minus mirabile ſit,ſi caput E aggrauat,flatum gignit,faſtidiũ affert,& dolorẽ eum excitat,qui eſſe moleſtus prius cõſueuerat.

26 Ignis ſacer in quibuſdam a ceruice exortus in facie iudicabatur. quibus autem nigra erant in ceruice,mala: & quibus puſtulæ, & quæ turbationem afferrent,mala.

Ad recordationem eſt hæc conſcripta ſententia,ut poſtea longiore ambitu verborum eã explicaret.cum enim ignis ſacer quoſdam corripuiſſet,& a ceruice ducto initio, in faciem pertranſiſſet,ibidem iudicatus eſt,quod ipſe,ut raro contingens, obſeruauit.uix enim fit,ut recte morbus iudicetur,cum ab ignobili ad nobilem partem commigrat: in quo aduertendum eſt.quibus nigra in ceruice apparuerant,malum portendiſſe, hoc eſt non fuiſſe in ijs ſacrum ignem rite iudicatum; quòd ſanguis ille craſſus,vterque expurgari non poſſet.ac multo etiam peius fuiſſe, ſi puſtulæ ſcatentes cutim occupaſſent. iam uero ſi alui turbatio, & mentis alienatio erant cõſecutę, ęger erat in deſperatis: quod eam turbationem malitia, magna que copia humorum excitaret.

27 Adamantus, cum eſſet melancholicus, magna peplij copia ſumpta, aliquando nigra euomuit.quod etiam alias ſumptis cæpis fecit. F

Hanc etiam hiſtoriam,vt admirabilem adiunxit.cum enim humor melancholicus grauis ſit,ut ſuapte natura deorſum feratur,ideoque facilius per aluum, quàm per vomitum euacuetur; ſicut flaua bilis, propter leuitatem facilius vomitu reijcitur, quàm ut per inferna expurgetur: cõtra tamen in Adamanto accidiſſe commemorat, cum ille peplijs copioſe uſus eſſet, & itẽ cæpas comediſſet.nam quod ait,nigra, non dubium eſt, quin atrum, & melancholicum humorẽ ſignificet.

28 Febres,in quibus labia vlcerantur, æqualiter intermittunt: ac tertianis refrigerationes ſunt.ardentes autem ſemper ſtatim ad manum ſoluuntur.

Labia videntur nullam aliam ob cauſſam vlcerari, niſi quia acer quidam vapor illuc a vehemẽtia febris amandatur,qui partes illas quaſi ardore quodam conſumit: nihil tamen mali præterea facit,præter vlcerationem,cuius nunc Hippocrates mentionem facit.hoc autem cum in tertianis quandoque contingit,tum vero maxime in ardentibus,cum febris calorem perferre æger nõ poteſt. atque has quidem febres ait æqualiter remittere, quòd neque ullam habeant remiſſionem, G niſi omnino ſoluantur: at in tertianis,ait eſſe refrigerationes,& intermiſſiones;adde vero etiã pulſus ad integritatem redire,tum eas repetere,vt tertio quoque die humorem occupent. ardentes verò cum ſoluuntur, hoc confeſtim faciunt, ac ſi manum admoueas, ſtatim eas ſolutas eſſe perſenties. deuincuntur enim a manu, neque poſtea redeunt.

29 Quale in articulis inſit, & an non ad ſuppurationem perueniant.

Interdum totum corpus pituita refertum redditur,ut quidam quaſi muci per vrinam excernãtur.quo ſane tẽpore poteſt contingere,vt etiam ad articulos decubitus fiant, & abſceſſus quidam ſimiles ijs,qui in hydropibus ſæpe cernuntur,ibidem excitentur.monet autẽ, vt ſi quis te ad eiuſmodi homines curandos accerſat,caueas,ne tibi idem, quod pleriſque medicis, atq; ijs quidẽ non vulgaribus, accidat. cum enim illi abſceſſus eos aperuiſſent, in eaque eſſent opinione,fore,ut ſaniem ibi copioſam eſſent inuenturi, tantum abeſt, ut ſaniem eo in loco conſpexerint, vt totã carnem,qua articuli cõtegebantur,pituitoſam plane,& muco plenam intuẽtes,ſe deceptos,& falſos deprehenderẽt. id aũt vitare omnes ſummo ſtudio debent, ne & ipſi male audiãt, & ægrotis perniciem vltro moliti eſſe exiſtimentur: præſertim cum vel mortẽ afferant, vel dum altius plagas H adigunt,neruos etiam præcidant, atq; ita mancum, ac decurtatum hominem reddant. eſt igitur diligenter obſeruandum,ne quid temere facias in articulorum tumoribus incidendis: pręſertim niſi certo ſcias,ea quæ inſunt,ad ſuppurationem deueniſſe: vt ipſe accurate monuit.

30 Conſuetudo, dum ſani fuimus, attendendo qualis in victu, veſtitu, laboribus, ſomno, rebus venereis, & mente fueris.

Conſuetudinem in ſex potiſſimum rebus obſeruari ait oportet, in cibo ac potu, in veſtitu, & alijs, quas commemorat: quia, vt in commentarijs de victus ratione in morbis acutis diximus, magna vis conſuetudinis eſt.nam ſi quis ſemel modo cibum ſumere ſingulis diebus conſueuerit, velis autem eum bis alere, non mediocriter lędes: ſicut etiam contra, ſi abſtineas. præterea, quæ conſueta ſunt, lædere minus ſolent. ſed quanta vis conſuetudinis ſit,nos iam vno libro copioſe docuimus, quem De conſuetudine inſcripſimus. quod autem ait, [illegible], non modo veſtitum poteſt indicare, ſed habitationem quoque: vt, inquam, inueſtiget medicus, an æger ſolitus ſit in domo, an ſub dio cubare, & an intra domeſticos parietes multum, an

parum

A parum ſe continere:ut inde de aere ambiente facere coniecturam poſſit.nec minus tñ ad veſtimẽta poteſt referri.addit tertio loco,labores ſolitos eſſe ſpectandos,quod tãtum poſſit conſuetudo, vt uel ſenes,vel imbecilli commodius,quàm vel iuuenes robuſti,labores ferant,id qđ ipſe in aphoriſmis,& alibi ſæpe,vim conſuetudinis ornans laudibus,ſcriptum reliquit.Ad hæc ait,attendendũ quantum,& quando quiſque ſomno indulgere per ſanitatem conſueſſet:vt vel de periculo,vel de ſalute,vel de morbi diuturnitate,aut breuitate loqui certius poſſe medicus videatur. quintum locum tribuit rebus venereis,vt in illarum quoque vſu mos priſtinus,conſuetudoq; ſeruetur:ne ue magna fiat immutatio.ſupra.n.diximus ex ipſius Hippocratis ſentẽtia labores,cibos,potus,ſomnos,res venereas,mediocritatem excedere non oportere.vltimo loco ait exponẽdum,qualis fuerit mens eius,dum integra valetudine frueretur:ut quantum a ſtatu naturæ ſuæ deflexerit,nos nõ fugiat.plerique enim læti ſunt,aut mites,aut blandi qui ſi contrarium in ſtatum ſint mutati,cauſa ſtatim peruestiganda,& eidem eſt occurrendum.quod idem eſt, ſi contrariam in partem ſit facta mutatio,faciendum.

31 *Qualiter morbi,& a quibus,in quos modos mutentur:ad quæ loca uerſi ſint, quando inceperint,* B *ad fuerint,ceſſarint.*

Niſi quis morborũ modos norit,uix,aut ne vix qdem curare eos recte ſciuerit. ſunt enim morbi,aut continui,aut intermittentes,aut acuti,aut longi:præter ea aut ceſſarunt,& poſtea repetierunt,aut denique ſunt aliquo modo commutati : aut è loco ad locum alium decubuerunt . quod cum de decubitu ſupra loqueremur,quomodo fiat,oſtẽdimus.ac non modo hæc cognoſcere medicus debet,ut ſupra monuit;ſed ſcire etiam,quando morbus inceperit,ut inde faciat coniecturã, vtrum in ſtatu,an adhuc in incremento ſit,an declinet.quod permagni refert tum ad remedia adhibenda,tum vero etiam ad victus rationem recte inſtituendam.

32 *In quibus incontinens terrefactus,ſit ſpectandum.*

Quicunque ſe a rebus vetitis abſtinent,ij vel iudicio id faciunt,vel affectu, & monitu aliorum. iudicio faciunt ij,in quibus ratio cupiditatem vincit,ut vel ipſi cupiditate relicta gaudeant:vel rationi quidẽ obtemperẽt,verum ad ea,quæ deſeruerunt,oculos retorqueãt.hos ἐγκρατεῖς hoc eſt continentes vocant . qui vero affectu quodam ſunt continentes, id ipſum duobus modis faciunt hoc eſt pudore impediti ut ſolent ingenui homines,& liberaliter eruditi,aut,cum ſeruili ingenio C ſint,metu ſolum abſtinent a rebus prohibitis.hi uero ſuapte natura incontinentes ſunt,ſed metu ægritudinis perterriti,in officio continentur,vt non ſcortentur,non potent,nõ ſe ſe cibis expleãt: aut hos,vel illos cibos,quod eſſe noxios audierint,non guſtent.id ergo uidere medicus debet, ut quædam concedat,quædam prohibeat moneatq; quæ mala,quæque incommoda ſint ex vſu rerum vetitarum conſecutura: ne ſi ægrotus deliquerit,ipſe culpæ affinis exiſtimetur.

33 *Victus in morbo contrarius.*

Eſt Hippocratis explicata ſententia, contraria curari contrarijs.eandem nunc iterat, ut nobis in memoria firmius hæreat.ac nihil aliud hic monet,niſi,ut quæ ad uictum pertinent, ea contraria morbo inſtituas.

34 *Facilitas,& difficultas in tolerando.*

Hoc ipſum ſexcentis in locis inculcauit.cauſa eſt,quia mirificam in facienda medicina vtilitatẽ affert:videndum enim eſt,num æger facile ferat morbum,medicamẽta,inediam,euacuationem, & cetera omnia,quorum in morbis habenda ratio eſt.Si facile ferat,boni conſulendum:ſi ęgre,& D cum labore, mali. quod in euacuationibus eſt potiſſimum obſeruandum, ut ſcias an cohibendæ ſint , an uero adiuuandæ , aut ita ſinendæ.idque ſiue natura eas moliatur, ſiue medicus ſua induſtria eaſdem tentarit.

35 *Ne te lateat,quantum uictus ratio cognoſci poſsit magna enim calamitas eſt,hanc ſi ignores.*

Niſi quis victus rationem probe cognitam habeat,profecto innumera incommoda ægro afferet,quæ uel mortem,vel certe eius periculum minabuntur.debet igitur medicus diligenter in hãc curam incumbere,ut quæ ad victum pertinent,accurate pernoſcat omnia,ne quid delinquat , ſed ægro ſemper adiumento ſit.

36 *Similitudines præſtantibus etiam medicis errores,& dubitationes afferunt:cauſa uerò ipſa,e conuerſo.Scio autem difficile eſſe etiam † intelligenti ratiocinando uias cognoſcere, ut ſi acutum caput habeat,ſi ſimus,ſi ſubſiccus, ſi biliosus ſit:ſi difficulter uomat,ſi niger,iuuenis;temere uictitans:hæc inquã omnia ſimul, & inter ſe conuenire difficile eſt.*

Vt in philoſophia magnos uiros,& clariſſimos philoſophos ſcimus eſſe deceptos in ſimilitudi- E
nibus non rite diſcernendis,ita etiam in medicina vſu ueniat neceſſe eſt:neq; enim rationum ſimi
litudines agnoſcere poſſint ij,qui non diu,multumq;,& quotidie in rõnibus ſunt verſati. in quo
maxime peccant ij,qui aliquid eorum,quæ vitam humanam attingunt,temere pronunciant,idq;
faciunt,aut opinione ſapientiæ,quam ſibi arrogant,aut honoris,aut quæſtus gratia. vt ãt intellige
remus,quam acri ſtudio debeamus laborare,ut ne nos ſimilitudines fallant,ſcripſit,hanc rem nõ
modo vulgarib. ignariſq; hominibus errores,ambiguitateſq; afferre,ſed optimos ẽt medicos,&
valde exercitatos in errorem induxiſſe. cauſſa igitur ſpectanda eſt,qua cognita,fiet,ut minus laba
mur,minus decipiamur,& firmiore cõiectura curationem ſimus adhibituri. vt tñ quaſi excuſatio-
nem quandam ſubiungere,cum ait,ſcire ſe quàm difficile ſit,rationes curationum oẽs cognoſce-
re,quę uidentur uarijs in rebus conſiſtere:ut in corporis figura,vtrum quis capite ſit acuto,an ve-
ro ſimus ſit:ut in temperatura,utrum inquam ſit ſiccus,an humidus,calidus,an frigidus. vt in hu-
morum cognitione,vtrum bilioſus,an pituitoſus,an melancholicus ſit:vt in affectione corporis,
aptus ne ſit quiſpiam ad medicinas,ad uomitum,ad exerctiones per aluum,per urinam,per ſudo
res,& cetera huius generis. Sicut ẽt ex colore poſſumus facere coniecturam de humore redundã
te:niſi ſit is propter aliquam externam permotionem,& perturbationem mutatus.& item ex ęta F
te nobis poteſt aliquid ſuppeditari,ut ex conſueta uictus ratione,ut an conuenienter bonę ualetu
dini uitam traduxerit,an ſine ullo diſcrimine rebus omnibus, & temere ſit uſus, quæ omnia inter
ſe coniungere ait eſſe perdifficile,ac multo etiam laborioſius de eis recte iudicare.

36 *Fiſtula cuidam rurſus rumpebatur: quod tuſsicula permanere prohiberet.*

Dixit permanere,id eſt perdurare,& perſeuerare: quia cum iam fiſtula eſſet cicatrice concluſa,
tuſſiculæ motus pectus agitabat,atque ita occluſam in eo fiſtulam aperiebat. vel etiam humores
in capite collecti ad pulmonem deferebantur,atq; ita erodebant id,quod iam eſſet conglutinatũ
hanc ſibi hiſtoriam ſcripſit Hippocrates,ut poſtea pluribus uerbis enarraret. hæc autem pauca ſi-
bi ad recordationem adnotauit,cuiuſmodi etiam eſt id quod ſequitur.

37 *Cui iecoris fibra complicata erat, cum concuſsi,& dolor ſtatim ſedatus eſt.*

Hoc uel caſu,vel ictu,vel ex lucta. vel alia externa cauſſa,potuit contingere. cõcuſſio autem fe
cit,ut ſuum in locum fibra rediret. quare non mirabile eſt,dolorem eſſe eo pacto ſublatum.
G

38 *Thaſi Satyrus,cognomento Gripalopix,qui dicebatur,cum circiter uigeſimum quintum annum
ætatis ageret,ſemen genitale per ſomnum ſæpius emittebat: id quod etiam per diem ſæpenumero ei acci-
dit. is cum ad annum trigeſimum perueniſſet,tabidus factus,interijt.*

In vrbe Thaſo ait hoc,quod narrat,contigiſſe. Satyrus enim cum magnam uim ſeminis emiſiſ
ſet,idque non ſolum nocturno, ſed etiam diurno tempore, circa annum ętatis trigeſimum eſt fa-
ctus tabidus,& ita mortuus eſt. quod Hippocrates nulla alia nota temperaturæ, aut ſigno aduen-
titio adiuncto,memoriæ prodidit.

39 *Abderis paleſtra cuſtos,qui Sthenens uocabatur,multum luctatus cum alio fortiore,in caput ce-
cidit. inde abiens aquam frigidam copioſe bibit. Poſt hac autem illa nocte ſubſecuta eſt uigilia,moleſtia,
& extremorum refrigeratio. poſtridie domum ingreſſus eſt:& glande ſedi impoſita,aluus nihil deiecit.
parum minxit,cum nihil minxiſſet prius,ſub noctem lauit.& tamen uigilia,moleſtiaq; perſeuerarunt,
delirauit tertio die extremarum partium refrigeratio eum corripuit: calefactusq; ſudauit. epoto vero
mulſo, tertio die mortuus eſt.*

Probabile eſt,cum ex ictu concuſſum eſſet cerebrum,magnam ei noxam eſſe ex aquæ potu al H
latam: unde vigiliæ,& moleſtię ſunt conſecutæ:& extremæ partes frigore correptæ ſunt. Sed ma
litiam ſignorum,quæ ex principe hac parte ſumebantur,auxit ẽt glans ano iniecta,quæ nihil irri
tauit,vt excrementa deijcerentur. Sed neque fructum vllum tulit ex balneo: cum nulla,neq; ab
eo,neque a glande eſſet facta diuerſio,eadem enim mala,& ijdem caſus reuerſi ſunt: niſi quod ait,
hominem calefactum,hoc eſt,ut ego quidem puto,vi morbi excalfactum ſudaſſe, & poſtquam
deliraſſet, & mulſam aquam bibiſſet,e vita tertio die exceſſiſſe.

40 *Melancholici plerunque in morbum comitialem ſolent cadere,& contra,qui morbo comitiali affi-
ciuntur,melancholici fiunt. horum utrumlibet magis uſu uenit,ut in hanc,vel in illam partem infirmi
tas uergit. nam ſi in corpus,morbus comitialis hominem corripit: ſi in mentem, melancholicus efficitur.*

Melancholia plerunque in morbum comitialem commutatur,ſicut morbus comitialis in me-
lancholicam vertitur: id tamẽ non perpetuo accidit: propterea quòd ſi a pituita comitialis exiſtat
non iam in melancholiam tranſeat. nos vero in commentarijs L. e locis affectis,quomodo ex

A melancholia fiat comitialis morbus,& ex comitiali melancholia, & item quomodo cum ad corpus,& ad mentem repit, alteruter morbus gignatur, plane oſtendimus. quod qui ſcire aueat, eos libros legat,nec putet nos velle eadem de re ſępe eadem iterare.

42 Phaethuſa Pythei cõiux Abderita olim cum puella eſſet, fœcunda fuit. Sed eius marito in exilium acto, menſtruæ purgationes ipſam longo temporis ſpatio defecerunt, poſtea uero dolores, & rubores articulos obſederunt. quæ cum ei contigiſſent, corpus uirile, atq; omni ex parte hirſutum factũ eſt, barbãq; emiſit. & uox facta eſt aſpera. eum vero omnia faceremus, quæ eſſent ad menſtruas purgationes euocandas accommodata, ciere tamen eas non potuimus: ſed ipſa non ita diutius producta uita, perijt.

Hanc hiſtoriam monimentis literarum eſſe conſignandam Hippocrates cenſuit, quod admirabilis ſit,& contra opinionem omnium, veriſimile tamen eſt,cum menſtruæ purgationes non profluerent,ut excrementis ijs,quæ excerni per uterum debebant, ad articulos confluentibus, dolores primum,deinde rubores ſint exorti. quare diximus alibi, ueriſſimã eius eſſe ſententiam, cum ait,mulierem pedum doloribus non laborare,niſi menſtruæ purgationes eam defecerint. cum ve-
B ro omnis redundantia ad cutim propelleretur, etiã pili toto corpore, atq; adeo barba ipſa exorta eſt. ac ne quid deeſſet, vt virile corpus eſſet factum; vox quoque facta eſt aſpera. exiſtimabat autẽ Hippocrates vna ſola in re curationem eſſe poſitam, ſi menſes eſſent prouocati. itaque omni ſtudio id eſſe tentatum commemorat. ſed fruſtra. quocirca illa intra paucos dies exceſſit è vita.

42 Idem quoque Namyſiæ Taſiæ Corripi uxori accidit. unica autem ſpe medici omnes, quos quidem ego noui, ducebantur, ſi illa effœminaretur, menſtruaq́; purgationes naturaliter profluerent. uerum multis remedijs adhibitis, non ſunt excitata. immo uero illa non ita multo poſt obijt.

Altero exemplo declarat, quid alteri mulieri acciderit, quam menſtruæ purgationes diu defecerant. ait enim medicos multa tentaſſe, & nihil non eſſe conatos, eas ut prouocarent, fruſtra tamen omnem laborem impendiſſe: quod illa effœminari non potuerit: hoc eſt perduci ad eum ſtatum nequiuerit, vt menſtruę purgationes prorumperent. vt nos fere admoneat, muliebres purgationes ſi diutius ſuppreſſæ fuerint, vix poſſe reuocari, & ſæpius nos huiuſmodi laborem fruſtra ſuſcipere, quam vt voti compotes fiamus. Namyſia uero non ſecus quàm Phaethuſa, cuius
C facta eſt nuper mentio, cum nullum fructum ex medicorum opera tuliſſet, è vita exceſſit: nec potuit diu vitam producere. non tamen hæc nos deterrere exempla debent, quo minus mulieribus ita affectis manum admoueamus. ſed excitare potius, ut ingenium exacuamus, quo optata conſequamur: ſiquidem tum denique officio noſtro functi ſimus, cum omnia effecimus, quę ratio nobis ſuppeditat, & longus vſus peritiaque commonſtrat.

D

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS
DE HVMORIBVS.
COMMENTARII TRES.

Nuper in lucem editi,& latinate donati.

A Io. Baptiſta Raſario.

MAxima fuit inter veteres Hippocratis interpretes de libro, qui De humori-
bus inſcribitur, diſſenſio: Zeuſis enim,& Heraclides, qui in omnia Hippo-
cratis opera commentarios conſcripſerunt, ipſum eſſe a veris Hippocratis
libris omnino reijciendum exiſtimant. Glaucias autem, & alij hunc qui-
dem librum ad Hippocratem auctorem referunt, non ad magnum tamen
illum,cuius ſunt aphoriſmi, & cetera, de quibus nos in libris De difficulta-
te reſpirationis diſſeruimus: quam etiam ſententiam Dioſcorides, & Arte-
midorus, cognomento Capito qui dicebatur, a quibus multa in veterum
ſcriptis innouata ſunt, habuerunt. alios uero quam comperias, quorum non facile ſit pernoſſe
ſententiam.ij enim quædam eſſe Hippocratis,quædam non eſſe hoc in libro concedunt: propte- G
rea quòd multa ad ſummam redacta breuitatem, quædam longiore explicata oratione, q̃ eſſet
in ſenis noſtri more poſitum, inuenirent.quam ob rem quæ ordine, & ea dicendi ratione,qua vti
ipſe ſolet, propoſita eſſe perſpiciunt,ea illi ita explanant,ut uera,atque propria: quæ confuſa, &
ſine ordine, aut alio modo quodam dicta intuenter, ea interiecta eſſe prorſus contendunt. Qui-
dam etiam peruecteres inuenire libros, vel trecentos iam ab hinc annos deſcriptos magno ſtudio
ſunt conati: vt quæ deprauata eſſe uidebantur, emendarent. quæ omnia apud eos, qui primi in
hunc librum explanationes ediderunt, eſſe animaduertenda exiſtimaui,ut plurimorum, & pro-
batiſſimorum librorum ope adiuti, veras lectiones inueniamus: ac res melius, quàm ſperaram,
mihi ſucceſſit. quocirca ſubit mihi, audaciam eorum, qui commentarios conſcribunt, admirari,
qui cum debeant vtiliſſima quęque docere eos,qui nuper ad medicinam perdiſcendam animum
adiungunt, alia potius faciunt omnia: atque in nugis multum operæ, temporiſque conſumunt.
Sed quoniam ſunt,qui velint, hunc librum a Theſſalo Hippocratis filio, aut a Polybo eius ge-
nero confectum eſſe, quorum uterque ſuis in ſcriptis artem, & ſententiam Hippocratis ſecutus
eſt:neque remota ab his cenſentur,quæ ab Euryphonte ſunt litterarum conſignata monimentis,
ſi vnquam maius otium nanciſcar,commentarium profecto conficiã,in quo qui veri,quique ſpu- H
rij libri Hippocratis ſint, exponam: quemadmodum de libris, qui ſunt De morbis vulgaribus, in I
commentarijs de difficultate reſpirationis,fecimus:cum explicaremus,primum librum,ſecundũ,
& tertium non ſolum ab Hippocrate confectos exiſtimari ab ijs,qui ſunt in hiſce rebus præſtan-
tiſſimi, ſed etiam rerum tractatione, & proprietate inter ſe connexos indicari.eandem quoq; ra-
tionem eſſe eorum,quę in quartó,ſextoque habentur, demonſtratũ eſt. quos ſane libros a Theſ-
ſalo, Hippocratis filio compoſitos eſſe, conſtat inter omnes,qui cum patris commentarios qui-
buſdam in membranis,aut tabulis exaratos comperiſſet, non pauca ipſe de ſuis adiunxit. quintũ
autem,& ſeptimum nemo, opinor, eſt, qui dignos uera,ac propria Hippocratis mente,atq; ſen-
tentia iudicaturus videatur: atque,ut ego quidem cenſeo,ne quartum quidem. Sed hæc miſſa fa-
ciamus,& iam ad libri propoſiti explanationem aggrediamur.

1 *Color humorum, vbi non eſt humorum reciprocatio, veluti effloreſcit.*

In plurimis veteribus libris ita, vt nos attulimus, huius orationis initium ſcriptum inueni-
mus: in quibuſdam vero loco eorum, quæ hic vides, hæc ſcripta ſunt. Color humorum, vbi
nulla

A nulla eſt ipſorum perturbatio, ut in floribus, in ætatum ſucceſſione commutatur. Sed hoc mihi
non videtur eſſe Hippocraticæ dicendi rationis proprium, immo vero potius affixum ab alio, ut
hic libellus, qui per ſe ipſe paruus eſt, maior videretur. quo.n. tempore Pergameni, Alexãdriniq;
reges inter ſe de libris ſibi comparandis certatim contendebant, eo ipſo tempore ab ijs, qui pecu-
niarum cauſſa ad reges clarorum hominum ſcripta afferebant, & inſcriptiones, & confectiones li
brorum deprauari cęperunt: quemadmodum in libro De natura humana, & de ratione victus in
morbis acutis, & alijs pleriſque vſu veniſſe demonſtrauimus. nam cum hunc librum ob paruitatẽ
deſpici facile poſſe quiſpiam exiſtimaret, multa pleriſque in locis, ut magnus redderetur, interie-
cit. Dioſcorides autem exiſtimat hanc dictionem eſſe Hippocratis Theſſali filij: ſiquidem ma-
gnus Hippocrates duos habuit filios, Theſſalum, & Draconem: quorum uterque filium nomine
Hippocratem ſuſcepit. atque hæc quidem de ipſa dictione. Nũc uero par eſt, vt ſingula uerba ſeor
ſum expendamus. Color inquit humorum. Notas, ex quibus temperaturam noſcimus, ſuppedi-
tat color. idem noxæ magnitudinem indicat, vt ſi ulcus omnino ſiccum ſit propter eius faculta-
tis, qua corpus alitur, imbecillitatem; non unus in eo color erit perpetuo, ſed pro humorum, qui
in corpore ſint, varietate, magnitudineque noxæ, variabitur: vt exempli cauſſa, ſi amaræ bilis hu-
B mor in corpore redundarit, color pallidus apparebit: ſi humor ſit melancholicus, tum aut liuidus,
aut in alterutra viridis ſignificatione, cum viride modo idẽ, quod pallidum, modo idem, quod æru
ginoſum ſignificet: ut interim maior noxa liuidum colorem, qui prope ad nigrum accedit: minor
rubrum, & viridem efficiat. hoc cum in ſingulis corporis partibus clare, tum vero in facie euiden-
tius perſpicitur: ſiquidem peſſima coloris commutatio habetur, quæ ad nigrum tendit, utpote re
frigerato iam ſanguine: ut facere ſolet, cum foras effuſus in grumos coit: moderatior vero, cum
ad viride uergit: id quod diuturnis in morbis ſæpe cernitur, ſed tamen in principijs perraro: quo-
circa eo tempore maximum periculum impendere ſignificat, ut ſcriptum reliquit Hippocrates.
etenim cum totius corporis color immutatus ſit, tum & malum, & pernicioſum putãdum eſt: ad
hoc tamen alia quoqe ſigna accedunt, vt cum oculi lucem refugiunt, in cuius rei cauſa eſt imbe-
cillitas eius facultatis, quæ ad aſpectum pertinet: ut cum propter infirmitatem continentis faculta
tis lacrymas emittunt: ut cum diſtorquentur, quod laborante neruorum origine, muſculi oculos
mouentes conuellantur. vt cum alter oculus minor quam ſuapte natura eſſet, reddatur, quòd fa-
cultatem ipſum gubernantem inde eſſe extinctam intelligamus. Iam uero in malis etiam haben-
dum eſt, cum alba oculorum eſſe rubra vñr: ſicut cum venulę in eis, aut liuidæ, aut nigræ ſunt. nã
C vt rubrę propter plenitudinẽ, aut inflammationẽ quandã partium ad cerebrum pertinentium, ui-
dentur: ſic nigreſcũt, & liuent, dũ refrigerantur. refrigerãtur vero dum extinguũtur. quocirca fit,
vt hmõi colores perpetuo pernicioſi cenſeantur, verum enimuero bonus faciei color, ſi multum
mœſtitiæ adiunctum habeat, in malis eſſe conſueuit. putant enim perſæpe medici, faciei bonum
colorem ſignificare, aut ſanguinis è naribus eruptionem criticam, aut abſceſſus ſcd'm aures ſutu-
ros; & tamen falluntur: præſertim verò ſi habeat multam mœſtitiam coniunctam, neque.n. uſu
venit, vt ægroti ita bono colore ſint, ſicut ij, qui optime valent, ſed magna vi caloris valde rubri ef
fecti, hoc conſequuntur, ut ſimiles ijs, in quibus bonus eſt color, eſſe videantur. nam quod ualde
rubrum eſt, idem eſt ad melancholiam pronum: cuius apertum ſignum eſt mœſtitia: quæ ſi mul-
ta ſit, id ipſum multo magis confirmat: quam ob rem cum facies florida videatur, ægrotus uero
mirum in modum mæſtus ſit tum calidam admodum affectionem, quæ ſanguinem exurat, ideo-
que atram bilem gignat, in cerebro eſſe plane conſtat. Interdum vero etiam calidiſſimus ſenſus
nobis inſuetus in habitu corporis exoritur, cum humores calidi ceteris excellunt, vt etiam frigidiſ
ſimus, cum frigidi dominantur. atque ubi pituita redundat in corpore, candidiores: ubi bilis, palli-
diores homines vñt. ſique purior bilis ſit, flauiores. color.n. ab humoribus, non a ſolidis animantis
D partibus prouenit, cum humores ſe in intimas corporis partes receperunt: id quod eis contingit
aut propter frigus, aut rigorem, aut aliquam animi perturbationem, quo in numero ſunt timor,
magna triſtitia, aut pudoris initium: ſi horum nihil adſit, humores in intimas corporis partes ſe nũ
quam recipient: ſicut neque vnquam facto in cutim impetu violentius, eam adurent, niſi animũ
occupet aliqua perturbatio: aut calor immodicus extrinſecus animal obſideat. proinde recte di-
ctum ab Hipocrate eſt, Vbi non eſt humorum reciprocatio. etenim in ijs, qui vehementer com-
moti ſunt, aut ira perciti, aut pudore affecti, veluti reciprocantibus humoribus, ſeque intro retrã-
hentibus; aĩum ad colorem adhibere non oportet. quod ſi nulla uis frigoris, aut caloris, aut nulla
perturbatio earum, quas nunc dixi, ambientem nos aerem inſeſtum hẽat, certe humores ex colo-
re cutis vere dignoſcentur. fit.n. interdum, ut medici, atq; hi quidem non vulgares, redũdare ſan-
guinem in corpore arbitrentur, falſi nimirum coloris mutatione, & tñ non redundat: ſed illa colo
ris commutatio, aut ab aeris nos ambientis calore, aut ab iracundia, aut ẽt a febri profecta eſt. quã
doque etiam eſſe imminutum ſanguinem putant, nec tamen id uerum eſt. id quod vſu venit, cum
is a frigore compulſus in partes intimas ſe recepit. potes autem id ipſum in mari perſæpe contem
plari, quod cũ agitatur, maius: cum tranquillum eſt, minus multo uidetur. Cũ igitur corpus ſe ipſo

albidius ſit factum, neq; ulla adſit perturbatio, tunc pituitoſum humorem abundare plerunque in E
dicat: cum verò ſit pallidus, aut magis flauum, bilioſum, ſic ét ſi ad rubicundius uergat, quam na-
turę ſtatus ferat, redũdare ſanguinem: ſi ad nigrius, atram bilem fere ſignificat. ſunt ét quorum co
lor plumbum imitetur. alij, quorum ceu mixtio ex albo, & liuido quædam. atque hmôi quidem
colores crudum abundare humorem declarant. qui in genere ille quidem pituitæ continetur, mi-
nus tñ, quàm, quę conſueto vocabulo pituita appellatur, humidus eſt, huncque humorem Praxa
goras vitreũ noiat. at ſanguis in medio horum & bilioſorum eſt. eorum autem aliqui prius quàm
alimentum ſit accurate in ſanguinem conuerſum, uelut ſemicocti ſunt: aliqui oĩno incocti: alij a
forma ſanguinis parum abſunt: aliqui rurſus uelut poſtremi ad gignendum ſanguinẽ, exceſſum
caloris conſequuntur: quorum alij parum abſunt a ſanguine: alij plus, alij plurimum, quo ſane tẽ
pore, ſi uacuatione opus ſit, tũc ſecare uenam poteris, hac adhibita diſtinctione: ubi parũ in utran
que partem receſſerint, audacter mitti ſanguis poterit: ubi plus, cautius agendum: ubi plurimum,
plane abſtinendum. qua in re ſæpe coloris ſanguinis mutationem intueri oportet, ac modo ſan-
guinis profluentis, modo uero ét ægrotantis hominis. Sed & animi defectio ſolet eſſe in multis af
fectibus euacuationis terminus: itemque fluentis ſanguinis tenor labaſcens, & pulſus commutati,
atque alia multa, quæ nos in libro De uenæ ſectione ſimus diligentius proſecuti. nunc autem nõ F
eſt ignorandum, ſi quęque pars ſucco alitur, qui ſui ſimillimam hẽat eſſentiam, eſtq; ſibi natura cõ
paratum cum ut ſibi ſuccum, alterando, & immutando paret, ſanguinem ex carne iecinoris eſſe
ortum habiturum: cor ét hoc eodem eſt præditum colore, ſed non adeo, vt iecur, quod humidius
corde, ideoque rubicundius, molliusq; extitit: cor vero eſt iecore ſiccius, atq; calidius. neque pro-
prius ipſius ſanguis eſt ſanguini iecoris ſimilis, ſed quo calidius viſcus viſcere, eo flauior ſanguis ui-
detur. qui color ita eſt ſiccioris ſanguinis proprius, ſicut ruber humidioris. cuius quidem ſangui-
nis temperatura humidi, & colore rubri prima generatio in iecore eſt: eiuſq; ductus, a quibus de-
riuatur, & in totum corpus diſtribuitur, venæ ſunt. at flaui ſanguinis, ac tenuis, & ſpirituoſi prima
gñatio in ſiniſtro cordis ventriculo conſiſtit: huncq; ſanguinem in totum corpus arteriæ compor
tant, atq; diſpenſant. quæ ét res facit, vt iracundiæ ſedem in corde ſitam eſſe, nobis perſuadere de-
beamus. itaque in morbis facere coniecturam ex colore oportet, vt humorem in corpore redun-
dantem cognoſcamus. niſi humores in imas corporis partes ſe receperint. color. n. inquit, ſimilis
humoribus efflorefcit, cum nulla eſt reciprocatio. itaq; in ijs, qui intro maxime receſſerunt, nec
ſunt per totum corpus æquabiliter diffuſi, ſpectanda ſunt hęc, anni tp̃s, regio, ætas, & morbus: &
humor noxius, neq; alius ante illum, euacuandus eſt: ut ſi, exempli cauſſa, pituita redundet, eam G
euacuabis: ſi bilis flaua, aut atra infeſtum hoĩem habeat, pituitam non attinges, ſed bilem infeſtam
educes. Simili quoque modo cum ſanguis redundarit, aut eius ſerum, eius erit facienda euacuatio
vnus. n. quiſque humor in corpore redundans proprijs notis diſtinguitur, vt ſi in toto corpore fla
uus ſit factus color, vt in morbo arquato accidit, neque bilis per ſedem excernatur, aut aliquæ
puſtulæ bilioſæ per totum corpus eruperint, & particulatim, ſi ventriculi morſus, aut cibi faſtidiũ
aut appetentiæ vacuitas adſit, ſitiſq; torqueat, oſque amareſcat, aut ignis ſacer aliquam corporis
partem obſideat, aut homo tertianam febrim, aut ardentem ex bili habeat; in quibus ſane oĩbus
flaua bilis abundat: erit bilis ijs medicamentis, quę ab actione, bilem educentia nominantur, eua-
cuanda. quo in loco non modo vulgares, ſed pręſtantiſſimi ét medici animum aduertere diligen-
ter debent: ſiquidem hæ notæ non accurate perpenſę, in errorem inducere homines ſolent. quam
ob rem in aphoriſmis Hippocrates, nobis recte conſulens, aliam notam tribuit, attendendum eſ-
ſe, cum ægri facile tolerant, vt hac freti, recte fieri euacuationem intelligamus. atq; in atræ quidẽ
bilis exuperantia, ſpectare colorem par eſt: quando in hac quoq; totius corporis color in nigrio-
rem mutatur. immo vero affectus omnes, qui ab eius exceſſu oriuntur, humoris copiam perſpi-
cue indicant, vt elephas, vt cancer, vt quartana febris, vt lien magnus, & varices nigreſcentes, & H
quæ melancholia nominatur, & omnis inſania immanis, temeraria, & fera. Iam vero ét, qui humo
res in muliebri corpore abundent, menſtruorum indicat color: atque eorum notas Hippocrates
litterarum monimentis conſignauit. nunc vero, ut de flaua bili dictum eſt nobis, ita de pituita di-
ci poſſe exiſtimabis: vt œdematoſi tumores, puſtulæque, & totius corporis color humoris formæ
reſpondeant: quem etiam ſequantur quotidianæ febres, mentis pigritia, & torpor, propenſio-
nes in ſomnum, capitis grauitates, & acidi quidam ructus: ſi quando talia in ventre redundarint: at
de ſanguine quorſum attinet dicere? is. n. non eſt unum quid accurate, ſed ex contrarijs differenti
buſque conſtat partibus: eſtq; in eo uelut liquor ſanguinis, ac velut limus quidam, & fæx: immo
uero etiam veluti fila in eſſe ſanguini, clare licet intueri: quibus ſublatis, ſanguis non concreſcit.
ac ſanguis a filis ſecretus, & colore, & eſſentia differt, vt quidam accurate ruber, quidam flauior, q-
dam nigrior videatur, quandoque etiam quidam candor in eo efflorefcit: quandoque totus eſſe
liuidus conſpicitur: ac ſæpe prope ad nigrorem accedit. quæ cum ita ſint, planum eſt, in eo re-
dundare ſæpenumero craſſum, nigrumque humorem: propter quem totius corporis color ni-
grior appareat, cicatricesque nigreſcant, & venæ in cruribus contracto liuido colore in uarices
conuer-

A conuertantur. quandoque uero ſuperat flauus humor: quem & vomitus, & deiectiones, & alia
ſignificant. interdum vero ruber, aut albus: vt ex totius corporis colore, capilliſque, & uomitibus
& alijs excrementis deprehenditur. Sed quod omiſerunt ij, qui verbo tenus medici uocantur, eſt
à nobis hoc loco diſtinguendum: quemadmodum inquam in corporis partibus, quæ ſub aſpe-
ctum cadunt, modo in omnibus eadē apparet tēperatura, quod ad calorem pertinet, vt in mor-
bo arquato, & elephantiaſi, & aqua inter cutem, & malo habitu, & ijs colorum vitijs, quæ ab ieci
nore, lieneque orta ſunt: modo vnius ſolū partis, in qua uel bilioſus, uel pituitoſus, vel melācho-
licus humor inhæſerit, temperatura permutatur, ita etiam in cerebro accidat: vt interdum omnis
qui venis continetur, ſanguis melancholicus fiat, & communi noxa, cerebrum quoque offenda-
tur: interdum uero, ut ſanguis, qui in toto hominis corpore ſit, illæſus maneat, & ille ſolus, qui in
cerebro eſt, alteretur: idq; dupliciter: vt uel aliunde in ipſum confluat, uel in ipſo melancholicus
humor ſit genitus: qui quidem gigni ſolet, cum magna interni caloris copia flauam bilē, aut craſ-
ſiorē, nigrioréq; ſanguinē aſſauit. id quod dignoſces hoc modo. In primis corporis habitum, qua
lis ſit, intuebere; ac memento molles candidos, pingueſq; melancholicum humorē minime con
tinere: graciles, nigriores, hirſutos, quique latas uenas habent, eos eſſe ad huiuſmodi humorē gi-
B gnendum aptiſſimos. vſu ēt interdū venit, vt præ rubro colore homines in melancholicam tēpe-
raturam affatim cadant: itemq; flaui: præſertim uero, ſi in vigilijs, ac laboribus prius vitam duxe-
rint. Illud ēt ſpectandum eſt, ſint ne ulla ora venarum cohibita, aut ulla alia conſueta ſanguinis
euacuatio, aut in mulieribus mēſtrua retēta purgatio: & quibus homo alimentis uſus ſit. quæ res
nobis eſt in primo De facultatibus alimentorum definita, atq; diſtincta, itaq; ſi in hoc uitæ gene
re verſatus homo eſt prius, quàm in morbū incideret, tibi erit integrum etiam ex hoc maiorem
quampiā ſumere coniecturā. ſi vero boni ſucci alimentis uſum illum compereris, habeto rationē
exercitationum, triſtitiæ, vigiliarum, curarumq;. ad hæc accedat oportet anni tēpus, præteritaq;
& præſens conſtitutio, itemq; regio, & ægrotantis ętas; de quibus paulo poſt uerba a nobis fient.
nunc autem ſatis ad rē indicandam erit exemplum, quod ſubiungam, ponamus igitur, uacare fe-
bri hominem, uenaſq; maiorem in tumorē elatas eſſe, corpuſq; uniuerſum eſſe rubicundius. ſpe
ctandum erit, num ulla cauſa ex ijs, quæ calefaciendi uim habēt, ad corpus acceſſerit. ſi vlla adfuiſ
ſe uideatur, præſtiterit reijcere in aliud tēpus eam dignotionem, donec motus ex illa excitus in
toto corpore cōquieuerit: ut ſit in omnium externarum motionum ceſſatione conſtitutum. ac ſi
eo tēpore homo talis uideatur, ſcito ſanguinem redundare. hinc autē alia perpendēda ſunt: atq;
C in primis, quę maximā uim habēt: tum deinceps reliqua: cuiuſmodi ſūt grauitas, rētio, & ſegnities
ad motus: deinde quæ ad pulſus, vigilias, ſomnos, appetētias, cibi faſtidia, ac cetera huius generis
pertinēt. poſt hæc uero, vtrum ſuppreſſa ſit vlla conſueta excretio, num omiſſa exercitatio, num
plura, & u alentis materiæ alimēta continēter ingeſta ſint: num a cibo inſuetis balneis uſus ſit: vt
interim non negligas, quæ ad anni tēpus, regionē, & alia, uti diximus, referuntur. Quidam tamen
ſunt, qui putent, colorē non modo qualitatē, ſed etiam eſſentiæ quantitatem indicare: ſed fallun-
tur: cum in nulla rę, quæ per eſſentiam augeatur, priſtinus color mutetur. ita enim & nix candi-
dior, & pix nigrior, & aurum magis flauum redderetur. ex quo plane patet, incremētum eſſentię
aliud eſſe, quam alterationē, incremētum enim ad quantitatē: alteratio ad qualitatē pertinet. co-
lor uerò qualitatis eſſentiæ, non quantitatis eſt indicium. tanta igitur, ac talis eſt colorum præro-
gatiua, de quibus eſt à nobis conſcripta tractatio, ac demonſtratum, ipſorum notitiā magno no-
bis eſſe & ad curationē, & ad dignotionē morborū adiumento: præſertim uero ad hoc valere eos
colores, qui in facie, in oculis, in lingua, atque vrinis conſpiciuntur, quanquam decipi quoſdam
uidemus, qui, cum in oculos intuentur, firmum ſe nactos eſſe totius corporis tēperaturæ argumē
tum ex oculorum colore arbitrantur: cum tamen inde ſolum oculorum cognoſcere tēperaturā
D eis concedatur. immo uero etiam in iecoris uitijs, linguæ & totius corporis color vitiatur. ac ſi
inflammatione tētetur mēbrana coſtas ſucciogens, ſputum colore inficitur: atque ita, vt ſi bilio-
ſior ſanguis ſit, flauum, aut pallidum ſputum ſit: ſi pituitoſior, ſpumeum, & album: ſi magis me-
lancholicus, nigrum, aut liuidum: ſi nihil horum ſubſit, rubrum: interdum verò etiam tenuia, ſal-
ſaq;, & colore ſincero infecta ſputa fiunt. vt ipſe quodam in loco memorauit: neq; tamē inde fa-
cere de tēperatura totius corporis coniecturam debemus. Age uerò quid de vrinarū colore dice
mus? niſi enim vnum ego de vrinis librum conſcripſiſſem, certè multa de eis mihi eſſent hoc loco
afferēda neceſſario. verum nihil opus eſt eadē huc transferre, & longiorem orationem inſtitue-
re. tantum addam, quo ad præſagiendi rationem ualeat. cum igitur quartus dies, vt ipſe nos do-
cuit, index ſit, & qualis ſeptimus ſit futurus nunciet, omne, quodcunq; in eo primo notabile con-
coctionis ſignum apparuerit, futuram ſeptimo dię criſim ſignificat. ac tunc non modo rubra quę
dam nubes apparet, quæ viſa prius non eſſet: ſed etiam multo magis ſublimamētum albū, ęqua-
le, & conſiſtens. ſi vero velox admodū ſit morbi motus, tunc coloris, cōſiſtētięq; mutatio ſatis po
teſt futuram criſim indicare. itaq; ſi vrina tenuis fiat modice craſſa, ſique alba fiat pallida, hoiuſmo
di morbo iam criſin prænunciabit. ſed alia quoq; ſunt, quæ non ſecus, quàm vrinæ, futuras cri-

ſes ſignificant,vt alui excrementa,ſputa,& quæ in criticis ſuperuenire diebus ſolent:de q̄bus nos E
in commẽtarijs De criſi,deq; criticis diebus diſſeruimus.Hippocrates vero in aphoriſmis quodã
in loco rubræ nubis ſolum mentionẽ fecit: vtpote quæ raro contingat:quòd ſere nubeculæ albæ
appareant,eſtq; id euidentius concoctionis indicium.nos autẽ documus,ex Hippocratis ſentẽ-
tia,rubrum colorem ſalutarem eſſe illum quidem,ſed tamen diuturniorem fore morbum indica
re:ut eſt in libro præſagiorum ſcriptum his ſere uerbis:Si urina ſubrubra ſit,ſubſidentia ſubrubra
leniſq; erit hæc multo,quàm prior,diuturnior,admodum tamen ſalubris,quo in loco addidit,ad „
modum,ut firmum ſalutis ſignum inde exiſtere declararet. Nunc autem his omiſſis, occaſio nos „
monet,vt de humoribus diſſeramus.Hoc igitur prius intelligẽdum eſt, humorem, & ſuccum nõ
idem eſſe.humor.n.eſt humiditas quædam,quæ in corpore animantis continetur: ſuccus humi-
ditas eſt,quæ in ijs fructibus,quibus ueſcimur,aut quos exprimimus,inuenitur. quod cũ ita ſit, de
humoribus dicẽdum eſt:cõſtare nimirũ inter ſapientes homines,omnia corpora ex quatuor qui
buſdã generibus,quæ proportione humoribus reſpondent,quæq; elementa oẽs vocãt,eſſe con-
ſtituta,eaq; fuit Hippocratis,Platoniſq; ſententia.cõſtant.n.è terra,igne, aqua,& aere. elemen-
tum porrò uocant minimam illius rei, cuius elementum ſit, partem. huſce autem elementis
proportione reſpondent,ut dixi,quatuor humores,qui ſunt in nobis,hoc eſt ſanguis,pituita,bilis F
vtraq; tum flaua,tum atra . cum aũt hi humores inter ſe apta menſura ſunt ſecundum naturam
temperati:tunc rectè ualemus:cum verò,aut deeſt quidpiam, aut redundat, aut in alienum locũ
commigrat,ægrotamus.nunc verò ſcire,quid cauſę ſit,cur aqua humectet,ignis adurat,aut aqua
fluat,& ignis in ſublime feratur, firmiſſimaq; & grauiſſima oĩum elementorum ſit terra,nihil ad
morbos curandos facit.ſatis.n.eſt ei,qui tueri ualetudinem uelit,ac morbos profligare,ſi ſciat,ex
apta caloris,frigoris,ſiccitatis,& humiditatis temperie bonam ualetudinem exiſtere: ex horũ in
temperie,morbos oriri:atq; ẽt ſi intelligat,ex quatuor elementis ſtirpes gigni, earumq; fructus,
& ſemina procreari:hæcq; omnia eſſe pecudum,ſuũ, caprarũ, boum, & ceterarum animantiũ
alimenta,quę aut herbas,aut arborum baccas,aut ramos,aut radices depaſcuntur:hominibus ue
rò & hæc ipſa animalia nutrimento eſſe:& ex eis gigni in humanis corporibus ſanguinem,pitui-
tam,& geminas biles:ac ſanguinem quidem plurimum,ideoq; ipſum ſolũ in venis apparere: alia
verò pauciora procreari.ceterum hic ſanguis eſt ortus noſtri veluti materia conſtatq; e quatuor
humoribus,ſed hoc nomen a dominio duxit.nolim autem quenquam cogitare,corpora ex qua
tuor elementis abſolute eſſe conflata:quandoquidem illa ut poteſtate ſint in corporibus, actu ta
men nullo modo inſunt:ſed quæ ex ipſis,intercedentibus alimentis,gignuntur:ut ſanguis, pitui- G
ta,& flaua,atraq; bilis:ut flaua bilis igni,atra terræ;pituita aquæ proportione reſpondeat:ob eã-
que cauſam calida,ſiccaq; poteſtate ſit flaua bilis,ſicut ignis:& frigida,& ſicca,atra,ſicut terra:pi
tuita uerò frigida,& humida,ut aqua.aereum uero elementum in ſolis corporibus animantium
cernitur,iuxta ſuam naturam:ut in reſpirationibus,& pulſibus licet intueri . atq; ex his ipſis pri-
ma conſtant corpora,ut medulla,& caro,& nerui,& oſſa,& alia quamplurima.Hippocrates aũt
in libro De natura hoĩs,quatuor in nobis eſſe elemẽta cõprobauit:quorum excedens modũ co-
pia atq; uis,& immutata qualitas,morbis cauſam affert.tum oſtendit, pituitam hieme: ſanguinẽ
uere:flauam bilem æſtate;atram autũno redundare,ad hæc vero addidit,quæ ad temporum anni
differẽtiã pertinent:& in horum tractatione de ętatum quoque, & regionum poteſtate quadam
egit.eandem.n.rationem in ætatibus puer,quam in anni temporibus uer habet: eandem iuuenis
quam æſtas:eandẽ ſenex, quam autumnus:eandẽ poſtremo decrepitus,quam hiems.ſimilis eſt
ratio regionum:temperata enim ueri;calida ęſtati:quæ in calore & frigore inęqualis eſt,in frigo
re tamẽ & ſiccitate exuperat,autumno:& humida & frigida hiemi reſpondet.Scire autem cõue-
nit,omnia quidẽ genera morborum in omnibus temporibus naſci:idq; iam definiuit Hippocra-
tes,potius tamen quoſdam morbos in quibuſdam temporibus exoriri, de quibus paulo poſt, ut H
etiam de ętatibus diſſeremus. Nunc aũt ſubit mihi illorum admirari ſtultitiã,qui de humano cor-
pore loquentes,ut quomodo conflatum ſit,& ab initio conformatum, declarent quędam in eo
ineſſe aiunt forte quadam artis,ac rationis experte,& non ſapientis opificis prouidentia,confor-
mata:cum tamen faber,ſi lecticam fecerit,dextroſque pedes ſiniſtris æquales fabricatus ſit, arti-
fex.ſi uero pedes uel longitudine,uel craſſitudine,uel figura diuerſi ſint,imperitus,& non artifex
appelletur.illi tamen hoc in humano corpore non animaduertunt, in cuius fabricatione omnes
tum philoſophi,tũ medici ſapientiſſimi naturæ artem ſunt admirati:ſiquidem non eſt hoc,vt q̄ſ-
piam fortaſſe parum accurate intuens exiſtimabit,ex decem,aut duodecim,aut uiginti particulis
conſtitutũ,ſed ex pluribus oſſibus & muſculis quàm ducentis:deinde in oſſa ſingula uaſculum ip-
ſa alens peruenit:in muſculos uero non modo pertinet id uaſculũ,cui uenæ nomẽ eſt, ſed etiã ar-
teria,atq; neruus:omniaq; quæ in dextra parte ſunt, in altera etiam ut muſculi,ut uenę,ut arterię
vt nerui,ut oſſa inter ſe prorſus ęqualia perſpiciuntur,quę ſanè diſpoſitio non modo iuſtitiam in
corporis noſtri fabricatione,ſed etiam ſummam poteſtatem & prouidentiam conditoris noſtri
aperte demonſtrat.ad hęc uerò ſpecta oſſium,muſculorum, & aliarum particularum magnitu-
dinem

A dinem, ſitum, compoſitionem, numerum, figuram, totam denique cõformationem: quæ cuncta
vbiq; ternarij cõſtat. atq; hanc quidẽ diſtributionem in oĩbus corporis partibus, quæ organicæ no
minãtur, cõperies. nã dextræ, ſiniſtræq; habent æqualẽ numerũ, magnitudinẽ, craſſitudinẽ, ac na
turam, quæ nullo modo uarietur. vt igitur de humanis affectibus iudicia facimus, ſic facere de di-
uinis par eſt, & effectorẽ noſtri corporis admirari. Sed aliud eſt, quod maiore admiratione me af-
ficere conſueuit: ſunt nõnulli, qui in nobis quoſdam eſſe humores illi quidẽ concedunt, ſed tñ nõ
eſſe quatuor eis placet: & cibos in ſanguinẽ verſos, ad aſpectus, guſtatus, & tactus iudicium per-
mutari: id aũt re uera eſſe nõ concedunt: ſed hæc oĩa eſſe noſtrorum ſenſuum fallacias arbitrãtur.
alij uerò in ipſa natura eſſe qualitates fatentur, ſed eiuſmodi, ut neq; mutari, neq; alterari queant:
alterationes aũt, quæ in eis apparẽt, eas ex ſecretione, concretioneque exiſtere contendunt. Hip-
pocrates primus oĩum, & medicorum, & philoſophorum, quorũ nomen ad nos pṽenit, aggreſ-
ſus eſt demõſtrare, quatuor eſſe elementa, & quatuor itẽ humores; & quatuor eſſe oẽs qualita-
tes, quæ inter ſe mutuo agerẽt: a quibus, quæ ortũ, interitumq; nanciſcuntur, oĩa fiunt, & corrũ-
puntur. ac de his noſtrum habes cõmentariũ, cuius index eſt, De elementis ex Hippocratis ſentẽ
tia: & itẽ cõmentarios, quos in librũ ipſius De natura hoĩs edidimus: in quib⁹ & Anaxagoræ, &
B aliorum multorũ taliam fuiſſe ſententiam demonſtrauimus. iam uero idẽ Hippocrates princeps
omnium eorum, quorũ nomen fama ad nos pertulerit, totas p totas mutuo miſceri qualitates co
gnouit: & principia demonſtrationum, quibus poſtea Ariſtoteles uſus eſt, apud ipſum prius mo-
nimentis mandata literarum comperimus. Zeno autem Citieius, ut qualitates, ita etiam ſubſtan
tias totas p totas miſceri exiſtimauit. Sed nõ eſt hoc loco de eiuſmodi opinione diſputandũ. quo-
niam aũt animantium, quæ ſanguine prędita ſunt, particulæ ex ſanguine matris factæ ſunt, iſque
ſanguis eſt pituitæ, & bilis vtriuſque particeps, inde factum eſt, ut quidam noſtrum ortum ex ſolo
ſanguine, alij uero ex quatuor elementis cõſtare voluerint. quamuis enim utriuſq; ſectæ ſit pro-
babilis ratio, eſt tamen uerior ſententia, qua, quatuor elementa eſſe naturæ humanæ materiam,
affirmatur. Hippocrates autem aduerſus eos, qui hominem eſſe ſolum ſanguinem, aut unũ aliud
quoduis dicerent, hoc ſatis eſſe exiſtimauit, vt ab eis peteret, oſtenderent hoĩem, qui formam nõ
mutaret, nec varius redderetur: tum uero aliquod anni tempus, aut ætatem hoĩs proferrent, in
qua ſolum, & unum eſſe ſanguinem appareat. vt vero probaret duas biles eſſe cum ſanguine cõ-
iunctas perpetuo, itemq; pituitã: quę ſecundum naturã in ætatibus, anniq; temporibus apparẽt,
memorauit. proinde noſtra corpora ex quatuor gigni humoribus, itemq; augeri, & ali ſcriptum
C reliquit: quippe, qui intelligeret, magnam corporum noſtrorum varietatẽ, ſi eſſet unus humor,
ceu unum elementum, fieri nullo modo potuiſſe. itaq; ait, eos, qui unum eſſe elementum, aut hu
morem ſtatuunt, euertere principia medicinæ. medicus. n. naturæ miniſter eſt. naturæ aũt con-
templatio in ijs potiſſimum corporibus uerſatur, quæ oriuntur, & occidunt, quæq; ut uno verbo
complectar, mutationi ſunt obnoxia: ſed ſi id quod eſt, unum ſit, hæc ſublata erunt oĩa: & cum
eis medicina tolletur. præterea uerò multæ, ac multiplices ſunt medendi rationes: quæ ſanè euer
tuntur ab ijs, qui omnia eſſe unum ponunt: propterea quód noſtra corpora vel nihil omnino pa-
tientur: aut ſi patiantur, vno ſolum modo patientur: atque ita una erit modo curatio, ut etiã cen-
ſuit Hippocrates. quod ſi ita eſt, omnis nimirum medicina ſublata eſt. enimuero, ſi quid aliud, hoc
etiam medicis concedendum eſt, multas eſſe morborum ſpecies, ac multas itidem remediorum,
quod qui non concedit, is medicinæ principia tollit. Hippocrates aũt in libro De natura hoĩs à
qualitatibus nominare elemẽta conſueuit: ac calidum vocat neq; ſolã qualitatem, neq; quod ab
eius exuperãtia homonyme dicitur: ſed corpus, quod ſummæ caliditatis particeps eſt: frigidum
uero id, in quo ſumma frigiditas: ſiccum, in quo ſiccitas. quibus quidem fit rebus, ut nemo ſanæ
mentis dubitare poſſit, quin omnia animantia ex aere, igni, aqua, & terra ortum ducant: neque
D in controuerſiam reuocare, hæc eſſe omnium animantium cibos, ſicut neq; hoc, humores, qui no
ſtris in corporibus ſecundum naturam apparent, ex eis eſſe genitos. immo uerò etiã ex ijs humo-
ribus ſingulæ partes, quæ ex ſimilibus inter ſe particulis conſtant, ſunt generatæ; hiſq; primum
inter ſe coniunctis, primum, ſimpliciſſimumq; efficitur inſtrumentum, quod unius actionis cau-
ſa natura molita eſt. his rurſus inter ſe compactis, alterum maius inſtrumentum efficitur. illis itẽ
inter ſe connexis vniuerſi corporis exiſtit fabricatio. ſed nunc propria, & proxima noſtri corpo-
ris elementa eſſe quatuor humores, affirmamus: oĩum uero communia, humidum, ſiccum, cali-
dum, & frigidum: vt ducto a qualitatibus nomine, elementa, ex Hippocratis ſententia, nomine-
mus. atq; hæ quidẽ ſolę quatuor qualitates ſubiectam ſubſtantiam immutãtes, in cauſa ſunt, cur
interſe elementa commutentur: eædemque plantas, & animalia efficiunt. elementa porrò inter ſe
mutari, ut humores procreentur, multi eorum, qui phyſici uocati ſunt, euidentia nimirum ducti,
ac perſuaſi, conceſſerunt. ac Thales, quamuis ex aqua uelit conſtare omnia, tamẽ hoc etiã ipſum
conceſſit. pręſtiterit fortaſſe eius verba ſubiungere, quæ in ſecundo De principijs, ita fere ſcripta
„ ſunt: Hęc autem, inquit, peruulgata quatuor, quorum lõge principem eſſe aquam ſtatuimus, &
„ fere ſolum eſſe elementum affirmamus, ad concretionem, cõpactionem, & cõſtitutionẽ eorum,
quæ

quæ hac mundi ſede continentur, inter ſe commiſcentur: quomodo autem id fiat, eſt a nobis ſu- E
periore libro declaratum. hoc loco plane patet, Thaleti placere, elementa inter ſe commutari.
Hippocrates uero ex eo, quod probatum eſſet prius, omnẽ ſubſtãtiã alterari, iudit refutatã illã eſ-
ſe ſententiam, qua ſtatuebatur, corporum alterationem, quæ apparet, concretionẽ, diſcretionẽ-
que eſſe: ut Epicuro, ac Democrito placuit: & hanc, non eſſe expertia mutationis quatuor ele-
menta, ut Empedecoles exiſtimauit. itaq; recte cenſuit, naturam omnium ex calido, frigido, hu-
mido, ſiccoq; conſtare: & quatuor humores in nobis ſemper reperiri. cum enim hæc mutuo ac
uiciſſim agant, certe actio non ex diſcretione & concretione exiſtit, ſed ex eo, ꝙ ſubſtantia per ſe
tota patiatur, atque alteretur. ex his autem humores generantur. qua de re cum male ſint locuti
pleriq; ueteres, tum uero peius etiam Eraſiſtratus: qui cum in ceteris rebus fuerit præſtãtiſſimus,
de hac re nihil habuit, quod uel mediocriter probabile eſſet, quod afferret. prorſus autẽ eſſe inuti
le putat, ſcire, quomodo cibi in uentriculo concoquantur, & quomodo ex concoctione humo-
res gignantur, & quomodo bilis in uenis exiſtat: ac ſolius euacuationis habendam eſſe rationem:
humorum uero ortum eſſe negligendum exiſtimat. id quod ipſe in tertio de febribus perſpicue
ſcriptũ reliquit. ſed fallitur, ut iam Plato, atq; Ariſtoteles demonſtrarant. uerũ nos, ut iam ſæpe di
ximus, non hoc nobis propoſuimus, ut quæ ueteres recte ſcripta reliquerunt ea nunc pertracte- F
mus, ut qui illos, nec ſententia, nec dicẽdi rõne ſuperare ualeamus. uiri. n. illi demonſtrarunt, cum
alimentum in uenis a natiuo calore alteratur, ſanguinis origenẽ ex mediocri calore exiſtere: alio
tum humorum ex eodem immodico. nam & edulia, quorum eſt natura calidior, bilioſiora ſunt:
quorum uero frigidior eſt, pituitoſiora. eadem ætatum eſt ratio. magis enim bilioſæ, calidiores
natura cenſentur: pituitoſiores uero, frigidiores. idem in uitæ inſtitutis, itemq; regionibus, anni
tẽporibus, ac multo magis in ipſis naturis cernitur. morbi quoq; frigidi a pituita originẽ trahũt: &
calidi a flaua bili. ad ſummã nihil uſquam inuenies, qđ hanc non cõfirmet ſententiã. Verum exi-
ſtimato hæc a me, res demonſtrandi cauſa, potius dicta eſſe, q̃ ut inſcitiã, & ſtupiditatem eorum
indicem, qui aliter ſentiunt: nec ea quidem norunt, de quibus inter oẽs conuenit, quæq; quotidie
vſu uenire ꝑſpicimus. demonſtrationes. n. harum rerum, a ſcientia profectæ, ex iis ſunt petendæ
principijs, q̃ alibi ſunt a nobis ꝑtractata, ut eſſe corporibus attributũ, ut inter ſe agãt, & patiãtur,
id ex calido, frigido, ſicco, & humido exiſtere: & ex horum mediocritate, & immoderatio-
ne ſanitatẽ, morbumq; conſtare, & morborũ remedia à cõtrarijs duci. mihi tñ & ſophiſtæ, & me-
dici cõplures, atq; hi quidẽ egregij, inter quos Eraſiſtratus cenſetur, id vñr ignorare, morbum tũ
appellandum eſſe, cum in corpore quædã affectio eſt, quæ non ex accidẽti, ſed primo, & per ſe a- G
ctionẽ lędit. quis igitur, aut cognoſcere, aut ſanare morbos poterit, cum prorſus eos, qui, quanti,
qualeſq; ſint, ignoret? hęc tñ neq; Hippocrates, neq; Praxagoras, neq; Philotimus, neq; Ariſto-
teles ignorarunt. an igitur Eraſiſtratus cum nullos alios libros Hippocratis euoluit, tum uero eũ
qui De natura hoïs inſcriptus eſt, nõ vidit, vt tãta negligentia humorum tractationẽ ſilentio prę
teriret? an hoc nouit ille quidẽ, ſed data opera pulcherrimã artis cõtẽplationẽ prętermiſit? & tñ hęc
oĩa, q̃ ad morbos cognoſcẽdos, atq; curãdos maximum uſum afferunt, uir egregius Eraſiſtratus
ꝑterijt: ac ueteres non eſſe flocci faciendos ſibi perſuaſit. quanquã ꝑſtiterit, & humorum oĩum or
tum noſſe, & ſcire unum inſtrumentum ad purgandos humores accomodatũ, eſſe a natura con-
ſtructum, ut ſanguis tum a liene, tũ ab ea ueſica, q̃ iecori adhęret, expurgatur: cum uero, q ſit ad-
modũ craſſus, terreusq; & eã mutationẽ, q̃ in iecore fit, prorſus fugerit, liẽ in ſe trahit. quo uero
pituita expurgaretur, nullum inſtrumentũ eſt molita natura. ea. n. frigida, humidaq; eſt, ac ueluti
ſemicoctũ alimentũ: proinde nõ euacuãdum: ſed in corpore manẽs alterari dẽt. duplex aũt eſt ge
nus alterationis, ut q̃ ſpeciei procreatrix eſt, q̃ primo, & proprie nominatur alteratio: & itẽ q cõ-
tundere, & cõtrahere corporis noſtri particulas dr̃. primo genere cõtinetur alimẽtorũ alteratio;
ꝑ pea, ꝙ nihil de ſpecie in aliã uerti ſpeciẽ põt niſi calfiat, refrigeretur, ſiccefcat, & humectetur. eſt H
aũt demõſtratum, oẽs affectus corporis nõ aliũde, q̃ ex calido, & frigido, & ſicco, & humido alte-
rationes, & mutationes in aliud ſubſtantię genus accipere. atq; hac ratione ducti primas qualita-
tes ſpeciei procreatrices, & q̃ veluti elemẽta ſint, eſſe quatuor, in libro De elemẽtis, deq; facultati
bus naturalib. ut humiditatẽ, ut ſiccitatẽ, ut caliditatẽ, & frigiditatẽ affirmauimus. ac mihi quidẽ
plurimi eorum, q in iis perquirendis ſunt uerſati, vñr erraſſe, quod eam, q̃ excelleret, abſolute
cõſiderarunt: cum tñ permagni referat, an ad naturam uniuerſam aĩum adiungamus, an hominis
ſolius habeamus rationem, ut quid de calido, frigido, humido, ſiccoq; diſtinguamus. nã ſi uni-
uerſam naturam reſpicias, unumquodq; horum dupliciter dicetur, abſolute, & per exuperãtiam:
vt vnumquodq; elementũ, abſolute, homo uero, aſinus, & bos per exuperãtiam intelligatur. nos
vero nõ abſolute ꝑueſtigamus, ſit ne plus humidi, q̃ ſicci in mari, quando id euidẽter perſpicimus,
ſed utrum ita ſit ad hoïs comparationem. contra tamen quamplurimi medici faciunt, atque adeo
ſtulti ſunt, ut ne id quidem concedant, de quo inter omnes conſtat, hoc eſſe commune omnium
animantis partium, quę ad humores aliquos gignendos, aut ad uſum aliarum partium, aut ad pro
pagationem generis, aut ad fœtum alendũ utiles, uim habent, ut ille humor ſit quędam ueluti re-
dundantia

A dendantia alimenti partis illius, a qua ipſe generatur. neq;.n.particula ideo humorē gignit, quia
norit quam ad rem is humor vſus futuri ſit animanti: alioqui tali eſſet mēte, atq; intelligentia ꝑdi-
ta, qualē in ijs arbitramur ineſſe oportere, qui rēp. gerunt: ſed eam mentem, atq; intelligētiā hēt
animantium opifex: ipſa uero particula, ut demonſtrauimus, cū alijs naturalibus potentijs, tū ue-
rò alteratrice, qua ſibi alimētū aſſimilat, regitur, & gubernatur. Quærat autem quiſpiam hoc lo
co, quid cauſæ ſit, cur ſanguis, cum in uaſis ſeminis diutius moratur, exalbeſcat. Sed ſiquis eorum
quæ in libris De facultatibus naturalibus ſunt a nobis demonſtrata meminerit, eum facile hoc eſ-
ſe inuenturū arbitror. illic.n. oſtendimus, oēm particulā alimentum ſibi ſimile reddere. itaq; cum
uaſorum tunicæ candidæ ſint, ſanguinem in formam ſibi ipſis ſimilem commutant. quæret autē
fortaſſe aliquis, cur in nullo alio uaſe id fieri ꝑſpiciatur. eſt in promptu reſponſio nō ita diu in ua-
ſe ſanguinē commorari. nā ſi tam diu moraretur, ac non difflueret, citoq; euacuaretur, profecto
ēt in alijs animantis partibus eiuſmodi reperire humorē liceret. quanquam in unoquoq; uaſe na
tiua humiditas, a qua tunicæ uaſorum nutriuntur, huiuſmodi eſſe uideatur. quocirca in flexibus
uaſorum ſanguis ipſe ueluti ſtagnans, in cauſa eſt, ut ſpermaticus humor cumuletur. Nunc ue-
rò animi quoq; actiones ab humoribus, & omnino a corporis tēperatura immutari, inter opti-
B mos medicos præſtantiſſimosq; philoſophos conuenit. ac nos uno cōmentario id probauimus:
in quo uires animi eſſe corporis tēperaturæ conſequētes demōſtrauimus. atq; inde fit, ut ex hu-
morum redundantia plurimæ in hoibus intemperies oriantur. quarum octo obſidere ſingulas
partes ſolent, eæq; aut ex nudis, ſolisq; qualitatibus, aut ēt cum humore aliquo fieri ſolent. proin
de intemperiem, quam ſiccitas excitauit, humectare oportet: quam humiditas, exiccare: quam ca
lor, refrigerare: quam frigus denią; calefacere. eadem eſt ratio cōpoſitarū: ut uel calfacias, & exic-
ces, uel humectes, & calfacias, uel refrigeres, & humectes, uel ſicces, & refrigeres. Iam uerò nō eſt
« parua cura nutritioni adhibēda, qñ ex ea humores gignuntur, & eadem uirtutem, ac uitium in
« nobis parere exiſtimatur. id ipſum aūt Plato quoq; uidetur in Timæo ſcriptū reliquiſſe ad hūc fe-
« re modū: Danda inquit opera eſt, ut pro uirili parte, nutritione, inſtitutis, ac diſciplinis uitiū fugia
mus, & uirtutem adipiſcamur. ut.n. inſtituta, diſciplinæq; uitia tollunt, uirtutēq; pariūt, ita ēt facit
nutritio. appellat aūt inſtituta, q̄ in gymnaſticis, muſicis, geometricis, arithmeticisq; uerſantur. nu
tritionē uero nullā aliā licet intelligere, ꝑter eā, q̄ ex cibis, ſorbitionib. ac potionibus conſtat inter
quas ēt vinū eſt, de quo in ſecundo De legib. libro multa Plato memorauit, & nos diſſeruimus in
eo cōmētario, quē in Timæū edidimus, & ſeparatim quoq; in cōmētarijs, qui ſunt de facultatibus
C alimētorum, & in libello, quē De bonitate, uitioq; ſuccorum inſcripſimus. qm̄ igitur bona, & ma
la nutritio magno eſt animi functionibus incōmodo, uel uſui, & eaſdē integras, incolumesq; cō-
ſeruat, & bonos, ac ꝑſtantes humores gignit: par eſt, eā non eſſe negligendam. præcipue aūt co-
nandū eſt, ne humores ſuperuacanei ſint in corpore, neq; acres, neq; acidi neq; calidi, neq; mor
daces, neq; craſſi: neq; craſſi ſimul, ac crudi, neq; fluentes, neq; glutinoſi, neq; † plethorici: neque *Forte legēdū eſt, ού… neq; plurimi.*
ēt crudi, & impacti: ſiquidem hæc oīa morborum oīa genera afferre ſolent. atque in primis qui-
dem redundantia podagram, & multa genera morborum, quę ad articulos pertineat itemq; ca-
pitis, & cordis dolorem, & alia multa inuehere mala cōſueuit: immo uerò ēt uenas rumpit. ac to
tidem, & item plura his, afferunt alia. & in podagra id ipſum euidenter ꝑſpicimus, morbum oriri
cum ſuperuacaneus aliquis humor ad pedes cōfluit. qui niſi illuc confluxeret, ne morbus quidem is
unquam hoīem corriperet. non cōfluet aūt, ſi homo excrementis perpetuo uacet: ſi modicis uta
tur exercitationibus, ſi alimentum probe concoquat: unde deſidia, & crapula eum lædunt. lædit
ēt potentis, ac copioſi uini potus: ſiquidem huiuſmodi uina neruoſum genus prompte replent. ca
pitis aūt dolores nō modo, ut dixi, excitantur, quia magna humorum uis caput occuparit; ſed ēt
ex ſolo calore: interdum uero ex flaua bili, q̄ uel in capite, uel in uentriculo continentur: & ꝑꝑ
D obſtructionē loci alicuius, aut ob flatuoſum ſpiritū, qui in ipſa particula gignatur: aut alijs multis
de cauſis, quas memorare non eſt huius loci, ac temporis. Ceterum, cum magna humorum co-
pia in uenis coaceruata eſt, & cū ipſa tenue quoddā ſerum in uentriculū confluit, tunc cordis do-
lor excitari ſolet; iſque os ſtomachi occupat, quod fere oīum partium maxime ſentiendi faculta-
te præditum eſt. uſu ēt interdū venit, vt venę, q̄ in renes inſeruntur, quarum oſcula aperiūtur, ꝑꝑ
humorum, qui in ipſis continentur, craſſitudinem, & copiam rumpantur: ac ruptionē ſinceri ſan
guinis euacuatio conſequatur: cū vero oſcula aperiuntur, ſanguis non confertim effundatur, præ
ſertim ſi copioſus nō ſit: ſed paulatim tenuior percoletur, & totam urinam ſanguine tinctam red
dat. cumq; copia, & craſſitudo humorū hæc faciat, ſic ēt immutare prlſus poteſt. id qđ tenacitas,
& acrimonia nō ſecus facit. atq; acrimoniam qdē, vbi alere opus ſit, caue bis: ſiqdē ea ad excretio
nē ſtimulat. cōtra uero facit tenacitas, qđ in cauſa eſt, vt q̄dam celerius, quædam ſerius ad deie-
ctionem properent. quinetiam aer, & tenuis humor cauſa interdum eſt, ut ſuperficies in leuitate
inteſtinorū ulceretur, ac tum maxime, cum ea, quæ ingreſſeris, mox deijciuntur talia, qualia deuo
raris. quandoque ēt corneā ulcerat acrimonia, ut in oculorum doloribus accidit. iam uero radit
ēt in difficultatibus inteſtinorum ipſa inteſtina, idque primum facit. ſed & immodicus calor, &

morſus

morſus uitandi ſunt: quando ex eis delirium, vigiliæ, pulmonis inflammatio, & alia pleraq; genera morborum conſequuntur. ita & conuulſiones, ac palpitationes, & vrina, quæ iumentorum lotio ſimilis ſit, crudi & craſſi humoris ſunt ſpecies: ac peſſimi cenſentur morbi, in quibus ambo humores antedicti redundant: ac ſemitertianam febrim ſolent afferre. Ex vero & tubercula, & puſtulæ excitantur, cum natura partes corporis intimas expurgat, ut nonnunquam per excretionem, ſic & per depoſitionem ad cutim. ſubtiliores. n. dilutioreſq; humores extenuans, per halitum digerit: ex craſſioribus autem cuti, ac magis & pelliculæ, quæ denſior eſt, inhærentibus puſtulæ oriuntur: idque illis potius accidit, quorum denſior ſit cutis, & durior: ſiquidem per eam craſſiores, tenacioreſq; humores difficilius pertranſeunt. ſed & dorſi dolores locum mutantes ex humore defluente fiunt: qui interdum ſolus ſit, magna tamen ex parte flatuoſum, craſſumque ſpiritum coniunctum habeat, eſtque conſentaneum hunc craſſum humorem, cum vias ſpiritus in cerebri uentriculis obſtruit, comitialem morbum afferre neruorum principio ſe ipſum quatiente, ut, quæ noxia ſunt, excutiat. meatuum enim obſtructio a craſſo, tenacique humore repente fit. ſed cruditatem maxime omnium fugere nos oportet. crudus enim humor proprie nominatur is, qui talis eſt, quale uidetur eſſe id, quod in urinis, puri ſimile, interdum ſubſidet, ab eo tamen differt, quia pus graueolens eſt, & glutinoſum: crudus vero humor habet quidem craſſitudinem, & colorem illi ſimilem: ſed neq; graueolens eſt, neque glutinoſus. ac tale quidem eſt id, quod in uentriculo ac uenis nondum concoctum continetur. ſunt porrò crudorum humorum duo genera: eorum alter tenuis, & aqueus eſt: alter craſſus, & glutinoſus, eſtque is in partibus corporis impactus. tenuem uero, & aqueum euacuare expedit prius, quàm a calore febris excalfiat, pungatque, ac mordeat. at craſſum, & glutinoſum concoquere, & fluidum reddere prius, quam medicamento purges. hoc enim ſcitum eſt, corpora, cum purgare quis uelit, fluida eſſe facienda, ut cēſuit Hippocrates. cum igitur homo ſe cibis largius expleuerit, neceſſe eſt crudi humoris plurimum in corpus animātis rapi: idq; multis de cauſis, & quòd deterius in uentriculo, uenisq; concoquatur id, quod plus eſt: & quòd plus in corporis molem ſubit, quia plus ſit, & quòd citius, quam par eſt: propterea, quòd uentriculus uenis: uenæ autē ceteris omnibus animalis partibus permittunt, ut quod nondum confectum eſt, rapiant. hunc autem humorem, qui crudus proprie nominatur, plerique pueri propter crapulam plurimum coaceruant: ex quo facile calculus gignitur: cum is humor ſit ceu materia, ex qua fiat lapis: efficiens verò cauſſa calor cenſeatur. fit etiam ex naribus, & ore in circuitibus ordinatis, & inordinatis humorum crudorum excretio, qua cerebrum expurgatur: qui ſane humores a pure, vt diximus, differunt. Cum igitur curandi ratio potiſſimum in humoribus uerſetur, certe eos neque tenaces eē, neq; craſſos, neq; multos neq; nimis calidos, neq; frigidos, neq; mordaces, neque corruptelæ obnoxios, neq; veneni naturam imitantes expediet. etenim cum aucti ſunt, morbos gignunt, & dolores inuehunt. Ac dolores ex humoribus excitari ſex modis planum eſt, aut ex calore, aut ex frigore, aut ex craſſitudine, aut ex tenacitate, aut ex mordacitate, aut ex copia denique, cum inquam ſupra modum aucti ſunt, & euacuationem poſtulant. augentur autem interdū eadem de cauſa, a qua geniti ab initio ſunt. quo ſane tempore duplex eſt nobis curationis propoſita ratio, ut alterentur, & ut euacuentur: qua de re in libris methodi medendi eſt a nobis actum. neque enim par eſſe cenſeo, vt omnia quæ ſunt a me alijs in libris perfecte ſcripta, in hoc libro iterētur. quin etiam in aphoriſmis oſtendimus, cum corpus plethoricum eſt, uenæ ſectione: cū malis redundant humoribus, medicamento purgante euacuandum eſſe. addidimus quoque haud difficulter malitiam humorū à plenitudine ſanguinis poſſe diſtingui: ſi modo in libro de plenitudine a nobis confecto es ſtudioſe verſatus. ac ne illud quidem eſt omittendum, cum humores redūdantes mouentur, & omnem in partem corporis feruntur, nec dum in aliqua parte corporis firmati ſunt, tunc ad eos expellendos naturam incitari, & aliquo, qui velut manum porrigat, & motum illum ad uentrem deducat, indigere. at, qui una in parte firmati ſunt, prius quàm concoquantur, mouere non oportet. tunc enim natura quoque nobis ad euacuationem eſt adiumento. hæc enim poſt concoctionem humores excernere, & quod ſuperfluit, reijcere videtur: quo ſane tempore iudicationes fiunt. cum igitur natura perfecte euacuat, nihil eſt præterea faciendum. cum verò modice, & imbecillius facit, tum, quod deeſt, addere debent ij, qui medicinam faciunt. qua in re illud intelligendum eſt, raro contingere, vt ab vno membro ad aliud humores confluant. Sæpius verò accidit, vt vna in parte, in qua concoquantur, toto morbi tempore uſque ad morbi ſolutionem, conquieſcant. quomodo autem membra aliorum membrorum morbos, qui ex humorum tranſmigratione fiunt, excipiant, in extremo libro accuratius exponetur. Nunc uerò non poſſum non admirari eos, qui cum velint Hippocratem de mutatione humorum, quæ ætate progrediente fieri ſolet, hoc loco differere, hanc lectionem, ita, vt dixi, deprauarunt. cum enim illi, propter breuitatem non poſſent magnitudinem ſententiarum, paucis verbis contentatum intelligere, in eam ſunt opinionem diſtracti. etenim quamuis color in ætatibus ſæpenumero mutetur, non tamen id nunc explicare Hippocrates voluit. nam, & pueri plurimum habent humoris ſanguinei, & quod ad temperaturam ætatis pertinet, cum ſolum habe-

A rent: ſed cum multa comedant, eaq; nullo ordine ſeruato, ideo ſuboriuntur etiam in eis aliqua ex
parte, vt ante diximus, humores, qui crudi nominantur. proinde fit, vt natiuus eorum color niti-
dus, ruberq; ſit & veluti floridus, aut etiam ex albo, & rubro cõmixtus. interdum uerò etiã ſplen
didus, quod ipſum a ſanguine, ſpirituq;, & bono colore conſequitur. cum uerò ad adoleſcentiam
peruenerunt, quidam eorum meliorem educationem nacti, recta victus ratione utuntur: ob eãq;
cauſſam ſanguis ſolus in eis exuperat: unde plane conſtat, colorẽ exuperanti humori proportio
ne reſpondere. alij uerò multo peius educantur, quàm cum in pueritia adhuc eſſent: ideoque hi
continenter ægrotant, & vehementius conflictantur: cuius rei cauſſa eſt cruditas humorum, quæ
in ipſis coaceruatur. Quæ hanc ętatem excipit, præſertim mala victus ratione adhibita, amaræ
bilis humorem gignit: ut in ea redundet non ſanguis ſolum, ſed illa etiam, quæ pallida, flauaque
bilis nominantur. in alijs ad eandem rationem mutationes fiunt: quæ non poſſunt firmiter defi-
niri: vt in ætate declinante melancholicum humorem ſubire, aut alio in tempore pituitam, ita, vt
color quoq; commutetur. Sed mihi non fit veriſimile, Hippocratem modo de ſucceſſione æta-
tum, deq; earum mutatione, & colorum variatione verba facere: ſed de ijs coloribus, quos quo-
tidie in corporibus ægrotantium intuemur: quoſq; ſpectare medicũ oportet: vt ipſe in libro præ
B ſagiorum ad hunc modum præcipit. In primis, inquit, ægri faciem ſpectare conuenit, ſit ne ea be
neualentium faciei ſimilis. deinde, Totius quoque, inquit, faciei color attendendus, viridis, ne ſit,
» & non niger, & liuidus. tum paulo poſt, An totius faciei ſit immutatus color. ad hæc, ſit ne refle-
» xa, an liuida, an pallida palpebra, aut labrum, aut naſus. præterea verò in ſexto de vulgaribus mor
» bis libro, Alij, inquit, ad manum humecti, alij prærubri, alij prępallidi, alij liuidi, & cetera gene-
» ris eiuſdem. Sic de ſputo, de vrina, de alui deiectionibus, deq; alijs ipſe cenſuit. admonet igitur
» medicũ, videat, ſit ne color ſanguineus, an pallidus, an flauus, an albus, an niger: vt plane noſcat,
» quiſnam humor redundet in corpore: ſiquidem color cum humorẽ, qui inſit in corpore, conſe-
qui conſueuit. Recte autẽ fecit, cum addidit, vbi reciprocatio non ſit: propterea quòd, cum hu-
mores ſunt aliquo affectu perturbati, non eſt nobis integrum, de coloribus ab illis excitatis recte,
& vere iudicare. vt enim mare cum creſcit, cumq; decreſcit, quod fieri omnino ſolet in recipro-
cationibus, & purpuraſcit, ventiſq; agitatum, accurate naturam ſuam non videtur ſeruare: ſic
humores, cum intra corpus ſe receperint, & fuſi ſint ſenſu oculorum percipi non poſſunt. cũ ve-
rò nulla reciprocatio eſt, hoc eſt, cum in toto corpore ſunt æquabiliter fuſi, tunc color, qualis ſit
humor noxius, & redundans, nobis indicat: vt ſi aliquam euacuationem medicus moliatur, no-
C xium humorẽ educat, ut ipſe ſexcentis in locis noxium humorem, & nõ alium prius eſſe euacuã
dum præcepit. id autem qua ratione faciendum ſit, in libro De natura hominis ſcriptũ eſt. Quòd
verò ait, [illegible], tripliciter exponunt: uel ut color, qui in corpore effloreſcit, colori humorũ ſimilis
ſit: vel ut color humorum ſimilis ſit colori florum, ſitq; aut ruber, aut albus, aut ſuſcus, aut liuidus,
aut pallidus, aut flauus, aut niger, aut, vt ſummatim dicam, ſimilis colori florum, propriamq; na-
turam ſeruet, & humores in imis corporis partibus non lateant, & non retroceſſerint. uel ut color
humorum ſit floridus, hoc eſt, pulcher, & bonus: vt in libris De morbis vulgaribus ſcriptum cõ-
perimus. Cum, inquit, replẽtur, hoc rurſus ſignũ eſt, corpus floridum redditur: quod omnis eſt
refectionis indicium. floridum verò corpus efficiunt exercitationes, vt eſt a nobis in commenta-
rijs De tuenda valetudine demonſtratum, & item cum probus ſanguis corpus reficit. ſed prima
explanatio præſtat ceteris. Quod igitur hac ſententia continetur, ad morborum curationem, fu-
turorum præſagitionem, & præſentis ſanitatis tutelam pertinet. Sed videamus iam, quæ ſubiun-
xerit, ad hunc fere modum.

2 *Educenda, quo vergunt, ac per loca accommodata: niſi quorum maturationes e temporibus pẽdent.*

Iubet hoc loco, vt pro humorum inclinationibus euacuationes faciamus: ſic etiam in aphoriſ-
D mis ſcriptum eſt, Quę educere oportet, quo maxime natura uergit, per accommodata loca edu-
cito. his autem verbis ſignificat, vt nos expoſuimus, quæ nec iudicantur, neque perfecte iudicata
» ſunt. ea autem eſſe educenda locis accommodatis nos docet: hoc eſt, vt euacuationem faciamus
aut per inteſtina, aut per ventrem, aut per veſicam, aut per vterum in mulieribus, aut per totam
cutim ſudoribus, aut per palatum, aut per nares, aut per hæmorrhoidas, cum per fluxum ſangui-
nis fiat iudicatio. quæ res ſolet eſſe optima, cum directo ad locum affectum fit. mala verò cum in
contrarium. debet igitur medicus animaduertere, quo naturæ impetus feratur. ſique ipſa ad loca
accommodata repat, ei erit auxiliandum: ſi uerò ad contraria, prohibere, ac reuocare, & retrahe
re inclinationem, vt paulo poſt iubebit Hippocrates, oportebit. nam ſi morbus cerebrum occu-
pet, quoniam duæ ſunt commodæ inclinationes, altera ad palatum, quæ quidem eſt præſtãtior:
altera in aſperam arteriam, quæ non proba eſt, rem conſiderare diligenter debebis: cum vniuer-
ſum corpus prius euacuaris, quo natura feratur, per eam partem educito. quæ res facit, vt intelli-
gamus, humorem, qui euacuãdus ſit, a natura nobis indicari, & locum, per quem euacuare ipſum
oporteat, commonſtrari. Age uerò cum inflammatio iecur obſideat, ſimulatq; concocta inflam
matio ſit, purgationem adhibemus: ac per inferiora quidem, cum ea in ſimis iecoris ſit partibus:

pręcipue

præcipue autem ſi natura id ipſum alui deiectionibus prius indicet: per urinas uerò, cũ in gibbis. E
In certis quoq; ſimili modo ſpectabimus, & humorem redundantem, & affectum locum, ex quo
tanq̃ e cauſſa quadam morbus emanat. etenim hæc, & quis euacuandus humor ſit, & modum e-
uacuationis, & locum, per quem fiat, & ad hæc omnia, tempus ẽt opportunum indicabunt. nam
inter initia tenues, ſeroſoſq; humores licebit euacuare: ac ſi craſſi, glutinoſique ſint, cuiuſmodi sũt
pituita, & atra bilis, cõcoctionem expectabis. atq; hoc eſt, quod ait, niſi quorum maturationes ex
temporibus expectantur. nam quorum eſt expectanda concoctio, eos medicamentis attenuare,
ut fluida ſint, oportet. ut & ſine moleſtia, & oĩs noxius, & infeſtus humor euacuetur. quod ut fiat
ſpectare in primis decet, an ægrotus ſit ad eiuſmodi purgationem idoneus. qui enim cruditatibus
ex multis aut glutinoſis, aut craſſis edulijs abundant, quibus item hypochõdria ſunt flatibus diſtẽ
ta, aut urina ſupra modum calida, & ignea, aut aliqua eſt ibi uiſcerum inflammatio, ij, profecto
omnes ſunt ad purgationes inepti. Vel quod ait, Niſi quorum mutationes ex temporibus expe-
ctantur, ſignificat, debere medicum in diuturnis morbis humorum expectare concoctionem: cũ
id morbus concedat: in acutis uerò, non modò non eſſe expectandam concoctionem: ſed etiam
ſtatim in principio, uel etiam primo die purganti medicamento, quod ipſe appellare ſolet medi-
cari, cum materia turget, utendum eſſe, hoc enim eius præceptum eſt, cum in aphoriſmis ait, Cõ- F
cocta medicari & mouere non cruda, neq; in principijs, niſi turgeant: de quo nos in hoc etiam ſu
mus libro dicturi. neq; mehercule par eſt, ut quæ poſt dicenda ſunt hoc loco afferamus: nunc ue
rò, quod faceſſere interpretibus negotium ſolet, explicemus. Aiunt illi hunc librum non eſſe Hip »
pocratis, quia ſolœciſmum hic facit. nam cum dixerit, Color humoribus ſimilis, addit, Ducenda, »
quo uergunt: mea autem ſententia eſt, libros, qui ad priſcos, & præſtantes uiros referantur, non «
eſſe probandos, aut reprobandos, habita ſolum ratione uerborum, ſed potius ſententiarum, & in
telligentiæ. Nã præterquã quòd hæ ſunt diſtractæ, diuiſæque inter ſe ſententiæ, ut hæc a ſuperio- «
re non ducatur: qs ignorat quot errata librarij committant? & quot innouarint Dioſcorides, &
Artemidorus? poſtremo autem vt hæc omnia miſſa faciamus, in alijs ipſius ſenis libris alia plera-
que dictionis uitia reperiri confirmo: ut ob hanc unam cauſſam liber non ſit Hippocrati abiud.cã
dus. nam neque ſatis recte in aphoriſmis ardentem febrem a delirio ſolui cõſcripſit. itemque in li
bro de fracturis cum ait, Medicum luxationum, ac fractuarum, quam directiſſimas extenſiones ef
ficere. & in prædictionibus, ubi ſcriptum eſt, Vrinæ in turbulentis, ac vigilibus decolores, nigræ, »
ſublime petentes, atq; in ſudoribus, phreniticæ. uerum eo in libro licet multas eiuſmodi orõnes, »
in quibus ſolœciſmus ſit, reperire: ideoque, uerìſimile ſit, nonnullos ſuſpicari, cum non eſſe uerũ G
Hippocratis. Sed ẽt in libros Præſagiorum, quẽ oẽs eſſe Hippocratis confitentur, tanq̃ ſuperuaca
neum reprehendo, qđ ait, bis, aut ter in die, & ſemel in nocte, & cetera, quæ poſtea adſcripſit in il
la oratione, cuius initiũ eſt. Sed pro copia ingeſti cibi deijciat. Et eodem in libro paulo poſt ordo
immutatus eſt. Sed eidem quoq; uitio uerto negligentiam, in ſcđo de rõne uictus in morbis a-
cutis, cum de fomentis diſſerit, nec effugere ullo modo põt, quin ſolœciſmus ſit, quod habetur in
libro De officina medici, ad hũc modũ, τὰ δὲ μέλλοντα ἀποκίωτων, κακίω τεχίως ἀποπιεσθέντων: ea ut
neq; cõprimãt, neq; decidant. Iam uero in illa quoq; ſñia uitiũ perſpicue deprehẽditur. cuius hoc
eſt initiũ, Quibus in urinis &c. Sed quid opus eſt prolixa oratione hæc perſequi; cũ Attici quoq;
quorũ lingua Hippocrates aliqua ex parte utitur, numerũ multitudinis pro numero ſingulari po
nere conſueuerint, mihi ſatis eſt, hæc modo attuliſſe, ac præterea addere, me eſſe, quæ hmõi erũt,
prætermiſſurum, & quod minime ſint adhoc inſtitutum accommodata & quod effectura ſint, ut
hi commentatij, contra quàm tu uelle uidearis, ad immoderatam prolixitatem perducantur.

3 *Maturationes aut intro, aut foras uergunt, aut aliam in partem, in quam oporteat.*

Cum dixerit, niſi quorum maturationes è tpibus exiſtunt, merito quorſum concoctiones uer
gant, hic ſubiunxit. qm̃. n. iuſſit, educenda eſſe vel quæ non perfecte iudicata ſunt, ideo hoc loco, H
quid intelligat, ipſe perſpicue declarat. cum eſt humorum facta concoctio, tunc humores intro,
aut foras uergũt, aut per alia loca accõmodata, aut incommoda (quod ipſe, quia planum eſt, omi-
ſit) prodeunt. quocirca ſp videndũ eſt, q̃cumque iudicentur, cum natura aut abſolute, & perfecte,
aut imperfecte mouet: deinde uero imitanda eſt natura, cum ad iudicationem non aggreditur:
tum uero ipſe nos docuit, quomodo eſſe ipſi naturæ adiumento poſſimus, cum illa quidem cona
tur, ſed rem inchoatam relinquit. atq; hæc quidem ſunt quorum nos hic monet Hippo, ſicut etiã
alibi fecit, his uerbis: Quæ iudicantur, & integre iudicata ſunt, ne moueas, hoc pręceptum ſeruan
dum nobis dedit, cum natura integre mouet: quod uero deinceps addidit, cum natura ad iudica-
tionem moliendam aggreditur, ſed ea non abſoluit, ualet, ut nos moneat, eidem ut auxilium affe
ramus, vt cum ait. Quæ educere oportet, quo maxime uergere uidebuntur, per uias accõmoda-
tas ducito. eo. n. tpe natura id, quod noxium eſt, vult expellere. Sed q̃a præ imbecillitate, rẽ perfi
cere non põt, nr̃o indiget auxilio. atq; ipſe quidem in libro De rõne uictus in morbis acutis, cum
lateris dolorem curat, euacuationẽ ꝑ humorũ inclinatione moliť. Sciendum aũt eſt, morbi matu
rationẽ eſſe concoctionem quandam eorum q̃ pręter naturã ſunt: ipſam uero concoctionẽ eſſe
de

A deductionem quandam eius, quod concoquitur, in naturam concoquẽtis: cum igitur corpus na-
turalem ſtatum conſeruat, & naturæ familiaritas inter id quod concoquit, & id quod concoqui-
tur, intercedit, tunc omnis, aut certe maximæ partis eius materię, quę concoquitur, fit mutatio,
minimaq; pars ſemicoctæ ſupereſt. cum vero præter naturam affectio corpus obſidet, tum quod
ſimile redditur, exiguum admodum eſt: excremẽtum vero ſemicoctum, permultum. vt.n. in cor-
poribus bene valẽtibus excrementa concoctionem indicant: ſic etiam in ægrotantibus faciẽt. ac
primum quidem eorum, quæ ventre continentur, cruditatẽ, & concoctionem indicant ſua for-
ma deiectiones, quæ per aluum excernuntur: eorum, quæ in pectore, atq; pulmone, quæ per tuſ-
ſim excreantur: eorum, quæ in cerebro, quæ per nares emittuntur: eorum, quæ in venis, quę cum
vrinis ſecedunt. vt aũt cognoſci poſſit mutatio, nos plus millies iam diximus: & tamẽ nũc quoque
rem ſummatim complectemur. Totius igitur morbi ſunt quædam tempora, vt principium, vt in-
cremẽtum, vt ſtatus, vt declinatio, cum ægroti ſuperſtites ſunt futuri. poſitum autem ſit in primis,
vt principium alicuius morbi, ut puta inflammationis inquiramus. itaque principium in toto eo
tempore erit, in quo particula morbi magnitudini ſubiecta, ſanguinea impletur materia. cum ve-
ro influxus ceſſant, idq; quod in particula inflammata inſit, putreſieri inceperi, hoc ſm tẽpus eſt,
B & inflammationis incremẽtum. cum vero pus conficitur, & dolores maximi hominem corripiũt
id morbi tempus ſtatus appellatur: ſi vero fluot ſuppuretur, aut digeratur, tumorq; minor fiat, tũc
eſt declinationis initium. id ipſum quoq; in febribus vſu venit: ac principium ſtatuendum eſt, tẽ-
pus illud, in quo noxij humores crudi ſunt cum vero concoqui incipiunt, ceſſat tum principium
& ſecundum tempus, quod incremẽtum appellatur, aduentat. cum efficitur concoctio, ſtatus eſt:
quem excipit declinatio. hæc omnia nos in libris de criſibus ſumus accurate perſecuti: vbi & ob-
ſcuræ concoctionis, & perfectę, & euidentis, & item eius, quę oĩno cruditas eſt, notas expoſuim':
earum aũt quædam ex vrinis, quædam ex alui deiectionibus, quædam e ſputis ſumuntur: ſuntq;
propriæ concoctionum, quę vel in uentriculo, vel in venis, vel in organis reſpirationis fiunt. quã
ob rem factum eſt, vt ipſe in primo de vulgaribus morbis libro, hanc ſentẽtiam attulerit, Matura-
« tiones iudicationis celeritatem, & ſalubrem tutelam indicant: cruda vero quæ ſunt, & incocta in
« abſceſſus malos, aut iudicationis vacuitates, aut dolores, aut temporum productiones, aut mortẽ
« aut recidiuas, ſe vertunt. Cum.n. iubeat debere medicum imitari naturam, recte agentem, eſt aũt
mutatio naturæ actio, certe planum eſt, cum celeritatem iudicationis, & ſecuritatem, & bonam
valetudinem indicari, tũ vero a nobis naturam ſimul adiuuantib. maturationes procurari. & quẽ-
C admodum, ſi cauſſæ morborum effectrices a natura vincantur concoctiones fiunt; ita ſi ipſa eas
non ſuperet, nulla iudicatio fit, ſed dolores, & cetera conſequuntur, quæ ipſe adnumerauit: cuiuſ-
modi ſunt produci morbos, mortem ſequi, & morbos repetere. hoc aũt intelligendum nobis eſt,
vniuerſam morbi concoctionem in humorum alteratione effici. eſt.n. extenta per ſolida corpo-
ra natura, quæ facultas illorum eſt, & humorum concoctio a ſolidis partibus bene valẽtibus profi
ciſcitur. cumq; illæ ægrotant, iam morbus is in habitu eſt & periculoſior. cauſſa eſt, quia prius, quã
ſolidæ partes propriam vim recuperarint, nulla eis poteſt adhiberi curatio. illa porrò vis in qua-
tuor elemẽtorum, aut qualitatum, aut humorũ apta menſura conſiſtit. ceterum quo ſolidæ partes
curandæ ſint, iam in libris methodi medẽdi expoſuimus. Illud.n. hęrere nobis in memoria debet,
q̃ ipſe in ſexto de morbis vulgarib. libro litteris prodidit, Omne inquit, quod ſuppurat, nõ reuer-
« titur: ipſa.n. concoctio, & iudicatio ſimul; quia in ijs, quos grauedo, & raucedo ex deſtillatione a
capite male habet, cum concoctio facta ſit, & febris acceſſerit, tũ & firmam morbi iudicationem
fuiſſe, & hominem non eſſe iterum ægrotaturum ſpera. proinde in libro præſagiorum legimus,
vrinas puerorum, quę aqueæ ſint, hoc eſt incoctæ, pernicioſas eſſe: quando pueri propter alteran-
tis facultatis robur omnia celerrime concoquũt. ceterum concoctiones non modo vrinam, ſed ẽt
D alui deiectiones craſſas reddũt in ijs, q̃ recte in ventriculo concoctionẽ obeũt: itemq; ſputa in pul
monis, coſtarumq; inflammationibus: atq; etiam pituitam in deſtillationibus, ac grauedinib. &
in lippitudinibus, & pus in vlceribus. ita fit, vt vrina aquea in pueris, vt pote quæ nullam ſit nacta
mutationem, vt craſſior fieret, mortiferum ſignum cẽſeatur. quomodo aũt idem in ceteris acci-
dat, nõ eſt nũc narrandi locus. Quod autẽ ipſe ait, intro, aut foras, diligenter aduertendum eſt, ne
fortaſſis contra facias. nam ſi verbi cauſſa, in laſſitudinibus crudi humores ſint, vomitus non erit
imperandus: quia non tum uti vomitu debent homines, cum affectiones laſſitudine exortæ abun
dant, ſed cum ſoli humores ſint noxij, tum vomitu euacuare eos conuenit, tũc enim nullum peri-
culum impendet, ne intro violentius reuellatur aliquid eorum excrementorũ, quæ in carne inhę
ſerunt: cum vero cruda, & mordacia redundant in corpore, vtraq; reuulſio vitanda eſt, ne cruda
foras ne mordacia intro reuellantur. foras autem ferunt exercitationes, frictiones, balnea, fomen-
ta calida, & item omnia, quæ humores qui alte in corpore animantis merſi ſunt, ad motum in o-
mnem partẽ irritant: intro vero ferũt, quęcumq; vetant ne foras quid feratur. quę omnia vitanda
ſunt, vtq; neq; accommodatum eſt, humores, qui extra ſunt, intro: neq; eos, qui intus ſunt, foras
reuocare: ſed qui extra ſint, per halitum digerere ſenſim expedierit: ſiquidem quę vehementius

id faciunt, etiã aliquid attrahunt ex ijs, qui intus conſiſtunt: qui vero ſunt intus, ij attenuandi, cõcoquendiq́; ſunt, & tũc, per quam viam expediat, vt ipſe iubet, erunt educendi. E

4 *Hæc ego præſcribo et hominum multitudini, qui neceſſitate coacti, vitam temere ducunt. & cetera, quæ ſequuntur uſque ad eum locum, Eiuſmodi autem oritur ſatietas.*

Quæ hoc loco habentur, quę ad quadraginta fere verſus pertinent, eſſe adiecta ab aliquo, qui, vt iã ſupra diximus, facere fucũ, & maius volumen hoc reddere volebat, plane cõſtat. primũ enim pręceptũ, quod de euacuatione, & humorũ inclinatione Hippocrates nobis dedit, cõmune eſt, & ad oẽs homines accommodatur: hęc vero ſoli multitudini, quæ cõpulſa neceſſitate temere vitam degat: deinde quę dicũtur, falſa sũt multis partibus plura, & minime digna Hippocratis ſentẽtia.

5 *Cautio.*

In hoc uno uerbo pręceptũ ad medicinam utiliſſimũ continetur. indicat. n. nihil eſſe nobis negligendũ, nihilq́; temere faciendum, nulli deniq; rei procliuius, aut incõſiderate aſſentiendũ. quocirca in medicina nõ par eſt priſcis fidem ſimpliciter adhibere, ut ſi quid illi dixerint, ſtatim credamus; ſed prius experientia & ratione, verũ ne illud ſit, an falſum, perpendendũ eſt, quod qui nõ faciũt, nę illi vehementer errant, & in errorẽ alios inducunt. id ꝙ vſu potiſſimũ venit ijs medicis, q quotidie in ciuitatib. hac, illac circũcurſant, ac ſola experientia experte rationis vtuntur. proinde F tu nihil negligito, neq; temere, neq; inconſiderate fidem adhibeto ueteribus, in ijs, quæ de facultatibus eorum dixerunt, quæ ad curationem pertinent. quod cum eſt in omnibus obſeruãdum, tũ vel maxime in eo remedio, quod admodum præſtans, inſigneq; eſt, quod uenę ſectione perficitur, integre ſententiam hãc ſeruabis, ut nihil temere, nihilq́; inconſiderate facias: ſed prius perſpicias ea propoſita, de qbus nos ſæpe diſſeruimus; ac ſcias, cum ea augentur, nobis indicare, maiore opus eſſe euacuatione: cum minuuntur, tm̃ eſſe de euacuatione detrahendum, quantum illa ſint imminuta. prius quàm. n. uenam ſeces, præſtiterit hęc omnia intueri; magnitudinem morbi, ſimulq́; robur uirium ægrotãtis, itemq́; ætatem, & naturalẽ eius, quẽ curas, tẽperaturam: ad hæc uero ẽt anni tẽpus, uernum ne illud ſit, nec ne: & utrum locus ſit ſuapte natura temperatus: deinde uero vtrũ magnũ periculum immineat, cuiuſmodi eſt inflãmationis pulmonis, aut anginæ, aut dolor s lateris, aut alterius acuti, aut vehementis morbi ſuſpicio: & utrum ſecanda uena ſit, cum hæmorrohoides ſuppreſſæ ſint: & in mulieribus, cum ipſarum eſt cohibita purgatio. itaq; in medicina faciẽda, adhibẽda cautio eſt, ne quid temere fiat. nam prætet quã ꝙ nõ mediocre periculũ hęc res neglecta affert, magnum etiã dedecus parit. hęcq́; res medicis fere omnibus notam turpitudinis inurit, eſtq́; in cauſa, vt homines putent, res ægrotantium a medicis non cognoſci: atque G ita ſe illorum fidei credere non audeant. quam ob rem vir ſapiens Hippocrates recte dixit, cum optimum eſſe cenſuit, medicum vti prouidentia.

6 *Ἀπειρίη.*

Plęriq; ex interpretibus ita diſtinguunt, vt hoc verbum ſignificet experientiæ vacuitatem, hoc eſt, nullã experientiã: ut dicat, ſępenumero contingere, medicum nõ eſſe peritum, aut medicamẽti, aut naturalis tẽperaturę eius, qui morbo laborat, aut aliarum rerum, quarum in medicina vſus eſt plurimus. alij uero ſic accipiunt, ac ſi uelit artis infinitatẽ ſignificare, in quam ſententiã ſcripſit in aphoriſmis hæc, Vita breuis, ars longa. Alij ſcribunt hãc uocem, ut ſit cum ſuperiore cõiuncta ad hunc modum, Cautio infinita: idq́; non eſt plane cõtemnendum: præſertim cum ſubiungat, difficultas experientiæ: vt experientiam difficillimam, & periculoſam eſſe intelligamus.

7 *Experientia difficultas.*

Periculoſam eſſe experientiam, nemo eſt, qui neſciat. id quod ei accidit propter materiam, in qua ars verſatur. neque enim vt ceterarũ artium, ſic medicinæ materiæ ſunt coria, ligna, & lateres H in quibus licet multa experiri ſine periculo: ſed in humano corpore ſita eſt, in quo experiri ea, quæ longo vſu non probaris, non eſt tutum. pręſertim cum experientia in totius perniciem animantis deſinere poſſe videatur. ideo in medicina facienda, ut medicamenta rite conficiamus, & de ijs, quę a veteribus ſunt litterarum prodita monimentis, ſñiam feramus, experientia opus erit. hæcque ipſa tractatio eſt perutilis: cum medicinę data ſint fere duo crura, quibus incedat, experientia, & ratio, & quicunque prudentia, ſapientiaq́; pręſtant, ac veritatis ſtudiũ vere colunt, ij iudicandi inſtrumenta nobis a natura ad cognitionem earum rerum, quæ in uita geruntur, attributa, rationem inquam, experientiamque cuſtodiunt. quæ quibuſdam in rebus parem vtilitatẽ ad artem pertractandã afferunt: in quibuſdam altera maiori uſui eſt, quam altera: ſemper tñ ad rei perfectionem altera alterius operam requirit. quam ob rem ſi quis de re q̃rat, cur huic, aut illo homini febricitanti aquam frigidam potui dederis, duæ tibi ſuppetent rñſiones: altera, quę doceat febris originem, atque naturam, quæque de morborum temporibus diſſerat, eodemque modo frigidę naturam, quę ſit, exponat. tum vero in tali morbo, & eiuſmodi tempore, aquę frigidæ potionẽ eſſe conſentaneum, aptumque remedium confirmet: altera uero nihil horum attingens, ad

uſum

vſum,experientiamq; confugit aitq; ſe perſæpe vidiſſe,in eiuſmodi & morbo,& tẽpore aquæ fri-
gidæ potum profuiſſe.Ceterum medici,qui ab experientia Empirici vocati ſunt,tria eſſe experiẽ
tiæ genera voluerũt:quorum vnum caſu,alterum conſulto,tertium imitatione fieri aiũt. de ijs th
non iam ita inter oẽs conuenit.immo vero ſunt qui ad artem ſatis eſſe experiẽtiam contẽdant;a-
lijs uero non parum ad eam ipſam rem conferre ẽt rationem placeat. at Lycus ad experientiam,
& obſeruationẽ refert omnia,neq; vnquam vllam probationem demonſtratiuam adiungit:cum
tamẽ Hippocrates contra facere videatur:vt qui omnib. in locis afferre demoſtrationes conetur.
atq,vt ego quidem puto,ſi id fieri a nobis poſſit,experiẽtia & ratione inuenienda ſunt omnia;qui
uero illa ſola nititur, is obſeruator, empiricusq; uocatur: qui ratione, aut methodo quadam,is &
rationalis,& methodicus nominatur.incumbẽdum aũt in hoc eſt quia neq; illa ſatis eſt ad omnia
inueniẽda,neq; item ratio ſola id præſtare vr̃ poſſe.id tamẽ non eſt confuſe faciẽdum,ſed ſepara-
tim adhibẽda eſt diſciplina ab experiẽtia profecta,ſeparatim vero ea,quam ſuppeditat ratio: ut q̃
vtraq; vim habeat,aperte perſpicias.verum in omni experiẽtia periculum eſt, ne propterea quod
non ſit adhibita diſtinctio erremus.id aũt fit duob.modis,tum quod id quod commune eſt,in ſuas
differentias non ſit diſtributum:tum quod in cauſſis rem immutantib. non attẽdamus,quæ præci
B pue,aut primo,aut vt appellare libeat,quæq; fortuito ſint conſecuræ.ideo periculum de rebus fa-
ciẽdum eſt,adhibitis ſuis,proprijsq; diſtinctionibus.quod eſt in alimẽtis iudicandis obſeruandum
uel maxime. debes enim ſingulas particulas per ſe ipſas deguſtare,odorariq; prius , quàm cuiquã
des;deinde vero ẽt eſu probare.cum enim odoratus guſtatusq;cuiuſmodi ſuccum,& odorem refe
rat ea particula,qua de agitur,nobis indicat,tum vero ẽt ſimul totam eius temperaturam ſtatim
declarat.atq; hac ratione facultas ipſius,& conſiſtẽtia,& item ſuccus accurate inuenitur.quędam
enim ſuccum habẽt humidum,& aqueũ:quędam craſſum,& lẽtum:quos ẽt ſuccos ſeparatim gu-
ſtare expedierit:qñ ipſorum alij acres,aut acidi,aut amari:alij ſalſi, aut ſalſuginoſi, alij auſteri , aut
acerbi aut dulces,aut alio modo quodam ſint affecti.Qui ãt ſine methodo,quam ratio common-
ſtret,alimẽta,remediaq;compererũt,merito commemorant,& ad vſum traducunt ea, quæ ſæpe
iuuerunt.obſeruationem.n.& memoriam eorum,quæ eodem modo facere ſępe viderunt , ſuam
eſſe experiẽtiam dicũt:ſed cognitionem non exercẽt.cumq; illam ignorẽt, fit, ut ne curationem
quidem inueniãt.Et tamẽ Hippoc.uir admirabilis,multa potius experiẽtia , quàm ratione vr̃ co-
gnouiſſe cuiuſmodi illud eſt dolores oculorum meri potione,aut balneo,aut fomẽto, aut ẽt alijs
reb. quarum ipſe meminit,curari:itaq; oĩa,quorũ in medicina vſus magnus eſt, experiri oportet
C vt quomodo ad naturam ægroti affecta ſint,cognoſcamus.ita .n. ſibi quiſq; modum in reb. oĩb.
aptum inueniet.nam quemadmodum ſine ratione conficere recte medicamẽtum non poſſumus
ita eius ſcire firmiter,& accurate vires ſine experiẽtia non licet.cum. n. ſępe medicamẽtũ id non
fecerit cuius cauſſa ſumptum ſit,tũc quomodo in confectum eſſet,non ratione,ſed experiẽtia de-
prehẽdi:mixtiones.n. eiuſmodi eodem modo omnes conficiũt.interdum.n.e paucis numero ſim
plicibus aliquod conficere medicamẽtum properaui:interdum e pluribus: quandoq; etiam e plu
rimis,vel omnibus,quæ eſſent generis eiuſdem. ad hæc vero,quia quædam nobis copioſe ſuppe-
tebant,quę iam omnino deſiderabantur,aut pauciſſima admodum erant eo tempore,cum neceſ-
ſitas vrgeret,ex ijs,quæ aderant medicamentum compoſui,quod cum vſu & experiẽtia probatũ
compeniſſem,eo ſemper ita vſus ſum:atq;in medicamẽtis quidem ſimplicibus diſtincta potiſſimũ
experiẽtia vires inueniẽdæ ſunt,quod in ea falli nullo modo poſſis.ex quo patet, plurimos medi-
cos in errore verſari,q̃ neq; de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus periculum faciunt,neq;
ratione eas expendere conantur.debes autem ea experiri,cum non mixta ſunt, & nullam aduen
titiam qualitatem habẽt adiunctam.idq; primum faciendum eſt in optimo corporis ſtatu,tum in
ijs corporibus,quæ intemperata ſunt:poſtremo in morbis ſimpcilib. cum vero id ratione expen
D dimus,diſtinguendum eſt id,quod ex accidenti fit ab eo,quod primo,ac per ſe ineſt.Siquidem ſo-
la experientia docet ea,quæ proſunt,quæq; nocẽt:ſed eius difficultas multas ſentẽtiarum varie-
tates peperit.quę res fecit,vt totam artẽ ignari magnopere calumniati ſint:ac ne medicinam q̃dẽ
vllo modo eſſe voluerint:quòd viderẽt,tantam eſſe inter artifices diſſenſionẽ,vt quæ alius vt opti
ma proferret,ea eſſe praua alius exiſtimaret.merito igitur dixit,difficilem eſſe in rebus,& in arte,
præſertim uero medicinali,experiẽtiam.qua re fit,ut nos accurate exercere,& in medicina faciẽ-
da neque pigri,neque ſocordes eſſe debeamus.

8 *Nuditas.*

Hoc eſt unum eorum,quę ad ſummam ſunt redacta breuitatẽ,& quæ fere intelligi nõ poſſunt,
niſi fortaſſe hoc nobis indicet,quemadmodum ex colore,quem humores gignunt, & eorum in-
clinatione,& concoctione facere licet de morbis,deq; natura ægrotantiũ coniecturam, ita ẽt ex
nuditate,quæ affectio eſt,quæ oculorum coronam,& item capitis partem,quæ capillo tegitur,&
mẽtum obſidet , ut etiam alopecia,ophiaſis,& caluitium.tunc.n.pili oẽs fluũt,extenuantur,quaſ
ſantur,ſcinduntur,ſqualent, in puluerem uertuntur,ſubflaui,canique fiunt.atque ita,ut hoc quo-

quę ſignum ſit, cuius ope quidpiam, quod ad ægrotos pertineat, poſſis agnoſcere. Sũt qui ſcribant E
non μαδάρωσις, hoc eſt nuditas: μαδάρωσις, vt non ſolum oculorum affectum ſignificet, cum pili
palpebrarum fluũt, ſed idem, quod caluitium, a uerbo μαδᾶν dictum, quod expertẽ eſſe pilorum
ſignificat: veluti ſunt pueli admodum parui, quòd in eorum cute nullus adhuc meatus ſit, neq; etiã
fuliginoſum excremẽtum. nam & ex pilis licet tẽperaturam corporis cognoſcere: quod vt fiat, au
di, quæ ſubiungam. Pili hunc in modum gignuntur. humor plerunq; minoribus meatibus conti-
netur, & aliquid intro ad imas corporis partes recurrere cogitur. Si vero vapor veluti fuliginoſus,
craſſusq; & terreus fuerit, periculum eſt, ne in anguſtis vijs impactus, nec facile intro rurſus redi-
re, nec etiam euacuari poſſit. quocirca natura alium ſtatim parauit, qui hũc e profundo ſubiens, fo
ras ac prorſum pellat: ut hũc rurſus alius: atq; ita corpus tale conficiunt, quale eſt ea fuligo, quæ
foris cernitur. ac tale corpus totum prorſum propellitur, loci formam iam adeptum, cuiusq; color
varius eſt. proinde capillus niger eſt, cum ui caloris deuſtus vapor in fuliginem abit: flauus, cum mi
nus exuſtus ſit: albus ex pituita efficitur. criſpi autem capilli, aut propter temperaturæ ſiccitatem,
aut propter meatuum, in quos radices agũt, fieri ſolẽt. Quicunq; aũt humidam, frigidamq; regio-
nem incolũt, capillos, qui modice augeantur, graciles q; & rectos, & rufos habẽt. qui calidam & ſic
cam, ij nigros, qui parum augeantur, ſiccos, criſpos, & fragiles: qui medium inter hos tractũ tenẽt, F
moderate, & ad proportionem regionis. commutantur aũt in ætatibus, & pro natura corporum,
& item regionum. de quib. omnib. actum accurate eſt a nobis in libris de temperamẽtis: eaq; nõ
ſunt hunc in locum transferẽda: cum minime par ſit oĩa omnib. in libris conſcribere. ſi quidẽ, qđ
ad eum locũ, qui ſit in manib. proprie pertineat, eſt perfecte pertractandũ: qđ vero obiter occur-
rit, eius capita ſolũ annotanda ſunt. etenim glabros, albidam cutim hñtes, quiq; rectos capillos, &
q; nigros, & qui nigris ſunt oculis, & q; in otio vixerũt, minus ꝑ halitũ digeri, quia frigidiore tempe
ratura ſunt, demonſtrauimus. eandẽ ob cauſſam mulieres. quas peſtilẽs conſtitutio, propter men-
ſtruam purgationem minus lædit, * In hanc ſniam ipſe in tertio de vulgaribus
morbis libro cum formas corporum eorum, qui tabidis morbis corripiunt, explicaret. Genus in- „
quit, tabidorum læue erat, pituitoſum, ſubrubrum, cæſium. Leucophlegmatiæ, & quib. ſcapulæ in „
alarũ modum prominebant, ac mulieres. quo in loco appellat læue, quod vacat pilis: qđ eſt tẽpera
turæ frigidioris indiciũ. atq; ut glabrũ & vacans pilis frigidiorẽ, & manſuetam naturam, ſic hirſu-
tum calidiorẽ, atq; iracũdam eſſe indicat. Qui. n. mores ex forma corporis ſe noſſe profitẽtur, eum
qui admodũ hirſuto pectore ſit, animoſum iudicant: ſin cruirb. ſalacẽ. aiũt. n. illũ habere pectus
leoni ſimile, crura vero hirco. neq; tñ exiſtimandũ eſt, ſi alicui pectus piloſum ſit, neceſſe eſſe, vt G
totum corpus eius ſiccius ſit, & calidius: ſed hoc, plurimum caloris in corde eſſe; proinde animo-
ſum hoĩem efficere: ſicut ſi totũ corpus uacans pilis, delicatumq; ſit, & alba cutis, timidi, ignaui, & ſe
gnes homines reddũtur, quanquam hæc pro natura regionum mutant, vbi. n. terra mollis, aquo
ſaq; eſt, aquæ ibidẽ ſublimes sũt, vt æſtate calidæ, & hieme frigidę ſunt, ibi hoĩes carnis mole con-
uestiti, & pigri & ſomniculoſi ſunt, vbi vero nuda eſt regio aquis vacans, & aſpera, ibi dura, firma,
& hirſuta ſunt corpora. ac de his omnib. hoc intelligẽdũ eſt corpora q̃ magis rara, magisq; hirſu-
ta sũt facilius vſum carniũ, quib. veſcantur, q̃, quæ alterius ſunt generis, perferre: vt pote q̃ per ha-
litum digerantur: itemq; ærumnas, quia minus in laſſitudines incidant: & bona habitudine diutiꝰ
perfrui. quia non ſtatim ad extremũ perueniant. Iam vero ex eo, qđ glabrũ, hirſutũq; corpus ſit,
potes de humore, q redũdat, facere coniecturam. nam & delicati, & albi, & glabri, humorem me
lancholicũ minus coaceruant, graciles vero nigriores, & hirſuti, & quorũ ampliores venæ ſunt,
ij ad illum humorem gignendum aptiores iudicantur. ceterorum humorum eadem ratio eſt.

Viſcerum inanitio: quibus infra repletio: quibus ſupra, nutritio.

Appellat viſcera ea tria, quæ etiam principalia nominantur, vt cerebrũ, cor, & iecur: & item M
inteſtina omnia, quæ & in ſuperiore ventre, vt vocant, & in inferiore continentur, ceterum hoc
ꝓceptũ vtile eſt, ſiquidem in cerebro eam partem animi, quæ rationis eſt particeps; in corde eam,
in qua irarum exiſtit ardor: in iecinore eam, q̃ voluptate aliť, ſiue eam naturalem, ſiue, vt Ariſtote
li placet, altricem, aut vegetabilem, aut gñatricem, ut ab vno horũ nomen trahat, appelles, conti-
neri plane ſcimus. itaq; de inanitione uiſcerũ differit, ut ſciamus, qũo nos gerere debeamꝰ, cũ inani
tio affligit, ac uiſceribus q̃ inferiore loco ſunt ſita, prodeſt repletio: ijs uero, quæ ſuperius, alimen-
tum. Fit enim interdũ, ut & in natura, & habitudine, corporis humani bilis in partib. ſuperis flu
ctuet, & ad infernas deijciatur, ac uiſcera magis ſuſpendantur, aut ſtabiliantur. cũ. n. uenter magnꝰ
eſt ſuapte natura, tũ uiſcera ſtabilit, licet uacans cibis ſit: at ſi paruus, tum cibis refertus, ſtabilit: eua
cuatus uero, eadem relinquit ſubſidentia, ex quo fit ut quidam ſuſpenſa ſibi eſſe uiſcera perſen-
tiant. quibuſdam uero flaua bilis ſurſum fluctuat: cũ ipſam a iecore ad id inteſtinum, quod uentris
exortũ uocant, meatus defert. interdum etiam in quibuſdam particula quædam ab ipſo ad uen-
trem progreditur: in quib. nimirũ bilioſum ſuperuacat excrementũ. in alijs uero deorſum oĩno
ſecedit. inde fit, ut qui parte ſuperiore amaræ bilis homines ſunt, hęc maiore cum moleſtia ferant,

A qui vero ſuperiore parte pituitoſi ſunt, ij non aſſuetam cibi abſtinentiam facilius fere tolerant. Ve-
rum non debent vehementes vaſorum inanitiones intempeſtiue fieri, & cauendum, ne viſcera, &
quæ in toto corpore inſunt vaſa, neq; immodice repleantur, neq; diſtẽdantur: ſed potius quadam
definita relaxatione conſiſtant, vt aditus naturali ſpiritu plane pateat: qui ſane ei, cum viſcera re-
pleta ſunt, interclusus eſt.

10 *Inclinatio ſurſum, inclinatio deorſum.*

Quemadmodum cenſuit, humores, quo vergunt, eo adducendos eſſe, ita de repletione, deq;
alimento nobis imperat, vt inclinationem obſeruemus. nam quibus prodeſt alimentum, quod ſu-
pernè datur, ijs etiam inclinatio, quæ ſurſum vergit, accommodata eſt: quibus vero inferna reple-
tio, ijſdem quoq; ad inferiora inclinatio videtur conuenire. An vero id generatim de omnib. extu-
lit? vt hoc loco idem uelit quod ſupra, cum dixit. educenda qua maxime vergunt: & in illo apho-
riſmo, Quæ educẽda ſunt quo maxime natura vergere videbitur, ducito: id quod eſſe melius vide-
detur. ſed hac de re ſatis iam ante diſſeruimus.

11 *Quæ ſua ſponte ſurſum, ac deorſum repunt: quæ proſunt, quæq; nocent, cõgenita forma, regio, con-*
B *ſuetudo, ætas, tempus anni, morbi conſtitutio: exceſſus, defectio, quantum cuique ſit reliquum, aut ſecus.*

Dat nobis hoc conſilij, accurate intueamur, quæ ſua ſponte vacuantur ſurſum, aut deorſum,
vtrum proſint, an obſint. quod quomodo cognoſci a nobis poſſit, ipſe poſtea declarabit, cum di-
cet, Quę deijciũtur, non multitudine æſtimanda ſunt, ſed ſi qualia oportet, & æger facile ferat, &
item in aphoriſmis, cum ait. Si qualia purgari oportet, purgentur, & confert, & facile ferunt:
contraria vero, difficulter. nobis igitur ſuppetit ratio iudicandi, cum moderata euacuatio fit, ſi fa-
cile æger ferat: contra vero, ut immoderatam, & moleſtam eſſe euacuationem, cum æger difficul-
ter toleret, cẽſeamus. Itaq; ſiue nos ſiue natura euacuationem moliatur, eſt in quantitate, & qua-
litate modus quidam ſtatuẽdus, quo noxius humor vacuetur, & multitudini humoris noxij eua-
cuatio conueniat: ſi enim educatur id, quod redũdat, certe ægrotus ſe factũ eſſe leuiorem ſentiet,
& facilius morbum perferet: ac ſi quid eorum, quæ naturæ accommodata ſunt, ſimul excernatur:
eius vires & diſſolui, & infirmas effici, neceſſe eſt. verum ſi qualia oportet, vacuẽtur, idq; ita fiat, vt
facile feratur, tũc ſiue per inferiora, ſiue per ſuperiora hoc accidat, proderit. at ſi nec qualia opor-
tet, euacuẽtur, nec facile ferat ægrotus, tũc ea res lædere cõſueuit. proinde cẽſet perpetuo, vt quæ-
cũq; ab ipſa natura recte fiunt, quæ modo ſponte fieri dixit, ea medicus imitetur. etenim ſi per ſu-
C periora, qualia oportet, hoc eſt, quę noxia ſunt, ſua ſponte euacuentur, hocq; proſit & ęger facile
ferat, monet idem eſſe medico faciẽdum, ſi velit euacuare; vt noxij humores euacuẽtur, & id ipſũ
ita fiat, vt omnis facilitas ferẽdi ęgroto comparetur. Ceterum has notas expoſuimus nos, cum
aphoriſmum illum explicaremus, cuius initiũ eſt. in perturbationib. ventris, & vomitibus: & cũ
illum etiam declararemus, cuius hoc eſt initium, Quæ deijciuntur, non multitudine æſtiman-
da ſunt. vterq; eſt in primo aphoriſmorum libro: quare hæc miſſa facientes, quæ ipſe adſcripſit,
perpendamus: quæ quidem ſimul indicant: aut faciendam eſſe euacuationem, aut non eſſe eua-
euandum, aut purgandum. principem autem locum obtinet forma congenita: hoc eſt commu-
nis omnium hominum natura, & cuiusq; propria. quocirca ſpectare medicus debet, qualis ſit na-
turalis temperatura, vtrum facile, an difficulter euacuationes, purgationesq; ferat: & videre, an in
morbo commutetur. id autem tum ex actionibus, tum ex facie cognoſcitur, ſi ſimilis ſit ſibi ipſi,
cum bona valetudine frueretur: vt ipſe in præſagijs faciendum eſſe monuit. In acutis, inquit, mor-
bis ita ſpecta, in primis ægri faciem, ſi faciei bene valentium ſimilis ſit, præſertim vero ſibi ipſi:
ſiquidem ita fuerit optima. Verum quia nos omniũ hominiũ naturam prius cognoſcere nõ potui-
mus, ſed ſæpe etiam repẽte ad ignotos homines viſendos uocamur, ideo a communib. initiũ du-
D cimus, nam in quibus, neq; nares acutas, neq; oculos concauos, neq; cetera, quę ibi ſunt ab Hip-
poc. memorata, perſpicimus, in ijs neminẽ de ægrotante quicquam interrogamus, at ſi illa adſint,
tum quærimus, quomodo affectus eſſet, cum in naturali eſſet ſtatu. Regionis vero formam eſſe
magno vſui ad morbi curationem, & ad futura prę ſagienda, eſt a nobis ſæpenumero demonſtra-
tum: atq; ipſe in libro de aere, aquis, & locis, qui in quaq; regione morbi vigeant, declarat. atq;
illi quidem cum indigenas corripiunt, tum vero quia familiares ſint, minus periculoſi habentur.
De conſuetudine autem quid attinet dicere? pręſertim cum ipſe ſæpenumero dicat, eam nobis
multis in rebus eſſe fructuoſam. Sed & in prę ſagijs etiam ait: ſi quis pronus cubet, cum in bona
valetudine ita cubare non conſueſſet, aut delirium, aut dolor ventris portenditur. & illud, Den-
tium ſtridor in febris quibus a pueris non conſueuit, inſaniam, mortemq; ſignificat. Non exi-
guam porrò vtilitatem ex ętatis duci cognitione, cognoſces ex aphoriſmis, in quibus de ætatib.
diſſerut: & in quos ſunt iam a nobis conſcripti commẽtarij. eſt autem quadripartita ætatum di-
uiſio, atq; humida quidem, & calida puerorum eſt: ſicca & calida florẽtium: ſicca & frigida decli-
nantium: humida & frigida ſenum. ſed pueruli non abſolute calidi ſunt, vt qui ætatem florẽtem
habent: ſed natiuo calore, qui temperatus eſt, & in probo ſanguine conſiſtit. quãquam aũt plus

humoris habeant, quàm ad ſalubrem habitũ opus ſit, tamen exſiccandi non ſunt: propterea quod E
in cauſa hoc eſſet, ne augerentur, & creſceret. De ſenibus quæſtio exiſtit, quòd alij humidos, alij
ſiccos eos eſſe dixerint. Sed hoc in libris de tẽperamentis oſtenſum a nobis eſt, eos, quod ad mẽ-
bra eorũ ſolida pertinet, ſiccos eſſe: quia uero ex frigida tẽperatura, magna copia excrementorũ
in pſis eſt, ideo humidos dici. itaq; ſi libris de tẽperamentis diligẽter per lectis, vera ſcientia cogno
ueris, frigidam & ſiccam eſſe propriam ſenum tẽperaturam, ſed adiunctam habere humiditatẽ ex
pituitoſis excremẽtis profectam, tunc plana & perſpicua erit ea, quam oẽs fere neglexerãt, dubi-
tatio. quam ob rem iubet, & nobis auctor eſt, ut in omni re tractanda, & anni tẽpus, & regionem,
& ætatẽ intueri debeamus. atq; in aphoriſmis quidẽ, cum de morbis, qui in quoq; anni temporis,
quaq; ętate vigeant, diſſereret, nobis elemẽta artis tradidit. ego uero nõnullas eius ſententias hic
afferam, quas ipſe ad hunc fere modum ſcriptas reliquit: Morbi, inquit, oẽs in omnibus fieri tẽpo
ribus uidentur: quidam tñ magis in quibuſdam, & fiunt & irritantur: ut uere, atræ biles, & cæteri, „
quos deinceps ſubiunxit: æſtate, continuæ, tertianæq; febres, & alij: autumno, alij multi, quos ipſe
narrauit: hieme, alij: ut & progrediens ſcribit, quales, quantiq; morbi in ætatibus oriãtur. quos
ego, breuitatis ſtudio ductus, minime eſſe memorandos puto. Monet aũt nos, vt morbi conſtitu
tionẽ cõſideremus. vt vtrum morbus acutus, an diuturnus ſit, vtrum ſymptomata iuncta habeat, F
aut ijs vacet: vtrum in principio, an incremẽto, an ſtatu, an declinatione ſit, cognoſcamus: & vtrũ
morbo mortifero æger teneatur, ut ſuperſtes eſſe nõ poſſit, an euaſurus ſit, iudicemus. vult enim
ipſe e morbis ſumi rationẽ preſagiendi, quid futurum ſit: quod nos prolixo ſermone cum in libris
de criſibus, tũ uero & in cõmentarijs in aphoriſmos editis explicauimus: veluti cum ait, Tertia-
na exquiſita cito iudicatur: quartana lõga eſt: vtraq; vacat periculo, phrenitis uero, & ueternus & „
periculũ minantur, & acuti ſunt morbi. Scirrhus uero lienis & exitioſus eſt, & diuturnus. Hoc aũt „
loco aeris nos ambientis cõſtitutionẽ prætermiſit: cuius tñ in libris de vulgaribus morbis fecit mẽ
tionem his verbis: Cũ totus ille ſtatus auſtrinus, & ſqualidus eſſet: deinde uero, Cũ totus annus hu
midus, frigidus, & aquilonaris fuiſſet: itẽq; Non vna ſpecies morborũ uagata eſt: neq; unus ſem- „
per fuit in toto anno ſtatus. Hoc nomẽ, conſtitutio, ſi per ſe ſolum, & ſine additione proferatur, „
poteſt & regionis, & cuiuſq; rei alterius formã indicare. Iam uero exceſſum, defectionemq; an- „
nexuit: a quibus morbi ſæpenumero gignuntur, & item in cauſſa ſunt, cur medicus properet na-
turã adiuuare, cum ea nõ ſatis euacuet: aut cur immodicam euacuationem cohibeat. quibus qui-
dem fit rebus, ut uidendum ſit, plus ne, an minus, quam par eſt, fluat, quod ſua ſponte prodit: &
quibus alterutrum proſit, quoſq; offendat. ſiquidem utrunq; malum eſt. ut enim quod medium G
eſt, id in omnibus eſt rebus expetendum, ita quod redundat, quodq; deeſt, fugiendũ: nam & vir-
tutes omnes in medio conſiſtunt, & vitia extra medium excedunt.

12 *Purgatio, euacuatio, remedia.*

Solet Hippocrates abſolute appellare euacuationẽ, cum oẽs humores æqualiter euacuantur:
purgationẽ uero, cũ ij, qui praua qualitate affecti ſunt. fit aũt accuratiſſima oĩum humorum, qui
æqualiter educuntur, euacuatio per venæ ſectionem. proxime ad hanc accedit, quã ſcarificatione
malleolorũ obimus. itemq; ea, quę in exercitationibus, aut frictionibus, aut balneis, aut & inedia
efficiatur. quãquã inedia non per ſe, ut ſingula, quæ dicta ſunt, euacuat: ſed per quandam perſpira-
tionẽ, quia nullum alimentũ, quo euacuata materia inſtauretur, introducitur. hæc autẽ uno nomi-
nę remedia, hoc eſt ſanationes vocat. Verum ſiue natura ipſa corpus euacuet, & noxiorum hu-
morum fiat euacuatio, ſiue id, nobis medicamentũ dantibus, conſequatur, Hippocrates appellare
purgationes conſueuit, quocirca Thucydides in peſtilentia explicãda, ſecundo hiſtoriarum libro,
euacuationes in morbis, quæ impetu naturæ per ſymptomata ratione morbi contingunt, purga-
tiones, expurgationesq; vocat. Purgatio igitur eſt euacuatio humorum, qui ſui qualitate mole
ſti ſunt. atq; ipſe in aphoriſmis quamcunq; euacuationem nominat uaſorum inanitionem, idq; ab H
euentis, propterea qđ eueniat, ut in omnibus euacuationibus uaſa maniãtur: & uerbo medicãdi
in ijs ſolum utitur, q̃ purgant. Ac purgationes quidẽ, & euacuationes fiunt medicamẽtis, quę aut
uomitum cient, aut aluũ ſubducunt, aut deniq; per ſuperiores, aut per inferiores partes, hæq; aut
medicamentis, aut uenæ ſectione, aut uomitu, aut per urinas, aut per ſudores, aut per clyſteres,
aut per reuulſionem, aut per deriuationem: de quibus deinceps ipſe diſſeret, abſoluitur. hoc tñ in
primis ſciendũ eſt, pleroſq; paratiores ad uenæ ſectionẽ eſſe, quàm alios: quoſdã uero ad purga-
tionem: ut alij quiduis potius, quàm uenæ ſectionẽ, patiãtur: quidã alia omnia, q̃ ut bibere medi-
camentum uelint. immo uero ſunt, q̃bus purgantia medicamẽta ſtomachum ſubuertũt: alij uero
ſine moleſtia eadem ſumunt. itaq; uidendum eſt, quibus hoĩbus ſanguinẽ detrahere, quibus dare
medicamentũ purgans oporteat, atq; in ijs, quorum uires firmæ, robuſtæq; ſunt, ſi euacuati ſint
noxij humores, morbus ceſſat. in quibus uero ſunt infirmę atq; imbecillæ, una cũ humoribus no-
xijs, q̃ euacuãtur, ipſę quoq; diſſoluuntur: id qđ nõ eſt ullo modo faciendũ: ſed ſtudendũ ꝑpetuo
eſt, ut inde maior utilitas exiſtat, oĩſq; noxius, & moleſtus humor euacuetur. quod ut fiat, intueri
prius diligenter oportet, aptuſne æger ad purgationem ſit, nec ne. qui. n. multis cruditatibus, aut

glutinoſis,

A glutinoſis, craſſiſq; abundant edulijs, quibus item hypochondria ſunt diſtenta flatibus, aut urina
ſupra modum calida, & ignea, aut aliqua viſcerum inflammatio, ij oẽs ad purgationes inepti ſunt,
quã ob rem glutinoſos, craſſosq; humores, q in corpore ſint, attenuare oportet, & meatus eos, p
quos illi a medicamẽto purgante traducuntur, & trahuntur, aperire. quod niſi feceris, ægre, & mo
leſte purgatio procedet, vt & tormina, & uertigines, & anxietatem, & ſummam moleſtiam ſit al
latura. idq; eſt, quod Hippocrates litteris conſignauit, Corpora cum quis purgare uolet, ea fluida
“ faciat oportet, ſiue vomitibus, ſiue alui ſubductione purgatio faciẽda ſit. quod ẽt in morbis diutur
“ nis intelligẽdum eſt: ſiquidem id in acutis vſu non uenit: ſed in ipſo ſtatim initio purgatio adhiben
“ da eſt, ſi materia turgeat, vt poſtea dicetur. Nunc autem rei, ad multa, magnaq; vtilis, quæ in pur-
gatione adhibẽda, & in medicamẽtis dandis, (quòd quidẽ idem eſt) contingit, te admonebo: quã
ſemper tibi hærere in memoria peruelim. Cum noſtrum corpus ad morboſam affectionem para-
tum ſit, vt illa inibi ſit, vt prope cõfecta ſit, ſi quid extrinſecus accedat, affectionẽ illam arguit, & a-
pertam facit: ac vel febrim accendit. vel dolorem capitis, aut deſtillationem aut tuſſim, aut aliud
quidpiam mouet. deinde vero homines ex illa morboſæ affectionis præparatione cum periculo
languent, cum neq; curſus, neq; alius validus motus, neq; intemperantia, neq; refrigeratio, neq;
B calfactio, neq; res venereæ, neq; vinum, neq; aliud quid huius generis morbum excitarit; propte-
rea quòd nihil horum ſatis eſt, ut ſuapte natura vehemẽtem imbecillitatem gignat: ſed vel ephe-
meram febrim, uel quid tale, quod ad exigui ſpatiũ temporis perduret, afferre poſſit. proinde non
eſt ignorandum, has non eſſe cauſſas, ſed potius occaſiones morborum. ceterum eæ occaſiones
ſunt multiplices, vt curſus, luctę, pancratia, res venereæ, frictiones, æſtus, refrigeratio, vigiliæ, iræ,
triſtitiæ, & timores, ex ijs res uenereæ, quę ſpiritum perturbant, quia morbus a malitia humorũ
non eſt exortus, purgationem non poſtulant. raucos verò, ac lienis uitio laborantes purgare con
uenit. in quibus aũt exigua ineſt copia ſanguinis, & ſpirituoſos, & qui tuſſiunt, nec quicquam reij
ciunt, quiq; ſiticuloſi ſunt, non itẽ. ſed de ſpirituoſis, aut in flatis quæſtio eſt: ſiquidem multæ cauſ-
ſæ ſunt, ut quidam uenæ ſectionem, quidam purgationem, quidam aliud deniq; remedium exige
re videantur. nihil tamẽ, niſi adhibita diſtinctione, faciẽdum: niſi velis multos in faciẽda medicina,
errores committere. Equidem Hippocratis diligẽtiam cum in alijs rebus omnibus, tum vel maxi-
me in eo commendo. quòd ſcopum eum, qui non in uno, alterove morbo ſolum, ſed in omnibus
ad purgationem indicandam præſtet ceteris, non omiſerit. is autem, ex ipſius ſententia, eſt, qui ab
affectus magnitudine ſumẽdus eſt, quem omnes fere neglexerunt, atq; empirici quidem aiunt, ſe
C obſeruaſſe, euacuationem tum deniq; faciẽdam eſſe, cum ſuus ille plethoricus concurſus, vt vo-
cãt, factus ſit, ac perſpicue fatẽtur, ſe in nihil aliud, quod ægroto accidat, intueri: ſed ita ad euacua-
tionem accedere, & tamẽ fit interdum, cum non adſit plethoricus concurſus, ut mittẽdus ſanguis
ſit. Si. n. morbus valens ſit, vireſq; ægroti robuſtæ, nemo erit, qui in medicina facienda ſit exercita
tus, qui non eſſe miſſurus ſanguinem videatur. ac quemadmodum ſanguis propter magnam ipſi᷒
copiam, & morbi magnitudinem, mittitur, ſic purgatio, propter alterius cuiuſdam humoris re-
dũdantiam, & morbi robur, adhibebitur. De venæ autem ſectione eſt a nobis in alio libro diſputa
tũ, & item deinceps diſſerẽ. nũc vero de purgatione loquemur. hac autem opus habent ægroti,
non modo ut humorum redundantiam, quæ noxia eſt, expurgetur: ſed etiam vt auertatur, & eua
cuetur. atq; in hydrope q dẽ ſtatim in principio adhibẽda curatio eſt. vbi vero cõſtiterit, in primis
addenda erunt, quæ pituitam per ſedem educant: deinde utemur ijs, quę excito vomitu euacuant:
tum vſus eorum erit accommodatus, quæ ad euocandam ex ore pituitam valẽt, vt a capite pitui-
ta detrahatur, at vbi humor pituitoſus in totum ſit corpus diſtributus, tum corpus erit eo expur-
gandum medicamento, quod illi vniuerſo expurgando ſit. quanquam ad craſſos humores incidẽ
dos, & vt vrina procedat, etiam medicamẽta, quæ incidendi vim habent, erunt nobis vſui, atq;
D adiumento. Eodem quoq; modo morbum, quem regium appellant, omnibus admotis reme-
dijs curamus, vt purgatione, vomitib. prouocata vrina, per palatum, per nares, & vno verbo, per
ſuperiora, & per inferiora. id quod in omnibus fere vehementibus, valẽtibuſq; morbis, quos ma
litia humorum procreauit, eſſe faciendum videtur. ceterum morbus omnis tribus modis valẽs ef-
ficitur, aut propter eius partis, quę affecta eſt, nobilitatem, aut propter affectus magnitudinem:
aut propter ipſius malitiam. horum omnium Hippocrates in libro De vlceribus mentionem fe-
cit; quo in loco de purgatione ſcripſit hæc: Purgatio, inquit, per aluum plurimis vlcerib. confert
“ itemq; vulneribus capitis, ventris, articulorum, & ijs omnibus, in quib. periculum eſt, ne os cor-
“ rumpatur. * hoc igitur nobis conſilij dat Hippocrates. vt purgemus, ac redũdantẽ hu-
morem euacuemus: idq; modo ſanguinis detractione, cum is ceteros humores ſuperet: modo me
dicamento purgante, cum aut flaua, aut atra bilis, aut pituita redundet: præſertim vero ſi malitia.
humorũ adiũcta ſit, aut plenitudo, aut inflammatio, aut herpes, aut aliud quid huius generis. quo-
circa ſtatuendum eſt, purgationes eſſe perutiles & cum morbi magni ſunt, & quib. per magna eſt
humorum iuncta redũdantia. Non defuerunt tamẽ, qui hanc habuerint ſñiam, prius quam ita aut
ſanguinis miſſione, aut purgatione educas id, qđ ſuperuacaneum eſt, calfacientibus vtendũ eſſe,

atq; ita diſcutiẽdum. Sed illi materiam ad locum affectum attrahunt potius, quam vt ꝑ cutim ina E
niant. perſpicuum enim eſt tum deniq; medicamentis uti, quæ ad locum ſint accommodata, nos
debere, cum vniuerſum corpus ſit expurgatum. Iam vero venæ ſectionem adhibemus, purgatio
neq; & clyſteribus utimur, & inediam imperamus, cum vniuerſum corpus plenum, aut malis affe
ctum humoribus videtur. Si neutrum horum ſubſit, tum ad remedia loco imponenda ſtatim con-
fugimus, quoniam hoc artis medicæ officium eſt omnes ſingularum corporis partium naturales
actiones recuperare, cum illæ corruptæ ſint, eaſq; cuſtodire, cum ſint integræ, eæq; naturalẽ cor-
poris fabricationem conſequantur: profecto & ipſam, cum adeſt, tueri, & cum corrupta ſit recu-
perare neceſſe eſt. principes autẽ functiones a particulis ſimilibus inter ſe perficiuntur: ſecundarię
verò, ab organicis. proinde ſpectandum eſt, qui humores ſint in corpore, quamq; vtilitatem, aut
damnum particulis afferant. itaque interdum ſolum caput grauitate tẽtari ſentimus, aut affectio-
ne quadam vlceris ſenſum referẽte conflictari: aut muſculos temporales intendi. idque vel abſolu
te, vel cum maiore calore quodam. ita & in iecinore, liene, ventriculo, coſtis, ac ſepto tranſuerſo
grauitatẽ perſentiſcimus, ſępe etiam in ore ventriculi ſenſus quidam grauitatis, aut morſus, aut
nauſeæ, aut auerſionis ciborum, aut cuiuſdam abſurdi appetitus oboritur. præterea vero fixi in
particula quapiam dolores. cuius rei cauſſa eſt aut copia humorum, quæ conſertim illuc compor F
tata eſt, aut ſpiritus flatuoſus: idq; euacuationem eſſe faciendam indicat. Sunt etiam interdum nu
dæ quædam intemperies, vacantes humoribus, interdum cum humoribus coniunctæ, hæcq; eua-
cuationem humorum corpus affligẽtium, aut vaporum indicant omnia. ipſaq; euacuatio homi-
nem a morbis, affectibusq; liberum reddit: ac ſatis eſt purgare, frictione, balneoq; uti, & diſcutiẽ-
ti medicamento quodam inungere. cum his autem ſpectanda eſt ætas, naturaq; ægrotantis, item
que anni temporis, regio, & alia, quæ ſupra memorauimus. ceterum cognitio loci affecti difficilis
eſſe ſolet, cognoſcitur autẽ affectus locus, ut ſcis a nobis eſſe in eo oꝑe, quod de locis affectis edi-
dimus, demonſtratum, ab excretis, ab ijs, quæ affectis adnaſcuntur partibus, & ab actionum noxa
ad quæ aggregantur colores, qui præter naturam ſunt, & figurę. quæ cum omnia compereris, ſci-
to euacuationem eſſe admoliẽdam, ac puta, cum ea plenitudo, quæ ad vires pertinet, fuerit, ſanari
eam continuo non poſſe, quod cum ipſa euacuatione uires una interdum exoluantur, quãquam
inuẽti quidam ſunt, qui ſtatim poſt euacuationem ſint ab omnibus moleſtijs liberati: uerum neq;
omnes medici illorum affectiones norunt: neq; ſi norint, a ceteris diſtinguere ſtatim poſſunt. nã
neque in ſudores, neque in odores intueri illic oportet, in primis enim nihil ibi indicant: ac ſudor
& odor non idem eſt: cum ſudor ſit tenuis humiditas quædam, & ex ipſis humoribus proficiſca- G
tur: odor uero, veluti fumus quidam ex humoris materia reſolutus, proinde ad hæc adhibere ani-
mum non oportet. Sed corrigẽda medicamẽta ſunt; ſiquidem docuimus omnia medicamenta
ventriculum, præſertim vero eius os, propterea quod maxime neruoſum ſit, & ſenſu præditum,
lædere: quam ob rem odorata admiſceri ſolent, vt ne ſola medicamenti facultas ventriculi os at-
tingat. admiſcentur autem ſemina, quę vim medicamentorum obtundant, ipſorumq; actionem
non impediant: quęq; attenuandi, atque incidendi vim habeant: præterea uero quæ admiſcen-
tur, ſibi inuicem conſentiant: alioqui inæqualiter fit euacuatio, neque uero omnes, qui quoquo
modo affecti ſint, nec quocunque tempore, nec ſtatim vbi contigerit, purgandi ſunt. Ac ſanos q-
dem, & in quibus nihil redundat, purgare non oportet. quorſum enim decet, accommodatam na
turę, & culpa vacantem, & non morboſam materiam auferre? immo uero, præter quam quòd id
cum moleſtia, & labore facis, non mediocris noxa conſequetur. quicquid. n. per uim quidpiam fa
cit, id dolores, labores, interdum vero etiam animi defectiones, ac partium exolutiones, aliaq; mo
leſtias inuehere conſueuit. euacuaris tu quidem. ſed quidpiam naturæ accommodati, & quod rei
eſſentiam attingat, detraxeris. Verum ſi in homine aut pituita, aut flaua bilis, aut alius quiſpiã hu-
mor redundarit, tunc erit opportuna euacuatio. Sed tamẽ craſſos humores attenuare, ac tenaces H
incidere plane decet: alij ſtero euacuandi ſunt. utriſq;. n. auxiliantibus & natura, & medicamento
recte ſuccedit purgatio, eaq; facilius, ac melius peragitur, cum moleſta materia ſecedit: Sed, ut mo
nui, obſeruare eos oportet, qui pingues ſunt, & quorum tabidus eſt habitus. temporum quoq; an
ni repẽtinas mutationẽs, aſtrorumq; ortus, & occaſus, a quib. tẽpora valde immutant, arcturũ di-
co, uergilias, ſolſtitia, æquinoctia, caniculãque obſeruare par eſt, quã de re ipſe in libro de aere, a-
qua, habitationib. locis. & regionibus, mentionem fecit. prius. n. quam probe conſiſterint, nõ eſt
accommodata euacuatio. Age vero in ijs purgationibus, quę per inferiora fiunt, obſeruandę ſunt
hæmorrhoides, fluor muliebris cruentus, itemq; omnes, qui crebra deſidendi cupiditate vrgẽtur,
quem morbum tineſmum vocant; quiq; alui fluore tentantur, & quorum inteſtinum vlceratur,
quorum denique ſicca mitum in modum aluus eſt. in purgationibus verò, quæ per ſuperiora fiũt,
obſeruabis tuſſes, aſthmata, interna ulcera, ac pulmonis quidẽ tabem, iecinoris colliquationem,
ſanguinis ſputum; & ſi quem in gurgulione, aut faucibus, aut ceruice morbus exercere conſueuit.
huc accedunt oris ſtomachi dolores, & cum cibum homines non continent. nec tamen ipſum vo
mitu reijciunt. itaque pituitoſi per ſupernas partes: bilioſi per infernas purgandi ſunt, pręſer-
tim

A tim quibus atra bilis euacuanda eſt. Verum vbi opus euacuatione eſt, non debemus ipſam ita abſolute, ſimpliciterque admouere: ſed diligenter expendere, quomodo ea facienda ſit, & qualia futura ſint ea, quę ſumus euacuaturi, & per quem locum, & quo tempore & quatenus educenda. ac quod diximus, quomodo facienda ſit, ſignificat tranſitus aperiendos: idque non ſimpliciter, & ut ſors fert. ſed ut decet quod nobis ſignificat modum, quo ad inanitionẽ faciendam vtamur, vt, exẽpli gratia, in iis, quæ ventre cõtinẽtur, per clyſteris, glãdiſq; uſum, & item medicamentum quod a'uũ ſubducat: & hæc ſingula per certa quędam: cum & clyſter, & glans, & ſubducens medicamẽtum multis confici modis poſſint. quod vero diximus, qualia futura ſint, quæ euacuanda ſunt, intelligimus, attendendam eſſe qualitatẽ eorum, quæ euacuãtur. vt noſcamus, aqueum ne & tenuẽ an pituitoſum, an biliosũm, melancholicumve humorem præſtet educere. iam quod diximus, per quẽ locũ, huc pertinet, nobis ſpectandum eſſe, per quam partẽ euacuare oporteat. quamuis enim perſpectum habeamus, per inferiores partes euacuationem eſſe faciendam, tamẽ per quam ex inferiorbus tentanda ſit, diſtinguendum eſt: vt per ueſicam ne, an per aluum, an per uterum; rurſus uero ſi per ſuperiora, utrum per nares, an per os. eſt etiã num euacuatio, quæ per totum corpus fit, eaq; aut per ſudorem efficitur, aut per eam perſpirationem, quæ latere ſenſum noſtrum dicitur;

B quæ quidẽ propter tenuitatem eorum quæ educũtur, oculorum effugit obtutum. etenim cũ eius facultatis, quæ animal continet, imbecillitas, & tenuitas humorũ in idem conueniunt. eſtq; eis calida febris adiuncta: aliquid ſemper propter imbecillitatem quidem extra cutim excernitur, verũ ſub aſpectum præ exiguitate non cadit: vtpote ſi tenues humores effluant. quod ſi etiam locus ſit calidus, & anni tempus æſtiuum, & cæli ſtatus calidus ac ſiccus, tunc homines in huiuſmodi affectionẽ promptius cadent: ac magis etiam, ſi natura ſint bilioſiores, oſque ventriculi habeant imbecillum. Præterea uero, quod addimus, quo tempore, ſcito, videndum eſſe, quo ſit tempore vacuandum, vtrum in principio, antequam morbus concoctus ſit: cum inquam, vt ipſe poſt dicet, turget, & ad humorum excretionem nos impellit natura, quæ animãtia gubernat. an poſtquam noxii humores ſint concocti. quod deniq; diximus, quatenus, ſcire debes, copiam euacuationis nobis eſſe perpendendam, cuius habere rationem medicus debet: vt ſudor interdum uidetur eſſe ægroto utilis, & tamen ipſum quoque eſſe moderatum oportet: propterea quòd ſi immodicus ſit uires diſſoluat. multo autem accuratius ſeruare modum decet in iis, quæ uomitu reiiciuntur, quęque per aluum educuntur, ac quæ per ora uenarum, perque uterum euacuantur. Eſt autem tentanda euacuatio autumno, & uere, per quam potiſſimum partem prodeſſe uidetur, ut nuper di-

C cebã. ſi uero hieme, & æſtate euacuare aliquid cogaris, dato operam, ut hieme per inferiora: ęſtate per ſuperiora id facias. idq; ipſe in libro de ſalubri diæta monuit. cauſa eſt, quia hieme pituita in ventre gignitur. quocirca iubet, eam vt uomitibus euacuemus: at æſtate vult ut bilim ſupernatantem deorſum retrahamus. uerum ſi totum euacuare corpus uelis, æſtate per ſuperiorem uentrem, hieme per inferiorem medicamento faciendum eſt, ut in Aphoriſmis habes: at quæ prohibere voles, ne augeantur, ea per loca contraria reuellere conueniet. & tamen in læuitatibus inteſtinorum cum in extremitate ſunt exulcerationes, ab acri, tenuique humore exortę, licet morbus medicamentum per ſuperiora poſtulet, quod potius huiuſmodi humores ſuperfluent, quã infra ſecedant: tamen hoc hieme non eſt faciendum: vt modo dicebamus. cum uero humor pituitoſus adhæſit inteſtinis, non eſt per ſuperiora purgandus, hoc eſt per medicamentum uomitu purgans educendus. eſt enim natura comparatum, vt ea ſolum, quæ in ventriculo ſunt, euomantur. eorum vero, quæ inteſtinis continentur, nihil eſt, quod euacuari uomitu poſſit. quam ob rem in facienda medicina mentem, animumque adhibere diligenter, ne erres, oportet. hanc autem ad rem non parum facit etiam conſuetudo: ſi quidem ipſa quoque modum euacuationis declarat. nam qui vomere ſoliti ſunt, eas purgationes minore cum moleſtia ferunt, quæ per ſuperiorẽ

D uentrem fiunt: inſueti vero, non ſine periculo id faciunt. ac magis etiam cum elleboro vomitus cietur: quo remedii genere cum veteres plurimum vſi ſunt; tum vel maxime Archigenes, cuius liber, qui eſt De elleboro propinando inſcriptus, adhuc extat. Eſt etiam morbi genus ſpectandum qui enim aquã inter cutem ex pituita habet, is medicamentum pituitæ educendæ poſtulat: ac primum quidem per inferiorem ventrem, deinde & per uomitus, & per ea quę pituitam per os euocant. cum enim in toto corpore ſit diſperſa redundantia, omnia euacuationum genera adhibebimus. at hydropi aſcitæ medicamenta dabimus, quibus aqua educatur. ſicut regio morbo correptis ea propinabimus, quę bilim ducant. in quibus etiam bilis multis modis expurganda eſt, ut per inferna, per ſuperna, per vrinas, per palatum, & per nares. Eodemque modo ſi melancholici humores abundarint, ut in melancholia, cancro, & elephantiaſi vſu venit, medicinis vtemur, quibus atræ bilis humor euacuetur. in comitiali morbo pituitam expurgantia medicamẽta danda erũt. Quędam etiam intemperies ſine humoribus comperiuntur: in quibus refrigerare, calfacere, exſiccare, humectare, & aliquid horum coniuncte facere oportet. in iis autem, quę ex humoribus conſiſtunt, ſi particula ſibi ſoli inſeruiat, tibi licebit audacter euacuare, prout affectio ſuadebit, uiribus tamen etiam perſpectis. ſin eius miniſterium ſit omnibus animantis partibus neceſſarium, cuiuſ-

modi

modi eſt iocinoris,aut uentriculi,non parua ſolicitudo de virium robore habenda eſt, ut ne,vna E
euacuatione magna affatim adhibita, ipſum diſſoluamus.Ita etiam qui in corporis ſuperficie la-
borant intemperie,ijs medicamenta,quæ poſtulet intemperies,adhibebimus. quibus autẽ in imis
corporis partibus intemperies eſt,in ijs ineunda eſt interualli ratio.ceterũ quæ per ſingulos dies
in nobis coaceruantur:ea erunt exercitationibus expurganda.Ea aũt quæ vſu balneorum fit eua
cuatio , non magna eſt:ac ferme quidpiam eorum, quæ cute continentur,euacuat.quæ uero in
profundo corpore inſunt,& per carnẽ ſunt diſperſa,ac ſolidis partibus inhęrent , non iam ſatis a
balneis euocantur,neq; tñ euacuatio medicamentis facta purgantibus eſt idonea:quanquam ijs,
qui valde purgatione indigent,& ex longis ẽt interuallis accommodata eſt.Si vero quiſpiam eua
cuationem moliri velit,vereaturq; ne plenitudo colligatur,atq; ita in morbos cadat,is ſciat,præ-
ſtantiſſimum eſſe ad euacuationem ineundam tempus,ver:ab hoc,autumnum.is.n. ſæpenume-
ro circa uergilias conſtitutionem ueri parem ſortitur;vt quidam non ægrè purgentur, & id op-
portuno tempore faciant prius,q̃ æſtiua excremẽta ab hieme excepta condenſentur, & corpori
bus infigantur.& ob eã cauſſam purgationes uerno tempore ſunt optimæ,quod excrementa hie
me collecta educunt prius,q̃ calor exuperans ea moueat,ac perturbet.quo in loco par eſt atten
dere commune medicorum erratum,quod in plurimis affectibus plerũq; committitur. nã quod F
ſuperuacaneum eſt euacuant illi quidem,ſed tñ ne ei quod euacuatum ſit,quid perſimile gignat,
nullo modo ſibi curandum proponunt.Iam verò,cum ægrotus medicamentum bibit , ei danda
ſorbitio eſt.interim uero dum fit purgatio,ſorbitionem non dabis,& tñ pleriq; medici, cum eua-
cuãt,copioſe hominẽ alunt.at Hippocrates nobis auctor eſt,ut pauciora demus: ꝑ pea quod cor
porum,quæ expurgata ſint,facultas purgatione conflictata,neq; ferre,neq; probe conficere ali-
mentum poteſt.nunc uero,qm̃ etiam inteſtini natura facit,ut facile,aut difficulter aluus ſubduca
tur,bene actum iri nobiſcum puto,ſi is,qui recte per ſuperiora,perq; inferiora purgaturus eſt,hu
ius rei non erit ignarus. Venter enim in hominibus ſuapte natura oſculum hẽt aduerſum : & in
dextra parte ad ſpinam latius;q̃ in ceteris animantibus:inde uero fit anguſtius:deinde meſaræũ
ſubit:atq; ita deinceps vſque ad principium coli inteſtini.ij,qui tales ſunt cibis facile euacuantur:
at quibus oſculũ ſuperius vergit,uel eſt anguſtius,q̃ par ſit,vel quòd ita ab ortu ſit factum, vel ꝙ
aliqua inflammatio obſideat,aut durus tumor poſtea natus comprimat,aut aliud quid impediat;
ijs cibi difficulter deſcendunt:ſed facile ſubducuntur:quos quidem omnes per inferiora purgare
non debemus.at quibus os ventris propter morbos anguſtum eſt factum , ſi progreſſu temporis
morbi ſoluantur,ſymptomata quoq; ſolui ſolent.quocirca non ſemper ſunt eodẽ modo ad pur- G
gationes per aluum affecti.& quæ natura fiunt,ſemper obſeruanda ſunt:quę vero vi morborum
quatenus morbi vetant . Qm̃ vero ex medicamentis alia decocta damus,quibus ægri veſcantur,
alia ſicca in puluerem redacta,aut contuſa,aliorum vero liquores,aliorum deniq; radices exhi-
bemus.non ſunt cocta crudis commiſcenda:nec radices liquoribus admodum temperandę.adhi
bere igitur animum oportet,vt cui morbo unumquodq; medicamentum conueniat,intelligas.
nam quę maxime contrarijs morbis conueniunt,non ſunt ſimul commiſcenda. ergo feruida re-
frigerantibus,fortia debilioribus temperantes offeremus.itemq; inſuauia iucundis,ut pulegij,ne-
pitę,& thymi comas,& ſemine petroſelini,dauci,& aniſi,& pipere.&†alijs condiendo ; quorum
quędam purgationem adiuuant,ut piper,atque etiam ſal:quędam uetant,ne quid plus,quàm o-
portet,purgetur,vt prędicta ſemina faciunt. quędam medicamentum perducunt ad ea,quę pur-
gationis indigent.Nunc uero meo me functum officio ſatis putabo,ſi medicum cohortabor , ut
nihil plane eorum , quę ad artem pertinent , negligat . ſiquidem ſunt his de rebus integra a no-
bis conſcripta uolumina:ut ẽt de venę ſectione eſt ſępe numero uarijs in locis actum: & tamen in
pręſentia mihi propoſui pauca quędam ſummatim,& perſpicue eſſe aſſerenda:pręſertim cum tu
mihi mandaris,ut hęc celeriter,breuiterq; conſcribam.Primum igitur,quod eſſe in uenę ſectio- H
ne propoſitum debet,eſt morbi magnitudo,& robur uirium,exceptis ab hoc ſermone pueris,&
ijs,qui ad ſummam ſenectutem peruenerunt.Scire enim conuenit,non ſolum particulis animan
tium ſuppeditari a ſanguine alimentum:ſed etiam natiuum calorem ſuam in ſanguine ſedem ha
bere collocatam.is autẽ calor,qui in corde eſt,tum minor ſe ipſo redditur propter magnam eiuſ-
dem inopiam:aut propter frigidam qualitatem:tum maior,uel propter calidam ſanguinis qua-
litatem,uel propter inopiam exiguam.quemadmodum autem in uentriculo prauæ concoctio-
nes fiunt,cum ea,quę ſumpta ſunt,aut magis pituitoſa,aut magis biliosa redduntur,aut corrupte
lam quandam patiuntur,aut cruda,& mutationis expertia plurimum manent , & in flatum uer-
tuntur:ita etiam vbi ſanguis non gignitur,humorum in arterijs,uenisque affectiones proportio-
ne reſpondebunt ijs , quę a fruſtrata in uentriculo concoctione proueniunt. alimentum autem,
quod a uentriculo diſtribuitur,quando a natura non ſuperatur,& in boni ſanguinis generationẽ
non mutatur,multas experiri corruptelas ſolet . quæ autem ex materia calida computreſcunt,
calidiora redduntur:proinde putreſcens ſanguis erit calidior . qui cum ſit factus calidior , etiam
cauſſam afferet,ut particula,in qua putreſcit,calidior ſentiatur:& quæ uicina ſunt , una cum par-
ticulis

†In altero exẽplari pro dã non legitur dã ei.s.sale.

A oculis ita affectis,calore inquam acri,& mordaci,incaleſcant.cum igitur in aliam particulam de-
cumbit,in ea tumorẽ præter naturam excitat.ex quo genere eſt inflammatio.cumque is ſanguis,
qui decubuit,craſſior ſit & magis malancholiam imitetur, tum ſcirrhi naturam tumor nanciſci-
tur:at eſſe laxus ſolet,cum fluxio pituitoſior. at ſi bilioſa ſit,ignis ſacer gignitur. quæ omnia nos
in methodo medẽdi,itemq́;in eo libro,quem ad Glauconem miſimus, & alijs pleriſq́; in locis, ac
curate diſtinximus. itaq; cum plenitudo ſit duplex, vti dixi, tũ ea, quæ ad uires refertur, tum ea
quæ ad affuſionem pertinere dicitur, celeriter euacuãda eſt prius,quàm magnum quid piam ma-
lum excitare in hominibus incipiat. quocirca ſi uire de vena ſecanda conſilium uelis,in hæc pro-
poſita potiſſimum intuebere,quãta inquam ſit plenitudo,& qualis,tũ perſpicies naturalem cor-
poris facultatẽ,deinde ipſius corporis totius habitum,tum anni tempus, regionem, & anteceden
tẽ vitam: & vtrum aliqua ſolita excretio ſit præter conſuetudinẽ cohibita: deniq; vtrum homo
gracilior euaſerit,aut craſſior.cumq;perſpicua plenitudinis adſint ſigna,ac valentes uires ſint,ve-
nam ſecabis:ſi uidelicet tentionis ſenſum afferat affectio,ſine ullo diſcrimine:ac multo etiam ma-
gis ſi ſenſum inflammationis aduehat; ſi uero plenitudo aggrauans moleſta ſit, ſanguis non per-
B petuo mittendus erit: at venam ſecabis ijs, quibus hæmorrhoides ſuppreſſę ſunt : & ijs omnibus,
quoſcunq; æſtiuo tempore morbi a plenitudine profecti corripiunt: & item qui in eiuſdem gene
ris morbos uerno tempore cadunt. cæterum intemperantes , uinoſos, atque abdomini deditos
ſiue purgatione,ſiue ſanguinis detractione euacuaris, nihil iuueris. Iam uero non ſolum inciden
da uena eſt,cum ſubeſt plenitudo,ſed etiam ſine plenitudine in principio inflammationis,quæ ſit
uel ex ictu, uel ex dolore, uel ex partium exorta imbecillitate.tria igitur ſunt , quæ agnitionẽ cõ
tinent, morbi magnitudo,eaq; aut præſens,aut imminens: ætas,& robur virium.hæcque tria pro
poſita ad ſanguinis miſſionem ſuadẽdam eſſe ſatis poſſunt. Ac ſi q̃n tanta crudorum humorũ coa
ceruata ſit copia,vt venæ ſectionem prohibeat, non tamen coargui noſtra debet oratio : propte-
rea quòd in huiuſmodi robur virium nõ adeſt. ergo in ijs quibus euacuatione opus eſt, maturan-
dum eſt euacuare,niſi ſit quædam concocti alimenti in ventriculo facta corruptela . In febribus
autẽ,ſi continentes febres ſint,& manifeſtam aliquam acceſſionem afferant,in qua accedentes in
eadem permaneant magnitudine,& ordinatas,aut inordinatas inuationes faciant,erit ſumma di-
ligentia animaduertendũ,ne increſcentibus inuaſionibus detractiones moliamur.ſed id tempori-
bus placidioribus faciamus. ſanguinis aũt detractio multis ſit e partibus. ac ſi a fronte ſanguis au-
C ferendus ſit, recta in fronte vena ſecanda erit. atq; in plurimis, in frontis partibus ſuperioribus,&
caluaria,ubi vena ad Y litteræ ſimilitudinẽ ſcinditur.ſectio autẽ in parte inferiore apud ipſam ve-
næ ſciſſionem facienda eſt. q̃ uero in angulis oculorũ ſunt, eas prope ſupercilia, multo ſupra an-
gulos incidere ſolemus. ſecundum autem uero ſecanda eſt ea,quæ duræ auris parti eſt oppoſita.
ſub lingua aũt aut utranque,aut certe maiorem,quæ dextra eſt, incidimus. in brachio uero eam ,
quæ ex humero deſcendit. in manu eam,quæ inter medium & annularem digitum interiacet: in
poplite eam,quę media eſt maxime: in malleolis internam, paruitas autem per ſæpe facit,ut non
ſit nobis integrum, ut quam uelimus,incidamus. In uenis autem cubiti ſecandis, ſi ſecundum na-
turam ſint,ut in plurimis uſu uenit,tres erunt ad incidendum accommodatæ, eæq́; perſpicuæ, ea
nimirum,quæ ſupra eſt ad muſculum,& media,& quæ ad brachij exortum eſt. quænam aũt ſit in
aliquibus ſecanda,diſcernimus.in animi enim defectionibus aut in aliquo ſtomachi uitio , aut in
uiribus ſuſpectis,incidenda eſt ſuperior: quibus autem confertim facta detractione, & concitata
euacuatione opus eſt, media: at qui mutationem in melius poſtulãt,quo in numero ſunt qui co-
mitialem morbum patiuntur,inferior. Iam uero in cubiti articulatione multas uenas, quas inci-
dere medici ſolent, comperies: de quibus in libris de diſſectione, deque uſu partium, & in eo, qui
D eſt de diſſectione uenarum, diſſeruimus. Terminum autẽ mittendi ſanguinis Hippocrates colo-
ris mutationem ſtatuit,ſed ſcire par eſt, quicquid ſanguinis in inflammatione eſt, id ipſum magna
ui caloris mutare colorem : reliquum uero ſanguinẽ per ſimilem in omnibus particulis per ma-
nere ; tunc enim Hippocrates de inflammatione,quæ coſtas obſidet,loquebatur. quocirca ſi ſan-
guis, qui toto corpore continetur, ſit pituitoſior, certe is, qui in coſta inflammata habebitur, erit
rubicundior;ſi ille fuerit ruber,is qui in parte inflammatione obſeſſa eſt, aduſtus ad nigritiem per
mutabitur.liuidus autẽ medius eſt in ea mutatione,quę a rubore ad nigritiem efficitur. atque hoc
quidẽ eſto ſignum ex Hippocratis ſentẽtia. Illud uero non eſt nobis ignorandum, ſcopos cũ au-
gentur,indicio eſſe, copioſiorem fieri euacuationẽ oportere.cum non augentur, tantum eſſe de
copia euacuationis detrahendum,quantum illi ſint imminuti. adhibere aũt maxime animũ debe
mus pulſuum mutationi,utpote quæ minime fallax ſignum ſit : ac ſi uel in magnitudine, uel ulla
inęqualitate commutentur, ſtatim ceſſandum erit. ac de hoc præſidij genere hactenus. qui ſcire
quidpiam accuratius aueat,is totum librum noſtrum,cuius inſcriptio eſt , De curandi ratione ꝑ
ſanguinis miſſionem, legere poterit. De euacuatione autẽ, quæ uomitu ſit, quid opus eſt dicere ?
perſpicuum enim eſt,eam interdum accommodate adhiberi ijs,qui uomere ſoliti ſunt : interdum
uero conſuetudinem eſſe interrumpendam.ſi igitur in uentriculum flaua bilis confluat, homoq;

ſit ea

ſit ea natura,ut amara bilis in eo coaceruetur,regioq; calida ſit,& uitam laborioſam,atq; ærum- E
nioſam homo degat,is aſſueſaciendus ita eſt,ut bilim prius,q̃ cibum ſumat,euomat. ſiuero malũ
inde ortum ſit quòd multum uini a balneo ante cibum velit bibere,tum & vomendi conſuetudo
omittẽda eſt,& de potus,deq; paſtus copia eſt detrahẽdũ. ventriculus.n. propterea factus imbe-
cillis,totius corporis redundantias in ipſum confluẽtes excipit: interdum vero accõmodatus eſt
vomitus,vt humorem glutinoſũ,eumq; plurimum a ventriculo abſtergamus.ac ſi quis ſit,qui hu
iuſmodi humorem continẽter in ventriculo colligat,eum quoq; vomere cõtinenter oportet. cõ
trà vero ſi vẽtriculus propter imbecillitatẽ continere ea,quæ ſumpta ſint,nõ poterit, vomitu nõ
erit vtendũ:& pauci cibi,ijq; ſtomacho idonei dandi erunt.ipſumq; medicamẽtis ijs,quæ foris ſu
perdantur,confirmabimus.Quoniam autem ijs,qui difficulter ad vomitũ impelluntur, non me-
diocre periculum imminet,ne & venula rũpatur,& aſpectus offendatur,& gurguglio, ac ſtoma-
chus dolore conflictetur, & alia item incommoda patiantur:ideo medici modos excogitarũt
quibus modis hoĩes vomere facile poſſint. proinde in quibus excitare vomitum a cœna ſine vlla
moleſtia volumus,ijs narciſſi bulbos vna cum eſculentis dabimus,quibus veſcantur, hacq; ratio-
ne fiet,vt illi facile vomant. Valet etiam ad prouocandum vomitũ anagyri ſemen,& glandis un-
guentariæ carnis denarius ex aqua mulſa potui datus.hoc etiam ſæpe aluũ ſubducit, atque adeo, F
vt iecur & liené ex poſca repurget. Vomitus autem multa commoda affert.nam & pituitam eua
cuat,caput,alioqui graue,leuat,totum corporis habitum agiliorem reddit:ac vetat, ne is, qui ni-
mio ſe vino ingurgitauit,aut multa deuorauit,offendatur.Ceterum qui ſibi eſſe vomendum pro
poſuerit,ſpectare debet,ne quibus veſcitur,aut acerba, aut arida ſint:ſed tum dulciora, tum liqui-
diora,tum deniq; acriora,quarum rerum magnam copiã in noſtris de ſimplicium medicamen-
torum facultatibus commentarijs habebis explicatam. huiuſmodi autem ſunt radicula,eruca,ve-
tus ſalſamentum,origanũ uiride,modicũ cæpæ,atq; porri.tũ uero etiam ptiſanæ ex leguminibus
confectæ,& quæ mel mixtũ habeant,ac lomẽta fabarũ,& carnes pinguiores. E uinis deligẽda sũt
dulciora.cauſa eſt,q.a ea magis ſuperfluitant,ac magis ẽt ſi ſint,q̃ conſueuerũt,dilutiora.non dẽt
aũt is,qui ad uomitũ incitatus eſt,cogi,vt omnia accurate uomat : ſed ſi tibi ſatis ſit euacuatus, tũ
ceſſandũ eſt.cumq; tñ uomuerit, quantũ eſſe conſentaneũ uideatur,tũ uẽtriculũ, ceu uas quod-
dam,lauet aquæ mulſæ potu,aut magna ui aquæ,& iterũ uomat.Clyſteribus autẽ ſæpe numero
in morbis utimur,cũ uti alijs remedijs non licet.multis vero confici modis ſolẽt. alij enim molles
ſunt,acres alij:molles ex aqua calida,ex aqua & oleo commixtis,& item ex lacte fiunt.huius quo.
que generis eſt aqua in qua alicam,tragũ,lini ſemen,maluamq; decoxeris. quibuſdam anſerinũ, G
ſuillũ,caprillũ,hircinũ,gallinaceũq; adipem adiungimus.ſic ut etiã butyrum,reſinam terebinthi-
nam,rutam,cuminũ,lauri baccas , anethũ,& quæ ſunt generis eiuſdẽ.Acres conſtant ex muria,
aqua marina,garo,ſiluri,decoctione iridis,thimi,ſatureię,ariſtolochię rotundæ,cucumeris agre-
ſtis,abſynthij,colocynthidis,cnici,ueratri nigri,polypodij,& mercurialis:& ex vino mulſo cum
ſale,& nitro,& centaurij ſucco.Molles autẽ adhibẽtur ijs,in quorum inteſtinis ſtercus durũ inſi-
det.& quibus maius aliquod ad mouere remedium volumus,vt dropacẽ,ſanguinis miſſionẽ, aut
chirurgicam actionẽ quandam.acribus vtimur ad lateris dolores, gingiuarũ defluxiones, capitis
dolorẽ,propenſionẽ in ſomnũ nimiam,peripneumoniam,anginam,rigorẽ,morbum comitialẽ,
inſaniam coxẽdicis morbum,inflammationẽ oculorũ,& cum homo non niſi recta ceruice duce
re ſpiritum poteſt,deniq; ad veternũ.Sed ſtercus aut ſupra,aut infra continetur.id qđ ex his notis
dignoſces.ergo ſi ſtercus propter affectionem,quæ in ſuperioribus ſit partibus,contineatur, ſto-
machi diſtentio aderit,& dolores dorſi,ac ſpiritus anguſtię comitabũtur:ſi vero in ieiuno,& gra-
cilibus inteſtinis cohibeatur,nauſea,ſaliuę copia,frequẽs circa umbilicũ ęſtus ægrũ affligtabit : at
ſi colon inteſtinum male affectum ſit,flatus cohibẽtur,tormina uiolẽta adſunt,lumbi grauitas ſẽ
titur, quę laſſitudinis ſenſum inuehit.quocirca fit,ut clyſteres ſint ad multas res utiles, ut in extre H
mo inteſtino ęgrotante uſu uenit, itemq; in choleris ſiccis,in leuitatibus inteſtinorũ,in alui fluo-
re,in crebra deſidendi cupiditate,& alijs permultis,quę nũc non ſunt nobis recenſenda. uſus uẽ-
ro etiam quãdoq; poſtulat.ut ex aqua ſalſa clyſterẽ paremus,ut cum ulcera inteſtinorũ in dyſen-
teria computreſcũt.idq; facimus,ut quicquid computruerit,abſtergamus:ac ſimul multas ueluti
ſquamas ulcerũ educamus.quod quidẽ uſq; faciendũ eſt donec inteſtinum expurgatum ſit.quód
ubi factũ erit,tũ in clyſteres medicamenta conijciemus,quibus expurgare,quę ſuperuacanea sũt,
poſſimus.Iam uero pręter clyſteris uſum,alia multa nobis ſuppetunt,quæ & corpus, & ſingulas
eius partes,ut caput,& ceteras euacuẽt.huiuſmodi ſunt aut apophlegmatiſmi,quibus pituita edu
citur,aut per nares expurgantia,aut quæ ſuffumigationes uocantur, aut quæ excitis lachrymis
materiam inaniunt.Suffumigatio tamen non multis illa quidem prodeſt,ſed ijs ſolũ quorum tho
rax male affectus eſt,ac ne his quidem omnibus,ſiquidem non congruit ijs,q ſputo ſanguinis labo
rant,neq; ijs,quos morbus ſiccus in thorace uexat. apophlegmatiſmus uero eſt poſt totius cor-
poris purgationem accommodatus.ita etiam quæ per nares caput purgare dicũtur, eaq; aut ex
centaurij ſucco fiunt,aut betæ,aut triti elaterij,aut cedriæ,aut aliorum, quæ huiuſce ſunt mate-
riæ.

A riæ. Eorum vero, quibus lacrymæ cientur, vſus eſt perexiguus: ſiquidem ea ſolum adhibemus,
cum oculi diuturno ſunt morbo exiccati, & cum palpebras ſcabies obſidet. Reliqua ante ſunt, quę
per vrinas euacuant: quæ non omnibus conueniunt. vitanda enim ſunt tabeſcentibus, propterea
quod eos ualde perturbant. ceterum ex ijs, quæ urinam cient, quædam per os ſumuntur, quo in
genere ſunt, quæ potui dantur: quædam glandicolis imponuntur: atq; his vtimur, cum loti ple-
na ad ſummum veſica, eijcere ipſum non poteſt. De ijs uero, quæ ſudorem eliciunt, deq; balneis,
ac ceteris, in quibus eſt uis euacuandi, quæ ipſe uno nomine remedia uocat, non eſt nunc oppor
tunus ad dicendum locus. quam ob rem ad ea, quæ deinceps ſequuntur, accedemus.

12 Declinatio.

Hoc etiam unum eſt medicinæ faciendæ genus. cum enim euacuare, aut purgare ſemper non
poſſimus, ſicque infixum quid in particula, quod eam uexat, damus operam, id ut declinemus: ut
neque particulæ moleſtiam afferat, neque eo in loco computreſcat: quod quomodo ſit faciendũ,
ipſe deinceps docet, cum hæc ſubiungit.

13 Deriuatio in caput, in latera, qua maxime vergit, aut reuulſio in ſupernis deorſum, in infernis,
B *ſurſum. aut exſiccare, aut aliquibus inferna, aut aliquibus ſuperna aut eluitur; aut quibuſdam miti-*
gabitur.

Deriuatio eſt eiuſdem generis cum euacuatione, quæ fit per eam partem, quæ fluxionem ex-
cipit: uſu autem reuulſionis prohibemus, ne uehementiſſimi humorũ effluxus conſertim in par-
tem decumbant. hæcque ſunt ab Hippocrate reperta communia cuiuſcunque immodicæ eua-
cuationis remedia. fit autem deriuatio ad uicina loca; reuulſio ad contraria. ut ſi quid per pala-
tum uacuetur, ad nares deriuamus. ſurſum uero reuellimus. Medicus autem debet naturam imita
ri. id ipſum uerò ipſa facit perſæpe, ut eſt in aphoriſmis conſcriptum. Si, inquit, mulier ſanguinem
uomat, menſtruæque purgationes ſuperueniant, morbus ſoluitur. quocirca nos cum menſtruæ
purgationes uehementius, & conſertim euacuantur, & cum ſanguis ex utero fluit, ſurſum reuel-
lere conſueuimus. quod, cucurbitula maxima ſub mammis affixa, facimus. Sanguinis uero e na-
ribus profluuium, inita ratione contraria, hoc eſt maximas cucurbitulas præcordijs adhibentes,
cohibemus. Sic etiam cucurbitula defigenda occipiti eſt, ut materiam, quæ in poſteriore eſt par-
te, & ad oculos comportatur, reuellamus, eademque ratione uenam in fronte ſecamus, ut mate-
riam, quæ in poſterioribus cerebri partibus continetur, ad anteriores trahamus. Sic etiam ſi a na-
C re dextra ſanguis fluat, iocinori affigenda cucurbitula eſt; ſi a ſiniſtra, lieni; ſi ab utraque, uiſceribus
utriſque admouẽdæ ſunt, atq; ad hunc modum in omnibus fluxionibus tum reuelles, tum deriua
bis. ut quæ per aluũ fluũt, ea uel per urinas, uel per uterum traducas; quæ per urinam, ea uel per
uterũ, uel per ſedem: ſimiliq; modo quæ ad uterũ, aut per urinam, uel per aluũ transferas. in ijs aũt
quæ per oculos, & aures, & palatum fluunt, ea per nares deriuantur: reuelluntur autem quæ ſu-
pra ſunt, omnia, deorſum: ſicut in ijs omnibus, quæ infra ſunt, ſurſum fit reuulſio: præterea a
dextris ad ſiniſtra, & a ſiniſtris ad dextra: & ab internis ad externa, & uiciſſim ab his ad illa. Ipſe. n. in
ſexto de uulgaribus morbis libro cenſuit, reuellẽdũ eſſe, ſi non qua oportet, materia uergat, at ſi
qua oportet, his aperire, quẽadmodum ſingulæ uergant, ac nos iam ante diximus, ducenda eſſe
qua uergunt, per loca opportuna. auertẽdaq; ac reuellenda, quę non rite uergant. id ipſum autẽ
facies, ſi humores ad cutim uergentes, per ipſammet euacuabis. eodemque modo ſi
pars capitis poſterior dolore affligatur, recta uena in fronte ſecta, ut diximus, prodeſt. propterea
quòd non euacuat modo, ſed etiam reuellit: cũ reuulſio, ut monui, ad loca contraria fiat, ut exem
pli cauſſa, in longitudine ſupra, & infra, in latitudine uero, huc & inde, hoc eſt a dextris, & a ſini-
ſtris: in altitudine, retro & ante. atq; ita ſæpe diuturnæ oculorum fluxiones ſanatę ſunt, ex parti-
D bus occipitis miſſo ſanguine, & cucurbitulis admotis. ita etiam in libro de vlceribus ſcriptũ com-
peries: In omni, inquit, vlcere, cui ignis ſacer superuenerit, purgandum corpus eſt, qua vlceri maxi-
me prodeſt, ſiue id per ſuperna, ſiue per inferna fiat; ac nobis eandem obſeruandam eſſe diſtinctio
nem tradit, vt ſciamus, ad ea loca materiam eſſe reuellendam, ad quæ maxime vergit, quare ſi ve-
hemẽter fluxio, feratur, eam ad contraria reuellemus; vt ſi in ſuperioribus vlcus ſit, per inferna
purgemus. ſi in inferioribus conſiſtat, ſuperiorem ventrem euacuemus. quod ſi fluxio ipſa ceſſarit
& in membro fixa ſit, deriuare fuerit melius, & quod trãſlatio ſit in propinquiora, & quod tum at
tractio e vicina parte promptior medicamento purganti ſuppeditetur. in quam etiam ſententiã
affirmamus, uenæ ſectionem remedio eſſe uehementi ſanguinis profuſioni. ac nos ſæpe id ſumus
experti, immodicam ſanguinis fluxionem, ita euidenter cohiberi. perſpicuum autem eſt, uenam
humeralem eius brachij, quod recta uia ei nari, e qua ſanguis large fluit, reſpondet, incidendam eſ
ſe. ſique ex utraque nare profluat, utranque uenam ſecandam. neque enim euacuationis, ſed re-
uulſionis gratia uenam incidimus. ſectio tamen ante profluuium adhibenda eſt. atque Hippocra
tes quidem iubet reuulſionem eſſe ad contraria faciendam: euacuationis uero gratia, directo. &
quæcunque ſanguinis profluuia directo fiunt, ea maximam afferre ægrotantibus utilitatem af-
firmat.

firmat. quæ vero contrario modo fiunt tantum abeſſe, vt proſint, vt etiam interdum lædāt: quòd E vires diſſoluant, nec vlla morbo afferatur leuatio. ſiquidem neque in liene turgēte ſanguis e dextra nare proſluēs, neque in iocinore, ſi a ſiniſtra erumpat, vllum vſum parit: ſed reuulſio quibus di recto adhibetur, euidentem vtilitatem celeriter oſtendit: contrario uero modo, non item. quam obrem cum humores intro vergunt, ſunt extra reuellendi: cum in poſteriores partes ſe recipiūt, tu eos in anteriores attrahes. cum huc, tu contra, in contrariam partem adduces. cumq; morbus thoracem, ac ſtomachum petit, tunc manus, ac pedes adhibita ui ſunt vinculis excipiēdi. ut quod moleſtum eſt, illuc reuellatur. eodem quoque modo ſi redundantia, ad caput, aut ventrem feratur, medicamenta mordacia manibus, pedibusque admota reuellere contrariam in partem ſolent. quinetiam ſi materia in os, aut palatum, aut gurgulionem fluat, erit ad nares deriuanda vſu medicamentorum mordacium, quæ per nares caput purgantia nominātur. quæ uero ad oculos fertur, eam ad os per mordacia gargariſmata retrahes. in ceteris uero, & per quę admouere oporteat remedium, & quonam modo, ipſe loci poſitus commonſtrat. atque id eſt, quod ipſe ait, in ſuperioribus, deorſum: in inferioribus, ſurſum. fluentium enim adhuc humorum reuulſio: eorum uero, qui iam particulam occuparunt deriuatio medela eſt. utrunque autem genus euacuationis iubet Hippocrates per communes venas eſſe faciendum. veluti in utero, ut dixi, reuulſio erit F ſi venam cubiti ſecueris: aut cucurbitulas prope mammas affixeris, aut manus calefeceris, & fricueris, & deligaueris. deriuatio autem erit, ſi uenas poplitis, aut malleolorum incideris, & cucurbitulas feminibus applicueris: ac ſi crura calefeceris, fricueris, & ligamento exceperis. at ſi contrarias partes fricueris, præſertim uero ſi id feceris, medicamentis adhibitis, quæ uim calfaciendi habeant, reuellens remedium admoueris: ut ſunt etiam naturales meatus oppoſiti, ſi adaperti ſint. Itaque ſi dextra uteri pars male affecta ſit, e dextro brachio, dextroque crure mittendus ſanguis erit: ſi in ſiniſtra, tum e membris iis detrahes, quæ illi recto tramite reſpondeant. ſi uero in ſupernis partibus quid inflammatione tenetur, vt angina, inflammatione oculorum, & ijs omnibus quæ in capite ſunt, vſu venit, venas exteriores, & quæ ad rectitudinem ſitæ ſint, incides. liene autem inflammationem patiente, venam ſiniſtrę manus internam ſecabis. ſi iecur, internam dexterę. artubus uero patientibus, euacuationem, ſiue reuellere, ſiue deriuare velis, a coniugibus faciēdam ſcito: niſi morbus ſit diuturnus propterea quòd eo caſu ab ipſo affecto membro detrahere ſanguinem oportet. ita etiam, in angina, venas, quæ ſub lingua ſunt, incidimus, vbi nimirum corpus totum iam ſi vacuum, morbusque ſit diuturnus. eadem ratione, & lieni, & iocinori cucurbitulæ affiguntur. ſic aliud etiam quoduis membrum affectum ſcarificamus, ſi non amplius confluere humores uideantur. G Quoniam autem corporis particulæ quædam ſpatia intus habēt, quędam extra, quædam vtrinque, quædam neutra ex parte, ſcire conuenit, quęnam exſiccandę ſint, quæ ſecus. atq; ex ſimplicibus quidem arteriæ, uenę, ac nerui, quę in artubus ſunt, intus habent: qui intra peritonęum, utrinque. nerui autem, qui in artubus, neutra in parte. qui intra peritonæum, ex alterutra parte. uiſceribus uero fere omnibus ampla ſpatia, & intus, & extra inſunt. caroquoq; ut pulmonis, rara: contra uero, renum denſiſſima; poſt hanc iocinoris. lienis uero caro, quo eſt denſior carne pulmonis, eo eſt, quam iocinoris, rarior. in his omnibus, quę neutra in parte habent ſpatia, quibus ſuperuacaneam fluxionem excipiant, ea exſiccanda ſunt, licet ſuapte natura non admodum ſicca fuerint: cuiuſmodi ſunt nerui, pręcipueq; ij, qui ſint in artubus. ſed quę intus, & extra aliquid relaxare inflammationis poſſunt, ea non iam poſtulant, quę exſiccare ualde poſſint: pręſertim ſi laxam carnem, ut pulmo, habeant. Quædam etiam ſunt, quę abluere oportet aut clyſteribus, aut medicamento, quod excire uomitum queat. qua uero ex parte, ſuperiore ne, an inferiore hoc faciendum ſit, nemo, opinor, ignorat. quatenus uero progrediendum ſit, ipſe mitigationem pro termino ſtatuit. H

15 *Ne humores effuſi intro retrahantur: ſed tranſitus exſiccentur.*

Aggreſſus eſt Hippocrates multos curationum modos nos docere, de quibus eſt in alijs eius libris ſcriptum perfectius: ut de purgatione, deque euacuatione, & alijs eſt a nobis declaratum. docuit enim deriuandum eſſe, cum humor aliquis euacuationis indigens non cœperit per opportunum locum ferri, atque tamen admodum procul ab opportuno, nec in eum, qui ſit maxime contrarius: ſed ſi per urinam euacuari cœperit, uitiata ueſica, aut renibus, tunc pręſtat, per aluum deriuare. deinceps uero poſt deriuationem de reuulſione agendum putauit: ut humorum non progredientem ducamus. ſi enim infeſtus humor excernatur, ac moderata ſit euacuatio, ſinendum eſt, ut fiat, neque ulla cura adhibenda: at ſi immoderata ſit, aliquid a medico faciendum eſt, ut modo copiam eius nimiam cohibeat, modo eius defectionem irritet. Itaq; docet eos humores qui ad cutim conſiſtunt, eſſe euacuandos: propterea ꝙ procul ſane perducentur, ſi eos in imas corporis partes reuulſeris, ut per aluum, aut per uomitum euacuentur. ipſe enim uocare † effuſa, & effuſiones, & effuſos humores ſolet eas excretiones, & euacuationes, quę ex uaſculis fiant: quę quidem fieri ſolent, cum uenę, quę in cute ſunt, contunduntur, ac ſanguis per ipſas contu-

† ἐκχυμώματα ἐκχεάσεις ἐκχυμάματα.

ſas

A ſas effunditur. is tamen non uno loco ita effuſus ſtatim in grumos coit: ſed poſtquam effuſio per
reſultationem efficitur. ſi uero ſanguis ita cōſtiterit, locus palleſcit, ac nigreſcit: propterea ꝙ ſan-
guis in multas ſit corporis particulas diffuſus. quocirca adhibenda diligentia eſt, ut prius, q̃ nigre-
ſcat, curetur. ꝙ faciemus, ſi ſanguinē diſcutere conati erimus, cum ipſum ægre poſſe diſcuti, vbi
in grumos coierit, intelligamus. Ceterū quomodo effuſa curanda ſint, recta via ac ſcientia in me
thodo medendi perdiſcere potuiſti, & itē in ijs libris, qui de medicamentis locorū cōficiendis cō-
ſcripti a nobis ſunt, & tamen nunc quoq; nōnulla aſſerentur. partes igitur intimæ corporis oēs,
quę male affectæ ſint, valentiora poſtulant medicamenta, quā quarum in ſuperficie morbus eſt.
omnibus autē affuſionibus euacuatio pro medela propoſita eſt. cumq; foras vergant, nullo pacto
intro eas retrahere fuerit cōſilium. idq; ipſe paulo ante nos docuit, educēda eſſe omnia, qua ver-
gant, ꝑ loca opportuna. proinde ijs, quę calfacere eas ac modice ſiccare poſſint, utemur. nam quę
ualenter ſiccant, digerunt illa quidē inter initia euidentius, quàm imbecilliora: ſed tamen quaſdā
affectus reliquias prę duras, quæque curari vix poſſunt, relinquunt. medicamenta uero, quæ hu-
mectant, & calefaciunt, & ea, quæ ad ſiccius uerguut, neque tamen perſpicue, neque euidenter cō
trahunt, ſunt omnium effuſionum remedia. Cum uero totum id, quod effuſum eſt, diſcuſſum ſit,
B tibi integrum erit, rupta ſi qua erunt, vehementius exſiccare: ac deligatura coniungere.

6 *Turbatio, infuſio, ablutio, quibus ad ſedem abſcedit; vnde exoluitur aut medicamētum, aut ulcus, aut humor quiſpiam, qui conſtiterit, aut germen, aut flatus, aut paruum animal, aut æſtus, aut alius affectus quidam.*

Multos curationis modos nos docet, aut potius ad prædictos aggregat, quibus utamur, cū qui
ſedi, uel inteſtinis, præſertim recto, moleſtiam afferat: affectus porrò cauſſa eſſe poteſt, aut abſceſ-
ſus, aut medicamentū, hoc eſt quippiam ueneni uim habens: aut ulcus, aut humor aliquis ibidem
compactus, & infixus. aut exortus alicuius rei, & germinatio, aut flatus illic contentus, & cui tran
ſitus nō pateat, ut prodire queat: aut cibus non confectus, aut exiguum quoddam animal ibi ge-
nitum, cuiuſmodi ſunt lumbrici: & cetera huiuſmodi parua animalia: aut æſtus vexans, aut aliud
mali genus. hęc enim omnia irritatione, quam ipſe turbationem uocat, & infuſione per ſedem, &
ablutione, uel curantur, uel certe mitigantur. ac nos iam de his locuti ſumus in ijs libris, qui ſunt
de locis affectis: neq; opus eſt, nunc longiorem orationem de eis inſtituere.

7 *Hæc autem ſpectanda ſunt: quæ ſponte ſua deſinunt: aut velut puſtula ab exuſtione excitata. in quibus qualia lædant, aut proſint. figuræ, motio in ſublime ſublatio, & rurſus ſubſidentia: ſomnus vi-*
C *gilia, & anxietas, & oſcitatio, horror, vt quæ facienda, aut prohibenda ſunt, antenertas.*

Cum aliquid ſua ſponte fit, id quomodo deſinat, ſpectandum eſt: utrum inquam morbū ſol-
uat, an uero alium affectum quendam pariat: an puſtulas quaſdam excitet, ut in æſtu, atque am-
buſtis fieri conſueuit. quo ſane caſu eſt præterea uidendum, illa ne proſint, aut noceant. Si enim
vtilitatem afferant, ea ſic erunt ſinenda, nec vlla eis adhibenda curatio: ſi uero noceant, tum &
prohibenda, & curanda eſſe ſcito. Signa autem erunt hæc: figuræ corporis, faciei, oculorum, de
cubitus, & uno verbo, ipſius met ægroti. Hæc verba aliter quoque ſcripta comperiuntur, ad hunc
modum: figuræ ipſarum: ut hoc de puſtulis dictum intelligamus: quo figuram ipſarum ſpecte-
mus, latæ ne illæ ſint, an rotundæ, an globoſæ, an aliam figuram habeant. nam quæ a calido hu-
more gignuntur, eæ tum cito iudicantur, tum minime latæ ſunt: quæ uero a frigido, eæ & latæ
ſunt, & diutius perdurant. quocirca ab Hippocrate dictum eſt, latas puſtulas non admodum pru-
ritum excitare. ſolent autem exoriri, cum natura partes imas corporis expurgat, ut uonnunquam
per excretionem, ita per decubitum ad cutim. mea vero ſententia eſt, quæ hoc loco dicta ſunt,
in ægrotante eſſe accipienda. addit enim, motio, ſublatio, & cetera: ſiquidem mentis torpor, cor
porisque pigritia, & propenſio ad ſomnum, & capitis grauitas, ac ructus acidi, in uentre redun-
D dantes, a pituita originem ducunt: ſicut eleuatio, & ſubſidentia a flaua, atraq; bili oriuntur: vi-
giliæ autem a flaua, aut potius ab utraque bili excitantur. atq; ea quidem, quæ ad ſomnum, quęq;
ad vigilias pertinent, accurate ſpectanda ſunt, vt opportune adhibeantur: vt videamus, an in prin-
cipio acceſſionis, an in ſtatu, an denique in declinatione ſomnum cōcedere par ſit. etenim in pri-
cipio acceſſionis febris, cum humores & crudi, & copioſi ſint, ſomnus ſemper nocet: vt etiam no-
xius eſt, cum abſceſſus ventrem vexat. cauſſa eſt, quia calor intro ſe recipit, & cū eo ſanguis quo-
que intro recurrit, cumque eo tempore natura nihil aduerſus morbum agat, longior fit acceſſio.
at ſi crudi quidem humores in aliquo ſint, ſed tamen pauci, ſitque uirium adiuncta imbecillitas,
tunc ſomnus potius commodum, quàm damnum afferre ſolet. interdum etiam in eiuſmodi ſom- *Sic habetur in utroq; exēplari.*
no ſplendores quidam e redundantibus excitati humoribus, oculis obuerſantur.

* * * Anxietatem autem vocauit, quam plerique tędium ſui nominant. aiūt,
enim, eos ęgrotos anxios eſſe, qui decubitum ferre non poſſunt, ſed formas mutant, quia pręſens
eis ſemper moleſta ſit; quod ijs potiſſimum euenit, quibus in ore ventriculi propria quędam mo-
leſti humoris qualitas continetur: qui humor neque multus ſit, neque in ventriculi ſpatio inna-
tet, ſed in eius ſit tunicis immerſus. Oſcitatio vero eſt veluti pandiculatio: quam vel humor fla-

tuoſus,

tuoſus,vel flatus vaporoſus in muſculis contentus gignit. Horror autem eſt affectus prauorum E
humorum per cutim diſcurrentium.In extrema autem dictione,iubet maturãdum eſſe,ſi quid fa-
ciendum,vetandum ve ſit.dixit enim in aphoriſmis. præcipitem eſſe occaſionem.quocirca mini-
me par eſt,res agendas in aliud tempus reijcere,ac ſocordes eſſe:ſed antevertere, atq; accelerare.

18 *Correctio per vomitum:inferne,per exitum,aut ſputum,mucum,tuſſim,ructum,ſingultum,fla-
tum,vrinam,ſternutationem lachrymas,pruritus,euulſiones,contactus.ſitim.famem,repletionẽ,ſom-
nõ,labores,laboris vacuitatem,corporis,mentis,per diſciplinas,memoriam,vocem,ſilentium.*

Morbi complures inueniuntur,ad quos tollendos aut omnia hæc remedia,aut certe eorũ mul-
ta ſunt accommodata:de quibus nos iam ſupra diſſeruimus.In primis autem uomitu vtimur, cũ
magna glutinoſorum humorum copia ventriculo continetur,eamque abſtergere conuenit. in-
terdum etiam uomitus non confert:vt cum ventriculus infirmus eſt,& totius corporis excipit in
ſe redundantias.ſed tum præcipue vomitum imperamus,cum flaua bilis in ventriculum confluxit
& homo ſit ſuapte natura biloſus,regioq; ſit calida,& ipſe ſit ad uomendum aſſuetus: at, quæ p
exitum gradiuntur,ea per inferiores partes ducenda ſunt:vt præceptum,aphoriſmiq; ſententia ſeq-
uetur. Quę ducenda ſunt,&c.Sicut quæ ſurſum repunt,per vomitum euacuãda ſunt. ac de hoc,
ceu de ſigno,ipſe in libro præſagiorum verba fecit. Subiungit quoq; alios curandi modos, vt per E
ſputum,mucum, tuſſim,& alios,quorum ipſe mentionem fecit.atq; e ſputo quidem duplex ori-
tur indicatio.prima,colore tenuitate,ac craſſitudine morbi genus ſignificat:altera indicat,p ſpu-
tum eſſe euacuationem faciendam;quod effici a medicis ſolet per apophlegmatiſmos,& ea,quæ
per nares caput purgant,& carapotia quædam,quæ ſub lingua continentur.de colore autẽ ſpu-
ti,quod in morbis colorem contraxerit.hoc eſt,cum rubrum, aut cruentũ, aut viride ſit, aut alio
quouis modo affectum,ipſe tum in præſagijs,tum vero etiam in libris De ratione victus in mor-
bis acutis locutus eſt,his fere verbis:Sputũ,inquit,in omnibus doloribus, qui pulmonẽ, coſtasq; ,,
obſideant,& cito,& facile excreari debet:quodq; flauũ eſt,admodum permixtum ſputo appare ,,
re.nam flauum,quod ſincerum ſit,periculoſum eſt.album vero,& glutinoſum,& rotundum,inu ,,
tile cenſetur.ſi vero admodum viride eſt,& ſpumeum,malum eſt:ſed grauius eſt nigrum.In libro ,,
vero de victus ratione,ad hunc modum ſcribit:Si inquit,in dolore lateris continenti, quiq; fomẽ- ,,
tis adhibitis ſe non remittit,ac ſputum non procedit.ſed ſumme glutinoſum ſit,nec concoctum ,,
& quæ ſequuntur.in lateris enim morbo dolor ſentitur,qui pungentis ſenſum inuchit.habetq; re- ,,
ſpirandi difficultatem adiunctam,& ſputum colore infectum.ideo ſi ſanguis ſit biloſior,ſputum
erit aut flauum,aut pallidum:ſi pituitoſior,erit ſputum ſpumeum,& candidum ; ſi magis melan- G
cholicus,tunc erit aut nigrum,aut liuidum: ſi nihil horum ſanguis habeat, rubrum ſputum reij-
cietur. * ſunt enim ventriculo duo meatus dati: quæq; in ipſo praua continen-
tur,magis fluitant,& euomuntur: quædam per inteſtina ſecedunt:vt quæ per renes, ac veſicã trã-
ſeunt,per vrinam excernuntur;quæ ex cerebro,ea potiſſimum per nares;interdum vero per pa-
latum,aureſq; euacuantur.Mucum vero etiam interdum aqueum,crudumq; videmus,quẽ pro-
hibere oportet vſu rerũ,quæ odoratui offeruntur,& medicamentorum,quæ per nares attrahun-
tur,& eorum,quæ imponi auribus ſolent,cuius ſane generis ſunt grauedines,quas vocant : quas
inter initia lædit ſternutatio,cum nimirum crudi,incoctiq; humores ſint.ſed neq; etiam interdũ
rerum venerearum vſus prodeſt:propterea quod vehemens quædam ſit motio,quæ replere ca-
put conſueuit.idque eſt affectui contrarium,quippe qui tranquillitatem,& quietem poſtulet, &
modicum calorem expetat,ut crudi humores coquantur,ac non fluant,cum enim iam cocti fue-
rint humores,fluxus cohibetur,atq; euacuatio per ſternutationes fit.porrò grauedinis, ac deſtil-
lationis cauſſa eſt cerebrum, cum veluti e ſimilibus inter ſe particulis conſtans,in frigore intem-
periem contraxit.ac deſtillationem quidem uocamus,cum excrementum in os defluit: grauedi-
nem,cum in nares:raucitas uero deſtillationes ſequitur, cum fauces humore imbutæ fuerint. Si H
uero in * * * Cum uero aut nulla ex parte cõplectitur,aut diminute , aut
uitioſe,tunc flatus fluctuationeſq; conſequuntur, ac flatus quidem , cum & cibi flatui gignendo
ſunt,& uentriculus non ualde frigidus ſit: fluctuationes uero,cum in eo nihil ineſt, quod uerti in
flatũ queat,aut cum ſit uehementer perfrigeratus. De uitioſis ait eius motionibus, ut q̃dam tre-
morem,quædam palpitationẽ,aut ueluti fluctuationẽ,conuulſionemq; afferant,eſt iam a nobis
diſputatum in eo libro,quem de ſymptomatum differentia conſcripſimus. nunc ſcire conuenit,
motum uentriculi,qui fere conuulſionis ſpeciem præ ſe fert,qui in ſingultu accidit,non eſſe con-
uulſionem eam,quæ ſolis accidere muſculis conſueuit:propterea qđ neq; uentriculus,neq; eius
gula muſculus eſt.motio enim uitioſa quędam eſt expellentis facultatis,quæ aliquid moleſti reij-
cere cupiat.proinde in uomitibus reijciuntur ea,quę in eius ſunt amplitudine: in ſingultibus ue-
ro ea,quę in uentriculi ſunt corpore:ſicut in tuſſi omnes uentriculi partes id quod eis moleſtum
eſt,expellunt.ſingultus autem ex nimia inanitione , aut repletione fieri aiunt.qui ex inanitione
oriuntur,inſanabiles ſunt: quos excitauit repletio,ij ab incidentibus abſtergentibuſque ea , quæ
impacta ſunt,medicamentis curantur. * Conuulſionem igitur, tremorem,
palpitationem,

A palpitationem, rigorem, horrorē, ſingultum, tuſſes, ructus, ſternutationes, & oſcitationes eſſe motus uitioſos, iam eſt a nobis declaratum. ſimulq; oſtēſum, eadem fieri naturæ opera, quæ ab aliqua morboſa cauſſa ad motum uiolēter impellitur. ceterum uellicationes, ſingultus, tuſſes, ſternutationes, pruritus, quæq; ſunt huiuſmodi, ſi parua, debiliaq; ſint, ceſſant, ſiquis ea ferat ſeq; ab eis abſtineat, moleſta autem eſt ſitis vel maxime: eaq; duabus de cauſſis oritur, tum penuria humiditatis: tum caliditatis redundantia. ſed primum genus ægre curatur: alterum tollit acetum ex aqua epotum. ideo ijs, qui noctu ſiti torquentur, conuenit ſuper dormire: propterea quòd concoquitur, ac deſcendit per ſomnum ſitis cauſſa, quæcunq; ea fuerit. ſi enim ea potus penuria ſitis orta ſit, curabis, ſi potum dederis: ſi ex uini calore, aqua reſtinguetur. * planum eſt enim contraria curari contrarijs. ita famem curabis, ſi cibos offeras: ut expletio tollitur penuria, & euacuatione: ut ſomnus, inſomnia: labor vacuitate laboris, quæ uel ad corpus, vel ad animum, vel mentem, vel rationem, vel ratiocinationem pertineat. itemque uox, hoc eſt ſermo ſilentio, & uiciſſim, contra. *νόημα* vero nunc vocat intelligentiā, quam mētem atq; animum communi nomine homines appellant. Eorum vero, quæ uoce proferuntur, eſt ratio, qua & conſequētia, & repugnantia cognoſcimus. quib. & diuiſio, & coniunctio, & reſolutio, & demonſtratio, & cetera conſimilia continen-

B tur. Quomodo autem mens idem quod intelligentia, & intellectio apud ueteres ſignificet, eiusq; rei multa afferri poſſint teſtimonia, ſuperuacaneum eſt memorare: Iam vero animi quoque ægritudines ſunt ira & triſtitia. ſed animus, & ira differunt ab angore, & triſtitia in actionibus. in ira.n. atq; animo calor naturalis intēditur, ac propagatur, bilisque tunc gignitur, atque augetur: in triſtitia vero, atq; angore contrahitur natiuus calor, & frigidus, pituitoſusq; humor generatur. itaq; cum in corpore frigidi, pituitoſiq; humores redundant, tum non modo corporis motione, ſed ēt agitatione mētis excitare, ac velut accendere natiuum calorem oportet. qua in re iram, nō tamē vehementem, corporis motionibus adijcies. ut calor propagetur, & humores ad extimas partes expellantur. hoc enim iam eſt a nobis in libro * de morbis uulgaribus demonſtratum. * * * Sed etiam in dolore capitis, cum mali cauſſa eſt eiuſmodi humor, qui mediocrem calorem poſtulet, ſcito in deligatione eſſe remedium. ſi vero humor aqueus ſit, ēt ſternutamentis adiuuatur: at contra ſi ſit bilioſus, excitandæ ſternutationes non ſunt: propterea quod humor perturbatur, & augetur. Quod uero ad loquelam & ſilentium pertinet, non eſt temere ab eo adiunctum. cum enim uox ſit motio inſtrumentorum reſpirationi deſeruientium, in multis morbis loqui, in multis ſilere prodeſt: ut in ſputo ſanguinis utile eſt neq; clama-

C re, neq; vehemēter ſpiritum ducere, aut mittere: neq; pulmonem, neq; thoracem, neq; aſperam arteriam valenter mouere. Vrinam autem eſſe optimam ipſe dixit, cum alba ſunt ſubſidētia, leniaque, & æqualia. idq; omni tempore vſq; dum morbus ſit iudicatus. ita enim tutelam indicat, & morbum fore breuem ſignificat. De ſomno hoc eſt ēt ab Hippocrate conſcriptum, eſſe nobis natura comparatum, ut die vigilare aſſueti ſimus, noctu dormire, ſi hoc immutetur, malum eſſe: peiusq; cenſeri, ſi neq; die, neq; nocte quiſpiam dormiat. huius rei afferre cauſſam poteſt aut dolor aliquis, aut labor, aut animi ægritudo, aut corporis affectus. quem, vtrum curationem poſtulet, intueri maxime debemus.

19 Hyſterica purgatio: quæ ſuperne erumpunt, ac torquent: pinguia, ſincera, ſpumea, calida, mordacia æruginoſa, varia, ramentoſa, fæculenta, cruenta, flatus expertia, cruda, cocta, ſicca: quæcunque circunfluunt, contemplanda ſunt: itemq́; ferendi difficultas prius, quàm periculum adueniat: quæque ſedare non oporteat.

Hyſteram plerique non medici ſolum, ſed ēt philoſophi uterum appellarunt, eam inquam partem, quam natura mulieribus ad concipiēdū dedit. equidē multas ego hyſtericas fęminas uidi qua-

D rum nonnullæ ita iacebant, ut ſenſus, motusq; expertes eſſent: pulſumq; & languidiſſimū, & minimum haberēt, aut certe nullum penitus habere uiderētur: nōnullæ uero & ſentirēt, & mouerētur, ac ratione integra ſine noxa, vterentur, uix tñ reſpirarēt. nonnullę deniq; quæ artus contraxiſsēt. uteri āt affectuū ſunt multæ differētiæ: quas ferè oēs in ſexto de locis affectis recēſui. extitit āt quęſtio a nonnullis allata, utrum omnes mulieres ita affectæ, ſint mortuæ: quæ ſane abſurda quæſtio ēſt. cum enim quædam incolumes euaſerint, perſpicuum eſt, eas non eſſe mortuas. ſed inquiunt, non reſpirant. reſpiratio autem a uita, & uita a reſpiratione non ſeparatur. ita quicunq; uiuit omnino reſpirat: quiq; reſpirat, is ēt omnino uiuit. inire igitur hanc rationem poſſumus, exiguum eis relictum eſſe calorem ex arteriarum, & cordis actione: quam perſpirationē quidam uocant: ſicut reſpirationem eam nominant, quę a thorace, & pulmone efficitur. quoniam uero in ijs, quæ ex utero ſuffocantur, totum corpus eſt refrigeratum, ideo reſpiratio per os nullo modo efficitur: per arterias uero fit. ſed hæc, cum ſit perexigua, ſenſum latet. porrò in hoſce uteri affectus incidere mulieres propter mēſtruas purgationes retētas, aut propter ſemē, probabile fuerit, quanquam ſeminis retentio maiorem habere uim ad lædendū corpus, q̃ menſtruæ purgationes ſuppreſſæ, uidet̃ præſertim ijs in corporibus, in quibus ſemen ſuapte natura peioris ſucci ſit & copioſius, ac uita in

otio traducatur:& ex mulieres frequentiore admodum concubitu prius vterentur:deinde ex toto,& confertim a priſtino uſu ſe abſtinuerint.hæc autem ſymptomata,quæ hyſterica nominātur E
ad vterum tanquam ad radicem pertinent.ac quidam arbitrantur,vterum eſſe velut animal quod gignendę prolis deſiderio trahatur:proinde ſi priuetur ijs,quæ concupiſcit,totum ab eo corpus lędi. atq; hoc ipſum apud Platonem ſcriptum inueniri aiunt,his fere uerbis: Qui aūt,inquit,vterus ,,
ac uulua in mulieribus appellatur,cum animal ſit creandæ prolis cupidum,ſi intempeſtiue, ac diutius vacans fructu fuerit,ſuccenſens,ægre,moleſteq; fert:in omnem corporis partem pererrans, ,,
ac ſpiritus uias obſtruens, nec ſinens fœminas munere fungi reſpirationis , in extremam dubitationem conijcit:atq; alios omnigenos morbos affert. Sed hoc ſciendum eſt,vt alibi demonſtrauimus,vterum neq; animal eſſe,neq; per corpus vagari:ſed modo ſurſum,modo in latus retrahi,ꝑpterea ꝙ ſpiritu impletur. itaq; latitudo amplificatur,longitudo vero fit breuior:ob eāq; cauſam ſurſum trahitur.plenitudo autem ex menſtruis purgationibus,quæ retentæ ſint,oritur,atq; ita uteri vincula humore perfuſa,extenduntur.his porrò extentis,vterus continua ratione ſimul contrahitur.itaq; ſi æqualiter ex omni parte trahantur,ipſorum commutatio in nullam partem propendebit.Si vero inequaliter,ad partem vehementius trahētem extendentur.Vexat vero ēt interdum fœminas fluor is,quem muliebrem nominant:idq; ſine ulla vteri affectione:cum vniuerſum F
corpus per vterum expurgatur, & euacuatur:ſicut etiam euacuari quandoq; per renes ſolet:Vteri autem inflammatio ex multis excitatur cauſſis:vt ex ictu,vt ex menſtruis ſuppreſſis: vt a refrigeratione,vt ab inflatione,vt ex abortu,vt ex partu ægre edito.inflammationem ſequitur acuta febris,capitis,ac ſedis,oculorum dolor,colli conuulſio,inclinatio in aduerſum,ſtomachi ex conſenſu dolor.tum vero os vuluæ conniuet: pulſus parui,crebriq; redduntur. Inflammatio vero in abſceſſum tranſit.quo tempore inordinatæ cum horrore acceſſiones mulieres inuadunt. & exulceratur ſæpe uterus ex difficili partu,aut fœtu extracto, aut corrupto,vel ab acribus medicamētis, aut a fluxu,aut a ruptis abſceſſibus:atq; interdum in cancrum deſinit.quinetiam ſcirrhum uulua contrahit,aut duritiam,aut inflationem,a quibus uexatur.quorum morborum remedia ego breuiter ſubiungerē,niſi de eis ſæpe uerba feciſſem,ac nunc non eſſet de ijs loquendi locus:ſicut neq; de utero procidenti,neq; de eodem,cum eius os occluditur.neq; de alijs eiuſdem morbis in præſentia dicendum eſt. * Eas uero,quæ ex utero ſtrangulantur,quę ſint frigidiores.

admotis ſeminibus odoratis.

pulegij coma. artemiſia,ruta.

acorum ſuperdare autem conuenit. tum ex myrrha,& G

quæ craſſitudinem incidant.

ſi uero propter uteri humorem non poſſis æ eius,

qui ſiccior ſit, eſt a contrarijs petenda curatio *

* ſed flatus,qui uterum uexent,prohibet,& auxilia,quæ admouentur,repellit, quocirca oportet aliam curationis iure rationem.

* inutile eſſe plane perſpicitur.ſed & illud eſſe incommodum uidetur,quod ęruginoſum,uarium,aut cruentum,aut ramentoſum.

* quæque boni,& quæ mali conſulenda ſint , ab ipſo perdiſce. Sic enim ſcriptum reliquit: Alui,inquit,excrementum optimum eſt,quod molle eſt,& conſiſtens,& eodem tēpore,quo ,,
in bona ualetudine,excernitur,& ad proportionem eorum,quæ ingerūtur.Si.n.talis deiectio ſit, ,,
inferiorem uentrem recte ualere declarat.at ſi liquida fuerit,utile erit, ut ſine ſtridore,neq; frequēter,neq; ex breuibus interuallis deijciatur:creber.n.deſidēdi labor inſomniam parit,cū uero ęger affatim,ſæpeq; deijcit,ne animus ipſum deficiat,periculum eſt.In his nos docuit,ut perſpecta conſiſtētia,quantitate,& tempore deiectionis,quę optima ſint alui excrementa,cognoſcamus. ut autem excremēta liquida ſint,cauſſa eſt,quia ex uentriculo in iecur non ſit facta diſtributio:uel quia de iocinore,aut liene aliquod excrementum in ipſum defluxerit:idq; & bonum , & malum eſſe poteſt.ac bonum quidem,ſi & iecur.& lien,& totum deniq; corpus per iecur expurgetur:non bonum uero,cum ſymptoma eſt.propterea quod non recte ſit facta diſtributio * H

* * nunc uero

indicat,peſſima excrementa non modo a conſiſtentia,quantitate, & tempore , quo deijciuntur, dignoſci:ſed ex colore,odore,& ſonitu,qui cum eis ſit conſiſtētus.ait enim : Quod ualde liquidum eſt,albicans,aut pallidum,aut rubrum uehementer,aut ſpumeum, prauum eſt : ſicut etiam glutinoſum,album,ſubpallidum,leue:cauſſa eſt,quia liquidum,eſt cruditatis ſignum:album uero indicat pallidam bilim in uētrem ex iecore non deſcēdere.pallidum,magnam pallidę,ęruginoſæq; bilis

A bilis copiam admixtam eſſe.ſpumeum vero modo indicabit flatuoſum ſpiritum eſſe: cum humore, qui difficulter ſoluatur, permixtum, modo vero caloris copiam. exigua porrò; tenax, albaq; deiectio erit colliquationis nota: quod nimirum pinguedo ab igneo calore, qui tamen non admodum malignus ſit, liquefiat. quæ vero ſubpallida, leniſque eſt, eiuſdem eſt colliquationis indicium: ſed ſignificat pinguedinem a vehementiore calore conſumi: aut quia pinguedo vetus, aut ſemiputris exiſtat. * *

Præterea ubi ait:

itemque cum ſubiungit: nigra. pinguia, liuida, eruginoſa, fœtida. planum eſt nigra eum colorem ab atra bili pura contraxiſſe. liuida ab eadem, ſed modica. pinguia autem deijciuntur, quod pinguedo ab igneo calore ſimul colliquetur. fœtida vero corruptelam ſubeſſe ſignificant. * *

proinde fit varia multorum affectuum ſint indicia.

B * * ſinceras uero ipſe deiectiones appellare conſueuit, quæ nulla ſunt aquoſa humiditate permixtæ: ſolo humore, qui uacuatur, ſiue is bilioſus ſit, ſiue melancholicus, ſiue porri colorem imitetur, ſiue bilis ſit, quæ æruginoſa nominatur, inteſtina peruadente. huiuſmodi enim deiectiones exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem a calore febris indicant. vſu vero etiam quandoque venit, vt ſincera, quæ pallida, aut flaua, aut fulua, aut rufa, aut æruginoſa, aut nigra ſint, deijciantur: ſicut etiam prærubra illa eſt proluuies, quæ in iocinoris affectionibus excernitur. quam ob rem modo cruentæ, modo prærubræ deiectiones redduntur. * *

ut in ſecundo de vulgaribus morbis oſtenſum eſt.

indicans quoque, perinde ac ipſemet ægrotum quempiam conſpexerit, in quo natura impellēte proruperit ad inteſtina, & ventrem inferiorem.

C * * plerumque enim huiuſmodi deiectiones cum torminibus excernuntur: cum nimirum affectio in qua talia excernuntur, praua fuerit. *

quo in loco de aqua mulſa diſſerit. ceterum ſpumea alui excrementa, ac potius quæ ſunt magis, quàm par ſit, bilioſa, ac magis & calida, educit ea mulſa, quę magis pura eſt, quàm quæ aquea. nam quo ſincerior ſit, eo maiorem vim ad excernendum habet. hæcq; eſt bilioſarum, ſpumantiumq; deiectionum cauſſa. Mordacia autem excremēta duobus modis ad motum incitantur: vno, cum ab ipſo corpore ſenſibili impelluntur: vtpote quod eius quod alienum ſit, expellendi vim habeat: vt in commentarijs de naturalibus facultatibus probatū eſt: altera, cum vehementiore motu agitātur, quę vel exercitationibus, vel frictione adipiſcuntur. quę igitur ſubpallida, putriaque excrementa ſunt, ea non modo horrorem ſed rigorem quoq; febrim afferre poſſunt. cruda uero, ac tenuia, vt horrorem quidem & rigorem afferant, certe febrim non accendunt: niſi notabilis quędam copia utrique accedat. *

propterea quod vſu non uenit, vt ægrotus, præſertim morbo acuto, habeat uentrem robuſtiorem, quàm in naturali ſtatu habuiſſet. quanquam quod cum morſu aliquo celeriter

D ſecedit, neque robur uirium, neque imbecilitatem plane indicat. ſed quod ſine morſu, aut aliquo alio ſymptomate, & opportuno tēpore ad motum excitatur, id ipſum tres uentris facultates alterantem, retinentem, & expellentem valentes eſſe declarat. crudum vero alui excremētum erit tenue, aſperum, ſucci expers, & quod eorum, quæ ingeſta ſint, qualitatem ſeruet, quod vero ex iis fit excrementis, quæ ex toto corpore in uentrem confluūt, id rurſum ſine permixtione eſt: quod tum deniq; accidit cum amarę bilis humor purus, & copioſus in ventrem confluit. viride autē eſt æruginoſæ indicium: ut nigrum eſt vel atræ, vel ſanguinis in eo loco peruſti: ſi vero velut quid liuidum in excrementis appareat, nec quid tale æger ſumpſerit, refrigerationem quandam, & extinctionem partium internarum indicabit. ſicut etiam ſi pingue ſit, nec quid eiuſmodi ęger comederit, eſt, ut dixi, colliquationis nota. & quod ualde fœtet, ſi hoc etiam ex cibo non proficiſcatur, nō mediocrem ſubeſſe corruptelam declarat. *

* multæ enim affectiones longius tempus, in quo concoquantur, poſtulant. periculumq; multitudini, & copiæ par afferunt. facilius. n. ſimplex concoquitur affectio, minusq; eſt, quam multiplex, periculoſa. Ceterum Hippocrates terminum deiectionib. pſcripſit facilitatem, aut difficultatem tolerandi: ut ſciamus, quo in loco ceſſandum, in quo ſecus.

ſic etiam in aphoriſmis conſuit, cum ait, Si qualia purgari oportet, purgētur, cōfert, & facile ferūt: contraria, difficulter. nam ſi quæ vexant, euacuentur, ægroti facile ferēt: ſi q̃d vero aliud euacuet, ac non id, quod moleſtum eſt, omnino neceſſe eſt, eos id moleſte eſſe laturos. Turpe enim medico eſt ſi permittat, ægrotum adire periculum prius quàm id, quod immodice effluit, cohibeat, & comprimat. quocirca iubet, vt excrementa alui perſpiciamus, ac non ſolum qualitatem, ſed & quantitatem contemplemur: tum tolerandi facilitatem, & difficultatem, & vires ægrotantis, ac ceteras diſtinctiones, de quibus nos iam perſæpe locuti ſumus, diligenter attendamus. E

20 *Mutatio, deſcenſus eorum, quæ infra ſunt: fluctuatio eorum, quæ ſuprà. quæ ex vtero, ſordes auriū irritatio, adapertio, euacuatio, calfactio, refrigeratio, intrinſecus, extrinſecus, horum ēt, horum non. Alui autem egeſtiones iis, qui ſeſe laboribus exercent, quandiu parum ederint, parumq́; potauerint, modicas, ac duras eſſe oportet: quæ vero liquidiores ſunt, ut in tranſitu conformentur. hæ ſane ſunt omnes deteriores. at iis, qui multum edunt, multumq́; laborant, oportet tranſitum excrementorū mollem, ſiccumq́; eſſe. ſi uero inſuper, homines febrim habeant, aut alui profluuia repetierint, eaq́; longa fuerint, penitus mala cenſetur, ſiue ea biliosa, ſiue pituitoſa, ſiue cruda ſint. Et cetera, uſq; ad eum locum, Cum infra.*

F

Paulo poſt monebit, concocta medicari oportere, & ſupra etiā dixit, maturationes intro, aut foras, aut quo docet, vergere. id momentum, & eandem inclinationem humorum nūc innuit eſſe attendendam, nam quę infra deſcendunt, ſi matura, concoctaq; ſint per infernas educi partes poſtulant: quę vero perfluitant, hoc eſt, quæ ſupra vergunt, per ſuperiores. ceterorum eſt eadem ratio: Sordes autem aurium ſpectare oportet, competiesn. quorum aures deſtillatione laborēt, modo liquore quodam tenui, ac liquido; modo ceu purulento, ac fœtido, cum mēbra debilia & multum, & prauum colligere excrementum conſueuerint. Nam & grauitates audiendi, & ſurditates aut propter aliquam aurium particulam, aut propter neruum, qui in eas a cerebro pertinet, aut propter cerebrum ipſum in ea parte læſum, vnde neruus exoritur, conſtare videntur: aut ēt a tumore aliquo preter naturam proficiſcuntur, qui in meatu excitetur, quod ibi germen, quod tofi, aut carnis ſpeciem gerat, ſit enatum: idq; ex illis ſit, quæ præter naturam meatū obſtruunt: e quorum numero ſunt ēt ſordes, quæ de more in auribus gignuntur. Irritationem quoq; ait eſſe attendēdam. id pleriſq; n. aphoriſmis verbo ὀργᾶν, hoc eſt turgere, & irritare, cum de iis agit humorib. qui ſunt ad excretionem paratiſſimi, & ad euacuationem properant, vti videtur: idq; per tranſlationem ab animantib. ad venerem concitatis: vt in ſequenti commentario oſtendemus, cum ea verba, quorum initium eſt hoc, Concocta medicari, interpretabimur. Adapertio autem aut meatuum, aut effluxiuum, qui in toto ſunt corpore, interdum nocet, interdū prodeſt. ac venæ ēt in ſanguinis eruptionib. aperiuntur, & reſerantur: & item quæ ſuperuacanea ſunt, adapertis uaſis fluere ſolent. quo ſine tempore inſpicienda euacuatio eſt, caloriſq; ac refrigerationis partiū, præſertim extremarum, eſt habenda ratio: ac conſiderandum, extrinſecus ne an intrinſecus, an contra, ducere conueniat: & vbi hoc ſit agendum, vbi ſecus. multa. n. ſunt, quę nec calorem, nec refrigerationem poſtulant. multa vero, contra. id autem non modo in corporis particulis ubi permolcēdū eſt ſed in morbis quoq; & ſymptomatis: quæ certe non te fugient, ſi noſtros de cauſſis morborum, & ſymptomatum perlegere libros volueris. Quæ autem de alui deiectionibus, deq; aliis hic dicuntur, in ueteribus libris non reperiuntur. G

21 *Cum infra vmbilicum eſt id quod torquet, ſū & tardum, et molle tormen eſt, ſi uice uerſa ſit, cōtra.*

Vt eſt ab ipſo in aphoriſmis conſcriptum, ſi citra febrim tormina adſint, genuumq; grauitas, & dolor lumborum, inferna opus eſſe purgatione ſignificant: ita hoc ēt loco ait, tormina tarda, molliaq; eſſe, ſi partes infra vmbilicum obſideant. contra vero fore, ſi a ſuperioribus oriantur. ceterum curanda ſunt tormina, cum ex morbis quibuſdam, aut torminibus diſſolutiones proueniunt. H

22 *Quæ deiiciūtur, quo vergūt: nō ſpumea, concocta, cruda, frigida, fœtida, ſicca, humida, malacōtia.*

De iis agit, quæ ſua ſponte deiiciuntur. videndum enim eſt, qua vergant. ac ſi per loca opportuna, & vt oportet, & qualia, & quanta deiici opus eſt, permittendum, ut egerantur. præſertim ſi nō ſpumea, & concocta ſint: ſiquidem natura tunc eadem per iudicationem excernit, ac fortaſſe ēt in die critico facit. Verum ſi cruda ſint, tunc habe in memoria eas diſtinctiones, quarum ſupra mētionem feci: hoc eſt, facilitatem tolerandi, & difficultatem. Siue enim cruda, ſiue frigida, ſiue fœtida, ſiue liquida, ſiue ſicca ſint, ægrotus uero facile ferat, cohibēda non ſunt: at ſi ille ægre, & difficulter toleret, ſupprimenda.

23 *Sitis, quæ prius non adfuit: neque æſtus, neque alia occaſio, urinæ, naſi humectatio.*

Hæc pro ſignis adhibuit: ſi. n. ſitis, quę prius non adfuit, nunc infeſtum hominem habeat, adauctum eſſe calorem ſignificat: præſertim vero, ſi neque æſtus ſit, neque vlla alia occaſio ſubſit. Occaſiones autem interdum Hippocrates vocat eas, quæ falſo cauſſæ appellantur: ſæpe etiam ita manifeſtas cauſſas vocat. Sic enim hoc nomen vſurpauit in quarto de ratione victus in morbis acutis libro: Quocirca, inquit, qui medicinam facit, debet animaduertere, ne vlla ipſum fugiat occaſio.

Adhibere

A ſribere quoq; anim im urinæ oportet :ac magis,ſi prius neq; talis,neq; tanta erat: itemq; naſi
humectationi,ut facias,quod ipſe nos monet;ijs,quæ nuper accidunt,nouo occurras conſilio.

24 *Deiectionem,ſiccitatem,ſi corpus non concidit,ſpiritum turbidum,hypochondrium,extrema,ocu
los male affectos,coloris mutationem,pulſus,frigus,palpitationes,cutis duriciem,neruorum,articulorũ,
uocis,mentis,figuram voluntariam,pilos,vngues,tolerandi facilitatem,aut difficultatem,& num qua-
lia oportet,ſpectabis.*

Veteres,ac recentiores Hippocratis interpretes,cum nomẽ deiectionis quid ſignificet, ignora
rint,multa,quæ minime decebat,attulerunt.Glaucias.n.& Heraclides Tarẽtinus,itemq; Zeuſis,
qui primi in omnes fere libros Hippocratis cõmẽtarios conſcripſerunt,deiectionem eſſe pertur
bationem quandam putant,cum æger conſiſtere vno in loco non poteſt.Sed modo huc,modo il
luc ſe iactat.Rufus Ephesius,ac Sabinus,inter iuniores,nõ hoc,ſed quid grauius,eſſe deiectionem
dixerunt.eſſe inquam mortiferum quoddam ſymptoma,quod ſolet euenire,cum quiſpiam inibi
eſt,vt ſe moriturum opinetur.incidit.n.inquiunt,in eum timor quidam,ex ijs reb. profectus,quas
B ante geſſit,vt metus ac ſolicitudinis plenus reddatur.quo ſane tempore nec cibum ſumit,nec po-
tum,ſed timet omnia,ac ſuſpectum habet nõ medicum ſolum,ſed eos etiam omnes,qui adſtant,
quiq; operam illi ſuam præſtant.Artemidorus,cognomẽto Capito,& Numeſianus is,qui expla-
nationem in aphoriſmos edidit,aliud de hoc nomine excogitarunt:quod & abſurdum eſt, & indi
gnum,cuius nunc fiat mẽtio.Sed Capitonem ego ita ſentire non miror,quippe cum alij permul
ti eius errores inueniantur:at de Numeſiano magna me capit admiratio:quem & ſapientem , &
prudẽtem,ac nõ delirum,ſemper noui.ſed peſſime omnium hunc locum Lycus explanauit. is.n.
maleuolẽtia in Hippocratẽ ſuffuſus,oĩa illius cogitata,omnesq; ſñĩas peruerſe interpretatus eſt.
Iam vero neq; Aſclepiades,neq; Diocles Cariſtius hanc vocem recte intellexerunt. neque enim
eſſe corporis ſymptoma,qđ ad uires pertineat,ſed mẽtis,quod ad animum referatur,putauerunt
ſed quis Lyci Macedonis inſolẽtiam,& Artemidori inſcitiam , itemq; aliorum loquacitatem , &
abſurdos ſermones ferat?ac ne nos quoque huius culpæ affines ſimus,iam quid deiectionis nomẽ
apud Hippocratem ſignificet,explicemus.In primis igitur,ſcire conuenit,ei nunc eſſe de ægrorũ
decubitu ſermonem inſtitutum.quos in præſagiorum libro dixit,inueniri debere a medico in dex
trum,aut ſiniſtrum latus in lecto iacentes,atque ita,ut totum corpus non ſiccum, ſed humidũ ſit,
C vt eo in loco ſcriptum legimus ſupinos autem iacere,minus bonum cenſet. Si quis vero decliuis
ſit,& a lecto ad pedes delabatur,grauius id erit.mortale uero eſt,ſi hiãs quis dormit:imbecillitatẽ
enim virium ſignificat.quocirca oportet,ut ipſe conſulit,brachia,& crura parum reducta eſſe , vt
totum corpus iaceat,extra figuras extremas cõſtitutum.extremas aũt figuras intelligo, in quib.
longa extentio,aut flexus ſiue artuũ , ſiue ſpinæ ſint,quæ neruis ſupra modum extentis fiunt.hæc
autem egregij illi interpretes ignorant:qui verbotenus ſe Hippocraticos nominant,ſed ſi rem,at-
que doctrinam attẽdas,nihil eſſe aliud,quàm Sophiſtę,& ſolo nomine medici, videbuntur. Scito
igitur,nunc deiectionem appellari,cum quis modo hominis uiuentis decumbere non poteſt,ſed,
tanquam mortuum,inanimumq; corpus deorſum fertur.cum.n.quis iacens ad pedes ſublabitur
vt Hippocrates ſenſit ſignum eſt virium ad extremam imbecillitatem perductarum, nõ poſſe ãt
ſtare,vel ſedere,vel exurgere,eſt certe minus graue:ſed deiectum eſſe modo inanimi corporis,cũ
robur uniuerſum eſt ex omni parte exolutum,& perditum,id corpus dicitur ab Hippocrate [illegible]-
φ[illegible],hoc eſt deiectũ eſſe,& profligatũ:ipſeq; affect⁹,[illegible] hoc eſt viriũ deiectio nominatur.pro-
inde alio in loco dixit,corporis contentiones,artuum duritias,& cõfractiones,cum diſſolutus ho
mo ſit,in malis eſſe habendas:ut ſciamus,corpus neq; contentum,neq; relaxatum,ſed moderate
D affectum eſſe debere.eſt.n.perſpicuum,ipſum neq; ſiccum,neq; humidum immodice eſſe oporte
re.Si uero ſit,non erit ignorandum,ſiccos,aut humidos affectus in ipſo conſiſtere . ac morbi ſicci
qui in arterijs,veniſq; verſantur,& ex linguę ſiccitate & ex totius corporis ſqualore cognoſcũtur
ſed in externis quoq; vlcerib.ſiccæ inflammationes oriũtur,cũ nullus eis tenuis humor fluit.itẽq;
oculorum inflãmationes ſæpenumero aridæ ſunt,ac nihil inde excernitur.affectus quoque quib.
cerebrum obſidetur,cum nihil per nares,& palatum repurgatur,ſicci dicũtur.de humidis cõtraria
ſentiẽda ſunt,ut humidos cẽſeas,cum de locis affectis ſuperuacanea excernũtur.Vide igiẽ nũ cor-
pus deiectum ſit,& profligatum:aut ſqualidum,aut humidum,aut ſiccum.ac ſcito,remedia eſſe,ut
ipſe docuit,a contrarijs petẽda. Deinde ſpectandũ eſt,utrum tota moles corporis conciderit.mi-
tior enim is morbus eſt,in quo totus corporis habitus non collapſus ſit:ſed tamẽ in lõgius produ
ci tp̃s conſueuit.Quod ad ſpiritũ turbidũ attinet,non eſt recte dictũ,neq; ego id eſſe ab Hippocra
te conſcriptum arbitror:ſiquidem in ea editione ſolum,quam in vulgus protulit Dioſcorides, hoc
uerbũ eſſe ſcriptum inuenitur:ac fortaſſe eſt ab ipſomet interiectũ.In nullo.n. alio libro q̃ uerus
Hippocratis ſit,turbidũ ſpiritũ eſſe dictũ cõperies , non in præſagijs,nõ in libris de uulgarib.mor
bis,non in aphoriſmis,non alibi denique.dicimus quidẽ aquam turbidã,urinamq; turbidam,quę

urinæ iumentorum ſimilis ſit; ſed quid turbidus ſpiritus ſit, cum ignotum eſt, tum vero nemo ita E
loquitur. Quidam uero ignari, quid ſpiritus turbidus ſit, aliud quid, nec minus improprium, nec minus obſcurum inuexerunt: ſcribunt enim non † turbidum, † ſed floridum, idque a verbo florēdi ducunt. fuit hoc Sabini inuentum. Sed quid eſt, quod ille non audeat? faciem quidem floridam quaſi bono habitu, coloreque perfuſam, vt dicat fortaſſe aliquis, certe ſpiritum floridum nemo dixit, præter eum, opinor, qui librum prædictionum adornauit. Sed nos perſpicue nouimus, eum librum non eſſe Hippocratis verum. itaque videtur, ab aliquo fuiſſe vox illa adſcripta, tum a librario in contextum verborum tranſlata. Verum hæc negligenda, paruique facienda ſunt, ſicut ea omnia, quæ ad verborum explicationes pertinent. Hypochondria uero utrum diſtenta, laxave ſint, an dolore conflictentur, an alium morbi ſenſum afferant, vt ipſe in libris de vulgaribus morbis ſæpe memorauit, ſpectare conuenit. Sic utrum extrema calida, an frigida, an alio modo affecta ſint. Oculorum male affectorum eſt eadem ratio: videndum enim eſt, utrum concauī ſint, an prominentes, an aliam quampiam ſubeſſe affectionem indicent. quinetiam coloris mutationem, de qua ſupra dixi, non contemnos. color enim vel ob morbi malitiam, vel vigilias, aut aliud ſymptoma quoddam ſolet mutari. etenim propoſitum eſſe debet, dandam eſſe operam, vt, unde id profectum ſit, dignoſcas: ducto ex eo colore, qui præter naturam in toto corpore cuiuſque hominis ſit exortus, argumento; tum e morbis, ſymptomatis, anni tempore, regione, ætate, ſtatu cæli, natura ægroti, morbis graſſantibus, & victus ratione. Sed pulſus quoque totius corporis ſpectādi ſunt. Veteres aūt non iam omnem motum arteriarum, ſed eum ſolum qui ſenſibilis eſſet, atq; ipſi homini prorſus vehemens, pulſum vocabant: Hippocrates primus motū arteriarum omniū, qualiſcunq; is eſſet, pulſum appellauit. Age vero & refrigerationes, & rigores, & tremores conſiderandi ſunt; de quibus eſt in manibus noſtrum integrum uolumen: in quo & de conuulſione, & de ijs, quæ generis eiuſdem ſunt, diſſeritur. Cutis autem modo durior, modo ſiccior redditur: interdum uero madores quidam, & calidi vapores ab intimis corporis partibus efferuntur: in quibuſdam ſiccitas, aut duricies, aut mollities, diu perſeuerat: id quod ijs potiſſimum uſu venit, qui ſe nimio labore fatigarunt, aut refrigerati ſunt, aut qui, vna cum laſſitudine, a ſole exuſti: ſicut interdum etiam corporis gracilitas, oculorum cauitas, & inſueta quædam coloris priuatio apparent: quæ ſolent eſſe communia eorum, qui quovis modo in ſolicitudine, curiſque verſantur. Articulis autem multa accidunt: quæ omnia ſunt a medico conſideranda. idem de voce cenſendum. viciatur enim, quamuis actio naturæ non tota ſit omnino perdita. Non eſt autem idem vox, quod loquela, & ſermo: ſed uox eſt munus vocalium inſtrumentorum: † loquela eorum, quæ ad ſer- G
monem pertinent: quorum omnium princeps eſt lingua, tum nares, & labra, & dentes. Vocalia uero inſtrumenta ſunt guttur, ac muſculi ipſum mouentes, itemque nerui omnes, qui ad eos vim a cerebro afferunt. † Sermonem uero non omne id, quod proprie in ſenſum auditus cadit, neque id ſolum, quod ore emittitur, in quo genere ploratus, ſibilus, fletus, tuſſis, & huiuſmodi continentur, ſed ſolam hominum vocem, qua inter ſe colloquuntur, veteres appellabant. Multa quoque mala angere mentem ſolent, quæ & accurate intueri, & in eis diſcernendis exercitatum eſſe oportet. Ita etiam figuræ, in quam ſua ſponte, aut inuiti ægroti ſe vertunt, eſſe peritum par eſt. Iam uero & pili, & ungues liuidi, & nigri quidpiam indicant, quod non eſt contemnendum: quēadmodū ſcimus aduncos reddi ungues tabeſcentibus, quòd carnes, quibus utrinq; infiguntur, colliquatæ ſint. quā ob rem ipſe in præſagijs dixit, Si uero præter grauitatem, ungues digitique liuidi ſint, mors eſt continuo expectanda. perſpectum .n. habemus, liuorē nobis indicare, calorē natiuū extinctum eſſe. Quoniam uero facilitas, & difficultas tolerādi magnam vim, & ad mortē, & ad ſanitatem H
habet, ideo nobis eā in memoriam eſſe reuocandam exiſtimauit.

Addit etiā, qualia oportet, ut intelligamus, utile eſſe, ut hæc, & quę his ſimilia ſunt, facile feramus: id quod ſupra ad euacuationem tranſtulit: ſiue cū natura corpus expurgat, ſiue cū nos medicamentū purgans damus, humorum corpus uexantium fiat euacuatio.

* *

GALENI

† θολερὸν

† θαλερὸν [illegible] θαλ- λόν.

† διάλεκτος.

† αὐδὴ.

A GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS DE HVMORIBVS.

COMMENTARIVS SECVNDVS.

Signa hæc ſunt: odores corporis, oris, ſeceſſus, auris, flatus, urinæ, vlceris, ſudoris, ſputi, naris, cutis ſalſa, aut ſputum, aut naris, aut lachryma, aut alij humores, penitus ſimili qua proſunt, quæque obſunt.

Eſt hoc ab Hippocrate recte proditum, non modo communem omniũ
hominum naturam, ſed ẽt cuiuſq; propriam eſſe medico pernoſcendam
ita .n. fiet, vt neq; qualitatem, neq; quantitatem remediorum, quibus
opus ſit, neque ẽt quomodo admoueri debeant, ignoremus. etenim ad
B ęgrotos ſępenumero accedimus, quibus cum prius, cum integra ualetu-
dine fruerentur, nulla nobis neceſſitudo interceſſit. proinde neq; quo colore, neq; quo habitu, ne
que quo natiuo calore eſſent, aut quis eorum eſſet motus arteriarum, plane ſcimus, ut de morbi
magnitudine recte iudicemus. ſi quidem ei ſolum, qui naturalem ſtatum accurate perſpectum ha
beat, integrum eſt noſſe, quantum quiſq; naturæ ſtatum exceſſerit, & ad quantum magnitudinis
morbus peruenerit. Cumq; hoc ignoremus, ne omnino hæreamus, ad ſigna confugimus: quo-
rum perfecta notitia nobis, qui mites, quiq; maligni morbi ſint, declarat. huiuſmodi autem ſigna
aut aſpectabilia ſunt, hoc eſt vel in toto corpore, ac magis etiam in facie aſpiciuntur: aut primum
non videntur, poſtea uero ſub aſpectum cadunt. huius autem generis ſunt omnia, quę ab vrinis,
alui excremẽtis, ſputo, ſudoribus, ſordibus aurium, muco, & ab alijs omnibus trahũtur. quæ a cor
pore, aut natura, aut vi medicamenti extruduntur. alia vero ſolum audimus, quo in numero ſunt
dolores, ſolicitudines, & cuncti mentis & intelligentię, ac ſenſuum morbi, atq; noxæ: Volunt
enim eam etiam tractationem, qua ſigna continentur, medicinę partem eſſe: quandoquidem ne
ceſſaria eſt ipſorum ad curationem adhibendam obſeruatio: quin etiam vel citra curationem, ne
ceſſarium eſt ſigna cognoſcere, vt qui curari poſſint, quiq; non poſſint, intelligas, ne ſi manum ad
C moueas ijs, qui ſanari non queunt, in errorem inducaris. Iam vero hęc ipſa pars, quę ad ſigna per-
tinet, in tria diſtribuitur: in cognitionem pręteritorum, in contemplationem præſentium, & præ-
ſagitionem futurorum, etenim pręterita ſymptomata, itemq; præſentia diligenter ad morbi cauſ
ſam inueniendam, intuemur. ſed neceſſe etiam eſt, noſſe, mors ne, an ſalus expectanda ſit. ceterũ
ſigna quędam eiuſdem ſunt ſpeciei, aut generis: quædam neq; eodem genere, neq; eadem ſpecie
continentur. eiuſdem ſunt ſpeciei, quę in uno morbo contingunt, cuiuſmodi ſunt, quę ſputo reij-
ciuntur: quæ quidem ſigna ſunt eius affectionis, quæ pulmonem, thoracem, aſperam arteriam,
& inſtrumẽta reſpirationis obſideat: ut morbi cerebri membranarum ſunt ea, quæ per nares, aut
palatum excernuntur, quæ porrò, neq; eiuſdem ſpeciei, neq; eiuſdem ſunt generis nemo eſt, qui
neſciat. non omnes tamen, qui explanationes conſcribunt, norunt ſigna alia eſſe morbi propria;
quę quia affectum indicant, ideo παθογνωμονικὰ nominantur: & ad præſagiendum accommodata;
alia vero inſeparabilia. cumq; de his non dubitamus, propterea quòd nullam nec propriam, nec
inſeparabilem morbi notam perquiramus, verum illud indagemus, ſalus ne, an mors ægroti expe
ctanda ſit: tum omnia & ſigna, & ſymptomata, quæ in corpore apparent; neceſſe eſt diligenter
perpendere. ſunt etiam quædam concoctionis & cruditatis ſigna, ſicut quædam ſalutis, aut mor-
D tis, quędam iudicationis. ac concoctionis quidem, cruditatiſq; ſigna ſunt alui excrementa, ſputa,
& urinę: ſalutis, ac mortis ſunt, quæ cum illis excernuntur, & in toto apparent corpore. iudica-
tionum uero non eſt vnum proprium, præcipuumque genus ſignorum: ſed alio in tempore, &
in alio morbo erunt critica ſigna, in alio uero affectu, aut alio morbi tempore erunt vel ſympto
mata, vel praua ſigna, ac nullo modo critica. quocirca Hippocrates in ſecundo de vulgarib. mor
bis libro, recte cenſuit, critica non iudicantia partim mortalia eſſe, partim difficulter iudicare. ac
ſigna quidem concoctionis bona ſemper ſunt: cruditatis, non bona. nam ſi capitis dolorem, aut
delirium, aut reſpirationis difficultatem, aut grauem ſoporem ſubeſſe videas: in ijs nihil firmum,
nec bonũ, nec malum prænoſcere poteris: ſicut nec ẽt, ſi intuearis ſudores, aut copioſam alui, aut
lotij excretionem, aut ſanguinis e naribus, aut ex vtero, aut hęmorrhoidib. efluxionẽ. immo ve-
ro ne ſi tumores quidem ſecũdum aures, aut alios abſceſſus perſpicias. cauſſa eſt, quia hæc oĩa & cri-
tica, & non critica eſſe pñt. atque quidem duobus modis, vel quod nullo modo, vel q̃d male iudi-
cationem faciunt. Alterum vero genus eſt non modo ſignorũ, q̃ critica ſint, ſed quę ẽt cauſſarum
uim habeant. hoc genere continentur uomitus, alui deiectiones, vrinę copia, ſudores, ſanguinis
profluuia, tumores ſecundum aures, atq; abſceſſus. Iam uero aliud quoq; genus comperies eorũ,

quę vno eodemq; tempore & ſigna erunt,& ſymptomata,hocq; genus neq; iudicationem affert E
neq; æque atq; illud,quod in coctionib. verſatur, fidum eſt, neq; omnino infidum:ſed in hoc ge
nere quædam ſemper bona ſunt,quædam mala. quod ipſe declarauit,cum dixit,Mente conſtare,
recteq; ſe ad ea,quæ offeruntur,habere bonum. facilis quoq; reſpiratio,& integritas pulſuum in
bonis habetur.ita etiam facilis tolerantia,& facies beneualentium faciei ſimilis,& decẽs decubitus
& corporis æqualitas boni conſulitur.horum contraria,in malis ſtatuenda ſunt: quæ omnia ſunt
in præſagijs ab Hippocrate ſcripta diuinitus.Age vero ſignum a colore profectum non eſt deſpi-
ciẽdum:ſiquidem color ſanguini proportione ridet.ſanguinem autem nũc intelligo humorem
vniuerſum,qui in vaſulis ineſt,in quo & pituita,& biles,& tenues liquores continentur. hic.n. &
melior,& deterior efficitur.at is,qui ſanguis per experantiam appellatur,aliũ,pręter rubrum, co-
lorem habere non poteſt. Ceterum Hipp.hoc loco non diſtinguit,vtrum ſigna bona ſint,an ma-
la:aut verum nec bona,nec mala,aut verum ſalutaria,aut mortalia ſint: quemadmodum in libro
præſagiorum,ac de morbis vulgaribus:neq; etiam annumerauit omnia.ait autem,hæc ſigna eſſe,vt
ea ne putes aut cauſſas eſſe,aut ſymptomata,atq; ita falſus non recte medicinam facias. In primis
autem ſtatuit odores corporis.quas in re ſcire conuenit,in omnibus rebus fere mutuo conſentire
odoratum,ac guſtatum:non tñ in ijs,quæ ſuauiſſimum odorem ex ſe mittũt: propterea quod ea F
tñ abeſt,vt guſtantibus ſuauia ſint,vt etiam non modicam amaritudinem præ ſe ferant,ut in roſis
cernitur.porrò odoris ſenſus in cerebri ventriculis fit:& rerum,quæ odore percipiuntur,eſſentia
eſt huiuſmodi,vt vaporem exhalet.quæ.n.defluũt e corporibus, aeri nos ambienti admiſcentur,
deinde per inſpirationem in cerebrum comportantur,ſenſumq; mouẽt.vaporum tamẽ differẽtijs
non ſunt impoſita nomina.vt.n.dicamus quidpiam.odorem acidum,aut acrem habere,certe uel
auſterum,vel acerbum,vel ſalſum,vel amarum,ut in humoribus vſu venit,non dicemus:ſed hiſce
duabus appellationibus omnia comprehendemus,vt beneolentia, aut graueolentia nominemus.
quocirca e beneolentibus edulijs quęcunq; computruerint,quæq; nobis odore moleſtiam afferũt
ea quamprimum reijcimus,ac ne guſtare quidem tentamus.iam eorum,quę excernuntur,& colo
res præter naturam,& odores ſequi morbos neceſſario,non opus eſt oſtendere:ſi modo nihil ta-
le ſine intemperie proueniat.Nunc vero corporis totius,& oris odor quibuſdam ineſt prauus ſua
pte natura:in quibuſdam culpa vacat: in quibuſdam vero ex negligentia vitiatur,quod ſe nihil er
rare arbitrentur.quam ob rem ſpectandum eſt,ſit ne id,natura,an præter naturam,& cauſſæ inda
gandæ.in ore exempli gratia,an cauſſam tetri odoris afferant gingiuæ putreſcentes,an uitiati dẽ-
tes,an vlcus,quod os obſideat: an id ſit vitio ſtomachi,an aliunde oriatur. eadem eſt, aliarum cor G
poris partium ratio quemadmodum ſi in auribus pus ſit,aut vlcus. itemq; in ſputo,vrina, & alui
excrementis.nam & vrina,quæ valde fœteat, quæq; pinguis ſit, quam oleoſam uocant,pernicio
ſa eſt.ſputum uero,quod in peripneumonia,& pleuritide ualde fœtidum eſt, uehementi dolore,
aut difficultate reſpirationis conflictari hominem indicat:ſicut etiam excretiones in febribus non
intermittentibus liuidæ, cruentę,fętideq; malę ſunt. quæ quidem plerunque fiunt huiuſmodi eo
modo,quo ex putridis ulceribus ſanies profluit:nonnunquam uero ut pus ex rupto abſceſſu pro-
rumpit.eodem modo eſt de uomitibus iudicãdum.fœtor.n.eorum,quæ uomitu reiecta ſint,præ
ſertim uero quæ atra exiſtant,morbi magnitudinem indicat.ſiquidem fœtida ſemper pernicioſa
ſunt: quemadmodum ipſe quoq; in libro præſagiorum memorauit:Omnes,inquit,ſub putridi,fœ-
tidiq; odores in ijs omnibus,quæ uomitu reiecta ſunt,mali.quocirca omnes fœtidos odores, qui
pręter naturam excitantur,in ſymptomatum loco ſunt habendi.poſt hos uero ſtatuenda ſunt, q
in auribus,naribus,alis,& item quæcunq; particulæ propter aliquem affectum computreſcunt.
Idem quoq; in ructibus licet inuenire,ſiue illi fumeam, ſiue acidam,ſiue uiroſam, ſiue piſcoſam,
ſiue aliam quamuis qualitatem referant. Cutis quoq; ſalſa perſentiſcitur.propterea quod ęgroti
ſudorem in os profluentem nonnunquam guſtant:a quo & ſaliuæ qualitas immutatur. Simili H
quoq; modo quę ex pulmone reijciuntur,& quę ex uentriculo euomuntur,alijs acida,alijs ſalſa,
alijs amara,alijs dulcia,alijs auſtera ſentiũtur. Quidam & medici & ſudores,& item ſordes aurium
deguſtant, quod ex illis coniecturam quandam facere ſe dicant: ſicut alui excrementorum fę-
tor,aut malam concoctionem,aut humores uitiatos indicat. Ita etiam lachrimę oriuntur, cum
interdum natura ſuperuacaneum humorem expellit:aut ipſum in oculorum glandulis deficien-
tem procreat: interdum uero morboſam affectionem conſequuntur. Narium autem humiditas
oritur,quod excrementa,quæ in cerebro collecta ſint, excernantur.aurium quoq; ſordes fiunt,
natura cerebri excrementa repurgante. Saliuæ autem in ore generatio inter ea numeratur,quę
a natura prouide fieri dicuntur;ſicut ſputi e pectore,pulmoneque reiectio. Verum & ab alui ex-
crementis,& a uomitibus ſumere utiq; ſigna poteris.ſi.n. atra bilis in ſputo,alui excrementis,aut
uomitibus, aut urina appareat, mortale admodum ſignum eſſe ſtatuunt. poſt eam uero ſequi-
tur flaua bilis, ſi ſincera ſit. at ceteri humores,ſi cum aliquo horum appareant,non ita noxij cen-
ſentur. Nunc uero quemadmodum cibi excrementa mirabilem ſunt diſtributionem, quod ad
excretionem pertinet,conſecuta, ut in libris de uſu partium dictum eſt:ſic etiam quod ad fluxum

expellendum

A expellendum pertinet, ſiue is per rectum inteſtinum emittatur, ſiue per gulam, quem ructum nominant, quædam naturæ perſpicitur prouidentia: cum vtrunque inſtrumentum, in quo flatus colligitur, ad ipſum extrudendum inſurgat; excernuntur enim flatus etiam ſi ij, in quibus inſunt dormiant, aut propenſione in ſomnum, aut ſopore, aut veterno, aut delirio ſint occupati. Ideo nunc iubet, vt in cunctis humoribus, & excretionibus, quæ proſint, quæq; noceant, intueamur: vt quæ nocent vitantes, auertamus: quæ iuuant, accerſamus, inducamus, & accipiamus, ut paulo poſt dicetur. nunc vero, quod totius dictionis eſt reliquum, explicabo.

Inſomnia qualia quis videat, ſpectandum: & in ſomnis qualia faciat. an acute audiat. an animo parato ita ſit, vt obediat, an fortiora, pluraque ſint commoda, quæ ferunt, quam alia. an omnia omnibus ſenſibus ſentiant, & ferant.

Inter ea, quæ aliquam indicare corporis affectionem ſolent, inſomnia numerantur. quam ob rem ſi quis in ſomnis ſe videre incendium putet, hunc flaua bilis vexat. ſi imber ei uideatur, ſcito frigidam humiditatem redundare: vt ſi niuem, aut glaciem aut grandinem uideat, pituita frigida ipſum infeſtum habet. qui vero ſe in fœtido eſſe loco putet corruptelam ſubeſſe humorum indi-
B cabit: vt criſtæ gallorum, aut res quædam fuluæ, ſanguinem redundare ſignificant. at ſi quis caliginoſa uideat, aut tenebricoſis in locis verſari videatur, flatus in eo eſſe, argumento erit. Tempus autem, in quo inſomnia fiunt, perquirendum eſt: vtrum appareant in acceſſionis inuaſione, an in ſtatu, an alio tempore: & utrum a cibo, an ſine ullo ſumpto cibo excitetur. nam qui in ingreſſu, acceſſionis, quæ cum horrore, aut rigore, aut perfrictione fiat, ſe niue conſpergi exiſtimet, id potius tempori, quàm affectioni corporis erit acceptum referendum. at ſi quis in declinatiône id intueatur, eo nilo potius exſuperantium humorum frigiditatem indicari ſuſpicaberis. idque magis ſi edulia pituitoſa † non comederit. illi item, qui ſe verſari in ſtercore uidentur in ſomnis, fœtidos in ſe, putreſcentesque humores habent: aut etiam magnam ſtercoris copiam in inteſtinis cõtinent. qui ſe in ſuaueolentibus eſſe locis putant; in contraria illorum ſunt affectione corporis conſtituti: quibus quidem fit rebus, vt ſomnia nobis indigentiam, & redundantiam, & qualitatem humorum ſæpe indicent. Iam vero in morbis, ut in ijs, qui phrenitici ſunt, ita perſpicue & aperte ſomnia uidentur, ut uel e ſomno propter uiſorum euidentiam exturbati exiliant, aut loquantur. quæ res affectionem, qua uexantur, indicat. ſiccitas enim ipſa eſt uigiliarum cauſſa: facitque ut ſomnia conſpiciantur. Melancholicis quoque propter ſiccitatem uila in ſomnis prorſus eui-
C dentia apparent. ſic etiam in bona ualetudine euidentia fiunt inſomnia ijs, qui parcius comederunt. at qui ſe aut cibis expleuerunt, aut uino ingurgitarunt, ijs ne ueſtigia quidem ſomniorum, propter ipſorum obſcuritatem, relinquuntur. omnes item affectus, qui cerebri humiditatem coniunctam habent, comatoſi, ſomniculoſique, & uiſis uacantes ſunt. ſed quoniam ſunt pituitæ multa genera, ſcire conuenit, eam quæ dulcis eſt, ſomniculoſos homines, eam uero, quæ acida ſit, famelicos reddere: ſicut ſiticuloſos, cum pituita ſalſa præſtat ceteris, & appetitum tolli cum cruda abundat: quod ãt ad ſomnos attinet, ex alijs q̃dem pituitæ generibus paulo ſupra naturæ modũ excitantur: at crudus humor non ſe. us, quàm pituita dulcis ſomniculoſos aperte reddit. cum principium ſentiendi humectatur, ac refrigeratur, affectio comatoſa gignitur: ſicut uigilia, cum idem exiccatur, & calefit. proinde bilioſi ex utraque bili inſomnes ſunt. Quidam tamen comperiuntur, qui & ſomnia, & auguria, & portenta contemnant. nos præſagia ſæpe nobis ab inſomnijs fuiſſe ſuppeditata, habemus exploratum: atque etiam nos duobus inſomnijs euidentibus admonitos, ad arteriam, quæ inter indicem, magnumque dextræ manus digitum eſt, incidendam deueniſſe: ac iuſſiſſe tam diu fluere ſanguinem, quàm diu ſua ſponte profluxiſſet; quod ita nobis inſomnium innuiſſet. quin etiam alios pleroſque ſanaui, cum ex præſcripto inſomnij remedia
D adhibuiſſem: imo uero patris inſomnijs admonitus, in medicinæ ſtudium incubui. quocirca diligenter intueri ſomnia oportet, ut & qualia in ſomnis uideantur, & quid in eis fiat, intelligas: quo tum præſagire in poſterum, tum uero medicinam recte facere perdiſcas. Deinde uidendum eſt, an æger acute audiat: ſiquidem ſurditas male eſſe affectum caput oſtendit. eademque indicio eſt, cerebrum uexari. ſolet autem ſurditas gigni, quòd aliquis humor ſit in audiẽdi meatib. infixus, uique impactus: interdum uero etiam fit, quod audiendi facultas ſit extincta: quam ſane in acutis, turbulentisque morbis concidere conſpicimus. ſciendum autem eſt, ſigna quibus futurum morbum præſagimus, duplici differentia contineri. nos uero recordationis cauſſa, afferamus ea, quæ a naturæ ſtatu uariata ſint quantitatibus, aut qualitatibus, aut temporibus, aut ſuiſmet formis. cuiuſmodi eſt intenta, aut exoluta ciborum appetentia, aut quæ non conſueto tempore excitetur, aut quæ non conſuetorum eduliorum ſit: aut ad excretionem cibi ſuperfluitatum pertineat, quæ uel plures, uel humidiores, uel duriores ſint. ſic etiam appetitus præter conſuetudinem potus copioſioris, aut paucior, aut calidi, aut frigidi. itemque ſudores plures, aut pauciores, quam par ſit. & torpor ad motiones, aut grauitas eorum, qui ſe mouere conentur: aut uehemens exolutio: aut ſuppreſſio purgationum menſtruarum: aut maior, uel minor euacuatio. uoluptas quoque in eſculentis, aut poculentis maior, aut minor, quàm prius. intelligentię item hebetudo, quæ ſuapte

natura

† *A vetuſtiſſimo libr. abeſt negatio; in altero eſt, & recte quidem.*

natura non ineſſet, obliuio etiam inſolita. Iam vero auditus, odoratus, aſpectusque hebe- E
tiores, aut magis caliginoſi, ſunt futurorum morborum notæ. ſimili quoque modo quæ-
cunque per nares, aut palatum, aut aures, quibus uijs cerebrum expurgatur, aut in quantitate,
aut in qualitate, aut in temporibus variantur. præterea vero morſus ventriculi, aut in eius ore,
aut inteſtinis, cum aluus ſubducitur, aut vomitus cietur, aut vrina excernitur. huc pertinet etiam
capitis grauitas, & dolor. ſimilisq; ratio guſtatus habenda eſt: cum quidpiã ſalſæ, aut amarę, aut al
terius qualitatis ſpeciem facit: aut cum ſaliua talis eſſe uideatur. in odoratu autem, cum aliquam ꝑ
ſentiſcimus qualitatem, & tamen nihil, quod ſenſum odoratus mouere queat tunc adſit. in audi-
tu, cum ſonos, & ſtrepitus uidemur audire. & nihil adeſt huiuſmodi: ſicut etiam in aſpectu vſu ue-
nit; cum multa, eaque & nigra, & rufa, & flaua, & omnis generis obſeruari oculis exiſtimentur. in
tactu cum quædam inæqualitas, aut ſpiſſitudo, aut diſtentio, aut grauitas, totam corporis habitu
dinem occupare uideatur, enunciare morbum ſolent. quocirca intueri oportet, utrum quiſpiã
acutius, an obtuſius uideat, uel odoretur, vel guſtet, vel magis, minuſue, quàm conſueuerit, ſenſu
tactus præditus ſit. an prompta quædam vis adſit, vt homo audire, atque intelligere uelit omnia.
& utrum omnibus ſenſibus ſentiat. In his enim omnibus illud ſcire nos decet, ſi plura, eaq; valen
tiora, tempore opportuno accidant, ea ad ſalutem: ſi uero maiora, & plura non ſint opportuna, F
ea ad noxam inuehendam referri. Poſtremam omnium ferendi facilitatem ſignificauit, cum di-
xit, Et ferant. niſi enim ægroti ea ferant, ſigna illa ad ſalutem eſſe non poſſint.

3 *Vt odores, ſermones, veſtitus, figuras.*

Sicut in morbis, ita etiam in ſignis iubet odorum habendam eſſe rationem, vtrum eos ægroti
perferant. itemq; ſermonum. ac mentem adhibendam eſſe, vt quales ſermones illi habeant, intel-
ligamus. oratio enim animi ſenſum aperit, & tantum non eſt animi interpres. quinetiam decubi-
tum, figuras, ac totius corporis formam, vt iam ſupra diximus, ſpectare nos oportet.

4 *Atque hae quidem facile. quæ etiam ſi ſua ſponte appareant, proſunt.*

Quæ ſua ſponte fiunt, ac proſunt, ea facile ferunt. quæ uero non proſunt, ea difficulter ferre ſo-
lent. quemadmodum autem quæ proſunt, ſæpenumero ſponte ſua eueniunt, ac tum ægroti faci-
le ferunt, ita etiam ipſe hoc nobis conſilij dat, ut ea, quæ natura facit, imitemur.

5 *Et cum talia ſunt, vt indicationem afferant: itemque tot, & talia, vt flatus & vrina, qualis quan
ta, & quando: quæ vero contraria ſunt, ea auertere, eisq; aduerſari par eſt.*

Iudicationes ſex modis fiunt: nam vel repente fit in ſanitatem mutatio: vel repente hominem
perimunt: vel vtrunq; horum paulatim, vel per mixtionem contingit: ac paulatim quidem, uel G
morbo ſeneſcente ac ſe remittente, aut ægri uiribus debilitatis. per mixtionem uero, cum æger in
deteriorem, aut meliorem ſit ſtatum commutatus, ac deinceps vſque ad perfectam ſolutionem,
aut mortem reliquum tempus totum abſumptum ſit. illud autem ſcito, primam indicationem,
quę eſt repentina in ſanitatem mutatio, omnium aliarum, quæ dictę ſunt, eſſe optimam. ex alijs
uero, quę in ſubitam mortem deſinit, mala eſt; quę uero iudicationes aliquam mutationem, non
tamen perfectam morbi ſolutionem afferunt, eę imperfectæ nominantur; ſicut quę paulatim
fiunt, non iam iudicationes, ſed ſolutiones appellantur, ac criſis quidem fit omnino manifeſtis
quibuſdam excretionibus, aut abſceſſibus notabilibus. has autem excretiones, & abſceſſus pręce
dit quędam non exigua in ęgrotantis corpore perturbatio. etenim difficultas tolerandi, & vigi-
lię, & deliria, & capitis, aliarumq; multarum partium dolores accidunt. nonnullos vero ſonitus
aurium exercent, & ipſi lachrymas inuiti mittunt: ipſiſque vrina retinetur: & labrum concutitur,
& tremores oriuntur, & rerum obliuio, ac pręſentium ignoratio eos capit. nec poſſunt in eodem
decumbere: & omnis generis euacuationes repente ſimul accidunt: eaque res non paruum aſpi-
cientibus metum incutit. Hippocrates autem in libro pręſagiorum multa nobis ſigna, quę iudi-
cationis modum indicent, ſcripta reliquit: quibus non pauca etiam in prædictionibus, & in libris H
de morbis vulgaribus ſigillatim allata ſubiunxit: cuiuſmodi illud eſt: Si labrum inferius quatia-
tur, futurum vomitum indicari: & illud, Grauis ſopor poſt capitis dolorem, & ſurditas repente o-
borta, abſceſſuum ſecundum aures ſigna ſunt. Ceterum in iudicationis modo ſolum ſpectandum
eſt, quo natura vergat, vt poſt oris ventriculi morſum & rigorem ſecuturum eſſe vomitum: poſt
reſpirationis difficultatem, & ſplendores, qui oculis obuerſantur, ſanguinis profluuium e naribus.
ſi item alui excrementa, neque biliosa, neque ſincera ſint, neq; facile ſoluantur, neque copioſa
vrina ſit, multaque habeat ſubſidentia, planum erit morbum illuc vergere, & per ea expurgari.
Erit quoque medico integrum ab ætate, anni tempore, regione, & ægri natura iudicationis ſi-
gna capere. quanquam ſi per aluum futura iudicatio ſit, non iam vllum ita clarum, aut proprium
ſicut in ſanguinis profluuio, & vomitu, ſignum habetur: ſed illam ità fore cognoſcimus, quod
iudicationis ſigna adſint: quæ vero aut vomitus, aut ſanguinis profluuium, aut ſudores indicant
non appareant. quinetiam ſi nihil horum ſubſit, etiam per hæmorrhoidas, aut menſtruas pur-
gationes in mulieribus fieri poteſt iudicatio. quo caſu, ſi per menſtruas purgationes futura ſit,
ipſas pręcedit non mediocris grauitas, itemque dolor, ac diſtentio lumborum. ac notę

quidem

A quidem propriæ, communeſq; modi iudicationum ſic diſtinguendæ ſunt, ut nos in tertio de criſibus libro diſſeruimus. Hippocrates autem in præſagijs notas eiuſmodi, quaſi exempli cauſſa, tradidit ijs, qui eius intelligere verba poſſint. eſt tamen, cũ uiolentia acceſſionum anteuertere iudicationes ſæpe cogit: id quod faciunt etiã uaria ægrorũ in ſe peccata; & item errata medicorum: nec minus quæ ægrotis uitio miniſtrorũ, & quæ item extrinſecus accidunt. quã ob rem exſtimare cõuenit, morborum ſolutiones, quæ magno certamine & ſubito fiunt, febriũ, quæ ex calidis cõſtant humoribus, proprias iudicationes eſſe. poſt has uero, ſolutiones earum affectionũ, quæ calidæ, ac facile mobiles ſunt, easque partes obſident, quæ principatũ tenent. Ephemeræ uero, & hecticæ febres, & ſine magna perturbatione, & nõ ſubitas mutationes faciunt, ubi aũt aut facta iã eſt iudicatio, aut fit, ibi totum negotium eſt naturę permittendum, ac nihil noui faciendũ: vbi uero imperfecta fuit iudicatio, ibi medicus addit, quod reſtat. Illud etiam de iudicatione ſcire nos decet, meliorem cenſeri eam, quæ per euacuationẽ, quã eam, quæ per abſceſſum fiat: & eam, quæ noxium, redundantemque humorem, quam eam, quę aliũ quemuis euacuet; eam deniq; quæ recto itinere, quam quæ ſecus. has porrò excipit illa, quæ iunctam habet tolerãdi facilitatẽ. tum ea, quæ concoctis humoribus, & die critico fit; de qua in hoc commentario verba fient. Modum vero, ac tem-

B pus ipſe indicauit, cum dixit, tot, & talia, & quanta, & quando. nã quod ait, quanta, ſignificat quãtitatem; quod uero dixit, talia, qualitatem eorum quæ euacuantur, indicauit: cum uero, quãdo, innuit tempus, hoc eſt diem, in quo fiat. ſi enim iudicatio fiat, tantaq; ac talia, quanta, & qualia oportet, euacuentur, & ægrotus facile toleret: profecto tantum non perfecta vocatur iudicatio. ſi contraria accidant, tunc danda opera eſt, vt ea prohibeamus, eaq; auertamus, & ipſis aduerſemur. ſi uero natura nõ perfecte agat, vult hoc loco Hippocrates, nos naturam ipſam adiuuare.

6 *Quæ propinqua, communiaq; affectibus ſunt, ea primum, maximeque affliguntur.*

Eſt a nobis dictum perſæpe, cognoſcendam ex diſſectione eſſe cuiuſque particulæ naturam, qualis nam ea ſit: tum uero actionem, & qua ſit cum propinquis ſocietate coniuncta: id quod in ſitus, ac poſitus nomine continetur. nã ſi veſica nõ diſtẽta, hominem non emittere urinam contingat, ac citra vllum tumorem, qui veſicam obſideat, vrina retineatur, certe neceſſe erit, ut in tali vrinæ cohibitione obſtructio, aut ureteres, aut renes occupet. ſiquidem quæ propinqua ſunt, & cum partibus ægris ſocietate coniuncta, in affectus, doloriſq; conſenſum ueniunt. proinde in intemperie, ſpectare cauſſas oportet, ſint ne illæ totius coporis communes, an partium nonnullarum propriæ, quæ per conſenſum aliam partem vexent. etenim a capite. * *In uetuſtiſſimo lib. litera exciderũt, ut iam legi non poſſint. in altero nihil plane eſt.*

C * * * *

a ſocietate uero cum vicinis partibus, quod idem cum ſitu eſſe diximus, ſumitur indicatio. gibba iecoris per renes expurgari: caua per ventrem inferiorem. in liene alteram ſolam eſſe ſuperuacanei euacuationem, *

* * *

quamuis particulam. * *

Rurſus uero quæuis particula in proximas partes, ut crus in femur, tibiam, & pedem: itemq; manus in brachium, cubitum, & ſummam manum diuidatur: tum digiti in oſſa, cartilagines, ligamenta, neruos, arterias, uenas, membranas, carnes, & alia per multa. quare ſpectare oportet, propinqua ne membra ſint: ut ſcias, utrum ipſa per ſe, & primo, an per conſenſum, & cõmunionem aliorum patiantur. proximæ enim partes magis, quàm ceteræ laborant, ut ſi crus fractũ ſit, tibia magis, itemque pes, & genu uexatur, quàm uel manus, brachium, ac magis etiam quam par-

D tes capitis: niſi aliud quidpiam accedat, ad quod adhibere animum oportet.

7 *Conſtitutionem autem contemplator, habita ratione eorum, quæ prima incipiunt: quicquid tandem excernatur ex vrinis, quales nam ſint: & qualis ſit collapſio corporis, mutatio coloris, imminutio ſpiritus: & cum his reliquas victus rationes.*

Hæc etiam ad iudicationem pertinent, ut ea itidem quæ ſequuntur, uſq; ad eum locum, Concocta medicari, & mouere, &c. De urinis autem illud didicimus, eas, quæ tenues, decolores, paucæque ſunt, aut craſſę, & paucę, prauas eſſe: ſicut etiam craſſas illas quidem, ſed tamen quæ nulla, aut plane exigua habent ſubſidentia. idque eis accidit, propterea quòd non bene ſubſideant. de prauis autem ſubſidentibus in libro præſagiorum dictum eſt. Scire autem conuenit, quodcunque ſignum concoctionis apparuerit, id nobis indicare, morbum & breuẽ fore, & ſalubrem cuiuſmodi nobis indicio eſt ſputum in lateris dolore. excrementum enim cuiuſque particulę corporis, quæ nam affectio particulam ipſam vexet, declarat: ac ſi concoctum ſit, ſalubrem: ſi incoctum, morboſam eſſe ſignificat. in urinis uero, quæ ſunt ſanorum urinis quàm ſimillimæ, & ſatis bene ualere uenas oſtendunt: quę crudiores ſunt, earundem imbecillitatem arguunt. quę maxime contrarię urinis ſanorum ſunt, cum ipſæ ex omni parte crudæ ſunt, tum uero magnam ue-

narum

narum omnium imbecillitatem,infirmitatemq; ſignificant. quæcunq; autem malitiam cauſſę do E
minantis indicant, vt nigræ, eæ ad ſummum pernicioſę cenſentur. hæcque tria genera ſignorum
propriam cuiuſq; concoctionem indicant. ac ventris quidem inferioris concoctionem ſignificãt
excrementa, ſecundum naturam prodeuntia: venarum, vrinæ: organorum uero reſpirationis ſo
lum, ſputa. Ceterum habeas in memoria, Hippocratem in aphoriſmis accurate de vrinis diſſeruiſ
ſe: de ijs vero, quæ morbos acutos comitantur, in libro præſagiorum conſcripſiſſe, nunquam au-
tem vſu venit, vt ſignum concoctionis non boni quid ſignificet. nam & ſanguinis profluuia, & ſu
dores, & parotides, & alij abſceſſus, ſi opportune fiant, prodeſſe ſolent: ſi importune, nihil iuuant
cum vero ſignum concoctionis adeſt, ſeruatum quidem iri hominem, ſed non tamen prorſus iu-
dicatum iri declarat. neque enim ſiue mutationem in morbo confertim factam, ſiue eam pertur-
bationem, quæ illam anteceſſit, indicationem intelligamus, ſigna concoctionis erunt neceſſario:
cum illud exploratum habemus, fieri poſſe, vt morbus longiore temporis ſpatio paulatim, conco-
quatur, & ad perfectam ſolutionem veniat. In febribus autem, quoniam venoſi generis affectus
ſunt, urinis præcipue mentem adhibebis. in morbo lateris, primum ſputis, deinde vrinis, quod la-
teris dolor febrim omnino iunctam habeat, in ventris affectionibus, ſi febris abſit ſola alui excre
menta inſpicies, ſi febris adſit, etiam vrinarum habenda ratio eſt. Cenſet igitur hoc loco morbi cõ F
ſtitutionem faciendam eſſe ex ijs, quę excerni primum incipiant, vt ex vrinis, ſi ita ſors ferat, aut
ſputis, aut alui excrementis, aut vomitibus, aut ſanguinis profluuijs e naribus, aut etiã ex hæmor-
rhoidibus. addit etiam collapſionem: hoc eſt, cum totius corporis moles concidit. vt videas utrũ
corpus conciderit. quod ei accidit, cum aliqua laſſitudine victum eſt, & facultates quaſi ex ſolu-
tæ ſunt. quæ res & uehementiam, & malitiam morbi indicat: præſertim uero, ſi id in primis
diebus contingat. Spectandum etiam eſt, an coloris natiui flos contabeſcat: aut magna ſit eius fa-
cta mutatio: & an ſpiritus diminuatur: hoc enim ægroti imbecillitatem, & fere caſum uirium ſigni
ficat. Alias autem uictus rationes uocat, quę hęc conſequuntur: hoc eſt, utrum facile toleret, an
difficulter: utrum medico dicto audiens ſit: utrum ea ſumat, quæ ei offeruntur, atque contineat.
Adde uero & decubitum, & figuras, & ſomnos, & uigilias, & inſomnia turbulenta: quæq; eiuſmo
di non ſint: & item alia permulta, quæ ipſe in libro pręſagiorum memorauit.

8 *Vtrum vero, quæ decedunt, ſimilia ſint, nec ne, ſciendum eſt: exitus, vrinæ, quæ per vterum, ſputa,*
quæ per nares oculi, ſudor, quæque ex tuberculis, ex vulneribus ex, puſtulis, quæ ſua ſponte, quæ arte,
ſpectanda ſunt, quæ indicant, ſimilia eſſe inter ſe omnia. G

In eo libro, qui eſt de officina medici, non ſecus, quàm hic, cenſuit uidendum eſſe, utrum ſimi-
lia, an diſſimilia ſint. Si enim ſint ſimilia, mouere ea non oportebit. ſi diſſimilia, conandum eſt,
ut ad ſimilitudinem adducantur. ſpectandum eſt igitur, utrum quę decedunt, ſint ſimilia: quia ita
intelligitur, ſecundum naturam eſſe omnia. Vel quod ait, ſimilia, ſignificat omnia quę exeunt, u-
nius eſſe generis, ac tunc ad aliud non eſſe traducenda, aut ſimilia eſſe bene ualentibus. ipſe enim
pleriſque rationibus nobis oſtendit, quo communia a proprijs, & ſimilia a diſſimilibus diſcerna-
mus. hæc enim triplex contemplatio, unum idemque poteſtate eſt: quę inquam propria, & com
munia contemplatur. quęque res, quę conferuntur, ſimiles ne inter ſe, an diſſimiles ſint, diſtinguit
& tertia, quę quid in eis idem, quid alterum ſit, uidet. interdum enim appellamus ſimilia ea, quę
aliquid, quod idem ſit, in ſe habeant. de quibus omnibus accurate dictum eſt a nobis in ijs libris,
qui ſunt de Hippocratis, Platoniſque decretis: & in libro pręſagiorum. Quibuſdam placet, ſimi-
le duobus dici modis, uno, cum ſimile intelligitur, quod nullo modo uariat, ut gemini Iouis fi-
lij dicuntur: altero, cum quid magis, aut minus ad aliud accedit. ueteres tamen confuſe, & ſine ul-
la diſtinctione uocabulum ſimilium uſurparunt. ſimilitudines autem perſpicere oportet, propte
rea quòd dubitationes, & erroris cauſſas etiam pręclaris medicis afferre ſolent. atque adeo, ut nõ H
modo uulgares medici, ſed etiam pręſtantiſſimi in ſimilitudinibus decipiantur. Itaque ſi diligen-
ter quiſpiam ęgroti naturam, quam ab ortu nactus eſt, cognoſcat: tum ſciat, quam ob cauſſam
nunc ęgrotet, & ex multis ſermonibus, quos ipſe paulatim animaduerterit, euidentes ſimilitudi-
nes, & quæ eſſe diſſimilitudines uidentur, ſit contemplatus; itemque alia, quę neceſſaria eſſe, iam
diximus, recte competerit, hic profecto curare optime poterit. quibus autem in rebus ſpectanda
ſimilitudo ſit, ipſe perſpicue docuit. connumerauit enim exitus, id eſt, alui excrementa, itemque
urinas, & quæ in mulieribus per uterum excernuntur: tum ſputa, eaque potius in lateris dolore,
pulmoniſque uitijs, & uno uerbo, in ijs affectibus, qui in organis reſpirationis inſederũt, tum quæ
per nares euacuantur, quæ ex oculis exprimuntur, ut lachrymæ, & excrementum id, quod in an-
gulis oculorum ſolet conſiſtere, ſudorem deniq; uel unius particulæ, uel corporis uniuerſi. hęc
enim omnia ſignificare etiam concoctionem ſolent. nec minus id faciũt, quę ex tuberculis, quę-
que ex puſtulis, & alijs tumoribus, qui præter naturam in corpore ſunt, effluunt, & exeunt, ut
etiam quæ ex uulneribus, ulceribusque emanant. In his autem omnibus uidenda ſunt, quę ſua
ſponte fiant quæque arte parentur, eaque comparanda inter ſe, ac diligenter expendenda, vt an

iudi-

A iudicationem faciant, videamus deinde, vtrum ſimilia ſunt, an diſſimilia: & vtrum, omnia ne, an non, ſed partim † *

* *

* *

tunc enim ea pertinere ad iudicationem intelligemus. ſecus uero, non item. *

* *

hæcque in libris de criſibus ſunt recte a nobis explicata: nec par eſt: vt nos breuitatis ſtudioſi, eadem in hunc locum transferamus.

† *In altero libro hæc inuẽ: ſimilia, quib æger leuetur, aut magis cõflictari uideatur.*

Quæ proſunt, quæ nocent, quæ liberant: ut illa effugiens, auertat: hæc accerſat, adducat, & aſciſcat.

Hæc verba coniuncte cum ſuperioribus multi legunt, vt poſt illa, Quæ indicant ſimilia eſſe inter ſe omnia: ſtatim addantur hæc, Et quæ proſunt, & quæ nocent, &c. Verum ſiue coniuncte, ſiue ſeparatim legantur, nihil intererit. dat enim nobis hoc conſilij, vt videamus, quæ ex ijs, quę abeunt, proſint, quæ noceant, quæque a morbo ægrotum liberent: vt illa vitemus, quæ nocent; hæc accerſamus, quæ proſunt: ea denique admoueamus, & aſciſcamus, quæ liberent: in quam ſen-
B tentiam addit etiam hæc, quæ ſequuntur.

10 *Et item alia eodem modo: vt in cute, extremis hypochondrijs, articulis, oculis, ore, figuris, ſomnis, qualia indicent, & quando ea machinari oporteat, intelligamus.*

Vtrum cutis humida, an arida, an contenta, an laxa ſit, conſiderandum eſt: ut ipſe in libro præſagiorum in principio admonuit: ita etiam utrum extrema ſint refrigerata, an calida, aut alio quouis modo affecta. hypochondriorum eſt eadem ratio, vt videas, vtrum grauitas, an diſtentio, aut aliquis dolor in eis ſentiatur. ipſe enim dixit optimum hypochondrium eſſe, quod vacet dolore, molleque, & æquabile ſit. ac partes quidem abdominis, quæ craſſiores ſunt eę etiam meliores cẽſentur: quę macilentę, eæ etiam prauæ, & ut ſigna, & ut cauſſæ habentur. ſunt enim ſigna imbecillitatis partium extenuatarum, cauſſæ uero quod nec in ventre ciborum concoctio, nec in iocinore ſanguis probe fiat. ad hoc accedit, ut harum partium extenuatio non ſit ad infernas purgationes tuta. De flatu autem hypochondriorum multa ſunt a nobis dicta: ſiquidem eſt tertia quædam melancholiæ differentia, ad morbi comitialis ſimilitudinem, cum a ventriculo originem ducit: hancque affectionem medici quidam hypochondriacum, flatuoſumque morbum nominaut. ac
C ſi prima ſymptomata circa ventriculum incipiant, & ipſis adauctis melancholici affectus ſequantur, profecto alui deiectionibus, vomitibus, proba cõcoctione, ructibusq; leuabitur. ſymptomata autem ſunt mœſtitia, & metus. Præterea ex hypochondrijs febres quoque excitantur. quique abſolute ſcripſit, febres ex hypochondrio malignas eſſe, neque eas addidit diſtinctiones, quas in pſagijs Hippocrates ſcriptas reliquit, aperte mẽtitur: quemadmodum eſt a nobis demonſtratũ in ijs commentarijs, quos in prædictiones confecimus. quędam enim ipſarum malignę, quędam mites ſunt, vt in libris de locis affectis docuimus. Idem eſt de articulis, oculis, & ore intelligendum: propterea quod multa contingunt, quę iudicationem futuram nunciant: ut in præſagijs, & libris de vulgaribus morbis didicimus. multa autem a natura non fiunt, quæ nos oportet machinari: ad quæ noſcenda magnam adhibere diligentiam oportet: quando eadem etiam præclaros medicos, quique longiſſimo vſu rerum periti, & in medicina ualde exercitati ſint, fallere conſueuerint. quando autem ea facienda ſint, aut auertenda, docent ij libri, quos de criſibus nos conſcripſimus.

11 *Præterea uero quinam tales abſceſſus fiant: qualia proſint cibis, potionibus, odoribus, aſpectu, auditu, cogitatione, egeſtionibus, humoribus, calefactione, perfrictione, ſiccitatibus, humectando, ſiccãdo, un-*
D *ctionibus: illitionibus, cataplaſmatis, emplaſtris, inſperſionibus, tum uero epithematis, quæ ſuperdantur. Figuræ item ſpectandæ, frictio, curatio, labor, otium, ſomnus, uigiliæ. Spiritibus ſuperne, inferne, cõmunibus, proprijs, artificioſis: in acceſſionibus neque præſentibus, neque futuris, neque pedum frigore: ſed in morbo, qui deorſum inclinet, adhibenda mens eſt.*

Fiunt morborum uiciſſitudines ad perniciem, & ad iudicationem, tum pro morborum, tum uero pro locorum affectorum differentia. nam quę in morbos leuiores, parteſque ignobiliores fit, ea eſt ſalutaris: quæ in grauiores morbos, ac loca præſtantiora, pernicioſa eſt. eadem eſt abſceſſuum ratio: qui per effluxum fiunt, meliores ſunt: qui per decubitum, minus commodi cenſentur, atque ex eis, qui longius ab affecto loco, & in partes ęgroti ignobiliores fiunt boni ſunt, horum contrarij mali. quam obrem ſi magna ſanguinis copia quouis modo excreta ſit, in ſpe ſalutis eſſe nos decet: atque ęger per abſceſſum, & per commutationem incolumis euadet. differunt enim hæc inter ſe, quod abſceſſus iudicationem afferat, ægrotumque omnibus liberet moleſtijs. commutatio uero aliarum acceſſionum, laborumque principium habeat; ut locus is corporis, in quẽ noxiorum humorum eſt facta commigratio, aliud etiam tempus ad concoctionem requirat. Cũ autem magna ſit crudorum humorum copia, tum fieri abſceſſus ſolent. qui ſi exigui ſint, nihil

plane

plane iuuant:ſi magni,eos ferre natura non poteſt.Itaque eorum,quę in ventre concoquuntur, F.
excrementa per aluum deiecta cruditatem,concoctionemque ſua forma indicant:eorum quę in
pectore,ac pulmone,quæ tuſſi excernuntur:eorum,quę in cerebro, quæ per nares educuntur:
eorum,quę in venis,quę cum vrinis effluunt.Ipſe autem pleriſque in locis cenſet maturationes eſ
ſe ſpectandas.eſt autem perſpicuum,omnia,quæ moderate calfaciunt maturationes efficere, cu-
iuſmodi ſunt cibi,perfuſiones,& cataplaſmata.frictio quoque modica,balneum,huius ſunt gene
ris.ac nunc etiam mandat,ut abſceſſus contemplemur.quocirca ſi ad uentrem excrementa uer-
gant,eis adiumento eſſe debebimus vſu clyſterum,in quibus ſit uis materiam illuc attrahendi: &
item vſu eorum,quę in tota uictus ratione ad id ipſum accommodata cenſeantur;ſi ad renes ferā
tur,vſu eorum,quibus urina cieatur:ſi ad colon, acribus illud medicamentis erit calfaciendum.
qua in re illud non eſt ignorandum,cruda,& incocta ad malos conuerti abſceſſus. quod in cauſ-
ſa fuit,vt præcedenti oratione dixerit,qualia iudicent:in hac vero ſcripſerit,Qualia proſint: prō-
pterea quod quæ proſunt,ea indicationem afferre,& ſoluere morbum poſſunt:at quæ nocent,ea
neque critica ſunt,neque morbum propellunt. Deinde ueros modos adhibet, quibus abſceſſus
fiant,& ad bonum,& ad malum terminentur.Præterea docet,neque in ipſis acceſſionibus, dum
adſunt,neque ſi mox futuræ ſint,prodeſſe abſceſſus,ſi tunc fiant;ſed neq; etiam in pedum frigore, F
uerum cum morbus deorſum inclinat.in illo enim.

*　　　　　　*

H

De ſunt multa:deſiderantur enim in libro antiquiſſimo duæ pagellæ:& in altero tres ſunt albæ relictæ.

*　　　　　　*

Vt in libris,qui ſunt De methodo medendi,expoſuimus.nec minus etiam in libris De criſibus
hæc ſumus perſequuti. Sed hęc ad aliquod memoriæ lumen afferendum dicta ſint nobis. tan-

tam

A tam enim talemq; aſſerunt vtilitatem, ut neque me bis eadem ſcribere, neque eum, qui cupiditate, ſtudioque doctrinæ trahatur, legere iterum, pigere vllo modo debeat.

12 In acceſſionibus per circuitum repetentibus cibi dandi non ſunt. neque cogere oportet, ſed ante iudicationes, detrahere de ijs, quæ offeruntur.

Agit hoc loco de ratione uictus ægrotorum: quam rẽ ipſe in libris De ratione victus in morbis acutis plane docuit: ac nos in commentarijs in illos libros editis, quicquid ad eam rem pertineat, cumulate præſtitimus. Loquitur autem de longis, acutisque morbis: atque in acutis quidem quorum ſtatus & iudicatio intra primum quaternionem futura ſit, modo uires robuſtæ ſint, ægrũ in perpetua inedia continebimus: (exploratum enim habemus, in ſingulis morbis totam victus rationis formam duobus e ſcopis duci, tum ex futuro totius morbi ſtatu, tum ex viribus ęgroti) in quibus vero iudicatio primam hebdomadam non ſit ſuperatura, ſi uires ſint ualidæ, ſola aqua mulſa vti ſufficiet. Si vero non iam ſatis uiribus ægroti cõfidamus, ptiſanæ cremorem offeremus; atq; vt quiſpiam accõmodate poſſit ſigillatim cibos dare, in hac etiam oratione declarat, cũ monet, cauendum eſſe, ne quid in exacerbationibus demus: ut cum neque iamiam ſunt futuræ, cibũ
B præbeamus: ſed cum declinant, ac deſinunt. Ceterum quonam potiſſimum modo futurum morbi ſtatum prænoſcas, in quo iudicatio fit, in primo de criſibus libro dictum eſt: nunc vero id ſolũ dicere conuenit, a morbis ipſis declaratum iri, & quam inter ſe proportionem ſeruaturæ ſint acceſſiones, & quæ ſit ipſorum conditio: vt inter febres intermittentes, tertianam habere celerẽ iudicationem, quotidianam vero longam: quartanam, longiorem. inter continuas, ardentem eſſe acutam: fumantes uero cum humoris ſuccenſi copia, diuturniores: medias inter has eſſe ſemitertianas. quomodo autem has febres omnes in prima cognoſcere inuaſione quiſpiam poſſit, nos in ſecundo De criſibus copioſiſſime docuimus. non eſt autem opportunum, vt quæ iam alijs locis recte diximus, huc transferamus, & de eadem re loqui plerisq; locis ſæpe conemur. quocirca ad ſententiam nobis propoſitam redeamus. Itaq; victus ratio ad tria capita potiſſimum redigitur: vt quanta, vt qualia, vt quomodo des, intelligas. quantum vero ſit dandum, alibi eſt declara-
« tum, vt in libris de ratione victus in morbis acutis, & item in aphoriſmis, ut cum ait, Qui augen-
« tur, plurimum natiui caloris habent: itaque plurimi alimenti indigent. itemque in illo loco, Ven
« tres hieme, & vere ſunt natura calidiſſimi, & ſomni longiſſimi: quam ob rem his temporibus plu
« ra quoque alimenta danda ſunt. de qualitate autẽ diſſeruit in eo aphoriſmo, cuius initium eſt, Hu
C midæ diętæ omnib. febricitantib. proſunt. denique uero de modo egit in illo, Quibus ſemel, aut iterum, aut plura iterum, aut pauciora, & particulatim: dandum uero eſt etiam aliquid tempori, regioni, ętati, & conſuetudini: tum in eo, qui hunc aphoriſmum deinceps excipit, & item in a-
« lio, quem eſſe eundem cum eo, qui nũc eſt in manibus, affirmamus: niſi quod in vno, aut duobus
« verbis differt. Sic enim ſe habet: qui per circuitus exacerbantur, nihil dare, nec cogere, ſed detrahere de his, quę offeruntur, ante iudicationes, oportet. In morbis autem, qui ordine quodam inuadunt, ex ipſis exacerbationibus, quo præcipue tempore dare cibum cõueniat, cognoſcere poterimus. at ſi acceſſiones quidem fiant, nõ tamen ſtatis circuitibus, neq; ordine ſeruato, in ijs uix, aut ne vix quidem verum, & accommodatum cibi offerendi tempus inueniri poteſt. in ijs vero, quæ per circuitum redeũt, ordinemq; ſeruant, uitare oportet, ut diximus, ne in principio demus, quo, ne, ſicut in oratione ſuperiore ipſe cenſuit, iã pręſente, ne ue mox futura acceſſione ęgrum alas. Dixit ãt ante indicationes: ſi futuram eſſe iudicationem ſuſpicemur. Vel poteſt etiã intelligi perinde, ac ſi dixiſſet, ante ſtatum: ſiquidem iudicationes in ſtatu morbi fieri ſolent: ꝙ in libris de criſibus demonſtratum eſt. erit igitur accõmodatum, & tutũ, ægros in morbi declinatione alere.

D *13 Quæ indicantur, indicataq; ἀρτίως ſunt, nec mouere, nec quicquam nouare, ſiue medicamentis, ſiue alijs irritamentis, ſed omittere oportet.*

Eſt ab Hippocrate hæc pronunciata ſententia, Incipientibus morbis, ſiquid mouendum videtur, moue: vigentibus uero, pręſtat quieſcere; propter ea quod omnia ſymptomata circa principia & fines imbecilliora ſunt: circa ſtatum, valentiora: ac circa ſtatum iudicatio fere fit. vnde planum eſt, nihil mouendum, nihilque innouandum. ſi enim in iudicatione quędam fit turbatio, magnaque concertatio eſſe ſolet, certe ſequitur, vt natura labore conflictata, neque remedia, neque medicamenta, neque irritamenta ferre queat. Itaque cum fit iudicatio, totum negotium eſt naturę committendum, ut ne tu, quidpiam molitus, magis pręgraues, aut ad immoderatam euacuationem irrites, atque ita ęgroto mortem afferas. Dum igitur tibi ſit propoſitum medicamentum dare, quod aluum ſubducat, caue, ne id facias in morbi exacerbationibus, atq; inuaſionibus, & diebus ijs, in quibus fieri iudicationes ſolent. uis enim medicamenti corrumpitur, quod forte humores ſurſum vergant, & contra, quàm vt fieri euacuationem oporteat. Si vero neceſſitas vrgeat, vt vacuare cogaris in exacerbatione, tum ſcito, per ſuperiores partes eſſe euacuandum, vt per ſanguinis profluuium, aut vomitum, aut quid huiuſmodi. cum vero exacerbatio deſierit,

tum

tum per inferiora euacuabis, vt per vrinam, aut per ſedem, & eiuſmodi loca, quemadmodum eſſe accommodatius videbitur. Idem eſſe poſt iudicationem faciendum monet: præſertim ſi morbus iudicatus ſit ἀπαρτὶ, hoc eſt perfecte; in quam ſignificationẽ vſus eodem aduerbio eſt Hippocrate in ſecundo de ratione uictus in morbis acutis. Sed quod hic ait ἀπαρτί, in aphoriſmis dixit ἀρτίως, hoc eſt nuper. Significat enim perfecte, vt dixi, & integre, & non diminute, & abſolute. Quare ſi perfecta iudicatio ſit facta, aut fiat, iubet, vt totum negotium naturæ permittamus, ac nos nihil noui moliamur. Si vero non integre, ſed diminute fiat iudicatio, monet, ut quod reſtat, nos faciamus. Etenim ſi in aphoriſmis, pro verbo ἀρτίως hoc eſt nuper, ſcriptum eſſet ἀπαρτί, aut integre, & perfecte, certe, nullus ſcrupulus iniectus eſſet in animis interpretum de verbi ἀρτίως ſignificatione cõtrouerſantibus. Quidam enim volunt ἀρτίως ſignificare in diebus ἀρτίοις hoc eſt paribus: quod minime verum eſt, quemadmodum eo ipſo in loco a nobis explicatur. E

14 *Indicantia in melius, non ſtatim appareant:*

Quod ait, ſtatim, ſignificat hoc loco idem, quod in principio. morbi porrò principium intelligo totum illud tempus, in quo nondum ſunt ſigna concoctionis. hac autem de ſignificatione dictum eſt a nobis alio in loco. cum enim morborum tempora diuideremus, morbos ipſos ex principio, incremento, ſtatu, declinationeq; conſtare affirmauimus, ſed iudicari in principio nullus põt: hacq; de re in libris de criſibus eſt a nobis abunde conſcriptum. quare quicquid ad hanc rem pertinet, ex illis libris qui velit, perdiſcat. ego. n. totam illam diſputationem, utpote quæ longior ſit, q̃ ut eam nunc perſequar, huc transferre nequaquam volo: ſed hoc ſolum memorabo: poſtquam natura ad excretionem impellitur, perturbationem quandam notabilem in corpore excitari, quæ cauſſam afferat, vt multa ſymptomata cum manifeſtiſſimis concoctionis ſignis appareant. ſed caue, ne ſigna concoctionis te fallant, qđ ea eſſe iudicationis ſigna putes: propterea qđ quæ iudicationis ſunt, non ſtatim, hoc eſt, non in morbi principio apparent. nec ſunt eædem iudicationis, & concoctionis notæ. neq;. n. vſu venit, quin illæ omnino uel bonam, uel malam iudicationem faciant. at ſigna concoctionis ſalutem quidem hominis oſtendũt: non tamen per iudicationem oĩno ſeruatum iri ægrotum declarant: propterea quòd poſſit morbus longiore tractu temporis paulatim concoctus ad perfectam ſolutionem deuenire, ceterum q̃o ſymptomata iudicationis, a ſignis cõcoctionis differant, in primo de criſibus aperuimus: quo in loco perfectę, & non perfectæ concoctionis ſigna declarauimus. etenim & perfectam eſſe concoctionem docui, cum in vrinis ſubſidet quid album, lene, æquale, & continuum: non perfectam vero, cum vrina ex aquoſa modice ſubpallida ſit facta. ac ſigna quidem concoctionis nunquam male apparẽt: iudicationis vero quandoque male apparent. eaque non in principijs, non in incrementis, ſed in ſtatibus debent apparere. quare neque ſudores, (ſæpe. n. iteranda ſunt ea, ex quibus ſummus ferri fructus poteſt) neque uomitus, neq; alui excrementa, neq; parotides, neq; ſanguinis profluuia, quæ in principio, ſtatimque apparuerint, morbum vnquam iudicarunt. atq: ab his quidem, velut a cauſſis expelli morbos homines credunt. pro ſignis vero, quib. hæc indicẽtur, putant demẽtias, graues ſopores, dolores, lachrymas, reſpirandi difficultates, aliaq; huius generis permulta: quæ ſi abſque ſignis coctionis appareant, notæ peſſimarum affectionũ cenſentur. Verum hæc omnia, & quæ tanquam cauſſæ, & quæ tanquam ſigna iudicationis ſunt, ne ſtatim, hoc eſt in primo tempore morbi, appareant. ſi. n. tunc apparebunt, profecto non boni quid, ſed mali indicabunt. at quæ concoctionem ſignificant, etiam ſi in prima primę acceſſionis hora appareant, certe ea erunt æqui, & boni conſulenda.

The marginal letters F and G stand beside the lines "dictum eſt a nobis alio in loco…" and "cui, cum in vrinis ſubſidet…" respectively.

15 *Concocta medicari, & mouere, non cruda oportet: neque in principijs, niſi turgeant: multa autem non turgent.* H

Expoſitis ijs ſignis, quæ concoctionem, iudicationemq; futuram indicant, de medicamentis propinandis deinceps differit. ac nos optimus medicus docet, uſum medicamentorum eſſe ad concoctos humores accommodatum: ad crudos non item, niſi turgere eos ſentiamus. ac verbũ quidem turgẽdi proprie dici de animantibus ſolet, quæ ad rerum uenerearũ uſum impelluntur. nunc vero eſt ad eos translatum morbos, qui properant, celeriterque mouentur: præcipue autẽ cum ſenſus ægroti hominis ab inordinata humorum, ſpiritusque agitatione quodam modo irritatur; quo ſane caſu tantummodo quiſpiam in principio medicamentis conuenienter rationi, & accommodate utetur: quippe qui motum humorum, ac ſuccorum in corpore redundantium ad facilius attrahendum adiuuantem habeat. quòd ea, quę ex toto incocta ſunt, ſtabilia, infixaque ſint, ideoque vix, & difficulter trahi a medicamentis purgantibus queant. cumq; prædixiſſet, concocta medicari oportet, intulit, non cruda: neque in principijs: ut, cum principium eſt, crudũ, & incoctum morbum plerunq; eſſe, declararet. cum enim in corpore ſanguinis probi exigua ſit copia, & crudi humores ſint admodum multi, tum nec uenam ſecare, nec purgare, nec exercere hominem oportet. immo uero neque mouere penitus, neque lauare conuenit.

A Si quidem venæ ſectiones probum ſanguinem euacuant:& prauum,qui in primis potiſſimum ue
nis,quæ in iecore,& lactibus ſunt,colligitur,in totum corpus attrahunt.purgatio uero in his, &
tormina,& morſus cerat,itemque animi defectiones. adde quod nec quicquam notabile educit;
quod crudi omnes humores,pigri,& ad motum inepti,propter craſſitudinem frigiditatemq; ſint
omnesq; uias anguſtas obſtruant,per quas id,quod purgando euacuatur,comportari ad uẽtrem
oporteat.ex quo fit,ut neq; ipſi educantur,& alios,ne euacuẽtur,impediant.quocirca ita affectis
eſculẽta,proculẽta,ac medicamẽta danda ſunt,quæ ſine in ſignis caliditate,craſſitudinem humo-
rum extenuent,incidant,atq; conficiant,quanquam ſi quis abſceſſu vrgeatur, qui ab humore bi-
lioſo,aut melancholico,aut ẽt pituitoſo exortus ſit,vitare debet,ne humorem medicamẽto pur-
gante diminuat.itemq; cum anni tempus admodum calidum ſit,abſceſſusq; coſtas obſideat,qui
ex ſanguine conſtet,isq; humor, qui exuperat in corpore,ſit bilioſus,tunc omnino cauendũ eſt,
humor enim ſanguineus in bilem vertitur.id quod cognoſcitur ex eo,quòd ægrotus poſt ſangui
nis ſputum reijcere bilioſum ſputum ſoleat. hoc idem faciei rubor interdũ indicat: ſicut alia quo
que multa ſignificant,ceterum in crudis,omnino abſtinẽdũ a purgatione eſt.Recte igitur cenſet
Hippocrates,medicari oportere concocta, & non cruda,neq; in principijs,niſi turgeant:hoc eſt,
B niſi motus ad excretionem ipſa concitet:neq; ad vnam partem adhuc ullam firmam inclinationẽ
ac ſtationem habeat:ſed humores ita contineat:vt moueãtur,ferantur,& fluant.Ceterum de hac
ſententia in primo aphoriſmorum libro,ſicut etiam de ea quæ deinceps ſequitur,agetur quamuis
in quibuſdam exemplaribus aphoriſmorum non reperiatur. De ea uero,quæ ſequitur,iam ſupra
locuti ſumus:ea autem eſt huiuſmodi.

16 *Quæ ducere oportet,quo maxime vergant,locis opportunis ducito.*

In primo commentario,cum de locis ad euacuationem peragendam accommodatis loquere
mur,inteſtina,veſicam,vterum,cutim,uniuerſam,ſtomachum,palatum,naresq; memorauimus.
cum igitur humores deorſum vergunt,ſi ad inteſtina tẽdant,tunc euacuatio erit per ſedem facien
da,cum uero ad ueſicam vergant,tum per ea,quib. vrina prouocatur:ut in menſtruis mulierum
purgationib.per vterum euacuandum eſt,per ſudorem,ſi ad cutim repant,& per vomitum,ſi ſur-
ſum ferantur.ac tunc quidem per ſtomachum,ut cum cerebrum expurgamus.per palatum,ac p
nares in ſanguinis profluuio.Illud aũt ſciendum eſt, nunc uobis hoc conſilij dari ducenda ea,quę
neq; iudicantur,neque nuper iudicata ſunt:quæ quidem eo ducenda ſunt,quo natura uergit: ac
C videndum eſſe diligenter,ne inclinatio humorum noxiorum in loca minus oportuna fiat: quo ſa
ne tempore tantum abeſt,ut educere,& naturam adiuuare debeamus,vt etiam prohibere, ac re-
uellere humores oporteat.

17 *Quæ uacuantur,multitudine metienda non ſunt.Sed quandiu prodeant,qualia oportet, & æger facile ferat.Vbi uero opus eſt,ibi & debilitare,& animi defectionem inducere, donec id effeceris, cuius cauſa hoc fit,interim uero alio vertere,aut ſiccare,aut humectare,aut reuellere,ſi ſufficere æger poſſit.*

In omni genere euacuationũ,ut iam ante monuimus, iudicandi ratio ducitur a tolerandi faci-
litatem.Si enim magna vis atq; copia euacuetur,& tamẽ ægrotus ſe leuari non perſentiſcit, neq;
facile fert, plane conſtat, neq; quod noxium eſt, neq; quod redundat,ſed quod naturæ accomo
datum eſt, euacuari,ac vires diſſolui.quocirca conſulit,ne copiæ eorum,quæ euacuantur,animũ
adhibeamus,ſed ijs ipſis,q̃ excernũtur,vtrum qualia oportet,excernantur:& tolerandi facilitatẽ
attẽdamus:idq; eſſe obſeruandum,ſiue natura corpus expurget,ſiue nos medicamentum purgãs
demus,ac moleſti humores euacuentur. Vbi vero debilitate,& ad animi defectionem uſq; euacua
re opus eſt,id faciendum erit vſq; dum id ſis conſecutus,quod voles,quo ſane tempore tibi licebit
D aut alio uertere,aut ſiccare,aut humectare,aut reuellere,donec æger ſufficiat. Quoniam autem
multis modis animi defectio fieri ſolet.ſcito nũc intelligi defectionem eam oportere:quæ ex ma-
gna euacuatione fit,Cuius in febribus continẽtibus vſus eſt maximus:ut in methodo medẽdi de-
monſtrauimus:itemq; in maximis inflammationibus, & dolorib.vehementiſſimis, adhibenda ta
men diſtinctio eſt,utrum hoc uene ſectione,an purgatione faciẽdum eſſe uideatur. habes aũt di-
ſtinctiones in libro de venæ ſectione perſpicuè explicatas.Iam vero in ea laſſitudine quam inflam
mationis ſpeciem preferre dicimus,niſi quis detractione ſanguinis malo prius occurrat,vehemẽ-
tiſſima febris ſtatim,accẽdetur.nam & ſanguis in huiuſmodi laſſitudinib.& calidiſſimus eſt, & oẽs
fere,qui in eas inciderunt,copioſiſſimam eius euacuationem poſtulant,& quamuis ẽt ſanguis mit
tatur tamen pleriq; eorum in febrim incidunt.quocirca non conuenit,parum eius detrahere, ſed
& celeriter mittẽdus eſt.& ad animi defectionẽ vſq; educẽdus,ſiquidem nihil aliud impediat.Si ue
ro bis eodẽ die detrahere ſanguinẽ velis primũ ita euacuabis,ut ne animi defectionem inducas.ſe-
cundo loco uero nihil eſt,quod animi defectionem afferre uerearis.at ſi prima euacuatione ægro
tus exoluatur,ſecundam euacuationẽ ferre nullo mõ poterit. De ardẽtiſſima aũt febri nihil eſt,cur
longiore oratione nũc diſſeram:qñ in nono methodi medẽdi,nullũ inueniri maius,aut pręſẽtius

remedium, quàm euacuationem uſq; ad animi defectionem poſſe demonſtrauimus. quod idẽ in uehementiſſimis doloríb. eſt intelligẽdum, ſemper tamen habenda ratio eſt uirium ægrotantis, E quod ipſe ſignificauit, cum dixit, ſi ſufficere æger poſſit: ut iam duę notæ ſint, facilitas nimirum tolerandi, & uires ægrotantis, ac ſi alterutra ipſarum non adſit, id neutiquam erit faciendum.

18 *Ex his facito coniecturam: ſicca quidem erunt calida, humida vero frigida: quæ uero aluum mouent, pleranque contraria.*

Hęc inquit erunt propriæ notæ argumenta, ex quibus noſſe poteris, utrum ægrotus ſufficiat, nec ne; & utrum euacuatio uſque ad animi defectionem fiat. nam quæ prius fuiſſe ſicciora ſentiebas, nunc calida: quæ humida erant, nunc frigida eſſe uidebis, quæ uero aluum ſubducunt, erunt contraria. id tamen non ſemper, ſed plerunque ita comperies. uocat autem * * * quibus aluus ſubducitur. propterea quòd niſi contraria ſint, natura eadem ſuperabit. ſoluitur enim ueuter inferior, ac multa, eaq; uaria expellit * * * * aluí enim excrementorum mutationes, quæ multas humorum formas euacuant, corpus ipſum accuratius expurgant: niſi forte aut colliquationis, aut corruptelę ſigna adiuncta habeant: de quibus ipſe in præſagijs locutus eſt in illo loco, in quo fecit de pinguibus, deque fętidis mentionem. F

19 *Hæc diebus imparibus ſurſum fiunt, ſi & circuitus, & conſtitutio ex ipſis exacerbationibus tales fiat. plurima autem paribus diebus fiunt deorſum. Sic enim etiam quæ ſua ſponte eueniunt, proſunt: ſi circuitus in diebus paribus exacerbationes non faciant. in huiuſmodi autem, in paribus ſurſum, in imparibus, deorſum. tales autem pauci ſunt, & tales etiam conſtitutiones difficilius iudicantur.*

Qui noſtros de criſibus libros accurate perlegit, ei nihil opus eſt longiore oratione ad hęc, quibus de agitur intelligenda. in illis enim quæ ad iudicationes, quæ ad earum uacuitates, quæ denique ad malas iudicationes pertinent, ſcripta ſua omnia. illud item docuimus, quę paribus diebus exacerbantur, in paribus iudicari: quorum uero exacerbationes diebus imparibus fiunt, ea quoque imparib. iudicari. adiunximus ẽt, iudicationes in exacerbationib. fieri, propterea quòd humores in illis vehementer moueantur, ac ueluti feruentes, aut per ſanguinis profluuium, aut per ſudores, aut per uomitus, aut per ſeceſſum, aut per hæmorrhoides, aut per menſtruas purgationes in mulieribus prorumpant, & ꝙ natura eo tempore ad illorum excretionem impellatur: & ꝙ preſſa pondere, & male affecta ad humores excernendos irritetur, & ꝙ illis magis fuſis, noxia promptius expellantur, faciliusq; fiat iudicatio. proinde dictum eſt mutationem quatuor modis effici, G ad ſalutem, ad mortem, ad inclinationem in melius, ad eandem in peius ruentem. itemque iudicationem, quę per euacuationem fit, meliorem eſſe ea, quę per abſceſſum cõtingat: tum quę noxiũ potius, quàm quæ alium quemuis humorem euacuet, tertia eam, quæ directo, & ex eadem parte, q̃ quæ ſecus. ipſe ãt, quod nos per rectitudinem dicimus, appellat directo: præterea uero eam quę cum tolerandi facilitate, & cum coctione, & die critico fiat. Siquidem hæc omnia habere perfectam iudicationem oportet. Ne ſis tamẽ neſcius, in febribus omnib. non ſimili modo dies numerari: nam quod in continuis unus dies poteſt, id ipſum facit in intermittentibus acceſſio, & iudicationes pro acceſſionum numeratione fiunt. ac nos ẽt obſeruauimus, in tertianis, & quartanis iudicationes fieri non ad dierum, ſed ad circuituum numerum. id quod uerum eſſe, ipſemet atteſtatur, vbi tertianam puram ſeptem circuitibus iudicari affirmauit ſeptima ãt a principio acceſſio in decimũ tertium diem incidit in quo ſæpe iudicatur, nec in quartumdecimum, qui criticus eſt, extenditur. Quemadmodum autem acutorum morborum ipſe dies quartuſdecimus eſt terminus: & ꝓ acutorum ſeptimus. ſic in intermittentibus tertiana febris ſeptimo circuitu terminatur. quocirca ſi iudicatio in diebus imparibus accidat, per ſuperiores partes fiet. ſi modo & circuitus, & morbi conſtitutio in ordine acceſſionum talis fuerit. Si vero in paribus, per inferiores fiet. porro cęterorum, quæ ſponte eueniunt, eandem eſſe rationem oportere. eaque prodeſſe, ſi acceſſiones paribus diebus ex circuitibus fiant: propterea quod in eiuſmodi contrarium vſu venıet: ſiquidem in H paribus, ſurſum: in imparibus uero deorſum. addit tamen paucas conſtitutiones inueniri tales, & quę huiuſmodi ſunt, eas eſſe ad iudicandum difficiliores, cuius rei cauſſam nos in libris de dieb. criticis expoſuimus.

20 *Quin etiam quæ tempore ſunt progreſſa longius, ita fiant neceſſe eſt, ut ad decimum tertium, decimumq́; quartum diem pertineãt, ac decimo quidem tertio, deorſum, decimoquarto vero ſurſum. ſic enim ad iudicationem confert: & quæ ad uigeſimum: præter ea, quæ deorſum feruntur.*

Quemadmodum iam diximus, tum in libris de criſibus, tum in ijs, qui ſunt de criticis diebus, ea omnia, quę ad hanc tractationem pertinent, explicauimus. proinde hoc loco ſolum memorabo capita eorum, quę in illis ſunt conſcripta commẽtarijs. Iudicatio igitur eſt repentina in morbo commutatio. ea quatuor fit modis. nã vel eſt ſubita morborum liberatio, vel magnã mutationẽ

in me-

A in meliorem ſtatum: vel mortem repēte affert: vel facit, ut ægrotus ſit multō peiore in ſtatu. Iudi-
catio oīs cum aliqua manifeſta euacuatione vel abſceſſu fit, ut paulo poſt dicetur. Criticos porrò
dies appellamus, in quib. huiuſmodi mutationes & fideles, & plurimæ fieri ſolent: cum in alijs die
bus neq; fideles, neq; frequentes contingant. Hippocrates āt omnium bonorum inuentor, hoſce
dies indicanit, & ſeptimum dierum criticorum circuitum eſſe ualentiorem reliquis dixit: & ab eo
ſecūdum poteſtate eſſe quaternariū ꝗ ſeptimum diuidat in partes duas, & quod iudicationes per
circuitus ſe, tenarios futuræ a quaternarijs indicentur. quartus enim eſt ſeptimi index: vndecim⁹
quartidecimi: hos vero dies ipſe indices uocat. Hebdomadas uero ſic numerari cenſet oportere: ut
duæ priores inter ſe uicinæ per diſiunctionem. tertia, quæ has ſequitur, per connexionem nume-
retur: vt prior in vnum diem deſinat, & ab alio incipiat ſecūda. tum uero tertia ab eodem incipiat,
in quem ſecūda deſierat: quod in cauſſa eſt, vt uigeſimus dies ſit tertiæ hebdomadis vltimus. quod
ēt eſſe uerū cōperiemus, qñquidē uigeſimus & plurima, & firmiter iudicare deprehēditur. ꝙ ob rē
Hippocrates diē quadrageſimū nō quadrageſimū ſecundū eſſe criticum ſtatuit. ita ēt ſexageſimū
& octogeſimum. non ſexageſimumtertium, neq; quartum octogeſimum. In morbis āt acutis in-
tercidunt in criticos hi, tertius, quintus, & nonus; ac quandoq; ēt ſextus; malus nimirum iudex,
B quòd aliquando cum ſymptomatibus periculoſe iudicet. horum autem omnium exempla tibi
in libris de uulgaribus morbis poterunt ſuppetere. ſed eos ægrotos hoc loco deſcribere longum
fuerit. ac tibi integrum eſt, eam ſententiam, quæ in libro præſagiorum habetur, perlegere, cuius
» hoc eſt initium, Febres iiſdem numero diebus iudicantur, ex quibus homines, tum ſeruantur, tum
» pereunt; & quæ ſequuntur. Quin etiam in ſecundo aphoriſmorum multa ſunt de criticis diebus
monimentis conſignata litterarum: ex quibus plane conſtat, tertiam hebdomadam per coniun-
ctionem cum ſecunda numerari: & quartum diem ſeptimi indicem ſtatui: & ſeptimumdecimum
uigeſimi. tum explanari: qui nam dies iudices in uniuerſum ſint. quiq; contemplatione digni ab
Hippocrate cenſeantur. Multa quoq; alia comperies, quæ ipſe pleriſque in libris conſcripſit: quæ
oīa in unum nos uolumē redegimus, quod de criticis diebus inſcribitur. ac qui præſagire in poſte
rum, quid futurum ſit, accurate uelit, is & hoc opus, & quod de criſibus eſt, perlegat, oportet: res
enim huiuſmodi tm̄ afferunt utilitatis, ut cum ego hanc contemplationem apud Eudemum phi-
loſophum, qui tres quartanas habebat, prædicens, monuiſſem fore, ut una earum, quę certis dieb.
inuadebat, poſt tot circuitus primum ſedaretur: cumq: hæc depulſa eſſet, alteram certo die diſce-
dere, ſimilique modo de tertia prædixiſſem, hæc ex arte diuinandi non ex medica cognitione a
C me pronunciari contēndebant. ac nos non modo in illo homine, ſed ēt, quod Deo approbante di
ctum ſit, in nulla vnquam prædictione offendimus: Quæ cum ita ſe habeant, propoſitum nobis
eſt explicare, quænā in hoc libro Hippocrates conſcripſerit. Igitur quæ ante tempus iudicationis
prodeunt, hoc modo fiant neceſſe eſt, ut in decimotertio die per inferiores partes ducātur: quarto
decimo uero, per ſuperiores. id quod ad iudicationem pertinet, & ad ipſam eſt utile, & accommo
datum. Simili quoque modo quæ die uigeſimo fiunt, præter ea, quæ deorſum feruntur. dictum.n.
eſt uigeſimum criticum eſſe. quæ autem inferius uergunt, ea per inferiora adducenda ſunt, vt ipſe
monuit. ſed iā ad ea, quæ deinceps ſequuntur, quæ ipſa quoq; ad iudicationē faciunt, tranſeamus.

21 *Multa autem purganda ſunt, eaq; non prope indicationem, ſed longius. raro autem in acutis mul
ta ducenda ſunt: in delaſſatis uero, totum.*

Iudicatio, ut dictum eſt, cum certamine, notabiliq; perturbatione plerunq; fit. perturbationis
autem uiolentia, naturam, ea, quæ infeſta ſunt etiam ante tempus cogit extrudere. eſt enim uir-
tus ipſa, qua aliena expelluntur. ac tempus id agendi eſt poſt finem eius, quæ res alterat, faculta-
D tis. tunc enim obit functionem ſuam, omniaque ſecundum naturam abſoluta ſunt, cum illa ab
actione deſiſtit. verum cogitur interdum ea, quæ moleſta ſunt, ānte perfectam coctionem amoli
ri: ſicut etiam interdum concoctione iam abſoluta, moratur, & pręimbecillitate lēte ad munus
obeundum progreditur. Facultas igitur, quæ aliena expellit, ea eſt, quæ iudicationes in morbis
facit. proinde cum omnia ea quæ in animante ſunt, iam concocta ſint, tunc optimę iudicationes
fiunt, prius autem expelli, ac iudicationem præuenire, malum eſt: propterea quod cum ijs: quæ
noxia ſunt, ēt utilia excernantur. id quod fieri ſolet, cum natura vel a medico, vel ab ijs, quę corpo
re continentur, irritetur, quanquam non medicus ſolum afferre cauſſam erroris poſſit, ſi quid mi-
nus recte fecerit, ſed ēt ęgrotus, & miniſtri, & alia, quæ propriè externa nominātur: ut in ipſo cor
pore offendunt morbi, cauſę, & acceſſiones. ac ſi acceſſio ſit, quæ naturam ſtimulet, nullam quie-
tem, nullamq; moram concedit, ſed excitat, mouetq; & tāquam ad pugnam prouocat. quēadmo
dum igitur natura preſſa magna ui excrementorum, & humorum infeſtantiū, cogitur ſæpenume
ro eos extrudere; idque malum eſt, ſi id, antequam concocti humores ſint, & ante tempus iudica
tionis faciat; ita noſtrum erratum iudicandum eſt, ſi idem prope iudicationem fecerimus. quo-
circa expectandum eſt, ut longius a iudicatione id fiat: ut ſi natura nihil tunc fecerit, nos faciamus

quod non bonum ſit, ſi prius expurges. Quod autem addit, Raro autem in acutis medica ducenda E
ſunt, recte cenſuit. eſt enim explicata ſententia, in morbis acutis ſolum in principijs interdũ utili-
ter adhiberi purgationem poſſe: ſicut in longis morbis ſemper eſt expectanda maturatio: in acu-
tis uero etiã in principio medicamẽto purgãte uti poſſumus, ſi turgeant. idque erit magna aĩad-
uerſione faciendum: ſiquidem non mediocre periculũ impẽdet, ſiquis in morbo acuto male me-
dicetur. debet enim medicus hoc attendere, ut æger maiorem fructum ex noxiorum humorum
euacuatione ferat, quàm noxam: qua corpora a medicamentis purgãtibus neceſſario afficiuntur.
erit autẽ maior vtilitas, ſi omnis humor moleſtus cum tolerandi facilitate, ac ſine moleſtia eua-
cuetur. cum vero morbus non modo acutus ſit, ſed etiam vehementiſſimam febrim adiunctam
habeat; tunc multo magis, ne purgans medicamentũ demus, vitandum erit: ac potius per venæ
ſectionem facienda euacuatio: ex qua minor quidẽ exiſtet, quã ex purgatione, vtilitas: multo ta-
mẽ ſit futura ſecurior: cum maximum a purgatione periculum immineat, præſertim vero ſi quis
naturã ægroti nõ cognitam habuerit. quidã enim ita natura cõparati ſunt, ut ægrè purgentur: q-
dam vel exiguo epoto medicamento copioſe purgantur. at ſi hominis naturam ignores, pericu-
lum eſt, ne aut maior, quã par ſit, fiat euacuatio: aut ne omnino purgatio moueatur: aut ſi mouea
tur, ut ne tamen quod ſatis ſit euacuetur. quæ omnia maximas in morbis acutis noxas afferunt. F
quæ res fecit, ut ipſe in aphoriſmis hanc ſententiam ſcriptam reliquerit: In acutis morbis raro, &
in principijs purgante medicamẽto uti oportere. atq; id conſiderate admodũ faciendũ. In delaſſa-
tis uero totum ducendũ eſt. quando vero id faciẽdum ſit, attende, ut intelligas. cũ ſit duplex ple-
nitudo. alteraq; ad uires referatur, & ad corruptelam facile perueniat, atq; etiã interdum partes
quaſdã petat, & in eis tumores præter naturam excitet: altera vero ad effuſionem pertineat, quæ
ſæpe in partes irruit, & tumores præter naturã creat, ac morbos comitiales, uenarumque ruptio-
nes efficit, conandum eſt, eam celeriter euacuare prius, quam magnũ aliquod in homine gigne-
re malum incipiat. Sed quomodo vtrunque dignoſcere, ac curare affectum oporteat, in libris de
tuenda ſanitate copioſius explicauimus. quocirca de eadem re nunc ſcribere, ſuperuacaneũ exi-
ſtimo. igitur ad conſequentem tranſibo orationem, quæ his fere verbis continetur.

22 *In febribus abſceſſus maxime in articulos, maxillasque fiunt, prope cuiuſque dolores, magisque ad ſupernam partem, & in totum. Si vero morbus lentus fuerit, & deorſum repat, etiam abſceſſus inferne fient. maxime autem pedes calidi, inferne ſignificant: frigidi uero ſuperne.*

Abſceſſus inquit in febribus ad articulos, maxillasque fiunt maxime, idque accidit, quia pro- G
pter calorẽ febris magna copia humorũ ſurſum in caput tollitur, quã poſtea inde ruentẽ glandu-
læ maxillarum ſuſcipiunt: quemadmodũ vſu uenit, cũ e ſuperioribus partibus in inguina, & alas
quidpiam deſcendit. febres autẽ omnes, quæ ex laſſitudine ortæ ſunt, propriũ quendam calorem
habent in articulis excitatum. unde nihil mirabile ſit, abſceſſus in articulos decũbere, quippe qui
plus, quã par ſit, laborauerint, atque incaluerint. id quod illis potiſſimum cõtingit, quibus plení-
tudo morbi cauſſam attulit: ac magis, ut ipſe ait, ad ſupernam partẽ, hoc eſt ad caput, propter eã
cauſſam, quã attulimus. at ſi deorſum morbus vergat, tunc etiã abſceſſus in partes infernas deſcen
dunt, cuius rei ſignũ ipſe ſtatuit pedum calorem, & frigus. nam ſi pedes calidi ſint, abſceſſum in
partibus infernis fore indicant. cauſſa eſt, quia humorum copia deorſum cõportatur, locumque
illum calore perfundit. ſi frigidi ſint, in ſupernis abſceſſum futurum ſignificant. quod eo tempore
omnia ſurſum ad caput ferantur, extremaque, præſertim pedes refrigerentur. Quomodo aũt ſu-
pernas, infernasq; partes in corpore eſſe, debeamus intelligere, ipſe in ſexto de morbis vulgaribus
declarauit, cum ait, An ea quoque, quæ infra iecur ſunt, e ſupernis diſtributa ſint. ibi enĩ iecur eſſe
terminum omniũ ſupernarum, infernarumq; corporis partium ſtatuit. conuexa enim eius pars
ſepto trãſuerſo annexa eſt. itaque omnia, quæ ſupra iecur ſita ſunt, eadẽ etiam ſupra ſeptum trã- H
uerſum ſunt collocata, ut cor, pulmo, pectus, collũ, ac multo etiã magis, caput: cetera omnia in-
fra in corpore, eſſe voluit. cæterũ abſceſſus in partibus ſuperioribus vt plurimũ difficiliores ſunt.
cauſſa eſt, quia è partibus ſuperioribus, cũ eodem affectu conflictantur, maius periculum, quàm
ab inferioribus, impendet. perſpicuũ enim eſt, ſi cor, aut pulmonẽ, aut cerebrum inflãmatio obſi-
deat, mortiferum morbum eſſe. at ſi partes infra iecur ſitæ inflammatione tententur, pauci admo-
dum mori ſolent: niſi male eis adhibeatur curatio. idque ipſe atteſtatur, cum ait, Si autem ea, quæ „
è ſuperioribus partibus in articulos infra decubuerunt, intra vmbilicum cõtiterint, bonum: ſi ue „
ro ſupra, non pariter morbum ſoluũt, niſi ſuppurauerint. eo enim in loco habemus, abſceſſus, qui „
in partes infra vmbilicum decumbunt, bonos eſſe: qui ſupra, non bonos, atque malitiam ipſorũ
aliqua ex parte diminui, ſi tumores forte ſuppurauerint. Qui porrò morbi iudicari per abſceſſum
conſueuerint, Hippocrates ipſe in præſagijs conſcripſit.

23 *In ijs, qui ex morbis exurgunt, ſi ſtatim manus ac pedes dolore cõflictentur, in eis abſceſſus oritur.*

Qui ex morbo conualeſcunt, non admodum robuſtas uires habent: quocirca ſi in laboribus

verſentur,

A verſentur, ac multas uehementesq; motiones obeant, facile læduntur. ac maiorem ēt noxam ſen
tiunt, ſi humores morborum efficientes non bene ſint expurgati: & quædam fortaſſe reliquiæ ad
huc adſint. Scimus enim, quæ poſt iudicationem in morbis relinquuntur, recidiuas excitare con-
ſueſſe. Itaq; cum in eo ſtatu aut manus, aut pedes laborarint, aut dolore conflictentur, illuc irrue
re abſceſſus ſcribit. Labor. n. cauſſæ rationem obtinet: dolor, ſigni. ac non mirabile eſt. ut iam di-
xi, ſi maior caliditas in particula accenditur: eiuſq; imbecilitas augetur, & tanquam uia fit ſuper-
uacaneis, ut abſceſſus gignatur. Hoc autem loco uidetur tria abſceſſuum tempora conſtituere:
vnum in morbis, de quo egit oratione ſuperiore: alterum, dum ægroti conualeſcunt, de quo nūc
diſſerit. tertium, quod morbos antecedit, de quo deinceps ad hunc modum loquitur.

*24 Sed ſi qua pars ante morbum laborarit, ibi morbi ſedes erit: ut accidit ijs, qui Perinthi tuſſi, angi-
naq; laborarant. tuſſes enim, non ſecus quàm febres, abſceſſus excitant.*

Si antequam quiſpiam in morbum incideret, aliqua corporis pars laborauerit, timēdū erit, ne
aliquis in eam abſceſſus fiat, in omnibus enim morbis, qui prius per excretionem non iudicātur,
in ijs abſceſſus decumbere in eas partes ſolent, quæ prius laborarint. cum enim illæ ſint imbecillio
B res, ēt magis, ac facilius humorum copiam excipiunt. Id quod in ijs potiſſimum morbis intelliges
in quib. futuros abſceſſus ſuſpicabere. ipſe vero rem exemplis declarauit eorum, qui in Perinthia
vrbe tuſſem, aut anginam paſſi erāt: in quibus ueriſimile eſt, abſceſſus aut in ceruice, aut in pulmo
ne, aut etiam in pectore exortos eſſe: quando tuſſes abſceſſus tales faciant, quales etiam excitari
a febribus ſolent.

25 Simili quoque modo exenit uel ab humoribus, vel a corporis colliquatione, & item animi.

Hæc quoq; de abſceſſibus dicta uideri poſſunt: vt cenſeat, ipſos a copia etiam humorum, aut
colliquatione corporis, & tiem animi exoriri. cum. n. ſit humorum magna uis, ut non poſſit om-
nis excerni, tunc in particulam quandam imbecilliorem fixa innitur; cumq; magna eſt humorū
tenuitas, & corporis raritas, tunc per eam perſpirationem, quæ ſenſum noſtrum fugit, corpora ce
lerrime euacuantur: vt, niſi occurras, facile colliquentur. quod idem in colliquatione corporis uſu
venit. atq; in febribus quidē vehementiſſimis colliquari ſæpe corpus, concidereq; & extenuari con
ſpeximus. idq; interdum plus, quàm par ſit, accidit, aut propter febris magnitudinem, aut propter
morbi tempus, aut propter ætatem, aut ēt regionem, aut anni tempus, aut aeris conſtitutionem,
C aut euacuationes, quæ ſub ſenſum cadunt, aut uigilias, aut curas, aut inediam, aut immoderatos
motus. nam & magnitudo, & malitia febrium interdum graciles homines, extenuatosq; uel in
primis diebus reddit, quēadmodū eſt ab ipſo in libro præſagiorum de cadaueroſa facie cōſcriptū
idem quoq; morbi prolixitas facit. ętas quoq; tum puerorum, tum eorum, qui ultima ſunt ſene-
ctute. ac in pueris propter humiditatem & caliditatem plurimum fluit, & corpus euacuatum exte
nuatur: in ijs vero qui ſumma ſunt ſenectute, propter vinum imbecillitatem corpus collabitur. Iā
vero ex anni partibus, & regionibus, & aeris conſtitutionibus planum eſt calidiores, ac ſicciores
magis euacuare corpora; frigidiores ac humidiores, ne cutis perſpiratione digeratur, & inaniatur,
prohibere. Sed etiam ſequi macies corporis ſolet ex ſanguinis eruptione, ſudoribus, vrinis, vomiti
bus, & alui deiectione nimia: itemq; ex inedia, uigilijs, ſolicitudinibus, nec minus ēt ex delirio, cū
ægroti aſſidue exurgunt. Quæ vero colliquatio proprie nominatur, plerūq; fit, ꝙ pinguedo, aut
etiam tenera caro ꝓpter malignam febrim colliquetur, quam ſane ex urinis potiſſimum cogno-
ſces. ſunt enim illæ oleoſæ, eæq; principium colliquationis ſignificant. cumq; & in colore, & in cō
ſiſtentia quid veluti oleum ſit, tum affectionis indicat ſtatum. Verum ne huiuſmodi vrinæ in frau-
dem te coniiciant, propterea ꝙ tales ferme excerni ſolent, cum renum pinguedo diſſoluitur. Sed
D diſtinctiones allatæ ſunt ab Hippocrate, cum diceret, Quibus ſubſidentia pinguia ſunt, & confer-
tim exeunt, in ijs renum affectiones indicant. cauſſa eſt, quia in renibus celeriter ſit excretio. at in
pinguedine totius corporis non celeriter, ſed tarde. De his autem, & de aliis omnibus, quæ acutis,
malignisq; morbis accidunt, Hippocrates in libro præſagiorum accurate diſſeruit. quocirca mi-
nime neceſſe eſt, pluribus ea uerbis perſequi.

*26 Intelligendum autem eſt, in quibus temporibus humores floreant, & quales in ſingulis morbos fa-
ciant: & quales in unoquoque morbo affectiones pariant.*

Erat hoc in libro de humoribus propoſitum, noſſe humorum naturam, qui in humano inſunt
corpore, & quonam tempore quiſque dominetur, & quot, qualesq; morbi ab humoribus gignā
tur, deniq; non ignorare, qui nam ſint modi morborum: quam nos rem in tertio horum commē
tariorum explanabimus: nunc vero de humoribus, cum in principio omnia fere, quæ ad hanc
rem pertinent, conſcripſerimus, pauca quędam afferemus. Anni tempore differunt inter ſe hu
miditate, caliditate, frigiditate, ac ſiccitate: ut hiems humiditate, frigiditateque præſtet ceteris:
æſtas caliditate, ac ſiccitate: ver ſit accurate in medio utriuſque conſtitutum: autumni vero non eſt

eadem ratio:ſed frigus mane urget, meridie magnus calor, ad veſperam calor rurſus in frigus com E
mutatur:in eo tamē ſiccum humido, frigus calori dominatur; hæcq; in anni temporib. fere com
periés. In ſingulis vero temporib. proprius quidam humor exuperat, ut hieme, pituita; vere, ſan
guis; æſtate, bilis: autumno, atra bilis. Morbi āt frequentes in omnib. anni temporib. infeſti ſunt;
ut verno tempore qui a melancholia oriuntur, itemq; inſaniæ, morbi comitiales, ſanguinis pro-
fluuia, & alij permulti, quorum ipſe & in aphoriſmis, & in libro de aere, aquis, & locis mentionē
fecit: cuiuſmodi ſunt anginæ, grauedines, raucitates, tuſſes, lepræ, impetigines, uitiligines, & ulce-
ratæ puſtulæ quamplurimæ, & pani, & quæcunque articulos attingunt. Per æſtatem uero cum ex
his quidam, tum uero alij morbi vigent, ut continuę febres, & ardentes, & tertianæ, eæq; plurimę
quartanæ item, & vomitus, & alui profluuia, & lippitudines, & aurium dolores, & oris ulceratio-
nes, & pudendorum corruptelæ, & ſudores. Autumno aſt & multi æſtiui, & quartanæ febres, &
erraticæ, & lienis morbi, & aqua inter cutem, & tabes, & leuitas inteſtinorū, & eorundem difficul
tas, & coxēdicis mala: itemq; ſuſpiria, & volulus, & alia, permulta. Hieme lateris dolor pulmonis
inflammatio, grauedo, raucitas, tuſſis, dolor pectoris, coſtarum, lumborum, & capitis: vertigines,
& morbus attonitus. Ipſe uero addit ēt morbos, qui in cuiuſq; ætate exoriuntur: itemq; eos qui
ex uictus ratione originem ducunt, & qui a regione, & vitæ inſtitutis excitātur. Cenſet āt, ut qui- F
bus tēporibus humores floreant, intelligamus: qua de re ipſe ita ſcriptum reliquit. Augetur inquit
in homine pituita hieme. tum cauſſam addit; eius. n. inquit, natura maxime omnium eorum, quæ »
inſunt in corpore, hiemi reſpondet. eſt. n. frigidiſſima. De vere autem ſcribit hæc: Vere āt pituita »
adhuc valens manet in corpore, & ſanguis augetur. hæc. n. anni pars ei per naturam maxime re- »
ſpondet: ſiquidem humidus, calidusq; eſt. Aeſtate ualidus adhuc ſanguis eſt, & bilis in corpore ſe
ſe extollit, & in autumnum pertinet. autumno exiguus ſanguis gignitur. propterea quod autum
nus eſt ei natura contrarius. proinde fit, ut autumno pauciſſimum ſanguinis in homine gignatur
at bilis atra & copioſiſſima, & ualentiſſima autumno eſt, ac merito quidem humor huiuſmodi eſt
exortus: ſiquidem humores æſtate prius aſſati erant aſſatorum ſit reliquiæ, cum primum extinct9
calor eſt, frigidæ, ſiccæq; redduntur: ac frigidæ, quia extinctus calor eſt: ſiccæ, quia dum aſſarētur,
humor uniuerſus ſit abſumptus. Quod igitur ait, humores efflorēſcere, nihil aliud vı̄ ſignificare, q̄
hunc, vel illum humorem ſuperare ceteros, ut diximus, ut pituitam hieme, ſanguinem uere: flauā
atq; pallidam bilem ęſtate: melancholicum humorem autumno. De morbis āt qui per anni tēpo-
ra, ac partes oriuntur, in tertio commentario diſſeremus. Iam vero, illud ēt non eſſe nobis ignotū
† ualetud. vult, ut quot in ſingulis morbis † affectus ſint, plane ſciamus. quod ut ſit perſpicuum, ſcire conue- G
nit, omnem corporis affectionem, quæ de ſtatu naturę deflexit, aut morbum eſſe, aut morbi cauſ
ſam cenſeri, aut ſymptoma, quod ēt † affectus nomine appellatur. morbus āt eſt ſanitati contra-
† uel ſ. rius: & ab utriſq; affectus differt. quod. n. cunq; patitur quiſpiam, id affectus nomine appellandum
eſt. quam ob rem, vt ego quidem puto, factum eſt. ut ſenſuum alterationes appellentur affectus:
ut in aſpectu, quæ a nigro, albo, flauo, ceteriſq; coloribus proficiſcuntur; in tactu, quæ a calore, fri
gore, humiditate, duritie, mollitie, & alijs omnibus, quę ſunt huius generis, accidunt: idem in cete
ris ſenſibus intelligendum eſt. Voluptatem quoque affectum appellamus: & omnino omnē mo-
tum, qui ab alio in alio excitetur. motus. n. eius, qui facit, actio eſt: at eius, qui ab illo quodammo-
do afficitur, affectus. unde apparet, affectum tum, cum fit motus, alteratio, & motio, gigni. id ue-
ro iam nos in libro de vocabulis medicis demonſtrauimus. ac proprie quidē affectus nomine ue-
teres oēm motū externum ſignificant. qui vero iam pro noīe abutuntur, eas ēt affectiones, quæ
ex affectu ſunt genitæ, nec amplius ſunt in motu, affectus nominant. affectio tamē neque diutur-
nior, neque ſolutu difficilior eſt, quam habitus, & tamē affectū eſſe idem fere eſt, quod pati. & affe
ctio ab affectu differt motione. nam cum ceſſauit, quod alterabat, ea, quæ in affecto permanet, al-
teratio eſt patientis affectio. nomen vero affectionis inde eſt declinatum, quod ſub quodam quis H
afficiatur: ſiquidem omnia, quæ in rerum natura ſunt, ſiue ſana ſint, ſiue ęgra, ſiue neutra, afficiunt.

27 *Tum vero corpus reliquum ſpect. ſudans ęſt, ad quem morborum maxime natura vergit: & quid nam lien intumeſcens facit. horum etiā quidpiam natura facit: ac colores ferme deteriores ſunt, & corpora tument. & ſi quid aliud ſit, te in huiuſmodi exerceas.*

Quemadmodum initio dixi, color morbum plerumque indicat. ideo ne in morbis, & habitu na
turali fallamur, nobis cōſulit, ut quomodo totius corporis habitus natura ſe habeat, cōgnoſca-
mus, interdum. enim colores deteriores ſunt, quam tu fortaſſe eos ſecundum naturam eſſe exi-
ſtimares: ac tunc etiam non bene ualere hominem ſuſpicabere. quocirca corporis habitum noſ-
ſe oportet, ut quam in partem morbi effectrix natura repat, non ignores. plerique enim in mor-
bum regium cadunt, quod male affectum iecur ſit: interdum uero etiam ſecundum naturam tales
ſunt: propterea quod in prima conformatione male affecti ſint: quod eſſe tibi planum debet, ne
decipiaris, & eos ægrotare tum, cum non ægrotant, exiſtimes. atque eo quidem tēpore ægrotis
auxiliari conuenit ijs coloribus, qui ſint ipſorum colori perſimiles: cōtra uero faciēdum eſt in ijs, q

ſanguinem

A ſanguinem cõſpuit. ruber enim color prouocare ſanguinem vr: ſiquidem humor omnis ſimilib. admotis expurgatur: vt adhibitis contrarijs, intra corpus pelli conſueuit. Ceterum quomodo ſcire, ac dignoſcere naturalem habitum oporteat, ipſe unius appoſitione exempli declarauit: ut q̃d nam, inquit, lien intumeſcẽs facit. quemadmodum. n. multiplices tumores ex liene male affecto oriuntur, ita & facere ipſe habitus poteſt: cuiuſmodi ſunt uitia coloris, corporis euacuationes, ac reliqua genera affectionum, in quibus eſſe exercitatum medicum oportet. Multi ãt præter naturam tumores obſidere lienem ſolẽt, vt duritia in partibus inferioribus, ut quidam ſit rotundus: quidam latus, quidam in longitudinem auctus. porrò autẽ qui a parte inferna durus eſt, qui deorſum vergit, ideo ipſum *katarrhoun* Hippocrates vocat. Vel ideo ſic uocat, quia prauos humores, quos in ſe continet, in partes corporis inferiores propellit. Neq; enim de liene dubitandum eſt, an quod ſibi proprium eſt, trahat, & alienũ ſecernat, alteretq; & cõtineat quicquid attrahere ſuapte natura poteſt: ſiquidem in ijs commentarijs, qui ſunt a nobis de naturalibus facultatibus conſcripti, quatuor facultates vnicuiq; particulæ, quę nutrienda ſit, eſſe neceſſarias demõſtrauimus. Veruntamẽ in excremẽtis ſecernẽdis errores committũtur, cuius rei triplex eſt cauſſa: prima eſt partium ipſa expurgantium imbecillitas: altera eſt anguſtia uiarum: tertia eſt excremẽti ipſius ui B tium: præterea uerò imbecillitatis cauſſa eſt intemperies; anguſtiæ vero, obſtructio, aut aliquis inſtrumẽtorum tumor. tumorum vero cauſſa eſt humorum defluxio: quæ in ipſum inſtrumẽtorũ corpus irruit: obſtructionis, aut craſſitudo, aut tenacitas humorum, aut quid, uelut germẽ adnatum: uitia ãt excrementorum ſunt multitudo, craſſitudo, & tenacitas. excrementa autem concoctionis; quæ in venis fit, tria ſunt vt bilioſum, ut melancholicum, ut ſeroſum. bilioſum vero ueſica iecinori adiuncta expurgat: melancholicum, lien: ſeroſum, renes. inde fit, ut in lienis uitijs color totius corporis ad nigrius uergat, prout ipſius imbecillitatis affectus poſtulat, quando hæc eſt ei a natura tributa actio, ut melancholicum ſanguinẽ ex iecinore in ſe trahat, eoq; nutriatur, itaq; vbi attrahẽdi uis, quæ in ipſo eſt, infirma ſit facta, tum ſanguis iecore prodiẽs impurus in totum corpus comportatur: ideoq; color fit nigrior. interdum ẽt illud excrementum animi deiectiones, & mœſtitias melancholicas gignit. interdum vero uehementiſſimas ciborum appetẽtias excitat, ſæpe etiam auerſionem. immo uero ẽt cum ſcirrhum contraxit, aquam inter cutem affert iecore nimirum in affectus conſenſum perducto, nec minus ẽt idem male affectus diutius aut ꝑ inflammationem, aut propter ſcirrhum, ad nigriorem colorem conuerſus toti corpori vitia coloris impertitur: qua in re ſcire debes, album, uiridemq; colorẽ nobis indicare, abſceſſum in iecinore C eſſe, viridem & nigrum, in liene: album, & * in pulmone. horum autem colorum forma ſeruatur, cum abſceſſus minime ſuccenſi ſunt. ſed ipſe lien uniuerſi corporis colores uitiat, ac deteriores facit quin etiam ipſe eſt ſemper iecinore nigrior: præſertim uero in ijs animantib. quorum calidior eſt temperatura, atq; ſiccior. Tu uero unum habes a nobis compoſitum de atra bili librum: in quo & hæc, & cetera, quę ſunt huius generis, omnia continentur.

28 *Animi impotentia in cibis, potib. ſomno, vigilia: aut propter amores quoſdam, ut teſſerarum; aut propter artes: aut propter neceſſitatem, laborum tolerãtia: & quorum ordinata eſt, aut inordinata.*

Tres ſunt animi partes, quibus ad uoluntarium motum incitamur. atq; has quidem oẽs ſeu partes, ſeu facultates animi appelles, a quib. uita noſtra gubernatur: eſt iam a nobis demonſtratũ, ut una ſit, qua ratiocinamur: altera, qua iraſcimur: tertia qua cupimus. itemq; eas ſubſtantia inter ſeſe differre, ac multo etiam magis in differentibus eſſe locis ſitas perſpicuum eſſe arbitramur. omnes enim poſſunt cognoſcere, partem animi qua cupimus, eſſe ab ea, qua ratiocinamur, diuerſam, nã & cum fame urgemur, impleri cibis expetimus: cũ ſitis urget, potus cupiditate ducimur. at in pue D ritia, more brutorum, ſaturitati operam damus; neq; utrum profuturum illud ſit, aut nociturum, conſideramus. cum aũt in uiros non ſolum ætate ſed ẽt rõne eualerimus, ſæpe nihil plane bibim⁹ quod potum eſſe nociturum, perſuaſum habeamus. ſępe ẽt minus, q̃ cupiamus, ſumimus: ſi maiore ſumptum copia noxam allaturum ſit. ſæpe ẽt pugnam, eius partis animi, in qua mens & ratio elucet, cum ea quæ cupiditate alitur, cum in morbis, tum alijs pleriſq; conditionib. ſpectamus: in quibus nõdum eſſe opportunum uidetur, ut eſurienti cib. ſitiẽti potus offerantur: nec eum, qui riget, calfaciamus: nec refrigeremus eum, qui calore ſit perfuſus: nec rebus uenereis utatur is, qui ad eas incitetur. facultas. n. quæ in nobis eſt rationis expers, ad ſingula nos trahit, quæ cupimus: ratio retrahit impetum intempeſtiuum, ac cohibet. Et tñ quidam ſunt, qui unam eſſe animi ſubſtantiã volunt. eam porrò ſubſtantiam aiunt, eſſe cuiuſque naturæ perfectionem. ſi vero tale quidpiam eſt, uirtus una erit: ſiquidem una eſt perfectio. atq; ita in animi parte, in qua ineſt ratio, ſcietiam eſſe virtutem erit neceſſarium. ſiq; una ſola pars animi, quæ rationis eſt compos, inſit in nobis, nihil eſt, cur multas uirtutes requiramus. ſi uero etiam iracundiam ſtatuamus, eius quoque uirtutem eſſe neceſſe erit. ſic ſi ad has duas tertia quoq; pars, in quã cupiditates uerſantur, accedat, tres ſubinde uirtutes erunt. & quarta item ex mutua harum relatione exorietur. atque ita diuerſa erit pars

rationis, diuerſa pars cupiditatum, diuerſa deniq; ea, quæ irarum æſtu fluctuat: eritq; una cuiuſq; E
partis virtus propria. vt eam, quę in parte, quę rationis particeps eſt, ſapientiã, aut prudentiã, aut
ſcientiã vocent: eã, quæ in parte iracundiæ verſatur, fortitudinem: quæ in cupiditatũ ineſt parte,
temperantiam. Cum autem ſola ratio in cauſſa eſt, vt animus appetitione ducatur, penes ipſam
etiam eſt ſedandæ appetitionis facultas: ſi vero aut iracundia, aut cupiditas ad ipſam acceſſerint,
quæ nimirum facultates ſunt expertes rationis, & corporis grauitati perſimiles, illicò non poteſt,
vbi vult, conſiſtere: progreſſu tamẽ temporis, ut in currentibus uſu venit, hoc fortaſſe conſeque-
tur. interdum uero etiam ratio cum affectu concurrit: ac tunc quæ affectus facit, ea comprobat
ratio. quod in intemperantibus perſpicitur: qui iucundiſſimis rebus frui ſummum bonum eſſe
exiſtimant, quòd ratio in animo ipſorum cupiditatem ſpõte ſequatur. reſiſtit vero etiam affectui
ratio, cum homo voluptatis eius, quæ propoſita eſt, non opinatur quidem honeſtam eſſe, aut bo-
nam delectationem: ſed tamen a valenti quodam facultatis, quæ concupiſcit, motu ad ipſam at-
trahitur. quo loco ſi ratio ſuperabit, is homo & ſui, & ſuorum affectuum continens erit, & nomi-
nabitur. ſi cupiditas vincet, contrario nomine appellabitur, & impotens dicetur. cum vero a ſola
ratione ad vſum rerum iucundarum ducetur, ipſarum perceptionem non fruitione, ſed uſu meti-
tus, is temperans vocabitur: ſicut intemperans, qui ſolum a cupiditate trahitur, quam etiã ratio F
conſequatur. quocirca cũ dormientibus ea pars animi, quæ mentis & rationis particeps ſit, cupi-
ditatibusq; imperet, ſopita langueat: illa autem, in qua feritas quędam ſit, atq; agreſtis immani-
tas, vt appellare Plato ſolet, cũ ſit immoderato obſtupefacta potu, atque paſtu, exultat in ſomno,
& iactatur, quæritque quomodo id ipſum, quod vult, conſequatur. quo tempore nihil eſt, quod
non audeat: quaſi omnem verecundiam, prudentiamque exuerit. multa enim impure conatur,
ac trucidare aliquem videtur, atq; a nullo potus, paſtusq; genere abſtinere: & omnia facere tetro
cum temeritate, atque impudentia. at, qui ſalubri & moderato victu quieti ſe tradiderit, ea parte
animi, quę mentis, & conſilij eſt, agitata & bonarum cogitationum epulis ſaturata, & ea parte
animi, in qua voluptates verſantur, nec inopia enectã, nec ſatietate affluenti, vt conquieſcat, neq;
tumultum vllum præſtantiſſimæ parti afferat; aut lætitia ipſam perfundens, aut mœrore confi-
ciens: ſed ſinat, vt ipſa per ſe ſola, atq; pura conſideret, earumq; rerum ſtudio ducatur, quas non
nouit, ſiue ex præſentes ſint, ſiue præteritæ, ſiue futuræ: illa etiam altera pars, in qua irarũ exiſtit
ardor, ſedata, ac reſtincta ſit, nec vlli infenſa, quieſcat: atq; ita duabus animi partibus compreſſis,
illa tertia pars rationis, & mentis eluceat, ſeque acrem ad ſomniandum præbeat; tum veritatem
maxime attingit, neque ei viſa abſurda occurrunt. atque hæc quidem ex impotentia, intemperã G
tiaq; oriuntur. ſed quid attinet dicere cetera mala, & item morbos, qui ex ipſa originem ducunt?
innumerabiles ſane ſunt ferme, & tot, vt paucis explicari non poſſint. nos enim perſpectum habe
mus, morbos eos, qui ex nimia omnium humorum copia exiſtunt, hinc potiſſimum exoriri. &
cũ me ad eiuſmodi homines quidam accerſerent, eo tempore feci omnia, quæcunque ad bonam
valetudinem eſſe neceſſaria exiſtimabam: deinde aũt ineunte vere eos euacuare conatus ſum. nõ
nulli etiam ſunt, qui multas corporis partes imbecillas habent, vt caput, vt oculos: aut qui affecti-
bus ijs, qui a vertigine oriuntur, facile corripi ſolent. hi ſunt a nobis euacuatione curati: cum tã
prius, quid coaceruari in eis ſoleret, conſiderauiſſemus. nonnulli. n. amaræ bilis humorem copio-
ſiorem, quam aliorum colligunt: alijs melancholicus, alijs pituitoſus: in alijs ex æquo omnes coa-
ceruantur: in quibus redundare ſanguis dicitur. Equidem permultos curaui, qui multorum anno-
rũ ſpatio pedum doloribus per interualla fuerant conflictati: cum in eis redundantẽ humorem in
principio veris euacuaſſem, aut ſanguinẽ detraxiſſem. Illud tñ ſciendum eſt, eos in tota victus ra-
tione eſſe moderatos oportere, cum intemperantes, vinoſos, & abdomini datos ſiue purges, ſiue
ſanguinem eis mittas, magnopere iuuare non poſſis. intemperanter enim viuentes, magnam cru
dorum humorum copiam celeriter coaceruant: quorum ne aggredi quidem curationem opor- H
tet. contra uero, ſi medico ſint dicto audientes, maxime adiuuantur, ſi initio veris euacuentur, &
ad ſalubrem victus rationem adducantur. Idẽ in morbo comitiali, attonitoque, & vertigine, &
ſputo ſanguinis, & melancholia eſſe faciendum videtur. Vtrum autẽ hæc omnia ex intemperan-
tia, an vero ex alia cauſſa profecta ſint, ſpectare oportet. alias porrò cauſſas ipſe commemorat t
ſomnum in quã, vigilias, aut ſi propter rei alicuius amorem, vt teſſerarum, aut artẽ, aut neceſſita-
tẽ, ſit laborũ tolerantia. quæ ſane cauſſę alterare corpus poſſunt: quemadmodum ſępe vſu venit,
vt propter vehementem vigiliam, aut alimenti inopiam, aut amorem, talis fiat facies, quãlem eſſe
cadaueroſam deſcripſit Hippocrates. quod idem euenit propter laſſitudines quaſdam, quæ præ-
ceſſerint, itemq; ſolicitudines: preſertim vero ſi regio calida ſit, tempus anni ęſtiuum, cœli ſtatus
calidus, & ſiccus: ac multo magis ſi homo ſit natura biliofiore. pręterea vero ſi quis ventriculi os
habeat imbecillum, huius habitus facile digeritur, & perſpiratur. hoc ipſum fit nõ ſolum propter
famem, & cibi inopiam, ac vigilias: ſed etiam propter alui profluuium, aut immodicam ſangui-
nis euacuationem, quę vel ex naribus, uel ex vtero, uel ex hęmorrhoide, vel ex vulnere fluat:
itemque pp vehementem triſtitiam, aut amorem: ad quod pulſus, cum primum uiſa eſt quædam

ex ijs

A ex ijs mulieribus, quæ in domo ſunt, indicat: ſiquidem ſtatim inæqualis, & inordinatus redditur, ac paulo poſt, vbi illa, quæ uiſa eſt, diſceſſit, in ſuum naturalem ſtatum redit. is enim pulſus turbulentam quandã in animo hominis factam eſſe perturbationẽ indicat. Fit etiam idem inæqualis, cũ quædã nunciantur: quod ægroti ijs ipſis, quæ audierunt, perturbentur. ſed hanc a pulſibus profectam notitiam vel nõ habuit Hippocrates, uel certe non exercuit. quanquam ipſe non amorem, quem in mulierem quis habeat, ſed aliarum rerum ſignificare vł, ut teſſerarũ & talorum. ſunt.n. quidam, qui tantum tẽporis in conuiuijs, talis, teſſeriſq; conſumant, quantum vir probus, ac virtutis ſtudio ductus in bonis, ingenuiſq; artibus ponere conſueuit. atque in ijs ipſis ſtudijs non ita præclaris tantum perſeuerant, ut & frigus vehemens, & immodicum æſtũ perferant, & eo tempore vix quidpiam ſentiant: immo vero & fame, & ſiti enecantur: & in graues, & inſanabiles affectiones cadunt. Vt autẽ hi amore talorũ, atq; aleæ vigilant noćteſq; dieſq; & a ceteris rebus omnibus cauent: ſic qui in artibus, ſcientiiſq; verſantur, ſtudio doctrinæ, cupiditateq; ſcientiarum ducti, multa ſua ſponte faciunt, quæ & morbos, & affectus in ipſis pariunt. Quid iam ego de bellicis rebus, de agricultura, de venatione, ut de terreſtribus, aut aquatilibus animalibus capiendis, & vno verbo, de omni genere venationis dicam? hæc.n. ut magnum vſum ad bonam valetudinem, B magnoſque fructus afferant, tamen tot, ac tantos labores, ac timores, & pericula habent adiuncta, ut multa, eaque terribilia, & grauia perferre neceſſe ſit. nam & vulnera, & plagas pati, & vigilare, & itinera conficere cum nollent, & frigoris, æſtuſque iniurias perferre, & pluuias ſuſtinere ſæpiſſime homines coguntur. Alij etiam ſunt, quos neceſſe eſt, paupertate compulſos, & quia nõ ita, ut reliqui, rebus abundant, quod ipſe ſignificauit, cum dixit, aut propter neceſſitatem: quos inquam neceſſe eſt laborare, atque in artibus verſari, ut telam texere, aut ferrariam exercere, aut in corio incidendo verſari, aut alias artes, quę ſordidæ nominantur, pertractare: alij uero non perpetuo hæc faciunt, ſed coguntur interdum labores perferre, aut famem, aut frigus, aut quidpiã aliud, quod foris aduentat, tolerare: quocirca ſcire oportet, illud nõ ordinatum ſit, an uero inordinatum: hoc eſt, utrum ſemper an ad alicuius ſpatium temporis patiantur. ſiquidem hæc cognitio erit ad curandum morbum, & ad præſagiendum accommodata.

29 Mutationes ex quibus in quæ fiant, attendendum.

Aeris nos ambientis mutationes, quæque a nobis paulatim fiunt, periculoſæ non ſunt. ſolas vero magnas, ac repentinas eſſe periculoſas, quod ad ſanitatem pertinet, habemus exploratum. C quam ob rem cauendæ ſunt: quæ cauſſa fecit, ut ita in aphoriſmis ſcriptum reliquerit: Temporum, inquit, mutationes maxime morbos pariunt: &, In anni temporibus magnæ mutationes, fiunt: ut has eſſe, quas alibi cauendas monet, intelligamus. ergo debemus admouere contraria, vt aeris inæqualitatibus occurramus: hoc eſt, vt in humidis mutationibus corpus exiccemus: idemque humectemus in ſiccitatibus: itemq; calfaciamus, ac refrigeremus. cum hæc ambo poſtulare uſus uidebitur: eadem quoque erit uictus habenda ratio. ut ab exercitationibus ad otium paulatim, & ab otio ſimiliter ad exercitationes progrediamur: ſimili quoque modo in alijs omnibus. idque ipſe iubet in eo aphoriſmo, cuius hoc eſt initium, Multum, ac repente uacuare, uel replere, uel calfacere, uel refrigerare, aut omnino corpus mouere, periculoſum. & quicquid nimium eſt, id naturæ eſt inimicum: paulatim uero quod fit, tutum. eſt igitur perſpicuum, mutationes magnas repente præter conſuetudinem factas non modo ægrotis, ſed ſanis etiam uõ mediocres noxas afferre. ſi quis, exempli cauſſa, qui prandere non conſueuerit, prandium ſumat, is totum corpus infirmum, & graue perſentiet, ipſeque debilis, & piger reddetur: quod uires a cibo, ueluti a pondere quodam prægrauentur. in ijs uero, qui prandere ſoliti ſunt, ſi non pran- D deant, uirium ineſſe imbecillitas perſpicitur: propterea quod in eiuſmodi mutationibus uires ſuapte ratione infirmæ redduntur. uiſcera quoq;, ut Hippocrates ſcriptum reliquit, eis pendere, uidentur, urina calida, pallidaque redditur, ſtercus exuritur, oculi concaui redduntur, tempora palpitant, & extrema perfrigerantur. Deinde uero, ut magnas mutationes eſſe cauendas, maxime intelligamus, addit: cum igitur ijs, qui ſani adhuc ſunt, hæc accidant, ſi per dimidium diei conſuetam uictus rationem mutent, certe planum eſt, nihil aut addi, aut detrahi utiliter poſſe. tum ſubiungit: Hoc autem ſatis magno argumento eſt, quod maximæ mutationes tum naturę, tum uero habitus noſtri, potiſſimum morbos pariunt. itaque nihil eſt repente commutandum: at ſi qua fiat mutatio, tum ex qualibus in qualia fiat, uidendum erit, utrum paulatim, an confertim: utrum in qualitate, an in quantitate: utrum in corporibus, an in cauſſis, an uero in ſignis: atque in corporibus: an in ſanis, an uero etiam in ægrotis: ſiquidem ſana corpora ita conſeruanda ſunt: ęgrotis adhibẽda medicina eſt. In ſignis uero, quæ ipſis accidunt corporibus, ex quibus & corpora, & ipſorum naturæ dignoſcuntur. in cauſſis deniq; ex quibus ſanitatis cuſtodia perficitur. Cum autem hoc planum ſit, ſcito, horum omnium eſſe differentias quatuor, quę admouẽtur: quæ educuntur: quæ fiunt, quæque extrinſecus incidunt. quæ admouentur, ſunt cibi, potus, & medicamenta quædam, quæ intra corpus ſumuntur: itemque aer, quem ſpiritu ducimus. Quæ

fiunt,

fiunt,ſunt frictiones,deambulationes,geſtationes,equitationes,& omnes motiones.Cauſſæ ue- E
ro & multæ ſunt,& multorum generum: quarum genere continentur etiam vigiliæ, ſomni,&
res venereæ.Quæ foris incidunt,ſunt hæc,aer in primis:deinde balnea,inunctionesque.hęc enim
omnia immutare ſtatum noſtri corporis & in qualitate,& in quantitate poſſunt:atque in quali-
tate quidem,ſi calfaciant,ſi refrigerent,ſi exiccent,ſi humectent:in quantitate vero,ſi alant,ſique
euacuent.Eſt autem duplex euacuatio,altera excremẽtorum:altera,cum propria hominis ſub-
ſtantia deſluit.quocirca attendenda eſt omnis mutatio,ut ex quibus in quæ fiat,nos non lateat.

30 *Ex moribus animi induſtria,aut quærens,aut meditans,aut videns,aut loquens,aut aliud quid faciens:velut triſtitiæ,iracundiæ,cupiditates.*

Quatuor humores ſunt ad aptos mores gignendos accommodati. etenim mores animi ſeq.
temperaturam corporis,eſt iam a nobis demonſtratum; vnusq; extat noſter hac de re libellus.
quod cum ita ſtatutum ſit,acies animi,atque intelligentia a bilioſo humore:conſtantia,& firmi-
tas a melancholico: ſimplicitas,& ſtoliditas a ſanguine gignetur.pituitæ autem natura,quam in
prima ciborum mutatione gigni neceſſario apparet, eſt ad mores conſormandos inutilis. con-
uenire uero etiam mores regionibus, atteſtatus eſt in libro de aere,aquis, & locis Hippocrates: F
vbi mores hominum temperatos in regione temperata eſſe dixit:Plurimum,inquit,Aſia ab Eu-
ropa differt,& quod ad rerum omnium,quæ ex terra prodeunt, & quod ad hominum naturas
pertinet:nam regio eſt regione mitior,& mores item hominum mitiores ſunt.horum cauſſa eſt,
anni temporum temperatura.deinde vero ſubiungit hæc:Feritas autem,& ſocietatis uacuitas,&
iracundia in huiuſmodi natura generantur.tum addit,Qui vero montanam regionem,aſperam,
altam,& aquoſam habitant,& apud quos mutationes anni temporum fiunt,magna differentia
eſt,& feræ,atque agreſti immanitate imbutæ naturæ nõ minus ſunt.Et paulo poſt,Camperies,
inquit,& formas hominum,& mores plerunque regionis naturam conſequentes. ad ſummam
eo in libro planiſſime docuit,non mores ſolum,ſed hebetudinem quoque animi, ſicut aciem in-
genij temporum temperaturas ſequi.Iam vero vbi ait,At vbi nuda regio eſt,ac uiue per hiemem
opprimitur,aut etiam a ſole exuritur,ibi & duros, & fortes, & articulatos, robuſtos, & hirſutos,
conſpicies.acumen quoq; ad agendum accommodatum in huiuſmodi natura,& uigilantiam co-
gnoſces.erunt quoq; in ita,& moribus obſtinati,ac ſuæ potius ſententiæ, & agreſtiores potius
q̃ mitiores.Plato quoque idem,quod ſenex noſter, ſenſit:ſiquidem multum locis ipſe itidem &
terræ habitationibus ad animi mores conformandos,& ad intelligentiam,prudentiamque com- G
parandam tribuit.vt videre eſt in quinto de legibus,in quo ſic fere ſcriptum relinquit: Nec quen-
quam fugiat,quod ad loca pertinet,ut meliores,aut deteriores homines gigni poſſint. quæ cum
dixiſſet,hęc etiam ad illa ſubiecit,Quippe cum,inquit,alij uarietate uentorum, & turbine diffici-
les,ac proterui ſint,alij propter aquas,alij propter cibos,quos tellus ſubminiſtrat, qui & corpus
melius,aut deterius,& animũ quoq; non minus ita afficere plane queant. Quæ cũ ita ſint, hoĩum
mores cognoſcendi ſunt:atq; ijs loco ſignorum uti dẽmus.ut enim ſigna, quæ in facie cõſiſtunt,
facillime,ſic mores ægre cognoſcentur,p̃terea vero mores oĩum dignoſcere, nihil eſt, quod fieri
poſſe videatur.quocirca vix in paucis aliquibus hęc non inquirenda ſunt. quippe cum interdum
non magnum quid ipſe ſignificare inueniamus,ut in decubitu,nõnque vero maximum,ut in mo
deſtis,ſi aſpectum trucem,vocemque habeant.crepitus quoque ventris,vel dolorem,vel delirĩũ
indicat in ijs,quos id facere audientibus aliquibus puderet.at ſi præſentes nihil vereantur,nullius
erit rei nota.quocirca hoc etiam loco mores ęgrotantis attendendi ſunt:ſicut etiam conſuetudo
illorum ſcienda eſt,qui proni in uentrem cubant;& natura eorum quibus dormientibus ſtridunt
dentes, aut oculis accurate non clauſis dormiũnt. hęc enim omnia, ubi naturam moreſque
ęgrotantis prędnoris,aut ab aliquo,qui norit, audieris, hunc vſum afferent, vt firmam dignotio- H
nem inde ſumas:ac ſigna modo bona, modo mala ſint:quæ ſane pręcognoſci accurate non poſ-
ſunt,niſi ęgrotantis hominis mores cognitos habeamus. Sic etiam eſt de pulſu iudicandum. vſu
enim venit interdum, vt febricitantibus pulſus ad magnitudinem attollatur,neque tamen id pro-
pter febrem fiat:ſed cauſſa exterior quædam id efficiat.huius generis ſunt balnea,aut curſus, aut
frictiones,aut aliæ motiones,quę ad breue ſpatium temporis perdurant: aut etiam vinum,& ali-
mentum:id quod in corpore diutiſſime permanet.quinetiam ab iracundia magnus ſimul, & ve-
hemens pulſus fieri ſolet.quę res non latebit tum medicum in oculos,& totam faciem intuentẽ.
quoſdam etiam comperias,qui cohibere iram velint:in quibus pręter magnitudinem,videre et ã
eſt inæqualitatem,quam quidem maiorem in ijs,qui anguntur,quique erubeſcunt,intuebere.Si-
mili quoque modo ſi quis in ſole,aut ad ignem ſit calfactus;atque aliquo medicamento calfaciẽ-
ti ſit inunctus. Itaque cum is, qui curationem adhibet,non adeſt perpetuo,ſi ęgroti uerum dice-
re noluerint,certe cauſſam explicate afferre difficile eſt.immo uero præter ea,quę diximus, qui-
dam ſunt tam medicamentorum amantes,ac ſtudioſi,ut uel interim, dum nos abſumus,medica
menta calfaciẽtia,& naturam mirifice alterantia ſumant:quod tu duobus diſtinguere modis po-
teris,

A teris, habita inquam temporis ratione, & perſpecta ægroti cōſuetudine, ac moribus. nam ſi aliud ſit tempus præter illud, in quo fieri ſolet exacerbatio: tum a medicamento calfacienti potius, quā ratione exacerbationis, factam eſſe alterationem veriſimile fuerit. Si vero in tempore exacerbationis id fiat, tum inuaſionis impetu id accidere eſt uero ſimilius. a conſuetudine vero, & moribus ægrotantis ſic deprehendes: quidam inſoliti ſunt medicamenta ſumere, ſuntque ad eā rem timidi: quidam ſoliti, atque adeo, vt niſi medicamenta ſumant, plane neſcire uitam ducere videantur. ergo in ijs, qui timidi ſunt, exigua ſuſpicio eſt: in conſuetis, bene magna. mores vero non parum ad cognitionem adiuuant. quibuſdam enim eſt natura comparatum, vt inſidias faciant, & familiares in fraudem impellant, conenturque omnes homines coarguere, quaſi nihil certi, ac firmi ſcire queant: quidam bonis ſunt moribus, & aperte faciunt omnia: in his nulla cauſſa eſt, cur quicquā eſſe clam factum ſuſpiceris, in illis vero, qui inſidiari ſolent, ſuſpecta tibi eſſe debebunt omnia: & diligenter circumſpicienda, & diſtinguenda: ſicut etiam aduerſus homines ineptos ingenio opus eſt, atque prudentia. Quibus quidem fit rebus, vt negligenda non ſit puerorum educatio: ſed optimis illi ſint imbuendi moribus. propterea quod ſi eorum natura eum fructum percipiat, quem noſtra pariet diligentia, ijdem in præſtantes uiros, ac bonos euadent: ſi nobis non erunt dicto audientes, nos certe culpa vacabimus. alij enim ipſorum verecundi ſunt, inuerecundi alij: alij ſtudioſi honoris, & honeſtatis, alij contra, & honorem, & decus deſpiciunt: vt alij timidi, alij audaces ſunt, alijque veraces, alij mendaces. etenim puerorum educatio eſt ei ſtudio, quod plantis adhibemus perſimilis. agricola enim nunquam faciet, ut rubus racemos ferat. cauſſa eſt, quia ipſius natura ſunt ab initio talis, ac huiuſmodi in ipſam perfectio caderet. Vites quoque, quæ ſi apte natura promptæ, & aptæ ſunt, quatenus in ſe eſt, ut fructum ferant, ſi colonus negligat, ſolique naturæ curandas relinquat, aut paruum, aut certe nullum fructum ferent. idem in animantibus accidere animaduertimus. nam ſi equum erudieris, ipſum ad multas res vtilem habebis: vrſum uero quamuis olim manſueſceris, eius tamen firmus habitus non erit. mihi uero felici quodam fato contigit, ut optimum, humaniſſimumque patrem habuerim. qua uero ipſe natura præditus ſim, dignoſcere non poſſum: illud quidem ſcio, patrem meum in hoc ſtudium incubuiſſe, ut ego quam optimus, & diſciplinis omnibus quam ornatiſſimus euaderem. atque hæc quidem, quæ dicta ſunt oīa nobis indicant, mores eſſe ſtudioſe, accurateque conſiderandos: & habita eorum ratione, de morbo faciendam eſſe coniecturam. Verum alij interpretes, in quibus Glaucias eſt, hæc uerba aliter quam nos, exponunt. nam ex moribus cognoſci ſtudium ac ſedulitatem agendi, & item odium

C rerum gerendarum affirmant: vt vel hoc modo ingenioſos, pigros, ſegnes, tardos, & celeres poſſimus dignoſcere: aiunt hoc præceptum ad medicinam non pertinere: quæ ſententia vera non eſt. quid enim ſignificat, cum addit hæc, aut quærens, aut meditans, aut videns, aut loquens, aut aliud quid faciens, ſi id nobis ad morbum indicandum, † non eſt adiumento? An perſpicuū eſt, ex reſponſionibus poſſe cognoſci, quomodo ægrotantis mens ſe habeat? itemque ex ijs ſermonibus, quos habet ęgrotus, ex tanc poteſt aliqua vtilitas, ut præſentia dignoſcamus, & futura præſagiamus? quin etiam e meditationibus, & cogitationibus fructus percipitur, nam qui cogitabat quid futurum eſſet, ſi Atlas nollet cęlum ſuſtinere, certe inſtantis deſipientię ſignum nobis dedit: cuius etiam indicio eſt trux aſpectus, & alia plęraq; præter mores & conſuetudinem facta, ad hęc vero triſtitię. veteres enim hęc quinque uocant animi perturbationes, ut triſtitiam, ut iram, ut excandeſcentiam, vt cupiditatem, ac metum. ac multis de cauſſis homines triſtantur: alij mortuis filijs, aut familiaribus, aut cognatis, aut amicis: alij quod expectent, vel ſe ipſos ſolum malis affici, aut patriam vniuerſam euerſum iri, ſed mœrent etiam ij, qui ſtudio pecunię ducuntur, cum eadē priuantur: & cupidi honoris, cum gloria ſpoliantur: & vt quiſque cupidus eſt, ita illis rebus priuatus triſtatur. ſunt etiam, qui propter amorem in mœrorem cadant, & graciles redduntur: vt nos

D de eo, qui diuitis cuiuſdam erat familiarem tuebatur, oſtendimus: quem etiam ad priſtinam valętudinem, cognita morbi cauſſa, quamprimum reuocauimus. ſic etiam multos inuenies, qui morum bonitate atque pręſtantia mites, quietique ſint, ſed tamen propter morbi vehementiam, atque malitiam vehementer iraſcantur, ac celeriter excādeſcant. atque hęc quidem commutatio & mali magnitudinem nobis indicat, & acutum eſſe morbum declarat: vnde nobis & pręſagiendi ratio, & curationis modus ſuppeditatur. Ceterum de cupiditatibus, quin ſæpenumero affectiones ſignificent, nullo modo ambigendum eſt: ſiquidem & morſum ſtomachi, & interdum abſurdos humores quoſdam ventriculo contentos commonſtrent. in tertium vero vitiata ratio eſt, ut neque quid bonum, neque quid malum ſit, queat agnoſcere: quo quidem caſu efficitur, vt ęgroti petant omnia: & quicquid dederis, reijciant. quoniam igitur affectibus quibuſdam homines corripiuntur, qui cogitationis, ac memorię uim quaſi obſtupefaciunt, aut ſomnos graues, ac profundos inducunt: iure, ac merito vult, ut nos eos cognitos, & perſpectos habeamus. ad hos depellendos interdum vtiles ſunt cogitationes, ut ipſe quoque alibi docuit, excandeſcentiam eſſe ad bonos humores creandos, & ad naturalem habitum recuperandum accommodatum. Ego vero interpretes, qui multis modis, & aliter atque aliter hanc ſententiam commutant, ſatis admirari

† In Græ. lib. legitur ſine negatione: q tamen uidetur deſiderari. & in ſecundo exemplari habetur.

mirari non poſſum. ſi quis enim a vetere lectione vult diſcedere, is facere hoc ipſum debet aliqua E
probabili ratione impulſus, ſicut ego ſæpe demonſtraui. nam veterem lectionem hanc fuiſſe, quã attuli, tum omnes veteres interpretes agnoſcunt, tum vero Zeuſis eſſe optimus teſtis uidetur is enim cum Glauciam male hæc verba interpretantem reprehendit, nihil ei obijcit, quod ad lectionem pertineat; at quia verbis negationem adiunxit, in hoc ipſo plane coarguit: ait enim eũ fuiſſe animo dubio: nec potuiſſe hanc explicare ſententiam, niſi negationem addidiſſet: ac ſi Hippocrates ad hunc modum ſcriptum reliquiſſet: Ex moribus animi induſtria: non quærens, aut cogitans, & reliqua. Verum ſi aientibus licet negationes adiungere, profecto ita omnis corrumpi ſententia poterit: neq; ulla ueterum opinio integra, firmaq; ſeruabitur.

31 *Quæ a caſu proueniunt, animi moleſtia, aut aſpectu, aut auditu contracta.*

Nunc agit de moleſtijs, quæ caſu proueniunt: ſupra autem de ijs diſſeruit, quæ in nobis inſunt, itemque de cupiditatibus, de iracundia, deq; animi induſtria. Moleſtiæ autem, quæ ab externis cauſſis proficiſcuntur, plerunque aſpectu, aut auditu percipiuntur, uelut cum quid terribile intuemur, aut viro innocenti fieri iniuriam: ſiquidem eo tempore indignamur, & ægre ferimus: uel cum parentes defunctos, aut & amicos uidemus: aut cum hoc ipſum ad nos alij perferunt: propterea quòd nuncij triſtes, & mali non minus, quam uiſa, afferre nobis moleſtias conſueuerint. F
hoc.n. fere fit, ſi quis cogitet ac uideat iucunda, & triſtia, eius animum uarijs affici modis. nam & cogitare, & uidere, quæ iucunda ſunt, animum lætitia perfundit, natiuumq; calorem dilatat. at triſtia animo voluere, eaq; uidere, lædit animum, noſtrumq; calorem conſtringit, eaque res terribilia, formidiniſque plena viſa in ſomnis excitat.

32 *Vt etiam corpora afficiuntur. nam mola cum altera attrita, dentes ſtupeſcunt: circa cauum locum ambulanti, crura tremunt. cum quis ea, quibus opus habet, manibus extollit, ea tremunt: ſerpens derepente conſpectus, pallorem induxit.*

Videndum eſt, quomodo corpora affecta ſint, ut intelligamus, audaces ne, an timidi homines ſint: an facile in morbos cadant, an ne quiduis facile patiantur. ſunt enim, quibus dentes ſtupeſcant, ſi molas inter ſe atteri audiant: alij vero propter rem quampiam uiſu terribilem, palleſcãt. Stupor.n. hic ſignificat affectum ſolius oris quendam, qui non totum os, ſed dentes, gingiuaſque occupat: quem ſane ne oratione quidẽ poſſis explicare. ſed cum quidam & auſteros, & acidos cibos ingeſſerit, affectus vero aliquis ſequatur, qui dentes, gingiuaſq; obſideat, eundem exoriri in omnibus exiſtimamus. Cumque hic affectus ab acidis, aut acerbis excitetur, obſeruatum eſt, portulacam eſſe medicamentum accommodatum. quanquam portulaca dentium ſtuporem a fluxione, aut propter uomitum, aut a ferræ ſtridore, aut ab attritu molæ excitatum nihil plane iuuerit. quocirca prius inueſtiganda eſt ſtuporis dentium cauſſa: tum adhibenda curatio. De tremore autem ſatis conſtat, ei, qui prope locum præcipitem iter faciat, crura tremere. timor.n. vires deijcit. ita etiam ſi quis ſerpentem, quem conſpexerit, fugiat, tremulus redditur: quinetiam qui circa dominum, aut formidabilem iudicem eſt, toto corpore tremit. & quidam, ſi eos coram rege loqui velis, ne uocem quidem non tremulam mittent. Quemadmodum igitur animi affectus, qui motricem facultatem debilitauit, tremulas actiones reddit: ita corporis morbi, qui uiribus noxam afferunt, in cauſſa ſunt, ut tremoris ſymptomata excitentur. Illud porro ſciendũ eſt, ex ijs motionibus, quæ citra uoluntatem fiunt in inſtrumentis uoluntarijs, quæ ſunt ad motum comparata, aliam appellari conuulſionem, aliam palpitationem, aliam denique rigorem: quæ inter ſe differant: ac de ijs eſt a nobis in vniuerſum uno integro libro diſputatum, eius uero motus, qui fit voluntarius ille quidem, ſed non ſecundum naturam, vna eſt ſpecies, quæ nomine tremoris appellatur: de quo nunc eſt nobis propoſitum diſſerere. Tremor igitur fit, non ſolum muſculis, ac neruis affectis, ſed etiam naturalem ſtatum retinentibus: id quod ipſe quoque declarauit, cum ait, Cum quis ea, quibus opus habet, manibus extollit, ea tremulæ redduntur. ſignificat enim manus naturalem ſtatum retinentes. idque fere fit, cum quis onus grauius, quam vires ferre poſſint, aut manibus ſublatum, aut humeris impoſitum portare conetur. quoſdam enim robuſtiſſimos iuuenes uidemus, qui cum pergraue onus ferunt, tremuli redduntur; ac tum præcipue, cum aſcendere ſcalas conantur. Iam vero etiam animi perturbationes, ut dixi, trementes homines faciunt. cauſſa eſt, quia vires exoluunt: quod illi aperte atteſtantur, qui aut feram, aut latrones, aut aduerſarios conſpiciunt. ac nos jam in eo libro, quem De tremore, conuulſione, & rigore inſcripſimus, tremorem perpetuo ex uirium imbecillitate gigni demonſtrauimus. quoniam autem hæ interdum per ſe ipſæ infirmæ ſunt, interdum uero propter animi affectum; ideoq; tres ipſarum cauſſarum differentias, ut inſtrumentorum, quæ uoluntaria ſunt, intemperiem, ut animi affectum, ut prægrauans onus, eſſe confirmauimus. itaque ubi oritur tremor, nec metus eum excitauit, nec eius cauſſa fuit oneris geſtatio, duorum alterutrum fit oporter: ut uel

intemperies

A intemperies inſtrumentorum ſit, vel aliquod in corpore põdus, quod muſculos, aut neruos obſideat. ſcito & eandẽ eſſe timoris cauſſam, cũ quis derepente ſerpentẽ videt, ac palleſcit. porrò de ſignificatione huius nominis χλωροῦ, ꝙ pallidũ, aut viride ſignificat, iã ſæpe ſumus loquuti. ſed hoc interdũ per cõſenſum fit: velut nõnullos conſpicimus, qui ſi alij mingant, aut aluũ deijciant, idem in ſe natura excitari ſentiãt. ita ſiqui in oculos, quos lippitudo male afficiat, intueatur, primũ eius oculi humore implẽtur: deinde vero, ſi acrius, ac diutius inſpiciat, ipſe quoq; eodẽ affectu corripit. oculi.n. affectum illum formidantes, ideoque imbecilliores facti, eo morbo facilius corripiuntur.

33 Timores, ſicut pudor, mœror, lætitia, ira, aliaq; huiuſmodi, vt obediant. vnicuique autem pars corporis ad actionem accõmodata in his obedit: ſudores, cordis palpitatio, & eiuſmodi facultates.

Timores, inquit, naturalẽ habitũ immutãt, & affectionẽ quãdam afferunt; ſicut & facit pudor, mœror, lætitia, ira, & alia, quæ cõmuni nomine perturbationes appellãtur. tale enim corpus reddunt, qualis vna earũ quæque ſit. quoniam aũt quæque ipſarum in corpus incidit, viribus debilitatis, ob eam cauſſam inuehere eundem affectum videtur. ac de ijs copioſius eſt nobis in libris de Hippocratis, Platoniſq; decretis diſputatũ: & item ſeorſum vno in libello, cuius index eſt, De B animi peccatis, ac perturbationibus. Iam uero ſudores, & cordis palpitatio actioni corporis obediunt, vt etiam alia, quæ ſunt huiuſmodi. eſt enim palpitatio dilatatio quædam præter naturam, quæ omnibus particulis, quæ diſtendi poſſunt, accidere conſueuit. hoc aũt ideo adiunxi, propterea quòd nec oſſa, nec cartilagines unquã palpitant. cauſſa eſt, quia diſtendi nõ poſſunt. cadit aũt palpitatio non modo in cor, ſed etiam in ventriculum, veſicam, vterum, inteſtina, iecur, lienem, ac ſeptum tranſuerſum. cũ vero arterijs, cordiq; accidit, tum alius quidam, præter pulſum, motus in eis oritur. ex quo apparet, hunc affectum neq; voluntariæ facultatis, neque organorum, quæ voluntati obediunt, eſſe proprium, cuiuſmodi eſt tremor, atque conuulſio: ſed ijs corporibus omnibus, quę dilatari queũt, accidit. illa porrò non ſua ui diſtenduntur, ſed a ſubſtantia quadam, quæ intrinſecus in ipſa influit. hæc autem ſubſtantia aut humor eſt, aut aerea natura quædã. humorẽ eſſe, repugnant palpitationis motus, & eiuſdem ſolutionis celeritas. ergo neceſſario concludenda ratio eſt, quandam aereã naturã ſubeſſe: q̃ ſi exigua, & ſubtiliũ eſſet partiũ, ꝑ corpus facile trãſfueret. qui vero totam de hoc affectu tractationem ſcire aueat, is noſtrũ de ea re librũ percurrat.

34 Quæ extrinſecus proſunt, aut nocent: unctio, perfuſio, illitio, cataplaſmatum uſus, lanarũ deligatio, & rerum earum, quæ ſunt huiuſmodi. internæ item partes talibus obediunt: ac non ſolum externa C ijs, quæ intro aſſumuntur: ſed etiam quæ in lanis ab ouili ſuccidis adhibentur; & quod a rege nomen duxit cuminum videntibus, & olfacientibus quæ de capite ducunt.

His de rebus egit in ijs, quę ſupra dicta ſunt, Hippocrates: noſque eaſdem expoſuimus: quocirca non iam eadem de eiſdem afferenda ſunt. ceterum interna perſæpe externis obediunt, & modo prodeſſe, modo obeſſe ſolent, & cutis etiam colorem immutare non ſecus, quàm quæ intro aſſumuntur. ſi quis, n. cuminum potui datum ſumat, is pallidus reddetur. atq; etiam hoc ſcitum eſt, multa non ſolum hoc ipſum facere, ſi quis ea odoretur, ſed caput quoque expurgare: cuiuſmodi ſunt, quæ per nares caput purgantia, quæq; pituitam euocãtia, & lachrymas irritantia nominantur, & alia item huius generis. Quod uero ait, Et quod a rege nomen habet.

* * *

35 Perturbant ſermones, vox, huiuſmodi.

D Sic ſcribunt veteres interpretes. mea uero ſentẽtia eſt verbum, perturbant, eſſe orationis ſuperioris finem, ut ſic legatur, Quæ de capite ducunt, turbationem afferunt: tum ſubiungatur, ſermones, vox, & cõſimilia. ut intelligamus, ſermonẽ quoque perturbare, & item vocem magnam, quę ſubito miſſa ſit, & clamorẽ, & alia ſimilia, quæ hominibus, nihil tale ſuſpicantibus, accidunt.

36 Mammæ, genitura, vterus, ſigna in ætatibus, in ſuffocationibus; in tuſſi, & quæ ad teſticulos pertinent.

Aetatis ſigna eſſe vult mammas, genituram, & vterum: quorum duo communia viri ac mulieribus, vt genitura, & mammæ quodam modo. tertiũ eſt fœminarum proprium, hoc eſt vterus. etenim in mutatione ætatis, cum pueri in adoleſcentiam tranſeunt, vt ſemen genitale in eis gignitur, & pili circum pudenda oriuntur, ita teſticuli affatim augentur; ſicut mammæ in virginibus creſcunt, ac ſimul menſtruæ purgationes erumpunt: & vox, præſertim in maribus, immutatur. Inter mammas autem & vterum communio quædam per venas, vt etiam cum teſticulis, intercedit: & ob hanc naturæ communionem, quæ in particulis cernitur, humorũ migrationes fiunt: ita fit, vt teſticulus in tumorem elatus, in tuſſi vexatis argumentum ſit communionis, quæ inter pectus, mammas, genituram, & vterum intercedit; interdum vero fit, vt qui diutius ſine

dolore

dolore coſtarum tuſſi vexantur. ijs abſceſſus in teſticulũ fiat. quemadmodum igitur in ętatibus, B inque tuſſibus, ita etiam in ſuffocationibus vſu venit. etenim in ſuffocatione, quæ ex vtero fit, tũ ſenſus, tum motus vacuitas eſt: & pulſus languidus & paruus redditur: & interdum pulſus ex toto eſſe deperditus uidetur: interdum uoce priuantur: alijs artus contrahuntur: quæ propter frigiditatem fieri plane conſtat: vt nos in libris de locis affectis demonſtrauimus.

37 *Quemadmodum terra arboribus, ita animãtibus eſt uẽter, alit, calfacit, ac refrigerat. refrigerat aũt dum euacuatur, calfacit dum impletur: ſicut uero terra ſtercorata, hieme calida eſt, ita etiam uẽter.*

Apud Hippocratem eſt ſuperior venter, & inferior. ac quandoque veteres medici thoracem, ſuperiorem ventrem nominantes, vniuerſum uas alimenti, quod poſt ſeptum tranſuerſum collocatum eſt, uentrẽ inferiorem appellant: quandoque ẽt ventrem ſuperiorem vocant eum, in quẽ cibos deglutimus: interdum vero ea, quæ poſt illum ſunt omnia. ac ventrem quidem inferiorem nuncupant interdum ſola inteſtina craſſa; ſed ſunt etiam, qui ſolum colon inferiorem ventrem dici velint. hoc uero loco non dubium eſt, quin ventrem inferiorem vocet id vaſculum ſolum, qđ alimenta excipit: in quo etiam concoctiones fiunt: cuius facultates, facta cõparatione cum terra, Hippocrates declarat. ut. n. arbores alimentum e terra per radices trahunt; ita oẽs particulæ a vẽtre per venas aluntur. ipſeq; venter ad naturales actiones obeundas opus habuit neruis maximis F a cerebro profectis, vt præſtantiorem, quàm alia omnia, ſenſum nanciſceretur. omne autem animal in ambientẽ nos aerem per cutim digeritur. ac membra, quę ſub ipſa ſunt, prius vacuantur: quorum vis, quæ cum eis genita eſt, alimentum trahit ab ijs, quæ proxime accedunt, vt id ipſum, quod euacuatur reficiat: deinde rurſus illa ex ijs quæ ſibi proxima ſunt: tum quæ tertio in loco ſita ſunt ab ijs, quæ propinqua ſunt: atque ita ſemper facta per continuum tranſlatione ad venas in ventriculum pertinentes euacuatio peruenit. hæ vero alimentum ex ventriculo trahunt, ſicut ſtirpium radices, quæ in terram demiſſæ ſunt, e terra porrò. terra ipſa, vſque dum anni tempora ſuum ſtatum ſeruent, ſtirpibus paratum, copioſumque alimentum ſubminiſtrat. ac ſi quãdo propter nimium ſqualorem eius humor exiccetur, tunc ſtirpes alimento deſtitutæ marceſcunt. in animantibus aũt natura ventriculum, ceu alimenti penum eſt machinata, cuiuſmodi terra ipſa eſſe ſtirpibus ſolet. ei quoq; appetitum impertita eſt, qui excitatur, cũ penuriæ ſenſus exoritur: cũ. ſ. venæ aliquid ab ipſo ventriculo trahunt. Quemadmodum aũt ſtirpes e terra humorem veluti exſugunt, & emulgent: ita etiam particulæ omnes a ventriculo faciunt: niſi quod hoc opus vniuerſum non animale, ſed naturale cenſetur. In libris. n. de facultatibus naturalib. docuimus, vim quã dã eſſe in ventriculo, quæ cõtineat ea, quæ ſumpta ſint: & itẽ aliam, q̃ excrementa reijciat: & ante G has oẽs eſſe eã, quæ alteret: cui natura ſenſum eorũ, quæ deſunt, adiũxit: vt uel hac rõne differret a ſtirpib. ac ſtirpib. quidẽ vt aliæ quatuor facultates, quas modo memorauimus, maxime inſint æque, ac in animantibus, certe ſenſus eorum, quæ deſunt, ab ipſis abeſt. neque. n. futurum erat, vt per os alimentũ ſumerent, cum terram veluti copioſi alimenti promptuarium habeãt, cui inhęrent, ipſaq; illis alimoniam perpetuo ſuppeditet. animalibus vero, præter quàm quod a terra procul diſtant innatis particularum qualitatibus, hoc etiam attributum eſt, vt motu voluntario cieãtur, ac locum ex loco commutent. itaq; exſugere ex terra humorem non poſſint. Hoc aũt eſt inter ſtirpes, & animantes ſimile, quod medullæ, ac quaſi canali in ſtirpibus proportione reſpõdet vena caua, quæ in animantibus ineſt. vt enim ex ſiniſtro cordis ventriculo arteria oritur, quæ eſt omnium arteriarum, quæ in corpore animalis ſunt, veluti truncus: ita a vena caua exoriuntur venæ, veluti rami quidam a trunco, in totum corpus pertinentes. Ita etiam ventriculus duas hẽt tunicas, ſicut ſtirpibus natura corticem, membranamq; tribuit. Quando vero calfaciat, & quando refrigeret, non ſecus, quam terra; ipſe aperte expoſuit. * * *

38 *Arbores corticem tenuẽ, ſiccumq; habent: intrinſecus vero carne ſicca, ſanæ, imputres, diuturnæ,* H *& ex animantibus, teſtudines, & quicquid eſt huiuſmodi ætatibus, temporibus, annis ſimilia animalia non atterũtur, ſi melioribus moderate vtantur. quemadmodũ hydria, quod recens eſt, tranſmittit quod inueteratum eſt retinet: ſic ventriculus alimentum tranſmittit, & fæcem, veluti vaſculum, retinet.*

Quod in ſtirpibus videtur, idem in ventriculi tunicis apparet. exterior enim tunica magis carnoſa eſt: interior vero magis membranoſa. hęc porrò fibras habet rectas, quę ſuperne deorſum feruntur: externa vero, obliquas. huius autem rei cauſſam expoſuimus in ijs commentarijs, qui ſũt de vſu partium. * * * In ętatibus autem, quemadmodum ſupra dixi, eandem habet rationem puer, quam ver in anni temporibus: eandem iuuenis, quam æſtas: eandem, cuius ætas declinat, quam autumnus: eandem denique ſenex, quam hiems: Sic etiam prima diei pars eſt veri ſimilis: proxima æſtati: tempus veſpertinum autumno: hora vltima hiemi. qđ in cauſſa eſt, ut morbi autumnales acuti ſint, ac mortiferi: & hora veſpertina uehementiores reddantur: & in ſuis acceſſionibus exacuantur. Hippocrates vero eleganti comparatione quadam, ſententiam ſuam aperuit. * *

* * *

A GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS

DE HVMORIBVS.

COMMENTARIVS TERTIVS.

Huius commentarij initium in vno libro manuſcripto, quem prius nacti ſumus, deſiderabatur: in altero vero, qui poſtea ad nos allatus eſt pauca deeſſe videbantur.

*MODI morborum ſunt hi: partim cognati morbi ſunt, quos interrogando licet cognoſcere: partim a regione proficiſcuntur. multis enim ſunt regionibus familiares: ac multi ipſos norunt; partim ex corpore, & victus ratione, & * morbi conſtitutione: vel a temporibus.*

Vt morbos tum dignoſcas, tum vero etiam recte cures, genera ipſorum B perſpecta eſſe, maxime conducit, quo in genere illud eſt, vt ſcias, morbos eſſe quaſdam actionum noxas: atque ita vnum eſſe genus corporum, alterum actionum: ac corporum quidem genus præcedere actiones, easque producere: illas vero ſequi, ac ſi ſtatum naturalem corpora conſeruent, culpa vacantes, naturalesque exiſtere: ſi præter naturam corpora affecta ſint, illas aut nullas prorſus, aut certe omnino impeditas. ad hæc tertiũ genus accedit cauſſarum; quæ affectiones gignunt. poſt hoc eſt itẽ aliud quartum genus eorum, quæ inſunt corporibus, ſiue ea naturaliter, ſiue præter naturam affecta ſint: quę neque commodo, neque incommodo eſſe actionibus ſolent: velut exempli gratia, ſi color corporis ex diuturna mora in ſole ex albo niger: aut contra ex nigro albus fiat, quod quis in vmbra vitam duxerit: aut ruber in lotis, aut pallidus in expauefactis uideatur. hæc enim neq; actio eſt, neque affectio corporis, quæ cauſſa actionis ſit: ac multo minus cauſſa eſt, quæ affectus præter naturam afferat. eſt vero ſymptoma, quod varias corporum alterationes, ſiue illa ſecundum naturam, ſiue præter naturam affecta ſint, neceſſario conſequitur. ad hęc omnia accedunt modi morborum, quos non minus, quàm quæ dicta ſunt, eſſe nobis cognitos oportet. Veteres hoc nomine, τρόπον, vtuntur in duabus ſignificationibus: interdum ad animi mores explicandos C adhibent: interdum, ut differentias, & formas rei, qua de agitur, ſignificent: ut ſi quis dicat, modos victus rationis, is differentias, aut formas ipſius indicabit, ſicut febrium eſſe multos modos dicimus, vt earum differentias, aut ſpecies ſignificemus. hoc vero loco nomen, τρόπος, non ſignificat mores animi, ſed formas morborum. utrum uero differẽtias, aut formas, aut ſpecies modo dicas, nihil intereſt. Sic quoq; eſt ab ipſo in libro de officina medici conſcriptum, lucis duas eſſe ſpecies perinde ac ſi differentias, & modos dixiſſet: cum fuerit hoc in more poſitum, inſtitutoq; maiorũ, ut quæ ex diuiſione rerum generalium exoriuntur, differentias, ſpecies, & modos appellarent. In eandem ſignificationem illud quoq; dictum eſt in primo de morbis uulgaribus, ubi ſcriptum eſt. Sunt, inquit, modi, ſtatus, & acceſſiones ſingularum harum febrium. planum enim eſt, ibi ſpecies, differentiasque ſignificari: propterea quòd ſtatim ſubiungit, continuam incipere aliquibus vehemẽtiſſimam, & paulatim uſq; ad iudicationem fieri leuiorem: quibuſdam uero contra: interdum quendam eſſe ex utraque conflatum modum. quæ quidem accidunt omnibus febribus quæ continuæ ſunt, & diuturnæ, & item alijs morbis omnibus, qui & acuti ſunt, & longi. Cognoſcimus autem modos morborum tum ex communi omnium natura, tum ex cuiuſque hominis propria. item ex ijs, quę offeruntur, & ex vniuerſa aeris nos ambientis conſtitutione, & cuiuſque D regionis, & ex conſuetudine, & victus ratione, & inſtitutis, & ętate, & acceſſionibus, & alui excrementis, & urinis, & uomitibus, & ſudoribus, & ſputis: præterea uero ex rigore, frigore, tuſſi, ſternutatione, ſingultu, æſtu, flatu, ſanguinis e naribus, & hæmorroidibus profluuio, & abſceſſib. de quibus omnibus deinceps diſſeretur: pręterquam de communi omnium, & de cuiuſque propria natura, & de ſermonibus, & de abſceſſibus, & inſomnijs, & anni temporibus, & flatu, & alui excrementis, & urinis, & uomitibus, & ſputis, & ſudoribus, & ſingultibus, & alijs pleriſque, de quibus ſupra copioſe locuti ſumus. Itaque ex ijs, quæ offeruntur, ſuppetit nobis præcognitio, ſi, cum illa praua ſint, ęgrotus nihil ſe habeat deterius, mediocris morbus cenſebitur. at ſi omnia, ut par eſt, fiant, ęgrotus uero pręterquam quod nullum fructum ferat, uehementius conflictetur, prauus morbus iudicabitur. mihi enim ſępenumero uel ex oblatis modos morborum dignoſcere contigit. Regionem uero magnopere nobis eſſe ad pręnotionem adiumento, ipſemet in libro de aere aquis, & locis, apertiſſime declarat in eo loco, in quo docet, quinam morbi in ſingulis regionibus plurimum uerſentur.

* * * *

Deſiderantur permulta.

poſſumus

poſſumus enim ex arte coniecturam conſequi, quales; quātique humores redundēt, in corpore. E
* * * ceterum vocaut inſtituta, ea omnia, quæ homines aut vſu, aut neceſſitate coacti faciunt: vt quæ ad terram colendam, aut ad ſtudium literarum, aut artem medicinalem: aut philoſophiæ ſcientiam, aut ad alias artes, & actiones pertinent. nam qui in agro vitam degit æſtiuo tempore, & in ſole ſub dio, & tenui diæta utitur, ac laboribus ſe tradit, is quantum ad hanc uitam attinet, amaram bilem potius, quàm pituitam coaceruabit, vt qui in umbra, in otioque uiuit, & ſeſe explet, pituitoſum humorem potius colliget.

* * * Nam & in libris de temperamentis, & interim in aphoriſmis dictum eſt copioſius. nunc uero ſufficiet dicere, non mediocrem vtilitatem nos etiam ex ætatis cognitione percipere. * * * aliud enim ſignificat in principio acceſſionis refrigeratio: aliud, ſi in declinatione oriatur: ſicut etiam, ſi per totam exacerbationem perdurarit, non bonum ſignum fuerit. Flatus autem in genere ſpirituum continentur: de quibus in præſagijs verba fecimus.† * * * Differunt enim. ac ſic nominant eos morbos, qui in corpore diu permanent: vt ipſe in aphoriſmis declarauit, cum ait, Maximam partem ſenes minus, q iuuens, ægrotāt: ſi vero diuturnis morbis corripiātur, cum ijs fere moriūtur. id autem perinde accipiendum eſt, ac dixiſſet, morbos ſimul nutritos. F
illi enim huiuſmodi non ſunt: ſed potius oriri in regiooe ſolent: quos etiam patrios in libro de aere, aquis, locis, & regionibus vocat. interdum etiam populares, ut hi ex altera parte communibus omnium, & volgaribus reſpondeant: cuiuſque aūt, inquit, futuri temporis, anniq; ſtatum, & qui morbi omnium cōes aut æſtate, aut hieme ſint ciuitatē iouaſuri, prædicet. & item, cum ait: Atq; hi quidem morbi ſunt eis patrij, præter quàm quòd ſi quis morbus omnium communis ex mutatione temporum exiſtat. & item inferius, cum ſubiūgit: Hic aūt morbus eis æſtate, & hieme cōnutritus eſt. ex quibus apparet, morbū congenitū, & connutritum, non eūdem eſſe, ut diximus: ſed
* *

† Hoc uidendum deeſſe, q ad morbos cognatus pertinent.

Quædam deſiderantur.

2 *Regiones autem, quæ ad tempora male affectæ ſunt talos morbos pariunt, quale fuerint tempus, cuius ſimilitudinem gerunt, verbi cauſa, ſi eadem die frigus & calor fuerint, autumnales morbos in regione, creabunt: hæcque proportio in alijs item temporibus ſeruabitur.*

Cum, inquit, regiones male affectæ ſunt ad aoni tempora, tales morbos pariunt, qualia tem- G
pora fuerint. atq; id quidem merito fit. neque enim temporum appellationes, ſed temperaturæ ſunt morborum cauſſæ; cum igitur hæ a ſua natura deſciſcunt, morbos quoque diuerſos gigni neceſſe eſt. quoniam autem tempora propriæ temperaturæ, non appellationis ratione, humores adaugent, ideo ſi aeris nos ambientis temperies immutetur: etiam humores neceſſario immutabuntur. vt igitur tempora propriam ſui temperaturam retinentia morbos eos pariunt, qui naturis temporum proportione reſpondeant; ſic etiam morbi tempora præter naturam immutata conſequuntur. Itaque cum in aphoriſmis legeris, morbos, quorum æſtiuo tempore magnus prouentus eſt, febres continuas, ardentes, ac maximam partem tertianas eſſe, in primis adhibe animum. ne male intelligas, quod æſtatis, quæ præter naturam affecta ſit, mentionem Hippocrates fecerit: ſed potius, quę ſuum ordinem, modumque ſeruauerit. ut enim hiems eſt totius anni partibus humidior, ac frigidior, ita eius contraria eſſe æſtas debet, ut ſicciſſima, calidiſſimaque ſit. at cōtra ſi hiems ſicca ſit, ęſtasque humida ſuccedat, certe tempora ſuam oaturā non ſeruabunt. proinde eo tempore morbi ęſtiui per ęſtatem non abundabunt. neque hiberni per hiemem, neque uerni per ver, ſi ipſum fuerit inęquale, & non ordinem ſeruarit. eadem erit autumni ratio. neque enim, ut dixi, propter temporum nomina ſinguli morbi accidunt, ut tales, aut tales ſint, ſed pro H
aeris, qui nobis circunfluus eſt, temperatura oriuntur. nam ut eſt huius ipſius natura, ita etiam nos afficit. atque in hauc ſententiam dictum ab Hippocrate eſt, Cum verſimile autumno fuerit tum autumnales expectare morbos oportet. hiems autem humidam, frigidamque habere conſtitutionem quandam debet: ęſtas calidam, & ſiccam: ver in medio utriuſque eſt accurate conſtitutum; ſed in autumno frigus mane, meridie uero magnus calor, & rurſus ad ueſperam in frigus fit commutatio. Itaque ſi in alio anni tempore, quam autumno, inęquale fuerit, & frigus, & calor, idque eadem die accidat, tunc autumnales morbi ſunt expectandi. manifeſta cauſſa eſt. illa enim conſtitutio autumnali ſtatui proportione reſpondet. quare haud mirabile eſt, ſi tales morbi eo tempore oriantur. at ſi anni tempora ſuam naturam ſeruarint, nihil tale, quatenus ad anni tempora pertinet, unqnam eueniet. quare tempus ęſtiuum, quod calidum, ſiccumque eſt, magnam afferet febrium tertianarum copiam: ac regio item calida, & ſicca maiorem uim illarū febrium, quàm humida, frigidaque producet. ſed ęgrotantis quoque temperatura ad hanc ipſam rem magnore faciet, quod ſi uictus ratione calidiore, ſicciore q; vtatur, quę quidem poſita eſt in pluribus laboribus, uigilijs, curis, ſolicitudinibus, & cibis copioſioribus, & bili gignendę

aptioribus;

A aptioribus,is ẽt ſe ipſo bilioſior fiet: atq; ita nimirum ſiccior,atq; calidior.eadem eſt aliorum tem-
porum ratio.nam ſi uere non ſolum frigus,ſed ẽt humiditas dominetur, profectò morbi hiberni
abundabunt.idem eſt de æſtate,deq; alijs temporibus exiſtimandum.neq;.n.tempora,ſed qualita
tes ſunt quæ humores gignunt:& humores ipſas qualitates pariunt.perſpicimus enim iracundiā
excitari maxime,in quo bilis exuperat:& viciſſim,in quo iracundia exuperat, in eo bilioſos hu-
mores gigni.Sic ẽt timor,& animi demiſſio melancholicum humorem efficiunt: & humor ipſe
melancholicus timorem,animique demiſſionem parit.de ceteris idem eſt cenſendum.

3 *Alij ob odoribus cænoſis,& paluſtribus.*

Duplex eſt genus cauſſarum,morbos efficientium,aliæ.n. foris adueniunt,aliæ a nobis ipſis ꝓ
ficiſcuntur. atq; ad noxas externas quędam interdum noſtræ particulæ infirmæ ſunt: quædam
vero ad internas. nam morbi noſtra ui fiunt, aut a plenitudine, aut a malitia humorum. cauſſæ
uero externæ ideo corpora aīantium lædunt,partim quòd intemperiē quandam gignāt: partim
ꝗ frangant,aut incidant:nulla tamē res eſt,quam vitare non poſſumus, præter aerem nos ambiē-
B tem.is.n.immoderatus calfactus,aut refrigeratus,aut humidior,aut ſiccior redditus,noſtram im-
mutat naturam,& ſymmetriam corporū,quæ ſanitas eſt,corrumpit.ac ceteris qdem cauſſis,neq;
perpetuo occurrimus,neq; ipſæ totum diem circa nos ſunt:at in aere morari ſemper,ipſumq; ſpi
ritu ducere oportet: nec poſſunt corpora ad illius immutationem non ſimul & affici,& immuta-
ri.itaq; medicus,qui rectè curaturus ſit,optimum, vitioſumq; aerem debet cognoſcere,ut qui ex
illo morbi fiant,qui ſecus:& qui uitiandus aer ſit,aut non intelligat,ac de ijs omnibus iam eſt a no
bis in commentarijs in librum De aere,aquis,& locis,regionibus,& habitationibus dictum.nunc
tamē quædam ẽt ſummatim,recordationis,cauſſa afferemus. Aer igitur accurate purus,eſſe opti
mus vr̃.eſt autem hmōi,qui neque è ſtagnorum,aut paludum halitu ſit perturbatus, neq; ex pro-
fundo ſpecu emiſſus,cuiuſmodi ſunt,quæ Charonia appellantur.hæc.n.ideo,quòd aerem corrū-
punt,morbos creant.idem facit is aer,qui uitium ex cloacis magnam aliquam urbem expurgan-
tibus,contraxit:itemq; is prauus eſt,qui ab aliqua corruptela.aut fimo inquinatur, ut ille ẽt qui
propter vicinum ſtagnum,aut flumen nebuloſus eſt.qui uero cauo in loco altis montibus eſt ex
oī parte concluſus,nec ullum perflatum recipit,ſuffocans,putriſq; cēſetur. quemadmodum autē
omnibus æque conducit,ut optimum aera ſpiritu ducant:utileq; eſt,ut eo puer,iuuenis, & ſenex
C vtantur,ſic prauum uitare omnes decet:propterea quòd ætates omnes lædit. ceterum aer a ſole
illuſtratus ab eo,quem ſol nō attingit, & ab umbroſo: itemque diurnus a nocturno differt. nam
quem ſol tangit,calidior,tenuiorq; eſt: umbroſus uero craſſior eſt.calidior porrò,ac tenuior cor
pora,quæ melius perflentur,efficit:frigidus,& craſſus,contraria.Præterea peior eſt is, qui in urbe
eſt quam qui ruri habetur:cauſſa eſt,quia vrbanus aer non ſecus,quam qui conuallibus cohibetur
calidior,craſſiorq; eſt.Sol.n.aerem perflatu uacātem calfacit,motionis uero uacuitas craſſum red
dit.id quod pati aer videtur,quia multæ, & omnis generis exhalationes ex vrbe in ipſum fluunt.q.
vero ruri aer eſt,cum tenuis,purusque ſit,homines cibi appetentiores facit;& ut meatus magis flu
xiles ſint,& ſenſus vegetiores fiant,& melius alantur homines,meliuſq; concoquant:cum tamen
aerem,qui in hortis habetur,vitare conuenit: idque propter cloacas, quæ latrinas plerunque in
hortos repurgant,& magnum quoque fœtorem.& halitum ex oleribus,arboribus, fruticibusq;
prodeuntem,qualis eſt,quem braſſica,& carea,& buxus mittunt:quorum vicinitas aerem circun
fluum uitiat.Quibus quidem fit rebus,vt Hippocrates hoc loco cenſeat,cognoſcendum eſſe, qui-
nam morbi ex odoribus cœnoſis,aut paluſtribus oriantur. ſiquidem hi & vulgares,& omnis ge-
neris morbos excitare conſueuerunt.auctor.n. ſecundi de natura humana libri aerem commu-
D niſſimam morborum cauſſam appellat.nec minus fere,quam aer,aqua efficit.quocirca eius quo-
que naturam,& qualitates præſtat habere cognitas, atq; perſpectas: quando ſunt quædam lutu-
lētæ,quędā paluſtres: vt quædam ſalſæ,quędam aluminis naturam referunt,quædam æris, aut al
terius rei qualitates imitantur. copioſius autem eſt actum de his in libro De aere, aquis, & locis:
ac plerunque morbi ex prauis aquis,& quæ aliquam habent qualitatem proficiſcuntur.quare præ
ſtantiſſima aqua debet omni protſus vacare qualitate. & quod ad guſtatum, & quod ad odora-
tum pertineat:& ſuauiſſima item bibenti,& pura videri,& cito hypochondria permeare.Hippo-
crates ipſe leuiſſimam præfert cæteris.eam cognoſces,quod cito calefiat,citoque frigefiat. huiuſ-
modi autem ſunt quæ hieme calidæ,æſtate frigidæ,ut peſſimæ ſunt, quę æque atq; anni tempora
vel frigidæ ſunt, uel calidæ, æſtate enim calor extimam terræ partem adit,hieme vero ima petit,
quod in cāuſſa ego eſſe exiſtimo,ut quia fontes è profundiſſimis locis manant: omnes ſint hiber-
no tempore calidiſſimi,æſtiuo frigidiſſimi. De aquis autem ſponte naſcentibus nihil opus eſt mo-
do differere.paluſtres vero, fœtidas, aut in quibus abſurdæ qualitates inſunt, priuſquam deco-
quendo immutaris, ne offerto. aquam enim, quæ decoquitur, calor totam æque fundit, & ad
ſecretionem aptam facit. nam dum refrigeratur, terreæ partes innata grauitate deſcendentes

A 27 *Multi igitur importune ſanati, non ita multo poſt ijs ipſis correpti ſunt: eaque ita pernicioſa fuerunt.*

Eſt iam a nobis ante dictum, eos, qui ſingulis annis, & quodam temporum circuitu, aut per multos dies euacuatione hæmorrhoidum vexantur, neq; eam euacuationẽ quamprimum compeſcere, neq; omnes auferre hæmorrhoidas oportere: ſed ſi quis curare eas velit, id ipſum efficere aut venæ ſectione, aut medicamẽto corpus euacuare: ac nunquam oẽs adimere: immo potius, vt conſueta fiat excretio, vnam relinquere. Ipſe autem ait, eos medicos & importune, & male curare, qui neq; venæ ſectione, neq; medicamento aluum ſubducente, neque exercitationibus euacuationem moliuntur: ſed omnes ſimul ablatas volunt, nec vllam relinquunt.

28 *Et quicunque alij abſceſſus, ut fiſtula, aliorum remedia ſunt.*

De abſceſſibus actum eſt copioſius in ſecundo in præſagia commẽtario: nec decet, ut quæ illic mea quidem ſñia, recte dicta ſunt, huc trãſferamus, quin & de eiſdem ſupra prolixa habita eſt oratio, & deinceps habebitur. exemplum autẽ ſupponit, quod eſſe remedium aliorum ſcribit: vt fiſtulæ. Eſt autem fiſtula, ſinus, qui fere ex abſceſſibus conſtat. ita.n. appellatur per translationem a fi-
B ſtulis arundinum ductam. ac ſi in os fiſtula deſinat, ſine opera chirurgi curari nullo modo poteſt; ſecus vero, poteſt. ſi uero ad os vſq; perueniat. & progreſſu temporis ſquama ſua ſponte, aut etiã os abſcedat, tum medicamenta proderunt. Si uero in os non deſinat, tum medicamentis ijs, quæ callos adimunt, & in quibus agglutinandi uis ineſt, curabitur, quemadmodum nos in libro de ratione curandi ad Glauconem docuimus. In hanc porro ſignificationẽ hoc nomen accepit Hippo-
“ crates alio in loco, cũ ait: Quibus ex pulmonis inflammatione abſceſſus circa aures fiunt, & in par-
“ tibus infernis ſuppurantur, ac fiſtulam efficiunt, ij ſaneſcunt. quo in loco uerbo συριγγοῦνται, hoc eſt fiſtulam efficiunt, vſus eſt, ut oblongas cauitates ſignificaret, in corporibus animantium exortas, quę muſicis inſtrumentis, quæ fiſtulę ab omnibus appellantur, ſimiles ſunt. ab his enim, ſicut ẽt ab hæmorrhoidibus, redundantia humorum in corpore animantis collectorum expurgatur: ac pleriq; non ſecus, q̃ ex hęmorrhoidum excretione huius euacuationis beneficio integra ualetudine perfruũtur. Vt igitur neq; oſcitãter, neq; ſine magna diligẽtia curare hæmorrhoidas oportet, ita ne fiſtulas quidẽ. neceſſe.n. eſt ut humores ſuppreſſi & dolores, & morbos pariant: eosque eiuſmodi, cuiuſmodi ſint humores, qui redundẽt. nõ igitur alienum a ratione eſt, quod dixit, fiſtulas eſſe aliorum morborum remedia, ſicut de hęmorrhoidibus loquẽs affirmauit, eos, in quib. il-
C læ eſſent, neq; lateris dolore, neque pulmonis inflammatione, neq; ceteris corripi morbis poſſe.

29 *Quæ apta ſunt ſedare, cum poſt apparent. ea cum prius fiunt impedimenta, liberant: alijs autem ſocietates.*

Quemadmodum quæ ab Hippocrate ſunt litterarum monimẽtis rite, ac ſæpe cum demonſtratione, perſpicuitate, & opportunis diſtinctionibus cõſignata, utilẽ nobis doctrinam afferũt: ita nihil docere nos poſſunt illa, quæ ita diſiuncta, diſſolutaque ſunt, ut multa eorum, quę in hoc libro cõperiuntur. & tamẽ pleriq; hominib. ſuaderi non põt, ut ea ſola ſcripta, quæ clara ſunt, perlegãt: quæ uero non ſunt huiuſmodi, ea relinquant ijs, qui ea conſcripſerunt. ſi.n. nullam illi curam impenderunt, ut nos ea q̃ ipſi ſcripſerunt, intelligeremus, par ẽt eſſe cẽſeo, ut neq; nos in ſtudio tum perquirendi, tum diuinandi, quę ab ipſis dicantur, diligẽter verſemur. quanquam illa contemnenda, & parui plane momẽti ſunt, q̃ de uerbis, ſeruata rerum veritate, diſputantur. Si vero res euertantur, huiuſmodi quoq; ſcripturæ nobis fugiendę ſunt. Sed tamẽ non debemus exiſtimare huius culpę affinem eſſe Hippocratem, neq; huius difficultatis autorem: ſicut neq; etiam aliarum multarũ
D quas in eius libris inuenimus: ſed potius librarios: qui cum uerborum ſñiam nõ intelligũt, neq; artis medicæ ſunt periti, alia pro alijs ſæpe deſcribunt, quę neq; coniuncta inter ſe ſint, neq; ullã habere ſñiam uideantur. Etenim in his verbis, quæ modo ſunt in manibus, admirabile eſt, omnium interpretum, uarietatem, quæ nõ ſolum in ſcriptura verborum, ſed etiam in ſenſu verſatur, intueri. Dioſcorides.n. putat hoc loco verba fieri de hæmorrhoidibus: ut Hippocrates dicat, ueriſimile, & verum etiam eſſe, ſi excretio per hæmorrhoidas ſuperueniens, ſoluit morbos, de quibus actũ eſt: hoc quoq; uerum eſſe, eandem, ſi prius fiat, impedire, ne illi morbi oriantur, & verbum, ἐπιφαινόμεναι, pro ἐπιφαινομένη intelligit, vt ſit ſuperueniens hæmorrhois. ſic etiam illud προγινόμενα, id eſt, prius fit. ipſeq; verbum, liberant, non ſcribit, ſed mutat in verbum prohibet, ac cætera quæ ſequuntur, habere non videtur. Artemidorus autem quid ſibi uelit, ne uiuam, ſi ſcio. multa enim ita confuſa, itaq; abſurda, & aliena affert, ut ne ipſe quidem, ut mea fert opinio, quicquam illorum intelligat. Ait autem, iubere Hippocratem, dandam nobis eſſe operam, vt quæ poſt apparent, hoc eſt, q̃ poſt morbum aliquem apparent, poſtquam conſtiterint, ſedemus. deinde uero, expellamus ea, q̃ prius facta fuerint: & ſentẽtiam omnino diſtorquet, multaq; adijcit: q̃, ut dicebam, ignota ſunt omnibus. Sabinus uerba ita ſcripta habuit, conſiderandum, in quibus facta liberat, alij uero

in libris antiquiſſimis ita fuiſſe ſcriptum atteſtantur. σκῆψις in quibus facta ſoluit,in eis eadem an- E
te facta prohibet: & σκῆψιν pro abſceſſu intelligunt; vt ſit hæc Hippocratis ſententia: In quibus
morbis abſceſſus q̃ fiunt, poſſunt morbos ſoluere, ſi prius fiant, prohibent,ne morbi poſtea ſint.
Si verò ſcribas non σκῆψις, ſed σκέψις, ita hãc ſententiam poteris accipere, vt dicat, conſideranda
eſſe omnia,in quibus quæ fiunt liberent: ac ſciendum,ſi hęc prius fiant,prohibere,ne illa oriãtur.
vt hoc præceptum ſit ad conſiliũ dandum accõmodatum,& inſuper ad curationem valeat: vt cũ
talia quædã,quæ prohibere futuros morbos poſſunt,ante morbos facta ſint, ea nõ eutes prius, q̃
vſum pręſtiterint, vtilitatemq; attulerint. ac fortaſſe vetus hæc ſcriptura fuit. deinde vero cũ pri-
mus librarius errauiſſet, inde & interpretum diſcordia, & ſententię obſcuritas eſt conſecuta.

30 *Loca ſuſpecta alterius loci excipientia, aut præ dolore, aut præ grauitate, aut ob aliud quidpiam liberant: aut alijs ſocietates.*

Quatuor ſunt in noſtro corpore naturales facultates, ut in commentarijs de facultatibus natu-
ralibus demonſtratum eſt: prima eſt attrahens,ſecunda cõtinens,tertia expellens,quarta alterãs.
etenim quęlibet particula vim habet,quę ſunt ei propria,attrahendi: ac etiã aliena excernẽdi:du- F
plex autem eſt id,quod alienum eſt, tum quantitate, tum qualitate. non omnis tamen particula
eodẽ modo affecta eſt ad ea,quæ irruunt,excipienda;& ad ea,quę infeſtant, reijciẽda: ſed carnes
ac glandulę cum alias tres facultates habent imbecillas,tũ vero ſolã alterantem haud ita multo ce-
teris partibus minorem poſſident.poſt glandulas ſequitur pulmo, qui, quoniã corpus laxum ha-
bet,& tres facultates infirmas, ideo eſt fluxioni excipiendæ promptiſſimus: deinde lien: tũ cere-
brũ vel æquè vt ille, vel ẽt magis aptum ad excipiendam fluxionẽ.Sed ad ea quæ excipit, eijcien-
da, hoc illis præſtat, quod magnos ventriculos habet,qui decliuibus meatibus euacuantur.quo-
circa videmus perſæpe in glandulas,& carnes comportari fluxiones in ijs, in quibus hęc inſtrumẽ-
ta,hoc eſt pulmo,lien,& cerebrum, ſunt carnoſo genere robuſtiora. hæc cauſſa facit, vt licet ali-
qua pars non grauetur ab ijs humoribus,qui in ipſa continentur,ab iis tñ, qui ex alijs partibus in
ipſam irruũt,grauari plane queat: ac ſi excrementa quædã habeat, in qualitate præter naturam,
ad eorũ excretionem per venas,quæ in ipſa ſunt,ceu per canales,inſurgat.Si vero id,quod influit,
prauus ſanguis ſit,ſiue alius humor,tunc neceſſe eſt,ut in aliquam propinquã partẽ perueniat.qui
cum ibi conſtiterit,aut concoquetur,aut corrumpetur: aut neutrũ horum fiet, ſed in aliam partẽ
quampiã dilabetur: tũ ex illa in aliã transfluet,idq; ſemper fiet, vſque dum in aliquã huiuſmodi G
decũbat,quæ amplius in aliam propellere,quod in ipſa redundat, non poſſit.quæ res illis potiſſi-
mum accidere partibus ſolet,quarum vis expellens imbecilla eſt:atq; ẽt magis,ſi vicinæ partes ro-
buſtiores ſint.tunc.n.pars infirma repellere id, quod moleſtũ eſt, in propinquas, quæ propter vi-
rium robur illud non excipiunt, non poteſt: immò vero illæ partes, vtpote robuſtiores,id ipſum
remittunt,& contra repellunt. Itaque humores ex alijs locis in alia commigrant,qui tranſlati gi-
gnere morbos ſolent.multis aũt de cauſſis morbos pariũt. ipſe uero dolorẽ, ac grauitatẽ memo-
rauit.ac propter dolorẽ morbi fiunt,cùm mẽbrũ dolore cõflictatur, in quod cõmigrantes humo-
res decumbũt. propter grauitatẽ vero,cum humores grauãtes ferri ab ipſa particula nõ poſſunt.
atq; ita quidem morbus generatur. interdum uero idẽ facit medicamentũ acre,aut frictio,aut ca-
lor quis foris adueniens: ſicut ẽt vehementes quædam animi motiones,ut iracundia,& metus eã-
dem afferre cauſſam videntur.Fiunt ẽt hę migrationes propter naturæ mẽbrorum cõmunionem:
vt ſcimus inter mãmas & vterum cõmunionem intercedere.quocirca in ſexto de vulgaribus mor-
bis ita ſcriptum comperies, Si papillę mammarum,& rubrum earum pallidum ſit,vaſculũ ægro-
tat.ac merito quidem affecto utero ſimul etiam mammę quid patiuntur: ſiquidem natura ambas „
has partes ad vnius operis miniſterium eſt machinata: ideo ipſas per uaſa coniunxit, & venas,at- H
que arterias in hypochondria, totumq; hypogaſtriũ deduxit. deinde ijs, quæ a partibus inferniſ
ſurſum feruntur,coniunxit: a quibus venæ ad uterum, ſcrotumq; perueniunt. Hæc autem com-
munio per hęc uaſa facta eſt,ut cũ fœtus in utero augeretur,ac conformaretur,cõmunes uenæ il-
li ſoli ab utriſque alimentum affundant: cum uero in lucem editus ſit, rurſus totũ alimentum mã-
mis affluat. Nunc uero,ut inter uterũ ac mammas ſocietas eſt,ſic in ſiniſtrum teſticulũ, & ſiniſtrã
uteri partem uaſa quędam perueniũt,quę in renẽ e directo ſitum inſeruntur. Et teſticulus tumefa-
ctus in tuſſientibus indicat ei cũ mammis,pectore, genitura, & utero ſocietatem intercedere. Eſt
etiã ori uentriculi cũ corde ſocietas.quam ob rem ueteres os ipſius, ducto ab ijs ſymptomatibus,
q̃ inducere ſolet noĩe,cor appellarũt.nõ.n. ſolũ ur ſyncopis cardiacis, ita & ſtomachicis quidã cor-
ripiuntur: ſed ẽt conuulſionibus,ſoporibus,morbis comitialibus,& melancholijs.atq; oẽs hi affe-
ctus,conſentientibus ei ceteris partibus, in eo fiunt. quocirca in libris de locis affectis docuimus,
nos adhibere animũ accurate debere ijs morbis,qui per conſenſum in ea parte exoriũtur, de qua
parte habeatur oratio: eoſq; diſtinguere ab illis,qui prima ratione partium naſcuntur. quod non
difficulter diſcernet is, qui ſit in notionibus, quas nos tradidimus, diligenter uerſatus. Scite au-

tem

A id quod & ueri,& ęſtati eſſe commune apparet:ſed tamē varia ratione:ac niſi humiditas quædam in corpore redūdet:quod eſt ab æſtatis natura alienum:eſtq; & ueri,& hiemi cōe.ex quo fit,ut in ſtatu æſtiuo,qui ſit uerno ſimilis,copioſi ſudores merito dimanēt.æſtas enim, quę ſecundum ſuā naturam procedat,quæ quidem ſatis ſqualida eſſe conſueuit:ſuperuacaneas humiditates per halitum digerit,quę nimirum hieme,uereq; ſint coaceruatæ,quæ vero ſit ueri ſimilis,ea propter calorem ad extimas partes trahit. uerum propter magnam vim humiditatis, quæ intus in corpore eſt copioſius relicta,id quod traxit,diſcutere,atq; diſſoluere in vaporis ſpeciem non pōt.ex quo ſequi vř, vt humiditas,dum tota per ęſtatem in iudicationibus excernitur, multos ſudores efficiat. eadem cauſſa facit,ut morbi neq; peracuti ſint,quos alioqui eſſe acutos neceſſe eſſet:neq; aridam linguam reddant:ſiquidem non eſt uehemens quidam calor,qualis in æſtate eſſe ſolet:quādo hęc ipſa non ſuam,ſed ueris naturam ſeruat.proinde fit,ut neq; adurat materiam,neq; exſiccet,prout æſtiuus calor facit:qui etiam citra febrim,linguam exſiccat.

10 Cum vero hibernum ver fiat,& poſtremum hiemis tempus,hiberni etiam morbi,& tuſſes, & peripneumoniæ,& anginæ exiſtunt.

B Merito dixit hibernos morbos fore uerno tempore,ſi ver hibernum fuerit.eadem.n.tibi ſuppetet aliorum temporum ratio:ut qualis ſit mutatio,tales ēt morbi excitentur. atq; hieme quidem hi ſolent oriri,pleuritides,peripneumonię,grauedines,raucitates,tuſſes,& alia item permulta genera.quocirca ſi uer fuerit hibernum,conuenienterquoq; ei tempeſtati morbi hiberni exiſtent. etenim hieme fiunt peripneumoniæ,& pleuritides,ꝙ inſtrumenta reſpirationis propter uim frigoris lęduntur.ob eandem cauſſam febres,dolores coſtarū,grauedines raucitateſq; fiunt.nam vt illic inſtrumenta reſpirationis.ita hic caput frigus lædit. Ait vero illo item tpe anginas fieri, licet angina morbus autumnalis ſit.quanquam eſſe ēt vernis vř,ut ipſe in aphoriſmis adnumerauit. Vere,inquit,inſaniæ,melancholiæ,morbi comitiales,ſanguinis profluuia,anginæ,grauedines, & cetera.angina uero fit autumno ex humoribus biliofis in fauces decumbentibus: vere aūt ex humoribus pituitoſioribus conſtat,quòd excremētorum magna uis ſit ad fauces comportata vel quòd deſtillationes a capite in faucibus impactæ,firmatæque ſint.

11 Autumnus quoq; ſi non in tempore,ac derepente hibernarit,non aſsidue tales morbos facit,propterea quod non in tempore incepit,ſed inæqualiter fiat.ideo etiam tempora indicatione vacantia,& in
C *conſtantia ſunt:quemadmodum morbi quoque,ſi prærumpant.aut prius excernantur, aut intus relinquantur.recidiuas quoque tempora faciunt,ſicut & morbos ita pariunt.*

Autumnus ab arcturi exortu ſumit initium,oritur autē arcturus ante autumnale æquinoctiū: ſicut etiam ueris principium cenſetur æquinoctium,quod eo tpe accidit: finis eſt ortus uergiliarum.hūc vero ortum eſſe ęſtatis initium,ſicut eſſe finem ęſtatis,& principium autumni ortum arcturi,qui autumnale ęquinoctium dieb.fere duodecim anticipat,perſpectum habemus. quinetiā occaſus vergiliarum eſt hiemis initium,& autumni finis.Si igitur autumnus non in tempore, ſed derepente hibernabit,hoc eſt ad hiemis naturam verget,hiemiſq; conſtitutionem nāciſcetur,tūc morbi autumnales non aſſidue excitabuntur.cauſſa eſt,qa in ſuo tempore nō incepit,neq; item opportune. Ipſe.n.in primo De vulgarib. morbis,ita ſcriptum reliquit, In Thaſo ante autumnū frigora non in tpe,ſed repēte,aquilone,auſtroq; multum ſpirantib. humida,& quę prius proruperunt,nam propter humorum malitiam,quę eo tempore eſt,& propter inęqualem aeris temperaturam,quartanę,erraticæque febres,lienes,aquæ inter cutem,tabes,urinę ſtillicidia,leuitates inteſtinorum,& eorundem difficultates,& coxendicum morbi,& anginæ,& ſuſpiria, & tenuioris
D inteſtini morbus,& comitialis,& inſania:itemque dolor cordis,horror,& vno verbo,melancholici morbi oriuntur:qui ſane omnes ex prędicta cauſſa proueniunt:atque ortum fere ex atra bili ducunt:quę nimirum aut ex flaua nimium aſſata, aut ex ſanguine craſſo facta ſit:quādo ipſe quoq; ſit velut fex ſanguinis quędam.erraticę uero febres propter inęqualem temperaturam oriuntur: vt lienes magni ex melancholici humoris redundantia reddūtur. Vrinę ſtillicidium gignit ſiccitas, & refrigeratio:ſiquidem ueſica in mutationibus ijs,quę ſine ordine,& repente fiunt, refrigeratur. Coxendicum porrò dolores tum a malitia humorum,tum a refrigeratione potiſſimum excitari, perſpicuum eſt. quia autē tpa vacāt iudicatione,ſuumque ſtatum non ſeruant, ideo † anhelationes tum propter motum ad interiora,tum propter refrigerationem fiunt: ſicut etiam probabile eſt in refrigeratione,inæqualitate,malitiaque tēporis uitiari vētrem,atq; inteſtina,vt leuitates inteſtinorum,difficultateſq; & tenuioris inteſtini morbi oriantur. Quoniam aūt calorē meridie, & frigus mane,& ueſperi perſentiſcimus,haud mirabile eſt, ſi comitiales morbi interdum in hominem irruant: pręſertim vero ſi cui ita ſit natura comparatum, vt in hmōdi morbum cadat. Inſanię autem morbi ab ea malitia, quæ in tenuibus humoribus biliofis ineſt,naſci ſolent : melancholici uero ab atra bili: cuius prouentus autumno colligitur. Iam uero nihil eſt,cur mireris, ſi propter

† *Aſthmata.*

temporis malitiam,& temperaturę aeris nos ambientis inęqualitatem,cordis dolores,horrores, E
& huiuſmodi alia per autumnũ dominētur. Copioſius ãt de morbis oĩbus,& ſymptomatis,quæ
accidere autumno ſolẽt,diſſeretur in ea explicatione,quæ in ſecundum de vulgarib. morbis edet
ipſe vero nonnulla ẽt in aphoriſmis memorauit,quo in loco hoc quoque oſtenſum eſt,autumnũ
eſſe omnibus ætatibus,naturis,regionibusq; malum.inter ipſas tamẽ minus,quàm alias, eo tem-
pore humidas,& calidas lædi:quam ob rem morbi,inquit,iudicatione uacantes,inconſtantesque
fiunt.nam quia opportuno tempore non fiunt,ſed in repentinis mutationib.ideo fit,ut neq; in tẽ-
pore accommodato ſolui,explicarique poſſint:ſed neq; ſtatis temporib. neq; tempeſtiue, ut ipſe
loqui ſolitus eſt.Stata autem tempora ab ipſo uocari ſcimus,ea,quæ propriam temperaturam or-
dine ſortiuntur,atq; ita ẽt ipſe annos ſtatos,ac certos uocat in libro de aere,aquis,& locis eos,qui
cõuenienter rationi procedant. ac ſi autumno fiant pluuię,hiemsq; moderata,nec ualde ſerena,
nec frigore excedens,& vere,atq; æſtate imbres tempeſtiui fiant,ſic,inquam,hunc annum fore ſa
luberrimum ueriſimile ait eſſe:cum uero tempora ſtati anni progreſſionẽ non ſeruarint tũc Hip-
pocrates inconſtantia vocat: & morbos in ipſis exortos pari modo inconſtantes noĩat: ac ſupra
eoſdem difficiles iudicatu,nunc uacantes iudicatione in eandem fere ſententiã appellat:vt eos nõ
rectè,ſed male iudicari intelligamus:quod nihil aliud eſt,quàm ut uel cum malis ſymptomatis iu- F
dicentur,vel poſtea repetant:huius porrò malæ iudicationis,aut recidiuę cauſſa eſt,quia prius ꝓ-
rumpunt, aut prius excernuntur,aut intus relinquuntur.& quia prærumpunt,& prius excernun
tur,ideo non iudicantur:& quia intus relinquuntur,ideo repetunt.id autem ipſe in libris De mor
bis vulgaribus docuit,cum ait,Quæ poſt iudicationem relinquuntur,recidiuas faciũt.pauci enim
humores in corpore relicti morbos pariunt,& temporis progreſſu computreſcentes ſolẽt febres „
excitare.quin ẽt in præſagijs,ita ſcriptum comperimus,Febres,quę neq; ſalutaribus notis apparẽ „
tibus,neque in criticis finitæ ſunt diebus,fere repetunt.nam quæ ſine ratione leuata ſunt, ea ſolẽt „
repetere:licet hoc in die critico eueniat.Iudicationes uero ipſæ in omnibus quidem diebus fiunt,
ſed neq; pari numero dierum,neq; ita fidę,ac certæ,differunt autem,quod quædam bonæ,quædã
malæ ſunt:& quædam cum multis,grauibuſq; coniunctæ ſymptomatibus,& maiore angore:quę-
dam ſtatim in ipſo initio,& tuto. Ceterum quod ait,prærumpere,quod nõ opportune quid fieri,
& iudicationis tempus pręuenire ſignificat,malum eſt: ſiquidem cum noxijs humoribus boni ẽt
excernuntur.hoc autem uſu venit,quia natura irritata ſit,uel ab externa cauſſa quadam,ut a me-
dico,aut ægrotante,aut a miniſtris non recte aliquid molientib. uel ab ijs,quæ in ipſo corpore cõ-
tinentur,cuiuſmodi ſunt morbi,aut cauſſæ.aut exacerbationes.exacerbatio.n.naturam irritat,& G
tanquam laceſſit:nec requietem ei,nec moram concedit:ſed excitat,& ueluti ad pugnam prouo-
cat. Quoniam igitur natura non ſemper accommodatis,aptiſq; temporib.impulſa morbos iudi-
cat,ſed ſępe aliter ab alijs atque alijs cauſſis ſtimulatur,ideo merito fit,ut prærumpant humores,
nec perfecta fiat iudicatio.atq; vbi hoc factum ſit,ibi expectare recidiuas oportet,tempora enim,
a quibus fieri morbos ait,recidiuas afferre plerunq; ſolent,& morbi quoque in ijs exorti tempo-
ribus proportione reſpondent. Itaque adhibere animum temporibus anni, & ijs mutationibus,
quæ in ipſis fiunt,accurate debes:ut morbos cito dignoſcere,& eoſdem curare recte poſſis.

12 *Illud inſuper conſiderandum eſt quomodo corpora ſe habeant cũ ab anni temporib. ſuſcipiuntur.*

Hoc pręceptum eſt ad eam medicinæ partem, quæ ſanitatem tuetur, & ad eam, quæ morbos
curat,accommodatiſſimum,ad conſeruandam.n.ſanitatem facit,quia temperatis corporib. aer
temperatus eſt optimus.in quib.uerò aliqua exuperans qualitas dominatur,ijs utiliſſimus eſt aer,
q̃ exuperãti qualitati ſit cõtrarius vel maxime,vt frigidus calidę,calidus frigidę,humidiori ſiccus:
ſicciori uero,quam par eſt,tanto humidior,quanto illa ſit,q̃ moderata portio,ſiccior.quo ſane tẽ- H
pore victus ratio eſt temperaturæ temporis contraria inſtituenda:in quo non ignorandum eſt,ea
quę ſimilia ſint, magis nocere,& temporis actionem adiuuare.Ad curationem uerò morborum
adiumẽto eſt,quia contraria ſunt contrariorum medicamenta.Itaque ſi tempus uernum corpus
alicuius excipiat bonis præditũ humorib. id ẽt in optima ſanitate conſeruabit,nihil ex ſua natura
noui afferens: id tamen neq; æſtas neq; autumnus, neq; hiems faciet,hęc.n.tẽpora licet corpus
purum,& omni ex parte uacans culpa exceperint,tamen æſtas pallidam,aut flauam bilim copio-
ſiorem,quam par ſit,autumnus atram bilim,hiems pituitam,gignere conſueuit.vnde efficitur, vt
frigidæ.& humidę naturę ſint optime ad ęſtatem comparatæ; calidæ,& ſiccę ad hiemem, contra
uerò,calidę,& ſiccę male ad ęſtatem;humidæ verò,& frigidæ male ad hiemem affectæ ſint. Tres
autem ſunt oẽs corporis conſtitutiones in rerum natura,optima,praua,& ægrotans.ſed optima
vna,eſt aliarum duarum ſunt differentiæ innumerabiles:propterea quod malę quędam corporis
conſtitutiones ſunt,quę in toto animante habent intemperiem:quædã verò in cõſtructione par-
tium inęquali.quo circa ſpectandum eſt,quo modo corpora affecta ſint,quando anni tẽpora ipſa
excipiunt,hoc eſt utrum perfecta ſanitate perfruantur,an vero nondum ægrotẽt,ſed inibi ſint,vt

prope

A prope in morbum cadant.cum enim ſqualida,ſiccaq; tempora ſunt,tunc tantum abeſt,ut naturę humidæ quicquam a tali conſtitutione lædantur,ut ẽt magnopere adiuuentur.conſtitutiones autem omnes quas Hippocrates literarum monimentis conſignauit,intelligere debemus in temperatis orbis terræ partibus extitiſſe: exceptis ijs Thraciæ locis,quæ a mari ſunt remota.quæ & humidiora,& frigidiora,quam oporteat,in commentarijs in librũ De aere,aquis & locis docuimus: & item Aegypti,& Libyæ regionibus calidis,& ſiccis,demptis ijs tractibus, qui ad mare ſiti ſunt, humiliores enim Thraciæ,ac Ponti regiones,quæ maritimæ ſunt,calidiore etiam ſunt temperatura.in Aegypto uero, & Libya, quæ calidæ ſunt, ideo loca eſſe minus calida, quàm quæ a mari ad continentem receſſerunt,experti ſumus,quia per æſtatem uentis ab urſa perſlata refrigerantur. Qui uerò accurate temperatam,& mediam mundi zonam cognoſcere aueat, is ad partem eam, quæ ad Cnidum,& Co pertinet,mentem adhibeat,eiq; adiungat loca,quę ab ijs inſulis non longe receſſerunt.Eſt etiam uerſimile anni tempora in ea zona ſtata eſſe, & non morboſa,contraria vero ſunt de ijs,quæ non ſunt huiuſmodi iudicanda.proinde ſpectandum eſt, quo modo affecta corpora ſint,quando ab anni temporibus excipiuntur.

B 13 *Auſtri auditui grauitatem,oculis caliginem,capiti pondus,membris tarditatem, languoremq; afferunt.cum hic uentus dominatur,talia ægroti patiuntur:ulcera madida,præſertim uero os,pudenda, aliaq́; partes.Si uero aquilo,tuſſes,fauces,alui duriores,urinæ difficultates,horrores,coſtarum,pectoriſque dolores.hoc autem dominante,tales morbos magis expectare oportet.*

Ventorum,aut ſpirituum,aut flatuum(licet enim,ut velis,eos appellare)diſciplina,atq; dignotio magnum ad res omnes præſtare medico vſum uidetur:ſiquidem,& ad præſagia facienda conducit,& ad curationem adhibendam utilis eſt vel maxime.quocirca non fuerit fortaſſe abſurdum ſi hoc loco mihi propoſuero de uentis agere copioſius,& accuratius,licet hoc ipſum in libro De aere,aquis,&locis iam ſit pertractatum:atq; in commentarijs,in libro De uulgarib.morbis,multis in locis ſit nobis de hac re neceſſario diſſerẽdum.tantam.n.talemq; res ipſa utilitatem præbet, ut neq; nobis graue videri debeat bis,terue,de eadem ſcribere:neq; pigere ſtudioſos,medicinæq; cupidos homines iterum legere.In primis autem eſt de eſſentia ventorum inter philoſophos cõtrouerſia.Anaximander enim putat,uentum eſſe fluxum aeris,cuius ſubtiliſſimæ humidiſſimæq; partes à ſole motæ,conſumptæq; ſint. Anaximenis opinio eſt,ventos ex aere, & aqua gigni, & C impetu quodam ignoto violenter ferri,& celerrime ſicut uolatilia,volare.Stoici de ſolis nominibus diſputant.cum enim qui a tenebris,& occaſu flat,fauonium:qui ab ortu ſolis,ſubſolanum:qui a ſeptẽtrione,aquilonem;qui a meridie,africum uocãt:nunc uerò narrare, ut alijs,quod ad hanc rem pertinet,alia placeant,mihi ſuperuacaneum uĩ:cum poſſim de uentorum natura vere diſſerere.Itaq; ſcire conuenit,halituum eſſe duo genera,quorum unus humidus eſt, aridus alter, atq; ille quidem uapor appellatur:qui uero eſt aridus,is veluti fumus eſt,atque ut humor ſine ſiccitate ita nec ſiccitas ſine humore cõſtabit.hęc tamẽ oĩa ex materia in ipſis redundante dicuntur.quocirca halitus qui plus hẽt humoris,is pluuiarum eſt principium:aridus uero eſt flatuum origo,& natura oĩum.ex quo fit,ut flatus ſit aridus vapor,hoc ãt loco minime mirari debemus,ſi quidam exiſtimarunt,eãdem eſſe naturam ventorum,& imbrium,ducti nimirum maxima, quæ intercedit,ſimilitudine,eadem tamẽ non eſt,vt quidam arbitrantur,eundem.n.aerem,ſi mouetur,eſſe vẽtum ſi concreſcat,eſſe aquam affirmãtes:etenim abſurdum fuerit,ſi aer is qui nos ambit,dum motu cietur,flatus fiat,& unde uis motu pulſus,vẽtus ſit.nam quia continenter,ſed plus,uel minus,& maior vel minor fieri halitus ſolet,ſemper nubes,ac flatus in ſingulis anni temporibus fiunt; quia uero interdum multis partib.magis uaporoſus,interdum uero aridus,ac fumeus,ideo fit,ut anni mõ D pluuij,& humidi; mõ uẽtoſi,& ſqualidi ſint.terra.n.poſt pluuiã,& ſuo,& a ſuperno calore reſiccata,halitum,qui uentorum materia eſt,profundit,cumq; huiuſmodi ſecretio exiſtit,tunc uenti uigent.quibus ponentib. quia calor ſemper ſecernitur,& in ſublime fertur,uapor refrigeratus conſiſtit,& aqua efficitur.cæterum uẽti plurimi a ſeptentrione,& meridie ſpirant:ſiquidem aquilones & auſtri flare plurimum ſolent.cauſſa eſt,quia ſol ea loca non adit:cum ad occaſum ortumq; ſemper feratur. Cum igitur ventus ſit aeris fluens vnda, cum incerta motus redundantia,ac naſcatur,cum feruor humorẽ inuenit,& impetus feruoris uim ſpũs flantis exprimit; certe nubes ad latera curſus ſolis conſiſtunt.& cum ſol accedit,humor exhalat:cum recedit aduerſam in partẽ,imbres,hiemesq; excitantur.atq; ubi terra plurimas aquas recipit, ibi maximam uim halituũ gigni neceſſe eſt:ipſe ãt halitus eſt ventus;ideo merito fit,ut a ſeptẽtrione,ac meridie plurimi uenti oriãtur.qui a ſeptẽtrione flãt, aquilones: qui a meridie,auſtri nominantur,hæc aũt nõ modo pulchrũ atq; honoratum,ſed etiam utile eſt ſcire. Venti enim ſi ſint ab ipſis habitationib.excluſi,non ſolũ efficient corporibus integra ſanitate vtẽtibus ſalubrem locum,ſed etiam ſi qui morbi ex alijs occaſionibus forte excitantur,qui alijs in locis difficulter curarentur,in his, proprerea quòd excluſi uenti ſint,expeditius curari poſſent.morbi autem,qui difficulter curantur in regionibus, quæ uẽ-

tis ſubiectæ ſunt, hi fuerint, grauedo morbus articulorum, tuſſis, pleuritis, tabes, fluxus ſanguinis: E & qui non detractione, ſed potius adiectione curantur. Hippocrates uerò alias affectiones numerauit, de quibus deinceps diſſeretur. Nunc uero illud obſcurum non eſt, flatus a ſole comprimi, & excitari. halitus enim imbecillos, & exiguos tabefacit, & ſuo calore, qui eſt amplior, calorem halitus, qui minor eſt diſcernit, ac diſſipat: præterea uerò terram prius exſiccat, quàm affatim fiat ſecretio: ſicut magnus ignis, {exiguam materiã deurit prius, quàm fumum excitet} quã ob rem circa exortum orionis maxime venti ponunt uſque ad Eteſias, & prodromos. quod duabus de cauſſis uſu venit. uel quia halitus ui frigoris extinctus ſit: aut quia ab æſtu elangueſcat. Ceterũ quatuor uenti ſunt aliorum principes, eurus, qui ab ortu ſolis: auſter, qui a meridie: fauonius, qui ab occaſu ſolis; aquilo, qui à ſeptentrione ſpirat. hæc autem loca inter ſe oppoſita ſunt, magnam que habent latitudinẽ. quanquam octo ventorum differentiæ cõperiuntur: ſi quidẽ inter auſtrũ, & ortum ſolis hibernum flat is, qui euronotus nominatur: inter hunc verò, & verticem, & hibernũ occaſum libonotus: qui quidem omnes, & humidi, & calidi cenſentur: ideoq; caput replent.

Sic legitur in exemplari ſecundo. deerat enim ĩ primo καταλαίει τὸ ὀλίγον πῦρ κα τὸν καπνόν.

*

Hoc loco in vtroque exemplari deeſt quidpiam. F

*

Sunt etiam aliæ duæ differentiæ: quidam enim uenti uniuerſalis ſunt, alij proprij locorum, qui etiam regionibus attributi vocantur: cuiuſmodi eſt is, qui in Apulia flat arabulus nomine: vniuerſales autem ſunt, qui ubique locorum eodem nomine vocantur. qui ad loca pertinent, naturam ſequuntur locorum, a quibus ſpirant: ut qui a ſalubribus ſalubres, qui a morboſis morboſi ſint: & qui a terra ſpirant, ſicciores: qui ab aquis, humidiores cenſeantur, & qui a mari, ſalubres ſint: maxime hieme, & uere: æſtate uerò calidiores, quàm par ſit. qui à fluminibus mittuntur, ſunt his humidiores, ſed hiberno tempore deteriores habentur: æſtiuo meliores. qui a ſtagnis, utriſque abſurdiores: peſſimi autem ſunt, qui e paludibus prodeunt: qui a campis, & terra, quæ recte perflatur, meliores exiſtimantur ad ſummam omnes, qui ſunt locis attributi, ſunt vniuerſalibus morboſiores. aquilones uero ſaluberrimi: fauonius ab occaſu ſolis ſpirans humidus eſt, ac lenis, minus tamen ſalubris, quàm aquilo. noti quoque ab oriente flantes ſunt ad bonam valetudinem parui. itaque melior uentus eſt is, qui e magno mari flat. hunc verò in bonitate ſequitur qui a montibus deſcendit: peior, qui a cloacis urbem, & ſordes expurgantibus, quique e ſtagnis, & locis paluſtribus emittitur, inter hos medium locum tenet is, qui ab aliis locis effunditur. planum enim eſt, loca ſublimia, quia undique adaperta ſunt, nec quicquam eſt, quod flatus arceat, facilius perflari: proinde fit, ut qui in illis uitam degunt, fere ſani uiuant: humilia uerò minus ſalubria ſunt propter calorem: præſertim verò æſtate: & quia minus perſpirent, quòd regio ſit humilior. Loca uerò, in quibus ſtagna, ac paludes ſunt, morboſa putantur. cauſſa eſt, quia omnis adiacens regio humida redditur, & aer, qui iis locis continetur, humidus, craſſusq; eſt, & multos halitus excitat: ac ſi quis aliunde in ea loca ſe recipiat, is grauibus morbis corripietur: ut etiam ſolet in occaſu, ortuque orionis propter mutationem contingere. etenim mutationes locorum non ſecus, quam temporum, turbationem, propter ipſarum varietatem afferunt. nunc autem, ut quomodo venti ſiti ſint, & unde proficiſcantur, intelligamus, non erit fortaſſe ab inſtituto noſtro alienum, eos omnes forma quadam, ut geometræ faciunt, deſcribere. nam de eorum numero non iam inter omnes conuenit: alij enim eſſe quatuor præcipuos volunt, tum alios innumeros ſtatuunt: alijs octo eſſe placet: aliis duodecim. alij item quatuor, & uiginti commemorant. re uera autem ſi quis eos numeret, qui a locis, fluminibus, paludibus, ſtagniſque mittuntur, quãplurimos certe comperiet. Nos uero in hac forma orbem terrarum, ut cenſuit Eratoſthenes Cyrenaicus, in quatuor partes, in ortum, occaſum, meridiem, & ſeptentrionem diuidemus: ac principes ventos in iis collocabimus, tum alios ſtatuemus, qui inter illos quatuor erunt interiecti. quẽadmodum inter eum, qui ſubſolanus vocatur, & auſtrum ad ortum ſolis hibernum ponemus eurum: inter auſtrum, & fauonium ad hibernum occaſum, africum. inter africum & aparctiam, eum qui caurus nominatus: inter aparctiam, & ſubſolanum, aquilonem. H

Decuſſatio

A

B

Eſto aũt in ęqua planitie centrum, vbi eſt littera: a gnomonis aũt, qui eſt littera r, ante meridiana umbra, q̄ eſt p, vbi eſt b. & a centro vbi eſt a, diducto circino ad ſignum vmbrę, vbi eſt b. circulus ducaẽ. tũ expectanda eſt, dũ minor fiat, & iterũ creſcat, & poſt meridianã vmbrã, q̄ eſt q, ante meridianæ parem faciat: & lineã rotundationis, ubi eſt littera e, contingat. cũ a ſigno vbi eſt b, & ab eo, ubi eſt c, circino decuſſatim deſcribaẽ, ubi erit d. deinde ꝑ decuſſationẽ vbi eſt d & centrũ, linea ad extremũ. in qua e, & f, litteræ erũt, ꝑducaẽ. hæc linea meridianã, ſeptentrionaleq; regionẽ indicabit. tũc circino totius rotundationis pars ſextadecima ſumẽda eſt, & cẽtrũ circini ponen-

In Græco lib. omnes fere litteræ, ex quib⁹ hæc forma cõficitur; erant deprauatæ. itaq; eas ita, ut uides reſtituimus.

C dũ in linea meridiana, q̄ tangit rotundationẽ, ubi eſt littera c, & dextra, ſiniſtraq; ſignãdũ, vbi g. h, litteræ erunt. ſimili quoq; modo in plaga ſeptẽtrionali cẽtrũ circini ponendũ eſt in linea ſeptẽtrionali rotundationis, ubi eſt littera f, & ſignandũ dextra, ac ſiniſtra, vbi ſunt litteræ i. & K, & a, g, ad K, & ab h, ad i, per centrũ lineæ perducendæ ſunt. quare qđ ſpatiũ erit à g. ad h, id erit vẽti noti, & meridianæ partis ſpatiũ. qđ uero erit ab i, ad K, erunt ſeptentrionis reliquę partes, ut tres a dextris, & tres a ſiniſtris æqualiter diuidãtur: q̄ ſunt ad orientẽ, in quibus, litteræ l, & m. ab occidente, in quibus ſunt litteræ n, & o, ab m, ad o, & ab l, ad n. perducendę ſunt lineæ decuſſatim: atque ita octo ventorum ſpatia in circuitionẽ erunt æqualia. Tres igitur oriẽtales vẽti ſũt, eurus, q ab aurora ruit: alter ab æſtiua, & ſolſtitiali meta venit, aquilo, quẽ Homerus *αἰθρηγενέτην*, qđ cælũ ſudũ reddat, vocare cõſueuit: tertius eſt, qui ab oriẽte hiberno ſpirat: qui cũ inter eurum & notum ſit medius, † euronotus appellatur. his oppoſiti ſunt alij tres occidui, vnus eſt argeſtes, quẽ & caurũ aliqui noĩant, qui aduerſus aquilonẽ: alter eſt fauonius, qui aduerſus eurũ flat. tertius africus, qui flare aduerſus euronotũ vr̃. meridies vnũ meridionalẽ hẽte uentũ dr̃, qui a ſua natura nomen duxit. *νότος*. n. hoc eſt auſter, appellaẽ, quia nebuloſus eſt, atq; humectus. ſeptentrio quoque vnum hẽt aparctiã. huius rei cauſſa eſt, quia ortus, & occaſus commutatur: meridies uero & ſeptẽ-

† Vulturnus.

D trio ſtabiles, fixique ſunt. Sol. n. non ſemꝑ eodẽ modo exoritur, ſed mõ ortus æquinoctialis, cum ſol eũ circulum, qui æquinoctialis dr̃, conficit, mõ ſolſtitialis, & brumalis vocatur. ſimiliter occaſus eius mõ æquinoctialis, modo ſolſtitialis, mõ hibernus noĩatur. Qui uero eſſe tantummodo quatuor uentos uolunt, ij Homerũ auctorem hñt, qui quatuor ſolum numerauit in his uerſibus.

Vna eurus, grauiter ſpirans, Zephyruſque, notuſque,
Et boreas uaſtos uoluunt ad littora fluctus.

qui multos ſtatuunt, hãc cõiecturã ex illorũ ſitu, ac poſitu ſumunt. ꝑſpectũ. n. hẽmus, fauoniũ ab occaſu æquinoctiali flare: ſubſolanũ uero huius contrariũ, ab ortu æquinoctiali: auſtrum porrò a meridie, aquilonẽ, & aparctiã a ſeptentrione. aiunt. n. per tm̃ ſpatiũ, atq; interuallum non poſſe hos ſolos aduerſus ſeſe ſtare: neq; alios oĩno vẽtos inueniri, q inter hos ſint medij: id qđ eſſe uerũ ur̃: atq; id ita cõfirmant. ab ortu ęſtiuo flat cæcias, cui cõtrarius eſt africus, qui quidẽ ab æſtiuo occaſu flat: ſicut ab ortu hiberno flare eurus ur̃, qui eſt noto ꝓpinquus: ex quo fit, ut ſæpe flare euronotus dicaẽ. ei uero contrarius eſt argeſtes, q ab æſtiuo occaſu flat. hos aũt eſſe contrarios, & ꝑ diametrũ oppoſitos aiunt. Inter argeſtem, & aparctiã eſt is, quẽ thraſciã uocant: medi⁹ uero inter cæciã, & aparctiã eſt is, quẽ meſẽ noĩant. eſt ꝓterea alius, q phęnicias appellatur. Quę cũ ita ſint,

illud

illud quoq; prçterire quemq̃ non dẽt, eos ventos, qui ab occaſu flãt eſſe frigidiores: qui ab ortu, E
calidiores: ꝓpterea qđ orientales diutius ſub ſole morãntur: at eos, qui ab occaſu, cum Sol citius
deſerit, tum vero ſerius ẽt ad ea loca accedit. quã rẽ Hippocrates quoq; in libro de aere, aquis & lo
cis ſcriptam reliquit. Si qua inquit ciuitas ad uentos ſita ſit calidos: cuiuſmodi ſunt, quç inter hiber
num ortum ſolis, & hibernum occaſum, & cetera. contrarij aũt flare ſimul nõ pñt: ſed neceſſe eſt
vt eorum alteruter vi alterius compreſſus, conquieſcat. eos uero, qui non ſunt per diametron op-
poſiti, nihil uetat ſimul ſpirare. Iam uero ẽt in contrarijs anni partibus uenti contrarij flant ma-
xime; ut circa autumnale çquinoctium flat africus: circa ſolſtitium fauonius, circa brumam
eurus. in alios uero incidunt, eosq; ſedant aparctię, thraſciæ, & argeſtæ. hi. n. ſæpe nubes diſpellũt
ac cælum ſudum reddunt, niſi forte vſu ueniat. vt frigidi ſimul ſint: ſiquidem tunc ſereni eſſe non
ſolẽt. humidi porrò ſunt africus, & cæcias. atq; hic quidem ſerenus non eſt, quia in ſe ipſum refle-
ctitur. argeſtes & eurus ſicci ſunt. meſes & aparctias niuoſi. aparctias, thraſcias, & argeſtes grandi
nem gignunt. æſtuoſi auſter, fauonius, & eurus. Sunt qui auſtrum eſſe perpetuo humidum putẽt.
qđ tamen non eſt: ſiquidem interdum ſiccus vr̃: eumq; pleriq; leuconotum uocant. Hippocrates
quoq; in primo de vulgaribus morbis cum primum ſtatum recenſeret, ita ſcripſit. Cũ, inquit, to-
tus hic ductus eſſet auſtrinus, & ſqualidus. ac talis auſter ſubinde eſt vehemens, † eiusq; motus F
ſemper eſt perſpicuus. alter eſt, q. lenis eſt, atq; in aere, & nubibus motus ſemper eſt perſpicuus.
alter eſt auſter, qui lenis eſt, atq; in aere, & nubibus motum hẽt, qui ſenſum fugiat. atq; hic qui-
dem eſt perpetuo calidus. at qui leuconotos vocaĩ, interdum frigidus vr̃. ſunt præterea eteſiæ, qui
tranſeunt ad occidẽtalis plagę incolas ex aparctia, in thraſcias, argeſtas, & fauonios: incipiuntq;
a ſeptentrione, & in eos, qui procul abſunt, deſinunt: apud orientales uero, uſq; ad ſubſolanum
tranſeunt. atq; hi flant cum canis oritur, & æſtatis lenire æſtũ ſolẽt. ac quædã quaſi ſuffocatio ęſta
te eſſe ſolet, cũ æſtas ſuapte natura calida ſit, niſi uenti, qui præcurrant, quos prodromos uocant,
& qui conſequuntur, quas eteſias nominant, perflarent: quos canis ortus diſtinguit. Ventus autẽ
magnam ſæpe vtilitatem, aut damnũ inuehit: quia non ſemper cõducit hoĩem aeri exponere, ut
hieme ꝑꝑ frigus, æſtate ꝑꝑ calorẽ: itẽque, quia vitare ventos oportet. horum. n. cauſſa ſæpenu-
mero fit, vt non modo in liberũ aerẽ, verum ẽt ad ianuas, & ad feneſtras, qua vẽtus uehementer
perflat, deducere ægrotum caueamus. in illis autem potiſſimum ventos cauemus, in quibus ner-
uos pati aliquid veremur: ſicut ẽt ſolẽ in putreſcentibus uitamus, cum ea ad ſanguinis eruptionẽ
eſſe apta videantur. atq; hæc quidem de ventis generatim, & ſpeciatim dicta ſunt. nunc vero parti
culatim de auſtro, deq; aquilone, & ijs malis, quæ afferunt, dicendũ eſt. Hi igitur venti contrariam G
hñt temperaturam: nã aquilo ſiccus, frigidusq; eſt, auſter calidus & humidus natura. quocirca ille
abſumit oĩa, quæ in corpore ſunt ſuperuacanea, inſtrumenta ſtabilit, cõſtringit, ac cogit: aĩales,
naturaleſq; actiones meliores facit, ut corpora ad audiendũ, ad mouendumq; aptiora, & colora-
tiora reddantur: ſed aluum ſiſtit, oculos mordet, & antecedentes pectoris dolores irritat, auſter
vero maiora adiicit mala: nam corpora diſſoluit, capiti grauitatem affert, difficultatem auditus
parit, excitat uertigines, quæ morbum comitialẽ, atq; attonitum præcedunt: aliaq; praua ſym-
ptomata efficit: cuiuſmodi eſt difficultas motionis in oculis, ac toto corpore: aluũ aũt humectat.
quã ob rem merito dixit, auſtrũ afferre grauẽ auditũ, oculis caliginem offundere, caput prægraua
re, torpentes, ac lãguidos efficere. Solidæ. n. animantis particulæ actiones obeũt. itaq; illæ plenæ
humorũ peius ſuis actionibus fuguntur. neq; admirabile cuiquã uideri dẽt, hæc eſſe ab Hippo-
crate de auſtro memorata, ſi velit expendere, quęnã ſit eius venti, ut dixi, natura. perſpicuũ. n. eſt,
ipſũ humida, calidaq; natura eſſe. quæ vero ſunt hmõi, ea uim replẽdi capitis hñt oĩa: vnde capi-
tis grauitates gignuntur, oculiq; caligine obducuntur. cum. n. cerebrum humidiorem conſtitu-
tionem perſentiſcit, tunc uoluntarię actiones deteriores neceſſario redduntur. atq; hinc torpor,
ac veluti diſſolutio & languor, corporis, exoritur. Cũ igitur auſter uiget, hæc fieri confirmat. con H
traria fere in aquilonalibus conſtitutionibus contingunt. ut. n. auſter torpentia facit corpora,
ita aquilo ad motum reddit promptiora. vt ille diſſoluit: ſic hic contenta efficit: ut ille hebetem au
ditum parit, ſic aquilo auditum exacuit: vt ille aluũ humectat, ſic iſte exſiccat. vt etiã auſter caput
grauat: ita aquilo, excremẽta cõſumens, totũ corpus leuius reddit. Addit autem, cũ auſter regnat,
hoĩes pati ulcera madẽtia, pręſertim uero in ore, ac pudendis, & alijs partibus: idq; uerũ eſt, cuius
rei cauſſa facile põt excogitari. q̃. n. putreſcunt, ea vi caloris maxime putreſcũt, cui rei adiumẽto
eſt ẽt humiditas: auſter autem vtranq; qualitatẽ, hoc eſt, calorẽ, humiditatemq; hẽt: merito igitur
fit, vt hoĩes in auſtrina cõſtitutione hoſce morbos patiãtur. qn ẽt locorũ natura nõ parũ facit, ut
corruptelæ in eis oriantur: nã & ori, & pudẽdis magnã vim humiditatis natura tribuit: & habent
præterea glãdulas propinquas, q̃bus eſt natura cõparatũ, vt q̃cunq; ſuꝑuacanea ſunt, in ſe exci
piant. immo vero pudẽda cõputreſcũt ſemper, cũ ęſtas multo humidior, aut vẽtis magis vacans,
aut magis auſtrina fuerit. nã vbi plurimũ a ſtatu naturali ad humiditatẽ, ac vẽtorũ vacuitatẽ receſ
ſit, nõ mõ genitaliũ, ſed cuiuſuis etiã alterius partis corruptelas facit. talis ſane fuit ea tẽpeſtas, quã
ipſe in tertio de morbis vulgaribus deſcripſit his verbis: Annus, inquit, erat auſtrinus, pluuius,

omnino

† In Gal. li eſt negatio, quã expunximus. ut ab altero auſtro differat.

A omnino ventis uacans:& item in ſecundi libri initio:Carbones Cranoni erant æſtiui,pluit per æ-
“ ſtum largo imbri.hoc per totum contigit,præſertim ſub auſtro.Iam vero mutationes,quæ paula
“ tim fiunt,ac non ſolum quæ affatim eueniunt,pudenda attingunt: ſiquidem ipſa de quauis leui
“ cauſſa ſolent putreſcere.talia igitur in auſtrina tempeſtate homines patiuntur.alijs vero malis ur
gentur in aquilonali:nam & tuſſes,& fauces aſperæ,& alui duriores,& vrinæ difficultates† horro
rem inducentes,& dolores coſtarum,& pectoris homines exercent,ac tuſſes quidem ex organo
rum reſpirationis intemperie,& faucium aſperitate oriuntur.male enim afficiuntur fauces, cum
aquilo ſpirat:propterea quòd ſiccantur,ac refrigerantur, ideoque aſperæ redduntur. quinetiam
inferior uenter arida excernit,ſic a ſicca conſtitutione coactus.Quoniam autē aquilo non modo
ſiccat,ſed & refrigerat,idcirco ueſica etiam læditur.quam ob rem urinæ difficultas excitatur. nā
partes exangues facile a cauſſis frigus inuehentibus aliquid mali patiuntur. ac non modo idē fri-
gus aquilonis vrinæ difficultatem parit,ſed etiam horrores,& coſtarum,pectoriſq;,aut mamma-
rum dolores.cum igitur is dominatur,tunc magis,quam alias,expectare huiuſmodi morbos o-
portebit.Id aūt ipſe videtur de uehementibus auſtrinis,& aquilonijs conſtitutionibus velle intel-
ligi:quæ lo go tempore perdurarint,qđ ipſe uerbo illo,δυναστεύων,q dominari ſignificat,indica-
B uit:ut neq; de ve tis breui tempore flātibus,neq; de ijs,qui pluribus illi quidem diebus,ſed tamen
infirmiter ſpirent,ſed de ijs,qui vehementer perflent,uerbum illud eſſe dictum intelligamus.

24 Si is magis dominetur, e ſqualoribus febres conſequuntur,itemque ex imbribus,ex quibus uiq; redundantia inciderint,& quomodocunque affecta ſint corpora. ut ex alio anni tempore quid ſuſcipiunt,& quicunque tandem humor ſit,qui in corpore dominetur.

Hoc idem eſt accuratius in aphoriſmis conſcriptum,hoc fere modo:In ſqualoribus febres acu
tę fiunt.ait enim in ſqualoribus non multas,ſed acutas febres fieri: ſi quidem humores magis bi-
“ lioſi redduntur, & pauci morbi oriuntur:quod ipſe confirmauit, cum dixit, Ex anni tempori-
“ bus in vniuerſum ſqualores ſunt imbribus ſalubriores,& minus mortiferi.in ſqualoribus enim ſu-
peruacanei humores per halitum digeruntur,imbrib.uerò,quæ intus collecta ſunt in corpore pu
treſcunt: niſi quis ea,quæ quotidie congeſta ſint,expurget exercitationibus,& balneis:ſiquidem
ſiccis potius,quàm humidis tempeſtatibus uacatur.quocirca ſqualores,tanquam ſalubriores,
ſunt imbribus anteferendi,licet febres acutas afferant.Quod uero addit,itemque ex imbribus:in
dicat febres quoque ſequi,cum humidę conſtitutiones ſint,pręſertim uero ſi redundantię,excre-
mentaque adſint,& corpora malitiam ex alio anni tempore, & ex illo ipſo ſtatu contraxerint.
C tunc enim longæ febres fere fiunt.atque id merito.magna enim uis humiditatis,quæ concoctio-
nem poſtulat,longiore temporis ſpatio concoquitur.proinde longi morbi fiunt. ad hoc accedit
etiam is,quem ipſe dicit,humor redundans,qui frigidior,pituitoſiorque eſt. quæ uel una cauſſa
cogit,ut longiores etiam febres ſint.Cuius autem modi futuri ſint morbi,ipſe aperte non expo-
ſuit,innuit tamen, cum ait,Et quomodocunque affecta ſint corpora,hoc eſt, ut facile a morbis
corripiantur,aut ſecus,& quoſcunque tandem habeant collectos humores in corpore.nam qua
les fuerint humores,tales erunt morbi.hac autem de re dictum eſt ſuperius, neque eadem nunc
iterare opus eſt.

25 Sed ſiccitates auſtrina,aquilonales que ſunt:differunt enim,& alia hoc modo.nam & hoc magnū eſt:alius enim alio tempore, atque in alia regione magnus eſt: ut æſtas bilem,ver ſanguinem parit: & alia tempora,ut ſingulorum fert natura.

Vtrum ſiccum,an ſqualidum,an aquis vacans dicas,nihil intereſſe,norunt oēs,qui uel medio-
criter ſint in linguę cognitione exercitati.ſunt autem ſiccitates non modo aquilonales, ſed etiā
auſtrinæ,quamuis auſter ſuapte natura humidus ſit.In primo autem de morbis vulgaribus libro,
auſtrinum cœli ſtatum,& eundem aquis vacantem deſcripſit.de quo ipſe in eodem libro extre-
D mo ita verba fecit.Cum autem,inquit,tota illa progreſſio eſſet auſtrina,& ſqualida.ceterum hu-
iuſmodi tempeſtates multum a naturalibus differunt;ac morbos qui varietati ipſorum propor-
tione reſpondeant,afferunt.immo verò etiam ſi humores variantur: vt qui æſtate redundare cō
ſueſſet,is autumno,aut vere exuperet,tum morbi naturam humorum conſequuntur.hocque ip-
ſe magnum quid eſſe affirmat:ac nullo pacto negligendum. exemplo autem rem totam decla-
“ rat.æſtas,inquit,bilim:ver ſanguinem parit. In libro De natura hominis aperte de humoribus
“ diſſeruit,deque ijs temporibus,in quibus vigent. Augetur,inquit, in homine pituita hieme. Ipſa
“ enim inter ea omnia,quæ inſunt in corpore,ſuapte natura hiemi reſpondet.frigidiſſima enim eſt:
“ itemque cum ait,Vere ſanguis augetur.tum cauſſam addit,etenim frigus remittitur,& aquæ ſuc
“ cedunt.ſanguis enim ſub his augetur.de æſtate autem habet hæc: Aeſtate bilis ſe in corpore ex-
tollit,& in autumnum vſque pertinet.atra autem bilis cum plurima,tum uerò etiam uehementiſſi
ma autumno eſt.Itaque ſi uere pituita ſit, æſtate verò atra bilis,aut alius quidam humor,qui illius
naturę non conueniat,tunc tales morbi orientur,qualis ille humor exiſtat.quod uero ait,& alia
tempora:autumnum,hiememque ſignificat. nam in hac pituita, vt dictum eſt, in illo atra bilis
redundat.

† *Alter liber habet opinat. tamen 3 aph. 5. legitur opi- νώδεις.*

Mutationes

A tem conuenit, hanc ipſam diſtinctionem eſſe in tertia libri ſexti de vulgaribus morbis parte con-
ſcriptam, vt ſunt ẽt ceteræ oẽs, quæ deinceps ad finẽ vſq; conſequuntur: nõ tñ eiſdẽ expreſsæ ver
bis, nam Rufus Epheſius aliter, aliter Sabinus, aliter deniq; Artemidorus, qui Capito cognomen
to dicebatur, conſcripſit. Rufus. n. ſic in veteribus libris ſcriptã eſſe hanc ſententiam memorat. Al-
terius loci loca excipiẽtia aut dolore, aut grauitate, aut alia re quadã liberãtur, ſequẽtis orationis
hoc eſſe initium vult, Diuerſę ſocietates: ut Hippocratem ad aliud ſocietatis genus pertranſiſſe
intelligamus. Sabinus aũt hęc cõiunxit oĩa: & ſequentis dictionis hoc principium fecit, Propter
propẽſionem. Artemidorus rurſum ſic ſcribendũ cẽſuit. Aut alijs, ſecũdum ſocietates. nos vero
cũ iam ſententiã expoſuerimus, de vetere ſcriptura nihil amplius habemus, q̃ offeramus. ideo ad
ea, quæ ſequuntur, tranſibimus, ut nihil non explicatum habeas. noſti. n. tu quoq; in omnibus fere
Hippocratis libris nihil eſſe, q̃ perdiſcere queant illi, qui artis percipiendę ſtudio ducũtur, præter
ea, quæ ego fuſa, & ꝑpetua oratione in medicis lucubrationibus expoſui: vt ẽt qui hebeti, tardoq;
ingenio ſunt, aſſequi ea, quæ dicũtur, poſſint. puderet aũt me hęc dicere, niſi prius quæ ad medici-
nalẽ artem accõmodata ſunt, omnia fere pertractaſſem, ac tu, me uerum dicere, plane ſcires.

B 31 *Propter propenſionem non iam ſanguis prodit: ſed pro ſucci affinitate talia expuunt.*

Sãguis multis de cauſſis fluit, & per multa loca excernitur. nam & ſecta uena hoc primum eue
nit. & item arteria reſerata. tunc. n. tenuem, flauumq; ſanguinem, tenui multoq; ſpiritui cõmix-
tum arteria eiaculatur, ſi contracto iam aneuryſmate ſit conuulnerata. iſque ſanguis eſt eo, qui
venis continetur, calidior. Iam uero e naribus quoq; ſanguis prorumpit. qua in re ſcis, me qñq;
prædixiſſe, ſanguinem eo die e dextra nare prorupturum: quod cum eſſet factum, ceteri medi-
ci, qui aderant, hoc magnopere admirabantur. nec tũ erat difficile id præſagire. & tñ pleriſq; me-
dicis nõ modo difficile, ſed ne fieri quidem poſſe uidebatur, quippe qui hæc duo conſiderare non
poſſent, & vñ naturæ motus agatur, & quam in partem; ut quæ deficiunt, adiuuemus, & q̃ immo
derate feruntur coerceamus, quę res fecit, ut nos modo e dextra, modo e ſiniſtra nare fluxurum
eſſe ſanguinem certa, ueraq; ſcientia prædixerimus. Ceterum ex gula, ac ſtomacho ſanguinem
vomitu reiectari, fere inter medicos conſtat: ſicut cum tuſſi ex organis reſpirationis reijci ſolet.
atq; vt ex ore ſimplici expuitione, ſic ex faucibus, & † ſcreatu expellitur. eroſa ẽt uena perſępe
ſanguis affatim tuſſiendo eiicitur, vt cũ aliquod graue pondus in thoracem ceciderit, copioſa fiat
cum tuſſi ſanguinis profuſio. Si uero ſpumoſum quidpiam ſimul educatur, ſigno erit, excretionẽ
C e pulmone fieri, quam medici optimi aut inſanabilem, aut certe vix ſanabilem eſſe cenſuerunt.
at in thorace non admodum difficile eſt, diſrupta vaſa, a quibus ſanguis expuitur, conglutinare.
Quemadmodum aũt ſanguis ex thorace, pulmoneq; euomitur: ex renibus mingitur: ex inteſti-
nis deiicitur. Sępe ẽt a capite quaſi emungitur, licet neq; dolor adſit, neq; grauitas caput vexet,
neq; plaga ibi ſit accepta. cõſiderandum igitur eſt, vtrum hirudo aliqua illic adhęreat, ac ſangui-
nis fluxum efficiat: ſicut etiam cruor, epota hirudine, ex vẽtriculo interdum euomitur. Ego enim
multos medicos noui, qui affectiones eas, in quibus ſanguis excernitur, dignoſcere, ac diſtingue-
re non valerent. at quæ ex hæmorrhoidibus fit, ne ægrotos quidem latet. cruenta uero, quę de-
ſuper ad ſedem deferuntur, alia ſtatim a principio veniunt; alia vbi tale aliquid præceſſerit. Si re-
pente multum ſanguinis deiicitur, adapertum eſſe vaſis oſculum cognoſces. ex iecoris autẽ infir
mitate, vt plurimum velut carnium dilutũ excernitur: ac quandoq; purus ſanguis non multus:
quandoque cum flaua bili commixtus: quandoque velut fæx ſanguinis: nunc vero minime opus
eſt exponere, ſanguinem quoque ex vtero, & alijs quibuſdam partibus fluere: & quomodo malo
D conſulendũ ſit, ſi in febribus non intermittẽtibus prodeat: id. n. ipſe docuit, cũ ita ſcriptũ reliquit:
Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, bilioſæ, omnes malæ. Cũ
igitur ſanguis ex multis locis excernatur, ſi per nares, aut ex ventriculo, aut a capite aut ab vtero,
aut a ſede, aut a iecore, aut a renibus, aut a veſica vulnerata, aut ab alia parte quadam inciſa, aut
vaſe rupto, aut alio modo male affecto excretus, ad alias partes repat, planum eſt, ipſum non iam
per priorem locum euacuari. vt ſi ex iecore in renes euacuetur, tum in thoracem, aut in pulmo-
nem vertatur: tunc enim neque cum vrina exit, neq; per aluum ſecedit, ſed expui ſolet. ac ſi hu-
mor pituitoſus ſit, ſpumeus erit ſanguis: ſi bilioſus, tunc ſanguis flauus exibit: & in alijs pro hu-
moris affinitate continget. Alii vero nomen ῥοπὴν, hoc eſt propẽſionem, in τροπὴν, hoc eſt verſio
nem vertunt. quorum ſententia eſt, ſanguinẽ verti multis modis, vt in malancholicũ, ut bilioſum,
vt in pituitoſum: ſicut in rubrum colorem, cum maior eſt puri ſanguinis, quàm aliorum humo-
rum copia. Si ita ſcriptum ſit, verum etiam erit, quod aiunt, & Hippocratis accõmmodatum ſen
tentiæ: ſiquidem ægroti expuunt talia perſæpe, & interdum non ita facile eſt, humores, qui in
ſputis confuſi ſunt, diſcernere: niſi quis ſit in arte exercenda, diu multumque verſatus.

† γαργαρεῶνα habet alter liber. i. gurgulione.

32 *Eſt interdum ſanguinem detrahi ijs, qui huiuſmodi ſunt: in alijs vero, ut in ijs, non par eſt.*

In primo horum commentariorum, multos eſſe mittendi ſanguinis ſcopos diximus: ac pri-

mos

mos eſſe eos, qui morbi magnitudinem, ac robur virium attingunt: ijs oĩbus obſeruaris, quæ ibi iam dicta ſunt. cum igitur ſanguis copioſior ſit in quibuſdam eorum, de quibus ante facta eſt mentio, hoc conſilij dat Hippocrates hoc loco, detractionem vtilem fore: præſertim vero ſi non in alium quempiam humorem inſigniter conuertatur. Si vero uerſus ſit, non erit facienda detractio quocirca non fuerit fortaſſe abſurdum in ſuperiore ſententia, ſi, uerſionem, non autem, propenſionem, ſcribamus. E

33 Impedimentum ÿs, qui erututa expuunt, tempus anni, pleuritis, bilis.

Hæc ſententia magnam interpretibus moleſtiam attulit: ſiquidem alij atque alij ipſam & ſcribunt aliter, & exponunt. ego vero nolo hoc loco in nugis aliorum recenſendis, ac redarguendis immorari. immo potius ad finem mihi eſſe properandum propoſui. Sententia autem horũ uerborum eſſe hæc uidetur. adhibendam eſſe mentem iisqui ſanguinem expuunt, urrum ſanguis mittendus ſit ſecta vena, an ſecus, nam habita cruenti ſputi ratione, uena eſſet omnino incidenda: ſed ſectionẽ prohibet anni tp̃s, aut pleuritis, aut bilis, hoc eſt humor bilioſus, qui redundet in corpore. perſpicuum enim eſt ſub canem venam non ſecari. neque etiam ſi homo ſit admodum bilioſus. Quod uero ad pleuritidẽ pertinet, eiſe controuerſum videtur: propterea quod ſi morbũ attendas, uenæ ſectionem poſtulat: ipſe tamen nõ ſemper id exigit, niſi alia quoque adſint, quæcunque ſanguinis dettactionem indicant: de quibus iam ſępe in noſtris libris diſſeruimus. Interdum enim pleuritis placida eſt, ac mitis, neque neceſſe eſt ſanguinem mittere, etiam ſi homo ſanguinem expuat: ſed alijs remedijs ad pleuritidem accommodatis curare morbum prodeſt. quocirca probabile eſt, venæ ſectionem prohiberi in ijs, qui ſanguinem exſpuunt, ſi anni tempus ualde calidum ſit, ſi homo ſit natura bilioſa, & ſi morbus lateris adſit: cum is, qui cruenta exſpuit, p̃p pleuritida id facit; quod nimirum parua, mitisq; pleuritis exiſtat. Scito autem, non modo detrahendum eſſe ſanguinẽ ijs, qui ſanguinẽ ſputo reiiciunt, ſed ẽt ijs, qui reiecerunt, & modo curati ſunt: pręſertim ſi eam in partibus thoracis, ac pulmonis † habeant, vt ſi vel pluſculum ſanguinis colligatur, ruiſus aut oſculum uaſis aperiatur, aut rumpatur. his etiam ſi nullum ſymptoma ſit in corpore, uena ſecanda eſt ineunte vere: ſicut etiam ijs, qui facile in morbum comitialem, atq; attonitum cadunt, & item ijs, quos facile ab alijs corripi morbis ſciamus; ut nos ſæpe admonuimus: vbi etiam cauſſam ſubiunximus. F

† κατασκευὴν .i. ſtructurā: ſic in altero libr. ſcriptũ eſt.

34 Quæ in aliquibus ſub indicationem iuxta aures exorta, non ſuppurauit, eo ſubducto fit recidiua, pro recidiuarum ratione, facta aũt recidiua iterum tument, ac permanent. vt febrium in ſimili circuitu recidiuæ; atque in eis ſpes eſt abſceſſum in articulos futurum.

Nihil eſt, cur explicari a moleſtijs poſſimus, ſi ueteres ſcripturas huius loci, & varias interpretum ſuperiorum ſententias, explanationesque afferre uoluerimus. hi. n. omnes fere, Glaucias Heraclides, & Sabinus tum in lectione, tum in expoſitione inter ſe differunt. Lycus uero quomodo ipſe quoque de hac ſententia diſſerat, non ſat ſcio. Satyrus porrò, ac Ficianus, quibus ego doctoribus vſus ſum, probabiliorem explanationem attulerunt: quorum ſententiã nos ſequuti, mentẽ ueteris magiſtri, quoad eius fieri a nobis poterit, breuiter, dilucideq; exponemus. Tumores inq̃t, qui οἰδήματα, vel ἐπάρματα, dicũtur, qui p̃p aures iudicationis tp̃e nati, nec ſuppurati euaneſcũt, facere recidiuam ſolent. facta autẽ recidiua, tumores iterum augentur, & pro rõne recidiuarũ indicantur. & iis ita affectis abſceſſus quoſdã in articulos futuros expectandum eſt. quod præcipue in diuturnis morbis vſu venit. atq; hæc quidem eſt Hippocratis de tumoribus, aut de parotidibus explicata ſententia. De ueterum aũt interpretum diſſenſione, hoc tantum habeo dicere, in primis de ſcriptura, cum aliqui ſic legant, hoc ſub ducto. aliqui uero ſic, his ſublatis, aliqui deniq; ad hũc modum: ex his fit recidiua, in ueteribus libris, quos quidem nos uidimus, ſic ſcriptum eſſe. G

* *

Hoc loco multa interciderunt.

Veteres autem ſcripturas non decet pro cuiuſque arbitrio, & vt ſors ferat, immutare: niſi uelit quis omnia veterum decreta ad hunc modum peruertere, atque infirmare: quod Dioſcorides, & Capito, & qui illorum ſunt ſtudium æmulati, maxime uidentur feciſſe. * H

* ipſe eum loco vſurpat uel ſimpliciter & abſolute, uel proprio adiuncto nomine; ut in libris de vulgaribus morbis.

Cetera non extant.

35 Vrina craſſa, alba, qualis Archigenis erat in laborioſis quartanis quandoque it, abſceſſuque liberat, ſi præterea ſanguis etiam de naribus abunde, copioſeque fluat.

Vnici exẽpli appoſitione in Archigene docet, eos, qui ex laſſitudinibus in febrem inciderunt, cum febris ex magna craſſorum, prauorumque humorum copia conſtat, curari, ac ſaneſcere, ſi euacuatio per urinas fiat. quocirca dixit, urina craſſa. Si uero etiam excretio in critico die inceperit, fideliorem, ac firmiorem fore morbi ſolutionem, ſperandum erit. quinetiam morbus ſedabitur,

A veſicæ ceruix non admodum ſimul ardeſcit, ij facile mingent, ac nihil in veſica coaceruabitur: at quorum venter feruidus eſt, veſicam quoque idẽ pati neceſſe eſt: propterea quòd cum ſupra ſuam naturã ſit excalfacta, eius ceruix inflammatione excipitur. his autem conflictata malis, vrinã non emittit, ſed in ſe ipſa concoquit, & adurit: quodque eius tenuiſſimum eſt, excernitur: quod uerò putiſſimum eſt, permeat, ac mingitur. at quod craſſiſſimum, turbidiſſimumq; eſt, id coaceruatur, ac cõcreſcit: ac primum quidẽ, parum: deinde vero magis. Atq; hęc quidem ipſe de morbis, qui ex aquis oriuntur, memorauit: ut ex illarum uſu genera morborum cognoſcamus. Quomodo autem ex anni temporibus idem nobis notum ſit, non omiſit ipſe, quin paucis exponeret: Si, inquit, in aſtris orientib. occidentibusq; ſigna ex ratione fient, ſique in autumno pluat, atque hiems moderata ſit, vt neq; valde clemens, neque ſuo frigore modũ illius temporis excedat, ac uere, & æſtate pluuiæ tẽpeſtiuæ decidant; tunc veriſimile eſt, annum fore ſaluberrimum: at ſi hiems ſicca, aquilonaliſq; ſit, uer pluuiũ, & auſtrinũ, æſtas illa febres, lippitudinesq; afferat neceſſe eſt. cũ enim æſtus derepente accedat, terraque adhuc humida, & propter vernos imbres, & propter auſtrum, ſit, tunc neceſſitas cogit, æſtum a terra humecta, & calida, & a ſole vrente eſſe conduplicatũ. paulo verò poſt hæc etiam haber; vt acutiſſimæ febres omnes homines, præſertim pituitoſos inuadant:
B veriſimile etiã eſt, difficultates inteſtinorum affligere, & mulieres, & eos, quorum natura eſt humidior. ſi verò circa ortũ canis, & pluuia, & tẽpeſtas accedant, eteſię que ſpirent, ſpes eſt morbos ſedatum iri, autumnumq; ſalubrẽ fore: ſin ſecus, & pueri, & mulieres periclitantur, ne de uita excedant: ſenibus hoc periculum minime imminet. tum verò addit: At ſi hiems auſtrina, pluuia clemenſq; fuerit, ver aquilonale, & ſqualidum, & hibernum, in primis ait, mulieres partum abijcere, & quæ ſœtũ in lucem edunt, eas, puerulos imbecillos, morboſoſq; parere: homines uero lippitudinibus ſiccis, ac difficultate inteſtinorũ corripi: ac nõnullos deſtillationibus a capite ĩ pulmones. quã ob rem fieri poſſe videtur vt quis habita ratione tẽporum, & eorum cognita mutatione, poſſit futuros morbos prædicere: queãdmodũ Hippocratẽ feciſſe, & nouimus, & monuimus. pluuiæ aũt futuræ multis modis cognoſcuntur; vt a luna, velut Aratus ceciniſſe videtur his verſibus:

Cum vero incedit ſublimi Cynthia cornu,
Tum ſegnes borea campi ſpirante rigebunt:
Sin prono, terris pluuium denunciat auſtrum.

C Hippocrates uerò ait, † arcturo exoriente pluuiam cum ventis frigidis plerunque decidiſſe. ſcribit uero etiam hæc, Pluuiæ inquit, multæ, continuæ, lenes, vt cum auſter flat. Itaque ſi verum eſt, corpora animantium cum aere nos ambiente immutari, certe per imbres humidiora, ꝑ ſqualores ſicciora reddẽtur. ad quod accedit, ut ꝑ imbres humores frigidiores, pituitoſioresq; fiant: ſicut viciſſim per ſqualores, magis bilioſi efficiantur. quæ res facit, ut admirari non debeamus, ſi dolores circa articulos oriantur, cum pluuiæ futuræ ſunt. itemq; lepræ, quas cutẽ obſidere, atq; affligere perſpectum habemus: ſicut etiam ſcabiem, vitiligines albas, & nigras, & impetiginẽ, & myrmecia, & verrucas, & cetera, quæ ſunt huius generis. ceterum lepra ex humore gignitur melancholico non ſecus, quàm ſcabies, & morbus, qui elephas nominatur. atque his coniunctus pruritus eſt. nam illoti, & ſordidi, & quos cruditas exercet, & qui cibis mali ſucci veſcuntur, pruritu cõflictantur. multoq; magis ſcabioſi, ac leproſi: propterea quod in his affectibus humor eſt, & copioſior, & craſſior, & † plurimum in cute manet. quocirca cum pluuię futurę ſunt, lepræ prutitum excitant, & dolores articulorũ hominem vexant: & alia huius generis vſu venire conſueuerunt.

† In primo De vulgarib. morbis. ſic habet alter lib.

† In altero legitur [illegible]. i. copioſiſſimus ut ad humoris copiam referatur.

21 *Et quæ pluuiæ alternis, aut ſingulis diebus, aut per alios circuitus continentes fient.*

D Negat hoc loco Hippocrates, pluuias eodem modo in terram decidere: quod etiam uerũ eſt: ſed monet, vt videamus ac cognoſcamus, quę tertio quoq; die, aut ſingulis diebus, aut quarto, aut quinto, aut alio quodam die: aut quę continuę futuræ ſint.

* * *

Hic multa deſiderantur non modo, quæ ad verba, quæ propoſita ſunt, explananda, pertinent; ſed etiam in quibus aliæ erant Hippocratis ſententiæ.

22 * * * *Venti aliqui per multos dies flant, & contrarij inter ſe ſpirãt, alij per pauciores, & iidem per circuitũ. Hæc autem habent cũ temporũ conſtitutionibus ſimilitudinem: ſed talia breuius.*

Ventos ita eſſe poſitos diximus, vt alij ab ortu ſolis, alij ab occaſu, alij a ſeptentrione, alij denique a meridie perflent. ſupra enim docuimus, eurum contra fauonium flare: aquilonem cõtra auſtrum, & viciſſim hos contra illos: ſic etiam facere alios, qui medij ſint inter illos interiecti. aliqui item potius per diem, aliqui per noctem ſpirant, vt alij per circuitum quendam, alijs ſecus:

atque alij diutius,alij breuius.itaque ubi plus aliqui ſpirarint,tunc aeris nos ambientis conſtitu- E
tionem immutabunt,ac ſibi ſimilem reddent:cum uerò minus , tum non admodum immutabũt
ſed vſque dum perflauerint.nam ſi auſter dominetur,ut ipſe ante dixit,auſtrina erit conſtitutio,
ſi aquilo,aquilonalis.aliorum eſt eadem ratio.Si uerò uentus per circuitu m ſpiret,conſtitutio e-
rit magis inæqualis.& in tali cęli ſtatu plures multo morbi oriẽtur.præterquam enim quòd uen-
ti multas,atq; omnis generis mutationes in aere faciunt,hoc accedit etiam , quòd uentorum ua-
rietas corpora animantium immutat.atque ideſt,quod ipſe ſcriptum reliquit,Mutationes tempo
rum maxime morbos pariunt:hoc eſt,immutationes temperaturę temporum morbos excitãt:
cuiuſmodi ſunt magnæ mutationes frigoris,caloris,humiditatis,ſiccitatis,uentorũ,aut cum va-
cuitas ventorum eſt aut etiam aliarum rerum multarum,quæ eſſe huiuſmodi uidentur.

23 Si vero unus talis diutius fuerit,qualem conſtitutionem feceris,certe tales quoque morbi diutius erunt.ac ſi magis fortes fuerint,maximi quoque morbi ſic erunt,& communiſſimi & ad longiſſimi ſpatium temporis.

Merito hæc adiunxit.ut enim breuiores mutationes faciunt,ut breuiores, ac minores ſimili-
tudines conſequantur,ſic ex longioribus mutationibus diuturniores ſimilitudines cum illis con- F
ſtitutionibus,& ad longiſſimum temporis ſpatium perdurant.cetera perſpicua ſunt, præſertim
ei,qui aphoriſmum eum perlegerit,cuius hoc initium eſt,Squaloribus acutæ febres fiunt.ac ſi an
nus talis diutius fuerit:& reliqua.

24 Ex primis pluuijs,ubi poſt multam ſiccitatem; futura pluuia eſt,licet aquam inter cutem prædicere:& ubi talia parua ſigna in uacuitate uentorum in mutatione apparuerint.

Aquam inter cutem eſſe frigidum,humidumque morbum,& ex frigidorum humidorumque
ſuccorum naſci redundantia,perſpectum habemus.ſed oritur etiam ex nimia prauorum humo-
rum copia.hęc enim omnia genera morborum in alio,atque alio corpore,ac non ſolum aquam
inter cutem afferre poteſt.non igitur abſurdum eſt,ex primis pluuijs , cum diuturna ſiccitas iam
anteceſſerit,hoc ſumere,ut de aqua inter cutem futura prædicas . Quidam autem ſunt , atque in
ijs Eraſiſtratus in primis , qui exiſtiment , nulla alia ratione oriri aquam inter cutem poſſe, niſi
quod uiarum anguſtia ſanguis ultra per iecur procedere prohibeatur. nec poſſe ipſam excitari
vitio lienis,aut alterius membri:ſed ſemper ex ſcirrho,qui iecur obſideat. Et tamen quotidie ui-
demus,ex diuturnis hæmorrhoidibus ſuppreſſis,uel immodica euacuatione,ad extremam refri-
gerationem hominem ducente , hunc ipſum morbum oriri. mulieres quoq; perfecta menſtruæ G
purgationis ceſſatio,& item immodica eiuſdem profuſio, cũ interdum ipſarum uteri ſanguinem
vehementer profundunt,in hunc morbum perduxit.immo verò etiam fluor, qui muliebris ap-
pellatur,in hunc affectum quandoque terminauit.Contra uero hanc ſententiam nos alibi copio
ſius diſſeruimus,nũc vero minime opportunum eſt,quenquam reprehendere:ſed potius oſtendẽ
dum eſt,vnum hydropum copiã humoris tenuis in tota thoracis inferna regione aceruare ; quã
interdum pungentes;humorem ipſum euacuamus.alter verò hunc ipſum locum non aqua , ſed
flatu plenum habet,& fere omnes ſuperiores partes in eo intumeſcunt:hũcq; tympaniam,a tym
pani ſimilitudinẽ,vocant:alius autem totum habitum pituitæ plenum habet;quem nonnulli hy
poſarcidion nominant.cęterum quo in loco ſit collecta aqua in hoc morbi genere, & ſi dictum
eſt nobis in quinto de locis affectis,non tamen fuerit alienum hoc quoque loco exponere.

* *

Quædam non extant.

Alijs autem ſignis,& ventorum vacuitatibus,& aeris nos ambientis mutationi adhibere men H
tem oportet:ſiquidem hæc ad futura prædicenda conferunt uel maxime.

25 Colores non ſunt ſimiles in anni temporibus,neque in aquilonalibus,neque in auſtrinis conſtitutionibus:neque in ætatibus,neque etiam quiſpiam ſecum,neque alius cum alio collatus . conſiderandi autem colores ſunt ex ijs,quæ præſentia,quieſcentiaque eſſe nouimus,& ætates ſimiles temporibus eſſe, & colore,& modo.

In aphoriſmis quoque ſcriptum eſt,aquilonijs conſtitutionibus corpora cogi, firmarique. &
expeditiora,coloratioraq; reddi.planum enim eſt,colores multis de cauſſis immutari , ut in pri-
mo commentario docuimus.nam mutantur vel propter humores, qui à forma naturali receſſe-
runt , vel qui in imas corporis partes reuerſi ſunt:vel qui veluti ad cutim ſunt attracti . ſint vero
etiam cauſſæ quędam,quæ humores ad tales motus taleſque affectus impellunt . in his autem
ſtatuendę ſunt animi perturbationes,& aeris nos ambientis in calorem , & frigus mutationes,
de quibus Hippocrates hoc loco uerba facit : itemque affectiones corporis , in quo ſanguis uel
calidior inſit,vel frigidior,uel parcior,uel copioſior,uel foras protruſus,uel intro retractus . om-
nis præterea malitia ſuccorum totius corporis colorem immutat ut in morbo regio , aqua inter
cutem,

A cutem,elephantiaſi,& lienis,ac iecoris vitijs vſu venit.idem in quauis particula licet intueri,præ-
ſertim in ijs vitijs colorum,quæ oculorum iudicio dignoſcuntur:ſiue hæc totum corpus ſiue par-
ticulam quandam obſideant.atq; in toto quidẽ corpore,ut in arquatis,vt diximus,res ſe habet,&
iecoris,lieniſq; morbis,& hydropibus:in particula quapiam;quemadmodum in lingua ſola co-
lor alienus ſæpe conſpicitur:tum vero in particulis,quæ propter abſceſſum uel nigricant, uel li-
uent.Simili quoque modo in multis tumorib.pręter naturam,ut in carbunculis,igni ſacro,herpe
te,gangræna,naturales colores immutantur.Iam vero natiuum quoq; colorẽ variant vitiligines,
quæ albę,quæq; nigræ appellantur,& quæ ſunt huius generis, licet etiam ſæpenumero colorum
mutationes in cruribus,aut in facie,aut in toto ſuperno corpore,aut toto imo intueri.equidẽ ho
minem uidi, quem vipera momorderat, in quo totus color immutatus, ut porri colorem re-
ferret,conſpiciebatur.quinetiam uel citra hanc cauſſam,& ſine ulla obſtructione,aut inflamma-
tione,aut ſcirrho iecoris,humores huiuſmodi vitio afficiuntur,ut corpus totum ſimile herbis can
denti pallore infectis fiat:interdum colore ſit plumbeo,aut etiam magis fuſco;interdum alias co
lorum proprietates habeat,quas noſſe medicum oportet;quemadmodum ego, cum Steſianum,
multis præſentibus,vidiſſem,ut primum in cubiculum,in quo decumbebat,ingreſſus ſum, dixi,
B ipſum habere abſceſſum non in iecore,vt plerique ex alijs medicis arbitrabantur:ſed in imis mu
ſculis,qui pus iam contraxerat,in medio ſpatio eorum muſculorum,qui per tranſuerſum incedũt
& eorum,qui obliqui ab infernis ſurſum feruntur.Tu autem noſti, me alios pleroſq; notaſſe, ac
morbos,quibus conflictabantũ,ex ſolo colore cognouiſſe:de quibus iam in libris meis, ſuo loco,
mentionem feci.quocirca nihil opus eſt,de eis nunc agere copioſius.Ipſe autem admonet,ſpecte
mus ea,quæ iam nobis ſint perſpicua,& ea,ex quibus iam peritiam nacti ſumus in ijs hominibus
qui noti nobis ſunt,utrum præſentia ſint præteritis ſimilia,an uero aucta,imminuta ve ſint: atq;
utrum idem ſit color,an immutatus,& utrum ætas ſimilis, parq; ſit anni tempori, & colore, &
morbi modo.Sic etiam iubet in præſagijs,ut in faciem,& naturalem colorem intueamur:ac tūc
periculum imminere exiſtimemus cum a naturali ſtatu multum receſſit: minus uero, cum hoc
parum eſſe factum inuenimus.ſi enim ipſe ſibi nulla in re ſimilis comperiatur, ſcito, eum ad ex-
tremum periculum eſſe perductum.ac bene cum illo agetur,ſi euadere mortem poterit. ſi vero
ſuperſtes fuerit,ea profecto erit diuturnior affectio.idque ipſe confirmauit,cum dixit,Cum toto
corpore mutationes accidunt,& ſi corpus refrigeretur,ac uiciſſim calefiat,uel color alius ex alio
oriatur,morbi longitudinem ſignificat.Sed de his hactenus.ad ſequentes autem dictiones tran-
C ſeamus,ut huic commentario finem commode,& opportune imponamus.

26 *Qui hæmorrhoidas habent,ij neque dolore lateris,neque pulmonis inflammatione,neque phage-
dæna,neque furunculis,neque terminthis,forte vero etiã neque lepra:ac forte neque alijs corripiũtur.*

Hæmorrhoides,quamuis omnes homines,omnemq; ætatem,& omni in tempore anni vexa
re queant, tamen re uera ſunt affectus ætatis declinantis proprij non ſecus,quam melancholię.
fiunt.n.ab atra bili,quę ad uenas ſedis vberius,cumulatiusq; decumbit.quocirca cum melancho
licis,& vitio renum laborantibus ſuperueniunt, curare eos ſolent.quod non ſolum ratione eua-
cuationis,ſed etiam humoris, qui euacuatur,qualitate faciunt. effundere enim craſſum ſangui-
nem humoris melancholici plenum, ſolent: qualem nos fęcem in vino appellamus. Itaq; cum
hęmorrhoides veluti fęcem ſanguinis euacuent,merito fit, vt melancholiam curent. hęc autem
euacuatio tantam vim habet, vt qui ſoliti ſunt per eam partem euacuari, ſi totam excretionem
cohibere uelint,atq; ita, vt ne vna quidem hęmorrhois aperta ſeruetur, periculum ſubeant,ne
poſtea multos,inſanabilesq; morbos,pręſertim vero aquam inter cutem,& tabem patiantur.hu
D ius rei cauſſa eſt,quia venę illę propter plenitudinem in ſede aperiuntur,& ad ipſas ſanguis fęcu-
lentus,& melancholicus a iecore reijcitur. ſiquis igitur hanc viam illi pręcluſerit, tum ſcirrhum
iecur contrahet,rum multitudine, ac craſſitudine grauatum reddetur: vnde eius calor paulatim
minuetur.& quaſi extinguetur,atq; ita bonum generare ſanguinem non poterit.Perſpicuum au
tem eſt,aquam inter cutem,fruſtrata ſanguinis procreatione,effici.propter eandem vero cohibi
tionem tabes fit.cum iecur plenitudinem in venas pulmonis protrudit, & vaſculum inibi ruptũ
eſt:his porrò morbis homines liberantur, ſi hęmorrhoides ſuperueniant, aut etiam ſi una ada-
perta ſit,conſeruata.qua ſane ratione ſcimus etiam melancholiam interdum varicum beneficio
ſedatam eſſe:idq; ob eandem cauſſam eueniſſe. ſunt enim varices, venarum, quę in cruribus, &
femorib.ſunt, dilatationes a craſſo, & melancholico ſanguine factę: quo in partes ignobiliores
detruſo, fit melancholię ſolutio. Maximus enim etiam hac euacuatione fructus exiſtit: ac niſi
hos commentarios, te rogante ac diſcere properante, celeriter, & breuibus conſcribendos ſu-
ſcepiſſem, multa ſane, eaq; admirabilia mihi ſuppeterent,quę de hęmorrhoidibus afferrem, at-
que exponerem.nunc vero cum ſim coactus, hanc explicationem paucorum dierum curriculo
conficere,vnum ſolum exemplum ſubiungam.Eram Romę primum,cũ,vt tu ſcis,cęteri omnes

A immutatur.atq; hi lienem habẽt natura imbecillum. Lien uero ẽt vel in molem aſſurgit,uel intu
meſcit,vel inflammatione tẽtatur. Verum quia dixit abſolute,lienoſi,merito exiſtit quæſtio quos
nam hic affectus uelit intelligi. Scito autẽ hoc loco intelligendos eſſe oẽs eos, quos prauæ aquę
gignunt: & qui ex illarum tũ potione,tum vero omni vſu proueniunt,& qui ex hiſce cauſſis,atq;
occaſionibus oriũtur,& oẽs,qui ab affectibus lienis originem ducunt:cuiuſmodi ſunt aquæ inter
cutem herniæ,calculi, morbus regius,& qui ſunt huius generis,itemq; ſcirrhi,inflammationes,&
oĩno obſtructiones,ac colliquationes:Quod uerò ſubiungit,Alij a bonis ventis,&malis incipiũt,
hẽt hanc ſentẽtiam.quoſdam morbos eſſe,qui originem a certis vẽtis ducunt.Qui uero boni,aut
mali uenti ſint,ipſe deinceps docebit.præterquam quod in aphoriſmis multa de eis dixit, & in li-
bris De vulgaribus morbis non pauca memorauit.Alij volunt illo nomine πνευμάτων, non uen-
tos hic ſignificari,ſed aerem,quem ſpiritu ducimus,& mittimus,in qua ſignificatione dictum ab
Hippocrate eſt,morbos tum a victus rõne,tum a ſpiritu,quẽ introducẽtes viuimus, exoriri. id q;
illis placet,quia ſępe homines propter aeris inſpirationem lædi ſolẽt,ut in locis, quę charonia ap
pellãtur,accidere perſpeximus.hoc tamen mihi non probatur,ſiquidem de aere dictũ eſt ſuperi⁹.
nunc.n.aperte in ipſo ſtatim initio præpoſuit hoc,alij ab aquis, & tamen ea quoq; eſt vera ſnĩa:

B

*5 Qualia fuerint tempora,tales etiam morbi erunt:& ex his conſtitutiones ducentur.ſi tempora tẽ-
peſtiue,& ordinate progrediantur,morbos iudicatu faciles parient:morbi autem temporibus familia-
res,indicant mutationes.*

Propria conſtitutionum elementa ſunt iam a nobis demonſtrata:& eadem in libro De ae-
re, aquis,& locis Hippocrates docuit.anni.n.tempora qualitatibus,ut humiditate,caliditate,frigi
ditate,ac ſiccitate differunt:atq; hiemem alia tempora ſuperare humiditatẽ,ac frigiditate oſten-
ſum eſt:æſtatẽ caliditate:ac ſiccitate,uere, neutrum in neutra repugnantiæ parte excellere,neq;
ſiccum humido, neq; calidũ frigido , ſed eſſe omnium totius diei,ac noctis horarum ſimilitudi-
nem,ac nullam magnam in illis fieri mutationem:autumno mane frigus,meridie æſtum,ueſpe-
ri frigus iterum vigere,& tamen in ipſo ſiccum humido , & frigidũ calido præſtare . hæcq; eſt tẽ-
porum ordinem ſuum ſeruantium cõſtitutio,quæ in annis plerunq; cernitur:atq; hoĩes eam mu
tationem,quæ paulatim fit,vix toto tpe perſentiſcunt,quod ſi ea fiat maior , tum neq; tempeſti-
ue,neq; ordinate anni tempora procedũt.Quęnam ſit ſint prædictarũ qualitatum uires,ut humi-
C ditatis,ſiccitatis,caliditatis,& frigiditatis,docet ipſe in aphoriſmis,cum ait, Ex anni conſtitutioni
bus in vniuerſum ſiccitates ſunt imbrib. ſalubriores , & minus mortales . Imbribus.n.morbi fere
naſcũtur hi,febres longę,alui fluores,putredines,morbi comitiales,attonitiq; & anginæ:ſiccitati
bus vero hi,tabidę lippitudines,articulorũ dolores,vrinæ ſtillicidia,quæ ab Hippocrate de ea diffe
rentia,q̃ in humiditate,ſiccitateq; eſt,dicta ſunt:de ea uero quæ in caliditate,frigiditateque uerſa-
tur,locutus eſt,cum de aquilonib.,auſtrinisq; cõſtitutionib.agit:de quibus paulo poſt diſſeretur.
Nunc uero,cum primas cõſtitutionũ uires didicerimus,facta de omnib.ijs,quæ accidunt,cõſtitu-
tionib. coniectura,debemus uia & rõne progredi ſic,ut qui morbi futuri ſint, & quo modo pro-
hiberi poſſint,aut ſi iam cõſtiterint,quomodo curandi ſint,inueniamus,neq; in his reb.diſquiren
dis non eſt adhibenda diligentia , ut quod ad regionis naturam pertinet, intelligamus: propterea
q; regio quoque aliquid indicat, quod ad prænotionem morborum facit,ſicut ẽt cuiuſq; natura,ę-
tas,uitæ inſtitutum,& uictus rãtio:humidæ.n. frigidæq; naturę ẽt propter externas cauſſas faci-
lius in eos morbos cadent,quos humida,frigidaq; pariet conſtitutio;cõtrariæ uero,difficilius. Ita
queſi omnia anni tempora ſuam naturam ſeruarint,morbos iudicatu facillimos parient:ſin ſecus,
difficiles;hoc eſt,qui male iudicabuntur:alterutrum enim horum duorum continget,vel ut iudica
D tiones cum periculoſis ſymptomatis cõiunctę, uel pernicioſæ ſint : vel hoc tertiũ accidat,ut reci-
diuæ fiant.De morbis autem patrijs,ac familiaribus habes quæ ipſe ſcripta reliquerit.

* *

Cetera non extant. *

*6. Vt autem tempus uariabit,ita ſimiles,aut diſſimiles morbi erunt,qui eo tempore orientur.Si uero ſi
militer procedat,morbi quoque huiuſmodi erunt,& ad talem modum tracti , qualis eſt morbus regius
autumnalis: frigora enim ex caloribus:& calor ex frigore.*

Quomodo anni tempora uarientur,ipſe in libro De aere,aquis, & locis aperte demonſtrauit,
" itemque in libris De morbis vulgaribus,nec minus ẽt in aphoriſmis,veluti cum ait, Cum hiems
" ſqualida,aquilonaliſque fiat,ver pluuium , & auſtrinum,tum æſtate acutæ ſebres, lippitudines,
" & difficultates inteſtinorum erunt . Et cum ait, Si hiems pluuia, & auſtrina ſit,uer ſqualidum,
& hibernum , mulieres, quibus ſub uer partus inſtat, ex quauis occaſione abortum faciunt.

A tur. Et cũ optimum, vtileq; præceptum nobis hoc aphoriſmo tribuit, Cum morbus, inquit, in ſta-
tu ſit, tũ vel tenuiſſimo victu vtẽdum; tũ verò multa addit, quę ad victus rationẽ in morbis ſeruan
dã pertinẽt, ut ne ea cõmemorẽ, quę ipſe in libro De ratione victus in morbis acutis. & alibi ſexcẽ
tis in locis conſcripſit. Aetates porrò nõ ſecus, q̃ morbi, ſicciores ad humidiorem victus rationẽ:
humidiores contra ad ſicciorẽ ſunt bene cõparatę. quoniã aũt morborũ, cõſtitutionũ, & aliarum
rerũ male affectarũ medicamina cõtraria ſunt, ideo cõtrarię ætates, & morbi ad contrarias victus
rationes bene: ſimiles contra, male affectæ ſunt. pręter quã ſi tẽperata ætas cũ tẽperata victus ra-
tione, itemq; anni tẽpore, & regione comparetur: quia eo caſu ſimiles a ſimilibus bene afficiũtur.
aliter verò, ſecus fit. eandem autem ſententiam, & iiſdem fere verbis expreſſam in aphoriſmis, &
à nobis explicatam poteris perlegere. quare iam ad ea, quæ ſequuntur, tranſitum faciamus.

19 *Atque in temporibus diætæ, cibi, ac potus, quales ſint: nam hiems vacationẽ habet ab actionibus:
& quæ in corpus ingeruntur, ea matura, ſimpliciaque requirit. hoc enim etiã permagni refert. ὀπώρα
laboribus eſt dicata, ſub inſolationibus autem crebri ſunt potus, cibi inconſtantes, vina, arborum bacca.*

B Diætam, ciboſque ac potus offerre debemus, cum morbi conſtitutio, ac tempus poſtulat: nec
dare, cum hæc contra indicare videantur. nam ſi quis in ſtatu morbi dare quidpiam uelit, is nõ ani
maduertit, ſe naturam, quæ prius magna ui in concoctionem humorum morbũ facientiũ illo tẽ-
pore incumbebat, auertere, atq; ad aliam concoctionẽ adtrahere: atque hoc eſt perpetuo verum
in iis morbis, in quibus diæta omnino, & curatione nitimur, atq; cõfidimus. Tẽpora autẽ ipſe di-
ſtinguit, ſed nõ omnia: ſiquidem hiemẽ modo, partemq; æſtatis cõmemorat. In aphoriſmis autẽ
de hieme, deque uere locutus eſt, cum ait, Ventres hieme, & uere natura calidiſſimi, & ſomni lon
giſſimi. his igitur temporibus plus cibi dandum eſt: ſiquidem plus natiui caloris habẽt. quare ma-
iorem alimenti copiam requirunt. ergo non ſolũ ait, hieme plus cibi dandum eſſe, quia etiã homi
nes plus expetunt, ſed cauſſam quoq; adiungit: quia inquam, plus natiui caloris ineſt in corpore,
ſomnique longiſſimi ſunt: quæ res facit ut homines facilius, quod ſumpſerunt, concoquant: illa
porro ſunt huiuſmodi, propterea quod hieme, & uere calidiſſimi uentres ſunt: quoniam enim
per hiemem natiuus calor, propter circunſtans frigus, refugit, & in partes intimas corporis ſe re-
cipit; per ęſtatem uerò ad cognatum calorem extenditur: ideo accidit, ut illo tempore propter fri
gus augeatur, in hoc uero propter æſtum digeratur. Eſt enim Hippocratis ſentẽtia, corpora ani-
C mantium cum aeris nos ambientis conſtitutionibus affici. ut dum illis temperatura ſicca eſt, ipſa
quoq; ſiccata ſint: dum illa eſt humida, ipſa ſint humectata: ita & calefacta in calidis aeris cõſtitutio
nibus, & refrigerata in frigidis habeantur. Vt uero aer nos ambiens calidus ſit, quem calorẽ æſti-
uo tempore habet, in cauſſa eſt ſol, qui prope ad uerticem noſtrum peruenit, & longiorem diem
facit. frigoris quoque, quod hieme uiget, idẽ ſol auctor eſt. neq; hoc mirabile eſt: obliquus enim
humiliſque, & exiguo ſpatio tẽporis ſupra terram latus, curſum ſuum conficit: ac longiores no
ctes efficit: quod non parum ad concoctionem conferre; nemo eſt, qui ignoret. ceterũ ipſe alias
etiam cauſſas attulit: quia inquam, hiems uacuationem habet ab actionibus, & quæ in corpus in-
geruntur, matura, ſimpliciaque ſunt, quæ omnia faciunt, ne natura alio diuertatur, & ad aliud
quidpiam conficiendum diſtrahatur: ſed maxime, & ſine ullo impedimento in concoctionem
eorum, quæ ſumpta ſint, incumbat. æſtate autem contra fit, itemq; autumno, ut ipſe in aphoriſ-
mis docuit: Aeſtate, inquit, & autumno cibos ferunt difficilime: hieme facillime, uere minus. id
quod propter ante dictam cauſſam uſu uenit: quia, inquam, hieme natiuus calor eſt copioſior, &
alimento indiget: ideo plura etiam danda ſunt. & omnes alimenti copiam hieme facile ferũt: dif-
ficulter æſtate; propterea quod natiuus calor, qui alimenta concoquit, & conficit, eſt exiguus. q̃
D ob rem ſi hieme raro quidem, ſed tamen multa alimenta offerre uelis, non errabis. æſtate uerò ne
uniuerſum, multumque des, modis omnibus cauendum eſt. ex aliis duobus anni temporibus au-
tumnus æſtatem conſequitur: uer hiemem. nec difficile eſt, cauſſam inuenire: nam autumno cor
pora refrigerari cogi, ac denſari; uere, laxari, & rara fieri incipiunt. ſimili quoque modo ab ætate,
conſuetudine, & a regionibus quiſpiam dandi cibi, ac potus indicationes ſumpſerit. hæc enim
ſingula uires aut imbecillas, aut robuſtas, & corpus, aut plethoricum, aut indigens, aut malis hu-
moribus refertum reddunt. Quod uerò ipſe ait, in autumno, cõtrario nomine opponitur iis, quę
in hieme dicta ſunt. hoc enim tempore cibi ſimplices ſunt, illo uerò inconſtantes, & item fructus
arborum, & uina. niſi forte ὀπώραν, appellat medium æſtatis, quod tempus Græci ὥραν nominãt:
quanquam hoc nomine appellant etiam autumnum, hiemem, & uer; per excellentiam tamen
ὥραν nuncupant eam anni partem, in qua fructus, quos horæos uocant, ad maturitatem perue-
niunt. porrò ordo temporũ, ut ipſe perſæpe in libris De uulgaribus morbis, & qui in his rebus
principem locum tenent, conſcripſerunt, eſt huiuſmodi. ortus uergiliarum eſt æſtatis initium:
poſt quas caniculæ ortus oporam, quam uocant, inchoat: quam ſecundam æſtatis partem qui-
dam ſtatuunt. poſt eam arcturus ſuo exorto autumni facit initium: deinde occaſus uergiliarũ dat

hiemi

A dabitur, ſi ſanguis e naribus profluat. ſed attendenda eſt ea, quam adiunxit, diſtinctio. ſic enim loquitur. ſi abunde, copioſeque fluat: perinde ac ſi, neque copioſe, neque abunde, & non tantũ quã tum opus ſit, fluxerit, nõ ſit futura morbi ſolutio. Indicat etiam in quem caſuri morbum ſint, qui neque excretione vrinæ; neque ſanguinis profuſione iudicantur, cum nomen abſceſſus adiungat propterea quod in huiuſmodi hominibus abſceſſum afferre morbus conſueuerit, quem tamen excitare in ijs non poteſt, qui iam vrinæ, aut ſanguinis e naribus euacuatione ſint iudicati. Ceterum hoc loco omiſſa interpretum diſſenſione, quæ in horum verborum lectione uerſatur, ad ſequentem ſententiam, quæ eſt earum, quæ hoc libro de humoribus continentur, ultima, pertranſibo.

36 *Cui inteſtinum in dextra parte, arthritico affectu laborauit: quietior erat. illo autem ſanato, magis doluit.*

Diſſenſio, quæ in verbis cernitur, cum eadem ſententia ſeruatur, omittenda eſt: cum ſenſum immutat, non eſt plane contemnenda: ut hoc loco fieri uidemus. antiquior enim lectio eſt hæc,
B Cui inteſtinum in dextra parte, & arthriticus factus eſt: altera uero huiuſmodi: Alterum in dextra parte arthritico affectu factum eſt: ut ex priore lectione intelligamus, hic uerba fieri de ijs, quibus inteſtinum dolet, aut diſtenditur: ex poſteriore uero, agi de altero eorum œdematum, quæ ſecundum aures oriuntur, de quibus ſupra dixit. Sed qui fieri poterit, ut qui dolore articulorum vexatur, a tumore, qui ſecundum aures conſiſtat, leuetur? Fuerit igitur fortaſſis probabile, vt dolores articulorum, coli inteſtini dolore, qui uehementior eſt, leuentur. ita enim eſt apud eũ in aphoriſmis conſcriptum: In doloribus ſimul excitatis, non eundem tamen locum obſidentib. vehementior alterum obſcurat. Non deſunt, qui hæc de inteſtino, quod cæcum uocant, dicta eſſe arbitrentur. mea uero ſententia eſt, minime par eſſe, ut cum multa, quæ ad rerum contemplationem, & ad artem exercendam accommodata ſunt, copioſe nobis ſuppetant: in quibus utiliter, ac laudabiliter verſari poſſumus: in obſcuris, & ænigmatum ſimilibus orationibus diutius verſemur.

FINIS TERTIAE CLASSIS

aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh iii KKK lll mmm nnn ooo
ppp qqq rrr ſſſ ttt uuu xxx yyy zzz

AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK LLL

Omnes ſunt quaterniones, præter p p p & q q q terniones, & L L L duerniones.

VENETIIS, Apud Iuntas.